

זהלצים

ספר

חדושים ובאורים

עירובין

מאת

חיים שאול בלאאמור הגר"ש זללה"ה גריינימן

בני ברק

הוצאה חדשה עם הוספות

שנת תש"ע לפ"ק

הכתבת :
גריינימץ, בני ברק
ארץ ישראל

לוחות "פרנק" ירושלים

ענינים שונים שנדרונו בתוך ההערות על סדר המסכת

דף כו. בביטול רשות אם מבטל לכולן או לאחד. עירובי תחומין צריך שיהיו של המערב, וא"כ צ"ע איך אפשר לערב לישראל בתרומה. דף כח. אם אפשר לערב באוכל הראוי לאכילה אלא שאין אוכלים אותו.

דף ל. אם מהני מצוות לאו ליהנות ניתנו אף כשבאמת יש לו הנאה מן הדבר, כגון טובל במעין שמודר הנאה הימנו ועי"ז יכול לאכול תרומה.

דף לא. כל הני דאין מערבין אם גם בדיעבד אין עירובו עירוב. אם צריך הנחה לשם עירוב בעירובי תחומין. נתן עירובו על הקוף ואמר שכשיגיע למקום פלוני ישמש לו כעירוב, אם מהני, או דצריך לומר לאחר שהעירוב הגיע למקומו.

דף לב. אם מותר למכור טבל לעם הארץ במחבור, אי אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו בדאורייתא היכא דמצא שנעשית השליחות. למה מותר להוריד כלים מע"ג בהמה בשבת ולא חשיב משתמש בבעלי חיים.

דף לה. בדין נתגלגל העירוב ממקום שרצה לקנות שביתה אי קנה. ובדין הניח העירוב אמה אחת חוץ לאלפיים אם מהני כיון שיש לו ד"א בסוף האלפיים.

דף לו. בדין ספק עירוב שעתיד להתברר משתחשך. בהא דתנן דספק חשיכה מערבין עירובי חצירות, אם ה"ה שיכול לערב מבעו"י בדבר שצריך יהי' לאוכלו בין השמשות. בשנים שהניחו עירוב של זה נאכל ביהש"מ, וזה הניח בביהש"מ, ובאו לישראל בבת אחת. בדברי הגרע"א דאין אחד רשאי להוליך פירות של חבירו כיון שממ"נ חד מינייהו אינו עירוב, ואם יש חילוק בין עירובי חצירות לעירובי תחומין בזה. למ"ד תחלת היום קונה עירוב, אם דוקא תחלת היום או אף בסוף היום.

דף ב. בדליכא כבשים לתמיד אם מקריבין שאר קרבנות בתוך זמן תמיד של שחר.

דף ג. במקצת סכך בתוך עשרים ומקצת למעלה מעשרים.

דף ד. איזה הלכות במחיצות הם הלכה למשה מסיני.

דף ו. היכן הולכין אחר המחמיר, והיכן הולכין אחר המיקל.

דף י. אתי אורא דהאי גיסא כו' אם הוא מדרבנן. בבגד של ציצית אי שייך לומר בו אתי אורא כו'.

דף יא. בדיני צורת הפתח. ובדין צורת הפתח שהרחיקו מן הכותל. כמה אפשר להרחיק קנה שעל גביהן מתחלת המזוזות. הבא לחלק בית מקורה בצורת הפתח אם צריך קנה על גביהן ולא סגי בתקרת הבית.

דף יב. מה שהחמירו חכמים במחיצת חצר יותר מבמבוי.

דף יג. אם יש דינים מיוחדים בכתיבת פרשת סוטה בתורה. בהא דקיי"ל כבית הלל.

דף טז. כיצד נאמרה ההלכה דלבוד בטפחים או בכדי שיכנס הגדי, בבעיא דגמ' ט"ז ב' אי דיינינן עומד מרובה בערב אם זה גם בכלאים, למעלה מג"ט ליכא חסרון דבקיעת גדיים, אי איכא פלוגתא דאב"י ורבא אי איכא שיעור מחיצה בפחות מד' לרבנן, ונפ"מ לדינא בצואה וכלאים.

דף יט. פסי ביראות אם חשיבי היקף לדירה. תל המתלקט עשרה מתוך ארבע בשטח הישר מודדין אותו ולא באלכסון.

דף כא. אם יש ענין להחמיר על עצמו שלא לאכול בלא נט"י אף במפה ופחות מכביצה. בענין טומאת ידים, והיכן אשכחן דכוותה בתורה, ובהא דלקודש מטבילין אם הוא מתקנת שלמה.

לחזור. ישב בדרך ועמד בשבת וראה שהוא סמוך לעירו או לעיר שהולך אליה אם הרי הוא כאנשי העיר. ישן בעיר אפי' שלא בעירו וקם בשבת הרי הוא כאנשי העיר אפי' שכשהלך לישון שכח שהיום ערב שבת. ישן בדרך ושכח שהיום ערב שבת אם קנה שביתה. וכן בהיה ער ושכח. שוטה וקטן אם קונין שביתה. מי שאינו יודע איסור תחומין ובדעתו לילך בשבת חוץ לאלפים אם קונה שביתה. מי שאינו חפץ לקנות שביתה אינו קונה. מי שבדעתו לצאת באיסור אם קונה שביתה. מי שיודע שעתיד לצאת ברשות אעפ"כ קונה שביתה. הורידוהו בשבת מלמעלה מי' כשהוא ישן אם קונה שביתה. הוציאוהו חוץ לתחום ואמר קודם שהניחוהו שחפץ לקנות הארבע אמות רק לצד פלוני אם יכול לקבוע. ישן בדיר וסתר סמוך לפתח אם יש לו ב' אמות לחוץ.

דף מז. אדם המהלך בביתו או בעירו בבין השמשות אם קונה שביתה, אף אם אדם המהלך אינו קונה שביתה. וכן בהמה הרועה באגם בבין השמשות. בדין אדם המהלך אם קונה שביתה. וביצא בשבת חוץ לתחום והוא מהלך אם קונה שם שביתה.

דף מז. בדין חפצי הפקר אם קונין שביתה. וחפצים הנמצאים מחוץ לתחום בעליהן היכן קונין שביתה. ובדין חפצי עכו"ם שבעליהן בתוך התחום אם קונין שביתה במקומן או במקום בעליהן. מי שהוא בתוך התחום ומ"מ חפץ שכליו יקנו שביתה במקומן היכן הם קונים שביתה. בהמה הקונה שביתה כרגלי הרועה ולבסוף לא מסרה לרועה, אם קנתה שביתה, והיכן. היוצא ברשות נשארם כליו בתחומן.

דף מח. בדין טלטול פחות פחות מארבע אמות. אם יש מדאורייתא אופן שאין לו אלא ד"א למ"ד תחומין דאורייתא. ארבע אמות דבדידה משערינן אם היינו רק בקניית ד"א או גם במעביר. דף מט. בעיקר ענין עירובי חצירות. הבא בדרך עם חבירו וחבירו מכיר אילן או גדר והוא

דף לז. אם מותר להושיט דמאי לעם הארץ משום לפני עור. מניח עירוב ע"מ שירצה בו למחר חשיב ברירה ולא תנאי.

דף לח. חל עיו"ט להיות בשבת ועירב מע"ש צריך לחזור ולהחשיך בביהש"מ של מוצאי שבת במקום עירובו, ואם מוליך עירובו ע"י שליח, אם יכול השליח להחשיך. שבת ויוהכ"פ אי הוי קדושה אחת. אף מערב ברגליו אינו יכול לערב מיו"ט לשבת.

דף לט. אם אפשר לקדש אשה ביו"ט ראשון ולהתנות, כמו בכלכלה של פירות.

דף מא. עיר שאינה מוקפת אם היא לשובת בה כארבע אמות.

דף מב. המהלך בדרך ואינו יודע תחום שבת מודד אלפים פסיעות בינוניות כו', היו שנים מהלכין אין אחד יכול לסמוך על מדידת חבירו בפסיעות, אלא מודד לעצמו. הוסיפו נכרים בתים בשבת אם מודדין תחום העיר מסוף הבתים החדשים. ואם ע"י ההוספה נתחברו שתי עיירות. ובהקיפו מחיצות בשבת. הוציאוהו נכרים והקיפוהו מחיצה עד לתוך אלפים שלו אם רשאי לשוב. אם מותר לזרוק חפץ ביו"ט חוץ לאלפים או דגזרינן שמא ימשך.

דף מג. בעיא דיש תחומין למעלה מעשרה אם הוא גם ברה"י וברה"ר מקורה. בדין ספק אם הוא למעלה מעשרה אם מותר כדין ספיקא דרבנן.

דף מד. אנשים ההולכים ברה"ר אם נעשה ביניהם רה"י. ואם דוקא בעומדים בצפיפות. העומד לצאת ברשות וצריך לחפציו, אינו רשאי להוציא חפציו לפניו. היוצא ברשות אינו יכול לברור מקום שביתתו במקום שירצה תוך אלפים למקום ההצלה אלא ממקום ההצלה בלבד יש לו אלפים אמה.

דף מה. היוצא ברשות ומקום ההצלה בתוך ד' אמות לתחומו, אם יש לו תחום חדש או לא. היוצאין להציל ופרשו מצודה להעלות תינוק אם חוזרין במצודה למקומם, או דרך בכלי זיין התירו

דף סט. המבטל רשותו בשבת אין לאמירה זו ממשות בהלכות ממון, אלא בהלכות עירובין. ומאי טעמא מהני ביטול רשות של מי שאינו מודה בעירוב. המבטל רשותו והכניס מרשות אחרת שלו לחצר שביטל בה רשותו, או שהוציא מבית אחר שלו באותו חצר ובית זה אינו מקום פיתא, אם אוסר.

דף ע. זכות שזכה ע"י הביטול אינו יכול לבטלו לאחר. ואם צריך לבטל לכל אחד ואחד או לכולם יחד.

דף עב. אחים א"צ עירוב ולא שכאילו הם עירובו, ודין אם אחד מהם אינו מודה בעירוב.

דף עו. שיעור ד' על ד' לענין רה"י ועקירה והנחה אם הוא הלמ"מ או שנמסר לחכמים, ובשיעור דע"ד לענין פתח אם הוא גם מה"ט. ג' גגין שהאמצעי קטן מהחיצונים ופרוץ במילואו לשניהם ועירבו כ"א לעצמו, מה דין כלים ששבתו באמצעי, דהא יש לו רק ב' מחיצות, ובדין בין הלחיים בכה"ג.

דף עז. כותל שבין שתי חצרות ומיעט גובהו בקרקע אם צריך למעטו במשך דע"ד או רק בקרקע שסמוך לכותל.

דף עח. בית שיש בו ד"א על ד"א ויש באמצעיתו קנה אם ממעטו. חלון שבין שתי חצרות שידוע שיסתם בשבת אם אמרינן הואיל והותרה הותרה. אם מותר לעלות באשרה לצורך מצוה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו או דרק בגוף המצוה אמרינן הכי. בהא דמערבין לילך לבית המשתה וחשיב דבר מצוה אף שנהנה גם הנאות דלאו דמצוה. המניח עירובו בכלכלה של איסורי הנאה אם חשיב נהנה.

דף פ. מי שעשה לחי או קורה בחצר חבירו אם גובה כדין יורד. בהא דלחי של אשרה כשר ולא אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה, ואמאי מותר לכתחלה לעשות לחי מאשרה אף שנהנה. אשרה שברה"ר הממעטת רחבו או שממעטת ממקום ד', לא חשיב נהנה מאשרה כיון שהנהנה

אינו מכיר, אינו יכול לומר שביתתי במקום שביתת חבירי אלא מוסר שביתתו לחבירו. אם דוקא במהלך לביתו התיירו לקנות שביתה בפיו. והמסופק בעירובו אם הוא עירוב ונתברר שאינו עירוב אם קנה שביתה במקומו. וכשאינו מסופק ונתברר שאינו עירוב.

דף נא. המניח עירובו או הקונה שביתתו בפיו אינו צריך להיות תוך אלפיים אלא בזמן קניית העירוב בין השמשות. אדם בביתו קונה שביתה אע"פ שאין לו פת. ובדין בא בדרך. עוד בנידון אם דוקא במהלך לביתו התיירו לקנות שביתה בפיו.

דף נה. בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן, אם הכונה חדר נפרד. אם צריך שיהיו הבתים סמוכין זה לזה לעשותן עיר, או שהצריפין מחברים. ואם הם בדין עיר או עיבור. אלו שמתעברין אם מועילין לצרף הבתים לעשות עיר. אם חצר מעכב לעשיית עיר. ואם צריך שיהיו לחצר מחיצות עשרה דוקא, או דסגי בפחות מעשרה כל שהחצר מובדל מרה"ר. עיר שבתיה בנויים ע"ג עמודים אם דינה כעיר. **דף נז.** אם נותנין קרפף לעיבור, ולריבוע.

דף סב. ענין דירת עכו"ם שמה דירה. **דף סג.** אם אדם יכול להורות בתוך ביתו איסור והיתר.

דף סו. שני נכרים הדרים בבית אחד צריך לשכור משניהם. ענין השכירות היינו שמשכיר גם זכות שימוש לישראל ואין העכו"ם מסתלק מן החצר.

דף סז. ענין ביטול רשות. גר שאביו גוסס אינו יכול לערב מבעוד יום על מה שיירש בשבת. מה שאין מטלטלין בקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הוא לפי שאין המחיצות שלו מתיחסות לשטח.

דף סח. באמירה לעכו"ם בשבת. צדוקי שביטל רשותו ועתיד להוציא בשבת מה מועיל ביטולו.

ע"י שנותן לחבירו וחבירו לחבירו, וכשלא הזמין את האנשים לטלטל אלא שנזדמן שנתן אחד לחבירו. במקום הנחת תפילין ש"ר, ובמקום הציץ. ואם אורך הציץ מעכב. בפלוגתא רש"י והרמב"ן בפי' עה"ת אם היה לציץ פתיל באמצע או רק בצדדין. מה שאמרו מקום יש בראש להניח ב' תפילין הוא בגובה ולא בצדדין. ובשיעור גודל הבתים, ובמש"כ הגאונים שהשיעור ב' אצבעות אם גם התיתורא בכלל.

דף צז. בדין עניבה בתפילין. ובצורת הדל"ת והיו"ד שבקשר של תפילין, ואם תמונת הדל"ת והיו"ד מעכבת. בדברי הבה"ל שאם השחיר הרצועות בצד הבשר פסול. אם מותר לגרום שכליו יצאו חוץ לתחום כגון להניח בגד בראש הגג שיצא חוץ לתחום.

דף צח. אדם המוליך ידו ובא אחר ועקר ממנה אי חשיב כעקר ממהלך.

דף צט. בדין בליעת רוק שנתלש ביוהכ"פ. ובהיפך רוק כדי לבלוע בו תרופות. ובדין הוצאת רוק בכרמלית.

דף קב. בדין להוסיף על מחיצה שנעשתה בשבת. ואם מותר להוסיף על אהל עראי של לבוד אף בנעשה בערב שבת. בדין להוציא חפץ מרה"י לרה"ר ולהחזיקו בידו למעלה מ"י.

דף קג. בדברי התו' דברטיה שהיתה עליו מאתמול ליכא משום גזירת שחיקת סממנין. ובדין רטיה שהסירה. אי הממרח משחה על המכה ולא על הרטיה בכלל ממחק.

דף קד. המלח שהיו בוזקין במקדש על הכבש אם היו אוספין אותו ומולחין בו עורות או שהיו זורקין אותו, ואם היו בוזקין אותו על כל רוחב הכבש. בדין השמעת קול לחולה שאין בו סכנה. בדין כניסת כהן טמא למקדש לצורך המקדש. (המפתחות נערכו ע"י המסדר).

בשלילה. בדין עירוב ושיתוף בעל כרחו. ובנטלו פת משלו שלא בידיעתו. ובהא דהבעל יכול לערב אף אם אשתו מוחה ומועיל גם לה. עוד בדין עירוב שלא מדעתו.

דף פא. בדין עירובי חצרות ועירובי תחומין אם זכין לו שלא בפניו.

דף פב. בעדות קרובים ופסולים מתי עוברים בלאו, ואם לא גמרו הדין על פיהם. ובגמרו הדין ולא הרגו ולא חייבו ממון. בדין משחק בקוביא שלא הרויח ממון.

דף פג. אם יש לבני העלייה ובני המרפסת זכות שימוש בחצר או רק דריסת רגל.

דף פו. בדין מחיצה של בני אדם, ובפרסו סדין בשבת.

דף פח. שנים שמשתמשים בבית שאינו שלהם אוסרים זע"ז, וכשגם בעה"ב עמהם אין אוסרים עליו. האיסור לטלטל מרה"י לרה"ר הוא גם בכח שני אף דלענין רציחה הוי גרמא.

דף פט. בענין הרשויות בגגין אף שאין מחיצות ביניהן. ובהא דגג מערה לא הוי רה"י מחמת המחיצות שלמטה. מחיצה באורך מפסקת מחיצה ברוחב שלא יהא עומ"ר.

דף צב. בדיני חצר קטנה שנפרצה לגדולה וכשאחת מהן פרוצה לרה"ר. בדין צבור ותשעה בתחתונה וש"ץ בעליונה. בנכנסין כותלי קטנה לגדולה יותר מד' טפחים אם בטל מהן תורת פסין.

דף צג. בקרחת הכרם כרם שחורב אמצעיתו, למה לא חשיב חבוש, ואם נלמד מזה דאילנות לא חשיבי לעשות חבוש, ואם תלמודן אית ליה נמי דין חבוש, ואם אשכחן מחיצה לאיסור.

דף צד. בדברי התו' דחצר שנפרצה למבוי מג' רוחות סגי לה בפס ד' או בב' פסין משהו בכל הג' רוחות, ואם זה קיים לדינא. חצר המפולש לרה"ר אי דינו כמבוי מפולש לרשות הרבים.

דף צה. המוצא אבדה בשבת אינו חייב להשאר ברה"ר ולשמור האבדה. בדין טלטול

מפתח בקצרה לפי סדר המסכת לסימנים הנדפסים מדרף קה

סימן א	בתיקוני מבואות
סימן טו	בדין בין הלחיים
סימן ב	בדיני צורת הפתח
סימן ג	בדיני עומד מרובה, ואתי אורא דהאי גיסא
סימן יד	בדין אתו רבים ומבטלי מחיצה
סימן ד	בדיני קרפף והיקף לדירה
סימן ה-ו	בדיני תחומין
סימן ז	בעירובי חצירות
סימן ח	בפרק הדר
סימן ט	בדיני ביטול רשות
סימן טז	בצירוף בור וחוליתה
סימן יא	בתקנת עירובי חצירות, ובקניית שביתה, ובדין כלים ששבתו בבית ובחצר
סימן יב	בדין חצר קטנה שנפרצה לגדולה
סימן יג	בדין פי תקרה
סימן יז	באיסור בל תוסיף

המפתחות באורך על סדר הסימנים ועל סדר הש"ס רמב"ם ושו"ע נדפסו בסוף הספר



מפתח נוסף לפי ענינים בסוף הספר



חדושים ובאורים

עירובין

הערות על סדר המסכת

שנכתבו בדרך לימוד מבלי עיון ובירור בעומק הסוגיות
ומהם שגלגטו מתוך הספר על ידי המסדר

מנזה, משא"כ בסוכה שכולה חפלא דמנזה, וכן נר
חנוכה, וקושיית הגמרא אינה אלא אי מצוי שהוא
גבזה מתפרש על הקורה עצמה, דעל הקורה שייך
לשון פסול, וברש"י פירש המשנה דמצוי היינו
קורה והגרע"א ז"ל תמה דהא מסקינן דחלל מצוי
תנן, ולמש"כ ע"כ הו"ל דהא רש"י לפרש דמצוי היינו
קורה, דסוגיא דגמ' מ"ש גבי סוכה כו' הכי אזלא,
וכידוע דרך רש"י לפרש המשנה כס"ד שבגמ',
[כדי שתתפרש הגמ' שפיר], וכש"כ הכא שסתמא
דגמ' הכי מתפרשא ולא דנו כאן צוה כלל, גם
בלאו הכי כיון דכולה סוגיא שם דנו במקצת קורה
בתוך כ' עד דאסיק רבא חלל סוכה תנן חלל מצוי
תנן נחא לרש"י לפרש כהס"ד, ונראה דעיקר
קושייתו ז"ל היא על הרע"ז דהו"ל לפרש כהילכתא,
ומיהו האמת נראה דאף למאי דמסיק חלל מצוי
תנן מ"מ פירוש המשנה קיים דמצוי הוא כינוי
לקורה, [ועל המצוי עצמו לא שייך לומר חלל שהרי
אינו מקורה], ור"ל קורה שתחתיה חלל למעלה
מכ', וא"כ שפיר שייך למיתני פסולה, שו"ר
בריטב"א סוכה צוה, עי"ש.

ויש לעיין בסוגיין אמאי לא משני דסוכה כיון
דסוכה גנב"ך כשירה לא שייך למיתני ימעט,
דשמא אית ליה סוכה אחריית, דהא לא איירי דוקא
בעשה סוכה זו למנזה סוכה, ויש לו לתנא רק
לשנות הדין דסוכה זו פסולה למנזה סוכה, אבל
גבי קורה דמשום היכר ונריך שיקבענה לשם כך,
שפיר אמרינן ליה שיש לו להורידה למטה מכ',
דהא בעוסק לתקן מצוי זה איירינן, וי"ל דראוי
להשוות נוסח שתי המשניות, וכיון דסתם סוכה
למנזה נעשית יכול שפיר למיתני ימעט, ויתפרש

ב' א' מתני' ואם יש לו צורת הפתח אע"פ
שהוא רחב מעשר אמות א"צ למעט,
לכאורה תיבות אע"פ שהוא רחב מעשר אמות
מיותרות, דהא בהכי איירי, ולא הו"ל למיתני אלא
והרחב מעשר אמות ימעט ואם יש לו צורת הפתח
אין צריך למעט, והכי קתני בצרייתא לקמן י"א
א', ועוד דהא מסקינן לצורת הפתח מהני נמי
לגבזה מכ', ואם כן אי הוי קתני סתם ואם יש לו
צורת הפתח אין צריך למעט הוי מתפרש נמי
אגבזה מכ', ולכן נראה דאע"פ שהוא רחב מעשר
אמות אצורת הפתח נמי קאי ולא רק אמצוי, ואי
הוי קתני סתם ואם יש לו צורת הפתח אין צריך
למעט, היה אפשר לפרש דצורת צורת הפתח
קאמר, ולעולם אין צורת הפתח צרחב מ', וממילא
ביש לו שתי צורת הפתח קאמר דכיון שהמצוי רחב
מ' ע"כ לעשות שתי צורת הפתח ואשמועינן מתני'
דמחילת צורת הפתח מהני ביתר מ', ואי לאו
לצורת הפתח מהני ביתר מ', היה דינו צרחב מ'
כדין נעץ קנה לקמן י' א', והיינו דאשמועינן
דאע"פ שהצורת הפתח רחב מ' נמי שם צורת
הפתח עליו ואין צריך למעט. (ס"ז סק"א).

גמ' מאי שנא גבי סוכה כו', לכאורה נראה דלמאי
דמסיק ג' צ' דחלל סוכה תנן וחלל מצוי תנן,
ל"ק דליתני פסולה גבי מצוי דהא התנא לא הזכיר
הקורה כלל ומצוי שהוא גבזה היינו חלל המצוי
עצמו, ועל המצוי לא שייך למיתני פסול שאינו דבר

דאשכחן תקנתא נמי בשצריך להוסיף וכדקמי
הרחצ מעשר ימעט. (שם).

שם ה"ט דר"י דכתיב אל פתח אולם הבית ורצון
אי הוה כתב אל פתח אולם כדקאמרת כו',
א"ה, ראיתי להעתיק מכתב זוה. שצתי וראיתי כי
יתכן לקיים דצריך צאולם הבית, כי הנידון הוא
אם הא דכתיב פתח הבית הכונה לפתח האולם
או לפתח ההיכל, וכיון דמצינו בקרא אולם הבית,
חזינן שהאולם נטפל לבית, ואם כן אפשר לפרש
דפתח הבית הכונה פתח האולם, וכי לפי הענין
משמע שהמדובר בפתח האולם, דלאחר העזרה
הוא נפגש תחלה בפתח האולם, וקרא דהתם איירי
לאחר העזרה], והיינו טעמיה דר"י, ורצון השיבו
דאולם הבית אינו עושה את האולם והבית חד,
דמתפרש שפיר האולם שהבית פתוח אליו, וממילא
יש לנו לפרש דפתח הבית על ההיכל קאי, ולא
מצינו שם פתח על פתח האולם, וכמדומה שלכך
נכתוב, ולישנא דגמרא הכי מתפרש אי כתיב
פתח אולם כדקאמרת אבל השתא דכתיב פתח
הבית הכונה להיכל, ואולם הבית אינו עושה את
האולם והבית כחד, אלא מתפרש אולם שהבית
פתוח אליו. (עד כאן).

תוד"ה שלמים והא דמניא בתוספתא כל הזבחים
שהקדימן לתמיד של שחר כו', בפסחים
נ"ח ב' מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר
ת"ל וערך עליה העולה כו', לשון זה משמע
שהאיסור הוא על הקרבנות שלא להקריבם קודם
לתמיד של שחר, ולא שהוא דין בתמיד של שחר
שיהא הראשון, ונפקא מינה בדליכא תמידים דגם
כן אין מקריבין שום קרבן קודם שיעבור זמן
תמיד של שחר, דמשעבר זמנו נראה דשפיר
מקריבין, וצפירוש המיוחס לראב"ד בתמיד שלהי
פ"ק כתב ד"ל דדליתא תמיד שפיר מקריבין
שאר קרבנות, וז"ע, גם לפי זה ק"ק דאם כן
אמאי קמי תקני בתוספתא והציאה ז"ל שם דאם
הקריבו קודם תמיד של שחר פסולין, הלא אין
הענין אלא בתמיד שיהיה ראשון. (פסחים נ"ח ב').
— וע"ע מש"כ בחו"צ זבחים פ"ט א'.

ג' א' דילמא תבנית היכל כתבנית אולם, ע"כ
דלשון דילמא לאו דוקא, אלא פשיטא
ליה, דאל"ה לא שייך למיפרך מכא ודילמא וכמש"פ
הריטב"א ז"ל, וז"ע על שלא הזכיר הרמב"ם שהיה

בסוכה העשויה לחג ואף אי בסוכת גג"ך אין לשון
זה נאות כ"כ אין לו לשנות בשביל זה.

ויש לעיין לרצה ור"ז סוכה ב' א' נימא דמשום
הכי לא קמי ימעט כיון דאית ליה תקנתא
אחריתי כגון להעלות הדפנות עד לסכך או להגדיל
הסוכה, וי"ל דמ"מ למעט היא ענה פשוטה טפי
והו"ל למיתני, תדע דגבי מצוי נמי איכא דסבר
דמהני אמלתרא ומ"מ קמי ימעט.

שם סוכה דאורייתא תני פסולה כו', יש לעי' למה
נטה רש"י מפירוש תו' הא פשטא דגמ' כתו'
ריהטא דלפרש"י הו"ל למימר סוכה דעיקרה ידוע,
מצוי דהשתא הוא דאית לאשמועינן עיקר דינו,
[שכ"נ כונת רש"י דצמידי דרצון שעיקרו ידוע שייך
שפיר למיתני פסול וכדקמי דנר חנוכה וכיו"ב,
ורק משום דעיקר תקנת קורה עדיין לא נשתת
כלל, משו"ה ליכא למימר פסול], ונראה משום
דס"ל לרש"י דאף דדרצון איכא דמני פסולה אף
צמידי דאיכא תקנתא, אבל קשה דהא לאצט"א ע"כ
הכי הוא דכל דמני למיתני תקנתא תני לה, ואפשר
דה"ק ואצט"א אף דאורייתא אפשר למיתני
תקנתא והיה ראוי לעשות כן כדי להשוות לשון
המשניות אלא משום דנפישין מיליה א"א למיתני
תקנתא, ומיהו בעלמא צין דאורייתא צין דדרצון
עיקר הלשון הוא פסול ולא תקנתא, ורק צמדי
תני תקנתא כדמפרש טעמא בל"ק, ולפ"ז ל"ק
מהא דנר חנוכה, ומיהו לשון רש"י ל"מ כן שכתב
דאורייתא נמי תני תקנתא בעלמא צמידי אחריני,
משמע דבאמת ראוי למיתני תקנתא אף דאורייתא,
ואפשר דס"ל לרש"י דכיון דזימנין דמני פסולה אף
דרצון, היה ראוי לעשות כן כדי להשוות המשניות
אע"ג דהכא ניחא ליה למינקט תקנתא, ולכך פירש
דכיון דלא נתפרשה עדיין עיקר תקנת קורה לא
שייך למיתני פסולה. (סוכה ס"א סק"א).

שם סוכה דנפישין מיליה כו', אע"ג דצמתי" לא
ערבינהו, מ"מ ניחא ליה למיתני חד ליטנא
בכולהו. — ברש"י כתב דהו"ל למיתני אם אין
לה ג' דפנות יעשה לה ואם חמשה מרובה יוסיף
סכך, וא"ת שמא נימא דלא תני תקנתא אלא
בצצריך לשנות מה שעשה ולא צצריך להוסיף מן
החוד, דזה לאו תיקון מיקרי, וי"ל דלשון הגמ'
דנפישין מיליה משמע דבאמת מצי למינקט תקנתא
בכולהו אלא דנפישין מיליה וכמו שפרש"י, ועוד

כן גם בהיכל, ועי' במאירי ולא נתפרשה כוונתו ז"ל. (כלילא דוורדא פ"ד ה"ח).

שם עד עשרים אמה אדם יודע שדר בסוכה כו', ור' יהודה נמי מודה בהך דרשא, אלא דסבר דאף למעלה מעשרים אדם יודע, ואין שיעור לגובה דלעולם אדם יודע, [וקרא לאו דינא אשמועינן, אלא פרושי קמפרש למנות סוכה וטעמה], וכן מבואר מהא דעבדינן זריכותא למבוי וסוכה, ובסמוך אמרו דאי תני מבוי הוה אמינא דבסוכה מודו רבנן דכיון דלישיבה עבידא שלטא בה עינא, ולרווחא דמילתא אמרו כן, דאף אם היינו דורשים דרשא דרבה אכתי היה מקום לומר דכשרה משום דשלטא בה עינא, אבל בלאו הכי ל"ק דודאי אינטריך ליה לתנא לאשמועינן עיקר הדין דבסוכה צריך לידע שדר בסוכה, מדע דהא ר"ז ורבא אמנס פליגי, גם הוה מצי למימר דאי תני סוכה הוה אמינא טעמיה דר"י משום דלא דריש כדרבה, ורבה טעמייהו דרבנן קמפרש, וכמו לר"ז ורבא, וממילא לא היינו יודעים מבוי, אלא דניחא לגמרא לפרושי אף אי דרשא דרבה פשוטה צפי כל. (סוכה ס"א סק"צ).

שם מקצת קורה כו', לענין שלטא בה עינא פשיטא דכל דאיכא מקצת צתוך כ' שלטא בה עינא דהא ודאי שפודין של מתכת שפיר דמי וגם אין צריך שמהא שלטא עינא בכל העוצי הנצרך להחזקת ארית, א"נ כיון דשלטא ביה עינא במקצתו ממילא שלטא בכולו דעדיפא מדפנות מגיעות לסכך, והנידון הוא אי גזרו חכמים שמהא כל הקורה צתוך כ' משום אטו כולה למעלה מכ', וזה כולל ב' אופנים, או דדוקא צאין שיעור קורה צתוך כ' פסלי ומשום דכל השיעור הנצרך לקורה הצריכו שיהא צתוך כ' אבל אי איכא שיעור קורה צתוך כ' שפיר דמי, או דאף צאיכא שיעור קורה צתוך כ' פסלי דכולה חדא קורה היא וצריך שמהא כולה בשיעור כ' והיינו סברא דלא אמרינן קלוש, עוד יש כאן סברא שלישיית לפסול משום דילמא משתקיל מה דצתוך כ' ולא אדעתיה, וולפי טעם זה לא פסיל אלא בשיש מעט צתוך כ' אבל לא בשיש טובא עיין תו' כדאמרינן בגמ'.

ובסוכה נמי לרבה דהטעם משום דשלטא בה עינא, הנידון הוא משום הנך טעמי,

ואף דבסוכה י"ל דפסול מעיקר הדין דצריך שיהא שלטא ביה עינא בכל הסכך העושה הכל, אין נראה כן דמשמע דסוכה וקורה כי הדדי נינהו, ונראה מזה דס"ל לגמ' או דשלטא עינא במקצת סכך סגי או דכיון דשלטא במקצת שלטא בכוליה, [וזה למש"כ להלן בדברי המו' דאף צאין הסכך שצתוך כ' משתמע על שטח צלחה מרובה דיינינן, אבל למש"כ שם בשם מרן זללה"ה ניחא צפשוטו דקורה וסוכה כי הדדי נינהו], ויש לעי' לר"ז דאמר סוכה ב' א' דטעמא דסוכה משום דלמעלה מכ' אינו יושב בצל סוכה, א"כ מה מקום יש להתיר צומן שהסכך למעלה מכ' אפי' אם מקצת צתוך כ', הא סו"ס ליכא כל סוכה מהסכך שלמטה מכ', ואם נפרש שיש סכך צתוך כ' בשטח של צלחה מרובה אלא שהוא דק וקלוש וכמש"כ להלן שם בשם מרן זללה"ה, יש מקום לומר דכה"ג חשיב יושב בצל סוכה דהסכך שצתוך כ' משתתף בכל הכל, אבל למש"כ לפרש דצאין הסכך שצתוך כ' חופס אלא שטח של חמתה מרובה נמי מכשרינן, צ"ע לר"ז למה, ואפשר דהא דאמרינן למעלה מכ' אינו יושב בצל סוכה היינו שאין הכל ראוי לטרוח עליו כלל וכמש"כ בחו"צ סוכה ס"א סק"צ עי"ש, ולפ"ז יש מקום לומר דכל שחלל הדפנות עד שמתחיל לסדר הסכך הוא צתוך כ' חשיב כל שנהנים ממנו, שזהו ככל שיעורי חכמים הנקבעים לפי הראוי, וצ"ע, ולרבא דמפרש טעמא משום דלמעלה מכ' הוה דירת קבע ניחא צפשוטו דכל שמתחלת התקרה צתוך כ' לא הוה קבע, ולמאי דמסיק רבא גופיה אף בשמתחיל הסכך עם השלמת כ' שפיר דמי.

שם אלא ע"כ נעשו כשפודין של מתכת, נראה דר"ל אע"כ נעשו כקורה שאינה ניטלת ברות, (ושפודין ש"מ לשון רגיל הוא בגמ' לענין קירוי והוזכר גם סוכה י"ד ב' וצמנה ט"ו א' שפודין סתם), ועיקרו דסגי במקצת קורה צתוך כ' ומאטריף גם העליון, אבל אין ר"ל דחזינן מקצת הקורה שצתוך כ' כאילו הוא של מתכת ויש בו לצד כדי לקבל ארית, דאם כן אם מה שצתוך כ' הוא דק כל כך דאף של מתכת אינו יכול לקבל ארית, מאי איכא למימר, ועוד דא"כ לא הוה דומיא דסכך, [למש"כ להלן בדברי המו'], וגם בסברא י"ל שאין יתרון צמח דסגי בשל מתכת דק, דסוף סוף אנו צריכים לצירוף העליון ומה לי צירוף לשמש

יחד כקורה ומה לי צירוף לעשות כל חלק כצריא לקבל ארית.

שם סוכה דאורייתא כו', בתו' כתבו דמשום סכרא דאי קלשת הו"א לה חממה מרובה פסלינן, ולפ"ז כל דאי קליש הוי צילתה מרובה כשר לכו"ע, ואע"ג דכד אמרינן מצוי מ"ט דאמרינן קלוש משמע דס"ד דלא נימא קלוש וא"כ אף ביש צילתה מרובה בתוך כ' יש מקום לפסול, לא משמע להו דרבינא יסבור כן, ונראה דמהא דאמרינן בגמ' בפשיטות אי קלשת כו', משמע להו דפשוט לגמ' דכה"ג איירי, דאל"כ הו"ל ואלא בגוונא דאי קלשת כו', וא"כ גם הא דרבינא ככה"ג איירי, ומהא דהו"א נמי מוכח כן, דלא מסתבר לומר דסתמא דגמ' דסוכה דלא כרבינא. (סוכה ס"א סק"ד).

תוד"ה אי ועוד נוכל לומר הכא דאי קלשת כו', רהיטת הדברים מתפרש דר"ל דהסכך שבתוך עשרים אינו הולך על כל שטח הסוכה אלא על מיעוטו ולכך אי קלשת הו"ל חממה מרובה ואף ככה"ג יש להכשיר דסכך שלמעלה מכ' מטטרף וזלת דהו"א שהם טפלים לעיקר הסכך ולכך כל שאין בהם כדי צילתה מרובה לא חשיבי כלל וחשיב כאילו כל הסכך למעלה מכ', אצל קשה דבפשוטו מתפרש סוגיין סכך דומיא דקורה וכי היכי דבקורה אין הקורה תופסת שטח נוסף למעלה מכ' והנידון רק בעובי, ה"נ בסכך, והנידון אי קלשת הוא רק בעובי הסכך, ועוד דאמרינן אע"כ נעשו כשפודין של מתכת ה"נ ע"כ נעשית צילתה מרובה ומשמע דענין אחד להם ואם איתא שאין הסכך שבתוך כ' תופס שטח של צילתה מרובה א"כ ל"ד לקורה דהתם השטח של הקורה שבתוך כ' ראוי לשמש לקורה בפ"ע אם אינו ניטל צרוח והשתא אינו ניטל, ועוד דאחיה שיעור ניתן לכך כיון דסגי בסכך של חממה מרובה א"כ אם נתן נסר אחד בתוך כ' כבר תמכשר כל הסוכה, ול"מ כן, ואולי נאמר דצריך שרוב הסכך יהיה בתוך כ' אצל כל כי האי הו"ל לגמ' לפרושי, ועו"ק דרבא אמר חלל סוכה תנן ומשמע דבזה כבר איפשיטא צעין דמקצת סכך, ואמאי אחתי הרי איכא חלל למעלה מכ' צרוב שטח הסוכה שהרי אין הסכך שבתוך כ' תופס אלא מיעוט השטח, ואחתי תיבעי לן אי שפיר דמי, (ולא משמע כלל דרבא רק הגדיל השיעור במשהו ואחתי תיבעי לן במקצת סכך בגמ' כ' ומקצת למעלה מכ'), ומכל הלין טעמי פירש

מין זללה"ה בספר או"ח סי' קמ"ג סק"ד דכל המדובר כאן הוא בקלישת עובי הסכך אצל הסכך שבתוך כ' תופס כל השטח של צילתה מרובה אלא דאי קלשת ליה מתוך דקותו לא יגן צמדה מספקת והו"ל חממה מרובה, והציא ז"ל שכ"ה בלשון ה"ר יהונתן, ולפ"ז אחיא סוגיין כפשטה דסכך וקורה כי הדדי נינהו וכי היכי דבקורה מהני מה שלמעלה מכ' שלא תהא ניטלת צרוח ה"נ בסכך מהני הוספת העובי שלמעלה מכ', והיינו דאמרינן ע"כ נעשית צילתה מרובה מחממה ר"ל כיון שהכל סכך אחד חשיב התחתון כמספיק בעצמו, אצל לפ"ז קושית תו' מהו"א לא נתפרשה דהא דהו"א הנידון בשאין ההו"א תופסין שטח של צילתה מרובה וזה ודאי יש לפסול, ולכך פי' ז"ל דמסתבר להו"א דהא דפסלינן דהו"א צאין בהן כדי צילתה מרובה, הוא צין כשאין תופסין השטח וצין כשמחמת קלישותם אין בהם כדי לעשות כל הגון, וקושייתם ז"ל היא באופן זה שמתפסין ההו"א השטח של צילתה מרובה ורק מחמת קלישותם אי קלשת למה שלמעלה מכ' הו"ל חממה מרובה, למה פסול, הא מכשרינן במקצת קורה בתוך כ', לזה כתבו דהו"א שאני, ולפ"ז קיימא לדינא דאם הסכך שבתוך כ' ומשהו אינו תופס שטח העושה צילתה מרובה פסול, ולא מכשרינן אלא בשתופס שטח של צילתה מרובה, רק שהוא דק וקלוש.

אבל קשה דכל כי האי הו"ל לתו' לפרושי שיש סכך שאינו מגין צמדה מספקת וחשיב חממה מרובה, אף אם הוא בכל שטח הסוכה, ועוד דא"כ כל הנידון כאן הוא צמדה שאי אפשר להצחין בו שהרי סתם עלה מגין מן החמה וע"כ דדק יותר מזה ולא משמע שכל הנידון ככה"ג שאי אפשר לנמנע, ועוד דההיא דהו"א קשה דמנ"ל דאיירי אף בשההו"א צמדה של צילתה מרובה ומחמת דקותו כד קלשינן להו הוי חממה מרובה הא בפשוטו לאו צהכי איירי, גם דצריהם לק' ב' לא אמו לפ"ז כהך תירוצא וכמש"כ מין זללה"ה, גם צר"ן סוכה הקשה בפשיטות אהו"א מהא דמקצת סכך, וציותר קשה דבלשון התו' מבואר שלא דנו כאן כלל בסכרא דצין סכך קלוש אי חשיב סכך, שאין לזה כל רמז דצריהם, וכל דצריהם הוא היכי מיירי אי צללתה מרובה בלא העליון או לא, ואילו לפירוש מין זללה"ה נמצא דלפי' קמא מבואר

מדצריהם דסכך כל שהו חשיב סכך שהרי זהוין יורדין עד כ' ליכא אלא סכך צעזי כל שהו ומ"מ שפיר דמי, וכן לפירושם קמא מוכח כן מדברא דמשמע דהא פשוט להו דאין סכך שלמעלה מכ' מצטרף וקיימא כן במסקנא, וכן מצואר בלשונם סוכה ד' א', וא"כ רבא דמכשיר ע"כ דמשהו עושה כל גמור.

ולדאמור נמינו למידין לפירוש שני שצמו' דכל שהדפנות שנותן עליהם הסכך הם עד כ' כשר למאי דקיי"ל כרבא דחלל סוכה חנן ואפי' אם אין צמה שצחוך כ' ומשהו כדי לעשות צילתה מרובה מחמתה, והוא שאינו נותן אלא שורה אחת של סכך דנמצא כל עץ ועץ מונח מקצתו צחוך כ' ומשהו, אבל הוין יורדין לחוך כ' לא מכשריין אלא"כ ההוין עושין צילתה מרובה.

ודעת הר"ן פ"ק דסוכה כחירוף שני שצמו', וכן צריטצ"א.

ברא"ש פ"א דסוכה סימן ג' ואע"פ שמקלח הסכך הוא כו', כוננו ז"ל דצנידון הגמ' עירובין ג' א' במקלח סכך צחוך כ', נכלל גם דיון אם להכשיר ציש צילתה מרובה צמה שצחוך כ', דכיון דהכל סכך אחד ס"ד למיפסל והיינו דאמריין מצוי מ"ט כשר דאמריין קלוש הרי דס"ד שמה לא אמריין קלוש ואי לא אמריין הרי יש לפסול אף ציש צילתה מרובה צמה שצחוך כ', לזה מסיק דמסקיין בעירובין דחלל סוכה חנן וכשר כה"ג.

שם דכמאן דליתנהו דמי, נראה דעת רבנו ז"ל כחירוף שני שצמו' עירובין שם דאף באין צמה שצחוך כ' כדי לעשות צילתה מרובה מכשיר רבא ולכך הוצרך לפרש הכא הטעם משום דכמאן דליתנהו דמי שהם נטפלין לעיקר הסכך וכמש"כ הר"ן, וכ"מ מסתימת דברי רבינו בעירובין דמקלח סכך צחוך כ' שפיר דמי ולא פירש דדוקא ציש צו כדי צילתה מרובה. (סוכה ס"א סק"ג).

ד' א' היה לבוש כליו וסנדליו כו', עי' מש"כ בשבת נ"ז א' דצין הנכנס לבית המנוגע במקלו אם הרי הוא כמלבוש ואינו נטמא עד שישהה כדי אכילת פרס, או דלא חשיב המקל כמלבוש והרי הוא טמא מיד.

ד' ב' כגורגרת להוצאת שבת, ה"ה למצשל וטוחן וכיו"ב, ונקט הוצאה לפי שבה נמפרש

בגמ' דהא דרבא דסכך דק שצדקים עושה כל גמור שהרי פשוט צפיהם שאין סכך שלמעלה מכ' מצטרף ומה לי מצטרף בהוספת שטח ומה לי מצטרף לעוצי הסכך, ולפירוש שני פשוט שאין סכך דק עושה צילתה מרובה אלא דמ"מ כשר לרבא.

לבך נראה דסתמא דמילתא סכך אינו על רוחצ שזה בכל גובהו ויש רחב מלמעלה וקצר מלמטה ויש איפכא, ובסתם סכך איירי סוגיין וכשהדפנות מעט למטה מכ' ונותן עליהם הסכך נמצא כל הסכך מקצתו צחוך כ' ומקצתו למעלה מכ' ונוריד שכל נסר ונסר יהיה מקצתו צחוך כ' וכל נסר שאין מקצתו צחוך כ' לא חשיב כלל, והשתא נסתפקו צמו' אם איירי באופן שהסכך שצחוך כ' עושה צילתה מרובה או אף בשמחמת הסכך שצחוך כ' עדיין חמתה מרובה אלא שלמעלה מתרחב הסכך קצת והו"ל צילתה מרובה, ופירשו בלשון שני דאף בכה"ג מכשריין, והא דאמריין ע"כ נעשו כשפודין של מחכת וע"כ נעשה צילתה מרובה מחמתה ר"ל שמועיל אף מה שלמעלה מכ' בזמן שמתחיל צחוך כ', וקורה וסכך כי הדדי נינהו דצתרויהו דיינין אי מה שמתחילין צחוך כ' סגי להכשיר [עי' מש"כ לעיל בגמרא] ובסכך נמי אף באינו תופס כל השטח מ"מ כיון שעיקרו מתחיל צחוך כ' דהיינו שכל נסר ונסר צחוך כ' שפיר י"ל דכשר, והיינו דמסיק רבא חלל סוכה חנן דהיינו שהחלל עד שצא ליתן הסכך לא יהיה למעלה מכ' וזה נקרא חלל הסוכה, ואע"פ שהסכך מתרחב קצת מלמעלה ונמצא דצחוך כ' ליכא סכך שציעור צילתה מרובה מ"מ שפיר דמי, ולזה הקשו תו' שפיר מהוין דא"כ זהוין שחמתן מרובה נמי יש להכשיר דמ"מ מתחיל הסכך צחוך כ', ולזה תירצו דהוין לא חשיבי התחלת הסכך כיון שעיקר תלייתן למעלה והרי הן טפלין ולכך כל שאין צהן כדי צלתן מרובה כמאן דליתנהו דמי והוי החלל למעלה מכ', ונסבא זו נראה דאחי לאשמועינן גמ' דהא דאם הוין צילתן מרובה כשר, דסד"א דהוין צטלין לגבי עיקר הסכך וחשיב חלל למעלה מכ' קמ"ל דכיון דצילתן מרובה שפיר דמי, אבל צחמתן מרובה פסול דבאמת צטלין לגבי עיקר הסכך, ולפי זה מש"כ התו' לקמן צ' דהוין יורדין צחוך כ' לאו דוקא אלא ר"ל עד כ' היינו צין למירוסם קמא וצין למירוסם צחורא, ולמדנו

לנתק לא יגלת, דעל הנתק לא שיך גילוח שהרי נתק שער, וכמו שכתב הרמב"ן שם מן התורה כהנים, וכן בתרגום. (סוכה ו' א').

שם כי אחאי הילכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה, עוד טובא הלכות איתנהו במחיצות, כגון עומד מרובה דמשמע ט"ו ז' דהוא הלמ"מ כדאמרינן הכי אגמריה רחמנא למשה כו', וכן כמה מחיצות הוי רשות היחיד, פרש"י י"א ז' ז"ה א' דהוא הלכה למשה מסיני, וכן פסי ציראות נראה דהוא הלכה למשה מסיני וכ"מ בריטב"א ט"ו ז' ובר"פ עושין פסין, [פי תקרה הוי בכלל גוד כדפרש"י סוכה ה' ז'], אלא דלא חשיב להו כי רוכלא ונקט אחדים.

ומיהו נורת הפתח וכן לחי למ"ד משום מחיצה, לא נתבאר אם הוא הלכה למשה מסיני, [עיין ה' ז' תוד"ה שפרצתו ובמהרש"ל ומהרש"א שם], או דמסבא קים לחז"ל דפתח אינו כפרוך, וכן לחי יש בו מושג של תחלת הכותל ומצינו בסוכה דופן טפת, וכן הא דאחו רבים ומצטלי מחיצתא, ונריך לנעול או ראיות לנעול, מסתבר דבסבא פליגי, ועיין רמב"ם פ"א מממרים דבהלמ"מ אין מצוי מחלוקת, וכל שכן מחלוקת אמוראים, ועי' בפירוש הר"י במתניתין י"א ז', ובספר מרן זללה"ה לעירובין סימן י' ס"ק י"ב, וז"ע. (ס"א סק"א).

ה' א' מצוי שנפרץ מצינו כלפי ראשו איתמר משמיה דר"א ור"א כו', עי' מש"כ בסימן א' ס"ק י"א בטעמא דר"א ור"א.

שם לחי הבולט כו', עיין מש"כ בסימן א' ס"ק כ"ח.

ה' ב' מה לחצר שכן פרצתה בעשר, מתבאר בסימן א' ס"ק י"ג - ט"ו.

שם פירצתו בעשר, מתבאר בסימן א' סק"ו ט"ו. תוד"ה ק"ו, גברי מצוי וחצר לענין לחי ופס ד', נתבארו בס"א סק"ה ד"ה י"ב.

בא"ד ואמחיצה רביעית כו', עי' ס"א ס"ק י"ג.

ו' א' מלדו בעשר כו', מתבאר בס"א ס"ק ט"ו. שם מראשו בד' כו' דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, מתבאר בס"א ס"ק כ"ג, וע"ע ס"ק כ"ז בדין עיגול אם דין פתחו כקרן זוית.

שם מצוי עקום כו', בטעמא דפלוגמיהו עי' ס"א ס"ק י"ו.

השיעור בכל המינים ובסוגי האוכלין בפ"ז ופ"ח דשבת, ועי"ש ע"ו ז' בתו', ונקט התם בהולאה לפי שזה שיך בכל המינים, משא"כ שאר המלאכות. (מעילה י"ז). — וע"ע מש"כ בחו"צ שבת ע"ה ז'.

שם ורחץ במים צמי מקוה, יעוי' ברש"י ותו' חגיגה י"א א', ואפשר דר"ל עיקר הדבר דורחץ במים מתפרש שירחץ בתוך מים נקיים, ולאפוקי אילו הוי כחיז במים בשו"א דהוי מתפרש שירחץ עם מים, והוי סגי אם באו עליו מים בנפילה אף אי קטפרס לאו חיזור, וגם אפשר דהוי אמרינן דסגי שירחץ אצר אצר, ולא הוי דרשינן מה ביאת שמשו כולו אף רחיצה כולו כדדרשינן בתו"כ אמור, דרק משום דורחץ במים מתפרש בתוך מים נקיים, מסתבר לן למידרש דומיא דבא השמש.

שם כל צשרו מים שכל גופו עולה בהן כו', נראה דהאי כל מיותר להך דרשא, דהא מדומיא דובא השמש ידעינן שצריך שיהא כולו כאחד במים, וכדדריש בתו"כ אמור, וע"כ האי כל לאורויי אחי דיש שיעור למים כדי שיהא כל גופו של אדם צינוני עולה בהן.

שם ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה, לכאורה הך ושיערו חכמים היה ראוי למיכתב מעיקרא וכמה הן שיערו חכמים כמה על כמה ברוס ג' אמות שהם מ"ס, ונראה דלולא קביעת חכמים היה סגי גם בפחות מעט, דשיעור שכל גופו עולה בהן הוא לאו בצמצום כמה על כמה ברוס ג' אמות, שאין האדם מרובע, ובעלמא נמי אמרינן כל מדות חכמים כן בארבעים סאה הוא טובל במ"ס פחות קורטוב אינו יכול לטבול בהן עי' מנחות ק"ג ז', והיינו דהיה אפשר לומר דסגי בפחות קורטוב, אלא דהדבר נמסר לחכמים לקבוע וכשקבעו את השיעור מ"ס, הרי חסר קורטוב פסול מדאורייתא, והנה מתניתין דקמני יש להם על מה שיסמכו, ראוי לפרש על משמעותיה דקרא, והוא מים שכל גופו עולה בהן והוא צורך כמה על כמה ברוס ג' אמות, אבל היה סגי גם בפחות מעט אילו לא קבעו חכמים את השיעור, וזהו סמיכותיה דקרא, אבל חכמים קבעו שיעור מקוה מ"ס בדוקא, ומפרש לה גמ', ושיערו חכמים ר"ל וקבעו חכמים. (חגיגה י"א א').

שם את הטפל לצשרו, יש להעיר דאשכחן בקרא בהדיא דאת מתפרש הסמוך, בקרא דחזריע והתגלח ואת הנתק לא יגלת, דפירושו דהסמוך

ובפשוטו הטעם דדיינין ליה כמפולש, וכן משמע בלשון הרש"א, ואי כמפולש מהני לורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן וכרהיטת הדברים, א"כ להרא"ש ותו' גרע ממפולש, דמלדו מינכרא פירצה ולא מינכר תיקון וכמש"כ בסימן א' סק"ז ח', וזריך לפרש דכונת התו' דצקעי רבים כיון דממעטי בהילוכא, ולפי דמלדו גרע אפילו ממפולש, לפיכך פירשו דה"ט דמלדו גרע מפתח נוסף בראשו, דמלדו צקעי רבים טפי, ועי' מש"כ עוד בסימן א' סק"ו, ושם ס"ק ט"ו, וע"ע בשעה"ל שם. (ס"א סק"י).

ר' ב' וכי תימא צכך הוא דלא מיערבא הא צדלמות מיערבא והאמר רבצ"ח א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, נראה דהא צדלמות מיערבא ר"ל במחיצה היותר טובה, ומתפרש גם בשתי דלתות, אלא דלמאי דס"ד השתא דברייתא דכילד מערבין דרך רשות הרבים הכונה רשות הרבים ממש, נמצא מבואר דלחנניא אליבא דב"ה סגי בדלת אחת, וכן דלת"ק סגי נמי בצורת הפתח, ופריך דמר' יוחנן שמעיין דגם שתי דלתות לא סגי עד שיהיו ננעלות בלילה, ודחינן דברייתא במבואות המפולשין לרשות הרבים איירי ולא ברשות הרבים ממש, ואע"ג דלא הכריחו כן בגמ' אלא משום הא דר' יוחנן, מ"מ רהיטת הסוגיא דקושטא הוא דברייתא במבוי איירי, וכדדיינין אי נריך לנעול. (סי"ד סק"ה ועי"ש המשך הדברים).

שם כילד מערבין מבואות המפולשין כו', א"ה, עי' מש"כ בסימן א' סק"ז ו' י"ג ט"ו צדיני מבוי מפולש אם נותר בצורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן או צעומד מרובה מכאן ומכאן.

שם והרואה לעשות כדברי צ"ש עושה כו', ברמב"ן חולין מ"ד הקשה מהא דאמר ע"ז ו' א' בדאורייתא הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל, וידיד לחלק בין מחלוקת יחיד ויחיד למחלוקת צ"ש וצ"ה שהיא מחלוקת כל חכמי ישראל, אבל סתם פי' זה מהאי דאמר בסוגיין ואצ"ל ה"ק כל היכא דמשכחת תרי תנאי כו', מבואר דאף בתרי תנאי כן, לכך תריך דזה דוקא בדאיכא חומרא וקולא למר וחומרא וקולא למר, אבל בשאחד מחמיר בכל ואחד מיקל בכל בדאורייתא מחמירין ובדברי סופרים מקילין, ואף דלס"ד לא

שם תורתו כמפולש, א"ה, צמש"כ הרא"ש דעדיין זריך תיקון צעקמומיתו, עי' מש"כ בסימן א' סק"ז ח' ט"ו, וע"ע צס"ק י"ט צדין מבוי שפרמ"ר צעקמומיתו אם זריך שם לחי.

פרטי הדינים צמזוי העקום לרחצה, ומזוי עקום שזידו אחד פרמ"ר או פרוץ יותר מי', ודין מזוי עקום סתום, נתפרשו צס"א סק"כ כ"א.

שם תורתו כסתום, א"ה, עי' מש"כ בסימן א' סק"ז כ' דגם לשמואל לא סגי בלחי רק בראשו האחד.

שם מ"ש מדר"א ור"א, א"ה, עי' מש"כ בסימן א' סק"ק י"א צטעמא דר"א ור"א, וע"ש עוד צד"ה צריטצ"א צדין מבוי הרחב מי' שעה לורת הפתח בראשו.

מה שפסק הרמב"ם צדיני דר"א ור"א, נתפרש צס"א סק"ק י"ב.

בדברי רש"י דרשות הרבים זריך שיהא מכון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, וכ"כ לקמן צ' ירושלים רשות הרבים שלה מכון משער לשער ומפולש, עיין מש"כ בסימן י"ד סק"ו.

תוד"ה אחד דלא פליג אדר"י כו', נתבאר צס"א סק"ו י"ד ט"ו.

בא"ד ומלדו דהוי צד' היינו משום דקממעט בהילוכא כו', לכאורה משמע דר"ל משום דשצקי פיתחא רבא וכדאמר י' צ', אבל לא יתכן דהא אמרינן התם דאם נשתייר פס ד' שרי, וכמו שפירש רש"י ה' א' דכיון דהוא שיעור מבוי, לא איכפת לן מה דשצקי דהנך שצד' טפחים לא שצקי, ועוד דצמזוי עקום ודאי לא שייך שצקי, ועוד דאי טעמא משום שצקי א"כ מאי פריך לעיל ה' צ' מה לחזר שפרצתו צעשר תאמר צמזוי שפרצתו צד', הא גם מבוי פרצתו צעשר אם לא נותר בראשו בלחי או קורה, דהא טעמא דשצקי היינו דלא מהני בראשו לחי או קורה כיון דלא אזלי ציה, ועוד דהא לטעמא דשצקי אם תוקן בראשו בצורת הפתח שפיר דמי וכמ"ש צשו"ע סימן שס"ג צמ"ב סק"ק ק"ג, ואילו כאן מבואר צגמרא לפי' תו' דאף אם תוקן המבוי עקום בצורת הפתח צשני ראשיו אכתי זריך לחי צעקמימותו וכמש"כ הרא"ש והמרדכי נתבאר בסימן א' סק"ח, [ועי' בשעה"ל סימן שס"ה סק"ח].

אפילו לא עירצו ונפרצה חצר שרי, והיינו דמפרשין דלמאי דס"ד פליגי בדרכ יוסף, כלומר בסבא זו אי בכלה לאמצע בזה כנגד זה חשבינן ליה כמפולש, ולפירוש זה אין צורך לחדש סברת תרתי לריעותא שבתו' וז"ע.

ולמסקנא לכו"ע ליכא משום מפולש דהיתר הרחצה בהלכותיה מהני נמי להיתר המצוי, ורב נקט נפרצה חצר לאשמועינן דאפילו הכי חצר מותרת וכדאמרינן לקמן ח' א', ורב יהודה בעירצו איירי, ולכו"ע נראה מבחוץ לא מהני. (ס"א ס"ק י"ח, וע"ע ס"ק י"ט כ').

ח' א' אומצו ביה בעקמומיתה, א"ה, ע"י מש"כ בסימן א' סק"ז ח' ט"ו, פרטי הדינים מתי צריך תיקון בעקמומיתו.

שם הני מילי לחי מעליא כו', א"ה, ע"י מש"כ בסימן א' סק"ז דלשמואל נמי לא סגי רק בלחי בראשו האחד.

שם ונפרצה חצר כנגדו, צדין חצר עקומה אם דינה כמפולשת, ע"י ס"א ס"ק י"ז, וצדין חצר מפולשת ע"י ס"א ס"ק כ"ב.

שם מפני שהיא כפתחה של גדולה, מתבאר בסימן י"ב סק"א.

ח' ב' ארבע אמות אינו מניח את הקורה אלא כנגד הקצר, מבואר דאינו רשאי להניח באלכסון פחות מד"א, וטעמא דמילתא דקולא הוא שהקילו חכמים לטופלו למצוי אף שאין בו אלא ב' מחיצות וכמש"כ תו', ולא הקילו אלא בשאין בו שיעור חשוב של ד"א, אבל כל שיש בו שיעור ד"א שוב אין יכול לטפול ממנו כלום למצוי ואין מניח אלא ציושר כנגד הקצר.

והא דמהני כאן קורה אע"ג דצפרצה בקרן זוית לא מהני קורה וכמש"כ הרשב"א בעבודת הקודש שער ב' דין א', והיינו אפילו אין למצוי פתח אחר שניתר בקורה, משום דהכא לאו קרן זוית הוא שהרי פרוץ במילואו אלא שצדו אחד קצר. (ס"א ס"ק כ"ה).

שם מהו להשתמש תחת הקורה כו', ע"י מש"כ בסימן ט"ו סק"ד ה'.

שם לימא דהא קמיפלגי כו', ע"י מש"כ בסימן ט"ו סק"ב.

ידע לחלק בין סתרון אהדדי ואפ"ה לא פריך מהא דע"ז שם, פירש הרמב"ן דלמאי דס"ד הוא סבר דהענין נידון בכל מצוה ומצוה שיש לנהוג בכל הלכות המצוה או כמר או כמר, ולמאי דמסיק הדבר תלוי בסתרון אהדדי, אבל בשאחד מחמיר בכל לעולם הלך אחריו בדאורייתא.

ועייין בריטב"א ע"ז ו' א' שחירץ בענין אחר לחלק בין הדבר שהורו עליו, להוראה זו עצמה בדבר שלא נשאל לפנייהם, וז"ע. (ע"ז ו' א' סק"ז).

ז' א' מחלוקת בסרטיא מכאן כו', עיין מש"כ בזה בסימן י"ד סק"ה.

תוד"ה ונהג מפרש צירושלמי שעושר על תנאי כו', ע"י מש"כ בזה במכשירין ס"ב ס"ק י"א.

ז' ב' בסוגיא דמצוי הכלה לרחצה, לפרש"י קשה דכיון דכל הקושיא בנויה על הא דנקט רב חצר ורב יהודה נקט רחצה, איך לא מדכרינן בחירולא ליישב הך דיוקא, גם אין לשון הגמרא בדרכ ששת מתפרש על קבלה מרב, ורהיטת הלשון דרב ששת תירץ כן על קושיא אחריתי, וממילא אמרינן דרב אדרב נמי יש לתרץ כן, גם לא נזכר בגמרא דלמאי דאמר רב יוסף דהא דרב יהודה לאו מימרא הוואי אלא עובדא תו ליכא למידק מיני' דבחצר אסור, ולא קשיא אלא חדא.

אבל לפי ר"ח המוצא ברשב"א והוא מתאים בעיקר הפירוש עם פר"י שבתו' ינחא הכל, דס"ד דרב יהודה מחיר בין ברחצה בין בחצר בין בעירצו בין בלא עירצו, [דרחצה נמי יש בזה דיוורין ובעי עירצו וכמש"פ תו'], מדלא מפליג מיד, ורב אסר בין בעירצו בין בלא עירצו, דהא מדנקט ונפרצה חצר אשמועינן איסור משום מפולש, ואיסור זה הוא אף בעירצו, ומדנקט נפרץ מצוי במלואו ש"מ דאי לאו במלואו הוא שרי וזה לא יתכן באיסור מפולש, וע"כ דה"ק מצוי שנפרץ לחצר במלואו מצוי אסור וחצר מותר בלא עירצו, ואפילו החצר לא נפרץ, וכן אם נפרץ החצר ואפילו עירצו, ושמעין דרב לא ס"ל דנראה מבחוץ הוא לחי ולכך אסר בלא עירצו אפילו לא נפרץ החצר, ובנפרץ אסור אפילו עירצו משום מפולש, ורב יהודה סבר דמשום מפולש ליכא, ונראה מבחוץ הוא לחי, הלכך

שם אר"ח הכל מודים בצין לחיים שאסור, עי' מש"כ בסמ"ט ט"ו סק"ב.

תוד"ה מנית, עי' מש"כ בסמ"ט א' ס"ק כ"ה כ"ו כ"ז.

תוד"ה הכל, אבל אין לפרש דטעמא דר"ח כו', עי' מש"כ בסמ"ט ט"ו סק"ב.

— מתוך מכתב —

מבוי הפרוץ במלואו ברוח רביעית אסרו חכמים לטלטל בו, אע"ג דמדאורייתא הוי רשות היחיד גמור, עד שיעשה תיקון ברוח רביעית או לחי או קורה, לחי זה תורת מחיצה עליו מדאורייתא, ואף מבוי מפולש שהעמיד בו לחי נעשה רשות היחיד מן התורה, כפי מאי דקיי"ל להלכה, דתחלת מחיצה שלישית בין שתי מחיצות זה כנגד זה תורת מחיצה עליו, אבל קורה אינה מחיצה מן התורה ותקנת חכמים היא דהיכר זה סגי להחיר המבוי, ומיהו אשכחן בדאורייתא תורת מחיצה דוגמת קורה, בתקרה שיש בה ארבעה טפחים, דפי תקרה יורד וסותם, קורה זו יש בה שיעור שתהא רחבה טפח.

והנה לנו בגמרא צדין תחת הקורה אם מותר לטלטל, ופליגי בזה אמוראי, ופירשו בגמרא טעמא דפלוגמתן בג' אנפי, א. אי קורה משום היכר או משום מחיצה, והיינו אם זה מעין פי תקרה דתורת מחיצה עליו והקילו חכמים ברוחב טפח, או דזו תקנה מיוחדת ואינה אלא להיכר בעלמא, ופרש"י דאי משום מחיצה אינה מתרת אלא מחודה הפנימי ולפנים ותחת הקורה אסור, אבל אי משום היכר מותר גם תחת הקורה. ב. דכו"ע משום היכר ומר סבר היכירא מלגיו ומר סבר היכירא מלצר. ג. דכו"ע משום מחיצה ומר סבר חודו הפנימי סותם ומר סבר חודו החיצון, ולו"ד רש"י ז"ל היה מקום לומר דלכ"ד דפליגי אי קורה משום היכר או משום מחיצה, היינו דלמ"ד משום מחיצה שרי תחת הקורה, דהא בכל מחיצה דפי תקרה יורד וסותם הרי פי החיצון יורד וסותם, אבל למ"ד משום היכר שפיר י"ל דכיון דבעי קורה טפח הרי תחת הקורה ליכא היכירא דקורה טפח, ויש לזה גם קצת משמעות בגמרא דבאינך תרי פירשו בגמרא מר סבר קמא על האוסרים, ודכוותה הכא הקדימו מאן דסבר משום היכירא, ומשמע קצת מזה דפשיטא

לרש"י דכל מחיצה אינה מתרת אלא מחודה הפנימי, ולכך כשאמרו משום מחיצה פירש רש"י דהיינו לאסור תחת הקורה, וכן כתב בתו' רי"ד דמ"ד משום מחיצה קסבר דאסור להשתמש תחת הקורה כמו בכל מחיצה שאינה מתרת אלא מן המחיצה ולפנים.

ובאמת ראוי לדון בכל מחיצה המתרת בעומד מרובה מה דין כנגד הכותל, אם חודה הפנימי מחיר או חודה החיצון, ולכאורה מסבירא נראה דחודו החיצון יעשה מחיצה, דהא אי שקלת לעובי הכותל הפנימי הרי שפיר מישתרי בחוד החיצון, ואם כן מה גרע שהוסיף בעובי הכותל, סוף סוף חוד החיצון עושה מחיצה גם כן, וכן יש להוכיח מהא דאמרו שבת ז"ט ב' דכתלים המקיפים רשות היחיד, גם על גבן הוי רשות היחיד אע"ג שאין בהם רוחב ד' טפחים, מק"ו לאחרים עושה מחיצה הוא עצמו לא כש"כ, ואם נימא דבפירצה כנגד הכותל לא הוי רשות היחיד, א"כ הרי חוד החיצון אינו עושה מחיצה לאחרים, דהא רק חוד הפנימי סותם, אלא ודאי כנגד הכותל גם כן הוי רשות היחיד, וכן יש להוכיח מהא דתנן פסחים פ"ה ב' דהחלונות ועובי החומה כלפנים לענין אכילת קדשים קלים בירושלים, ומבואר התם דהשערים צדין היה שיתקדשו, והרי התם נמי צעי שיהא לפנים מן החומה, וחזינן דחומה עצמה כלפנים.

ברם יש מקום עיון דכותל ארוך ויש צרחבו ארבעה טפחים שנפרץ קצת באמצעו לא מסתבר שיהא רשות היחיד במקום הפירצה דהא אין לו אלא שתי מחיצות ופרוץ במלואו בפירוש, ואע"ג דלענין כלאים שפיר הוי גם מקום הפירצה כסתום ומותר לנטוע גפנים מזד זה וזרעים מזד זה, דעומד מרובה כסתום, ולא עוד אלא אף אי איכא לואה במקום הפירצה נמי מסתבר דשרי לקרוא קריאת שמע משני צידי הכותל, וכדין לואה בקטנה ז"ב ב' דמותר לקרות קריאת שמע בגדולה, מ"מ לגבי מקום הפירצה עצמו, אי אפשר לעשותו רשות היחיד דסוף סוף אין לו אלא שתי דפנות, והא דלאחרים עושה מחיצה אפשר לפרש משום דלעולם מקום הפירצה יש לו שלש דפנות, דמן הצד שהוא פרוץ למבוי או לאחר נמי נחשב כגדור, דרשות היחיד כמחיצה, הלכך שפיר לענין

הפתח ולהלן, דאף הפתח לא חשיב כמחיצה להחשיב את המקום כאין זו ד', וא"כ מה מקום יש להחיר משום דחשיב כמקום פטור, הרי עיקר הלחי נריך שלא יוצאו מכאן לרשות הרצים, וכיון דהמוציא מכאן לרשות הרצים חייב חטאת, ע"כ נריך כאן תקנת לחי, ועוד דאף אם היה מחיצה גמורה במקום הלחי נמי יש מקום לומר דהוי כחורי רשות הרצים דלמטה מג' הוו כרשות הרצים כמש"כ הרמב"ם והטור בסימן שמ"ה, או דהוי חשיב כיש זו דע"ד כיון דפרוך צמלואו ברוחב ד' לרשות הרצים, ועו"ק דאטו כל הני אמוראי דאסרי לעיל תחת הקורה מי לית להו דפחות מד' הוי מקום פטור, ודוחק לאוקמי רק בפחות לכרמלית, ועוד דרצא ס"ל י"צ ב' דלחי משום היכר וצודאי אינו חשוד לחלק את המצוי שיחשב כאין זו ד', ועוד דהא משמע דלא שרי אלא בין הלחיים, אבל אם הכניס את הלחי קצת לפניו וכמש"כ תו' ט' ב' דהכי אורחא דמילתא, לא יותר להלן מן הלחי, ואם איתא דהוי מקום פטור א"כ אף שלא כנגד הלחי ליסתרי, וע"כ דגם לרצא הא דמקום שאין זו דע"ד איירי רק בגובה ג'.

והנה יש לעיין בהא דכי אתא ר"ד אר"י דמקום שאין זו דע"ד מותר לזני רשות הרצים ולזני רשות היחיד לכתף עליו דמאי אחי לאשמעינן, הרי הא דמקום שאין זו דע"ד הוי מקום פטור כבר שנינו בצרייתא שבת ו' א' ארבע רשויות לשבת, וכן שם ו' א' אר"ד משמיה דר"י דאין כרמלית פחותה מארבעה והיינו דהוי מקום פטור, ומאי תו אינטריך להא דמקום שאין זו דע"ד, ואפשר דבאמת יש מקום לשאל בהא דשרינן לזני רשות היחיד לכתף על מקום פטור שברשות הרצים, נהי דהוי מקום פטור, אבל הרי הוא פרוץ צמלואו לרשות הרצים, ואמאי לא גזרינן כדרך דאסרו צמזוי שיש לו ג' מחיצות והוי רשות היחיד מן התורה דמ"מ אסרוהו משום שפרוך לרשות הרצים, והגע ענמן צמזוי שיש לו לחי למצוי שאין לו לחי אסור לטלטל, ואף אם אותו מצוי שאין לו לחי יהא פרוץ לאסקופה גבוהה ג' ואינה רחבה ד' דהוי מקום פטור, נמי ישאר באיסורו, ואילו על המקום פטור עצמו מותר, ובאמת ראיתי בתו' ר"ד בשמעתא דאסקופה שבת ט' א' דדן לפרש הס"ד דהתם דאחרים אתו

דאורייתא לעולם גם חודו החיזון של הכותל עושה מחיצה, דמדאורייתא ודאי גם בפירצה הוי רשות היחיד, וכן לענין קדשים קלים נמי י"ל דכיון דכנגד עוצי החומה יש שלש מחיצות שפיר סגי בהכי לקדשים קלים, ולפי זה שפיר יש לקיים דברי התו' ר"ד וכדמשמע נמי ברש"י, דכל מחיצה אינה מתרת אלא מן המחיצה ולפניה, דלעולם פירצה שבאמצע הכותל אסורה משום דפרוצה צמלואה, ואם נימא דתוך לורת הפתח עדיף וחשיב כגדור, יש מקום לומר דהיינו טעמא דשערי ירושלים דדן היה שיתקדשו משום שהיה להם לורת הפתח, ולפי זה יש לחלק בין הכותל שעל גביו לבין פירצה שבכותל, ולפי זה מתפרש בפשוטו הא דאמר ר"ח דהכל מודים בבין הלחיים דאסור, בבין הלחיים לא דמי כלל לתחת הקורה, דתחת הקורה שפיר מינכרא מחיצה וכמו בכל פי תקרה שיורד וסותם, אבל בין הלחיים הרי זה ממש מצוי שפרוך צמלואו דהעומד כנגד הלחי אינו רואה שום מחיצה, ונ"ע למה הוזכרו בתו' לפרש דהיינו טעמא דאסורו בין הלחיים משום דלחי שיעורו צמשהו ואחי לאפוקי, הרי בלא זה ניחא, דכנגד הלחי לא מינכרא שום מחיצה, ונראה מזה דסבירא להו להתו' דלעולם גם כנגד הלחי מינכרא מחיצה דהעומד כנגדו רואה גם את המצוי ורואה שעומד כנגד כותל שמשמש לרוח זה, וכן נ"ל לדעת הרמב"ן שפירש בדעת הרי"ף דרצא מתיר בין הלחיים אף בלא יותר מארבעה טפחים משום דחודו החיזון סותם.

בגמרא ט' א' תני ר"ז קמיה דר"י בבין לחיים ותחת הקורה נידון ככרמלית ואמר ליה ר"י פוק תני לצרא, ופליגי אביי ורבא אי רק בתחת הקורה פליגי ר"י או אף בין הלחיים, וס"ל לרבא דאף בין הלחיים שרי וא"ר מנא אמינא לה דכי אחי ר"ד אר"י מקום שאין זו דע"ד מותר לזני רשות הרצים ולזני רשות היחיד לכתף עליו, ואביי התם בגובה ג', ולכאורה משמע דרצא קאמר דאע"ג דראוי לאסור בין לחיים מ"מ באין זו ד' יש להחיר משום דהוי מקום פטור, אבל הדבר תימא, דהא ודאי קושטא דמילתא דהוי רשות היחיד גמור אף מן הלחי ולהלן, דאין צכח הלחי להחשב כמחיצה לעשות ממנו ולהלן כמקום שאין זו ד', וכן מפורש בתו' שבת ט' א' ושם ברשב"א מביאר דאף בפתח נעול הוי רשות היחיד מן

הכתלים דהיינו שהיא קצרה מרוחב המצוי, דגם תלויה אין מתפרש על מוגבהת.

ובתשובות הגרע"א ז"ל סימן י"ב משמע דלא ניחא ליה תירוצ המהרש"א, וכתב ליישב על פי דברי הר"ן דלא אמרינן ד' הלכות, [ודברי הר"ן נתבאר בחו"ב סוכה ס' ג' ס"ק כ"ה], ודבריו ז"ל לא נתפרשו דהא גם השמא ע"כ אמרינן ד' הלכות דהא איירי שהיתדות העקומות יש בהם ג' אלא שבגובהן ובעקמומיתן ליכא ג' וכמש"כ לעיל, וכדאמרינן נמי קמ"ל דאמרינן חבט ולבד, וכבר תמה בזה מרן זללה"ה בעירובין סימן י"ג סק"ו. (סוכה ס"ד ס"ק י"א).

שם פוק חני לברא כו', עי' מש"כ בסימן ט"ו סק"ד. שם דכי אתא רב דימי כו', עי' מש"כ בסימן ט"ו סק"ג ד' ז'.

שם צריך לחי אחר כו', עי' מש"כ בסימן ט"ו סק"ד.

שם מלא מין את מינו כו', עי' מש"כ בסימן ט"ו סק"ט.

תוד"ה לרשב"ג, עי' מש"כ בסימן ט"ו סק"ד ז' ט'.

ט' ב' נראה מצחצח ושוה מצפנים כו', א"ה, עיין מש"כ בסימן ד' ס"ק י"ז אי מהני גם במקום שאין הגדולה רחבה יותר מן הקטנה אלא בשיעור עוצי מחילות הקטנה.

שם אר"ז בנכנסין כותלי קטנה לגדולה, עי' מש"כ בזה בסימן י"ב סק"ה.

תוד"ה ולרשב"ג, עי' מש"כ בזה בסימן א' ס"ק כ"ו כ"ז.

תוד"ה כותל, עי' מש"כ בזה בסימן י"ב סק"ה.

י' א' לחי המושך כו', עי' מש"כ בסימן א' ס"ק כ"ח ד"ה שם.

שם ש"מ צין לחיין אסור, מתבאר בסימן א' ס"ק כ"ו.

שם נועץ קנה באמצעיתו ודיו, מתבאר בסימן א' ס"ק י"א.

שם נועץ קנה באמצעיתו ודיו כו', מכאן משמע דאחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטלו אינו מדאורייתא, דרחוק שיהא פלוגתא בדאורייתא כה"ג, וכ"כ בחו"ב לקמן י"ז ב', וכ"כ ברשב"א לק' י"ט ב' והוכיח כן מהא דבבבא"ס שרי כנגד העומד אע"פ שהפרוץ מרובה עליו מזה ומזה, וכן

לאסור לכתף באסקופה מקום פטור משום שפרוץ לרשות הרבים, ולפי זה לא נדון דין מקום פטור אלא בגובה י' דאז מופלג מרשות הרבים לגמרי, א"נ שמא אף בעומד בכרמלית אפשר לדון בו דין מקום פטור, ויתכן דהיינו דאשמועינן ר"י דכל מקום שאין בו דע"ד ואין נפקותא בגובהו אפילו עומד ברשות הרבים שרי לכתף עליו דדיינינן ביה דין מקום פטור, והטעם משום דכשהנידון על שטח קטן פחות מדע"ד ליכא למיחש דאחי לאימשוכי, ושפיר אפשר להעמידו על עיקר הדין דחשיב מקום פטור ולית לן למיחש מחמת שהוא פרוץ לרשות הרבים.

וראיתאן עלה אפשר דהיינו דמייתי רבא מהא דר"י דכיון דה"נ הנידון על שטח שאין בו דע"ד נהי דהוי רשות היחיד מן הדין, אבל אפשר להחירו וליכא למיחש שמא יוציא ממנו לרשות הרבים, דכיון דעד הלחי מתוקן ולא דיינינן אלא כנגד הלחי שפיר אפשר להקל דחודו החיצון הוי היכר, או מחילה, ומיהו אין הדבר מוכרע ושפיר י"ל דהני דאסרי כנגד הקורה סברי דאעפ"כ כיון שאינו גבוה ג' מיחלף ואחי לאימשוכי, ולפי זה ודאי מודה רבא דהא דר"ד אר"י בגובה ג' איירי דאם לא כן לא הוי מקום פטור, ואפשר דאז"ל אסר צין הלחיים אף בגובה ג', דסוף סוף לא הוי מקום פטור, דהוי חורי רשות היחיד, או רשות היחיד עצמו. (עד כאן, ועיין מש"כ בכ"ז בסימן ט"ו).

ט' א' ר"א אמר משוכה והיא תלויה כו' שאין בגובהן ג' כו', מדלא קאמר שאין בהן ג' מצוואר שיש בהן ג' אלא שאין בגובהן ובעקמומיתן ג', ויש לעי' מנ"ל לר"א כן דילמא ג' צאלכסון קאמר, וי"ל דא"כ פשיטא דהיינו לבד, א"נ ר"א הכי מפרש לצרייתא היתה קורחת משוכה או שהיתה גם תלויה וע"ז קאמר פחות מג' כו' ומדקאי אמשוכה לחוד נמי ממילא מתפרש דלאו צאלכסון קאמר.

במהרש"א הקשה למה לא מפרשינן משוכה דהיינו שהיא גבוהה מן הכתלים אבל ארוכה כשיעור להניח ע"ג הכתלים, ותלויה היינו שאינה מגיעה לכתלים, ותירוץ פשוט דמשוכה לא מתפרש בגובה, וגם אין להקשות דנפרש תלויה בגובה דהיינו שמוגבהת מעל הכתלים ומשוכה מן

שם דאמי אורא דהאי גיסא כו', מתבאר בס"ג סק"ז ג' ו'.

בדברי הרשב"א והריטב"א בסוגיא, עי' מש"כ בסיומן ז' סק"ח.

שם וליחוש דילמא שציק פיתחא רבה כו', נראה הטעם דלא הקילו חכמים בלחי וקורה אלא במצוי בכל תנאיו בפתחו הרגיל, וכל שאינו עיקר פתח המצוי אין זו תקנת מצוי להיות נותר בלחי וקורה, [ועי' ברש"א שכתב דהו"ל כפרה ועי' סימן א' סק"ט], ולכאורה משמע דחיישין שיהא הפתח הזוטא עיקר ופתחא רבה טפל, ולפעמים נוח כן ליושבי המצוי, ודמיון דלא שציק פיתחא רבה ולעולם ישמש פתחא רבה כעיקר ומהני ליה תקנת מצוי.

ויש לעיין כיון דבפתחא זוטא לא אזלי ואין לו היתר לחי וקורה, אם כן אמאי מהני ליה עומד מרובה, הא עומד מרובה ילפינן ה' ז' בקל וחומר מלחי וקורה, וא"כ בפתחא דלחי וקורה לא מהני מהיכי תיתי דעומד מרובה מהני, וי"ל דהא מנזדו מהני עומד מרובה אף בלא הק"ו כדאמרין התם שפירטו בעשר, וכמש"כ בסיומן א' סק"ו, והיינו משום דלא צקעי רבים, ודכוותה נמי בזהאי פיתחא זוטא דנמי לא צקעי ציה רבים, א"נ האי ק"ו אינו אלא גילוי מילתא בעלמא שלא החמירו חכמים להצרף היכר טפי, וכמש"כ שם, וכיון דלא החמירו, תו עומד מרובה עדיף דהוי מחילה מדאורייתא ומהני אף בגוונא דלחי וקורה לא מהני. (ס"א ס"ק י"א).

שם ומ"ש מדר"א ור"א, מתבאר בסיומן א' ס"ק י"א.

שם התם קממעט צהילוכא, במש"כ תו' ו' א' ד"ה אחד דפרצה מזידו בד' משום דקממעט צהילוכא, עי' מש"כ שם.

שם עור העסלא וחלל שלו מצטרפין בטפת, רש"י ותו' והרשב"א פירשו דלענין אהל לטומאת המת קאמר, וכשיש עומד מרובה מצטרף האויר לשיעור טפת, ובלבד שהטומאה והכלים תחת העומד, וז"ע דא"כ למה זה שנו חכמים דין זה דוקא בעור העסלא, ולמה לא שנו סתם דבעומד מרובה הפרוץ מצטרף [ועיין חו"צ אהלות ס"ג סק"ה], ועוד דלמה לא שנו דין זה בתוספתא דאהלות אלא בתוספתא דכלים וצדדי דיני מרכז

צריטב"א ריש פ"ז, והנה בכלאים עדיף מאוירא דעלמא דהתם אין לנו ענין אלא במחילה אחת ובשטח המחילה, ולא שייך כלל לומר אחי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא לצטל תורת מחילה וכמו בעור העסלא, וכמו בדאיכא ארבע מחילות, וז"ל דכונתו דלא שייך לצטל ענין מחילה ע"י האויר שחוק למחילה וכמו בכלאים, וע"כ דאינו אלא חומרא דרבנן, וצריטב"א רפ"ז כתב דוקא בדאיכא שיעור חשוב ג' או ד' דומיא דכלאים, ועי' בסיומן ג' סק"ה. (ס"ג סק"ט).

שם אין הלכה כאותה משנה, פרש"י משום דאמי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה לקנה, אבל אי לאו טעמא דאמי אוירא הו' סגי בזה, דאע"ג דאין הקנה מועיל לעשותו כשני מבואות, אבל מ"מ מועיל לעשותו כשני פתחים וכל אחד פחות מ', וכיון שהם צרות אחת סגי בקורה או לחיים כדין מצוי צרות רביעית, והגרע"א ז"ל בגליון המ"א סי' ס"ג ס"ק ל"ה תמה דאף בלא טעמא דאמי אוירא א"א להתיר דהא הו"ל מצוי רחב כ' פחות קנה, והוכיח כן מהא דפרכינן בסמוך ואמאי יעשה פס אמה ומחצה כו' ואכתי לא ידעינן טעמא דאמי אוירא דמשנינן ליה בחר הכי, ואפ"ה לא פרכינן אלא בשני פסין של אמה ומחצה ומשום דיהא עומד מרובה משתי רוחות, אבל סתם להעמיד פס צסוף עשר פשיטא דלא מהני, ודבריו ז"ל ז"ע דודאי ידעינן סברא דאמי אוירא דהאי גיסא גם מעיקרא, אלא דס"ד דבדאיכא עומד מרובה משני נדדין לא נימא אחי אוירא על האויר שיש כנגדו עומד מרובה, וע"ז משנינן דאפ"ה אחי אוירא, אבל צקנה בלמנע לעולם הו' פשיטא לן דאמרין אחי אוירא, והרי צרייתא דלוי ודאי סברה דמהני הקנה לחלק הפתח לשני פתחים, והיכא אשכתן מאן דפליג עלה אי לאו סברא דאמי אוירא כו', ומנלן לחדש דפליגי אצרייתא ברתמי גם צדין אחי אוירא וגם אי מהני בליכא סברא דאמי אוירא. (ס"ג סק"ט).

י' ב' ויעשה פס אמה ומחצה, עי' מש"כ בזה לעיל.

שם לעולם אימא לך מותר ושאני הכא כו', א"ה, עי' מש"כ בסיומן ג' סק"ז בזה דאי פרוץ כעומד מותר לא הו' כמו עומד מרובה לענין אחי אוירא.

תוד"ה עושה אי איכא כו', מתבאר בסימן א' ס"ק ט"ז.

תוד"ה ועושה וצריך לחי כו' ומש"ה כו', שיעור דבריהם דאכתי צריך האי מצוי לחי או קורה ומש"ה פרכינן דכיון דשצקי אינו נותר בלחי וקורה, ואגב גררא פירשו דהך פס לא סגי לשמש בו בלחי. (ס"א ס"ק ט"ז).

בא"ד דהאי פס לא מהני כו', מתבאר בס"ב סק"ט.

תוד"ה ואצבעיים לא שייך צעור העסקא שהוא כלי אחי אורא כו', כשיש טפח צעור מלכד החלל, לא שייך כלל ענין ציטול, כמו דלא שייך ציטול ברשות היחיד שיש לו ד' מחיצות, אלא כאן שהחלל צריך להשלים יש מקום לומר שאין החלל נטפל כיון דעל ידי אורא דהאי גיסא הוא רבה על העומד, וזוהי כתבו דאין שייך ענין זה אלא בדבר קבוע שזוהי המחיצות והאור כאלו נלחמים, משא"כ בכלי המטלטל, אין האור שחוצה לו, נוגדו, ולא שייך לצרפו אל החלל. (ס"ג סק"ט).

בא"ד וריצ"א מפרש כו', מתבאר בסימן ג' סק"ב ו' ט'.

י"א א' ואם יש לו צורת הפתח כו', סוגיא דצורת הפתח מתבאר בסימן ב'.

שם והרחצ מעשר ימעט ואם יש לו צורת הפתח א"צ למעט, למש"כ לעיל ב' א' מתפרש דצורת צורת הפתח מועיל ליתר מעשר, ולא איירי אם גם צורת מעשר תורת צורת הפתח עליו, ומתפרש שפיר גם צעשה שתי צורת הפתח, ומיהו כיון דקושטא הוא דגם רחצ מעשר תורת צורת הפתח עליו, ממילא מתפרש דהכי. (ס"ב סק"א).

שם לא ארישא, לכאורה דוחק הוא לפרש דקאי רק ארישא ולא אסיפא, ותנא נקט ליה בסיפא ולצטרף צורת הפתח, אבל נראה דמצרייתא גופא מוכח דאין דינו כצורת הפתח מדלא ערביניהו ותניניהו ואם יש לו צורת הפתח או אמלתרא, וכיון דאין דינו כצורת הפתח ממילא מובן דהיינו לענין רוחב. (ס"ב סק"א).

שם א"ל אתנייה צריך למעט, מתבאר בסימן ב' סק"א ו'.

שם א"ר יוסף מדברי רבנו נלמד כו', מתבאר בסימן ב' סק"א ו' י'.

ומושב, אבל הגר"א ז"ל בפירושו לתוספתא דכלים פירש דלענין שיעור טפח למושב איירי, נע"י כלים פכ"ז מ"ד ובר"ש שם דשיעור עור למושב טפח, וכן בתוספתא, וזוהי קאמר דחלל של עור העסקא מנטרף כיון שכך הוא שימוש, אבל לענין אהל המת אין שום אור מנטרף וולפי זה אין צריך לחדש דיש צפרוך מועט ענין שמשלים ומ"מ אינו אהל להציא ולחנות, אשר הוא חידוש גדול, ובאמת צ"ע למה נאדו רבותינו ז"ל מפירוש זה. שוב הראני בני י"א נ"י בר"ש פכ"ב מ"י וצתו' רי"ד ומאירי בסוגיין שפירשו באמת כפירוש הגר"א ז"ל. (אהלות ס"ג סק"ד, ועיי"ש סק"ה).

שם עור העסקא וחלל שלו מנטרפין בטפח, בר"ש פכ"ב דכלים מ"י מפרש לה לענין מושב וכן מוכח ממה שהוא שנוי בתוספתא דכלים, והנה בכלים פכ"ז מ"ב חנן בשלשה על שלשה שנקרע שאם נותנו על הכסא וצטרו נוגע בכסא טהור, והתם צקע שאין צו חסרון כמ"ש הרמב"ם בפכ"ב מה' כלים, וע"כ דהכא הטעם משום שהחלל צריך לשימוש, אבל כשאין צריך לחלל כל שצטרו נוגע מיצטיל ליה ממדרס, ולפ"ז אין השיעור בכל דבר צעומד מרובה, דאף חלל קטן ממעט, אלא דחלל שצריך לשימוש אינו ממעט אם יש עומד מרובה כנגדו.

ולפ"ז נראה דצבגד של צינית דשיעורו שהקטן מתכסה צו ראשו ורובו והגדול יוצא צו עראי כדאמר מנחות מ"א א', דאם נעשה צו נקב אפילו אם יש עומד מרובה כנגדו מ"מ אם אין הקטן מתכסה צו ראשו ורובו מחמת הנקב, דמיפטר, ואם הקטן מתכסה צו ראשו ורובו לא איכפת לן אפילו ליכא עומד מרובה כנגד הנקב, ומ"ש המ"א בסימן ט"ז צשם מהרי"ל שיהיו הכתפים רחבות דלא ליתי אורא דהאי גיסא כו' כבר פירש צמחה"ש שם דר"ל שיהא עליהם תורת צבג, דאל"כ הו"ל כשני חצאי צבג המחוצרים צחצלים דאין מנטרפין להחשב צבג אחד, אבל אין הכונה לסוגיין דאחי אורא דהאי גיסא דהא לא שייך בכלי כמס"כ חו', ולפ"ז לא למדנו שיעור לרוחב הכתפיים, ואפשר דשיעורו שיקסה הכתפיים, וכל שהכתף מרובה על החלל ודאי שפיר דמי, וכתב מרן זללה"ה שכן יש לנהוג ואין להקל. (ס"ג סק"ט).

ד' רוחות, ואף בהרחיקו משני צדדיו, דכי היכי דחשיב מחיצה לענין כלאים, ה"נ חשיב מחיצה לענין שבת, ואינו ענין ללחי שאינו מחיצה לעצמו, ושפיר יש לקבוע מקומו שיהא חשוב כמחיצה, ומה שהביא התבואות שור ראיה ממנה שלא תירצו כן התו' כאן, דבכה"ג משכח"ל שאין הצורת הפתח יכול לשמש כלחי, כבר כתבו הגרע"א ז"ל בתשובותיו סי"ח והצ"מ בסי' שס"ג דאין לצנות שום דינים מדיוק כעין זה ואטו כי רוכלא ליחשבזו כל הנפ"מ, וכאשר זכינו לתוספות רבנו פרץ הנדמ"ח הנה אמת הנה נכון כי אמנם הזכיר גם תירוצ זה דנפקא מינה בצורת הפתח שהרחיק הקנים ג', ונמצא הדין מבואר בהדיא בתו' בפשיטות לצורת הפתח שהרחיקו ג' כשר, ואף בהרחיקו משני צדדיו, כמש"כ שהרחיק הקנים, וכן יש ללמוד מדברי הרשב"א והריטב"א והד"מ בשם אור"ז שהובאו בסימן ז' סק"ח. (ס"ז סק"י).

תוד"ה חזר וקשה דמהאי צנין אז כו', כונתם דאיכא למיפרך צנין אז דרב יוסף ממזוי גופיה דיותר מעשר לא הותר צו אפילו צרוח רביעית, ואילו פרוץ מרובה הותר צרוח רביעית אלמא דיותר מעשר חמור טפי, ואיך יליף רב יוסף מיותר מעשר לפרוץ מרובה, וכדפרכינן כה"ג מפסי ציראות, וה"נ איכא למיפרך הכי מדופן שלישי דשרי לרב בצורת הפתח, ואילו יותר מעשר לא שרי. (ס"ז סק"א ממוה"ד).

י"א ב' פיה מותרת לענין כלאים כו', עי' מש"כ בזה בסימן ז' סק"ד.

שם כמחיצות לשבת דלא כו', עי' מש"כ בזה בסימן ז' סק"ג.

שם תנא צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, קורה ע"ג מצוי לא חשיב צורת הפתח מדלריך טפח וכמש"כ המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח, והיינו משום דלריך מזוזות בולטות, והנה אין צריך שהקנה העליון יהיה רחב כמו המזוזות דהא סגי בזמורה ע"ג קונדס, אבל יש לדעת שיעורו בכמה, כלומר כמה אפשר להרחיק הקנה שעל גביהן מתחלת המזוזות, ובפשוטו נראה דשיעורו ג' טפחים כשיעור לצוד, דכיון דרק ביחד הם מהוים את הצורת הפתח, אין סבירא שיהא אפשר להרחיק סמימת המזוזות

שם לימא מסייע ליה דפנות הללו שרובן פתחים כו', נראה דגם השתא למאי דמסייעין לרב יוסף מתפרשא הך צרייתא גם בפיתחי שימאי, דהא צרייתא שריותא אחי לאשמועינן וכיון דשרי בעומד מרובה גם בפיתחי שימאי, לא יתכן למיתני רק בצורת הפתח, וע"כ דהכי מתפרשא שריצה צהן פתחים וחלונות צין בצורת הפתח וצין בלא צורת הפתח מותר ובלבד שיהא עומד מרובה, ושמעינן מיהא דאף בצורת הפתח בעי עומד מרובה, ודחינן דאירי רק בפיתחי שימאי.

מסתימת רש"י ושאר הראשונים ז"ל משמע דהך צרייתא לענין דפנות החצר איירי, וכן משמע מלשון מותר, וכן פירש צמאירי, אבל בתו' מנחות ל"ג ז' וכן צרא"ש שם משמע דפירשו הך צרייתא לענין סוכה, וכ"כ צמאירי סו"ס קכ"ג, וכן משמע מלשון דפנות, וכן בצמ"ג העתיק סוכה שריצה צה פתחים כו', וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ד מהלכות סוכה ה"ב שכתב דין סוכה שיש לה פתחים וחלונות ואין דרכו להביא מה שלא נזכר בגמ', ולענין שבת לא הזכיר דין פתחים וחלונות, ואפשר שזו גם כונת המ"מ צמ"כ שם שצ"ק דעירובין מבואר דסוכה ושבת שוין לדבר זה, והיינו מדפרכינן מסוכה לשבת. (ס"ז סק"ז וע"ש המשך הדברים).

שם דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות כו', א"ה, עי' מש"כ לקמן ע"ו א' דחלון שאין צו גובה עשרה לא חשיב צורת הפתח, וגם כשיש צו עשרה יש מקום להסתפק אם תורת צורת הפתח עליו, כיון שגובה שלשה, ובגמ' י"א א' משמע קצת דחשיב צורת הפתח.

שם בפיתחי שימאי, צהא דמהני עומד מרובה בפיתחי שימאי, עי' מש"כ בסימן ז' סק"ב.

שם דלית להו שקפי, עי' מש"כ בסימן ז' סוף ס"ק ט"ו צפי' הראשונים.

שם אילימא מן הנד כו', עי' מש"כ בסימן ז' סק"ה צפי' הרי"ף בזה.

שם לעולם בעשר כו', מתבאר בסימן ז' סק"ג.

תוד"ה איפכא וקשיא לר"ת כו' וי"ל דמיציעא ליה איכא דלא מהני לחי כו', בדין צורת הפתח שהרחיקו מן הכותל, מסבירא לא היה נראה להסתפק בזה למאי דקיי"ל לצורת הפתח מהני בכל

שם ושזין שאם יש צרגליה עשרה שהיא חייבת, מתבאר באורך צימן צ' ס"ק י"ד.

שם כיפה ר"מ מחייב צמזמה כו', מתבאר צימן צ' ס"ק י"ד ט"ו.

גמ' למימרא דקסברי צ"ש ארבע מחילות כו' לטלטל עד דאיכא שלש, הך שמעתתא סברה דלחי משום מחילה וקורה משום היכר, ולכך ס"ד צ"ש צעו ד' מחילות ומ"מ צלחי וקורה סגי, וכן מסקינן לצ"ה לטלטל עד דאיכא שלש ואע"ג דמזכיר לרוח רביעית או לחי או קורה מ"מ לא חשיב אלא ג' מחילות משום דקורה משום היכר. — לכאורה לתלמיד אחד משום ר' ישמעאל ע"כ דפליגי בתקנת חכמים, ומדאורייתא הוי רשות היחיד, דצדאורייתא אין לחלק בין פחות מארבע אמות לד"א, ולא הקילו לטלטל אלא ברשות היחיד דאורייתא, [אם לא לדעת הרמב"ם עי' מ"מ פי"ז]. (ס"א סק"ה).

שם איבעיא להו ר"א לחיין וקורה קאמר כו', יש לעי' א"כ הו"ל צורת הפתח, ול"ל קורה רחבה טפח וצריאה ותוך כ' ופחות מי', וי"ל דמשכח"ל צנראה מצחון דמסתבר דלא חשיב קנים לצורת הפתח, א"כ צאין לחיים תחת הקורה למש"כ סימן א' ס"ק כ"ו דלחי תוך ג' שפיר דמי וא"כ ה"נ כל שהלחי תוך ג' לקורה שפיר דמי אף דלא חשיב צורת הפתח, א"כ צמזמה פחות מג', אבל אכתי קשה מה ראו חכמים לתקן ענין קורה עם כל הלכותיה, כיון דהרבה יותר קל לתקן צורת הפתח, דהא צל"ה צעי לחיים, ומוטב שיניח קנה על גביהן, מאשר יטערך לקורה רחבה וצריאה ובתוך כ' ופחות מי', ואפשר דלהך צד דר"א לחיים וקורה קאמר ס"ל כחלמיד אחד דפחות מד"א סגי בקורה לחוד, ולזה תיקנו חכמים ענין קורה, וממילא קאמר ר"א דלחיים וקורה סגי אף צרצח מד"א אף צשאין נעשה צורת הפתח על ידס כגון שאינם על גביהם, ואה"נ דיותר נוח לתקן צורת הפתח, אלא דמ"מ הלכה אחי לאשמועינן דגם צזה סגי, ומנא חייב צמזמ"י סימן קכ"ג שעמד צזה, ונדחק ליישב דמשום דצעי היכר ציר, וצריך אומנות לכך נוח לעשות קורה, וזה דחוק טובא, גם לא משמע דהך צעיא אי ר"א לחיים וקורה קאמר לא אולא אלא אי צעי היכר ציר, וגם לא משמע דאולא

מסמימת המשקוף יתר מג', ואם הרחיק ד' ודאי מסתברא דפסול, דלגבי הד' הללו אין החוט העליון משמש כצורת הפתח שהרי אין שם מזוזות והו"ל כקורה ע"ג מצוי, וכיון שיש כאן שיעור מקום שמפסיק בין הקנים לקנה העליון, ולמקום הזה ליכא צורת הפתח שוב אין לצרפס, ואע"ג דגם צליכא ג' נמי מסתברא דצין המזוזות אין הקנה העליון חשוב להפסיק כיון שאין שם מזוזות, ואם כרס מכאן אסור לזרוע מכאן, וכן לענין צואה, מ"מ כיון שאין ציניהם ג' סברה שמצטרפין לשמש צורת הפתח חוץ להן, וגם אין לנו שיעור יותר קטן מג', וכיון דהקנה העליון יכול להיות דק מקני הצדדים, לכה"פ שיעורו צג', אבל יותר מזה אין לנו ראייה להכשיר, וכ"כ מרן זללה"ה בהוספה לס' ו' ס"ק ט"ו י"ח די"ל כן עי"ש. (ס"ב ס"ק י"ח).

בפשוטו נראה דכשאמרו לצורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, דדין זה הוא גם כשצא לחלק בית מקורה בצורת הפתח, דצריך נמי שיהא קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, ולא סגי בתקנת הצית, דכמו שאין כותלי הצית משמשינן כמזוזות לפי שהם פרוצים צמלואן, כך גם תקרת הצית אינה משמשת כמשקוף כיון שפרוצה צמלואה. (ס"ב ס"ק י"ג, ועי"ש המשך הדברים).

שם צריכין ליגע כו', נראה דנקט האי ליגנא לומר דאף לצוד לא מהני, דאי צריכין ליגע היינו נגיעה ממש, וכן מוכח מהא דפשיטא מכיפה ולא מוקי צאין צגובה הקשת ג', [ואף דהתם איכא דבר המפסיק, מ"מ הכא לאו לדין לצוד ממש צעינן], שו"ר צמרדכי שלא כ"כ עי"ש. — ויש להסתפק לצד דצריכין ליגע אי כל דיני צורת הפתח על כל גובה הקנה, ואם אצן נכנס ואצן יוצא למעלה מי' נמי מיפסל לדעת תו' דהיינו פתחי שימאי, או דרק צריכין ליגע, אבל דיני צורת הפתח רק עד י', ואם נימא דכל דיני צורת הפתח עליו, א"כ י"ל דה"ט דלא מהני לצוד משום דלא עדיף מפתחי שימאי, אבל צההיא דכיפה לכאורה ליכא משום פתחי שימאי, דעיקר פסולם לפי' תו', נראה דהוא משום דמיחזי כפירצה ולא כפתח, וצכיפה לא מיחזי כפירצה, וע"כ משום דצריך ליגע ממש. (ס"ב ס"ק י"ד).

רק אליבא דר"ש דהוי סבר י"א ב' דנריך ליגע.
(ס"א ס"ק ל"ז).

י"ב א' אלא אי אמרת קורה מאי לסותמו כו',
יעוי' צריטצ"א דלחי וקורה היה לו
ור"א הנריך להוסיף לחי, והיינו דאמרינן דאי ר"א
הוסיף בסתימתו שפיר קאמר ליה וכי לסותמו אי
נריך, אלא אי ר"א החליף הקורה בלחי א"כ לא
הוסיף בסתימתו, ומשני וכי לסותמו בלחיים קאמר
דבזה הוסיף, ואף שהפחית הקורה. (ס"א סק"ה).

שם א"ר אחלי כו' עד ארבעה, עי' מש"כ בסיומן
ט"ו סק"א, ובסיומן ב' ס"ק ט"ז, ועי' ס"א
ס"ק כ"ג צענין מבוי מפולש וב' ראשיו פחות מד'.

שם דבארבעה הו"ל רוב דופן ל"ל ארבעה כו',
תיבות אלו דבארבעה הו"ל רוב דופן לכאורה
מיותרים, דלא הול"ל אלא וכו' מאי צרוב דופן
צדופן שבעה ותו לא, ואם צא להאריך ולתוך מה
שהקשה ל"ל רוב דופן, הול"ל דבצ"ר מארבעה
הו"ל רוב דופן, ועו"ק הא דפריך ל"ל ארבעה,
דארבעה מאן דכר שמה, והכי הול"ל ל"ל רוב
דופן, ועו"ק דלישנא דאח לא תעביד עובדא לא
מתפרש על מעשה שאירע, אלא הם קציעת הלכה,
וכדאמר כתובות ט"ו א' הלכה כר"ג ואת לא
תעביד עובדא כו', וכן בגיטין ע"ח ב' כיו"ב, וא"כ
דופן שבעה מאן דכר שמה, ועו"ק דאטו עומד
מרובה אינטריך לאשמועינן הא מתניתין היא ט"ו
ב' וליכא דפליג עלה, ועוד דמי סני ליה לשון
עומד מרובה שכלל הש"ס ולמה נקט רוב דופן,
ועוד דהא ודאי קולי דרוח רביעית שנה כאן,
ועומד מרובה הרי בכל הדפנות נמי מהני, ועו"ק
דלמה לא הזכיר לו באמת דגם פס ד' מהני, שהרי
צא ללמדו הלכות רוח רביעית.

ומכל זה נראה דודאי שמואל דיני פסין אתנייה
והכי קאמר ליה את לא תעביד עובדא אלא
אז בפס שהוא רוב דופן או בשני פסין, והיה הדבר
מוכן דפס שהוא שיעור רוב דופן קאמר, והוא
שיעור לגודל הפס, ופחות שצדפנות הוא ז',
דצדופן ו' הרי רוב דופן הו"ל כולו לצד כמחיצה
דמי, (וגם דופן סוכה שיעורו ז'), וממילא מוכן
דפס ד' קאמר, דפשיטא שאין לקבוע שיעור פס
בג' ומחצה ומשהו, והיינו דאמרינן דבארבעה הו"ל
רוב דופן, וכאילו פירש ליה פס ארבעה, ופרכינן

ל"ל ארבעה בשלשה ומשהו סגי, וכיון דצדופן ז'
אין נריך פס שהוא רוב דופן, לא הו"ל לשמואל
לשמש בלשון זה על פס ד', ומשנינן דאף צדופן
ז' לא סגי בלא רוב דופן, ולאפוקי מדרב אחלי,
א"נ כאן במבוי כאן בחצר, ונמצא דשמואל אמר
ליה פס ד' צרמיזא דרוב דופן, והא דלא אמר ליה
סתם פס ד', הוא משום דבעי לאשמועינן דגם
צדופן ז' לא סגי בלא רוב דופן בחצר, א"נ אף
במבוי, וז"ע שבתו' וכן צרשצ"א לא פירשו כן
ונדחקו בלשון ל"ל ארבעה. (ס"ג סק"י).

רש"י ד"ה כדבעא להכי נקט חורבה כו', עי'
מש"כ בזה בסיומן ג' ס"ק י"א ד"ה ומיהו.

תוד"ה צפסי וקשה דגבי מבוי נקט לשון לחי
וגבי חצר נקט לשון פס כו', נראה דבחצר
תחלת עשייתו צד' מחיצות גמורות, וממילא הנידון
בסתמא כשנפרץ, ואורחא דמילתא דמשתייר פסין
ולא משתייר כל שהוא, משא"כ מבוי תחלת עשייתו
בג' מחיצות והנידון צתיקון הנריך צרוח רביעית
ובזה אמרינן דנריך לעשות לחי דהיינו כל שהוא.

ומהאי טעמא נראה דהחמירו חכמים בחצר טפי
במבוי, לפי דבחצר מינכרא פריצתו,
ובמבוי מינכר סתימתו, ועי' צ"י סו"ס שס"ג צס
תשו' הרשב"א, דהטעם משום שכל שעשוי לתשמיש
יותר ננוע נריך יותר מחיצות, והן הן הדברים
דכשעשוי לתשמיש ננוע מינכרא פריצתו טפי, וגם
סתם חצר רחבו יתר על ארכו [ארכו היינו שכנגד
הפתח] וכשנפרץ צפתחו כולו פרוץ, משא"כ מבוי
שארכו יתר על רחבו. (ס"א סק"ה).

תוד"ה וכי למה לי ארבעה פי' למה אטעיה כו',
עי' מש"כ לעיל ד"ה ומכל.

י"ב ב' איתביה יתר על כן אר"י מי שיש לו
כו', פרש"י ואף רבנן לא פליגי אלא
ברשות הרבים אבל במבוי מפולש לא, ור"ל דהכי
אית לן למימר, דהא אשכחן פלוגתא דתנאי ו' א'
אי מהני צורת הפתח אפילו במבוי המפולש לרשות
הרבים אע"ג דצורת הפתח ודאי משום מחיצה,
א"כ כד אשכחן דסברי רבנן דלחי אינו מועיל
ברשות הרבים ממש, ודאי אית לן לפרושי דרשות
הרבים קא גרים, ואין לנו לחדש פלוגתא אי לחי
משום מחיצה, וכן בגמ' לקמן כ"ב א' נקטינן
בפשיטות דטעמייהו דרבנן משום דאחו רבים

משום מחיצה הוא דכיון דהתחילה מחיצה חשיב הנשאר כפתח וזה לא שייך אלא בשיש כותל כנגד הלחי, אבל בסוכה דסגי בשלישית טפח אינו משום דהנשאר חשיב כפתח אלא דחידשה תורה דבזה סגי למיחשב סוכה כל שיש שתי מחיצות וטפח משלישית, וממילא בשתי דפנות דעריצן עדיף טפי דהא דפנות דעריצן עדיפי מדפנות זו כנגד זו, וזה דלא כהב"ל ר"ס שס"ג שכתב דאף ב' דפנות כמין גאס ולחי חשיב רשות היחיד מן התורה למ"ד לחי משום מחיצה, וכבר חלק עליו מרן זללה"ה בספר עירובין סי' ח' סק"י.

ואין להקשות למ"ד לחי משום מחיצה מנ"ל דאף ב' דפנות דעריצן סגי בשלישית טפח נימא דדוקא בעשויה כמבוי סגי בשלישית טפח ומשום דחשיב כפתח וכסדרת לחי משום מחיצה, דלאו קושיא היא דכיון דנאמר שיעור טפח ש"מ שאינו משום דנעשה הפרוץ כפתח, דא"כ ככל שהוא סגי כמו לחי, אלא משום דשיעור זה של מחיצה סגי, וא"כ בדעריצן עדיף טפי, וכש"כ אם בלשון ההלכה נאמר דופן סוכה טפח דמשמע דהטפח הוא הדופן. (סוכה ס"ב סק"ה).

תוד"ה ובתים, מתבאר בסמ"א סק"ה.

י"ג א' כתב שיכול למחות, נראה דמאן דיליף מכאן סוטה כ' א' דבכל ס"ת אין נותנין קנקנתוס לתוך הדיו, דהיינו משום דהכא כתיב וכתב בספר וכתב ומחה, ש"מ דסתם כתיבה בספר הוא כתב שיכול להמחות וממילא הוא הדין בכל ספרים, ולפי זה אפשר דגם לדידיה אינו אלא לכתחלה. (סוטה י"ז ב').

שם חוץ מפרשת סוטה בלצד, הדבר קשה טובה לומר שיהא דין מיוחד בס"ת מפרשת סוטה בהלכות הדיו, ויתכן לומר דלא באו כאן אלא לאשמועין ההלכה אם מוחקין לה מן התורה, וה"ק ר"מ לכל מטילין קנקנתוס לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה, אם חפץ שיכול למחוק לה מן התורה, דמוחקין לה מן התורה, ופרשת סוטה בעי כתב שיכול להמחק, ור' יעקב אמר דאין מוחקין לה מן התורה, ולכן מטילין קנקנתוס גם לפרשת סוטה שבתורה בכל ענין, אבל בתו' סוטה כ' ל"מ כן, ועי' ריטב"א, ו"ע. (סוטה כ').

יעריין בתו' סוטה כ' א' ד"ה אמר דמשמע דס"ל דלמ"ד מוחקין לה מן התורה, הרי מן

ומצטלי מחיצתא, ובתו' כתבו דהמקשן ס"ד דמודו רבנן דמדאורייתא לחי משום מחיצה ומהני אפילו ברשות הרבים ומדרבנן הוא דאסרי, ואע"ג דבשבת ו' ב' אמרינן דגמורה דברייתא אחי לאשמועין דלרבנן אף מדאורייתא לא הוי רשות היחיד, היינו למאי דס"ל לקושטא דמילתא, מפרשין לה, אבל שפיר איכא למימר נמי דגמורה אחי למעט דשתי מחיצות לחוד לא הוי רשות היחיד מדאורייתא, אלא דניחא ליה לפרושי דאחי לאפוקי מצרייתא דתניא אליבא דר"י, ומפרש לה כדס"ל קושטא דמילתא דלרבנן אף עם לחי לא חשיב רשות היחיד מדאורייתא, ומיושב קושית הגרע"א ז"ל, ומ"מ ז"ע למה מיאנו התו' בפרש"י שיש לו סמוכין בגמרא לקמן כ"ב א' וכמש"כ, וכן לקמן כ"ב א' ד"ה דרבנן הזכירו דהו"מ למימר דרבנן לא פליגי אלא מדרבנן, וז"ע. (ס"א סק"ד).

שם קסבר ר"י שתי מחיצות דאורייתא, עי' מש"כ בזה בסמ"א סק"ב.

בדין ב' מחיצות כמין גאס לרבנן, עיין ס"א סק"ק ב"ה.

נראה דאחי שתי מחיצות חשיב רשות היחיד מן התורה כדבעי למימר י"א ב' וכדס"ל לר"י שם י"ב ב' ומבואר שם כן בשתי מחיצות העשויות כמבוי, דכש"כ בשתי דפנות כמין גאס דחשיב כל חוכן רשות היחיד, דהא מבואר בסוכה ז' א' דשתי דפנות דעריצן עדיפי משתי דפנות כמבוי, וכן משמע בתו' ח' ב' ד"ה מניח שכתבו דליכא אלא ב' דפנות משמע דלמ"ד ב' מחיצות דאורייתא ניחא, וכ"מ בריטב"א י"א ב' שכתב דלא סגי בב' מחיצות לא זו כנגד זו ולא כמין גאס למ"ד ג' מחיצות דאורייתא, משמע דלמ"ד ב' מחיצות דאורייתא צין בדעריצן וצין בכמבוי הוי דאורייתא.

אבל למ"ד ג' מחיצות דאורייתא ולחי משום מחיצה והזורק למבוי מפולש שיש לו לחי חייב כדאמר י"ב ב' ב', נראה דהיינו דוקא בשתי מחיצות זו כנגד זו אבל עשה שתי מחיצות כמין גאס וסמך לחי לאחד מהם הזורק לתוכו פטור, וכן מבואר בתו' ח' ב' ד"ה מניח דמבוי שזדו אחד ארוך ואחד קצר לא הוי רשות היחיד אלא כנגד הקצר וכ"ה בריטב"א שם וכ"ה בר"ן סוכה ז' א', וטעמא דמילתא נראה דענין לחי משום מחיצה לא שייך אלא בשיש כותל כנגדו, דענין לחי

טובא אין לקצוע הלכה כרוב נגדס, וכעין תלמיד
במקום הרב, וי"ע. (ע"ו ז' א' סק"ו).

שם אמרו להן ז"ש משם ראה כו', עי' מש"כ
זוה בסוכה ס"א סק"ט.

י"ד ב' זמי מקוה כו', נתבאר לעיל ד' ז'.
מתני' ר' יוסי אומר רחצן ג' טפחים, בדברי
הרר"י זוה עי' מש"כ בסימן ז' סק"ט
ד"ה כתב.

גמ' אמר רבא עשה לחי למבוי כו', מתבאר בסימן
ז' סק"ט.

שם אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי כו', עיין
מש"כ בחו"צ שבת סימן מ"ו סק"ה.

ט"ו א' לחי העומד מאליו, דדין צורת הפתח
העומד מאליו, עי' מש"כ בסי' ז'
סק"ט.

ט"ו ב' מתני' שיירא שחנתה בצקעה כו',
מתבאר בסימן א' סק"כ.

שם כל פירצה שהיא כעשר אמות כו', הא דלא
קמני לה דומיא דרישא ולא יהו פירצות
יתירות מעשר, וכדקמני רישא ולא יהו פירצות
יתירות על הצנין, משום דדין זה הוא גם במבוי,
[אבל עומד מרובה לא מהני במבוי המפולש דבעי
צורת הפתח או דלתות], לכך חני ליה באפי נפשיה
כדין כללי בכל מחיצות שבתורה ולא כריך ליה צהדי
דיני חצר. (ס"א סק"כ).

שם מפני שהיא כפתח, קמני הך טעמא לאשמועינן
דכל שאינו נידון כפתח אסור אף שיש עומד
מרובה, וכגון בקרן זוית, וכן מבוי שנפרץ מצדו
בדבקעי רבים למר, ולמר אף דלא צקעי, למש"כ
בסימן א' סק"ט ע"ש. (ס"א סק"כ).

גמ' פרוץ כעומד כו' המקרה סוכתו כו', מתבאר
בס"ג סק"ו.

אם למ"ד ז' מחיצות דאוריתא לכו"ע פרוץ כעומד
הוי רשות היחיד, עי' ס"א סק"ב.

ט"ז א' ובלבד שלא יהא בין גמל לגמל כו',
עי' מש"כ זוה בס"ג סק"ד ד"ה ויש.

שם שלש מדות במחיצה כו' כדי שלא יזדקר
הגדי כו', א"ה, ראימי להעתיק כאן מש"כ

הדין יש לכתוב פרשת סוטה בס"ת בלא קנקנתום,
אע"ג דכל התורה אפשר לכתוב עם קנקנתום,
והדבר מוקשה שיהיו דינים שונים בחלק מן הס"ת,
וא"כ ינטרכו נמי שלא יכתבנה אלא כהן, למ"ש
הרמב"ם דמגילת סוטה אינה נכתבת אלא בכהן,
וכבר העירו דר"מ לאו כהן הוי, ועי' דריטב"א
עירובין י"ג א' שכתב בשם הרמב"ן דאף למ"ד
לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת
סוטה, דהיינו בזמן שצית המקדש קיים ומשום
שיהא אפשר למחוק מן התורה, אבל מדין קדושת
ס"ת לא נשתנה פרשת סוטה מכל הס"ת ואפשר
לכתבה עם קנקנתום. (סוטה י"ז ב').

יש לעיין אמאי מוחקין לה מן התורה, והא
קדושתה מרובה ואיכא לא תעשון כן אם היה
מוחק שלא לצורך, מה שאין כן במגילת סוטה
שנכתבה רק לשם אלות על מנת להמחק, וי"ל דכיון
דהתירה תורה למחוק השם לצורך זה, תו לא קפדינן
אקדושת ספר, ושמא גם מגילת סוטה לעולם יש
בה קדושה דחומשים דלריך שיכין גם שזו פרשה
שבתורה, עיין מש"כ סוטה י"ט. (סוטה כ').

י"ג ב' אמר ר' אבא אמר שמואל שלש שנים
נחלקו ז"ש וז"ה הללו אומרים הלכה
כמותינו כו', לבאורה משמע דפליגי אי רובא עדיף
או"ד כיון דז"ש מחדדי טפי לא אזלינן בתר רובא
וכדאמר יבמות י"ד א', ולפ"ז הא דקאמר אלו
ואלו דברי כו' ר"ל בהלכה זו דאיכא למימר רובא
עדיף ואיכא למימר חריפי עדיף, ודקאמר מפני
מה זכו ז"ה לקצוע הלכה כמותן היינו למה
הכריעו דרובא עדיף, ולפי זה קיימא לדינא דרובא
עדיף דהא ז"ה מסבירא הוה סברי הכי וזכו לקצוע
הלכה כמותן, אבל פשטא משמע לפרש דהללו
אומרים הלכה כמותינו הוא לשון כולל לכל הלכה
שנחלקו בה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים אבל
ההלכות שנחלקו בהן נאמר, וכן מפני מה זכו ז"ה
לקצוע הלכה כמותן היינו בכל הלכה והלכה, ולפ"ז
לא למדנו דין רוב נגד מיעוט דחריפי טפי, ומהא
דז"ה עשו כדעתם קודם בת קול אין ראה אלא
דכי הדדי נינהו, וכל חד כשמעיה עבד, ולפ"ז
י"ל דאף למסקנא קיימא כן אלא שזכו ז"ה לקצוע
הלכה על ידן, ועי' רמב"ן סנהדרין ל"ג, ובכלל
נראה דאין זה כלל לכל רובא נגד מיעוט חריפי,
והכל תלוי לפי מדריגות החכמים דמסתבר דבחריפי

מרובה בערב, ופסולה רק משום בקיעת גדיים, ע"י שבת ל"ז א', וא"כ שפיר הזכיר התנא חסרון דכניסת גדיים.

ואפשר דעד כאן לא איבעיא לן אי דיינין עומד מרובה בערב, אלא לענין שבת דבעינן תורת מחיצה ממנא, אבל לענין כלאים דאשכחן טובא דסגי בהירא, הרי עומד מרובה בערב לא גרע מהיכירא ושפיר דיינין עומד מרובה, וניחא שפיר להזכיר התנא גבי כלאים חסרון דכניסת הגדי למימרא דבעומד מרובה בערב נריך שתהיה מחיצה ג' מלמטה משום בקיעת גדיים, [ואשכחן נמי בעירובין י"א א' דמקילין בצורת הפתח מן הנד לענין כלאים, אע"ג דלענין שבת לא מהני].

ויש לעי' דלכאורה חסרון דכניסת גדיים ליכא אלא בג' טפחים הסמוכים לקרקע, כדאמרין עירובין ט"ז ב' דאי דיינין עומד מרובה בערב נריך שתהא מחיצה ג' סמוך לקרקע, שלא תהיה מחיצה שהגדיים צוקעין בה, אבל למעלה מג' שפיר דמי אף צפרצת ג' כדמוקי לה התם במחללת ז' ומשהו, וא"כ היכי קתני מתני' שלא יהא בין קנה לחצרו ג' טפחים כדי שיכנס הגדי, והא טעם זה ליחיה אלא בג' טפחים התחתונים, ואכתי מנ"ל דגם למעלה מג' לא יהא בין קנה לחצרו ג' טפחים, (ואין נראה לומר דבאמת גם למעלה מג' איכא חסרון דבקיעת גדיים, אלא דלזה אהני עומד מרובה, כי היכי דמהני עומד מרובה בשחי, אע"ג דאיכא בקיעת גדיים בשטח הפרוך, ורק בג' טפחים התחתונים קים לגמ' דלא מהני עומד מרובה, דאם איתא דעומד מרובה בערב מהני נגד בקיעת גדיים דין הוא שיעיל גם בג' טפחים התחתונים), וי"ל דחכמים למדו חסרון דבקיעת גדיים משיעור ג' טפחים לצוד, ואע"ג דלרצא קים ליה לרש"ג מסבירא חסרון דבקיעת גדיים דהא ס"ל דשיעור לצוד ד' טפחים, ומ"מ בקיעת גדיים פוסל בג' טפחים, מ"מ רבנן דס"ל שיעור לצוד ג' טפחים למדו מזה חסרון דבקיעת גדיים אף בדאיכא עומד מרובה בערב, והלכך ניחא ליה לתנא להזכיר ענין בקיעת גדיים במקום ששנה דין לצוד, וממילא מובן דעל כל שטח הקנים קאמר דנריך שלא יהא צנייה ג' טפחים דהא הקנים ציושר עומדים עכ"פ קנה כלפי חצרו, ומיהו בשבת ל"ז א' משמע דחסרון דבקיעת גדיים בג'

זוה בחו"צ כלאים. פ"ד מ"ד מחיצת הקנים אם אין קנה לחצרו ג' טפחים כדי שיכנס הגדי הר"ז כמחיצה, יש לדקדק מה צורך להזכיר כניסת הגדי, ואין לומר דבהלכה למשה מסיני לא נאמר שיעור ג' טפחים אלא כדי שיכנס הגדי ושיערו חכמים שהוא ג' טפחים, דהא רש"ג פליג וס"ל דשיעור לצוד ד' טפחים כדאמר עירובין ט' א' י"ד ב' ט"ז ב', ואם נאמרה הלכה כדי שיכנס הגדי הרי זוה מודים כו"ע דשיעורו ג' טפחים כדאמר רצא עירובין שם ושם, וע"כ דנאמר השיעור בטפחים וכן מבואר שבת ל"ז א', ופליגי רבנן ורש"ג אם נאמר ג' או ד', וא"כ מה צורך להזכיר כניסת הגדי.

והנה לרצא דמוקי צרייתא דג' מדות במחיצה עירובין ט"ז א' דקתני התם כל שהוא פחות משלשה נריך שלא יהא בין זה לזה שלשה כדי שלא יזדקר הגדי צבת ראש, דאיתא כרש"ג דאמרין לצוד בפחות מד', ומ"מ למטה נריך שלא יהיה ג' משום בקיעת גדיים, יתכן לפרש מתני' נמי כרש"ג, ואחי למימר דנריך שלא יהיה בין קנה לחצרו ג' טפחים למטה משום כניסת גדיים, אבל הדבר דחוק לאוקמי סתם מתני' כרש"ג, וגם פשטא דלישנא דאם אין בין קנה לחצרו ג' טפחים הר"ז כמחיצה, משמע דשיעור לצוד הוא בג' טפחים.

ולבן נראה דהתנא הזכיר כניסת גדיים לאשמועינן שזה גורע מן המחיצה, ונפ"מ דגם אם דיינין עומד מרובה בערב מ"מ למטה נריך שיהיה ג' טפחים עומד כדאמר עירובין ט"ז ב' דאל"כ הו"ל מחיצה שהגדיים צוקעין בה, ומיהו התינה אם דיינין עומד מרובה בערב, שפיר אינטריך לתנא לאשמועינן חסרון דבקיעת גדיים, במחיצת ערב, דאע"ג דבעומד מרובה דשחי לא חיישינן לבקיעת גדיים, דכיון שהוא כפתח שפיר כניסת הגדיים אינה מבטלת המחיצה, מ"מ בעומד מרובה בערב בקיעת גדיים מבטלת המחיצה, אבל הרי מיבעיא לן התם אי דיינין עומד מרובה בערב, וא"כ אם איתא דלא דיינין עומד מרובה בערב נמא דלית לן נפקותא בהא דבקיעת גדיים, וא"כ למאי הזכיר התנא כהאן כניסת הגדי. — ומיהו י"ל דמחיצת עשרה דין הוא שתועיל אם הרחיקה מן הקרקע ג' טפחים גם אי לא דיינין עומד

דקה אינו רשאי לזרוע מין אחר מן השדה, דאע"פ שהיא גבוהה עשרה מ"מ עדיין חשיבא מעורבת עם התבואה שמלידה, וזכר לדבר מה שאמרו שבת ז"ט ז' דכותל המקיף רשות היחיד וזרק ונח על גביו חייב לאחרים עושה מחילה הוא עצמו לא כש"כ, חזינן דהוא כטפל לרשות, וה"נ לענין כללים, וכל עיקרא דמתני' דקתני סלע אע"ג דכבר תני גדר, וכמו שכבר נתקשה בזה הר"ש, הוא לאשמועין דינא דעל גבי הסלע, ודומיא דאילן המיסך על הארץ דמתפרש שיש תחתיו זרע כמ"ש הר"ש.

והרמב"ם זפ"ז מה' כללים הי"ד הביא תוספתא דגדר עשרה ואין בו רוחב ד' אינו עושה מחול, ועי' בציאור הגר"א יו"ד סי' רצ"ו ס"ק ס"ג, ולכאורה היינו כאב"י דאף לרבנן נריך שיהא הגדר צאורך ד' טפחים.

ולכאורה יש נפקותא בכל זה גם צדין מחילה לענין נואה, וכן בכל מקום דבטי מחילה, אי חשיבא מחילה בפחות מרוחב ד', ועי' באו"ח סי' ע"ט זט"ז סק"ג צדין נואה זראש העמוד הגבוה עשרה ואינו רחב ד', וכבר הסכימו המג"א והא"ר לדעת הב"ח דנריך שיהא רוחב דע"ד, ולפי מה שפירשנו למתני' דסלע כללים פ"ב מ"ח דר"ל שהוא דע"ד, מצאנו דלענין כללים להחיר לזרוע ע"ג העמוד נריך שיהא צו דע"ד, ובפשוטו ה"ה לענין נואה, [ומה שהביא הט"ז שם מהא דצ"צ נ"ו א' שבת פ' א' אפילו פיסלא, לפו"ר ז"ע, דהא פיסלא למ"ד דמפסיק הרי גם באינו גבוה עשרה מפסיק, ונאמא הרי לכו"ע גובה עשרה זעי, וע"כ דלא דמי להחם].

ולענין הלכה הדבר צפולוגתא דרבותא דדעת הראב"ד והר"ז"ה והרשב"א וכו"נ דעת הריטב"א [עי' בדבריו עירובין כ"ה א'], דכל שיש במחילה רוחב ג' חשיבא מחילה, ואילו דעת הר"ש והרא"ש ותו' הר"פ והר"ן וכו"נ דעת הרמב"ם וכו"כ הרע"ב ובשנו"א דפחות מרוחב ד' לאו מחילה היא, ונראה דלכחמלה ראוי להחמיר, וכו"נ מלשון מרן זללה"ה בכללים סימן י"א סק"ח שכתב דנריך ד' ויש פוסקים דסגי בג'.

ובשם דפירשנו דרבא לא פליג אב"י ה"נ י"ל דאב"י לא פליג אדרבא ומודה אב"י דלרשב"ג פירצה למטה שיעורה בג' משום בקיעת

טפחים קים לגמ' מסברא, ועי' ריטב"א עירובין ט"ז א' שכתב דשיעור לצוד בג' טפחים הוא משום בקיעת גדיים.

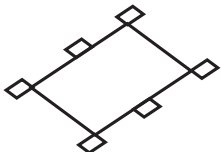
עוד שם במשנה ואם הפרוך מרובה על העומד כנגד הפירצה אסור, וכתב הר"ש דכנגד העומד מותר אם הוא רחב ארבעה כדמוכח בעירובין, וכונתו ז"ל לתירוץ דאב"י עירובין ט"ז ז' דגם לרבנן לא שרי כנגד המחילה בפחות מד', וס"ל דרבא לא פליג אב"י, וכמ"ש בתו' הרא"ש עירובין כ"ה א' דהא דס"ל לרבא התם דמחילה עשרה צאורך ג' אינה ממעטת אע"ג דנפק מתורת לצוד, ופליג התם ארבעה דתלי לה בשיעור לצוד, וס"ל דרבא רק אחי למימר דמודה רשב"ג דלמטה פירצה ג' מצטלת המחילה משום דגדיים צוקעין בה, והלכך מצי אמיא צרייתא נמי כרשב"ג, והא דקאמר מדסיפא רשב"ג דמשמע דמודה דסיפא רשב"ג היינו למאי דפריך גמ' מעיקרא, אבל לצד דדחי אב"י דסיפא לאו רשב"ג, שפיר י"ל דמודה בזה רבא, וכו"כ בתו' הר"פ עירובין ט"ז ז' דרבא מודה לאב"י כדמוכח ר"פ חלון, וכן בחדושי הר"ן שם, וכן מוכח דמתני' כללים פ"ב מ"ח דקתני דסלע שחונץ לענין כללים נריך שיהא גבוה עשרה ורחב ארבעה, וכמ"ש הר"ש שם, ודוחק גדול לאוקמי סתמא דמתני' כרשב"ג, וגם בעירובין ט"ז ז' סתמא דמתני' כרבנן דשיעור לצוד בג' טפחים, ולא נזכר כלל דברי רשב"ג במשנה, ועי' בתוספות הגרע"א ז"ל, ועי' רש"ש, ובספר מרן זללה"ה כללים ס"ו סק"ו, אבל בצעה"מ עירובין ט"ז ז' וכן בריטב"א שם בשם הר"י והראב"ד נקטו דרבא פליג אב"י וס"ל דלרבנן גם עומד ג' מחיר לזרוע כנגדו וכן ברשב"א שם, וז"ע מההיא דסלע כללים פ"ב מ"ח.

ברם פשטא דלישנא דמתני' דכללים סלע שהוא גבוה עשרה ורחב ד' מתפרש שהוא רחב דע"ד, וכדמתפרשא מתני' דחולית הצור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבים ד' הנוטל מהן והנותן על גבן חייב בשבת ז"ט א', ותדע דברי שא דגדר לא קתני שהוא רחב ד', וכמ"ש הר"ש דרבא ד' דקתני לא קאי אלא אחרין, והא דנקט לה בכה"ג שהוא רחב דע"ד, נראה משום דכלל דינא דמתני' דכללים דגם אם זרע על הסלע מין אחר דנמי שרי, וזה דוקא ביש צו דע"ד, אבל על מחילה

שם כגון דאיתא מחללת כו', מתבאר בס"ג ס"ק י"א.

שם מחיצה תלויה איבעיא ליה כו', מתבאר בסומן ג' ס"ק י"א - י"ד.

שם ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, אע"ג דבכל דיני קרפף הרי בית סאתים דינו כפחות מבית סאתים, וא"כ היה ראוי שלא יהא יותר מבית סאתים פנוי, ז"ל דהכא החמירו חכמים טפי, והטעם אפשר משום דאף דליכא אלא בית סאתים ביחד שהוא פנוי, אכל יש הרבה שטחים פנויים שאפשר לזרפס לבית סאתים הפנוי, דנראה דשטח הפנוי נמדד בקו ישר מחפץ לחפץ כגון אם החפצים מונחים כזה וצקל אפשר לעקם הקו



במשהו, הלכך כה"ג דין בית סאתים כיתר מבית סאתים, אכל אין נראה לומר דבית סאתים פנוי בכל השטח קאמר, ומצטרפים כל הפנויים בכל מקום שהם, דא"כ הול"ל ובלבד שלא יהיה הפנוי כבית סאתים, וגם לא משמע דזהקפו ד' סאים יצטרכו חפצים בשטח רחוק של סאתים, וז"ע.

ומ"מ לולא שהפוסקים ז"ל סתמו כהך ברייתא היה מקום לומר דחכמים כחכמים דר"ש ס"ל, ולכך כשנשאר בית סאתים פנוי הרי דינו כקרפף וכיון שפרוך צמילואו לחצר שהוא חסור לו שפיר אוסרין זע"ז, וכדלקמן כ"ד א' כ"ה ב', אכל לר"ש אין לאסור אא"כ נשאר פנוי יותר מבית סאתים. (פ"ד סק"ח).

תוד"ה והלכתא, ע"י מש"כ בסומן ג' סק"ז.

תוד"ה אי ולא הו"ל עומד כו', ע"י מש"כ בסומן ג' סק"ב.

י"ז א' דתנן חצר שנפרצה כו', ע"י מש"כ בזה לקמן ז"ד א'.

מתני' ומדמאי, א"ה, עיין בחו"ב דמאי ס"ו סק"א ד"ה נראה דיש מקום לומר דלא הותר לעניים לאכול דמאי, דלא מצינו באיסורי אכילה שיחלקו חכמים בין עני לעשיר, ורק כשאחר מאכילן שרינן להו, ובמחנה אוכלין משל מלך, ומיהו י"ל דמחנה עדיף ואף כשאוכלין משל עצמן כאוכלין משל מלך, וז"ע.

גדיים, וכ"כ בגאון יעקב די"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכ"מ שבת ז"ז א' דחסרון בקיעת גדיים מלמטה סברא הוא, וא"כ לית לן למימר דרשצ"א פליג בהא. (עד כאן).

שם ומג' עד ד' כו', ע"י מש"כ בזה בסומן ג' סק"ה ד"ה והנה.

שם כנגד העומד כו', ע"י מש"כ בזה בסומן ג' סק"ו ד"ה כתבו.

רש"י ד"ה כנגד, ע"י מש"כ בסומן ג' סק"ה ד"ה והנה.

ט"ז ב' דפנות הללו כו', ע"י מש"כ בזה לעיל י"א א'.

מתני' מקיפין שלשה חבלים כו', ע"י מש"כ בזה בסומן ב' סק"ד ה'. — וע"ע מש"כ בסוכה ס"ב ס"ק ט"ז י"ח.

בדברי הר"י על הרי"ף במתני', ע"י מש"כ בסומן ג' סק"ה ד"ה וכן, ובסק"ו ד"ה והר"י.

גמ' צעי רב המנונא בערב מאי, נראה דקמיבעיא ליה משום דתנן לעיל ט"ז ב' כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח, ובערב לא שייך ענין פתח, א"נ שמא לא דיינינן עומד מרובה אלא צדאיכא תורת מחיצה ולא למישווי מחיצה, ונראה דמדאורייתא קמיבעיא ליה, דאם איתא דמדאורייתא אין חילוק בין שתי לערב, אין מקום להסתפק שמא גזרו חכמים שלא לסמוך על עומד מרובה בערב, בזמן שלא מצאנו הדבר מצוה, וע"י בסומן ג' ס"ק י"א כתבנו לנטות מזה.

ונראה דבפחות מג' אמרינן שפיר עומד מרובה אף בערב, כיון דלא חשיב כפירצה, ויש נפקותא בזה ביחיד ציישוב דלא סגי בלבד בלא שתי וערב אם נימא דבעומד מרובה סגי אף ביותר מבית סאתים, [ע"י במ"ב סי' ש"ס סק"ג], ואפשר נמי דצדאיכא לצוד לכו"ע סגי בעומד מרובה, דלצוד עומד מרובה לא גרע משתי וערב, ודברי הרשצ"א והריטב"א שהביא ז"ל שם הם בעומד מרובה לחוד. (ס"ג סק"ה).

שם אי מוקים ליה עילאי כו', ע"י מש"כ בזה בסומן ג' סק"ו ד"ה וזה.

שם אי מוקים ליה צמיצעי כו', מתבאר בסומן ג' סק"ב - ו'.

עושיין פסין

י"ח א' מתני' לא אמרו ב"ס אלא לגנה ולקרפף כו', זהא דפסי ציראות חשיבי מוקפין לדירה, עי' מש"כ בסיומן ד' ס"ק י"ד.

רש"י ד"ה מוקפא רחצה שאחורי הבתים, מש"פ רש"י דמוקפא היינו רחצה, לכאורה תמוה דהא במתניתין דהכא חשבינן לרחצה כהוקפה לדירה, הרי דסוג השימוש של רחצה הוא סוג של הוקפה לדירה, ואילו לקמן כ"ד א' אמרינן דאין מטלטלין זה אלא בד', ומלאתי שכבר תמה בזה בזה"ל ר"ס שני"ח עי"ש, אצל למש"כ בסיומן ד' ס"ק י"ז ניחא דהכא רחצה שיש לה פתח מן הבית קאמר, ואף שלא נשתנה שימושה מכל רחצה מ"מ חשיבא מוקפת לדירה, וכמש"כ דצכה"ג כל שימושה חשיב שימוש לדירה, שו"ר בתו' הר"פ הנדמ"ח שהקשו על פירוש רש"י מסוגיין וסיימו ושמא צפתה ולבסוף הוקף, וגראה דכונתם כמש"כ. (ס"ד ס"ק י"ז).

י"ט א' מה מוזב הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כו', רש"י בחגיגה פירש דממה שלא נחסר הזהב קאמר, ולשון עליו ק"ק לפ"ו דהול"ל שאין זו או שאין בזהב, וגם ק"ק מנ"ל שלא נחסר, אימא דנחסר והתיכו והוסיפו, אצל בתו' שם מבואר דממה שלא נשרף העץ קדייק, והיינו מעיקר מצותו שנצטוונו לעשותו באופן זה שמן הראוי שהעץ יתחרך, ואף שהזהב לא ניתך, ולפ"ו יתכן לפרש דליף ממה שעובי דינר זהב מגין על העץ כש"כ שהמנוות יגינו, ואפשר לפרש דמן העץ עצמו יליף, ומה שהזכיר שאין עליו אלא כעובי דינר זהב היינו לומר שאין מה שיגין עליו, ואפ"ה כיון שמצותו בכך אינו נשרף, כש"כ שהמנוות המרובות יגינו, ויותר משמע כלשון ראשון.

תוד"ה פושעי עבד קל וחומר מסלמנדרא כו', נראה דבסלמנדרא אף נער החוס ליכא (וכדאמרינן סנהדרין ס"ג ב' שסכתו אמו סלמנדרא, ונער הכויות נמי יש בו כדי להמית), משא"כ בק"ו דבסמוך ממוצא הזהב, התם שפיר נכוה מן החוס אלא שאינו נשרף, והיינו עדיפותייהו דת"ת, וזו כונת תו'.

י"ז ב' מים אחרונים חובה, יעויין בתו' חולין ק"ה א' ד"ה מים, ורהיטת לשונם כאילו אין ענין במים אחרונים אלא משום מלח סדומית, אצל לא יתכן לקיים אסמכתא מוהייתם קדושים אסכנתא דמלח סדומית, ובתרי"י ורא"ש סוף פרק אלו דברים מבואר בשם תו' דודאי ילפינן מוהייתם קדושים חיוב נטילה למים אחרונים משום קדושה, דומיא דראשונים, דלצרכה יש לטהרם מוזהמת האכילה, ורק הוסיפו לעשותם חובה מחמת מלח סדומית, ולפי זה יש לפרש דמשום חיוב דקדושה אמרו ברכות מ"ב א' תיכף לנטילת ידיים ברכה, דאילו משום סכנתא לחוד אין ענין למכירה וגם יכול ליטול אחר ברכת המזון.

שם א"ל ר"א בריה דרבא לר"א כ"ל מילחא מאי א"ל לא מצעיא, אפשר לפרש דמיצעיא ליה משום דתקנת מים אחרונים הוא משום קדושה וכמש"כ לעיל, ורק הוסיפו לעשותם חובה משום מלח סדומית, ומיצעיא ליה במדד מלח דליכא אלא משום מלח סדומית, אם תיקנו בזה חכמים חיוב נטילת ידיים, או דמשום מלח סדומית לחוד לא עשו תקנה, ויזהר כל אדם לעצמו, ופשיט ליה דגם בזה תיקנו כיון דחשש דמלח סדומית בזה קרוב טפי, ולענין בזמן הזה שפיר מקילינן בזה כיון דאין מצוי כיום מלח סדומית כמ"ש תו'.

שם אמר ר"ה תנא בש"א אין מאכילין את העניים דמאי כו', ובתו', א"ה, בקושית תו' מאי טעמא מיייתין בגמרא לדברי רב הונא דאמר דבית שמאי סברי אין מאכילין, עי' מש"כ בזה לקמן ל"א ב'.

שם וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו, רש"י פירש בשבת קנ"ד א' דכיון דאיצטריך האי לאו לשמש אזהרה לעונש מיתה, ממילא לית לן מהיכן לומר דרצון התורה נמי שילקו על לאו זה, וק"ק לפי זה דהא כמה לאוין נשנו בשבת בתורה, וכיון דלענין אזהרה למיתה סגי באחד מהן, ממילא אייתרו אינך למלקות, וז"ל דאע"ג דתחלת הלימוד הוא ממה דאיצטריך ליה לאזהרה, מכל מקום שפיר ילפינן מזה דכל לאו שמשמש אזהרה למיתה, תו אין בו כדי לחייב מלקות. (שבת קנ"ד א').

[עי' מש"כ סוכה ס"א ס"ק י"ד] ונמצא שהוא מתלקט עשרה מתוך ארבע וחזרת כותל עליו, ודפח"ת, [ולפ"ז נמי מצויר דהד"א הם בשטח ישר כדתנן סוכה י"ז א'], זרם שדו זה נרגא דהא בצסוכה בארבע אמות כבר לא אמרינן דופן עקומה, ואילו במתלקט בארבע אמות חשיב מחילה, ול"ע.

כ' א' פשיטא איז לאו מחיצה היא היכי משתרי ליה למלאות, וא"ת והא גס אי מחיצה היא הרי לא התירו אלא לעולי רגלים כדאמר לקמן ב', חזינן דלאו מחיצה גמורה היא וקולא הוא דאקילו לעולי רגלים, וא"כ שמא לאו רשות היחיד היא אלא כרמלית והזורק לתוכה פטור, ומ"מ הקילו לעולי רגלים, וי"ל דלשווייה כרמלית לא היו צריכים דיומדין דהיו יכולים לתקוע כמה עמודים שלא יהא ניחא תשמישתיה ויחשב כרמלית כדאמר שבת ז' א', ויותר נראה דקים לגמ' שלא היו מתירים לטלטל מרשות היחיד לכרמלית ממש משום עולי רגלים.

שם לא נריכא דעצד כעין פסי ציראות צרה"ר
 וזרק לתוכה חייב הא נמי פשיטא כו', יש
 לעי' דקארי לה מאי קארי לה, ושמא י"ל דס"ד
 דהתם צפסי ציראות כיון דהצור רשות היחיד הרי
 בקל נטפל השטח שבין הפסים אליו, מה שאין כן
 ברשות הרבים, וכ"מ בריתצ"א.

שם לא צריכה אע"ג דקא צקעי צה רצים ומאי קמ"ל דלא אהו רצים ומצטלי מחינתא כו', נראה דמימרא דכאן הודיעך כהן של מחינות, מתפרשא כאילו אמרו מ"ט דחכמים דאמרי אינו צריך, משום דסברי דאלים כח המחיות שאינו מתצטל מחמת צקיעת הרצים, ומוכח מזה דהיה מקום לומר דגם לרבנן צקיעת רצים מרעא למחינות, אלא דמ"מ עדיין התירו לעולי רגלים, ולפי זה הזורק לתוכן מרשות הרצים יהיה פטור, [ועי' רש"י שבת ו' ב' ד"ה ומאי, וצ"ע], קמ"ל דרבנן סברי שלא הורע כהן של מחינות כלל ע"י צקיעת הרצים, והיינו מימרא דר"א דגם בצדקעי צה רצים הזורק מרשות הרצים לתוכה חייב, [ואמרין דקמ"ל דלא אהו רצים ומצטלי מחינתא, ולא פרכינן פשיטא דאל"ה היכי שרו רבנן למלאות, ודוחק לומר דקמ"ל דהלכה כחכמים, דגם זה פשיטא דהלכה כרבים], ומזה שמעינן נמי דס"ל דכאן הודיעך כהן של מחינות, דהיינו שנשאלו המחיות כהן, וכ"כ הרשב"א והריטב"א דחדא

י"ט ב' א' זו מחילה ואלו פסין, נראה דר' יהודה חשיב לפסי זיראות כלא הוקפו לדירה, ולכך לא שרי אלא עד בית סאתיים כדי גינה וקרפף שיש בהן צור, והטעם לפי שהשימוש בצור הוא כשימוש בצור שצרשות הרצים, והפסין אינם אלא להתיר הטלטול, ואע"ג דודאי מחילה הנעשית להתיר הטלטול, חשיבא כמקפת לדירה, היינו דוקא צרשות של יחיד ומחילה גמורה, אבל כאן ע"י הפסין לא נפיק הצור ושימוש, מצור שצרשות הרצים, ונראה דהיינו נמי הא דקאמר הכא ולקמן כ"ז א' זו מחילה ואלו פסין, והיינו דע"י הפסין לא נחשב הצור כמוקף לדירה, דעדיין תורת צור שצרשות הרצים עליו, משא"כ אם היו עושין מחילה גמורה, שפיר היה נהפך על ידי זה לחצר שיש בו צור, והוי חשיב מוקף לדירה, אבל אין הכוונה דר' יהודה חידש גזירה מיוחדת בפסין.

(ס"ד סק"ה מתוה"ד).

שם תל המתלקט עשרה מתוך ארבע כו', שיעור זה הוא שיהא חשיב כמחיצה, וכדאמרינן שבת ק' א', ונראה דמתוך ארבע בשטח הישר קאמר, דהיינו לשון מתוך, ואם היה הכונה לאלכסון היה ראוי לומר במשך ארבע, וכן שימשו בלשון זה בירושלמי פ"ז ה"ג לגבי כבש שהוא כמתלקט עשרה טפחים מתוך שלש ושלש אצבע, והתם בקו הישר נמדד כמצואר במדות פ"ה מ"ג דל"ג דכבש היינו ברצפה, ומוזה הוא ידיענין שהיה שלש ומחצה ושלש כמש"כ רש"י וזחים ס"ג א', וכן בפירוש ר"ח הגדמ"ח לקמן נ"ח ב' זהו דאמרינן התם בהר המתלקט עשרה מתוך ארבע הציא ההיא דזוחים דכל כבשי כבשים ג' אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח כו', ולשון השו"ע סימן שצ"ט ס"ד שזהילוך חמש אמות של שיפוע, ר"ל שזהילוך שצשיפוע שטח של חמש אמות בקו ישר, וכן בספרא ראוי למיתב השיעור בקו ישר, דעד שלא נעשית המחיצה אומרים שאם יתלקט עשרה מתוך ארבע יחשב כמחיצה, וכ"ה בספר מרן זללה"ה כלאים סי"ג ס"ק כ"ג, וועי' תשובות מהרלצ"ח סימן י"ט, וזה דלא כמש"כ בגאון יעקב בסוגיין, ובני יוסף ואי"ש נ"י שניהם לדבר אחד נכתובו דיתכן דשיעור מתלקט עשרה מתוך ארבע למדוהו חז"ל מההלכה למשה מסיני דדופן עקומה, דעיקרה דדיינינן כאילו היה הכותל עקום באלכסון

אמתני' לא פרכינן, והטעם פשוט דכשעוסק בהולאה לא שייך למיפטריה משום דידו צתר גופו גריד, דג"ז חלק ממלאכת ההולאה, וכמו דלא שייך למיפטור כל מוציא וזורק משום שהחפץ נמצא באמצע מקצתו ברשות היחיד ומקצתו ברשות הרבים ואילו היה נח צמצצ זה היה פטור, דזוהי הולאה שחייבה תורה, ולא שייך למילף מזה למוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו, וה"נ כשמוציא בידו וגופו ברשות האחר.

ולפ"ז יותר יש מקום לפטור כשנוטל בידו וזורק, מהיכא שממשיך להוציא אלא שמעביר מיד ליד, דכשם שאם החפץ זו באותה היד ממקום למקום אין מקום לפטור, ה"נ י"ל דמיד ליד נמי באותה היד דמי, דשם הולאה חד הוא, משא"כ כשזורק יש כאן פעולה חדשה, ושפיר י"ל דלענין פעולת הזריקה דיינין ליד כמקום פטור כיון דצתר גופא גרידא.

ואף במוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו יש להסתפק אם בהיותו בסטיו זרק את החפץ לפלטיא, אם חייב, דאע"ג דצתו' עירובין ז"ח א' ד"ה והאמר מצוה דמעביר וזורק מצטרפין לד"א, מ"מ הכא שזרק מכרמלית י"ל דפטור.

בא"ד וי"ל דאיידי כשהנקב קטן שלא יוכל להכניס בו שתי ידיו, התם מייחנין תרי ברייתות דסתרי אהדדי בדין הוסיט ידו מלאה פירות לרשות הרבים אם מותר להחזירה, ומשנינן דבהוציא מצעו"י שרי להחזיר, ובהוציא משחשיכה דעביד איסורא קנסוהו שלא יחזיר, ופרכינן אמאי לא נימא איפכא דבהוציא משחשיכה התירו לו להחזירה משום דאי שדי להו אחי חיוצ חטאת משא"כ מצעוד יום, ולפ"ז כונתם דלהך שינויא נוקמה לצרייתא דשרי להחזיר דאיידי שהנקב קטן שלא יוכל להכניס בו שתי ידיו, אצל הדבר קשה דא"כ מאי קושיא הא ודאי שפיר עדיף לאוקמי ברייתא בכל גווי ולא בגוונא רחיקא כי האי ולמש"כ דטעמא דשותה משום שזורק את המים, י"ל דבאמת מה שיעביר מיד ליד לאו כלום הוא, ואכתי אי שדי להו אחי לידי חיוצ חטאת, ומיהו בלא"ה י"ל דאף אי צמצצ מיד ליד ניצל מחטאת, מ"מ התירו לו להחזירה משום דזימנין אחי למישדיניהו קודם שיעביר מיד ליד, או בשעת העברתו, דעיקר הטעם דבגוונא שיש אפשרות לצא לידי חיוצ חטאת, לא

מכלל חזירתה איתמר היינו דמהא דר"א דהזורק לבין פסי הציראות חייב שמעינן לאידך דר"א, ולפמ"פ ניחא שפיר דאפשר לשמש בלשון כאן הודיעך כחן של מחילות בין אי כאן וסבירא ליה ובין אי כאן ולא סבירא ליה, דעיקרו לפרושי טעמא דחכמים, ועי' במהרש"ל בחכמת שלמה שנתקשה בזה עי"ש, ולמש"כ מיושב שפיר, וכן בחדושי הר"ן כ"ב א' הקשה אי כאן ולא סבירא ליה מאי אחי לאשמועינן, ולמש"כ ניחא, אח"כ הראוני צאהל משה שפירש כמש"כ. (סי"ד סק"א).

שם תנן התם לא יעמוד אדם כו', עי' מש"כ לקמן ז"ט א'.

תוד"ה לא כיון דפיו במקום אחר הוי מקום פטור, עי' מש"כ לקמן ז"ט א' בדברי רש"י ד"ה רישא.

בא"ד וי"ל דלא חשיב הנחה במ"פ אלא בדבר שהוא נוטל ממקומו כו', שני חילוקים יש בין ההיא דאי שדי ליה לבין העומד ברשות היחיד ושותה ברשות הרבים, דהעומד ברשות היחיד ושותה ברשות הרבים יש לדמותו למי שעומד ברשות היחיד ופשט שתי ידיו לרשות הרבים ונטל חפץ צימינו ונתנו לשמאלו ומשמאלו זרקו לרשות היחיד, שהרי הוא נוטל המים בידו ונותנו לפיו ופיו זורק את המים לרשות היחיד, ויש כאן עדיפותא שנוטל צימינו ונותן לשמאלו, ועוד עדיפותא ששמאלו אינו מכניס אלא הוא זורק, וממה שהקשו בסמוך בפשיטות דאמאי אחי לידי חיוצ חטאת הרי יכול להעביר מיד ליד, משמע דכונתם רק לחילוק זה שנוטל המים ונותן לפיו, וכ"ה בלשון הרא"ש ז"ט א'.

והנה לא הקשו צתו' ממתני' קמייחא דשבת ז' א' דעני וצעה"צ דמייחבו כשעשו כל המלאכה, אע"ג דמיד כשפשטו ידם ונטלו החפץ הרי החפץ כמונח בכרמלית דידו צתר גופו גריד, ואילו עקר אחר מידם פטור, משום דהתם איכא לאוקמי כשלא נחה היד כלל, ודמי למוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב, משא"כ הכא שהמים נחים בפיו, לכך הציאו מההיא דאי שדי ליה דאיידי שגחה ידו, אצל נראה דצעני וצעה"צ לא נריכין למימי מטעמא דמחנות לפלטיא דרך סטיו, מדע דהא במוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו פרכינן בשבת ה' ז' היכא אשכחן כה"ג דמייחב, ואילו

ולכאורה לפי טעם זה, הוא ענין מחודש של כבוד, שלא מלאנו לו סמך בתורה, אבל יתכן דנגיעה במקום מטונף מחייב קדוש ידיים ורגלים במקדש, כדחנן יומא כ"ח א' דכל המטיל מים נריך קידוש ידיים ורגלים, והוא משום דשפסף כדאמר שם ל' א', וברמב"ם פ"ה מצ"מ ה"ה מצוואר דאס לא קידש עבודתו פסולה, ומשמע דס"ל דחיוצו מדאורייתא, וזמיהו רהיטת הגמ'

גופו, ומצואר דמתקנת שלמה סגי לידים בנטילה.
(חגיגה י"ח ב').

כ"ב א' זו מחיצה ואלו פסין, עי' מש"כ בזה לעיל י"ט ב'.

שם איכא צינייהו אריך וקטין, עי' מש"כ בסומן ד' סק"ג ד'.

שם וכל דירה שתשמישה לאויר כו', עי' מש"כ בסומן ד' סק"ה.

במ"ש רש"י דגם דירה מקורה תורת קרפף עליו כשלל הוקף לדירה, עי' מש"כ בסומן ד' ס"ק י"ט.

מתני' רבי יהודה אומר אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לזדיין, היה אפשר לפרש דקולא שהקילו לעולי רגלים לשמש בפסין כרשות היחיד, לא הקיל ר"י כשדרך הרבים מפסקתן, דנראה כרשות הרבים, אבל מעיקר הדין היה אפשר לומר דלא אתו רבים ומצטלי מחיצה, והרי מקום הפסין נשאר רשות היחיד מן הדין, ואף את"ל דאיתרע לה כח המחיצה, אפשר לפרש דנחשז ככרמלית, אבל לא לומר דהוי כרשות הרבים, וגם מנזל דלמעוטי בפלוגתא עדיף היה ראוי לומר כן, דכיון דלחכמים הוה ליה רשות היחיד גמור, כמצואר כ' א' דהזורק לצין הפסים דצקעי זהו רבים חייב אי כאן וסבירא ליה דהיינו דהלכה כחכמים, ראוי לומר דר' יהודה לא ס"ל דהוי רשות הרבים ממש, וגם לא דמי לדגלי מדבר כיון דמוקף פסין, אבל מהא דאר"י דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, והיינו משום דס"ל כר' יהודה וכדאמרינן דכאן ולא סבירא ליה קאמר, מצואר דס"ל דלר' יהודה אהני בקיעת רבים לשווייה רשות הרבים ממש, וקצ"ע מנין קים ליה לר' יוחנן הכי, ובגמ' שבת ו' ב' נמי אמרינן זו היא רשות הרבים למעוטי הא דר"י דיסלקנה לזדיין, והיינו דלר"י גם זה חשיב רשות הרבים, וז"ל דקים לגמ' דאי לא דחשיב רשות הרבים היה ראוי להחיר לעולי רגלים, וז"ע.

והא דלר"י חייב חטאת ורצון שרו לכתחלה, לא קשיא לן כמש"כ הרשב"א שבת קל"ח א' דרק אי לרצון חייב חטאת ויחיד שרי לכתחלה הוא דקשיא לן התם, אבל בצרייתא דמיייתין בגמ' דיתר

על כן אמר ר"י מי שיש לו שני בתים בשני יידי רשות הרבים דעושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע, ולרצון דס"ל דכהאי גוונא אתו רבים ומצטלי מחיצתא, נמצא דהוי רשות הרבים דומיא דירושלים וחייב חטאת, וכמ"ש הראשונים דלישגא דאין מערצין רשות הרבים בכך משמע דלכתי הוא רשות הרבים, מדלא קתני וחכמים אוקרים, ותקשה לן מי איכא מידי דלרצון חייב חטאת ור"י שרי לכתחלה כדפרכינן שבת שם, ולמש"כ תוד"ה חייבין דר' יוחנן סבר דשתי מחיצות דאורייתא, והא דחייבין על ירושלים משום רשות הרבים אינו אלא על אמצע הפילוש, לפי זה בשני בתים משני יידי רשות הרבים גם לרצון ליכא חיוב חטאת דהא איכא שתי מחיצות, אבל לפי מה שהציאו בתו' הרא"ש ובתו' הר"פ וכן ברשב"א ורמב"ן דר' יוחנן לא ס"ל שתי מחיצות דאורייתא, וצירושלים חייבין עליה משום רשות הרבים גם שלא באמצע הפילוש, א"כ רצון דפליגי עליה דר"י ואמרי אין מערצין רשות הרבים בכך ס"ל דהוי רשות הרבים ממש, וכן מצואר בתוד"ה דרצון, דרק הו"מ למימר דרצון מדרצון קאמרי, אבל השתא מדאורייתא קאמרי, א"כ תקשה לן מי איכא מידי דלרצון חייב חטאת ור' יהודה שרי לכתחלה, וי"ל דר' יהודה דס"ל דשתי מחיצות ולחי עדיף משם ד' מחיצות דפסי ציראות כדמפרשינן בסוגיין, אי משום דשתי מחיצות דאורייתא אי משום דשתי מחיצות ולחי עדיף כמ"ש תו', ס"ל דרצון דשרו בפסי ציראות כש"כ דשרו בשני בתים משני יידי רשות הרבים ולחי מכאן ומכאן, וס"ל כוותיהו, [ועי' תו' י"ב ב' ד"ה איתציה], ומיהו למאי דקיימא לן דטעמיה דר"י משום דסבר שתי מחיצות דאורייתא, קשה לומר דמרצון דשרו בקיעת רבים בפסי ציראות איכא למישמע דסברי שתי מחיצות דאורייתא, דמה ענין זה לזה.

במ' והאמר רבצ"ח אמר ר"י ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, לכאורה היה נראה דנעילת הדלתות כלילה אינן מוסיפות תוקף למחיצות, דרק ראיות נעול או כשיוצא ונכנס נועל מוסיף כח למחיצה כדלעיל ו' א' ב', אבל נעילה כלילה אינו מוסיף כח למחיצה, אלא שיש בו תועלת לבטל בקיעת

שם דרבנן אדרבנן נמי ל"ק הכא איכא שם ד' מחילות התם ליכא שם ד' מחילות, יתכן היה לפרש דשם ד' מחילות ר"ל שהדיומדין עושים רשות היחיד כעין שתי מחילות לר' יהודה, וכשם דבשתי מחילות אין בקיעת הרצים ציניהם פוגעת בחשיבות שתי המחילות, והרי הן בחשיבותן, ה"נ בקיעת הרצים בין הדיומדין אינם פוגמים את חשיבות הדיומדין, והרי הם עושים את הרשות היחיד, אבל לפי זה מחילות ירושלים אע"פ שיש בהם עומד מרובה ולורת הפתח מ"מ לא חשיבי כשם ד' מחילות, שהרי הם צריכים לגדור את הפרוך, ולפי זה שפיר אפשר לקיים דר' יוחנן כאן וסבירא ליה קאמר דשם ד' מחילות מודה, ורהיטת הסוגיא דהא דאסקינא דכאן ולא סבירא ליה קאמר קיימא למסקנא, ועל כרחך דשם ד' מחילות אינו אלא דמחילות חסודות הן, וכל שכן לורת הפתח ועומד מרובה לא גריעי משם ד' מחילות, וממילא לרבנן אין בקיעת רצים מבטלתן, ועל כרחך ר' יוחנן דאמר דירושלים רשות הרצים דלא כחכמים. (סי"ד סק"ד).

שם יתר ע"כ אמר ר"י מי שהיו לו שני בתים כו', א"ה, בדברי הרמב"ן במלחמות דב' מחילות דאורייתא א"ל שהלדדים הפרוצים יחשבו כפתחים אלא אף שהם פרוצים שפיר דמי, ובשיעור המרחק בין ב' המחילות אם צריך שיהיה פחות מאורכן, ע"י מש"כ בסומן א' סק"ב, ובסומן י"ד סק"ב.

תוד"ה והא וי"ל הואיל והיה לירושלים לורת הפתח כו', נחבאר בסומן י"ד סק"ג. תוד"ה חייבין וי"ל דירושלים היתה מפולשת מארבע נדדין כו', נחבאר בסומן י"ד סק"ג ז'.

במש"כ תו' דבאמצע הפילוש היו רשות הרצים, ע"י מש"כ בסומן א' סק"ג ד"ה יעוי'. תוד"ה דרבנן, ע"י מש"כ לעיל י"ב ב'.

כ"ב ב' איחידה חצר שהרצים נכנסים לה בזו ויוצאין בזו רשות הרצים לטומאה ורשות היחיד לשבת כו' אלא לאו ר"י היא כו' ת"ש מבואות המפולשות כו' לא לעולם רבנן ורשות הרצים לטומאה אינפריכא ליה, יעוי' בתו' דלמאי דבעינן לאוקמי כר' יהודה על כרחך איירי צפרוצים

הרצים, דכיון שיש שעות שאין הרצים יכולים לבקוע בהן, לא אלימא צקיעתן ביום לבטל חשיבות המחילה שבוקעין בה, ולפי זה מפורש בדברי ר' יוחנן דחייש דאחו רצים ומבטלי למחילה מהא דמאריך נעילה בלילה, ולא רק מהא דמחייב עלה משום רשות הרצים, אבל רש"י לעיל ו' ב' ולקמן ק"א א' לא פירש כן, וכ"מ שם בגמ' ו' ב' דמיבעיא לן אם צריך לנעול צמזוי דלית ציה משום אחו רצים, וברשב"א בסוגיין סוף ד"ה הכא כתב צנעלות בלילה שמעכבין רגל הרצים מלעבור. (סי"ד סק"ב וע"ש).

שם והאמר רבצ"ח א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרצים, והיינו משום דאחו רצים ומבטלי מחילה וכמו שפרש"י, ויש לעי' הא צפוטו שערי ירושלים היה בהן לורת הפתח וגם עומד מרובה, ומנ"ל לר' יוחנן דאיכא מאן דסבר דרצים מבטלי ללורת הפתח ועומד מרובה, הרי מר' יהודה לא שמעינן אלא צפרוך מרובה, ומרבנן דאין מערבין רשות הרצים בכך, איכא למישמע רק דרצים מבטלי ללחי צפרוך מרובה, אבל לא ללורת הפתח ועומד מרובה, וכדאמרין לעיל ו' ב' וכ"ת בכך הוא דלא מיערבא כו', וי"ל דר' יוחנן מסבירא אית ליה דאי בקיעת רצים מבטלא מחילה, אין לחלק בין המחילות, ור' יהודה דנקט לה גבי פסין דאיכא פרוך מרובה הוא משום דלדידיה דשתי מחילות דאורייתא לא משכח"ל נידון אחו רצים ומבטלי מחילה אלא צפסי ציראות, וואף דמשכח"ל צפרוך מועט באחת משתי המחילות, עדיפא ליה לאשמועינן צפסין שהוא צהוה], וכן משמע לקמן ב' דמיבעיא לן בתל המתלקט ורצים צוקעין צו לר' יהודה, ומפרש טעמא משום דלא ניחא חשמישחיה, ולא נקט משום שהוא מחילה גמורה וצוקעין על המחילה, ולא דמי לדרי"י דצוקעין צפרוך מרובה, אלמא דהא פשיטא לגמ' דאי אחו רצים ומבטלי למחילה, דמבטלי לכל מחילה שבוקעין בה, ומיהו מדרבנן דאמרו לו ק"ק דמשמע דמודו דצפסי ציראות לא מבטלי רצים למחילות כיון דאיכא שם ד' מחילות, ואילו צשני צתים צשני צדי רשות הרצים סברי דאחו רצים ומבטלי מחילה, אא"כ נימא דטעמייהו משום דגם לחי משום היכירא, ודלא כסוגיין. (סי"ד סק"ד וע"ש).

לפיר"ח בגמ', וא"כ שיעור סאתיים מדוקדק, ושצעים אמה ושיריים אינו מדוקדק, [דהא שירים ד' טפחים כמבואר במתני' נ"ו א'], ואין לומר דאיסור של יותר מפי שנים ברחצו כבר היה ידוע ושנוי בצרייתא, וע"ז קאי ריב"ז לומר דבמרוצע שרי, ולכך נקט ע' אמה ושירים על ע' אמה ושירים, לומר דבמרוצע קאמר, ולאשמועינן דמטלטלין בתוכן, [ולפ"ז משמע דבארכו יותר מפי שנים ברחצו לא מהני שומירה ובית דירה, דהא קולא דמרוצע אחי ריב"ז לאשמועינן וזוהו הו"א דהתיר דלאיכא שומירה, וברשב"א כ"ה ב' הביא י"א דמהני שומירה בארכו יותר מפי שנים ברחצו, ול"ע], דאם נשנה איסור על ארכו יותר מפי שנים ברחצו, א"כ ממילא בכלל זה גם היתר כשאנו יותר מפי שנים, ומה אינטריך לריב"ז לאשמועינן היתר במרוצע. (ס"ד סק"ד וע"ש המשך הדברים וסק"ה).

שם הגינה והקרפף שהן שצעים אמה כו', א"ה, בטעמא דגורו רבנן ביותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ע"י מש"כ בסמ"ח ד' סק"א.

שם רבי עקיבא אומר אפילו אין זה כו' ובלבד שיהא זה שצעים אמה ושיריים על שצעים אמה ושיריים, לכאורה היה ראוי לומר ובלבד שלא יהא זה יותר משצעים אמה ושיריים על שצעים אמה ושיריים, שזהו עיקר הכונה וכמו שפירש רש"י, אלא דאי הוי אמר הכי היינו מפרשים דר"ל שלא יהא בתשצורת יותר משצעים ושיריים על שצעים ושיריים, ולא הוי ידעינן דאריך וקטין לא, ומיהו אכתי הוה מצי למימר ובלבד שלא יהא ארכו יותר משצעים ושיריים, אלא דאי הוי אמר הכי לא הוי ידעינן דלית ליה דבר מועט, דהוי מפרשינן דכריב"ז קאמר, והולרך לאשמועינן דס"ל נמי דאריך וקטין לא, דמהא דקאי אריב"ז אין ראיה, דהא ר' יהודה נמי אריב"ז קאי, ואיהו סבירא ליה דאריך וקטין נמי שפיר דמי כדאמר לעיל כ"ז א'.

(ס"ד סק"ו וע"ש המשך הדברים).

שם רא"א אם היתה ארכה יתר על רחצה כו' רי"א אפילו ארכה פי שנים ברחצה כו', למש"כ תו' דריב"ז אף בפחות מבית סאתים איירי להנריך שומירה, לכאורה ראוי לפרש דכולהו תנאי נמי אף בפחות מבית סאתים איירו, וא"כ ארכה יתר על פי שנים ברחצה אוסר אף בפחות מבית סאתים, וכן נראה נמי ממש"כ תו' דאין סבירא

מד' רוחות, ולמאי דפשיט ליה רבא לרחצה דגם בלא ניחא תשמישתיה ס"ל לר"י דאחו רבים ומצטלי מחינתא, הרי החצר והמצוי רשות הרבים גם לשבת, ולפי זה אי קיי"ל כר' יהודה דאחו רבים ומצטלי מחינה, לא קיי"ל כהך מתניתין וחסר שהרבים נכנסים כו' הוי רשות הרבים גם לשבת, וכ"כ בצעה"מ, והרי"ף לעיל ח' א' הביא הך מתניתין דחסר, וכתב בבית אפרים סימן כ"ו להוכיח מזה דעת הרי"ף לפסוק כחכמים דר"י דלא אחו רבים ומצטלי מחינתא. (סי"ד סק"ח וע"ש המשך הדברים).

תוד"ה דילמא ותימא דלרבנן כל א"י תעשה רשות היחיד ע"י סולמא דלור כו' וי"ל דמחינה שאינה עשויה ציד"א כו', נ"ע דאכתי בצבד דמקיף לה פרת ודיגלת לא בקעי זהו רבים לבטל מחינתא, דהולכי אניות לאו רבים נינהו לבטל מחינות, וגם הליכה ע"ג מים אפשר דלא חשיבא לבטל המחינה, דמינכרא מחינה ע"י שא"א לילך אלא בספינה, ועו"ק דהא ודאי בגמ' משמע דחד טעמא להא דסולמא דלור ולהא דכו"ע מקיף אוקינוס, והתם ודאי לא מסתבר לומר דטעמא משום בקיעת רבים, [ועיר השוכנת בחוף הים ודאי מסתבר דא"ל מחינה אחרת לרוח זה], אבל ברמב"ן לקמן נ"ט והביאו הריב"ז א"א כאן פירש בפשוטו דכיון דהמחינות רחוקות מאד לאו מחינות נינהו, דלריך שיראה עצמו בתוך המחילות, וע"י רש"ש, [שו"ר בספר מרן זללה"ה סימן מ"ג סק"א צידד לפרש כונת תו' דהרבים שבתוך המחילות מצטלין חשיבות המחילות והיינו כשאנחנו עשויים ציד"א לתועלת העיר והם רחוקים ע"ש ול"ע], ובחידושי הרשב"א הגדמ"ח כ"ז ב' נמי כתב דיש שיעור לשטח המוקף מחילות שיחשב רשות היחיד ולריך תלמוד שיעורו בכמה, [שם משמע דהנידון בגודל השטח והיינו הך דהסיצה היא בריחוק המחילות]. (ס"ה סק"ג).

כ"ג א' מתני' ועוד אמר ריב"ז הגינה והקרפף שהן שצעים אמה כו' מטלטלין בחוכה ובלבד שיהא זה שומירה כו', יש לעי' דהא אכתי לא למדנו בשום דוכתא איסור טלטול עד בית סאתים אפילו בלא הוקף לדירה, וא"כ איסורא הו"ל לאשמועינן, והכי הו"ל למיתני אין מטלטלין בתוכה א"כ יש זה שומירה כו', ועו"ק דאמאי נקט שצעים אמה ושיריים, ולא נקט בית סאתיים כדלעיל במשנה י"ח א', כיון דאית ליה דבר מועט

מטלטלין זו, וכרש"א כ"ז א', וכמו דמתפרש הא דהו"א עד דאיכא שומירה וצית דירה, דהיינו דאפשר לומר כן, ואדרכה אי רבי עקיבא בעי מרובעות הול"ל ואי אשמועינן הלכה כר"ע הוה אמינא בכל דבריו אף במרובעות, ולשון הוה אמינא דאריך וקטין לא משמע דהיינו מסופקים צדין זה.

(ס"ד סק"ו ועיי"ש המשך הדברים).

שם קרפף שהוא יותר מצית סאתים שהוקף לדירה נורע רובו הרי הוא כגינה ואסור כו', לכאורה נראה דדוקא כה"ג שהיה הכל היקף אחד לדירה ואח"כ נמלך לזרוע רובו דצוה ציטל ההיקף לדירה מן הכל דרובו ככולו, אבל חזר וקרפף שאין זו סאתיים הסמוכים זל"ז וניטלה מחינה שצנייהם ונמצאו פרוצים במלואם זה לזה, לא אולינן בתר הגדול, והרי שניהם נשארים צדינם, החזר כמוקף לדירה, והקרפף כאינו מוקף לדירה, ומטלטלין כלים ששבתו בהן מזה לזה בכולן וכלים ששבתו בצית אסורין לקרפף, ובחזר הדבר בפלוגמא שהציא במ"ב סי' שנ"ח ס"ק פ"ג, ולא שייך לומר אור חזר מייתרו לקרפף, כיון שהחזר הוקף לדירה וכמש"כ תו' כ"ה ז' ד"ה וכו', ורק במקום המחיצות אמרינן כן התם, דכיון דלחזר איכא גיפופי, והקרפף פרוץ במלואו, הרי השטח הזה נוסף לקרפף.

אבל אין לדבר הכרע, דהא אם בא לכתחלה להקיף לשמש בחלק צפוני לדירה והחלק הדרומי גינה, הדבר קרוב דניזיל בתר רובא, דכיון דלחלק הדירה אין מחיצה רביעית וכן לחלק הגינה, על כרחך לחשבם כחצר אחד, ואית לן למיזל בתר רובא, ואם בתחלה כן, גם כשאחר כך ניטלה מחיצה שצנייהם יש לדון כן, וז"ע. (ס"ד סק"ט, ועיי"ש בס"ק י"א, ובסימן י"א סק"ד).

שם נטע רובו הרי הוא כחצר, ובפירש"י דאורחא להסתופף צלל אילנות תמיד, א"ה, עי' מש"כ בסימן ד' ס"ק י"ח ד"ה ז"ט דהיינו דוקא במקום המוקף לדירה אבל אילן בפ"ע המשמש לצל לא חשיב היקף לדירה.

רש"י ד"ה אבל אפ"ה לא אסרי אהדדי הואיל וחדד גברא הוא, עי' מש"כ בסימן י"א סק"א.

תוד"ה ר"ע ועוד דילמא צעו צור שיח ומערה, ר"ל דמהא דרצנן דאמרו לו מתירין עד

שיהיו ג' חילוקים בג' משהויין, וה"נ אם אין דין ארכה יתר על רחצה אלא בצית סאתים צלמאס, נמצא ג' חילוקים בג' משהויין, דבפחות מצית סאתים אפי' ארכה יתר על פי שנים ברחצה מטלטלין, וביותר מצית סאתיים אפי' מרובעת אין מטלטלין, ובצית סאתיים צלמאס נריך שלא יהא ארכה יתר על פי שנים ברחצה, והוא באמת תימא שיהא כל דין זה על שיעור מלמאס שא"א כמעט לצלמאס. (ס"ד סק"ג ועיי"ש המשך הדברים).

שם ציתו אסור מלהכניס ולהוציא לו אבל להם מותר, א"ה, צנידון אם לאחר שהחזיקו הם, מותר גם לו להוציא ולהכניס לציתו, ובדברי הראשונים צוה, עי' מש"כ בסימן ט' סק"ו.

תוד"ה שהוא וי"ל דכל מילי דשבת כו', עי' מש"כ בסימן ד' סק"ז ד"ה ועוד.

תוד"ה ובלבד, יתבאר בסימן ד' סק"ג ד' ה'.

כ"ג ב' טול חמשים וסבב חמשים פשטיה דקרא במאי כתיב כו', יתבאר בסימן ד' סק"ב.

שם איכא צינייהו ריבועא דריבועא רבנן, לפרש"י נראה דהוא מעין דאמרינן בעלמא משמעות דורשין א"ב, וה"נ ר"א הו' פשוט ליה היתירא בארכו יתר על רחצו לפי דנפקא ליה צית סאתיים מחצר המשכן, ולא הוצרך לאשמועינן אלא אסורא ציתר מפי שנים, ור"י יליף מטול חמשים וסבב חמשים ואיטריך ליה לאשמועינן היתירא בארכו יתר על רחצו, אלא דמש"כ רש"י ולכתחלה אוריי מורינן הכי, קשה וכמשה"ק בתו', ולכאורה אפשר נמי לאשכוחי נפקא מינה לדינא, דלר"א דלא יליף כלל מטול חמשים וסבב חמשים, לא יתכן לחשב שיעורו אלא עם הדבר מועט כחצר המשכן ממנו, משא"כ לר"י יש מקום לדון דלית ליה דבר מועט.

(ס"ד סק"ז ועיי"ש המשך הדברים).

שם ואי אשמועינן הלכה כר"ע הו"א דאריך וקטין לא כו', פרש"י דהא ר"ע מרובע צעי, וכן נקטו בתוד"ה ר"ע דר"ע צעי מרובעות, ואיברא דהכי משמע מהא דפרכינן לעיל מנה"מ ומייתנין קרא דטול חמשים וסבב חמשים, וכמש"כ בסימן ד' סק"ב, אבל מהא דאמרינן הכא הוה אמינא דאריך וקטין לא, אין ראיה, דשפיר מתפרש דלא הו' ידעינן דין אריך וקטין והיה אפשר לומר דאין

דקיי"ל כר"ש מותר לטלטל מן המועט הזרוע לבית. (ס"ד סק"י וע"ש המשך הדברים).

שם אמר אבימי והוא שעשוין אנטזלחות כו', נראה דברייתא [דברייתא הוא כמבואר ב"ב כ"ד ז'] מתפרשא שנטע לשם הפירות, ולא לשבת צילם, ואפילו הכי לא מבטלי ההיקף לדירה כיון שאפשר לשמש זהם לשבת צילם, וסבירא ליה לאבימי דלריך שיהיו נטועים באופן שנאות לשמש זהם ללל, ור"נ סבר דכל ענין משמשים לצילם, ומיהו לאבימי אף שנטע צילנות סרק רק לשם לל, מ"מ אם לא עשאן אנטזלחות מבטלי ההיקף לדירה. (ס"ד סק"י"ב וע"ש עור).

שם פורץ זו פירצה יותר מעשר כו', נחבאר בסימן ד' סק"י"ב.

שם וגודרו ומעמידו על עשר ומותר, והיינו שגודר רק משהו וסגי בהכי, והנה דין זה הוא בין שיש צנשאר עומד מרובה ובין כשניתר מתורת פס ד' או שני פסין, ומבואר דעשה שני פסין משהו ברוח רביעית לשם היקף דירה סגי בהכי. (ס"ד סק"י"ב וע"ש עור).

שם איבעיא להו פרץ אמה וגדר אמה כו', נראה דדוקא כשהקדים לפרוץ, אבל גדר אמה ואח"כ פרץ כנגדה לא, דבעידנא דגדר לאו מידי עבדי, ולא דמי למחילה ע"ג מחילה לקמן כ"ה א', דהתם מיהא מינכרא מחילה במקומה אלא שאין צריך לה, אבל הכא לא מינכרא מחילה כלל, ואינו אלא כמוסיף על מחילה ראשונה ולא כגודר השטח, ומיהו אם היה צורת הפתח או פי תקרה ועשה מחילה ואח"כ פרץ את התקרה ואת צורת הפתח, [ושמא הצורת הפתח ממילא מתבטל ע"י המחילה דכפרוץ דמי], נראה דדינו כמחילה ע"ג מחילה, אף לדעת הסוברים דדין צורת הפתח ופי תקרה כמחילה ממש ועושים עומד מרובה, [ולמה שדדנו בסימן ז' סק"ח דלצורת הפתח דינו כפרוץ הניתר בעומד מרובה, א"כ עדיף ממחילה ע"ג מחילה והרי דינו כפרץ אמה וגדר אמה], דמ"מ מינכרא מחילה, וכן לקמן כ"ה א' בהרחיק פחות מג' ועשה מחילה ללא הועיל, לפמש"כ היינו נמי אף אם אח"כ יפרוץ כותל הראשון דאין לחלק בין פחות מג' לגדר ממש סמוך לכותל. (שם).

שם ובעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו כו', וקמבעיא ליה אי אמרינן פנים חדשות באו

בית סאתיים אף בלא טעמא דדמי לדיר וסתר, אין ראיה דכר"ע ס"ל, דהא ר' יהודה נמי מתיר אף דבעי צור ושיח ומערה, וע"כ דצירחות לא גריעי מצור ושיח ומערה, וא"כ ה"נ אפשר דרבנן דאמרו לו נמי צור ושיח ומערה, ועי' מהרש"א.

תוד"ה דבר, עי' מש"כ בדצריהם בסימן ד' סק"ב ד"ה ולכן.

תוד"ה נזרע ונראה לר"ת דדוקא קרפף [כ"נ דל"ן יותר מצית סאתים כו', כונתם מבוארת דכיון דריב"ב אוסר לטלטל גם בצית סאתים, ומ"מ מהני ליה שומירה אף בגינה הזרועה, א"כ ש"מ דאין הזרעים מבטלין את ההיקף לדירה אם ליכא יותר מצית סאתים, וה"נ לדין לענין להוציא מן הצית לקרפף הזה, ולכן נקטו בגמ' קרפף יותר מצית סאתים, אבל אין כן דעת הפוסקים וכמ"ש בבה"ל סי' שני"ח ס"ט, והא דריב"ב היינו טעמא דאף דאוסר גם בצית סאתים לטלטל יותר מד"א, מ"מ איסור זה קיל מאיסור דיותר מצית סאתים, ולכן סגי ליה בשומירה ובסמוך לעיר, ולכן גם בזרוע שרי, אבל לענין כלי הצית דאסור אף לרבנן בפחות מצית סאתים, איסור זה הוא כדן יתר מצית סאתים דכל שזרע דינו כלא הוקף לדירה, ובאמת דאין כ"כ סבירא לומר דצית סאתים הזרוע כולו חשיב מוקף לדירה [כשהוקף לדירה מעיקרא], ואילו משהו יותר מצית סאתים מתבטלת הקפתו לדירה בזריעת רובו לחוד, והא דנקטו בגמ' יותר מצית סאתים הוא משום דלענין לטלטל בכולו איירי, ולא לענין כלי הצית, ועי' ברא"ש. (ס"ד סק"י).

כ"ד א' אבל צית סאתים אסור כמאן כרבנן, הא דלרבנן חזר וקרפף שאינו יותר מצית סאתים הפרוצים זה לזה נאסרים לטלטל אלא בארבע אמות, אע"ג דכל אחד דינו להיות מותר, הוא משום דכיון דאסור לטלטל מחזר לקרפף, הרי אין מחילות של הקרפף מועילות לחזר וכן איפכא, ונמצא דחסר מחילה רביעית לשניהם, ולפי זה נראה דכללל הוא דכל שהקרפף צדין קרפף הרי גם החזר נאסר, וא"כ מהא דלרבנן שרי בפחות מצית סאתים, מוכח דגם הזרוע אינו צדין קרפף כיון שהוא מיעוט, ומותר לטלטל ממנו לחזר, דאם לא כן לא יתכן שיהא מותר החזר, ומינה דלדין

הבית קאמר, ואף שלא נשתנה שימושה מכל רחצה מ"מ חשיבא מוקפת לדירה, וכמש"כ דצכה"ג כל שימושה חשיב שימוש לדירה, שו"ר בתו' הר"פ הנדמ"ח שהקשו על פרש"י מסוגיין וסיימו ושםא צפתח ולצסוף הוקף ונראה דכונתם כמש"כ.

ולפמ"ש פ' מתיישב שפיר טפי הא דאמרין לא נריכא דאית ציה צי דרי מהו דתימא אדעתא דצי דרי עצדיה קמ"ל, ולכאורה קשה הרי הוא יודע אדעתא דמאי עצדיה, ואם באמת עצדיה אדעתא דצי דרי אמאי חשיב מוקף לדירה, ואם אדעתא דרחצה עצדיה, א"כ הדרא קושיין לדוכתה דפשיטא, אבל למש"כ ניהא דאף אי עצדיה אדעתא דצי דרי, מ"מ עי"ז חשיבא גם הרחצה כמוקפת לדירה, דסוף סוף יש לה פתח מן הבית, ונפקא מתורת אולר לתורת חלל. (ס"ד ס"ק י"ב, ועי"ש בס"ק י"ג).

שם סבור רבנן למימר כזרעים דמו ואסיר כו' כנטעים דמו ושרי, לכאורה נטעים הם שימוש לקרפף לחסות צלם, אבל מים הרי שוללים כל שימוש מן הקרפף, וצ"ל דע"ס החזקת המים חשיב שימוש לדירה, והעושה קרפף לאגור צו מים, חשיב הוקף לדירה, צומן שהמים ראויים לשימוש, ולא דמי לקרפף לעצים שהוא סתם קרפף דלא חשיב מוקף לדירה, כמש"כ רש"י י"ח א', דהתם אין שום שימוש במקום העצים, משא"כ צמים שיכול לכבס בהם במקומם כמו שהיו רגילים לכבס צנהר כמש"כ רש"י שבת ע"ג א', וכן יכול לשמות מהם במקומם. (ס"ד ס"ק י"ד, ועי"ש בס"ק י"א ד"ה מלשון).

כ"ד ב' אמר ר"א ודחויין לתשימשתא נמי לא אמרין כו', יתבאר בסימן ד' ס"ק י"ד. תוד"ה לא, יתבאר בסימן ד' ס"ק י"ד.

כ"ה א' צנה צו עמוד כו' פחות מג' לא הוי מיעוט, בפשוטו הטעם משום שהוא נטפל לשטח וכמו אילנות וכיו"ב, ולפ"ז נראה דהיינו דוקא כשהוא באמצע הקרפף, אבל אם סמוך לכותל שפיר ממעט, והרי אם מתחלה הכניס את הכותל מעט הרי פשיטא דכל דליכא שיעור בית סאתיים, לא שייך לאסור, וה"נ עמוד המחוצר לכותל הרי זה כהכניס הכותל, ועוד דהיינו טח צטיט ויכול לעמוד בפני עצמו, והדבר תימא שהרמב"ם צפ"ז ה"ח כתב צנה צו עמוד צ"ל הכותל, וכבר תמה שם צכ"מ צסם הרמ"ך.

לכאן, ונראה מזה דכלי העשוי למשקין שנטמא וחשב עליו לאוכלין וניקב צכונם משקה, דפשיטא דצטומאמו קאי, דהא ליכא פנים חדשות.

מהא דלא פשיט חזקיה מהך מתני', וכן מהא דאר"י ה"נ פנים חדשות צאו לכאן, וכן מהא דקרי עליה לית דין צר אינש, משמע דר"י חידש כאן דבר צסצרא, ולא דרק הזכירו המשנה, ונראה מזה דיש מקום לחלק דאזנים ותרסיות דבר חסוב צפ"ע הם, וכשהם חדשים מינכר שינוי צנעל, וגם קודם שתיקנו צבר א"א היה לשמש צו אלא לרגל אחת, משא"כ סתימה צכלי דצטל לגמרי אגב כלי ולא מינכרא שום פנים חדשות, ור"י חידש ליה שאין לחלק צכך, וצ"ע. (שבת קי"ז צ' מתוה"ד).

שם ולא אמרין אלא שפתח ולצסוף הוקף אבל הוקף ולצסוף פתח לא, לכאורה לענין השימוש אין חילוק צין פתח ולצסוף הוקף להוקף ולצסוף פתח, וא"כ צריך לפרש דאע"ג דהשתא משמש ההיקף הזה לדירה מ"מ כיון דתחלת הקפתו לא היתה לדירה, לא התירו חכמים לטלטל עד שיעשה מעשה בהיקף, וועי' בסימן צ' ס"ק י"צ צדדנו דאם היה הנידון צדאורייתא היה סגי צשימוש של דירה], ולכך צעינן דוקא פתח ולצסוף הקיף, דאז הקפתו לדירה.

הא דפרכינן פתח ולצסוף הוקף פשיטא, קשה לכאורה דהא צפשוטו לא נשתנה שימוש הרחצה ע"י הפתיחה, ואם צדלא פתח חשיבא הרחצה כלא הוקפה לדירה, ה"ה כי פתח נמי, וא"כ יש כאן חידוש גדול דע"י הפתיחה נשתנתה הרחצה להיות חסובה כמוקפת לדירה, ומאי פרכינן פשיטא, ונראה מזה דשימוש הרחצה יכול להחשב צשימוש לדירה דכל הדברים המונחים צרחצה משמשים לאדם צדירתו, אלא דכשאין פתח מן הבית לרחצה הרי"ז משמש כאולר, ולא חשיב הוקף לדירה, אבל כשפתח לו פתח מן הבית מיד משמש לדירה כל שימוש.

ובזה ניהא מש"פ רש"י י"ח א' דמוקצה היינו רחצה, ולכאורה תמוה דהא צמתניתין התם חצינן לרחצה כהוקפה לדירה, הרי דסוג השימוש של רחצה הוא סוג של הוקפה לדירה, ואילו צשמעתין אמרינן דאין מטלטלין צה אלא צד', ומנא תי שכבר תמה צזה צצה"ל ר"ס שני"ח עי"ש, אבל למש"כ ניהא דהתם רחצה שיש לה פתח מן

ע"ג מחינה, ואפשר דגם זה בכלל הרחיק מן התל ד', וצין שהרחיק צעמק וצין שהרחיק ע"ג התל קאמר, [שו"ר במאירי שפירש דע"ג התל קאמר ע"ש], ועי' להלן.

שם פחות מג' לא הועיל כו' מחינה ע"ג מחינה כו', עי' מש"כ בזה בסימן ד' ס"ק י"ב ד"ה שם איצט"ל.

בדברי הרא"ש ס"ד שא"צ לעשות מחינה אלא ביותר מעשר, עי' מש"כ בסימן ד' ס"ק ט"ז.

שם פחות מג' או על שפת התל כו', על שפת התל נמצא הנידון שהוא משום מחינה ע"ג מחינה, אבל בהרחיק פחות מג' לא נתפרש הטעם, ומה צין זה להרחיק מן הכותל פחות מג' דאמרין לעיל ללישנא דסתמא דגמ' דלכו"ע לא הועיל, וביריטב"א כתב משום דהתל הוא מחינה שנעשית מאליה הלכך לא חשיבא כולי האי, אבל כל כי האי הו"ל לגמ' לפרושי, וגם ממה שכללו בגמ' שפת התל ופחות מג' משמע דחד טעמא לתרוייהו, ואי משום דהוי מחינה שנעשית מאליה, א"כ נידון אחר הוא, דהא במחינה ע"ג מחינה לא מפלגינן צין ע"ג תל לע"ג מחינה, ולמה שדדנו דהרחיק מן התל ד' כולל גם כשהמחינה על התל, ור"ל שהרחיק משפת התל ד', לפ"ז אפשר לפרש דפחות מג' נמי על התל קאמר, והיינו ממש כמו על שפת התל ומשום מחינה ע"ג מחינה, אבל צעמק אם הרחיק פחות מג' גם ר"ח מודה דלא הועיל, וכדין תוך ג' לכותל לעיל, ובירשב"א משמע דנידון תוך ג' ונידון על שפת התל שוין דתרוייהו מחינה ע"ג מחינה, ולו"ד ז"ל נראה דלמעלה עדיף וכדחזינן דלעיל בסמוך לכותל לא אדכרו בגמ' הא דרב חסדא וכדנקט הריטב"א.

שם בעי רבצ"ח נבלעו מחילות התחתונות כו' ואלא לענין שבת הוי מחינה הנעשה בשבת כו' כי אמר דר"נ אמוזיז אתמר, יש לעי' מה ענין זה למחינה הנעשית בשבת, הרי בפשוטו התם הנידון בשבת פחות מבית סאתים דלא בעי היקף לדירה, ואין הנידון מחמת חוסר כונה, ואם היתה המחילה נעשית מאליה מע"ש פשיטא דהוי מחינה לטלטל, והנידון משום שנעשית בשבת אם בשוגג אם במזיד, אבל הכא הנידון משום שהשטח לא

שם רבא אמר לא הוי מיעוט כיון דלא הוי מקום ד' לא חשיב, א"ה, בדברי תו' הרא"ש כאן אי רבא פליג אדב"י דלעיל ט"ז ב', עיין מש"כ לעיל ט"ז א' ד"ה עוד, ובסימן ב' ס"ק ט"ז.

שם מג' ועד ד' כו' רבא אמר אינו מועיל כיון דלא הוי מקום ד' לא חשיב, יש להסתפק אם גם צפרץ עכשיו לכותל הראשון ס"ל לרבא דאינו מועיל, ובפחות מג' לא קמיצט"ל לן דלא הועיל וכמש"כ בסימן ד' ס"ק י"ב, אבל בג' יש מקום לומר דכיון דלאו חד כותל נינהו ועכשיו משמש רק הכותל שהוקף לדירה, דחשיב שפיר כמוקף לדירה, ויותר נראה דאינו מועיל, דכיון דבשעה שהעמידו לכותל לא חשיב כהיקף חדש, תו אינו צדין שיועיל אח"כ.

שם אינו יכול לעמוד בפ"ע כו' רבא אמר לא הוי מיעוט כיון דלא יכול למיקם בפ"ע לאו כלום הוא, הרבה יש לתמוה מה בכך שדבוק לכותל וקיומו מחמת הכותל, אבל הרי סו"ס אין כאן בית סאתים, ולכן נראה דאירי צטיח עב שאין דרך לטוח כן בכתלים, ולכן מחמת הכותל יש לחשבו כאין עתיד להתקיים, ואם יכול לעמוד בפ"ע הרי הוא נחשב לדבר קיים וממעט, אבל אם אינו יכול לעמוד בפ"ע, דיינינן ליה כאינו עומד להתקיים, ולכך אינו ממעט, שו"ר בתו' רי"ד שכבר תמה בזה ומחמת קושיא זו קיים הגירסא דהועיל ולא הועיל ורב שימי מתני לה ע"ש, וכ"ה ברז"ה ובעצה"ק.

שם הרחיק מן התל ד' ועשה מחינה הועיל, לכאורה סתמא דגמ' קאמר לה, ולא נקטו ג' דלא למיעל בפלוגתא דרבה ורבא לעיל, ור"ח ורה"מ בשפת התל ופחות מג' נחלקו לרבנות דר"ת, ואפשר דרב המנונא אף בג' קאמר דלא הועיל, ולפי זה אין מכאן ראיה איך ס"ל לרב המנונא בפלוגתא דרבה ורבא, ועי' ברשב"א שלא כתב כן.

ובראה דהרחיק משפת התל ד' ועשה מחינה על התל לשם דירה גם לשטח שמתחת לתל, דנמי מהני, ולא דיינינן ליה כמחינה אחורי מחינה, דלא גריעא ממחינה ע"ג מחינה, וכיון דלא גריעא תו י"ל דעדיפא, דכיון דמהני לד' שהרחיק, שפיר חשיבא מחינה לשם דירה, וממילא מהני נמי לכל השטח שמתחת לתל, אע"ג דלדידהו הוי כמחינה

ללא נקטו בפלוגתתם אם תוכו רשות היחיד או כרמלית.

תוד"ה אכסדרה והשתא א"ש הא דנקט בצקעה כו', א"ה, עי' מש"כ בסי' י"ג סק"א דע"כ למיתני צקעה למעוטי רשות הרבים, ולרבותא דאף בצקעה שרי ולא רק בחצר, ועי"ש עוד.

בדברי הרשב"א דמהני שומירה צארכו יתר מפי שנים ברחצו, עי' מש"כ בסימן ד' סק"ד.

כ"ה ב' דעצידא כי אכסדרה ה"נ הצ"ע דעצדה כי אורזילא, לפירוש תו' אם הכונה רק דליכא מחיצות, ק"ק דלא הול"ל אי דעצידא כו' דעצידא כו' רק הו"ל למימר הצ"ע שהרחיק הקירוי מן הדפנות, ולכן נראה דהכונה גם שהקירוי עראי וגם יש בו פירצות, ולא שייך למידן בו פי תקרה וכמש"כ הראשונים ז"ל בסכך דסוכה דכיון דהוא עראי לא דיינינן ביה פי תקרה, והבא אפשר דגרע טפי, [ועי' שבת ט' א' דאמרינן לבד למידן פי תקרה], ואשמעין דאף בקירוי כי האי ס"ל לר"ז דאין אויר קירוי מייטרו. (סי"ג סק"ז).

שם דעצדה כי אורזילא, פרש"י גג משופע דליכא פה, ולכאורה נראה דר"ל דעובי התקרה הוא פיה, והוא משמש כמחיצה מלמעלה למטה, וכשהתקרה באלכסון הרי עובי התקרה אינו נראה כמחיצה מלמעלה למטה, ולפי טעם זה ניחא מה דס"ל לרש"י דעובי התקרה טפח כמש"כ בשמו בתו' פ"ו ב' ד"ה גוזזטרא, והיינו שמהא ניכרת מחיצה טפח מלמעלה למטה, אבל לפ"ז למאי דקיי"ל שאין שום שיעור לעובי התקרה, [עי' סימן י"ג סוף סק"ה], א"כ לא מסתבר שיהא עובי התקרה גורם למחיצה הפי תקרה, ולפ"ז אין לנו טעם לפסול העשוי באלכסון, והפוסקים העתיקו פרש"י דגג משופע.

איברא דבלא"ה נמי יש בזה מקום עיון דלפי' תו' בערסלא והוא פירוש ר"ח והערות והראב"ד והסכימו לו הרשב"א והריטב"א והר"ן (הנדמ"ח), אין לנו מקור לחדש דבשיפוע לא אמרינן פי תקרה, ובאמת הרמב"ם לא הזכיר חילוק בין משופע לאינו משופע, והוא משום דמפרש גם כן כי ארזלא כפירוש ר"ח וכמ"ש במ"מ פט"ז ה"ו, אבל הפוסקים העתיקו פרש"י

הוקף לדירה, ואם היתה המחיצה כולה נעשית מאליה מע"ש, נמי היה אסור לטלטל בו, והבא הנידון משום שמתחלה עשה את המחיצה לדירה, אלא שעשאה ע"ג מחיצה ולא הועילה ועכשיו שנבלעו מחיצות התחתונות מספקא לן אם חשיב היקף לדירה, ואין זה כלל ענין למחיצה הנעשית בשבת, ובאמת בסברא היה נראה דכל מחיצה שנעשה שעשאה לא הועילה שוב אין לה להועיל כמה שנעשה מאיליו, הא למה זה דומה לעשה מחיצה תוך ג' לכותל, דאפילו הפיל אח"כ את הכותל צידים דנמי לא הועיל, וכמש"כ בסימן ד' ס"ק י"ב, ועוד מיגרע גרע דהבא הוצרכו המחיצות לשנות מקומם כדי לשמש כמחיצה.

והנה מהא דעשה מחיצה על התל הועיל כיון שבאיר מחיצות העליונות דר, חזינן דאף שהמחיצות לא הוסיפו בהלכות רשות היחיד כלום, מ"מ מועילות לעשות היקף לדירה, כיון דסו"ס הוא דר באוירן, ולפ"ז נבלעו מחיצות התחתונות ע"י הוספת עפר, והעליונות במקומן, שפיר י"ל דחשיב מוקף לדירה, דמה שהוא דר באויר מחיצות העליונות אין צריך להעשות בכונה, ואף שנגרס ע"י הרוח נמי שפיר דמי, דשטח זה הוקף לדירה, ועכשיו משמשים בו, ויתכן באמת לפרש דנבלעו מחיצות התחתונות ע"י שהרוח הביא עפר, וזה יותר נאי משיבלעו המחיצות, וגם לשון והעליונות קיימות מתפרש שפיר שקיימות במקומם, אלא דסתימת הדברים משמע בכל גווני, ודאחאן עלה י"ל דמחיצות העליונות חשיבי שפיר כמקיפות לדירה גם למטה דכל מחיצה עשרה שאין גדיים צוקעין תחתיה הרי זה מחיצה גמורה לעשות רשות היחיד, וכמו אילו היתה על גבי תל, אלא דאינה מועילה כיון שאין דרים במחיצותיה, ולכך כי נבלעו וירדה למטה ונמצאו דרים באוירה שפיר חשיב כמוקף לדירה מחמתה, ודנו בגמ' רק מדין מחיצה שנעשתה בשבת, דהיה פשוט לגמ' דלענין הקפה לדירה שפיר סגי בהכי.

(ס"ד ס"ק ט"ו ועי"ש המשך הדברים).

שם קרפף בית שלש כו', יתבאר בסימן ד' ס"ק י"ט, ובסימן י"ג סק"ז.

שם אכסדרה בצקעה, א"ה, נחבאר בסי' י"ג, ועי' מש"כ בשבת ס"ד ס"ק י"א ד"ה צבה"ל צהא

בש"ע ס' שס"א והוא משום שהרא"ש ג"כ העתיק פרש"י, אף דלפי מה דנקט בפיר"ת דלא אמרינן פי תקרה אלא במחיצה אחת או שמים, היה ראוי לפרש בפירוש ר"ת, וכנראה דס"ל דראוי לקיים דינא דפרש"י מסבא, דבאלכסון ליכא פה, ואפשר דענין פה היינו סוף התקרה, וכשהולך באלכסון יש בו כח מחיצה, ולא מייכרא סוף תקרה. (סי"ג סק"י).

שם ומודינא בקרפף שנפרץ במלואו לחצר שאסור מ"ט הואיל ואויר חצר מיתרו, מדקאמר ומודינא משמע דשייכא צהדי פלוגתא, ופלוגתא נראה דהיא אס הקירוי חשוב להבדיל השטח אף בגוונא דלא אמרינן פי תקרה, [ולא דהנידון אס אמרינן פי תקרה בעציד כערסלא, דאין צוה מקום לגזירות וקולות, ואס מן הדין איכא פי תקרה בעציד כערסלא, לית לן למיגור בעלמא, ואי מן הדין ליכא צוה פי תקרה, אין לדש פי תקרה מחודש מדרבנן לענין בית סאתים, אלא יש לפרש דמן הדין ליכא פי תקרה בעציד כערסלא, ומ"מ חשיב הקירוי להבדילו כשטח בפ"ע לר"ז, וממילא אין כאן יותר מבית סאתים, ולשון רש"י ז"ע], וכלפי זה קאמר ר"ז דאע"ג דהקירוי חשוב להבדיל השטח, אצל בקרפף שנפרץ לחצר אין מקום המחיצה נטפל לחצר אלא לקרפף ומיתרו, וכן פירש בר"ן הנדמ"ח וכמש"כ בסמ"ן י"ג סק"ז. (ס"ד ס"ק י"ז ועי"ש המשך הדברים, ועי' ס"א סק"א).

שם הואיל ואויר חצר מיתרו, יעוי' צה"ל ס' שנ"ח ס"ג ד"ה שמקום, ולא נתפרשה כונתו ז"ל דאטו ליכא מחיצות של גויל וגזית, וגם הרי יש אורך הפירצה שהוא יכול להיות עד עשר אמות ואולי אף ביותר. (סי"ג סק"י).

רש"י ד"ה שנפרץ, עי' בסמ"ן ד' ס"ק י"ז. תוד"ה קרפף א"נ בית סאתים לא שרינא ארכה יותר כו', עי' מש"כ בסמ"ן ד' סק"ג.

כ"ו א' עיר חדשה מודדין לה משיצתה כו', יתבאר בסמ"ן ד' ס"ק י"ג.

שם מחיצות אדרכתין לא שמה מחיצה כו' מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה כו', לפי מה שפירשו הראשונים ז"ל וכ"ה בש"ע ס' שס"ב ס"א דשפיר חשיבי מחיצות לטלטל אלא דאין זה היקף לדירה, קשה טובא דהול"ל לא שמה דירה,

או לא חשיב היקף לדירה, אצל איך שייך לומר לא שמה מחיצה, והרמז"ס בפט"ז הט"ו פירש באמת כפשוטו דלא חשיבי מחיצות וכמ"ש במ"מ שם, אצל הדבר תמוה דהא אף כלים נעשים רשות היחיד, וכן מחיצה של בני אדם, ואפשר דלכך נקט לשון לא שמה מחיצה לומר דגם לא חשיבי כרשות בפ"ע שלא להכנס בחשבון בית סאתים של הקרפף, אלא דיינינן להו בכלל הקרפף כאילו לא היה להם מחיצות, וכמו אילנות דאפילו גבוהים י' ורחבים ד' אינם ממעטים כמ"ש בש"ע ס' שנ"ח ס"ד, לפי שהם מרכזי הקרפף, וכן בורות כמ"ש הרשב"א, וה"נ כל דירה שתשמישה לאויר נטפלת לאויר, וכ"מ במתני' כ"ג א' דשומירה ובית דירה אינם ממעטים בשטח הבית סאתים וכמש"כ בסמ"ן ד' סק"ה עי"ש, אלא דשם נדדנו לפרש בדלית להו מחיצות גמורות, ומיהו ברשב"א כ"ד א' כתב דכלים ששצחו בבית דירה דמתני' כ"ג א' אסור להוציאם לקרפף, ומשמע דמפרש בית דירה ממש, וא"כ צדין הוא שימעט, ודכוותה שומירה, דכי הדדי תנינהו, ועי' כ"ב א' כגון בורגנין שצדודות, וז"ע.

ומיהו אף אס אינם ממעטים את הבית סאתים מ"מ בתוכם מותר לטלטל, דהא אף מחיצה של בני אדם מתרת לטלטל, וכן בקרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שנטעו אילנות גבוהים י' ורחבים הרבה היה מותר לטלטל בכל ארכן אי לאו משום דאין משתמשין באילן, ובבורות אף שאין בהם מים שאינם ממעטים כמ"ש הרשב"א באמת מותר לטלטל בהן, כל שאין בהן יותר מבית סאתים.

ויש מקום להסתפק כשהצור הוא רוב השטח אס גם צוה אמרינן שאינו ממעט, דכה"ג נראה השטח כטפל לצור, ואין סבא להחיר לטלטל בכל הצור ולאסור צמעט המוקף מחיצות שסביב הצור, וז"ע. (ס"ד ס"ק י"ח).

שם מקרא אחד דרשו כו' כתיב העיר וקרינן חצר כו', לכאורה לא שייך למילף מהתם אלא דשטח בגודל זה מיקרי חצר, אצל לענין דינא אף אס נימא דמדקרי ליה חצר משמע דתורת חצר עליו גם לענין טלטול, נמי ליכא למילף מידי, דשמא התם פתח ולצסוף הוקף הוי, [דפתח ודאי הוי דהכתיב לא יא' ומשמע דהיו יוצאים לשם מן

כיון דכלא זה לא מישתרו בני חצר שפיר מודו רבנן דסתמא מצטל לכל חד וחד, ואין צריך לפרש בהדיא לכל חד וחד, ועו"ק דצבירייתא קתני כשהוא מצטל רשותו א"צ לצטל רשות לכל אחד ואחד, וכן אצ"י צעי לקמן ע' א' אס צריך לצטל רשות לכל אחד ואחד, ואילו לפרש"י לכו"ע צריך לצטל לכל אחד ואחד, אלא דהנידון כשצטל לאחד אס אמרינן שצטל לכולן או לא, וא"כ הכי הול"ל צטל לאחד צטל לכולן, או להסתפק אס צטל לכולן, ולשון הצבירייתא כשהוא מצטל רשותו א"צ לצטל רשות לכל אחד ואחד משמע דבאמת אין צריך, וכן בגמ' ס"ז א' מצואר דלר"א אין צריך שצטל לכל אחד ואחד דהא לבני חצונה אינו יכול לצטל, [שו"ר צתו' הר"פ שם שכבר הקשה כן, ועי"ש מה שחירץ], ועוד יש לדקדק דקאמרי לדברי ר"א המצטל רשות חצירו רשות ציתו צטל, ומשמע דבאמר צבירייתא שצטל רשות חצירו ס"ל נמי לר"א דצטל גס רשות ציתו, ולכאורה היה ראוי לפרש פלוגתאן במצטל רשותו סתם אס גס ציתו בכלל, אבל כשפירש רשות חצירו מנלן לומר דצטל גס ציתו לר"א, והרי אס אמר לא מצטלינא מהני כדאמר אצ"י, ועו"ק משה"ק הריטב"א צס תו', דהיכי שמעינן מינייהו דין צטל לאחד טפי ממתני', כיון דפרכינן פשיטא.

ואפשר דמתני' באמת היה אפשר לפרש דפליגי במצטל רשותו סתם אס נתכוין גס לציתו או רק לחצירו, אבל במפרש שצטל רשות חצירו י"ל דלכו"ע לא צטל ציתו, ודכוותה במצטל לאחד לא צטל לכולם, ומהא דרב ששת שמעינן דאף במצטל רשות חצירו בפירוש נמי ס"ל לר"א דרשות ציתו נמי צטל, וממילא איכא למישמע נמי דאס צטל לאחד צטל לכולם, וכד פרכינן פשיטא הו"מ לשנויי דבמפרש חצירו אינטריך, אלא דניחא להו לפרושי נמי הנפקא מינה במצטל לאחד, ומ"מ הא דבמצטל לאחד חשבינן ליה ציטול לכולם אינו משום שצטל גס לכולם, אלא משום שנתכוין לצטל לזה האחד ציטול גמור וסיהא לכולם זכות צו כיון שעירצו יחד, כלומר דכשם שאס צטל לאחד קודם שעירצו, ואח"כ עירצו, הרי לכו"ע כולם מותרים, כמצואר דפרש"י, ה"נ כשמצטל לאחר העירוצ הרי הוא מצטל בכח זה שיהא מצטל לזה האחד ולכולם יחא צו זכות כאילו עירצו, ונפקא מינה דאס מת

הצית, ולא שהיו נכנסים לשם מן הרשות הרבים], וצ"ע צרש"י שכתב דלא הוקף לדירה הוי, דמנ"ל הא, ולפ"ז נראה דכיון דענין איסור יתר מצית סאתיים, הוא משום שאין האדם רואה את עצמו כמוקף מחיצות, וכמש"כ בסומן ד' סק"א דמה"ט ס"ד בגמ' ס"ז צ' דגס מדאורייתא לא חשיב רשות היחיד, הלכך שפיר סמכו חכמים למילף שיעור לדבר ממה דמצינו דמיקרי חצר, דחצר ודאי עיקרו שהוא מוקף מחיצות לשימוש חצר, ובשיעור זה ודאי מינכר מחיצות, וחכמים למדו מחצר המשכן, ור"א אליבא דר"א יליף מחצר דכתיב גבי ישעיה, וחנניה ור"א בגודל חצר דגבי ישעיה פליגי, ולפ"ז נראה דר"א אליבא דר"א לית ליה כלל שיעור צית סאתים, דלדידיה השיעור הוא צית כור, ואף במחיצות העשויות מאליהן כגון תל וחריץ צקעה נמי לר"א שיעורן צצית כור, דלא מצאנו שני שיעורים צצבר, ומש"כ הר"י וז"ל דלא דמי לצקעה צקעה לא מסיימי מחיצותיה אלא צצרך מדרון נכנס לה ויוצא ממנה אבל גינה וקרפף יש להן מחיצות מעלייתא כו', אין ר"ל צקעה שיש לה מחיצות, אלא ר"ל סתם צקעה דחשיבא כרמלית כדאמר שבת ו' א', והיינו שצא לחלק שלא גזרו על מקום המוקף שלא לדירה לשווייה כרמלית, דרק מקום שאין לו מחיצות אלא דלא דרסי ציה רבים לפי שהוא מדרון וכיו"צ צזה שוויהו כרמלית, ומיהו צצית כור גזרו אף שיש לו מחיצות, דהא מצואר בגמ' דטפי מצית כור או מ' סאה אף ר"א אסר, ומיהו במאירי משמע דצקעה אית ליה שיעור סאתים, וצ"ע. (ס"ד סק"כ).

רש"י ד"ה אנשי אבל מציתו חוזר ומחזיק הוא צרשותו כו', עי' מש"כ בסומן ט' סק"ו צכונת רש"י.

כ"ו ב' לא נכרכא אלא לחמשה ששרוין צחצר אחד כו', יש לעי' היכי משמע והא שפיר איכא לפרושי טעמיה דר"א משום דצית צלא חצר לא עבידי אינשי דדיירי, וטעמייהו דרבנן משום דלא עביד אינש דמסלק נפשיה לגמרי מצית וחצר וכדמביעיא ליה לר"פ צסמוך, וליכא למישמע מידי לענין אס צריך לצטל לכל אחד ואחד, וגס איכא למימר דע"כ לא קאמרי רבנן דרשות ציתו לא צטל אלא משום דלענין שריותא דצני חצר אין צורך לציטול דציתו, אבל לענין ציטול לכל חד וחד,

בבל מערבין

מתני' בבל מערבין ומשתתפין כו', מש"פ רש"י עירובי חצירות ותחומין, נראה פשוט דהוא כמ"ש הגרע"א ז"ל דהיינו כפי הס"ד בגמ' פ"א א', אבל לא עלה על דעת רש"י לפרש כן לדינא, דודאי אין עירובי חצירות אלא בפת, וכמ"ש תו'.

ומש"כ רש"י שם לפרש בבל מיני פת מערבין בחצירות ומשתתפין במצוי בבל מלי חוץ ממים ומלח, דומיא דברייתא דתני הכי התם לפי גירסת רש"י, היינו במתני' דהתם פ' ב' דמיתוקמא רק בעירובי חצירות, אבל מתני' דאירי עכ"פ גם בתחומין לא יתכן לפרש כן דהא בעירובי תחומין לא בעי פת, וע"כ דלקושטא דמילתא מתפרשא מתני' רק בעירובי תחומין.

שם חוץ מן המים ומן המלח, למאי דקיי"ל דכל מיני אוכלין מאטרפין למזון ב' סעודות לעירוב כדתנן במעילה ומייתי לה לקמן כ"ט א', יש לפרש מתני' דגם בשניהם אין מערבין, וכן הא דאמרינן לקמן כ"ז א' לא שנו אלא מים בפ"ע ומלח בפ"ע דאין מערבין, היינו גם בשניהם כל שאינם מעורבין, וכן מצואר פירש"י שם שכתב מים ומלח המעורבין מזון הם, ולענין להיות נלקח בכסף מעשר ודאי אין סבירא שאם צא לקנות מאדם אחד מים ומלח שאינם מעורבים שיטטרפו ע"י המקח להיות נלקחים בכסף מעשר, ומתני' כי הדדי תנן עירוב ולהלקח בכסף מעשר, וזה כמ"ש בשעה"ש סימן שפ"ו אות כ"ט דלא כהגאון'.

וטעמא דמילתא דאע"ג דאפשר לערצם ואז יוכשרו לעירוב, מ"מ כל זמן שלא עירצם לא חשיבי מזון, וגם בסתמא לאו לעירוב קיימי אלא כל אחד ישמש לעצמו, וא"ת דברש"א וריטב"א כאן כתבו דהיינו טעמא דאין מערבין בכפניות אע"ג דאפשר למתקן על ידי האור כדאמרינן בגמרא דמהאי טעמא נקחות בכסף מעשר ומטמאין טומאת אוכלין, משום דבשבת אי אפשר למתקן ע"י האור, ולכאורה משמע מזה דכל דאפשר לתקן כגון בערב יו"ט שפיר כשרים לעירוב, וא"כ ה"נ מים ומלח שיכול לערבן, לא דמי דהתם הכפניות לכך הם עומדים שימתיקם ע"י האור ויאכלם, אבל מים ומלח לאו לעירובן קיימי, דעיקר שימושם כל חד לחודיה. — צעיקר

האחד הרי נחבטל הציטול, ולכך שימשו בלשון א"ש לצטל רשות לכל אחד ואחד, ולא דציטל לאחד ציטל לכולם, וזוהי ניחא הדיא דלקמן ס"ז א' דמה שמצטל לצני חיצונה שיהא להם כאילו עירבו, זה לא חשיב ציטול מחצר לחצר, ועי"ש בתוד"ה כמאן, ומשה"ק דהא איכא לפרושי טעמא דר"ש כדר"פ והיכי ילפינן מיניה לציטול לאחד, י"ל דאי כדר"פ הו"ל למימר דפליגי אי דייר אינש בבית בלא חצר, וכן ר"פ נקט בלישניה כלישנא דר"ש לצד דדייר אינש בבית בלא חצר ואפ"ה ציטל.

וגראה דאזי לקמן ע' א' דמיציעא ליה אם נריך לצטל לכל אחד ואחד, מפרש לפלוגתא ר"א ורבנן דציטל רשותו סתם, אם נתכוין גם לביתו, נדסתם ציטול הוא באמירת רשותי מצוטלת לך כדלקמן ס"ט ב', אבל במפרש חצירו, לכו"ע לא ציטל ביתו, ומ"מ ציטול לאחד מספקא ליה דשמא נתכוין שיהא לכולם מצוטל כאילו עירב האחד עמהם לאחר הציטול, וברייתא לא שמיע ליה כמש"כ תו' שם.

שם לרבנן כשהוא מצטל רשותו נריך לצטל לכל אחד ואחד, במ"מ פ"ב מה"ע ה"ב כתב דמרש"י בסוגיין נראה שאם היו כולם עומדים ואמר רשותי מצוטלת לכולכם דדי בכך ולשון הרמב"ם בזה נריך תלמוד, נראה כונתו דממה שפרש"י דא"ש לצטל לכל אחד ואחד, היינו דציטול לאחד חשיב ציטול לכולם, וכן ממה שמצואר בדבריו דאם ציטל לאחד קודם שעירב דלכו"ע שפיר דמי, מצואר דאם אמר שמצטל לכולם דשפיר דמי, אבל לשון הרמב"ם שם נריך לצטל לכל אחד ואחד בפירוש ואומר רשותי מצוטלת לך ולך ולך, משמע דנריך שיצטל כל רשותו לכל אחד ואחד ולא סגי במצטל כל רשותו לכולם יחד, ומשמע דשייך ענין ציטול על כל הרשות בוא"ו, ובפשוטו היה נראה דציטול מעין סילוק והקנאה בלשון הגמ' ס"ט ב' רשותי קנויה לך רשותי מצוטלת לך, וכמו לב"ש כדאמר ע"א א', וכשהקנה לאחד תו לא שייך לחזור ולהקנות לאחר, ואם נריך לצטל לכל אחד ואחד היינו שתחלת צטולו לכולם יחד, וכנראה דזהו שהנריך המ"מ תלמוד, ואפשר דלשון הרמב"ם לאו דוקא, ולך ולך וכולכם כי הדדי נינהו, וצ"ע, ועי' מש"כ בסימן ט' סק"ג. (ס"ט סק"ב)

דבריהם דטעמא דאין מערבין בכפניות משום דאסור למתקן בשבת, ומשמע דציו"ט שפיר דמי, ו"ע דהא קי"ל ל"ו ז' דנריך סעודה הראויה מצעוד יום, ובחדושי הר"ן באמת לא הזכיר אסור שבת וכתב סתם דאין סעודה הראויה בעינן וזה עכשיו אינו ראוי לאכילה.

שם והכל ניקח בכסף מעשר כו', הא דהדר תני הכל ולא כלליה בכלל דרישא, הוא משום דלא דמי כללל דרישא לכללל דסיפא, דכפניות וחטים ושעורים וכל דבר שאינו נאכל חי אין מערבין בו, ונלקח בכסף מעשר, ואיכא נמי איפכא כגון מים ומלח המעורבים דלמאן דמתני לה אעירוב מערבין זה, ואינו נקח בכסף מעשר, כדאמרין בגמ' כ"ז א'. — ועי' מש"כ בשביעית סימן י' סק"ט ט"ז בלקח מים ומלח מדמי מע"ש אם ילאו המעות לחולין, ואם יחזרו הדמים למקומן, ובדברי הרמב"ם והראש"ד בזה.

שם הנודר מן המזון מותר במים ובמלח, כתב הגרע"א ז"ל בגליון היו"ד סימן רי"ז ס"ט בשם מהרי"ק דאף במים ומלח המעורבים מותר, ונראה דהיינו גם לדעת הרי"ף והרמב"ם דמערבין בזה, דמ"מ לא חשיבי מידי דזיין.

הגרע"א ז"ל דקדק אמאי לא קתני הנודר מן המזון אסור בכל חוץ ממים ומלח, וכיו"צ בחולין ק"ד א' קתני הנודר מן הבשר מותר בצער דגים וחגבים, ובפשוטו י"ל דהאיסור פשיטא והחידוש הוא רק דמים ומלח שרי, וכן התם בצער דגים וחגבים שרי. — וע"ע מש"כ בחולין ק"ד א'.

שם מערבין לנזיר ציין ולישראל בתרומה, ה"ה דמשתתפין נזירים ציין וישראלים בתרומה כדאיתא בשו"ע סימן שפ"ו ס"ח, וז"ל דהא דנקט מערבין ולא נקט גם משתתפין וכמו ברישא, משום דניחא ליה למינקט בנזיר יחידי וכן בישראל יחידי, א"נ ניחא ליה למינקט בלישנא דצ"ש וצ"ה לקמן ל' א', וזה מובן מש"כ רש"י כאן מערבין לנזיר עירובי תחומין, דלגבי יחיד לא שייך בעירובי חצירות, ולמש"כ לעיל דרש"י לא פירש רישא בעירובי חצירות אלא לס"ד דלקמן פ"א א', בלא"ה ניחא דכאן ראוי לפרש כהלכה דעירובי חצירות רק צפת וכאן בעירובי תחומין איירי, דלקמן רק רישא דמתני' מייחנן.

לכאורה עירוב תחומין נריך שיהיה שייך למערב כדאמר פ' א', וא"כ תרומה לישראל שאין לו זה אלא טובת הנאה לא יוכל לערב זה, ואף לר"א פסחים מ"ו ז' דלענין כל יראה חשיב כממונו, מ"מ לענין עירוב י"ל דלא סגי בהכי, ועכ"פ לר' יהושע ודאי קשה, ואין לומר בתרומה שלקח מן הכהן, דא"כ אינו יכול להשאל עליה כיון שהוא לא הפרישה, ובגמ' לקמן ל' ז' פשיטא דאיירי גם בתרומה שיכול להשאל עליה, ועי"ש בתוד"ה תרומה, ועכ"כ ז"ל בישראל שנפלו לו טבליס מבית אבי אמו כהן וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי, והוא הפרישה והוי שלו, ויכול להשאל עליה דלא חשיב כבא ליד כהן, כיון שהוא שלו, וכמו כהן המפריש עיין מש"כ ערכין ד' א', [ואין כאן דוחק לאוקמי גם בכה"ג, כמ"ש תו' הנ"ל, דכיון דסומכוס קאמר בחולין משמע דלא משכח"ל בתרומה בשום גוונא], ועי' לקמן ל' א' מש"כ לענין הקדש, ולקמן ל"א א' במתני'.

שם סומכוס אומר בחולין, עי' מש"כ לקמן ל' ז'.

כ"ז א' עוד כלל אחר אמרו כו', פירש ר"ש בוצים פ"ה מ"ב משום עליונו של זב כו' ואי מיירי בהיסט ניחא כו', לכאורה לפי מה דמסיק הר"ש פ"א דכלים מ"ג וצוצים פ"ד מ"ו הרי צוצ חשיב היסט גם ע"ג אבן מסמא, והיינו דכל שנישא ע"ג הזב אפילו אינו זו ממקומו טמא, ולפי זה אצבעו של זב תחת הנדבך טמא הטהור שלמעלה מדין היסטו של זב, ואין נריך לדין עליונו של זב, וכנראה כונת הר"ש דאם נימא דלא חשיב היסט אלא אם כן מזיז ממקומו, דלפ"ז טומאתו רק מדין עליונו של זב, וכבר נתקשו הראשונים בנדה ל"ב ז' למאי אינטריך קרא לעליונו של זב תיפוק ליה משום היסט עי"ש ברמב"ן ורשב"א ור"ן ובתו' הרא"ש, ותירצו במסיק מקצת הבגד, דמשום היסט נריך שסיט כולו, או צוצ וטהור בכף מאזנים והכריעו דלא חשיב היסט הזב כיון שנעשה בשיתוף הטהור, והרא"ש אמנם הזכיר גם כשאצבעו של זב תחת הנדבך, וכנראה כונתו לנזיר דלא חשיב היסט אלא אם כן מזיז ממקומו, וכ"כ בתו' הרא"ש בסוגיין עי"ש, ואפשר דבאצבעו של טהור תחת הנדבך, אמנם טמא מדין היסטו של זב דחשיב היסט גם ע"ג אבן מסמא, דחשיב כנושא

כן הוא, אבל העור עצמו אינו נתפס בקדושת מעשר כלל, שאין מעשר מתחלל אלא על אוכל או על כסף, ואף שהעור הוא שומר לבשר מ"מ כיון שאינו ראוי למזנות מעשר שני א"א שיתחללו עליו דמי מעשר שני, וכן מבואר בפרש"י בסוגיין שפירש שקנה השמן ציורק והצליע בו דמי המים והמלח, וכן מתפרש לשון בהצליעה שבסוגיין, [וכן הוא לשון הגמ' סוכה ל"ט א' מצליע לו דמי אחרוג בלולב], וכן משמע מעיקר הדבר דילפינן בסוגיין מהא דלוקחין בקר ע"ג עורו ויין ע"ג קנקנו דה"ה מים ומלח המעורבין בשמן, ואם חידוש התורה שהקנקן נתפס, אין ללמוד מכאן למים ומלח שאין תערובתן אלא מקרה וידי אדם, אבל אם החידוש דבסתמא מתפרש בהצליעה סברא הוא דה"ה במים ומלח, וכן מוכח נמי מהא דאמרין צירושלמי פ"ק דמעשר שני והוצא בר"ש שם מ"ג דאם המוכר או הלוקח הוא מוכר עורות לא יא' העור לחולין דהוי כלוקח זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, וזה ניחא אם הענין בהצליעה דשפיר אמרינן דכיון דדעתו על העור, ואין קנייתו העור מחמת הכרח כיון שצריך לבשר, הרי קניית העור חשובה בפני עצמה ואין כאן הצליעה, אבל אם חידשה תורה שהעור נעשה טפל בזמן שהוא מחובר וחלה עליו קדושת מעשר שני, א"כ מה נשתנה דין זה אצל מוכר עורות, הרי סוף סוף העור הוא מחובר ומשמש לבהמה, ועי' תו' מנחות פ"ב א', ואין הכרח מדצריהם לנד"ד.

והא דתנן פ"ג דמעשר שני מ"ב דאם משגפן קרא שם קנה מעשר קנקן, אין ר"ל דבאמת חל קדושת מעשר שני על הקנקן, דלא מצינו שקדושת מעשר שני תחול על דבר שאינו ראוי לאכילה, מלבד על כסף, וכש"כ דבקריאת שם לא שייך להקדיש קנקן למעשר שני, והרי הוא מפריש עשירית היין, [ואפילו החולין צבור והמעשר שני בקנקן שגפן משמע דקנה מעשר קנקן], אלא ר"ל שאם בא לפדות היין יש לשום את שויו עם הקנקן, דמכיון שהתירה תורה לקנות בכסף של מעשר שני יין עם הקנקן, ראוי נמי שיסום את דמיו עם הקנקן, שהרי צדמים אלו יהיה רשאי לקנות צירושלם יין עם הקנקן, וכדאמרין צירושלמי שם טעם זה, אבל הקנקן עצמו אין בו קדושת מעשר שני, ואם שמה את היין הרי הקנקן חולין וא"כ

את הזב, אבל אצבעו של זב תחת הנדבך צוה אינטריין לדין עליונו של זב, דאע"ג שאינו מסיטו טמא, ואפקיה רחמנא מטומאה חמורה דמשכב לטומאה קלה, דדין הטוהר כנוגע בזב ואם היו כלים צעליונו אינם מטמאים אלא אוכלין ומשקין, וכגירסת הגר"א וכדאמר נדה ל"ג א', וכ"מ בריטב"א בסוגיין. (וזה ס"ד סק"ג).

שם חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר כו' כי אחא ר"י מתני אמעשר כו', רהיטא דשמעתתא דבחדא גוונא מתנו אמעשר ואעירוב וכמ"ש הר"ן והריטב"א, וכיון דמסקינן דמאן דמתני אמעשר איירי שנתן לתוכן שמן, ה"ה למאן דמתני אעירוב נמי בהכי מיתוקמא, וכדעת תו', ונריך טעם למה הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והרא"ש נאדו מזה ופירשו דמאן דמתני אעירוב איירי בלא שמן, ואפשר דהטעם דלא שייך למיתני אמתני' דעירוב לא שנו אלא מים בפני עצמו ומלח בפני עצמו אבל אם עירבן עם שמן מערבין, דודאי כשהמלח עם השמן הרי הנידון אם מערבין בשמן, וכן כשהמים עם השמן, דבכל תצטיל ובכל המתצטלים יש גם מים ופשיטא שהוא משלים לזמן צ' סעודות, דכשהמים והמלח עם השמן לא מיקרי כלל שמערבין עם מים ומלח, אלא הו"ל כזיר וכמוריים וכיו"ב, והר"ז כאילו הוי קתני ל"ש אלא מים בפני עצמו ומלח בפני עצמו אבל בתצטיל מערבין, דלא שייך למיתני הכי, משא"כ לענין מעשר דהנידון אם נקחים בכסף מעשר, שפיר שייך לפרש דגם הכסף שמוסיפים צעד המים והמלח רשאי להיות מכסף מעשר, ויש צוה חידוש גם כשהם עם השמן דסוף סוף הוא נותן דמי מעשר צעד המים והמלח, וכדפרכינן בהצליעה מי שרי ולפ"ז יש לפרש דר' יצחק דמתני אמעשר לא שמייע ליה כלל דאיכא דמתני אעירוב, ולכך מפרשינן ליה דבנתן לתוכן שמן איירי, אבל ר"א וריב"ז דאיכא דמתני אעירוב ואיכא דמתני אמעשר לא שמייע להו צרייתא דר"י בן גדיש, ובמים ומלח בלא שמן איירו, ושפיר קיי"ל כוותיהו לענין עירוב, דרק מאן דמתני אמעשר איתותב.

כ"ז ב' בן צג אומר בבקר מלמד שלוקחין בקר על גב עורו כו', נראה דהיינו לומר שכל דמי המעשר מתחללין על הצפר, והעור הוא מעין מתנת חנם, ואשמועינן קרא דבסתמא

ובכן צרמב"ס פ"י מהלכות תשובה מתבאר דצמדת חסידות איירי מתני', שכתב דע"מ לקבל פרס נקרא עובד מיראה, ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, ועי"ש עוד צה"ד, אלא דל"ע דזהלכה ה' שם כתב דהעוסק בתורה כדי לקבל שכר או שלא תגיע עליו פורענות הר"ז עוסק שלא לשמה, וז"ל דכלפי העושים מאהבה נקרא גם זה שלא לשמה, אבל אינו השלל לשמה שאמרו עליו ברכות י"ז א' דנוח לו שלא נברא, ועי' סוטה כ"ז ב' ובמש"כ שם, ועי' בתו' שם ושם.

ויש לעיין בהא דאמר ברכות כ"ח א' עירובין כ"ח ב' ר"ז כי הוי חלש מגירסיה אזיל ויתב אפיתחא כו' כי עיילי ונפקי רבנן איקום מקמייהו ואקבל זהו אגרא, וי"ל דאגרא לאו דוקא אלא ר"ל שיקיים מצוה, א"נ מצוה שאינו חייב בה מותר להתחשב גם בשכרה, ואפשר דגם כד חזי להו דנפקי ועיילי לא היה חייב לקום מפניהם שהיה גדול מהם או כמותם, ואינה אלא מדת חסידות, א"נ ואקבל אגרא כי גם זה רצונו יתברך.

ובסוטה י"ד א' אמרו מפני מה נתאזה משה רבנו ליכנס לארץ ישראל כו' אלא כך אמר משה הרבה מצוות נטוו ישראל ואין מתקיימין אלא צא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי א"ל הקב"ה כלום אחת מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם כו', האי לקבל שכר ר"ל לקיים המצוות בשלימות. (ע"ס).

שם והאי לאו גמר פרי, עיין מש"כ בזה בצרכות ל"ו ב' בדברי התו' דעל בוסר מצרכין צפה"א.

שם קור ניקח בכסף מעשר כו', עיין בתו' כאן ובגדה נ"א ב', ועיקרן של דברים, דכל הני דמתני' הם פירות בשלימותן על עיקר שימושן, אלא שהשימוש הוא מעין תכלין וכיו"ב, והלכך אם שימוש זה חשיב כאכילה דין הוא שיטמא טומאת אוכלין ושלקחו בכסף מעשר, ואם אינו כאכילה דין הוא שלא ילקחו בכסף מעשר ולא יטמאו טומאת אוכלין, והיינו דקאמר ריב"ג, ונמנו וגמרו כוותיה כדאמר נדה שם, אבל קור הוא אפשרות של שימוש נוסף צדקל שלא נעשה לכך וכמדומה דרוב בני אדם אין דעתם עליו, והלכך כל שלא חיקנו לאכילה, אינו מטמא טומאת אוכלין, ומ"מ כשלוקחו על מנת לתקנו לאכילה, שפיר יכול לקנותו ממעו

לאכול כנגדו בקדושת מעשר שני, ועי' שביעית ס"י סק"ג מש"כ עוד בזה. (שביעית ס"י סק"א).

שם וביין מלמד שלוקחין יין ע"ג קנקנו, א"ה, עי' מש"כ בחלה ס"ו סק"ז ובשביעית ס"י סק"א ב' ג' אם הקנקן היה בו קדושת מע"ש ויזא לחולין, או דמעיקרא לא נתפס ומיד כשלקח רשאי לשפוך היין וליטול הקנקן לחולין. וצדין נטמא היין וצא לפדותו אם הקנקן חולין. ואם גם צידוע מחיר היין עם הקנקן ומחירו בלא הקנקן רשאי לקנותו עם הקנקן מדמי מע"ש.

כ"ח א' ואצע"א לעולם לחשובי צנים דהא חזו למרובי צנים כו', ז"ע דהא ראויים לאכילה גם לחשובי צנים, ואמאי לא יוכל לערב בהם, מה בכך שאינו רצוי להם, ואין לומר דעדיפא קאמר דאף אם אין ראויים להם כלל מצי לערב בהם, דהא סומכוס פליג אישראל בתרומה, ושמא נלמד מכאן דאין מערבין באוכל הנאכל ע"י הדחק, וכ"מ מחזין דאף דכל צבל אכלי ליה מ"מ אין מערבין בו, כיון דרובא דעלמא לא אכלי ליה, אבל ל"מ כן ל' א' בצשר חי וצנים חיות, ועי' מש"כ לקמן כ"ט ב', וז"ע.

כ"ח ב' איקום מקמייהו ואקבל זהו אגרא, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בצבאות. פ"א מ"ג אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס כו', בפשוטו מה שהודיעה תורה השכר על המצוות והעונש על העבירות, הוא להקל על האדם במלחמתו נגד היצר, והיינו שדברים אלו ישמשו לזרז את האדם לקיום המצוות, ואינו ענין לשלל לשמה שהוא לשם פניות אחרות, ולכן יש לפרש דהכא מדת חסידות קאמר, דראוי להיות מן העושים מאהבה מבלי להתיחס לשכר, וכן פירש בר"ן פסחים ח' ב', וגם לשון אל תהיו כו' אלא הוו כו' משמע דלאו בעושים שלא כהוגן איירי, וגם הרי לתלמידיו קאמר, [ולכן ז"ע צמ"כ תו' פסחים שם ור"ה ד' א' ועי' י"ט א', דעל מנת לקבל פרס מתפרש כחיהא על קיומם אם לא יקבל פרס, וכדאמרין בר"ה שם כאן בישראל כאן בעכו"ם, והיינו דעכו"ם מתחרט על קיומם אם לא יקבל פרס], ולשון על מנת הוא כעין ע"מ להניח דמו למחר זבחים ל"ה ב', ולא כלשון ע"מ שתתני לי מאתים זוז, שהוא כעושה על תנאי.

[נראה הענין דהקליפה החיצונה שזה צמחוקים וצמרים, אלא דאיה קיימת רק צמחלה, דכשהשקדים נגמרים היא כבר מתיצבת ונופלת, והלכך צמחוקים ששזיהם עד גמר הזרע, כבר לא ניתן לאכול הקליפה, משא"כ צמרים אין משהים אותם ולוקטים אותם צמחלה גידולם צעוד הקליפה קיימת וראויה לאכילה], יש לפרש דפליגי אס תורת אוכל על הקליפה ומ"מ י"ל דגם לפ"ז פליגי נמי בדין הזרע, או דלפ"ז הזרע לבו"ע פטור, אבל לשון רש"י מתפרש דאזרע אמרינן דקטנים חייבים, שכתב דזהו גמר פרי שלהם דאח"כ נעשים מרים, וכ"מ בדבריו חולין כ"ה ב', וכבר הזכיר כן בזה"ל

שם. (מעשרות ס"ג פ"א מ"ד).

שם ושמואל אמר שהכל נהיה צדצרו כיון שסופו להקשות, לכאורה היה נראה לפרש דר"ל כיון דתכליתו הוא להקשות א"כ כשמלקטו צעודו רך חשיב כלא נגמר ומצרך שהכל כדון חזיו דלעיל, ואע"ג דהכא שאני דכשיגמר אינו ראוי כלל ואילו חזיו עיקר פריו כשיגמר, מ"מ אין דינו כפרי נוסף בעץ אלא כאוכל דבר שאינו למאכל ע"י תחבולה, אבל לפ"ז לא נתפרש מאי מיימי שמואל מנזון דעיקר פריו הוא הפוגל קודם שיתקשה, ע"י לקמן נ"ו א', ואף דדחינן לה מ"מ יש להבין טעמיה דשמואל, [ומהא דבוסר כתבו תו' ברכות ל"ו ב' דמצרך צפה"א לא קשה, דהכא הקורא אינו עיקר הפרי ואם היה נגמר וראוי היה ברכתו צפה"א וא"כ כשלא נגמר נחית חד דרגא והוי שהכל (אף אי הוי נטעי אינשי אדעתא דקורא), ע"י מג"א סימן ר"ד סק"ו], וז"ל דטעמא דקופו להקשות היינו דכיון דנשתנה משאר פירות ע"י שגידולו הנוסף מקלקלו, יש צוה משקל כשאנו דנין אס לחשבו כפרי נוסף כמו עלין ותמרות בצלף, או לחשבו כדבר שאינו עומד לאכילה אלא דלפעמים נאכל ע"י תחבולה כמו עור ששלקו וכיו"ב, דכיון דנשתנה משאר פירות ראוי טפי לחשבו שלא כאוכל, והיינו דמיימי שמואל דאשכחן גס צפרי גמור שהמשך גידולו מקלקלו, וא"כ אין צוה שינוי, ודחי גמרא דצמחית יש צוה טעם לגריעותא אלא דנזון כיון שזהו עיקר גידולו לכך שפיר חשיב פרי אבל כשהנידון צפרי נוסף אהני הך סברא שלא לחשבו כפרי, והיינו צמחית טעמיה דשמואל דמשמע דשמואל לא הדר ביה אלא דקלסיה לדרב יהודה,

מעשר, דלאחר שתיקנו לאכילה הרי הוא גם מטמא טומאת אוכלין, ולא דמי לעור דאין לקנותו ממעות מעשר אפילו על דעת לשלקו, אע"ג דלאחר ששלקו מטמא טומאת אוכלין וממילא גם נקנה ממעות מעשר, דעור עומד לשימוש עור ואינו עומד להיות נאכל על ידי שליפה, והלכך גם כשדעתו לכך לא מהני להתיר לקנותו ממעות מעשר, דסתמא ראוי לומר שלא ישלים מחשבתו לשלקו ולאכלו, משא"כ קור דכל הלוקחו על דעת לאכלו לוקחו, ואף אי רוצה דאינשי משאירים אותו על העץ להקשות, מ"מ כל הלוקחים אותו לאכילה לוקחים אותו.

(עוקצין ס"ה סק"ה מהו"ד).

שם דתניא שקדים המרים כו', א"ה, ראיתי להעתיק מ"ש בזה בחו"צ מעשרות. פשטא משמע דצמחית מנצב שהמתוקים פטורים, והיינו קודם עונת המעשרות, המרים חייבים, ואע"ג שגם הם לא הגיעו לעונת המעשרות ואינם מזרעים ומנמיחים, אפילו הכי חייבים, דאם הגיעו לעונת המעשרות ועדיין הם מתוקים אס כן מאי טעמא דמ"ד זה וזה לפטור, ולכאורה כל נטיעת שקדים המרים הוא על מנת ללקטם צעודם קטנים, דכשהם מרים משמע שאין להם תועלת, כדפריך לקמן למאי חזו, ואף דמשני דחזו למתקן ע"י האור, מ"מ לא משמע דתחילת נטיעתן לכך, גם אם היה בהם תועלת לרפואה או למאכל בהמה, היה ראוי לפטור ממעשר גם בקטנותם, אס עיקר נטיעתם היה לרפואה או למאכל בהמה, דגם אוכל אדם הנזרע לבהמה דעת הרמב"ן בע"ז מ"א דפטור ממעשר, וכ"ה ברא"ש פ"ו דברכות ס"ג דעיקר נטיעתן לאכלן בקטנותם, וע"י מ"צ סי' ר"ב ס"ק ל"ה.

ולפ"ז פלוגתא דשקדים המרים אס חייבים בקוטנם או דזה וזה לפטור, הוא אס מין הנזרע צמחלה להיות נאכל רק קודם הגיעו לעונת המעשרות, אס חשיב כמין מיוחד לעצמו כיון דבגמרו אין לו תועלת, והרי כאילו גמרו הוא קודם עונת המעשרות וחייב, וכן פרש"י דבקוטנן הוא גמר פרי שלהם, או דדינו ככל מין קודם עונת המעשרות דלא חשיב פרי ופטור.

וב"ז אס בשקדים המרים נאכלים הגרעינים כמו צמחוקים, ע"י בזה"ל סי' ר"ב, אבל למ"ש המחבר שם דצמרים נאכלת הקליפה החיצונה,

ותמרים מלפתים את הפת, וכ"ה צרמז"ס שם הי"א, וכן צריטצ"א, ונמנא דהלפתן הוא פי ארבעה מן האוכל עצמו, ודוחק.

ומדברי הרשב"א בעצוב"ק וכן בחדושו מתבאר דאיכא ג' מינים, האחד פת ומיני דייסא וכיו"צ שהם עיקר הסעודה שיעורן כששה צינים, והשני המלפתין את הפת ואלו שיעורן כפי מה שהם מלפתין מזון צ' סעודות, והשלישי דברים הבאים בקינוח סעודה, ושיעורם כפי מה שאוכלים מהם בקינוח סעודה, [וכ"ה צרש"י כ"ט א' ד"ה חשיב], ובכלל זה תפוחים ותמרים וגרוגרות ושיעורן קב, והיינו דהוי מספקא ליה לרבא אם מערבין בתפוחים משום שאינם משמשים לא לסעודה ולא ללפתן, וצוה שנינו ליטרא ירק עשרה אגוזים וחמשה אפרסקים ושני רמונים ואתרוג אחד, והשתא ניחא דלא אשכחן מלפתין ששיעורן גדול מששה צינים.

לשון הטור והמחבר בסימן שפ"ו ס"ו כל דבר שרגילין ללפת בו את הפת שיעורו ללפת בו פת הנאכל לשתי סעודות, וכל שאין מלפתין בו את הפת שיעורו כדי לאכול ממנו שתי סעודות כו', ולשון זה משמע דכל שאין מלפתין בו את הפת שיעורו כששה או שמונה צינים דהוא שיעור שתי סעודות כמ"ס צסי' שס"ח, ולפ"ז אין לך דבר ששיעורו גדול מששה צינים, אבל תימא דהא תמרים וגרוגרות אמרו בגמ' ששיעורן קב, והדבר תימא שהשמיטם, והזכיר רק תפוחי יער, וי"ע, ועי' בד"מ שכתב שהם שיעור שתי סעודות ולכן השמיטום, וי"ע דג"ז היה ראוי לפרש.

שם מהו לערב בפולין לחין כו', לא נתפרש מה מקום הספק, ובעצוב"ק כתב שהם מסריחין את הפה, והוא מירושלמי, ואפשר דמה"ט מספקא ליה, ופשיט ליה דמערבין כיון דמ"מ אכלי להו ואם נאכלים בקינוח סעודה, אפשר דמספקא להו אם חשיבא אכילת קבע, או דמיא לכמהין ופטירות דכתב הרשב"א שאין מערבין בהן משום שאינם באים אלא באקראי, ומיהו ממה דשיעורן שוה לכשות ולירקא דקליא, והני מסתברא דללפת עשוין, משמע דהני נמי מלפתין בהן.

כ"ט א' א"ל ההוא מרבנן לרבא תפוחים בכמה כו', לכאורה הנידון רק לשער כמה

ולפ"ז נראה דלמסקנא תרתי צעי דלא נטעי אינשי אדעתיה וגם שיהא סופו להקשות, וכן מבואר צרש"ס שהזכיר שני הטעמים, ואותם שקדים ולולבי גפנים שכתבו תו' והר"ש צרכות גם סופן להקשות, ולפ"ז ז"ל דעלין ותמרות של כלף נמי סופן להקשות, דאי לאו הכי אף אי לא נטעי אדעתא דידהו, מ"מ מצרכין עליהן צפה"א, ובגמרא אוקמינהו משום דנטעי אדעתא דשותא, ובטור סימן ר"ד לא הביא אלא הטעם משום דלא נטעי אדעתא דהכי, וי"ע. (צרכות ל"ו א').

שם כשות בכמה כו' וכל הסוגיא תפוחים בקב כו', הנה שיעור שתי סעודות לענין פת למדנו לקמן פ"צ צ' דהוא כששה צינים או כשמונה כמ"ס סימן שס"ח ס"ג, אבל שיעור שתי סעודות משאר מינים לא שמענו, וצרמז"ס פ"א מעירובין ה"י כתב כל אוכל שהוא נאכל כמות שהוא כגון פת ומיני דגן ובשר חי אם נשתתפו בו שיעורו מזון שתי סעודות, ומתפרש דהיינו כמ"ס שם צה"ט שהם כששה צינים צינוניות, אבל בגמ' משמע דגם דירק שייך שיעור שתי סעודות כדאמר לקמן כ"ט א' אר"ג א"ר כדי לטבל בו מזון שתי סעודות של ירק, ואין לומר דגם ירק שיעורו ששה צינים, דא"כ כל מילי שיעורו ששה צינים, דירק מיכליה קליל ולא מזין כ"כ, וא"כ תפוחים ותמרים דשיעורן בקב יש לפרש דאינם אוכלים לעצמם וגריעי מירק ומשמשים רק כלפתן, ושיעורם פי ארבעה מן האוכל עצמו דקב הוא כ"ד צינים, וזה תימא דצפשוטו לפתן שיעורו קטן מן האוכל עצמו, דסגי כדי לאכול בו וא"כ לאכול הימנו כדאמר כ"ט צ', [וכדחזינן דשני צינים מלפתין ששה או שמונה צינים פת], וגם בצב"א תמרים זייני טפי מירק כמבואר צרכות י"צ א', וע"כ דשיעור שתי סעודות ירק הוא טפי מקב ולא ידעינן שיעורו, אבל לא יתכן דירק ודאי ראוי ללפת בו את הפת ואמרין לקמן כ"ט א' דשיעורו ליטרא וליטרא כתב הרמז"ס שם הי"צ דשיעורו שתי רביעיות והוא כג' צינים, [וצרש"י כתב דשיעורו לוג], וע"כ יש לפרש דמה שאמרו לענין חומץ כדי לטבל בו מזון שתי סעודות של ירק, היינו סתם מי שקובע סעודתו על ירק, ואינו ענין לשיעור שתי סעודות דעירוב, דצוה ירק נחשב מן המלפתים ושיעורו ליטרא, אבל אכתי אנו צריכים לומר לפ"ז דתפוחים

שם והני נמי בני טומאי טומאת אוכלין נינהו, מצואר דכללא הוא דכל המטמא טומאת אוכלין מערבין בו, ולכאורה מוכח מכאן דכמהין ופטירות אינם מטמאין טומאת אוכלין לדעת הראשונים לעיל כ"ז א' דאין מערבין בהם, שו"ר שכ"כ בתו' הרא"ש לעיל כ"ז א'.

שם וליטרא ירק, רש"י כתב דליטרא היינו לוג, אבל הרמב"ם בפ"א מעירובין ה"ג כתב שהוא חצי לוג.

שם ועשרה אגוזים וחמשה אפרסקים כו' ואחריו אחד, בחלוקה לעניים מסתבר שנותנים כפי המזדמן מן הפירות הללו, אם גדולים או קטנים, אבל לענין עירוב מסתבר דבצינונית משערין, ונ"ע.

שם ושאר כל הפירות אמר אבא שאול כדי שימכרם ויקח בהן מזון שתי סעודות, נראה דשאר כל הפירות הם שאינם באים לעיקר הסעודה ולא לקינוח סעודה, אלא ללפת את הפת, ויש ששיעורם מועט ולכן משתערים שיוכל לקנות בדמיהם מזון ב' סעודות, ושם היו נמי פירות שהיו משמשים לקינוח סעודה צמועטים.

שם ומאי אולמיה דהאי מהך כו' מדבעין כולי האי ש"מ כי אמר רב וכן לעירוב אהא מתני' קאמר כו', מימרא דוכן לעירוב עיקרה בצבא דמאי דחשיב ליתן לעניים חשיב נמי לענין עירוב, ולפ"ז גם אי אמרה אמתני' יש לקיימה גם אצרייתא, וכן אמנם פסקו הפוסקים דגם מילי דצרייתא סגי לעירוב, אע"ג דמסקין דרב אמתני' אמרה, ולפ"ז אפשר לפרש דהא דפרכין מאי אולמיה דהאי מהך, היינו דלמה הקפיד רב יוסף על שאמרה אצרייתא, הרי קושטא הוא דאף אי אמרה אמתני' יש לקיימה נמי אצרייתא, ולפ"ז מהא דאמרינן מדבעין כולי האי ש"מ דאמתני' אמרה, משמע דאי אמרה אצרייתא הוי אמרינן דעיקר המימרא היא דמה דסגי לעניים סגי לעירוב, אבל אכתי אפשר דעירוב קיל טפי וגם מה דלא סגי לעניים סגי לעירוב, והוי אמרינן דלעירוב לא צעי יין שתי רביעיות, ומהא דאמרה רב אמתני' שמעינן דגם לענין עירוב צעי שתי רביעיות יין, והך מימרא דמעריבין בשתי רביעיות מכללא דוכן לעירוב דאמר רב אמתני' שמעינן לה, ולכך הקפיד רב יוסף משום דאי אמרה אצרייתא

הוא אכילה צינונית דתפוחים בקינוח סעודה לדעת הרשב"א הנ"ל, אבל ממה שקבעו בגמרא שאלה זו לאחר שאמר רבא הריני כב"ע בשוקי טבריא, משמע שיש כאן שאלה חשובה בעיקרה, ואפשר דאיכא נמי דמלפתי בתפוחים, ומיבעיא ליה אם אזלינן בתר אכילה דקינוח סעודה או בתר הא דאיכא דמלפתי ביה, ואהדר ליה רבא דשניהם עראי והלכך אין מערבין בו, וגמ' דחי דמעריבין בו ושיעורו כשמושו לקינוח סעודה.

שם ולא והתנן כל האוכלין מטטרפין כו', הא דלא פריך ממתני' בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים והמלת, דהו"מ לדחויי אין למידין מן הכללות.

שם כל האוכלין מטטרפין כו' לפסול הגוויה כו' בזמן שתי סעודות כו', יש לדקדק בסידרא דמתני', דאמאי תני לעירוב בין טומאת גוויה לטו"א, ובני י"א נ"י השיב דמעיקרא תני מילי דרבנן ובתר הכי מילי דאורייתא. (מעילה י"ז ב').

שם וכצ"ה לטמא טומאת אוכלין, בכלל זה נמי דחיבורי אדם חיבור וכשעשה מהם גוש אחד ונגע במקצתו נטמא, (וכמצואר כריתות כ"א צנבלה שחיפה צנאק, ובפ"א דטהרות מ"ה ובריש טב"י), דאע"ג דצנבלה ומת אמרינן בחולין קכ"ד ובאהלות פ"ג מ"ד שאין חיבורי אדם חיבור, שאני התם שצרייתן קובעת טומאתן, ונריך חיבור שצברייתא, משא"כ הכא שאנו באין עכשיו לקבוע הלכותיהן שפיר נקבע לפי מה שהם. (מעילה י"ז ב'). — ועי' עוד בחו"ב עוקצין ס"א.

במעילה י"ז ב' כל המשקין מטטרפין זה עם זה כו', יש לדקדק דלא קתני בזמן שתי סעודות לעירוב, ולא משמע לומר דמשקין לא יטורפו דמאי שנא מאוכלין, ואפשר דיש להוכיח מכאן דבזה גם אוכלין ומשקין מטטרפין [והכי מסתברא], ולכך לא שנאו דדין המשקין, ואפשר עוד דכיון דאין מערבין במים והוא מעיקרי המשקים, לכך לא רצה לסתום דכל המשקים מטטרפין לעירוב מבלי לפרש חוץ מן המים, ולהאריך, ולפרש, אין כאן מקומו, גם י"ל דרישא דקתני כל האוכלין מטטרפין למזון שתי סעודות לעירוב, מתפרש כל המינים שהזכירו שהם כשרים למזון שתי סעודות לעירוב, וממילא גם משקים בכלל.

שהוא ואינו חושש, ובפשוטו קאי אתרומה ומעשר ראשון דלא צעי כדי שציעה.

כ"ט ב' ובכמה מערבין סבר ר"א צריה דר"י קמיה דר"י למימר בתרין רבעא שכרא כו', לכאורה לפ"ז הא דמערבין בשתי רביעיות יין היינו יין חי ולא מזוג, דומיא דהמוציא יין, ואפשר דמשמע כן מהא דמחלקין לעניים חצי לוג יין, והתם מסתברא דמחלקים יין חי שאינו מזוג, דסתמא מפרישין תרו"מ מששולה צבור, וזה מחלק לעניים, ולפ"ז ציין מזוג לא תסגי בשתי רביעיות לעירוב, ויטריך שני לוגין שכבר יהא בהם חצי לוג יין חי, ומיהו למאי דדחינן התם הוא דצ"ר מהכא לא חשיב, והיינו דצ"ר מרביעית לא חשיב אלא יין חי להוצאה, אבל רביעית גם שכר חשיב, תו אית לן למימר דגם לעירוב סגי בשתי רביעיות יין מזוג דלא גרע משכר, ומיהו גם יין חי צריך שתי רביעיות לעירוב, דומיא דחצי לוג דעניים, אח"כ ראינו שכבר העיר צוה ברש"ש.

שם המוציא יין כדי מציגת הכוס, לכאורה נראה דהיינו טעמא דלא קתני כדי רובע רביעית, משום דהדבר תלוי בחוזק היין, דעיקר השיעור נקבע לפי מה שראוי למזוג בו רביעית, ולפ"ז יין השרוני דרפי וצריך שליש רביעית כדאמר שבת ע"ז א', לא יהא חייב אלא אם הוציא שליש רביעית, והיינו דקתני כדי מציגת הכוס שהוא עיקר השיעור, אבל הרמב"ם בפ"ח מה' שבת ה"ב כתב יין כדי רובע רביעית, ומשמע דכלל הוא לכל יין, וצ"ע דבא דרצא בגמ' משמע דעיקר הטעם משום דיכול למזוג בו רביעית וכדפריך עליה אב"י בשבת שם מ"ס כד ומטרפין, וצ"ע. (שבת ע"ז ב').

שם דאמר רצא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא, ר"ל דיין שאין טעמו נשאר בו צמיגה דחד על תלת לאו חמרא הוא, ולא נזכר לענין מאי אמרינן דלאו חמרא הוא, דהא שפיר חשיב יין אם ימזגוהו צפחות מים, ואפשר דלענין מקח וממכר קאמר דמקח טעות הוא, וכן משמע צ"מ ס' א' דאהדריה רצא למוכר ע"ש. (שבת ע"ז א').

שם וכל השופכין צריעית, א"ה, ע"י מש"כ בחו"ב שבת ע"ח א' דהך שופכין אין ר"ל מים המאוסין, אלא ר"ל כל המשקים שעומדין להשפך, והן משקין שעדיין יש בהן תועלויות.

לא הוי ידעינן דצריך לעירוב שתי רביעיות, אבל לבתר דאמרה רב אמתני', ה"ה דאצרייתא נמי קיימא הך מימרא, וע"י בתו' וברש"א ובעצוה"ק.

שם א"ל רבה אפילו למחצה לשליש ולרביע, נראה דלפ"ז גם פת ומלפתין מטרפין, ואם עירב בחצי סעודה מפת וחצי מלפתין דפת נמי מטרפין וכמ"ס בחו"ב מעילה, וכן אם עירב צמקת משל קינוח סעודה, ואפשר דאף למאי דהוי ס"ל לרב יוסף, שיעור סעודה אחת מפת, ושיעור סעודה אחת ממין המלפת, מטרפין.

שם אמר ר"ג א"ר כדי לטבל בו מזון שתי סעודות של ירק, ר"ל שקבע כל סעודתו על הירק, ולא ידעינן שיעורו בכמה, דלא מסתבר שיהא שיעורו בששה או שמונה צינים כפת, דודאי פת מזין טפי, וכבר כתבנו צוה לעיל כ"ח ב', ומ"מ י"ל דשיעורו זוטא מללפת את הפת, [דמשמע דחומץ מלפת פת כדכתיב וטבלת פתך בחומץ], דפת צולע מן החומץ משא"כ ירק.

שם איכא דאמרי אר"ג א"ר ירק הנאכל בשתי סעודות, הדבר מחודש טובא שיהא השיעור תלוי צירק הנאכל בשתי סעודות של פת, ולפ"ז נפל צבירא כל השיעורים של שתי סעודות, כיון דסגי ללפת דברים שאינם עיקר הסעודה, וע"י צ"מ פ"א מה' עירובין ה"י דהרי"ף והרמב"ם נראה שפסקו כלשון ראשון דרב, ולכאורה קי"ל בעלמא כאיכא דאמרי, וכש"כ בעירוב דהלכה כדברי המיקל, ואפשר דטעמם משום דסחימת הש"ס דבעי שתי סעודות ל"מ כן וכמ"ס המ"מ, גם י"ל דגמ' ס"ח א' דמשמע דשיעורו צריעית דלא כא"ד דלדידיה שיעורו מועט.

רש"י ד"ה רש"א דכתיב ונתת ללוי כו' וצ"ר מהכי לא הוי נתינה, מש"כ רש"י דטעמא דאין פוחתין הוא משום דבעי נתינה, נתקשה צוה הר"ש צ"ח דפאה מ"ה מדברי הירושלמי שם דטעמא משום דבעי כדי שציעה, ושמא נימא דושצעו גלי דונתתה ר"ל שיעור שציעה, וממילא גם בתרומה דכתיב נתינה צעי כדי שציעה, ובפי' התורה צפ' ראה וצפ' כי תבא הביא רש"י מן הספרי דאין פוחתין משום דבעי כדי שציעה, ובתוספתא פ"ד דפאה והוצאה צמל"מ פ"ו ממ"ע איתא דבשאר מתנות כהונה ולויה נתן כל

שם אכל גרוגרות ושילס תמרים כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"צ פסחים ל"ב א' אם יש להוכיח מכאן דאפשר לתרום צמדה אף צידוע שאינו מתאים צמשקל.

שם כל שאינו לפתן כדי לאכול הימנו, א"ה, עיין לעיל כ"ח ב' כתבנו דכל מין שיעורו כפי מה שהוא ואינו קבוע כששה או שמונה צינים דומיא דפת.

שם אר"י מנא אמינא לה דהני פרסאי כו' ופרסאי הוו רובא דעלמא כו', יש לעיין הא מערבין לישראל צתומא אע"ג דכהנים לאו רובא דעלמא, וא"כ אף אי פרסאי רובא דעלמא נמי תיסגי כדי לאכול צו, כיון דאיכא דמלפתינ צו, וכש"כ השתא דרובא מלפתינ, ונ"ל דלענין שיעור סעודה לא מהני הא דחזי לאחרני, ותדע דלא סגי בפחות מצ"ס אע"ג דחזי לחולה ולזקן, ויותר נראה דלא אמרינן דמהני הא דחזי לאחרניי אלא באוכל גמור ואיסורא הוא דרביע עליה, אבל אוכל שאינו נאכל לרוב העולם אין מערבין צו כדאמרינן בחז"ל כ"ח א' ובצל היו רובא דעלמא, וה"נ צורת האוכל אזלינן בתר רובא דעלמא, והא דאמרינן כ"ח א' דהא חזי למרובי צנים, שאני התם דהוא אוכל גמור וכל אדם אפשר שיהא ראוי לו, [עיין מש"כ לעיל שם]. — וטעמיה דרצ יוסף אפשר דס"ל דהא דסגי צמלפתינ לחוד לקבוע כמקום פיתא, היינו משום דסתמא חשבינן כאילו זה מורה שיצא סעודתו לשם, ולא אמרינן כן צמידי דראוי גם לאכול הימנו, ואז אין צו כשיעור, א"נ הא דאזלינן בתר רובא דעלמא היינו צמידי דאינו אוכל לרובא דעלמא, דבזה לא מהני המיעוט שאוכלין, אבל אוכל הנאכל לכולם אלא הנידון צורת האוכל בזה יש ערך גם למיעוט.

תוד"ה כדי וצני נרצונא מפרשים דחי קאי אכוס כו', לגירסא דגרסינן ברכות נ"א א' חי אמר ר"ש עד ברכת הארץ, מבואר דחי איין קאי. (שבת ע"ו א').

ל' א' רש"א אומר עוג מלך הבשן פיתחו כמלואו כו' בההוא קא מרוח, מסקנת הדברים, דאי איכא טובא פתחים ונפתח אחד מהן אינו מציל על כולן אלא א"כ יכול המת לצאת דרך הפתח שנפתח, וזהו דין פתחו כמלואו, וכן נמי

כשכל הפתחים נעולים ויש רק אחד שיכול לצאת צו, אין טמא אלא פתח זה, דשאר פתחים כחלונות לגבי פתח, לגבי מת זה, וחלונות טהורים כשיש פתח כמש"כ הר"ש פ"ז מ"ג מן התוספתא, והכא עדיף מחלונות דהתם יכול לצאת דרך החלון משא"כ הכא שאין המת יכול לצאת דרך שאר הפתחים, ואם כל הפתחים פתוחים מד' ואחד יש צו ד' הרי הוא מציל על כל הפתחים אפי' גם הוא נעול, דאמרינן דודאי צהאי מרווח ומפיק ליה, ונראה דדוקא צד' ופחות מד' אמרינן כן, דפחות מד' לאו פתח הוא וסתמא כי קא מרווח צפתח קא מרווח, אבל כשיש צהס ד' ואין שוין לא אמרינן דצגדול קא מרווח, וכמו בשאין צכולן ד' דלא אמרינן דצגדול קא מרווח, כדמוכח מהא דקאמר פתחו צד' ולא קאמר פתחו צגדול, אבל לשון רש"י צל כולן שוין צד' או צי' כו', לכאורה לא משמע כן, ושמא לאו דוקא ולרווחא דמילתא נקטיה.

גם מאי דמשמע צרש"י דצכולן שוין לא מהני חישב למרווח צחד מינייהו להציל, צ"ע למה, ובפשוטו סברא דבההוא מרווח לא עדיפא ממחשבה, וכש"כ חישב דמהני, וגדולה מזו מבואר בריטב"א צסס הראצ"ד דאפי' איכא רק אחד של ד', וחשב למרווח צפחות מד', דנמי הציל על כולם, וזה שיש צו ד' נמי טהור, [כן רהיטת הדברים דהראצ"ד אהא דאצי קאי, אם כי יתכן לפרש דאצמלואו קאי, ודוקא צאיכא ד' צהאי דחישב עליו מהני, ומ"מ צכל גווי מבואר צראצ"ד דמהני חישב על הקטן וכש"כ צשוין].

מש"כ רש"י דאי ליכא פתח דחזי ליה הרי כל חור מלא אגרוף טמא, מילתא פסיקתא נקט דמלא אגרוף צכל גווי טמא, אבל גם צפחות מזה איכא דטמא כגון שעשוי לתשמיש או למאור, וכדתנן פי"ג דאהלות, ואף דהתם צחלונות פתוחים איירי וצעיקר דין אהל לטומאה, מ"מ ה"ה וכש"כ לענין סוף טומאה לצאת, דכל שאין עליו שם פתח צפתיחתו דלא מטמא משום סוף טומאה לצאת.

ויש מקום לדון צטומאה יותר מכזית ופחות מטפח ואיכא פתח ד' ופתחים פתוחים מד', אי אף צבה"ג מטמאין רק לפתח שיש צו ד', וכמו צמת שלם, או"ד כיון דיותר מכזית יכול לצאת דרך פתח טפח הרי כל פתח שיש צו טפח טמא,

כדריטא כולה מכילתין, ברם לפ"ז קשה מנין למד הראב"ד בסמוך זה"כ לחלק בין סתמה כולה למיעטה לומר דסתמה כולה לא בעי ביטול, דהתו' הוכיחו כן מההיא דשבת ומגילה, אבל למש"כ בדעת הראב"ד אין משם ראיה, דהתם לאו דדין סוף טומאה ללאת איירי, וז"ע, ועי' במאירי מגילה כ"ו ב' דמשמע דדברי הראב"ד זה"ג נאמרו ליישב ההיא דמגילה דמהני סתימת הטיבה אע"פ שלא ביטלה, דאיירי בחלון פחות מד', ומבואר דאף במת שלם חלון פחות מד' בעי סתימה דהא התם במת איירי, וגם לפי זה קשה אם כן מנ"ל גם לחלק בין סתם כולו לסתם רובו שזה תירוק אחר וכמו שכתב במאירי שם, (ועיין פ"ו מטו"מ ה"ד ופי"ב ה"ו שהזכיר גם כן תירושים נפרדים בההיא דארונות), ואפשר דמסבירא קים ליה ז"ל כן, וז"ע. (אהלות ס"ד סק"ח, ועי"ש ס"ב סק"ב).

שם ארחצ"א אמר רב מערבין צבצב חזי, דברים כפשוטן מתפרש צבצב חזי ממש, ודומיא דביצים חיות, וכ"ה בירושלמי צבצב חזי מערבין זו דתנין הבצלים אוכלים אותו כשהוא חזי מפני שדעתן יפה, [ובשבת קכ"ח א' אמרינן דצבצב חזי מותר לטלטלו דחזי לאומנא, ועיין במג"א סימן ש"ח ס"ק נ"ו ובגליון נתיב חיים שם], והרשב"א לא היה בגירסתו בירושלמי מערבין זו ולכך פירש בדמליה איירי, ונסתייע מן הירושלמי וכן בריטב"א, אבל לפי מה שהוא לפנינו מבואר דמערבין זו, ואע"ג דלאו כו"ע אכלי ליה, מ"מ כיון שהוא אוכל גמור אלא דלר"ך תיקון שפיר סגי מה דאיכא דאכלי ליה כמות שהוא, וכן הרמב"ם והטור ושו"ע סתמו דצבצב חזי מערבין זו וסתמו כפירושו דחי ממש קאמר, ומ"מ ז"ע לדינא כיון דהרשב"א והר"ן והריטב"א פירשו דדוקא במליה קאמר, וז"ע. — וע"ע במש"כ בחו"ב שבת סימן ל"ז סק"ה.

שם ארנב"י סיני אמר שמים, הא דלא קאמר ארנב"י אר"י שמים, אפשר דהוא משום דרב יוסף לאו אחיות אמר לה, אלא אכליות ומבושלות, ולפי דלית לן לחדש חילוק בין חיות למבושלות לכך נקט לה בהאי לישנא, ומיהו גם במו"ק י"ב א' אמר רנב"י כהאי לישנא ומשמע דהיה רגיל לקרא לר"י סיני משום חשיבות, ובע"ז ל"ח ב' נחלקו בצ"ה שאלאה עכו"ם אם יש בה משום ציטול

ואע"ג דלחומרא תנן פ"ג מ"ו דגדול מכזית כמת ואין מציל כשנפתח אלא פתח שיש בו ארבעה, מ"מ לקולא בשכולם נעולים שמה לא אמרינן דפתחו דד', והדבר מבואר בראב"ד פט"ו ה"א דאף צבצב"ג יתר מכזית פתחו דד' ושאר הפתחים טהורים.

ברם עיקר דברי הראב"ד שם תמוהין מאד, דהא דברי הרמב"ם שם בחלונו פתוחים, ובעיקר דין צירוף אהלים ולא איירי כלל דדין סוף טומאה ללאת, וזוהי לכו"ע שיעור פתח טפח אף למת שלם, וכדתנן בהדיא פ"ג מ"ו אבל להוציא הטומאה צפות טפח, והדבר פשוט בצבצב דבחלון פתוח אין לחלק בגודל הטומאה, דהא צירוף אהלים קיימין, ולא בסוף טומאה ללאת, ומה ענין בגודל הטומאה בזה, וא"כ מה זה שכתב הראב"ד דציתר מכזית סגי אם מיעט החלון לפחות מד"ט, וצ"מ ג"כ הסכים לדברי הראב"ד וכתב דהרמב"ם סמך על מש"כ צפ"ו, והדברים קשים טובא, גם אם באמת דעת הראב"ד דאין טומאה עוברת בחלון טפח א"כ למה קבע השגתו כאן דדין סתימת חלון, ולא השיג לעיל צפ"ד בשיעור החלונו לומר דהטומאה צריך להיות לא יותר מכזית.

ואם אין כאן טעות המעתיקים על כרחך ז"ל דס"ל להראב"ד דסוגיא דצ"ב כ' א' דבעי ביטול איירי דדין סוף טומאה ללאת, וזוהי מחלקינן דאם דעתו לפנותו עדיין טמא משום סוף טומאה ללאת, ודוקא ציטולו מטהרינן, אבל דדין צירוף אהלים, כל דבר סותם, דסוף סוף אין כאן אהל טפח ואין הטומאה עוברת, ואפילו לא ציטולו, והרי כל חלון ופתח נעולים חוצצין אף שנעילתם עראי, וכן עדר בהמה מציא וחוצץ כדתנן פ"ח דאהלות מ"א, ועי"ש צר"ש, וה"נ בהמה שישבה בחלון, אפילו אינה כפותה, והיינו ההיא דשלהי שבת דפקקו את המאור בטפית, דאף שדעתו לפנותו מ"מ חוצץ, וכן ההיא דמגילה כ"ו דדלו מציבותא, ובכל הני חישב להוציא צפתח אחר או שהיה פתוח פתח אחר, וליכא משום סוף טומאה ללאת, ועל פי זה פירש גם דברי הרמב"ם צפרק זה דדין סוף טומאה ללאת, ואף בחלון נעול, ולכך השיג דציתר מכזית סגי אם מיעטו דבצר שמצטלו לפחות מד', דכיון דאיכא פתחא אחרייתא שיש בה ד', הרי זו טהורה, אבל בחלון פתוח טפח ודאי מודה הראב"ד דהטומאה עוברת אפילו ממת שלם

דגם אורז שרי ונתקשה צוה הגרע"א ז"ל שם בגליון, ובציאור הגר"א כתב בדגדריס הלך אחר לשון בני אדם, ומה"ט י"ל דשרי גם בתמרים, אבל מהא דחזינן בגמ' דלהנך דפליגי ארז ושמואל שפיר אפשר דכל מידי מיקרי מזון, שפיר סגי בהכי לומר דבהמ"ז פוטרות, דמלכד דעיקר הצרכה על הזן, גם מה שזכר שם מזון שפיר יכול להתפרש עכ"פ על ז' המינים אף שאין כן לשון בני אדם וכדמתפרש על תמרי, וגם י"ל דעיקר הצרכה בלשון הזן ומהני אף למאי דלא מיקרי מזון, עי' ברא"ש סכ"ו צמה שהקשה על הבה"ג צמה שפירש טעמא דדייקא נפטרות בבהמ"ז. (עד כאן).

שם ככר זו הקדש אין מערבין לו צה לפי שאין מערבין בהקדשות, לכאורה בהקדש איכא תרי טעמי שלא יועיל צו עירוב, חדא דאסור באכילה, וכיון דאסור לכו"ע לא מהני הא דמצי לאיתשולי וכמ"ש תו' לקמן ב' ד"ה ולפרוש, ועוד משום שאינו שלו, והרי המערב לחצירו צריך לזכות לו כדאמר לקמן פ' א', ורהיטת סוגיין דאין מערבין בהקדשות דומיא דככר זו עלי משום דאסור באכילה, וק"ק דתיפ"ל שאינו שלו, וגם למ"ד לקמן שם דא"ל לזכות, לפי מש"כ תו' שם טעמיה משום דגמר ומקני, א"כ בהקדש ודאי צריך לזכות, ושםא י"ל דכיון דאי צעי מיתשיל עליה חשיב כשלו, ורק משום איסור אכילה אין מערבין צו, וצוה יהיה ניחא נמי תרומה לעיל כ"ז א' דמערבין צה אע"ג שאין לו צה אלא טובת הנאה ונתקשנו צוה לעיל שם, אבל בתו' פסחים מ"ו ב' ד"ה הואיל כתבו דבהקדש לא חשיב כשלו משום הואיל ואי צעי מיתשיל עליה, אף לר"א דבתרומה חשיב ליה כשלו, ושםא נימא דככר זו הקדש כולל גם אם לא הקדישה, אלא דאסרה אכו"ע כהקדש, וצוה אינטריין לטעמא דאסורה אכו"ע, דחסרון בעלות אין כאן, ומיהו ברש"א ור"ן נדרים פ"ה משמע דכה"ג פקע בעלותו לגמרי, ושם משמע דגם באמר ככר זה עלי נמי הוי הפקר, וזה ודאי ז"ע, דהא בניו יירשו וצ"ח יגבס.

שם ואפילו אמר עלי כו', עיין מש"כ בדגדריס ל"ב ב' בנודר מן הככר אם מותר לחמס צו ידיו.

שם רא"א ככר זו עלי מערבין לו צה כו', פירש רש"י משום דאין מערבין אלא לדבר מנחה, ומנחות לאו ליהנות ניתנו, כדאמר לקמן ל"א א',

עכו"ם ועי"ש ברש"י, ומשמע דלא חשיבא נאכלת חיה, דהא כל שנאכל חי אין צו משום בשולי עכו"ם, [אלא א"כ נפרש דבהכי פליגי אם חשיבא נאכלת חיה, ודלא כמש"פ רש"י שם], וע"כ דאכילתה חיה אינה אלא בשעת הדחק, ומ"מ סגי בהכי לעירוב.

שם לימא תהוי תיובתא דרז ושמואל כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ צוה בצרכות מ"א ב'. בעיקר הדבר דנקטו הראשונים ז"ל דהא דאמרין דתמרי נמי מין זיני, היינו דוקא תמרי ולא שאר ז' המינים, כמ"ש התר"י והרא"ש ודלא כהמאורות שהציא הא"ח והמאירי, יש צוה מקום עיון דבגמ' ל"ה ב' עירובין ל' א' מיייתין למתני' דהנודר מן המזון מותר במים ומלח ואמרין לימא תהוי תיובתא דרז ושמואל דאמרין אין מצרכין במ"מ אלא צה' המינים בלבד, ופירשו בתו' עירובין שם דלהני דפליגי עלייהו דרז ושמואל וסברי דגם על אורז ודוחן מצרכים במ"מ ניחא, דלדידהו כל מילי מיקרי מזון אלא שלא תיקנו במ"מ אלא צהני דרגילין לקבוע סעודה עליהם, וא"כ כיון דרז ושמואל איתותבו ל"ז א', אית לן למינקט דכל מילי מזון נינהו וכמתני' דנודר מן המזון לא שרי אלא במים ומלח, [ועי' בשעה"ל סי' ר"ח ס"ק ל"א שכתב דאם צריך במ"מ על כל מילי לצר ממים ומלח דינא, וכ"כ בצה"ל סי' קס"ז ס"ט ד"ה במקום שם הא"ר והדרישה והח"א, אלמא דס"ל דכל מידי מיקרי מזון, וכפשטא דגמ' למאי דאיתותבו רז ושמואל, ומיהו אין ד"ז ברור דהגרע"א ז"ל ל"ו ב' פשוט ליה דהמצרך על שקדים צורא מיני מזונות הוי צרכה לבטלה, וכ"מ י"ב א' דרק תמרי מיקרי מזונות וצ"ע], וא"כ דין הוא דצרכת הזן תועיל לפטור עכ"פ כל הז' מינים ולא רק תמרים, ואית לן לפרושי דמה דנקטו י"ב א' תמרי חדא מז' המינים נקטו וה"ה כולהו וכדעת המאורות, ואף אם נימא דמשמע דאוקימתא דרז הונא דמתני' באומר כל הזן איירי קושטא היא גם למאי דאיתותבו רז ושמואל, אכתי י"ל דנהי דלאו כל מידי מיקרי מזון ומשום כך א"א לקיים משנתנו ככתבה, דלא שריא אלא מים ומלח, אבל מ"מ עדיין י"ל דכל ז' המינים מיקרי מזון, [ובשו"ע יו"ד סי' רי"ז סי"ט פסק דנודר מן המזון לא מתסר אלא בחמשת המינים, ומשמע

הכפורים, ועוד עדיפי דרך איסורא רכיב עלייהו, וז"ל דאח"כ אס' אדם קיבל על עצמו לזון שפיר דינו כחולה ומערבין בשבילו, אבל ביום הכפורים דיש לדון כאילו כו"ע חולים, זה ראוי לצטל אפשרות לערב כיון שאין שום שימוש באוכלין, וזה מהני מה דראוי לקטנים, וז"ה הוכיחו מזה דמהני ראוי לאחרניי עכ"פ צומן שראוי לגדולים, וזה ס"ל להרשב"א דראוי לקטנים לא מהני באיסור חפצא, (כמו דלא מהני מה שראוי לעבריינים גם בדשכחיה).

שם דתניא עירב בשחורים לא יא' בלזנים כו', בפשוטו במערב צמון צ"ס איירי וס"ל לצ"ש דלא סגי בהכי עד שיזיח לשם גם מטתו וכלי תשמישו, ואם החליף כלי תשמישו לזנים בשחורים, בטל עירובו, אבל במערב צרגליו שפיר י"ל דמודו צ"ש דא"צ כלום, וכבר נתקשה מרן זללה"ה בסימן ט"ז במה שפרש"י במערב צרגליו, שו"ר בתו' רי"ד שכבר העיר בזה על פרש"י עי"ש, ומיהו יש לעיין אמאי אמרינן דמתניתא דצ"ש אסורים לערב בתרומה לישראל ויין לנוזר דלא כחנניה, הלא מסתבר דכי היכי דבעי מטתו וכלי תשמישו ה"נ יש להצריך סעודתו, ושפיר אשמועינן צ"ש דלריך שיהא ראוי לו ולא סגי בראוי לאחרניי, ושמא נימא דלצ"ש לחנניה דלריך מטתו וכלי תשמישו לא סגי לערב ציין דלריך פת ודוחק, ואפשר דמשום כך נקט רש"י דלחנניה אליבא דצ"ש צריך שיערב צרגליו עם מטתו וכלי תשמישו, דמהא דאמרינן דלא אחי כחנניה משמע דלית ליה עירוב צפת כלל, וכ"מ בלשון רש"י שכתב דהא מתניתא דמשמע דצ"ש מודים בעירוב דלא כחנניה, משמע דלחנניה ליכא עירוב כלל.

ויותר נראה דלשון עירב בשחורים לא יא' בלזנים משמע במערב צרגליו והנידון בצגדים שלזון בהם, דאם הנידון בכלי תשמישו לא שייך לשון לא יא' בלזנים, דמה ענין יציאה לכאן הול"ל לא קנה עירוב, ומזה דיין רש"י דבמערב צרגליו איירי, וזה נמי ס"ל לצ"ש שיש ענין בצגדיו וגם בצבעם.

שם ה"ק עירב בלזנים והוצרך לשחורים אף בלזנים לא יא', ק"ק לישנא דברייתא דהיכא רמיזא הך דהוצרך ושאף בלזנים לא יא', ואפשר דהכי מתפרש דעירב בשחורים לא תהא יציאתו

יש לעיין דהא לדבר מצוה חנן לקמן פ"ב א' דהוא גם לבית המשתה, ואמאי לא חשיבא הנאה, נהי דקיום מצוה לא חשיבא הנאה, אבל הרי יש כאן הנאה דעלמא, ובאמת גם בטובל צמיעין שהוא מודר הנאה ממנו צימות הגשמים ר"ה כ"ח א' יש לשאול דנהי דחשיב מצוה ולא ליהנות ניתנה, אבל נהנה שנטהר ויוכל לאכול תרומה וטהרות, ויותר יש לשאול בחליצה צימות ק"ג ב' בסנדל של עכו"ם דחליצתה כשרה ופרש"י שם משום דמנאות לא ליהנות ניתנה, והרי אין לך הנאה גדולה מזו שניתרת לשוק, וכבר הקשה כן הריטב"א בסוכה ל"א ב' וכתב שם וז"ל ואע"ג דמתהני בעשיית מנאות שמקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא לא חשיב איסור באיסורי הנאה אלא כשנהנה בגופו של איסור אבל כל שאין ההנאה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריוח ממקום אחר אינו הנאה מן האיסור, וכדרך שאמרו בנודר הנאה ממעין שטובל צו צימות הגשמים שאינו נהנה בגוף המים ואע"פ שגורמת לו טבילה זו לעלות מטומאה לטהרה ומכשירתו לכמה דברים לית לן בה, וכן הא דאמר רבא התם בסנדל של ע"ז לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה דמנאות לא ליהנות ניתנו ואע"ג דמרווחא טובא בההיא חליצה לא חשיבא הנאה באיסור עכ"ל, ועי' באבני מלואים סימן כ"ח ס"ק ס', והנה המודר הנאה מן השופר דרשאי לתקוע צו משום דמנאות לא ליהנות ניתנו, אע"ג שאינו רשאי לאכול קודם התקיעות, ונמצא שנהנה מן השופר שגורם להחירו לאכול, וה"נ מנעל ומעין, וזנה"מ סימן ער"ה סק"א אישתמיטתיה דברי הריטב"א הללו. — וע"ע במש"כ לקמן ל"א א'.

ל' ב' שמערבין לגדול ביום הכפורים כו' התם איכא סעודה הראויה מצעוד יום כו', להלן בגמ' נתפרשו הדברים גם למ"ד תחלת היום קונה עירוב, וביום הכפורים שחל ערב שבת.

יעויין ברשב"א שהקשה אמאי אין מערבין בטבל דרבנן דראוי נמי לקטנים אי ס"ל דשרי להאכילם, וכתב לחלק בין איסור גברא לאיסור חפצא, ולכאורה צריך ביאור דהא צ"ה הקשו לצ"ש מיום הכפורים לתרומה לישראל ויין לנוזר, הרי דלא חילקו, ונראה דבאמת הרי כבר הקשינו לקמן בגמ' דודאי חולה שאינו יכול לאכול כלל נמי מערבין בשבילו, ודכותה היה ראוי לדון לכו"ע ביום

לדונו כחולה שמערבין בשביל, וזוהי אהני הא דהוי סעודה הראויה מצעוד יום, ואף אי תחלת היום קונה עירוב מ"מ כיון דאיכא סעודה הראויה מצעוד יום שפיר מהני העירוב בתחלת היום נמי, וכש"כ דמערבין ציוס הכפורים שחל בערב שבת דאיכא תחלת היום זהיתר, [דשפיר י"ל דצ"ש נמי סברי תחלת היום קונה עירוב], אבל בתרומה לסומכוס לא יועיל מה שאפשר להשאל ולחזור ולהפריש מצעוד יום, דמ"מ בתחלת היום א"א כלום, ואף אי סוף היום קונה עירוב צעין נמי תחלת היום כמ"ש הריטב"א, וכיון דבתחלת היום אין תקנה לתרומה לישראל אין מערבין בה.

וברשב"א הזכיר נמי לחלק בין יום הכפורים דאיסור היום רביע עליה, דזוהי מהני מה דחזי לקטנים, לבין טבל דרבנן דאיסורו בעלמא דאין מערבין בו אף אי מאכילין אותו לקטן, [ר"ל דראוי לקטן, לא דמי לתרומה דחזי לישראל, דשרייתא דקטן ענין אחר הוא דקטן קגרים ולא קילותא של האיסור].

שם לא נחשדו חזרים לתרום שלא מן המוקף, דיני מוקף נמצא בתלה ס' ו'.

שם מנפח אדם צית הפרס והולך, נראה דהיינו שבדוק כל העפר שיהא ניסמט צרגלו בהליכתו, אם אין בו עכס כשעורה, וצריך שיצדוק גם עפר שאינו נראה מלמעלה, שגם הוא יהיה ניסוט בפסיעתו, והרי הוא מווי לעליון ומחזירו למקומו, וצריך שיזיז העפר ע"י נפוח, שאם לא כן אם ימנא עכס כשעורה, כבר נטמא בהסוט, והצדיקה היינו חיפוש בכל העפר הניסוט, והרי הוא עומד במקום אחד, ובדוק מקום לרגליו לפסיעה נוספת, וכן חוזר ובדוק עד שיעבור כל צית הפרס, ולפי שזו צדיקה קשה שאי אפשר לכוין לצדוק כל העפר שניסוט, ובפרט ע"י נפוח, לפיכך לא הקילו בזה אלא לעושי פסח. (חגיגה כ"ה ב').

שם צית הפרס שנידש טהור כו' אי אפשר לעכס כשעורה שלא נידש צרגל, פירש רש"י דתלין לקולא ואמרינן כל העצמות נכתחו לפחות מכשיעור, וצ"ע דאטו צצית הפרס ליכא למיחש שיש עצמות יותר גדולות מכשעורה שאף לאחר שנידשו צרגל עדיין נשאר בהם כשעורה, ואולי אפשר לפרש שכבר נידשו צרגל ונקצעו במקומם ואינם ניסוטים ע"י הליכתו. (סע).

הרגילה בלצנים, שאם יציאתו הרגילה בלצנים לא קנה עירוב, ולפי דגם מי שיציאתו בלצנים יכול לערב בשחורים ולהחליט דמכאן ולהבא תהא יציאתו בשחורים, לכך נקט לה התנא בלשון עתיד שאם עירב בשחורים, יש לו להחליט להמשיך בשחורים ושלל יצא בלצנים, וממילא שמעינן דמי שיציאתו בלצנים ועירב בשחורים דלא יצא.

שם אפשר דמיתשיל אנזירותיה, ומפרשין דבתרומה פליג משום דאי מיתשיל הדרה לטיבלא וס"ל דאין מפרישין בין השמשות, והקשה הגרע"א ז"ל לעיל כ"ו ב' דלעיל הקשו ב"ה לצ"ש דסברי דאין מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה והא מערבין לגדול ציוס הכפורים משום דחזי לקטנים, וה"נ יין חזי לעלמא ותרומה לכהנים, ואהדרי ב"ש דציוס הכפורים איכא סעודה הראויה מצעוד יום, והשתא תיקשי לסומכוס דס"ל דנזיר ביין מערבין משום דאי בעי מיתשיל, א"כ תרומה נמי מצעוד יום חזיא דאי בעי מיתשיל ומפריש מיניה וציה, ונילף מיוס הכפורים דמערבין בו כיון דחזי מצעוד יום לנפשיה וחזי לאחרני גם בשבת.

והנה יש לעיין בהא דאהדרו ב"ש דציוס הכפורים שאני דאיכא סעודה הראויה מצעוד יום, והא תינח אם סוף היום קונה עירוב אבל אם תחלת היום קונה עירוב מאי איכא למימר, וברשב"א פירש דאמנם ה"ק דצ"ש ס"ל סוף היום קונה עירוב, אבל קשה דבגמ' ל"ו א' דיינינן אי סוף היום קונה עירוב ולא הזכירו הא דצ"ש, ועו"ק דא"כ ציוס הכפורים שחל להיות ערב שבת אטו א"א לערב לשבת, [והרי גם עירובי חזירות אין מערבין לצ"ש לנזיר ביין ולישראל בתרומה, וא"כ לא יוכלו לטלטל בשבת שלאחר יום הכפורים מצית לחצר], ועו"ק דצריטב"א ל"ו א' ד"ה ומ"ש כתב לפרש דגם למ"ד סוף היום קונה עירוב מ"מ בעי נמי תחלת היום, וא"כ אכתי קיימא קושיית ב"ה מיוס הכפורים דמערבין, ועו"ק עיקר הראיה מיוס הכפורים לתרומה, והרי חולה שאינו יכול לאכול ודאי מסתבר דשפיר מערבין בשבילו, וה"נ לגדול ציוס הכפורים, ולא דמי לתרומה שהעירוב אסור ואינו צדין שיקנה שציתה.

ואפשר דבאמת לא שימשו ב"ש בטעמא דאיכא סעודה הראויה מצעוד יום אלא לענין יום הכפורים דאינו אלא איסור גבירא, והיה מקום

ניתנו הכי משמע, אבל לכאורה לא היה צורך לפרש
אלא דקיום המצוה לא נחשב כהנאה.

ונראה דהמודר הנאה ממנה אינו רשאי לכלה
בליל פסח אף לא בצליעה, ואע"ג דלא
דמי לטבילה צימות החמה, וכחשמיש צר"ן נדרים
ט"ו צ', דהתם ההנאה היא דבר נוסף על המצוה
ושפיר אסורה, אבל צמצה אין כאן הנאה נוספת
על המצוה, דאכילה היא המצוה על כל ההנאות
הנגרמות ממנה כשאוכלה בצליעה דליכא הנאה
גרונה, וטעמא דמילתא דכשהמצוה היא אכילה
חשיבא כאילו המצוה ניתנה ליהנות כיון דא"א בלא
הנאה זו, ובכה"ג חשיבא הנאה להיות אסורה
במודר הנאה, וה"נ אם היו המצוות ניתנות להנאה
היתה גם ישיבת סוכה ודכוותה אסורות במודר
הנאה, וכן גם שופר אם היה כח השיר שבו ניתן
ליהנות בכלל המצוה, ולכן פרש"י דלא ניתנו להיות
קיומם הנאה, ול"ע. (ר"ה כ"ח א').

שם מ"ס ע"כ לא קאמר ר"י התם דמותר לקנות
צית באיסה"נ אלא התם דבתר דקני ליה
עירוב לא ניחא ליה דלינטר כו', יש להבין צמאי
קמיפלגי, הא סתמא דמילתא אינו מפקיר עירובו,
ואי צידוע דמפקיר א"כ מ"ט דרבנן, ואפשר
דהנידון לפי שמוציא האוכלין מציחו המשתמרת
ונותן על הקצר לשם עירוב, אף שעיי"ז ממעט
בשמירתו, לפי דניחא ליה בעירוב, ויש כאן מקום
לומר דאע"ג דע"ג הקצר משתמרין האוכלין יותר
מאשר על הארץ, מ"מ אין כאן הנאה מן הקצר
בשמירתו, דהא הוציאו מציחו המשתמרת, והקצר
רק ממעט בשמירתו לשם עירוב, והרי כאילו נתקן
במחשבתו מכל שימוש פרט לעירוב, ונמצא שאין
כאן הנאה אלא מה שקונה שציתה ומצוות לאו
ליהנות ניתנו, ואפשר לומר דסו"ס לאחר שהוציאו
שפיר נהנה צמה שהקצר משומר יותר, ובהא פליגי
אי כה"ג חשיב כנהנה, ולרבנן דחשיב כנהנה, נראה
דכל הזמן חשיב כנהנה, ולא רק מה שמשעה לאחר
קניית העירוב, דכל הזמן ניחא ליה שיהא העירוב
משומר לאכלו לאחר קניית העירוב, ועי' להלן.

ומיהו הא דמבואר לקמן ע"ח צ' דיש מקום
להסתפק בסולם דאשרה אליבא דר' יהודה
טפי מלרבנן, צריך פירוש, דהא לבו"ע מצוות לאו
ליהנות ניתנו, ולא פליגי אלא אי ניחא ליה דלינטר,
אבל בסולם דאשרה אי צעי שיוכלו לעלות עליו הרי

שם מר סבר אהל זרוק לאו שמה אהל ומ"ס
שמה אהל, נראה דכשהאדם והטומאה צתוך
האהל, אע"פ שהאהל זרוק באויר, דחשיב אהל לגבי
נפשיה, ועי' בראשונים שבת ק"א צ', ול"ע.

תוד"ה תרגומא דאין סברא שיהא לרבנן צ'
שיעורין לחולה ולזקן, ולפי זה רשב"א
ע"כ כז"ש וכסומכוס ס"ל ודוחק, גם עיקר הדבר
דאין סברא שיהיו צ' שיעורין, אין לזה הכרע
דשפיר אפשר לקיים דמערבין לישראל בחרומה,
ומ"מ מערבין לחולה וזקן כדי מזונן, אע"ג
דבחרומה ינטרך שיהיה צבינוני, ואם היה אפשר
לדחוק בסוגיין דהא דאר"ז כמאן כסומכוס הוא
משום דפירש למתני' דכלים גם צרעבתן דשיעורו
כרעבתנותו, ומזה ודאי מוכח כסומכוס מדלא סגי
ליה צבינוני אע"ג דחזי לאחרני, ולבתר דמסקינן
לפרושי מתני' דכלים רק בחולה וזקן, שוב איכא
לאוקמי למתני' נמי כרבנן, הוי ניחא הכל, אבל
רהיטת הדברים דהא דר"ז קאי גם למסקנא,
ומשום כך הוצרכו להך טעמא, או כאידך תירוצא,
ול"ע.

תוד"ה ולפרוש ומיהו איכא למימר הא דפריך
פשיטא כו', עי' מש"כ לקמן ל"א צ'
ד"ה שם אכל.

בא"ד ותדע דאמר לעיל דאין מערבין בהקדשות
אע"ג דאפשר לאיתשולי עלייהו, א"ה, עי'
מש"כ בשבת קנ"ז א' אם אפשר לישאל על
הקדשות בשבת.

ל"א א' מצות לאו ליהנות ניתנו, [עי' מש"כ
לעיל ל' א'], הא דחשבינן עירוב
כמצוות דלאו ליהנות ניתנו, אף דסתמא דמילתא
כשמערב ללכת לצית המשתה יש כאן גם הנאה
דלאו דמצוה, והרי אסרינן לטבול צמעין שהוא
מודר ממנו צימות החמה כדאמר ר"ה כ"ח א',
י"ל דהכא שאני, שהענין הוא קניית השציתה, וזה
מותר רק לצורך מצוה, ומה דכשקנה שציתה יכול
ליהנות משם, הרי הוא דבר שנסתבב, וכמו דמותר
לטבול צימות הגשמים אף כשנהנה צטרתו הנאות
הרבה דלאו דמצוה. (ע"ח צ').

שם מצות לאו ליהנות ניתנו, פרש"י צר"ה כ"ח
א' להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על
צואריהם ניתנו, ואם אמנם לשון הגמ' לאו ליהנות

הנאה, ללא שייך לבטל עירובו מחמת זה, דשני ענינים נפרדים הם, והרי בלא ההנאה של הקצר נמי היה יכול לקנות שביטה שם, וגם אם כל העירוב מחמת הקצר נמי אין לנו לומר ללא מהני, והרי איסורא דעצד עצד, ומ"מ קנה שביטה, ואין מקום לומר דאין עירובו עירוב, אלא"כ ראו חכמים לתקן כן משום מיגדר מילתא אם ראו דמקילין בזה, ולא מצאו רמז לכגון זה, וז"ע דברמז"ס וכן בשו"ע ר"ס ת"ט כתבו דאין עירובו עירוב, ויעוין דזרישה ומהר"ח שם מש"כ בדעת הטור דפסק כר"י, ולמש"כ לענין דיעצד י"ל דאף לרבנן עירובו עירוב, שוב הראוני שהגרע"א ז"ל בגליון השו"ע שם כבר תמה בזה. (ע"ח ב').

שם ומ"ס נחא ליה דמינטרא דאי אינטריך אכיל ליה, נראה דפלוגתא דניחא ליה כי האי דאינו מכיון לכך ועיקרו לערב, אם יש לאסור או לא, ללא שייך לאוקמי פלוגתא דשיעור נחא ליה, דודאי לאו כו"ע שוין בזה, ופסק הרמב"ם בפ"ו מה' עירובין הי"ז דאם עירב אין עירובו עירוב, והגרע"א ז"ל תמה דנהי דאסור לערב אבל מנלן דדיעצד אין עירובו עירוב, ונראה דרהיטת הגמ' דכל אין מערבין לעיכובא הוא, דגם בבית הפרס לא כ"כ לכתחלה לערב לכהן, ומ"מ קמני דמערבין, וממילא בבית"ק דלרבנן אין מערבין היינו גם דדיעצד, וכן בטבל ואיך דמחמני' נמי דדיעצד אין עירובו עירוב, והטעם י"ל דכיון דכל ענין עירוב מידי דמנא הוא שהרי אין בזה ענין אלא לגבי תחומין, שפיר קבעו חכמים דבאיסור לא יהא עירוב, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן ז"ו סק"ל דפשיטא ליה נמי דאין עירובו עירוב, ונחקשה בטעמא דמילתא כיון דההנאה האסורה היא אחר קניית העירוב, וכתב דהוא קנס חכמים עי"ש, ועי' מש"כ לעיל.

מתני' מערבין בדמאי כו', יש לדקדק למה הו"ר החגא לאשמועינן כל הני מילי ד' זימני לענין זימון בצרכות מ"ה א', ולענין מוקפה במתני', ולענין עירובי תחומין עירובין ל"א א', ולענין מנא פסחים ל"ה א' ושם ל"ט א' לענין מרור, וכבר העיר בזה בלקוטי מהרי"ל הובא בתוי"ט פ"א דדמאי מ"ד, ונראה דזימון ליכא למילף לענין שבת, דאיכא למימר דדוקא דדיעצד שאכל דמאי מזמנין עליו, אבל לכתחלה אין מטלטלין דמאי

לכו"ע אסור בהנאה, ומש"כ תו' שם דרנב"י פליג אסוגיא דלעיל, ז"ע טובא, דהא באיצעיא אמרינן תיבעי לר' יהודה ומפרשין טעמיה כסוגיא דלעיל, וא"כ מצוה דגם לפי סוגיא דלעיל יש מקום למיצעיא אליבא דר"י טפי מלרבנן, וע"ז מסקינן דרנב"י מתני דהוי פלוגתא דר"י ורבנן, וכדמסקי דכוותה נמי באילן דהוי פלוגתא דרבי ורבנן, ומהיכי תיתי נאמר דרנב"י פליג, ואכתי מה הועלנו להא דאמרינן תיבעי לר"י, ועוד דאיך אפשר לומר דסבר רנב"י דלר"י מותר לקנות בית באיסה"ג, אטו לאו הנאה היא זו, ובגמ' לעיל בתמיה אמרינן לה מכלל דר"י סבר מותר ודחינן לה.

ואפשר דפלוגתא ר"י ורבנן היא דרבנן סברי דכיון דענין עירוב הוא שעי' שהאכל של האדם מונח במקום הזה הרי האדם קונה שם שביטה, הלכך ע"כ לשתף בהנחת העירוב גם ענין דלאו דמנא, והוא מציאות האוכלין של האדם במקום הזה, והיינו דלכתר דקני ליה עירוב נחא ליה דלינטר, כלומר דמלכד ענין העירוב יש כאן גם שימור הדבר לבעליו במקום הזה, ור"י סבר דיש להתיחס לתחלת ההנחה רק למנא עירוב, ואין כאן שום ענין נוסף, הלכך שייך כאן מנאות לאו ליהנות ניתנו, ודכוותה הכא בסולם נמי לרבנן ראוי לדון תחלה אם יש סולם בין החצירות, ורק אח"כ לסבב הדיון לענין לערב יחד, משא"כ לר"י יש לנו לדון אם יש כאן סולם לענין לערב יחד, וסברת פיתחא הוא ואריה הוא דרביע עליה, קרובה יותר כשתחלת הדיון הוא רק לענין לערב יחד, דכיון דהנידון נופל רק לענין תורת פתח להלכה, הרי אלימא סברת פיתחא הוא ואריה הוא דרביע עליה, מה שאין כן לרבנן דתחלת הנידון הוא על מציאות פתח, בזה יש טפי מקום לומר דלאו פיתחא הוא, ולפ"ז מתפרש הבעיא אליבא דרבי והבעיא אליבא דר"י בחד גוונא, דלתרווייהו סברא דפיתחא הוא ואריה הוא דרביע עליה קרובה יותר, והיינו שלא הזכירו בגמ' אליבא דרבי ור"י אלא סברא דאין מערבין יחד, דסברא דמערבין סמכו בזה שזכרה בדברי רבנן.

לכאורה היה נראה דלרבנן דפליגי אר' יהודה היינו דאסרי להניח עירובו על הקצר דחשבי ליה כנהנה, אבל אם הניח שפיר קנה עירוב, למה הדבר דומה להניח עירובו בכלכלה של איסורי

בשבת, א"נ לאידך גיסא דאע"ג דאכל טבל אין מומינן עליו, מ"מ שמא מטלטלין טבל בשבת כיון דאם עבר ותיקנו מתוקן, וכי היכי דלא חשיב כמוקצה לענין ציטול כלי מהיכנו, ושמא מע"ש והקדש נמי דכוותה כיון שאם פדאן פדויין, ועירוב נמי לא נפקא מהני די"ל דלערב לכתחלה בדמאי שמא לא התירו כיון דסו"ס אסורין לו באכילה, ורק בטלטול או בעבר ואכל מקיליין, א"נ לאידך גיסא שמא מערבין אף בטבל ומע"ש והקדש שלא נפדה כי היכי דמערבין לישראל בתרומה, ושמא סגי במה שאם עישרו מעושר ואם פדהו פדוי, ולענין מנה אם שרינן בדמאי לכתחלה כמו שנתפקו בתו' פסחים ל"ה ב', שפיר אינטריך לשמועין, ולאידך גיסא יש מקום לומר דדיעבד גם בטבל יא, דכיון דמדאורייתא יא, לא חייבוהו רבנן לשוב ולאכול, וגם אחי עשה דמנה ודחי איסור טבל דרבנן, ושפיר ס"ד דאף באית ליה מנה אחריתא לא יתחייב לאכול, קמ"ל דאף בטבל דרבנן דענין שאינו נקוב לא יא, [ואם לית ליה אלא טבל דרבנן אפשר דחייב לאכול, ורק משום דאפשר לקיים שניהם לא דחי, עי' שאג"א סי' ז"ו, ומיהו בתשובות הרשב"א סי' רנ"ז לא התיר ליטול ערבה שהיא מוקצה אף בדלית ליה אחריתא, והוצאה תשובה זו במג"א סימן תרנ"ה ובמ"צ שם, ועי"ש בבהגר"א ובהגהות הגרע"א ז"ל, וע"ע בסימן תקפ"ו ובבהגר"א שם, ובפמ"ג בא"א סי' תע"ה ס"ק י"ג, וכעת הראוני בנדפס בחוברת עולת שלמה מהפמ"ג סי' תע"ה שנתפק דדבר, ואפשר דיש לחלק דשאני מנה שנתמעט איסור משום שאין איסורו משום כל תאכל חמץ, וזוהי החמירו חכמים גם באיסור דרבנן, וע"ע בסי' תמ"ו, ובסימן פ' במ"צ סק"ד ול"ע], ואגב מנה תני נמי הני דיוצאין גבי מרור. (שבת קכ"ז ב').

שם והכהנים בחלה, יעויין ברא"ש שכתב דלא חשיבא סתמא כסומכוס דאורחא דמילתא נקט דהכהנים מצוי להם חלה ותרומה, ואכתי קשה דמשנה שאינה צריכה היא דכיון דכבר שנה דמערבין לישראל בתרומה, מה צורך להזכיר דכהנים מערבין בתרומה וחלה, ולפמ"ש"כ לעיל כ"ז א' דישראל שיש לו רק טובת הנאה בתרומה, אינו יכול לערב זה דעירוב צריך שיהיה משלו, ניחא שפיר דלעיל קתני דמערבין לישראל בתרומה

ולא קתני מערבין ישראל בתרומה, משום דר"ל שכהן שזכה בתרומה יכול לזכותה לישראל ולערב לו זה, [ומ"מ דייקין בגמ' לעיל ל' ב' דיכול להשאל עליה, משום דכיון דקתני סומכוס אומר בחולין, משמע דבתרומה בכל גווי ס"ל דאין מערבין ואף בגוונא שיכול להשאל וכמ"ש תו' שם ד"ה תרומה, והיינו בנפלו לו מבית אבי אמו כהן וכמ"ש"כ כ"ז א'], והכא קתני שהכהנים יכולים בעצמם לערב בחלה ותרומה, ואע"ג דאיכא למישמע לה מרישא, י"ל דנקט לה לדיוקי דברי שא איירי בתרומה שיש לישראל בעלות ולא רק טובת הנאה, דסתם תרומה וחלה רק הכהנים יכולים לערב בהן, [ומהא דקתני ברישא מערבין לישראל בתרומה ולא קתני מערבין ישראל בתרומה, לא הוי שמעינן אלא דאין ראוי לישראל לערב בתרומה שאין לו זה אלא טובת הנאה אף אי הוי מהני לעירוב, דתרומה מצוה לתת לכהן, אבל דדיעבד הו"א דגם אם עירב בתרומה שאין לו זה אלא טובת הנאה שפיר דמי, קמ"ל בסיפא דרק הכהנים יכולים לערב בתרומה וחלה אבל ישראל אף דדיעבד אין עירובו בהן עירוב, בזמן שאין לו בהן אלא טובת הנאה].

במ' דמאי הא לא חזי ליה כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"צ דמאי ס"ו סק"א ב' אם באמת יועיל הפקרו שיהא ראוי לאכול הדמאי שתחת ידו. — במש"כ תו' דהו"מ למימר כיון דחזי לעניים כמו בתרומה, עי' ברמב"ן ורשב"א ור"ן בשבת קכ"ז שכבר כתבו דלא דמי דתרומה עתיד באמת להאכילה לכהן, משא"כ דמאי דעמיד לעשר ולאכלה בעצמו, ועי' מש"כ בשבת קכ"ז ב' בדברי התו'.

לבאורה משמע מכאן דראוי להפקיר נכסיו בשבת, וברמב"ן ריש פסחים כתב דאסור להפקיר בשבת, ולפ"ז יש לפרש דלא אמרו כן אלא לומר דהאיסור קיל, וכעין שאמרו לשון זה לאחר שאכל דמאי בצרכות מ"ז א' ובפסחים ל"ה ב', ובמאירי שבת שם דקדק מזה דשרי להפקיר בשבת. (שבת קכ"ז ב').

תוד"ה בפשוטי וי"מ דדף של נחתומים כו', בתו' כאן ובצ"צ ס"ו א' נקטו לעיקר דהך דתו"כ דמחלק בין משמש אדם ומשמשו למשמש אחד מהם אינו אלא אסמכתא, ובאמת כן נראין הדברים דקשה לחלק בדאורייתא כגון דא, והרי

להניח דמאי לפני חזרים עניים ולהודיעם, ומדפליגי
ע"כ הנידון בלהאכילם דמאי. (דמאי ס"ו סק"א).

— בספר סוכה נוספו בזה דברים —

סוכה ל"ד ב' מתני' של דמאי ז"ש פוסלין וז"ה
מכשירין, יש לדקדק דבמתניתין
ברכות מ"ה א' שבת קכ"ז ב' עירובין ל"א א'
פסחים ל"ה א' לא שנה התנא דברי ז"ש, אע"ג
דבגמ' שם הציאו פלוגתא דז"ש וז"ה אם מאכילין
את העניים דמאי, והיינו לומר דז"ש פליגי בכל
הני מתני', ומ"ש הכא שנה דברי ז"ש במתני',
ו"ל דבכל הני מתני' נשנה דין הטבול בהדיא,
משא"כ כאן שלא נשנה דשל טבול פסול, לכך שנה
התנא דגם טבול של דמאי פסול לז"ש, וכש"כ טבול
גמור דפסול לכו"ע, וזני מאיר נ"י העיר ד"ל
עוד דנקט הכא דברי ז"ש לרבותא דגם בדמאי
של אחריו דטבולו מדרבנן פסלי ז"ש, וכש"כ בדמאי
דדגן דטבולו מדאורייתא.

והטעם שלא שנה כאן התנא דין טבול, י"ל דהוא
משום דלעולם כד קתני בדמאי יולאין
כבר מצואר דטבול לא, וכדפרכין בכל הני משניות
טבול פשיטא, [ועיין במלחמות פסחים ז' א' דהך
פשיטא הוא רק משום דקתני דמאי ואין, אבל
טבול כשלעצמו לאו פשיטא הוא לענין מזה למאי
דמוקמינן ליה בפסחים ל"ה ב' כר"ש דוקא, וכ"ה
בחו' עירובין ל' ב'], ומתרינין דלא נכרכא אלא
לטבול טבול מדרבנן, כגון בענין שאינו נקוב, וזה
ניחא בכל הני משניות דמשכח"ל טבול דאורייתא,
ושפיר אינטריך לאשמועינן טבול דרבנן, אבל
באחריו שכל טבולו אינו אלא מדרבנן דהא
מדאורייתא אינם חייבים אלא דגן תירוש וינאה, אין
צורך למיתני טבול, שכבר הוא נלמד מדמאי, ותדע
דבמתני' דירקות פסחים ל"ט א' באמת לא תני
טבול, וקתני רק דיולאין בדמאי.

ולאחאמור יש לקיים משנתנו כפשטה דשל דמאי
ר"ל טבול של דמאי ופסול לז"ש משום
שאין בו היתר אכילה, וכש"כ טבול גמור לכו"ע,
ודלא כמו שצידד הרמב"ן בהלכות לולב לפרש
דתרומת מעשר של דמאי קאמר, ויתחדש דגם
תרומת מעשר טמא של דמאי מאכילין לעניים,
דהדבר מחודש מאד לומר כן וכמו שסיים הרמב"ן
שהדבר צריך תלמוד, [ובמלחמות לא הזכיר כלל
פירוש זה], והרי חייבין עליו חומש והוא נכסי כהן

כל הכלים המקבלים וכן כלי מתכות לא אשכחן זהו
חילוק בכגון דא, וכל שיש עליו צורת כלי שפיר
חשיב כלי, אבל אם אינו אלא מדרבנן ניחא, דכיון
דפשוטי כלי עץ הראויים למדרס טמאים מדאורייתא
כדאמר בכורות ל"ח א', וכל הראוי למדרס הרי
הוא משמש אדם ומשמשו, הלכך גזרו רבנן בכל
המשמש אדם ומשמשו שיקבל טומאה אף שאינו
ראוי למדרס, אטו הראוי למדרס, וכן משמע נמי
מהא דממעט התם בחו"כ סולם משום שאינו
משמש משמשי אדם, ואי מדאורייתא קאמר תיפ"ל
שאינו מיטלטל מלא וריקן, והך דרשא ודאי דרשא
גמורה מדאורייתא היא כדמוכח בשלהי חגיגה
ובשאר דוכתי, וכל הבאים במדה מהך דרשא הוא
דנחמטעו, וכן ממה שלא הזכירו בסוגיין בהך דר'
יוחנן ההיא דחו"כ בין למ"ד מסגרתו למעלה בין
למ"ד מסגרתו למטה נמי מוכח דאינו אלא
אסמכתא וכמש"כ תו' שם וכן ברמב"ן ב"ב ז"ש.

(כלים ס"ה סק"א וע"ש המשך הדברים).

בא"ד והא דמשמע התם דטבול המתהפכת כו',
נחבאר במנחות ז"ו ב'.

ל"א ב' אר"ה תנא ב"א כו', כבר נתקשו
בחו' בצרכות מ"ז א' זהא דבכל
דוכתא דאמרין הא דאי בעי מפקיר נכסיה וחזי
ליה דתנן מאכילין את העניים דמאי, מיייתין בחר
הכי הא דאר"ה דתניא ב"א אין מאכילין ובה"א
מאכילין, בצרכות מ"ז א' [ושם לא מיייתי לדב"ה],
ובסוגיין ועירובין ל"א ב' ופסחים ל"ה ב' וסוכה
ל"ה ב', ומה שתירצו משום דאי משכח תנא דאמר
אין מאכילין נדע דז"ש הוא, הדבר דחוק גם אם
היה הדבר במקום אחד, אבל במה שהציאוהו בכל
המקומות ודאי צריך יישוב, ואפשר דבא לאפוקי
מפירוש הגר"א צירושלמי דמאי פ"ג מ"א [הוצא
בחו"כ דמאי ס"ו סק"א], למ"ד דאיידי בחזרים,
דלפ"ז לא הותר לעניים לאכול דמאי בשום גוונא,
דרכ הותר ליתן לפני חזרים שיעשרו, ואשר לפ"ז
אין בזה כדי ליישב כולהו מתניתין דאשכחן זהו
שרייתא בדמאי, ולזה מיייתי דז"ש וז"ה פליגי זהא,
ובסוכה ל"ד ב' תנן פלוגתא דז"ש וז"ה באחריו
של דמאי, וע"כ פלוגתאן אי חזיא לעני, והיינו
דאולי לשיטתייהו, ומצואר דז"ה שרו לעניים לאכול
דמאי, גם בלא"ה י"ל דלא מסתברא דז"ש יאסרו

יכול להפריש ממנו תרומה גדולה, והיינו משום דרך ע"י הפרשת התרומה מעשר נפטר מתרומה גדולה, אבל עד שלא הפריש תרומה מעשר יכול להפריש תרומה גדולה ואח"כ יפריש תרומה מעשר, עיין מש"כ תרומות ס"א ס"ק י"א, וזוהי יש גם קצת יותר חידוש דמערבין זו, אע"ג שהיה זו גם חיוז תרומה גדולה ולא הפרישו, משא"כ אם היה נפטר לגמרי מתרומה גדולה, מה חידוש הוא דמערבין בפטור מתרומה גדולה כשלא הפריש תרומה גדולה.

שם מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה כו', לכאורה הנידון לחייבו בתרומה גדולה אינו אלא אחר מירות, דהא עד שלא מירחו הוא פטור, והפרשת המעשר ראשון אף אם נימא דטובלו לתרומה מעשר מדאורייתא מ"מ לתרומה גדולה ודאי אינו טובלו, וכיון דהנידון לאחר מירות א"כ יש לעי' אמאי לא מיפטר משום שזשעת מירות יש ללוי חלק זו דהא הוא מעשר ראשון, וכדממעטינן הפקר מהאי טעמא כמ"ש הר"ש מן הירושלמי פ"ק דפאה מ"ו, וי"ל דמהאי קרא גופא דמחייבו בתרומה מעשר שמעינן דמירות מעשר ראשון אינו פטור, וה"ה לתרומה גדולה.

שם ומה ראית כו', משה"ק תו' ביצה י"ג ז' דמה סברא היא זו לחייב בשבליים ולפטור בכרי, אפשר דהיה מקום לחלק בין אם הפריש התרומה מעשר לאחר שנתחייב בתרומה גדולה לבין אם הפריש בשבליים, דהענין דהתרומה מעשר פטור גם את חיוז התרומה גדולה, והלכך כשהקדים בכרי שכבר נתחייב בתרומה גדולה שפיר התרומה מעשר פטור, אבל הקדים בשבליים, וגם הפריש התרומה מעשר בשבליים ואח"כ מירח היה מקום לחייבו בתרומה גדולה.

בהקדימו בכרי נראה דאין לחייב את הצעלים להפריש על המעשר תרומה גדולה משלו כדי שלא להפסיד ללוי, דהא הלוי לא הפסיד דע"י שלא הפריש תרומה גדולה גדל כמות המעשר ראשון, ויש להסתפק אם הצעלים יכול להפריש תרומה גדולה מן המעשר, דהא המעשר של לויים הוא, ותרומה מעשר ילפינן מקרא בגיטין ל"א א' שרשות ביד ישראל להפריש, אבל בתרומה גדולה לא מצאנו דיהא רשאי, וגם כיון שיכול להרבות ולמעט איך יתרוס בלא דעתו של הלוי,

וחייבין לתתו לכהן וכמו שהוכיחו השעה"מ והגרע"א ז"ל בריש דמאי וכמס"כ בחו"כ דמאי ס"ו סק"א, ואיך יתכן להאכילו לעניים ישראלים, ומה שדקדק הרמב"ן מהא דלא קתני טבל במתני' כבר נתיישב בטוב.

ולאחמור נראה ליישב מה שנתקשו תו' בצרכות מ"ו א' ובסוכה ל"ה ז' דהא דבכל הני מתני' דמפרשינן דהו טעמא משום דמאכילין את העניים דמאי מיייתין בגמרא הא דאמר ר"ה דב"ש סברי דאין מאכילין, וכי טעמא דב"ש אחי לאשמועינן, ולמס"כ י"ל דאחי לאשמועינן דב"ש פליגי אכל הני מתני' וסברי דדין הדמאי כדין הטבל, וטעמייהו דב"ה רק משום דמאכילין את העניים דמאי, ונפקא מינה בתרומה מעשר של דמאי דזוהי גם ב"ה מודים דאין מאכילין לעניים דזוהי סברי ב"ה נמי דדינו כדין הטבל, ולפי שהיה מקום לומר דב"ה מקילין בדמאי גם בלא טעמא דמאכילין, וממילא ה"ה בתרומה מעשר של דמאי, לכך אשמועינן דהדבר תלוי בפלוגתא דמאכילין. (סוכה ל"ד ז', ועי"ש עוד ל"ה ז').

שם ובמעשר ראשון שנטלה כו' פשיטא לא נריכא שהקדימו בשבלין כו', יש לדקדק דהכא מתפרש תרומתו תרומה מעשר שבו, ובסיפא דקתני שלא ניטלה תרומתו מתפרש על תרומה גדולה אבל תרו"מ ניטלה, ואפשר דיש לפרש שניטלה כל תרומתו ושללא ניטלה כל תרומתו, ואשמועינן דמשכח"ל חיוז תרומה מלבד חיוז התרומה מעשר שבו, ומתפרש דזימנין שתרומתו דהיינו תרומה מעשר שבו הוא כל תרומתו, וזימנין שאינו כל תרומתו, וכדמפרשינן לחלק בין ניטלה בשבליים לבין ניטלה בכרי. (שבת קכ"ו ז').

שם לא נריכא שהקדימו בשבלין, מש"פ רש"י שהקדימו כדי לחסוך תרומה גדולה, ז"ע דהא השתא הוא דאחי לאשמועינן דמיפטר מתרומה גדולה, ועוד דל"ל לעבור על איסור מקדים [אם איכא גם בשבליים], כשיכול לפוטרו בחטה אחת, ובפשוטו איירינן כשאירע שהקדים בשבליים ע"י טעות וכיו"ב.

שם ונטלה ממנו תרומה מעשר ולא נטלה ממנו תרומה גדולה כו', לשון זה משמע קצת דגם לאחר שהקדים למעשר ראשון בשבליים אכתי היה

העירוב, [אבל מרן זללה"ה בסימן ז' סק"ל כתב דלא מהני כה"ג], וכש"כ אם חשבו שיטמא כעירוב, והיינו דקטן גובה את העירוב דמעשה קוף קעציד לכנס פת של כל אחד מהשכנים למקום אחד, ומה שאמרו בגיטין ס"ד שאני שיתופי מבואות דרבנן, התם איירי שזוכה בפת של אחרים בשביל אנשי המבוי, משא"כ בעירובי תחומין צריך שיאמר שקונה שציתה במקום הפת, ואשמועינן מתני' דלא סגי שישלח הפת ע"י קטן ושהקטן יאמר שפלוגי יזכה שציתה במקום הפת, דקטן לאו בר שליחות, אבל אם אמר לאחר לקבלו והאחר אומר שפלוגי יזכה שציתה במקום הפת שפיר דמי, וגם סמכין שעשה כן משום דחוקה שליח עושה שליחותו.

ונראה דכש"כ אם המערב עצמו יאמר לאחר שהגיע הפת למקום העירוב שהוא קונה שציתה במקום הפת דשפיר דמי, וכמש"כ תו' מעילה כ"א א' ע"ש, וה"ה אם היה מונח שם פתו שלא לשם עירוב, דשפיר יכול לומר דמעשה ישמש כעירוב והוא קונה שציתה במקום הפת, וכמשה"ק הרשב"א על התו' במעילה שם שפירשו דעומד ורואהו שמיני במקום שחפץ לשבות, והוא אומר במקומו שהפת שהניח הפיל ישמש כעירוב, דא"כ מאי קעציד הפיל, ועיין בריטב"א שכתב ליישב, ובאמת שפיר ראוי שימעהו כשנעשה חפצו בשליחותו ע"י החש"ו אף שאין זה דין שליחות, ואפשר לפרש דהיינו דקמשי התם במעילה, ומייתי דזימנין שהפיל עושה לאדם חפצו וכש"כ חש"ו, וזו נראה כונת הריטב"א.

ודעת הרשב"א דגם בעירובי חצירות צריך שיכוונו להשתתף לשם עירובי חצירות, והא דמהני קטן, הוא משום שהקילו בשיתופי מבואות דרבנן בדעת אחרת מקנה, עיין לקמן מ"ט א' שם הובא לשונו בזה בעצה"ק, אבל בעירובי תחומין דליכא דעת אחרת מקנה לא מהני, עיין בחדושי כאן.

מה שפרש"י דטעמא דשולח ביד חש"ו אינו עירוב הוא משום דלא אלימי למיקני שציתה, הוא מוכרח בסוגיא דכיון דמוקמינן לסיפא בעומד ורואהו, ע"כ דרישא אף בעומד ורואהו אינו עירוב, וא"כ ליכא טעמא דלא מיהמני, וע"כ טעמא משום דלא אלימי למיקני שציתה, וז"ע בתוד"ה כאן שכתבו לנטות מפרש"י, והא דחניא במעילה דנתנו על הקוף עירובו עירוב פירשו בתו' שם דמיירי

[ויש לדון אם גם בתרומה זו מן המעשר יהא נוהג עין יפה ורעה וצינונית דתרומה], וז"ע.

שם וקמ"ל דאין החומש מעכב, מש"כ תו' דא"י ד' בה' פריק וחומש מעכב, נקט מעשר שני אגב מעשר ראשון ז"ע, דמה ענין זה לזה התם בהקדימו בשבילים, אבל י"ל דנקטו אגב דבעי למיתני בסיפא בלא נפדה כהלכתו, נקט רישא בנפדה, א"נ אגב הקדש, ועי' ב"מ נ"ד א' דבהקדש לכו"ע בשבת אין החומש מעכב, אבל ז"ע לפרש דנפדו דהקדש בלא חומש ובמעשר שני בחומש, א"נ שמא אי חומש מעכב תתפרש מתני' בחילל שיה מנה על פרוטה וקמ"ל דחילל כדשמואל.

שם אבל לא בטבל פשיטא ל"ז בטבל טבול מדרבנן כו', יעויין בתו' לעיל ל' ב' ד"ה ולפרש דאע"ג דיכול להפריש בין השמשות לרבי מ"מ פריך פשיטא דמרישא דדמאי שמעינן לה דדוקא דמאי אבל טבל לא, וטעמא משום דכל דהשתא אינו ראוי לשום אדם לא מהני הואיל דמאי לתקן, ולפ"ז כד משני בטבל דרבנן, ז"ל דכל היכא דשנינו דשרי בדמאי יש מקום לומר דה"ה בעצץ שאינו נקוב, ולכך איצטריך לאשמועינן.

שם ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו פשיטא כו', ה"נ איכא למיפריך כמשה"ק תו' הג"ל דמאי פשיטא הא יכול לחללן בין השמשות לרבי, ויש לתרץ דמרישא שמעינן לה דדוקא נפדו, א"נ דמהא דלא בטבל כבר שמעינן דמה דלא חזי לשום אדם לא מהני הואיל, ודכוותה מעשר שני והקדש שלא נפדו.

שם מעשר שפדאו ע"ג אסימון כו', יעוי' בתו' שבת קכ"ח א' ונראה דכונתם דבגמ' נקטו אסימון לרבותא, אבל ממתני' אין ראיה דבא למעט אסימון, דהא נקט נמי הקדש דכו"ע מודו שאין פודין בקרקעות, ועיקרה דמתני' לאשמועינן שיש דינים בפדיון ואע"ג דנפדו אם לא נפדו כהלכתן בלא נפדו חשיב. (שבת קכ"ח א').

מתני' השולח עירובו ביד חש"ו כו' אינו עירוב ואם אמר לאחר כו', עיין מש"כ לקמן מ"ט א' דבעירובי חצירות נשאר הפת של הנותן, אלא שצריך שלא יקפיד אם יאכלוהו אחד מהשכנים, ומשמע מפרש"י שאם נודמן שיש לכל אחד מהשכנים פת בצית ראובן, א"ז לערב שזה כבר

— נדפס בספר מעילה —

שם נתנו ע"ג הקוף והוליו כו', צמו' פירשו
צעומד ורואהו ואמר שיזכה לו עירוב,
ומשמע דבעי הנחה לשם עירוב, דאל"ה מה ענין
לקוף בכאן, לא יהא חלל שיש לו שם פת ואומר
עכשיו שיהא לעירוב, וכ"מ בעירובין ל"א ב' דקתני
דאין זה עירוב חלל באמר לאחר לקבלו, ומיתוקם
צעומד ורואהו, אלמא דאע"ג דעומד ורואהו מ"מ
בעי אחר שיקבל ויניח לשם עירוב, ולמש"כ תו'
כאן דסגי שצעה"כ יאמר אף שהוליו הקוף ז"ל
דכל שהונח ע"י השתדלות הצעלים לשם עירוב סגי,
ואף אם הונח בכח שני וכיו"צ וה"נ ע"י קוף,
ודוחק דקוף אדעתא דנפשיה יש לחשוב, ולפי
סוגיא דעירובין באמת לא מהני צעומד ורואהו
אח"כ שלוחו מקבל ממנו, ואם נפרש כן גם ברייתא
דבסוגיין, ז"ל לפ"ז דר"י לא מיתני חלל דלפעמים
אף לאו בני שליחות עבדי שליחות ולדוגמא בעלמא
נקטי' ולאפוקי מדר"א דבניחא ליה סגי, קאמר
דבעי שיעשרו על פיו חלל דאף בקוף סגי. — אם
אדם מזכה לחצירו פת שצדקותו לשם עירוב י"ל
דכהנחה חשיב, דמה שמוכה לו חשיב כהנחה, וכעין
דאמרינן גיטין ע"ז ב' ותחיל איהי ותיחוד ותפתח
כו' דהקנאת מקום הגט חשיב כנתינה ולא הוא טלי
גיטך מע"ג קרקע, וכו"מ צבה"ל סי' תי"ג ד"ה
וכל, אח"כ נימא דמה שהניחו בתחלה לעירוב
לעצמו עדיף. (מעילה כ"א א').

ל"ב א' בשל סופרים חזקה שליח עושה
שליחותו, יש לעיין מאי איריא משום
חזקה דעושה שליחותו, תיפ"ל דגם בספק, ספיקא
דרבנן לקולא, וי"ל דנפ"מ במידי דאית ליה חזקת
איסור, וה"נ בעירוב ספק אם האחר קיבל מיניה
לא הוא עירוב, וכמ"ש בשו"ע סימן שצ"ד, וסימן
ת"ט ס"ו, אח"כ ראיתי בזה במל"מ פ"ד מהלכות
בכורות ה"א ע"ש.

שם ומעשרן דמאי כו', נראה דאם בעל הפירות
דעתו לעשרן אינו מסכים שיקנה המלקט את
הפירות חלל לאחר שיעשרן, וחשיבי הפירות של
בעל הבית בשעה שמעשרן, וגם חשיבי צדקותו
כיון שהמלקט אין דעתו לגזול, ולכך לא פשטינן
מהא דתורס משלו על של חצירו אין צריך דעת.
(פרומות ס"ד ס"ק ט"ו).

צעומד ורואהו, והצעלים המשלח אומר צעמנו
שהפת הזה יקנה לו שציתה, וק"ק מה אחי
לאשמועינן, ושמא ס"ד דצריך שיהא הוא או שלוחו
במקום עירובו בשעה שמתנה לקנות שם שציתה,
או שמא ס"ד דבעי הנחה לשם עירוב, וזה דלא
כמו שנקטנו צמעילה שם (הועתק להלן) דבעי
הנחה לשם עירוב. — עיין עוד מש"כ לקמן מ"ט
א' ד"ה מש"פ.

והנה שיעורא דמתני' הוא דהשולח עירובו ציד
פקח הוי עירוב, והשליח אומר דבעירוב זה
יקנה המשלח שציתה במקום זה של העירוב,
דאפשר למיקני שציתה ע"י שליח, וצבה"ג שנותן
צעמנו את העירוב ליד השליח לכו"ע אמרינן חזקה
שליח עושה שליחותו עכ"פ דדרבנן כעירוב, [תו']
דסתמא אם לא יעשה שליחותו יחזור למשלח, אבל
צמו' הר"פ כתב דסתם שליח חוזר למשלח ואומר
שעשה שליחותו, משא"כ זה שצריך לקבל מן החש"ו
אינו עתיד לחזור למשלח וצ"ע, אבל השולח עירובו
ציד חש"ו אינו עירוב דלא אלימי למיקני שציתה
וגם חיישינן דלא ממטי ליה, ואם אמר לאחר לקבל
הימנו, ורואה שהחש"ו הגיע למקום שהאחר נמצא,
אע"פ שלא ראה שנתנו להאחר או שהאחר נטל
מידי, וכמ"ש צבה"ל סימן ת"ט ס"ח, וכ"ה גם
באו"ז בתשובות סימן תשמ"ט, אפ"ה אמרינן
חזקה שליח עושה שליחותו והוי עירוב, ואם שלח
עירובו ציד חש"ו שניחוהו במקום פלוני ועומד
ורואה שהניחוהו, הרי הוא אומר שיקנה לו שציתה
במקום העירוב ושפיר דמי, והיינו ברייתא
דמעילה, ועי' צמו' הר"פ בסוגיין, ובאו"ז הנ"ל,
[ומש"כ שם עוד דצמעילה מייירי במחמר אחריו
צ"ע אח"כ מאי למימרא].

גמ' דתניא נתנו לפיל והוליו לקוף והוליו אין
זה עירוב כו', יש לדעת מאי קמ"ל, הרי אם
יאמר המשלח לאחר שהניחו העירוב שישמש לו
כעירוב, הרי שפיר דמי כמ"ש תו' מעילה שם,
ואם לאשמועינן דצריך דיבור שקונה צו שציתה,
הו"ל לאשמועינן רבותא טפי צהניח צעמנו
בשתיקה, ואפשר דאשמועינן דגם אם אמר בשעה
שנותן העירוב על הפיל שכשיגיע למקום פלוני
ישמש לו כעירוב נמי לא מהני, דצריך שתהא
אמירתו בשעה שהעירוב כבר מונח במקומו, וצ"ע
בזה.

לדבר עזירה שיודע שיעשה את שליחותו דמהני, והכא עדיף וי"ל דגם החולקים שם יודו כאן, וגם לעולם יש לחשוב את השליח כשוגג ולדעת רש"י ותו' הרי יש שליח לדבר עזירה כשהשליח הוא שוגג. (קדושין מ"ג א').

שם ע"כ לא פליגי אלא דמר סבר נחשדו ומ"ס לא נחשדו אצל כו"ע חזקה שליח עושה שליחותו, יש לתמוה מה ענין שליח עושה שליחותו לכאן, הרי לכו"ע אסור למכור טבל כמבואר פ"ג דדמאי ושם פ"ה מ"ח ופ"ה דמעשרות מ"ג, וא"כ חייב לעשר מן הדין, ואם נריך מוקף יש לחייבו להביא טבלו בסמוך ולתרום מן המוקף, ועו"ק דרש"ג סבר דמוטב ליעבד ע"ה איסורא רבא ואיהו אפילו איסורא קלילא לא ליעבד, והרי איסורא רבא עביד שמוכר או נותן טבל, ופשיטא דקיל טפי לעשורי שלא מן המוקף מלמכור טבל לע"ה שיש בו משום ולפני עור, ואילו מוקף שרינן משום צורך שבת לעשר שלא מן המוקף כדאמר יבמות ז"ג.

וצ"ל דהא דאסרינן למכור טבל אפילו במחזור היינו לחשוד שאינו נאמן על המעשרות כי ההיא דמעשרות פ"ה מ"ג, אצל לע"ה אין אסור למכור אלא פירות שכבר נטבלו למעשרות, אצל במחזור שרי, דרוב ע"ה מעשרין הן, [עיין חו"צ שביעית ס"ד סק"ה], ומן הדין חייב המלקט לעשר, [וכמו דרישא שלא קבע לו מדה, דמעשרן ודאי], אלא דכיון דבעל התאנה לא אמר לו לעשר הוי כאילו בעל התאנה אמר למלקט שהוא יעשר עליו [משלו על של חצירן], ואם אמרינן דמותר למלקט לאכול על סמך שהבעה"צ יעשר, ש"מ דחזקה שליח עושה שליחותו, ודחינן דמ"מ הכא חיוציה דבעה"צ לעשר חמיר טפי משליח דעלמא דחזקה על חצר שאינו מוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן, [והא דרש"ג עיין להלן], [וק"ק הלא אלו התאנים זכה בהן המלקט קודם מירות, והיכן פשוט לן שיהא לבעה"צ תאנים כיו"צ בחיוב של לקוח קודם מירות שיוכל לעשר מהן על אלו].

שם אילימא דקאמר לע"ה חצריה מעשרן דמאי מי ציית, פרש"י הרי ע"ה חצריה מהימן ליה טפי מינך, ר"ל דבעה"צ דחשנין ליה כאילו אמר שהוא יעשר נאמן עליה דע"ה, ומעשרן דמאי

שם אמר רבי נראין דברי מדברי אבא כו' ולא יאכילו לע"ה טבלים, מבואר דסבירא ליה לרבי דמותר לעשר שלא מן המוקף למנוע מכשול, ופסק כן הרמב"ם בפ"י מהלכות מעשר ה"י, ונראה דה"נ צדיחו של אדם דאשתו וצ"צ מעשרין, אם נדון לשלא מן המוקף צדין אין שליח לדבר עזירה, עלול הדבר להביא לידי מכשול, דלאו כו"ע בקיאינן בהלכות מוקף, ולכן אין כאן עזירה, וגם לפי ההוא רוב הדברים קרוב שכבר הופרש מהם ח"ג, וגם בספק נדדנו בספר חלה ס"ה סק"ו דא"צ מוקף, ולדעת הקצ"ח וכן הביא בפ"ת אה"ע סי' קי"ט סק"ו בשם הג"מ, הרי בעשה שליח סתם והשליח הפריש שלא מן המוקף לא בטלה שליחותו, דלא גרע שלא מן המוקף מגט בע"ב, ולהפוסקים כרבינא [עי' פ"ת סי' קפ"ג סק"ג, ויש להוסיף הרא"מ שהביא הגרע"א ז"ל שם בגליון, וכן הריטב"א שכתב דרבינא ור"ס לא פליגי והביא כן בשם רבותנו, וכן פשטא דדברי הרמ"א שם], הרי לדעת הרמב"ן והרש"א והר"ן והריטב"א קרוב הדבר דשליח לענין מוקף חשיב כלאו בר חיובא ויש בו שליח לדבר עזירה, והרי אשכחן קולא מדאורייתא להפריש שלא מן המוקף בע"ש כדאמר יבמות ז"ג, וגם מעשר בזמן הזה דרבנן ואז"ל בפירות וירק, ובמהרי"ט נסתפק אם באיסור דרבנן אמרינן אין שליח לדבר עזירה הביאו הגרע"א ז"ל בשו"ע שם, ועי' במל"מ פ"ג מהלכות רואח ה"ב, ובשעה"מ פ"ו מה' יו"ט ה"ט, והגרע"א ז"ל בנדפס מכת"י תמך לומר דדברבנן לימא ממ"ש הריטב"א בסוגיא דב"מ דאיירי בחד עברא דנהרא, אע"ג דגם בחד עברא דנהרא מיתסר מדרבנן, וגם אע"ג דפשטא דמילתא דבאין שליח לדבר עזירה בטלה השליחות וכהנו"צ וכן נקט מרן זללה"ה, מ"מ יש חולקים בזה עי' פ"ת אה"ע סי' קי"ט סק"ו, ובנתה"מ סי' קפ"ג סק"א, ובמנחת ברוך סוף סי' כ', וכן ההיא דקדושין נ"א דזכתה אחת מהן כלכלה דפירות שביעית ע"י כולן, נמי מוכח דהשליחות קיימת, דגם הלוקח בכלל האיסור סחורה כמ"ש בחו"צ שביעית ס"ז סק"ו, [עי' צנו"צ שם], ומ"ש בקצ"ח סי' קפ"ג דהוי כשותפין אין נראה דאין כאן שום שותפות אלא שזוכה לעצמה חלק וזוכה לחצירתה חלק, ועי' בסימן שפ"ח סט"ו בשליח

בא"ד ודרב שמעיה נמי איכא למימר כו' אללא ליישב דברי רב כו' אע"ג דמקוה לפנינו דילמא פשע ולא טביל כו', ר"ל דהתם חזין דלא סמכין על עזמו שהוא יטבול אע"ג דפסחו תלוי בך, כש"כ שלא נסמוך ששלוחו יקריב קרבנותיו, והיה ראוי לומר דכשם שאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ עד שיטבול, ה"נ לא נשחוט וזורק על מחוסר כפורים עד שיקריב קרבנותיו, ומשני רב שמעי' דמשום דחזקה דאין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבסופר, לפיכך עדיף ושוחטין וזורקין עליו, וטעמא דחיישין התם דילמא פשע ולא טביל וכן שמא לא יקריב קרבנותיו אי לאו דרב שמעיה, י"ל דהוא משום דאפשר להקדים ולטבול ולהקריב, וא"כ לסמוך שיעשה אח"כ, ועי' רש"ש, אח"כ ראיתי במל"מ פ"ד מהלכות בכורות ה"א שכבר כ"כ.

ל"ב ב' מתני' נתנו זבילין למעלה מ"ט כו' נתנו צבור אפילו עמוק מאה אמה עירובו עירוב, בגמ' מוקמינן רישא דזבילין בעומד ברשות הרבים ולכך למעלה מעשרה אין עירובו עירוב דמטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים, והא דבור מוקמינן בעומד בכרמלית ורבי היא, ויש לתמוה דא"כ אין חילוק בין זבילין לבור אללא בין רשות הרבים לכרמלית וזבילין גופיה הו"ל לאיפלוגי, וכבר תמה כן התו"ט, ובתו"ח שם בשם הגר"א כתב ליישב דלמסקנא גם הא דזבילין איירי בכרמלית ומשום דתרי שבותים לא שרי רבי בין השמשות, וזבילין איכא גם משום משתמש זבילין וגם משום שמטלטל מרשות היחיד לכרמלית, משא"כ צבור, והדברים תמוהים דהיכן מנינו דהדרו בגמ' מהא דאוקמו לזבילין בעומד ברשות הרבים, והרי אמרו בגמ' דקבעוהו בגמ', וכן אר"נ אמר שמואל כמימרא דפ"ע דזבילין העומד ברשות הרבים עסקינן, וכן זהא דאוקמוה לזבילין ברשות הרבים מצוה דגם בתרי שבותים שרי רבי בין השמשות, וכמו שתמה הגרע"א על הרע"ב במשנה דמגדל, וגם מזה לא מנאנו דהדרו בגמ'.

אבל הר"ן כתב לתרץ דאמי לאשמועינן דזבילין אע"ג דזבילין שגובה עשרה הו"ל רשות היחיד מ"מ למטה מעשרה הו"ל כרמלית, ושרי גם בעומד ברשות הרבים, משא"כ צבור דכל שיש בו עומק עשרה הרי כולו רשות היחיד וכדאמר

דאמרין הוא משום דבעה"ב הוא ע"ה ואינו נאמן, והיינו שאינו נאמן לחצר, אבל לע"ה שפיר נאמן.

שם אמר רבינא רישא דבע"ה שאמר לחצר סיפא בחצר שאמר לע"ה כו', נראה דלאו כללא הוא אס"ה יודע דין מוקף או לא, וצרישא מעשרן דמאי כי שמא הע"ה לא יודע דין מוקף ועישר עליהן ממק"א, וסיפא ס"ל לרבי דיש לחוש שהע"ה לא יודע דין מוקף ויסמוך על בעה"ב, הלכך יש לבעה"ב לעשר עליהן שלא מן המוקף, ורשב"ג סבר דכיון דאיכא דין מוקף, הר"ז כאילו אמר בעה"ב למלקט שלא יעשר עליו, וכמו צרישא שלא פירש לו כמה ילקט דאמרין דיודע הע"ה שלא יעשר עליו ומעשר ודאי, וה"נ יש לו לע"ה לדעת דאיכא דין מוקף ולעשרן ודאי, וכן החצר השומע.

תוד"ה ר"ש ואור"י דמכל זה אין ראיה דר"ש נמי לית ליה חזקה שליש עושה שליחותו אללא במקום שאס לא יעשה שליחותו יבא המשלח לידי עבירה כו', לפ"ז נראה דאף בדרבנן לא אמרינן חזקה שליש עושה שליחותו אללא בכה"ג שהמשלח עלול לצא לידי מכשול, דאם רב ששת איירי רק בכה"ג, ה"נ ר"נ לא איירי אללא בכה"ג. ולפ"ז הא דחיישין בחולין י"ב א' שמא אחר שחט או תרם הוא משום דהתם ליכא כלל חזקה דעושה שליחותו כיון דאין כאן חשש מכשול, ואין כאן אללא מנא תרום ולא סגי בהכי להתיר, ולפ"ז בגוונא שיש חשש מכשול כגון שהיה צריך להפריש רק חטה אחת, או יותר מאחד ממאה, ולאצדו, באופן שבעה"ב לא יכול לדעת אם הפריש או לא, דבכה"ג איכא לחזקה דעושה שליחותו, אללא דלא סגי בהכי למידי דאורייתא, יש מקום לדון אם מנא תרום כגון שהונח היותר מאחד ממאה בצדו, או שהיה רשום עליו שהוא תרומה, דיהא סגי בהכי גם במידי דאורייתא גם לר"ג, דחששא דשמא תרם אחר חששא רחוקה היא דלית לן לחוש לה, והכי מסתברא, ודוקא לפירוש ר"ת דגם במנא שחוט ומנא תרום איתא לחזקה דשליח עושה שליחותו מוכרחים לחדש דמ"מ חיישין שמא אחר שחט או תרם, אבל לפירוש ר"י דהתם בחולין ליתא לחזקה דשליח עושה שליחותו, לית לן לחדש דבגוונא דאיתא לחזקה וגם איתא רגלים לדבר שקיים שליחותו דגם בזה נחוש לאחר.

הא מני רבי היא, אלא הדר קאמר לעולם דקאי ברשות הרבים ונתכוין לשבות למטה ורבי היא, אע"ג דכבר נתפרש דע"כ צעומד ברשות הרבים איירי, ולמש"כ י"ל דאחי לאפוקי דלא נימא דאיירי בכרמלית.

שם והא קא משתמש באילן כו', הרשב"א הקשה מאי שגא דשריין להוריד כלים מע"ג צהמה בשבת ולא חשבינן ליה כמשתמש בצעלי חיים, וה"נ ליטול עירובו, ובר"ן כתב דהתם משום נער צעלי חיים שריין, וחזר והקשה ע"ד, ולכאורה היה מקום לומר דבאילן דאיסור השימוש בו משום שמה יתלוש כדאמר ביצה ל"ו ז', גזרו גם ליטול מן האילן דגם בשימוש זה איכא למיחש שמה יתלוש, משא"כ בצעלי חיים דהגזירה היא שאין רוכזין שמה יתחוך זמורה להנהיגה, בזה לא גזרו ליטול ממנה, וכבר כ"כ בשבת קנ"ג א' (הועתק להלן).

— מדפס בספר שבת —

ברשב"א הקשה מאי שגא דבאילן אסריין להוריד ממנו, וצבהמה שרי, והא תרוייהו כי הדדי נינהו דאסרו להשתמש בהן, ומבואר דפשיטא ליה דמתני' שריותא אשמועינן אף במי שלא החשיך לו דרך, וטעמא משום דכיון שכבר הגיע לאחר שבעיר תו לית לן להחיר לו כלום, וע"כ דלכו"ע נמי שרי, וכ"מ בגמ' קנ"ד ז' דבכל צהמה טעונה שריין, ובפשוטו י"ל דבאילן דהגזירה משום שמה יתלוש כדאמר ביצה ל"ו ז', בכל שימוש איכא למיחש להכי, דזימנין דנוח לו להוריד אם יעלה, או אם יחזיק בענף, משא"כ צבהמה דהגזירה משום שמה יתחוך זמורה להנהיגה, בזה ליכא למיחש כשעוסק בפריקה, ועי' במ"א סי' של"ו סק"ז וברא"ש פ"ה ס"ז שהביא ז"ל שם, וברמב"ם פכ"א ה"ט כתב דהטעם להיתר צבהמה משום נער צעלי חיים, והיינו דמשום זה לא אסור משום משתמש בצעלי חיים, וצבה"ל סימן ש"ה סי"ח פירש כונת הרמב"ם להחיר איסור מוקצה ונדחק בדבריו. (שבת קנ"ג).

שם ורבי היא דאמר כל שהוא משום שבות, עי' מש"כ לקמן ס"ח א' ד"ה ומה, אם מותר מלאכה דאורייתא כללית יד בבין השמשות.

שם אמר רבא ל"ש אלא באילן העומד חוץ לעיצורה של עיר כו' דמתא כמאן דמליא דמיא א"ה חוץ לעיצורה של עיר נמי כיון דאמר

שבת ח' ז', ולא שרי אלא צעומד בכרמלית, ואפילו עמוק מאה אמה עירובו עירוב, [ואפשר להוסיף דסתם צור אינו מצי ברשות הרבים וסתמו כפירושו דאיירי בכרמלית], ומתפרשא מתני' נתנו באילן כו' למטה מי"ט עירובו עירוב ואפילו עומד ברשות הרבים, אבל צור לעולם אינו עירוב אלא צעומד בכרמלית ואפילו עמוק מאה אמה עירובו עירוב.

במגדל עוז פי"ד מהלכות שבת ה"ו הביא תשובת הרמב"ם לחכמי לוניל ושם כתב לפרש צור דמתניתין צור שאין בו דע"ד, ולא נתפרש דא"כ מאי פרכיין ל"ד ז' דאי קאי ברשות הרבים הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר, הרי הצור מקום פטור והו"ל הוא ועירובו במקום אחד, וכן אמאי מוקמינן לה במסקנא צור שצכרמלית ורבי היא דלא גזרו על שבות בין השמשות, הרי שפיר אחיא אף כרבנן כיון דהצור מקום פטור, או כרמלית לדעת הרמב"ם שם, [וכן צפיה"מ כתב דצור שהוא כרמלית קאמר], אלא ודאי צור שיש בו דע"ד איירי, ומה שדקדק שם מה חידוש צהא דאפילו עמוק מאה אמה, [גם לפמש"פ באין בו דע"ד לא נתפרש מה החידוש צעומקו ועי"ש], יתכן לפרש דאפילו אין לו סולם שפיר דמי, כיון דמנ"ד חילוק רשיות ליכא איסור טלטול, ומה שזריך לטרוח אינו מפסיד עירובו, ויתכן דגם במתני' ל"ד ז' אפילו גבוה מאה אמה דנמי היינו חידוש, דאע"פ שטורח רב להגיע אליו, ועי' מ"ש בזה בסומן ט"ו סק"ט.

שם נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים כו', עיין מש"כ בשבת קנ"ה א' דיני משתמש באילן.

שם אפילו עמוק מאה אמה כו', עי' מש"כ בזה לקמן ל"ד ז'.

גמ' אילימא דנתכוין לשבות למעלה הוא ועירובו במקום אחד, אפשר דקיס לגמ' דטעמא דלמעלה מעשרה אין עירובו עירוב, הוא משום דעירובו במקום אחד והוא במקום אחר, דזהו הטעם שגובה עשרה גורס, ומה"ט לא צעו לאוקמי בכרמלית דא"כ לרבי דין הוא דיהא עירובו עירוב, ואף אי בתרי שבותים לא אמר רבי, מ"מ הרי השימוש באילן גורס כמו השינוי רשות, ולגמ' משמע דרק השינוי רשות גורס, וכ"מ ק"ת בסמוך דכד פריך והא קא משתמש באילן לא משני סתם

לצור וכדרכא, ומצואר דגם סמוך לצור אהני הא דרצא, ואם כי אפשר לדחוק דמאי לעלות על סולם למעלה מי' באותן ד"א, דהו"ל מקום פטור, וליטול עירובו מן הצור, אבל ל"מ כן, ורהיטת הדברים דמקולי עירוב שנו כאן, וכשם דמערבין לישראל בתרומה אף שאינו יכול לאוכלו, ה"נ מערבין בעירוב המונח ברשות היחיד ונתכוין לשבות ברשות הרבים בזמן שמקום שציתתו כמאן דמליא דמי עד מקום עירובו, וכאילו הכל רשות היחיד, וז"ע.

ל"ג א' עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין עליו דורק ונח על גביו חייב כו', מש"כ רש"י בשבת ח' א' דכיון דלריך לרבים רשות הרבים הוא בין רחב בין קצר, בפשוטו הוא משום דלא אשכחן דבעי שיעור ד' לכיתוף, וממילא דין הוא שיהא רשות הרבים אף בפחות, וגם מכיון שלא הזכירו בגמ' שיעור רחבו משמע דאין לו שיעור, [ואף דבגמ' קתני דורק ונח על גביו חייב, ולעולם הרי בעי הנחה במקום דע"ד, אה"נ דמנ"ד זה באמת בעי דע"ד, אבל רשות הרבים הוא אף בפחות, ונפ"מ כשנתן ידו על העמוד וקיבל דחייב אף בפחות מדע"ד כיון דידו של אדם חסובה לו כדע"ד], אבל אין נראה דרש"י נתכוין לחדש דבעמוד לא בעי הנחה ע"ג מקום ד', דמגלן לחדש כן, הלא דברי עולא לא נאמרו דדין הנחה ע"ג מקום ד', ושפיר מתפרש בשיש בו דע"ד, וברש"י לא נזכר דהא דעולא איירי בקצר, ובזה נמי ניחא מש"כ רש"י שבת ז"א ב' רחב ד' וכמו שז"ין הגרע"א ז"ל דהתם פרכין אמאי פטור, וע"כ בדאית ביה דע"ד.

ובן הרמב"ם בפ"ד ה"ח לא העתיק דורק ונח על גביו חייב, אלא כתב סתם דהוי כרשות הרבים ואין משגיחין במדת ארכו ורחבו, והיינו נמי בעיקר הדין דהוי רשות הרבים, ונפקא מינה דהמעביר דרך עליו משלים שטחו לד' אמות, וכן אם נתן אדם ידו על העמוד וקיבל חשיב הנחה ברשות הרבים במקום דע"ד, [וכן בנתן עליו טרסקל שיש בו דע"ד נמי צעין לדין זה שאין ריך דע"ד, דטרסקל המונח אינו ראוי לכיתוף, והרי העמוד נשאר בדין אין בו דע"ד], וכן שאין לו דין מקום פטור, אבל לא איירי כלל בנידון דלענין חיוב בעי הנחה במקום דע"ד, ומתפרש בפשוטו דאף עמוד זה לא עדיף מכל הרשויות,

רצא הנותן עירובו יש לו ד"א הו"ל רשות היחיד כו', לכאורה כל נותן עירובו אינו חייב להניחו בתוך עשרה טפחים למקום שנתכוין לשבות בו, דכל מקום עולה עד לרקיע, ואם נעץ קנה גבוה מאה אמה והניח עירובו עליו שפיר דמי כדנתן ל"ד ב', ואפילו שנתכוין לשבות בקרקע, וא"כ כשנתן עירובו באילן למעלה מעשרה ונתכוין לשבות ברשות הרבים תחתיו, אם יעמיד סולם גבוה עשרה על הקרקע ויעלה עליו שפיר יכול ליטול עירובו ולאכלו כשהוא על הסולם העומד במקום שציתתו, דלמעלה מעשרה מקום פטור הוא, ומה בכך שאינו יכול ליטול עירובו כשהוא עומד על הקרקע, מ"מ יכול לשמש בעירובו במקום שציתתו, ואפשר לפרש דהיינו דאמרינן דכשנתן עירובו צעיר או בתוך הד"א של מקום שציתתו שפיר הוי עירוב אף כשאינו יכול להגיע אליו ולשמש בו אלא כשהוא למעלה מעשרה ממקום שציתתו, וקרינא ליה כמאן דמליא דמי או דעולה עד לרקיע, ומוקמינן למתני' כשהאילן שגבוה עשרה הוא חוץ לד"א של מקום שציתתו, ואם לא היה גבוה עשרה דלא הוי רשות היחיד היה יכול להציאו לתוך ד' אמות של מקום שציתתו עכ"פ כשאינו רחוק ממנו ד"א, [וז"ע ברש"י ותר' מנ"ל דגם כשרחוק יותר מד"א נמי שפיר דמי], אבל כשגבוה עשרה דהו"ל רשות היחיד אינו יכול להציאו למקום שציתתו שהוא רשות הרבים, ואף שיכול להציאו למקום גבוה עשרה ממקום שציתתו, לא מהני כשאנו בתוך ד"א שלו, ופריך דבשלמא כשהאילן זקוף אינו יכול ליטול עירובו מעליו שהוא בגובה עשרה ולהניחו בחור שבתוך עשרה דמשנטלו מן האילן הרי הוא כבר באויר רשות הרבים ונמצא שטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל השתא דמוקמינן לה בענף הנמשך יותר מד"א, הרי יכול ליטול עירובו מגובה עשרה של הענף ולהניחו על אותו ענף במקום שאינו גבוה עשרה, דהו"ל כרמלית, ומשני שהענף הוא בגובה ט' ורבים מכתפין עליו דהו"ל רשות הרבים.

ברם בדברי הראשונים ז"ל מצואר דלא פירשו כן, דלקמן ל"ד ב' הקשו בתו' וברש"א וריטב"א ור"ן מאי פרכין בצור שברשות הרבים דבנתכוין לשבות למעלה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר, ואמאי לא מוקמינן בנתכוין לשבות תוך ד"א

ברם לענין הלכה לית לן נפקותא זהא, דנראה
לדעת רש"י ותו' לית לן למיפסק כרבי,
דכיון דסתמא דס"פ צמה מדליקין ללא כוונה,
חוקי סתמא לצהדי סתמא ואין הלכה כרבי
מחזיריו, וגם סתמא דס"פ צמה מדליקין עדיפא
דאשכחן צגמ' שם אמוראי דשקלי וטרו זהא
דשלשה דברים צריך אדם לומר כו' למימריהו
בניחותא, וגם רב אשי אמריהו, ולרבי לא בעי
למימר עשרתם כיון דשרי צין השמשות, וכדדייקין
צגמ' שם לגבי ערבתם, [וצא"ח העתיק דברי רש"י
באין מעשרין את הודאי דקסבר גזרו על שבות צין
השמשות, ומ"מ הזכיר דשרי שבות ציהש"מ במקום
מנזה ול"ע].

ולדאמור מה שסתם המחבר צימן שמ"צ להתיר
שבות צין השמשות לצורך מנזה, לאו
דברי הכל היא, והראב"ד והרשב"א והריטב"א
חולקין בזה, וכן נראה לפרש"י ותו', ומסתברא
דגם דעת הרי"ף כן, ודעת המחבר הוא דעת
הרמב"ם והר"י (המוצא צטור) וה"ה והטור.

שו"ע צימן שמ"צ כל הדברים כו' צין השמשות
כו', לפי מאי דנהיגין כהגר"א אין להקל
לחשבו צין השמשות אלא שיעור ג' רבעי מיל
משנתכסה החמה מעינינו, ואע"ג דאנו מחמירים
שלא לחשוב ממש כלילה עד לאת ג' כוכבים צודאי,
וכמש"כ בחו"צ שבת ס"ו ס"ק ט"ו, מ"מ לענין
להקל אין לנו, כיון שמצואר צגמ' לשיטת הגר"א
דלאחר מכאן כבר אינו צין השמשות.

שם צמ"צ סק"א דיש דברים כו', ובכלל זה כל
מלאכות דאורייתא כללית יד, כמצואר בתו'
עירובין ל"ג א'.

טעמייהו דרבי ורבנן אפשר לפרש, דלפי דקיי"ל
ספיקא דרבנן לקולא, ס"ל לרבי דה"ה
צצין השמשות יש להתיר כל השבותים משום ספיקא
דרבנן, וכיון דספק צצין השמשות קדם לתקנת
חכמים בשבותים, ע"כ בתחלת התקנה לא גזרו על
צין השמשות, ועדיף מכל ספיקא דרבנן דהכא
היתירו מוחלט צודאי שלא גזרו עליו, ולכך יש
מקום להתיר אפילו כשקיצל עליו שבת, דכיון דבכלל
לא היתה תקנת חכמים על שבותים צין השמשות
אין לכלול זה בכלל קבלת שבת, ומיהו יותר מסתבר
לאיסור, דאם ההיתר משום ספיקא דרבנן, אין
מקום להתיר לאחר קבלת שבת שהוא כבר צמנזה

וצעי גם צו הנחה ע"ג מקום דע"ד, כמו שהקדים
הרמב"ם צפי"ג ה"א. — צמ"מ משמע שלא היה
צגירסתו מ"ש ואין משגיחין על מדת ארכו כו'.
(שבת ס"ז סק"ו ועי"ש המשך הדברים).

שם ואסור ליטלו, רש"י פירש דצצת קאמר, אצל
הריטב"א צסם הראב"ד פירש צצין השמשות
קאמר, דאע"ג דסבר רבי דקנה עירוב מ"מ ליטלו
אינו רשאי, ורק לענין עירוב הקילו לחשוב כאילו
יכול ליטלו, וצאמת לשון חכמים כל מקום שאסור
ליטלו אין עירובו עירוב, משמע דאין פלוגתא
ציניהם צאיסור ליטול לא שגא צצצת לא שגא צין
השמשות, ורק פליגי אם אפשר לערב אע"ג דאסור
ליטלו, וזה כפי' הראב"ד, דאם איתא דמודה רבי
דאם א"א ליטלו צין השמשות אין עירובו עירוב,
א"כ הו"ל לרבנן למימר כל שאסור ליטלו צצצת
אסור ליטלו צין השמשות, וכן ממה שלא נזכרו
דברי רבי אלא לענין עירוב משמע כפי' הראב"ד,
דאל"כ לא ליסתמיט צרייתא דליחתי פלוגתא רבי
וחכמים לענין עשיית כל השבותים צין השמשות,
וכן הרשב"א העתיק דברי הראב"ד.

וזו נראה גם דעת הרי"ף שהעתיק מתני' דאילן
וצור ואוקמינהו כרבי, וצס"פ צמה מדליקין
העתיק המשנה דעשרתם כו' ואין מעשרין את
הודאי, וזה דלא כרבי לפירוש רש"י, וכמו שפרש"י
שם, וכ"כ תו' לעיל ל' צ' ד"ה ולפרוש, ואם היה
דעתו ז"ל לחלק צין דבר מנזה לדבר הרשות
וכדעת הרמב"ם פכ"ד מה"ש ה"י, הו"ל לפרש,
אצל לדעת הראב"ד שפיר איתא מתני' דאין
מעשרין כרבי.

ולפרש"י ותו' נראה דלרבי שרי אף לדבר
הרשות, דהא כל מקור דברי הרמב"ם
שם לחלק צין דבר מנזה לדבר הרשות, הוא כדי
לישצ המשנה דאין מעשרין כרבי, וכמש"כ המ"מ,
וכיון דרש"י ותו' כתבו דהיה מתני' דלא כרבי
ממילא לית לן מהיכן לחדש חילוק צין דבר מנזה
לדבר הרשות, ואע"ג דאין מערבין אלא לדבר
מנזה, ובפשוטו גם טבילת כלים ועישור ודאי דבר
מנזה הוא, ובפשוטו יש לפרש דלצורך שבת קאמר
ולא לצורך מוצאי שבת, מ"מ כיון שלא נזכר צגמ'
דרבי רק לדבר מנזה קאמר ואין לנו הכרח לומר
כן, אין לנו לחדש.

ציהש"מ כדרכי, והוא שכתב רש"י דלאו רשות היחיד גמורה היא משמע אבל מדרבנן כרשות היחיד חשיב, ובגאון יעקב מ"ה צ' נתקשה מדברי רש"י הללו לדברי רש"י שם ולמש"כ מיושב, ואדרבה משמעות דברי רש"י כאן נמי מדרבנן כרשות היחיד חשיב. (ס"ה סק"ג).

תוד"ה והא דהא דמחייב בהזורק כו', עיין מש"כ בחו"צ שבת ס"א סק"ח.

תוד"ה וכלכלה עמוד גבוה י' כו', עיין מש"כ בחו"צ שבת ס"ד סק"י.

ל"ג ב' ר' ירמיה אמר שאני כלכלה הואיל ויכול לנטותה ולהציאה לחוך עשרה, יש לעיין לפ"ז אי פליגי רבנן עליה דרבי, והנידון אם איכא איסור דרבנן לנטותה, או ליטול העירוב ממנה, ונ"ע, ועי' מש"כ שבת ס"א סק"י צ.

שם איתביה רב"ש לר"פ כיצד הוא עושה מוליכו בראשון כו', לא נתפרש מאי מדמינן כשהעירוב כלכלה במקום שציתמו, אלא שהיא למעלה מעשרה וצדין חורי רשות היחיד ויכול לנטותה וליטול עירובו צהיתו עומד במקום שציתמו, לנותן עירובו צהיתו רחוק ממקום שציתמו דבמה שיכול להציאו למקום שציתמו שיחשב כעירוב, הרי צהיתו במקום שציתמו אינו יכול להגיע לעירובו ולמה יחשב כעירוב.

רש"י ד"ה והוא לאו רשות היחיד גמורה היא כו' וכי איכוון לצית דהיתרא איכוון ולא לצית דאיסורא כו', נראה דרש"י כאן אזיל לשיטתיה לקמן מ"ה צ', דיש איסור דרבנן שלא לטלטל מחוך ד"א של הנותן עירובו, לחוך, דכרשות היחיד חשיב, והכא לא איכפת לן באיסור זה כיון שאינו אלא מדרבנן, דהא בלא"ה ע"כ כרבי איתא דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו צין השמשות, דהא משתמש צאילן ומטלטל פחות פחות מד"א, ומש"כ רש"י דכי איכוון לצית דהיתרא איכוון נראה כונתו ליישב למה מועיל עירובו חוץ לד"א של שציתמו, הרי הוי כתרתי דסתרי אהדדי, שאם מכיון שזה ציתו א"כ אינו יכול להציא עירובו לשם דכרשות היחיד חשיב, ואם לאו ציתו א"כ אין כאן כונה לשציתה, לזה כתב רש"י דמכיון שיהא זה ציתו ולא רשות היחיד ממש, וסגי בהכי לכונת שציתה, וגם יכול להציא עירובו ואסור להציא עירובו אלא

שבת צודאי מדאורייתא, ורבנן סברי דכיון דצין השמשות אינו ספק במאורע, אלא הוא מנצ תמיד, ע"כ יש לחכמים בשעת תקנתם לדון ולהורות משפט צין השמשות, וכיון שכן ראוי להחמיר, דהא ספק שבת הוא, וכיון דבכל הלכות שבת יש להחמיר, אין להוציא הלכות שבת שהם מדרבנן מן הכלל, והלכך גזרו על כל השבותים צין השמשות, וחשיב ודאי דרבנן, ולדעת הרמב"ם גם לרבי גזרו על שבותים צין השמשות ולא התירו אלא לזורך מזה או בשעת הדחק, ונ"ע אם שלא בשעת הדחק הוא ממש גזירת חכמים בחומר כל תקנות חכמים, וכדמשמע לשון המשנה אין מעשרין כו', או"ד כיון דבמקום מזהו דחק התירו, אף שלא במקום דחק אינו אלא הנהגה הראויה, שאין לזלזל בצין השמשות אף לא בשבותים, אבל אינו תקנת חכמים ממש. (שבת ס"ו סק"ח ט').

שם ואי דאית ציה ארבעה כי נתנו כלכלה מאי הוי, אם הכלכלה בחוך עשרה, שפיר יכול ליטול עירובו ממנה, אף כשהיא תלויה בלמעלה מעשרה, כמבואר לקמן צ' בחירוף דר' ירמיה, וע"כ יש לפרש דמשמע לגמ' דאפילו למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב דקתני בצרייתא מתפרש שהכלכלה למעלה מעשרה, דהו"ל חורי רשות היחיד, ועי' לקמן צ' בתוד"ה ורבי.

רש"י ד"ה והוא לאו רשות היחיד גמורה היא כו' וכי איכוון לצית דהיתרא איכוון ולא לצית דאיסורא כו', נראה דרש"י כאן אזיל לשיטתיה לקמן מ"ה צ', דיש איסור דרבנן שלא לטלטל מחוך ד"א של הנותן עירובו, לחוך, דכרשות היחיד חשיב, והכא לא איכפת לן באיסור זה כיון שאינו אלא מדרבנן, דהא בלא"ה ע"כ כרבי איתא דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו צין השמשות, דהא משתמש צאילן ומטלטל פחות פחות מד"א, ומש"כ רש"י דכי איכוון לצית דהיתרא איכוון נראה כונתו ליישב למה מועיל עירובו חוץ לד"א של שציתמו, הרי הוי כתרתי דסתרי אהדדי, שאם מכיון שזה ציתו א"כ אינו יכול להציא עירובו לשם דכרשות היחיד חשיב, ואם לאו ציתו א"כ אין כאן כונה לשציתה, לזה כתב רש"י דמכיון שיהא זה ציתו ולא רשות היחיד ממש, וסגי בהכי לכונת שציתה, וגם יכול להציא עירובו ואסור להציא עירובו אלא

לכך שפיר דמי נמצא בשבת משום דרגיל הוא שימצאוהו, וא"כ ק"ו כשהוא במקומו אלא ששבת היכן דודאי מצוי הוא שזכר.

עוד כתב הרשב"א לדקדק דמדקאמר ר"א אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו עירוב, משמע דלר"ך שידע בצירור שהמפתח במקומו, אבל אם הוא ספק אם נמצא במקומו אינו עירוב, וש"מ דס"ל ספק עירוב פסול וכר"מ ור"י ל"ה א', ונראה דפשטא דמתני' מתפרש שצידוע שנאצד המפתח קודם צין השמשות, והרי לת"ק דמכשיר ודאי כן הוא דלא צידוע שנאצד קודם צין השמשות הר"ז עירוב לכל אוקימתי דגמ', ודכוותה נמי איירי ר"א, ומתפרש אם אינו יודע שהיה המפתח צין השמשות במקומו שאפשר להגיע צו למגדל, והר"ז כספק אם הניח עירובו בתוך התחום או חוץ לתחום, דכיון דצידוע שנאצד קודם צין השמשות הרי נחבטלה הנחתו, ודיינין אם המפתח נאצד במקום שאפשר לשמש צו למגדל, וחשיב כהניח עירוב, או שהוא במקום שא"א להגיע צו למגדל וחשיב כלא הניח, ובספק כי האי י"ל דגם ר"י ור"ש פוסלין, וכמו בספק תרומה טהורה ספק טמאה ל"ו א', ובש"ע סימן שצ"ד ס"א וסימן ת"ט ס"ו, שו"ר בגאון יעקב שכבר העיר בזה.

שם ואצד המפתח כו', א"ה, בזה דפשיטא לן דאסור לשבור המגדל ראיתי להעתיק מ"ש בזה בחו"צ שבת. קמ"ו א' מתני' שובר אדם את החצית לאכול הימנה גרוגרות כו', נראה דיש לדקדק ממתני' דדוקא לאכול הימנה גרוגרות שרי, אבל חצית ריקה אסור, ויש לפרש הטעם משום דהכלי בטל לגבי הפירות וכאילו אין כאן עסק אלא בהוצאת הפירות, שאינו יכול להוציאם אלא"כ ישבור החצית, ואין דעתו כלל על הכלי, וכמו חותלות של תמרים שלא נעשו מעולם לשמש אלא לתמרים אלו ועם הוצאת התמרים מפקיע וחותר, וה"נ יש חציות שאין דעתו עליהם אלא לשימוש זה ואח"כ שוברו וחורקו, הלכך בכה"ג לא גזרו חכמים שמא יתכוין לעשות כלי ולא חשבוהו כסותר, והתירו לשבור החצית, וכן בחידושים הנדמ"ח ע"ש הר"ן כתב דהר"ז כמשבר קליפי אגוזים ורמונים, ועי' שו"ע סי' שי"ד ס"ח, אבל כלי שאינו מיועד לפירות אפילו אם יש צו פירות אסור לשבור, דכל מעשיו מתיחסים לכלי ולא התירו לשבור כלים

מדרכנן חשבינן לד"א שלו כרשות היחיד ואסור להביא עירובו אלא צין השמשות כדרכי, וזהו שכתב רש"י דלאו רשות היחיד גמורה היא משמע אבל מדרכנן כרשות היחיד חשיב, ובגאון יעקב כאן נתקשה מדברי רש"י הללו לדברי רש"י כאן ולמש"כ מיושב, ואדרבה משמעות דברי רש"י שם נמי מדרכנן כרשות היחיד חשיב. (ס"ה סק"ג).

ל"ד א' אמאי נימא כיון דאי בעי אמטויי מצי ממטי ליה אע"ג דלא אמטייה כמאן דאמטייה דמי, צריך להצין מאי מהני המזון שתי סעודות שציתו לקבוע שציתו במרחק כאלפיים אמה צומן שאין צדעתו להציאן שם כלל, (סוגיא זו דדף ל"ג ל"ד לא זכינו ליישב הדברים על הל"ב, והננו בתפלה להאיר עינינו).

ל"ד ב' מתני' נתנו בראש הקנה כו' אפילו גבוה מאה אמה אמה הרי זה עירוב, יש לדעת מה חידוש איכא בגובה ק' אמה וכן צבור בעמוק ק' אמה לעיל במתני', ושמא אע"ג דטורח הוא ליטלו אפ"ה חשיב הוא ועירובו במקום אחד, ואפשר דבקנה אם צא ליטלו ע"כ צריך להושיט הקנה חוץ מן הד"א כדי שיוכל להגיע לראשו, וקמ"ל דשרי, א"נ יגביהנו למעלה מעשרה ואז יושיטנו חוץ לד"א, א"נ ינענענו והעירוב יפול, ובמחזור לרבי אליצא דר"ח ע"כ שקיל ליה בכה"ג, א"נ בסולם.

מתני' נתנו במגדל ואצד המפתח כו' רא"א אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו עירוב, ברשב"א דקדק מלישניה דר"א דאם יודע שהמפתח במקומו אפילו שבת היכן הניחו דהר"ז עירוב, והיינו מדלא אמר אם אינו יודע היכן המפתח, ולכאורה י"ל דלא הו"מ למיתני אם אינו יודע היכן המפתח, דהיה משמע שאם יודע בכל מקום שהוא הר"ז עירוב, והרי צריך שיוכל להביאו למגדל, אבל עיקר הדין יש להוכיח מהא דמשמע בגמ' דאפילו נמצא המפתח בשבת צעיר שפיר דמי לר"א כמ"ש תו' ל"ה א' ד"ה צעיר, ויהיינו דפשטא דברייתא דנמצא מתפרש לאחר צין השמשות], אע"ג דצין השמשות עדיין לא נמצא ולא היה ידוע היכן הוא, וע"כ דאם היה המפתח צין השמשות במקום שאפשר לפתוח צו את המגדל הר"ז עירוב אפילו לא ידעו הצעלים היכן הוא, ובתו' הרא"ש כתב

דקאמר בהדיא דנאצד המפתח פוסל בעירובי תחומין אלא ר"א.

שם בית שמילאהו פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת כו', חידושא דמתני' הוא דלא מיתסר משום מוקצה, אלא שנחלקו הראשונים ז"ל בטעמא דמילתא, ורהיטת הדברים דמשום אורז אין כאן, וכן לשון הרמב"ם פ"ב מה' יו"ט ה"ט בית שהוא מלא פירות מוכנים, והיינו לאפוקי אורז או גרוגרות ומוקים, ואע"ג דסתמא דמילתא כשאדם סותם בית עם פירות, ע"כ דלאורז קבעי להו, שהרי גם כשאינו סותם ומניחם בשביל להשתמש לאחר זמן היינו אורז, יש לפרש דהכא סתימת הבית כעין נעילת דלת, ואינו מסית דעת מלהשתמש בהם בכל שעה שירצה, וכשיתקן הדלת עם המנעול לבית שוב לא יטרך לפותחו, ומזה שהותרך לסותמו מוכח דעומד לשימוש ואם לא יסתום ישתמשו בו, ואין זה לאורז.

והרמב"ן במלחמות צבינה כתב בלשון אחד לפרש דהאי ונפחת דמתניתין היינו בערב יו"ט, ואשמועינן מתני' דאף בנפחת מעצמו נמי בטל ממנו שם אורז, ולפ"ז בעודו סתום תורת אורז עליו, ואם נפחת ציו"ט הרי הוא צדין אין מתחילין באורז תחלה לר"י דאית ליה מוקצה, והיינו דוקא לפירוש זה דנפחת מעיו"ט, אבל אי מפרשינן ונפחת ציו"ט, ושרינן משום דסתימת הבית אינו עושה את הפירות כמוקצה כמו שפירש רמב"ן בלשון שני, הרי ע"כ דסתימת הבית גם אינו עושה את הפירות אורז, דאל"כ אכתי ליתסרו משום מוקצה דאורז, וכן לפרש"י דלא חשיב מוקצה באורז דליבני משום דפחיתה לא מיתסרא אלא מדרבנן, נמי ע"כ דמשום אורז אין כאן.

לענין הלכה סתם המחצר צמינן תקי"ח ס"ט דאף בית צריא שנפחת נוטל ממקום הפחת, כיון שזו דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ה והר"ן והמ"מ, וצבה"ל שם כתב שלא להקל לכתחלה בזה משום דעת רש"י והרשב"א והרא"ש וצעה"מ והא"ז והמאירי שהעתיקו דברי רש"י דאירי באורז דליבני, והנה רש"י בעירובין פירש דאיתא כר"ש וסתימת הדברים שם משמע דלפ"ז א"ל לאוקמי באורז דליבני, דרש"י פירש כן מקמי דמוקמינן לה אליבא דר"מ באורז דליבני, וכן הרשב"א בעצוה"ק הביא גם דעת

בשבת, כמו שאסרו כל סותר ומקלקל, וזוהי יש ליישב סוגיא דעירובין ל"ד ב' ל"ה א' דפשיטא לגמרא דאסור לשבור המגדל, והיינו משום שהמגדל כלי צפ"ע אלא שהניח בו עירובו, וממילא אסור לשבורו, והא דרצה ור"י שם מוקמי לה משום דאין בנין וסתירה בכלים, היינו דמוקמי דאפשר ליטול הדלת וכדאמר קכ"ב ב', ורו"ש ואצ"י ורצ"א לא ניחא להו צהכי דא"כ מ"ט דר"א דלא מנאנו מאן דסבר אהל הוי דמסקינן שם בגמרא, וע"כ דאירי צדלת תקועה שא"א ליטלה, וא"כ מ"ט דרבנן, ולכך מוקמי לה בגווי אחריני, [א"נ אפשר דרצה ור"י מוקמי לה כרצי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות], וצ"ע על שרבותנו הראשונים ז"ל לא פירשו כן, ואפשר לפי דצירושלמי ע"כ לית להו האי סברה שהרי אמרו דמגדל של עץ נעשה כשבור החצית לאכול הימנה גרוגרות לכך לא ניחא להו ז"ל לחדש בזה פלוגתא חדשה בין תלמודן והירושלמי, ועדיף טפי לומר דפליגי במאי דאשכחן בגמרא דמוקמינן לה למתני' במוסקתי, ואע"ג דמוקמינן לה אליבא דר"א הא הוכיחו תו' דגם לרבנן ע"כ כן, אבל להסבירים דלרבנן באמת לא מוקמינן לה במוסקתי, וא"כ עלינו לחדש פלוגתא בין הצבלי והירושלמי, שפיר י"ל דצהא פליגי, (ועי' בערוך שהציא מפרשים דמוסקתי היינו קציעות מהודקים בתוך החצית וכ"ה בר"ח הנדמ"ח ואולי ר"ל כמש"כ), ועי' רשב"א עירובין ל"ד ב'. (שבת ס"ח סק"ט מהוה"ד).

גמ' רב ושמואל דאמרי תרויהו הכא במגדל של לבנים עסקינן ור"מ היא דאמר פוחת לכתחלה ונוטל כו', יש לעיין לפ"ז מאי שנא דנקט לפלוגתא צדצרי ר"א, הרי רבנן פליגי עליה דר"מ והו"ל למיתני דר"מ וחכ"א אס אינו יודע כו', וי"ל דיש מקום לומר דגם לחכמים דפליגי עליה דר"מ יהא עירובו עירוב, וכמו דהקילו בתוספתא לענין עירובי חצירות כמ"ש תו' ל"ה א' ד"ה חסורי, כיון שאין החסרון בגוף העירוב אלא כעין אריא הוא דרביע עליה, [ומסתברא דאם אריא רביע עליה, באופן דלא הוי כזוטו של ים דעתיד האריה לילך לדרכו והעירוב יסאר, דיהא עירובו עירוב ולא דמי לתערובת טהור וטמא ל"ו א' דהתם עכשיו שניהם אסורים], וזוהי לא אשכחן תנא

הסיט מה שצחוכס, אבל אם הם ככלי חשיב כאלו
הזו הסיט מה שצחוכס.

ונראה דיש נפקותא לדינא בין הני תרי לישני,
דענין כלי לדין אין זנין וסתירה בכלים,
י"ל שאינו תלוי כלל בדין כלי לענין טומאה, דאף
העשוי לנחת י"ל דעדיין שם כלי עליו ואין זו
משום זנין, דסו"ס לא דמי להקמת המשכן, אבל
לפי' קמא הרי מנאנו בגמרא דהא בזה תליא,
דהא רבה ור"י תלו לה בפלוגתא דרבנן ור"נ ור"ש
לענין קבלת טומאה, ונהי דאיפרכו בפירושא אבל
לא איפרכו לענין דינא ושאפיר יש לקיים דשיעור
כלי לענין טומאה הוא שיעור כלי לענין זנין,
וממילא למסקנא דלכו"ע שדה תיבה ומגדל
המחזיקים מ"ס טהורים, ה"ה דחשיבי אהל לענין
זנין, וכ"כ רש"י בסוגיין, אבל לפי' שני הרי אף
שמחזיק מ"ס בלח מ"מ אם נחשב כהיסט למה
שצחוכס עדיין שם כלי עליו, וא"כ למסקנא דלא
מנאנו פלוגתא בשיעור כלי לענין היסט למה
שצחוכס, ולעולם כל שניסט מחמת כחו חשיב היסט
אפילו באהל, א"כ י"ל דה"ה דחשיב כלי לענין זנין
וסתירה, ולא ידענו שיעור מחי נקרא אהל לענין
זנין וסתירה, אבל מ"מ מסתבר דיש כלי הנחשב
כאהל לענין זנין וסתירה, דהא מסבירא הוא דקיס
לגמרא דיש כלי דדינו כאהל, וא"כ יש לקיים כן
למסקנא נמי מסבירא, וכ"כ הרשב"א ל"ד ז' דאף
כלי המחזיק מ"ס עדיין שם כלי עליו לענין שבת,
ובשו"ע סי' שצ"ד ס"א בהגה"ה סתם דשיעורו כל
שמחזיק מ"ס, והוא מא"ז, [ועי' בתו' רי"ד שכתב
לחלק בטומאת היסט דלא בעי מיטלטל מלא וריקן
וכל שניסט טמא, עי"ש, ולפי פירושו מבואר דלאו
בשיעור מ"ס הדבר תלוי].

אף להסוברים דיש זנין וסתירה גמורה אף בכלים
ולדידהו איירי סוגיין לענין נטילת דלת המגדל
כמש"כ תו' לעיל ל"ד ז', מ"מ מבואר בגמ' דיש
כלי דדינו כאהל והיינו כקרקע ואף ליטול הדלת
אסור כדין מחובר קכ"ז ז', ונמצינו למידין לכו"ע
דיש כלי דדינו כקרקע, ונפקא מינה גס דאף ברפוי
אסור, דבמחזור אף ברפוי חייב חטאת כמש"כ מרן
זללה"ה באו"ח סימן נ' סק"י, וכן לענין שצירה
במוסתק, דהא מבואר בירושלמי דבשל אבן ליכא
לדינא דשובר את החצית, וא"כ הוא הדין לדין
בגדולה דכאהל חשיבא, ובזה"ל שם בשם א"ר בשם

הרמב"ן, והנידון בדרבנן, (והדבר בזהו במקרה
ששכחו והשאירו המנורה הנדלקת עם פתיחת
הדלת, ונראה דיש להקל שאין האוכלין שצחוכס
מוקפה, וכדעת השו"ע, ועוד דהתם עדיף, שהרי
סתמא אינו יודע בין השמשות ששכח וא"כ דעתו
לפתחו ולא אסח דעתו מיניה, ועדיף מיושב
ומנפה, ואף לר' יהודה י"ל דשרי, [ועי' תו' חולין
י"ד א'], גס ע"פ רוב יש טעדיקי למנוע הדלקת
המנורה ע"י הכנסת דבר דק בין הדלת לכפתור
המדליק). (ב"ה ל"א ז').

שם ארנב"א אמר שמואל באורא לדינא, נראה
דגם בזה אכתי אסור משום דסתרי אהל
עראי, אלא דבזה שפיר י"ל דמשום שמת יו"ט
התיר ר"מ, והיינו שנסתייעו התו' בצ"ה ד"ה אמר
מכאן דטלטול מוקפה מותר לצורך או"ג, משום
דרבנן לא פליגי בזה על ר"מ, ורק משום סתירת
אהל לא שרו לפחות לכתחלה, דאי הוי פלוגתתם
בדין טלטול מוקפה לצורך או"ג, לא הו"ל לתנא
למיטני לה בדין פוחת לכתחלה, אלא בדין טלטול
מוקפה, והדבר מפורש בגמ' ובצרייתא דבסמוך
דאמרינן הא מני ר"מ כו' מודים חכמים לר"מ
בחותמות שצקרקע כו', הרי דפלוגתתם בהלכות
סותר ולא במוקפה, וכבר כ"כ בשעה"מ. (ס).

ל"ה א' רבה ור"י דאמרי תרוייהו הכא במגדל
של עץ עסקינן כו' ומ"ס אהל הוא
כו' ומתני' במאי מוקמינן לה כו', מסתברא דא"ג
דבהא דאמרי ובפלוגתא דהני תנאי איתותבו
כדפריך אביי, מ"מ קיימו רבה ור"י במילתייהו
דפליגי במתני' אם יש זנין וסתירה בשדה תיבה
ומגדל הבאים במדה, ואביי ורבא סברי דלכו"ע יש
בהן זנין וסתירה, וכ"כ דסברי רב ושמואל, ועי'
לעיל ל"ד ז' בתוד"ה ואמאי.

שם רבה ור"י דאמרי תרוייהו הכא במגדל של
עץ עסקינן דמ"ס כלי הוא כו' ומ"ס אהל
הוא ובפלוגתא דהני תנאי כו', יעוי' בריטב"א
שפירש שתי לשונות בפלוגתתן, א. אי באמת אינס
מקבלים טומאה כשהן באין במדה, וכדאשכחן
פלוגתא בעריצה בפט"ו דכלים, ב. דלכו"ע אינס
מקבלים טומאה כיון שמחזיקין מ"ס בלח,
ופלוגתתם לענין מה שצחוכס, דאם כאהל חשיבי
הרי הם בדין דבר שכחו יפה ולא חשיב כאלו הזו

לעירוב, והדברים ל"ת, [ועי' בריטצ"א ל"ב ב' גבי קוף דמשמע דלא פירש כהראב"ד].

והנה דין נתגלגל חוץ לתחום הוא דין מחודש, שהרי אם יקנה שציתה במקום שהניח עירובו ונתכוין לקנות שם שציתה, שפיר יהא עירובו גם לאחר שנתגלגל, בחוץ תחומו, וגם יוכל להציאו למקום שציתתו ע"י טלטול פעם אחת פחות מד"א, דחוץ לתחום דמתני' היינו חוץ לתחום ממקום שהוא עומד בין השמשות, אבל הוא בחוץ תחומו של מקום עירובו, ופירשו בתו' דכיון שאם יקנה שציתה במקום שהעירוב נתגלגל, יהא דינו כיצא חוץ לתחום, שהרי ממקום שהוא עומד, הרי העירוב חוץ לתחום, ונמצא שאין לו אלא ד"א, הלכך תיקנו חכמים שלא יהא עירוב כלל, בזמן שהעירוב מונח מחוץ לתחום של המערב, ואפילו נתכוין לשבות בחוץ התחום, ולמאי דאמר רבא דהמניח עירובו יש לו ד"א, כלומר שיכול לילך ממקום עירובו אלפיים וד' אמות או ב' אמות [כפי שנתלקו הרמב"ם והראב"ד בפ"ו מהלכות עירובין הי"א], לא חשיב נתגלגל לבטל עירובו אלא כ"כ נתגלגל למרחק של יותר מאלפיים וד"א או ב' אמות ממקום עמידתו בין השמשות, כשיעור שאם יקנה שציתה במקום עירובו לא יוכל להגיע למקום שהוא עומד עכשיו בין השמשות, [ולא סגי בזה שהעירוב עכשיו יותר מאלפיים מן המקום שהמערב עומד בו בין השמשות, דאף שהוא עכשיו חוץ לתחומו, אבל הרי אם יקנה שציתה במקום העירוב יהא מקום עמידתו בחוץ התחום].

אבל במ"מ שם פשוט ליה ז"ל דאם הניח עירובו ג' אמות קודם סוף התחום ונתגלגל חוץ לתחום יותר מאמה אחת דעירובו בטל, וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה בסימן פ', ונראה דעת המ"מ וכן מטין דברי הרמב"ם שם, דא"א להניח עירוב אפילו אמה אחת חוץ מאלפיים ממקום שעומד בין השמשות, ואע"ג דכשיקנה שם שציתתו יהא לו ד"א ותהא עמידתו בחוץ תחום עירובו, לא אמרינן בכה"ג דבאין כאחד, אלא נריך שמהא מחלת שציתתו חוץ אלפיים ממקומו, ואחרי שקבע שציתתו בחוץ אלפיים ממקומו וזה בשציתתו ד"א, ולכן אפילו נתגלגל עירובו חוץ לתחום רגליו, כל שהוא בחוץ ד"א של שציתתו הר"י עירוב וכאילו לא יצא, [וכ"נ בכה"ק סו"ס י"ט], אבל יצא חוץ

רשצ"א לא כ"כ, ודברי הרשצ"א הם בעבודת הקודש ש"צ דין ז', ונראה דלמד כן דכי היכי דלר"א דצמתכוין חייב חטאת מ"מ צמותקיי ליכא גזרינן, א"כ ה"נ לדידן צגדולה צמותקיי ליכא למיגזר, ומשום סותר נמי ליכא צמותקיי כי היכי דליכא צקטנה, ומ"מ צסצרה אין הדבר מוכרע וכדחזינן צירושלמי דצשל אצן אסור אע"ג דצשל עץ מותר אף צשלימה, והירושלמי סובר דאיכא צנין צכלים כמ"ש צמלחמות ק"צ ב', וכש"כ למש"כ צחו"צ צבת סימן י"ח סק"ט דלא התירו אלא צכלי המתצטל לאוכל, וזה לא שייך צאהל ולא צמחוצר, ועי' צספר מרן זללה"ה לאו"ח סימן נ"א סק"ט.

(צבת סי' י"ח ס"ק י"ג).

מתני' נתגלגל חוץ לתחום כו', משמע דאם נתגלגל בחוץ התחום אפילו נתרחק ממקום שהניחו ונתכוין לשבות בו, שפיר דמי, וחזינן דיכול לכוין לקנות שציתה רחוק מעירובו, ומיהו י"ל דהיינו דוקא חוץ ד' אמות לד"א של שציתתו, וצחוץ לתחום ג"ז פוסל, [ובצצרה הדבר ז"ע מה שייך לקבוע עירוב צפת צמקום מסויים שהפת לעולם לא יגיע אליו], ומיהו נריך שלא יפסיק רשות הרצים אם הניחו צרשות היחיד או צכרמלית, ושלא יפסיק רשות היחיד אם הניחו צרשות הרצים, וצאופן שלא יצטרך להוליכו ד"א צרשות הרצים כגון שהוא סמוך לכרמלית, וגם שיכול להציאו צשיעור של בין השמשות עיין תו' לעיל ל"ד א' ד"ה ואמאי, ועי' צספר מרן זללה"ה סימן ק"ט ס"ק י"ח י"ט, וצבה"ל סימן ת"ט ס"ב ד"ה צמקום, וז"ע.

ובמ"מ נראה דלענין מעשה הדבר נריך תלמוד, דכינוד יתכן שיהא יושב צציתו ואומר כבר זה ישמש לי צמקום שציתה צמרחק אלף אמה מכאן, ולא יציאו שם לעולם, והוא ישמש כעירוב צמקום ההוא, [כשאין רשות הרצים צאמצע], וגם סתימת כל הפוסקים דנריך להניח העירוב צמקום שרוצה לשבות, ולא משתמיט לומר שיכול להשאיר העירוב צציתו, גם לא צשיעור מרחק של הליכה צבין השמשות, וכ"ה בתו' רי"ד ל"ג ב', וסוגיא דגמ' ל"ד א' דפרכינן דלא ליצעי לאמטויי פירש צריטצ"א צשם הראב"ד והסכים עמו גם צשם מורו דהיינו דוקא משום צציום הראשון כבר שימש הפת

התרומה, וגם ילפינן התם לאוקמי אחזקה דבר שנשתנה לפנינו לומר דרך השתא הוא דאשתני.

והנה מסקינן התם בחולין דילפינן דאוקי מילתא אחזקיה, מהא דאמרה תורה דנגעי בתים שרואה את הנגע ויוצא חוץ לבית ומסגירו, ולא חיישינן שמה צינתיים נשתנה מראהו או שהלך מקצתו, אלמא דמוקמינן ליה אחזקתו דלא נשתנה, ומטמאין את הבית אף שהיה לו חזקת טהרה, ולכאורה נראה דאם שהה הכהן מלהסגירו כמה ימים, שלא יוכל להסגירו מבלי לחזור ולראותו, דהא אם שהה שבעה ימים שהוא שיעור הסגר לראות אם נשתנה, שאם היה מסגירו מיד עם ראיתו היה מלווה עכשיו לחזור לראותו אם נשתנה, ודאי מסתברא שאינו יכול עכשיו להסגירו על מה שראה לפני שבעה, וא"כ אפשר דגם אחרי כמה ימים לא יוכל להסגירו, ולפ"ז יש לפרש דמה שמסגירו עם יציאתו הוא משום דזמן קצר לא חיישינן שנשתנה, והוא כעין רובא דאין מצוי להשתנות מיד, וא"כ מנלן דאזלינן בחר חזקה, וי"ל דנגעי בתים אינם בטבע כלל כמ"ש הרמב"ן שלהי תוריע, וא"כ אין כאן ענין של זמן, וכשם שיש לחוש שנשתנה בשהה שבעה ימים כך יש לחוש בשעה אחת, וע"כ משום דמוקמינן אחזקה. — וצנגעים ס"א סק"א כתבנו דא"א להסגיר אלא ביום ראיתו ולא מיום לחצירו, ואפי' בשעה מועטת.

בתו' חולין שם הקשו דכי היכי דצמקוה אמרינן דלא מוקמינן לה בחזקת שלימה כיון שחסר לפניך, והלכך מוקמינן לטמאים בחזקתם, דא"כ צנגע נמי כשנמצא חסר צסוף שבעה ימים דאיתרע חזקת הנגע, ואם הסגירו שלא בשעה שרואהו נימא שכבר נחסר קודם שהסגירו ונוקיס לכל הנכנסים בזמן ההסגר בחזקת טהרתו, דהסגר בטעות היה.

והנה על דיני הנגעים לא שיך למיפרך מיד, שהרי הם מפורשים בכתוב, דאמרה תורה להסגיר גם משינא מן הבית, ואף שמנפים שצסוף השבעה ילך הנגע, ומה שיש לשאול הוא דנילק מזה דגם צמקוה לא נפסלנה למפרע, והתשובה לזה דכי היכי דכשהסגיר בשעה שרואה את הנגע, אין צריפוי הנגע צסוף שבעה ימים כעין סתירה להסגר, דאדרבה זו מלאתה שלכך ניתן נגע הכרעת כדי לסגור הבית עד שבעליו יחזור בתשובה ויתרפא הנגע, ה"נ כשהסגיר את הבית כמה רגעים לאחר

לד"א של שציתמו אפילו כל שהוא אם הוא חוץ לחסום רגליו הרי צטל עירובו, וכ"נ צריטצ"א, ועי' צב"מ סימן סס"ה ס"ח צזה, וצבה"ל סימן ת"ט ס"ה צד"ה צסוף הציא פלוגתא אם הניח עירובו שלא צסוף תחמו ונתגלגל העירוב אמה אחת חוץ לחסום אם עירובו עירוב, והיה ראוי להציא דלפירוש תו' צטעמא דמתני' ראוי שיהא עירובו עירוב, כיון שאם יקבע שציתמו צמקוס עירובו יהא צתוך התחום, נומה שהציא שם מלשון הטור שלא הזכיר שהניח העירוב צסוף תחמו, אין מזה משמעות דפסוות דברי הטור מתפרשים צהניח צסוף תחמו, וכן מה שדקדק מלשון רש"י אינו מוכרע].

גמ' אמר רבא ל"ש אלא שנתגלגל חוץ לד"א כו', לשון זה מתפרש שהעירוב נתגלגל יותר מד"א, ומצואר כדעת הראצ"ד פ"ו מה' עירובין הי"א דכל שטח ד"א הוא חוץ מעמידת רגליו, והיינו או כחכמים מ"ה א' די' לו שמונה אמות כדאמר מ"ח א', או כר"י צמתני' מ"ה א' דיכול לצרור הד"א לאיזה רוח שירצה.

שם אצל נתגלגל זימנין דאחי זיקא וקא מייחי ליה כו', צ"ע דעדיפא הול"ל דצנתגלגל הרי יכול צין השמשות להציאו וכמ"ש תו', דהא צפשוטו מיידי שינא מן הד"א של שציתה, אצל עדיין לא הרחיק ד"א נוספות, וא"כ צפעס אחת פחות מד"א כבר יחזור לתחמו, וזה שרי גם צצצת וגם לצבנן, וכמו שנתקשו אמנם צמו' צטעמא דמילתא, ועי' מש"כ לעיל צדעת המ"מ.

ל"ה ב' טמא שירד לטבול ספק טבל כו' ספקו טמא, פירש ר"ש צמקאות פ"צ מ"א דאוקי גצרא צחוקת טומאה, וצחולין י' צ' דייקינן מנא הא מילתא דאמרי צבנן אוקי מילתא אחזקיה, ויש לדעת מאי שנא צצממון פשיטא לן שאין להוציא ממוחזק ולא צעינן ילפותא להכי, [עי' צ"ק מ"ו צ'], וי"ל צצממון איכא סצרא דחזקה מה שמת יד אדם שלו, ועוד דגם אם אירע דבר המספק לנו, אינו צדין להוציא מן המוחזק מכח ספק, משא"כ צטומאה וכיו"צ דליכא סצרא צהדי חזקה, ועוד דשפיר אפשר להחזיק הדבר צספק מחמת המאורע שגורם להסתפק, לכך איצטריך ילפותא דחשצינן ליה כודאי טמא מחמת חזקתו, ומציא חטאת אם נכנס למקדש ושורפינן עליו את

ראיית הנגע, נמי אמרינן דלכך ניתן הנגע כדי לסגור הבית, ואין צריפוי הנגע לאחר שזוע שום סחירה להסגור, דלכך בא הנגע מתחלה, והיינו מצפים לרפואתו, ומה שיך ללמוד מזה דמקוה שנמצא חסר אין לנו לחוש למפרע, הלא כשם שיכול היה להיות נחסר עכשיו, כך גם יכול היה להיות נחסר לאחר שמילאוהו, קיצורו של דבר דנגע הרי הופעת הנגע לשם הסגר משמש גם לומר שלא הלך קודם ההסגר, וגם רפואתו בסוף שזוע אינו מערער כלום למפרע, כי לכך יחלנו, משא"כ במקוה אין מילוי המקוה משמש כהוכחה שלא תתחסר אח"כ, והחסרון שנמצא אח"כ מערער את העבר כשם שמערער את ההווה. — ומ"מ צסרין שנמצאת פגומה ויש לתלות במפרקת או בעצמות, שפיר איכא למילף לאוקמי אחזקה מבית שנמצא הנגע חסר בסוף שצעה.

הא דאמרינן דמוקמינן למקוה על חזקתה, דאלמא שיש חזקה למקוה, אע"ג דאין לה שום דינים לעצמה, דה"נ נגע עד שלא הסגירהו נמי אין לו שום דינים ומ"מ חסדינן ליה לחזקה לומר שלא הוקטן, וממנו למידין לכל דיני חזקה, ומ"מ כיון דכל הנידון בחזקת המקוה הוא לשמש צה נגד חזקת הטמאים, י"ל דלא אלימא חזקתה כולי האי.

עוד הקשו בתו' חולין שם דמנ"ל דמוקמינן אחזקה, דילמא טימא רחמנא צספק כדין ספק טומאה צרשות היחיד, ותיירו דסתמא טימא הכתוב ואפי' יש שם הרבה אנשים דהוי רשות הרבים וגם צאין צו דעת להשאל, ונראה דאין כונתם ממש מדין ספק טומאה צרשות היחיד, דהא הנידון צכאן אס על הכהן להסגיר צכה"ג, ועד שלא הסגיר הוא ודאי טהור, ומה זה ענין לספק טומאה צרשות היחיד, אלא יש לפרש כונתם דמנ"ל לפרש דהכתוב עשאו כודאי משום דמוקמינן אחזקה, נימא דהוא ספק ורחמנא אחמיר צספק זה כשהוא צרשות היחיד, כדאשכחן שהחמירה תורה צספק טומאה צרשות היחיד, ועי' צספר מרן זללה"ה נגעים ס"ה ס"ק י"ח, וצאה"ע ס' פ"ב ס"ק י"ג.

הגרע"א ז"ל צתוספותיו הציא דצרי המל"מ פ"ד מהלכות צבורות ה"א שכתב לצדד דהא דקתני צמתני ירד לטבול דדוקא קתני, דהיינו שידוע שטבול אלא שמסופק שמה נשאר משהו ממנו

חוץ למים וכיו"ב, אצל ספק שאינו זוכר אס טבול או לא גם צטומאה קלה ספיקו לחומרא, כדאשכחן לגצי עירוב צסי' שצ"ד דספק עירוב כשר, וספק אס הנית, אינו עירוב, וצ"ע דמקור האי דינא דבעירוב ספק הנית אינו עירוב הוא מגמ' ל"ו א' דעירב צתרומה ספק טמאה ספק טהורה אינו עירוב, ופירשו שם צתו' דהיינו כשיש לפניו טמאה וטהורה ועירב צאחת מהן ואינו יודע צאיזה מהן, וא"כ מפורש לפ"ו דצטומאה קלה מקילינן טפי, דהא צשני מקואות לפניו אחת יש צה ארצעים סאה ואחת אין צה טבול צאחת מהן ואינו יודע צאיזה מהן ספיקו טהור, ועי' מש"כ שם.

שם טמא שירד לטבול ספק טבול כו', מתני' מתפרשא לא זו אף זו, לא מייצעיא ספק טבול דודאי מוקמינן ליה צחזקת טומאה, אלא אפי' טבול וספק אס טבול צארצעים סאה, וכגון שטבול צמקוה שנמדד ונמצא חסר כמו שפרש"י דאיכא חזקת המקוה, וא"נ צמקוה שלא נמדד כדאמר לקמן ל"ו א' אשמועינן דארצעים סאה הוא דאורייתא אע"פ שהוא קציעת חכמים צשיעור שכל גופו עולה צהן וכדאמרינן מנחות ק"ג צ' כל מדות חכמים כן צארצעים סאה הוא טבול צארצעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול צהן, ולא זו צלצד שספק אס יש כאן מקוה כשירה, אלא גם צאחת יש צה ארצעים סאה דאיכצע היתירא אפ"ה ספיקו טמא, אח"כ ראייתי צרשצ"א וריטצ"א שכתבו דמתני' לא זו אף זו קתני עי"ש.

מסקנת התו' כפירוש רינצ"א דהא דואפי' טבול, פירשו או שטבול ולא קאי אספק טבול דרישא, וכ"ה פשטא דמתני', וגם הרי לחומרא קתני לה ויש חידוש טפי צחד ספק, וכן פי' הרא"ש, וכן מתפרשא משנה ג', וכן מתפרשא מתני' דאפי' אכל כריתות י"ז א', וכמו שפרש"י שם, ומיהו לדינא אפשר דיש להחיר גם ספק ספיקא כי האי צטומאה קלה. (מקואות פ"ב מ"א).

שם קסבר ר"מ תחומין דאורייתא, וא"ת נהי דתחומין דאורייתא, אצל עירוב צפת פשיטא דלאו דאורייתא הוא, וכדתנן מ"ט צ' מי שצא צדרך וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר כו' צציתתי צעיקרו מהלך ממקום רגליו כו', וא"כ ה"נ כשנתכוין לצבות צמקום עירובו, הרי גם כשנתגלגל או נשרף שפיר קנה מקומו, וי"ל דמ"מ כיון

דבסתם ספק או בחד בחד מודה ר"מ דהעירוב כשר דמוקמינן ליה אחזקתיה, וכ"כ בתו' הר"פ, ולשון רש"י ומשום חדא חזקה לא מרעינן סהדי משמע כן, ומיהו סתמא דגמ' לעיל דמסיק לתרוצי לדר"מ דסבר תחומין דאורייתא, לכאורה משמע דלא מוקי למתני' דוקא בתרי ותרי, דא"כ ל"ק דר"מ אדר"מ כיון דסתם ספק עירוב גס ר"מ מכשיר, ומיהו י"ל דכיון דבטמא טומאה קלה מטהר בספק טבל אע"ג דיש לו חזקת טומאה, א"כ ה"ה בתרי ותרי נמי יטהר, ותו קשיא עליה מעירוב, וע"כ דסבר תחומין דאורייתא.

שם הכא חדא חזקה לקולא, עיין בתו' לעיל ל"ה ב' ד"ה אמר שנסתפקו אם איכא חזקה שלא עירב, ולא פירשו הטעם, ובתו' הרא"ש כתב הטעם משום דאין שום ענין בעירוב בערב שבת, הלכך לא שייך לומר שהחזקת כלל עירוב, ובתו' הר"פ [ד"ה ע"ב] כתבו הטעם משום דהנידון על העירוב אם הוא טמא או טהור, או אם היה קיים או לא, ולא שייך להועיל בנידון זה חזקת האיש שלא אירע בו דבר, וכ"כ הריטב"א בשם הרמב"ם דלעולם אזלינן בתר חזקת האיש ולא בתר חזקת הכלים שנגע בהן, וברשב"א ור"ן כתבו דכיון דבדאי עירב מצעוד יום בדבר הראוי לעירוב, כבר איתרע ליה חזקת ביתו.

שם אבל עירב בתרומה ספק טהורה ספק טמאה כו' אין זה ספק עירוב כשר, יעויין בתו' שפירשו שהיו לפנינו שני צבורין אחד טמא ואחד טהור ולקח מאחד מהן, נראה כונתם לפרש דלא איירי בכך שהוא ספק טמא, דבזה פשיטא דלא הוי עירוב כדאמר בסמוך דבעינן סעודה הראויה מצעוד יום, וזה כבר הוחלט דינו לאיסור מחמת הספק, אלא איירי בשני צבורין שאחד מהן טמא וידוע איזה הטמא ואיזה הטהור ולקח מאחד מהן, בהיותו סבור ששניהם טהורים, ואינו יודע מאיזה מהן לקח, ואם נפשך לומר דמ"מ אם אין השמשות כבר שכת מהיכן לקח כבר נקבע דינו בספק טמאה, י"ל דאיירי שבין השמשות עדיין זכר מהיכן לקח ואח"כ שכת, והרי לפנינו ספק אם עירב בטהורה או בטמאה, שו"ר שכבר כ"כ מרן זללה"ה בזה"ע ס"פ ס"ק כ"ח.

והמ"מ בפ"ו מה' עירובין הי"ג כתב לדחות ראיה הרשב"א בשבת ל"ד מכאן דא"א

דעיקר תחומין דאורייתא שפיר החמירו בכל דיניו, א"נ כיון שנתכוין לשבות בעירובו כשצטל עירובו גם בטלה כונתו, וע"כ י"ל כן דהא בידוע שנאבד עד שלא חשיכה נשאר בתחום ביתו.

שם אר"י משנתנו שהיה עליה שרץ כל בין השמשות, רש"י פירש מתחלת בין השמשות עד סופו וא"כ בודאי נטמא מצעוד יום, והדבר תימא דהא בהדיא קתני מתני' אם ספק, ואם מצעוד יום אינו עירוב, ועוד דא"כ מ"ט הוי חמר גמל ומ"ט מכשר ר"י כדפרכינן, ומאי הוי ס"ד דר' ירמיה, וכנראה דמשום כך נדחקו בתו' לפרש דרבה ור"י לפרושי לדר' ירמיה קאמרו, אבל למש"כ תו' שבת ל"ד א' דלא מכשר ר' יוסי בנאכל עירובו בין השמשות, [ועי' מהרש"א שם], או בהניח בין השמשות, יש לפרש דכל בין השמשות לאו דוקא שהתחיל מצעוד יום, אלא דוקא בבין השמשות, וממילא מובן שהספק שנפל השרץ בתחלת בין השמשות, וכבר התחילה הלילה, והוי ס"ל לר' ירמיה דגם בזה מכשיר ר' יוסי, ור"מ מטמא דלא דמי לנגע באחד בערב, דהכא כיון שבידוע שנטמא בין השמשות גרע, וגמ' פריך דר' יוסי לא מכשר בזה וכדמשמע מבריייתא דר' יוסי לקמן ל"ו א' כמ"ס תו' שם, ור' ירמיה ברייתא לא שמיע ליה, א"נ ס"ל דנטמא בין השמשות עדיף מעירב בספק טהורה ספק טמאה, שו"ר בתו' הרא"ש שפירש כמש"כ דלאו דוקא כל בין השמשות, ועי"ש שכתב דהא דפרכינן אי מכשר ר"י בזה היינו משום דברוב בין השמשות כבר היה טמא, וי"ע למה הוצרך לכך אחרי שפירש ההיא דשבת ל"ד א' בעירובי חצירות אבל בעירובי תחומין מחמירין בספק כי האי, ועי' בגליון הגרע"א ז"ל, ולפמ"ש פ' אמנם היינו דקאמר ר' ירמיה, וגם ע"ז פרכינן אי בזה לימא ר"י ספק עירוב כשר.

ל"ו א' רבא אמר התם תרי חוקי לקולא כו', בפשוטו רבא לא קאי אשינוי'א דרבה ור"י ולא מוקי למתני' בשני כתי עדים, ומש"כ רש"י אפילו יש שני כתי עדים כו' לרבותא קאמר דרבא מוקי למתני' בכל גווני בין דסתם ספק ובין בתרי ותרי, דבתרוייהו מטהר ר"מ בנגע באחד בלילה, ובתרוייהו ס"ל בעירוב דהר"ז חמר גמל, אבל בתו' הרא"ש כתב בשם הר"ש מקו"י דלכך פרש"י אוקימתא דרבא דוקא בתרי ותרי משום

לפרש מימרא דרבא דאמרו לו שנים לא וערב עלינו ועירב לאחד מצעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות ולאחד עירב עליו בין השמשות דשניהם קנו עירוב, דבעירובי תחומין קאמר, דהא חזינן הכא דספק בעירובי תחומין בטמאה או בטהורה אינו כשר, וכחז' המ"מ דהכא משום דבעינן סעודה הראויה מצעוד יום, וכדמשמע אמנם כלשון הרמב"ם, וקשה דא"כ הרי העירוב בטל בודאי ומשום דאין מערבין בספק טריפה, וא"כ אינו ענין לרישא דקתני כיצד אר"י ספק עירוב כשר כו', דהכא לאו ספק עירוב הוא.

כתב עוד המ"מ להוכיח דבספק עירוב מכשרין אף בספק הניח דומיא דבין השמשות מהא דר"ה ב"ח לעיל משני רומיא דר' יוסי אדר' יוסי צהא דמכשיר ספק עירוב ואילו ספק טבל מטומאה דרבנן קא מטמא, דשאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מה"מ, ומשמע דבתחומין דאין לה עיקר מה"מ יש להכשיר אפילו בספק דומיא דספק טבל אע"ג דאיכא חזקת טומאה, וכש"כ דיש להכשיר עירוב בבין השמשות או בעירב בספק טמאה ספק טהורה, והנה י"ל דרבא דמשני דה"ט דר"י משום דאמרינן העמד טמא על חזקתו, ואפילו במידי דלית ליה עיקר מה"מ מטמאין, אמנם פליג עליה דרשב"ח וס"ל דלא מכשרין בספק עירב כגון בבין השמשות או בתרומה ספק טמאה, ואנן קיי"ל כוותיה, אבל לפמ"ש"כ דברייתא דכינ"ד אר"י ספק עירוב כשר, ע"כ מתפרשא דספק עירב בתרומה טהורה או טמאה אין עירובו עירוב, ואף בדליכא משום דבעינן סעודה הראויה מצעוד יום, א"כ קשיא מהך ברייתא לרשב"ח, ודוחק לומר דלא שמייע ליה, וגם בגמ' לא אותבו עליה מהך ברייתא.

וראיתי בשעה"מ הלכות מקואות בכלל א' שכתב לתרץ דר"ה ב"ח מוקי למתני' דמקואות במקוה שנמדד ונמצא חסר ודלא כרבא, וצוה איכא חזקה לומר דהשתא הוא דחסר, ורק משום שיש לו עיקר מן התורה מחמירין, ובתחומין כה"ג הוי מקילינן לדון ספק עירוב כשר, אבל במקוה שלא נמדד אמנם אף בדבר שאין לו עיקר מן התורה הוי מחמירין, והיינו דספק אס' עירב בתרומה טמאה או בטהורה אין זה ספק עירוב כשר.

ויש לעיין עירב בכר של תרומה שהוא ספק טמא, אלא שהדבר עתיד להתברר משתחשך.

אם נימא דכה"ג ליכא לחסרון דבעינן סעודה הראויה מצעוד יום, עיין להלן, כיון דאיכא דידע אלא שהמערב אינו יודע, ועדיף מלישראל בתרומה ולנוזר ציין, (ונתברר אח"כ שהוא טהור), אם דיינינן ספק עירוב כשר, דיש מקום לומר דכיון דמתחלה עירב בספק, הרי תחום ביתו ותחום עירובו שוין דתרווייהו בספק נינהו וכיון דלא שייך לדון ספק עירוב כשר אחריו, דהא סתרי אהדדי, תו לא שייך לדון כאן ספק עירוב כשר והרי הוא נשאר בתחום ביתו, ויש מקום לומר דמ"מ כיון דהוא העדיף תחום עירובו על תחום ביתו, שהרי עירב, הלכך דיינינן ספק עירוב כשר על עירובו.

ואם נימא דבעירב בספק לא שייך לדון ספק עירוב כשר כיון דגם תחום ביתו בספק, י"ל דגם בגוונא דברייתא דר"י דלקח ככר משני ציבורין וא"י מאיזה מהן לקח דנמי לא שייך לדון ספק עירוב כשר, והלכך גם לרשב"ח דמוקי לטעמא דמתני' דמקואות משום דטומאה יש לה עיקר מה"מ, מ"מ לא שייך בתחומין דרבנן לדון דין ספק לקולא אלא בגוונא דמתני' דעירב בודאי וספק נתקלקל עד שלא תחשך, דצוה יש עדיפות לעירוב על פני תחום ביתו, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ מרן זללה"ה בזה"ע ס"פ ס"ק כ"ח ועי"ש עוד בסק"ה, ועי' במערכה של הגרע"א ז"ל הנדפסת בחדושים לרף ל"ח.

בדין הניח עירובו מצעוד יום ונאצד או נשרף בין השמשות, נחלקו הראשונים ז"ל דדעת תו' שבת ל"ד א' דצוה גם לר"י אינו עירוב, והטעם נראה משום דא"א להעמידו על חזקתו לומר שנאצד משתחשך, כיון שאנו יודעים מתי נאצד ושעה זו היא ספק יום, ודעת הרשב"א לקמן ע"י א' דגם בנאצד בין השמשות מוקמינן לעירוב בחזקתו, וכ"נ דעת הרא"ש שבת שם כמ"ש מהרש"א שם, וכבר ביאר הדבר צה"ל סו"ס תט"ו, דמכא חזקה אית לן להכשירו ולומר דנאצד משתחשך.

והנה קיי"ל כרבא שבת שם ולקמן שם דבין הניח מצעוד יום ונאצד בין השמשות ובין הניחו בבין השמשות ונאצד משתחשך דהוי עירוב, אלא דרוב הפוסקים ס"ל דרק בעירובי חצירות מהני, ויש לעיין צהא דמתן דספק חשיכה מערבין עירובי חצירות, דבפשוטו היינו כשלא הספיק לערב מצעוד

השמשות, ראשי לשבת הצאה לערב צבין השמשות, וה"נ באותה שבת בשתי חצירות.

שם צעא רשצ"י מר"ה היו לפניו שתי ככרות אחת טמאה ואחת טהורה ואמר ערבו לי טהורה צ"מ שהיא מהו כו', לא משמע דמיציעא ליה מהו לערב צמדומע, וצפרט דמיעקרא נקטינן בפשיטות דאס נדמעו מצעוד יום אין עירובו עירוב, וגם התם צמדמעו צטרומה טמאה יש לפרש וכמ"ס צתו' הרא"ש, וא"כ כש"כ צודאי נדמעו מצעוד יום, ואפשר דאייירי צדאיכא מאן דידע איזו הטהורה אלא שאינו לפנינו, ומיציעא ליה כיון צבין השמשות לא ידע אין כאן סעודה הראויה מצעוד יום וכדמסיק ר"ה, או לכיון דאיכא כאן טהורה שפיר הו' עירוב מידי דהוי אישראל צטרומה, וגם לכשיוודע תהא מותרת לכל, וצאמת דלמאי דמסיק צעינן סעודה הראויה מצעוד יום, מסתבר דכה"ג אינו עירוב כיון דלא מצי אכיל לה, ולא סגי צמה שהמכיר יוכל לאכלה לכשיכירה, ואם אמנם כן הרי ראוי לפרש האציעא צכה"ג.

שם היום חול ולמחר קודש מספיקא לא נחתא ליה קדושה כו', יש לפרש דאף כשצאמת צבר התחיל המחר עדיין לא נתקדש לפי שלצני אדם עדיין ספק, ולא נתכוין שיוקדש אלא צשעה שידוע לצנ"א שכבר התחיל המחר, והלכך גם אם תחלת היום קונה עירוב שפיר דמי, וכן מצואר צלשון הרצצ"א צעצוה"ק שכתב וז"ל שכל צבין השמשות שהוא ספק חול ספק קודש לא ירדה לו קדושה שהוא לא רצה שתחול עליו קדושה עד למחר הצרור ולא המסופק ולפיכך קדם זכות עירובו להקדשו עכ"ל, ויש נפקותא צזה גם צמשכיר פרה לחצירו ואמר לו היום צשכירות ומחר צשאלה מה דין של צבין השמשות, ועי' מש"כ צזה להלן.

שם צעא מינייה רצא מר"נ ככר זו היום חול כו', וז"ל הרצצ"א צעצוה"ק שער החמישי שכל צבין השמשות שהוא ספק חול ספק קדש לא ירדה לו קדושה שהוא לא רצה שתחול עליו קדושה עד למחר הצרור ולא המסופק עכ"ל, נראה דר"ל דכשאדם קובע ענין על שני ימים והדבר ידוע צבין השמשות ציניהם, יש לנו לפרש שהמחר יתחיל לאחר צבין השמשות, מכאן הסברא דמספק מוקמינן לה כדמעיקרא, ולא דוקא צהקדש אלא אף צמשאיל פרה היום ומשכיר למחר הרי השכירות מתחילה

יום, מה הדין אם ראשי לכתחלה לערב מצעוד יום צדבר שצריך לאכלו צבין השמשות, דגם זה צכלל מערב צבין השמשות ועוד עדיף דאית ליה חזקת עירוב, ולכאורה היינו דאשמועינן רצא דג"ו צכלל דמעצבין צבין השמשות.

ובנו"ב קמא יו"ד סימן ס"ה נסתפק צבאו לישראל צצ"א זה שנאכל עירובו צבין השמשות וזה שהניח עירובו צבין השמשות מהו, וכתב אמנם דממה דנקטו צגמ' דין זה צאמרו שנים לאחד משמע דגם צבאו לישראל צצ"א שרינן להו, וכ"ז שייך לדון אם לא היו מתירין לשניהם לערב כן לכתחלה, אצל למש"כ דגם לכתחלה מורין להו לערב צבין השמשות וגם לזה שעירובו יהא נאכל צבין השמשות, א"כ פשיטא דגם צבאו לישראל צצת אחת דיש להתירם, וכבר כ"כ הרמב"ן צשצת שם דאע"ג דאמרו לאחד ודמי לצאו לישראל צצת אחת אפ"ה צכה"ג לא אמרינן ממ"נ צבין השמשות ספיקא הו' ועירובין דרצנן וספיקא דרצנן לקולא, ומה"ט יש מקום לומר דמותר לאדם אחד לטלטל מצחים לאחר צשתי החצירות, דחכמים קצבו צמוחלט דמהני עירובי חצירות צבין השמשות, אצל הגרע"א ו"ל לקמן ע"ו א' כתב דאם עירבו שניהם לרוח אחת, דאין ראשי אחד להוליך עמו פירות של השני דממ"נ עירובו של אחד מהן אינו עירוב, ויש מקום לחלק צבין עירובי תחומין לעירובי חצירות צזה, דעירובי חצירות כיון דלכתחלה הקילו לערב צבין השמשות, י"ל דקצבו צמוחלט דסגי צהכי ולא צתורת ספק, גם כיון דהצעלים צצצחים וצחצירות מעורבים אין איסור לטלטל חפציהם מצית לאחר, דכל שעירבו כדין הרי הם כמעורבים, ורק צתחומין יש מקום לומר דכל אדם נידון לעצמו, ופירותיו כמוהו, וצדאיכא ממ"נ לא שרינן, והרי אין מערבין צבין השמשות, וכ"מ קצת ממה דנקט הגרע"א ו"ל לדינו צתחומין, אע"ג דלא משכח"ל אלא ציו"ט דשרי לטלטל, וגם לא אחיא אלא לפרש"י, ולא נקט למילתיה צעירובי חצירות ואליבא דכו"ע, ויותר נראה דעד כאן לא קאסר הגרע"א אלא צעירובי תחומין דצצת אחת משתמש צשני העירובין, שלו ושל חצירו, משא"כ צעירובי חצירות דצזה אחר זה מטלטל צכל חצר, וזה נראה עיקר, והרי אדם אחד שעירב צשצת זו מצעוד יום ונאכל עירובו צבין

כיון דאיסורו רק מספק חשבינן ליה כהיתירא וקנה עירוב, אבל ברש"א צעזוע"ק כתב צהדיא דרק תחלת היום קונה עירוב, וז"ע.

שם לגין טבול יום כו', אשמועינן דאדם יכול לעשות תרו"מ שיחול לאחר זמן, וגם כשהוא שבת, דהא צהכי איירינן כדנקט לה לענין עירוב, וגם אשמועינן דאף שכבר הוא מוכן להיות כולו תרו"מ, אינו נפסל בטבול, אע"ג דעדיף מחולין הטבולין לתרומה, דהכא כולו תרומה ואינו מחוסר אמירה אלא זמן, גם אשמועינן דלענין עירוב צ"ע סעודה הראויה מצעוד יום. (טבול"ס ס"ג סק"ד).

תוד"ה צמקיה דקתני ורבי יוסי מטמא כו', עיין מש"כ בדבריהם במקואות פ"ב מ"ג.

ל"א ב' דאס"ד תחלת היום קונה עירוב אי אמר עירוב לי בזה אמאי לא אמר כלום, מצואר דפשיטא לגמרא דאף שזריך קודם לחול התרומה ואח"כ יכול לזכות בזה לעירוב מ"מ שפיר דמי, ויש לעיין אמר על הטבול למעשר ראשון שיחול המעשר ראשון משתמשך וכן מיד אחריו התרו"מ ועירב צהמעשר ראשון מהו, מי אמרינן כיון דזריך גם לחול מעשר ראשון ואח"כ תרו"מ תו לא חשיב עירוב בתחלת היום, או"ד כיון דסו"ס שרי מיד בלא שום מעשה שפיר דמי.

גמ' הלוקח יין כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מ"ש בזה בספר דמאי. דמאי פ"ז מ"א הלוקח יין מבין הכותים כו', רש"י בגיטין כ"ה פירש דלפי שאין לו כלים להפריש צהם והוא רוצה לשתות לפיכך הוא נזקק להפריש ע"י ברירה, ואף למאי דגרסינן בתוספתא דצע"ש איירי נמי מתפרש כן, אלא דנקט לה צע"ש שאין לו פנאי לשאול כלים או לקנות, ובסוכה כ"ג ב' כתב רש"י לפרש דצע"ש איירי, או דאין לו כלים, ור"ל דצע"ש אף שיש לו כלים יתכן שאין לו פנאי להפריש, והנה לפירוש זה יש כאן הפרשה גמורה בחול ע"י ברירה.

ומיחל פרש"י דמחלל המע"ש, ותמהו צהו' בגיטין וביומא ובסוכה וכן צר"ש כאן מהא דתניא בתוספתא דמע"ש שא"א לחלל מע"ש אא"כ קצב לו מקום, ולא נתפרשה כוונתם ז"ל, דהתם עדיין לא הפריש כלל מע"ש ולא שייך לחלל שאין כאן עדיין מע"ש כלל, אלא יש כאן רק פירות

אחר בין השמשות, ולכך צאמר היום חול ולמחר קודש חייל עירובו אף אי תחלת היום קונה עירוב, דאמרינן דהיום תחיל עוד זמן של בין השמשות, לא מיבעיא להסודרים דאם עירב בין השמשות עירובי תחומין עירובו עירוב הרי פשיטא דשפיר דמי, [דהרש"א העתיק סוגיין לענין עירובי תחומין], דהא עירב בין השמשות, אלא אף להסודרים צסימן ט"ו ס"ג דאין מועיל עירובי תחומין בין השמשות י"ל דהכא עדיף דקרוצ הדבר דהיום מתחיל משהו קודם שאנו בטוחים בו, עיין תו' לעיל ל' ב' ד"ה ולפרש, וכשאמר היום קודש ולמחר חול אין עירובו עירוב דאמרינן דבתחלת היום היה קודש, כיון דלא נתכוין שיהיה חול אלא בשעה שיהיה ודאי לילה, אבל בלגין טבול"ס שנתכוין שיהיה תרומה מיד עם הערב שמש שפיר דמי אף אם תחלת היום קונה עירוב אי לאו דצעינן סעודה הראויה מצעוד יום, כיון דצאמת בתחלת היום היה ראוי, וכן צריך לפרש כונת תו' לקמן ב'.

ולפי פירוש זה לא שייכא סוגיין בדין מחית אינש נפשיה לספיקא, וגם לא שייך למילף מסוגיין להחמיר בבין השמשות של מוצאי שבת טפי מבבין השמשות של ערב שבת, ועיין מ"א סימן שמ"ב ותקס"ב. (נדרים י"ט ב').

ברמב"ם פ"ו מה"ע הט"ז כתב לשון זה אמר כבר זו היום חול ולמחר קודש ועירב צה הר"ז עירוב שבין השמשות עדיין לא נתקדשה ודאי וראויה היתה מצעוד יום, ומלשון זה משמע דבתחלת היום היתה חסורה ודאי ומ"מ עירובו ואם היתה מותרת באכילה בין השמשות היה אפשר לדחוק דכיון דפסק הרמב"ם דאם עירב בין השמשות עירובי תחומין הוי עירוב כמש"כ שם הי"ג, א"כ ה"נ כיון שסו"ס בין השמשות היתה מותרת מספק אמרינן דהוי עירוב דאמרינן דגם בתחלת היום היתה מותרת מחמת ספק, אבל ברמב"ם משמע דחסורה באכילה מספק וכן הבין צשעה"ז סימן שפ"ו אות מ"ט, וא"כ קשה איך יתכן לחשבו כעירוב בתחלת היום שאיסורו צתורת ודאי, ועי' בספר מרן זללה"ה או"ח מועד סימן קי"ב סק"ח, שכתב לפרש דמ"ד תחלת היום קונה עירוב ר"ל אף תחלת היום אבל סוף היום נמי שפיר דמי, ולפ"ז היה אפשר ליישב דבסוף היום

אם הקדים שני לראשון אין בכך כלום, כדמנן לעיל פ"א מ"ד.

והא דבמתני' קתני ומיחל ולפרש"י היינו שמחללו אע"ג דבדאי איירי, י"ל דסתם יין כותיים אינו עשוי בטרהר ואל סגי דלא מחלל, [א"נ הכא בעי לאשמועינן דיכול לשמות גם המע"ש ע"י חילול, דהא באין לו כלי איירי ושפיר אפשר שיטריך לכל היין עד שימאץ כלי, אבל בתאנים סתמא מתפרש שצריך קצת מהן לשבת, ולא איצטריך לחנא לאשמועינן היתר המע"ש ומיהו לפי מה דאיתא בחוספתא דבע"ש איירי לא שייך הך תירוץ], והא דלא קתני מע"ש בצפוניו או צדומו, דכיון דהמע"ר מפרש ניחא ליה למינקט כולוהו בחדא גוונא, א"נ הכי שפיר טפי דלא ליסתמי כמקדים שני לראשון וכמש"כ לעיל, ואפשר דנקט ומיחל ולא נקט ומחולל על המעות דקתני בדמאי משום דהכא צריך להוסיף חומש, ולכך נקט ומיחל והיינו שמחללו כפי הדין, או שמוסיף חומש או שמערים ופודה על של אחרים בלא חומש, דומחולל על המעות הוא לשון המעשר, אבל ומיחל הוא לשון התנא.

ואין להקשות אחרי דקתני ומיחל למה לא קתני מעשר שני בצפוניו או צדומו ולמה ליה שיטריך להפריש גם המע"ש, דניחא ליה לעשות כל ההפרשות באופן אחד, וכמש"כ לעיל, [וגם י"ל דומיחל היינו אם ירצה, וה"ק ואם ירצה מיחל וגם אם היה אומר בצפוניו או צדומו אית לן לפרש דר"ל בצפוניו או צדומו של הנשאר, ונהי דהלשון מתפרש כן אבל אין זה לשון נוח כל כך, ונוח לן טפי לשנות לשון קל יותר, וכיון דכבר נחית להפריש המעשר ראשון יפריש גם המעשר שני], והנה לפרש"י לא מנאנו איסור להפריש בשבת, והא דלא קתני למחר וכמש"כ הר"ש דאף בסיפא ל"ג למחר, י"ל דדוקא בזמנין תנא למחר דהתם בודאי ע"כ להפריש מחר, אבל בשלו למה לן להתנות למחר בזמן שאפשר להתנות סתם, ועוד דשמא יבוא לביתו עד שלא תחשך ויוכל להפריש מיד, ולפ"ז מרויח ע"י החילול שיוכל להפרישו מחר ולאכלו.

(דמאי סי"א סק"א).

תוד"ה לא וי"ל דרב מחלק כו', קשה שהביאו בגמ' מילתיה דר"י אמילתיה דרב בזמן שרב פליג עליה ומפרש לה בע"א, ולא הזכירו כלל

הטבולים למע"ש, אבל הכא הרי הפריש מע"ש אלא שבירורם תלוי בהפרשתו ומה בכך, הרי אם יפריש נמאץ שיש כאן עכשיו מע"ש, והרי מותר לו לשמות היין, שכבר חשיב כהורמו מתנותיהן וגם מע"ש כבר חשיב כהופרש שיש כאן כבר יין קדוש בקדושת מע"ש, אלא שעדיין לא ידענו איזה הוא ושפיר מחללו, וכשיפריש איגלאי מילתא שהוא המע"ש והוא שנתחלל על המעות, שו"ר בספר מרן זללה"ה לדמאי סי' ט' סק"ט כתב דהתו' פירשו בדעת רש"י שאינו מתנה שתשעה שיפריש יהיו מעשר אלא סתם תשעה יהיו מעשר, ולפיכך נתקשו, [וכן הוא באמת רהיטת לשונם שהקשו דע"כ צריך להפריש דאל"כ שותה טבולים], והביא ז"ל שכ"ה בלשון רש"י בחולין י"ד א', ומה שלא ראו התו' לפרש דומיחל היינו חילול ומשום שכבר עשה מע"ש לאלו שיפריש לכך יכול לחללם, דאין לו כל ריוח בזה לפי' תו' שבשבת אינו רשאי להפריש, שגם לאחר שחילל לא יוכל לאכלן בשבת, וגם לשון ומיחל לא משמע להו על חילול דהול"ל ומחולל על המעות דקתני בדמאי.

ומתניתין דהיו לו תאנים של טבל כו' נמי יש לפרש כן שהוא מעשר בערב שבת מה שיפריש ושפיר דמי אי יש צריכה, והתם קתני בהדיא דמצעוד יום איירי דקתני והוא צבית המדרש או בשדה ומצואר דאם היה צביתו היה מתקנן שפיר, והא דבדמאי קתני ומע"ש בצפוניו או צדומו ובטבל קתני שאני עתיד להפריש ולא קתני בצפוניו או צדומו, וגם לא קתני ומחולל על המעות, י"ל דבטבל כיון דמעשר ראשון ע"כ צריך להפריש, לכך נקט נמי צמע"ש שמפרישו, א"נ לא פסיקא ליה שרוצה לחללו כי שמא רוצה להוליכו לירושלים ואז ודאי ניחא ליה שיקבענו בהפרשתו ולא בצפוניו או צדומו שאז יצטרך לנמאץ בדיוק את הרוחות וחלק המעשר, משא"כ בדמאי כיון שאין מוסיף חומש למה לא יחללנו, ומיהו צפ"ה מ"ב קתני נמי ומחולל על המעות בודאי, וגם שמא רוצה לחללו בלא חומש דמערימין על מע"ש, ואם יקבענו עכשיו ואין חילולו מזדמן לו עכשיו בלא חומש, לא יוכל לאכול מכל הפירות, וגם אפשר דשפיר טפי שיפריש המע"ש כשמפריש המעשר ראשון דאל"ה דמי כהקדים שני לראשון, משא"כ בדמאי שאינו מפריש המעשר ראשון, וגם בדמאי

בא"ד והא ע"כ לר"י ליתא לדאיו כדפי', אין כונתם דר' יוחנן ס"ל יש צריכה דא"כ תיקשי למסקנא דמסיק התם דר' יוחנן סבר אין צריכה, וגם אטו מאן דסבר שאין חילוק בין תולה בעצמו לתולה באחרים מוכרח לסבור יש צריכה, נהי דר' יהודה הכי ס"ל אצל הרי טובא תנאי פליגי בדין צריכה, אלא כונתם דכיון דמילתא דאיו לאו עיקר היא א"כ איך שייך להסתייע מדקא מפרש לה דהילכתא כוותה, ולזה כתבו או דא"נ דהו"מ לשנויי הכי, או דנהי דמה דתני לה איו בשם ר' יהודה ליתא אצל עיקר המימרא קיימת.

בא"ד אלא ניחא ליה לשנויי לעולם לא חיפוך, ר"ל דהך טעמא דמפליג בין דאורייתא לדרבנן אית לן למימר נמי אליבא דר' אושעיא התם ולא נטריך למימר חיפוך אלא לפי דבגמרא שם מסיימין בקושיא דר"י אדר"י לפיכך מפרשין לה אליבא דר"י, אצל באמת אית לן טפי לפרושי אליבא דר' אושעיא כן ולא נטריך לומר חיפוך ולפיכך לא חש גמרא ליישב אליבא דר"י כלל. (דמאי ס"י סק"י).

בא"ד ה"מ כשמתנה אצל בלא תנאי אינו מועיל, צ"ע דמה בכך כיון דלכתחילה כשנותן בשופר על דעת כן נותן. (גיטין כ"ה א' מזה"ד).

ל"ז א' ר"י ור"י ור"ש אוסרין, משמע דאין לו תקנה, ואין להקשות יתלה בדעת אחרים דהיינו מה שיפריש אצל או בני, שהרי הוא מבקש לשמות וע"י שתייתו הוא מוציא את היין ששומה מאפשרות הפרשה והר"ז תלוי בעצמו, ובכלל כיון שהיין שלו וצורחתו ויכול לעכב להפריש רק אלו שרוצה הר"ז תלוי בדעת עצמו, ועוד שהרי אין האחר יודע להפריש אלא בציווי, ובכלל בתולה בדעת אחר י"ל דחיישינן שמא לא יפריש האחר מאיזה סיבה שהיא. (דמאי ס"י סק"י).

שם עולא זוזי זוזי קתני, ולא בעי למימר די"ל דטעמיה דר"י משום שמא יבקע הנוד, דאכתי תיקשי ליה מ"ש דליתא לדאיו, הא מתני' דקינין מסייע לדאיו, ואי משום אס מתי וכל הנלקט ידע הש"ס דשאני התם דעומד להתצבר, לכך ע"כ דעולא קתני דר"י כר"מ ס"ל וממילא ליתא לדאיו מקמי מתני' ומקמי צרייתא דהלוקח יין, וההיא דקינין צרייתא ודחינן תרי צרייתות מקמי מתני' וצרייתא, ומיהו במתני' נמי מוכח הכי

פירושה דרב, וכן בגמ' גיטין כ"ה משמע דפשוט ליה לרב יהודה ולרבא דאין חילוק בזה, ולא משמע דפליגי ארב, וגם רב יהודה לא הוי פשיט לר"ה כ"כ בפשיטות ממתני' דתולה בדעת עצמו, אס איתא דרב מחלק בהכי, וציומא וצחולין דמייתין להא דאיו מייתין להא דר' יוחנן ומשמע דלא מתפרשא בלא זה כלל, וצחולין נמי אליבא דרב איירין, אצל באמת לפמ"ש"כ לקמן ל"ז א' ד"ה ר"י לחלק בין היכא שעומד הדבר להתצבר בודאי להיכא שאפשר שלא יתצבר, וחילוק זה מוכרח מר' יוסי, וגם לא מישתמיט למימר דאיכא אמוראי דפליגי בתנאי דזה גיטך מעכשיו אס מתי שזה תנאי פשוט בכל הש"ס, וצגיטין תלין לה בדין צריכה, אלא ודאי כמ"ש"כ דהיכא דעומד להתצבר בודאי יש צריכה, וא"כ הרי ניחא דנקיט רב הא דאיו לעיקר דלית ליה לר"י צריכה באינו עומד להתצבר דומיא דהלוקח יין וכן בקינין, ואס מתי וכל שילקטו הדבר עומד להתצבר, משא"כ אס יבוא חכם כיון שכל השבת הדבר ספק חשיב אינו עומד להתצבר כיון שאין ענין העירוב אלא בשבת וכמ"ש"כ דמאי ס"י סק"ה, ולכך לר"י אין צריכה, ושון בזה רב ור' יוחנן, ושפיר דייקין מר' יוחנן דאין צריכה דמדמפרש מילתא דאיו ש"מ דסבר דליתא למתני' מקמי איו, וצ"ע על שלא פירשו ז"ל כן, אס"כ ראיתי שכבר הקשה כן מהרש"א ז"ל, [ומש"כ בנמוקי הגר"צ לא נתפרש וכמ"ש"כ דמאי ס"י סק"ה].

ומיהו קשה דמשמע דרב ס"ל אין צריכה ואילו צבינה ל"ז ב' אמר דחצית מותרת, ואף לפירוש תו' קשה כן לפמ"ש"כ צבינה שם דהתם חשיב תולה בדעת עצמו, אלא שזה נדדנו בדמאי ס"י סק"ג ליישב דלא הוי כתולה בעצמו ממש, אצל למש"כ דהעיקר תלוי דעומד להתצבר א"כ קשה דהא התם אין עומד להתצבר כי שמא לא יחלקו או יבקע הנוד, ושמא מרב ליכא למידק דס"ל אין צריכה דאיכא למימר לפרושי מתני' קאתי דהא דתני בזה ר' יהודה לאו דסמכא הוא, אלא ר"י דתני איו ס"ל, אצל אגן לא קיי"ל כר"י אלא יש צריכה, [שו"ר שכ"כ תו"י יומא נ"ו ב' ד"ה מ"ש], אצל ר' יוחנן דאחי לפרושי טעמיה דאיו דייקין דס"ל כוותיה דמדמפרש למילתיה.

ומהא דמשנין בהתנו, שמעינן דא"א להפריש כדין סתומין חוצה של שני אנשים, דאע"ג דשני שמות של אשה אחת אפשר להפריש סתומין, ומפרישין ג' קנים לג' חצות, ומתפרשים בעשיית כהן לאיזה חיוז ולחטאת ולעולה, אבל חיוז של שתי נשים א"א לזרף ולהפריש סתומין זין שתייהן ושיתפרשו בעשיית כהן, דאל"כ ל"ל התנו הרי סתמא הן סתומין כשלקחום בתערובת ושפיר יפרשם הכהן, אלא ודאי אין סתומין אלא של איש אחד או אשה אחת.

ומיהו י"ל דאי אין צריכה הרי שתייהן שותפים בכל פרידה ופרידה, וא"א להן להתקדש לאחת מהן, ולפ"ז יתכן לפרש דהתנו דאמרין ר"ל שהתנו שכל פרידה מתקדש לאחת מהן, ויהיה לכל אחת זכות מקדיש בחצי פרידה, ונימא דכשם שאפשר להפריש לשתי חצות והכהן יצרר, ה"נ אפשר להפריש לשתי נשים והכהן יצרר, וחלה עליהן קדושת הגוף מיד, ואח"כ הכהן מברר, כמו בשני שמות של אשה אחת, ולפ"ז אדרבה מבואר דאפשר להפריש שתי חטאות לשתי נשים ומתקדשות קדושת הגוף, [דפשטא משמע כן, ולשון הראב"ד שאין להן קדושת חטאת קבועה, אין ר"ל שאין להן קדושת הגוף, אלא שעדיין אינה קבועה], ואח"כ הכהן מברר, ומשמע דחכמים לא פליגי בזה אר"י, דהא פרכין מאי למימרא. — וכעת ראיתי בתוספתא פ"ב דכריתות דלצחר דקתני שתי חטאות על ב' חטאים שהבאנו בחו"ב קנים ס"א סק"א קתני שנים שהביאו חטאת על שני חטאים כו' שתי חטאות על שני חטאים זו תשחט לשום מה שהיא וזו תשחט לשום מה שהיא, ומשמע דיכולים שנים להקדיש חטאת על חטאיהם ולצרר אח"כ בשביל מי מהם. — ונראה דהצירור בשביל מי כשמצריין אינו מועיל אלא מכאן ולהבא, אבל עד לצירור יש כאן צומחלט קדושה כחה של סתומין, דאם היה מתצרר למפרע הוי אחינן לדין צריכה, וקיי"ל דצדאוריתא אין צריכה, ויש נפ"מ צמי שמעל זה עד שלא ציררו, דהתשלומין יוכלו לשמש גם לזה שלא נתצרה בשבילו, עי' מעילה ט' ב' דתשלומי המעילה של הקרבן הם לצורך הקרבן. — אפשר להסביר הא דחטאת מתקדשת מצלי צירור על איזה חטא וגם מצלי צירור של מי, דהוא כאילו היה הדין דאפשר למכור חטאת, דהיתה קדושת החטאת

שלא מנה ר"י שופר זה כמש"פ רש"י ציומא נ"ה ב', וכמש"כ מהרש"ל בכאן, ומיהו התם לא קתני טעמיה משום התערובות וי"ל דלא תיקנו שופר לכך מטעם אחר, ואפשר דלמסקנא אף לעולא ר' יהודה כר"י ור"ש ס"ל, אלא דגמ' בעי לפרושי אי סבר ר' יוסי אין צריכה לפיכך משני השתא דזוזי זוזי קתני, וטעמיהו משום צריכה, וההיא דקיינן יש לדחות כמש"כ דמאי ס"י סק"ג. (דמאי ס"י סק"ז).

שם וסבר ר"י אין צריכה והתנן רי"א שתי נשים שלקחו את קייניהן בעירוב כו', סתם נשים שלוקחין את קייניהן בעירוב אין דעתם להיות משותפים בכל פרידה ופרידה, אלא שיהיו שתיים לזו ושתיים לזו, ואם יש צריכה הרי בעשיית כהן מתצרר איזו היתה לזו ואיזו לזו, אבל אם אין צריכה לא ידעינן איזו פרידה של זו ואיזו של זו, ופשטא מתפרש שלקחו את קייניהם במעות של חולין, וכן אם נתנו דמי קייניהן לכהן, היינו נמי מעות חולין שיקנה בהן, ולא נמכונו להקדישם.

שם אמר רבה התם כשהתנו, פירש הראב"ד שלהי פ"ק דקנים, דר"ל שהתנו שיהיו הקנים משותפים לשתייהן כל קן וקן, עד שיפרשם הכהן, וממילא לא נתקדשו קדושת הגוף עד שפירשם הכהן, דשל שתייהן לא יוכל לשמש כקן, וכיון שלא נתקדשו קדוה"ג אינו ענין לצריכה, דמכאן ולהבא משעה שפירשם הכהן מוחלים זל"ז חלקם והכהן זוכה כל קן לאחת מהן, ופי' הראב"ד דהכהן זוכה להן קודם עשייתו, ונראה דהיינו משום שצריך שיוקדשו קדוה"ג קודם עשייתו, ועד שלא פירשן לזו ולזו אין בהן קדושת הגוף כמ"ש הראב"ד, [ואפשר דכונת רש"י והרא"ש ג"כ כהראב"ד, ופירוש התו' נראה דחוק].

ויש לעי' כי לא התנו נמי אמאי מפרשין דנמכונו לזכות ולהקדיש בתערובת ושלא יהיה אפשר להקריבן משום דאין צריכה, הלא אנו סהדי דלקחום כדי לתת לכהן שיקריבם, וכיון דאם יזכו בהן ויקדישום א"א יהיה להקריב, הרי פשיטא שלא נמכונו להקדישם בתערובת, ושמא משום דאיכא למ"ד יש צריכה לכך הוצרכו לפרש, ולפ"ז י"ל דלאחר שנקבעה הלכה דאין צריכה, תו אף לא התנו כהתנו דמי, ושמא זו דעת הרמב"ם פ"ח מפסח"מ ה"ח שלא הזכיר התנו עי"ש בכ"מ, ודוחק, וי"ע.

והנה לא מצאנו ענין כזה [בקרוב ע"מ], אלא בקינין שנתחדשה בהן הלכה בקדושת הגוף בהיותן סתומין, ודכוותה בשני שעירי יוה"כ"פ שגם מתקדשין קדושת הגוף בתערובת קודם הגרלה, אבל בשאר קרבנות לא שייך ענין קדושת בתערובת, ואם הקדיש שני כבשים אחד לעולה ואחד לשלמים ולא פירש הרי כל אחד ספק וכשיצטרך [אם התנה בכך], הרי איגלאי מילתא למפרע דמתחלת הקדשן זה עולה וזה שלמים, ול"ע בתו"י יומא מ"א ד"ה והא דלא משמע כן. (יומא מ"א א').

תוד"ה רבי והא דאמרי בשמעתין כו', מדצריהם מצואר דהא דהר"ז תרומה על זו אם ירדו גשמים והר"ז תרומה על זו אם לא ירדו גשמים הוא ענין תנאי ולא ענין צריכה, ואע"ג שמתנה חלות תרומה בשני האופנים, ולכאורה גם בשני לוגין שאני עתיד להפריש שייך לומר שעושה תרומה כל שני לוגין שצבצית על מנת שיפרישם וכן בעל מי שיעלה ראשון נמי הוא כאומר לכל אחד ואחד הריני שוחט עליך אם תעלה ראשון, וכן צמי שתאצא צפתח תחלה נמי כותב לזו ע"מ שהיא תאצא צפתח תחלה ואם היא לא תאצא כותב לחצירתה ע"מ שהיא תאצא, ומה שכולל בלשון אחד לזה שיעלה ראשון או לזו שתאצא צפתח תחלה מה בכך, אבל כונתם דענין צריכה הוא בשכולם בתנאי אחד, והיינו שכולם שוים לו ועל תנאי זה הוא רוצה לזכותם, כגון על מי שיעלה ראשון הרי כולם שוים בעיניו וכל שיעלה ראשון הרי הוא מזכהו, ונמצא כולם שוים בתנאו, וכן בשני לוגין שאני עתיד להפריש ובאיזו שתאצא צפתח תחלה, וכן במעט שאני בעולם כל השעות שוים בעיניו שיחול הגט בהם ובתנאי שיהיו קודם מיתתו, וכן אם בא חכם למזרח כל הרוחות שוים בעיניו והוא מסכים לקנות שציתתו בכל צד שיצא החכם, או בצד שכנגד העכו"ם או שכנגד החכם, אבל באומר הרי זו תרומה על זו אם ירדו גשמים, הנה קצב בה חלות תרומה בתנאי זה, ולא קצב שום חלות תרומה באחרת בתנאי הזה, שבאופן זה הוא רוצה רק שזו תהיה תרומה, אלא שאם לא ירדו גשמים ונמצא שלא נעשה זו תרומה אז הוא מפרש לחצירתה, ונמצא שאין כאן שמים המתחרות ויכולות לחול בשוה בתנאי אחד, אלא כל אחת נקבעה לחול בתנאי אחר וזה ענין תנאי ולא צריכה, והטעם

נשאר חזק הכפרה היה עובר מן המוכר ללוקח, וכן אם היה אפשר להחליף מכפרת חלב לכפרת דם, היתה קדושת החטאת נשארת, וה"נ השתא חלה קדושת חטאת, עם אפשרות לכפרת חלב או דם וראובן או שמעון, וכמו החייב לחצירו נזקין ובע"ח וכתובת אשה, ונתן לו מעות ולא פירש על איזה משלשתו, דשפיר זכה הניזק בדמים, אף כשאינו מיחסן לחוב מסויים, ומשאיר הדבר ציד הלזה.

ומשמע צריטב"א וכן כתב במהרש"א דגירסת הראשונים א"ה מאי למימרא מ"ד נגזור הא אטו הא קמ"ל, והיינו דאשמועינן דלא גזרינן התנו אטו לא התנו, וקמ"ל נמי כד"ח צמה דנקט לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עולה, ולא הו"ל למימר אלא למי שירצה יקריב קן ראשון ולמי שירצה יקריב קן שני, דהא לא אירע כאן דבר פרט לתערובת הנשים, ומה מקום להזכיר כאן עשיית הכהן לחטאת ולעולה, אלא דבא לאשמועינן הא דר"ח דעשיית הכהן קובעת לחטאת ולעולה, ולא הצעלים יכולים לקבוע לאחר שנתקדשו בלקיחה.

ולגירסא דידן א"ה מאי למימרא קמ"ל כד"ח נריך לפרש דבאמת צדין התערובת אין כאן חידוש, ולא צא ר"י אלא לאשמועינן הא דר"ח, ונקט לה בגוונא דשתי נשים, ולפ"ז באמת ראוי לפסוק כר"י כיון דאין צו חידוש אלא כד"ח, וניחא שפסק כן הרמב"ם שם. (קיים ס"א סק"ג).

שם אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן כו' ולקח ועשה כו', נראה דמדכתיב בקרא שמציאה שתי תורים או שני בני יונה ועשה הכהן אחד חטאת ואחד עולה, למדנו שיש קדושת הגוף בתערובת עד לעשיית כהן, ולא אמרינן דבעשיית כהן איגלאי מילתא למפרע דהאי חטאת והאי עולה, אלא עד שעת עשיית קדוש בהחלט בקדושת תערובת, ואי לאו דכתיב ולקחה הוי אמרינן שאף בשעת לקיחה א"א לקבוע, ומדכתיב ולקחה ילפינן דבשעת לקיחה אפשר להקדישן כמפורשין זה לחטאת וזה לעולה, אבל אם לקחן סתם ונתקדשו בקדושת קן סתומה שוב אין רשות לבעלים ליחדן, שכבר יצאו מרשות הבעלים לרשות גבוה שהרי נתקדשו קדושת הגוף, ורק בעשיית כהן מתפרשות.

דמאי י"ל דטבל גרע, א"נ לא מהדרי כולי האי
מתקנתא, אבל ל"מ כן אלא אף באומר מה
שאפריש מחר חשיב ברירה, ולכך לא אמרו שיאמר
למחר, וז"ע.

ויש להסתפק בע"מ שירצה אבא דאם מת האב
מקודשת אי ע"מ שישתוק קאמר, אי חשיב
עומד להתברר בודאי דיש מקום לומר כיון
דהשתיקה ואי השתיקה של האב קובעים בהחלט
חשיב תנאי שעמיד להתברר ומה שאפשר שלא
ישמע עד שימות אין בכך כלום כיון שאם ימות
נמי דינו מבורר דחשיב כשחק, או"ד כל שאפשר
שלא ישמע האב עד שימות חשיב אינו עומד
להתברר שמימה בזמן שאינה עיקר התנאי חשיבא
כדבר רחוק ואין זה בכלל דעת האדם וכל שעד
שימות עלול הדבר שלא להתברר חשיב כלא יתברר
בודאי, והדבר במחלוקת דבתו"י יומא שם מבואר
דע"מ שירצה אבא חשיב אינו עמיד להתברר שכתבו
דלכך לא תירץ רבא כן, ואילו ברמב"ן גיטין כ"ה
מבואר דחשיב עומד להתברר לפי' תו', [ע"ש שיש
לחלק כן להלכה לפי מאי דקיי"ל אין ברירה אף
בתולה בדעת אחרים וקיי"ל שאם רצה האב
מקודשת].

ואם יבוא חכם למזרח עירובי למזרח לכאורה
הדבר עומד להתברר שהרי ציוס השבת
יתברר הדבר ודמי לשני לוגין שאפריש מחר, אבל
נראה דלא דמי דכיון שאין ענין עירוב אלא בשבת,
נריך שיתברר בשבת, שאחרי השבת חשיב כלאחר
מימה ועוד יותר גרוע, שאין אז כל ענין בתנאו,
ולפיכך כיון דבשבת כל שעה ושעה בספק שמא
יבוא ואין אי ביאתו עד עכשיו קובע כלום, חשיב
כתנאי שאינו עמיד להתברר בודאי, שכל השבת
הדבר בספק, וכן באומר כל מה שילקטו עניים
לעולם נמי לא חשיב עמיד להתברר שכל זמן
שהפירות קיימים אפשר שלא יתברר, ולפ"ז תנא
דבי איז נמי מני סבר דהרי זה גיטין אם מני
שפיר דמי, דהתם עומד להתברר בודאי, ולפ"ז
לכאורה לא מצאנו תנא דסבר בעומד להתברר
בודאי דאין ברירה, ומיהו אי כל הנלקט קאמר
כדמסיק ב"ק ס"ט ב' משמע דכל הממלקט חשיב
ברירה אע"ג שאומר היום בודאי יתברר, וז"ע.
(דמאי ס"י סק"ה מתו"ד).

פשוט דבשניהם שוים לרצונו באותו התנאי אין
כאן סמיכות דעת כלל שאינו יודע איזה יקיים
תנאו, אבל במתנה בתנאי זה כך ובתנאי זה כך,
הר"ז מתפרש שאם יהיה תנאי זה הוא רוצה
בהחלט בזה, ואם יהיה תנאי זה הוא רוצה בהחלט
בזה, ושפיר סמכה דעתיה. (דמאי ס"י סק"ה).

בא"ד וי"ל דהתם בגיטין עומד הדבר להתברר
כו' אבל הכא יכול להיות שלא יבא לידי
הפרשה, לכאורה גם בשני לוגין יש לחשוב כהתנה
שאם יפריש יהיה תרומה זה שיפריש וא"כ אם מת
ולא הפריש הוצרך שלא הפריש וא"כ הדבר עמיד
להתברר, ונראה דשאני בגיטין שאם לא מת מחולי
זה כבר הוחלט ביטול הגט, ולכך חשיבי שני
הגזדים כעיקר התנאי שאם מת מחולי זה חל הגט
ואם לא מת נחטט, משא"כ בשני לוגין לעולם מה
שאינו מפריש אינו קובע כלום ועדיין יכול להפריש
לפיכך אין אי הפרשתו חלק מן התנאי אלא העדר
קיום התנאי עדיין, ונמצא שהדבר לא נתברר עדיין,
וכשימות נמי לא חשיב קיום ד' שני של התנאי
אלא העדר קיום התנאי ע"י אונס, ונהי שאמנם
כבר לא יוכל לבא לידי קיום התנאי בהחלט אבל
לא חשיב מחמת כך ברור התנאי, שאין מימה
ברור אלא בזמן שהתנאי תלוי בזה, דהיינו שהמימה
היא התנאי, והדבר פשוט בצבא דכשאלדם קובע
תנאי שצידו, על תקוות קיומו וביטולו שצידו הוא
קובע, וענין מימה אינו כלל במחשבתו בתנאו, וכל
שלא יתברר הדבר בהחלט בחייו לא סמכה דעתו,
שהרי עיקר תנאו לעצמו הוא, ומימה היא סיבה
נדרשת המונעת קיום התנאי, ואינה בתנאו כלל,
אבל במתנה על מיתתו זהו עיקר תנאו ויתברר
בהחלט או בחייו או במיתתו.

ולאמור נראה שאם יאמר שני לוגין שאפריש
מחר יהיו תרומה דחשיב עומד
להתברר בודאי, שאי הפרשתו ציוס מחר קובעת
ביטול הפרשתו, והרי זה כתנאי עצמו שהרי אי
הפרשה ציוס זה קובע ביטול תנאו, וכ"ה בהדיא
בתו"י יומא נ"ו ב' ד"ה ר"י שהקשו דכל הממלקט
היום חשיב עומד להתברר בודאי, והא דלא אמרו
ר"י ור"י ור"ש שיאמר כן, י"ל משום דכל שתלוי
בזמן חיישנין דילמא יאנס או יפשע ולא יפריש,
(ועי' דמאי ס"י סק"ה), ואע"ג דבדמאי אשכחן
דמהני באומר מה שאפריש למחר כדאיתא פ"ז

לע"ה, והא דתניא גבי רופא דשרי ליתן לתוך ידו, ה"ה דכל אדם שרי, ולא שנו ברופא אלא לאשמועינן איסורא דגם הרופא לחולה אסור ליתן לתוך פיו, והרי לדעת הרמב"ם התירו לסיטון למכור לע"ה ולא חשו ללפני עור, וגם כל חבר רשאי לקנות דמאי מע"ה ולא אמרינן דמכשיל למוכר באיסור מכירת דמאי, והיה לו לבקש מהמוכר שיעשר לפניו, או שיעשר בשליחותו ואח"כ יקנה, גם אפשר דמוחר להושיט לחשוד בשר שהחשוד אומר שהוא בשר, דאף שאינו נאמן, מ"מ אין כאן איסור לפני עור כשאפשר שזה מותר והוא אומר כן, וה"נ בדמאי שהמוכר אומר שזה מעושר, אין כאן לפני עור במה שלוקח ממנו, ואף אי לרבא גיטין ס"א ח' אסור לטחון עמו, מ"מ להושיט לו י"ל דשרי, ועוד מצינו לאצ"י גיטין שם דהתירו לסייע לע"ה לטחון ולצור משום דרוצ ע"ה מעשרין הן, ומפני דרכי שלום, ופסק כן הרמב"ם בפ"ח מזכורים הי"ג, ועי"ש בחדושי הגרע"א ז"ל דאפשר דגם רבא מודה בזה, ועכ"פ שפיר י"ל דליקח לו ולהושיט קיל טפי מלטחון, וגם איכא בזה טפי משום דרכי שלום ושרי לכו"ע, וכמש"ב, והיינו דאשמועינן מתניתין דשרי ליקח לו ולא אסרו משום לפ"ע, [ודוקא בדמאי, אבל בטבל או בספק בטבל אסור]. (דמאי ס"ח ס"ק י"א).

שם אידי דתני רישא תעלה תנא סיפא נמי תעלה, ר"ל לפיכך תני בסיפא נמי באמר לשון זה, אף שאין בזה כל ענין שאינו צריך להחנות תנאי זה, ומ"מ כשאמר לשון זה נראה דמתפרש שמחלל על סלע זו על מנת שתעלה מן הכיס, וזה תנאי ממש, שצידו לקיימו, ואינו מתנה אלא על סלע אחת, ורהיטת הדברים דחילל מיד ומותר לו לאכול ולא חיישינן שמא לא תעלה, כיון שהוא בידו, ועי' אה"ע סימן קמ"ג. (דמאי ס"י סק"ז).

שם אלא מעתה היו לפניו שני רמונים כו', עיין מש"כ בזה לעיל ח' בדברי התו' ד"ה ר"י.

שם ח"ל רבא לר"נ מאן האי תנא דאפילו דדרבנן לית ליה ברירה כו', מבואר דפשוט להו דאף אי בדאורייתא אין ברירה דרבנן מיהא יש ברירה, ורב דאמר ליתא למתני' מקמי איז משום דברייתא דהלוקח יין מסייע ליה ע"כ לא ס"ל כלל לחלק בין דאורייתא לדרבנן, וס"ל דליכא תנא דסבר הכי, ואף לפי מה שכתבו תו' דרב מחלק בין תולה

תוד"ה לאיזו ואין נראה להשר דהא מוכח בריש זבחים דסתמא לשמה קאי כו', לפי זה אם לקחו שתי תורים ושני בני יונה בתערובתן שפיר מקריב, והוה מצי לשנויי הכי אלא דפשטא משמע דבכל גווני שלקחו בעירוב קאמר, אבל עיקר דבריהם חידוש גדול שיהא אפשר להקריב קרבן שמעולם לא נתברר ולא יתברר של מי ועל איזה חטא, וכבר כתב בתו' הרא"ש דלא דמי כלל לסתמא שכבר נתברר הקרבן בשעתו. (קנים ס"א סק"א).

בא"ד ח"כ בלא ברירה אפשר להקריב לו בסתם, ח"ה, עיין מש"כ בקנים ס"א סק"א במה דמשמע בדבריהם שאין צריך להפריש לשם חטא מסוים.

ל"ז ב' ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק כו', עי' ר"ש פרק ו' דדמאי מ"ז דמיירי שלקח שמים אחת לעצמו ואחת לע"ה, ומה שנותן לע"ה אמרינן יש ברירה ואיגלאי מילתא שזו לקח בשביל הע"ה כדאמר בסוגיא, ומשמע דבתחלת לקיחתו אמרינן שלקח אחת בשביל הע"ה ולא ידוע איזה, ויש לעי' נאצדה אחת מן האגודות, אם יכול לומר לע"ה אייתי רחיה דשלך קיימת ולהפטר, או דההפסד לאמנע כמו שנים שהטילו לכיס, ולכאורה אין כאן אחת מסויימת דבפשוטו שניהם קונים בכה של ארבעים מתוך שמונים, ובדין הוא שיהא ההפסד של שניהם, ומ"מ אהני כח ברירה לומר שאין החבר מוכר את שלו לע"ה, [עי' מש"כ בתובות ק"ט ז' לענין בית צבתי אני מוכר לך], וז"ע. — עיקר דינא דמתני' יש בו גם חידוש דרשאי לקנות לע"ה דמאי, ולא חשבינן ליה כמסייע ידי עובדי עבירה, ואפשר דבטבל גמור יהא אסור ומקולי דמאי שנו כאן, וכמש"כ בחו"צ דמאי ס"ח ס"ק י"א (הועתק להלן), וז"ע.

שם אינו צריך לעשר, תמה מרן זללה"ה בדמאי ס"ד ס"ק י"ז אמאי שרי הרי מכשיל למשלחו וגם למוכר דאסור למכור דמאי, והרי ליתן לו משלו לא התירו אלא בחולה ולתוך ידו כדתניא בתוספתא ופסקה הרמב"ם בפ"י הי"ג, וכתב ז"ל לפרש דאיידי בעני דמותר לו לאכול דמאי אבל אסור לחבר למכור לו, והדבר דחוק לאוקמי סתם מתני' בכה"ג, וגם הרמב"ם סתמה, ובדמאי ס"ו סק"א נדדנו דגם עני אינו רשאי ליקח דמאי ולאכלו, אבל נראה דלא החמירו חכמים לאסור להושיט דמאי

דכה"ג חשיב תנאי וכמש"כ דמאי ס"י סק"כ, ומיהו לדעת הרמב"ן חשיב ברירה כיון שתלוי ברצונו, ותנאי התלוי ברצון חשיב ברירה, וכן לפירוש תו' י"ל דחשיב ברירה כמו ע"מ שירצה אצא, ואפשר הטעם דבזמן שמסתפק ברצונו וקובע על סמך רצונו למחר הר"ז כתנאי שאינו צידו שאין צידו לקבוע רצונו בזה למחר, ואף שכל תנאים תלויים ברצונו שאם ירצה יקיימם ואם ירצה לא יקיימם מ"מ יש לחלק בין אם עיקר תנאו על רצונו לאם תנאו על מעשה אף שהמעשה מסורה צידו, (וכן דקדק רש"י לפרש באם מתי כיון שהתנאי מתקיים מאליו, משמע דכל שמתקיים מאליו גורם להיות תלוי בדין ברירה, אבל אם תלוי במעשה לא חשיב ברירה), ולמש"כ מרן זללה"ה דמאי סימן ט"ז סק"ח בזה דמה שילקטו עניים יהא הפקר תלין בדין ברירה אף שאין הפקר פרי אחת תלוי בהפקר השניה והוי כהפקיר כל פרי ופרי ע"מ שילקטוהו עניים וא"כ הוי תנאי ממש, וולדעת תו' ניחא דכיון שאין קיום התנאי מסור צידו או להשתדלותו חשיב ברירה, אבל לדעת הרמב"ן קשה], דמ"מ כיון שידוע שלא ילקטו אלא מעט ואינו מפקיר אלא שילקטו חשיב ברירה דסו"ס אינו מפקיר אלא מקצת פירות אלו שיצורו אח"כ והוי כשני לוגין שאני עתיד להפריש ללא סמכה דעמיה בכה"ג, א"כ ה"נ הכא אינו מערב לכל השבחות בהחלט אלא לקצת מהן, והם עתידין להתברר ע"י רצונו וחשיב ברירה, וכ"כ ז"ל שם. — ולענין אם חשיב עתיד להתברר כהאי גוונא שהרי יבורר במשך השבת, כתבנו שם סק"ה דכיון שאין ענין העירוב אלא לשבת לא חשיב עתיד להתברר כל שאפשר שכל משך השבת ישאר הדבר בספק, ומרן זללה"ה שם כתב דלא חשיב עתיד להתברר כיון שאפשר שיטכח שעירב או שאר אונס, נראה דעתו ז"ל דכל שאינו מחליט על רצונו בעירוב או על אי רצונו בו לא חשיב ברירה, ולכאורה בתנאו מתפרש שאם ירצה בחיוב יחול עירובו ולפי זה אם טכח מכל ענין העירוב יש לחשבו כלא רצה וקנה שביתה במקומו, ואם כן עתיד הדבר להתברר, אי ברור עם זאת השבת חשיב ברירה, וז"ע. (דמאי ס"י סק"כ ב').

שם א"ל אצ"י אלא מעתה כו' וכו' ה"נ והתנן תרומת הכרי כו', ז"ע לאצ"י למה חשיב שייריה ניכרין כשאמר מעשרותיהן מעשר כלכלה

בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים מ"מ שמענין מיהא דבין דאורייתא לדרבנן לא מסתבר ליה לחלק בתולה בדעת עצמו, וכדס"ל לרב יוסף, ולפ"ז רב גופיה דסבר צינה ל"ז ב' דחצית מותרת ע"כ דס"ל דכה"ג אף דאורייתא יש ברירה, וע"כ דאחים שחלקו יורשים הם, וכדס"ל לרב הכי ב"ק ט' א' ב"ב ק"ז א', והא דפסקין שם כוותיה י"ל דהיינו דוקא לענין בע"ח שטרף וכמש"כ תו' גיטין מ"ח א', ולאו מטעמיה, אבל לשונם שם כאילו רב גופיה לא אמר אלא שהם כיורשין ז"ע דודאי לרב יש ברירה ויורשים ממש נינהו, ולמש"כ לעיל לפרש דלמש"כ תו' לחלק בין עומד להתברר לאינו עומד להתברר אמרינן דסבר רב כן ואינו מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, שמענין דאף בתולה בדעת עצמו סבר רב יש ברירה ואף לענין דאורייתא, ואף באינו עומד להתברר, [דנהי לרב סבר שיש לחלק בכך אליבא דר' יהודה, אבל רב גופיה הרי סבר יש ברירה אף בלוקח חצית אף שאינו עומד להתברר].

ועולא דאמר ליתא לדאיו ממחני' י"ל דאמנם מחלק בין דאורייתא לדרבנן ומודה דר' יהודה לית ליה ברירה בההיא דהלוקח יין, ולעיל דאמרינן זוזי זוזי קחני אכתי לא פריש לחלק בין דאורייתא לדרבנן.

והנה הו"מ למימר דרבי לית ליה ברירה בדרבנן דהא סבר גיטין מ"ז ב' בישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות בסוריא דאין ברירה, אלא דלא פסיקא ליה כולי האי דדילמא יש קנין ובארץ ישראל פליגי, א"נ לענין מירוח פליגי, [עיי' דמאי ס"ב סק"י], א"נ צעי לאשכוחי תנא דס"ל דאף בהתנו אין ברירה אף בדרבנן. (דמאי ס"י סק"ד י"ד).

שם רבא אמר שאני התם כו', רבא עצמו מחלק בין דאורייתא לדרבנן ולא קשה ליה, אלא מפרש קושטא דמילתא דאף דאורייתא י"ל דיש ברירה, ובתו' גיטין כ"ו א' כתבו דגרסינן רבה. (דמאי ס"י סק"ד י"ד).

שם הריני מערב לשבחות של כל השנה כו', למדנו דמניח עירוב ע"מ שירצה בו למחר חשיב ברירה, ולא הוי כתנאי, ואפשר משום שקניית שביתתו במקומו חשיב גם כן כחלות ויש כאן שני חלומים התלויים ברצונו, אבל ברמב"ן מבואר

שהוא בקום ועשה חיישין שמא לא יתקיים, ז"ל דבא"ל החמירו טפי, א"נ הכא לא סגי ליה דלא מפריש ולא חיישין לאונס, אבל התם אין גט דבר חיובי וגם אינו תלוי לעולם בתנאי שתתן מאתים 111. (דמאי ס"י סק"י).

תוד"ה אלא איפוך ומיהו לפ"ז לא אחי שפיר כו', כונתם מבוארת שאם רב יוסף בא להוכיח שהתנא דסבר דדרבנן אין ברירה הוא ר"ש, לא יתכן שלא יסבור לחלק בין דאורייתא לדרבנן, שהרי הוא בא לפשוט לרבא ור"נ שמחלקין בכך, ואיך יוכיח להם מכא שני לוגין שהוא דאורייתא, בזמן שכל הנידון לחלק בין דאורייתא לדרבנן, אלא ודאי מדמסקינן דרב יוסף לא סבר לחלק ומכא זה הוא מוכיח דר"ש הוא הסובר אין ברירה דדרבנן אלא סתם הציא ברייתא שנחלקו בכך, והא דפריך רב יוסף מר"ש דשני לוגין היא קושיא בפני עצמה, ואיזה משני לה דלא ס"ל לחלק בין דאורייתא לדרבנן, ולפי זה לישנא דאלא איפוך לא אחי שפיר כל כך דמאי אלא, וכמדומה שזה כפי שהעלו בישיבה, ולא נתפרש מאי קשיא ליה למהרש"ל בזה. (דמאי ס"י סק"י).

תוד"ה אלא מעתה וא"ת כו' וי"ל כו', כונתם פשוטה דאי טעמא משום אין ברירה גם באמר רק הר"ז תרומה על זו אם ירדו גשמים לא חייל אף בלא התנה על השניה כדאמר בהר"ז גיטך אם מתי תלוי דדין ברירה, אבל אצ"י בא לומר דאי יש ברירה אין סברא לומר דחשיב אין שיריה ניכרין והיינו דפריך דהר"ז כהתנה על כל שני לוגין אם יפרישם דלא מסתבר שיהא כאן חסרון משום אין שיריה ניכרין, ומיהו למש"כ לעיל א' ד"ה ר"י דבעומד להתצטר בזדאי יש ברירה אף אי בשני לוגין אין ברירה ניחא בלא"ה דלא מצי פריך לטעמא דאין ברירה, דבתנאי דירדו גשמים י"ל דיש ברירה כיון דעומד להתצטר בזדאי. (דמאי ס"י סק"י).

בא"ד והא דמיייתי מתרומת הכרי בתוכו כו' הו"מ לאקשו"י נמי לטעמא דאין ברירה, ז"ע דבמפריש בתערובת שלא תתצטר לעולם אין שייך לברירה ולכו"ע חייל כמש"כ תו' לקמן נ' ב' ובמנחות ע"ת, ול"ע. (דמאי ס"י סק"י).

בחזירתה בדמאי פ"ז מ"ו, כיון שהכל מעורב, ושמא שאני התם דרובן חולין. (דמאי ס"א סק"י). שם ר"ש אומר קרא השם, א"ה, עיין מש"כ בתרומות ס"ג סק"ג בזה דהתרומה אינה מתבטלת ברוב החולין.

שם שאני התם דאיכא סביביו, נראה דאע"ג דרבא משני לה מ"מ לאצט"א מודה רבא דאין כאן משום שיריה ניכרין, וכדפריך ליה אצ"י, דהא ר"מ ודאי ס"ל דאי יש ברירה חשיב שיריה ניכרין ומנ"ל לחדש דר"י ור"י ור"ש פליגי בזה, ועוד דאי פליגי אדקאמרי ליה שמא יבקע הנוד לימרו ליה משום שיריה ניכרין דהא למסקנא קושטא דטעמייהו קאמרי, ולשון הגמרא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא משמע דעיקר כל"ב, ונראה דאף אי מוקמינן לפלוגתייהו ביש ברירה כדמוקי לה רב משרשיא וכסוגיא דסוכה כ"ג ב', היינו נמי דפליגי בברירה דעלמא ולא משום שיריה ניכרין, וכן משמע שם ושם דמדמינן להו לברירה דעלמא, הלכך אי יש ברירה שפיר דמי להתנות שני לוגין וכן בשני רמונים ע"מ שירדו גשמים ושלל ירדו, דלא קי"ל כהך לישנא דשיריה ניכרין דבסוגיא דגיטין אמר רבא כאצט"א, וכן בשאר סוגיות מפרשין לה או משום ברירה או משום שמא יבקע הנוד. (דמאי ס"י סק"י).

שם שאני התם דאיכא סביביו, א"ה, עי' מש"כ בחו"צ תרומות ס"א סק"ט"ו דטעמייהו דרבנן הוא משום דכל שהוא זה אין לו שיעור ולא שייך להשתמש בו, ולכך לא חשיב שיריה ניכרין בזה, ור"ש סבר כיון דסוף סוף ידעין שיש משהו שבו ליכא תרומה, חשיב שפיר שיריה ניכרין.

שם שמא יבקע הנוד ונמנא זה שותה טבלים למפרע, מבואר שאם הוחלט שלא יפריש איגלאי מילתא שלא חלה הפרשתו כלל, ולפ"ז אם מת מפרישין היורשים עכשיו תרו"מ ושפיר דמי. בעיקר חשש דשמא יבקע הנוד משמע שהוא ממש חשש זה משום דאפשר לנוד להבקע, וכדאמר גיטין כ"ח ב' דמצי מסר ליה לשומר, וכן בסוכה כ"ג ב' מיייתין לה לענין חשש שמא ימות, ומבואר דמחמת עיקר התנאי שצריך לקיימו לא חיישין שמא יפגע או יאנס ולא יקיימו, ואע"ג דלגבי גיטין תניא בגיטין ע"ד א' ולאחר לא תנשא עד שתתן וכן קי"ל באהע"ז ס' קמ"ג דכל תנאי

ליום הראשון והעירוב שלמערב ישמש ליום השני, ומזה נלמד שאינו יכול לערב מיו"ט לשבת, והיינו דאמרינן בגמ' דא"ל לר"א אי אתה מודה שאין מערבין בתחלה מיו"ט לשבת, ולפ"ז מבואר במתני' דר"א אית ליה איסור הכנה, וז"ע לפ"ז בהא דפריך ר"ח לקמן ב' דרב אדרב דפסיק כר"א וקאמר בינה שנוצרה משבת ליו"ט, והרי במתני' מבואר דס"ל לר"א איסור הכנה, וברש"א כתב דר"ח לית ליה טעמא דהכנה, וז"ל דמדברין הוא דס"ל דאין לטרוח לערב מיו"ט לשבת, אבל נולדה בזה יש להחיר בזה.

שם כיצד יעשה מוליכו בראשון ומחשיך עליו ונוטלו וזא לו בשני מחשיך עליו כו', פרש"י משום שאין העירוב משומר הלכך נוטלו בלילה הראשון וחוזר ומחזירו לקראת ציון השמשות השני, ולכאורה ז"ע דמה לנו ענין בהלכות שמירה של העירוב, והרי אם יו"ט סמוך לשבת מאחריה ע"כ ישאיר עירובו משבת ליו"ט, וי"ל דאחי לאשמועינן דאע"ג דאסור לערב מיו"ט לשבת, וצריך שיחזיר אותה הפת שלא ינטרך לפרש שמערב זה כדאמרינן בגמ', אפ"ה להחזיר הפת ציו"ט שרי ולא חשבינן ליה כמערב ציו"ט לשבת, כיון שהפת כבר היה שם מעיו"ט, וגם כבר פירש מעיו"ט שהפת ישמש כעירוב גם לשבת.

ואבתי ז"ע לישנא דמתני' דמשמע דלא סגי בלאו הכי אא"כ נוטלו וחוזר ומציאו ומחשיך עליו, דהא קתני כיצד יעשה כו', ונראה דמזה דקדקו בירושלמי שהציא הרש"א דלחכמים לא סגי אם יניח העירוב מערב יו"ט וישאר עד ליל שבת, כדסגי לר"א, אלא צריך דוקא שנייחנו בערב שבת לשבת, ולפ"ז אם חל שבת בעיו"ט דע"כ ישאיר העירוב מערב יו"ט, ינטרך עכ"פ לחזור ולהחשיך במקום עירובו, והטעם יש לפרש דכיון דחכמים מספקא להו אי הווי חד קדושה או ב' קדושות הרי לא מיינכרא מילתא שמערב בליל שני, ואחו למימר דקדושה אחת היא, הלכך אצרכו מעשה בליל שני, ולפי דאסור לערב מיו"ט לשבת, הלכך צריך לערב באותו פת שעירבו בו מערב יו"ט, וכבר מערב יו"ט קרא עליו שם עירוב גם לשבת.

ויש לזה קצת משמעות במשנה דבשני קתני רק דמחשיך עליו ולא קתני דמוליך עירובו, אע"ג דאיידי שנטלו בראשון, ומסתבר דבא לרמוז

בא"ד ומהר"י מפרש כו' ומותר הכהן לאכול כו', רהיטת דצריהם דאי אין צריהם הרי הדבר ספק וכיון שהתנה בשני האופנים הרי יש כאן תרומה בודאי ונהי שלא תתברר לעולם אבל כהן יכול לאכול הכל, אבל זה ז"ע דודאי אי אין צריהם לא חייל כלל וכדאמרינן בסוגיין במעשר שני לא חילל, ובעירוב אמרו דאינו עירוב, וכ"כ תו' גיטין ע"ג ב' ד"ה תנא, וכ"ה ברש"א שם, וכן מוכח מדצריהם עירובין נ' ב' מנחות ע"ח שהקשו בליקדשו מ' מחוך פ' דלא ליקדשו אי אין צריהם, ומבואר דאי אין צריהם לא חייל כלל, וכן מבואר ברמב"ם פ"ז מה' מעשר ה"א דאף לאחר שאמר ב' לוגין שאני עתיד להפריש עדיין יש לו תקנה ע"י הפרשה ולא אמרינן שכבר חל בתערובת, וכן בפ"א מה"ת ה"כ משמע דבישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות מפריש מיניה וביה אי אין צריהם, ולא חיישינן שמא מפריש מחלק עכו"ם על חלקו, וכן בגט אינו פוסל כדאמר גיטין כ"ה א', ומבואר שם בגמ' שזה תלוי בדין צריהם ואי בעלמא יש צריהם יש לפסול בגט, ואם איתא דאין צריהם הוי ספק א"כ ליפסול בגט, [וראיה זו כתבה מרן זללה"ה בדמאי סימן ט"ז סק"ט], (ועוד דממתניתין גופה מוכחא דפסול בודאי הוי דאל"ה לא שייך למיתני יתר מיכן, ומיהו י"ל דגט שאני וכמש"כ תו'), ואפשר לפרש דס"ל דבשעושה חלות בהחלט יש צריהם דסמכה דעתיה כיון שמפריש בהחלט וכ"כ בסוכה כ"ג ב', ויש להוסיף דכאן הפרשתו מועלת מיד על סמך שתתברר בהחלט, ויכול כהן לאכול הכל מיד, [ועדיף מעירובין שדקדקו שם בתו', דהתם עכשיו אין עירובו מועיל עד שיתברר, ובלא"ה יש לחלק דכיון דכל השבת לא יתברר לא שייך לומר דחייל בהחלט, אף שיתברר אחר השבת מקום שציתתו, וכמש"כ דמאי ס"י סק"ה, וגם י"ל דשציתתו במקומו לא חשיב חלות כיון שהוא ממילא ולא חשיב כמתנה שיחול בהחלט], ובה"ג סמכה דעתיה טפי, אבל לשונם ז"ל משמע דאמנם אין צריהם ולא יתברר לעולם ומ"מ מותר כהן לאכול, וז"ע. (דמאי ס"י סק"ז).

ל"ח א' מתני' ר"א אומר יו"ט הסמוך לשבת בין מלפניה ובין מלאחריה מערב אדם שני עירובין כו', לשון זה מתפרש שמניח שני העירובין מעיו"ט ומפרש שהעירוב שלמזרח ישמש

אם היה הראשון בשבת שהשאיר עירובו אפ"ה לריך בשני להחשיך עליו.

ולפ"ז מתפרש שפיר הא דקתני נמצא משתכר בהליכתו ומשתכר בעירובו, לומר ללא סגי בעירובו לצד אלא לריך גם הליכתו, וצ"ט ערב שבת היה סגי בהולכתו צ"ט, אלא דכיון דלריך להוליכו ממילא בכלל זה הליכתו, ובשבת ע"ט צעי הליכתו ממש וכמש"כ לעיל.

רש"י ותו' לעיל ל"ג ב' פירשו דע"כ איירי בשליח המוליך את העירוב, דאם הוא בעצמו מוליכו א"צ לפת דקיי"ל כר"י מ"ט ב' דאחד עני ואחד עשיר מערבין ברגליו, ולפ"ז מהני הליכתו של השליח, דהא צומן ששבת חל בעיו"ט ליכא תקנתא אחריתי, ולא משמע לומר דצכה"ג ע"כ לערב צעה"ב ברגליו, כיון דליכא פת להוליק, אבל לו"ד ז"ל היה אפשר לומר דמתני' כר"מ דלא אמרו אלא עני אבל עשיר אינו מערב ברגל.

גמ' ורבנן ספוקי מספקא להו והכא לחומרא והכא לחומרא, מדאורייתא נראה דודאי שתי קדושות הם, דמהיכי תיתי לעשותן קדושה אחת, והנידון רק מדרבנן, אם משום דמשכח"ל לפעמים איסור הכנה, ומשום כך ראוי לתקן לחשצם כקדושה אחת, אם משום דיש צוה חיזוק לשמירת שבת ויו"ט דנראין לצני אדם כקדושה אחת לדברים שנשתוו בהם, וא"כ יש לפרש דספוקי מספקא להו אם חכמים הראשונים תיקנו לחשצם כקדושה אחת, אבל קשה דלפ"ז הא דנאכל בראשון אינו עירוב לשני ראוי להיות מן הדין, כיון דמטיקור הדין שתי קדושות הם, ולשון הגמ' והכא לחומרא והכא לחומרא משמע דשזין הם, ואי לאו דמספקא להו הוי נחשב עירובו הראשון גם כשנאכל, וי"ל דאי קבעינן דלחומרא קדושה אחת הן, הרי עירובו לראשון קובע את מקומו גם לשני ואפילו נאכל עירובו, דכבר נקבעה שזיתתו במקום הזה כיון דנאסר להתרחק ממנו טפי משיעור החום, ולא גרע מאמר שזיתתי במקום פלוני דמהני צבא מן הדרך, [ויש לדון לפ"ז מה יהא הדין בהוציאוהו עכו"ם בראשון והחזירוהו בשני, שלא היה יכול לקבוע שזיתתו בצין השמשות של השני במקום הזה, וכן יש לדון בשבת ויום הכפורים לדעת הרמב"ם שבסמוך].

כתב הרמב"ם פ"ח מעירובין ה"י דיראה לי דשבת ויום הכפורים שהם כיום אחד וקדושה אחת, ויש לעיין כיון דקיי"ל שבת ויו"ט שתי קדושות הם וזה מעיקר הדין מדאורייתא, א"כ מנלן לחדש דתיקנו חכמים ענין של קדושה אחת בשבת ויום הכפורים, הרי למ"ד שתי קדושות לא אשכחן כלל ענין של קדושה אחת, ומה דאשכחן צ"ה, ענין אחר הוא משום דתיקנו שיהא אותו היום קודש ולמחר קודש, ואפשר דאיכא למימר דעד כאן לא פליגי תנאי אי קדושה אחת או שתי קדושות, אלא בשבת ויו"ט שדיניהם חלוקים, אבל בשבת ויום הכפורים דשזין צדיניהם לכו"ע כקדושה אחת הם, ומ"מ צ"ע בדבר דאיכא למימר דשבת ויום הכפורים צהדדי מילתא דלא שכיחא היא, שהרי משתדלים דלא ליתו צהדדי, ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן.

שם א"ל לר"א אי אתה מודה שאין מערבין בתחלה מיו"ט לשבת א"ל אבל הא לאי קדושה אחת היא ור"א התם משום הכנה, הקשה הגרע"א ז"ל דלקמן ל"ט א' דייקנן ממתני' דאינו מערב אלא באותה הפת לרבנן, וע"כ משום הכנה, וא"כ מאי הקשו לר"א, וי"ל דלרבנן דמספקא להו בקדושה אחת שפיר יש לאסור צפת אחרת דילמא אחי לעירובי נמי לרוח אחרת דיסבדו דשתי קדושות הם צמוחלט.

מזהא דא"ל אי אתה מודה שאין מערבין בתחלה מיו"ט לשבת, מצוה דכו"ע מודו צוה ואף צמערב ברגליו, דאף שא"צ דיבור, מ"מ כיון שמחדש תחום אחר הר"ז מכין, וגם מיקנא רשותא, ואסור, וכ"ה ברשב"א וצריצ"א וצ"ן בתחלת מתני', ואף צעירב ציום הראשון, מ"מ כל שבא לערב צשני לרוח אחרת ממה שהיה עירובו ציום הראשון, הר"ז מערב בתחלה מיו"ט לשבת, וכך לי אם עירב בראשון או שנשאב צבני העיר, כל שבא לחדש לו תחום ציו"ט, יש צו משום הכנה ומשום מיקנא רשותא, וצ"ע ברשב"א צעצוה"ק אות י"ח שכתב שאם רוצה לקנות שזיתתו ציום השני לרוח אחרת יחשיך שם ברגליו, והדבר תימא מה צין זה למערב בתחלה מיו"ט לשבת דלכו"ע אינו יכול לערב, ומה מוסיף מה שעשה עירוב לרוח אחרת ציום הראשון, וכי זה עדיף מהיותו צבני העיר, ולעולם כל שבא לחדש לו תחום ציו"ט אינו רשאי,

ואפ"ה אסור משום תחומין, ולפ"ז הדבר קרוב לומר דתיבות לסעודת הלילה מקומם צדיבור הקודם וכנ"ל מי שזמן אללו אורחים מעיר אחרת לסעודת הלילה ויצאו אללו ע"י העירוב, וזוהי שצ"ח המ"א לסימן תט"ז ס"ב היינו ששם נזכר איסור הכנה אפי' צדיבור]. (שבת קי"ג א').

ל"ח ב' א"ל רבה מי סברת סוף היום קונה עירוב כו', לכאורה אם סוף היום קונה הרי גם כשאני מערב והוא נקבע כבני עירו, נמי סוף היום קובעו, ומ"מ שבת ויו"ט סמוכים שפיר קונה תחום עירו ולא אסרינן משום הכנה אף אי סוף היום קונה עירוב, דכיון דאין צריך שום מעשה, לא מיקרי הכנה, ועוד דהו"ל כהתנה מעיו"ט לקנות שבתה כבני עירו צו"ט ושבת, ואפשר דהיינו דוקא כשלא עירב צו"ט ונשאר כבני עירו, אבל אם עירב צו"ט למזרח ובשבת חפץ להיות כבני עירו, בזה י"ל דאי סוף היום קונה עירוב דיחשב הכנה, וצ"ע.

שם לא יהלך אדם כו', עי' מש"כ בזה בחו"ב שבת ק"ג ב'.

רש"י ד"ה מערב וכל עירו מיהא מצי אזיל דכולה לדידיה כיון דלן זה כד' אמות דמיא ליה, יש לעי' מנין קים ליה לרצנו דין זה שלא נמצא לו שום מקור בגמרא, ועי' תו' לקמן ס' ב', וי"ל דלא משמע דמי שדר בעיר גדולה שהיא יותר מאלפיים שלא יוכל להניח עירובי תחומין למזרח אם ביתו במערב, ותנן נמי לקמן ס"א א' אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה בשנתנו בזה עירוב, וסתם עיר גדולה אפילו יותר מאלפיים במשמע, וכש"כ אי ברישא אין אנשי תנין דמפרש שמדת הקטנה כלתה באמצע הגדולה ומ"מ משמע דאנשי הגדולה כולם יכולים ליתן עירובן בקטנה, וכ"כ הטור סימן ת"ח דלא מסתבר שהנותן עירובו תוך תחום עירו שלא יוכל לשוב לביתו, וכ"כ הריטב"א ס' ב' ראה זו לדין זה דעיר שלן בזה. (ס"ו סק"ב ועי"ש המשך הדברים).

ל"ט א' גמ' דתניא מודים חכמים לר"א בר"ה שהיה ירא כו', מה שנתקשו בתוד"ה מודים, לכאורה יש כאן נושאים נפרדים, דבשבת ויו"ט הרי מן הדין שתי קדושות הם, וקיי"ל שפיר כד' זקנים שלא תיקנו בזה חכמים כלום, ואילו

ונראה דאין להקל בדבר כיון דהר"ן והריטב"א חולקין בזה, וגם הרשב"א עצמו במתני' פשוט ליה לאיסור, ומש"כ בעצוה"ק איפכא לא נחפרש טעמו, וכ"כ בשעה"צ סימן תט"ז אות י"א שיש להחמיר בדבר, וכן בתו' הר"פ בשם ריב"א כתב לקמן ב' דהא דמהני במערב צרגליו בשתיקה היינו רק כשעירב ביום הראשון לאותו רוח, והיינו דהכא אמרינן בפשיטות דאין מערבין בתחלה מיו"ט לשבת, והיינו אפילו צרגליו.

בביצה י"ז א' אבל עירובי תחומין לא מ"ט דלמקני שבתה בשבתא לא, נראה דהענין דאף כשמחנה שמערב מספק יש כאן זלזול בקדושת יו"ט שעושהו ספק חול, ואף שהתירו להתנות על הכלכלה כדתנן עירובין ל"ט א', מ"מ למקני שבתה חשיב זלזול טפי, ולפ"ז נראה דגם לקדש אשה ולהתנות בשני הימים נמי אסור, ואף למאן דמתיר נמי עירובי תחומין י"ל דקדושין כיון דצריך עדים אושא מילתא טפי ואסור, והרי בשני יו"ט של ר"ה אף עירובי תצטילין אסרינן בינה ו' א', אע"ג שא"צ ע"ת אלא א"כ יו"ט ביום ו', מ"מ חשיב זלזול צו"ט הראשון כשמניח בו עירוב.

צריך לדקדק מה נקרא טורח האסור למוצאי שבת, ומה מותר, דהא מחשיך על התחום לשמור פירות, ולא אמרינן דמפיש בהילוכא לצורך מוצ"ש, ועי' בח"א כלל קנ"ג בזה, ומה שהציא שם מההיא דעירובין ל"ח דמותר להוליך עירובו, צ"ע דזה פשיטא דאסור דהוצאה מיו"ט לחול ודאי אסור כמו אופה ומבשל מיו"ט לחול, ואינו ענין לנידון הכנה שהוא רק בדבר שאין בו משום מלאכה, וע"כ איירי התם כשעשה עירוב תצטילין, ולענין הכנה דחלות העירוב אין העירוב תצטילין מועיל בבסימן תקכ"ח, והיינו שהזכירו בגמ' שם איסור הכנה, גם מה שהציא מרש"י בינה מ' א' שכתב לסעודת הלילה, קשה דזה ודאי אסור אפי' זיכה להם מעיו"ט כדין אופה מיו"ט לחול והוצאה לא קילא, גם עיקר הדבר אינו מובן דאטו לסעודת היום שרי, וגם הרי אין חובה לאכול במוצאי יו"ט ומה מקום להזכיר הסעודה, והר"ן וכן הרע"ב באמת השמיטו תיבות אלו, ואם אינם ט"ס יש לפרש דבאים בליל יו"ט וחוזרים בליל יו"ט לביתם וחוזרים ואוכלים שם עם צ"ב, או צ"ב לצד, והזכיר רש"י סעודת הלילה לומר דהטלטול לצורך יו"ט,

בר"ה איתא לסברא דר' יוסי דכיון דנוהגים היום קודש ולמחר קודש ע"כ קדושה אחת הם, ושפיר מודו ז"ה ד' זקנים, וחכמים שפיר מספקא להו בשבת ויו"ט דשמא חד קדושה היא, כיון דתרווייהו קדושים, משא"כ בר"ה דאחד חול.

בביצה ד' ב' איתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרווייהו נולדה ז"ה אסורה ז"ה דתנן בראשונה כו', ק"ק שלא הביאו כאן בגמ' מתני' וברייטא דעירובין ל"ט דפליגי תנאי בהכי, וז"ל דהכא לענין דינא פליגי הלכתא כמאן.

והנה משמע דמקמי דתיקון שלא יהיו מקבלין עדות מן המנחה ולמעלה היה דין ר"ה כשאר ימים טובים של גלויות, דהא רב ושמואל מפרשי טעמייהו דאסרי משום תקנתא דנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, והנה בשעה שנהגה התקנה דבאו מן המנחה ולמעלה דנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, אם נולדה ז"ה במקום הועד בראשון, ובאו עדים קודם המנחה היתה מותרת למחר ואם באו עדים לאחר המנחה היתה אסורה למחר, [לר"י עירובין ל"ט א', אבל רבנן שם פליגי גם ז"ה וס"ל דגם בבאו עדים מן המנחה ולמעלה ז"ה מותרת וחומרא בעלמא החמירו לנהוג בראשון קודש], ולפ"ז אפשר שלא היתה שום תקנה מיוחדת לחו"ל אם לדנו בקדושה אחת או בשתי קדושות, אלא דחו"ל בחר ארץ ישראל גיררא וחיישי שמא באו עדים מן המנחה ולמעלה והלכך ז"ה אסורה, וכן פרש"י בעירובין ל"ט א' דדר' יוסי, ולפ"ז כשחרב הבית וחזרו לקבל עדות החדש כל היום וממילא לא משכח"ל בארץ ישראל נולדה ז"ה שמהא אסורה ז"ה, הלכך גם בחו"ל נולדה ז"ה מותרת ז"ה, וה"ט דרבה דאמר לקמן מתקנת ריב"ז ז"ה מותרת, ופשטא משמע דרבה לא ס"ל הא דמשניין אליבא דרב ושמואל הא לן והא להו, וס"ל דאף בצבל ז"ה מותרת, אבל בתו' עירובין ל"ט א' ד"ה אי נקטו דרבה נמי מחלק בין ארץ ישראל לחו"ל, ונראה דהכריחם לכך דאל"כ תקשה לרבה מר' יוסי דסמך נמי אהא שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש ואיירי נמי לאחר הערבן.

ולמאי דמסקינן אליבא דרב ושמואל הא לן והא להו יש לפרש דבשעה שתיקנו חכמים

שיהא אותו היום קודש ולמחר קודש יהיו דעמייהו לתקן כן גם בכל מקומות שעושין שני יו"ט מחמת ספק שיהיו צדין קדושה אחת והלכך אף משחרב הבית והתקינו לקבל עדים כל היום מ"מ במקומות שעושין שני ימים נשאלו צדין קדושה אחת, ולפ"ז הא לן והא להו הא לא היו היינו מקום הועד וכ"ה בצעה"מ, וכבר נתקשה הפני יהושע ז"ה שהקשו תו' דמילתיה דר' יוסי לא מיתוקמא בארץ ישראל ואמאי הא מיתוקמא שפיר אף בארץ ישראל חוץ ממקום הועד. (ביצה ד' ב').

מפלוגתא דתנאי בר"ה אם קדושה אחת וינהו, ליכא למיפשט דבשני יו"ט של גלויות לכו"ע שתי קדושות, דאיכא למימר דלרבותא דר' יהודה הוא לאשמועינן דאף בר"ה סבר שתי קדושות, ומיהו ברייתא דמיייתין התם דקתני מודה ר"י בשני יו"ט של גלויות, ע"כ ז"ל דלא שמיע ליה וכ"כ במלחמות, ושמא מאן דאמר לקמן מ' א' להד"ס ס"ל דגם לא שנה רבה בר שמואל הך ברייתא, ומיהו אידך ברייתא דקתני וכן היה ר"י אוסר בשני יו"ט של גלויות הו"ל לאתויי, אלא דהתם מספקינן בפירושה. (סו).

בביצה ה' ב' רבא אמר אף מתקנת ריב"ז ואילך ז"ה אסורה מי לא מודה ריב"ז כו', לפרש"י קשה לישנא דמי לא מודה דמשמע שהוא דבר פשוט ואדרבה חידוש גדול הוא דלא אשכחן שיגזרו לשמור יו"ט שני בבית הועד לאחר שקידשו את הראשון, וכמשה"ק בתו', אבל לפי' תו' י"ל דתקנתא דאותו היום קודש ולמחר קודש נשארה קיימת לעולם בזמן שמקדשין את השני, והלכך גם מתקנת ריב"ז ואילך אם באו עדים ואין שהות לקבל עדותם נשאר אותו היום קודש, דשורש התקנה שלא ינהגו חול בראשון.

לפרש"י ז"ל דהא דאמרינן דגם לאחר תקנת ריב"ז אם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש, אע"ג שקידשו את הראשון מדאורייתא, דהוא משום שהשאירו תקנה ראשונה שהיתה נוהגת בזמן שלא היו מקבלין עדותן, דהא בעירובין ל"ט א' קאמר ר' יוסי אי אחס מודים שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש, ומן הראוי לפרש דר"י מיייתי מן הנוהג ז"ה ולא ממה שנהגו קודם תקנת ריב"ז בזמן שצית המקדש

יו"ט שרינן כדמסיק ואוכלה, אבל להניח גם לתרום אינו רשאי.

שם א"ר אסי ומאי קושיא דילמא ה"ק וכן היה ר"י עושה איסור שני יו"ט של גלויות כשני ימים טובים של ר"ה לרבנן דשור, פרש"י דמוטב לתרומי הכא מלאוקמי שבשחא בר"י דנמוקו עמו והאי חומרא בלא טעמא הוא, וז"ע דרב אסי גופיה ס"ל בינה ד' ב' דנולדה בזה אסורה בזה בשני יו"ט של גלויות, ועו"ק דאם רב שחא פירש למילתיה דר' יוסי כפשוטה, מה שיך למירמי עליה ומאי קושיא, ואפשר דהו"ל לתנא למיתני ר"י אוסר אפילו בשני יו"ט של גלויות, ולא למיתני בבא בפ"ע וכן היה ר"י אוסר בשני יו"ט של גלויות, והלכך ס"ל לרב אסי דהאי וכן קאי אברייתא מקמי דקתני ר"י אוסר, ומתפרש דכך היה ר"י אוסר בשני יו"ט של גלויות כדס"ל לת"ק בר"ה, והיינו דשרי, ובתת הכי קתני ר"י אוסר והיינו בשני ימים טובים של ר"ה.

מ' ב' דתניא שבת שחל להיות בר"ח כו', ה"ה בר"ח וחוה"מ שחל להיות בחול נמי פליגי אס מזכיר בעבודה או בהודאה, וכ"ה בחוספתא ברכות פ"ג, אלא משום דבעי למינקט במוספין וכן פלוגתא דרשב"ג ור"י בנו של ריב"ז לכך נקט בחל להיות בשבת. (בינה י"ז א').

שם רא"ל בהודאה, מסתברא דאומר נוסח אחר ולא יעלה ויבא, אלא מעין הודאה על הר"ח והחג, וכן משמע בלשון רש"י, ולפ"ז גם בזהמ"ז פליג דבהודאה, ובזכרות מ"ח ב' ס"ל דאפשר בהודאה ואפשר באידך עי"ש, ושם ל"ג א' ס"ל דגם הבדלה בהודאה. (בינה י"ז א').

שם ואם לא אמר מחזירין אותו, בזכרות ל' ב' אמר רב טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין ב"ד מקדשין את החודש אלא ביום, ולדעת הא"ח שהביא בב"י סימן תכ"ז דליל ל"א חוזר ניחא הא דלא פרכין לרב מברייתא דהבא דקתני מחזירין אותו, דאיכא לאוקמי בליל ל"א, ולדעת תו' נריך לדחוק דערבית דנקט משום חול המועד אבל בר"ח בערבית באמת אין מחזירין אותו. (בזכרות ל' ב').

שם כיון דאמר זמן קבלה עליה ואסר ליה, בשו"ע או"ח סימן רס"א ס"ז י"א שצריך להוסיף

היה קיים, וא"כ מאי מהדרי ליה רבנן התם כי היכי דלא לזלולי ביה, הלא טעם זה לא שייך אלא על מה שנוהגים קודש בראשון אף שלא מקבלים עדותם, ולא על מה שנוהגים קודש בשני כשקידשו הראשון, אלא ודאי הכל תלוי בתקנתא קמיתא שלא יקבלו מן המנחה ולמעלה וינהגו אותו היום קודש, וכן פירש רש"י שם דר"י מתקנתא קמיתא מיייתי. (בינה ה' ב').

ל"ט ב' ועוד אר"י כו' ונריכא כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחו"ב בינה. ג' ב' ור' יהודה לדבריהם כו', בעירובין ל"ט ב' מנרכין הא דאצטרין לר"י לאשמועינן דספק חול הוא גם לענין עירוב ולענין מעשר ולענין בינה, ולפ"ז מוזן הא דנקט בינה לדבריהם דרבנן דעיקרו לומר דאף לענין נידון כבינה נמי חשבינן ליה כספק חול.

והנה בגמ' שם נקטו בצריכותא טעמא דבינה משום פירות הנושרין ומשקין שזבו, וזוה היה מקום לומר דכל הזמן שיש איסור בתלישה ובסחיטה חשיב כחד לענין גזירת בינה, לכך אשמועינן דגם לענין זה הנולדה בראשון מותרת בשני, וצריך ליישב הצריכותא גם לטעמא דמוקצה וכדמוקי לה באמת רבינא בריה דרב עולא, וכן לטעמא דהכנה, [אא"כ נימא דקים לגמ' דר' יהודה לית ליה הכנה כמ"ש הרשב"א], ולטעמא דמוקצה י"ל דאשמועינן דלא אמרינן דאתקנא בינהמ"מ דשני מחמת יום שעבר, א"נ מוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא כמ"ש בתו"י בסוגיין לענין הא דאסרינן ספיקא, וס"ד דלענין זה לא הקיל ר"י, ושמה גם הכנה כיון דמשכח"ל איסור דאורייתא, שפיר היה מקום לומר דזוה לא הקיל ר"י לחשוב כל חד כספק חול, ומיהו למאי דמשמע עירובין ל"ה דס"ל לר"י תחומין דאורייתא, א"כ כבר שמעינן מרישא דתחומין דגם לענין דאורייתא קאמר, ועי' בזה בחדושי הגרע"א ז"ל עירובין ל"ט א'. (עד כאן).

שם תניא כיצד אר"י מתנה אדם על הכלכלה כו' ואם היום קדש ולמחר חול אין צדצרי כלום כו' ואוכלה, יש להסתפק קדושין וגירושין, והפרת נדרים שאינם לצורך יו"ט, אס נמי אפשר להתנות עליהם ולעשותם בשני הימים, ומסתברא דרק לצורך

שבת, [וכ"כ צבה"ל בשם הפמ"ג דמשקיבל שבת הוא באיסור עשה].

ובתר"י ריש פ"ד דברכות כתב בשם הר"י מאורלייניש ז"ל שאע"פ שתוספת שבת די בכל שהוא אפילו הכי אם הוא מוסיף הרבה יותר בכלל תוספת הוא וחייב עליו אע"פ שאפשר לומר שאינו אלא מדרבנן אפילו הכי אסור לעשות בו שום דבר כמו תוספת כל שהוא, וכיו"צ אמרו לענין תרומה שאע"פ שחטה אחת כו' עכ"ל, ואף שהלשון אינו מתוקן כל זכרו ואי אפשר לדעת אם מסקנתו דאיכא איסור דאורייתא או דרבנן (לשון חייב עליו היינו איסור, דאף אם הוא דאורייתא אינו אלא בעשה), מ"מ נראה מרהיטת הדברים דאיסורו מהלכות שבת ולא מהלכות נדרים, ומשמע כדעת הא"ר דלא מהני התרה. (שבת ס"ו סק"א ועי"ש בסק"ב).

בשו"ע סי' רס"ג סי"א ואפי' אם אומר שאינו רוצה לקבל שבת, נראה דר"ל שלא ידע ההלכה, והתפלל והתנה שאינו מקבל שבת, דבזה אמרינן שהוא מסור להכרעת הדין, וכיון שאסור לו להתפלל של שבת אם אינו מקבל שבת, ממילא אית לן למימר דאי הו' ידע היה מקבל שבת בתפלה שלא יהיו צרכותיו לבטלה, ודיינינן ליה עכשיו כן, אבל אם יודע הדין ורוצה לעבור במזיד ואינו מקבל שבת, בזה אינו נאסר במלאכה, שאין קבלת שבת בעל כרחו של אדם, אלא שתפלתו לבטלה ונריך לחזור ולהתפלל לאחר קבלת שבת, ואף לר' יהודה דלעולם זמן תפלת ערבית מפלג המנחה מ"מ בע"ש א"א להתפלל של שבת אלא"כ מקבל עליו שבת, והיינו דאמר רב ברכות כ"ז ב' אין צדינא וכמבואר עירובין מ' ב' דדייקינן מהא דא"א לזכר זמן ולא להאסר במלאכה, והוא מקור דין זה, אף שאפשר לחלק דזמן שאני, שא"א לזכרו קודם הגעת הזמן, ועי' חו"ב שבת ס"ו סק"ב.

שם מי צדלת, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחו"ב שבת. נראה דאף לר' יהודה קמיבעיא ליה, דהא הא דמזלינן של שבת בע"ש הוא משום דמאן דעבד כר' יהודה עבד, וכדאמרינן לעיל, ואע"ג דלר' יהודה זמן תפלת ערבית היא לעולם מפלג המנחה ולמעלה, מ"מ בתפלת שבת יש לומר שאין להקדימה אלא א"כ מקבל עליו שבת, שאין ראוי להתפלל של שבת בחול ולא בשבת, ומסקינן דאמנם כן שאין להקדים להתפלל של שבת מצעו"י

מחול על הקודש כו' והזמן הזה שהוא ג' מילין ורביע רצה לעשותו כולו כו', זה לשון הרמב"ן בתה"א, (ענין אצילות ישנה), ויש להבין מנין קיס ליה ז"ל כן ולמה לא נפרש שהתוספת דבר קצוב, וכאילו אמרה תורה מנחת שציתה גם בחלק של ע"ש, כפי מה שהוא שיעורו, [עי' רא"ש פ' בתרא דיומא, ובמ"ב ס"ק כ"ב], אבל לא שיהא שייך בזה תוספת ולא דעתו של האדם, וכששוצת קודם זה הזמן לא עשה כלום וכאילו שבת ביום אחר, ונראה דהרמב"ן לשיטתיה דס"ל דלא שייך ענין של קבלת שבת או יו"ט קודם זמנו כלל, וכמו שתמה על הר"י ב"ה"א ובמלחמות פ"ק דתענית, וכיון שמלאנו בגמ' ברכות כ"ז ב' ועירובין מ' ב' דבקבלת שבת ויו"ט נאסר במלאכה, ע"כ דפירשו חז"ל דענין תוספת שבת מסור לבני אדם ויכולים להקדימו ולחחרו ולא קבעה לו תורה זמן מוגבל, ולכן אפשר לקבל שבת מקודם ולהאסר במלאכה מדין תוספת, וכן לשון מוסיפין מחול על הקודש משמע כן, וחז"ל קיימו כן מסביר דענין התוספת הוא לכבוד, ולא קבעה לו התורה זמן מוגבל, ושייך להרבות ולמעט, והא דאפשר להבדיל מצעו"י, י"ל דהוא ענין אחר דענין זכירה אפשר גם בסמוך לכניסת השבת ויציאתו וכמש"כ הרמב"ם בפכ"ט מה' שבת ה"א, (אבל ברמב"ן בתה"א בסו"ד שם הזכיר דאפשר דלאחר שמלאנו ענין תוספת צימים של תורה חו' מחדשינן ענין זה גם לשאר ימים ולכן יכול להבדיל מצעו"י עי"ש). — וברמב"ם פ"א מה' ש"ע ה"ו לא הזכיר שאפשר להרבות בתוספת, עי"ש.

הגרע"א ז"ל בגליון הביא דעת הלבוש שאם קיבל שבת ורוצה לחזור בו יכול לשאול לחכם וימירנו כדין נדר, [ועי' ט"ז סי' ת"ר], ושהא"ר מפקפק בדבר, ונראה דגם הלבוש מודה דכל שמקדים לקבל שבת הרי הוא מקיים בזה מנחת תוספת שבת מדאורייתא, ופטור אז מתפילין מדאורייתא, אלא דס"ל דמדאורייתא יכול לחזור בו, ויקיים אח"כ מנחת תוספת שבת בסמוך יותר לשבת, ומיהו כיון שקיבל שבת והוסיף במנחת תוספת שבת לא גרע משאר הנהגה טובה דהו"ל נדר, ונריך התרה, והא"ר מפקפק דשם כיון שבקבלתו התחיל לקיים מנחת תוספת שבת חו' לאו כל כמיניה למיהדר ביה, והרי הוא בעשה דתוספת

אח"כ מקבל עליו שבת עם תפלתו, [ועי' עירובין מ' ב'], ונראה דאם התנה בהדיא שאינו מקבל שבת בתפלתו לזריח לחזור ולהתפלל, אבל לא נחייב כבר בשבת, שאין קבלת שבת בע"כ של אדם, אבל בסתמא הרי הוא מסור להכרעת ההלכה וכשהתפלל חשיב כקיצל, ועי' חו"צ שבת ס"ו סק"י.

(שבת ס"ו סק"ב).

שם ליתציה לניוקא, פרש"י דהטעימה אינה אלא משום דגנאי הוא לכוס של צרכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר שתהא צרכה היין דבורא פרי הגפן שלא לזרוך ומכי טעים ליה אחרינא שפיר דמי, וז"ע דא"כ לא ליצריך צפה"ג כלל ולא נטרך לטעום, ומשום צרכה על הכוס א"צ לצרכה צפה"ג כמבואר בשו"ע סי' רע"א ס"ד דאם מקדש כשכבר קבע על היין מלפני השבת הר"י מקדש בלא צרכה צפה"ג, הרי דחשיב שפיר על הכוס אפי' אינו מצרך עליו צפה"ג ואין צפה"ג אלא צרכה הנהנין, ומנאמי שכבר הק' כן הרש"ש, ועוד דהא צעי לטעום מלא לוגמיו כמ"ש בשו"ע סי' ק"ז ס"ג (ועי' שם צפה"ג) דבכ"מ שזריך כוס זריך לשמות מלא לוגמיו, ואי משום צרכה דצפה"ג ליסגי בטעימה כל שהוא, [ועי' צב"י יו"ד סי' רס"ה] הביא תשובות הרשב"א דכוס דמילה א"צ מלא לוגמיו ושמא ה"נ דכוותה, אע"ג דמילה קיל טפי שלא מזכר ענין של כוס בגמרא גבי מילה, [וכן גבי צרכה חתנים], אבל לפ"ז קשה איך למדו הראשונים ז"ל מכאן דאף בקידוש והצדלה סגי בטעימת אחר כמ"כ תו' פסחים ק' ב' ד"ה ידי, הא הך טעימה שאני דסגי בכל שהוא, וצמרדכי בסוגיין כתב דאף במילה זריך שישתה מלא לוגמיו, לכך זריך לומר דכונת רש"י דגנאי הוא לכוס של צרכה כשאין נהנין ממנו לאלתר, ואפי' אם לא יצרך צפה"ג נמי, דגנאי דכוס של צרכה אינו ענין לצפה"ג, ומה שהוסיף דהו"ל צפה"ג שלא לזרוך הוא לרווחא דמילתא ואה"נ דאי משום הא לא איריא דהוי אפשר שלא לצרך צפה"ג.

ויש לעי' לדעת תו' מגילה י"ט דקטן אינו מוציא גדול במילי דרבנן דתרי דרבנן לא מפיק חד דרבנן, א"כ הכא היכי מהני טעימת הקטן הרי הקטן לגבי הגדול כלאו צר חיובא הוא, ושמא מוכח מכאן דבאמת אף שטעם מי שאינו צר חיובא שפיר דמי דהעיקר שיטעם אדם מכוס של צרכה סמוך

לצרכתו כדי שלא יתגנה כמ"ש פ' רש"י, וכל ששומה אדם אף שאינו צר חיובא תו לא הוי גנאי, [וכ"מ קצת ממה דס"ל להריטב"א בשם תו' דמאטריי כמה אנשים למלא לוגמיו כמ"ש צ"י בשמו סי' רע"א, ואם הוא דין זכוס של צרכה מסתבר כהטור דצעינן שאחד יהנה כמלא לוגמיו, אבל אם הוא רק שלא יתגנה לא צעינן אלא שישתה רובא דכסא], ומיהו זריך שידע שהוא כוס של צרכה ולכך צעי דוקא הגיע לחינוך, ואפשר דצעי דוקא שישמעו הצרכה, ולפ"ז אף מי שכבר יצא, המקדש לאחרים, אם שתה די צכך וא"צ שישתה מי שמקדש עכשו, וכן אחר שכבר יצא ושמע עכשו יכול לשמות ולהוציא השומעים האחרים, ולפ"ז אף דדאיכא אורחים צביהכנ"ס יכול קטן שאינו מן האורחים לשמות והאורחים יוצאים צכך, ובאמת רהיטת הגמ' פסחים ק"א א' לא משמע דלשמואל היו שותים האורחים, דמשמע דקידוש שצביהכנ"ס שוין צו רב ושמואל צעודא כיצד הוי ורק נחלקו לשם מה קידשו, (ואם היו שותים קטנים כמ"ש הטור סי' רס"ט עי"ש שפיר דמי צין לרב צין לשמואל, אבל אם היו מדקדקים שישתה האורחים זה לא יתכן לרב), וכ"מ במאירי שם דהתינוקות היו שותין והיו האורחים יוצאים צזה עי"ש, וגם אחד תירוך בתו' היו האורחים בחדר הסמוך לצביהכנ"ס בשעת קידוש ולא משמע שהיו מוליכים הכוס אללם, וכן לדעת השר מקוצי המוצא צמרדכי מותר למקדש לשמות אף שאינו יוצא בקידוש זה, ומבואר דמהני שתייתו להוציא האורחים אף שהוא צעצמו אינו יוצא בקידוש זה, ואין נראה לומר דשאני המקדש צעצמו דאין צזה סברא כיון דסו"ס הוא לא יצא, ורק לענין איסור טעימה קודם קידוש אמרינן דכיון דהוא מקדש מותר לו לטעום מכוס של קידוש דאין זה גנאי לקידוש שאח"כ, [ואולי אף השומעים מותרים לטעום וכדמשמע הא ידידי יין יצאו שדקדק מזה צמרדכי עי"ש], ועי' צמ"צ סי' רע"א ס"ק ס"ט שכתב שאם טעם אחד שלא כיוון עליו המצרך לא מהני, אבל אכתי אפשר שאם כיוון עליו בצרכה שפיר דמי אף שההוא כבר יצא, וכמו שצדדנו, והדבר זריך ראייה, וז"ע. — [ואם נימא דצרכה זמן אף אי טעונה כוס סגי בטעימה כ"ש וכמ"ש צב"י יו"ד סי' רס"ה בשם תשובות הרשב"א לענין מילה, א"כ אין ראייה מכאן כלל לענין קידוש,

דשאני קידוש דבעי כמלא לוגמיו, אבל כתבנו לעיל דהראשונים למדו מסוגיין לענין קידוש].

הרמ"א בסמ"א תרכ"א מסיק במילה שציוס הכפורים שיש לזרז על הכוס ולהטעים לתיוק, ויש לתמוה הרי זככת צפה"ג הוי לצטלה, דאינה זככת המילה אלא זככת הנהנין וכמש"כ לעיל לענין קידוש, והתיוק לאו זככת חינוך הוא, ובאמת מה"ט רוב הפוסקים סברי דאין מזכרין על הכוס וכמ"ש צ"י כאן וצ"ד ס"י רס"ה, וצריך לדחוק דכיון דכל זככת הנהנין היא על שעה שהאדם בא ליהנות ושעה זו ראויה להודות, יש מקום לומר דכשמאכיל לתיוקו נמי השעה ראויה לזככת דהא נהנה מזה שיכול להאכיל, וכן כשממשש ציין לכוס של זככת נמי ראוי הוא להודות על זככת הגפן, ומ"מ לא חייבו חכמים בזככת על הגאות אלו, אבל כשנודמו שניהם יחד במילה שלעולם מזכרין על הכוס, לא ראו חכמים לצטל את הכוס אף כשחל ציוכ"פ, ותהא זככת היין על אלו ההנאות של הזככת ושל התיוק, אף שאינו יכול לטעום בעצמו. (שבת ס"ח סק"ג).

שם זכ"ר רב דיתב זכעניתא זמעלי זככתא מהו לאשלומי כו', א"ה, ע"י מש"כ זכענית י"ז א' דקמיזעיא לן אס לאחר ערבית מותרין, דכיון זככת עשאוס כלילה לתפלה שמה זככת מותר לאכול, וכמ"ש אמוס זככ"א פ"ק זכענית ס"ז זכענית חלוס וכן זכענית דעשי"ת שאין מקבלן זככלה הרי מיד שיוצאין מזככנ"ס ערבית מותרין לאכול.

מ"א א' אין גוזרין זכענית על הזכור זככ"ח זככוכה וזככוכים ואס התחילו אין מפסיקין, הכא לא קחני אין גוזרין זככלה דזככני לעיל מיניה זככני זכענית ט"ו ז' זככמישי, ומזככר דאף שלא זככלה אין גוזרין, וא"כ צריך זככור מהו ואס התחילו הרי זכענה שגזרו ידעו שעתיד להיות ר"ח וחכוכה ופורים, ושמה יש לפרש שנקטצו אכ"כ ע"י קדוש החודש שיום ז' או ה' שגזרו עליהם זכענית נעשה ר"ח או חכוכה או פורים, ומתחלה היו סכוכים שר"ח יקדים או יאחר, אבל ל"מ כן דהתינח זככ"ח ופורים אבל חכוכה ח' ימים, ולא זככע דרק על יום הראשון של חכוכה קאמר, גם זככ"ז ס"י תקע"ז סק"ד כתב איפכא דאס לא עלה על דעתם זכענה הגזירה שיארה

הזכענית זכככ מאלו, הרי גם אס התחילו מפסיקין, וצ"ל דה"ק שאס זככר התחילו להזכענות על הזככה הזאת, הרי חוזרין וגוזרין זכעניות נוספות כל זמן שלא נענו, אפילו זככ"ח חכוכה ופורים, ונמלא זככהתחילו להזכענות לא גזרו אלא יום א' או ג' ועדיין לא הגיעו לר"ח ואיך, וככוכרים היו שיענו, ואכ"כ כשלא נענו חוזרין וגוזרין אף שיארה זכככ מאלו, אבל לשון אין מפסיקין לא משמע דר"ל דחוזרין וגוזרין, גם לשון רש"י ואס התחילו שהתחילו להזכענות כ' או ל' יום ונכנסו זככס ימי חכוכה או ר"ח, וכ"ה לשון הטור זככ"י תי"ח, ומשמע דזככים שזככר גזרו עליהן אייריין, וצ"ל דגזרו כך וכך ימים להזכענית אס לא יענו, וככוכרין שיענו קודם, ולכך לא זכככ כאלו גזרו על ר"ח וחכוכה ופורים, וזככאי גוונא אין מפסיקין, [וע"י זככ"ז סימן תי"ח זכענה"ל סק"ה דזככר זככריה לגזירה מש"כ זככ"י תקע"ז הנ"ל], שו"ר זכככ"א זכענית ט"ו ז' שהצריך זככל זה, וכככרה דמזככנתו כמש"כ דהיינו כשגזרו מספר ימים להזכענית ולא נתנו על זככס שיארה חכוכה ואיך זככותן הימים, אס משוס שזכככו שיענו או דלאו אדעתייהו, ע"ש.

(זכענית ט"ו ז').

מי שהוציא והו

מ"א ב' מתני' מי שהוציא והו נכרים או רוח רעה אין לו אלא ד' אמות, לשון זה משמע דהיה מקום לומר שיהא לו יותר מד' אמות וקמ"ל דאין לו אלא ד' אמות, ויש לפרש דס"ד דיצא זככונס יהא נידון זככא זככות ויהא לו אלפיים אמה לכל רוח, אבל קשה דמהיכי תיתי נימא כן, הרי אף זככא זככות זככלה לא היו זיין משס עד שתיקן ר"ג דזככנ ר"ה כ"ג ז', ולא תיקן אלא זככא זככות, ולכן נראה דלא הוי זככני מי שהוציא והו נכרים כו', יש לו ד"א, דהוי משמע דזככא לדעת אין לו ד"א, ועו"ל דס"ד דמי שזככא מחוץ לחוס זככר נשלס חטאו ואינו מוסיק חטא זככה שמתרחק יותר, ולפיכך שייך לשון אין לו אלא ד"א, גם כיון דבעי למיחני החזירהו כאלו לא יצא, ראוי למיחני זככשא מה שזככסיד ע"י יציאתו. שם החזירהו כאלו לא יצא, גם למ"ד זככומין דאורייתא אית לן לקיים מתני', וחזינן דקביעת זככיתתו זיין השמשות קובעת דינו ליום השזכ, והא

הננוע היותר קרוב, ויש לפרש הא דאי פיקח הוא בזמן שאינו יודע היכן ימצא מקום לנוע והוא יוצא מד' אמותיו לחפש, ואי פיקח הוא ילך לבקש ללד תחומו, וצצה"ל סימן ת"ו נסתפק שמא יהא רשאי לילך ללד תחומו אע"פ שידע שצד האחר ימצא יותר קרוב, וצ"ע למה יהא רשאי ללכת למקום רחוק בזמן שיש לו מקום קרוב, ושמא כיון שהוציאוהו מציטו צע"כ, אין לנו לחייבו להתרחק יותר מציטו, ולכן רשאי לעולם להתקרב לציטו, שהרי כשיצור האונס ישוב לציטו, ויהעריני בני י"א נ"י דלפ"ז לא יהא רשאי לברור אלא ללד ציטו ולא ללד אחר אף ששם מוקף מחיצות וירייה כל השטח המוקף, והראוני צראה"ה הנדמ"ח צרכות סימן קי"א שכתב דמשמע אפילו רחוק קצת ללד תחומו דלא החמירו באיסור דרבנן עכ"ל, ועי' צצהגר"א או"ח סימן קס"ח ס"ה, וצ"ע. — עיין עוד צמש"כ לקמן מ"ד צ' צדברי תוד"ה מר.

שם אר"פ פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפילו צמזיד לא הפסידו את מקומם מ"ט אנוסין נינהו, יש להבין מה צכך שהפירות אנוסין, אבל הרי הנידון כלפי צעליהן שאינו אנוס, וי"ל דהכא צדיני התחומין אין הנידון לאסור כמו מצשל צצבת וכיו"צ שלא יהנה מן האיסור, דהא ציצא וחזר אינו נהנה מן האיסור ויש לדמותו לחימוס צצשל מצושל צצבת וחזר ונצטנן שאינו נהנה כלום ממעשה צצבת, אלא דחכמים קצבו הלכות תחומין ציצא מן התחום, דכיון דאיצד תחומו ממילא אין לו אלא ד"א, ויש לדון צחזר לתחומו מהו, וצזה אמרינן דלענין הלכות תחומין כיון שהפירות אנוסין אית לן למימר שלא הפסידו תחומן, ואם צריך לקנסו יש לאסרו צאכילה וכיו"צ, אבל לא לקצוץ הקנס צהלכות תחומין, והיינו דקאמר ר"פ רק שלא הפסידו מקומם, ומיהו צצרייתות דמייתין נחלקו גם לענין אכילה, והיינו דצומן שאין להם אלא ד"א מחמת הלכות תחומין, יש מקום לאסרן צאכילה, שהרי הגיעו לכאן צאיסור, או דחיישין שמא יוציאם מד"א כשיצא לאוכלן כמ"ש תו', ויש מקום לחלק צין שוגג למזיד ואיכא תנא דצצר גם לענין תחומין דציצאו וחזרו אינם חוזרין לזכות צתחומם.

תוד"ה לא ולא דמי למצשל צצבת כו', עי' מש"כ צצילה י"ז צ' צזה, וצדברי המג"א סי' ת"ה ס"ק י"ד.

דאמרינן צגמ' צצחזר לדעת אין לו אלא ד"א, יש לפרש דקנס חכמים הוא, שלא יהא חוטא נשכר. שם ר"י ור"ע אומרים אין לו אלא ד"א, נראה דמדאורייתא מודו דמהלך את כולה אפילו יחירה על אלפיים, דכד"א חשיבא, וצ"ע צצאניה מוקפת מחיצות אי חשיבא מדאורייתא כד"א אף שלא צצבת צתוכה, או לא, [עי' תו' מ"ז צ' ד"ה דכולה], לר"ע דצצר תחומין דאורייתא, ולדעת הרמב"ן צצכל אלפיים נוספים חייב, ומהא דלקמן מ"ה א' דהיוצאין צרשות הרי הן כאנשי העיר והיינו דכל העיר להן כד"א, ומשמע דאף למ"ד תחומין דאורייתא כן, וכמש"כ הרמב"ן דתקנת ר"ג הזקן היא אף למ"ד תחומין דאורייתא, א"כ מוכח דמדאורייתא כל העיר כד"א אף שאינה מוקפת מחיצות, דאל"כ אין אפשר להתיר להן ללכת כל העיר ואלפיים. (ס"ה סק"ה).

בדברי הרמב"ן צדף מ"ג, עיין מש"כ צסימן ה' סק"ה.

שם צמשנה מעשה צצאו מפלגדרסין והפליגה ספינתם צים כו', צרמב"ן משמע שהגיעו מפלגדרסין ועגנה הספינה צרקק צין השמשות, ואח"כ נעקרה והפליגה לים.

גמ' אר"י א"ש יצא לדעת אין לו אלא ד"א כו', צראה"ש הביא שמהר"ם דקדק מכאן דיצא לדעת וחזר לעירו שצצבת צה דהו"ל כד"א, דאל"כ הו"ל לאוקמי מימרא דשמואל דהיינו דאחי לאשמועינן דגם צעיר שצצבת צה אין לו אלא ד"א, דממתני' לא שמעינן אלא דלא דיינינן ליה כאילו לא יצא, והיינו שיהא לו גם אלפיים לכל רוח, אבל שפיר י"ל דהעיר מיהא חשיבא ליה כד"א כיון שצצבת צה, ואחי שמואל לאשמועינן דאין לו אלא ד"א, אלא ודאי גם ציצא לדעת וחזר לדעת הו"ל עירו שצצבת צה כד"א, ולכאורה מהך הוכחה איכא להוכיח נמי דגם עיר שאינה מוקפת חומה הוי ליה כד"א, דאל"כ אכתי איכא לאוקמי להא דשמואל צחזר לעירו שאינה מוקפת חומה ואשמועינן דאינה כד"א ואין לו צה אלא ד"א, וצ"ע דצרמ"א סימן ת"ה ס"ח הנריך שמהא העיר מוקפת חומה, וכבר הביא שם צצה"ל צשם הצ"מ לפקפק צזה, וצעיקר צדרי מהר"ם עיין מש"כ צסימן ה' סק"ט.

שם אמרי נהרדעי אי פיקח הוא עייל לתחומא וכיון דעל על, מסתברא דיש לו ללכת למקום

ד"א כיון שיצא במזיד, א"כ למה יחוסו עליו זנכנס בדיר וסוהר, אלא יש לפרש דמי שתחלת שזיתחו הוא באמצע השבת כגון שזא מלמעלה מעשרה, או קטן שנולד בשבת, או גר שנחגייר בשבת והם בדיר וסוהר, שפיר מהלכים את כולה אף שלא שבתו מצעוד יום, דתחלת השבת לענין תחומין גם הוא כמצעוד יום [ענין סימן ת"ד] ולכן כל מי שאין לו אלא ד"א והיינו שאיצד את תחומו, הרי כשנכנס לדיר וסוהר דיינין ליה כנולד בשעה זו, [ומיהו לאו ממש דהא מחוץ לדירו לא יהציגן ליה כלום ואילו הנולד נותנים לו אלפיים חוזה לו], משא"כ מי שהוא עדיין בתוך תחומו ולא איצדו עדיין, אף שנפגש בדיר וסוהר לא יהציגן ליה את הדיר והסוהר כד"א, והרי הוא נשאר בתחומו, והיינו דין כלתה מדתו באמצע עיר או חצר דלא יהציגן ליה כלום, ואין לו אלא חצי חצר.

ונראה דגם בשבת צעיר והקיפוה נכרים מחיצה בשבת, דמודדין לו תחומו מן העיר ולא מן המחיצות, דכך לי להלך בתוך המחיצות או למדוד מן המחיצות, ומיהו בהוספו נכרים בתים בשבת מסתבר שימדדו מן הבתים הנוספים, וכן משמע ברש"י שבת ק"נ ב' ד"ה שאם, [ועי' ב"ח ודרישה סו"ס רס"ג], וכן אם יוספו בתים לעיר הסמוכה שע"ז יהיו שתיים כעיר אחת, ומיהו י"ל דגם בהקיפו מחיצות לעיר בשבת דימדדו את התחום מן המחיצות, בזמן שהם בתוך אלפיים, דרק בזמן שהמחיצות הם מחוץ לתחומו אמרינן דכלא שבת בהם מצעוד יום אינו נותר על ידם, אבל כשהם בתוך תחומו י"ל דגם צנעשו בשבת שפיר מודד מהם, ונתעוררתי לזה מדברי בני משה נ"י, וצ"ע.

הוציאורו עכו"ס חוץ לאלפיים שלו בתוך המחיצות, כתב הר"ן דרשאי לחזור לתחומו, ומשחזר לתחומו שוב אינו רשאי ללכת ממנו, אבל הריטב"א כתב צ"ח מורו דכשהוציאורו חוץ לאלפיים שלו אין לו אלא ד' אמות ואינו רשאי לשוב לתחומו, וק"ק שהרי אם יקיפוהו עכשיו מחיצה עד לאלפיים שלו, דין הוא שיוכל לשוב לתחומו דהיינו דנחמיה בריה דרב חנינאי מ"ג ב', ומה גרעה המחיצה הקיימת, ומה תוסף מחיצה נוספת בתוך המחיצות.

מ"ב א' אר"נ אמר שמואל היה מהלך ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפיים פסיעות צינוניות וזו היא תחום שבת, יש לעיין מאי קמ"ל, ולא משמע לומר דקמ"ל דסתם פסיעה צינונית היא אמה, ועוד דנחזי אגן, ונראה דקמ"ל מקולי תחומין דאדם רשאי לסמוך על עצמו בשיעור פסיעה צינונית, ואי לאו דתחומין דרבנן, היה ראוי שיהא בטוח שלא יצא חוץ לתחום, והיה חייב למעט מאלפיים פסיעות כשיעור שידע לבטח שאינו מתרחק יותר מאלפיים אמה, אבל מפני שתחומין דרבנן הקילו שיהא אדם רשאי לסמוך על עצמו בזה, ורק בהולך בדרך הקילו בזה, אבל בעלמא שנינו שאין מודדין אלא מן המומחה כדתנן נ"ח ב' ע"ש בפירוש רש"י ותו', ואין מודדין אלא בחבל של ג' אמה כדתנן נ"ז ב' ושם נ"ח א' איזה חבל, ולפ"ז נראה דכל אדם סמכו שישער פסיעה צינונית של אדם צינוני, דכל מהלך בדרך אמר שמואל למילתיה, ולאו באדם צינוני דוקא, עיין בבה"ל ר"ס שצ"ז, ור"ס שצ"ט, ובספר מרן זללה"ה סימן ל"ט סק"י וסימן ק"י ס"ק כ"ד, אם רק בהולך בדרך הקילו ולענין אלכסון. — ונראה דאם היו שנים המהלכים דאין אחד רשאי לסמוך על מדידת חבירו, דהא קיי"ל אין מודדין אלא מן המומחה וכפי הלכות מדידה, ומה שהקילו לא הקילו אלא לכל אדם לעצמו. — הא דמסיים וזו היא תחום שבת אפשר דלישגא יתיירה הוא, ואפשר דבא לומר דדיינין ליה כודאי תחום שבת, ונפקא מינה דאם יצא ממנו שוב אין לו אלא ארבע אמות.

שם ואר"נ אמר שמואל שבת צבקה והקיפוה נכרים מחיצה בשבת מהלך אלפיים אמה כו', פרש"י דאפילו לר"ג דנתנוהו בדיר וסוהר מהלך את כולה אע"ג דלא שבת באויר מחיצות מצעוד יום, ה"מ התם שאין לו אלא ד"א הקילו בזה חכמים שיהא מהלך את כולה, משא"כ הכא שיש לו אלפיים לא מקילין שיהא הכל כד"א כיון שלא שבת באויר מחיצות מצעוד יום, ואפשר דאין הטעם משום דחסו חכמים עליה כיון שאין לו אלא ד"א, דהא לדעת תו' כ"ט א' ועוד ראשונים הוצאו בבה"ל סימן ת"ה ס"ו ד"ה אבל, הרי גם ביצא מתחומו במזיד ונכנס לדיר וסוהר נמי מהלך את כולה, אף דבחזר לתחומו קנסין ליה ואין לו אלא

מודה ר"ה דמותר לזרוק חוץ לאלפיים ולא חיישין דאחי לאימשובי, והלכך רשאי לטלטל כי אורחיה בתוך האלפיים, וכמו לשמואל, אבל בגאון יעקב כתב בשם ריטב"א דגם ציו"ט אינו רשאי לזרוק חוץ לאלפיים לר"ה, אלא דמ"מ שרי לטלטל בתוך האלפיים, דלא גזרו ציו"ט לחשבו כפרוך במלואו למקום האסור לו.

מ"ב ב' אר"ה היה מודד וצא וכלתה מדתו בחצי חצר כו' יש לו חצי חצר כו', אם לענין הילוך קאמר, יש לפרש כמ"ש תוד"ה אמר דס"ד לאסור הילוך בתוך תחומו שבחצר משום דיש לחוש שיהלך בכל החצר, ולא דמי לבקעה, דבחצר אין אדם מזדיל ומשתמש בכל החצר, ואם לענין טלטול קאמר דשרי לטלטל כי אורחיה בחצי חצר קשה מאי פריך פשיטא הרי חידוש גדול אשמועינן דאע"ג דבבקעה שהקיפיה ס"ל לר"ה דלא שרינן לטלטל בתוך תחומו אלא בארבע, מ"מ בחצר שרינן לטלטל כי אורחיה, כמ"ש תו' דלא חשיב נפרץ למקום האסור, ומיהו טעמם לא נחפרש שכתבו משום דלאחרניי חשיב מחיצה בחצר, והרי גם בבקעה חשיב מחיצה לאחרניי לטלטל בכל הבקעה, דמה צרך שהוקפה בשבת, וכבר נתקשה צוה בתו' הרא"ש, וכתב להגיה לטיולי במקום לטלטולי ואהילוך קאי.

והר"ן הציא בשם הראב"ד דגרסינן וכלתה מדתו בחצי העיר, וגרסינן נמי אמר ר"ה ומודינא, ופירש דבעיר איכא בתים וחצירות ולא חשיבא נפרצה במלואה למקום האסור דבתים וחצירות מפסיקין, והלכך שרי לטלטולי בחצי העיר שבחצר מדתו, ופרכינן פשיטא דשרי כיון שלא נפרצה למקום האסור ומשני דס"ד נחוש דילמא אחי לטלטולי באידך פלגא ע"י זריקה ואחי לאימשובי, קמ"ל דלא גזרינן כולי האי דהו"ל גזירה לגזירה, וכן הרשב"א הציא פי' הראב"ד וכתב דנ"ל עיקר, וכבר כתבנו דלפ"ז מדקאמר מודינא והיינו לשמואל מוכח דלשמואל שרי לטלטולי כי אורחיה באלפיים, דיש לו חצי העיר ודאי מתפרש דלטלטל צה כי אורחיה קאמר.

שם אר"נ מודה לי הונא היה מודד וצא וכלתה מדתו על שפת תקרה מותר לטלטל בכל הבית כו', פרש"י דהבית הוא חוץ לאלפיים, ונראה שפירש כן דאם הבית תוך אלפיים ואשמועינן דשרי

שם ומטלטל בכולה ע"י זריקה, מה שנדחקו בתו' לחדש דכי אורחיה אסור באלפיים משום דהו"ל נפרצה למקום האסור לה, אע"ג דהאיסור מחוץ לאלפיים אינו ענין לטלטול אלא משום שאינו יכול להלך שם, וכמ"ש בתו' הר"פ והרא"ש, אפשר דהוא משום דלישנא ומטלטל בכולה ע"י זריקה משמע להו דבכולה ממש קאמר וגם באלפיים, דאל"ה הו"ל מהלך אלפיים אמה ומטלטל צהן ומטלטל בכולה ע"י זריקה, ומ"מ דעת רוב הפוסקים כרש"י דתוך אלפיים שרי לטלטל כי אורחיה וכמ"ש במ"ב סימן ת"ג סק"ט, וכ"מ פשטא דגמ' דפרכינן לר"ה באלפיים מיהת לטלטל כי אורחיה, משמע דלשמואל אמנם שרי, וכ"כ בתו' הר"פ ובצהגרא"א ז"ל שם, ולגירסת הראב"ד שהציא הרשב"א לקמן ב' דמודה ר"ה בכלתה מדתו בחצי העיר דמותר לטלטל צה וכתב שכן עיקר, וכן בר"ן כתב דלגירסת דמודינא יש לפרש כהראב"ד, נמצא נמי מבואר דס"ל כפרש"י דלשמואל מטלטל כי אורחיה באלפיים, דהא מודינא דר"ה היינו דצוה ליכא למיגזר כיון דמפסקי בתים וחצירות וא"כ מתפרש דמטלטל צה כי אורחיה, ומודה לשמואל.

שם ור"ה אמר מהלך אלפים אמה ומטלטל ד"א, ע"י מש"כ לקמן מ"ח א'.

שם שמה ימשך אחר חפצו, אם נימא דציו"ט לא נמצאו איסור לזרוק חפצים חוץ לתחום משום שמה ימשך אחריהם [ע"יין לקמן ב' בפרש"י באוקימתא דכתנאי דאפשר דגם ציו"ט פליגי, ומיהו דברנו אם ציו"ט לכו"ע שרינן יש לפרש דשאני הכא דבשבת עסקינן דאיכא איסור טלטול, ושרינן ליה לטלטל מחמת המחיצות, ונמצא שמשתמש בהיתר המחיצות, וצוה אין רגילות שיהא חלוק רשות היחיד באמצעו, והלכך אם יטלטל ע"י זריקה בכל הרשות היחיד אחי לאימשובי, ולפ"ז יש מקום להסתפק דשמה צכה"ג יש לחוש גם ציו"ט דאחי לאימשובי, דאין רגילות לחלוק רשות היחיד באמצע, או"ד ציו"ט דשרי הוצאה ולעולם רשאי לזרוק חוץ לתחומו ולא חיישין דאחי לאימשובי, ואין משתמש בכח המחיצות כלל, הרי גם צכה"ג לא חיישין, וצריטב"א כתב דציו"ט מודה ר"ה דשרי לטלטל בכל האלפיים ולא הוי נפרץ במלואו למקום האסור דדבר פשוט הוא שמותר לזרוק ציו"ט וכ"כ בתו' עכ"ל, וכונתו מבוארת דציו"ט

שם ר"ז אמר הואיל וספינה נוטלתו מתחלת ארבע ומנחתו בסוף ארבע, לא פירש מאי טעמייהו דר"י ור"ע דאסרי, ונראה דהנה עיקר הטעם דספינה נוטלתו הוא סיצה למה א"א לתת לו ד"א כנגד הקרקע שתחת הספינה, אבל אחי אס נחשוב את הספינה כמקום לעצמו שיך לומר דיש לו זה רק ד"א, וס"ל לר"י ור"ע דכי היכי דשיך לחשוב את הספינה כולה כד"א, והיינו דחשבינן לה כמקום לעצמו, ה"נ שיך למהב לו זה רק ד"א.

מ"ג א' כי פליגי בשעמדה, יש לזרר אס ר"ל כשעמדה רגע אחת, וכבר זכרנו דבר זה בתחומה, וכשחזרה ומהלכת, הוא יוצא מתחומה כל רגע ורגע, ודינו כהוצאותו נכרים דיש לו ד"א, וכל רגע ורגע הספינה מוציאתו מן הד"א שלו לאונסו, ולר"י ור"ע אסור לו ללכת מד"א, או דרך בשעה שהספינה עומדת אסור לו ללכת מד' אמותיו לר"י ור"ע, אבל כשחזרה להלך שוב כל הספינה כד"א כיון שנוטלתו מתחלת ד' ומנחתו בסוף ד', ור"י ור"ע חששו שמא תעמוד ולאו אדעתייהו ובזמן עמידתה יצאו מהד"א שלהם, ולשון המחבר ס' ת"ה ס"ז משמע דרק בשעה שהספינה עומדת אסור ללכת מהד"א, אבל בט"ז שם משמע דכל שעמדה פעם אחת כבר אין לו אלא ד"א וי"ע.

שם בעי רב חנניא יש תחומין למעלה מעשרה כו', יש לעי' אס גס ברשות היחיד קמיבעיא ליה אע"ג דעולה עד לרקיע, [ומהא דקאמר עמוד גבוה י' ורחב ד' לא תיבעי לך דארעא סמיכתא היא, ולא קאמר ברשות היחיד הוא ליכא ראייה, דעדיפא קאמר], ואת"ל דגם ברשות היחיד קמיבעיא ליה, ברשות היחיד מקורה מאי, (ומספינה אין ראייה, דכל שהוא למעלה מי' מן הקרקע, הרי הוא צנידון דתחומין למעלה מי' אף אס הוא רשות היחיד מקורה), די"ל דביתא כמאן דמליא דמי.

שם ליסנא אחרינא בספינה מאי, משמע דליסנא קמא ס"ל דלא קמיבעיא ליה בספינה, דלא משמע לומר דליסנא אחרינא בא לומר דרק בספינה קמיבעיא ליה ולא בקפיצה, דאי בספינה קמיבעיא ליה כש"כ בקפיצה דאיכא למיבעיא, והא ודאי לא

לטלטל בתוך הבית ולא חשיב פרוץ למקום האסור כיון שהתקרה חוצטת, א"כ פשיטא דכל מחיצה דין הוא שתחצוץ לענין שלא יחשב פרוץ למקום האסור, וכבר למדנו דפי תקרה יורד וסותם, ועוד דעיקר פלוגתא ר"נ א"ש ור"ה הוא אס מותר לטלטל ע"י זריקה מחוץ לאלפיים, ורק נסתעף מזה גם פלוגתא בטלטול כי אורחיה בתוך אלפיים, וראוי לפרש מודה בעיקר פלוגתתם, וזוהי יש חידוש דאחרי מחיצה להחיר לזרוק מעבר למחיצה ולא לחוש דילמא אחי לאמשוכי, ואף כשהמחיצה אינה סותמת את הפתח שאינה אלא פי תקרה.

והר"ן בשם הראב"ד פירש דהבית בתוך התחום ואשמועינן דשרי לטלטל בבית, ולא חשיב נפרץ למקום האסור כיון דפי תקרה סותם, וי"ע דלעיל בכלתה מדתו בחצי העיר, פירש הראב"ד דפרכין פשיטא דלא חשיב נפרצה למקום האסור לחצי העיר שמחוץ לתחומה, כיון דאיכא צעיר בתים וחצירות שמפסיקין, ודוחק לומר דפי תקרה אחי לאשמועינן דגם בזה סגי.

שם כי אמרינן כל הבית כולו כד"א דמי ה"מ היכא דשבת באויר מחיצות מצעו"י כו', מודד שכלתה מדתו במערה לכו"ע לא אמרינן דכד"א דמי כדתנן לקמן ס"א א', והשוכה בבית לכו"ע כל הבית כד"א דמי, [ויש לדון קטן הנולד בבית בשבת, [ונפ"מ לענין חפציו או הוא עצמו], או גר שנתגייר בשבת, או שהגיע למעלה מי' בשבת, דמבואר בשו"ע ס' ת"ד דזוכה בתחומה בשבת ועי"ש בגליון הגרע"א ז"ל, ועי' רמב"ן, אס בזה נמי מודו ר"י ור"ע דכשבת באויר מחיצות מצעו"י דמי], כי פליגי בהוצאותו עכו"ם והניחוהו בדיר ובסהר, דלא דמי לזא מלמעלה מי', דהכא יש להם תחום ששבתו בו דהא אס החזירות הרי הוא כלא ינא, וכש"כ דלא דמי למודד שהוא עומד בתחומה, ולא דמי לשבת באויר מחיצות מצעו"י, דאין לו שום תחום אחר, מלבד במחיצות הללו. — סברת היחרון בשבת מצעו"י הוא משום דענין תחומין אסמכוהו אקרא דאל יצא איש ממקומו, וכששבת בבית הדבר פשוט דכל הבית הוא מקומו, משא"כ בכלתה מדתו בבית, או שהוציאוהו ממקומו ונתנוהו בדיר וסהר, ועי' מש"כ ס"ו סק"א אס חילוקים אלו מדאוריתא.

— נכתבו צוה דברים נוספים —

מש"כ תו' דסייר נכסי בשבת שרי דאפילו בשכר שרי כמבואר שבת קנ"א א' דשמור לי ואשמור לך שרי, כונתם דאין איסור לסייר נכסי, אבל לא נחתי לנידון שכר שבת, ומתפרש שפיר בהצלה, א"נ דומיא דשמור לי ואשמור לך דחשיב כבשכר, ואין צו משום שכר שבת, ועי' מש"כ לעיל, ועי' בגליון הגרע"א ז"ל סימן ש"ז ס"י, ובסימן רמ"ו ס"א. (שבת סל"ה סק"ו).

מ"ג ב' אה"כ יש תחומין היינו דבשבתות ויו"ט מותר כו', יש לעי' ודילמא אחי מערב שבת ובשבת יתגלה, וכמשה"ק בתוד"ה דלא לגבי אליהו והכא ליחא לתירוץ, ועי' סנהדרין ז"ח א', וי"ל דאה"כ, אלא דסמך אהא דמסיק דלא אחי אליהו מאתמול.

שם האי תנא ספוקי מספקא ליה אי יש תחומין או אין תחומין ולחומרא, עי' רמז"ן מה שהציא בשם הראב"ד להוכיח מכאן דבספיקא אזלינן לחומרא, ומה שדחה דבריו ז"ל, ולכאורה בזמן שיש הלכה פסוקה דדין תחומין למעלה מעשרה, אין ראוי זה שאינו זוכר כיצד נפקה ההלכה, לשמש בדבר צד ספיקא דרבנן לקולא, דשגגת תלמוד עולה ודון, וכש"כ צכאן שהנידון כיצד נהג זה שידוע את ההלכה, דודאי יש לחוש שידוע דנקבעה הלכה שאין תחומין למעלה מעשרה ויבא בשבת, ולענין נדרים הו"ל ספיקא דאוריתא, ואין לתלמוד מזה כיצד יש לנהוג בזמן שנשאר הדין בספק בגמ'.
ברשב"א הקשה אם איתא דכשנשאר הדבר בספק אם יש תחומין למעלה מעשרה, נקטינן להקל, א"כ מה דחו בגמ' דהאי תנא ספוקי מספקא ליה, מ"מ אחתי ראוי למידן דאין תחומין למעלה מעשרה, והוכיח מזה דרך מי שנמנע בין השמשות למעלה מעשרה אמרינן ליה דספיקא דרבנן לקולא ורשאי לילך למעלה מעשרה, אבל זה שקנה שציתה בין השמשות למטה מעשרה, אינו רשאי לעלות למעלה מעשרה וללכת בשבת דהוא בחזקת ציתו, וי"ע מאי קשיא ליה ז"ל הא איכא לפלוגי אם ודאי הוא שאין תחומין למעלה מעשרה או דאינו אלא ספק, למאן דאמר תחומין דאוריתא אם באלפיים אם בצי"צ מיל דאזלינן לחומרא בספק,

משמע לומר דבספינה קמיבעיא ליה ובקפינה פשיטא ליה דליכא תחומין למעלה מי', ונראה הטעם דס"ל לל"ק דמיא כארעא סמיכתא דמי וחשיבא הספינה כחוף י', וכמו לענין המים עצמם דחשיבי בחוף י' כדמוכח מאוקינוס וכמ"ש הרמב"ן, ולישנא אחרינא צא לומר דחשבינן לספינה כלמעלה מי' והיינו בכלל בעיין.

שם אלא אי אמרת אין תחומין כי לא היינו בחוף התחום מאי הוי, יעויין ברמב"ן שכבר כתב דמכאן מוכח דהבא מלמעלה מי' באמצע השבת די' לו אלפיים אמה לכל רוח, דודאי משמע שהיו רשאים לירד לעיר קאמר, עי"ש וכו"ה בתו' הר"פ, והוצא ברמב"ן שם בשם תו', וכו"ה בתו' הרא"ש.

תוד"ה הלכה ומשמע דסייר פירי לית צו איסורא דאפילו בשכר שרי כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ צוה בספר שבת. קנ"א א' דאר"י א"ש מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומן ואני אשמור לך פירות שבתחומי, ז"ע דבכהאי ליסנא הוי שומר שכר כדאמר ב"מ פ' ז' שמור לי ואשמור לך שומר שכר, ואיך אפשר להתיר בשבת, הר"ז ממש שכירות פועלים, מלכד ששכר שבת אסור וכמשה"ק הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סי' ש"ז ס"י, ומיהו לזה היה אפשר לפרש דאיירי בהצלה כגון שאומר לו על כמה ימים, ואף אי איירי בפירות מחוברים דנתמעטו מדיני שומרים, מ"מ שכירות פועל הוי, ואף אי הוי שמירה בפועל דליכא חיובי שומרים מ"מ נתחייב בשכרו, והיה נראה לפרש דהכא לאו באנשים דמתגרי לשמור איירי, ואינם אלא כעושים טובה זל"ז ואין דעתם להתחייב לשמור, ולפי דהדבר פשוט דשכירת פועל אסור, וגם שכר שבת אסור, לא חש שמואל לפרש וממילא הוא מוזן דבהיתר אמירה איירי ולא בהיתר שכירות, ועוד דכיון דשכר שבת אסור וממילא אין אחריות שבת עליו, הרי נמנע דשניהם לא נתחייבו מן הדין, [עי' ב"מ נ"ח א'], ואף אם טעו ורצו להתחייב, אבל בתו' עירובין מ"ג א' ד"ה הלכה שהציא הגרע"א ז"ל שם, הוכיחו מסוגיין דאפילו בשכר שרי, וזה ודאי תימא, ועיקר דבריהם דשמירה שרי בשבת בשכר שפיר יכלו להוכיח מסוגיא דב"מ שם דהשוכר את הפועל לשמור את הזרעים, אבל מסוגיין ע"כ לא יתכן לפרש חיוב גמור, וי"ע. (עד כאן).

פשיטא, ועל כרחק דאחי לאשמועינן דבחד בשבתא נמי אסור משום שמה בא אליהו מאתמול, ואם איתא דפשיטא ליה דאין תחומין למעלה מעשרה, לימא דהדיא אין תחומין למעלה מעשרה, וממילא ידענא דמיתסר בחד בשבתא, ומדלא אמר לה דהדיא רק אשמועינן דיש לחוש שמה בא אליהו בשבת ש"מ דספוקי מספקא ליה, ומיהו י"ל דהתנא נקט לה בכהאי גוונא, לאשמועינן גס דאליהו אינו בא בערב שבת ועיו"ט, וגס דאין תחומין למעלה מעשרה, וגס דמשבת ואילך מיתסר כדמסיק משום שמה בא והוא לא ידע. — [וע"ע מש"כ בחו"צ ע"ז ע"צ ב'].

שם דקאי אימת דקא נדר כו', זו קושיא אעיקרא דצרייתא מנא ידע אם בן דוד בא או לא, כי שמה הגיע לב"ד או למקום מסויים והוא לא ידע, והלכך גס כשעבר היום והוא לא שמע שכן דוד בא, אכתי יש לו לנהוג נזירות כי שמה בא והוא לא שמע, [וכשנדר בשבת אם כבר הקדים לבא, אינו נזיר, שלא נזר אלא א"כ יוכל להתחיל ביום שכן דוד יבא, וכמ"ש הרשב"א].

מ"ד א' או"ד בדלא מלו גברי עסקינן וקא מיבעיא ליה הלכה כר"א או אין הלכה כר"א, לאו דוקא הלכה כר"א דהא אמרינן לקמן מ"ה א' דלדבר מזה מודו חכמים לר"א, ושמה ה"ה בינא בשוגג, אלא ר"ל אם הלכה שיכנס או לא, אח"כ ראיתי ברשב"א בשם הראב"ד שהוכיח מכאן דהלכה כר"א, ומשמע דס"ל דשוגג לא דמי לדבר מזה, ועי' מ"ב סי' ת"ה סק"ב.

שם איחזייה רנב"י לרבא נפל דופנה לא יעמיד זה אדם כו', א"ה, עיין מש"כ לקמן ק"ב א' דאין להביא ראיה מכאן לדין תוספת אהל במחיצה המתרת, אע"ג דסתם אדם אין זו ז' טפחים, וא"כ ע"כ הנידון בנשתייר מקצת, די"ל דלעולם איירי בלא נשתייר כלום ומעמידו לאדם בפחות מג' סמוך לדופן.

שם פקק החלון כו' הכל מודים כו', עי' מש"כ בזה לקמן פ"ו ב'.

מ"ד ב' ל"ק כאן לדעת כאן שלא מדעת, לענין תורת מחיצה היה עדיף שיהיה מדעת, אלא דמשום אסור עשיית מחיצה אסרינן מדעת.

וכמ"ש הריטב"א, גס י"ל דנפ"מ בספק אם הוא למעלה מעשרה או לא, דאם בודאי אין תחומין למעלה מעשרה שייך לדון ספק לקולא, משא"כ אם דין למעלה מעשרה בספק, הרי יש כאן ספק ספיקא לחומרא, ועי' בזה להלן, דיש מקילין גס בס"ס, וגס בדליכא נפ"מ, שפיר אמרינן דמהא ליכא למיפשט, ואכתי ספיקא הוא שיש להשתדל לצררו, ולענין הלכה סתם הרמ"א סי' רמ"ח ס"ג דלא כהרשב"א, וגס המחבר שאסר שם לאו מטעמיה דהרשב"א הוא, אלא משום דנראה כשט עי"ש צב"י.

כתב המ"מ פכ"ז מה' שבת ה"ג והוצא ברמ"א סימן ת"ד דבספק אם הוא למעלה מעשרה מותר כדין ספק דרבנן, והביא כן גס מתשובות הרמב"ם, וכבר הקשה צב"מ דהא הו"ל ס"ס לחומרא, דשמה הוא חוץ י' ושמה יש תחומין למעלה מעשרה, והוכיחו מזה דברצנן גס בדאיכא ס"ס לחומרא מקילין, וכ"כ הגרע"א בגליון שם ובסי' רמ"ח וכ"כ בשעה"מ פ"י ממקואות בכלל ה', ואין לומר דבים למעלה מעשרה פשיטא דאין תחומין, שכבר כתב צב"מ שם שזה לא יתכן דהא בגמ' אחינן למיפשט בעיא דלמעלה מעשרה מספינה דמתני', וע"כ דגס בים מיבעיא לן, ויש לשאול אמאי חשבינן לספק הא דלא ידעינן אם המים עמוקים י', הרי בקל ניתן לצרר הדבר שיקשור אבן בחבל וימדוד, וי"ל דהספק הוא שמה באמצע הדרך ליכא י', וזה לא ניתן לצירור חוץ כדי נסיעה, א"נ שמה סמכו על הא דאמרו שבת ק' ב' דגמירי דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה, וכיון שהוא חשש רחוק הקילו, אבל בתשו' הרמב"ם שהביא המ"מ שם והוצאה בכל זו שלהי הלכות שבת, הזכיר גס ברפסודות השטים על פני המים, ושמה גס אלו אין רגילים להשיטם במים פחותים מעשרה, ועי' בתו' מ"ה ב' ד"ה אב"א דבעירוב הקילו מה שלא הקילו בשאר ספק דרבנן.

בהא דאמרינן דתנא ספוקי מספקא ליה, יש לשאול דא"כ בעלמא נמי כל היכא דפשיטין בעיא מדברי תנאים נימא דשמה איהו נמי ספוקי מספקא ליה, ובאמת הרמב"ן כתב מחמת טענה זו דדיחויא בעלמא הוא, ובני משה נ"י העיר דאפשר דכל חידושיה דהתנא הוא כדין תחומין, דהא דבכל יום יש להסתפק שמה יבא בן דוד

הרצים שיהיו רצים צוקעין בו, ולא זהו רשות היחיד שאמרה תורה, והיה מקום לומר דהך עובדא בכרמלית הוואי ולהסוברים דרשות הרצים צריך ששים רצוא צוקעין בו, סתמא לא היו שם ששים רצוא, אבל אם איתא דרשות הרצים ליכא לענין זה, לא מסתבר שחכמים יחדשוהו בכרמלית, וכן רש"י כאן כתב דאירי מרשות הרצים, ועכ"פ נראה דלא אמרו כן אלא בזמן שכל הרחוב מלא אנשים בצפיפות שכמעט ואין ניתן לעבור בו, דמסתברא דהכי הוי כד איתא רצא מפירקיה, וכדאמר יומא פ"ז א' כי הוי חזי אמבואא אצתריה אמר אם יעלה לשמים כו', אבל סתם הרצה אנשים ההולכים אין מחלקין אותם כמחילות לעשות רשות היחיד ציניהם, אבל בשו"ע סי' שס"ז ס"ה סתם ועי"ש בשעה"צ אות כ'. — במג"א שם סק"ט דן לומר עומד מרובה במחילה של בני"א, ונראה דלא שייך לדון עומד מרובה אלא בזמן שהם עומדים ולא בזמן שהם מהלכים, דכל רגע עלול להיות פירצה בקרן זוית כשאנשים זה כנגד זה, וגם בעומדים דיוז כל שהוא יהיה קרן זוית, ושפיר כתבו הטור והמחבר שלא יהיה ציניהם ג"ט.

שם לשבתא אחריתי צעי עיילינהו ואסר להו, עי' מש"כ בזה לקמן פ"ו ז' דהא דרצא אסר להו להכניס הזיקי לשבת אחרת, אף דלא שייך לאסור הליכת התלמידים, ואם האיסור הוא רק על האנשים העושים המחילה, א"כ לאחר שאינם מתכוונים ורשאים להלוך למה נאסרו אלו להכניס על ידם, אלא ודאי האיסור הוא רק ביחד עם הטלטול.

שם לוי אעילו ליה תיצנא זעירי אספקתא רש"צ"ח מיא, יש לדעת למה קצעו הדבר בגמ', וכי מה חידוש יש בתיצנא טפי מצויק, וגם למה לא פירשו בגמ' דגם אינהו אסרי להו לשבתא אחריתי, ואם היינו אומרים דדברים שאין כ"כ צורך להכניסם ולעולם אין האדם טורח לעשות מחילה בשבילם, וגם כשיש מחילה, לא תמיד מכניסם, וגם לא בחול, שרו אף לשבתא אחריתי, דג"ז חשיב כשלא לדעת, דהבאים ומשמשים מחילה באמת אינם יודעים אם עתידים להשתמש בהם גם בפעם הזאת, היה ניחא, דהיינו דאשמעינן דתיצנא ואספקתא ומיא היו מכניסים גם בכמה שבתות, אבל הדבר צריך הכרע. (שבת סי' י"ט סק"ו).

שם כאן לדעת כאן שלא לדעת, א"ה, עיין מש"כ לקמן פ"ו ז' דנראה דאין האיסור העמדת האנשים לחוד, דאין דרך צנין צכך כלל, ואנשים שנעמדו לשם מחילה ולא טלטלו על ידם כלום, נראה דדינם כצקשו לעשות איסור ולא כעשו, והאיסור הוא רק ביחד עם הטלטול, [וכן משמע בעובדא דרצא דאסר להו להכניס הזיקי לשבת אחרת, אף דלא שייך לאסור הליכת התלמידים, ואם האיסור הוא רק על האנשים העושים המחילה, א"כ לאחר שאינם מתכוונים ורשאים להלוך למה נאסרו אלו להכניס על ידם, אלא ודאי האיסור הוא רק ביחד עם הטלטול].

שם והא ר' נחמיה צריה דר"ח לדעת הוי כו', יעוי' צרמ"ס פט"ו מה' שבת הכ"ז כ"ג ובמ"מ ולח"מ שם, ולכאורה נראה דהרמב"ם פירש דהא דפרכין דר' נחמיה לדעת הוי, ר"ל לדעת ר"ג, והיינו משום דסתמא אמרו לו כדי שידע להכנס, ודחינן דלא אמרו לו, ומוה משמע דלדעתו אסור, אבל על האנשים שהועמדו מהיכי תיחי לשאלו לדעת הוי, אבל קשה לזה מהא דעושה אדם וכמ"ש בלח"מ שם.

שם במחילה של בני אדם כו', נראה דצריך שיהא צין האנשים דע"ד דהו"ל בתורת מחילה, אבל צ' אנשים או ד' שעומדים סמוכים זה לזה דאי אפשר לעשותם רשות היחיד אלא בתורת גוד אסיק כמו עמוד, לא הווי רשות לעצמם אלא נטפלים לרשות שנמצאים בו, ומיהו כל שיש ציניהם דע"ד אפילו נתמלא צבני אדם אחרים שפיר דמי, דהצינונים עושים המחילה, ויש להסתפק אם על גבי הצינונים העושים המחילה הוי רשות היחיד וכדאמרין לענין מחילה שאין בה ד' שבת ז"ט צ' לאחרים עושה מחילה הוא עצמו לא כש"כ, או דילמא אנשים שאני, וכדחזינן שאינם נעשים רשות היחיד מדין עמוד, שהם יותר נטפלים לרשות שנמצאים בו, ולא מצאנו דמהני הך ק"ו במקום שאין דנין גו"א. (שבת סי' י"ט סק"ו).

שם בהדי דאיתא רצא מפירקיה אעלינהו כו', מוצא דאנשים ההולכים ברשות הרצים לתומם, מבטלין תורת רשות הרצים ומשמשים כמחילה לעשות ציניהם רשות היחיד, והדבר מחודש, דמסתברא היה ראוי לומר שזהו שימוש הרשות

במוך התחום, דדוקא אם היה מתחלתו במוך התחום, ו"ע.

יש להסתפק שבת צנהרדעא וינא צרשות לפומצדיתא וחור וינא צרשות לסורא, והוינארוהו נכרים מסורא והחזירוהו לפומצדיתא מהו, החזירוהו לסורא או לנהרדעא מסתברא דכאילו לא ינא, אבל לפומצדיתא מהו, ואת"ל דאין לו אלא ד"א דכאילו נתבטל תחומו של פומצדיתא בהגיעו לסורא, הרי שהיה הצלעת תחומין מסורא לפומצדיתא מהו, ואת"ל דע"י הצלעת תחומין יחזור לפומצדיתא, הנה מצאנו יתרון להצלעת תחומין.

שם ומה אילו שבת צמעה כו', ז"ע וכי מה היה אפשר לומר צמעה אם לית לן הצלעת תחומין, וכי שייך לאסרו לעבור על גג המערה לתחום שהוא מותר בו, ועוד דהצלעת תחומין דמתני' אין הנידון אם רשאי לחזור לתחומו, אלא הנידון כשחזר לתחומו אם לדונו כאילו לא ינא להיות יותר בכל תחומי הראשון ולהאסר בשני, או להשאיר בתחומי השני, ומה יכול המשל דמערה להכריע בזה, ו"ע.

תוד"ה ומר ולר"י נראה כו' דאל"ה תיקשי לה מתניתין לנהרדעא כו', נתבאר בסימן ה' סק"ו.

מ"ה א' אין דשמיע לי מנייה דמר ע"כ ל"פ רבנן עליה דר"א כו', לא נתפרש מאי הו"ס ל' לרבה, ונראה דס"ל לחלק דבעודו דר"א תחומו שפיר יש לדונו כאילו עדיין לא עזב תחומו, והרי הוא נשאר בתחומו ויכנס, משא"כ בהצלעת תחומין דמתני' שכבר ינא מתחומו, אלא דעכשיו יש לו אפשרות לחזור לתחומו.

שם אבל לדבר מצוה מודו ליה, נראה דאף קודם תקנת ר"ג הזקן שיש ליוצאים צרשות אלפיים, נמי היה דין זה קיים דאם הוא במוך ד"א חוזר לתחומו וכאילו לא ינא, והיינו שחכמים תיקנו כן להקל על היוצא צרשות, ולפ"ז אפשר דאף לאחר שתיקן ר"ג הזקן אלפיים לכל רוח ליוצא צרשות, דהיינו דוקא אם הוצרך לצאת חוץ מד"א של תחומו, כיון דאם לא יתנו לו אלפיים לא יוכל לזוז מד"א, אבל אם הוא במוך ד"א של תחומו שרשאי לשוב לתחומו לא תיקנו לו חכמים תחום חדש, ולפ"ז ניחא טעמיה דרבה דלא יליף מהכא הצלעת

גמ' מהו דתימא כיון דעקר עקר קמ"ל, יעוי' צפרש"י דס"ד שיקבל את תחומו החדש עד שלא ינא מתחומו משנתרחק מציתו, וקמ"ל שכל עוד הוא בתחומו לא יהצין ליה מיד, ונראה ללמוד מזה דכשיוצא צרשות וצריך לחפציו עמו, שאין להוציא החפצים מתחומו כל עוד שהוא לא ינא מתחומו.

שם אם היו תחומין שנתנו לו חכמים כו', נראה דדוקא אם אין ממקום הצלעתו או ממקום שנאמר לו יותר מאלפים, אבל אם יש יותר מאלפיים, אינו יכול לומר שחפץ לקנות שציתתו אלף אמה לפני מקום ההלכה, ולא ילך ממקום ההלכה והלכה אלא אלף, ולכך עירו שלשת אלפים, ועי' יכנס לתחומו, וכן יש ללמוד מסתימת הפוסקים. (ס"ה ס"ק י"א ועי' המשך הדברים).

שם מ"ס הצלעת תחומין מילתא היא, נתבאר בסימן ה' סק"ו.

שם במאי קמיפלגי מר סבר הצלעת תחומין מילתא היא ומ"ס לאו מילתא היא, מלשון זה משמע שיש כאן נתינת טעם דהצלעת התחומין גורמת, ולכאורה הרי גם רבה מודה שיכול להגיע לתחומו מחמת ההצלה, אלא דס"ל שאינו חוזר לתחומו הראשון מחמת החזרה, ולרש"ז כיון שחזר לתחומו דיינין ליה צדין החזירוהו כאילו לא ינא, וכל זמן שלא חזר לתחומו שפיר יש לו האלפיים לכל רוח שקיבל וכמ"ש בשעה"צ ס' ת"ז אות ד', ואינו חייב לשוב לתחומו, וא"כ אין כאן יתרון מחמת הצלעת התחומין שיגרמו שיחזור לתחומו הראשון, שהרי גם בלא הצלעה אם יחזירוהו לתחומו נדון בו החזירוהו כאילו לא ינא, וי"ל דהא דכלא הצלעה אם החזירוהו חוזר לתחומו הוא משום שאיבד את תחומו, כמ"ש תו', אבל כשלא איבד את תחומו של עכשיו, אין דנין בו החזירוהו כאילו לא ינא, אלא משום שחזר מחמת הצלעה, למ"ד הצלעת תחומין מילתא היא. — ובני מאיר נ"י העיר לדון כשיצא צרשות ולא היה באלפים ידידה הצלעת תחומין, ואח"כ הוסיפו עכו"ם בתים צבצב ונהיה הצלעת תחומין אם נידון בו הצלעת תחומין אע"פ שלא היה מתחלה מובלע, או דנידון כהחזירוהו וכיון שיש לו תחום שלו לא נידון כאילו לא ינא, ולפ"ז יהיה מדוקדק לשון המשנה אם היה

ולפוס סוגיין לא נאמר אלא בכלי זיין ובנכרים שזרו, ונראה דאף שכתב הרמב"ם הטעם שלא להכשילן לעתיד לבא, מ"מ מתפרש רק על כלי זיין בנכרים שזרו, ועי' בשטמ"ק ביצה י"א.

מתני' מי שישב בדרך ועמד וראה הרי הוא סמוך לעיר כו', נראה דלא איירי בעירו, וגם לא איירי בעיר שאליה הולך, אלא זו עיר שיועד שיפגשה בדרכו, ואם היה יודע בערב שבת שהיא תוך התחום ודאי היה מתכוין לשבות בה, וכ"מ ממה ששנו בר"ט שנכנס לבית המדרש ודרש כל היום כולו, משמע שזה מאורע שאירע בגלל היותו בדרך, ולשון הרמב"ם פכ"ז ה"י והשו"ע בסי' ת' שהיה בדרך להכנס לעיר, והמחבר סיים אצל אם לא היה דעתו ליכנס למדינה זו קנה שביטתה במקומו, ונראה דדיוקא דסיפא דוקא והיינו שלא היה דעתו להכנס לעיר, אצל כל שאם היה יודע שהוא בתחומה היה נכנס לשבות בה, שפיר קונה בה שביטתה, ונחשב כאילו בא בדרך להכנס לעיר. — לכאורה סתם עיר משמע אף באינה מוקפת חומה, ואפ"ה שפיר קונה בה שביטתה במחשבתו לשבות בה, אע"פ שלא קבע לו מקום מסוים בתוך העיר, ולכאורה מוכח מזה דכל העיר כד"א אף באין לה מחיצות, אצל בצרייתא נ' ב' משמע דוקא במוקפת מחיצות.

במ"ב שם סק"ב כתב דנראה פשוט דכל זה אם רוצה עכשיו להכנס לעיר אצל אם רוצה להשאר במקומו הרי קנה שביטתה במקומו, ונראה דזה כעין דין זכין לאדם שלא בפניו שהדבר תלוי ברצונו בשעה שנודע לו שזכו בשבילו דאם חפץ בזכי' הרי זכה למפרע, ואם אינו חפץ איגלאי מילתא שלא זכה, עי' מש"כ בחו"ב כריתות ס"ח סק"ו, וה"נ הדבר תלוי בשעה שנודע לו שהוא בתחום העיר, דאם באותה שעה חפץ להכנס לעיר ולזכות בתחומה אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע שזכה בתחומה, ואם אינו חפץ הרי הוא נשאר בתחומה.

מתני' מי שישן בדרך ולא ידע שחשיכה וכו', ישן בעיר אפי' שלא בעירו הרי הוא כאנשי העיר, כ"כ תו' לעיל ל"ח ב', ונראה דאפי' אם כשהלך לישון שכח שהיום ערב שבת, דאם נימא דבשכח אינו קונה שביטתה, ראוי לומר דגם כשהוא ער ושכח שהיום ערב שבת שלא יקנה שביטתה,

תחומין, דהכא לאו מדין הצלעת תחומין הוא, אלא תקנת חכמים להקל על היוצאים ברשות, ומעין תקנת ר"ג הזקן, אצל כל שיש לו אלפיים שוב אינו חוזר לתחומו הישן, ומיהו מלשון המשנה דקתני אם היה בתוך התחום כאילו לא יצא, ולרצה היינו בתוך התחום ממש, משמע דכל שיצא מן התחום אפילו פחות מד"א כבר יש לו אלפיים, ואפשר דלצטרך דתיקנו אלפיים ליוצא ברשות לא חילקו בדבר ואף ליוצא פחות מד"א נמי נחנו אלפיים לכל רוח, אלא דמה שקדמו ותיקנו שיכול לשוב לתחומו נשאר קיים אף שעכשיו יש לו אלפיים ולא ס"ל לרצה הצלעת תחומין. (ס"ה סק"ו).

שם דתנן בראשונה כו', עיין מש"כ בזה בסימן ה' סק"י.

שם התקין ר"ג הזקן שיש להם אלפיים אמה לכל רוח כו' הרי הן כאנשי העיר ויש להם אלפיים אמה לכל רוח, נראה דרק תקנה אחת היתה, ובתחלת התקנה לעדי החודש תיקן שיהיו כאנשי העיר ושיהא להם מחוץ לעיר אלפיים לכל רוח, דעיקר התקנה שיהא דינם כאילו שבתו במקום הזה, ויש יותר חידוש כשלא הגיעו לעיר דיהצינן להו אלפיים לכל רוח, מכשהגיעו לעיר ואמרינן שיהיו כאנשי העיר, ולכך הזכירו תחלה תקנה זו ושזה כולל גם כשנעצרו בדרך ולא הגיעו לעיר, ובתור הכי פירשו דכשהגיעו לעיר הם כאנשי העיר.

שם כדתינא בראשונה היו מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה כו' התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיין רנב"י אמר ל"ק כאן שנכחו כו', בין למה שהתקינו ובין לשינויא דרנב"י הסירו להחזירן בכלי זיין משום פיקו"נ ולא סופן משום תחלתן, ול"ע במשה"ק תו' לעיל מ"ד ב' דהו"ל לאחשוזי צהדי הנך דהסירו סופן משום תחלתן, [שו"ר בזהגות הגרא"מ הלוי ז"ל שכבר הק' כן], ושם כונתם למה שהיה בתחלה שהיו מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה, ולא היו משאירין אותו בשדה וזה היה סופן משום תחלתן, אצל גם בזה ליכא לאקשוזי דהו"ל לאחשוזי התם כיון דלא קאי הק' תקנתא, ובמב"ם פ"ב מהלכות שבת הכ"ג כתב ג"כ דחוזרין בכלי זיין למקומם שלא להכשילם לעתיד לבא, ויש נפקותא בטעם זה כגון שפרשו מלזדה להעלות תינוק אם חוזרין במלואה למקומם,

בין השמשות מ"מ שפיר אמרינן שזהו מקום שציתתו, וכאילו קבע לה לשציתתו עד שלא נרדם, משא"כ זה שאינו יודע איסור תחומין ודעתו שלא לשצות.

בראיה דאין אדם קונה שציתה צעל כרחו, ואם אומר שאינו חפץ לקנות שציתה אין לו אלא ד"א, ולכאורה בכלל זה מי שיודע איסור תחומין, אבל בדעתו לעבור עליו, ומיהו י"ל דדעתו לעבור לאו מידי הוא דאמרינן דעמיד לשו. — מי שיודע שעמיד לזאת בשצת ברשות, אפ"ה שפיר קונה שציתה בין השמשות, ואם יחזירוהו או יהיה לו הצלעת תחומין יחזור לעירו כאילו לא יא.

וא"ת לרבנן דישן אין קונה שציתה, אמאי אין לו אלא ד"א, נימא דכשנתעורר יקנה שציתה כדין צא מלמעלה מי, כדאמר מ"ג א' א"א"א אין תחומין למעלה מי' כי לא היינו בתוך התחום מאי הוי, וי"ל דכיון דאם נתכוין לקנות שציתה עד שלא ישן שפיר קונה שציתה בין השמשות גם כשהוא ישן, הלכך דיינינן לישן כאילו לא רצה לקנות שציתה בין השמשות, דודאי לא ישוב לקנות שציתה אח"כ לכשירצה, ומיהו בגמ' משמע דאם חפצי הפקר קונין שציתה, הרי גם ישן קונה שציתה, ומבואר דלא חשבינן ליה כאינו חפץ לקנות, לכך י"ל דשאיני ישן דקונה ד"א וכיון שיש לו ד"א שוב לא יהצינן ליה תחום אחר, משא"כ כשצא מלמעלה מי' דלא קנה שום תחום, אח"כ ראיתי ברש"א שכתב דישן כיון שהוא נמצא במקום הראוי לשציתה ואינו קונה שציתה הלכך שוב לא יקנה, משא"כ הצאין מלמעלה מי, וכ"כ בריטב"א, ולפ"ז אדם שהיה בין השמשות למעלה מי' והורידוהו בשצת כשהוא ישן, שפיר יקנה שציתה בשצת ויהא לו אלפיים לכל רוח, כיון שבין השמשות היה במקום שאינו ראוי לקנות שציתה אף לרבנן דריצ"ג, ויזכה בתחומו כשיעור.

מסקינן בגמ' דטעמיה דריצ"ג משום דס"ל נכסי הפקר קונין שציתה, ולא קיי"ל כוותיה בהא, דהלכה כדברי המיקל, ולגבי אדם קולא היא דקונה שציתה דאל"ה אין לו אלא ד"א, ואהני סבירא דכיון דער קונה ישן נמי קונה, כן פירשו רש"י ותו, ולכאורה צ"ע דהא לית לן תנא דסבר הכי, דהא טעמיה דריצ"ג משום דחפצי הפקר קונין שציתה, וא"כ כמי קיי"ל להקל, אח"כ ראיתי ברמב"ן שכתב נתקשה בזה, וכתב דאמנם באדם

דבשכח אין לחלק בין ער לישן, והא לא משמע כן, ומיהו כ"ז כשהוא צעיר דסתמא אמרינן דזהו מקומו וישצות בו דמהיכי תיתי נחוש שמא עמיד לילך, וגם נטפל לאנשי העיר ודעתו להיות כמותם, אבל בדרך אם היה ער ושכח שהיום ערב שצת, לכאורה יש מקום לדון אם קנה שציתה, אע"ג דאם היה טרוד ויום המעונן ולא חשב על שציתה ושצת עד שחשיכה מסתבר דקנה שציתה, דרק בישן נתלקו, ה"מ כשזכר שהיום ערב שצת דסתמא נקבעת שציתתו אף כשאינו חושב על כך, אבל שכח שהיום ערב שצת אפשר דגרע, ברם מסתברא דגם צא בדרך אם נתכוין לקנות שציתה רשאי לישון בין השמשות, וסתמא כשזכר שהיום ערב שצת וקובע עצמו לישון סמוך לבין השמשות יש לדנו כנתכוין לקנות שציתה, דסתמא בדעתו לא ללכת לדרכו עד מוצ"ש, וא"כ מי שישן בדרך דמתני' יש לפרש כשלא שם על לבו כניסת השצת, ומשמע דדוקא ישן אבל ער שפיר דמי אע"פ שלא שם על לבו כניסת השצת, ובכלל זה גם כשטעה ולא היה זכור שהיום ערב שצת.

ויש לעי' היה שוטה בין השמשות מהו, ולכאורה כל הקטנים זוכים בתחומין בין השמשות, וגם יתמי, ונריך טעם למה גרע ישן משוטה, ושמא י"ל דהא דשוטה וקטנים קונים שציתה ה"מ כשהם צעיר שנטפלין לבני העיר, אבל בדרך שמא גם שוטה בפלוגתא דריצ"ג ורבנן, אבל לא משמע דקטנים יתומים בדרך לא יזוהו מד' אמותיהם לרבנן, ומיהו י"ל דנטפלים לאפוטרופסין שלהם, א"נ י"ל דשאיני שוטים וקטנים דא"א להם צענין אחר, משא"כ ישן דיש צידו לקנות שציתה עד שלא הלך לישון.

עוד יש לעי' אדם שאינו יודע איסור תחומין וצדעתו להמשיך לדרכו בשצת מהו, וכשהוא צעיר לא קמיבעיא לן דסתמא נקבעת שציתתו, דלמה זה נעקרנו ממקומו, אבל כשהולך בדרך ואין בדעתו לשצות מהו, ומיבעי לרבנן ומיבעי לריצ"ג, מיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי דישן אינו קונה שציתה, אלא צישן שלא בר דעת הוא, אבל ער אע"ג דלא ידע לאיסור תחומין, מ"מ כל אדם מסור להלכה, (עי' תו' ערבין ה' א' ד"ה אדם), ומיבעי לריצ"ג ע"כ לא קאמר ריצ"ג אלא צידע לה לשצת ואיסור תחומין, דאף שגורס

במחשבה, דאם הלך פשיטא, דהא אין לו טפי מד"א, והליכת אמה לצד אחד לא חשיבא כמעשה לשאר ג' אמות גם אם חשב לצררן, ועי' מש"כ בסומן י"א סק"ז (הועתק לפנינו).

שם ומודה ר"י שאם צירר לו כו', יש לדקדק למאן מודה, הא חכמים ור"א לא איירו בנידון זה דלא שייך לדידהו, ומדברי רש"י מ"ח א' משמע דאי לאו ומודה, היה אפשר לומר דר"י נמי חכמים ס"ל ולאזיה רוח שירצה ילך ד"א קאמר, והיינו דמסיק דמודה ר"י לר"א דאין לו אלא ד"א ואם צירר שהוא באמצען או באופן אחר אינו יכול לחזור בו, ודומק, דאם נריך לפרש דר"י רק ד"א קאמר הו"ל לפרש בהדיא, ולא למינקט לשון ומודה על דבר שלא דנו בו.

והנה יש להסתפק בטעמיה דר"א דאמר והוא באמצען, אם הוא מעיקר קביעת החכמים, דהני ד"א הם שנתנו לו, או דבאמת בדעמו הדבר תלוי, אלא דסתמא דמילתא כשלא קבע בדעתו, ראוי למיחשב כאילו הוא באמצען, שאין להעדיף שום רוח, ונפ"מ בהוצאותיו מחוץ לתחום ואמר קודם שהניחוהו שחפץ שהד"א יהיו לרוח פלוני, ואם נימא דכה"ג הרשות צידו, וטעמיה דר"א רק משום דבסתמא ראוי לחשוב כאילו צירר שהוא באמצען, יתכן ליישב לשון ומודה ר"י, דהיינו שמודה לר"א דהדבר תלוי בדעתו, ואם צירר נקבעו בצרירתו ואינו יכול לחזור בו, ולפ"ז נראה דבצריירה בעלמא נחלט, ואפי' עדיין לא הלך כלום, ועי' בלשון הר"י, וז"ע. — וממש"כ הרמב"ם בפכ"ז מה"ש הי"א בי"א חוץ לתחום שאין לו ד"א אלא מעמידת רגליו ולחוץ, [אם כי לא נתפרש טעמו עי"ש במ"מ], משמע קצת דכל שיכול לצרור לחוץ, לא שרינן ליה לחזור, וא"כ מדשרינן לר"א לטעמיה כדאמר מ"ה א', משמע קצת דלר"א אינו יכול לצרור. — לחכמים דאית ליה שמונה נראה דע"כ הוא באמצען ואינו יכול לומר אף קודם שהניחוהו שחפץ בהם לאחת מן הרוחות, דהא ליכא שיעור דח' אמות, אלא דיהצינן ליה ד"א לכל רוח. (סי"א סק"ז).

בראיה דאם ישן צדיר וסהר אפי' ישן סמוך לפתח אין לו מחוץ לפתח כלום לא לצררן ולא לר"א ולא לר"י, דכיון דכל הדיר והסהר כד"א חזינן ליה כישן באמצע וכו' יש לו ד"א מכל זד,

קיי"ל כריצ"נ וצכלים קיי"ל כרצנן, ומידי דהוי אשני שצלין צבאו לישאל צוא"ז, וגם אהני סברא דהואיל וניעור קונה ישן נמי קונה, עי"ש שהאריך.

יש לעי' אי תחומין דאורייתא, אם גם אמרינן דיין לא קנה שביטה ואין לו אלא ד"א, ומסתברא דבדאורייתא מי שלא קנה שביטה, לא קרינא ביה אל יא' ממקומו, ורשאים לטלטלו כשהוא ישן אפי' יותר מאלפיים, אבל כשיעור קונה שביטה מיד, ואין לו אלא אלפיים משם, [ואף מי שאינו חפץ לקנות שביטה לא יהא רשאי לילך יותר מאלפיים], וצכל אופן לית לן בדאורייתא אין לו אלא ד"א.

שם וחכ"א אין לו אלא ד"א, מלבד דאשמועינן בזה דיין אינו קונה שביטה, אשמועינן נמי דגם כשיעור לא יקנה שביטה ואין לו אלא ד"א.

שם וחכ"א אין לו אלא ד"א, למאי דמסקינן לקמן מ"ח א' דהיינו שמונה אמות, וד"א לכל רוח קאמרי, נראה דהוא באמצען, דהא לא מלאנו שיעור של שמונה אמות, אלא דיהבו ליה רצנן ד"א לכל רוח, וא"כ ע"כ דהוא באמצען, ולפ"ז ק"ק לישנא דר"א דמשמע דקאי אחכמים וקאמר דהוא באמצען, דהא גם חכמים הכי סברי, ור"א בא רק לומר דאין לו אלא ד"א ביחד ולא שמונה אמות ד' לכל רוח, והול"ל אין לו אלא ד"א על ד"א, וי"ל דכיון דחכמים לא הזכירו אלא ד"א שפיר קאמר ר"א דהוא באמצען של ד"א, וממילא מובן דאין לו אלא ד"א. (סי"א סק"ז).

שם רי"א לאזיה רוח שירצה ילך, נראה דאינו יכול לצרור ד"א מרגליו באופן שימנא שראשו היה חוץ לד' אמותיו, אלא כל שטח גופו הוא בהכרח בתוך ד' אמותיו, והשטח הנוסף יכול לצרור לכל רוח שירצה. (סי"א סק"ז).

שם ומודה ר"י שאם צירר לו שאינו יכול לחזור בו, יש לעי' למאן מודה, ורש"י לקמן מ"ח א' כתב דמודה לר"א שאם צירר שיהא באמצען שאינו יכול לחזור בו, ועדיין קשה דאין זה מענין מחלקותם, ואפשר שיש לדייק מזה דטעמיה דר"א דס"ל דהוא באמצען, הוא משום דאמדינן סתמא דבהכי ניחא ליה והו"ל כציררן להיות באמצען, והלכך כבר קבעו כן להלכה, והשתא ניחא דשפיר אמרינן דמודה ר"י דאם צירר לו שאינו יכול לחזור בו, אלא דס"ל דלא מחזקינן ליה בסתמא כצירר להיות באמצען, ונראה דהאי צירר לו ר"ל

לרשות חצירו, אף שהחפצים מותרים, אבל הדברים מחודשים, ולא מלאנו להם רמז בגמ', וזרש"י שעל הרי"ף לא זכר פירוש זה כלל.

ובירושלמי ריש פירקין איתא ריב"פ צעי ארבע אמות שאמרו תחום הן או אינן תחום הן תימר תחום הן הן נותנין לו ד"א משני מקומות הן תימר אינן תחום נותנין לו ד"א משני מקומות, אר"ז מתניתא אמרה כן ד"א שאמרו תחום הן והתנין ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חצירו, ולכאורה הנידון אם קבעה תורה תחום של ד"א, ולפ"ז הן לא יוציא ד"א לאיזה רוח שירצה או באמצעו, או דלא קבעה תורה תחום של ד"א, אלא דכל שאין לו תחום אינו רשאי לנאת מד"א, וממילא יש לו ד"א לכל רוח, והיינו כר"מ בסוגיין מ"ח א', [ומשמע דהירושלמי ל"ק ליה ר"י היינו חכמים, ושמא מפרש כמשה"ק תו' שם דנימא דר"א ור"י לפרושי מילתיהו דחכמים איתו], ופשיט מהא דתנן ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חצירו, ומשמע ליה דלאו דוקא כליו אסור להוציא אלא אף כלי חצירו, והיינו משום דשוינהו רבנן לד' אמות דליה כרשות היחיד וכלשון שני שזרש"י, וש"מ דתחום הוא, דאל"ה לא שייך לשווייה כרשות היחיד, ול"ע. (ס"א סק"ט).

מ"ה ב' ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חצירו כו' ושנים החיצונים אסורין זה עם זה, מה שחידש רש"י דיש איסור להוציא חוץ לד"א גם חפצים שיש להם אלפיים, דשוייהו רבנן כרשות היחיד לגבי כל חד, נראה דהוא משום דמשמע ליה דהך ובלבד כו' ושנים החיצונים כו' הוא משנה שאינה צריכה, שכבר שנינו דההמה והכלים כרגלי הצעלים ופשיטא דאסור להוציא כליו חוץ לד' אמותיו, ומ"מ הדברים מחודשים, וי"ל דהתנא נקט לה משום דעמיד להזכיר דברי ר"ש למה"ד כו' והתם אינן ריקן משום דפליגי רבנן עליה, ועי' מש"כ בזה בסיומן י"א סק"ט הועתק לעיל, ובמש"כ בסיומן ה' סק"ג הועתק לפנינו.

במש"כ רש"י ד"ה ובלבד דכל ד"א דכל חד כו', עי' מהרש"א, וכנראה ס"ל לרש"י דקושטא דמילתא הכי הוא, דאף חפצי הפקר אינו רשאי להוציאם מד' אמותיו, אפילו מטלטלם פחות מד"א, הלכך פירש כן, ושני הטעמים אמת, ואפשר

[שו"ר שכ"ה בתו' ס' ז', ועיין אור זרוע הלכות ערב שבת שנסתפק בזה, ועיין ריטב"א מ"ד א'], וכ"כ הרשב"א ל"ד א' לענין נותן עירובו שיש לו ד"א, דזנתו כרשות היחיד אפי' נחמין לשבות בטפח הסמוך לפתח הן לו מחוץ לפתח כלום, ומיהו אם הן צדיר וסהר ח' על ח' ישלימו לו לרבנן מחוץ לדיר וסהר, וכש"כ אם הן דע"ד דגם לר"א ישלימו לו מחוץ לפתח כשיעור ז' אמות מגופו, ומיהו לר"י יש מקום להסתפק אם הן זהם ד' אם יוכל לברור את הד"א מחוץ לפתח, כגון שיש זהם ג' אמות, אם יוכל לומר שחפץ בג' אמות שמחוץ לפתח ואמה אחת מצפנים, ויהא לו עי"ז כל מה שצפנים כד"א וישלים מצחו עד כשיעור ד"א, ול"ע.

שם היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה מציאין ואוכלין באמצע, מדאינטריך לאשמועינן שריותא בזה, אע"ג דכל אחד נמצא רק בד' אמותיו, משמע דמסבירא היה מקום לגזור כה"ג משום שמה יאכלו זה משל זה, עי' חולין ק"ד ז', ומוכח מזה דכל דבר שיש בו חשש הרי הוא כגזור ועומד אף בלא מושב ז"ד על כך, [וכמו שהוכיח מרן זללה"ה מהא דאמרין בעלמא מהו דתימא לגזור].

שם מציאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חצירו כו', לכאורה עיקר חידושא דמתני' הוא דאע"ג דבשלש חצירות גזרינן כה"ג, הכא דלא אוושי דיורין לא גזרינן, ודומיא דהתם דהחפצים אסורין ולא האנשים, ה"ג הכא יש לפרש דאיסורא אחפצים, וזה לשון ראשון שזרש"י דמשום דהכלים כרגלי הצעלים, וכן הרמב"ם והטור העתיקו דין זה לענין ד"א כרשות הרבים, ואע"ג דמתני' בהלכות שביעית איירי, כיון דקיי"ל ישן קנה שביעית, שפיר העתיקו דין המשנה לענין ד"א כרשות הרבים, והתם נמי החפצים אסורים להוציאם חוץ מד' אמותיהם, ולשון המשנה ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חצירו, ק"ק דמשמע דאיסורא אגברא ואף חפצים של חצירו אסור לו להוציאם מתוך שלו לתוך של חצירו, וי"ל דלישנא לאו דוקא ומתוך שלו לאו מתוך רשותו קאמר אלא מתוך החפצים שלו.

וללשון שני שזרש"י מתפרש שפיר דאף חפצים של חצירו אסור לו להוציאם מרשותו

גמ' הואיל ונייעור קנה ישן נמי קנה, נראה דר"ל
אדם ישן כאדם ער ושפיר קונה שציתה.

שם ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם, יעויין ברש"א
וריצ"א [וכן ברמב"ן] שהקשו מאי שנא
מאדם שצב בשבת מלמעלה מעשרה שקונה אלפים
צירידתו וה"נ המי גשמים יקנו שציתה צירידתם,
ותירצו דשאני אדם שיש בו דעת שפיר קונה שציתה
צירידתו משא"כ הגשמים, ואין הטעם צרור כ"כ
דהא קיימינן השתא דחפצי הפקר קונין שציתה,
וא"כ יקנו צירידתם, ואפשר דא"נ דקונים שציתה
צירידתם, אלא שקונין להיות כרגלי הממלא, ואדם
נמי הקונה שציתה צירידתו מלמעלה מ', הרי הוא
קונה לדעתו דלא גרע מרגלי הממלא, והענין, דבין
השמשות קובע שציתה בלא דעת דמציאות של
כניסת השבת קובעת את השציתה, אבל בשבת נריך
דעת לקנות שציתה, והלכך אדם שפיר קונה שציתה
בשבת, אבל הגשמים אינם יכולים לקנות שציתה
צירידתם אלא כשהם כרגלי הממלא ואהני דעתו
למפרע, וכדחזינן דלמ"ד דחפצי הפקר אינם קונים
שציתה, הרי גם גשמים שירדו מעיו"ט הם כרגלי
הממלא, וכמבואר ברש"י ד"ה הא מני דאי הוי
קתני מעיו"ט כרגלי כל אדם הוי ניחא שפיר אף
אי חפצי הפקר אינם קונים שציתה, והיינו דקונים
שציתה למפרע כפי דעת הממלא. — אדם ישן
שהיה בין השמשות למעלה מ' וירד בשבת יקנה
שציתה לרבנן דריב"נ כשיעור משנתו, כמס"כ לעיל
א' ד"ה וא"ת.

שם א"ל ר"ס לאביי ודילמא בגשמים הסמוכין
לעיר עסקינן ואנשי אותה העיר דעתן
עיליהו, לכאורה ה"נ הו"מ למימר בגשמים שצעיר,
אלא משום דס"ל דגם הסמוכים לעיר ודעת אנשי
העיר עליהם קונין שציתה כאנשי העיר לכך נקיט
לה הכי, ועי' מש"כ ביצה ל"ז א', (הועתק בסימן
ה' ס"ק י"ג ד"ה ויש).

שם דתנן צור של יחיד כרגלי יחיד ושל אותה
העיר כרגלי אותה העיר כו', א"ה, ראיתי
להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"צ ביצה. ל"ח א' אמר
שמואל שור של פטם כו' שור של רועה הרי הוא
כרגלי אותה העיר, שמואל לית ליה צרירה כדאמר
לעיל חצית נמי אסורה, ואם כן ע"כ כרגלי אותה
העיר אין הכונה שכל הלוקחו מאותה העיר יהא
כרגליו, אלא שהוא כרגלי אותה העיר עכשיו,

דלשון המשנה ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך
של חצירו משמע ליה כן, דהא אם על כליו קאמר
פשיטא דכרגלי הצעלים ניינהו, וכבר קתני דאין לו
אלא ד"א, אלא ודאי איסור חדש אשמועינן דאפילו
כליו של חצירו אינו ראוי להוציאם לתוך של חצירו,
ועי' לעיל ל"ב ז' הו"ל רשות היחיד, והפוסקים
לא הזכירו דין זה כלל, וכנראה לא ס"ל כן, וכן
הר"י לא הזכיר אלא משום דכליו כרגלי הצעלים,
ומשמע נמי דכליו של חצירו או של הפקר ראוי,
וכן במאירי, (וברש"י שעל הרי"ף נמי ליכא אלא
טעמא דכרגלי הצעלים), ועי' באו"ז סי' קנ"ב.
— דין המשנה העתיקו הרמב"ם והטור לענין
העברה ד"א, דבגוונא דמתני' לא משכח"ל למאי
דקיי"ל דגם ישן יש לו אלפים אמה, וצינאו שנים
חוץ לתחום עם כליהם הדבר רחוק, וגם צידון
דאורייתא ראוי לפרש, הלכך פירשוהו ברשות הרבים
לענין טלטול ד"א.

ועייין לעיל ל"ג א' ברש"י ד"ה והוא לאו רשות
היחיד גמורה היא כו' וכי איכוון לבית
דהיתרא איכוון ולא לבית דאיסורא כו', ונראה
דרש"י כאן אויל לשיטתיה לקמן מ"ה ז', דיש
איסור דרבנן שלא לטלטל מתוך ד"א של הנותן
עירובו, לחוץ, דכרשות היחיד חשיב, והכא לא
איכפת לן באיסור זה כיון שאינו אלא מדרבנן, דהא
בלא"ה ע"כ כרבי אחיא דכל דבר שהוא משום
שבות לא גזרו עליו ביהש"מ, דהא משתמש צאילן
ומטלטל פחות פחות מד"א, ומש"כ רש"י דכי
איכוון לבית דהיתרא איכוון נראה כונתו ליישב למה
מועיל עירובו חוץ לד"א של שציתתו, הרי הוי
כתרתי דסתרי אהדדי, שאם מכין שזה ביתו א"כ
אינו יכול להציא עירובו לשם דכרשות היחיד חשיב,
ואם לאו ביתו א"כ אין כאן כונה לשציתה, לזה
כתב רש"י דמכין שיהא זה ביתו ולא רשות היחיד
ממש, וסגי בהכי לכונת שציתה, וגם יכול להציא
עירובו לכאן, ומיהו מדרבנן חשבינן לד"א שלו
כרשות היחיד ואסור להציא עירובו אלא בין
השמשות כדרבי, וזהו שכתב רש"י דלאו רשות
היחיד גמורה היא משמע אבל מדרבנן כרשות
היחיד חשיב, ובגאון יעקב כאן נתקשה מדברי רש"י
הללו לדברי רש"י כאן ולמש"כ מיושב, ואדברה
משמעות דברי רש"י שם נמי מדרבנן כרשות
היחיד חשיב. (פ"ה סק"א).

והנראה דעת הטור בסי' שצ"ז שכתב דבור של אותה העיר כרגלי אנשי העיר אלפיים לכל רוח ואפי' עירב אחד מהן לרוח אחת אינו יכול להוליקן עמו, והם דברי רש"י בעירובין מ"ה ז', אלא דברש"י היה אפשר לומר דפירש כן משום מ"ד אין צריכה, [אף דבמחנה] פירש דיש צריכה לחומרא], אבל בטור שסתם כן להלכה מצואר דאף למ"ד יש צריכה הדין כן.

אבל דעת הרשב"א וכ"כ גם בשם הראב"ד והר"ן וכן דעת הריטב"א בעירובין דלמאי דקיי"ל יש צריכה, הרי צור של אותה העיר כדין חצית של שותפין, וכל אחד מאנשי העיר כשממלא אמרינן דאיגלאי מילתא דמדידה קממלא, והרי המים כרגליו, ודקתני הרי היא כרגלי אנשי העיר מתפרש או כהממלא מאנשי העיר, או שאם מילא אדם שאינו מן העיר אינו מוליק את המים אלא למקום שכל אנשי העיר יכולים לילך, כדין חצית השותפין קודם חלוקה, ברם מש"כ הרשב"א דלפ"ז מתפרש שפיר הא דפריך עירובין מ"ה ז' האי יש להם אלפיים אמה לכל רוח הא כרגלי אנשי העיר מיציעא ליה, דר"ל כרגלי הממלא מאנשי העיר, ו"ע דמאי קושיא אימא דצריכתא כמ"ד אין צריכה, וע"כ לפרש כמו שפירש ז"ל שם לדעת רש"י, דמשמע אלפיים ממקום המים, והרי אלפיים ממקום העיר משחינן, גם בעיקר הדבר יש מקום לדון דאף אם צבור של אנשי העיר דיינינן יש צריכה לומר דהמים היו של הממלא מאחמול, מ"מ בגשמים הסמוכים לעיר י"ל דלא שייך לדון דלמפרע היו המים של הממלא, דגשמים הסמוכים לעיר אינם שייכים לעיר כלל, ויכולים לצא אנשים ממקום אחר וליטלם, אלא דכיון דדעת אנשי העיר עליהם, יהבינן להו תחומן, אבל לומר דלמפרע איגלאי מילתא דהני מיא דממלא הויין אין לנו.

ובשור של רועה יש מקום לומר דאף אם צבור של אנשי העיר דיינינן צריכה למ"ד יש צריכה, והרי הממלא מוליק את המים למקום שהוא יכול לילך, מ"מ בשור של רועה אף שהוא כרגלי אותה העיר, היינו שיש לו אלפיים לכל רוח, אבל לא שיהא הוצרך למפרע דקנה שציתה כלוקח זה שקנה למחר, דא"כ אם יוליו הרועה למזרח ולמחר ימכרונו לזה שעירב למערב נמצא שהוציאו חוץ לתחום בשוגג, ולכן ראוי טפי לומר צוה כדעת

וימתן לפרש דאין להוליקו אלא למקום שכל אנשי העיר יכולים לילך, ואם אחד מאנשי העיר עירב לצפון ואחד לדרום, לא יזינה ממקומה, אבל לא מסתבר שמהא דעת הרועה לכך, ומי יודע מה עשו אנשי העיר, ונמצא לעולם בספק איסור טלטול, ולכן יש לפרש דכרגלי אותה העיר היינו כפי העיר צלא עירוב, דהיינו אלפיים אמה לכל רוח מן העיר, וכבר הוזכרו שני הדרכים במלחמות.

ודכוותה מתניתין דציצה ל"ט א' דבור של אנשי אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר, נמי למ"ד אין צריכה, יש לפרש דהיינו כרגלי אנשי אותה העיר שלא עירבו, דאין סברא לומר שאם אחד מאנשי העיר עירב למזרח וחצירו למערב, שלא יוכלו אנשי העיר לשאוב מן הצור כלל, וכן פרש"י כרגלי אנשי אותה העיר אלפיים לכל רוח חוץ לעיצורה, וכן פירש עוד בעירובין מ"ה ז' כרגלי אותה העיר אלפיים לכל רוח ואם עירב זה למערב או למזרח אין יכול זה להוציאן חוץ לאלפיים, ואם נימא דצור של אנשי אותה העיר כצור השותפין ממש דמי, נטטרך לומר דכל מי שעירב, מחיל למנתי' צצירא בשבת זו לשאר בני העיר, כדי שעירובו לא יאסור עליהם, אבל יותר היה נראה דאין כאן שותפין ממש, אע"ג דיכולין לאסור זע"ז כמצואר בסוגיא, מ"מ הרי כל אחד יכול לשאוב כפי צרכו, ולפעמים זה מרבה וזה ממעיט, ואם אחד הלך לעיר אחרת אינו יכול לתבוע דמי חלקו צבור, ולכן זה מעין רשות מחודשת של בני העיר בתנאים הללו, ושפיר י"ל דאין עירוב של יחידים משנה דין הצור לענין תחומין, והרי תחום הצור כתחום אנשי העיר שלא עירבו.

והשתא יש לדון למ"ד יש צריכה כיצד מפרשין אליבא דידיה למתני' דצור של אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר, דאפשר דגם לדידה שותפות זו לענין תחומין לא אסר חד על חבירה, וממילא גם לא יהיו המים כדין צריכה שיהיו כרגלי הממלא, אלא לעולם יש להם אלפיים לכל רוח של העיר, וקצת משמע כן מדלא קתני הרי הן כרגלי הממלא מאנשי העיר, ומיהו י"ל דנקט הרי היא כרגלי אנשי העיר, דנפ"מ אם שאב מים אדם מעיר אחרת, דאז תחום המים כאנשי אותה העיר, ומ"מ טוב להשוות פירושא דמתני' למ"ד יש צריכה כמו למ"ד אין צריכה,

מפרשין כרגלי אנשי העיר דרועה לשמואל דהיינו ככל אנשי העיר, ואם עירב אחד מן העיר למזרח ואחד למערב לא יזיז ממקומם, הרי זזה למ"ד יש ברירה הרי הוא כרגלי הלוקח לגמרי, [המשמעות לזה הוא ממש"כ דאי מפרשין כרגלי אנשי העיר ממש כפי מה שהם ואם עירבו מקצתן מעכצין זע"ז, הרי יש כאן גם משום יניקת תחומין, ור"ל למ"ד יש ברירה אם קנו את השור שנים, ומשמע דאי מפרשין כרגלי אנשי העיר אלפיים לכל רוח אין כאן משום יניקת תחומין למ"ד יש ברירה].

פטם שנמלך ציו"ט מלמכור, הרי השור כרגלי, וכאילו קנהו הוא עצמו, אבל רועה שנמלך יש מקום לדון אם יהא כרגלי או כאנשי העיר, לצד דלוקח הוא כאנשי העיר ולא כרגלי של הלוקח, ובעודו צדין רועה כתב צ"ר סי' שצ"ז ס"ז שאינו יכול להוליכו אלא כאנשי העיר, אפי' אם הוא עירב לחיזה רוח, וצבה"ל פירש כונתו בנמלך, ותמה עליו, ולדעת הר"ן דלעולם הוא כרגלי הלוקח, וצבה"ל שם פסק כן, אמנם ראוי לומר דבנמלך לא גרע הרועה מלוקח, אבל צ"ר שם כתב כלשון הרשב"א צעזעה"ק, ומשמע דס"ל דלא דיינין הכא צדין ברירה שיהא כרגלי הלוקח, ולפ"ז יש מקום לומר דאף בנמלך ישאר השור בתחום אנשי העיר, וכמו דלוקח אינו יכול להוליכו למקום שעירב, וצ"ע. (עד כאן).

שם כרגלי הממלא, פירש רש"י צביה ל"ט א' דס"ל דהפקר אינו קונה שביטה ומיהו לחומרא יש ברירה, ונראה דעיקרו שהחמירו בו כאילו היה של שותפות, וראו חכמים לגזור כן זזה, אבל הא דכרגלי הממלא הוא פשוט אם הוא זור של שותפות לפי דיש ברירה, אבל אם היה סובר הך תנא לעולם אין ברירה לא היה מקום לחדש כרגלי הממלא שאין ענין כזה מן הדין בשום מקום, ובמהרש"א שם הקשה למה צמער לא אמרינן יש ברירה לחומרא, ותימה דודאי דאורייתא אין ברירה דודאי ולא שייך להחמיר, אבל כאן החמירו חכמים למיחש הך זור כבור של שותפים, וצבור של שותפין הוי כרגלי הממלא מן הדין כיון דצדכנן יש ברירה, [ועי' מהרש"א שם שהביא שדעת תו' דאף כרגלי כל אדם ר"ל כרגלי הממלא]. (צביה ל"ט א').

הטור דאף צבור של אנשי העיר לא דיינין יש ברירה למפרע.

ועוד טעם אחר יש לומר דלא דיינין למפרע ברועה, כפי הטעם שכתב הרשב"א בשני רועים דלכך אף למ"ד יש ברירה הרי הוא כרגלי הצעלים, ולא אמרינן דכשם לרועה זה דאיגלאי מילתא למפרע דקנה תחומו, משום דאיבעיא ליה לאתנווי, ובסתמא במידי דיש לו צעלים לא דיינין ציה צדין ברירה, וה"נ י"ל דאיבעיא ליה לאתנווי, דבסתמא רק אמרינן דמוקים ליה בתחום אנשי העיר בצלפיים לכל רוח, אלא שיש לחלק דהתם אינו מוסרו לרועה אלא לרעות, דזזה אלים כח הצעלים שיהא כרגלי, משא"כ הכא דקיימינן ברועה שעמיד למכור.

אבל צ"ן כתב גם ברועה דלדידן דקיי"ל דברצנן יש ברירה הרי הוא כרגלי הלוקח, ובלשון הרשב"א צעזעה"ק יש מקום עיון זזה דז"ל ושור של רועה הרי הוא כאנשי אותה העיר ומוליכין אותו אלפיים אמה לכל רוח ואפי' היו קצת מאנשי אותה מדינה שערבו לאחד מן הרוחות אינו אוסר על אנשי המדינה אלא הרי הוא כרגלי רוב אנשי המדינה עכ"ל, ולשון זה מתפרש בהדיא דלא דיינין כרגלי של הלוקח אפי' הוא מאותה מדינה, אלא אזלינן בתר רוב אנשי העיר, ולעולם יש לו אלפיים מעיצורה של עיר, ולעולם אין לו יותר, ודלא כהר"ן, אבל בתר הכי כתב והטעם לשור של רועה כטעם של פטם אלא שכל אחד הפקירו כפי מה שהלוקחין עשוין ליקח ממנו, ולפ"ז אם בשור של רועה דיינין ליה כהפקר לאנשי העיר, הרי ראוי להיות תחומו כרגלי הלוקח מאנשי העיר, וכמו בשור של פטם, וצ"ל דהפקירו לאו דוקא, ור"ל שנתנו לו תחום כאנשי העיר שעמידין ליקח ממנו, וצ"ע.

ובמלחמות משמע דאי כרגלי אנשי העיר דרועה, [דשמואל קאמר לה וס"ל אין ברירה], היינו אלפיים לכל רוח אפילו עירבו אנשי העיר זה למזרח וזה למערב, הרי גם למ"ד יש ברירה כן, דהלוקח אינו מוליכו אלא אלפיים לכל רוח אפי' עירב הוא לרוח אחרת, [וכ"כ בחדושים ע"ש ה"ר דוד תלמיד הרמב"ן, דמה שפרש"י צבור של אנשי העיר דיש לו אלפיים לכל רוח מעיצורה של עיר, הרי אף למ"ד יש ברירה כן], אבל אי

שבת י"ט ז', [ועי"ש בתוד"ה שמן דמבואר דבנולד אסר רב גם בטלטול], וכמש"כ הר"ן בטעמיה דהרי"ף דפסק כרב משום דאסר מוקצה ונולד ביו"ט, וכ"כ באו"ז סי' של"ג בשם ריב"א בשם רש"י דרב לטעמיה דס"ל כר"י במוקצה, ול"ע בתו' לק' שם ובעירובין מ"ו א' דנקטו דנולד דומיא דמיא בעצים לס"ד הוי באיסור נולד אף לר"ש, והיינו טעמיה דאפר שהוסק ביו"ט, ואדרבה ממה דהולך רב לאשמועינן דהוסק ביו"ט אסור, וזהו עיקר חידושיה כדמייטין ליה תנ"ה, משמע דאף לר' יהודה דסבירא ליה לרב כוותיה היה מקום להחיר גם כשהוסק ביו"ט, דומיא דלואת קטן שבת קכ"א ז' דשרי אף לרב כמ"ש תו' שם י"ט ז', ואשמועינן רב דלא דמי ומיתסר למאי דס"ל לרב כר"י, אבל לר"ש לא ס"ד כלל לאסור, ול"ע. (עד כאן).

שם אלא מיא בעצים מינד נייד, נחלקו הראשונים ז"ל באדם המהלך אם קונה שציתה עי' להלן, ונראה דאף הסוברים שאינו קונה שציתה דהיינו במהלך בדרך, אבל המהלך בציתו [ושמא ה"ה בעירו] שפיר קונה זה שציתה, תדע דאל"כ הרי שפיר משכח"ל הני שצ שמעתתא דמיתאמרן בסורא ובפומבדיתא מ"ג א' ע"י אדם המהלך.

שם אלא מיא בעצים מינד נייד, בציה ל"ט א' מבואר דאף בנהרות המושכין ומעיינות הנובעים של יחיד אמרינן דלא קנו שציתה, ולכאורה טעמא דעי, כיון דשציתת הכלים בחר הצעלים גרירא, ואף כשהם בעיר אחרת חוץ לתחום הצעלים, הם נגררים אחר שציתת הצעלים לדעת הראש"ד ועוד, כמש"כ בסמ"ח ה' ס"ק י"ג, א"כ מה איכפת לן שאין הכלים נחים, הא אינם קונים שציתה במקום שהם נמצאים, ואף כשהם נחים, ואפשר דבהמה הרועה באגם ומהלכת כשקידש היום, באמת גרירא בחר הצעלים, אע"ג דנייד, ורק במעיינות ונהרות שאין הצעלים שליט למנוע את הליכתם, ובהליכתם הם יוצאים מתחת צעלותו, בזה אמרינן דאע"ג שהם של יחיד מ"מ לא קנו שציתה, דהא דנייד הוא נוגד לצעלות הצעלים, אבל בהמה שברשותו של אדם וכניאוד ועומד דמי, אפילו מהלכת, בחר צעלים גרירא. (ס"ה ס"ק י"ד).

בדין אדם המהלך אם קונה שציתה, עיין מש"כ בסמ"ח ה' ס"ק י"ד.

שם הא כרגלי אנשי אותה העיר מיבעיא ליה, מש"פ רש"י דהיינו נמי אלפיים לכל רוח, ז"ע דאי כרגלי אנשי אותה העיר, מודדינן אלפיים מן העיר ולא ממקום אסיפת המים, עי' תו' מ"ז ז' ד"ה והכלים, וכבר כתבו כן הרשב"א והריטב"א.

שם ואצט"א הוי ספק דדצריהם וספק דדצריהם להקל, משה"ק תו' דהו"ל דבר שיש לו מתירין ולא מקילינן בספיקא, י"ל דהאי ספיקא דדילמא הנך אזלי והנך אחריני נינהו הוא ספק קל, דאית לן למינקט כאן נמצאו וכאן היו, גם י"ל דזימנין דלא הוי דבר שיש לו מתירין לענין טלטול כגון שהמים שוטפין והולכין או שנבלעים בקרקע, וכיון שהם כבר יצאו מד"א שלהם לא יזיז ממקומם, וכיון דשרי טלטול כבר שרינהו לגמרי.

מ"ו א' כ"ש דהו"ל נולד, א"ה, ראינו להעתיק מש"כ בזה בחו"ב צינה. ז' א' קס"ד אפי' מאן דשרי במוקצה בנולד אסר כו' ודלית ליה מוקצה ל"ל נולד, כבר הקשו תו' ממסקין בכלים, וכן נמי איכא לאקשווי מעצמות וקליפין, וע"כ כתירוצא דס"ד דנולד דומיא דצינה חמיר טפי, ונראה דהדבר נידון בסברא דס"ד דעד כאן לא פליגי אלא בדבר שצעולם שהאדם הקצהו מדעתו אי חשיב מוקצה להאסר, אבל דבר שאינו צעולם לכו"ע הוי מוקצה דאינו מן המוכן, ודחי ר"נ דמאן דלית ליה מוקצה, הרי כל דבר הראוי אינו מוקצה אף שלא היה צעולם, [וניחא בזה מה דלא אמר בקיצור אר"נ לא מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד, משום דבעי לפרושי טעמא דמילתא דחדא פלוגתא היא במוקצה ובנולד], ומשמע דליכא שום נולד דמיתסר, דכיון דהקושיא היתה דנולד דצינה חמור מנולד דשצרי כלים וקליפין, אם איתא דאיכא נולד דמיתסר, הו"ל לר"נ לפרש טעמא דצינה שריא, ולפ"ז אף מיא בעצים אף אי בליעי לא הוי מוקצה לר"ש, ויש לפרש דגמ' בעירובין מ"ו א' עדיפא וקושטא מסקי דלאו בליעי נינהו, ולא הוי נולד כלל, ולא קנו שציתה משום דמינד נייד, דפשטא דמילתא דר"נ משמע דליכא נולד דמיתסר למאן דשרי מוקצה, [ומיהו בצע"ח איכא מ"ד לק' כ"ז ז' דמודה בזה ר"ש כשמתא], והא דאמר רב לק' ח' א' דאסור לכסות באפר שהוסק ביו"ט יש לפרש דרב לטעמיה דסבר כר"י במוקצה

כר"א ממש אלף שנוטה כן, אלף דבשעה"ד אמר דכדאי הוא ר"א לסמוך עליו, ואי הוה אחמר דאין הלכה כר"א לא היה מיקל בשעה"ד אף שנוטה לדעת ר"א שהרי הכריעו חכמים הראשונים את ההלכה ולא שייך לשמש כאן בדוחק השעה להקל נגדם, ואף אם סובר כר"א ממש, נריך שיהא גדול מן הראשונים בחכמה ובמניין להכריע היפוך הכרעתם וכמש"כ ע"ז ו' א' סק"ה, ולפי זה י"ל דבכל פלוגתא דיחיד ורבים אין רשות לפסוק כיחיד, אפילו בשעה"ד, והכא משום דנראין היו דברי ר"א לרצי לפיכך פסק כוותיה ולמאי דזכר דרבים פליגי עליה מ"מ היה רצי מורה להקל בשעת הדחק משום דנראין לו דברי ר"א, ולקושטא דמילתא הרי באמת חכמים מודים בשעה"ד, וה"נ הוה סבר רצי להקל אי הוה נגד יחיד אף שלא בשעה"ד ונגד רבים בשעה"ד, אבל במקום שאין לדיין כל הכרעה בהלכה זו אין לו להורות כיחיד נגד רבים אפילו בשעה"ד, וכן נראה דהא משמע בסוגיין דיחיד נגד רבים חמור טפי מיחיד נגד יחיד בגוונא דקיי"ל אחד מייניהו, [כגון הלכה כר"ע מחזירו וכן הלכה כר' יוסי ועוד], וכ"ה בעירובין מ"ו א' ע' ע"ז ו' א' סק"ז, וא"כ אם כיחיד נגד רבים אפשר להקל בשעה"ד א"כ כש"כ כיחיד נגד יחיד, וא"כ כל ההלכות ישתנו בשעה"ד וזה תימא גדול לא יתכן כלל, אלף ודאי רק במקום שנראין הדברים לדיין כדעת היחיד יש לו רשות להקל בשעה"ד, ואם סובר ממש כיחיד יש לו רשות לפסוק לעיקר הדין כדברי היחיד וכדתנן בעדיות פ"א מ"ה וכמ"ש הראב"ד שם הוצא נדרים שם, והא דתניא בתוספתא שם שאם תטרוך עליהם שעה היינו נמי בשיראה לדיין דברי היחיד לסמוך עליו בשעה"ד, ותנא דמתני' נקט שאם יראו דברי היחיד ממש לקבוע הלכה כמותו, ותוספתא נקט אם יראו דברי היחיד לסמוך עליהם בשעה"ד, אבל הכל לפי הכרעת הדיין עצמו בהלכה זו, אבל בלא הכרעתו אינו ראוי לפסוק כיחיד נגד רבים אפילו בשעה"ד, וכן נראה ממה שסתמו כל הפוסקים ההלכות בכל הפלוגתות שבגמרא ולא הזכירו כלל להקל בשעה"ד כיחיד דלא קיי"ל כוותיה, אלף ודאי כל הדברים אמורים בדיין שרשאי להכריע עיקר ההלכה כיחיד ויכול להכריע לפעמים רק בשעת הדחק כיחיד, אבל מי שאינו ראוי להכריע או שלא דן בשאלה

שם סד"א ה"מ יחיד במקום יחיד כו' א"ל רבא לאציי מכדי עירובין דרבנן מ"ל יחיד במקום יחיד ומ"ל יחיד במקום רבים כו', נראה דיחיד במקום יחיד ר"ל נגד הכללים הידועים כגון דר"מ ור"י ור"מ מיקל הלכה כוותיה, אע"ג דבעלמא הלכה כר"י, דאי בשקולין צרייתא היא ע"ז ו' א' בשל סופרים הלך אחר המיקל, [שו"ר שר"כ מרן זללה"ה בלקוטים שבסוף עירובין סי' ד' סק"י ע"ש], וגם מאי ס"ד דרבא דלא שני בין יחיד במקום יחיד ליחיד במקום רבים, אטו ס"ד דבכל מידי דרבנן הלכה כדברי המיקל אף כיחיד נגד רבים, אבל אי נגד הכללים הידועים קאמר נחא דסבר רבא דאי מקילינן במידי כר"מ נגד ר"י וכן באינן יחיד כנגד יחיד בהלכה זו ה"ה נמי דמקילינן כיחיד במקום רבים, ומייתי מרבי דהקיל להורות כר"א אע"ג דלא הו"ל למיפסק כוותיה אפילו אי יחיד פליג עליה דר"א שמותי הוא, [דרבי אליעזר גרסינן וכמ"ש רש"י בסוגיין, ג"כ, שו"ר דט"ס הוא ברש"י וז"ל ר' אלעזר, דר' אליעזר איירי שם ברישא, ובבר כ"כ בגליון נדה ז' ב'], ואף אי גריס רבי אלעזר נמי י"ל דרבי מעיקרא הוה סבר דר' יוסי פליג עליה דאירי בתריה במשנה בנדה ז' ב' וקיי"ל הלכה כר' יוסי דנמוקו עמו], ומ"מ הקיל, משום דהו"ל ס"ל דבזה הלכה כדברי המיקל ומ"מ כשזכר דרבים פליגי עליה לא היה מורה כן אי לאו משום שעה"ד, ש"מ דשאני, וכן הא דמייתי מר"י דסבר כשמואל דהלכה כדברי המיקל באלו ומ"מ הו"ל לומר דהלכה כדברי ר"ע ש"מ דמההלכה כדברי המיקל ליכא למישמע כיחיד נגד רבים, ואע"ג דהיינו כהא דריצ"ל ומה הוסיף בזה, י"ל דר"י קאמר בהדיא דיחיד נגד רבים אחי לאשמועינן. (ע"ז ו' א' סק"ז).

שם ותניא מעשה ועשה רבי כר"א כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב ע"ז ו' א'. נדה ט' ב' ת"ר מעשה ועשה רבי כר"א כו' לאחר שזכר דלאו יחיד פליג עליה כו', יש לעי' ואי יחיד פליג עליה נמי הא אין הלכה כר"א דשמותי הוא, [ג"כ, אח"כ ראיתי בגה"ש ז' ב' דז"ל ר' אלעזר ודלא כג' ברש"י עירובין מ"ו א'], ונראה דרבי היה נוטה לדעת ר"א וכיון דיחיד הוא דפליג עליה הורה להקל, ולאחר שזכר דרבים פליגי עליה לא היה מכריע להקל כר"א דלא ס"ל

זו להכריעה אינו רשאי לפסוק יחיד נגד רבים, הלכך אין לנו להקל בשעה"ד יחיד אלא במקום שזכר בגמ'.

ודאיתאן עלה נתיישב מה שהקשה מרן זללה"ה בספר שביעית סימן כ"ג סק"ג דאם איתא דביחיד ורבים אי עבד עובדא בשעה"ד יחיד לא מהדרינן עובדא א"כ מאי פריך בינה י"א א' אלא למ"ד אין הלכה פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים, ומאי קושיא הא שפיר אשמועינן דאין הלכה למימר דאי עבד עובדא יחיד מהדרינן אפילו בשעה"ד אבל מחמת יחיד ורבים אי עבד עובדא יחיד בשעה"ד לא מהדרינן, ולמש"כ נחא דאף ביחיד ורבים אי עבד עובדא יחיד מהדרינן, ומשני דרז מתנה אחי לאשמועינן משום דכאן מסתברא טעמיה דר"י וס"ד למיפסק כוותיה ואשמועינן רז מתנה דאין הלכה כוותיה, ומרן זללה"ה כתב לתרץ דהא דאמר בסוגיין דלא אחמר הלכתא לא כמר ולא כמר היינו דאמור דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, ומ"מ היה נוטה רבי להחמיר כדברי חכמים כיון שהם רבים אלא בשעה"ד הקיל, ולפ"ז נמי קיימא דביחיד ורבים אין רשות לפסוק יחיד אף בשעה"ד, [ומיהו בהכרעת החכם ודאי שפיר דמי דהא יכול נמי לקצוע עיקר ההלכה ביחיד, והיינו המוספתא דעדות, וכמש"כ לפירושנו, וכן אמר גיטין י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד], אבל ז"ע לפירוש זה למה אמר רבי כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעה"ד כיון שקיבל ההלכה דעבד כר"א עבד, וגם באמת למה היה רבי נוטה לפסוק כחכמים במקום שאמרו דעבד כר"א עבד, והרי לא הכריע מסבחתו דלא כר"א דהא למאי דהוי סבר דיחיד פליג עליה הרי פסק כוותיה, ובכל מקום דאמרו דעבד כמר עבד לא מצאנו שיהא ראוי לילך אחר הרבים, ואף בזמן שהרבים לחומרא לא מסתבר שיהא ראוי להחמיר, ומה עוד דדרבנן, ועו"ק דא"כ כד הוי סבר רבי דיחיד פליג עליה שפיר פסק כר"א שהרי כן הוא שורת הדין דמאי עבד כר"א וא"כ מאי מייחי עירובין מ"ו א' מהא דדרבנן שני לן צין יחיד במקום יחיד ליחיד במקום רבים, והא התם יחיד במקום יחיד ואמרו דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, ואינו ענין כלל לנושא ההלכה להקל דרבנן, ושפיר פסק להקל

ביחיד כנגד יחיד שהרי לעולם מצי עבד כמר וכמר, והיה נוטה להחמיר בכגון זה ביחיד נגד רבים, ונידון הסוגיא התם הוא במקום שאמרו להקל ביחיד נגד יחיד נגד כללי ההלכה הידועים, אי מקילין גם ביחיד נגד רבים, וכמש"כ נדרים שם סק"ז, ועוד דכיון דמוספתא עדיות שנינו דבשעה"ד אפשר להקל ביחיד וכן אמרו בגיטין י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד ואמרו לשון זה גם בסוגיין אית לן לפרושי כולהו בחדא גוונא והיינו בחכם שרשאי להכריע כדברי היחיד להלכה דה"נ רשאי להכריע כוותיה בשעה"ד.

ואפשר דכל שהחכם שני הנדדין שקולין לפניו אחרי עיונו הגמור רשאי לסמוך להקל בשעה"ד דרבנן שהרי לפי דעתו יש להקל דרבנן כדין ספק דרבנן, [וכ"ז בחכם שאילו היו נראין לו דברי היחיד היה רשאי לפסוק כוותיה], ולפ"ז א"ש טפי הא דמוספתא עדיות נקט שאם תטריך עליהם שעה, והיינו דמוספתא נקט אף אם לא יכריע החכם בהלכה זו מ"מ יש תועלת בהזכרת דברי היחיד לסמוך עליו בשעה"ד, ומתניתין נקטה אם יראו דברי היחיד לחכם ממש ויכריע לעולם ההלכה כמותו.

מן האמור נלמד דבמחלוקת יחיד ורבים [שלא נמנו וגמרו] אין רשות לפסוק יחיד אפילו בשעה"ד, אפילו באיסור דרבנן, אלא א"כ החכם יש לו זכות הכרעה בפלוגתא זו, [כגון אמוראים בפלוגתא תנאים דאשכחן דמכריעין ביחידים] ואז אם רואה דברי היחיד פוסק כמותו וכן אם רואה להקל יחיד בשעה"ד עושה, ואפשר דאם שני הנדדין שקולין צענינו לאחר גמר עיונו והדבר דרבנן דרשאי להקל בשעה"ד, ועיין מש"כ מרן זללה"ה שם צביאור דברי תשובות הרשב"א סימן רנ"ג. (ע"ז ו' א' סק"ו).

מ"ו ב' א"ר יהודה דד"א, בע"מ כו', ע"י מש"כ בזה לק' פ"א ב'.

שם א"ר יוסי דד"א בתחלת עירוב כו', ר"ל שנתמעט עד שלא נכנסה שבת ראשונה. (פ' ב').

שם ולא אמרו לערב צחצחות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה לקמן פ' ב'. לפרש"י פ' ב' הוא מילתא באפי נפשיה וסתם מחני' ולא ר' יוסי קאמר לה,

לקבוע תחומו בין השמשות, וכיון שאינו ראוי לזכות בתחומו מחמת שהוא ישן, הרי נקבע תחומו, שאין לו אלא ד"א, דדיינין לישן כאלו אינו חפץ לקנות שציתה, דקונה שציתה בע"כ, משא"כ אם היה למעלה מי' דא"א לקנות שם שציתה, שפיר קונה שציתה עם ירידתו ואפי' בשבת, וכמש"כ לעיל מ"ה א' ד"ה וא"ת בשם הרשב"א והריטב"א, משא"כ חפצי הפקר שאינם צמזמות תחומין שפיר מותרין להלך גם יותר מתחום שבת, ורק כשאדם זוכה בהן הרי הם זוכים בתחומו באותה שעה, וכמו אדם הבא בשבת מלמעלה מי'.

ולפ"ז חפצי אדם שגם הם צמזמות תחומין, ע"כ שיקנו שציתה בזמן שהם למטה מי', ואם הם במקום שעליהם הרי זוכים בתחומו, וכשהם מחוץ לתחום הבעלים, יש מקום לומר שזכו אלפיים לכל רוח ממקום שהם נמצאים בין השמשות, ויש מקום לומר שאין להם אלא ד"א, דכלים בלא בעלים אינם זוכים בתחום, וכבר דנו בזה הראשונים יעו' בתוד"ה והכלים.

חפצי עכו"ם מאחר שאינו צמזמות שציתה שפיר אפשר שישארו כחפצי הפקר למ"ד שאין קוין שציתה, וזכו בתחומם אם יבאו בשבת לידי ישראל, ואדרבה חפצי הפקר עדיפי כיון שגם בעודם הפקר יכול ישראל לזכות בהם, והיינו דאמרין השתא חפצי הפקר כו' חפצי הנכרי דאית להו בעלים מיבעיא.

שם והכלים והאורות ששבתו בתוך התחום יש להם אלפיים אמה לכל רוח, פשטא דברייתא ראוי לפרש דכלים ואורות של נכרי קאמר דבהכי איירי, וכ"כ בגאוו", וז"ע במה שלא פירשו כן הראשונים ז"ל, [ושמא מה שפירש רש"י אפי' דהפקר ר"ל לא מיבעיא של נכרי, אלא דהא בסוגיין משמע דשל הפקר קרובים יותר לדין שציתה משל נכרי, וא"כ אין כאן אפי'], ולפרש בשל הפקר דחוק טובא דאיך ישנה התנא כלים ואורות לדוגמא בשל הפקר, וכי מי מפקיר אורות, ועוד העיר בני מאיר נ"י דלר' יוחנן דחפצי עכו"ם קוין שציתה, ראוי לפרש ברייתא דרשב"א כרבנן דריב"נ דחפצי הפקר אין קוין שציתה וא"כ לא מיתוקמא בשל הפקר, ואם בשל ישראל והוא בעיר הרי הם כרגליו, ואם הוא בעיר אחרת, נמי כרגלי אנשי העיר ראוי שיקנו שציתה

ומתפרש דלא אמרו דאף לאחר שנשתתפו צמזוי דנריך לערב צמזירות אלא שלא לשכח את התינוקות שאינם מכירים בשיתוף ויאמרו אבותינו לא עירבו, ואע"ג דע"ח צפת דוקא, היינו משום דלערב חצירות וצתים נריך מידי דקבע כשימוש הצתים, אבל לאחר שכבר הפכו להיות מעורבים ע"י שיתוף חו לא נריכים לערב, אבל לא נתפרש לפ"ז מה דמסיק רש"י הלכך מקילינן ביה, והא אף בשיתוף מקילינן, ואדרבה מילתיה דר"י בשיתוף היא, ולפ"ז משמע דר"י הוא דקאמר לה, ומה"ט נראה דפרש"י לעיל מ"ו ב' דקאי גם אע"ח וגם אשיתופי מצואות, ועיקר עירוב צעירוצי תחומין, דהתם מיייתין לה בדהי הא דר' יוסי ומשמע דהוא טעמא למילת', אבל קשה דמאי שייך לומר שלא לשכח את התינוקות, אם עיקר עירוב בתחומין, ומה בכך שלא ידעו שמועיל עירוב לתחומין, ויאמרו אבותינו לא עירבו כדאמר ע"א ב', ולא משמע שיאמרו שאבותינו הלכו חוץ לתחום בלא עירוב, וגם מה מועיל עירוצי חצירות לזכור ענין עירוצי תחומין, ושמא ההיא דר"מ ע"א ב' ודאי לענין ע"ח ושיתופי מצואות איתנייא, וכדמסקי חכמים התם או מערבין או משתתפין, ורק מתניתין ס"ל לרש"י דענין אחר הוא ועיקר עירוב בתחומין קאמר, וז"ע.

מ"ז א' רמ"א אנו אין לנו אלא עני, ע"י מש"כ בזה לקמן מ"ט ב'.

שם וארוסות ינשאו חוץ מן הארוסות שציהודה מפני שלבו גם בה, משמע דרק הארוסות שציהודה לא ינשאו, אבל הנשואות יתארכו ציהודה, ונראה הטעם דאם הנשואות לא היו מיוחדין כשנתארכו שלא היה צורך שיהא לבו גם בה כיון שכבר היתה נשואה, אח"כ ראיתי בראב"ן וצתוי"ט שלא כ"כ, אבל פשטא דלישנא דמתני' כמש"כ. (יבמות מ"א א').

מ"ז ב' אר"י א"ש חפצי נכרי אין קוין שציתה כו' השתא חפצי הפקר כו', חפצי הפקר למ"ד שאין קוין שציתה הרי הן כרגלי כל אדם כמצואר לעיל מ"ה ב' בגשמים שירדו ציו"ט, ואילו אדם ישן לרבנן דאין קונה שציתה אין לו אלא ד"א כדתנן מ"ה א', והטעם משום דמזנות תחומין קובעת את שציתה האדם במקומו, וע"כ

כל העיר כד"א ואלפיים חוזה לו, ומה שמוכח מדברי הב"מ שפירש כן הוא מהא דנקט דברי הריטב"א כמוסכמים והקשה מהם על התו"ש, ואם דברי הריטב"א זנכרי ששוצת בעיר, הרי צמ' ובהג"א מבואר בהיפוך, וכ"נ שהצין צבה"ל שם, גם ממש"כ הריטב"א הדברים בפשיטות נראה דלא איירי בעכו"ם העומד בעיר, וגם דבריו מתייחסים לדברי התו"א ולא יתכן להתעלם מדבר שצמ' מפורש, ולכתוב בפשיטות איפכא.

שם הדר אמר רבא ליזדנו לזני מצרכתא דכולה מצרכתא לדידהו כד"א דמיא, יש לדקדק דלא הול"ל אלא דלא ליפקינהו ממצרכתא, ומצרכתא גופה כד"א דמיא, ואי צנו בני מחוזא למיזבן ולהשאירן במצרכתא ליזנו, וגם לשון לדידהו צריך פירוש, ואפשר דכיון דלזני מחוזא לא הוי כולה מצרכתא כד"א, דהא למודד שאמרו אפילו כלתה מדתו במערה, לכך לא שרינן להו למיזבן ולטלטל הדיכרי בחלק המצרכתא שמתרים צה, משום דלגבי הדיכרי כולה כד"א דמיא, דכיון דלגבי ידיהו אין המצרכתא כד"א מחמירין נמי שלא לדונה כד"א לגבי נכסיהם, ואינם רשאים לטלטלם אלא צד"א, אבל הדברים רחוקים, והא דלא שרינן אלא לזני מצרכתא, י"ל משום דלא שרו להו למיזבן אלא לצורך יו"ט, וכיון שאינם יכולים הצני מחוזא להוליקם לעירם תו אין להם צו תועלת ליו"ט, ואסורים למיזבן, ולישנא דלדידהו, קושטא קאמר דהא לזני מחוזא לאו כד"א דמי, ואה"נ דלגבי הדיכרי לא איכפת לן אם לזני מחוזא הוא כד"א דצבל אופן לגבי הדיכרי הוא כד"א. (פ"ה סק"מ).

תוד"ה והכלים כגון שהבעלים צעיר אחרת דהשתא לא הוי כרגלי הבעלים כו', עיין מש"כ בנידון זה בסימן ה' ס"ק י"ג וצחור"צ צ"ה ל"ז א'.

מ"ח א' אילימא משום דתני לה כריצ"נ לחומר כו', הרי"ף והרא"ש העתיקו הך ברייתא להלכה, אע"ג דלא קיי"ל כריצ"נ, וכבר נתקשו צה צמג"א וצבהגר"א צסי' ת"צ, אבל צמ' רי"ד פירש דזו סברא בעלמא לתירוצא הא דריצ"ת מחייך עלה, והיינו דאמרין דאם נימא דמשום דמפרש לברייתא כריצ"נ לכך מחייך עלה, אין זה הגון, אבל לקושטא דמילתא לא מפרשין לה כריצ"נ, דהוי כגשמים הסמוכים

אם קונים צלא בעליהן, אבל צשל נכרי מתפרש שפיר דאע"פ שהם צתוך תחום העיר, כיון דעכו"ם לאו צר שציתה הוא אינם נטפלים לעיר, ואפילו העכו"ם דר צעיר, ויש להם אלפיים ממקומם, וכמו שהזכירו תו' דנכרי העומד מחוץ לעיר מודדין לו ממקומו, והיינו אפי' צתוך התחום, ומדכיל לה צברייתא צהדי השואל כלי מן הנכרי, וסתם נכרי צדר צעיר מתפרש, נראה דנכרי כיון דלאו צר שציתה הוא לא דיינינן לגביה כל העיר כד"א ומונין לו אלפיים מצתו, וכ"כ בריטב"א וז"ל עכו"ם לעולם אינו קונה שציתה צני העיר דישראל וה"ה לחפציו שאין קונין שציתה אלא צמקומו כנכסי הפקר עכ"ל, [מש"כ כנכסי הפקר, ר"ל כנכסי הפקר שאין להם ענין עם צני העיר, ועי' מש"כ צה צתר הכי צברייתא דחרס, ועי' מש"כ צזה להלן], ולפ"ז מתפרשת הברייתא דכלים של נכרי שצתו צרשותו או צתוך התחום יש להם אלפיים לכל רוח, דחפצי העכו"ם קונין שציתה, ואם הציא פירותיו מחוץ לתחום הר"ז לא יזיז ממקומו, והיינו חוץ לד"א, ולשמואל מיתוקמא כריצ"נ, ולר' יוחנן מיתוקמא גם כריצ"נ.

ולפי דרכנו למדנו דעכו"ם שדר צעיר ויש לו חפצים צתוך התחום, דמודדין לחפצים אלפיים ממקומם ולא ממקום בעליהן, וא"כ כש"כ כשהעכו"ם מחוץ לתחום של כליו דשפיר יש לכליו אלפיים לכל רוח, וכדעת הב"מ שהציא צבה"ל סו"ס ת"א, אח"כ ראיתי צצ"מ דצאמת סמך דבריו על דברי הריטב"א הנ"ל, אבל מדבריו נראה דפירש כונת הריטב"א שאם העכו"ם עומד חוץ לעיר וצתוך התחום, דצזה מונין לו אלפיים מרגליו, ואין לו כל העיר, ודכוותה חפציו, ולכן כתב שם דא"א לפרש אלפיים לכל רוח מן התחום, דנהי דהיה אפשר לפרש כן צנכסי הפקר, אבל צנכסי עכו"ם א"א לפרש כן, דעכו"ם אם עומד חוץ לעיר מונין לו אלפיים מרגליו, והן הנה דברי התו' שכתבו ואע"ג דכיל להו צהדי שואל כלי מן הנכרי ונכרי אם עומד חוץ לעיר מונין לו אלפיים ממקומו, והיינו גם כשעומד צתוך התחום, וצתו' מסקו דסתמא דמילתא נכרי צעיר עומד, והריטב"א לא משמע ליה לפרש כן אלא ברייתא מתפרשא כשהנכרי צתוך התחום, אבל נכרי שעומד צעיר מודה הריטב"א דיש לו ולחפציו שעמו את

ר"מ לר"י דאין לו אלא ד"א, ולאזיה רוח שיראה, דהא אפלוגתתן קאי, ועוד דקאמר ד"א אין טפי לא, ומשמע דד"א מיהא שרי, ואם משום איסור העברה ד"א זכרמלית קאמר, הרי לא שרי אלא פחות מד"א, וואף דלעיל מ"ז א' קאמר ר"ה מהלך אלפיים אמה ומטלטל ד"א והתם פחות מד' קאמר, דהא משום פרוץ זמלוואו אסרינן ליה, וכדאמרינן גמי התם זתר הכי אהצ"ר אימא מטלטל בארבע, התם מתפרש ומטלטל בארבע אמות, אלא דנקט ארבע דומיא דמהלך אלפיים, אבל הכא דקאמר ד"א אין טפי לא מתפרש דד"א שרי, ועי' רש"א ובמש"כ בס' ה' סק"ב.

וגם למש"כ רש"י במתני' מ"ה ז' שנתחדשה הלכה דד"א דשציתה כרשות היחיד חשיב, ואסור לו להוציא מהם אף תוך ד"א ואף חפץ של אחר, גמי נראה דאין לפרש הך לטלטל דרצא על איסור זה דא"כ נצטרך לומר דאף שיש לו ד"א לכל רוח מ"מ חייב לצרור ד"א לחפציו, ויכול לצרור לכל חפץ לרוח אחר, ויהיה לכל חפץ ד"א אחרות שנחשבים כמקום שציתתם, וכ"ז דחוק ורחוק.

ולבן נראה דלענין לטלטל פחות פחות מד"א בכל השמונה קאמר דאסור, ולפי דחכמים סבירי דכל שלא הרחיק ממקום שציתתו ד"א חשיב כשוצת במקומו, ולכך יש לו שמונה על שמונה, ולפ"ז היה מקום לומר דגם לענין איסור טלטול ד"א, דאסרו חכמים גם כשמטלטל פחות פחות מד"א, דהיינו דוקא כשמרחיק החפץ יותר מד"א ממקום שציתתו, אבל כשמטלטל פחות מד"א לזמרת והחזירו למקום שציתתו, יהא רשאי שוב לטלטל פחות מד"א למערב, וכמו בהילוך, ולא יחשב כמטלטל יותר מד"א, וקמ"ל רצא דלענין איסור טלטול אין לנו ענין במקום שציתתו, וכל שהחפץ ינוע בשטח יותר מד"א אסרו חכמים, ולכך משהוליו לזמרת פחות מד"א שוב אסור להחזירו למערב אלא פחות מד"א ממקומו של עכשיו, והטעם פשוט דלענין טלטול כיון שנתחדשה הלכה של איסור העברת ד"א, אין לנו להתחשב בהלכות שציתה, וכל שהחפץ הולך יותר מד"א ראוי לאסור, ומשה"ק מלישנא דד"א אין טפי לא דמשמע דרשאי לטלטל ד"א, לאו קושיא היא, דד' אמות הללו של שציתה הם ושטח החפץ בכללם, (וכדאמרינן שבו איש תחתיו, וכן שמונה על שמונה אף שהאדם באמצע, ופשוט),

לעיר דגם לרצנן שפיר קנו שציתה ואמא קוגיא כהלכתא.

שם אלא משום דקל הוא שהקילו חכמים במים כדרכי טבלא כו', ברש"א הניח בקושיא אמאי מיייתין לדר' טבלא ולא מיייתין למתני' דגוזזטרא פ"ו ז', ונראה דממה שהחירו לענין טלטול מזכרמלית אכתי אין רחיה שיועיל לענין איסור תחומין כשהמים מתערבין, אבל לישנא דרצא אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים קל הוא שהקילו חכמים במים, משמע שזו הוראה כללית להקל במים. — ע"ע מש"כ בזה בסימן ג' ס"ק י"ג.

שם ואמר רצא מחלוקת להלך אבל לטלטל ד"ה ד"א כו', פי' אף למ"ד דיש לו שמונה על שמונה, וה"ה לכליו דכרגלי הצעלים, מ"מ אין לטלטלם אלא ד"א משום איסור מעביר ד"א ברשות הרבים, אבל משום תחומין יש להם כל השמונה אמות, [ואדם אחר יכול לטלטלם עוד פעם פחות מד"א בתוך השמונה אמות], ויש כאן לשאל פשיטא דד"א ברשות הרבים הילכתא גמירי לה, ואפשר דס"ד דמ"ד דיש לו שמונה לענין תחומין סבר גמי דשיעור מעביר ברשות הרבים הוא שמונה אמות, דכי הדדי נינהו, כמו שלמדו הראשונים ו"ל מכאן דד"א דידיה משערינן, וכ"מ בלשון ריא"ז שצ"ה"ג [שכתב דלטלטל אסור משום שמעביר ד"א חייב וכ"ה בל"ז ס' קנ"ז], ואפשר דדוקא במעביר הוי ס"ד דשרי ח' אמות, אבל בזורק באמת הלכה למשה מסיני זד', ואשמועינן רצא דלכו"ע מעביר ד"א ברשות הרבים חייב, וצריכ"א כתב דאשמועינן דאפי' זכרמלית אסור, ור"ל דכה"ג שקנה שציתה בהנך ח' אמות הו"א שהחירו לו גם לטלטל בהן, אם הוא זכרמלית, קמ"ל.

ובאמת המחזור בכלן הוא לומר דרצא אשמועינן דאפילו פחות פחות מד"א לא החירו לו לטלטל בהנך ח' אמות, וכ"נ דעת הטור בסימן שצ"ו שסתם דאסור לטלטל אלא זד' ובפשוטו מתפרש לענין לטלטל פחות פחות מד"א, דד"א פשיטא. (ס"ה סק"ב משה"ד ועי"ש המשך הדברים).

שם ואמר רצא מחלוקת להלך אבל לטלטל ד"ה ד"א כו', נראה דאין לפרש דמשום איסור טלטול ד"א זכרמלית קאמר, דזה פשיטא ואינו ענין לכאן, ועוד דהא מתפרש דלענין לטלטל מודה

בדרך קאי, ומשום דנפק"ל מקרא דשבו איש תחתיו, שייך לשאול עוג מלך הצפון מה תהא עליו, דודאי גם הוא ראוי לשכב תחתיו, או ליטול חפץ מתחת מרגלותיו לתחת מראשותיו, אבל אין ללמוד מכאן להוצאת שבת דהילכתא גמירי לה ד"א, אבל הראשונים ז"ל צרמז"ס פ"ב מה"ש הט"ו ובעצה"ק שער שלישי דין ד' וצטוש"ע סימן שמ"ט נקטו בפשיטות דגם ד"א של מעביר צרשות הרבים צדידיה משערין. (ס"ה סק"א ממוה"ד וע"ש המשך הדברים).

שם משום דאיכא ננס באיבריו, פרש"י שגופו צינורי ואמתו קצרה ולא סגי ליה באמה ידיה וצעי למיתב ליה באמה של קודש, נראה דאין כונת רש"י באמה של קודש דוקא, אלא ר"ל באמה הראויה לו לפי גופו, ולפי דאיירי דגופו צינורי וסתם אמות של קודש לפי גוף צינורי הם לפיכך נקט רש"י של קודש, אבל אם היה גופו גדול וננס צידיו, יהצין ליה אמות הראויות לפי גודל גופו, דאל"ה אכתי תיקשי מה תהא עליו כדפרכין אעוג. (ס"ה סק"א ממוה"ד וע"ש המשך הדברים).

שם ורצ ששת אמר אפי' תימא שנתנו עירובין באמצעית כגון שנתנוהו בשני בתים כו', חסרון ב' בתים למדנוהו בעירוב של בני החצר, אבל בעירוב של שתי חצירות שיש שני עירובין עירוב אחד של חצר זו ועירוב שני של בני החצר השני, בזה לא מצאנו שצריך להניח שני העירובין בבית אחד, וכמו שהוכיח מרן זללה"ה הובא בסימן ז' סק"ד מהך סוגיא גופה, דשני החיצונים מותרים עם האמצעית על אף שעירובן בשני בתים, ועירוב האמצעית עצמו הרי אינו אלא בבית אחד, ודכוותה עירוב שני החיצונים אין להצריך בכלי אחד, והרי אם עירבה חיצונה אחת עם האמצעית והאמצעית עירבה עם החיצונה האחרת נמי שפיר דמי, וכדפרכין לרצ יהודה דשליחותה קעבדה, אף שעירובן בשתי חצירות, וא"כ כש"כ בשני בתים בחצר אחת, ולפ"ז צריך פירוש הא דאמרינן הכא דלכך אסורין החיצונים משום שנתנו עירובן בשני בתים, ולכאורה זו קושיא תו' בסוגיין ד"ה לר"י שהקשו גם לרצ ששת דנימא שליחותה עבדה, והיינו דנימא שהאמצעית קיבלה העירוב גם בשביל החיצונה ושלחותה, ולא איכפת לן שהיא בבית אחד.

וד"א דהעברה היינו שיתרחק החפץ ד"א ממקומו וממילא כשמתלטל צד"א של שבתה אין כאן העברה ד"א, ויעייין צרשצ"א שכתב לפי פירוש הראצ"ד וכלצד שלא יטלטל צד"א יותר מד"א, ולכאורה תמוה דהא גם ד"א אסור לטלטל צד"א, אבל למש"כ ניחא דר"ל שלא יטלטל צד"א יותר מד"א של שבתה].

וזו כדעת הטור צסי' שצ"ו שסתם דאסור לטלטל אלא צד"א, ולא הזכיר שום היתר ע"י פחות פחות מד"א, וכמש"כ לעיל שם שכן עיקר לדינא, ומיהו מסתפקנא אם הני ד"א דחפץ תלויים צדעתו, ואם צירר לצד זה אסור להוליכן כלל לצד השני, וכדמשמע קצת ליטנא דד"ה ד"א אין טפי לא, דמתפרש דבזה מודים חכמים לר"י, או דכיון דד"א דשבתתו יהצין ליה לכל רוח, תו לא שייך לצרור שבתה רק לחפץ, והלכך הרי גם החפץ בעיקר שבתתו כרגלי הצעלים, אלא דאסור לטלטל ד"א מונע מלהרחיקו ממקום שנה יותר מד"א, והלכך כשמתלטל למזרח פחות מד"א שוב אינו יכול להרחיקו ממקום זה למערב אלא עד ד"א, אבל כל שלא טלטלו אין צריכתו אופרתו, ויכול לחזור בו, והכי מסתברא. (ס"ה סק"ח).

שם והני ד' אמות היכא כתיבא כדתינא שבו כו', מתבאר בסימן ה' סק"א.

שם והני ד"א היכא כתיבא כדתינא שבו איש תחתיו כתחתיו כו', לכאורה אינו אלא אסמכתא, אבל אפשר דדרשא גמורה היא, דפשטיה דקרא באוכלי המן וכמש"כ רש"י בחומש, ומתפרש שזה עשה ולא תעשה שלא לזאת לבקש מן בשבת, וא"כ מתפרש שלא עבר על האיסור עד שינא משיעור תחתיו בכונה לבקש מן, והיינו שיעור ד"א, ויעי' יומא ע"ה א' דלדיקים ירד על פתח בתייהם, ושפיר מסתבר דכל שינא ללקוט בשיעור שראוי ללדיקים ללקוט, דכבר ראוי לחייבו, וכן אל ינא איש ממקומו נמי על ד"א קאי, ומצאנו שזהו שיעור שנחשב כמקומו של אדם, ושפיר למדו מזה חכמים לענין תחומין, דד"א הוא מקומו, ואפשר נמי דהא דכל הבית כד"א, דגם לענין אוכלי המן כן, ואם הלך בביתו על דעת ללקוט עדיין לא עבר עד שינא לחוץ, דאין זו יציאה ממקומו. (ס"ה סק"ח).

שם ארבע אמות שאמרו באמה ידיה יהצין ליה כו', בפשוטו אד"א דיוצא חוץ לתחום או דינן

בשציל כולם, תו אף אם האמצעית עירבה [לאחר שעירבה כבר עם אחת החילונות] נמי נימא שליחותה קעצדה, וי"ע. (פ"ו סק"י).

מ"ח ב' כי אמריתה קמיה דשמואל כו', עיין במש"כ בסיומן י"א סק"י.

מ"ט א' אמר שמואל עירוב משום קנין כו', נראה דמעשה העירוב ידוע שהוא נתינת פת מכל אחד ואחד לדירה אחת, ואין צריך לזכות הפת בצעלות ממנו משום אחד, וכדחזינן דפליגי במקפיד על עירובו, ואף שמואל דסבר דהמקפיד על עירובו אינו עירוב, נמי משמע דמעיקר הדין יכול לעכב על חצירו, ואף על זה שהפת צרשוחו, דהפת נשאר בצעלותו של צעל הפת, אלא שאם מקפיד אינו עירוב, דעירוב שמו שותפות נוחה ועריבה, וכן אין נראה שיהא זכות לצעלי העירוב בדירות חצריהן ע"י העירוב, אלא לבוא וליטול פיתן או לאכלו, ואף שלא חל שינוי בצעלות, מ"מ סגי בזה להחזיר לטלטל לאחר, דעיקר הענין לזכור להבדיל בין חצר לרשות הרבים, ושיתפון יחד צפת לשם מצות עירוב, כבר יש בו להזכיר שהחצר היא רשות היחיד המשותפת לכולן, ואינה דומה לרשות הרבים, ומיקנו חכמים שיהא הפת שמערבן בכלי אחד ויהיה קיים ביהש"מ.

ובבב"ל זה נראה דשון שמואל ורבה, ואין צינייה אלא הנפקותות שנאמרו בגמרא, אבל בזכות נותן הפת צדירה וזכות צעל הדירה צפת אין ציניהם ולא כלום, ופלוגתאם אם ענין זה של עירוב שחידשוהו חכמים להיכר על שותפותם, אם עשאוהו כעין קנין בכסף ע"י כולם למקום משותף ועי"ז משתתפים בכל, או עשאוהו כעין קביעת דירתם יחד. (פ"ו סק"א מהו"ד, ועי"ש המשך הדברים).

תוד"ה איכא א"כ מה צריך צ' סעודות וי"ל כו', לו"ד ז"ל היה נראה דהפקיעו כאן קנין כסף לגמרי, משום שמה יאמרו מעה עיקר, ורק קנין חליפין ועירוב פת השאירו, ולכן אפי' הפת שזה פרוטה אינו יכול לקנות בתורת כסף דגם שזה כסף ככסף שהפקיעוהו. (פ"ו סק"א).

מ"ט ב' מתני' מי שבא בדרך וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר כו', נראה דבעי דוקא שיכיר את האילן או הגדר, אבל במה שמע

ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דלרב ששת איירי שאין החילונות יודעות אחת מעירוב חצירתה, וממילא לא נתכוונו בעירובן אלא לערב עם האמצעית, ואין מועיל מה שהאמצעית יודעת מעירוב החילונה ומקבלת גם בשצילה, כיון שהמוליך עירובו לא הולך בשצילה, ולכן לא פרכינן לר"ש דשליחותה קעצדה, ומ"מ צבית אחד מהני אף צבה"ג, דכיון דסו"ס כולם דרים צבית הזה שוב אין צריך עירוב, הא למה זה דומה לחמשה ששבתו בטורקלין אחד בלא מחילות כלל שאין צריכים לערב אפילו אין האחד יודע ממציאותו של חצירו, [ולפ"ז יתכן דצבית אחד שפיר דמי אף בשני כלים, ואפי' לא מלייה למנא, דסו"ס תרוייהו דיירי הכא, ואין צריך שיהא עירובן בכלי אחד], ורב יהודה דלא אוקמא כרב ששת אפשר דסבר דאף בשני בתים שפיר דמי אפילו אינם יודעים מעירוב החילונים, כיון דנתנה עירובה בהאי חצר וחצר זו כבר עירבה עם החילונה השניה, והרי זה כנותן עירובו בחצר ואינו יודע כמה בתים יש בו כסבור שלש ונמצאו ארבע, וזהו יש ליישב דעת הר"ה שפסק כרב יהודה לקולא כמש"כ הרשב"א והריטב"א בשמו, ותמיהו עליו דרב יהודה מחמיר, ולמש"כ מצואר, ובאמת לומר דרב יהודה סבר דאמרין דיוירין להחמיר הוא דחוק דגמרא משמע דמילתא דפשיטא הוא שלא אמרו דיוירין להחמיר.

והא דאמרין לר"י כיון דעירבה לה אמצעית בהדי חילונה ושתים חילונות בהדי הדדי לא עירבו גליא דעת' דבהא ניחא ליה ובהא לא ניחא ליה, צריך פירוש, והרי לעולם בחמשה שגבו עירובן אחד מוליך לכולם, ולא אמרינן מדאינך לא עירבו ש"מ לא ניחא להו, ואפשר דלעולם אמרינן דאין ראייה מדלא עירב דלא ניחא ליה, די"ל דסמך שמסתמא יערב אחד מבני החצר, אבל לאידך חילונה שרק עכשיו נתאפשר לערב עמה ע"י שהאמצעי עירב, בזה לא סמכי כלל לומר שמסתמא האמצעי יערב עמה, דהא חצר אחרת היא ועירבה עם החילונה הזו, ומהיכי תיתי לומר שקרובה דעתם לערב גם עם החילונה השניה, ולכן אם איתא שחפצים החילונים להיות מעורבים היה להם לערב, ומדלא עירבו ש"מ לא ניחא להו, ולפ"ז אפשר שאם שני החילונים יש להם פתח ציניהם שלא דרך האמצעי, דאז יכול אחד מבני החצר החילונה לערב עמה

ואמר שציתתי במקומי, לרבותא דגם זה לא מהני בעשיר לר"מ, וכמ"ש תו', ועי' לקמן נ"א א' דאפשר לר"מ צעי דוקא אמירה.

וברשב"א כתב עוד לר"י דאמר אחד עני ואחד עשיר א"א לומר דעשיר היוצא מעירו וחשבה לו בתוך החסום שיקנה שם שציתה א"כ אמר תהא שציתתי במקומי, וצ"ע דע"כ מחגי' לא איירי במי שהוא עדיין בתחום עירו דבזה לכו"ע לא מצי לומר שתהא שציתתו בעיקרו של חילן לר"נ נ"א ב', ושמא כונתו אליבא דר"ח החס, ועי' ברש"א שם.

עיי' בתוד"ה ואפי' שהקשו למה בשציתתי תחתיו לרב אין לו אלא ד"א וכמבואר נמי בצרייתא נ' ב', ולא אמרינן שישאר בתחום רגליו כיון שבטל עירובו, כדאמרינן ל"ה א' במגלגל עירובו מצעו"י דנשאר בתחום ביתו, ומירלו דבעומד בעירו דעמו שאם לא יזכה עירובו שישאר בתחום עירו, וכ"כ רש"י ס' א', ולכאורה קשה דגם במהלך צדך אגן סהדי דניחא ליה להשאר בתחום רגליו אם עירובו אינו עירוב, דאטו בשופטני עסקינן דניחא ליה להשאר בד' אמות לכל השבת.

ובראיה דאם בשעה שמערב יש לו ספק אם עירובו עירוב, דבזה גם צדך ישאר בתחום רגליו לכשיתצור דאין עירובו עירוב, דודאי בהכי ניחא ליה, כי קאמרינן כשאין לו ספק שעירובו עירוב והרי הוא עוקר עצמו מתחום רגליו לתחום עירובו, ובזה אמרינן דכשהוא צעיר הרי שציתתו קבועה ועומדת ואין ציד העירוב לעקרה א"כ עירובו עירוב, משא"כ במהלך צדך צריך שהוא יקבע תחומו במקום רגליו, ונהי דגם בסתמא חשבינן ליה כאילו אמר שציתתי במקומי, אבל בזמן שעירב למקום אחר ובלצו שעירובו עירוב, א"א לחשבו כקובע שציתתו במקומו, ואע"ג שאם היה יודע שאין עירובו עירוב היה מתכוין לקנות שציתה במקום רגליו אבל השתא מיהא לא נתכוין לכך, ובזה יש ליישב מה ששנה התנא ואמר שציתתי במקומי, דבאמת צריך שיהא רצונו צדך, ונהי דלא צעי אמירה בפה אבל רצון בלב צעי, דלצד רצון חיובי לקבוע שציתתו במקום רגליו, ומה"ט ס"ל לרבנן דישן צדך אינו קונה שציתה, אע"ג דישן צעיר קונה שציתה כמ"ש הרשב"א והריטב"א מ"ז ב' גבי הכלים והאורות ובתו' ל"ח ב'.

שיש שם גדר או חילן לא סגי בהכי, דהא קתני בצרייתא נ' ב' דאם היו שנים ואחד מכיר ואחד שאינו מכיר זה שאינו מכיר מוסר שציתתו למכיר ופרש"י דהיינו שאומר לו שציתתי עמך והמכיר אומר תהא שציתתנו במקום פלוני, ומשמע דלא סגי דזה שאינו מכיר יאמר שציתתי בעיקרו של חילן או גדר שנמצא במקום פלוני, דכיון שאינו מכיר את המקום אינו יכול לקבוע שציתתו שם, ויתכן דהא דקתני בצרייתא דהיו שנים דמוסר שציתתו לחצירו וחצירו אומר שציתתנו במקום פלוני, דגם זה דוקא קתני, ששניהם קונים שציתה במקום פלוני, אבל אם היה רק אחד אינו יכול למסור שציתתו לחצירו המכיר את הגדר שיאמר שציתת פלוני תהא במקום פלוני, שו"ר בגאון יעקב לקמן נ"א שנסתפק בזה, ועי' מש"כ בזה לקמן נ' ב'.

שם ומעיקרו ועד ביתו אלפיים אמה כו', לכאורה הו"ל לתנא למיתני שציתתי בעיקרו מהלך מעיקרו אלפיים אמה לכל רוח, ואפשר שיש לדייק מזה דלא התירו אלא כדי שיוכל להגיע לביתו, אבל סתם מהלך צדך לא התירו לו לערב בפה במקום פלוני, שלא לכוון דרכו, וזה בכלל מה שאמרו שלא התירו אלא לעני, והיינו מהלך צדך, אבל שלא לכוון ביתו אלא לרוח אחרת לא התירו, וצ"ע. ועי' מש"כ לקמן נ"א ב'.

שם נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה, לכאורה זו משנה שאינה צריכה, ואפשר דלשמואל נקטו התנא למימר דמעיקרו ועד ביתו אלפיים מנזוממות, דמהא דקתני מעיקרא דמהלך מעיקרו ועד ביתו אלפיים הו' מתפרש דשרי להלוך אלפיים, אבל יתכן דביתו קרוב יותר, להכי הדר תני דמהלך ארבעת אלפים למימר דמעיקרו ועד ביתו אמנם אלפיים, והלכך בשציתתו תחתיו חסר ליה להגיע לביתו.

שם אם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה ואמר שציתתי במקומי כו', יעוי' בתו' דהאי ואמר לאו דוקא, אבל קשה דלא הו"ל למיתני מידי אלא ואם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה וזה לו מקומו אלפיים אמה לכל רוח, וי"ל דאם אינו מכיר יכול להתפרש גם אם אינו מכיר חילן או גדר ואמר תהא שציתתי בסוף אלפיים, ובזה הרי אין לו אלא ד"א, לכך היה מוכרח לפרש דאיירי בלא אמר כלום, וכיון שכבר הוצרך לפרש, שפיר נקט

שנתכוין לקנות שציתה תחתיו דאילן בשטח שממנו לביתו יותר מאלפיים, קמ"ל דכיון דלא פירש הרי כל תחתיו בספק, ויותר מזה אשכחן לקמן נ' ב' באוקימתא דשמואל לברייתא דתניא כוותיה דרב, דאם עיקרו של אילן מכיון לשיעור תחומו, אפ"ה מספקין דשם נתכוין להלן מתחומו ולא יזוז ממקומו, וזה באמת ז"ע דלמה זה נכניס לספק שנתכוין לשבות במקום שאינו יכול לקבוע שם שציתתו.

ב' א' גופא אמר רבה כל דבר שאינו בזה אחר זה אפילו צבת אחת אינו, ור"ל דבסברא יש להבין דכל מניעה שישנה בזה אחר זה היא גם מונעת צבת אחת, דכשנעשית אחות אשה ביחד עם הקדושין, נמי חשיב כמקדש אחות אשה, דבאמת הדבר ראוי להסתפק בו בסברא, והיינו דאשמועינן רבה כד הוה, וכן מבואר שם בגמ' דדברי רבה הם הכרעה בסברא, דהא פרכינן התם אמתניתינ מנה"מ וע"ז משנינן כדרכה וכמו שפרש"י שם, ולפי מש"כ תו' בכורות ט' א' דבקדושה הבאה מאליה לא קאמר רבה דאינו צבת אחת, יש לפרש טעמו דכיון שרצה לקדש שתייהן כאחד וזה א"א, הרי כל דבורו בטל, ולא מחלקינן לקיים מקצת, ומיהו רש"י פירש דהא דפרכינן ממעשר, דמעשרי פריך, וכ"מ בתו' עירובין נ' א', [ו]ז"ע למה לא פירשו דמי"א פריך דנחשציה כקראו עשירי לאחר שקרא עשירי לעשירי, וגם קשה מאי מהני הא דאיתיה בטעות, לגבי עשירי, וז"ע], ולפ"ז משמע דאף בקדושה הבאה מאליה קאמר רבה, דהא עשירי מאליו קדוש, עכ"פ דברי רבה מסברא הם, ולפ"ז יש לתמוה במש"כ הגר"ח ז"ל לחלק צענין קיים ומופר לבי צב"א בנדריים ס"ט ב', בין אם אינו בזה אחר זה מחמת הלכה לבין אם אינו בזה אחר זה מחמת המציאות, דכיון דדברי רבה הם בסברא שיש לחשוב צבת אחת כבזה אחר זה, א"כ מה מקום לחלק בין הסיבות, ואדרבה אם במציאות אינו בזה אחר זה כש"כ שיש לומר דגם צבת אחת אינו, וגם עיקר הדבר דחשב הקמה אחר הפרה כאינו במציאות, והפרשת תרומה מחולין, [דגם במרבה צמערות אמרינן התם הא דרבה], כחסרון מחמת הלכה אינו מוכרע, וכבר השיגו מרן זללה"ה בכל זה.

ודאיתאן עלה אפשר להוסיף טעם זה גם כהא דקיי"ל דרק צמהלך צדך מהני לומר שציתתי בעיקרו של אילן פלוני ולא ביושב צציתו, דביושב צעירו שצציתו קבועה לא ניתן לעקרה צציתו בעלמא, משא"כ צמהלך צדך דאין לו שציתה במקום רגליו עד שיתכוין לכך, שפיר מהניא אמירתו לקבוע מקום שציתתו היכן שלבו חפץ, כיון דאין לו עדיין מקום שציתה.

שם אר"מ אנו אין לנו אלא עני, בגמ' מפרש ר"נ טעמיה דר"מ משום דסבר עיקר עירוב צפת, ולא הקילו לערב צרגליו אלא לעני והיינו לצא צדך, ויש לעי' כיצד יתכן שיהא עיקר עירוב צפת, הרי ס"ל לר"מ לעיל ל"ה ב' דתחומין דאורייתא, ופשטא משמע דמנחות תחומין ניתנה גם למי שאין לו פת בין השמשות בין אם הוא צעיר ובין אם הוא צדך, ואם הנמצא צדך בין השמשות נקבע מקומו שצציתו והוא באיסור תחומין ממקומו הרי בכלל זה כל המערב צרגליו, דהיינו שקובע מקומו בין השמשות במקום מסוים ודין הוא שיקנה שם שציתה, ועו"ק דהא לכו"ע צמכיר אילן או גדר יכול לומר שציתתי בעיקרו, אלמא א"צ לא פת ולא רגל, ורק דעתו הדבר תלוי, וי"ל דנידון אם עיקר עירוב צפת או צרגל היא בקביעת חכמים.

וא"ת כיון דמדאורייתא סגי באמירת שציתתי במקום פלוני, א"כ נתגלגל עירובו למה נשאר בתחום ביתו, הרי מדאורייתא ראוי לומר שקנה שציתתו במקום שהניח עירובו, כבר כתב מרן זללה"ה בליקוטים ס"ב סק"ו דכיון דחכמים ביטלו עירובו אכן סהדי דניחא ליה בתחום ביתו, ושם כתב כן למי שיושב צציתו ואמר שציתתי במקום פלוני דראוי שיועיל עירובו מדאורייתא ויהא אסור לתחום ביתו, אבל צעירוב צפת ניחא בפשטו דמתחלה דעתו שלא לקנות שם שציתה אם יתגלגל מצעו"י.

גמ' ושמואל לא אמר כלום לביתו כו', לכאורה פשיטא, כיון דמתחתיו יש מקומות שמהם לביתו יותר מאלפיים, והרי ספק איזה ד"א מתחתיו קנה בהם שציתה, ולא שייך כאן ספק עירוב דהא הנידון מתחלה על כל הרוחות, וי"ל דהיה מקום לומר דקנה ד"א שניתן להגיע על ידם לביתו, דהא ודאי אכן סהדי דמה שחפץ לקנות שציתה תחתיו הוא כדי שיוכל להגיע לביתו, ולית לן להסתפק

ארבעים מסוימות, עי' דמאי ס"י ס"ק י"ב, ונמצא שכל השמונים משותפות צענין, וגם אם רצה בתחלה לקדש אחת משתייהן הרי הוא יכול לעשות כן, [אף קדושין שלא נמסרו לביאה הוו קדושין], ופיר אמרינן דגם כשעשה בשתייהן כיון שא"א הר"ז כקדש אחת משתייהן, אבל צקיים ומופר ליכי שהם שני הפכים, אם אנו מקיימים האחד הרי השני בטל לגמרי ולא שייך לשתפו, וגם לא שייך לעשות בתחלה ענין כזה, בזה י"ל דלכו"ע לא חייל כלל, לא ההקמה ולא ההפרה, ולפ"ז לא יתכן לפרש בסוגיא דנדריס דפשטינן דלא הוי לא הקמה ולא הפרה וכמו שפירש הר"ן, דאף לצד דבעלמא אף שאינו צו"ז מ"מ איתיה צבת אחת נמי אית לן למימר דלא חיילא לא ההקמה ולא ההפרה, ואפשר שמשום זה פירש הרמב"ם דפשטינן דחשיב קיום, והיינו דבתרמי דסתרי יש עדיפות ללשון ראשון, אלא דאי צבת אחת עדיף מזה אחר זה, הרי ההפרה מבטלתו, אבל אי כל שאינו בזה אחר זה אינו צבת אחת, אין ההפרה מבטלתו, וי"ע, ומיהו י"ל דגמ' צק"ו פשיט דאף בעלמא אית ליה לרצה דכל שאינו בזה אחר זה אינו צבת אחת, וכש"כ הכא שהם נוגדים טפי זה את זה.

והנה מבואר בגמ' דהמרצה צמעשרות נשאר צמעשר חלק שהוא עדיין טבול למעשר, ולא אמרינן דהמעשר חל גם על המותר, אע"ג דהמעשר נחכין להתיר הכל בהפרשתו, שהרי לעולם גם המעשר עצמו נותר בהפרשתו, ויש לעי' מהא דתנן בתרומות פ"ד מ"ה דס"ל לר"א דא"א להרבות בתרומה יותר מאחד מעשרה, ואם הוסיף יותר מזה יעשו תרומת מעשר, והנה הטבול לתרו"ג ודאי אין לעשותו תרו"מ, וע"כ דהתרומה גדולה חלה גם על המותר, וקשה מ"ש ממרצה צמעשרות דלא חל המעשר על המותר, ולכאורה ראיה מזה דבתרומה כל חלק מתיר הכל, ולכך כל חלק מתיחס גם לתרומה הנוותרת, דכשם שהוא נעשה תרומה גם על כח הטבול שבו בעצמו, ה"נ הוא נעשה תרומה מחמת כח הטבול שבתרומה הנוותרת, אלא דכיון דלעולם כל התרומה נעשית תרומה צב"א נמצא שאין נפקותא צענין הזה כלל, אבל כשיש מותר שאינו יכול להחפש בתרומה, שפיר אמרינן דגם עליו חלה התרומה, דלעולם כל חלק תרומה מתיחס לכל הטבול, [ויוחפש בקדושת

ובקדושין נ"א א' בסוגיא פרכין עליה דרצה מהא דתניא דהמרצה צמעשרות פירותיו מתוקנין ומעשרותיו מקולקלין, והיינו דחל מעשר רק כשיעור הצריך והמותר נשאר טבול, שהרי לא נחכין להפריש עליו, ונמצא שהמעשר מעורב עם טבול, ואמאי לא נימא שלא יחול המעשר כלל דכל שאינו בזה אחר זה אפי' צב"א אינו, ומתרינן שאני מעשר דאיתיה לחצאין דאי אמר תקדוש כל פלגא ופלגא דחיתתא קדשה, ור"ל דבמידי דאיתיה לחצאין הרי כל חלק שמתקדש כאילו בשליחות הכל הוא מתקדש, ולכך ראוי לבטל את מה שריצה ולקיים כפי הצריך, שצוה כאילו מתקיימים מקצת מכל דבריו, אבל צמקדש ארבעים מתוך שמונים שצריך דוקא חלות שלימות לא שייך בזה לומר שליחותיהו דכולהו קעבדה, ושם הנידון אם מתקדש חלה זו או זו, וכל שאינו בזה אחר זה אפי' צבת אחת אינו.

ומבואר שם בגמ' דרמב"ח פליג עליה דרצה ולית ליה הא דכל שאינו צו"ז כו' ומקדש שתי אחיות אי לאו קרא דלצור היתה מתקדשת אחת, ולא שייך לומר דכיון דצבת אחת אינו כמו בזה אחר זה א"כ אחתי אין כאן איסור אחות אשה וא"כ ליתקדשו תרויהו, הא ליתא דודאי מנעה התורה שלא יתכן קדושין צחיצי כריתות, ואין לומר דליחילו ולפקעו, וכעין דס"ל לרב צמוכר שדחו בשנת היוכל צערכין כ"ט צ' דמכורה ויוצאה, דשאני התם דשפיר מיקיימא מצות יוצל, גם אם היא מכורה ויוצאה, אבל כאן התורה מנעה קדושין צחיצי כריתות הלכך לא יתכן שיחולו שניהם, ולכך הר"ז צמקדש אחת משתי אחיות, דאחת מקודשת ולא ידעינן איזו.

ויש מקום לומר דע"כ לא קאמר רמב"ח דאע"ג דליתיה בזה אחר זה מ"מ איתיה צבת אחת, אלא צמקדש שתי אחיות או צארבעים מתוך שמונים, דכשאנו אומרים שאחת משניהם נתקדשה חשיב כנתקיימו מקצת דבריו בשניהם, שהרי לא שייך לתפוס אחת לומר שהיא נתקדשה דמאי אולמא מחזירתה, אלא שנמחדש כאן סוג קדושין שנחפס צאחת משתייהן, דכשהנידון על שתייהן הרי אחת מהן מקודשת, וכן צארבעים מתוך שמונים אין כאן ארבעים מסוימות שהם נתפסו, דאיזה היא ולמה לא חזירתה, אלא ציחס לשמונים יש כאן

בדוקא, וכאילו אמר אל יקדשו ארבעים א"כ יקדשו שמונים, וממילא לא נתקדש כלום, (ול"ד למרבה במעשר ע"י קדושין נ"א א'), וזה ניחא מה שאמרו אל יקדשו ארבעים א"כ יקדשו שמונים דבאמר סתם יקדשו שמונים אכתי יתכן לחשוב דלאחריות הוא, מכיון שעדעתו שיהא כהלכה, ורק מחמת חוסר ידיעה בהלכה הקדיש שמונים, אבל כשאמר אל יקדשו ארבעים א"כ יקדשו שמונים, הרי פירש שחפץ בדוקא בקרבן גדול, ואף שהוא מחמת טעותו שאפשר להציא קרבן גדול מ"מ אין לנו אלא רצונו עכשיו, וכן ניחא נמי דלא שייך לשייילה, דהוא נתכוין שיהא קרבן גדול וכהלכה, ועל הדין לקבוע אם בכה"ג אפשר שיוקדשו רק ארבעים, וכן נמי לא איכפת לן במה שמתקדשות ארבעים מתוך שמונים ומפסיד כולן, כיון שהוא לא נתכוין לאחריות ורק ההלכה קובעתן כלאחריות, מחמת חפצו להקדישן בקדושה האפשרית.

והללום ראיתי צפרש"י קדושין נ"א א' דמבואר דכל הנידון בדלייתיה קמן אבל בדלייתיה קמן באמת צדיקין ליה למאי איכוין, ונראה דאין כונת רש"י דפלוגמתן היא כיצד יש לנו להחזיק בכונת זה המקדיש, דזה דבר שאין שייך לקבוע בו, דהכל לפי מה שהוא אדם, ורובא דעלמא לא שייך שיכריע כאן, דכל אדם יש לשפוט עליו לפי ערכו הידוע למכירים אותו, אם יש להחזיקו כצדיק בהלכה או כאינו צדיק, ובכל מקרה שאין ידוע, יש להחליטו כספק, אלא גם כונת רש"י אפשר לפרש כמש"פ דהנידון במפריש סתם אם יש לחשוב כעיקר את מסירותו להלכה או שיש להתחשב בטעותו שגם אפשר להוסיף, וכפי מה שנקבע ההלכה בזה, כן גם יש לקבוע בזה שאנו מסופקים גם אם הוא צדיק בהלכה או לא, דאי בסתמא נחשב כקרבן גדול הרי על הצד להכשיר להציא ראיה, וכן איכא, ורש"י רק נתכוין לפרש קושטא דמילתא דבאיתיה קמן ראוי לצדקו למה נתכוין, ונאמן בזה, וכל הנידון בליתיה קמן, וה"ה באיתיה קמן ואינו צדיק בהלכה ואומר שנתכוין לקרבן גדול ובהתאם להלכה, ואשר על פי זה נקבע דין סתמא גם לליתיה קמן, וכמו שנתבאר, וז"ע.

ומרן זללה"ה בהערות קדושין ובמנחות סי' ל"ב ס"ק י"א כתב דלמ"ד לאחריות אף אם

תרומה אחד מעשרה מכל הטבל כולו וגם הנותר בכלל, כגון אם היו עשרה קצין והפריש שנים יתקדש אחד בקדושת תרומה, משא"כ במעשר שכל חלק מחיחס רק לתשעה שכנגדו, אין מקום שיחול מעשר על הנותר, ומיהו אפשר לדחות דהיינו טעמא דהתרומה חלה על הכל מידי דהוי אקוטעין ולדדין ומה שבתוך התבן דתנן בפ"ה דמעשרות מ"ד שהתורם דעתו על הכל ועי"ש בר"ש שהוא תנאי ב"ד, וה"נ הך נותר דמי להו, ולפ"ז י"ל דלא חל שם תרומה אלא על עשירית מן השיירים, צלי הנותר שבתרומה, ועי"ש בירושלמי תרומות שם לפי גירסת הגר"א דמשמע דאיכא תנא דסבר שהנותר טבול גם לת"ג. (מחוך מכתב).

במנחות ע"ח ז' אמרינן אר"ז הכל מודים כו' אל יקדשו ארבעים א"כ יקדשו שמונים כו' מ"ס לאחריות קמכוין כו', יש לעי' אמאי לא קאמר יקדשו שמונים לא קדשו, דהא היינו לקרבן גדול, ולמה נקיט לישנא אל יקדשו ארבעים א"כ יקדשו שמונים, ועו"ק דמאי פליגי אי לקרבן גדול איכוין או לאחריות איכוין ואמאי לא נישיליה למאי איכוין, ולא משמע דפלוגמתן רק בדלייתיה קמן, ועו"ק דאף אי לאחריות קמכוין הרי יש לפרש שנתכוין למשוך ארבעים מן השמונים שהם יתקדשו בשחיטה, דהיינו ככל מפריש לאחריות שאינו מפסיד את הנותר, וא"כ למה יתקדשו כאן ארבעים מתוך שמונים שנמצא מפסיד את כולם וינטרן לתת מהם מ"ד לכהן וכמש"כ תו', ונראה דהנה כל הנידון יש לפרש רק צמי שאינו צדיק בהלכה וכסבור שאפשר גם להקדיש שמונים לקרבן גדול, דמי שצדיק בהלכה ודאי לאו צשופטני עסקינן שיפריש שמונים כדי לקלקל, וע"כ דלאחריות איכוין, וזה שאינו צדיק בהלכה יש בהקדשתו גם כונה שיהא כפי ההלכה, שהרי כל חפצו להציא הקרבן כמלותו לכתחלה, והיינו דפליגי אם זה שהציא שמונים כסבור שאפשר להציא קרבן גדול ולעומת זה כונתו שיהא כפי הראוי בהלכה, אם יש לפרש שמקדיש הכל לקרבן גדול רק אם אפשר, ואם א"א הרי דעתו שיוקדש רק כמה שאפשר להתקדש, וכן המותר יוקדש בקדושה שיכול להתקדש והיינו בקדושת לאחריות, וקדשי ארבעים מתוך שמונים, או דמה שחשב שאפשר להציא קרבן גדול הוא עיקר ואין דעתו שיוקדש חלק מהן, אלא כולן יחד

לא יזוז ממקומו, ולא מצי למימר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, דע"י מסירת שביטתו למכיר עקר תחומו ממקום רגליו, וכיון שלא זכה בתחום אחר ע"כ אין לו אלא ד"א, ועי' ברי"ף שכתב בד"א שסיים לו ד"א שקבע לו אצל לא סיים לו ד"א שקבע לא יזוז ממקומו, ומבואר דקאי אאינו מכיר. — ומלשון זה של הרי"ף משמע קצת דגם אם המכיר אינו קובע את שביטתו באילן או בגדר, מ"מ יכול לומר דשביטתו של האיני מכיר יהא באילן או בגדר, ולעיל במתני' נסתפקו בזה.

שם ואם מינעו עליו את התחום לא יזוז ממקומו, ק"ק דמשמע דביושב בביתו איירי, ואמאי לא נימא דדעתו להשאר בתחום ביתו אם לא יועיל עירובו, וכמס"כ תו' מ"ט ב' ד"ה ואפילו, ושמא יש לחלק דהתם בנתגלגל העירוב, ומחית נפשיה לספיקא ודעתו להשאר בתחום ביתו אם יתגלגל, אצל הכא סבור שאפשר לערב לשתי רוחות, ומיהו באמר לעבדיו משמע דקים ליה שא"ל לערב בשתי רוחות, והיה לו לחוש שמא יערבז זה לצפון וזה לדרום, ושמא סבר שיוכל לבחור מחר לאיזה עירוב שירצה, אח"כ ראיתי בזה בתו' הרא"ש עי"ש. רש"י ד"ה לא יזוז, עי' מש"כ לקמן נ"א ב' בדברי תוד"ה ויאל.

נ"א א' אמר רבא והוא דכי רהיט לעיקרו מטי כו', בפשוטו כי היכי דאדם המערב צפת יכול להניח עירובו בשעה שהוא רחוק מן הפת יותר מאלפיים ולהתנות שיקנה לו שביטה, ורק בשעה שחשיכה שהעירוב חל צריך שיהיה תוך אלפיים לעירובו, ה"נ כשקונה שביטה דע"י אמירתו שביטתי במקום פלוני, נמי יכול לומר כן גם כשהוא רחוק ממקום שביטתו יותר מאלפיים, ורק כשחשכה בשעה שקונה שביטתו צריך שיהיה בתוך אלפיים למקום שביטתו, וכמו שהוא מדויק בלשון הרמב"ם פ"ז מה' עירובין ה"ג וכמ"ש בזה"ל סי' ת"ט בשם הב"מ, וגרסה שאין בזה חולק, ולשון הטושו"ע נמי אפשר לפרש עפ"ז, ומיהו יש לדון אם יכול לומר שביטתי במקום פלוני גם קודם ערב שבת, ד"ל דכיון דלא הקילו אלא לצא בדרך לא הקילו אלא מערב שבת שהשעה דחוקה.

שם א"ל רבה לר"י תהא שביטתנו תותי דיקלא דסביל אחוה ואמרי לה כו', ולא היו ענפי הדקל פרושים לח' אמות, א"נ שמא הוסיף לפרש

יאמר שנתכוין לקרצן גדול אין בכך כלום והוי דברים שבלב, וכן למ"ד לקרצן גדול אם יאמר שנתכוין לאחריות לא קידש הלחם, דהוי דברים שבלב, ונ"ע למה הפרשתו שמונים לצורך התודה מונעים ממנו מלכוין שיקדשו ארבעים, כשנתכוין להקדיש השמונים רק לאחריות, וכן כשנתכוין שלא יוקדשו ארבעים אלא א"כ יוקדשו שמונים איך קדשי ארבעים נגד רזונו, והרי אין כאן שום דיבור או מעשה הנוגדים את כוונתו.

נ' ב' תניא כוותיה דרב מי שצא בדרך וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר ואמר שביטתי תחתיו לא אמר כלום כו', לכאורה הכא לא שייך לומר לא אמר כלום לביתו, שלא מזכיר כאן כלל שמהלך לביתו, וא"כ קשיא לשמואל גם מהך, ואפשר דהא"נ ובכלל קושית הגמ' ותירוץא גם מרישא, אצל יתכן דברישא יש משמעות לתירוץא דשמואל דאיירי בדאיכא תחתיו טפי מאלפיים וד' גרמדי, דהא בזה דמסיים באמר שביטתי במקום פלוני דמהלך עד שמגיע לאותו מקום ומהלך את כולו וחוצה לו אלפיים, מתפרש בשאין כולו בתוך אלפיים שלו, דאם כולו בתוך אלפיים פשיטא דמהלך את כולו, דשפיר קבע שביטתו בכולו, כיון שהוא בתוך אלפיים שלו, אלא מתפרש שרק תחלת התל או הצקעה בתוך אלפיים שלו, ומ"מ מהלך את כולו כיון שהוא מוקף מחיצות, וחוצה לו אלפיים, ויש לפרש רישא דשביטתו תחתיו דומיא דסיומא דשביטתי במקום פלוני, וא"כ איירי דתחתיו של אילן יש מקום שהוא תוך לאלפיים שלו וכתירוץא דשמואל, ורק מסיפא פרכינן לשמואל.

שם אצל במקום שאין מסויים אין לו אלא ד"א היו שנים אחד מכיר כו' בד"א כשסיים ד"א שקבע כו', כפי מה שפרש"י ר"ל דבמקום שאין מסויים כלומר שאין לו מחיצות או שהוא יותר מבית סאתיים צריך שיקיים ד"א שחפץ לשבות בהן ע"י אילן או גדר, ויקנה בהן שביטה וימדוד מהן אלפיים, ונ"ע לפ"ז למה שנה התנא הא דהיו שנים באמצע, שהרי הא דבמקום שאין מסויים אין לו אלא ד"א מסיים בה ד"א כשסיים ד"א שקבע וחדא מילתא היא, ובתר הכי היה ראוי למיני היו שנים כו', ונ"ל דאמי לאשמועינן דגם כשמסר זה שאינו מכיר למכיר ועשאו שליח לקנות לו שביטה, והמכיר לא סיים הד"א שקבע, דגם האיני מכיר

ומדקאמר דאקילו רבנן עליה משמע דאם אין עירוב רגליו עירוב דין הוא שלא יהא רשאי לילך, ומשמע דאין לו אלא ד"א, וז"ל דכיון דעיקר עירוב צפת חשבינן לציטו כעיקר שציטתו אף שהוא מחוץ לאלפיים, ודינו כינא חוץ לתחום שאין לו אלא ד"א, אלא דאקילו רבנן גביה שיהא קונה שציטה ברגליו, ולפ"ז שפיר יש לקיים מתני' כלשונה דלר"ך שיאמר שציטתו במקומי, ולא סגי בלא אמירה, שהרי בלא קניית השציטה דיינינן ליה כינא חוץ לתחום, ומה שהציטו תו' מ"ט ב' הוכחות דלא בעי אמירה י"ל דכולהו אליבא דר"י דעיקר עירוב ברגל, אבל לר"מ בעי אמירה ונקטה מתני' אמירה משום דר"מ.

נ"א ב' ור' יהודה סבר עיקר עירוב ברגל, עי' מש"כ בס"י ו' סק"ב ד"ה ויש.

שם אבל במקום פלוני ד"ה עני אין עשיר לא, לכאורה אע"ג דלכו"ע עני אין עשיר לא, מ"מ איכא צינייהו מאי חשיב עני, דלר"י נראה דכל שעמיד לחזור למקומו זו הוא נמצא בשעה שמערב במקום פלוני, דהוא צדין עשיר, דמה שהקילו לבא בדרך לערב שלא ברגליו ושללא צפת, הוא משום דעיקר כונתו בעירובו הוא להתקדם בדרך, אם לציטו או בדרך לציטו, והלכך אם נחייבו לערב ברגליו או צפת, אין לו ענין בעירובו, אלא סתם כממהר לדרכו, וכשיגיע צין השמשות למקום שציטתו הרי שוב יחפון לציטתו אלפיים משם כדי שיוכל להתקדם בשבת ד' אלפים ממקומו, וכל רצונו בעירובו הוא שתהא שציטתו במרחק אלפיים ממקום בו הוא נמצא, ולכן הקילו עליו לקבוע שציטתו במאמר פיו שלא ברגליו ושללא צפת, אבל אם דעתו לשוב למקומו לאחר שישתמש בעירובו, כגון שמערב שלא לדרך הליכתו, יש לחשבו כעשיר, שהרי הוא יכול לערב ברגליו או צפת בדרך כל המערבים, [וכן מצוה צו' הר"פ וברש"א וריטב"א], משא"כ לר"מ דעיקר עירוב צפת, והקילו לבא בדרך לערב ברגליו משום שאין לו פת, שפיר י"ל דגם כשמערב שלא לכוון הליכתו נמי יכול לערב במאמר פיו, דהא סו"ס אין לו פת כיון שהוא בדרך.

שם ור"ח אמר מחלוקת במקום פלוני כו', אפשר דטעמיה דר"ח משום דלא מסתבר ליה

לאיזה רוח, ובריטב"א נ' ב' הוכיח מזה דסברי כשמואל.

שם ולא היא לא תני ליה כר"י אלא כי היכי דליקבל לה כו', ז"ע אמאי לא סגי סתמא דצרייתא דליקבל מיניה.

שם כזה יהו כל שובתי שבת, אם תחומין דאורייתא יש לפרש דדרשא גמורה היא לענין תחומין, וממילא ידעין נמי דכונת ההלכה למשה מסיני במעביר ד"א דג"כ עם פירות קאמר, וכן שיעור רשות היחיד, דנמי נראה דהוא הלכה למשה מסיני, אבל אי תחומין דרבנן, א"כ יש לפרש דכוליה קרא להלכה למשה מסיני קאי, ואשכחן כה"ג כמש"כ תו' זכאים ה' ב' מנחות ד' ב' מסוגיא דבכורות ט"ז א', וה"נ הילכתא אשמועינן שיעורא, וקרא אשמועינן פירות, ואפשר דקרא אסמכתא ומסבירא ידעין דראוי למהיב פירות, וכן ראב"י לא הזכיר קרא דכזה, ולפ"ז י"ל דאף רחב"א מודה לענין ד"א ברשות הרבים ולענין שיעור רשות היחיד, ודוחק, וכש"כ לפיר"ת דלעולם שיעורו צעגול כפי האלכסון, דא"כ הוא שיעור אחר בהלכה למשה מסיני, ואין לחדשו מסבירא, וז"ע.

ומהא דיהבינן אלכסון למעביר ד"א ברשות הרבים, משמע דשיעור ד"א הוא משום דד"א הוא רשותו של אדם, ואינו שיעור בגודל המלאכה, וזה מסייע דעת הפוסקים ז"ל דצדידיה משערינן, עי' מש"כ לעיל מ"ח א'. (ס"ה סק"ד).

שם אר"נ מחלוקת במקומי דר"מ סבר עיקר עירוב צפת עני הוא דאקילו רבנן עליוהי כו', הא פשיטא דאדם שציטו ריקס נמי קונה שציטה בציטו, אע"ג דעיקר עירוב צפת ואין לו פת, דמ"מ שפיר קרינא ציה אל יא ממקומו, ויש לעי' לפ"ז הבא בדרך והוא רחוק מציטו יותר מאלפיים, למה לא יחשב מקומו כציטו גם בלא פת, דמה בכך שיש לו צית ברחוק מקום, ובשלמא כשהוא תוך תחום ציטו ומרחיק אלפיים ברגליו לקנות שם שציטה, שפיר י"ל דאיהי הא דעיקר עירוב צפת לחשוב את ציטו כעיקר, ולא יקנה שציטה במקום רגליו צדין השמשות, אבל כשרחוק מציטו יותר מאלפיים וכבר אבד תחום ציטו, למה לא תחשב שציטתו רגליו כציטו, וכמו בשו"ב בציטו וציטו ריקס, ועוד דאם אינו קונה שציטה ברגליו, א"כ יחשב כחפזי הפקר שלא קנו שציטה,

ברגליו, והיינו משום דצינא לערב דין עשיר יש לו, וכ"כ בתו' הר"פ דההולך לערב דין עשיר יש לו.

והא דקתני מתני' דבני העיר אסורין, ופי' הרא"ש בדעת הר"ף דאיירי שבני העיר מסרו שבייתתם לזה שינא לילך, וא"כ יש לחשדם כאמרו שבייתתו במקום פלוני, הוא אמנם משום דלא נתכוונו אלא לערב ואין להם בתים בעיר אחרת הלכך דינם כעשירים, דלא מהני אמירתם שבייתתו במקום פלוני, וגם אם לא היה חוזר זה שינא לילך נמי היו בני העיר אסורים ואפי' אמרו שבייתתו במקום פלוני, וכדאמרין בגמ' בהדיא והנך עשירים נינהו.

ברשב"א בחדושו וצטווה"ק כתב לדקדק מהא דשנינו שיש לו שני בתים, דאי א"ל אמירה, דהיינו דוקא צ"ל לו בית בעיר האחרת, אבל ינא לדרך ואין לו שם בית, בזה אם החזירו חבירו לא יקנה שבייתה במקום שחשב, אלא"כ אמר שבייתתו במקום פלוני, דכיון דחזר שמא חזר בו לגמרי מלילך, ומיהו כל זה צינא לדרך, אבל ינא לערב ולשוב בזה גם אמירתו לא תועיל, דהיינו עשיר שאינו יכול לומר שבייתתו במקום פלוני.

יש לדקדק למה שנה התנא דין בני העיר, הרי צדידיה הו"מ לפלוני דאם ינא רק לערב דינו כעשיר ולא קנה שבייתה אפי' אמר שבייתתו במקום פלוני, דהא בני העיר מתפרש כשרצו לערב ולא לנאת לדרך, ומרן זללה"ה בליקוטיו ס"ב סק"ו כתב להוכיח מזה דגם צינא לערב קנה שבייתה באמירה, [ולפ"ו לא מיקרי עשיר אלא היושב בביתו], אבל אין כן דעת הראשונים ז"ל וכמ"ש, ואפשר דאחי לדיוקי דאם בני העיר ג"כ נתכוונו לנאת לדרך ומסרו לו שבייתתם, [וכמ"ש הרא"ש דבהכי איירי], הרי נטפלים הם אליו ויניאחו כיציאתם ודינם כעניים ומהני אמירתם שבייתתם איתו, כדמהני לו, ורק משום שהם לא נתכוונו לנאת לדרך אלא רק לערב, לכך דינם כעשירים ואסורים, ולר"ח לפמ"ש"פ לעיל דחידושא דמתני' לדידיה דהוא קנה שבייתה בלא אמירה כיון שינא לדרך, שפיר אשמועינן דבני העיר אע"פ שמסרו לו שבייתתו, אפ"ה לא קנו שבייתה בהדיא כיון שהוא לא אמר ולא שבת שם.

ובמלחמות פירש לדעת הר"ף דאיירי שבני העיר שלחו עירובין על ידו, וכ"ה

למימר דאיכא מאן דסבר עיקר עירוב צפת, דשבייתת רגליו יש להחשיב טפי.

שם דר"מ סבר עני אין עשיר לא, לפ"ו נראה דכל שדעתו לחזור למקומו ואין לו ענין בעירובו אלא לשבת, דחשיב עשיר, וכמ"כ לעיל לר"י אליבא דר"נ.

שם ור"י סבר אחד עני ואחד עשיר, וא"ת א"כ נתגלגל עירובו או תרומה ונטמאת אחי אינו עירוב הרי מ"מ אמר שבייתתו במקום העירוב, ונ"ל דלא חשיב מקום מסויים ע"י הנחת העירוב, והלכך אינו קונה שבייתה באמירתו אלא בעירובו. שם ומחשיבין על התחום כו', לשון מחשיבין היינו שהיו שהיו כל צין השמשות במקום שרצו לערב, וכ"ה צירושלמי שצריך לשהות שם כל צין השמשות, וכמ"ש מרן זללה"ה בליקוטיו ס"א ס"ק ט"ז.

שם אר"א מתני' נמי דיקא דקתני מי שינא לילך כו', יעוי' בתו' הר"פ ובציטצ"א שכתבו דר"ח יפרש מתני' כשלא אמרו שבייתתו במקום פלוני, ואה"נ דפשיטא הוא, אלא דאחי לאשמועינן דהוא קנה שבייתה גם בלא אמירה, ולפי מה שפירש הרא"ש דאיירי דבני העיר מסרו לו שבייתתו, יתכן לומר שיש בזה חידוש, דהיה מקום לומר דבתריה גריד, וכיון דהוא קנה שבייתה ע"י שהחזיק בדרך אף בלא אמירה, שמא גם הם קנו שבייתה בהדיא, קמ"ל דלא.

שם מי שינא לילך לעיר שמערבין לה כו' כגון שיש לו שני בתים כו', כתבו הרשב"א והר"ן והריטב"א דדוקא שיש לו שני בתים, והיתה הליכתו לא לשם עירוב למחר, אלא שהלך להגיע לשבות בביתו השני, ואמנם נתכוין לשבות צין השמשות במקום שמערבין ואח"כ להמשיך בדרכו לביתו השני, והרי הוא ממש צא בדרך, והלכך יש לו דין עני שיכול לומר שבייתתו במקום פלוני, אבל היוצא על מנת לערב ולחזור, דין עשיר יש לו, ואינו יכול לומר שבייתתו במקום פלוני, ובאמת זה מוכח גם בלשון המשנה דקתני מי שינא לילך לעיר שמערבין לה, משמע שהליכתו לילך לעיר השני, דציונא לערב לא הו"ל למיתני אלא מי שינא לערב, וכן בבביתא דתנ"ה לקמן נ"ב א' קתני נמי מי שיש לו שני בתים כו', וכן פרש"י כאן איהו כיון דנפק לאורחא משום הליכה ממש ולא משום לערב

ופעמים הנה, הלכך יש לחייבו לזרור הארבע אמות שלא לזר תחומו, [ולמ"ד ח' אמות הכא אין לו אלא ה' אמות על ח' ממנו ולחוץ, אמה שיצא ועוד דארבע אמות, אבל לא לפנים], ולפ"ז לשון לא יכנס יתפרש כפשוטו דאסור לו כלל להכנס אפילו בתוך ג' אמותיו, ואם למאן דאמר תחומין דאורייתא כן, יתכן לומר דאף למאי דקיי"ל תחומין דרבנן, מ"מ עיקר הענין כעין דאורייתא תיקון, אבל בראשונים ז"ל לא מבואר כן, שהרי נדחקו בטעמיה דהרמב"ם שכתב שאין לו ארבע אמות אלא מעמידת רגליו ולחוץ, ופשוט להו דיכול לזרור הארבע אמות לזר תחומו, ולא יכנס היינו רק לענין לחזור ולזכות בתחומו, ע"י צמ"מ פכ"ז מה"ש הי"א, ומשמע דלמ"ד תחומין דאורייתא נמי לא גזרו שלא יכנס, דכפשוטו ראוי לקיים המשניות אף למאן דאמר תחומין דאורייתא, דהא ר"מ ור"ע הכי ס"ל, וסתם משניות אליבייהו. (ס"ה סק"ו).

ביצד מעברין

תוד"ה כיצד העשוי כעין שובך כו', עיין מש"כ לקמן נ"ה ב' ד"ה ולנידון.

נ"ד א' המהלך בדרך ואין עמו לוייה יעסוק בצורה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב אבות, פ"ג מ"ד הנעור צלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה [כן נראה עיקר הגירסא] לבו לצטלה הרי זה מתחייב צנפשו, ר"ל כשנמצא במקום סכנה כמו צנעור יחידי צלילה או בהולך בדרך יחידי, ואינו עוסק בצברי תורה הרי זה מתחייב צנפשו, ובעירובין נ"ד א' אמרו המהלך בדרך ואין עמו לוייה יעסוק בצורה כו'.

נ"ה א' עגולה עושין לה זווית, א"ה, ראיתי להעתיק מכתב זה.

אין ספק כי רצוע העיר הוא מחמת שכן ראוי להיות תמונת עיר, ומהלכות רצוע העיר הוא נלמד, שהרי אמרו אריכא וקטינא כמות שהיא, ואם רצוע העיר הוא כדין רצוע ד"א של האדם לענין תחומין, א"כ מה ענין לנו צנורת הצחים.

ובן הדבר נלמד ממה שמרבעין ערי הלויים כמבואר בסוגיא נ"ו ב' נ"ז א', מלמד

צרמב"ם פ"ז ה"ח, ויש לעי' מאי קמ"ל הא אפילו הניחו עירובן ונתגלגל קודם שחשיכה, בטל העירוב כדתנן ל"ה א', כש"כ כשלא הונח כלל, ושמא אחי לדיוקי דטעמא משום דעשירים נינהו, אבל אם גם הם יצאו לדרך, הרי שליחתן העירוב הו"ל כאמירה שציתתי במקום פלוני, ואפילו לא הגיע העירוב שם עירובן עירוב, וצ"ע.

תוד"ה ויצא ואיך יכול לחזור כו', אף למש"כ לקמן ס' ב' דעיר שלן זה כד"א, ואף אם נימא דגם בזה בין השמשות במקום עירובו ואח"כ חזר לעירו נמי מיקרי לן זה ע"י מש"כ בסומן ו' סק"ב, מ"מ י"ל דהיינו דוקא כשקונה שציתה צפת, דאז חשבינן עירו כמקום שציתתו, ומקום פיתא לחוד ומקום לינה לחוד, ולכן יהצינן ליה העיר כד"א, אבל כשקונה שציתה ברגליו ציהש"מ, לא יתכן לחשוב עירו כמקום שציתתו דהוי כתרתי דסתרי, ולכן העיר עולה לו צמדת תחומו, ונתיישב מה שנתקשה בזה בצ"מ סימן ת"ח, ומרן זללה"ה באו"ח סימן ק"ט ס"ק ט"ז כתב למרן דהכא איירי שכבר אין לו ד"א שלימות למדת תחומו משהגיע לעיר וכה"ג לא יהצינן ליה את העיר כד"א. — ועי' בצ"מ סימן תי"ב שנתקשה בדברי רש"י נ' ב' דכתב לא יזוז ממקומו מציתו ואפילו כבני עירו אינו, ואמאי הא לן זה, ולמש"כ מרן זללה"ה יתכן לפרש דמיצעו עליו את התחום דאפילו ד"א אין לו מפתח העיר, ומיירי שציתו בקצה העיר, וכה"ג הא אין לו העיר כד"א, ומיהו לפ"ז גם צציתו אין לו לזוז ממקומו ולשון רש"י ל"מ כן, וצ"ע. (ס"ו סק"ה).

נ"ב א' מתני' מי שיצא כו', נתבאר לעיל נ"א ב'.

נ"ב ב' מתני' מי שיצא חוץ לתחום כו', בפשוטו לא יכנס היינו לחזור ולזכות בתחומו על ידי כניסתו, וכ"ה בטוש"ע, ולכאורה למ"ד תחומין דאורייתא, אם יחזור לג' אמות שבתחומו, יהיה אסור מדאורייתא לחזור ולצאת לאמה שמחוץ לתחומו, וכמש"כ לעיל בריש פירקין דכל שחזר לתחומו הרי הוא כאילו לא יצא, וחזר לאיסור תחומין דאורייתא על יציאה מתחומו, ולפ"ז יש מקום לומר דמדרבנן יהיה אסור לו לשבז לתחומו, דכפחות מארבע אמות לא יוכל להשאר דע"כ לפשוט ידיו ורגליו ולזוז פעמים הנה

עם העיר פשיטא דלא גריעי מנפש ובורגנין ואינך, וגם אשמועינן דאף שהצתים גם נעשו רק לזמן ככונת הצריפים אפ"ה הוקצו, ולמה שזדדנו לעיל אשמועינן גם שאף שהצתים רחוקים זה מזה מועילים הם לקצוץ את הצריפים כעיר.

והא לצריפים עדיפי מצורגנין, נראה דהיינו משום שהיושב בצורגנין יש לו בית קצוץ בעיר, ובאופן עראי הרי הוא נמצא בצורגנין, משא"כ יושבי צריפין שזה עיקר דירתן כל ימות השנה ואין להם בית אחר, וכמבואר בסוגיין דחיהן אינם חיים וכו'. (ס"ו סק"ז וע"ש עוד).

נ"ו ב' תניא אר"א בר"י תחום ערי לויס אלפים אמה כו', רש"י בסוטה כ"ז ב' במתני' וכן בחומש וצומצ"ן שם פירשו דאלפים אמה כולל בתוכו את האלף מגרש, וכן מבואר בסוגיין, וכן רהיטת מתני' דלא פליגי רבי עקיבא ור"א בנו של רבי יוסי הגלילי בשטח שנתן ללויים, ולר"ע הרי פשוט דהמגרש הוא בתוך האלפיים, דתחום שבת מהעיר משחין ולא מן המגרש, ודכוותה נמי לר"א בנו של רבי יוסי הגלילי, ונ"ע צומצ"ס פי"ג משמו"י ה"ב שכתב שיש להם שלשת אלפים לכל רוח, וכבר נתקשה בזה בכ"מ שם. (סוטה ל' ב').

נ"ז א' מתני' נותנין קרפף לעיר דברי ר"מ כו', א"ה, בדברי הרשב"א בשם הראב"ד דכשנותנין קרפף לעיר היינו מקיר העיר אבל אין נותנין קרפף לעיצורה של עיר, עיין מש"כ בסידמן ו' סק"ח.

תוד"ה ר"ה ולפי זה לרמב"ר דאמר קרפף אחד לשתייהן ל"ד הא דקאמרי רבנן ב' עירות כו', והא דלא קתני וחכמים אומרים אין נותנין, לפי דבעי לאשמועינן שיעור צירוף צחים שהוא שיעור קרפף, שלא נזכר שיעור זה בשום משנה, והיינו נמי דלא רצו לפרש שיש שיעור לצירוף צחים והוא פחות משצעים אמה ושירים, דאם איתא הו"ל לתנא לפרושי שיעורו בכמה.

ויש לדקדק מדצריהם דאף שאין נותנין קרפף לעיר מ"מ כל בית שהוא תוך ע' אמה ושירים מן החומה מתעבר עם העיר, אף שמהצתים של העיר הוא רחוק יותר, דצקרפף של

המגרש דסגי ליה בעיגולא שאינו אלא לנוי, ואם הוא דין בתחומי שבת, מה זכות ללויים בזה.

ובטור סימן שצ"ח כתב דמרבעין העיר ואח"כ נותנין עיצור לרצוע, חזינן דרצוע כעיר עצמה הוא, ואח"כ נותנין לו עיצור, ועיצור הנפגש עם הצתים והנפגש עם הריצוע אחת הוא, שהרי כלל כל העיצור כאחד.

ועל פי האמור שפיר יש מקום לדון עד כמה רצוע העיר נחשב כעיר עצמה, וכמו שדן בזה מרן זללה"ה כאשר הביא במכתבו, ומכל מה שהביא במכתבו לא ראיתי שום סתירה לזה, ומה שהוצרך רש"י להזכיר דין פיאחות לענין שבת ברצוע העיר, הוא משום דלא מנאנו דמה שמרבעין עיר לענין הלויים וערי מקלט ועוד, דגם לענין שבת כן, ולזה אהני קרא דמרבינן פיאחות גם לענין תחום שבת. (עד כאן).

נ"ה ב' ובית הכנסת שיש בזה בית דירה לחון, א"ה, עיין מש"כ בסידמן ו' סק"ט אם היינו שיש בתוך בית הכנסת חדר המיוחד לדירה או שצית הכנסת עצמו משמש לדירה.

שם ושוכן שבתוכה, עיין מש"כ בסידמן ו' סק"ט ד"ה ולנידון.

שם אם יש שם שלש חצירות של שני צחים הוקצו, מדלא קאמר ואם הם בתוך עיצורה של עיר הוקצו, היה נראה לכאורה לדקדק דאין צריך שיהיו הג' חצירות תוך ע' אמה ושירים זה לזה, אלא אפילו רחוקים מ"מ חסוצים הם לעשות גם את הצריפים כקצוץ והרי הצריפים כצחים, וכמו בדגלי מדבר, והצריפים עושים את העיר, אבל נראה ד"ל דאחי לאשמועינן דאפילו החצירות והצתים הם ג"כ על כונת הצריפים והשיצה בהם עראי, אפ"ה חשיבי עיר, והיינו דקאמר שאם יושבי הצריפין עשו ששה צחים של אצנים או לצנים או נסרים בשלש חצירות הוקצו, ומ"מ אפשר שהדין אמת דאפילו אין החצירות עם הצתים סמוכים זל"ז מ"מ יש להם דין עיר, דכיון דיש צחים קצועים חזרו גם הצריפין לדין צחים, וממילא יש כאן עיר.

ונראה דעיקר חידושיה דר"א הוא דהצריפין נעשים קצועים כדין צחים, דכיון שהוקצו הרי הם חסוצים כדגלי מדבר והרי הצריפין עצמן כעיר, ונותנין להם קרפף לר"מ, אבל שמתעברין

ויש לעי' א"כ ליחסר לטלטל מציתו של עכו"ם לחצר, כמו דאסור מצית לצית של שני אנשים, ולא משמע כן, [נ"ב, שוב הערוני דאין משמעות לזה, דמתני' לא איירי אלא לענין טלטול של ישראל מציתו לחצר, והלכך אין לחדש דשרי לטלטל גם מציתו של העובד כוכבים], וי"ל דכיון שאין לעכו"ם זכות בחצר, שוב אינו אוסר, דנחשב כדר צפני עצמו והרי הוא כדיר של בהמה. (ס"ח סק"ז).

רש"י ד"ה מהרו ועשו צרכים במצוי מצעו"י כו', הגרע"א ז"ל במשניות נתקשה בזה למה צריך מצעו"י הרי גם בשבת יכולים עד שלא יוציא, ובפשוטו נראה דמאד ענה טובה פירש כן דאם יאחרו שמה יקדים להוציא מיד עם כניסת השבת ולא יוכלו לעשות צרכיהם, ולא חשש רש"י לפרש דגם משכנסם השבת יכולים עד שלא הוציא, שהרי ממילא הוא נלמד ממה שפירש דהחשש הוא שמה יחזור ויזכה לאחר ביטולו, ומ"מ שפיר פרכינן בגמ' ס"ט א' והא אפ"ן עד שלא יוציא תנן, דודאי ר"י דברייתא דקאי אדר"מ דקאמר עד שלא יוציא ואמר איהו עד שלא תחשך, לא יתכן לפרש דהיינו נמי עד שלא יוציא, ואי לא שמועין דלא מהני חזקה, הוי סגי בזה דאמר לורכיס, דשמעינן דלרין שיעשו כל צרכיהם. (ס"ט סק"ז).

ס"ב א' אלא דכו"ע דירת עכו"ם לא שמה דירה והכא בגזירה שמה ילמד ממעשיו קמפלגי, נראה דענין דירת עכו"ם הוא דבר שקול אם לכללו בתקנת עירובין או לחשבו כדיר של בהמה, והנידון הוא עד כמה להחמיר בתקנת עירובין, דלכו"ע דירת עכו"ם הוא סוג ממוצע, ואמרינן ששלמה המלך ע"ה בתקנת עירובין לא הכליל את דירות העכו"ם, והיינו דירת עכו"ם לא שמה דירה, וחכמים שדורות הבאים כללו גם דירות העכו"ם בתקנת עירובין, כדי שלא ילמדו ממעשיו, כלומר שמשום כך החמירו לחשוב דירתו כדירת אדם ולכללו בתקנת העירובין.

ולפ"ז מה שחילק ר"מ בין אם יש עמו ישראל לבין אם אין עמו ישראל, ע"כ שבתקנת עירובין יש מקום לחלק בזה, שאין ראוי לחלק חילוקין בהלכות עירובין לפי הגדרים שלא ילמד ממעשיו, צעוד שבעירובין אין מקום לחילוקים אלו,

עיירות ודאי מן החומה מודדין כמצואר צראשונים ז"ל, (ועי' כ"ו א'), ואם איתא דלכרך צחים אין מודדין מן החומה א"כ יש נפקותא גם לרחצ"ר דדין קרפף לעיירות דסגי כשחומותיהם תוך שיעור קרפף, ולכאורה לרחצ"ר לא מצינו שום קולא לזירוף עיירות מזירוף צחים, וא"כ ראוי לומר דכשם שמודדין בחומת העיר, כך לזירוף צחים מודדין מן החצרות, שהרי לא מצאנו הלכות צעיר להקל למדוד מן החומה, הניחא לר"מ או לר"ה שהקילו צעיר לתת קרפף שפיר י"ל דהקרפף מן החומה מודדין, אבל לרחצ"ר לא מצאנו שום קולא צעיר וא"כ חומת העיר וחומת החצר כי הדדי נינהו, אבל מרן זללה"ה שם סק"כ לא כתב כן עי"ש. (ס"ו סק"ח).

נ"ח א' ליטול חמשים ולסבב חמשים, עיין מש"כ בזה בסימן ד' סק"ב.

נ"ח ב' אלא בזה המתקט עשרה מתוך ארבע, עי' מש"כ בזה לעיל י"ט ב'.

נ"ט א' ת"ר עיר של יחיד כו', בדברי הרמב"ן והרשב"א כאן, עיין מש"כ בסימן י"ד סק"ב ג' ח'.

ס' ב' כלמה מדמו צסוף העיר נעשית לו העיר כולה כד"א, א"ה, עי' מש"כ בסימן ו' סק"ב דהיינו משום דכיון דכל העיר בתוך תחומו חשבינן ליה כשבת בזה, משא"כ כשרק מקצת העיר בתוך תחומו.

שם א"ר אידי אין אלו אלא דברי נביאות כו', נתבאר בסימן ו' סק"ד.

תוד"ה כאן ואומר ר"י דלרמב"ח אם נותן עירובו כו', נתבאר בסימן ו' סק"ג.

ס"א א' מתני' אנשי עיר גדולה מהלכין כו' ואנשי עיר קטנה כו', עי' מש"כ בזה בסימן ו' סק"ב.

הדר

ס"א ב' רש"י ד"ה אוסר עליו לטלטל מציתו לחצר עד שיסכור הימנו רשות שיש לו בחצר, משמע שאין צריך לסכור רשות שיש לו בציתו,

ממקום למקום, ולא דמי לכל גולן ישראל דאין החפץ נעשה שלו בגזילתו ומ"מ מתחייב, דהתם כיון דמשיכה קונה, הרי עשה מעשה גזילה אלא דלא אהנו מעשיו, אצל צעכו"ס אי אין משיכה קונה הרי לא עשה מעשה גזילה כלל, [ועי' שם בדפוס הגרע"א ז"ל שכבר נתקשה צמה שדימו תו' לישראל], והרי החפץ צרשות בעליו כשהיה, ואמאי נהרג, והוא הדין דמגול פרוטה שהיא צעין הוי מצי לאקשויי, אלא דלא מנאנו דחייב בגזילה צעין. — לפו"ר קשה דאי משיכה צעכו"ס אינה קונה אמאי לא מוקי לה בלקוחו בידו או לחצירו, ולא משמע לומר דאי משיכה אינה קונה דהוא הדין יד וחצר, [ומעיקרא פרכין צע"ז שם דחיקי ליה כליו, אלא דאזלא לצד דמשיכה קניא], וי"ע. (עד כאן).

ס"ג א' אמר רבא נורבא מרבנן חזי לנפשיה, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מ"ש בזה בחו"צ נגעים. בזכרות ל"א א' ת"ר כל הזכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו ונשאל על טהרותיו כו' דאי צעי מיתשיל עליהו כו' דהא חזא ליה צימי טומאתו, כבר תממו בתו' דאטו תרומה דלא חזיא צימי טומאתו מי לא מהימן, ומיהו מה שהציאו מההיא דעירובין ס"ג דחזא סכינא לעצמו, התם בידו הוא, אצל מהא דחזא טריפה לעצמו כדאמר חולין מ"ד ב' איזהו ת"מ זה הרואה טריפה לעצמו כו' איזהו שוגג מתנות כו' עליו הכתוב אומר יגיע כפיך וגו', מוכח דבידו להכשיר לעצמו, ועוד דאם באנו לדמות איסור והיתר וטהרות לזכורות, הרי צכור אף נקטעה ידו אינו מתיר לעצמו, וא"כ דכוותה צכור איסורין יטכר לשכור צביתו הראוי להורות שישב ויורה, והר"ש צפ"צ דנגעים מ"ה כתב דשמא יש לחלק בין אחזקת איסורא ללא אחזקת, ולא נתפרש דטהרות מאי אחזקת איסורא איכא, אדרבה סתמא אחזקת היתירא וספק אס נטמא, ועוד דסכורא דאחזקת איסורא מהניא למי שאינו יודע שאין לו להאמין ע"א שצא להוציא מחזקה, אצל כאן שהכל לפנינו ויודע להורות מה שיך חומרא דאחזקת איסורא, הרי הוא יודע עכשיו שזה היתר והנידון לו לעצמו, (והרי גם באיסור אשת איש כשניסת לאחד מעדיה ואומרת צרי לי לא מפקינן לה), וחשש טעות לא מנאנו דצכור החשד הוא על מויד

וכן צדכרי ראב"י נמי מצואר שיש ענין בעירובין צמה שיש שם שני ישראלים, וכדקאמר עד שיהו שני ישראלים אוקרים זה על זה, הרי שחלה הענין צמה שהישראלים אוקרים זה על זה, והוא כעין סכורא דאמרין לקמן ע"ג א' מגו דהני אסרי הני נמי אסרי. (ס"ח סק"א ועי"ש המשך הדברים).

שם ואין ציטול רשות מועיל במקום עכו"ס, א"ה, עיין מש"כ בסימן ט' סק"ד צעין ציטול רשות, ומ"ט לא מהני במקום עכו"ס.

שם הו' יודעין ששוכרין מן העכו"ס אפי' צפחות משה פרוטה, א"ה, עי' מש"כ בסימן ח' סק"ו דצעלמא אף צעכו"ס צעין שוה פרוטה ורק בעירובין הקילו.

תוד"ה בן משמע מתוך פירושו כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחו"צ סנהדרין. נ"ו א' כותי כותי כו"צ כיון דלאו בני מחילה נינהו גול מעליא הוא, נראה מזה דצעכו"ס אין שום חילוק בין פרוטה לפחות מפרוטה, דלא נאמר צהו שיעור פרוטה, ומשמע כדעת התו' עירובין ס"ב א' ע"ז ע"א ב' דהא דאר"י צ"נ נהרג על פחות מש"פ ולא ניתן להשכון, דעל גול מישראל קאמר, וכדאמרין התם משום דנעריה לישראל, אצל בגול מעכו"ס ניתן להשכון.

ובמיהו משה"ק על רש"י מסוגיא דע"ז והיינו דמשמע התם דפריך רק מגול פחות מש"פ ולא מגול פרוטה, וע"כ בישראל קאי, לו"ד ז"ל היה נראה דלענין הא דצעין לאוכוחי התם דמשיכה קונה צעכו"ס, באמת אין חילוק בין פרוטה לפחות מפרוטה, דמה שחידשו תו' שם שם לחלק דצפרוטה שפיר מתחייב אף אי אין משיכה קונה, משא"כ צפחות מפרוטה, הוא דבר מחודש, והדבר קשה לומר דבגמ' נקטוהו כדבר פשוט עד שלא הוצרכו לפרשו, דצכורא אין לחלק, ואי משיכה אינה קונה אף צפרוטה אין לחייב, והא דהציאו בגמ' שם מימרא דר"י דפחות מש"פ ולא הקשו מכל גול עכו"ס דפרוטה, הוא משום דכל גול עכו"ס אפשר לפרש באכלו או איצדו דליתיה צעין, ולא מנאנו בשום דוכתא דצ"נ נהרג בעוד הגזילה קיימת, אצל צהא דר"י דקאמר ולא ניתן להשכון, משמע דלא שיך ציה השצה אף כשהוא צעין, וע"ז פרכין דאי אין משיכה קונה א"כ לא עביד העכו"ס מידי, דאינו אלא כמוז חפץ של ישראל

שמה, וגם לפ"ז יש לזכור לדחות דטהרות דסוגיין
 איירי באתחזק טומאה, דאל"כ אין שום ריוח
 מחילוק דאתחזק, וכמדומה דעמא דבר דאדם מורה
 בתוך ביתו בא"ה אף באתחזק איסורא, [שו"ר
 בתשו' מהר"ח א"ז סי' נ"ג שכתב דלא נהוג עלמא
 כהר"ש, ועי"ש שהאריך ליישב סוגיא דזכורות],
 ועי' ט"ז יו"ד סו"ס י"ח, ועי' בספר מרן זללה"ה
 נגעים ס"ד ס"ק י"א דמשמע דרק באיסור
 מפורסם יש מקום לדון אם הצעלים נאמן משום
 דאחו למחשדיה, ונ"ע. (עד כאן).

ס"ד א' ואר"י א"ש אפי' שכירו ואפי' לקיטו
 נותן עירובו ודיו, רש"י פירש עירובו
 ממש, ולפ"ז נתחדש כאן קולא גדולה דאף
 שזעכו"ס אין מועיל עירוב, והישראל אינו חייב
 בעירוב שאינו לא מקום פיתא ולא מקום לינה,
 מ"מ מהני עירוב שיתן הישראל, להחזיר ביתו של
 העכו"ס, ואריך לומר דלאחר שהחמירו חכמים
 שהעכו"ס אוסר, שלא ידורו עמו, שוב שקדו
 חכמים על אלו שזהכרח דרים עמהן, להקל עליהם.
 (ס"ח סק"ג ועי"ש המשך הדברים).

שם היו שם חמשה שכירו כו', עיין מש"כ בזה
 בסיומן ח' סק"ד.

תוד"ה אם התם הוא שיש להם חלק בתור ונראה
 כחוזר ומחזיק כו', עיין מש"כ בסיומן ט'
 סק"ו.

ס"ד ב' מעשה בר"ג כו' מצא גלוסקין בדרך
 כו' טול גלוסקין הללו מאילעאי כו',
 קצת משמע דר' אילעאי לא זכה בגלוסקין ולא
 נטלו אלא משום דאין מעצירין על האוכלין,
 ודייקין דהולכין אחר רוב הולכי דרכים ופרש"י
 ותו' דהיינו שחולין שהוא של עכו"ס שאם היה של
 ישראל היה ר' אילעאי אוכלו, ומשמע דמהא דאמר
 ר"ג לנכרי ליטלו שמעינן דאסור לר' אילעאי
 לאוכלו, שאם היה רשאי לאוכלו לא היה ר"ג אומר
 לו לתתו לעכו"ס, ובלשון הגמ' שאמר ר"ג לעכו"ס
 שיטול הגלוסקין מר' אילעאי, ולא אמר לר' אילעאי
 לתתה לו, ואם אמנם לא זכה בו ר' אילעאי לפי
 שלא חשב לטפל במכירתו לעכו"ס, תו' י"ל דכל
 שלא זכה אין איסור לתתו לעכו"ס, שאינו אלא
 כמראה לו חפץ של הפקר. (עי' ס"ב סק"ח).

וכמו שנחשדו להטיל מום, גם לא מצאנו חשש
 טעות טפי באתחזק איסורא מבתחזק היתירה,
 ואטו נימא דכל הוראות אדם לעצמו ספק ניהו,
 ועו"ק דהא בזכורות ענין מחודש הוא שמצאנו
 שבהנים נחשדו על כך, הא בכל התורה כולה אינם
 חשודים, וא"כ אם אינם רואים זכורות עצמם
 מהיכי תיתי נחוש לחשדם גם בטהרות.

ונראה דאפשר לפרש דבאמת הך זרייתא אחאי
 לאשמועינן דנחשדו רק בזכורות ולא על
 קדשים ומעשרות וטהרות, וכיון דלא נחשדו שפיר
 נאמנים בכל ענין, ולפי דקדוש היה להשוות קדשים
 וטהרות לזכור דזכרויהו יש הפסד ממון והם
 דברים מחודשים כקדשים וטהרות, והיה מקום
 לומר דהצעלים חשודים גם בזה, לכך אשמועינן
 דבזה אינם חשודים, ופירשו בגמרא הטעם שלא
 נחשדו בקדשים משום דאי בעי מתשיל, ובמעשרות
 משום דאי בעי מטיל מום בזולת עדריה, ובטהרות
 משום דסתם טהרות חזי זימי טומאתו, ואי משום
 תרומה דבר מועט הוא וחזירין ביה ולא נחשדו
 משום כך, וכש"כ בכל איסורים דכולם נאמנים ולא
 נחשדו, ובאמת דכל הני לא דמו לזכור דזכור לאו
 במאורע עסקינן, אלא כל זכור הרי הכהן יושב
 ומנפה למומו שלא יטרוך לעלות עמו לירושלים,
 משא"כ טהרות שהנידון אם אירע ספק טומאה,
 וכן קדשים ומעשר הוא המקדישם לעצמו, ולא דמי
 לזכור שישראל מציאין לו, ובגמרא הוסיפו עוד
 טעמים למה לא נחשדו, אבל עיקרא דמילתא שלא
 נחשדו בשום ענין בקדשים וטהרות ונאמנים בכל
 גווי.

והנה התו' הזכירו כדבר פשוט דגם בתרומה
 נאמן הצעלים להורות, וסמיכת דזריהם
 דאין חילוק בין אתחזק איסורא ללא אתחזק, וכן
 זנדה כ' ז' נקטו בפשיטות דהצעל רואה דמי
 אשתו, ומסתברא דזה דמי לאתחזק איסורא, דאע"ג
 דנדה לא חשיב אתחזק איסורא כמ"ש תו' יבמות
 פ"ח א' גיטין ז' ז' משום דאינה בחזקת שמהא
 רואה כל שעה, ונאמנת לומר שפסקה מלראות,
 מ"מ בזמן שהיא זנדה והנידון על מראה אם
 הוא טמא יש לחשבה כחזקת טמאה, וכן להרא"ש
 נגעים שם אדם מורה בנגעי עצמו אף לטהרו
 וכמש"כ לעיל, אף שהוא בחזקת טמא, וגם הר"ש
 לא הזכיר לחלק בין אתחזק ללא אתחזק אלא בלשון

ועל כרחק שהוא משכיר חלקו של צעל הצית, ועוד דבשכירות נראה לזרין שכל הדיירים הנכרים ישכירו חלקם בחצר, ואם יש שני נכרים צבית אחד ללא כל מחיצה צנייהם וכל אחד אוכל משלו, שניהם צריכים להשכיר, ולא דמי לעירוב שאחד מולין על ידי כולם, דהתם שליחותיהו קעציד, והכי איתא בירושלמי פ"ו ה"ג עשרה עכו"ם שהיו דרים צבית אחד כל אחד ואחד צריך להשכיר רשותו, [ועיין בחו' הרא"ש ס"ו א' וכנראה יש שם ט"ס]. (ס"ח סק"ג מתוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

שם ומה מערב חמשה ששרוין בחצר אחת אחד מערב ע"י כולן שוכר נמי חמשה ששרוין בחצר אחת אחד שוכר ע"י כולן, יש לעי' מאי נפ"מ אם שכר לעצמו או לכולן, הרי אם שכר מצעו"י אף אם שכר לעצמו כיון שעירב עמהם שפיר דמי כדין שכירו ולקטו לעיל ס"ד א', ואף אם שכירו ולקטו לא מאי מערב, או דע"י שכירותו לא נעשה כשכירו ולקטו, נמי יש להחיר כדין ציטל לאחד ועירב דמהני כמבואר ברש"י כ"ו ב', ושוכר לא גרע מציטל, ומה"ט אף אם שכר לאחר שעירב כל ששכר מצעו"י ראוי להועיל לפמ"ש הרא"ש בסט"ז ובזהגר"א סי' שע"א ס"ג, דמצעוד יום דתניא ע' ב' הוא אפי' לאחר שעירב, ואם שכר בשבת נמי הרי צריכין אח"כ לצטל לאחד ושפיר מהני ציטלו גם על מה ששכר, [כדחזינן בסוגיין דיכולים לצטל לאחר ששכרו אע"ג דעדיין לא הותרו ע"י השכירות, וזהו עדיף שכירות מציטול, דאינו יכול לצטל כל דלא הוי ליה שריותא בחצר כדאמר ס"ט ב',] וכש"כ דשפיר דמי אם מצטלין לו.

ובראיה דשכירות לא דמי לציטול, שאין העכו"ם מסתלק על ידי השכרתו, ועדיין דעתו להשתמש בחצר כבתחלה, אלא שמשכיר גם זכות שימוש לישראל, והלכך אם השכיר לאחד לא סגי בהכי אפילו עירב אח"כ עם כולם, דעדיין יש גם עכו"ם בחצר, ויש ישראלים שלא שכרו ממנו, וגם לא חשיב שכירו ולקטו ע"י שמתיר לו להשתמש עמו בחצר המשותפת שגם השוכר עצמו שותף בה, [דשכירות היינו על הרשות שיש לו בחצר כמש"כ רש"י ס"א ב' צ' במתני'], ולכך צריך דוקא שיסכיר לכולם, שזוהי עיקר התקנה שכל בני החצר ישכרו מן העכו"ם, ואשמועינן דכששוכר אחד צסתמא, צביל כולן הוא שוכר, וסגי בהכי, והשתא הוי

שם פותחין בחרטה כו' יש בוטה כו', עיין מש"כ בזה בחו"צ נדרים ס"ז סק"ו.

ס"ה ב' ישראל ונכרי צפנימית וישראל צחילונה כו', עיין מש"כ בסימן ח' סק"א.

שם שוכר כמערב דמי כו' או"ד שוכר כמצטל רשות דמי כו', יש להצין הרי בפשוטו שוכר הוא ענין ציטול רשות אלא דעכו"ם לא גמר ומצטל בלא דמים, ומה מקום יש לדמות שוכר למערב, ועו"ק דאמאי נחיר לשכור בשבת, הא עד כאן לא פליגי צ"ש וצ"ה אלא צמצטל ומשום דס"ל לצ"ה דרק אסתלוקי רשות הוא, אבל לשכור דמיקנא רשותא הוא ראוי לומר דלכו"ע אסור בשבת, ואין לומר דהיינו דקמיציעא ליה אי שרי לשכור בשבת וכמצטל דמי ומהני, או דאסור בשבת, וממילא לא מהני וכמו מערב, וכמש"כ לעיל דלצ"ש לא מהני אפי' צדיעצד, דלשון הגמ' שוכר כמערב דמי לא משמע כן כלל, וי"ל דשוכר ומצטל ומערב כולהו מתקנת עירובין נינהו, וגם צמערב היה מקום להחיר גם כשמערב בשבת, [ועשיית העירוב היה מותר כדשרינן שכירות וציטול], אלא דהחמירו חכמים להצריך העירוב מצעוד יום, וצמצטל הקילו דגם בשבת שפיר דמי וקמיציעא ליה צשוכר אם החמירו להצריך מצעו"י כמו שהחמירו צמערב, או שהקילו כדרך שהקילו צמצטל, ואה"נ דענין שכירות כענין ציטול, או דמ"מ יש להסתפק שמא הצריכו מצעו"י, והא דשרינן לה בשבת אע"ג דמיקנא רשותא הוא, י"ל דשכירות רעועה היא ודמיא כעירוב למ"ד משום קנין מ"ט א', דבשכירות לא מצינו שהעכו"ם צריך להסתלק, ואף למ"ד שכירות צריאה צעינן ס"צ א' וכפרש"י במוהרקי ואצורגני, מ"מ גם הוא משתמש בחצר, ולכך לא החמירו לאסרה בשבת, ולא דמי לציטול שמסתלק מרשותו לגמרי ולצ"ש מיקנא רשותא הוא. (ס"ט סק"ח).

ס"ו א' מה מערב ואפילו צפחות משוה פרוטה כו', א"ה, עיין מש"כ בסימן ח' סק"ו דבשוכר מישראל אף להסוברים דמהני שכירות מ"מ לא סגי צפחות משוה פרוטה.

שם אפילו שכירו ולקטו, הא דאמרינן שיכול לשכור משכירו ולקטו, קולא גדולה היא שהקילו שיהא השכיר יכול להשכיר חלקו של צעל הצית בחצר, דהא לשכיר עצמו אין זכות בחצר

תרתי לא עבדין והיינו לשכור ולבטל, אבל חדא עבדין, ובמקום שא"צ ביטול אפשר לשכור בשבת, ונפקא מינה למאן דאסר יחיד במקום נכרי, או דביטלו מערב שבת, (אי מהני באיכא נכרי דשמא כי היכי דהעירוב מתבטל כמש"כ תו', שמא נמי הביטול מתבטל באתא נכרי), ומרן זללה"ה שם נקט בפשיטות דביטול מערב שבת שוכרין בשבת אף לשמואל. (ס"ט סק"ט).

תוד"ה דאתא בהגה"ה, עיין מש"כ לקמן ע"ח ב' ד"ה שם תיבעי.

ס"ז א' כמאן כר"א דאמר א"צ כו', עיין מש"כ בסמ"ט סק"ב.

שם אליבא דמ"ד אין ביטול רשות מחצר לחצר לא תיבעי לך השתא דאי בעו לערוצי כו', לכאורה משמע דהני שני בתים יש להם חצירות וא"כ היינו ממש מחצר לחצר, ואפילו הקיפוס מע"ש נמי אין יכולים לבטל, וק"ק לפ"ז הא דאמר השתא דאי בעו לערוצי כו', דאין צורך לק"ו דהא היינו ממש מחצר לחצר, ונראה מזה דאף אם הני בתים אין להם חצירות או שהחצירות פרוצות ביתר מעשר או במילואן לרשות הרבים, והשתא ע"י ההיקף נעשה הכל חצר אחת, אפ"ה למ"ד אין ביטול רשות מחצר לחצר, דיינין ליה כמחצר לחצר, ועוד מיגרע גרע כיון דאי בעי לערוצי מאתמול לא מצו מערב, וטעמא דחשבינן להו מחצר לחצר, הוא משום דכיון דרשות הרבים מפסקת ביניהם, ע"כ לא שייך לחשבם כחצר אחת.

שם אבל הכא דלא מצו מערבי מאתמול בטולי נמי לא מצו מבטל או"ד ל"ש, נראה דלדל דלא שגא, דכש"כ מת נכרי בשבת דמבטלין, וכן יורש נמי מבטל.

שם א"ל אין מבטלין, נראה הענין דעירוב וביטול נאמרו על שותפין, דחידשו חכמים דשותפים נעשים מעין תפוסת הבית ע"י עירוב, וכן יכולים לבטל אחד לחצירו, אבל אנשים שאינם שותפים לא שייך בהם לא ענין עירוב ולא ענין ביטול, וגר שאציו העכו"ם גוסס אינו יכול לערב מצעוד יום על מה שירש בשבת, דכיון דעכשיו אינו שותף לא שייך בו ענין עירוב, (וכמש"כ תו' ע' ב' לענין אם עירב על מה שיקיפו מחיצות בשבת), וקבעו חכמים דשיתוף זה צריך שיהא בקדוש היום, אבל

שפיר דומיא דמערב ע"י כולן, דהתם נמי הוא מוליך עירוב כולן ומערב בשבילן ע"ז, וכלאו הכי לא סגי, ויעוי' בספר מרן זללה"ה סי"ח ס"ק ל"ב דס"ל דהשוכר כשכירו ולקטו דמי ומהני עירובו, והא דבעינן שישכור בשביל כולן, ולא סגי בשכר לעצמו ועירב, היינו כשהלך השוכר לשבות במקום אחר, ולא עירב עם בני החצר, ע"ש, וז"ע, שו"ר בזה עוד דברים למרן זללה"ה בס"כ סק"ז ע"ש.

אחד שוכר ע"י כולן מתפרש בפשוטו שהוא כשליח של כולם ושוכר בשבילן, וכלשון רש"י בשביל כולן, וכמו במערב ע"י כולן, וכן מתפרש לשון הרמב"ם והרשב"א, [וכמו בא"צ לבטל לכל אחד ואחד כ"ו ב' דפרש"י דהיינו דסתמא מבטל לכולן], וז"ע במ"ב סי' שפ"ב סק"ל ובשעה"צ ובזה"ל שם דמשמע דנטה מזה, ומיהו לשון הר"י אחד מהן שוכר מן הנכרי בשביל כולן וכיון שעירב עמהן סגי להו בהכי כדאמרין לעיל נותן עירובו ודיו, עכ"ל, משמע דמפרש דשוכר רק לעצמו ומהני מדין שכירו ולקטו, וז"ע לפ"ז מה דומיא דמערב הוא, הא לגמרי ענין אחר הוא, וז"ע. (ס"ט סק"ט).

שם ואי דאתא מאתמול לוגר מאתמול, פרש"י אמאי קרי להו אוסרין ואין מערבין הא מצו לעירוצי ולמיגר, ומשמע דלישנא הוא דקשיא ליה, אבל עיקר הדין דאין מבטלין מיתוקם שפיר גס באתא מאתמול, ונראה דהיינו בשלא שכרו ממנו מצעוד יום, ונמצא דצריך לשכור ולבטל בשבת, וכמו באתא בשבתא, אבל אם שכרו מצעוד יום אין סבירא שלא יוכלו לבטל בשבת, ובאמת לפ"ז אתא מאתמול היינו כמו אתא בשבתא, ולא יתכן, אלא ראוי לפרש דאתא מאתמול היינו שאף מצעוד יום לא מהני ביטול, והו"מ למיפרכ אמאי אלא דעדיפא פריך דלא יתכן הא דקרי לה אוסרין ואין מערבין, ובתו' נקטו דאי אתא מאתמול אפילו לא שכרו ממנו אלא בשבת נמי שרי לבטל, כיון שהיה אפשר לשכור ממנו מערב שבת, ולקמן ס"ז א' פירש גס רש"י ברב ששת דאמר מבטלין, דכיון דהיה העכו"ם מערב שבת עדיף, ודבר קשה הוא שיהא הדבר תלוי אם העכו"ם נמצא או לא, ועיין לקמן ס"ז א' כתבנו ליישב, ועי' בספר מרן זללה"ה ס"כ סק"ג ד'.

יש לדקדק אמאי נקט שמואל אין מבטלין ולא נקט אין שוכרין, ושמא יש לדייק מזה דדוקא

במחילות, אבל ביותר מבית סתמים שלא הוקף לדירה, אפשר שאין האדם הנמצא שם רואה את המחילות ממקיפות אותו, וכעין שכתב הריטב"א בשם הרמב"ן כ"ז ב' זהו דבול מקיף לה פרט ודגלת, וכן א"י סולמא דלור ומחנה דגדר, ודכו"ע מקיף אוקינוס, דהיינו טעמא דלא חשיב מחילות לדריך שהאדם יראה עצמו בתוך המחילות, והיינו דהוי סבר רהב"ח דהזורק לתוכו פטור, ואשמועינן ר"י דאפילו כור וכורים שפיר חשיב רשות היחיד אף בלא הוקף לדירה.

ויש ללמוד מזה דטעמא דגזרו רבנן ביותר מבית סתמים שלא הוקף לדירה, דהוא אמנם מהאי טעמא דאין המחילות מתיחסות לשטח, שהאדם הנמצא שם אינו רואה את עצמו כמוקף מחילות, כיון שהמחילות לא נעשו לשמש, וכן בגג ובספינה (ס"ד סק"ה).

ס"ח א' א"ל ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחיס, יעוי' בב"ח בגליון דהא דגרסינן דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחיס, ליתא בס"א, וכן מוכח בתוד"ה לשבות, וכן צפי' ר"ח הנדמ"ח ליתא, וכן בה"ג הוצא ברי"ף שלי פרק ר"א דמילה, והרי"ף שם האריך לקיים הגירסא, והנידון הוא אם הא דחשיב לה שבות דלית ביה מעשה, הוא משום דאמירה לנכרי לאו מעשה הוא, וכפי' בה"ג והר"ח הנדמ"ח, או דלית ביה מעשה משום שאינו אלא טלטול בחצר שאינה מעורבת.

ובראיין הדברים כדעת הבה"ג והר"ח דלשון דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחיס, אינו לשון הגמ' אלא הוא גליון שנכתב בצדו לפרש, ונשתרצב בפנים, [וכיו"צ כתבו בתו' מנחות נ"ט ב' עי"ש] דאף אם הפירוש בגמ' הוא כדעת הרי"ף דלית ביה מעשה הוא משום שאינו אלא טלטול בחצר שאינה מעורבת, נמי אין מקום להזכיר שלא אמר לנכרי זיל אחיס, אלא הול"ל דלית ביה מעשה דאינו אלא טלטול בעלמא, ואם בא להזכיר דלא איירי בדאורייתא, היה ראוי להזכיר דלא א"ל להביא דרך רשות הרבים, [ומיהו י"ל דיותר זהו להחם], דהא ידעינן דאיירי שאמר לו דנייתו ליה מגו ביתא, ומה מקום להזכיר שלא א"ל להחם, גם הול"ל דהא מר לא אמר דנימא ליה לנכרי זיל אחיס, דהא רבה

הקיפו נכרים מחילה בשבת, כיון דבכניסת השבת לא היו שותפים לא שייך בהם ענין ביטול, וצירוף נסתפקו משום דמקום אבזה קאי, ואף זוכה בנכסי הגר, די"ל דמקום הגר קאי, ולענין עירוב החמירו טפי לדריך שהעירוב יהיה מצעו"י.

ודאיתאן עלה יתכן ליישב מה שנתקשנו לעיל ס"ו א' בטעם החילוק בין אם אתא העכו"ם מאתמול לאתא בשבת, די"ל דבאתא מאתמול נקבעה השותפות מערב שבת להצריך שכירות וביטול, וכשם דשרינן בצריך רק ביטול, ה"נ איכא למישרי בצריך שכירות וביטול, אבל בדליתיה בקדוש היום וכבר הותר החצר בעירוב, דעכו"ם דליתיה לא אסר, ועכשיו דאתא בשבת נשתנה המצב ונאסר החצר, בזה חשבינן כנשתנה השותפות בשבת, ולא שרינן לשכור ולבטל, (כעין זכר לדבר דיחוי מעיקרא, ונראה ונדחה), ולפ"ז אי עכו"ם דליתיה נמי אסר, יש להתיר לשכור ולבטל אף באתא בשבת, וי"ע. (ס"ט סק"י).

ס"ז ב' א אמר עולא אר"י קרפף יותר מבית סתמים שלא הוקף לדירה כו' הזורק לתוכו חייב מ"ט מחילה היא כו', משמע דהיה מקום לומר דלאו מחילה היא והזורק לתוכו פטור, וכן רהב"ח דפריך משמע דהוי ס"ל דלא חשיב רשות היחיד, וכ"מ בתו' י"ח א' ד"ה אפילו, ויש לעי' דהא פחות מבית סתמים שלא הוקף לדירה ודאי תורת רשות היחיד עליו, דלכו"ע עמוד ברשות הרבים גובה י' ורחב ד' הוי רשות היחיד, וריצ"י מחייב אף בנעץ קנה ובראשו טרסקל, כדאמר שבת ק"א א', ואע"ג דלא הוקף לדירה, וכן צור שזים חשיב ליה ר"ש רשות היחיד שם ק' א', ובסוגיין נמי בצרייתא דמותיב מינה רהב"ח מצואר דפחות מסתמים אף סלע שזים חשיב רשות היחיד, וכיון דלא צעי שיהא מוקף לדירה, א"כ אפילו יתר מבית סתמים נמי, דהא לא מנאנו שיעור בית סתמים מדאורייתא, וילפותא דמשכן אינו אלא אסמכתא כדאמרין לעיל כ"ג ב' פשטיה דקרא במאי כתיב, וכמש"כ תו' שם.

ובראה מזה דענין לא הוקף לדירה הוא שאין המחילות מתיחסות לשטח המוקף, וכאילו אין ענין בהיקף מחילות לשטח, אלא שאירע שיש חפץ בגובה י' ברוחותיו, ובשטח קטן אמרינן דמ"מ הנמצא בפנים רואה את עצמו מוקף

הנידון משום הצערה וזוהו אין ענין לרבות דבעך שהדליק יש בכדי לחמם לתרויהו, וזוהו נמי ניחא משה"ק הגרע"א בעירובין לפירוש הר"ן, ומיהו פשטא דלישנא דגמרא משמע שיש כאן ריבוי בשיעורין, וכמבואר נמי בראשונים, וע"כ ז"ל דלפי הענין היו צריכים להחם החמין בשיעור יד סולדת כי כרגיל הם מתקררים צדק, ולרחינה צריך שיהיו קרובים ליד סולדת, דאל"כ מסתמא היה מצוי תנור או כירה שאפשר לחמם בהם, ולמה הוצרכו אגב אימיה, אלא ודאי הוצרכו לחימום שהיד סולדת.

במ"מ פ"ו מה' שבת ה"ט כתב דהרמז"ס מפרש כל הני עובדי דינוקי דפרק הדר שלא בקשר עם המילה, אלא דינוקא נחוץ לו רחינה וסגי בצורך זה להחיר אמירה לנכרי באיסור דרבנן, ולכאורה לפ"ז גם לאחר ל' יש להחיר דלא מנאנו ענין מיוחד ברחינה דוקא בתוך ל', וקשה דא"כ אמאי אמר רבא נישיליה לאימיה, דמאן יימר דהוא תוך ל', וז"ל דידע רבא דההוא עובדא הואי תוך ל', ולפ"ז שפיר החיר הרמז"ס אמירה לנכרי בשביל כל מנחה, דכיון דגמ' לא איירי משום מילה, תו מסבירא ראוי לומר דצורך כל מנחה לא גרע מהצורך לרחינת הינוקא, וכן שאר כל צורך גדול וכמ"ס הרמז"ס שם.

ומה שלא התירו בדליקה לומר לנכרי שיכבה כדחנן שבת קכ"א א', אע"ג דודאי הוא צורך גדול, הנה לדעת הרמז"ס דפסק כר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה, ניחא בפשוטו דכיבוי מלאכה דאורייתא היא, ולא התירו אמירה לנכרי בכגון אלו אלא בשבות, אבל נראה דגם לר"ש הדין כן דאין אומרים לו כבה, [וכ"ה ברמז"ן שבת ק"ל ב'], והטעם דמלאכה שאינה צריכה לגופה וכן מלאכה כלאחר יד חמירי טובא משבות ולא הותרו, וכמו דלרבי דמותר שבות בין השמשות מ"מ לא התירו שבות דכלאחר יד, דאם איתא דהתירו היה ראוי להחיר גם אם עירובו למעלה מ"י דהא יכול להציאו כלאחר יד, ואנן תנן בעירובין ל"ב ב' דלמעלה מ"י אין עירובו עירוב, אלא ודאי כלאחר יד במלאכה דאורייתא לא הותר בין השמשות, וכן זה עוקר וזה מניח וכיו"צ וכמש"כ תו' שם ל"ג א', וכן מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכ"כ במ"ב סי' שמ"ב סק"א, וגדולה מזו מבואר שם ל"ד ב' דמשום גזירה שמא יקטום נמי לא התירו בין

לא דיבר עם הנכרי, וגם עיקר הדבר דהוא לא חשיבא מעשה, וטלטול בחצר שאינה מעורבת לא חשיב מעשה, אינו פשוט כ"כ, ויש מקום גם לומר איפכא דהוא לא חשיבא מעשה, דהא מותר להחיו מים על חצירו בבית או בחצר, ואילו טלטול בחצר שאינה מעורבת אסור ואיך הזכירו הדבר בפשיטות כ"כ, [אח"כ ראיתי שכבר הקשה כן בצעל העיטור, ומיהו ברי"ף משמע דאית ביה מעשה ולית ביה מעשה לא קאי אהואה אלא אאמירה לעכו"ם], ומכל זה נראה דהא דחשבינן ליה שבות דלית ביה מעשה הוא משום שאינו אלא אמירה לנכרי וכדעת בה"ג והר"ם, והא דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחיס הוא גליון שכתב לפרש כדעת הרי"ף ונשתרצב בפנים.

ובמ"מ לענין דינא אי שרינן אמירה לנכרי במלאכה דאורייתא לצורך מילה, שפיר אית לן לדיוקי מעובדא דרבא דלקמן דאמר דנישיליה לאימיה אי צריכא נחיס ליה נכרי אגב אימיה, דלא שרינן אמירה לנכרי במלאכה גמורה לצורך מילה, ומש"כ תו' ב"ק פ' ב' גיטין ח' ב' לדחות דהתם לאחר מילה וכבר נתרפא אבל עדיין נחוץ לרחצו בחמין, הדבר קשה דא"כ לא למדנו כלום מהאי עובדא, דלא ידעינן מה מדת הצורך לחמימי דינוקא, וגם בפשוטו כולו עובדי דאשתפוך חמימי שוין דאיררו לפני המילה, גם לומר דל"ג נכרי ואיירי ע"י ישראל והיה בתוך ז' מעת לעת הוא דוחק דלא נזכר כלום בגמ' שאירע שהיה תוך ז', וגם מסתברא דלהחיר ע"י ישראל תוך ז' לא הוי אמר רבא אימור חונצא בעלמא הוא דנקיט לה, וגם למה באמת לא אמר דניחוס נכרי גם אם אימיה לא צריכא, וכי לא היו נכרים צעיר, וצדעת ר"ח ניתן לקיים הדברים, שכתב בהדיא בעובדא דרבא דאיירי לפני המילה ושיחמם נכרי אגב אימיה, הרי דמשום הקטן לא שרינן, אע"ג דבשבות דלית ביה מעשה פירש כהבה"ג דהיינו אמירה לנכרי, וע"כ דטלטול בחצר שאינה מעורבת ע"י עכו"ם לצורך מילה שרינן, אבל מלאכה גמורה לא שרינן.

בתו' גיטין ח' ב' ב"ק פ' ב' הזכירו לפרש עובדא דרבא בתוך ז' וע"י ישראל אלא דהקשו דא"כ אסור לרבות בשביל הקטן, והנה בפשוטו לרחינת הקטן אין צורך שיהיו המים בכדי יד סולדת, ובפחות מכאן אין איסור ביטול, וע"כ

וכדמוכח נמי מהא דהוי פשיטא ליה לרצא דעדיין תוך ל' ללידתו איירי, אבל יתכן דהך סוגיא אמנם איירי בחמימי דקודם המילה, אבל קים ליה להרמז"ס דגם בלא מילה ראוי להחיר שבות דשבות, במקצת חולי או נורך גדול, וכמו שיתבאר. (לפי' זה"ג ע"כ לומר דגם אם אמו לא הוית נריכה היה מחיר רצא לחמם לינוקא, אלא דלריוחא דמילתא אמר נישיליה לאימיה, למאי דגרסינן נכרי בעובדא דרצא, וכן בעובדא קמייחא משמע דאזי הוי סבר דאם לא יודמן עכו"ם היה רצא מחיר לישראל לאחויי מחמר שאינה מעורבת, דאל"כ אדפריך מהזאה ליפרוך מהך עובדא גופה דהחיר ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל).

דהנה פי' זה"ג ופי' הרי"ף בגמ' דעירובין חלוקים בעיקרן, דלפי' זה"ג הנידון לחלק למה איסור הזאה לא החירו, ואילו איסור אמירה לעכו"ם החיר רצא, ועל זה מחלקינן דאיסור אמירה לעכו"ם קיל משום שאין זו מעשה, ולפי"ז מפורש בגמ' דאיכא איסור אמירה לעכו"ם בעובדא דרצא, אע"ג דרק החיר לטלטל בחמר שאינה מעורבת, ושמעינן דשבות דשבות נמי אסור, ולא הותר אלא לנורך מילה, אבל לפי' הרי"ף מתפרש דמחלקינן בין אמירה לעכו"ם לעשות מלאכה דאורייתא לבין אמירה לעשות איסור דרבנן, וגמ' ה"ק כי אמרינן אמירה לעכו"ם שבות באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן לא אמרינן אמירה לעכו"ם שבות, ולפי"ז ראוי להחיר אמירה לעכו"ם באיסור דרבנן אפי' שלא לנורך מילה, דהא אמרינן דבזה לא אמרו אמירה לעכו"ם שבות, ומהא דאין אומרים לעכו"ם כזה שהזכיר הר"ן הרי ליכא למילף לאסור אמירה לעכו"ם בשבות במקום הפסד, דהא להרמז"ס כיבוי מיתסר מדאורייתא, וגם למאי דקיי"ל כר"ש מ"מ מלאכה שאינה נריכה לגופה חמיר טפי וכמש"כ לעיל, אלא דמ"מ מהא דמוקי ר"פ למתני' ק"נ א' דלא יאמר לחצירו נכרי לשכור לו פועלים, ור"א קאמר דהוא פשיטא דאמירה לעכו"ם שבות, שמעינן דגם באיסור דרבנן לא שרי אמירה לעכו"ם, וכן בצ"ה כ"ב א' לענין לכוול את העין מבואר דשלא במקום חולי אסור, אע"ג דכוחל אינו אלא שבות, וע"כ לחלק דאע"ג דאמרינן דבשבות שאין זו מעשה לא אמרינן אמירה לעכו"ם שבות, דמ"מ שלא לנורך לא החירו, ולזה חלק

השמשות, וכן כתבו תו' שם ל"ד א' דשבות דפחות פחות מד"א נמי לא הותר בין השמשות, וה"נ שבות דאמירה לעכו"ם דהחירו במקום נורך גדול לדעת הרמז"ס לא החירו אלא בדבר דעיקרו שבות, אבל כיבוי דמלאכה גמורה היא אלא שאין נריכה לגופה לא החירו.

ומש"כ רש"י שבת ק"נ א' דהתנא שנה איסור אמירה לעכו"ם כהא דתנן קכ"א א' נכרי שבת לכבות אין אומרים לו כזה, כבר נתקשה בזה הגרע"א ז"ל דמזה אין ללמוד איסור אמירה לעכו"ם באיסור שבות, לא מיבעיא אם מתני' כר"י דמלאכה שאינה נריכה לגופה חייב עליה, אלא אף אי מתני' כר"ש דמלאכה שאינה נריכה לגופה פטור עליה נמי מ"מ חמירא משאר שבות, והא דפריך רב אשי שם ק"נ א' אמירה לעכו"ם שבות, כבר כתבנו לעיל שם לפרש דר"ל דלא הו"ל למינקט איסור זה גבי שכירות פועלים כיון דהוא איסור כללי, [ובני אי"ש נ"י העיר דשמה ס"ל לר"פ דמהא דאמירה לעכו"ם שבות ליכא למילף לאסור אמירה לעכו"ם במידי דאיסורו רק משום ודבר דבר], ואיסור אמירה לעכו"ם בשבות, אפשר דהוא נלמד כהא דתנן קנ"א א' נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל, וסתמא היינו איסור תחומין, וכש"כ דאסור לומר לו, גם י"ל דמתני' קנ"ג א' דמי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי מוכח דגם באיסור דרבנן לא שרינן אלא בשחשיך לו בדרך, דהא מוקמינן הא דמניחו על החמור דאיירי בגוונא דליכא משום מחמר, ומיהו י"ל דהתם נמי קרוב לאיסור דאורייתא, ואפשר דר"פ דפירש שם ק"נ א' דחצירו נכרי הוא משום דס"ל דראוי שיהא נזכר במשנה איסור אמירה לעכו"ם בשבות, וההיא דחלילין י"ל דסתמא עבר ברשות הרבים בדרך, [מש"כ הגרע"א ז"ל דמתני' י"ז ב' דצ"ה מחירין עס השמש, דמבואר דבשבת אסור, שמעינן איסור אמירה לעכו"ם דאורייתא, לכאורה התם י"ל דמיתסר מדין שכירות פועלים בשבת דכשנותן עורות לעבדן וכלים לכובס הרי זה שכירות פועל, דשכירות בקבלנות נמי שכירות פועל הוא].

בעיקר דברי המ"מ דהרמז"ס מפרש עובדי דינוקא דאשתפוך חמימי דלא בקשר עס המילה, הדבר קשה שהרמז"ס יחלוק בכגון דא על הר"ח והרי"ף שפירשו דלענין מילה איירי,

במקום הפסד אסור, והרי דעת תו' והרמב"ן והגהמ"י והצי"ח כן גם בשם מהר"ם, [וכ"מ דעת הרא"ש שלהי מרובה], והטור צ"ח, דאף לשאר מצוות לא שרינן שבות דשבות, וכ"נ דעת הרשב"א גיטין ח' ז' שסתם כדברי תו', [אף דבשבת ר"פ ר"א דמילה הצי"ח גם דעת הרמב"ם לענין שאר מצוות], ועי' ס'י' שכת"ה ס"י בהגה"ה דמשמע שמקיל לצורך וכו'.

ואף במקום מצוה דשרינן שבות דשבות היינו אמירה לעכו"ם צמידי דרבנן כגון טלטול בחצר שאינה מעורבת או לעלות באלון, אבל לעשות מלאכה שאינה צריכה לגופה או כלאחר יד אין לנו, דאע"ג דהרמב"ן ר"פ ר"א דמילה הוכיח דאסור שבות דשבות במקום הפסד מהא דאין אומרים לעכו"ם כבה, ומשמע דאי שרינן שבות דשבות היה ראוי להתיר גם במלאכה שאינה צריכה לגופה, וכן בטור ס'י' תקפ"ו בשם הר"י משמע דהתיר לחתוך שופר כלאחר יד ע"י עכו"ם, מ"מ לדעת הרמב"ם דשרי שבות דשבות במקום צורך הרבה, ע"כ מוכח ממתני' דאין אומרים לו כבה, דבמלאכה שאינה צריכה לגופה לא התירו, דגם להרמב"ם שפסק כר"י אית לן לקיים מתני' גם לר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, וע"כ דלא התירו בהני דאית להו דררא דאורייתא, וכמ"ש הר"ן צ"ח חצית, [דאין לך צורך הרבה יותר מדליקה], וכלאחר יד נמי דכוותה וכמ"ש לעיל לענין שבות צדין השמשות, אע"ג דאשכחן קולות ככלאחר יד צניקה ובצנור שעלו בו קשקשים צרי"ף פ' חצית, אין לנו אלא צמה שאמרו, אבל צמ"א ר"ס ש"מ מצואר דאף שבות דכלאחר יד שרינן באמירה לעכו"ם במקום מצוה, [ועי"ש גם לענין מלאכה שאינה צריכה לגופה], וכמו שהצי"ח שם זו גם דעת הש"ך, וכן סתם צמ"צ שם, ואולי נטילת כפורן ציד חשיב שינוי טפי ולא דמי לשאר כלאחר יד, וכן רהיטת הדברים דכשהוצרכו למלאכה דאורייתא דחינן מילה לדעת הר"י ודעימיה, אע"ג דצרוצ הדברים משכח"ל כלאחר יד, וצ"ל לפ"ז דכלאחר יד חמיר טפי ממלאכה שאינה צריכה לגופה, דהא המ"א שם התיר ע"י עכו"ם גם בכלי, וכו'.

משה"ק מ"א ס'י' ש"ז סק"ח להאוסרים לצורך שאר מצוות מהא דאמרינן עירובין ז"א א' דבשעת הסכנה היו מעלין ס"ת מגג לחצר

הרמב"ם דגם לצורך כל המצוות שרי וכן במקצת חולי או מנטער שצריך הרבה לדבר, דהא פשטא דגמ' דעירובין לפי' הר"י דליכא כלל אסור אמירה לעכו"ם בשבות, וההיא דשכירות פועלים שלא לצורך כלל היא, הלכך המחמיר עליו הראיה, וגם אשכחן מפס' מורסא דהתירו במקום נערא, וגונא יונק דהוא מפרק כלאחר יד משום נערא, ונזנר שעלו בו קשקשים ממעכן צרגלו משום הפסד, וכדאמר כתובות ס' א' הצי"ח הראב"ד הוצא צמ"מ פ"ו מה' שבת ה"ט לסייע לרמב"ם.

ולחאמור נראה דלדעת בה"ג אין לנו מקור להתיר אמירה לעכו"ם אלא במקום מילה, דהא בהכי אמרינן דהקילו להתיר שבות באמירה לעכו"ם משום שאין בו מעשה, ואף אם באנו להשוות שאר מצוות למצות מילה וכדעת בעה"ע שהצי"ח הר"ן שלהי פרק ר"א דמילה, מ"מ שאר צרכים כמו מקצת חולי או צריך לדבר הרבה, אין לנו מקור להתיר, דודאי מילה עדיפא, [וכדאמרינן ביבוי], ואף בשבות דשבות דהא בהכי איירי הא דרבה, ולפ"ז א"א לצרף דעת בה"ג לדעת הרמב"ם להתיר במקצת חולי או צורך, וצריך לפרש מש"כ הרמ"א צ"ח ס"ה דיש מקילין אפי' במלאכה דאורייתא, דלא קאי אלא אצמקום מצוה ולא אאינך.

לענין הלכה כתב צמ"צ ס'י' ש"ז ס"ק כ"ג בשם הלבוש והא"ר דהלכה כהרמב"ם, ולענין שאר דבר מצוה בשבות דשבות, אמנם רבו העומדים בדעת הרמב"ם דמילה ושאר מצוות שוין, וכדס"ל לבעה"ע, וכן הראב"ד בהשגות שצמ"מ שם הסכים לדעת הרמב"ם, וכן הראב"ה הוצא צ"ח שם, ובמרדכי שלהי צ"ה עי"ש, וכן דעת ה"ר יונה הוצא בטור ס'י' תקפ"ו, וכן המ"מ כתב שהעיקר כדעת הרמב"ם, והנידון צדצנן וספיר יש להקל, [והא"ר כתב דמהא דפריך אביי בעירובין מהזאה למילה, משמע דמילה ושאר מצוות שוין, וי"ל דהתם משום פסח שפיר יש להשוות למילה], אבל במקצת חולי וצורך הרבה שהקיל הרמב"ם צוה לא מנאנו צבעה"ע והראב"ה והר"י שהסכימו, וכן צמ"צ שם ס"ק כ"צ כתב בשם המ"א דדוקא במקום הפסד גדול אבל בלא"ה אין להקל כלל ושהא"ר מפקפק גם צוה, ושם הצי"ח תשו' הריב"ש ס'י' שפ"ז דאף המקילים לצורך שאר מצוות מ"מ

דטעמס ז"ל דהא דפתח שנפתח מנזל אפי' אין דעתו להוציאו דרכו, הוא משום דכל דאיכא פתח פתוח הרי אס' באנו לטומאות הנעולים הר"ז כסוף טומאה להכנס, כיון דהטומאה כבר נמנעת בחוץ בדלת הפתוחה, וטעם זה שייך גם בחלון דע"ד, ומ"מ ז"ע לדינא דפשטא דתוספתא כהר"ש דבחלון דע"ד מייירי, וכן מתפרש ברמב"ם וכמ"ש הר"ק, וכן העתיק התוספתא בא"ר באהלות שם, וכבר תמה הרש"ש עירובין ס"ח א' על המחבר עי"ש, ויש להחמיר. (בינה י' א').

שם אמר רבא פנו לי מאני כו', בזה דלא ציטל גם רשות ביתו, עיין מש"כ בסיומן ט' סק"ו.

ס"ח ב' למימרא דכי מפקי אינהו והדר מפיק אינהו לא אסר כו', יש לעי' והא דרבה איכא משמע מדקאמר הוציאו מה שאתם מוציאים והכניסו מה שאתם מכניסים, משמע שצריכים להכניס ולהוציא כל מה שצריכים קודם שיוציא הוא, ולא סגי בהוצאה או הכנסה אחת, וי"ל דדייק מדהול"ל שמה יוציא ואסר עליכם, ומדקאמר עד שלא יוציא, משמע שיש יתרון במה שהקדימוהו אף לענין אח"כ, א"נ מדמסיק שהרי ציטל רשותו לכם, והוא טעם להיתר, וע"כ דה"ק מהרו והוציאו עד שלא יוציא ואסר עליכם, דהשתא תו לא יאסור שהרי ציטל רשותו לכם, דלהתיר קודם שיוציא אין צריך טעם, דפשיטא דציטל איירי, שוב נראה בפשוטו דמדלא אמר עשו צרכיכם סתם ואמר הוציאו כו' והכניסו כו' משמע דר"ל הוציאו קצת ממנה שאתם מוציאים או הכניסו קצת ממנה שאתם מכניסים וש"מ דמהני חזקה.

ואפשר עוד דבאמת יש לשאול כיון דידעינן דהתועב הזה עמיד להוציא כל אימת שירצה, וזה מצטל את הציטול, א"כ מה ציטול הוא זה, הר"ז שטר ושזברו עמו, שהרי הוא אומר שמצטל אבל יוציא כל אימת שירצה, וזה מצטל את הציטול, ואם כי אפשר לומר שזה ציטול לזמן וכל זמן שלא הוציא, הרי הציטול קיים, אבל יתכן לומר דכל כה"ג לאו ציטול הוא כלל, שהרי יכול להוציא מיד, וגמא שלא ציטל להם רשותו כלל, אבל אם הדין דהקדיתו בני החצר להוציא דשזב אין הוצאתו מצטלת את הציטול, ניחא, דשפיר חשיב ציטול אף שדעתו להוציא, כיון דאפשר שהוצאתו לא תצטל את הציטול כלל, והיינו דמוכחין מהא דמהני

לקרות זו, ז"ע דהא ע"כ התם שאני, דהא גם המתירין לא התירו אלא אמירה לעכו"ם ולא שבות על ידי ישראל, והתם שרינן על ידי ישראל, ועל כרחק דשעת הסכנה שאני, ואולי לזה נתכוין הגרע"א ז"ל בגליון בעירובין שם, או דהתם סמכו אדר"ש דגגות חצרות וקרפיפות רשות אחת הן, [עיי' גיטין י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק], שוב נראה דמש"כ המ"א דז"ל דאין מדמין בשבותין ר"ל דשעת הסכנה שאני, דהא דאין מדמין בשבותין היינו בצרכים להתירם כמ"ש בסק"ו בשם המ"מ דמשום ישוב ארץ ישראל התירו ומשום מילה לא התירו, וה"נ שעת הסכנה שאני.

(שבת סכ"ג סק"א - ג').

שם דתנן המת צבית ולו פתחים הרבה כולן טמאין, ע"כ טמאים מספק קאמר, דהא אי יש צריה נטהרין למפרע, וא"כ גם כי אין צריה אין טמא אלא אחד, ומ"מ מטמאין לכולהו אף אי סוף טומאה לנאת הוא דרבנן, דחשיב כבא לישראל צבת אחת, שהרי א"א לטהר שום פתח אלא ע"י שנחליט שיצא מן השני, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ הגרע"א ז"ל. — ונראה דאף בחשב להוציאו בחלון שאין צו דע"ד או לשרפו במקומו נמי אין כל הפתחים טמאים אלא מספק, דמחשבתו כמאן דליתא, וחזינן כאילו סוף טומאה לנאת דרך אחד הפתחים, ולא ידעינן איזה. (בינה י' א').

שם נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין, היינו אפילו לא חשב להוציאו זו, דבשכח הרי אפילו לא נפתח מנזל, ופרש"י דאי צ"ה מטהרין למפרע הרי גם נפתח מטהרין למפרע, ויש לפרש דהראשון שנפתח טיהר כולן למפרע, ועכשיו כשיחזור ויסגרנו ישובו כולם להיות טמאין מכאן ולהבא, וכשיפתח אח"כ פתח אחר הוא יציל על כולם למפרע משעת נעילת הפתח הראשון. — כאן לא קתני חלון, דחלון שנפתח אינו מנזל אס' לא חשב להוציאו זו כדאיתא בתוספתא הוצאה בר"ש פ"ז דאהלות מ"ג, וכ"ה ברמב"ם פ"ז מטו"מ ה"צ וכמ"ש הכ"מ שם בשם הר"ק, וכ"ה בר"ש שם דבחלון שיש צו דע"ד איירי, ודברי הכ"מ שם לא נתפרשו למה נטה מזה לפרש בחלון שאין צו דע"ד, ומיהו בר"ש דהלכות קטנות וכן בטויו"ד סי' שע"א משמע דגם חלון שנפתח מנזל על הפתחים, ומשמע דפירשו כהכ"מ, ואפשר

תחשך, ור"י במתניתין פירש מה שאמר במחלל
בזניעא ובזרייתא פירש מה שאמר במחלל
בפרהסיא. (ס"ט סק"ז).

שם ח"ר הונא איזוהו ישראל מומר זה המחלל
שבתות בפרהסיא, ח"ה, עיין מש"כ בע"ז
י"ג א' דזענין פרהסיא יש מקום עיון בזמן הזה
שרבו הפוקרים והכפירה הומה בראש כל חולות,
אם יש חומר של פרהסיא כשעושה בפני עשרה
שומרי תורה.

רש"י ד"ה בד"א, עי' מש"כ בסימן ט' סק"ד.
תוד"ה הולא, נתבאר בסימן ט' סק"ו.

ס"ט ב' כינר אומר לו רשומי קנויה לך רשות
מבוטלת לך קנה וא"ל לזכות, נראה
דבהלכות ממון אין לאמירה זו שום ממשות, ואינו
רשאי לעשות בחצר שום דבר ששותפים מעבדים זה
על זה, ואף בקנו מידו, דלא אשכחן סילוק רשות,
ואף לב"ש לקמן ע"א א' דמיקנא רשותא הוא,
נמי לא קנה כלום, והרי אם קדם והולא נתבטל
ביטולו, אלא כל ענין הביטול הוא הלכה שנחדשה
בהלכות עירובין, דאפשר להסתלק מן הרשות כאילו
אינו דר שם, ובדיבור בעלמא סג, ולא תיקנו קנין
על ענין זה, ולפי שהוא ענין בהלכות עירובין לכך
לא תיקנוהו בעכו"ם כדאמר ס"ז א', ובמומר לחלל
שבת בפרהסיא, ומ"ש במ"א סי' ש"פ סק"ד דאם
ביטל רשות ביתו הרי הוא מרצה עליו דיורין לא
מאננו הדבר מפורש דאינו רשאי לנעול רשות
שביטל, ואם אמנם כן, יש לפרש דהוא מהלכות
ביטול, דאם אינו מרשה להכנס הר"ז כחוזר ומחזיק
ברשותו, והרמב"ן בחידושו ריש פסחים כתב לשון
זה וכן נמי ביטול רשות שהזכירו לענין עירוב אינו
מפקיר ביתו שישבו בו אחרים אלא שהוא עוקר
דעתו מלדור עם השותפים ביומו כדי שיהו הם
כמי שדרים לבדם.

וא"ת אם כן אמאי חילקו חכמים בין ביטול לעירוב,
לענין שאינו מודה בעירוב, דעירוב לא מהני
בזה ומ"מ מבטל רשות, הלא כיון דביטול אינו שייך
רק בהלכות עירוב, וזה אינו מודה בו אמאי מהני
ביטולו, וי"ל דלא דמי דעירוב הוא מנהג מחודשת
שמשתתפין על ידו להחשב כאחד, וזה לא שייך במי
שאינו מודה בעירוב, אבל סילוק רשות הוא מעין
מכירת רשות אלא שאינה מכירה גמורה, וענין זה

ביטול התועב אף שידענו בודאי שעמיד להולא,
דכי מפקי אינהו והדר מפיק איהו לא אסר, ומיהו
לפרש"י דלר"י לא מהני חזקה ואפ"ה מהני ביטול
התועב ע"כ ליתא לטעם זה. (ס"ט סק"ה).

רש"י ד"ה והולא וכשקדש היום עסקינן דחזקה
דמצעוד יום לא מוכחא, הטור בסי' שפ"א
חולק וס"ל דאף מצעוד יום מהני חזקה, ואפשר
דמשמע ליה דר"י ור"מ לא נחלקו על הזמן מתי
שאמר ר"ג לבניו, ורק נחלקו אם אמר עד שלא
יוציא או עד שלא תחשך, וכיון דללישנא דעד שלא
תחשך ע"כ אמר להם מצעודי, ה"נ יש לקיים
ללישנא דעד שלא יוציא דנמי מצעודי אמר להם,
וממילא מוכח דגם מצעודי מהני חזקה.

ובראה להוכיח כפרש"י, דאם באנו לומר דגם
מצעודי מהני חזקה, ע"כ ענין החזקה
הוא לשמש כבעלים בחצר, והניחא כשמוציא כלים
לחצר הרי הוא משמש בחצר ושפיר הוי חזקה, אבל
כשמוציא כלים מן החצר מה קנין זה להחזיק החצר,
הרי אדרבה מפנהו, ומדאמר להם ר"ג הולא זה
שאתם מוציין והכניסו מה שאתם מכניסין, ואו
או קאמר כמש"כ תו', הרי מוכח דגם אם מוציין
מן החצר נמי חשיב חזקה, וע"כ דענין החזקה
הוא משום שעושה דבר שאסור לעשות אם אינו
זוכה על ידו במה שביטל לו חצירו, והלכך אף
כשמכניס מן החצר לבית נמי חשיבא חזקה כיון
שאם לא ביטל, אסור להכניס, וע"כ דמשקדש היום
וכפרש"י. (ס"ט סק"ו).

ס"ט א' במזיד אינו יכול לבטל, מתבאר בסימן
ט' סק"ו.

שם אימא עד שלא יוציא היום, עיין מש"כ בזה
בסימן ט' סק"ד.

שם ואבעית אימא ל"ק כאן במומר לחלל שבתות
בזניעא כאן במומר לחלל שבתות בפרהסיא,
הדבר קשה לומר דתרי עובדי הוי ובתרוייהו נחלקו
ר"מ ור"י היכי הוי, ואפשר דר"ג או אביו [עי'
תו' ס"ז א' אי גרסינן ר"ג או רש"ז] לא הוי
ידע אם הצדוקי מחלל שבת בפרהסיא או רק
בזניעא, ואמר להו עשו צרכיכם עד שלא יוציא או
עד שלא תחשך, והיינו שאם אינו מחלל אלא בזניעא
ביטולו ביטול והחזיקו עד שלא יוציא, ואם מחלל
בפרהסיא אין ביטולו ביטול ועשו צרכיכם עד שלא

אח"כ שמעון מבטל לראובן, היה שפיר דמי כדין ביטלו כולן לאחד, ומ"מ כשביטל ראובן לשמעון לא מהני, התם היינו טעמא משום דזכות שזכה ראובן ע"י הביטול, אינו יכול לבטלו לאחר, כל זמן שהביטול לא הועיל להחיר, ולכך אינו יכול לבטל לשמעון כל זמן ששמעון לא ביטל לו ולא הותר עדיין. (ס"ט סק"ג מהו"ד).

שם נריך לבטל לכל אחד ואחד, א"ה, ע"י מש"כ בזה בסימן ט' סק"ב אס נריך לבטל לכל אחד ואחד בפירוש ואומר רשותי מבטלת לך ולך ולך, או דסגי במבטל כל רשותו לכולם ביחד, ועי"ש בסק"א מ"ט לא סגי שיבטל רשות חצירו לאחד דשוב אין שניהן אוסרין, זה לפי שאין לו בית וזה לפי שאין לו חצר.

שם יורש מהו שיבטל רשות, א"ה, ע"י מש"כ בסימן ט' סק"א איך אוסר היורש כאן, הרי יש לו מקום פיתא אחר באותו חצר.

רש"י ד"ה יורש ולא ביטל רשותו כו', משמע דאם ביטל מהני אף כשמת, וע"י מש"כ בזה בסימן ט' סק"ד ד"ה יש.

ע' ב' וקמני חוץ ממבטל רשות כו', יעוי' ברש"י ותו' שנתקשו טובא בפירושא דהך ראיה, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דלישנא דחוץ ממבטל רשות קדייק, דבפשוטו קשה דהרי גם בהקיפו נכרים מחילה בשבת, ובמת נכרי בשבת, נמי הנידון אי מהני ביטול רשות, וע"י אמרינן דנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת, והיכי שייך למיחני חוץ ממבטל רשות, כאילו ביטול רשות מהני לעולם גם באמצע השבת, והיה ראוי למיחני חוץ ממי שאינו חסר במקצת השבת אלא ביטול רשות, וע"כ דה"נ קאמר, ומתפרש חוץ ממבטל רשות, דהיינו שצידו מתחלת השבת לבטל רשות וסגי בהכי, ומדקמני שצידו לבטל רשות מתחלת השבת, איכא למישמע נמי למעוטי יורש שלא היה צידו מתחלת השבת לבטל רשות, ודחינן דחוץ מהיכא דלא חסר אלא תורת ביטול רשות קאמר, ולעולם כל היכא דלא חסר אלא ביטול, שפיר דמי אף אם היורש מבטל. (ס"ט סק"ק י"א).

שם ואחד מן השוק שמת כו', א"ה, בדברי הרשב"א דלכך אוסר לפי שנכנס לדור שם, ע"י מש"כ בסימן ט' סק"א.

שייך בכל אדם, אלא שאינו נתפס בקנין, והלכך כל שעדיין תורת ישראל עליו, שפיר שייך בו ענין זה שנתחדש דלענין עירוב איכא סילוק רשות בלא קנין, ומהני לענין עירוב, ועיין ס"ב א' ואמרו רבנן כו', ועי"ש בתוד"ה ועכו"ם. (ס"ט סק"ד).

מתני' אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב כו', ע"י מש"כ בזה בסימן ט' סק"ו.

שם מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג כו' הר"ז אוסר כו', נראה דאם הכנים מחצר אחרת שלו לחצר הזו דאינו אוסר, אע"ג דכל מה שיש לו רשות בחצר הזו הוא מחמת שותפותו, והרי ביטלה, וא"כ כשמכנים לתוכה דברים הרי הוא חוזר ומחזיק, לא אמרינן הכי, אלא חשבינן ליה כאורח, ודוקא כשמוציא מביתו שבחצר נראה כחוזר ומחזיק כיון שמשמש שימוש הרגיל, וע"י להלן דאפשר דלר"י נריך דוקא הוצאה של איסור.

ונראה דאם יש לו שני בתים בחצר ואחת אינה משמשת כמקום פיתא שאינה אוסרת, דאם הוציא ממנה לחצר נמי לא אסר, דרשות שיש לו מחמת הבית הזה לא הוצרך לבטל, כיון דזכות זה אינו אוסר, ומ"מ אם הוציא מבית הפיתא אוסר, ואינו יכול לומר שהוא מוציא לרשות שיש לו מחמת הבית השני, דכל שמשמש שימוש הרגיל הר"ז נוגד את הביטול, והרי גם אם נטל רשות מבני החצר להוציא מביתו לחצר [אף שאין זה מועיל להחיר מצד הלכות עירוב] והוא אומר בפירוש שאינו חוזר בו מביטולו נמי לא מהני. (ס"ט סק"ז ועי"ש המשך הדברים).

גמ' קמ"ל דכיון דבעידנא דביטול לא הוה ליה שריותא בהאי חצר, משמע דזכות שזכה ע"י שביטלו לו, יכול הוא לבטלו לאחר, והלכך חמשה ששרויין בחצר ולא עירבו וביטלו ארבעה לאחד, הרי אותו אחד יכול לחזור ולבטל לאחד מן הארבעה, [למאי דקיי"ל מבטלין וחוזרין ומבטלין], ודי בכך, וא"צ שכולם יחזרו ויבטלו לאותו האחד, והכא היינו טעמא משום שלא הותרו לטלטל ע"י הביטול. (ס"ט סק"ג ועי"ש המשך הדברים).

ע' א' אע"ג דאמרו ליה קני ע"מ להקנות כו', הא דאמרינן דאפילו כשביטלו לראובן אמרו לו קני ע"מ להקנות נמי לא מהני אפילו חזר ראובן וביטל לשמעון, ואע"ג דכשאמרו לו קני ע"מ להקנות נתכוונו לבטל לו הכל, וא"כ אם היה

מטמא משקין להיות תחלה, ר"ל דאי שמן אוכל הוא הוה מצי למינקט פלוגתייהו כנגע שני בשמן, דאם היין והשמן כחד הרי נפסל גם היין, אבל לרצון לא נפסל היין, ומבואר מדבריהם דאף אם השמן אוכל והיין משקה מ"מ מצי סבר ריב"ז דשניהם חיבור זה לזה, אבל בעירובין ע"א ב' כתבו דאי שמן חשיב אוכל לא הדר שמן ומטמא ליין דאין סברא לומר דפליגי רבנן וריב"ז בהכי אם יכול להבדיל זה מזה או לא, נראה כונתם דאי שמן אוכל ויין משקה לא מסתבר דיחשבו כחד לריב"ז, ועי' בתו' הרא"ש בעירובין שם.

ובעיקר דבריהם שזכאן י"ל דשמן חשיב אוכל, ומ"מ לא מצי למיתני שני שנגע בשמן, דאע"ג דפלוגתייהו דריב"ז ורבנן היא בדאורייתא מדמיינתין לה לענין חיוב הוצאה, מ"מ י"ל דמודו רבנן בשאר כל הטומאות דהוי חיבור מדרבנן, כדאשכחן בפ"א מ"א גווי טובא דמודו חכמים דאע"ג דלא הוי חיבור בטבויי מ"מ הוי חיבור בשאר כל הטומאות, והלכך אם נגע שני בשמן מודו רבנן דפסל גם היין, ואפשר דמה"ט לא נקטו בעירובין שם הוכחתם דהכא, ממה דנקט טבויי ולא נקט שני.

בתו' הרא"ש בסוגיין כתב לשון זה דוקא נקט טבויי דאילו שני אחר היה מטמא את השמן והשמן היה מטמא את היין דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מן הטבויי אע"ג דשני אחר מצי למיתני פלוגתייהו דלת"ק היין שני ולריב"ז היין ראשון מ"מ ניחא ליה למינקט טבויי דלת"ק היין טהור לגמרי, עכ"ל, וכיו"צ כתב בעירובין, והדברים סתרי סיפא לרישא, דגם השמן פוסל את התרומה ומטמא את היין להיות תחלה, וכדברי הרא"ש כתב ג"כ בחדושי הר"ן עירובין, ורהיטת דבריהם כאילו היה הדין דמשקין אין מטמאין משקין להיות תחלה, דלפ"ז הדברים מובנים דתחלה כתב דלכך נקט טבויי דאם היה שני אחר היה מטמא את השמן להיות תחלה, והשמן היה עושה את היין שני, ואע"ג דהו"מ למיתני הכי והיתה פלוגת ריב"ז וחכמים אם היין ראשון כמו השמן או שהוא שני, ניחא ליה למינקט גוונא שהיין טהור לגמרי, אבל בהדיא תניא בתוספתא הוצאה

תוד"ה יורש אבל בישראל לא, עי' מש"כ בזה בסומן ח' סק"ג.

ע"א א' ומיקנא רשותא בשבת אסור, נראה דאף בדיעבד לא מהני לב"ש, ולאו משום דעבד איסורא, דנראה דאם קנה רשותו בשבת בקנין גמור, דמהני אע"ג דעבד איסורא, וכן אם ביטל רשותו בשבת לכל השנה, דמהני לשבת הבאה, אלא דכיון דיש לאסור ביטול רשות בשבת, לכך לא תיקנו חכמים שיועיל ביטול רשות אלא מבעוד יום, ודומיא דעירוב, וכדמסקינן בשכירות לעיל ס"ה ב', וכן משמע ליטנא דמתני' דקתני מאימתי נותנין רשות כו', ולשון זה מתפרש בהלכות תקנת הביטול. (ס"ט סק"ח).

מתני' בעה"ז שהיה שותף כו' א"ל לערב, עי' מש"כ בסומן ז' סק"א בענין עירוב, ושם בד"ה מש"פ.

ע"א ב' שמן שנק' ע"ג יין כו', נראה דה"ה אם נגע ביין לא פסל אלא היין, ואין יתרון מה שהשמן גדור עליו, וכמו באוכלין שאין יתרון לתחתון, וכ"מ קצת מהא דקאמר ריב"ז שניהם חבור זל"ז, מכלל דלת"ק שניהם אינם חיבור. — מסוגיא דשבת ה' ב' מוכח דריב"ז מדאורייתא קאמר.

נראה דעד כאן לא קאמר ריב"ז דשניהם חיבור זל"ז אלא כשניהם של תרומה, אבל אם היה שמן חולין ויין תרומה, ונגע בשמן לא פסל את היין, [וכמש"כ נמי בחו"צ טבויי ס"ב סק"ז לענין קיפה וחמיכות, עי"ש], דסו"ס כי קא נגע בחולין קא נגע, ותורת יד אין כאן, ואע"ג דטבויי פ"ב מ"ו כתב הר"ש דאפילו אם החצית ששקעה לא היתה מלאה ונתמלאה מן היין שצבור, אפ"ה כל שנגע מן השפה ולפנים נטמאה כל החצית, אע"ג שהיין שלמעלה הוא של חולין מן הצור, יש לחלק בין יין ויין ליין ושמן, ועי' חו"צ שם סק"ח. (טבויי ס"ב סק"ז).

שם שלא לשכח תורת עירוב כו', עי' מש"כ בזה לק' פ' ב'.

תוד"ה שמן דאי חשיב אוכל כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"צ טבויי. שבת ה' ב' תוד"ה ריב"ז מדנקט טבול יום ולא נקט שני משמע דשמן חשיב משקה דשני אחר

מהני ונריכין כולן להשתתף, והא דפרכין בגמרא אילימא חדריס חדריס ממס ועליות עליות ממס פשיטא, לאו על עיקר הדין פרכין, דודאי חידושא אשמועינן מתני' דכשיש עמיהן דויריס לא חשיבי כמעורבין, אלא דלשון המשנה דקתני ומודים זמן שמקצתן שריים בחדריס או בעליות מוכיח דאחי לאשמועינן בחדריס ועליות חשובין לחלק בטרקלין, דאל"כ ל"ל לתנא למיתני שהבני חצורה שריים בחדריס או בעליות, ובפשוטו הו"ל למינקט אצל אס יש עמהן דוירין בטרקלין, אלא ודאי אחי לאשמועינן דאס בני החצורה חלקו הטרקלין במחיצות כעין חדריס ועליות חשיבי כדוירין ונריכין עירוב לכל חצורה וחצורה, אצל דרשנא וריטב"א לא פירשו כן והכריחו מהא דפריך פשיטא דרק הדרין בחדריס ועליות נריכין לערב והחידוש הוא דחשבינן להו כחלוקין אע"ג דרוב החצורות מזורפין, ונ"ע בלשון המשנה דקתני זמן שמקצתן כו' לכל חצורה וחצורה, דמשמע בזהדיא דעל כל החצורות קאמר, ובתו' לקמן ב' סוף ד"ה כמאן נמי משמע שלא פירשו כמש"כ שא"כ הרי מפורש במתני' דמודו ב"ה, ונ"ע למה מיאנו לפרש כמש"כ. (ס"ז סק"ה).

ע"ב ב' אילימא חדריס חדריס ממס כו', עי' מש"כ בזה לעיל א' ד"ה ולפ"ז.

שם כמאן ככ"ה, עי' מש"כ בזה בסימן ז' סק"ה דבבב"א תוד"ה אצל.

מתני' האחין שהיו אוכלין כו', נראה דבנשואים איירי, והיינו דקתני האחים ולא קתני הבנים, ואע"ג דאשה המקבלת פרס מצעלה במחלוקת שנויה, מ"מ הכא כיון שבצעה נטפל לאציו אף היא נטפלת לצעלה שדר אתה ביחד, ודוקא בשיש לה בית לעצמה פליגי.

ולכאורה היה מקום לחשוב האחין כשכנים חלוקים שעירבו, והיה מתפרש בפשוטו החילוק בין אס העירוב צא אללן דאז שפיר מהני עירובן, לבין אס מוליכין עירובן למקום אחר, דשני עירובין צדד חצר לא יתכן, וכיון שמערבין במקום אחר ע"כ נריכיס כולן לערב באותו מקום, אצל רש"י פירש הטעם משום מגו דהני אסרי וכמו שאמרו בגמרא לענין כשמוליכין עירובן למקום אחר, עי' סימן ז' סק"ב, ומבואר דהאחין אינן נריכין עירוב ולא

בר"ש פ"ב מ"ב דמשקין מטמאין משקין להיות תחלה אפי' הן מאה, ועי' בספר מרן זללה"ה במכשירין ס"ה סק"ט במש"כ ליישב הא דבגניזוק לא אמרינן דאע"ג דאינו חיבור מ"מ יטמא אחד את חבירו וכתב ז"ל לחלק דבטומאה שבצ"א לא אמרינן דמטמאין זא"ז להיות תחלה, ולפ"ז אולי יתכן ליישב דבריהם, אצל כל כי האי היה ראוי לפרש, ונ"ע, ועי' מש"כ במכשירין ס"ה סק"ח. (טב"י ס"א סק"ב).

ע"ב א' מתני' חמשה חצורות כו', פשטא דמתני' שיש בטרקלין שטח המשותף לכולן, דהכי אורחא דמילתא שמעאירין פרוזדור באמצע והחדריס מן האדדין, וכן מבואר בפ"י ר"י דפלוגמתייהו דב"ש וב"ה היא גם בטרקלין עצמו מחצורה לחצורה, והיינו שכל חצורה יש לה פתח לטרקלין, וא"כ הטרקלין כחצר של החצורות, והחצר של הטרקלין כחצר אחרת, וסבירא להו לב"ה דחילוק החצורות עראי הוא ודינן כמעורבין לגבי הטרקלין, וממילא כשמוליכין עירובן לחצר אחד מוליך לכולן כדין חמשה שגבו עירובן, ובתוך הטרקלין אין נריכין עירוב כלל, וב"ש סבירי דגם מחיצות עראי מחלקות, ונריכין עירוב בתוך הטרקלין, ואם מוליכין עירובן לחצר נריך עירוב לכל חצורה וחצורה.

ולפ"ז יתכן לפרש הא דקתני ומודים זמן שמקצתן שריים בחדריס או בעליות שהן נריכין עירוב לכל חצורה וחצורה, דעל כל החצורות קאי ואף אלו שחלקו במחיצות עראי, דכיון דיש עמהם דויריס הרי כולן נריכין לערב, וכמו במתניתין דבבב"א הכי באחין, דלגבי עצמן דוקא חשיבי כמעורבין, אצל לגבי האחרים דינן כחלוקין, א"נ משום מגו דהני אסרי הני נמי אסרי, עי' סימן ז' סק"ב, א"נ כל שיש בתוך הטרקלין חצורה מחולקת, הרי גם האחרים אין מרגישין עצמם כמעורבים כל כך, כיון שגם החלוקים מהם משתמשים בטרקלין, ולכך אס מוליכין עירובן לחצר נריך עירוב לכל חצורה וחצורה, ובתוך הטרקלין נמי אס מוליכין עירובן לחדר או לעלייה נריך עירוב לכל אחד ואחד, ואם עירוב צא אלל אחד מן החלוקין עראי, אין החלוקין עראי נריכין כלום, לפי שני הטעמים הראשונים שכתבנו, אצל לפי הטעם השלישי י"ל דאף כשהעירוב צא אללן לא

אחד מבני החצר שמכר ביתו לראובן וזכותו נחצר לשמעון שניהם אינם אוסרים, זה לפי שאין לו חצר, ורגל המותרת אינה אוסרת, וזה לפי שאין לו בית. (ס"ט סק"א, ועיי' המשך הדברים).

שם בית התבן כו' ה"ז אוסר עליו, א"ה, עיי' מש"כ בסיומן ח' סק"א דהיינו דוקא נחצר שיש בה דיורין, אבל חמשה אנשים שיש לכל אחד בית הבקר באותה חצר ואין בנ"א דרין בה, מותרין להוציא מבית הבקר לחצר, ועיי' מש"כ לק' פ"ה א' בתוד"ה שני.

תוד"ה אבל וא"ת טעמא דכ"ש כו', מתבאר בסיומן ז' סק"ה.

תוד"ה כמאן וליכא למימר כו' אבל במתני' כשיש עמהם דיורין כו', עיי' מש"כ בסיומן ז' סק"ב.

בא"ד ומיהו ה"מ למימר כו' אבל לא משמע ליה, עיי' מש"כ לעיל א' סוד"ה ולפ"ז.

ע"ג א' חמשה שגזו את עירובן כו', מתבאר בסיומן ז' סק"ב.

ע"ד א' ושמואל אמר בין עירבו כו', א"ה, עיי' מש"כ בסיומן י"א סק"י בהא דשמואל לא אמר הלכה כר"ש.

ע"ו א' אמרו לו שנים לא וערב עלינו כו', עיי' מש"כ בזה לעיל ל"ו א'.

חלון

מתני' חלון שבין ב' חצירות דע"ד בתוך עשרה מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד, אם החלון פרוץ במלואו לשתי החצירות דהיינו שהחלון ממלא כל רוחב החצירות, נראה דמערבין אחד ואין מערבין שנים, ואפילו אם אין בחלון דע"ד, דכיון דאין כאן גיפופין, נמצא שאין מחיצה בין שתי החצירות, והרי זה חצר אחת ואע"ג שאין דע"ד כדי לעבור מחצר לחצר, מ"מ כיון דליכא מחיצה ביניהם מערבין אחד, [ואע"ג דאשכחן גווי דאין מערבין לא אחד ולא שנים לקמן ז"ג ב', היינו דוקא בדאיכא מחיצה ביניהם, עכ"פ מצד אחד], וחלון שאין בו גובה י' לא חשיב כורת הפתח, וגם כשיש בו י' יש מקום להסתפק אם תורת כורת

דחשיבי כעירוב, ונפ"מ שאם אחד מהם אינו מודה בעירוב נמי שפיר דמי, וטעמא נראה דכל שמציאותם כעירוב לא שייך לומר שנאסרו והותרו ע"י עירובן, אלא כבני ביתו חסובין ומעולם לא גזרו על זה, שהרי בשעה שגזרו לא היה ראוי לגזור על המעורבין, ולכך אף כשעירובן בא למקום אחר היה ראוי שיהא סגי בעירוב אחד לכולן, אי לאו משום מגו, או כמש"כ סיומן ז' סק"ב עיי"ש, אבל לפ"ז ז"ע במש"כ רש"י דעירוב בא אללן היינו לרשות האב, ואם אינם נריכים לערב מה לי רשות האב או האחין, וכן קשה מש"כ רש"י הטעם בעירוב בא אללן משום שהבית שמניחין בו עירוב א"צ ליתן פת, ומשמע דמשום זה חשיב כעירוב ולא שאינם נריכין לערב, וגם ק"ק דהא דהבית שמניחין בו עירוב אין נריך ליתן פת הוא מימרא דשמואל מ"ט א', ואם איחא דדינא דמתניתין חלי בזה אמאי לא סייעהו לשמואל ממתניתין]. (ס"ז סק"ג).

שם אימתי בזמן שמוליכין כו' או שאין עמהן דיורין כו', עיי' מש"כ בזה בסיומן ז' סק"ב. גמ' ש"מ מקום לינה גורם, הא דלא משני דניחא להו טפי אי מייחו להו ריפתא לבתייהו, י"ל דלא קים ליה בהכי, א"נ בשקצועים בכך לא אזלינן בחר מאי דהוי ניחא להו טפי, אלא על ההלכה לקצוע אי לינה עיקר או פיתא עיקר, ודוקא ברועים ובצי רב שהדברים עראי אזלינן בחר הא דניחא להו טפי.

ולבאורה הו"מ לשנויי דמתני' כר"מ דבית התבן ובית הבקר נמי אוסר, וכש"כ מקום לינה, אלא דלא ניחא ליה לאוקמי סתמא דמתני' דלא כהילכתא, דהא קי"ל כר' יהודה.

נראה דלשמואל נמי מיתוקמא מתני' אף במקבלי פרס, דהא נחלקו באשה ועבד, ולכו"ע בן עדיף ואם בן לכו"ע א"צ לערב, אלא דלשמואל נראה דאוכלין על שולחן אביהם ממש קאמר ולרבותא דאפ"ה אסרי בשיש עמהן דיורים דמקום לינה גורם, ומיהו קושטא דאף במקבלי פרס אם עירוב בא אללן או שאין עמהן דיורים א"צ לערב. (ס"ז סק"ג).

שם ת"ר מי שיש לו בית שער אכסדרה ומרפסת נחצר חצירו הרי זה אין אוסר עליו כו', מבואר דשותפות נחצר לחוד אינו אוסר, ולפ"ז

לעצמו חשוב נמי לשמש כפתח, ולפ"ו משמע דשיעור דע"ד לא נאמר בהלכה, אלא שנמסר לחכמים לקבוע שיעורו, והא דאמר נ"א א' כזה יהו כל שותי שבת היינו שיש לקבוע השיעור ברבוע, ומיהו לעיל שם כתבנו דשיעור רשות היחיד הוא הלכה למשה מסיני.

שם פשיטא כיון דאמר דע"ד בתוך עשרה ממילא אלא ידענא דפחות מד' כו', אע"ג דאשכחן בכמה דוכתי דהתנא שונה בהדיא דיוקא דרישא, מ"מ הכא דלא שייך כאן אפשרות של דין אחר, ומתפרשא מתני' כאילו הוי קתני אין שתי חצירות מערבין יחד אלא"כ יש ציניהם חלון דע"ד בתוך עשרה, דכל כה"ג לא שייך למהידר ולמיטני דין פחות מדע"ד ולמעלה מ".

שם הא קמ"ל טעמא דכוליה למעלה מ' כו', וא"ת והיכי משמע, והא אס בתוך י' מתפרש כולו בתוך י', הרי יש לפרש למעלה מ' שמקצתו למעלה מ', וי"ל דלשון בתוך עשרה אין צו הכרע אס על מקצתו קאמר או על כולו, משא"כ לשון למעלה מ', דבפשוטו מתפרש על כולו.

שם זו ואז"ל זו קתני, ז"ע מה שייך למיטני כה"ג, הרי אין כאן שום אופן מחודש דכשכולו בתוך י' הרי גם מקצתו בתוך י', ואין כאן אלא עדיפות יתר, ולמה שצדדנו במתני דבהא דקתני מערבין שנים נמי איכא חידוש דכופין על העירוב דבזה לא קתני אס רצו, י"ל דגם כאן איכא חידוש דאפי' כולו בתוך י' נמי אין כופין לערב אחד, אלא דכיון דעיקר חידוש הצרייתא הוא דמערבין אחד לכך פירשו דלענין זה זו ואז"ל זו קתני.

ע"ו ב' ר"י אמר כי דייני דקיסרי כו', לשון זה מתפרש בהדיא דר' יוחנן ודייני דקיסרי דנין על אותו שטח, וכיון דדייני דקיסרי על שטח התשבורת איירו וכמו שפירשו בתו', ממילא מתפרש דר' יוחנן נמי על שטח התשבורת קאמר, ובה החשבון מכוון דהא עיגול המקיף את הריבוע יש צו שליש מלצר של המרובע, כדאמרי דייני דקיסרי דריבועא מגו עיגולא פלגא מן המרובע המקיף את העיגול, והעיגול הוא נבי ריבועא מן המרובע המקיפו, וכיון דדע"ד תשבורתו ט"ו א"כ העיגול המקיפו יש צו בשמונה יתר

הפתח עליו, כיון שגובה ג', ועי' לעיל י"א א', דמשמע קצת דחשיב נורת הפתח.

ובזמן דאיכא גיפופי נותר החצר בגיפופין ולכך מערבין שנים, ולית לן לאוקמי מתני' דוקא בזמן דאיכא עומד מרובה כנגד החלון, ויש להסתפק כשהחצר פרוצה לרשות הרבים צדופן רביעית ועשו שם פסין, אס גם ככה"ג שרינן לערב שנים ע"י הגיפופין, דאפשר דכי היכי דחצר הפרוזה לרשות הרבים לא שרינן בפסין אלא צדופן רביעית ולא בשתי דפנות, ה"נ כשפרוזה לחצירתה, או"ד פרוזה לחצירתה קיל טפי, וכן יש לדון בחצר שאין צינה לשתי חצרות אלא פסין, שו"ר בספר מרן זללה"ה סמ"ב סק"ג שכתב להקל, שוב הראוני בזה ברא"ש פ"ה ס"ט ע"ש.

הא דתנן מערבין שנים לכאורה פשיטא, ואפשר דלא נקטיה אלא לפי שהלשון שגור כבולי גוויי דלעולם מפרשין אי מערבין שנים ולא אחד או אחד ולא שנים, א"נ שמא אשמועינן דכל כה"ג מערבין שנים אפילו אס אחד אינו רוצה דכופין אותו, משא"כ לערב אחד דאס אחד אינו רוצה אין יכולין לכופו, [עי' רמב"ם פ"ה מה"ע ה"ב ובסימן ח' סק"ו].

במ' לימא תנן סתמא כרש"ג כו', אפשר דאמתניתין דאהלות פ"ג מ"ו דהמת פתחו בד' לא פרכינן לימא תנן סתמא כרש"ג, דהתם ליכא תורת מחיצות שהרי כזית מן המת פתחו בטפח אע"ג דלכו"ע כלצוד דמי, וע"כ דהתם ענין אחר הוא שיהא אפשר להוסיף בקל, ושפיר י"ל דאף לרבנן שיעורו בד' מסבא, אבל הכא ס"ד דשיעור דחשיב פירצה במחיצה חשיב נמי לשמש כפתח, ועי' בתו' הרא"ש שכתב דה"נ הו"מ למיפרכ אהיהא דאהלות, ושמא להטיל על הפתחים שאני, ע"ש.

ולקמן ב' תניא בצרייתא אחד לי חלון שבין ב' חצרות כו' שבין ב' בתים כו' ומשמע דהיה מקום לדון שיהא שיעור אחר בין בתים או עליות וכו', והיינו לפי הנאות לשמש יחד, אבל למאי דמסיק נראה דנקבע השיעור על פי חשיבות הפתח בעצמותו, וממילא בכל המקומות שיעורו שזה, וקרוצ הדבר דשיעור דע"ד לענין רשות היחיד ולענין עקירה והנחה, נמי קציעות חכמים הוא על שיעור חשוב, וכל שחשוב לשמש כמקום

דמתני' נקט, אבל ה"ה זכותל שצין שני בתים, וז"ע.

שם ואחד לי חלון שצין צ' בתים כו' שצין צ' חדרים כו', יש לדעת מאי איכא צין בתים לחדרים, ואפשר דצ' בתים היינו אפילו כשיש הפסק אויר ביניהם, אם הוא פחות מג' או מד', וס"ד דלא ניחא תשמישתיה צין הבתים כיון דאיכא הפסק אויר.

שם תרגומא אחזירות, לכאורה גם אגגין, וק"ק דלא סמכיה לחזירות.

שם לול הפתוח מן בית לעלייה כו' אבל באמצע לא כו', נראה דאף כשגם בעלייה יש לול הפתוח לגג, כנגד הלול שצין הבית לעלייה, נמי קמיציעא ליה, ואע"ג דנמצא שטח הלול אינו מקורה וליכא כמאן דמליא דמי, דכיון דעיקר הבית מקורה והרי שימושו בבית דמליא דמי, שפיר חשיב כמאן דמליא גם לגבי הלול, דאל"כ אנו צריכים לומר דתקרת העלייה היא שעושה כמאן דמליא את שטח הבית שכנגד הלול, וז"מ כן.

שם הא סולם עראי צריך כו', אם סולם עראי היינו סולם זורי שכוזדו קובעו, מתפרש שפיר דר"א הו" ס"ל דאי באמצע לא אמרינן ביתא כמאן דמליא דמי, יש להצריך סולם קבוע ולא סגי בסולם זורי סתם, ואפשר הטעם לפי שהוא באמצע הבית, וזוהי מצינו טפי שמטלטלין אותו ולא סגי בכוזדו לקובעו, ור"נ אהדר ליה דאין צריך, ושפיר יש מקום להסתפק אם משום דביתא כמאן דמליא דמי וממילא אין צריך כלום, או דרק קבוע קאמר דאין צריך ולעולם לא אמרינן באמצע ביתא כמאן דמליא דמי וצריך סולם זורי סתם, אבל אי סולם עראי היינו סולם מזרי וכיו"צ וכמש"כ תו' ע"ז

צ' סוד"ה אם דסולם קבוע היינו סולם זורי סתם, קשה מהיכי תיתי נחדש דין חדש דצריך סולם עראי מה שלא מצאנו כלל ענין זוהי, וגם ר' אבא לא נסתפק בזה, ועדיין נע"ע בסוגיא פ"ד צ' וז"ע.

מתני' היו בראשו פירות אלו עולין מכאן ואוכלין כו', יש לעי' למאי קתני לה דאלו עולין מכאן ואוכלין, פשיטא, והרי איזה דין שיהיה לכותל מותר לאכול על גביו, ולא הו"ל למיתני אלא היו בראשו פירות לא יורידו למטה, ובשלמא לרב איכא למימר דלדיוקי נקטיה, דאם אין צו ד' אף אסורין לעלות בראשו ולאכול, אבל לר"י קשה, ואפשר

והיינו כ"ד, וכן יש צו בתוך י' שנים דהא שמונה אלו הנוספים הם מתחלקים שנים בכל רוח, וכדי שיהא בתוך י' צריך שיהא שנים ומשהו בתוך י', ונע"ג במה שהתו' נאדו מזה, וא"ת מה לנו ענין בתשבורתו, והניחא אם על ההיקף ממש קאמר יש צו להקל על המדידה, לאו קושיא היא, דשפיר קאמר דאף שהשטח גדל בזמנא אין זה מועיל שיערצו יחד, עד שיהא מרובע דע"ד צמציאות, ולא סגי בפחות מתשבורת של כ"ד, (שצו יש כבר דע"ד), שו"ר שכבר כתב כן בתמים דעים ס' רכ"ג וכן צמאירי.

מה שהציאו הא דרצנן דקיסרי בסוכה ח' א' מסתברא דלאו לפרושי להא דר' יוחנן התם בסוכה העשויה ככצנן צריך שיהא בהיקפה כדי לישב בה כ"ד בני אדם, דדברי ר"י כבר נמיישבו במה דאמר ר"א לר"א דמקום גברי לא קחשיב, ואף דאפשר לפרש דברי ר"י דהתם נמי על חשבון התשבורת, אבל כיון דנקט שישבו כ"ד צנ"א ולא נקט שיהא בה כ"ד אמות, משמע דלאו אמתשבורת קאי, דישיבת צנ"א אינה אמה על אמה ברבוע, וגם לא היה צריך להזכיר היקפה, ורק הציאות על החשבון, ומה דמסקינן ולא היא דהא קחזינן דלא הו"י כולי האי, היינו דבעיגולא דנפיק מגו ריבועא אין נחסר רבע, דהא דכל שיש בהיקפו ג' יש צו רוחב טפח אינו מכוון כמש"כ תו' י"ד א', דליכא רוחב טפח, וחשבון עיגולא דנפק מגו ריבועא הוא על פי הציר שבתו' סוכה ח' א', וכיון דבדאיכא רוחב טפח הרי העיגול יותר מג"ט, א"כ נמצא שהעיגול אינו מחסיר רביע מן המרובע, וכן פירש צמאירי סוכה שם.

שם אבל חלון שצין צ' בתים אפילו למעלה מעשרה כו' מ"ט ביתא כמאן דמלי דמי, יש להסתפק אי מהני הך סברא נמי למיחשביה כתשמישו בזנות, ונפ"מ זכותל שצין בית לחצר ולשניהם למעלה מ', אי יהצינן ליה לבית, וכן זכותל שצין שני בתים ומנד אחד גבוה י' ומנד שני פחות מ', אי אסרי אהדדי, ומסברא היה נראה דאכתי חשיב תשמישו בקשה, ואין מעלת הבית אלא שצקל מוצא סולם או איצטבא, וגם שימוש למעלה בגובה הוא שימוש נאות בבית, ולכך יכולים לערצ יחד, והא דנקט ר"נ לקמן ע"ז א' כותל שצין שתי חצרות, לישנא

דשנאו כדי שנדע שהמדובר בכותל שנעשה על מקום שניהם מדעת שניהם ושניהם שותפים בו, ולכן אסור להוריד ממנו למטה, אבל אם שייך לאחד מהן, דינו כחצרו, ומותר להוריד ממנו למטה.

גמ' אמר רב אייר שתי רשויות שולטות בו לא יזיז בו אפי' כמלא נימא, יש לעי' נהי נמי דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, היינו דנחנו תורת רשות אף למקום שאין בו דע"ד, [כיון דחלוקת הרשויות לענין עירוב צבעלות תלוי], אבל היכן מצינו להרע כמו יותר מאילו היה דע"ד, וגם היכן מצינו איסור לטלטל כמלא נימא, ובאמת מסתפקת בג' גגין והאמצעי קטן והוא פרוץ במילואו לשני הגדולים, ועירבו כל אחד לעצמו, מה דין כלים ששבתו בקטן לרבנן דר"ש, מי אמרינן לא אשכחן תורת חצר בב' מחיצות וממילא הקטן מעורב עם שני הגדולים, ולא יזיז בו אפי' כמלא נימא, דכל טלטול חשבינן ליה כמטלטל מגדול לגדול, ואם הדין כן, נמצא דלעולם בין הלחיים בין חצר לחצר יהא אסור לטלטל בו כמלא נימא כלים ששבתו בבית שהגיעו לשם דרך מלבוש, או אפי' כלים ששבתו בחצר כשעירבו כל חצר לעצמה, [עי' שבת קכ"ד א' תוך הפתח כו'], ואף אם נימא דשרי לטלטל דד"א או בכל הגג, אכתי צאין בו ד' כנגד הלחיים י"ל דאסור, דכל כה"ג לא שייך לחשבו כרשות בפ"ע, ואם הדין כן א"כ מצינו אף לר' יוחנן איסור בכמלא נימא, וגם משכח"ל במקום פטור דאורייתא, כגון שהיה כותל שאין בו ד' בין שתי החצרות ונתמעט באמצעו לפחות מי', דאע"ג דלענין רשויות דאורייתא יהא דינו כמקום פטור, [אי לאו שנמצא ברשות היחיד], מ"מ לענין רשויות דרבנן כיון שאין בו גובה י' ע"כ נטפל הוא לרשויות, וליכא למיהב ליה קולא דמקום פטור, וא"כ יהיה אסור להזיז בו אפי' כמלא נימא גם לר"י, ותו השתא לא קשיא אם ס"ל לרב דגם בגובה י' נמי הדין כן, כיון שהנידון ברשות היחיד, ולא אשכחן בזה יתרון מחמת גובה י', [ועי' בב"מ ס' שמ"ט בשם הגרע"א ז"ל].

ע"ז א' תנן אלו עולין מכאן ואוכלין כו' עולין אין מעלין לא כו', כבר תמחו במו' דהא ר"י רק צאין בו ד' קאי, ומה שחירצו קשה דא"כ לא הו' לגמ' לאחיי מתני', אלא הו"ל

למיפרך א"ה צ"ש בו ד' נמי, ונראה דהכי קשיא ליה דלישנא דמתני' דאלו עולין מכאן ואוכלין משמע דשריתא אחי לאשמועינן דרשאין לעלות ולאכול, ובשלמא לרב צאין בו ד' אסורין לעלות, ניחא, אלא לר"י צאין בו ד' אף מעלין, א"כ נקט ד' לאשמועינן איסורא, וא"כ הו"ל למיתני רק היו צראשו פירות לא יורידם למטה, ואי בעי לאשמועינן שריתא הו"ל למיתני צאין בו ד' ולאשמועינן דמעלין, וע"כ דלא אשכח תנא שריתא דמעלין, ומשנינן דבאמת איסורא אחי לאשמועינן וה"ק יש בו ד' עולין דוקא אבל לא מעלין וכדקתני בהדיא ובלבד שלא יורידו למטה, הא צאין בו ד' אף מעלין, שו"ר שכבר כ"כ בחדושי הר"ן הנדמ"ח ע"ש.

שם ואזדא ר"י לטעמיה כו', למש"כ בסימן ט"ו סק"ג דעיקר חידושיה דר"ד אר"י הוא דבמקום פטור לא חיישינן למה שהוא פרוץ לרשות הרבים, ה"נ יש לפרש הכא, דאע"ג דצ"ש בו ד' אין מעלין לפי דחשבינן ליה כפרוץ לשתי הרשויות ואף שיש בו גובה י', מ"מ צאין בו ד' לא חיישינן למה שהוא פרוץ לרשויות וחשבינן ליה כמקום פטור.

שם הב"ע ברשויות דרבנן כו', יעוי' בתו' שכתבו דבכרמלית מודה רב, ונראה דהטעם משום דברשויות דאורייתא שצורת הרשות היא הגורמת חילוק הדינים, שפיר הקילו חכמים צאין בו ד' דלא למיהב ליה גזירת כרמלית, אבל צעירובי חצירות דשינוי הצעלים הוא הגורם לאיסור, בזה לא חילקו חכמים בין נורות הרשות, ואף אין בו ד' החלוק צבעלים כללוהו בכלל הגזירות, ואפשר דגם דעת תו' כן, ומש"כ שהכל רשות היחיד אלא שלא עירבו, אין כונתם לתת טעם דלפי שהנידון בתוך רשות היחיד לא שייך לחלק בין ד' לפחות מד', כיון שזמן הדין הכל נטפל לרשות היחיד, דאכתי מה בכך הלא מ"מ התקנה היתה על רשויות החלוקות לעצמן, ושפיר יש לחלק לומר דפחות מד' לאו רשות הוא, אלא הטעם כמש"פ דחלוקת הצעלות שפיר נתפשת גם על שטח שאין בו דע"ד, וכונת תו' עיקר הענין דכשהנידון על דיני ע"כ שהכל רשות היחיד אלא שלא עירבו בזה הוא דעשו חיזוק, ולא נזכר בדבריהם טעם, ועי' בתו' הרא"ש פ"ז ב' דהקשה ע"ז מסוגיא דהתם.

שם נותנין אותו לזה ששוא לארץ כו' לזה שתשמישו נזכרת, בפשוטו היינו דחשיבין ליה כאילו שייך רק לזה שתשמישו נזכרת, דשימוש קשה אינו חשוב לאסור, במקום שימוש נזכרת, ולפ"ז לגבי זה שתשמישו קשה הרי דין הכותל כדין חצר של חצירו, וכלים ששבתו בחצר רשאי להניחם על הכותל כדרך שרשאי לטלטלם לחצר חצירו, למאי דקיי"ל כר"ש דאף בעירבו שרי, ודברי המ"מ פ"ג מה' עירובין ה"טו' שהעתיקו בשו"ע סי' שע"ב ס"ו דזה שתשמישו בקשה אסור להשתמש בכותל אף בכלים ששבתו בחצר, לא נתפרשו, ומש"כ במ"ב שם והוא מהמ"א דאסרו על זה שתשמישו קשה כדי להחיר לזה שתשמישו נזכרת, הדבר תימא שלקחו חכמים נכסיו אדם ונתנוהו לחצירו, דכיון דמהלכות שבת לא מצאו איסור מחצר לחצר, א"כ ע"כ לפרש איסור זה בהלכות שותפות והוא תימא, וע"כ ז"ל דחידשו חכמים איסור טלטול מחצר לכותל בה' שבת כדי להחיר לחצירו, וג"ז תימא, ועוד דלמה הוצרכו לזה, הרי אם באמת היה הכותל שייך לזה שתשמישו נזכרת, הרי היה מותר לו להוציא לשם כלים ששבתו בבית, ולזה שתשמישו בקשה היה מותר להוציא לשם כלים ששבתו בחצר, הרי דטלטול הכלים ששבתו בחצר אינו גורם לאסור לחצירו להוציא כלים ששבתו בבית, וא"כ למה הוצרכו לאסור על זה שתשמישו קשה להוציא מן החצר לכותל, ועו"ק דמה הרווחו בזה הרי כלים ששבתו על הכותל מותר לזה שתשמישו בקשה לטלטלם ולהשתמש בהם שם, וא"כ עדיין שותפותו משמשת גם בשבת, ומה ריח בזה שמן החצר אינו רשאי להעלותם על הכותל, וכבר תמיהו אחרונים ז"ל בדברי המ"מ הללו עי' בצ"מ ובאה"ע, ועי' באו"ש, ולענין הלכה כתב מרן זללה"ה בסל"ב ס"ק י"ז דהעיקר כדעת הרשב"א שהוציא האה"ע דשרי.

לרב מיתוקמא הך מימרא בין דיש בו ד' ובין באין בו ד', ולר' יוחנן לא מיתוקמא אלא דיש בו ד', דבאין בו ד' כיון דשרי לתרויהו, לית לן למיתביה לזה ששוא לארץ בשביל להחמיר לאסור על זה שתשמישו קשה, דרק לחומרא לא אמרינן ליה, וכ"ה בשו"ע סי' שע"ב ס"ו דאם אינו רחב ד' מותר גם לזה שתשמישו קשה להשתמש בו מן הבתים.

וק"ק לפ"ז מש"כ תו' דלר"ח גידוד חמשה ומחיתה חמשה אין מטטרפין אין תועלת בזה דיהבינן ליה לזה ששוא לארץ אלא לענין שיוכל לטלטל תוך ד"א מן הכותל לעליונה, והלא ברחב הכותל ד' לא שייך דין גידוד חמשה ומחיתה חמשה, דהו"ל כולו בגידוד, וכבר נתקשנו בזה בסימן ט"ו סק"ו עי"ש, ודוחק לומר דדבריהם אליבא דרב באין בו ד', ועו"ק דבפשוטו איירי סוגיין בששניהם רשות היחיד במחילות ולא כשאחד פרוץ לחצירו בפירצה האושרת, דבמערבין שנים איירי, וא"כ אי גידוד חמשה ומחיתה חמשה אין מטטרפין, ע"כ מיתוקמא בדאיכא פסין גבוהין י', והנידון על כל יתר הכותל שאינו גבוה י', [שו"ר שכ"כ בתו' הרא"ש בשם הר"מ], ובלא"ה נמי אין קושיא אי ר"נ לא מיתוקמא כר"ת, וז"ל דהתו' נחתו לפרש דאף אם בגלל הגידוד ליכא תורת מחיתה, נמי נותנין את הכותל לעליונה לענין לטלטל מן הכותל לחצר תוך ד', ואה"נ דלר' יוחנן לא משכח"ל כיון שיש בו ד', ונפ"מ רק לרב, א"נ משכח"ל נמי לר' יוחנן כגון שאין הגידוד אלא בין החצרות, אבל בצדדים דהיינו בסוף הכותל מזה ומזה ליכא גידוד ונמצא שאין שם אלא מחיתה ה', והו"ל פירצה בקרן זוית, והרי העליונה אסורה, ומ"מ יהבינן לה הכותל, ולפי שהמירוק הזה פשוט לכך לא נחתו התו' לפרש דיש בו ד' ליכא דין גידוד ומחיתה אף לר"ת, דהו"ל כולו גידוד, ומיהו בעיקר דבריהם היה מקום לדון דלא אמרו שנותנין אותו לזה שתשמישו נזכרת, אלא כשהכל רשות היחיד אחת ולולא תקנת ע"ח היה מותר לטלטל בכל השטח כרשות היחיד אחד, אבל במקום שאין מטלטלין בו אלא צד', לית לן למיהב ליה כותל לחשבון הד' מחמת ששימושו נזכרת, ועוד דהא כל נתינה זו היא להחיר כלים ששבתו בבית, דכלים ששבתו בחצר הא בלא"ה שרי למאי דקיי"ל כר"ש, ואם אין מטלטלין בחצר אלא צד', בלא"ה לא יוכל להוציא לשם כלים מן הבית, וז"ע.

שם וכל לזה נזכרת ולזה בקשה נותנין אותו לזה שתשמישו נזכרת, א"ה, עיין מש"כ בסימן י"א ס"ק ט"ז ד"ה יש, אם כשלוה שזכרת אינו מקום פיתא אם גם יהבינן ליה.

שם בא למעטו כו' מה נפשך אי אהני מיעוטא בכוליה כותל לשתמש בו, מדדיינינן על

שם ולהשתמש בחוך י' אין תשמישו בנחת, אבל לפ"ז נמצא שיהא חילוק במיעוט מלמטה לענין מערבין אחד דבזה סגי במשך ד' לבין תשמישו בנחת דבזה צעי דע"ד, ול"מ כן, ולכן ז"ל דכל מיעוט מתפרש מעין אינטבא, אבל אם מיעוט שלא במתלקט שפיר דמי דיכול לעמוד על השטח וכיון שקצתו חוך י' שפיר חשיב מיעוט, וכאילו יש בו דע"ד חשיב.

הא דעקר חוליא משכח"ל בעקר רק מצד אחד, כלומר שלא עקר אלא בחצי עוביו של כותל, ולכך נשאר לחצירו תשמישו בקשה, ומשכח"ל נמי בעקר מכל עוביו של כותל, אלא שהיה הכותל מתחלתו י' טפחים לזה וי"א לזה, וכשעקר טפח נמצא לזה ט' ולזה י', ולרצ דשייך הנידון גם בכותל שאין בו ד', לכאורה גם צוה יהא סגי אם עקר חוליא במשך ד' מכותל שאין בו ד' להחשיב כל הכותל לתשמישו בנחת, ומיהו בכותל שיש בו ד' ועקר מחצי עוביו י"ל דלא סגי עד שיהא דע"ד במקום שעקר.

הא דשריין באין בו ד' רק במקום שנחמט, אע"ג שהוא פרוץ לכל הכותל, כבר הקשה כן הריטב"א, ועי"ש מה שחירץ, ואפשר דדיינין כאילו היה המקום חקוק עד למטה דכל כה"ג היה פשוט שהיה נטפל לרשות שפתוח אליו כיון שמוצדל מסביבו במחילות י', וה"נ השתא יש מחילות י' המקיפות אותו ואף שממנו אינם גבוהים י', נטפל הוא לכל השטח, ואפשר דגם לענין רשות היחיד היה הדין כן, אם לא היינו דנים ק"ו דשבת ז"ט צ' לאחרים עושה מחילה הוא עצמו לא כש"כ, והיו כותלי רשות היחיד צדין מקום פטור, דמ"מ אם היה חוקק מעט מעובי הכותל לזד רשות היחיד דהיה נידון החקק כחורי רשות היחיד, וה"נ הבא, ואף בחקק כל עוביו של כותל במשך פחות מד', [וכשגבוה לחצירו יותר מ' כמש"כ לעיל], נמי י"ל דכה"ג נטפל לרשות שממנו הוא גבוה פחות מ', ואף אי ברשות היחיד לא היינו דנים כן מ"מ לענין ע"ח שפיר הקילו.

שם אר"י כפה ספל ממעט, ומסקינן בדצעי מרא וחצינא, ויש לעי' מאי קמ"ל והא גם סולס ודקל ממעטין, ואי קאי אדר"נ דתשמישו בנחת יש מקום לומר דס"ד דלא יהצין ליה לזה שתשמישו בנחת, אלא כשקבוע לו בנחת, אבל כאן דסוף הספל

השימוש בכותל מצוהר דלענין דיניה דר"נ איירינן אי יהצין ליה לזה שמייעט, ולא צדין מערבין אחד, והנה בכל כותל משחינן מדתו מגובה הקרקע הסמוך לו וכל שמהנקודה האחרונה ליכא עשרה לא חשיב כותל עשרה, ואע"ג דאי מרחקינן מעט מן הכותל איכא עשרה לית לן זה, דכיון דאין השפוע שצקרקע במתלקט עשרה מתוך ארבע, הרי זו נורת הקרקע, ומקצה הרצפה הנפגשת עם הכותל משחינן מדתה, ולפ"ז נראה שאין לריך שיהא דע"ד השטח שממנו ליכא עשרה, וסגי בד' במשך הכותל, ולא דמי לאינטבא שהיא זקופה מכל צדדיה, ודינה כהתחלת הכותל, וצליכא זה רוחב ג' מטרפת עם הכותל כדאמר סוכה ד' א', הלכך אף באיכא ג' תורת כותל עלה, ונהי דאינה מטרפת להחשב כחד כותל, אבל גם לא משחינן מדת הכותל ממנה, שאין היא קרקע הרשות, אלא"כ יש זה דע"ד, וז"ע דצרא"ש לקמן צ' גבי אינטבא משמע דגם כאן במיעט צקרקע עולם נמי צעי דע"ד, ושמה פירש גם כאן שעשה מקרקע עולם כעין אינטבא, והיינו שהיא בשפוע של מתלקט עשרה מתוך ארבע, א"נ שמה לענין שיחשב תשמישו בנחת שאני וכמ"ש להלן.

והא דמחלקינן בין אם מיעט מלמטה לבין אם עקר חוליא מראשו לענין פחות מד', פירשו הראשונים ז"ל הטעם משום דבמיעט מלמטה צעי שיהא שטח ד' כדי שיוכל לעמוד עליו בשעה שצא להשתמש בכותל, והלכך כל דליכא ד' שיוכל לעמוד ושיהא הכותל משם פחות מ', אין זה תשמישו בנחת, משא"כ כשמיעט מראש הכותל שפיר עומד מלמטה ומשתמש בשטח אף שאין בו ד', ולפ"ז י"ל דצעי שימעט מלמטה דע"ד, כדי שיוכל לעמוד, [וכ"ה בעצוה"ק בצער ג'], אבל אם יש רק משך של ד' בלא רוחב ד' שאין אדם יכול לעמוד בו, לא חשיב מיעוט, ולפ"ז אף ציש משך ד' מחלקינן בין מיעט מלמטה לבין עקר חוליא, [אי בעקר חוליא סגי במשך ד' אף שאין בו רוחב ד', ומיהו צ"מ הצריך גם צוה דע"ד, עי' מ"צ סי' שע"ב ס"ק ע"ו], ואע"ג דלענין מדת הכותל באמת משחינן מן הסמוך לכותל, ונמצא שיש כאן אורך ד' טפחים שאין בו י', מ"מ לענין להחשב תשמישו בנחת לא סגי בהכי כל דליכא למטה דע"ד שממנו ליכא גובה י', דכל שאין רוחב ד' לעמוד

ולפ"ז א"צ רוחב ארבעה כדי שיוכל לעמוד בנות, שהרי השליצה אינה ארבעה ולא למדנו לה שיעור, ולכן יש לפרש דלר"ך ארבעה שהוא חשיבות מקום, דהקולס משמש לשזור המחיצה לר"ך שיצור המחיצה בשטח ד' ורחבו גם מוסיף בחשיבותו דכל רוחב הקולס משמש סיוע לעלות עליו שיכול להחזיק בצדדיו ולכך כשרחב ד' גם שימוש נוח יותר. — הרמז"ס לא הביא דלר"ך קולס ארבעה ע"י מ"מ פ"ג ה"ד, ונראה טעמו לפי שפירש מימרא דז"ז ע"ח א' בגזרה י' וכמ"ש במ"מ שם ה"ו, ואמרו שם קולס כל שהוא, וע"כ דפליג, ומיהו אכתי אצ"י בתרא הוא, וז"ע.

שם ואין בין זה לזה שלשה טפחים ממעט, נראה דנמדד ביושר ולא באלכסון ואין עובי הכותל נכנס בחשבון, אלא רואין את הקו שצניהם ביושר על הכותל, וכ"מ בלשון רש"י שכתב אצל אין מרוחקין זה מכנגד זה כו', ומשמע דהכנגדן הוא הנמדד, וכן נראה מסתימת הגמ' דהא סתם כותל עוביו כמה טפחים, ואם ימדד באלכסון עם עובי הכותל, ימצא שצריך להיות כמעט זה כנגד זה ממש, והטעם פשוט דכל שאין בשטח החצר שצ"ן הפתח שמנד זה לפתח שמנד זה שיעור ג"ט שפיר חשיבי פתוחים זה לזה.

שם אצל הוא כותל ארבעה אפי' מופלג טובא נמי, רש"י פירש מפני שיכול להלך ע"ג הכותל עד שיגיע לקולס השני, ולכאורה א"צ לזה, אלא דכיון דיש בו ד' הרי ע"ג הכותל כחצר, דאין בין ד' טפחים לד' מילין ולא כלום, וממילא הכותל שפתוח לשניהם מנרפן לערב אחד, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ ברש"א.

שם בנה איצטבא ע"ג איצטבא כו', לפרש"י ותו' ז"י אינו ממעט כיון שיש תחתיו אויר, ואע"ג דלענין השימוש על גביו אין גורע כלום חסרון המחיצות תחתיו, ז"ל הטעם משום דמינכרא שהוא עראי, ויש להסתפק אם גם בזה הז"י צולט על פני כל הכותל אינו ממעט.

צ"ע צ"ש בעליונה ואין בתחתונה אמאי לא חשיבא העליונה כז"י דהוי מיעוט באויר, והרי לא למדנו שיעור לתחתונה, ואטו נעץ קנה ועל גביו ז"י דע"ד מי לא חשיב מיעוט באויר, ושמה באמת צריך שהתחתונה יהא זה רוב משטח דע"ד, וכה"ג לא חשיב מיעוט באויר.

לינטל, אימא דלשימוש עראי בנחת לא יהצין ליה, קמ"ל, ומיהו עדיין קשה דהו"ל לאשמועינן בקולס דיותר קל ליטלו דגם בזה חשצין ליה כתשמישו בנחת, [וכמבואר בשו"ע סי' שע"ז ס"ח דגם קולס אהני למיחשציה כתשמישו בנחת], לכך ז"ל דספל חשיב עראי טפי מקולס ודקל דהני מיוחדים לתשמיש זה אלא שנוטלן ומחזירן, אצל ספל אינו עומד לשימוש זה, והוי ס"ד דלא הוי מיעוט אף דעכשיו בעי מרא וחצינא, ואיצטרך לאשמועינן בין לענין לערב יחד, ובין לענין תשמישו בנחת, אח"כ ראיתי ברש"א בזה, ע"ש.

תוד"ה כותל וא"ת לר"ח כו', עיין מש"כ בסימן ט"ז סק"ו.

ע"ז ב' קולס המצרי אינו ממעט כו', משמע שזו צריכתא, ויפה העיר בני י"א נ"י דלפ"ז יש לפרש ממעט לענין מערבין אחד ולא לענין תשמישו בנחת, דהא לא מנאנו דין תשמישו בנחת בצריכתא, והוא רק מימרא דר"ג, וה"נ יש לפרש כולה סוגיין לענין מיעוט לערב אחד, והרי מימרא דאצ"י ודאי בהכי מתפרשא, וזה דלא כמש"כ הרא"ש בשם הר"מ דסוגיין להלן רק לענין תשמישו בנחת.

שם אמרי דבי ר' ינאי כל שאין לו ארבעה חוקים, אם נימא דלא חשיב קולס אח"כ אין בין שליצה לשליצה ג' טפחים, כדאיתא בירושלמי, אח"כ מוכח מדבי ר"י דלא בעי קולס י"א, דהא משמע דהוי סגי בלא ד' חוקים אם היה כצידו קובעו. — ולכאורה היה נראה דשיעור זה נאמר על סוג הקולמות שהיו אז, דאלו שלא היו בהן ד' חוקים היו עשויים קלים ואלו שהיו בהם ד' חוקים היו עשויים כבדים, אצל אין בזה הלכה במספר החוקים, והרי בקל ניתן לעשות קולס צד' חוקים שיהא קל יותר מזה שנעשה בג', וראוי לקבוע ההלכה בשיעור כבדו, אצל בשו"ע סי' שע"ז ס"ח העתיק דכל קולס שיש בו ד' שליכות שפיר דמי, וז"ע, ועכ"פ נראה דזה דוקא העשויים מעץ אצל כהיום שעושים קולמות ממני מתכת הקלים, אינם ממעטים אפילו יש בהם ד' חוקים כיון שניטלים בקל.

שם קולס רחב ארבעה כו', לקמן ע"ח א' אמרינן דקשין מכאן ומכאן וקולס באמצע מאטרפין לד', וכן איתא בירושלמי דהעמודים משלימין לד',

כשנסמך לזיו ואינו עולה עליו ארוחי ארוחיה, אבל לפי זה קשה למה סולם כ"ש הניטל בשבת ממעט הזיו מדע"ד, וגם קשה דא"כ פשיטא דכלל אומציה עליה לא שייך שימעתו, ושמא הוא ס"ד דכיון דכרגיל מותציה עליה, הרי כל שיש שם סולם לא משתמש ליה בקצה הסמוך לסולם.

שם נריך זיו אחד להחירו כו' נריך שני זיוס להחירו, ק"ק דהא פשיטא שאינו נותר כלל זיוס, וא"כ החידוש דניתר, והול"ל נותר בזיו אחד נותר בשני זיוס, ושמא ה"ק נריך רק זיו אחד להחירו, ואשמועינן דניתר בזיו.

לשון להחירו הוא משום דהמדובר בכותל עצמו, ואין נאות לשון למעטו על עצמו, משא"כ לעיל דעל הסולם והאינטצא קאי, ומתפרש להחירו לטלטל מן הבית עליו, ומשום דהוי תשמישו בנחת, ומיהו ה"ה דאם עשה כן גם חצירו, דמהני לערב אחד, וג"ז בכלל להחירו לערב יחד, ועיין בתו' הר"פ ובהגהמ"ר סו"פ חלוין.

שם אר"ח והוא שהעמידן זה שלא כנגד זה, פרש"י כדי שיוכל לקבוע סולם מזה לזה, ואע"ג דסולם זקוף ממעט, הכא דסגי בסולם כל שהוא החמירו, ולפ"ז אם יעמיד בין הזיוס סולם רחב ד' שפיר דמי, ולא משמע כן, ואפשר דהכא שאין הזיוס רחבים אלא ד' והם בגובה אין נוח לשמש בסולם זקוף, [אבל אין נראה לומר דר"ח דוקא אי סולם זקוף לא מהני אמרה למילתיה], ולכאורה היה מקום לומר דלכך נריך שיהיו זה שלא כנגד זה, דאם הם זה כנגד זה אין לזיו התחתון אור י' ולא חזי לשימוש, ולכך אינו מועיל להחשב כרשות למעט גובה הכותל, אלא דלפי זה יקשה אמאי באינטצא אמרינן דביש בתחתונה ד' ממעט אע"פ שהעליונה עליה, ואין לתחתונה אור י', ואף דהתם אין בעליונה ד', אבל אם איתא דנריך אור י', דין הוא שיהא נריך אור י' בכל השטח של דע"ד, ואם נימא דאיירי באין התחתונה גבוהה ג', ניחא, דלפ"ז משמשת מעשה סולם ולא איכפת לן מה שאין לה אור, אבל לא משמע לאוקמי דוקא באינה גבוהה ג', [וא"ע במ"צ סי' שע"ב ס"ק פ"ט שכתב דהתחתונה אינה גבוהה ג' דאל"כ הו"ל מיעוט באור, והרי בפשוטו התחתונה אין תחתיה אור כלל, דרק בעליונה כתב רש"י שיש לה רגלים], ומיהו נראה דשאני התם

הא דביש בתחתונה ואין בעליונה הוי מיעוט, ולא חשבינן ליה כזיו ע"ג זיו זה כנגד זה, הוא לפי דתוך י' לא איכפת לן בהא, ומ"מ בכה"ג אין על התחתונה תורת אינטצא אלא תורת סולם דהא א"א לשמש על גבה, ומ"מ אהני הא דרחצה דע"ד שא"צ שיגיע לראש הכותל וכמש"כ תו', אבל אין נראה לומר דהטעם משום שאין בעליונה ד', ולכך אינה חשובה לטלטל תורת אינטצא מהתחתונה, דהא אין בה ד' היינו אפילו אם חסר רק משהו, ולא מסתבר דחסרון מועט זה מהני לתחתונה, וגם נראה דביש בשניהם ד' ויש בין זה לזה ג' נמי התחתונה ממעטת, [דהעליונה חשובה באור כשיש ביניהם ג' לפרש"י].

לפירוש הרשב"א דיש בעליונה ד' היינו בצירוף התחתונה, ק"ק דלקמן ע"ח א' אמר שמואל מידי דהוה לאינטצא ע"ג אינטצא, והתם מתפרש בשאין אחד בולט מחצירו, דאל"כ לא דמי לסולם זקוף, ואף דשמואל לאו אהאי מימרא קאי, אבל מ"מ משמע דלשון זה מתפרש בשניהם שוין, אלא די"ל דכיון דמפרש בביש בתחתונה ד' או בעליונה, ממילא מובן דלאו בשוין איירי.

ע"ח א' זיו היוצא מן הכותל דע"ד כו' מיעוט כו' ארוחי ארוחיה, פרש"י שאין בין חוקי הסולם ג', נראה דהוכיח כן דאם גם ברחוק ג' שפיר דמי א"כ ביש בעליונה ד' אמאי צעין שלא יהא צינה לתחתונה ג', תיהוי תחתונה כסולם כל שהוא, אלא ודאי כל שמרוחק ג' לאו סולם הוא, ולפ"ז כל סולם נריך שלא יהא בין החוקים ג', וכ"ה צירושלמי.

לשון מיעוט קשה לפרש"י דהול"ל ממעט דכאמרינן לעיל, ולשון מיעוט מתפרש שמיעוט מדע"ד וכמו בעמוד דר"ה צמון, וכן לשון ארוחי ארוחיה קשה, דלא הול"ל אלא דאומציה בדהיה אינו ממעט, והרי אם הסולם נסמך על הכותל אינו מרחיב את הזיו, וגם בצבא קשה דאם בעלמא סולם ממעט אפילו הוא נסמך על כותל הסמוך תוך ג', [דבלא"ה לאו כלום הוא], א"כ למה החמירו בזיו זה דלא מהני, אחר שהקילו עליו בסולם כ"ש, ומכל זה משמע כפי' הרשב"א, דכלל הסולם הזיו ממעט, אלא דכשסמך עליו הסולם הרי הסולם ממעט מדע"ד ולכך אינו ממעט, ודוקא כשהסולם עולה על הזיו, אבל

נמי לא פליגי אהא דר"י דבור וחוליתו, וע"כ דאי בעי מנח עדיף וכמש"כ בסמ"ט ס"ק ד', ושם יש לפרש דקמיעיף ליה אי אמרינן סברא דאי בעי מנח, ולפ"ז באמת אס מלאו ציתידות שאינם שוים דא"ל למינח עליה מידי, ממעט אף לר"א, וז"ע. שם אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי ומשתמש בו, נמצא בסמ"ט ג' ס"ק י"ב, ובסמ"ט ט"ז סק"ג.

שם נריך קולם ארבעה עשר להחירו בו, היינו שהשליצה העליונה תגיע לראש הכותל, וק"ק כיון שהוא בראש הכותל, מה יחרון לשליצה ע"פ הכותל עצמו.

לפרש"י נריך לפרש דאלכסון של ארבעה על עשר קאמר, ולא שאורך הסולם יהא ארבעה עשר, אבל ק"ק לפרש כן, וגם לפ"ז זי"ג ומשהו וי"א ומשהו יש לפרש אלכסון של ד' על ט' ושל ד' על ז', ונמצא שלא נזכר בדבריהם כונתם, ובדרי"ה צריה דר"י דאמר ז' ומשהו ע"כ הכונה כל אורך הסולם, ולא הוי דומיא דאחרני, ומה שדחק לרש"י לפרש כן הוא משום דהכי אורחיה דמילתא שאין מרחיקין את הסולם מן הכותל אלא ד', וכ"ה בירושלמי, ואילו לפירוש תו' מרחיקין את הסולם כשיעור גבהו, ואין נוח לעלות עליו באופן זה, וגם קרוב ליפול, [והא דתנן צ"צ כ"ב צ' דמרחיק ד"א כדי שיזקוף את הסולם יש לפרש בכותל הגבוה יותר מד"א, [עי"ש ז"ח צ' רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו], א"נ שיהא אפשר לסולם להיות מונח ולהיות נוקף שם, ואורך הסולם ד"א], ויתכן היה לומר דבכל סולם השליצה העליונה אינה בקנה העמודים, אלא משוכה כלפי מטה פחות מג', ושיעור י"ד על כל הסולם נאמר, ונמצא אורך הסולם י"א עד השליצה העליונה, וזה מתאים לאלכסון של ד' על י' בערך, וכן דרש יוסף ואבי מתפרש שפיר לפ"ז, אבל בדרי"ה צריה דר"י ע"כ דעל אורך הסולם עד השליצה קאמר, ול"מ לחלק ביניהם, וז"ע.

שם אמר שמואל ולא ידע אבא טעמא דהא מלתא בו, מש"פ תו' דשמואל לטעמיה דרב קאמר וליה לא ס"ל, נראה דחוק, דלישנא משמע שהדבר פשוט דגמרא דרב אמת ושמואל פירש שגלמוד מאיטבא ע"ג איטבא, וגם אי שמואל פליג הו"ל לפרושי אמאי לא דמי לאיטבא ע"ג איטבא, וכן

דכל שעומד בתחתונה כבר אין הכותל גבוה י', ושפיר אמרינן דיכול לעמוד באיטבא התחתונה ולהשתמש ע"ג הכותל, והרי אינו נריך לעלות מן האיטבא התחתונה לעליונה, משא"כ הכא שהכותל גבוה י' מן היזו התחתון ונריך שיוכל לעלות מן היזו התחתון לעליון, וזה כל שהם זה כנגד זה אין נוח לעלות מזה לזה, ולאו דוקא משום זקיפת הסולם אלא משום שאין גובה י' בין שניהם, וז"ע.

שם אמר ר"ה עמוד ברשות הרצים גבוה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהוא מיעט, נראה דהוי כרמלית ולא מקום פטור, דכיון דמצחון אית ציה ד' הרי הוא ראוי להקרא רשות, אלא דכיון דלא ניחא תשמישתיה לא הוי רשות היחיד, אבל שם כרמלית שפיר חייל עליה, מידי דהוי אצית שאין תוכו י' שבת ז' צ' דהוי כרמלית, ומה"ט נמי סגי התם בחקק צו דע"ד אפילו רחוק מן המחיצות כמש"כ תו' וברמז"ן שם, דמדין מחיצות שפיר ראוי להקרא רשות היחיד, שהרי קירוי משלימו לעשרה, אלא דלא ניחא תשמישתיה, וכל שחקק צו דע"ד דניחא תשמישתיה שפיר נעשה רשות היחיד ע"י המחיצות, ושזב הכל נעשה רשות היחיד מדין חורי רשות היחיד. (סמ"ט סק"ב ועי"ש המשך הדברים).

שם אביי ורבא דאמרי תרוייהו אע"פ שאין גבוה שלשה, ומ"מ יש לו שיעור, והיינו באופן דלא משתמש ליה, ונראה דדוקא בשיעור דע"ד צעינן שיהא ראוי כולו לשימוש אחד, אבל בשיעור ד"א על ד"א לענין בית לכו"ע אין קנה פחות מג' ממעט, דלעולם נשאר בשימוש גס שטח פנוי בגובה זה, ואין נריך שיהא הכל ראוי לשימוש אחד, ורב אשי ס"ל דאף לענין דע"ד לא בעי שיהא ראוי לשימוש אחד.

שם מלאו כולו ציתדות מהו, לכאורה הנידון אס אפשר דתלי ציה מידי דוקא קאמר, ולפ"ז במלאו כולו ציתדות מיעט, או דלאו דוקא הוא ולעולם חשיב כראוי לשימושים, כגון להניח בגדים או דברים קטנים וכיו"ב, אבל לפ"ז במאי דפשיט ליה דאי בעי מנח עליה מידי, אכתי לא נפשט הספק דהא משכח"ל במלאו ציתדות שאינם שוים דלא מצי למינח עליהו מידי, ואין לומר דאי בעי מנח לאו דוקא, ור"ל דלעולם משכח"ל שימוש, דהא ר"ה וראב"א ואביי ורבא דס"ל דנעץ יתד ממעט,

הסולם, דא"כ מטטרפין כדאמרין בחר הכי בסולם
באמצע, אבל הדבר קשה במציאות שיהיו שני
סולמות שאין אחד מהם מחזיק שני טפחים בצירוף
עם העמודים והם ראויים לעלות עליהם, והבא
לחצורם בקשים יעשה חווקים מן הקשים, תחת
לחצוק את העמודים עם הקשים, שזה הרבה יותר
נוח ויותר מועיל, ואם היינו מפרשים דאף בחצק
את העמודים עם הקשים באמצע נמי אינם
מטטרפים, היה ניחא, ובספרא הדבר נאות, דאמצע
סולם הוא מקום לכפות הרגלים והקשים הנמצאים
שם אינם משמשים לסולם שום שימוש, ולכך אינם
מועילים לזרפם, משא"כ בחצק עמודי הצדדים
בקשים שפיר יש בהם תועלת לאחיזת היד וכיו"צ
וכמו שפרש"י, (לו"ד הראשונים ז"ל היה מקום
לפרש דלאו לענין צירוף לדי' קמיבעיא ליה, אלא
לענין עיקר הסולם, ובחד סולם איירי, וסולם קרי
לחלק הנעשה כרגיל בכל הסולמות, והיינו דקאמר
סולם מכאן וסולם מכאן, ר"ל שהעמודים של
הסולם מכאן ומכאן הם כסולם, אלא שאת החווקים
עשה מקשין, ואדם קל שפיר עולה עליהן,
וקמיבעיא ליה אם סולם כזה ממעט, ופשיטא ליה
דאינו ממעט כיון שאין כף רגל כל אדם עולה
בהן, ובחר הכי צעי איפכא שהעמודים מקשין
והחווקים מעץ, ובכה"ג שפיר כף הרגל עולה בהן,
שהעמודים קלועים צאופן שאין החווקים נשמטין
מהם, וכמדומה שגם כהיום יש סולמות שהעמודים
הם חצלים והחווקים של עץ, ולפירוש זה ניחא הא
דקאמר הרי כף הרגל עולה בהן, כלומר שממש
מעשה סולם, משא"כ לפרש"י הרי לא נסתפקו על
הסולם, אלא אם הקשים מטטרפין, והול"ל הרי
ראויין הקשין לאחוז בהן ולעלות).

לפירוש הרמב"ם דקשין באמצע היינו המחיצה
וכמ"ש פ"ג מה' עירובין ה"ז, ק"ק
הול"ל מחיצה של קשין מהו שתועיל לה סולם,
ואין מקום להזכיר סולם מכאן וקשין באמצע,
ובאידך צעיא קשה מאי קמיבעיא ליה כיון דכנגד
הסולמות הכותל של אבן פשיטא דאם ראו מערבין
אחד ומה מקום לספק.

ע"ח ב' חקקו להשלים כותל בכמה כו',
לפרש"י משמע דבסולם פשיטא
לגמ' דסגי ברוחצ ד' בגובה י' ושם מיצר והולך
עד פחות מג' לראש הכותל, אבל כשחקק להשלים

בסמוך ברב יוסף דצעי בחקק כותל לא משמע
לאוקמי כותל משופע כמס"כ תו', ולו"ד ז"ל
נראה דשמואל ורב יוסף צעו לאשמועינן עד היכן
צריך הסולם להגיע, דשמואל ס"ל שצריך שיגיע עד
ראש הכותל, ורב יוסף ס"ל דסגי עד טפח סמוך
לראשו ואצ"י סגר דסגי אם יגיע תוך ג', ונקטו
כולם בשיפוע הרגיל מדת ארכו, אבל כו"ע מודו
שאם העמידו זקוף נמי שפיר דמי, אם הגיע לכל
חד כדאית ליה, ור"ה צריה דר"י ס"ל כאצ"י,
ואשמועינן דאף בסולם זקוף סגי אם יגיע תוך ג',
ואפשר דאצ"י ס"ל דתרת"י קולי לא מקילינן ואם
הוא זקוף לא סגי שיגיע תוך ג', וצריך שיגיע עד
סוף הכותל או לטפח האחרון, והיינו דקצעו דברי
ר"ה צריה דר"י כאילו בא לחדש אדאצ"י, ומ"מ
אין לדבר הכרע ויתכן דאצ"י נמי מודה לדר"ה
צריה דר"י, אלא דאיהו נקט למילתיה בסולם
המשופע כרגיל, ועי' בריטב"א בשם אחרים ואולי
כוונתו כמס"כ.

שם מידי דהוה אאינטבא ע"ג אינטבא, נראה
דמדון אינטבא שיש בתחתונה ד' ואין
בעליונה ד' קדייק, דאע"ג שהעליונה מונעת את
השימוש בתחתונה, אפילו הכי נשארת התחתונה
בשיעורה של דע"ד וממעטת, [ואף שד"ז בגמ'
ר"ב בר אצ"י הוא דאמר ליה, מ"מ היה הדבר
פשוט לאמוראי קמאי, ואפשר גם דעיקר חידושיה
דרבנא"א הוא הא דא"נ אין בתחתונה דקאמר],
וטעמא דמילתא משום דמינכרא מילתא שיש כאן
אינטבא, ואף שקלקלה ע"י הוספת העליונה עליה,
מ"מ אין הקלקול מבטלה, וה"נ בסולם זקוף
מינכרא שיש כאן סולם, ואף שהעמידו בצורה
שאינה ראויה, מ"מ תורת סולם עליו, וישתמש בו
בדוחק, ולכך אע"ג דאינטבא עדיפא מסולם שהרי
יש בה דע"ד ואינה צריכה להגיע לגובה הכותל,
והרי היא קרקע החצר ומשחינן מדת הכותל ממנה,
מ"מ ילפינן מינה לסולם, דעיקר הילפותא היא
דפתח מקולקל שאפשר לשמש בו בדוחק חשיב
כפתח, ובזה אין לחלק בין אינטבא לסולם.

שם צעא מיינה ר"י מרבה סולם מכאן וסולם
מכאן וקשין באמצע מהו כו', רש"י פירש
שעשה הקשין באמצע כמין חווקים לצרף שני
הסולמות שאין בשניהם יחד ד' אלא בצירוף הקשין,
ולא רצה לפרש שהקשין שבאמצע חובקים עמודי

לכותל אינו נוח, ואין האדם חש צטחון כשמתפס על הכותל שאין חקיקותיו עד למטה, וי"ע.

שם חיצוני לרבי כו' ה"מ בין השמשות אצל כולי יומא לא כו', רבי ורבנן לא נחלקו בחשיבות בין השמשות לענין עירוב, ופלוגמתן היא רק אם דבר שהוא שבות שרי בין השמשות לצורך מזה, ומשמע בגמ' דהא פשיטא דלענין שיהיו יכולין לערב יחד, יש לחשוב העלייה צאילן כלצורך מזה דשרי בין השמשות, וכמו לענין קניית העירוב דחשבינן כיכול לקחתו בין השמשות באיסור שבות, וא"כ אין הספק אלא אם סגי במה שבין השמשות יכולים לעבור דרך הפתח, או דבעי שיהיו יכולים כל השבת, דאין זה ענין לקניית עירוב דכל מצותו רק בין השמשות, אצל הכא צענין שיהיו משותפים בשמושם כל השבת, ובתו' לעיל ס"ו א' בהגה"ה נקטו בפשיטות דבידוע שהחלון יסתם בשבת דלא הוי עירוב, וזוה לא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה, וע"כ ז"ל דהכא שהפתח יסור, ורק איסור שבת ימנע שימוש, עדיף, דאריה הוא דרביע עליה, וזוה מספקא לן דשמא סגי בהיה ראוי בין השמשות, ובתו' הכי מספקא לן נמי לרבנן דשמא אף בהיה בין השמשות באיסור נמי לא מציבטל שם פתח מיני, ורבנן מסיק דבהיה ראוי בין השמשות ואח"כ אסור שפיר דמי, אצל בהיה אסור גם בין השמשות לא, וכן פירש מרן זללה"ה צסי' ל"ב ס"ק ל"א, וכן בתשו' הגרע"א ז"ל סי' י"ד ע"ש, והיינו דלא פירשו בגמ' או"ד אליבא דרבי לומר דסגי צבין השמשות, דכיון דטעמא משום דפיתחא הוא וארי' הוא דרביע עליה, ממילא זה נכלל באו"ד דרבנן דשם הזכירו הך סברא.

בראיה דאי הוי משכח"ל פתח גמור שיש איסור לשמש בו, דהוי דיינין ליה כאריה דרביע עליה, והיו שפיר מערבין אחד אס ראו, ורק צסולס מספקין אם האיסור מצטלו מתורת סולס.

שם עשאו לאשירה סולס מהו כו', יש לעי' דלכאורה לצורך מזה ראוי להחיר לעבור דרך הסולס דהא מצוות לאו ליהנות ניתנו, וכל דלצורך מזה משמש כפתח הרי חזינן לעיל צבעיא דאילן דשפיר דמי לערב יחד, דהא עד כאן לא מספקין אליבא דרבי אלא משום דכוליה יומא לא קשרי, אצל אי הוי שרי כוליה יומא כדשרי בין השמשות ודאי היו מערבין אחד, ואע"ג דרבי לא

לרוחצ ד' מביעיא ליה שמא לא סגי בזה בגובה י' ופשיט ליה דג"ז צסולס וסגי בהכי, וצחקק כולו צכותל גרע וצריך רוחצ ד' עד פחות מג' לראש הכותל, והדברים קשים מהיכן פשיטא ליה דצסולס לא צעי כל גבהו צרוחצ ד', עד שלא הוצרכו להזכיר הדבר כלל, וגם עכס הצירוף של הצחקק עם החווק קשה דלא יתכן שיהיו צשטח אחד אא"כ יש חקק צכותל ול"מ כן, וצרשצ"א וריצצ"א מצואר דמפרשי דבגובה קמביעיא ליה שאין הסולס מגיע לראש הכותל, ומביעיא ליה אם משלימו ע"י חקק צכותל אם גם צריך שיגיע עד תוך ג' לראש הכותל, ופשיט ליה דסגי בהגיע לתוך עשרה לראש הכותל, אצל צחקק כולו צכותל צריך שיגיע הצחקק עד תוך ג' לראש הכותל, דלא עדיף מסולס, ואדריצה מירע גרע, דכיון שאינו צולט מן הכותל, הרי קשה יותר לעלות בו, וי"ע א"כ מ"ט צחקק להשלים סגי בהגיע תוך י' והרי חקק גרע מסולס, וכיון דסולס צעי עד תוך ג' כש"כ צצירוף חקק, ועוד דהא צחקק כולו צריך מלא קומתו, וכמה חשיצ השלמה דעדיף, אטו אם עשה סולס ג' וחקק כ' מי יש כאן עדיפות דהשלמה, ואם שיעורו שיהא הסולס רוצ והחקק מיעוט נמי קשה דצכותל ג' מה יתרון צמה שהסולס כ"א והחקיקה כ', ושמא כל שכשעומד על ראש הסולס הרי ראשו מעל הכותל חשיצ כהשלמה דכיון שראשו מעל הכותל שפיר יכול להחזיק בו ולעלות צחקקים, וי"ע. — ולפי ר"ת דצסולס קצוע סגי צדליכא י' ממנו לראש הכותל, יתכן אולי לפרש דצחקק צכותל להשלים חשיצ עי"ז הסולס כקצוע וסגי צדליכא עשרה, וזה כשהסולס רוצ והחקק מיעוט, אצל צחקק כולו אע"פ שהוא קצוע אצל הוא סולס שאינו נוח, ולכך צריך שיגיעו הצחקקים למלא קומתו. — ולפירוש הרשצ"א והריצצ"א לא מצאנו להקל צסולס שאינו רחצ ד' למעלה מי', והרי הדברים כפשטן דצריך שיהא רחצ ד' עד תוך ג' לראש הכותל, (ולפי פשטות הלשון היה משמע דקמביעיא ליה צכמה גובה ראוי להשלים צכותל, וא"ל צעשרה, דרק אם אין צכותל אלא עשרה מן הסולס ולמעלה אז מהני חקיקה, אצל אם הכותל יותר מעשרה לא מהני להשלים צכותל, אלא צריך שיגציה את הסולס, ואם חקק כולו צכותל יכול לחקוק מלא קומתו של הכותל, והטעם אפשר דלהחליף צאמצע הגובה מסולס

דחשיב כנהנה, נראה דכל הזמן חשיב כנהנה, ולא רק מה שמשהה לאחר קניית העירוב, דכל הזמן ניחא ליה שיהא העירוב משומר לאכלו לאחר קניית העירוב, ועי' להלן.

ומיהו הא דמבואר בסוגיין דיש מקום להסתפק בקולס דאשרה אליבא דר' יהודה טפי מלרצנן, נריך פירוש, דהא לכו"ע מנאות לאו ליהנות ניתנו, ולא פליגי אלא אי ניחא ליה דלינטר, אבל בקולס דאשרה אי בעי שיוכלו לעלות עליו הרי לכו"ע אסור בהנאה, ומש"כ תו' דרנב"י פליג אסוגיא דלעיל, ז"ע טובא, דהא באיצעיא אמרינן תיבעי לר' יהודה ומפרשין טעמיה כסוגיא דלעיל, וא"כ מבואר דגם לפי סוגיא דלעיל יש מקום למיבעיא אליבא דר"י טפי מלרצנן, ועי' מסקין דרנב"י מתני דהוי פלוגתא דר"י ורבנן, וכדמסקי דכוותה נמי באילן דהוי פלוגתא דרבי ורבנן, ומהיכי תיתי נאמר דרנב"י פליג, ואכתי מה הועלנו להא דאמרינן תיבעי לר"י, ועוד דאיך אפשר לומר דסבר רנב"י דלר"י מותר לקנות בית באיסה"ג, אטו לאו הנאה היא זו, ובגמ' לעיל בתמיה אמרינן לה מכלל דר"י סבר מותר ודחינן לה.

ואפשר דפלוגתא דר"י ורבנן היא דרבנן סברי דכיון דענין עירוב הוא שע"י שהאכל של האדם מונח במקום הזה הרי האדם קונה שם שכינה, הלכך ע"כ לשתף בהנחת העירוב גם ענין דלאו דמנאה, והוא מציאות האוכלין של האדם במקום הזה, והיינו דלצטרך דקני ליה עירוב ניחא ליה דלינטר, כלומר דמלצד ענין העירוב יש כאן גם שימור הדבר לצעליו במקום הזה, ור"י סבר דיש להתייחס לתחלת ההנחה רק למנאות עירוב, ואין כאן שום ענין נוסף, הלכך שייך כאן מנאות לאו ליהנות ניתנו, ודכוותה הכא בקולס נמי לרבנן ראוי לדון תחלה אם יש סולס בין החצירות, ורק אח"כ לסבב הדיון לענין לערב יחד, משא"כ לר"י יש לנו לדון אם יש כאן סולס לענין לערב יחד, וסברת פיתחא הוא ואריה הוא דרביע עליה, קרובה יותר כשתחלת הדיון הוא רק לענין לערב יחד, דכיון דהנידון נופל רק לענין תורת פתח להלכה, הרי אלימא סברת פיתחא הוא ואריה הוא דרביע עליה, משא"כ לרבנן דתחלת הנידון הוא על מציאות פתח, בזה יש טפי מקום לומר דלאו פיתחא הוא, ולפ"ז מתפרש הבעיא אליבא דרבי והבעיא אליבא דר"י

שרי שבות בין השמשות אלא לצורך מנאה כמ"ש הרמב"ם פכ"ד מה"ש ה"י, אלמא דסגי במה דשרי לצורך מנאה, וה"ג באשרה כיון דשרי כוליה יומא לצורך מנאה דין הוא דליערבו אחד אס ירנו, ויפה השיב בני מאיר נ"י דהא דשרינן אליבא דרבי אינו משום דסגי במה דלצורך מנאה יכול לעלות בו בין השמשות, אלא דכיון דעירוב מנאה היא וצין השמשות שרי שבות לצורך מנאה, אינו צדין דשבות יבטל עירוב, והרי עלינו לדון לענין עירוב כאילו רשאי לעלות בו לכל נרכיו בין השמשות, משא"כ באשרה דבאמת אינו יכול לעלות אלא עלייה שאין בה הנאה ושפיר י"ל דלא סגי בהכי לענין עירוב, דבעינן שיהא תורת פתח לכל נרכיו, [ועי' לעיל ל"ג א' דאיכא דסברי דאף לרבי לא הותר בפועל לעבור על שבות בין השמשות עי"ש], ואפשר עוד דלא אמרינן מנאות לאו ליהנות ניתנו אלא בגוף המנאה ולא בהליכה לצורך מנאה, (א"נ כיון דלא שרי אלא הליכה שאין בה הנאה, [דהא אף לצורך מנאה ולצורכו יש לאסור כדאמרינן ר"ה כ"ח א' במעין בימות החמה, ומיהו שמה יש לחלק דהנחת הקרירות הוא דבר נוסף], לא סגי בהכי למיחשביה כפתח לערב יחד ול"ד לצין השמשות לרבי דשרי להלך להנחתו אס יש צורך מנאה בדבר).

שם ע"כ לא קאמר ר"י התם דמותר לקנות בית באיסה"ג אלא התם דצטרך דקני ליה עירוב לא ניחא ליה דלינטר כו', לעיל ל"א א' אמרינן מ"ס כיון דקנה ליה עירוב לא ניחא ליה דמינטרא ומ"ס ניחא ליה דמינטרא דאי אינטריך אכיל ליה, ויש להבין במאי קמיפלגי, הא סתמא דמילתא אינו מפקיר עירובו, ואי צידוע דמפקיר א"כ מ"ט דרבנן, ואפשר דהנידון לפי שמוציא האוכלין מציאתו המשתמרת ונותן על הקצר לשם עירוב, אף שע"ז ממעט בשמירתו, לפי דניחא ליה בעירוב, ויש כאן מקום לומר דאע"ג דע"ג הקצר משתמרין האוכלין יותר מאשר על הארץ, מ"מ אין כאן הנאה מן הקצר בשמירתו, דהא הוציאן מציאתו המשתמרת, והקצר רק ממעט בשמירתו לשם עירוב, והרי כאילו נתקן במחשבתו מכל שימוש פרט לעירוב, ונמצא שאין כאן הנאה אלא מה שקונה שכינה ומנאות לאו ליהנות ניתנו, ואפשר לומר דס"ס לאחר שהוציאן שפיר נהנה במה שהקצר משומר יותר, ובהא פליגי אי כה"ג חשיב כנהנה, ולרבנן

אשרה, וצרמז"ס פ"ג מהלכות עירובין ה"ח כתב משום שזה שבות וזה אסור מה"ת, אבל לפמש"כ המ"מ שם דפסק כרנז"י וכרזי, אין הענין אלא דזה מותר בין השמשות וזה אסור, וא"כ סוגיין דאזלא אליבא דרבנן, יש לפרש כמש"כ משום דאשרה אסורה גם בחול.

שם כל שאיסור ד"א גרם לו מותר, משום דבזה שייך טפי למימר אריה הוא דרביע עליה, ועי' בתו' לקמן פ' ב' שהקשו דאמאי לא אמרינן כחומי מיכתת שיעוריה וליכא לרוחז ד', ולכאורה כאן הלוך בד' הוא שתהא המחיצה שביניהם פרוצה בשטח ד' שיחשב כפתח, ואין השיעור דין בסולם, וסו"ס יש כאן שטח ד' שמתחת פתח עליו, ואולי זה בכלל תירוס.

מתני' חריץ שצין ב' חצירות עמוק י' ורחב ד' כו', הא דבעי רוחז ד' אפשר משני טעמים, חדא משום דפחות מכאן מפסע פסעי ליה וכמש"כ תו' מסוגיא דשבת, ועוד משום דאין מחיצה לפחות מד', ואיכא נפקותות בין הטעמים, כגון שהיו שני חריצים שאין בכל אחד מהם ד' וביניהם מחיצה דקה דא"א לפסוע עליה, דמשום טעמא דמפסע פסעי הכא לא פסעי עליה, אבל משום דאין מחיצה לפחות מד', ה"נ אין מחיצה לפחות מד', א"נ חריץ שמתרחב והולך למטה ויש בו י' ברוחז ד' אבל למעלה אינו רחב ד', דמשום תורת מחיצה יש כאן מחיצה י', אבל אי משום דפסעי עליה ה"נ פסעי כיון דלמעלה ליכא ד', ויש לדון אם יכולים גם לערב שנים, [דאחד ודאי יכולים כדאמר ע"ט א' אבל לארכו כו'], ונראה דאין מערבין שנים א"כ איכא תרתי דלא מצי לפסועי וגם איכא מחיצה י' לרחב ד', [ומיהו בגזוטראות שיש ביניהם ד' מערבין שנים אע"ג דליכא התם מחיצה מתחת לגזוטראות, ואפילו אין הגזוטראות גבוהות י' אי משכח"ל שיהיו רשות היחיד בלא מחיצות], דכיון דתחת הגזוטראות כרמלית לא שייך שהוא יצרף את הגזוטראות, ומיהו באיכא שני חריצין שמרחיצין והולכין ולמעלה אין רחב ד' ולמטה רחבים ד' בגובה י', והמחיצה שביניהם אין בה ד', יש לדון דאפשר דמערבין שנים, כיון דא"א לפסוע מזו לזו ויש כאן גם מחיצות י', וצ"ע.

בחד גוונא, דלתרוייהו סברא דפיתחא הוא ואריה הוא דרביע עליה קרובה יותר, והיינו שלא הזכירו בגמ' אליבא דרבי ור"י אלא סברא דאין מערבין יחד, דסברא דמערבין סמכו במה שזכרה בדברי רבנן.

לכאורה נראה דאי אמרינן פיתחא הוא ואריה הוא דרביע עליה, רשאי לכתחלה לעשות סולם מעצי אשירה בשביל לערב יחד, דעירוב יחד חשיב כמנוה דלאו ליהנות ניתנו, וסתמא דבעיא הכי מתפרשא, דלאו ברשיעי עסקינן שעושה סולם מעצי אשירה להשתמש בו, אבל צ"ע ברש"י דמשמע דעירובי חצירות לא חשיב כדבר מנוה.

הא דחשבינן לעיל ל"א א' עירוב כמנוות דלאו ליהנות ניתנו, אף דסתמא דמילתא כשמערב ללכת לבית המשתה יש כאן גם הנאה דלאו דמנוה, והרי אסרינן לטבול במעין שהוא מודר ממנו צימות החמה כדאמר ר"ה כ"ח א', י"ל דהכא שאני, שהענין הוא קניית השביתה, וזה מותר רק לזורך מנוה, ומה דכשקנה שבייתה יכול ליהנות משם, הרי הוא דבר שנתקבצו, וכמו דמותר לטבול צימות הגשמים אף כשנהנה בטוהרתו הנאות הרבה דלאו דמנוה.

לכאורה היה נראה דלרבנן דפליגי אר' יהודה היינו דאסרי להניח עירובו על הקצר דחשבי ליה כנהנה, אבל אם הניח שפיר קנה עירוב, למה הדבר דומה להניח עירובו בכלכלה של איסורי הנאה, דלא שייך לטבול עירובו מחמת זה, דשני ענינים נפרדים הם, והרי בלא ההנאה של הקצר נמי היה יכול לקנות שבייתה שם, וגם אם כל העירוב מחמת הקצר נמי אין לנו לומר דלא מהני, והרי איסורא דעבד עבד, ומ"מ קנה שבייתה, ואין מקום לומר דאין עירובו עירוב, אלא א"כ ראו חכמים לתקן כן משום מייגדר מילתא אם ראו דמקילין בזה, ולא מנאנו רמז לכגון זה, וצ"ע דצרמז"ס וכן בשו"ע ר"ס ת"ט כתבו דאין עירובו עירוב, ויעויין בדרישה ומהרל"ח שם מש"כ בדעת הטור דפסק כר"י, ולמש"כ לענין דיעבד י"ל דאף לרבנן עירובו עירוב, שוב הראוני שהגרע"א ז"ל בגליון השו"ע שם כבר תמה בזה, (ועי' מש"כ בזה לעיל ל"א א').

שם א"ל אין מותר ואשרה אסורה, לכאורה נראה הטעם משום דאין מותר בחול, משא"כ

זו כנגד זו משום הא דאין ציניהן ד', ופחות מכאן קאי על הנסר וכמש"כ תו'.

גמ' אי בטליה חייך כו', מצואר דגם תנן אם ציטלו חייך, [לשון חייך היינו שחונץ צפני מחיצות החרץ ומצטלן], ולכאורה נראה דסגי בציטלו לשבת, דכיון דהו"ל מוקצה ואינו ניטל בשבת לא גרע מקולם שאינו ניטל, ומיהו לא סגי בהכי אלא שאם ירצו יערצו אחד, אבל שלא יוכלו לערצ שנים לא סגי בתורת סולם, ומיהו זהא דאמר לק' ע"ט א' דאפי' ארנקי נמי מצטל אינש, משמע דאף לענין שלא יערצו שנים סגי בציטול לשבת, וכבר רמז לזה הרא"ש רפ"ק דסוכה, ועי' בתה"ד סי' ע"ה.

ע"ט א' אלא אר"א מאן תנא עירובין ר"י היא, משמע דלרבנן סתם עפר אין ממעט, ויש לתמוה דמי גרע מקולם, והרי העפר אינו ניטל בשבת, ונראה דמודה ר"א דגם לרבנן אם רצו מערבין אחד, ולא קאמר אלא דגם מערבין שנים אם רצו, דהעפר כסולם חשיב, ור"ה צריה דר"י פליג וסבר דלאני הא דהוי מוקצה בשבת גם לענין דאין מערבין שנים.

— נדפס בספר סוכה —

ענין ציטול וענין אינו עתיד לפנותו, לפרש"י נראה דהחילוק הוא דציטול מחליט בדעתו לצטלן לצורך זה לכל ז' הימים ואף אם יצטרך להם לא יפנס, וכלשון רש"י עירובין ע"ח ב' דאמר לא שקילנא ליה מהכא, משא"כ באינו עתיד לפנותו לא קבעם לצורך זה ואם יזדמן לו צורך יפנס אף לע"ע אין דעתו לפנותם, ומצואר מדברי רש"י דציטול צריך צפיו ולא סגי במחשבה, ונראה דאם ציטלם וגמלך אח"כ לפנות נמי שפיר דמי ולא עבר למפרע, כיון שבשעה שציטלם היה דעתו באמת שלא לפנותם.

יש לעי' לדעת הפוסקים דצריך ציטול לעולם מה יענו לקושית הר"ן מהא דכרי של תבואה שציטלו טומאה בוקעת ועולה, וכרי של תבואה אם ציטלו לעולם אית לן למימר דלא הוי ציטול דבטלה דעתו אלא כל אדם, ויש בזה דברים בריטצ"א אבל לא נתפרשו לן, ואפשר שיש לחלק בין לבטל תורת בית לבין להצטל להיות חלק מן הבית, דבטומאה סגי במה שאין תורת אוהל על הבית ולזה סגי אף

שם אפי' מלא קש או תבן, בתו' הקשו מהא דהזורק לצור מלא פירות פטור, ומה שחירצו דמדאורייתא פירות מצטלי מחיצתא ומדרבנן אמרו דדבר הניטל אינו ממעט, קשה דלמה הולכנו חכמים לומר כן להקל להחירס בלא עירצו יחד, והרמב"ן בשבת ק' א' כתב וז"ל דודאי פירות לא מצטלי למיהוי אינהו מחיצה ולשויהי ב' רשויות רשות אחת ולצרפן אבל מ"מ לענין רשות שבת מצטלי מחיצה דעמוק י' ורחב ד' צעינן ומחיצות ניכרות צעינן עכ"ל, נראה כונתו דהא דהפירות מצטלי מחיצה לענין שבת הוא תנאי ברשות היחיד דבעי מחיצות ניכרות, אבל יש כאן מחיצות י' לשטח ד', ושפיר חולצין בין הרשויות, וכמו צור עמוק כ' ורחב ד' שחלקו במחצלת למטה מ', דלא הוי רשות היחיד כיון שאין תוכו ד' על ד', [אח"כ נימא אי בעי מנח עליה מידי], ומ"מ שפיר יש כאן מחיצות י' לשטח ד' ושפיר חולצין בין הרשויות שלא לערצ אחד.

נראה דלענין חיוב צור דמחלקין צ"ק כ"ט ב' בין כסהו לטממה, דתנן וקש ככיסוי חשיב, ולא איסתלקו להו מעשה ראשון.

שם מלא עפר או נורות כו', לאו דוקא מלא דכל שנתמעט מ' סגי, אלא אגב רישא דנקט מלא לרבותא, [עי' תו' שבת ק' א' שחילקו לענין רשות היחיד בין מלאה פירות לחציה פירות], קמני נמי צסיפא מלא, וכ"ה לשון הרמב"ם פ"ג הי"ב.

שם וכן ב' גוזזטראות זו כנגד זו מערבין שנים כו', מש"כ תו' דגוזזטראות שאין ציניהן ד' מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד, יש לקיים דין זה מסבא, דאע"ג דצחרין שאין צו ד' מערבין אחד ואין מערבין שנים יש לחלק בין חריץ לגוזזטראות, דחריץ הרי הוא בתוך החצרות והוא חורי רשות היחיד ולא שייך לחשבו כרשות צפ"ע, משא"כ תחת הגוזזטראות שהוא רשות לעצמו, ולפעמים הוא כרמליה, ואינו נטפל כלל לגוזזטראות, הלכך כיון דמפסיק רשות אחרת בין הגוזזטראות לית לן לחשבן כחד אע"ג דאפשר לפסוע מזה לזה, ונראה דלפירוש תו' מתפרשא מתני' הכי וכן ב' גוזזטראות זו כנגד זו שאין ציניהן ד', א"נ שיש ציניהן ד' והניח נסר רחב ד' מזו לזו, מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד, ונקט

הרמז"ס בפ"ג מה"ע הי"ב שסתם עפר ונרורות
בחרין מבטלין הן).

שם אמר רבא ל"ש אלא שנתן לרחצו כו', אפחות
מכאן קאי דיש לו תקנה להניחו לארכו,
[באופן שיהיה אפשר לעמוד עליו], ומה
שהקדימוהו להא דגוזזטרא הוא משום דברישא נוכר
שרחצ ד' וממילא בכלל זה דפחות מכאן לא, ועי'
הגירסא ברי"ף במתניתין.

מתני' מתבין שצין ב' חצירות כו', לכאורה אחי
לאשמועינן דאף דבר עראי הניטל בשבת
חשיב מחילה שלא יוכלו לערב אחד, ויש לעי' אם
באמת רק דבר שמתה העראי שלו דומה למתבין
חשיב כמחילה, דמתבין סתמא עומד זמן ניכר ואין
רגילין לטלטלו, אבל הרי שהשאר ערימה של תבין
או כלים או כלי בהמה בפתח שצין שתי חצרות
במשך כל צין השמשות הרי אלו יכולים לערב אחד,
או"ד נקט מתבין משום סיפא דאלו מאכילין אבל
לא יתנו לתוך קופתם, אבל לענין שאין יכולים לערב
אחד, כל הדברים שאינם ניטלים ברות מנזיה שפיר
משמשים מחילה.

שם אלו מאכילין מכאן כו', בגמ' מבואר דאין
איסור להוריד צידו מן המתבין אלא משום
דחיישינן שמא יוריד כשלם יהיה המתבין גובה י',
ולריך טעם למה מותר כשיש בו י' הרי סתמא
המתבין יש בו רוחב ד', ומ"ש מכותל דתבין לעיל
ע"י ב' ובלבד שלא יורידו למטה, [ואף צאין בו
ד' תקשה לרב התם], ואין לומר דכ"ש אחי או
כרבנן ובלא עירבו עי' בתו' שם, דא"כ אף
בנתמעט מי' נמי שרי, וביותר קשה בצרייתא בגמ'
בבית שצין שתי חצירות דקתני בהדיא דזה נותן
לתוך קופתו ומאכיל כו', ובנתמעט קתני דשניהם
אסורים, וע"כ דמאי דאסר בסיפא שרי ברישא,
ואמאי הרי על גבי המתבין פרוץ במילואו לחלק
חצירו, וכדאסרינן להוריד הפירות מע"ג הכותל.

והנה בכותל של קשין שצין שתי חצירות אם סמך
מתבין לכותל מזה ומזה, אין סבירא לאסור
לקחת המתבין או מעל גביו, דכיון דיש כאן מחילה
העשו' לשם מחילה, הרי נידון המתבין כחפצים
שבבית והמחילה מזדלת צין החצירות והמתבין, ולא
חשיב המתבין כפרוץ לחצר חצירו, ושם י"ל דאף
כשהמתבין עצמו משמש מחילה, אינו חשוד להיות
נידון על גביו כרשות לעצמו שהוא פרוץ במילואו,

תבין שלא נתבטל לעולם, דכיון דסו"ס עכשיו אין
הבית משמש כאוהל לא חשיב אוהל, אבל כאן אנו
צריכים שהתבין יחשב כרצפת הסוכה וכיון דלא
ציטלו לעולם לא חשיב חלק מן הסוכה, ויתכן עוד
בבית שמלאו תבין או כרי של תבואה וציטלו לזמן
עדיין שם בית עליו לענין נגעים ולחזור מעורכי
המלחמה ורק תורת אוהל נתבטל ממנו, ולפ"ז
ניחא בפשיטות הא דלענין סוכה לא סגי בהכי,
ומיהו הדבר צריך ראייה.

נראה דמלאו כרי של תבואה דוקא קתני דהוא
מידי שאין צריך לבית וגם בחצר רגילין
להעמיד כרי, ולפיכך חשיב הכרי כדבר בפ"ע וכיון
שהוא בבית ומבטל תשמיש הבית לא חשיב הבית
כאוהל, אבל דבר שאין רגילין להעמיד ממנו כרי
אלא שבבית אוספין אותו כגון כרים וכסתות וכלים
אין מבטלין תשמיש הבית אלא אדרבה הן טפלין
לבית ומשתמשים באהלו ואינן ממעטין אפילו ציטלן
לזמן.

ולענין סוכה נראה דלא מהני ציטול לכרי של
תבואה דומיא דכרים וכסתות, ודוקא
בטומאה שא"ל אלא שהבית לא ישמש כאוהל מהני
ציטול אף לתבואה, אבל להחשב כרצפת הסוכה,
ודאי בטלה דעתו, ותימא שציד אפרים בגליון סי'
תרל"ג לא כ"כ. (סוכה ס"א סק"י).

שם רא"ל בית אחרין קרמית כו' למיטטימיה כו',
יש להסתפק הניח עפר סמוך לכותל למעט
גבהו מהו, דלא דמי לחריץ ולא דמי לבית, ונראה
דסבירא בבית לאו למיטטימיה קאי עדיפא, דודאי
דברים שבבית אינם מבטלים את הבית אבל עפר
שעל הארץ שפיר מתבטל לארץ אף כשאין בחרין
דהרבה גבשושיות על הארץ, ועוד דנראה דאף
חריץ הצנוי באדמה לתועלת מסויימת נמי הוא צדין
חריץ, ועי' בשעה"ל סי' שני"ח אות ל"ו ועי' להלן.

ויש להסתפק אי רב אשי פליג אדר"ה בריה דר"י
וס"ל דאיסור שבת לא סגי בהכי למנוע שלא
יוכלו לערב שנים, והרשב"א בעצה"ק שער ד' כתב
דתבין וקש שאין מטלטלין אותו בשבת ממעט,
משמע דס"ל דר"א לא פליג אדר"ה בריה דר"י,
והא דהוצרך לטעמיה דר"ה בריה דר"י ולא כתב
טעמיה דר"א משום דחריץ למיטטימיה קאי, נראה
משום דלאו למיטטימיה בתבין וקש קאי, (וכן לשון

ואין על התבן תורת מחיצה דכלים שבצית חשיב, משא"כ בחצר.

ואפשר גם דהאי בית שייך לאחד דומיא דכל בית, ורק עכשיו משמש צו להחזיק התבן המשותף, ואשמועינן דשימוש זה עושהו צדין חצר המשותפת וכשנתמעט מעשרה שניהם אסורים, וזה ניחא דנקט סתם נועל את ביתו, ולא קתני אחד מהם נועל את ביתו, דסתמא זה שאין הרשות שלו הוא נועל את ביתו ומצטל את הזכות שימוש שיש לו בצית התבן, ומיהו צתו' הרא"ש כתב דהצית של שניהם.

ברש"י משמע שיש בתים משתי החצירות הפתוחים לבית הזה שמילאוהו תבן, ומהא דקתני נועל את ביתו משמע כן, דאם הבתים פתוחים רק לחצירות, אין צריך לנעול את ביתו, דסתמא דמילתא הצית שמילאוהו תבן יש לורת הפתח צינו לחצר כדרך כל בית, וא"כ גם כשנתמעט התבן מעשרה נשארו החצירות עם צתיהן צהיתר, רק לבית התבן אסור, אבל אם הבתים פתוחים לבית שמילאוהו תבן שפיר יש לו לנעול את ביתו מצית התבן כשמצטל את רשותו שבצית התבן.

משה"ק הרא"ש דאף אם נפחת בשבת יש להתיר צדין נפלו מחצות, לכאורה הכא הוא מפיל המחיצה צידים וגם יודע מע"ש שעתיד למעטה בשבת וכו"ג לא מצינו דאמרינן הואיל והותרה הותרה, עי' תו' ס"ו א', ומיהו בגמ' לק' צ' פרכינן ש"מ דיוורין הצאין בשבת אסורין, ולא מתרצינן הכי, ועי' בזה בספר מרן זללה"ה סימן ז"ח סק"ד, אח"כ ראיתי ברש"א צ"ח הראצ"ד, שכתב שצריך ליזהר שלא לצא לידי הואיל והותרה, ומשמע דצדיעבד שרי אף צמיעט צידים, וכ"ה צמ"צ סי' שע"צ ס"ק קל"ה.

שם זה נותן לתוך קופתו, נקט לשון יחיד ולא קתני אלו כדקתני צמתני, ואע"ג דקתני מערבין שנים ומשמע דאיכא עוד דיוורין בכל חצר, לפי דרנא לשנות נועל את ביתו ומצטל רשותו.

שם כיצד הוא עושה נועל את ביתו כו', א"ה, עיין מש"כ צסימן ט' סק"ו ד"ה ומרן, מ"ט אינו מצטל גם ביתו.

שם ש"מ מחיצות שאין מגיעות לתקרה כו', לכאורה הטעם משום דביתא כמאן דמליא

והרי הוא נטפל כחפץ שצדשות, ורק הקו המצדיל צין החצירות משמש כמחיצה, א"נ שמא חור שאינו גבוה ג' צצין שתי חצירות המערבין שנים, אין צו איסור משום שפרוך צמילואו, דכלצוד דמי ולא גזרו צו חכמים, וה"נ צרייתא הרי מוקמינן לה צגמ' צליכא ג' צין המתבן לגג, ומתנייתין איכא לפרושי כר"ש או צלא עירצו, א"נ למוקמי צאפה שרי צכל גווי, ודין ליקח צידו לא נתפרש צהדיא צמתני, ועדיין צ"ע.

הא דקתני צמתני אלו מאכילין צא לרמוז דליתן לתוך קופתו אסור, וטעמא דגזרו צזה, משום דתחלת נתינת התבן צמקום הזה הוא על מנת לאכול ממנו קימעא קימעא, וצודאי יגיע זמן שתצטל המחיצה, ודלמא לאו אדעתיה.

שם נתמעט התבן מעשרה טפחים כו', זו משנה שאינה צריכה, ונראה דלא נשנית אלא לרמוז דהא דלא שרינן אלא להאכיל ולא ליטול צידו, הוא משום דלמא יתמעט מעשרה טפחים, ולאו אדעתיה.

גמ' מעמיד אדם את צהמתו כו', א"ה, עיין מש"כ צחו"צ שבת קנ"א א' דאפשר דמהא דשרי להעמיד צהמתו על גצי עשצים צשבת כדאמר שבת קכ"צ א', וילפינן לה צמכילתא מקרא דלמען ינוח וכמש"כ תו' שם, איכא למילף דכל פעולה שהצדמה עושה מעצמה להנחתה לאו שם מלאכה עליה, דהא צעלמא המעמיד צהמה על גצי קמת חצירו צייב כדאמר צ"ק נ"ו צ', וכל שכן צצהמתו שצצווה על צציתתה, דודאי היה ראוי לאסור להעמידה שתקצור צשבת, ולאו משום צער צעלי חיים שרי רחמנא, אלא דצעל חי העושה להנחת עצמו אין זה מלאכה שהצעלים מוזהרים עליה. (שבת קנ"א מתוה"ד).

שם בית צצין שתי חצירות ומלאהו תבן כו', אם הצית הזה משותף לשתי החצירות, לכאורה אין צינו לצין חצר ולא כלום אלא שהוא מקורה, וא"כ ע"כ מה דצציק תנא דצרייתא חצר ונקט צית אינו אלא לאשמועינן דשרי לתת לתוך קופתו דכיון דאיכא תקרה מינכרא מילתא אי מיפחית, וקשה דא"כ הו"ל לגמ' לציועי לר"ה מהך צרייתא, ולמימר דיקא נמי מדצציק חצר ונקט צית, וי"ל דגם הא דמערבין שנים איכא טפי חידוש צצית מצחצר, דצצית יש טפי מקום לומר שנטפל לבית

מחיצה, אבל אם יקח מכל רוחב המתבן ע"כ לקח מחזר חזירו, ובאמת ז"ע אחרי לא חששו לזה במתבן, ובשלמא בתחומין יודע את התחום ונוזהר, אבל במתבן שכלל המתבן מערבין אחד היה ראוי לחוש.

שם מהו דתימא ליגזור דילמא אחי לאחלופי קמ"ל, רש"י פירש שיקחו מתחום שאינו שלהן, והיינו שהתבן קנה תחום אחר, ותחום כלים נמי לאוריתא וכמש"כ הרמב"ן בחידושו, ויש לעי' של מי התבן, דבפשוטו משמע דמשום גזל ליכא אם יקחו מחוץ לתחום, וא"כ של שותפים הוא, וקיי"ל יש צריכה ואיגלאי מילתא למפרע דדידהו הו, ואין כאן איסור תחומין לאוריתא לא מבעיא למש"כ תו' מ"ז ב' ד"ה והכלים, דכליו של אדם שהן חוץ לתחומו קונין תחום לעצמן ונקטו כן בדעת רש"י, א"כ אף מדרבנן שרי לטלטלן אלפיים אמה לכל רוח, אלא אף אם נימא דאין להם אלא ד"א, נמי אין איסור זה מדאוריתא, דמדאוריתא לא מצינו איסור בפחות מאלפיים וכמש"כ לעיל סק"ה אם לא דנימא דאלו דקנו שציתה מתחלת השבת רק בד' אמות דלדידהו הו' הד"א כאלפיים והיציאה מהד"א הוא באיסור תחומין לאוריתא, אבל ג"ו קשה דהא יכול לטלטלן ד"א לאיזה רוח שירצה וא"כ שפיר מכניסן לתחומו בהיתר, וכה"ג מסתברא דמדאוריתא כרגלי הצעלים נינהו, וגם פשטות הגמרא לא משמע דצריך ד"א לאיסור תחומין, אלא כל שיעבור התחום יש כאן איסור תחומין, ולכן צריך לפרש דמתבן הפקר איירי, וכל שהוא בתוך תחום העיר קונה שציתה העיר וכמש"פ רש"י ותו' לעיל מ"ז ב' גבי חרס, [ועי' בשו"ע סימן ת"צ בהגה"ה שכלל דין זה בהדי חרס], ולכן יש כאן איסור תחומין בהעצרת קו התחום, ומבואר דלמ"ד תחומין לאוריתא, גם סברא זו דחפצי הפקר קונין שציתה העיר כשהם בתוך התחום, היא סברא לאוריתא, ועי' ריטב"א שחלק על פרש"י ופשיטא ליה דאין כאן איסור תחומין משום התבן, [ולא פירש ז"ל למה, אם משום דהתבן קנה שציתה לעצמו ויש לו אלפיים לכל רוח, אם משום דחפצי הפקר אינם קונין שציתה, ואולי בכלים תחומין לאו לאוריתא לכו"ע], ופירש דהחשש שמא יעצרו האנשים את התחום ברגליהן. (ס"ה ס"ק י"ג).

דמי, והרי פירצה למעלה כפירצה למטה, ולפ"ז ה"ה אם יהיה חלון צמילואו של כל הכותל נמי יבטל מחיצה, אבל לשון שאין מגיעות לתקרה משמע דיש ענין צמה שאין מגיעות לתקרה, ול"ע.

שם אמר רביי הכא צבית שלשה עשר חסר משהו עסקינן ותבן עשרה, אי רביי פליג אדר"ה צריה דר"י לדינא, ולא רק דלא ניחא ליה לפרושי מתורת עשרה, א"כ יש לפרש דהכא צבית שאינו גבוה יותר מ"ג חסר משהו, אבל ה"ה בגובה פחות מזה, ואדרבה טפי ניחא לפרושי בפחות מזה, דהא משמע בצרייתא דמה שנחמטט משיעור גובה עשרה הוא הגורם לאיסור, ואילו צ"ג חסר משהו הרי הסיצה דהו"ל מחיצות שא"מ לתקרה, ואף באיכא עשרה ומיעט מ"ד התקרה נמי שניהם אסורים.

טעמיה דרביי דפליג אדר"ה צריה דר"י פירשו בתו' דלית ליה לצוד, והדבר קשה טובא דלצוד הלכה למשה מסיני היא בכל מחיצות, וגם לא מצינו שיעור זוטא מזה ואטו נאסור כל סדק בכותל הזה, והיה אפשר לפרש דשיעור י' רגלי ציה אינשי ואי מיפחית מינכרא מילתא, אבל שיעור ז' ומשהו או פירצה פחות מג' לאו אדעתיהו דאינשי כ"כ, ואיכא למיחש שיצא לטלטל שם גם כשהיה הפירצה יתירה מג', אבל לפ"ז משכח"ל איסור אף צבית וציות מ"י כגון שהתקרה גבוהה ט"ו ואיכא למיחש שיפחתו ג' והו"ל מחיצות שאין מגיעות לתקרה, אי לא חשיב מחיצה, ול"מ כן.

ע"ט ב' דכל פחות משלשה כלצוד דמי, לא רביי לא הוצרכו להזכיר דין לצוד, דהא איכא מחיצה עשרה, ולענין שאין המחיצות מגיעות לתקרה פשיטא דפחות מג' כמגיעות לתקרה חשיב, אבל לר"ה צריה דר"י צריך שהפירצה תשלים לשיעור עשרה.

שם ה"ק או נועל את ביתו או מבטל את רשותו, לכאורה נראה דה"ק דלעולם צעי ציטול צפה ולא סגי במחשבה אבל כשנועל ביתו לכונת ציטול סגי בהכי אף שאינו מפרש את הציטול צפה.

שם פשיטא לא צריכא לר"ע כו', הכא החשש שמא יטול משל חוץ לתחומו, ומשמע דדכוותה היה ראוי לחוש בכל מתבן, שמא יקח מן המזל של חזירו, אם כי לא נתפרש איזה קו של המתבן משמש

חולה, ועל כרחק דלא מיייתין אלא דאף בתקופת תמוז יש ענין צמדורה להוספת חוס, אצל לפירוש רש"י יש לפרש דנצטנן היינו שמרגיש צינון דהיינו דקר לו, אצל אינו חולה מחמת זה, ושפיר ילפינן דכש"כ חולה.

פ' א' אם משלו צריך לזכות ואם משלהן צריך להודיע, לכאורה יש לפרש אם משלהן דהיינו דאירע שיש לצני המצוי חצית של יין בשותפות, ועכשיו חפץ לשמש בה ולהניחה לשם שיתוף הר"ז צריך להודיע להם שיסכימו לשמש בה לשם עירוב, דהיינו שלא יקפיד אחד על חצירו, אם יקח משלו, ואפשר דגם אם מקפיד על עירובו הוא עירוב, מ"מ צריך שידעו שזה משמש לשם עירוב, [דכלוקח מהם לשם עירוב אין לך ידיעה גדולה מזה], ולכאורה אפשר דהך צרייתא סברה כחכמים דר"י לקמן פ"א ב' דגם ע"כ צריך דעת, וה"ק אם משלו צריך גם לזכות ואם משלהן צריך רק להודיע, אצל מפרש"י לק' ב' במתניין משמע דבמזכה א"צ להודיע ורק במשלהן צריך להודיע, ואע"ג דבגמ' מוקמינן לה כחכמים דפליגי עליה דר"י צ"ל דפלוגתתן במערב משלהן, אצל משלו גם לרבנן א"צ להודיע, ועי' לקמן מש"כ במתני', ורק במשלהן שלא נעשה לשם שיתוף חיישין שמא מקפידין, ולכך צריך להודיע, משא"כ במזכה ודאי אינן מקפידין שהרי לשם כך זיכה להם.

שם איחמר שיתופי מצואות רב אמר א"צ לזכות, פרש"י ותו' דכיון דקאסר עליה גמר ומקני, ואשכחן לפעמים דגמר ומקני בלא קנין כמש"כ תו' בכורות י"ח ב' ד"ה אקנויי, אצל לפ"ז נראה דצריך שתהא תקנה מיוחדת לזה, ובפשוטו משמע דרב ושמואל בסברא פליגי אצל לא בתקנה איך תקנו, וגם לפ"ז לא יועיל אלא אם אחד מצני החזר זיכה להם דכיון דאסרי עליה גמר ומקני אצל אינש דעלמא אם בא להניח צריך לזכות, ורהיטת הדברים משמע דכל ענין א"צ לזכות, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דרב ס"ל דאפי' בלא קנין שפיר דמי, דכיון שכולם יודעים שיש להם חצית המזומנת לכולם לשם עירוב שפיר מיקיימא בהכי תקנת עירוב, ולפ"ז אפשר דאי אין צריך לזכות צריך מיהא להודיע ואפילו לר' יהודה. — ואיכא נפקותא צין הפירושים גם לענין אם יכול לחזור בו לאחר שהניח לפירוש תו' אין המניח

מתני' מניח את החצית, לכאורה היה ראוי לשנות לוקח את החצית, ולדעת הסוברים דצריך שתהא הנחתה בגובה שיהא ניכר, י"ל דלזה רמז התנא.

שם ואומר הרי זה לכל בני המצוי ומזכה להן כו', הקדים התנא את האמירה לזיכו, כדי שתהא הזכייה לשם עירוב, שאם יקדים לזכות להם סתם, לא יוכל אחר כך לשמש בזה לעירוב מצלי להודיעם.

במ' אר"י חצית של שיתופי מצואות צריך להגביה מן הקרקע טפח, לפרש"י ותו' קשה דמאי קאמר חצית של שיתופי מצואות סתם, הול"ל המזכה או הזוכה חצית של שיתופי מצואות, ועוד דהרי אפשר לזכות גם צקנין סודר ומאי פסקיה דבהגבהה זוכה, ועוד דאם אחי לאשמועינן קולא דסגי בטפח הול"ל די שיגביה טפח, ולשון צריך משמע דחומרא אחי לאשמועינן, ולא משמע דקאי אצרייתא דקתני משהו וקאמר דהאי משהו צריך שיהא צו טפח, ועוד דמה הוצרך לומר מן הקרקע לא הול"ל אלא שיגביה טפח, ועו"ק מה שצצרייתא בגמ' קצתהו לבתר דקתני אם משלהן, וכמ"ש המ"מ, וכן מהא דאמר ברכות נ"א א' בכוס של ברכה כי האי ליטנא מגביהו מן הקרקע טפח נמי משמע כפירוש הרמב"ם שהוא ענין בעירוב ולא בהלכות קנין הגבהה.

שם סבור מינה לחיה אין לחולה לא כו', אי חיה היינו כל ל' וכמ"ש המ"מ פ"ב מה' שבת הי"ד וכו' צו"ע סי' ש"ל ס"ו קשה אמאי סבור דלחולה לא, הא חולה עדיף מל' דחיה, והא ל"ק דאי צו' פשיטא דשרי, דשפיר ס"ד דאין צנינה סכנה, דהא לא מיירי דאומרת צריכה אני, אלא סתם מיירי שמרגישה צינון, ומאן לימא לן דצינון סכנה היא, והיינו דאשמועינן דצינה לחי' חשיב סכנה, וסבור מינה דלסתם חולה אין סכנה צנינה, מדאשמועינן גבי חיה דעדיפא מחולה, והדר פשטוה מהא דחזינן דלמקזי דם נמי חשיבא צינה סכנה וכש"כ לחולה, ועי' צבה"ל שם. — הרמב"ם שם פסק דלחולה לא, וכתב המ"מ דס"ל דסבור מינה, דלא קאי, היינו אהא דצימות החמה וע"ז מיייתין מהקזי דם, ואפשר דמפרש הקזי דם ונצטנן דהיינו שאחזתו צינה, וזה כבר חולי שיש צו סכנה מחמת הצינון, ולכך ליכא למיפשט מזה לסתם

אמרינהו ביחד, ועוד דאם כן היכי ילפינן מהא, דאשתו של עכו"ם משכרת שלא מדעתו, הלא הכא מדין כפייה על המצוות הוא, ובעכו"ם הרי כל עיקר תקנת השכירות הוא משום דעכו"ם לא מוגר ולא ידור עמו, ורזון החכמים שלא ישכיר.

ולו"ד ז"ל נראה דשתי תקנות הו, חדא דאשתו מערבת שלא מדעתו, וזה כולל צין כשמוחה, וצין כשאינו יודע כלל שעירבה, וכשם שהבעל יכול לערוב נגד רזון אשתו ושלא מדיעתה ומועיל העירוב גם לה, [אף אם נימא דשנים הדריס צבית אחד וכל אחד אוכל משלו שאין אחד יכול לערוב לחצירו נגד רזונו, עי' סימן ח' סק"ג, מ"מ בסמוכים על שולחן אחד ודאי מהני עירוב הבעל לאשתו וצ"צ הסמוכים על שולחנו אפי' הם מוחים בזה, דא, שענין עירוב הוא עירוב הרשויות, ורשות בידו לערוב רשותו וממילא כולם מעורבים], כך תיקנו חכמים שמהא האשה שולטת לעשות עירוב הרשויות כמו הבעל, ואפי' הבעל מוחה ואפי' אינו יודע שעירבה, מ"מ נעשו הרשויות מעורבין ואף הוא נותר לטלטל, ומדין זה למדו לאשתו של עכו"ם שרשאית להשכיר אפי' נגד רזון בעלה, דענין השכירות נמי אינו אלא תקנת חכמים להיכר לסילוק רשות העכו"ם לענין תקנת עירובין, והקילו חכמים בזה בכל הקולות שבעירובין וכדאמר ס"ו א' שוכר כמערב דמי מה מערב פחות מש"פ ושכירו לקיטו ואחד לכולן אף שוכר, וה"נ אמרינן מה מערב אף אשתו שלא מדעתו, אף שוכר נמי, ואע"ג דבעירוב לא אמרו אלא במקום שאוסר ומשום דראוי לכפותו על המצוה, וכדאמרינן רגיל אין שאין רגיל לא ומוכחין מזה דאף אשתו אינה מערבת אלא ברגיל, וזה לא שייך בעכו"ם, מ"מ חזינן דלצטרך שהחמירו חכמים להצריך שכירות שוב שקדו להקל על הדריס באונס עם העכו"ם, והקילו בשכירות רעועה ופחות מש"פ וכו', וה"נ לאחר שתיקנו זכות לאשה לערוב ברגיל שלא מדעתו, אמרינן נמי דה"ה בשכירות כמערב דמי והקילו באשתו ושכירו ולקיטו שזכאין להשכיר.

ועוד תיקנו שרשות ביד בני המצוי לכפותו על השיתוף, וכמו שרשות ביד צ"ד לכוף על המצוות, וכפייה זו צריך שיחליטו עליה בני המצוי, וצריך שיטלו שיתופו ממנו בפניו בע"כ, אבל אם אינו יודע שנטלו ממנו שיתוף, אינו כלום, דשיתוף

יכול לחזור בו בלא קנין, ולמה שצדדנו י"ל שיכול לחזור בו כדיבור בעלמא.

ובתחומין דס"ל לשמואל דא"צ לזכות נמי נראה דאף בלא שום הקנאה שפיר דמי, דכמו דאשכחן במהלך צדריך ומכיר חילן או גדר דיכול לומר שציתתי תחתיו אף בלא פת, ה"נ יכול כל אדם לקצוע שציתתו במקום שיש לו סעודה מזומנת שם אף שאינה שלו, ואולי זו כונת תו' בתירוץ הראשון.

שם ואצט"ח להו משל חמותה עירבה לה ומשום דלא זיכתה לה כו', לפרש"י דאירי צע"ת, [וכ"מ ממה שהזכירו בגמ' שהלכה לצית המרתך ועי' ל"ט א'], יש לעי' והא אף אם נימא דאין צריך לזכות אחתי תיפ"ל דשלא מדעתה הוא, שו"ר שכבר הקשה כן בתו' הר"פ, ועוד קשה דקאמר אר"ד משלה עירבה לה ומשום דשלא מדעתה ותיקשי ליה א"כ מ"ט דר' ישמעאל צ"ר יוסי הא לא אשכחן מאן דלא צעי בתחומין ידיעה מצעוד יוס' עי' לק' פ"ב א', ושםא יש לדחוק דאירי דאמרה להו אם אחרתי עירבו עלי ונתכוונה משל חמותה ושיזכו לה, אם צריך לזכות, והיינו דמיצט"ח לן אם משל חמותה ומשום דלא זיכתה לה או משלה ומשום דשלא מדעתה שלא נתכוונה שיערבו משלה, ולפ"ז יש לפרש טעמא דר' ישמעאל צ"ר יוסי משום דסבר דכיון דאמרה עירבו עלי לא קפדה אף אם יערבו משלה, ודוחק, וצ"ע.

מה שהקשה הגרע"א ז"ל בגליון דנימא דרצ ס"ל דאי בתחומין א"צ לזכות כ"ש בתצירות והיינו תנאי, הדבר צ"ע דא"כ לשמואל ודאי לאו תנאי הוא בתצירות, ואין זה סוגית הגמ' לומר תנאי היא בזמן דלצטרך פלוגמיה ודאי לאו תנאי היא, וגם עיקר הדבר קשה דכיון דשמואל סבר דאין ללמוד תצירות מתחומין, א"כ מנ"ל לרב לחדש דאיכא תנא דפליג אמתני'.

שם אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו כו' רגיל אין שאין רגיל לא כו', לפירוש תו' דדעת אשתו צריך קשה טובא, חדא דלשון בני מצוי נכנסין לתוך ביתו ונוטלין ממנו שיתופו צע"כ לא מתפרש כלל דהיינו אשתו מערבת שלא מדעתו, ועוד דמיייתנן עלה הא דכופין אותו לעשות לחי וקורה והתם ודאי אין צריך דעת אשתו, ועוד דאם כן מ"ט פלגינהו שמואל לתרי מימרי ולא

שם עושין לחי אשירה כו', משה"ק תו' דלחי נמי
בעי שיעור עשרה ברוחצ משהו, [רוחצ משהו
ל"ק דאף אי כמותי מיכתת שיעוריה, מ"מ משהו
מיהא חשיב, אלא קושייתם מגובה עשרה], לכאורה
שיעור עשרה בלחי אינו משום שזריך לחי עשרה,
אלא שזריך שמהא ניכרת מחינה בשטח של גובה
עשרה, וכאלו כל משהו ומשהו נידון לעצמו, ולא
מפסיד מה דכמותי מיכתת שיעוריה, דמ"מ יש
כאן משהו בשטח של עשרה, ומש"כ תו' דכיון
דאינו אלא שיעורא זוטא לא החמירו בו, ז"ע מה
סברא היא זו, וגם לכאורה כמותי מיכתת שיעוריה
הוא מדאורייתא, ומה ראו חכמים להקל בסברא זו,
[שיעור זוטא שכתבו היינו לעוציו כל שהו, ודכוותה
בלולב שאין שיעור לעוציו], ועי' ברמב"ם פ"ז
מה"ש הי"ב ובמ"מ שם.

יש לעי' נהי דכשר לחי של אשירה, אבל אמאי
רשאי לעשותו לכחלה, ואמאי לא חשיב נהנה
מאיסורי הנאה, ואטו מותר לעשות היקף מחינות
מאיסורי הנאה, ובמ"ב סי' שס"ג ס"ק כ"ט כתב
בשם הב"מ דכיון דהלחי אינו אלא לזורק מחינה
ובה גופא לא משתמש במידי לא חשיב הנאה מה
שנהנה על ידה היתר טלטול, ואין הדברים ברורים
כל צרכן, והנה אשירה שזרשות הרצים הממעטת
רחבו מט"ז אמה או שנטועה במקום מזומנא
ברוחצ ד', והאשירה ממעטתו מד' ונעשה מקום
פטור, לא חשיב נהנה מאיסורי הנאה, שאין פעולתו
אלא בשלילה, [ויותר מזה אשכחן פסחים כ"ו א'
שאני היכל דלתוכו עשו], ואפשר דה"נ לחי החוץ
בין המצוי לרשות הרצים אין פעולתו לענין היתר
טלטול אלא כמונע מלהיות פרוץ במילואו, ואף
דלחי משום מחינה, מ"מ כיון שאין תועלת ממנו
אלא לענין הלכה דהיתר טלטול לא חשיב נהנה
ממנו אלא כנהנה בכח שלילי, שוב הראוני צירושלמי
עירובין פ"ג סוף ה"א ואפשר דהכונה שם כמש"כ
דאיתא תמן מ"מ נסחם המצוי.

שם עושין קורה אשירה, לא נתבאר אמאי לא
אמרין כמותי מיכתת שיעוריה, ואפשר
דטעמא דבעינן רחבה הוא כטעמא דבעינן צריאה,
דהוא ענין בחוק, ואינו שיעור לחשיבות, וזה לא
אמרין כמותי מיכתת שיעוריה.

ענין משותף הוא ואינו נעשה בלא דעת, אל"כ
מוזכין לו משל אחרים ומשום דזכין שלא בפניו, אבל
משלו אל"כ בלא דעתו אלא שיכולים לעשותו בכפייה
בידיעתו, וכאלו הכריחוהו להשתתף אתם נגד
רצונו, ונעשה שותף בע"כ, ואפי' גם אשתו אינה
רואה או שאין לו אשה, וזהו אידך מימרא דשמואל,
[ואם אשתו רואה, אין צריך שידע הוא כלל, ונותנת
עירובו ודיו, דסגי בידיעתה וזהו התקנה הראשונה,
וכן אם נוטלים בע"כ בפניה י"ל דסגי אפי' הוא
אינו יודע, דכיון שסגי בדעתה כשרואה, סגי נמי
בדעתה בכפייה], וכן אם לא החליטו בני המצוי
לכפותו, ונכנס אחד ונטל שיתופו ממנו בע"כ, אינו
שיתוף, דצריך מעשה ב"ד על הכפייה וזה נמסר
לבני המצוי, [ונראה דברובן סגי].

ויעריין ברשב"א דנקט בפשיטות דכשנכנסין
ונוטלין בע"כ היינו אפילו גם אשתו
מוחה או שאין לו אשה, אלא שהניח ב"ע לפ"ז
מה ענין בזה שאשתו מערבת שלא מדעתו כיון
שבע"כ ג"כ מערבין, ולמש"כ מבואר דאף בע"כ
צריך שידע, וגם צריך החלטת בני המצוי על
הכפייה, משא"כ באשתו. — ועדיין ז"ע בכ"ז
בסוגיא פ' ב' דפרש"י דנתמעט העירוב נכנסין
ונוטלין משלו בלא דעתו. (ס"ח סק"ה).

תוד"ה אמו וי"ל דאשתו כו', בקושיית הגרע"א
בגליון, עיין מש"כ בסימן ח' סק"ג.

פ' ב' שאני התם דליכא מחינות, לכאורה עיקר
החילוק בדבר משותף שרוב השותפים
חפצים לנאותו או לתקנו על צורה הראויה יש לחייב
את המיעוט להשתתף אם הוא דבר שרגילין
לעשותו, וכמו בית שער ודלת וכיו"ב, וה"נ לחי
וקורה, ואף אם ירד אחר שלא ברשות ועשה לחי
או קורה נמי דין הוא שיגבה מצוי מצוי כדין יורד
לשדה העשויה ליטע, משא"כ ענין שיתופי מצואות
הוא דבר בפ"ע ויש להסתפק אם יש לכופו על
זה, וז"ע דברש"י ותו' ל"מ שפירשו כן, ומש"כ
רש"י שאין נוח לשומרו לא נתפרש דמה מוסף
הלחי או הקורה בשמירתו, ומש"כ תו' דשיתוף אין
לו להועיל בע"כ, אף דאפשר לכופו עד שיאמר
רואה אני, אבל מ"מ אין ללמוד דכייפינן לומר
רואה אני ממה דמצינו כפייה על דבר שבמציאות
כמו לחי וקורה.

י', [ומיהו בחידושי הזכיר דגם במערב משלהן א"ל להודיע במוסיף], וכן בר"ח הנדמ"ח פירש מתני' כפשטה דבמזכה קאמר, ולא איירי במשלהן, וא"ע שצטור סי' שס"ח הוסיף דאף במערב משלהן א"ל להודיע במוסיף או במין הראשון, והעתיקו בשו"ע בלא חולק, וא"ע.

טעמא דחכמים דפליגי אר"י וס"ל דאין מערבין ע"ח שלא מדעתו כחז הרא"ש בסי' י"ג דחשבינן ליה חובה אולי יש קצת טעם למה אינו רוצה לערב, ולו"ד ז"ל היה אפשר דס"ל לחכמים דענין עירוב צריך דעת שידעו שנשתתפו, ואף שהוא זכות גמור מ"מ לא סגי בלא ידיעה, דהו ענין העירוב שיהיו מעורבים ומשותפים.

ויתכן דמה שדחק לרש"י לפרש במתני' דתרתני קתני וצריך להודיע קאי במערב משלהן, הוא משום דבמתני' ע"ט ב' קתני דמזכה ומשמע דא"ל להודיע אף במערב בתחלה, וע"כ דאידך מתני' במערב משלהן, וזה באמת לפי מה דנקט הרא"ש דטעמא דחכמים דחשבינן ליה קצת חוב, דלפ"ז א"ל לזכות מבלי להודיע, ולא יתכן למיתני ומזכה סתם, וע"כ דבאמת א"ל להודיע, אבל לפמש"כ דלא חשיב חוב אלא דצריך עירוב מדעת, לפ"ז שפיר מוכה בכל ענין דהזיכוי זכות בודא, ואח"כ יודיענו, ולפ"ז שפיר קתני מתני' ומזכה סתם, ובתר הכי קתני דבנתמעט ומוסיף א"ל להודיע, ומינה דבמזכה בתחלה צריך להודיע, ועיין לעיל פ' א' בצרייתא אס משלו צריך לזכות ואס משלהן צריך להודיע, ועל פי זה פרש"י גם מתני' כן, דצריך להודיע קאי רק אמשלהן, ועי' מש"כ שם, (ועי' בתו' מ"ו ב' ד"ה ואין).

שם בד"א בתחלת עירוב כו', ר"ל שנתמעט עד שלא נכנסה שבת ראשונה.

שם ולא אמרו לערב בחצירות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות, לפרש"י כאן הוא מילתא באפי נפשיה וסתם מתני' ולא ר' יוסי קאמר לה, ומתפרש דלא אמרו דאף לאחר שנשתתפו במצוי דצריך לערב בחצירות אלא שלא לשכח את התינוקות שאינם מכירים בשיתוף ויאמרו אבותינו לא עירבו, ואע"ג דע"ח צפת דוקא, היינו משום דלערב חצירות ובתים צריך מידי דקבע כשימוש הבתים, אבל לאחר שכבר הפכו להיות מעורבים ע"י שיתוף תו לא צריכים לערב, אבל לא נתפרש לפ"ז מה

יש לדקדק למה קבעו בגמ' הך פלוגתא דאשרה הכא, ואמאי לא קבעוה בפ"ק צהדי שאר הלכות לחי וקורה.

מתני' נתמעט האוכל מוסיף ומזכה וא"ל להודיע כו', מפרש"י מבואר דה"ק מוסיף ומזכה אס מערב משלו, וא"ל להודיע אס מערב משלהן, וכמו שפירש בניתוספו עליהן, והדבר צ"ע שיהא רשות להכנס לבית חצירו שלא מדעתו וליקח לעירוב כשנחסר, ודילמא השתא לא ניחא ליה להוסיף מאותו המין, וסתמא דמילתא אדם מקפיד שלא ליטול משלו בלא רשותו, ואס היינו אומרים דאיירי שא"ל למלאו עד צין השמשות, היה אפשר לומר דצכה"ג זכות הוא לו, אבל ליקח לכתחלה שלא ברשותו למה נתיר, ופשטא דגמ' דמתני' כחצירים החלוקים על ר"י וס"ל דאף במזכה א"ל לערב ע"ח שלא מדעתו, וע"ז קאמר דבנתמעט אפשר לזכות שלא מדעתו, דכיון דבתחלת העירוב היה ניחא ליה, שפיר אמרינן השתא נמי דזכות הוא לו, אבל ליקח משלהן ודאי א"ל בלא רשותו, ובניתוספו עליהן צריך להוסיף ולזכות לנוספים, ולהודיע גם לישנים, דצריך דעת שמתערבים גם עם הנוספים, ושלא יקפידו על עירובן גם להם, ולמאי דקיי"ל כר' יהודה אף בתחלת עירוב במזכה אין צריך להודיע, ואפשר לאוקמי מתני' בחצר שבין שני מבואות כדאמר פ"א ב' ואחיא אף כר"י, אבל לערב משלהן בלא ידיעתם לא מלאנו, ולפרש"י צ"ל דלר' יהודה מערבין תחלת עירוב משלהן בלא ידיעתם, דהא אמרינן אמתני' דאחיא דלא כר"י והוא תימא, וגם לפ"ז למאי דקיי"ל כר"י ראוי לפסוק כן, וכ"ז צ"ע, אח"כ ראיתי בתו' ר"ד שכבר נתקשה בפרש"י.

והרי"ף והרמב"ם והרא"ש משמע דמפרשי מתני' כפשטה דאמזכה קאמר דצריך להודיע, ומוקמי לה במצוי שבין שתי חצירות כי היכי דתיקום כהילכתא למאי דקיי"ל כר"י, ולפ"ז לא מלאנו עירוב משלהן בלא ידיעתן, וכן ברמזים לא הזכיר אלא דין מזכה, וכן ברשב"א בעצוה"ק נמי דעתו כדעת הרי"ף והרמב"ם, ולא הזכיר לערב משלו שלא מדעתו כשער ד' פ"ד דין י"ג אלא ע"י אשתו או ע"י כפיה, ומיהו במזכה אף בחצר שבין שתי מבואות ס"ל דלדידן שאינו נאסר בשני, זכות הוא לו וזכין לו שלא בפניו, וכמ"ש שם דין

דמסיק רש"י הלכך מקילינן ביה, והא אף בשיתוף מקילינן, ואדרבה מילתיה דרש"י בשיתוף היא, ולפ"ז משמע דרש"י הוא דקאמר לה, ומה"ט נראה דפרש"י לעיל מ"ו ז' דקאי גס אע"כ וגם אשיתופי מבואות, ועיקר עירוב צעירובי תחומין, דהתם מיייתין לה צהדי הא דר' יוסי ומשמע דהוא טעמא למילתיה, אבל קשה דמאי שייך לומר שלא לשכח את התינוקות, אם עיקר עירוב בתחומין, ומה בכך שלא ידעו שמועיל עירוב לתחומין, ויאמרו אבותינו לא עירבו כדאמר ע"א ז', ולא משמע שיאמרו שאבותינו הלכו חוץ לתחום בלא עירוב, וגם מה מועיל עירובי חצירות לזכור ענין עירובי תחומין, ושמא ההיא דר"מ ע"א ז' ודאי לענין ע"כ ושיתופי מבואות איתנייא, וכדמסקי חכמים התם או מערבין או משתתפין, ורק מתניחין ס"ל לרש"י דענין אחר הוא ועיקר עירוב בתחומין קאמר, וז"ע.

גמ' מאי נתמעט נתמטמט, ז"ע הא קתני מוסיף ומזכה, ומשמע דעדיין נשאר קצת, וגם אמאי שימש התנא בלשון נתמעט על כונה שנתמטמט, ואם היינו אומרים דנשתייר פחות מכגורגרת דינו ככלה, היה ניחא, אבל מהא דאשכחן לר' יוסי דשיירי עירוב בכל שהוא ומשמע דאף פחות מכגורגרת, מבואר דאיכא חשיבות דנשתייר אף בפחות מכגורגרת, ודכוותה לענין נתמעט, [שו"ר בריטצ"א שכבר הקשה משה"ק ופירש דננתמטמט רובו דינו ככלה, וכ"מ ברשצ"א ע"ש], ושמא אם נתקלקל אף שראוי עדיין לאכילה ע"י הדחק אינו ראוי לעירוב שאין זו שותפות נוחה ועריבה, ואם רובו ראוי שמא אף מיעוט שראוי ע"י הדחק משלים לשיעור, ולפ"ז יתכן לפרש נתמעט מחשיבותו והיינו נתמטמט ומוסיף ומזכה, ועי' בצ"י סי' שס"ח בשם תשובה להרמב"ן, וז"ע.

פ"א א' משום איבה, ואע"ג דגם בשלימה איכא גדולה וקטנה מ"מ אין צוה ולזול כ"כ כמו צפרוסה קטנה, ומה"ט אף כשנותן כל הפרוסות של השלימה נמי אין מערבין כדאמרין בסמוך בדידיע תיפרה, דאף שכל השלימה לפניו מ"מ כיון שאין זה החשיבות של שלימה תו איכא קפידא אם היא קטנה, ולכך דינה כפרוסה. שם אריצ"ש ניטלה הימנה כדי חלתה וכדי דימועה כו', לפירוש תו' קשה ללא משמע

מתני' נותן אדם מעה לחנוני ונחתום כו', מתני' איירי בשאי אפשר לערב לו שלא מדעתו כמבואר בדברי ר' יהודה בסיפא, ואו דאיירי בעירובי תחומין או דאיתא כחכמים דפליגי עליה דרש"י וסברי דאף ע"כ אין מערבין שלא מדעתו, וע"כ שיהא קיים העירוב שנתכוין לו, וכשנתכוין לזכות בקנין כסף וכסף אינו קונה, אין רשות ביד החנוני לזכות לו את היין או את הככר ע"י אחר, דהא עיקר התקנה היתה שלא יזכה בחפץ, שלא יאמר לו נשרפו חטיף בעלייה, ואיך יהא רשאי לזכות לו, ואף אי משיכה מפורשת מן התורה, נמי אין כאן זכות לזכות לו, כיון שהוא מכוין לזכותו כדי שיזכה בכסף, ואינו מכוין לזכות לו במתנה, ואף אם יכוין לזכות לו במתנה הוא ליה שלא מדעתו, והשתא קיימין דאין מערבין לאדם שלא מדעתו וזו כונת תו', והדבר מוכח בגמ' דהא לא מנאנו טעם בדברי ר"א אלא משום שעשאו כד' פרקים ולר"ה ולרשצ"י בד' פרקים איירי בשזיכה לו ע"י אחר, וא"כ דכוותה במתני' ואפ"ה פליגי חכמים, וכבר כתב בתו' הרא"ש דמזה מוכח דאפי' זיכה לו ע"י אחר לא מהני, אלא שנתקשה בטעם הדבר, והוא כמשה"ק בפסקים דכיון דגילה דעתו שחפץ בעירוב למה אי אפשר לזכות לו ע"י אחר, הרי ניחא ליה

ואף בלא זיכה לו, וזוהו אינו ענין לאי מערבין שלא מדעתו, ומיהו הא דקתני מתניתין שאין מערבין לאדם אלא מדעתו, אחי לאשמועינן דאף זיכה לו פליגי רבנן, וע"ז קאי בד"א דר"י.

גמ' ואין ללוקח אלא דינר אחד כופין אותו לשחוט, לכאורה מלכד מה שתיקנו דמעות קונות או זיכה לו ע"י אחר, אכתי נריך תקנה גם שיוכל לחייב לשחוט, דבפשוטו אף כשקנה בשותפות את השור, נמי אינו צדין שיוכל לכופ לשחוט, כשהשני אומר גוד או אגוד, ואף בעומד לשחיטה ז"ע אם בכל שעה חשיב כיש צו כדי חלוקה, ללא מסתבר דבעל הדינר יוכל לכופ לשחוט בזמן שבעל הבהמה לא ימלא קוניה לחלקו.

שם דבר תורה מעות קונות כו', כתב הרמב"ן צ"מ מ"ז ב' במלחמות דמדלא אמרינן בגמ' שם מאי דאיכא בין ר"י ור"ל, משמע דליכא ביניהם מיד, [ומיהו לענין רשות שימוש במעות למוכר, כתב הרמב"ן בחד תירוצא הוצא בחו"צ צ"מ סל"ב סק"ד לחלק בין ר"י ור"ל], ואמנם רהיטת הגמ' דלר"י רבנן אמרו דמעות אינן קונות אלא משיכה, ולר"ל משיכה מפורשת מן התורה, ותרוייהו שוין דמעות אינן קונות אלא משיכה, ובמאירי שם ריש הזהב והציא כן גם צ"מ גדולי המפרשים והוא הראשון דכתב דלאחר משיכה נקנה המקח למפרע משעת נתינת המעות, ואם הלוקח מכרו או הקדישו בין נתינת המעות למשיכה הרי משמשך איגלאי מילתא דדידיה הוי וחל ההקדש והמכר למפרע, והדברים תמוהים, דא"כ למה הוצרכו חכמים לתקן קנין משיכה לר' יוחנן, הו"ל למימר רק דכשימשוך חל קנין הכסף, והרי לפי זה קושטא הוא דכשמשך לא קנה בקנין משיכה אלא שהמשיכה גרמה שקנה בכסף, [ולא משמע לומר דתיקנו קנין משיכה שלא יאמר הלוקח למוכר נשרפו חיטיך בעלייה], וגם לא משתמיט לומר דבקנה פרה יטרכך להחזיר ללוקח חלצה שמשתעת נתינת הכסף למשיכה, ובהדיא כתב הרשב"א בחשוכה ח"ה סימן רנ"ו שאם אסר הלוקח את החפץ בקונס בין נתינת המעות למשיכה ללא חל האיסור דכל שלא משך אין החפץ ברשותו, והיינו דאף כשמשך לא חל האיסור והמכירה, דבשעה שמכר הו"ל כדבר שלא צא לעולם, וגם נראה דמתני' דקתני הכסף אינו קונה את הזהב, מתפרש

בעירוב וממילא ניחא ליה ציכוי, וזו באמת שאלה, ללא דמי לכל קונה בכסף שאי אפשר לזכות לו דהכא הרי ידעינן דניחא ליה בעירוב, אבל נראה דלמש"כ לעיל פ' ב' דטעמא דאין מערבין שלא מדעתו הוא משום דנריך ידיעה, ממילא ניחא דכיון דמה שנתן לזכות לא זכה, תו הרי הזכייה האחרת הו"ל בלא ידיעתו, והרא"ש נקט דטעמא דאי אפשר שלא מדעתו הוא משום דלא חשבינן ליה כזכות, ולפ"ו שפיר קשיא ליה דכיון דגילה דעתו שרונה בעירוב אמאי לא חשיב כזכות.

ומיהו אכתי קשיא לריב"ל דאמר דר' יהודה לפרושי אחי, וא"כ איירי מתני' בעירובי תחומין והא דחשבינן ליה חובה הוא משום דמפסיד לאידך גיסא, וא"כ כשאמר לחנוני לערב לו דין הוא דחשש כזכות, וגם חסרון ידיעה אין כאן שהרי עשאו שליח לערב, וז"ל דכשאמר לו לזכות לו עירוב במעותיו, אין כאן דעתו על שום זכייה אחרת והיינו דמחלקינן בין חנוני לצעה"ב, דבחנוני נחזיון לזכות במעותיו וצעה"ב עשאו שליח לערב, וכן בחנוני כשאמר לו ערב לי, ולפ"ו ניחא אף אי טעמא דע"ח דבעינן דעתו משום דלא פסיקא ליה דהוי זכות, [ואף דבד"א דר"י לא קאי אלא אהא דתנן שאין מערבין לאדם אלא מדעתו, ולא קאי אפלוגמא דר"א וחכמים, ע"י להלן, מ"מ צהא דקתני שאין מערבין לאדם אלא מדעתו מבואר דאף זיכה לו לא מהני, וע"ז קאמר ר"י דבע"ת הדין קיים].

הא דמהני לר"א ולא אחינן לה מדין ברירה, י"ל דלענין עירוב יש ברירה, א"נ צממון ליכא משום ברירה ע"י כספר מרן זללה"ה לדמאי סי' ט"ז ס"ק י"ג, וע"י מש"כ בכחוצות ק"ט ב'.

לכאורה למאי דקיי"ל כר' יהודה ליתא לדינא דמתני' אלא בעירובי תחומין, וכן כל החילוקים דצעה"ב וכלי וערב לי כולן דע"ת, וכדעת הרמב"ם, וז"ע דעת הטוש"ע סי' שס"ט, ומה שחילקו אחרונים ז"ל בין זיכהו בפירוש לזיכה סתם לכולם, דחוק טובא, ולא עיינתי בזה כעת.

פ"א ב' א"ר יהודה דד"א דע"ת כו', לכאורה נראה דהאי דד"א לא קאי אלא אהא דאין מערבין לאדם אלא מדעתו, אבל פלוגמא דר"א וחכמים היא אם מעות קונות

ונראה דשפיר אינטריך כל הני לאוין לעבור עליהם משעת גמר דין, שאם קיבלו בית דין עדות קרובים או פסולים וחייבו על ידם מיתה או ממון, אף שיודעים דאין צעדותם ממש על פי דין תורה, הרי הטו משפט ועצרו גם על לאו דלא יומתו אצות על צנים, ואל תשת רשע עד, אף אם לא יתרגוהו ולא יוציאו ממון על פי פסק דינם, מה שאין כן אם קיבלו עדות נשים ועצדים וקטנים לא עצרו אלא על לא חטה משפט. (סנהדרין ס"ד סק"א מתוה"ד וע"ש).

שם המשחק בקוציא ומלוה ברצית ומפריחי יונים כו', למאן דאמר בסנהדרין כ"ד ז' דמפריחי יונים היינו אי תקדמיה יונן ליון, יש לתמוה אמאי הפסיק במלוה ברצית צין משחק בקוציא למפריחי יונים דשניהם ענין קוציא נינהו. (סנהדרין ס"ד סק"ג וע"ש המשך הדברים).

והנה לרמב"ם דמפרש בסנהדרין שם דטעם הפסול משום אסמכתא, ומיפסל במשחק פעם אחת, יש להסתפק אם צפעס הזאת לא הרויח אי מיפסל, ולכאורה כיון דהטעם משום אסמכתא והיינו גזל, אין ראוי לפסלו אלא"כ הרויח, וא"כ י"ל דהיינו דשנה בתריה מלוה ברצית, למימר דדומיא דהכי דהרויח הוא דפסול משחק בקוציא, דמתפרש המתפרנסים מקוציא או מרצית, ואף דבגמ' מפרשין מלוה הצאה ברצית, לאו דהכי מתפרש מתני', דהא מתני' אגברי קאי וכדקתני ואלו הן הפסולין, ולא שייך למיתני מלוה הצאה ברצית, אלא מתני' מלוה ברצית קתני, רק דלא חתי לאפוקי ליה, דעיקרו דמשום איסור רצית מיפסלי וממילא ה"ה ליה, ומתפרש נמי מלוה הצאה ברצית.

ואף לרז ששת דמפרש התם דמשום שאינם עסוקין בישומו של עולם הוא דמיפסלי, י"ל דנקטיה צהדי מלוה ברצית למימר דצמתפרנס מזה איירי דאין לו אומנות אלא הוא, ואף דעתיד לשנות דברי ר' יהודה לפרש, מ"מ שפיר ראוי לשנות באופן ברור דאף בלא פירושא דר"י יובנו הדברים.

ואפשר נמי דמה"ט שנה המשחק בקוציא לשון יחיד ולא שנה המשחקים כדקתני מפריחי יונים וסוחרי שביעית, לומר דצוה שמרויח בקוציא אייריין, וכן שנה מלוה ברצית לשון יחיד לצוותא

דגם אינו מחייב וכש"כ שאינו קונה, ומש"כ המאירי דגדולי המפרשים כתבו כן בסוף פרק חלון, הנה משם הוכיח הרשב"א בתשובה הנ"ל איפכא דמצואר דלא קנו לו מעותיו אף כשלא חזר בו, ולפינו בשטמ"ק הביא דברי הראש"ד דהוי סבר מעיקרא דנשרפו החטים הוי פסידא דלוקח וכדעת הרז"ה, ואח"כ חזר בו דודאי הוי פסידא דמוכר, ולפי זה אף אם כתב בסוף פרק חלון דהמעות קונים למפרע יש לפרש דהיינו קודם חזרה אצל לאחר חזרה אין כסף קונה כלל, וכעת ראיתי במאירי עירובין שהביא שיש מפרשים דלכך צבעל הצית זכו לו מעותיו משום דכשמשך איגלאי מילתא שקנה בכסף, וכנראה שכונתו לראש"ד, אצל ברשב"א שם הביא בשם הראש"ד כפירוש רש"י. (ב"מ סל"ז סק"ו).

פ"ב א' ואלו הן הפסולים כו', יש לעי' בכל הני לאוין דפסולי עדות וקרובים וע"א, מתי עוברין עליהן, הרי כיון שפסלתן תורה לעדות, הרי"ז כדן בלא עדים, דלא שייך לומר שסומך על העדים, כיון דגם אם הם עדי אמת אינו רשאי לחייב על פיהן, וא"כ ההורג אצ צעדות צנים הרי הוא עובר על לא תרצח, ומה שייך להוסיף כאן לאו דלא יומתו אצות על צנים, הרי באמת לא נחייב כלום צעדות הצנים, והוא הרגו בלא עדים, וכן בפסולים, או צע"א, ובחינוך מזה ע"ה ותקפ"ט ותקפ"ט כתב בכל הני שאם עשה מעשה ע"פ עדותן עבר על לאו זה, וצ"ע מה שייך ע"פ עדותן כשאין עליהם תורת עדות, והרי זה כעושה בלא עדות כלל, והרי הוא מטה משפט, ועובר גם על דק דק תרדוף ומדבר שקר תרחק וגורם להפסיד ממון, ואם נשא ונתן ציד הרי הוא גזלן, ומה מקום להוסיף כאן לאו משום שסומך צדעתו על קרובים או פסולים או ע"א, הרי אינו סומך עליהם כיון שאין עדותן מועלת ע"פ דין אף אם היא אמת, וחטאו יותר גדול כאילו לא היה לו כלל על מה לסמוך, [ועי' חו"צ סנהדרין ס"ד סק"ו שכתבנו ליישצ דגם כשהדיין הוא בשב ואל תעשה מחמת עדות הפסול שמאמינו בלבו, הרי זה עובר בלאו זה, דלאחר שקצעה תורה גדרי עדות, אין הדיין רשאי להתחכם ולומר שמאמין למי שלא האמינתו תורה].

דהיינו אליבא דרמב"ם, וכן כתבו דמאן דאמר
אם תקדמיה יונק ליון על כרחך כרמב"ם ס"ל.
(ב"מ ס"ו סק"י מהו"ד).

שם ומלוה זריצית, ע"כ פסולו רק מדרבנן
כמש"כ תו', וכמבואר ר"ה כ"ז א' דכולהו
גזלן דדזריהם ניהו ולכך כשרים לעדות אשה,
וכמש"כ רש"י שם, וכן בשבועות מ"ה א' תנינהו,
ומפרשין שם מ"ז א' דפסולי דרבנן קמני, וכן
בסוגיין כ"ו ב' אמרינן דכולן זריצין הכרזה,
ומסקינן דפסולי דאורייתא א"צ הכרזה, ונ"ע
ברמ"ה בסנהדרין כ"ד ב' שכתב לפרש דפסולו
דאורייתא.

ויש לשאול לאחר דאוכל נבילות לתיאבון פסול
לכו"ע מדאורייתא, והיינו משום דרע לשמים
משום הפסד ממון, א"כ איך יתכן דמלוה זריצית
שהוא גם רע לזריות יהא קל ממנו, וכש"כ למאי
דקיי"ל דלא צעין רשע דחמס, ומה דליכא
מלקות זריצית משום דניתן להשבון, אינו דדן
שיהא קיל מחמת זה, דהא גזלן ממש נמי כן
דינו, והיינו חמס דקרא, ועוד דמה שייך לומר
דלא משמע לאינשי איסורא כיון דהייב מדעתו,
והרי כל רצית כן והיינו רצית דקרא, [אח"כ
ראיתי בתו' הרא"ש ר"ה כ"ז א' שהקשה כן,
ומשום כך פירש למתני' זריצית דרבנן עי"ש, וכן
ברשב"א הגדמ"ח שם], ולכן נראה דהא דחשבינן
למלוה זריצית פסולא דרבנן, היינו המון העם
הע"ה דאינהו סברי דאין איסור רצית אלא כמנוה
להלוות בלא רצית, והנוטל רצית כאילו עזר על
אם כסף תלוה, ואפשר נמי דסברי דאין איסור
אלא כשהלוה חוזר בו והמלוה נוטל ממנו בעל
כרחו, וכמ"ש תו' ר"ה כ"ז א', או דסברי דלאו
בכל גווני אסרה תורה, והעיקר שאין חושבים
עצמם כעבריינים דאוכלי נבלות וכיו"ב, ואינם
חשודים להעיד שקר, אבל היודעים עוון רצית
ומלוים זריצית הני ודאי פסולים מדאורייתא,
וחשיבי גם רשע דחמס, דלדידהו לא קיל עוון
זה משאר לאוין, הגע עצמך הנמנע מלהיות עד
או ערב בהלוואה של רצית, אבל אינו נמנע
מלהלוות זריצית משום ריוח הממון, וכי שייך
להקל בו טפי מאוכל נבלות לתיאבון, הא ודאי
מיפסל מדאורייתא. (סנהדרין ס"ד סק"ו מהו"ד).

דמשחק בקוביא ולאורוי עליה דזמרויה איירי
וכמש"כ. (סנהדרין ס"ד סק"ג מהו"ד).

בסנהדרין בקוביא דפסולי עדות סק"ד נתקשינו
למה קצעו בגמרא פלוגתתן אי הוי
אסמכתא או לא כפלוגתא דאמוראי, והרי לכו"ע
לר"י משום ר"ט הוי אסמכתא ולרבנן לא הוי
אסמכתא, ופלוגתתן רק אי ת"ק דמתני' הוא ר"י
משום ר"ט או רבנן.

והנה מש"פ רש"י בסנהדרין שם דלא חשיב
אסמכתא אלא בזמן שזדעזעו שלא יצא לידי
חיוב, קושטא הוא דכל עניני אסמכתא כך הם,
ולפי זה דמשחק בקוביא דלא ידע אי ניצח או לא
ואדעתא דהכי מתחייב, אינו בנידון אסמכתא הרגיל
ושפיר י"ל דמתחייב, וכדס"ל לר"ש, ולפי זה י"ל
דהא דאמרינן דלר"י משום ר"ט לא חל החיוב
דגם הוא מודה דכהאי גוונא לאו כאסמכתא הרגיל
היא אלא דמטעם אחר ס"ל דלא חל חיוב כהאי
גוונא דצעין שיפליא בחיובו, וכשאינו מפליא הוה
ליה כאסמכתא.

ולפי זה י"ל דרמב"ם ס"ל דת"ק דמתני' דפליג
אר' יהודה לאו ר"י משום ר"ט הוא, אלא
תנא אחרינא דס"ל דגם משחק בקוביא הוי
אסמכתא, ותליא בפלוגתא דאסמכתא בעלמא, ורב
ששת ס"ל דלכו"ע לאו אסמכתא היא, וצריכתא
דפסלה אף בצית ליה אומנותא אחרייתא ר"י
משום ר"ט הוא, וענין אחר הוא ולא מדין
אסמכתא דעלמא, ולפי זה קיימא בצאת פלוגתא
דרמב"ם ור"ש אליבא דנפשיהו אי משחק בקוביא
הוי אסמכתא או לא לחכמים דפליגי אחימתי
דר"י, [ובעירובין פ"ב א' איתא צברייתא וחכ"א
צין שאין לו אומנות אלא הוא וצין שיש לו
אומנות שלא הוא הרי זה פסול, ומוקמינן לה
התם נמי כר"י משום ר"ט, והיינו אליבא דריב"ל
ור"י דאימתי דר"י לפרש וס"ל גם לת"ק וגם
לר"י דלא הוי אסמכתא], והרמב"ן צ"ב קס"ח
ב' וכן בהלכות נדרים כ"ז א' כתב דהיינו טעמא
דרמב"ם דס"ל דמשחק בקוביא הוי אסמכתא,
משום דסבר דאיהו ידע טפי בקוביא, וכדאמרינן
בזריכותא דגמ' לקמן כ"ה א', אבל מידי דלא
תליא צדידיה גס רמב"ם מודה דלא הוי
אסמכתא, וצריכותא דגמ' כתבו הרמ"ה והר"ן

ביצד משתתפין

מתני' כיצד משתתפין בתחומין כו', נראה דאגב דתני האי ליטנא גבי מצוי לעיל ע"ט ז', תני ליה נמי הכא, אף דהכא אין כלל ענין צשייתוף, ולשמואל לעיל פ' א' דצעירוצי תחומין אין צריך לזכות מדלף תני לה, י"ל דלכך הוה אותם בלשון כי היכי דנידוק דמדלף תני הכא ומזכה להם כו' כי היכי דתני התם, ש"מ שא"צ לזכות, א"נ שמא י"ל דתני צרישא וה"ה או כש"כ בסיפא, עי' לעיל שם בתו', א"נ שמא ג"ז תנאי ומודה רב דמתני' סברה דעירוצי תחומין א"צ לזכות.

שם וכל שקיבל עליו כו', למאי דמסיק דהודיעוהו קתני, נראה דמתפרש קיבל עליו להיות בספק שמא ילך, דאם כשהודיעוהו החליט שלא ילך, שוב אינו יכול להמלך משתחשך.

גמ' ש"מ אין ברירה, יש לעי' ואי אין ברירה אמאי מהני שקיבל עליו מצעוד יום, הניחא לשמואל דא"צ לזכות ניחא, אלא למאי דקיי"ל צריך לזכות הרי זיכה צרירה ואי אין ברירה נמצא שלא זכה, וי"ל דהו"מ למימר ולטעמך, א"נ שמא לענין ממון הו"ל כאילו זיכה לכל אחד ואחד ע"מ שילך והו"ל כתנאי, ועי' בספר מרן זללה"ה דמאי סי' ט"ז ס"ק י"ג צדין ברירה לענין קנין ממון.

לבאורה נראה דאי אין ברירה מתפרש שקיבל עליו דהיינו שאמר שיקנה לו עירוב צמה שצחצית, וא"כ אין צוה שום חידוש, וכל החידוש הוא שיכול לערב צמה שפלוגי הניח עצורו, אם משום שא"צ לזכות אם משום דכה"ג זכה וכמש"כ, ושמא גם אי אין ברירה סגי בקיבל עליו בלבו לקנות שציתה צוה, דלענין אמירה סגי צמה שאמר זה שהניח, אע"ג דאין ברירה, וכמש"כ להלן לצד דיש ברירה.

שם אר"א הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני, מצוה דאף אי יש ברירה מ"מ אינו יכול לערב צעד חצירו ע"מ שירצה, כמו שאינו יכול למכור ביתו של חצירו, על מנת שירצה, דעירוצי תחומין חוב הוא כדמקן לעיל פ"א ז', ומ"מ כל שהודיעוהו מצעוד יום סגי, אע"ג דעירוב צעי אמירה לעיכובא וכמ"ש צמ"צ סימן תט"ו ס"ק ט"ו, ז"ל דלענין זה סגי מה שאמר זה שהניח, וכאילו אמירה זכות וזכין לאדם שלא בפניו, והלכך

כל שמצעוד יום דעתו שיהא כמו שאמר זה שהניח דהיינו שיהא לעירוב אם ירצה סגי בהכי, ולפ"ז יש צמחני' חידוש דמהני אמירה של המניח אע"ג שאין צידו לערב צעד חצירו כלל.

פ"ב ב' מתני' וזה וזה מתכוונים להקל, נראה דשיעור אכילת חול לר"מ ואכילת שבת לר"י שוין, והיינו שיעורא דתרתני ריפתא איכרייתא ודנהר פפיתא, וזהו שיעור עירוב לציוני ולרעצתא, ופלוגתייהו בחולה וזקן דסגי לדידיה כפי מזונו כדאמר לעיל ל' ז', וכ"ה צרשצ"א, וקבע ר"מ שצריך כפי מזונו לחול, לפי דרוז פעמים הוא לקולא לדידיה, והלכך אף אם חולה זה מרצה לאכול בחול, מ"מ כבר נקבע הדין כפי מזונו לחול, ולר"י צריך כפי מזונו לשבת דס"ל דזהו לקולא צרוז פעמים, ולפ"ז ע"כ דר"מ ור"י סברי דהכל לפי מה שהוא אדם, וצ"ע בלשון הר"ש פי"ז דכלים מיי"א שכתב דיתכן דכל הני תנאי פליגי את"ק וקיימי אפי' אחולה וזקן וכולהו משערינן צציוני, ואיך יתכן לפרש כן צר"מ ור"י, דא"כ לא פליגי אלא בסדר אכילה דשבת וחול ולענין עירוב שיעורן שוה לעולם, וצ"ע. — יעוי' צרא"ש וכוונתו כמש"כ צצ"י בדעת הטור, ומש"כ מיהו צריך לידע כמה היא סעודה ציונית של כל אדם, ר"ל דא"א לשער כל אחד כפי מזונו, דאין צריך כ"כ, דצציוני סגי לרעצתא, ופלוגתייהו רק בחולה וזקן, דצוה משערינן כל אחד כפי מזונו, ועי"ש צק"נ.

פ"ג ב' כדי עיסותיכם וכמה עיסותיכם כו', היה מקום לפרש דהשיעור הוא בצעלות האדם וכמו שיעור חמש זאן לראשית הגז, דכשיש לאדם שיעור חשוב חייבתו תורה להפריש ממנה לכהן, אבל לא מפרשינן הכי, ופטרינן אדם אחד שיש לו שתי עיסות שצחצד יש צהן שיעור חלה, ומחייבינן שתי נשים שיש לכל אחת רק קב, אם עיסותיהן נשכו זצ"ז, [כשאין מקפידות על הנשיכה אף שכל אחת מקפידה על עיקר עיסתה], ומפרשינן דכדי עיסותיכם היינו ששהא עיסה חשובה, ולא קפדינן אם כולה של אדם אחד.

ויש להצין לפ"ז למה אין עיסה שהורמה חלתה משלמת לשיעור עיסה חשובה, הרי לא נגרע חשיבותה מחמת שהורמה חלתה, ונמצא שהקב שלא הורמה חלתו הוא חלק מעיסה חשובה, ולמה לא

מתפרשא לחצר אף לחצר ושניהם אסורים, [שוב הראוי בחו' ז"א צ' דנקטו דלשמואל צרישא לחצר דוקא], אלא לרב דאין אדם אסור על חצירו דרך חויר, א"כ סיפא דאפי' גבוה י"ט לחצר היינו לחצר ושרי וכמש"כ תו' פ"ד א' ד"ה הכי, ואילו רישא דפחות מכאן לחצר ע"כ מתפרשא אף לחצר ושניהם אסורים, דהא איירי לאותן הדריס במרפסת, וא"כ לא הוי רישא וסיפא כי הדדי, וי"ל דפחות מכאן לחצר דרישא כולל נמי לחצר ושרי, דאותן הדריס במרפסת מתפרש שהעלייה אינה גבוהה י' מן המרפסת וכמש"כ בתוד"ה קא, וא"כ בפחות מכאן שפיר נכלל גם גוונא דאיכא י' מן העלייה, וזוהי הוי לחצר ושרי, אלא דגם נכלל לחצר ותרווייהו אסירי, וכיון דצרישא נכלל גם לחצר ושרי תו' ל"ק אי בסיפא מתפרש רק דשרי.

גמ' לזה בזריקה כו' היינו כותל, עי' מש"כ בסומן י"א ס"ק י"ד.

פ"ד ב' צבאין בני תחמונה כו', עי' מש"כ בסומן י"א ס"ק י"ז.

שם גג הסמוך לרשות הרבים צריך סולם כו', מתבאר בסומן י"א ס"ק י"ז.

פ"ה א' ור"י ידיה אמר אפי' קניא, רש"י פירש דלא מינכר כולי הא, וז"ע מה צין זה לזו כל שהוא, אטו כל שהוא דזוז גדול מכל שהוא דקניא, ולו"ד ז"ל היה אפשר דזוז היינו מידי דקציעא, ואילו קניא היינו אפי' עראי, שו"ר שכ"ה צריטצ"א.

רש"י ד"ה וג' חורבות ציניהן מחילות פרוצות זו לזו כו', בפשוטו היינו שפרוצות יותר מעשר [וכן פירש במ"צ סי' שע"ו ס"ק ט"ז] או במלואן, ועדיין גבולותיהן ניכרין, או שלא נשאר גיפופין אלא מאד א' פחות מד', והדבר תימא היכן מצינו בכה"ג דעדיין תורת מחיצה עליו הרי בפשוטו כל כה"ג נחשב כחורבה אחת ולא שייך לאסור מקצת ולהתיר מקצת לזה ומקצת לזה, צין בכשורה וצין בכחוצה, וגם מה הוה"ך רש"י לזה, ומנ"ל לחדש כן, אח"כ ראיתי שמרן זללה"ה בסומן ל"ח ס"ק כ"צ כתב לפרש כונת רש"י על פירצה שחורת פתח עליה עיי"ש, וז"ע. (סי"א ס"ק ט"ו).

תוד"ה שני אע"ג דאינס אסורים את החצר ואת המצוי שפתוחים להם כו' מ"מ בתוכה

יתחייב, וכמו אם השיך קצ לעיסה שכבר חייבת בחלה, דשפיר חל חיוב חלה על הקצ הנוסף, ויש לפרש דסברה הוא דכשחמרה תורה שאין חיוב חלה אלא בכדי עריסותיכם, דבכלל זה אף שיש לאדם צביתו עיסה או פת שהורמה חלתו, דמ"מ אם ילוש עכשיו פחות מכדי עריסותיכם לא יתחייב, ואף אם ינטרפו בנשיכה או בסל, דלא רמיא תורה חיוב חלה אלא כשעושה כדי עריסותיכם, וממילא מובן דבעינן שיעור מעיסה החייבת בחלה, וכאילו עיסה שהורמה חלתה כמין אחר, ואין צעין שיעור עיסה חשובה ממיינס החייבים. (חלה ס"ה סק"ה).

כבר כתב הרמב"ם שאין שייך לקבוע שיעור חלה במשקל, דהמשקל משתנה לפי סוגי החטים, וכן לפי טחינתם ונפויים, והדבר צריך צירור בכל מקום ובכל זמן ובכל מין, ובהיום מדדנו קמח הנקרא לצן שנמכר ארוז בשקיות קטנות של קילו, [כאשר אחוז הקמח היה בערך מחצה מן הארץ ומחצה מחו"ל], ומאלנו שכלי שמכיל 4320 ס"מ מעוקצין, שהוא הכלי שמודדין בו שיעור חלה, מכיל מן הקמח הנ"ל כ-2900 גרם בערך, בלי לדחוק הקמח אך בנענוע קצת שיצטיח מילוי כל החללים המתהווים, וקמח הנקרא שחור שממנו עושים מה שנקרא לחם סחם, שמעתי מפי נאמן שמדד ומלא בערך קרוב ל-2500, ולכן לעינן ברכה צריך למדוד מזמן לזמן כל סוג וסוג. (חלה ס"ה סק"ד).

מתני' אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירצו כו', מלשון זה משמע דחייצין לערב, ונראה מזה דצני מרפסת יש להם זכות שימוש בחצר ולא רק דריסת הרגל, [וכן נראה דלעולם צני עלייה הם שותפים בשימוש בחצר, וכן משמע ב"צ י"א צ' דאמרינן דיהצינן למרפסת ד"א בחצר כנגדה כמו דיהצינן לכל הפתחים, ומינה דכי היכי דלכל הפתחים היינו חוץ משותפותם בכל החצר ה"נ לצני מרפסת, והא דאמרינן ב"מ קי"ז צ' דלצעל העלייה חילתא, היינו ממקום הצנוי של הבית שתחתיו], ולכך דין הוא שאוסרין זע"ז עד שיערצו, והא דצני חצר מותרין בחצר גם בלא עירצו, הוא מדין דיהצינן לזה שתשמישו בנחת, וכיון שהעלייה גבוהה י' מן החצר, לכך יהצינן החצר לאנשי החצר.

שם פחות מכאן לחצר כו' אפי' גבוה י"ט לחצר כו', יש לעי' הניחא לשמואל שפיר מיתוקמא מתני' לאותן הדרינן במרפסת וכולה מתניתין

דגם אי מחיצות תלויות לאו מחיצות נינהו מ"מ לא יהא כנגדן למטה רשות הרבים אף אי רבים בוקעים זו, משום שאינו דומה לדגלי מדבר, וא"כ רק דין רשות היחיד יכול לגרום חיוב סקילה, נמי אכתי קשה דדין שבת זשיעורי מחיצות שנאמרו זו תלוי ואין הרשויות משתנות אם הם באיסור סקילה או באיסור לאו, שאין חומר האיסור גורם בהגדרת הרשות, ועוד דהא אדרבה חזינן דלענין שבת סגי בצו"ה לעשות רשות היחיד וכן עומד מרובה, משא"כ לענין סוכה דצעי דוקא מחיצות גמורות, וגם חזינן דאמרינן מגו ממחיצות סוכה למחיצות שבת כדאמר סוכה ז' א'.

ולבן ע"כ לפרש כמ"ס הריטב"א עירובין פ"ו ב' דהכא לענין להחמיר מדרבנן קאמר, ומדאורייתא כיון דס"ל לר"י דמחיצה תלויה מתרת בסוכה, ה"ה בשבת, אלא דכיון שאין המחיצה ניכרת כ"כ למטה, יש מקום לומר דאע"ג דלענין סוכה הכשיר מחיצה תלויה, מ"מ לענין שבת דאיסור סקילה י"ל שאינו מתיר לטלטל ע"י מחיצה תלויה, דכיון דאין המחיצות ניכרות למטה, אחי לאתלופי ברשות הרבים דהוא איסור סקילה, ויצאו לטלטל ד"ל ברשות הרבים, והא אין לחוש דיאמרו דמחיצה תלויה לאו כלום הוא ויטלטלו ממנה לרשות הרבים, דכרמלית ודאי הוי, ואף לרבנן מסתברא דהוי כרמלית וכמס"כ לעיל, ומיהו קשה דהא ר' ישמעאל צ"ר יוסי מסקינן דהתיר גם לענין שבת ומיהיב תיתי לחדש דפליג אלאזה ללא שום מקור, וז"ל דמהא דשנה רבי דברי ר' יוסי לענין סוכה ולא הקדים לשנות לענין שבת, מזה משמע לגמ' דלענין שבת לא התיר ר' יוסי, ואף דאיכא למימר דשנה לענין סוכה דצעינן טפי מחיצות הניכרות וכש"כ לענין שבת, לא משמע לגמ' הכי, דיותר היה ראוי לשנות הדין גבי שבת שהוא תדיר, ולחזור ולשנותו לענין סוכה, אלא ודאי בשבת לא התיר ר' יוסי. (שבת ס"ט סק"ה).

שם פירסו לכתחלה מי שרי כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחו"צ שבת. סוכה ט"ז ב' פירסו ס"ד מהיכן הביאום בשבת כו', יעו' בפרש"י ותו', והנה בפרש"י לפנינו בשבת קכ"ה ב' כתב דמעובדא דשמואל מוכח דשרי מחיצה לנניעותא, וההיא דפקק החלון פירש משום שעיקר הבנין הוא קבע, וזה מתאים עם דעת תו', אלא

מיהא אסור לטלטל כו', יתכן לפרש דהיינו טעמא דאין אוסרים את החצר ואת המצוי, משום דכיון דלאחרים הוא מקום פיתא הרי הם חשופים טפי, ואין צעל בית התבן חשופ לאסור עליהם, ולפ"ז חצר שאין שם אלא בתי תבן של ראובן ושל שמעון, אסורים להוציא מבית התבן לחצר בלא עירוב, ול"מ כן, אלא יש לפרש דה"ט דאינם אוסרים את המצוי ואת החצר, משום דאינם חשופים לאסור בשותפותן על שותף, משא"כ בצית התבן ששייך רק להם שפיר אוסרים, וכ"מ פ"ג ב' דקאמר לזה בזריקה ולזה בזריקה היינו כותל שבין ב' חצירות, משמע דשבת האיסור הוא מחמת השימוש בזריקה לשניהם, הא לאו הכי והיה נחשב כמקום לעצמו היו מותרים בו, והיינו משום ששניהם שותפים בו, (וק"ק לפ"ו מה הוצרכו לסיים והא דשרינן הכא להשתמש בסמוך לו כו', הרי בשותפים גם לרש"י אינם אוסרים דהיינו הא דבית התבן אינו אוסר).

(סי"א ס"ק י"ד).

פ"ה ב' לא דקיימי כחלוצה, עי' סימן י"א ס"ק ט"ז ד"ה ודאחאן.

פ"ו א' מתני' בור שבין שתי חצירות כו', עי' סימן י"א ס"ק ט"ז.

גמ' קורה ארבע מתרת בחורבה כו', עי' מש"כ בסימן ג' ס"ק י"א ד"ה ומיהו.

תוד"ה קורה משמע מתוך פירושו דכי אין בו ד' נמי היה אומר פי תקרה כו', עי' מש"כ בסימן י"ג סק"ט.

פ"ו ב' מחיצה תלויה מהו שתתיר כו' קל הוא שהקילו כו', נמצא בסימן ג' ס"ק י"ב י"ג.

שם ע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא בסוכה כו', א"ה. ראיתי להעתיק כאן מ"ש בזה בחו"צ שבת. סוכה ט"ז ב' ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא בסוכה דמ"ע אבל שבת דאיסור סקילה לא וא"ת כו', א"א לפרש דלענין דאורייתא קאמר דבאיסור סקילה לא מהני מחיצה תלויה, דהא גם רשות הרבים הוא גורם לאיסור סקילה, וא"כ מה סבה הוא איסור סקילה להחמיר להצריך מחיצות שאינן תלויות לעשות רשות היחיד, וממילא יהא במקום המחיצות איסור סקילה מחמת רשות הרבים, ואף אם נימא

עראי בשבת, וכתב רש"י דגירסת סוגיין עיקר דרהיטת הגמ' בעירובין ז"ד בעוצדא דשמואל משמע דאין איסור לפרוס הגלימא אף אי היה צריך לה להחיר הטלטול, וגם קושיא דמהיכן הביאוס בשבת הרי ל"ק כ"כ וכמש"כ תו' דאפשר להביא דרך מלבוש, ואם איתא דיש איסור משום אהל צפריסתן ודאי היה ראוי להקשות הך קושיא, אלא ודאי דס"ל לסוגיין דשרי לפרסן, וממילא יש לגרוס גם בעירובין כצוגיין, ואה"נ דאי הוי גרסינן גם צוגיין כבעירובין דהכל מודים שאין עושין אהל עראי, דלא היה רש"י מוחק הספרים והיה מחלק בין מחיצה המתרת למחיצה ללניעותא והיה מפרש ההיא דשמואל כמו שפירשו תו'. — משה"ק תו' אמאי לא תירצו שהביאו דרך מלבוש, י"ל דא"כ הו"ל לר"ד למימר למחר הביאו סדיינן דרך מלבוש ופירסום, שזה יותר חידוש שהתירו לעשות כן, וגם מעיקר העוצדא ע"כ מוכח שהיו סדיינים פרוסים, דאל"כ אמאי פרסו למעלה דליהוי מחיצה תלויה ולא פרסו למטה מחיצה רגילה דכשרה לכו"ע, ולכך לא חששו בגמ' למאי דאפשר היה להביא דרך מלבוש, ופירשו מיד קושטא דמילתא, דמלאו סדיינים פרוסים במחיצה תלויה וסמכו עליהם. (שבת ס"ט סק"ה).

שם למחר פרסו סדיין על העמודים כו', עי' מש"כ לקמן ק"כ אי ד"ה ואין.

תוד"ה גוזמא דעצידא כי ארזילא, עי' מש"כ בסיומן ד' ס"ק י"ט.

פ"ז ב' והא ר"י ברשויות דרבנן כו', מתבאר בסיומן י"א ס"ק י"ח.

שם אין חורין לברמלית, עי' מש"כ בסיומן ט"ו סק"ט.

מתני' וכן שתי גוזמאות זו למעלה מזו עשו לעליונה ולא עשו למחתונה שתייהן אסורות, לכאורה היה נראה דצריך לפרש דאין הנידון על הגוזמא, דהא כתבו תו' לעיל פ"ו ב' בחד תירוצא שהצתים פתוחים לגוזמאות וא"כ הו"ל לזה בפתח ולזה צוריקה, וראוי להחיר לעליונה, וכן אמרו פ"ה א' דלזה צוריקה ושלשול ולזה שלשול לחודה, ואם הנידון על הגוזמא ויש פתח הרי אין שלשול אלא פתח, וכן אמרו פ"ד ב' בצאין בני תחתונה דרך עליונה למלאות ופרש"י דהוי

דכאן פרש"י דשרי לפרוס הסדיינן כדמוכח מההיא דשמואל, ולפ"ז יש לפרש דס"ל לרש"י דנפל דופנה בעירובין מ"ד א' דהיינו דופן ג' כדמוקמינן לה התם גרע דמוסיף צנין קצת דמי וכמו שפרש"י לפנינו בשבת שם בפקק החלון, ועוד גרע טפי דסוכת החג צחג כשמתקנה ודאי דמי לצונה, ואין ללמוד מזה איסור לענין פריסת הסדיינים דסוגיין, וכן מהא דאסרינן התם מחיצה של בני אדם לדעת, נמי ליכא ראייה להכא, דהתם נראה דאין האיסור העומדת האנשים לחוד, דאין דרך צנין צכך כלל, ואנשים שנעמדו לשם מחיצה ולא טלטלו על ידם כלום, נראה דדינם כבקשו לעשות איסור ולא כעשו, והאיסור הוא רק ביחד עם הטלטול, [וכן משמע בעוצדא דרבא התם דאסר להו להכניס הזיקי לשבת אחרת, אף דלא שייך לאסור הליכת התלמידים, ואם האיסור הוא רק על האנשים העושים המחיצה, א"כ לאחר שאינם מתכוונים ורשאים להלוך למה נאסרו אלו להכניס על ידם, אלא ודאי האיסור הוא רק ביחד עם הטלטול], ואילו העושה מחיצה לשם טלטול, כבר עשה איסור לדעת תו' אף אם לא יטלטלו כלל, וא"כ אין ללמוד מאיסור מחיצה צנ"א מדעת, לענין פריסת הסדיינים לחוד, ואם פריסת הסדיינים מותרת, תו' גם י"ל דהטלטול אח"כ נמי שרי, ומחיצה של צנ"א שאני משום דנחשד כעושים המחיצה בכל רגע ורגע והרי מצטרף עשיית המחיצה עם הטלטול, וגם י"ל דמיינכרא הערמה טובא ע"י מחיצה של צנ"א, דצנ"א אינם מחיצות והם נטפלים לרשות, וכשגורמים לשנות הרשות הר"ז הערמה, וגם זימנין דמרחקי מהדדי יותר מג"ט, ולפ"ז אין סתירה מסוגיא בעירובין לפרש"י דכאן.

אלא דמ"מ קשה דמשמע דרש"י מנא בגירסת הספרים דפריך אפריסת הסדיינן והא הכל מודים שאין עושין אהל עראי בשבת, וכמו שהוא לפנינו בעירובין פ"ו ב', ומחקו משום ההיא דשמואל דנגידו ליה גלימא עירובין ז"ד א', וזה ודאי קשה דהא שפיר יש לחלק בין מחיצה להחיר לבין מחיצה ללניעותא, וכדחזינן בנפל דופנה דמשום חשיבות הסוכה אסור, וא"כ מה מכריחנו למחוק הספרים, ואפשר דגירסת רש"י היתה כמו שהוא לפנינו דצוגיין גרסינן מהיכן הביאוס בשבת, ובעירובין גרסינן והא הכל מודים שאין עושין אהל

יוכשרו, ונראה שאם היה הדין דהעשבים מכשירים היו משתדלים לתלשן לכשייבשו, שאין להם ריוח מהטל דהיה די להם בטינון שמחמת העשבים שהוא בדין מי פירות שאינו מכשיר, והלכך כיון שאין דעתם על הטל חשיבא תלישתו כשלא לרצון.

פ"ח א' מסתפג אדם באלונגית כו', א"ה, ע"י מש"כ בשבת סימן ט"ו סק"כ בדברי הרמ"א דאסור לטלטל הבגד שמא יסחוט.

שם ולא ימסרנה לאולירין מפני שחשודים כו', היינו אלונגית שלו, וכדפליג ר"ש ומתיר לו להציאה לתוך ביתו, ומיהו אף באלונגית של האולירין אם יכול להשתמט מהן עד מוצ"ש ראוי לעשות כן.

שם אבל במופלגת עליונה מותרת, אבל תחתונה אסורה, ואף שעשו בשותפות, דכיון שאין אדם אוסר על חצירו דרך אויר, הרי חזינן למקום המים כאילו שייך רק לעליונה, ומ"מ עשו בשותפות, [דהכי ראוי לפרש דהא אמתני' קאי דאיירי בעשו בשותפות], להחיר גם לתחתונה להציא מים לגזוטרטא אבל לבית אסורה. — לכאורה רב לא מוקים למתני' כראצ"א לעיל פ"ד ב' דבאין בני תחתונה דרך עליונה והיינו שיש להם סולם, דא"כ אף במופלגת לא חשיב דרך אויר, דסולם תורת פתח עליו, וע"י תו' פ"ג ב' וז"ע בצעה"מ. (סי"א ס"ק י"ז).

שם ה"ק יש דין גול בשבת כיצד דחורבה מחזיר לבעלים, ר"ל דאע"ג דשני אנשים המשתמשים בחורבה שאינה שלהם הרי הם אוסרים זע"ז, [וכמ"ש ברא"ש פ"ח סוף ס"ג], וכמו שהוכיחו צירושלמי ממתני' פ"ג ב' דאף בשל חצירו אוסר עי"ש, מ"מ כשגם הבעלים משתמש בחורבה אז נותנין אותה לבעלים, ואין שימוש האחרים אוסר עליהם אף שיש להם רשות והם משתמשים בו, כלומר דלענין שבת הרי שימוש האחרים כאילו הוא בגזלה, ואינו אוסר על הבעלים, וצירושלמי ה"ג מיבעיא ליה, אם שימוש הבעלים דרך חלון מהו, ומסיק דאפ"ה נותן חורבה לבעליה, ולכאורה נראה דהיינו כשגם שימוש האחרים הוא דרך חלון, אבל אם האחרים משמשים דרך פתח, לכאורה נותנים לזה שבפתח, וכמו שהוכיח צירושלמי ממתני' דכל שבוצה עשרה טפחים למרפסת אף שהוא של

לתרוייהו בשלשול, ואם הנידון על הגזוטרטא הרי לתרוייהו בפתח, דסולם תורת פתח עליו, ואם אין לעליונה פתח אלא חלון, א"כ יפה כח התחתונה, אלא נראה דהנידון על מקום המים, דכיון דע"י המחיצה התלויה נעשה מקום המים רשות היחיד, לכך כי עשו את המחיצה בשותפות הרי נעשה מקום המים חצר משותפת ואוסרין זע"ז למלאות ממנו לבתים, ואילו היה מקום המים שייך לאחד מהם, היה רשאי למלאות דרך גזוטרטא חצירו, דהיה דין המים ככלים ששבתו בחצר, וכל חצרות רשות אחת, ורשאי להעלותם לגזוטרטא חצירו, שגם היא תורת חצר עלה, ומשם לגזוטרטא שגם היא תורת חצר, וכיון שלא שבתו בין השמשות בחצר חצירו שפיר רשאי להכניסם מחצרו לביתו, [ע"י סימן י"א ס"ק י"א בשם הרשב"א והריטב"א דבמה ששהו בחצרו של חצירו באמצע השבת, לא נאסרו להכניסם לביתו, ומיהו שם בס"ק י"ח חורנו מזה, עי"ש], והשתא ניחא בפשיטות דמחיצת השותפות משתפן במים דהפקר, ואילו היה הנידון על הגזוטרטא, הדבר קשה דמה בכך שעשו המחיצה בשותפות, אבל אכתי הגזוטרטא עצמה של עליונה, ונריך לדחוק דע"י עשיית המחיצה בשותפות קנה זכות להשתמש בגזוטרטא, אבל בתו' הר"פ הגדמ"ח פ"ד ב' מנאמי שהקשה אמאי לא חשבינן לעליונה כלזה בפתח כיון שפתח לה מן הבית, ומריך דכיון דעיקר השימוש הוא למלאות מים ולזה הוא בשלשול, הלכך לא חשיב אלא כלזה בשלשול עי"ש, ומבואר דפירש דהנידון על הגזוטרטא ולא על מקום המים, וז"ע. — לשון המשנה עשו לעליונה בא לרמוז שעשו בשותפות, דלפי פשטות הלשון היה ראוי לומר עשתה עליונה ולא עשתה תחתונה. — דיוקא דהא אם עשו גם לתחתונה שתייהן מותרות, הוא בין כשעשו בשותפות גם לתחתונה דזה כאילו נתכוונו לחלק ביניהן, ולפי שעשו הראשונה בשותפות עשו גם השנייה בשותפות, ומעתה אין חלק לזה בשל זה, ובין כשעשתה תחתונה לעצמה, דאע"ג דעדיין יש לה זכות במקום העליונה שעשו בשותפות, אבל גלויי גלי דעתה דסליקת נפשה מינה בשבת דאנא צהדך לא ניחא לי, וכ"ה בשו"ע סו"ס שג"ה. (סי"א ס"ק י"ז).

שם וטומנין בענה כו', א"ה, ע"י מש"כ בחו"ב מכשירין ס"ג סק"ה דהתירו להם היינו שלא

אח"כ עשה עוקה מחזקת סאתיים כדקתני מתני', אבל אם העוקה מחזקת סאה והחצר יש בו ד"א על שמי אמות, דביחד סגי להו לסאתיים, לא שרינן, דאז כולו בחצר או כולו בעוקה, ואפשר דלכך הוצרך התנא לומר מחזקת סאתיים מן הנקב ולמטה, ולכאורה נקב מאן דכר שמיא, והרי שופך בחצר סתם וממנו לעוקה, וגם סתם מחזקת סאתיים נמי מתפרש עד הנקב דאל"כ אינה מחזקת סאתיים, אלא דאמי לאפוקי דלא נפרש מחזקת סאתיים בצירוף החצר כלומר שהעוקה תשלים מה שחסר בחצר להסאתיים.

ויותר היה נראה דבעוקה לא שרינן להוציא לרשות הרצים אח"כ שופך דרך העוקה, והוה מה שבא התנא לרמוז מן הנקב ולמטה, לומר דלריך שיהיו המים הולכים לעוקה, וממילא יש נקב שהוא החרץ שהמים עושים בהליכתם, וריך שיחזיק סאתיים למטה מן החרץ, כלומר דלא שרינן אף בפחות משהו מסאתיים, אף דהחריץ ודאי בולע מעט, וכן משמע בצרייתא לקמן ב' דקתני אחת לי עוקה כו' שופכין לחוכן כו', משמע דלריך לשפוך לתוך העוקה, [וכן לדעת הרמב"ם דאין שופכין לה אלא סאתיים, מתפרש בפשוטו ששופך לחוכה], וגם בסבא נראה כן, דעוקה אין זה לשנות את תורת החצר, וכש"כ עוקה שברשות הרצים הסמוכה לחצר, וכיון דאין בחצר ד"א לית לן להחיר לשפוך בו באופן שיוצא לרשות הרצים, משום שיש לו אפשרות לשפוך בעוקה, כל זמן שאינו שופך שילך לרשות הרצים דרך העוקה, ולא דמי לחצר שיש בו ד"א דרשאי לשפוך גם סמוך לרשות הרצים, דהתם הוא סוג חצר שאין צורך להוציא ממנו המים, אבל צבה"ל סי' שג"ז בשם פוסקים לא כ"כ, וז"ע.

והנה משמע דחצר שאין בה דע"ד אסרו חכמים לשפוך בה אפי' מעט מים שבדאי לא יצאו לחוץ, ואע"ג דגם כשיצאין לחוץ אין כאן איסור אפי' מדרבנן כשאינו מכין שיצאו, וכדשרינן באית ביה ד', מ"מ גזרו חכמים, כיון שיש סאתים שצריך לשפוך, אבל באמת אין לדבר הכרח ויתכן לפרש מתני' דאין שופכין בתוכה מים היינו באופן שעלולים לצאת לרשות הרצים, וסתם התנא לגדל הפשיטות וגם סמך כמה שהזכיר צין מבחוץ, ומבואר שהנידון משום ששופך לחוץ, וה"ל לא

תחתונים, ומסתברא דגם משתמשים בו בזריקה, אבל בשו"ע סי' שע"ה משמע דהא דכל שגובה י' למרפסת היינו רק בדצרים שהם בשותפות, וכ"ה בריטב"א פ"ג ב' בשם תו' וכ"ה בתו' הר"פ, וכדאמרו פ"ד א' רשותא דתרווייהו הוא, אבל אם הוא של בני חצר, הרי בני חצר מותרים אף שתשמישן בקשה ובני מרפסת אסורים, ועי"ש בשעה"צ אות ב' ודלא כהירושלמי וז"ע, שו"ר בגאון יעקב שכבר עמד בזה וכתב דהירושלמי סבר אין גזל בשבת, אבל לכאורה לא משמע דהא דמסיק בחר הכי דנותן חורבה לצעלים פליג אדלעיל, וז"ע, ועיין בספר מרן זללה"ה סימן ל"ח ס"ק י"א. (סי"א ס"ק י"ז).

מתני' חצר שהיא פחותה מד"א אין שופכין בתוכה מים בשבת כו', לכאורה משמע דהא פשיטא דאסרו חכמים לטלטל מרשות היחיד לרשות הרצים אף בכה שני, אע"ג דלענין רציחה אינו אלא גרמא כדאמר סנהדרין ע"ז חולין ט"ז א', [ועי' ב"ק ס"א א' כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה חורה כו'], אלא דסתם שופך מים דעיקר כונתו להוציאם מציטו, ואין לו בהם ענין להציאם לרשות הרצים, יש להחיר, וקצתו חכמים דכל שהמים כפי השיעור שאדם משתמש בהם ציוס, והוא סאתים, יכולים לשמש בחצר מצלי לקלקלו, אם משום שיכול לזלף, או דתיימי, או שיש בו עוקה מחזקת סאתיים, דכל כה"ג אין לו ענין להוציאם לרשות הרצים, דשרי לשפכן בחצר, אף שאינו מפזרן בכל השטח, ואף ששופכן בתוך ד"א לרשות הרצים, ושלא בעוקה, והם יוצאים לרשות הרצים בידיעתו, [דהא משמע ממתני' דכל שיש בחצר ד"א שרי לשפוך, אף דבסתמא אין המים מתפזרין ברוח ד"א, וגם לא נזכר דלריך לשפכן במרחק מסויים מרשות הרצים, ונמיהו כל שיצאו לרשות הרצים בכה ראשון הא פשיטא דאסור דהיינו הוצאה ממנו ואין צורך להזכיר], וכן שרינן לכל בני החצר, אף שכבר נזדלף ושצע לבצוע מחמת הראשון], וגם נהנה שלא נתקלקל חצירו, אבל כשאין בחצר ד"א דכה"ג שיעור המים עלולים לקלקל חצירו ומן הראוי להוציאם לחוץ, בזה אסרו חכמים לשפוך בחצר אפילו מעט, גזירה שמה ישפוך סאתיים, כדאר"נ לק' ב' בעוקה מחזקת סאה, וכן לא החירו

הזכיר התנא דנחצר המוקפת רשות הרבים איירי, דהא במוקפת כרמלית שרי לדעת הרמב"ם, אבל כשמדקדק שיטתו נחצר בזה לא גזרו חכמים כלל, אבל לשון המחצר בסי' שני"ז ס"א משמע דכל ענין אסור לשפוך נחצר כשאין בו ד'.

שם אין שופכין כו', א"ה, עי' חו"צ שנת סט"ו ס"ק י"א במה שלא הזכירו חשש לנשה.

שם ראב"י אומר כיצד שהוא קמור ד"א ברשות הרבים שופכים לתוכו מים בשבת, לפמש"פ חו' דד"א על ד"א קאמר וכדמשמע בגמ' למאי דמפרש לה ר"ז דהוא סיומא דרישא, יש לשאול ל"ל כולי האי, ואמאי לא סגי בשיעור עוקה, וד"א ברוחב טפחיים וגובה טפח הוא כבר הרבה יותר משיעור עוקה, וע"כ ל"ל דציב שיעקרו להוצאת המים לרשות הרבים גרע טפי דנראה כשופך לרשות הרבים, ולכך לא שרינן אלא בשיעור דתיימי מלא, וחכמים מחמרי טפי ואף בשיעור דתיימי מלא לא שרו לשפוך לחוץ הציב אלא בסמוך לו.

ולפ"ז נראה דאפשר לקיים פלוגתא דרבה ור"ז אליבא דכו"ע, ואמר לך רבה אנה דאמרי אפי' כראב"י, ועד כאן לא שרי ראב"י בדתיימי מלא אלא צביב, דאית ליה מעליותא דעוקה, אלא דכל דלא תיימי מלא, מיגרע גרע כיון שיעקרו להוצאת המים לרשות הרבים, אבל כשיש בו שיעור דתיימי מלא, תו דיינינן ליה כעוקה, אבל נחצר לעולם לא שרינן אלא בדחויא לזילוף, ולא באריץ וקטין, ור"ז נמי אמר לך אנה דאמרי אפילו לרבנן, ועד כאן לא אסרי רבנן אפי' בדתיימי מלא אלא צביב דעיקרו להוצאת המים לרשות הרבים, וכדחזינן דאף לראב"י לא שרינן ליה מדין עוקה, אבל נחצר שפיר שרי כל דתיימי מלא, וכי היכי דשרו רבנן בסמוך לציב, אלא דכיון דאשכחן צרייתא דאסרה באריץ וקטין, לכך הוכרח ר"ז למימר דרבנן לית להו סברא דתיימי מלא אף נחצר, ולא שרו אלא בדחויא לזילוף, וההיא צרייתא כוונתיהו אזלא, ומתני' ראב"י היא דס"ל סברא דתיימי מלא אף צביב וכש"כ נחצר.

והשתא ניחא דקבעו בגמ' פלוגתא דרבה ור"ז בסברא בטעמא דמתני', ולא נקטו פלוגתתן אי רישא רבנן או ראב"י.

שם וכן שתי דיוטאות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה כו', לפרש"י ותו' ל"ל דהתנא רמז

שהעוקה קרובה לאלו שעשאוה, במה שהזכיר זו כנגד זו והיינו שמרוחקין זו מזו, וממילא סתמא דמילתא שהעושין עוקה עושין אותה בסמוך לה, ואע"ג דתנן בין מבחוץ, ומשמע שאין ענין לקרב העוקה, ל"ל דהיינו דוקא צדליכא עלייה, אבל צדיוטא כיון שהמים נשפכים בכח רגילות הוא לעשות העוקה במקום ירידת המים, ובהו יש לתרץ נמי הא דנקט לה התנא צדיוטות, ולא נקט לה בכל חצר דכלא עירבו לא שרינן לשפוך לאלו שרחוקים מן העוקה שמה יוצאו מלא במאני דבתים להחם, ד"ל דהדרים למטה אינם חוששים לשפוך סמוך לעוקה, ולכך שרי אף לאלו שלא עשו עוקה, וק"ק לפי' חו' למה נקטו בגמ' דילמא אחי לאפוקי מלא במאני דבתים ואמאי לא אמרו בפשוטו שמה ישפוך להדיא לעוקה, ול"ל דה"נ קאמר שמה ישפוך מן הכלי להחם ולא מן הדיוטא. — הא דנקט התנא מקצתן עשו עוקה, ולא נקט אחת עשאה, ואחת לא עשאה, י"ל דבא לרמז דסגי בעשו מקצתן להתיר כל אותה דיוטא, ומתפרש את שעשו עוקה מותרין, היינו הדיוטא שמקצתן עשו עוקה, וגם מעיקר דינא דמתני' שמעינן לה, דהא לא אסרינן לאלו שלא עשו אלא משום שלא עירבו.

ברמב"ם פ"ד מהלכות עירובין הכ"ז משמע דמפרש דהתירו חכמים שפיכת המים לעוקה שנחצר שאינה מעורבת, ואף ששופך להדיא, ואפשר הטעם משום שהוא צורך גדול, וגם הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, [ווימנין נמי דהעוקה תורת מקום פטור עליה חילו היתה ברשות הרבים, וצ"ל דאינה אסורה משום שאינה מעורבת וכדין כותל שאין בו ד' ע"ז א'], ולא התירו אלא בששופך לעוקה ולא בשופך לחצר, ואפשר נמי דאלו שלא עשו עוקה לא שרינן להו לשפוך לעוקה של האחרים דכיון דרחוקה מהם נראה כמטלטל לחצר, וכ"ה בפיה"מ, וכרהיטת המשנה, ואיירי מתני' אף נחצר שיש בו דע"ד, דהכא הנידון משום דהנחצר אינה מעורבת, וכמ"ש במ"מ, ול"ע לפ"ז בהא דפרכינן בסוגיין וכי לא עירבו מ"ט לא, והא דדרבה איפכא הו"ל למיפך מ"ט אלו שעשו עוקה מותרין, גם צריך טעם אמאי נקטו להאי דינא צדיוטות ולא בכל בתים, ושמה צבתים לא התירו, לפי שיכול לשפוך צביתו, משא"כ צדיוטא עלולים המים להגיע לתחתון דרך המעויצה.

מחיצות הצית גם לחלק הגגין, והרי עיקר איסור הגגין טפי מחצירות שהן רשות אחת אף לחכמים, הוא משום שהם טפלין לצית, הלכך חסודין כחלוקין ע"י חלוקת הצית, והיינו דאמרין דכשם שדירין חלוקין למטה כך דירין חלוקין למעלה.

ודאיתאן עלה י"ל דהא דס"ל לשמואל דמותר לטלטל בכל הגג ומשום דאמרין גוד אסיק אף במחיצות שאין ניכרות, דהוא משום דכל סיצת האיסור הוא מחמת המחיצות שאין ניכרות, ולכך משמשינן בכה ממ"נ דאם הם מחיצות לאסור ה"נ הם מחיצות להחיר, אבל בעלמא גם שמואל מודה דמחיצות שאין ניכרות לא אמרין בזה גוד אסיק, וכדחזין נמי ז' א' דלא חשיבי כמחיצות לחלק את הגג שלא יהא יותר מבית סאתים, ולא משמטינן בשום דוכתא לומר דגג מערה יהא רשות היחיד אף לא לענין תחומין, כמבואר מ"ד ז'.

ובין לר"ש בכלים ששצתו בצית דאמרין לטלטלן מגג לגג כמס"כ בתוד"ה רב, היינו נמי משום דמחיצות התחתונות מחלקות לגגין, דאל"ה היה מותר כדין כלים ששצתו בצית והגיעו לחצר שחציה של ראובן וחציה של שמעון דלא חמירא מחצר שאינה מעורבת דמותר לטלטל בכולה כמס"כ בסימן י"א סק"א, ולכך שפיר ס"ל לשמואל דמותר לטלטלן בכל הגג כמס"כ תו' שם, דכי היכי דהמחיצות מועילות לאסור מגג לגג ה"נ מועילות להחיר באותו גג לטלטל בכולו, ומכאן ממ"נ וכמס"כ, ומיהו בגג גדול הסמוך לקטן לקמן ז"צ א' לכאורה משמע דמהני לשמואל מחיצה שאינה ניכרת אף בדליכא ממ"נ, ויתבאר בס"ד בסימן י"א סק"ג.

ובאמת דגם בסברא נראה דמחיצות שאין ניכרות לא הוו מחיצה מדאורייתא, דהא כח המחיצות בשתי עדיף מצערב, דהא בשתי פשיטא דעומד מרובה הוי עומד, ואילו צערב מספקא לן ט"ז ז', אם כן אם בשתי פשיטא דכל מחיצת רוחב מפסקת כח המחיצה של האורך, כגון כזה

אין מחיצת א' עושה עומד מרובה לצין שתי המחיצות, א"כ כש"כ דהגג מפסיק לכה המחיצה של ערב שמתחתיו, ומיהו י"ל דשאיני צערב שאנו דנין לתת לו כח מחיצה אף באור, ומשום	א
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	---

ויתכן להרכיב פירוש תו' והרמב"ם ולפרש דאירי בחצר שיש בו דע"ד, ואירי ששופך בכה שני וכמס"כ תו', ואשמועינן מתני' דכשם דאמרין לשפוך בחצר משום שיואל לרשות הרצים בכה שני, ה"נ בשתי דיוטות שלא עירבו אסרינן לשפוך בדיוטא משום שהמים מגיעין לחצר בכה שני, ואף אי בעלמא לא אסרינן כחו בכרמלית וכס"כ בחצר שאינה מעורבת, י"ל דהיינו במאורע, אבל שפיכת המים שהוא תמיד בזה וגם בחצר שאפשר לערב בו, חיישינן שמא יאמרו שעירבו ואתי לאפוקי מיהא במאני דצתים לחצר, ומתפרשא מתני' וכן שתי דיוטאות זה כנגד זה נמי אסורין לשפוך מימיהן שיגיעו לחצר כשלא עירבו, אא"כ עשו עוקה, דכשעשו עוקה לא נראה כ"כ כמטלטל את המים לחצר, ולא אחי לאיחלופי לטלטל בכלים, ומוקמינן לה אדיני' דכה שני שרי, ומתפרשא הך עוקה שהיא מיעודת לקבל את המים מן הדיוטא באופן הרגיל, ולא למדנו לה שיעור, ומ"מ אפשר דהוא נלמד מרישא דצעי שיהא זה שיעור סאתים, ואשמועינן מתני' דלא שרינן אלא לאלו שעשו העוקה מתחלה לקבל מימיהן באופן הרגיל, אבל אלו שלא עשו אף שישתדלו לשפוך באופן שיגיע לעוקה לא שרינן, וע"ז פרכינן מ"ט לא, ומשני רב אשי דיש לחוש שיטלטלו המים בכליהם עד לעוקה, וז"ע. — ולפי פירוש זה הא דנקט דיוטאות י"ל דצדוקא הוא, דבסתם בית לא גזרינן לאסור כחו לחצר שאינה מעורבת, דכיון שהמים יכולים להצלע במקומם ונחלים לאט לחוך, לא אחי לאיחלופי לטלטל בהדיא, משא"כ בדיוטא שאין המעויצה צולעת כ"כ וגם המים יורדים בכה מלמעלה למטה.

כל גגות

פ"ט א' מתני' וחכ"א כל אחד ואחד רשות בפני עצמו, אי מחיצות שאין ניכרות לא חשיבי מחיצות כלל, קשה היכן מצינו רשות אחת של שותפין שכל אחד יש לו חלק מקוים ואין מחיצות ציניהם שיהיו אסורין, והרי בצית כה"ג נמי אין צריכין לערב דהיינו חצורות ששצתו צטרקלין דאין צריכין לערב ציניהן כמס"כ רש"י ע"ז א', וי"ל דהגגין חשיבי טפלין לצית ולכך מהני

הא דרשות היחיד עולה עד לרקיע נאמר בגמרא על רשות היחיד מוקף מחיצות, ומצוה דאין הדבר פשוט מסבא, וכמו דלענין קנין אין רשות היחיד קונה אלא בתוך המחיצות כמש"כ תו' צ"ק ע' ז', ה"נ היה מקום לומר דגם לענין שבת כן, וזהו דאמרו בגמ' ושהעתיק הרשב"א, ומה שהזכיר הרשב"א בית, ר"ל בית שמחיצותיו ניכרות, ואפשר דר"ל בית שאינו מקורה, דומיא דחצר, דברמב"ן שבת ז"ט ז' [שאליו נתכוין הרשב"א] לא הזכיר אלא חצר, ומיהו יש מקום לומר דאף בית מקורה עדיף מעמוד, וכדמוכח סוכה ד' ז' וכמש"כ תו' שם, אבל בכל אופן אין הדברים אמורים אלא במחיצות הניכרות.

משה"ק צהא דעירובין ל"ד ז' דאמרו דרשות היחיד נחית לתתא, בפשוטו קושטא דמילתא אמרו שהרי הנידון אי חשיב הוא ועירובו במקום אחד, ושפיר אמרו שמחיצות הרשות היחיד הם גם משמשות לצור והכל רשות היחיד אחד, ואף צבור שאינו רחב ד', ואה"נ דהכא צבור רחב ד' עסקין והוא בעצמו רשות היחיד ועולה עד לרקיע ונעשה אחד עם הרשות היחיד שסביבו, אבל מה שאמרו בגמ' עדיפא וקושטא הוא שא"ל לשימוש מחיצות הצור, ועי' ל"ב ז' דאמרו נמי דרשות היחיד עולה עד לרקיע וכחצו בתו' שם דקושטא קאמר אף דא"ל לזה דגם אי הוי מקום פטור שפיר דמי.

מחיצות הניכרות היינו שניכרות לעין וכמו שפירש רש"י שהעומד על הגג רואה את המחיצות מלמטה, ועפ"י אין מקום להכניס כאן שיעורים למרחק כפי שיעור רשות, וכמו שהוכיח כת"ר.

והנני כופל בזה כי הדברים נכתבו לפו"ר לחציבותיה דמר כשהנני רחוק מן הסוגיות. (עד כאן).

פ"ט ב' לא שנו אלא שיש מחיצה כו', עי' מש"כ בזה בסימן י"א סק"ג.

שם וקטן נפרץ במלואו, א"ה, עי' מש"כ בזה בסימן י"ב סק"א צהא דבמתני' ז"ב א' נקטו טעם האיסור מפני שהוא כפתחה של גדולה.

צ' א' קשיא דרז אדרז התם לא מיכרח מחיצתא כו', לפירוש תו' דס"ד דבלא

דחולק את הרשות עד לרקיע, ואילו בשתי לא יתכן לדון עומד מרובה אה"כ נפגש במחיצה. (סי"א סק"ב).

ברש"י ד"ה מאי כתב דלכך אסור מחצר לקרפף משום דחצר רשות שותפות וקרפף רשות היחיד, וק"ק דהא מבית לקרפף נמי אסור, שו"ר בגאוו"י שכתב להגיה. (סי"א סק"א ממוה"ד).

תוד"ה רב נפ"מ נמי לר"ש לכלים ששבתו בבית כו', עי' מש"כ לעיל ד"ה וכן.

תוד"ה במחיצות והואיל וכן כל הגג אסור כו', נמצא בסיומן י"א סק"ה.

בא"ד וכן בשמעתין גבי גגין השוין כו', עי' מש"כ לק' ז' א'.

בא"ד דהא בית שאין תוכו י' וקריו משלימין כו', עי' מש"כ בשבת סי' ד' ס"ק י"א בדברי הבה"ל דמה"ת הוי רשות היחיד גם בתוכו.

— מכתב —

יקרתם הגיעני, וראיתי מקופיא, ונראין דברי מרן זללה"ה, דהא דמחיצות הניכרות מזכר בגמ' כדבר פשוט וידוע, ולא משמע שזו גזירה דרבנן שנחמדה, וכ"מ מהא דלא מהני הני מחיצות לחלק הגג לפחות מבית סאתים אף לשמואל, ואם מדאורייתא מחיצות נינהו מה ראו חכמים להחמיר בזה, וכמש"כ בחזו"א, ואדרבה גם מדברי הרשב"א בעצוה"ק משמע כן, דצרישא במחיצות הניכרות כתב הרי אלו רשות היחיד גמורה, ואילו בפחות מבית סאתים מחיצות שאינן ניכרות כתב הרי אלו כרשות היחיד גמורה ככ"ף הדמיון, משמע דאינו רשות היחיד גמורה, וכן הריטב"א בסיוס דברי השר מקוצי כתב דבפחות מבית סאתים לא צעין מחיצתא, ולא כתב דגם מחיצות שאינן ניכרות הוי מחיצות, ולענין חומרי רשות היחיד ודאי אף לדעת מרן ז"ל יהצינן ליה, דלא יתכן שחכמים יתירו לזרוק מרשות הרצים לגג רשות היחיד, והיינו שכתב הרשב"א כרשות היחיד.

ראית השר מקוצי היא אמנם מהא דתל חשיב רשות היחיד, וכמש"כ דקיי"ל שמוחר לטלטל בצולו, ואינו ענין למהלך את כולו, דמזה אין ראיה לנד"ד, ומה שסיים דדינו כד"א אם אינו ט"ס הכונה שמוחר לטלטל בתוכו כמו ברשות היחיד, [מיהו עיקר ראיתו ז"ע אמאי חשיב לתל לליכא מחיצות הניכרות].

בהא דמשמע קלמ' דרש"י דבספינה שהפכה אף
בתוכה אין מטלטלין אלא ד"א, ע"י מש"כ
בסימן ד' ס"ק י"ט ד"ה יעו"י.

רש"י ד"ה אכסדרה והאי דנקט בקעה כו', ע"י
מש"כ בזה בסימן י"ג סק"א ד"ה לפרש"י.

צ"א א' לדברי חכמים גגין וחצירות רשות אחת
כו', וברש"י, ע"י מש"כ בסימן י"א
סק"א ד"ה בדברי.

שם היינו מעלין שמן כו', ע"י מש"כ בזה בשבת
קמ"ז ב'.

שם והיינו מעלין ס"ת כו', משה"ק מ"א סי'
ש"ז סק"ח להאוסרים לנזרך שאר מצוות
מהא דאמרין עירובין ז"א א' דבשעת הסכנה
היו מעלין ס"ת מנג' לחצר לקרות בו, ז"ע דהא
ע"כ התם שאני, דהא גם המעירין לא התירו אלא
אמירה לעכו"ם ולא שבות ע"י ישראל, והתם
שריין ע"י ישראל, וע"כ דשעת הסכנה שאני,
[ואולי לזה נכתבין הגרע"א ז"ל בגליון בעירובין
שם], או דהתם סמכו אדרש"ש דגגות חצרות
וקרפיפות רשות אחת הן, [ע"י גיטין י"ט א'
כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד], שוב נראה
דמש"כ המ"א דז"ל דאין מדמין בשבותין ר"ל
דשעת הסכנה שאני, דהא דאין מדמין בשבותין
היינו בצרכים להחירם כמ"ש בסק"ז בשם המ"מ
דמשום ישוב ארץ ישראל התירו ומשום מילה לא
התירו, וה"נ שעת הסכנה שאני. (שבת סכ"ג סק"ג).

שם ושמואל אמר צין עירצו וצין שלא עירצו, כבר
נחקשו בתו' דלעיל מ"ח ב' משמע דסבר
שמואל כרבנן בג' חצירות, והכא מדמינן להו
אהדדי, וגם הרי רבנן גזרי בעירצו כמבואר
בצרייתא לקמן ב', ועוד דשמואל קאמר לקמן ז"ה
א' דכל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה
כמותו, ורבנן דפליגי עליה דר"ש בג' חצירות הוא
ר' יהודה כדאמר מ"ו ב' ועי"ש ברש"י, וא"כ
מוכח דס"ל לשמואל דהלכה כרבנן, ואין לומר
דהיכא דאתמר אתמר כדאמר התם, דהא כל מקום
קאמר, ועו"ק הא דאמר שמואל גיטין ע"ט ב' לא
יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגג של
חצירו וכמשה"ק בתו', ומה שמירצו לזהוילך לצית
קאמר, קשה טובא דא"כ הו"ל לפרושי, ועוד
דמסיים עלה דכשם שדירין חלוקין למטה כך

מינכר מצינחא איירי, מתפרש דפריך דהו"ל
כרמלית, דליכא מ"פ ברחצ ד' וכמ"ש תו' לעיל
פ"ט ב' ד"ה במחיצות, ולפמ"ש"כ שם תו' בשם
הירושלמי דכל למעלה מי' הוי מ"פ אפילו רחצ
ד', מתפרש דכבר ידע הש"ס דאיירי ביותר מבית
סאתים, וכיון דליכא מחיצות ניכרות לא הו"ל הוקף
לדירה, וכמ"ש"כ תו' שם, וזהו פירוש השר מקוצי
שהציא הריטב"א, וכ"ה בשמו בתו' הר"פ בסוגיין,
[ומיהו מה שהציא הריטב"א בשמו שהקשה מתל
וכתב דהתם ליכא מחיצות ניכרות, אינו מוזן, דבתל
ודאי הוי מחיצות הניכרות], ומשנינן דאיירי
במחיצות הניכרות וגם חשיצי כמוקפין לדירה לרב.

שם התם לא הוי יותר מבית סאתים הכא הוי
יותר מבית סאתים, לשון זה מתפרש בפשוטו
דהא דשרי שמואל איירי דוקא בדליכא יותר מבית
סאתים, ואף דפלוגתתם אליבא דחכמים דבברי כל
גג וגג רשות בפ"ע, י"ל דנאי דמהני מחיצות שאינן
ניכרות לאסור משום דכשם שדירין חלוקין למטה
כך דירין חלוקין למעלה, אבל אינן מועילות למעט
מיותר מבית סאתים, דמחיצות שאינן ניכרות לאו
כלום נינהו, וז"ע למה נטה רש"י ז"ל מזה ופירש
דלחכמים אף יותר מבית סאתים שרי, דכיון דמהני
מחיצות שאינן ניכרות להחיר כל גג לעצמו, מהני
נמי לענין יותר מבית סאתים, והרי גם לר"מ מהני
המחיצות שאינן ניכרות לשמואל להחיר לטלטל בכל
הגג כלים ששבתו בבית, ומ"מ לא מהני לענין יותר
מבית סאתים וכמ"ש"כ תו', וא"כ מנלן דלחכמים
מהני, ומה בכך דלדידהו מהני המחיצות שאינן
ניכרות גם לענין כלים ששבתו בחצר, שו"ר שכבר
עמד בזה בגאון יעקב. (סי"א סק"ד ועי"ש המשך הדברים).

תוד"ה אלא דכיון דמקורה לא הוי כרמלית כו',
א"ה, ע"י מש"כ בסימן ד' ס"ק י"ט ד"ה
יעו"י דמ"ש תו' מסוגיא דגמ' כ"ה א' דבמקורה
אין נעשה כרמלית אפי' יותר מבית סאתים, לא
מתפרשו, והרי דצריהם בפרש"י, וברש"י כ"ב א'
מבואר דאף מקורה צדין קרפף, עי"ש.

צ' ב' מחיצות להצריח מים עשויות, א"ה, ע"י
מש"כ בסימן ד' ס"ק י"ב ד"ה רש"י
בזה דלא סגי במה שמשתמש בספינה שימוש דירה,
וע"י שם עוד בסק"ק י"ג ד"ה וגמלינו.

שם אכסדרה בצקעה, נתבאר בסי' י"ג.

חדושים עירובין צ"א א' - צ"ב א' ובאורים פה

שהוא מפרש דברי ר"ש, דאל"ה הול"ל ולא אר"ש
אלא בשלא עירבו, ונממילא הלכה כן דהא לא
אשכחן מאן דמיקל טפיל. (סי"א ס"ק י"ב).
תוד"ה ושמואל אומר ר"י דהתם לקלוט כו', עי'
מש"כ בדבריהם בסימן י"א ס"ק י"א
י"ח.

צ"א ב' גג וחצר כו' כולן רשות אחת הן, עי'
מש"כ בזה בסימן ח' סק"ח.

צ"ב א' כותל שבין שתי חצירות כו', עי' מש"כ
לעיל ע"ו ב'.

שם מאי למטה למטה לבתים, עי' בסימן י"א
ס"ק י"ח.

שם והא תני ר"ח ובלבד שלא יהא זה עומד
במקומו וכו' וכי רבי לא שנאה ר"ח מנין
לו, נראה דפריך דמסתברא דהא דר"ח פירושא
דמתניתין הוא, דאל"כ אין כאן קושיא דהא מודה
ר"י דרבנן גורי בעירבו כדתיא ז"א ב', ושפיר
שנה ר"ח ברייתא כרבנן, ומשני דרבי לא שנאה
ר"ח מנין לו, אלא ברייתא היא ורבנן מיתוקמא,
אבל מתני' איכא לפרושי למטה לבתים ואתיא אף
כר"ש, ועי' תו' נדה ס"ב ב' (סי"א ס"ק י"ב).

שם אחר שתי חצרות וחורבה אחת ציניהם כו'
אר"ה נותנין אותה לזו שלא עירבה כו',
לפרש"י נראה דדין שתי חצירות אחת עירבה ואחת
לא עירבה אינו מוכרע אם שלא עירבה מותרת
להכניס ולהוציא כליה בזו שעירבה, או דגזרינן אטו
זו שעירבה, ולל"ק דחצ"ר גזרינן, ולל"ב אין הדבר
מוכרע, ונמיהו מהא דלעיל ז"א א' פריך ר"ח
לשמואל ור"י דיאמרו שני כלים בחצר אחת זו
מותרת וזו אסורה, משמע דלרב ליכא למיפרך,
ואם באחת עירבה ואחת לא עירבה שרינן לזו שלא
עירבה, אכתי קשה גם לדידיה, ואם כי י"ל אה"נ
אלא דלרב לא פסיקא ליה דשמא באמת אסר,
אבל מ"מ רהיטת הדברים משמע טפי דקושטא
הוא דלרב לא שרינן אלא כששניהם לא עירבו, וכן
מהא דפרכינן לר' יוחנן לעיל מהא דובלדז שלא
יורידו למטה, ומשמע דלרב ניחא, אע"ג דהכותל
דמי קצת לחצר שלא עירבה דהא לא שרינן מאי
דבתים לכותל, משמע נמי דלרב גם שלא עירבה
אסורה, ול"ע.

דירין חלוקין למעלה, ואי לבית קאמר אין צריך
להאי טעמא, דאף אי כל גגות העיר רשות אחת
נמי אסור מגג לבית, וכבר הקשו כן תו' בגיטין
שם, ועו"ק דל"כ מה הוצרך רבא בגיטין שם
לאחויי הא דשמואל, הרי הו"מ לאחויי מתני'
וכמש"כ תו' שם.

ולו"ד ז"ל היה נראה מכל זה דשמואל לא פסיק
כר"ש, ופליג אדרב רק במאי דקאמר
דר"ש לא שרי אלא בשלא עירבו וכמו שהוכיחו תו'
דב אדר"ש קאי, ועי' קאמר שמואל דר"ש שרי
בין עירבו בין שלא עירבו, אבל לא איירי אי הלכה
כר"ש, והשתא ניחא הכל שפיר דאשמועינן דלרבנן
דכל גג רשות צפ"ע משום דכשם שדירין חלוקין
למטה כך דירין חלוקין למעלה, דאף לחלק האויר
של הגגין נמי מהני הא דחלוקין למטה, ואסור
להעביר גם מאויר גג לגג, והיינו דאינטריך לרבא
לאחויי הא דשמואל, לומר דאע"ג דכולי האי מהני
הא דדירין חלוקין למטה דאף באויר שלמעלה הם
חלוקין, מ"מ לענין גט לא חשבינן לשני הגגין כשני
מקומות, ומיהו רהיטת הגמ' דשמואל ור' יוחנן
שוין, ובר' יוחנן מבואר לק' ז"ב א' דמהא דאמר
מי לחשך בין עירבו ובין שלא עירבו מבואר דפסק
כר"ש, דפרכינן עליה מהא דאמר הלכה כסתם
משנה, וא"כ דכוותה דשמואל נמי מתפרש דפסק
כר"ש וכדעת תו', ומיהו לעיל ע"ד א' גרסינן
בדר"י הלכה כר"ש בין עירבו כו', ובדשמואל לא
נוכר הלכה כר"ש, ול"ע. (סי"א סק"י).

שם לשמואל ולר"י יאמרו שני כלים כו', בזה
דל"ק לרב, עי' מש"כ לק' ז"ב א'.
שם בכומתא וסודרא, עי' סימן י"א ס"ק י"ח.
במ"ש רש"י דל"ג ומי לחשך, ובתו' ד"ה מי,
עי' מש"כ לקמן ז"ב א' בדברי תוד"ה
והא.

תוד"ה אמר אין לפרש דר"ש אין מחלק בין
עירבו כו', לכאורה י"ל דרב לא פסיקא
ליה היכי ס"ל לר"ש, ומיהו להלכה פסיק רב
דלא שרינן אלא בלא עירבו, ור"ח פריך לשמואל
ור"י משום דלרב ליכא למיפרך דשמא ר"ש נמי
מחלק, וכן קושיא דר"ש הו"מ למימר דר"ש אינו
מחלק, אלא דקושטא קמשני דאין ראיה דשפיר
משכח"ל בכומתא וסודרא, וכן לשון הגמ' והוא
שלא עירבו נאות יותר אם הוא חידוש נוסף, ולא

דיורי אחת נמצאים בחצירתה, דבזה שייך לאסור
אף את הגדור אם דיורי השני' אינם גדרים ממנו,
וכן שייך להחיר את האינו גדור, אם השני גדור
ממנו, וזוה הוא דאיטריך לאשמועינן דאעפ"כ
המחיצות עיקר והגדור מותר ושאינו גדור אסור.

ובין נמי כל הני דמייחין בסוגיין הם דברים
שהנידון על המשותף שבין שניהם, דהיינו אם
הנמצא בקטנה חשוב נמי כנמצא בגדולה או איפכא,
והיינו דהקדימו ש"מ ממחניחין דיורי גדולה
בקטנה ואין דיורי קטנה בגדולה, כלומר דאף לענין
הנידון במשותף שבהם נמי אמרינן דדיורי גדולה
כאילו נמצאים בקטנה ואסרי על הקטנה, אבל דיורי
קטנה כאילו אינם בגדולה ולא אסרי עליה, דגם
בזה המחיצות עיקר, וממילא ה"ה לענין כלאים
ואינן. (סי"ב סק"א).

שם מפני שהיא כפתחה של גדולה, תימא מאי
אירא מפני שהיא כפתחה, והרי אפילו אם
היתה הגדולה גדולה מן הקטנה במחיצה גמורה
שאינן זה פתח, והקטנה היתה פרוצה לגדולה, נמי
היתה אסורה, כדאמר ר"ג ב' עליונה לא תערב
לא אחד ולא שנים, ואף למש"פ רש"י דמאד דקתני
שהיא כפתחה של גדולה ילפינן להוסיף באיסורה
לענין כלאים, מ"מ לא הו"ל למיתני מפני שהיא
כפתחה של גדולה, כיון דלענין עירובין לית לן
נפקותא בהא, דאף בלא טעם זה נמי אסורה,
והו"מ למיתני והרי היא כפתחה של גדולה, ועו"ק
דהיכין למדנו דפתחה של גדולה הוא טעם לאסור,
דנקט לה התנא הכא כסיבה ידועה לאסור, ועו"ק
דבגמ' לעיל פ"ט ב' גבי גג הזכירו טעם האיסור
משום שפרוץ צמילואו ולא הזכירו כלל מפני שהוא
כפתח, ולכן נראה דמפני שהיא כפתחה של גדולה
הוא תיאור המציאות, ולפי שהדבר ידוע שכל פתח
הוא פרוץ צמילואו, לפיכך שימש התנא בלשון זה,
והכוונה מפני שהיא פרוצה צמילואה, וגם י"ל דלפי
שבלשון קטנה עדיין אין מפורש בהדיא שפרוצה
צמילואה, אף דיש להבין שזו הכוונה, לכך ניחא ליה
לתנא למיתני לפי שהיא כפתחה, לומר דכל הקטנה
במצב שזה שמשמשת כולה כפתח, ולפ"ז באמת אין
לדייק מלשון זה איסור מיוחד לענין כלאים.

א"ב אפשר דמפני שהיא כפתחה של גדולה הוא
טעם על עיקר הדבר למה ראו חכמים
לאסור פרוץ צמילואו בכה"ג, דהנה מדאורייתא ג'

והנה שתי חצירות וקרפף או מצוי או חצר בלא
בתים ביניהם, פשיטא דשלא עירצה מותרת
ושעירצה אסורה, דזהו דיניה דר"ב והוא שלא
עירצו, אבל בחורבה יש מקום לומר דלא חשיבא
כמקום לעצמה, והרי היא בטלה לשתי החצירות
ואם אסור מחצר לחצר יש לאסור נמי מחצר
לחורבה, והיינו ל"ק דחצ"ר, ולכך נמי נקט ר"ה
לישנא דנותנין אותה לזו שלא עירצה, ובפשוטו
קשה דלא שייך לשון זה אלא בכעין ההיא דנותנין
אותו לזה שתשמישו בנחת לעיל ע"ז א', דהיינו
לומר דהשני נסתלק ממנו ושרינן אף מן הבתים
אליו, אבל כאן לענין כלי החצר לא הו"ל אלא זו
שלא עירצה מותרת וזו שעירצה אסורה, אלא דנקט
האי לישנא לאפוקי מסברא דל"ק דחצ"ר דחשיב
לחורבה כחצר שעירצה, וע"ז קאמר דאין נותנין
אותה לזו שעירצה אלא לזו שלא עירצה. — ושם
יתכן לומר דלר"ה באמת נותנין אותה לזו שלא
עירצה, ואם הו"ל דרך מלבוש כלים ששבתו בבית
לחצר שלא עירצה יהא רשאי להוציאם לחורבה
כאילו היתה חצר שלה, דכיון דשעירצה אסורה
הר"ז כאילו נסתלקה ממנו, וכיון דחורבה שייך
לצטלה לחצרה כהחצר, כדחזינן לחצ"ר לענין לאסור
אף ללא עירצה, ה"נ שייך לצטלה להחצר שלא
עירצה להחיר אף כלי הבית, ולפ"ז א"ש לישנא
דנותנין, ממש דומיא דההיא דנותנין לזה שתשמישו
בנחת, [ועי' מ"ט א' כגון זו כופין על מדת
סדום], וי"ע בזה. (סי"א ס"ק י"ג).

שם וא"ת שתייהן מותרות מפני מה אין נותנין
חצר שלא עירצה לחצר שעירצה כו', כלומר
דזו שעירצה הרי א"א לומר שמוותרת, וכיון דר"ב
השוה שתייהן, ע"כ לאיסור נחזינן. (סי"א ס"ק י"ג).

מתבין גג גדול סמוך לקטן כו' חצר גדולה
שנפרצה לקטנה גדולה מותרת וקטנה
אסורה כו', הנה שנה התנא דין זה בהלכות עירובי
חצירות ולא שנאו בהלכות תיקון חצרות וכגון
שאחת פרוצה לרשות הרבים אם השני' מותרת,
ונראה הטעם משום דבזה הדבר פשוט דזו שיש
לה מחיצות מותרת וזו שאין לה מחיצות שהיא
פרוצה צמילואה אסורה, דהא הנידון על כל אחת
לחוד ללא שום ענין אם חצירתה מותרת או
כרמלית או רשות הרבים, דהמחיצות גודרות את
הרשות לעצמן, ורק בעירובי חצירות שהנידון אם

דריהטת הדברים דקאמר כי' כו' משמע דממתי' הוא נלמד, ועו"ק דצפשוטו כל הני דינים דגט וצבור ותשעה הוא כעין דלא דיינין לפסין כמחיצה להחמיר, והרי הגדולה יכולה לראות עצמה כאינה מוצדלת מן הקטנה ע"י הפסין, והרי גם צידה לעשות סילוק מחיצות, משא"כ הקטנה אינה יכולה לצטל מחיצת הפסין שבגדולה, ולכך צבור בגדולה שפיר מצרפין הש"ץ שבקטנה אליהם וכן היחיד, וכן הגט אינו מוצדל מן האשה שבגדולה, אבל הקטנה אינה יכולה לצרף אליה את הגדולה כיון שאין המחיצות צרפותה לצטלן, והרי היא כמוצדלת בהחלט מן הגדולה, ולפ"ז נראה דצעליונה ותחתונה דלקמן ז"ג צ' אפילו יהיו הצבור והתשעה בתחתונה לא יצטרף אליהם היחיד והש"ץ שצעליונה, כיון דרמי גודא צינייהו, וכן אשה בתחתונה והגט צעליונה לא תתגרש, ואפילו הכי אמרינן דעליונה לא תערב לא אחד ולא שנים, וא"כ חזינן דאפשר לקיים דינא דמתניתין אף אי לא מהני ציבור ותשעה בגדולה, וא"כ מנ"ל להוכיח ממתניתין דמצטרפין, וכן קשה דבתחתונה ועליונה ע"כ אין דיורי תחתונה צעליונה דהא תחתונה מערבת שנים ולא אחד, ואפ"ה קאסרה אעליונה, וא"כ היכי מוכח ממתי' דיורי גדולה בקטנה.

ולבן נראה דמהא דקתני במתי' מפני שהיא כפתחה של גדולה דייקין לה, דצפשוטו הול"ל מפני שהיא פתוחה לגדולה, ולשון כפתחה של גדולה משמע שכאילו הגדולה אינה מוצדלת ממנה, ומזה הוא דדייקי דש"מ דיורי גדולה בקטנה, אבל מעיקר דין המשנה ליכא למישמע דיורי גדולה בקטנה, דהא בתחתונה ועליונה אין דיורי תחתונה צעליונה ואפ"ה עליונה אסורה ותחתונה מותרת, ונקט לה התנא מפני שהיא כפתחה של גדולה קושטא דמילתא ולרבותא דלא רק דאסורה מפני שהיא פרוצה לגדולה, אלא אף מפני שהגדולה כאילו פרוצה אליה, [ואה"נ דאף בלא האי טעמא נמי היתה אסורה וכדאסרינן לעליונה], ומזה הוא דדייקי לכל הני דינים דהש"ץ והיחיד שבקטנה יצטרפו לגדולה, וכן למיבז דין מחול לקטנה מחמת הגפנים שבגדולה, וכמש"פ בסימן י"ב סק"ב, צעין שגם הגדולה לא תראה את עצמה כמוצדלת מן הקטנה, דאל"ה אין הקטנה מחול של הגדולה, והיינו דדייקי לה

מחיצות קובעין רשות לעצמן, אלא דרצון הצרכי היכר צרביעית, ושפיר יש מקום לומר דכ"ז בתיקוני מצואות וחצרות דאין כאן נידון של צירוף שתי רשויות, וגם יש כאן חששא דאוריתא, אבל צידון של עירובי חצרות דלעולם הנידון צירוף שתי רשויות שהאחת מוצדלת מחצירתה בכל הד' רוחות, ורק השניה פרוצה לה במילואה צרביעית, [דבעינן אחר לא שייך לדון דאם שתייהן פרוצות זל"ז במילואן הר"ז ממע רשות אחת], ואין כאן לתא דאוריתא כלל, שפיר אפשר לחכמים להקל בכה"ג שגם הקטנה תוכל לערב לעצמה, אע"פ שהיא פרוצה במילואה, וזהו שצא התנא לפרש דלכך קטנה אסורה לפי שהקטנה רואה עצמה כפתחה של גדולה והיינו שהיא והגדולה אחת, ולכך א"א להתירה לעצמה, וכיון שאסרו פרוץ במילואו בכה"ג תו אסרו כל פרוץ במילואו ואף בגוונא דעליונה לקמן ז"ג צ', אע"ג דהתם ליכא למימר שהיא פתחה של תחתונה, ועי' להלן נחפרש דכל הני דינים שבגמ' נלמדים רק מהא דקתני שהיא כפתחה של גדולה. (סי"ב סק"א ועי"ש בכל הסימן).

גמ' ז"ל למיתי תרתי לרב קתני גג דומיא דחצר מה חצר מנכר מחיצתא כו' ולשמואל גג דומיא דחצר מה חצר דקא דרסי לה רבים כו', יעוי' צפרש"י כאן ולעיל פ"ט צ', ונראה דודאי הפרדת הרשויות למעלה בגג הוא מכוון כנגד הכותל שלמטה, וממילא גג גדול הסמוך לקטן, ע"כ מחיצות הגדול העודפות על הקטן ניכרות הם, וזה צין לרב וצין לשמואל, ואף בלא דומיא דחצר, והא דאמרינן גג דומיא דחצר דמינכר מחיצות הוא על שאר מחיצות הגג, וזה רק לרב, ולשמואל מתפרש גג דומיא דחצר דדרסי ליה רבים. (סי"א סק"ג ועי"ש המשך הדברים).

שם ש"מ ממתניתין דיורי גדולה בקטנה כו' גפנים בגדולה כו' צבור בגדולה כו', יש לעי' מאי האי דקאמרי ש"מ ממתניתין דיורי גדולה בקטנה כו', והרי זהו מתניתין ממש, ולא הול"ל אלא ש"מ ממתי' גפנים כו', ועוד דאצ"י פריך להו א"כ מצינו מחיצה לאסור, ואם הדבר נלמד מהא דיורי גדולה בקטנה, א"כ אמתי' הו"ל למיפרך, ולא משמע לומר דהא דאסרו כל הקטנה אף בהרחיק ד"א הוא מסביר ואינו מוכח ממתי',

שם אסור לקרות ק"ש בקטנה, מתבאר בסימן י"ב סק"ו.

שם ואילו השוה את גיפויה גדולה נמי אסורה, לפי הציור שברש"י שהמשיך כותלי הקטנה עד לגגה של גדולה, אין מובן כלל מה ענין כאן לנידון מחיצה לאיסור, והרי יש כאן לפנינו חצר אחת שאינה מעורבת, ומה נעשה מעצר למחיצות החצר מה ענין לנו זו, אם היה שם פעם חצר או לא, והרי לא קשיא ליה מחני' אמאי גדולה מותרת וקטנה אסורה, וה"נ השתא אין כאן אלא קטנה, וגם לא שייך לקרוא לה גדולה נמי אסורה משום שפעם הייתה חלק של גדולה, וגם לשון השוה את גיפויה לא משמע שחלק את כל חלק החצר שכנגד הגיפופין.

ויתכן לפרש דהשוה את גיפויה היינו שהכניס קצת את כותלי הקטנה לגדולה, [והציור שברש"י אינו מדויק], ואע"ג דמבואר לעיל ט' ב' דאף בנכנסין כותלי קטנה לגדולה אכתי גדולה מותרת, מ"מ יש שיעור לדבר, ומסתברא דשיעורו ד' טפחים כשיעור רשות, דמשנכנסו כותלי קטנה בשיעור ד' טפחים לגדולה, הרי נתבטלו הגיפופין מלשמש כמחיצה לרוח שלהם, ונתבטלו מתורת פסין, [ואע"ג דבתו' שם ד"ה כותל הזכירו בנידון אם נכנסין כותלי קטנה ארבע אמות, ה"נ דהוה מצי למיפרך דא"כ גדולה אמאי מותרת, אלא דבלאו הכי מסקו שאין בזה יתרון, ולא מיירי בהכ"י, והיינו דקאמר דהשוה את גיפויה, ובה שפיר יש כאן מעין מחיצה לאיסור דעל ידי שהוסיף להבדיל הגדולה מן הקטנה נאסרה הגדולה. (סי"ב סק"ה ועיי"ש המשך הדברים).

תוד"ה תשעה והא דתנן כו', עי' מש"כ בסימן י"ב סק"ו.

תוד"ה שאלמלי אכל מקטנה כו', עי' מש"כ בסימן י"ב סק"ב.

צ"ג א' סיכך ע"ג אכסדרה כו', מתבאר בסימן י"ג סק"ה.

שם בית שחציו מקורה כו', נראה דאורחא דמילתא נקט בית דמזוי שהוא מקורה, אכל ה"ה תקרה בלא מחיצות נמי דיינין בה פי תקרה לענין כלאים, לא מיבעיא לדעת רש"י באכסדרה בצקה דאף לענין שבת דיינין פי תקרה לרצ בד' רוחות,

ממתני', ואהא הוא דפריך להו אביי דאי דיוקא קושטא הוא א"כ מצינו מחיצה לאיסור.

וכן לקמן צ"ג א' בקרפיות מבואר דהמגופף דהיינו הגדולה נכנס לקטנה, ואילו הקטנה שאינו מגופף אינו נכנס לגדולה, [וכבר דקדק מזה בריטב"א על לשון רש"י, עיי"ש], והיינו כמו שפירשנו. (סי"ב סק"ד).

תוד"ה והא ותירץ הרר"א כהן כו', לפ"ז משמע דנידון אי גזרינן בעירבו אינו ענין כלל פלוגתא דר"ש ורבנן, ואפשר למיפסק כר"ש ולחלק בין עירבו ללא עירבו אע"ג דר"ש אינו מחלק, ואהא פרכינן מהא דאר"י הלכה כסתם משנה, ולפ"ז נראה דמש"כ רש"י לעיל צ"א א' דלא גרסינן דדר' יוחנן מי לחשך, היינו משום דלשון זה משמש לומר דלא שייך לחלק בזה ולא לחשך אדם לחלק בכך, וכמו ואם לחשך אדם לומר מגילה ו' ב', גיטין כ"ג ב', ולא יתכן לשמש כאן בלשון הזה, דהא רבנן ודאי מחלקי בין עירבו ללא עירבו וכדמצינן צ"א ב', וכן במתני' דג' חצירות, ואף אם ר"ש אינו מחלק בכך, אינו משום דסבר גגות חצירות וקרפיות רשות אחת, שאין זה תלוי בזה, אלא פלוגתא אחרת בפ"ע, וע"כ ר"י ס"ל דאין לחלק בין ג' חצירות לכאן, או דקיבל דר"ש אינו מחלק, וראוי לומר בין עירבו בין לא עירבו כדקאמר שמואל, אבל לא שייך לשון מי לחשך, ונ"ע בתו' צ"א א' ד"ה מי דמשמע דפירשו דרש"י מחקו משום דלא מצינו לשון זה. (סי"ב סק"ק י"ב).

צ"ב ב' גפנים בקטנה מותר לזרוע את הגדולה, מה שחידשו תו' שם כרס, הדבר קשה שסתמו בגמ' ולא פירשו הדבר, ונקטוהו כאילו הדבר פשוט, ולו"ד ז"ל היה נראה דכיון דבכל ענין אין לאסור לזרוע או לנטוע את הגדולה כדחזינן בגמרא, תו לית לן לומר דזריעת הקטנה יהיה איסור דאורייתא, דכיון דהגדולה נחשבת לעצמה ממילא אין כאן עירוב, וכלאים במראית העין את העירוב תליא, ומדרבנן הוא דמיתסר, ולכך אם הקטנה קדמה לא קנסוה לא שנא נטעה גפנים או זרעה זרעים, וכשהגדולה קדמה הרי הקטנה אסורה, ואפילו זרעים בגדולה וגפנים בקטנה הרי הגפנים נאסרים [כשיתנו פירות]. (סי"ב סק"ב ועיי"ש המשך הדברים).

שם תשעה בגדולה כו', עי' מש"כ בזה בסימן י"ב סק"ו.

ויותר נראה דאין הטעם משום דדמי לחזישה, דצפרוך משתי רוחות לאו חזישה הוא, אלא משום דחיישין דאחי לזרוע בתוך ד"א של הגפנים, כל שאין לו שטח גדול לזריעה, דהרחקת ד"א משום עצודת הכרם לא ידוע כ"כ לאינשי, דהא מגפן יחידי מרחיק ששה טפחים, הלכך הנריכו שיהא לו ד"א נוספים לזריעה מחוץ לד"א של עצודת הכרם, וצדין הוא דגם כשיש כרם משני הצדדים דנמי ליסגי בד"א לזריעה מחוץ לד"א של עצודת הכרם, כדשרינן במחול, אלא דהחמירו חכמים לדון לכל כרם צפ"ע ונמצא שיש רק צ' אמות לזריעה לכל כרם ע"י צר"ש כלאים, וצרש"י כאן.

שם אלא התם לאו היינו טעמא דכל ד"א לגבי כרם עצודת הכרם לגבי גדר כיון דלא מוזרעין אפקורי מפקר להו דביני דניי אי איכא ד' חשיבין ואי לא לא חשיבין, ר"ל דלאו תורת מחיצה גורם להנריך י"צ אמה, אלא משום דד"א להדי כותל לא מוזרעין מחמת הכותל, ואילו עשה מחיצה של חבלים שפיר זורע מד"א מן הכרם ולהלן, והלכך לא אשכחן מחיצה לאיסור, [ע"י להלן דצירושלמי נראה דלא פלוג חכמים ואסרו בכל גדר], ויש לע"י והא אשכחן מחיצה לאיסור צר"ש כלאים פ"צ מ"ח צסם הירושלמי גדר יש צו להקל ולהחמיר היך עצידיא כו' צצית רובע צצקעה מותר לזרוע צו צ' מיינס, הקיפו גדר אסור, והיינו משום דחשיב כחצו"ש ע"י הגדר, וזה מספק לן דתלמודן לא ס"ל כהאי ירושלמי, ושמא משום כך השמיטו הרמב"ם, ומיהו גם דין חצו"ש שהוצא צר"ש כלאים פ"צ מ"י מן הירושלמי לא נזכר ברמב"ם, ושמא ס"ל להרמב"ם דחצו"ש ע"י תבואה או ע"י גדר כי הדדי נינהו, וכיון דתלמודן לא ס"ל להא דגדר כדמוכח מהא דלא אשכח מחיצה לאיסור, ה"ה דלית ליה חצו"ש ע"י תבואה, א"נ ס"ל דמ"ד צירושלמי כלאים פ"צ ה"ח הדא צקעת סימוניא אין זורעין בתוכה אלא מין אחד בלבד, צא לחלוק על דין חצו"ש כמש"פ מרן זללה"ה בכלאים ס"י סק"כ, וקיי"ל כוותיה, ומשה"ק שם מהא דסופ"ק דכלאים דחצו"ש ע"י חטה מכאן וחטה מכאן וגדר מכאן וגדר מכאן חייב, למש"כ דתלמודן חלוק צדין חצו"ש ע"י גדר, ניחא שהרמב"ם השמיטו, וצ"ע.

אלא אפי' לפי תו' והרי"ק ז"ד צ' דצצנת לא אמרינן פי תקרה אלא צדאיכא ג' מחיצות או צ' כמין גאס לפי תו' היינו דוקא לענין שבת, אבל לענין כלאים שהנידון לעולם רק על רוח אחת, צוה אף בלא מחיצות כלל שפיר דמי, דאל"כ לא משכח"ל דין פי תקרה לגבי כלאים לחוד, ואינו אלא במגו דמהני לגבי שבת, ול"מ כן, ונראה דמותר לזרוע תחת הקירוי מין שלישי, מהזרוע מן הצדדים. (סי"ג סק"ו).

שם גפנים כאן מותר לזרוע כאן, ע"י מש"כ צסימן י"ג סק"ה לענין סוכה ושבת וצוה צכה"ג.

שם קרחת הכרם כו' ואיזו היא קרחת הכרם כרם שחרב אמנעייתו כו', היך אמנעייתו כולל צין שנחרב אמנעייתו של הכרם ונמצא שטח החרוב מוקף כרם מכל צדדיו, וצין שנחרב אמנעו על פני כל רחצו דאין השטח החרב מוקף כרם אלא משתי רוחות וכמש"פ הר"ש בכלאים פ"ד מ"א והוא מלשון רש"י לעיל ג' צ', והדין מצואר צירושלמי כלאים צהא דר' יהודה צפ"ד מ"ג דקאמר דמחול הכרם הוא צין שני כרמים ופירשו צירושלמי דאם היו שורות שני הכרמים שוות הרי הוא צדין קרחת הכרם, ומצואר דגם כשהחרב הוא צין שני כרמים הוא צדין קרחת.

ויש לעיין כשהחרב הוא צאמנע ומוקף כרם מכל צדדיו אמאי ניתר צט"ז אמה, ואמאי לא חשיב חצו"ש דאמרינן צירושלמי הוצא צר"ש כלאים פ"צ מ"י דאפי' הרחיק טובא אסור, ולכאורה יש ללמוד מזה דאילנות לא חשיבי לעשות חצו"ש, ואפשר דהוא משום דהא צריכין הגפנים להיות רחוקים זה מזה ד"א, א"נ אילנות לחוד ותבואה לחוד ואין חוצצין זא"ז, [וצצנו"א כלאים פ"צ מ"ח כתב צבתבואה לצד אסור חצו"ש, ומיהו התם מתפרש שהחצו"ש הוא תבואה, ולא איירי בחוצצין], ומ"מ הא דמחמרינן צקרחת להנריך ט"ז אמה, אפשר דהוא משום דדמי לחזישה, ואע"ג דכשפתוח מרוח אחת כבר לא חשיב חצו"ש כמ"ש הר"ש בכלאים פ"צ מ"י, ואילו הכא צין שני כרמים נמי אסרינן צפתות מט"ז אמה, אע"ג דפתוח משתי רוחות, ז"ל דכרם החמירו טפי, וכ"מ צצנו"א דמשום חזישה אחינן עלה.

אשה בתחתונה וגט בעליונה, ועי"ש בסק"ו דין
זוהא בתחתונה אם מותר לקרות ק"ש בעליונה.

צ"ד א' ח"ל שמואל שקולו גלימא נגודו זה
כו', עי' מש"כ לעיל פ"ו ז' ד"ה
אלא.

מתני' מותרים באותו שבת כו', עי' מש"כ בזה
בסימן א' ס"ק כ"ג.

נראה דלא אמר ר"י שבת כיון שהותרה הותרה,
אלא בשלא נשתנה שם הרשות מן התורה
דהיינו שנשאר רשות היחיד מדאורייתא, ורק
התיקונים שהצריכו רבנן נפרטו, אבל אם נפרטו
פירטות עד שנחצטל ממנו שם רשות היחיד
מדאורייתא בזה לא אמר כיון שהותרה הותרה, ואי
גרסינן במצוי שניטלו קורותיו או לחייו, היינו לר"י
לשיטתו דאף במפולש סגי בהכי, ומשום דשתי
מחיצות דאורייתא, וא"כ לא נשתנה שם הרשות.
(סי"ג סק"ב).

גמ' מ"ש מרוח אחת כו', נחבאר בסימן י"ג
סק"ב.

שם לעולם בעשר וכגון שנפרצה כו', א"ה, עי'
במש"כ בס' א' ס"ק כ"ג אם גם מקום
הקרן נותר לר"י ואם שייך בזה לומר הואיל
והותרה.

במ"ש תוד"ה מ"ש דחצר מפולש צריך לו"ה ולא
סגי ליה בעומד מרובה, עי' מש"כ בזה
בסימן א' ס"ק כ"ב.

תוד"ה מאי ועוד אור"י דסתם חצר אין לה אלא
ג' מחיצות וצריעית פס ד' או ז'
משהויין כמו סתם מצוי דהוי בלחי וקורה [כ"נ
ד"ל כפי מה שהוא בתו' הרא"ש] ואיירי שנפרטו
ז' רוחות מאותן ג' מחיצות ואע"ג דהשתא
כשנפרצה הוי מפולש ואמרינן בפ"ק ו' ז' דבעי
לכל הפחות לורת הפתח כו', כל דצריהם צפירצה
שאין עומד מרובה כנגדה וכמו שהתחילו בתחלת
דצריהם, וכן מבואר בהדיא בתו' הרא"ש ובתו'
הר"פ, וס"ל דחצר לא עדיף ממצוי דבמפולש בעי
לורת הפתח ברוח אחת, והיינו דקשיא להו, ובתו'
הרא"ש והר"פ הזכירו ליישב דאיירי צפירצה דאיכא
עומד מרובה כנגדה, ומרן זללה"ה פירש דצריהם
בעומד מרובה ואפילו הכי כתבו דבעי לורת הפתח,
ונתקשה הרבה בזה עי' בסימן מ"ג ס"ק י"א

במש"כ לפי סוגית הגמ' דטעם הרחקה מגדר
הוא משום דסמוך לגדר אין זורעים
דקשה לכותל, דלפ"ו בגדר של חצלים לא ינטרך
להרחיק אלא שמונה אמות, ראיתי בירושלמי כלאים
פ"ד ה"א לא סוף דבר גדר אלא אפילו עשה פסין
אם אין בין פס לחצירו שלשה טפחים נידונין כגדר,
ובפשוטו לענין מחול קאמר, ואם מודה הירושלמי
לטעם האמור בסוגיין, ז"ל דלא פלוג חכמים,
ומשום כותל אצנים הצריכו להרחיק מכל גדר,
ומיהו מהא דאמר התם בירושלמי בחר הכי אפילו
קמה ואפי' קשין ועי"ש בפירוש הר"א פולדא
משמע דלא ס"ל להירושלמי דטעמא משום דלא
מוזרעא להדי כותל דא"כ לא שייך לדון בזרוע
קמה, גם לא משום לא פלוג, אלא משום דהגדר
חובש, ולפ"ו י"ל דלמאי דמפרשינן בסוגיין לא
ינטרך להרחיק מכותל פסין או חצלים, וכן משמע
ממה שהרמב"ם בהלכות כלאים פ"ז הי"ב י"ג לא
הביא דין זה לענין מחול, ונ"ע בכ"מ שם בהט"ו
שכתב דלפשר שסבור רבנו שדברים אלו גם לענין
מחול הכרם הם אמורים, והרי דברי הרמב"ם
מפורשים דלענין מחיצה המבדלת קאמר, וכ"כ
בפיה"מ, והרי חריץ ודאי לית בו משום דוושא
ואיך ישמש כמחיצה לענין מחול הכרם, וכבר כ"כ
בצדצ"ז שם, ונראה דאין כונת הכ"מ אלא על דברי
הרמב"ם שבה"ד, אבל שבהט"ו הרי מבואר בהדיא
דלענין מחיצה המבדלת איתמר, ונ"ע צדיני כלאי
הכרם שצספר מרן זללה"ה ליו"ד דין י"ד שהזכיר
חריץ לענין מחול, וכעת ראיתי בפ' הרא"ש שכתב
דאיזהו גדר דמתני' קאי ארישא דבעי דוושא, וחריץ
היינו לענין לסמוך לו צדד האחר, ומבואר נמי
דפשוט ליה דלענין הרחקה י"ב אמה אין ענין
בחריץ. (נכתב לפו"ר).

שם מחול הכרם כו', עי' מש"כ בזה בסימן י"ב
סק"ב ד"ה ונראה.

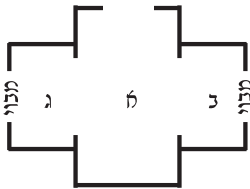
שם החיצונים מגופפים כו', עי' מש"כ לעיל צ"ב
א' ד"ה וכן.

צ"ג ב' גידוד חמשה ומחיצה חמשה כו' ובתו',
נחבאר בסימן ט"ו סק"ו, וע"ע בסימן
ד' ס"ק כ"א ד"ה דברי, ובתו"ב שבת ס"ד ס"ק
י"א.

שם שתי חצירות כו', א"ה, עי' בסימן י"ב סק"ד
דין לצור בתחתונה וש"ץ בעליונה, ודין

שתי רוחות, הוצרכו לפרש דאיירי בנפרד לחצר או למצוי, ולפי זה נלמד דסגי בפסין בין חצר לחצר ולמצוי בג' רוחות, והלכך לפי מאי דמסיק בתו' הר"פ ובתו' הרא"ש לפרושי סוגיין דאיירי בעומד מרובה על הפרוך, וניחא הכל בפשיטות דשפיר שרי עומד מרובה בג' רוחות, תו לית לן לחדש דליסגי פסין בג' רוחות, והלכך אית לן למינקט דלא סגי פסין בג' רוחות גם לא בין חצר לחצר או בין חצר למצוי, ומיהו בשתי רוחות כתב בשו"ע סימן שס"ד ס"א דחצר הפתוח בצד אחד לרשות הרבים ובצד אחד לחצר שאינה מעורבת דסגי ליה בפסין בשתי הרוחות, ועי"ש בב"ח שהביא דהסמ"ק למד כן מסוגיא דרחצה, אבל הצו דלא לוסף עלה, ואין לנו אלא צב' רוחות ולא בשלש.

ברם יש מקום עיון בנפרדה לחצרות נפרדות בג' רוחות ונשארו פסין או פס ד', כגון כזה



חצר א' שהוא פרוך בשלשה רוחות, דכשנפרדה משתי רוחות לשתי חצירות נפרדות, לחצר ב' ולחצר ג' כל רוח לחצר אחרת, דין הוא שהחצרות ב' וג'

ישארו בהיתירן, דהא אין להם פסין אלא בשתי רוחות, וא"כ חצר זו א' שיש לה פסין בג' רוחות, מחמת איזה חצר תצא לאסרה, דבמה תחשב יותר כפרוזה לזו, בגלל שהיא פרוזה לאחרת ברוח אחר, בשלמא בעלמא בהלכות מחיצות שפיר מנטרפין הפירצות של כל הרוחות לקלקל רשות היחיד שלה, אבל לענין דיורין מה נגרע הפירצה לחצר זו ע"י שיש בצד אחר פירצה לחצר אחרת, ונכבד כ"כ מרן זללה"ה בסימן מ"ב סק"ג בג' חצירות זו לפנים מזו והאמצעית פרוזה לשתי החיצונות ברובה דיש להחיר גם האמצעית, דלגבי כל חצר יש לדונה כאילו יש לה ג' מחיצות, ופרוזה רק ברוח רביעית, כיון דבהלכות מחיצות חסובה כגדורה עי"ש, אלא דלכאורה כל כהאי גוונא היינו דינא דהרמ"א בסימן שס"ד ס"א דגם בפרוך בצד אחד לרשות הרבים ובצד אחד לחצר מותר בפסין בשני הצדדים], וא"כ גם כשחצר אחת מקיפה מכל רוחותיה, נמי דין הוא שלא תאסר, אע"פ שפרוזה בג' רוחות שאין לה בהן אלא שני פסין או פס ד', דאין לחלק בין חצר אחת לשלש חצירות.

ובסימן ט"ו סק"א ובסימן א' ס"ק ל"א, ולפי המצואר בתו' הרא"ש והר"פ דאין דבריהם אלא בפרוך מרובה ניחא.

בא"ד היינו דוקא כשנפרדה לרשות הרבים או לבקעה אבל הכא איירי שנפרדה למצוי או לחצר אחרת כו', מצואר מדבריהם דחצר שנפרדה למצוי מג' רוחות סגי לה בפס ד' או בשני פסין משהו בכל הג' רוחות, ולפי זה הנידון רק לענין עירובי חצירות, דבנפרדה למצוי או לחצר המתוקנים איירי, ולפי זה נריך לפרש הא דאמר י"ז א' דעד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא דליתנהו למחיצות, דר"ל שנפרדה למצוי בקרן זוית, מה שאין כן התם בנסתם הפתח, אבל צ"ע דבתו' שם כתבו להוכיח דגם בנפרד לחצר חשיב איתנהו למחיצות, ועל כרחך לפרש דאיירי בנפרדה לכרמלית, וכבר נתקשה צוה בגאון יעקב וכן מרן זללה"ה בסימן מ"ג ס"ק י"א, עוד הקשה בגאון יעקב דלקמן צ"ה א' מפרשין למתני' בנפרדה לכרמלית.

וגראה דאין כונת תו' לפרש לקושטא דמילתא דמתני' איירי בנפרדה למצוי או לחצר, אלא דבריהם למאי דהוי ס"ד דמתניתין מתפרשא דחצר שנפרדה לרוח אחת מותרת לעולם, ואף בנפרדה מערב שבת, ופלוגתאם רק בנפרדה משתי רוחות, דלפי זה הוי מפרשין למתניתין בנפרדה למצוי או לחצר, דאע"ג דגם בנפרדה מרוח אחת הוי מפולש, דהא איירי בחצר שיש לה פסין ברוח רביעית כמו שפירשו, מ"מ סגי בפסין בשתי הרוחות, כיון שאין הנידון אלא לענין עירובי חצירות, ואה"נ דלפי זה הוי מוכח דפליג ר' יוסי גם באיתנהו למחיצות, אבל למאי דמפרשין דשתי רוחות דמתני' ר"ל פירצה בקרן זוית, וברוח אחת מתפרש שפיר דדאיכא עומד מרובה לכך מותרת, לפי זה מתפרשא מתניתין שפיר בנפרדה לרשות הרבים או לכרמלית ובהא דוקא פליג ר' יוסי משום דליתנהו למחיצות, אבל בנפרדה לחצר או למצוי מודה ר"י דאמרינן שבת כיון שהותרה הותרה כדאמר י"ז א', וכמ"ש תו' שם שזה נקרא איתנהו למחיצות.

ולכאורה אפשר דהתו' לא קים להו מסבא האי דינא דבין חצר לחצר או למצוי סגי בפסין בג' רוחות, אלא דלפי מאי דפירשו סוגיין דאיירי בפרוך מרובה, ואפילו הכי פרכינן מאי שנא

לומר שאין לנו לדון אלא על השטח המקורה, ולגבי ידיה הו"ל כמפולש. — והא דנקט חורבה יש לפרש אורחא דמילתא וכמש"כ רש"י, דהו"ל למיתני חצר לאפוקי מצוי, וכיון דבחצר אין הדבר בזהו לכך נקט חורבה. (סי"ג סק"ד).

שם סיכך ע"ג אכסדרה כו', נתבאר בסימן י"ג סק"ה.

שם דקסבר פי תקרה יורד וסותם, נתבאר בסימן י"ג סק"ה.

שם איבעיא להו ר"י לאסור או להחיר, הדבר קשה שיהא מקום לומר דס"ל לר' יוסי דמצוי שהיה לו לחי בשבת אחת יהא מותר לעולם בלא לחי, וכבר תמה כן בתו' הרא"ש, ונדחק ז"ל לפרש דאיירי שתקנוהו בחול וחזר ונפרץ לשבת אחרת, וס"ל לגמ' דר' יהודה אסר דכפשיעה חשיב לה שלא תיקנו כהוגן, ובמזיד לא אמרינן שבת כיון שהותרה הותרה, ועל זה פליג ר' יוסי לומר דלא קנסו וגם לשבת אחרת שרי, וזה דחוק טובא, ואפשר דקשיא לגמ' דלא היה ליה למיתני אלא ור"י אוסר, ומשמע דלהיתר פליג, ולפי זה הוי מפרשין דלאו אכולה מתני' פליג, אלא שמא ס"ל דפירצה בקרן זוית נמי שם פתח עלה, או דאצית פליג דסבר דאמרינן פי תקרה, ואה"נ דמצוי שניטלו קורותיו לא פליג, ולמאי דמסקינן דר"י לאיסור פליג, י"ל דהא דלא קתני סתמא ור"י אוסר, דהוא לאשמועינן דמודה ר"י לסברא דשבת כיון שהותרה הותרה דדאיתנהו למחילות כדאמר י"ז א', אלא דבא לומר דצליתנהו למחילות אין להחיר משום שהותרה שעה אחת, וזהו שהאריך לומר דצליתנהו למחילות אין סברא לחלק בין אותה שבת לשבת אחרת.

מתני' ועוד אמר ר"י מערבין למצוי המפולש, האי מערבין נראה דהיינו עשיית לחי וקורה, וכדמניא לעיל ו' א', כיצד מערבין דרך רשות הרבים, וכן בסוגיין אין מערבין רשות הרבים בכך, וכן מבואר ברמב"ן שבת ו' א' עי"ש, אבל הרר"י פירש משתתפין, וז"ל דמצוי המתוקן בלחי או קורה, אכתי קרי ליה מפולש, וקאמר דאף מצוי מפולש משתתפין בו, והיינו משום דסגי ליה בלחי או קורה. (סי"ג סק"ה).

והנה פשוט להו להמו' דחצר מפולש לרשות הרבים וה"ה לכרמלית לא קיל ממצוי מפולש ובעי לכל הפחות נורת הפתח מזד אחד וכן הביאו דצריהם הרשב"א והריטב"א, ויש לתמוה במש"כ במ"צ סימן שס"ד סק"ד דחצר המפולש לרשות הרבים די לו בתיקון פסין משני לדדיו, וכבר תמה בזה מרן זללה"ה בס"א ס"ק ל"ג, ועי"ש שכתב לפרש דהכונה כשנידו אחד פרוץ לחצר שאינה מעורבת דאיירי בה המחצר, אלא שאותה חצר פרוצה לרשות הרבים כנגדו, והא דתנן חצר שהרבים נכנסים לה צו ויוצאין צו רשות היחיד לשבת, יש לפרש בעומד מרובה או בפרוץ מרובה ונשאר כפסי ציראות ורשות היחיד לענין לזרוק לתוכה ולא לטלטל, עי' בסימן י"ד סק"ב וסק"ח.

צ"ד ב' מאי שגא מרוח אחת כו' כל הסוגיא, נתבאר בסימן י"ג.

צ"ה א' קורה ד' מתיר בחורבה כו' קורה ד' מתיר במים כו', יש לעי' מאי אתו לאשמועינן, הא כבר פירשו רב ושמואל מתי דיינינן פי תקרה, וברוח אחת לכו"ע אמרינן פי תקרה, ולפי' תו' הגידון ברוח אחת, ולא משמע לומר דשיעור תקרה שהוא דד' אתו לאשמועינן, ונראה דהיה מקום לומר דקורה ד' דינה כמפולש ולא אמרינן בה פי תקרה לרבנן דר"י, ולא אמרינן פי תקרה אלא כשצמאיאות לא שייך לדון פי תקרה אלא ברוח אחת, כגון שבשאר ג' רוחות הדפנות מגיעות לתקרה, אבל כשאפשר לדון פי תקרה בשתי רוחות הקורה אלא דדי לנו באחת, בזה היה מקום לומר דחשיב כמפולש דטעמא דמפולש פרש"י סוכה י"ח ב' משום דבקיעת רבים מונע מלדון פי תקרה, ובכה"ג נמי איכא בקיעת רבים, והרי בסוכה באמת לא אמרינן פי תקרה בדופן האמצעית (לפי' תו' שם), משום דחשיב כמפולש, ואף דלא בעינן למידן פי תקרה אלא ברוח אחת, והיינו דאשמועינן דגם בכה"ג דיינינן פי תקרה ברוח אחת, וצויתר הדבר מובן לרבא דסבר לקמן דלא דיינינן פי תקרה אלא לגבי השטח המקורה, אבל מה שחזק לקירוי אינו רואה מחיצה במקום הקירוי דלצדאי לא עבידא, דלפ"ז ודאי היה מקום

המוצא תפילין

מתני' המוצא תפילין מכניסן זוג זוג, צדיקה ט"ו
א' מצואר דדוקא בלא מיינטרי מחמת כלבי
שרינן להכניסן זוג זוג, אבל מיינטרי מחמת כלבי
אע"ג דלא מיינטרי מחמת גנבי לא שרינן, וכמ"ש
תוד"ה מכניסן, ומצואר דמשום מלות השבת
אצידה לא שרינן להכניסן זוג זוג, דסתמא יש בהן
סימן וקודם יאוש הוא, ויש לפרש הטעם דהא
אסור לזאת בתפילין בשבת דמתנן שבת ס' א',
והיינו צין למאן דאמר שבת זמן תפילין צין למאן
דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא, דאמר שם ס"א
א', ולא שרינן איסורא מקמי ממונא, הלכך לא
שרינן להכניסן זוג זוג, וא"ת יחשיך עליהם
לשמרם, ונראה מזה דלא חייבו חכמים את האדם
להניח ביתו ולהשאר ברשות הרבים לשמור אצד
חבירו, ורק ליטול האצדה עמו חייבוהו, [עכ"פ
בשבת], [ומיהו י"ל דמתני' בהלכות כבוד התפילין
אירי ולא בהלכות השבת אצידה, ומיתוקמא שפיר
בגוונא דליכא משום השבת אצדה, כגון בעיר
שרובה עכו"ם דמייאש, או בדלית בהו סימן].

וגדולה מזו מנאנו דאף בלא מיינטרי מחמת כלבי,
דהתירו לו משום כבוד התפילין להכניסן
זוג זוג, מ"מ בחדשות דאין הקשר עשוי שיוכל
ללצטם, עי' ז"א א', אע"ג דצידוע שהם תפילין,
מ"מ לא מחייבין ליה להשאר להחשיך עליהם
ולשמרם, כדקתני מתני' בחדשות פטור, וכבר
נתקשו בתו' שם בטעמא דמילתא דמאי שגא ממאן
צבתים או כריכות דמחשיך עליהם, ותירצו דרק
זמן שיכול להכניסם זוג זוג חייבוהו להעסק בהן,
ואם נודמן שלא יגמור להכניסן קודם שקיעת
החמה מחשיך עליהם, אבל כשאנו יכול להכניסם
כלל, לא חייבוהו להשאר במקומו ולשמרם.

ויש לעי' דהראב"ד והמ"מ פי"ט מה' שבת הכ"ד
נקטו בפשיטות בחדשות שאין בהם קשר
ואינו יכול ללוצטם, דחייב להחשיך עליהם ולשמרם,
והרי במתני' קתני בחדשות פטור ורק במאן
צבתים או כריכות קתני דמחשיך עליהם, ואין לומר
דפטור מלהכניסם זוג זוג ולעולם חייב להחשיך
עליהם, דהא לרבא בחדשות היינו זמן שיש ספק
שהם קמיעות, ע"כ דפטור היינו לגמרי דאף אינו
חייב להחשיך עליהם, ודכוותה יש לקיים הא פטור

לצרייתא דאצוה דשבר"י, ועוד דלענין להכניסם זוג
זוג היה ראוי למיתני אסור כדקתני בצרייתא ר"י
אוסר בחדשות, ולא פטור, והרי"ף והרמב"ם
והרא"ש משמע דנקטו למסקנא כשינויא דרבא
בחדשות שאינם קשורות מספקין בקמיע, עי'
במלחמות, ולכך פטור מלהחשיך, אבל הראב"ד
והמ"מ דנקטו כדעת תו' דלא מספקין בקמיע
בשים בהן רצועות אפי' אינם קשורות ואפ"ה קתני
פטור, ומצואר דפטור מלהחשיך, קשה אמאי חייבו
להחשיך, ועי' בבהגר"א סי' ש"א סמ"ד, דנקט
דלתנא דמתני' כו"ע מודים דחיישין לקמיע גם
בשים רצועות אם אינם קשורות.

ויש מקום לומר דאוקימתא דרבא ואוקימתא
דאצוה דשבר"י לא פליגי אהדדי אלא
בפירושא בחדשות ולא לענין דינא, ומודה רבא
דכשא"ל לקשרם אע"ג דליכא לספוקי בקמיע,
מ"מ פטור מלהחשיך עליהם, וכן מודה אצוה
דשבר"י דבדאיכא לספוקי בקמיע אע"ג דאפשר
לקשרן לא שרינן להכניסן זוג זוג, דכו"ע מודו
דחכמים לא חייבו להחשיך על תפילין, ומשום כך
הקילו להכניסן זוג זוג, ואם א"ל להכניסן זוג זוג
פטור, אלא"כ צבתים או כריכות, דחייבין להכניסן
זוג זוג, וכיון דלא יספיק לגמור עד שחשיכה ראוי
שיחשיך ולא יקל להכניסם, וכן חששא דקמיע חששא
רחוקה היא והו"ל למיזל בתר רובא דתפילין יניהו,
אלא דבספק כל דהו כבר לא מקילין להכניסן זוג
זוג דהא אסור לזאת בתפילין, וכיון דאינו רשאי
להכניסן תו לא מחייב להחשיך עליהם, וכן
ברשב"א וריטב"א כתבו בחדשות דאצוה דשבר"י
לא מחייבין להחשיך דכיון דלא נגמרה מלאכתן לא
החמירו כ"כ, והיינו כעין מירון התו', ועיקרו דלא
חייבו להחשיך אלא להכניסם, וכשא"ל להכניסם, הרי
בטעם כל דהו לא מחייבין להחשיך, ועי"ש
בריטב"א, וכל שלא חייבוהו להחשיך גם לא חייבוהו
להוליקם פחות פחות מד"א.

שם מנאן צבתים או כריכות מחשיך עליהן, תרתי
אשמועינן חדא דאינו רשאי להכניסן זוג זוג,
ועוד דחייב להחשיך עליהם ולשמרן, ובגמ'
מפרשין דהיינו כל שאילו מכניסן זוג זוג ואין כלות
עד שקיעת החמה, ויש לדקדק כיון דהעיקר תלוי
במספר הזוגות שמנא א"כ מ"ש דנקט צבתים או
כריכות, הו"ל למיתני מנא הרבה, והיה נראה מזה

לפרש שזו כונת הרשב"א בסקוף דבריו כשהציא דברי הרמב"ן בשם הראב"ד דאין הלכה כר"י, וסיים דמ"מ לענין יו"ט הלכה כר"י, וכן דעת הריטב"א בהרמב"ן, ודאמתאן עלה גם דברי הראב"ש מתפרשין שפיר אליבא דהרמב"ן, שלא כתב אלא דשפיר השמיט הרי"ף אוקימתי דגמ' בדברי ר"י, שכבר נתפרשו בה' תחומין, אבל אם איתא דהלכה כר"י נגד רבנן ור"ש היה ראוי לבאר הדבר, והרי צהדיא העתיק הראב"ש דברי הרי"ף בדסכנת ליסטים מוליכין פחות פחות מד"א, ובגמ' זה מתפרש לאפוקי מדר"ש ומדר"י.

ונראה עוד דלר' יהודה לא אשכחן שריותא דפחות פחות מד"א לגבי תפילין, דבשלמא לר"ש דגם נותנו לחצירו וחצירו לחצירו אסור בדבר הרשות, שפיר איכא למימר דמדשרינן לה גבי תפילין, ה"ה דאיכא למישרי פחות פחות מד"א כשאין שם חצרים כמ"ש תו' ז"ז ב', אבל לר"י דנותנו לחצירו שרי גם בדבר הרשות, לעולם יש לחייבו למלא חצרים, ואף אם נימא דתפילין לא גריעי מהחשיך לו בדרך ויש להחיר פחות פחות מד"א, אחתי יש לפרש דהיינו דוקא כשא"א לו למלא חצרים, ואילו הרמב"ם בפ"ט מה"ש הכ"ד הקדים דמוליכין פחות פחות מד"א או נותן לחצירו וחצירו לחצירו, ועכ"פ משמע דכי הדדי נינהו, אע"ג דאיסור פחות פחות מד"א פשוט בגמ' שבת י"ז ב' קנ"ג ב', [ועוד הקשה במרכבת המשנה שם דאם נותנו לחצירו שרי בדבר הרשות, א"כ אמאי התירו להכניסן זוג זוג, דהוא צדין פטור אבל אסור כדתנן שבת ס' א', והיה ראוי לפרש דהיינו דוקא כשאין עמו חצרים], וזה נוטה לומר דמה שכתב הרמב"ם בפ"צ הי"ז דמותר ליתן חפץ לחצירו וכן חצירו לחצירו היינו עיקר הדין דכל אדם רשאי לטלטל חפץ פחות מד"א, אבל אה"נ דלא שרי כן אלא באקראי, שנתן לאחד ואח"כ נתן השני לחצירו, ולא צנזטתו יחד כדי לטלטל, [אח"כ ראיתי במרכבת המשנה פ"צ הט"ו שפירש כן כונת הרמב"ם ודייק כן מלשון הרמב"ם וכן חצירו לחצירו ע"ש], וסמך בזה שנדע האיסור ממש"כ דרך גבי תפילין התירו נותן לחצירו וכשיש ספק קל שאינם תפילין כגון שאינן מקושרות אינו נזקק להם כמ"ש פ"ט שם, ומהו מוכח דכש"כ דאסור לדבר הרשות, [ועי' בתשובה

דאם מלא הרבה מפוזרות, לא אפקינהו חכמים מדין מלא תפילין מכניסן זוג זוג, ורק במלאן צבחים או כריכות דתחלת הנידון על כולם יחד, בזה אמרו דאינו רשאי להכניסן זוג זוג, ויש מקום לומר דבמלאן צבחים או כריכות ואין שהות ביום להכניסן זוג זוג עד שקיעת החמה, דגם אם יתאספו הרבה אנשים ביחד לא יהיו רשאים להכניסן זוג זוג, שכבר נקבע דינם בחיוב להחשיך עליהם, אלא דלא מסתבר לקבוע כן, אבל הרמב"ם והשו"ע לא הזכירו צבחים וכריכות וסתמו דאם היו הרבה הר"ז מחשיך עליהם, נראה דפירשו לצבחים או כריכות לאו דוקא.

צ"ה ב' רש"א נותן לחצירו כו' ר"א נותן אדם חצית לחצירו כו', בגמ' מוקמינן למתני' בסכנת ליסטים אם יחשיך, וס"ל לרבנן דשרינן ליה להכניסם פחות פחות מד"א, דבנותן לחצירו וחצירו לחצירו אושא מילתא דשבת, ור"ש סבר דנותן לחצירו עדיף דבפחות פחות מד"א יש לחוש שמא לא ישער יפה או לא יעמוד ואחי לאיתויי ד"א ברשות הרבים, וכתבו בתו' דמ"מ אם ליכא אנשים מודה ר"ש דשרי להכניסן פחות פחות מד"א כדשרינן בהחשיך לו בדרך שבת קנ"ג ב', ור' יהודה משמע דשרי אף בדבר הרשות בנותנו לחצירו, ופליג אדרבנן דאף בתפילין לא שרו נותנו לחצירו, ואדר"ש דרק בתפילין שרי, והדבר קשה שיחירו חכמים כה"ג דאושא מילתא דשבת לדבר הרשות, ועי' להלן ד"ה שו"ע.

ובכתב הרמב"ן במלחמות דפשיטא דלית הלכתא כר' יהודה נגד רבנן ור"ש, והציא כן גם בשם הראב"ד בכתוב שם, וכ"ה לפנינו שם, וכ"ה ג"כ בהשגות פ"צ מה' שבת הי"ז, ונראה דנקטו כן בפשיטות בדעת הרי"ף וכדנקט גם הרז"ה, וע"ע בצעה"מ לעיל ל"ה א', ובפיר"ח הגדמ"ח שם, ומה שהציא הרשב"א בשם הראב"ד דפסק כר"י, היינו צדין תחומין, ומשכח"ל צדלא אושא מילתא כגון שאין האנשים נמצאים ביחד, וכל אחד מוליך לאחר שהראשון הלך לו, א"נ צשיירא אם מקילינן בזה שם, א"נ לצורך חולה כמ"ש הרי"י, א"נ ציו"ט לכו"ע, דהא צהדיא כתב הראב"ד בכתוב שם דאין הלכה כר"י דהא אף לדבר מזהו בתפילין לא שרינן ליתנו לחצירו משום דאושא מילתא דשבת כש"כ לדבר הרשות, ונראה דיש

גמ' זוג אחד אין טפי לא לימא תנן סתמא דלא כר"מ כו', אע"ג דבשבת אס לא משום הלכה, הרי אינו רשאי לזאת בתפילין בשבת כדתנן שבת ס' א', אף לא בזוג אחד, מ"מ ס"ל לגמ' דלאחר שהתירו משום הלכה, הרי לר"מ היה ראוי להתיר גם שתי זוגות, כדרך שמתיר בדליקה. — ועי' מש"כ בשבת ס"ה ב' זהא דלא משני דשאני דליקה דאי לא שריית ליה אחי לכצויי.

שם ולזבש כל מה שיכול לזבש כו', עי' מש"כ בזה בשבת ק"כ א'.

שם התם דבחול כמה דבעי לזיש לענין הלכה נמי שרו ליה רבנן כו', משמע דשלא להלכה אינו רשאי לזבש כמה בגדים, עי' מש"כ שבת ס"ה ב'. שם לענין הלכה נמי זוג אחד אין טפי לא, משמע דבדליקה נמי אס בל להזיל לרשות הרבים לא נתיר לו אלא זוג זוג.

שם ארשצ"י מקום יש בראש להניח בו שתי תפילין, נראה דהדבר תלוי בגודל התפילין ובגודל האדם, ולפ"ז מתפרשא מתני' דר"ג אומר שנים שנים אס זה מתאים למקום התפילין לפי גודל התפילין וגודל המזיל.

שם הניחא דראש דיד מאי איכא למימר, בגיטין נ"ח מבואר דהש"ר גדול פי שלשה מן הש"י, וכמדומה דאין מקום להסתפק דשטח הקיצורת לא יחזיק שליש משטח מקום הש"ר, ונראה דהה"נ והיינו דמסקינן, אלא דגמ' בעי לאתויי מימרא דר"ה, ועי' להלן בזה.

שם הניחא דראש דיד מאי איכא למימר כו', יש לעי' הא תניא מנחות ל"ד ב' שאס אין לו ש"י ויש לו ב' ש"ר טולה עור על אחד מהם ומניחו הרי דיש מקום בקיצורת להחזיק ש"ר, ובגיטין נ"ח א' מבואר דהש"ר גדול כמו שלשה ש"י עי"ש ברש"י, וא"כ פשיטא דיש מקום להניח שנים, ואף לשלשה, [ומיהו זהא י"ל דאף דהש"ר תופס ג' קופות מ"מ אינו פי שלשה ממש אלא קרוב לכך, (וגם אפשר דבדבר הגדול יותר גם הרוחם שבין אחד לחצירו גדולים יותר מלפי ערך), אבל בגמ' הרי נסתפקו אף אס יש מקום לשנים], וי"ל דהא דהש"ר מחזיק ג' של יד היינו בכל השטח המרובע, וא"כ אין צו"ר כדי אורך שנים של יד, שאס היה מחזיק שני ש"י היה תופס ארבע ש"י, שהרי ארבעיים על ארבעיים הוא ארבע פעמים

הרמב"ם שצמ"מ פ"כ ה"ז], ודברי הטור מתפרשים שפיר כדברי הרמב"ם. — ועדיין קשה מש"כ הרמב"ם דמוליכין פחות פחות מד"א או נותנן לחצירו וחצירו לחצירו דמשמע דכי הדדי נינהו וזה דלא כמאן, דלרבנן פחות פחות קודם ולר"ש חצירו לחצירו קודם.

שו"ע אור"ח ס' שמ"ט ס"ג מותר לו לאדם לעקור חפץ מרשות הרבים וליתנו לחצירו שאלו כו' ויש מי שאוסר, ממה שקדם נחבאר שרבו האוסרים והם הרי"ף והראש"ד והרמב"ן והריטב"א וכ"נ דעת הרשב"א והרא"ש, ולפי מה שדדנו דכונת הרמב"ם להתיר רק בזמן שאין מומינים את האנשים לטלטל על ידם מיד ליד, בזה י"ל דלכו"ע שרי, ולפ"ז אין כאן מחלוקת, ולולא שהראש"ד והרמב"ן נקטו בפשיטות דר"י שרי אף לדבר הרשות, היה מקום לומר דגם ר' יהודה לא בא לחלוק על רבנן ור"ש להתיר בדאושא מילתא לדבר הרשות, ואיירי בדלא אושא מילתא, שלא העמידום לצורך הטלטול, או בצורך מזה, ועיקרו בהלכות תחומין.

שם במשנה רש"א נותנן לחצירו וחצירו לחצירו עד שמגיע לחצר החיצונה, לא נחבאר כיצד מגיע לחצר הא קמעיל מרשות הרבים לרשות היחיד, ובאור"ש פ"ט הכ"ה כתב דמכניסן לחצר זוג זוג, ויתכן נמי לפרש דמניחן בצד חצר החיצונה מבחוץ, דסתמא סמוך לביתו ליכא חשש ליסטים, והרי הוא מחשיך עליהם בצד חצירו, ומתפרש עד שמגיע לחצר החיצונה ולא לתוך החצר, אע"ג דבשבת קנ"ג א' מתפרש לחצר החיצונה לתוך החצר, והרי ראוי לחייבו להחשיך מיד בדליכא סכנת ליסטים, ומיהו צדו לא מסתבר שישאירו בחוץ, ובגאון יעקב כתב דזה עוקר וזה מניח, וקשה דהא משמע דאיירי גם בליכא אחר עמו והוא בעצמו מטלטל פחות פחות מד"א, ועוד דשריותא דזה עוקר וזה מניח היה ראוי לפרש, דמסבירא לית לן לחדש דהתירו כן, ובתו' רי"ד כתב דמעייילנהו דרך סטיו, וג"ז היה ראוי לפרש, ואי ליכא סטיו מאי.

בבה"ל סימן שמ"ט כתב דאף שני צנ"א אסורים לטלטל פחות פחות מד"א, ע"י שכל אחד יתן לחצירו, וכ"מ פשטא דמתניתין דדוקא חצירו לחצירו וחצירו לחצירו שרי. (שבת קנ"ג א' מהוה"ד).

המקום מתמלא, והיינו דנראה דאשמועינן שיש מקום לשנים והיינו רבותיה וא"כ משמע דכל המקום מתמלא, [וזה דלא כמש"כ הרא"ש דה' תפילין לדקדק שהתפילין רחבן יותר מאצבע].

ומשמע מסוגיין דהאיך לא היה מונח במקום תפילין וכדעת רש"י ותו' ערכין ג' וכו' ד הרמב"ן בפירוש התורה, דאם אימא שהאיך במקום תפילין א"כ פשיטא שיש מקום לשני תפילין שהרי כ"ג מניח תפילין בין איך למנפת כדאמר ערכין שם וזכאים י"ט א', [ולא משמע כלל דשיעור התפילין יהיה יותר משתי אצבעות], ואיך הקשו טפי לא, ואיך צעו למימר דרבנן פליגי אדרשכר"י, ואין נראה לומר שיהא פלוגתא גם אם הכ"ג מניח תפילין או אם האיך במקום תפילין, וזאת כל הכרח הריב"א לומר שיהיה במקום תפילין הוא משום דשל כ"ג קרוי מנפת ושל כהן הדיוט מגבעת וכמש"כ תו' סוכה ה' א', וכבר פי' הרמב"ן בפ' התורה וכו' דרמב"ם פ"ח מכה"מ ה"ב דשל כ"ג לונק זה סביב ראשו ואמנעו מגולה אצל של כהן הדיוט מכסה גם אמנעו כמין כובע, [עי' רמב"ן שמות כ"ח, ל"א ל"ז, [ומש"כ שם למעלה בעליון שבראש לא כמו המגבעות כו' לא נתפרש לי, שהרי מצואר דצדיו שהכ"ג לא היה משאיר פנוי מן הראש אלא מקום לתפילין, וגם כהן הדיוט מניח תפילין כמצואר ערכין שם וא"כ שניהם שוין בעליון שבראש], כ"ט ז', ועיקר הדבר קשה דקרא כתיב על מצח ומהיכא תיתי נימא שלא היה על מצח, וצתרגוס יונתן תרגם על פדחתא והוא המצח, וצאונקלוס לפנינו הגירסא בית עינוהי, ואפשר שהוא כינוי למצח, ואף לגירסת תו' בין עינוהי, נמי י"ל דכשר גם אם מקנחו במקום שער, [וכ"מ דאף כהן שאין מצחו מחזיק ב' אצבעות יכול ללבוש האיך], ואפשר נמי דכשר אף אם כולו בגובה שבראש ואין מצח לעיכוזא, ולכך תרגם בין עינוהי שהוא שם כולל לפדחת וגובה שבראש, אצל עיקר מצחו במצח, ואפשר נמי שאין אורך האיך מעכב ויכול לקצרו שלא יקיף מאחון לאחון אצל בין עינוהי מעכב שיהא שם איך, ולכך תרגם בין עינוהי, והא דאמר חולין קל"ח א' כיפה של זמר היתה מונחת בראש כ"ג ועליה איך נתון לקיים מה שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת, אין ר"ל שמונחת כיפה ממש בראשו ועל גבה האיך שהרי

אצבע על אצבע, וזה ניחא נמי דלא תקשה הא חזינן שאין המקום הראוי לתפילין צ"ר מחזיק שלשה קיבורות וא"כ פשיטא שיש מקום לשנים ש"י בקיבורת, אצל למש"כ ניחא, ואפשר שאין מקום הש"ר גדול מהש"י אלא במחצה ונמצא הש"ר גדול יותר מפי שנים מהש"י. (הלכות תפילין ס"ז סק"ד).

שם כדר"ה דאר"ה פעמים שאדם צא מן השדה כו', מימרא דר"ה מתפרשא שבזמן שיש לו חצילה על ראשו ראוי שיקשור הש"ר צורועו, ועי' צ"מ ק"ה ב'.

שם לימא דדרב שמואל בר רב יוחנן קמיפלגי, יש לעי' במאי פליגי, ולא משמע לומר דבשיעור תפילין קמיפלגי, ואריך לפרש דבמקום תפילין קמיפלגי, [ואפשר דקמיפלגי בשטח שצין המצח למקום שמוחו של תינוק רופס עי' תו' יומא ע"א ב' ד"ה אמר], ומיהו אין נראה לומר דבמקום תפילין קמיפלגי, דא"כ לאו דדרשכר"י קמיפלגי דאיהו למאי דקיי"ל מקום תפילין עד מקום שמוחו של תינוק רופס קאמר, ואין נראה לומר דבמה דקאמר מקום יש בראש להניח ב' תפילין אשמועינן שיעור מקום תפילין, שהוא מתחלת השיעור עד מקום שמוחו של תינוק רופס, דמשמע דזה ידעינן מצרייתא דתני דבי מנשה וגם מצרייתא דתניא מנחות ל"ז ב' מקום שעושה קרחה, ונראה דהמקום לב' תפילין הוא מצומצם ביותר ורשכר"י דקדק בדבר והעלה דיש מקום לב', וכן משמע בירושלמי כאן, ואפשר שיש בכלל זה הכרעה על נקודה קטנה בגובה הראש לומר שגם היא עדיין בכלל מקום הקדקוד שמוחו של תינוק רופס, וזה צעי למימר דפליגי רבנן וסברי שאין מקום לב' תפילין, ואפשר דפליגי בצמצום שאין לסמוך על צמצומו של כל אדם בזה דהמקום מצומצם ביותר, או דס"ל דמקום מוחו של תינוק רופס כלה משהו לפני שיעורו של רשכר"י וממילא אין מקום לשנים, וכן נראה דמדפריך בסוגיין זוג אחד אין טפי לא, וכן פריך ע"ז מ"ד א' והא צעי אנוחי תפילין משמע שהיה פשוט דליכא מקום לב' תפילין עד דאתא רשכר"י, ולא משמע לומר דטעו במקום הכשר לתפילין המפורש בצרייתא, אצל למש"כ שהוא בצמצום גדול ניחא שלא היה פשוט להם, וזו נראה כונת תו' בסוגיין שכתבו דמדאמר מקום יש בראש להניח בו ב' תפילין משמע שבשניהם כל

הוא ואינן חוללות, ומוכח מזה שמלות התפילין היא כנגד בין העינים, וכמש"כ הרמב"ם רפ"ד ובשו"ע סי' כ"ו. — [ומיהו אי עבד תפילין רחצה ד' אלצעות אפשר דשפיר דמי, דכיון שמונחת באמצע שפיר קרינן בה בין עיניך], שו"ר בא"ז סי' תקע"ג כתב דע"כ מקום שני התפילין בגובה הראש ולא בצדדין דהא בעינן בין עיניך. (הלכות תפילין ס"ז סק"ב).

יערי' ברא"ש בסדר עשיית תפילין במש"כ בשיעור גודל הבתים, ולכאורה מסקנתו ז"ל דאם אין הבית עם התיטורא והמעצרתא מחזיק אלא אלצע הוא פסול, ואם מחזיק יותר מאלצע פחות מאלצעים הדבר ספק, שהרי מגמ' למדנו שיש שיעור לתפילין ולא למדנו כמה הוא, אבל למדנו שהוא צודאי יותר מאלצע, [ומיהו אלצעים מסתברא דשפיר דמי דלא משמע דשערו שצין לין למנפת היה יותר מב' אלצעות, דהיינו יותר ממה שמחזיק הליך, וגם אפשר דמן המלאכות יש ללמוד כן דליכא טובא מהתחלת השער עד מקום שמוחו של תינוק רופס], ומש"כ הגאונים לעשות הבית עצמו צ' אלצעות הוא לפי שהתיטורא והמעצרתא שלהם לא היו רחבים וממילא לא דקדקו בהם וכתבו שיעשה הבית צ' אלצעות אבל לקושטא דמילתא עיקר השיעור דצ' אלצעות הוא עם המעצרתא והתיטורא, [ועי' לעיל כתבנו לדקדק דאין מקום בראש לב' תפילין אלא בצמזום ואם הליך במקום תפילין יש מזה ראייה לדעת הגאונים], ומה שעכשו לא נהגו להקפיד על רוחב צ' אלצעות בבית הוא לפי שעושין התיטורא והמעצרתא רחבים והם מחזיקים צ' אלצעות, ולכך לא נהגו לדקדק על הבית עצמו, שאם יעשו הבית עצמו צ' אלצעות יהיה עם התיטורא והמעצרתא הרבה יותר.

ולפ"ז להלכה לדעת הרא"ש נריך ליזהר שיחזיק הבית עם התיטורא והמעצרתא צ' אלצעות ואם אינו מחזיק יותר מאלצע פסול צודאי, ויש לתמוה על הטור שהציא דברי הגאונים וסיים שלא נהגו כן אלא עושים אורך ורוחב הבתים בלא שיעור, ולא הזכיר כלל דאם אין מחזיקים אלא אלצע פסולים צודאי, ולא משמע לומר דבסתמא התיטורא רחבה הרבה, שלא נזכר זה בסדר עשיית התפילין שבטור, ואפשר דס"ל לטור דכיון שלא נזכר בגמ' שיעור לתפילין ע"כ אינו מעיקר הדין,

המנפפת בראשו ושערו היה נראה בין לין למנפפת, אלא שלשה פתילים יוצאים מן הליך שנים משתי קלותיו ואחד מאמצעו ושלשתן מחוברין בערפו וכמו שפירש רש"י בחומש, ונמצא עשויין כמין כיפה ועליהם הליך תלוי, א"נ הפתיל האמצעי לצד קרוי כיפה וכ"נ יותר, ועי' דרי"ף ריש פ' במה אשה, ולעולם הליך במנפת, ובאמת מסוגיא זו ראייה כפי' רש"י וכ"ד הראב"ד פ"ט מכה"מ שהיה פתיל באמצע הליך ג"כ, דלפתילים שבצדדין לחוד לא שייך לקרוא כיפה, והרמב"ן צי' התורה חלק על רש"י וס"ל שלא היה אלא פתיל אחד וצ"ע מסוגיא דחולין, אבל מדברי הרי"ף שבת שם מצואר דכיפה של זמר היינו סוג בגד קטן הנארג אריגה מיוחדת עם נקבים גדולים בין חוט לחוט (עי' אר"ח סי' ש"ג ס"ג), ובכל מקום שהוא שמו כיפה של זמר, ולפ"ז אף אם הוא הפתיל שקושר בו כנגד ערפו נמי שפיר קרי ליה כיפה, ואדרבה מדברי הרי"ף שם משמע דמפרש לה כהרמב"ן שבי' דרוחב הכיפה שתי אלצעות והציא הך דליך ומשמע דפירש דמסתמא רוחבה אינו יותר מרוחב הליך שהוא צ' אלצעות, ואם היא באמצע שפיר אפשר שהיא רחבה יותר, אבל אם היא בצדדין מסתבר שלא היתה רחבה יותר מן הצדדין שנכנסת בנקביהם, ומלשון הגמ' שם משמע שלא היה אלא כיפה זו ועליה הליך נתון, וזה כפי' הרמב"ן דלפרש"י הרי היה שם עוד חוטיין, ולא משמע דשלשתן יחד קרויין כיפה לפי שקשורין בעורף, דסו"ס כל חד לחודיה הוא, וכן הרמב"ם צפ"ט מכה"מ ה"ב לא הזכיר הך כיפה ומשמע דמפרש לה כפי' הרמב"ן שהוא הפתיל שקושר בערפו, ובכ"מ שם פ"י ה"ג נתקשה על השמטת הרמב"ם וכנראה פי' ז"ל שהוא ענין אחר מלצד הפתיל שקושר בו. (הלכות תפילין ס"ז סק"א).

והנה מצואר בצדדי הראשונים ז"ל דמקום שני התפילין הוא זה למטה מזה, שהרי דנו שיהא הליך במקום תפילין, וכן משמע ע"ז מ"ד א' דאמר דעטרה מונחת במקום תפילין ומקום יש בראש להניח צ' תפילין וסתם עטרה עגולה היא ואם היא במקום תפילין אף בצדדים היא תופסת, ולפ"ז משמע דבצדדין ליכא מקום לשני תפילין שאל"כ הרי יש מקום לד' תפילין [אם ראשי לשנים הרצועות שלא על הצד, וכש"כ רצועות דמב"מ

צ"ו ב' אחד האיש ואחד האשה כו' וכל מ"ע שאין הזמן גרמא נשים חייבות, פשטא משמע דלר"מ ור"י נשים חייבות בתפילין, ואע"ג דפטורא דנשים מתפילין לאו משום מ"ע שהזמן גרמא הוא אלא משום דאיתקש לת"ת כדאמר קדושין ל"ד א', ז"ל דלית להו האי היקישא, ועי"ש ל"ה א' הניחא למ"ד כו', ומיהו קשה דמשמע דההיא ברייתא דמיייתין לעיל דמיכל בת כוש היתה מניחה תפילין קושטא היא לכו"ע, ומשמע דכל הנשים לא היו מניחות, ואין נראה דר"מ ור"י פליגי בזה, ועוד דאם איתא דנשים מניחות תפילין לר"מ ור"י היכי לא ליסתמיט תנא לאשמועינן הך דינא ונקט לה רק במוצא תפילין, לכך נראה דמודו ר"מ ור"י דמדרבנן גזרו עליהם שלא יניחו דחיישינן שלא ישמרו בהן בנקיות והיסתא הדעת, ורק מיכל בת כוש הניחתה, וכן רק במוצא תפילין שרינן לה ללבוש, משום בזיון, וחשיב שפיר דרך מלבוש כיון שמדאורייתא חייבת בזה.

וסוגיין כעולא שבת ס"ז א' דנשים עם צפ"ע הן וכמש"כ תו', ונראה דאצ"י קיבלה מיניה בשבת שם, דאל"כ לאצ"י ליכא תנא דסבר שבת זמן תפילין, ולי"מ כן, (ועי' בתשו' הגרע"א סי' קס"ט), ואפשר עוד דאף אי לא ס"ל כעולא בתכשיטין מ"מ בתפילין מסבירא י"ל דכעס צפ"ע הן, דלא שייך לחשבן כמלבוש באשה משום שהאיש מלווה בהן, ואצ"י דפריך התם מק"ו פריך דחזינן דאף תפילין חשיבי מלבוש באשה כש"כ תכשיטין, ולמאי דדחינן אף אצ"י מודה דבתפילין ודאי כעס צפ"ע הן ורק משום דחייבות בהן שייך לחשבן כמלבוש, וזה אף אם נימא דלא כעולא.

וראייתא דדברים דר"מ ור"י היו מניחין תפילין בשבת, אבל יתכן דמודו דחכמים גזרו שלא להניחן בשבת אף צבית, וכד פרכינן מנחות ל"ו ב' אמאי חולץ בודאי חשיבא אי שבת זמן תפילין, הו"מ לשנויי דרבנן גזרו, אלא דעדיפא משני דסבר שבת לאו זמן תפילין, ועי"ש בתו', (ובהלכות תפילין ס"י סק"ג הזכרנו לפרש דאף אי גזרו לאסור תכשיטין צבית מ"מ בתפילין י"ל שלא גזרו משום מצות תפילין, אבל יש גם מקום לומר דבתפילין כיון שרגיל בהם והם מצוה חששו טפי וגזרו אף צבית אף אי בתכשיטין לא גזרו), ולפ"י

אלא הוא ענין על זד הקדושה לרמוז, והיה הדבר ידוע שיעורו והיו נוהגין כן וע"ז דנו בגמ' אם יש מקום לשני תפילין, ושיעור זה אפשר שהוא ב' אלצעות ואפשר שהוא יותר מאלצעות, אבל לעיכובא אין לנו שום שיעור בתפילין, ואף כאלצעות כשר, וכ"מ קצת ממה שלא נזכר בפוסקים שיעור לשל יד, ובגמ' עירובין ז"ה ב' דנו גם צש"י אם יש מקום לשני תפילין הרי דיש לו שיעור ובגיטין נ"ח א' מבואר דהש"ר גדול ערך ג' פעמים מהש"י עי"ש צרש"י, והיה ראוי להזכיר שלא לפחות הש"י כל כך עד שיהא אפשר להקיצורת להחזיק ג', אבל אם אינו לעיכובא ניחא שלא הזכירוהו ז"ל כיון שלא ידענו שיעורו בדיוק והדבר אינו לעכב, וז"ע. (הלכות תפילין ס"ז סק"ג).

רש"י ד"ה במקום וחריץ יש שם כו', כהיום אין ניכר שם חריץ, ועי' תו'.

צ"ו א' לעבור משום כל תוסף כו', עי' מש"כ לקמן ק' א' באיסור כל תוסף.

שם מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין, עי' מש"כ לקמן ב'.

שם מדלג מיחו זה חכמים אלמא קסברי מצות עשה שלא הזמן גרמא היא כו', ק"ק דא"כ למה לא חייבו כל הנשים, דהא משמע דרק מיכל הניחה, וכבר העיר בזה ברמב"ן קדושין ל"א עי"ש.

תוד"ה ימים נראה דאדרשא דלאות על ידך דבסמוך כו', קושטא קאמרי דאע"ג דמלאות לחוד לא דריש מ"מ שפיר אהני סבירא דלאות למידרש מימים ולא כל ימים למעט שבתות ויו"ט.

בא"ד רב פתר להניח כו', צריך יישוב להניח לאחר המועד אמאי שרי לעצמו, ועי' מש"כ במו"ק י"ט.

תוד"ה דילמא כמו מיכל בת שאול שהיתה מסתמא גם מצרכה כו', צריך פירוש דאם מסבירא דיינינן לומר דאע"ג דיכולות להניח מ"מ אין רשאיות לזרך דכינא יאמרו וזונו, היכי משמע דמיכל היתה גם מצרכה, וי"ל דממה שסתמו בגמ' ודייקינן מזה דס"ל מצות עשה שלא הזמן גרמא היא, משמע שהניחה בצרכה, דאל"כ הרי מוכח דס"ל דמצות עשה שהזמן גרמא היא.

זוה דיש שפירשו דרשאות גס לסמוך בכל כותן וההיא דחגיגה דקרבן שאינו שלהן, וכן רשאות ללבוש תכלת בציצית ולא חשיב כלאים, אבל פשטא דגמ' דחגיגה ל"מ כן, דקרבן שאינו שלהן אין כלל ענין שסמכו אף לא בהקפת ידים ואין זוה ענין לעשות להם נחת רוח, ולא שנו פלוגתא דמיתלל בת כושי ואשתו של יונה אס מיתו בידם כמ"ש תו' בעירובין שם, ואפשר משום דר' יוסי יליף למילתיה מההוא עובדא דמייתי בחגיגה שם שסמכו הנשים, ואם בכל מ"ע שהזמן גרמא אין להם שום ענין דמלוא ומחין בהו, לא היה מקום לחדש להם ענין סמיכה באקפי ידיהו, וכיון דמהתם יליף לכך קצוהו בגמ' בסמיכה, א"נ לרבותא דמיעוטא דבני ישראל לסמיכה איכא לפרושי טפי שזו הפקעה מענין המלוא לגמרי, דהא לאו מ"ע שהזמן גרמא היא, אלא דנשים נתמעטו מענין זה, וכמו שנתמעטו ממלוא דכהונה כקמימות והקטרות ואינך קדושין ל"ו א' מצי אהרן ולא בנות אהרן, קמ"ל דגם זוה נשים סומכות רשות, ואי לאו עבודה דקדשים היו רשאות לסמוך בכל כחן, ויש ענין להן לסמוך באקפי ידיהו אף דלאו סמיכה היא. (ר"ה ז"ג א').

צ"ז א' והשתא דתני אצוה דשבר"י אלו הן ישנות כו' דכו"ע לא טרח אינש כו', עי' בצהגר"א אור"ח סי' ש"א ס"ק ק"ד, דלדעת הרי"ף מתפרש הא דאמרין והשתא כו' דכו"ע לא טרח היינו דר"מ ור"י ס"ל דלא טרח דהא פליגי במותר ואסור וע"כ משום קשירה קאמרי ותרוייהו ס"ל דלא טרח, ומיהו תנא דמתני' דפותר אף מלהחשיך ע"כ ס"ל דטרח, ופליג אר"מ ור"י, וכוותיה קי"ל, וצריכתא דתני ר"ז לאהבה צר"י כר"מ ור"י.

ולפ"ז צידוע שהם תפילין ואינם מקושרות באנו למחלוקת רב חסדא ואבאי דלר"ח מחשיך עליהן דהא אינו יכול לעונבן [למאי דקיי"ל דעניבה שריא בשבת] דעניבה פסולה בתפילין, אבל לאבאי עונבן ומכניסן זוג זוג, ולא נתפרש הלכה כמאן, ובצ"ח סי' ש"א כתב דקיי"ל עניבה פסולה בתפילין, וכן המהרש"ל צפי' לסמ"ג כתב שאינו יכול לעונבן דעניבה פסולה בתפילין, ופי' כן דעת הסמ"ג שכתב שאינו יכול לקושרן בשבת, ובספר מרכבת המשנה פי"ט מה' שבת הכ"ד כתב דאפשר

היה ניחא הא דר"א סנהדרין ס"ח א' אף לר"מ ור"י, וצ"ע. (הלכות תפילין סי' סק"ד).

שם ולא ר"י סבר לה כר' יוסי כו' בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות, מבואר דאי אין בנות ישראל סומכות, ה"ה דאין להן לקיים מצות עשה שהזמן גרמא, ולכאורה היה מקום לחלק דכשנתמעטו מסמיכה הרי נתמעטו מהענין, וכעין בני ישראל סומכין ואין העכו"ם סומכין, כדמשוין להו מנחות ס"א ב', דמסתברא דגם אין רשות לעכו"ם לסמוך, משא"כ מצות עשה שהזמן גרמא דרק לא נתחייבו בהן נשים שפיר יכולים לקיימם כדין אינו מצווה ועושה, ולעיל היה אפשר לפרש דצק"ו קאמרי דאם נשים סומכות רשות כש"כ דיכולים לקיים מצות עשה שהזמן גרמא.

שם הא נשים מעכבין כו', לכאורה משמע מזה דטעמא דמעכבין לנשים הוא דומיא דקטנים, דכיון דפטורין מן המלוא, יש כאן איסור דכלי שיר, והיינו משום דהו"ל לתנא לאשמועינן רבותא טפי דאף לנשים דלא איתו לכלל חיוב אין מעכבין, אבל לפרש"י דטעמא דמעכבין לנשים הוא משום כל תוסף, קשה דא"כ מאי דיוקא הוא, ולמה הוצרך התנא להזכיר נשים בהדי תינוקות, הלא ענין אחר לגמרי הוא, גם עיקר דברי רש"י קשין וכמשה"ק במהרש"א, ובתו' חולין פ"ה א' פירשו דמשום שבות דתקיעה פליגי, וכן בעירובין ז"ו א' ועי"ש שחלקו גם על מ"ש רש"י משום כל תוסף. (ר"ה ז"ג א').

שם בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות דר"י ור"ש אומרים נשים סומכות רשות, עיקר פלוגתא אס' יש ענין דמלוא בנשים במלואות שהן פטורין, והרי הם כקודם מתן תורה שיש ענין בקיום המלואות וכדאמר עירובין ז"ו א' דמיכל בת כושי היתה מנחת תפילין ואשתו של יונה היתה עולה לרגל, או דהופקע מהן ענין המלוא לגמרי ולא חשיב מעשה מלוא כלל, [ומ"מ קודם מתן תורה י"ל דהאמרות קיימו גם מצות עשה שהזמן גרמא, ורק משניתנה תורה נתחדשה הלכה וצ"ע בזה], ויש לעי' לפ"ז אמאי שנו פלוגתא לענין סמיכה דגם ר"י ור"ש מודים דאין רשאות לסמוך משום עבודה דקדשים, ורק באקפי ידיהו סמכו כדאמר חגיגה ט"ז ב' וכמ"ש תו' חולין פ"ה א', [ועי' בראב"ד בפירושו לתו"כ שהביא ב' דיעות

ומדברי הראב"ד פי"ט מה' שבת והרז"ה בסוגיין
מזא"ר דקיי"ל כר"ח דענינה פסולה
בתפילין שהרי פסקו למתני' דחדשות לא מטעמא
דא"א לקושרן, ואנן קיי"ל ענינה שרי, וזו גם דעת
הסמ"ג כמש"כ מהרש"ל וכמש"כ לעיל, וכן
הסמ"ק כתב כלשון הסמ"ג, וכן ברי"ו, ולמש"כ
הגר"א שם זו גם דעת הטור דבאינן מקושרות
נמי לא מספקינן בקמיע ומ"מ אינו מכניסן לפי
שאינו יכול לקושרן, [ואפשר דהטור סתם דלא
כהרא"ש לפי דבזמנו כבר לא היה מקום להסתפק
בקמיעין כל שיש רצועות, והרא"ש דן בסוגיית
הגמ', אבל הטור העתיק הדינים הנוהגים למעשה,
ולכן שינה מדברי הרא"ש].

ונראה דמדברי הראב"ד והרז"ה אין ללמוד דאזי
ור"ח הלכה כר"ח וממילא נשמע מזה אף
לדעת ש"פ, די"ל דלכך פסקו כר"ח לפי דאליביה
אתיא מתני' כהלכתא אבל לאזי אינטריך לאוקמי
למתני' כר"י דלא קיי"ל כוותיה, וא"כ אין זה אלא
לפי פירושם ז"ל דהא דרבא אידחי, אבל לדעת
הרי"ף והרא"ש דהא דרבא לא אידחי וקיי"ל
כוותיה והיינו מתניתין, תו אין הכרע אי כר"ח אי
כאזי בפירושא דבריייתא, אבל מדברי הסמ"ג
והסמ"ק שהזכירו גם חשש קמיע וגם משום שאינו
יכול לקשור משמע דס"ל דקיי"ל כר"ח נגד אזי
אף בעלמא, דהא מתני' בלא"ה מוקמינן לה כרבא,
וא"כ אף לדעת הרי"ף והרא"ש קיי"ל כן, וכן
מדברי הטור מתבאר דשאינן מקושרין אף בידוע
שהם תפילין אינו מכניסם וע"כ דענינה פסולה
בתפילין, ולא משמע לומר דחולק על הרי"ף
והרא"ש, [ועי' מש"כ לעיל ליישב], משמע דאף
לדידהו קיי"ל כן, ואפשר דאזי לא פליג בהחלט
להכשיר ענינה בתפילין, אלא דכלפי שאמר ר"ח
דמוכח דענינה פסולה דהא אזי דאיכא למימר
ר"י לטעמיה ולעולם אימא לך ענינה כשרה
בתפילין, אבל הכרע ליכא, ושפיר אפשר דענינה
פסולה בתפילין, וטעמא דר"מ לאו משום דמותר
לענוב אלא כמש"פ תו' לס"ד דס"ל דאף בלא קשר
לא חשיב משא, א"נ יכול לקשרן בקשר שיכול
להתירו באחת מידיו ור"מ לטעמיה, וכמש"כ
בהגהות מהר"ב רנצבורג בשם ריטב"א, וניחא
קושית תו' דהא מיבעיא לן כיצד ס"ל ר"מ דענינה
בשבת, וכ"מ קצת ממה שאמרו בגמ' טעמא

דכי היכי דהלכה כרבה לגבי אביי כמש"פ הרמב"ם
פי"ח הכ"ד ה"נ הלכה כר"ח לגבי אביי, ובמ"ב
סי' ש"א בשע"ל אות קצ"ו כתב גם בשם ש"א
דענינה פסולה בתפילין, אס' כי בציאור הלכה סו"ס
ל"ב הביא בשם בעה"ע דלמנא דעי קשירה ולא
ענינה, ומשמע דלעכב לית לן בה, [ומיהו בצעה"ע
עצמו מתבאר דר"ל דהלכה למשה מסיני היא שיהא
קשר ולא ענינה, ומשמע דלשון מנא ל"ד ובאמת
לעיכובא הוא, מיהו עיקר דבריו ז"ל שם צ"ע
שכתב דלורת הקשר אינה הלכה, וא"כ איך יתפרש
הא דפריך בסוגיין הא לא"ה עניב להו והא הלכה
למשה מסיני הוא, ומאי פריך, ומאי משני, וגם
לאזי למאי אתאי הילכתא, וצ"ע].

והרמב"ן במלחמות כתב בטעם הרי"ף דלאזי
אינטריך לן לאפוקה למתני' לבר
מהלכתא דקיי"ל ענינה שרי בשבת, ואף אי ענינה
פסולה בתפילין אכתי אפשר לעשות קשר מרופה
דלא עדיף מקטרא דקטרי בזממא דאין זו אלא
איסור דרבנן, [כונתו ז"ל צ"ע, [ועי' ביאור הלכה
ר"ס שי"ז דדעתו להתיר לא מהני בקשר דבסתמא
נעשה לקיימא], ונראה דר"ל שיעשה קשר מרופה
ולא דקדוק כך שבדרך הרגיל יתירו ויעשה קשר
אחר אח"כ, ושרי הכא משום כבוד התפילין, וצ"ע
דהא בגמרא משמע דשינויא דר"ח שינויא הוא ותו
ליכא לאקשווי מיד, ולא צעין למימר לדידיה דר"י
לטעמיה, ואס' איתא אכתי אף לדידיה ע"כ דר"י
לטעמיה, [ואף קטרא דקטרי בזממא לא שרי לר"י,
וכמש"כ במלחמות שם], ואין זה צמחמות
הסוגיא, ובמה שכתב דלאזי אינטריך לאפוקה
למתני' מהלכתא, נמי יש מקום עיון, דממ"נ אי
מפרשינן הא דאמרו בגמ' והשתא דתני כו' דהוא
דיחוי לדברי רבא א"כ הרי נדחו דברי רבא מכל
וכל, ומה בכך דלאזי מתני' לבר מהלכתא, סו"ס
זו היא מסקנת הסוגיא, ואי דמפרשינן לה צעין
שלא נדחו דברי רבא, א"כ בפשוטו ניחא דקיי"ל
כרבא לגבי אביי, ועי' בסוף דבריו ז"ל כנראה
נכתובין לכך דרבא בדידיה קאי ולא הדר ביה מחמת
מתניתא דאזי דשבר"י וקיי"ל כוותיה, גם לא
נוכר בדברי הרמב"ן לפרש דאף נגד ר"ח קיי"ל
כרבא, ובכלל לא הזכיר דר"ח מפרש לה נמי דכו"ע
לא טרת, וצ"ע. — ומדברי הרמב"ן לא למדנו
כיצד ס"ל בדין ענינה בתפילין להלכה.

במלחמות עי' לעיל, וכן משמע קצת שאם היה דעת הריטב"א למידיחי הא דר"ח הו"ל לפרש דקיי"ל כאזי, ומדסתם משמע דלכו"ע קאמר ואף לר"ח]. (הלכות תפילין ס"ח סק"ז).

שם אזי אמר ר"י לטעמיה כו', הנה לאזי לדין מכנים אף חדשות ועניב להו, וה"ט דר"מ למש"כ תו', ומשמע ודאי דמכנים צין ש"י וצין ש"ר דאי אינו יכול להכניס שניהם, אף אחד אינו חייב להכניס דהו"ל כמלאך צתים שאין כלין עד שקיעת החמה דמחשיך עליהם.

ור"ח דאמר עניבה פסולה בתפילין ולכך אינו מכנים חדשים לר"י, יש מקום להסתפק ללא קאמר כן אלא בש"ר, [דבשל ראש ודאי קאמר שהרי לאזי הוא דשאלו בגמ' מקשר ש"ת הלכה למשה מסיני והיכי עניב להו, ומבואר דלר"ח לא עניב להו, הרי דבש"ר עניבה ודאי פסולה לר"ח], אבל בש"י אפשר דעניבה כשירה, והא דאינו חייב להכניס ש"י היינו דכיון דש"ר אינו יכול להכניס תו אינו מכנים אף ש"י דהא אינו כלין עד שקיעת החמה, אבל אין נראה כן דפשוט משמע דבחדשות אוסר ר"י להכניס כלל, ומשמע דש"י נמי אינו יכול להכניס, וכן צפוסקים שהזכירו טעם שא"י לקשור בשבת עי' לעיל, נמי לא הזכירו כל חילוק בדבר וסתמו כפירוש דאף בש"י עניבה פסולה.

אך יש להסתפק אם הכוונה ליו"ד שבש"י או הכוונה לקשר שבש"י שבו הרצועה עולה ויורדת, ולכאורה לפמש"פ רש"י שבת ס"ז א' שהיו"ד הוא כמין כפיפה בעור וכופפין בעוד העור לת, א"כ מסתמא בכל רצועה שמכניסים לצית כבר יש זה הכפיפה הזו וא"כ ע"כ הנידון בקשר שהרצועה עוזרת זו, ומיהו אין הדבר מוכרע דודאי מודה רש"י דאפשר לעשות היו"ד ע"י קשר ושפיר יש לפרש חדשות שאף הכפיפה אינה זהם וצריך לקשור כמין יו"ד וזה פסול בעניבה, ואפשר דדברי רש"י הם על הנהוג בזמנו ושפיר אפשר דמודה רש"י בזמן הש"ס היו עושין היו"ד בקשר. — (ובלבוש הזכיר שעושין קשר כמין יו"ד וגם חותכין ברצועה כמין יו"ד, וצ"ע תרתי ל"ל).

ונראה יותר דציו"ד קאמר דעניבה פסולה, דאם נימא דבקשר שהרצועה עוזרת זו קאמר א"כ מלאנו תרי מחלוקת צין אזי ור"ח, דבקשר ש"ר פליגי איך היתה ההלכה, ובקשר ש"י פליגי

דעניבה קשירה מעלייתא כו', ולא פריך בפשיטות ולר"מ עונבין והאמר ר"י צריה דרשב"ש משמיה דרב קשר כו' משמע דלא פסיקא ליה דלר"מ עונבין, [ועי' מהרש"א שכבר העיר שאין הכרע דטעמיה דר"מ משום שמתיר עניבה, אבל נראה דלשון ר"י לטעמיה משמע להו דאפלוגתתן קאמר, ולמש"כ שאין דברי אזי אלא למימר דליכא ראייה ניחא קושיתם, דאזי ה"ק דאפשר לפרושי פלוגתייהו צדין עניבה בשבת, ועניבה כשרה בתפילין לכו"ע, אבל ודאי איכא לפרושי נמי דעת ר"מ כר"ח, ולהכי לא פשטינן מהכא דשרי לענוב לר"מ], ולפ"ז לא למדנו מכאן בעלמא אי קיי"ל כר"ח לגבי אזי, דשאני הכא דלר"ח פשיטא ליה ולאזי אין הכרע, אבל לא פליג בהחלט, ואפשר נמי דאזי לא מכשר עניבה בתפילין אלא לר"י דס"ל עניבה קשירה מעלייתא היא, אבל לדין אמנם פסול בתפילין, [ור"מ מתפרש כמש"כ תו' לס"ד וכמש"כ לעיל], ולפ"ז נמי לא למדנו מכאן לפלוגתא דר"ח ואזי בעלמא, ומיהו מלשון הגמ' הא לא"ה עניב להו משמע דאף אי עניבה לאו קשירה מעלייתא היא מ"מ עניב להו.

ובתו' צד"ה אזי כתבו דהיה נראה לפסוק כר"י בעניבה מדמסיק אזי דמתני' כוותיה, ולכאורה משמע דכונתם משום דאית לן למיפסק כאזי, אבל אפשר דכונתם מכיון דאזי מוקי כוותיה ש"מ דס"ל הלכתא כוותיה, ומהא דר"ח ליכא ראייה איפכא דשפיר צעי לאוקמי למתני' ככו"ע אף דקיי"ל כר"י.

סוף דבר כיון דדעת הראב"ד והרז"ה והסמ"ג והסמ"ק והמ"מ [שהסכים לדברי הראב"ד] והטור ורי"ו דעניבה פסולה בתפילין ולא מלאנו בראשונים חולק עליהם, הכי נקטינן, וכמש"כ מהרש"ל והצ"ח, ואף שצשה"ג צסם ריא"ז כתב דקושרן בעניבה, הו"ל יחיד לגבי כל הנך רבוותא ולא קיי"ל כוותיה, [וצריטב"א כתב ג"כ לדידן מכנים אף חדשות, אבל כתב דקיי"ל קשר מרופה שרי, ונראה דמשו"ה מכניסן, אבל עניבה באמת אפשר דפסולה בתפילין, [וקשר מרופה עדיף מעניבה שהרי פי' ריטב"א דטעמא דר"מ משום דעביד קשר מרופה, ומשמע דאף אליבא דר"ח מתפרש כן אף דעניבה פסולה, [ומשמע דלכו"ע קאמר דעניבה פסולה ולא רק לר"י], וכ"מ

אלא שזו תמונת הקשר, וזה הלכה למשה מסיני שהקשר יהיה בתמונה זו.

ובן מצואר באו"ז סי' תקס"ו דורות הקשר הלכה למשה מסיני והיא כמין דל"ת, אבל ההלכה אינה להחשיבו כאות אלא שזו תמונתו של הקשר, ופי' דהא דאמר קשר של תפילין הלכה למשה מסיני כולל גם שצריך קשר וגם תמונת הקשר, וכל ששינה את הקשר פסול.

בטור סו"ס ל"ב ובסוף הרצועה אלל הקשר יעשה קשר קטן כצורת יו"ד להשלים אותיות כו', כתב הב"י דדברי רבנו כדעת רש"י ודלא כדעת תו' והרא"ש, והנה למש"כ לעיל צורת הקשר של ראש כעין ד' הוא מהלכה ומעבב אף לפי' תו' והרא"ש, אבל לא משום שהוא אות דל"ת אלא לפי שזו צורת הקשר, ומש"פ תו' דווייהן לבר היינו אותו ד' שהוא כעין דל"ת היינו נמי לסימנא בעלמא שזהו הנוי של הקשר, אבל לא שיש ענין באות ד', ולפ"ז מתפרש הא דפריך עירובין ל"ז ח' מקשר של תפילין הלכה למשה מסיני היינו שתמונתו הוא מהלכה למשה מסיני וא"כ איך ישנה לעשות צעניצה, ומשני שעושה כל הסדר צעניצה, ומש"כ הב"י דדברי הטור כרש"י היינו משום דלפי' תו' לא מנאנו שהם אותיות, אלא שזו תמונת הקשר, ואפשר דאף לפי' תו' נרמז בהם השם אלא שאינם אותיות גמורות מן הדין, וכונת הטור לרמז בעלמא, וכן לשון התו' שאינם אותיות גמורות, ועי' במעדני יו"ט סי' צ אות נ'.

ולבאורה היה נראה דלפירוש זה סדר עשיית הקשר מעבב ואם עשה קשר תמונת ד' בסדר אחר פסול, שהרי תמונת ד' אין לה ענין מהלכה, וא"כ יש לפרש ההלכה על כל סדר עשיית הקשר, אבל לא יתכן לומר כן שהטור כתב שיעשה הקשר כמין דל"ת, ואם איתא שסדר עשייתו הוא מהלכה, הול"ל שיעשו כמו שקבלנו איש מפי איש, וממילא הוא תמונת דל"ת, וכן צ"י כתב שיש עושים שהדל"ת נראית משני צדדים ואין קפידא בדבר, ואמאי אין קפידא הא חד מינייהו שלא כהלכה, לכך צריך לומר דאף שאין ענין באות דל"ת מ"מ ההלכה היא בתמונת הקשר שיהיה כאות דל"ת ולא בסדר עשייתו, וכל שעשה קשר בתמונת דל"ת שפיר דמי, ואפשר דקים להו לרבותינו ז"ל דסדר עשייתו אינו מעבב מהא דמצואר בגמ'

בקרא דוקשרתם אי צעניצה חשיב קשירה, דהא הקשר אינו מהלכה וכמש"כ לעיל, ולמעוטי בפלוגמא עדיף, וכיון דלא צ"י וקשרתם מתקיים אף צעניצה אית לן למימר דמודה ר"ח לזה, וכן מנהגו שאין אנו קושרים את הרצועה שאנו מהדקים בה, מוכיח דא"ל קשירה ממש וכמש"כ לעיל, ולא פליגי אלא בקשרים שהם מהלכה למשה מסיני וחד פלוגמא היא, ואע"ג דר"ח לאו מסבירא פליג אלא מכח זאת אומרת ומוזה מוכח לתרוייהו מ"מ למעוטי בפלוגמא עדיף, אי האותיות לפרש"י או תמונתם לפי' תו' כשרים צעניצה.

רמיהו לפי מאי דנקט המ"ב סו"ס ל"ב הוצא לעיל דהיו"ד שצ"י אינו מעבב לפי' תו' א"כ אם ננקוט כמש"כ דלר"ח אף ש"י אינו מכניס א"כ ע"כ דעניצה פסולה בקשר ש"י שהרצועה עוברת בו, וא"ע א"כ למה הרצועה שמהדקין בה אין צריך לקושרה כאשר אנו נוהגין, וכבר כתבנו לעיל שם דלכו"ע היו"ד הלכה למשה מסיני ומעבב, ולדעת צעה"ע אשר הוצא לעיל משמע נמי דהקשר שהרצועה עוברת בו פסול צעניצה והוא מהלכה למשה מסיני, דהא לדידיה ליכא ענין בצורת הקשר וא"כ ע"כ ההלכה לקשר עצמו, וא"ע. (הלכות תפילין ס"ח סק"ה).

שם קשר של תפילין הלכה למשה מסיני, פירוש תמונתו כעין ד' הוא הלכה למשה מסיני, וזה בין לפרש"י ובין לפירוש תו' וכמש"כ להלן, ונראה דבכלל ההלכה נמי לאפוקי שלא יאגדנו כאגודה של ירק בלא קשר כלל, נעי' סוכה ל"ג ב' דכאגודה של ירק שרי לאגוד אף לר"י וא"כ ע"כ שזה פסול בתפילין אף לא צ"י, אף אם יעשה תמונת ד' צרועה אחת, דההלכה היא שיהא הקשר בתמונת ד', ואפשר נמי דמקום הקשר הוא מהלכה זו שיהיה בעורף הראש ולא למטה מזה, ואפשר דכל עיקר ההידוק נלמד מהלכה זו שכוללת עשיית הקשר וסדר ההנחה, דהא צ"ר לא כתיב וקשרתם והיו ס"ד דכל שמניחו על ראשו שפיר דמי, אף שאינו קושרו ולא מהדקו כלל, ואשמועינן הילכתא שקושרו ומהדקו.

והא דאמר ונוייהן לבר פירשו תו' דהיינו שיהא הד' כלפי חוץ, ומצואר דמודו התו' דצורת הקשר הוא כעין ד' אלא שאין זה לשם צורת אות,

דעניבה אפשר להכשיר הרי דסדר עשייתו אינו מעכב ורק תמונתו מעכבת.

והנה לשיטת רש"י גם תמונת היו"ד צ"ע מעכבת שגם היא הלכה למשה מסיני, וזו גם דעת הרמב"ן שנת כ"ח והרשב"א [שם, ועי' שם ס"ב א' העתיק דברי תו'], והריטב"א [שם], והנמו"י צה"ק העתיק לשון רש"י, והר"ן צשנת ס"ב כתב ליישב גירסא דידן דל"ת ויו"ד הלכה למשה מסיני, ומיהו צ"פ בני העיר העתיק דברי תו', וצמרדכי צה"ק צשם ר"א נסתפק בדבר.

ולדעת תו' והרא"ש וזו גם דעת הסמ"ג והמרדכי צשם ר"צ והא"ז, לא נתפרש מהיכן למדנו תמונת יו"ד צש"י, ויתכן שגם זה מהלכה אבל לא נורת אות אלא תמונה זו וכמו צש"ר, ואף שא"צ שיהא צקשר ויכול לכפוף או לחתוך הרצועה ג"כ, וכמבואר צרש"י וצטור, מ"מ נראה דהוא מהלכה וכך היתה הלכה דבסוף הרצועה יהא כתמונת יו"ד אס ע"י קשר אס ע"י כפיפה, ואע"ג דצש"ר נראה דההלכה היתה צקשר דוקא וכמש"כ לעיל, ז"ל דלאו צהדדי איתמרו מהלכה, והמשמעות לזה שצתו' לא דנו אלא אס הדל"ת והיו"ד אותיות גמורות או לאו ומשמע דהא פשיטא דתרוייהו הלכה נינהו, אלא דס"ל דלאו לשם אותיות איתמרו, ואף שהיו"ד צש"י אינו הלכה צנורת הקשר מ"מ אינו על כונת אות י' אלא זו תמונה צקצה הרצועה כעין יו"ד, וזו הלכה בתמונת הרצועה צסופה ליד הקשר, וצמ"צ סו"ס ל"ב צעוצדא דא"ר משמע דס"ל שאין היו"ד מעכב אלא לפרש"י, ולמש"כ אין נראה כן אלא לכו"ע מעכב מדאוריתא, אלא שלדעת תו' אינו אות אלא סתם תמונת רצועה, וכ"מ צסוגיא דעירובין דהיו"ד מעכב וכמש"כ לעיל, ועי"ש שכ"ה צפסקי הרא"ש, ועי"ש עוד.

מן האמור נמצינו למדין, תמונת הדל"ת צבקשר ש"ר מעכבת לכו"ע מדאוריתא, תמונת היו"ד צש"י לדעת רש"י ודעימיה ודאי מעכבת מדאוריתא, ולמש"כ אף לדעת תו' ודעימיה מעכבת מדאוריתא. (הלכות תפילין ס"ח סק"ג).

שם ואמר ר"ג ונוייהן לצר דעניב להו כעין קשירה ידיהו, מבואר דנוייהן לצר הוא דבר שעלול להפסד ע"י עשיית הקשר, והיינו כמו שפרש"י דלר"ך שחיה נורת הקשר כמין דל"ת כלפי העומד מבחוץ, א"נ שחרות הרצועות הוא נוייהן, עי' רש"י

מנחות ל"ה ב', וע"י שעושה עניבה עלול שלא יהיה נוייהן לצר, והיינו דמשינין דגם צעניבה יש לדקדק צזה, ומש"כ רש"י שהוא חלק, לפרש לשון נוייהן קאתי ששחרותו וחלוקותו, [דסתמא הוא צמקוס השחור], חשיב נוי, אבל אס השחיר לצד הצשר נמי שפיר דמי, וצצה"ל סי' ל"ג ס"ג כתב לפרש דלר"ך שישחיר הרצועות צמקוס שער שהוא חלק, והוא מהנמו"י וכן הציא צרש"א עירובין שיש מפרשים כן, ומ"מ גם לפי זה אס השחור לצד הצשר נמי שפיר דמי וכמו שהציא ז"ל שם דפשוט כן להפמ"ג והדה"ת, ויש להוסיף דהמחבר שם כתב דרצועות כשרים מן הקלף, וצקלף כותצין צמקוס צשר, ואס לכתיבה צריך צמקוס צשר הרי סתמו כפירשו דכש"כ לרצועות דשפיר דמי אס ישחיר צמקוס צשר.

שם וצעינן דמתמחי צשל יד וצשל ראש, לכאורה הצדיקה היא רק צחסירות ויתרות, עי' רש"י ותו' מנחות מ"ב ב', ושמא גם צנורת האותיות, וצ"ע לפ"ז מה ענין יש צש"י וצש"ר הרי הציבות שוות צשניהם, ואס חיישינן שאינו צקי צהנחת הפרשיות צש"ר, למה סגי צאחד ש"ר, וצ"ל דהוא חשש רחוק והלכך צחד סגי, ומיהו אכתי קשה דליסגי צג' ש"ר, וצ"ל דצכלל הצדיקה הוא דגם אס הוי ידעינן דהוא צקי צחסירות ויתירות, אכתי צריך לדעת עד כמה הוא צודקן אחר כתיבתן לדעת שלא טעה, וצזה יש ענין לדעת שמדקדק צין צש"י צין צש"ר, ולפ"ז יתכן דמתחזק צבקי צחסירות ויתירות צאחת או צשמים דרחוק לומר שאינו צקי, ונודמן שכתב כהוגן, ועיקר הצדיקה לדעת עד כמה מדקדק לדעת שלא טעה. — הא דלא חיישינן שמא לא צקי צהלכות כסדרן, ולזה ליכא צדיקה, ז"ל דסתמא המתעסקים צתפילין יודעים הלכותיהם, ורק צחסרות ויתירות צריך צדיקה.

שם כל שאילו מכניס כו', נתבאר לעיל צמתניתין, וכן צדברי התוד"ה מצאן.

צ"ז ב' הצהמה והכלים כרגלי הצעלים, נתבאר לעיל מ"ה ב'.

שם אלא אמר רבא הכא צחצית שקנתה צחצית ומיס שלא קנו צחצית עסקינן דצטלה חצית לגצי מיס כדתנן המוציא החי צמטה כו' המוציא אכולין פחות מכשיעור צכלי פטור אף על הכלי

לעי' אמאי לא מוקי לה באיסקופה כרמלית ואמאי ככו"ע, וה"ק היה קורא באיסקופת כרמלית ונתגלגל הספר מידו מודים ת"ק ור"י ור"ש דגוללו אללו, אלל היה עומד צגג דהיינו ברשות היחיד בזה נחלקו, ואשכחן איסקופה כרמלית בשבת ז"א ב', וי"ל דבשינויא דאצ"י דמוקי לה באיסקופה כרמלית חזינן דקיס לגמרא דלר' יהודה גם באיסקופה כרמלית ליכא למישרי לגלול אללו, דכיון דהכל בשבת אחד איכא למיגזר דילמא נפיל ואמי לאתויי מרשות הרבים לרשות היחיד דרך האיסקופה, ורק לזן עזאי איכא למישרי כשלל נתגלגל ד"א, והלכך גם אם נוקי למתני' באיסקופה כרמלית ע"כ דכר"ש אחיא, ומו שפיר מיתוקמא באיסקופה רשות היחיד.

צ"ח א' חוץ לארבע אמות דאי מייתי ליה אחי לידי חיוצ חטאת כו', הא דאחי לידי חיוצ חטאת היינו בגוונא דלאחר שנתגלגל הספר הולין גם מה שצידו לרשות הרבים, דאל"כ הא הו' איגודו צידו וליכא חיוצ חטאת, וגם נריך שיעמוד לפוש בהחזרת הספר קודם כניסתו לאיסקופה, כדי שתהיה הנחה ברשות הרבים בקוף ד', וחיישין לתרוייהו שהוא חשש קרוב.

שם א"ה תוך ד"א נמי נגזור דילמא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד, כבר תמה בתו' הרא"ש דמהיכי תיתי נחוש לך, הרי הספר ע"כ שהה בכניסת השבת באיסקופה דהא בשבת אינו רשאי להוציאו לאיסקופה שהיא כרמלית, וכיון דמקומו קבוע לו באיסקופה הרי אם יצא להחזירו מרשות הרבים יחזירו לאיסקופה ולמה נחוש שיחזירו לרשות היחיד, וי"ל דסתמא דמילתא אין אדם מחזיק ספריו במקום שהוא כרמלית שאינו מקום משומר, ואף שאירע ששבת זו שבת הספר באיסקופה, הרי"ז אירוע עראי, והלכך כשנתגלגל מידו, ונתגלגל כולו כמש"כ לעיל דאל"כ גם בד"א ברשות הרבים ליכא חיוצ חטאת, הרי שפיר יש לחוש שיצא להחזירו למקומו הקבוע ברשות היחיד.

שם והאמר רבא המעביר חפץ כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בספר שבת. ח' ב' דאמר רבא המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' ברשות הרבים אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב כו', עי' פרש"י, והנה מלישנא דרבא מוכח דאירי שפקר החפץ מקרקע רשות הרבים והניחו בקרקע רשות

כו', ז"ע מה ענין הוצאה לאיסור תחומין, הרי גם ציו"ט דליכא איסור הוצאה איכא איסור תחומין, וכן בחלוק שלובשים אותו איכא איסור תחומין כדאמר צינה ל"ז ב', ונראה מזה דאין איסור לגרום שחפץ יצא חוץ לתחומו, ומותר להניח בגדיו ברשש גגו אע"פ שהרוח עלול להוציאן חוץ לתחום, ורק מעשה ההוצאה לחוץ לתחום אסורה, וגם ציו"ט שאין איסור הוצאה מ"מ הרי הוא מוציא מחוץ לתחום, וכן כשלוש צגג ויוצא צו חוץ לתחום הרי הוא מוציאו מחוץ לתחום, אלל שמוציאו באופן דליכא משום הוצאה, אלל כשהכלי טפל לאוכלין שבתוכו דיינינן כאילו לא הוציא את הכלי, אלל שגרם לו לנצח, ובפשוטו ראוי לומר דהיינו טעמייהו דרבנן דפליגי עליה דר"י, דגם כה"ג חשבינן ליה כמוציא את הכלי, וז"ע ברש"י א' וריטב"א שנתקשו בטעמייהו דרבנן, וצריטב"א לאחר שהציא תירוץ הראב"ד דרבנן סברי דנריך שהאוכל יהא חשוב יותר מן הכלי ודחה דמסתמא המשנה בשבת משמע דלא תלי בחשיבות האוכל, כתב ח"ל וז"ל דרבנן סברי דנהי מדינא דאורייתא בטל כלי לגבי אוכל שלא חייב הכתוב בהוצאת שבת אלל על דבר שעיקר הכונה בהוצאתו אלל לענין תחומין בכלים נמי גזרו רבנן דהתם נמי פטור אלל אסור הוא עכ"ל, ואולי כונתו כעין מש"כ דלענין תחומין אין הדבר תלוי בפעולת ההוצאה.

שם המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי כו', נראה דאם הוציא כלי להציא צה פחות מכשיעור אוכלין דחייב על הוצאת הכלי, דמלאכה הנריכה לגופה היא, ואין הכלי טפל לאוכלין שאינם בתוכה. — ועי' בתו' שאנך [הנדפס בתו' הרא"ש] שבת י"ב א' שכתבו דמוציא מטה להוציא עליה מטה חשיבא הוצאת המטה מלאכה שאינה צריכה לגופה, ועי' ציראים סימן רע"ד. (שבת ז"ג ב').

שם מתיב רב יוסף רי"א צשיירא נותן אדם חצית לחבירו כו', זו קושיא אמתני', והו"מ למימר ורמינהו.

שם רב אשי אמר הכא בחצית דהפקר עסקינן כו', וצרייתא דשיירא בחצית ומים שיש להם בעלים, ויתכן דלא פליגי רבנן צשיירא.

גמ' האי איסקופה ה"ד אילמא איסקופה רשות היחיד וקמה רשות הרבים כו', הרבה יש

הרצים אלא שבאמצע העצירו דרך עליו, ומשמע דרך משום כך מיחייב, וקשה דהא כו"ע מודו דמעציר חייב אף למעלה מי' כדאמר ז"צ א', ואף כשנשאר למעלה מי' צידו של האדם נמי חשיבא הנחה, וכמש"כ בחו"צ שבת ס"ב ס"ק י"ג, וע"כ ז"ל דגם לפרש"י חייבי שהאדם לא עבר ד"א, והלכך אי בחר ידידה הוי שדינן לחפץ אין כאן העצרת ד"א, וע"כ למיתי משום שהחפץ עבר ד"א, שנעקר מלפני מקומו של האדם והונח אחריו, והנה יש כאן שני חידושים, חדא דאע"ג שמיד עם הגבהת החפץ נטפל הוא אל האדם, וחשיב מקומו במקום של האדם, ואדם אחר אילו היה עוקר החפץ מידו אפשר דהיה נחשב הד"א מרגליו של האדם, [דאם ידו של האדם למעלה מי' אם גם לגבי אחר נחשב כרשות הרצים מסתברא דלא נמדוד מתחתיו של החפץ אלא מרגליו של האדם וה"נ בתוך י'], וכן אם לא הגביה החפץ מן הארץ אלא אחזו צידו הפשוטה, ומתחייב משום עקירת גופו, הרי צריך שרגליו יזווח ד"א, ולא סגי במה שהחפץ שצידו עבר ד"א, אפ"ה לגבי האדם עצמו חשיב מקום החפץ איפה שהיה מונח, ומשם מודדין לו את הד"א, והרי הבאת היד אל עצמו חשובה נמי כטלטול החפץ, וזהו החידוש של רבא לפי' תו', ועוד אשמועינן דאע"ג דהחפץ היה למעלה מי"ט, ובזורק כה"ג פטור דבעי שכל הד"א יהיו באויר רשות הרצים דהיינו למטה מי', אפ"ה כאן במעציר חייב, ואע"ג דטעמא דמעציר חייב למעלה מי' הוא משום שהכל נטפל אל האדם, והכא א"א לחייב מחמת זה דהא האדם לא הלך ד"א, אפ"ה חייב, וטעמא דמילתא לאו משום דלא בעי שיהא כל הד"א באיסור, דא"כ זורק נמי הו' לן לחייב כה"ג, אלא הטעם משום דכל חפץ שצידו של האדם הרי הוא נטפל אל הרשות הרצים אף שידו למעלה מי', והרי כל טלטול כמטלטל ברשות הרצים, ומדידת הד"א אינו מתחשב בטפילת החפץ אל האדם, אלא נמדד ממקום החפץ עד מקומו.

הרצים אלא שבאמצע העצירו דרך עליו, ומשמע דרך משום כך מיחייב, וקשה דהא כו"ע מודו דמעציר חייב אף למעלה מי' כדאמר ז"צ א', ואף כשנשאר למעלה מי' צידו של האדם נמי חשיבא הנחה, וכמש"כ בחו"צ שבת ס"ב ס"ק י"ג, וע"כ ז"ל דגם לפרש"י חייבי שהאדם לא עבר ד"א, והלכך אי בחר ידידה הוי שדינן לחפץ אין כאן העצרת ד"א, וע"כ למיתי משום שהחפץ עבר ד"א, שנעקר מלפני מקומו של האדם והונח אחריו, והנה יש כאן שני חידושים, חדא דאע"ג שמיד עם הגבהת החפץ נטפל הוא אל האדם, וחשיב מקומו במקום של האדם, ואדם אחר אילו היה עוקר החפץ מידו אפשר דהיה נחשב הד"א מרגליו של האדם, [דאם ידו של האדם למעלה מי' אם גם לגבי אחר נחשב כרשות הרצים מסתברא דלא נמדוד מתחתיו של החפץ אלא מרגליו של האדם וה"נ בתוך י'], וכן אם לא הגביה החפץ מן הארץ אלא אחזו צידו הפשוטה, ומתחייב משום עקירת גופו, הרי צריך שרגליו יזווח ד"א, ולא סגי במה שהחפץ שצידו עבר ד"א, אפ"ה לגבי האדם עצמו חשיב מקום החפץ איפה שהיה מונח, ומשם מודדין לו את הד"א, והרי הבאת היד אל עצמו חשובה נמי כטלטול החפץ, וזהו החידוש של רבא לפי' תו', ועוד אשמועינן דאע"ג דהחפץ היה למעלה מי"ט, ובזורק כה"ג פטור דבעי שכל הד"א יהיו באויר רשות הרצים דהיינו למטה מי', אפ"ה כאן במעציר חייב, ואע"ג דטעמא דמעציר חייב למעלה מי' הוא משום שהכל נטפל אל האדם, והכא א"א לחייב מחמת זה דהא האדם לא הלך ד"א, אפ"ה חייב, וטעמא דמילתא לאו משום דלא בעי שיהא כל הד"א באיסור, דא"כ זורק נמי הו' לן לחייב כה"ג, אלא הטעם משום דכל חפץ שצידו של האדם הרי הוא נטפל אל הרשות הרצים אף שידו למעלה מי', והרי כל טלטול כמטלטל ברשות הרצים, ומדידת הד"א אינו מתחשב בטפילת החפץ אל האדם, אלא נמדד ממקום החפץ עד מקומו.

ולפירוש ר"ח שבתו' נמי נראה דאין הכונה דוקא במעציר מימינו לשמאלו ומשום דכשהחפץ כנגד גוף האדם ראוי טפי לחשבו כמונה, דאין כ"כ סברא דכנגד גוף האדם עדיף, וגם לפ"ז לא משכח"ל ד"א אלא בהשלים ע"י זריקה, דהא אין האדם יותר מד"א, [ובאמת

הא דמייחין בסוגיין מהא דבעומד על האסקופה ונטל ונתן פטור הוי תיובתא דרבא, ודכוותה אמרינן בעירובין ז"ח א' דלרבא כשעומד על אסקופת כרמלית המפסקת בין רשות הרצים לרשות היחיד, ונטל חפץ מרשות הרצים ומעצירו לרשות היחיד דחייב, לכאורה לא דמי כ"כ, דאפשר לומר דשאני הא דרבא דגם האדם וגם החפץ נמצאים ברשות הרצים, ולכך אף דאי שדינן החפץ בחר האדם ליכא העצרת ד"א, מ"מ מחייבין, דגם כה"ג חשיב מעציר ד"א כיון שהחפץ עבר ד"א, משא"כ באסקופה, דמיד כשהאדם נטל החפץ מרשות הרצים, יש לחשבו כהגיע לכרמלית צידו בחר גופו גריר, וכש"כ כשעצר צידו את הכרמלית דבאותה שעה היה הגוף והחפץ באותו רשות דשפיר יש לחשבו כמונה באותו רשות, אף שידו מתענעת, וז"ל דס"ל לגמ' דמהא דרבא איכא למישמע דיד העוסקת בהעצרה לא שדינן לה בחר גופא כלל, והרי היא כדבר בפ"ע, וממילא אף בעומד בכרמלית או במקום פטור יש לחייב כדין מחנות לפלטיא דרך סטיו. — לפי מה שפירשנו בדעת רש"י, אפשר לפרש קושית הגמרא מהא דאסקופה כמו לפירוש תו', אלא דאפשר דאיכא לאלומי לקושיא מהא דמחייבין אף צידו למעלה

מי, דנמנא דשדינן לה בחר גופא לחומר ואל לקולא.

ויש להסתפק אדם העומד ברשות הרבים או ברשות היחיד ומנענע ידו וחפץ עליה וזא אחר ונטלו, אי חשיב כעקר ממלהך או כעקר מעומד, דאע"ג דלגבי עצמו אמרינן דיד המהלכת לא שדינן לה בחר גופא למיפטרה, מ"מ י"ל דכ"ו דוקא לגבי מעשה היד עצמה, אבל לגבי אדם אחר י"ל דשדינן ידו בחר גופו וחשיב כעקר מאדם העומד, וכ"נ.

בשבת ט' א' התם לא נח הכא נח, צראצ"ד פ"צ ה"ד מצואר דמפרש הכא צדנח, כלומר דהא דקתני ואם נטל ונתן שלשתן פטורין, איירי שעיצב החפץ צידו על האסקופה, אבל לשון הגמ' הכא נח, משמע דסתמא הכי הוא, וכ"כ צשה"ג בשם מו"ה, וכן פירש בתו' הרא"ש עירובין ל"ג א', וכן בלשון הרמב"ם פ"ד ה"ט"ו מצואר דאף צדלא נח, אם האדם עומד על מ"פ הרי הוא פטור, וצאמת לפי מה דהרמב"ם מפרש צפ"צ ה"ד הא דרבא דהיינו מעציר דרך למעלה מי, ומשמע דחשיב ליה דרך מ"פ, ואפשר משום שהוא למעלה מראשון, והיינו כמו שנקטו תו' צפרש"י, וצ"ל דהא דלא מיימי מרבנן דבן עזאי, היינו משום דהכא עדיף דגם שטח זה משלים לד"א כיון שתחתיו רשות הרבים, ושמה דלפ"ו אף צורק כן, וצ"ע בזה], וא"כ התירוף פשוט דהתם לא נח צמ"פ, משא"כ הכא באסקופה שהאדם עומד צמ"פ, ולפ"ו צ"ל דסוגיא דעירובין צ"ח א' דאמרינן דגם בעומד על האסקופה אי מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד חייב, היינו כפי קושיא דשמעתין, אבל למאי דמתרצין התם לא נח הכא נח אזלא לה לקושיא דהתם ואיירי אף באסקופה שאינה ארוכה, וכמו שסתם צאמת צפט"ו הכ"א, ונתיישבה קושיא ה"ט"ו צס"י שני"ב, [ומיהו ק"ק דהא תירוצא דהכא נח מוכרח הוא מכח קושיא דאם נטל ונתן פטור, וצ"ע], ודאמאן עלה יתכן נמי לומר דגם בעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים נמי ליכא חיוב, דכיון דהוא עומד ברשות היחיד הרי מה שצידו ברשות הרבים כמו בצרמלית עכ"פ, וליכא לחייבו משום ד"א ברשות הרבים, דהא אחר שנוטל מידו ומוציא ודאי פטור כמצואר צמתני קמיתא דעני וצעה"ב, וה"ה הוא

עצמו, והא דפרכינן עירובין צ"ט א' הא הוציא פטור אבל אסור נימא תיהוי תיובתא דרבא, היינו נמי לפוס קושיא דסוגיין דלא מחלקינן בין נח ללא נח, אבל למאי דמשינין הכא נח, ה"ה דבעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים נמי פטור, ולא חש גמ' לפרושי צדלא"ה דחי שפיר דהא הוציא חייב, וניחא מש"פ הרמב"ם צפט"ו ה"א כן, וצמ"מ שם כתב להגיה, וכנראה ס"ל לחלק בין ההיא דפ"ד ה"ט"ו דשאני התם שהאדם עומד צמ"פ, ואפשר דגם החפץ צסתמא עובר צידו צמ"פ בין הרשויות, וזוה כיון שהחפץ והאדם ברשות אחת שפיר חשיב כמונח, משא"כ כשעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ועדיין צ"ע צכ"ו. (שבת ס"א סק"ח).

שם הצ"ע באסקופה ארוכה אדחכי והכי מידכר, צצעה"מ כתב דלא קיי"ל הכי מהא דאמרינן שבת י"ב ב' לענין שמה יטה אפילו גבוה שתי קומות ואפי' שתי מרדעות ואפי' עשרה בתים זעז"ג, אלמא לא אמרינן אדחכי והכי מידכר, ונראה דלא דמי דהכא הרי צא מן האסקופה וסתמא יש לו להחזיר את הספר לאסקופה, ונהי דחששו שמה ישכח ויכניסנו לרשות היחיד כמ"ש לעיל, מ"מ באסקופה ארוכה י"ל דמידכר שהספר שבת באסקופה ולא היה יכול להחזירו לרשות היחיד, ולכן ישאירו באסקופה, אבל צעלמא אין לחלק בין אסקופה קצרה לארוכה, וגם צלא"ה אין לדמות גזירות חכמים זל"ו ושמה יטה שהוא חשש קרוב צכל קורא לאור הנר, שפיר קבעו לא פלוג לאסור גם צעשרה בתים זעז"ג, משא"כ צמאורע שנתגלגל הספר מידו מן האסקופה ואנו צאים לחוש שגם מה שצידו יוליך לרשות הרבים ואח"כ יחזיר את הכל לרשות היחיד, צוה שפיר הקילו באסקופה ארוכה, שלא לחוש כולי האי, ועי' צמלחמות ר"פ שואל. — מש"כ רש"י דבאסקופה ארוכה עומד לפוש והדר מעייל ליה, אינו מובן דכיון דמידכר שהוא שבת כיצד מעייל מצרמלית לרשות היחיד, וצ"ל דה"ק דכיון דמידכר עומד לפוש והלכך גם אם הדר מעייל ליה ליכא חיוב חטאת.

שם והא לא נח, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ צזה צחו"צ שבת. ה' ב' והוינן צה אמאי הופכו על הכתב הא לא נח, לכאורה קשה מה צכך דלא

למיפך הכי דנימא דהוי כמונח בשעה שהיה מקצתו ברשות זה ומקצתו ברשות זה ושזו אינו חייב על הוצאתו כמבואר שבת צ"א ב', אבל למש"כ ניחא דלא שייך ענין קלוטה בזמן שמקצתו ברשות אחרת, ולכן שפיר שייך לומר קלוטה לאחר שנגנב כולו לרשות השני, משא"כ צד"א דהכל ברשות אחת, באמת י"ל דלא שייך לומר כמונח לאחר ד"א ולא כמונח תוך ד"א.

ברם אף שיש מקום לומר דלא שייך קלוטה כמי שהונחה אלא כשכל החפץ באותו רשות, אבל נראה דמהא דחזינן דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה בספר שנתגלגל אין ראיה לזה, דינן לחלק בין היכא שכל תליית החפץ הוא ברשות אחרת לבין אם חזיו ברשות זו וחזיו באחרת, וראיה לזה דהא מבואר שבת ק' א' ברש"י ותו' דחפץ שהרוח אוחזתו באויר חשיב כמונח, וא"כ אמאי קאמר ר"י דאפילו אינו מסולק מן הארץ אלא כמלא חוט גוללו אללו, כמבואר עירובין צ"ח ב', ומה בין זה לכותל משופע דמשהגיע לעשרה טפחים הופכו על הכתב, והרי ה"נ החפץ אחוז באויר והרי הוא כמונח ואין כאן אלא שאיגודו ברשות היחיד, ואין נראה לומר דאחזית הרוח חשבינן כארעא סמיכתא והרי הרוח כקרקע והחפץ מונח עליו, דמסתברא דגם אם אחוז החפץ באויר על ידי אבן השואצת דנמי חשיב כמונח, אלא ודאי היינו טעמא דכיון דהחפץ תלוי ברשות היחיד לא שייך לחשוב את שהייתו באויר הרשות הרבים כמונח ברשות הרבים, אבל אם היה הספר אחוז על ידי הרוח באויר הרשות הרבים, באמת היה דינו ככותל משופע, ואם כן ה"נ לענין מש"כ דלא אמרינן קלוטה נמי לא מנאנו אלא כשהחפץ שברשות הרבים תלוי ברשות היחיד, אבל כשהחפץ כולו באויר וחזיו ברשות היחיד וחזיו ברשות הרבים שמא גם כזה שייך קלוטה כמי שהונחה. (שבת ס"א סק"א).

צ"ח ב' מחני' זי' שלפני חלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת, תוכן הסוגיא לפירוש תו' דזי' שאין צו ד' דמפיק לרשות הרבים אין משתמשין עליו אלא בכלים הנשברים, והיינו דקתני מחני' נותנין עליו ונוטלין ממנו ולא קתני משתמשין עליו, משום שאין משתמשין עליו אלא בנתינתו ונטילת דברים המשתברים, [ובתו' כתבו דלא מוקי לה ביש צו ד' ובכל מילי משום דקתם

נת, מ"מ הרי פשיטא דהוצאה והנחה בלא עקירה נמי אסור, דאטו מותר ליטול חפץ מאדם המהלך ברשות הרבים ולהכניסו לרשות היחיד, ובתו' עירובין צ"ח א' ד"ה והא כתבו לחלק בין זה להוציא ידו מליאה פירות שבת ג' ב', דהתם גזרינן ידו ברשות הרבים אטו גופו וידו ברשות הרבים, אבל אכתי אין צוה יישוב למשה"ק דהוצאה בלא עקירה נמי אסור, וי"ל דשאני הכא דאיגודו ועיקר תלייתו בידי ברשות היחיד, ובכה"ג כ"ז שלא נתן ברשות הרבים רשאי למושכו אללו.

ואפשר שיש ללמוד מזה דכשהחפץ אגוד ותלוי ברשות אחרת לא שייך נמי למימר צו קלוטה כמי שהונחה, דאם איחא דאמרינן בכה"ג קלוטה כמי שהונחה, יתכן דאף לרבנן דר"ע היה ראוי מיהא למיסר מדרבנן לגוללו אללו, ויש לזה מקום בסברא, דסברת קלוטה כמי שהונחה היא דהחפץ כבר מתיחס כולו לרשות הזה, והר"ז חשב כמונח, וסברא זו לא שייכא כשמקצת החפץ ברשות אחרת, והרי אף במעציר שכולו נמצא באותו רשות מ"מ כיון שהחפץ בשליטת האדם לא אמרינן צוה קלוטה כמי שהונחה, וכמש"כ בחו"צ שבת ס"א סק"א, א"כ כש"כ כשמקצתו ברשות אחרת, וצוה ניחא משה"ק תו' בעירובין שם דלוקמה למחני' כר"ע דקלוטה כמי שהונחה דמי ודינו כנה ולכך אינו גוללו אללו, אבל למש"כ ניחא דאף לר"ע כה"ג לא חשיב כמונח, [אלא דמ"מ י"ל דלר"ע דאי לא איגודו הוי חשיב כמונח, תו שפיר גזרו חכמים שלא לגוללו אללו].

ובזה נמי יש ליישב משה"ק תו' בשבת פ' א' ד"ה והא ובעירובין צ"ח ב' ד"ה אלא בזה דס"ל התם לר' יהודה דאפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אללו, משום דבעינן הנחה ע"ג משהו, והא ר"י ס"ל בצרייתא שבת צ"ז ב' דקלוטה כמי שהונחה דמי, אבל למש"כ דכשהחפץ אגוד ברשות אחרת לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי, ניחא, דשפיר גוללו אללו כמו לרבנן, שו"ר שכבר כ"כ הרמב"ן שבת צ"ז א', ועי"ש שכתב נמי דמעציר לא שייך קלוטה.

ובן יש ליישב צוה משה"ק הגרע"א ז"ל שבת ה' ב' ללד שכתבו תו' דצד"א ברשות הרבים לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי דא"כ אף תוך ד"א הוי כמונח, דאף במרשות לרשות איכא

מתני' עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים כו', הא דלא גזרינן שמא יציא החפץ אללו, נראה דהוא משום דכל דשרינן לו לכתחלה באופן מסויים לא חיישינן שיעבור עליו, וכמו דשרינן לטלטל ברשות הרבים פחות מד"א ולא חיישינן שמא יטלטל ד"א, ורק במאורע מסויים חיישינן, כמו בצא לשמות ברשות הרבים וכיו"ב. — והא דלא חשבינן ידו שברשות אחרת ככרמלית, עי' שבת ג' ז' תוד"ה מהו.

שם עומד אדם ברשות היחיד כו' ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד ובלבד שלא יוציא חוץ מד"א, בסבא שפיר יש לקיים הא דובלבד שלא יוציא חוץ מד"א גם אסיפא דמטלטל ברשות היחיד, כיון דהאדם עומד ברשות הרבים לא שרו ליה רבנן לטלטל יותר מד"א ואף שמטלטל ברשות היחיד, וגם יש מקום לגזור אטו כשעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ואע"ג דמהא דלא קתני מתני' איפכא צרישא עומד אדם ברשות הרבים ובסיפא ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים דאזוהי מתפרש ובלבד רק אסיפא, אין ראיה דאתרוייהו קאי, דבכולי מתני' אורחיה דתנא להתחיל שהאדם ברשות היחיד כדחנן לקמן ז"ט ח' ק"א ח', משום דסתמא מקומו של האדם ברשות היחיד, אבל מ"מ כיון דאפשר לפרש דאתרוייהו קאי, יש לנו לקיים כן, אבל הרמב"ם בפט"ו ה"א פירש דרק ארישא קאי, וכן צרי"ף הגירסא איפכא דבסיפא איתא ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ובלבד כו', וכן בטור נמי העתיק הך ובלבד בעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ומהא דפריקינן לקמן ז"ט ח' הא הוציא חייב חטאת נמי משמע דארישא קאי, ועי' מש"כ לקמן ז"ט ח' (שבת ס"א סק"ו).

תוד"ה נוחש לרצא דל"ל לקמן גזירה לגזירה פשיטא דשרי דלא איצטריך למיתני, ז"ע כיון דלאציי אסור איך אפשר למימר דפשיטא דשרי.

תוד"ה ומשתמש וקשה לר"י דהיינו סיפא דקתני אס' יש זיו למטה הימנו משתמש זו, ז"ע דהא הכא בזיו שאין זו ד' כדחזינן דלא שרי אלא קערות וכוסות, ואילו סיפא בזיו שיש זו ד', וכבר כתבנו צה לעיל.

זיו אין זו ד', ולמש"כ נוחא טפי דלשון נותנין ונוטלין ולא קתני משתמש משמע דדברים המשתברים קאמר, והיינו דקתני נמי שלפני חלון, דבזה רגילות להשתמש בנתינת דברים המשתברים, אבל לחלות עליו דברים אפשר גם כשרחוק מן החלון, וזיו שיש זו ד' מותר להשתמש עליו בכל, ומתני' ורישא דצרייתא בזיו שאין זו ד' והיינו דקתני נותנין עליו ובצרייתא מפרש בהדיא קערות וכוסות, ודקתני בצרייתא ומשתמש בכל הכותל היינו בחורין שזכותל דכיון דהחור מוקף מחילות הרי גם כשאין זו דע"ד לא חיישינן דילמא נפיל, ולכן משתמש זו בכל מילי, וז"ע צה' דמשמע שלא פירשו כן, והקשו לפרש"י דהיינו סיפא, והרי סיפא ציש זו ד' והכא משמע דאס' בזיו קאמר הוי דומיא דרישא דאין זו ד', ולשון משתמש הרי מתפרש בכל מילי, ולכן ע"כ בחורין קאמר, וכשיש שני זיוין זה למטה מזה, וצא להשתמש בתחתון דרך החלון סתמא דמילתא התחתון בולט יותר מן העליון דאל"כ כמעט ולא יוכל להשתמש בו, ולכך סתמא הצרייתא דסתמא מתפרש שהתחתון יש זו ד' כיון שהוא בולט יותר מן העליון, ולכך משתמש בתחתון בכל מילי, ובעליון אין משתמש בו בכל מילי אלא כנגד החלון דהחלון משלימו לד', אבל בצדדי החלון גם אם הזיו נמשך לשם אין משתמש בו כיון שאין זו ד', ומיהו דברים המשתברים יוכל לתת עליו.

שם זיו שלפני חלון נותנין עליו כו', לפירוש תו' איירי בזיו שאין זו ד' וגם החלון אין משלימתו לד', וקמ"ל דאף שהוא לפני החלון אפילו הכי אין משתמשינן עליו אלא בכלים הנשברים דהיינו דקתני נותנין עליו ונוטלין ממנו, אבל שאין נשברין לא.

שם ונוטלין ממנו בשבת, אשמועינן דכלים שאין נשברים אף אם הניחם עליו מע"ש אין רשאי ליטלם ממנו בשבת, דחיישינן שמא בנטילתו יפלו ואחי לאחוי.

גמ' כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא כו', לכאורה כיון דהחלון משלימו לד' הרי בכל ענין שרי להשתמש לפירוש תו', ולכאורה משמע מכאן דזיו שיש זו ד' חשיב כרמלית ורק משום שפחות לחלון נעשה חורי רשות היחיד, עי' סי' שמ"ה סט"ו.

צ"ט א' הוא סבר מדסיפא ר"מ רישא נמי ר"מ כו', ר"ל ומשום כך סבר שיש לגרוס במשנה איפכא, וגם ל"ג ובלבד שלא יוציא חוץ מד"א.

שם הא הוציא חייב חטאת כו' א"ד הא הוציא פטור אבל אסור כו', משמע שיש משמעות במשנה או לכאן או לכאן, ואפשר שהוא משום דלשון ובלבד ניתן להתפרש שזה כדבר ידוע דאסור, וניתן להתפרש כאיסור מחודש הגשנה כאן.

שם הא הוציא חייב חטאת כו' א"ד הא הוציא פטור אבל אסור כו', משמע דיש משמעות במשנה גם לחייב חטאת וגם לפטור, וצריך לדעת היכי משמע, ואפשר דלישנא דוּבְלַבַּד שלא יוציא חוץ מד"א, משמע שזה איסור ידוע ולא שהתנא מחדש, דא"כ הו"ל למימר אבל לא יוציא חוץ מד"א, א"נ ומטלטל ברשות הרבים בתוך ד"א, ולשון ובלבד משמע דהתנא רק מזכירו שיזהר שלא יכשל באיסור הידוע של טלטול ד"א, ומזה משמע דחייב חטאת, ולא כפי דאמרי אפשי דס"ל דהך ובלבד אסיפא נמי קאי וכמש"כ לעיל, וכיון שכן ודאי אין צו חיוב דהא מטלטל ברשות היחיד, ודכוותה נמי משמע דגם ברישא ליכא חיוב, ומהא דבל"ק אמרינן בפשיטות הא הוציא חייב חטאת משמע דפשיטא ליה דרק ארישא קאי, ולפ"ז יתכן דפליגי הני לישיני אי קאי נמי אסיפא, אבל כבר כתבנו לעיל דבפוסקים ל"מ הכי, ואי פליגי לישיני הרי אית לן למינקט כאיכא דאמרי. (שבת ס"א סק"ו).

שם הא הוציא פטור אבל אסור לימא תיהוי תיובתא דרבא כו', יש לעי' לפי' תו' [לעיל ז"ח א' ד"ה והאמר] מאי קושיא נהי דשמעינן מדרבא דהולכת היד חשיבא הולכה אף כשהאדם עומד, אבל הרי ידו של אדם העומד ברשות היחיד כשהיא פשוטה לרשות הרבים לא חשיבא כרשות הרבים, ואדם העוקר ממנה פטור, וא"כ אין כאן העברת ד"א ברשות הרבים דבשעת ההעברה אין החפץ ברשות הרבים, ולא דמי להא דפרכינן לעיל ז"ח א' ושבת ח' ז' בעומד על האסקופה, דהתם הנידון בהעברה מרשות הרבים לרשות היחיד, וזוהי לא מהני מה שידו ככרמלית דהא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, וכיון דיד מהלכת חשיבא מהלכת אף כשהאדם עומד שפיר חייב, ואף כשהחפץ גם עובר על האסקופה, דמ"מ לא חשיב

כנה, אבל הכא הרי צענין העצרת ד"א באיסור וליכא, ואפשר דמשום כך הוצרך רש"י לפרש שמעבירו למעלה מי' דלפ"ז מלאנו דאף שחלק מהד"א עבר במקום פטור אפ"ה משלימין לחיוב, כיון שתחתיו רשות הרבים, [ומיהו לפ"ז ז"ע במה שפרש"י כאן דבמחנה איירי שהאדם עומד במקום גבוה י', ולמה הוצרך לזה], ואע"ג דשאיני למעלה מי' דהא מוציא למעלה מי' חייב, ואף כשנשאר החפץ למעלה מי' חשיבא נמי הנחה ברשות הרבים, י"ל דס"ל לרש"י דהא דלמעלה מי' חשיב כרשות הרבים לענין מעביר היינו רק לגבי עקירת גופו והנחת גופו דהחפץ נטפל אל האדם, אבל כשהאדם לא הלך אלא ג' אמות ורק החפץ עבר ד"א ע"י שעקרו מלאחריו והניחו לפניו, לגבי אמה זו יש לחשוב למעלה מי' כמקום פטור ממש, וכיון דאפ"ה קאמר רבא דחייב, חזינן דכל שמטלטל במקום שתחתיו רשות הרבים הרי אנו דנין כאילו כל הטלטול בחיוב, ובכה"ג דיינינן לד"א שברשות הרבים כמו מרשות לרשות דלא איכפת לן מה שהיה במ"פ באמצע, וא"כ גם כשעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים נמי, ואע"ג דאכתי לא דמי דבלמעלה מי' הרי הטעם משום דבמעביר חשיב גם למעלה מי' רשות הרבים, ומדידת הד"א הוא ממקום החפץ, ולא איכפת לן מה שהאדם לא זז ממקומו ד"א, משא"כ בעומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים דידו ככרמלית או כמ"פ, י"ל דהא"נ דגמ' הו"מ למידחי הכי, אלא דבלא"ה משני שפיר דאין כלל הוכחה דהא הוציא פטור, וזוהי נמי יתכן ליישב דעת הרמב"ם בפט"ו ה"א דפסק דפטור. (שבת ס"א סק"ח).

שם השחין ורק חייב חטאת, עי' מש"כ בשבת ס"ז ס"ק י"ד דאף שפיו למעלה מי' חייב.

שם והא צענין עקירה והנחה מע"ג מקום ד', א"ה, עי' מש"כ בשבת סימן ז' ס"ק ז' דאף שכשהיו בתוך גופו היו בטלים אגב גופו מ"מ לא חשיבא עקירה ממקום ד'.

שם דא"ר זרק ונחה צפי הכלב או צפי הכבשן חייב כו', נראה דצפי הכלב אינו חייב אלא"כ היה הכלב עומד, אבל אם היה מהלך לא חשיב הנחה, דלא עדיף פי הכלב מידו של אדם, דנהי דחשיב כמקום דע"ד אבל עדיין הנחה צעי, אבל צפי הכבשן אפי' נשרף החפץ בעודו מהלך נמי

מש"כ הרמב"ם דאין הלכה כר' יהודה, ופשוטא דפיה"מ משמע דמפרש דצרי ר"י דהיפך, וכן נראה ברע"ב, ומשמע דת"ק פליג אדר"י וס"ל דאע"ג דלענין טומאה יש עליו תורת משקה מ"מ לענין הוצאה לא חשיב משקה, שהרי הרמב"ם פסק בפט"ו מטו"א ה"ז דהיפך חשיב משקה לענין טומאה, ובמהרש"א לא פי' כן, ובתוד"ה הוא סבר משמע דת"ק דפליג אדר"י ושרי לטלטל משנתלש ס"ל כמאן דמטהר גם לענין טומאה, ולפ"ו לפ"מ דפסק הרמב"ם לענין טומאה דהיפך טמא ה"ה דלענין שבת דהיפך לא יהלך, [ולפ"מ] המהרש"א גם דעת הרמב"ם כן, ומה שלא הזכיר הרמב"ם איסור דלא יהלך בזה, י"ל משום שלא נתפרש [דהיא].

בבה"ל סימן ש"ג נסתפק אם לר"י חייב חטאת ברוקו שנחלש, ויפה העיר בני י"א נ"י דהא משמע דת"ק שרי לכתחלה, ומי איכא מידי דלמר שרי לכתחלה ולמר חייב חטאת, ומיהו מש"כ שם דנפ"מ לענין כרמלית, בזה מסתבר דאף דליכא חיוב חטאת מ"מ אסור גם בכרמלית, דרק במידי דהאיסור משום גזירה שמה יוצא הכלים הנריכים לו או שמה ישכח וינא, בזה מחלקינן בין רשות הרבים לכרמלית, אבל רוקו שנחלש דהאיסור משום דחשבינן ליה כמשא בזה אין לחלק בין רשות הרבים לכרמלית, דכל מידי דחשיב כמשא לענין רשות הרבים חשיב נמי כמשא לענין כרמלית, והיינו שלא שנו פלוגתא דאביי ורבא אלא באידך מחני' ולא הכא, אם כי י"ל דלא צעו למיחני אליבא דר' יהודה, ועי' רמב"ן שבת צ"ד א'.

גמ' אר"י בחפיצין שצריכין לו ודצרי הכל, הרבה יש לתמוה על לשון זה, דהכי הו"ל שאני מים לצריכין לו, וכמש"כ המ"מ פט"ו ה"ב, ואפשר דאם בא לשמות מים בפיו מנזור המקלח, דשרי לרבנן אפילו לא הכניס ראשו ורובו, דאע"ג דחפצים הנריכים לו אינו ראוי ליטלם בידו ברשות אחרת ואפי' אינו מזיזם ממקומם, [דהכי מסתברא דאנטילה קפדינן, וכן לר"מ בכל החפיצים, ולא יפתח תנן לקמן ק"א א'], מ"מ מים בפיו סתמא דמילתא בולעם מיד, ולית לן למיהב להו חומרא דחפיצים שצריכין להם, אבל לר"מ מסתברא דג"ו אסור, דכיון דכל חפיצים אסרו חכמים ליטלן אין לחלק להחיר מים בפיו, ולפ"ו אם באנו לקיים

חייב, וכן גם כשהיה הכבשן מהלך, דצוה שריפתו היינו הנחתו, וכדאמר שבת פ' א' דהוציא ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך דחייב דכתיבתן זו היא הנחתן. (שבת ס"ב סק"ד).

שם אע"ג דלא הפיך זה כו', משמע דנחלש רוקו עדיין לא מיקרי הפיך, ורש"י פירש היפך ברוק להוציאו לחוץ, והיינו שכבר טלטלו בפיו לשם הכנה ליציאה, אבל צ"ע דבמתני' דכלים שהכניס ידו להוציא צורר אין בכלל שום מחשבה והכנה להוציא רוק, ובר"ש בכלים פירש דהיפך הדבילה קאמר, וזה מחייב שפיר דכל זמן שהדבילה במקומה הראשון, עדיין לא נעקר הרוק ממקומו ולא חשיב משקה, אבל כשהפך הדבילה הרי נעקר הרוק שע"ג הדבילה ממקומו ושפיר נחשב כמשקה, וי"ל דנחלש רוקו בפיו, היינו כשמתרבה ומתאסף לקראת יציאה, והרי בזה הרוק נחלש ממקומו אע"פ שלא עשה שום טלטול בו, והיפך היינו שטלטלו בפיו לקראת הכנה ליציאה.

לבאורה איכא נפקותא דהא דר' יהודה גם לענין לבלעו ציוהכ"פ, דאם אינו כמשא הרי הוא ככל הרוק שצפה שמידי פעם נבלע מבלי משים, אבל אם חשיב משקה וחשיב משא יש לאסור לבלעו, ולגבי האדם עצמו ראוי לחשבו כמשקה הראוי לשתייה, [ושמה גם לאדם אחר דכשלא ירקו בפיו מיחוי חזי ליה וצ"ע בזה], והרי הדבר תלוי בפלוגתא הפוסקים אי קיי"ל כר' יהודה, ועי' בבית מאיר סי' תקס"ו שנידד לתלות הדבר לענין תענית אי קיי"ל כר' יהודה או כר' יוסי, וסיים דאפשר דלענין תענית קיל טפי, עי"ש.

ויש להסתפק היפכו בפיו ע"מ לבלעו מהו, די"ל דדוקא בעומד להוציאו כדקתני עד שירוק בזה אהני התלישה וההיפוך לחשבו כמשא, אבל לא כשדעתו לבלעו, והדבר מנזי בחולים שצריכים לבלוע תרופות ביום הכפורים שאוספים רוק לבלוע התרופות, וסברא גדולה לחלק בין דעתו להוציא לדעתו לבלוע, ואע"ג דהיפך דבילה הוא ע"מ לבלוע, יש לחלק דהתם שנטפל לבילה גרע דכאילו ינא לחוץ דמי, דכבר אינתיק מן הרוק שצפה, וכן לשון המשנה עד שירוק נראה כמיותר אם לא לאשמועינן דדוקא כשעומד לזרקו, וכן לשון רש"י דכיון דלמשדא קאי משאוי הוא, וצ"ע.

שהוא שותה זה פיו עומד וצפיו הן נחין מיד, ממה שדימה שתיית המים למשתין ורק משמע דר"ל דבליעת המים היא ההולאה מרשות לרשות, דפיו ברשות הרצים ומעיו ברשות היחיד, ולפ"ז אין די יישוב צמח"כ שהם נחים צפיו לאכתי פיו ברשות אחרת וכשצולע הרי הוא זורקן לרשות שגופו שם, ובתו' לעיל כ' א' פירשו כונתו דפיו הוא מקום פטור, אבל בלשון רש"י הדבר סתום, דלפ"ז לא היה צריך להזכיר עקירה והנחה בשתי רשויות וברשות אחת, ולא הול"ל אלא דפיו מקום פטור וצפיו איכא הנחה, וכבר נראה יותר קרוב לפרש כונתו ז"ל כמו שפירשו תו' שם בסו"ד דבליעתו היינו הנחתו, והו' שכתב דהוי עקירה והנחה בחד רשותא, ומיהו ג"ז קצת סתום, [ושמא כונת תו' שם באמת לפרש כן בכונת רש"י, ויש גם משמעות בלשונם לזה]. (שבת ס"א סק"י).

צ"ט ב' וכן בגת לענין מעשר, פרש"י דהא דתנן וכן בגת היינו דאסור להוציא יין מן הגת לשותתו חוץ לגת דזה הוי קצב, ולכן כשעומד חוץ לגת וחפץ לשותת מן הגת צריך שיכניס ראשו ורובו לגת, [ופרש"י בשבת י"א ב' כל זמן שלא ירד לצור דהוא גמ"מ, ולכאורה אף משירד לצור כל זמן שלא קפה עדיין שרי אכילת עראי, וגם משקפה כל זמן שלא נכנס לבית, ושמא כונת רש"י משקפה ומ"מ קולט מן הגת העליונה כדחנן מעשרות פ"א מ"ז], וצריך טעם אמאי חשבינן לשתייה חוץ לגת כקצב, ושמא מצינו משוי ליה כקצב, ועי' בחוספות שאנן שדפס בתוך תו' הרא"ש שהזכיר ג"כ לחלק בין מוזג לאינו מוזג, [ודבריהם שם צ"ע בענין איסור אכילת עראי, ועי' בתו' ע"ז נ"ו א' ד"ה ואע"פ], וקיי"ל כרבנן דרק בחמין שאין מותרו חוזר משוי ליה כקצב, ואע"ג דלגבי זיתים צמערות פ"ד מ"ג לית להו לרבנן טעמא דמותרו חוזר, צ"ל דמלח ונתן לפניו אינתק ליה טפי מכל המעטן, ועי' צירושלמי צמערות דמחלק בין שלו לשל חצירו, אבל בציצה ל"ה א' ל"מ כן, וכן הרמב"ם לא הזכירו.

והנה הרמב"ם צפ"ה הט"ז שנה סתם מוזג יין צמים חמים הוקצעו ואפי' בגת, ולא הזכיר כלל דצונן נמי אסור לשותת עד שיכניס ר"ר לשם, נראה דמפרש הא דתנן וכן בגת כפיר"ח שהביאו הרמב"ן והרשב"א דוכן בגת לא קאי אלא

מתניתין כפשטה דבכל ענין אסור לעמוד ברשות הרצים ולשתות ברשות היחיד הרי אית לן לאוקמה כר"מ, והיינו דקאמר רב יוסף דהכא צנוטל המים בכלי צידיו דהו"ל חפצין שצריכין לו דאסור אף לחכמים, והו"מ למימר הכא צמים שצבלי שנוטלן צידיו, אלא לפי שעדיין לא נזכר איסור חפצין הצריכין לו, והיה צריך להאריך ולפרש, לכך נקט מיד דבחפצין שצריכין לו עסקינן, וממילא מובן דאשמועינן איסורא בחפצין הצריכין לו, וגם דבהכי איירי, ודברי הכל היא, הא אם לא נוקמה צכה"ג לא איתא אלא כר"מ, דרק לדידיה איכא למיסר בכל גווני דהיינו אף כששותה צפיו מנזור המקלח.

ויש לעי' ל"ל הך מתניתין, ואמאי לא קתני צרישא דד"א בכלים שאין צריכין לו אבל כלים הצריכין לו לא יעלטלם אלא אם כן הכניס ראשו רובו, ולפי מה דנקט המ"מ בדעת הרמב"ם דבאמת רק בשותה גזרו בכלים נאים ניחא, אבל לדעת שאר פוסקים קשה, ושמא אחי לאשמועינן דבהכניס ראשו ורובו שרי לשותת אע"ג שהמים נצבעים בגופו צמקום שהוא ברשות אחרת, וכמח"כ רש"י, ותו' לעיל כ' א' טעמא דמילתא, ומיהו פשטא דמתני' משמע דאיסורא אחי לאשמועינן, ושמא שאר חפצים הצריכין לו אסור לטלטלן אף בהכניס ראשו ורובו, דכיון דהוא עומד ברשות אחרת לעולם איכא למיחש שמא יוציאם לאותו רשות, ורק לשותת התירו, דכיון דמכניס ראשו ורובו לשותת סתמא דמילתא יזכור וישתה ולא יחזור ויוציא לרשות אחרת, ומשגמר לשותת שוב אין החפצים צריכין לו, וכן צמשה דר"מ לקמן ק"א א' לא נזכרה שריותא דהכנסת ראשו ורובו, וצ"ע לדינא בחפצים הצריכין לו אי שרי בהכניס ראשו ורובו. (שבת ס"א סק"ט).

שם אמר אביי היא היא, עי' מש"כ בסימן ט"ז סק"א ד"ה תנ"ה.

שם אמר אביי מנא אמינא לה כו', ק"ק לשון מנא אמינא לה כיון דלאביי היינו דקתני מתני' דכן בצרמלית. — מש"כ רש"י שאינה גבוהה י' ר"ל שאין מחיצות הגת גבוהות י' הלכך אינה רשות היחיד.

רש"י ד"ה רישא והא ליכא למימר דשתיית המים תיהוי הכנסה כמשתין ורק כו' אבל שותה עבד עקירה והנחה בחדא רשותא דהא ברשות

דע"ד אסור לזרף אליו אפי' רחוק ג"ט מן הגג, משום שהוא כרמלית, והיינו זרייתא דבגמ', שהוא כמוציא מרשות לרשות.

שם ומן הצינור מ"מ שותה, לכאורה סתם שותה מתפרש ע"י צירוף שמחבר פיו לצינור, וכ"ה בלשון רש"י אבל לא יזרף פיו או כלי למוחילה, וא"כ מתפרשא מתני' זהדיא דמן הצינור שרי ע"י צירוף, וכדמסיק רש"י מן התוספתא, ולשון מ"מ ר"ל בכל ענין שותה בין ע"י צירוף ובין ע"י קליטה.

הא דקמני מתני' למטה מ"ט פרש"י דמשום סיפא דצינור נקט לה דלא שרינן צירוף צינור אלא למטה מ"ט, אבל בפשוטו ראוי לפרש דלגופו אינצטריך ולאו משום סיפא, ויש לפרש דלרבותא הוא דאפ"ה אסור לזרף, א"נ לרבותא דאע"ג דהוא אייר רשות הרבים אפ"ה שרי לקלוט. גמ' דכל פחות מג' סמוך לגג כגג דמי, בפשוטו תחת המוחילה לא חשיב רשות הרבים דלא ניחא תשמישתיה וגם הו"ל רשות הרבים מקורה, [ומיהו י"ל דדבר מועט לא חשיב קירוי עי' מש"כ שבת ס"ד ס"ק י"ז], והלכך ע"ג המוחילה כיון שהוא תוך ג' לגג שפיר חשיב חורי רשות היחיד למהיו רשות היחיד אע"ג שהוא תוך י' לרשות הרבים, וי"ע דרשב"א כתובות ל"א דמשמע דנקט מסוגיין דאייר רשות הרבים תוך ג' לגג לא חשיב רשות הרבים.

שם תנ"ה עומד אדם ברשות הרבים כו' תניא אידך לא יעמוד אדם ברשות הרבים כו', כ"ה הגירסא ברא"ש בתרוייהו ברשות הרבים וכמ"ש בתו' בשם ר"ח בתניא אידך, וניחא דנקט למעלה מ"ט דהוי מקום פטור, וס"ד להחיר, אבל ברשות היחיד מ"ל למעלה מ"ט מ"ל למטה מ"ט, וכבר כתבו בתו' לפרש דמשום גג חזירו הוא.

מתני' בור ברשות הרבים וחוליתו גבוה י"ט חלון שע"ג ממלאין הימנו בשבת, [עי' בסימן י"א ס"ק ט"ז], למאי דמוקמינן לה במופלגת ד' אשמועינן דשטח ד' המופלג כל תורת רשות הרבים עליו, ויבדליכא חוליא עשרה, לא שרינן למלאות מן הבור, אע"ג שימלא כדרך שממלא בדאיכא חוליא י', [והיינו שישים מוט ועליו הדלי ויושיטנו עד כנגד הבור], אבל בדאיכא חוליא י' שפיר ממלא כפי שרואה, דע"כ יעבור את הרשות

אעיקרא דמילתא דכשם שצותה בשבת חיישינן שיחזיר את המותר ומחייבינן ליה להכניס ראשו ורובו, כך גם צותה על הגג אין להחיר אלא א"כ ראוי להחזיר את המותר, דהיינו צונן, אבל לא מחלקינן בין שותה בגג לשותה חוץ מן הגג, שוב הראוני שכבר כ"כ הגרע"א ז"ל בתוספותיו כאן. (מעשרות סי' ד').

מתני' קולט אדם מן המוחילה למטה מ" טפחים כו', מן הדין ראוי להחיר בכל גווני, שהרי אינו משתתף בהוצאה כלל, שהמים נוחלין מעצמם, למה הדבר דומה לעכו"ם שזרק חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, שאין לאסור להניח כלי ברשות הרבים שהחפץ יפול לתוכו, וזו נראה כונת הרמב"ם בפט"ו מהלכות שבת ה"ג שכתב ולמה אינו חייב מפני שלא נחו המים אלא הרי הן נוחלין והולכין, ר"ל שאילו היו נחים היה הוא המוציא, ועכשיו הם נוחלין והולכין מעצמם, ומ"מ אסרו לזרף למוחילה במקום שהיא רשות היחיד, דנראה כנוטל מרשות היחיד ומציא לרשות הרבים, וכמש"פ רש"י דנראה כשואב ממנה, ובצ"י סי' שנ"א משמע דלרש"י משכח"ל אסור דאורייתא במזרף למעלה מ" ויש צו דע"ד, והוא תימא, ועי' בבה"ל שם שהציא חולקים בזה.

מזחילה הוא דף שהולך לאורך הכותל אם צמוד לכותל או בסמוך לו, וצינור קצה אחד שלו מתחיל בכותל או סמוך לו וקצהו השני ברשות הרבים להרחיק את המים מן הכותל בכל ארכו של הצינור, ובמקום שהצינור מחובר לכותל או סמוך לו יש לו דין חורי רשות היחיד, [סתם צינור יש לו רק ג' דפנות ופתוח מלמעלה ושפיר ניחא תשמישתיה מן הגג], ואם הוא רחב ד' הרי הוא רשות היחיד גמור לחייב נוטל ממנו, [דאע"ג דאין תחתיו מחיצות מ"מ הו"ל חורי רשות היחיד, כ"ה במג"א סי' שנ"א], ואם אינו רחב ד' יתכן דמ"מ יש לו דין חורי רשות היחיד אלא שהנוטל ממנו כעוקר ממקום שאין צו דע"ד, ואשמועינן מתני' דלזרף למוחילה בזמן שהיא תוך ג' לגג אסור, כי היא רשות היחיד מדין חורי הגג וגם הגג משלים לד' את רוחב המוחילה, אבל צינור שאין צו ד' מותר לזרף כלי אליו דאפי' אם נראה כשואב ממנו הרי הוא מקום פטור, ואף אם נחשזיה כחורי רשות היחיד הרי אין צו ד', אבל אם יש צינור

החוליא ונמצא מכנים מכרמלית לרשות היחיד, דכיון דשרי מדאורייתא לא גזרינן.

מתני' חילן שהיה מיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ ג"ט מטלטלין תחתיו, יש לעי' מאי אחי לאשמועינן, הרי שיעור לצוד כזר מן לעיל ט"ז ב' גבי חבלים, ואי משום דעומד מאיליו, הרי לעיל ט"ו א' ס"ד לאוקמי בנטעו מתחלה לכך, ושם לאשמועינן דלא חשבינן ליה כמשחמש בחילן לחוש שם יתלוש, אע"ג דכולו מוקף בחילן, וכדאמרין לעיל ט"ו א' וסוכה כ"ד ב' בעושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה דמהו דתימא נגזור דילמא אחי לאשמושי בחילן.

שם שרשי גבוהין מן הארץ ג"ט לא ישב עליהן, כאן שנה רבי איסור שימוש בחילן, וגם לאשמועינן דבפחות מג' שרי, ומשנה דביצה מאחורתא, אבל ברש"י ק' א' ד"ה דהדרי משמע כאילו הא דביצה קדים.

גמ' אמר ר"ה בריה דר"י אין מטלטלין זו יתר מבית סאתים, נראה דאחי לאשמועינן דחילן המשמש לישב בצלו לא חשיב היקף לדירה, ואע"ג דקרפף המוקף לדירה שנטע רובו חילנות עדיין חשיב מוקף לדירה כדאמר כ"ג ב' דגם לשבת בצל חילנות חשיב שימוש דירה, וכמ"ש רש"י שם דכן דרכן תמיד, היינו דוקא במקום המוקף לדירה דאז גם הישיבה בצל נטפל לדירה, אבל כל צפ"ע לאו שימוש דירה הוא, ומתני' בחילן שעלה במקום שאסור לטלטל איירי דהא אינטריך לאשמועינן דמטלטלין תחתיו. (ס"ד ס"ק י"ח).

ק' א' ת"ר שרשי חילן שגבוהין כו' אע"פ שזדו אחד שזה לארץ הר"ז לא ישב עליהם, במג"א סי' של"ו סק"ד כתב דדוקא כשרק מזד אחד שזה לארץ אסור, אבל אם משני זדדין שזה לארץ אותן שני זדדים מותרים.

שם אר"ה בריה דר"י כתנאי הניחנין במתנה אחת כו', לכאורה היה ראוי לדון עד כמה יש הוספת איסור צירידה מבשהייה, ואפשר דהיינו בכלל הא דקאמר אבל הכא דקעביד איסורא ה"נ דירה, דר"ל שאין כ"כ תוספת איסור צירידה ולעומת זה נרויח איסור השהייה.

בדין כל תוסף, וכתו', עיין מש"כ בסימן י"ז סק"א ב' ג'.

הרבים למעלה מי' מחמת החוליא, ולפ"ז סגי בחוליא רק בשטח שצין החלון לצור, ובשאינה מופלגת ד' יכול למלאות כפי שירצה, דהשטח פחות מד' שצין הכותל לצור הוא מקום פטור.

כתב מג"א בסי' שנ"ד שאם הצור והחלון צדיקא אחת אסור למלאות אפי' החוליא גבוהה י' משום מושיט, ולכאורה נראה דלא משכח"ל שיהא חורף אורך רשות הרבים על הד' טפחים שצין החלון לצור, שחשש ההושטה לאורך רשות הרבים דאפילו אם תעמיד שניהם באמצע אורך רשות הרבים, ע"כ הד' טפחים שצייניהם לא יחשבו כאורך רשות הרבים, דגם הא דחשיבי רשות הרבים מסתברא דאינו אלא כעין חורי רשות הרבים דוימנין דדחקי רבים ועיילי להתם, אבל חשיבות של אורך רשות הרבים ליכא למיתב להו, ואם היה להם דין אורך רשות הרבים לחייב המושיט, היה ראוי לחכמים לאסור למלאות מהם גם כשהם לרוחב הרשות הרבים אטו לאורך, וגם המג"א לא כתב אלא לשון אסור ור"ל מדרבנן אטו מושיט, וזה יתכן, ועי' מש"כ בסימן י"א ס"ק ט"ז.

משנה"ק הרשב"א והריטב"א דגם כשאין החוליא י' יהא מותר למלאות כדאמר ק"ג א' דבאיגודו צידו אפי' שבות ליכא בעובר דרך רשות הרבים, ור"ל כמש"כ המח"ש סי' שנ"ד סק"ג דכיון דתחלת השאיבה אין זה איסור דהא עומד ברשות היחיד ושואב ברשות היחיד ואח"כ כשצא להעביר דרך רשות הרבים כזר נחשב כאיגודו צידו, יעוי' במג"א סי' שנ"ז סק"ד דמסיק דלא שרינן כה"ג אלא בספרים, ולכאורה י"ל דעד כאן לא שרינן איגודו צידו אלא כשהחפץ צידו ונזדמן שנתגלגל מקצתו, אבל כשתחלת נטילת החפץ בשבת הוא ע"מ להוציאו כמו נטילת המים דהכא, לא שרינן משום איגודו צידו, אע"ג דהנטילה אין זה איסור.

גמ' ורי"א אפי' תימא בסמוכה הא קמ"ל כו', מודה ר"י מסבירא לדינא דמתני' אליבא דר"ה דבחוליא גבוהה י' שפיר ממלאין ממנה אף באינה סמוכה, אלא דמתני' מיתוקמא שפיר בסמוכה ואפי' אין החוליא גבוהה י', ואפשר דהא דקבע התנא חידושא דצור וחולייתה מנטרפין בכאן, הוא לאשמועינן דלא חיישינן שם תיפחת

ואף דמשנינן שאני התם משום דקא עביד אהללא, מ"מ אם צמתינן לא נזכר איסור אלא כשגם שופת את הקדירה, א"כ אין מקום לשאול על צידוד אצני ציהכ"ס שאין שם אהל כלל, אצל אי צמתינן מתפרש דהקפת החציות לצד אסור, שפיר פרינן דה"נ צידוד האצנים יש לאסור, ומשנינן דכשאין דעתו לשים עליהם אהל לא אסרינן, ומ"מ כשהקיף החציות באיסור לא שרינן לשפות הקדירה דסו"ס זה חלק מן האיסור, ורק כשהקיפן מערב שבת שרינן לתת הקדירה. (שבת ס"ט סק"ו).

שו"ע או"ח סי' שט"ו ס"ג אלא ישים הקרשים תחלה באויר כו', הא דמותר לשים הקרשים הוא כדין מטה דשרינן קל"ח א' וכמו שפרש"י שם דלאו מידי עביד אלא לאותו צד בעלמא, והענין דלא גזרו להחשיב כעושה אהל אלא כשמחצר שני דברים כגון שנותן דף ע"ג יתידות או דפנות וכמו גוד [וכן סי'אנא החשיבו את האדם כמעין דופן], אצל דבר שהוא גוש אחד מותר להפכו מצד אל צד ואף שעי"ז נעשה אהל תחתיו, ולכך מותר להעמיד מטה זקופה על רגליה, ומלבד זה יש גם מקום לומר דביד האדם לא חשיב אהל דהוי עראי טפי, אצל כאן אין צריך לזה, דאף אם היו רגלים לקרשים נמי היה ראוי להעמידם, ולפ"ז לא נתפרש מה שהציא צצה"ל כאן ד"ה מעות בשם הגר"א ז"ל דמהא דשרינן מלמעלה למטה מוכח דאין איסור באהל בלא מחיצות, והרי גם מטה שיש לה מחיצות שעומדת זקופה מותר להעמידה על רגליה, ואולי ס"ל ז"ל דיד האדם כיתידות, וז"ע.

שם וכן רגלי השולחן כו', בטור הציא בשם התו' דלא יתכן לאסור מטה ממטה למעלה אלא"כ יש לה מחיצות גמורות שהרי אין העולם נזהרים ליתן השולחן ע"ג הרגלים בשבת, ובתור הכי הציא בשם הרשב"א בשם תו' דכשאין צריך לאויר של מטה ליכא משום אהל ולכך שרי להניח ספר מכאן ומכאן ואחד על גביהן והוא בסמוך בס"ז, ולכאורה הדברים סותרין דהא כתב הרשב"א דבשולחן אין צריך לאויר שתחתיו, משא"כ מטה, וע"כ דס"ל להתו' דמטה ושולחן שוין, ואם באנו להשוות בין התו' וכדמשמע בטור דהציא שניהם, ע"כ צ"ל דגם בשולחן צריך לאויר שתחתיו, ובאמת דלעולם סתמא דמילתא ניחא שיהא אויר תחת השולחן שיכול להתקרב לשולחן ולהניח רגליו תחתיו, וז"ע.

ק' ב' ארצ"א אר"א אסור לאדם שיהלך ע"ג עשבים בשבת משום שנאמר ואף צרגלים חוטא, ז"ע מאי אהני ליה האי קרא, דאם הוא פ"ר או דס"ל דבר שאין מתכוין אסור, הרי פשיטא דיש לאסור, ואם אינו פ"ר ודבר שאין מתכוין מותר, ע"כ דקרא לאו צהכי איירי, וז"ל דאינו אלא רמז בעלמא, וע"כ שכן דהא רב אסי גופיה דריש בסמוך האי קרא לכופה אשתו לדבר מנוה.

בבה"ל סי' של"ו ס"ג נתקשה בדברי הסמ"ג שכתב דבסוגיין מבואר דאסור לילך ע"ג עשבים בשבת במקום שא"א לו שלא יתלוש, דהא ממקינן דשרי כר"ש, וז"ע מאי קושיא הרי בהדיא כתב הסמ"ג במקום שא"א לו שלא יתלוש, ואולי זו כונתו במסקנא עי"ש.

ק"א א' גמ' אר"י האי מדורתא ממעלה למטה שרי כו', בשבת קל"ח א' תוד"ה כסא וכל הנהו דאסרינן צבינה אור"ת דדוקא דברים שיש להם מחיצה כו', צבינה ל"ב ב' הוכיחו מהא דשרינן להחזיר קדירה ע"ג כירה גרופה בשבת, ואילו להקיף חציות לשפות עליהם קדירה אסרינן אף ביו"ט, וע"כ דלא אסרו אלא כשעושה גם את המחיצות בשבת, וברשב"א הקשה מהא דאסרינן גוד אף דליכא מחיצות, ונראה דשאני גוד שהוא נקשר ביתידות המחיצות לקרקע והרי זה ממש כנוטה אוהל, אלא שאין כונתו לכך, אצל אכתי יש לשאול מהא דאסרינן סי'אנא דאית צה טפח שבת קל"ח ב', אע"ג דליכא מחיצות כלל, וי"ל דשאני התם דהוא עשוי להאחיל על האדם מן החמה וכל שכונתו לאהל יש לאסור, אצל הנותן קדירה ע"ג כירה אין כאן שום כונה לאהל.

ואפשר דכלל הני דאסרינן צבינה שם מלמטה למעלה היינו טעמא דהכנת דפנות שיוכלו לתת עליהם דבר דומה לצונה, ואף אם אכ"כ ימלך ולא ישים עליהם מלמעלה דבר, נמי איסורא דעבד עבד, ולפ"ז י"ל דנתינת הקדירה לעולם לא מיקרי צונה דאין כאן אלא עראי ואין כאן כונה לאהל, אלא דהכנת הדפנות להחזקת הקדירה דומה לעושה כירה, אצל מלמעלה למטה נראה כסומך את העליון, וכ"מ מהא דפרינן צבינה שם לר"נ דשרי לצדד אצני ציהכ"ס מהא דאין מקיפין שתי חציות לשפות עליהן את הקדירה,

חשיב אהל, וכן בספרים או בשולחן לדעת הרשב"א.
(שנת סי' י"ט ע"ק י"א).

מתני' לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד אל"כ עשה מחילה גזוה עשרה טפחים דר"מ, רש"י פירש אל"כ יעשה מחילה גזוה י"ט ויעמוד בתוכה ואסיפא קאי, וקשה דלטו שייך לומר לא יעמוד אדם ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד אל"כ יעמוד ברשות היחיד, ואפשר לדחוק דר"ל אל"כ שיעבור דרך אור רשות הרבים, וקמ"ל דכשעומד ברשות הרבים אסור לפתוח ברשות היחיד אבל כשעומד ברשות היחיד ועובר דרך אור רשות הרבים לרשות היחיד שרי, ואל"כ עשה מחילה גזוה י"ט מתפרש שהעמידה ברשות הרבים, וממילא מובן שעובר דרך אור רשות הרבים, ואכתי קשה דסתם מחילה י"ט לא מתפרש שיעשה ד' מחילות, ושגם יעמוד בתוכם, ולו"ד הראשונים ז"ל היה אפשר לפרש דצעי מחילה י"ט להיכר שלא יעציר מרשות הרבים לרשות היחיד או מרשות היחיד לרשות הרבים וקאי בין ארישא בין אסיפא, ולפי דסתמא דמילתא כשעומד ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד או איפכא היינו דרך פתח הרשות היחיד, וזוה חיישינן שיצא להכניס לרשות שעומד בו, לכך הצריכו שתהא מחיצת עשרה צינור לרשות האחר, והוא יעציר ידו מעל המחיצה וזוה יהא היכירא שלא יעציר מרשות לרשות, ואפשר דלריך מחילה מיוחדת להיכירא, ואפשר דכל שמטלטל מעל מחיצת י' שפיר דמי, גם כשמחיצה זו היא מחיצת הרשות היחיד הקצועה, ואחיא מתני' כפשטה שהאדם עומד במקום שעומד ברשות היחיד או ברשות הרבים וכשמוסיף מחיצה בין הרשויות שרי לטלטל, ומיהו בגמ' לעיל ז"ט א' משמע דלר"מ לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויטלטל ברשות הרבים בשום ענין ואף כשיש מחיצת י' ציניהם, דסתמא אמרינן דמתני' דהתם דלא כר"מ, ול"ע.

ברש"י משמע דכשעומד צרשות הרצים וידו למעלה מ"י יכול לטוול חפץ מרשות היחיד ולהחזיקו בידו למעלה מ"י, שכתב דרק משום גזירה שמא יציאנו תוך י' יש לאסור, ובפשוטו היה נראה דכי היכי דמשא בני קהת חשיב צרשות הרצים גם למעלה מ"י כדאמר שבת ז"צ א', ה"ה

במ"ב ס"ק כ"ז כתב דהא דאסור להניח הדף של השולחן כשיש מחיצות לרגליו, היינו דוקא כשמטלטל הרגלים ממקום למקום, אבל כשהרגלים במקומם מע"ש מותר להניח הדף, והוא ע"פ דברי המו' ביצה ל"ב ז' דלא אסרו אלא כשעושה גם המחיצות בשבת, ונראה דהא דאסור כשמטלטל הרגלים ממקום למקום היינו דוקא כשאין הרגלים מחוזרים זל"ז, אבל כשכל הרגלים מחוזרים אף כשמטלטלם ממקום למקום שרי להניח הדף, וכמו בכירה שמוה הוכיחו תו' דשרי, דודאי אף כשמטלטלה ממקום למקום שרי להניח הקדרה עליה, וכן מצוהר בתו' הרא"ש עירובין ק"א א' דמה שמטלטל המחיצות המחוזרות ממקום למקום לא מיחזי כבונה, וכ"נ דעת מרן זללה"ה צסי' נ"ב סק"י עי"ש.

שם צמ"צ סק"כ והיכא שפורס סדין או מחללת לשם אהל כגון להגן מפני החמה כו' אסור אף בלא מחילות כו', מקור ד"ו הוא ברא"ש ביצה פ"ד סו"א שהקשה על מש"כ דאין אהל בלא מחילות מהא דעירובין ק"ב דזיכרי דר"ה דאזכריה לשייר טפח אף דפשטא משמע דהתם לא היו מחילות, ומירך דהתם שאני דהוי גינן חשוב וגם עיקר כונתו לעשיית אהל, נראה כונתו דהתם שטח גדול הוי, וגם הקונדיסים שפורס עליהם מחוצרים לקרקע, וגם מה שזריך הוא שיהא שם אהל, ובכה"ג ודאי ראוי לחכמים לאסור דהא עוסק בהקמת אהל, ואינו דומה כלל לפוריא וחציתא וכיו"ב, דרק דמו קצת לאהל, [ודברי הק"נ שם סק"ט לא נתפרשו], ולפ"ז אין מכאן ראייה לאסור לפרוס מחללת ללל על רגלי שולחן וכיו"ב, ולפמש"כ בבה"ל בשם הגר"א דמהא דשרינן מלמעלה למטה מוכח דאין איסור בלא מחילות, א"כ יש להוכיח דאף כשמכוין ללל שרי מההיא דמ"ג ב' חס להם מלמעלה זה מציא מחללת כו', אלא דעיקר ראייה זו ז"ע וכמש"כ לעיל, וז"ע.

שם ס"ו לא יסדר התחתונות תחלה כו', צמ"ב
כתב דהכא זריך לאויר שתחתיו שלא
יתעפשו, ולכאורה נראה דאף אם ממסדרן כך לנוי
נמי חשיב כזריך לאויר שתחתיו, דכל שיש לו ענין
שיהא כאן אויר כבר דומה כמסדר צנין וגזרו ביה
רבנן, ולא שרי אלא כשלא איכפת ליה להניחם זה
ע"ג זה בלא שום סדר, דבזה אף שזדמן אויר לא

יסתרנו נמצא דרך האהל שנעשה בשבת קיים, וכיפי דארבא קצועין היו.

ולפ"ז אהל העשוי על צירים דמותר לפתחו ולסגרו בשבת, אין מוסיפין עליו כדין מוסיף על אהל טפת, לא מביעיא אס לא היה משמש אהל מערב שבת דהשתא חשיב כעושה אהל בשבת, אלא אף כשהיה נטוי מערב שבת נמי אפשר דאסור דכיון דיכול לסלקו בשבת, אשתכח דהכי דעשה אהל חדש בשבת, וגם י"ל דלא התירו להוסיף אלא על אהל קצוע ולא על אהל שעל צירים שאפשר לסותרו בכל שעה, וי"ע דזה.

ואפשר עוד דאע"ג דשרינן לתת מחללת על אהל של לבד, דהיינו דוקא בזהל קצוע כמו כיפי דארבא, דבזה מיינכרא המחללת האהל אף ע"י קנים בפחות מג', אבל בזהל עראי של קנים פחות מג' י"ל דאסור לתת מחללת עליהם, דקנים של עראי לא חשיבי אהל ע"י לבד, ואפילו נתנם מערב שבת, וי"ע.

כתב מרן זללה"ה בסי' נ"ב סק"ח דאם אין הכיפי דארבא שאין ציניהן ג' על כל הספינה, אינו רשאי לפשוט המחללת אלא על הכיפי שאין ציניהן ג' ולא על המותר, ואף לאחר שפשוט המחללת על הני שאין ציניהן ג', אפשר דאסור להמשיכה יותר, עי"ש, ובאמת דעיקר מה דשרינן לעשות אהל על לבד חידוש הוא, דהא לבד לא חשיב אהל שהרי מותר לעשותו בשבת, וא"כ אין לך צו אלא חידוש, ולא שיהא חשוב אהל להוסיף עליו.

שם ז"ל כרוך בודי"א ושייר זה טפח כו', בריטב"א בשם חו' כתב דמלשון זה משמע דלריך לשייר טפח פרום מלבד הכריכה, וכ"ה בשו"ע סי' שט"ו, וטעמא דעי אמאי לא הוי הכריכה כאהל טפת, ומרן זללה"ה בסי' נ"ב סק"ח כתב דאם מניח הכריכה וצא לפרוס מחללת אחרת דשפיר דמי אף בדליכא טפח פרום מלבד הכריכה, ורק כשבא לפשוט המחללת לא מיינכרא מחינתה, ויש לדון אם מותר להזיז את האהל טפח ממקום למקום, דאף שהתירו להוסיף, י"ל דדוקא כשהטפת נשאר במקומו, אבל להזיזו אסור, ואם נימא כן ניחא בפשוטו מה שזריך טפח חוץ מן הכריכה, דכריכה עצמה בקל יתכן שכשיצא לפרסה יזינה ממקומה ע"י שיגלגלה באופן שלא תפשוט מיד, ואפשר עוד דכשהבדוי"א כרוכה רשאי להורידה דלא חשיב

דלגבי הולאה מרשות היחיד לרשות הרבים יש לחשוב למעלה מ"י כרשות הרבים, ואף אם לא נימא דחייב חטאת, אבל עכ"פ מדרבנן ודאי יש לאסור.

לפרש"י דמחינת עשרה היינו ארבע מחיצות לעשות רשות היחיד, מוכח מזה דר"מ אסר בכרמלית מדלא סגי ליה במחינות ט' או ח', כ"כ בריטב"א, ולפ"ז האי ליטנא מקמי דהדר ביה ר"מ משערי גינה.

ק"ב א' גמ' צעי ר"ז נקמו מהו כו', כבר כתבו חו' שבת קכ"ו ב' דמסוגיא דגמ' משמע דנקמו הוא מעין נשמט, ולא כפרש"י דהנגר נכנס בקרקע, וכ"ה בחו' הרא"ש כאן, ובגאון יעקב הביא דאיתא בירושלמי שלא ימדוד בחבל של יותר מחמשים אמה מפני שהוא נקמו, ובר"ח הנדמ"ח נ"ח א' מיייתי ליה וגרס נקמט, עכ"פ חזינן דנקמו הוא בחבל, והא דאמרין וטעמא מאי משום דמיחזי כבונה משמע ק"ת כפרש"י, ומיהו אם הנידון בנגר הוא מטעם מוקלה ע"י בחו' שבת שם, ניחא דשפיר מפרשינן דבנשמט איכא נמי טעמא דמיחזי כבונה, אבל אם כל הנידון בנגר הוא משום בונה וכמש"פ רש"י בסוגיין, ק"ק מה נחחדש בנשמט ונקמו, וי"ע.

שם א"נ אין בהן טפח ואין בין זה לזה שלשה למחר מביא מחללת כו', כבר הקשה במהרש"א למש"כ חו' דד"ה לא דשרי לנטות בשבת ב' חוטין סמוכים זל"ז פחות מג', א"כ אף באין כיפין מערב שבת יניחם בשבת בפחות מג' ואח"כ יתן עליהם מחללת, וכן קשה בסמוך דזכרי דר"ה אמאי לא אמר ליה שניח בשבת בודיא שאין זה טפח ושניה סמוכה לה בפחות מג' ואח"כ יניח עליהם המחללת ויוסיף לפרסה על פני כולה, ומוכח מכאן דלא התירו להוסיף על אהל הנעשה בשבת אף כשנעשה בהיתר, דכל שמערב שבת לא היה כאן אהל ובשבת נעשה אהל אסרו חכמים, וכן בפשוטו דכשאסרו לעשות אהל אסרו אף לעשותו מחוטין דקין, ולפ"ז אסור לסמוך החוטין זל"ז בשטח של טפת, ואפשר דאף בפחות מטפח כל שהפרוץ מועט יש לאסור, ואפשר עוד דכיון דהאהל שנעשה בשבת בהיתר רשאי גם לסלקו בשבת, ממילא א"א להתיר להוסיף עליו כיון דאם

נשתייר כלום ומעמידו לאדם בפחות מג' סמוך לדופן. (שבת ס"י י"ט ס"ק י"א).

ק"ב ב' ואר"ש צריה דר"א סיינא שרי כו', לפירוש רש"י למסקנא אחי לאשמועינן דבמיהדק שרי ללאת זה לרשות הרבים, ומדליטריך לאשמועינן שריותא משמע דמסכר פשוט לאסור משום דילמא נפיל ואחי לאחויי, והדבר דחוק לומר דמסכר הוא ידעין לאסור, וגם אי מסכר ידעין לאסור ואחי לאשמועינן דבמיהדק שרי, היה ראוי לפרש דבמיהדק קאמר, אבל לפיר"ח ל"ג אלא כמ"ש הרא"ש שבת קל"ח, וכולי סיינא שוין ומיהדקי, ודאמרינן הא דלא מיהדק אגלימא קאי, ובסינא קאי שינויא קמא הא דאית ציה טפח הא דלית ציה טפח, והו"מ למימר שאני גלימא דלא מיהדק, אלא נקט לשון הא דמיהדק הא דלא מיהדק למימר דאי משכח"ל בסינא דלא מיהדק נמי שרי.

ובתו' הרא"ש בסוגיין כתב לקיים גירסת אלא גם לפיר"ח, ומפרש דהשתא הדרין משינויא דהא דאית ציה טפח הא דלית ציה טפח, אלא דגם ר"ש צריה דר"א איירי ציה צו טפח אלא דלא מיהדק וצרייתא דבמיהדק. — וע"ע מש"כ צוה בחו"צ שבת סימן י"ט סק"ו.

מתני' מחזירין רטייה במקדש אבל לא במדינה, פרש"י משום שמא ימרח, וצ"ה י"א ב' פרש"י משום שחיקת סמנים, ואפשר לקיים שניהם, אבל בתו' כתבו אבל לשחיקת סמנים ליכא למיחש כיון דמאתמול הוה עילוי, [אין הכרע בלשון התו' אם כתבו כן בדעת רש"י או בשמו, עי' תו' הרא"ש שבת ס"ד ב'], ולא מלאנו מקור לומר דכל דהוה עילוי מאתמול ליכא משום גזירת שחיקת סמנים, דמהא דתניא שבת י"ח א' נותנין איסורא לית ע"ג מכה ומתפרחת והולכת כל היום כולו, ליכא למישמע אלא שאין צריך להסיר האיסורים עם כניסת השבת, אבל אכתי י"ל דלהחזיר אסור, והרשב"א שבת קכ"ט א' הביא דברי הרמב"ן דאין מחזירין רטייה משום שחיקת סמנים, וכדעת ה"ר יוסף בתו', ונפ"מ דרטייה שאין זה משום ממחק אם רשאי להחזירה בשבת, ובצהגר"א ס"י ש"א סכ"צ כתב להוכיח מן התוספתא שצו"ע שם דקליפת שום וצ"ל אם נפל

כסותר אהל, דהא כשכורכה צלילה אין לו חפץ בטפח הנשאר לשימוש, ואף שמשאירה כדי להחזיר להוסיף, מ"מ י"ל דלא חשיב אהל לענין סתירה, ואם כן י"ל דה"ט דלא סגי בהכי, דלא שרינן להוסיף על אהל עראי שאפשר לסתרו בשבת, וכמו שצדדנו לעיל, ולפ"ז אף אם ישאיר הכרוך אינו רשאי להוסיף מחללת אחרת, וצ"ע.

שו"ע או"ח סימן שט"ו ס"א בהגה"ה אם לא שהיה מצעוד יום טפח שאז מותר להוסיף כו', ד"ז למד במרדכי מהא דשרינן להוסיף בזהל שיש צו טפח בעירובין ק"ב, ולו"ד ז"ל יש מקום לחלק, דהא אהל טפח אסור לעשות בשבת דשם אהל עליו, והלכך כשישנו מערב שבת חשיב כיש כבר אהל ומותר להוסיף עליו בשבת, אבל מחינת טפח דמותר לעשותה בשבת כיון שאינה מתרת כלום, מאן לימא לן דמהני מה שנעשה הטפח מערב שבת, ומיהו אשכחן דכוותה בחוטין פחות מג' דמותר להניחן בשבת, ומ"מ אם הניחן מערב שבת מותר להניח עליהם אהל בשבת, וכמש"כ לעיל סק"י.

וראין להביא ראיה מהא דהקיל ר' ישמעאל דר"י סוכה ט"ז ב' עירובין פ"ו ב' במחילה תלויה ואמאי לא הורידו את הסדינים לפחות מג', אלא ודאי גם כשיש טפח אסור להוסיף לעשות מחילה המתרת, [דריהטת הדברים דריצ"ר לא פליג אצוהיה דאסר מחילה תלויה, אלא דבשעה"ד לענין ע"ח הקיל, ואם היה אפשר לתקן מחילה גמורה ודאי היה ראוי לעשות כן], ד"ל דהיו קשורים בקשר של קיימא וא"א היה להורידן, א"כ אפשר דלא שרינן אלא להוסיף על האהל טפח, אבל לא להורידן, [וימתן גם שאם היו מורידין אותו שלא היה נשאר טפח במקום אשר היה שם אהליו בחללה], ובני יעקב נ"י העיר לגירסת תו' דפרכין איך פירסו הסדינים הא אין עושין אהל עראי, אמאי לא משנינן דהעמודים היה בהם טפח וחשיבי כחללת מחילה דאפשר להוסיף, וי"ל דהעמודים לא מיינכר צו מחילה, שלא נעשו לשמש כחללת מחילה, וכן אין להביא ראיה מהא דמשמע עירובין מ"ד א' דאדם אחד נמי אסור להעמידו לדופן ג', אע"ג דסתם אדם אין צו ז' טפחים, וא"כ ע"כ הנידון בנשתייר מקצת, ד"ל דלעולם איירי בלא

לשיטתו דס"ל דרב אשי פליג וס"ל דפלוגתת ר"י וחכמים בע"ג קרקע, וא"כ תיקשי דמתני' דלא כח"ק, ולזה חילק דמתני' לכתחלה ולכו"ע אסור וצריכתא בפירשה ממילא, אצל לדעת הר"ף ותו' והרא"ש דגם ר"א מוקי לפלוגתא דר"י וחכמים בע"ג כלי וכו"ח אלא דס"ל דלית הלכתא כשמואל דפסיק כר"י ומתני' ע"ג קרקע וכו"ע, לפ"ז לית לן מהיכן לחדש חילוק בין נטלה לנפלה, ומ"מ לא הו"ל להב"י לתמוה סתם מנלן לחלק כיון דרש"י פירש כן, ודברי שבה"ל בשם העיטור הוא ע"פ פרש"י, וכ"ה ג"כ באו"ז.

ומלשון הרמב"ם בפכ"א הכ"ז שכתב רטיה שפירשה ע"ג כלי מחזירין אותה ואם פירשה ע"ג קרקע אסור להחזירה ומחזירין רטיה ע"ג המכה לכתחלה במקדש, משמע שיש ענין נוסף בלכתחלה במקדש, וכמ"ש המ"מ שם וכתב רבנו לכתחלה לומר שרשאי ליטלה ולהחזירה וזה מבואר בפ"ק דיו"ט, עכ"ל, ומשמע דצמדינה אינו רשאי לכתחלה ליטלה ולהניחה ע"ג כלי ולהחזירה, משא"כ במקדש, ומ"מ נראה דאם עבר ונטלה צמדינה דרשאי להחזירה, דרק לכתחלה אמרינן ליה שלא יטלנה, דסתמא קתני ברישא שאם פירשה ע"ג כלי מחזירין אותה, וענין הלכתחלה י"ל שדקדק רבנו מלשון שפירשה, ולא קתני סתם מחזירין רטיה.

מלשון הטור שכתב רטיה שנטלה ולא כתב שפירשה כלשון הגמ', וכן ממה שהעמיק סיפא דצריכתא ומגלה מקצת הרטיה ומקנה פי המכה, וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנהה, משמע שאין לו לסלקה כולה ולקנה ולהחזירה, וזה כדנקט המ"מ צדעת הרמב"ם, ופירש דסיפא דצריכתא ח"ק קתני לה, ומוכח מזה מן הצריכתא גופה לכתחלה יש ענין שלא להסיר כל הרטיה ולהחזירה, ועי' צבה"ל שנתקשה בזה.

הר"ן צפרק שמונה שרצים משמע דהיה גירסתו צרמב"ם ומחזירין רטיה על גבי המכה לכתחלה במקדש, וכמ"ש המ"מ שזו הגירסא הנכונה, אלא שסבר שגם לפני הראב"ד היתה גירסא זו, ואפ"ה השיג ודייק מזה דס"ל להראב"ד דמחזירין גם צמדינה צנפל ע"ג קרקע, והדברים מחודשים לדחות סתמא דמתניתין אצל לא צמדינה מהלכה, אצל לפי מה שהוא צראב"ד לפנינו דגרס

לא יחזיר, אע"ג דליכא בהו מירות, וגם לא מיחזי כבא להוציא, ומבואר דמשום רפואה אסרינן גם להחזיר, ונראה דלדינא יש לחוש לדעת כל הני פוסקים דגם צמידי דאיסורם רק משום רפואה אסור להחזיר בפירש ע"ג קרקע, ובפירש ע"ג כלי דשרי היינו משום דחשצין ליה כהמשך אחד וכאילו לא פירש, וז"ע צמ"צ סי' שכ"ח ס"ק פ"א שכתב בסתם דליכא למיחש משום שחיקת סממנים צמידי דהיה עליו מאתמול. — זהא דפלפל וגרגיר מלח לא יחזיר שנתקשו בזה בתו', וכן בקליפת שום וצנל, העיר בני אי"ש נ"י די"ל דצכל הני לא מינכר בהו שכבר היו צפיו ועל המכה, משא"כ צרטיה שניכר שהיא משומשת.

גמ' ת"ר רטיה שפירשה מע"ג מכה מחזירין בשבת ר"א הוחלקה למטה כו', לפמש"פ רש"י דרב אשי לא ס"ל לדרי"ח ומודה ר"י דפירשה ע"ג כלי מחזירין, ולא פליגי אלא בפירשה ע"ג קרקע ולת"ק מחזירין, וא"כ מתני' דלא כח"ק, ולזה הוכרח רש"י לפרש דפירשה מעצמה שאני דמילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו רבנן, אצל צנטלה כזונה גם ת"ק מודה דאין מחזירין, והיינו מתני', אצל הדבר קשה צלישנא דר"י דקאמר הוחלקה למטה כו', והרי נטלה לגמרי הוא גם מתיר להחזיר בפירשה ע"ג כלי, גם עיקר הדבר לחדש דפירשה הוא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן, הוא מחודש וגם לא נזכר רמז מזה בגמ'.

אבל לפי' תו' והר"ף דרב אשי לא פליג אדרב חסדא, וגם הוא מוקי לפלוגתתם צפירשה ע"ג כלי, ומתני' צפירשה ע"ג קרקע ואחיא ככו"ע, ורב אשי אדשמואל פליג דאמר הלכתא כר' יהודה, מתפרש הכל שפיר, ואין צריך לחדש חילוק בין פירשה מעצמה לבין נטלה בידיים, וכדעת הר"ף כן דעת הרז"ה והרא"ש והר"ן (צפרק ר"א דמילה), וכן צרשב"א צינה י"א צ' מבואר דגם צנטלה בידיים והניחה ע"ג כלי דשרי להחזיר.

בב"י סי' שכ"ח סכ"ה הביא דברי השצלי הלקט דהא דשרינן להחזיר רטיה שנטלה ע"ג כלי, דהיינו דוקא צרטיה שנטלה מעצמה, אצל אם נטלה אפי' הניחה ע"ג כלי אסור להחזירה, והצ"י תמה מנלן לחלק כן, וצבהגר"א השיג על הצ"י דצבדיא חילק כן רש"י, וכן צהר"ר יהונתן על הר"ף העמיק דברי רש"י, אצל לפמש"כ רש"י

פניה, וכן צופת שעל הגג או בספינה איירי, דהחלקה מלאכה חשובה בהם, ולא איירי צתם חתיכת זפת שצידו, דצוה אין שום ענין צהחלקתה, וגם כיון שעומדת להתכה לצורך שימושה אין צה עיצוד דמי לצוכלין וכמ"כ בחו"כ שבת ס"ז סק"א, וכבר כתב במרדכי דמ"ט גס ממחק ליכא צאכלין.

ומה שהזכירו הרא"ש והר"ן שבת י"ח א' חשש ממרח צקילור שע"ג העין, התם נמי איירי שנותן הקילור ע"ג צגד, וכמו שפרש"י שם דקילור היינו תחצושת, ועי"ש צמתרגס, וכן צחו"י שם פירשו דהיא דק"ח צ' איירי שאינו נותן הקילור על התחצושת, משא"כ הכא איירי שנותן הקילור על התחצושת.

ובן יש לדקדק ממ"ש המרדכי פרק צמה צמה והטור צסי' שכ"ח והוא צשו"ע שם סכ"צ דאסור לסוך צחלב משום שהוא נימוח והוי נולד, וכן צרמ"א סי' שכ"ו ס"י, ותיפ"ל משום איסור ממרח דחושש משום חטאת, ואין לומר דחלב רך הוא ואין צו משום ממחק, דהא אמר קל"ג צ' דאיספלנייתא דכולהון כיצי צב מינאי תרצא וחדא קירא, וממרח רטיה חייב משום ממחק, ודוחק לומר דהשמינית קירא הוא הגורס, וכן צצה"ט סי' שי"ד סק"י כתב צסם ראצ"ן דחלב דינו כשעוה לענין מירוח, אבל אי על צשר אדם ליכא משום ממרח ניחא, ומיהו י"ל דצסיכה חפץ שיהא נימוח לגמרי ואין צוה משום ממרח וכמ"ש המ"א צסי' ט"ז ס"ק כ"ד לענין רוק, אבל לא דמי דברוק חפץ שלא יהיה כלל, משא"כ כאן שרונה לשמש צו לסיכה, וצסיכה ע"כ שישעה על גופו עד שיצלע, ועוד דאם איתא דיתכן צו חיוב חטאת, אם יחפון שישאר עליו קצת צעין, היה ראוי לאסור צכל גווני, וגם מדאסר חלב משום נולד משמע דשמן עב דאין צו משום נולד [דהא שמואל שרי קמ"ו צ'], מותר לסוך צו, אף דצחצית קיי"ל כרצ דמישחא אסור, וע"כ דיש לחלק צין ע"ג חצית לע"ג אדם.

אבל ממה שדן המרדכי פ' כלל גדול והוצא צרמ"א סו"ס שכ"א צמחליק מאכל של תפוחים אם יש צוה משום ממחק, וכתב להתיר משום דאין עיצוד צאכלין, מצוחר דאף צלא צגד איכא משום ממחק, והיינו צמאכל עצמו, וכן צפסקי הרי"ד הגדמ"ח כתב צממרח רטיה דחייב

צרמצ"ס ומניחין רטיה, הדבר פשוט שכונתו כמו שפירש המ"מ שהשיג על שהרמצ"ס התיר צמקדש לכחלה, ול"ע צצ"י שפירש כונת הראצ"ד כהר"ן ולא הזכיר פירוש המ"מ.

שם ורטיה עצמה לא יקנח כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ צוה צחו"כ שבת. ע"ה צ' הממרח רטיה צצבת חייב משום ממחק, לריך להצין איך שייך ללמוד מחליק משחה ממחליק עור, ומה ענין ול"ז, הרי מחליק עור יש להצין שהוא מעניני העיצוד, ומה שייך לזה המחליק משחה וכיו"צ, ועוד דאף צעור עיקר הענין משום שיש תועלת צהחלקתו, אבל צמשחה שנותנים על המכה מה לנו אם תהיה חלקה או מעלות ומורדות, העיקר שתהא חופפת את המכה, ולכאורה היה נראה מזה דדוקא צממרח על הרטיה שהיא צגד של קיימא, והמשחה צלילתה עבה, וצוה אם לא יחליקו את המשחה על הרטיה לא תהיה הרטיה נאותה לשמש צה, וגם לא תחזיק יפה, ולכן כל העושה רטיה מחליק עליה את המשחה יפה יפה, שתהא נוחה לשימוש, וכיון שע"י החלקת המשחה על הצגד הופך הצגד לשמש כרטיה, לכך חשיבא ההחלקה כמלאכת ממחק, דמה לי ממחק ומחליק העור ומ"ל מחליק צגד לשמש כרטיה, אבל אם ימרח את המשחה על המכה, אין זה ממחק, שאינו מתקן שום דבר, אלא מפזר המשחה, וקצת משמע כן צעירובין ק"צ צ' דתניא התם שמגלה מקצת הרטיה ומקנח פי המכה כו' ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח כו', ומשמע דאותו קינוח דשרינן צפי המכה אסרינן על הרטיה, ואם איתא דגם ממרח המשחה על המכה חשיב ממחק, א"כ כי הדדי נינהו והיה לן לאסור לקנח פי המכה, ומיהו י"ל דסתמא דמילתא לא נשאר מן המשחה על המכה משא"כ על הרטיה, ולפ"ז מוכח דהמשחה שעל הרטייה היא קשה, דאל"כ לא יתכן שלא ישאר ממנה על המכה.

ומש"כ הרמצ"ס צפי"א ה"ו שהממרח שעוה או זפת וכיו"צ מדברים המתמרחין עד שיחליק פניהם חייב משום מוחק, י"ל דשעוה שאני שהיא קשה ויש צה אפשרות שימוש של פנקס כמ"ש רש"י ק"ד צ' וההחלקה מלאכה חשובה, א"נ צשעוה שעל לחי הפנקס או צחצית וכיו"צ קאמר, דצתם חתיכת שעוה אין ענין צהחלקת

יוצאת המשחה, אם הם רכים באופן שאין מתטלטלין אלא בכלי, אין בהן משום ממחך כשהן בפני עצמן, ולכן מותר ללחוץ השפופרת שתחת המשחה, אף שפי השפופרת מתוקן בעיגול או במלבן, אבל לפושטן על הצג אסור, ויתכן גם שיהא צוה חיוז, ולכן יש לנהוג ליתן המשחה על המכה ולא על הרטייה, וגם כשנותן על המכה יש להשליך המריחה ולא למרות, וכמש"כ מרן זללה"ה בסי' נ"ב ס"ק ט"ז, אף דצוה נראה דלא יתכן חיוזא, וכמש"כ. (שבת סימן י"ז סק"ח).

ק"ג א' אלא ל"ק הא ר"ש הא רבנן, בגמ' לקמן ק"ה א' אמרין דר"ש קאמר להו לרבנן דקשירה דאחי לידי חיוז חטאת לית לן למישרי, ומבואר דקשירה דשרו רבנן היינו נמי קשירה דלא מיתסר אלא מדרבנן, ור"ש סבר דגם זה אסור משום דאחי לידי חיוז חטאת, ורק ענינה שרי, ולפ"ז הדרינן השתא מהא דבעינן לאוקמי כר"א, וכ"מ בפירוש ר"ח הנדמ"ח, וכיון דאשכחן פלוגתא דר"ש ורבנן אי עונזה או קושרה, שפיר מיתרצא רומיא דברייתא אמתניתין, ומתפרשא מחנ"י בקשירה דרבנן, ומשום דעתיד להחירה זו ציוס וכיו"ב, [ועי' בגליון הגרע"א בשו"ע סי' ש"ז שהקשה דלכו"ע לישתרי כיון שהוא לדבר מצוה ועתיד להחירו זו ציוס], ועי' בחדושי הגר"מ הלוי ז"ל, וכ"מ ברמז"ס פ"י ה"ו ובמ"מ שם דהך קשירה דרבנן היא, ואצ"ל דכאן באמצע כאן מן הלד יש לפרש דמן הלד גם רבנן סברי דעונזה משום דזימנין דעושה אותה קשר של קיימא, וכן פירש מרן זללה"ה בסי' קי"ב ס"ק י"ד דכד מוקמינן כר"ש מתפרש בקשר שאינו של קיימא ע"ש.

גמ' אמר לך יבישה אפי' בכלי נמי שרי, מדלא קאמר דצמדינה נמי שרי, משמע דצמדינה שפיר אסור אפי' יבישה, וזו נראה כונת השעה"ז בסי' ש"מ אות י"ג, וז"ל שם מדלא מקשה שם אהא דצמדינה אסור. — צבה"ל שם ס"ב צינין המדולדלין בשפתים דאפשר דאף ציד חייב חטאת, יש לפרש דהיינו דוקא בשאינם יבשים.

ק"ג ב' מחנ"י כהן שלקה באצבעו כורך עליה גמי במקדש כו', אשמועינן דהקילו בגזירה דשחיקת סממנים בכהן לעבודתו, ואע"ג דהיה אפשר שיבסה מכתו במידי דלא מרפא דליכא

משום ממחך בין צממרה על הצג וצין צממרה על המכה וכן רהיטת דברי הרמז"ס דצמחיתא שעה או זפת נמי איכא צממרה, אף שאינו צממרה על דבר אחר, וכן דנו צנרות שעה משום צממרה צבה"ט סי' שי"ד סק"י ובמ"א סי' תקי"ד סק"ו, וכן צבורית צמ"צ סי' שכ"ו סק"ל צס מעש"ר.

ולבן נראה דכל מידי דאקושי שהוא מתטלטל צפ"ע שייך בו מירוח אף צפ"ע, והיינו כשעה וזפת וכיו"ב, וכשמחליקים שיהיו חלקים וישרים היינו תולדת ממחך, בין כשמחליקים כשהם צפ"ע ובין כשמחליקים על הרטייה או על המכה, דלעולם ההחלקה מתחשבת להם עצמם, והחלקתם מעשה המתקיים הוא, אבל דברים רכים שמתטלטלים רק בכלים אין בהם מירוח בעצמם, שאין המירוח תיקון בהם ואינו צד קיימא ולא שייך כלל לדמותו לממחך דעור, ומ"מ אם פושטו על הצג או על החצית יתכן לחייבו משום ממחך, דמתבטל אל הצג והחצית ושניהם יחד משמשים כגוף אחד דשייך בו ממחך, [ומיהו שמן עב אף שיש בו סמיכות ויכול לפעמים אף לעכב נוילת היין מן החצית מ"מ מבואר בגמ' קמ"ו ב' דאין בו משום צממרה, והיינו משום רכותו, [ולא משום שהוא אוכל], ורק משום גזירה אטו שעה אסרינן ליה, אבל חלב ושומן כתבו אחרונים ז"ל צס ראצ"ן דדינו כשעה, ומ"מ כשהם צפ"ע אפשר דאין בהם משום צממרה מדאורייתא, ועי' צבה"ל סו"ס שכ"א ד"ה תע"ב, אלא די"ל דהתם משום שהם אוכל קאמר, וכשנתנס בנקב החצית נתבטל שם אוכל מהם], אבל אם החליקים על המכה אין בהם משום צממרה, וכאילו היו צפ"ע, דאין שייך לטפלם אל האדם לחשבן כגוף אחד, [ואף דלפמ"כ תו' ע"ג ב' ד"ה מפרק דהחולב חייב משום ממחך שמחליק את הדד, יתכן לפ"ז דגם באדם אם יחליק בשרו יהא בו משום ממחך, אף דיש לחלק דשאני צהמה שיש לה עור וכממחך דעור חשיב, [וגם צבהמה ז"ע דפשוטו אין ההחלקה מתקיימת, ולא מצאנו חיוז צממחך שאינו מתקיים], מ"מ צמריחה לחוד אף צבהמה לא חשיב ממחך דהא דיינינן נ"ג ב' להחיר סיכה צבהמה, ולכו"ע באדם שרי], ולפ"ז מה שדנו צממרה באוכלין יש לפרש דאקושי כשעה וכיו"ב.

מה שמצוי כהיום צמחות המשמשות לרפואה שמונחים בשפופרות וע"י לחיצת השפופרת

הראוי להנחת הצגדים מן התורה, הרי כל צגד שמונח במקום זה יש עליו שם צגד וחשיב ייתור צגדים, ובחוד"ה תפילין מצואר דפשוטו להו דמקום השל ראש חשיב שלא במקום צגדים, וז"ע.

ופלוגתתם בסברא אם ממה שפסלה תורה כהן הדיוט צגדי כהן גדול יש ללמוד לפסול ייתור צגדים רק במקום צגדים דהתם גרע טפי או אף שלא במקום צגדים, והנה כה"ג צ"ץ ודאי פסול אע"ג דלדידה לאו מקום צגדים הוא, דודאי צגד מצגדי כהונה חשוב הוא להיות ייתור צגדים בכל מקום שהוא כמנחות, ולמה שנסתפקנו לעיל דמקום צגדים דר"י היינו מקום הראוי לצגדים אפשר דאף צגד גע"ג במנחו חשיב ייתור צגדים אף לר"י, דכיון דלכהן גדול מקום צגדים הוא י"ל דאף לענין כהן הדיוט מקום צגדים הוא לענין ייתור צגדים.

שם ומיפ"ל משום חציצה כו', יעוי' ברש"י כאן ובעירובין וצ"ח בגליון, ונראה דדברי רש"י שוין דקושית הגמרא היא על דינא דמתני' כדמפרש לה ר' יוחנן, דאילו אמתני' בפשוטו י"ל דמיירי במקום מועט בקצה אצבעו שלא במקום עבודה או בשמאל, וכן לר' יוחנן צ"ב, אבל ר' יוחנן לז"ק דמפרש למתני' דלאו דוקא גמי אלא אפי' מטלית של גע"ג, לדידה ראי' לשאלו והא הוי חציצה, ולפרש דלא בא להתיר חציצה אלא ייתור צגדים ומיירי בשמאל או שלא במקום עבודה, ולשון הגמרא מוכיח דאדינא דמתני' קאי מדמתרץ בשמאל א"נ צימין [כ"ה בעירובין] ושללא במקום עבודה, משמע דפשיטא ליה דביד איירי, דאל"ה הו"ל שלא במקום עבודה וכל המקומות בכלל, והיינו משום דאמתני' קאי דקתני באצבעו, ולשון תיפ"ל מוכיח דאדר"י קאי, דאמתני' לא שייך לשון זה, אלא הו"ל למיפריך והא הוי חציצה ומוכח כמש"כ דפריך אדינא דמתני' כדמפרש לה ר"י.

שם דאמר רבא אר"ח במקום צגדים אפי' נימא אחת חוצצת, הך מקום צגדים היינו דוקא תחת הצגדים, אבל ע"ג הצגדים, או במקום הראוי לצגדים ואין צו צגדים כגון במקום תפילין ש"ר, צעי גע"ג, דלענין ייתור צגדים לא חשיב בלא גע"ג, ורק מדין חציצה סגי בנימא אחת, ודוקא אם מקפיד עליה, אבל אם אינו מקפיד אינו חוצץ וכמש"כ בחו"צ וצחים ס"ד סק"ב.

משום שבות, אפ"ה הקילו לו גם צמידי דמרפא, ואהני לזה הא דאין שבות במקדש, ומ"מ צרטיה החמירו דאיכא נמי חששא דשמא ימרח דחייב משום ממחק, ואף הראשונים שפירשו טעמא דרטיה משום שחיקת סממנים, מ"מ מודו דאיכא נמי חשש דממרח.

— מדפס בספר וצחים —

זבחים י"ט א' אר"י צריה דר"ח ל"ש אלא גמי אצל צילצול קטן הוי ייתור צגדים, למאי דמסקינן בגמרא דלר"י צריה דר"ח אף פחות מגע"ג הוי ייתור צגדים אפי' שלא במקום צגדים, צריך לפרש הא דתניא לעיל י"ח א' או שהיתה לו רטייה על צשרו תחת צגדו, דצרטייה מגמי וכיו"צ איירי, אבל רטייה של צגד אפי' שלא תחת צגדו חוצצת, וכן הא דתניא שערו היה נראה בין ציץ למנפת ששם מניח תפילין, צריך לומר דתפילין לאו צגד נינהו ולא הוי ייתור צגדים. — (גמי אפי' גע"ג שפיר דמי שלא במקום צגדים לכו"ע, דלאו צגד הוא ואין צו כלל ענין של גע"ג).

שם ור"י אמר לא אמרו ייתור צגדים אלא במקום צגדים כו', יש להסתפק אם מקום צגדים דקאמר היינו במקום שמונחים הצגדים והוא מוסף עליהם או מתחתיהם, [ואז איכא גם משום חציצה], ומשום דנמא שיש שינוי בלבישת הצגדים שהוסף עליהם, אבל כשמוסיף במקום שאין שם צגד אף שהמקום ראוי לצגדים, כגון במסולקים ע"י אצנט לשמאל והניח צגד גע"ג במקום הסילוק לא מיפסל, [אם נימא דלא צעין ראוי לצגדים ואין נימא חוצצת בזמן שהצגדים מסולקים, ויש מקום להסתפק בזה, ומיהו אם אין הצגדים מסולקים, נראה דאף נימא חוצצת אף במקום שיכול לסלק ע"י אצנט, דמ"מ השתא יש כאן צגד ואינו על צשרו], או במקום שערו שבין ציץ למנפת אם הניח צגד גע"ג לא מיפסל, אע"ג דודאי יכול לצנוף המנפת גם במקום זה, או"ד דכל מקום הראוי לצגדים חשיב מקום צגדים וייתור פוסל צו, ואף בין ציץ למנפת ואף במקום הסילוק ע"י אצנט לשמאל, דטעמא דשלא במקום צגדים דכשר הוא משום דבמקום שלא אמרה תורה צגדים, אין שם צגד על המונח במקום זה לענין שם ייתור צגדים, דלאו מינה לא מחריב צה, אבל מקום

מפורש בסוגיא, וכנראה דעמו ז"ל דנהי דלל"ק מתפרש הכל לענין ייתור בגדים וכפרש"י, אבל לל"ב מתפרש הכל לענין חציצה בין ידו לכלי ואיירי בימין ובמקום עבודה, והיינו ליטול דחוצץ שנדחק בזה רש"י, וכן הא דר"ח לענין חציצה בין ידו לכלי, ור"ע לפ"ז דכיון דלא פסלינן גע"ג אלא משום חציצה בין ידו לכלי א"כ משמע דמשום ייתור בגדים לית לן בה וכדס"ל לר"י לל"ק, והו"ל להשיג על הרמב"ם שכתב לעיל מיניה בה"ח דאף בעקב פוסל גע"ג, ואולי הו' מפרש לה לענין חציצה בין רגלו לרצפה, [אבל לפי האמת דהרמב"ם מפרש כפרש"י ולענין ייתור בגדים איירי, וחציצה אפי' כל שהוא חוצץ בין ידו לכלי, יש לפרש הא דעקב בצדדי העקב שאינו נשען עליו או בעומד נשען היטיב על רגלו השניה וכדאמר כ"ד א' רואין כל שאילו ינטל הכלי כו'], (א"נ אולי ס"ל באמת דהו' ייתור בגדים אף שלא במקום בגדים בגע"ג, וכמו לל"ק לר"ח, והא דנקטו בגמ' מדין חציצה למימר שאין זו עבודה כראוי משום חציצה ולא מיחייב עלה משום ייתור בגדים, אבל אין נראה כן), ור"ע.

שם מילתא אגב אורחיה קמ"ל דגמי מסך, עי' בתו' שהקשו דמאי קשיא הא שפיר אמי תנא לאשמועינן היתר רפואה במקדש ואיסורו במדינה, ומה שמירצו דחוק טובא, דכולהו מתני' דעירובין נשנו לפרש החילוקין שבין מקדש למדינה, ואם אין חילוק לענין צילול, ודאי אין זה מענין התנא לשנות הלכות ייתור בגדים בעירובין, גם לשון הגמרא בחירון קשה דהו"ל למימר דניחא לתנא לאשמועינן איסור והיתר רפואה, ובאמת בשבת קל"ד ב' מבואר דאיכא צילול דאסור משום גזירה דשחיקת סממנים כגון ציטנים עי' ברא"ש שם, ולפ"ז יש לפרש דפריך דליתני כורך עליה צילול קטן ישן, א"נ צילול קטן סתם וממילא הו' ידעין דבישן קאמר מדקמני אבל לא במדינה, והו' שמעינן הכל גם איסור רפואה וגם דין ייתור בגדים ומשני דניחא ליה לתנא לאשמועינן דגמי מסך, אבל בגד ישן הוא פשוט דמסי, וגם י"ל דגמי מסך טפי, ואחיא גמ' כפשטה. (עד כאן).

ק"ד א' לימא פליגא כו' מילתא אגב אורחיה כו', עיין לעיל ק"ג ב' במה שהועתק מזהב.

שם מי לימא דפליגא שאני צילול קטן דחשיב, נראה דאף ר' יוחנן מודה בזה להך ליטול, ונפ"מ במקום בגדים על הצגדים דלכו"ע גע"ג חשיב ייתור בגדים, ואם הוא צילול קטן סגי בכל שהוא, [מיהו יש מקום לדון צילול קטן לא יהא חשוב ייתור בגדים אלא כשהוא בדרך לצישה, אבל לא במונה ע"ג בגד סתם]. — עיקר הדבר דצילול קטן חשיב הוא מדאורייתא כדאמר שבת ס"ג ב' דאריג כל שהוא מקבל טומאה, בשאין דעמו להוסיף עליו, כמש"פ תו' שם.

ואפשר דלהך ליטול ליכא למיפריך לר"י מ"ש גמי לשמועינן צילול, דכיון דדין כללי הוא שאין ייתור בגדים שלא במקום בגדים, י"ל שהוא פשוט ואין צורך לתנא להזכירו, וגם מקומו בזבחים, ורק לל"ב דיייתור בגדים פוסל אפי' שלא במקום בגדים אלא דבעי גע"ג, וצילול קטן שרי אע"ג דלענין טומאה דינו כגע"ג, חידוש זה ס"ד דהו"ל לתנא לאשמועינן שאין הדבר פשוט בסברא, ובלקה באצטעו הדבר בזה, ודחי דמ"מ גמי הו' חידוש טפי משום דמסי ואסור במדינה.

ולענין הלכה ודאי קי"ל כרבא אר"ח דבתרא הוא וגם לל"ב כולהו כוותיה ס"ל, אבל דדין צילול קטן דלל"ב פליג ר' יוחנן וסבר דלא חשיב ייתור בגדים, [וטעמו דנהי דחשיב בגד לענין קצ"ט משום שדרך צנ"א מקיימין כן, אבל לענין ייתור בגדים בעי בגד חשוב ובפחות גע"ג לא חשיב], היה נראה לפסוק כר' יוחנן לגבי ר"י בריה דר"ח, דר' יוחנן הוא מרא דגמ' טפי, אבל הרמב"ם פסק דצילול קטן חוצץ צפ"י מכה"מ, ואפשר דטעמו כיון דלל"ק אף ר' יוחנן מודה דצילול קטן חשיב גם לגבי ייתור בגדים, וכשהוא על הצגדים חשיב ייתור בגדים, ולל"ב הדבר במחלוקת נקטינן לחומרא, דנחשב הדבר כספק אם פליג ר"י עליה דר"י צר"ח בזה, ולא קי"ל כל"ב בכה"ג, והדבר צ"ע וצדיקה בש"ס.

הראב"ד צפ"י מהלכות כלי המקדש ה"ט כתב דפחות מגע"ג אינו חוצץ בין היד לכלי, ואם כי יתכן לקיים דין זה אף לפרש"י בסוגיא, ונימא דמדפרכין לר"י לל"ק ותיפ"ל משום חציצה ולא פרכין לל"ב ש"מ דבפחות מגע"ג ליכא משום חציצה, ולכך דוקא לל"ק פרכין דוקא לר"י דמתיר אף צילול גדול, אבל בדברי הראב"ד מבואר שהדבר

שם א"ל ר"פ לרבא והתניא כשהוא מרדה אינו מרדה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי קופה כו' ברם כך אמרו משום ר"א וכשהוא מרדה כו', מרדה הוא מלשון מרדדן בשולי המחתה פ"ו דתמיד, והיינו שמפזרן ליישרן על פני כל השטח, וה"נ מתפרש כאן שמציא תבן ושופכו ערימה ואח"כ מרדדו על כל השטח ליישר את החצר שנתקלקל, וכרגיל מרדד עם הסל והקופה שהציאן בו, ואשמועינן דלריך שינוי יש לרדדן בשולי הקופה, או בקופה שלא נשארו בה אלא השולים יכול לרדד בה כי אורחה, אבל בהצאת התבן לא נזכר שינוי, דעיקר השינוי לריך בתיקון החצר שלא יבא להשוות גומות, וזה בזמן שמרדד את התבן על כל החצר להשוותו, ולא בהצאת התבן, וכך מתפרשין דברי רש"י ותו' והרי"ף והרמב"ם פכ"א ה"ד, וברא"ש וטור הגירסא מציא תבן ומורה בה וכשהוא מורה לא יורה בסל כו', ולפ"ו פירשו דלריך שינוי בהצאת התבן וכן סתם בשו"ע סו"ס שי"ג, והדבר תימא, ובתוספתא פט"ו דשבת איתא חצר גדולה שירד בה גשמים והיה בה בית האכל או בית המשתה מציא תבן בקופה ומרדד ובלבד שלא ירדד בידו ובקופה כדרך שעושה בחול, הנה מפורש שמציא התבן בקופה כי אורחה ורק ברידוד לריך שינוי, וגם מבואר כמ"ש תו' דאסור לרדד ביד.

שם איתביה אצ"י מעלין בדיופי כו', נראה דאיתריך לאשמועינן דשרי, משום דס"ד למיסר משום עובדין דחול.

שם ומטיפין מיארכ לחולה בשבת כו', יש לעי' האי חולה היכי דמי, אם הוא חולה שיש בו סכנה, א"כ מאי איריא מטיפין מיארכ, הרי גם מלאכה גמורה שרי, ואם הוא חולה שאין בו סכנה, א"כ מאי טעמא שרי, וי"ל דאירי באין בו סכנה ומ"מ המירו, ואבע"א דאירי בחולה שיש בו סכנה אלא דאין צמניעת המיארכ סכנה, ואפ"ה שרו רבנן, ובפיר"ח הנדמ"ח כתב שהמירו לחולה משום סכנה, ואין נראה דר"ל שיש סכנה צמניעת המיארכ, אלא דהוא חולה שיש בו סכנה, והלכך שרי להטיף המיארכ אף שאין סכנה צמניעתו, ועי' בבה"ל סי' רע"ח ד"ה בשביל שישן שכתב דלעולם שינה יפה לחולה, וממה שהפוסקים השמיטו הך ברייתא משמע דפירשו לה בחולה שיש בו סכנה,

גמ' שאני תבן דלא מבטל ליה, פרש"י אבל מלח משנדרס ברגל סתמא מבטל ליה וצמדינה אסור, ויש לעי' דהא מסקינן דמלח שבמקדש שבזוקו על הכבש לא מבטל ליה, ופרש"י דאוספו אח"כ ומולח בו את העורות, וא"כ דכוותה גם צמדינה ראוי להיות מותר, ובגמ' דייקין במקדש אין צמדינה לא, ומשמע דדומיא דמקדש אסור צמדינה, ושמא צמדינה בטלה דעתו כשחושב לאוספו, ועי' מהרש"א, ולו"ד רש"י ז"ל היה נראה דהמלח שע"ג הכבש אוספו לאשפה, דרק משום חליצה ומשום מוסיף אצטין מסלקין ליה, אבל משדרסו עליו אין משמשין בו, וכה"ג חשיב כמבטל ליה לענין שבת, כיון שהמלח כבר אין דעתו עליו, וכה"ג צמדינה אסור, ורק במקדש החירו, ואע"ג דעפר ועתיד לפנותו לא בטיל כדאמר סוכה ד' א', שאני תבן דהנידון לבטל בית, [וגם אפשר דהתם עתיד לשמש בעפר], אבל הכא בחצר שנתקלקלה צמי גשמים, הרי כל דבר שסופו לאשפה שפיר בטיל.

שם אי דמבטליה קא מוסיף אצטין כו', אין נראה שיהא דין הכל ככתב בגובה הכבש שלא יהיו רשאים להגביהו בגודל גרגירי המלח, אלא ע"ס הדבר שיהא מלח משמש לכבש בזה יש משום הכל ככתב, [וכעין זה כתבנו בחולין לפרש הא דאמרו חולין פ"ג ב' קמוסיף אצטין דהיינו שא"א לעשות חלק מן המוצא שלא מאצנים, עי"ש].

שם ואי דלא קמבטליה קא הויא חליצה, לכאורה לא היו צוקין המלח על כל הכבש שהרי לכהנים ההולכים לעבודה הוי המלח חליצה, וא"כ לא היה המלח אלא צמיעוט הכבש, ומיעוט המקפיד הרי אינו חוץ מדאורייתא, ודוחק לומר דמדרבנן קאמר וחששו לזה אף במקדש, אבל כבר כתבנו בזבחים ס"ד סק"ב דהא דמיעוט המקפיד אינו חוץ מדאורייתא הוא רק לענין טבילה, אבל בצבדי כהונה מיעוט המקפיד חוץ, ודכוותה הכא, גם י"ל דכיון דכל מקום ההילוך להולכת העצים היה עם מלח, חשיב ככולו, ולא מהני גודל הכבש לחשוב שטח זה כמיעוט, כיון שהוא מיוחד להולכה זו, וגם מה שכל הרגל על המלח מיגרע גרע.

שם אלא אימא בהולכת עצים למערכה דלאו עבודה היא, נראה דגם הולכת שני גזירין למערכה לא פסלי בהו חליצה.

כשאנו מכיין לשיר. — ועי' מש"כ בשבת קמ"ג
ב' אם האיסור צעודא דחול הוא איסור עצמי או
שהוא משום סרך מלאכה דאורייתא.

ק"ד ב' מתני' שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו
בהמיינו שלא לשהות את הטומאה דברי
ריב"ז כו', יש לעי' הרי לכו"ע איסור להכניס בגד
טמא שרץ למקדש דלא נתמעט אלא כלי חרס,
וא"כ גם אם נימא דלא כשמואל ויש איסור להכניס
שרץ למקדש, אחתי אמאי נוסף להכניס בידיים
המיינין טמא למקדש בשביל להוציא את השרץ, הרי
ודאי עדיף להמחין לצבת של עץ, ומנחתו צמנח"ח
מזה שס"ג שכבר נתקשה בזה עי"ש, וי"ל דלקמן
ק"ה א' דרשין מקרא דאך אל הפרוכת דגם
כהנים טמאים נכנסים לעשות ריקועי פחים, אע"ג
דאפשר בלא ריקועי פחים ואינו אלא משום הידור
מזה לכבוד המקדש, וע"כ דגלי קרא דכניסת
טמאים לצורך המקדש אין זה איסור, והלכך גם
להוציא את הטומאה אין איסור בטמאים וכדתינא
בתוספתא דכלים ופסקה הרמב"ם צפ"ז מה' בית
הבחירה הכ"ג, והלכך אין איסור להוציא את השרץ
בהמיינו מחמת שהאצנט נטמא, דגם אצנט טמא
היה מותר להכניס בשביל להוציא את השרץ אם
א"א בטהורים, וכיון דשהיית השרץ יש זה איסור
או משום כבוד המקדש, שפיר מוציאו בהמיינו.

ולדאמור אפשר ליישב גירסת ר"ח דכו"ע פטור,
ומ"מ כיון דמשום כבוד המקדש נריך
להוציא את השרץ, לא גרע מריקועי פחים, ומותר
להוציאו בהמיינו אע"ג שיתטמא, ויש עדיפותא
לגירסת ר"ח דלא קאי שמואל צמיוצתא, דדוחק
הוא לומר דשמואל מוקי לה כתנאי וסביר לה כמ"ד
פטור בזמן שבגמרא סתמו דכו"ע חייב, כמו
דתיירא תו'.

ובזה פשיטא דיש להתיר השמעת קול בשביל שיישן,
שהרי גם כיצוי התירו שם, אבל אם היו מפרשים
לגמרא בחולה שאין בו סכנה היה ראוי להציא
הלכה זו, גם מהא דס"ד דנים וצעי דליתער
משמע דבחולה שיש בו סכנה איירי, דבחולה שאין
בו סכנה הרבה דרכים יש להעירו בלא איסורי
שבת, ולא היו צריכים להתיר השמעת קול, אבל
במג"א סימן של"ח סק"א משמע דפירש דלחולה
שאין בו סכנה קאמר דשרי, שכחב דאם לחולה
מותר כל שכן לדבר מזה.

שם לאו דנים וקא צעי דליתער כו', ק"ק שאין
הדבר צהיה כ"כ דצעי למיתער לחולה
דאדרבה לעולם עדיף לחולה שיישן, וגם בקל יכול
להעירו ע"י דיבור קצת בקול דשרי, ולמה לן
להתיר השמעת קול, ונראה דאציי לא הוי קיס ליה
כ"כ דמשכח"ל קלא דזמזומי בהטפת מיארק, ולפ"ז
י"ל דאציי קיבל הא דמשנינן, וצתו' כתבו בשם
ר"ח דלא קיי"ל כרבה דאשינויי לא סמכין, והנה
שינויא דמשנינן הא דאיסור מצור הגולה ומצור
הגדול, ע"כ קושטא הוא דהא אמימר התיר מה"ט
במחוזא, ושינויא דאגוזים הרי מוכחין מתפוחים
דקושטא הוא, וההיא דשומרי פירות מדשני לה
ר"א בר יעקב משמע דהכי ס"ל דמשום קלא ליכא,
ולא נשאר אלא ברייתא דאציי, ולמש"כ גם בזה
נראה דהא דמשנינן קושטא הוא, וכבר כתב הרי"ף
דהעיקר דקיי"ל כרבה.

שם ובלבד שלא יספק ולא יטפח ולא ירקד כו',
איסור סיפוק וטיפוח וריקוד נשנה בהדיא
במשנה צינה ל"ו ב', ומשמע דלרבה לא מיתסרי
אלא במקום שמחה או אבל שיש ענין בשיר, ולפ"ז
מה דאמר רבה לא אסרו אלא קול של שיר היינו
שמכין לשיר, ומיהו קול שיש בו נעימות אסור אף

חדושים ובאורים

עירובין

שאין הרצים זוקעים בהם, והפרוות אינם לריכים להיות סתומים כלל.

ומ"מ נראה דאין ז' מחילות עושה רשות היחיד אלא אם כן אין המרחק שצנייהן יותר על ארכן, דלא מסתבר שאם יעמיד משני צידי רשות הרצים פסין של ד' טפחים יהיה השטח שצנייהן רשות היחיד, וגם מדברי הרמב"ן שם יש לדקדק כן, שנתמה בהא דאלמלא דלתות ירושלים ננעלות חייבין עליה משום רשות הרצים, ואי שתי מחילות דאורייתא היכי משכח"ל, הא אף אם יהיה פירצה שתי וערב אכתי המקום מוקף רשות היחיד כיון שממנו ולהלן יש ז' מחילות, ומסיק דר"י לית ליה ז' מחילות דאורייתא, ואכתי מה הרויח הא ר' יהודה דס"ל ז' מחילות דאורייתא קאמר בפסי ביראות דאתו רצים ומצטלי מחיצתא וכינד משכח"ל הא כנגד הפסים רשות היחיד דהא הו"ל ז' מחילות וגמלא דהבאר מוקף סביבו רשות היחיד, אלא ודאי אף כנגד הפסים לא הוי רשות היחיד מדין ז' מחילות, כיון שצנייהן יותר מארכן, וכן מנאמי שכתב מרן זללה"ה בעירובין סימן מ"ג סק"ג ע"ש, [ולפי זה הא דאר"י מי שיש לו שני בתים משני צידי רשות הרצים איירי שהבתים ארכן יותר מט"ז אמה (או מ"ג אמה ושליש ע"י י' א') שהוא רוחב הרשות הרצים, או שיש עוד בתים סמוכים, וע"כ ז"ל כן דהא מסתמא לא פליג ר"י אהא דאין מצוי יותר בלחי וקורה אלא אם כן ארכו יותר על רחבו, וארכו היינו הפרוץ לרשות הרצים], ועי' להלן מש"כ בדברי הרמב"ן. לשון הרמב"ן במלחמות כ"ז א' אבל שתי מחילות זו כנגד זו במדינה אע"פ שיש באמצע

סימן א

(א) ד' ב' כי אתאי הילכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה, עוד טוצא הלכות איתנהו במחילות, כגון עומד מרובה דמשמע ט"ו ז' דהוא הלכה למשה מסיני כדאמרינן הכי אגמריה רחמנא למשה כו', וכן כמה מחילות הוי רשות היחיד, פרש"י י"א ז' ז"ה א' דהוא הלכה למשה מסיני, וכן פסי ביראות נראה דהוא הלכה למשה מסיני, וכ"מ בריטב"א ט"ו ז' ובר"פ עושין פסין, [פי תקרה הוי בכלל גוד כדפרש"י סוכה ו' ז'], אלא דלא חשיב להו כי רוכלא ונקט אחדים.

ובמיהו נורת הפתח וכן לחי למ"ד משום מחיצה, לא נתבאר אם הוא הלכה למשה מסיני, [עי' ה' ז' תוד"ה שפרצתו וצמח"ל ומהרש"א שם], או דמסבירא קים לחז"ל דפתח אינו כפרוץ, וכן לחי יש בו מושג של תחלת הכותל ומצינו בסוכה דופן טפח, וכן הא דאתי רצים ומצטלי מחיצתא, ונריך לנעול או ראיות לנעול, מסתבר דבסבירא פליגי, ועי' רמב"ם פ"א מממרים דבהלכה למשה מסיני אין מצוי מחלוקת, וכש"כ מחלוקת אמוראים, ועי' בפירוש הר"י במתני' י"א ז', ובספר מרן זללה"ה לעירובין סימן י' ס"ק י"ב, וי"ע.

(ב) י"ב ב' קסבר ר"י שתי מחילות דאורייתא, יעוי' במלחמות כ"ז מצואר דהא דב' מחילות דאורייתא אינו כמו עומד מרובה דמשנינן גם את הפרוץ כסתום, אלא דבאמת סגי בשתי מחילות אף שהשתי האחרות פרוצות, ולכך אף דרצים זוקעים זו לא נתבטל ממנו שם רשות היחיד, דאין בקיעת רצים מצטל המחילות הקיימות,

עומד מרובה באמת משמש באורך הכותל, וסיבת הפסול משום דכה"ג אין צ' המחילות סתמות כ"כ וכמש"כ, וג"ו דוחק, ויותר נראה דכונת הרמב"ן כפשוטו דכל שהפרוך מרובה והוא משמש רשות הרבים הרי הוא מצטל את העומד, ואף שיש בו שתי מחילות וארכן יותר על השטח שביניהן מ"מ רשות הרבים דהאי גיסא ודהאי גיסא מצטלן, וכאילו העמיד באמצע רשות הרבים צ' מחילות זה כנגד זה דשפיר י"ל דמיצטלי לרשות הרבים, דרבים עיילי זהו, (וכעמוד שמכתפין עליו), (והיינו דקאמר דלא איירינן בשהפרוך מרובה ר"ל שיש רשות הרבים מזה ומזה יותר מן העומד, אלא העומד מרובה או שאין רשות הרבים אלא מצד אחד דכה"ג כעומד מרובה חשיב), והיינו טעמא דפסין דאף כנגדן לא חשיב רשות היחיד משום דהרשות הרבים מצטלן, [ואף את"ל שיש גבול לשטח זה ואילו היו שני כתלים ארכן אלפיים אמה המפולשין מזה ומזה לרשות הרבים שרחבו שלשת אלפים אמה, עדיין היה צין הכתלים רשות היחיד אי צ' מחילות דאוריתא, מ"מ לפי ההוה שאין רשות הרבים אלא רוחב קטן וכשנודמן שהוא פרוך במחילות שארכן פחות מרחבו שפיר דחקי רבים ועיילי ציה ואין המחילות משמשות לעשותו רשות היחיד], ולפי זה אין לנו מקור מדברי הרמב"ן שאין דין צ' מחילות בשהשטח שביניהן יתר על ארכן, ולפי פ"י זה אפשר דבפסין וכן בחצר שהרבים נכנסים כו', דאף הקרנות עמנן לא חשיבי רשות היחיד אף אי צ' מחילות דאוריתא, ואף שיש להן צ' דפנות דעריצן, דמיצטלי לרשות הרבים, ומיהו אין זה מוכרח ואפשר דלא אמרינן דבטיילי אלא היכא שצריך לצרף שתי מחילות ולא היכא דעריצן, ועדיין ז"ע. *

ג) כ"ב ב' תוד"ה דילמא ותימא דלרצנן כל א"י תעשה רשות היחיד ע"י סולמא דלור כו' וי"ל דמחילה שאינה עשויה ציד"א כו', ז"ע דאכתי בצצל דמקיף לה פרת ודיגלת לא בקעי זהו רבים לצטל מחיצתן, דהולכי אניות לאו רבים נינהו לצטל מחילות, וגם הליכה ע"ג מים אפשר דלא חשיבא לצטל המחילה, דמינכרא מחילה ע"י שאי

פירצה שהרבים בוקעין בה שתי וערב אי אפשר לשתי המחילות להתצטל וכנגד העומד מכאן ומכאן אינו נעשה רשות הרבים לעולם שהרי שתי מחילות גמורות הן ועומד מרובה על הפרוך ואין אנו צריכים לסתימת הפירצות כו', והא דתניא בחצר שהרבים נכנסים צו ויוצאין צו רשות הרבים לשבת כו' [ר"ל אי בקיעת רבים מצטל מחילה] או שזוקעין בה שתי וערב והיא פתוחה לרשות הרבים גמורה מכאן ומכאן ופרוך מרובה על העומד שהרי ע"כ צריכין לראות כו' [כנ"ל ותיבת אין ט"ס], וכונתו מצוואת דבחצר איירי שיש פירצות בכל הד' דפנות וכמש"כ תו', והפירצות יתירות על הצנין, דאל"כ אכתי כנגד הצנין הוי רשות היחיד אי צ' מחילות דאוריתא, אצל השתא דפרוך מרובה הו"ל ממש פסי ציראות שאין לחצר אלא שם ד' מחילות בכל הקרנות ומהני בקיעת רבים לצטל המחילה.

אבל מש"כ צרישא עומד מרובה על הפרוך צריך פירוש דהא כנגד העומד דיינינן מדין צ' מחילות ומה ענין לנו צפרוך, ויתכן לפרש דפרוך קרי לשטח שצין המחילות, והיינו שאורך המחילות יתר על שטח שביניהן וממילא אם באנו למדוד שטח ד' מחילות נמצא שע"י שתי המחילות הקיימות העומד מרובה, ולפי זה מפורש ברמב"ן מש"כ לעיל שאין שתי מחילות עושות רשות היחיד אלא אם כן ארכן יתר על השטח שביניהן, אצל כל כי האי הו"ל ז"ל לפרש, שהרי בדבריו ז"ל מצוואר דבשתי מחילות סגי אף ששתי רוחות פרוצות, ולא דאהני הני צ' מחילות לאינך צ' רוחות, דא"כ הוי בקיעת רבים מצטלן, וגם בסתמא לא מתפרש לשון עומד מרובה אלא על אותו רוח, וגם אף למ"ד פרוך כעומד אסור נראה דשתי דפנות דעריצן הוי רשות היחיד למ"ד צ' מחילות דאוריתא אף שהעומד כפרוך, אלא ודאי למ"ד דצ' מחילות דאוריתא לא מחשבינן זהו שיהיו יתירות על צ' האחרות, ויתכן עוד לפרש דסתמא דיינינן בשהשתי וערב רוחצן שוה, וממילא אם באורך הכותלים הפרוך מרובה ממילא הריות שצין הכתלים מרובה על ארכן, וכה"ג לא אמרינן צ' מחילות דאוריתא, ולפי זה נמי כונת הרמב"ן כמש"כ, אלא דלשון

(*) שוב הערנוי דיש מקום לפרש כונת הרמב"ן דאף כנגד הפרוך המפולש שתי וערב חשיב רה"י אם יש עומד מרובה מהשתי מחילות, ורק אם יש פלטיא [דהיינו שוק] כנגד הפירצות חשיב רה"ר, ע"י דדבריו בחידושים לעירובין נ"ט הוצא לקמן סק"ג, ולכך הזכיר עומד מרובה על הפרוך, ול"ע בזה כעת.

השוק עצמו מוקף מחיצות נראה דהוי רשות היחיד אף שהוא מקום קבוע למעמד רבים, וכ"ה במאירי שבת ו' ע"ש, ואע"פ שזרמב"ן בחידושו הזכיר לזדד דאף פלטיא שיש לה ז' מחיצות הוי רשות הרבים אף למ"ד ז' מחיצות דאורייתא, היינו דוקא בז' מחיצות וגם בזה משמע במלחמות דהדר ביה, אבל בשלש מחיצות נראה דהוי רשות היחיד, ועי' בח"ס ס' ל"ז. — בדברי הרמב"ן, ע"ע במש"כ בסיומן י"ד סק"ב.

(ד) י"ב ב' איתביה יתר על כן אר"י מי שיש לו כו', פרש"י ואף רבנן לא פליגי אלא ברשות הרבים אבל במצוי מפולש לא, ור"ל דהכי אית לן למימר, דהא אשכחן פלוגתא דתנאי ו' א' אי מהני צורת הפתח אפילו במצוי המפולש לרשות הרבים אע"ג דצורת הפתח ודאי משום מחיצה, א"כ כד אשכחן דקצרי רבנן דלחי אינו מועיל ברשות הרבים ממש, ודאי אית לן לפרושי דרשות הרבים קא גרים, ואין לנו לחדש פלוגתא אי לחי משום מחיצה, וכן בגמ' לקמן כ"ז א' נקטינן בפשיטות דטעמייהו דרבנן משום דאחור רבים ומצטלי מחיצתא, ובתו' כתבו דהמקשן ס"ד דמודו רבנן דמדאורייתא לחי משום מחיצה ומהני אפילו ברשות הרבים ומדרבנן הוא דאסרי, ואע"ג דבשבת ו' ז' אמרינן דגמורה דברייתא אחי לאשמועינן דלרבנן אף מדאורייתא לא הוי רשות היחיד, היינו למאי דס"ל לקושטא דמילתא, מפרשינן לה, אבל שפיר איכא למימר נמי דגמורה אחי למעט דשתי מחיצות לחוד לא הוי רשות היחיד מדאורייתא, אלא דניחא ליה לפרושי דאחי לאפוקי מצרייתא דתניא אליבא דר"י, ומפרש לה כדס"ל קושטא דמילתא דלרבנן אף עס לחי לא חשיב רשות היחיד מדאורייתא, ומיושב קושית הגרע"א ז"ל, ומ"מ ז"ע למה מיאנו התו' דפרש"י שיש לו סמוכין בגמרא לקמן כ"ז א' וכמש"כ, וכן לקמן כ"ז א' ד"ה דרבנן הזכירו דהו"מ למימר דרבנן לא פליגי אלא מדרבנן, וז"ע.

(ה) י"א ב' למימרא דקצרי ז"ש ארבע מחיצות כו' לטלטל עד דאיכא שלש, הך שמעתתא סברה דלחי משום מחיצה וקורה משום היכר, ולכך ס"ד דז"ש צעו ד' מחיצות ומ"מ צלחי וקורה סגי, וכן מסקינן לז"ה דלטלטל עד דאיכא שלש ואע"ג דמזכירי לרוח רביעית או לחי או קורה

אפשר לילך אלא בספינה, ועו"ק דהא ודאי בגמ' משמע דחד טעמא להא דסולמא דלור ולהא דכו"ע מקיף אוקינוס, והתם ודאי לא מסתבר לומר דטעמא משום צקינת רבים, [ועיר השוכנת בחוף הים ודאי מסתבר דא"ל מחיצה אחרת לרוח זה], אבל זרמב"ן לקמן נ"ט והציאו הריטב"א כאן פירש בפשוטו דכיון דהמחיצות רחוקות מאד לאו מחיצות ניהו, דלר"ך שיראה עצמו בחוף המחיצות, ועי' רש"ש, [שו"ר בספר מרן זללה"ה סימן מ"ג סק"א זידד לפרש כונת תו' דהרבים שבתוך המחיצות מצטלין חשיבות המחיצות והיינו כשאינם עשויים ציד"א לתועלת העיר והם רחוקים עי"ש וז"ע], ובחידושי הרשב"א הנדמ"ח כ"ז ז' נמי כתב דיש שיעור לשטח המוקף מחיצות שיחשב רשות היחיד ונריך תלמוד שיעורו בכמה, [שם משמע דהנידון בגודל השטח והיינו הך דהסיבה היא בריוחוק המחיצות].

יעויין במלחמות כ"ז א' מבואר דאף אי שתי מחיצות דאורייתא, מ"מ אמנע הפילוש המפולש שתי וערב לרשות הרבים שיש לו ז' מחיצות, חשיב רשות הרבים, אע"ג דכנגד המחיצות מזה ומזה הוי רשות היחיד משום שיש לו ז' מחיצות, ונמנא דאמנע הפילוש מוקף רשות היחיד מכל דדדיו, ונראה הטעם משום שאין המחיצות מועילות כלום לאמנע הפילוש, ובחידושו דף נ"ט כתב לשון זה ומיהו לר"י דסבר שתי מחיצות מדאורייתא כו' ואע"פ שאי אפשר שלא יהיה הרים ובקעות סביב להן כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמנע ואין ניכרת להם א"נ שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין זה תורת מחיצה כו', וזו גם דעת הרשב"א שכתב בעצוה"ק בשער הרשויות דמקום השוק הוי רשות הרבים אפילו דלתות המדינה נעולות, והיינו דאע"ג שהמבואות המפולשין לשוק הוו רשות היחיד מחמת דלתות המדינה, מ"מ השוק הוי רשות הרבים, דלתות המדינה אינן מחיחסות לשוק והרי הם לגבי השוק כדיגלם ופרת לצבל, ואע"ג דאילו לא היה מקום השוק אלא סתם רשות הרבים היו דלתות המדינה מועילות לו, מ"מ שוק שהוא מקום מיוחד לרבים בקציעות גרע ומחיצות רחוקות אין מצטלות אותו מייעודו והרי הוא רשות הרבים ע"י שאינו מוקף בעצמו מחיצות, והוא מקום קבוע למעמד רבים, ופרוך לרשויות שרבים צוקעים בהן, אבל אם היה

זה גם גורם שפרצתו אינה מפריעה כל כך לפי שהיא כנגד ארכו, הקילו זו חכמים לתת לו דין מצוי, אע"ג שבאמת חצר הוא, ולא שייך להצריך שיהיו חצרות פתוחות לתוכו, וכן מצוי שרצו יתר על ארכו שנשתנה מכל המצואות ושינוי זה גורם דפריצתו ניכרת טפי החמירו זו חכמים כדין חצר, אבל אי לאו שהיה דין חצר לא היו מחמירין במצוי מחמת שרצו יתר על ארכו, ומצוי שארכו יתר על רצו ואין בתים וחצרות פתוחים לתוכו, אע"ג דבחצר כה"ג שרי בלחי וקורה אבל במצוי לא הקילו לפי שאין זו שינוי ביצירתו וכל מצוי אס נחלקו באמצעו או סמוך לסתימתו לא יהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו, ונמצא שהוא בתכונת מצוי בלא שום שינוי, וכיון שאינו על שלימותו שאין בתים וחצירות פתוחים לתוכו לא נתנו לו דין מצוי, והרי הוא כחצר רגיל שמתחלתו ע"י לורת שימוש ראוי לעשותו ארכו יתר על רצו וזוה לא הקילו, ולפי זה חצר הסמוך לרשות הרבים שארכו יתר על רצו ואין חצירות פתוחים לתוכו מותר בלחי וקורה, ומצוי שארכו יתר על רצו ואין בתים וחצרות פתוחים לתוכו והוא סמוך לכרמלית אינו נותר בלחי וקורה, ובאמת גם לפי תו' י"ל דלא פלוג חכמים ובכל חצר הקילו אפילו סמוך לרשות הרבים ובכל מצוי החמירו אפילו סמוך לכרמלית, אבל בב"י סו"ס שס"ג זשם תשו' מהרי"ל זשם סמ"ק לא מצואר כן, ועי' זשו"ע שם סכ"ז בהגה"ה, וז"ע. — ובריטב"א זשם תו' כתב דשאני חצר דקביע תשמישתי, משמע דאף בפחות לרשות הרבים שרי בחצר שארכו יתר על רצו, ובשם הראב"ד כתב לפרש דאיזהו חצר ר"ל מצוי שדינו כחצר, והוא סיומא דרישא איזהו מצוי היותר שארכו יתר על רצו ואיזהו מצוי שהוא כחצר כל שרצו יתר על ארכו, ולפי זה בחצר לא מצאו לעולם היתר בלחי או קורה, אבל לא מצאו לו חצר בראשונים ז"ל.

(ו) ה' ב' אבל במצוי ז' נותר בעומד מרובה כו' קסבר ר"ה בריה דר"י מצוי נמי פרצתו בעשר, יש להבין מ"ש דברוח שלישית פשיטא ליה דמהני עומד מרובה וכדקאמר דפרצתו בעשר, ואף אי פרצתו בד' נמי הא דשרי פחות מד' הוא מדין עומד מרובה, ואילו ברוח רביעית דיינין למילף מק"ו, ועו"ק מהיכי תיתי להחמיר ברוח רביעית דלא ליהני עומד מרובה שהוא מחילה גמורה

מ"מ לא חשיב אלא ג' מחילות משום דקורה משום היכר. — לכאורה לתלמיד אחד משום ר' ישמעאל ע"כ דפליגי בתקנת חכמים, ומדאורייתא היו רשות היחיד, דבדאורייתא אין לחלק בין פחות מד"א לד"א, ולא הקילו לטלטל אלא ברשות היחיד דאורייתא, [אם לא לדעת הרמב"ם עי' מ"מ פי"ז].

י"ב א' אלא אי אמרת לחיים בלא קורה מאי לכותמו כו', יעוי' בריטב"א דלחי וקורה היה לו ור"א הצריך להוסיף לחי, והיינו דאמרין דאי ר"א הוסיף בסתימתו שפיר קאמר ליה וכי לכותמו אני צריך, אלא אי ר"א החליף הקורה בלחי א"כ לא הוסיף בסתימתו, ומשני וכי לכותמו בלחיים קאמר דזוה הוסיף, ואף שהפחית הקורה.

שם תוד"ה בפסי וקשה דגבי מצוי נקט לשון לחי וגבי חצר נקט לשון פס כו', נראה דבחצר תחלת עשייתו בד' מחילות גמורות, וממילא הנידון בסתמא כשנפרץ, ואורחא דמילתא דמשתייר פסין ולא משתייר כל שהוא, משא"כ מצוי דתחלת עשייתו בד' מחילות והנידון בתיקון הצריך ברוח רביעית וזוה אמרין דצריך לעשות לחי דהיינו כל שהוא.

ובמהאי טעמא נראה דהחמירו חכמים בחצר טפי במצוי, לפי דבחצר מיינכרא פריצתו, ובמצוי מיינכר סתימתו, ועי' ב"י סו"ס שס"ג זשם תשובות הרשב"א, דהטעם משום שכל שעשוי לתשמיש יתר לנוע צריך יותר מחילות, והן הן הדברים דכשעשוי לתשמיש לנוע מיינכרא פריצתו טפי, וגם סתם חצר רצו יתר על ארכו [ארכו היינו שכנגד הפתח] וכשנפרץ בפתחו כולו פרוץ, משא"כ מצוי שארכו יתר על רצו.

י"ב ב' תוד"ה ובתים ונראה לפרש משום דמצוי קרוב לרשות הרבים יותר מחצר בעי בתים וחצרות, לפי זה אין שום חומרא בחצר במצוי, ואדרבה מצוי חמיר טפי דאפילו ארכו יתר על רצו אינו נותר בלחי וקורה אס אין בתים וחצרות פתוחים לתוכו, ולפי זה הא דמשמע בכולה מכליתין דחצר חמור יש לפרש דר"ל רצו יתר על ארכו, וכמש"כ תו' ה' ב' ד"ה ק"ו, אבל אדרבה מצוי חמיר, משום שסמוך לרשות הרבים, ולו"ד ז"ל היה אפשר לומר דבאמת חצר חמור טפי משום שנעשה מתחלתו להיות גדור כולו וכמש"כ לעיל זשם הרשב"א שנעשה לזניעות, אלא דחצר שארכו יתר על רצו כיון שנשתנה מכל החצירות ושינוי

קלותיו צריך עדיין לחי בעקמומיותו, ואמאי הא חי
הוי מפולש ממש נמי סגי בצורת הפתח ועומד
מרובה, וכבר תמה בזה הב"מ בסי' שס"ד ס"ג
וכן מרן זללה"ה בסימן א' סק"ה, ואפשר דכל
היכא דבקעי רבים לא מהני עומד מרובה,
וכדאמרינן לקמן שם במצוי עקום דכיון דבקעי זו
רבים פרצתו דד', ונהי דלא שייך למיפרך אק"ו
דר"ה צריה דר"י מה לחצר שפרצתו בעשר תאמר
במצוי דפרצתו דד' היכא דבקעי רבים, די"ל דחצר
נמי חי הוי בקעי זו רבים כמו במצוי, הוי פרצתו
דד', אלא דלעולם בקיעת רבים בחצר אינו כבקיעתן
במצוי, אצל מ"מ לענין היכא דבאמת בקעי רבים
לא שייך למילף מחצר, ולכך באמת ליכא ק"ו, ולא
מהני עומד מרובה אפילו חי איכא צורת הפתח
בחד גיסא.

ומיהו י"ל דאין דברי הרא"ש אלא במצוי עקום,
דמקום העקמימות לא שייך למידן זו עומד
מרובה, כיון דאפשר למידן זו עומד מרובה משני
דדדין, וכל אחד מעכב על חבירו לומר עומד
מרובה, [שורש הדבר דקרבן העקמימות משמש עם
שני המבואות ממש כמצוי אחד, ואין כח ביד סברת
עומד מרובה לחלקו מהם, וזה מעין אמו רבים
ומצטלי מחיצתא], וכיון דאי אפשר להחיר את הקרבן
תו חי אפשר להחיר את המבואות, וסבירא זו
מוכרחת דהא אף לשמואל דתורתו כסתום מ"מ לא
מהני לחי ברוח א' להחיר אותו רוח, אף לפרש"י
דלשמואל א"צ בעקמימותו כלום אם תיקן לחי בכל
רוח, כמבואר בגמ' ח' א' אותיצו בודיא בעקמימותו
ואמרינן דלשמואל מהני, וע"כ הנידון לפרש"י
להחיר רוח אחד, ואיירי שלא עשו לחי אלא בצד
אחד, וכ"כ הרא"ש לפרש"י, הרי דאף לשמואל
דתורתו כסתום לא מהני לחי ברוח אחת להחיר
אותו הרוח, אע"ג דלשמואל ודאי פרצת מצוי מצדו
בעשר ומהני לחי וקורה ברוח רביעית, וע"כ משום
דאת הקרבן חי אפשר להחיר כיון שלמד אחד הוא
פרוץ במילואו, וכיון שהקרבן נשאר באיסורו ממילא
כל המצוי אסור שהרי פרוץ במילואו למקום האסור,
וה"ה אם עשו צורת הפתח בראשו האחד נמי אינו
ניתר, דלשמואל אין הפרש בין לחי לצורת הפתח,
וה"נ לרצ חי אפשר למידן עומד מרובה בקרבן
העקמימות, ולכך צריך לחי, אצל מצוי מפולש אפשר
דסגי בצורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן,

מה"ט, הא לא מנאנו שום חומרא ברוח רביעית
אלא אדרבה הקילו חכמים דסגי בלחי או קורה,
ואפשר דכיון דברוח רביעית בקעי זה רבים איכא
למימר דאמו רבים ומצטלי מחיצתא, וזהו עדיף לחי
דמינכר דנעשה לשם מחיצה, וכש"כ קורה דמינכרא
מחיצה בכל הפרוץ אצל עומד מרובה אימא כך
נעשה מתחלה ולא מינכר שום תיקון, ובעינן למילף
מחצר דעומד מרובה עדיף מלחי, וכיון דלחי מהני
כש"כ עומד מרובה, ועי' לקמן ס"ק ט"ו פירשנו
בע"א ועיקר.

והא דפריך מה לחצר שפרצתו בעשר, היינו דכיון
דאשכחן חומרא במצוי מבחצר תו ליכא ק"ו,
אע"ג דברוח רביעית באמת קיל מצוי מחצר, י"ל
דהיינו דוקא לענין לחי וקורה דמינכרא מחיצה, ולא
לענין עומד מרובה, והנה ק"ו זה אינו לימוד גמור
דהא בדאורייתא לא אשכחן עומד מרובה בחצר טפי
מבמצוי אלא לפי דממשנה שני דין עומד מרובה
גבי חצר לקמן ט"ו ז', ודין לחי וקורה גבי מצוי,
ואנו באים לדון אם החמירו חכמים דלא ליהני
עומד מרובה במצוי, שפיר אמרינן דכיון דיש ק"ו
מחצר אם איתא דחכמים החמירו נגד הק"ו הו"ל
לתנא להשמיענו, וכל שלא נשנה הר"ז כאלו נשנה
דמצוי שזה בזה לחצר, ממדת ק"ו.

ולפי מה שפירשנו דכל הנידון משום בקיעת רבים,
ניחא מש"כ תו' לקמן ו' א' ד"ה אחד
דמודה רב הונא לדינא דר"י לקמן י' ז' דבמצוי
רצב ט"ו אמות מרחיק ז' אמות ועושה פס ג'
אמות, ולכאורה קשה דהא לרצב הונא דמצדו פרצתו
דד' ליכא ק"ו וא"כ לא מהני עומד מרובה ברוח
רביעית, וכדמסקינן דר"ה צריה דר"י לטעמא
דנפשי' קאמר, אצל למש"כ ניחא דהתם כיון דלא
שצקי פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא ליכא בקיעת
רבים וזהו פשיטא דמהני עומד מרובה, (והרי
דדאיכא גידודי מודה ר"ה דפרצתו בעשר, וא"כ
דדאיכא גידודי שייך ק"ו, וה"נ בפתחא זוטא דלא
עיילי בזה), ועי' לקמן ס"ק ט"ו נחבאר.

ז) ולבאורה נראה דאף מצוי מפולש שניתר בצורת
הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן,
דה"ה חי עמד עומד מרובה במקום לחי או קורה
דמהני, דכל היכא דלחי וקורה מהני ה"ה עומד
מרובה, וז"ע לפי זה במש"כ הרא"ש לקמן ו' א'
לרצב דתורתו כמפולש חי עמיד צורת הפתח בשני

ברם כל כי האי הו"ל להרא"ש לפרושי ולא למיסתם כאלו הדבר פשוט, ולכן אין נראה כן, אלא אם נאמר דצמזוי מפולש מהני נורת הפתח מזד אחד ועומד מרובה מזד השני, ע"כ יש לפרש דמן הזד גרע דלא מיינכר שום תיקון, וגם לאו אדעתיהו דאינשי לחלק כה"ג צין אם תוקן נורת הפתח צרות ד' או לחי, ואתו למישרי פירצה מן הזד אף כשתוקן בלחי, הלכך כששינו מן הזד פירצתו צד' הוא בכל ענין ואף אם תוקן בצורת הפתח, ולכן סתם הרא"ש דלרצ צעי לחי בעקמומיתו אף אם תוקן בצורת הפתח כדין כל פירצה מן הזד דאינה ניתרת בעומד מרובה, ועי' לקמן סק"ח וס"ק ט"ו נחפרשו דברי הרא"ש.

רא"ש סימן ו' מדע מדלא קאמר ר"ל דנותן לחי או קורה מכאן כו' ור"ל אומר נותן לחי במקום נורת הפתח ומתיר כו', נראה כונת רבנו דודאי אף לר"ל ושמאל אם עשו לחי רק בראשו האחד אין נותר אף אותו רוח, וכמבואר בגמרא ח' א' בכרך בודיא דפירש רבנו לעיל לפר"י דאיירי להתיר חצי מצוי, ומבואר דאף לשמואל צריך גם לחי בעקמומיתו דהא כשמואל מוקמינן לה, הלכך ע"כ לחי דקאמר ר"ל במקום נורת הפתח קאמר, אלא דמ"מ עדיף טפי אי בעקמומיתו איירי כדקאמר מדע כו', לפי דצני קצות המצוי לעולם משמשים בגמרא בלשון מכאן ומכאן כדאמרינן ו' א' ז' א', הלכך גם ר"ל לא הו"ל לשנות דבריו על דברי ר' יוחנן והו"ל לפרש לחי או קורה מכאן ולחי או קורה מכאן, אבל אי איירי במאורע פרטי להתיר חצי מצוי אין תימא אי ר"ל קאי אדר' יוחנן רביה וקאמר דצמקוס נורת הפתח יעשה לחי ומתיר, וזהו המדע שהתחיל רבנו, ומ"מ מסיק שאין זו ראייה גמורה ואף בתיקון שני המצואות יש לפרש כן.

ולפי זה לשמואל אין פירוש תורתו כסתום דכל מצוי ומצוי דינו כסתום ממש, דהא מודה שמואל דלחי או קורה בראשו האחד אינו מתיר כלום, אלא ר"ל שפתחיו צריכים תיקון של מצוי סתום, ודכוותי' לרצ ר"ל שפתחיו צריכים תיקון כדין מצוי מפולש, ומשמע דכל פתח ופתח צריך תיקון כדין מפולש, וזו כונת רבנו לעיל דמשמע כפרש"י, דלא סגי בצורת הפתח בלא לחי או

ו"ע. — דברי הרא"ש דלרצ אף בעשה נורת הפתח צני צדדיו צריך עדיין לחי בעקמומיתו נראה דהוא אף לפרש"י דלשמואל א"צ בעקמומיתו כלום, וכ"מ בלשון ו"ל. — ועיקר הנידון לשמואל נראה דמקורו בזהיא דכרך בודיא, דאי מפרשינן בשעשו לחי צני קצותיו ע"כ מוכח כפירוש רבו של רש"י, ואי מפרשינן דמייירי בשלא עשו לחי אלא צד אחד, אין מקור לחדש דלשמואל אף בעשו צני צדדיו לחי צריך עדיין תיקון בעקמומיתו.

וא"ת לפי מה שהוכחנו דאף לשמואל דפירצת מצוי מזדו צעשר מ"מ צמזוי עקוס לא מהני תיקון צרות אחד ל"ש לחי ל"ש נורת הפתח להתיר אותו רוח, משום דלא דיינינן עומד מרובה בעקמומיתו, א"כ היכי מוכחינן מהא דסבר רצ תורתו כמפולש דס"ל פרצת מצוי מזדו צד', דילמא לעולם פירצתו צעשר ושאי מצוי עקוס דליכא למידן עומד מרובה בעקמומיתו, וי"ל דס"ל לגמ' שאם איתא דפרצת מצוי מזדו צעשר ואם היינו עושים ממצוי העקוס שני מצואות היה סגי לכל חד בלחי אחד רק בראשו כדין מצוי סתום, א"כ אין סברא להחמיר מחמת חיבורן שלא יועיל לחי צני ראשיהם, דלא גריעי מה שמפולשין זה לזה מאילו היו מפולשין לרשות הרבים, ומדסבר רצ תורתו כמפולש ע"כ סבר פרצת מצוי מזדו צד', ואילו היו פרוצים לרשות הרבים היה צריך תיקון בפירצה זו הלכך השתא נמי צריכי תיקון כאילו היו מפורדים דפילושו לחצירו כפילושו לרשות הרבים, ואע"ג דאם היו מחולקים והיו מפולשים לרשות הרבים צמקוס חיבורן היה מועיל נורת הפתח אחד רוח והיו ניתרים בעומד מרובה לפמ"ש"כ, וא"כ השתא נמי כשנתחצרו אם יעשה נורת הפתח לשני הראשים לרשות הרבים למה צריך עדיין לחי בעקמומיתו, יש לחלק דכיון דלא שרי אלא בצורת הפתח הרי הפרצה מקלקלת את המצוי, והיא צריכה תיקון, ולכך אמרינן דצמזוי עקוס לא מעלינן את הפירצה מדין עומד מרובה, אע"ג שאילו היה פרוץ לרשות הרבים היה נותר מדין עומד מרובה, אם היה נורת הפתח בראשו, מ"מ השתא שהוא בעקמומיתו גרע, אבל אי פרצתו צעשר הרי א"צ שום תיקון צמקוס חיבורן אם היו מפורדים ואין סברא להחמיר מחמת חיבורן.

רבים דהוי דד', הוא אפילו אם תוקן צראשו צלורת הפתח, והשתא מסבירא יש לדון אם גם צמזוי מפולש הדין כן דלא מהני צלורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן או דמן הצד גרע מסבירות שזכרו לעיל סק"ו.

ויש לשאול לפמש"כ דאם היה האחד נותר צלורת הפתח ראוי להחיר גם השני המתקן צלחי כיון שפרוץ לרשות היחיד, א"כ למה לא סגי לפרש"י והרא"ש צלורת הפתח צדד גיסא ולחי בעקמימותו ולחי לאידך גיסא, שהרי זה שיש צו צלורת הפתח נותר, וממילא יותר גם השני, וי"ל דכיון דהחמירו חכמים לחשבן כשני מצואות תו אין לחלק בין אחד לחצירו ודיינין לכל חד כמזוי מפולש, שהרואה שעקמימות אחד הותר צלחי מכאן ולחי מכאן אחי למימר דמפולש שרי צלחי מכאן ומכאן, ולי"ד למש"כ לעיל לצדד דאם הותר צלורת הפתח פרצתו בעשר יש להחיר צלחי מכאן וצלורת הפתח מכאן, דשאני התם דכיון דתיקון הנעשה אם נחשבו כמזוי אחד, סגי מן הדין גם אם נחשבו כצ' מצואות, אין לחכמים לתקן כלום, אבל אם מן הדין לא מהני לחי מכאן וצלורת הפתח מכאן אם נחשבו כשני מצואות, א"כ ע"כ להצריכם תיקון של שני מצואות ממש ותו מחייבין לכאור"א תיקון מזוי מפולש.

ולפירוש ר"י והרשב"א והריטב"א אין להוכיח דפלגי צדין זה, ואע"ג דלדידהו מצואר בגמרא דאף לקולא יש לחשבן כשני מצואות, שהרי פרכין דאי ס"ל לרב פרצת מזוי מצדו בעשר יש להכשיר צלחיים כשמואל, אע"ג שאם הוא מזוי אחד מפולש לא סגי בהכי, וא"כ אם נימא דגם לחומרא יש לחשבן כשני מצואות הרי מוכח דמודה רב שאם תוקן צלורת הפתח פרצתו מצדו בעשר, דהא סבר רב דסגי צלורת הפתח מכאן ולחי מכאן הרי דאם היו מופרדים היו סגי בהכי מיהא לזה שתוקן צלורת הפתח וממילא גם השני שרי שהוא פרוץ לרשות היחיד, אין מזה ראיה דשפיר י"ל דלקולא יש לחשבן כשני מצואות, אבל לחומרא אין להחמיר צו יותר מצמזוי אחד מפולש, דעקמימותו אינה גורמת לו חומרא אלא קולא, ומיהו מ"מ י"ל דחידוש הוא לומר דלא מהני עומד מרובה כשתוקן צלורת הפתח צראשו, וכיון דלפי פירוש ר"י אין לזה מקור בגמרא לית לן לדש, ועי' צבה"ל סימן

קורה בשני, דמשמע דשניהם שוין וצריכים תיקון של מפולש.

ח) שו"ר דכל מקור דברי הרא"ש הוא מדרב, ותוכן הדברים דהא דאמר רב תורתו כמפולש היינו דכל מזוי צפ"ע דינו כמפולש וכמו שהוכיח הרא"ש מן הסוגיות דלקמן בפרש"י דרב מנריך תיקון בעקמימותו, ודומיא דשמואל דתורתו על כל מזוי ומזוי קאי, וכיון שכן משמע מדרב דלא יתכן להחיר צלחי תיקון בעקמימותו אף אם יעשו שני צלורת הפתח לשני ראשו דהא קאמר כל חד וחד כמפולש והיינו שצריך שני תיקונים, ועוד דאם איתא דאם עשו שני צלורת הפתח צשני הראשים א"צ שום תיקון בעקמימות, א"כ דין הוא שאם עשו צלורת הפתח מכאן ולחי מכאן דג"כ יותר, דהא אותו מזוי שיש לו צלורת הפתח, יש להחירו בין אי חשבת להו כחד מזוי מפולש ובין אי חשבת להו כחרי, וממילא כיון שאחד נותר ראוי להחיר גם השני כיון שהוא פתוח לרשות היחיד, (ועי' להלן), וכיון דרב קאמר דכל חד תורתו כמפולש ולא סגי צלורת הפתח מכאן ולחי מכאן צלח תיקון בעקמימות ע"כ דלא שרינן פירצה מן הצד בעומד מרובה אפילו אם תוקן ראשו צלורת הפתח, ולכך כתב הרא"ש צפשיטות דאף אם תוקנו צלורת הפתח מזה ומזה אחתי צריך לחי לעקמימותו, כלומר דהכי קאמר רב, [ועי' לקמן ס"ק ט"ו] כחצו עוד מקור לדברי הרא"ש], ושפיר מוכחין מדרב דפירצה מן הצד צד', דאי פירצתו בעשר יש להחיר צלורת הפתח מכאן ולחי מכאן צלח שום תיקון בעקמימות, דממ"נ אי דינו כחד מזוי שרי, ואי כחרי מצואי נמי שרי, ולשמואל דשרינן צלחי מכאן ומכאן יש לדון אי צריך תיקון בעקמימות ד"ל דשמואל אף לקולא סבר שהם כשני מצואות ממש ופרצתו מן הצד בעשר וא"צ שום תיקון בעקמימות, וי"ל דצלח שום תיקון בעקמימות גם שמואל מודה דיש להחמיר לחשבן כמזוי אחד, ורק אם עשו היכר בעקמימות לחלקם אז דיינין להו כשני מצואות, וזה פלוגתת רש"י ומורו ז"ל, ואם לא עשו לחי אלא לצד אחד אף לפרש"י גם אותו צד נשאר צאיסורו כדמוכח ח' א', וכמש"כ סק"ו טעמא דמילתא.

ולהאמור נמצא לפרש"י ותו' והרא"ש מצואר בגמ' דפירצה מן הצד היכא דבקעי

והנה הרשב"א והריטב"א לשיטתם דלא מנאנו לחי בעקמימות במצוי עקום, אבל לפרש"י הרי במצוי עקום מהני לחי בעקמימותו וכמש"כ הרא"ש ולמש"כ סק"ח הדבר מוכח בגמרא לפירוש ז"ל, ועקמימותו הרי דינו כפירצה מן הצד כדאמרין בגמרא, מ"מ אפשר לקיים דצריהם אף לפרש"י, ושאני מצוי עקום דממ"נ אחד מצוי אינו מן הצד (דהא במצוי מפולש ודאי מהני לחי מחד גיסא), וכיון דמצוי זה נותר ממילא נותר גם המצוי השני, ואי מוקים ליה באלכסון בעקמימותו, הרי שני המצואות כמפולשין אלא שצדו אחד ארוך ואחד קצר, ולפי זה אית לן למינקט הכי כדעת הרשב"א והריטב"א דצפירצה מן הצד לא מהני לחי וקורה, וזה כדעת הב"מ שהביא צב"ל סימן שס"ה ס"ב ד"ה צריך.

(י) ו' א' תוד"ה אחד ומצידו דהוי צד' היינו משום דקממעט בהילוכא כו', לכאורה משמע דר"ל משום דשצקי פיתחא רבא וכדאמר י' ב', אבל לא יתכן דהא אמרין התם דאם נשתייר פס ד' שרי, וכמו שפירש רש"י ה' א' דכיון דהוא שיעור מצוי, לא איכפת לן מה דשצקי דהנך שצד' טפחים לא שצקי, ועוד דמצוי עקום ודאי לא שייך שצקי, ועוד דאי טעמא משום שצקי א"כ מאי פריך לעיל ה' ב' מה לחצר שפרצתו בעשר תאמר במצוי שפרצתו צד', הא גם מצוי פרצתו בעשר אס לא נותר בראשו בלחי או קורה, דהא טעמא דשצקי היינו דלא מהני בראשו לחי או קורה כיון דלא אולי ציה, ועוד דהא לטעמא דשצקי אס תוקן בראשו בצורת הפתח שפיר דמי וכמ"ש בשו"ע סימן שס"ג במ"ב ס"ק ק"ג, ואילו כאן מבואר בגמרא לפי' תו' דאף אס תוקן המצוי עקום בצורת הפתח בשני ראשיו אכתי צריך לחי בעקמימותו וכמש"כ הרא"ש והמרדכי נחבאר לעיל סק"ח, [ועי' בשעה"צ סימן שס"ה סק"ח].

ובפשוטו הטעם דדיינין ליה כמפולש, וכן משמע בלשון הרשב"א, ואי במפולש מהני צורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן וכהיטת הדברים, א"כ להרא"ש ותו' גרע ממפולש, דמצדו מינכרא פירצה ולא מינכר תיקון וכמש"כ סק"ז ח', וצריך לפרש דכונת התו' דצקעי רבים כיון דממעטי בהילוכא, ולפי דמצדו גרע אפילו ממפולש, לפיכך פירשו דה"ט דמצדו גרע מפתח נוסף בראשו,

שס"ה ס"ב ד"ה צריך שהביא מחלוקת האחרונים ז"ל בזה, וצ"ע דהא בשו"ע סימן שס"ד ס"ג סתם כדברי הרא"ש דאף אס עשה צורת הפתח בשני ראשיו צריך לחי בעקמימותו, הרי בהדיא דאף כשתוקן בצורת הפתח פרצתו מצדו צד' היכא דצקעי רבים, ואולי דעתם ז"ל לחלק בין מצוי עקום לנפרץ מצדו עי' לעיל סק"ז, אבל אין גרעה לחלק בזה, וכש"כ למש"כ דלפי' רש"י והרא"ש הדבר מבואר בגמרא, ומיהו למש"כ צב"ל שם לצדד להקל כדעת הרשב"א ודעימיה יש מקום לדון בזה וכמש"כ, ועי' ברשב"א בעצוה"ק שער א' דין י"ד שכתב דבחצר מפולש שרי בצורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן וסיים שאין רגלי הרצים אוסר במצואות והחצרות בכיו"ב, משמע דמצוי מפולש נותר בצורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן, ואפשר שיש להקל כן כיון דגם לדעת הרא"ש אין ראייה לאסור דהא י"ל דמצידו גרע וכמש"כ סק"ז, וצ"ע.

(ט) כתבו הרשב"א והריטב"א ו' א' דצפירצה מצדו לר"ה, או דצקעי רבים לכו"ע, לא מהני לא לחי ולא קורה שאין לחי וקורה מתירין את הפירצה, וכונתם ז"ל דלא תיקנו חכמים לחי וקורה אלא בפתח המצוי ולא בפרצה שצמצוי, והרי אף בפתח המצוי אי לא אולי ציה בטל תיקונו כדאמר י' ב', והיינו משום שעי"ז אין עליו שם פתח המצוי, כש"כ דפירצה מן הצד אין עליה שם פתח המצוי, ולא מהני צה לחי או קורה, ואפילו כשראש המצוי נתקן בצורת הפתח, [ואע"ג דלדעת הרשב"א והריטב"א יתכן לומר דכשנתקן ראש המצוי בצורת הפתח אין פירצה מן הצד צריכה תיקון וניתרת בעומד מרובה וכמש"כ סק"ח, מ"מ נפ"מ לשיטת רש"י והרא"ש, ואין להקשות אס הרשב"א והריטב"א מיירי דוקא כשתוקן בלחי, א"כ תיפ"ל דלא מהני לחי אלא בדופן ד' ולא בשני דפנות, דשפיר מפרשי קושטא דמילתא דמצדו לא מהני לחי, ואפשר גם דנפ"מ אס תוקן בראשו בעומד מרובה או בפס ד', ועוד דשמא פירצה מן הצד שיש כנגדה עומד מרובה קילא והוי סגי לה בלחי אע"ג דגם ראש המצוי תוקן בלחי אי לאו דלא מהני לחי לפירצה], ועי' מש"כ לקמן ס"ק ט"ו והוא עיקר.

מראש המצוי ולא מצדו, וכש"כ כשאין בפירצה ד', וכן נמי בפירצה בקרן זוית שרינן עד ד' ולא חיישינן דשצקי פיתחא רבה כיון דממעטי בהילוכא, והיינו משום דאיידי דאיכא יותר מד' עומד ברוח רביעית בסמוך לפירצה וכמש"כ הרשב"א והריטב"א, וכיון שכן לא מתחזי כגמר מצוי, ולא איכפת לן דאיכא דאזלי התם, דכיון דלא הוי ד' ודאי לא שצקי עיקר פתחא ולא בטיל שם פתח המצוי מיניה, ולפי זה דר"א ור"א אי עביד צורת הפתח לפירצה שפיר דמי, אע"ג דאכתי אזלי בה דכיון דאיכא צורת הפתח לא שייך למיחשבה כסוף מצוי, ועי' בבה"ל סימן שס"ה ס"א ד"ה אסור.

והריטב"א כתב דטעמא דר"א ור"א משום דצעינן קורה ע"ג מצוי, ומיהו אי לאו דשצקי הוי חשיב קורה ע"ג מצוי, ובהא דפרכינן בדרב יהודה וניחוש דילמא שציק כחז דאי הוי קורה על פני כל המצוי הוי שפיר דמי, ורק משום דצ' אמות הפרוצים ליכא לא קורה ולא לחי הלכך פרכינן דליפסול משום דשצקי, וכתב ז"ל שכ"כ הראב"ד, נראה דעתו ז"ל דשני פתחים ברוח רביעית אף אי אזלי טפי אחד לא בטל שם פתח מאידך ושפיר משתרי בלחי וקורה, ובדר"א ור"א הוי טעמא משום דכיון דאזלי בפירצה נראה כסוף מצוי וכמש"כ לעיל, והכא ס"ל לגמ' דכיון דאין כאן עומד מרובה מן הדין אם היה הנידון בכל הרוח, דהא הפרוץ מרובה, ואי לאו הקורה היה נחשב כפרוץ עי' בספר מרן זללה"ה לעירובין סי' ד' סק"ג, כיון דברוח זה פרוץ מרובה על העומד, הלכך אי לא אזלי בהך פירצה, הרי נחשב עיקר פתח המצוי פתחא רבה, וסגי בקורה רק על פתחא רבה, וניתרת הך פירצה של צ' אמות בעומד מרובה, אבל אי אזלי בה הוי היא עיקר הפתח ולא סגי בלא לחי או קורה בה, אף שיש כאן עומד מרובה, דהו"ל כעשה קורה לחי רוח המצוי, כיון דנריך לקורה כדי להחיר הך פירצה דשתי אמות, ועי' במאירי בשם גדולי המפרשים והוא הראב"ד, ואף שאין דברים אלו מוכרעים בסברא אבל עלינו ללמוד מהך סוגיא דהכי ס"ל להש"ס, ולפי זה כש"כ דאם עשה צורת הפתח להנך צ' אמות דשפיר דמי, דודאי צורת הפתח עדיף מקורה, ובשו"ע סימן שס"ג סל"ד כתב דמהני צורת הפתח לזוטא, והוא מהג"א, ובמ"ב שם ס"ק ק"נ בשם

דמאידו צקעי רבים טפי, ועי' מש"כ עוד לעיל סק"ו, ולקמן ס"ק ט"ו, וע"ע בשעה"ל שם.

(א) י' ב' וליחוש דילמא שציק פיתחא רבה כו', נראה הטעם דלא הקילו חכמים בלחי וקורה אלא במצוי בכל תנאיו בפתחו הרגיל, וכל שאינו עיקר פתח המצוי אין צו תקנת מצוי להיות יותר בלחי וקורה, [ועי' ברשב"א שכתב דהו"ל כפירצה ועי' לעיל סק"ט], ולכאורה משמע דחיישינן שיהא הפתח הזוטא עיקר ופתחא רבה טפל, ולפעמים נוח כן ליושבי המצוי, ודחינן דלא שצקי פיתחא רבה ולעולם ישמש פתחא רבה כעיקר ומהני ליה תקנת מצוי.

ויש לעי' כיון דבפתחא זוטא לא אזלי ואין לו היתר לחי וקורה, א"כ אמאי מהני ליה עומד מרובה, הא עומד מרובה ילפינן ה' צ' בק"ו מלחי וקורה, וא"כ בפתחא דלחי וקורה לא מהני מהיכי תיתי דעומד מרובה מהני, וי"ל דהא מצדו מהני עומד מרובה אף בלא הק"ו כדאמרינן התם שפירטמו בעשר, וכמש"כ סק"ו, והיינו משום דלא צקעי רבים, ודכוותה נמי בהאי פיתחא זוטא דנמי לא צקעי ציה רבים, א"נ האי ק"ו אינו אלא גילוי מילתא בעלמא שלא החמירו חכמים להנריך היכר טפי, וכמש"כ שם, וכיון דלא החמירו, תו עומד מרובה עדיף דהוי מחילה מדאורייתא ומהני אף בגוונא דלחי וקורה לא מהני.

שם ומ"ש מדר"א ודר"א, יש לתמוה למה חיישינן בדר"א ור"א דשצקי פיתחא רבה ועיילי בפיתחא שאין בה ד' טפחים וגם אית בה גידודי לר"ה לעיל ו' א', ועוד מאי מהני שיש בה פס ד' אם אין בהני ד', בתים וחצרות פתוחות לתוכו, והרי עדיין כל בני המצוי שצקי פיתחא רבה, כמו בלא נשתייר פס ד', ויעויין ברשב"א וריטב"א, ואפשר דבאמת עיקר הטעם בדר"א ור"א הוא דבסוף מצוי צעינן חיבור אלים, ולא סגי בעומד מרובה, דכיון דהוא סוף המצוי קרוב לחשוב כאילו בפירצה זו נגמר המצוי ונדו אחד קצר, ומיהו אי לא עיילי ציה אינשי ראוי לחשבו כהמשך המצוי, אלא כיון דממעטי בהילוכא איכא דאזלי התם ולכך חשיב כגמר המצוי, אבל ודאי לא חיישינן כולי האי דישצקו פיתחא רבה, ולכך אם נשתייר פס ד' דלא מתחזי כגמר מצוי, מותר, ולא חיישינן משום דילמא שצקי כו', דסו"ס עיקר הפתח

בפירצה בקרן זוית, כש"כ כשכל הרוח הרביעית
 בעומד ע"י אורת הפתח, וע"י במאירי שכתב כן,
 [ומיהו כ"ז בפירצה עד ד', אבל ד' אי בקעי רבים
 אסור, בפירצה מן הצד לא שריא בעומד מרובה
 כמש"כ הרא"ש ונתבאר לעיל סק"ח ע"ש], וכן
 בעובדא דרב יהודה אי תוקן הפתחא רבה צורת
 הפתח שפיר דמי, דלא חשיב כמחילה מעליא ושפיר
 ניתרת פירצת צ' אמות בעומד מרובה.

י' א' נועץ קנה באמצעיתו ודיו כו', הך תנא ס"ל
 דכיון דאין צריך לשמש בקנה צורת מחילה,
 לא איכפת לן מה דאורא דהאי גיסא ודהאי גיסא
 רבין עליו, דסו"ס אין כאן פתח רחב מ', ומסקינן
 דלית הילכתא כוותיה, וכי היכי דלא מהני לענין
 מחילה ה"נ לא מהני לחלק הפתחים, ויש לעי'
 לתנא דברייתא נהי דהקנה לא בטל, אבל אכתי הא
 איכא למיחש דשצקי חד פתחא ואולי באידך ואיך
 ניתרים שניהם בקורה, [ואפשר דבהכרח דחד פתח
 משמש טפי מחצירו וא"כ איך אידך נותר בקורה],
 ואין לומר דגם בזה פליגי אמוראי אהך ברייתא,
 דבגמ' לק' פרכינן בפשיטות וניחוש דילמא שצק
 כו' משמע דליכא מאן דפליג בזה, וגם לא הזכירו
 בגמרא הך דינא דשצק אלא הכא למיפוך אדר"י,
 ומשמע דגזירה פשוטה היא, ואפשר דלהא אהני
 הא דאחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא לומר
 דכחד פתח חשיבי ואין אחד מהם מתבטל מחמת
 מיעוט שימוש, אבל לפי זה דוקא קנה ואם יוסף
 שיהיה העומד מרובה יפסל, ול"מ כן, ולפי'
 ריטב"א שכתבנו לעיל דאי עביד קורה גם לזוטא
 שפיר דמי, ניחא דה"נ הרי איירי דנותן קורה על
 פני כל רוחב המצוי, אבל מפרש"י ל"מ כן.

ואפשר דאין חשש שצקי אלא בשאין שני הפתחים
 שוין, והדבר ניכר שלא נעשו שני פתחים
 למצוי זה, אלא יש כאן פתח ופירצה, ובה אי אזלי
 בחדא אמרי אינשי האי פתחא הוא ואידך פירצה
 היא דלמיסתם קיימא, ופירצה אינה ניתרת בקורה,
 [ואף בששניהם שוין אי מיינכרא דחד פירצה וחד
 פתח שייך בהו שצקי וכמשה"ק הריטב"א במצוי
 שנפרץ מראשו], אבל כשיש סמימה באמצע הפתח
 ולכתחלה נבנו שני פתחים משני זדדיו בזה כו"ע
 ידעי דהאי מצוי יש לו שני פתחים, ושפיר ראויים
 שניהם להיות ניתרים בקורה אף שמשתמשים באחד
 יותר מבחצירו, דשניהם עיקר פתח המצוי הם.

הת"ש כתב להגיה רבה, ולפי דברי הריטב"א שפיר
 יש לקיים ג' דידן, ובריטב"א כתב שזו גם דעת
 הראב"ד, ובאמת דאף לפרש"י דע"י דאולי צוטא
 מתבטל שם פתח מן הרבה, נמי יתכן דמהני אורת
 הפתח לזוטא, דהא דשצקי מתבטל לפתח סבירא הוא,
 ושפיר אמרינן דאי ליכא אלא חד פתחא בלא אורת
 הפתח ברוח רביעית, חשיבא היא פתח המצוי אע"ג
 דלא אזלי בה, דכל מצוי פתוח ברוח רביעית, ואורת
 הפתח כסתימה מעליא דמי וכאילו ליכא פתח התם
 דמי, וזו נראה דעת השו"ע ונו"כ שלא העירו בזה
 כלום וקיימו ג' דידן לזוטא, וכעת ראיתי באו"ו
 שממנו הביא הג"א ד"ז, וכתוב שם לשון זה אבל
 אם עשו אורת הפתח לקטן אפילו היכי דשצקי בני
 מצוי פתחא קמא ועיילי בזהאיא פירצה אפילו הכי
 לא בטלה תורת פתח וקורה מן הראשון משום דהוי
 פתח והרבה פתחים שרינן למצוי, עכ"ל, הנה כתב
 בזהאיא שלא נתבטל תורת קורה מן הראשון, הרי
 מבואר דאיירי בעשה אורת הפתח לקטן והראשון
 נשאר בקורה.

בריטב"א הזכיר דעת הראב"ד דמפרש בפירצה
 מן הצד אי לא אזלי בה אינה ניתרת
 בעומד מרובה, והיינו דפרכינן מדר"א ור"א דשרו
 פירצה עד עשר דש"מ דשצקי פתחא רבה ואולי
 צוטא, והקשה הריטב"א דמאן לימא לן דזו שמן
 הצד היא זוטא מפתח המצוי דילמא בתרוייהו שוין
 איירי, וכתב עוד דאף אם נימא דר"א ור"א אף
 במצוי רחב מ' שתוקן בראשו צורת הפתח שרו
 פירצה מן הצד, אכתי מאן יימר דבעשר ואחד עשר
 נמי שייך רבה חוטא, דילמא כיון דגדולים כ"כ
 כשוין חשיבי, ומוזה דקדק הב"מ הוצא בזה"ל סימן
 סס"ה ס"א ד"ה אסור, דאף במצוי שתוקן בראשו
 צורת הפתח אסרינן פירצה מן הצד אם לא נשתייר
 פס ד', ונראה דלאו ראייה היא, דאין כונת
 הריטב"א דר"א ור"א איירו אף במצוי שתוקן
 צורת הפתח, אלא דהא דשרו פירצה מן הצד עד
 עשר בנשתייר פס ד' מסתבר דשרו אף במצוי רחב
 מ' שתוקן בראשו צורת הפתח, דלא גרע משום
 זה, אבל עיקר מימרא דידהו ודאי במצוי המתוקן
 בלחי או קורה ופסלי בלא נשתייר פס ד' משום
 דבעינן קורה ע"ג מצוי, ובנתקן צורת הפתח שפיר
 דמי דכסתום דמי, והרי אף באיכא מקצת עומד
 ברוח ד' סמוך לפירצה שרי כמש"כ הריטב"א

אפילו בדלל בקעי זה רבים, וממילא מוזן דהא דר"א ור"א בפירצה באמצע איירי.

ולו"ד ז"ל נראה דאפשר ליישב השמטת הרי"ף והרמב"ם אף לפרש"י, והא דפתח מן הנד דהיינו בקצה הכותל לפירוש הרי"ף והרמב"ם י"ל דהיינו דוקא היכא דצעי נורת הפתח בזה אמרינן דמן הנד אין לה חשיבות נורת הפתח, אבל היכא דשרי בלא נורת הפתח מדין עומד מרובה שפיר שרי אף מן הנד, (וכדאמר ה' ב' במצוי ח', ומיהו יש לומר דמראשו שאני), אלא דס"ל ז"ל דהא דבקעי רבים היינו על תכונת מצוי מפולש וכמו מצוי עקום, אבל לא בפירצה שנעשית באקראי אף דאיכא רבים דעיילי בה, דהא באמת לא מצאנו אלא במצוי עקום ואין לנו ללמוד מזה אלא למפולש ממש לשני כרמלית או רשות הרבים מזה ומזה אלא שפתחו בנדו, ולפי זה מסקנא דשמעתין לר"ח ב"ר דדוקא במצוי מפולש פרצתו ב' ואף עקום דינו כמפולש, אבל כל פרצות מצוי מנדו בעשר, והנה הדינים מבוארים ברי"ף ובירמב"ם שהרי כתבו דמצוי עקום תורתו כמפולש, והיינו כפירוש הרי"ף והרשב"א, ופשיטא דכל שעקמימותו קטנה מיגרע גרע ואם אין בו עקמימות כלל אלא שפתחו בנדו פשיטא דכמפולש חשיב, וכשאינו מפולש אלא שיש בו פרצות מנדו הרי הביאו לדינא דר"א ור"א דפרצתו בעשר, [והא דאמרינן בגמ' מכלל דלר"ה אע"ג דלא בקעי זה רבים, ולא דייקין בפשוטו דמצוי שנפרץ ודאי לאו מצוי מפולש הוא ולא בקעי בו רבים, היינו משום דהיה אפשר לדחוקי דאירי שנפרץ לרשות הרבים והחזיקו בו רבים והו"ל כמפולש, אבל השתא דבמפולש מודה רחב"ר א"כ ע"כ לר"ה אף בשאינו מפולש ומ"ש מדר"א ור"א ודחינן דר"ה מוקי להא דר"א ור"א באית ליה גידודי, אבל סתם מצוי שנפרץ לא מתפרש על תכונת מצוי מפולש, וממילא חשיב לא בקעי בו רבים].

(ג) מבווי מפולש אינו נותר בעומד מרובה מכאן ולחי או קורה מכאן, וזה מבואר ה' ב' דאיטריך ק"ו דעומד מרובה מהני במצוי ברוח רביעית, ולר"ה דסבר פרצת מצוי מנדו ב' דלדידיה ליכא ק"ו באמת לא מהני עומד מרובה אף ברוח רביעית, וא"כ במפולש דלא מהני לחי וקורה ליכא ק"ו וממילא לא מהני עומד מרובה,

ובזה מיושב מש"כ הרשב"א בעצוה"ק שער ב' סוף דין ב' מצוי שיש לו שני פתחים מנדו [ר"ל ברוח רביעית משני צדדין] ואין באחד מהם יותר על עשר ויש באמצען פס יתר על כל אחד ואחד מן האוירין או אפילו בכל [נראה דז"ל ככל, ואע"ג דפרוץ כעומד לא מהני בדאיכא אוירא דה"ג ודה"ג כדאמר י' ב' היינו דוקא כשאחד האוירים מרובה על העומד אבל לא בשניהם שוין לעומד וכ"ה בהדיא בריטב"א שם וכ"מ בחידושי הרשב"א] אחד ואחד מהן אע"פ ששני האוירין לכשיטרכו רצין עליו נותן קורה על אחד מהן ודיו ואין צריך השני כלום עכ"ל, והוא מתוספתא וירושלמי עי' בחידושי ז"ל בסוגיין, וקשה אי אזלי באידך שאין בו קורה איך נותר הפתח שיש בו קורה, [ואף דכאן עדיף מעובדא דרב יהודה, דהכא אפשר לשמש כעומד מרובה לאיזה פתח שרוצים, מ"מ אין זה מועיל דמה בכך סו"ס הפתח שאין בו קורה ע"כ להחירו משום עומד מרובה דהך פס, וממילא אידך ע"כ להחירו בקורה, וכיון דשצקי ליה אין כאן היתר קורה], אבל למש"כ דכשינכר שניהם עיקר פתחים ע"י שמקומם וגדלם שוה, בזה לא חיישינן לשצקי, ניחא, שו"ר בגאון יעקב בסוגיין ע"ש.

(ב) רמב"ם פי"ז מה"ש הי"ז נפרץ בו פירצה מנדו כו', יעוי' במ"מ, ונראה כונתו ז"ל, דפלוגתא דרב חנן ב"ר ור"ה היא בפירצה מן הנד בקצה הכותל, ור"ח ב"ר מחלק דמראשו ב' לפי דבקעי זה רבים, והיכי דבקעי רבים אמרינן דלא חשיב פתחא בקרן זוית, אבל כלפי כותל האמצעי לא בקעי רבים ולכך בעשר, ור"ה סבר דלעולם זה מיקרי פתחא בקרן זוית ולא עבדי אינשי ולכך אף מנדו כלפי כותל האמצעי ב', ופרכינן ממצוי עקום דהוא כלפי כותל האמצעי וב' ומתרינין דבקעי זה רבים, ומו פרכינן לר"ה מדר"א ור"א ומתרינין דהתם בפירצה באמצע הכותל איירי, והנה רחב"ר ור"ה סברי דאף בלא נשתייר בראשו פס ד' פרצתו ב', וזה דלא כר"א ור"א דסברי דפרצתו בג', ומ"מ בזה דשרו פירצה עד עשר לא משמע לגמרא דפליגי עלייהו, ומשני דבאמת לא פליגי, ולפי זה לית לן להלכה מהך סוגיא כלום, דקיי"ל כר"א ור"א דמראשו צעי פס ד', וקיי"ל כר"ח י"א א' דמן הנד לאו פתח הוא

לא מהני אבל עומד מרובה מכאן ומכאן מהני, וצ"ע דהא עומד מרובה מלחי וקורה יליף לה, וא"כ היכא דלא מהני לחי וקורה מנ"ל דעומד מרובה מהני, ומה שנסתייע שם מלשון הרשצ"א בעצוה"ק שער א' דין י"ד שכתב בחצר שגפרה משתי רוחותיה דניתרת צלורת הפתח מכאן ופס ד' או שני פסין מכאן, ואצ"ל בשיש לה צורת פתח מכאן ומכאן או עומד מרובה מכאן ומכאן שאין רגלי הרצים אוסר במצואות ובחצרות בכיו"צ, הרי דבמצואות נמי שרי כה"ג, הנה לפנינו הגי' בעצוה"ק או עומד מרובה מכאן ומכאן וצורת הפתח מכאן, (ולפי גירסא זו פשוט דחיבת ומכאן ט"ס), ולפי זה אין מכאן ראייה, וכן מצוה צאה"ע סימן שס"ה שהיתה לו גי' זו, ועי' לעיל סק"מ, (וכ"מ מחו' הג"ל ה' ב' ד"ה ק"ו שכתבו דאמחיזה רביעית הוא דעבד ק"ו, וכוונתם דבב' מחינות ביחד היכא דבקעי רצים לא מהני עומד מרובה, דהא מן הנדל דללא בקעי רצים פרטו בעשר ומהני עומד מרובה). — ועי' ברשצ"א דדף י' בדין נראה מבחוץ שכתב בשם הראב"ד דנראה מבחוץ ושוה מצפנים אינו מועיל לעשות עומד מרובה דאל"כ אין לך מצוי שאינו נותר אפי' בלא לחי ואפי' מפולש לרשות הרצים שהרי כותלי פני המצוי הנמשכים לרשות הרצים כו', ולכאורה משמע דעומד מרובה מכאן ומכאן מהני למפולש, ואף דהתם הנידון לחשדן כאילו עומדים כנגד הפתח, דהא לא מנרכינן שיהא זהו עומד מרובה כנגד הפתח, ולא גם כנגד עצמם, מ"מ לא עדיף מעומד מרובה.

(יד) ה' ב' מה לאחר שכן פרטתה בעשר כו' קסבר ר"ה צריה דר"י מצוי נמי פרטו בעשר, הא דלא פריך מה לאחר דפירטתו בעשר אפילו במפולש כדתינא ח' א' חצר שהרצים נכנסים כו' משא"כ מצוי וכמש"כ ס"ק י"ג, דזה משום דבקעי רצים הוא, ובחצר ליכא בקיעת רצים כ"ב, וכמש"כ לעיל סק"ז דמה"ט לא פריך מה לאחר שפרטתו בעשר תאמר במצוי דבקעי רצים לכ"ע פרטתו דד'.

אבל יש לעי' כיון דצאית ליה גידודי מודה ר"ה דפרטתו בעשר כדאמר לקמן ו' א', ובקעי רצים לכ"ע פרטתו דד', א"כ יש לפרש דהא דס"ל לר"ה דבליכא גידודי ולא בקעי רצים פרטתו דד',

וכמש"כ תו' שם ד"ה ק"ו, וע"כ כונתם במפולש, דהא מן הנדל אמרינן דפרטתו בעשר היכא דלא בקעי זה רצים, הרי דמהני עומד מרובה, עי' לעיל סק"ו, עוד הדבר מצוה ו' א' דבקעי רצים אף מן הנדל פרטתו דד', והיינו משום דחשיב כמפולש, עי' חידושי הרשצ"א ועי' לעיל סק"י, א"כ במפולש ממש אין לך בקעי רצים גדול מזה, עוד הדבר מצוה צסוגיא ז' ב' במצוי שכלה לאחר ולרחצה, דע"כ איירי שפרטת החצר והרחצה לרשות הרצים יש זה עומד מרובה, דהא לנדל המצוי יש להן היתר פסין, והיתר פסין לא מהני בחצר אלא צרות רביעית, וכמש"כ תו' ז"ד א' ד"ה מאי, ובעצוה"ק שער א' דין י"ג, [ודברי המ"צ סימן שס"ד סק"ד ע"כ צריך תיקון, עי' מ"צ סי' שס"ב ס"ק מ"ה וצוה"ל שם, ובבר תמה בדבריו ז"ל מרן זללה"ה בעירובין סי' א' ס"ק ל"ג עי"ש], וא"כ ע"כ דלנדל רשות הרצים יש שם עומד מרובה, וכ"מ בעצוה"ק שם דין י"ד, וא"כ למה יאסר המצוי אף בזה כנגד זה, ולדעת הרשצ"א אף בכלה לנדי רחצה דהא מצוי עקום אינו חמור ממפולש, אלא ודאי במצוי מפולש לא מהני עומד מרובה מכאן ולחי או קורה מכאן, [ועי' בעצוה"ק שער ב' דין א' שכתב דכלה לנדי חצר או רחצה אסור דהו"ל כמצוי עקום ומפולש, משמע דאם דינו כמפולש פשיטא שאינו נותר בעומד מרובה שיש להחזיר, ואין נראה לומר דה"ט דמצוי אסור משום דנראה כפרוץ במילואו לרשות הרצים, דאטו מצוי שצדו אחד רחב לא יותר בעומד מרובה משום שצדו הנדל נראה כפרוץ במילואו, והרי אף זה שלא כנגד זה איכא מאן דאסר אע"ג דכנגד הנדל כולו סתום וכן בזמן הנדל, אלא ודאי הטעם משום דדינו כמפולש ולא מהני עומד מרובה מכאן ולחי או קורה מכאן, ואע"ג דנפרץ לאחר מ"מ דיינינן ליה כדין מצוי, ועי' לקמן ס"ק ט"ו כתבנו לדחות כל הני ראיות.

ולפי זה נראה דאף עומד מרובה מכאן ומכאן לא מהני, דהא עומד מרובה לא עדיף מלחי וקורה, ולרב הונא אף גרע, וכיון דלחי וקורה לא מהני ה"ה דעומד מרובה לא מהני, דהא ליכא ק"ו, ובגאון יעקב צדף ח' צסוגיא דרחצה כתב לחלק דעומד מרובה מכאן ולחי או קורה מכאן

דהוא משום דגזר אטו בקעי רבים, וא"כ כי היכי
 דלא פרכין לר"ה צריה דר"י תאמר במצוי שפרטתו
 צד' בדבקעי רבים, משום דענין זה ליחא בחצר,
 ה"נ ליכא למיפרך לר"ה תאמר במצוי שפרטתו צד'
 דליכא גידודי, דהא ע"כ משום לתא דבקעי רבים
 הוא מדמודה דליכא גידודי, וצבית מאיר סי'
 שס"ה כתב לפרש דהך סוגיא אולא לס"ד דלקמן
 דאף דלית ליה גידודי סבר ר"ה דפרטתו צד',
 ולא משום בקיעת רבים כלל, ולפי זה שפיר פרכין
 מה לאחר שפרטתו בעשר תאמר במצוי דפרטתו צד',
 משא"כ למסקנא דמודה דלית ליה גידודי וטעמיה
 משום בקיעת רבים לא שייך למיפרך מזה משום
 דבחצר לא שייך בקיעת רבים או שאר טעמים
 עי"ש, ולפי זה למסקנא אף רב הונא ס"ל דמהני
 עומד מרובה ברוח רביעית דאף לדידיה איכא ק"ו,
 עי"ש, וצוה יש ליישב דברי התו' ו' א' שנתקשנו
 בהם לעיל סק"ו, אבל ז"ע דבגמ' לקמן ו' א'
 ליכא ס"ד כלל דללא בקעי רבים כלל סבר ר"ה
 דפרטתו צד', ואדרבה לס"ד משמע דהוי ס"ל
 דדוקא בדבקעי ממש ס"ל פרטתו צד' וכדאמרין
 מכלל דר"ה סבר אע"ג דלא בקעי זה רבים מ"ש
 מדר"א ור"א, משמע דעד השתא הוי סברין דר"ה
 דוקא בדבקעי זה רבים קאמר, ומסקין דאף דללא
 בקעי כל דלית ליה גידודי, וא"כ צריך לחדש דסוגיין
 הוא דס"ד דר"ה אף בלא בקעי כלל דליכא גידודי
 קאמר דפרטתו צד', אף דלקמן בסוגיא לא ס"ל
 כן לא לס"ד ולא למסקנא וז"ע, וי"ל דס"ל לגמרא
 דהא דס"ל לר"ה דאף דללא בקעי רבים פרטתו
 צד' אינו משום אטו בקעי רבים, אלא משום דלא
 מינכר תיקון כלל, משא"כ בליכא גידודי מינכרא
 סתימה.

(טו) ו' א' מנזו בעשר מראשו צד' כו' ור"ה
 אמר אחד זה כו', נראה דרהיטת
 הגמ' משמע דלר"ה דמנזו צד' הוא דומיא דקרן
 זוית ודומיא דיתר מעשר לרחצ"ר, והיינו דלא
 דיינין עומד מרובה להמיר בנפרץ מנזו בארבעה,
 כמו ביתר מעשר וכמו בקרן זוית, ואפילו יש
 דלתות בראש המצוי דנמצא שיש למצוי ג' מחיצות
 גמורות, ומקום הפירצה הוא רוח רביעית, אפילו
 הכי אסור לר"ה, וכ"מ לעיל ה' צ' דאמרין
 פרטתו צד' דומיא דחצר פרטתו בעשר, וטעמא
 דמילתא משום דמינכרא פירצה ולא מינכר תיקון,

ולא דמי לחצר דדפנותיו מוכיחות תיקון ופרטתו
 כפתחים, משא"כ מצוי דדפנותיו הצתים והחצרות,
 ואין מצוי בהם פתחים, ופירצה ניכרת בהם, ואינם
 ניכרים שהם מחיצות, לכך החמירו חכמים שלא
 לשמש בהם לעומד מרובה ביתר מד', ואינו ענין
 משום שנעשה עי"ז כמפולש, דאף בעשה לראשו
 צורת הפתח לא מהני, ואפילו לר' יהודה דגם
 מפולש סגי בלחי מכאן ולחי מכאן, מ"מ מנזו
 צד', ולא שרינן בעומד מרובה, וכ"מ ברשב"א
 וריטב"א שכתבו דכל שפרטתו צד' [וזה כולל בין
 קרן זוית ובין מנזו] או בעשר לא מהני לחי
 וקורה שאין לחי וקורה מתירין את הפירצה, [וכ"כ
 לשון זה בעצוה"ק ש"צ דין א' לענין פירצה בקרן
 זוית, וכלל שם גם עומד מרובה], והיינו דכל שאין
 נראה כפתח אינו יתיר, אלמא משום שאין נראה
 כפתח הוא, ולא משום דהוא כמפולש שהחמירו
 בו, [ומיהו לאחר שפרטתו פירצה אמנם י"ל שיש
 כאן גם חומרא דמפולש], ועי' לעיל סק"ט.

ובזה ניחא הא דפרכין לעיל ה' צ' מה לאחר
 שפרטתו בעשר תאמר במצוי שפרטתו צד',
 ואם טעמיה דר"ה משום דדיינין ליה כמפולש,
 א"כ מאי פירכא היא, הא שפיר י"ל דמודה ר"ה
 צריה דר"י דברוח ג' לא מהני עומד מרובה
 במצוי, וכמש"כ תו' שם דליכא ק"ו, וצודאי
 החמירו במצוי מפולש טפי מבחצר מפולש, עי'
 לעיל סק"ק י"ג, והרי במצוי איכא מ"ד דבעי
 דלתות, ואילו בחצר לכו"ע צורת הפתח או בעומד
 מרובה סגי, והרי בדבקעי רבים לכו"ע מצוי גרע
 מחצר ולא פרכין מזה בדבקעי רבים שאני וכמש"כ
 לעיל סק"ז ובצ"מ סי' שס"ה, וה"נ מפולש מלתא
 בדבקעי רבים הוא, ור"ה צריה דר"י יליף ק"ו
 דבדאיכא ג' מחיצות מקילין בתיקון רוח רביעית
 במצוי טפי מבחצר, וא"כ דין הוא דליהני עומד
 מרובה ק"ו מבחצר, ומה שייך למיפרך ממפולש,
 אבל למש"כ דאפי' בליכא דלתות ברוח רביעית לא
 שרינן פירצה מן הצד בארבעה לר"ה, פריך שפיר
 דהא חזינן שהחמירו חכמים במצוי צמן הצד דלא
 אמרינן עומד מרובה, ושמא החמירו נמי מראשו.

ובזה נמי ניחא הא דפשיטא ליה להרא"ש ושאר
 ראשונים דלרב אף אם עשו צורת הפתח
 משני ראשי מצוי העקום אכתי צריך לחי בעקמימות
 ונתקשינו בהם לעיל סק"ז ח', ולמש"כ ניחא דכיון

מחילה מן התורה, נמי ל"ק דהוא מהנך טעמי דאיכא מ"ד שהחמירו חכמים צמן הלך.

ולפי זה אפשר לפרש דהא דמסקינן דר"ה צריה דר"י טעמא דנפשיה קאמר, דלאו למימר דאחי לאיפלוגי אדרב הונא, אלא דק"י דקאמר הוא טעמא דנפשיה, דלר"ה דסבר פרצתו צד' ליכא ק"ו, אבל לדינא מודה ר"ה דמהני עומד מרובה ברוח רביעית צמזוי, דהתם ליכא לטעמי שכתבנו לעיל צמן הלך, דברוח רביעית מינכרא מחילה ועצדי אינשי פיתחא התם, וגם ברוח רביעית הקילו חכמים צלחי וקורה ואין סביר להחמיר בה דלא ליהני עומד מרובה, [שו"ר ש"כ בגאון יעקב עיי"ש שהוכיח כן, וכן הוכיח צ"מ ס' ש"ס"ה הוצא לעיל ס"ק י"ד], וניחא השתא ליגנא דר"ה צריה דר"י דאמר לא שנו ולשון זה לא מתפרש לפלוגי אלא לפרושי, וצוה ניחא מש"כ תו' ו' א' ד"ה אחד דמודה רב הונא דמראשו בעשר דלא פליג אדרב יהודה י' צ', ולכאורה קשה הא לית ליה ק"ו וכמש"כ לעיל סק"ו, אבל למש"כ ניחא דאף דלית ליה ק"ו מ"מ מסבירא מודה דמהני, וכן מהא דפרכינן מה לחצר שפרצתו בעשר תאמר צמזוי שפרצתו צד', משמע דהא דר"ה דפרצתו צד' לא איתמר אלא צד' ולא צראשו, [ומיהו לשון רש"י צד"ה טעמא דנפשיה משמע דצאמת לר"ה לא מהני עומד מרובה ברוח רביעית, וכ"ה ברשב"א דהא דאותו לחי היכן מעמידו, וכן בריטב"א עיי"ש, אבל התו' ע"כ לא ס"ל כן וכ"מ בתו' ה' צ' ד"ה אותן].

ולדאמור יש מקום לדון צמזוי מפולש אי מהני עומד מרובה מכאן ולחי או קורה מכאן, דאע"ג דכה"ג ליכא ק"ו כיון דלחי לא מהני, מ"מ הא אף דליכא ק"ו איכא למימר דמהני עומד מרובה מסבירא, ומהא דמצדו פרצתו צד' בדבקעי רבים נמי אין ראיה דהתם לאו משום מפולש הוא אלא משום דמצדו לא אמרינן עומד מרובה בדבקעי רבים ואפילו יש נורת הפתח או דלת צראשו, ואפילו לר' יהודה דמהני לחי מכאן ולחי מכאן, וכמש"כ לעיל טעמא דמילתא, ומההיא דמצוי הכלה לחצר ולרצח שכתבנו לעיל ס"ק י"ג נמי אין הכרח ד"ל דהתם הרצח והחצר לצד רשות הרבים אין להם אלא שני פסין או פס ד', ולצד המצוי הם עומד מרובה, וממילא אם נחשוב

דאמרינן בדבקעי רבים מודה רב לר"ה דפרצתו צד', ממילא מתפרש דאפילו כשיש נורת הפתח או דלתות ברוח רביעית, לא אמרינן עומד מרובה מצדו בדבקעי רבים, דכיותר מעשר וכפרה צקן זוית חשיב, ולא משום מפולש לחוד, [ומיהו קושטא הוא דחשיב נמי כמפולש וצריך דלת לחנני' כמצואר ו' צ' דאזכורו דלתות], ואין לומר דהא דמודה רחצ"ר בדבקעי רבים היינו מטעם מפולש, דהא אמרינן מכלל דר"ה אע"ג דלא בדקעי רבים כו', משמע דעד השתא הוי מפרשינן טעמיה דר"ה משום בדבקעי רבים, וצד"ה הרי מתפרש דאף דאיכא נורת הפתח או דלתות ברוח רביעית לא מהני עומד מרובה מצדו דומיא דצקן זוית, וכמש"כ, וא"כ דכוותה לדידן למסקנא בדבקעי רבים מודה רחצ"ר היינו כטעמא דר"ה.

ודאיתאן עלה נראה דכל הנידון לעיל ה' צ' צד' עומד מרובה צמזוי הוא מהאי טעמא לפי דאשכחן דאיכא מאן דסבר דהחמירו חכמים צמזוי מצדו דלא אמרינן עומד מרובה, משום הני טעמי דלעיל שנשחנה מצוי מחצר, הלכך ראוי לדון גם ברוח רביעית שצמזוי אם מהני עומד מרובה, ואמרינן דר"ה צריה דר"י סבר דלא החמירו צפירה מן הלך צמזוי, וילפינן מסבירא דמהני עומד מרובה כיון דמחילה גמורה היא מדאורייתא, ולענין רוח רביעית עדיפא דאיכא ק"ו מחצר, ואה"נ דאי לאו ק"ו נמי הוי ילפינן דמהני עומד מרובה ברוח רביעית דדרך שלמדנו צמן הלך, ואדרבה רוח רביעית קיל טפי, אלא דקושטא קאמר דאיכא ק"ו, וזו נראה כונת הריטב"א שכתב דהא דמצוי פרצתו בעשר נמי מהאי ק"ו הוא דילפינן לה, ואין ר"ל ק"ו גמור דהא איכא למימר דיו לצא מן הדין להיות כנידון מה לחי וקורה לא מהני אלא ברוח רביעית ה"נ עומד מרובה, אלא ר"ל דלית לן להחמיר צמזוי טפי מבחצר כיון דאדרבה אשכחן שהקילו צמזוי, וצוה ילאנו ממה שנתקשינו לעיל סק"ו מ"ש מן הלך דפשיטא ליה ומ"ש מרוח רביעית דאינטריך ק"ו, דצאמת כי הדדי נינהו ואדרבה רוח רביעית עדיפא דאיכא ק"ו, ואי לא הוי מהני עומד מרובה ברוח רביעית כש"כ דמן הלך לא הוי מהני, וכן מה שנתקשינו מהיכי תיתי להחמיר ברוח רביעית דלא ליהני עומד מרובה שהיא

בשני ראשיו, בזמן שיכול לעשות נורת הפתח לראשו ותו לא בעי מידי, וכמש"כ הרשב"א דמה"ט על כרחך אליבא דשמואל קיימין, [לגירסתו דגרס אביי, דלגי' דידן הרי שמואל קאמר לה], הלכך ע"כ איכא גוויי שפתחו יותר מי' וממילא ארכו יותר מזה וסגי בפס ד'.

ומרן זללה"ה בעירובין סימן א' ס"ק כ"ה תמה מה חילוק יש כאן בין י' ליותר מי', הא כל דאיכא יותר מד"א מן הפס עד הכותל האמנעי בדין הוא דליבעי נורת הפתח כדין מבוי עקום כמין ח', כיון שהוא פרוץ מרובה, דעד כאן לא שרינן פירצה עד י' מלדו וכן במבוי עקום לשמואל אלא באיכא עומד מרובה, אבל פרוץ מרובה גרע מפרצת עשר, ובדאי כגון דא נריך רב, ולמש"כ דבגמרא מוכח דלא בעי נורת הפתח, ע"כ יש לן ללמוד מכאן או כדעת ריב"ז דלעולם בעקום כמין ח' לא בעי תיקון בעקמימותו, או דשאי הכא שאין בין המבואות אלא פס ד' לא מיחוי כלל כשלש מבואות הפרוצות ז"ל אלא במבוי אחד שיש לו שני פתחים ובכגון דא לכו"ע לא בעי תיקון בעקמימותו, וכמו שהזכירו הריטב"א והמאירי סברא זו, [ובאמת יש מקום לומר דכל מבוי עקום שהוא פרוץ מרובה חשיב כמבוי אחד, ואף לרב לא בעי תיקון בעקמימותו, אלא נורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן, וז"ע צוה], והתו' אולי ס"ל דאף בכה"ג יש מקום לומר דפרצת עשר גרע ואתי לאיחלופי במבוי עקום ממש להחיר בפרצת עשר, הלכך אין ללמוד מסוגיין לפטור מנורת הפתח ביותר מעשר, אבל אכתי נע"ג מה סברא היא זו ומנין קים להו כן לרבנותו ז"ל.

שם תוד"ה ועושה ונריך לחי כו' ומשו"ה כו', שיעור דצריהם דאכתי נריך האי מבוי לחי או קורה ומשו"ה פרכין דכיון דשבקי אינו נותר בלחי וקורה, ואגב גררא פירשו דהך פס לא סגי לשמש צו כלחי.

שו"ע סימן שס"ה ס"א ז', לגודל הפשיטות לא הזכירו המפרשים דשום פירצה יתר מג' אינה ניתרת אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ, וכל פירצה הנזכרת להיתר איירי דוקא בעומד מרובה.

(יז) ר' א' מבוי עקום כו', בפשוטו פליגי רב ושמואל בדין מבוי שנפרץ מלדו היכא

המבוי כמפולש אין לו אלא לחי מכאן וב' פסין או פס ד' מכאן, ואף אם איירי שללד המבוי אין לו אלא פסין וכרהיטת הדברים וממילא ללד רשות הרבים יש צו עומד מרובה מ"מ אפשר לומר דהא דאסרינן באמצע זה כנגד זה היינו משום דהעומד במבוי סבור דנפרץ במלואו, ואף אם נימא דבמבוי המתרחב לא גזרו מ"מ במבוי הכלה לחצר י"ל דגזרו דמיחלף במבוי מפולש, ומהא דמבוי הכלה לזידי רחבה דדיינינן ליה כמבוי עקום ומפולש נמי אין ראייה, לא מיבעיא לדעת רש"י דמבוי עקום נריך תיקון בעקמימותו פשיטא דה"נ בעי, אלא אף להר"י והרשב"א דא"צ בעקמימותו כלום, מ"מ הכא י"ל דאסור דאי חשבת ליה כמבוי עקום הו"ל פרצתו בלדו, כשהרחבה ארכה כלפי רוח המבוי, וכיון דבקעי רבים הוי בלד, הלכך אי אפשר להחיר המבוי מדין מבוי, ושפיר י"ל דקולי דרחבה לא יהצינן ליה אף שכלה לרחבה, וז"ע.

ומ"מ נראה דעומד מרובה לא מהני במפולש, דהא חזינן דלענין רוח רביעית דיינינן אי מהני וכדילפינן ה' ז' מק"ו, ולרב הונא משמע ברש"י דבאמת לא מהני עומד מרובה אפילו ברוח רביעית וכ"ה ברשב"א וריטב"א וכמש"כ ס"ק י"ג, וא"כ מהיכי תיתי דאף במפולש יועיל, וכן ברשב"א וריטב"א הזכירו במבוי שנפרץ מלדו דהו"ל כמפולש, ומשמע דפשיטא דבמפולש לא מהני עומד מרובה, וכן רהיטת הדברים במבוי שכלה לרחבה דמשום מפולש הוא ולא משום שנפרץ מלדו דוקא. — ומ"מ אם הוא פחות מארבעה משמע דניתר בעומד מרובה אף במפולש.

(טז) י' ב' תוד"ה עושה אי איכא מראש הפס של כל פנים כו', אי במבוי כ' איירינן על כרחך דאיכא יותר מי', דהא בעינן ארכו יתר על רחבו, ובפשוטו אי לאו דהוא יותר מי' היה ניתר בלחי וקורה אלא דארכו יותר מכ', אלא דאיכא לפרושי דהך מימרא לאו ארחב כ' קאי, אלא ארחב יותר מי'.

ונראה דזה מוכח בגמ' דבפחות מי' לא בעי נורת הפתח, דאם אימא דלעולם בעי נורת הפתח, איך אמרינן יעשה פס ד' ולא מדכרינן דלא סגי בהכי אלא נריך גם לעשות נורת הפתח לחלק את המבואות לאחר הפס ד', וגם לאו בשופטני עסקינן שיעשה פס ד' ונורת הפתח ולחי או קורה

הסתום מג' רוחות ופתוח ברביעית, דגם עקום נחשב כל אחד כסתום מג' רוחות וא"ל אלא תיקון אחד בראשו, [ומשמע מזה דאם תיקנו ראשו האחד ב' פסין או בפס ד' נותר אותו חלק מצוי אף שהחלק השני שלא תיקנוהו אסור, וכמו שנסתפקנו לעיל], ושורש הדברים בעקמימות המצוי דיינין ליה כחצר כיון שאינו קרוב לרשות הרבים, ואמרין דפרצתו בעשר, וממילא א"ל תיקון בעקמימות, אבל פתחי המצוי דיינין ליה כמצוי וממילא הוא בדין מצוי עקום דלריך נורת הפתח משני ראשיו כיון שאין תיקון בעקמימות, ולא סגי ליה בתיקון חצר דהיינו ב' פסין או פס ד', ומיהו מצוי שנפרץ מזדו כחצו ז"ל לקמן סימן שס"ה סק"ד להחמיר דפרצתו ב' ד', דפרצה חשיבא קרובה לרשות הרבים, דלפעמים היא לרשות הרבים ממש, ורק בעקמימות מקילין דהיא לעולם רחוקה מרשות הרבים, ומה שסיים ועי' סי' שס"ד דמלך השני סגי בלחי, ר"ל דמצוי מפולש א"ל נורת הפתח משני ראשיו וסגי בנורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן, ולפי זה גם במצוי עקום דמקילין שא"ל תיקון בעקמימות דחשבינן ליה כחצר דפרצתו בעשר א"ל כמי סגי בנורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן דלא גרע ממפולש ביושר, וז"ע אס כונתו ז"ל דבאמת כן דגם לדין במצוי עקום א"ל אלא נורת הפתח מכאן וב' פסין או פס ד' מכאן, [למאי דמחמירין לחשבנן גם כחצר לחומרא], או דר"ל ועי' לקמן דסגי בלחי אבל אגן מחמירין בנורת הפתח מכאן ומכאן כדין מצוי עקום וכאילו היה לריך תיקון בעקמימות.

והנה הדברים דחוקים ליישב המנהג, אבל נראה דהמנהג שלא לעשות תיקון בעקמימות הוא על פי דעת הרמב"ם והר"י והרשב"א והריטב"א והר"ן והריב"ש דכולהו ס"ל דמצוי עקום א"ל תיקון בעקמימות כלל, וכמ"ש הגרע"א ז"ל בתשובותיו סימן ל"ג.

וב"ז בעקמימות פחות מי', דבזה אס הוא בדין חצר לכו"ע א"ל תיקון בעקמימות, ואף אס הוא בדין מצוי מ"מ להרמב"ם ואיך א"ל תיקון בעקמימות, אבל ביותר מי' אפשר דאף אס הוא בדין חצר לריך תיקון לדעת השו"ע שפסק כרש"י וכמו שנסתפקנו לעיל, וא"כ אפשר דבזה לא נהגו להקל כהרמב"ם ואיך, ומ"מ אס נהגו יש להם

דבקעי רבים אס הוא ב' או בעשר, [עי' לעיל סק"ח, ועי' ריטב"א שכתב דלפי' מורו של רש"י הו"מ למיפרך מדשמואל ומשמע דלא פירש כן], וביתר מי' מודה שמואל לרב ובפחות מד' מודה רב לשמואל, [היינו אי מצוי פחות מד' לריך תיקון], ולפי זה בחצר עקום דהתם לכו"ע פרצתו בעשר [וכמש"כ אחרונים ז"ל בס' שס"ה ודלא כה"ע], מודה רב לשמואל דסגי בשני פסין או פס ד' בכל אחד מראשיו, ואס לריך בעקמימותו נמי פסין, תלוי בפלוגתת רש"י ומורו ז"ל, ואס בעקמימותו יותר מי' מודה שמואל לרב דלריך נורת הפתח בעקמימות ושני פסין בכל אחד מן הראשים, לשיטת רש"י והרא"ש, [אבל איפכא לא שאין פסין מחירין יותר מעשר, אס לא דנימא דכה"ג מהני עי' מרדכי, וכמש"כ חו' בסוגיין דגם לרב מהני בעקמימותו נורת הפתח ליותר מעשר], אבל יש מקום לומר דדוקא במצוי חשבינן להו כחצר לרב לחומרא דלריך שיראה כל אחד תיקונו כאילו הוא ב' ע"ע, דאין שימוש משותף וכל חלק משמש לבתים וחצרות שבו, אבל חצר שכולו כאחד משמש לבתים תשמיש חצר לא מחלקינן ליה לחומרא, ודינו כחצר פשוט ומפולש דלריך נורת הפתח או עומד מרובה מכאן ושני פסין או פס ד' מכאן, ואין לריך בעקמימותו כלום, אפילו כשיש בעקמימותו י', וז"ע, ומיהו כשאין בעקמימותו י' סגי ליה בשני פסין או פס ד' בכל רות, ולא מזכירין ליה נורת הפתח או עומד מרובה באחד מהם, דכיון דבמצוי חשבינן להו כשנים סתומים אי פרצתו בעשר, אין לנו להחמיר בחצר, שהרי יש כאן עומד מרובה, ולא עוד אלא דאפשר דבחצר אס עשו שני פסין או פס ד' לראשו האחד, דנותר אותו חצר, אף אס לא עשו כלום בראשו השני ובעקמימותו, אע"ג דהשני נשאר באיסורו, ובמצוי כה"ג אסור אף לשמואל כדמוכח ח' א' אותבו בודיא בעקמימותו וכמש"כ סק"ז, דבחצר יש מקום להקל טפי כיון דסו"ס איכא עומד מרובה ואין כאן בקיעת רבים לנרפס כמצוי אחד, וז"ע.

מ"א סימן שס"ג ס"ק כ"ז ובחצר אין חילוק בין עקום לשוה א"ל אלא תיקון אחד בראשו כו', נראה דר"ל באין בעקמימותו י', דכיון דפרצת חצר מזדו לכו"ע בעשר ממילא א"ל בעקמימותו כלום, ואין חילוק בין עקום לשוה ר"ל בין שוה

על מה לסמוך, ועי' במאירי בסוגיא דרחצה מש"כ
בדין חצר עקום.

(יח) ז' ב' בסוגיא דמצוי הכלה לרחצה, לפרש"י
קשה דכיון דכל הקושיא בנויה על הא
דנקט רב חצר ורב יהודה נקט רחצה, איך לא
מדכרינן בחירואא ליישב הך דיוקא, גם אין לשון
הגמרא בדרכ ששת מתפרש על קבלה מרב,
וראיטת הלשון דרב ששת חירץ כן על קושיא
אחריתי, וממילא אמרינן דרב אדרב נמי יש לחרץ
כן, גם לא נזכר בגמרא דלמאי דאמר רב יוסף
דהא דרב יהודה לאו מימרא הוואי אלא עובדא
תו ליכא למידק מיניה דבחצר אסור, ולא קשיא
אלא חדא.

אבל לפי ר"ח המוצא ברש"א והוא מתאים
בעיקר הפירוש עם פר"י שכתב נוחא הכל,
דס"ד דרב יהודה מתיר בין ברחצה בין בחצר בין
בעירבו בין בלא עירבו, [דרחצה נמי יש בה דיוקין
ובעי עירוב וכמש"פ תו'], מדלא מפליג מיד, ורב
אסר בין בעירבו בין בלא עירבו, דהא מדנקט
ונפרצה חצר אשמועינן אסור משום מפולש, ואיסור
זה הוא אף בעירבו, ומדנקט נפרץ מצוי במלואו
ש"מ דאי לאו במלואו הוי שרי וזה לא יתכן באיסור
מפולש, וע"כ דה"ק מצוי שנפרץ לחצר במלואו
מצוי אסור וחצר מותר בלא עירבו, ואפילו החצר
לא נפרץ, וכן אם נפרץ החצר ואפילו עירבו,
ושמעין דרב לא ס"ל דנראה מבחוץ הוי לחי ולכך
אסר בלא עירבו אפילו לא נפרץ החצר, ובנפרץ
אסור אפילו עירבו משום מפולש, ורב יהודה סבר
דמשום מפולש ליכא, ונראה מבחוץ הוי לחי, הלכך
אפילו לא עירבו ונפרצה חצר שרי, והיינו דמפרשין
דלמאי דס"ד פליגי בדרכ יוסף, כלומר בסברא זו
אי בכלה לאמצע בזה כנגד זה חשבינן ליה כמפולש,
ולפירוש זה אין צורך לחדש סברת תרתי לריעותא
שכתב וז"ע.

ולמסקנא לכו"ע ליכא משום מפולש דהיתר
הרחצה בהלכותיה מהני נמי להיתר
המצוי, ורב נקט נפרצה חצר לאשמועינן דאפילו
הכי חצר מותרת וכדאמרינן לקמן ח' א', ורב
יהודה בעירבו איירי, ולכו"ע נראה מבחוץ לא מהני.
(טו) שו"ע סימן ס"ד ס"ג מצוי עקום כו', יש
להסתפק במצוי עקום שפרוץ מרובה
בעקמימותו אם לריך תיקון בעקמימותו, דלא

מסתבר שמעט עקמימות בזוית כגון כזה יתן למצוי
שם מצוי עקום, ואפילו אם יש
בו ד"א, ואפשר דכל שהעומד
בפתח זה בכל שטחו, יכול לראות
הפתח השני, חשיב כמפולש

ביושר, והכי מסתברא, ואף אם רק בנקודה אחת
מן הפתח יכול לראות את הפתח השני קרוב הדבר
דחשיב כמפולש, ולפי זה כל שפרוץ מרובה א"צ
תיקון בעקמימות, דכל שפרוץ מרובה יש קו
אלכסון הפוגש בשני הפתחים, ואפשר שיש להקל
כן כיון דבלא"ה הרבה ראשונים ס"ל דאף במצוי
עקום א"צ תיקון בעקמימות, וכש"כ בחצר עי'
לעיל ס"ק י"ז, וממש"כ תו' י' ב' ד"ה עושה
דאף בפרוץ מרובה חשיב מצוי עקום כמין ח"ת,
אין ראיה דכמין ח"ת שאני דכיון דאי אפשר
לחשבו במצוי אחד מפולש שהרי אין פתח אחד
רואה את חצירו, ממילא ע"כ להצריך תיקון
בעקמימות, ועל כרחך לדונן כעקום כמין ח"ת.

(כ) כבר נתבאר לעיל סק"ז דלשמואל דמצוי עקום
תורתו כסתום, מ"מ אם עשה לחי רק
לראשו האחד אף אותו שבו הלחי נשאר באיסורו,
כמבואר ח' א' אותיות בודיא בעקמימותו, והיינו
לפירוש רש"י משום שלראשו השני לא עשו לחי,
וכן כתב הרא"ש לפר"י, והטעם משום דמחמרינן
שלא לדון עומד מרובה בעקמימותו כיון שבאמת
הקרן משותף לשניהם ופרוץ להם במלואו, אבל אם
לא היה אלא מצוי אחד ופרוץ מצדו כלפי סופו
(דהיינו כלפי דופן האמצעית)

היה יותר בלחי לחוד, ויש לעי'
היה מצוי פרוץ מצדו לרחצה, כזה
שכל הקרן למצוי, והרחצה אסורה
שפרוצה במלואה מהו, מי דיינינן ליה כמצוי עקום
וכדאמרינן ח' א' בכלה מן הצד, וממילא גם המצוי
אסור, או"ד כיון שתשמישן חלוק הרי הרחצה
בצקעה ומצוי מותר כדין נפרץ מצדו לשמואל,
וממש"כ רש"י ח' א' ד"ה אבל דמיירי בפרוץ יותר
מי', אין ראיה, דהתם הרי הרחצה מותרת, ושפיר
יש להתיר גם המצוי בפחות מי' כיון דאף אי הוי
כולו מצוי הוי שרי לשמואל, אבל כי קמביעא לן
כשהרחצה לא תוקנה והיא אסורה אי כה"ג מצוי
מותר, ומסתברא לקולא, דהא חצר כה"ג ודאי
שריא, וכמבואר בגמרא דבכלה לזידי רחצה מותרת



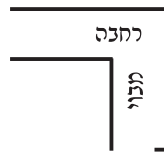
הפתח בשני הפתחים, וזה לפי מש"כ לעיל דלרחצה לא יהצינן חומרי חצר עקום ע"י המצוי, ואע"ג שיש לחלק דשאני מצוי דפסין מתירין זו ברוח רביעית, אלא דצמפולש מחמירין, וזוה אמרינן דאהני רחצה צמחיותיה דלא נחשוב את המצוי כמפולש, אבל לחי ברחצה לא מהני כלל, ונמצאת הרחצה פרוצה, מ"מ מסתבר לקולא, דעיקר הענין דמקום היתר צמחיותיו חשוב כגדור לכל הנפרץ אליו.

ובל זה דוקא כשהאחד נותר צמחיותו לצדו, אבל אם אי אפשר להחיר את האחד אלא א"כ נחיר את השני בזה נראה דיהצינן כולו חומרי לתרוייהו, כגון כשהקרן לרחצה, ובראשה צ' פסין, וכנגד המצוי אין זה עומד מרובה, דכה"ג הרחצה אסורה דהוא פרוץ מרובה צ"ו רוחות, והמצוי נמי אסור כמש"כ לעיל דכה"ג לא דיינינן עומד מרובה לחלק הרחצה, לא מצרפינן לתרוייהו להחיר, וצמ"צ סימן שס"ה בשעה"ל את י"ג כנראה לא ס"ל כן.

ברם בעצה"ק שער א' דין י"ד כתב בחצר שנפרצה מלד אחד לרשות הרבים ומלד אחד למצוי, ומלד רשות הרבים יש עומד כפרוץ או נורת הפתח שאם ללד המצוי לא נשאר לא פס ארבעה ולא שני פסין קטנים כלחיים אם לא עירצה חצר עם המצוי שניהם אסורים שכל אחד מהם פרוץ צמלואו למקום האסור לו, ומשמע דאם עירבו מותרים, אע"ג שאי אפשר להחיר שום אחד מהם לצדו, ומשמע דמצרפינן קולות שניהם להחיר, דכיון דהמצוי צפרצתו לחצר אין צריך שם החצר שום חיקון שהרי אין החצר פרוץ פירצה הנריכה חיקון אלא ללד המצוי, ממילא המצוי כסתום ומהני ליה לחי, וכן החצר אינו פרוץ צמלואו אלא למצוי המתוקן, ומ"מ צ"ע מנין לנו כן כיון דבגווי שבגמרא הרחצה ניתרת לצדה, ואפשר דכונת הרשב"א דכלל עירבו אסורים משום חסרון עירוב, אבל אם עירבו יש אופנים דשרי וכגון שיש נורת הפתח בראש המצוי, או אפילו שני לחיים אפשר דסגי, דכיון דהחצר ראוי להחיר צהכי ממילא גם המצוי ניתר, אבל בלחי לחוד צאמת לא סגי, וקצת משמע כן דהא דברי הרשב"א מתפרשין אף בנשתייר פס אחד שאין צד ד' מלד החצר, וא"כ אם איתא דבעירבו שרי, הרי יש להחיר המצוי אף

ולא דיינינן לה כרחצה עקומה, ולא יועיל לחי שבראש המצוי, וגם הרי מצוי אסור, וגם משמע דאף בלא עשו לחי לראש המצוי מ"מ רחצה מותרת, והיינו משום דרחצה מוגבלת צמחיותיה ואין רואין אותה כיוצאת חוץ למחיותיה, הלכך מצוי נמי מוגבל מן הרחצה חשבינן ליה, ורק כשהמצוי אינו נותר צמחיותו והוא צריך למחיות הרחצה להיות נותר, בזה יהצינן ליה חומרי מצוי, ואף שיש לחלק טובא צין מצוי לחצר, לומר דדוקא צמחיו הכלה לרחצה חזינן ליה כמצוי עקום משום שצמחיו הוא להילוך רצים, וכל שטח שהוא פרוץ אליו צמלואו ורצים צוקעים זו נראה לכל כהמשך המצוי, משא"כ רחצה שהיא רשות יחידים ולעולם מחיותיה גובלים אותה ושימושה מוגבל, ואף כשפרוצה צמלואה למצוי לא איתו למימר דהמצוי הוא רחצה, אלא אדרבה יסתפקו לצרף מן הרחצה לחצה כמצוי, ומה"ט כתבנו לקמן להחיר רחצה הכלה למצוי ולא למיחב לה חומרי חצר עקום, מ"מ הדעת נוטה דכה"ג גם צמחיו לא דיינינן ליה כמצוי עקום, כיון שיש לו מחיות עומד מרובה, המצדילות צינו לצין הרחצה.

וב"ז כשהקרן למצוי, אבל אם הקרן לרחצה כזה נראה דאסור, דכיון שאנו צריכין לדון עומד מרובה צאמנע הרחצה כדי להחיר המצוי, יש כאן חומרת מצוי עקום דלא דיינינן עומד מרובה צקרון, ואף למה שגדדנו לעיל ס"ק י"ז דבחצר עקום שרי לשמואל בתיקון אחד, לאותו רות, מ"מ י"ל דהכא גרע דהעומד מרובה הוא של המצוי ולא של הרחצה.



בראיה דכשם דשרינן מצוי הכלה לרחצה בהיתר הרחצה, עכ"פ צכלה צאמנע זה שלא כנגד זה, דה"נ רחצה הכלה למצוי ניתרת בהיתר המצוי, כגון צניור הנ"ל כשהקרן למצוי, ואין לרחצה ללד רשות הרבים אלא שני פסין, וגם אין ברחצה עומד מרובה כנגד המצוי, דאם נדון על הרחצה צפ"ע אי אפשר להחירה, דבשני רוחות פרוץ מרובה לא שרינן, אבל למש"כ שהמצוי ניתר לשמואל תו אף הרחצה ניתרת, ואף שאין רחצה ניתרת בלחי, הכא המצוי ניתר וממילא ניתרת הרחצה, וכמו צמחיו הכלה לרחצה שהמצוי ניתר אף שאין לו נורת

שעומד מרובה נשאר באיסורו, דדינו כעשה לחי אחד בראש אחד של מצוי עקום דאינו נותר.

ומהא דאסרינן מצוי הכלה לרחצה מן הז' ח' א' ופרש"י דהיינו שהרחצה יותר מעשר ודינו כמצוי עקום ומפולש לכו"ע, אין ראה מזה דמצוי עקום שזדו אחד יותר מעשר וזדו אחד פחות מעשר שאין יותר בלחי מכאן ומכאן, [אף שהדין נראה כן וכמש"כ לעיל], די"ל דהתם מיירי שאין הרחצה עומד מרובה כנגד המצוי וממילא שניהם מפולשים זה לזה, המצוי לרחצה לפי שהרחצה יותר מעשר, והרחצה למצוי לפי שאינה עומד מרובה וזודאי דינו כמפולש לכו"ע.

מבוי עקום סתם נראה דסגי בלחי בפתחו לכו"ע ואין צריך בעקמימותו כלום.

(כז) ט"ו ב' מחני' שיירא שחנתה כו', נראה דיש ללמוד ממחני' דחצר מפולש סגי ליה בעומד מרובה, דהא כל שאין הפרצות יחירות על הבנין שרי, ודברי התו' נ"ד א' ד"ה מ"ש שכתבו דחצר מפולש צריך צורת הפתח לא נתפרשו, וכבר תמה דדבריהם מרן זללה"ה, עי"ש סימן א' ס"ק ל"א, [אח"כ ראיתי בתוספות הרא"ש שם עי"ש], וכן נראה דדיומדין שיש בזה עומד מרובה עושים רשות היחיד את כל החצר ושרי אף שלא בעולי רגלים, ואף שאמנע החצר מפולש מכל צדדיו, (ואע"ג דברשות הרבים כה"ג לא נעשה רשות היחיד אמנע הפילוש אפילו אי שתי מחיצות דאורייתא, עי' בתו' לקמן כ"ז א' ד"ה חייבין ובמלחמות שם וברמב"ן לק' נ"ט הוצאו לעיל סק"ג עי"ש, שאני רשות הרבים דכיון שאין מחיצות המונעות רגל הרבים לא מהני, אבל חצר שמחיצותיו קרובים ואינו מעבר לרבים שפיר הוא רשות היחיד).

עוד נראה דיש לדקדק ממחני' דאפילו בחצר עגולה שריא פירצה כעשר אמות, דשיירא שמקיפים אותה מתפרש בכל גווני ואף בעיגול, [עי' י"ב ב' מרובעת אין עגולה לא כו'], וכ"מ ו' א' דאי הו' עבדי פיתחא בקרן זוית היה יותר בעומד מרובה, וכן לדינא בפחות מד', אף שהדפנות אינם מכוונות כלפי הפירצה, עיין ס"ק כ"ג, וא"כ בחצר עגולה דודאי עבדי פיתחא כה"ג שפיר ניתרת בעומד מרובה, ונראה דמודדים העשר אמות ציור דהיינו שמותחים קו ישר ממחיצה למחיצה ואם אין בו עשר אמות שרי, ואע"ג דאי מעגלת ליה הו'

בלא עירבו דהא אית ליה לחי הנראה מבחוץ, ומיהו ממה שסיים ז"ל שכל אחד מהם פרוץ במילואו למקום האסור לו, משמע דאיירי בלא נשארו גיפופין כלל, א"נ כל שאין הגיפופין מועילים לחצר אינם מועילים אף למצוי כיון שאינם נראים מבפנים אלא מבחוץ, עי' בחידושי הרשב"א דף י' מש"כ בזה דאין כותלי רשות הרבים נחשבים ללחי הנראה מבחוץ לכל המצואות, וז"ע, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן א' ס"ק ל"ח ל"ט מ'.

(כח) מבוי עקום שזדו אחד עומד מרובה וזדו אחד פרוץ מרובה, או שזדו אחד פתחו לחצירו פחות מעשר, וזדו השני יתר מעשר, [כגון שמצוי אחד רחב מעשר ואחד פחות], נראה דאף לשמואל לא סגי בלחי לשני ראשיהם להתיר אפילו זה שעומד מרובה ופתחו פחות מ', דהא לחי אחד אינו מתיר כלום וכמש"כ לעיל סק"כ, וא"כ אי אפשר להתיר את האחד מבלי שיותר השני, ולשני הרי לא סגי בלחי כיון שפרצתו מרובה או שהיא יותר מעשר, ולא עוד אלא אף אם עשה גם לחי בעקמימותו נראה דעדיין שניהם אסורים, ואע"ג דכששניהם עומד מרובה ועשה לחי לאחד ולחי לעקמימותו יותר אותו חלק כמצואר ח' א' אוחיצו בודיא בעקמימותו, ולפרש"י והר"י איירי בשלא תוקן זדו השני, היינו דוקא בדסגי בשני לחיים לשני ראשיהם, דכיון דהוא פרוץ למצוי דסגי ליה בלחי, ה"ה אם העמיד הלחי באמנע המצוי, אבל כשאחד פרוץ מרובה או יותר מ' דלא סגי ליה בלחי בראשו ה"ה דלא סגי בלחי בעקמימותו אף להתיר אותו שעומד מרובה, דלא מלאנו מצוי יותר בלחי מכאן ומכאן, אלא במצוי עקום, דדיינינן להו כשנים סתומים, [ואף לפי מורו של רש"י דלעולם צריך לשמואל לחי גם בעקמימותו, מ"מ היינו נמי דוקא בדשרי כל אחד בלחי, ואז הצריכו חכמים היכר לחלקן כשני מצואות וכמש"כ סק"ז], ואם היה הדין דמצוי זה שעומד מרובה יותר בלחי בראשו ולחי בעקמימותו, היה ראוי להתיר גם זה שפרוץ מרובה אם הוסיף בראשו לחי, דהא פרוץ הוא למצוי המתוקן, וזה לא יתכן דהא תורתו כמפולש, והיינו דפרצתו לחצירו עושה אותו למצוי אחד עם חצירו ודינו כמפולש לרשות הרבים מזה ומזה, ואיך יתכן להתירו בשלשה לחיים, מבלי צורת הפתח, וכיון שהוא נשאר באיסורו ממילא גם השני

בפחות מד', ונראה דאין מתירין אלא קו אלכסוני
 ישר ממחיצה למחיצה, אבל אין ממלאין את הקרן,
 דמקום הקרן אין לו אלא צ' מחיצות, אבל השטח
 שמקו הממחית ממחיצה למחיצה ולפנים, חשיב שיש
 לו ג' מחיצות, שהרי אם תחשוב את פתחו כרוח
 רביעית, וכאילו הוא

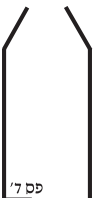


שטח מרובע, נמצא כל ג'
 הרוחות סתומות, כזה
 ומה שהמחיצות קצת

רחוקות ויש להם קרנות אינו גורע כלום מלחשוב
 את המקום כגדור, ואהני המחיצות לשמש בזה
 כעומד מרובה ברוח רביעית, כיון שהם גורמים
 להקטין את הפירצה שהרי ככל שמוסיפין על אורך
 המחיצות כן תקטן הפירצה, הלכך חשיבי המחיצות
 כאילו סותמים שטח זה בכח של עומד מרובה,
 וכ"כ מרן זללה"ה בסימן ח' סק"א, ומיהו ק"ק
 דלקמן ז"ד א' תנן דס"ל לר' יהודה שבת הואיל
 והותרה הותרה לענין פירצה בקרן זוית, ורהיטת
 הדברים דבהיתר הראשון קיימא, אבל אם הקרנות
 בהכרח נאסרות ז"ע אם נימא הואיל והותרה על
 השאר, ואולי לר"י דצ' מחיצות דאורייתא באמת אף
 הקרן נותר וכמו מצוי מפולש שניטלו לחייו עי'
 תו' י"ז א' ד"ה קורותיו, אע"ג דליכא אלא צ'
 מחיצות, ואע"ג דשמואל פסיק ז"ה א' כר"י
 בנפרצה לכרמלית, ואילו צב' מחיצות לא קיי"ל
 כר"י, שמואל לטעמיה דלא מוקי להא דר"י התם
 בקרן זוית אלא ביתר מעשר, וז"ע.

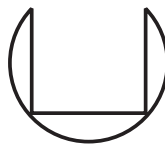
ואפשר דכה"ג לכו"ע לא אמרינן עומד מרובה
 מצ' זדדין, ונריך שכל צד יהיה מרובה
 על הפירצה, דכיון דפלוגתא היא אי אמרינן עומד
 מרובה מצ' זדדין, אית לן למעוטי צלוגתא, וכיון
 דכה"ג גרע לית לן לחדש דאיכא מ"ד דכה"ג נמי
 אמרינן עומד מרובה מצ' זדדין, ועי' לקמן ס"ק
 כ"ד דאפשר דנריך שכל רוח ורוח יהיה צו עומד
 מרובה כנגד הקרן.

ויש להסתפק חצר שנפרצה במילואה והעמיד
 מחיצות צאלכסון כזה אי
 מועילות לעשות עומד מרובה,
 (בשצאמת נחמעט רוח הפתח
 למחצה או לפחות ממחצה),
 דאפשר דכה"ג לא מינכרא
 סתימה, וגרע מפירצה בקרן זוית דעבדי פיתחא,



פס"ד

יותר מעשר, לית לן צה, דכיון שאין אוירו יתר על
 עשר הרי הוא כפתח, וכן העומד נריך להיות
 מרובה על הפרוץ גם כן במדה זו היינו צאלכסון
 העיגול (דהיינו היתר של הקשת) יהיה יותר על
 הפרוץ, ולא סגי במה שהעיגול יתר על הפרוץ, ואע"ג
 שאם היו המחיצות דוגמת היתר של הקשת לפעמים



לא היינו דנים צו כלל עומד
 מרובה כגון שהיה נראה כזה
 שהיה נחשב פרוץ במלואו ברוח
 אחת מ"מ השתא אהני ליה נורת

עיגולו למידן צו עומד מרובה, ומיהו יש מקום
 לומר דבעיגול אין להחיר פירצה שהיא יתירה על
 שמינית העיגול כיון דאי מרבעת ליה הו"ל פרוץ
 מרובה ברוח אחת, ואם היא יתירה על רבע העיגול
 באמת מסתברא לחומרא כיון דאפילו אי חשבת ליה
 מאמנע העיגול ליכא עומד מרובה, וז"ע, ועי'
 בספר מרן זללה"ה בליקוטים סימן ג' סק"ד משמע
 דבעיגול כל פירצה חשיב בקרן זוית וז"ע.

שם כל פירצה שהיא כעשר אמות כו', הא דלא
 קתני לה דומיא דרישא ולא יהו פירצות
 יתירות מעשר, וכדקתני רישא ולא יהו פירצות
 יתירות על הצנין, משום דדין זה הוא גם במצוי,
 [אבל עומד מרובה לא מהני במצוי המפולש דבעי
 נורת הפתח או דלתות], לכך תני ליה באפי נפשי
 כדין כללי בכל מחיצות שבתורה ולא כריך ליה צהדי
 דיני חצר.

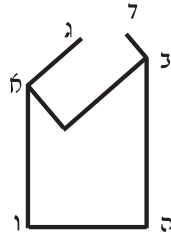
שם מפני שהיא כפתח, קתני הך טעמא לאשמועינן
 דכל שאינו נידון כפתח אסור אף שיש עומד
 מרובה, וכגון בקרן זוית, וכן מצוי שנפרץ מצדו
 בדבקעי רבים למר, ולמר אף גדלא בקעי, למש"כ
 לעיל ס"ק ט"ו ע"ש.

(ג) ו' א' מראשו צד', ומפרשין דהיינו בקרן
 זוית, ודין זה מפורש במשנה ז"ד א' אי
 כדמפרש לה רב התם, ולא אינטריך לאשמועינן אלא
 דשיעורו צד', והיינו בקו צאלכסון ישר ממחיצה
 למחיצה, אבל דלאו בעשר מהתם ידעין לה, ועי'
 לעיל ס"ק ט"ו דגם הנידון במצדו הוא אי נראה
 כפתח או דדינו כבקרן זוית.

שם דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, מצויר
 דאי לאו האי טעמא היה גם בקרן זוית
 פרצתו בעשר, וחזינן מזה דהדפנות הצדדיות
 חשבות לחשוב כסתום גם בקרן, וכן הוא באמת

דהתם מינכרז מחילות החצר ומינכרז פרצה במיעוט, אבל הכא דומה כפרוך במילואו, ואי חשבת רוחז החצר באמצע הכתלים של אלכסון תו ליכא עומד מרובה, ואם כן ע"כ לחשוב כל אורך מחילות האלכסון כאילו הן סותמות, וז"ע אי חשבינן להו כן, והרי אי אין באלכסון כדי ללקט עשרה מתוך ארבע לא מסתבר לחשבן כמחילות לרוח רביעית אלא כהמשך מחילות הצדדים ומינר והולך, ומעתה צריך ראיה לומר דכשמתלקטין עשרה מתוך ארבע חשיבי מחילה ברוח רביעית.

ומרן זללה"ה בעירובין סימן ח' סק"ה כתב דכהאי גוונא נידון בעומד מרובה וכל שאם נמדוד משטח המישור נתמעט הפתח למחצה שפיר דמי, וכחז ראיה לזה מהא דבקרן זית אינטיריך לטעמא דפתחא בקרן זית לא עבדי אינטי הא לאו הכי ניתרת הפירצה בעומד מרובה, נראה דעתו ז"ל דבכל פירצה בקרן



זית אנו רואים כאילו רוחז המצוי הוא האלכסון ושני הכתלים שמוה ומוה סותמים, כזה שאנו רואים כאילו קו א'

ז' הוא רוחז החצר, ומחילות ג' ד' סותמות אותם באלכסון כנידון שלפנינו, וכאילו היה תמונת החצר בקו א"ו ה"ב, ולכך אי לאו דפתחא בקרן זית לא עבדי אינטי היה נותר, ולפי ראיה זו לא מנאנו להתיר אלא בשכחלי האלכסון הם בשיעור אלכסון של מרובע דהיינו שמתלקטים ארבע מתוך ארבע, דומיא דקרן זית, אבל ממש"כ ז"ל בסימן ט' סק"ט נראה דעתו ז"ל להקל במתלקט עשרה מתוך ארבע, והיינו שכשנמשכו לאורך ארבע אמות סתמו עשרה טפחים ברוחבו, ע"ש, וז"ע.

— ובעיקר הסברה דפירצה בקרן זית, יש לעי' דלפי פ"י זה לא יתכן להתיר פירצה בקרן זית, למ"ד עומד מרובה מצ' צדדין לא אמרינן, אם אין מתמעט קו האלכסון למחצה אלא ע"י צ' המחילות, (בצורה הנ"ל אין מתמעט השטח שבין א' ב', למחצה, בנקודת הפירצה, אלא ע"י ג' וד' ביחד, אף כשכל אחד מהם לצדו ארכו יותר מן הפירצה), ול"מ כן, גם לפי זה ראוי דליהני קורה בפירצה בקרן זית שיש לחשוב ראשי הכתלים כפזימין, והו"ל נורת הפתח, ובהדיא כתבו הרשב"א

והריטב"א דבפיתחא בקרן זית לא מהני קורה, ועי' לקמן סק"ל, ובפשוטו נראה הטעם דאפשר לחשוב עומד מרובה בקרן, משום דכל שתי מחילות כמין גם נחשבות כגודרות את הקרן שזו תמונת השטח הנקבעת בלז הרואה וכל פירצה בקרן נראית כפירצה בשטח הגדור על ידו, ושייך לדון בהם עומד מרובה, [ועי' לקמן ס"ק כ"ד דאפשר דצריך שיהא בכל אחת מן המחילות עומד מרובה כנגד הפרוץ], אף שצריך לראות כאילו המחילות מתעקמות, אבל חצר מרובעת הפרוזה במילואה ועשה לה שתי מחילות באלכסון כנידון דידן, אין נראות המחילות כגודרות את הפירצה אלא כאילו החצר מתקצרת ברוחבה ועדיין פרוזה במילואה, אלא אם כן המחילות הרבה באלכסון שיש לחשבן כמחילות לרוחז החצר, ולא נתפרש שיעורן בכמה, ואפשר שגם דעת מרן ז"ל כן ולא הביא ז"ל מפירצה בקרן זית, אלא דחזינן דלפעמים דיינינן עומד מרובה כאילו הכתלים מתעקמים, וז"ע.

הרשב"א בעצוה"ק שער א' דין י"ג כתב דחצר שנפרצה בקרן זית אם פירצה פחות מג"ט היא אינה צריכה כלום, מג' ועד ד' צריכה שני לחיים פרצת ד' מקום חסוב הוא ואין לה הכשר עד שימעטנה מד' או עד שימלא ראש הכותל האחד כו', והביאו צמ"צ סימן שס"א סק"י, [ודברי הפמ"ג שם לא נתפרשו], ואם אינו ט"ס צריך פירוש מנ"ל להצריך צ' לחיים בפחות מד', כיון דגבי מצוי שנינו סתם דפרצתו צד', (ו' א'), ומתפרש שא"צ כלום, וכן בעצוה"ק שער צ' דין א' במצוי שנפרץ בקרן זית לא הזכיר ז"ל אלא דצד' הוא פוסל וסתמו כפירושו דפחות מד' אין צריך כלום, וא"כ מ"ש חצר, ומנ"ל זה.

ואפשר דס"ל ז"ל דאין להתיר פירצה יתר מג' כשאין שם פתח עלה, ולא מנאנו שיעור צד', עי' בחידושי ו' א', אלא דבמצוי אחינן עלה מדרב אחלי י"ב א' דמצוי שאין בפתחו ד' א"צ שום תיקון, ופסק ז"ל כן בחידושי י"ג א' ובעצוה"ק שער א' דין י"ב, ולא מיבעיא אם נימא דהא דרב אחלי הוא אף במפולש כל שאין בשני פילוסיו רוחז ד' א"צ כלום, ואפילו באמצעיתו רחב ד', עי' רשב"א י"ג א' בשם הראב"ד, ואע"ג דמדאורייתא לאו רשות היחיד הוא, מ"מ התירו חכמים בכרמלית כי האי, כיון שקרוב להיות מקום

דאסירי, וכדתנן ט"ו ב' לענין יותר מעשר, וכדאמרין בשמעתין לענין קרן זוית, וזתו' ז"ד ב' כחצו דלרצ ביותר מעשר לא ס"ל לר"י שבת הואיל והותרה הותרה, ודוקא בקרן זוית אמרינן כן, ומשמע דקרן זוית קיל טפי, ולפי זה למש"כ מרן זללה"ה צליקוטים לעירובין סימן ד' סק"ה דפרטת עשר אינו אלא מדרבנן ה"ה פירטת בקרן זוית, ועי' מש"כ ז"ל בעירובין סימן ח' סק"א.

כד) הא דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי הוא אפי' הפירטת אוכלת מכותל אחד רק משהו וכל היתר מכותל השני, כמבואר ממשה"ק הראשונים ז"ל מהא דאמר ה' א' דפתח לה בקרן זוית, ולפי זה היה אפשר לומר דהא דאי עבדי פיתחא הוי שרינן, היינו בשאין האלכסון מתלקט עשרה מתוך ארבע לגבי אחת מן המחיצות דאז נחשב כחד עם המחיצה הזו ומהני ליה הך מחיצה

למידן צו עומד מרובה, דכמחיצה אחת ארוכה חשיבא, כגון כזו דנראה דמחיצה האמנעית אס' יש צה פירטת באמנעא מנטרף

העליון שהוא משהו צאלכסון להשלימה לעומד מרובה, [ומיהו אפשר שאינו נחשב אלא כפי ארצו בפנים באויר החצר ואין אלכסונו עולה בחשבון והכי מסתבר], ולכך נמי כשנפרץ האלכסון אי הוי עבדי פיתחא כה"ג היה נותר בעומד מרובה, אבל כשהאלכסון מתלקט עשרה מתוך ארבע לגבי שתי המחיצות כזה י"ל דלא שייך למידן צו עומד מרובה כלל מחמת שתי המחיצות, דכה"ג אס' יש פירטת באחת מן

המחיצות א' או ג', י"ל שאין האלכסון שהוא הב' משלים לחשבון עומד מרובה שלהם, וה"נ הם אינם משלימים עליו, אבל מסתימת הדברים דפחות מד' שפיר דמי משמע דבכל גווני שפיר דמי ואף שהאלכסון מתלקט עשרה מתוך ארבע.

ואפשר דהוא מכח ממה נפשך כיון שיש כאן מחיצה של שתי שיש צה עומד מרובה כנגד הקרן וכן מחיצה של ערב, ולפי זה לא סגי בשיש באחת מהן עומד מרובה כנגד הקרן אלא צריך שכל אחת ואחת מהן יהיה צה עומד מרובה כנגד הקרן, ואז חשבינן להו כעומד מרובה כנגד הקרן בכה סבא של ממה נפשך, ואם הקרן זוית

פטור, ולא שכיח כל כך, אס' כן בפשוטו ניחא דאע"ג דלא דיינינן עומד מרובה בקרן זוית כלל, מ"מ א"צ שום תיקון כיון שאין צו ד', משא"כ בחצר דאף פחות מד' צריך תיקון כדאמר י"ב א', אלא אף אס' נימא דהא דרב אחלי הוא רק לאחר דאיכא ג' מחיצות, והצריכו חכמים תיקון צרות רביעית, צוה הקילו כשאין צו רוחב ד', [ולכאורה נראה כן לעיקר וכ"מ בחי' הרשב"א ו' א' שלא תירץ דלכך צד' משום דרב אחלי, ומיהו י"ל דאית לן לפרושי הא דרב אף אי ליתא לדרב אחלי מדלא מסייעינן ליה מהכא, אבל לקושטא דמילתא אי קיי"ל כרב אחלי שפיר אית לן לחלק בין מצוי לחצר], מ"מ שפיר שרינן פירטת פחות מד' בקרן זוית מדין עומד מרובה, כיון דפיתחא כי האי במצוי לא חשיבא כלל, משא"כ בחצר דלכו"ע אף בפחות מד' צריכה תיקון כדאמר י"ב א', אין להקל צה בפירטת בקרן זוית אפילו פחותה מד', קיטורו של דבר דמהא דמנינו שהקילו במצוי בפירטת בקרן זוית פחות מד' אין ללמוד מזה לחצר, כיון שמנינו חילוק ביניהם בפחת פחות מד', ומ"מ שני פסין ס"ל להרשב"א דמהני ואפילו אס' יש כבר לחצר זה רוח אחת שפרוץ מרובה שניתרת בשני פסין דרך לענין זה חצר חמור ממצוי שהוא צריך תיקון פסין אף בפחות מד' אבל מעיקר הדין גם בחצר דיינינן עומד מרובה בפחות מד', ולכך מהני פסין אף שכבר יש רוח הניתר בפסין, ולפי זה לדעת הפוסקים דלא כרב אחלי, עי' שו"ע סימן סס"ג סכ"ח, אין לנו לחלק בין מצוי לחצר, ואף בחצר א"צ שום תיקון בפחות מד', וכן יש ללמוד מסתימת הפוסקים, וז"ע.

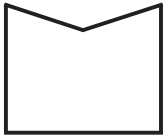
מה שלא הזכיר הרשב"א שיעמיד קנה בקרן ויותר הכל, בין ציש צו ד' בין באין צו, (וציש צו ד' י"ל דהיינו בכלל מש"כ ז"ל שימלא ראש הכותל, ובלבד או בעומד מרובה חשיב מילוי, אבל באין צו ד' הו"ל להזכיר), היינו משום דסתמא צריך הוא לפירטת דאל"כ הוי סתים לה, ועיקר הנידון איך מתירין פירטת זו, בעוד שתשאר פרוצה, וצוה הזכיר שני לחיים, אבל ציש צו ד' אין לו תקנה אלא שימלא ראש אחד של הכתלים ויעשה כל הפתח בשני.

נראה דפירטת בקרן זוית לא חמירא מיותר מעשר, דתרויהו משום שאינם נראים כפתח הוא

רשות היחיד, אם כן גם כלל הדפנות החיצונות יש לחשבו רשות היחיד שהם אינם מוסיפים לגדור בתוך השתי מחיצות כלום, ויש לומר דכגון כזה הדבר מוצן שכשהאלכסון מועט

מאד הדבר נראה כמחיצה אחת ולא כשתיים, ואילו בכל שטח של

שלש מחיצות הרי כולו רשות היחיד עד סוף המחיצות ממשי, ואם תשים מחיצה כזו בסוף הג'



מחיצות כזה ודאי תועיל מחיצה זו לבטל שם רשות היחיד ממה שממחיצה ולחוך, שהוא מצדילו מרשות היחיד וטופלו לרשות

הרבים, וה"נ כל שתי מחיצות שמצדילות שטח משלש מחיצות וכצנזור הג"ל.

ואבתי קשה דבכל שתי מחיצות הרי אם נוסף קו ישר סמוך לקרן, כגון כזה



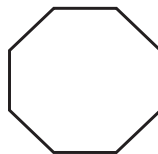
ראוי לחשבו כג' מחיצות וכאילו היה עשוי כזה [ושיעור זקיפת המחיצות כתב מרן זללה"ה בסימן ט' ס"ק ט' שהוא במתלקט עשרה מתוך ארבע], וא"כ מה גרע שנגמר בחוד בקרן, וי"ל

דענין רשות היחיד מסור לפי הנראה כגדור צעני בג"א, וכל שתי מחיצות כמין גאם נראים כגודרים את כל המרובע, ונחשב כפרוך מצ' רוחות, וכמו צנזור הג"ל שאם הכניס שתי מחיצות בתוך השלש, נחבטל שם רשות היחיד ממנו, שמחיצות גורמות להפרידו מן הרשות היחיד ולאחדו עם הרשות הרבים, וה"נ שתי מחיצות מאחדות את כל המרובע להיות כאחד ולא לחלקו צאלכסון, אבל אם העמידו על תכונת שלש מחיצות נראה כגודר רק שטח זה והו"ל ג' מחיצות. — ובאמת מדברי התו' הג"ל אין הכרח דבכל שתי מחיצות לא חשיב רשות היחיד עד האלכסון, די"ל דהתם סתמא שרינן עד ד"א, ומשמע אפילו רוחב המצוי ד' טפחים, וצכה"ג ודאי אין לחשוב את כל האלכסון כאילו יש לו ג' מחיצות, אבל כששתי הצלעות שוות אבתי י"ל דחשיב כג' מחיצות, אבל אין נראה כן, אלא בכל גווני צ' מחיצות כמין גאם אין תוכן רשות היחיד מה"ת אף לא צאלכסון, וי"ע.

אוכל רוצו בכותל אחד, באופן שאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע לאותו רוח, אפשר דסגי בדאיכא עומד מרובה בהך כותל כנגד הקרן, ואף שבכותל השני אין בו עומד מרובה דכהך כותל חשיב כיון שאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע, וי"ע צכ"ז.

ברשב"א צעבזה"ק שער צ' דין א' כתב דפירצה בקרן זוית אינה ניתרת לא בלחי ולא בקורה ואף לא בעומד מרובה, ור"ל עומד מרובה של הכתלים הנצבים, דצפשוטו הפירצה בכל הקרן, אבל אם יש כותל אלכסון בקרן זוית ונפרצה בו פירצה ויש בכותל עומד מרובה עליו שפיר דמי דכל כה"ג לאו פירצה בקרן זוית מיקרי, ואפשר דאף צשהעומד מרובה משני צדדין שפיר דמי אף אי בעלמא לא מהני עומד מרובה משני צדדים, דהכא לאו מדין עומד מרובה אחינן עלה אלא דכל שהעומד מרובה לאו קרן זוית מיקרי, ותו מאטרפס גם הכתלים הנצבים לעומד מרובה.

ויש לעיין בחצר שיש לה ח' דפנות שוות כזה



אם יש צה פתח באמצע דופן שאין באותו דופן עומד מרובה עליו מהו, אי דיינינן ליה כפירצה בקרן זוית, ולא מהני שאר הדפנות להשלים לעומד

מרובה, או"ד דכה"ג דמי לעגול דמסתבר דכל היכא דפתח ביה שפיר דמי וכמש"כ ס"ק כ"ב, וה"נ הכא באמצע כל דופן ודופן, אבל לפי זה כל חצר מרובעת שנפרצה בכל קרנותיה תותר בשני פסין בכל אחד מהם, שע"ז תשוב לצורה זו, ואפשר דאין צוה קושיא דאה"נ אם כל הפירצות והכתלים שוים באמת תותר דצתמונה כזו לא חשיב כפירצה בקרן זוית אלא כחצר עגולה, אבל כשהכתלים מאריכים ונקצעת צורת החצר כמלבן אז כל פירצה בקרן זוית אסורה, וי"ע.

כה) שתי מחיצות כמין גאם משמע שאינם רשות היחיד מן התורה אף לא צאלכסון, וכן מבואר בתו' ח' צ' ד"ה מניח, ויש להצין למה לא נחשב כמשולש ויש להם ג' דפנות, הגע



עצמן הרי שהיה מצוי צן שלש דפנות והעמיד בתוכו קרן זוית כזה, למה יגרע כחו צמה

שניתוספו דפנות הפנימיות, ואם כה"ג תחשבו

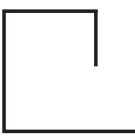
מחיצה, ואין נראה לחלק דהכא גרע משום שאין כאן כותל אלא הלחי, דמה זכך הא כשיש כותל כנגדו הוא מחיר, וה"נ באלכסון אי בעלמא מהני, ושמה יס לדחות דאכתי הוי קשיא להו שמא ר"ה סבר לחי משום היכירא ולכך לא שרי אלא עם חודו הפנימי וכדס"ל לרצא ח' ז' בקורה, כיון שאין כותל כנגדו, ולעולם זין לחיים שרי, אבל בעצוה"ק שער א' דין ט' לא התיר אלא עד חודו הפנימי, [וכשיש כותל כנגדו התיר עד חודו החיצון, עיי"ש], ומבואר דס"ל כן לדינא, אע"ג דקיי"ל לחי משום מחיצה, אבל הגר"א ז"ל באו"ח סימן שס"ג ס"ק כ"ט פירש דאיידי בליכא כותל כנגד הלחי ומ"מ אס חודו החיצון מחיר היה מותר כנגד הלחי באלכסון, דכיון דלחי משום מחיצה שפיר מהני גם בצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר, וכפשטא דגמרא ח' ז' דאי משום מחיצה מהני.

ולמדנו מדברי הגר"א דכל לחי אפשר לחשוב סתימתו באלכסון שאינו אלא סימן לתחלת מחיצה, וכיון דפתח המצוי באלכסון גם מחיצת הלחי משמשת לאלכסון, ונראה ללמוד מזה לפסי חצר דאפשר להעמידם זה שלא כנגד זה בתוך דפנות החצר ויתירו באלכסון, ואף שיש לחלק לצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר עדיף דכל תמונת המצוי במחיצותיו מראות על האלכסון, משא"כ כאן דרק הפסים באלכסון, מ"מ טפי מסתבר שלא לחלק זכך, וז"ע. — העמיד לחי בחצי מצוי, ודאי אינו משתמש אלא ביושר כנגד הלחי ולא באלכסון כלפי חוץ, דכל שאין לו מוכח ודאי חשיבא מחיצתו ביושר.

אבל אכתי יש לדון אם החולקים על הגר"א בצדו אחד ארוך ואחד קצר לא מהני לחי, וקיי"ל כותיהו שהם הרשב"א והר"י והריטב"א והמאירי וכן הכריע הצ"י והמ"א והט"ז, אם הם חולקים גם בצפי חצר, בזמן ששניהם בתוך המחיצות, דיש מקום לומר דדוקא בצדו אחד קצר לא שרינן בלחי כיון דלא מיינכרא מחיצתו כ"כ בכל השטח ואתי להחיר במחיצה אחת או בשתי מחיצות, אבל בתוך המחיצות והפסין מוכיחין זה על זה י"ל דשרי, אבל ממה שלא דנו בזה כלל ונקטו בפשיטות דלחי לא מהני אע"ג דקיי"ל לחי משום מחיצה ובגמרא מבואר דקורה אי משום מחיצה מהני, וכן צפי הר"י כתב דלחי לכו"ע לא מהני

ח' ב' ד' אמות אין מניח את הקורה אלא כנגד הקצר, מבואר דאינו רשאי להניח באלכסון פחות מד"א, וטעמא דמילתא דקולא הוא שהקילו חכמים לטופלו למצוי אף שאין בו אלא ז' מחיצות וכמש"כ תו', ולא הקילו אלא בשאין בו שיעור חשוב של ד"א, אבל כל שיש בו שיעור ד"א שוב אין יכול לטפול ממנו כלום למצוי ואין מניח אלא ביושר כנגד הקצר.

והא דמהני כאן קורה אע"ג דצפרצה בקרן זוית לא מהני קורה וכמש"כ הרשב"א בעצוה"ק שער ז' דין א', והיינו אפילו אין למצוי פתח אחר שיתר בקורה, משום דהכא לאו קרן זוית הוא שהרי פרץ במילואו אלא שצדו אחד קצר.

העשוי כזה אינו ענין לפיתחא בקרן זוית שהרי כל הפתח ברוח אחת,  וא"ל שום תיקון בפתחו דכותל א' דינו כפס, כדאמרינן ט' ז' בחצר קטנה שנפרצה לגדולה ונכנסין כותלי קטנה לגדולה, דגדולה מותרת.

אבל העשוי כזה שאין הכתלים מגיעים זה כנגד זה, יש לדון, ולכאורה ג"ז לא חשיב פיתחא בקרן זוית כיון שאינו זין כותל שתי וערב אלא כולו כותל אחד, ומה שהוא באלכסון הר"ז דומה למצוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר, ואם כל אחד מהעומדים מרובה על הפרוץ, (כפי מדתו באלכסון), יש להחיר, וכמו בפירצה בקרן זוית דעצדי פיתחא עי' לעיל ס"ק כ"ד, ואף כשאינו ברוח רביעית, וכשהוא ברוח רביעית דינו כאחד ארוך ואחד קצר דנחלקו האחרונים ז"ל אי מהני לחי להחיר באלכסון, ולמאי דקיי"ל דלא מהני צריך עומד מרובה אף ברוח רביעית, ועומד מרובה נראה דמהני, ואפשר דברוח רביעית מהני עומד מרובה מצד אחד, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן ח' סק"ג וסימן א' ס"ק מ"ה דין כ"ב, וז"ע.

(כו) י' א' ש"מ זין לחיין אסור, הרשב"א והריטב"א פירשו דאיידי שיש כותל כנגד הלחי, ולכך אי בעלמא זין לחיים מותר, היה מותר גם כאן עד לחודו החיצון, ומוכח מדבריהם דמצוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר לא מהני לחי להחירו באלכסון, אע"ג דקיי"ל לחי משום

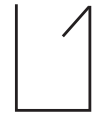
משמע אף למ"ד דקורה מהני מ"מ לחי לא מהני, משמע שאין הטעם משום דמסתבר דלחי גרע מקורה, דדבר זה אינו פשוט כ"כ והו"ל לדון בו ולפרש (ועי' במאירי), אלא דהדבר פשוט דלחי אינו יכול להועיל בדליכא מחיצה כנגדו, והיינו שאין לשמש בו כמחיצה באלכסון, ונ"ע, ועי' תו' ט' ב' ד"ה ולרשב"ג.

ולהסוברים דצדו אחד קצר לא מהני לחי באלכסון, נראה



דאפילו הלחי עומד באלכסון כזה נמי לא מהני, ואפילו יש במשכו ד' טפחים, וכן מבואר בפ"י הר"י דליכא גוונא שיותר באלכסון בלחי, ולכן נתקשה במה שהציא הרי"ף הא דיותר מעשר לא.

ובששתי המחיצות שוות והעמיד הלחי באלכסון



כלפי פנים כזה נראה דשרי להשתמש כנגד חודו הפנימי בקו ישר, [אף אי זין הלחיים חסור, ואף אם אין כאן לחי משום נראה מבחוץ], ולא כפי קו האלכסון של הלחי, דכל השטח הגדול חשיב כמחיצה ודיינין ליה כאילו היה כזה עי' לקמן ס"ק כ"ט.

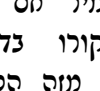
ולדעת הגר"א ז"ל דצדו אחד קצר נמי מהני לחי, יש לדון אם העמיד



הלחי ביושר כזה מהו, ומיהו בכהאי גוונא יש כאן משום פירצה בקרן זוית, אבל משכחת לה בשעשאו כזה דכהאי גוונא לא מיקרי פירצה בקרן זוית לפי מה שצדדנו לעיל ס"ק כ"ה, ויש לדון אם כהאי גוונא נמי הלחי משמש באלכסון,

אע"ג שחודו ביושר, ואפילו יש בו ד"ט, ונ"ע.

ולענין פסי חצר זה שלא כנגד זה הח"א בכלל ע"א סימן י"ד כתב להחמיר אם לא



בשעה"ד, ובנשמת אדם ציין מקורו בדברי האחרונים ז"ל צדו אחד קצר, ואין מזה הכרע לתוך המחיצות וכמש"כ לעיל, [ומיהו צט"ז הזכיר ביושר עי"ש], ומסתברא דאם הם תוך ג"ט דשפיר דמי, דאל"ה א"כ צריך שיהא חודן הפנימי מכון ממש זה כנגד זה, וזה דבר שאי אפשר לנמסר,

וכל כי האי לא היו הפוסקים משמיטים מלבאר ומלהזכיר דין זה, וכן מוכח ממש"כ המאירי ח' ב' דגדולי הדור מכשירים לחי המושך אפילו רחוק מכותלי המצוי, כל שהוא בתוך ג', [לפנינו ברשב"א לא נזכר שיעור, אלא שהוכיח שא"ל לחי בתוך כותלי מצוי מדשרינן לחי המושך, [והיינו דס"ל דלחי המושך שרי אף בדליכא כותל כנגדו, דבכולהו גוויי איירי, והא דאמר משתמש עם חודו הפנימי, היינו אפילו יש כותל כנגדו וכמו שפי' הרשב"א], ואפשר דממילא פשיטא ליה להמאירי דשיעורו תוך ג', דכשהוא מושך בסתמא יש הפסק מועט, וכך לי תוך ג' כמו כ"ש, וכן בקורה מבואר ברשב"א דאף אם הרחיק פחות מג"ט היה כשר אי לא בעינן קורה ע"ג מצוי, שהרי כתב הטעם דלא מהני למ"ד חודו החיצון משום דחשיב כאין בו טפח, ועי"ש במאירי שכתב לדחות דאפשר דשאיני לחי המושך שהוא מן הכותל ממש], והנה זין אם נימא דצד הלחי שרי עד הלחי [ונימא דבפחות מג"ט שרינן צדו אחד קצר אף בלחי עי' לקמן ס"ק כ"ז] זין אם נימא דאף צד הלחי לא שרי אלא בתוך כותלי המצוי, וכ"נ עיקר, מ"מ שמעינן מיהא דלחי הרחוק תוך ג' משמש בתורת לחי ברחוק ממנו פחות מג"ט וממילא ה"ה שני פסים שהם זה שלא כנגד זה כל שהם בתוך ג' שפיר דמי, ורק יש לדון אם מותר להשתמש באלכסון או רק מחודו הפנימי של הפנימי, ועי' בזה"ל סימן שס"ג ס"ל ובספר מרן זללה"ה בעירובין סי' ח' ס"ק י"ד, ונ"ע.

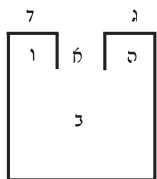
(ז) **בירושלמי פ"א דעירובין ה"ו** איתא דמצוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר מניח הקורה באלכסון ומשתמש באלכסון ובלבד שלא יהא ארוך יותר מארבע, [נ"ל דל"ד, דארבע כלמעלה, וכמבואר בסוגיין ח' ב', וזיל בחר טעמא דמקום חשוב הוא], ולא יהא באלכסון הקורה יותר מעשר, דצ"א משלשה אבל פחות משלשה אפי' יותר מעשר מותר, ונראה דבפחות משלשה טפחים קאמר, וכ"כ מרן זללה"ה בסימן ח' ס"ק י"ג עי"ש, ור"ל דמשתמש באלכסון אפילו יותר מעשר, דלהשתמש כנגד הקצר בלא"ה מותר דצירושלמי לעיל סוף ה"א ס"ל דלא בעינן קורה ע"ג מצוי וכל תוך שלשה שפיר דמי, ואין סברא להקפיד במניח תוך שלשה שלא תהא באלכסון יותר מעשר,

ז"ל דכל הניכר במדידה ניכר בראייה אלא שהוא טעות בני אדם ומה שי"ך לכתוב שיעור, ע"י בכורות מ' ב' במראה אצל לא במדה.

כח) שו"ע סימן שס"ג ס"ב חצר שנפרץ כו' בפס ד' טפחים כו', לא הוזכר דין פס הבולט ד"א, וסתמו בפירושו דשפיר דמי וכדעת תו' ה' ב' ט' ב', וצריטצ"א כתב דאף דעת רש"י כתו' וכ"כ בבית מאיר, שו"ר שצ"כ הגרע"א ז"ל בגליון כאן, ולא הזכיר כלל דעת רש"י, ואפשר להסכים בזה להבית מאיר, (שדכריו ז"ל הם בחשבות להגרע"א ז"ל), ועי' בספר מרן זללה"ה סימן ג' סק"ט.

שם סי"ג לחי המושך כו' ארבע אמות נידון משום מצוי כו', יש להסתפק אם היה עובי ד' טפחים וסותם מצוי הד' טפחים, [לדעת רש"י ט' ב' דאף בנראה מצפנים לא שרינן כשנמשך ארבע אמות], אם גם בזה פוסל מה שנמשך ארבע אמות, דיש מקום לומר דכל שרחצ ד' טפחים מינכר מחיצתו ואין המשכתו פוסל, וזה היה ניחא דחצר קטנה שנפרצה לגדולה דגדולה מותרת אפילו כשיש באורך הקטנה ארבע אמות, [ומיהו הרי מוקמינן לה דגדולה צ"א וליכא ד' טפחים], וכן במצוי שנפרץ לחצר ז' ב' אע"ג דאורך המצוי ארבע אמות, אף אם נימא דלדעת רש"י גם בחצר פוסל משך ארבע אמות, ומיהו הערוני דכל שמצחוץ נראה דכותל הרוחצ וכותל האורך לאו חד נינהו, י"ל דלא מיקרי כלל לחי הנמשך, שהרי רואין מצחוץ שכותל הרוחצ אינו נמשך כלל, ועיין בספר מרן זללה"ה ס"ג סק"ח ט' ול"ע בזה כעת ורשמתי לפו"ר.

כט) חצר העשויה כזה מותרת, כמבואר ט' ב' בנכנסין כותלי קטנה



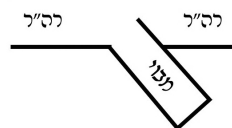
לגדולה, אע"ג דצ"ן מחיצות הפתח הוא השטח המסומן באת א', דינו ככרמלית, מ"מ שטח ב' נמי מותר בפסין ג' ד', אצל אם

מחיצות ה' ו' היו ארוכות כדי לעשות עומד מרובה עד הכותל, נראה דאז שטח ב' אסור, דדיינינן להו כשלש חצירות, והחצר האמצעית פרוצה במילואה, אצל בספר מרן זללה"ה סימן א' ס"ק מ"ה צדין א' ציור מ' לכאורה ל"מ כן, ועי"ש סימן ג' ס"ק כ"ד.

כיון דפתח המצוי אינו אלא עשר, אלא דהכא דבעינן להתיר להשתמש כפי האלכסון יש מקום לומר דאי אפשר להתיר יותר מעשר דנראה כאילו קורה מתרת יותר מעשר, וזה אמרינן דאלכסון של שלשה אינו חשוב ולא החמירו בזה חכמים, דהא באמת אפשר להתיר באלכסון אף ביותר מעשר כיון דרוחצ הפתח אינו אלא עשר, דסוף סוף נראה כפתח, אלא דהחמירו חכמים אטו פתח יתר מעשר, ובפחות מג"ט לא החמירו.

ונראה דאין ללמוד מכאן להתיר לדין נדו אחד ארוך פחות מג', דשאני נידון יתר מעשר מנידון להתיר בדליכא ג' מחיצות, וכ"כ מרן ז"ל שם, ודלא כבה"ל סי' שס"ג ס"ל עי"ש, ומיהו בתוך המצוי דשרינן באלכסון ודאי אין להקפיד בפחות מג' אף אם הוא יותר מעשר ואף לדעת הט"ז דגם בתוך המצוי לא שרינן יותר מעשר, ומ"מ בסברא יש מקום לדון נדו אחד ארוך פחות מג' יחשב מן התורה רשות היחיד באלכסון, ודברי התו' ח' ב' נדו אחד ארוך לא חשיב רשות היחיד מן התורה, יתפרשו רק ביותר מג', ולפי זה יש מקום לדון להתיר קורה באלכסון כזה, אצל הדבר נריך ראייה, והערוני דכתו' ט' ב' ד"ה ולרשצ"ג משמע דאפילו פחות מג' לא שרינן, עי' לעיל ס"ק כ"ו.

בבה"ל סימן שס"ג ס"ל כתב דהא דלא שרינן במצוי שנדו אחד ארוך ונדו אחד קצר להניח הקורה באלכסון היינו דוקא בשניכר להדיא שנדו אחד ארוך אצל צפאינו ניכר להדיא אף שבמדידה רואים שנדו אחד ארוך לית לן זה ומניח הקורה באלכסון, ומרן זללה"ה בסימן ח' ס"ק י"ד השיג עליו דאכתי מקום זה אין לו אלא ב' מחיצות ולא הקילו חכמים בזה, ואפשר דדעת הבה"ל דבאמת כה"ג חשיב כג' מחיצות, דהא נדו אחד ארוך נקבע כפי מהלך המצוי ולא לפי הרה"ר שהרי אם המצוי כזה, לא חשיב נדו אחד ארוך, וא"כ יש מקום לומר דאם נדו אחד ארוך כל שהוא שאינו ניכר להדיא,



שפיר הוא נטפל כולו למצוי, ואין מהלך המצוי מפריע מלחשוב את פתחו כפתח ישר, כאילו היה המצוי מהלך כפי רוח הפתח, ומש"כ שם עוד מרן

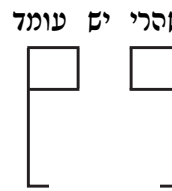
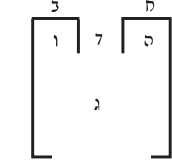
ואפילו במפולש דהו"ל צורת הפתח, ועי' מג"א סימן שס"ג ס"ק כ"ח, וכבר תמה כן מרן זללה"ה במנחות סי' מ'.

ובראה דיש לחלק בין מזוזה למחילה, דלענין מזוזה כיון שיש מקיימין כן קרינא ציה שפיר ובשעריך, משא"כ לענין מחילות רשות היחיד צריך שיהא כפי הרגיל ואל"ה לאו שם מחילה עליה, ואע"ג דבעירובין י"א ב' מדמינן להו אהדדי לענין שא"צ ליגע, שאני נידון זה דבזה אין סברא לחלק בין מזוזה למחילה, חדע דהא לענין מזוזה פסק הרא"ש כר"מ דצפצפים אחד של ימין חייב, ואילו בעירובין העתיק ברייתא דתניא י"א ב' דלריך קנה מכאן וקנה מכאן, ואפשר גם דצאמת מה"ט לא חשיב צורת הפתח ורק מדרבנן החמירו דכיון דמשמש צו כפתח אחי לאיחלופי צפתח ממש ולפיכך חייבוהו במזוזה, וכן משמע קצת דהא רב אשי פריך צפצפות דלית ליה פצימין, משמע דלא ס"ד כלל דראשי הכתלים יחשבו כפצימין, וזה הרי נידון כללי צכל צורת הפתח ששנינו צמחילות, ואחי שפיר טפי אס נימא דצאמת אחימיר מדרבנן קאמר דיש לחשוב ראשי הכתלים כפצימין, וצוה היה ניחא הא דאכסדרה פטורה ממזוזה, ונתקשה מזה צפרישה יו"ד סימן רפ"ז סק"ג, דכיון דאינו אלא מדרבנן לא חייבו צאכסדרה דמינכר דלאו פיתחא הוא, אלא שאין לו מחילה צרות רביעית, ולא מיחלק צשאר פתחים, ואפשר לפי זה דדוקא צצית החמירו אצל מצוי שיש לו קורה פטור ממזוזה, דצמצוי לא אחי לאיחלופי צשאר פתחים, ועוד י"ל דראשי כתלים צצאכסדרה לא עדיפי מפצימין, דלא נעשו לשם פתח.

ואפשר דאף לענין מזוזה לא חשבינן ראשי הכתלים כפצימין לפי' הרא"ש, אלא כשאין המחילות נמשכות, ורק עוצי הכתלים, דצוה דומה ראשי הכתלים לפצימין, אצל אס המחילות ארוכות לא מחשבינן להו כפצימין, וצוה ניחא סתם מצואות דעלמא דכרגיל מחילות המצוי הם הצתים והחצרות והם נמשכים לאורך רשות הרבים הרצה, ולכך אין לחשוב את הקורה כצורת הפתח אף לא לענין מזוזה.

ובההיא דסימן תר"ל ס"ג שנתקשה המג"א שם, צ"ל כמש"כ דצורת הפתח דהתם חומרא בעלמא היא, ולכך הקילו לחשוב ראש הכותל כפצפים,

ויש להסתפק בחצר העשויה כזה אי מועילות



מחילות א' צ' לעשות עומד מרובה צשטח ג' וממילא יותר הכל, [אע"ג ששטח ד' צשאר אסור], שהרי אילו לא היו מחילות ה' ו' היה הכל מותר, מרובה צמחילות א' או צ' כנגד ד', וה"נ השתא שישנן אינן מגרעות, וכאילו היו כזה ומסתברא לקולא, וכן דעת מרן ז"ל שם צציר מ"ח נ"ט ס', וכש"כ צעשוי כזה צשטח א' יכול להיות יותר צעצמו, שפיר אפשר לשמש צו כעומד מרובה לשטח צ', דכל רשות היחיד כמחילה. וכן צשתי חצרות של ג' מחילות זו כנגד זו כזה כל אחת חסובה כפס לחצירתה, וכש"כ כשעשה פס לאחת מהן, ועיין צספר מרן זללה"ה שם עוד גווני טובא, וכן נראה דעומד מרובה נמי חשיב חשיב כאילו יש פס צמקום הצ' כיון שכותל א' יש צו עומד מרובה כנגד הפירצה, ושניהם מותרים, וצריך עדיין עיון וצירור צדיניים אלו.

ל) מנחות ל"ד א' אמר אחימיר האי פיתחא דאקרנא חייב צמזוזה כו', פי' רש"י פתח צצקרון צוית ואין לו פצימין אלא ראשי הכתלים, ומסיק דראשי הכתלים חשיבי פצימין, ויש לעי' דהרשב"א והריטב"א עירובין ו' א' וכן צעה"ק שער צ' דין א' כתצו צפציטות דצפירצה צקרון צוית לא מהני קורה, וכן צתו' שם כתצו דאס עשאה צמזוחות ומשקוף מהני, והשתא אחאי לא סגי צקורה, דהו"ל צורת הפתח, כיון דראשי הכתלים נידונין כפצימין, ואפילו צקנה צעלמא שאין צרתצו טפח.

וברא"ש צהלכות מזוזה סימן י"ד פירש דאקרנא היינו שכל הרוח פרוץ וליכא פצימין אלא הכתלים, וכ"ה צטור יו"ד סימן רפ"ז, וכן צרמזים וצרי"ו, והשתא תקשה על כל המצואות דל"ל קורה רחבה טפח, אפילו כל שהוא ליסגי

לאסקופה עליונה, ואין לומר דשיעור טפח איכא בינייהו דע"כ טפח לאו דוקא דהא סגי בקנה על גביהן לענין מחילות, וה"ה לענין מזוזה, ומ"מ למדנו מדברי הגמרא דתקרה לא חשיבא משקוף אם אין זה פנים היורד.

ובין בריטב"א עירובין י"א א' כתב על פרש"י דלית לה תקרה שהפתחים פרוצים למעלה, שאינו נכון, אלא לומר שלא נתנו שם תקרה הנקרא בלשון הכתוב משקוף וכל כיו"צ אינו אלא כחור בעלמא, משמע נמי דבא לומר דאפילו איכא תקרה על הפתח מ"מ כל דליכא משקוף לא חשיב נורת הפתח, וכן בתו' סוכה י"ח ב' ד"ה אכסדרה כתבו בדאיכא ב' לחיים ותקרה שרי משום דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, משמע דלא חשיב נורת הפתח, ועי' להלן.

ירושלמי עירובין פ"א ה"ט א"ר בא בר ממל טטרפליות שבכרמים אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה ואין סוף תקרה מציל משום פיה, אם כל נורת הפתח לא סגי ליה בתקרה אלא צריך משקוף שיהא נמוך מן התקרה, וכמש"כ לעיל, יש לפרש דה"נ איירי בשסוף התקרה נמוכה קצת, [והדבר צהוב, דנראה דטטרפליות הוא מעין מלוכה שבכרם עי' בערוך, וסיכוכה בקרשים וכרגיל זה נמוך וזה גבוה ואינם ישרים], ואשמועינן דמ"מ לא חשיב נורת הפתח דלתקרה עזידי, וכסוף תקרה הוא נראה ולא כנורת הפתח, וכעין סברא דאמרינן בפנימי אכסדרה מנחות ל"ג ב' דלחזוק תקרה עזידי ולא שם פתח עליה, והכא גרע טפי דכתקרה ממש חשיב, [אבל אין נראה לפרש דדוקא בשאינו נמוך איירי, ואשמועינן עיקר הדין דבעי משקוף ולא סגי בתקרה, דכל כי האי לא הו"ל למיתניא לענין טטרפליות שבכרמים, והו"ל לאשמועינן בכל נורת הפתח], אבל אם נימא דלעולם לא בעי משקוף ותקרה נמי חשיבא כמשקוף, א"כ צ"ע למה באמת אין סוף תקרה מציל משום פיה, ועי' להלן.

שם סוף סבך מהו שיציל בסוכה כו' מה בין זה לזה כו', נראה לפרש דאין הנידון אם סוף סבך מהני בחזרת משקוף לנורת הפתח, שהרי כבר אמר רבז"מ לעיל דאין סוף תקרה מציל משום פיה, ועוד דא"כ הו"ל סוף סבך מהו שיציל משום פיה, ועוד דלשון מה בין זה לזה לא אחי

וגם התם איכא פנים אחד, והרא"ש והטור הרי פסקו כר"מ דסגי בהכי לענין מזוזה, ולכך הקילו גם התם לענין סוכה.

באגודה כתב דפתחא דאקרנא חייב במזוזה והוא דאית לה פנימין, ולפי זה מיושב השמטת הרמב"ם ד"ז, דממילא משתמע מדלא מפלגינן בפתחים, ונ"ל דמפרש עדי פנימי דר"ל בדאיכא פנימין, ויעוי' בצ"י סימן רפ"ו שכתב דאפשר דהרמב"ם השמיט הא דפתחא דאקרנא משום דממילא משמע דראשי הכתלים חשובים מזוזה, והוא תימא, ונ"ע.

לענין הלכה יש מקום לומר דרש"י והרא"ש לא פליגי, ויש מקום לומר דפליגי, ויש מקום לומר דחד מודה לחזריה ואידך לא, דבפתחא בקרן זוית איכא מעליותא דהכתלים כאילו סותמים קצת את רוח הפתח, ואיכא גריעותא דפתחא בקרן זוית לא עזידי אינשי, וקצת משמע דהרא"ש לא מודה לרש"י, דהא מסתמא ראה הרא"ש דברי רש"י, וגם לשון אקרנא משמע כפרש"י, ואם איתא דקושטא הוא לדינא, למה נאיד מיניה, אבל אין לדבר הכרע, ונ"ע, ועי' באהל מועד שכתב דפתחא שצקרון זוית חייב במזוזה הואיל ונראין כפנימין, משמע דדוקא בקרן זוית, וכן נקט מרן זללה"ה שם בדעת רש"י. ולדינא כיון דלא מצאו צהדיא מי שחולק על הרא"ש והטור ורי"ו, אין להקל לענין מזוזה, ויש לקבוע מזוזה אף כשראשי הכתלים הפנימים, וכ"כ מרן זללה"ה שם להחמיר, אבל לא לצרך, וע"ע מש"כ לקמן ס"ב ס"ק י"ב.

לא) מנחות ל"ג ב' רש"י ד"ה תקרה אסקופה עליונה, היינו משקוף היורד למטה מן התקרה, וכן ל"א איירי צהדיא בדאיכא תקרה אלא שחסר משקוף, ולמדנו דתקרה חלקה לאו שם משקוף עלה, דכשם שצריך פנימין מן הצדדים כך צריך פנים מלמעלה, וכן מה שפרש"י בסמוך ד"ה אכסדרה דלמעלה יש דופן מעט, היינו נמי לומר שיש שם משקוף, דהא מוכח בגמ' דאילו היו הפנימין לשם פתח היה חייב במזוזה, וע"כ לפרש דאיכא נמי משקוף.

ובגמרא צה"ק כתב תקרה אסקופה עליונה ושקפי אע"פ שיש לו תקרה מלמעלה רחבה אם אינו צולט מתחת התקרה כשיעור טפח שהלכת שוקף כו', ולא נתפרש מה בין זה

מגיעים לסכך, והאחרונים ז"ל כתבו לישב בזה קושיה המ"א מהירושלמי, וכ"ז נריך רב מנלן לחדש כן, וז"ע.

מ"א שם סק"ז א"כ היאך מתיר המרדכי והג"מ אע"פ שלא נעשה לכך כו', בפשוטו משמע דמפרש דבכונת העושה תליא מילתא, וכ"מ בצהגר"א, וז"ע מאי פסיקא ליה דהכא לא נעשה לכך, הא בפשוטו מקדים הדפנות לסכך ודעתו לסמוך על הסכך משום צורת הפתח, והו"ל נעשה לכך, ומרן זללה"ה באו"ח סימן קי"א סק"ה כתב וכן קנה עליון נריך להיות בולט למטה מכל שטח התקרה אבל תקרה עצמה אינה נחשבת לקנה עליון בצורת הפתח וכמש"כ המ"א סימן תר"ל סק"ז מהירושלמי, עכ"ל, נראה דמפרש כונת הירושלמי דכל תקרה חשיב לא נעשה לכך אפילו אם נחזין לשם צורת הפתח משום דלא מינכרא מילתא, וכונת הירושלמי היא למה באמת אין תקרה מועלת כמשקוף לשם צורת הפתח ומפרש משום שלא ניכר שנעשה לכך דתקרה חשיב ולא כפתח, וז"ע למה לא פירשוהו זירושלמי לענין כל צורת הפתח ופתחים דעלמא ולמה דוקא צנידון סוף סכך פירשוהו, גם במ"א ל"מ כן שכתב אע"פ שלא נעשה לכך, ואם איתא הו"ל איך התיר כאן בלא משקוף, וכן בצהגר"א וא"ר וש"א ל"מ כן, ועי' מש"כ בזה מרן זללה"ה ציו"ד סי' קע"ז סק"ב, וע"ע מש"כ בזה לק' ס"ז ס"ק י"ז י"ג.

ונראה דלענין הלכה אם סוף התקרה מהני לצורת הפתח, יש לחשוב הדבר כפלוגתא דרבוותא, וזיל הכא לחומרא והכא לחומרא, וציו"ד סימן רפ"ז הזכיר משקוף, אבל אפשר לפרש דהיינו תקרה ואע"ג דתקרה שנוי לחוד, עי' רמב"ם, י"ל דהתם תקרת הבית והכא תקרת הפתח, ואפשר דדוקא סוף התקרה אבל אמצע התקרה י"ל דלכו"ע לא חשיב פתח.

(ב) עירובין י"א ב' איבעיא להו ר"א לחיין וקורה קאמר כו', יש לעי' א"כ הו"ל צורת הפתח, ול"ל קורה רחבה טפח וצריאה ותוך כ' ופחות מי', וי"ל דמשכח"ל בנראה מבחוץ דמסתבר דלא חשיב קנים לצורת הפתח, א"נ באין הלכיים תחת הקורה למש"כ לעיל ס"ק כ"ו דלחי תוך ג' שפיר דמי, וא"כ ה"נ כל שהלחי תוך ג' לקורה שפיר דמי אף דלא חשיב

שפיר דהו"ל מ"ט דהא הנידון בין צורת הפתח ממש, לתקרה, [ועי' במ"א סימן תר"ל סק"ז שכתב פי' קליעת הזמורה כו' וזוהי י"ל קלת], אלא הנידון אי פי תקרה מהני בסוכה וקאמר דלא מהני, ופריך מה בין צורת הפתח דמהני ופי תקרה דלא מהני, ומשני דצורת הפתח נעשה לכאן או לכך [עי' זירושלמי סוכה וכלאים דהגירסאות מתחלפות], כלומר לשם מחיצה, אבל התקרה נעשית לשם תקרה ולא מינכר זה מחיצה, ולכך לא סגי בהכי לענין סוכה, ואפשר גם לפרש דהנידון בסוף סכך הסמוך לסוכה כגון אכסדרה וכסוגיא דגמרא סוכה י"ח י"ט, וקאמר ממש כדאמרינן בגמרא דידן התם, דלגוואי עבד ולצראי לא עבד, אבל סכך הסוכה עצמה פשיטא דלא מהני משום מחיצה, אף לא בדופן שלישי, דהא על סוכה המסוככת נאמרו הלכות דפנות, ועי' בר"ן וריטב"א סוכה שם בטעמא דמילתא, אבל המ"א וש"א ז"ל בסימן תר"ל לא פירשו כן, עי' להלן, וז"ע.

שו"ע או"ח סימן תר"ל ס"ז בהגה"ה ואם הטפח והדופן מגיע לסכך א"ל קנה על גביהו, כ"כ במרדכי והגהמ"י בשם ראב"ה, ומסיים זה דהא דפיתחי שימאי איירי בדליכא כלל שום משקוף והפתחים פרוצים למעלה, ומבואר דס"ל דכל תקרה משמשת בתורת משקוף, וא"ל שתהא נמוכה מכל התקרה, ומה שהנריך שהמזוזות יגיעו לסכך כנראה מהגהמ"י הוא משום שסובר דנריך ליגע, וכמו שפסק הב"ב עירובין י"א ב', וזהו שסיים בהגהמ"י שהרמב"ם סובר שא"ל ליגע, וכן קי"ל וכמש"כ המחבר כאן, ולפי זה דברי המחבר הם דהחלט דלא כהראב"ה שהרי כתב שנריך שיעמיד קנה למעלה וא"ל ליגע, הרי בהדיא דלא סגי בסכך, והו"ל להרמ"א לכתוב בלשון י"א, וגם ז"ע אם יש להקל כהראב"ה כיון דכל הפוסקים סתמו שנריך צורת הפתח, וסתמו כפירושו שנריך קנה ע"ג, ואנן קי"ל א"ל ליגע, וע"כ דלא סגי בסכך, וכנראה דעת הרמ"א דאף דבעלמא קי"ל א"ל ליגע הכא בסוכה כשאנו באים לסמוך על הסכך מחמירין דנריך ליגע, דבלא"ה לא ניכר כלל צורת הפתח, ולפי זה אין סתירה מסתימת הפוסקים דאיירי בשאין הקנים מגיעים, ושפיר יש לקיים דברי הראב"ה כשהקנים

י"א א' והרחצ מעשר ימעט ואם יש לו זורת הפתח א"צ למעט, למש"כ לעיל מתפרש דתורת זורת הפתח מועיל ליתר מעשר, ולא איירי אם גם ביתר מעשר תורת זורת הפתח עליו, ומתפרש שפיר גם בעשה שתי זורת הפתח, ומיהו כיון דקושטא הוא דגם רחצ מעשר תורת זורת הפתח עליו, ממילא מתפרש בהכי.

שם לא ארישא, לכאורה דוחק הוא לפרש דקאי רק ארישא ולא אסיפא, ותנא נקט ליה בסיפא ולביתר זורת הפתח, אבל נראה דמברייתא גופא מוכח דאין דינו כזורת הפתח מדלא ערביניהו ותניניהו ואם יש לו זורת הפתח או אמלתרא, וכיון דאין דינו כזורת הפתח ממילא מוכן דהיינו לענין רוחצ.

שם א"ל אתנייה נריך למעט, לפמש"פ דהך ברייתא לא איירי ברוחצ הזורת הפתח, ועיקרה דתורת זורת הפתח מהני ביתר מעשר, ומתפרש אף בעשה שני זורת הפתח, א"כ מוכח מדבר דאף בעשה שני זורת הפתח וכל אחד פחות מי' נמי לא מהני, ועי' לק' סק"ד, אבל לעולם מודה רב דשפיר איכא תורת זורת הפתח אף ברחצ יתר מי' אלא דמחיצת זורת הפתח אינה מועלת לפירצה יתר מי', [ועי' תו' ו' א' ד"ה רצ], ואע"ג דרב מפתחו של היכל גמר כדאמר ב' ז', מ"מ לא גמר מהתם לבטל לגמרי שם זורת הפתח ליותר מי', וכן משמע בסמוך דאמרינן דאף ר' יוחנן סבר כרב ומ"מ בכלאים ס"ל דמהני זורת הפתח ביתר מעשר, וכדמיייתין נמי ברייתא לקמן ב', הרי דאף ביותר מעשר תורת זורת הפתח עליו, אלא דלענין שבת החמירו דלא סגי בזורת הפתח ביתר מעשר, ואף אם נימא דשני זורת הפתח מהני, דקנה שיש לו זורת הפתח מהאי גיסא ומהאי גיסא אינו מתבטל, וממילא אין כאן פרצת י', [אבל בירושלמי ל"מ כן וכמש"כ לק' סק"ד, וי"ע], מ"מ הא דלא מהני זורת הפתח אחד ביתר מי', אינו משום דחסר בתנאי זורת הפתח, אלא דפירצה יתירה מי' אינה ניתרת במחיצה של זורת הפתח, ולעולם זורת הפתח בפחות מי' וביתר מי' שוה דתרויהו תורת מחיצת זורת הפתח עליהם.

ולפי זה ניחא הא דליף רב יוסף דאף בפרוץ מרובה לא מהני זורת הפתח, דכיון דאין הטעם משום דחסר בתורת זורת הפתח כשהוא

זורת הפתח, א"נ במשוכה פחות מג', אבל אכתי קשה מה ראו חכמים לתקן ענין קורה עם כל הלכותי, כיון דהרבה יותר קל לתקן זורת הפתח, דהא בלא"ה צעי לחיים, ומוטב שיניח קנה על גביהו, מאשר יטרוך לקורה רחבה וצריאה ובתוך כ' ופחות מי', ואפשר דלהך נד דר"א לחיים וקורה קאמר ס"ל כהלמיד אחד דפחות מד"א סגי בקורה לחוד, ולזה תיקנו חכמים ענין קורה, וממילא קאמר ר"א דלחיים וקורה סגי אף ברחצ מד"א אף בשאין נעשה זורת הפתח על ידס כגון שאינם על גביהם, ואה"נ דיותר נוח לתקן זורת הפתח, אלא דמ"מ הלכה אחי לאשמועינן דגם בזה סגי, ומנאמי במשכנ"י סימן קכ"ג שעמד בזה, ונדחק ליישב דמשום דצעי היכר ציר, וצריך אומנות, לכך נוח לעשות קורה, וזה דחוק טובא, גם לא משמע דהך צעיא אי ר"א לחיים וקורה קאמר לא אזלא אלא אי צעי היכר ציר, וגם לא משמע דאזלא רק אליבא דר"ש דהוי סבר י"א ב' דנריך ליגע.

סימן ב

(א) ב' א' מתני' ואם יש לו זורת הפתח אע"פ שהוא רחצ מעשר אמות א"צ למעט, לכאורה תיבות אע"פ שהוא רחצ מעשר אמות מיותרות, דהא בהכי איירי, ולא הו"ל למיתני אלא והרחצ מעשר אמות ימעט ואם יש לו זורת הפתח אין נריך למעט, והכי קתני בברייתא לקמן י"א א', ועוד דהא מסקינן דזורת הפתח מהני נמי לגובה מכ', וא"כ אי הוי קתני סתם ואם יש לו זורת הפתח אין נריך למעט הוי מתפרש נמי אגובה מכ', ולכן נראה דאע"פ שהוא רחצ מעשר אמות אזורת הפתח נמי קאי ולא רק אמצוי, דאי הוי קתני סתם ואם יש לו זורת הפתח אין נריך למעט, היה אפשר לפרש דתורת זורת הפתח קאמר, ולעולם אין זורת הפתח ברחצ מי', וממילא ביש לו שתי זורת הפתח קאמר דכיון שהמצוי רחצ מי' ע"כ לעשות שתי זורת הפתח ואשמועינן מתני' דמחיצת זורת הפתח מהני ביתר מי', ואי לאו דזורת הפתח מהני ביתר מי', היה דינו ברחצ מי' כדין נעץ קנה לקמן י' א', והיינו דאשמועינן דאע"פ שהזורת הפתח רחצ מי' נמי שם זורת הפתח עליו ואין נריך למעט.

יתר מי', אלא משום דפירצה יתירה מי' לא אלים
נורת הפתח להחירה, א"כ ה"נ י"ל דפרוך מרובה
נמי לא אלים נורת הפתח להחירו, ומיהו דוקא בג'
או ד' דפנות וכמש"כ תו', [משה"ק תו' וכן
ברש"ב"א דמהאי בנין אב איכא נמי למילף למחילה
רביעית, כונתם דאיכא למיפרך בנין אב דרב יוסף
ממצוי גופיה דיותר מעשר לא הותר זו אפילו ברוח
רביעית, ואילו פרוך מרובה הותר ברוח רביעית
אלמא דיותר מעשר חמור טפי, ואיך יליף רב יוסף
מיותר מעשר לפרוך מרובה, וכדפרכין כה"ג מפסי
ביראות וה"נ איכא למיפרך הכי מדופן שלישי דשרי
לרב בצורת הפתח, ואילו יותר מעשר לא שרי].

ובאמת הו"מ רב יוסף למילף מק"ו, דהא יותר
מעשר אינו אלא מדרבנן וכמש"כ בתו'
הרא"ש רפ"ב, וכש"כ ברוח רביעית, דלכו"ע ג'
מחילות דאורייתא, וא"כ אם החמיר רב [כמש"כ
תו' ו' א' דרב רק החמיר מדרבנן] ביותר מי'
דלא מהני נורת הפתח, כש"כ שיש להחמיר בפרוך
מרובה דמדאורייתא לא הוי רשות היחיד, אלא דכיון
דמדאורייתא ודאי מהני נורת הפתח בכל גווני, תו
אין מדמין בשבותין למידן ק"ו, ודחינן דאשכחן
בפסי ביראות דהחמירו ביותר מעשר טפי מבפרוך
מרובה, ואע"ג דהתם גם פרוך מרובה וגם יותר
מי', מ"מ קים לגמ' דלא הקילו בפסי ביראות
ביתר מי' אף אם היה עומד מרובה.

ב) י"א א' לימא מסייע ליה דפנות הללו שרובן
פתחים כו', נראה דגם השתא למאי
דמסייעין לרב יוסף מתפרשא הך ברייתא גם
בפיתחי שימאי, דהא ברייתא שריותא אחי לאשמעין
וכיון דשרי בעומד מרובה גם בפיתחי שימאי, לא
יתכן למיתני רק בצורת הפתח, וע"כ דהכי מתפרשא
שריבה בהן פתחים וחלונות בין בצורת הפתח ובין
בלא נורת הפתח מותר ובלבד שיהא עומד מרובה,
ושמעין מיהא דאף בצורת הפתח בעי עומד מרובה,
ודחינן דאיירי רק בפיתחי שימאי.

מסתימת רש"י ושאר הראשונים ז"ל משמע דהך
ברייתא לענין דפנות החצר איירי, וכן
משמע מלשון מותר, וכן פירש במאירי, אצל בתו'
מנחות ל"ג ב' וכן ברא"ש שם משמע דפירשו הך
ברייתא לענין סוכה, וכ"כ במשכנ"י סו"ס קכ"ג,
וכן משמע מלשון דפנות, וכן בסמ"ג העתיק סוכה
שריבה בה פתחים כו', וכן נראה מדברי הרמב"ם

פ"ד מה' סוכה הי"ב שכתב דין סוכה שיש לה
פתחים וחלונות ואין דרכו להציא מה שלא נזכר
בגמ', ולענין שבת לא הזכיר דין פתחים וחלונות,
ואפשר שזו גם כונת המ"מ במש"כ שם שבפ"ק
דעירובין מצוה דסוכה ושבת שוין לדבר זה, והיינו
מדפרכין מסוכה לשבת, אצל הקשה לפירוש זה
הוא דהא בסוכה לכו"ע אין מועיל נורת הפתח,
וכמו שהוכיח הר"ן סוכה ז' א' מהא דהקילו
בשלישית טפח ונורת הפתח, ומשמע דבשאר דפנות
אין מועיל נורת הפתח, [ועי' בירושלמי בסוגיא
ובסוכה אי פיהא מועלת בסוכה] וא"כ מאי
סייעתא לרב היא, ומאי דחינן בפיתחי שימאי, הא
קושטא הוא דאף בפתחים גמורים לא שרינן בסוכה
בנורת הפתח, וי"ל דהא דלא שרינן נורת הפתח
בסוכה היינו לשמש כדופן ז', אצל לבתר דאיכא ז'
עומד בשתי דפנות דעריבן, תו לא חמירא סוכה
משבת, והך ברייתא דריבה פתחים וחלונות
מתפרשא דאיכא עומד ז', דהא לא הותר אלא
בעומד מרובה הא בפרוך מרובה אפילו איכא עומד
טובא אסור, והיינו אף דאיכא ז' דעריבן, ומזה
מוכחין דגם בשבת לא שרינן בצורת הפתח
בפרמ"ר, וזוהי נמי ניחא מה שיש להקשות דהא
משמע דעומד מרובה לא מהני גבי סוכה
מדמרכינן סוכה ט"ז ב' מחללת ד' ומשהו תוך
ג' לגג ותוך ג' לקרקע ולא סגי במחללת ב' ומשהו
תוך ג' לאחד מהן ותו הו"ל עומד מרובה, וכן
הזריכו שם פס ד' ומשהו בפחות מג' ולא סגי
בפס ג' ומחלה ומשהו בפחות מזה, וכן משמע
סוכה ז' א' ובלבד שלא יהא בין קנה לחצירו ג"ט,
והוא משנה שאינה זריכה כיון דכבר תני דופן
סוכה כדופן שבת, ולא אחי אלא למעוטי עומד
מרובה וכמש"כ בחו"ב סוכה ס"ב ס"ק כ"ג כ"ד,
ואמאי מסקינן דסגי בעומד מרובה בפיתחי שימאי,
אצל למש"כ דאיירי לבתר דאיכא שתי דפנות
דעריבן בשיעור סוכה ניחא, דזוהי שפיר מהני
עומד מרובה, וכן נורת הפתח לדידן דלא קי"ל
כרב, וכן דברי הרמב"ם יתכן לפרש לבתר דאיכא
שתי דפנות דעריבן בשיעור סוכה, ואע"פ שלא
פירש בהדיא כדרכו כיון שלא נתפרש בגמ', וכבר
נסתפק בדעתו דרי"ו נתיב ח' ח"א, [ועי' ברמב"ם
פ"ב ה"ג שהלריך נורת הפתח בסוכה העשויה
כמצוי שהעמיד פס ד' בפחות מג'].]

חשיב לורת הפתח זמן הזד ביתר מעשר, משא"כ על גבן דחשיב לורת הפתח אלא דאחמרו רבנן דלא סגי בצורת הפתח ביתר מעשר, ונמצינו למידין דר"ל ור"י פליגי אי מהני לורת הפתח מן הזד בעשר לענין שבת, ולענין כלאים אף לר"י מהני, וכיון דקושטא הוא דפליגי בהכי, ודאי אית לן למימר דהיינו דקמיפלגי הכא אי התירו לו לענין שבת או לא, ואין לנו לחדש פלוגתא נוספת אי מהני לורת הפתח על גבן ביתר מעשר בשבת.

ומדר"ל שמעינן נמי דלורת הפתח יתר מעשר על גבן מהני נמי לענין שבת, מדאיצטריך לאשמועינן זמן הזד דלא מהני, ומבואר דלא ס"ל להא דרב, ור"י לא אשכחן דפליג עליה דזה.

והנה לורת הפתח הוי מחינה מדאוריתא, מדמהני לענין כלאים, ואפשר דהוא מהלכה למשה מסיני דמחינן, ואפשר דמסבירא קים להו לחכמים דחשיבא מחינה, וכיון דמהני לענין כלאים גם מן הזד, ע"כ דמדאוריתא חשיב שפיר לורת הפתח אף מן הזד, ולענין שבת רבנן הוא דאחמרו, ונפ"מ לענין מזוזה דאף בצורת הפתח מן הזד יש לחייב מדאוריתא, ולישנא דר"ח לא עשה ולא כלום היינו לענין היתר טלטול דאכתי מיתסר מדרבנן, וכן לענין נראה נראה דיש לדמות לכלאים והוי נמי מחינה מן הזד, ומיהו י"ל דאף אי לא חשיב מחינה מדאוריתא, מ"מ מהני לענין כלאים מתורת היכר, ולא יתחייב צמזוזה ולא יועיל לענין נראה, ועיין בזה בחו"כ כ"ב א' ד"ה והא וז"ע.

ובראה דיש לחלק בפסול מן הזד ביתר מעשר לריש לקיש לענין שבת, לבין פסול יתר מעשר מן הזד לר"י, דאף לענין כלאים לא מהני, דלריש לקיש דפסול רק לענין שבת יש לפרשו כמש"כ לעיל סק"א לרצ בעל גביו, דעיניו דפירצה יתירה מעשר לא הקילו רבנן להחירה במחינה של לורת הפתח דמן הזד, אצל לעולם איכא שם לורת הפתח זמן הזד אפילו ביתר מעשר, מה שאין כן לר"י דאף בכלאים לא מהני, יש לפרש דרבנן אמרו דמן הזד לא חשיב כלורת הפתח אם הוא יתר מעשר, והכי משמע לישנא דר"י דקאמר כמחינות לשבת דלא, והיינו שאין תורת לורת הפתח זמן הזד לענין שבת וכו"ח דלא עשה ולא כלום ואף לא בפחות מעשר, הכי נמי מחינות לכלאים דלא ביתר מעשר, והיינו דאין תורת לורת

ומדבריה הראב"א שהציא ברי"ו שם נראה דפירש הך ברייתא לענין צירוף העומדין לשיעור ז', ולעולם בעי ז' עומד ממש ולא מהני לורת הפתח ולא עומד מרובה, והיינו שנתחדש בדופן שלישי דסגי בצורת הפתח משא"כ בצ' הדפנות, אצל מ"מ מהני לורת הפתח וכן עומד מרובה לצרף העומדין וכל שצירוף איכא עומד ז' שפיר דמי, אצל בלא לורת הפתח ובלא עומד מרובה אין העומדין מטרפין, אצל ז"ע דא"כ ליכא צ' דפנות דעריבן, דהא משמע דעומד מרובה לא מהני לדין עריבן אלא פס ד' בפחות מג', כמו שאמרו סוכה ז' א', ואפשר דהתם משום דליכא אלא ד' עומד, אצל כל שצירוף איכא ז' עומד שמה שפיר דמי, עוד הזכיר שם דבפרמ"ר העומד מתבטל אם ליכא שיעור סוכה במקום אחד, ומשמע דאיכא בעומד שיעור ז' שפיר דמי אפי' פרמ"ר, ונראה דהיינו דוקא דאיכא שתי דפנות דעריבן ושלישית כהלכתא, ובתה הכי איכא פרוץ יתר מז' ועומד ז', דבזה ס"ל דמתכשרא כולה, [וכמש"כ בחו"כ סוכה ס"ב סק"י דעוד כמה ראשונים סברי הכי דפרמ"ר כשר לבתר דאיכא שיעור סוכה] אצל בליכא צ' דפנות דעריבן לא שייך להכשיר, ולא קאימנא האידנא בעיון הראוי בהלכות דפנות דסוכה.

ג) שם לעולם בעשר ומן הזד וצד"ח קמיפלגי בו, נראה דהך אוקימתא קושטא היא ולא דיוחייא, דהא בסמוך מסקינן דאיפלגו בצורת הפתח מן הזד ביתר מעשר לענין כלאים, ובעשר גם ר"י מודה דמהני לענין כלאים, ומדר"ל מוכח דבעשר גם לענין שבת ס"ל דמהני, מדאיצטריך לאשמועינן ביתר מעשר לענין שבת לא, ור' יוחנן אהדר ליה כמחינות לשבת דלא כן מחינות לכלאים דלא, וזה לשון האומר דרשני, דמי סני ליה למימר אף לא לענין כלאים, וע"כ משום דאי הוי אמר אף לא לענין כלאים היה מתפרש דעד עשר מודה ליה לר"ל דגם לענין שבת מתרת, לכך קאמר כמחינות לשבת דלא, כלומר כשם שאין תורת מחינה זמן הזד לענין שבת, והיינו אף בעשר, דלגמרי אין תורת מחינה עליו, ה"נ אין עליו תורת מחינה לכלאים ביתר מעשר, [ועי' להלן דבאמת חלוק הא דלא מהני יתר מעשר מן הזד בכלאים מהא דלא מהני יתר מעשר על גבן לענין שבת לרב, ובכלאים היינו טעמא דאמרו חכמים דלא

שם אר"ז מודה רש"ל לענין שבת שאין פיהא מלל יתר מעשר, והיינו כדאמרינן בתלמודן אכל לא לשבת.

שם אר"ח מחני' אמרה כן מקיפין ג' חזלים זה למעלה מזה אם אומר את שהפיהא מלל יתר מעשר כמו כן חזל אחד, יש לעי' וא"נ אינה מלל יתר מעשר אחת נמי קשה שיעשה חזל אחד עד עשר, דודאי הכי קיל טפי מלעשות ג' חזלים ועוביין יתר מטפת, ועוד דגם כשעושה חזלים נראה שאין צין קנה לקנה יתר מעשר, דהא צריך שהחזלים ינחו במקומם בדיוק פחות מג' זה מזה, ובאורן של עשר אמות כמעט לא יתכן למתחם שיהיו בכל משך אורכם בדיוק, ובאמת נראה מזה דס"ל להירושלמי דגם אם יעשה שני צורת הפתח אינו מועיל לשטח יתר מי' וכמו שזדדנו לעיל סק"א לרז, דפירצה שהיא יתירה על עשר אין מועיל לסתמה במחיצת צורת הפתח, ואפילו עשה כמה צורת הפתח, והך ראה אולא אי רש"ל כרז ס"ל דאף על גבן אין מועיל ביתר מעשר, וכמו שאנו עמדין לפרש דהא דקאמר ביתר הכי, [אכל אי רש"ל רק צמן הנד קאמר, בזה אין נראה דגם שנים לא יועילו, דכיון דעל גבן מועיל ביתר מי', א"כ צמן הנד דעד י' חשיב צורת הפתח שפיר ראוי שיועיל אף ביותר מעשר אם עשה שנים של פחות מי'].

שם ר"י אמר רב הושעיה צעי הדא פיהא אמה איתאמר מלמעלן מן הנד אין תימר מלמעלן כש"כ מן הנד אין תימר מן הנד הא מלמעלה לא אין תימר מלמעלן יאות א"ר חגי' אין תימר מן הנד לא אמר ר"ח כלום מה נפשך אם מלמעלן הרי מלמעלן אם מן הנד הרי מן הנד רבנן דקיסרין צס ר"י תיפתר צשעוין כמין דקרו, כן היא הגירסא לפנינו, והכוונה פשוטה דמספקא ליה אי פלוגתא ר"י ורש"ל ציותר מעשר היא אף בצורת הפתח על גבן והיינו דר"י ס"ל דאף לענין כלאים לא מהני צורת הפתח ביתר מעשר ואפילו על גבן, וכש"כ לענין שבת, ורש"ל ס"ל דלענין כלאים מהני אכל לא לענין שבת, ונמצא דתרווייהו כרז ס"ל, או דפלוגתתן צמן הנד, אכל על גבן מהני לר"ל אף לענין שבת, ושמא אף לר"י, והיינו דקאמר אין תימר מלמעלן כלומר דפליגי בעל גבן, א"כ כש"כ מן הנד דלא מהני לשבת לכו"ע, אין

הפתח עליו כלל, (ואפשר דאיכא נפקותא צמזוי או חזר העשוי כזה ועשה צורת הפתח מן הנד צסוף שני הכתלים הארוכים ויש צו יתר



מעשר, אכל אינו צריך להחיר אלא לפחות מעשר דכל חלק לחוד אין צו עשר, ולר"ל דתורת צורת הפתח עליו, י"ל דשפיר דמי, כיון שאין כאן פירצה יתירה מעשר, דהא דיינין עומד מרובה על הכותל האמצעי עד הצורת הפתח, ואף שהקנים של הצורת הפתח מרוחקים יותר מעשר לית לן בזה, אכל לר"י אין כאן תורת צורת הפתח כלל, ומיהו לר"י צלא"ה אי אפשר להכשיר דהא אף צפחות מעשר לא חשיב צורת הפתח מן הנד לענין שבת, ולענין כלאים אין לנו ענין צמחיצה האמצעית והו"ל יתר מעשר, א"נ אפשר דאיכא נפקותא גם לענין כלאים צשעשה צורת הפתח מן הנד יתר מעשר, ובאמצעו נתן פס אמה או יותר, והפס אינו נתון תחת הקנה העליון ואינו יכול לשמש כקנה של צורת הפתח, אכל הוא נתון כנגד הקנים של הצורת הפתח, אם נימא דכה"ג אין הצורת הפתח מתצטל, דנמצא שאין הצורת הפתח צריך להחיר יתר מעשר, ולר"ל דתורת צורת הפתח עליו י"ל דשפיר דמי לענין כלאים, דכנגד הפס הרי יכול לזרוע צלא הצורת הפתח ואין הצורת הפתח מחיר אלא פחות מעשר, אכל לר"י דאין עליו שם צורת הפתח כלל ביתר מעשר מן הנד, הרי זה אסור, ומיהו אפשר דגם לר"ל צהני גווני חשיב ביתר מעשר).

ד) ירושלמי עירובין פ"א ה"ט רש"ל צס ריב"ח נעץ ארבעה קנים כו' מליל משום פיהא אר"י כמחיצות שבת כן מחיצות כלאים, זו פלוגתא תנינא שהציאו צסוגיין י"א צ', ומתפרשא כמו צצבלי דרש"ל החיר פאה לענין כלאים [דצכרס איירי] ולא לענין שבת, ור"י אמר כמחיצות שבת דלא כן מחיצות כלאים דלא, וציותר מעשר איירי, והיינו דמיייתי צתר הכי הא דהלך ר' יהושע לריב"ז והיה סותם הפירצות שלא יהיו יותר מעשר, ואיירי שהיה שם פיהא, ואפילו הכי לא החיר יותר מעשר, (וצסמוך דיינין אי איירי מן הנד וכמו בתלמודן או לא).

דאין הקנים כשרים לצורת הפתח, אבל אה"נ דגם בצורת הפתח מהני.

אי צורת הפתח אינו נידון כמחילה לעשות עומד מרובה וכמש"כ לק' סק"ח לכאורה לא קשה אמתני' דחצלים דיעשה צורת הפתח דע"כ צריך פתחים שיוכלו לעבור אדם ובהמה, ואם אין הקנים גבוהים אלא י', ע"כ לעשות פתחים, ויש לעשות מחילה שחדון עומד מרובה על הפתחים, ומשמע מזה לצורת הפתח עושה עומד מרובה, ושמא משמע ליה ממתני' דכל ההיקף בחצלים, ואם אימא היה יכול לעשות חצלים רק בצמוד לפתחים כשיעור עומד מרובה.

רא"ש פ"א סי"ג א"נ הא דשרינן פיהא בחצר ובמבוי שיש בה דירין כו' וצירושלמי כו' ואם אתה אומר שפיהא מועלת ביותר מעשר דיו בחבל אחד, נראה דמה שהביא רבנו את הירושלמי הוא להוכיח כהא"נ דיש לחלק בין חצר ומבוי לבקעה וללא כחירון קמא, דהא חזינן צירושלמי דמתניתין דשיירא מוכח דלא מהני התם צורת הפתח כדפריך ר' חגי', אלא דהירושלמי אזיל כרב, אבל למאי דלא קיי"ל כרב ע"כ לחלק בין בקעה לחצר ומבוי, [וכ"מ צרי"ו נ"צ ח"ד דמהירושלמי מוכח דלא מהני צורת הפתח בבקעה], ולכך הביא הטור ברמזים וכן צסי' שס"ב החילוק בין מבוי וחצר לבקעה כהלכה פסוקה, ובצ"י שם לא פירש כן, וכתב דרק משום דחירון זה הוא לחומר לכך הביאו, ולא קיי"ל כהירושלמי עי"ש, אבל עיקר הדבר צ"ע דהא צירושלמי מסיק לדחות קושיא דר' חגי וכמש"כ לעיל, ולפי זה אדרבה מוכח צירושלמי דלמאי דמוקמינן פלוגתא דמן הזד, ועל גבן מהני צורת הפתח, דה"ה צשיירא דנמי מהני, ומתני' דשיירא דיני לבד ופלוגתא דשתי וערב אחי לאשמועינן ובגוונא דליכא קנים הראויים לצורת הפתח.

(ה) בדעת הרי"ף נראה דלא חשיב מן הזד אלא בסוף כותל שאין כותל רוחב כנגדו דנמצא שהקנה של הצורת הפתח עומד בקרן זית פרוץ משני לדדיו, [ואף דבסוכה הצריכו צורת הפתח בכותל שלישי בקרן זית, שאני התם שהחמירו להצריך הצורת הפתח, ושפיר הקילו דמן הזד וגם יש שם קירוי], אבל אם יש כותל רוחב כנגדו שפיר דמי, ואפילו הצורת הפתח על פני כל

חימר מן הזד דפליגי דמן הזד, הא מלמעלה לא אמר רשב"ל דלא מהני לענין שבת, ונמצא דעל גבן מהני, ומסיק אין חימר דפליגי בעל גבן יאות א"ר חגי', כלומר דשפיר הוכיח דמודה רשב"ל דלענין שבת לא מהני מדפריך ג' חצלים, אבל אין חימר מן הזד לא אר"ח כלום מה נפשך כו', כלומר דאם פלוגתא דמן הזד אבל על גבן מהני א"כ אכתי תיקשי מתני' למה צריך ג' חצלים, תיסקי באחד על גבן, ולא אר"ח כלום, דממה נפשך קשיא אם מן הזד שרי גם לענין שבת לרשב"ל א"כ סגי באחד מן הזד ואם מן הזד לא סגי לענין שבת אכתי יעשה מלמעלה, ודחי רבנן דקיסרין בשם ר"י בשעשוין כמין דוקרן כלומר שהקנים שאינם גבוהין אלא י', עשוין מפולין מראשיהן באופן שאינם כשרים לצורת הפתח וכגון שעשוין כזה [דו קרן דהיינו שני קרנים] ופסולין לצורת הפתח כיון שאין

התחתון גבוה י', [ובסוגיין דאמרין היו שם קנין הדוקרנין ועשה להן פיהא מלמעלה מתפרש על האמנעי וכשיש בו י'], ולכך ע"כ צריך לעשות ג' חצלים ועיקרו ר"ל דהתנא אחי לאשמועינן דין לבד, ופלוגתא דשתי וערב, ולא סגי דלא ליחנייה, אלא דהוי קשיא ליה דאין לשנותו בגוונא דבבב סגי ליה בחבל אחד, ומשנינן דמשכח"ל גוונא דלא סגי בחבל אחד, ואפשר לפרש דאי כשר מן הזד דכשר נמי בקנין כמין דוקרן, ולפי זה קיימא ראייה דר' חגי' אף אי מודים דמלמעלה שפיר דמי, וכן אפשר נמי לפרש כמין דוקרן שאי אפשר להניח עליו מלמעלה, [ומנא אחי בספר מרן זללה"ה לכלאים שפירש כן, וכן פירש דברי הירושלמי קרוב למש"פ עי"ש צסי' י"א סק"ז], אלא דכיון דעיקר התירוק הוא דהתנא צא לשנות דין לבד ושפיר משכח"ל בגוונא דאינו יכול לעשות צורת הפתח, לא מסתבר דלפי זה אכתי יקשה אם כשר מן הזד דיעשה מן הזד, דשפיר איכא לאשכוחי גוונא דגם מן הזד אי אפשר וכגון שאין הקנים גבוהים י'.

ולפי זה מבואר צירושלמי דלמאי דמפרשין פלוגתא דתלמוד דמן הזד, ועל גבן מועיל צורת הפתח אף לשבת ביתר מי', דגם צד' רוחות מהני, ואף צשיירא אלא דתנא דמתניתין דשיירא אחי לאשמועינן דין מחילה בלבד, ובגוונא

רצ אתנייה צריך למעט, יש לפרש משום דכשהוא רחב מי' אודא ליה קולא דרוח רביעית דלא נתנו חכמים קולא דרביעית לענין לחי וקורה וכיו"צ אלא כשהיא פחות מי', וס"ל לרב דאף צורת הפתח אינו מועיל כדרך שאינו מועיל בשאר הדפנות בפרוץ מרובה דביתר מי' דין הרביעית כשאר הדפנות, והיינו דקאמר רב יוסף דמדצרי רצנו נלמד לצורת הפתח לא חשיב מחיצה בשאר הדפנות בפרוץ מרובה, ומה"ט לא חשיב ליה נמי מחיצה ביתר מי', ואף לדין דאמרין דביתר מי' א"צ למעט, יש לפרש דאהני צורת הפתח ביתר מי' למיהב ליה קולי דדופן רביעית וכאילו לא היה יתר מי', אבל בשאר הדפנות בפרוץ מרובה י"ל לצורת הפתח לא חשיב כעומד, וה"נ מפרש ז"ל לצרייתא ט"ז א' דהיו שם קנין הדוקרנין ועושה להם פיאה מלמעלה אפילו ביותר מעשר מותר, דקאי לעומד מרובה דאיירי בה, ולומר דצאיכא צורת הפתח מהני עומד מרובה ביתר מי', אבל צורת הפתח לחוד לא מהני להחשב כעומד, ואף בפחות מי'.

ובפירוש מן ה"ל כחצ צפ"ז ה"כ כלשון הרי"ף, ויש לפרש כמש"פ סק"ה דעת הרי"ף, דהיינו כשאין כותל רוחב כנגדו, ופלוגתא דר"י ור"ל למאי דמוקמינן לה על גבן דהיינו באמצע הכותל, יש לפרש נמי דאיכא עומד מרובה וכמש"כ הריטב"א, והיינו דמתמהינן דאי בעשר זהא לימא ר"י בשבת לא, וכן למאי דמוקמינן לה מן ה"ל, ואי איירי דאיכא עומד מרובה כנגדה מצד אחד, ואי חשיב צורת הפתח שפיר דיינינן עומד מרובה להחירו, אבל אי לא חשיב צורת הפתח הרי אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה לקנה של צורת הפתח העומד בקרן זוית, וממילא לא דיינינן אליו עומד מרובה, וביתר מי' גם ר"ל מודה דלענין שבת לא דיינינן ליה בצורת הפתח וממילא לא דיינינן אליו עומד מרובה, [ולמש"כ דהרמב"ם פירש הא דקנין הדוקרנין ועשה להן פיאה לקמן ט"ז א' דאעומד מרובה דמעיקרא קאי, הנה מהא דמייחנן ליה בסוגיין נמי מוכח דצאיכא עומד מרובה איירינן].

ובמש"כ נתיישבו פסקי הרמב"ם לענין שבת, אבל אכתי קשה מה שלא פירש בה' כלאים לצורת הפתח הוי מחיצה ואף מן ה"ל ואף אי בעי עומד מרובה נמי נפ"מ למידן עומד מרובה אליו,

הכותל, וכמו במצוי מפולש דפסק הרי"ף דעושה צורת הפתח מצד אחד, ולפי זה צנען ד' קונדיסין ומתח זמורה עליהם, יש בכל צורת הפתח חסרון של מן ה"ל, והיינו דאמרין אילימא מן ה"ל כלומר וכדקמני ואין שם שום מחיצה אלא הקונדיסין עם הזמורה, והאר"ח צורת הפתח שעשאה מן ה"ל לא עשה ולא כלום, אלא על גבן כלומר שהיה שם גם מחיצות [וכמו שפירש ג"כ הר"ח] והצורת הפתח באמצע, וביתר מעשר, [ולא הזכירו אלא הקונדיסין שבהן נחלקו], וש"מ דר"י כרצ ס"ל, ודחינן לעולם כדס"ד וליכא מחיצות, והו"ל מן ה"ל ומ"מ מהני לענין כלאים לכו"ע, ולענין שבת נחלקו, ובאידך פלוגתא נחלקו לענין כלאים בזמן ה"ל ביתר מעשר, וצרייתא דקנין הדוקרנין מיתוקמא באמצע מחיצה — ולפי זה י"ל לצורת הפתח חשיב שפיר מחיצה אף בפרוץ מרובה אם אינו בקוף הכותל, וכן לענין כלאים חשיבא צורת הפתח מחיצה בכל גווני, ולענין שבת לא הוצרך להציא אלא מימרא דר"ת.

ולדעת הרי"ף ניחא מה שהוצרכו לפסי ציראות, דצקרנות אין מועיל צורת הפתח, וכיון שכבר הוצרכו לעשות לכה"פ עומד ד' צקרנות, כבר קל טפי לעשות עומד ו' מאשר לעשות צורת הפתח ע"פ כולו, וכן ניחא הא דצשיירא נקטו ג' חצלים ולא צורת הפתח, משום דצקרנות ע"כ לעשות ג' חצלים, וניחא ליה לתנא למינקט סוג מחיצה אחת, ואף לר"ל הרי ביותר מעשר לא מהני מן ה"ל, [ואף בפסי ציראות הרי השטח י"צ (שני פסין וציניהן עשר) ואי אפשר לעשות צורת הפתח].

(ו) בדעת הרמב"ם צפ"ז הט"ז וצפי"ז ה"ד אפשר דמפרש כפי' הריטב"א דהא דאמר רב יוסף מדצרי רצנו נלמד היינו דמדרב שמעינן לה אבל אף אי לית לן לדרב זהא דצריך למעט מ"מ האי דינא קושטא הוא, ויתכן לפרש דרב יוסף דן אם צורת הפתח חשיבא מחיצה בכל מקום שהיא, או דרק ברוח רביעית או שלישיית חשיבא מחיצה, וכדאשכחן לחי וקורה דרביעית אשכחן נמי צורת הפתח גם בשלישית, [ומיהו נראה דהיינו רק מדרבנן, אבל מדאורייתא צורת הפתח מחיצה גמורה היא בכל ענין], ופשיטא ליה נמי דאף ביתר מעשר חשיב צורת הפתח וכדחזינן לענין כלאים ואף רב לא פליג בהא, ולפי זה הא דאמר

מחמת עצמו, אבל שאר הנזרת הפתח שייך לדונם
לנזרת הפתח לחוד בג' רוחות דלא מהני בצקעה,
משא"כ הכא דכל נזרת הפתח משמש כדופן
שלישית למחיצות, וכן בהעמיד
שני דיומדין ושני פשוטין כזה
וצנייהן יותר מעשר ועשה להן
נזרת הפתח, נמי נראה דחשיב
ההיקף כמקונו כיון דשלשה נזרות
הפתח משמשין כדופן שלישי לשתי מחיצות, והרי
כל מה שהוצרכנו לאסור בצקעה הוא מכח מתני'
דחצילים, וכל דלא סגי בנזרת הפתח לכל הד'
רוחות, כבר ניחא דנקט התנא חצילים, דניחא ליה
למיינקט סוג אחד של מחיצה לכל ההיקף, וכיון
דבהני גווי דדיומדין עדיף טובא מנזרת הפתח
בכל ד' רוחות תו אין לנו מקור לאסור, מלבד דגם
בסברא נראה דכל כה"ג ראוי לדון לנזרת הפתח
כמשמש ברות שלישי, דמהני גם בצקעה.

(ח) כתב הרשב"א י' ב' בסוגיא דאורי דהאי
גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה וז"ל ונראין
הדברים דלא אמרו דאורי דהאי גיסא ומבטל ליה אלא
בלחי או בקורה שאין פתחים גמורים ואין מתירין
כל אור אלא עד עשר אבל נזרת פתח ממש שהיא
מתרת אור ואפי' רחב מעשר אין אור מבטלו
ולא כן דעת הראב"ד לפנינו גבי נעץ ד' קונדיסין
כו' והדבר נ"ת עכ"ל, הנה כונתו ז"ל במבוי ט"ו
שאם עשה פס אמה ומחנה והרחיק ב' אמות
ועשה פס אמה ומחנה והניח קורה או לחי על
הנותר דאמרינן דאורי דהאי גיסא ואורי
דהאי גיסא שהלחי והקורה שם ומבטלין לפס, דאם
עשה נזרת הפתח בעשר הנותרים במקום הלחי או
הקורה דאז אין האור שצנורת הפתח מבטל ליה
לפס, וכן אינו מבטל לקנה של הנזרת הפתח שליד
הפס, ונראה מדבריו ז"ל לנזרת הפתח אינו עושה
עומד מרובה כנגדו, דאם איתא לנזרת הפתח
מתיר פרוץ כנגדו, א"כ מה שייך לדון אי אחי
אורי דהאי גיסא, הרי הנזרת הפתח עושה את
כל האור כסתום ואין צריך כלל לפס, ודל כל
הפסים מהכא, הו"ל עומד מרובה ע"י הנזרת
הפתח, אלא ודאי נזרת הפתח אינו עושה עומד
מרובה, [שו"ר שכ"כ בגאון יעקב י"א א' ובתשו'
בית אפרים סו"ס כ"ה נסתפק בזה], ואפשר דהוא
מדאורייתא, דאע"ג דאגמריה רחמנא למשה לא

וגם אם נימא דס"ל דר"ח פליג וגם לענין כלאים
ס"ל דלא עשה ולא כלום, וקיי"ל כוותי' כיון
דבדר"י ור"ל הדבר ספק אם איירי במן הנז, אחתי
הו"ל להציא לנזרת הפתח באמצע מהני למידן
עומד מרובה גם ביתר מי' דהיינו ברייתא ט"ז א'.

(ז) טור סי' שס"ב ודוקא כשכל ד' הרוחות ע"י
נזרת הפתח בזה אמרינן דלא מהני
בצקעה אבל היה ההיקף כמקונו אלא שיש בו
פרצות יותר מעשר מהני ביה נזרת הפתח אפי'
אם הפרוץ מרובה, אם כוונת רבנו להתיר פרוץ
מרובה רק בצ' דפנות, היה ראוי לפרש ספא
דומיא דרישא והו"ל ודוקא כשכל הד' רוחות ע"י
נזרת הפתח אבל אם שתי רוחות עומד מרובה
שפיר דמי נזרת הפתח באינך, ולשון היה ההיקף
כמקונו אלא שיש בו פרצות יותר מעשר כו' אפי'
אם הפרוץ מרובה, משמע שאפילו בצ' דפנות
קאמר דשרי כשפרוץ מרובה, אלא דז"ע שיעורו
ומאי נקרא ההיקף כמקונו, [ומרן זללה"ה בס"ו
ס"ק י"ב פירש כונתו רק בצ' דפנות פרוץ מרובה
ע"ש].

והנה בהעמיד שתי דפנות של ד' טפחים זה כנגד
זה ועשה נזרת הפתח צנייהן מזד אחד ופס
ד' מזד שני, שפיר הוי רשות היחיד אף בצקעה
כדין חצר המפולש שעשה נזרת הפתח מכאן ופס
ד' מכאן, וכיון דלנזרת הפתח זה כבר נידון כרות
שלישית לגבי כנגד הדפנות, תו שפיר י"ל דאף אם
המשיך את הדפנות ע"י נזרת הפתח דשפיר דמי
כדין דופן שלישי, שהרי כנגד המחיצות כבר חשיב
כמקום שיש לו ג' מחיצות, וממילא המשכת
הדפנות הוא צדין מחיצה שלישי, ולפי זה גם
יועיל נזרת הפתח ברביעית, ונמנא דכל שנעץ ד'
קונדיסין ועשה ע"ג נזרת הפתח, שאם יוסיף
צקן אחד שתי דפנות של ד' זו כנגד זו, דיעשה
הכל רשות היחיד גם בצקעה, ולשון הטור אבל
היה ההיקף כמקונו כו' ל"מ כן, אלא דבעי היקף
כמקונו, ומיהו אם העמיד ד' דיומדין וצנייהן נזרת
הפתח, נראה דשפיר חשיב ההיקף כמקונו אלא
שיש בו פרצות יותר מעשר והפרוץ מרובה דבכה"ג
כל נזרת הפתח יש לדנו כרות שלישי לגבי
הדיומדין, ושפיר חשיב מחיצה גם בצקעה, ולא
דמי להעמיד שתי דפנות זה כנגד זה, דהתם רק
הנזרת הפתח שמחצר הדפנות דינו כרות שלישי

תפרוך רוצא, ואגמריה דלורת הפתח כעומד מ"מ סברא הוא דפתח אינו עושה עומד מרובה כיון שהכל פרוך וכל היתירו משום שהוא פתח ואינו צדין שיועיל לעשות שם פתח על הפרוך כנגדו, דיש לחשבו כפרוך שניתר בעומד מרובה, והרי בכל פרוך מועט הניתר בעומד מרובה חנן ט"ו ז' מפני שהוא כפתח, וה"נ לורת הפתח חשיב כפתח אף בלא העומד מרובה דלורתו משוי ליה כפתח, אבל לא עדיף מפתח הניתר בעומד מרובה, שאינו עושה עומד מרובה וכמש"כ מרן זללה"ה בס"ד סק"ג, ונמיהו לפעמים יתכן דלורת הפתח עדיף מעומד מרובה, כגון לענין יתר מעשר או במצוי מפולש, דכיון דלורתו מוכחת על סתימתו עדיף מעומד מרובה שצריך לשתף את העומד לסגור את הפרוך ואינו ניכר ביתר מעשר או בצקיעת רבים וכיו"צ], ואפשר דאינו אלא מדרבנן, ואע"ג דלא מנאנו שגזרו חכמים בזה, מ"מ סברא הוא דממה שלמדנו עומד מרובה בעומד ממש, אין ללמוד על לורת הפתח.

וכן צריטב"א שם בסוגיא כתב נמי דמסתברא דכל היכא דאיכא לורת הפתח לא אמרינן דאתי אירא ומצטלא ליה, וכדברי הרשב"א, ומשמע נמי דאין הלורת הפתח עושה עומד מרובה להחיר הפרוך.

וכן צד"מ ס' סק"ג צהא דלחי שהרחיקו ג"ט מן הכותל דפסול והציא הב"י דברי הרר"י דהוא משום דאתי אירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, כתב בשם אור"ז דאי עבדי ליה לורת הפתח לא אמרינן ביה דאירא דהאי גיסא ודהאי גיסא מצטלי ליה, ומשמע נמי דאינו עושה עומד מרובה, ווגדולה מזו כתב באור"ז סו"ס קכ"ז דאף לצוד אינו עושה עומד מרובה מצ' רוחות, אף אי בעומד גמור מהני גם מצ' רוחות, ומיהו זה ל"ע]. ובבה"ל סימן שס"ג ס"ו נקט בפשיטות דלהמכשירין צהרחיק לורת הפתח ג"ט מן הכותל, דעושה עומד מרובה על הפירצה, ולמש"כ לא משמע כן, ונהי דהלורת הפתח לא מיפסיל, מ"מ אם הפירצה ד' ורוחצ הלורת הפתח י' אמות, צריך תיקון לפירצה, כיון דקני הלורת

הפתח רחוקים ג' ואינם יכולים לשמש לה כלחי, ונמיהו אפשר דקנה הלורת הפתח שקרוצ לפירצה יכול לשמש כלחי עי' לק' סק"ט י'. — וצבה"ל שם הציא מ"ש הח"א דלורת הפתח לא מיפסל אם הרחיקו מן הכותל, ואם הרחיקו ד' צריך תיקון לפירצה זו, ולכאורה מצויר מזה דפשיטא ליה להח"א דלורת הפתח אינו עושה עומד מרובה, וצבה"ל שם כתב לפרש טעמו משום דס"ל כהמ"א ס' שס"ה סק"ג דבנפרץ מראשו ויש עומד מרובה צריך תיקון, אבל ל"ע דהתם צרוח הרביעית פרוך מרובה אלא דיש שם קורה, ואיכא גם מקצת שיש כנגדו עומד מרובה, וצוה הוא דחידש המ"א שלא יהא סגי אלא אם כן יניח הקורה על כל רוחצ המצוי וכמש"כ שם משום דבעינן קורה ע"ג מצוי, אבל אם עשה עומד מרובה ממש לכל הרוח הרביעית שפיר דמי לכו"ע כמצויר בגמ' ה' ז' וא"כ אם איתא דלורת הפתח עושה עומד מרובה, דין הוא שלא יצטרך שום תיקון, וגם רהיטת הלשון צח"א משמע דרק מלד אחד הרחיק את הלורת הפתח מן הכותל], אלא ודאי אין לורת הפתח עושה עומד מרובה.

ט) י' ב' תוד"ה ועושה וצריך לחי אחר דהאי פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל שלש כו', נראה דעיקר הדין דהאי פס אינו משמש ללחי הוא מצויר בגמ' דכיון שקצעו מקום הפס באופן שנשאר עדיין עשר פרוך, ע"כ אינו משמש כלחי, דלחי צריך שימעט משהו מן העשר, *) ואף אי בנראה מבחוץ נימא דשפיר דמי אף כשאינו ממעט מעשר, אלא דהטעם שכתבו משום שהוא מופלג ג' אינו מוכרע, דהא ודאי סתם לחי שהפליגו ג' יש בו משום אתי אירא דהאי גיסא כו' וכמ"ש הרר"י, וא"כ שפיר יש לפרש דהיינו טעמיה דרצא י"ד ז', ומנלן למיפסל צדאיכא עומד מרובה מן הלחי לכותל, ונכמש"כ הגרע"א ז"ל צתשו' ס' י"ח צצויר פלוגתתן עי"ש]. ולא עוד אלא דנראה דמן הירושלמי שהציא הגרע"א ז"ל שם דקאמר דעושה פס של ג' אמות וכל שהוא ומרחיקו ז' אמות ואותו כ"ש נידון משום לחי, הרי מפורש דאע"ג שהוא מופלג

(*) הספר נקט דכיון דמצוי עשר יתר כלחי, הרי נמלא שהלחי ממעט מעשר, וכ"ה בא"ר סימן שס"ג סל"ד, והוצא צצית מאיר שם ס"ו, אבל בפשוטו כשם שקורה מתרת פתח עשר, הרי גם הלחי מתיר פתח עשר, וכ"מ צצת קטנה שנפרצה לגדולה דמוקמינן צקטנה צעשר וגדולה צי"א, דכל שיש לחי ואין פירצה יתירה מעשר שפיר דמי, אם לא נימא דפסין שאני, ועיין צצברי הירושלמי המוצא להלן, שוב הראוי בזה צקין אורה י"צ אי עי"ש.

התם הו"ל לאשמועינן דלא פליגי אלא למעלה אצל למטה מודה רש"ג, כדקאמר רבא גופיה ט"ז ז', ואטו בכל מקום דמדכרינן לבד למטה יש להזכיר דרש"ג מודה, וגם הרי לא קיי"ל כרש"ג, אצל אי טעמיה דרבא משום דאחי אורא דהאי גיסא, ניחא, דשפיר ס"ד דאע"ג דמודה רש"ג דלמטה לא אמרינן לבד בפחות מד', אצל מ"מ כיון דלמעלה אמרינן לבד בפחות מד', שפיר היה מקום לומר דלענין אחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה אחי חשיב פחות מד' כללוד, ולא אחי האי אורא ומבטל ליה לעומד, והיינו דאשמועינן רבא דלמטה גם לרש"ג אמרינן אחי אורא מג' ולמעלה.

עיקר מימרא דרבא יש זה חידוש, דאע"ג דידעינן דאחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לעומד המועט, מ"מ יש מקום לומר דהיינו רק שאינו מבטל את חשיבות הפרוץ, ואם היה זו יתר מעשר אין העומד ממעט, אצל לא שייך לחשוב את העומד כאילו אינו, וכיון דלחי סגי בכל שהוא שפיר היה מקום לומר דאף בהרחיקו מן הכותל חשיב לחי, והיינו דאשמועינן רבא דגם לחי לא חשיב כה"ג.

כתב הר"ר צמחיתין י"ד ז' דהיינו טעמיה דר' יוסי דבעי לחי רחב ג' דבעי דבר חשוב צמחיתא שאפילו יפליגנו מן הכותל בג' לא ליחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא וליצטליה כדאשכחן צמחיתא אמצעית של ג' מדות צמחיות כלאים כו', ובפשוטו אין הדברים מובנים דמה יתרון שיוכל להרחיקו מן הכותל ג', וגם אין הדין כן, דאם ירחיקנו ג' אחי אחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה כמבואר י' ז', ואף למאי דקיי"ל פרוץ כעומד מותר, כיון דמלך אחד האויר רבה עליו, אצל נראה כונתו דכל עומד שהוא פחות מג' לא חשיב עומד בכל מקום שהוא, וכדחזינן בכלאים דלא חשיב צמחיתא, וכן לא דיינינן עומד מרובה אליו כמש"כ בחבליס ט"ז ז' דכל עומד שהוא פחות מג' אין זו כח לעמוד כנגד הפרוץ כו', ור"ל דאף אורא דעלמא חשיב לצטולי, וכמש"כ לק' ס"ג סק"ה, וכן פרש"י ט"ז א' דפחות מג' לא חשיב לפי שהאויר מבטלו, וזהו שכתב שאפי' יפליגנו מן הכותל בג' לא ליחי אורא דהאי גיסא כו', ור"ל שכל מקום שיעמוד צפ"ע יהא חשוב

מן הכותל מ"מ משמש משום לחי, והא ודאי דמודה הירושלמי דסתם לחי שהפליגו ג' דפסול משום דאחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, ועי' להלן שכ"ה צהדיא צירושלמי, וא"כ מנלן לחדש דתלמודן פליג אירושלמי, ומהא דלא פירשו בתלמודן דעבד ג' ומשהו אין לדייק מידי.

ועיקר דברי הירושלמי נראה דאין ר"ל שעושה פס של ג' ומשהו, דא"כ אחי לא סגי בפס ג' וירחיקנו ז' ומשהו וממילא יהיה משהו הממעט מי' דכשר משום לחי, [ומש"כ הגרע"א ז"ל להצריך אמות שלימות קשה ודחוק טובא], אלא נראה דכונת הירושלמי שעושה פס ג' אמות ועושה עוד כל שהוא, והיינו דמטפי ציה או דמצצר ציה כדאמר ה' ז', ולא הוצרך לפרש דמטפי ציה או דמצצר, דממילא הוא מוצן, דאל"כ ל"ל עוד כ"ש, ירחיקנו ז' ומשהו, ומזה נמי שמעינן טעמא דהפס עצמו אינו משמש כלחי, משום דדיינינן ליה כפס ד' אמות דנידון משום מצוי וצריך לחי אחר להחירו, וסברא הוא דכיון דמתיר שטח ה' אמות מדין עומד מרובה, הרי דינו כאילו היה ה' אמות, ולא עוד אלא דאף למש"פ רש"י לעיל שם דבעשאו לשם לחי כשר אף צד"א, הכא כיון שע"כ לעשותו כדי למעטו מט"ו, תו לא חשיב כנעשה לשם לחי, ולכך ע"כ לעשות לחי אחר, או קורה.

ולחאמור נראה כדעת השה"ג בשם ריא"ו והצ"מ שהציא צמ"צ סי' שס"ג ס"ק כ"ב, דלחי רחב יותר מג' כשר בהרחיקו ג', ועי' להלן שכ"ה צירושלמי, והמנריכים לחי או קורה צל"ד אין ראיה דחולקים בזה וכמש"כ.

ועוד נראה דממימרא דרבא גופיה י"ד ז' משמע דהטעם משום דאחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, דהא רבא קאמר התם אפילו לרש"ג דאמר אמרינן לבד ה"מ למעלה אצל למטה כיון דהוי מחיזה שהגדיים צוקעין זה לא קאמר, [והאי טעמא היינו לפרש למה לא אמרינן לבד ויחשב כאילו הוא סמוך לכותל והיינו לרש"ג, אצל לרבנן אין שום טעם בגדיים צוקעין, דהא לבד בלא"ה לא אמרינן כיון דמופלג ג', ואם אין חסרון כשהלחי מופלג מן הכותל, אין גם חסרון אם גדיים צוקעין בינו לכותל וכמ"ש צ"מ וכן בתשו' הגרע"א ז"ל שם], ולכאורה קשה מה ענין דיניה דרש"ג הכא, ובפלוגתא דרש"ג ורבנן

ולטעמים שכתב הגרע"א ז"ל בתשו' סימן י"ח, י"ל דכל ענין אין הפס משמש כלחי עי"ש.

ויש להסתפק אי הרחיק הלחי מן הכותל ועשה שם נורת הפתח אי מהני כגון שהיה המצוי רחב י"ב ועשה נורת הפתח על שטח ג', בסמוך לאחת הכתלים, אם יכול הקנה המרוחק לשמש כלחי, ועי' להלן סק"י.

(י) בדין נורת הפתח שהרחיקו מן הכותל, מסביר לא היה נראה להסתפק בזה למאי דקיי"ל לנורת הפתח מהני בכל ד' רוחות, ואף בהרחיקו משני צדדיו, דכי היכי דחשיב מחיצה לענין כלאים, ה"נ חשיב מחיצה לענין שבת, ואינו ענין ללחי שאינו מחיצה לעצמו, ושפיר יש לקבוע מקומו שיהא חסוב כמחיצה, ומה שהציא התבואות שור ראיה ממה שלא תירצו כן התו' י"א א' ד"ה איפכא, דזכר"ג משכח"ל שאין הנורת הפתח יכול לשמש כלחי, כבר כתבו הגרע"א ז"ל בתשובותיו סיי"ח והצ"מ בסי' שס"ג דאין לבנות שום דינים מדיוק בעין זה ואטו כי רוכלא ליחשבו כל הנפ"מ, וכאשר זכינו לתו' ר"פ הנדמ"ח הנה אמת הנה נכון כי אמנם הזכיר גם תירוצו זה דנפ"מ נצורת הפתח שהרחיק הקנים ג', ונמצא הדין מבואר בהדיא בתו' בפשיטות לנורת הפתח שהרחיקו ג' כשר, ואף בהרחיקו משני צדדיו, כמש"כ בהרחיק הקנים, וכן יש ללמוד מדברי הרשב"א והריטב"א והד"מ ב"מ שם א"ו שזהבאו לעיל סק"ח.

ולמש"כ לעיל סק"ח לנצד לנורת הפתח אינו עושה עומד מרובה, א"כ בהרחיק ג', הא דשרי הוא רק אי אית לן דרב אחלי י"ב א' פחות מד' לא צעי תיקון, ברם נראה דאף בהרחיק ד' אפשר לדון דקני נורת הפתח ישמשו כלחי, ואף שהם רחוקים מן הכותל מ"מ כיון דלא שייך אחי אורחא, הרי שפיר דמי וכמש"כ סק"ט, ועוד אפשר דכיון דהנורת הפתח יותר מן הפירצות אלא דלא דיינינן ביה עומד מרובה, א"כ יתכן דחשיב כמצוי שיש לו שני פתחים, וחשיב קנה הנורת הפתח כעומד סמוך לכותל מצד זה, ואף דנמצא לפי זה דמצוי זה נותר בשתי פירצות כלחי, מ"מ כיון דשניהם צרוח אחת אפשר דשפיר דמי, עי' ס"א ס"ק י"א.

ומיהו יש להסתפק נורת הפתח (שיש בו ד') אם יכול לשמש כפס ד', דאף שנדדנו דאינו

ולא יבטלו אורחא דהאי גיסא ודהאי גיסא, ואין כונתו לדין לחי שהפליגו מן הכותל שבגמ' דלענין זה ודאי לא יועיל מה שרחב ג' דאם יפליגו ג' נמי יבטלו באורחא דהאי גיסא ודהאי גיסא כמבואר י' צ' וכמש"כ.

רמש"כ צ"י ס' שס"ג וצמ"א שם סק"ה בשם הרר"י דטעמא דלחי שהרחיקו מן הכותל פסול משום דאחי אורחא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטלי ליה, כונתם לדברי הרר"י צמתי' דהכשר מצוי, דשם כתב בהדיא דהא דאין להרחיק הלחי מן הכותל הוא משום דאחי אורחא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, וצ"ע בדברי התצ"ש והגרע"א והצ"מ דהזכירו דברי הרר"י בנוגע לר' יוסי.

ועיקר הדין מנאחי מבואר בירושלמי ה"ו בהדיא והכי איתא התם מתני' במשוכין מן הכותל אבל אם היו סמוכין לכותל אף ר' יוסי מודה, ונראה דל"ל איפכא מתני' בסמוכין לכותל אבל אם היו משוכין אף ר"י מודה, ור"ל דאע"ג דסבר ר' יוסי דשיעור לחי ג"ט, מ"מ גם לצד משלים לזה, וממילא לעולם יכול גם לר' יוסי להעמיד לחי כ"ש אלא דאז נריך להפליגו מן הכותל פחות מג' כדי שהכל ביחד יהיה ג', ובתור הכי מיייתי ותני כן עשה לחיים למצוי אס גבוהין מן הארץ פחות מג' או שהיו סמוכין לכותל פחות מג' מותר, ג' והוא שיהא העומד רבה על החלל, ומיייתי ברייתא דמותר להרחיק לחי לרבנן פחות מג', והיינו משום דלצד מהני, ודכוותה גם לר' יוסי, אף להשלים שיעור ג', ואם הרחיקו ג' נריך שיהא העומד מרובה על הפרוץ, הנה מפורש דעומד מרובה שפיר דמי וכדעת הרי"א ז"ל, ונראה דבשעת הצורך אפשר להקל בזה, כיון שהדבר מפורש בירושלמי, ואין שום ראיה מתלמודן לומר דפליג בזה, ועי' בתשו' הגרע"א ז"ל שם.

בעבוה"ק ש"צ ד"צ כתב דמצוי שיש צאמצע פתחו פס שאין האויר שמצדדיו רבה עליו נותן קורה על אחד מצדדיו ואין השני נריך כלום, והוא מירושלמי, וצ"ע למה אין הפס עצמו משמש כלחי, ואפשר לפרש דמייירי שהפס עם הפרוץ יש בו ד"א ונידון משום מצוי, אבל ק"ק דא"כ הו"ל לפרש דאם אין בהן ד"א דא"ל כלום,

יכול להיות דק מקני הזדדים, לכה"פ שיעורו בג' אצל יותר מזה אין לנו ראייה להכשיר, וכ"כ מרן זללה"ה בהוספה לסי' ו' ס"ק ט"ז י"ח די"ל כן ע"ש.

ויש להסתפק בעשה לורת הפתח אחד לענין כלאים קונדס מזה וקונדס מזה וזמורה או קונדס על גביהן מה דין בין המזוזות, ולכאורה הוא כחצר קטנה שנפרצה לגדולה, [ועי' צצהגר"א סי' נ"ה ס"ג], אצל אפשר דמיגרע גרע ואינו רשאי לזרוע כלל בין המזוזות, אם זרע שני מיניס מעצר הנורת הפתח מזה ומזה, דהא לורת הפתח מנזר אחד לאו לורת הפתח הוא, כגון שהמשיך את המזוזות הרבה דנמצא דליכא פלימין במזוזות אלא ראשי כתלים, וראשי כתלים לא חשיב לורת הפתח, כמו בכל קורה ע"ג מצוי, [אלא אם כן נחלק דהתם איירי שכתלים של הרשות הרבים נפגשים עם ראשי הכתלים, עי' לעיל ס"א סק"ל], ונמצא דמה שהנורת הפתח הוא בלורת פתח גם מן הנזר השני הוא הגורם להחשב לורת הפתח, וא"כ לענין חוך לורת הפתח הרי חסר ענין זה ועדיין ליכא הבדלה בינו לחוזה לו, [ועי' כ"ה ב' דאור מקום מחיצות לא חשיב מקום המותר], ועי' להלן ס"ק י"ב נדדנו לנטות מזה.

עוד יש להסתפק באיזה שיעור אורך של הפלימין נפקו מתורת מזוזות להחשב כראשי כתלים, ונפקא מינה גם לענין מזוזה ולא מסתבר דיהא שיעורן בשיעור רשות דהוא ארבעה טפחים דמסתבר דבד' טפחים עדיין שם פתח עליו, [ומייהו בארבע אמות ודאי נפקו מתורת לורת הפתח], ואפשר דתלוי אם אורך הפלימין יתר על המרחק שביניהם [ויש לדון אם בלא עוציין או עם עוציין] דהנה כל כותל עיקר שימושו בארכו ולא ברחבו, והכי נמי בלורת הפתח יש לומר דאם אורך המזוזות יותר על הריוח שביניהם, הרי אינם נידונים כפלימין לסתום הפתח כיון שהוא לרוחבן, והוא ליה כראשי כתלים בלא חשיבי כמזוזות, דהנה ענין לורת הפתח הוא שהקנים עושים תחלת הסתימה לאותו רוח והנשאר לפתח נחשב גם הוא כסתום, על ידי שימוש שימוש פתח, והעושה שני פלימין המשמשים לסתום אותו רוח של הפתח כזה — כוה"פ — הרי זה לורת הפתח, אצל

עושה עומד מרובה מ"מ הכא דגם פרוץ מרובה כשר, י"ל דגם לורת הפתח שפיר דמי לשמש כפס, ואם נימא כן, תו יש להסתפק בלורת הפתח שרחב ד' אמות דיהא נידון משום מצוי ולא ישמש כלחי כדאמר ה' ב'.

ויש להסתפק לרצ אליבא דרצ יוסף י"א א' לורת הפתח לא מהני בפרוץ מרובה, מה הדין במצוי מפולש דלריך לורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן אף אליבא דרצ וכמש"כ תו' שם, אם הרחיק קנה לורת הפתח ג' מן הדפנות, ואליבא דרצ אחלי, או אי מהני עומד מרובה במקום הנורת הפתח, אם עשה פס ד' והרחיק פחות מד' ועשה הנורת הפתח מהו, ומסתברא דשפיר דמי, דכיון דלענין כלאים מהני לורת הפתח בכל ד' רוחות, וכדק"ל לר"י ור"ל ואף למאי דבעינן למימר דר"י כרצ ס"ל, א"כ הרי חשיב כמחיצה, ונהי דבשבת החמירו בפרוץ מרובה בכל הדפנות, אצל בדופן דמהני הרי הוא כמחיצה גמורה.

(יא) י"א ב' תנא לורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, קורה ע"ג מצוי לא חשיב לורת הפתח מדלריך טפח וכמש"כ המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח, והיינו משום דלריך מזוזות בולטות, והנה אין לריך שהקנה העליון יהיה רחבו כמו המזוזות דהא סגי בזמורה ע"ג קונדס, אצל יש לדעת שיעורו בכמה, כלומר כמה אפשר להרחיק הקנה שעל גביהן מתחלת המזוזות, ובפשוטו נראה דשיעורו ג' טפחים כשיעור לבד, דכיון דרק ביחד הם מהוים את הנורת הפתח, אין סברא שיהא אפשר להרחיק סתימת המזוזות מסתימת המשקוף יתר מג', ואם הרחיק ד' ודאי מסתברא דפסול, דלגבי הד' הללו אין החוט העליון משמש כלורת הפתח שהרי אין שם מזוזות והו"ל כקורה ע"ג מצוי, וכיון שיש כאן שיעור מקום שמפסיק בין הקנים לקנה העליון, ולמקום הזה ליכא לורת הפתח שוב אין לזרפס, ואע"ג דגם בליכא ג' נמי מסתברא דבין המזוזות אין הקנה העליון חשוב להפסיק כיון שאין שם מזוזות, ואם כרס מכאן אסור לזרוע מכאן, וכן לענין נואה, מ"מ כיון שאין ביניהם ג' סברא שמטריפין לשמש לורת הפתח חוזה להן, וגם אין לנו שיעור יותר קטן מג', וכיון דהקנה העליון

העושה שני כותלים לאורך השטח כזה ונותן עליהם קנה מלמעלה לא חשיב
זורת הפתח דדפנות
הגדלים של האורך אינם

נחשבים כעשויים לסתום מחלל הפתח כלום,
דשימושן בארכן, הלכך לא חשיב זורת הפתח, וכמו
כותלי מבוי, ועי' לקמן ס"ק י"ב.

נראה דלא דיינין עומד מרובה לעומד"ר כגון כזה
אין כותל א' עושה עומד
מרובה עד הפירצה שבכותל ב'
דלא דיינין עומד מרובה לאויר,
ומיהו אם המשיך כותל א' לאחר הפירצה כגון כזה
שפיר דיינין בשני הכתלים עומד
מרובה והרי הם כמחיצות שלימות
לענין כלאים, ויכול לזרוע ארבעה
מינים בארבע הקרנות כאילו היו
המחיצות שלימות ודבוקות זו בזו.

ויש להסתפק אי דיינין עומד מרובה לאמצע
זורת הפתח כזה
מי אמרינן סוף סוף
שטח פרוץ הוא ולא שייך
לדון עומד מרובה לאויר,
ומה שלענין הלכה אין פירצה זו פוסלת משום
דמינכר שמשמשת שימוש פתח אין צוה להחשיבה
כעומד, והרי דינה כפרוץ הניתר בעומד מרובה,
[עי' לעיל סק"ח], או"ד כיון דנתחדשה הלכה
דזורת הפתח חשיב כעומד הר"ז כאילו היה עומד
במציאות ודיינין ליה עומד מרובה, [ומיהו לקנה
של זורת הפתח נראה דדיינין עומד מרובה אף
למש"כ לק' ס"ג סק"ה דלא דיינין עומד מרובה
לעומד פחות מג' או ד', דהכא מנטרף עם הזורת
הפתח והו"ל עומד יותר מד'], וכעין זה יש
להסתפק אי דיינין עומד מרובה לפי תקרה, ויש
מקום לומר דפי תקרה עדיף.

דופן שתי העובר תחת זורת הפתח הנתון ערב,
אם אין הדופן יכול לשמש כקנה מכאן,
כגון שהוא ארוך מדאי או שהוא פתחי שמאי הרי
הוא מפסיד את הזורת הפתח, שאין כאן קנה
מכאן וקנה מכאן כיון שיש דופן י' המפסיק
ביניהם, וכ"כ מרן זללה"ה בס"ו ס"ק כ"ב, אבל
אם הכותל פרוץ כנגד הזורת הפתח אף שהוא
נמשך אח"כ באופן שהפרוץ נידון בעומד מרובה,

נראה דאינו מפסיד את הזורת הפתח דעומד
מרובה אינו אלא דין שאין הפרוץ המועט חשוב
ואפשר לחשבו כסתום, אבל אינו מציאות לקלקל
את זורת הפתח, וכן אין הזורת הפתח מונע
מלדון עומד מרובה לכותל אי לא דיינין עומד
מרובה לזורת הפתח, ואף אי דיינין עומד מרובה
לזורת הפתח, נמי אפשר דמ"מ אינו מונע מלדון
עומד מרובה על הכותל, ונפקא מינה בכזה

שהכותל ב' אינו עושה
עומד מרובה לזורת א' — ב' — ג' —
הפתח כיון שביניהם ג'
אבל הכותל ו' יכול לעשות עומד מרובה עד
העומד ב', וכמש"כ לקמן ס"ג סק"ו דכה"ג
דיינין עומד מרובה.

נראה דחריץ עמוק י' ורחב ד' דחשיב רשות
היחיד, דדינו נמי כמחיצה לענין להפסיק
בין שני קני זורת הפתח, ולדון כקנה שאחורי
הכותל, וכן לענין מזוזה, שו"ר בספר מרן זללה"ה
בליקוטים סימן ג' שהציא דהדבר במחלוקת, ול"ע
כעת, ולפו"ר יש מקום לחלק בין פסי חצר לזורת
הפתח דפסי חצר אינם מחיצה בפ"ע, ורק בין
מחיצה למחיצה משמש כל אחד כלמי משום מחיצה,
ובחצר צעין שמים צדליכא רוחב ד' והלכך שייך
למימר דאף באיכא חריץ באמצע אינו מצטל כחן
דכל חד במקומו משמש מעשה לחי עד הכותל או
עד החרץ, ואף דצעי זה כנגד זה, וגם לענין כל
החצר שפיר י"ל דהחריץ נטפל לחצר וניתר
בהיתירו, אבל בזורת הפתח שהוא מחיצה בפ"ע
והוא גודר את כל שטחו בקנה העליון, הרי עלינו
לדון בזורת הפתח יחידי לענין כלאים שהוא עובר
על חריץ והתם לא שייך להטפיל את החרץ,
ומסתבר דמחיצות החרץ מצטלות את הזורת
הפתח, כיון דסו"ס יש רשות המוקף מחיצות
שעומד בין הקנים, ואם בכלאים הזורת הפתח
מתצטל, ה"ה בחצר שאין לחדש חילוקים בזורת
הפתח בכגון זה ול"ע.

ויש להסתפק זורת הפתח שתי העובר תחת זורת
הפתח הנתון ערב מהו, והנה אם אחד מהם
אינו בהלכות זורת הפתח כגון שהוא פיתחי שמאי
או שהקנה ארוך וכיו"צ פשיטא דהשני כשר, כי
תיצעי לן בששניהם כשרים, ויש מקום לומר
דשניהם נפסלים דאם זורת הפתח כעומד הרי הוא

לעשותו קנה של זורת הפתח לשטח ז', משא"כ הכא בזורת הפתח שאין שטח א' מוזבל משטח ז' שהרי הוא פרוץ במלואו והקנה העליון לצד אינו עושה מחיצה, ורק לענין השטח שמחוץ לקונדיסים מטטרפים הקונדיסים עם הקנה העליון לעשות מחיצה, אבל השטח א' שצדן הקונדיסים אינו מוזבל משטח ז', [וכמש"כ לעיל בתחלת ס"ק זה], ולכן כיון שהקונדס משמש מחיצה מדרום לצפון לשטח א' והוא ציחד עם שטח ז' שפיר חשיב עי"ז כקנה זורת הפתח לרוח דרום.

גם י"ל דכל כה"ג לענין כלאים אם צא לדון על מחיצה אחת, דרשאי לשמש בכל אחת מהן, כיון דע"כ שמים כשרות, וכיון שכן רשאי לשמש בארבעתן עכ"פ בדליכא תרתי דסתרי, ואם אמנם כן שפיר מסתבר דכזה"ג אין לומר לזורת הפתח מצטל ולא דמי לזורת הפתח אחד שתי ואחד ערב דמשמשין בערבוזיא וע"כ לדון על שניהם כאחד.

עוד י"ל דלמש"כ לעיל סק"ח דדין זורת הפתח כדין פרוץ הניחר בעומד מרובה דלפי זה



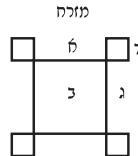
כשם דלא דיינין עומד מרובה להחמיר דודאי סוכה העשויה כו כשירה אף דליכא זע"ז אלא כנגד דופן האמצעי ולא אמרינן עומד

מרובה על ידי הכותל שבאמצע, שיחלק הסוכה, ה"ג בזורת הפתח י"ל דלא חשיב כמחיצה להחמיר, וסוכה שיש זורת הפתח באמצעה לא תיפסל על ידו, [וגם אשכחן סברא דפלימין לחיזוק תקרה עבידי דלא חשיב זורת הפתח כדאמר מנחות ל"ג ז', והיינו דכיון דהסתומה במקום הזה אינה לראוין לא חשיב פתח, ועי' לקמן ס"ק י"ז אם זה רק לענין מוזה], ולפי זה אפשר דה"ג לענין שזורת הפתח יצטל זורת הפתח אמרינן דלא חשיב כמחיצה להחמיר וממילא לענין כלאים כולן חשיבי זורת הפתח, ותו י"ל דגם לענין שבת אף שאנו נריכים לכולם, מ"מ לא דיינין זהו להחמיר לצטל אחד את חצירו, וז"ע בזה, ועי' רשב"א ט"ז ז'.

ומרן זללה"ה שם דן בשהקנה העליון ממלא כל רוחב הקנים שמצדדין, ובפתחו לכרמליה דאסרינן צדן הלחיים, ונמצא כאילו החוד הפנימי סותם ואחאן לנידון דידן, אבל לכאורה בזה י"ל עוד דאם בפתחו לרשות הרבים חודו החיצון סותם, וגם בעיקר הדין חודו החיצון סותם ועכ"פ

מצטל את חצירו, ויש מקום לומר דשניהם כשרים, דלגבי ציטולן דיינין לשני כאילו הוא זורת הפתח פסול דאינו מקלקל לחצירו, דהכשר זורת הפתח אינו מציאות אלא הלכה, ויש מקום להכשיר את התחתון שאין צחללו כלום ולפסול העליון שהתחתון צחללו.

ובן משכח"ל נידון אי זורת הפתח מצטל לזורת הפתח צנען ארבעה קונדיסין ומתח ארבעה



קנים עליהם צד הפנימי כזה

שאל נדון את הזורת הפתח

כמחיצה אין כאן זורת הפתח דכל

קנה אחורי המחיצה ואינו משמש

כתחלת מחיצה לצד הקנה העליון, וכל ששני זורת הפתח זה כנגד זה מתצטלים חו אפשר להכשיר שנים האחרים, וז"ע היכי לדייני דייני להאי דינא, שאי אפשר לפסול כולן כיון שאם נפסלים שנים כבר יש להכשיר האחרים, ולהכשיר שנים ולפסול שנים שקולים הם והי מיניהו מפקת, וכ"ז אי זורת הפתח מצטל לזורת הפתח, אבל אי לא אלימי לצטל, הרי כולן כשרים, ומרן זללה"ה צט"ו ס"ק כ"ג כתב באמת מה"ט דצד' קונדיסים יש לדקדק שהקנה העליון לא יגיע לחוד הפנימי של הקונדיסים עי"ש.

ברם יש מקום להכשיר כה"ג אף אי בעלמא זורת הפתח מצטל זורת הפתח, דאף אם נחשוב

את הזורת הפתח המזרחי כמחיצה, אכתי הקנים הדרומיים משמשים מחיצה לצד צפון, שהם מצדילים צדן שטח ד' לשטח א' ורשאי לזרוע גפנים בזה וזרעים בזה, [ואף שאין בהם ג' או ד' מצפנים מן הזורת הפתח ולמזרח, [כמש"כ לעיל דאם הרחיק הקנה העליון מן הקנים שבצד יותר מזה לא חשיב זורת הפתח], מ"מ נראה דשפיר חשיבי מחיצה להפסיק כיון דמצחוץ אין המחיצה מוזבלת ויש בה יותר מד', וגם בלא"ה י"ל לזורת הפתח אינו חשוב להפסיק שתחשב המחיצה כפחות מג' או מד', ועוד דהכא הרי שטח א' ז' אינם מוזבלים זה מזה, וממילא לא חשיב שטח א' כאין צו ד' ממזרח למערב], ואע"ג דגם בדאיכא מחיצה גמורה נמי משמש הקונדס להפסיק צדן א' ד' ואפילו הכי לא חשיב זורת הפתח, שאני התם בדאיכא מחיצה דאז שטח א' ז' מוזבלין זה מזה, ואין מה שהקונדס משמש מחיצה לשטח א' מועיל

של כלאים, ושפיר חייב במזוזה, אבל המצוי אסור כדין חצר קטנה שנפרצה לגדולה, ורצ' אשי דפריך והא' ל"ל פזימין, הוי ס"ל דלענין מזוזה לא סגי במה שנראה כנורת הפתח רק מבחוץ ואמימר אהדר ליה דסגי בהכי [ויש מקום להסתפק אי מדאורייתא קאמר עי' לעיל שם], ואם נראה מצפנים ולא מבחוץ כגון חצר קטנה שנפרצה לגדולה, אפשר דגם רב אשי היה מודה דחשיב נורת הפתח לענין מזוזה, [אלא דל"ע אם שייך לקבוע את המזוזה בכניסה לגדולה, דהא הבא מן הקטנה לא חזי פתח כלל, ואם יקבע בכניסה לקטנה הר"ז כאילו היה פתח לקטנה, ולקטנה הרי אינו נראה אלא מבחוץ], ואפשר דהוי סבר דלריך שיראה מצפנים ומבחוץ.

ומשה"ק בפרישה מהא דאכסדרה פטורה, נראה דל"ק דשאני אכסדרה שרחצה יתר על ארכה [כדאמר ר"ה כ"ד א' מנחות כ"ח ב' אכסדרה תבנית אולם] והיא פרועה ככותל הארוך וכל כי האי ודאי לאו שם פתח עלה אלא כשטח שאינו גדור, ואף בעשה פזימין אמרינן לחיזוק תקרה עבידי לגודל ארכה, אבל בית שארכו יתר על רחבו ופרוץ ברוח אחת מרחבו שפיר שייך למיהב לה שם פתח, וגם לא שייך לומר דכותל הבית לחיזוק תקרה עבידי, דודאי עביד נמי לשמש ככותל לבית להתוות נורתו, ואפשר נמי כמשה"כ הדרישה דהיינו בעשה לה דלת, ואין לתמוה בזה מה יתרון לדלת, דנראה דלדעת הריטב"א י"א ב' דפיתחי שימאי היינו שלא עשה מזוזות מיוחדות אלא כותלי הבית שנפרצו משמשין כמזוזות, הרי שפיר יש מקום לומר דאם התקין שם דלת דעיי"ז חל שפיר שם מזוזות על הכתלים, וה"נ בראשי כתלים שפיר י"ל דעיי"ז זה שהתקין שם דלת נראין ראשי הכתלים כמשמשין למזוזות, משא"כ בדליכא דלת הר"ז נראה כפירצה ברוח אחת ולא כפתח, ומיהו שפיר י"ל דאף בליכא דלת נמי משמשין ראשי הכתלים כמזוזות לעומד מבחוץ וכמשה"כ, משא"כ באכסדרה דכותל הארוך פרוץ לא מיחזי כלל כפתח.

ברם עדיין קשה מש"כ הטור וכן בשו"ע סי' תר"ל ס"ג בסוכה העשויה כמצוי דבעי נמי נורת הפתח דהיינו שיעמיד קנה על הפס ועל הכותל, ומאי מהני על הכותל, הא מצפנים ליכא

מדאורייתא דהא הו"ל ג' מחיצות וכמשה"כ חו"ב שבת ס"ג ס"ק י"ג, תו לא שייך לומר, שהנורת הפתח סתרי אהדדי, שהרי בחודו החיצון לא סתרי כלל, והלכך אף שאסרנו צינן הלחיים צפתות לכרמלית מ"מ שפיר שם נורת הפתח עליהם, ובזה ניחא מה שנתקשה ז"ל שם על המ"ב סי' שמ"ו ס"ק ל"א.

(יב) במשה"כ לעיל ס"ק י"א לנורת הפתח מנ"ד אחד לאו נורת הפתח הוא, שבת וראיתי שיש בזה מקום עיון, דהא לקמן ז"ב א' ב' מבואר במחיצת פסין דשייך מחיצה מנ"ד אחד, וחצר קטנה שנפרצה לגדולה חשיבא הגדולה כגדורה מן הקטנה, ואילו הקטנה מעורבת עם הגדולה, וכ"ז מדאורייתא כמבואר התם לענין נראה וכלאים, וא"כ מנלן לנורת הפתח מנ"ד אחד אינו משמש כנורת הפתח לאותו רוח שהוא נראה וכדין גדולה, ומנ"ד שאינו נראה לא חשיבא מחיצה כדין הקטנה, ועוד דהעושה נורת הפתח אחד לענין כלאים, ותוך נורת הפתח יש בו ד' נראה דדינו כלפי כל דל כחצר קטנה שנפרצה לגדולה וכמשה"כ לעיל, וא"כ כל דל נותר בנורת הפתח הנראה מנ"ד, ומה עדיפותא יש לנורת הפתח שמנ"ד האחד במה שמנ"ד השני מותר לזרוע גם כנגד הקונדיסים שעיי"ז נחשוב את הקונדיסים שלו כגודרים חלק מן הפתח, הרי הנ"ד השני נותר בנורת הפתח שמנ"ד, וכאילו העמיד שני נורת הפתח זה על יד זה דאין הקונדס שמנ"ד זה חשיב כגודר מנ"ד השני, וכיון שאינו גודר מנ"ד השני, אין לנו ענין אלא שיראה כפתח מנ"ד אותו רוח שהוא גודרו.

ובזה ניחא דעת הרא"ש בזהלכות מזוזה סימן י"ד דמפרש פיתחא דאקרנתא דחייב במזוזה כדאמר מנחות ל"ד א', דהיינו בית הפרוץ במילואו וראשי הכתלים חשיבי פזימין וכ"כ הטור סי' רפ"ז, וכן פירשו ז"ל בית שיש לו פנים אחד דאירי שהכותל השני נמשך להלאה מן הפתח והיינו משום דאל"כ הרי ראש הכותל משמש כפנים, והוצא בש"ך שם, ובבר תמה בזה מרן זללה"ה במנחות סימן מ' דא"כ כל מצוי הו"ל נורת הפתח עיי' הקורה ול"ל קורה טפה, ועי' לעיל ס"א סק"ל, אבל למשה"כ ניחא דלענין מבחוץ שפיר חשיבי כותלי הבית והמצוי כנורת הפתח דהא הרוחה מבחוץ רוחה נורת הפתח ממש, כמו נורת הפתח יחדי

לא שייך למיהב לה שם פתח ע"ז, דהפלימין אינם משנים את עיקר נורתה ושימושה, ולא חשיב שער בית או חצר, ולפי זה י"ל דלענין שבת שפיר חשיב נורת הפתח גם אכסדרה צפלימין שעשויים לחזק את התקרה, דסו"ס נורת פתח עליהן, וא"ל שיעשו בכונה לשם פתח, [ע"י צמ"א סי' תר"ל סק"צ בשם ירושלמי וצנהגר"א ז"ל שם ולקמן ס"ק י"ג], ושפיר חולצין גם לענין נואה וכלאים, ורק לענין מזוזה דבעי שיהא נורת הפתח של בית או של חצר, בזה יש חסרון צמה שהם במקום שאין ראון ואורך לפתח והם נעשו רק לחיזוק תקרה, ומ"מ אין הדבר מוכרע ואפשר דכיון דמקומו מוכיח עליו דלאו לשמש כפתח נעשה, הרי אין עליו תורת מחיצה כלל, ולא דמי לנורת הפתח העולה מאיליו, דהתם המקום אינו נוגד את הפתח.

(ג) בפשוטו נראה דכשארמרו י"א ז' נורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, דדין זה הוא גם כשצא לחלק בית מקורה צלורת הפתח, דלריך נמי שיהא קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, ולא סגי בתקרת הבית, דכמו שאין כותלי הבית משמשינן כמזוזות לפי שהם פרוצים צמלואן, כך גם תקרת הבית אינה משמשת כמשקוף כיון שפרוצה צמילואה.

ובן פירש"י מנחות ל"ג ז' צלשון אחד דלית להו תקרה דפטורין ממזוזה היינו שאין הבית מקורה, ולית להו שקפי היינו שהבית מקורה אלא שאין לנורת הפתח אסקופה עליונה, והיינו שרק תקרת הבית מכסה את הפתח, וצלשון אחר פירש דלית להו תקרה היינו אסקופה עליונה, ור"ל נמי שהבית מקורה וכן הנורת הפתח אלא שהוא צוה עס כל התקרה וליכא משקוף, וכן צערוך צערוך שמאי פירש דלית להו תקרה היינו קירוי על המשקוף ואחרים אומרים דלית להו משקוף, ולהמפרשים קירוי אפשר דמפרשי דלית להו משקוף היינו אידיך מ"ד דלית ליה שקפי, ועכ"פ צריך שיהא למעלה משקוף הצולט מן התקרה.

ובן צמ"ג עשה כ"ג כתב פתחים שוממין פטורין היינו שאין להם משקוף או תקרה, ומבואר דאף צ"ש להם תקרה אי ליכא משקוף פטורין, [ומשקוף היינו משקוף דקרא שהוא העליון].

נורת הפתח וכדחזינן צמזוי דקורה לא חשיב נורת הפתח, וכן לחי וקורה, וזו קושיה המ"א צ"ק שס"ג ס"ק כ"ח, ומש"כ לתרץ דבסוכה חומרא בעלמא הוא ולכך הקיל, הוא דחוק, דמנ"ל להטור לחדש קולא מדנפשי, כיון דמפרשינן דבעי נורת הפתח מדינא דגמ', והאי לאו נורת הפתח הוא, ורק לענין מזוזה דסגי צנראה נורת הפתח מצחוץ אמרינן דראשי כתלים חשיבי כמזוזה, וקרוצ הדבר דהטור לא נחזיין אלא לפרש את הרוח שצריך נורת הפתח, ופירש דהיינו על הפס והכותל, אבל אה"נ דצריך נמי שיתן קנה אצל הכותל כדי שיהא נורת הפתח, ולא חש לפרש, דהדבר ידוע דנורת הפתח היינו קנה מכאן וקנה מכאן, וצרי"ו אמנם פירש צהדיא צנח"צ ח' ח"א דצריך שיעמיד קנה אצל הכותל ונותן קנה עליו ועל הפס, ואף שצנח"צ מוזוזה סוף נח"צ כ"א פסק כדברי הרא"ש דראשי הכתלים חשיבי מזוזה, ע"ש, [ומש"כ שם צנח"צ אחד צוית, הכונה שהכותל נמשך להלכה וכמ"ש הרא"ש והטור].

פצ"מ אחד אף לר"מ מנחות ל"ד א' דחייב צמזוזה וכ"פ הרא"ש, מ"מ מודה דלענין שבת לא חשיב נורת הפתח אלא צנח"צ פלימין, וכדקיי"ל, והיינו משום דמריצוי הכתוב הוא נלמד לחייבו צמזוזה, אבל לא למיהב ליה דין פתח, ואין ללמוד מזה לומר דאף ראשי כתלים דחשיבי כמזוזות לענין מזוזה לדעת הרא"ש דמ"מ לענין שבת לא יחשבו כנורת הפתח אף לא לצד החיטון, דכיון דאין לנו ריבוי לכך ממילא שב הדין דאין לחייב אלא אם כן יש עליו תורת מזוזות לנורת הפתח וכדמדמינן להו לענין פתחי שימאי, וגם הא דאמימר יש לקיים אף לרבנן דפטרי צנח"צ אחד.

צורת הפתח העשוי לחזק לענין כלאים או לענין נואה, נראה דפטור ממזוזה, דלא חייבה תורה שערים שצעיירות, אלא שערי עיירות, והיינו שמשמשים השימוש של שערי עיירות או חצרות או בתים וכיו"ב, ולא שער שמשמש רק לחציצה, אף שגמ"א צבית או צעיר, ונראה דהיינו נמי הא דאמימר מנחות ל"ג ז' צאכסדרה דאף אי אית לה צלימין נמי פטורה ממזוזה משום דצלימין לחיזוק תקרה עבדי, ור"ל דכיון דאכסדרה אין צפיתתה תורת פתח, אלא כחסר לה מחיצה, ממילא אף שיש צלימין העשויים לחזק את התקרה,

דכשר, והדר שאלו אם הסכך עצמו חשיב כנורת הפתח, וכדדיינין לעיל אי סוף תקרה מניל משום פיאח, והיינו אי סגי צמה שנראה נורת הפתח רק מבחוץ ומסיק דלא סגי צהכי דלריך שיהיו ניכרים המחיצות מצפנים, והיינו דקאמר זה נעשה לכאן כלומר נורת הפתח משמש מצפנים וזה נעשה רק לחוץ, וק"ק הא דפריך מה צין זה לזה, הרי מהא דשאלו סוף סכך מהו שיניל מבואר דפשוט להו החילוק שביניהם, וגם בסברא הוא פשוט, וגם הול"ל סוף סכך מהו שיניל משום פיאח, וכדקאמר לעיל גבי תקרה ומה צורך להזכיר כאן סוכה, ושמא אפשר לפרש דסוף סכך מהו שיניל בסוכה היינו אם פי תקרה מהני בסוכה, אבל הא פשיטא ליה דסוף סכך אינו נידון משום פיאח כיון שאינו נראה מצפנים וכדאמר לעיל בסוף תקרה, וע"ז מסיק דפי תקרה לא מהני, ופריך מה צין נורת הפתח לצין פי תקרה, ומשני דנורת הפתח הרי עשה מחיצה של נורת הפתח ומינכרא מחיצה, משא"כ צפי תקרה שאינו עשוי לכאן או לכך, וממילא הוא דהוי מחמת הסכך.

ומכל זה יש לתמוה על מש"כ המרדכי פ"ק דסוכה צ"ש ראצ"ה והוצא צהגה"ה סי' תר"ל ס"צ שאם הקנה והטפח של הנורת הפתח מגיעים לסכך א"צ קנה על גביהו, דהסכך הוי הקנה לשמש נורת הפתח, והרי מפורש בירושלמי דלא סגי צהכי, וכבר הקשה בן המ"א שם, אבל כנראה פירש כונת הירושלמי משום שצריך שיעשהו לכך, אבל מחמת נורתו שפיר מהני הסכך לקנה, וע"ז תירץ הגר"א ז"ל שם דתלמודן סבר דנורת הפתח העולה מאיליו נמי שפיר דמי עי"ש, אבל למש"כ הרי צריך שהמסקוף יכלוט, שיהא ניכר מצפנים, וזו כונת הירושלמי, וצוה אין לנו רמז דתלמודן פליג, ואדרבה ממה דקורה לא חשיבא נורת הפתח מוכח דלא סגי צנראה מבחוץ, וגם צהא דלית להו תקרה מבואר בן וכמש"כ לעיל מדברי הראשונים ז"ל, ובמרדכי שם סיים ולא דמי לפתחי שימאי דלית להו תקרה דלא חשיב פתח כדאמרינן פ"ק דעירובין דהתם אין לו עליו מלמעלה כלום, משמע דצא לאפוקי דלא נפרש דלית להו תקרה דהיינו מסקוף ואע"פ שמקורין אלא דל"ל קירוי כלל, אבל אם מקורין אף שהוא צוה עס הגג חשיב נורת הפתח, אבל צ"ע דהא

ובן צריטצ"א בסוגיין י"א א' חלק על פרש"י שם דלית להו תקרה שפרושים למעלה, אלא לומר שלא נתנו שם תקרה הנקרא צלשון הכחוצ משקוף, וכל כיו"צ אינו אלא כחור צעלמא, הנה מפורש דלריך שיהא צליטה מן התקרה להחשב משקוף, וכ"כ צנמו"י ה' מזוה דאפילו יש תקרה רחצה אם אינו צולט מתחת התקרה כשיעור טפח [נראה דלאו דוקא טפח] שהדלת שוקף ומכה צו כו' אינו ראוי למזוה.

ובן הרמב"ם והטור הזכירו צתנאי חיוב המזוה שיהא הצית מקורה ושיהא משקוף, וסתמא כשהצית מקורה גם הפתח מקורה, ואפילו הכי הצריכו שיהא משקוף, והיינו שיכלוט מהתקרה.

ובן מבואר בירושלמי פ"א ה"ט ובכלאים פ"ד ובסוכה פ"א, דאיתא התם אר"צ צ"מ מטרפלות שצברמים אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה ואין סוף תקרה מניל משום פיאח, ונראה דמטרפלות היינו סוכה שצברמים המונחת על ד' קונדיסים, ואשמועינן דאף שהקונדיסים ראויים לנורת הפתח גם מצפנים וכן מבחוץ נראה התקרה כנורת הפתח, דהא מבחוץ אין צינה לצין קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהם ולא כלום, אפילו הכי אין מטלטלין תחתיהן דמצפנים הרי התקרה פרוצה צמילואה דליכא משקוף, והיינו דקאמר דאין סוף התקרה נידון כנורת הפתח מצפנים, ואף דמבחוץ נידון כנורת הפתח וכמש"כ הרא"ש והטור דחייצין צמזוה וכמשנ"ת ס"ק י"ב, מ"מ לענין מצפנים אין כאן נורת הפתח וכדין קטנה שנפרצה לגדולה.

ואיתא תו התם אר"פ איתא עוצדא קומי ר"י בצרבעה עמודים ועליהם ארבעה פטליות והתיר לטלטל משום פיאח ור"ל דנעץ ארבעה קונדיסים ומתח עליהם הפטליות והתיר לטלטל ציניהם [ולא גרסינן תחתיהן, וכמו שהוא לפנינו בעירובין] משום פיאח, והיינו דהתירו לענין שבת דדרך שהתירו לענין כלאים.

וגרסינן תו התם פיאח מהו שתייל צסוכה א"ל פיאח מכלת צסוכה סוף סכך מהו שיניל צסוכה א"ל אין סוף סכך מניל צסוכה מה צין זה לזה זה נעשה לכאן [כ"ה בעירובין ובסוכה הגירסא לכך] וזה נעשה לכאן, ואפשר לפרש דמיציעא ליה אם נורת הפתח כשר צסוכה בכל הדפנות, ומסיק

שיש קורה היוצאת מן הצית ונשענת על העמודים כמו שהדבר צהוה, וכמש"כ רש"י ז' ז' גבי אכסדרה, ויעמיד הקנים תחת הקורה בצד הצית, דאז תשמש הקורה כקנה עליון של נורת הפתח.

(יד) י"א ב' זריכין ליגע כו', נראה דנקט האי לישנא לומר דאף לצוד לא מהני, דאי זריכין ליגע היינו נגיעה ממש, וכן מוכח מהא דפשיטא מכיפה ולא מוקי צאין בגובה הקשת ג', [ואף דהתם איכא דבר המפסיק, מ"מ הכא לאו לדין לצוד ממש צעינן], שו"ר במרדכי שלא כ"כ עי"ש. — ויש להסתפק לצד דזריכין ליגע אי כל דיני נורת הפתח על כל גובה הקנה, ואם אכן נכנס ואכן יוצא למעלה מי' נמי מיפסל לדעת חו' דהיינו פתחי שימאי, או דרק זריכין ליגע, אבל דיני נורת הפתח רק עד י', ואם נימא דכל דיני נורת הפתח עליו, א"כ י"ל דה"ט דלא מהני לצוד משום דלא עדיף מפתחי שימאי, אבל דהיהא דכיפה לכאורה ליכא משום פתחי שימאי, דעיקר פסולם לפי' חו', נראה דהוא משום דמיחוי כפירצה ולא כפתח, ובכיפה לא מיחוי כפירצה, וע"כ משום דזריכין ליגע ממש.

נראה דנורת הפתח מן האד דמהני לענין כלאים פשיטא דזריכין ליגע ואף לצוד לא מהני.

שם ושזין שאם יש צרגליה עשרה שהיא חייבת, נראה דמכאן מוכח דנורת הפתח העשוי ככיפה ואין צו לחוק אפילו יש צרגליה עשרה פטורה, דאי כה"ג חייבת אינו ענין כלל לפלוגתא דר"מ ורבנן, אלא הוא ענין צפ"ע דנורת הפתח כקשת הוי נורת הפתח וזה חידוש אליבא דר"מ כמו אליבא דרבנן ולא שייך להזכירו בפלוגתתם דבזה שזין, וע"כ הא דקתני ושזין שאם יש צרגליה עשרה חייבת היינו צ"ש צו לחוק, ולר"מ פשיטא דחייבת דאמרינן חוקקין, ואשמועינן דבזה גם חכמים מודים, כיון שיש צרגליה עשרה, וכן מבואר בריטב"א יומא י"א ז' דצאין לחוק פטרי רבנן אפי' יש צה גובה י' צרחצ ד', ועי' להלן דכמעט כל הראשונים ז"ל סברי הכי.

והא דפשיטין מינה דא"ל ליגע, נראה דהיינו משום דכיון דנורת הפתח כקשת לאו נורת הפתח הוא, א"כ גם הפנים שכנגד הקשת לאו פנים הוא, דשימוש לקשת, וממילא יש לדון כאילו חסר חלק זה מן הפנים, וכיון דקתני חייבת, ע"כ

באמצע בית אם העמיד שני פזימין לא מסתבר דחשיב נורת הפתח בלא קנה על גביהן, וע"כ דרק בסוף תקרה קאמר, וא"כ מנלן לחדש כן כיון שאינו ניכר מצפנים ואחרי דבהדיא אמרו צירושלמי דאין סוף תקרה נידון כפיאה.

ושמא י"ל דס"ל להראצי"ה דסבך שהוא עראי לא חשיב כתקרה לצטל נורת הפתח, ולכך גם לא הזכירו בנורת הפתח בסוכה שזריכין להזהר שהקנה העליון יהא נמוך מהסבך, דבכל ענין שפיר דמי, דנחשב כנורת הפתח באויר דנורת נורת הפתח עליו, והסבך ככיסוי עראי, ואף דהכא הנורת הפתח הוא נמי עראי שהרי הסבך משמש כנורת הפתח, מ"מ מה שע"י הקנים שתחתיו הוא נעשה נורת הפתח חושבו לעיקר יותר מן הסבך, ובזה נמי ניחא מה שהזריכין שהקנים יגיעו לסבך אע"ג דקיי"ל א"ל ליגע, ובהגהמ"י ריש הלכות סוכה באמת השיג עליו דאין קיי"ל א"ל ליגע, אבל גם הראצי"ה פסק דא"ל ליגע [כדאיתא בראצי"ה הגדמ"ח] אלא דהכא אם אינם נוגעים ודאי לא שייך להחשיב את חלק החיצוני של הסבך יותר מהפנימי, וממילא הו"ל כתקרה דלא חשיב נורת הפתח, ורק בנוגעים אמרינן דנורת הפתח כקבע והסבך כעראי, ומש"כ דהיהא דלית ליה תקרה היינו שאין לו כלל, לא צא לאפוקי שא"ל שהמשקוף יהא נמוך מן התקרה, אלא צא לאפוקי מפ"י חו' דל"ל תקרה היינו שאין המשקוף חלק אלא אכן נכנס ואכן יוצא, דלפי זה היה ראוי לומר דגם הסבך כיו"צ שהרי הענפים נכנסים ויוצאים, ולא חשיב נורת הפתח, לזה כתב דהתם הכונה דל"ל תקרה כלל וכפרש"י בעירובין והיהא דירושלמי יפרש שלא העמיד קנים נוספים לשם נורת הפתח, אלא שהקונדיסים שהסבך נסמך עליהם דיינינן אם חשבים להעשות נורת הפתח וזה אמרינן דכיון שלא נעשו לכך, הר"ז כסתם תקרה, דאין סוף תקרה נידון כנורת הפתח, משא"כ בנידון הראצי"ה שצכותל השלישי העמיד טפח וקנה לשם נורת הפתח, ועי' בספר מרן זללה"ה למנחות סי' מ' שכתב קרוב לזה, וז"ע. [וע"ע מש"כ בכ"ז לעיל סימן א' ס"ק ל"א].

ולדאמור דסוף תקרה אינו עולה לנורת הפתח, יש לפרש מ"ש המ"א סו"ס שמ"ו שיעמידו ז' קנים תחת הגג הצולט, דאירי התם

מוזות דמ"מ מתכשר צמה שיש למעלה משקוף ולמטה מוזות, וה"נ שפיר מתכשר אף שיש כיפה בין המוזות למשקוף, אבל אי צריך ליגע צריך שיהא הכל בצורה הראויה לצורת הפתח ויש לפסול אם יש תחת המשקוף צורת כיפה שפסולה לצורת הפתח.

לשון הברייתא ושון שאם יש צרגליה עשרה שהיא חייבת, ולא קתני ושון שאם יש צה עשרה צרוחצ ארבע שהיא חייבת לכאורה משמע שצריך עשרה ציור וכמש"פ לפרש"י, אבל אם מתעגל בתוך עשרה [כשיעור כיפה, ולא נתפרש שיעורו בכמה אם צמחצית של השטח שמתחילת הנטי' עד מרכז הכיפה או שיעור אחר] פטורה, אבל צב"י יו"ד סו"ס רפ"ז כתב דלדעת רש"י אף שמתחיל להתעגל מתחלה נמי חייבת אם יש צה י' צרוחצ ד', וכונתו לדברי רש"י ציומא י"א צ' שפירש טעמא דפטרי רבנן משום שאין צרוחצ ד' בגובה י', ושון שאם יש צרגליה י' היינו צרוחצ ד' ואפי' שכבר התחיל העיגול, ובאמת דבגמ' נמי הכי משמע דהא מוקמינן פלוגתא דר"מ ורבנן באין צרוחצ ד' מחמת העיגול, ור"מ סבר חוקקין ורבנן לית להו חוקקין, והנה חוקקין לא שייך לומר לצורת עיגול דינה כאילו היתה ישרה, דאין זה ענין לחוקקין דהא על הצורה דיינינן, וענין חוקקין אינו אלא לתת חשיבות למקום דגם קודם שנחקק יש לו החשיבות כאילו נחקק, וכאילו סתימתו עראי, וזה מועיל רק לשווייה כמקום ד', וא"כ ע"כ דר"מ סבר דגם כפיפה תורת מוזה עליו, וא"כ מנלן לחדש פלוגתא נוספת בין ר"מ לרבנן לומר דרבנן סברי דכפיפה לא חשיבא מוזה, הא למעוטי בפלוגתא עדיף ולא אשכחן דפליגי אלא בחוקקין, והא דמייטין מהא דא"ל ליגע ניחא גם לפי זה לפמש"פ דגם הנידון אם הכיפה חולצת למשקוף תלוי בדין אם צריך ליגע, וכיון דגיש צרגליה י' חייבת ש"מ דאין צריך ליגע.

והא דקתני ושון שאם יש צרגליה עשרה ולא קתני שאם יש צה י' צרוחצ ד', נראה דהוא לאשמועינן דפלוגתא ר"מ ורבנן רק בדאיכא מיהא רגלים בגובה ג' וכדמפרש צב"י, והיינו דנקט אם יש צרגליה למימר דאירי באית לה רגלים, [והיינו קודם שמתחיל להתעגל], אבל אין הכונה שיהיה דוקא י' קודם שמתחיל להתעגל, אלא שיהיה י'

דא"ל ליגע, והלכך אף דחזינן לחלק הפנים שכנגד הקשת כליחא, מ"מ חייבת משום דא"ל ליגע, ושפיר משמש מה שמעל הכיפה כצורת הפתח, וז"ש רש"י דהכשירא דפתח צרגליה היא והעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למוזות וכן מצואר צריטצ"א, ולפי זה נראה דאף באיכא י' צרוחצ ד' משכח"ל דפטרי רבנן, וכגון שעד שהגיע לגובה י' כבר יש לצורת הפתח תצנית ככיפה, דהחלק שצורת כיפה אינו משמש כפנים ונמצא דליכא פנימין עשרה, ואף דאכתי איכא רחצ ד', וכ"מ ממש"כ רש"י ושון שאם יש צרגליה י' דהיינו קודם שיתחיל להתעגל, וכ"כ צב"י יו"ד סו"ס רפ"ז צסס הרשצ"א בתשובה, וכ"מ בעצה"ק ש"צ דין צ', והיינו שאם יש י' עם המתעגל פטור אף שיש צו עדיין רוחצ ד', אבל צרש"י יומא ל"מ כן וכמ"ס צב"י שם ועי' להלן.

וא"ת ומ"ס דהכיפה מצטלת את המוזות שכנגדה לפוסלן אם צריך ליגע, ואילו את המשקוף אין הכיפה מצטלת אף שחולצת צינו לפתח, כדמכשרינן אי אין צריך ליגע, וי"ל דהנידון אם צריך ליגע או לא, הוא אם אנו רואין את המוזות והמשקוף כחטיבה אחת והצורה הזו בשלימותה כשהן נוגעין זה בזה ומשמשינן גוף אחד זהו צורת הפתח, או לצורת הפתח צריך שלשה דברים נפרדים מוזה י' מכאן ומוזה י' מכאן ומשקוף למעלה, וא"ל כאן לא גוי"א ולא חצוט אלא כל אחד משמש במקומו, [ועי' בגליון הגרע"א ז"ל סו"ס שס"ב שלא כ"כ], ולפי זה אף לא יפסול אם יהיה פתחי שמאי צמוזות למעלה מי' וכמו שנכתפקנו לעיל], והלכך אם הם גופים נפרדים ללא קשר ציניהם, שפיר י"ל שאם עשה משקוף כהלכתו אף שהצדיק לו מתחתיו צורת כיפה לנאותו, לא נחבטל שם משקוף ממה שלמעלה ממנו, אע"ג שאם עשה כיפה שאין צה לחוק פסולה משום דליכא משקוף אבל אם צריך ליגע והיינו שהכל ציחד משמשים צורה אחת צה ודאי אם הם משמשים צורת כיפה לא שייך להכשיר ולומר דל כיפה מהכא, וישמש כצורת פתח ישר מה שלפנים מן הכיפה, דודאי זו היא צורת כיפה שפסולה לצורת הפתח, א"נ בלשון אחרת קצת דאי א"ל ליגע אמרינן דלא איכפת לן מה שהשטח שבין המוזות למשקוף אינו בצורת פתח שהרי חסר שם

דמוכחין דא"ל ליגע, וכמו שפירש צריטצ"א, וכן מתפרשין דברי רש"י.

ובן הרשצ"א בעצוה"ק ש"צ דין ב' כתב דאין צריך ליגע אלא אפי' גבוה מהן ולפיכך כיפה שיש צרגליה י' עד שלא התחיל להתעגל ורחצה ד' הר"ז פתח ומתפרש בפשוטו דחלק הכיפה אינו משמש כפתח וממילא מה שעל גביו צריך להכשר משום שא"ל ליגע, והיינו צ"ש לחוק, ומבואר דפשוט ליה ז"ל דכיפה שאין לחוק פסולה, [דאם היה כאן סברות דקות דע"גול יש לחשבו כאינו נוגע, לא היה מקום לשנותו כדבר פשוט בקיצור ההלכות].

ובן לשון הרי"ף אלמא כיון שאין הקירוי שבשמי הכיפה מגיע לצרגליה פתח הוא וחייב במזוזה ה"נ כיון שיש בקנים עשרה אע"פ שאינן מגיעין לקורה פיתחא הוא, נמי מתפרש בפשוטו דהקירוי שבשמי הכיפה היינו הקירוי שמעל הכיפה, וכלשון הגמ' פסחים י' ב' ככר בשמי קורה, ומבואר דצ"ש לחוק איירי והמשקוף הוא הקו הישר שמעל הכיפה, אבל הכיפה עצמה אינה משמשת כמשקוף.

ובן במלחמות כתב דמסבירא נמי מוכח מהא דכיפה דא"ל ליגע וז"ל וכש"כ שהדבר אמת ונכון הוא דכיפה לרצנן שפוטרינן זה ומחייבין אותה צ"ש צרגליה עשרה אע"פ שאין צרגליה נוגעים לראשה ש"מ א"ל ליגע עכ"ל, הנה כתב שאין צרגליה נוגעים לראשה והיינו למשקוף שמעל הכיפה ומבואר דהכיפה עצמה אינה משמשת כמשקוף, וגם מעיקר הדבר שכתב דמסבירא איכא לאוכוחי מכיפה שא"ל ליגע, מוכח דסבר דככיפה לאו נורת הפתח היא. — ומש"כ לרצנן שפוטרינן זה נראה כוננו דאי הוי ס"ל לרצנן נמי דחוקקין, לא הוי מוכח מינה דא"ל ליגע, דכיון דאמרין חוקקין הר"ז כנוגע, אבל כיון דרצנן לית להו חוקקין ואפילו הכי מכשירין בגבוה י', ש"מ דא"ל ליגע, ובה ניחא דמיימין הא דאצי לפרושי דרצנן לית להו חוקקין.

ודאיתאן עלה לא מצאנו כלל מי שמחייב במזוזה פתח העשוי ככיפה שאין בו לחוק, וגם לא מצאנו מי שחושבו לפתח בהלכות מחילות, [זולת לדעת הר"ה שפסק דצריך ליגע ולדידיה ע"כ דככיפה חשיב שפיר נורת הפתח], ואית לן למינקט גמ' כפשטה כפרש"י ושאר הראשונים

ברוח ד', ועוד דצרייחא מתפרשא בכיפה הממעטת מד' והיינו שיש רוח ד' רק במקום הרגלים, וממילא כד נקט אס י' צרגליה י' הדבר מובן דהכונה שיש י' ברוח ד'.

וב"ז כפי הנראה לפרש"י, אבל הרמב"ם והטור לא הזכירו כלל שיהא בו כדי לחוק, והכשירו בכיפה כל שיש צרגליה י', ומשמע אפי' אין לחוק, ובאמת שגם בסבירא נראה דאין לפסול העשויה ככיפה כיון שעושים כן לנאות הפתח, ומהיכי תיתי לומר דמיגרע גרע, אלא דלפי זה צריך להצין היכי מוכחין מהא דכיפה דא"ל ליגע.

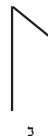
ואפשר לדחוק דמשנתמעט רוח ד' הפתח מד' בטל שם מזוזות מן המזוזות כיון שאינם משמשים לפתח, וכיון שעדיין ממשיכים כלפי מעלה, אי אפשר לשמש בהם רק בתורת משקוף ונמצא שיש כאן חלק מן המשקוף שאינו נפגש במזוזות, אבל הדבר דחוק, דאם עגול הוא גם נורת פתח לא שייך להצריך כאן יותר מחמת דין דצריך ליגע, וגם עדיין קשה מש"כ לעיל דמהא דקתני הכא ושין שאס י' צרגליה י' דחייבת, משמע דאיירי צ"ש לחוק, דאל"כ אינו ענין כלל לפלוגתא, ודין זה איצטריך לאשמועינן לר"מ כמו לרצנן, ול"מ כן, ואף ד"ל דלכך נקט ושין ולא נקט ומודים משום דהוא באמת נידון מחודש אבל הדבר דחוק.

ולכן נראה דאין ראיה מדברי הרמב"ם והטור בהלכות מזוזה לדין פתח עגול שאין בו לחוק, דכיון דהנידון לעולם צבית מקורה באופן הרגיל פשיטא דאיירי צ"ש לחוק, ולא הוצרכו לפרש לגודל הפשיטות, [וכן מוכח בגמ' יומא י"א ב' דאמרין שער המדי תנאי היא ולכך לא חשבו התנא, ואע"ג דבאין בו לחוק לאו תנאי היא, אפילו הכי לא חשבו משום דבאין בו לחוק לא שייך לדון לענין מזוזה], וגם סתם נורת הפתח אין רגילות לעשותו באין בו לחוק, ולכך גם בפט"ז מה"ש ה"כ סתם הרמב"ם, וגם הרי לא מזכיר בגמ' בהדיא דין כיפה שאין בה לחוק, אלא שהוא מובן מתוכן הסוגיא, ואין דרך הרמב"ם להביא מה שלא נתפרש בהדיא, וכש"כ במילתא דלא שכיחא, ולכך לא פירש דין כיפה שאין בה לחוק, ושנה משנתו רק בכיפה סתם דהיינו שיש בה לחוק, אבל באין בה לחוק כו"ע מודים דפטורה, וכפשטה דסוגיין דהיינו

דכיפה לאו שם צורת הפתח עלה אלא שאינה חווצת למשקוף שעליה למאי דקיי"ל א"צ ליגע, וכן כתב בפשיטות במשכנ"י סי' קכ"ג, [ומש"כ לעיל דמ"ט מיגרע גרע כיון שעושין כן לנאותה, י"ל דאין רגילות לעשותה באין זה לחוק, וזיש זה לחוק לעולם משמש העליון, ואף אי הוי ס"ל דצריך ליגע, נמי לא היה מועיל מה שרגילין לעשות כיפה שיש זה לחוק, להכשיר אף כיפה שאין זה לחוק שאין רגילין בה].

הא דמכשרין כיפה שיש זה לחוק אי א"צ ליגע נראה דהוא משום שהכיפה נעשתה לנוי, ואמרינן דעיקר המשקוף הוא העליון והכיפה לנאותו, אבל פיתחי שימאי לפמ"ש פ"ה הרא"ש דהיינו גם אם המשקוף אצן נכנס ואצן יוצא, צוה לא אמרינן דהקו הישר העליון חשיב כמשקוף, דכיון דהאצן הנכנס והיוצא אינו לנוי שפיר חשיבי לחוק שהם עיקר הפתח.

וטעמא דפסול כיפה שאין זה לחוק נראה דהוא משום דהעשוי ככיפה חשיב כאין לו משקוף, דאפשר ליחס את הכיפה למזוזות והוי מזוזות באלכסון בלא משקוף, ולפי זה כל שכן דהעשוי כזה (א) יש לפסול, דטפי יש ליחס כאן את האלכסון למזוזות, וכן כשקנה אחד גבוה מחצירו ועשוי כזה (ב) דכשם שכיפה שלימה פסולה הכי נמי חצי כיפה כגון כזה (ג) דאם חצי כיפה כשירה אין לפסול כיפה שלימה, דמה גרע צמה שיש שנים סמוכים ז"ז, ואם חצי כיפה פסולה דחשיב כליכא משקוף א"כ כש"כ כשזה באלכסון ישר, וז"ע

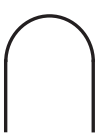


בשיעור האלכסון, ואפשר דשיעורו צמתלקט עשרה מתוך ארבע דצפחות מזה כשם דצקרקע אין לו דין מחיצה וחשיב כקרקע עולם, ה"נ חשיב משקוף ולא כמזוזות עקומות, ולפי זה גם העשוי ככיפה לא יפסול אלא בכשיעור זה, וגמלא דלא חשיבא כיפה אלא אם כן יש ממרכו הקשת אל היתר יותר מחמישית מאורך היתר, [דהא צריך שיתלקט עשרה טפחים מתוך כ"ד טפחים עד מחצית היתר שהוא כנגד מרכז הכיפה והר"ז אחד משנים ומחציה בקירוב והוא כאחד מחמישית מכל היתר (אם

הכ"ד טפחים נמדדים ביזר ולא באלכסון)], וכשעושים צורת הפתח במקום מדרון מסתבר דמדרון הקרקע אינו עולה בחשבון, ואם המדרון מתלקט חמשה מתוך ארבע, אכתי יכול להגביה קנה אחד מחצירו עד שלא יתלקט ט"ו מתוך ארבע דאל"כ לא יוכל להעמיד צורת הפתח במדרון המתלקט עשרה מתוך ארבע ומשהו, אלא אם כן יהיו הקנים שוים זה כזה בדיוק ממש, ול"מ כן, אבל אין לדבר הכרע, ואפשר דבשום ענין לא שרינן בצורת הפתח באלכסון של יותר מעשרה מתוך ארבע ובמדרון יש להגביה הקנה שעומד במקום הנמוך וז"ע בזה.

ומש"כ המ"א סי' שס"ב ס"ק י"ח צ"ש תשו' הרא"מ דקנה אחד גבוה ואחד נמוך כשרים לצורת הפתח, התם צשהקנה העליון מונח ביזר על הקנה הגבוה והקנה הנמוך אינו מגיע אליו, וכמש"כ הגרע"א ז"ל בגליון, אבל אם הקנה העליון מונח בשיפוע צוה אדרבה משמע מאותה תשובה לפסול וכדמסיק הגרע"א ז"ל צ"ע לדינא ודלא כמ"ש במ"ב צ"ש פמ"ג, ולפמ"ש"כ גם מפסול כיפה יש ללמוד לפסול, דלא מסתבר דכיפה אם יוסיף קנה באמצע דיתכשר, וע"כ הפסול משום דאחד גבוה ואחד נמוך לאו צורת הפתח הוא.

והא דמכשרין ציש זה לחוק ולא אמרינן שאין כאן מקום למשקוף כיון דהמזוזות סותמות נראה דהוא משום דכשהכותל אטום והכל משמש שימוש אחד והפתח בצורת כיפה הרי קושטא דמילתא שזה פתח שסתמוהו בצורת כיפה לנאותו, ולכך חשיב הפתח מה שמעל הכיפה, והכיפה לנוי, אבל שלא בכותל אלא שעשה צורת פתח ככיפה ועליו משקוף ישר כגון כזה נראה דפסול, דעיקר הפתח הוא העשוי



ככיפה שאין בו לחוק דפסול ולא מהני המשקוף שעליו, וז"ע.

ובמה שפירשנו יתכן ליישב מש"כ הרמב"ם צפ"ו מהלכות מזוזות ה"ד דבאין צרגליה י' פטורה לפי שאין לה משקוף [אם אינו ט"ס וז"ל מזוזות], ונתקשה בכ"מ שם וכוונתו דאין לפרש כמ"ש בצ"ח הגולה דא"כ הול"ל לפי שאין לה מזוזות, ולמש"כ י"ל דכיון דמה שבתוך י' ע"כ

ודעת הרמב"ם, וכן נראה דעת הרשב"א
 בעצבה"ק ש"צ דין ז', דכל דליכא י'
 ברגלי הכיפה קודם שמתחיל להתעגל פטור אפי'
 יש רוחב ד' בגובה י' ואף דא"ל ליגע, וז"ע אמאי
 לא נשמע מדר"מ לרבנן, דהא ר"מ נמי לית ליה
 חוקקין להחשיב כגובה י', וגם סברת חוקקין אינה
 אלא לתת החשיבות כאילו נחקק אצל אינו מועיל
 לשנות נורת הפתח, וכיון דר"מ מכשיר ע"כ דאין
 מפסיד מה שזולט מעט מן הקנה תוך י' וכמש"כ
 לעיל, ודכוותה לרבנן ברחב ד', והא דברייתא קתני
 ושון שאם יש ברגליה י', היינו משום דברייתא
 איירי בכיפה הממעט מרוחב ד' וליכא ד' אלא
 ברגליה, ונריך לדחוק דס"ל דסברת חוקקין מהני
 נמי לומר כאלו דהצליטה לינטל קיימא ואינה
 מפסדת את הנורת הפתח משא"כ לרבנן דלית להו
 חוקקין, [ועי' בחדושי הר"ן הגדמ"ח דמשמע
 שהיתה לו גירסא אחרת בגמ' ולפי גי' זו מבואר
 בגמ' דלא מהני גובה י' ורחב ד' אם אין המזוזות
 ישרות בגובה י']. — וגם לדעתם ז"ל ראוי לתת
 שיעור לאלכסון הפוסל, ויש לדון כלעיל.

לענין מקום קביעת המזוזה צעשויה כפיפה שדן
 בזה הט"ז בס"י רפ"ז סק"ב, הנה לפמ"ש פ'
 דלכו"ע כפיפה לאו נורת הפתח היא ובאין זה
 לחוק פטורה א"כ המשקוף הוא הקו הישר שמעל
 הכיפה, וממילא יש למדוד ממנו עד לקרקע
 ולקבוע בתחלת שליש העליון, ומה שלפעמים כבר
 התחילה הכיפה בתחלת שליש העליון ונמצא שקובע
 המזוזה על צליטה שבמזוזה שאין עליה נורת מזוזה
 לדעת הרמב"ם, נראה דלית לן זה כיון דהוא בתוך
 חלל הפתח, וכמש"כ הט"ז.

אבל יש להסתפק בעשה מזוזות גובה י',
 והמשקוף מעליהם בגובה כ' ואינו נוגע
 בהם, דהא קיי"ל א"ל ליגע היכן לקבוע המזוזה,
 דבפשוטו המשקוף והמזוזות מהוים את הפתח ויש
 לקבוע בתחלת שליש הסמוך למשקוף, אצל הרי
 אין שם מזוזות, ואם יקבע למטה במזוזות הוא
 רחוק מן המשקוף יותר משליש ומסתברא שאם יש
 איזה עץ בתחלת שליש העליון אף שאינו כשר לשמש
 כמזוזה, מ"מ אם הוא בתוך הפתח אפשר לקבוע
 המזוזה בו, וכמש"כ בכיפה לדעת הרמב"ם דאינה
 משמשת כמזוזה, ונראה דכן ראוי לעשות שיתקן
 שם איזה מקום לקביעת המזוזה, ומ"מ אם הינה

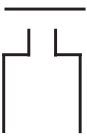
לחשבו כמזוזות, ונמצא דהמזוזות מתחילות להתעקם
 בכיפה תו אין לנו לחלק באמצע הכיפה ולומר דחלק
 משמש כמזוזה דהיינו עד גובה י' והמותר הוא נוי
 למשקוף העליון שמעל הכיפה אלא יש לחשוב את
 הכל כמזוזות עקומות ואין כאן משקוף, [ואע"ג
 דאמרינן א"ל ליגע והעליון משמש כמשקוף ס"ל
 להרמב"ם דזה רק צדאיכא מזוזות ישרות בגובה
 י'], וזו נראה כונת הט"ז ציו"ד סי' רפ"ז סק"ג.

נראה לנורת הפתח העשוי כזה ואין בו גובה י'
 במקום הנ"ל, דכשר,



דהצליטות אינן מפסידות את
 הקנים, [אי משכח"ל בגוונא
 דליכא משום פתחי שימאי],

וראה מדר"מ דמכשיר אף דליכא רוחב ד', ונהי
 דסבירא ליה חוקקין וחשיב ברחב ד', אצל אחתי
 אם נורה זו פסולה, לא מהני חוקקין לשנות
 נורתה, וכיון דכשרה לרבי מאיר הוא הדין לרבנן
 ברחב ד', [וכמש"כ לעיל ד"ה לשון, ועי' להלן
 דעת הרמב"ם והרשב"א לא
 משמע כן], אצל העשויה כזה
 וליכא י' אלא עם העליון, נראה
 דפסולה דאין כאן מזוזות י'.



ולפי זה נראה דמה שהכשיר הטור ציו"ד סי'
 רפ"ז אפילו כיפה שמתחלת להתעגל בתוך
 י' כל שיש בה י' ברוחב ד' עי"ש צב"י, דהיינו
 דוקא צבית שכל הכותל אטום עד הכיפה ואפשר
 לחשוב את רגלי הכיפה כאילו נמשכים ציושר ואינם
 מתעגלים, ואת העיגול לחשוב כנדבק אליהם דבר
 מן החוץ ואינו מצטלן, אצל קנה



נורת הפתח העשוי כפיפה ואין
 בו י' עד שלא נתעגל אפילו
 המשקוף עובר להלן מרגליו כזה
 פסול, דאין כאן מזוזות וכאילו
 וכו' שכתבנו לעיל, אלא לנריך
 עיון שיעור כפיפותו בכמה דלא
 מסתבר לפסול בשיעור מועט,
 וכן בקנים העומדים באלכסון
 ואפשר דשיעורו כל שאינו
 מתרחק ג' מרגליו בגובה י'
 טפחים, וכשרק חלק מן הקנה
 באלכסון, אפשר דלפי ארכו כך
 באלכסונו בשיעור ג' לעשרה, וז"ע בזה.



במוזה נמי נראה דשפיר דמי אף אי בעלמא פסול למטה מן השליש כיון דליכא מזוזות למעלה, ומקומה במוזות.

(טו) נראה דאם באמצע הנורת הפתח העמיד קנה נוסף וחיבר אליו את קנה העליון מן הצד דפסול ולא אמרינן דל הא קנה מהכא וליתכשר בקנים הצדדיים הכשרים דכיון דגם האמצעי משמש לא שייך לדלגו, והרי לענין כללים אף אם ינטל אחד מן הצדדיים ישאר נורת הפתח וממילא השתא נמי הו"ל נורת הפתח מן הצד, אבל אם לא חיבר אליו הקנה העליון מסתבר דשפיר דמי [ועי' תו' ב' ב'].

אם הקנה העליון אינו ישר אלא ככיפה או כעין משולש כלפי הצד נראה דגרע מכיפה, דכיפה אורחא דמילתא ולנוי עמידא ואפילו הכי לאו נורת הפתח הוא, כש"כ זה שהוא ככיפה לצד, ועוד דכה"ג לא מיקרי קנה על גביהן כיון שזו תמונה אחרת, והר"ז כאילו יש כאן שני נורות הפתח לרוחות המשולש וחסר קנה אחד בקרן, ואף אם ירחיב הקנים הצדדיים עד שגם הקרן יהיה צין ב' הקנים נראה דפסול דאין לנו ענין ברוחצ הקנים כל שאין בקנה העליון קו ישר מקנה לקנה, ומיהו צריך לדעת שיעור אלכסונו בכמה, ואפשר דשיעורו כל שיש צין מרכז המשולש ליתר ג' טפחים כשיעור לבד, אבל אין לדבר הכרע ושפיר י"ל דאף בפחות מג' מיפסל, ואף בצורת הפתח לענין כללים דכשר מן הצד נמי יש לפסול כה"ג דאינו ענין למן הצד, דכאן רוחות הנורת הפתח אינן מקנה לקנה.

ובחבל של נורת הפתח הנע ונד צרות מצייה, במחאה"ש סו"ס שס"ב הקיל בזה, אבל במשכנ"י סי' קכ"ג כתב לפסול כל שיוצא חוץ למוזות, [ואף בשנמוך קצת מע"ג הקנים כתב לפסול, אבל הוא דבר שאי אפשר דלא יתכן דגמי או חבל יהיו מתוחים כ"כ שלא יהיה אמצעם נמוך משהו], וכמדומה דחבל או גמי [כמו שהוא צירושלמי] המתוחים במרחק קצת צין קנה לקנה, הרי בכל נדנוד קל כבר יצאו מכנגד הקנים, אלא אם כן יעשו קנים רחבים הרבה, ולא הזכירו הפוסקים דבר זה, וגם עיקר הדבר לתלות הענין ברוחצ הקנים צ"ע מנלן, והלא הנידון ראוי להיות אם בצורה זו חשיב קנה שעל גביהם, ולנידון זה אין חשיבות לרוחצ הקנים וכמש"כ לעיל, ואטו

לענין כללים דכשר מן הצד, נכשירו אף אם יצא מציניהם משהו, ונורת הפתח שעשאו מן הצד לענין כללים יפסל בזיו כל שהוא לצד חוץ, ולצד השני כרוחצ הקנים, ועוד דאם לענין כללים אפשר שיצא עד מן הצד, א"כ מנ"ל דלענין שבת לא שרי כה"ג, הא לא מצינו אלא דצריך שראשי החבל יהיו על הקנים אבל לענין אמצעו שמא לא חמיר שבת מכללים, ובעיקר הנידון כשהקנה העליון באלכסון כבר כתבנו לעיל דהנידון הוא משום שנראה כאילו יש כאן שני קנים שונים של הנורת הפתח וחסר קנה אחד, וצוה יש לומר דבחבל קיל דמינכר שמחיתו לצין הקנים אלא שהרוח מנידו, וכיון שמצאנו צירושלמי דהקנה העליון סגי בגמי וכן ברמ"א דקביא בחבל, ע"כ דנדנוד מעט ע"י הרוח אינו מבטל נורתו, ולא דמי ללחי דנשיב ציה זיקא בסי' שס"ג ס"ה ובמ"א שם, דהתם איירי שמקום מחיתו משתנה ע"י הרוח וכמש"כ בחו"ב סוכה ס"ג ס"ק כ"ב, או כדברי מרן זללה"ה בסי' ג סק"ו דהרוח מבטלו לגמרי מחירת מחיתה, אבל הכא ע"י נדנוד הקנה העליון עדיין נורת נורת הפתח עליו וגודר במקום הקנים, [ומה"ט קיל ליה להמחאה"ש נדנוד קנה עליון טפי מקני הצדדים לפי דמקום המחיתה קובעים קני הצדדים אם מצפנים אם מבחוץ ולא העליון], אבל מרן זללה"ה שם וס"ז סק"י דעתו לחלק צין הקנה העליון לקני הצדדים, [ושמא לטעמיה אזיל דמשמע בסי' ו' ס"ק י"ט כ"ג דס"ל ז"ל דהקנה העליון גובל את מקום המחיתה], וכל שהעליון יצא מבין קני הצדדים פסול ע"ש, וצ"ע.

עוד כתב במשכנ"י שם נורת הפתח העומד מאיליו לא חשיב נורת הפתח לענין שבת, ונסתייע מהא דמנחות ל"ג דפזימי אכסדרה לא חשיבי נורת הפתח כיון שעשויין לחיזוק תקרה, ולמש"כ לעיל ס"ק י"ב י"ל דגם אכסדרה חשיב נורת הפתח לענין שבת, ורק לענין מזוזה אמרינן דכיון דלא ניחא ליה לשמש בהם כפתח, לא חשיב שערי בתים, ע"ש, ואף את"ל דאכסדרה גס לענין שבת לא חשיב נורת הפתח י"ל דדוקא אכסדרה דחזותו מוכיח עליו דאי הוי פרוץ טפי הוי ניחא ליה, דאכסדרה ניחא שמהא פתוחה לגמרי צרות רביעית, אבל בליטות שכותל שפיר יכולים לשמש בהם כנורת הפתח אף שלא נעשו לכך אם אינם במקום כמו אכסדרה.

לו שיעור כו', והדברים ז"ע דהא אצ"י הזכיר
 דלמעלה אינו רחב ד' ולכך צ"ע חוקקין ואם איתא
 דאין צריך רוחב ד', הול"ל שלמעלה אין צו ג'
 ולכך צ"ע חוקקין, [ועיקר הדבר יש צו מקום לדון
 באין צו ג' שהוא כלצוד אי אמרינן חוקקין, ע"י
 ריטצ"א יומא שם], ואם צריך למטה ד', הול"ל
 ביש צרגליה ד' ואין צראשה ג', [ומיהו לפי
 הגירסא האחרת שצ"ן הנדמ"ח י"א צ' יתכן
 לפרש ע"פ דעת הרמב"ם דלריך שיהא צרגליה י'
 ציושר וכל שמתחיל להתעגל אפי' יש צו י' צרוחב
 ד' לאו צורת הפתח היא, דאירי שיש צו י' צרוחב
 ד' ואפילו הכי צעינן לחוקקין דאל"ה כיון שמתעגל
 לאו צורת הפתח הוא, וחוקקין לית ליה לר"מ
 בצחות מד', ולפי זה מתפרש צין שיש למעלה רוחב
 ד' צין בדליכא, ואפשר דאי ליכא למעלה ג' לא
 אמרינן חוקקין וכמו שהזכיר הריטצ"א יומא י"א
 צ' ולכך אמרו שאין למעלה ד' אי גרסינן הכי],
 וגם מה סברא היא להצריך יותר משיעור פתח
 בשביל חוקקין ולמה לא פירש רבנו ז"ל כפשוטו
 שזהו שיעור פתח וכדמשמע נמי ה' א' ואי צד'
 היכי משכח"ל, וכמ"ש צמ"מ פי"ז ה"ח בשם
 הרשב"א ולקצוב אמנם דשיעור פתח צד'.

אבל אפשר דהרמב"ם ס"ל דנידון שיעור פתח
 הוא תלוי בצדב אחלי י"צ א', וכיון דמסקין
 תנאי היא ולא קיי"ל כדבצ אחלי כמו שפסק צפ"י
 ה"ט, ממילא נמי רוחב פתח אינו צד' אלא בג',
 ואצ"י נקט ד' משום דאית ליה דרב אחלי, ואפשר
 נמי דאצ"י לטעמיה ט"ז צ' דס"ל דאפילו לרבנן
 דשיעור לצוד בג' מ"מ שיעור מקום לענין שיעור
 מחיצת כלאים הוא צד', וה"ה נמי דזהו שיעור
 פתח ולכך נקט ד', אבל אף כרצא קיי"ל דגם
 בכלאים לרבנן שיעורו ג', [ומיהו צמ"ה הר"א ש"ס כ"ה
 א' דן אי רצא פליג אצ"י לענין כלאים, ועיין
 מש"כ בזה בהערות על סדר המסכת ט"ז א' ד"ה
 עוד], וה"ה שזהו שיעור פתח, ואפשר עוד דצליכא
 ג' לא שייך חוקקין כיון שהוא כלצוד וכמו שהביא
 הריטצ"א ציומא שם הסוברים כן, ולכך ע"כ דר"מ
 סבר דשיעור פתח צד' וכדבצ אחלי, והיינו דמפרש
 ליה אצ"י הכי, אבל כיון שהרמב"ם פסק דלא כרב
 אחלי ממילא גם שיעור פתח אינו צד'.

(יז) בהג"א י"א א' כתב דלא יהא הקנה העליון
 תחוב צין שניהם מזה לזה באמצעותו,

עוד כתב שם לתמוך בפירוש ריטצ"א י"א א' דלית
 להו שקפי היינו שלא הותקנו פצימין מיוחדים
 אלא שצדי הכותל משמשינן כפצימין, והנה כל
 הראשונים ז"ל חולקים בזה, דהא רש"י צסוגיין ותו'
 והרא"ש צמנחות והטור והמרדכי והאגודה
 והמאירי ורי"ז כולם פירשו דלית להו שקפי היינו
 דאבן יואל ואבן נכנס, ומצואר דפשיטא להו דלא
 יתכן לפרש כפשיטא דלישנא דלית להו שקפי כלל,
 דכיון שהנידון צפירנות שצדפנות הרי הדפנות
 עממן מווחות, וכן משמע צמנחות ל"ד א' צפיתחא
 דאקרנא צין לפרש"י וצין לפי הרא"ש דאמרינן
 דלית לה פצימין, ומצואר שלא נתקנו שם פצימין
 כלל, ואפילו הכי חייב צמוחה, וכש"כ כשהפירצה
 באמצע דופן, ודוחק לומר שהיו שם פצימין אלא
 שהמשיכו צרוח הכתלים, דא"כ הול"ל והא פצימין
 לכתלים עצידי, וגם אין סברא לומר שהיו מתקנין
 פצימין לדלת וקובעין אותן שלא כדרך פצימין
 דעלמא לרוח הפתח אלא לרוח הכתלים, אלא ודאי
 לא היו שם פצימין כלל ואפילו הכי חייב, ואף רב
 אשי לא פריך אלא משום דהכתלים נמי אינם לרוח
 הדלת, [ושמא י"ל דהריטצ"א מפרש כדמשמע
 באגודה וכמ"ש לעיל סימן א' סק"ל דעדי פצימין
 היינו אם הוסיף פצימין ולפי שהיו רגילין צפתחא
 דאקרנא שלא לעשות פצימין לכך שאלו ר"א והא
 לית ליה פצימין, ואהדר ליה דאם הוסיף פצימין
 קאמר, ולא אמרינן דכיון דפתחא צקרון צוית לא
 עבדי אינשי לא יחשב כפתח לענין מווחה], גם
 מש"כ שם דדעת תו' רי"ד שהביא הש"ה ג'
 כהריטצ"א, מרן זללה"ה צמנחות סי' מ' נטה מזה
 עי"ש, וכמ"ש צפסקי הרי"ד הנדמ"ח שפירש שם
 פתחי שימאי כפי' תו' דאבן נכנס ואבן יואל.

(טז) ממה שהרמב"ם לא הזכיר צתנאי פתח
 המווחה צפ"י ממוחה שיהא רחב ד',
 מצואר דס"ל דא"צ שיהא רחב ד', [ומיהו ג' נראה
 דצ"ע, אלא שזה אין צורך להזכיר דפשיטא הוא,
 וגם לא נזכר בהדיא צגמ' שיעור זה לגבי פתח
 וגם ציומא י"א צ' לא חשבו צאין צרגליה ג' אע"ג
 דלאו תנאי היא משום דלא נקטו אלא שערים
 הרגילים וכש"כ אין צרחצו ג'], וכתב המ"מ
 צפט"ז מה' שבת ה"כ דמפרש דהא דהזכיר אצ"י
 צסוגיין רחב ד' היינו משום ר"מ דאית ליה חוקקין
 להשלים ואינו סובר כן צמה שאינו רחב ד' שאין

בסימן שס"ג בשעה"ל אות י"א פשוט ליה דקנים העשויים ככיפה או צאלכסון למעלה מ"י שפיר דמי, ולכאורה הוא צדין כיפה שאין צה לחוק דלכו"ע פסולה, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ד, אלא די"ל דהכא שלאחר העיקוס הרי הקנה העליון נמשך ביזער עדיף וצ"ע.

שם בשעה"ל אות ל"ז, אינו מוזן דמה צין זה לקורה שע"ג מצוי דלא חשיב צורת הפתח כיון שפרוץ במילואו, וה"נ הקנים הללו, ונראה מבחון לא חשיב פנימין לזוה"פ, ועי' מ"א ס"ק כ"ח.

שם במ"צ ס"ק קי"ב אם יש גג שמפסיק צין גובה החבל להקנים שלמטה כו', משה"ק צפמ"ג בשם תו"ש מהא דאין הכיפה מפסקת כדמוכחין י"א ב' דא"ל ליגע, ל"ק, דהא במשקוף דאצן יוצא ואצן נכנס כתבו תו' מנחות ל"ג ב' וכן הרא"ש שם דפסול, ולא מכשרין בקו העליון שהוא ישר כמו בכיפה, והטעם משום דאכתי פיתחי שימאי הוא, ורק בכיפה העשויה לנוי אמרינן דהכל משמש יחד כפתח ואין צריך ליגע וכמש"כ לעיל ס"ק י"ד, וה"ה גג הצולט צין הקנים לקנה העליון לא עדיף מפיתחי שימאי, ולפי זה אף שעשה נקב כנגד הקנים נראה דלא מהני דאכתי פיתחי שימאי נינהו ואי לא הוי פיתחי שימאי אף נקב א"ל דהא מסקינן שא"ל ליגע ואין הכיפה חולצת. — באם הגג רחב ד"ט שיש לדון בו פי תקרה, יש להסתפק שיצטל את הזוה"פ כדין מחילה, ועי' לעיל ס"ק י"א.

— מכתב —

מכתבם הגיעני, ומאחר דמנן זללה"ה דן לפסול רק בהפלגת ג' או ד' זה מזה, הרי ע"כ דהטעם כמ"ש בצפר, דפסול פתחי שימאי אינו תלוי בשיעור זה, ומה שהזכיר פתחי שימאי הוא על עיקר הדבר לצורת הפתח ראוי להיות ישר. ומה שהזכיר נידון דמוך צורת הפתח, שפיר שייך נידון זה גם כשהמשקוף שוה למזוזות וצין כשאינו שוה, וזכר הנידון באותו ס"ק י"א בסופו ובשבת ס"ג ס"ק י"ג. (עד כאן).

סימן ג

(א) ט"ז ב' צעי רצ המנונא צערב מאי, נראה דקמציציא ליה משום דתנן לעיל ט"ו ב' כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח, וצערב לא שייך ענין פתח, א"נ שמא

דהו"ל מן הצד, והנה כשהקנה תחוב ואינו נופל, לכאורה מה שתחתיו עודף משהו על מקום תחיבתו ומצואר דלא חשיב עי"ז כמונח על גביו ואע"ג דאין שיעור לקני צורת הפתח, ואי משום דצעי שיהיו חזקים לקבל דלת של קש, הרי זה סגי בכל עובי הקנה ואין צריך שהחלק שהקנה העליון מונח עליו יהא בחזק זה דהא סגי בחבל דק, ועי' בשעה"ל ס' שס"ג אות כ"ב בשם תה"ד, מ"מ צריך עכ"פ שיהא ניכר וכאן אין ניכרת בליטתו, ואפשר שיש ללמוד מזה דאף כשהקנים שצדדים רחבים למטה ומשפיעין והולכין כלפי ראשן, דנמי לא יהא רשאי לתחוב הקנה צין שניהם, כיון שאין ניכר בליטת מזוזה, והרי הכל כקנה אחד והמשקוף מן הצד, וכן איפכא כשקני המזוזה רחבים מלמעלה ומשפיעין כלפי מטה והניח הקנה העליון על גביהן ובקנה הפנימי באופן שאינו מונח ע"ג העשרה התחתונים כלל נמי כשר ולא חשיב כמן הצד, דהכל קנה אחד, ומיהו בזה י"ל נמי דחשבינן לקנה המזוזה כעומד קצת צשיפוע, ועי' בספר מרן זללה"ה ס"ז ס"ק י"ב.

במ"ב סימן שס"ב ס"ק ס"ד ואם הקנה שלמעלה תחוב צין קנה לקנה שנחקק קצת כו', כבר כתב מרן זללה"ה בס"ז סק"ט דכה"ג שפיר דמי וכדעת המקו"ח, דכל שיש כאן קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן תו לא איכפת לן אם הקנים מאריכין.

שם ואם כרך החוט סביב הקנה מן הצד עד שצבריתו העלהו על ראשי הקנים ג"כ כשר, אין הדברים מובנים שאם הכונה שלאחר שהחוט מונח על גבי קנה אחד האריכו ומתחו לקנה השני וסבבו מן הצד עד שהעלהו על ראש הקנה השני, ודאי פסול, דלאחר שהחוט נכרך מן הצד כבר נגמר הצורת הפתח, ומה שאח"כ מגלגלו אין לנו כל ענין בו, ואם הכונה בקנה הראשון שסבבו והעלהו על ראשי הקנה ומשם מותחו לקנה השני, זה א"ל לפני דפשיטא דשפיר דמי דמה ענין לנו בציבוצי החוט קודם שהגיע ע"ג הקנה.

שו"ע שם סי"ב כיפה אם יש צרגליה כו', לעיל ס"ק י"ד נתבאר דהיינו דוקא בכיפה שצכותל שיש ע"ג הכיפה קו ישר שראוי לשמש כמשקוף, אבל אם גם מבחוץ ככיפה וכצויר שאין לחוק דצדש"י י"א ב' פסול ועי"ש בשיעור העיגול, וצדעת הטור.

כמ"ש במו' הרא"ש כ"ה א', לא שייך למימר דאחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, ולא אמרינן האי סברא אלא כשאנו צריכים לשמש במחיצתו גם שלא כנגדו, וכגון ההיא דלעיל י' ב' דעשה עומד אמה ומחצה ופרוך שתי אמות ועומד אמה ומחצה, דאנו צריכים למחיצת אמה ומחצה לשמש זה בעומד מרובה [משני נדדין] לפירצת השתי אמות, וזה אמרינן דאין זה כח לשמש בעומד בזמן שהפרוך משני הנדדין רבה עליה, אבל במצוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו ונשתייר פס ד', דבזה די שישמש הפס כמחיצה במקומו ותו תהא הפירצה ניתנת בעומד מרובה של כותל המצוי, ללא שיתוף המחיצה של הפס ד', וזה שפיר דיינינן עומד מרובה ולא אמרינן על הפס ד' אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, דלעצמו שפיר חשיב מחיצה כנגדו, והרי לענין כלאים שפיר חשיב מחיצה, ותו שפיר דיינינן במחיצת המצוי עומד מרובה עד הפס, ונתיישב מה שנתקשו בזה במו' לעיל י' ב' ד"ה ואצבעיים.

והשתא ניחא סוגיין שפיר דאי מוקי ליה עילאי נמצא דליכא אלא חבל דלא שייך לדנו כמחיצה לעצמו כיון שאין זו שיעור מחיצה, ושפיר אמרינן דאחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה ולא דיינינן עומד מרובה עד החבל, [וכעת ראיתי צפי' הר"י במתני' ולפונ' כונתו כמ"ש, ועי' לק' סק"ה], אבל אי מוקי ליה במינעי דליכא שיעור ג' טפחים ותורת מחיצה עליו, ואף לאבי דשיעורו דד', מ"מ בערב י"ל דשיעורו דג', וכדחזינן דסגי בהכי לבקיעת גדיים, שפיר אמרינן דאי עומד מרובה משתי רוחות הוי עומד דיינינן עומד מרובה לבטל פירצת הד', ואע"ג דהכא צריכה מחיצת הג' העליונה לשמש כמחיצה לפירצת הד', וא"כ הרי אית לן למימר אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל לה וכדלעיל במחיצת אמה ומחצה, י"ל דאורח שלמעלה מי' אינו חשוב לבטל תורת מחיצה כיון דאס' יש מחיצת י' מלמטה הרי נעשה רשות היחיד עד לרקיע אף שהפרוך מרובה, נמצא שכה הפרוך שלמעלה מי' אינו נוגד את כח המחיצה שלמטה, ורק בחבל שאין בו שיעור מחיצה לעצמו כלל, ורק אם נדון אליו עומד מרובה אז ישמש כמחיצה, וזה שפיר אמרינן אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, דאורח שלמעלה מי' לומר שאין בו תורת מחיצה כלל

לא דיינינן עומד מרובה אלא בדליכא תורת מחיצה ולא למישווי מחיצה, ונראה דמדאורייתא קמיצעיא ליה, דאס' איתא דמדאורייתא אין חילוק בין שתי לערב, אין מקום להסתפק שמה גזרו חכמים שלא לסמוך על עומד מרובה בערב, בזמן שלא מנאנו הדבר מצוה, ועי' לקמן ס"ק י"א כחצנו לנטות מזה.

ונראה דבפחות מג' אמרינן שפיר עומד מרובה אף בערב, כיון דלא חשיב כפירצה, ויש נפקותא בזה ביחיד ביישוב דלא סגי בלבוד בלא שתי וערב אס' נימא דבעומ"ר סגי אף ביותר מצית סאתיים, [עי' במ"ב ס' ש"ס סק"ג], ואפשר נמי דבדליכא לבוד לכו"ע סגי בעומד מרובה, דלבוד ועומד מרובה לא גרע משתי וערב, ודברי הרשב"א והריטב"א שהביא ז"ל שם הם בעומד מרובה לחוד.

ב) שם אי מוקים ליה במינעי הו"ל עומד מרובה על הפרוך משתי רוחות כו', כבר תמהו הראשונים ז"ל דהא ה"נ אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה לג' טפחים עליונים, ובהי פירשו דהיינו דפריך אבל הלשון דחוק טובא, והיה אפשר לפרש דה"ק אי מוקים ליה במינעי הרי מלכד דאחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא יש כאן נמי חסרון משום דהו"ל עומד מרובה משתי רוחות, אבל מהא דמסיק שמעת מינה עומד מרובה על הפרוך משתי רוחות הוי עומד משמע דקושטא הוא דאי עומד מרובה משתי רוחות הוי עומד מצי שפיר לאוקמיה במינעי אי אמרינן עומד מרובה בערב, ולא חיישינן לאחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא, ועו"ק דאי ליכא למישרי בקאי במינעי אלא אי לא אמרינן אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא, א"כ תו איכא לאוקמי שפיר דמוקים ליה עילאי והו"ל עומד מרובה מרוח אחת וליכא למישמע דמהני משתי רוחות, ועוד דהא משמע דקושטא הוא דאביי פשיט לבעיא דרב המנונא ממתניתין, ובשלמא אי במינעי לא שייך אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, שפיר איכא למימר דאביי פשיט ליה ללד דעומד מרובה משתי רוחות הוי עומד, אבל אי גם בזה שייך אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה א"כ מאי ס"ד דאביי.

ואפשר דכל דליכא בעומד שיעור מחיצה לעצמו לענין כלאים, אי בג' או דד', [כדפליגי אביי ורבא לעיל, או דמודה רבא דשיעורו דד']

ולא שייך לדון עומד מרובה אליו, ומיהו בתו' לעיל שם לא נקטו כן, וז"ע.

וא"ת לפמש"כ דהיכא דסגי בתורת מחיצה לעצמה, לא אמרינן אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, א"כ לעיל י' ב' בעשה פס אמה והרחיק אמה ופס אמה והרחיק אמה ופס אמה, אמאי אמרינן התם אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה אף אי פרוץ כעומד מותר, והא סגי אס הפס השלישי הוא מחיצה לעצמו, דתו שפיר מישתרי עד אליו בפרוץ כעומד ואין צריך שהוא ישמש כמחיצה על הפרוץ שאלול, וי"ל דכיון דפרוץ כעומד אף למ"ד דמותר מ"מ אין הפרוץ נחשב כסתום, כדחזינן דמשמשינן ביה למימר אחי אורח דהאי גיסא לצטל העומד, א"כ ע"כ אנו צריכים שהעומד האחרון ישמש להפריד בין פרצת האמה לפרצת העשר שלא יטרפו, וזוה אמרינן דאחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטלו שאינו חוץ, והרי הפרצות מטרפות, דכל שהעומד צריך לשמש לאחרים ולא רק כנגדו, הרי האויר שרצה עליו מצטלו.

ומיהו אכתי אנו צריכים לתירוץ ריב"ז א"י ב' דברב אחי ורב אסי, דהא משמע בגמ' דבלא נשתייר פס ד' היינו טעמא דלא שרי משום דשכני פיתחא רבא ועיילי בפיתחא זוטא, וליכא שיעור מצוי במה שנשאר כמבואר ה' א', ואם איתא דצליכא שיעור ד' אמרינן אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא אף באורח דעלמא, א"כ תיפ"ל מהאי טעמא שהפס נמצא וכפרוץ חשיב, אלא ודאי באורח דעלמא לא אמרינן דאחי ומצטל, ועי' לקמן סק"ג ד' ה' שהארכנו צביאור ענין אורח דעלמא בשינוי מן האמור כאן.

ג) י' ב' לעולם אימא לך הו עומד ושאי הכא דאחי אורח דהאי גיסא ואורח דהאי גיסא ומצטל ליה, רהיטת הגמ' דהשתא מסבירא אמרינן לה דצדאיכא אורח מרובה מהאי גיסא ומהאי גיסא גרע, ולפי זה לא נאמרה שום הלכה בזה אלא דמדין עומד מרובה ילפינן לפרוץ מרובה, [ועי' לקמן סק"ט], והנה צהאי גוונא דאיירינן הדבר קרוב ביותר דכיון דדיינינן על עשר הפרוץ אס אפשר לזכרו עם השמים הפרוץ, או דהאמה ומחצה עומד מפסיק, שפיר אית לן למימר דכיון

דפרוץ מרובה משני נדדין אין בו כח להפסיק והרי הפרוץ מטרפים והו"ל יותר מעשר.

ולא עוד אלא אף אס אין רוחב המצוי אלא י"ב דלא נשאר פרוץ אלא ז' וצנירוף השמים הפרוץ נמי לא הו אלא ט', מ"מ נראה דדיינינן ליה ביתר מעשר ע"י צנירוף האמה ומחצה עומד, ולאו משום דפרוץ מרובה עושה את העומד כפרוץ, אלא לפי דהשטח שצריך תיקון הוא יותר מעשר רוחב, ומה שיש מעט עומד באמצע אינו ממעטו כיון שפרוץ מרובה משתי רוחותיו, והרי הקורה והלחי צריכין להתיר עשר ומחצה, וכן צדפנות הנדדין כה"ג שניתרין בעומד מרובה, נמי דינו ביתר מ" דלא מהני עומד מרובה וכמש"כ סק"ד עי"ש.

אבל ראוי לדון בדליכא י' אף צנירוף העומד, אלא דליכא עומד מרובה אלא כנגד הפרוץ, כגון כותל ט"ו עומד ז' פרוץ ג' עומד ב' פרוץ ג', [ובכותל האורך איירינן דאיכא כנגדו כותל רוחב], דכנגד הפרוץ איכא עומד מרובה אצל לא כנגד העומד שבין הפרוץ, ולכאורה לא מנאנו מקור לחדש דהעומד כפרוץ חשיב, ובכל איסורין שבתורה אמרינן מנא מין את מינו וניעור, וכיון דאיכא עומד מרובה שפיר גס העומד ב' משמש כעומד, והרי אילו היה המצוי נגמר עם העומד ב' שפיר היה נחשב כעומד שהוא מצטרף עם העומד ז', וה"נ השתא שפיר מצטרף עם העומד ז', ואת"ל דכה"ג שפיר דמי, אכתי תיבעי לך אס העומד ב' מצטרף גס לעשות עומד מרובה כגון כותל ט"ו עומד ו' פרוץ ד' עומד ב' פרוץ ג', דאין מרובה עומד ו' כנגד הפרוץ שהוא ז', וצריך לזכור את העומד ב', מהו, ולכאורה גס צוה ראוי לומר דמצטרף דסו"ס עומד הוא וכיון דבס"ה עומד מרובה שפיר דמי, והרי ה"נ אס נגמר המצוי עם העומד ב' הרי שפיר דמי ונמנא דהעומד שם עומד עליו, וה"נ כשהמצוי נגמר עם הפרוץ ג', דלא מנאנו אלא שאין העומד חשוב לחלוץ בין הפרוץ ותו לא, ולא דמי לחצלים ט"ז ב' דאף דמוקי לד' במינעי אמרינן אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא לפירוש תו' שם, ואף אי בעלמא עומד מרובה משתי רוחות הו עומד, דהתם ליכא עומד מרובה כנגד שום פרוץ בשום ענין.

ובאמת דלא מנאנו בגמ' דדיינינן אחי אורח דהאי גיסא אלא דליכא עומד מרובה

אמרין עומד מרובה מז' נדדין, ואי בדאיכא עומד מרובה מחד נדד הרי באמת לא חשיב כפרוך, וגם עיקר הדבר לדון בעומד מרובה משתי רוחות אי נחשב כפרוך אינו מוכן דהא פשיטא שעומד שהוא עומד בסמוך לכותל רוחב לא שייך לבטלו, וגם פשיטא דבדאיכא עומד מרובה מחד נדד אינו צנידון עומד מרובה משני נדדין, והר"ן כתבו בלשון אפשר, וגם מאי שייטיה דהני דינים לדברי הרשב"א שקדם.

ואפשר דכונתו ז"ל לומר דאע"ג דקיי"ל עומד מרובה משתי רוחות לא אמרינן מ"מ אהני העומד מרובה משתי רוחות שאם יהיה עומד באמצע דלא נדון בו אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטלי ליה דיהא חשיב כפרוך, אלא תורת עומד עליו, וממילא אם יש עומד מרובה אליו מכל נדד מן הנדדים, חשיב כעומד מרובה מחד אחד, דאנן אמרינן בעומד מרובה משתי רוחות לא הוי עומד אצל לא אמרינן דהוי כנחבטל העומד, ולפי שהקדים דקיי"ל עומד מרובה משתי רוחות לא הוי עומד לכך הוסיף לפרש דמ"מ אם יעמיד עומד באמצע אהני העומד מרובה משתי רוחות שלא יתבטל ושוב הוי כעומד מרובה מרוח אחת, וסדר דבריו ז"ל דכשאמרו בגמ' אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטלי ליה משמע ציטול לגמרי ומנטרף לעשות פרוך מרובה כדחזינן בסוגיין בדמוקי לה עילאי, וכן נמי מנטרף לעשר כדאמרינן לעיל י' ב', ואף דשם בדאיכא כפרוך יתר מעשר, אצל ה"ה דגם העומד משלים דכפרוך חשיב, אצל כשאמרו בעומד מרובה משתי רוחות דלא הוי עומד אפשר דאין פירושו שמתבטל העומד אלא דלא סגי בהכי, ושפיר י"ל דמ"מ אחי מהני העומדים דלא נימא אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא אם יעמידו עומדים באמצע, וממילא אם יהיה עומד מרובה מן הנדדים לעומדים הקטנים הרי יחשב כעומד מרובה מחד אחד וא"צ שיהא עומד מרובה מן [כנ"ל בלא וי"ן] העומדים הקטנים כלומר שהעומדים יהיו מרובים על האור שמזידיהם, [ועי' לקמן סק"ו כתבו פירושים אחרים בדברי הר"ן].

ולאחזקו לא למדנו מדברי הר"ן צדין עומד שהאור רבה עליו משני נדדין אצל יש עומד מרובה אליו מחד אחד, אם מנטרף לעשות

על האור משום נד, אצל בדאיכא עומד מרובה מחד אחד כגון צמזוי ט"ו ועשה עומד שמים ומחנה ופרוך אמה ומחנה ועומד אמה, בזה י"ל דלא אמרינן על האמה אחי אורח דהאי גיסא כו' כיון דאיכא אמתים ומחנה שעושים עומד מרובה עד האמה, אלא דהתו' נקטו בפשיטות דאף בכה"ג אמרינן אחי אורח דהאי גיסא כו' וכמשה"ק דדרב אחי ורב אפי' צמזוי שנפרץ מצדו דנימא אחי אורח דהאי גיסא כו', והוא על פי מה שפירשו ההיא דט"ו ב' דפרכינן דאור שלמעלה מי' ינטרף לבטל את החבל, ונמא דאע"ג דאיכא למטה עומד ו' ועד החבל ליכא אלא ד' אפילו הכי אמרינן אחי אורח דהאי גיסא כו', אצל למש"כ סק"צ וכ"ה בהר"י על הרי"ף במתני' שם דלא אמרינן עומד מרובה אלא למחינה חסובה ג' או ד' ולא לקנה בעלמא, א"כ אין ראיה משם לדין אחי אורח דהאי גיסא כו' בדאיכא עומד מרובה.

ובחדושי הר"ן הנדמ"ח ט"ז ב' לאחר שכתב דקיי"ל עומד מרובה משתי רוחות לא אמרינן, והביא קושית הרשב"א בדמוקי צי מיצעי אמאי לא אמרינן אחי אורח דהאי גיסא כו' ותיירונו דה"נ דהו"מ למיפרך הכי, אלא דניחא ליה לאשמועינן קושטא דמילתא דלא אמרינן עומד מרובה משתי רוחות, כתב ח"ל ומסתברא דכל היכא דאמרינן אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל לה העומד נחשב כפרוך ומנטרף להיות פרוך מרובה על העומד וכן נמי אם צין שתי הפרצות והעומד שצינתיים הוו יותר מעשר חשבינן לה להך מחינה כנפרצה יותר מעשר דמצטל ליה לגמרי משמע אצל בעומד מרובה על הפרוך משתי רוחות דאמרינן דלא הוי עומד אפשר דלא הוי דינא הכי דאנן לא אמרינן אלא דהני עומדין לא מצטלי ליה לפרוך אצל דנחשצינהו פרוך לא אמרינן הלכך אם יש באותה מחינה עומד מרובה במקום אחד מאותו הפרוך בהכי סגי ולא צעין עומד מרובה מאותו הפרוך ומן העומדים הקטנים עכ"ל, והדברים צריכים פירוש דכיון דמסיק דבדאיכא עומד מרובה מחד נדד תו לא צעי עומד אלא כנגד הפרוך, א"כ היכי משכח"ל דאיכא נפקותא אם העומד שמתבטל מהאי גיסא ומהאי גיסא חשיב כפרוך או כעומד, הרי בדליכא עומד מרובה מחד נדד אף אם נחשבו כעומד אסור דהא מסיק דלא

לא, וכמש"כ לעיל סק"ג, אבל העומד שאין אור משתי רוחותיו ודאי עושה עומד מרובה, ולא מצאנו שום תקנת חכמים שלא לסמוך על עומד מרובה בפחות מעשר, וע"כ דלמעלה מי' גרע, וכיון שכן שפיר י"ל דאף דאיכא יתר מעשר בשטח שבו העומד מועט, מ"מ דיינינן עומד מרובה עד מקום שהעומד מרובה, ומה שלהלן יחשב כאוירא דעלמא, ועי' להלן ד"ה ברם.

ומיהו רהיטת דברי התו' משמע דאי הוי צרות רביעית שהיא רחבה ט"ו צדומיא דר"א ור"א, והיינו שהיה עומד מרובה זה' האמות מצד אחד, וכגון שהיה עומד צ' ומשהו ופרוך צ' ועומד אמה, דהוי צדין אחי אוירא דהאי גיסא כו' כיון שאינו אוירא דעלמא, ואע"ג שיש כאן עומד מרובה, [ומהא דמצואר בגמ' דאי הוי פרוך כעומד בהני ה' אמות דמ"מ הוי דיינינן דאחי אוירא דהאי גיסא כו' אף אי פרוך כעומד מותר, אין להביא ראיה דגם בעומד מרובה כן, דהא ע"כ עומד כפרוך גרע, דהא אם העומד שגובל עם העשר הפרוך יש בו עומד מרובה, מצואר בגמ' דשפיר דמי דהא היינו דעביד דמרחיק צ' אמות ועושה פס ג' אמות, ואילו צפרוך כעומד הרי צוה אמרו אחי אוירא דהאי גיסא כו', וע"כ דפרוך כעומד גרע, ועי' לק' סק"ז], אבל נראה דהיינו דוקא דליכא עומד מרובה בכל הרוח, ואנו צאים להתיר פרוך מרובה צרות רביעית, צוה הוא דאמרין דהפרוצים מצטרפים והו"ל יותר מעשר, אבל כשאפשר להתיר כל הרוח בעומד מרובה שפיר מתירין, ולא אמרינן אחי אוירא דהאי גיסא על אויר שיש כנגדו עומד מרובה מצד אחד, ועי' להלן.

ויש להביא ראיה לזה ממתני' דשיירא ט"ו צ' ובצרייתא שם בהקיפה בגמלין באוכפות בעציטין כו', שלא התנו אלא שלא יהיו הפירצות יתירות על הצנין, והיינו שיהא עומד מרובה או עומד כפרוך, ואם איחא שצריך לדקדק צריות שצין העומדים איך יתכן להשמיט את העיקר הלזה, וביותר שהתנא שנה משנתו בדרך ההזהר כאילו ההקפה הייתה שלא לכוונת היתר טלטול ובדאי שאין אדם מדקדק לזמנא פרוך כעומד בכל מקום ומקום, ולעולם יש עומדים שהריוח שציניהם יתר עליהם, ועוד דבצרייתא שנו גמלים אוכפות וכו' והתנה שלא יהיה צין גמל לגמל כמלא גמל וצין

עומד מרובה, דמש"כ שהעומד כפרוך חשיב היינו לענין חבל שהאיר שלמעלה מי' מצטלו, ומה ליכא ראיה כמש"כ לקמן סק"ה, ושפיר י"ל כמש"כ לקמן סק"ד ה' ו' דלעולם העומד שיש אליו עומד מרובה מצטרף, וכמש"כ שם מילתא בטעמא, ואפילו הכי בעומד מרובה משתי רוחות היה מקום לומר דלא יועיל פס באמצע למישוניהו עומד מרובה מרוח אחת, כיון דאיכא סבירא דאחי אוירא דהאי גיסא כו', והיינו דאשמועינן.

ד' י' ב' תוד"ה ואמצעיים וריצ"א מפרש דאוירא דעלמא לא אמר דאחי ומצטל ליה כו' אוירא דלמעלה מעשר חסוב כסתום כו' דקאמרי ר"א ור"א יש שם פס ארבע מתיר פירצה עד עשר כו', הא דסוגיין ודאי לא דמי לדר"א ור"א, חדא דבסוגיין ליכא עומד מרובה מצד אחד כנגד הפרוך, וצד"א ור"א איכא, ועוד דבסוגיין הנידון על הפרוך הגדול אם העומד אמה ומחצה חסוב לחוץ צינו לצין פרצת השמים, הא למה זה דומה אילו היה הנידון צד"א ור"א על השטח שחוץ למצוי, ואילו צד"א ור"א הרי הנידון על המצוי שיש בו עומד מרובה עד לפס ד', וזה בכלל דברי הריצ"א דלא שייך לנרף אויר שחוץ למצוי, [ועוד דכיון דמהני קורה צרות רביעית, הרי יש לחשוב אותו רוח כסתום, אלא ש"ל דאחי אוירא כו' הוא דאורייתא וקורה אינה אלא תקנתא דרבנן].

ולענין אויר שיש כנגדו עומד מרובה מצד אחד, אם שייך לדון בו אחי אוירא דהאי גיסא, הנה לדעת תו' מצואר בחבל ט"ו צ' דאע"ג דאיכא עומד ו' ופרוך ד', אפילו הכי אמרינן אחי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא לצטל החבל, ומשום כך הקשו צוה דר"א ור"א, אבל נראה דע"כ צ"ל דשאני למעלה מי' שאינו ניתן לחלק ולעשות רשות היחיד רק עד י', אבל צדומיא דר"א ור"א דאפשר לגמור המצוי עם הפס ד', לא שייך שהאיר שחוצה לו יצטל העומד, שלא יועיל העומד מרובה שמצפנים אליו, והרי לענין דאורייתא במצוי שיש לו ג' מחיצות, ובאחת ממחיצות האורך יהיה צמחציתה שלרוח הרביעית פרצות יתירות על הצנין הרי ודאי יחשב רשות היחיד עד מקום שהעומד מרובה, שהרי זהו דין עומד מרובה, [אלא שיש מקום לדון אם גם העומדים הקטנים, שהאיר יתר עליהם משני צידיהם, מצטרפים לעשות עומד מרובה או

זההוא דגמלים ואוכפים ניוחש שמא יזדמן פרוץ מרובה בתחלת עשר וצטוף עשר דהיינו שיתחלפו שם העומדים הגדולים והקטנים, ונמצא שיהיה עשר שפרוץ מרובה, שהרי צאמצע פרוץ כעומד, י"ל דחששא רחוקה היא ולא חשו לה לפרשה.

והשתא אתיין דברי התו' שפיר צמה דמבואר בדבריהם דאף אם היה עומד מרובה מזד אחד עד האמה ומחצה עומד, [כגון שהיה עומד ב' ומשהו ופרוץ ב' ועומד אמה ומחצה], דנמי לא היה מתכשר, דסו"ס יש כאן יתר מעשר שאין תורת מחיצה עליהם, ואע"ג דלענין ג' מחיצות דאורייתא א"נ לענין כלאים שפיר שרינן בעומד מרובה כה"ג, שאני התם שאין לנו דנים אלא עד העומד, ואין כאן עשר שפרוץ מרובה, אבל הכא שאנו דנין גם על העשר שפיר אמרינן דאין העומד חוץ כיון שהוא מועט ואחרי אירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטלין ליה, ויש כאן יתר מעשר, שאין עליו תורת מחיצה.

(ה) ואבתי פש גבן לצורוי הא דאמרינן ט"ז ב' אחי אירא דהאי גיסא כו' אצל שיש מלמטה עומד מרובה, דשמא יש ללמוד מזה דאף בדליכא עשר ואיכא עומד מרובה אמרינן אחי אירא דהאי גיסא והעומד המתצטל אינו מצטרף לחשבון עומד מרובה, ואדרבה שמא צריך עומד מרובה גם כנגדו, וצחו' כתבו לפי שהאיר שלמעלה מי' חשיב כסחוס, והדברים קשים מאד לכלל הסברות דבאירא דעלמא לא אמרינן אחי אירא דהאי גיסא כו' ה"נ איתנהו צלמעלה מי', דהנה עיקר החילוק בין אירא דעלמא לאירא דמבוי, הוא דבאירא דמבוי הרי הפירצה בכל השטח אוסרת את המבוי, וכיון שיש כאן פרוץ מרובה על העומד משני צדדיו שהוא ראוי לאסור, שפיר אמרינן שאין צכח העומד לצטלו והרי הפרוצים מצטרפים ואוסרים, משא"כ באירא דעלמא דהפירצה שם אינה אוסרת את המבוי, והפירצה שבחוף המבוי כמו דדר"א ור"א הרי איכא עומד מרובה כנגדה, והך סברא גופא איתא צלמעלה מי' שאין פירצה שלמעלה מי' אוסרת וממילא אין לנו לדון אלא עד י' ואיכא עומד מרובה, וכן אם נימא דדר"א ור"א משום דאין לנו ענין אלא עד סוף המחיצה ושפיר דיינינן עומד מרובה וכמו לענין כלאים או לענין ג' מחיצות דאורייתא, ודאי נחשב

אוכף לאוכף כמלא אוכף וכו', והנה אין מדות הדברים שזה וע"כ שיזדמן שיהא מזד אחד איר יותר על אחד העומדים ומזד השני כעומד, וצכה"ג הרי מבואר בגמ' דאמרינן אחי אירא דהאי גיסא כו' ואם צכה"ג מתצטל העומד א"כ הו"ל פרוץ מרובה, ומתני' וצרייתא ודאי מתפרשין דכל העומדים ציחד אינם אלא כפרוץ או משהו יותר, אלא ודאי כל שאפשר לדון על כל הכותל עומד מרובה שפיר דיינינן ואף העומדים שהאיר רבה עליהם מצטרפים לעשות עומד מרובה, כיון דמזד אחד איכא עומד מרובה או עומד כפרוץ כנגדו.

מן האמור נלמד דאף עומד שהאיר רבה עליו משני צדדיו, אם יש עומד מרובה כנגד איר אחד מזד האחר, הרי עומד זה צדין עומד לענין שיעור עומד מרובה, הלכך כותל ט"ו עומד ו' פרוץ ד' עומד ב' פרוץ ג' שפיר חשיב עומד מרובה, דהעומד ב' מצטרף עם העומד ו' והו"ל עומד ח' ופרוץ ז'.

ברם יש לתת שיעור לדבר צריחוק העומד מרובה, ללא מקטצר דכותל ארוך שעשה בתחלתו אמה ומחצה עומד ואח"כ עשה כולו אמה פרוץ ואמה פחות משהו עומד, שיתכשר כל הכותל להחשב עומד מרובה מחמת החצי אמה שבתחלתו בזמן שכולו פרוץ מרובה, ונראה דשיעורו עשר אמות דכל שיש עשר אמות שכולו פרוץ מרובה, הרי דינו כפרצת עשר שאינה ניתרת בעומד מרובה, וצריך שכל העשר יהיה פרוץ מרובה והיינו שהתחלתו הוא מן הפרוץ המרובה, דהא ודאי לא שייך לחשב עומד ד' עם פרוץ ו' שיחשבו כעשר שפרוץ מרובה, דהעומד ד' נמשך עם שלפניו אלא אם כן לפניו פרוץ מרובה עליו, ועי' צחו"צ סוכה ס"ג ס"ק כ"ז כעין זה בצכך שיש צו מקטצת שחמתו מרובה], ולפי זה בגוונא דבגמ' שעומד אמה ומחצה ופרוץ שמים עומד אמה ומחצה ופרוץ עשר, אף אם היה צאותו כותל צלד השני עומד מרובה כנגד הכל נמי היה פסול, שיש כאן יתר מעשר שפרוץ מרובה, וצוה נראה דאף העומד כפרוץ חשיב ואם היה פרוץ רק ז' צמקום העשר נמי הוי חשיב פרצת עשר ע"י השלמת האמה ומחצה עומד ושמים הפרוצים, וכמש"כ לעיל סק"ג, דסו"ס יש כאן יתר מעשר שאין עליהם תורת מחיצה והו"ל צדין פרצת עשר. — וא"ת א"כ

ליה לחצלים דכל עומד שהוא פחות מג' אין צו כח לעמוד כנגד הפרוך שבשני נדדיו או למעלה ממנו או למטה ממנו עכ"ל, הנה הזכיר גם האויר שמנדדיו לומר דהענין שהוא אינו חשוב לדון אליו עומד מרובה, ומש"כ שהוא פחות מג' הוא משום דבגמ' משמע דצמוקי ליה צמייעי ליכא משום אחי אוירא דהאי גיסא כו' וכמש"כ סק"ב.

ולפי זה משמע דלא דיינין עומד מרובה לעומד שאין צו ג' או ד', לא לענין כלאים ולא לענין שבת, דהא בחבל איכא עומד מרובה, אבל לכאורה לא משמע כן בהא דר"א ור"א וכמש"כ לעיל סק"ב, דהא משמע דבליכא פס ד' ה"ט דלא שרינן משום דשבקי פיתחא רבא כו', ולא משום שהעומד מתבטל וכמאן דלית' דמי, ולא משמע לומר דכרבא ט"ז ב' ס"ל דשיעורו בג', דלא משמע דאזי פליג עליהו, וגם הרי כתב צח' הרא"ש כ"ה א' דגם רבא מודה לאזי, אבל י"ל דבליכא ד' ואיכא עדיין עומד מרובה על הפירצה כגון שהפירצה ג' קאמר, דבכה"ג ודאי אמרינן עומד מרובה כמבואר ט"ז א', וכל הנידון הוא רק דליכא עומד מרובה בעומד הקטן, ומשכח"ל נמי דלא נשתייר פס ד' עד הקורה או הלחי והכותל עצמו גדול יותר, א"נ שמא נאמר דדליכא כותל כנגדו עדיף דמינכרא מחיצתו ושפיר דיינין עומד מרובה, [וכן בקרן זוית דאי לא דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי הוי דיינין עומד מרובה בין שני הכתלים, אפשר דה"נ יועיל גם עמוד פחות מג' בקרן לדון אליו עומד מרובה], א"נ שמא מדאורייתא דיינין עומד מרובה אף לפחות מד', ורבנן הוא דאחמרו, והכא דדר"א ור"א דאיכא קורה או לחי צרות רביעית הו"ל כסתום ושפיר דיינין ליה עומד מרובה, א"נ שמא לעולם דיינין עומד מרובה אף לעמוד פחות מג', וחבל שאני דאכתי ליכא כלל מחיצה, דעומד בגובה ו' לאו כלום הוא, אבל דליכא מחיצה גובה ו' שפיר משמשת בדין עומד מרובה אף לעמוד פחות מג', (ושמא אף לענין כלאים, א"נ כלאים גרע דאין צו ענין מחיצה דכל שטח נידון לעצמו), וסוגיא דכלאים הרי איירי דליכא עומד מרובה, וצ"ע.

ולאחזק נראה דאף שכללו תו' אחי אוירא דהאי גיסא דגבי חבל צהדי אחי אוירא דהאי גיסא דגבי מבוי רחב ט"ו, מ"מ ע"כ הא דחבל

לעומד מרובה, וכמש"כ סק"ד, ה"נ הכא צלמעלה מי' אין לנו ענין צלמעלה מי', והלא אין כלל תורת מחיצות למעלה מי', ועד ו' שפיר איכא עומד מרובה, ומה שרשות היחיד עולה עד לרקיע אין צו לגרוע את תורת המחיצות של רשות היחיד שהם עד ו', והרי מה שרשות היחיד עולה עד לרקיע הוא משום שהוא נטפל לרשות, אבל הרשות נקבע במחיצות ו' ואין לו ענין צלמעלה מי'.

והנה בגמ' ט"ז א' גבי כלאים אמרינן דאם עשה מחיצות שמג' עד ד' נריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו ואז מותר לזרוע אף כנגד הפרוך, ואם היה ציניהם יותר מזה אף כנגד העומד אסור, ואע"ג דבכל פרוך מרובה על העומד שרי כנגד העומד בכלאים, שאין לנו שם ענין צאורך המחיצה וכל חלק נידון לעצמו, הכא שאין במחיצה ד' גרע, והיה אפשר לפרש הטעם משום דלא התירו חכמים במחיצה קטנה כ"כ דלא מינכרא מחיצה, ורק דליכא ציניהם כמלואו דאז מישתרי גם כנגד הפרוך שרינן, והיינו דמחיצה שאין צה ד' אינה חשובה לחוץ בין הזרעים, אבל רש"י שם פירש דאחי אויר המרובה ומבטל לעומד דאפילו כנגדו אינו מתיר, והנה אחי אוירא דהאי גיסא שבגמ' ו' צ' אינו ענין לכאן דלגבי כלאים כל אויר כאוירא דעלמא חשיב דהא כל שטח נידון לעצמו, ולא שייך ציה צירוף מחיצות, ודמי לעור האסלא דלכו"ע לא שייך ציה ענין אחי אוירא דהאי גיסא כו', וגם הרי שפיר איכא לפרושי דלא הקילו חכמים במחיצה מועטת כ"כ דלא מינכרא ואחו למימר דזרע כלאים, והרי בגמ' מבואר דהנידון משום שאינו מקום חשוב וכדאמר אביי ט"ז ב' דאף רבנן מודו דהכא שיעורו צד', וא"כ מנין למד רש"י לחדש כאן טעם דאחי אוירא, אלא נראה דהוא מהך סוגיא דחצלים דפשיטא לרש"י דאויר שלמעלה מי' לא שייך למימר ציה אחי אוירא כדהיא ד' ב', וע"כ כונת הגמ' דשטח מועט אינו חשוב ומתבטל באויר ולא דיינין ליה עומד מרובה, [וכבר כתבנו לפרש כן לעיל סק"ב], וא"כ דכוותה בכלאים נמי איכא למימר דהיינו טעמא משום דשטח קטן מתבטל באויר שסביבו, ואינו חשוב.

ובן מבואר צהר"י על הרי"ף במתניתין דחצלים שכתב וז"ל שאם היה בין חבל לחבל שלשה טפחים אחי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל

מחילות, דעד העומד הקטן הראשון, הרי איכא עומד מרובה, ואם אנו דנין רק עליו הרי האויר שממנו והלאה כאוירא דעלמא, וכיון שהוא רשות היחיד הרי יש כאן ה' ומשהו עומד ושנים פרוץ ותו ראו לדון עומד מרובה גם על הפרוץ השני, והעומד השני לא מתבטל דהאויר שממנו והלאה כאוירא דעלמא בזמן שאנו דנים רק עד אליו, ותו יש לנו ו' ומשהו עומד וו' פרוץ והו"ל עומד

וכן צ"ל הנ"ל אם ירחיק עוד אמתיים ויעשה פס אמה, לא יהיה צדין רשות היחיד מדאורייתא, דכנגד הפירצה האחרונה ליכא עומד מרובה, ולא יחשב רשות היחיד אלא עד העומד השלישי, ואם יעמיד לחי כנגד הרביעי יאסר כולו כדין פרצת עשר, דכל העומדים אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטלן, ונמצא כאילו יש כאן י"א פרוץ, ואם יעמיד כנגד השלישי יתיר את שלפנים ממנו.

עומד מרובה משני צדדין אי לא הוי עומד, נראה דיש לו תקנה אם יעמיד פס באמצע, דהוה ליה עומד מרובה מצד אחד, ולא אמרינן אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, כיון שאפשר לדון על כל צד לחוד, והו"ל אידך כאורא דעלמא דלא אמרינן ביה אתי אורא כו', וממילא דיינין עומד מרובה עד הפס, [ועי' לעיל סק"ג מש"כ לפרש בכוונת הר"ן], וגם הפס מצטרף לעשות עומד מרובה למש"כ לעיל, ומיהו אפשר דנריך שהפס יהא רוחב ד', דלפחות מזה אפשר דלא דיינין עומד מרובה כלל, וכמש"כ לעיל, ועי' בזה בריטב"א ברפ"ב שכתב דכל דאיכא שיעור חשוב ג' או ד' לא אמרינן אתי אורא מדאורייתא.

אבל אין כן דעת מרן זללה"ה בעירובין ס"ד סק"א, אלא דכל עומד שהאיר רצה עליו משני צדדיו הרי הוא כאור ונריך עומד מרובה גם כנגדו, הלכך צ"ל הנ"ל לא יחשב רשות היחיד אלא עד העומד הראשון, דבזה שייך לחשוב מה שחזן ממנו כאורא דעלמא, אבל להגיע לעומד השני צריך שיהא עומד ה' ומשהו כשיעור שני הפרוצים והעומד שביניהם, וכן עומד מרובה משני צדדים לא יועיל העמדת פס באמצע, דאורא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטלן ליה, [ועי"ש בסי' י"ג סק"א].

ואמנם כן רהיט דברי החו' והרשב"א דצד"א ור"א במבוי שנפרץ מצדו אי לאו דלא אמרינן אתי אורא כו' באורא דעלמא, היה צריך עומד גם כנגד העומד דכפרוך הוי חשבינן ליה, וכן פשטות דברי הר"ן דלעיל סק"ג, ואע"ג דאיכא עומד מרובה אליו מחד צד, דכללא הוא דכל עומד שבין שני אוריים המרוצים עליו אינו חשוב כעומד, ואפשר דקים להו ז"ל כן מההיא דחבל דבמוקי לדי' עילאי אמרינן אתי אורא על החבל אף שיש

עומד מרובה אליו מצד אחד, ולא ניחא להו בחילוקים שחלקנו, א"נ מהא דמבואר י' ב' דאף למ"ד פרוץ כעומד מותר ואיכא ג' פסין עומד וביניהם שמים פרוץ אפילו הכי הרי השלישי כאור כיון דאיכא אור מרובה עליו מחד צד, ואע"ג דראוי לדון הפרוץ כעומד כאילו איכא עומד מרובה מחד צד, ולפי זה צ"ל דלעיל לא יועיל אם יניח לחי או קורה על הפס השני, דכאור חשיב, וגם אם יניח על הפס הראשון יש מקום לדון דלא יועיל, דלאו כל כמיניה לומר דמה שממנו ולהלן כאורא דעלמא בזמן שזה בתמונת מבוי, ומיהו יש מקום לומר דקורתו או לחיו מוכיחין עליו דסוף מבוי הוא והו"ל אידך אורא דעלמא, וצ"ע בזה, [ומיהו עומד מרובה מצ' צדדין יש לדון אם יעמיד עומד באמצע אם נימא אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, והדבר תלוי בפירוש דברי הר"ן, עי' להלן].

ולפי זה אפשר לפרש דברי הר"ן דלעיל סק"ג לפמש"פ שם דר"ל דעומד שנמצא במקום שיש לו עומד מרובה מצ' צדדים אינו מבטל, דה"ק אבל עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות דאמרינן דלא הוי עומד אפשר דלא הוי דינא הכי, כלומר דאם יעמידו עומדים במקום הזה דלא נדון בהן אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, דאין לא אמרינן אלא דהני עומדין לא מבטלי ליה לפרוץ אבל דנחשביניהו פרוץ לא אמרינן, כלומר שהפרוץ הזה יגרום לעומדים שבו להחשב כפרוץ לא אמרינן, הלכך אם יש באותה מחיצה עומד מרובה במקום אחד מאותו הפרוץ בזה סגי ולא צעין עומד מרובה מאותו הפרוץ ומן העומדים הקטנים, כלומר דסגי בעומד מרובה מצד אחד כנגד הפרוץ ולא צריך עומד מרובה גם כנגד העומדים הקטנים, המתבטלים באורא דהאי גיסא ודהאי גיסא, לפי שאין מתבטלין.

ויתכן גם לקיים דברי הר"ן ככתבן וכלשונם דבא לומר דעומד מרובה משתי רוחות אין העומדים מתבטלים ע"י הפרוץ שביניהם, דאע"ג דאמרינן דעומד מרובה משתי רוחות לא הוי עומד אבל גם פרוץ לא הוי, ונפ"מ דאין צריך שיהא עומד מרובה כנגד העומדים, וכגון שיש ה' עומד ו' פרוץ ה' עומד ג' פרוץ, דכחל זה דינו כפרוץ, דפרצת ו' אין לה עומד מרובה מרוח אחת, ויש

מכלאים, ועי"ש שדנו אם רק ברוחב ג' או ד' כן, או אף בפחות מזה נמי לא מיצטיל מדאורייתא.

ויש להסתפק עומד מרובה משני נדדים למאן דסבר דלא אמרינן אם הוא מדאורייתא ואם נימא דהוא מדאורייתא ניחא שפיר הא דבגמ' ט"ז ב' כד צעינן לפרושי דאוקי הא דארבעה צי מיצעי לא פרכינן דה"נ אחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה כדפרכינן בדאוקמי עילאה, דעדיפא מינה אמרינן דמדאורייתא לא הויא מחינה, ועי' ברש"א שם שהקשה כן ותיירץ דניחא לגמ' לפרושי נמי דינא דעומד מרובה משני נדדין, ולמש"כ יש צוה עדיפותא טובא, וכש"כ אם נימא דבדליכא ג' עומד אמרינן אחי אורא מדאורייתא, דלפי זה באוקמיה עילאה דאמרינן אחי אורא היינו מדאורייתא, ושפיר צעינן לפרושי פסולא דאורייתא גם באוקמיה צי מיצעי.

והר"י כתב במתני' דחצלים דאם יש ג' צין חבל לחבל אחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה לחצלים דכל עומד שהוא פחות מג' אין צו כח לעמוד כנגד הפרוץ שבשני נדדיו או למעלה ממנו או למטה ממנו כו', ובפשוטו הרי גם באיכא יותר מג' אמרינן י' צ' אחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, ולמש"כ י"ל דניחא ליה למינקט בגוונא דצטל מדאורייתא, והיינו בפחות מג', א"נ י"ל דס"ל דמדללא אמרו בגמ' באוקמיה צי מיצעי דאחא אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, ש"מ דבדאיכא ג' לא אמרינן אחי אורא, ואפשר לומר דאיר דעלמלא מעשרה חשיב כאורא דעלמלא דאינו משמש לצטל את העומד, ומיהו הני מילי עומד של שלשה דנידון כמחינה במקום שהוא, אבל פחות משלשה שפיר מתצטל אף על ידי אורא דעלמלא, וכדחזינן בכלאים דכהאי גוונא אף כנגד העומד אסור.

ובראיה דיש לקיים סברת אחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה מדאורייתא ואף באורא דעלמלא, דלא יתכן לומר שאם יעמיד מחינה עשר אמות בשדהו ויעמיד קנה לסוף ט' אמות מן המחינה שיהא רשאי לזרוע כלאים בכל השטח הפרוץ, ואף דלענין כלאים כל אור שמוחוץ למחינות באורא דעלמלא, וכדשרינן במחינת ד' טפחים לזרוע שני מינים מזה ומזה, מ"מ בפחות מד' או מג' אמרינן אחי אורא גם באורא דעלמלא, והענין שאי

לדון כמה צריך להוסיף עומד כדי להחירו, דאם נימא דהכחל ה' כמאן דליחא לגבי הו' פרוץ, א"כ יצטרך להעמיד לאחר הג' פרוץ, כותל י"ד כנגד הט' פרוץ וכנגד הה' העומד דנתצטל לגבי הו', והיינו דאשמועינן דלא דיינינן ליה כליחא, וסגי בכותל ט' לאחר הפרוץ ג', כנגד הפרוץ ו' והפרוץ ג', והו' שכתב דאם יש באותה מחינה עומד מרובה במקום אחר כנגד הפרוץ דשפיר דמי, ואפשר נמי דבמקום אחד דקאמר ר"ל מרוח אחת, ויהא סגי אם יעמיד אחר הפרוץ ג', עומד ה', דשני העומדים יצטרפו מצד אחד לעשות עומד מרובה כנגד פרטת ו' ופרטת ג'.

ואף שהדברים נראים פשוטים מ"מ אין תימה אם נמצא לנכון לפרשם, אבל ק"ק מש"כ הדברים בלשון אפשר, ועוד העיר בני משה נ"י דלפי זה היה ראוי לומר דבאחי אורא מחד גיסא לא אמרינן דהעומד נתצטל, ואין כאן ענין בעומד מרובה משני נדדין, ורהיטת הלשון כאילו דין עומד מרובה משני נדדין משתתף צוה, והעיר עוד דאפשר לפרש כונת הר"ן דאם באורא דהאי גיסא ודהאי גיסא איכא עומד מרובה משתי רוחות, הרי אור כזה לא אמרינן דמצטל את העומד, ולעיל כתבנו לפרש כונת הר"ן רק דבאיכא עומד מרובה מצ' רוחות מלבד העומד, וגם זה מחודש, והצו דלא לוסף עלה.

— נמצא צוה עוד דברים —

כתבו הרשב"א והריטב"א ברפ"ב דעירובין בזה דסגי בפשוטין גבי פסי ציראות אע"ג דפרוץ מרובה ולא אמרינן דאחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל להו, משום דהא דאחי אורא ומצטל אינו אלא מדרבנן ובפסי ציראות אוקמינהו אדין תורה, והוכיחו כן מהא דלגבי כלאים תניא ט"ז א' דכנגד העומד מותר אף בפרוץ מרובה, והנה בכלאים שהנידון רק כנגד המחינה הרי כל הפרוץ נידון כאורא דעלמלא דאף מדרבנן לא אחי ומצטל כמ"ש תו' י' ב' וכן ברש"א שם, וצ"ל דאמנם הוכחתם מזה דכיון דאורא דעלמלא לא אחי ומצטל, א"כ הא דמצטל באורא דמצוי ע"כ אינו אלא מדרבנן, דמדאורייתא לעולם אפשר לחשוב המותר כאורא דעלמלא, ולפי דהא דאורא דעלמלא לא אחי ומצטל לא נמצא מפורש בגמ' לכך הביאו

דבמציאות יש כאן רק ח' עומד וי"ב פרוץ, ובשבת
כה"ג חשיב פרוץ מרובה, וכמש"כ ז"ל צעירוצין
ס"ד סק"ג, וז"ע מנין קים ליה ז"ל הכי, וכבר
הביא שם לשון הרמב"ם צפיה"מ פ"ד מ"ד
דמשמע דלריך שיהא רוב עומד, ואמנם גם לשון
המשנה שם משמע כן דקחני נפרצו זו פרצת
הרבה אם העומד מרובה על הפרוץ מותר,
ובפשוטו מתפרש בחשבון הכללי.

וגם משמע מלשון זה דגם עומד שצין שני פרוצים
הרבים עליו נמי חשיב כעומד דסתמא קחני
דאם העומד מרובה על הפרוץ מותר, וזה כמש"כ
דלענין כלאים לא דיינין אחי אורא דהאי גיסא
כו' לבטל העומד.

ושמא יש בזה גם משמעות להחיר עומ"ר משתי
רוחות, דסו"ס העומד מרובה על הפרוץ,
[עי' שעה"צ סי' שס"ב אות ל' דנחלקו הפוסקים
לענין שבת], ומיהו כותל שהוא לאויר כגון שהעמיד
בצקה מחינה ה' אמות והרחיק ח' אמות והעמיד
מחינה ה' אמות, נראה דכנגד הפרוץ אסור, דאין
כאן דבר המאגד את שתי המחיצות, ופשוטא דמתני'
בכה"ג איירי כי תיבעי לן כששתי המחיצות נפגשות

בכותל ערב כגון כזה
מהו, ויש מקום לומר
דלענין כלאים מקילינן
טפי משבת, כדאשכחן צלורת הפתח מן האד
עירוצין י"א, ויש מקום לומר דלענין כלאים
שהנידון רק על המחיצה, הרי לעולם כמחיצה שהיא
לאויר דיינין לה.

יש לעיין פרוץ מרובה משתי רוחות מהו, כגון
שיש שתי מחיצות וציניהן י"ב אמה והעמיד
באמצע כותל ה' אמות ונשאר פרוץ ג' ומחצה בכל
זד, אי דיינין לכל זד עומד מרובה, ולכאורה כן
ראוי לומר דהי מייניהו מפקת, והרי אם בא לזרוע
רק בצד אחד הרי כאן עומד מרובה, וה"נ אם בא
לזרוע בשני הצדדים, ומשכחת לה נמי גוונא שצריך
לדון על שני הצדדים כאחד, כגון בשבת שיש שתי
מחיצות כמצוי שהמרחק ציניהם יתר על אורכן דלא
חשיבי כשתי מחיצות כמש"כ בחו"ב עירוצין ס"א
סק"ב, והעמיד ציניהן מחיצה שיכולה לשמש עומד
מרובה לכל אחד מן הצדדים אבל לא לשתייהן, והוא
ליה לכל זד שנדון אליו עומד מרובה, כשתי מחיצות
כמין גאם, [דחשיב רשות היחיד לרבי יהודה], אם

אפשר להמשיך את המחיצה עד לקנה כמו שאי
אפשר להמשיכה לאויר, דהקנה כאויר חשוב, ובכלל
הצרייאת שלש מדות במחיצות ט"ז א' דמג' עד
ד' צריך שלא יהא צין זה לזה כמלואו, הרי גם
כשיש מחיצה ארוכה כנגדו, דמ"מ כל פחות מד'
או מג', שיש צינו למחיצה כמילואו אין המחיצה
משמשת את הפרוץ.

ובזה ניחא שפיר הא דאמרינן ט"ז ב' דאי מוקי
לפירצת הארבעה עילאי אחי אורא דהאי
גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, לחבל העליון, והא'
הרשב"א י' ב' דהא באורא דעלמא לא אמרינן
אחי אורא, ותירך דכיון דרשות היחיד עולה עד
לרקיע לא חשיב כאורא דעלמא, ולמש"כ י"ל דחבל
כקנה דמי ולא אמרינן עומד מרובה אליו אף לענין
כלאים דהכל כאורא דעלמא, וזו נראה כונת הר"י
שכתב דכל שאין בו ג' אין בו כח לעמוד כנגד
הפרוץ שמשי נדדיו או למעלה או למטה, וכונתו
לסוגיין דאמרינן אחי אורא לחבל העליון.

— עד כאן —

— נמצא בזה עוד דברים —

כבר כתבנו צעירוצין ס"ג סק"ה דלענין כלאים
ליכא למידן אחי אורא דהאי גיסא ודהאי
גיסא ומצטל ליה לעומד, כיון דהעומד מחיר כנגדו
גם צפרוץ מרובה, וגם כל אויר חשיב כאורא
דעלמא, ולכן עומד ה' ופרוץ ג' ועומד ב' ופרוץ
ג' נותר הכל, דהעומד ה' עושה עומד מרובה עד
העומד ב', דהעומד ב' לא נתצטל, ונמצא שיש כאן
ז' עומד וז' פרוץ ונותר הכל, וכ"כ מרן זללה"ה
בכלאים סי"א סק"ח צעומד ט' ופרוץ ה' ועומד
ד', [ור"ל דאח"כ אורא דעלמא, ומיבעיא ליה אם
כה"ג חשיב הכל כעומד להחיר פירצה עד עשר,
ומסיק דחשיב הכל כעומד, דלא אמרינן שהעומד
ד' נתצטל ע"ש].

עוד כתב שם מרן זללה"ה דלענין כלאים הרי
פרוץ מועט שניתר צעומד מרובה משמש
לעשות עומד מרובה, אע"ג שכלל הדופן הפרוץ
מרובה, וכגון עומד ד' פרוץ ג' עומד ד' פרוץ
ט', יהא מותר הכל דנחשב כאילו יש כאן י"א
עומד, דהפרוץ ג' שניתר ע"י שני העומדין חשיב
כעומד, ושפיר מחירין פרצת הט', [שם האויר
באופן אחר ע"ש וכמדומה דז"ל שם פרוץ ט'
פחות משהו, ונקטנו לויר קצר יותר], אע"ג

ולמאן דאמר פרוך כעומד אסור נראה נמי דהיינו שזשין יש יתרון לפרוך, ואע"ג דגם אם שניהם שוין ואין יתרון לאחד על חבירו נמי ראוי להיות אסור, דהא פירצה אסרת, מ"מ מהא דאגמריה רחמנא למשה גדור רובא משמע שזו הלכה אחת, וגדור מיעוט וגדור פלגא כי הדדי נינהו, וגם י"ל דע"כ יש בחכמה להכריע בחשיבותם זה לעומת זה, וזוהי נמי ניחא מתני' דקתני ולא יהיו פירצות יתירות על הצנין, והיינו משום דגם בפלגא הם נחשבות כיתירות על הצנין, והיינו דלא אסקינן ליה אלא בקשיא ולא בחיובתא.

וא"ת א"כ מאי מדמינן בסוגיין הא דהמקרה סוכתו בשפודין לנידון פרוך כעומד, הרי התם תרוייהו עומדין, וי"ל דאם בלא השפודין לא היה מתכשר בסכך הכשר, תו אי אפשר להכשיר מחמת סכך הפסול דא"כ נמצא מנטרף סכך פסול בהדי סכך כשר כדאמר סוכה ט' ז', וע"כ דאף בלא הסכך פסול היה כשר, ואע"ג דלר"פ דפרוך כעומד שרי, ומ"מ בסכך, פסול, משום כוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת ונריך שיהא הכשר מרובה, ומ"מ אם יש סכך פסול במקום האויר סגי במחנה, [וכמש"כ במק"א בכונת הרא"ש סוכה שם], ולא אמרינן ע"ז דמנטרף סכך פסול בהדי סכך כשר כיון שאינו אלא מונע יתרון האויר, יש לחלק דאי בעלמא פרוך כעומד אסור גרע טפי מסבא דכוזא מלעיל, ואי אפשר להחיר ע"י צירוף סכך פסול, [והא ל"ק דאף אי פרוך כעומד כשר, מ"מ סכך פסול ליפסל דיש בו כח עומד, דלענין למיפסל סוכה כשרה אין לסכך פסול כח חיובי, וכיון דכשר בהעדרו ואינו אלא במקום דליכא סכך, לא שייך למיפסל].

ולדאמור הרי בכל דבר ודבר הוא נידון צפני עצמו בדין מחנה על מחנה, והוא לאיזה כח היתרון, ומיושז מה שדקדקו בתו'.

(ח) בבה"ל סי' שס"ז ס"ט נתקשה במש"כ הטור דמהני פרוך כעומד בערב דהיכי משכח"ל, דהא אם הוי פרוך כעומד הרי עם האויר שלמעלה מי' הו"ל אחי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטלי ליה כדאמר י' ז' לענין שתי, והנה לדעת הר"י, וכן נראה דעת רש"י וכמש"כ סק"ה, לא אמרינן דאויר דלמעלה מי' אחי ומצטל, אלא לחבל שאין בו ג', וא"כ שפיר משכח"ל כעומד ג'.

הוא בדין רשות היחיד, ואם זרק חפץ שארכו יותר מן המחילה שביניהם, הרי נריך לדון על שני הצדדים עומד מרובה שיהיה בכל אחד שתי מחילות כמין גאם לחייב את הזורק, [ומיהו יש מקום לומר דכהאי גוונא תועיל המחילה לצדק את שתי המחילות העשויות כמצוי, וצ"ע בזה].

— עד כאן —

(ז) ט"ו ב' איתמר פרוך כעומד כו' הכי אגמריה רחמנא למשה לא תפרוך רובה כו', בפשוטו משמע דאי פרוך כעומד שרי אין לחלק בין עומד מרובה לפרוך כעומד, דהא הכי אגמריה רחמנא למשה לא תפרוך רובה, וממילא שניהם שוים, ואין לומר דרחמנא שריא פרוך כעומד אע"ג שאין הפרוך מתבטל, ואנן מסבא ידעינן דכעומד מרובה הפרוך מתבטל, דמנין לנו לחדש ענין ציטול, ועוד דאם אין הפרוך מתבטל היה ראוי להיות דלענין כלאים יהא אסור כנגד הפרוך, דהא התם אין ענין של רשות ואפשר לדון על כל שטח לעצמו, ועוד דנראה דאף בשבת אי אפשר להחיר אם הפרוך לא נתבטל דהא נריך מחילות לשבת, אלא ודאי אי פרוך כעומד שרי הרי הפרוך מתבטל וכמו כעומד מרובה, ויש לעיין לפי זה בהא דמבואר לעיל י' ז' דבעשה פס ג' אמות שהוא עומד מרובה לא דיינינן ביה אחי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה באויר עשר המרובה, ואי הרחיק הפס באופן שהוא פרוך כעומד דיינינן ביה אחי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה.

ונראה דענין פרוך כעומד הוא נידון אם יש חשיבות יתירה לענין עומד מאשר לאויר וממילא יהיה מותר בשוין, וכמו דחזינן לענין סכך בסוכה דהתם הענין צלל וכיון דכוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת אמרינן שיש יתרון לאויר והלכך אע"ג דבעלמא פרוך כעומד מותר התם אסור כדאמר סוכה כ"ז ז', ועי"ש ברא"ש ובר"ן, והיינו דבנידון כלל יש יתרון לפרוך, וה"נ בנידון מחילה י"ל דיש יתרון חשיבות לעומד וממילא בשוין מתבטל הפרוך וכמו כעומד מרובה, והשאל שפיר י"ל דכשהנידון כעומד שומד אחד הפרוך מרובה ומאד שני הפרוך כעומד, דאין ליחס יתרון לעומד בכה"ג וממילא אחי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה, דכיון דהאויר מרובה הרי לו היתרון.

אחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא לבטל תורת מחיצה וכמו בעור העסלה, וכמו בדאיכא ארבע מחיצות, וז"ל דכונתו דלא שייך לבטל ענין מחיצה ע"י האור שחוצ למחיצה וכמו בכלאים, וע"כ דאינו אלא חומרא דרבנן, ובריטב"א רפ"ב כתב דוקא בדאיכא שיעור חסוד ג' או ד' דומיא דכלאים, ועי' לעיל סק"ה.

שם אין הלכה כאותה משנה, פרש"י משום דאחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטל ליה לקנה, אבל אי לאו טעמא דאחי אורח הוי סגי בהכי, דאע"ג דאין הקנה מועיל לעשותו כשני מבואות, אבל מ"מ מועיל לעשותו כשני פתחים וכל אחד פחות מ"י, וכיון שהם ברוח אחת סגי בקורה או לחיים כדין מבוי ברוח רביעית, והגרע"א ז"ל בגליון המ"א סי' שס"ג ס"ק ל"ה תמה דאף בלא טעמא דאחי אורח אי אפשר להחיר דהא הו"ל מבוי רחב כ' פחות קנה, והוכיח כן מהא דפרכינן בסמוך ואמאי יעשה פס אמה ומחנה כו' ואכתי לא ידעינן טעמא דאחי אורח דמשנינן ליה בחר הכי, ואפילו הכי לא פרכינן אלא בשני פסין של אמה ומחנה ומשום דיהא עומד מרובה משתי רוחות, אבל סתם להעמיד פס בסוף עשר פשיטא דלא מהני, ודבריו ז"ל ז"ע דודאי ידעינן סברא דאחי אורח דהאי גיסא גם מעיקרא, אלא דס"ד בדאיכא עומד מרובה משני לדדין לא נימא דאחי אורח על האור שיש כנגדו עומד מרובה, וע"ז משנינן דאפילו הכי אחי אורח, אבל בקנה באמצע לעולם הוי פשיטא לן דאמרינן אחי אורח, והרי ברייתא דלוי ודאי סברה דמהני הקנה לחלק הפתח לשני פתחים, והיכא אשכחן מאן דפליג עלה אי לאו סברא דאחי אורח כו', ומנלן לחדש דפליגי אבריייתא בתרתי גם כדין אחי אורח וגם אי מהני בליכא סברא דאחי אורח.

ויש נפקותא לדינא בזה במבוי שהוא רחב כ' ועשה באמצע פס ג' ומחנה והרחיק ב' ועשה עוד פס ג' ומחנה, דאין כאן עומד מרובה וגם אין כאן אחי אורח ויש פרוץ יותר מ"י, וז"ע. י' ב' עור העסלה וחלל שלו מטטרפין בטפת, בר"ש פכ"ב דכלים מ"י מפרש לה לענין מושב וכן מוכח ממה שהוא שנוי בתוספתא דכלים, והנה בכלים פכ"ז מ"ז תנן בשלשה על שלשה שנקרע שאם נותנו על הכסא וצשרו נוגע בכסא

ופרוץ ג' ומחנה ועומד ג' ומחנה, ואף לדעת תו' והרשב"א דאף בעומד ג' אמרינן דאורח שלמעלה מ"י מצטלו, מ"מ נראה דהיינו דוקא בפרוץ מרובה באמצע, אבל כשהפרוץ בעומד דקיי"ל דשרי, נהי דאמרינן י' ב' דפרוץ מרובה בשתי אהני למישוי ליה כפרוץ מרובה, אבל אורח שלמעלה מ"י דחידוש הוא דאחי ומצטל וכמש"כ לעיל שם, לית לן לחדש דאף בפרוץ בעומד אחי ומצטל, דכיון דאיכא מחיצות כהלכתן עד י', תו אין האורח שלמעלה מ"י גורע מהן, אלא נטפל לרשות, וכן משכח"ל בעמוד גבוה י' ורחב ד', וחקק בו ג' ומחנה שאינו רחב ד' בגובה ג', דנידון בפרוץ בעומד, ולא שייך כאן אורח דהאי גיסא כו' כיון שהוא עמוד, [שוב העיר הרי"מ נ"י ד"ל דגם כה"ג אמרינן אחי אורח דה"ג כו', ולא דמי לתקרה, דהתם איכא י' עד התקרה וכבר נעשה רשות היחיד, ושפיר מונעת התקרה מלומר אחי אורח כו', משא"כ הכא דכל הנידון על העמוד], אבל בעשה מחיצות תחת התקרה והשאר פנוי ג' ומחנה, דליכא למימר אחי אורח דהאי גיסא כו' כיון דאיכא תקרה י"ל דלא משכח"ל, דהא נריך י' טפחים עד התקרה כדאמר שבת ז' ב', ואם עשה פרוץ בעומד עד התקרה התקרה משלמת לעומד מרובה, כדין עמוד, [ועיין לקמן ס"ק י"ד], (ואם עשה י' עם התקרה היינו עמוד), ומיהו משכחת לה בעשה תקרה הצולטת ג' מחוץ לדפנות, דלהשלים אינה משלמת, ומ"מ מונעת לאורח דהאי גיסא, וכן נמי משכחת לה בעשה תקרה בגובה י"ג ומשהו, [דבגובה י"ג הו"ל עומד מרובה בצירוף התקרה], דלהשלים אינה משלמת כיון דאיכא ג"ט בינה לכתלים, וגם ליכא עומד מרובה דהא הו"ל פרוץ מרובה מב' רוחות, ומ"מ מונעת את אורח דה"ג. — ויעוי' בריטב"א ט"ז ב' שדן כדין פרוץ בעומד בערב.

ט) י' א' נועץ קנה באמצעיתו ודיו כו', מכאן משמע דאחי אורח דהאי גיסא ודהאי גיסא ומצטלו אינו מדאורייתא, דרחוק שיהא פלוגתא בדאורייתא כה"ג, וכ"כ בתו' לקמן י"ז ב', וכ"כ ברשב"א לק' י"ט ב' והוכיח כן מהא דבכלאים שרי כנגד העומד אע"פ שהפרוץ מרובה עליו מזה ומזה, וכן בריטב"א רפ"ב, והנה בכלאים עדיף מאורח דעלמא דהתם אין לנו ענין אלא במחיצה אחת ובשטח המחיצה, ולא שייך כלל לומר

לא מתפרש על מעשה שאירע, אלא הם קביעת הלכה, וכדאמר כתובות ט"ו א' הלכה כר"ג ואת לא תעביר עובדא כו', וכן בגיטין ע"ח ב' כ"ו ב, וא"כ דופן שצעה מאן דכר שמיה, ועו"ק דאטו עומד מרובה אינטריך לאשמועינן הא מתניתין היא ט"ו ב' וליכא דפליג עליה, ועוד דמי סני ליה לשון עומד מרובה שכלל הש"ס ולמה נקט רוב דופן, ועוד דהא ודאי קולי דרוח רביעית שנה כאן, ועומד מרובה הרי בכל הדפנות נמי מהני, ועו"ק דלמה לא הזכיר לו באמת דגם פס ד' מהני, שהרי בא ללמדו הלכות רוח רביעית.

ומכל זה נראה דודאי שמואל דיני פסין אתנייה והכי קאמר ליה את לא תעביר עובדא אלא או צפס שהוא רוב דופן או צשני פסין, והיה הדבר מובן דפס שהוא שיעור רוב דופן קאמר, והוא שיעור לגודל הפס, ופחות שצדפנות הוא ז', דדופן ו' הרי רוב דופן הו"ל כולו דלצוד כמחילה דמי, (וגם דופן סוכה שיעורו ז'), וממילא מובן דפס ד' קאמר, דפשיטא שאין לקבוע שיעור פס בג' ומחצה ומשהו, והיינו דאמרין דבארבעה הו"ל רוב דופן, וכאילו פירש ליה פס ארבעה, ופרכין ל"ל ארבעה בשלשה ומשהו סגי, וכיון דדופן ז' אין צריך פס שהוא רוב דופן, לא הו"ל לשמואל לשמש בלשון זה על פס ד', ומשניין דאף דדופן ז' לא סגי בלא רוב דופן, ולאפוקי מדרב אחלי, א"נ כאן במצוי כאן בחצר, ונמצא דשמואל אמר ליה פס ד' ברמיזא דרוב דופן, והא דלא אמר ליה סתם פס ד', הוא משום דבעי לאשמועינן דגם בדופן ז' לא סגי בלא רוב דופן בחצר, א"נ אף במצוי, וז"ע שבתו' וכן ברש"א לא פירשו כן ונדחקו בלשון ל"ל ארבעה.

(יא) ט"ז ב' אלא רב המנונא הכי קא מיבעיא ליה כגון דאיתי מחללת כו', ז"ע דהא מילתא דרב המנונא לא הוי קשיא לן בה מיד, דרב המנונא לאו במחילות לבד איירי, וא"כ מאי בעינן לפרושי למילתיה, ועו"ק דרהיטת הגמ' דאז"י איתותב דדברים פשוטים, ולא משמע דסבר עומד מרובה משתי רוחות הוי עומד, וגם לתו' והרשב"א אכתי קשה דאיתי אוריא דהאי גיסא כו' גם בדמוקי לה צי מילעי, ואפשר דבאמת איכא למימר דאור שלמעלה מי' לא אמרינן ציה דאיתי ומבטל, וכמש"כ לעיל סק"ה, וגמ' הכי קאמר

טהור, והתם בקרע שאין צו חסרון כמ"ש הרמב"ם בפכ"צ מה' כלים, וע"כ דהכא הטעם משום שהחלל צריך לשימוש, אבל כשאין צריך לחלל כל שנשרו נוגע מיצטיל ליה ממדרס, ולפי זה אין השיעור בכל דבר בעומד מרובה, דאף חלל קטן ממעט, אלא דחלל שצריך לשימוש אינו ממעט אם יש עומד מרובה כנגדו.

ולפי זה נראה דבצגד של ציטית דשיעורו שהקטן מתכסה צו ראשו ורובו והגדול יוצא צו עראי כדאמר מנחות מ"א א', דאם נעשה צו נקב אפילו אם יש עומד מרובה כנגדו מ"מ אם אין הקטן מתכסה צו ראשו ורובו מחמת הנקב, דמיפטר, ואם הקטן מתכסה צו ראשו ורובו לא איכפת לן אפילו ליכא עומד מרובה כנגד הנקב, ומ"ש המ"א צסי' ט"ז בשם מהרי"ל שיהיו הכתפים רחבות דלא לייתי אוריא דה"ג כו' כבר פירש במחנה"ש שם דר"ל שיהא עליהם תורת צגד, דאל"כ הו"ל כשני חצאי צגד המחזירים בחצלים דאין מצטרפין להחשב צגד אחד, אבל אין הכוונה לסוגיין דאיתי אוריא דהאי גיסא דהא לא שייך בכלי כמש"כ תו', ולפי זה לא למדנו שיעור לרוחב הכתפיים, ואפשר דשיעורו שיכסה הכתפיים, וכל שהכתף מרובה על החלל ודאי שפיר דמי, וכתב מרן זללה"ה שכן יש לנהוג ואין להקל.

שם תוד"ה ואכזעיים לא שייך בעור העסלא שהוא כלי אחי אוריא כו', כשיש טפח בעור מלצד החלל, לא שייך כלל ענין ציטול, כמו דלא שייך ציטול ברשות היחיד שיש לו ד' מחילות, אלא כאן שהחלל צריך להשלים יש מקום לומר שאין החלל נטפל כיון דע"י אוריא דהאי גיסא הוא רבה על העומד, ובזה כתבו דאין שייך ענין זה אלא בדבר קבוע שצוה המחילות והאור כאלו נלחמים, משא"כ בכלי המטלטל, אין האור שחונה לו, נוגדו, ולא שייך לזרפו אל החלל.

(י) י"ב א' דבארבעה הו"ל רוב דופן ל"ל ארבעה כו', תיבות אלו דבארבעה הו"ל רוב דופן לכאורה מיותרים, דלא הו"ל אלא וכו' מאי ברוב דופן בדופן שצעה ותו לא, ואם בא להאריך ולתרוץ מה שהקשה ל"ל רוב דופן, הו"ל דבצטיר מארבעה הו"ל רוב דופן, ועו"ק הא דפריך ל"ל ארבעה, דארבעה מאן דכר שמיה, והכי הו"ל ל"ל רוב דופן, ועו"ק דלישנא דאת לא תעביר עובדא

לא מפסדא, גם זכאן ראוי לדון עומד מרובה, וא"כ הדרה קושיית אצ"י לדוכתה דאמאי נריך חבלים יתר מטפח, ליעצד ארבעה מתחאי, וע"כ תלויה לא מהני, ומאי קמיבעיא ליה, ונ"ל דגדיים זוקעים בתוך המחיצה פשיטא ליה דמזטלי לה, ולכך בפחות מי' והיא תלויה לא קמיבעיא ליה, ורק דזאיכא שיעור מחיצה והיא תלויה קמיבעיא ליה, דשמא לא איכפת לן בזקיעת גדיים תחת המחיצה, א"נ שמא לא חש לקושיא דאצ"י, דכיון דלא מצי לאוקמיה במיעי ועילאי, תו לא רצה התנא להאריך ולפרש, ונקט חבלים יתר מטפח דזכל ענין שפיר דמי.

אבל אפשר לפרש דרז אשי פשיטא ליה דלא מהני עומד מרובה בערב, וכפשיטותיה דאצ"י, [ולפי מה שזדדנו לעיל סק"א דבעיא דעומד מרובה בערב היא אם מהני עומד מרובה למישווי דופן, א"כ מדאמר רב אשי מחיצה תלויה משמע דמחיצת י' קאמר, והיינו לאפוקי דבפחות מי' ליכא לספוקי, דודאי לא מהני עומד מרובה לשווייה דופן], ורק במחיצה גמורה דהיינו עשרה קמיבעיא ליה דשמא מהני אף בתלויה, ואע"ג דמשמע דקושטא הוא דרז המנוגא שאל אם אמרינן עומד מרובה בערב, אף לרב אשי, ורב אשי רק זא לפרש כונתו זזה, יש לפרש דבאמת לא נסתפק שתועיל מחיצה תלויה אם תחתיה פרוץ מרובה, ואע"ג דבמים מהני, מ"מ בעלמא פשיטא ליה דלא מהני, ורק כשיש עומד מרובה מן המחיצה לארץ נסתפק, והיינו דשאל אם מהני עומד מרובה בערב, ואע"ג דזליכא עשרה לא מהני עומד מרובה מ"מ זאיכא עשרה מספקא ליה, ומדקמיבעיא ליה רק בתלויה דאיכא זקיעת גדיים, משמע דאם עשה מחיצה ג' והרחיק ד' ועשה מחיצה י', דפשיטא ליה דמהני כה"ג, דכל דאיכא י' שפיר דיינינן עומד מרובה בערב.

ומיהו בעיא דרזי טבלא מרב לא נזכר זזה עומד מרובה ומשמע דאף במחיצה תלויה למעלה מי' קמיבעיא ליה, וכדס"ל לר"י סוכה ט"ז א', ואף דרבנן פליגי עליה, מספקא ליה דשמא רק בסוכה פליגי דבעינן שיהא חזי לדירה וכמו דלא מהני נמי עומד מרובה בסוכה, אבל בשבת שמא מודו ליה, ומדמדמי להו אהדדי משמע דאף רב המנוגא נסתפק גם דזליכא עומד מרובה, והא

דממתני' ליכא למישמע דזכל גווי לא אמרינן עומד מרובה בערב, דאיכא למימר דדוקא דדמוקי לה עילאי לא אמרינן, משום דאחי אורא דהאי גיסא כו', כלומר ונחדש דלענין עומד מרובה בערב אמרינן אחי אורא אף באור שלמעלה מי', וכן נמי אי מוקי לה במיעי יהיה מוכח ממתני' דלא אמרינן עומד מרובה משני נדדין בערב, [ודאמרינן ש"מ הוי עומד הוא מעין בתמיה], ואכתי מנזד אחד ראוי למיעי, והיינו דמפרשינן דבאמת רב המנוגא נמי איחא ליה פשיטותא דאצ"י ויליף מזה דמשני נדדין לא אמרינן, וכן בעילאי לא אמרינן משום דאחי אורא, וקמיבעיא ליה רק בגוונא דמחללת, ולפי זה ניחא דאצ"י שפיר י"ל דלא ס"ל סברא דאחי אורא זלמעלה מי' ושפיר פשיט ממתני' דלא אמרינן עומד מרובה בערב כלל, א"כ שמא אצ"י נמי לא נתכוין לפשוט אלא זלבוד בעילאי, או משני נדדין, ולפי פירוש זה י"ל דלמאי דקיי"ל דאמרינן עומד מרובה בערב לא אמרינן אחי אורא באור דלמעלה מי', דלא נאמר בגמ' אלא בתורת דחיה, והא דמתניתין בעי חבלים יתר מטפח הוא משום דלא בעי לפרושי היכי מוקים להו, וזליכא טפח אי מוקי להו זי מיעי הו"ל עומד מרובה משני נדדין דלא הוי עומד, וגם למ"ד דהוי עומד, י"ל דבערב גרע. — ולפי פירוש זה ניחא טפי לפרושי דמדרבנן הוא דקמיבעיא ליה לרב המנוגא, אבל מדאוריתא פשיטא ליה דאין לחלק בין שתי לערב, ולפי דלא מנאנו זשום משנה וזרייתא עומד מרובה בערב לכך מספקא ליה, דשמא אחמרו רבנן זזה, ודלא כמש"כ סק"א, ונ"ע.

שם רב אשי אמר מחיצה תלויה איבעיא ליה כו', פי' דהא דקבעי רב המנוגא אי אמרינן עומד מרובה בערב, היינו זמחיצה תלויה ואיכא עומד מרובה ממנה לקרקע וכמו שפרש"י, וכתב הריטב"א זשם הראב"ד וכן הציאוהו הרשב"א והרא"ש דמדאיבעיא ליה דוקא בתלויה, ומשום דאיכא זקיעת גדיים, משמע דאם זאמנעה היה פרוץ מועט דיינינן זזה עומד מרובה, ולפי דפשיטא ליה לרב אשי דמהני עומד מרובה בערב, לכך פירשה לדרב המנוגא בתלויה, וקשה דאם איחא דעומד מרובה מהני בערב, א"כ ה"ה דאיבעיא ליה נמי מחיצה ו' שהיא תלויה ארבע, דאם תלויה

א', וכן תחת הארון והמזבח, שו"ר שכ"כ בגאון יעקב עירובין פ"ו ז', וזה ניחא משה"ק מהרש"א ק"א א' צניאא דמישן אמאי לא שרינן לטלטל בהו אלא ד' לר"ה, והא מחיצה תלויה מתרת במים, דהא לפרש"י התם איכא שוליים להם אלא שהולכים צאלכסון, וכיון דאיכא שוליים אינו ענין למחיצה תלויה המתרת במים, וגם לפי תו' שם שהם פתוחים מלמטה מ"מ יש שם כמה קרשים אלא שיש ציניהם ג', דאל"כ הרי יפלו היושבים בהם, וי"ל דגם כה"ג לא חשיבי מחיצה תלויה כיון דמינכר שנעשו לשמש למעלה, ואפשר גם דאין שם ד' פנוי ונמצא שאין שיעור רשות שימשו המחיצות להן עד הקרשים המשמשים למעלה, וכן בגמ' שם לא הקשו אלא מדין טרסקל ולא מדין מחיצה תלויה.

ד' מחיצות באויר וציניהן דע"ד ואין להן לא גג ולא שוליים, לא הוי גם תוכן רשות היחיד למאי דקיי"ל דמחיצה תלויה אינה מתרת, דלא יתכן למיחל שם רשות על אויר לחוד, ולא שייך כאן סבא דאי צעי מנח עליה מידי ומשתמש דאמרינן ע"ח א', דהתם נשלמו תנאי הרשות שיש שם שטח קרקע דע"ד שיש לו מחיצות, אלא שהשטח הזה יש בו מעלות ומורדות ואין שם דע"ד שטח ישר, כמו בצור וחוליותיו או בעמוד ויחידות, וזה אמרינן שפיר דאין צוה כדי להפסיד את שם הרשות דאי צעי מנח עליה מידי ומשתמש, אבל מחיצות באויר אינם רשות, ולא שייך לומר דכיון דאי צעי עמיד להו רשות ע"י דמנח מידי אם בשוליהם אם על גבן, דמשום זה כבר יהא עליהם שם רשות קודם דמנח, כמו דלא שייך לומר שיהיו שתי מחיצות רשות היחיד משום שיכול להוסיף שלישי.

ולפי זה נראה דדינם כרשות שנמצאים בו, ואם הם ככרמלית תוך י' הרי ציניהן כרמלית, ואם הם למעלה מ' הרי ציניהם מקום פטור, ומ"מ אין הדבר מוכרע ויש מקום לומר דאף כשהם למעלה מ' יהא ציניהם כרמלית, דסו"ס יש כאן שטח דע"ד הקובע מקום לעצמו, ומה שהוא אויר אינו אלא כמו לא ניחא תשמישתיה דבית שאין תוכו י' וכיו"צ, דכרמלית לא קפדינן בהא כמבואר שבת ז' ז', [וברם לפי זה ראוי להיות דמקום המוקף מחיצות גבוהות כ' והוא כרמלית שיהא תורת כרמלית עליו גם למעלה מ' דכל י' גובה

דקאמר בערב מאי עיקרו אמחיצה תלויה, ולפי דאף דאיכא עומד מרובה קמיצעיא ליה לכך נקטו בהאי לישנא, וגם לפי זה יש לפרש דעומד מרובה בליכא שיעור מחיצה פשיטא ליה דלא אמרינן בערב, מהא דבעינן חצלים יתר מטפת, וק"ק הא דהזכיר ר"ט חורבה, ורש"י לעיל י"ב א' כתב משום דהתם אורחא דמילתא דאיכא מחיצות תלויות, ואין זה מספיק דהא לא משמע דבחורבה שאל, ואם היינו אומרים דבחורבה אורחא דמילתא דהפרוך מועט, היה ניחא, דבפרוך מרובה פשיטא ליה שאין להחיר דלא מינכרא מחיצות, ולפי זה רב המנונא באמת רק בעומד מרובה נסתפק וכמו שפרש"י, וה"נ ר"ט, אבל הרי שפיר איכא נמי פרוך מרובה בחורבה, אלא דאפשר דממה שהזכיר חורבה הדבר מובן שנתכוין דאיכא עומד מרובה, דעיקרו לומר במקום דמינכרא מחיצות, א"נ אפשר דנקט חורבה שהיא כרמלית, ומספקא ליה כשם שהתירו במים אם התירו נמי בשאר כרמלית, אבל ברשות הרבים פשיטא ליה דלא התירו, א"נ נקט חורבה שהוא כולל גם בכל הרוחות וגם ברוח רביעית לחוד, דמספקא ליה נמי אם יש להחיר בכל הרוחות, ואם לאו אם יש להקל ברוח רביעית, ובחורבה הכל מנאי, ומיהו לקמן פ"ו א' איחא נמי קורה ד' מתרת בחורבה, והתם לכאורה ע"כ כפרש"י דאורחא דמילתא נקט. — פשטא דגמ' משמע דרב המנונא הוא דצעי לה לצעיא דבערב ולא רב, ומה שהקדים אמר רב המנונא אמר רב [אם אינו ט"ס, וברא"ש וכן בריטב"א באמת ליתא] יש לפרש דכשיצא קמי רב ושנה רב דעומד מרובה בשתי הוי עומד צעי מיניה בערב מהו, אבל ק"ק לפי זה אמאי לא פשיטא ליה רב כדפשיט לרב טבלא, ודוחק לומר דעומד מרובה מספקא ליה גם לרב, דרהיטת הש"ס דגדיים צוקעין מבטלל מחיצתא, וכן מהא דאמרינן כדצעי מיניה ר"ט מרב משמע דהצעיא נפשטה בפשיטותיה דרב, ומבואר דלאו רב קצעי לה.

(ב) נראה דאין דין מחיצה תלויה אלא כשאין שוליים תחתיהם, דאז מינכרא מחיצות מלמטה, וס"ל לר"י סוכה ט"ז א' דהוי מחיצה, אבל אם יש שוליים לא חשיבי מחיצה למטה כלל, והלכך אף לר' יוסי דמחיצה תלויה הוי מחיצה מ"מ מודה דעגלות תחתיהן רשות הרבים כדאמר ז"ח

יכול לידון לעצמו, ול"מ כן דאיכא כרמלית למעלה מי"ל, ואף את"ל דאזיר לאו כלום הוא, והרי זה מקום פטור, מ"מ צביאחא דמישן לפרש"י שפיר י"ל דחשיב כרמלית שהרי יש שם שטח של דע"ד שהוא צר שימוש ע"י הפחות מדע"ד שתחתיו, ונתיישבה קושית תו' שבת ק"א א', ויעוי' שם בספר חידושי הריטב"א שכתב כן ליישב קושית תו', ומ"מ נעץ קנה וצראשו טרסקל המשפע והולך צביאחא דמישן אצל אין לו מחיצות ממעל לשיפוע, נ"ע אם הוא כרמלית.

שבת ק"א א' אמר ר"ה הני צביאחא דמישן כו', משה"ק תו' לפירוש רש"י דיחשב מקום פטור כצ"ל י"ש צדושי הריטב"א וכמש"כ לעיל, ומשה"ק עוד שיהא רשות היחיד משום דאי צעי מנח, גם נתיישב צמ"כ לעיל דבארצות חלולה העומדת באזיר לא אמרינן שיהא עליה רשות היחיד משום דאי צעי מנח, דכיון דהשתא אין כאן שטח שיכול לחול עליו שם רשות היחיד, אין מועיל מה שיכול לעשות שטח, כ"ז שלא עשה, ולא דמי לצור וחוליותו דאיכא למטה שטח דע"ד, וה"נ עמוד גבוה י' ורחב ד' העומד באזיר וחקק צו גע"ג צעומק ט' הוא רשות היחיד כדין צור וחוליותו, וואין חילוק צלורת החקק ואף אם חקק כמו צביאחא נמי הוא רשות היחיד, חקקו כולו נחבטל ממנו שם רשות היחיד כיון שאין לו שטח, העמידו על עמוד שהוא פחות מדע"ד, אינו נעשה רשות היחיד כיון שהמקום שעומד עליו אינו ראוי, (אלא שאפשר לדון דכה"ג יחשב כנסתם החלל ויוכל לחול שם רשות היחיד על העליון), וה"נ הצביאחא כעמוד שהוא חקוק ועומד על פחות מדע"ד דמי, וזו כונת הרשב"א שכתב וז"ל וזו נראה צעיי שאינה קושיא דהתם הוא דרחב ארבעה אלא שהיחידות התחובות צו אינן רחבין ארבעה וכיון שהעיקר שהן תחובין צו ישנו רחב ד' אין היחידות נחבטלות הרשות הואיל ואף בהן יכול להניח מידי ומשתמש משא"כ צבא לעשות רשות לכתחלה שאלו מלא רשות הרבים יחידות צרחב ארבעה לא יעשה רשות היחיד צרך משום דאי צעי מנח עליה מידי וצור וחוליותו כיון שיש בהן ארבעה ויכול להשתמש אי מנח ביה מידי שפיר דמי אצל כאן שיהא קצרה מלמטה מארבע אינה רשות היחיד אע"פ שיכול למלאה עד שימלאנה

עכ"ל, ואין כונתו לחלק אם קדם העמוד או היחידות, דודאי אף עמוד שיש צו יחידות המונח על הארץ אם העמידו הוא רשות היחיד אף שהיחידות קדמו, אלא כונתו כמש"כ דכל שיש שטח דע"ד הרי החללים והחוליות שעליו אינם נחבטלים חשיבותו כיון שאפשר למינח עליהו מידי ולהשתמש, הלכך צור וחוליותו הוא רשות היחיד, אצל כאן שחסר שטח דע"ד אין מועיל מה שיכול להניח כל זמן שלא הניח. — כלל דמילתא דהרי מחמת צבא דאי צעי מנח אמרינן דכמות שהוא עכשיו חיל עליה שם רשות היחיד, והלכך צריך שיחול עכשיו שם רשות היחיד על שטח של דע"ד, וצור וחוליותו אמרינן דהדע"ד שתחתיהן הוא רשות היחיד וממילא גם על גבן רשות היחיד, וכן בעמוד ויחידות, משא"כ צביאחא אם נאמר שהיא רשות היחיד, הרי אנו עושים רשות היחיד על שטח שאין צו דע"ד, דעל אזיר לחוד אי אפשר שיחול שם רשות היחיד, וקרקעיתה אין צה דע"ד.

אבל מש"כ שאם מלא רשות הרבים יחידות צרחב ד' לא יעשה רשות היחיד צרך כו', נ"ע אמאי לא, הרי ע"כ מיירי שהיחידות גבוהין י' וסמוכין ז"ל פחות מג' וא"כ היחידות החיצוניות עושות ד' מחיצות על שטח דע"ד, ואם לא היו היחידות האמצעיים הר"ז רשות היחיד גמור, וא"כ כשמלא יחידות אמאי לא נימא דהוי רשות היחיד כיון דאי צעי מנח עליהו מידי, והר"ז כהרבה צורות והרבה חוליות ואמאי לא יטרפו, ואף שיש לחלק דבעמוד ויחידות גם מעיקרא הוא רשות היחיד מדין עמוד, וגם צבא דאי צעי מנח הוא רשות היחיד מדין עמוד, משא"כ צנען יחידות צרשות הרבים דמעיקרא קודם שנעץ היחידות הפנימיים הו"ל רשות היחיד מדין מחיצות, ועכשיו כשאנו באים לעשות רשות היחיד משום דאי צעי מנח עליה מידי, הרי יהיה רשות היחיד מדין עמוד, אצל אין נראה לחלק צרך, דמשום שהם מחיצות לא הורע כחן מלשמש כעמוד, וז"ע.

נראה דבזמן שהצביאחא גוששת ויש שטח דע"ד צקרקע עולם שהוא תוך ג' לצביאחא, דאז הוא כולה רשות היחיד, דכיון שהשטח דע"ד ראוי לעשות רשות היחיד שהרי יש לו מחיצות, תו אף תוך הספינה המקום שאין צו דע"ד נעשה רשות היחיד כדין צור וחוליותו, כיון שתחתיו יש דע"ד.

מה שהוצרכו תו' לפרש דפריך דנימא גוד אחית
לסבב דפנות הצינאחא לעשות מהן שולים,
ולא פירשו בפשוטו להורידן לארך ויהא רשות
היחיד כנגדן, י"ל משום דהא גם לריצר"י לא מהני
גו"א לעשות רשות היחיד תחת הטרסקל, כמש"כ
בתוד"ה חרק, וממילא ה"נ לא יועיל לעשות רשות
היחיד למטה, וכ"מ בתו' הרא"ש, ואפשר עוד דהא
לא מצאנו דריצר"י ס"ל גו"א אלא בדאיכא טרסקל
דע"ד והכא ליכא, והיה ראוי טפי למיפרך דיועיל
מדין מחינה תלויה, ומדלא פרכינן מדין מחינה
תלויה ש"מ דלאו דנימא גו"א למטה ציושר פרכינן,
ומ"מ עיקר הדבר קשה טובא דהיכן מצונו גו"א
כזה למישווי שולים, ומה ענין זה לטרסקל דריצר"י
דעיקרו לטרסקל יש לו דין עמוד אף בלא מחינות,
לדענן על גביו אין לנו ענין כ"כ במחינות
המצדילות רק תחתיו, ואיך אפשר ללמוד מזה
דפנות יעשו כשולים לכלי שאין לו שולים, עד
דמסקינן הא דר"ה בקשיא.

שם גמ' והתניא עמוד ברשות הרבים כו' ויש
בקצר שלו ג' כו' אלמא אמרינן גו"א כו',
בפשוטו הקצר הוא צמיטוט העמוד, לא מיבעיא
לפרש"י דיש בקצר שלו ג' בגובהו קאמר, דממילא
משמע דאין ממנו רוב, אלא אף לפי תו' דבעוביו
קאמר נמי נראה דהקצר הוא רק מיעוט, דאל"כ
הול"ל עמוד ג' ברשות הרבים ונתן עליו טרסקל
ד', ועי' מש"כ בזה בחו"צ שבת ס"ד סק"י, ולפי
זה יש כאן עומד מרובה צערב דקיי"ל דאמרינן,
ואין ראיה דאמרינן גו"א, אלא דלענין סברא
דבקיעת גדיים מצטלת המחינה אין חילוק אם
המחינה מדין עומד מרובה או מדין גו"א, אבל
מ"מ קשה דמנלן דרבנן אית להו גו"א אף בדליכא
בקיעת גדיים, דהא עומד מרובה פשיטא דכו"ע
אית להו, וכל דאיכא גוונא דליכא בקיעת גדיים
פשיטא דדיינינן עומד מרובה כלפי מטה כמו כלפי
מעלה, אבל גו"א מאן לימא לן דאית להו, ודוחק
לומר דכיון דפליגי אי חיישינן לבקיעת גדיים, תו
לית לן לחדש דפליגי נמי בעיקר דין גו"א, וגם
לזה לא היה צריך להציא ברייתא דעמוד, דהא לא
מוכח מינה אלא דאמרינן עומד מרובה בדליכא
בקיעת גדיים וזה מסברא נמי ידעינן לה, ואפשר
לומר דאצ"י לטעמיה צעירובין ט"ז ב' דלא ס"ל
עומד מרובה צערב, והלכך ע"כ למיתי מטעם גוד

עוד הקשו בתו' לפרש"י דמאי פרכינן דנימא גוד
אחית, ומה יועיל כיון דליכא ד', והר"ז
כחלקה במחללת, והנה אם גוד אחית מועיל לעשות
רשות היחיד עד למטה, וכמו שדנו בזה בתוד"ה
חרק, ניחא דכיון דכבר יש למטה שטח דע"ד
שהוא רשות היחיד, תו שפיר נעשה רשות היחיד
אף למעלה בשטח שאין בו דע"ד כמו בור
וחוליתו, דע"ז מהני טעמא דאי צעי מנח עליה
מידי ומשתמש, אבל אם גוד אחית אינו מועיל אלא
לעשות רשות היחיד ע"ג הטרסקל, בזה קשה דמה
מועיל גו"א כיון שהטרסקל דהיינו תחתית
הצינאחא אין בו ד', ויותר יש לשאול דהא לא
פרכינן מדין מחינה תלויה דנימא על המחיצות
גו"א, והטעם י"ל כמש"כ לעיל דכל דאיכא שולים
ולא מינכרא מחיצות מלמטה אינו צדין מחינה
תלויה, ורק פרכינן מדין טרסקל דריצר"י, וקשה
דמנ"ל דבטרסקל שאין בו דע"ד נמי אמרינן גו"א,
והרי תחתית הצינאחא יש לדונה כטרסקל שאין בו
דע"ד, וזה קשה אף אי ריצר"י עביד רשות היחיד
גם מתחת לטרסקל, והגע עצמך לטרסקל שיש בו
דע"ד וחקק בו גע"ג מאן לימא לן דאמרינן ביה
גו"א, והא נמי להא דמיא, [ומיהו אי גם למטה
נעשה רשות היחיד י"ל דלענין למטה חשיב כיש
בו דע"ד כיון ששטחו הכללי יש בו דע"ד, ומה
שמספיק והולך אינו גורע לענין תחתיו], ואפשר
דאי דיינינן גו"א בטרסקל הרי נעשה הטרסקל
רשות היחיד בכל גוויי שאם היה ממש מחיצות
היה נעשה רשות היחיד, וכיון שאם היה ממש
מחינות הרי היינו דנין על הטרסקל כיש בו דע"ד
משום דאי צעי מנח, ה"נ השתא חשיב כיש בו ד'
ואע"ג שאין תחתיו רשות היחיד, ועדיין ז"ע בזה.

לפירוש תו' הא דל"ק אמאי לא אמרינן אע"ג
דלא מלינהו כיון דאי צעי מנח עליה,
נראה דה"ט דל"ק אלא לפרש"י שהכל סתום, ודמי
לעמוד ויחידות וכן לצור וחוליתו שיש לחלל שולים,
ובזה חזינן להו כאילו מנח מידי ומשתמש, אבל
בפרוך לאויר לא אמרינן דמשום דאי צעי מנח
יחשב כאילו הניח, וגם י"ל דלענין סברא דאי צעי
מנח מידי, אהני הא דפרוך לים דראוי למיתב ליה
דין ים, ורק באיכא לצוד אלים לשווייה כאילו אינו
פרוך לים.

כמו ע"ג עמוד, הלכך ע"ג הטרכקל הוי רשות היחיד, וכיון שע"ג רשות היחיד שפיר דנו בתו' שמא גם תחתיו הוי רשות היחיד, [אם כי לכאורה היינו נידון פי תקרה, ולא משמע דריצ"י פליג לומר דלא צעי לדין פי תקרה וכל שלמעלה רשות היחיד הרי גם למטה רשות היחיד].

ובן ר' יוסי דסבר סוכה ט"ז א' דמחיצה תלויה מתרת, נמי נראה דאית ליה דבקיעת גדיים מצטלת מחיצה, אלא דס"ל דצדאיכא מחיצות י' הרי דין הוא שתוכן רשות היחיד, [אלא שחסר שוליים], וצוה ס"ל דכיון דלמעלה איכא מחיצות הגדרות רשות הר"י מועיל לעשות רשות היחיד למטה, אבל מחיצות פחות מ' שהגביתן ג' מן הקרקע אינן מחיצות משום בקיעת גדיים, אף שיש בהן עומד מרובה, [וכדאמר עירובין ט"ז ב'].

והנה משמע דמסקנא דסוגיין דנעץ קנה ציס וצראשו טרכקל וזרק מרשות הרבים ונח על גביו חייב אף לרצון, וכדתניא בעמוד שאין בעיקרו ד', דתרווייהו חד טעמא נינהו דליכא בקיעת גדיים, ורק ברשות הרבים פליגי רבנן עליה דריצ"י משום שבקיעת גדיים מצטלת מחיצה, ויש לתמוה לפי זה דא"כ מאי מספקא ליה לרבי טבלא אי מחיצה תלויה מתרת בחורבה, ורצ נמי אהדר ליה דקל הוא שהקילו חכמים במים, ומשמע דבחורבה רבנן הוא דלא הקילו, והא מדאורייתא הוא דבמים תורת מחיצה עליו מדאורייתא כיון דליכא בקיעת גדיים, ואילו בחורבה מדאורייתא לאו כלום הוא, כיון דגדיים צוקעין בו, [דמחיצה תלויה וטרכקל כי הדדי נינהו לענין בקיעת גדיים, כדמשוינן להו צסוגיין לענין בקיעת דגים, ומזה גם משמע דמחיצה תלויה דמים חשיבא מחיצה מדאורייתא, דאל"ה מאי ראה מזה לנידון טרכקל וצינאחא, ואע"ג דצטרכקל צידדו בתו' דרק ע"ג הטרכקל הוי רשות היחיד, ואילו דמחיצה תלויה הנידון צקרקע כנגד המחיצות, מ"מ משוינן להו, דמחיצה תלויה מינכרא טפי מחיצותיה למטה, וכל דליכא בקיעת גדיים הוי מחיצה גם למטה אי אמרינן גו"א], שו"ר שכבר הקשה כן בגאון יעקב עירובין פ"ו ב', ואפשר לפרש דהיינו דקמיעינא ליה בחורבה, ומשום דסתם חורבה אית בה גידודי, וכל דאיכא ג' טפחים מחיצה סמוך לקרקע תו ליכא בקיעת גדיים כמבאר עירובין ט"ז ב',

אחית, וש"מ דאף רבנן סברי גו"א, [דהך צרייתא ע"כ רבנן היא, דלריצ"י מאי איריא שאין בעיקרו ד' הרי גם צנעץ קנה ועליו טרכקל הדין כן], אבל לפי זה ראוי למיפסק דלא אמרינן עומד מרובה בערב כיון דסתמא דסוגיין אזלא הכי, ואי אית לן עומד מרובה בערב לית לן למימר גו"א אף במים, דאין ראה דרבנן הכי ס"ל, ואית לן לקיים דברי ר"ה, ואין כן דעת הפוסקים שפסקו דאמרינן עומד מרובה בערב וכן העתיקו סוגיין להלכה, ולכן צ"ל דאין בעיקרו ד' [ויש בעיקרו ג' לפרש"י] לאו דוקא וה"ה צרוב, א"נ לפי תו' במשפיע והולך מעיקרו לראשו קאמר וממילא אין ד' עד ראשו וכמש"כ לפרש לעיל שם, וע"כ דאמרינן גו"א, (ואפשר נמי דמדנקט זרק ונח ע"ג, משמע ליה דתחתיו לא הוי רשות היחיד, וכ"כ תו' צ"ט ב' ד"ה זרק, וע"כ משום גו"א קאמר, דבעומד מרובה לכאורה גם תחתיו הוי רשות היחיד, ומיהו הו"ל כצית שאין תוכו י', א"נ הוי חורי רשות הרבים, וגם אין צו ד').

(ג) שם גמ' התם הו"ל מחיצה שהגדיים צוקעין בה כו', לכאורה משמע דריצ"י לית ליה כלל סברא דגדיים צוקעים, ולמה שצידדו בתו' דגם תחת הטרכקל הוי רשות היחיד לריצ"י מדאורייתא, א"כ לדידיה כל מחיצה תלויה עושה רשות היחיד, [ומיהו אפשר דצעי עומד מרובה], ואם עשה מחיצות ה' ומשהו והעמידם פחות מה' סמוך לקרקע הו"ל רשות היחיד מדין עומד מרובה, ולפי זה נחלקו ריצ"י וחכמים בצברא אם דאורייתא איכא ענין גדיים צוקעים לצטל מחיצה, ודוחק.

ולכן נראה דאף ריצ"י ס"ל דגדיים צוקעים מצטלים מחיצה מדאורייתא, אבל צטרכקל כיון דכשאנו דנין על גבי הטרכקל אין צינו לצין ע"ג עמוד ולא כלום, שהוא מוצדל מסציבותיו כמו ע"ג עמוד, ורק ההצדל הוא שאין תחתיו מוצדל מסציבו, וכיון שאם עשה מחיצות י' ע"ג הטרכקל הרי לכו"ע הוי רשות היחיד וכמש"כ תו' צ"ט א' ד"ה שתי דהיינו עגלות דמשכן, נמצא דלא איכפת לן מה שתחת הטרכקל אינו מוצדל מסציבו, וגדיים צוקעין בו, וס"ל לריצ"י דה"נ כשאין מחיצות ע"ג הטרכקל, דהמחיצות העליונות אינם גורעים בקיעת גדיים מלמטה, ולענין ע"ג הטרכקל הרי הוא שוה

וממילא הו"ל כמו במים, וקמיעה ליה אם הקילו גם ביצשה במחיצה תלויה בדליכא בקיעת גדיים, ואהדר ליה דרך במים הקילו, אבל הדבר סתום מדאי, [ובעירובין פ"ו א' הזכירו חורבה משום אורחא דמילתא].

וצ"ל דס"ל לר' טבלא דאי מדאורייתא מחיצה תלויה אינה מחיצה ביצשה, לא הו"ל לרצון להקל לכתחלה במחיצה תלויה במים, דלאו אדעתיהו דאינשי לחלק בין ים ליצשה, ואתו למישרי ברשות הרבים נמי במחיצה תלויה, וכיון שהקילו במים ע"כ דס"ל דמדאורייתא אף ביצשה מהני, וקמיעה ליה דשמא אף ביצשה הקילו, ורב אהדר ליה דרך במים הקילו, אבל ביצשה החמירו מדרבנן, ולפי זה נמצא דראוי למיפסק דמחיצה תלויה מהני מדאורייתא אף ביצשה, כיון דמתני' דשריא במים ע"כ הכי סברה, ורב מדרבנן לא שרינן ביצשה, ורהיטת הדברים ל"מ כן, וצ"ע.

ולפי זה בטרסקל כיון דביצשה מדאורייתא לא הויא רשות היחיד כדתניא דחכמים פוטרין, א"כ אף במים אין להחיר, דהא ר"ט ורב הכי סברי דכל דאסור מדאורייתא ביצשה אסור מדרבנן במים, וא"כ היינו דרב הונא דלא שרי בצינאיתא דנהי דמים ראוי למידן גו"א כיון דליכא בקיעת גדיים, אבל כיון דביצשה לא אמרינן גו"א ליכא למישרי אף במים, ולפי זה הא דאתקיף ר"נ דלימא גו"א אינו אלא דברי סברה דאיהו ס"ל דאין להחמיר במים, אבל ר"ה פליג וגם רב ור"ט משמע דכוותי' ס"ל, ומיהו י"ל דביצאיתא עדיף כיון שהנידון על תוך המחיצות ולא כנגדן למטה, וזוה ודאי ליכא למיגזר אטו יצשה, דאף ביצשה בתוך המחיצות בדומיא דצינאיתא לאו רשות הרבים הוא, והיינו דקשיא ליה לר"נ. — וצמ"א ס' שס"ו סק"ה הביא בשם אגודה דפסק כר"ה, ואפשר דטעמו דר"ה לא איתותב, אלא הוא פלוגתא דר"ה ור"נ, ופסק כר"ה, ואפשר נמי דכיון דר"נ לא אמר למילתי' בלשון פלוגתא אלא בלשון קושיא, לא אליס כ"כ, והלכך אף דאזי מסייע ליה אית לן למיפסק כר"ה, וגמ' לא חש לתרץ קושיא דר"נ דממילא מובן דר"ה סבר דאע"ג דאמרינן גו"א מ"מ יש להחמיר מדרבנן.

ומדברי התו' בד"ה ומנא נראה דר"ט מיעיף ליה במתני' דגזוטר, אי טעמא משום

דמחיצה תלויה הוי מחיצה וכדס"ל לר"י סוכה ט"ז א', וממילא ה"ה בחורבה, או דס"ל דמחיצה תלויה לא הויא מחיצה, ורב במים הויא מחיצה משום דליכא בקיעת גדיים, וממילא בחורבה אסור, [ומה שנסתפק לאוקמי לסתמא דמתני' כר"י, י"ל משום דלא פסיקא ליה דלרבנן שרי מחיצה תלויה במים, אי מדאורייתא, או מדרבנן מסברה שהזכרנו לעיל בד"ה וצ"ל, א"נ שמא מספקא ליה דמודו רבנן לר' יוסי דלענין שבת מחיצה תלויה הוי מחיצה ורב בסוכה פליגי, [אף דאיכא נמי סברה איפכא בעירובין פ"ו ב' דבשבת גם ר"י אסר מדרבנן], ולא דמי לטרסקל דליכא מחיצות ניכרות כלל, ואהדר ליה רב דרבנן אחיא ורב במים הקילו, ולשון קל הוא שהקילו חכמים במים, לאו דוקא שהקילו, אלא שזהו שורת הדין דבמים שרי וביצשה אסור, א"נ היה מקום לאסור מדרבנן אף במים, וקל הוא שהקילו במים, וכ"מ עירובין פ"ו ב' שיש כאן קולא שהקילו ע"ש, ויש נפקותא בזה בחורבה שיש גידודי ג' דליכא בקיעת גדיים אי שרינן התם במחיצה תלויה, דמשורת הדין ראוי להחיר, אבל אם מדרבנן יש מקום לאסור וקל הוא שהקילו במים, א"כ ביצשה מיתסר מדרבנן, ולפי זה מתפרש קל הוא שהקילו חכמים במים, למעט דביצשה לא הקילו אף בדליכא בקיעת גדיים, אע"ג דמדאורייתא מחיצה מעליא הוי, וכן נראה עיקר דמחיצה תלויה אינה מתרת ביצשה אף בדליכא בקיעת גדיים, [ואפשר נמי דמדאורייתא לא אמרינן גו"א במחיצה תלויה ביצשה אף בדאיכא מחיצה ג', דלא דמי למים דהתם ליכא כלל בקיעה, משא"כ הכא דאף פירצה שלמעלה מג' פירצה היא, אלא בלשון קל הוא שהקילו חכמים משמע דביצשה רבנן הוא דהחמירו ולא דמיתסר מדאורייתא].

(יד) עירובין ט"ז ב' רב אשי אמר מחיצה תלויה איבעיף ליה כו', לפרש"י משמע דמיעיף ליה אי בקיעת גדיים מצטלת מחיצת עשר ועומד מרובה, ובדליכא עשר או דליכא עומד מרובה לא מיעיף ליה לרב המנונא ופשיטא ליה דלא מהני, ורבי טבלא מיעיף ליה נמי בדליכא עומד מרובה כגון שהגביה המחיצה מעט יותר מעשר, אבל גם בדאיכא עומד מרובה מיעיף ליה, ורב בתרוייהו פשיט ליה דאין מחיצה תלויה מתרת, דהא ודאי מהא דאמר רב אשי כדבעי מיניה ר"ט

אף שהוא למעלה מי' מועיל, וה"נ שפיר יש ענין בש"ס עומד מרובה מן המחיצה לקרקע, דכה"ג אלים טפי כח המחיצה תלויה, אבל למאי דקיי"ל דאין מחיצה תלויה מתרת, ואנו שצ"ס לדון מדין עומד מרובה ואף דליכא שיעור מחיצה, צוה שפיר בעינן עומד מרובה תוך י', דלמעלה מי' לא בעי מחיצה ואין המחיצה שם כלום, וכ"כ מרן זללה"ה בסמ"ח ד'.

(טו) פ"ו ב' ע"כ לא קאמר ר"י אלא בע"ח דרבנן אבל סוכה דאורייתא לא כו', היינו ללד דמעיקר הדין ס"ל לר' יהודה דמחיצה תלויה הוי מחיצה אף ביצשה מדאורייתא, וכדנקט רבנ"ח אר"י, דאל"כ לא היה מתיר במחיצה שאינה עשויה לכך וכמש"כ תו', וצוה אמרינן דמ"מ לא הקיל אלא בע"ח דרבנן, אבל לא בסוכה דאורייתא, ומ"מ נראה דאפשר דבסוכה לאו שמה מחיצה מדאורייתא, דהא אשכחן מחיצות דשבת שאינן מועילות לסוכה כמו גוד אסיק סוכה ד' צ' בעמוד ובשפת הגג, וכן נורת הפתח ופי תקרה, וה"נ י"ל דגם מחיצה תלויה אף דמהני בשבת מ"מ בסוכה לא מהני, ונקטו בגמ' סתמא דסוכה דאורייתא לא, ואצ"ל דמדרבנן יש להחמיר, ואצ"ל דמדאורייתא לא הויא מחיצה גבי סוכה, ומ"מ בכלל זה דלענין רשויות שבת נמי לא שרי ר' יהודה כיון דהוא נידון דאורייתא, אלא דצוה רק רבנן החמירו אבל מדאורייתא שמה מחיצה. — ומשמע דאף ביצשה מתיר ר"י במחיצה תלויה לענין עירובי תצירות, והיינו דלא אדכרו כלל הא דאירי במים.

ובן הא דאמרינן ע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא בסוכה דאיסור עשה אבל שבת דאיסור סקילה הוא לא אמר, היינו נמי דצוה מחמיר מדרבנן, אבל מדאורייתא הוי מחיצה, דלא שייך לחלק בהלכות מחיצה בין איסור עשה לאיסור סקילה, וכבר כתב כן בריטב"א וכמש"כ בחו"ב שבת סי' י"ט סק"ה, והנה אין דברי הריטב"א אלא אליבא דר' יוסי אבל לרבנן דר' יוסי דקיי"ל כוותיהו אין מחיצה תלויה ביצשה כלום מדאורייתא, ומערבין אחד ואין מערבין שנים, ואם אין לו אלא סוכה במחיצה תלויה אוכל וישן צדימו, וצ"ע בגאון יעקב שלא כתב כן בדעת הריטב"א, עי"ש.

מרב, משמע דהיינו בעיא דר"ט, ובפשיטת רב נפשטה גם בעיא דרב המנונא, וכ"ה בפיר"ח הגדמ"ח, וכן נלמד מהשטת הרי"ף והרא"ש אוקימתא דרב אשי, והיינו משום שזה כבר נכלל בדברי טבאל, [ומזה מוכח דלאו רב בעי לה אלא רב המנונא, וכמש"כ לעיל סוף"ק י"א], ואפשר דהא דנקט ר"ט חורבה הוא לכלול כולו גווי דמשכח"ל בחורבה, והיינו צין דאיכא עומד מרובה ובין דליכא, ובין בכל המחיצות ובין ברוח רביעית, ואפשר דאף באיכא גידודי ג' דליכא בקיעת גדיים נמי בכלל, ועל כולן השיבו רב דלא הקילו אלא במים, [עי' לעיל ס"ק י"א ג], ומיהו אפשר דבדאיכא ג' לא מיקריא מחיצה תלויה והרי הוא צנידון עומד מרובה, אבל למ"ש להלן דמחיצה שלמעלה מי' אינה עושה עומד מרובה א"כ שפיר מיקרי מחיצה תלויה.

נראה דמחיצה שלמעלה מי' אינו עושה עומד מרובה ללמטה, דכיון דאין דין מחיצה אלא עד עשרה הרי מחיצה שלמעלה מי' כענין אחר ולא שייך לדון ממנו עומד מרובה, ומיהו אם יש מלמטה ה' ומשהו, ויש מחיצה מי' ולמעלה, הרי התחתון עושה עומד מרובה עד המחיצה שלמעלה, וכן אם יש תקרה בסוף י' דיינינן עומד מרובה עד התקרה, וצ"ע בדברי מרן זללה"ה בס"ד ס"ק י"ז, ומשה"ק מסוכה, למש"כ בחו"ב סוכה ס"ב ס"ק כ"ד דעומד מרובה לא מהני בסוכה ניחא, וכ"כ ז"ל בס' י"א.

וא"ת הרי לפרש"י מיבעיא ליה לרב המנונא במחיצה תלויה בעומד מרובה על הפרוך, והרי מחיצה תלויה למעלה מי' ומ"מ דיינינן בעומד מרובה על הפרוך, והרי רב המנונא הקדים הא דמהני עומד מרובה בשתי ונסתפק בערב, ומשמע דהיינו עומד מרובה הרגיל, וי"ל דסתמא לא מיבעיא ליה אלא דהפליג המחיצה מן הקרקע עד ה' טפחים דאיכא עומד מרובה או עומד כפרוך בתוך י', אלא דאפילו הכי לא מיבעיא ליה אלא אם המחיצה יש בה י', א"נ כיון דבדליכא מחיצה י' אף דאיכא עומד מרובה הרי בקיעת גדיים מבטל מחיצתא, [וכדמוכח מהא דבעי חבלים יתר על טפח וכמש"כ ס"ק י"א], ומ"מ בדאיכא מחיצת י' מספקא ליה, הרי דכח המחיצה

סימן ד

(א) ס"ז ב' אמר עולא אר"י קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה כו' הזורק לתוכו חייב מ"ט מחיצה היא כו' משמע דהיה מקום לומר דלאו מחיצה היא והזורק לתוכו פטור, וכן רהצ"ח דפריך משמע דהוי ס"ל דלא חשיב רשות היחיד, וכ"מ בתו' י"ח א' ד"ה אפילו, ויש לעי' דהא פחות מבית סאתיים שלא הוקף לדירה ודאי תורת רשות היחיד עליו, דלכו"ע עמוד ברשות הרבים גבוה י' ורחב ד' הוי רשות היחיד, וריצ"י מחייב אף צנען קנה ובראשו טרסקל, כדאמר שבת ק"א א', ואע"ג דלא הוקף לדירה, וכן צור שבים חשיב ליה ר"ש רשות היחיד שם ק' א', ובסוגיין נמי צברייתא דמותב מינה רהצ"ח מצואר דבפחות מסאתיים אף סלע שבים חשיב רשות היחיד, וכיון דלא בעי שיהא מוקף לדירה, א"כ אפילו יתר מבית סאתיים נמי, דהא לא מצאנו שיעור בית סאתיים מדאורייתא, וילפותא דמשכן אינו אלא אסמכתא כדאמרינן לעיל כ"ג ב' פשטיה דקרא במאי כתיב, וכמש"כ תו' שם.

וגרמא מזה דענין לא הוקף לדירה הוא שאין המחיצות מתיחסות לשטח המוקף, וכאילו אין ענין בהיקף מחיצות לשטח, אלא שאירע שיש חפץ בגובה י' ברוחביו, ובשטח קטן אמרינן דמ"מ הנמצא בפנים רואה את עצמו מוקף במחיצות, אבל ביותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, אפשר שאין האדם הנמצא שם רואה את המחיצות כמקיפות אותו, וכעין שכתב הריטב"א בשם הרמב"ן כ"ב ב' דהא דצבל מקיף לה פרת ודגלת, וכן א"י סולמא דצור ומחתנא דגדר, ודכו"ע מקיף אוקינוס, דהיינו טעמא דלא חשיבא מחיצות דלריך שהאדם יראה עצמו בתוך המחיצות, והיינו דהוי סבב רהצ"ח דהזורק לתוכו פטור, ואשמועינן ר"י דאפילו כור וכורים שפיר חשיב רשות היחיד אף צלל הוקף לדירה.

ויש ללמוד מזה דטעמא דגזרו רבנן ביותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, דהוא אמנם מהאי טעמא דאין המחיצות מתיחסות לשטח, שהאדם הנמצא שם אינו רואה את עצמו כמוקף מחיצות, כיון שהמחיצות לא נעשו לשמשו, וכן בגג ובספינה ו' א' ב'.

(ב) כ"ג ב' וכמה שיעור סאתים כחצר המשכן מנה"מ אר"י דאמר קרא כו' חמשים בחמשים אמרה תורה טול חמשים וסבב חמשים כו', לכאורה לא נתפרש מה ענין צהא דטול חמשים וסבב חמשים, הרי ילפינן משיעור של חצר המשכן לענין דיותר מזה יש לאסור כשללא הוקף לדירה, ובין אם הוא עגול או מרובע או ארוך וקצר, הכל דין אחד לתצורת של חצר המשכן, וא"כ מה ענין בריבוע השטח, ורש"י פירש מנה"מ דמרבועין ליה לחצר המשכן לשער צו איסור שבת, ולא נתפרש מה מוסיף הריבוע, [ועי' להלן דלפי מה שפירשו רש"י ותו' דריצ"ב ור"ע ס"ל דלא שרינן עד בית סאתיים אלא צמרוצב ולא באריך וקטין אפי' כחצר המשכן, ניחא דע"ז פרכינן מנה"מ, ומיהו כל הדברים קיימים למאי דקיי"ל דאף אריך וקטין שרי עד סאתיים, וכן למש"כ סק"ו שיש ראשונים החולקים וס"ל דלר"ע לא בעי מרובע], ולא משמע לומר דרק צמרוצב ס"ל לר"ע דשיעורו שבעים אמה ושירים על שבעים אמה ושירים ולא מוסיפין לו הדבר מועט, משא"כ אם היה אורך מאה על חמשים שרינן ליה כחצר המשכן, אף שיש צו דבר מועט יותר מצבעים ושירים, וזה נלמד מטול חמשים וסבב חמשים דסבבא הוא שאין לחשב צוה אלא טפחים שלמים, דלא משמע דצא הכתוב למעט הדבר מועט, וגם בארכו יתר מפי שנים ברחבו אשכחן חומרא ולא קולא, אלמא דמרובע עדיף, ולמה נימא דבארוך מיקל ר"ע טפי.

ועוד קשה היכי ילפינן שיעור סאתיים מחצר המשכן, נהי דנימא דהמשכן לא חשיב כהוקף לדירה עי' לעיל א' תוד"ה שהוא, [אף דבסבבא אין נראה כן דכיון דהכהנים עומדים ומשמים ושומרים שם, ודאי יש לחשב כהוקף לדירה, וגם הרי אוכלים שם ק"ק, ואין לך דירה יותר ממקום פיתא], אבל כיון שהיה המשכן מוקף מחיצות לעצמו, הרי הוא ממעט צשטח החצר, ואין כאן בית סאתיים, וגם עיקר הדבר קשה מה בכך שהתורה קבעה שיעור לחצר המשכן, ולמה יתחייב ללמוד מזה דטפי מזה לא מייבכרא מחיצות צלל הוקף לדירה, [ומיהו למש"כ לקמן סק"כ לר"א אליבא דר"א דמשם חצר יליף, ה"נ י"ל לרבנן דמשם חצר ילפי עי"ש], ועו"ק דאם ילפינן

משיעור חצר המשכן, א"כ מה מקום יש להפחית מזה שיעור דצר מועט.

ולבן נראה דדרשא דטול חמשים וסבב חמשים היא דרשא גמורה מדאורייתא, וכמו שהוכיחו תו', מהא דאמרין לקמן נ"ח א' האי מיבעי ליה לטול חמשים ולסבב חמשים, ואע"ג דשיעור צית סאתים בלא הוקף לדירה הוא דרבנן, אבל שיעור שבעים אמה ושירים נלמד מכאן לענין דאורייתא, לשיעור חוץ דלפינן לקמן נ"ז א' דתן חוץ ואח"כ מדוד לערי הלויים, וכן יש בזה נפקותא לענין קליטת הרוח דגם תחומה קולט כדאמר מכות י"א ב', ושם גס לענין עיר הנדחת יש ענין בתחומה או בקרפיפה, ובא הכתוב לומר דיש ענין בשטח של טול חמשים וסבב חמשים דהיינו מרובע כחצר המשכן, שהוא גודל שטח שראוי לטופלו לעיר, והתם אין ענין בתשצורת השטח אלא בשיעור ארכו, שהרי מוסיפין אותו על כל רוחות העיר, וזה נלמד מטול חמשים וסבב חמשים דשיעורו שבעים אמה ושירים, וסבבא הוא דכשחמרה תורה טול חמשים וסבב חמשים דאין להקפיד על קו פחות מטפת, אלא דלפי שסמכו ענין לחצר המשכן יש מקום לומר דלריך שחמרה התשצורת של חצר המשכן ממש ויש להוסיף הדבר מועט, והיינו דפליגי, א"כ אפשר דלענין הדאורייתא דשיעור חוץ כו"ע מודו דאין להוסיף הדבר מועט דטול חמשים וסבב חמשים אין לחשוב בו שיעור פחות מטפת, והיינו דלא מצינו מאן דפליג על שיעור קמ"א ושליש לשני קרפיפות דלקמן נ"ז א', שדקדקו בזה בתו' בסוגיין, [ובמשנה זו נחפרש שיעור השירים שסתמו במתני' כ"ג א'], ורק לענין סאתים בלא הוקף לדירה ס"ל לת"ק דהקילו חכמים לחשוב כחצר המשכן ממש.

והשתא ניחא הכל, דאי לאו קרא דחמשים בחמשים דטול חמשים וסבב חמשים לא הוי ילפינן משיעור חצר המשכן כלום, והיינו דפרכינן מנה"מ, ומתרגינן דלפינן מקרא דטול חמשים וסבב חמשים שיש ענין בשיעור של שבעים אמה ושירים לטופלו, ומזה למדו חכמים נמי דבשיעור זה אף בלא הוקף לדירה מיינכרא מחיצות, [ובזה נמי ניחא דבארכו יתר מפי שנים ברחבו לא שרינן אף צית סאתים לר"א ולר"י, דמילפותא דחמשים בחמשים ילפינן ענין בשבעים אמה ושירים

אף בלא חשבון התשצורת במרובע, ושפיר יש מקום לומר דכשיש מרחק רב יותר באורך מחמרינן טפיל, ומזה הוא שלמדו לשיעור צית סאתים כחצר המשכן, ואפשר דזה שיש ענין בתשצורת של שבעים אמה ושירים ילפינן מהא דכתב רחמנא האי קרא דחמשים בחמשים גבי משכן דהוא בתשצורת זו, או דטול חמשים וסבב חמשים ממילא מתפרש שיש ענין בתשצורת הזו, והא דאמרין פשטיה דקרא במאי כתיב, הוא משום דודאי לא יתכן לכתוב ברוחב החצר שהוא מאה על חמשים, חמשים בחמשים על כונה שיש ענין בסבב חמשים על חמשים, לענין קרפף לעיר, וע"כ יש לקיים קרא כפשטיה גבי משכן, ומתרגינן דקרא ה"ק אורך החצר מאה באמה ולפני המשכן הוא רוחב חמשים בחמשים, והיינו שהמשכן יהיה משפת חמשים ולפנים, וממילא ישאר לפניו חצר של חמשים על חמשים, וכתביה רחמנא בזהאי לישנא דנידוק מיני' נמי דטול חמשים וסבב חמשים לשיעור ע' אמה ושירים.

שו"ר דמנה"מ קאי אהא דס"ל לר"ע דלריך וקטין לא, והיינו דאף אם ארכו ק' ורחבו נ' כחצר המשכן נמי אין מטלטלין בו, וכמש"כ רש"י ברש"א כ"ב א', ודכותה לר"ע, וכן נמי לריב"ז כמש"כ לקמן סק"ד, ומיהו לא צעי שיהא מרובע ממש, אלא שלא יהא ארכו יותר משבעים ושירים וכמש"כ לקמן שם, וזה ילפינן מחמשים בחמשים, ומיהו לדידן דלריך וקטין נמי מטלטלין, יש לפרש דדרשא דחמשים בחמשים מיתוקמא לעיבור עיירות וכמש"פ, ושיעור צית סאתים סמכינן לחצר המשכן, אח"כ ראיתי בר"ן ובריטב"א דמבואר כן דהך מנה"מ קאי אהא דס"ל לריך וקטין לא, ועי' לקמן סק"ו שיש חולקים דר"ע וריב"ז לא צעו מרובע.

(ג) ב"ג א' תוד"ה ובלבד נראה לפרש דפחות מע' אמה נמי לריך שומירה כו', לכאורה נראה להוכיח כן, דשבעים אמה ושירים מתפרש בלא דצר מועט כמבואר במתני' נ"ז א' דהוא מחצה מקמ"א ושליש, וכן מבואר בדברי ר"ע דלית ליה דצר מועט וקאמר שבעים אמה ושירים, והוא בא להקל על ריב"ז כמבואר מלשון אפילו אין זה כו', וא"כ ריב"ז קאמר דבשבעים אמה ושירים לריך שומירה, ואע"ג דעדיין חסר דצר

דאף בפחות מצית סאתים אין יותר בארכו יתר מפי שנים ברחצו.

ומיזהו ז"ע שיעורו בכמה, דלא מסתבר דגינה ג' ברוחב אמה תהיה אסורה, ואפשר דשיעורו כמו שזכרנו לריצ"ב, דכל שראוי לשומירה, א"נ שמה צעי שיהא ארכו יותר מחצר המשכן, וכל שאין בארכו יותר מק' אמה לא איכפת לן שארכו יתר מפי שנים ברחצו, דנראה דהענין לפי שאין מחיצותיו ניכרות כ"כ, וא"כ שפיר ראוי המרחק שבין המחיצות להיות הקובע, ומדרשא דחמשים בחמשים היה מקום לומר דאין להרחיק המחיצות יותר משצעים אמה ושירים, וכדס"ל לריצ"ב ור"ע וכמש"כ לקמן סק"ד, אלא דלפי דאשכחן במשכן שהיה ארך החצר מאה אמה שפיר שרינן דומיא דמשכן, אצל טפי מזה לא, הלכך כל שהוא יותר מק' אמה, והוא יותר מפי שנים ברחצו באמה, אין מטלטלין בו, ועי' לקמן סק"ד דאפשר דלענין הלכה שיעורו שלא יהא ארכו יותר מע' אמה ושירים, עי"ש, ומיהו פשטות הדברים דארכו יותר על פי שנים ברחצו משמע דתמונה זו היא הגורמת, דאין מקיפין לדירה בתמונה זו, ולית לן נפקותא בשיעור האורך, ואם היה האורך קובע היה ראוי לשנות כל שארכו יותר מק', וכן נראה, ולפי"ו אפשר דאף צקטן הרבה אין מטלטלין אס ארכו יותר מפי שנים ברחצו, וז"ע.

ובמ"ב סי' שני"ח ס"ק י"ז סתם כחירון התו' דבפחות משהו מצית סאתים שרינן ארכו יתר על פי שנים ברחצו, והדבר ז"ע לדינא, ועי' בשעה"ל שם, אח"כ ראיתי שמרן זללה"ה צסי' כ"ה ס"ק י"א כבר פקפק בזה.

ולצד דהטעם משום מרחק המחיצות, לפ"ו יש מקום לומר דלר' יהודה דשתי מחיצות דאורייתא, לית ליה דין זה, דלא איכפת לן במרחק מחיצה השלישית לדידה, [ובגמ' כ"ז א' אשכחן דר"י שרי אף באריך וקטין, אלא דהתם לאו ביותר מפי שנים ברחצו איירי, עי"ש ברש"י], אצל בריטב"א כ"ז א' כתב דמדקאי ר' יהודה כ"ג א' אדברי ריב"ז וקאמר אפי' אין זה כו' משמע דבעיקר הדין כריצ"ב ס"ל וכיון דריצ"ב צעי מרובעות, [דהא נקט ע' ושירים על ע' ושירים כלישנא דר"ע עי' לקמן סק"ד], ה"ה ר' יהודה נמי צעי מרובעות, וז"ע, ולכאורה מלשון אפי'

מועט, לדידה דאית ליה דבר מועט לפיר"ת, ומה שאמרו בגמ' דריצ"ב אית ליה דבר מועט לפיר"ת, היינו דאף בדבר מועט יותר מע' אמה ושירים נמי שרי בשומירה ואינך, אצל השנוי במשנה דצעי ושירים והיינו בלא דבר מועט נריך שומירה ודאי אמת הוא, וא"כ מבואר דאף בפחות מצית סאתים נמי נריך שומירה. — ויש להסתפק אם דוקא בגינה וקרפף, אצל סתם שטח שלא הוקף לדירה שהוא פחות מצית סאתים לא צעי שומירה או"ד לא שאל, וז"ע בזה, וכן יש לעי' שיעורו בכמה, דבפחות הרבה לא מסתבר להנריך שומירה או צית דירה, והרי זימנין דאין בו מקום לשומירה, ואפשר דשיעורו באמת בגודל הראויים לשומירה או לצית דירה, ומיהו בתו' הר"פ הנדמ"ח כתב מאמה אחת ועד צית סאתים, וז"ע.

שם במשנה רא"א אם היתה ארכה יתר על רחבה כו' רי"א אפילו ארכה פי שנים ברחצה כו', למש"כ תו' דריצ"ב אף בפחות מצית סאתים איירי להנריך שומירה, לכאורה ראוי לפרש דכולהו תנאי נמי אף בפחות מצית סאתים איירו, וא"כ ארכה יתר על פי שנים ברחצה אוסר אף בפחות מצית סאתים, וכן נראה נמי ממש"כ תו' דאין סברא שיהיו ג' חילוקים בג' משהויין, וה"נ אם אין דין ארכה יתר על רחבה אלא צית סאתים צלמוס, נמלא ג' חילוקים בג' משהויין, דבפחות מצית סאתים אפי' ארכה יתר על פי שנים ברחצה מטלטלין, וציתות מצית סאתים אפי' מרובעת אין מטלטלין, וצית סאתים צלמוס נריך שלא יהא ארכה יתר על פי שנים ברחצה, והוא באמת תימא שיהא כל דין זה על שיעור מצומצם שא"א כמעט לצלמוס, וז"ע דבתו' לקמן כ"ה ב' דה"ה קרפף כתבו בחד תירוצא דבפחות מצית סאתים משהו שרינן ארכה יתר על פי שנים ברחצה, ובאמת ברש"ב וריטב"א ותו' הרא"ש שם לא הזכירו תירוצ זה, ובעזבו"ק ש"ג סוף ח"ב כתב דכל שאינו יתר על צית סאתים מותר לטלטל בו אם אין ארכו יתר על פי שנים ברחצו אמה, ומשמע דאף פחות מצית סאתים נמי אסור, וצחי' הר"ן הנדמ"ח שם כתב דהדיא דכיון דאחרי חצר מיייתרו ע"כ היה צית סאתים או קרוב לזה ואיך יותר בארכו יתר מפי שנים ברחצו, ומבואר דפשוט ליה

דר"י אין ראיה לדין מרובעות, דשפיר אשמועינן דסגי צבור ושיח כו', וכן צתו' כ"ג ז' ד"ה ר"ע מבואר דר' יהודה סבר אפי' אריך וקטין גם גבי גינה וקרפף ופליג אר"ע וריצ"ז, ודלא כהריטב"א.

(ד) כ"ג א' מתני' ועוד אמר ריב"ז הגינה והקרפף שהן שבעים אמה כו' מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא זה שומירה כו', יש לעי' דהא אכתי לא למדנו בשום דוכתא איסור טלטול עד בית סאתים אפילו בלא הוקף לדירה, וא"כ איסורא הו"ל לאשמועינן, והכי הו"ל למיתני אין מטלטלין בתוכה אלא"כ יש זה שומירה כו', ועו"ק דאמאי נקט שבעים אמה ושיריים, ולא נקט בית סאתים כדלעיל במשנה י"ח א', כיון דאית ליה דבר מועט לפיר"ח בגמ', וא"כ שיעור סאתים מדוקדק, ושבעים אמה ושיריים אינו מדוקדק, [דהא שירים ד' טפחים כמבואר במתני' נ"ז א'], ואין לומר דאיסור של יותר מפי שנים ברחצו כבר היה ידוע ושנוי בצרייתא, וע"ז קאי ריב"ז לומר דבמרובע שרי, ולכך נקט ע' אמה ושירים על ע' אמה ושירים, לומר דבמרובע קאמר, ולאשמועינן דמטלטלין בתוכו, [ולפ"ז משמע דבארכו יותר מפי שנים ברחצו לא מהני שומירה ובית דירה, דהא קולא דמרובע אחי ריב"ז לאשמועינן וצוה הוא דהתיר דלאיכא שומירה, וברש"ב"א כ"ה ז' הביא י"א דמהני שומירה בארכו יתר מפי שנים ברחצו, ונ"ע], דאם נשנה איסור על ארכו יותר מפי שנים ברחצו, א"כ ממילא בכלל זה גם היתר כשאינו יותר מפי שנים, ומה אינטריך לריב"ז לאשמועינן היתר במרובע.

והנה רש"י ותו' פירשו בגמ' דלר"ע אריך וקטין לא, והיינו אף בפחות מפי שנים ברחצו, וכדס"ל נמי לרש"ב"א לעיל כ"ז א', וכמש"פ רש"י שם דאף כחצר המשכן לא שרי, ודכוותה אית לן למימר לריב"ז דאיהו נמי נקט כלישנא דר"ע ע' אמה ושיריים על ע' ושיריים, וכ"ה בריטב"א כ"ז א' דריב"ז צעי מרובעות, וא"כ בדוקא נקט ע' אמה ושירים על ע' אמה ושירים לומר דצעי מרובע, ולא הו"מ למיתני סאתים, ולמש"כ תו' אף בפחות מבית סאתים איירי ריב"ז, ואפשר לפ"ז דלא צעי מרובע ממש, אלא צריך שלא יהא ארכו יותר מע' ושיריים, דלא מסתבר שלא יהא היתר טלטול בגינה בכל מדה שהיא אלא במרובעות,

ודאמרינן דהו"א אריך וקטין לא, היינו אם ארכו יותר מע' ושירים, [ומיהו אין לדבר הכרע, ושפיר י"ל דכי היכי דלא שרי בלא שומירה אף בקטן מבית סאתים, ה"נ לא שרי כשאינו מרובע, וכש"כ לרש"ב"א די"ל דבשומירה שרי אף באריך וקטין, [עי' ברש"ב"א במתני' כ"ג א' בגירסא דר"ע אלא אחד], והא דצעי דוקא מרובע היינו דלכא שומירה, דבזה ס"ל כר"י בן צבא], ואם היה שונה דהגינה והקרפף שהם שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים אין מטלטלין בתוכה אלא"כ יש זה שומירה כו', לא היינו למדים מזה איסור לארכו יותר משבעים אם יש זה שומירה, כל שאינה יתירה על בית סאתים, אבל השתא דקתני מטלטלין בתוכה מתפרש לדיוקי דאם ארכה יותר מע' אמה ושיריים אין מטלטלין בתוכה אפילו אין זה יותר מסאתים ואפי' יש זה שומירה, [ועי' לקמן סק"ו כתבנו לנדר דריב"ז שיעורא בתשבורת קאמר ולא נורה].

ולפי מה שזדדנו דהא דריב"ז ור"ע סברי דאריך וקטין לא, היינו שלא יהא ארכו יותר מע' אמה ושיריים, אבל בפחות מזה אף באריך וקטין שרי לטלטל, נראה דריב"ז ור"ע לית להו הא דר"א ור"י דארכו יותר מפי שנים ברחצו, לא מיצטא אם ר"א ור"י לא אסרי אלא ביתר מק' וכמו שזדדנו לעיל סק"ג, דלפ"ז הרי ריב"ז ור"ע אסרי ביותר מע' ושיריים, אלא אף אם נימא דר"א ור"י אסרי ארכו יותר מפי שנים ברחצו אף בפחות מק' וכמש"כ שם שכ"נ עיקר, מ"מ כיון דלריב"ז ור"ע מנאנו שיעור דע' אמה ושיריים, לית לן לחדש שיעור אחר, ויש להכשיר בפחות מזה אף כשארכו יותר מפי שנים ברחצו, [ובגמ' כ"ג ז' מבואר דר' יוסי ל"ל דר"ע אבל אין מזה ראיה דר"ע לית ליה ענין בארכה יותר מפי שנים ברחצו].

ולפ"ז יש מקום לומר דבהא דפסיק שמואל לקמן ז' הלכה כר"ע והלכה כר"י ותרוייהו לקולא, נכלל גם דהלכה כר"ע שאין לאסור ארכו יותר מפי שנים ברחצו בפחות מע' אמה ושיריים, אם ר' יוסי אסר אף בפחות מזה, עי' לעיל סק"ג, ונ"ע.

(ה) נמצאנו למידן דלר' יהודה בן צבא גזרו חכמים על גינה וקרפף [ואפשר דכל

מקום שלא הוקף לדירה הוא בכלל גינה וקרפף] המוקפת דאסור לטלטל זה בכל גודל שהיא ואפי' קטנה הרבה וכמש"כ לעיל סק"ג בשם תו' הר"פ, ואם סמוכה לעיר או שיש בה שומירה או בית דירה, שרי עד בית סאתיים, ונראה דהיינו דירה שתשמישה לאויר דלא חשיב דירה כדאמר כ"ז א', והיינו שהדירה היא תשמיש לגינה, ומ"מ בפחות מבית סאתים הקילו, ונראה דאף בדליכא מחיצות גמורות לשומירה ולבית דירה שרי, דהא בתו' דנו אם לפרש דברי ריב"ז בבית סאתים צלמנוס וא"כ איך יתפרש לפ"ז דשומירה או בית דירה מתירין, ותיפוק ליה שהם ממעטים את הבית סאתים, דפשטא דלישנא דמתני' משמע שיש בין הכל שצעים ושירים על שצעים ושירים, דומיא דסמוכה לעיר, אלא ודאי אף צלית זהו מחיצות נמי שרי, כל שמשמשין שימוש זה, ומיהו בית דירה בפשוטו יש לה מחיצות גמורות, וכ"מ ברש"א וכמש"כ לקמן ס"ק י"ח ע"ש, וז"ע.

וביותר מבית סאתים לא שרי אלא"כ הוקף לדירה ממש, דהיינו פתח ולצסוף הוקף, וכל שארכו יותר משצעים אמה ושירים [ולריב"ז היינו עס הדבר מועט לפיר"ח], הרי הוא בדין יותר מבית סאתיים, אע"פ שרחצו פחות הרבה ואין בו שיעור סאתיים, ומיהו אם אין ארכו יותר משצעים ושירים, אפי' ארכו יותר מפי שנים ברחצו, הרי הוא בדין פחות מבית סאתים דסגי בשומירה או בסמוך לעיר.

ור' יהודה נמי סבר דאף בפחות מבית סאתיים גזרו בגינה וקרפף, אלא דס"ל דכל שיש בגינה וקרפף שימוש נוסף כגון שיש שם צור או שיש או מערה מטלטלין בתוכה, וביותר מבית סאתיים נמי ס"ל דבעי פתח ולצסוף הוקף, אלא דלדידיה משערינן שיעור בית סאתים בתשצורת ואפי' ארכו יותר משצעים אמה ושירים אם אין בכללו סאתיים, דינו כפחות מבית סאתיים כמש"כ תו' כ"ג ב' מהא דכ"ז א', ודבר מועט אית ליה נמי כמש"כ תו', ובדין ארכו יותר מפי שנים ברחצו לא למדנו דעת ר' יהודה.

ונראה דר' יהודה חשיב לפסי ציראות כלא הוקפו לדירה, ולכך לא שרי אלא עד בית סאתיים כדין גינה וקרפף שיש בהן צור, והטעם לפי שהשימוש בצור הוא כשימוש בצור שצרות הרצים,

והפסין אינם אלא להתיר הטלטול, ואע"ג דודאי מחיצה הנעשית להתיר הטלטול, חשיבא כמקפת לדירה, היינו דוקא צרות של יחיד ומחיצה גמורה, אבל כאן ע"י הפסין לא נפיק הצור ושימוש, מצור שצרות הרצים, ונראה דהיינו נמי הא דקאמר י"ט ב' כ"ז א' זו מחיצה ואלו פסין, והיינו דע"י הפסין לא נחשב הצור כמוקף לדירה, דעדיין תורת צור שצרות הרצים עליו, משא"כ אם היו עושין מחיצה גמורה, שפיר היה נהפך עי"ז לחצר שיש בו צור, והוי חשיב מוקף לדירה, אבל אין הכונה דר' יהודה חידש גזירה מיוחדת בפסין, וזו נראה דעת תו' כ"ג א' ד"ה וצלצד שכתבו דע"כ ביותר מבית סאתים לא מהני שומירה, דאי מהני שומירה לריב"ז, דין הוא דליהני צור לר"י, ור"י גופי' קאמר בפסין עד בית סאתיים, ותמה דצדריהם הגרמ"מ הלוי ז"ל דהא צהדיא קאמר ר"י זו מחיצה ואלו פסין, הרי צהדיא דצמחיה צאמת שרי אף יותר מבית סאתיים, אבל למש"כ ניחא דהא דאלו פסין היינו רק דע"י חשיב כאינו מוקף לדירה, אבל לא גרע מגינה וקרפף, ואם התם מהני צור ליותר מבית סאתיים, א"כ ה"ה בפסי ציראות דיש להתיר, ובתו' הר"פ הנדמ"ח בתו' הנ"ל הוסיפו מהא דאמרין כ"ז א' לר"י דגזרינן דילמא אחי לאחלופי ביותר מבית סאתיים בקרפף, והיינו דמזה מוכח דקרפף שיש בו צור אסור ביותר מסאתיים אף לר"י, ובתו' הרא"ש שם הוסיף דר' יהודה עבד פסין כקרפף, ועי' במהרש"א.

ולר"ע לא היתה שום גזירה על פחות מבית סאתים, אלא דכל שארכו יותר משצעים וד' טפחים חשיב ביותר מבית סאתיים ואז נריך פתח ולצסוף הוקף, ולא סגי בשומירה ואינך, וכשאין ארכו יותר מע' וד' טפחים אפי' הוא יותר מפי שנים ברחצו נמי שפיר דמי.

(ו) כ"ג א' מתני' רע"א אפי' אין בה כו' וצלצד שיהא בה שצעים אמה ושירים על שצעים אמה ושירים, לכאורה היה ראוי לומר וצלצד שלא יהא בה יותר משצעים אמה ושירים על שצעים אמה ושירים, שזהו עיקר הכונה וכמו שפרש"י, אלא דאי הוי אמר הכי היינו מפרשים דר"ל שלא יהא בתשצורת יותר משצעים ושירים על שצעים ושירים, ולא הוי ידעין דאריך וקטין לא, ומיהו אכתי הו"מ למימר וצלצד שלא יהא

דמשמע דשמואל לא אמר צהדי צהדי הא דהלכתא כר"ע וכו"ל, דהא רב ציצי לא שמיע ליה אלא דהלכה כר"ע, יש לדייק דר"ע לא צעי מרובעות, דאי ר"ע צעי מרובעות לא הו"ל לשמואל למיסתם הלכה כר"ע כיון דצמרובעות לא פסק כוותיה, והו"ל לפרש הלכה כר"ע דלא צעי שומירה וזור, וסוגיא דלעיל דמנה"מ יתפרש כמש"כ לעיל סק"ב, והא דנקטו ריב"ז ור"ע ע' ושירים על ע' ושירים, הוא למינקט שיעורא דבית סאתיים, ונקטוהו במרובע, וי"ע.

ואם נימא דר"ע וריב"ז לא צעו מרובע, ניחא משה"ק לפיר"ח דר"ע היינו ת"ק היינו ריב"ז, דהא אינטריך לר"ע למימר דצעי מרובע, דמהא דקאי אריב"ז לא משמע מידי כדמוכח מר' יהודה, דכיון דלית להו מרובע ורק נקטו שיעור בית סאתיים שפיר קשיא דהיינו ת"ק, וכן מצאמי במאירי שכתב צהדיא דר"ע לא צעי מרובע, וכן משמע צפיה"מ דע' אמה ושירים על ע' ושירים השנוי במשנה אינו אלא שיעור התשצורת של בית סאתיים וצין בעגול וצין במשולש, וכן משמע ממה שקבעו דברי ר"א בזה דר"ע ולא הקדימו לדברי ר' יוסי, [ומשום הקדמתו בזמן אין לחוש, דה"נ ברישא הקדימו לר' יהודה משום שכן ראוי לפי הענין], ואם ר"ע אומר בארכו יותר משצעים היה ראוי לשנות בלשון היתר כד' יוסי, ולישגא דר"א מתפרש דאיסורא אחי לאשמועינן, ומשמע דעד השתא לא שמעינן איסורא אף בארכו יותר מפי שנים ברחצו.

שם תוד"ה ר"ע ועוד דילמא צעו צור שיח ומערה, ר"ל דמהא דרבנן דאמרו לו מתירין עד בית סאתיים אף בלא טעמא דדמי לדיר וקהר, אין ראיה דכר"ע ס"ל, דהא ר' יהודה נמי מתיר אף דצעי צור ושיח ומערה, וע"כ דציראות לא גריעי מצור ושיח ומערה, וא"כ ה"נ אפשר דרבנן דאמרו לו נמי צעו צור ושיח ומערה, ועי' מהרש"א.

(ז) כ"ג ב' איכא צינייהו ריבועא דריבועה רבנן, לפרש"י נראה דהוא מעין דאמרינן בעלמא משמעות דורשין א"ב, וה"נ ר"א הו' פשוט ליה היתירא בארכו יתר על רחצו לפי דנפקא ליה בית סאתיים מחצר המשכן, ולא הולך לאשמועינן אלא איסורא ביתר מפי שנים, ור"י יליף מטול

ארכו יותר משצעים ושירים, אלא דאי הו' אמר הכי לא הו' ידעין דלית ליה דבר מועט, דהו' מפרשין דכריב"ז קאמר, והולך לאשמועינן דס"ל נמי דאריך וקטין לא, דמהא דקאי אריב"ז אין ראיה, דהא ר' יהודה נמי אריב"ז קאי, ואיהו ס"ל דאריך וקטין נמי שפיר דמי כדאמר לעיל כ"ב א'.

ובאמת נ"ע לפיר"ח דהא דפרכין ר"ע היינו ת"ק היינו ריב"ז כלומר דהא איירינן בשצעים ושירים, ומאי קושיא הא ר' יהודה נמי קאי אריב"ז ואפ"ה לית ליה דצעי מרובע, ואף דאריך וקטין שרי כל דאין בתשצורתו יותר מצית סאתיים כדאמר כ"ב א' וכמש"כ תו' לקמן ב' ד"ה ר"ע, וא"כ לא הו' ידעין אס ר"ע אית ליה דצעי מרובעות כריב"ז או דלא צעי וכו"ל, ושמיר הולך לומר ובלבד שיהא זה ע' כו' לומר דצעי מרובעות, [שו"ר שכבר הק' בן בגאון יעקב], ונ"ל דמ"מ לא הו"ל לחזור ולשנות אותו לשון דריב"ז, והו' מצי למימר ובלבד שלא יהא ארכה יותר משצעים ושירים וכמש"כ, או לשון אחר המורה דכריב"ז ס"ל, וממה שכפל הלשון דייקין דאיכא צינייהו דבר מועט, ולכך הולך לחזור ולשנות שיעורו, [ולמש"כ הריטב"א כ"ב א' הוצא לעיל סוסק"ג דר' יהודה רק צבור ופסין ס"ל דאריך וקטין נמי, לפ"ז י"ל דכל הני דקיימי אריב"ז ס"ל כוותיה נמי במרובעות, ושפיר פרכין ר"ע היינו ת"ק, אבל בתו' הנ"ל מצוה דר"י אף בגינה וקרפף אית ליה דאריך וקטין נמי], ועי' להלן דלפי מה שזדדנו דר"ע לא צעי מרובע ניחא.

שם ב' ואי אשמעינן הלכה כר"ע הו"א דאריך וקטין לא כו', פרש"י דהא ר"ע מרובע צעי, וכן נקטו בתוד"ה ר"ע דר"ע צעי מרובעות, ואיכא דהכי משמע מהא דפרכין לעיל מנה"מ ומייתין קרא דטול חמשים וסבב חמשים, וכמש"כ לעיל סק"ב, אבל מהא דאמרינן הכא הו"א דאריך וקטין לא, אין ראיה, דשפיר מתפרש דלא הו' ידעין דין אריך וקטין והיה אפשר לומר דאין מטלטלין צו, וכרש"א כ"ב א', וכמו דמתפרש הא דהו"א עד דאיכא שומירה ובית דירה, דהיינו דאפשר לומר כן, ואדרבה אי ר"ע צעי מרובעות הו"ל ואי אשמעינן הלכה כר"ע הו"א בכל דבריו אף במרובעות, ולשון הו"א דאריך וקטין לא משמע דהיינו מסופקים צדין זה, ובאמת מהא

לדירה, או משום שהמרחק שבין המחיצות גדול, ע"י לעיל סק"ג, ומה מקום כאן למדידת אלכסון, וגם מדאיתריך לר"א לאשמועינן איסורא ביתר מפי שנים, משמע דעד פי שנים פשוט להיתירא, וע"כ משום דיליף ממשכן וכמו לפרש"י, וא"כ הרי במשכן היה האלכסון יותר, וכבר הקשה כן בר"ן, וגם קשה דלפ"ז הול"ל איכא צינייהו אלכסון.

ויש להסתפק העשוי כזה כלפי איזה רוחב אנו

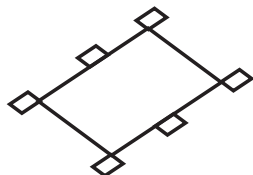


משערין את האורך לומר שיש בו יותר מפי שנים, אם נימא דכל שכנגד רוב השטח יש באורך יותר מפי שנים אסור, או"ד צריך

שיהא האורך יותר מפי שנים מן המקום היותר רחב, ואולי היה אפשר לומר דהיינו ריבוע דרבעה רבנן, כלומר דשטח שראוי לחכמים לרבעו, הרי חשבינן ליה כמרובע לר"י וצריך שיהא ארכו יותר מפי שנים מן המקום היותר רחב, משא"כ לר"א כל שכנגד רוב השטח יש ארכו יותר מפי שנים ברחבו, הר"ז אסור, וצ"ע.

(ח) ט"ז ב' ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, אע"ג דבכל דיני קרפף הרי בית

סאתיים דינו כפחות מבית סאתים, וא"כ היה ראוי שלא יהא יותר מבית סאתים פנוי, ז"ל דהכא החמירו חכמים טפי, והטעם אפשר משום דאף דליכא אלא בית סאתים ביחד שהוא פנוי, אצל יש הרבה שטחים פנויים שאפשר לצרפם לבית סאתים הפנוי, דנראה דשטח



הפנוי נמדד בקו ישר מחפץ לחפץ כגון אם החפצים מונחים כזה ובקל אפשר לעקם הקו

במשוה, הלכך כה"ג דין בית סאתים ביתר מבית סאתים, אצל אין נראה לומר דבית סאתים פנוי בכל השטח קאמר, ומצטרפים כל הפנויים בכל מקום שהם, דא"כ הול"ל ובלבד שלא יהיה הפנוי בבית סאתים, וגם לא משמע דהקיפו ד' סאים יצטרכו חפצים בשטח רחוק של סאתיים, וצ"ע.

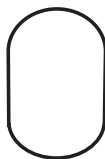
ובמ"מ לולא שהפוסקים ז"ל סתמו כהך ברייתא היה מקום לומר דחכמים כחכמים דר"ש

ס"ל, ולכך כשנשאר בית סאתים פנוי הרי דינו כקרפף וכיון שפרץ צמילואו לחצר שהוא אסור לו שפיר אוסרין וע"ז, וכדלקמן כ"ד א' כ"ה ב', אצל

חמשים וסבב חמשים ואיטריך ליה לאשמועינן היתירא בארכו יתר על רחבו, אלא דמש"כ רש"י ולכתחלה אורווי מורין הכי, קשה וכמשה"ק בתו', ולכאורה אפשר נמי לאשכוחי נפ"מ לדינא, דלר"א דלא יליף כלל מטול חמשים וסבב חמשים, לא יתכן לחשב שיעורו אלא עם הדבר מועט כחצר המשכן ממנו, משא"כ לר"י יש מקום לדון דלית ליה דבר מועט.

ויתכן לומר דאי דרשינן טול חמשים וסבב חמשים לחדש שיעור דשבעים ושיריים, דלפ"ז יש להתיר עד שבעים ושיריים אפי' הוא יותר מפי שנים ברחבו, ובעין מש"כ לעיל סק"ד דהני דסברי אריך וקטין לא, והיינו באורך יותר משבעים, דלדידהו מכשרין עד שבעים אפי' ארכו יותר מפי שנים ברחבו, דלכך נתנה תורה שיעור ע' ושיריים, וה"נ אף אי אריך וקטין נמי שרי דלא בא הכתוב למעטו מ"מ אין לאסור באורך פחות משבעים בכל צורה שהיא, ולפ"ז איכא צינייהו עד שבעים דלר"א גם עד שבעים אסרין בארכו יתר מפי שנים ברחבו, ולר"י שרי, אלא דלפ"ז הול"ל לגמ' למימר א"ב עד שבעים, ומיהו י"ל דנקט האי לישנא נמי לפרושי אמאי איטריך ליה לר"א לאשמועינן איסורא, ולר"י לאשמועינן היתירא, וגם דהוא שורש פלוגתתם אם דרשינן ריבועא דרבנן דטול חמשים וסבב חמשים.

ולפיר"ח דייקין דמדאר"י דאפילו ארכו פי שנים ברחבו שרי, משמע באופן הרגיל דהיינו מרובע, ואף דבאלכסונו יש יותר מפי שנים, ודברי ר"א מתפרשים דכל שיש קו שארכו יותר מפי שנים ברחבו אסור, ואף שהקו באלכסון, והא דתלינן לה בפלוגתא אי מרבעין לתחומין יש לפרש משום דאם נחוש גם שבאלכסון לא יהיה יותר מפי שנים



אם כן אין לנו להתיר אלא בתמונת עיגול קצת כגון כזה דאף באלכסון אין קו שהוא יותר מפי שנים, וכיון דלעולם מרבעין לשטח א"כ אף כהאי גוונא יש לדנו כמרובע, וכיון שכן יש להתיר אף במרובע, דע"י הוספת הקרנות לא נשתנה צורת השטח, משא"כ אי לא מרבעין, הרי הוספת הקרנות הוא דבר נוסף ושפיר אפשר למדוד באלכסון, אצל הדבר צ"ע דהא הכא טעמא משום דתמונה זו אין דרכה צהיקף

לר"ש אין לאסור אל"כ נשאר פנוי יותר מבית
סאחים.

(ט) ב"ג ב' קרפף שהוא יותר מבית סאחים
שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא
כגינה ואסור כו', לבאורה נראה דדוקא כה"ג
שהיה הכל היקף אחד לדירה ואח"כ נמלך לזרוע
רובו דבזה ציטל ההיקף לדירה מן הכל דרובו
ככולו, אבל חצר וקרפף שאין בו סאחים הסמוכים
זל"ז וניטלה מחיצה שביניהם ונמצאו פרוצים
במלואם זה לזה, לא אזלינן בתר הגדול, והרי
שניהם נשארים צדינם, החצר כמוקף לדירה,
והקרפף כאינו מוקף לדירה, ומטלטלין כלים
ששבתו בהן מזה לזה בכולן וכלים ששבתו בבית
אסורין לקרפף, ובחצר הדצר בפלוגמא שהציא
במ"צ סי' שני"ח ס"ק פ"ג, ולא שייך לומר חוץ
חצר מיינתו לקרפף, כיון שהחצר הוקף לדירה
וכמש"כ תו' כ"ה ז' ד"ה וכו', ורק במקום
המחיצות אמרינן כן התם, דכיון דלחצר איכא
גיפופי, והקרפף פרוץ במלואו, הרי השטח הזה
נוסף לקרפף.

אבל אין לדבר הכרע, דהא אם צא לכתחלה
להקיף לשמש בחלק נפוני לדירה והחלק
הדרומי גינה, הדצר קרוב דניזיל בתר רובא, דכיון
דלחלק הדירה אין מחיצה רביעית וכן לחלק הגינה,
ע"כ לחשדם כחצר אחד, ואית לן למיזל בתר רובא,
ואם בתחלה כן, גם כשאח"כ ניטלה מחיצה
שביניהם יש לדון כן, וצ"ע.

(י) ב"ד א' אבל בית סאחים אסור כמאן כרבנן,
הא דלרבנן חצר וקרפף שאינו יותר
מבית סאחים הפרוצים זל"ז נאסרים לטלטל אלא
בד"א, אע"ג דכל אחד דינו להיות מותר, הוא
משום דכיון דאסור לטלטל מחצר לקרפף, הרי אין
מחיצות של הקרפף מועילות לחצר וכן איפכא,
ונמצא דחצר מחיצה רביעית לשניהם, ולפ"ז נראה
דכללל הוא דכל שהקרפף צדין קרפף הרי גם
החצר נאסר, וא"כ מהא דלרבנן שרי בפחות מבית
סאחים, מוכח דגם הזרוע אינו צדין קרפף כיון
שהוא מיעוט, ומותר לטלטל ממנו לחצר, דאל"כ
לא יתכן שיהא מותר החצר, ומינה דלדידן דקיי"ל
כר"ש מותר לטלטל מן המועט הזרוע לבית, והדצר
תימא שבטור סי' שני"ח וכן ברמזים בסוגיין כתב
לאיסור, ונראה שזה נתכוין המ"א שם ס"ק י"ד

שכתב שכ"מ בגמרא דשרי, וכן צרא"ש כתב דאין
להציא ראייה בפחות מבית סאחים אין דינו כקרפף
מהא דשרינן לרבנן בפחות מבית סאחים, דשאני
התם שהוא מועט ומתצטל לרוב, הרי צהדיא
דפשוט ליה דבזרע מיעוט שרי אם אין בו
סאחים, וכבר העיר מזה צשעה"צ שם אות ע"ז
עיי"ש, ולמש"כ סק"ט לצדד דלאו כללל הוא
דהמיעוט מתצטל לרוב, ולא אמרו כן אלא כשתחלת
ההיקף של כל השטח היה לדירה, לפ"ז היה אפשר
לפרש דצרי הטור כשהמיעוט נזרע קודם היקף
החצר ומעולם לא הוקף לדירה, וזוהי אף שאח"כ
הוקף ביחד עם החצר אינו מתצטל, אבל כל כי
האי הו"ל להטור לפרש ולחלק כיון שהדצר מבואר
בגמ', וצ"ע.

ב"ג ב' תוד"ה נזרע ונראה לר"ת דדוקא קרפף
[כ"נ דל"ל] יותר מבית סאחים כו',
כונתם מבוארת דכיון דריב"צ אסור לטלטל גם
בבית סאחים, ומ"מ מהני ליה שומירה אף בגינה
הזרועה, א"כ ש"מ דאין הזרעים מצטלין את
ההיקף לדירה אם ליכא יותר מבית סאחים, וה"נ
לדידן לענין להוציא מן הבית לקרפף הזה, ולכן
נקטו בגמ' קרפף יותר מבית סאחים, אבל אין כן
דעת הפוסקים וכמ"ש צה"ל סי' שני"ח ס"ט, והא
דריב"צ היינו טעמא דאף דאסור גם בבית סאחים
לטלטל יותר מד"א, מ"מ איסור זה קיל מאיסור
דיותר מבית סאחים, ולכן סגי ליה בשומירה
ובסמוך לעיר, ולכן גם בזרוע שרי, אבל לענין כלי
הבית דאסור אף לרבנן בפחות מבית סאחים,
איסור זה הוא כדין יתר מבית סאחים דכל שנזרע
דינו כלל הוקף לדירה, ובאמת דאין כ"כ סברא
לומר דבית סאחים הזרוע כולו חשיב מוקף לדירה
[כשהוקף לדירה מעיקרא], ואילו משהו יותר מבית
סאחים מתצטלת הקפתו לדירה בזריעת רובו לחוד,
והא דנקטו בגמ' יותר מבית סאחים הוא משום
דלענין לטלטל בכולו איירי, ולא לענין כלי הבית,
ועי' צרא"ש.

(יא) בבה"ל סי' שני"ח ס"ט מסיק דכשהזרעים
מצטלים הדירה, לא מהני עקירת
הזרעים להחזירו לדין מוקף לדירה, ונראה דזה
דוקא בזרוע רובו, אבל בזרוע מיעוט אלא שהוא
יותר מבית סאחים אף דעיי"ז נאסר הכל, מ"מ
כשנעקרו הזרעים מסתברא דמתצטל לרוב והוי

דמילתא עוזרים זהם קצת ושפיר חשיבי כמוקפים לדירה, אבל כשהשטחים מרובים מסתבר דיש להם דין קרפף, ועי' בספר מרן זללה"ה סכ"ה סק"ו. שטח יותר מבית סאתיים צריך שיהיה רחוק, וכל שיש הפסק באמצע אינם מאטרפים לדין יותר מבית סאתיים, אף שמאטרפים לדין רוב זרוע, עי' ח"צ סי' נ"ט ובספר מרן זללה"ה סי' כ"ד ס"ק כ"ז, ונראה דכל שטח שדינו כהוקף לדירה, מפסיק, כגון שציל או דרך שממש לשמוש דירה, וכש"כ בית או מחיצה דמפסיקין, אבל השבילים שבין הערוגות דינם כערוגות דלא עדיפי מדירה שתמישה לאויר, דלא חשיבא מוקפת לדירה כדאמר כ"צ א', וכ"כ מרן זללה"ה שם.

(יב) כ"ד א' אמר ר"י אמר אבימי והוא שעשוין אנטבלאות כו', נראה דצרייתא [דצרייתא הוא כמבואר כ"צ כ"ד ב'] מתפרשא שנטע לשם הפירות, ולא לשבת צילם, ואפי"ה לא מבטלי ההיקף לדירה כיון שאפשר לשמש זהם לשבת צילם, וס"ל לאבימי דצריך שיהיו נטועים באופן שנאות לשמש זהם לל', ור"נ סבר דכל ענין משמשים לצילם, ומיהו לאבימי אף שנטע חילנות סרק רק לשם לל', מ"מ אם לא עשאו אנטבלאות מבטלי ההיקף לדירה.

בראיה דחילנות מיתשבי רוב נטוע, גם לפי הענפים ולא לפי העיקר לחוד, דלא מסתבר לומר דכשאין צין חילן לאילן כמלא חילן בעיקרו יהא שייך לומר דצריך שיהיו כאנטבלאות, דסתמא כל כה"ג יש כאן שורות שורות לכל הרוחות, וגם סתם אנטבלאות יש צין השורות ריח גדול שיהא נוח לשבת שם, וכן לא מסתבר דהנהו דרוב הונא בר יהודה היו נטועים צפיפות כזאת, וגם סתם חילנות יש ציניהן ד"א דאל"ה למיעקר קיימי, ואין רוח חילן ד"א, אלא ודאי אף הענפים בכלל ואפי' הגזוהים יותר מי' נמי מסתברא דהם בכלל.

ובזה יש ללמוד נמי לזרעים דגם הענפים היוצאים נחשבים בשטח הזרוע.

שם פורץ צו פירצה יותר מעשר כו', יש להסתפק פרץ צו פירצה בקרן זית בג' או בד' מהו, ומהא דלא נקט האי תקנתא ולא יצטרך לפרוץ יתר מעשר אין ראיה, דהא דפירצה יותר מעשר דקמי מתפרש אף להשלים ליותר מעשר, וזימנין דפורץ רק משהו, וכדקמי דגודרו ומעמידו על עשר,

הוקף לדירה, דהא גם בזמן שהוא זרוע חשיב הרוב מוקף לדירה, וגם הזרוע דין הוא דיתבטל וכמו שהוא לס"ד לל"ק דר"ה צרי' דר"י וכמש"כ תו' כ"ג צ' ד"ה לר"ש, אלא דכיון דהוא יותר מסאתים חשוב הוא לעצמו בזמן שהוא זרוע ואינו מתבטל, אבל כשנעקרו הזרעים מסתברא דמתבטל לרוב, ולא עוד אלא אף כשהזרעים קיימים רק שנחסרו מעט באופן דליכא עכשיו בית סאתים נמי י"ל דחוזרים להתבטל להיות מוקפים לדירה, ואף כשהזרוע היה סמוך לג' מחיצות נמי נראה דשפיר דמי, ולא אמרינן דמתבטלו המחיצות מלשמש לדירה, דגם בזמן שהיה זרוע יותר מבית סאתיים נמי היו מחיצות הזרוע משמשים גם ליתר החצר לעשותו מוקף לדירה, דהמיעוט הזרוע אינו מפסיק את המחיצות, אלא דדין הזרוע כקרפף וממילא אוסר.

מלשון הגמ' כ"ג צ' נזרע רובו נראה לדקדק דאף אם נזרע ממילא ע"י רוח וכיו"צ נמי נאסר, דאל"כ הול"ל זרע רובו דקאמר נטע רובו, אלא דהתם רבותא קמ"ל דאפי' נטע בכונה נמי שרי והכא רבותא קמ"ל דאפי' נזרע מאליו אסור, וכן משמע כ"ד א' לגבי מים דאמרינן ונתמלא מים וסבור רבנן למימר כזרעים דמו, ואף שנתמלאו מאליהם, ועי' לקמן ס"ק י"ד.

ובראיה דאף בזרע מאליו נמי אינו חוזר להיות מוקף לדירה ע"י עקירת הזרעים, אבל צמים יש להסתפק דכיון דמעצמם מיד מתחילים להיות נבלעים ומתייבשים והולכים, י"ל דלא חלמי לבטל ההיקף לדירה אלא בעודם, אבל משנתייבשו י"ל דחוזר החצר לדין מוקף לדירה בלא שום מעשה, ואף צמילא צידים נמי י"ל כן, ולא דמי לזרעים שקצועים עד שיגדלו, ול"ע, שו"מ כן בספר מרן זללה"ה סי' כ"ה סק"ד ע"ש.

עיר שישבה ולבסוף הוקפה ויש זה הרבה שטחים פנויים המיועדים לצנות עליהם צמים, יש להסתפק אם חשיבי כמוקפים לדירה, אף שעכשיו אין משמשים עליהם, [ומיהו אם יש בהם דרכים, שפיר חשיבי משמשים לדירה, ואם עלו בהם עשבים שאין מעבדים את ההילוך, אינם כזרעים, אבל אם עלו בהם קוצים או עשבים גבוהים שמעבדים ההילוך נראה דדינם כזרעים], ומסתברא שהדבר תלוי לפי גודל השטחים וריבוי הצמים, דבזמן שהצמים שמסביב מרובים והשטחים מועטים סתמא

לזבל המחינות מדאורייתא ואריך שיסיר כל המחינה השלישית.

א"נ נראה דלענין הדאורייתא לא היה צריך שיעשה מעשה במחינות, אלא כל שהתחיל לשמש בתוך ההיקף שימוש דירה שפיר חשיב רשות היחיד ורק מדרבנן צעין מעשה צהיקף, שמהא הקפה לשם דירה.

שם איבעיא להו פרץ אמה וגדר אמה כו', נראה דדוקא כשהקדים לפרוץ, אבל גדר אמה ואח"כ פרץ כנגדה לא, דצעדינא דגדר לאו מידי עבדי, ולא דמי למחינה ע"ג מחינה לקמן כ"ה א', דהתם מיהא מיינכרא מחינה במקומה אלא שאין צריך לה, אבל הכא לא מיינכרא מחינה כלל, ואינו אלא כמוסיף על מחינה ראשונה ולא כגודר השטח, ומיהו אם היה צורת הפתח או פי תקרה ועשה מחינה ואח"כ פרץ את התקרה ואת צורת הפתח, [ושמא הצורת הפתח ממילא מתבטל ע"י המחינה דכפרוץ דמי], נראה דדינו כמחינה ע"ג מחינה, אף לדעת הסוברים דדין צורת הפתח ופי תקרה כמחינה ממש ועושים עומד מרובה, [ולמה שזדדנו צמינן צ' סק"ח לצורת הפתח דינו כפרוץ הניתר בעומד מרובה, א"כ עדיף ממחינה ע"ג מחינה והרי דינו כפרץ אמה וגדר אמה], דמ"מ מיינכרא מחינה, וכן לקמן כ"ה א' בהרחיק פחות מג' ועשה מחינה דלא הועיל, לפמ"ש"כ היינו נמי אף אם אח"כ יפרוץ כותל הראשון דאין לחלק בין פחות מג' לגדר ממש סמוך לכותל.

שם ולא אמרן אלא שפתח ולבסוף הוקף אבל הוקף ולבסוף פתח לא, לכאורה לענין השימוש אין חילוק בין פתח ולבסוף הוקף להוקף ולבסוף פתח, וא"כ צריך לפרש דאע"ג דהשתא משמש ההיקף הזה לדירה מ"מ כיון דתחלת הקפתו לא הייתה לדירה, לא התירו חכמים לטלטל עד שיעשה מעשה צהיקף, [ועי' לעיל זדדנו דאם היה הנידון צדאורייתא היה סגי בשימוש של דירה], ולכך צעין דוקא פתח ולבסוף הקיף, דאז הקפתו לדירה.

הא דפרכינן פתח ולבסוף הוקף פשיטא, קשה לכאורה דהא בפשוטו לא נשתנה שימוש הרחבה ע"י הפתיחה, ואם בדלא פתח חשיבא הרחבה כלל הוקפה לדירה, ה"ה כי פתח נמי, וא"כ יש כאן חידוש גדול דע"י הפתיחה נשתנה

ומיהו ממה שהפוסקים לא הזכירו הך תקנתא, וכן התה"ד שצ"מ"א ס' ש"ח ס"ב שדחק להגביה העפר במשך עשר אמות ולא הזכיר קרן זוית, משמע דלא סגי בהכי, אף דיש לדחוק דשמא חומה עגולה, [אם נימא דעגולה נמי פרצתה בעשר ולא דיינינן לכל פירצה שבה כפירצה שצקרון זוית, עי' ס"א ס"ק כ"ב], ומיהו בצמצא אין נראה לחלק בין פרצת עשר לבין פירצה צקרון זוית, כיון דתרווייהו מדרבנן, [כמש"כ מרן זללה"ה והצ"ח דפירצת עשר דרבנן וכ"כ בתו' הרא"ש ר"פ עושין פסין], ומשום דאין תורת פתח עליה.

רש"י פירש דבהוקף ולבסוף פתח איירי, ולמש"כ לקמן התם לא נשתנה סוג השימוש ברחבה ע"י הפתיחה, אלא דאותו שימוש בזמן שפתוח לבית הרי הוא נחשב כשימוש דירה, ולפ"ז יש מקום להסתפק דשמא לא חייבו חכמים לפרוץ, אלא בכה"ג שלא נשתנה השימוש, דכזה ראוי להצריך מעשה לעשותו מוקף לדירה, אבל העושה דיר בתוך קרפף י"ל דשימוש הדיר לחוד עושהו מוקף לדירה וא"ל לפרוץ בו פירצות, וכן הצונה בית בתוך קרפף ועי"ז נהפך הקרפף לחצר, י"ל דסגי בהכי, אבל מדברי הראשונים ז"ל לקמן בסוגיא דאבוורנקי משמע דאף בכה"ג צריך שיפרוץ, ועי' במ"מ פט"ז ה"ה, אח"כ ראיתי שכבר נסתפק בזה מרן זללה"ה בס' כ"ד ס"ק כ"ו עי"ש, ולכאורה מהא דספינה צ' ב' דאמרינן דמחינות להצריח מים עשויות, אע"ג שמשתמש בספינה כל תשמישי דירה, משמע דלא סגי בשימוש דירה לחוד, וז"ע.

שם וגודרו ומעמידו על עשר ומותר, והיינו שגודר רק משהו וסגי בהכי, והנה דין זה הוא בין ציש צנשאר עומד מרובה ובין כשניתר מתורת פס ד' או שני פסין, ומצואר דעשה שני פסין משהו צרוח רביעית לשם היקף דירה סגי בהכי.

ויש לעי' לרהצ"ח ס"ז צ' דהוי סצר דיותר מצית סאתיים שלא הוקף לדירה הזורק לתוכו פטור, דמדאורייתא לאו רשות היחיד הוא, מה יועיל לדידיה אם יוסיף משהו הרי לענין הדאורייתא לא מסתבר שהועיל צכך, דהא מעיקרא נמי היו מחינות מדאורייתא, וכל שאינו רשות היחיד מדאורייתא אין להתיר לטלטל בתוכו כדאמר כ' א' פשיטא אי לאו מחינה היא כו', ושמא לדידיה צריך

המבטלה מתורת חומה, [ולא נתפרש שיעורו, ועי' בספר מרן זללה"ה בליקוטים ס"ב סק"כ], ויחזור ויתקנה לשם דירה לאחר שישבה, דלענין תחומין מסתברא דדמי להקפה לדירה דאמרינן לעיל כ"ד א' דבכה"ג שפיר דמי.

והנה כל הוקפה ולבסוף ישבה ודאי היתה ההקפה על מנת לישבה אח"כ, ואפ"ה אין מודדין לה מחוממה, ומבואר דכה"ג לא חשיב כהוקפה לדירה, ויש להבין טעמא מאי, הרי סו"ס זכונת הגודר אין חילוק בין ישבה ולבסוף הוקפה לבין הוקפה ולבסוף ישבה דבתרווייהו דעמו שיהא עיר מוקפת.

ובראה דאף אם היה הדין דהוקפה ולבסוף ישבה נמי חשיבא מוקפת לדירה, [וממילא גם היו מודדין מחוממה], דמ"מ כל עוד שלא ישבה וליכא אלא החומה, דלא הוי חשיבא כמוקפת לדירה, ולא דמי לדיר וסהר, דמיד משהוקפו חשיבי כמוקפין לדירה אף קודם שנשתמש בהם שום שימוש, דהתם ראויים הם לשימושם וכיון שנתכוין לדירה הרי הם דירה, וכמו זונה בית דחשיב מוקף לדירה גם עד שלא נכנס לדור בתוכה, אבל היקף עיר לא שייך זו שימוש דירה קודם שיש זו בתים, ולכך לא חשיב מוקף לדירה, כיון שאינו ראוי לשימוש, ונמצא דכל עיר שהוקפה ולבסוף ישבה, הרי זה כהוקפה שלא לדירה ע"מ שאח"כ תשמש לדירה, וכיון שכבר היתה צדין של לא הוקפה לדירה, שוב אינה חוזרת לדין מוקף לדירה עד שיפרוק זה ויחזור ויגדרנה.

ובמציענו למידין דהא דאמר לעיל כ"ד א' דהוקף ולבסוף פתח לא חשיב מוקף לדירה, דגם אם מתחלת ההקפה היה דעמו לפתוח אח"כ, נמי לא חשיב מוקף לדירה, וכמבואר בסוגיין דמדמינן לה לעיר, וכן מבואר ברש"א בסוגיין, ודלא כמ"ש במ"ב סי' שני"ח ס"ק י"ט, [ומה שהביא בשעה"צ שם בשם מעשה רוקח ותורת חיים, לפו"ר התם כונתם דחשיב מוקף לדירה אף בלא פתח כלל, אבל בגוונא דבלא פתח לא חשיב מוקף לדירה, לא מנאנו דהוקף ולבסוף פתח מהני, ומה שהביא מדברי הרמב"ם למש"כ להלן דכונת הרמב"ם דדיר וסהר וכיו"צ שאין מחוסרין מעשה לשמש לדירה, לפ"ז אין מדברי הרמב"ם ראייה וכן משאר ראשונים שהביא ז"ל שם], ומיהו במקום שלא יתכן

הרחצה להיות חשובה כמוקפת לדירה, ומאי פרכינן פשיטא, ונראה מזה דשימוש הרחצה יכול להחשב כשימוש לדירה דכל הדברים המונחים ברחצה משמשים לאדם בדירתו, אלא דכשאין פתח מן הבית לרחצה הרי"ז משמש כאו"ר, ולא חשיב הוקף לדירה, אבל כשפתח לו פתח מן הבית מיד משמש לדירה כל שימוש.

ובזה ניחא מש"פ רש"י י"ח א' דמוקפה היינו רחצה, ולכאורה תמוה דהא צמתנינן התם חשבינן לרחצה כהוקפה לדירה, הרי דסוג השימוש של רחצה הוא סוג של הוקפה לדירה, ואילו בשמעתין אמרינן דאין מטלטלין בה אלא בד', ומנא תי שכל רחצה תמה בזה צבה"ל ר"ס שני"ח ע"ש, אבל למש"כ ניחא דהתם רחצה שיש לה פתח מן הבית קאמר, ואף שלא נשתנה שימושה מכל רחצה מ"מ חשיבא מוקפת לדירה, וכמש"כ דבכה"ג כל שימושה חשיב שימוש לדירה, שו"ר בתו' הר"פ הגדמ"ח שהקשו על פרש"י מסוגיין וסיימו ושמא צפתח ולבסוף הוקף ונראה דכונתם כמש"כ.

ולפמש"פ מחייב שפיר טפי הא דאמרינן לא צריכא דאית ביה די דרי מ"ד אדעתא דבי דרי עבדיה קמ"ל, ולכאורה קשה הרי הוא יודע אדעתא דמאי עבדיה, ואם באמת עבדיה אדעתא דבי דרי אמאי חשיב מוקף לדירה, ואם אדעתא דרחצה עבדיה, א"כ הדרא קושיין לדוכתה דפשיטא, אבל למש"כ ניחא דאף אי עבדיה אדעתא דבי דרי, מ"מ עי"ז חשיבא גם הרחצה כמוקפת לדירה, דסוף סוף יש לה פתח מן הבית, ונפקא מתורת או"ר לתורת חצר.

(ג) כ"ו א' עיר חדשה מודדין לה משיצתה כו' שהוקפה ולבסוף ישבה כו', בבתי ערי חומה אשכחן איפכא בערכין ל"ג ב', דלא חשיבא בתי ערי חומה אלא כהוקפה ולבסוף ישבה, וילפינן לה מקרא, ונראה דהענין דהקפה שלפני יציאתה משמשת רק להצדילה מעלמא ולצראי עבדא לגוואי לא עבדא, ובבתי ערי חומה הענין שהצדילו המקום צמחיה ואח"כ בנו בו את העיר, ולענין תחומין או הקפה לדירה, אין בחומה ענין שלא נעשית לשמש את מה שבתוך החומה, אבל ביטלה ולבסוף הוקפה הרי ההקפה משמשת לזרף את השטח המוקף לבתים, ונראה דלענין תחומין נמי מהני אם יפרוק בחומה פירצה בשיעור

ותו' שם, וי"ל דשאני התם שתחלת הקפתו לשמות שם והמים אגורים צבור והרי זה שימוש דירה ממש כמו שהיה מקיף לכול שם, משא"כ הכא שלא הקיף למים, אלא שנתמלא מים, וגם אין דעתו לשמות שם, והמים מפריעים לשימוש דירה שהקיף לו, [ואפשר דמה"ט נקט נתמלא מים ולא קחני מילא מים, ועי' לעיל ס"ק י"א], וזו כונת תו' לקמן ב' בד"ה לא, והקשו כן לרב אשי למסקנא, וה"ה למאי דסבור רבנן.

ומשמע בצוגיין דאף שהמים עמוקים עשרה ויותר מבית סאתיים, אפ"ה אין עליהם תורת כרמלית כדין ים, ועי' במ"ב סי' שמ"ה ס"ק מ"ח דמשמע דכל מים תורת כרמלית עליהם כדין ים, וי"ל דשאני הכא שהמחילות ביבשה מעל פני המים, משא"כ התם דהמים מכסים את המחילות ואינן ניכרות, [אבל אין לומר דבאמת במים אסור לטלטל כדין ים, והנידון בנתמלא רוצו אם נאסר גם המיעוט שאין בו מים, דאם במקום המים אסור, ממילא נאסר הנשאר כיון שהוא פרוץ למים, ואפילו הוא רוב].

שם ב' אמר רב אשי ודחויין לתשמישתא נמי לא אמרן אלא שאין צעומקו יותר מבית סאתיים כו', לפי' ראשון שבתו' יש לתמוה דלא הול"ל אלא לא אמרן אלא שאין צעומקם עשרה, אבל יש צעומקם עשרה כורעים דמו, והיה נכלל בזה צין אם יש בהן רוב וצין אם יש בהם יותר מסאתיים, וכמו שסתמו מעיקרא ושנו סתם ונתמלא מים, ומה מקום להזכיר כאן שיעור יותר מבית סאתיים, ואפשר דאחי' לאשמועינן, דזמן שיש בהם עומק עשרה ביותר מבית סאתיים, חשבינן גם למים שאין בהם עשרה כורעים, ונפ"מ אם במקום שיש בהן עשרה הקרקע במדרון דמתלקט עשרה מתוך ארבע, דאז י"ל דחשיב כמחילה ואינו אסור את המותר, אבל השתא דחשבינן לכל המים כורעים הרי גם המים שאין צעומקן י' אוקרים, ודוחק. — ולפי פירוש זה של התו' נמצא מבואר בגמ' דמים דלא חזיין לתשמישתא אוקרים אף כשאין צעומקם י', דהא ציש צעומקם י' אף חזיין לתשמישתא אוקרים.

ולפר"י יש לפרש דאיכא צין חזו לתשמישתא ללא חזו צומן שהם רוב ואין בהם יותר מבית סאתים, דבחזו לתשמישתא כנטעים דמו, ובלא חזו

בו אלא שימוש דירה כגון חצר שלפני הבית, י"ל דאף אם אירע שהקיף ולבסוף פתח, דסגי בפתיחה לעשותו כמוקף לדירה אף שלא פרץ את גדרו, דכיון דלא יתכן שימוש שלא לדירה במקום הזה, ממילא נתבטלה הקפתו שלא לדירה, ולא הצריכו חכמים פירצה בכה"ג, ומיהו מהא דאמרין ז' ב' גבי ספינה דמחילות להצריח מים עשויות ולא חשיבא מוקפת לדירה, אף שמשמש בתוכה כל שימוש דירה, משמע קצת דלרריך שיעשה מעשה במחילות, ואף דהתם גרע דגם כשממש שימוש דירה נמי המחילות משמשות להצריח מים, משא"כ הכא דהשתא אין למחילות אלא שימוש דירה, מ"מ אין לדבר הכרע, וז"ע, ועי' בספר מרן זללה"ה סי' כ"ה סק"ו, ובמאירי כתב דאם יש לו סבה לא לפתוח עד לאחר שיקיף, והקיף ע"מ לפתוח ופתח, דכה"ג חשיבא כמוקפת לדירה, ול"מ כן מדברי הרשב"א והריטב"א.

מה שנתקשה המ"מ בפט"ז מה"ש ה"ה במה שסתם הרמב"ם דפרץ וגדר לשם דירה, ולא הזכיר דפתח, לכאורה בפשוטו ניחא דדיר וסגר וכיו"צ שפיר גגי בגדר לשם דיר וסגר, ולא שייך התם פתח, והא"נ דבשימוש רחבה שלא נשתנה השימוש לא שייך שגדר לשם דירה אלא"כ פתח, אבל שפיר סתם רצנו כדרכו, ומתפרש בדבר שאינו מחוסר מעשה לשימוש דירה, וז"ע למה הניח המ"מ הדברים צ"ע, שוב הראוני שכבר כתב כן במרה"מ.

(יד) ב"ד א' סבור רבנן למימר כורעים דמו ואסיר כו' כנטעים דמו ושרי, לכאורה נטעים הם שימוש לקרפף לחסות צלם, אבל מים הרי שוללים כל שימוש מן הקרפף, וז"ל דעלם החזקת המים חשיב שימוש לדירה, והעושה קרפף לאגור בו מים, חשיב הוקף לדירה, צומן שהמים ראויים לשימוש, ולא דמי לקרפף לעצים שהוא סתם קרפף דלא חשיב מוקף לדירה, כמש"כ רש"י י"ח א', דהתם אין שום שימוש במקום העצים, משא"כ במים שיכול לכבס בהם במקומם כמו שהיו רגילים לכבס בנהר כמש"כ רש"י שבת ע"ג א', וכן יכול לשמות מהם במקומם.

וא"ת והיכי סבור רבנן למימר דכורעים דמו ואסיר, והא מתניתין היא י"ח א' דפסי ביראות חשיב מוקפין לדירה וכמו שפירשו רש"י

רק הכותל שהוקף לדירה, דחשיב שפיר כמוקף לדירה, ויותר נראה דאינו מועיל, דכיון דזשעה שהעמידו לכותל לא חשיב כהיקף חדש, מו אינו דין שיועיל אח"כ.

שם אינו יכול לעמוד צפ"ע כו' רצא אמר לא הו' מיעוט כיון דלא יכול למיקם צפ"ע לאו כלום הוא, הרצה יש לתמוה מה צרך שדצוק לכותל וקיומו מחמת הכותל, אבל הרי סו"ס אין כאן בית סאתים, ולכן נראה דאירי צטיח עב שאין דרך לטוח כן בכתלים, ולכן מחמת הכותל יש לחשב כאין עתיד להתקיים, ואם יכול לעמוד צפ"ע הרי הוא נחשב לדבר קיים וממעט, אבל אם אינו יכול לעמוד צפ"ע, דיינין ליה כאינו עומד להתקיים, ולכן אינו ממעט, שו"ר צמו' רי"ד שכבר תמה בזה ומחמת קו' זו קיים הגי' דהועיל ולא הועיל ורצ שימי מתני לה עי"ש, וכ"ה דרו"ה ובעצה"ק. שם הרחיק מן התל ד' ועשה מחיצה הועיל, לכאורה סתמא דגמ' קאמר לה, ולא נקטו ג' דלא למיעל בפלוגתא דרצה ורצא לעיל, ור"ח ורה"מ בשפת התל ופחות מג' נחלקו לרבותא דר"ח, ואפשר דרה"מ אף בג' קאמר דלא הועיל, ולפ"ז אין מכאן ראיה איך ס"ל לרה"מ בפלוגתא דרצה ורצא, ועי' ברש"א שלא כ"כ.

ונראה דהרחיק משפת התל ד' ועשה מחיצה על התל לשם דירה גם לשטח שמתחת לתל, דנמי מהני, ולא דיינין ליה כמחיצה אחורי מחיצה, דלא גריעא ממחיצה ע"ג מחיצה, וכיון דלא גריעא מו י"ל דעדיפא, דכיון דמהני לד' שהרחיק, שפיר חשיבא מחיצה לשם דירה, וממילא מהני נמי לכל השטח שמתחת לתל, אע"ג דלדידהו הו' כמחיצה ע"ג מחיצה, ואפשר דגם זה בכלל הרחיק מן התל ד', וצין שהרחיק צעמק וצין שהרחיק ע"ג התל קאמר, [שו"ר צמאירי שפירש דע"ג התל קאמר עי"ש], ועי' להלן.

שם פחות מג' או על שפת התל כו', על שפת התל נמצא הנידון שהוא משום מחיצה ע"ג מחיצה, אבל בהרחיק פחות מג' לא נתפרש הטעם, ומה צין זה להרחיק מן הכותל פחות מג' דאמרינן לעיל ללישנא דסתמא דגמ' דלכו"ע לא הועיל, ובריטב"א כתב משום דהתל הו' מחיצה שנעשית מאליה הלכך לא חשיבא כולי האי, אבל כל כי האי הו"ל לגמ' לפרוש, וגם ממה שכללו בגמ' שפת

כורעים דמו והו"ל נורע רובו, ולפ"ז יתכן לומר דאף בלא חזו לא חשיבי כורעים אלא כשיש בהם עומק י'.

והרא"ש וכן צמו' הרא"ש וצמו' הר"פ נקטו משמעות הסוגיא דכלא חזו לתשמישתא הרי אף צאין צעומקו יותר מבית סאתים דינו כאילו היה יותר מבית סאתים, ואף כשאינו רוב נמי אוסר, ופירשו דכלא חזו לתשמישתא גם שאין צעומקו י' חשיב כורעים, וכן משמע ממה שהוצרך רצ אשי להזכיר עומקו, דאם איתא דגם בלא חזו לתשמישתא צעי עומק י', א"כ צהכי איירינן, ולא הו"ל לרצ אשי למימר אלא לא אמרן אלא שאין בהם יותר מסאתים.

שו"ע סי' שנ"ח סי"א והוא שיהא צעמקם עשרה טפחים, יעויין צה"ל, ויש להוסיף דגם התו' דעתם כהרא"ש, ולפירושם הדין מצוה בגמ', לא מיציעא לפי' קמא דתו', אלא אף לפר"י, אם ננקוט דראוי לחלק צין חזי לתשמישא ללא חזו צמה שזכר בגמ', והיינו צבית סאתים ואף כשאינו רוב, וכמש"כ, ואילו דברי הרשב"א אינם אלא מסבירא דומיא דרקק, וגם מדברי רש"י אין הכרע, דצחו צתשמישתא כו"ע מודו דצאין עומק י' כנטעים דמו, ולפ"ז הרשב"א יחיד נגד כל הני רבנותא תו' והרא"ש דהר"ה והרא"ש והטור וספר הבתים, ואף שה"ה העתיקו, מ"מ ראוי להחמיר.

טו) כ"ה א' פחות מג' לא הו' מיעוט, צפשוטו הטעם משום שהוא נטפל לשטח וכמו אילנות וכיו"ב, ולפ"ז נראה דהיינו דוקא כשהוא צאמצע הקרפף, אבל אם סמכו לכותל שפיר ממעט, והרי אם מתחלה הכניס את הכותל מעט הרי פשיטא דכל דליכא שיעור בית סאתים, לא שייך לאסור, וה"נ עמוד המחוצר לכותל הרי זה כהכניס הכותל, ועוד דהיינו טח צטיט ויכול לעמוד צפני עצמו, והדבר תימא שהרמב"ם צפט"ז ה"ח כתב צנה צו עמוד צנד הכותל, וכבר תמה שם צכ"מ צשם הרמ"ך.

שם מג' ועד ד' כו' רצא אמר אינו מועיל כיון דלא הו' מקום ד' לא חשיב, יש להסתפק אם גם צפרץ עכשיו לכותל הראשון ס"ל לרצא דאינו מועיל, וצפחות מג' לא קמיציעא לן דלא הועיל וכמש"כ לעיל ס"ק י"ב, אבל בג' יש מקום לומר דכיון דלאו חד כותל נינהו ועכשיו משמש

התל ופחות מג' משמע דחד טעמא לתרוייהו, ואי משום דהוי מחינה שנעשית מאליה, א"כ נידון אחר הוא, דהא במחינה ע"ג מחינה לא מפלגין בין ע"ג תל לע"ג מחינה, ולמה שזדדנו דהרחיק מן התל ד' כולל גם כשהמחינה על התל, ור"ל שהרחיק משפת התל ד', לפ"ז אפשר לפרש דפחות מג' נמי על התל קאמר, והיינו ממש כמו על שפת התל ומשום מחינה ע"ג מחינה, אצל צעמק אס הרחיק פחות מג' גם ר"ח מודה דלא הועיל, וכדין תוך ג' לכותל לעיל, וצרשצ"ח משמע נידון תוך ג' ונידון על שפת התל שוין דתרוייהו מחינה ע"ג מחינה, ולו"ד ז"ל נראה דלמעלה עדיף וכדחזינן דלעיל בסמוך לכותל לא אדכרו בגמ' הא דרב חסדא וכדנקט הריטב"א.

שם צעי רבצ"ח נצלעו מחינות התחתונות כו' ואלא לענין שבת הוי מחינה הנעשה בשבת כו' כי אתמר דר"נ אמזיד אתמר, יש לעי' מה ענין זה למחינה הנעשית בשבת, הרי בפשוטו התם הנידון בשטח פחות מבית סאתים דלא צעי היקף לדירה, ואין הנידון מחמת חוסר כונה, ואם היתה המחינה נעשית מאליה מע"ש פשיטא דהוי מחינה לטלטל, והנידון משום שנעשית בשבת אס בשוגג אס במזיד, אצל הכא הנידון משום שהשטח לא הוקף לדירה, ואם היתה המחינה כולה נעשית מאליה מע"ש, נמי היה אסור לטלטל זו, והכא הנידון משום שמתחלה עשה את המחינה לדירה, אלא שעשאה ע"ג מחינה ולא הועילה ועכשיו שנצלעו מחינות התחתונות מספקא לן אס חשיב היקף לדירה, ואין זה כלל ענין למחינה הנעשית בשבת, ובאמת בסברא היה נראה דכל מחינה שנעשה שעשאה לא הועילה שוב אין לה להועיל במה שנעשה מאיליו, הא למה זה דומה לעשה מחינה תוך ג' לכותל, דאפילו הפיל אח"כ את הכותל צידים דנמי לא הועיל, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ב, ועוד מיגרע גרע דהכא הוצרכו המחינות לשנות מקומם כדי לשמש כמחינה.

והנה מהא דעשה מחינה על התל הועיל כיון שבאור מחינות העליונות דר, חזינן דאף שהמחינות לא הוסיפו בהלכות רשות היחיד כלום, מ"מ מועילות לעשות היקף לדירה, כיון דסו"ס הוא דר באורן, ולפ"ז נצלעו מחינות התחתונות ע"י הוספת עפר, והעליונות במקומן, שפיר י"ל

דחשיב מוקף לדירה, דמה שהוא דר באור מחינות העליונות אין צריך להעשות בכונה, ואף שנגרס ע"י הרוח נמי שפיר דמי, דשטח זה הוקף לדירה, ועכשיו משמשים זו, ויתכן באמת לפרש דנצלעו מחינות התחתונות ע"י שהרוח הביא עפר, וזה יותר מנאי משיצלעו המחיות, וגם לשון והעליונות קיימות מתפרש שפיר שקיימות במקומם, אלא דסתימת הדברים משמע בכל גווני, ודאחאן עלה י"ל דמחינות העליונות חשיבי שפיר כמקיפות לדירה גם למטה דכל מחינה עשרה שאין גדיים צוקעין תחתיה הר"ז מחינה גמורה לעשות רשות היחיד, וכמו חילו היתה ע"ג תל, אלא דאניה מועילה כיון שאין דרים במחינותיה, ולכך כי נצלעו וירדה למטה ונמצאו דרים באוירה שפיר חשיב כמוקף לדירה מחמתה, ודנו בגמ' רק מדין מחינה שנעשתה בשבת, דהיה פשוט לגמ' דלענין הקפה לדירה שפיר סגי בהכי.

ונראה דדוקא מחינה עשרה, אצל הוסיף טפח ונצלע טפח, לא חשיב מוקף לדירה עי"ו.

ונראה דגם לר' יוסי סוכה ט"ז א' דמחינה תלויה מתרת, מ"מ מחינה ע"ג מחינה לא מהני לרב ששת, דהא ע"ג תל צעינן לטעמא דבאור מחינות העליונות הוא דר, הא לא"ה לא, אע"ג דהתם תורת מחינה עליהם לכו"ע.

ונראה דעשה מחינה ע"ג מחינה לרב ששת לא מהני אף לאילנות שגבוהין י' ורחבים ד', אע"ג שהיושב עליהם נמצא באור מחינות העליונות, דכשם שהם נטפלים לקרפף ואינם חולקים רשות לעצמם, להחשב כפחות מבית סאתים, ה"נ אינם חולקים רשות לעצמם שיחשבו כגדורים ע"י מחינות העליונות.

נראה דקרפף שלא הוקף לדירה שחפר סביבותיו והקיפו בזה לדירה דגם לרב חסדא לא מהני, דלא מינכרא מחינה לדרים בתוכו, וגם כשנפלו מחינות העליונות נשאר באיסורו, כדין עשה מחינה תוך ג' לכותל והפיל הכותל, ומיהו יש בזה מקום לדון.

(נז) רא"ש פ"ב ס"ד נ"ל דא"ז לעשות מחינה אלא ביותר מעשר דצבנין מחינה חדשה קותר את הישנה כו' וכ"מ הא דקאמר הרחיק מן התל כו', מהא דמוכח מן התל מצואר דהנידון היה שגם אס עשה מחינה אחת שלימה

בין מועט, ונראה דלא בא למעט אלא פחות מעשר
דלא סגי בהכי, א"י אף ביותר מעשר ובאופן שאם
ינטל הכותל שכנגדו יהיה הקרפף פרוץ וכגוון
שכתבנו לעיל, אבל אם הכותל החדש יותר מעשר
והוא משמש כותל לאותו רוח אף אם ינטל הכותל
שכנגדו, הר"ז כמשמש בכל הכותל שהיה באותו
זד, דיתר מעשר ככל הכותל כמבואר כ"ד א',
ולפ"ז אין מחלוקת בין הרא"ש והריטב"א, ודלא
כמ"ש בזה"ל ס' שנ"ח ס"ו.

— הוספה —

שוב נראה דמסתמית השו"ע בסימן שנ"ח ס"ו
משמע דגם בדאיכא יותר מעשר מהמחיצה
החדשה לכותלי הצדדים נמי שרי, וכ"מ בזה"ל שם,
ולפי מה שנראה בספר מרן זללה"ה בציור קס"ה
דכהאי גוונא עושה רשות היחיד כגון בעשה פרט
עשר והעמיד מחיצת עשר כנגד הפרוץ רחוק
ארבעה כלפי פנים, והוא משום דשלש מחיצות
משמשות כפס, עיין לעיל סימן א' ס"ק כ"ט, לפי
זה שפיר מהני נמי לעשות מוקף לדירה.

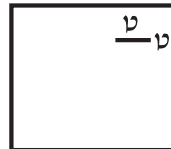
— עד כאן —

נראה דאם אין רוח הקרפף יותר מעשר, דסגי
אם הרחיק ד' והעמיד פס ד', דאע"ג דאין
כאן עשר סגי בהכי, דכיון דסותם את כל הרוח,
הר"ז כעשה מחיצה על כל אותו רוח, וכן בשני
פסין משהו, ועי' לעיל ס"ק י"ב, שוב הראוני
דברשצ"א כ"ד ב' כתב דלא מהני לחי במרחק ד'
משפת הגודא, דכח הגודא אלים, ואין צרכי לחי
שבאמצע רשות היחיד לעשותו כהוקף לדירה,
ומבואר דלא כמס"ב.

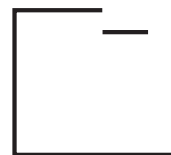
(יז) ב"ה ב' אר"ז ומודינא בקרפף שנפרץ במלואו
לחצר שאסור מ"ט הואיל ואויר חצר
מיייתרו, מדקאמר ומודינא משמע דשייכא בזה
פלוגתא, ופלוגתא נראה דהיא אם הקירו חסוב
להצדיל השטח אף בגוונא דלא אמרינן פי תקרה,
ולא דהנידון אם אמרינן פי תקרה בעציד
כערסלא, דאין צוה מקום לגזירות וקולות, ואם מן
הדין איכא פי תקרה בעציד כערסלא, לית לן
למיגור בעלמא, ואי מן הדין ליכא צוה פי תקרה,
אין לחדש פי תקרה מחודש מדרבנן לענין בית
סאתים, אלא יש לפרש דמן הדין ליכא פי תקרה
בעציד כערסלא, ומ"מ חשיב הקירו להצדילו כשטח
בפ"ע לר"ז, וממילא אין כאן יותר מבית סאתים,

לא יועיל, כל שלא פרץ את הישנה והיינו דהיה
מקום לומר דכל שלא פרץ בישנה, אינו יכול לשמש
בשום כותל מן הישנה וצריך שיעשה ד' מחיצות
חדשות לשם דירה, ולזה מוכיח מן התל דמשמע
דסגי במחיצה אחת, וכל דסגי במחיצה אחת ממילא
פשיטא ליה דה"ה דסגי ביותר מעשר ולא הוצרך
ראיה לזה.

ובל זה בגוונא שאם יפרוץ יתר מעשר במחיצה
הישנה כנגד יתר מעשר

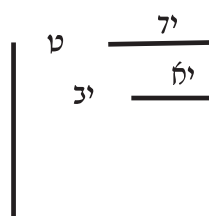


החדשה, יהיה הקרפף יתר
בחדשה, והיינו כשהעמיד החדשה
תוך עשר לאחת הכתלים, וגם אין
צינה לישנה יתר מעשר, כגון כזה
שאם יפרוץ בכותל מזרח כנגד המחיצה החדשה נמי



יתר הקרפף כאילו היה עשוי כזה
וכמש"כ בסימן א' ס"ק כ"ה
דכה"ג לא חשיב פירצה בקרן
זוית ויש כאן עומד מרובה כנגד
הפירצה עי"ש, ובאמת סגי אם המחיצה החדשה
תהא יתר על חמש אמות ויעמידנה במרחק חמש
מן הכותל הצדדי, דנמצא שיש כאן מחיצה יתר מ'
ע"י עומד מרובה, ואם יפרוץ יתר מעשר כנגדה
במחיצה הישנה יתר הקרפף ע"י החדשה, אבל
אם העמיד הכותל החדש במרחק יתר מ'
הצדדים, אף שהוא יתר מ', כיון שאם נפרוץ כנגדו
לא יותר הקרפף ע"י המחיצה החדשה, לא סגי
בהכי לעשותו כמוקף לדירה, וכן אם הרחיקו יותר
מ' מן הכותל הישן שכנגדו, דגם צוה לא יותר
אם יפרצו כנגדו.

ועוד משכחת לה גוונא שלא יותר הקרפף אם יפרצו
כנגד הכותל החדש גם כשאין ציניהם עשר
והחדש תוך עשר לאחת מכותלי הצדדים, כגון
שהכותל הישן לא היה כנגד כל הרוח אלא הצידי



בעומד מרובה כגון כזה
שאם יפרוץ בכותל הי"ד
כנגד הי"א יאסר כל
הקרפף, ובכה"ג נמי לא
סגי בכותל הי"א להחשיבו
כמוקף לדירה.

בריטב"א בסוגיין בהרחיק ד' ועשה מחיצה
הועיל כתב שיהא משוך כל הכותל
הראשון שהיה באותו זד שסמכו לזה בין מרובה

מן הקטנה אלא בשיעור עובי מחיצות הקטנה כזה
דנמי ניתרת הקטנה בנראה
מבחוץ, והתם לא שייך אלא חודו
החיצון, ואם בכה"ג חודו החיצון
סותם, א"כ בכל גווני חודו

החיצון סותם, ומיהו י"ל דכל שאפשר גם לומר
דחודו הפנימי סותם, והיינו בכה"ג שהגדולה רחבה
יותר, שפיר איכא למימר הכי לענין שאויר מקום
המחיצות לא ייתר את הקרפף, וי"ע.

ומדן זללה"ה בסימן כ"ד ס"ק ט"ו ט"ז י"ז,
פשוט ליה דבנראה מבחוץ כעין חצר קטנה
שנפרצה לגדולה, חודו החיצון סותם, ונתקשה
בדברי הראשונים ז"ל הנ"ל, וי"ע.

(יח) ב"ו א' מחיצות אדרכלין לא שמה מחיצה
כו' מחיצה העשויה לנחת לא שמה
מחיצה כו', לפי מה שפירשו הראשונים ז"ל וכו'
בשו"ע סי' שס"ב ס"א דשפיר חשיבי מחיצות
לטלטל אלא דאין זה היקף לדירה, קשה טובא
דהול"ל לא שמה דירה, או לא חשיב היקף לדירה,
אבל איך שייך לומר לא שמה מחיצה, והרמב"ם
בפ"ט ה"ט פירש באמת כפשוטו דלא חשיבי
מחיצות וכמ"ש במ"מ שם, אבל הדבר תמוה דהא
אף כלים נעשים רשות היחיד, וכן מחיצה של בני
אדם, ואפשר דלכך נקט לשון לא שמה מחיצה לומר
דגם לא חשיבי כרשות בפ"ע שלא להכנס בחשבון
בית סאתיים של הקרפף, אלא דיינין להו בכלל
הקרפף כאילו לא היה להם מחיצות, וכמו אילנות
דאפילו גבוהים י' ורחבים ד' אינם ממעטים כמ"ש
בשו"ע סי' שני"ח ס"ד, לפי שהם מארכי הקרפף,
וכן בורות כמ"ש הרשב"א, וה"נ כל דירה
שתמישה לאויר נטפלת לאויר, וכ"מ במתני' כ"ג
א' דשומירה ובית דירה אינם ממעטים בשטח הבית
סאתיים וכמ"ש לעיל סק"ה עי"ש, אלא דשם
נדדנו לפרש בדלית להו מחיצות גמורות, ומיהו
ברשב"א כ"ד א' כתב דכלים ששבתו בבית דירה
דמתני' כ"ג א' אסור להוציאם לקרפף, ומשמע
דמפרש בית דירה ממש, וא"כ דאין הוא שימעט,
ודכוותה שומירה, דכי הדדי תנינהו, ועי' כ"ב א'
כגון בורגין שבשדות, וי"ע.

ומיהו אף אם אינם ממעטים את הבית סאתים
מ"מ בתוכם מותר לטלטל, דהא אף מחיצה
של בני אדם מתרת לטלטל, וכן בקרפף יתר מבית

ולשון רש"י ז"ע, וכלפי זה קאמר ר"ז דאע"ג
דהקירוי חשבו להצדיל השטח, אבל בקרפף שנפרץ
לחצר אין מקום המחיצה נטפל לחצר אלא לקרפף
ומייתרו, וכן פירש בר"ן הנדמ"ח וכמ"ש לקמן
סי"ג סק"ז.

ומבואר מזה דהיה מקום לומר דשטח המחיצה
יחשב מן החצר אף דהחצר אית ליה
גיפופי והקרפף פרוץ במלואו, וצריך טעם אמאי,
ונראה מזה דכח המחיצה של נראה מבחוץ דחצר
קטנה שנפרצה לגדולה, היינו דכל עובי המחיצה
חשבינן ליה כאילו עומד בפנים, דמבחוץ ניכר שזו
מחיצה לרוח זה, וממילא שייך לדון שיהא חוד
הפנימי יורד וסותם ועובי המחיצה ינטרף לחצר,
וכדין בין הלחיים דעלמא דדיינין ביה ט' א',
והיינו דאשמועינן דלא דיינין הכי וכו' גיפופי
החצר אלים טפי, ונטפל מקום המחיצה לקרפף.

והרשב"א והריטב"א וכן במ"מ פ"ט ה"ו כתבו
דלא אמרינן דאויר מקום מחיצה
מיתרו אלא בדליכא נראה מבחוץ כגון שכותלי
החצר נמשכין יותר מד"א, או בנכנסין כותלי קטנה
לגדולה, ומבואר דס"ל דבאמת אף בנראה מבחוץ
אמרינן דחודו הפנימי יורד וסותם, ואין כאן ייתור,
[ועי' במהרש"א והציאו הגרע"א ז"ל בגליון
השו"ע], ולפ"ז יש לפרש דהחידוש הוא במאריכין
כותלי החצר ד"א דאף דאין כאן תורת לחי, מ"מ
מכח תורת המחיצות יש מקום לזרף מקום המחיצות
לחצר כאילו היה פחות מד"א דאדרבה כשהמחיצות
מאריכות רב כחן לומר דהן נמשכות גם כנגד
הפירצה, ולא גרע מקירוי בדליכא פי תקרה, והיינו
דאשמועינן דאין הדבר כן ואויר מקום המחיצות
מיתרו, אבל בנכנסין אין כאן חידוש, אלא"כ נימא
דס"ד דאף בנכנסין ישמשו כותלי החצר כנראה
מבחוץ וכמו שכתב הרשב"א ט' ב' דהיינו דשמעין
מאוקימתא דנכנסין, דבכה"ג לא חשיב נראה
מבחוץ.

ובמצינו למידין דנראה מבחוץ כעין חצר קטנה
שנפרצה לגדולה, אם פתוח המבוי
לכרמלית, אסור אף כנגד עובי המחיצה, וכדין בין
הלחיים וכדחזינן דלא אמרינן דמקום המחיצה
מיתרו.

ברם יש כאן מקום עיון, דנראה דחצר קטנה
שנפרצה לגדולה ואין הגדולה רחבה יותר

היינו רק שלא לזרף לאסרון, אבל שטח מקורה כי ארזילא הפרוץ לקרפף ודאי אסור.

יעויין צב"ל ר"ס שס"ב וצפמ"ג ר"ס שג"ח שדנו צדין קרפף מקורה, והציאו דברי רש"י כ"ב א' דגם מקורה תורת קרפף עליו כשלא הוקף לדירה, ובאמת דפשטא דסוגיין הכי מוכחא, דהא רבה סבר דאזיר קירוי מיתרו, ואם איתא דכל מקורה חשיב הוקף לדירה, אמאי מיתרו, והא לר"ש אין חזר מיתר לקרפף אם נפרצו זל"ז במלואן, וכיון דלרבה לא חשיב מוקף לדירה ה"ה לר"ז דלאו צהכי פליגי, ודברי התו' ז' א' ד"ה אלא שכתבו מסוגיין דצמקורה אין נעשה כרמלית אפי' יותר מבית סאתים לא נתפרשו, והרי דצריהם בפרש"י וברש"י כ"ב א' מצואר דאף מקורה צדין קרפף, וכ"מ באילן ז"ט ז' דבתחתיו אסור ביותר מבית סאתים אף דענפיו מכסין, וכן ברש"י ז' ב' גבי ספינה שהפכה משמע קצת דאף בתוכה אין מטלטלין אלא צד"א וכמ"ס צמ"א סי' שס"ב סק"ו.

(כ) ב"ר א' אר"י ושניהם מקרא אחד דרשו כו' כתיב העיר וקריין חזר כו', לכאורה לא שייך למילף מהתם אלא דשטח בגודל זה מיקרי חזר, אבל לענין דינא אף אם נימא דמדקרי ליה חזר משמע דתורת חזר עליו גם לענין טלטול, נמי ליכא למילף מידי, דשמא התם פתח ולצסוף הוקף הו', [דפתח ודאי הו' דהכתיב לא יכא ומשמע דהו' יוצאים לשם מן הבית, ולא שהיו נכנסים לשם מן הרשות הרבים], ור"ע ברש"י שכתב דלא הוקף לדירה הו', דמנ"ל הא, ולפ"ז נראה דכיון דענין איסור יתר מבית סאתים, הוא משום שאין האדם רואה את עצמו כמוקף מחיצות, וכמש"כ סק"א דמה"ט ס"ד צגמ' ס"ז ז' דגם מדאורייתא לא חשיב רשות היחיד, הלכך שפיר סמכו חכמים למילף שיעור לדבר ממה דמצינו דמיקרי חזר, דחזר ודאי עיקרו שהוא מוקף מחיצות לשימוש חזר, וצשיעור זה ודאי מינכרא מחיצות, וחכמים למדו מחזר המשכן, ור"א אליבא דר"א יליף מחזר דכתיב גבי ישעי', וחנני' ור"א בגודל חזר דגבי ישעי' פליגי, ולפ"ז נראה דר"א אליבא דר"א לית ליה כלל שיעור בית סאתים, דלדידיה השיעור הוא בית כור, ואף במחיצות העשויות מאלהן כגון תל וחריץ בצקעה נמי לר"א שיעורן צבית כור, דלא מצאנו שני שיעורים צדבר, ומש"כ הר"י וז"ל דלא דמי

סאתים שלא הוקף לדירה שנטעו אילנות גבוהים י' ורחבים הרבה היה מותר לטלטל בכל ארכן אי לאו משום דאין משתמשין באילן, ובצורות אף שאין בהם מים שאינם ממעטים כמ"ס הרשב"א באמת מותר לטלטל בהן, כל שאין בהן יותר מבית סאתים.

ויש מקום להסתפק כשהבזר הוא רוב השטח אם גם בזה אמרינן שאינו ממעט, דכהאי גוונא נראה השטח כטפל לבזר, ואין סביר להחזיר לטלטל בכל הבזר ולאסור צמעט המוקף מחיצות שסביב הבזר, וז"ע.

צ"ט ב' אר"ה צריה דר"י אין מטלטלין צו יתר מבית סאתים, נראה דאחי לאשמועינן דאילן המשמש לישב צללו לא חשיב היקף לדירה, ואע"ג דקרפף המוקף לדירה שנטע רובו אילנות עדיין חשיב מוקף לדירה כדאמר כ"ג ז' דגם לשבת צלל אילנות חשיב שימוש דירה, וכמ"ס רש"י שם דכן דרכן תמיד, היינו דוקא צמקום המוקף לדירה דאז גם הישיבה צלל נטפל לדירה, אבל כל צפ"ע לאו שימוש דירה הוא, ומתני' באילן שעלה צמקום שאסור לטלטל איירי דהא אינטריין לאשמועינן דמטלטלין תחתיו.

(ט) ב"ה א' קרפף בית שלש וקירה צו בית סאה כו', למאי דס"ד דפליגי צפלוגתא דר"ש הו' מצי נמי למיפלג בקירה חצי סאה אם מותר תחת הקירוי, אלא נקטו כה"ג דנפ"מ נמי בכל הקרפף, אבל למאי דמסקינן דפליגי צעציד כי אורזילא, ומשום דחשבינן לשטח המקורה כקרפף צפ"ע עי' לעיל ס"ק י"ז, נראה דצקירה פחות מבית סאה ליכא לפלוגתייהו דגם לר"ז שניהם אסורים, המגולה משום שהוא יותר מבית סאתים והמקורה משום שפרוץ צמלואו לקרפף, ולא מצאנו כלל קולא לומר פי תקרה צעציד כי אורזילא אם הפירצה היא לקרפף, דלא חילקו חכמים צין קרפף לשאר כרמלית, ואף לקולא כדאמר ס"ז ז', ורק לענין שיעור יותר מבית סאתים דיינינן להו כשתי קרפפות וממילא שניהם מותרים, וכן פשוט להתו' פ"ו ז' ד"ה גוזזטרא, ור"ע צדברי מרן זללה"ה סי' ל"ט ס"ק י"ב שנתקשה צדצריהם, ועי' שם ס"מ ס"ק ט"ו שכתב ליישב לפי דברי התו' ז' א', אבל למש"כ נראה דאף לפרש"י כ"ה ז' ששימש צלשון פי תקרה צעציד כי ארזילא נמי

המחיצות, ועי' לעיל ס"ק י"ג. — ועי' לעיל ס"ק י"א כמה פרטים צדין מוקף לדירה.

שם או שפתח לו פתח מציתו כו', מש"כ בזה"ל לדון דיהא סגי בחלון לא נראה, דחלון אינו אלא אפשרות ע"י הדחק, ואין שימוש דירה בעינן ולא יתכן בלא פתח.

ומש"כ עוד שאם נפלה מחיצה החיצונה של הבית ונשאר מחיצה הפנימית אינו מועיל, סתם הדברים ולא פירש, אצל הכונה צומן שהוקף שלא לדירה ורק מחיצת הבית היא שנעשית לשם דירה וזה כשנפל הכותל חזר דינו כלל הוקף לדירה, וכדלקמן סי"ד, אצל כשכל המחיצות הוקפו לדירה לאחר שפתח, בזה אפילו נפלה אח"כ אחת מן המחיצות ונשארה הפנימית נמי חשיב מוקף לדירה, כיון שעדיין פתח הבית פתוח לו, הא למה זה דומה לבית שנפלה אחת ממחיצותיו דלא נפיק החצר עי"ז מדין מוקף לדירה, שו"ר במ"צ ס"ק ק"א שכח דאף בהוקף לדירה נאסר בנפילת כותל הבית, וכבר השיגו מרן זללה"ה צסימן כ"ה ס"ק ט"ו ועי"ש בס"ק י"ד.

ומש"כ עוד בשם הפמ"ג בהקיק הקרפף מג' רוחותיו שלא לשם דירה ואח"כ העמיד בית ברוח רביעית ופתח בו פתח, דמאדד להקל, לא נתפרש מה המקום לדון בזה, דאם עד שלא העמיד כותל הבית, כבר היה פתוח הבית [או כותל הבית] לקרפף, אם כן היינו פתח ולצסוף הוקף, ואם לא היה פתוח היינו הקיק ולצסוף פתח. מש"כ במ"צ להקל בהקיק על דעת לפתוח, עי' מש"כ בזה לעיל ס"ק י"ג דיש להחמיר בזה, וכ"ד מרן זללה"ה.

שם אלא יפרוץ בו פרצה ביותר מעשר כו', ואפשר דהוא הדין אם פרץ בו פירצה בקרן זוית צד' וי"ע. — נראה דהוא הדין איפכא אם היה מוקף לדירה ופרץ פירצה ביותר מעשר והקיק שלא לשם דירה דנאסר. — נראה דאם סתם הפתח, וחזר ופתחו, דחזר דינו כהקיק ולצסוף פתח, ומיהו אפשר דזה דוקא בפרץ את פנימיו, וי"ע. — היה ההיקף פרוץ ביותר מעשר, דיו אם יגדור משהו לשם דירה.

שם ואם פרץ אמה וגדרה כו', עי' לעיל ס"ק י"צ דדוקא כה"ג אצל איפכא שגדר ואח"כ פרץ לא.

לצקעה דצקעה לא מסיימי מחיצותיה אלא צדדך מדרון נכנס לה ויוצא ממנה אצל גינה וקרפף יש להן מחיצות מעלייתא כו', אין ר"ל צקעה שיש לה מחיצות, אלא ר"ל סתם צקעה דחשיבא כרמלית כדאמר שבת ו' א', והיינו שצא לחלק שלא גזרו על מקום המוקף שלא לדירה לשווייה כרמלית, דרק מקום שאין לו מחיצות אלא דלא דרסי ביה רביס לפי שהוא מדרון וכיו"צ בזה שווייהו כרמלית, ומיהו בבית כור גזרו אף שיש לו מחיצות, דהא מבואר בגמ' דטפי מבית כור או מ' סאה אף ר"א אסר, ומיהו במאירי משמע דצקעה אית ליה שיעור סאחים, וי"ע.

כא) שו"ע אור"ח סימן שני"ח ס"א כל שלא הוקף לדירה כו', ומחיצות שנעשו מאליהן כמו תל וצקעה, חשיבי כלל הוקפו לדירה, וכצטמון ס"ג, ואפילו קבע בהם דירתו לא מהני, עד שיפרוץ פירצה האוסרת ויתקנה לשם דירה, ונראה דאף כשאין בהם בית סאחיים דמותר לטלטל בכולן, מ"מ לעינן לצטל מהן תורת קרפף לגבי כלים ששבתו בבית, נמי לריך שיפרוץ פירצה האוסרת ויתקן, ולא מהני מה שממשש בתוכן שימוש דירה.

שם וצורגנים כו', אם הצורגנים יש להם מחיצות, ואין בהם בית סאחים, ונמצאים בגינה וקרפף, יש להסתפק אם הצורגנים ממעטים את הבית סאחים, דשטח הצורגנים נחשב כמקום צפ"ע, או דנטפל לקרפף כמו צורות ואילנות, עי' לעיל ס"ק י"ח וסק"ה.

שם וצלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו כו', עי' לעיל סק"ג דאף בפחות מבית סאחים יש להחמיר בזה, ודלא כמו שסתם במ"צ להקל, דעת הרשב"א והריטב"א והר"ן להחמיר, והתו' לא כתבו כן אלא בחד תירוץ, ועי"ש שנסתפקנו אם יש שיעור לדבר, כגון מאה אמה או שבעים ושירים, או דאף בזה' אמות על אמות נמי אסור, וי"ע, ועי' לעיל סק"ז בעשוי כמשולש או בעיגול היאך מודדין אורך ורוחב.

שם ס"ב זה שצנה צו בית דירה, כלומר וכל השטח המוקף הקיפו לאחר שנצנית הדירה, כדי שישמש לדירה זו כחצר וכרחצה שהבית פתוח להן. — וכל זה בבית דירה, אצל צדיר וסאה הדבר תלוי רק בכונתו בשעה שעשה

במחילה החדשה עומד מרובה כנגד כל אותו רוח
מסתבב לאיסור, וי"ע.

שם ס"ז ואם לאו לא הוי מיעוט, עיין לעיל ס"ק
ט"ו כתבנו דהיינו דוקא בטיח עב שאין
סופו להתקיים על המחילות הראשונות, אבל טיט
שעומד להתקיים אין סבירא שלא ימעט, והגע עצמך
שטחו על המחילה קודם שהעמידה, הרי ודאי
ממעט, וה"נ אח"כ.

שם ס"ח צנה מחילות על הראשונה כו', עי'
כמה פרטי דינים צנה לעיל ס"ק ט"ו.

שם ס"ט אבל אם נזרע רובו כו', עי' לעיל
סק"ט אם גם בחצר וגינה שנפרצו
במלואם זה לזה אזלינן בחדר הרוב, או דרך כשהיו
מתחלה אחד. — ועיין לעיל ס"ק י"א דאף
בזרע מאליו ע"י הרוח נמי הדין כן. — ועיין
לעיל ס"ק י"ב דגם שטח שהענפים מפוזרין בכלל
הרוב.

יעריין צבה"ל דאף כשנעקרו הזרעים נשאר
באיסורו, ולעיל ס"ק י"א כתבנו דזה רק
בזמן שנזרע רובו, אבל כשנזרע מיעוטו אף שהוא
יותר מבית סאתים ואוסר הכל, מ"מ כשנעקר חוזר
להיתירו, ומתבטל לרוב, עי"ש.

שם ס"י במ"ב ס"ק פ"ג ויש לסמוך ע"ז במקום
הדחק, עי' לעיל ס"ק י"א שכן מבואר
בגמ'.

שם ס"יא, עי' צנה לעיל ס"ק י"ד, ועי' לעיל
סקי"א דכשנתיבשו המים י"ל דחוזר
להיתירו.

שם ס"ב וקירה ממנו בית סאה כו', עי' לעיל
ס"ק י"ט דדוקא כשקירה בית סאה
אבל אם קירה פחות מבית סאה הרי הכל אסור,
ועי"ש צדין יתר מבית סאתים מקורה.

שם ס"ג מפני שמקום המחילה מיתרו, נתבאר
לעיל ס"ק י"ז. — ומשה"ק צבה"ל
לא נתפרש דהא מקום המחילה הוא בכל הרחב,
וכמש"כ לקמן סימן י"ג סק"ז, גם מש"כ שהמחצר
פסק כהרא"ש תמוה דבארבו יתר על רחבו מפורש
בגמ' דבעי אמה, ואינו ענין לדברי הרא"ש, וצנה
בצר תמה מרן זללה"ה.

דברי הגר"א שהקשה על התרומת הדשן מהא'
דגידוד חמשה ומחילה חמשה, לא נתפרש,
לעולם בגידוד חמשה ומחילה חמשה [לפירוש מו']
איכא צד רשות הרבים מחילה עשרה ככל
המחילות, ורק מצד רשות היחיד איכא גידוד ה'
ומחילה ה', אבל בגוונא דתרומת הדשן הרי הגידוד
משני צידי המחילה, וכיון שהוא רחב ד' הרי זה
כאילו היה רחב ד' מילין, ונמצא שאין צין הרשות
היחיד לכרמלית הזה מחילת י', ואף ברחב ג' י"ל
דמיבטל מחילה, דכיון דאין המחילות מנטרפות,
הרי המקום הזה מקום פטור וצריך להצדיל צינו
לרשות היחיד במחילות עשרה, אלא דמ"מ הצריך
התרומת הדשן שיהא רחב ארבעה, וכן מסיק מרן
זללה"ה בעירובין ס"א סק"ע עי"ש, וצבה"ל שם
נדחק ליישב דברי התרומת הדשן, והדבר תימא,
ובסימן שס"ב ס"ב צבה"ל כתב בעצמו דצריך
שיתהא המחילה בשפת התל, וסיים דאולי זו דעת
התרומת הדשן, אבל הדבר תימא דאין אפשר
לנטות מזה והרי אין לנו שיעור אחר מארבעה
טפחים, ואין צין ד' טפחים לד' מילין ולא כלום,
ואין יתכן שתתיר מחילה ה' בכרמלית שע"ג תל.
(שנת ס"ד ס"ק י"א).

שם ס"ד שנטע צו חילנות כו' וה"ה לחופר צו
בור, ומ"מ בתוך הבור מותר לטלטל
בכולו, דלא גרע מבזר שצרשות הרבים, ועי' לעיל
ס"ק י"ח שנתפסקו בזמן שהבור רוב אם גם
צבה"ג אסרינן צמה שחוץ לבור. — אף חילני
מאכל אינם ממעטים.

שם ס"ה אם הוא רחב ג"ט הוי מיעוט, עי'
לעיל ס"ק ט"ו דזה דוקא אם הוא
באמצע הקרפף, אבל אם סמכו לכותל אפילו אין
צו ג"ט הוי מיעוט דלא גרע מטיט שיכול לעמוד
צפ"ע, וכדעת הרמ"ך שהציא בכ"מ.

שם ס"ו צנה מחילה באורך כו', יעוי' לעיל
ס"ק ט"ז דאין חולק צנה על הרא"ש,
ודלא כמו שצידד צבה"ל, [א"ה, ועי"ש בהוספה].
— ונראה דאם היה קרפף שהוקף לדירה, ועשה
מחילה באורך יותר מעשר שלא לשם דירה, כגון
בדיר וסתר וכיו"צ שאין הדבר תלוי אלא בזכותו,
דלא נאסר הקרפף בכך, כיון דאי סלקת ליה להך
מחילה עדיין בהכשרו קאי, וי"ע, ומיהו כשיש

סימן ה

דשבו איש תחתיו, ומה ילפינן אסמכתא לענין ד"א של היוצא חוץ לתחום, וי"ע.

שם ארבע אמות שאמרו באמה ידיה יענין ליה כו', בפשוטו אד"א דיוצא חוץ לתחום או דישן בדרך קאי, ומשום דנפק"ל מקרא דשבו איש תחתיו, שייך לשאול עוג מלך הבשן מה תהא עליו, דודאי גם הוא ראוי לשכב תחתיו, או ליטול חפץ מתחת מרגלותיו לתחת מראשותיו, אבל אין ללמוד מכאן להוצאת שבת דהילכתא גמירי לה ד"א, אבל הראשונים ז"ל ברמב"ם פ"ב מה"ש הט"ו ובעצה"ק שער שלישי דין ד' וכתוב"ש סימן שמ"ט נקטו בפשיטות דגם ד"א של מעביר ברשות הרבים בדידיה משערינן, וי"ע מהיכן קים להו ז"ל כן, ובתו' רי"ד מהדורא ד' כתב באמת דלענין ד"א ברשות הרבים בשל קודש משערינן, ולמ"ד תחומין דאורייתא יש מקום בסברא לומר דכיון דאשכחן בדאורייתא ענין של ד"א בתחתיו של אדם סברא הוא לומר דגם ד"א של מעביר ברשות הרבים בהך שיעור תלוי, אבל לדין תחומין דרבנן קשה טובא, וגראה דלמדו כן מכא מימרא דרבא דאמר לעיל מחלוקת להלך אבל לטלטל ד"ה ד"א אין טפי לא, ואם איתא דאיסור ד"א ברשות הרבים אין לו שייכות עם הך דינא דשבו איש תחתיו, מה הוצרך רבא לפרש, והרי פשיטא דכיון דיש הלכה למשה מסיני לאסור טלטול ד"א ברשות הרבים ממילא אין לטלטל יותר מזה ל"ש יש לו אלפיים אמות או ח' או ד', אלא ודאי איסור ד"א ברשות הרבים הוא נמי משום שהוא יותר מתחתיו וס"ד דכיון דיש לו ח' אמות יהא ראוי לטלטל בהם, קמ"ל, ובאמת לו"ד הרשב"א בשם הראב"ד היה נראה דרבא אשמועינן דרבנן גזרו על פחות פחות מד"א אף בשיעור ח' אמות, אבל לטלטל כאחד יותר מד"א פשיטא דאסור, ועי' בריטב"א שכתב לפרש דבכרמלית אינטריכא ליה, [ועי' לעיל], ולפ"ז אין מכאן ראיה דאיסור הוצאה ד"א ברשות הרבים משערינן בדידיה וי"ע. — וברמב"ם הביא דין זה רק לענין מעביר ד"א ברשות הרבים, ואילו לענין תחומין שאין לו אלא ד"א לא פירש כלל בדידיה משערינן, [אבל הרשב"א והטור פירשוהו גם לענין תחומין], ודוחק לומר דמפרש דהא דפרכין והני ד"א היכא כתיבא דקאי אד"א דלטלטל שהזכיר רבא, ולא אד"א דתחומין, וי"ע.

(א) מ"ח א' והני ד' אמות היכא כתיבא כדתיבא שבו כו', אד' אמות דתנן במתניתין קאי, ואע"ג דתחומין דרבנן מ"מ אסמיניהו אקרא, וכדפרכין נמי הכי באלפיים אמה לקמן נ"א א', א"נ למ"ד תחומין דאורייתא, וברייתא דמייתי דפליגי בה ר"מ ור"י אינהו סברי לעיל ל"ה דתחומין דאורייתא, ומיהו אף למ"ד תחומין דאורייתא כל הני דתנן בהו אין לו אלא ד"א, אינו אלא מדרבנן, דהא תנן ר"ה כ"ג ב' דהתקין ר"ג הוקן שיהא לעדים שצאין להעיד לקידוש החודש אלפיים אמה וכן לכל יוצא ברשות, והכי תנן נמי לעיל מ"ד ב', ולא מסתבר דהני תנאי פליגי בהא, וכ"כ הרמב"ן בחידושיו בהדיא, דאף למ"ד תחומין דאורייתא, אם יצא מתחומו אין לו שוב איסור דאורייתא עד שילך אלפיים נוספים, ונסתייע מזה דודאי מודו בינא ברשות, וע"כ קרא דשבו איש תחתיו, אם דרשא גמורה הוא אחי לאשמועינן דמודדים אלפיים מסוף ד"א, וכל תחום שבת הוא אלפיים וד"א, וחכמים סמכו מזה למי ששללו ממנו את תחומו, דמ"מ בתוך ד"א שרי, ועי' תו"י יומא ס"ז ד"ה בא, ובמש"כ לעיל בריש פירקין.

ולמ"ד תחומין דרבנן לא מצינו שום דרשא מהך קרא דשבו איש תחתיו, [קרא דאל יצא מפרשין ליה אל יוצא, כדאמר לעיל י"ז ב' דהו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין עיין תו' שם], ולמש"כ הראשונים ז"ל [עיין להלן] דארבע אמות דהוצאת שבת נמי באמה ידיה משערינן ליה, לכאורה ע"כ מהאי קרא נפקא ליה, אבל ז"ע דבשבת ז"ו ב' אמרינן דהילכתא גמירי לה, ולא משמע דקרא אחי לפרושי הילכתא, וגם ל"ל הילכתא, דהא הילכתא לאשמועינן אחי דחשיבא מלאכה וממילא הוא צכלל לא תעשה כל מלאכה, וזה איכא נמי למילף מהך קרא, דכיון דאשמועינן דד"א בדידיה משערינן ע"כ שיש איסור בהוצאה ד"א, ולפוס פשטות הכתובים היה נראה דשבו איש תחתיו ואל יצא וגו' הם עשה ולא תעשה שלא לזאת לבקש מן בשבת, ואינם נוהגים לדורות, וכ"מ בפרש"י בחומש [ועי' בטור סימן שצ"ו דשבו איש תחתיו נאמר לאלו שיצאו חוץ לתחום, ור"ל דאלו שהיו בחוץ ג"כ נאסר להם ללכת לבקש מן, בעשה

הראויות לגופו, כן מצואר ברש"א וכמש"כ לעיל, וצ"ע בסתימת הפוסקים, ע"י צטור ובעצוה"ק, אח"כ ראיתי בזה דברים למרן זללה"ה בקונטרס השיעורים ס"ק ט"ו.

שם בשעה"צ אות ג' דזהו רק כשאנו מעביר צצ"א כו', הדבר מפורש ברש"א וריטצ"א שכתבו בשם הראש"ד דשל"א צצ"א שרי ח' אמות, ומצואר דד"א שרי צצ"א, וע"ז אמרין דהיינו ד"א ידיה, וכן מצואר בעה"ק שער ג' דין ד', וכן בלשון הרמב"ם, ובכלל סתימת הדברים כפירושן דאפילו צצ"א שרי, ומיהו בעיקר הדין דבידיה משערינן ואף לקולא, התו' רי"ד חולק, ומגמרא אין הכרע וכמש"כ לעיל, וע"י מש"כ לעיל בדברי הר"ש והרא"ש כלים פ"ז מ"ט, וכמדומה שגם ברי"ו לא העתיק דין זה אלא לגבי תחומין ולא לגבי הוצאה, וצ"ע.

(ב) מ"ח א' ואמר רבא מחלוקת להלך אצל לטלטל ד"ה ד"א כו', פי' אף למ"ד דיש לו שמונה על שמונה, וה"ה לכלי דכרגלי הצעלים, מ"מ אין לטלטלם אלא ד"א משום אסור מעביר ד"א ברשות הרבים, אצל משום תחומין יש להם כל השמונה אמות, [ואדם אחר יכול לטלטל עוד פעם פחות מד"א בתוך השמונה אמות], ויש כאן לשאל פשיטא דד"א ברשות הרבים הילכתא גמירי לה, ואפשר דס"ד דמ"ד דיש לו שמונה לענין תחומין סבר נמי דשיעור מעביר ברשות הרבים הוא שמונה אמות, דכי הדדי נינהו, כמו שלמדו הראשונים ז"ל מכאן דצד"א ידיה משערינן, וכ"מ בלשון רי"א"ז שצ"ה"ג [שכתב דלטלטל אסור משום שמעביר ד"א חייב וכ"ה באו"ז סי' קנ"ב], ואפשר דדוקא במעביר הוי ס"ד דשרי ח' אמות, אצל בזרק באתם הלכה למשה מסיני צד', ואשמועינן רבא דלכו"ע מעביר ד"א ברשות הרבים חייב, וצריטצ"א כתב דאשמועינן דאפי' בטרמלית אסור, ור"ל דכה"ג שקנה שביטה בהנך ח' אמות הו"א שהתירו לו גם לטלטל בהן, אם הוא בטרמלית, קמ"ל.

ובאמת המחזור בכהן הוא לומר דרבא אשמועינן דאפילו פחות פחות מד"א לא התירו לו לטלטל בהנך ח' אמות, וכ"נ דעת הטור בסמין שצ"ו שסתם דאסור לטלטל אלא צד' וצפשוטו מתפרש לענין לטלטל פחות פחות מד"א, דד"א

שם משום דאיכא ננס באיצריו, פרש"י שגופו צינוני ואמתו קצרה ולא סגי ליה באמה ידיה ובעי למיתב ליה באמה של קודש, נראה דאין כונת רש"י באמה של קודש דוקא, אלא ר"ל באמה הראויה לו לפי גופו, ולפי דאיירי דגופו צינוני וסתם אמות של קודש לפי גוף צינוני הם לפיכך נקט רש"י של קודש, אצל אם היה גופו גדול וננס צידיו, יהצין ליה אמות הראויות לפי גודל גופו, דאל"ה אכתי תיקשי מה תהא עליו כדפרכין אע"ג, וכן מפורש ברש"א דיהצין ליה באמה צינונית הראויה לדכחותה יהצין ליה דאי לא היכי יתיב כו', וגם לית לן מהיכן למילף כן, דאי ד"א שאמרו משערינן צדיה מהיכי תיתי דננס צידיו נשער צינוני ולא צדיה, וגבי יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם, לא מצי למיתניא דלא דמי לקמינה וחפינה ומלא לוגמיו דהתם אף ננס צידיו וצפיו, משערינן לפי מה שהם, וכ"מ ברי"ו ניי"ב חלק י"ח שכתב לשון זה זולתי בננס מאיצריו כלומר שהוא ארוך וזרועותיו קטנים מודדין לו לכל גופו כלומר במדה של אדם אחר כלומר באמה אצל לא בשלו כי היא קטנה כיון שגופו גדול, עכ"ל.

ולפ"ז ליכא גוונא דמשערינן ד"א בשל קודש ומשם, דלעולם לפי גודל גופו משערינן, ואם הוא כולו ננס נמי משערינן צדיה וכמש"כ במ"צ סימן שמ"ט וכ"ה במאירי בסוגיין, והר"ש והרא"ש בכלים פ"ז מ"ט כתבו אמתניתין דהאמה שאמרו באמה הצינונית כגון מעביר ד"א ברשות הרבים ואלפייס תחום שבת כו', משמע דסבירא להו דמעביר ד"א ברשות הרבים דצד"א של קודש משערינן, וכדעת תו' רי"ד בסוגיין, ורק לענין ד"א של תחומין משערינן צדיה, ומיהו למש"כ מרן זללה"ה בקונטרס השיעורים באמה ידיה לאו היינו הזרוע, אלא דמשערינן באצבעות ידיה, או דזרוע ידיה הוי אמה בת חמשה ומוסיפין לו עוד טפה, א"כ שפיר אשמועינן מתני' דכלים דד"א דהוצאה הם של ו' טפחים, ואמנם ו"ט ידיה, ומכאן ראייה לדברי מרן ז"ל, דהטור לא היה סותם נגד דעת אביו הרא"ש ז"ל.

שו"ע או"ח סימן שמ"ט ס"א ואם אמתו קטנה נותנים לו ד"א צינונית של כל אדם כו', היינו אם גופו צינוני נותנים לו צינוני, אצל אם גופו קטן או גדול מצינוני משערינן לפי הידים

פחות מד"א ולחזור ולטלטל פחות מד"א, היינו חפץ אחר, א"נ אדם אחר, ומה שהזכירו דמקומו הוא היינו לומר דאין כאן איסור משום תחומין]. ולענין הלכה נראה דלא שרינן אלא פעם אחת פחות מארבע אמות אף בינא חוץ לתחום, וכדמשמע סתימת הרמ"א בסימן שצ"ו ס"א, והרי דעת המחבר להחמיר אף בהילוך, שו"ר בא"ר שכתב ג"כ דשאר פוסקים חולקים על הראב"ד.

(ג) מ"ה ב' רש"י ד"ה וכלד דכל ד"א דכל חד כו', עי' מהרש"א, וכנראה ס"ל לרש"י דקושטא דמילתא הכי הוא, דאף חפצי הפקר אינו רשאי להוציאם מד' אמותיו, אפילו מטלטלים פחות מד"א, הלכך פירש כן, ושי הטעמים אמת, ואפשר דלשון המשנה וכלד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חצירו משמע ליה כן, דהא אם על כליו קאמר פשיטא דכרגלי הבעלים נינהו, וכבר קמני דאין לו אלא ד"א, אלא ודאי איסור חדש אשמועינן דאפילו כליו של חצירו אינו רשאי להוציאם לתוך של חצירו, ועי' לעיל ל"ב ב' הו"ל רשות היחיד, והפוסקים לא הזכירו דין זה כלל, וכנראה לא ס"ל כן, וכן הרי" לא הזכיר אלא משום דכליו כרגלי הבעלים, ומשמע נמי דכליו של חצירו או של הפקר רשאי, וכן במאירי, (וברש"י שעל הרי"ף נמי ליכא אלא טעמא דכרגלי הבעלים), ועי' באו"ז סי' קנ"ב. — דין המשנה העתיקו הרמב"ם והטור לענין העברה ד"א, דבגוונא דמתני' לא משכח"ל למאי דקיי"ל דגם ישן יש לו אלפיים אמה, ובינא שנים חוץ לתחום עם כליהם הדבר רחוק, וגם בנידון דאורייתא ראוי לפרש, הלכך פירשוהו ברשות הרבים לענין טלטול ד"א.

ל"ג ב' רש"י ד"ה והוא לאו רשות היחיד גמורה היא כו' וכי איכוון לביט דהיתרא איכוון ולא לביט דאיסורא כו', נראה דרש"י כאן אזיל לשיטתיה לקמן מ"ה ב', דיש איסור דרבנן שלא לטלטל מתוך ד"א של הנותן עירובו, לחוץ, דכרשות היחיד חשיב, והכא לא איכפת לן באיסור זה כיון שאינו אלא מדרבנן, דהא בלא"ה ע"כ כרבי אחיא דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביהש"מ, דהא משתמש באילן ומטלטל פחות פחות מד"א, ומש"כ רש"י דכי איכוון לביט דהיתרא איכוון נראה כוננו ליישב למה מועיל עירובו חוץ לד"א של

פשיטא, וכ"נ מסתימת הרמ"א, אצל הרשב"א והריטב"א הביאו בשם הראב"ד דדוקא צבת אחת לא שרינן טפי מארבע אמות, אצל פחות פחות מארבע אמות שרי לטלטל בכל הח', ונראה דהראב"ד לשיטתיה דס"ל בפ"ב מה"ש הט"ו דאסור לטלטל אף פעם אחת פחות מד"א, אלא במקום הדחק, או שקנה שציתה בארבע אמות אלו, וכיון דבעלמא אסור והכא כשקנה שציתה שרינן ליה לן לחלק בין פעם אחת פחות מד"א או שתי פעמים, שלא מנאנו כלל גוונא דמחלקין בזה, [ואע"ג דתנן ז"ה ב' נותנו לחצירו כו', י"ל דשא"ה דחיישינן שמא לא יעמוד לפוש, כיון שציהול להכניס, הלכך הכי עדיף טפין], הלכך כמו דלמ"ד אין לו אלא ארבע אמות מטלטל בהן, ה"נ למ"ד יש לו ח' אמות נמי מטלטל בהן בפחות פחות מארבע אמות, ורבה צב"א קמ"ל דאסור, אצל למאי דקיי"ל דפעם אחת פחות מארבע אמות שרי, ושתי פעמים אסור, א"כ לא מנאנו שום קולא בשקנה שציתה שם, וכי היכי דבעלמא אסרינן פחות פחות מד"א ה"נ אף בקנה שציתה אסור, ועי' בסימן י"א סק"ח נתפרש יותר, והועתק להלן.

ברם ברש"א לא משמע דהא צהא תליא, דדעת הרשב"א דפעם אחת שרי פחות מארבע אמות אף שלא במקום הדחק, וכמש"כ הרמ"מ בשמו שם, וכ"ה בעצוה"ק שער ג' דין ב', ואילו בבאן הסכים לדעת הראב"ד דשרי, וכן הביא דבריו בעצוה"ק שם דין ד'. — דברי הרשב"א בעצוה"ק שם סתומין במקצת, שלא פירש צהדיא דדוקא בינא חוץ לתחום קאמר, דכה"ג כיון שמקומו ח' אמות הקילו לו לטלטל בהן פחות פחות מארבע אמות, אצל כל מעביר ברשות הרבים ודאי לא שרי אלא פעם אחת פחות מארבע אמות, ואף שלא פירש אצל ע"כ לפרש כן, דהא דעת הראב"ד ודאי דוקא בינא חוץ לתחום היא, וכן ברש"א וריטב"א בחידושים הדגישו משום שמקומו הוא, וכן בעצוה"ק שם הזכיר אם נותנים לו הד"א לפניו או לאחריו והיינו ציונא חוץ לתחום, וכ"כ שם מאחר שכל שמונה אלו מקומו הן כו'.

[שוב הערני בני משה נ"י דכונת הראב"ד והרשב"א דלא שרינן אלא פחות מד"א, ולא איירו דדין כמה פעמים פחות מד"א באותו חפץ, ושפיר י"ל דאסור, ומה שהזכירו דיכול לטלטל

ושב אין לו מקום, ואינו יוצא ממקומו, ורשאי מדאורייתא לילך כמה שירצה, וזו נראה דעת תו"י יומא ס"ז א' ד"ה צא שכתבו דכיון דלא שבת שם אין לו איסור תחומין, ולפ"ז אם חזר לעירו נראה שהוא שוב באיסור תחומין דאורייתא ללא תמנו, והחזירוהו כאילו לא יצא, הוא צין לענין היחיד וצין לענין איסורו.

ולבאורה נראה בטעמיה דהרמב"ן, דאדם יכול לקנות שבתה גם באמצע השבת, וכמו הבא בספינה או שבה מלמעלה מ" באמצע השבת קונה שבתה באמצע השבת, כן כל אדם שעבר ויצא מתחומו בשבת קנה מיד תחום חדש לאיסור יציאה ממנו, הלכך כל אלפיים איסור חדש, שמחליף מקומו, ונאסר ללא תמנו.

ויש לעיין לדעת הרמב"ן בזה דתנן מ"א ב' החזירוהו כאילו לא יצא, ובודאי אף למ"ד תחומין דאורייתא הדין כן, [ובזה"ל מתני' גופה איירי ר"ע בסופא], ומנלן הא בשלמא לפי תו"י שאין אדם קונה שבתה חדשה בשבת, א"כ מדאורייתא משחזר למקומו כאילו לא יצא, אבל לדעת הרמב"ן שהוא קונה שבתה חדשה חוץ לתחומו, מנלן שיהא מותר אם חזר לתחומו כאילו לא יצא, ולמה לא נחזיקו בתחומו החדש ולא יהא רשאי מדאורייתא לילך אלא אלפיים מתחומו החדש, ואפילו חזר ע"י זה למקומו, ואפשר דבכל מקום שכבר היה שם בשבת זו שוב לא קרינן ציה אל יצא איש ממקומו, ורשאי מדאורייתא לשוב בדרך זה הלך ואפילו כמה תחומי שבת, [ולפ"ז לכאורה אפילו חזר למקומו רשאי מדאורייתא לחזור וללכת בכל אשר הלך דכולו מקומו הוא, דלא מצינו חילוק צין תחומו שקנה ציה"מ לתחומו שקנה אח"כ, והדברים רחוקים], ולכאורה מוכח כן במתני' יומא ס"ז א' דחזר לסוכה האחרונה אף שהיא מרחק ב' מילין, ור"מ קאמר לה ואיהו סבר לעיל ל"ה דתחומין דאורייתא, הרי דאין איסור לחזור מדאורייתא, ואפילו יותר מאלפיים, ומיהו יפה דחה הרי"מ נ"י ד"ל דכשהתחיל למדוד אלפיים בתחלת מיל האחרון, לא הלך ממנו אלא עד אלפיים, וממילא היה רשאי לחזור ארבעת אלפים וד"א עד הסוכה, (וכש"כ אי בכל מיל נוספו לו ד"א).

ברם יש לתמוה לדעת הרמב"ן למה כל היוצאים ברשות נותנים להם אלפיים אמה לכל רוח,

שבתתו, הרי הו' כתרתי דסדרי אהדדי, שאם מכיון שזה ציתו א"כ אינו יכול להציא עירובו לשם דברשות היחיד חשיב, ואם לאו ציתו א"כ אין כאן כונה לשבתה, לזה כתב רש"י דמכיון שיהא זה ציתו ולא רשות היחיד ממנו, וסגי בהכי לכונת שבתה, וגם יכול להציא עירובו לכאן, ומיהו מדרבנן חשבינן לד"א שלו כרשות היחיד ואסור להציא עירובו אלא צין השמשות כדרכי, וזהו שכתב רש"י דלאו רשות היחיד גמורה היא משמע אבל מדרבנן כרשות היחיד חשיב, ובגאון יעקב מ"ה ב' נתקשה מדברי רש"י הללו לדברי רש"י שם ולמש"כ מיושב, ואדרבה משמעות דברי רש"י כאן נמי דמדרבנן כרשות היחיד חשיב.

ד' נ"א א' כזה יהו כל שובתי שבת, אם תחומין דאורייתא יש לפרש דדרשא גמורה היא לענין תחומין, וממילא ידעין נמי דכונת ההלכה למשה מסיני צמעזיר ד"א דג"כ עם פיארת קאמר, וכן שיעור רשות היחיד, דנמי נראה שהוא הלכה למשה מסיני, אבל אי תחומין דרבנן, א"כ יש לפרש דכוליה קרא אהלכה למשה מסיני קאי, ואשכחן כה"ג כמש"כ תו' זבחים ה' ב' מנחות ד' ב' מסוגיא דצבורות ט"ז א', וה"כ הילכתא אשמועינן שיעורא, וקרא אשמועינן פיארת, ואפשר דקרא אשמועינן ומסבירא ידעין דראוי למיהב פיארת, וכן ראצ"י לא הזכיר קרא דכזה, ולפ"ז י"ל דאף רחצ"א מודה לענין ד"א ברשות הרבים ולענין שיעור רשות היחיד, ודוחק, וכש"כ לפיר"ת דלעולם שיעורו צעיגול כפי האלכסון, דא"כ הוא שיעור אחר בהלכה למשה מסיני, ואין לחדשו מסבירא, וצ"ע.

ומהא דיהצינן אלכסון למעציר ד"א ברשות הרבים, משמע דשיעור ד"א הוא משום דד"א הוא רשותו של אדם, ואינו שיעור צגודל המלאכה, וזה מסייע דעת הפוסקים ז"ל דצדידיה משערינן, עי' לעיל סק"א.

ה' כתב הרמב"ן צדק מ"ג דלמ"ד תחומין דאורייתא, משעבר ויצא חוץ לתחום, אינו חוזר ועובר איסור דאורייתא עד שילך אלפיים נוספים, והוכיח כן מהא דנותנים אלפיים ליוצאים ברשות אף למ"ד תחומין דאורייתא, ובאמת מזה ראיה דצפחות מאלפיים אינו עובר, אבל אכתי י"ל דאף באלפיים תו אינו עובר, דכבר יצא ממקומו

הניחא אם המקום שהגיעו אליו ברשות, הוא תחלת אלפיים חדשים ניחא, אבל אם הוא באמצע אלפיים, כגון שיצא מתחומו שלשת אלפים למה מותר לו להתרחק מתחומו עוד אלפיים, והרי לאחר שיצא אלפיים מתחומו קנה שביטה חדשה מדאורייתא, ורשאי לילך משם אלפיים, ולא יותר, וכשהלך אלף והציל או העיד לקידוש החודש, למה יותר לו ללכת משם ולהלך עוד אלפיים, והרי לאחר אלף הוא באיסור תורה, ומה דינו לצין המעיד או מציל בתחומו שאינו רשאי ללכת כלום חוץ לתחומו אף שהוא בתוך אלפיים למקום עדותו או הנלחו.

ולכן נראה דאף לדעת הרמב"ן אינו קונה תחום חדש כשיצא מתחומו, ולעולם חשיב מקומו זה שקנה בו שביטה בתחלת השבת, ואם יצא מתחומו פסיעה אחת וחזר ונכנס וחזר ויצא חייב על כל יציאה ויציאה, אלא דכל שמתרחק שיעור אלפיים נוספים מתחומו אינו חוזר וקורא בו אל יצא איש ממקומו, וכמו שהיה מקום לומר דחייב על כל ד"א, כן יש מקום לומר דחייב רק על כל אלפיים אמה, שהוא שיעור מקומו, [ולפ"ז יש מקום לומר דלעולם מודדין האלפיים, אם נתרחק מתחומו הראשון עוד אלפים, ולא ממקום שהתחילו האלפיים הנוספים, וצ"ע בזה], אבל לעולם תחומו הוא רק הראשון, ולכן בהחזירוהו למקומו הרי הוא כאילו לא יצא שזה עיקר דינו, וכשיצא מתחומו הראשון חייבו רק על הפסיעה שמתחומו לחובה לו, משא"כ אח"כ, חייבו רק על כל האלפים, ואם א"א לחייב על כולן פטור.

ובמצא השתא דאלפיים הנוספים דינם ממש כדין מעביר ד"א ברשות הרבים וכמש"כ הרמב"ן, וכשם שבמעביר ד"א לא אסרינן פחות מד"א משום חצי שיעור, [משום דאין איסור חצי שיעור אלא כשהחצי הוא בכמות אבל יש בו כל איכות הפעולה, ולאחר שנשלם השיעור הרי החצי הראשון והחצי השני כל אחד מהם שזה להקראות השני, אבל מעביר ד"א שהאיסור פעולה ארוכה של טלטול, אין טלטול צ' אמות חצי שיעור אלא מלאכה אחרת שלא נאסרה, וכבר כתב בן הפמ"ג בהקדמתו], ה"נ כאן פחות מאלפיים אין צו איסור של חצי שיעור, ואין איסורו אלא מדרבנן משום שכולו בעצירה, וכיון שאין כאן נידון של חצי שיעור חשיב נידון דרבנן וראוי להתיר בצעיה דיש תחומין למעלה מעשרה, [דבנידון של חצי שיעור מסתבר

דינו כדאורייתא ולא מקילינן בספיקין], ומיהו כשהלך אלפיים, ואנו צאים לחייבו עליהם צריך שכל האלפים יהיו באיסור, דכיון דאלפים הוא שיעור האיסור צריך שיהיה כולו בעצירה, [על אף שחזיו מותר מן התורה], וכמו שאוכל חצי זית חלב משום פקוח נפש לא יתחייב אם יחזור ויאכל חצי זית לתיאבון, אף למ"ד חצי שיעור מותר מן התורה, דמ"מ צריך שיהיה כל השיעור באיסור, ולכן היוצאים ברשות א"א לצרף מה שהלכו בהיתר לשיעור אלפיים, ומודדין אלפיים ממקום שהצילו, וכן במעביר ד"א ברשות הרבים אם בשני אמות הראשונות היה חנוס או שהיה בו משום פיקוח נפש, תו לא מיחייב על השמים האחרונות, דבעינן כל הארבע באיסור.

ודאיתאן עלה אפשר להשוות דעת תו' והרמב"ן, ומודו תו' דכל אלפיים נוספים יש בהן איסור דאורייתא, אלא דס"ל דזה דוקא במתרחק ממקומו, אבל כל שחזר למקומו אין צו איסור, דאדרבה מתקרב הוא למקום שביטתו, ואם חזר למקום שביטתו וחזר ויצא הרי הוא שוב מתחייב באיסור תחומין על היציאה השנייה, וכן על כל אלפיים ואלפיים נוספים, אף שהן אותן שכבר הלך בהן באתו שבת, וכן להרמב"ן, [ואף אם לא חזר לתחומו, אלא שנתקרב לתחומו אלפיים וחזר ונתרחק אלפיים נמי אפשר דחייב שמים, כגון שהלך חוץ לתחומו ג' אלפים וחזר אלפיים וחזר והלכן, וצ"ע בזה כמו שהעיר הר"מ שליט"א דהא צ"א ברשות שיש לו אלפיים לכל רוח הרי הוא חוזר אלפיים לצד עירו וחוזר ומתרחק ארבעת אלפים, הרי דליכא צוה איסור מדאורייתא, וצ"ע], שו"ר בספר מרן זללה"ה עירובין סו"ס ט"ז שגם דן בדברי תו' יומא אם דוקא חזרה קאמרי, עי"ש. ולדאמור מיושב הא דמשמע ברמב"ן דאפילו לא עמד כלל אלא הולך כל היום נמי מתחייב באיסור תחומין על כל אלפיים ואלפיים שהולך, ואם איתא דשיעור אלפיים משום שקנה תחום חדש, הא דעת הרמב"ן דמהלך לא קנה שביטה, אלא ודאי האיסור משום שמתרחק מתחומו הראשון, ועדיין צ"ע בכל הנ"ל.

מ"א ב' מתני' ר"י ור"ע אומרים אין לו אלא ד"א, נראה דמדאורייתא מודו דמהלך את כולה אפילו יתירה על אלפיים, דכד"א חשיבא, וצ"ע בשאינה מוקפת מחיצות אי חשיבא מדאורייתא

מלשון הצלעת תחומין, וכן מהא דמדמינן לה שבת במערה, יש מקום לדון ללא נימא הצלעת תחומין מילתא היא, אלא כשעדיין לא יצא יותר מאלפים מתחומו, דבזה אמרינן דעדיין לא אבד תחום ביתו כיון שרשאי לשוב לתחומו, אבל אם כבר נרחק יותר מאלפים מתחומו, ואחר כך חזר ברשות תוך אלפיים מתחומו, י"ל דבזה לכולי עלמא הצלעת תחומין לאו מילתא היא, אבל אין לדבר הכרע כלל, וספיר יש לומר דלעולם דיינינן הצלעת תחומין כל שיש לו אלפיים הנגזעין בתחומו.

מ"ה א' אבל לדבר מצוה מודו ליה, נראה דאף קודם תקנת ר"ג הוקן שיש ליוצאים ברשות אלפיים, נמי היה דין זה קיים דאם הוא בתוך ד"א חוזר לתחומו וכאילו לא יצא, והיינו שחכמים תיקנו כן להקל על היוצא ברשות, ולפ"ז אפשר דאף לאחר שתיקן ר"ג הוקן אלפיים לכל רוח ליוצא ברשות, דהיינו דוקא אם הונרך לנאת חוץ מד"א של תחומו, כיון דאם לא יתנו לו אלפיים לא יוכל לזוז מד"א, אבל אם הוא בתוך ד"א של תחומו שרשאי לשוב לתחומו לא תיקנו לו חכמים תחום חדש, ולפ"ז נראה טעמיה דרבה דלא יליף מהכא הצלעת תחומין, דהכא לאו מדין הצלעת תחומין הוא, אלא תקנת חכמים להקל על היוצאים ברשות, ומעין תקנת ר"ג הוקן, אבל כל שיש לו אלפיים שוב אינו חוזר לתחומו הישן, ומיהו מלשון המשנה דקתני אם היה בתוך התחום כאילו לא יצא, ולרבה היינו בתוך התחום ממנו, משמע דכל שיצא מן התחום אפילו פחות מד"א כבר יש לו אלפיים, ואפשר דלכתר דתיקנו אלפיים ליוצא ברשות לא חילקו בדבר ואף ליוצא פחות מד"א נמי נתנו אלפיים לכל רוח, אלא דמה שקדמו ותיקנו שיכול לשוב לתחומו נשאר קיים אף שעכשיו יש לו אלפיים ולא ס"ל לרבה הצלעת תחומין.

תוד"ה ומר ולר"י נראה כו' דאל"ה תיקשי לה מתניתין לנהרדעאי כו', באמת מתני' איכא לפרושי במזיד ומדעת וכמו שפרש"י נ"ב ב', ובינא מדעת הרי אפילו החזירוהו נכרים אין לו אלא ד"א, אלא דבגמרא לעיל א' בעוצדא דנחמין מבואר דאפילו בינא בשוגג פליגי ר"א ורבנן, וכן בסוגיין אמרינן אבל לדבר מצוה מודו ליה, ולא אמרינן אבל בשוגג מודו ליה, מיהו י"ל דזה לרבה

כד"א אף שלא שבת בתוכה, או לא, [עי' תו' מ"ז ב' ד"ה דכולה], לר"ע דסביר תחומין דאורייתא, ולדעת הרמב"ן דכל אלפיים נוספים חייב, ומהא דלקמן מ"ה א' דהיוצאין ברשות הרי הן כאנשי העיר והיינו דכל העיר להן כד"א, ומשמע דאף למ"ד תחומין דאורייתא כן, וכמש"כ הרמב"ן דתקנת ר"ג הוקן היא אף למ"ד תחומין דאורייתא, א"כ מוכח דמדאורייתא כל העיר כד"א אף שאינה מוקפת מחינות, דאל"כ איך אפשר להחיר להן ללכת כל העיר ואלפיים.

ו) מ"ד ב' מ"ס הצלעת תחומין מילתא היא, למ"ד תחומין דאורייתא, משחזר לתחומו הרי הוא באיסור דאורייתא לנאת ממנו, וכמש"כ לעיל סק"ה, וכיון שאבד את האלפיים החדשים שניתנו לו, שהרי אינו יכול לנאת מתחומו, מסתבר שחזר לתחומו הראשון כאילו לא יצא, שהרי שקדו חכמים לתת להם ליוצאים ברשות אלפיים חדשים, כש"כ שראוי לדון בהם החזירוהו כאילו לא יצא מכיון שמפסיד האלפיים החדשים, וגם עי"ז משתמר איסור יציאתו מתחומו, שאם לא תרשהו ללכת אלא אלפיים ממקום שהייל אחי למיטעי שיש לו אלפיים החדשים ורשאי לנאת מתחומו הישן, ועוד דכיון דע"כ לשנות תחומו משהגיע לתחומו הישן, שוב הו"ל צדין החזירוהו כאילו לא יצא, וכמש"כ תו' דכל שצריך לתת לו תחום חדש משנכנס לתחומו, אף רבה מודה דזכה בתחומו הישן, ולפ"ז אפשר דלמ"ד תחומין דאורייתא אף רבה מודה דהצלעת תחומין מילתא היא, ורק למ"ד תחומין דרבנן, דלדידיה אף בחזר לתחומו, אם לא דיינינן ליה כאילו לא יצא, רשאי לנאת מתחומו הישן בתוך תחומו החדש, וכדמשמע בפוסקים דמי שיצא אמה אחת חוץ לתחום יש לו ד"א אף לנך תחומו אם יצור, או להסוברים דיש לו ד"א לכל רוח, עי' סימן ת"ה ס"א ובמ"ב שם, ויכול להכנס בג' אמות שלנך תחומו ולנאת מהם, וכיון שאף כשחזר לתחומו אפשר להשאירו בתחומו החדש, בזה ס"ל לרבה דהצלעת תחומין לאו מילתא היא.

לפירוש שני שפרש"י לא יתכן לקיים משנתנו לרשב"ת, אליבא דמ"ד תחומין דאורייתא, דאי תחומין דאורייתא הרי משחזר לתחומו הוא באיסור דאורייתא לנאת ממנו, כמש"כ לעיל סק"ה, ואיך יתכן שיהא לו ח' אלפים.

דלית ליה הצלעת תחומין הלכך אפילו בשוגג לא יכנס, אבל לנהרדעאי בשוגג יכנס ומתני' במזיד, אבל מה שקשה לפרש"י סוגיא דנחמיה דמחלקין בין מלו גברי ללא מלו, ובמלו שרי להכנס אף לרבנן דר"א, ומאי שנא, וע"כ כתירוצ' תו', וא"כ שפיר מני רבה סבר כנהרדעאי.

וגראה דרש"י מפרש דחידושא דנהרדעאי הוא אף בשאין לו מקום אחר ליפנות אלא בתחומו, דגם צכה"ג י"ל דגרע מהחזירוהו, דכל שלא היתה חזרתו ע"י מאורע מחודש אלא שאנו מתירין לו לחזור אם משום אונס או משום דבר מזה או משום שהוא בתוך ד"א, ראוי לגזור שלא ישוב ויזכה בתחומו, שלא יאמרו מותר לחזור לתחום, [עי' רמב"ן ריש מי שהוציאוהו דקודם תקנת ר"ג הזקן, היה דין היוצא ברשות כיוצא שלא ברשות, ואף צדיר וסגר לא היה מהלך אלא צד"א דגרע מאנסוהו נכרים, כיון שעושה לדעתו], והו' חידושא דנהרדעאי דאף בשאנו מתירים לו לחזור אמרינן כיון דעל ע"ל, וזה כולל הצלעת תחומין של יוצא ברשות וכן כשלא יצא יותר מד"א ויצא בשוגג, וכן הוצרך לנקציו, ולדידהו מתני' דמי שיצא חוץ לתחום איירי דוקא במזיד, ורבה לית ליה הצלעת תחומין ולדידהו מתני' אף בשוגג, וכן הוצרך לנקציו אינו חוזר לתחומו, אבל בעובדא דנחמיה דמלו גברי, כיון שהחזיר על ידי מאורע מחודש, דיינינן ליה כהחזירוהו נכרים דלכו"ע כאילו לא יצא, אבל אי לא מלו גברי תליא בפלוגתא דר"א ורבנן, ולנהרדעאי אף בלא מלו גברי כיון שיצא בשוגג אף לרבנן אמרינן כיון דעל ע"ל, ולפי זה סוגיא דנחמיה דאמרינן דמספקא ליה אי הלכה כר"א, אזלא אליבא דרבה דלית ליה הצלעת תחומין, דלמאן דאית ליה הצלעת תחומין אף לרבנן יכנס כיון שיצא בשוגג, ומה שפירש רש"י מתני' דמי שיצא כו' במזיד וצרנו, הוא כי היכי דתיקום אף אליבא דמאן דאית ליה הצלעת תחומין.

(ז) נ"ב ב' מתני' מי שיצא חוץ לתחום כו', בפשוטו לא יכנס היינו לחזור ולזכות בתחומו על ידי כניסתו, וכ"ה בטוש"ע, ולכאורה למ"ד תחומין דאורייתא, אם יחזור לג' אמות שבתחומו, יהיה אסור מדאורייתא לחזור וללכת לאמה שמחוץ לתחומו, וכמש"כ לעיל סק"ה דכל

שחזר לתחומו הרי הוא כאילו לא יצא, וחזר לאיסור תחומין דאורייתא על יציאתו מתחומו, ולפי"ז יש מקום לומר דמדרבנן יהיה אסור לו לשוב לתחומו, דבפחות מארבע אמות לא יוכל להשאר דע"כ לפשוט ידיו ורגליו ולזוז פעמים הנה ופעמים הנה, הלכך יש לחייבו לזרור הארבע אמות שלא לצד תחומו, [ולמ"ד ח' אמות הכא אין לו אלא ה' אמות על ח' ממנו ולחוץ, אמה שיצא ועוד ארבע אמות, אבל לא לפנים], ולפי"ז לשון לא יכנס יתפרש כפשוטו דאסור לו כלל להכנס אפילו בתוך ג' אמותיו, ואם למ"ד תחומין דאורייתא כן, יתכן לומר דאף למאי דקיי"ל תחומין דרבנן, מ"מ עיקר הענין כעין דאורייתא תיקון, אבל בראשונים ז"ל לא מצאנו כן, שהרי נדחקו בטעמיה דהרמב"ם שכתב שאין לו ארבע אמות אלא מעמידת רגליו ולחוץ, ופשוטו להו דיכול לזרור הארבע אמות לצד תחומו, ולא יכנס היינו רק לענין לחזור ולזכות בתחומו, עי' במ"מ פכ"ז מה"ש הי"א, ומשמע דלמ"ד תחומין דאורייתא נמי לא גזרו שלא יכנס, דבפשוטו ראוי לקיים המשניות אף למ"ד תחומין דאורייתא, דהא ר"מ ור"ע הכי ס"ל, וסתם משניות אליבייהו.

(ח) מ"ז ב' הדר אמר רבא ליזדנו לבני מצרכתא דכולה מצרכתא לדידהו כארבע אמות דמיא, יש לדקדק דלא הול"ל אלא דלא ליפקינהו ממצרכתא, ומצרכתא גופה כארבע אמות דמיא, ואי צעו בני מחוזא למיזבן ולהשאירן במצרכתא ליזבנו, וגם לשון לדידהו נריך פירוש, ואפשר דכיון דלבני מחוזא לא היו כולה מצרכתא כארבע אמות, דהא למודד שאמרו אפילו כלתה מדתו במערה, לכך לא שרינן להו למיזבן ולטלטל הדיכרי בחלק המצרכתא שמותרים בה, משום דלגבי הדיכרי כולה כארבע אמות דמיא, דכיון דלגבי דידהו אין המצרכתא כארבע אמות מחמירין נמי שלא לדונה כארבע אמות לגבי נכסיהם, ואינם רשאים לטלטלם אלא בארבע אמות, אבל הדברים רחוקים, והא דלא שרינן אלא לבני מצרכתא, י"ל משום דלא שרו להו למיזבן אלא לצורך יו"ט, וכיון שאינם יכולים הבני מחוזא להוליכם לעירם תו אין להם צו תועלת ליו"ט, ואסורים למיזבן, ולישאנא דלדידהו, קושטא קאמר דהא לבני מחוזא לאו כארבע אמות דמי, ואה"נ דלגבי הדיכרי לא איכפת לן אם לבני מחוזא

הוא כארבע אמות דבכל אופן לגבי הדיכרי הוא כארבע אמות.

(ט) רא"ש פ"ד ס"א וכתב ר"מ ז"ל דכל העיר היא לו כד"א כו' ומדקדק מהא דקאמר תנינא כו', נראה דהר"מ אף בעיר שאינה מוקפת קאמר, ולכך כשדיינין בדין חזר, ע"כ קנגעינן בצעיא אס העיר כד"א או לא, ולכך שפיר יש לפרש דשמואל הא אחי לאשמועינן, ומ"מ הדברים קשים, חדא דודאי מסקנא דגמרא שפיר טפי טובא, דכיון דממתני' ליכא למידק דין יצא לדעת והחזירוהו נכרים, א"כ פשטא דמילתא דהיינו דינא דאחי שמואל לאשמועינן, ואין לנו לדחוק דשמואל בדיון אס העיר כד"א היא משמע, ועוד דהא חזין השתא דלישנא דאין לו אלא ד"א לא מישתמע מיני' שאין כל העיר כד"א, דהא לקושטא דמילתא ס"ל להר"מ דכל העיר כד"א ומ"מ קאמר שמואל אין לו אלא ד"א ומתפרש למעוטי דלא הוי כאילו לא יצא לענין תחום שמחוך לעיר, וכיון דלישנא דשמואל אינו מוכיח בדיון זה, איך נפרש דהיינו דאחי לאשמועינן, ומי סגי ליה לשמואל לפרש דבריו דאין העיר כד"א, ועוד דאס באמת אפשר לפרש דשמואל קאמר שאין העיר כד"א, א"כ מנין פשיטא כ"כ לגמרא שאין הדין כן, והרי בעיר אחרת ודאי קנסוהו כיון שיצא לדעת, ולמה זה אין מקום לומר דאף בחזר לעירו קנסוהו, וגם עיקר הדבר לפרש דברי שמואל בנידון אס עיר כד"א, הוא דבר רחוק וכמש"כ המ"מ פכ"ז מה"ש הי"ג, ובעצה"ק שער ה' דין י"ג משמע דס"ל דלא כהר"מ שכתב ונ"ל שכן הדין צמי שיצא מדעת או מי שחזר מדעת אס נכנס לתוך אחד מאלו הרי הן לו כד"א, ויש מי שהורה שאס יצא לדעת אפילו הוא ברשות היחיד בדיר או בסקה אין לו אלא ד"א כו', ומדהזכיר ברישא או מי שחזר מדעת משמע דהכל נידון אחד ל"ש יצא ל"ש חזר, ומש"כ ויש מי שהורה שאס יצא לדעת כו' ה"ה בחזר לדעת אלא דחדא נקט, הרי דאין חילוק בין חזר ליצא, ומיהו יש מקום לומר דדוקא נקט ציש מי שהורה יצא, דבחזר מודה, ועי' רש"י ד"ה פירות שכתב דכל העיר להן כד"א, משמע דבאדם כה"ג אין העיר כד"א כיון שיצא וחזר מויד, ואע"ג דשבת באויר מחיצות מצעו"י, וכן באו"ז סי' קמ"א כתב דחזר לדעת

אין לו אלא ד"א ולא כל העיר וכתב גם שכן פי' ר"ש, [ומש"כ שם דהיינו דר"נ א"ש ז"ע דהא למסקנא צינא לדעת והחזירוהו נכרים מיתוקמא], וצ"ל סימן ת"ה ס"ח הציא בשם הר"מ דהרמב"ם חולק, גם כתב שם לדעת הר"מ אף בשאינו מוקף מחיצות.

(י) ר"ה כ"ג ב' בראשונה לא היו זזין משם כו', אפשר דנקט האי לישנא ולא נקט לא היו יוצאין משם או לא היו זזין מד"א שלהם, כי היכי דתייתי בין אליבא דר"ג וראב"ע ובין אליבא דר"י ור"ע עירובין מ"א ז', ולר"ג וראב"ע מתפרש שלא היו יוצאין משם, ולר"י ור"ע מתפרש שלא היו זזין מד"א שלהם, ועי' רמב"ן עירובין שם מה שהציא מן הירושלמי.

ויעויין בתו' שהכריחו מכאן דהא דנתנוהו בעיר אחרת מהלך את כולה היינו דוקא במוקפת מחיצות, דאל"כ למה לא היו זזין משם אף לאחר שנפרצו צה פרצות, וצ"ל עירובין שם השיב דכמזיד חשבו להו והיוצא במזיד לא יחזין ליה כל העיר כארבע אמות, ונ"ע דכיון דהיוצא במזיד יש לו ארבע אמות, והא דכל העיר כארבע אמות הוא דין כללי שזה נחשב כארבע אמות, א"כ ע"כ אס באנו לומר דליוצא במזיד לא אמרינן כל העיר כארבע אמות, היינו דקנסוהו חכמים על שיצא במזיד, ומה מקום לקנוס את היוצא ברשות, ואריך לדחוק משום לא פלוג כיון שיוצא לדעתו, ודחוק.

עב"פ מוכח ממתני' חדא מתרתי, או דהיוצא במזיד אין לו כל רשות היחיד כד"א, או דעיר שאינה מוקפת מחיצות אינה כד"א למי שלא שבת בתוכה, אפילו יצא מאונס.

(יא) מ"ד ב' אס היו תחומין שנתנו לו חכמים כו', נראה דדוקא אס אין ממקום הצלחו או ממקום שנאמר לו יותר מאלפים, אבל אס יש יותר מאלפיים, אינו יכול לומר שחפץ לקנות שביתתו אלא אמה לפני מקום ההצלה, ולא ילך ממקום ההצלה והלאה אלא אלא, ולכך עירו שלשת אלפים, ועי' יכנס לתחומו, וכן יש ללמוד מסתימת הפוסקים, וטעמא נראה משום שלא רצו חכמים לחדש שיהא אדם רשאי לצרור לו תחום חדש בשבת, שזה עלול להציא למכשולים, ולכך לא שימשו כאן בדעתו ורצונו כלל, וקצבו שממקום ההצלה יש לו

והכלים, דכליו של אדם שהן חוץ לתחומו קונין תחום לעצמן ונקטו כן בדעת רש"י, א"כ אף מדרבנן שרי לטלטלן אלפיים אמה לכל רוח, אלא אף אם נימא דאין להם אלא ד"א, נמי אין איסור זה מדאוריתא, דמדאוריתא לא מצינו איסור בפחות מאלפיים וכמש"כ לעיל סק"ה אם לא דנימא דאלו דקנו שביטה מתחלת השבת רק בד' אמות דלדידהו הו' הד"א כאלפיים והיציאה מהד"א הוא באיסור תחומין דאוריתא, אבל ג"ו קשה דהא יכול לטלטלן ד"א לאיזה רוח שירצה וא"כ שפיר מכניסן לתחומו בהיתר, וכה"ג מסתברא דמדאוריתא כרגלי הצעלים נינהו, וגם פשטות הגמרא לא משמע דלריך ד"א לאיסור תחומין, אלא כל שיעבור התחום יש כאן איסור תחומין, ולכן נריך לפרש דבתנן הפקר איירי, וכל שהוא בתוך תחום העיר קונה שביטת העיר וכמש"כ רש"י ותו' לעיל מ"ז ב' גבי חרס, [ועי' בשו"ע סימן ת"צ בהגה"ה שכלל דין זה בהדי חרס], ולכך יש כאן איסור תחומין בהעברת קו התחום, ומצואר דלמ"ד תחומין דאוריתא, גם סברא זו דחפצי הפקר קונין שביטת העיר כשהם בתוך התחום, היא סברא דאוריתא, ועי' ריטב"א שחלק על פרש"י ופשיטא ליה דאין כאן איסור תחומין משום התנן, [ולא פירש ז"ל למה, אם משום דהתנן קנה שביטה לעצמו ויש לו אלפיים לכל רוח, אם משום דחפצי הפקר אינם קונים שביטה, ואולי בכלים תחומין לאו דאוריתא לכו"ע], ופירש דהחשש שמא יעברו האנשים את התחום ברגליהן.

שו"ע סימן שצ"ז סי"ז שפירותיו כמוהו, כ"ה לשון הרמב"ם, וכיו"צ כתב הטור, ומשמע מלשון זה דלא יזיז ממקומו, וכ"ה בלשון הרשב"א בעבודת הודשק בדיני תחומין אות כ"א, וכמ"ק בלשון רש"י ביצה ל"ט ב', אבל דעת תו' מ"ז ב' דכיון דאינו יכול להגיע לכליו בשבת אינם נגררים בתריה והרי הם קונים תחום לעצמן, ועדיפי מפירות הפקר, ונקטו כן בדעת רש"י, ועי' ברש"א וריטב"א שם שהביאו דברי התו', וכן הביא במאירי שם בשם רש"י, וברש"א שם כתב לחלק בין אם הם בעיר או בדרך עי"ש, ובשם הראב"ד כתב דלא יזיז ממקומו, וז"ע אם בשעת הצורך אפשר להקל כדעת תו' כיון דתחומין דרבנן, וצבה"ל סימן ת"א ד"ה קונין פשוט ליה ז"ל

אלפים, ועוד יתכן לפעמים שיהא זה איסור דאוריתא למאן דאמר תחומין דאוריתא, כגון שמקום



ההכלה קרוב יותר לעירו מן הדרך שבה הלך, שהדרך מקפת, כגון כזה, דעכשיו מדאוריתא אינו רשאי ללכת ממקום ההכלה לזד מזרח אלא אלפיים, שהרי כל שמתרחק מסוף תחומו אלפיים יש בו איסור דאוריתא וכמש"כ לעיל סק"ה, ואם נימא שיהא רשאי לברור תחומו אלף אמה למזרח ממקום ההכלה אם כן ילך ממקום ההכלה למזרח שלשת אלפים.

יב) יש להסתפק מי שאין לו אלא ד"א, וינא אח"כ ברשות אי אית ליה אלפיים, מי אמרינן לא אמרו חכמים אלא שלא להחמיר עליו מבתחלה אבל לא להקל עליו, או"ד כל מקום שהגיע אליו ברשות כאילו שבת בתוכו דיינינן ליה, ואין לנו ענין במה שקדם, והכי מסתברא.

יש לעיין למ"ד תחומין דאוריתא ופירשנו לעיל סק"ה דכל התרחקות בשיעור אלפיים מתחומו הוא באיסור תחומין דאוריתא, מה יהא באם ינא אלף אמה מתחומו באיסור ואח"כ הלך אלפיים ברשות, אם יחזור וילך אלף אמה, האם ינטרפו עם אלף הראשונים לחיזו, או"ד כיון דאפסקיה רשות לא מנטרפי, [דברינו הם אי בלא שמע שטבע תינוק ופרש מנודה להעלות דגים והעלה דגים ותינוק חייב עי' מנחות ס"ד א', דאל"ה הרי איגלאי מילתא דאלף הראשונים נמי ברשות היו, ומיהו משכח"ל בשהלך ברשות שלא בהתרחקות מתחומו אלא לזדיין], ואם נימא דמנטרפין, א"כ ע"כ דכה"ג לא יהצינן ליה אלפיים לכל רוח.

יג) ע"ט ב' מהו דתימא ליגזור דילמא אחי לאיחלופי קמ"ל, רש"י פירש שיקחו מתחום שאינו שלהן, והיינו שהתנן קנה תחום אחר, ותחום כלים נמי דאוריתא וכמש"כ הרמב"ן בחידושו, ויש לעי' של מי התנן, בדפשוטו משמע דמשום גזל ליכא אם יקחו מחוץ לתחום, וא"כ של שותפים הוא, וקיי"ל יש ברירה ואיגלאי מילתא למפרע דדידהו הו', ואין כאן איסור תחומין דאוריתא לא מיבעיא למש"כ תו' מ"ז ב' ד"ה

— נדפס בספר צינה —

ביצה ל"ז א' מתני' הבהמה והכלים כרגלי הצעלים כו', כשהבהמה והכלים נמצאים בין השמשות מחוץ לתחום בעליהן, נחלקו הראשונים ז"ל אם גם צוה הם כרגלי הצעלים, ולא יזום ממקומם, או דצוה קנו תחום לעצמם, וכמש"כ בחו"כ עירובין ס"ה ס"ק י"ג, ויש להסתפק אם רק בסתמא נחלקו, אבל אם פירש בהדיא דאינו חפץ שיגררו בתריה אלא יקנו תחום לעצמם, כו"ע מודו דקנו תחום לעצמם, או דאף במפרש נחלקו דלעולם הם נגררים בתר בעליהם, ולכאורה לעולם ראוי לומר דניחא ליה שיקנו תחום לעצמם, דמה יתרון לו שלא יזום ממקומם, ומיהו אין לזה הכרע ופיר י"ל דאין דעתו שיקנו תחום לעצמם כיון שאינו עתיד להיות אתם שיהא אפשר לטלטלם.

ויש מקום עיון בכל הני דאשכחן קניית שביעה דבהמה שלא כרגלי הצעלים, כגון ברועה ובלוקח ובשואל ובשור של פטם, דאע"ג דהרועה והלוקח והשואל והלוקחים עדיין לא זכו כלום, מ"מ הבהמה קונה תחומה כרגליהם, אם הטעם משום דבעל הבהמה קונה שביעה לבהמתו כרגליהם של אלו, וכאילו אומר דיהש"מ שבהמתו תזכה שביעה במקום שהרועה והלוקח והשואל והלוקחים קונים שביעתן, ואע"ג דאדם אינו יכול לקנות שביעה לעצמו כדיבור בעלמא, אלא או צפת או כרגליו, מ"מ כליו של אדם ובהמתו יכול לומר עליהם שביעתן במקום פלוני, כמו שהקילו צבא מן הדרך ומכיר אילן או גדר עירובין מ"ט ז', א"נ עוקר שביעתן לגמרי ומשוי להו כנכסי הפקר דנקצע תחומן כזה שזוכה בהן דיו"ט, וכמו שכתבו הרמב"ן והר"ן וכן ברש"א בשור של פטם לשמואל דלית ליה צריה דלכך הוא כרגלי כל אדם, ונפ"מ בין הטעמים כשבסוף לא מסרם לרועה וללוקח ולשואל דיו"ט, אם הם נשארים בתחומם של אלו שהיה דעתו למסרן להם למחר, או דהוי כנכסי הפקר ולא קנו שביעה, או שמא נשארים כה"ג כרגלי הצעלים, ולפי טעמים אלו הרי ציד האדם לקבוע מקום שביעת נכסיו כדיבור או במחשבה, וא"כ דכוותה יכול לומר על כליו שנמצאים חוץ לתחומם שיזכו שביעה לעצמם במקומם, או דכל הני רועה ולוקח ושואל כיון

לאיסור וז"ע. — וממש"כ דלא יזום ממקומם, מצוה דלא אמרינן דכל העיר ששבתו זה כד"א, כיון דשביעתן נגררת אחרי בעליהן.

— מכתב —

אין כונת הספר לאסור לטלטל בתוך מחילות, שהרי הלשון לא יזום ממקומם הוא לשון הגמ' מ"ז ז' ושם מצוה דשרי בתוך מחילות, וכמו שהביאו במכתבם, והנידון רק להמיר לטלטלם בכל העיר גם כשאינה מוקפת מחילות, כמו בכל אדם שנחשבת העיר ששבת זה כד"א אף באינה מוקפת מחילות, וצוה כתבנו דאין דין הפירות כשבתו בעיר, כיון שדינם להגרר אחר שביעת בעליהן, ולכן יש לדונם כיצא חוץ לתחום והגיעו לעיר, דצוה לא שרינן אלא בעיר מוקפת מחילות, כדאיתא סימן ת"ה ס"ו.

בעיקר הנידון בספרים שהצעלים השאירים צבית המדרש ורשות נחונה לצני צית המדרש להשתמש בהם, יש מקום לדון גם לדמותם לרועה ולפטם ע"י מש"כ צוה בחו"כ צינה ל"ז א' (הועתק להלן). (עד כאן).

הגרע"א ז"ל דזו"ח שם תמה דדברי התו' והציא מתני' דצינה ל"ט ז', ולא נתפרש מאי קשיא ליה ז"ל הא במתני' לא נזכר אלא דעירוב צני העיר לא מהני לפירות של אנשי עיר אחרת, וצוה ודאי מודים התו', ואדרבה קצת יש לדייק ממתני' שם כדעת תו', מדלא קתני אלא א"כ עירב הוא שפירותיו כמוהו, משמע דדוקא כשעירב הוא או פירותיו כמוהו כיון שיכול להגיע אליהם, אבל אם לא עירב אין פירותיו כמוהו, ויש להם תחום צפ"ע.

בראיה דאף למש"כ הרמב"ן דלמ"ד תחומין דאורייתא גם תחום כליו דאורייתא, דמ"מ דעתו הדבר תלוי, ואם אין חפץ שיגררו כליו בתריה, הרי הם קונים תחום לעצמן, מדע דהא דעתו להשאיל או למסרן לרועה, הרי הם כרגליהם, אף שהם עדיין צרשותו כשקידש היום, כדאמר צינה ל"ח א', ואם כליו הם חוץ לתחומם, אפשר דאפילו רוצה שיזכו בתחומם לא מהני כיון שא"א שיגיעו אלו בהיתר, והרי הם קונים תחום לעצמן מדאורייתא, ואף הסוברים דלא יזום ממקומם כמש"כ לעיל, אינו אלא מדרבנן, וז"ע.

ואכתי נראה דמעיקרא דמתני' משמע כדעת תו' דפירות שחזק לחסוד בעליהן קוין שציתה במקומן, דהא מתני' אחי לאשמועין דאין עירוב בני העיר מועיל לפירות של אחרים, ובשלמא אם הפירות קנו שציתה כשציתה העיר שנמצאים בתוכה, שפיר אינטריך לאשמועין דמ"מ א"ל לבני העיר לערב בשביל הפירות, אבל אם הפירות לא קנו שציתה בעיר והרי הם כרגלי בעליהן ולא יזום ממקומם, מהיכי תיתי היה מקום לחשוב דבני העיר יכולים לערב בשביל הפירות, [ושמא י"ל דס"ד שהפירות כרגלי כל אדם, כיון שיש להם בעלים והם חזק לתחומם, ואינם יכולים לזכות תחום לעצמן], וגם מה הוצרך לאשמועין דאם עירב הוא פירותיו כמוהו, הרי פשיטא, כיון דנגררים אחריו להיות צדין דלא יזום ממקומם, אבל אם בלא עירוב קונים שציתה במקומם, שפיר אינטריך לאשמועין דאם עירב הרי הם כמוהו, [ויש להסתפק אם חפץ להשאירם צדינם שיקנו שציתה במקומם ולא יזכו בעירובו להיות כמוהו מהו]. (ב"ב ל"ט ב').

ביצה ל"ז ב' כאן בשני רועים, יש לעי' כיון שדעתו מערב יו"ט למסור לאחד מהם וכמו שפרש"י, א"כ מ"ש משור של פטם דאוקמיה ברשותיה דלוקחין, וה"ל אמאי לא אוקמה ברשותיה דרועה שעמיד למסור לו, וי"ל דשאי פטם שמוכר הבהמה לכך אסח דעתיה מינה מלמיקנא שציתה ידיה, והוא לא כבהמת הפקר, משא"כ רועה שהבהמה נשארת ברשותו, וגם המסירה לרועה תליא בדעתיה למי למסור, ואין הדבר תלוי ביד הרועה, כמו בלוקחין שור של פטם שאין למוכר ענין מי הלוקח, הלכך בכה"ג לא אפקה מרשותיה והרי היא כרגלי הבעלים, ומה שיש לשאול מדין ברירה דצדצבן קיי"ל יש ברירה כזר יישב הרשב"א בשם תו' דלא אמרינן כן אלא במתנה מעיו"ט, אבל בסתמא אין דעתו לאוקמי ברשותיה מהיום מידי. — נראה דאף כששני הרועים שוין בתחומן, נמי הרי הוא כרגלי הבעלים.

בשור של פטם כתב הרמב"ם צפ"ה הט"ו דאף אם מחלק הבשר ציו"ט להרבה אנשים רשאי כל אחד להוליך מנתו למקום שהוא הולך, ולא חיישינן דינקי מהדדי, משום דדיינינן ליה כשור של הפקר דלא קנה שציתה, והר"ז כזור של עולי צב דהוא כרגלי הממלא, אבל כאן בשותפין נראה

דסמכי דעתייהו עלייהו, הרי כאילו הבהמה כזר ברשותן מעיו"ט וכאילו צדיצור בעלמא קנו לענין שציתה, וכדאשכחן בעירובין מ"ה ב' בגשמים שסמוכים לעיר דאנשי העיר דעתייהו עלייהו דקונין שציתה כרגלי אנשי אותה העיר, אלמא דאף שלא קנאום אנשי העיר, וגם אין להם בעלים, מ"מ כיון דדעתייהו עלייהו הרי הם קונים שציתה כשציתה, וה"ל הרועה והלוקח והשואל שקבעו ציניהם מעיו"ט עם הבעלים שיקחוהו ציו"ט, ולפ"ז לא אשכחן דאדם יכול לקבוע מקום שציתהו של כליו, דכל הני הלוקחים והרועה קובעין שציתהו, משום דגרירי בתרייהו, והסברא כזה היא דהאדם הרי מקום המלאו קובע מקומו, ורק עירוב פת יכול לשנות את מקומו, אבל בהמה וכלים אין מקום המלאו קובע מקומם, וכמו נכסי הפקר או של עולי צב דכרגלי הממלא, והלכך נקבע מקומם על פי מה שעומדים לשמש, ולכך גשמים הסמוכים לעיר נקבע מקומם בעיר, וה"ל לוקח ורועה ושואל שהם עמידים להשתמש בה נקבע מקום שציתהו במקומם, וכן הדברים נראין, וי"ע.

נראה דהיוצא ברשות, הרי הכלים שלא יצאו עמו, נשארים בתחומם הקודם, ואף אם הגיע למקום שהיו שם כליו מע"ש, להסוברים דלא יזום ממקומם, נמי נשארים צדינם. (ב"ב ל"ז א').

ביצה ל"ט ב' מתני' מי שהיו פירותיו בעיר אחרת וערבו בני אותה העיר כו', יש לעי' הא שפיר משכח"ל גוונא שצני אותה העיר יכולים לצוא לכאן, ובני העיר הזאת אסורין לילך לאותה העיר, כגון שיש באמצע עיר שמוצעת כולה בתוך אלפיים של אותה העיר דנחשבת כד"א [כדאמר עירובין ס' א' אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה], ואילו לעיר הזאת כלתה מדתן באמצע אותה העיר, וא"כ לדעת הסוברים דפירות של אדם שנמצאין בעיר אחרת הרי הם כרגלי הבעלים ולא יזום ממקומם, עי' מש"כ עירובין ס"ה ס"ק י"ג, למה נקטה מתני' בעירובו הרי הוי מצי לאשמועין גם בלא עירובו, ובגוונא שהם יכולים לצא לעיר הזאת ואפ"ה לא יציאו לו מפירותיו, כיון דהוא אינו יכול לצא לפירותיו, וי"ל דכיון דבעירובו משכח"ל בכל גוונא, לכך ניחא ליה למינקט בעירובו.

שציתה אם היא בתוך י', אבל הראב"ד והרמב"ן לא ס"ל כן עכ"ד, ונעלם ממנו ז"ל דברי הרשב"א הללו, דס"ל לדינא דאדם מהלך קונה שציתה, ומסתמית הפוסקים משמע דס"ל כהרשב"א, וי"ע. לכאורה נראה דאף לדעת הרשב"א דאדם מהלך קונה שציתה, דהיינו דוקא שציתה אלפיים שהוא קונה צהיתר, דאף שהוא מהלך מ"מ נקבע מקומו ציהש"מ וקרינא ציה אל יצא איש ממקומו, אבל מי שיצא בשבת חוץ לתחום והוא מהלך, לא אמרינן דקונה שציתה בכל ד"א דרך הילוכו, מדע דהא אמרינן החזירוהו כאילו לא יצא ומשמע דכל שחזר לתחומו אפילו פסיעה אחת הרי הוא כאילו לא יצא, ואם איתא שהוא קונה שציתה בחזרתו בכל ד"א א"כ זימנין דאף שחזר לתחומו הרי הוא עדיין בתוך ד"א שקנה לו חוץ לתחומו, וכה"ג לא אמרינן דכשחזר לתחומו כאלו לא יצא, וכמש"כ תו' נחבאר לעיל סק"ו, דהיינו מתני' מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, אלא ודאי צכה"ג אינו קונה ד"א בדרך הילוכו.

סימן ו

א) נראה דאף למ"ד תחומין דאורייתא, מ"מ יכול לומר שציתתי במקום פלוני, דפת באורייתא לא כתיב, וכשם שהצא בדרך יכול לומר שציתתי במקום פלוני כדתנן מ"ט ב', ה"נ כל אדם מדאורייתא, ועי' מ"מ פ"ו מה' עירובין ה"ו בשם הרמב"ן, ומיהו זה דוקא כשהוא בתוך התחום של המקום שחפץ לקנות בו שציתה, אבל אם אמר שציתתי חוץ מאלפיים, צוה אפשר דמדאורייתא קנה שציתה במקום שהוא שם, דאל יצא איש ממקומו מתפרש אפילו לא נתכוין כלל לקנות שציתה, דמ"מ בסתמא כל שהוא בתוך אלפיים ממקום ששבת שם בין השמשות, לא קרינן ציה שיצא ממקומו, והא דאין לו אלא ד"א אינו אלא מדרבנן, ולקנות שציתה חוץ מאלפיים ממקום שהוא בין השמשות, לא מסתבר שיוכל, דהיאך אני קורא בו התם מקומו והא אינו רשאי להגיע לשם.

עוד נראה דהא דכל העיר כד"א, אין חילוק מדאורייתא בין שבת צה ללא שבת, ואף ההולך חוץ לתחום לדעת הרמב"ן דעובר בכל אלפיים נמי אין עיר צמדת אלפיים, דזו סברה כללית דכל העיר נחשבת כרשות אחת, וכל עוד

דלא יוכלו להתנות מעיו"ט שיהא כשור דהפקר, דכיון דיש לו צעלים והוא נשאר בידי הצעלים לאו כל כמיניהו לאפוקיה מהלכות תחומין, ועי' במ"מ וברשב"א דאפשר דתקנת חכמים היא צפטס, ויש לעי' בשור של פטס שאין צדעתו למכרו כולו, אם החלק שנשאר שלו קונה שציתה, וא"כ לא יוכלו הלוקחים להוליך מנותיהם אלא למקום שהוא הולך משום דינקי מהדדי, ולכאורה הכי מסתברא, וי"ע. (ציה ל"ו ב').

יד) מ"ו א' אלא מיהא צעצים מינד נייד, צציה ל"ט א' מצואר דאף צנהרות המושכין ומעיינות הנוצעים של יחיד אמרינן דלא קנו שציתה, ולכאורה טעמא צעי, כיון דשציתה הכלים צתר הצעלים גרירא, ואף כשהם צעיר אחרת חוץ לתחום הצעלים, הם נגררים אחר שציתה הצעלים לדעת הראב"ד ועוד, כמש"כ ס"ק י"ג, א"כ מה איכפת לן שאין הכלים נחים, הא אינם קונים שציתה צמקום שהם נמצאים, ואף כשהם נחים, ואפשר דצהמה הרועה צאגם ומהלכת כשקידש היום, צאמת גרירא צתר הצעלים, אע"ג דנייד, ורק צמעיינות ונהרות שאין הצעלים שליט למונע את הליכתם, וצהליכתם הם יוצאים מתחת צעלותו, צוה אמרינן דאע"ג שהם של יחיד מ"מ לא קנו שציתה, דהא דנייד הוא נוגד לצעלות הצעלים, אבל צהמה צצרשותו של אדם וכניצוד ועומד דמי, אפילו מהלכת, צתר צעלים גרירא.

בדין אדם המהלך אם קונה שציתה, דעת הראב"ד והרמב"ן דאינו קונה שציתה, וכמצואר צחידושי הרמב"ן צסוגיא דיש תחומין למעלה מעשרה, אבל הרשב"א צעצודת הקדש צהלכות תחומין אות כ"א לאחר שכתב שכל דבר שהוא נע ונד אינו קונה שציתה כתב לשון זה ויש מן הגדולים שדנו מזה אפילו לגופו של אדם שלא יהא קונה שציתה אם היה מהלך בין השמשות ולא יראה לי כן שאין דנין לאדם מן הנכסים וצין עומד וצין מהלך קונה גופו שציתה עכ"ל, נראה שלמד כן ז"ל מעוצדא דר"ג דמצואר צגמרא דמהלכת צרקק או אי יש תחומין למעלה מעשרה קנו שציתה צים, ואע"ג דצסתמא הספינה מהלכת, ולא ניחא ליה מש"כ צחידושו דאירי צעמדה הספינה צין השמשות, וצצה"ל סימן ת"ד ד"ה ממקום כתב דמסתמית הפוסקים משמע דאף צמהלכת קנו

שהוא זה לא חשיבא שום יציאה ממקומו, וכאלו הוא בתוך ד' אמותיו, וכן היה מודד וצא וכלתה מדתו בחצי העיר, הרי הוא מהלך את כולה מדאוריתא, וכמו שהוציאוהו נכרים דמהלך את כולה מדאוריתא, ואפילו שלמו אלפיים באמצע העיר, וה"נ בהולך לדעת ומודד וצא.

(ג) ל"ח ב' רש"י ד"ה מערב וכל עירו מיהא מצי אזיל דכולה לדידיה כיון דלן זה כד' אמות דמיה ליה, יש לעי' מנין קים ליה לרבנו דין זה שלא נמצא לו שום מקור בגמרא, ועי' תו' לקמן ס' ז', וי"ל דלא משמע דמי שדר בעיר גדולה שהיא יותר מאלפיים שלא יוכל להניח עירובי תחומין למזרח אס' ביתו במערב, ותנן נמי לקמן ס"א א' אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה בשנתנו זה עירוב, וסתם עיר גדולה אפילו יותר מאלפיים במשמע, וכש"כ אי צרישא אין אנשי תנין דמתפרש שמדת הקטנה כלתה באמצע הגדולה ומ"מ משמע דאנשי הגדולה כולם יכולים ליתן עירובין בקטנה, וכ"כ הטור סימן ת"ח דלא מסתבר שהנותן עירובו תוך תחום עירו שלא יוכל לשוב לביתו, וכ"כ הריטב"א ס' ז' ראה זו לדין זה דעיר שלן זה.

וסברת לן זה נראה דנפקא להו לרבותנו ז"ל מהא דאשכחן חילוקים בין שבת לנתן עירובו, לענין עיר מיושבת לר"ע, ובחריבה אף לרבנן, וכן לענין ד' אמות דאיבעיא לן נ"ב א', חזינן מזה ד"ל דאף שקנה שבתה בעיר עדיין אינה כד"א אלא אס' כן שבת זה, וא"כ שפיר י"ל דאפילו קנה שבתה ע"י עירוב במקום אחר מ"מ העיר ששבת זה במציאות חשיב כד"א, שהרי שבתתו גורמת, וכן הא דכלתה מדתו בסוף העיר נחשבת כל העיר כד"א כדאמר ס' ז', היינו נמי מהך סברא דכיון דכל העיר בתוך תחומו חשבינן ליה כשבת זה, משא"כ כשרק מקצת העיר בתוך תחומו, ואפשר דמה"ט ס"ל לאה"ע ובגדי ישע דצריך שכל העיר ממש תהיה מוצלעת בתחומו אפילו בצפון ודרום, וכמ"ש בשם צד"ל סימן ת"ח].

ויש לדון אס' צריך שיהא בעיר בין השמשות, או דסגי בשדעתו ללון בעיר, דג"ז מיקרי שבת, דעיקר הענין שס' ביתו, ולמ"ד עיקר עירוב צרגל מסתבר לומר דהדר בעיר גדולה נמי יכול לערב

צרגליו תוך תחום עירו אף שהוא תוך לתחום ביתו, דאי אינו יכול צריך לומר דחידשו חכמים למערב צפת אפשרות שאינה למערב צרגליו, וזה דוחק קצת, אף דזיל צתר טעמא וכל ששבת בעיר הרי היא כד"א ושפיר יכול להגיע מעירובו למקום שהוא, משא"כ במערב צרגליו, וכבר דן בזה צד"ה מאיר סימן ת"ח, ובתוספתא רפ"ה (הוצאה צד"הגר"א ר"ס ת"ח) תניא הנותן עירובו בסוף אלפיים אמה של תחום אס' היה ביתו סמוך לחומה יכנס, ובפשוטו מתפרש שרונה לחזור מנתינת עירובו לביתו, ומשמע דצריך שיהא בין השמשות צד"ה, אבל י"ל דאירי שלא לן צד"ה וכמ"ש צד"הגר"א שם.

ולדאמור נראה דלעולם צריך שתהא שבתתו תוך תחום עירובו, ולא סגי מה שעירובו תוך תחום שבתתו, דכל שאינו בתחום עירובו אינו יכול לקנות שבתה במקום עירובו, והכא היינו טעמא דעיר ששבת זה אוקמוה רבנן אדינא, דעיר כד"א, וממילא הרי הוא בתחום עירובו, אבל השבת בדרך ונתן עירובו אלפיים וז' אמות ממקום שבתתו, אס' נותן עירובו אין לו ד"א, אינו עירוב, שהרי אינו בתוך תחום עירובו, אע"פ שאס' היה קונה שבתה במקום שבתתו היה לו ד"א ונמצא עירובו תוך תחום שבתתו, ועי' ל"ה א' אמר רבא לא שנו כו', [ואף שיש מקום לומר דגם כשקונה שבתה במקום עירובו מ"מ מקום ששבת זו יש לו ד"א, וחשיב כיכול להגיע ממקום עירובו למקום שבתתו, אין נראה כן דלא דמי לעיר ששבת זה, דהתם עיר כד"א חשיבא מחמת מציאות העיר, ולמ"ד תחומין דאוריתא חשיבא העיר מדאוריתא כד"א אף בלא שבת זה כלל, הלכך בשבת זה דאוקמוה רבנן אדאוריתא חשיב שפיר שהוא תוך תחום עירובו, אבל כששבת תוך לתחום עירובו, אף שיש לו ד"א לא חשיב מחמת זה תוך תחום עירובו, שאין תחומו מתאריך ע"י שבתתו, והרי הוא כינא אמה אחת תוך לתחומו].

(ג) ס' ב' תוד"ה כאן ואור"י דלרמב"ח אס' נותן עירובו אין לו ד"א כו', רהיטת לשונם משמע דהא זהא תליא בצברא, אבל לא זכינו להבין טעם הדבר, דהא אי נותן עירובו אין לו ד"א היינו גריעותא לדידיה, דלא חשיב מקומו אלא מקום הפת ולא כל הד"א, ולמה יזכה ע"י כך

של עירובו, דינו כשבות במקום עירובו ונותנין לו ד"א במקום עירובו, ולפי זה אם הניח עירובו אמה אחת חוץ לעיבורה של עיר יש לו ד"א, כיון שהוא בתוך העיר והעיר תוך ד"א של עירובו, ואפילו הוא בקצה השני של העיר דנמצא כיון דהעיר כד"א הרי הוא כבר חוץ לד"א של עירובו, דלא מחלקינן בעיר גופא, וכל העיר במקום אחד חשיבא, וכיון שהיא תוך ד"א של עירובו חשיב כשבות תוך ד"א של עירובו, ומיהו יפה הערוני ד"ל דכל שציתתו בעיר גרע, ולא יהצינן ליה חוץ לעיר כלום אפילו שנותן עירובו שם, שהרי השבות בסוף העיר אין לו חוץ לעיר כלום כמש"כ תו'.

(ד) ס' ב' א"ר אידי אין אלו אלא דברי נביאות מ"ל כו', יעוי' בתו', ולו"ד היה נראה לפרש דרב אידי לא פליג אריב"ל אלא כמו שפרש"י דה"ק אי לאו דקיצלה מרביה אין לחדש כן, ור"א לא שמיע ליה ברייתא דמפסיד כל העיר, והוי ס"ל לחלק בין שבת בעיר ללא שבת, וכשלא שבת היינו מתני' דולמודד שאמרו כו' לא שנה בכלתה מדתו בסוף המערה או באמצעייתה, ומתני' דמה שנשכר וכו' בשבת, ולא הפסיד כלום, ל"ש כלתה מדתו בסוף העיר ל"ש כלתה באמצע, לעולם העיר שבת זה כד"א, ומה"ט נמי לא פריקין אמתני' ממתני' דולמודד וכו', ורבא קאמר דלמאן דתני אנשי ואין אנשי תרוייהו תננהי, דדברי ריב"ל מפורשין במשנה, ור' אידי אריב"ל אנשי אנשי תני, והיינו דאינטריך ריב"ל לאשמועינן סוף העיר דלא תנן, והא דאמרין ורב אידי אנשי אנשי תני היינו רב אידי אריב"ל, וכדאמרין נמי לעיל וכדרי' אידי, ולא איירינן כלל במה שאמר ר"א מדנפשי' דאין אלו אלא דברי נביאות, דגם ריב"ל ע"כ אנשי אנשי תני דאל"ה מתניתין היא ומאי אחי לאשמועינן, ולפי זה למאי דאשכחן ברייתא דנתן עירובו אפילו אמה אחת חוץ לעיבורה של עיר, הפסיד כל העיר, למדנו דאין חילוק בין שבת ללא שבת, וממילא ע"כ כריב"ל דיש חילוק בין כלתה מדתו באמצע העיר לכלתה בסופה, וזו נראה דעת הרמב"ם וש"פ שלא חילקו בין לן זה ללא לן, ולעולם הדבר תלוי אם כלתה מדתו באמצע העיר או בסופה, ואפשר נמי דרבי אידי שמיע ליה ברייתא וס"ל דתנאי נינהו, וברייתא אף בכלתה בסוף העיר ומתני' אף בכלתה באמצע, ודוקא בשבת, (ואולי ברייתא ר"ע דאשכחן

לחשוב העיר כמשהו, ואולי אין כונתם בסברה, אלא דעיקר הדבר דהעיר כד"א אין לו הכרח אפילו בשבות ברגליו, דשפיר י"ל דהעיר כמשהו, ואי נותן עירובו אין לו ד"א באמת יהא מוכח דהעיר כמשהו, ובין בנותן עירובו ובין בשבות, וסמוכין לזה מהא דנותן עירובו בעיר מודדין לו מן העיר אף דנותן עירובו אין לו ד"א, חזינן דעיר עדיפא מד"א בשבות, וה"נ י"ל דהעיר נחשבת כמשהו, אבל לשונם לא משמע כן.

ואפשר דהא מדאורייתא כל העיר כמשהו, (למ"ד תחומין דאורייתא), דלא אשכחן עיר כד"א בדאורייתא, ולפי זה יש לפרש דהא דאמרו דעיר כד"א הוא משום דכיון דהשבות יש לו ד"א והשבות בעיר הרי העיר במקום הד"א שלו, ונמצא דבשבות בעיר העיר נחשבת כחשבוך החסום וגורעת את הד"א, ואין סברא להעדיף עיר שלא שבת בתוכה אלא שכלתה מדתו בסופה על פני עיר שבת בתוכה, ולכך נחשבת כד"א כחשבוך תחומו, אבל אי נותן עירובו אין לו ד"א א"כ כשנתן עירובו בעיר אין העיר עולה לו כחשבוך כלל שהרי מונה אלפיים מקיר העיר וחוצה, וה"נ כשכלתה מדתו בסוף העיר אינה נחשבת לו אלא כמשהו, דלגבי נותן עירובו לא מנאנו דעיר כד"א, א"נ בלשון אחרת קצת, דכשאנו נותנים לו העיר כד"א היינו לומר שאנו גורעים ממנו הד"א של שבייתה, דשניהם ענין אחד ואין לזכותו בשניהם, דכיון דחשבינן העיר כמקומו אין לזכותו עוד כד"א במקום שבייתו, אבל אי נותן עירובו אין לו ד"א אין לנו מה לגרוע והרי העיר כמשהו, ולפי זה אם יש כמה עיירות שכלתה מדתו בסופן אפשר דכולן כחד ד"א ולא חשבינן כל חד כד"א בפ"ע, שהרי אין אנו גורעים אלא הד"א של מקום שבייתו, אבל קשה לפי זה למה לר"א דהוא באמצעו נמי חשבינן לעיר כד"א, כמבואר בדבריהם, הא לא הוי לן למיחשבה אלא כב' אמות, שהרי אין לו ריוח כחשבוך התחומין מחמת שבייתו אלא ב' אמות לכל רוח, וכמו דמבואר בדבריהם דלרצון דיש לו ח' על ח' נמי לא חשבינן לעיר אלא כד' אמות ולא כח', [ועיין רש"ש שנתקשה בזה דלרצון ליחשב כח'], וי"ע.

ולעיקר קושיתם אפשר דאף אי נותן עירובו אין לו ד"א, מ"מ אם הוא שבת בתוך ד"א

דר"ע דאפילו כה"ג אין לו אלא ממקום עירובו אלפיים.

ולחשוברים דעיר שלן זה כד"א ויכול להניח עירובו אלפיים מעירו אף שהוא יותר מאלפיים מתחומו, אפשר לפרש דג"ז בכלל חידוש המשנה ומתפרש עיר גדולה שהיא יותר מאלפיים ואשמועינן דכל בני הגדולה יכולין להניח עירובן בקטנה אף הדריס בקצה הנגדי שבגדולה שציתם יותר מאלפיים מן הקטנה, וכן שני הקטנה יכולים להניח עירובן בכל שטח העיר הגדולה, אף בריחוק יותר מאלפיים מעירם, דכיון שזכו בכל הגדולה נמצא שהם תוך תחום עירובם, וזה נראה דכו"ע מודים, דכל שהוא תוך אלפיים מעיר שעירב זה שפיר דמי, אף שהעירוב יותר מאלפיים מרגליו.

(ה) ג"א ב' תוד"ה וינא ואיך יכול לחזור כו', אף למש"כ לקמן ס' ז' דעיר שלן זה כד"א, ואף אם נימא דגם זהיה בין השמשות במקום עירובו ואח"כ חזר לעירו נמי מיקרי לן זה ע"י לעיל סק"ז, מ"מ י"ל דהיינו דוקא כשקונה שציתה צפת, דאז חשבינן עירו כמקום שציתתו, ומקום פיתא לחוד ומקום לינה לחוד, ולכן יהבינן ליה העיר כד"א, אבל כשקונה שציתה ברגליו בין השמשות, לא יתכן לחשוב עירו כמקום שציתתו דהוי כתרתי דסתרי, ולכן העיר עולה לו במדת תחומו, ונתיישב מה שנתקשה בזה בצ"מ סימן ת"ח, ומרן זללה"ה באו"ח סימן ק"ט ס"ק ט"ז כתב לתרץ דהכא איירי שכבר אין לו ד"א שלימות למדת תחומו משהגיע לעיר וכה"ג לא יהבינן ליה את העיר כד"א. — ועי' בצ"מ סימן תי"ב שנתקשה בדברי רש"י ג' ז' דכתב לא יזוז ממקומו מציתו ואפילו כבני עירו אינו, ואמאי הא לן זה, ולמש"כ מרן זללה"ה יתכן לפרש דמינעו עליו את התחום דאפילו ד"א אין לו מפתח העיר, ומיירי שציתו בקצה העיר, וכה"ג הא אין לו העיר כד"א, ומיהו לפי זה גם ציתו אין לו לזוז ממקומו ולשון רש"י ל"מ כן, וי"ע.

(ו) שו"ע או"ח סימן ת"ח צמ"א סק"א כ"פ כו', אסור לשבץ לציתו כו', הלשון סתום, ואפשר דכוננו ז"ל דלרץ להיות בין השמשות בעיר ואז העיר כד"א ויכול להיות עירובו תוך תחום עירו תוך לתחום ציתו, אבל אם היה בין השמשות

דמחמיר בנותן עירובו בעיר, אח"כ ראיתי בגאון יעקב כדברים האלה, עי"ש, ולפירוש חו' קשה דאם בלן זה ידע ר"א דמחלקינן בין כלתה מדתו בחצי העיר לכלתה בסופה, מה זו תמיה כ"כ אם גם בלא לן מחלקינן בהכי.

יש לעי' למ"ד אנשי ואין אנשי קתני, סיפא דולמודד שאמרו כו', ל"ל, הא היינו רישא דאין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה לפי שכלתה מדתן באמצע העיר, ושמה אי מרישא הו"א אין מהלכין את כל עיר גדולה כד"א לענין חוזה לה, אלא עולה להם במדה לענין חוזה לה, אבל כל העיר מהלכין לעולם אפילו כלתה מדתה באמצע העיר, להכי אינטריך סיפא דאין מהלך להלן ממדתו כלום, [ובאמת רש"י פירש אין מהלכין את כל עיר גדולה כד"א, וי"ע למה פירש כן הא באמת אין מהלכין אותה כלל חוץ לאלפיים], אי"נ אי מרישא הו"א דוקא כשצבת בעיר דיהבינן ליה העיר שצבת כד"א הלכך חו' לא יהבינן ליה עוד עיר שכלתה מדתו באמצעיתה כד"א, אבל שבת בדרך וכלתה מדתו באמצע עיר יהבינן ליה אותה, קמ"ל.

ולמאן דתני אנשי אנשי יש לתמוה מאי עיר גדולה ועיר קטנה דנקט ליתני הנותן עירובו בעיר מהלך את כולה וחוזה לה אלפיים, וקרוצ לזה הקשו הרשב"א והריטב"א עי"ש, ואפשר דמודה ר"ע דמי שהיה בדרך ונתן עירובו בעיר דמהלך את כולה וחוזה לה אלפיים אמה, דרהיטת הדברים דכשאמר להם ר"ג מ"א ז' שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה, היינו דהם ממש כאנשי העיר, וממילא לא גרע נותן עירובו מאילו חשב סתם לשבות בעיר, ואפשר דאפילו לן בדרך נמי רשאי ללכת ביום כבני העיר, דכל שהוא בתוך תחום העיר ומכוין לקנות שציתתו בעיר הרי הוא כבני העיר, וכ"מ מ"ה א' בלבו היתה, הרי דמהני אע"ג שלן בדרך, [ומיהו י"ל דכ"ז דוקא צבא בדרך דלעולם כשצבת בעיר חשבינן ליה אבל נותן עירובו לא], והשתא ניחא שפיר דקתני מי שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה לרבותא דרבנן דאפילו כה"ג מהלך את כולה אף שהעיר שצבת זה חשובה יותר, ונקט מי שהיה בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה לרבותא

דקאמר שאם יושבי הצריפין עשו ששה בתים של אבנים או לבנים או נסרים בשלש חצירות הוקצעו, ומ"מ אפשר שהדין אמת דאפילו אין החצירות עם הבתים סמוכים זל"ז מ"מ יש להם דין עיר, דכיון דיש בתים קבועים חזרו גם הצריפין לדין בתים, וממילא יש כאן עיר.

ונראה דעיקר חידושיה דר"א הוא דהצריפין נעשים קבועים כדין בתים, דכיון שהוקצעו הרי הם חשובים כדגלי מדבר והרי הצריפין עצמן כעיר, ונותנין להם קרפף לר"מ, אבל שמתעברין עם העיר פשיטא דלא גריעי מנפש ובורגנין ואינן, וגם אשמועינן דאף שהבתים גם נעשו רק לזמן ככונת הצריפים אפ"ה הוקצעו, ולמה שדדנו לעיל אשמועינן גם שאף שהבתים רחוקים זמ"ז מועילים הם לקבוע את הצריפים כעיר.

והא דלרופים עדיפי מבורגנין, נראה דהיינו משום שהיושב בבורגנין יש לו בית קבוע בעיר, ובאופן עראי הרי הוא נמצא בבורגנין, משא"כ יושבי צריפין שזה עיקר דירתן כל ימות השנה ואין להם בית אחר, וכמבואר בסוגיין דחיייהן אינם חיים וכו'.

הרי"ף השמיט הא דר"א וכבר נתקשה הב"י בטעמו, ואפשר דס"ל דלמאי דמסקינן כ"א א' דאין בורגנין לא בצביל ולא בחו"ל, דה"ה יושבי צריפין, אע"ג דצריפין חשיבי טפי, והלכך אין נעשין לא קבוע ולא עיבור, והרמב"ם העתיק הא דר"א לפי שגם דין בורגנין העתיק, ולא פירש דליכא בחו"ל, אולי ס"ל שלא נאמר כהלכה קבועה לעולם אלא בזמן שהיו שכיחי גנבי ביומא, ומ"מ בסברא נראה שיש לחלק בין בורגנין לצריפין דכיון דישיבתן בצריפין בקבוע הרי דלא חיישי לגנבי, וזו נראה דעת המחבר בסימן שצ"ח שהשמיט דין בורגנין ומ"מ כתב להא דרז אשי, ומרן זללה"ה באו"ח סימן ק"י ס"ק כ"ב כתב לפרש דהא דהוקצעו היינו דמתעברין עמה ועפ"ז כתב ליישב דעת הרי"ף שכבר הביא דבורגנין מתעברין, וצ"ע דהא במדבר ודאי הצריפין עצמן כעיר, ודכוותה אמרינן דכשיש ג' חצירות של שני בתים הוקצעו הצריפין, והיינו שיש להם דין עיר, ולא דין עיבור, ונפ"מ לענין קרפף.

נראה דכל אלו שמתעברין ואינם צדין עיר אלא צדין עיבור, ונפקא מינה שאין נותנים להם

במקום עירובו או סמוך לו חוץ לעיבורה של עיר אסור לשבץ לביתו, וכנראה ס"ל דהטור ג"כ פירש כן בדעת הרמב"ם ולא תמה אלא שלא יוכל לחזור לביתו, אבל אם הוא בעירו יכול להניח עירובו חוץ לתחום ביתו תוך תחום עירו, ויש לדון אם ראוי לילך בכל העיר או שאינו ראוי לילך אלא ללד עירובו], ועי' בא"ר שהביא דברי הראב"ן דאינו יכול להניח עירובו אלא תוך תחום ביתו, ובראב"ן הביא דברי רש"י ל"ח ז' וחלק עליו, [ועי' בצ"מ שהביא דברי ראב"ן הראשונים ולא הביא דבריו האחרונים שבהם דן מפורש בדברי רש"י], ועי' בעבוה"ק צדיני תחומין אות ט"ו שכתב ג"כ שאינו מהלך בעיר ששבת זה אלא עד מקום שמתלה שם מדת עירובו, משמע שאינו ראוי לשבות חוץ לתחום עירובו, ובצ"מ הביא שכ"ה גם צרי"ו, ושכן מתבאר מסתימת הרא"ש.

ולענין הלכה כתב הרמ"א שיש להקל, אבל נראה דדוקא כשהיה בעיר בין השמשות וכמש"כ בשעה"כ, ועי' לעיל סק"ב מש"כ מהתוספות, ולענין אם קודם שלן לאחר בין השמשות ראוי ללכת לעירובו ולשוב נסתפק מרן זללה"ה בסימן ק"ט ס"ק ט"ו, ולכאורה אף להלן יש לדון אי שרי, דאם הליכתו מפסידתו את העיר ואסור לו לשוב, נמצא שלא היה תוך תחום עירובו ובטל עירובו, ואם אין הליכתו מפסדת, ראוי שיהא ראוי לשוב, ואפשר דהעיקר תלוי בדעתו בין השמשות שאם אז היה דעתו ללון בעיר חשיב כשבת בעיר והרי היא כד"א, ואפילו נמלך אח"כ, אבל אם בין השמשות היה דעתו שלא ללון לא קנה עירובו דאז אין העיר כד"א, ונמצא שהוא חוץ לתחום עירובו, ולפי זה אם בין השמשות דעתו ללון בעיר ראוי ללכת לעירובו ולשוב ללון בעיר, ועדיין צ"ע בכ"ז.

ז) נ"ה ב' אם יש שם שלש חצירות של שני בתים הוקצעו, מדלא קאמר ואם הם בתוך עיבורה של עיר הוקצעו, היה נראה לכאורה לדקדק דאין צריך שיהיו הג' חצירות תוך ע' אמה ושירים זה לזה, אלא אפילו רחוקים מ"מ חשובים הם לעשות גם את הצריפים כקבוע והרי הצריפים כבתים, וכמו צדגלי מדבר, והצריפים עושים את העיר, אבל נראה די"ל דאמי לאשמועינן דאפילו החצירות והבתים הם ג"כ על כונת הצריפים והישיבה בהם עראי, אפ"ה חשיבי עיר, והיינו

חצר לעיר, והריבוע שאין בו בתים שפיר משמש כחצר, ואין ליתן חצר לחצר, והרי לחומרא לא מרבעין את העיר וכמש"כ ה"ה פכ"ז מה"ש ה"ה בשם הראב"ד, ואף שכתב כן בעיבור, כבר כתב מרן זללה"ה שם ס"ק ט"ו ד"ה היתה דאף בריבוע כן].

ונראה דאם הריבועין של שתי עיירות נפגשים ממש מודה הראב"ד דכעיר אחת חשיב, ורק אם אינם נפגשים אף שהם רחוקים זמ"ז רק אחת אחת, כל שצין הבתים יותר מקמ"א ושליש אינם מאטרפים, ויש לעי' אם יש בית תוך ע' אחת ושירים לרצוע העיר מהו, מי אמרינן כיון דמהבתים רחוקה יותר משצעים אחת הר"ז צדין שאין נותנין קרפף לרצוע העיר, או"ד דוקא בדליכא בתים לא יבצין קרפף, אבל בדליכא בית לאו קרפף הוא אלא כן מתחברות כל הבתים של העיר, וזה לא איכפת לן שהוא תוך ע' של הריבוע ולא של הבתים.

ורדיטת לשון הטור משמע דנותנין קרפף אף לנפשות וגדוליות, וכן לרצוע העיר, וגם מרבעין הקרפף, וז"ע.

ב"ז א' תוד"ה ר"ה ולפ"ז לרחצ"ר דאמר קרפף אחד לשמיהן ל"ד הא דקאמרי רבנן ב' עיירות כו', והא דלא קמי וכו"א אין נותנין, לפי דבעי לאשמועין שיעור צירוף בתים דהוא בשיעור קרפף, שלא נזכר שיעור זה בשום משנה, והיינו נמי דלא רצו לפרש שיש שיעור לצירוף בתים והוא פחות מע' אחת ושירים, דאם איחא הו"ל לתנא לפרושי שיעורו בכמה.

ויש לדקדק מדבריהם דאף שאין נותנין קרפף לעיר מ"מ כל בית שהוא תוך ע' אחת ושירים מן החומה מתעבר עם העיר, אף שמהבתים של העיר הוא רחוק יותר, דבקרפף של עיירות ודאי מן החומה מודדין כמבואר בראשונים ז"ל, (ועי' כ"ו א'), ואם איחא דלצרף בתים אין מודדין מן החומה א"כ יש נפקותא גם לרחצ"ר צדין קרפף לעיירות דסגי כשחומותיהם תוך שיעור קרפף, ולכאורה לרחצ"ר לא מצינו שום קולא לצירוף עיירות מצירוף בתים, וא"כ ראוי לומר דכשם שמודדין בחומת העיר, כך לצירוף בתים מודדין מן החצרות, שהרי לא מצאנו הלכות בעיר להקל למדוד מן החומה, הניחא לר"מ או לר"ה

קרפף, עי' בספר מרן ז"ל לאו"ח סימן ק"י ס"ק י"ט כ', אף אינם מועילים לצרף הבתים, וצריך שיהיו הבתים שהם צדין עיר סמוכים זל"ז תוך ע' אחת ושירים, ולא דמי לצריפים שצדדנו לעיל דמהני לצרף, דשאני צריפים דכשהוקצו הרי הם עצמם צדין עיר, משא"כ הני שהם צדין עיבור אף כשהם בעיר.

ח) כתב הרשב"א נ"ז א' בשם הראב"ד דכשנותנין קרפף לעיר היינו מקיר העיר אבל אין נותנין קרפף לעיבורה של עיר, וכיו"צ כתב בעה"ק, וכ"כ הריטב"א דעיר שיש לה עיבור מעצמה אין נותנין לה קרפף אפילו לר"מ, ומבואר מזה שיש דברים שאינם עיר עצמה אלא שמתעברים עמה, ובגדוליות ונפש וקצר ובורגנין הדבר מוצן שאינם נחשבים כעיקר העיר אלא כעיבור, אבל מסתימת דבריהם שלא הזכירו כלל לפרש מה נקרא עיבור ומה נקרא עיר עצמה, משמע דאף בבית גמור זימנין שאינו אלא עיבור, וכן גדוליות ואינן זימנין דכעיר חשיב, והדבר תלוי בחומת העיר ועיבורה, וצריך פירוש מהו חומת העיר, ואם יש לעיר חומה ויש בית חוץ לחומה תוך שבעים אחת ושירים, מסתבר דכה"ג חשיב עיבור, דודאי החומה קובעת חומת העיר, ואפשר דלכך באמת נקטו לשון מקיר העיר ולא כתבו מעיקר העיר, לומר דביש חומה דוקא איירי, ומיהו יתכן דכשהעיר מרובעת ציושר ויש בית אחד הצולט דגם כה"ג דיינין ליה כעיבור, אע"ג דליכא חומה, ועי' מש"כ בזה מרן זללה"ה בעירובין בליקוטים סימן ב' ס"ק י"ט כ' לתלות הדבר בדירוק, ובמ"צ סימן שצ"ח ס"ק כ"ד משמע דאף בבית ממש ובלכא חומה חשיב עיבור, ועי"ש בשעה"צ ס"ק כ"ט. — וכל דיונים אלו מה נקרא עיר ומה נקרא עיבור שייך נמי לענין מש"כ המ"מ בשם הראב"ד פכ"ז מה"ש ה"ה דלא אמרינן עיבור להחמיר.

ובמאירי הביא דברי הראב"ד הללו לענין ריבוע העיר שאין נותנין קרפף אלא מקיר העיר או מבתי העיר ולא לרצוע העיר, ולפ"ז נותנין קרפף לעיר כמות שהיא אם עגולה עגולה ומרבעין אותה מבתיה ולא מן הקרפף, ומה שנשאר צולט מן הקרפף להלן מן הרצוע רק הוא צדין קרפף, ויש בזה סברא דענין קרפף הוא כעין

ניכר בגג אם יש תחתיו מערה או לא, משא"כ תחת הבית דכל יושבי הבית דרכם תחת הבית והוא משמש להם בתדירות, ורשות הרבים מקורה לאו רשות הרבים הוא, ושפיר נטפל הוא לבית, והרי נכסי נדיקים שבעליית עיר הנדחת ודאי חשיבי שבתוכה, [ועד כאן לא איבעיא לן בירושלמי אלא עוף הפורח למעלה מי], ואף לענין נגעים דכתיב בית ארץ לא ממעיטין אלא ע"ג קורות, אבל ע"ג ד' עמודים מטמא דחתן נגעים פי"ג מ"א, וכש"כ כשיש בעמודים דע"ד דכארעא סמיכתא דמי כדאמר מ"ג א' דלא חשיב למעלה מי, ונמנא מקנת הבית על הארץ, וכ"מ בסוגיין דקמני דשובך שבשדה אין מתעבר ומשמע הא בית דומיא דשובך מתעבר, אע"ג שיש תחתיו חלל עשרה, כסתם שובך שעולין לו בסולם, וכ"כ בהדיא במאירי ריש פירקין דהא דשובך אין מתעבר היינו דוקא בשאין בו בית דירה, ולפיר"ח בתו' נ"ב ב' הדבר מבואר במשנה, דפירשו דפגום דמתני' דמתעבר היינו בית העשוי כמין שובך, והיינו ע"ג עמודים, עי' בפיר"ח הנדמ"ח, ובספר העמים, [ועכ"פ יש תחתיו חלל עשרה אפילו אם בנוי ע"ג קירות, דאין כלל דרך לבנותו ע"ג אולם, ולדעת מרן זללה"ה אף בכה"ג אינו מתעבר כמש"כ שם לגבי בית הכנסת שיש דירה על גביו, ודוחק לומר דפגום זה משמש למטה כבית דירה ולמעלה כשובך, וכש"כ לפי מה דמבואר בספר העמים שהוא ע"ג עמודים וכ"מ בפיר"ח], וכן מגדלים בולטים מן החומה שפרש"י נמי בסתמא אינם בנויים על האולם, ואפשר גם שהם בולטים מן החומה ע"ג זיזים וקורות, וכ"מ בריטב"א דפרש"י ור"ח מתאימים, ולפ"ז אף בית הבנוי על קורות מתעבר אף שאינו מטמא בנגעים, [וכ"כ מרן זללה"ה בנגעים ס"ט סק"ט], וכן בורגנין פי' הר"ש פ"ג דמעשרות מ"ז שהן כמין שובכין, וכן בפיה"מ שם שהם מגדלים עשויים לשמור הדרכים.

נ"ה ב' ובית הכנסת שיש בה בית דירה, בזה"ל סימן שצ"ח ס"ו ד"ה שיש פירש דהיינו שיש בתוך ביהכנ"ס חדר המיוחד לדירה אבל לא שביהכנ"ס עצמו משמש לדירה, ולמד ז"ל מזה דאף ביהכנ"ס מתעבר ע"י הדירה, וכ"ה במאירי בריש פירקין כגון שיש בו חצר שבתוכו בית דירה, אבל מרן זללה"ה דמעשרות סימן ה' סק"י וכן בעירובין

שהקילו בעיר לתת קרפף שפיר י"ל דהקרפף מן החומה מודדין, אבל לרמב"ר לא מצאנו שום קולא בעיר וא"כ חומת העיר וחומת החצר כי הדדי נינהו, אבל מרן זללה"ה שם סק"כ לא כתב כן עי"ש.

(ט) כתב מרן זללה"ה בעירובין ליקוטים סימן ב' ס"ק י"ט דאף שאין לנו שימוש חצר, מ"מ יש לנו דין עיר וצריך שיהיה לבית אצל הפתח חצר ד"א על ד"א שמשמש לביתו, עי"ש, ויש לנדר לפ"ז דאף אם אין מחיצות החצר גבוהות י"ט, מ"מ כל שהוא מובדל מרשות הרבים, והוא מוכשר לשימוש חצר שלנו כגי בכך, ובאמת יש מקום לדון דלענין תחומין יהא העיקר תלוי בדירת קבע של בני העיר, ואין צריך להלכות עיר שבבתי ערי חומה, ואם יש מקומות שדירתם קבועה בבתיים בלא חצירות נמי יהיו בדין עיר לענין תחומין, דהכא לא כתיב עיר, אלא דסבירא הוא דכל העיר כד"א ולא חשיבא יציאה ממקומו, ולמ"ד תחומין דאורייתא יש לזה הוכחה מהא דויחננו על הירדן כדאמר בסוגיין, ולענין זה בקציעות הדבר תלוי, ואפשר דבמדבר לא עשו חצירות, וכן יושבי צריפין אפשר שאין להם חצירות ומ"מ אי לאו דניידי היו בדין עיר, [ועי' צצ"י סו"ס שצ"ח בשם שכלי הלקט לענין חילים יושבי אהלם ולכאורה אין להם חצירות, ועי' בירושלמי דיושבי אהלם אם יש שם ג' צריפין וג' בורגנין הוקצעו וסתם בורגנין אין להם חצירות], והא דאמרינן אם יש שם ג' חצירות של שני בתים, היינו משום דכשבוניס העיר על תכונת החצירות, כל שלא בנה בתמונה זו אין כאן קבע, אבל אם נשתנה צורת העיריות ושימוש החצירות ואין עושין חצר במחיצות, כל שהוא באופן קבוע חשיב עיר, וצ"ע בזה.

וכתב ז"ל עוד שם ס"ק כ"ח דבית הבנוי ע"ג עמודים, אינו עושה עיר לפי שאין לו חצר, ואף אינו מתעבר עם העיר לפי שאינו עושה עיר למטה, וכמו מערה שאינה עושה עיר על גבה, והנה בנידון הראשון תלוי במה שנסתפקנו לעיל לנדר דכל שהבית קבוע וכן רגילין לבנות חשיב עיר אף שאינו בנוי במתכונת בתים וחצירות.

ולבידון השני דתחת הבית כגג המערה, ואף אינו מתעבר, לו"ד ז"ל נראה דטובא יש לחלק, דגג המערה אינו שימוש ליושבים במערה, וגם אין

צליקוטים סימן ב' ס"ק כ"ח פירש דציהכנ"ס
עלמנו הוא הדירה, וכן מצואר ציו"ד סימן רפ"ו
ס"ג לענין מזוזה הציאו מרן ז"ל שם, ובחד ליגנא
תנינו בגמרא שיש בהן בית דירה, וז"ע.

— נמצאו בזה עוד דברים —

שו"ע יו"ד סימן רפ"ג ס"ג בית הכנסת אם יש
בו דירה לשום אדם חייב במזוזה, ממ"ש
הרמ"א ואם בית דירה בעזרה כו', משמע דרישא
מתפרש שדר בחדר לפניו מבית הכנסת או שדר
בחור הבית הכנסת עלמנו, ועי' מש"כ בעירובין דכן
פירש מרן זללה"ה דבכל מקום שאמרו בית הכנסת
שיש בו דירה לחון דבחדר בית הכנסת קאמר, ודלא
כהמ"ב, וכ"ה בהגהמ"י שלהי הלכות שציתת
עשור, ומיהו בתו' הרא"ש הנדמ"ח פסחים ק"א
כתב שדירת החון בחדר הסמוך לבית הכנסת,
וצריטב"א יומא י"א משמע דלענין מזוזה יש לפרש
שהחון דר בחור בית הכנסת עלמנו עי"ש, ועיין
דצריט פסחים ק"א. (הלכות מזוזה ס"ו סק"ד).

סימן ז

(א) מ"ט א' אמר שמואל עירוב משום קנין כו',
נראה דמעשה העירוב ידוע שהוא
נתינת פת מכל אחד ואחד לדירה אחת, ואין צריך
לזכות הפת בצעלות ממש לשום אחד, וכדחזינו
דפליגי במקפיד על עירובו, ואף שמואל דסבר
דהמקפיד על עירובו אינו עירוב, נמי משמע
דמעיקר הדין יכול לעכב על חצירו, ואף על זה
שהפת ברשותו, דהפת נשאר בצעלותו של בעל
הפת, אלא שאם מקפיד אינו עירוב, דעירוב שמו
שותפות נוחה ועריצה, וכן אין נראה שיהא זכות
לבעלי העירוב בדירות חצריהן ע"י העירוב, אלא
לזוא וליטול פיתן או לאכלו, ואף שלא חל שינוי
בצעלות, מ"מ סגי בזה להחיר לטלטל לחצר, דעיקר
הענין לזכור להצדיל בין חצר לרשות הרבים,
ושיחופן יחד צפת לשם מנחת עירוב, כבר יש בו
להזכיר שהחצר היא רשות היחיד המשותפת לכולן,
ואינה דומה לרשות הרבים, ומיקנו חכמים שיהא
הפת שמערבן בכלי אחד ויהיה קיים ציהש"מ.

ובבב"ל זה נראה דשון שמואל ורצה, ואין ציניהן
אלא הנפקות שגאמרו בגמרא, אבל בזכות
נותן הפת בדירה וזכות בעל הדירה צפת אין
ציניהם ולא כלום, ופלוגתם אם ענין זה של עירוב

שחידשוהו חכמים להיכר על שותפותם, אם עשאוהו
כעין קנין בכסף ע"י כולם למקום משותף ועי"ז
משותפים בכל, או עשאוהו כעין קביעת דירתם
יחד, ונפ"מ אם יכולים גם לקנות בכלי בתורת
חליפין, ויתכן לפרש דהקנין בכלי לא עדיף מהקנין
צפת, והכלי נשאר של הנותן וכן הבית אינו נקנה
לבעל הכלי, וינטרכו להיות כל הכלים יחד צבית
כמו הפת, ואם רשאיין להקפיד יהיה תלוי בפלוגתא
דשמואל ור"ח, אבל אפשר דבכלים לא שייך ענין
זה של שהייה צבית ושל הקפדה עליו כלל, אלא
הוא קנין ממש כמו כל קנין חליפין ובעל הבית
זוכה בסודר ובעל הסודר זוכה זכות צבית כמו
הזכות שהעירוב מקנה לו דהיינו כעין שיחוף, ואחר
הקנין יכול להחזיר הסודר לבעליו, וקנינו קיים,
וא"כ שהיה ברשותו ציהש"מ, וכל שלא החזיר הרי
הסודר שלו לגמרי, ולזה הדעת נוטה.

ובכן הנפקא מינה בשאין הפת שזה פרוטה דאי
משום קנין לא מהני, אבל אם יש זה שזה
פרוטה מהני אף ששכנים הרבה ישנם צבית,
דהקנין הוא רק כלפי בעל הבית שבו הפת,
והנפ"מ של קטן פירשו בתו' דהיינו דלמ"ד משום
קנין א"א להניח העירוב צבית השייך לקטן, שאינו
יכול להקנות, עי' צרא"ש וצריטב"א ובעזרה"ק,
ומצואר שאם יש קטן בחצר שפיר דמי, ורק להניח
העירוב ברשותו אסור, ומצואר שאלו שאין מניחים
את העירוב צביתם אינם צריכים להקנות כלום,
[ולשון התו' בגיטין ס"ד ב' ד"ה אלא הוא ל"ד,
ור"ל שאין להניח העירוב צביתו, אבל סתם מה
שהוא דר בחצר לא איכפת לן, ועי' בספר הישר
לר"ת סי' של"ג, וז"ע].

ואף שמשון רש"י משמע דאם עירוב משום קנין,
היינו שבאמת קונה ע"י העירוב מדין כסף,
ולאחר שכולן משותפים ברשות שהעירוב צו הרי
כל הצמים והחצירות טפלים לאותו רשות, נטינו
מדרך זו, משום דא"כ למה צריך שיהא העירוב
קיים ציהש"מ, הרי כבר קנו כולם שותפות צבית
אחד, ועוד דא"כ בעל הבית ודאי קנה את הפת,
וצריך הסכמתו שבעל הפת יאכלנו, ואילו המקפיד
על עירובו משמע שבעל הפת מקפיד, הרי שהפת
עדיין ברשותו, ולר' חנינא אף יכול למונע את בעל
הבית מלאכלו, [ולא משמע דר' חנינא מוכרח
לסבור עירוב משום דירה, ועוד דא"כ לית לן

למיפסק כשמואל במקפיד על עירובו למאי דקיי"ל
עירוב משום דירה ול"מ כן בפוסקים].

ורחיטת לשון התו' בסוגיין ובסוכה ג' א' כאלו
למ"ד משום קנין מקנו אהדדי, ויתכן
לפרש דבעל הבית זוכה את הפת בשביל כל השכנים
והם מקנים את בתיהם, וכו"מ ברש"א ל"א ב'
שהקשה אהא דאר"ה קטן גובה את העירוב, מהא
דמוכה ע"י שפחתו, ומשמע דאף בגובה יש בו
זכיו ע"י הקטן, וכו"מ בעצה"ק שער ד' סוף
חלק ד' שכתב קטן גובה את העירוב לפי שזוכה
לאחרים בשל דבריהם, ועי' רש"י ע"ט ב' שהביא
תוספתא אם משלהן א"ל לזכות, א"נ הוא מקנה
את ביתו לבעל הפת תמורת הפת ותמורת הקנאתו
את ביתו לכל השכנים, אבל ג"ז לא יתכן מהא
דמבואר דבעל הפת זכאי להקפיד על עירובו, הרי
שהוא נשאר שלו, וגם מהא דמבואר דדוקא להניח
העירוב בביתו של הקטן פסול לשמואל, אבל להניח
בביתו של גדול שפיר דמי אף שאחד מן הבתים
שייך לקטן, הרי שיש יתרון להקנאתו של בעל הבית
שהעירוב בתוכו, על פני הקנאת שאר השכנים, ולכן
צריך לפרש כמו שפירשנו, שאין כאן קנין ממשי,
אלא שחכמים חידשו ענין עירוב בפעולות כעין
קנין, וזה רק כלפי מקום העירוב.

מש"פ רש"י נפ"מ דקטן לענין אם גובה את
העירוב, ותמהו בזה בתו', צריך לפרש
דס"ל לרש"י דאי עירוב משום קנין צריך לכוין
לקנות שבתה לשם מנזות עירוב וכעין עירובי
תחומין, וכשעושה שליח לערב עליו הרי השליח
קונה שבתה זו בשבילו מדין שליחות, וכן גדול
המוכה לו מדין זכין שלא בפניו נעשה שלוחו לקנות
בשבילו שבתה לשם עירוב, וקטן לאו בר שליח
לאקנויי, ופליג שמואל דאר"ה דאמר ל"א ב' דקטן
גובה את העירוב, [ועיקר חידושיה דר"ה הוא
שא"ל לקנות שבתה על ידי העירוב, אלא ממילא
מתערבים], ומתני' ע"א א' דבעה"ב שהיה שותף
לשכניו כו' א"ל לערב שסייע רש"י ל"א ב' מזה
לר"ה, צריך לפרש לשמואל דבאמת צריך שיכוין
לערב בזה, וא"ל לערב דקתני מתני' היינו לומר
שא"ל להניח מתחלה לשום עירוב, ואפשר דבעי
אמירה דוקא, וכשעשה קטן לשליח, אם אח"כ
יאמר בעצמו שזה יהיה לשם עירוב באמת יועיל
אף לשמואל, דלא גרע מנשתתפו סתם, ומיהו ההיא

דגיטין ס"ד ב' דמבואר דקטנה זוכה שיתופי
מבואות קשה, ולא משמע לומר דקטן דהכא איירי
דוקא בצרור ונטלו אגוז חורקו, [ובאמת אף למ"ד
משום דירה צ"ע אי צקטן כי האי שפיר דמי,
דסו"ס בעי רשות לדור בביתו], דכה"ג לאו בר
מיגבא עירוב הוא כלל, ואפשר דהתם קניית
העירוב ע"י האדון כדקתני מניח את הבית ואומר
הר"ז לכל בני המבוי, והקטן רק זוכה בבית לכל
בני המבוי, וזה הקילו חכמים בשיתופי מבואות
דרבנן, אבל הכא איירי שקניית העירוב יהיה ע"י
הקטן, ובה החמירו טפי, ואע"ג דאדרבה בזה
ראוי טפי להקל שאין הענין אלא בעירוב דרבנן,
י"ל דבזה צריך דעת טפי שהוא ענין קניית דירתו
ולתפיל אליה כל הבתים והחצר, ודוחק, ול"ע.

ב' ע"ג א' בעא מיניה אביי מרבה חמשה שבזו
את עירובן כו' הכי נמי מסתברא
כו', לכאורה אפשר לפרש דהא דמפלגין במתני'
באותה חצר צין יש עמיהן דירין לאין עמיהן דירין,
אין הטעם משום מגו דהני אסרי הני נמי אסרי,
אלא דהאחין לגבי עצמן כעירבו דמו שהרי הם
יודעים שאוכלין משל אחיהן, אבל לגבי אחרים לא
חשיבי כמעורבין דלאו כו"ע ידעי מהיכא מיתזני,
ולכך נמי אם עירוב צא אכלן אין צריכין לערב,
שהרי האחרים אין להן לדעת מי הביא פתו ומי
לא, ולגבי מקום העירוב הרי הוא יודע שהאחים
מעורבים.

ובחמשה שבזו עירובן נראה דאפי' יש עמיהן
דירין קמיצביא ליה, מדלא קאמר
סתם חצר שעירבה כשמוליכין עירובן למקום אחר
כו', ואף שלא הותרו לטלטל בחצרין מ"מ חשיבי
כמעורבין, וכשמוליכין עירובן למקום אחר אחד
מוליך לכולן, למאי דפשיט ליה רבה, וכדתניא
בהדיא, וכמש"כ תו' דאביי נמי ידע לה, [ועיקר
הנידון בזה נראה דהוא אם שייך שני עירובין
לגבייהו, שהרי נחשבו כמעורבין ע"י העירוב שצבית
שבחצרין, ועכשו חוזרין כולן כמעורבין בחצר
האחרת, ובהיות העירוב מקום הדירה יש מקום
לומר דלא שייך בשני מקומות, ועוד יש בזה נידון,
אם אלים כח העירוב כולי האי לעשותן כבני בית
עד שיהא סגי בעירובו של אחד בשביל כולן], ולפי
זה באחין שמוליכין עירובן לחצר אחרת ראוי שיהא
סגי בעירוב אחד לכולן אפי' בשיש עמיהן דירין,

מהם אינו מודה בעירוב נמי שפיר דמי, וטעמא נראה דכל שמציאותם כעירוב לא שייך לומר שנאסרו והותרו ע"י עירוב, אלא כבני ביתו חשודין ומעולם לא גזרו על זה, שהרי בשעה שגזרו לא היה ראוי לגזור על המעורבין, ולכך אף כשעירובין בא למקום אחר היה ראוי שיהא סגי בעירוב אחד לכולן, אי לאו משום מגו, או כמש"כ לעיל סק"ב ע"ש, אבל לפי זה נ"ע במש"כ רש"י דעירובין בא אלן היינו לרשות האב, ואם אינם צריכים לערב מה לי רשות האב או האחין, וכן קשה מש"כ רש"י הטעם בעירובין בא אלן משום שהבית שמיניחין בו עירוב א"צ ליתן פת, ומשמע דמשום זה חשיב כעירוב ולא שאינם צריכין לערב, [גם ק"ק דהא דהבית שמיניחין בו עירוב א"צ ליתן פת הוא מימרא דשמואל מ"ט א', ואם איתא דדינא דמתניתין תלי בזה אמאי לא סייעוהו לשמואל ממתניתין].

שם גמרא ש"מ מקום לינה גורם, הא דלא משני דניחא להו טפי אי מייתו להו ריפתא לבתייהו, י"ל דלא קים ליה בהכי, א"כ בשקצועים בכך לא אזלינן בחד מאי דהוי ניחא להו טפי, אלא על ההלכה לקצוע אי לינה עיקר או פיתא עיקר, ודוקא ברועים ובני רב שהדברים עראי אזלינן בחד הא דניחא להו טפי.

ולבאורה הו"מ לשנויי דמתני' כר"מ דבית התבן ובית הבקר נמי אוסר, וכש"כ מקום לינה, אלא דלא ניחא ליה לאוקמי סתמא דמתני' דלא כהילכתא, דהא קיי"ל כר"י יהודה.

בראיה דלשמואל נמי מיתוקמא מתני' אף במקבלי פרס, דהא נחלקו באשה ועבד, ולכו"ע בן עדיף וא"כ לכו"ע א"צ לערב, אלא דלשמואל נראה דאזלינן על שולחן אציהם ממש קאמר ולרבותא דאפילו הכי אסרי בשיש עמהן דיורים דמקום לינה גורם, ומיהו קושטא דאף במקבלי פרס אם עירוב בא אלן או שאין עמהן דיורים א"צ לערב.

(ד) במ"ב סימן שע"ב ס"ק כ"ו כתב בשם הפרישה דחצר שעירבה ומשלחין עירוב לחצר אחרת, דלריך שיניחו עירובין באותו כלי שמיניחין העירוב של החצר האחרת, ואין הדברים נראין דהא ע"כ יש ענין של שני עירובין דהיינו שכל חצר מערבת לעצמה ועירוב זה לריך שיהא בכל דיני עירוב ושיהא קיים בין השמשות,

לגבי חצר אחרת אפשר לדון את האחין כדין לגבי עצמן, וכאלו היו חמשה שגבו עירובין, דאז נמי אין האחרים יודעים שעירבו, ומ"מ סמכין בזה שידועים, וה"נ באחין, ומתני' דקתני ברישא צריכין עירוב לכל אחד ואחד ולא קתני סתם צריכים לערב, ודאי אחי לאשמועינן נמי דין אם מוליכין עירובין למקום אחר דלריך עירוב לכא"ל, והוי סבר אצ"י דהא דקתני אימתי כו' אבל אם כו' או שאין עמהן דיורין א"צ לערב, לא קאי אלא באותה חצר, אבל לגבי חצר אחרת לא נפקא לן מידי בין יש עמהן דיורין לאין עמהן דיורין, וש"מ חמשה שגבו עירובין כשמוליכין עירובין לריך עירוב לכא"ל, ודאי ליה רבה דגם אהא קאי הך אימתי ואיירי דוקא בשיש עמהן דיורין, וטעמא משום מגו דהני אסרי כו', ובחמשה שגבו עירובין כיון דעירבו ביהדיא לא שייך מגו, דרק באחין שלא עירבו אלא דחשדינן להו כמעורבין לגבי עצמן בזה אמרינן מגו, ואמרינן דהכי נמי מסתברא דפשטא דמתני' דאימתי קאי אכולהו ואף במה ששנה דלריך עירוב לכא"ל דהוא צמוליכין עירובין לחצר אחרת, אבל בריטב"א מצואר דחמשה שגבו עירובין ויש עוד דיורין בחצר לא סגי באחד מן החמשה שיוליך עירובין למקום אחר, דמיגו דהני אסרי הני נמי אסרי, וע"ש עוד, וכן מצואר בתו' ע"ב ב' ד"ה כמאן, וכ"מ בלשון רש"י ד"ה דמגו, וכן צמחיתין פרש"י הטעם משום מגו, ונ"ע.

(ג) ע"ב ב' מתני' האחין שהיו אוכלין כו', נראה דבנשואים איירי, והיינו דקתני האחים ולא קתני הבנים, ואע"ג דאשה המקבלת פרס מבעלה במחלוקת שנוי, מ"מ הכא כיון שבעלה נטפל לאציו אף היא נטפלת לבעלה שדר אתה ביחד, ודוקא בשיש לה בית לעצמה פליגי.

ולבאורה היה מקום לחשוב האחין כשכנים חלוקים שעירבו, והיה מתפרש בפשוטו החילוק בין אם העירוב בא אלן דאז שפיר מהני עירובין, לבין אם מוליכין עירובין למקום אחר, דשני עירובין בחד חצר לא יתכן, וכיון שמערבין במקום אחר ע"כ צריכים כולן לערב באותו מקום, אבל רש"י פירש הטעם משום מגו דהני אסרי וכמו שאמרו בגמרא לענין כשמוליכין עירובין למקום אחר, ע"י לעיל סק"ב, ומצואר דהאחין אינן צריכין עירוב ולא דחשיבי כעירבו, ונפ"מ שאם אחד

דחילוק החצורות עראי הוא ודין כמעורבין לגבי
הטרקלין, וממילא כשמוליקין עירובן לאחר אחד
מוליד לכולן כדין חמשה שגבו עירובן, ובתוך
הטרקלין אין צריכין עירוב כלל, וב"ש סברי דגם
מחיצות עראי מחלקות, וצריכין עירוב בתוך
הטרקלין, ואם מוליקין ערובן לאחר צריך עירוב לכל
חצורה וחצורה.

[illegible]

ועוד עירוב שמוליכין לאחר האחרת שאחד מוליך
לכולן משלו, והוא מונח בחדר האחרת בכל דיני
עירוב, וא"כ למה זה נזריך לאחר האחרת שהעירוב
בא אצלה, להניח שני העירובין יחד, ומה נגרע
כזה מחצר המשלחת את העירוב שיש לה עירוב
בשתי החצרות, ועוד הכריח כן מרן זללה"ה בס"י
י"ט סק"ח מסוגיא ערוכה מ"ח ז' שנתנו עירובן
בשני בתים, והרי ע"כ שעירוב החדר עצמה אינו
אלא בצית אחד ומ"מ שניהם מותרים עם
האמנעית, ואף שיש לדחוק דאין דיורין חלוקין
באמנעית ואינה צריכה לערב כלל, מ"מ פשטא לא
משמע הכי.

ברם מה דמשמע בדברי מרן ז"ל שם דחמשה
שגבו עירובין ויש עמהם עוד דיורים, ונתנו
עירובין בצית אחד מן החמשה דשפיר דמי, ז"ע
ללא מלאנו שני עירובין בחצר אחת, והרי בשני
כלים פסול, ולא חשבינן המערבין בכלי האחד
כחמשה שגבו עירובין, ושכללי השני כהניחו עירובין
בצית אחד מן החמשה, ודוקא בשתי חצירות
מלאנו ענין זה שמערבין בני החצר לעצמן, וחוזרין
ומערבין עם בני החצר השניה, [ועיי"ש בסי' כ'
סק"ו], דעירוב החצר לעצמה הועיל להחירה,
והעירוב השני לערב החצרות, אבל חמשה שגבו
עירובין ויש עמהן עוד דיורים לא הועיל עירובין
כלום, ואף למש"כ לעיל סק"ב לדד דאם
הנותרים יוליכו עירובין לחצר אחרת ואחד מן
החמשה גם הוא יוליך עירובו לחצר אחרת בשביל
כולן דיועיל, היינו נמי דוקא ככה"ג שהותרו כולן
ע"י החצר האחרת ובחצר שלהן לא הונח אלא
עירוב החמשה, אבל באותה חצר לעשות שני
עירובין לא מלאנו, וגם בשתי חצירות מבואר
בראשונים דחמשה שגבו עירובין ויש עמהן עוד
דירורין לא מהני שאחד יוליך לכל החמשה, וכמש"כ
לעיל שם.

(ה) ע"ב א' מחני' חמשה חבורות כו', פשטא דמחני' שיש צטרקלין שטח המשותף לכולן, דהכי אורחא דמילתא שמשאירין פרוזדור באמצע והחדרים מן הצדדים, וכן מבואר צפי' ר"י דפלוגמיייהו דצ"ש וצ"ה היא גם צטרקלין ע"מנו מחבורה לחבורה, והיינו שכל חבורה יש לה פתח לטרקלין, וא"כ הטרקלין כחצר של החבורות, והחצר של הטרקלין כחצר אחרת, וס"ל לצ"ה

אבל רהיטת הגמרא משמע דמסיפס דוקא פליגי וכדקאמר ר"נ אף דמסיפס מחלוקת, וכן למעוטי בפלוגתא עדיף וכיון דאיכא למ"ד דמחילת עשרה מודו ד"ש, כש"כ בדליכא מחילות כלל, ומה שדקדקנו מהא דאמרו בגמ' דברייתא דחמשה שגבו עירובין כז"ה י"ל דס"ל לגמרא דעירוב לא עדיף ממחילות שאין מגיעות לתקרה, ומה שפרש"י דלא פליגי במחילות, היינו דכ"ש לית להו כלל אחד מוליך לכולן, פרט לבני ביתו של אדם, וכשאינן חלוקין בשום מחילה חשיבי כולהו כבני בית, אבל כל שחלוקין אפילו עדיין אין חלוקין מחייבין לערב מ"מ במוליכין ערובין נריך עירוב לכל חצורה וחצורה, ועי' רש"א וריטב"א מש"כ על פרש"י.

(ו) מ"ח א' ורצ ששת אמר אפי' תימא שנתנו עירובין באמצעית כגון שנתנוהו בשני בתים כו', חסרון ד' בתים למדנוהו בעירוב של בני החצר, אבל בעירוב של שתי חצירות שיש שני עירובין עירוב אחד של חצר זו ועירוב שני של בני החצר השניה, בזה לא מנאנו שזריך להניח שני העירובין בבית אחד, וכמו שהוכיח מרן זללה"ה הוצא לעיל סק"ד מהך סוגיא גופה, דשני החיצונים מותרים עם האמצעית על אף שעירובין בשני בתים, ועירוב האמצעית עצמו הרי אינו אלא בבית אחד, ודכוותה עירוב שני החיצונים אין להצריך בכלי אחד, והרי אם עירבה חיצונה אחת עם האמצעית והאמצעית עירבה עם החיצונה האחרת נמי שפיר דמי, וכדפרכינן לרב יהודה דשליחותה קעבדה, אף שעירובין בשתי חצירות, וא"כ כש"כ בשני בתים בחצר אחת, ולפי זה נריך פירוש הא דאמרין הכא דלכך אסורין החיצונים משום שנתנו עירובין בשני בתים, ולכאורה זו קושיא תו' בסוגיין ד"ה לר"י שהקשו גם לרב ששת דנימא שליחותה עבדה, והיינו דנימא שהאמצעית קיבלה העירוב גם בשביל החיצונה ובשליחותה, ולא איכפת לן שהוא בבית אחד.

ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דלרב ששת איירי שאין החיצונות יודעות אחת מעירוב חצירתה, וממילא לא נחוונו בעירובין אלא לערב עם האמצעית, ואין מועיל מה שהאמצעית יודעת מעירוב החיצונה ומקבלת גם בשבילה, כיון שהמוליך עירובו לא הולך בשבילה, ולכך לא

כו' לכל חצורה וחצורה, דמשמע בהדיא דעל כל החצורות קאמר, ובתו' לקמן ד' סוד"ה כמאן נמי משמע שלא פירשו כמש"כ שאל"כ הרי מפורש במתני' דמודו ד"ה, ונ"ע למה מיאנו לפרש כמש"כ.

שם ב' תוד"ה אבל וא"ת טעמא דכ"ש כו', כונתם דהך דכ"א אשמועינן תרתי חדא דכ"ה אף במוליכין עירובין אמרי דעירוב אחד לכולן, ואכתי ליכא למישמע מהא לב"ש, ושפיר אפשר דכ"ש אף בעירוב בזה אללן סברי דעירוב לכל חצורה וחצורה, ולזה אשמועינן עוד דבעירוב בזה אללן מודו ד"ש, ואהא קשיא להו טעמא דכ"ש אחי לאשמועינן ולא הו"ל למימר אלא דה"א עירוב אחד לכולן אף במוליכין עירובין, שזה ודאי אינטריך לאשמועינן לאפוקי מאיכא דאמרי, ונעי' רש"א וריטב"א שכתבו דאגב דאינטריך לאשמועינן דפלוגתא במוליכין, אשמועינן נמי דבבא אללן מודו ד"ש, ותירצו דמודים דסיפא מתפרש דבזה ככ"ש ס"ל, וממילא אית לן נפקותא במאי דסברי ד"ש, לענין כעין חדרים ועליות, והא דאמרין דברייתא דחמשה שגבו עירובין אחד מוליך לכולן אחיה ככ"ה, אע"ג דגם לדידהו בכעין חדרים ועליות אין אחד מוליך לכולם, יש לפרש משום דלדידהו אשכחן מיהא במחילות שאין מגיעות לתקרה שאחד מוליך לכולן, ונימא דחמשה שגבו עירובין להא דמיהא, משא"כ לב"ש דלא אשכחן לדידהו כלל גוונא שאחד מוליך לכולן.

ולפי זה נראה לדקדק דלכ"ש אף אם לא חלקו הטורקלין כלל נמי אין אחד מוליך לכולן, כיון שכל חצורה אוכלת משלה, דאל"כ הרי אשכחן אף לב"ש דאחד מוליך לכולן, ושמה גבו עירובין ללא חלקו הטורקלין כלל דמי, ואחיה שפיר אף ככ"ש, והרי אף לב"ה בכעין חדרים ועליות אין אחד מוליך לכולן ומ"מ בגבו עירובין מוליך אחד לכולן, וה"נ לב"ש אף דחלקו הטורקלין אין אחד מוליך לכולן מ"מ גבו עירובין י"ל דעדיף, אלא ודאי לב"ש לא אשכחן כלל דאחד מוליך לכולן, וכן משמע נמי ממה שפרש"י דלהך ברייתא לא פליגי כלל ד"ש וב"ה בחשיבות מחילות שאין מגיעות לתקרה, אלא באחד מוליך לכולן הוא דפליגי, ואם אחיה דכלא חלקו כלל מודו ד"ש דאחד מוליך לכולן, א"כ הרי ע"כ דפליגי בחשיבות המחילות,

סימן ח

(א) ס"ב א' אלא דכו"ע דירת עכו"ס לא שמה דירה והכא בגזירה שמה ילמד ממעשיו קמיפלגי, נראה דענין דירת עכו"ס הוא דבר שקול אם לכללו בתקנת עירובין או לחשבו כדיר של בהמה, והנידון הוא עד כמה להחמיר בתקנת עירובין, דלכו"ע דירת עכו"ס הוא סוג ממוצע, ואמרינן ששלמה המלך ע"ה בתקנת עירובין לא הכליל את דירות העכו"ס, והיינו דירת עכו"ס לא שמה דירה, וחכמים שצדורות הבאים כללו גם דירות העכו"ס בתקנת עירובין, כדי שלא ילמדו ממעשיו, כלומר שמשום כך החמירו לחשוב דירתו כדירת אדם ולכללו בתקנת העירובין.

ולפי זה מה שחלק ר"מ בין אם יש עמו ישראל לבין אם אין עמו ישראל, ע"כ שבתקנת עירובין יש מקום לחלק בזה, שאין ראוי לחלק חילוקין בהלכות עירובין לפי הגדרים שלא ילמד ממעשיו, בעוד שבעירובין אין מקום לחילוקים אלו, וכן בדברי ראב"י נמי מבואר שיש ענין בעירובין במה שיש שם שני ישראלים, וכדקאמר עד שיהיו שני ישראלים אוסרים זה על זה, הרי שתלה הענין במה שהישראלים אוסרים זה על זה, והוא כעין סברא דאמרינן לק' ע"ג א' מגו דהני אסרי הני נמי אסרי.

ולפי זה נראה דר"מ דסבר לק' ע"צ ב' דבית התבן ובית הבקר נמי אוסר, דהיינו דוקא בחצר שיש בה דוירין, אבל חמשה אנשים שיש לכל אחד בית הבקר באותה חצר ואין בנ"א דרין בה, מותרין להוציא מבית הבקר לחצר, וכמו בחצר של עכו"ס שאין בה ישראל, ואם יש בה ישראל אפי' אחד הרי בית הבקר של אחר אוסר, ואפי' לראב"י דבעי שיהיו שני ישראלים אוסרים זע"ז גבי עכו"ס, מ"מ גבי בית הבקר של ישראל אין נראה לחלק בין שני ישראלים לישראל אחד, [אי ראב"י כר"מ ס"ל דבית התבן ובית הבקר אוסר], דהא טעמא משום דלא שכיחי דדיירי והכא לא שייך האי טעמא.

ונראה דבית הבקר של עכו"ס בחצירו של ישראל נמי דינו כדירת עכו"ס, לר"מ דאוסר בבית התבן ובית הבקר, ותליא בפלוגתא דר"מ

פרכין לר"ש דשליחותה קעבדה, ומ"מ בבית אחד מהני אף בכה"ג, דכיון דסוף סוף כולם דרים בבית הזה שוב אין צריך עירוב, הא למה זה דומה לחמשה ששבתו בטרקלין אחד בלא מחיצות כלל שאין צריכים לערב אפילו אין האחד יודע ממציאותו של חצירו, [ולפי זה יתכן דבבית אחד שפיר דמי אף בשני כלים, ואפי' לא מלייה למנא, דסו"ס תרוייהו דיירי הכא, ואין צריך שיהא עירובן בכלי אחד], ורב יהודה דלא אוקמא כרב ששת אפשר דסבר דאף בשני בתים שפיר דמי אפילו אינם יודעים מעירוב החיצונים, כיון דנתנה עירובה בהאי חצר וחצר זו כבר עירבה עם החיצונה השניה, והרי זה כנותן עירובו בחצר ואינו יודע כמה בתים יש בו כסבור שלש ונמנאו ארבע, וזה יש ליישב דעת הרז"ה שפסק כרב יהודה לקולא כמש"כ הרשב"א והריטב"א בשמו, ותמהו עליו דרב יהודה מחמיר, ולמש"כ מבואר, ובאמת לומר דרב יהודה סבר דאמרינן דוירין להחמיר הוא דחוק דבגמרא משמע דמילתא דפשיטא הוא שלא אמרו דוירין להחמיר.

והא דאמרינן לר"י כיון דעירבה לה אמצעית בהדי חיצונה ושתיים חיצונות בהדי הדדי לא עירבו גליא דעתיה דבהא ניחא ליה ובהא לא ניחא ליה, צריך פירוש, והרי לעולם בחמשה שגבו עירובן אחד מוליך לכולם, ולא אמרינן מדאינק לא עירבו ש"מ לא ניחא להו, ואפשר דלעולם אמרינן דאין ראיה מדלא עירב דלא ניחא ליה, די"ל דסמך שמסתמא יערב אחד מבני החצר, אבל לאידך חיצונה שרק עכשיו נתאפשר לערב עמה ע"י שהאמצעי עירב, בזה לא סמכי כלל לומר שמסתמא האמצעי יערב עמה, דהא חצר אחרת היא ועירבה עם החיצונה הזו, ומהיכי תיתי לומר שקרובה דעתם לערב גם עם החיצונה השניה, ולכן אם איתא שחפצים החיצונים להיות מעורבים היה להם לערב, ומדלא עירבו ש"מ לא ניחא להו, ולפי זה אפשר שאם שני החיצונים יש להם פתח ציניהם שלא דרך האמצעי, דאז יכול אחד מבני החצר החיצונה לערב עמה בשביל כולם, תו אף אם האמצעית עירבה [לאחר שערבה כבר עם אחת החיצונות] נמי נימא שליחותה קעבדה, וי"ע.

וראצ"י אי בעי שיהיו שני ישראלים בחצר או דסגי
בחצר, ואף אם נימא דגזירה שמא ילמד ממעשיו
ליכא אלא צדירה ממש, מ"מ כיון דהענין הוא
דצב"ג החמירו לחשוב דירתו של עכו"ם כדירה,
וכמש"כ לעיל, ממילא שז לכל דיני ישראל.

וגראה דעכו"ם הדר עם שני ישראלים בחצר ויש לו
חלון לבית של ישראל מחצר אחרת, דאסור
לטלטל דרך החלון, דכיון דהעכו"ם דר עם צ' ישראל
כבר נקבע הדין דדירתו דירה ושז אוסר גם למקום
אחר, ולא דמי לישראל ונכרי צפנימית וישראל
בחינוכה דמותרין צפנימית כדאמר ס"ה צ', דהתם
כיון שאין בחצר שני ישראלים אין העכו"ם אוסר,
והרי אם לא יערצו עם החינוכה דין הוא שהצפנימית
תהא מותרת שהיא נידונה לעצמה, אלא שלגבי
החינוכה מחמירין כיון שהיא נפגשת עם צ' ישראלים,
אבל כשיש בחצר שני ישראלים כבר נקבעה דירת
העכו"ם כדירה, [לפמש"פ שזהו עיקר התקנה],
והרי הוא אוסר כל מי שנפגש עמו, ועי' צב"ל סי'
שפ"צ ס"ג ד"ה וא"צ בשם המרדכי, אבל התם
העכו"ם משותף עמהם צמזוי ואוסר עליהם צמזוי,
וכי קיימין אנן בשאין הבית של ישראל משותף עם
העכו"ם לא בחצר ולא צמזוי, אלא דרך חלון זה.

צ) ס"א ב' רש"י ד"ה אוסר עליו, לטלטל מציתו
לחצר עד שישכור הימנו רשות שיש
לו בחצר, משמע שאין צריך לשכור רשות שיש לו
בציתו, ויש לעי' א"כ ליחסר לטלטל מציתו של
עכו"ם לחצר, כמו דאסור מצית לבית של שני
אנשים, ולא משמע כן, [נ"ב, שז הערוני דאין
משמעות לזה, דמתני' לא איירי אלא לענין טלטול
של ישראל מציתו לחצר, והלכך אין לחדש דשרי
לטלטל גם מציתו של העו"ז כוכבים], וי"ל דכיון
שאין לעכו"ם זכות בחצר, שז אינו אוסר, דנחשב
כדר צפני עצמו והרי הוא כדיר של צהמה.

ג) ס"ד א' ואר"י א"ש אפי' שכירו ואפי' לקיטו
נותן עירובו ודיו, רש"י פירש עירובו
ממש, ולפי זה נתחדש כאן קולא גדולה דאף
שצעכו"ם אין מועיל עירוב, והישראל אינו חייב
בעירוב שאינו לא מקום פיתא ולא מקום לינה,
מ"מ מהני עירוב שיתן הישראל, להחיר ציתו של
העכו"ם, וצריך לומר דלאחר שהחמירו חכמים
שהעכו"ם אוסר שלא ידורו עמו, שז שקדו חכמים
על אלו שצהכרו דרים עמהן, להקל עליהם, וכן

הא דאמרין לק' ס"ו א' מה מערב אפי' שכירו
ולקיטו אף שוכר אפי' שכירו ולקיטו, והיינו שיכול
לשכור משכירו ולקיטו, נמי קולא גדולה היא
שהקילו שיהא השכיר יכול להשכיר חלקו של צב"ג
בחצר, דהא לשכיר עצמו אין זכות בחצר וע"כ
שהוא משכיר חלקו של צב"ג, ועוד דצפנימית
נראה דצריך שכל הדיירים הנכרים ישכירו חלקם
בחצר, ואם יש שני נכרים צבית אחד ללא כל מחיצה
ציניהם וכל אחד אוכל משלו, שניהם צריכים
להשכיר, ולא דמי לעירוב שאחד מוליך על ידי
כולם, דהתם שליחותיהו קעציד, והכי איתא
בירושלמי פ"ו ה"ג עשרה עכו"ם שהיו דרים צבית
אחד כאו"א צריך להשכיר רשותו, [ועי' צמו'
הרא"ש ס"ו א'].
ויע' צמו' צהא דעשרה שדרים צטרקלין אחד ללא
כל מחיצות, דאחד מערב ע"י כולן, אם הוא
משום שליחותיהו קעציד, וכאילו כולם עירבו, או
דכיון שאחד מן הצבית עירב עם כולם הרי כולם
כאילו דרים גם צבית הזה וממילא א"צ עירוב,
ונפ"מ כשאחד מצבי הצבית אינו מודה בעירוב,
ולכאורה מהא דמהני עירובו של שכירו ולקיטו
דנכרי, משמע דסגי בעירוב אחד מהם, דהא לנכרי
אין מועיל עירוב, ומיהו יש לדחות דגבי נכרי
הקילו משום שמעיקר הדין אין דירתו דירה, מדע
דהא השכיר אינו חייב בעירוב כלל שאינו מקום
פיתא שלו, ומ"מ מהני עירובו, ובישראל כה"ג
נסתפקו צמו' ע' צ' ד"ה יורש.

ומהא דפשטיין פ' א' דאפשר לשכור מאשתו של
נכרי שלא מדעתו מהא דאמר שמואל אשתו
של אדם מערבת לו שלא מדעתו, אין להציא ראייה
דגם בעירוב צריך שכולם יערבו, דאל"כ מאי ראייה
מעירוב לשכירות דצפנימית הרי צריך שכולם ישכירו
וכמ"ש לעיל מן הירושלמי, די"ל דלשון אשתו של
אדם מערבת שלא מדעתו מתפרש שמערבת משלו
בצבילו, ולא שהיא נותנת עירובה משלה וסגי בכך,
וע"כ שתקנת חכמים היא להקל בעירוב שכל אחד
מצבי הצבית זכאי לערב משל כולם בצביל כולם שלא
מדעתם, ודכוותה אית לן למימר נמי שהקילו
בשכירות מעכו"ם כה"ג שיהא רשות לכל אחד מצבי
הצבית להשכיר זכות כולם בחצר, דשוכר כמערב דמי
כדאמר ס"ו א', והיינו שהקילו חכמים בשכירות
מן הנכרי הקולות שהקילו בעירוב, וצוה ניחא מה

והא דאמרין לק' ס"ו א' מה מערב אפי' שכירו
ולקיטו אף שוכר אפי' שכירו ולקיטו, והיינו שיכול
לשכור משכירו ולקיטו, נמי קולא גדולה היא
שהקילו שיהא השכיר יכול להשכיר חלקו של צב"ג
בחצר, דהא לשכיר עצמו אין זכות בחצר וע"כ
שהוא משכיר חלקו של צב"ג, ועוד דצפנימית
נראה דצריך שכל הדיירים הנכרים ישכירו חלקם
בחצר, ואם יש שני נכרים צבית אחד ללא כל מחיצה
ציניהם וכל אחד אוכל משלו, שניהם צריכים
להשכיר, ולא דמי לעירוב שאחד מוליך על ידי
כולם, דהתם שליחותיהו קעציד, והכי איתא
בירושלמי פ"ו ה"ג עשרה עכו"ם שהיו דרים צבית
אחד כאו"א צריך להשכיר רשותו, [ועי' צמו'
הרא"ש ס"ו א'].
ויע' צמו' צהא דעשרה שדרים צטרקלין אחד ללא
כל מחיצות, דאחד מערב ע"י כולן, אם הוא
משום שליחותיהו קעציד, וכאילו כולם עירבו, או
דכיון שאחד מן הצבית עירב עם כולם הרי כולם
כאילו דרים גם צבית הזה וממילא א"צ עירוב,
ונפ"מ כשאחד מצבי הצבית אינו מודה בעירוב,
ולכאורה מהא דמהני עירובו של שכירו ולקיטו
דנכרי, משמע דסגי בעירוב אחד מהם, דהא לנכרי
אין מועיל עירוב, ומיהו יש לדחות דגבי נכרי
הקילו משום שמעיקר הדין אין דירתו דירה, מדע
דהא השכיר אינו חייב בעירוב כלל שאינו מקום
פיתא שלו, ומ"מ מהני עירובו, ובישראל כה"ג
נסתפקו צמו' ע' צ' ד"ה יורש.

חייבים לערב, ודחינן דלקולא החשיבוס כדריס ולא לחומרא, והלום ראייתו צ"י ס' שפ"צ שפירש כונת רש"י דשאלת המקום מן העכו"ם הוא כאלו שכרו ממנו כל רשותו, וכבר הותר ציתו של העכו"ם, והעירוב הוא רק משום הלקיט והשכיר עצמו, ולפי זה אם אינו דר שם או שכר קדם ועירב עם שאר בני החצר, א"צ תו לערב, והדברים תמוהים דמה ענין רשות להניח חפץ, לשכירות מקום, ועוד דבפשוטו צריך שהעכו"ם ישכיר כל חלקו בחצר, ולא סגי במה שיתן רשות להשתמש עמו בחלקו, או שכירו ולקיטו, ועוד דלשאל מינייה דוכתא משמע צבית, ומיהו י"ל דכל שיש לו חלק צבית יש לו נמי חלק בחצר, ועוד דא"כ מאי ליטנא דקאמר אפי' שכירו ולקיטו נותן עירובו ודיו, וכי מהיכן פסיקא ליה דשכירו ולקיטו דר עמו בחצר, והכי הול"ל עכו"ם שיש לו שכיר ולקיט ישראל אינו אומר, ועוד דא"כ מאי פרכינן ס"ד א' שאם יש לו ה' שכירים ולקיטים שיאסרו אחד על חצירו, ומהיכי תיתי, הרי גם השכיר והלקיט אם אינו דר בחצר א"צ לערב, ועוד דבהדיא מצוה ברש"א דהאי שכיר ולקיט אין לו בחצר זה לא מקום פיתא ולא מקום לינה ומ"מ צריך לערב, וכמ"ש במ"ב, ואולי מודה הצ"י דאפילו אין השכיר ולקיט אוכלים שם, צריכים לערב, דכיון דשכרו ציתו של העכו"ם הרי הם בחריקאי, וכן בעלמא אם שכר מן העכו"ם אחד שאינו מבני החצר, נמי צריך לערב עמהם, וגם לפי זה עדיין קשה הא דפרכינן דה' שכירים יאסרו אחד על חצירו, דכיון דכולם במקומו של העכו"ם וזהו שמצריכם לערב, א"כ הרי הם כדריס צבית אחד ועירוב אחד לכולן, וגם עיקר הדבר שזה יחשב כשכירות קשה וכמ"ש לעיל.

(ה) פ' א' אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו כו' רגיל אין שאין רגיל לא כו', לפירוש תו' דעת אשתו צריך קשה טובא, חדא דלשון בני מבוי נכנסין לתוך ציתו ונטולין ממנו שיחופו צע"כ לא מתפרש כלל דהיינו אשתו מערבת שלא מדעתו, ועוד דמיייתין עלה הא דכופין אותו לעשות לחי וקורה והתם ודאי א"צ דעת אשתו, ועוד דא"כ מ"ט פלגיניהו שמואל לתרי מימרי ולא אמריניהו צידה, ועוד דא"כ היכי ילפינן מהא, דאשתו של עכו"ם משכרת שלא מדעתו, הלא הכא מדין כפייה על המצוות הוא, ובעכו"ם הרי כל

שדקדק הגרע"א ז"ל בגליון פ' א' למאי אינטריך לשמואל למימר תרי מימרי חדא דאפי' שכירו ולקיטו נותן עירובו ודיו, ועוד דאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו, ולמ"כ חידוש גדול אשמועינן בתרוייהו, דשכירו ולקיטו אשמועינן דאע"ג שאין עירוב לנכרי, ואע"ג שהשכיר והלקיט מצד עצמו אינו חייב בעירוב, מ"מ נותן עירובו ודיו להתיר אף של העכו"ם, וזהו לשון נותן עירוב, כלומר שלו בשבילו, ודיו אף בשביל העכו"ם, ואף אם נקיים דין זה בישראל נמי, אכתי לא ידענו דאשתו של אדם מערבת משלו שלא מדעתו, די"ל דדוקא משלה בשבילה יכולה לערב ויהיה סגי בזה בשביל כולם, אבל משלו בשבילו אימא לא, ומהא דאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו ודאי דלא שייך למילף לשכיר ולקיט של עכו"ם שיעיל עירובו.

ומיהו להמפרשים הא דשכירו ולקיטו לענין שכירות ולא לענין עירוב עי' שו"ע ס' שפ"צ ס"ב, יש לשאל תרתי ל"ל, אבל נראה דגם מזה אין להוכיח דשכירו ולקיטו דוקא בנכרי, די"ל דאינטריך לאשמועינן בנכרי ובישראל ובשכירות ובעירוב, דאי מההיא דשכירו ולקיטו הו"א בנכרי דוקא הקילו משום דמן הדין אין דירתו דירה, אבל בישראל לא, וגם י"ל דעירוב שאני שאינו מתערב שלא מדעתו, להכי אינטריך הא דאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו, ואי אשמועינן בעירוב לא הוי ידעינן בשכירות, שאין אדם יכול להשכיר זכות חצירו שלא מדעתו, אבל השתא דאשמועינן בתרוייהו, תו אפשר שיש לנו ללמוד מזה לזה לומר דאף שכירו ולקיטו של ישראל נותן עירובו ודיו, [כלומר שמערב לו שלא מדעתו], אבל לפי זה לא מנאנו שאם יתן עירוב רק בשביל עצמו שיהא די בזה בשביל כולם, כיון דע"כ משכיר של כולם, אבל לשון נותן עירובו ודיו משמע כפרש"י דסגי בעירוב, ולא בעי שכירות, ובעירובו של השכיר ולקיט לעצמו לחוד סגי, דכל שיש ישראל ברשותו של נכרי שהוא מתערב עם כולם, כבר נתקיימה כאן תקנת עירובין, (ס"ק זה נכתב לפו"ר ועי' לקמן סק"ה).

(ד) והנה נקטנו דברי רש"י כפשוטן דעירוב השכיר והלקיט מועיל להתיר ציתו של העכו"ם, דהקילו חכמים לחשוב את השכיר ולקיט כעיקר צעה"ב, והנכרי כאורחו, והיינו דפרכינן דנימא גם לחומרא שהשכירים והלקיטים יהיו

לעשותו בכפייה בידיעתו, וכאילו הכריחוהו להשתתף אחס נגד רצונו, ונעשה שותף בע"כ, ואפי' גם אשתו אינה רוצה או שאין לו אשה, וזהו אידך מימרא דשמואל, [ואם אשתו רוצה, אין צריך שידע הוא כלל, ונותנת עירובו ודין, דסגי בידיעתה וזהו התקנה הראשונה, וכן אם נוטלים בע"כ צפניה י"ל דסגי אפי' הוא אינו יודע, דכיון שסגי בדעתה כשרוצה, סגי נמי בדעתה בכפייה], וכן אם לא החליטו בני המצוי לפחות, ונכנס אחד ונטל שיתופו ממנו בע"כ, אינו שיתוף, דצריך מעשה ב"ד על הכפייה וזה נמסר לבני המצוי, [ונראה דברובן סגי].

ויעויין ברש"א דנקט בפשיטות דכשנכנסין ונוטלין בע"כ היינו אפי' גם אשתו מוחה או שאין לו אשה, אלא שהניח צ"ע לפי זה מה ענין בזה שאשתו מערבת שלא מדעתו כיון שבע"כ ג"כ מערבין, ולמש"כ מצואר דאף בע"כ צריך שידע, וגם צריך החלטת בני המצוי על הכפייה, משא"כ באשתו. — ועדיין צ"ע בכ"ז בסוגיא פ' ב' דפרש"י דנתמעט העירוב נכנסין ונוטלין משלו בלא דעתו.

(ו) רמב"ם פ"ה מה"ע ה"ב אחד מצוי המצוי שרגיל להשתתף עם בני המצוי ולא נשתתף בני מצוי נכנסין לביתו ונוטלין ממנו שיתוף בע"כ ואחד מצוי המצוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המצוי כופין אותו להשתתף עמהם, יעוי' במ"מ דכפייה דסיפא ע"י ב"ד היא, וכל החילוק הוא בין אם רגיל לבין אם טרם עירב עמהם מעולם, וצ"ע בטעם הדבר מה בכך שכבר עירב עמהם דאז רשות ביד בני המצוי, וכשטרם עירב דצריך כפיית ב"ד, ולו"ד ז"ל אפשר דרישא בשמסכים על השיתוף אלא שאינו רוצה לחת משלו לכך, אבל אם אחר יזכה לו הוא מתרצה שפיר, ולזה אמרינן דרשות ביד בני המצוי ליטול שיתופו, ומשנטלו ממילא כבר הוא בעצמו מסכים על עיקר השיתוף שלזה לא התנגד מעולם, אבל סיפא איירי שאינו רוצה להשתתף עמהם כלל כלומר שאינו רוצה עיקר השיתוף ואף אם אחר יזכה לו משלו נמי אינו חפץ, ובה צריך כפיית ב"ד עד שיאמר רוצה אני, ונטילת השיתוף ע"י בני המצוי לא יועיל כלום. ודאיתאן עלה שמא יתכן לפרש גם דברי רבנו בזה"ה על כוונה זו, ואשתו של אדם

עיקר תקנת השכירות הוא משום דעכו"ם לא מוגר ולא ידור עמו, ורצון החכמים שלא ישכיר.

ולו"ד ז"ל נראה דשתי תקנות הן, חדא דאשתו מערבת שלא מדעתו, וזה כולל בין כשמוחה, ובין כשאינו יודע כלל שעירבה, וכשם שהצעל יכול לערוב נגד רצון אשתו ושלל מידיעתה ומועיל העירוב גם לה, [אף אם נימא דשנים הדריס צבית אחד וכל אחד אוכל משלו שאין אחד יכול לערוב לחצירו נגד רצונו, עי' לעיל סק"ג, מ"מ בסמוכים על שולחן אחד ודאי מהני עירוב הצעל לאשתו וב"ב הסמוכים על שולחנו אפי' הם מוחים בהדיא, שענין עירוב הוא עירוב הרשויות, ורשות בידו לערוב רשותו וממילא כולם מעורבים], כך תיקנו חכמים שמהא האשה שולטת לעשות עירוב הרשויות כמו הצעל, ואפי' הצעל מוחה ואפי' אינו יודע שעירבה, מ"מ נעשו הרשויות מעורבין ואף הוא נותר לטלטל, ומדין זה למדו לאשתו של עכו"ם שרשאית להשכיר אפי' נגד רצון בעלה, דענין השכירות נמי אינו אלא תקנת חכמים להיכר לסילוק רשות העכו"ם לענין תקנת עירובין, והקילו חכמים בזה בכל הקולות שבעירובין וכדאמר ס"ו א' שוכר כמערב דמי מה מערב פחות מש"פ ושכירו לקיטו ואחד לכולן אף שוכר, וה"נ אמרינן מה מערב אף אשתו שלא מדעתו, אף שוכר נמי, ואע"ג דבעירוב לא אמרו אלא במקום שאוסר ומשום דראוי לכפותו על המצוה, וכדאמרינן רגיל אין שאין רגיל לא ומוכחינן מזה דאף אשתו אינה מערבת אלא ברגיל, וזה לא שייך בעכו"ם, מ"מ חזינן דלכתר שהחמירו חכמים להצריך שכירות שוב שקדו להקל על הדריס באונס עם העכו"ם, והקילו בשכירות רעועה ופחות מש"פ וכו', וה"נ לאחר שתיקנו זכות לאשה לערוב ברגיל שלא מדעתו, אמרינן נמי דה"ה בשכירות כמערב דמי והקילו באשתו ושכירו ולקיטו שזכאין להשכיר.

ועוד תיקנו שרשות ביד בני המצוי לכפותו על השיתוף, וכמו שרשות ביד ב"ד לכוף על המצוות, וכפייה זו צריך שיחליטו עליה בני המצוי, וצריך שיטלו שיתופו ממנו בפניו בע"כ, אבל אם אינו יודע שנטלו ממנו שיתוף, אינו כלום, דשיתוף ענין משותף הוא ואינו נעשה בלא דעת, אלא אם כן מזכין לו משל אחרים ומשום דזכין שלא בפניו, אבל משלו אי אפשר בלא דעתו אלא שיכולים

אלא בצית התבן וצית הצקר וצמי שיש לו חמש חצרות צעיר, ואם איתא הרי בכל בית וצית שייכא פלוגתאם אם החדר שאינו אוכל בו יש לו דין חצר, וכן עיקר טעם הגגות והחצרות פי' רש"י פ"ט א' משום שאין תשמישן מיוחד ותדיר, וחילוק זה לא יתכן בתוך הבית, שאין לזכר השימוש בחדר שאוכל על פני השימושים שבשאר החדרים, [וכן קשה לקבוע שכלל הבתים היו אוכלים בחדר החיצון, שאל"כ לא היה מועיל עירוב אלא שיתוף כמו שכתב ז"ל שם ס"ק מ"ב, ומיהו צידד ז"ל שם דאף כה"ג מועיל עירוב ע"ש], וגם ענין חצר ידוע שעל פי רוב הוא משותף לכמה שכנים, ועל פי תמונה זו נקבעו הלכותיו, ואין לנו להעביר הלכות חצר לבית שלעולם אינו משותף כלל וכלל והוא חלק מביתו של האדם, ומיהו חדר שאין בו דע"ד כיון שאינו ראוי לדירה [ואין מניחין בו עירוב וכמ"ש ס' שס"ו ס"ג וכמ"ש צבה"ל שם דלא כהתו"ש] יתכן שאין לו דין בית אף שאינו משותף, ונ"ע בכ"ו.

— מכתב —

הרבה דינים חלוקים במסכת עירובין בין בית לחצר, ולא מלאנו בשום מקום מחלוקת מה נקרא בית ומה נקרא חצר, וסתם דירות בני אדם יש בהם חדרים נפרדים לאכילה ולשינה ועוד, ואם איתא דכלל פלוגתא ר"י וחכמים ע"כ ב' אם בית התבן וכו' אוסרים, נכלל גם מחלוקת בכל בית ובית של אדם אם שאר החדרים שאינם מקום פיתא או לינה נחשבים כבית או כחצר, היה מן הראוי לשנות מחלוקתם בזה שהוא ההוא בכל בית ובית, והיה אפשר לשנות דברי ר"י בלשון זה ר"א הכל חצר חוץ ממקום פיתא או לינה, וממה שלא נחלקו אלא אם בית התבן וכו' וכל מקום שאינו מקום פיתא או לינה אם אוסר, משמע דאין נפקותא בפלוגתאם אלא לענין לאסור, אבל מה נקרא בית ומה נקרא חצר בכל בית ובית בזה אין פלוגתא ביניהם, וגם ר"י מודה דכל החדרים שהם ביחד עם מקום פיתא או לינה נחשבים כבית, זו כונת הספר, אבל דברי חכמים שנשנו בצית התבן וכו' ודאי לרבותא הוא דאף אלו דינם כבית ואוסרים, ולא נתקשנו בזה כלום.

לאחר שאין הכרח בדברי ר"י הם גם להוציא חדרי מקום פיתא או לינה שבהם אין

מערכת לו שלא מדעתו ואפילו מיחה בהדיא וכעובדא דטורזינא כמס"כ הראצ"ד, אבל זה דוקא כשחפץ בעיקר העירוב אלא שאינו רוצה להשתתף משלו, וזה כמו שצני המצוי רש"י לטול שלא מדעתו, כך גם אשתו רשאית לתת, אבל אם אינו חפץ בעיקר השיתוף שמתכוין לאסור עליהם, בזה אין אשתו יכולה לערוב נגד רצונו, ומפרש כן מה שאמרו בגמרא הא דאסר הא דלא אסר, כלומר הא דרוצה לאסור הא דאינו רוצה לאסור, וייתא דנקטו לשון איסור ולא נקטו לשון מחאה, דלא במחאה תליא מילתא, אלא בכוונתו. — ומה שדימו השכרת רשות הנכרי לנתינת שיתוף, ולא לעיקר ענין השיתוף, הוא משום שבאמת אין ההשכרה גמורה ואינה אלא להיכיר להטלול, וכמס"כ רבנו צפ"ב הי"ב, ואין העכו"ם מפסיד כלום ע"י ההשכרה אלא דחייש לכשפים כדאמר ס"ב א', הלכך אם אשתו חפצה להשכיר משכרת אפי' צע"כ, דשוכר כמעט דמי כדאמר ס"ו א', ועי' פ"ב מה"ע הי"ב.

רמב"ם פ"ב מה"ע הי"ב שאינה שכירות ודאית אלא היכר בלבד לפיכך שוכרין מן העכו"ם אפי' בפחות מש"פ, דברי רבנו מבוארים בגמ' ס"ו א' דאמרינן מה מערב אפי' פחות מש"פ אף שוכר נמי, ומבואר דמשום קולא דעירובין נגעו בה ולא משום דבעכו"ם לעולם סגי בפחות מש"פ, ואדרבה יש ללמוד מכאן דבעלמא אף בעכו"ם צעי ש"פ, ודוקא לענין איסור גזל נהרג אפי' על פחות מש"פ, אבל לא לענין קניינים, דצעי הנאה חשובה, וכ"כ השו"ת משיב דבר ח"א ס' כ"ז, ומ"מ בישראל אף להסוברים דמהני שכירות מ"מ לא סגי בפחות מש"פ מדאמרינן ס"ב א' ואר"י צ"ג נהרג על פחות מש"פ, משמע דגם מטעם זה שימשו חכמים לומר דשוכרין אפי' בפחות מש"פ, וכ"כ הט"ז בס' שפ"ב.

ז) מה דנקט מרן זללה"ה בעירובין סימן כ"ו ס"ק מ"א ובשאר דוכתי דחדרים שאין אוכלין בהן יש להם דין חצר, לו"ד ז"ל לפוס ריהטא לא היה נראה כן, אלא ביתו של אדם כולל כל החדרים המשמשים לו לדירתו, ומה שקבע בתוכן מקום לסעודתו אינו גורע מחשיבות שאר המקומות, ובכלל אלו רואים הכל כבית אחד וזורת הפתח אינו מבדילן, מדע דהא לא נחלקו ע"כ ב'

ומיהו לפי זה בחצר שיכלו להגיע לו ע"י טלטול באמת יהיה אסור להכניסן לבית, ולא משמע לחלק בכך, וע"י לקמן סי' י"א ס"ק י"א דחצר המעורבת אינה מועילה כלום לשנות מבית לחצר, וממילא אסור להכניסם לבית, ולדעת מרן זללה"ה שהזכרנו לעיל סק"ז הדבר הרבה צהוה שאדם לזבש סודרו ומעילו והולך לבית חצירו ופושטן שם, וינטרף לדקדק שלא לטלטלם מחדר לחדר אם אוכלין באחד מהם, דבין אם שבתו בבית או בחצר כל שהגיעו דרך מלבוש לבית או לחצר נראה שאין להחליפן מזו לזו, דאף ששבתו בחצר מ"מ כשהגיעו עכשיו לבית אחר שלא יכלו להגיע לו אלא דרך מלבוש, ראוי למיחז להו דין בית, שלא להחירם לחצר אחרת שלא יכלו להגיע לה דרך טלטול, ואף אם נדחוק להחיר מחצר לחצר אכתי מבית לחצר ומבית לבית יש לאסור, וינטרף לדקדק תמיד בכך וכמדומה שאין נוהגין בכך כלל, אבל למה שזדדנו שם דכל החדרים שבבית דין בבית, ניחא דשרי לטלטלם בכל החדרים שבבית, וע"י לקמן סימן י"א ס"ק י"ח נתבאר הדינים באורך.

סימן ט

(א) ע"ב ב' ת"ר מי שיש לו בית שער אכסדרה ומרפסת בחצר חצירו הר"ז אין אוסר עליו כו', מבואר דשותפות בחצר לחוד אינו אוסר, ולפי זה אחד מבני החצר שמכר ביתו לראובן וחביתו בחצר לשמעון שניהם אינם אוסרים, זה לפי שאין לו חצר, ורגל המותרת אינה אוסרת, וזה לפי שאין לו בית.

ויש לעי' לפי זה בשבט ולא עירב למה צריך לבטל לכל אחד ואחד כדאמר לעיל ע' א', ואמאי לא סגי שיבטל רשות חצירו לאחד, דשוב אין שניהם אוסרים, זה לפי שאין לו בית וזה לפי שאין לו חצר, ויתכן לומר דאם היה יכול לבטל לאחד השוק, אה"ה, אבל לא מצאנו ציטול אלא לאחד מבני חצר, או מחצר לחצר עי' ס"ח ב', וכשמבטל לזה שיש לו בית באותו חצר, שפיר אוסר בכל חלק חצר שזכה בו לאחר שעירב, דכיון שיש לו בית הרי כל חלק חצר שיש לו אוסר, [ומיהו ברא"ש ע' א' בצע"א דירוש כתב דלכך אוסר כיון שהוא בחצר וראוי להשתמש בו חשבינן כאילו נכנס לדור בו, וטעם זה ניחא לענין דחשיב דירה בצעלים, אבל

אוכלין דהיינו החדרים המשותפים בדירת פיתא או לניה, לקבעם בדין חצר, הרי אנו שצים לדון צוה מסבא, ואמרינן דכיון דעיקר גדר בית וחצר נקבעים ע"י התדירות והייחוד שבשימושם, ממילא כל החדרים המשותפים עם חדר הפיתא או הלניה ראוי לחשבם כשזים בשימושם, ולמיחז להו דין בית, ולא דין חצר, אבל אדם שיש לו בית מיוחד לאכילה ובית מיוחד לשינה, שפיר ראוי לחכמים לקבוע היכן עיקר דירתו, וכל החדרים שבאותו בית יחשבו בדין בית, והבית השני שאינו נחשב לעיקר דירתו יחול על כולו תורת חצר, דגם תדירות וייחוד שימושו אינו כבבית שבו עיקר דירתו. (עד כאן).

(ח) כלים ששבתו בבית והגיעו דרך מלבוש לחצר שאינה מעורבת כבר הכריע מרן זללה"ה בס' מ' ס"ק כ"ב דמותר לטלטלם בכל החצר, [ודברי הריטב"א שהביא ז"ל לכאורה יש לפרש בפשוטו דר"ל שאם הטעם משום ששבתו בבית א"כ אין לחלק בין רחב ד' לאינו רחב ד', ומתני' דקתני רחב ד' ע"כ שיש חילוק, ואה"נ דבלא"ה לא משמע מתני' בכלים שבבית כדקתני אלו עולין מכאן וכו', וגם עיקר הדין אין לו מקור, וכינז הגיעו הפירות בשבת מן הבית לחצר, אלא דחדא מתרי ותלת קושיות נקט, ולכן אין ללמוד הלכה מזה], ובאמת בגמ' שבת ק"ל ב' דמספקין במצוי שלא נשתתפו אם מותר לטלטל בכולו, [והא דלא פשטינן מברייא עירובין ז"א ב' גג וחצר כו' ומצוי כולן רשות אחת הן, די"ל דהיינו לענין לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה], דלא דמי לחצר דאית ליה מחיצות, מבואר דלא שייך איסור טלטול ד"א אלא בשים חסרון במחיצות דומיא דמצוי או גג הפרוך במלואו לגגו של חצירו וכיו"ב, אבל מקום מוקף ד' מחיצות אין מקום לאסור לטלטל בתוכו ד"א, ועי' צבה"ל סי' שע"ב ס"א ובבית מאיר סי' שמ"ט.

ויש לדון כלים ששבתו בחצר, והגיעו דרך מלבוש לחצר אחרת המעורבת, אם מותר להכניסן מן החצר לבית, דהא אי חצרות לאו רשות אחת נינהו, ראוי להחיר דגם השתא כשהם בחצר כבר יצאו מתורת שבתתן וכיון שכן מאחר שהחצר והבית מעורבין למה לא יכניסם לבית, וה"נ למ"ד חצרות רשות אחת מ"מ כיון שלא יכלו להגיע לחצר זו אלא דרך מלבוש כבר אבדו תורתן הראשונה,

נורף לציטול דציתו, אבל לענין ציטול לכל חד וחד, כיון דכלל זה לא מישתרו בני חצר שפיר מודו רבנן דסתמא מצטל לכל חד וחד, ואין צריך לפרש בהדיא לכל חד וחד, ועו"ק דצברייתא קמני כשהוא מצטל רשותו א"צ לצטל רשות לכל אחד ואחד, וכן אצ"י בעי לקמן ע' א' אס צריך לצטל רשות לכא"א, ואילו לפרש"י לכו"ע צריך לצטל לכא"א, אלא דהנידון כשצטל לאחד אס אמרינן שצטל לכולן או לא, וא"כ הכי הול"ל ציטל לאחד ציטל לכולן, או להסתפק אס ציטל לכולן, ולשון הצרייתא כשהוא מצטל רשותו א"צ לצטל רשות לכא"א משמע דבאמת אין צריך, וכן בגמ' ס"ז א' מבואר דלר"א אין צריך שצטל לכא"א דהא לצני חיטונה אינו יכול לצטל, [שו"ר בתו' הר"פ שם שכבר הקשה כן, ועי"ש מה שחידש], ועוד יש לדקדק דקאמרי לדברי ר"א המצטל רשות חצירו רשות ציתו ציטל, ומשמע דבאמר בהדיא שמצטל רשות חצירו ס"ל נמי לר"א דציטל גם רשות ציתו, ולכאורה היה ראוי לפרש פלוגתאן במצטל רשותו אס אס גם ציתו בכלל, אבל כשפירש רשות חצירו מנלן לומר דציטל גם ציתו לר"א, והרי אס אמר לא מצטלינא מהני כדאמר אצ"י, ועו"ק משה"ק הריצ"א צסס תו', דהיכי שמעינן מנייהו דין ציטל לאחד טפי ממחני', כיון דפרכינן פשיטא.

ואפשר דמחני' באמת היה אפשר לפרש דפליגי במצטל רשותו אס אס נחזיון גם לציתו או רק לחצירו, אבל במפרש שמצטל רשות חצירו י"ל דלכו"ע לא ציטל ציתו, ודכוותה במצטל לאחד לא ציטל לכולם, ומהא דרב ששת שמעינן דאף במצטל רשות חצירו בפירוש נמי ס"ל לר"א דרשות ציתו נמי ציטל, וממילא איכא למישמע נמי דאס ציטל לאחד ציטל לכולם, וכד פרכינן פשיטא הו"מ לשנויי דבמפרש חצירו אינטריך, אלא דניחא להו לפרושי נמי הנפ"מ במצטל לאחד, ומ"מ הא דבמצטל לאחד חשבינן ליה ציטול לכולם אינו משום שציטל גם לכולם, אלא משום שנתכוין לצטל לזה האחד ציטול גמור וסיהא לכולם זכות צו כיון שעירצו יחד, כלומר דכשם שאס ציטל לאחד קודם שעירצו, ואח"כ עירצו, הרי לכו"ע כולם מותרים, כמבואר בפרש"י, ה"נ כשמצטל לאחר העירוב הרי הוא מצטל בכח זה שיהא מצטל לזה האחד ולכולם יאה צו זכות כאילו עירצו, ונפ"מ דאס מת האחד

אכתי איך נעשה מקום פיתא עי"ז, והרי יש ליורש מקום פיתא אחר באותו חצר, ולמש"כ ניחא, ולטעם הרא"ש אינו אוסר אלא בירש גם בית, אבל לא בירש חצר לחוד, ולפי זה עדיין לא נתיישב למה לא סגי ציטל לאחד וצ"ע, ולפי זה אס יש בחצר אחד שיש לו בית שער וכיו"צ שאינו אוסר, יכול לצטל לו את חלקו בחצר ויהיה די בזה, אבל נראה דאין ציטול אלא למי שיש לו בית האוסר, דציטול תקנת חכמים היא ולא תקנה אלא צין השייכים בעירוב ושיתוף, [אח"כ ראיתי ברש"א ע' צ' באחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מצני חצר שכתב דלכך אוסר צן החצר לפי שנכנס לדור שם, ומשמע דכלל"ה אינו אוסר אע"פ שיש לו בית פיתא באותו חצר, ולפי זה הדרא קושין לדוכתה, ושמא יש לחלק אס זכות החצר בא מחמת בית התצן או מחמת בית פיתא וצ"ע, אבל דעת תו' והרא"ש שם צבעיא דיוורש דאף אס אינו נכנס לדור אוסר, וכמ"ש במ"צ סי' שע"א ס"ק י"צ ועי"ש במהרש"א].

ברם היה אפשר דאף לצ"ש ס"ט צ' דאין ציטול רשות אלא מצעו"י דנמי צריך לצטל לכל אחד ואחד ואס ציטל לאחד לא מהני אף כשאותו אחד עירצ לאחר הציטול, והטעם דציטול אינו נתינת רשות גמור אף לא לצ"ש, והלכך אס לא ציטל לכולם הרי הוא צענמו אוסר עדיין על אלו שלא ציטל להם, והרי כשצא לצטל לכולם יכול לצטל צוא"ז, הרי דגם לאחר הציטול לראשון, עדיין יש לו צו זכות לצטל לאחרים, ומיהו י"ל דציטול צוא"ז היינו דוקא כשמתחלה צא לצטל לכולם עי' להלן סק"ב, אבל ברש"י כ"ו צ' לא מבואר כן, אלא דאס עירצ זה שציטל לו לאחר הציטול שפיר כולם מותרים, ורק ציטל לאחר שעירצו, לא מהני, דהעירוב אינו מועיל על החלק שנתצטל לו אח"כ.

צ ב"ו ב' לא נזכר אלא לחמשה ששרוין בחצר אחד כו', יש לעי' היכי משמע והא שפיר איכא לפרושי טעמיה דר"א משום דצית צלא חצר לא עצידי אינשי דדיירי, וטעמייהו דרבנן משום דלא עצידי אינש דמסלק נפשי' לגמרי מבית וחצר וכדמביעיא ליה לר"פ צסמוך, וליכא למישמע מידי לענין אס צריך לצטל לכל אחד ואחד, וגם איכא למימר דע"כ לא קאמרי רבנן דרשות ציתו לא ציטל אלא משום דלענין שריותא דצני חצר אין

שזכה ע"י שציטלו לו, יכול הוא לצטלו לאחר, והלכך חמשה ששרויין בחצר ולא עירצו וציטלו ארבעה לאחר, הרי אותו אחד יכול לחזור ולצטל לאחר מן הארבעה, [למאי דקיי"ל מצטלין וחוזרין ומצטלין], ודי בכך, וא"כ שכולם יחזרו ויצטלו לאותו האחד, והכא היינו טעמא משום שלא הותרו לצטל ע"י הציטול.

ויש לעי' כשראובין ושמעון לא עירצו, ושאר בני החצר ציטלו לראובין, ואח"כ ציטל גם שמעון לראובין, הרי דין הוא לראובין מותר לצטל וגם יכול לחזור ולצטל לאחר מבני החצר, שהרי כולם ציטלו לו, וא"כ מה נשתנה כשצני החצר ציטלו לראובין ואח"כ לשמעון, דהשתא אין מועיל מה שמעון יצטל לראובין, ולכאורה מוכח מכאן דכשמצטלין לשנים אין מצטלין לכל אחד אלא חצי, ע"י לעיל סק"ב, והלכך כשציטלו לראובין והיה בדעתם לצטל גם לשמעון, נמצא שלא ציטלו לראובין אלא מחצית זכותם, ולא סגי בהאי ציטול, (וגם לא ניתן להעברה כח זה של ציטול מחצה, דגם ציטול כולו לא ניתן להעברה כ"ז שלא התיר ע"י להלן), ולפי זה אם בשעה שציטלו לראובין היה בדעתם לצטל גם לשמעון, אפי' נמלכו ולא ציטלו לשמעון, נמי לא יועיל אם שמעון יצטל לראובין, דציטולם לראובין לאו ציטול הוא כיון שהיה בדעתם לצטל גם לשמעון, ושניהם לא עירצו, והא דלקמן ע' א' אמרינן דאפילו כשציטלו לראובין אמרו לו קני ע"מ להקנות נמי לא מהני אפי' חזר ראובין וציטל לשמעון, ואע"ג דכשאמרו לו קני ע"מ להקנות נחכונו לצטל לו הכל, וא"כ אם היה אח"כ שמעון מצטל לראובין, היה שפיר דמי כדין ציטלו כולן לאחר, ומ"מ כשציטל ראובין לשמעון לא מהני, החס ה"ט משום דזכות שזכה ראובין ע"י הציטול, אינו יכול לצטלו לאחר, כל זמן שהציטול לא הועיל להתיר, ולכך אינו יכול לצטל לשמעון כל זמן ששמעון לא ציטל לו ולא הותר עדיין.

אבל יותר נראה דכל ציטול הוא על הכל, ואף כשדעתו לצטל גם לאחר מ"מ כל זמן שלא ציטל אלא לאחד, חשיב הכל כמצטל לו, שהרי אמר לו רשותי מצוטלת לך, ואם ציטלו לו האחרים, הרי הוא מותר, אבל כשחזר וציטל גם לאחר חשיב כאילו חזר מצטלו לראשון הכל, והוא מצטל עכשיו לשניהם, ולכן כשצאים עכשיו אלו

הרי נמצטל הציטול, ולכך שימשו בלשון א"כ לצטל רשות לכא"א, ולא דציטל לאחר ציטל לכולם, וזוהי נוחה ההיא דלק' ס"ז א' דמה שמצטל לבני חיצונה שיהא להם כאילו עירצו, זה לא חשיב ציטול מחצר לאחר, ועי"ש בתוד"ה כמאן, ומשה"ק דהא איכא לפרושי טעמא דר"ש כדר"פ והיכי ילפינן מיניה לציטול לאחר, י"ל דאי כדר"פ הו"ל למימר דפליגי אי דייר אינש בבית בלא חצר, וכן ר"פ נקט בלישניה כלישנא דר"ש ללד דדייר אינש בבית בלא חצר ואפילו הכי ציטל.

ונראה דאז"ל לקמן ע' א' דמיבעיא ליה אם צריך לצטל לכא"א, מפרש לפלוגתא ר"א ורבנן ציטל רשותו סתם, אם נחכין גם לביתו, [דסתם ציטול הוא באמירת רשותי מצוטלת לך כדלקמן ס"ט ב'], אבל במפרש חזירו, לכו"ע לא ציטל ביתו, ומ"מ במצטל לאחר מספקא ליה דשמא נחכין שיהא לכולם מצוטל כאילו עירצו האחד עמהם לאחר הציטול, וברייטא לא שמיע ליה כמש"כ תו' שם.

שם לרבנן כשהוא מצטל רשותו צריך לצטל לכא"א, במ"מ פ"ב מה"ע ה"ב כתב דמרש"י בסוגיין נראה שאם היו כולם עומדים ואמר רשותי מצוטלת לכולכם דדי בכך ולשון הרמב"ם בזה צריך תלמוד, נראה כונתו דממה שפרש"י דא"כ לצטל לכא"א, היינו דציטול לאחר חשיב ציטול לכולם, וכן ממה שמבואר בדבריו דאם ציטל לאחר קודם שעירצו דלכו"ע שפיר דמי, מבואר דאם אמר שמצטל לכולם דשפיר דמי, אבל לשון הרמב"ם שם צריך לצטל לכא"א בפירוש ואומר רשותי מצוטלת לך ולך ולך, משמע דצריך שציטל כל רשותו לכא"א ולא סגי במצטל כל רשותו לכולם יחד, ומשמע דשייך ענין ציטול על כל הרשות בזה"ל, ובפשוטו היה נראה דציטול מעין סילוק והקנאה כלשון הגמ' ס"ט ב' רשותי קנויה לך רשותי מצוטלת לך, וכמו לב"ש כדאמר ע"א א', וכשהקנה לאחר חו לא שייך לחזור ולהקנות לאחר, ואם צריך לצטל לכא"א היינו שתחלת צטולו לכולם יחד, וכנראה דזהו שהצריך המ"מ תלמוד, ואפשר דלשון הרמב"ם לאו דוקא, ולך ולך וכולכם כי הדדי נינהו, וצ"ע, ועי' להלן סק"ג.

ג) ס"ט ב' קמ"ל דכיון דבעידנא דציטל לא היה ליה שריותא בהאי חצר, משמע דזכות

נמי לא קנה כלום, והרי אם קדם והוציא נחטטל ביטולו, אלא כל ענין הביטול הוא הלכה שנחטטה בהלכות עירובין, דאפשר להסתלק מן הרשות כאילו אינו דר שם, ודאיבור בעלמא סגי, ולא תיקנו קנין על ענין זה, ולפי שהוא ענין בהלכות עירובין לכך לא תיקנוהו בעכו"ם כדאמר ס"ז א', וצוממר לחלל שבת בפרהסיא, ומ"ש צמ"א סי' ש"פ סק"ד דאם ביטל רשות ביתו הרי הוא מרצה עליו דיורין לא מנאנו הדבר מפורש דאינו רשאי לנעול רשות שביטל, ואם אמנם כן, יש לפרש דהוא מהלכות ביטול, דאם אינו מרשה להכנס הר"י כחוזר ומחזיק ברשותו, והרמב"ן בחידושו ריש פסחים כתב לשון זה וכן נמי ביטול רשות שהזכירו לענין עירוב אינו מפקיר ביתו שישבו בו אחרים אלא שהוא עוקר דעתו מלדור עם השותפים ביומו כדי שיהו הם כמי שדרים לבדם.

וא"ת א"כ אמאי חילקו חכמים בין ביטול לעירוב, לענין שאינו מודה בעירוב, דעירוב לא מהני ביה ומ"מ מבטל רשות, הלא כיון דביטול אינו שייך רק בהלכות עירוב, וזה אינו מודה בו אמאי מהני ביטולו, וי"ל דלא דמי דעירוב הוא מנזה מחודשת שמשתתפין על ידו להחשב כאחד, וזה לא שייך במי שאינו מודה בעירוב, אבל סילוק רשות הוא מעין מכירת רשות אלא שאינה מכירה גמורה, וענין זה שייך בכל אדם, אלא שאינו נתפס בקנין, והלכך כל שעדיין תורת ישראל עליו, שפיר שייך בו ענין זה שנחטט דלענין עירוב איכא סילוק רשות בלא קנין, ומהני לענין עירוב, ועי' ס"ז א' ואמרו רבנן כו', ועי"ש בתוד"ה ועכו"ם.

יש לעי' מי שביטל רשותו וצבת נעשה מומר לחלל שבת בפרהסיא מהו, מי אמרינן כיון דכבר ביטל שרי, או"ד כיון דהשתא לא שייך ביה ביטול, לא עדיף מאילו חזר והוציא דאסר, ואפילו באחזיקו בני מבוי י"ל דאסר, דעד כאן לא מהני החזיקו אלא בגבירא דשייך ביה ביטול אלא דבעי למיהדר, דאמרינן דלא מצי למיהדר כיון דאחזיקו, אבל השתא דגבירא דלא שייך ביה ביטול הוא, ממילא פקע ביטולו, דדברנו הם אי צמת המבטל, נאסר, וכדנקט הק"נ בפירקין סט"ז אות ל', דלפי זה גם נעשה מומר כמת, אבל מלשון רש"י ע' א' ד"ה יורש שכתב דהאיבעיא בשלא ביטל קודם שמת משמע דאם ביטל מהני אף כשמת, וכן ידד מרן

שביטלו להם לבטל אחד לשני, לא סגי שביטלו רק זכותם, אלא צריך שביטלו גם את מה שזכו ע"י הביטול, דאל"כ אין כאן אלא חצי ביטול, ולא ניתן לבטל לאחרים כח שזכו ע"י ביטול אלא אם כן כבר הועיל הביטול להחיר.

והשתא ניחא שפיר דכשראובין ושמעון לא עירבו, ושאר בני החצר שעירבו ביטלו רשותם לראובן, הרי אם שמעון יבטל גם הוא רשותו לראובן, יהא ראובן מותר, וגם יוכל לחזור ולבטל הכל לשמעון, ויהא שמעון מותר, אבל קודם ששמעון יבטל לו אין הוא יכול לבטל לשמעון, ואפילו אמרו לו המבטלים קני ע"מ להקנות, דכיון דעדיין לא הותר ע"י הביטול אינו יכול להעביר הביטול, וכן אם אלו שעירבו ביטלו גם לראובן וגם לשמעון, נמי לא יועיל אם ראובן או שמעון יבטלו זה לזה דכיון שהביטול לא הועיל להחיר, הרי אינו ניתן להעברה, וביטול חלקם לבד לא סגי, דכיון שביטלו לשניהם הרי זה כאילו שניהם שותפים בחלק המבטלים ואין כאן ביטול לאחד, ומיהו כשביטלו לראובן ואמרו לו קני ע"מ להקנות לשמעון, נראה דאם שמעון יבטל לראובן, דשפיר דמי, דאף שאמרו לו קני ע"מ להקנות מ"מ יש כאן ביטול גמור לראובן, וכיון שגם שמעון יבטל לו, שפיר מותר.

ביטלו לראובן ושמעון וחזר שמעון וביטל לראובן דלא מהני, מ"מ אם יחזרו כולם ויבטלו לראובן שפיר דמי, דביטול זה כאילו חזרו בהם מביטולם לשמעון, וביטלו הכל לראובן, וכ"ה צמ"ז סו"ס ש"פ, ויש לעי' ביטול לראובן וגם שמעון ביטל לראובן, דהותר ראובן, מה הדין אם אח"כ חזרו וביטלו גם לשמעון, מי אמרינן דהוי חזרה מראובן ונאסר, או"ד דוקא כשחזרו וביטלו לשמעון קודם שהותר ראובן, אז הוי חזרה, אבל משהותר אין הוספת ביטול לשמעון חזרה מביטול לראובן, וגם לא נחבאר אם חזרה בדיבור הוי חזרה או רק במעשה שהוציאו, אבל דברנו את"ל דחזרה בדיבור הוי חזרה].

ד) ס"ט ב' כיצד אומר לו רשותי קנויה לך רשותי מבוטלת לך קנה וא"צ לזכות, נראה דבהלכות ממון אין לאמירה זו שום ממשות, ואינו רשאי לעשות בחצר שום דבר ששותפים מעבדים זה על זה, ואף בקנו מידו, דלא אשכחן סילוק רשות, ואף לצ"ש לקמן ע"א א' דמיקנא רשותא הוא,

זמן שלא הוציא, הרי הציטול קיים, אבל יתכן לומר דכל כה"ג לאו ציטול הוא כלל, שהרי יכול להוציא מיד, ונמצא שלא ציטל להם רשותו כלל, אבל אם הדין דבהקדימו בני החצר להוציא דשזב אין הוצאתו מבטלת את הציטול, נחא, דשפיר חשיב ציטול אף שדעתו להוציא, כיון דאפשר שהוצאתו לא תבטל את הציטול כלל, והיינו דמוכחין מהא דמהני ציטול התועב אף שידענו בודאי שעמיד להוציא, דכי מפקי אינהו והדר מפיק אינהו לא אסר, ומיהו לפרש"י דלר"י לא מהני חזקה ואפילו הכי מהני ציטול התועב ע"כ ליחא לטעם זה.

(ו) ב"ג א' מחני' ציתו אסור מלהכניס ולהוציא לו אבל להם מותר, פשטא דמתניתין מתפרש דאף לאחר שהחזיקו הם, מ"מ אסור לו, דאל"ה הו"ל למיתני ציתו מותר להכניס ולהוציא לו ולהם ובלבד שיוציאו או שיחזיקו הם תחלה, וכן בירושלמי מבואר דלעולם אסור לו, דמפרש טעמא משום קנס, ובאמת דאין לנו מקור לחדש דהקילו לחשבו כאורח ציתו, דמהא דשריין לו לטלטל מביתם לחצר דהוי כאורח כדאמר ס"ט ז', אין ללמוד לציתו, ושפיר י"ל דציתו כל אימת שמכניס או מוציא חשיב כמחזיק, ואף אם נימא דמ"מ באחזיקו הם קודם, אינו יכול לאסור עליהם, מ"מ אין להחיר לו דלא חשיב כאורח, וגרררר כחוזר ומחזיק, ועוד דלא מצאנו דפעולה שמוותר לו לעשותה לאחר דאחזוק, שחשבו כחזרה מציטולו אם עשה קודם דאחזוק, ואדרבה ראוי לומר שהיא מחזקת את ציטולו, כיון דאם ציטולו בטל אסור לו לעשותה, ומש"כ רש"י כ"ו א' דמציתו חוזר ומחזיק ברשותו הוא ואוסר עליהם כדחנן מי שנתן רשותו והוציא כו', היינו רק להוכיח דלהוציא מציתו גרע מלהוציא מבתיים, וגם קושטא הוא דעד שלא החזיקו הם באמת אוסר עליהם, אבל אין כונת רש"י לפרש מחני' דרק שלא יקדים ויוציא קאמר, דכל כי האי ראוי לפרש, וגם אם כן לא היה צריך רש"י לפרש דלהוציא מבתיים עדיף, מה שלא נזכר כלל במתני' דהכא, ואם יש צורך לפרש היה ראוי לקבוע הדברים במתני' ס"ט ז', וגם הדבר פשוט דבמוציא מבתיים לא שייך לחשבו כמחזיק כמו במוציא מציתו, אבל אם כונת רש"י לומר דהכא אף משהחזיקו אינו רשאי להוציא מציתו, שפיר הוצרך לפרש טעמא דהכא לא חשבינן ליה כאורח,

וללה"ה בסי' כ"ד סק"ה, ולפי זה ה"ה צנעשה מומר שפיר דמי, אלא אם כן נחלק דצמת אהני ציטולו גם כלפי היורש, משא"כ צנעשה מומר דלא שייך ציטול, וה"ה ציטול ומת והיורש מומר וצ"ע], שו"ר דלפרש"י ס"ט א' דצד"א דהתם אף לר"י, לכאורה מוכח דמהני חזקה אף צנעשה מומר, דכי היכא דצרישא צמוד מתפרש שהוא מומר ה"נ צסיפא, ועי' צב"מ סי' שפ"א ס"א.

ויש לעי' לצד דפקע ציטולו, לר' יהודה לחירוצא קמא לעיל א' דעד שלא יצא היום קאמר, ולא מחלקינן בין צפרהסיא לצינעא ואף מחלל שבת צינעא אינו מבטל רשות, א"כ מאי איריא מי שנתן רשותו והוציא צמוד דאסר במתני' לקמן, ומשום דחזר צו מציטולו, ומיפ"ל דמו לאו צר ציטול הוא, ואפי' טלטל מוקצה צמוד וכיו"צ נמי, וי"ל דאידי דנקט ר"מ הוציא נקט נמי ר"י הוציא, א"נ אף ללישנא דעד שלא יצא היום, נמי מחלקינן בין צינעא לפרהסיא, אלא דלהך לישנא איירי תרוייהו צמחלל צפרהסיא, עי' צתו' לעיל א' ד"ה הוציא.

(ה) ס"ח ב' למימרא דכי מפקי אינהו והדר מפיק אינהו לא אסר כו', יש לעי' והא דדרבה איפכא משמע מדקאמר הוציאו מה שאתם מוציין והכניסו מה שאתם מכניסין, משמע שצריכים להכניס ולהוציא כל מה שצריכים קודם שיוציא הוא, ולא סגי בהוצאה או הכנסה אחת, וי"ל דדייק מדהול"ל שמא יוציא ויאסר עליכם, ומדקאמר עד שלא יוציא, משמע שיש יתרון צמה שהקדימוהו אף לענין אח"כ, א"נ מדמסיק שהרי ציטל רשותו לכם, והוא טעם להיתר, וע"כ דה"ק מהרו והוציאו עד שלא יוציא ויאסר עליכם, דהשתא חו לא יאסור שהרי ציטל רשותו לכם, דלהתיר קודם שיוציא אין צריך טעם, דפשיטא דציטול איירי, שזב נראה צפשוטו דמדלא אמר עשו צריכם סתם ואמר הוציאו כו' והכניסו כו' משמע דר"ל הוציאו קצת ממה שאתם מוציאים או הכניסו קצת ממה שאתם מכניסים וש"מ דמהני חזקה.

ואפשר עוד דבאמת יש לשאול כיון ידיעין דהתועב הזה עמיד להוציא כל אימת שירצה, וזה מבטל את הציטול, א"כ מה ציטול הוא זה, הר"ז שטר ושזברו עמו, שהרי הוא אומר שמבטל אבל יוציא כל אימת שירצה, וזה מבטל את הציטול, ואם כי אפשר לומר שזה ציטול לזמן וכל

מחמת שותפותו, והרי זיטלה, וא"כ כשמכניס לתוכה דברים הרי הוא חוזר ומחזיק, לא אמרינן הכי, אלא חשבינן ליה כאורח, ודוקא כשמוציא מביתו שצחצר נראה כחוזר ומחזיק כיון שמשמש שימוש הרגיל, ועי' להלן דאפשר דלר"י צריך דוקא הוצאה של איסור.

ונראה דאם יש לו שני בתים צחצר ואחת אינה משמשת כמקום פיתא שאינה אוסרת, דאם הוציא ממנה לחצר נמי לא אסר, דרשות שיש לו מחמת הבית הזה לא הורך לצטל, כיון דזכות זה אינו אוסר, ומ"מ אם הוציא מבית הפיתא אוסר, ואינו יכול לומר שהוא מוציא לרשות שיש לו מחמת הבית השני, דכל שמשמש שימוש הרגיל הר"ז נוגד את הציטול, והרי גם אם נטל רשות מבית החצר להוציא מביתו לחצר [אף שאין זה מועיל להתיר מצד הלכות עירוב] והוא אומר בפירוש שאינו חוזר צו מציטולו נמי לא מהני.

ויש לעי' הוציא מביתו לחצר דרך מלבוש ופשוט צחצר מהו, מי אמרינן סו"ס משמש במאני דביתו צחצר ואוסר, או"ד דוקא במשמש כדרכו בהכנסה והוצאה אבל שימוש של פשיטה לאו שימוש הוא דהדבר מצי' שהנכנס לחצר חצירו פושט שם כומתא וסודרא, ואינו נראה כמחזיק, וכן נראה, ועי' להלן דאפשר דצעי דוקא הוצאה של איסור. נראה דהוציא לצורך חולה שיש צו סכנה דאינו אוסר, דכיון דרשאי לעשות כן אף בשל חצירו, אינו נראה כחוזר ומחזיק בשלו, ואף אי לא צעי דוקא הוצאה של איסור עי' להלן.

שווג ומוזד דמתני' מתפרש ככל שוגג ומוזד דשבת, ואף אומר מותר וכסבור שהיום חול בכלל שוגג, ואין לנו ענין אם זוכר ציטולו או לא, שהרי ציטולו אינו גורם צדין איסור טלטולו כלום, צדין אם ציטל וצין אם לא ציטל אסור לו להוציא, ולפי זה לענין הנידון אם הוצאתו יש להחשיב כחוזר וחובה, אין השוגג סיבה להקל, דמה בכך שסבור שהיום חול או שמותר לו להוציא, סו"ס הרי הוא מחזיק בשלו, ואדרבה צמוד וזוכר ציטולו ואומר שאינו חוזר צו מציטולו צוה היה מקום קולא, שהרי אומר שאינו חוזר מציטולו, משא"כ בשוגג ושכח ציטולו.

ונראה מזה דלר"י דרך צמוד אוסר, הרי הטעם משום דחזין דאינו חושש לאיסור הטלטול,

אבל הראשונים ז"ל לא נקטו כן ופירשו למתני' דרך להקדים אסרינן ליה, אבל לאחר שהחזיקו מותר גם לו להוציא ולהכניס לביתו, וכ"ה בשו"ע סי' ש"פ ס"ב, ועי' בתו' ס"ד א' צעזדא דרש"י וצרא"ש שם, ובתו' הר"פ ס"ח ז', וז"ע.

וממה שהרמב"ם צ"צ מה"ע ה"א כתב דין זה דציטול גם רשות ביתו מותר גם לו להכניס ולהוציא, נראה שמצא הדבר מפורש בשום מקום דהא אין דרכו להציא סתם מה שלא נתפרש, ולכן נראה דמקורו מהירושלמי, דהא צירושלמי פריך שיהא מותר גם לו דיחשב כאורח, ומשני קנס קנסו ר"א, וס"ל להרמב"ם דגם בזה פליגי רבנן עליה דלא אשכחן שקנסוהו, ואפשר גם דרך לר"א דסתם ציטול הוא גם לביתו, ונמצא דלעולם ע"י ציטול יותר לו הכל, ואתי לאימנועי מלערב, ולכך קנס ליה, אבל לרבנן דסתם ציטול אינו אלא רשות חצירו, וממילא ביתו אסור לו ולהם, בזה לא אתי לאימנועי מלערב ולא קנסוהו גם אם אירע שציטל גם רשות ביתו, ובלא קנס הרי מפורש צירושלמי דגם לו מותר, ולפי זה נראה דאף קודם שהחזיקו בני חצר נמי שרי לרבנן, דכל שאין לו שום חלק לא נראה כמחזיק ע"י הוצאתו, ולכך סתם הרמב"ם, ומש"כ בה"ו היינו רק ציטול רשות חצירו לצד, ולר"א אף לאחר שהחזיקו נמי אסור דקנס קנים, והיינו דסתמה מתני', אח"כ ראינו שכבר כ"כ במרה"מ, וכן צעזדא"ק ש"ד אות ז' סתם דציטול רשות ביתו מותר לו ולהם ולא הזכיר דהיינו דוקא לאחר שהחזיקו.

ומרן זללה"ה צסי' כ"ד סק"ו הביא משה"ק צמ"א צס"ע עו"ש צההיא דע"ט א' דנועל ביתו ואמאי אינו מצטל גם ביתו, וכתב ז"ל דכן יש להקשות גם צעזדא דההוא יוקא דאשתפון חמימי ס"ח א' דאמר רבא פנו לי מאני כו', ואמאי לא ציטל גם רשות ביתו, ואמנם צר"ן הנדמ"ח הקשה קושיא זו, והוכיח מזה דלעולם לא שרינן ליה צביתו לחשבו כאורח, ואף לאחר שהחזיקו דאינו אוסר עליהם, מ"מ הוא עצמו אסור, וכמש"כ לעיל לקיים פשטא דמתני' כ"ג א', וז"ע.

ז) ס"ט ב' מתני' מי שנתן רשותו והוציא צין בשוגג כו' הר"ז אוסר כו', נראה דאם הכניס מחצר אחרת שלו לחצר הזו דאינו אוסר, אע"ג דכל מה שיש לו רשות צחצר הזו הוא

במזיד ומשום דמזלזל באיסור ההוא, וצ"ל שם כחצ הטעם דבע"ש אינו אוסר משום דלא ציטל אלא לשבת וממילא אינו נראה כחורר מציטולו, ולפי זה לב"ש דאינו מצטל אלא מצעו"י באמת אוסר מע"ש, וא"כ לא אשכחן דפליגי ב"ה צהא, ועוד דלכו"ע משעה שמצטל חל הציטול, שהרי אומר רשותי מצוטלת לך, ואם חורר חוכה, לריך לחזור ולצטל, אף שהוא מע"ש.

הפוסקים לא הזכירו דהויא קודם שציטל נמי אינו יכול לצטל, [אע"ג דכל הראשונים נקטו כפי' תו' עי' בתו' הרא"ש והר"פ והריטב"א והר"ן], וכחצ בגאון יעקב דעתם ז"ל דהלכה כדברי המיקל בעירוב, וכמס"כ הרא"ש והריטב"א לענין אי מועיל אחזוק לר"י, ובמ"צ סי' שפ"א סק"ג כתב דבעבר והויא יכול לחזור ולצטל וליין מקורו דדברי הר"י, ואין זה מספיק דהר"י לא כ"כ אלא אליבא דר"מ, ולדידיה הרי הויא קודם שציטל יכול לצטל, ומרן זללה"ה בסי' כ"ד סק"ח השיגו מחמת דעת תו' ס"ט א' דלר"י אינו יכול לצטל, ולמס"כ גם דברי הר"י אינם אלא אליבא דר"מ, אבל מטעמא דהלכה כדברי המיקל בעירוב שפיר אפשר לקיים כן, וכמ"ש הגאון.

שוב עיינתי בלשון מרן זללה"ה שם ומשמע דפירש כונת תו' דציטל והויא אף לר"מ אינו יכול לחזור ולצטל, ולא פליגי אלא דהויא קודם שציטל, וז"ש דלפי' תו' הוא מוכח בגמ', [ולא כתב שהוא מפורש בגמ'], ור"ל דהתו' נקטו דעד כאן לא פליגי ר"מ ור"י אלא דהויא ואח"כ ציטל, אבל ציטל והויא לכו"ע אינו יכול לחזור ולצטל, וכן מבואר בדבריו ז"ל סו"ס כ"ג ע"ש, אבל לו"ד ז"ל היה נראה דכונת תו' רק להסביר דכי היכי דציטל והויא שייך לומר דשוב לא יועיל ציטול, והכי ודאי ס"ל לר"י, וז"ש דאין יכול עוד לצטל, והיינו דזה שפיר מובן, וכן מבואר במהרש"א, ה"נ ס"ל לר"י גם דהויא קודם שציטל, ור"מ סבר דרק הויא אחר הציטול מצטל ציטול, אבל כל שלא החזיק אחר הציטול שפיר ציטולו קיים אפי' החזיק קודם הציטול, וכן מתפרש הלשון בתו' הר"פ, וכן בחדושי הר"ן הגדמ"ח, וכן יש לפרש בריטב"א, ולפי זה לר"מ אפי' ציטל והחזיק שפיר חורר ומצטל, וכמ"ש הר"י, ואם היה דעת תו' דציטל והחזיק לכו"ע אינו חורר ומצטל, היו מקדימין

וזה כבר מערער את ציטולו, שאם אינו חושש לטלטל בעצמו באיסור, כש"כ שאינו חושש לאחרים, ולמה זה יכוין לצטל להם את רשותו באמת, וצ"ר שמשמש ברשותו כמו קודם הציטול, אמרינן דזה כחורר צו מציטולו, ולפי זה כל שהויא בדרך היתר אינו אוסר לר"י, דכיון דלא חזינן ליה שמזלזל באיסור, לא אמרינן דחורר חוכה בהוא, וזה ניחא נמי הא דס"ל לר"י לעיל א' לפי' תו' דהויא קודם הציטול במזיד נמי אינו יכול לצטל, ולכאורה קשה מה בכך שהויא בשבת אבל מעכשיו ולהלן למה לא יוכל לצטל, והרי אף אמרינן דמצטלין וחוזרין ומצטלין, אבל למס"כ ניחא דמה שמוציא באיסור כבר מערער את כונתו בציטולו, וצ"ר שצבר החזיק ברשותו, שפיר אמרינן דאינו יכול לצטל, ואינו ענין למי שמצטל בהיתר.

וביותר דכיון דחזינן לפי' תו' דהויא קודם ציטולו נמי אינו יכול לצטל לר"י, וזה ע"כ הטעם משום שהויא באיסור, דאם הויא בהיתר מה צין זה להויא קודם השבת, אטו יומא קא גריס, תו' אין לנו מקור לומר דהויא לאחר ציטולו יש ענין נוסף, ולחדש דאף דהויא בהיתר מצטל, אלא כשם שהויא קודם ציטולו אינו יכול לצטל כך גם כשהויא אחר ציטולו שהוא עכשיו צמצא שאינו יכול לצטל, הרי ציטולו בטל, וממילא ע"כ רק דהויא באיסור.

ובחדושי הר"ן הגדמ"ח ס"ט א' לאחר שהציא פי' תו' שם בפלוגתא דר"מ ור"י כתב וז"ל ואני מוסיף עוד על דבריהם דה"ט דר"י משום דמאן דמצטל משום איסורי' הוא דמסתלק וכיון דכי לא מצטל נמי אוסר [ר"ל וא"כ ע"כ עשה איסור בהוא] אגן סהדי דלא מסתלק עכ"ל, והיינו כמס"כ דמחמת זלולו באיסור אמרינן דאינו מצטל.

ולפי זה אין שייך לדון דהויא מע"ש לאחר ציטולו אם אוסר, שהציא בזה צה"ל ר"ס שפ"א בשם היד אפרים, דלמאי דקיי"ל כר"י אינו אוסר אלא במזלזל באיסור שבת ומוציא במזיד, והרי פלוגתא דהויא קודם הציטול לפי' תו' ע"כ אינה אלא בשבת, שהרי בחול לעולם מחזיק ברשותו, ודכוותה פלוגתא דהויא לאחר הציטול היינו נמי דוקא בשבת, ואף לר"מ דאסר בשוגג היינו משום דקנס אטו מזיד כדאמר ס"ח ב', אבל עיקר הטעם

כשמכניס מן החצר לבית נמי חשיבא חזקה כיון
שאם לא ביטל, אסור להכניס, וע"כ דמשקדש היום
וכפרש"י.

ס"ט א' ואבע"א ל"ק כאן צוממר לחלל שבתות
בזנעא כאן צוממר לחלל שבתות
בפרהסיא, הדבר קשה לומר דתרי עובדי הוי
ובתרווייהו נחלקו ר"מ ור"י היכי הוי, ואפשר דר"ג
או אביו [עי' תו' ס"ב א' אי גרסינן ר"ג או
רש"י ג] לא הוי ידע אם הצדוקי מחלל שבת
בפרהסיא או רק בזנעא, ואמר להו עשו זריכס
עד שלא יוציא או עד שלא תחשך, והיינו שאם אינו
מחלל אלא בזניעא ביטולו ביטול והחזיקו עד שלא
יוציא, ואם מחלל בפרהסיא אין ביטולו ביטול ועשו
זריכס עד שלא תחשך, ור"י במתני' פירש מה
שאמר במחלל בזניעא ובצרייתא פירש מה שאמר
במחלל בפרהסיא.

ס"א ב' רש"י ד"ה מהרו ועשו זריכס צמזוי
מצעו"י כו', הגרע"א ז"ל צמזניות
נתקשה בזה למה זריך מצעו"י הרי גם בשבת
יכולים עד שלא יוציא, ובפשוטו נראה דמגד ענה
טובה פירש כן דאם יאחרו שמא יקדים להוציא
מיד עם כניסת השבת ולא יוכלו לעשות זריכיהם,
ולא חשש רש"י לפרש דגם משנכנס השבת יכולים
עד שלא הוציא, שהרי ממילא הוא נלמד ממה
שפירש דהחשש הוא שמא יחזור ויזכה לאחר
ביטולו, ומ"מ שפיר פרכינן בגמ' ס"ט א' והא
אנן עד שלא יוציא תנן, דודאי ר"י דצרייתא דקאי
אדר"מ דקאמר עד שלא יוציא ואמר איהו עד שלא
תחשך, לא יתכן לפרש דהיינו נמי עד שלא יוציא,
ואי לאשמועינן דלא מהני חזקה, הוי סגי בזה
דאמר לזריכס, דשמעינן דזריך שיעשו כל זריכיהם.

ח) ע"א א' ומיקנא רשותא בשבת אסור, נראה
דאף צדיעצד לא מהני לב"ש, ולא
משום דעצד איסורא, דנראה דאם קנה רשותו
בשבת בקנין גמור, דמהני אע"ג דעצד איסורא,
וכן אם ביטל רשותו בשבת לכל השנה, דמהני לשבת
הבאה, אלא דכיון דיש לאסור ביטול רשות בשבת,
לכך לא תיקנו חכמים שיועיל ביטול רשות אלא
מצעוד יום, ודומיא דעירוב, וכדמסקינן בשכירות
לעיל ס"ה ב', וכן משמע לישנא דמתני' דקתני
מאימתי נותנין רשות כו', ולשון זה מתפרש בהלכות
תקנת הביטול.

לפרש הדבר, וממילא היה מתפרש בפשיטות דפליגי
אם החזיק קודם ביטול כהחזיק אחר ביטול.
— ומיהו הא אין להקשות לפי פירוש מרן
זללה"ה מניין קים להו לתו' דבהוציא תו לא מהני
שיחזור ויבטל שנקטו כן לדבר פשוט אליבא דכו"ע,
[ולא דילפי לה מהך פלוגתא משום דלמעוטי
בפלוגתא עדיף ואית לן למימר דע"כ ל"פ אלא
בהחזיק קודם ביטולו ולא בהחזיק אחר ביטולו,
דריהטת לשונם כאילו זה דבר ידוע דאין יכול עוד
לבטל], די"ל דסתם מי שנתן רשותו והוציא מתפרש
אף צעומד דדיבורו ואומר שאינו חוזר מביטולו,
[וכצדוקי דר"ג דגם בשעה שמבטל ידעינן שעמיד
להוציא], ובאופן זה ראוי לדונו כאילו חזר וביטל
אחר שהוציא, ואפילו הכי אמרינן דאוסר.
— לפרש"י שלא מצאנו הנידון בגמ' נראה דאין
לנו לחפש מקצרא שלא יועיל לחזור ולבטל לאחר
שביטל והוציא, שהרי המבטל ואומר שאעפ"כ לא
ימנע מלהוציא כשיטריך חשיב שפיר ביטול כצדוקי
דר"ג, ועי' לעיל סק"ה, וא"כ מה נהחדש כשאמנם
הוציא עד שלא החזיקו בני מצוי, דנימא דמהשתא
בבר לא יוכל לבטל, וגם מ"ט נראה לפרש כונת
תו' רק אליבא דר"י.

ס"ח ב' רש"י ד"ה והוציאו וכשקדש היום עסקינן
דחזקה דמצעוד יום לא מוכחא, הטור
בסי' שפ"א חולק וס"ל דאף מצעוד יום מהני
חזקה, ואפשר דמשמע ליה דר"י ור"מ לא נחלקו
על הזמן מתי שאמר ר"ג לבניו, ורק נחלקו אם
אמר עד שלא יוציא או עד שלא תחשך, וכיון
דללישנא דעד שלא תחשך ע"כ אמר להם מצעו"י,
ה"נ יש לקיים ללישנא דעד שלא יוציא דנמי מצעו"י
אמר להם, וממילא מוכח דגם מצעו"י מהני חזקה.

ונראה להוכיח כפרש"י, דאם באנו לומר דגם
מצעו"י מהני חזקה, ע"כ ענין החזקה
הוא לשמש כבעלים בחצר, והניחא כשמוציא כלים
לחצר הרי הוא משמש בחצר ושפיר הוי חזקה, אבל
כשמוציא כלים מן החצר מה קנין זה להחזיק החצר,
הרי אדרבה מפנהו, ומדאמר להם ר"ג הוציאו מה
שאתם מוציאין והכניסו מה שאתם מכניסין, ואו
או קאמר כמש"כ תו', הרי מוכח דגם אם מוציאין
מן החצר נמי חשיב חזקה, וע"כ דענין החזקה
הוא משום שעושה דבר שאסור לעשות אם אינו
זוכה על ידו במה שביטל לו חצירו, והלכך אף

ס"ג, דמצעוד יום דתניא ע' ז' הוא אפי' לאחר שיערב, ואם שחר בשבת נמי הרי נריכין אח"כ לצטל לאחד ושפיר מהני ציטולו גם על מה ששכר, כדחזיין בסוגיין דיכולים לצטל לאחר ששכרו אע"ג דעדיין לא הותרו ע"י השכירות, וצוה עדיף שכירות מציטול, דאינו יכול לצטל כל דלא הוי ליה שריותא בחצר כדאמר ס"ט ז' וכש"כ דשפיר דמי אס מצטלין לו.

ובראה דשכירות לא דמי לציטול, שאין העכו"ם מסתלק ע"י השכרתו, ועדיין דעתו להשתמש בחצר כבתחלה, אלא שמשכיר גם זכות שימוש לישראל, והלכך אם השכיר לאחד לא סגי בהכי אפילו עירב אח"כ עם כולם, דעדיין יש גם עכו"ם בחצר, ויש ישראלים שלא שכרו ממנו, וגם לא חשיב שכירו ולקיטו ע"י שמחיר לו להשתמש עמו בחצר המשותפת שגם השוכר עצמו שותף בה, דשכירות היינו על הרשות שיש לו בחצר כמש"כ רש"י ס"א ז' במתני', ולכך נריך דוקא שישכיר לכולם, שזוהי עיקר התקנה שכל בני החצר ישכרו מן העכו"ם, ואשמועינן דכששוכר אחד בסתמא, בשביל כולן הוא שוכר, וסגי בהכי, והשתא הוי שפיר דומיא דמערב ע"י כולן, דהתם נמי הוא מוליך עירוב כולן ומערב בשבילן ע"י, ובלאו הכי לא סגי, ויעוי' בספר מרן זללה"ה סי"ח ס"ק ל"ז דס"ל דהשוכר כשכירו ולקיטו דמי ומהני עירובו, והא דזענין שישכור בשביל כולן, ולא סגי בשכר לעצמו ועירב, היינו כשהלך השוכר לשבות במקום אחר, ולא עירב עם בני החצר, ע"ש, וז"ע, שו"ר צוה עוד דצריס למרן זללה"ה בס"כ סק"ז ע"ש.

אחד שוכר ע"י כולן מתפרש בפשוטו שהוא כשליח של כולם ושוכר בשבילן, וכלשון רש"י בשביל כולן, וכמו במערב ע"י כולן, וכן מתפרש לשון הרמב"ם והרשב"א, [וכמו בא"ז לצטל לכא"א כ"ו ז' דפרש"י דהיינו דסתמא מצטל לכולן], וז"ע במ"ב סי' שפ"ב סק"ל וצ"ע"ל וצ"ה"ל שם דמשמע דנטה מזה, ומיהו לשון הר"י אחד מהן שוכר מן הנכרי בשביל כולן וכיון שיערב עמהן סגי להו בהכי כדאמרינן לעיל נותן עירובו ודיו, עכ"ל, משמע דמפרש דשוכר רק לעצמו ומהני מדין שכירו ולקיטו, וז"ע לפי זה מה דומיא דמערב הוא, הא לגמרי ענין אחר הוא, וז"ע.

ס"ה ב' שוכר כמערב דמי כו' או"ד שוכר כמצטל רשות דמי כו', יש להצין הרי בפשוטו שוכר הוא ענין ציטול רשות אלא דעכו"ם לא גמר ומצטל בלא דמיס, ומה מקום יש לדמות שוכר למערב, ועו"ק דאמאי נתיר לשכור בשבת, הא עד כאן לא פליגי ז"ש וצ"ה אלא במצטל ומשום דס"ל לצ"ה דרק אסתלוקי רשות הוא, אבל לשכור דמיקנא רשותא הוא ראוי לומר דלכו"ע אסור בשבת, ואין לומר דהיינו דקמיבעיא ליה אי שרי לשכור בשבת וכמצטל דמי ומהני, או דאסור בשבת, וממילא לא מהני וכמו מערב, וכמש"כ לעיל דלצ"ש לא מהני אפי' צדיעצד, דלשון הגמ' שוכר כמערב דמי לא משמע כן כלל, וי"ל דשוכר ומצטל ומערב כולו מתקנת עירובין יינהו, וגם במערב היה מקום להחיר גם כשמערב בשבת, [ועשיית העירוב היה מותר כדשרינן שכירות וציטול], אלא דהחמירו חכמים להנריך העירוב מצעוד יום, ובמצטל הקילו דגם בשבת שפיר דמי וקמיבעיא ליה בשוכר אם החמירו להנריך מצעו"י כמו שהחמירו במערב, או שהקילו כדרך שהקילו במצטל, ואה"נ דענין שכירות כענין ציטול, או דמ"מ יש להסתפק שמא הנריכו מצעו"י, והא דשרינן לה בשבת אע"ג דמיקנא רשותא הוא, י"ל דשכירות רעועה היא ודמיא כעירוב למ"ד משום קנין מ"ט א', דבשכירות לא מצינו שהעכו"ם נריך להסתלק, ואף למ"ד שכירות צריאה צעינן ס"ב א' וכפרש"י צמורהקי ואצורגני, מ"מ גם הוא משתמש בחצר, ולכך לא החמירו לאסרה בשבת, ולא דמי לציטול שמסתלק מרשותו לגמרי ולצ"ש מיקנא רשותא הוא.

ט) ס"ו א' ומה מערב חמשה ששריין בחצר אחת אחד מערב ע"י כולן שוכר נמי חמשה ששריין בחצר אחת אחד שוכר ע"י כולן, יש לעי' מאי נפ"מ אם שחר לעצמו או לכולן, הרי אם שחר מצעו"י אף אם שחר לעצמו כיון שיערב עמהם שפיר דמי כדין שכירו ולקיטו לעיל ס"ד א', ואף אם שכירו ולקיטו לא מצי מערב, או דע"י שכירותו לא נעשה כשכירו ולקיטו, נמי יש להחיר כדין ציטל לאחד ועירב דמהני כמבואר ברש"י כ"ו ז', ושוכר לא גרע מציטל, ומה"ט אף אם שחר לאחר שיערב כל ששכר מצעו"י ראוי להועיל לפמ"ש פ' הרא"ש בסט"ז ובצהגר"א סי' שע"א

דחשבינן להו מחזר לחזר, הוא משום דכיון דרשות הרבים מפסקת ציניהם, ע"כ לא שייך לחשבם כחזר אחת.

שם אבל הכא דלא מצי מערבי מאתמול צטולי נמי לא מצי מצטל או"ד ל"ש, נראה דלדל דלא שנה, דכש"כ מת נכרי בשבת דמצטלין, וכן יורש נמי מצטל.

שם א"ל אין מצטלין, נראה הענין דעירוב וציטול נאמרו על שותפין, דחידשו חכמים דשותפים נעשים מעין תפוסת הבית ע"י עירוב, וכן יכולים לצטל אחד לחצירו, אבל אנשים שאינם שותפים לא שייך בהם לא ענין עירוב ולא ענין ציטול, וגר שאציו העכו"ם גוסס אינו יכול לערוב מצטל יום על מה שירש בשבת, דכיון דעכשיו אינו שותף לא שייך בו ענין עירוב, [וכמש"כ תו' ע' ז' לענין אם עירב על מה שיקיפו מחיצות בשבת], וקצטו חכמים דשיתוף זה צריך שיהא בקדוש היום, אבל הקיפו נכרים מחיצה בשבת, כיון דצניקת השבת לא היו שותפים לא שייך בהם ענין ציטול, וצירוש נסתפקו משום דצמקום אצור קאי, ואף צוכה צנכסי הגר, ד"ל דצמקום הגר קאי, ולענין עירוב החמירו טפי דצריך שהעירוב יהיה מצטל.

ודאיתאן עלה יתכן ליישב מה שנתקשנו בצק"ט בטעם החילוק צין אם אחת העכו"ם מאתמול לאתא בשבת, ד"ל דבאתא מאתמול נקבעה השותפות מע"ש להצריך שכירות וציטול, וכשם דשרינן צצריך רק ציטול, ה"נ איכא למישרי בצצריך שכירות וציטול, אבל צדלית' בקדוש היום וכבר הותר החזר בעירוב, דעכו"ם דליתיה לא אסר, ועכשיו דאתא בשבת נשתנה המצב ונאסר החזר, צזה חשבינן כנשתנה השותפות בשבת, ולא שרינן לשכור ולצטל, (כעין זכר לדבר דיחוי מעיקרא, ונראה ונדחה), ולפי זה אי עכו"ם דליתיה נמי אסר, יש להחיר לשכור ולצטל אף באתא בשבת, ול"ע.

(יא) ע' ב' וקמני חוץ ממצטל רשות כו', יעוי' צרש"י ותו' שנתקשו טובא צפירושא דהך ראיה, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דלישנא דחוץ ממצטל רשות קדייק, דצפשוטו קשה דהרי גם בהקיפו נכרים מחיצה בשבת, ובמת נכרי בשבת, נמי הנידון אי מהני ציטול רשות, וע"ז אמרינן דנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת, והיכי שייך

שם ואי דאתא מאתמול לוגר מאתמול, פרש"י אמאי קרי להו אוסרין ואין מערצין הא מצי לעירובי ולמיגר, ומשמע דלישנא הוא דקשיא ליה, אבל עיקר הדין דאין מצטלין מיתוקם שפיר גם באתא מאתמול, ונראה דהיינו צשלא שכרו ממנו מצטל, ונמצא דצריך לשכור ולצטל בשבת, וכמו באתא בשבתא, אבל אם שכרו מצטל"י אין צצצא שלא יוכלו לצטל בשבת, ובצמת לפי זה אתא מאתמול היינו כמו אתא בשבתא, ולא יתכן, אלא ראוי לפרש דאתא מאתמול היינו שאף מצטל"י לא מהני ציטול, והו"מ למיפרך אמאי אלא דעדיפא פריך דלא יתכן הא דקרי לה אוסרין ואין מערצין, ובתו' נקטו דאי אתא מאתמול אפילו לא שכרו ממנו אלא בשבת נמי שרי לצטל, כיון שהיה אפשר לשכור ממנו מע"ש, ולק' ס"ז א' פירש גם רש"י צצצ ששת דאמר מצטלין, דכיון דהיה העכו"ם מע"ש עדיף, ודבר קשה הוא שיהא הדבר תלוי אם העכו"ם נמצא או לא, ועי' לק' סק"י כצצנו ליישב, ועי' צספר מרן זללה"ה ס"כ סק"ג ד'.

יש לדקדק אמאי נקט שמואל אין מצטלין ולא נקט אין שוכרין, ושמה יש לדייק מזה דדוקא תרתי לא עבדינן והיינו לשכור ולצטל, אבל חדא עבדינן, ובצמקום שא"צ ציטול אפשר לשכור בשבת, ונפקא מינה למאן דאסר יחיד בצמקום נכרי, או צציטלו מע"ש, (אי מהני צאיכא נכרי דשמה כי היכי דהעירוב מתצטל כמש"כ תו', שמה נמי הציטול מתצטל באתא נכרי), ומרן זללה"ה שם נקט צפשיטות דציטלו מע"ש שוכרין בשבת אף לשמואל.

(י) ס"ז א' אליצא דמ"ד אין ציטול רשות מחזר לחזר לא תיבעי לך השתא דאי צעו לערובי כו', לכאורה משמע דהני שני צתים יש להם חצירות וא"כ היינו ממש מחזר לחזר, ואפילו הקיפום מע"ש נמי אין יכולים לצטל, וק"ק לפי זה הא דאמר השתא דאי צעו לערובי כו', דאין צורך לק"ו דהא היינו ממש מחזר לחזר, ונראה מזה דאף אם הני צתים אין להם חצירות או שהחצירות פרוצות ציתר מעשר או צמילואן לרשות הרבים, והשתא ע"י ההיקף נעשה הכל חזר אחת, אפילו הכי למ"ד אין ציטול רשות מחזר לחזר, דיינינן ליה כמחזר לחזר, ועוד מיגרע גרע כיון דאי צעי לערובי מאתמול לא מצי מערבי, וטעמא

למיתני חוץ ממבטל רשות, כאילו ביטול רשות מהני לעולם גם באמצע השבת, והיה ראוי למיתני חוץ ממני שאינו חסר במקצת השבת אלא ביטול רשות, וע"כ דה"נ קאמר, ומתפרש חוץ ממבטל רשות, דהיינו שצידו מתחלת השבת לבטל רשות וסגי בהכי, ומדקחני שצידו לבטל רשות מתחלת השבת, איכא למישמע נמי למעוטי יורש שלא היה צידו מתחלת השבת לבטל רשות, ודחינן דחוץ מהיכא דלא חסר אלא תורת ביטול רשות קאמר, ולעולם כל היכא דלא חסר אלא ביטול, שפיר דמי אף אם היורש מבטל. (בסימן זה יש דברים שלא עיינו בהם כה"ט).

סימן י

— פרק חלון על סדר הדפוס —

— נדפס בהערות על סדר המסכת —

סימן יא

(א) שבת ק"ל ב' צעא מיניה ר"ז מר"א מצוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו מי אמרינן כחצר דמי כו', נראה דבעיקר תקנת עירובי חצירות קמייבעיא ליה, אם מה שתיקנו למיחשב החצר כעין רשות הרבים כלפי הבתים, וכן המצוי כלפי החצירות [כמ"ש הרמב"ם בפ"א מה"ע ה"ה], אם הוא רק צנידון שבין החצירות לבתים וצין המצוי לחצירות, והיינו לטלטל מזה לזה, דכשהנידון בין שניהם מיחזי החצר והמצוי כרשות הרבים כנגד הבתים והחצירות, אבל צנידון על החצר עצמו והמצוי עצמו דהיינו לענין לטלטל בהם יותר מארבע אמות, לענין זה לא גזרו חכמים לשוויהו ככרמלית, ובחצר פשיטא לגמרא כן, אבל במצוי קמייבעיא ליה דשמא לגבי נפשיה נמי שוויהו רבנן ככרמלית, לפי דלית ליה ד' מחיצות וגם אין דרין בו ומתחזי כרשות הרבים, ומסקנא דגם במצוי שרי.

ולפי זה נראה דבחצר לא משכח"ל איסור לטלטל ד"א, ואף כלים ששבתו צבית אם הגיעו לחצר שאינה מעורבת דרך מלבוש או באופן אחר מטלטלין בכל החצר, וכמו שפרש"י בסוגיין וכמ"ש צבה"ל ר"ס שע"ב, ודלא כמ"ש צאה"ע בשם הרשב"א, וכן מסיק מרן זללה"ה בס"מ ס"ק כ"ב, וכמ"ש"כ לעיל ס"ח סק"ח, ומיהו משכח"ל בחצר

איסור טלטול ד"א כשהוא פרוץ במלואו למקום האסור לו, ולרבנן אף כשפרוץ לקרפף פחות מצית סאתים כמצואר עירובין כ"ה ב', דאף שאם היה מחיצה ציניהם היו שניהם מותרים, מ"מ כשפרושים זל"ז אין אחד מהם יכול לשמש במחיצות חצירו, אבל שתי חצירות שנפרצו זל"ז במלואם, מותרים אף לרבנן, דכיון דכל החצירות רשות אחת הרי נפרצו למקום המותר, ודברי המהרש"א עירובין כ"ג ב' צרש"י כבר נתקשה בהם מרן זללה"ה בס"י כ"ה ס"ק י"ג, ובר"ן הנדמ"ח כתב ג"כ בדברי המהרש"א, [ודברי רש"י שם אולי היה אפשר לפרש דנקט דחד גברא הוא להחזיר גם כלים ששבתו צבית, ואף דגם אחד גברא אסור להוציא כלים ששבתו צבית לקרפף, וכמ"ש רש"י שם ד"ה כדחנן, התם ס"ד דכל שאין צורעים יתר על צית סאתים לא יהינן ליה דין קרפף, כיון שהוא במקום שהוקף לדירה, וכמו בזמן שהנזרע מיעוט דשרי להוציא מן הבית לזרוע, וכמ"ש"כ לעיל ס"ד סק"י ובמ"צ סימן שני"ח ס"ק פ"ג].

שני בתים של שני בני אדם שנפרצו זה לזה צמילואם בשבת, [דאם מערב שבת י"ל דדינא כחצורה שצטרקלין], אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות, למ"ד דלית ליה שבת הואיל והותרה הותרה, דהא נפרצו כל אחד למקום האסור, ואין להם יתרון מחמת היותם בתים, וכן שתי חצירות שנפרצו בשבת זה לזה צמילואן לענין כלים ששבתו צבית, כדאמר ז"ג ב' בעירבו לרב, (ויש להסתפק לדעת הרשב"א שהביא צבה"ל ר"ס שע"ב דכלים ששבתו צבית והגיעו לחצר שאינה מעורבת דאין מטלטלין אותן אלא בארבע אמות, מה הדין בהגיעו לבית של שני שותפין, אם דיינין ליה כצית דלכו"ע מותר לטלטל בכולו וכמ"ש צבה"ל שם בשם הב"מ, או"ד כיון ששייך לשנים הרי הוא צדין חצר, ונראה פשוט דצבית דיינין ליה, כיון שאין צריכים לערב והרי הוא כחצר המעורבת).

בדברי הרמב"ם צריש הלכות עירובין נחבאר טעם איסור הטלטול מצית לחצר או למצוי, אבל לא נתפרש טעם לאיסור הטלטול מציתו לבית חצירו, ויותר דהא מחצר לחצר התירו בכלים ששבתו בחצר אף לרבנן, ואע"ג דחצר דומה לרשות הרבים וגמלא כמטלטל מרשות הרבים לרשות הרבים, וא"כ כש"כ שהיה ראוי להחזיר מצית לבית

וקרפף רשות היחיד, דהא מצית לקרפף נמי אסור, שו"ר בגאון יעקב שכתב להגיה.

— נמצאו בזה עוד דברים בהערות שבת —

שם בעא מיניה ר"ז מר"א מצוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו כו' הא לית ליה ד' מחיצות א"נ חצר אית ליה דיורין כו', מהא דבנשתתפו שרי, משמע דתקנת שיתוף מספקא ליה שבאה גם לאסור לטלטל במצוי יותר מד', ומהא דמסיק הא לית ליה ד' מחיצות, משמע דקולא דלחי וקורה קא גרמה לאסור לטלטל יותר מד', ויש לפרש דלאחר שתיקנו להצריך שיתוף, והיינו לאסור לטלטל מן החצרות למצוי כשלא נשתתפו, נמצא דליכא שימוש במצוי לכלי החצרות, ודמי קנת לכרמלית, והלכך כשאין בו ד' מחיצות שווהו ככרמלית, אבל כשנשתתפו שהמצוי משמש לכלי החצרות הרי הוא דומה לחצר ולא לכרמלית ולכך שרי לטלטל בכולו, גם כשתיקן בלחי וקורה, [עי' עירובין ז"א ב' תוד"ה וכלים], ועי' עירובין י"ב ב' וכי ככר כו'.

ויש להסתפק אם גם במצוי שתוקן בצורת הפתח או בשני פסין קמיבעיא ליה, דלטעמא דהא לית ליה ד' מחיצות משמע דבתוקן בצורת הפתח שרי, ואילו לטעמא דהא לית ליה דיורין, ראוי לאסור אף כשתוקן בצורת הפתח, אבל לא מסתבר דהא קרפף שלא הוקף לדירה נמי אם אין בו סאתים מותר לטלטל בכולו, ויש לפרש דטעמא דלית ביה דיורין לאוספי אחי דגם מה"ט יש לאסור כשתוקן רק בלחי וקורה דלית ליה ד' מחיצות, הא אם הוא ביה דיורין הרי גם כשתוקן בלחי וקורה הוי שרי, [ולפירוש הרמב"ם בסוגיין, כתב במג"א סי' שפ"ח דבתוקן בצורת הפתח גם בעירצו חצרות עם הבתים שרי לטלטל בכולו גם לרצ'.

ק"ק דהכא מיבעיא ליה לר"ז וצתר הכי אמר משמיה דרצ' לחלק בין עירצו ללא עירצו, ולפי' הרמב"ם דגם למסקנא טעמיה דרצ' משום דאין המצוי יותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחים לחוכו, עי' בזהגר"א סי' שפ"ח, ניחא דלפי זה אינו כספיקיה דר"ז, ועי' מהר"ם סיף. (עד כאן).

ב) עירובין פ"ט א' וחכ"א כאו"א רשות בפ"ע, אי מחיצות שאין ניכרות

דדמי כמטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד, [אח"כ ראיתי בזה"ל ר"ס ש"ע בזה עי"ש], ואין לומר דכל שינוי בעלים כשינוי רשות, וחצר שאני דבין רשות רבים לרשות רבים לא חשיב כ"כ שינוי רשות אף שהבעלים אחרים, דא"כ מקרפף לקרפף ומגג לגג היה ראוי לאסור בשינוי בעלים, ועוד צריך ביאור מה שקבעו ענין במקום שציתת הכלים ביהש"מ, דבשבתו צבית נאסרו לנאת מחצר לחצר, ואילו שבתו בחצר ונכנסו לבית מותר להוציאם לחצר אחרת, (ואפשר דאף דעיקר האיסור הוא בגדרי הוצאה מרשות לרשות מ"מ שימשו כאן חכמים גם בענין הכללי שלא להחיר בשבת עבודות שאינם בסדר היום הרגיל, וכמו שאסרו הלה וטירחא אף בדברים המותרים, וכמש"כ בחו"צ שבת קנ"ד ב', וכלי הצית אין רגילות להוציאם מן הצית, ולכך כל הוצאה של כלי הצית יש לאסור, וממילא קבעו דכל ששבת ביהש"מ צבית הרי הוא ככלי הצית, דאין ראוי לקבוע סוגי הכלים, אף שזהו העיקר, דדברים אלו משתנים וגם אין סוף לכלים מכלים שונים, משא"כ כלי החצר מצוי צורך לטלטלם לחצר אחרת ולמצוי או לקרפף בסדר היום, ולכך לא אסרו חכמים לטלטלם לחצר ולמצוי, והנה קבעו הלכות הוצאה על פי שינוי בעלים בהתחשבות עם הוצאות שהם בסדר היום, ומה"ט אסרו נמי להוציא כלים ששבתו צבית לקרפף אפילו דחד גבירא, וכמש"כ רש"י עירובין כ"ג ב'), ואשכחן נמי לחכמים דמגג לגג חצירו אסור ולחצר חצירו מותר כמש"כ רש"י עירובין ז"א א', ומדברי רש"י שם בסוגיא נראה דבתים שתשמישן תדיר הרי שינוי הבעלים הוי שינוי חשוב ולא שרינן מצית לבית, וחכמים אסרי אף מגג לגג כיון שגם בגג תשמישן תדיר קנת, אבל לחצר כיון שאין תשמישו תדיר כ"כ לא חשיב שינוי כולי האי, ולכך אסרי רבנן מגג לגג שתשמישן תדיר טפי מחצר, ושרו מגג לחצר דכיון דחצר אין תשמישו תדיר לא חשיב שינוי כ"כ, ולר"ש כל הני שאין תשמישן תדיר אין שינוי הבעלים גורם לאסור לכלים ששבתו בזה, אבל כלים ששבתו צבית דתשמישו תדיר לא שרינן להוציאן לרשות אחרים, ובקרפף אסרינן אף בשלו, כיון שאין היקפו לדירה, וק"ק מש"כ רש"י עירובין פ"ט א' ד"ה מאי דלכך אסור מחצר לקרפף משום דחצר רשות שותפת

מפסקת כח המחיצה של האור, כגון כזה
 אין מחיצת א' עושה
 עומד מרובה לבין שתי
 המחיצות, א"כ כש"כ
 דהגג מפסיק לכה

המחיצה של ערב שמתחתיו, ומיהו י"ל דשאני בערב
 שאנו דנין לתת לו כח מחיצה אף באור, ומשום
 דחולק את הרשות עד לרקיע, ואילו בשתי לא יתכן
 לדון עומד מרובה אלא אם כן נפגש במחיצה.

ג) צ"ב א' י"ל למיתני תרתי לרב קתני גג
 דומיא דחצר מה חצר מנכרא

מחיצתא כו' ולשמואל גג דומיא דחצר מה חצר
 דקא דרסי לה רביס כו', יעוי' בפרש"י כאן ולעיל
 פ"ט ז', ונראה דודאי הפרדת הרשויות למעלה
 בגג הוא מכיוון כנגד הכותל שלמטה, וממילא גג
 גדול הסמוך לקטן, ע"כ מחיצות הגדול העודפות
 על הקטן ניכרות הם, וזה צין לרב וצין לשמואל,
 ואף בלא דומיא דחצר, והא דאמרין גג דומיא
 דחצר דמינכרא מחיצות הוא על שאר מחיצות הגג,
 וזה רק לרב, ולשמואל מתפרש גג דומיא דחצר
 דדרסי ליה רביס.

וא"ת למש"כ סק"ז דמודה שמואל דמעיקר הדין
 מחיצות שאינן ניכרות לאו מחיצות נינהו,
 והא דמהני בגג הוא רק לפי דהמחיצות הן הן
 שגורמות את האיסור, א"כ הכא דאיכא לגדול
 מחיצות הניכרות המבדילות בינו לקטן, היכי שרינן
 לקטן במחיצות שאינן ניכרות כשאין נדרסות, לאו
 קושיא היא, דמחיצות הניכרות המבדילות צין הגדול
 לקטן אינם מוסיפים באיסור כלום, דהא מחצר
 לחצר שרי אף דאיכא מחיצות ציניהם, והא דאסרי
 רבנן מגג לגג הוא משום דכשם שדירין חלוקין
 למטה כך דירין חלוקין למעלה, ואף דליכא ציניהו
 למעלה אלא מחיצות שאינן ניכרות, ובאיסור זה לא
 ניתוסף חומרא בזמן שאירע שהמחיצות ניכרות,
 הלכך כי היכי דסגי במחיצות שאינן ניכרות להחיר
 לטלטל בכל הגג, בזמן שאין ציניהם אלא מחיצות
 שאינן ניכרות, ה"נ סגי בזה להחיר הקטן בזמן
 שלגדול איכא מחיצות ניכרות, ולקטן איכא מחיצות
 שאינן ניכרות.

ואף לר"ש בכלים ששבתו צבית, דראוי לאסור מגג
 לגג במחיצות ניכרות כי היכי דאסור מחצר
 לחצר, ואף בלא טעמא דכשם שדירין חלוקין למטה

לא חשיבי מחיצות כלל, קשה היכן מצינו רשות אחת
 של שותפין שכל אחד יש לו חלק מסוים ואין
 מחיצות ציניהם שיהיו אסורין, והרי צבית כה"ג נמי
 אין צריכין לערב דהיינו חצורות ששבתו צטרקלין
 דאין צריכין לערב ציניהן כמש"כ רש"י ע"ז א',
 וי"ל דהגגין חשיבי טפלין לצית ולכך מהני מחיצות
 הצית גם לחלק הגגין, והרי עיקר איסור הגגין טפי
 מחצירות שהן רשות אחת אף לחכמים, הוא משום
 שהם טפלין לצית, הלכך חשובין כחלוקין ע"י חלוקת
 הצית, והיינו דאמרין דכשם שדירין חלוקין למטה
 כך דירין חלוקין למעלה.

ודאיתאן עלה י"ל דהא דס"ל לשמואל דמותר
 לטלטל בכל הגג ומשום דאמרין גוד
 אסיק אף במחיצות שאינן ניכרות, דהוא משום
 דכל סיצת האיסור הוא מחמת המחיצות שאינן
 ניכרות, ולכך משמשינן בכה ממה נפשך דאם הם
 מחיצות לאסור ה"נ הם מחיצות להחיר, אצל
 בעלמא גם שמואל מודה דמחיצות שאינן ניכרות
 לא אמרינן בזה גוד אסיק, וכדחזינן נמי ז' א'
 דלא חשיבי במחיצות לחלק את הגג שלא יהא יותר
 מצית סאתים, ולא משתמיט בשום דוכתא לומר
 דגג מערה יהא רשות היחיד אף לא לענין תחומין,
 כמבואר מ"ד ז'.

ובן לר"ש בכלים ששבתו צבית דאסרינן לטלטלן
 מגג לגג כמש"כ בתו' ד"ה רב, היינו נמי
 משום דמחיצות התחתונות מחלקות לגגין, דאי לאו
 הכי היה מותר כדין כלים ששבתו צבית והגיעו
 לחצר שחצי' של ראובן וחצי' של שמעון דלא
 חמירא מחצר שאינה מעורבת דמותר לטלטל בכולה
 כמש"כ סק"א, ולכך שפיר סבירא ליה לשמואל
 דמותר לטלטלן בכל הגג כמש"כ תו' שם, דכי היכי
 דהמחיצות מועילות לאסור מגג לגג ה"נ מועילות
 להחיר באותו גג לטלטל בכולו, ומכא ממה נפשך
 וכמש"כ, ומיהו בגג גדול הסמוך לקטן לקמן ז"צ
 א' לכאורה משמע דמהני לשמואל מחיצה שאינה
 ניכרת אף דליכא ממה נפשך, ויתבאר בס"ד לקמן
 סק"ג.

ובאמת דגם בסבירא נראה דמחיצות שאינן ניכרות
 לא הוו מחיצה מדאורייתא, דהא כח
 המחיצות בשתי עדיף מצערב, דהא בשתי פשיטא
 דעומד מרובה הוי עומד, ואילו בערב מספקא לן
 ט"ז ז', א"כ אם בשתי פשיטא דכל מחיצת רוחב

דאסרינן הוא משום מחיצות התחנות, וממילא כי היכי דחשיבי מחיצות לאסור שפיר חשיבי נמי מחיצות להחיר, (ואפשר עוד דאי לאו טעמא דכשם שדירין חלוקין למטה כך דירין חלוקין למעלה, היינו מתירים לטלטל מגג לגג גם במחיצות ניכרות).

לאידך לישי דרב יוסף לעיל פ"ט ז', מתפרשא מתני' גג דומיא דחצר דאית ליה מחיצות, ולפוקי בדליכא מחיצות גדול נמי אסור, גיפופי דגוד אסיק לא סגי זהו להחיר.

שוב הערוני דרש"י פירש למתני' לענין לטלטל מן הבית לגג, וזהו דליכא מחיצות יש לאסור, וע"כ דמהני לשמואל מחיצות שאינן ניכרות להחיר, גם כשאין הם הגורמים לאסור.

(ד) צ' א' קשיא דרב אדרב התם לא מינכרא מחיצתא כו', לפי' תו' דס"ד דבבא מינכרא מחיצתא איירי, מתפרש דפריך דהו"ל כרמליה, דליכא מ"פ ברחב ד' וכמ"ש תו' לעיל פ"ט ז' ד"ה במחיצות, ולפמ"ש"כ שם תו' בשם הירושלמי דכל למעלה מי' הוי מ"פ אפילו רחב ד', מתפרש דכבר ידע הש"ס דאיירי ביותר מבית סאתים, וכיון דליכא מחיצות ניכרות לא הו"ל הוקף לדירה, וכמ"ש"כ תו' שם, וזהו פירוש השר מקוצי שהביא הריטב"א, וכ"ה בשמו בתו' הר"פ בסוגיא, [ומיהו מה שהביא הריטב"א בשמו שהקשה מתל וכתב דהתם ליכא מחיצות ניכרות, אינו מובן, דבתל ודאי הוי מחיצות הניכרות], ומשינין דאיירי במחיצות הניכרות וגם חשיבי כמוקפין לדירה לרב.

שם התם לא הוי יותר מבית סאתים הכא הוי יותר מבית סאתים, לשון זה מתפרש בפשוטו דהא דשרי שמואל איירי דוקא דליכא יותר מבית סאתים, ואף דפלוגתתם אליבא דחכמים דסברי כל גג וגג רשות בפ"ע, י"ל דנהי דמהני מחיצות שאינן ניכרות לאסור משום דכשם שדירין חלוקין למטה כך דירין חלוקין למעלה, אבל אינן מועילות למעט מיותר מבית סאתים, דמחיצות שאינן ניכרות לאו כלום נינהו, ונ"ע למה נטה רש"י ז"ל מזה ופירש דלחכמים אף יותר מבית סאתים שרי, דכיון דמהני מחיצות שאינן ניכרות להחיר כל גג לעצמו, מהני נמי לענין יותר מבית סאתים, והרי גם לר"מ מהני המחיצות שאינן ניכרות לשמואל להחיר לטלטל בכל הגג כלים ששבתו צבית, ומ"מ לא מהני לענין

כך דירין חלוקין למעלה, [ר"ל דחלוקין זה מזה טפי מחצרות], מ"מ הכא דיינין לענין לאסור לטלטל בגג הקטן יותר מד"א, וזהו כיון שאם היה גם הגדול פרוץ במלואו לקטן, לא היה מקום לאסור, דהו"ל כחצר אחת שאינה מעורבת, דכשהגיעו לשם כלי הבית שרי לטלטלן ככולו וכמ"ש"כ סק"א, א"כ לגבי לאסור הקטן שהוא פרוץ במלואו לגדול, אין כאן טעם אלא משום שכשם שדירין חלוקין למטה כך דירין חלוקין למעלה, והיינו דגם במחיצות שאינן ניכרות סגי להבדיל ביניהן, וכיון שכן שפיר סגי גם להחירו במחיצות שאינן ניכרות, כשאין נדרסות, ברם דא דורכא דהא גם בחצר קטנה שנפרצה לגדולה אסרינן אף דליכא טעמא דדירין חלוקין למטה, והטעם פשוט משום דסגי זהא דליכא גיפופין לגדולה לאסור לטלטל מן הקטנה לגדולה, וממילא אסורה הקטנה משום שפרצה במילואה לגדולה, ודכוותה בגג, וכיון דאף בלא טעמא דדירין חלוקין למטה אסור, תו קשה היכי מהני מחיצות שאינן ניכרות להחיר, ומתני' ע"כ מיתוקמא אף בכלים ששבתו צבית, דהא בחצר קטנה שנפרצה לגדולה ע"כ זהכי איירי, דהא כלים ששבתו בחצר לכו"ע שרי מחצר לחצר, ודכוותה בגג נמי אית לן לאוקמי בכלים ששבתו צבית, וגם לית לן למימר דסתם מתני' דלא כר"ש, דא"כ הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם ובגמ' פסקינן כר"ש.

וצ"ל דכיון דמגג לגג אסרינן אף דליכא ביניהם מחיצות הניכרות לכו"ע, לרבנן אף בכלים ששבתו בגג ולר"ש רק בכלים ששבתו צבית, ושרינן בגג עצמו לשמואל מחמת מחיצות שאינן ניכרות, תו לא הוסיפו לגזור גזירה נוספת בגגין במחיצות הניכרות, לענין שלא תועיל מחיצה שאינה ניכרת להחיר הטלטול בגג עצמו, ועוד אפשר דאם לא הוי אמרינן כשם שדירין חלוקין למטה כך דירין חלוקין למעלה, והיינו מתירין לטלטל כלים ששבתו צבית מגג לגג דליכא מחיצות ניכרות ביניהם, דאף אם היינו אוסרים בזמן שיש מחיצות ניכרות ביניהם, דמ"מ כשאין מחיצות ניכרות ביניהם אלא שאירע שיש גיפופין הניכרים, לא היו חכמים אוסרים דגיפופין הניכרים לא חשיבי מחיצה גמורה כדחזינן דרב יוסף פ"ט ז' לא חשיב להו מחיצות להחיר הגדול, והר"ז בדין גג בלא מחיצות, הלכך כל עיקר

מהני הוספת טפח, כמו דלא מהני הוספת טפח למחיצה י', ואע"ג דהך טפח מינכר דלמעלה עמיד.

(ה) פ"ט ב' תוד"ה במחיצות והואיל וכן כל הגג אסור כי כל הגג נפרץ במילואו

לכרמלית לאותה צליטה הבולטת לרשות הרבים כו', לא יתכן לפרש כונתם שיש ענין במחיצה שאינה ניכרת ולכך לא חשיב כרמלית אלא הצליטה, דממ"נ אם חשיב מחיצה א"כ אין כאן פרוץ במילואו, ועוד דאם עד המחיצה הוא רשות היחיד, א"כ גם הצליטה ראוי שתהא רשות היחיד כדין גזוטרף שכתבו בסמוך דהוי חורי רשות היחיד, ועוד דהא ודאי קיי"ל כרצ דמחיצה שאינה ניכרת לאו שמה מחיצה, וגם שמואל מודה בעיקר הדין דלא שמה מחיצה וכמס"כ סק"ב, וכל עיקר דבריהם סובבים לפי דמחיצה שא"נ לא שמה מחיצה וכמו שהתחילו בתחלת דבריהם, ודברי המהרש"א לא נתפרשו.

אלא לפי דאירי שכל הגג אינו בולט אלא לנד רשות הרבים כמבואר בלשונם, ונמצא שיש

לגג ג' מחיצות ניכרות, והנידון רק ברוח רביעית, ואם לא היה הגג בולט ברוח רביעית, אפילו אם לא היה מחיצה תחתיו, כגון שגם הבית היה פרוץ במילואו ברוח רביעית, היה מקום לדון דעל הגג יהא רשות היחיד, כיון שיש לו ג' מחיצות וברוח רביעית הוא פרוץ לאויר מקום פטור, לכך נקטו דמ"מ השתא שהגג בולט וצליטה זו חסר לה ג' מחיצות והיא בודאי כרמלית, ממילא גם הגג אסור משום שפרוץ במילואו לכרמלית, ונראה דנקטו כן לרווחא דמילתא, דאף אם נימא דפרוץ במילואו לאויר מ"פ לא הוי כרמלית מ"מ הכא גרע, אבל לא באו לקבוע כן להלכה דפרוץ במילואו לאויר מ"פ חשיב רשות היחיד, ונפ"מ בגג בית דעמיד כי ארזילא ואינו בולט ואין לבית אלא ג' מחיצות, א"נ כשאין הגג בולט ד', דאז אם היינו דנים על הצליטה כדבר בפ"ע הו"ל מ"פ, ולכך השמיטו הרא"ש ותו' הר"פ דברים אלו וכתבו סתם דהגג כרמלית, ונ"ע דהמ"א בסי' שע"ד סק"ה העתיק מדברי התו' דכשאין הגג בולט ד' שרי לטלטל עליו.

ובסיום דברי המ"א שם משמע קצת דבאין הגג בולט ד' חשיב מחיצות ניכרות, אבל עדיין אין זה מיישב למה הוצרכו התו' לומר משום שפרוץ לכרמלית ולא כולו כרמלית כיון שאין

יותר מבית סאתיים וכמס"כ תו', וא"כ מנלן דלחכמים מהני, ומה בכך דלדידהו מהני המחיצות שאינן ניכרות גם לענין כלים ששבתו בחצר, שו"ר שכבר עמד בזה בגאון יעקב.

יש להסתפק בטעמיה דרצ דחשיב גם לגג כמוקף לדירה, אם הוא משום דס"ל דחשיב כאילו מחיצות למעלה נמי עבדן לשמש בגוד אסיק, לתשמיש גג, או דס"ל דסגי במה שהמחיצות למטה משמשות לדירה, דממילא כל היקף הנעשה מהם בכה גוד אסיק חשיב נמי כמוקף לדירה, ונפ"מ כשהגג נזרע רובו, דנאסר לכו"ע אף בהוקף לדירה כדאמר כ"ג ז', ואח"כ עקר הזרעים, דאם הטעם משום דגם הגג הוקף לדירה הרי נתבטלה ההקפה לדירה ע"י הזריעה, ואינו חוזר להיות מוקף לדירה ע"י העקירה, וכמ"ש בזה"ל סי' שנ"ח ס"ט, אבל אם הטעם משום דההקפה לדירה שלמטה משמשת גם למעלה, א"כ כשנעקרו הזרעים דין הוא שישב הגג לדינו דמעיקרא כהוקף לדירה.

ובכן יש להסתפק לשמואל בגג פחות מבית סאתים, דחשיב כהוקף לדירה כמס"כ תו', מה הדין בזרע רובו ונעקרו הזרעים, דבזמן שהוא זרע הרי הוא בדין קרפף, וכמ"ש בשו"ע סי' שנ"ח ס"י ובזה"ל שם ס"ט, [ומיהו בזה"ל שם מלמד להקל גם בחצר פחות מבית סאתים שנזרעו ונעקרו הזרעים, אבל אין כן דעת מרן זללה"ה בסי' כ"ד ס"ק כ"ו], אבל כשנעקרו י"ל דחזר לקדמותו ע"י הדירה שלמטה, והכי מסתברא.

בית יותר מבית סאתים שאין תוכו י' וקירוי משלימו לעשרה, נראה דאינו צדין גג, כיון שמתחתיו ליכא דירה, ואם הקיפו לתשמיש גג [אם שיין תשמיש גג בלא תחתיו בית דירה] שפיר חשיב הוקף לדירה גם לשמואל, כדין עמוד, דכיון דהמחיצות אינן משמשות למטה, ממילא חשיבי כעשויות למעלה, ואם חקק בתוכו והשלימו לעשרה, אפשר דחזר הגג לדין גג לשמואל ונאסר, דלא מינכרי מחיצות למעלה, ונ"ע בזה כיון דסו"ס תחלת עשייתו ללמעלה.

בית שגגו גבוה ט' מרשות הרבים, אבל בתוכו הוא עמוק י', והוסיף מחיצה טפח על הגג לשם דירה, נראה דשפיר דמי אף לשמואל, דכיון שהיה הגג צדין כרמלית ועשאו רשות היחיד לשם דירה שפיר דמי, אבל אם היה הגג גבוה י', לא

ולפירושו ר"ת איירי בגג שהוא כרמלית מן הדין, שאינו גבוה י' מרשות הרבים ואין לו מחיצות המבדילות בינו לרשות הרבים, והוא פרוץ במילואו לרשות הרבים, והחצר רחב יותר מן הגג ויש לו פסין ברוחב זה והו"ל רשות היחיד גמור ופתחו נפגש בגג בצדו שממול לרשות הרבים, ואף שהגג הוא כרמלית גמור, מ"מ ס"ל לר"ת דהקילו לחשבנו כחורי החצר כשיש סולם קבוע, כיון שמתחת הגג יש רשות היחיד, [דבהכי איירי לפיר"ת], ואין הדבר קשה דהא כל חורים המפולשים מרשות היחיד לרשות הרבים משמע שהם רשות היחיד וכמ"ש במ"ב סי' שמ"ה סק"י וצשעה"ז שם, אף שפרוצים במילואם לרשות הרבים, וה"נ גג זה יהצין ליה דין חורים אף שהוא פתוח מלמעלה ומן הצדדים כיון שמתחתיו רשות היחיד. — והנה פשוט לר"ת דגג צית דינו ככרמלית אם אין מחיצותיו גבוהות י' מבחוץ, אלא דכאן שהוא נפגש בחצר ויש לו סולם הקילו למיחב ליה דין חורי רשות היחיד, ועי' הלשון בתו' הרא"ש שהוא מתוקן יותר. — ונ"ע לפיר"ת דלישנא דשמואל משמע דאיסורא אחי לאשמועינן, ואילו לפיר"ת הרי איירי בגג שראוי להיות אסור מן הדין וא"כ שריותא אחי לאשמועינן, ונ"ע.

הרשב"א בחידושו העתיק פירוש ר"י שבתו', וצבועה"ק צשער הרשויות [והובא במ"מ פי"ד מה"ש ה"ט ויש שם ט"ס קצת] כתב וז"ל גג הסמוך לרשות הרבים והוא צתוך עשרה לרשות הרבים ולמעלה מעשרה לחצר ורבים משתמשין בו ומורגלין להניח שם כלים קטנים כובעים וסודרין וכיו"צ הר"ז כרשות הרבים ואסור לצעל הגג להשתמש בו מחצרו עד שיעשה לו סולם קבוע מחצרו לו עשה לו סולם קבוע הר"ז מיוחד לו וסילק את הרבים ממנו ומותר להכניס ולהוציא ממנו לחצר ולצית ומהם לו איזהו סולם קבוע כו' ומה צין זה לעמוד שצדשות הרבים שאינו גבוה עשרה שהוא נדון משום כרמלית יראה לי לפי שהעמוד אינו גבוה עשרה וגג זה גבוה מצד החצר עשרה למה"ד לצור צדשות הרבים עמוק שצעה וחוליא ג' משלימתו לעשרה שהחוליא נידונה משום רשות היחיד אע"פ שאינו גבוה מרשות הרבים יותר משלשה עכ"ל, ומש"כ ולמעלה מעשרה לחצר אפשר דהוא לרבותא דאף בגבוה עשרה מהני סולם

המחיצות ניכרות שזולט ד', וע"כ משום דס"ד להקל צרות רביעית כשפרוץ למ"פ וכמש"כ, ולפי זה אין ראייה דצבליטה פחות מד' חשיצי מחיצות ניכרות, ונפ"מ להתיר בכל הד' רוחות, די"ל דגם פחות מד' כבר לא חשיצי מחיצות ניכרות, ומ"מ הכשירו התו' בליכא שיעור ד' צבליטה צרות רביעית כיון דהוי פרוץ למ"פ, ואפשר דמהא דסתמו התו' דהצליטה כרמלית ולא דנו כלל בשיעורה מזה משמע דבליט צה שיעור כרמלית, לא מיצטיל שם מחיצות ניכרות, אבל אין זו ראייה די"ל דדברי התו' בגגין שלהם שהיה ידוע שהצליטה יותר מד', ועי' צב"ל סי' שמ"ה סט"ז שהציא מדברי המ"א דשיעור הצליטה לצטל מחיצות ניכרות הוא ד', ובשם הפמ"ג כתב דשיעורו כל שהוא, ולו"ד ז"ל היה נראה דשיעורו ג', דכיון דחזינן בסוכה ד' א' צחקק להשלימה לעשרה דבמרחק פחות מג' חשיב כחד דופן, סברא הוא דצבליטה פחות מג' אינה מפקדת המחיצה דהא אם נוסף מחיצה בקצה הצליטה ינטרפו המחיצות, אבל יותר מזה לא שמענו, ואין לנו להקל בלא ראייה.

(ו) פ"ד ב' גג הסמוך לרשות הרבים צריך סולם כו', לפר"י שבתו' איירי בגג שהוא רשות היחיד גמור ופסין מבדילין בינו לרשות הרבים, ואפילו הכי כיון שגם מצד החצר הוא גבוה, לא ניחא תשמישתו כ"כ לצני החצר, ואהני שימוש צני רשות הרבים למיחב ליה דין קרפף, שצני החצר אין משתמשין בו שימוש חצר, ואף דלצני חצר ניחא תשמישתו ע"י הסולם עראי טפי מלצני רשות הרבים, ודחינן דלצני רשות הרבים נמי ניחא תשמישתו לכומתא וסודרא, וכמו שכתבו בתו', והוא צין לפר"י וצין לפיר"ת, והיה מקום לומר דדוקא כשהוא תוך י' לרשות הרבים אבל אם היה גבוה י' לרשות הרבים, אין צני רשות הרבים משתמשין בו, ולא צריך סולם אפילו אם גם לחצר גבוה י', אבל בתו' נקטו דלמסקנא אף בגבוה י', ומיהו הרמב"ם והטור כתבו רק צתוך י'. — ונראה דאין חילוק אם הצדלת הגג מרשות הרבים הוא ע"י פסין או ע"י עומד מרובה, ואפשר דפי תקרה וזורת הפתח נמי לא מהני, דכל שצמציאות פרוץ הוא לרשות הרבים מכתפין עליו, ונ"ע בזה.

גבזה י' מקרקע רשות הרבים, כיון שיש לו ג' מחיצות.

ואפשר דבאמת צריך להגיע לסברא דחוליא, דהיינו טעמא דלאחרים עושה מחיצה, ונפ"מ דאם הגג אינו גבזה י' ללד החצר אף דאיכא פסין לחצר והוא רשות היחיד, מ"מ לא יועיל קולם להתיר את הגג, דכיון דאין הגג משמש כמחיצה לחצר, שהרי אינו גבזה י', וליכא סברא דלאחרים עושה מחיצה הוא עצמו לא כש"כ, הלכך לא מקילין למיחשביה כחורי רשות היחיד, ולפי זה בדוקא כתב הרשב"א דאיידי שללד החצר הוא גבזה עשרה, וכ"מ צביאור הגר"א סימן שס"א ע"י להלן. — ולפירוש הרשב"א נמי ק"ק לישנא דשמואל דמשמע דאיתי לאשמועינן איסורא בדליכא סולם, ואילו לפי הרשב"א החדוש הוא דמהני סולם, דהא איירי שהגג פרוץ במילואו, וכמשה"ק לעיל לפי ר"ת.

דעת הריטב"א כפר"י.

לשון הרמב"ם בפ"ד ה"ט גג הסמוך לרשות הרבים בתוך עשרה טפחים הואיל ורבים מכחפין עליו אסור לטלטל בגג עד שיעשה לו סולם קבוע להתירו, ולשון זה מתפרש בגג שהיה ראוי להתירו מן הדין אלא שמה שרבים מכחפין עליו גורם לאסרו, וע"כ מתפרש כפר"י שיש פסין צין הגג לרשות הרבים.

ובן לשון הטור קרוב ללשון הרמב"ם ומתפרש נמי כפר"י.

שו"ע או"ח סי' שס"א ס"א גג הסמוך לרשות הרבים בתוך י' טפחים ולמעלה מעשרה לחצר כו', המחבר העתיק לשון הרשב"א, ומתפרש כשהגג פרוץ במילואו עכ"פ צרות רביעית, [דאפשר גם בפרוץ מג' רוחות], וכמו שהוכרך הרשב"א לטעם דדמי לחוליא, וכמשנ"ת לעיל, והדבר נ"ע דהא תו' והרמב"ם והטור והריטב"א חולקין וכמש"כ לעיל, ולדידהו לא התירו כאן שום קולא בגג, אלא אדרבה גג שמוצדל בפסין והוא רשות היחיד גמור, אפילו הכי אסרוהו עד שיעשה לו סולם, ואף דדעת ר"ת נמי להקל מ"מ רבים נינהו, ונראה דעתו ז"ל דכיון דהמ"מ העתיק לשון הרשב"א ולא העיר כלום משמע דס"ל דאין מהרמב"ם ראייה שחולק, וממילא ה"ה הטור, אבל הדבר נ"ע ללשון הרמב"ם והטור מתפרש בגג

להתיר, וגם יש צוה רבותא דאע"ג שאין לגג פסין צרות רביעית, והרי הוא פרוץ במילואו לרשות הרבים, דמה שהוא גבזה עשרה ללד החצר היינו שהוא משמש כמחיצה רביעית לחצר ותו ליכא פסין, אפילו הכי שרי, וכדמסיק טעמא דמילתא וכמו שיתבאר בסמוך, ובגמ' נקטו תוך עשרה דהדדי לומר דכיון דהוא תוך עשרה לרשות הרבים הרי רשות הרבים אוסר אע"ג דלצני חצר איכא קולם עראי, [ואפשר עוד דנקט למעלה מעשרה לחצר לומר שהגג יש תחתיו גבזה י' דבלא"ה אין לו דין גג והרי הוא כחצר משופע, ולפי דבסתמא אין הצית צבור, ממילא מתפרש שיש גם י' מן החצר לגג, אבל ה"ה אם קרקע החצר גבזה קצת וליכא י' אלא תחת הגג ולא מלד החצר], וע"י להלן דאפשר דדוקא נקט שהוא למעלה מ'.

והנה מתפרש שהגג הוא משמש ככותל רביעי לחצר, והגג עצמו גבזה י' מג' רוחותיו וברביעית הוא בתוך י' לרשות הרבים ופרוץ במילואו אליו, ונטה הרשב"א מפירוש תו' דאיידי דאיכא פסין לגג, לפי דהתו' לשיטתייהו דחולית הצור אינה נעשית רשות היחיד אלא אם כן גבזהה י' מקרקע רשות הרבים וכמבואר בדבריהם לעיל ע"ח א' ובשבת נ"ט א' ב' וכמ"ש בחו"צ שבת ס"ד סק"ג, ולכך לא יתכן להתיר גג שאין צינו לרשות הרבים י', אבל הרשב"א לשיטתיה דא"צ שהחוליא תהיה גבזהה י', וכמ"ש גם בחדושו לעיל שם, שפיר מצי לאוקמי גם כשהגג פרוץ במילואו לרשות הרבים, ומתפרש כפשטיה גג הסמוך לרשות הרבים שהוא המצדיל צין החצר לרשות הרבים, וכשעשה סולם קבוע לגג מלד החצר הקילו לחשוב את הגג כחורי רשות היחיד, אע"ג שאין צינו לרשות הרבים גבזה י', וכדמסיק הרשב"א דדמי לחולית הצור, והנה אין כוונתו ממש לדין חוליא, דא"כ בלא סולם נמי, ועוד דאין דין חוליא אלא כשאינה רחבה ד' דכיון דאינה מקום לעצמה שפיר נטפלת לרשות היחיד שעושה לו מחיצה, אבל חוליא רחבה ד' הרי היא כרמלית והצור כדין צור שבכרמלית דאין צין ד' טפחים לד' מילין ולא כלום וכמש"כ בשבת שם סק"א וסק"ו, אלא כונת הרשב"א דכי היכי דאשכחן לפעמים רשות היחיד אע"פ שאינו גבזה מקרקע רשות הרבים אלא ג', ה"נ הכא צהאי גג יחבו ליה רצון דין חורי רשות היחיד אף שאינו

(ח) מ"ח א' ואמר רבא מחלוקת להלך כו',
— נדפס צדף מ"ח.

(ט) מ"ה א' מתני' היו שנים מקצת אמוטיו של
זה כו', — נדפס צדף מ"ה.

(י) צ"א א' ושמואל אמר צין עירבו וצין שלא
עירבו, כבר נתקשו בתו' דלעיל
מ"ח ב' משמע דסבר שמואל כרבנן בג' תצירות,
והכא מדמינן להו אהדדי, וגם הרי רבנן גזרי
בעירבו כמבואר בצרייתא לקמן ב', ועוד דשמואל
קאמר לקמן ז"ה א' דכל מקום ששנה ר' יהודה
בעירובין הלכה כמותו, ורבנן דפליגי עליה דר"ש
בג' תצירות הוא ר' יהודה כדאמר מ"ו ב' ועי"ש
ברש"י, וא"כ מוכח דס"ל לשמואל דהלכה כרבנן,
ואין לומר דהיכא דאתמר אהמך כדאמר התם,
דהא כל מקום קאמר, ועו"ק הא דאמר שמואל
גיטין ע"ט ב' לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי
גשמים מגג של חצירו וכמשה"ק בתו', ומה שחירו
דלהולך לבית קאמר, קשה טובא דא"כ הו"ל
לפרוש, ועוד דמסיים עלה דכשם שדירין חלוקין
למטה כך דירין חלוקין למעלה, ואי לבית קאמר
אין צריך להאי טעמא, דאף אי כל גגות העיר
רשות אחת נמי אסור מגג לבית, וכבר הקשו כן
תו' בגיטין שם, ועו"ק דא"כ מה הוצרך רבא
בגיטין שם לאתויי הא דשמואל, הרי הו"מ לאתויי
מתני' וכמשה"כ תו' שם.

ולו"ד ז"ל היה נראה מכל זה דשמואל לא פסיק
בר"ש, ופליג אדרב רק במאי דקאמר
דר"ש לא שרי אלא בשלא עירבו וכמו שהוכיחו תו'
דרב אדר"ש קאי, וע"ז קאמר שמואל דר"ש שרי
צין עירבו צין שלא עירבו, אבל לא איירי אי הלכה
בר"ש, והשתא ניחא הכל שפיר דאשמועינן דלרבנן
דכל גג רשות צפ"ע משום דכשם שדירין חלוקין
למטה כך דירין חלוקין למעלה, דאף לחלק האויר
של הגגין נמי מהני הא דחלוקין למטה, ואסור
להעביר גם מאויר גג לגג, והיינו דאינטריך לרבא
לאתויי הא דשמואל, לומר דאע"ג דכולי האי מהני
הא דדירין חלוקין למטה דאף באויר שלמעלה הם
חלוקין, מ"מ לענין גט לא חשבינן לשני הגגין כשני
מקומות, ומיהו רהיטת הגמ' דשמואל ור' יוחנן
שוין, ובר' יוחנן מבואר לק' ז"ב א' דמהא דאמר
מי לחשך צין עירבו וצין שלא עירבו מבואר דפסק
בר"ש, דפרכינן עליה מהא דאמר הלכה כסתם

שהוא מותר ואתו לאשמועינן איסורא, ול"ע.
— ולדעת הרשב"א י"ל דבאיכא פסין לגג לא
גזרו כלל, ושרי אף בלא סולם.

יעויין צבהגר"א שכתב דבאינו גבוה י' מנד
החצר לא מהני סולם דהוי כרמלית כדין
בית שאין תוכו י', אבל בגבוה י' הר"ז כזור
וחוליתו, והנה יש כאן שני דברים נפרדים, דלענין
נידון צור וחוליתו, הדבר תלוי אם הגג גבוה י'
מקרקע החצר, ולענין נידון בית שאין תוכו י'
הנידון בגובה הבית שמתחת הגג, ומשכח"ל זה
בלא זה, וכשאין תחת הגג י' י"ל דאסור דלא
הקיילו חכמים אלא בגג שמתחתו רשות היחיד, וכמו
לפיר"ת, וכשאין תוכו י', אין כאן דין גג והר"ז
כתל בעלמא, ואפילו כשקיריו משלימו לעשרה ללד
החצר, וכשיש בתוכו י' ואינו גבוה י' ללד החצר,
י"ל דכיון דאינו עושה מחיצה לאחרים, אינו נעשה
רשות היחיד כשאינו גבוה י' מנד רשות הרבים,
וכמש"כ לעיל.

במ"ב סק"א הדברים סתומים שכתב דבאינו גבוה
י' ללד החצר הוי רשות הרבים או כרמלית,
וכשגבוה י' הוי רשות היחיד, ולא פירש איך נעשה
הגג רשות היחיד ע"י גובה י' מנד אחד, וכונת
הרשב"א דיהינן ליה דין חורי רשות היחיד כדין
חוליא שאין בה ד' וכמש"פ לעיל, גם לא פירש
מה מנד הגג בשאר שני צדדיו. — ומש"כ בשם
המ"א דיש בתוכו י' א"צ סולם, העיקר דט"ס
הוא, דלכו"ע סתם גג מתחתו רשות היחיד, וכמו
שהוכיח ר"ת, ומ"מ צריך סולם, ועי' באו"ז שהביא
נמי מגג מערה דלא הוי רשות היחיד.

ונראה דראוי להחמיר כפר"י שבתו', ולפי זה כל
הנידון בגג שיש לו פסין או עומד מרובה
ללד רשות הרבים, שדינו להיות מותר, וגזרו צו
כיון דרבים מכחפין עליו, ומן החצר אין לו אלא
שימוש גג, ולדעת הרמב"ם והטור דוקא כשאינו
גבוה י' לרשות הרבים, אבל בגבוה י' שרי, ואין
נפקותא בגובה הגג ללד החצר ובגובה החלל שמתחת
הגג, ויש להקל בזה, [דגם להרשב"א נראה כן,
ולדידה י"ל גם דלא גזרו כלל בגג המותר], אבל
גג שפרוץ במילואו לרשות הרבים אסור בכל ענין.

(ז) מ"ה א' מתני' וחכ"א אין לו אלא ד"א רי"א
לאיזה רוח שירצה ילך ומודה ר"י
שאם צירר לו כו', — נדפס צדף מ"ה.

ולק' ס"ק י"ח. — ודברי מרן זללה"ה בס"מ ס"ק כ"ה נמי מתפרשין כן, דאף בלא שבתו בין השמשות איכא איסור מגג חצירו לביתו ואיפכא, אבל ודאי אין נקבע שבתתן אלא בבין השמשות, ולכך מותר לקלוט ולהציא לבית בלא שבתו בגג בין השמשות.

מש"כ חו' בלא שבתו יתכן לפרש דר"ל שלא שבתו בין השמשות וכדנקט הריטב"א, וכן מבואר בעצה"ק שער ג', דגשמים שירדו בשבת חשיבי לא שבתו, אבל הכרח אין לדבר, ויתכן לפרש בלא שבתו כלל בגג דבעודם זוחלין קלטס, אבל אם נחו בגג שמא יש להם דין שבתו בגג, ואף דכלים ששבתו בין השמשות בחצר ונכנסו בשבת לבית, נראה בלא יהצין להו דין כלים ששבתו בבית, יש לחלק דהכא מי הגשמים לא היו בין השמשות כלל, ושפיר קונים שבתה בחלחול ביאתם בשבת, אבל אין לחדש פלוגתא בין הראשונים ז"ל, וכיון דברש"א וריטב"א מבואר דבבא שבת לא קנו שבתה אית לן למינקט הכי.

כלים ששבתו בחצר מצעו"י והכניסן בשבת לחצר אחרת המעורבת, אסור להכניסן מאותו חצר לבית המעורבת עמו, דאל"כ בטלת כל איסור של כלי חצר לבית, דסתמא עוזרים דרך חצר המעורבת, ומחזר לחצר הרי שרי, וכמש"כ חו' בפשיטות דאי שבתו בגג אסור אף לקלוט ולהכניסן לבית, ואף שהקליטה היא בגג, וכמו כלים ששבתו בבית והוציאו לחצר המעורבת דאסור להוציאן לחצר אחרת, כמבואר ז"א ח' דילמא אחי לאפוקי מאי דבתים לחצר, דאין עירוב עושה מצית חצר או מחזר בית, אלא שנחשבים כבעלים אחד, אבל הבית תורת בית עליו, והחצר תורת חצר עליו, [ואינו ענין להבוא דשבת קל"א ח' בתים איכא חצרות ליכא, דהתם רק לענין היתר מצוי נאמרו חנאים אלו, חדע דהא גם בלא עירוב פרכינן התם דחצרות איכא בתים ליכא], ובגאון יעקב ריש כל גגות נסתפק בכלים ששבתו בבית של ראובן והוציאו דרך מלבוש לחצר של שמעון המעורבת עם הבתים, אם ראוי להכניסם לביתו של שמעון, דכיון דעירבו הרי הבית והחצר כחד, ולמש"כ נראה דאסור דעירוב אינו עושה מצית חצר, וממילא כלים ששבתו בבית ראובן אסור להכניסם לבית של שמעון.

משנה, וא"כ דכוותה דשמואל נמי מתפרש דפסק כר"ש וכדעת חו', ומיהו לעיל ע"ד ח' גרסינן בדרי"י הלכה כר"ש בין עירבו חו', ובדשמואל לא נזכר הלכה כר"ש, וז"ע.

יא) צ"ט ב' תוד"ה לא ומ"מ אע"ג בלא שבתו אסור לזרף ולהציאם לבית דדמי ממש דמגג לבית קא מייחסי חו', ר"ל דהא ודאי אף כלים שלא קנו שבתה כלל בין השמשות נמי אסור לטלטל מגג חצירו לביתו, שזהו עיקר תקנת ע"ח לאסור מחזר חצירו או מגגו לביתו, ואף דנח באמצע בגגו מ"מ אסור, ואע"ג דמגג לגג שרי ומגגו לביתו שרי מ"מ ביחד אסור כדין מחליף דאסרינן פ"ז ב', ואף למאן דמתיר שם להחליף ברשות דרבנן היינו ברשות שצמציאות הוא מ"פ, אבל להחליף דרך חצר או גג שעירבו אסור, דאל"כ בטלת כל איסור מחזר לבית דלעולם הוא עובר דרך חצר שעירבו, ובקולט שרינן בלא חשצין ליה כאילו הוא לקח מגג חצירו, שהרי המים באו מעצמם לגג, וקליטה לאו כלום היא, אבל במזרף חשצין ליה כאילו לקח מגג חצירו, ואף שעומד בגגו מ"מ אסור להכניס לבית.

שם בא"ד ז"ל דאיירי כששבתו בגג חו', השתא מפרשי מימרא דשמואל שהוא עומד בגגו והמים נגררין מעצמן מגגו של חצירו לגגו, והוא רק קולטן, ובקולט דמתני'.

מה שפירשו חו' ז"א ח' וכן בגיטין ע"ט ב' וברש"א שם דהא דשמואל בלא יעמוד אדם בגגו ויקלוט מי גשמים מגגו של חצירו איירי בקולט מאויר, כבר כתב הגרמ"י זללה"ה דהיינו כפירוש מהר"י דמכניס ידו לגגו של חצירו, ואף בלא שבתו בין השמשות בגגו של חצירו אסור והיינו משום שמתלטל מגג חצירו לביתו, ואף דחשיבא הנחה בגגו מ"מ אסור וכמש"כ לעיל טעמא דמילתא, [וזה בלא כדנקט ז"ל דאיירי דוקא שאינו עומד בגגו כלל (והיינו שמתחיל ללכת בעוד ידו נטוי בגג חצירו) דאף בנח בגגו אסור, והרי בקולט דסוגיין הוא עומד בגגו עם המים, ופשיטא דחשיב הנחה, ואפילו הכי אסור], ולפי זה אין ללמוד מדבריהם ז"ל דאף בשבתו באמצע השבת בחצר או בבית, דחשיבא שבתו, וברש"א וריטב"א מפורש דשבתה נקבעת רק בבין השמשות עי' להלן

וע"כ ר"י ס"ל דאין לחלק בין ג' חצירות לכאן, או דקיבל דר"ש אינו מחלק, וראוי לומר בין עירבו בין לא עירבו כדקאמר שמואל, אבל לא שייך לשון מי לחשך, ונ"ע בתו' ז"א א' ד"ה מי דמשמע דפירשו דרש"י מחקו משום דלא מצינו לשון זה.

צ"א א' תוד"ה אמר אין לפרש דר"ש אין מחלק בין עירבו כו', לכאורה י"ל דרצ לא פסיקא ליה היכי ס"ל לר"ש, ומיהו להלכה פסיק רצ דלא שרינן אלא בלא עירבו, ור"ח פריך לשמואל ור"י משום דלרצ ליכא למיפריך דשמא ר"ש נמי מחלק, וכן קושיא דר"ש הו"מ למימר דר"ש אינו מחלק, אלא דקושטא קמשיני דאין ראיה דשפיר משכח"ל בכומתא וסודרא, וכן לשון הגמ' והוא שלא עירבו נאות יותר אם הוא חידוש נוסף, ולא שהוא מפרש דברי ר"ש, דאל"ה הול"ל ולא אר"ש אלא בשלא עירבו, [וממילא הלכה כן דהא לא אשכחן מאן דמיקל טפ"ן].

צ"ב א' והא תני ר"ח ובלבד שלא יהא זה עומד במקומו וכו' וכי רצי לא שנאה ר"ח מנין לו, נראה דפריך דמסתברא דהא דר"ח פירושא דמתניתין הוא, דאל"כ אין כאן קושיא דהא מודה ר"י דרבנן גזרי בעירבו כדתינא ז"א ב', ושפיר שנה ר"ח ברייתא כרבנן, ומשיני דרצי לא שנאה ר"ח מנין לו, אלא ברייתא היא ורבנן מיתוקמא, אבל מתני' איכא לפרושי למטה לבתים ואחיא אף כר"ש, ועי' תו' נדה ס"ב ב'.

יג) צ"ב א' אחמר שתי חצרות וחורבה אחת צייניהם כו' אר"ה נותנין אותה לזו שלא עירבה כו', לפרש"י נראה דדין שתי חצירות אחת עירבה ואחת לא עירבה אינו מוכרע אם שלא עירבה מותרת להכניס ולהוציא כליה בזו שעירבה, או דגזרינן אטו זו שעירבה, ולל"ק דחצ"ר גזרינן, ולל"ב אין הדבר מוכרע, [ומיהו מהא דלעיל ז"א א' פריך ר"ח לשמואל ור"י דיאמרו שני כלים בחצר אחת זו מותרת וזו אסורה, משמע דלרצ ליכא למיפריך, ואם באחת עירבה ואחת לא עירבה שרינן לזו שלא עירבה, אכתי קשה גם לדידיה, ואם כי י"ל אה"נ אלא דלרצ לא פסיקא ליה דשמא באמת אסר, אבל מ"מ רהיטת הדברים משמע טפי דקושטא הוא דלרצ לא שרינן אלא כשנייהם לא עירבו, וכן מהא דפרכינן לר' יוחנן לעיל מהא דובלבד שלא יורידו למטה, ומשמע דלרצ ניחא,

ומיהו כלים ששבתו בחצר ראובן והגיעו דרך מלבוש לבית של שמעון, מותר להוציאם לחצר שמעון המעורבת, דכיון דשבתו בחצר הרי דינם להיות מותר בכל החצירות, ומה שנמצאים בבית המעורבת עם החצר אינו בדין שיגרום אסור להוציא לחצר, ועי' לקמן ס"ק י"ח דין ד' דכ"מ בס' שע"ב ס"ו, עי"ש, (ועי' בספר מרן זללה"ה בס"מ ס"ק כ"ה ונ"ע), [ומיהו לחצר שאינה מעורבת ודאי אסור, אף שהכלים שבתו בחצר, דאסור לטלטל מבית לחצר שאינה מעורבת], ואף אם הוציאם אח"כ דרך מלבוש לבית של לוי נמי רשאי להוציאם לחצרו המעורבת, ומה ששהו בבית של שמעון אינו גורם לאסור כיון שלא שבתו שם בין השמשות.

נמצינו למידין כלים ששבתו בבית שהוציאם דרך מלבוש לרשות אחרים, אם הוציאם לבית אסור להעבירם לחצר ואם הוציאם לחצר אסור להעבירם לבית, אפילו הם מעורבים, וכלים ששבתו בחצר אם הוציאם לחצר אסור להכניסם לבית ואם הוציאם לבית מותר להוציאם לחצר המעורבת, ולדעת מרן זללה"ה בס' כ"ו ס"ק מ"א דכל חדר שאין אוכלין בו הוא בדין חצר, הדבר הרבה בזהו שאדם בא לבית חצירו ופושט שם כומתא וסודרא, ופריך להזהר בטלטולם בין חדר שאוכלים בו לשאר החדרים, או חדר שאין בו דע"ד עי' לעיל ס"ח סק"ז, ועי' לקמן ס"ק י"ח נחבאר באורך, ועי' צ"מ סו"ס שמ"ט, ונ"ע.

יד) צ"ב א' תוד"ה והא ותירץ הר"א כהן כו', לפי זה משמע דנידון אי גזרינן בעירבו אינו ענין כלל לפלוגתא דר"ש ורבנן, ואפשר למיפסק כר"ש ולחלק בין עירבו ללא עירבו אע"ג דר"ש אינו מחלק, והא פרכינן מהא דאר"י הלכה כסתם משנה, ולפי זה נראה דמש"כ רש"י לעיל ז"א א' דלא גרסינן בדר' יוחנן מי לחשך, היינו משום דלשון זה משמע לומר דלא שייך לחלק בזה ולא לחשך אדם לחלק בזה, וכמו ואם לחשך אדם לומר מגילה ו' ב', גיטין כ"ג ב', ולא יתכן לשמש כאן בלשון הזה, דהא רבנן ודאי מחלקי בין עירבו ללא עירבו וכדתינא ז"א ב', וכן במתני' דג' חצירות, ואף אם ר"ש אינו מחלק בזה, אינו משום דסבר גגות חצירות וקרפיפות רשות אחת, שאין זה תלוי בזה, אלא פלוגתא אחרת צפ"ע,

אע"ג דהכותל דמי קצת לחצר שלא עירצה דהא לא שרינן מאני דבתים לכותל, משמע נמי דלרצ גם שלא עירצה אסורה, וי"ע].

והנה שמי חצירות וקרפף או מבוי או חצר בלא בתים ציניהם, פשיטא דשלא עירצה מותרת ושעירצה אסורה, דזהו דיניה דרצ והוא שלא עירצו, אבל בחורבה יש מקום לומר דלא חשיבא כמקום לעצמה, והרי היא בטלה לשמי החצירות ואם אסור מחצר לחצר יש לאסור נמי מחצר לחורבה, והיינו ל"ק דחצ"ר, ולכך נמי נקט ר"ה לישנא דנותנין אותה לזו שלא עירצה, ובפשוטו קשה דלא שייך לשון זה אלא בכעין ההיא דנותנין אותו לזה שתשמישו בנחת לעיל ע"ז א', דהיינו לומר דהשני נסתלק ממנו ושרינן אף מן הבתים אליו, אבל כאן לענין כלי החצר לא הול"ל אלא זו שלא עירצה מותרת וזו שעירצה אסורה, אלא דנקט האי לישנא לאפוקי מסבא דל"ק דחצ"ר דחשיב לחורבה כחצר שעירצה, וע"ז קאמר דאין נותנין אותה לזו שעירצה אלא לזו שלא עירצה. — ושמה יתכן לומר דלר"ה צאמת נותנין אותה לזו שלא עירצה, ואם הוציא דרך מלבוש כלים ששבתו צבית לחצר שלא עירצה יהא רשאי להוציאם לחורבה כאילו היתה חצר שלה, דכיון דשעירצה אסורה הר"ז כאילו נסתלקה ממנו, וכיון דחורבה שייך לבטלה לחצרה כהחצר, כדחזינן לחצ"ר לענין לאסור אף לשלא עירצה, ה"נ שייך לבטלה להחצר שלא עירצה להחיר אף כלי הבית, ולפי זה א"ש לישנא דנותנין, ממש דומיא דההיא דנותנין לזה שתשמישו בנחת, [ועי' מ"ט א' כגון זו כופין על מדת סדום], וי"ע כזה.

שם וא"ת שתייהן מותרות מפני מה אין נותנין חצר שלא עירצה לחצר שעירצה כו', כלומר דזו שעירצה הרי אי אפשר לומר שמוותרת, וכיון דרצ השוה שתייהן, ע"כ לאסור נכחין.

יד) פ"ה א' תוד"ה שני אע"ג דאינם אוסרים את החצר ואת המבוי שפתוחים להם כו' מ"מ צמחה מיהא אסור לטלטל כו', יתכן לפרש דהיינו טעמא דאין אוסרים את החצר ואת המבוי, משום דכיון דלאחרים הוא מקום פיתא הרי הם חשופים טפי, ואין צעל צית התבן חשבו לאסור עליהם, ולפי זה חצר שאין שם אלא צתי תבן של ראובן ושל שמעון, אסורים להוציא מבית התבן

לחצר בלא עירוב, ול"מ כן, אלא יש לפרש דה"ט דאינם אוסרים את המבוי ואת החצר, משום דאינם חשופים לאסור בשותפותן על שותף, משא"כ צבית התבן ששייך רק להם שפיר אוסרים, וכ"מ פ"ג צ' דקאמר לזה צוריקה ולזה צוריקה היינו כותל שבין צ' חצירות, משמע דצבת האיסור הוא מחמת השימוש צוריקה לשניהם, הא לא"ה והיה נחשב כמקום לעצמו היו מותרים בו, והיינו משום ששניהם שותפים בו, (וק"ק לפי זה מה הוצרכו לסיים והא דשרינן הכא להשתמש בסמוך לו כו', הרי צבותפים גם לרש"י אינם אוסרים דהיינו הא צבית התבן אינו אוסר).

טו) פ"ה א' רש"י ד"ה וג' חורבות ציניהן מחצות פרוצות זו לזו כו', בפשוטו היינו שפרוצות יותר מעשר [וכן פירש במ"צ סי' שע"ו ס"ק ט"ז] או במלואן, ועדיין גבולותיהן ניכרין, או שלא נשאר גיפופין אלא מנד א' פחות מד', והדבר תימא היכן מצינו צבה"ג דעדיין תורת מחיצה עליו הרי צפשוטו כל כה"ג נחשב כחורבה אחת ולא שייך לאסור מקצת ולהחיר מקצת לזה ומקצת לזה, צין צכשורה וצין צכחצובה, וגם מה הוצרך רש"י לזה, ומנ"ל לחדש כן, אח"כ ראיתי שמרן זללה"ה צסי' ל"ח ס"ק כ"צ כתב לפרש כונת רש"י על פירצה שתורת פתח עליה עיי"ש, וי"ע.

טז) צ"ט ב' מתני' צור צרשות הרצים כו' חלון שע"ג ממלאין הימנו צצבת, יש לעי' הא סתם מילוי הוא לבית, כמבואר פ"ו א' צור שבין שמי חצרות אין ממלאין ממנו צצבת, והיינו ע"כ לבית, דחצירות לכו"ע רשות אחת הן, ואמאי שרי הא הך צור דרצים הוא ויש לדנו כמבוי, והיאך שרי להכניס ממבוי לבית, ועוד דלרבנן גם ממבוי לחצר אסור כדאמר ז"א צ' דיקא נמי דלא קמני קרפף ומבוי, ומנא תי צריצ"א שהקשה כן, ומירץ דכיון דצני רשות הרצים אינם יכולים למלאות ממנו צצבת, הלכך סלוקי סליקו נפשיהו מיניה ואחלוהו לגצי האי שהוא רגיל תדיר למלאות ממנו דרך חלונו, ולכאורה לפי זה אין להחיר אלא אם רק חלון אחד פתוח לו, אבל אם פתוחים לו שתי חלונות שוב הו"ל כמבוי או כחצר שאינה מעורבת, ולא משמע כן, וגם צשו"ע סי' שני"ד ס"א סתמו כדין המסנה ולא הזכירו דאם

ואפשר דאירי שהבור של בעלי החצירות וראוין שיאסרו זע"ז, אלא דהשזיל שייך נמי לבני רשות הרבים, והלכך כל שמפסיק רשות אחרים באמצע, ואין בעלי החצירות יכולים לשמש בבור אלא דרך אויר אחרים, כל כה"ג אמרינן אין אדם אוסר על חצירו דרך אויר, והיינו דלא חשבינן לבור כמחוצר לחצר, וממילא אין כאן מקום פיתא והו"ל כדירה בלא בעלים, ואע"ג דבחורבה אם אינה רחוקה ד' לא חשיב דרך אויר, שאני התם שהחורבה שלו, אבל דרך הרבים המפסקת אפי' פחות מד' סגי למימר דאין אדם אוסר על חצירו דרך אויר, ולפי זה אם הבור סמוך לכותל החצר ממש, באמת אוסרין זע"ז כדין חורבה, א"נ שמא לא אסרינן בחורבה אלא כשאין לה פתח כלל, ואין לה שימוש אלא ע"י החלונות של אלו הבתים, וזוה שניהם שוין ואוסרים, אבל הכא האי שזיל יש לו פתח לרשות הרבים או למצוי והו"ל תשמישו בנחת לנכנסים דרך פתחו וכה"ג אין השימוש דרך חלונות אוסר כיון שהוא תשמיש קשה, והנכנסים דרך פתחו אינם אוסרים כיון שאינו מקום פיתא להם, ול"ע בכ"ז ורשמתי לפו"ר, ול"ע.

יש להסתפק בזה דאמרינן ע"ז א' לזה בנחת ולזה בקשה דנותנים אותו לזה שבנחת, אם כשלוה שבנחת אינו מקום פיתא, אם גם יהצינן ליה, ויהא מותר לזה שבקשה להוציא לשם מן הבית לדעת תו' פ"ה א', ואם נימא דיהצינן ליה, יתכן בזה ליישב מה שנתקשנו לעיל במתני' ז"ט ב' דשרינן למלאות מצור שברשות הרבים, ואמאי לא חשבינן ליה כממצוי לבית, ולמש"כ י"ל דתשמיש בני רשות הרבים עיקר, שלהם כל הרשות בנחת, והבור טפל לרשות, וכיון שלהם אינו מקום פיתא, הרי לדעת תו' מותר להוציא ולהכניס מן הבית לשם, ואף שבני הבתים נמי דולים משם, אבל כיון שלהם בקשה ולבני רשות הרבים בנחת אינם אוסרים, ול"ע, והריטב"א פ"ה א' מצדד כפרש"י, ולכך שפיר קשיא ליה, ול"ע.

במ"א ס' שני"ד כתב דמתני' ז"ט ב' דמותר למלאות מצור שברשות הרבים איירי שהבית נמצא בצד הרוחב של הרשות הרבים דהו"ל שתי דיוטות, אבל אם הוא צדיוטא אחת אסור משום מושיט, ונראה דלא משכח"ל שיהא דין רשות

יש שתי חלונות אסור, וברחוקה ד' אפשר היה לומר שאין אדם אוסר על חצירו דרך אויר, אבל הרי גם בסמוכה שרינן, [ובתוספתא פ"ז ברייתא ד' משמע דבאמת באיכא שנים אסורין ע"ש, ובירושלמי איתא היו שנים חד אמר י' וח"א ד' ולפו"ר נראה דר"ל ח"א י' דלריך מחיצה י' כדתנן פ"ו א', וח"א ד' היינו שאם הבור או האשפה רחוקין ד' שרי שאין אדם אוסר על חצירו דרך אויר, ובתו הכי פריך למ"ד ד' לא נמצא שתי רשויות משתמשין ברשות א' ומשני רשות הרבים מצטלת כלומר דדרך אויר רשות הרבים אין אדם אוסר, ול"ע כעת].

ונראה מזה דהא דאחלוהו לגבי הני דרגילי, אינו שנתנוהו להם אלא דבשעה שבאין למלאות חזינן כאילו הוא של הממלא, אבל בשעה שאינו ממלא אין לו זו זכות לאסור, ואפשר דכן הדיון בחצר שהחליף בעליו בשבת דברשות מי שנתמלא באותה שעה דיינינן ליה כשלו, ורשאי לטלטל ממנו לביתו, [ואם נימא דבבין השמשות נקבע, משכח"ל בכומתא וסודרא שהיה לבוש צהן בין השמשות], וה"נ הכא בבין השמשות כהפקר חשיב, וכל הממלא כאילו זוכה זו באותה שעה.

וראיתאן עלה לכאורה היה אפשר ליישב מש"כ הרמב"ם בפ"ג מה"ע הכ"ג והוצא בשו"ע ס' שע"ו ס"ב דבאר שבאמצע השזיל שבין חצירות דשניהם ממלאין ממנו בשבת ואף כשאין בין כותלי החצר לבור ד' טפחים, וכבר תמהו אחרונים ז"ל [ע"י צב"ח ובספר מרן זללה"ה ס' ל"ח ס"ק כ"ג], מ"ש מחורבה אמצעית בעשוין כחצובה דאסורה לפי שכל אחד משתמש בה בזריקה ובשלשול, ולמש"כ יתכן לפרש דהך שזיל הוא כעין מצוי, ואינו שייך רק לבני החצירות, והר"ז כדין צור ברשות הרבים שאין אלו שיש להם חלון אוסרין זע"ז, אבל לא יתכן, דהא אמרינן טעמא משום שאין אדם אוסר על חצירו דרך אויר, ואם איתא ל"ל האי טעמא, ועוד דמדשרינן ברחוק ד' ע"כ שהשזיל רשות היחיד, וא"כ לא סליקו נמי בני רשות הרבים מיניה, ומיהו לזה י"ל דבשזיל ליכא דיורין, ומן השזיל אי אפשר להוציא, ושפיר סליקו נפשיהו, [דמשום לשחות בשזיל, לא קפדינן, דאל"כ אף צור ברשות הרבים זימנין דמכניס ראשו ורובו לתוכו ושומה].

הרבים ממש על השטח שצין הכותל לצור, כשיכול לפשוט את ידו ולמלאות, דשטח קטן כזה לא צקעי ציה רצים כלל, וז"ע צצהגר"א שם, ונראה דאין כונתו שהוא רשות הרבים, אלא שהחמירו בו חכמים], וצאמת המ"א נמי לא כתב דחייב אלא דאסור, ומיהו י"ל משום דצעי שנים ע"י צצה"ל שם, וגם מסתבר שאם היה חיוצ בדיוטא אחת לא גזרו צכה"ג, כיון שאינו רשות הרבים, וז"ע.

(יז) פ"ז ב' מתני' וכן שתי גזוזטרות זו למעלה מזו עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה שתייהן אסורות, לכאורה היה נראה דצריך לפרש דאין הנידון על הגזוזטרא, דהא כתבו תו' לעיל פ"ו צ' צחד תירוצא שהצמים פתוחים לגזוזטרות וא"כ הו"ל לזה צפתח ולזה צזריקה, וראוי להחיר לעליונה, וכן אמרו פ"ה א' דלזה צזריקה ושלשול ולזה צשלשול לחודי', ואם הנידון על הגזוזטרא ויש פתח הרי אין שלשול אלא פתח, וכן אמרו פ"ד צ' צצאין צני תחתונה דרך עליונה למלאות ופרש"י דהוי לתרוייהו צשלשול, ואם הנידון על הגזוזטרא הרי לתרוייהו צפתח, דקולס תורת פתח עליו, ואם אין לעליונה פתח אלא חלון, א"כ יפה כח התחתונה, אלא נראה דהנידון על מקום המים דכיון דע"י המחיצה התלויה נעשה מקום המים רשות היחיד, לכך כי עשו את המחיצה צשותפות הרי נעשה מקום המים חצר משותפת ואוסרין זע"ז למלאות ממנו לצמים, ואילו היה מקום המים שייך לאחד מהם, היה ראוי למלאות דרך גזוזטרת חצירו, דהיה דין המים ככלים שצבתו בחצר, וכל חצרות רשות אחת, וראוי להעלותם לגזוזטרת חצירו, שגם היא תורת חצר עלה, ומשם לגזוזטרתו שגם היא תורת חצר, וכיון שלא צבתו צין השמשות בחצר חצירו שפיר ראוי להכניסם מחצרו לציתו, [ע"י לעיל ס"ק י"א צשם הרשצ"א והריטצ"א דצמה ששהו בחצרו של חצירו צאמצע השצת, לא נאסרו להכניסם לציתו, ומיהו צס"ק י"ח חורנו מזה, ע"ש], והשתא ניחא צפשיטות דמחיצת השותפות משתפן צמים דהפקר, ואילו היה הנידון על הגזוזטרא, הדבר קשה דמה צכך שעשו המחיצה צשותפות, אצל אכתי הגזוזטרא עצמה של עליונה, וצריך לדחוק דע"י עשיית המחיצה צשתפות קנה זכות להשתמש צגזוזטרא, אצל צתו' הר"פ הנדמ"ח פ"ד צ' מצאתי שהקשה אמאי לא חצנין לעליונה

כלזה צפתח כיון שפתוח לה מן הצית, וצירך דכיון דעיקר השימוש הוא למלאות מים ולזה הוא צשלשול, הלכך לא חציב אלא כלזה צשלשול ע"ש, ומצואר דפירש דהנידון על הגזוזטרא ולא על מקום המים, וז"ע. — לשון המשנה עשו לעליונה צא לרמוז שעשו צשותפות, דלפי פשטות הלשון היה ראוי לומר עשתה עליונה ולא עשתה תחתונה. — דיוקא דהא אם עשו גם לתחתונה שתייהן מותרות, הוא צין כשעשו צשותפות גם לתחתונה דזה כאילו נתכוונו לחלק ציניהן, ולפי שעשו הראשונה צשותפות עשו גם השניה צשותפות, ומעתה אין חלק לזה צשל זה, וצין כשעשתה תחתונה לעצמה, דאע"ג דעדיין יש לה זכות צמקום העליונה שעשו צשותפות, אצל גלוי גלי דעתה דסליקת נפשה מינה צצבת דאנא צהדך לא ניחא לי, וכ"ה צשו"ע סו"ס שג"ה.

פ"ח א' אצל צמופלגת עליונה מותרת, אצל תחתונה אסורה, ואף שעשו צשותפות, דכיון שאין אדם אוסר על חצירו דרך אויר, הרי חזינן למקום המים כאילו שייך רק לעליונה, ומ"מ עשו צשותפות, [דהכי ראוי לפרש דהא אמתני' קאי דאירי צעשו צשותפות], להחיר גם לתחתונה להציא מים לגזוזטרא אצל לצית אסורה. — לכאורה רצ לא מוקים למתני' כראצ"א לעיל פ"ד צ' דצאין צני תחתונה דרך עליונה והיינו שיש להם סולס, דא"כ אף צמופלגת לא חציב דרך אויר, דקולס תורת פתח עליו, וע"י תו' פ"ג צ', וז"ע צצעה"מ.

שם ה"ק יש דין גול צצבת כיצד דחורצה מחזיר לצעלים, ר"ל דאע"ג דשני אנשים המשתמשים בחורצה שאינה שלהם הרי הם אוסרים זע"ז, [וכמ"ס צרא"ש פ"ח סוס"ג], וכמו שהוכיחו צירושלמי ממתני' פ"ג צ' דאף צשל חצירו אוסר ע"ש, מ"מ כשגם הצעלים משתמש בחורצה אז נותנין אותה לצעלים, ואין שימוש האחרים אוסר עליהם אף שיש להם רשות והם משתמשים בו, כלומר דלענין צבת הרי שימוש האחרים כאילו הוא בגולה, ואינו אוסר על הצעלים, וצירושלמי ה"ג מיציעיא ליה, אם שימוש הצעלים דרך חלון מהו, ומסיק דאפילו הכי נותן חורצה לצעליה, ולכאורה נראה דהיינו כשגם שימוש האחרים הוא דרך חלון, אצל אם האחרים משמשים דרך פתח, לכאורה נותנים לזה שצפתח, וכמו שהוכיח צירושלמי

דקו"ס עושה פעולת הכנסה לרשות, ועי' ז"מ סי' שמ"ט מש"כ בזה ובשם הגרע"א ז"ל, אבל שם משמע דל"ק להו למה מותר להוריד מן המקום פטור לחצר, אלא למה מותר לטלטל בכל החצר או לבית עי"ש, ולכאורה ע"ס הכניסה לחצר חצירו יש לאסור, כיון דכללים ששבתו צבית עסקינן.

ונראה מזה דכל איסורי טלטול שמחמת עירובי חצירות כעין דאורייתא תיקנום שמהא גס העקירה חלק מן האיסור, ואסרו לטלטל כלים ששבתו צבית מחצר לחצר בשינוי צעלים דשינוי צעלים כשינוי רשות, וכש"כ מצית לבית בשינוי צעלים, והרי גס מקום העקירה חלק מן האיסור, וכן אסרו כלים ששבתו בחצר לטלטל מחצר אחרת לבית אפי' המעורב, משום דצבית וחצר כשתי רשויות, והעירוב אינו מועיל לכלים ששבתו במקום אחר, והרי השינוי מצית לחצר כשתי רשויות אע"פ שהם של אדם אחד, וחשיב גס עקירה באיסור, וכיון דלעולם העקירה חלק מן האיסור, הלכך כשהניח במקום פטור באמצע שפיר הוא צנידון להחליף דרך מקום פטור, דאין כאן עקירה באיסור.

ומיהו אכתי קשה דכשהוריד מן הכותל לחצר אמאי רשאי להכניס לבית אי שרי להחליף דרך מקום פטור, [דהא משמע דאי מותר להחליף ברשויות דרבנן דהוי אמר ר"י דאלו מעלין ומורדין ואוכלין, וזהו עיקר המשמעות דר"י אוסר להחליף מדאמר ואוכלין וגם מדלא הזכיר הורדה שזכר במשנה], ומתפרש מצית לבית, הא קמעייל כלים ששבתו צבית מן החצר לבית, ואף אם לא יעמוד בחצר נמי ראוי לאסור מדרבנן, ומה שנח במקום פטור אין צו לבטל ממנו תורת כלים ששבתו צבית, דלא עדיף מהיו כומתא וסודרא שעה אחת דצמילתייהו קיימי כמבואר ז"א א'.

ולכאורה מוכח מכאן דכלים ששבתו צבית והגיעו דרך מלבוש לחצר המעורבת דמותר להכניסן לבית המעורב, וה"נ בהגיעו דרך מקום פטור, ואע"ג דכלים ששבתו בחצר שהכניסן לחצר המעורבת אסור להכניסן לבית כדאמר ז"צ א' מאי למטה למטה לבתים, משמע דאף אם ינחו בחצר אסור להכניסם לבית, עי' לעיל ס"ק י"א, יש לחלק דכל שרשאי להחזיר הכלים למקומם הראשון, הרי זה כאילו מוציאם עכשיו ממקומם הראשון, והלכך

ממתני' דכל שגבוה עשרה טפחים למרפסת אף שהוא של תחתונים, ומסתברא דגם משתמשים בו בזריקה, אבל בשו"ע סי' שע"ה משמע דהא דכל שגבוה י' למרפסת היינו רק בדברים שהם צשופות, וכ"ה בריטב"א פ"ג ז' בשם תו' וכ"ה בתו' הר"פ, וכדאמרו פ"ד א' רשותא דתרווייהו הוא, אבל אם הוא של בני חצר, הרי בני חצר מותרים אף שתשמישן בקשה ובני מרפסת אסורים, ועי"ש בשעה"צ אות ז' ודלא כהירושלמי וז"ע, שו"ר בגאון יעקב שכבר עמד בזה וכתב דהירושלמי סבר אין גזל בשבת, אבל לכאורה לא משמע דהא דמסיק בחר הכי דנותן חורבה לבעלים פליג אדלעיל, וז"ע, ועי' בספר מרן זללה"ה סל"ח ס"ק י"א. (א"ה, בסימן זה יש דברים שנכתבו לפו"ר שלא צעיון הגון בסוגיות הגמ' והראשונים).

ית) פ"ז ב' והא ר"י ברשויות דרבנן נמי אמר כו' אלו מעלין מכאן ואוכלין כו', מבואר דאי שרי להחליף ברשויות דרבנן מותר להוציא הפירות מציתו ולהניחן על הכותל ומשם לבית חצירו, דהא מתני' דכותל צמעיין מן הצית מיתוקמא כדאמר ז"צ א', ויש לעי' מה ענין כאן למחליף דרך מקום פטור, הלא כלים ששבתו צבית והגיעו דרך מלבוש לחצר המעורבת נמי לכאורה אסור להכניסן לבית שחצר, ואף שהחצר מעורבת ואינה יכולה לגרום לאיסור הכנסה לבית, וע"כ דהצית הראשון ששבתו צו הוא האוסר להכניס לבית אחר, וא"כ הכניסה לבית אסורה, ומה מועיל שזא ממקום פטור הרי הכניסה לצד אסורה מבלי להתיחס ממקום שזא, שהרי מחצר המעורבת נמי אסור, וכן כלים ששבתו בחצר דרשאי להציאן לחצר המעורבת ומ"מ אסור להכניסן מן החצר המעורבת לבית המעורב, כדאמר ז"צ א' מאי למטה למטה לבתים, וכן בתו' ז"ט ז', דמה ששבתו בחצר גורם לאסור הכניסה לבית, ומה מקום שיועיל כאן אם יניחם במקום פטור להחזיר הכנסה לבית, הרי גס חצר המעורבת כמקום פטור לגבי הצית ומ"מ אסור, ואין נראה לומר דכשם שרשאי לפשוט הכומתא וסודרא במקום שאסור להציאם, לא אמרינן דהפשיטה כהצאה, ה"נ רשאי להציא ממקום פטור למקום שאסור להציאם, דלא דמי כלל דפשיטת בגדים לית לה ענין ברשויות ולא שייך לאסור, אבל להציא ממקום פטור שייך לאסור כיון

כדאמר ז"א א', ואינו ענין למחליף, דהכא מחזר לחזר האיסור, וכן כשינאלו מן הבית לחזר המעורבת נמי אסורין לחזר אחרת מדין מחזר לחזר, אבל כשהגיעו מן הבית לחזר אחרת המעורבת דרך מלבוש יש להתיר להכניסן לבית שבאותו חזר, דהא מחזר המעורבת לבית ליכא למיסר, וע"כ למיתי מדין מבית לבית, וכיון דינא מן הבית והגיע לחזר המעורבת דרך מלבוש, לא שייך לשותף את הבית הראשון באיסור, ותו הו"ל מחזר המעורבת לבית, והיינו נמי דשרינן פ"ז ב' מבית לבית דרך מקום פטור למ"ד מותר להחליף ברשויות דרבנן, דכיון דהוי מקום פטור באמצע, לא שייך לשותף את הבית הראשון באיסור.

אבל העומד לנגדו דברי התו' ז"ט ב' ד"ה לא, דפשוט להו ז"ל, דאע"ג דשרינן לקלוט ולהציא לבית בלא שבתו בגג, והיינו ע"כ משום דהקליטה לא חשיבא כמטלטל מגג, דהא ודאי אסור לטלטל מגג לבית אף כלים שלא שבתו בגג בין השמשות, וכדאסרי מנכר ומפרשי לה התו' בלא שבתו, וכדשמואל גיטין ע"ט שהציאו שם דלא יקלוט מי גשמים מאויר גגו של חזירו ויציאם לביתו לפי מהר"י ואפילו הכי פשוט להו ז"ל דבשבתו בגג אסור לקלוט ולהציא לבית וכן בריטב"א שם, וחזינן מזה דההבאה לבית לחוד אסורה אף בדליכא עקירה באיסור, וחידשו כן אף בכלים ששבתו בגג, אע"ג דלא אשכחן בגג וחזר שהשציחה בהם גורמת איסור, וכש"כ לפי זה בכלים ששבתו בבית דודאי אסור להציאן לחזר אחרת אף בדליכא עקירה באיסור, וכגון שמיציאן לשם ממקום פטור, [וכן כשהגיעו מן הבית דרך מלבוש לחזר המעורבת נמי יהא אסור להציאן לבית], ולא נתפרש לפי זה איך פירשו הא דמבואר פ"ז ב' דאי מותר להחליף ברשויות דרבנן שרי לטלטל כלים ששבתו בבית מבית לבית דרך מקום פטור, ואמאי הא ההכנסה לבית לצד אסורה.

ובראיה דעת תו' דכי היכי דאמרינן ז"א א' בכלים ששבתו בבית דאסורין מחזר לחזר אף בכומתא וסודרא, וחזינן מזה דאין האיסור מתורת מחליף, דהא בכומתא וסודרא לא שייך מחליף, דטלטול דרך מלבוש לאו טלטול הוא, וע"כ שנתחדש איסור מיוחד מחזר לחזר לענין כלים ששבתו בבית, ויתכן לפרש דההכנסה לחזר לחוד

כלים ששבתו בחזר שהכניסן לחזר המעורבת כיון שרשאי להחזירן למקומן, הרי כשמכניסם עכשיו לבית חזינן כאילו מכניסן מן החזר הראשון לבית, ואסור, משא"כ כלים ששבתו בבית והגיעו לחזר אחרת המעורבת, דאינו רשאי להחזירן לבית, בזה אהני העירוב העתיר להכניסן מן החזר לבית המעורב, ועי' לעיל שם ובמש"כ מדברי התו' ז"ט ב', וז"ע.

ויותר נראה בלשון אחר, דהנה תקנת עירובי חצירות אסרה לטלטל מבית לחזר ומחזר לבית מבלי ענין למקום השציחה בין השמשות, דאף גשמים שירדו בשבת אם ירדו לבית אסור להוציאן לחזר ואם ירדו לחזר אסור להכניסן לבית, מעין רשות היחיד וכרמלית, ונוסף לזה אסרו כלים ששבתו בין השמשות בבית, לטלטלם מחזר לחזר, וכן נראה דאסרו להחליף דרך חזר המעורבת, ואף למ"ד מותר להחליף ברשויות דרבנן היינו דרך מקום שאין בו דע"ד, דלורתו מוכח עליו, אבל דרך חזר המעורבת לא.

ולפי זה כל הדינים מבוארים, דכלים ששבתו בחזר והכניסן לחזר המעורבת, אסור להכניסן לבית דאסור להחליף דרך חזר המעורבת, ולאו דוקא ששבתו בחזר אלא אף גשמים שירדו בשבת לחזר נמי אסור להכניסן לבית דרך חזר המעורבת, דאסור להחליף דרך חזר המעורבת, וכן כלים ששבתו בחזר המעורבת והכניסן לבית וחזר והוציאן לחזר המעורבת, אסור להוציאן לחזר אחרת, דכיון ששהו בבית נאסרו להוציאן לחזר אחרת, ולאו משום ששבתו בבית דהא רק בשבת הגיעו לבית, אלא משום דאסור להוציא מבית לחזר, ואסור להחליף דרך חזר המעורבת, וכן כלים ששבתו בחזר המעורבת שהוציאן לחזר שאינה מעורבת וחזר והכניסן למעורבת יהא אסור להכניסן לבית, דהו"ל מחליף דרך חזר המעורבת.

וביון דהאיסור רק משום ובלבד שלא יחליפו, נמצא דאם הכניס כלים ששבתו בחזר דרך מלבוש לחזר המעורבת דיהא רשאי להכניסן לבית, דכיון שהכניסן דרך מלבוש הרי הכנסה זו כמאן דלימא, ושפיר מטלטל עכשיו מחזר המעורבת לבית.

ומיהו בכלים ששבתו בבית נתחדש איסור מחזר לחזר, ואף כשהגיעו לחזר דרך מלבוש,

שהוציאם דרך מלבוש לאחר אחרת, אסור לטלטלם משם לאחר אחרת או לבית, [גמ' ז"א א'], ואפילו לבית המעורב עם אותו חצר שהגיעו אליו, וכן אם הוציאם לבית אחר אסור לטלטלם מן הבית לאחר אפי' המעורבת עמו. הוציאם מהבית למקום פטור, דהיינו שאין זו דע"ד, הדבר במחלוקת אם מותר לטלטלו מן המקום פטור לבית או חצר אחרת, ויש להחמיר, [רמ"א סי' שע"ב ס"ו], ואם הוציאם למקום פטור דרך מלבוש או שיצאו מעצמם, שרי לטלטלם מן המקום פטור לבית או חצר אחרת.

ב. כלים ששבתו בין השמשות בחצר בין המעורבת בין שאינה מעורבת דמותר לטלטלם בכל החצרות, אבל אסור להכניסם לבית שלא עירבו עמו, אפי' הגיעו לאחר אחרת המעורבת, אסור להכניסם לבית המעורב עמו, ואפילו הגיעו לאחר מאליהם או ע"י מלבוש, ואפי' הגיעו לאחר שאין יכולים להגיע אליו אלא דרך מלבוש. הגיעו למקום פטור הדבר במחלוקת אם מותר להכניסם ממנו לבית וכנ"ל, ואם הגיעו למקום פטור דרך מלבוש, מותר להכניסם ממנו לבית. — ואם הגיעו לבית ע"י לק' דין ד'.

ג. כלים שלא היתה להם שכיחה בין השמשות, כגון ששבתו במקום פטור, או גשמים שירדו בשבת, [ואפשר דגם בגדים שהיה לבוש בהן בין השמשות אין להם שכיחה, כמ"ש בצ"מ], אם ירדו לבית אסור להוציאן לאחר או לבית שלא עירבו עמו, ואפי' ירדו לבית המעורבת והוציאן לאחר המעורבת, אסור להוציאן מחצר לאחר, בד"א שהוציאן לאחר, אבל יצאו מעצמן או שהוציאן נכרי, מותר לו אח"כ לטלטלן מחצר לאחר, וכן אם הוציאן לאחר דרך מלבוש, מותר לו לטלטלן אח"כ מחצר לאחר, ירדו לאחר מותר לטלטלן מחצר לאחר, אבל לא לבית, ירדו לאחר המעורבת והכניסן לבית, חזר דינן כירדו לבית.

ד. כלים ששבתו בין השמשות בחצר המעורבת ואח"כ הכניסן לבית וחזר והוציאן, יש להסתפק אם חזרו לדין כלים ששבתו בחצר ומותר לטלטלן בכל החצרות, או דכיון דהיו בבית לא עדיפי מגשמים שירדו לבית בשבת, דאם הוציאן לאחר המעורבת אסור להוציאן משם לאחר אחרת, כמ"ש צד"ק ג', דאסור לטלטל מבית לאחר אפי' דרך חצר המעורבת, ומסתברא לחומרא, [ואינו

אסורה, ויתכן לומר דגם העקירה מן החצר חלק מן האיסור וכלל עקירה של איסור לא אסור דומיא דכל איסורי הוצאה, ומדשרינן פ"ז ב' דרך מקום פטור, למ"ד מותר להחליף ברשות דרבנן שמעינן דגם העקירה מן החצר חלק מן האיסור ולא אסור ההגעה לאחר לצד אלא רק בצירוף עקירה מן החצר, ה"נ כלים ששבתו בחצר והגיעו לאחר אחרת דאשרינן להו להכניסן מחצר לבית ואף בעירבו, וכדאמר ז"צ א' מאי למטה למטה לבתים, והיינו אף כשיעשה הנחה בחצר, [וכן נמי בג' חצירות דר"ש מ"ה ב' חזינן דאף שהגיעו הכלים ששבתו בבית של אחד מהחצונות לבית שהוא מעורב עם החצון מ"מ אסור להוציאן לחצון, ואף לפי תו' דמהבית מותר לחצונות, וחזינן דמה שהגיעו למקום המעורב אינו מועיל להחיר עכ"פ כשיכולים להגיע אליו], היינו נמי שחידשו חכמים איסור בהכנסה מחצר לבית, והעקירה וההנחה שניהם חלק מן האיסור, ולכך דרך מקום פטור שרי אי מותר להחליף ברשות דרבנן, [ומיהו אין הכונה שהחצר גורם את האיסור, דחצר מעורבת אינה יכולה לגרום איסור להכניס לבית המעורב, אלא החצר הראשון הוא גורם את איסור הכניסה לבית, ומ"מ לא אסור חכמים אלא כשהנידון ברשות שהם בהלכות עירובי חצירות כמו בתים וחצרות וגגות וכיו"ב, אבל מקום פטור כיון שאינו שייך להלכות עירובי חצירות שבקוהו רבנן צדין איסור הוצאה דעלמא, וממילא מותר ממקום פטור הן לבית הן לאחר למאן דשרי להחליף], וכן מבואר בלשונם ז"א א' ד"ה ושמאל, דאיסור כלים ששבתו בחצר להכניסם לבית, הוא נלמד מאיסור מחצר לאחר בכלים ששבתו בבית, וכי הדדי נינהו, ולא משום מחליף הוא, והיינו דפשוט להו דששבתו בגג אסור אף לקלוט ולהכניס לבית, ואע"ג דכשקולט בגג, הרי המים הגיעו מאליהם לגג, ומה"ט שרינן כשלא שבתו בגג, מ"מ ששבתו בגג, אסור ההכנסה מגגו לביתו, ואפי' הגיעו מעצמם לגג, ורק כשלא שבתו אז ליכא איסור מגגו לביתו, והאיסור רק משום שמטלטל מגג חצירו לביתו, וזה לא שייך לאסור כשהגיעו מעצמם לגג.

במציצו למידין. א. כלים ששבתו בין השמשות בבית אסור להוציאם לבית או לאחר שלא עירבו עמו, ואפילו יצאו מעצמם או ע"י נכרי או

אחת מהן כאילו אינה מעורבת, ורק כלים של
אמנעית שרינן לטלטל מחיצונה לחיצונה, דלגבי
דידה שתייהן מעורבות עמה, ואפילו שלא דרך
האמנעית נראה דשרי לטלטל כלים דאמנעית
מחיצונה לחיצונה, [והוא מעין חצר קטנה שנפרצה
לגדולה, דהאמנעית עמהן כחד, והם עמה כחרי],
ו"ע.

(ט) בספר מרן זללה"ה ס"מ ס"ק כ"ה והו' דוקא
כשלא פשטן אחר שקדש היום אבל אם
פשטן וחזר ולבשן והוציאן ופשטן בחצר ודאי אסור,
לכאורה זהו נידון גשמים שירדו בשבת לבית ויאלו
מעצמן לחצר אם רשאי לטלטלן מחצר לחצר, דכיון
דין השמשות היה לבוש בהן הרי לא קנו שביטה
אלא בשבת, ומה שהוציאן דרך מלבוש לחצר ראוי
לדנו כיאלו מעצמן, ומסתברא להיתר, דכיון דלא
חשיבי כלים ששבתו צבית ועכשיו הם בחצר למה
יאסרו מחצר לחצר, והרי מי גשמים שירדו בשבת
לגגו של ראובן ויאלו מעצמן לגגו של שמעון רשאי
להכניסן לביתו של שמעון כמבואר ז"ט ז' דקולט
ומכניס, הרי דאין דינס כשבתו בגגו של ראובן,
ודכוותה הכא, ואף דהכא הנידון מחצר לחצר שלא
עירבו, והתם הנידון מגגו של שמעון לביתו, מ"מ
זיל בחר טעמא ואין לחלק ביניהם, ו"ע.

שם דהא אפי' מחצר לחצר כה"ג אסור להציאן
לבית כגון שהיה בחצר כשקדש היום ונכנס
לחצר חצירו ופשטן אסור להציאן לבית כו', לכאורה
ר"ל דכלים שלא היה להן שביטה צין השמשות
ובשבת הגיעו לחצר שמעון אסור להכניסם משם
לבית של ראובן, וז"ע דפשיטא דבתקנת עירובי
חצירות לאסור לטלטל מבית לחצר ומחצר לבית לא
זכר מקום שביטה של הכלים כלל, והרי זה איסור
טלטול כמרשות היחיד לכרמלית, והא דשמואל דלא
יעמוד אדם בגג ויקלוט מי גשמים מגגו של חצירו
כו' כבר פירשו תו' דהחידוש הוא דקולט מאויר
דס"ד דלא חשיב כנחו כלל בגגו של חצירו, אבל
נחו אפי' בשבת, פשיטא, והרי"מ שליט"א העיר
דנראה דהכונה בכלים שפשטן לאחר שקידש היום
בחצר ראובן וחזר ולבשן ויאלו צהם לחצר שמעון
ופשטן שם, דאסור להכניסם לבית של שמעון, וג"ז
ז"ע דהא מבואר ז"ט ז' דקולט שרי להכניס
לביתו, וכשהוציאן דרך מלבוש יש לדמות לקולט,
ו"ע.

ענין להחיל דס"י שע"צ ס"ו, [והוא דינא דר"ש
מ"ה ז' דג' חצירות, והוצא גם צס"י שע"ח ס"א],
דמשמע דכלי החצר שרי לטלטל מחצר לחצר דרך
הצית שציניהם, דהתם הצית הזה כיון דעירב עם
החצר אינו יכול לגרום איסור לטלטל ממנו לחצר,
וה"נ כלים ששבתו צין השמשות בחצר והגיעו דרך
מלבוש לבית, מותר להוציאם לחצר המעורב עם
אותו בית, דאותו בית אינו יכול לגרום איסור על
חצר המעורב עמו].

לכאורה נראה דהא דאסרינן מבית לחצר ומחצר
לבית אף במעורבין צאופנים שנתצארו
לעיל, דהיינו דוקא צבית וחצר שהם שימושים
נפרדים, אבל מבית לבית או מחצר לחצר
המעורבים, ראוי להחיר, דע"י העירוב יש לשבס
צבית אחד וכחצר אחת, ואין הצורת הפתח או
המחיצה גורמים לאסור מזה לזה צבעלים אחד,
ויש לעי' לפי זה בג' חצירות דצמחני' מ"ה ז'
ובשו"ע ס"י שע"ח ס"א דשרינן האמנעית עם
שתייהן ואסרינן שתיים החיצונות זו עם זו, ואמאי
הרי האמנעית מעורבת עם שתייהם, וכשנכנסו כלים
ששבתו בחיצונה לחצר האמנעית ראוי להחיר
להוציאן לחצר החיצונה כדין שתי חצירות
המעורבין, שהרי האמנעית והחיצונה מעורבין,
והרי אילו הגיעו כלים ששבתו צבית דעלמא לחצר
אמנעית בדרך מלבוש היה ראוי להחיר להוציאן
לחיצונה, כדין שתי חצירות המעורבות, וה"נ כלים
ששבתו צבית דחיצונה, ואפשר לומר דהאיסור
בחיצונה אינו אלא כדין וצלבד שלא יחליפו, דכיון
דמחיצונה לחיצונה יש לאסור, שפיר אסרינן אף
דרך האמנעית מדין שלא יחליפו, ואה"נ דאם
הכניס כלים דחיצונה לאמנעית בדרך מלבוש דליכא
צוה משום שלא יחליף, צאמת יהא מותר להוציאם
לחיצונה, אבל פשטא לא משמע כן, אלא דשתיים
החיצונות אסורות זו עם זו בכל ענין ואף אם
צאו מעצמם או בדרך מלבוש לאמנעית.

וי"ל דלענין חיצונה דיינינן לאידך חיצונה כאילו
אינה מעורבת עם האמנעית, ואף כלים
ששבתו צבית דעלמא, אם הגיעו לאחת החיצונות
אסור להוציאן לאידך חיצונה דרך האמנעית, ואפילו
הגיעו לאמנעית וממנה לאחת החיצונות נמי נראה
דאפי' חזרו לאמנעית אסור להוציאן לאידך חיצונה,
דכיון שיש כאן צידון שתי החיצונות, הרי דין

אמנם לא נתפרש בספר היכי מוכח מדברי התו' ז"ט ז' דגם ששצחו צבית והגיעו לאחר המעורצת דאסור להכניסם לצבית, דילמא נקיים את החילוק הנזכר בתחלה דרק כלים ששצחו צבית שהגיעו לאחר המעורצת אסורים להכנס לצבית, ומשום דיכולים להגיע לאחר לכתחלה לר"ש, הלכך לא נשתנה דינא אף אם הגיעו דרך מלבוש, משא"כ כלים ששצחו צבית דאי אפשר להם להגיע לאחר אלא דרך מלבוש, הרי כשהגיעו פקע מהם דין שצחו צבית.

אבל ממה דנקטו בתו' כ"כ בפשיטות דאי שצחו צבית חזירו פשיטא דאסור להכניסם לצבית אף שהגיעו מעצמם לגג, לא משמע דאמנם לרבנן דאסרי מגג לגג יהא מותר להכניסם לצבית, שהרי לא יכלו להגיע לגג אלא מעצמם, ולר"ש הדבר פשיטא דאסור, אע"ג דאילו שצחו צבית הרי גם לר"ש היו ניתנים להכניסם לצבית, דכל כי האי היה ראוי לפרש.

גם עיקר הסברה בזה היא מחודשת, דכיון דחזינן בגמ' ז"א א' דכלים ששצחו צבית שהגיעו דרך מלבוש לאחר עדיין תורת כלים ששצחו צבית עליהם לענין לטלטלם מחצר לחצר, מנגלן לומר דלענין להכניסם לצבית המעורצת עם אותו חצר כבר פקע מהם שם כלים ששצחו צבית, וכבר מילין הספר בחילוק זה צ"ח סק"ח, [גם לומר בלשון אחרת דלענין כלים ששצחו צבית כיון דגם החצר וגם הצבית אסורין הרי משהגיע לאחד מהם כאילו הגיע גם לשני בזמן שהם מעורצין, ולכך משהגיעו לאחר מותר להכניסם צבית, משא"כ כלים ששצחו צבית כיון דהחצר להם היתר, הרי הם אסורים לצבית, שעדיין לא הגיעו למקום האסור, אין נראה, דא"כ יש להתיר כלים ששצחו צבית שהגיעו דרך מלבוש לצבית שיהיה מותר להוציאם לאחר המעורצת עם אותו צבית, ולא משמע כן].

גם לפי חילוקים אלו יהיה ראוי לומר דאם עברו המים מגג לגג דרך חצר חרמית דיהא רשאי להכניסו לצבית, כיון שלא היה יכול להגיע לגג בדרך היתר, וג"ז ל"מ כן.

גם בפשוטו אם היו שונים דמותר גם להוריד מן הכותל, היה הדבר מתפרש צין בכלים ששצחו צבית וצין בכלים ששצחו צבית, ושניהם מותרים גם לאחר וגם לצבית, ואם אימא כדנקטו תו' דכלים

שם וע"כ ללא בקידוש היום תליא מילתא כו' וכש"כ בגדים שפשטן, ז"ע דלטלטל מגג חזירו לצבית ודאי אסור אפי' לא שצחו צין השמשות צג חזירו וכמש"כ, אבל בגדים שפשטן הרי הגיעו מעצמם לחצר, ודין שצחו צבית לית להו כיון שלא שצחו צין השמשות, וכמש"כ הרשב"א והריטב"א ז"ט ז' וכמש"כ לעיל ס"ק י"א, ושפיר אפשר להתיר, ולכאורה משמע דנקט ז"ל דגם דין שצחו צבית נקבע בשביתה שלא צבין השמשות, וז"ע.

שם ונראה דכי היכי דאסור מחצר ראובן לאחר שמעון ה"נ אסור מחצר שמעון לאחר לוי כו', כלים ששצחו צבית פשיטא דאסור מכל חצר לאחר, דהא אף צבית שלא עירצו ובכומתא וסודרא אסרינן ז"א א', אלא הכא לא חשיב להו ממש כשצחו צבית כיון שלא שצחו צבית, ולכן ס"ד דמהחצר שמעורצת עם הצבית ששצחו צו צבית יש לאסור טפי, דמי טפי כמוציא מן הצבית.

שם ויש להסתפק בחצרו של שמעון מפסקת צין שתי חצירות של ראובן כו', ר"ל שיש לראובן גם חצר שאינו פתוח לצבית, דיש מקום לומר דלחצר זה אין לאסור לא מחמת חצרו של שמעון דהא כל החצרות רשות אחת, ולא מחמת צביתו של ראובן, כיון שגם החצר שלו, ונהי דלהחזיר לאחר ראובן הפתוח לצבית אסור, דכיון דההוצאה ממנו לחצר שמעון אסורה, ה"ה להחזיר, אבל לחצר שאינו פתוח לצבית שמה שרי, ולו"ד ז"ל נראה דאסור, דלכלים ששצחו צבית נאחדש איסור מחצר לחצר בשינוי צעלים ללא התייחסות לצעליהן, וגם החזרה אסורה מהאי טעמא.

שם ואם החזיר מחצרו של שמעון לחצרו של ראובן אסור אח"כ להציאן לצבית, איסור זה הוא משום שאסור לטלטל מחצר שמעון לצבית ראובן אף כלים שלא שצחו צבית, ולפי זה אם החזירם דרך מלבוש או שהחזירם נכרי, יש להתיר להכניסם לצבית, וכמו מי גשמים ז"ט ז' בקולט.

— מכתב —

קשה עתיקי וצפרט צסוגיא זו, וגם עתה לא ראינו אלא מקופיא, ולחציבותא דיגעיס צחורה, הריני כותב על אף שטרם הגיע עיוני צזה לידי כתיבה.

ובכן נמי כל הני דמיינתין בסוגיין הם דברים שהנידון על המשותף שצין שניהם, דהיינו אם הנמצא בקטנה חשוב נמי כנמצא בגדולה או איפכא, והיינו דהקדימו ש"מ ממתינתין דיורי גדולה בקטנה ואין דיורי קטנה בגדולה, כלומר דאף לענין הנידון במשותף שבהם נמי אמרינן דדיורי גדולה כאילו נמצאים בקטנה ואסרי על הקטנה, אבל דיורי קטנה כאילו אינם בגדולה ולא אסרי עלה, דגם בזה המחיצות עיקר, וממילא ה"ה לענין כלאים ואינך.

שם מפני שהיא כפתחה של גדולה, תימא מאי איריא מפני שהיא כפתחה, והרי אפילו אם היתה הגדולה גדורה מן הקטנה במחיצה גמורה שאין בה פתח, והקטנה היתה פרוצה לגדולה, נמי היתה אסורה, כדאמר ז"ג ב' עליונה לא תערב לא אחד ולא שנים, ואף למש"פ רש"י דמהא דקתני שהיא כפתחה של גדולה ילפינן להוסיף באיסורה לענין כלאים, מ"מ לא הו"ל למיתני מפני שהיא כפתחה של גדולה, כיון דלענין עירובין לית לן נפקותא בהא, דאף בלא טעם זה נמי אסורה, והו"מ למיתני והרי היא כפתחה של גדולה, ועו"ק דהיכן למדנו דפתחה של גדולה הוא טעם לאיסור, דנקט לה התנא הכא כסיבה ידועה לאיסור, ועו"ק דבגמ' לעיל פ"ט ב' גבי גג הזכירו טעם האיסור משום שפרוץ במילואו ולא הזכירו כלל מפני שהוא כפתח, ולכן נראה דמפני שהיא כפתחה של גדולה הוא תיאור המציאות, ולפי שהדבר ידוע שכל פתח הוא פרוץ במילואו, לפיכך שימש התנא בלשון זה, והכונה מפני שהיא פרוצה במילואה, וגם י"ל דלפי שבלשון קטנה עדיין אין מפורש בהדיא שפרוצה במילואה, אף דיש להצין שזו הכונה, לכך ניחא ליה לתנא למיתני לפי שהיא כפתחה, לומר דכל הקטנה צמצם שיה שמשמשת כולה כפתח, ולפי זה באמת אין לדייק מלשון זה איסור מיוחד לענין כלאים.

א"ב אפשר דמפני שהיא כפתחה של גדולה הוא טעם על עיקר הדבר למה ראו חכמים לאסור פרוץ במילואו בכה"ג, דהנה מדאורייתא ג' מחיצות קובעין רשות לעצמן, אלא דרבנן הצריכו היכר ברביעית, ושפיר יש מקום לומר דכ"ז בחיקוי מצאות וחצרות דאין כאן נידון של צירוף שתי רשויות, וגם יש כאן חששא דאורייתא, אבל בנידון של עירובי חצרות דלעולם הנידון בצירוף

ששבתו בחצר אסורים להציאם מחצר מעורבת לבית המעורב עמו, א"כ לעולם אימא לך דס"ל לר"י דמותר להחליף ברשויות דרבנן, ואפילו הכי לא יכול היה לומר דמותר להוריד מן הכותל, דהיה מתפרש דגם כלים ששבתו בחצר מותר להורידם לבית.

והנה נקט הספר בדברי התו' כמפורשים דראיתנו מגמ' פ"ז ב' לא היתה מכרעת צפניהם, ונשארו דבריהם כפשוטם דצין כלים ששבתו לבית וצין כלים ששבתו בחצר אם הגיעו דרך מלבוש לחצר המעורבת אסור להכניסם לבית, ועפ"ז נקבעו הדינים, פרט למקום פטור באמצע שזה הרי מצוה בגמ'.

בעיקר הקושיא מסוגיא דפ"ז ב' אולי י"ל דלמאי דמוקמינן לה ז"ב א' למטה לבתים, מתפרשא מתני' בכלים ששבתו לבית ואסורים להורידם צין לחצר צין לבית, וס"ל לגמ' דמדסתים ר"י צאין צו דע"ד דאלו מעלין מכאן ואוכלין כו' משמע דאף להוריד לחצר נמי אסור, וזה ראוי להתיר אם מחליפין ברשויות דרבנן, דהא מעבירן מחצר לחצר דרך מקום פטור, אבל לבית שפיר אסור אף אם מחליפין ברשויות דרבנן.

הבני חור ומגיד כי הדברים נכתבו להעיר ולא לקבוע בהן מסמרים. (עד כאן).

סימן יב

א) צ"ב א' מתני' גג גדול סמוך לקטן כו' חצר גדולה שנפרצה לקטנה גדולה מותרת וקטנה אסורה כו', הנה שנה התנא דין זה בהלכות עירובי חצירות ולא שנאו בהלכות תיקון חצרות וכגון שחת פרוצה לרשות הרבים אם השניה מותרת, ונראה הטעם משום דבזה הדבר פשוט דזו שיש לה מחיצות מותרת וזו שאין לה מחיצות שהיא פרוצה במילואה אסורה, דהא הנידון על כל אחת לחוד ללא שום ענין אם חצירתה מותרת או כרמלית או רשות הרבים, דהמחיצות גודרות את הרשות לעצמן ורק בעירובי חצירות שהנידון אם דיורי אחת נמצאים בחצירתה, דבזה שייך לאסור אף את הגדור אם דיורי השניה אינם גדורים ממנו, וכן שייך להתיר את האינו גדור, אם השני גדור ממנו, ובזה הוא דאליטריך לאשמועינן דאעפ"כ המחיצות עיקר והגדור מותר ושאינו גדור אסור.

לחי משום מחינה, [ואף דרצא איירי זה צתר הכי ואיהו סבר לחי משום היכר לעיל י"ז צ"ל], אבל למ"ד משום היכר באמת לא מהני, וי"ע.

עוד יש לעי' באם ליכא לקטנה אי שרי לזרוע חוץ לגדולה, מי אמרינן מבחוץ ליכא עומד מרובה, וגיפופין לחוד לאו כלום הוא ואסור, או"ד כיון דמצפנים בגדולה איכא תורת מחינה על הגיפופין וניכרים גם בחוץ סגי בהכי, ורהיטת הסוגיא משמע דשרי, דעד כאן לא אסרינן אלא בקטנה משום דפרוזה במילואה, וכדמייחין לה אמתניחין צדיי קטנה וגדולה.

ודאיתאן עלה יתכן לפי זה לקיים גירסת הגר"א בסמוך דהא דאמרינן א"כ מצינו מחינה לאיסור שאלמלי אין מחינה זורע ואילו השתא אסורה, והכונה שם אין מחינות הקטנה כלל שרי לזרוע חוץ לגדולה, ואע"ג דאין תורת מחינה על הגיפופין לחוד מבחוץ מ"מ כיון דמצפנים תורת מחינה עליהן שרי אף בחוץ, ואילו השתא דאיכא מחינות לקטנה אסור, ואע"ג דאיכא מחינות מצפנים, ולא צעי למימר דהתם סילוק מחינות הוא, דמבחוץ גם מעיקרא לאו תורת מחינה עליהם, דשני לחיים באויר לאו כלום הוא, ומצפנים גם השתא איכא מחינות, ודעת מו' נראה דאפילו הכי איכא עדיפותא בלא מחינות כיון דחוץ להנך גיפופי, משא"כ במחינות ודמי לסילוק מחינות, ואפשר דגם התו' לא כתבו כן אלא לפי גירסתנו דמרחיק ד"א חזרע, דלפי זה מבואר דלאו היינו דפרכינן, ושפיר פירשו הטעם אמאי לא פרכינן אלמלא אין מחינות הקטנה, אבל אם היתה גי' הגר"א, שפיר י"ל דס"ל לגמ' דזה לא דמי לסילוק מחינות והיינו דפרכינן, אע"ג דע"כ קושטא דמילתא דמשום סברת סילוק מחינות הוא דמחלקינן בין איתא לקטנה לליטא לקטנה.

ומה שחידש רש"י דנתחדשה הלכה בפתח דגורע מבחוץ הגדולה, הוא דבר מחודש מאד, והדבר תימא דהלכה כזו לא נזכרה בשום מקום במס' כלאים וכאן נזכרה כדבר פשוט וידוע לענין חלוקי קטנה וגדולה, ועו"ק דע"כ כל הני אמוראי דיתבי וקאמרי לא דנו אלא בהלכות קטנה וגדולה, אבל אם איכא הלכה מיוחדת צדין פתח לענין כלאים, לא הם שחידשוה, ועצם הלכה זו אומרת שמצינו מחינה לאיסור, שהרי אמרינן דדין פתח

שמי רשויות שהאחת מוצלחת מחזירתה בכל הד' רוחות, ורק השניה פרוזה לה במילואה ברביעית, [דבענין אחר לא שייך לדון דאם שתייהן פרוזות זל"ז במילואן הר"ז ממש רשות אחת], ואין כאן לתא דאורייתא כלל, שפיר אפשר לחכמים להקל בכה"ג שגם הקטנה תוכל לערב לעצמה, אע"פ שהיא פרוזה במילואה, וזהו שצא התנא לפרש דלכך קטנה אסורה לפי שהקטנה רואה עצמה כפתחה של גדולה והיינו שהיא והגדולה אחת, ולכך אי אפשר להחירה לעצמה, וכיון שאסרו פרוץ במילואו בכה"ג תו אסרו כל פרוץ במילואו ואף בגוונא דעליונה לקמן ז"ג צ", אע"ג דהתם ליכא למימר שהיא פתחה של תחתונה, ועי' לק' סק"ד נחפרש דכל הני דינים שבגמ' נלמדים רק מהא דקתני שהיא כפתחה של גדולה.

(ז) שם ב' גפנים בקטנה מותר לזרוע את הגדולה, מה שחידשו מו' שם כרס, הדבר קשה שסתמו בגמ' ולא פירשו הדבר, ונקטוהו כאילו הדבר פשוט, ולו"ד ז"ל היה נראה דכיון דבכל ענין אין לאסור לזרוע או לנטוע את הגדולה כדחזינן בגמ', תו לית לן לומר דבזריעת הקטנה יהיה איסור דאורייתא, דכיון דהגדולה נחשבת לעצמה ממילא אין כאן עירוב, וכלאים במראית העין את העירוב תליא, ומדרבנן הוא דמיחסר, ולכך אם הקטנה קדמה לא קנסוה ל"ש נטעה גפנים או זרעה זרעים, וכשהגדולה קדמה הרי הקטנה אסורה, ואפילו זרעים בגדולה וגפנים בקטנה הרי הגפנים נאסרים [כשיטתנו פירות].

ויש לעי' דהא דשרינן לגדולה משום גיפופין, הניחא למ"ד לחי משום מחינה, שפיר הו' הנך גיפופי כמחינה, אבל למ"ד לחי משום היכר היכי שרינן, ואפשר דמדאורייתא אף בלא לחי שרי דכשם דג' מחינות חולקין רשות לענין שבת ואף ברוח רביעית, ה"ג לענין כלאים וואה וכו"ו צ ומדרבנן הוא דאסור, ולכך סגי בלחי, [וכ"מ לפרש"י בסוכה ז' א' דחשבון עומד מרובה נחשב בכל הדפנות ביחד, דלפי זה ראוי לדון רוח רביעית כאילו ניתרת בעומד מרובה וממילא חשיבא כגדורה לכל מילי ועי' במלחמות כ"ב], אבל לפי זה נמצא דבכלל חיוב רבנן ללחי וקורה, גם דלא ליחשיב כמחינה לענין שאר דיני התורה, וגם קורה תועיל לכלאים ולואה, ודוחק, ואפשר דסוגיין אולא כמ"ד

ולפי פירוש זה נמצא מנצח דג' מחילות אינם חשודים כגדורים ברביעית עכ"פ מדרבנן, דהא אמרינן דאי ליכא גיפופין צריך להרחיק ד"א בקטנה.

ג) נראה דמשכחת לה נידון קטנה וגדולה במחילה אחת לענין כללים כגון העשויה כו',

מזרח

יש כאן

עומד מרובה, אצל מזל

מזרח הרי הכותל הקטן

[יש צו ד'] ההולך

מערב

מזרח מערב מונע מלדון עומד מרובה, דמה שממנו ולהלן לצד דרום כליתיה, וממילא מה שלמערב נידון כגדולה ומה שבמזרח נידון כקטנה.

ואם הרחיק את הכותל ההולך מזרח מערב מן הכותל ההולך צפון דרום ג', נראה דאז חשיבא שפיר מחיצת הצפון דרום כמחיצה גם לצד מזרח, אע"פ שעדיין יש צו עומד מרובה ככותל הקטן עד לכותל הצפון דרום דלא דיינינן עומד מרובה להחמיר, וכמש"כ לעיל סי' צ' ס"ק י"א, אצל אם הרחיקו פחות מג' דיינינן לצד להחמיר כמו שהוכיח הרשב"א ט"ז צ' מהא דמצוי שרצפו בלחיים.

ואם הכותל צפון דרום פרוץ כנגד הכותל של מזרח מערב, נראה דאפילו מרוחק פחות מג' מן המקום הפרוץ שכנגד הכותל נמי שפיר דמי, דלא דיינינן לצד לפרוץ ע"י לעיל שם, וממילא שפיר עושה הכותל של צפון דרום עומד מרובה.

ולפי זה יש לדון בחצר העשויה כזה

והכותל החיצון

יש צו עומד מרובה כנגד

הפרוץ, ודפנות החצר

רחוקים פחות מג' מן הקו של הכותל החיצון (ויותר מג' מן הכותל עצמו), אם החצר מותרת, מי אמרינן הרי יש כאן כותל של עומד מרובה, ופירות החצר פחות מג' לצדדין, ושפיר דמי, או"ד כיון דליכא כאן לצד ולא עומד מרובה הרי גם פירצה פחות מג' אוסרת, וגם י"ל דכיון שאם היה הכותל החיצון נמשך עד כנגד דפנות החצר הרי היה מתבטל העומד מרובה שלו, לא יתכן שיהא עדיף כשהוא יותר פרוץ מאילו היה פחות פרוץ. ודבורתה יש לדון בחצר קטנה שנפרצה לגדולה [לענין עירובי חצירות] ויש פירות

גרע מצפנים, וא"כ מאי פריך להו אצ"י, הלא הם לא אמרו אלא דגם הקטנה דין פתח לה אצל דין פתח הלכה ידועה היא, ומה"ט נמי לא יתכן לקיים מה שרצה ר"י לפרש, דא"כ אין הקושיא על הדינים שחידשו, אלא על עיקר דין מחול, ולא שייכא קושית אצ"י להם, ועו"ק דבמה שאמרו גפנים כגדולה אסור לזרוע את הקטנה, אין שום משמעות דגם הרחקת ד"א לא יועיל, דכפשוטו מתפרש דאסור לזרוע בסמוך לגדולה ודומיא דשרי כגדולה כשיש גפנים בקטנה, ובכל הני דינים דסוגיין לא אשכחן דקטנה גרידא מצחוך הגדולה, אלא דלפי הג"י שאלמלי אין מחיצה מרחיק ד"א חוורע, ע"כ לחדש כל זה, אצל לפי ג' הגר"א שפיר מתיישב ואין צורך לחדש הלכה מיוחדת דין פתח, ומיהו גם לפי ג' הגר"א קשה דפשטא ראוי לפרש שאם אין מחילות, על הגיפופין, ולא על מחילות האורך של הקטנה.

ושמא דעת הגר"א דכל מקום מוקף ג' מחילות חשיב כמוצדל גם צרות רביעית לענין כללים, וממילא אם אין גיפופין זורע, דכלא הגיפופין אין קשר לקטנה עם הגדולה והרי כל אחד נחשב כגדור לעצמו ע"י ג' מחילות, ואף אם נימא דבעלמא ג' מחילות אינם גודרים את הרביעית, מ"מ הכא שלכל אחד יש ג' מחילות י"ל דעדיף, ולפי זה מתפרש כפשוטו דהגיפופין שמחלקים בין הגדולה לקטנה הם מחיצה לאיסור לחצבן לחשבן כחד לאסור הקטנה.

ונראה דאפשר גם לקיים גירסא דידן שאלמלי אין מחיצה מרחיק ד"א חוורע, ואיירי שאורך הקטנה פחות מי"צ אמה, וכשהגפנים כגדולה הם אין גיפופין לגדולה הרי הקטנה כרשות לעצמה ומרחיק ד"א חוורע זה, והשתא דליכא גיפופין נחשבת לחד עם הגדולה וכיון דליכא י"צ אמה הו"ל צדין מחול הכרם דאסורה, והיינו דמצינו מחיצה לאיסור, ואינו ענין להא דאמרינן לקמן ז"ג א' דבמחול הכרם אשכחן מחיצה לאיסור, דהתם על עיקר המחילות אמרינן שיש חילוק בין מקום פרוץ למקום גדור, אצל השתא פרכינן דמחילות המבדילות בין הקטנה לגדולה שהם הגורמים להיתר הגדולה, הם עצמם משמשים מחיצה לאיסור לחצר הקטנה ולאסרה.

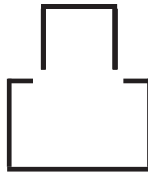
אחד ולא שנים, וא"כ חזינן דאפשר לקיים דינא דמתניתין אף אי לא מהני ליצור ותשעה בגדולה, וא"כ מנ"ל להוכיח ממתניתין דמאטרפין, וכן קשה דבתחומה ועליונה ע"כ אין דיורי תחומה ועליונה דהא תחומה מערבת שנים ולא אחד, ואפילו הכי קאסרה אעליונה, וא"כ היכי מוכח ממתני' דדיורי גדולה בקטנה.

ולבן נראה דמהא דקמני במתני' מפני שהיא כפתחה של גדולה דייקין לה, דצפוטו הול"ל מפני שהיא פתחה לגדולה, ולשון כפתחה של גדולה משמע שכאילו הגדולה אינה מוצדלת ממנה, ומזה הוא דדייקי דש"מ דדיורי גדולה בקטנה, אצל מעיקר דין המענה ליכא למישמע דדיורי גדולה בקטנה, דהא בתחומה ועליונה אין דיורי תחומה ועליונה ואפילו הכי עליונה אסורה ותחומה מותרת, ונקט לה התנא מפני שהיא כפתחה של גדולה קושטא דמילתא ולרבותא דלא רק דאסורה מפני שהיא פרוצה לגדולה, אלא אף מפני שהגדולה כאילו פרוצה אליה, [ואה"נ דאף בלא האי טעמא נמי היתה אסורה וכדאסרינן לעליונה], ומזה הוא דדייקי לכל הני דינים דהש"ך והיחיד שבקטנה יאטרפו לגדולה, וכן למיהב דין מחול לקטנה מחמת הגפנים שבגדולה, וכמש"פ לעיל סק"ב, בעינן שגם הגדולה לא תראה את עצמה כמוצדלת מן הקטנה, דאל"ה אין הקטנה מחול של הגדולה, והיינו דדייקי לה ממתני', ואהא הוא דפריך להו אביי דאי דיוקא קושטא הוא א"כ מצינו מחילה לאיסור.

ובן לקמן ז"ג א' בקרפיות מבואר דהמגופף דהיינו הגדולה נכנס לקטנה, ואילו הקטנה שאינו מגופף אינו נכנס לגדולה, [וכבר דקדק מזה בריטב"א על לשון רש"י, ע"ש], והיינו כמו שפירשנו.

(ה) צ"ב ב' ואילו השוה את גיפופיה גדולה נמי אסורה, לפי הנייר שזרש"י שהמשך כותלי הקטנה עד לגגה של גדולה, אין מוצן כלל מה ענין כאן לנידון מחילה לאיסור, והרי יש כאן לפנינו חצר אחת שאינה מעורבת, ומה נעשה מעבר למחיצות החצר מה ענין לנו זו, אם היה שם פעם חצר או לא, והרי לא קשיא ליה מתני' אמאי גדולה מותרת וקטנה אסורה, וה"נ השתא אין כאן אלא קטנה, וגם לא שייך לקרוא לה גדולה נמי אסורה

בגדולה בין הגיפופין לקטנה כגון העשויה כזה
דכיון דהגדולה מותרת
הרי יש כאן מחילה, וכיון
שאין בקטנה ג' מכנגד
הפסין הרי היא ג"כ
מותרת, או"ד לא עדיפא

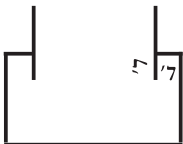


מקטנה שנפרצה לגדולה דאסירא, [ומהני טעמי דאמרן, אם לא דינמא דרשות היחיד שאני ושפיר יתיר הפרוץ המועט שעד הרשות היחיד צעומד מרובה], ואם נימא דכה"ג הקטנה מותרת ניחא הא דקמני במתני' מפני שהיא כפתחה של גדולה, דהיינו לפי שהיא והגדולה חד לכך הוא דאסירא, ומיהו יותר מסתברא לאיסור כיון שאין כאן לא לצוד ולא עומד מרובה וגם שאין להחיר ע"י עומד מרובה או פסין, באופן שאם היה מאריכס קצת היה אסור, ונ"ע עוד בכ"ז.

(ד) צ"ב א' ש"מ ממתניתין דיורי גדולה בקטנה כו' גפנים בגדולה כו' לצור בגדולה כו', יש לעי' מאי האי דקאמרי ש"מ ממתניתין דיורי גדולה בקטנה כו', והרי זהו מתניתין ממש, ולא הול"ל אלא ש"מ ממתני' גפנים כו', ועוד דאביי פריך להו א"כ מצינו מחילה לאיסור, ואם הדבר נלמד מהא דדיורי גדולה בקטנה, א"כ אמתני' הו"ל למיפרך, ולא משמע לומר דהא דאסרו כל הקטנה אף בהרחיק ד"א הוא מסברא ואינו מוכח ממתני', דרהיטת הדברים דקאמר כי"ד כו' משמע דמתני' הוא נלמד, ועו"ק דצפוטו כל הני דינים דגט ויצור ותשעה הוא כעין דלא דייקין לפסין כמחילה להחמיר, והרי הגדולה יכולה לראות עצמה כאינה מוצדלת מן הקטנה ע"י הפסין, והרי גם צידה לעשות סילוק מחיצות, משא"כ הקטנה אינה יכולה לבטל מחיצת הפסין שבגדולה, ולכך צבור בגדולה שפיר מצרפין הש"ך שבקטנה אליהם וכן היחיד, וכן הגט אינו מוצדל מן האשה שבגדולה, אצל הקטנה אינה יכולה לצרף אליה את הגדולה כיון שאין המחיצות צרשותה לבטלן, והרי היא כמוצדלת בהחלט מן הגדולה, ולפי זה נראה דבעליונה ותחומה דלקמן ז"ג ב' אפילו יהיו הצבור והתשעה בתחומה לא יאטרף אליהם היחיד והש"ך שבעליונה, כיון דרמי גודא צינייהו, וכן אשה בתחומה והגט בעליונה לא תתגרש, ואפילו הכי אמרינן דעליונה לא תערב לא

לאיסור וכמשה"ק לעיל, [ומיהו קושיא זו קשיא נמי אהא דרצה ורצה בר ר"ח, ועי' להלן נתפרש], וכן קשה דהא זכותל יחידי ודאי כותל ד' לרוחצ מפסיק מלדון צו עומד מרובה וכמשה"ק לעיל, ומנלן לחדש דבג' מחיצות שאני, כיון דשפיר איכא לאוקמי זכנסין פחות מד', [ואף אי נימא דבעי שיהיו זכנסין ג' לצטל נראה מצחוק, עי' בפיר"ח, וצצה"ל סי' שס"ה בשם הפמ"ג].

ומיהו איכא למימר דכ"ז כשגם כנגד הגיפופין אי אפשר להחיר אס אין על הגיפופין תורת פס, דהא איירי בגדולה זי"א וקטנה בעשר, דנמא שאין צאורך הגיפופין ד"ט אי קטנה באמצע, אבל כשיש צאורך הגיפופין ד' טפחים דאז אפשר לחשוב את כותלי הקטנה הנכנסין כפס ד' ולהחיר כנגד הגיפופין כגון כזה,



בזה י"ל דרשות היחיד חשיב כפס ד', ואפשר להחיר את כל הגדולה כיון דמשני ידיה רשות

היחיד צרוחצ ד', אין נראה כן, דסתמא אמרינן שאם השווה גיפופיה גדולה נמי אסורה ואף בהרחיק מכאן ד' ומכאן צ' כדמוקמינן לה ט' צ', וכן אף בגדולה הרבה מן הקטנה, וגם בצבצא נראה דכשם שמחיצות הרשות אינן עושין עומד מרובה מחמת כותל הרוחצ המפסיק, ה"נ הרשות עצמו אינו נמשך להלן ממחיצותיו לעשות עומד מרובה, ולעיל ס"א ס"ק כ"ה כ"ט כתבנו דדברי מרן זללה"ה אלא אס כן זכנסין כותלי קטנה צשיעור עומד מרובה עד גג הגדולה.

אח"כ ראיתי צרצ"א בעצוה"ק בתחלת שער צ' שכתב צמצוי שזכנס לחצר שאם כותלי המצוי נמשכין צתוך חלל החצר ג"ט, [ומצואר כפיר"ח דבעי ג"ט לצטל הנראה מצחוק], או יותר דמ"מ החצר מותרת בגיפופין, וצודאי דלשון זה מתפרש ואפי' זכנסין ד' ויותר, וכן סתימת הדברים משמע דאף זכנסין יותר מד' נמי שריא גדולה, וצריצ"א ט' צ' נמי הזכיר צין הדברים דהנכנסין אינם מצטלים כח הגיפופים, [שוב הראוני שגם צרש"י ט' צ' כתב זכנסים צ' וג' אמות], ואם צאנו לחלק צין זה לצין מחיצה אחת לענין כלאים דמסתבר דכותל הרוחצ מצטל את כח העומד מרובה של כותל האורך וכמשה"ק לעיל,

משום שפעם היתה חלק של גדולה, וגם לשון השוה את גיפופיה לא משמע שחלק את כל חלק החצר שכנגד הגיפופין.

ויתכן לפרש דהשוה את גיפופיה היינו שהכניס קצת את כותלי הקטנה לגדולה, [והציר צרש"י אינו מדוקדק], ואע"ג דמצואר לעיל ט' צ' דאף זכנסין כותלי קטנה לגדולה אכתי גדולה מותרת, מ"מ יש שיעור לדבר, ומסתברא דשיעורו ד' טפחים כשיעור רשות, דמשנכנסו כותלי קטנה צשיעור ד' טפחים לגדולה, הרי נתצטלו הגיפופין מלמשם כמחיצה לרוח שלהם, ונתצטלו מתורת פסין, [ואע"ג דצתו' שם ד"ה כותל הזכירו צנידון אס זכנסין כותלי קטנה ד"א, ה"נ דהו"מ למיפרך דא"כ גדולה אמאי מותרת, אלא דצלא"ה מסקו שאין צוה יתרון, ולא מיירי בהכי], והיינו דקאמר דהשוה את גיפופיה, וצוה שפיר יש כאן מעין מחיצה לאיסור דע"י שהוסיף להצטל הגדולה מן הקטנה נאסרה הגדולה.

וכן נראה דזהו השיעור צכל מחיצה כגון לענין כלאים צעשויה כזה



שאם יש צכותל מוצח מערב ד"ט, מוצח הרי אין הכותל האורך עושה עומד מרובה מדרוס לצפון צנוגע לרוח מערבית. ונראה עוד דלפעמים אף צדליכא ד"ט נמי מונע מלדון עומד מרובה, צאם הוא יתר על הכותל השני, ואף דפחות מארצעה טפחים לאו מחיצה היא לענין כלאים מ"מ משכח"ל צדאיכא צנייהם פחות מד' דאיכא עומד מרובה כגון כזה,



וכותל א' ארכו ג' ומחציה ושטח ג' הפרוץ ארכו ג', וכותל צ' ארכו ג' פחות משהו, וכותל ד' ארכו ג' ומחציה ומשהו, דכיון דכותל ד' ארוך מכותל א' צבצא הוא דמסלק מחיצה הא' לרוח צפון, ואפשר דלכך שימשו צלשון שהשוה את גיפופיה דהיינו שהשוה את כח מחיצתו למוצח ולצפון.

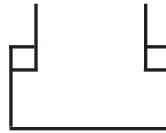
אבל מרן זללה"ה צס"א ס"ק מ"ה למד מהא דזכנסין כותלי קטנה לגדולה דאף בהכניסן עד פחות מג' או מד' מגג הגדולה [עי"ש ס"ג ס"ק כ"ד] חשיצי הגיפופין והרשות שכנגדן כפסין, וצ"ע לפי זה א"כ מה ענין השוה גיפופי' למחיצה

למה, ואולי בגלל זה הוצרך לאסור כל הקטנה], היה ניחא, דלכך נקטוהו והוא נלמד באמת מהא דמפני שהיא כפתחה של גדולה, אבל הדבר תימא לחדש איסור כזה שלא מצינו בכל דיני הרחקה, ובשלמא בכלאים אשכחן ענין מחול וכיו"ב, אבל בצוהה היאך יתכן שאם יהיה צוהה בקטנה ירחיק ד"א ויקרא ק"ש, ואם ירחיק את הצוהה להלכה עד שתכנס לגדולה יאסר, ובכלאים אין כ"כ תימא בזה דשפיר מתחדש ענין כרס על הגדולה, ובאמת אפשר דגם בכלאים אם יש גפנים כפתחה של קטנה כשיעור כרס והרחיק כשיעור צחוק הקטנה חרע, דאף אם יוסיף גפנים בגדולה לא יאסרו הזרעים, דכיון דאיכא שם כרס על הקטנה תו אין מוסיף לו חומרא מה שניתוסף שם כרס בגדולה, [ובאמת דכל עיקר פרש"י קשה וכמש"כ סק"ב], אבל לחדש דין כזה גבי צוהה הוא דבר תימא, ובאמת הב"י בשו"ע סי' ע"ט ס"ג פשוט ליה דהרחקת ד"א מהני ודלא כהריטב"א, ובחנם תמה עליו בצב"ל שם, דודאי אין לנו לחדש כן לפרש"י ותו, וכן כתב במאירי דמהני הרחקת ד"א, ולפי זה נריך טעם למה נקטו להאי דינא צהדי דינים דלעיל שאינם נלמדים מעיקר הדין דקטנה וגדולה.

ובראיה ללמוד מזה דבתחומה ועליונה דלקמן ז"ג ב' אם יהיה צוהה בתחומה יהיה מותר לקרות ק"ש בעליונה, דכיון דהצוהה רואה מחילה עשרה סגי בהכי, ולא גריעא מצוהה מכוסה בעששית דמותר לקרות ק"ש כנגדה, דכיון תלי רחמנא כדאמר ברכות כ"ה ב', והלכך באמת לא אסרינן לקרות ק"ש בקטנה כשהצוהה בגדולה אלא משום שהיא כפתחה של גדולה, והיינו שאינה רואה את עצמה כמוצלת מן הקטנה בזה שנוגע לקטנה.

ז' ברכות ב' א' מתני' שתי חצורות שהיו אוכלות בצית אחד בזמן שמקטנן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזימון כו', נראה דאם היו שלש חצורות ואמצעי רואה שתיהן, דאם אמצעי מזמן הרי הוא מצרף כולן, ונראה דהיינו דאמר צירושלמי שהציא הרא"ש דמוקי אמורא אתרעא מיצעי דבי מדרשא והוא מזמן על אילין ועל אילין, ור"ל שהיה קובע את האמורא שיאכל בפחת השער והוא יצרך להוציא שתיהן, ואין לפרש שהוא אכל עם אחת החצורות ורק לצרך הושיבו

אפשר צ"ב פנים, א. דנחלק בין פסי חצר לעומ"ר, ונימא דלענין פסי חצר סגי כל שניכרת מחילתם במקומם, אף שמחילת הרוחב מפריעה להמשכם, ואף דצעי זכנ"ז, משא"כ עומד מרובה לא דיינינן אלא בשניכרת מחילתם לכיון הפרוז. ב. דיש לחלק



בין רשות המוקף מחילות דצוה אפשר לראות את כל השטח כמליא וכאילו היה נראה כזה, דשפיר מיכרח מחילתו לכיון הפסים, משא"כ במחילה אחת, וזו דעת מרן זללה"ה.

ומשה"ק דא"כ מה דמיון הא דהשוה גיפופיה לנידון מחילה לאיסור דאצי, נראה דה"ק דהנה קושית אצי א"כ מצינו מחילה לאיסור, אינה אלא הערה בצב"א דנמצא גפנים חרעים שנזרעו בהיתר ואם יוסיף לגדור [צינייהם] יאסרו, אם כפרש"י או כמש"כ לעיל סק"ב, ואין זה מסתבר, וע"ז אהדר ליה ר"ז דכמו בסילוק מחילות הרי הדבר פשוט דמחילה מוסיפה לאסור, ה"נ אין קושית אם בצורה אחרת נמי מצינו שהמחילות מאחדות יותר את הגפנים והזרעים וממילא אוסרתן, והר"ז גם סילוק הפירוד שהיה צינייהם, וגם ר"ז ידע דאיכא למימר דסילוק מחילות עדיף, אלא דס"ל דה"נ בכל גווני דמשכח"ל שהמחילה גורמת לאחדם יותר, וכן יש לפרש נמי בקושית דרבה ורבה בר רב חנן.

ו) צ"ב ב' צוהה בגדולה אסור לקרות ק"ש בקטנה כו', יש לעי' דהא כל הני דינים דמעיקרא נלמדים מהא דקתני מתני' מפני שהיא כפתחה של גדולה, והיינו דאף הגדולה אינה נחשבת כמוצלת מן הקטנה וכמש"כ לעיל סק"ד, אבל מעיקר הדין דקטנה שאין לה גיפופין אסורה וגדולה שיש לה גיפופין מותרת, ליכא למשמע לאסור הזרעים בקטנה אף חוץ לד"א או אף חוץ ל"ב, וכן ליכא למישמע לגט וש"ך ויחיד בקטנה, וכמש"כ שם, ואילו הא דצוהה הרי איכא למישמע מעיקר הדין דקטנה אסורה וגדולה מותרת, וא"כ אמאי נקטוהו הכא.

ואם היינו מפרשים דלפרש"י בכלאים דכל הקטנה אסורה דה"נ לענין צוהה כל הקטנה אסורה וכמש"כ אמנם צריטב"א, [ושם כתב דגם בצוהה בקטנה נריך להרחיק ד"א בגדולה, ואינו מוזן

דאיכא שמש משותף סגי צדיעה שהם משותפים ע"י השמש, וזה מועיל אף באין רואין, ויש להסתפק אם זה מועיל אף בדליכא בכל חד כדי לזמן, ומ"מ אין לדבר הכרע ואפשר דצעי רואין ממש, ועי' פסחים פ"ו א' אלו הופכין פניהם כו'.

שם במשנה ואם לאו אלו מומנין לעצמן כו', מבואר דאירי באיכא בכל חצורה כדי זימון, ולמש"כ דאף בליכא בכל חצורה כדי זימון נמי מצטרפין, יש לדעת אמאי נקטיה התנא בכה"ג, ואפשר דלרבותא דאף באיכא בכל חצורה כדי זימון מ"מ באין רואין אין מצטרפין, וכ"כ בחידושי הגר"מ הלוי ז"ל, א"נ אפשר דברואין וליכא בכל חצורה כשיעור, נהי דמצטרפין ויכולין לזמן, אבל אין חייבין, וכדין אכלו בלא קבע בסי' קצ"ג ס"ב, [ובגוונא דהרא"ש שכתבנו לעיל באופן שרק האמצעי רואה שניהן נראה יותר דלא יתכן לחייבם כיון שאינם יכולים לבדוק אלא האמצעים], ולכך לא מצי למינקט בדליכא בכל חד שיעור זימון דמצטרפים, דאז הו"א דחייבים לזמן, ומיהו אין זו תשובה דאכתי הו"מ למיכתב דרשאיין לזמן, ולדעת הד"מ דלכתחלה ראוי לבדוק ברוב עם ולא להחלק וכמ"ש בסי' קצ"ג ובמ"ז שם ס"ק י"א, וכ"מ מהא דירושלמי דמוקים אמורא לנרפן, נראה דזה בכלל דין המשנה דמצטרפין דהיינו שראוי להם שיצטרפו לזימון, ודין זה לא הו' שמעיין אי הו' נקט לה בדליכא בכל חצורה כשיעור, וכש"כ אי הו' קתני רק דיכולים לזמן.

בגידוך אם אית לן להשוות צירוף לתפלה כדין צירוף לבהמ"ז שדן בזה הרשב"א בתשובה סי' צ"ו, לענין דמהני רואין זא"ז אפי' בשני חדרים, הנה בחומר דצעיין עשרה ודאי שוין הם, אלא הנידון משום דקציעת הסעודה י"ל דמהני לנרפס טפי, והרי מצינו דשמש מצרפן אף בשני חדרים נפרדים שאין רואין זא"ז, והיינו משום דע"י השמש חשיבי כמאורפים בסעודה, וענין כזה לא שייך בתפלה, וכיון דהסעודה מועלת תו י"ל דלכך גם סגי ברואין זא"ז, משא"כ בתפלה, ולעומת זה אם באנו לומר דבתפלה נמי מהני רואין זא"ז, סופנו להקל בתפלה יותר מבזימון, דלפי זה הא דחזר קטנה וגדולה עירובין צ"ב ב' ע"כ מיתוקמא בשאין רואין זא"ז, דהא ברואין זא"ז אף בשתי

שם, דהא תנן ואם לאו אלו מומנין לעצמן ואלו מומנין לעצמן, ולא קתני שיעמיד המצרך באמצע, וגם אין נאות להרחיק את המצרך ממקום אכילתו בשעה שמצרך, וגם אין לפרש שהיה היושב צפתח מחובר ממש עם החצורה, דא"כ היינו ממש מקצתן רואין אלו את אלו ומאי אחי לאשמועינן, אבל למש"פ ניחא דהיושב צפתח בשעת אכילה הוא מצטרף לחצורות רק מדין רואין זא"ז, ואשמועינן דאמצעי מצרך לשניהן אם הוא המצרך.

ולדאמור נמצינו למידין דדין מקצתן רואין אלו את אלו הוא גם כשאין בכל חצורה כדי זימון, דהא היושב צפתח יחיד הוא, ואין לחלק משום דבחצורה יש כדי זימון, שאין זה מוסיף לגבי היחיד, וזה כמש"כ בכה"ל סי' קצ"ה בדעת הרמב"ן והרשב"א וכן מבואר בתשו' הרשב"א סי' צ"ו שלמד מזה לדין צירוף לתפלה וכן הרא"ש למד מכאן לתפלה שהש"ך שכתב הפתח מצרך כמ"ש בצ"י סי' נ"ה [ודלא כהרשב"ש] ומבואר דפשוט להו דדינא דמתני' הוא אף לנרפן בדליכא בכל חד כדי לזמן.

ומדברי הרא"ש יש ללמוד דס"ל דאחד צבית ואחד בחוץ ואחד בתוך הפתח, נמי מצטרפין לזימון אם יצרך זה שבתוך הפתח, דהא בכה"ג אירי לענין תפלה דליכא עשרה אלא בצירוף, ודמי לג' קרפיפות עירובין צ"ג א' כשאמצעי אינו מגופף, דמצטרפין להחשב כשיירא.

בדין מקצתן רואין אלו את אלו, היה נראה דסגי ביכולים לראות אע"פ שלא ראו, אבל בצירוף עדים דתנן נמי לשון זה במכות ו' ב' לא מסתבר דיתחבבו ככתה אחת בזמן שאינם יודעים זה מזה כלל, ולכן נראה דנהי דסגי בלא ראו, אבל ידיעה מיהא צעי, כלומר שמקצתן ידעו אלו מאלו, וכן נמי צעי שיהיו יכולין לראות זא"ז, והיינו דנקט לה תנא בלשון רואין, וכן מוכח מהא דדיינין עירובין צ"ב ב' בצירוף ש"ך וציבור בקטנה וגדולה, וע"כ שומעין את הש"ך ואיכא ידיעה, ומ"מ כשש"ך בגדולה אינו מוסיף, ואף דלהרשב"א והרא"ש גם בתפלה מצטרפין ברואין מקצתן זא"ז, וע"כ לאוקמי בשאינם יכולים לראות, ומבואר דצעי מיהא שיהיו יכולים לראות זא"ז, ולא סגי צדיעה, [וענין דשמש מצרך כדאמרין בגמ' נראה דהוא משום דבכה"ג

שם שכתב דאף לדעת רי"ו לא גרע מחצר קטנה שנופרצה לגדולה, ומצואר לדעת מ"א עדיף.

וא"ת ומ"ט באמת עדיף, הרי"ז ממש חצר קטנה שנופרצה לגדולה, וגם גרע דאיכא נמי משקוף, וכן בלשון הטוש"ע שם מצואר דאיכא תוך הפתח שהוא לכו"ע כלפנים, [ודלא כמו שפרש"י במתני' דמן האגף ולפנים היינו תוך המחינות ממש, ועי' ציד אפרים באו"ח שם], ומקום האגף הוא באמצע תוך הפתח, וממנו ולפנים כלפנים, וגם על זה קשה דכל תוך הפתח ראוי לדונו כחצר קטנה שנופרצה לגדולה, וגם זימנין דיש בו ד' וראוי גם למידן בו פי תקרה.

ובאמת ראוי לשאול בזה דסגי בגיפופין של החצר הגדולה, ולא מישתמיט בשום דוכתא דיהא סגי בתוך הבית בשני לחיים להבדיל בין צוה לענין תפלה, ואילו בחצר סגי בהכי כדאמר עירובין ז"ב ב', ועיין לעיל סק"ב, ולכן נראה דדוקא בשתי רשויות חלוקות כמו חצר קטנה וגדולה שחלוקים בדירוייהם אלא שנופרצו זה לתוך זה, והגיפופים הם חלק מהמחינה שצנייהם וגם מועילות לענין שבת, בזה הוא דמשמשינן בזה נמי כדין מחינה לענין צירוף ולענין צוה, אבל בית אחד שיש בו גיפופין אין הגיפופין מחלקין אותו כיון שלא נעשו לכך, דלא חשבינן להו כמחינה לכך, ועדיף מפנימין העשוין לחיזוק תקרה דלא חשיבי כמחינה [עי' לעיל ס"ב ס"ק י"א], ולכן תוך הפתח עד האגף הרי הוא נידון כחלק מן הבית וכאילו היו גיפופין באמצע בית הכנסת דלא חשיבי לחלקו, (ועכ"פ מדרבנן).

ולפי זה נראה דבליטה שעושין לארון הקודש הבנויה בגובה וגם יש לה שלש מחיצות ותקרה, ואפילו יש לה נמי צורת הפתח, דמ"מ אינו חולק רשות לעצמו לענין צירוף, דזהו בית הכנסת עצמו, ואף לדעת רי"ו דתוך האגף כלחוד, דדוקא בפתח שיש בו יציאה לחוץ שייך למיחשבו כחוץ אבל כניסה שבתוך כותלי בית הכנסת אינם חולקים רשות לעצמם, ועדיפי מציבה וצימה וכיו"ב שכתבו הראשונים ז"ל בצ"י שם שאינם חולקים רשות לעצמם לענין צירוף, דהכא הם בית הכנסת עצמו, [ומ"מ לענין צוה נראה דצימה ומציבה שיש בהם י' נמי חוצאים, [שזב הראוני במ"ב סימן פ"ז סק"ט בשם החי' אדם שלא כ"כ, וי"ע], ואפשר נמי דגם ארון קודש שיש לו שלש מחיצות וצורת

גדולות כלומר דאיכא גיפופין לשתייהן מצטרפין, ומצואר דבבית אחד אף באין רואין זא"ז מצטרפין, ואילו צימון הרי בבית אחד נמי צעינן רואין זא"ז, וטעמא י"ל משום דסעודתן קובעתן לעצמן ומחלקתן כשאין רואין זא"ז, משא"כ בתפלה דליכא סעודה כל שהם בחדר אחד הרי הם מצטרפין, ומהא דבעירובין שם סתמו אע"ג דסתם קטנה וגדולה רואין זא"ז, אין ראייה דגמ' התם כדין קטנה וגדולה קמריי ולפרושי דיני דאיכא צנייהו, ומיתוקים בדבעינן לסילוק מחינה כדי לרפן, ואם רואין זא"ז מרפן, מיתוקמא שפיר באין רואין, ולענין הלכה מסיק בזה"ל סי' נ"ה דלכתחלה טוב להחמיר.

פסחים פ"ה ב' אר"י א"ר וכן לתפלה, אע"ג דקיי"ל כריב"ל מ"מ איכא נפקותא בזה דרצ לענין צירוף לעשרה, ויש להסתפק אם רצ לא קאי אלא אמאי דמפורש במתני', דהיינו מן האגף ולפנים ומן האגף ולחוץ אבל כדין אגף עצמו דנרמו במתני' תרוייהו, לא איירי, או דלגמרי קאמר דכדינא דמתני' לענין פסח כ"ה גם לתפלה, ואי לגמרי קאמר, נמצא דאגף עצמו כלחוץ לענין תפלה, ואע"ג דטעמא דלא קידשוהו לענין פסח הוא משום המזורעים כדאמרינן להלן, והאי טעמא לא שייך בתפלה, ואדרבה הרי משמע דאי לאו משום המזורעים היה מתקדש אף לענין פסח, יש לפרש דאה"נ דטעמא דלענין פסח לחוד, אבל רצ ס"ל מסבירא דגם לענין תפלה אגף עצמו כלחוץ, ומ"מ היו מקדשין אותו כמו עוצי החומה, אי לאו משום המזורעים, וזו דעת רי"ו שהציא בצ"י סי' נ"ה, ואע"ג דלא גרע מחצר קטנה שנופרצה לגדולה, אפשר דאה"נ, ואם יחיד או ש"ץ שם שפיר דמי, אבל אם רבים שם הרי הוא כלחוץ ורצ בעיקר הדין קאמר אם הוא כלפנים, אבל מסתימת הרי"ו לא משמע כן, וכמו שתמה שם בזהגר"א מה"ט, ואפשר דכיון דאיכא דלת ומינכרא גיפופים גם מבחוץ ס"ל לרי"ו דגרע, אבל במ"א שם כתב דבגמ' מוכח דאגף עצמו כלפנים, והיינו כמ"ש בצ"י דכיון דאי לאו המזורעים היו מקדשין אותו, א"כ ש"מ דכלפנים הוא, ורצ לא קאי על זה לפי מה שהוא לענין פסח כיון דבמשנה נרמו גם דין עזרה, ולפי זה נראה דדינו כלפנים ממש ואף אם חמשה בתוך האגף וחמשה בפנים נמי מצטרפין, וכ"מ בזהגר"א

הפתח או פי תקרה צרביעית דנמי חוץ, [אבל גיפופין לחוד נראה דאינס חוץ], והרי אף מחילה של בני אדם דין הוא שתחנץ לענין נואה].

סימן יג

א) צ"ה א' אמר רבה לא תימא ה"ט דר"י משום דקא סבר צ' מחילות דאורייתא אלא משום דקסבר פי תקרה יורד וסותם, הא פשיטא דצ' מחילות לא שרי ר"י לטלטל לכתחלה, דהא אף בג' מחילות איירי במתני' צ' א' להנריך קורה, וכן צברייתא בגמ' מנריך לחי מכאן ומכאן, וא"כ ע"כ דסבר פי תקרה יורד וסותם, [ומיהו י"ל דאי צ' מחילות דאורייתא הרי ס"ל דסגי בקורה מכאן וקורה מכאן כדאיתא צברייתא בגמ' וא"כ י"ל דהקירוי משמש כקורה, ואין ראיה דס"ל פי תקרה כלל], אלא ר"ל דמדאורייתא סבר ר"י דפי תקרה יורד וסותם, ואף אי צ' מחילות לא דאורייתא, או אף בדליכא צ' מחילות, או שארכן פחות מרוחב שביניהן דבכה"ג לא חשיבי צ' מחילות כמש"כ לעיל ס"א סק"ב, דמדאורייתא נראה דאין לחלק בין מחילה שניה לשלישית לענין פי תקרה, דלא דמי ללחי דלא שייך להחשיבו צפ"ע כלל, משא"כ פי תקרה, ומ"מ גווני דמתניתין מתפרשי בדאיכא צ' מחילות דהבית משמשים כמחילות וכדחזינן נמי צברייתא בגמ', וכן הגשרים יש להם צ' מחילות, והא דנקט לה התנא בכה"ג ולא נקט רבותא טפי דאף בליכא צ' מחילות שרי ר"י לטלטל תחתיהן משום פי תקרה, י"ל דלרבותא דרבנן נקטי' דאף באיכא צ' מחילות אסרי, וזה א"ש לפי' תו' לעיל צ"ד צ' אליבא דרב דגם לרבנן אמרינן פי תקרה צ' מחילות כמין גאס, ורק במפולש אסרי, אבל לשמואל דלרבנן לא אמרינן פי תקרה אלא בשם ד' מחילות, א"כ לרבותא דרבנן הו"ל לאשמועינן אף בג' מחילות, וי"ל לדידיה דאף ר"י לא שרי מדרבנן אלא בדאיכא צ' מחילות, ואה"נ דבזה אף פי תקרה לא צריך דסגי בקורה והיינו דקתני ועוד אר"י.

והנה שנה התנא בכאן דין פי תקרה דיורד וסותם מדאורייתא, דבכל מקום שאינו רשות היחיד מה"ט ליכא דשרי לטלטל, עי' כ' א' פשיטא אי לא דבעלמא מחילה היא כו', [וזולת לדעת הרמב"ם במצוי שהכשירו בקורה], וכיון דגרמו צדברי התנא

דטעמא לאו משום דצ' מחילות דאורייתא, וכדמסיק רב אשי וכפי' שני שצ"ש, ממילא מצוה דפי תקרה חשיבא מחילה מדאורייתא, וגם חכמים לא פליגי בזה מדקתני וחכמים אסורים, ולא קתני וחכ"א הר"ז כרמלית, ש"מ דגם חכמים מודים דהוי רשות היחיד אלא דאסורים מדרבנן, ומזה נמי מוכח דטעמא דר"י לאו משום דצ' מחילות דאורייתא, דאם איתא דאי צ' מחילות לא דאורייתא לא אמרינן פי תקרה, א"כ לחכמים דפליגי וסברי דג' מחילות דאורייתא הו"ל כרמלית, ולא הו"ל למיתני וחכמים אסורים, אלא וחכ"א הר"ז כרמלית, וכן בסוכה ו' צ' פרש"י בזה דאמרינן כי אחאי הילכתא לגוד, דגם פי תקרה בכלל.

לפרש"י באכסדרה צקעה דלרב שרינן פי תקרה צד' רוחות ולשמואל בג', ע"כ לחלק בין צקעה לרשות הרצים, ומתניתין איכא לאוקמה בפרושים לרשות הרצים, וזה אף צ' רוחות לא שרינן במפולש מיהא, ולפי זה ע"כ להזכיר צקעה לאפוקי רשות הרצים, ועי' בתו' לעיל כ"ה א' ד"ה אכסדרה שכתבו דלפרש"י נקט צקעה לפרושי דבאכסדרה שאין לה מחילות איירינן, וכן פרש"י צ' צ', ולמש"כ ע"כ למיתני צקעה למעוטי רשות הרצים, ולרבותא דאף צקעה שרי ולא רק בחצר, וי"ל דאה"ג, אלא דכיון דסתם אכסדרה יש לה מחילות כמש"כ תו', ע"כ דבזה דנקט צקעה נכלל גם דאיירי בדליכא מחילות, דאל"כ הו"ל לפרש. — ק"ק לפרש"י מה ראו חכמים לחלק במחילות פי תקרה בין פתוח לרשות הרצים לפתוח לכרמלית, דלא אשכחן דכוותה בשאר מחילות, (ורק לענין כיון שהותרה ס"ל לשמואל לחלק בין נפרצה לרשות הרצים לנפרצה לכרמלית).

לא"ד לעיל צ"ד צ' אליבא דשמואל לפי' הרי"ף ותו' נמצא דחכמים החמירו דלא מהני פי תקרה אף באיכא ג' מחילות ובפחות מי', וגרע מפס ד' או צ' לחיים, וי"ל הטעם כיון דלא מינכרא מחילה למטה כלל, וגם סתמא דמילתא לא נעשית התקרה להחיר, וליכא היכירא, ובמצוי מפני צורך רצים וגם דרצים מדכרי אהדדי הקילו לסמוך על קורה הנעשית לכך, אף דלא מינכרא מחילה למטה.

שם במשנה ועוד אר"י מערבין למצוי המפולש, האי מערבין נראה דהיינו עשיית לחי וקורה,

ארוילא בלא"ה לא נזכר זה במשנה דמסכת רוחות
אינו ענין לזרת הגג, אלא דמסביר מוקמינן לה
בדליכא פי תקרה, ומתני' קתני שתי רוחות כי
היכי דקתני בחצר ותרוייהו למעוטי יתר מעשר,
וגם לפי' תו' הרי אמרינן דאלכסון לא קתני, ואם
כל השתי רוחות דמתני' הם משום בית להצריך
אלכסון היה ראוי לפרש, ולכך ס"ל לרב דשתי
רוחות דבית ודחצר שוין למעוטי יתר מעשר, ובבית
מתפרש גם באלכסון דלא ליהוי פי תקרה.

נראה דלא אמר ר"י שבת כיון שהותרה הותרה,
אלא בשלא נשתנה שם הרשות מן התורה
דהיינו שנשאר רשות היחיד מדאורייתא, ורק
התיקונים שהצריכו רבנן נפרטו, אבל אם נפרטו
פירלות עד שנתבטל ממנו שם רשות היחיד
מדאורייתא בזה לא אמר כיון שהותרה הותרה, ואי
גרסינן במבוי שניטלו קירותיו או לחייו, היינו לר"י
לשיטתו דאף במפולש סגי בהכי, ומשום דשתי
מחילות דאורייתא, וא"כ לא נשתנה שם הרשות.

הא דפרכינן בפשיטות מ"ש מרוח אחת דאמרינן
פי תקרה כו' משתי רוחות נמי לימא פי
תקרה כו', לדעת הר"ף דאכסדרה בצקעה יש לה
ג' מחילות, יש לפרש דמשום דמתנינן ר' יהודה
היא, ואיהו ס"ל ז"ה א' דגם בצ' רוחות אמרינן
פי תקרה.

שם ב' ותו מי אית ליה לשמואל פי תקרה כו',
יש לעי' וא"נ לית ליה לשמואל פי תקרה,
אבל הרי מתני' ר"י היא ור"י אית ליה פי תקרה
לקמן ז"ה א', והיה אפשר לומר דאה"נ ועדיפא
קמשינ, וגם אפשר דמשמע ליה דאית לן לפרושי
שפיר מתני' גם לר' יוסי דאיירי בסיפא, ומסתמא
כרבנן ס"ל, אבל קשה למסקנא למאי דמסיק דנפרץ
בקרן זוית וקיריו בארבע דלא אמרינן פי תקרה,
ובין לפי' בעה"מ ור"ת דהיינו שהקירו נשאר וצין
לפי' תו' שנפרץ ברבוע, קשה דהא אף במפולש
אית ליה לר' יהודה פי תקרה וכש"כ בכמין גאס
ומתני' ר' יהודה קאמר לה, וע"כ ז"ל דשמואל
ס"ל דטעמיה דר"י בעלייה וגשרים משום דשתי
מחילות דאורייתא, ומהני הקירו כמו דמהני לחי
וקורה, וכי היכי דלחי וקורה לא מהני אלא במפולש
ולא בכמין גאס, דלחי לא שייך בלא מחילה נגדו
וכמ"ש לעיל י"ב ב', וגם קורה לא מצינו אלא
ע"ג כתלים ולא באויר, ה"נ קירו לא מהני בכמין

וכדחניא לעיל ו' א', כיצד מערבין דרך רשות
הרבים, וכן בסוגיין אין מערבין רשות הרבים בכה,
וכן מבואר ברמב"ן שבת ו' א' ע"ש, אבל הרר"י
פירש משתתפין, וז"ל דמבוי המתוקן בלחי או
קורה, אכתי קרי ליה מפולש, וקאמר דאף מבוי
מפולש משתתפין בו, והיינו משום דסגי ליה בלחי
או קורה.

צ"ד א' מ"ש מרוח אחת כו', נראה דאי הוי
קתני מתני' סתם חצר שנפרצה, היו
כל הפירלות האוסרות בכלל צין במילואו וצין יתר
מעשר, או קרן זוית, או משתי רוחות אפי' שלא
במילואו, וע"כ צריך טעם למה קתני שנפרצה משתי
רוחותיה, וקושיית הגמ' מ"ש מרוח אחת כו', ר"ל
דראוי לפרש דמשתי רוחותיה היינו הגורם
שהפירצה אוסרת, וקשיא ליה דגם משתי רוחות
משכח"ל פירצה שאינה אוסרת, וגם מרוח אחת
משכח"ל פירצה האוסרת, וא"כ אין מה דקתני
משתי רוחותיה מפרש כלום בפירצה, ואף אי
משכח"ל פירלות דברוח אחת מותרת ובשתי רוחות
אסורה, אבל כיון דמשכח"ל גם פירצה המותרת
בשתי רוחות, לא יתכן לשנות לשון שתי רוחות על
כונת פירצה האוסרת, ונתיישב משה"ק בתו', וגם
אין לפרש דאפי' משתי רוחות קאמר, חדא דא"כ
הו"ל למיכתב אפי' משתי רוחות, ועוד דזימנין
דברוח אחת גרע כגון אם משתי רוחות הוא צעשר
ואיכא גיפופי, וברוח אחת הוא במילואו ויתר
מעשר, וא"כ אין שתי רוחות מפרשים את החומר
שבהן, ועוד דא"כ בג' רוחות נמי, ומשני רב
דפירצה האוכלת משתי רוחות קאמר, והיא אוסרת
בכל גווי.

ונראה דלפי זה יש לפרש דלכך שנה התנא דין
זה בפירצה בקרן זוית למימרא דאיירי רק
בפירצה עד עשר שאינה אוסרת אלא בקרן זוית
וה"ה במילואו, אבל בפירצה יתר מעשר לא א"ר
יהודה כיון שהותרה הותרה, ובתו' לק' ב' ד"ה
ושמואל כתבו לפרש דרב מסבירא אית ליה דר"י
לא החיר ביותר מי', ולמש"כ נראה דמתני' דייק
לה ולא מסתבר ליה למימר משום בית דגם אי
הוי נקט סתם שנפרטו הוי מוקמינן להו בגוונא
דהפירצה אוסרת, ואי איכא פי תקרה הוי מוקמינן
באלכסון ומשום זה לא היה צריך התנא לשנות
שנפרץ משתי רוחות, ולפרש"י דבאלכסון היינו כי

גאס, ואס באנו לחוש לדיוקא דרב אשי לקמן ז"ה
א' לגירסא דידן יש לפרש דמטיקרא אשמועינן דפי
תקרה מהני ועוד הוסיף דגס לחי וקורה מהני,
ומיהו כולו מחד טעמא לפי דשתי מחיצות
דאורייתא, א"נ שמא מהני פי תקרה מדאורייתא אף
בליכא שתי מחיצות והיינו דינא דעלייה וגשרים
וכדרכה, ומיהו מדרבנן אין פי תקרה מועיל אלא
במקום דלחי וקורה מהני, וכי היכי דלחי וקורה
לא מהני בכמין גאס, ה"נ פי תקרה, [ואף דלרב
לפי' תו' מנאנו איפכא דפי תקרה אינו מועיל
במפולש ומועיל בכמין גאס, אבל שמואל אליבא
דר' יהודה ע"כ לא ס"ל הכי].

אבל משה"ק תו' דנוקמה לשתי רוחות דמתני'
במפולש ולכך לא מהני פי תקרה, אכתי ז"ע
דהא במפולש מפורש במתני' ז"ה א' דשרי לטלטל
לר' יהודה, ויהיה מאיזה טעם שיהיה עכ"פ לא
יתכן לפרש כן מתני' דאסר לעמיד לצא.

ולכן נראה דשמואל זין לל"ק דציתר מעשר פליגי
וצין לאיכא דאמרי דבעשר פליגי מוקי
למתני' דעלייה וגשרים ז"ה א' רק בעשר, אבל
ציתר מעשר אף ר"י מודה דלא אמרינן פי תקרה
ואסור לטלטל תחתיה, [ועי' דריטצ"א שכתב דלר'
יהודה שיעוריה זי"ג ושל"ש], ולל"ק בעשר ס"ל
לשמואל דלא פליגי רבנן עליה דר"י אלא במפולש
אבל בכמין גאס וכש"כ ברוח אחת שפיר אמרינן
פי תקרה, אבל ציתר מעשר אף ברוח אחת לא
אמרינן פי תקרה בפרוץ במילואו אף לא לר'
יהודה, ולל"ז ס"ל לשמואל דאף בעשר פליגי רבנן
עליה דר"י אף בכמין גאס ואף ברוח אחת בפרוץ
במילואו ולא אמרינן פי תקרה, וציתר מעשר אף
לר"י לא אמרינן פי תקרה אפי' ברוח אחת
וכמש"כ לל"ק, אבל לרב לל"ק דציתר מעשר פליגי
נראה דמוקי למתני' ז"ה א' אף ציתר מעשר וס"ל
לר' יהודה דאף ציתר מעשר ובמפולש אמרינן פי
תקרה ורבנן לא פליגי עליה אלא במפולש אבל
בכמין גאס מודו, דכי היכי דלרבנן לא מפלגינן
צין עשר ליתר מעשר, [דבמפולש אף בעשר לא
שרו רבנן אף לרב לל"ק], ה"נ לר"י, אבל לל"ז
נראה דרב נמי מוקי למתני' ז"ה א' בעשר, וצוה
הוא דשרו רבנן בכמין גאס, אבל ציתר מעשר אף
ר"י לא שרי אף לא ברוח אחת, דאי ר"י אף ציתר
מעשר שרי אין לנו מהיכן לחדש דלרבנן יש חילוק

צין עשר ליתר מעשר בכמין גאס, כיון דלר"י כי
הדדי נינהו, וחד וחכמים אוסרין שנינו לתרויהו.
ונראה דלל"ק י"ל דטעמיה דשמואל באכסדרה
הוא משום דיליף לה ממתני', דכיון דס"ל
דאלכסון לא קתני וע"כ מתפרש בקירוי בארבע,
ומוכח דלא אמרינן פי תקרה אף לא בכמין גאס
ואף לר' יהודה דהא מתני' ר"י היא, ואף אי הוי
סבר דמתני' לא שריא אלא בעשר וכדס"ל לרב,
ושתי רוחות דחצר לאשמועינן דלא איירי אלא
בפרצת עשר וכמש"כ לעיל, מ"מ אכתי קשה צית
דאף בשתי רוחות ראוי להסיר עכ"פ לר' יהודה,
וע"כ לפרושי שתי רוחות צית בגוונא בליכא פי
תקרה, וכיון דלא ניחא ליה לשמואל לאוקמי
באלכסון, ממילא מוכח דציתר מעשר איירי ואף
ר"י לא קשרי, ואפשר דמזה הוא דהוכיח שמואל
דאף ציתר מעשר שרי, דכיון דצית ע"כ איירי ציתר
מעשר, ומשמע דדוקא משום שהוא משתי רוחות
לא שרי הא מרוח אחת שרי, וצוה יש ליישב מה
דקשה לכאורה מנין קים לגמ' דשמואל לא אמר
כרב משום דאלכסון לא קתני הרי י"ל דכיון
דלשמואל מיתוקמא שפיר בקירוי בארבע, וזה ודאי
עדיף דהא על זה לא פרכינן דלא קתני, לכך
מוקים לה בזה, אבל אי הוי סבר דאכסדרה שרי,
ולא הוי מצי מוקים לה בקירוי בארבע, אה"נ דהוי
מוקים נמי באלכסון, אבל למש"כ ניחא דכל עיקר
טעמיה דשמואל באכסדרה הוא מהא דס"ל
דאלכסון לא קתני, [ואפשר נמי דאי הוי מתפרש
מתני' בקירוי באלכסון, היה מוכח מזה דבקירוי
בארבע אמרינן פי תקרה, ודלא כשמואל באכסדרה,
אלא דאכתי היה אפשר לפרושי דמתני' ר' יהודה
היא ושמואל אליבא דרבנן קאמר].

ומיהו לאיכא דאמרי, הרי רב נמי הוי מצי לאוקמי
מתני' בקירוי בארבע וציתר מעשר, ולא
אמרינן דהו"ל אכסדרה, [אי אמרינן לה אף
לא"ד], אלא למאי דמוקי לה רב בעשר, ולפי זה
יש לפרש דרב לא ניחא ליה למימר דנקט בחצר
משום צית, וע"כ דשתי רוחות דחצר לאשמועינן
דלא איירי אלא בעשר, ודכוותה צית, וע"כ לאוקמי
בקירוי באלכסון.

ותובין הסוגיא דפרכינן דכיון דגס ברוח אחת
איכא פירצות האוסרות, וגם בשתי רוחות
איכא פירצות המותרות, א"כ מאי האי דקתני חצר

הקורה צאלכסון, ועו"ק דנקט התנא סתם צית על כונת צית כי ארזילא, ועו"ק דלשון הגמ' כגון שנפרץ בקרן זית וקירוי צאלכסון משמע שהפירצה גרמה לצאלכסון, וכמו בקירוי צארצע לפרש"י, וגם לא היה צורך לחזור ולומר כגון שנפרץ בקרן זית, דאי איירי בצית דליכא פי תקרה ממילא מיתוקם כמו חצר בקרן זית, ולא הוה ליה למימר אלא הצ"ע בצית העשוי כי ארזילא, ועו"ק דבקירוי צארצע נמי לא חשיב אלא כפי תקרה צב' רוחות, דהא כל מקום שאנו דנין עליו יש בו צ' מחיצות כמין גאס.

ג) לדעת הרי"ף דאכסדרה דצקעה איירי כסתם אכסדרה צב' מחיצות, נראה דלכך נקט בצקעה לומר דהנידון על האכסדרה גרידא ללא שום ענין ברשות שנמצאת בו, וכאילו הוי אמר אכסדרה צפ"ע, ולפי דסתם אכסדרה צחצר והיה מקום לדון בדין עירובא עס החצר, לכך הוצרך לפרש, והא דפרכין בין לרב ובין לשמואל מ"ש מרות אחת דאמרינן פי תקרה משתי רוחות נמי, אע"ג דגם רב לא אמר אלא צרות אחת, יש לפרש משום דמתניתין ר' יהודה היא, ואיהו אית ליה פי תקרה אף צשתי רוחות צמפולש צ"ה א', ולרב דמיירי צעשר ניחא צפשיטות, ולשמואל דמיירי ציותר מעשר היינו דפרכין מי אית ליה פי תקרה ומשנינן דצד' אית ליה אף צשתי רוחות, אצל צב' לית ליה אפי' צרות אחת ואפי' לר"י, ומתרגינן לרב בקרן זית, והציאו הרי"ף לאשמועינן דבקרן זית לא אמרינן פי תקרה, אע"ג דקושיא דמשתי רוחות נמי, ליתא לדידן.

מיהו הא דמשנינן לשמואל בקירוי צארצע ואמרינן דלרב היינו אכסדרה, קשה דבקירוי צארצע בין לפי' תו' ובין לפי' ר"ת המוצא בתו' הרא"ש, הו"ל משתי רוחות, והרי לדעת הרי"ף אף רב לית ליה פי תקרה צב' רוחות, והיה נראה מזה דפירצה בקרן זית כיון דאי הוו עבדי אינשי פיתחא בקרן זית הרי היתה ניתרת בעומד מרובה של מחיצות הצדדין ככל פירצה וכמש"כ לעיל ס"א ס"ק כ"ג, הלכך לגבי פי תקרה דינה כפירצה צרות רביעית, אע"ג דפי תקרה ירצע את השטח וידון צשתי רוחות, ולפי זה אפשר לפרש כפיר"ת דקירוי צארצע היינו שהקירוי לא נפרץ כלל ונשאר בכל הארצע רוחות, ומיהו לשמואל

שנפירצה משתי רוחותיה, ומשני רב דר"ל פירצה בקרן זית, ושתי רוחות לפרושי סוג הפירצה האוסרת, ונקט לה לאשמועינן דאיירי רק בפירצה שמחמת שתי הרוחות הוא דנאסרת, והיינו צעשר, ופרכינן בצית א"כ נימא פי תקרה אף צשתי רוחות, ואף בקרן זית, ולר' יהודה אף צמפולש, ומוקי רב צשתי רוחות צית אחי למימר שנפרץ גם הקירוי צאלכסון וכפי' תו', וצאלכסון לא אמרינן פי תקרה, דמתורת פתח הוא וצקרה זית לא עבדי פיתחא.

ושמואל מוקי למתני' גם ציתר מעשר, וממילא אין לפרש שתי רוחות דחצר בקרן זית, דהא אף צרות אחת אוסרת כיון דאיירי ציתר מעשר, ומפרש דמשום צית נקט לה, וצית טעמא משום דצרות אחת אמרינן פי תקרה אף ציתר מעשר, ופרכינן דאי אמרינן פי תקרה צרות אחת ה"ה בקרן זית נמי, דלא אשכחן מאן דמחלק בין רוח אחת לכמין גאס, [וצמפולש לא צעי לאוקמי כמש"כ תו'], ותו' פרכינן דהא שמואל ס"ל דציתר מעשר לא אמרינן פי תקרה אף לא לר"י, ומתרגינן דשלא צמילואו אמרינן כפי' תו', [וראוי למינקט כן להלכה, דלא אשכחן דרב פליג ע"ז, ונפ"מ ליתר מעשר לל"צ], ואכתי קשיא דמשתי רוחות נמי, ומוקמינן בקירוי צארצע כפירוש תו' דחשיב צמילואו, ואשמועינן מתני' דצמילואו לא אמרינן פי תקרה ציתר מעשר, וגם דכה"ג חשיב צמילואו, ולרב כה"ג נמי אמרינן פי תקרה, וזה לל"ק, ולל"צ רב הרי מוקי למתני' צעשר, וממילא אמרינן פי תקרה גם בקירוי צארצע.

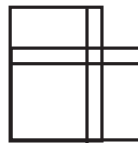
לפרש"י צסוגיא קשה דהא צמתני' צ"ה א' מצואר דלרבנן לא אמרינן פי תקרה אפי' צשתי רוחות, וכי"ד ס"ל לרב ושמואל דאמרינן אף צב' רוחות, ואף לל"צ דצעשר פליגי, לית לן לאוקמי מתני' רק ציותר מעשר, דפשטא מתפרש בכל גווני ואף צעשר אסרי רבנן, ואי דצקעה שאני ומתני' ברשות הרבים, כל כי האי הו"ל לגמ' לפרושי, וגם לא מצינו שחילקו צחשיצות המחיצות בין רשות הרבים לכרמלית, וכן צסוכה י"ח אמרינן דאצי' כרב ומ"מ אסר צמפולש וכמו שהקשו תו', ועיי"ש דצבריהם צסוכה, ועו"ק דסתם אכסדרה יש לה ג' מחיצות וכמש"כ תו', ועו"ק דלשון צאלכסון מתפרש כפי' תו' וכמו שאמרו ח' צ' מניח את

דבקרן זית בקיריו ד' קאמר ודינו כפרון
במילואו וזוה נחפרש במשנה ז"ה א' דרבנן לית
להו פי תקרה, ואף ר"י לא פליג ביתר מי, ותו
השתא לית לן לחדש דזאיכא גיפופי מהני פי תקרה
בז' רוחות, והתנא נקט ב' רוחות על כונת פרוץ
במילואו ולמעוטי דזאיכא גיפופי, שהרי לפי
הרי"ף בקיריו בארבע חשיב פי תקרה ברוח אחת
וכמש"כ, ונקטיה בכה"ג לאשמועינן דקרן זית
כפרון במילואו דיינין ליה, וז"ע.

(ד) צ"ה א' קורה ד' מתיר בחורבה כו' קורה
ד' מתיר במים כו', יש לעי' מאי
אחו לאשמועינן, הא כבר פירשו רב ושמואל מחי
דיינין פי תקרה, וברוח אחת לכו"ע אמרינן פי
תקרה, ולפי' תו' הנידון ברוח אחת, ולא משמע
לומר דשיעור תקרה שהוא ד' אחו לאשמועינן,
וגראה דהיה מקום לומר דקורה ד' דינה כמפולש
ולא אמרינן זה פי תקרה לרבנן דר"י, ולא אמרינן
פי תקרה אלא כשצמיאיות לא שייך לדון פי תקרה
אלא ברוח אחת, כגון שבשאר ג' רוחות הדפנות
מגיעות לתקרה, אבל כשאפשר לדון פי תקרה בשתי
רוחות הקורה אלא דדי לנו באחת, בזה היה מקום
לומר דחשיב כמפולש דטעמא דמפולש פרש"י
סוכה י"ח ב' משום דבקיעת רבים מונע מלדון פי
תקרה, ובכה"ג נמי איכא בקיעת רבים, והרי
בסוכה באמת לא אמרינן פי תקרה בדופן
האמצעית (לפי' תו' שם), משום דחשיב כמפולש,
ואף דלא צעין למידן פי תקרה אלא ברוח אחת,
והיינו דאשמועינן דגם בכה"ג דיינין פי תקרה
ברוח אחת, וביותר הדבר מובן לרבא דסבר לקמן
דלא דיינין פי תקרה אלא לגבי השטח המקורה,
אבל מה שחזן לקיריו אינו רואה מחיצה במקום
הקירוי דלצדאי לא עזידא, דלפי זה ודאי היה
מקום לומר שאין לנו לדון אלא על השטח
המקורה, ולגבי ידיה הו"ל כמפולש. — והא
דנקט חורבה יש לפרש אורחא דמילתא וכמש"כ
רש"י, דהו"ל למיתני חצר לאפוקי מבזי, וכיון
דבחצר אין הדבר בזהו לכך נקט חורבה.

(ה) שם סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פאימין
כשירה, בסוכה י"ט א' אמרינן בזה
ללישנא בתרא דבהא פליגי דאזי אמר כשרה
דאמרינן לבזד, ורש"י פירש דאיירי ממש שיש לבזד
אלא דרבא ס"ל דגם בלבזד אמרינן דלאו לצדאי

חשבינן לה כפירצה במילואו כיון דפיתחא בקרן
זית לא עבדי אינשי ולכך לא אמרינן זה פי תקרה,
אבל קשה דנהי דלגבי האלכסון של הקרן זית שייך
לחשבו כרוח רביעית, אבל לגבי הקרן עצמו ע"כ
אנו משמשים בכח פי תקרה בז' רוחות, והרי גם
איירי ביתר מעשר דלא מהני עומד מרובה או
פס ד' וע"כ למידן פי תקרה בשתי הרוחות, ולכן
נראה דהרי"ף יפרש כפי' תו' שנפרץ הקירוי
ברובע כנגד פירצת הדפנות ומ"מ חשבינן לה
כפירצה ברוח אחת כיון דלכל זד של הפי תקרה
יש כנגדו ג' מחיצות, ואף שאין הפי תקרה סותם
כל הרוח הרביעית, מ"מ כל חלק שאנו דנין בו
פי תקרה הוא ברוח רביעית, ולא גרע מחמת זה
מאילו לא היה מקורה כולו אלא רק שני קוים של



רוח ד' בשתי וערב כזה
דהיה נידון כל פי תקרה
בברוח רביעית, וה"נ
השתא כל קו של פי

תקרה הוא מתחיל ברוח רביעית, [ומיהו ברמב"ם
פי"ז הל"ה משמע דמפרש קיריו בארבע שהקירוי
נשאר שלם ואמרינן פי תקרה, אע"ג דרהיטת
דבריו דלא אמרינן פי תקרה אלא דזאיכא ג'
מחיצות, ומשמע דחשיב לה כפירצה ברוח רביעית,
אע"ג שסותמין גם את הקרן, וז"ע].

ועדיין צריך טעם במה שהרי"ף השמיט הא
דאמרינן לשמואל כי לית ליה בג' ד' אית
ליה ופרכינן נמי מ"מ קשיא, דמזה נלמד
דכשאינו פרוץ במילואו אמרינן פי תקרה אף בשתי
רוחות ואף ביתר מעשר, ורב לא פליג בהא, [ועי'
לק' סק"ט], ובאמת עיקר הדבר צריך פירוש מנין
קיס לגמ' כ"כ דכשאינו במילואו מודה שמואל
דאמרינן פי תקרה ואף בז' רוחות עד דפרכינן
מזה אמתניתין, הלא שפיר י"ל דרק ברוח אחת
אמרינן ואחיא שפיר מתני' דקתני בז' רוחות, ולכן
נראה דהרי"ף יפרש דקושיית הגמ' היא רק
באח"ל, כלומר דאף אם נימא דבז' אית ליה מ"מ
לא למדנו בזה חילוק בין רוח אחת לשתי רוחות,
ולא יתכן דהתנא ינקוט שנפרץ משתי רוחות על
כונה זו בזמן שלא נשנה בשום מקום שיש חילוק
בזה בין רוח אחת לשתי רוחות, [וגם לא נרמז
בדברי התנא דאיירי דוקא בלא נפרץ במילואו],
והיינו דקשיא ליה דמשתי רוחות נמי, ומפרשינן

שאינו מקורה לערב לעצמו, ומיהו בזה נראה דדמי לכלאים כיון שהנידון אם הוא מעורב עם השני, וסגי במחיצת המקורה, [ומיהו עיין לעיל סימן י"ב סק"א ד', וז"ע], אבל נפ"מ בחצר שרחצ מעשר וחציו מקורה והעמיד פס ד' מלד זה ומלד זה, דהמקורה ודאי נותר שקירוי מפקיקו והו"ל פחות מעשר, אבל שאינו מקורה, אם אין הקירוי כמחיצה לגביה, אינו יכול להיות נותר בפס ד' דהו"ל יותר מ', מיהו גם בזה מסתבר דכיון דהמקורה היו רשות היחיד, דגם שאינו מקורה נותר, ואם נימא דגם במפולש דיינין פי תקרה משכח"ל בפשוטו במצוי הפרוץ במילואו ויש תקרה מחוץ למצוי, אלא דלמש"כ לקמן לא אמרינן בזה פי תקרה אף לאצבי, ומשכח"ל נמי נפ"מ בחצר שיש לה ד' דפנות שחלקוה באמצעה בקורה ד' דלרצא לכל חד רק חודו החיצון של הקורה עושה פי תקרה, ונמנא שטח הקורה מעורב להם, ומערבין אחד ואין מערבין שנים, אבל לאצבי שפיר מערבין שנים ולכל חד חודו הפנימי עושה פי תקרה, או דלחד חודו הפנימי ולחד חודו החיצון, אבל ג"ז ליתא דכיון דאם באנו לדון על השטח שתחת הקירוי, יש לחשוב את שני הנדדים כמוצדלים ממנו, ואם רצו מערבין שלשה, וכדחזינן לענין כלאים, [ואע"ג דלא אמרינן פי תקרה במפולש, הכא הנידון לכל זד לחוד, ודמי לכלאים דאמרינן פי תקרה אף בלא מחיצות כמש"כ סק"ו, ומיהו אין הדבר מוכרע, דהכא לא שייך להבדיל שטח שאין לו מחיצות, ואי אפשר לערב שלשה אלא אם כן אמרינן פי תקרה במפולש], א"כ השתא נמי אם רצו מערבין שלשה או שנים או אחד, ויותר נראה דמה דחידש רבא דלבראי לא חשיבא מחיצה אינו אלא לענין סוכה אבל לענין שבת מודה רבא דלבראי נמי חשיבא מחיצה, דלענין סוכה צעינן מחיצות הניכרות כדפסיל רבא נמי גוד אסיק סוכה ד' ב', ובזה ס"ל דפי תקרה נמי לא מהני לבראי, וכן משמע ממה שנקבעה פלוגתאן גבי סוכה.

ולפי כל הני טעמי שכתבנו נראה דרבא מדרבנן הוא דפסיל וכמו שצידד הרא"ש בסוכה שם, ולפי' הריטב"א דהפלימין מהני למידן פי תקרה, ניחא טפי הא דאמרינן בסוכה י"ט א' דסגי בפלימין הנראה מבחוץ או מצפנים למידן פי תקרה אף לרבא, ונתקשו בזה בתו' וברא"ש שם, לזד

עבידי, וזה קשה טובא דאין זה פלימין אלא מחיצה גמורה, דלכוד מחיצה גמורה היא ולא שייך בה לגוואי או לבראי, וכבר הקשה כן בריטב"א שם, וכן בתו' נאדו מזה, ובתו' בסוכה פירשו דהנידון אי בשלישית טפח סגי בלכוד, או דבעי טפח עומד, ואיירי שהפלימין אין בהם טפח אבל הם תוך ג', [ואע"ג דבסוכה ז' א' אמרינן דעושה טפח שוחק שיהא ד' עומד, הני אמוראי לא ס"ל], ואי אמרינן לכוד שפיר מתכשר, ואע"ג דבעי נמי לורת הפתח, י"ל דלענין זה סגי צפי תקרה אף דלאכסדרה עבידי, ולפי זה מתפרש הא דנקט יש לה פלימין כשרה, אע"ג דאינו כלל מענין פלוגתתם, משום דהדבר מצוי באכסדרה, אבל בריטב"א בסוכה פירש דבדאיכא פלימין מודה רבא דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, דע"י הפלימין מינכרא נמי מחיצה לבראי, [ולשון לכוד פירש דלאו הלכתא דלכוד קאמרי אלא דחשיב כסותם], וכ"כ הר"ן שם, ודימה זה להא דמודה שמואל בסוגיין בדאיכא גיפופי, ובזה ניחא דשייכא לפלוגתתם, ואשמעינן דבאיכא פלימין מודה רבא דאמרינן פי תקרה, אבל בדליכא פלימין ס"ל דלא אמרינן, ולפי זה ודאי נראה דהא דפסיל רבא אינו אלא מדרבנן, ועי' להלן.

שם אין לה פלימין אצבי אמר כשירה ורבא אמר פסולה, בסוכה שם פירשו בתו' וכן ברי"ף דהנידון רק על דופן שלישית, דסגי בטפח, וכן נמי סגי בצורת הפתח אחד לישנא סוכה ז' א', [ואיך דפליגי י"ל דחומרא בעלמא הוא], הלכך ראוי נמי דליסגי צפי תקרה, והיינו טעמיה דאצבי, ורבא סבר דכיון דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי אין משמשין לבראי, כדאמרינן בסוגיין, והיינו שאין מחיצת התקרה ניכרת אלא לעומדים תחת התקרה, ומ"מ נראה דמודה רבא דכשהנידון לחוץ בין מה שתחת התקרה לחוצה לה, דשפיר חשיבא התקרה כמחיצה גם לגבי חוצה לה, ואם נראה תחת התקרה מותר לקרות ק"ש בחוץ, דהא תניא עירובין ז"ג א' דגפנים כאן מותר לזרוע כאן, אלמא דאף בגפנים תחת הקירוי מותר לזרוע במגולה, ולא דיינין למגולה כקטנה שנפרצה לגדולה, אלא דהכא לגבי סוכה שהנידון רק אם יש מחיצות לסוכה בזה ס"ל לרבא דלא חשיב מחיצה לסוכה, ואפשר נמי דה"ה לשבת כה"ג לא חשיב מחיצה לרבא, ונפ"מ בחצר שאינו מקורה וחציו שאינו מקורה אם יכול

דרכא מדאורייתא פסיל, אבל לפי הריטב"א י"ל דאי איכא לחי מצפנים באכסדרה שפיר אמרינן בכה"ג דהפי תקרה מהני נמי לחוץ כיון דאיכא מחיצה גמורה ציניהם, וכן נראה מצחוץ לאכסדרה הרי הוא נראה מצפנים בסוכה ושפיר מהני, ומיהו לפי ריטב"א נראה דלא פסיל רבא אלא מדרבנן, וכל מאי דקשיא להו לתו' והרא"ש הוא רק אי פסיל מדאורייתא.

סוכה י"ח ב' אפי' הפחית דופן אמנעי כו', יש לעי' הרי כל פלוגתתם היא משום דתקרה לאכסדרה עבדא, וא"כ בהפחית דופן אמנעי והסכך עממו יש צו ד' וגם עשאו כקבע באופן דשייך למידן צו פי תקרה, וכדמשמע ברש"י דבאמת צהכי איירי, מאי ס"ל לרבא, וממ"נ אם ס"ל דצוה לא אמרינן פי תקרה כיון דהוי כמבוי המפולש, א"כ פשיטא דה"נ לאציי, דהא אציי לא מצינו דס"ל דפי תקרה לאכסדרה עדיף מפי תקרה דסוכה עממה, ומה מקום לשאלה זו, וגם מאי מודינא לך דקאמר אציי, הא גם לרבא שייך לדון צוה ואינו ענין לפלוגתתם, אח"כ ראייתי בתו' הרא"ש שכבר הקשה כן לפרש"י, ואם ס"ל לרבא דצסכך עממו גם בדופן האמנעי אמרינן פי תקרה, ולא דמי למפולש כיון דא"ל למידן פי תקרה אלא צרות אחת דהא צו' דפנות סגי, א"כ דכוותה לאציי נמי שפיר נידון פי תקרה על תקרת האכסדרה לדופן האמנעי, ומאי קשיא ליה, ואמאי באמת הודה לו לרבא דלענין זה גריעא תקרת האכסדרה מתקרת הסוכה, והרי אדרבה תקרת האכסדרה עדיפא דלגבי האכסדרה לא הוי מפולש ונידון צפי תקרה, ומדברי התו' משמע דרבא ס"ל דאף בתקרת הסוכה עממה לא אמרינן פי תקרה בדופן האמנעי כיון דאין דופן כנגדו הרי דינו כמפולש ולא אמרינן פי תקרה אפי' צרות אחת, ומ"מ שאל לאציי דשמא תקרת האכסדרה עדיפא כיון דלגבי האכסדרה עממה דיינינן פי תקרה שהרי אינה מפולשת, אבל הדבר דחוק לחדש עדיפות צפי תקרה שמחוץ לסוכה, וגם לפי זה אין השאלה כהוכחה נגד סברת אציי אלא ספק סתם אליבא דאציי.

ולו"ד הראשונים ז"ל היה נראה לפרש דהפחית דופן האמנעי של אכסדרה קאמר ואתי שפיר לישנא דהפחית שנתקשו בתו' [וגם אפשר

דאפילו לא נפרץ במילואו אלא שהפחיתו יותר מעשר, דכבר הוא צדין מפולש דלא דיינינן ציה פי תקרה, עי' עבודה"ק סוף שער א'], וזו קושיא בסברא על אציי דאם הפי תקרה מועיל להחשב כמחיצה לשטח שאינו מקורה, א"כ דין הוא שימש כמחיצה לחוץ לו אף צומן שאינו משמש מחיצה לתחתיו, וא"כ אפי' הפחית דופן אמנעי של אכסדרה דתו לא דיינינן פי תקרה לגבי האכסדרה כיון דהוי מפולש, ואפילו הכי נכסיר הסוכה לאציי, דלגבי חוץ לו נידון פי תקרה, ונידון זה לא שייך לדון צו לרבא כלל, ואציי אהדר ליה דצוה מודה ליה דכיון דלא דיינינן פי תקרה לענין תחת התקרה דתו לא דיינינן צה פי תקרה רק לענין חוץ לה, וצייקיר הדבר יש כאן סיוע לסברת רבא דכיון דלא דיינינן פי תקרה אלא כשיש לאכסדרה ג' מחיצות א"כ סברא הוא דהפי תקרה משמש רק לאכסדרה ולא לחוץ לה כי מה סברא היא זו שמחיצת האכסדרה הרחוקות יותר מד"א מן הסוכה יהיו הגורמים לדון פי תקרה לסוכה, [ומיהו כ"ז מדרבנן, דמדאורייתא אין נראה לחלק בכמו אלה, ובכל גווני התקרה עושה מחיצה].

והא דנקט דופן אמנעי, לפי' תו' דצשנים כמין גאס אמרינן פי תקרה, ניחא, ולדעת הרי"ף דגם צכמין גאס לא אמרינן פי תקרה אלא צרות אחת, א"כ הו"מ נמי למימר הפחית דופן סתם, אלא די"ל דנקט אמנעי דצוה רגיל שהקירו נשאר, א"נ כיון שאחת מדפנות הצדדין נמשכת ע"י דפנות הסוכה, זימנין דאף שהפחית דופן האכסדרה אכתי יש עומד מרובה ע"י כותל הסוכה, והיה צריך להאריך ולפרש.

ולפירוש תו' נראה דדופן אמנעי לאו דוקא וה"ה דופן ז' שצ"ד, דהנידון אי סגי צפי תקרה צמקוס דופן ז' או רק צמקוס דופן טפת, ולפי זה הול"ל לדידך דאמרת פי תקרה יורד וסותם צדופן טפת הוא דאמרת או צאינך נמי.

מש"פ רש"י צד"ה לדידך שמכוסה צנסרים עבים, נראה כונתו למש"כ התו' בעירובין פ"ו צ' צד"ה גזוטרט דרש"י פירש צסוגיין דלא אמרינן פי תקרה אלא אם כן יש צעוצי התקרה טפת, ולזה נכתוב הטור צס' תר"ל צמש"כ שאפי' יש צפי התקרה של אכסדרה טפת לא אמרינן דיורד וסותם כו', וצ"ח ומהר"ח שם נתקשו צזה, ועי'

מחיצה, וחשיבי כשתי קרפיות, וכן משמע מהא דאמרין לקמן ב' אר"ז ומדינא בקרפף שנפרץ במילואו לחצר שאסור מ"ט הו"ל ואזיר חצר מייתרו, ומשמע שזה חד טעמא עם הנידון באזיר קיריו, והיינו דהתם נמי הנידון אם שייך להפריד מה שכנגד פנות החצר אף שאין כאן מחיצה המבדלת וקאמר ר"ז דאע"ג דקירוי שאין בו תורת מחיצה חשיב להבדיל, אבל כנגד מחיצות החצר לא, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ בר"ן הנדמ"ת, אבל בתשובות הרשב"א ח"ה ס"ל ל"א משמע דמפרש דר"ז ס"ל דאמרין פי תקרה מד' רוחות וכערסלא היינו רק דליכא מחיצות.

שם ב' אי דעבדא כי אכסדרה ה"נ הצ"ע דעבדא כי אורזלא, לפי תו' אם הכונה רק דליכא מחיצות, ק"ק דלא הו"ל אי דעבדא כו' דעבדא כו' רק הו"ל למימר הצ"ע שהרחיק הקירוי מן הדפנות, ולכן נראה דהכונה גם שהקירוי עראי וגם יש בו פירצות, ולא שייך למידן בו פי תקרה וכמש"כ הראשונים ז"ל בסכך דסוכה דכיון דהוא עראי לא דיינין ביה פי תקרה, והכא אפשר דגרע טפי, [ועי' שבת ט' א' דאמרין לבד למידן פי תקרה], ואשמועינן דאף בקירוי כי האי ס"ל לר"ז דאין אזיר קיריו מייתרו.

שם הו"ל ואזיר חצר מייתרו, יעוי' צבה"ל סי' שג"ח סי"ג ד"ה שמקום, ולא נתפרשה כונתו ז"ל דאטו ליכא מחיצות של גוויל וגזית, וגם הרי יש אורך הפירצה שהוא יכול להיות עד עשר אמות ואולי אף ביותר.

ח רא"ש פ"ט ס"ג ומשמע כדבריו מדפריך בגמ' משתי רוחות נמי פי תקרה כו', אי משום הא לא איריא, דאיכא למימר דכיון דמתני' ר' יהודה היא ואיהו ס"ל דאמרין פי תקרה אף בשתי רוחות כדאמר' ז"ה א' לכך פרכין משתי רוחות נמי, והרי אף לשמואל אמרינן מ"מ קשיא דמשתי רוחות נמי, אע"ג דלא אשכחן לשמואל דאמר פי תקרה בשתי רוחות, ויש לפרש נמי דמשום דמתני' ר"י היא פריך, א"נ דכיון שלא נשנה בשום דוכתא חילוק בין מרוח אחת לשתי רוחות לית לן לפרש דלכך שנה התנא כאן משתי רוחות כדי שגלמוד מזה שיש חילוק בפי תקרה בין רוח אחת לשתיים וכמו שפירשנו לעיל סק"ג לדעת הר"ף.

לקמן סק"ט, ומיהו הפוסקים השמיטו דברי רש"י הללו וכמש"כ מרן זללה"ה בסי' ט"ו סק"א.

ו צ"ג א' בית שחציו מקורה כו', נראה דאורחא דמילתא נקט בית דמאזי שהוא מקורה, אבל ה"ה תקרה בלא מחיצות נמי דיינין בה פי תקרה לענין כלאים, לא מיבעיא לדעת רש"י באכסדרה בצקעה דאף לענין שבת דיינין פי תקרה לרצ צד' רוחות, אלא אפי' לפי תו' והר"ף ז"ד ב' דבשבת לא אמרינן פי תקרה אלא בדאיכא ג' מחיצות או ב' כמין גאס לפי תו' היינו דוקא לענין שבת, אבל לענין כלאים שהנידון לעולם רק על רוח אחת, בזה אף בלא מחיצות כלל שפיר דמי, דאל"כ לא משכח"ל דין פי תקרה לגבי כלאים לחוד, ואינו אלא במגו דמהני לגבי שבת, ול"מ כן, ונראה דמותר לזרוע תחת הקירוי מין שלישי, מהזרוע מן הצדדים.

בידון אביי ורבא סוכה י"ח ב' לא משכח"ל לענין כלאים כמש"כ סק"ה, כשהנידון להבדיל בין מה שחתת הקירוי לחוצה לו, לרצא נמי סגי במה שיש תורת מחיצה על מה שחתת הקירוי, וכדמוכח מסוגיין.

ז ב"ה א' קרפף בית שלש וקירה זו בית סאה כו' אין אזיר קיריו מייתרו כו' אכסדרה בצקעה כו', לפי הר"ף דאכסדרה בצקעה יש לה ג' מחיצות, יש לפרש דלמאי דס"ד דפליגי בפלוגתא דרצ ושמואל מיתוקמא שקירה מדופן לדופן וזה סגי בפי תקרה להשלים מחיצה רביעית, ואם נימא דפי תקרה עושה עומד מרובה ע"י להלן סק"ט משכח"ל נמי שקירה באמצעו של קרפף אלא דאיכא עומד מרובה עד הדפנות, ובדליכא פרצת י', ומיהו ק"ק דאי בפי תקרה פליגי, מה זה ששנו אזיר קיריו מייתרו או אין מייתרו, הו"ל מר אמר אמרינן פי תקרה ומ"ס לא אמרינן, וגם למה נקט בקירה בית סאה ולא בעשה קורה ד' באמצעו, וגם למה נחלקו לענין קרפף ולא לענין אכסדרה וכיו"ב כמו שנחלקו רב ושמואל, ונראה דאה"נ דהו"מ למיפרכ', אלא דבלא"ה מסיק שפיר קושטא דמילתא.

ולמאי דמסקינן דבגוונא דליכא פי תקרה פליגי, נראה דפלוגתתם דלענין הוקף לדירה יש מקום לומר דקירוי חשוב לחלק אף שאין בו תורת

לתקן צרות רביעית, ואמרינן דמפולש כי היכי דבשבת אינו ניתר צפי תקרה דהא נריך צ' רוחות, ה"נ בסוכה במפולש לא דיינינן פי תקרה אף לא צרות אחת.

ואין לומר דס"ל להרא"ש דאין לחלק אם נריכים לדון פי תקרה צרות אחת או בשמים, ועי"ז לחלק בין סוכה דסגי בג' מחיצות לשבת דצעי ד' מחיצות, אלא הנידון הוא אם אמרינן פי תקרה בזמן שיש רק שתי מחיצות, או דלא אמרינן אלא בזמן דאיכא שלש, אבל אם אמרינן דדאיכא רק שתי, שפיר אמרינן נמי צ' רוחות, והיינו דהוכיח מדאמרינן פי תקרה בסוכה כמין גאס ש"מ דאף דדאיכא רק שתי מחיצות אמרינן פי תקרה, וממילא ה"ה בשבת, דא"כ לא הותרך כלל להציא הא דאמרינן דהוי כמבוי המפולש ומעיקר הדין דאמרינן פי תקרה בסוכה כמין גאס הו"ל להוכיח.

ולבן נראה דכונת הרא"ש דמהא דאמרינן מודינא לך דהיה דהו"ל כמבוי המפולש מצואר דאיכא חילוק לענין פי תקרה במבוי בין מפולש לאינו מפולש, ואם נימא דגם בכמין גאס לא אמרינן פי תקרה צ' רוחות א"כ אין חילוק לענין שבת בין מפולש לאינו מפולש דגם אינו מפולש אינו ניתר צפי תקרה, וע"כ מוכח מזה דבאינו מפולש אמרינן פי תקרה צ' רוחות לענין שבת, ולפי זה י"ל דאין שום קולא לענין פי תקרה גבי סוכה צמה דסגי בסוכה בג' מחיצות דעיקר הנידון בשיעור הסמימה למידן פי תקרה, ובמפולש לא אמרינן כלל פי תקרה אף לא צרות אחת, ובכמין גאס אמרינן אף בשתי רוחות. — הא דאיינינן באכסדרה שיש לה ג' מחיצות לא מהני לן לגבי הסוכה, כדחזינן דבדופן אמנעית חשבינן לה כמפולש.

ונראה דשפיר י"ל כדעת הרי"ף דאף בכמין גאס לא אמרינן פי תקרה צ' רוחות הפרוצים במילואם לענין שבת, ומ"מ איכא נפקותא לענין שבת, בין מפולש לכמין גאס, בשניית רוח הרביעי בפסין או בלחי וקורה, דמפולש אינו ניתר צפי תקרה מכאן ופסין מכאן, וכמ"ש הרשב"א בעצוה"ק סוף שער א', [ומיהו בתשו' הרשב"א ח"ה ס"ל ל"א ל"ב לא משמע כן עיי"ש], אבל כמין גאס שפיר דיינינן פי תקרה צרות אחת ופסין באחרת, והשתא הוי טפי סוכה דומיא דמבוי

שם ויש לדחות כו' דהא איכא טפי משלש מחיצות, ר"ל דהא אם היה נשאר הקרן היה ניתר בעומד מרובה מזה ומזה דסתם צעשר היינו שיש עומד מרובה כנגד הפירצה, וא"כ אין חסר כאן אלא הקרן, ואף אם צרות אחת לא היה עומד מרובה, נמי היה ניתר צפס ד', ושפיר סגי אם נדון פי תקרה צרות אחת, והיינו דפריך דאף בפירצה בשתי רוחות דהיינו בקרן זוית נמי נימא פי תקרה צרות אחת.

שם מיהו ג"ז יש לדחות כי עדיין לא היה יודע שיש חילוק בין איכא שיש מחיצות להיכא שאין מחיצות כלל, היינו שאין בכלל שום מחיצה, ונראה דר"ל דכשהקשו לשמואל משתי רוחות נמי, ע"כ ליכא לפרש דהיינו משום דרצ הכי ס"ל דאמרינן פי תקרה צ' רוחות, דאי הוי ידע פלוגתא דרצ ושמואל א"כ ידע נמי דשמואל אף צרות אחת לית ליה פי תקרה וכדפריך בתר הכי, ולכן יש לפרש דגמ' מעיקרא לא ידע כלל חילוק בין מרות אחת לד' רוחות, ופריך סתם דמ"ש שתי רוחות מרות אחת, והוי ס"ד דר"י דאית ליה פי תקרה צ' רוחות, ולי' אית ליה אף צד' רוחות, ורבנן דלית להו פי תקרה לית להו אף צרות אחת, ובתר הכי פריך מפלוגתא דרצ ושמואל דל"ל לשמואל פי תקרה אף לא צרות אחת, ומיהו לפי זה יש לפרש נמי דלבתר דמסיק לשמואל דצד' מודה ופריך מ"מ קשיא, דהיינו נמי דצד' יועיל פי תקרה לשמואל אף צד' רוחות דדאיכא גיפופי, דהא לא חסיק אדעתיה לחלק במספר הרוחות ולפי זה ראוי לקיים כן לדינא, ול"מ כן, ונ"ל דלבתר דבצר הציאו פלוגתא רצ ושמואל, תו ידעינן שיש לחלק בין הרוחות, ורצ רק צרות רביעית ס"ל דאמרינן פי תקרה, ושמואל אף צרות רביעית לית ליה פי תקרה צנפרץ במלואו, ומ"מ קים לגמ' דדדאיכא גיפופי ס"ל לשמואל דאף צ' רוחות אמרינן פי תקרה והיינו דפריך מ"מ קשיא, ועי' בתו' הרא"ש, ודוחק, ונ"ע.

שם משמע הא בלא פילוש מהני פי תקרה בשתי מחיצות, לכאורה נ"ע היכי משמע דהא לפי' תו' שם הנידון למידן פי תקרה בדופן אמנעית לחוד, ובדופן אחד ודאי אמרינן פי תקרה שלא במפולש, והנידון במפולש לא יתכן בדופן אחד אלא לענין סוכה דסגי בג' דפנות אבל לענין שבת ע"כ

דריטת הדברים דמש"כ צפי"ז הל"ה ואם היתה שם קורה מלמעלה על אורך הפירצה רואין אותה שירדה וסתמה ומותר כו', דר"ל על פירצה שבקרון זוית שהקירוי נשאר ומשמע דאף בחצר שניתר בפסין ברוח רביעית, ונפרצו שתי מחילות דעריצן בקרן נמי אמרינן פי תקרה, ושפיר י"ל דה"ה כשנפרצו לגמרי נמי, דלית לן מהיכן לחדש דנשאר גיפוף ברוח אחת עדיף, וא"כ גם דעת הרמב"ם י"ל דאמרינן פי תקרה צד' מחילות כמין גאס, [ועי"ש בפט"ז ה"ז], הלכך נראה דד"ו נקטו הרמ"א כהלכה פסוקה ולא כ"א.

ומיהו מה דנקט הרמ"א הדין דצעי ד' ציט' אומרים, צ"ע דגם רש"י כתב כן שבת ט' א', והתו' בעירובין דף פ"ו לא כתבו אלא לדקדק ממה שפרש"י טעם אחר שם צהא דקורה ד', אבל לא נתפרש ברש"י דסגי בפחות מד', וכל הראשונים ס"ל דצעי ד' וכמ"ש צבה"ל, והעיקר דסוגיא דשבת שם לא ניתנה לידחות, וממה שהרמב"ם השמיט אין ללמוד לדחות המבואר בגמ'.

והנה בשבת שם מבואר דאף באין צו ד' כל שיש שני קורות שאין בהם ד' וביניהם פחות מג' אמרינן לצוד וחשיבי כד' ואמרינן פי תקרה, ונראה דלר"ך שיהא עומד ד', אבל האויר שנידון בלצוד אינו משלים, וכן נראה דלר"ך שיהא גם עומד מרובה, דלא מסתבר דצפרון מרובה יצטרף העומד להחשב כד', מיהו גם בעומד מרובה צ"ע שיעורו בכמה דלא מסתבר שאם יעשה קנים דקים שיחשבו כתקרה לדון פי תקרה, ומנאמי צמו' הרא"ש כ"ה צ' שכתב דלפיר"ח שם בעידי כי ערסלא היינו טעמא דלא דיינינן פי תקרה משום שאין בהם טפח, ולמדנו דפחות מטפח לא דיינינן ציה לצוד, ולפי זה יתכן גם לפרש כונת הטור צסי' תר"ל שהבאנו לעיל סוסק"ה, דהזכיר שיעור טפח, דכוונתו לדברי הרא"ש הללו ומשום דתקרת אכסדרה אינו נסר אחד אלא נסרים קטנים סמוכים זל"ז.

ובמפולש ואיכא גיפופי דעת הריטב"א דאמרינן פי תקרה וכ"נ דעת הראב"ד צתשו' הרשב"א הנ"ל, אבל בעצוה"ק סתם דלא אמרינן, וצ"ע.

ויש להסתפק אי פי תקרה חשיב כמחילה ממש, או דאינו אלא כצורת הפתח, ונפ"מ לדון אי עושה עומד מרובה וכמו שנסתפקנו לענין צורת

המפולש, דהתם נמי לא נריכין למידן פי תקרה אלא ברוח אחת דומיא דסוכה, [ואפשר דמקורו דהרשב"א הוא צאמת מסוגיין, דכיון דאמרינן דאף בסוכה לא דיינינן פי תקרה צמפולש אף דסגי צפי תקרה ברוח אחת, וילפינן לה ממצוי משמע דצמצוי נמי לא דיינינן פי תקרה צמפולש אף לא ברוח אחת, וצברא היא דפסין לא חשיבי לצטל שם מפולש, וה"נ צסוכה צהפחית דופן צדדי שכתבנו דופן טפח נמי חשיב כמפולש, ורק צדופן טפח ס"ל לאצ"י דאמרינן פי תקרה].

לפירוש ר"ת שהציא צמו' הרא"ש דקירוי צארבע היינו שהקירוי נשאר צשלימותו צארבע רוחותיו, לכאורה מצואר צזה דאמרינן פי תקרה צצ' רוחות צכמין גאס וכדאמרינן דהיינו אכסדרה, ואף ציותר מעשר לשמואל וכש"כ לרב דמיקל טפי, וצ"ל דלא הציא רבנו הוכחה זו כיון דאפשר לפרש קירוי צארבע כפי' תו' ולפי זה אין ראיה וכמש"כ סק"ג, א"נ דצעי לאוכוחי צפרון צמלואו צצ' רוחות.

ט) שו"ע אור"ח סי' סס"א ס"א צהגה"ה ואמרינן פי תקרה יורד וסותם אפי' צצ' מחילות כו', יעוי' צבה"ל, אבל מלצד תו' והרא"ש זו גם דעת הראב"ד שהוצא צתשו' הרשב"א הנ"ל, וכן דעת הרשב"א שם וצחידושיו כ"ה א', וכן דעת הריטב"א וכן הר"ן הנדמ"ח כ"ה א', והרשב"א צתשובה שם נראה דנקט גם צדעת הרי"ף כן, ואף שהרי"ף פירש אכסדרה שיש לה ג' רוחות היינו משום דסתם אכסדרה הכי, ונקטוה לרבותא דשמואל, אבל רצ אף צשתי רוחות כמין גאס איז ליה דאמרינן פי תקרה, וצ"ל דסמך הרי"ף צמה שהעתיק הא דפרכין אליצא דרב מ"ש מרוח אחת דאמרינן פי תקרה משתי רוחות נמי, דמזה נלמד דאמרינן פי תקרה אף צשתי רוחות, ולא ס"ל דחיי"ת הרא"ש, וצצמפולש אסור זה נלמד ממחני' צ"ה א', וממילא מוצן דשתי רוחות דהכא כמין גאס, ולפי זה גם ניחא שלא הציא הרי"ף הא דאמרינן אליצא דשמואל צאיכא גיפופי דמשתי רוחות נמי שנתקיינו צזה לעיל סק"ג, דכיון דאף צפרוצים צמלואם אמרינן פי תקרה כש"כ צדאיכא גיפופי, ולענין מפולש י"ל דגם צאיכא גיפופי לא אמרינן, ולפי זה י"ל דגם דעת ר"ח שהציא הרא"ש כן, וצדעת הרמב"ם נמי אין הכרע

פי תקרה אלא במחיצה אחת או שתיים, היה ראוי לפרש כפיר"ת, וכנראה דס"ל דראוי לקיים דינא דפרש"י מסבא, דבאלכסון ליכא פה, ואפשר דענין פה היינו סוף התקרה, וכשהולך באלכסון יש בו כח מחיצה, ולא מינכרא סוף תקרה.

הוספות

סימן יד

(א) ב' א' פשיטא אי לאו מחיצה היא היכי משתרי ליה למלאות, וא"ת והא גס אי מחיצה היא הרי לא התירו אלא לעולי רגלים כדאמר לקמן ב', חזינן דלאו מחיצה גמורה היא וקולא הוא דאקילו לעולי רגלים, וא"כ שמא לאו רשות היחיד היא אלא כרמלית והזורק לתוכה פטור, ומ"מ הקילו לעולי רגלים, וי"ל דלשווייה כרמלית לא היו צריכים דיומדין והיו יכולים לתקוע כמה עמודים שלא יהא ניחא תשמישתיה ויחשב כרמלית כדאמר שבת ו' א', ויותר נראה דקים לגמ' שלא היו מחירים לטלטל מרשות היחיד לכרמלית ממש משום עולי רגלים.

שם לא צריכא דעבד כעין פסי ציראות ברשות הרבים וזרק לתוכה חייב הא נמי פשיטא כו', יש לעי' דקארי לה מאי קארי לה, ושמא י"ל דס"ד דהתם בפסי ציראות כיון דהצור רשות היחיד הרי בקל נטפל השטח שצין הפסים אליו, מה שאין כן ברשות הרבים, וכ"מ ברית"א.

שם לא צריכא אע"ג דקא בקעי צה רבים ומאי קמ"ל דלא אהו רבים ומבטלי מחיצתא כו', נראה דמימרא דכאן הודיעך כהן של מחיצות, מתפרשא כאלו אמרו מ"ט דחכמים דאמרי אינו צריך, משום דסברי דאלים כח המחיצות שאינו מתבטל מחמת בקיעת הרבים, ומוכח מזה דהיה מקום לומר דגם לרבנן בקיעת רבים מרעא למחיצות, אלא דמ"מ עדיין התירו לעולי רגלים, ולפי זה הזורק לתוכן מרשות הרבים יהיה פטור, [ועי' רש"י שבת ו' ב' ד"ה ומאי, וז"ע], קמ"ל דרבנן סברי שלא הורע כהן של מחיצות כלל ע"י בקיעת הרבים, והיינו מימרא דר"א דגם בדקעי צה רבים הזורק מרשות הרבים לתוכה חייב, [ואמרינן דקמ"ל

הפתח לעיל סימן ב' סק"ת, דאפשר דאין דינו אלא כפרוך היתר בעומד מרובה, וכן אם אפשר לחשבו כפס ד', ומרן זללה"ה פשיטא ליה דמהני, ולו"ד ז"ל היה נראה דהדבר צריך ראייה, ולא דמי לתריץ שהביא ז"ל בס"י מ"ג ס"ק ט"ז מהירושלמי, דחריץ מחיצה מעלייתא היא לכל דבר.

ובן יש להסתפק אי פי תקרה חשוב להפסיק לענין עומד מרובה, או נורת הפתח, ועיין בט"ז סימן שס"ג ס"ק י"ט משמע דהגג אינו מפסיק לבטל את הנורת הפתח, ואף ד"ל דהתם בגג שאין לו מחיצות מג' רוחות ולא אמרינן פי תקרה בכה"ג, מ"מ מדאוריתא אין נראה לחלק בכך, (*) ואם כן הנורת הפתח מתבטל מדאוריתא, אלא משמע דס"ל דפי תקרה לא אלים לבטל נורת הפתח, וז"ע.

(י) ב"ה ב' דעבדה כי אורזילא, פרש"י גג משופע דליכא פה, ולכאורה נראה דר"ל דעובי התקרה הוא פיה, והוא משמש כמחיצה מלמעלה למטה, וכשהתקרה באלכסון הרי עובי התקרה אינו נראה כמחיצה מלמעלה למטה, ולפי טעם זה ניחא מה דס"ל לרש"י דעובי התקרה טפח כמש"כ בשמו בתו' פ"ו ב' ד"ה גזוזטרא, והיינו שמהא ניכרת מחיצה טפח מלמעלה למטה, אבל לפי זה למאי דקיי"ל שאין שום שיעור לעובי התקרה, [עי' לעיל סוף סק"ה], א"כ לא מסתבר שיהא עובי התקרה גורם למחיצת הפי תקרה, ולפי זה אין לנו טעם לפסול העשוי באלכסון, והפוסקים העתיקו פרש"י דגג משופע.

איברא דבלא"ה נמי יש בזה מקום עיון דלפי' תו' בערסלא והוא פירוש ר"ח והערון והראצ"ד והסכימו לו הרשב"א והריטב"א והר"ן (הנדמ"ח), אין לנו מקור לחדש דבשיפוע לא אמרינן פי תקרה, ובאמת הרמב"ם לא הזכיר חילוק בין משופע לאינו משופע, והוא משום דמפרש ג"כ כי ארזלא כפי' ר"ח וכמ"ש במ"מ פט"ז ה"ז, אבל הפוסקים העתיקו פרש"י בשו"ע סי' סק"א והוא משום שהרא"ש ג"כ העתיק פרש"י, אף דלפי מה דנקט כפיר"ת דלא אמרינן

(*) שוב הראוי בחזו"א סימן מ"ג ס"ק י"ח שכתב דבמפולש לא אמרינן פי תקרה אף לענין דאוריתא, וכדי ישראל נ"י העיר דכן מבואר שבת ז"ט ב' זורק דף ונה על גבי יתדות בתו' וברשב"א שם דהנידון משום פי תקרה לענין דאוריתא, שפירשו דאירי שיש שתי מחיצות מלמעלה, ועיין בפמ"ג סימן שמ"ה בא"א סק"ג שנסתפק בזה, ובפני יהושע סוכה י"ח ב' משמע דסבירא ליה דאינו אלא מדרבנן.

על הפרוך, והלכך תוך המחיאות שפיר הוי רשות היחיד, דסתמא מתפרש שהמחיאות אין בהן פירצה אלא במקום דבקעי רבים, דהיינו במקום שדרך השחי חוצה את דרך הערב, ונמצא כל המחיאה עומד מלבד המועט הפרוך, שעל ידי בקיעת דרך הרבים, ומ"מ יש לפרש דלרווחא דמילתא כחז כן, דגם אם היה פרוך מרובה כנגד העומד, אינו דדין שיתצטל העומד לענין שלא לדון זו דין שתי מחיאות במקום שהמחיאות קיימות, דאין לנו ענין במה שנעשה חוץ למחיאות, כשהנידון הוא רק על השטח שבין המחיאות, דכאורא דעלמא חשיב.

שם אצל כנגד הפרוך אם יש בו פלטיא רחב ט"ז על ט"ז אמה אפשר שחייבין עליו אע"פ שתוך המחיאות מכאן ומכאן אינו רשות הרבים כו' כ"ל, בחידושי דף נ"ט הזכיר אפשרות דפלטיא גדולה של עיר רחבה הרבה שהרבים מתקבצים שם לשוק והיא רחבה של עיר כיון שהרבים קבועים ועומדים שם כל היום זהו רשות הרבים גמורה, ור"ל דגם בשיש שם שתי מחיאות תחשב כרשות הרבים, אצל כאן לא הזכיר אלא שכשהמקום פרוך יחשב כרשות הרבים, ומיהו להלן הזכיר דגם פלטיא שבתוך העיר תחשב רשות הרבים, ומיהו כחז שם צענין שפרשתי, וי"ל דר"ל בפירצה שבין שתי מחיאות. — ומבואר מדבריו ז"ל דמה שאמנע הפילוש מוקף ברשות היחיד היה ראוי למונעו מלהחשב כרשות הרבים, אלא דאם הוא פלטיא גדולה אפשר דנחשב כרשות הרבים אף כשמוקף רשות היחיד, וכן נמי כשהוא בעיר שדלתותיה נעולות, כמ"ש להלן ודף נ"ט, ומשמע דמוקף רשות היחיד כמוקף מחיאות.

שם אצל בפחות מזה אין חייבין עליו לדברי ר"י, ר"ל אם אין בו ט"ז על ט"ז אף שהוא פרוך ורבים צוקעים בו ויש בו רוחב ט"ז אפילו הכי לא יחשב כרשות הרבים, והיינו משום דאיכא עומד מרובה כנגדו, וכן משמע דתו הכי שכתב בחזר שהרבים נכנסים זו ויוצאים זו ורבים צוקעין בה שתי וערב, דנחשבת כרשות הרבים לר"י אם הפרוך מרובה על העומד, משמע דבעומד מרובה אין הפרוך נעשה רשות הרבים אפילו רבים צוקעים בו, אצל קשה דפשטא דמילתא דהפתחים שבחומת ירושלים היה עומד מרובה כנגדן ואפילו הכי קאמר ר"י דאי לאו דננעלות, הוי דיינין דאתו רבים ומצטלי מחיאה, וי"ל דלעולם עומד מרובה

דלא אתו רבים ומצטלי מחיאתא, ולא פרכינן פשיטא דאל"ה היכי שרו רבנן למלאות, ודוחק לומר דקמ"ל דהלכה כחכמים, דגם זה פשיטא דהלכה כרבים], ומה שמעינן נמי דס"ל דכאן הודיעך כחן של מחיאות, דהיינו שנשארו המחיאות זכאן, וכ"כ הרשב"א והריטב"א דחדא מכלל חצירתה איתמר היינו דמהא דר"א דהזורק לבין פסי הציראות חייב שמעינן לאידך דר"א, ולפמש"פ ניחא שפיר דאפשר לשמש בלשון כאן הודיעך כחן של מחיאות צין אי כאן וסבירא ליה וצין אי כאן ולא סבירא ליה, דעיקרו לפרושי טעמא דחכמים, ועי' במהרש"ל בחכמת שלמה שנתקשה בזה עי"ש, ולמש"כ מיושב שפיר, וכן בחדושי הר"ן כ"ז א' הקשה אי כאן ולא סבירא ליה מאי אחי לאשמועינן, ולמש"כ ניחא, אח"כ הראוני בזהל משה שפירש כמש"כ.

ב"ב א' והאמר רב"ז אר"י ירושלים חילמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, לכאורה היה נראה דנעילת הדלתות כלילה אינן מוסיפות תוקף למחיאות, דרק ראיות לנעול או כשיצא ונכנס נועל מוסיף כח למחיאה כדלעיל ו' א' ז', אצל נעילה כלילה אינו מוסיף כח למחיאה, אלא שיש בו תועלת לבטל בקיעת הרבים, דכיון שיש שעות שאין הרבים יכולים לצקוע בהן, לא אלימא בקיעתן ציוס לבטל חשיבות המחיאה שבוקעין בה, ולפי זה מפורש בדברי ר' יוחנן דחייש דאתו רבים ומצטלי למחיאה מהא דמזריך נעילה כלילה, ולא רק מהא דמחייב עליה משום רשות הרבים, אצל רש"י לעיל ו' ז' ולקמן ק"א א' לא פירש כן, וכ"מ שם בגמ' ו' ז' דמיבעיא לן אם צריך לנעול במצוי דלית ביה משום אתו רבים, וברשב"א בסוגיין סוד"ה הכא כתב בננעלות כלילה שמעכצין רגל הרבים מלעבור.

במלחמות בסוגיין אמר הכותב אין דבריו בזה נכונים כו', ר"ל במה דמשמע מדבריו דע"י בקיעת הרבים הרי גם תוך השחי מחיאות אינו רשות היחיד אע"ג דשתי מחיאות דאוריתא, ואין זה נכון דתוך המחיאות אין בקיעת הרבים מקלקלת כלום, [שאין הרבים מצטלים אלא המחיאה הפרוזה כו' כ"ל], והלכך תוך המחיאות הוי רשות היחיד לר"י.

שם שהרי שתי מחיאות גמורות הן ועומד מרובה על הפרוך, ר"ל דשתי המחיאות אין פרוך מרובה כנגדן שיתצטלו, שהרי הם עומד מרובה

שם אצל טורח זה של צעל המאור למה כו', צמו' הרא"ש הזכיר גם תירוך זה בשם הר"ש, לאחר שהציא תירוך התו' דאמנע הפילוש, וכן צמו' הר"פ.

(ג) כ"ב א' תוד"ה והא וי"ל הואיל והיה לירושלים לורת הפתח כו', ז"ע כונתם דהא הקושיא היתה די"ל דבקיעת רבים ברוחצ י"ג ושליש לא חשיב לצטל מחינה, מה שאין כן בקיעת רבים ברוחצ ט"ז, והלכך בפסי ציראות י"ל דס"ל לר"י דאין צריך לסלק דרך הרבים כיון שאינם הולכים אלא ברוחצ י"ג ושליש, מה שאין כן אנשי ירושלים שבוקעין ברוחצ ט"ז שפיר מבטלין המחילות, וא"כ מה תשובה היא זו דצירושלים היה לורת הפתח ואין ראוי שיתבטל, ואם מסבירא אמרינן דלא מסתבר דבקיעת רבים מבטל לורת הפתח, א"כ מסבירא הוה ליה להקשות, ולא מהא דאר"י כאן הודיעך כחן של מחילות, ובעיקר קושיאם י"ל דלישנא דכאן הודיעך כחן של מחילות, משמע דבא לומר דמחילות אלימי ואינם מתבטלות מחמת בקיעת הרבים, ולא משום דבקיעת רבים צי"ג ושליש לא חשיב לצטל המחילה, והלכך פשיטא דגם בקיעת רבים בט"ז אמה נמי לא תועיל לצטל המחילה, והיינו דפרכינן מהא דירושלים, גם י"ל דאף אם מקום הי"ג לא חשיב רשות הרבים, ודלא כח' לעיל ו' ב', מ"מ לענין כח הרבים לצטל המחילה, ראוי לומר דגם במקום שהרשות הרבים מיר ט"ז ל"ג עדיין כח הרבים צו לצטל המחילה, והיינו דפרכינן, וצמו' הר"פ הנדמ"ח כתב לתרץ דלענין בקיעת רבים אין לחלק בין ט"ז לפחות, ואפשר דכונתו כמש"כ.

תוד"ה חייצין וי"ל דירושלים היתה מפולשת מארבע צדדין וחייצין עליה משום רשות הרבים לעומד באמנע הפילוש דליכא מחילה, לכאורה קשה דהא מקום הפילוש מוקף כולו ברשות היחיד דהא כל רחוב המגיע לשם יש לו שתי מחילות, וכבר הקשה כן מרן זללה"ה בסימן מ"ג סק"ג, ונראה מוכח מזה דס"ל לתו' דכיון דהני רשות היחיד המקיפות אינם מונעים דריסת הרגל של הרבים, הרי בקיעת הרבים מבטל חשיבות הרשויות לשמש כמחילה, ודין אמנע הפילוש כאילו היה פרוץ מד' רוחות, וכן ברמב"ן נ"ט א' העתיק בשם י"א דברי התו' דאמנע הפילוש, ופירש דהוא משום

לא סגי כנגד בקיעת רבים, והכא אמנע הפילוש אינו נעשה רשות הרבים משום דבשני קצותיו היו רשות היחיד משום שתי מחילות, וכן בחצר כתב פרוץ מרובה מה"ט, וז"ע.

שם והא דתניא בחצר שהרבים נכנסים צו ויוצאים צו שהיא רשות הרבים לשבת כו' או שהיא סוברת שלש מחילות דאורייתא כו' שהרי על כרחך אנו צריכים לראות דה שתי מחילות כו' כז"ל, ר"ל הא דאמרינן בסוגיין דלר' יהודה דין הוא שמהא רשות הרבים לשבת, י"ל דהך צרייתא סוברת כר"י דתמו רבים ומבטלי מחינתא, אצל סוברת דג' מחילות דאורייתא, ואיירי שיש לחצר שתי מחילות גמורות ובשתי מחילות איכא לורת הפתח, וכיון דרבים נכנסים ויוצאים צורת הפתח הרי מבטלים אותן, ושתי מחילות אכתי הוי רשות הרבים.

שם כגון פסי ציראות כו', ז"ע דהדבר דחוק לאוקמי סתם חצר השנוי בצרייתא דאיירי בפרוץ מרובה בכל הרוחות, ומחילותיו כעין פסי ציראות, ולפי זה רשות היחיד לשבת הוא רק לחייב את הזורק ולא לטלטל עי' ח' ב', ועוד דנוקמה לצרייתא בעומד מרובה ומצי אחיא שפיר אף כר"י, וז"ל דא"כ פשיטא, וכ"כ הריטב"א דהא דלא מוקמינן לה בדאיכא שתי מחילות מעלייתא, דא"כ פשיטא, וכן צמו', ומיהו אי איירי בפרוץ מועט בכל הרוחות, יש כאן חידוש דגם אמנע הפילוש הוי רשות היחיד לר"י, כיון שאינו פלטיא, וכל החצר רשות היחיד מחמת שתי מחילות, ובקיעת הרבים אינה מפסדתן, וז"ל דעדיפא משני דאיירי בפרוץ רק בשתי רוחות, וכרבנן.

שם ואין לנו רשות הרבים לר"י אלא כגון בקעה מכאן ובקעה מכאן ודרך הרבים ט"ז אמה עוברת צינתים כו' כז"ל, ור"ל דקשיא ליה היכי משכח"ל שיהא רוחצ הרשות הרבים רק ט"ז אמה, הרי אם יש מחילות משני הצדדים שוב הוה ליה רשות היחיד, ולזה פירש כשיש בקעה מן הצדדים, ובחידושי צדק נ"ט הוסיף עוד בדאיכא מחילות פחות מעשרה, וגם שם הזכיר האפשרות דפלטיא שמשמשת מקום קבוע לרבים תחשב רשות הרבים גם כשיש שתי מחילות עי"ש, וכן הזכיר שם תירוך התו' דאמנע הפילוש.

נמצא דהוי רשות הרבים דומיא דירושלים וחייב חטאת, וכמ"ס הראשונים לישנא דאין מערבין רשות הרבים בכך משמע דאכתי הוא רשות הרבים, מדלא קתני וחכמים אוקרים, ותקשה לן מי איכא מידי דלרבנן חייב חטאת ור"י שרי לכתחלה כדפרכינן שבת שם, ולמש"כ תוד"ה חייבין דר' יוחנן סבר דשתי מחילות דאורייתא, והא דחייבין על ירושלים משום רשות הרבים אינו אלא על אמצע הפילוש, לפי זה בשני בתים משני ידי רשות הרבים גם לרבנן ליכא חיוב חטאת דהא איכא שתי מחילות, אבל לפי מה שהביאו בתו' הרא"ש ובתו' הר"פ וכן ברש"א ורמב"ן דר' יוחנן לא ס"ל שתי מחילות דאורייתא, וירושלים חייבין עליה משום רשות הרבים גם שלא באמצע הפילוש, א"כ רבנן דפליגי עליה דר"י ואמרי אין מערבין רשות הרבים בכך ס"ל דהוי רשות הרבים ממש, וכן מבואר בתוד"ה דרבנן, דרק הו"מ למימר דרבנן מדרבנן קאמרי, אבל השתא מדאורייתא קאמרי, א"כ תקשה לן מי איכא מידי דלרבנן חייב חטאת ור' יהודה שרי לכתחלה, וי"ל דר' יהודה דס"ל דשתי מחילות ולחי עדיף משם ד' מחילות דפסי ציראות כדמפרשין בסוגיין, אי משום דשתי מחילות דאורייתא אי משום דשתי מחילות ולחי עדיף כמ"ס תו', ס"ל דרבנן דשרו בפסי ציראות כש"כ דשרו בשני בתים משני ידי רשות הרבים ולחי מכאן ומכאן, וס"ל כוותייהו, [ועי' תו' י"צ ב' ד"ה איתביה], ומיהו למאי דקיימא לן דטעמיה דר"י משום דסבר שתי מחילות דאורייתא, קשה לומר דמרבנן דשרו בקיעת רבים בפסי ציראות איכא למישמע דסברי שתי מחילות דאורייתא, דמה ענין זה לזה.

גמ' והאמר רבצ"ח א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, והיינו משום דאתו רבים ומצטלי מחיצה וכמו שפרש"י, ויש לעי' הא בפשוטו שערי ירושלים היה בהן צורת הפתח וגם עומד מרובה, ומנ"ל לר' יוחנן דאיכא מאן דסבר דרבים מצטלי לצורת הפתח ועומד מרובה, הרי מר' יהודה לא שמעינן אלא בפרוץ מרובה, ומרבנן דאין מערבין רשות הרבים בכך, איכא למישמע רק דרבים מצטלי ללחי בפרוץ מרובה, אבל לא לצורת הפתח ועומד מרובה, וכדאמרינן לעיל ו' ב' וכו' צ"כ הוא דלא מיערבא כו', וי"ל דר' יוחנן מסבירא אית ליה דאי

דבקיעת רבים מצטלנו, [ומיהו התם צריך בקיעת הרבים לצטל העומד מרובה], וגדולה מזו מלאנו ברמב"ן שם וכן ברש"א בעצה"ק שער שלישי אות א' דגם דלתות נעולות כלילה מ"מ מקום השוק שמויעד לרבים לשהות שם י"ל דחשיב רשות הרבים, ונהי דהכא לאו במקום השוק איירינן, מ"מ בקיעת הרבים במקום הזה מצטל חשיבות הרשות היחיד שסביבו עכ"פ באין דלתות ננעלות, ועי' לקמן סק"ז.

ד' כ"ב א' מתני' רבי יהודה אומר אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה ללדדין, היה אפשר לפרש דקולא שהקילו לעולי רגלים לשמש בפסין כרשות היחיד, לא הקילו ר"י כשדרך הרבים מפסקתן, דנראה כרשות הרבים, אבל מעיקר הדין היה אפשר לומר דלא אתו רבים ומצטלי מחיצה, והרי מקום הפסין נשאר רשות היחיד מן הדין, ואף את"ל דאיתרע לה כח המחיצה, אפשר לפרש דנחשב ככרמלית, אבל לא לומר דהוי כרשות הרבים, וגם מנא דלמעוטי בפלוגתא עדיף היה ראוי לומר כן, דכיון דלחכמים הוה ליה רשות היחיד גמור, כמבואר כ' א' דהזורק לבין הפסים דבקעי זהו רבים חייב אי כאן וסבירא ליה דהיינו דהלכה כחכמים, ראוי לומר דר' יהודה לא ס"ל דהוי רשות הרבים ממש, וגם לא דמי לדגלי מדבר כיון דמוקף פסין, אבל מהא דאר"י דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, והיינו משום דס"ל כר' יהודה וכדאמרינן דכאן ולא סבירא ליה קאמר, מבואר דס"ל דלר' יהודה אהני בקיעת רבים לשווייה רשות הרבים ממש, וקצ"ע מנין קים ליה לר' יוחנן הכי, ובגמ' שבת ו' ב' נמי אמרינן זו היא רשות הרבים למעוטי הא דר"י דיסלקנה ללדדין, והיינו דלר"י גם זה חשיב רשות הרבים, וי"ל דקים לגמ' דאי לאו דחשיב רשות הרבים היה ראוי להחיר לעולי רגלים, וי"ע.

והא דלר"י חייב חטאת ורבנן שרו לכתחלה, לא קשיא לן כמש"כ הרש"א שבת קל"ח א' דרק אי לרבנן חייב חטאת ויחיד שרי לכתחלה הוא דקשיא לן התם, אבל בצרייתא דמייתין בגמ' דיתר על כן אמר ר"י מי שיש לו שני בתים בשני ידי רשות הרבים דעושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע, ולרבנן דס"ל דכהאי גוונא אתו רבים ומצטלי מחיצתא,

בקיעת רבים מצטלח מחילה, אין לחלק בין המחילות, ור' יהודה דנקט לה גבי פסין דאיכא פרוך מרובה הוא משום דלדידיה דשתי מחילות דאורייתא לא משכח"ל נידון אהו רבים ומצטלי מחילה אלא בפסי ציראות, ואף דמשכח"ל בפרוך מועט באחת משתי המחילות, עדיפא ליה לאשמועינן בפסין שהוא צהור, וכן משמע לקמן ב' דמיבעיא לן בתל המתלקט ורבים צוקעין בו לר' יהודה, ומפרש טעמא משום דלא ניחא תשמישתיה, ולא נקט משום שהוא מחילה גמורה וצוקעין על המחילה, ולא דמי לדר"י צוקעין בפרוך מרובה, אלמא דהא פשיטא לגמ' דאי אהו רבים ומצטלי למחילה, דמצטלי לכל מחילה צוקעין בה, ומיהו מדרבנן דאמרו לו ק"ק דמשמע דמודו בצפסי ציראות לא מצטלי רבים למחילות כיון דאיכא שם ד' מחילות, ואילו בשני בתים בשני יידי רשות הרבים סברי דאהו רבים ומצטלי מחילה, אא"כ נימא דטעמייהו משום דגם לחי משום היכירא, ודלא כסוגיין.

שם דרבנן אדרבנן נמי ל"ק הכא איכא שם ד' מחילות התם ליכא שם ד' מחילות, יתכן היה לפרש דשם ד' מחילות ר"ל שהדיומדין עושים רשות היחיד כעין שתי מחילות לר' יהודה, וכשם דבשתי מחילות אין בקיעת הרבים ציניהם פוגעת בחשיבות שתי המחילות, והרי הן בחשיבותן, ה"כ בקיעת הרבים בין הדיומדין אינם פוגמים את חשיבות הדיומדין, והרי הם עושים את הרשות היחיד, אבל לפי זה מחילות ירושלים אע"פ שיש בהם עומד מרובה ולורת הפתח מ"מ לא חשיבי כשם ד' מחילות, שהרי הם צריכים לגדור את הפרוך, ולפי זה שפיר אפשר לקיים דר' יוחנן כאן וסבירא ליה קאמר דבשם ד' מחילות מודה, ורהיטת הסוגיא דהא דאסיקנא דכאן ולא סבירא ליה קאמר קיימא למסקנא, ועל כרחק דשם ד' מחילות אינו אלא דמחילות חסודות הן, וכל שכן דלורת הפתח ועומד מרובה לא גריעי משם ד' מחילות, וממילא לרבנן אין בקיעת רבים מצטלח, ועל כרחק ר' יוחנן דאמר דירושלים רשות הרבים דלא כחכמים.

ה' ו' ב' ובי תימא בכך הוא דלא מיערבא הא דלחמות מיערבא והאמר רבנ"ה א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלחמותיה ננעלות כלילה

חייבין עליה משום רשות הרבים, נראה דהא דלחמות מיערבא ר"ל דמחילה היותר טובה, ומתפרש גם בשתי לחמות, אלא דלמאי דס"ד השתא דצרייתא דכ"ד מערבין דרך רשות הרבים הכונה רשות הרבים ממע, נמצא מבוחר דלחנניא אליבא דר"ה סגי בדלת אחת, וכן דלת"ק סגי נמי בצורת הפתח, ופריך דמר' יוחנן שמעינן דגם שתי לחמות לא סגי עד שיהיו ננעלות כלילה, ודחינן דצרייתא דמבואות המפולשין לרשות הרבים איירי ולא ברשות הרבים ממע, ואע"ג דלא הכריחו כן בגמ' אלא משום הא דר' יוחנן, מ"מ רהיטת הסוגיא דקושטא הוא דצרייתא דמבוא איירי, וכדדיינינן אי צריך לנעול, וכן לקמן ז' א' יתיב רב יוסף קמיה דר"ה ויתיב וקאמר אר"י א"ר מחלוקת בסרטיא מכאן כו', והיינו נמי דצרייתא דמבוא המפולש לרשות הרבים איירי, ונקט לה כדבר פשוט וכאילו היה הדבר מפורש בצרייתא, והלכך אף לר' אלעזר דפליג עליה דר' יוחנן לקמן כ' א' וס"ל דהלכה כחכמים דלא אהו רבים ומצטלי מחילה, וירושלים הוי רשות היחיד גם אם אין דלחמותיה ננעלות, מ"מ הך צרייתא דמבוא המפולש איירי ולא ברשות הרבים ממע, ואם היינו אומרים דלר"ה הך צרייתא ברשות הרבים ממע מיתוקמא, לא היה אפשר לפסוק הלכה כר"ה, כיון שהוא נגד כל האמוראים ו' צ' ז' א', וז"ע ברש"א, ולפי זה ראוי לדון כיצד מערבין דרך רשות הרבים ממע, ואין לנו לחדש היתר אלא דלחמות משני הצדדים ואע"פ שאין ננעלות, דלא שמעינן דר"ה פליג עליה דר' יוחנן אלא דלא צעין ננעלות דאיהו כאן וסבירא ליה קאמר כ"כ א', אבל טפי מזה לא שמעינן, וגם כיון דמבואות המפולשים סברי ד"ה אליבא דחנניא דצריך דלת צרות אחת, סברא הוא דברשות הרבים ממע ראוי להוסיף להצריך שתי לחמות, וזו נראה דעת הרמב"ם בפ"ז מה' שבת ה"י שהצריך שתי לחמות ברשות הרבים, והרשב"א בסוגיין והוצא דכ"מ שם נקט דאי לא קיי"ל כר' יוחנן ראוי לפרש צרייתא כיצד מערבין דרך רשות הרבים ממע ולפי זה סגי בדלת אחת לחנניא אליבא דר"ה, ונתקשה צמה שהרמב"ם הצריך שתי לחמות, ולמש"כ גם לר"ה צרייתא דמבואות המפולשים לרשות הרבים, ומינה נמי איכא למישמע דברשות הרבים ממע לא סגי בדלת אחת, דאם לא כן מאי

זה שכן נראה מסוגיית ההלכה, וראיתי באגור סימן תקל"ז שהעתיק לשון רבנו ושם הגירסא ואין נראה כן מסוגיית הגמ', וקאי על מש"כ הרמב"ם שאין צריך לנעול, וזה מוזן היטב דסוגיית הגמ' דצרייתא במצוי המפולש, ואילו רשות הרבים ענמה קיימא כר' יוחנן דצעי נעילת דלת, וכן בשה"ג בסוגיין כתב דהרא"ש והטור חולקים על הרמב"ם וס"ל כהרי"ף דצריך לנעול, ומבואר שהיתה גירסתו כמו שהוא באגור, ומיהו ברמזים לא העתיק אלא שצריך דלתות ולא הביא שצריך לנעול, ונראה דאינו אלא לאהבת הקיטור, דגם אם לא היתה דעתו מסכמת להרא"ש אין ראוי להשמיט ברמזים דעת הרא"ש, א"נ שמא ט"ס הוא ונשמטו תיבות ונעלות כלילה מהרמזים.

ובד"מ כתב דכיון דהמ"מ והטור כתבו דצרי הרמב"ם עיקר אין לזוז מדצריהם, ולמש"כ דט"ס הוא בטור, והטור דעתו כהרא"ש, ז"ע לענין הלכה, גם יש להוסיף דהרמב"ן במלחמות והרשב"א בחידושו כ"ז א' ובעבוה"ק וכן הריטב"א שם כתבו דקיי"ל כר' יוחנן, וכ"כ בצעה"מ דקיימא לן לחומרא כר", ופשטות דברי הרי"ף והרא"ש ו' ב' שכתבו דרשות הרבים צריך נעילת דלתות כדאמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, משמע דכונתם לפסוק כר' יוחנן, והיינו כר' יהודה ודלא כחכמים כמבואר כ"ז א', וכמ"ש במלחמות, [וכ"כ צריצ"ש סימן ת"ה דדעת הרי"ף], ומה שהעתיקו מתני' דפסי ציראות סתמא ולא כתבו דהלכה כר' יהודה, יש לפרש משום דממילא לא נהוג אלא לעולי רגלים, לכך לא דקדקו לפרש.

אבל מרן זללה"ה בסימן מ"ג סק"ד כתב לתמוך דדעת הרמב"ם דקיי"ל כר"א כ' א' דבשם ד' מחיצות לא אמרינן אהו רבים ומצטלי מחיצה, וכרבנן דר' יהודה, כיון דסתמא דגמ' שבת ו' ב' מפרשין לצרייתא דהתם דאחי לאפוקי מר' יהודה, ורהיטת הדברים דהיא צרייתא הלכתא היא, וגם ממה שהרי"ף והרא"ש העתיקו למתני' דפסי ציראות סתמא משמע דכונתם לפסוק כחכמים, וכן דעת הגהמ"י והמ"מ והג"א, והוא בשם א"ז, ולפי זה יש לפרש דמש"כ הרי"ף והרא"ש דברשות הרבים צעי נעילת דלתות, היינו דליכא שם ד' מחיצות, [ועומד מרובה כתב ז"ל שם דחשיב כשם

איכא צין מצוי מפולש לרשות הרבים ממש, כיון דלנעול לא צריך לר' אלעזר, ומיהו ראוי לנעול שפיר יש לן להצריך ק"ו ממצוי המפולש.

תוכן הדברים דבגמ' כ"ז א' חזינן דאי מפרשין כאן וסבירא ליה, לא צעין דלתות ננעלות בירושלים, ור"א הרי מסקינן כ' א' דכאן וסבירא ליה קאמר, ולאחר דחזינן דמסקנת הגמ' ו' ב' ו' א' דצרייתא ו' א' דכ"ז מערבין איירי במצוי המפולש, תו ראוי לנו לדון מסבירא כיצד מערבין רשות הרבים ממש, ואיך לן להצריך המחיצות היותר חשובות, והם דלתות משני הצדדים וראויות לנעול, ואין לנו למעט אלא שאין צריך לנעול, וכמו שהיה בירושלים לדעת ר' אלעזר, וזו דעת הרמב"ם. — ובמ"מ פי"ז ה"י כתב דמה שדנו ו' ב' אם צריך לנעול, הוא משום דנפקא מינה לדין ברשות הרבים ממש, הוא דחוק, ומיהו מש"כ דאצולי דנהרדעא אפשר שהיו ברשות הרבים ממש, יתכן שכן ומיייתין לה דכש"כ במבואות המפולשין דסגי בראויות לנעול.

מה שהקשה הרשב"א במש"כ הרמב"ם פ"א מה' עירובין ה"א דמדינה שהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים ויש לה דלתות שננעלות כלילה שהיא רשות היחיד, ולמה הוצרך ננעלות כלילה, כבר כתב המ"מ שם דלרווחא דמילתא נקט לה ולא איירי התם בהלכות מחיצות, ויש להוסיף דגם בהלכות שבת פי"ד ה"א כתב נמי איזוהי רשות היחיד תל שגבוה עשרה טפחים כו' וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות כו' כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות כלילה כו', וג"כ מתפרש שנקט הרשות היחיד היותר גמור שבה, וסמך על מש"כ פי"ז ה"י דסגי בראויות לנעול.

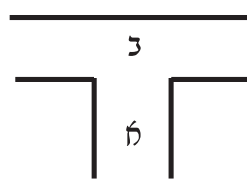
(ו) טור אור"ח סימן שס"ד ורשות הרבים ענמה דהיינו רחב ט"ז אמה מפולש כו' אינו ניתר אלא דלתות וכתב א"א הרא"ש ז"ל והוא דננעלות כלילה והרמב"ם ז"ל כתב ואין צריך לנעול כלילה אבל צריך שיהיו ראויין לנעול היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן לנעול וכן נראה מסוגיית ההלכה כו', הדברים ז"ע דאדרבה סוגיית ההלכה מפורש כהרא"ש, כדפרכינן מר' יוחנן, ואף אם באנו לנטות מזה ולפסוק כר' אלעזר כ' א' וכדנקט המ"מ דדעת הרמב"ם, וכמבואר בדבריו פי"ז הל"ג שפסק כר"א, מ"מ לא שייך לכתוב על

מרוצה דהיינו ברוח רחוב ב', ומיושב שפיר מנהג העולם אף להקוצרים דרשות הרצים לא צעי ששים רבוא, וא"כ יש לנו רשות הרצים דאורייתא, ונראה דאפשר לקיים דברי מרן זללה"ה גם לדעת רוב הפוסקים דקיי"ל כר' יוחנן דאחו רבים ומצטלי מחילה וכמו שיתבאר.

כתב רש"י ו' א' דרשות הרצים צריך שיהא מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, וכ"כ שם ב' ירושלים רשות הרצים שלה מכוון משער לשער ומפולש, וכ"כ הרשב"א בעבודת הקדש שער שלישי אות א' איזוהו רשות הרצים כו' וכן המבואות המפולשים ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחצין ט"ז אמה והעם עוזרים ציניהם כדגלי המדבר, וכ"כ במלחמות צפרק ב' דירושלים הוי רשות הרצים לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה, [ובחידישויו נ"ט א' כתב דמצוי שמפולש בשני ראשין ומכוון עד חוץ למדינה ורחצ ט"ז אמה הוא רשות הרצים, הנה הצריך מכוון עד חוץ למדינה], וכן צריטב"א כ"ב א' הזכיר דירושלים שדרכיה מפולשים ומכוונים זה במזרח וזה במערב, וכן צר"ן שם הזכיר לענין בקיעת רצים שיש פתחים מכוונים זה כנגד זה שדומין לדגלי מדבר, וכן בטוש"ע סימן שמ"ה כתוב שמפולשים משער לשער, וכתב המג"א שם אות ו' פירוש שהשערים מכוונים זה כנגד זה, ומדברי כולם נלמד דהא דמבואות המפולשים חשיבי רשות הרצים כדתינא שבת ו' א', היינו דוקא מבואות המפולשים ביושר זה כנגד זה, אבל מצוי עקום אע"ג דלענין הלכות מצוי דינו כמפולש, מ"מ לענין רשות הרצים דינו כסתום, ואף דהרשב"א ואינך דעתם לפסוק כר' יוחנן וכו' יהודה דאחו רבים ומצטלי מחילה, וא"כ אין לדון עומד מרוצה על מקום העיקום, ואפילו הכי מצוי עקום אינו רשות הרצים, וכן מבואר ברשב"א עירובין כ"ב א' דרק במפולשין במכוון דיינין דאחו רבים ומצטלי מחילה עי"ש. — ואפשר דהא דפשוט להו להראשונים ז"ל דצריך שיהיו הפתחים מכוונים זה כנגד זה, הוא מלשון מבואות המפולשים, דלא חשיבי מפולשים אלא במכוונים, [שו"ר צריטב"א שבת ו' שכתב דרש"י פירש שצריך שיהיו מכוונים משער לשער וכ"ה צירושלמי, אבל

ד' מחילות, ולפי זה יש לפרש דצירושלים לא היה עומד מרוצה, [וכ"כ שם ס"י סק"י], שהרי העתיקו מימרא דר"י של ירושלים, אבל קשה דבגמ' כ"ב א' הרי מפורש דלחכמים ליחא להא דר' יוחנן], ועי' בצית אפרים סימן כ"ו שהאריך נמי לפסוק דלא כר' יוחנן עי"ש, ונסתייע גם ממה שהרי"ף והרא"ש השמיטו צעיא דרחצה כ"ב ב' בתל, ואם היו פוסקים כר' יהודה לא היה ראוי להשמיט דין צקעי רבים בתל, ועי' במג"א סימן שס"ג סק"מ משמע נמי דבמחילה העשויה בידי אדם לא אמרינן אהו רבים כו'. — הטעמים לפסוק כר"א הוא משום דס"ל כחכמים, וגם סוגיא דגמ' כ' א' שקצבו דצריו כמימרא ללא חולק, וזו נראה כונת המ"מ פ"ז ה"י שכתב דסוגיא דעושין פסין משמע כהרמב"ם, וכן סוגיא דשבת ו' ב' דאמרינן לאפוקי מדר' יהודה, ולעומת זה הטעמים לפסוק כר' יוחנן הוא משום דרביה דר"א הוי, וגם עולא ו' ב' כוותיה ס"ל, וגם בגמ' שם הקשו מדר' יוחנן כאלו היתה הלכה פסוקה, וגם סוגיא דגמ' כ"ב ב' אליבא דר' יהודה זולא.

וכתב מרן זללה"ה בסימן מ"ג סק"ד ה' ו' לפני מה שהעלה לפסוק כהרמב"ם דקיי"ל כר"א וכחכמים דלא אמרינן אהו רבים ומצטלי מחילה, נמצא דרוב הרחובות שלנו שיש להם מחילות של צתים בשני צידיהם הם רשות היחיד מן התורה, דצדקן כלל כל רחוב לאורך נפגש בקופו ברוחב ההולך לרוחב, וראוי לדון עומד מרוצה על ידי

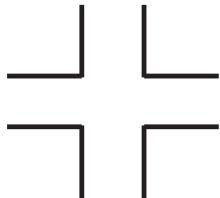


הצתים שברחוב האורך עד רחוב הרוחב כזה דהצתים שברחוב א' עושין עומד מרוצה לסגור רחוב ב', ונמצא דרחוב א' הוא רשות

היחיד מן התורה, דפרצת עשר אינו אלא מדרבנן, [ולפי זה נחשב דגם רחוב ב' יש לו ג' מחילות, כיון דרחוב א' סותם רחוב ב' עי"ש], ושפיר סגי בצורת הפתח ברוח רביעית, דאף שהרמב"ם הצריך דלתות בשתי הרוחות, היינו במפולש, אבל זה שע"י עומד מרוצה במחילות הצדדים יש לו דופן ממש בראשו, שפיר סגי בצורת הפתח ברוח רביעית, [לאחר שעשה צורת הפתח במקום דדיינין עומד

בהליכתו, [עי' רש"י פ' דברים בקרא דאח הדריך
דכל דרך יש צה עקמימות], אלא דבמדבר דליכא
מחיצות, הרי כל מקום הליכתו עושה רשות הרבים
בכל אופן שהולכים, מה שאין כן במצואות המפולשים
וצרחובות ושווקים שיש להם בתים מנידיהן,
(דדלילכא בתים לא שייך לכתוב דלריך שיהיה מכוון
משער לשער), הרי רק הליכה מכוונת זה כנגד זה
יש לדמות לדגלי מדבר, מה שאין כן כשמתקמים
דנמלא שיש ג' מחיצות לכל חלק מהרשות הרבים,
זה לא דמי לדגלי מדבר.

ז) עיין לעיל סק"ג, ותוכן הדברים דאין סברא
לומר דמקום המוקף רשות היחיד מכל
סביביו, יחשב כרשות הרבים, דרשות היחיד אין
סברא שלא יחשב כמחיצה, ולכן יש לפרש דהא דשתי
מחיצות חשיבי רשות היחיד לר' יהודה אע"ג
דהרבים צוקעין ביניהם הוא משום דאין הרבים
פוגשים את המחיצות וכמ"ש במלחמות, ולכן אינם
מבטלים אותם, מה שאין כן אמצע הפילוש
שמחיצותיו הן עצם רוחב הרשות היחיד שע"י שתי
המחיצות, וקו זה הרי הרבים צוקעין עליו, והם כל
הרבים ההולכים בין המחיצות, והלכך אין הרשות
יכול לשמש כמחיצה לאמצע הפילוש, ועוד אפשר
לפרש דאם הרשות נחשב כמחיצה הרי הוא לריך
לסתום את אמצע הפילוש, כעין מחיצה שעושה עומד
מרובה, והרי בקיעת
הרבים בערב מונעת
מלדון את עצם הרשות
כמחיצה העושה עומד
מרובה, (הציור הוא כזה).



והנה צפון מרובה כגון כזה שאי אפשר לדון
עומד מרובה על
הפרוץ, לא מסתבר שיהא
אפשר להתיר הפרוץ
משום שיש לו משני



לדון רשות היחיד ע"י שתי המחיצות, דאם
המחיצות אינן מועילות, אין לתת עדיפות לרשות
היחיד הנעשה על ידם, [ומיהו יש כאן סבה נוספת
שלא להתיר למש"כ לעיל ס"א סק"ב דאין לדון דין
שתי מחיצות לר"י אלא בזמן שאורך המחיצות יותר
מרוחב הרשות הרבים], ואם כן הדבר הרי גם לענין
אמצע הפילוש יש לדון דכיון דהמחיצות אינם יכולים
להתיר הפילוש מדין עומד מרובה כיון דאח

לא הסכימו בזה כל המפרשים ז"ל, נראה דר"ל
שיש חולקים].

ואף לגירסת הרא"ש עירובין ו' א' בלשון רש"י
לריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצוין צה ששים
רצוא ואין לה חומה או שיהא רשות הרבים שלה
מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי
מדבר, דמשמע לכאורה דליכא חומה אין לריך
שיהא מפולש משער לשער, אין הדבר כן, שהרי
סיים דומיא דדגלי מדבר, וצדגלי מדבר דליכא
מחיצות כלל, הרי לעולם הוי כמשער לשער, אלא
הכונה דדלילכא חומה הרי לעולם הרחובות מפולשין
משער לשער בסתמא, דלא איירי בכמצוי עקום, [עי'
רש"י נ"ט א' ד"ה לחי דכל דליכא חומה הרי ראשי
רשות הרבים מפולשים, ועי"ש באור זרוע סימן
קס"ד, וצדא"ה], ורק צדא"ה חומה לריך לפרש
שיהא הרחוב מכוון כנגד השערים דאם לא כן אינו
מפולש, שהרי נפגש בחומה, אבל הוא הדין בעיר
שאין לה חומה ורחוב שתי נופל צרחוב ערב כיון
שאינו מפולש הרי רחוב ערב היינו החומה ואינו
רשות הרבים, וכן לשון הרשב"א עירובין כ"ב א'
לאחר שכתב דקיי"ל כר"י דאח רבים ומבטלי מחיצה
כתב דהני מילי במחיצות העשויות ברשות הרבים ויש
ביניהם רחב ט"ז אמה ושפתחיו מכוונים זה כנגד
זה שדומה לדגלי מדבר דכיון דבקעי רבים אחיא
בקיעת הרבים ומבטלת כח המחיצות כו', משמע
דבאינם מכוונים לא אמרינן דבקיעת רבים מבטלת
מחיצה, וכן בטור סימן שמ"ה לא הזכיר חומה וכתב
לריך שיהיה מפולש משער לשער, וכן לשון המחבר
שם ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם
מפולשים משער לשער, מתפרש דאם אין חומה הרי
לעולם הם מפולשים משער לשער, אלא אפילו יש
חומה אם מפולשים משער לשער הוי רשות הרבים.
ודאיתאן עלה הרי הרחובות שלנו שרובם משולצים
זה בזה וכל רחוב מזרח מערב נופל
לרחוב צפון דרום וכן איפכא, הרי דינם כמצוי
עקום דלא חשיבי רשות הרבים, גם אי קיי"ל כר'
יוחנן וכו' יהודה דאח רבים ומבטלי מחיצה,
ושפיר סגי להו בצורת הפתח, אף אי במפולש בעו
ליתות כדעת הרמב"ם.

מה שכתבו ז"ל לריך שיהיו מפולשין משער לשער
דומה לדגלי מדבר, נראה דאין הכונה דבמדבר
הלכו תמיד בקו ישר, דמאן לימא לן שלא נתקמו

צפרושים מד' רוחות, ולמאי דפשיט ליה רבא לרחצה דגס בלא ניחא תשמישיתיה ס"ל לר"י דאחו רבים ומצטלי מחינתא, הרי החצר והמצוי רשות הרבים גם לשבת, ולפי זה אי קיי"ל כר' יהודה דאחו רבים ומצטלי מחינה, לא קיי"ל כהך מתניתין וחצר שהרבים נכנסים כו' הוי רשות הרבים גם לשבת, וכ"כ בצעה"מ, והרי"ף לעיל ח' א' הביא הך מתניתין דחצר, וכתב בצית אפרים סימן כ"ו להוכיח מזה דדעת הרי"ף לפסוק כחכמים דר"י דלא אחו רבים ומצטלי מחינתא.

ברם נראה דלמאי דמסקינן לעולם רבנן ורשות הרבים לטומאה איצטריכא ליה, אית לן לפרושי למתניתין דחצר ומצואות צפרושה רק משתי רוחות, וכפשטה דנכנסים צו ויוצאים צו, ולרבותא דאפילו הכי הוי רשות הרבים לטומאה, דהיינו דאחי לאשמועינן, ורק למאי דס"ד לאוקמה כר"י הוצרכו בתו' לידחק דאיירי צפרושה מד' רוחות דאס לא כן פשיטא, דכיון דאיכא שתי מחינות מעלייתא הרי מודה ר"י דלא אמרינן אחו רבים ומצטלי מחינתא, ושפיר העתיקה הרי"ף, אף אס דעתו לפסוק כר' יהודה, לפמש"כ תו' כ"ז א' ד"ה קשיא בל"ג דאף אס שתי מחינות לאו דאורייתא, מ"מ מועילות דלא נימא אחו רבים, ומיהו ממש"כ הרי"ף ו' ב' דלערב רשות הרבים מפולש צעינן דלתות ננעלות מדר' יוחנן, מצואר דאף דאיכא ב' מחינות שלימות לא סגי צורת הפתח, והיינו משום דאחו רבים ומצטלא, מצואר דלא ס"ל כהך א"נ שבתו, ויבאמת מזה ק"ק על התו' שחידשו הך א"נ דא"כ אמאי דחו בגמ' ו' ב' לביד מערבין דרך רשות הרבים ואוקמינהו צמצואות המפולשים].

וברשב"א נ"ט א' כתב דלמאי דמסקינן דרשות של יחיד אף אס רבים צוקעין זה אינה נעשית רשות הרבים, ניחא נמי הא דחצר שהרבים נכנסים לה צו ויוצאין צו, וזה נמי ניחא מה שהביאה הרי"ף, אבל בתוד"ה יהושע נקטו דבניחא תשמישיתיה אף דיחיד נעשה רשות הרבים ע"י צקיעת רבים, ומה שהוכיחו מהא דלא אמר אלא, אין ראייה, דצמתני' דמצואות על כרחך קאי תירוצא קמא, דהא של רבים נינהו, ומשום הכי לא קאמר אלא, ואכתי י"ל דחצר דינו כשצילי בית גלגל, ולא איצטריך לתירוצא קמא, ועי' בתו' ז"ג ב' ד"ה חייב וצרש"ש שם, וז"ע, שו"ר בצית מאיר

רבים ומצטלא מחינה, שוב נמי לא יועיל הרשות היחיד הנעשה על ידם, שהוא ישמש כמחינות לאמנע הפילוש, ומיהו צומן שהפרוץ מועט, אלא שאין המחילות מכוונות זו כנגד זו דאי אפשר לדון זהו עומד מרובה, בזה שפיר יש לדון דהרשות היחיד הנעשה על ידן ישמש כמחינות לשטח הפרוץ.

אבל דעת מרן זללה"ה צמכתיו דעל כרחך ס"ל להתו' דאמנע הפילוש לא הוי רשות היחיד גם בלא צקיעת רבים, דאי הוי רשות היחיד יש לראות הענין דחזינן לאמנע הפילוש והרחובות המסתעפין ממנו כרשות אחת, וכיון דקצותיו נעשים רשות היחיד ע"י שתי המחילות, ואין צקיעת הרבים בהם מגרעת, ה"ה דאמנע הפילוש נמי ראוי להחשב כרשות היחיד, ועל כרחך דס"ל להתו' דאין כרשות אחת, ואמנע הפילוש יש לחשבו ככרמלית, וע"י צקיעת רבים שפיר נעשה רשות הרבים, ומסקינן ז"ל דכיון דהדברים מחודשים, אית לן למימר דאין לך צו אלא חידוש, ולא כתבו כן בתו' אלא ברשות היחיד הנעשה ע"י שתי מחילות לר' יהודה, אבל בג' מחילות מודו התו' דגם אמנע הפילוש יחשב רשות היחיד ע"י קצותיו, ועי' להלן דהרמב"ן נראה כחולק על תו'.

ובעיקר הדבר כבר נתקשה הרמב"ן צמלחמות כיצד משכח"ל רשות הרבים צירושלים לר' יהודה כיון דבכל הרחובות יש שתי מחילות והן רשות היחיד, והן מקיפות גם את אמנע הפילוש, וכתב דאפשר דמשכח"ל כשצמלחמות הפילוש יש פלטיא גדולה שהרבים קצועים שם, עי' צדצרו נ"ט א', וצבצבות הקדש להרשב"א שער שלישי דין א' דגם צלחמות מדינה ננעלות צלילה הרי הפלטיא רשות הרבים, ומצואר צדצרו דפירצה שמשני צידיה יש רשות היחיד אי אפשר שיהיה רשות הרבים, גם לא צדצקעי רבים, וכן צצצרא דמקום המוקף כולו צרשות היחיד לא יתכן שיחשב כרשות הרבים, [ומרן זללה"ה שם הוכיח כן גם ממצוי שנפרץ לחצר ח' א' דחזינן דהחצר משמש כדופן למצוי עי"ש].

ח) כ"ב ב' איחציה חצר שהרבים נכנסים לה צו ויוצאין צו רשות הרבים לטומאה ורשות היחיד לשבת כו' אלא לאו ר"י היא כו' ת"ש מצואות המפולשות כו' לא לעולם רבנן ורשות הרבים לטומאה איצטריכא ליה, יעוי' בתו' דלמאי דצעינן לאוקמי כר' יהודה על כרחך איירי

פטור, כשרק המשהו האחרון פחות מד', דכזה"ג אפשר לעשות רצוע של דע"ד צאלכסון שיכלול בתוכו הרבה מן הפתח, וממילא אין זה מקום פטור, וגם אפשר ללא חשיב מקום פטור ע"י שתי מחיצות אה"כ ארכן יתר על הרחב שביניהן, והכי מסתברא.

ברם בעצוב"ק שער א' דין י"ב כתב מצוי שאין ברחבו ארבעה או שרחב ד' ואין פתחו רחב ד' יש מי שהורה שכל שיש ברחבו ג' טפחים צריך להחירו בלחי וקורה כו', משמע דנקט בדעת הרמב"ם דאף כשאין כל המצוי רחב ד' נמי צריך תיקון, ומשמע דנקט בדעתו ללא חשיב מקום פטור אלא בד' מחיצות, [ועי' בלשון הרמב"ם פ"ד ה"ז שכתב וכן מקום המוקף שאין צו דע"ד כו'], דאל"ה כיון שמאל אחד הוא פרוץ לרשות הרבים גזרו ביה רבנן ללא הוא מקום פטור, ולו"ד ז"ל היה נראה דהרמב"ם ליטנא דגמ' נקט וכמה כו' עד ארבעה, דקאי אהא דתנן לא נחלקו ב"ש וב"ה על מצוי כו', וכיון דלא פסק כדרכי אהלי נקט שלשה ולעולם מתפרש רק על רוחב הפתח, א"נ שמא י"ל דכיון דכנגד פתחי החצרות הוא רחב ד' תו לא הוא מקום פטור בזמן שהפתחים פתוחים, ולכך צריך תיקון.

ובן נראה ללא הקילו חכמים במקום פטור אלא כשאין צו דע"ד הראוי לשימוש, דכיון דלאו בר שימוש הוא לא גזרו עליו, וגם לא מיהלף ברשויות, אבל כשיש צו דע"ד הראוי לשימוש אלא שהוא חלוק על ידי צורת הפתח או עומד מרובה, בזה דינו כאילו יש צו דע"ד וינידון ככרמלית, [וגם י"ל דאין מחיצה לפחות מארבעה], וכן חלר שאין ברחבה ארבעה אפילו עשה

פסין כנגד הכותל הארוך כזה [] דינה ככרמלית דכנגד הפרוץ יש

כאן ד', ולא הוא מקום פטור, וגם אין הפסין מועילים דאין מחיצה לפחות מד', ומיהו ק"ק דהא אמרו ז' א' דאין כרמלית פחותה מארבעה, ואם איתא הרי משכח"ל כזה"ג שהעמיד ג' מחיצות ברשות הרבים שאין בדפנות הצדדים ד', וז"ל דכה"ג חשיב כיש צו ד' ומה שאמרו אין כרמלית פחותה מארבעה היינו שהשטח כשלעצמו אין צו ד', ומיהו לשון אין כרמלית פחותה מארבעה ל"מ כן, ואפשר דכה"ג הוא רשות הרבים גם בתוך

ר"ס שס"ה שגם נתקשה צמה שהציא הרי"ף מתני' דחלר שהרבים כו', ועי"ש מש"כ ליישב. (סימן זה נכתב שלא בעיון הראוי).

סימן טו

א) שו"ע או"ח סימן שמ"ה ס"ט מקום פטור הוא מקום שאין צו דע"ד וגובה משלשה ולמעלה כו' וכן המחיצות הגבוהות מג' ולמעלה ואין ביניהן דע"ד, היינו אפילו רק שתי מחיצות שאין ביניהן ד', הרי הוא מקום פטור, ואע"פ שמשני הצדדין הוא פרוץ במלואו לרשות הרבים, ברוחב פחות מד', דלעולם כל מקום פטור שברשות הרבים פרוץ כולו לרשות הרבים, דגובה ג' לאו מחיצה היא, אלא דכיון דלא ניחא תשמישתיה לבני רשות הרבים, ממילא נחבטל מלהיות רשות הרבים, והוי מקום פטור, דרבנן לא גזרו עליו תורת כרמלית, וה"נ השטח שצין המחיצות לא ניחא תשמישתיה לבני רשות הרבים, וכן מקום הגבוה ג' משני הצדדין, נמי הוי מקום פטור, דאף אם יעלו עליו בני רשות הרבים מן הצדדין שאינו גבוה ג', מ"מ לא ניחא להו תשמישתיה במקום שאינו רחב ד', וכן מצואר ברבצ"א וריטצ"א עירובין י"ג בהא דרב אהלי שכתבו שם בשם הראב"ד דכשאין בכל רוחב המצוי ד' ליכא דפליג ארב אהלי שהרי הוא מקום פטור, ומצואר דאע"ג דליכא אלא ג' מחיצות הוי מקום פטור, וה"ה בשמים, וגם משמע דאף במפולש לא פליגי אדרב אהלי בליכא בכלו רוחב ד', ומצואר דאף בשתי מחיצות נעשה מקום פטור, וכן בסברא דסו"ס השטח הזה אין צו דע"ד, וכ"ה במ"ב ס' שס"ג ס"ב וסכ"ח ע"ש.

והגוי דפליגי אדרב אהלי וסברי דאף שאין צו ד' צריך לחי או קורה, נמי מודו דהוי מקום פטור במקום שאין צו ד', אלא דכיון דכל המצוי יש צו דע"ד לא מהני מה שברוח רביעית יש מקום פטור, וכמו אילו עשה ברוח רביעית גידוד גבוה ג' ואין ברחבו ד', דודאי לא יתיר המצוי בכך, דמ"פ אינו חסוב לחצוץ בין המצוי לרשות הרבים, והרי שטח של דע"ד המוקף במקום פטור מכל צדדיו, הוי כרמלית, וה"נ כשפתח המצוי אין צו ד' אף שהוא מקום פטור מ"מ אין המצוי יתיר בכך, ועוד משכח"ל שאין בפתחו ד' ואינו מקום

המחיצות, דהא חורי רשות הרבים תוך ג' הוי רשות הרבים כמש"כ הרמב"ם והטור, ואם כי בחו"צ שבת ס"ד ס"ק י"ג נדדנו לפרש דהיינו רק כשכל הכותל אינו גבוה ג', מ"מ נכה"ג שפרוץ במלואו ברוחב ד' לרשות הרבים י"ל דעדיף, דניחא תשמישתיה טפי, אח"כ ראייתי בס' שמ"ו ס"ג בהגה"ה דמשמע דס"ל דהוי רשות הרבים ובזהגר"א שם חלק עליו עי"ש וצ"ע.

ז) עירובין ח' ב' אר"ח הכל מודים בצין לחיין שאסור, לכאורה נראה דככל עומד מרובה שרי כנגד הכותל, דאל"כ לא שייך לדון בצין לחיין, דמהיכי תיתי יעדיפו חכמים כחו של לחי ממחיצה גמורה, (והגע עצמך שאם יוסיף על הלחי שיהא עומד מרובה יאסר כנגדו כיון דהו"ל כותל אם נימא דבעומד מרובה נפיק ליה מתורת לחי או כשיש בו ד"א), וכן בסברא דגם חודו החיצון סגי צדין מחיצה, וכ"מ מהא דאמר שבת נ"ט ב' לאחרים עושה מחיצה הוא עצמו לא כש"כ, ואם איתא דכנגד הכותל אסור, א"כ חודו הפנימי עושה מחיצה, ומאי ק"ו הוא לענין ע"ג הכותל, אלא ודאי חודו החיצון סותם, וכן בקדשים תנן פסחים פ"ה ב' דהחלונות ועוצי החומה כלפנים, ומצואר שם דגם השערים צדין היה שיתקדשו אלא שהתנו עליהם לטובת המזורעים, [ומיהו צהיכל ואולם דתרויהו צית דיינין בוצחים י"ד א' אי תוך הפתח כלפנים].

ולפ"ז נראה דלמ"ד לקמן י"ב ב' דלחי משום מחיצה מדאורייתא, ומצוי שאינו ראוי לשימוש שהכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב, דאף הזורק כנגד הלחי חייב, דמדאורייתא אין לנו לחדש סוג מיוחד של מחיצה בלחי, ואית לן להשוות לחי ככל עומד מרובה, והא דאסור צין הלחיים תקנה מיוחדת מדרבנן היא, והא דלעיל מוקמינן פלוגתא דתחת הקורה דמאן דאסר הוא משום דסבר קורה משום מחיצה וכמו שפרש"י, היינו משום דתיקנו דבעי טפת, ולכך לא דמי לכל מחיצה, ויש מקום לומר דלא שרי כנגד המחיצה.

ברם כד דייקנין בראשונים ז"ל לא משמע הכי, דהא כשאמרו לימא צהא קמיפלגי דמ"ס קורה משום היכר ומ"ס קורה משום מחיצה פרש"י וכן כל הראשונים ז"ל דאי משום מחיצה אסור, דמן המחיצה ולפנים צעי אשתמושי, ולדעת

בעה"מ גם למסקנא אסרינן צין הלחיים משום דקיי"ל לחי משום מחיצה, ואם איתא דכל עומד מרובה שרי כנגד הכותל, א"כ איפכא הוי לן לפרושי דמ"ד משום מחיצה שרי ומ"ד משום היכר סבר היכירא מלגיו, ומה שגטיו לפרש משום דקורה צעי רוחב טפת, ל"מ כן בדצריהם ז"ל שהרי גם בלחי הזכירו האי טעמא, וכן צתו' כתבו דאין לפרש דטעמא דר"ח משום דלחי משום מחיצה, ומצואר דמשום מחיצה הוא טעם לאסור, שאינו יכול להשתמש אלא מן המחיצה ולפנים, [ובתו' רי"ד כתב צהדיא דאזי סבר לחי משום מחיצה והלכך אינו מחיר אלא מחודו הפנימי ולפנים כדין כל מחיצה שאינה מתרת אלא הימנה ולפנים], וכל כך הדבר פשוט צפי הראשונים ז"ל שהרי באינך באוקימתא דבגמ' דפליגי אי היכירא מלגו או מלצר או אי חודו הפנימי יורד וסותם או חודו החיצון, מתפרש מר סבר קמא על האוסרים להשתמש תחת הקורה, ולפ"ז היה ראוי לומר באוקימתא קמייתא נמי דכוותה דאקדמו למאן דאסר ואיהו סבר משום היכר ומאן דשרי סבר משום מחיצה, ואפ"ה פירשו ז"ל איפכא דלמ"ד משום מחיצה אסור, אצל הדבר קשה מכל הראיות שהבאנו, וגם קשה למסקנא אמאי שרינן צין הלחיים לדעת הרי"ף ודעימיה אף ציש בו ד', כיון דלא אשכחן בגמ' מאן דסבר הכי אלא רבא, ואיהו סבר לחי משום היכר, ואנן קיי"ל משום מחיצה, ומגלן לחדש דהקילו חכמים במחיצת לחי טפי מכלל מחיצות דעלמא, בזמן שלא מצאנו בגמ' מאן דסבר הכי.

ונראה דמהא דלאחרים עושה מחיצה, ומהא דהחלונות ועוצי החומה כלפנים, ליכא ראייה לדין צין הלחיים, דמדאורייתא ודאי כנגד עומד מרובה חשיב רשות היחיד, שהרי יש לו ג' מחיצות גמורות אף אם לא נחשביה כסתום מחמת עומד מרובה, שהרי מלד אחד הרשות היחיד ומשני נדדיו עוצי המחיצות, ולא דיינינן אלא אם דינו כפרוץ במלואו, ומיתסר מדרבנן, או דחוד החיצון סותם וכאילו יש לו מחיצה רביעית, הלכך לענין ק"ו דלאחרים עושה מחיצה סגי צמה שמדאורייתא הוי רשות היחיד כל שטח הכותל וממילא גם ע"ג הכותל הוי רשות היחיד, וכיון שהכותל גבוה י' הרי אינו פרוץ, ושפיר הוי רשות היחיד אף

מפולשת לא מהני נראה מבחוץ משני נדדין, וטעמא משום דלגבי הפירצה ענמה כיון שפרוצה במילואה, אין לה אלא ב' מחיצות.

ולפ"ז יש לעיין במה שהוצרכו חו' לפרש טעמיה דר"ח דאסור לכו"ע בין הלחיים, משום דלחי שיעורו במשהו ואחי לאפוקי, והלא בפשוטו ניחא דהא איירי שהלחי נראה מצפנים ושוה מבחוץ, שאם הכניסו קצת לפניו כמ"ש חו' ט' ב', א"כ יש להחזיר כנגד הלחי מדין נראה מבחוץ, דנחשב חודו החיצון כלחי, וכיון דשוה מבחוץ הרי מקום הלחי פרוץ במילואו לרשות הרבים, וכמו כותל שנפרץ, ומה מקום להחזיר, ולא דמי כלל לקורה דהוא מעין פי תקרה ושפיר אפשר לומר דחודו החיצון סותם, ואף אם תרוייהו משום היכר, נמי יש לחלק בזה דקורה אף חודה החיצון מניכרא, משא"כ לחי בשוה מבחוץ, [ויעיין בספר מרן זללה"ה סימן ג' ס"ק ט"ז] וכנראה כונתו לפרש גם דברי החו' על כונה זו, אבל ברש"א מבואר שפירש דבריהם כפשוטו, שחמה עליהם מהא דלקמן ט' א' מבואר דיותר יש להצריך תיקון כלחי ד' מאשר כלחי שאין זו ד', וכדנקטו בחו' כאן דלרצא לדינא קיימא הכי דרק ביש זו ד' אסור, [ומזה משמע דרק כנגד הלחי שרי אבל להלן מן הלחי אסור אף בדליכא ד', דאל"כ לק"מ דהלחי לעולם אינו מתיר אלא בחודו הפנימי ובאין זו ד' שרי אף להלן מן הלחי], ומיהו אין זה קשה כ"כ דמעיקר התקנה אין להחזיר בין הלחיים כיון דשיעורו משהו וממילא קבעו דחודו הפנימי סותם, ובפתוח לכתמלית אמנם כן לעולם אסור, ובפתוח לרשות הרבים דאפשר להחזיר בצירוף מכה דדמי למ"פ בשאין זו ד', שפיר שרינן, אבל ביש זו ד' דצריך שהלחי יתיר בזה לא שרינן, דהלחי אינו מתיר לעולם אלא מחודו הפנימי, כיון דאין לו שיעור מן הדין, ועי' בחידושי הר"ן הנדמ"ח וכנראה זו כונתו, ונ"ל דס"ל להחזיר דכיון דהלחי נראה מצפנים הרי בכל השטח שכנגד הלחי מניכרא מחיצתו, ושפיר שייך לומר דחודו החיצון סותם, וכן במלחמות כתב ג"כ בדברי החו', וכן ברש"א ט' א' מסיק דרצא אף ביש כלחי ד' שרי, משום דאין לחלק בין קורה ללחי וכיון דבקורה שרי אף ברצח ד' הוא הדין כלחי אף למ"ד משום מחיצה וכש"כ לרצא דתרוייהו משום היכר.

מדברנן, וכן במצוי מפולש שהכשירו כלחי הרי הזורק כנגד הלחי חייב, דמקום זה יש לו ג' מחיצות, שהרי ללד המצוי הוי רשות היחיד, וכן בקדשים י"ל דלא גזרו רבנן וסגי בג' מחיצות, א"כ כשהנידון על שטח הכותל שפיר חשיב כולו כגדור ע"י חודו החיצון, ושפיר חשיב שעושה מחיצה לאחרים, אבל כשאנו דנין על פירצה שכותל בזה נחשב כח המחיצה כיון דמקום הפירצה פרוץ במילואו, ולפ"ז נ"ל דהא דשערי ירושלים צדין היו שיתקדשו היינו משום שהיה להם נורת הפתח, ומשמע מזה דתוך נורת הפתח חשיב כגדור, עי' לק' סק"ז, א"כ שמא היה שם תקרה רחבה ד', ופי תקרה יורד וסותם, אבל לענין טלטול בשבת מדברנן שפיר יש לדון גם כנגד עומד מרובה אי חשבינן ליה כפרוץ במילואו.

ודאיתאן עלה יש לפרש דלשון משום מחיצה אינו מכריע לאסור כנגדו, דאף במחיצה י"ל דשרי כנגדה, והוא גם בכלל נידון בין הלחיים, וכמו שאמרו בגמ' גבי קורה ואבע"א דכו"ע משום מחיצה כו' חודו הפנימי כו' חודו החיצון כו', אלא דלעולם משום מחיצה חמור טפי, ומשום היכר קיל טפי, ולכן כשאמרו בגמ' לימא בזה קמייפלגי דמ"ס משום היכר ומ"ס משום מחיצה פירשו ו"ל דמ"ד משום מחיצה היינו לאחמורי, וכיון דבסברא אין הכרע לדין כנגד המחיצה, שפיר נקט הר"ף למיפסק כרצא אף למאי דקיי"ל לחי משום מחיצה, כיון דבגמ' לא אמרו דרצא לטעמיה בזה דשרי בין הלחיים, וגם דין כנגד עומד מרובה תלוי בזה.

ולבאורא יש להוכיח איפכא דמדאורייתא לא חשיב כסתום כנגד העומד מרובה, דהא כותל אחד רחב ד' וארוך הרבה שנפרץ באמצעו ד', לא מסתבר דמקום הפירצה יחשב רשות היחיד, אע"ג דמקום הפירצה חשיב כסתום לגבי שני ידי הכותל, מדין עומד מרובה, ומותר לזרוע מחד זה גפנים ומחד זה זרעים אף כנגד הפירצה, ולא עוד אלא אף אם נראה במקום הפירצה נמי נראה דמותר לקרות ק"ש משני ידי המחיצה אף כנגד הפירצה, וכדין חצר קטנה שנפרצה לגדולה ונראה בקטנה לקמן נ"ב ב', דגדולה מותרת, [ואע"ג דבאין נכנסין כותלי קטנה לגדולה גם קטנה ניתרת בנראה מבחוץ, הכא שאין כאן אלא עובי הכותל לא חשיב נראה מבחוץ, ועוד דכיון דהקטנה

והנה יש לדקדק בעיקר מימרא דרב דימי אמר ר' יוחנן דמקום שאין צו דע"ד מותר לצני רשות הרבים ולצני רשות היחיד לכתף עליו, דמאי אחי לאשמועינן, הרי כבר למדנו בצרייתא שבת ו' א' דארבע רשויות לשבת וחד מינייהו מקום פטור, ואי דאחי לאשמועינן שיעורא דמ"פ דהיינו צאין צו דע"ד, א"כ לימא הכי כל מקום שאין צו דע"ד הוי מקום פטור, ועוד דזה כבר אשמועינן צאידך מימרא דר"ד אר"י שבת ו' א' דאין כרמלית פחותה מארבעה, והיינו לומר דכל פחות מארבעה הוי מקום פטור, וכמבואר לק' פ"ו א', ולא משמע לומר דעיקר חידושיה הוא הא דוצלצד שלא יחליפו, דפשטא דמימרא דשריותא אחי לאשמועינן, ועוד דג"ז כבר שנינו בההיא צרייתא דד' רשויות לשבת דלא יטול מצעה"צ ויתן לעני.

ובראה דהיה מקום לומר דכשם שאסרו חכמים לטלטל מרשות היחיד למצוי הפרוך צרות רביעית לרשות הרבים, דה"נ יהא אסור לטלטל מרשות היחיד למקום פטור הפרוך לרשות הרבים ולא יהא היתר דמקום פטור אלא בגובה עשרה דאז הוא מוצדל מרשות הרבים, או שמא אף בעומד בכרמלית דצוה לא גזרו חכמים אע"ג שהוא פרוך לכרמלית, אבל בעומד צין רשות היחיד לרשות הרבים כיון שהוא פרוך כולו לרשות הרבים יהא אסור, הגע עצמך הרי שעשה צסוף המצוי על פני כל רחצו אסקופה בגובה ג' ואין רחצה ד', דהוי מקום פטור, הנה המצוי נשאר באיסורו משום שפרוך לרשות הרבים, ואילו האסקופה שקרובה יותר לרשות הרבים מותרת, והיינו דאשמועינן ר' יוחנן דלא אכפת לן מה שהמקום פטור פרוך לרשות הרבים, ואפ"ה שרי לצני רשות היחיד לכתף עליו, ואילו מצרייתא דד' רשויות לא שמעינן לה, דאיכא לאוקמי שהאסקופה גבוהה י' או שעומדת בכרמלית וצוה הוא דשרי ליקח מצעה"צ ומהעני, אבל צאינה גבוהה י' או שעומדת ברשות הרבים שמא אסור ליקח מצעה"צ, [והלום ראיתי צתו' רי"ד שבת ט' א' שכתב לפרש דס"ד התם דאחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות אמו לאיפלוגי דלא שרינן איסקופה מקום פטור צומן שהיא פרוצה לרשות הרבים עי"ש].

וטעמא נראה דכשהנידון על שטח מצומצם שאין צו שיעור מקום, אין לחוש למכשול,

ג) עירובין ט' א' אמר רבא מנא אמינא לה דכי אתא ר"ד אר"י מקום שאין צו דע"ד מותר לצני רשות הרבים ולצני רשות היחיד לכתף עליו כו', פרש"י דה"נ צין הלחיים אפילו חשבת ליה כמקום צפ"ע צטל להכא ולהכא, וקשה דאף אם צמקום חוד הפנימי של הלחי היה עושה מחילה גמורה נמי לא היה חשיצ מקום פטור מן המחילה ולהלן, דהא פרוך צמלואו לרוח רביעית, ונמצא שיש צו דע"ד הראוי לשימוש, ולא איכפת לן מה שהג' מחילות נגמרות צפחות מד', וכמש"כ לעיל סק"א, ועוד דאטו ס"ד שאם הכניס הלחי קצת כלפי פנים, [כמש"כ תו' לקמן צ' דכך הוא הרגילות], דיהא ראוי לטלטל גם להלן מן הלחי אם אין מן הלחי ולהלן ד', הלא פשיטא דאסור דע"כ לא דיינינן אלא צין הלחיים ולא יותר, וע"כ דלא חשיצ מקום פטור, [אח"כ ראיתי בגאון יעקב שכתב צאמת להחיר לרבא אף להלן מן הלחי אם אין ד', אבל הדברים רחוקים, והרי לדעת הר"ף דאף ציש צו ד' שרי לרבא, ודאי לא יתכן להחיר חוץ ללחי], ועוד דאטו ס"ל לרבא דשמואל ורשב"ר ורשב"ל דאסרי לטלטל תחת הקורה לעיל ח' צ' פליגי אהך דר"ד אר"י והרי צרייתא תניא כוותיה צצבת ו' א' וכדפרשינן לה התם ח' צ', וה"נ מתמהינן לקמן ע"ז א' ורב לית ליה דר"ד, ומיהו י"ל דהתם צפתוח לכרמלית וס"ל דאף בקורה אהני פתוח לכרמלית לאסור, אבל צפתוח לרשות הרבים כו"ע מודו דשרי, א"נ צהכניס הקורה ד"ט לפנים, דהיינו נמי פתוח לכרמלית, ועוד דהא ודאי רשות היחיד גמור הוא מדאורייתא דאין הלחי מפסיק לחשצו כרשות אחרת, וכדחזינן דמהני ליה לחי אחר, אע"פ שאין צמים וחצרות פתוחים לחוכו וכמש"כ תו', ומה שייך לחשצו כמ"פ, ופשיטא דצוה לא אר"י דמותר לצני רשות הרבים לכתף עליו, וראוי לדונו כמצוי צלא לחי, [וכ"ה צרצצ"א שבת ט' א' דהוי רשות היחיד מה"ת, אפי' צומן שהפתח נעול ואין צו ד' והיינו משום דגם הדלת אינה חצובה להפסיק], ועו"ק דהא רבא ס"ל לקמן י"צ צ' דלחי משום היכר, וא"כ אינו מחילה כלל וצודאי שאינו חצוב לחלק את המצוי לחשצו מה שממנו והלאה כמקום שאין צו ד'.

הרצים, וטעמא דפתוח לכרמלית גרע מתפרש בפשוטו דאז דיינין ליה כיש צו ד', דאין המחיצות מועילות להפסיק דמנא מין את מינו ונייעור.

ודעת הרי"ף דאף ציש צו ד' שרי רצא צין הלחיים צפתוח לרשות הרצים, וכמ"ש צמלחמות, ומ"מ תחת הקורה משמע שהתיר אף צפתוח לכרמלית וכמ"ש הרא"ש, ויתכן לומר דדעתו לגמרי כפי' תו', וכלחי לא שרינן אלא מטעמא דמקום פטור ולא משום חודו החיצון, ומ"מ כיון דסתם לחי אין צו ד' ס"ל לרצא דקצעו חכמים לעולם להתיר צין הלחיים צפתוח לרשות הרצים, ולא פלוג לקולא והתירו אף ציש צו ד', אצל צפתוח לכרמלית דלעולם יש לדנו כיש צו ד', הר"ז אסור, אצל תחת הקורה דטעמא משום חודו החיצון שרי אף צפתוח לכרמלית ואף ציש צו ד', אצל צרמב"ן מצואר דנקט צדעת הרי"ף דרצא ס"ל להתיר צין הלחיים כטעמא דתחת הקורה אי משום דהיכירא מלצר אי משום דחודו החיצון סותם, והא דאיתי מהא דר"י דמקום שאין צו דע"ד הוא לטעמיה דאז"י דאודי לי מיהת דר"י אף משום צין הלחיים א"ל פוק תני לצרא דהא לדידיה איכא לשרוי משום מקום פטור, והא דקאמר רצא מנא אמנא לה, יש לפרש דלאו אעיקר דינא קאמר דזה קים ליה מסבא, אלא דמנא ידע דר' יוחנן הכי ס"ל וע"ז מיייתי מהא דר"י דמקום שאין צו דע"ד, וכיון דמוכח דר"י אמר פוק תני לצרא גם משום צין הלחיים, תו שפיר י"ל דאף ציש צו דע"ד ס"ל לר"י דשרי וכטעמיה דרצא.

ובאמת דמימרא דרצ דתוך הפתח צריך לחי אחר להתירו, מוכחא דיש מקום לומר גם צלחי דחודו החיצון סותם או הוי היכר, דאל"כ פשיטא, ובשלמא אידך מימרא דאין צו ד' איצטריך לאפוקי מטעמא דמקום פטור, אצל הך מימרא פשיטא, ואין להקשות כיון דאמר צאין צו ד' דצריך לחי אחר כש"כ ציש צו ד' וא"כ למה איצטריך לאידך מימרא, די"ל דלא זו אף זו קאמר, גם י"ל דצהדדי אמרינהו דתוך הפתח צריך לחי אחר להתירו ואפי' צאין צו ד', וכיון דרצא מוקים לה צפתוח לכרמלית, ממילא משמע דצפתוח לרשות הרצים דשרי הוא מטעם דחודו החיצון הוי היכר או סותם.

דמידע ידיע דזה מקום פטור והסמוך לו רשות הרצים, ורק צשטח כמצוי וחצר וכיו"צ שייך למיגזר שצשטחלטל צכולו אחי נמי להוציא ממנו לרשות הרצים, והיינו דקאמר רצא דכיון דעד הלחי שרי, והנידון רק כנגד הלחי שאין צו ד', א"כ אף אם חודו הפנימי מתיר, מ"מ אין לאסור כנגד הלחי, דכיון דהנידון על שטח מיוחד שאין צו ד', הרי שמעינן מדר' יוחנן דצוה ליכא למיחש שיוציא לרשות הרצים, והלכך שפיר יש לומר דחודו החיצון מתיר, ואז"י דחי דשאני התם שגצוה ג', וגם רצא מודה דהא דר"י בגצוה ג' דהא צענין אחר כמעט ולא משכח"ל מקום פטור, וגם קאמר לכתף עליו, וכ"ה צריטצ"א, וכ"מ צרש"י שצת ח' צ', אלא דרצא ס"ל דגם גצוה ג' חשיב כפרוץ לרשות הרצים דאין מחיצה פחותה מי', וע"כ דכשהנידון על שטח פחות מד' ליכא למיגזר משום שפרוץ לרשות אחרת, וכ"ז צפתוח לרשות הרצים אצל צפתוח לכרמלית מנא מין את מינו ונייעור, ואין נחשב צשטח שאין צו דע"ד, דהוא מצטרף עם שאר הכרמלית, דמה שהמחיצות של המצוי נגמרות צפתוח מד' אינו חשוב לחלקו משאר הכרמלית, והשתא ניחא דשמואל ורשב"ר ורשב"ל ס"ל דכיון דצמציאות הוא מצורף לכל המצוי שפיר חשיב כמקום דע"ד, וכיון דחודה הפנימי של הקורה מתיר ממילא אסור תחת הקורה, וניחא נמי הא דלא שרי אלא כנגד הלחי, דכיון דצמציאות יש צו ד' ורק קולא הוא שהקילו, לא הקילו אלא כאילו חודו החיצון סותם, ולא להתיר שטח מן המצוי שאין לו שום תיקון.

ד' דעת תו' דרצא לא שרי צצין הלחיים אלא צאין צו ד', ולפי זה נראה דפלוגתא דתחת הקורה יש לפרש אף צפתוח לכרמלית, דהא פירשו בגמ' טעמא דמתיר משום דחודו החיצון הוי היכר או מחיצה, ומה"ט אף צפתוח לכרמלית יש להתיר, ואף ציש צו ד', [ובגוונא דליכא למימר פי תקרה], וצצין הלחיים לא אדכרו כלל טעמא דחודו החיצון, אלא טעמא דמקום פטור, ונהי דנראה דאף לטעמא דמקום פטור לא שרינן אלא כנגד הלחי ולא להלן מן הלחי אף צדליכא ד', מ"מ עיקר הטעם משום דדמי למקום פטור, ולפ"ז נקטינן דתחת הקורה לעולם מותר, וצין הלחיים לא שרי אלא צאין צו ד' וצפתוח לרשות

ואף דלפ"ז נמצא דטעמא דקורה ולחי שוין לרצא, מ"מ מחלקינן צינייהו לענין פתוח לכרמלית, דהא חזינן מר"ח ואצ"י דצ"ן הלחיים גרע, וכיון דבקורה שנו סתמא דמותר להשתמש תחתיה, ורק צצ"ן הלחיים הזכירו לחלק צ"ן פתוח לרשות הרצים לפתוח לכרמלית, אין לנו ללמוד קורה מלחי.

ולפי פירוש זה טעמא דפתוח לכרמלית גרע, אינו משום דמטטרף וכ"ש צו ד' חשיב, דהא אף צ"ש צו ד' שרי פתוח לרשות הרצים, אלא צריך לפרש דלא מינכרא כ"כ כח המחיצות בכרמלית, דצ"ן מצוי לרשות הרצים יש הבדלה בג' מחיצות המצוי, ועוד נוסף הלחי, ושפיר מינכרא מחיצה נוספת אף כנגד הלחי, אבל צ"ן מצוי לכרמלית יש לדון כאילו צריך להבדיל צ"ן שני מקומות שלכל אחד יש ג' מחיצות והם פרוצים ול"ז צרות רביעית, דבזה כח ג' המחיצות כליתא כיון דהם שווים בזה, ולא נשאר אלא כח הלחי ולא אלים כ"כ לענין כנגדו.

ודעת הרמב"ם בפ"ז הי"א וכן דעת הרשב"א דתחת הקורה וצ"ן הלחיים שוין ובתרווייהו שרי פתוח לרשות הרצים ואסור פתוח לכרמלית צ"ן ד"ש צו ד' וצ"ן דלית צו ד', וכנראה טעמייהו דמפרשי סוגיא דרצא כדעת הרמב"ן בדעת הרי"ף, וס"ל מסבא דלרצא אין לנו לחלק צ"ן תחת הקורה לצ"ן הלחיים, ויש לפרש דכל הני דשרו תחת הקורה היינו רק פתוח לרשות הרצים, ויש לתמוה לפ"ז א"כ אמאי אמר ר' יוחנן פוק תני לברא, ואמאי לא אוקמה פתוח לכרמלית, [ואין לומר דר"י מתיר בקורה אפי' פתוח לכרמלית ואין לא קי"ל כוותיה אלא כרצא, דאם אימא דיש מקום לחלק צ"ן קורה ללחי, א"כ מנלן דרצא אף בקורה קאמר, וגם אין לומר דר"י אף צצ"ן הלחיים מתיר אף פתוח לכרמלית ורצא פליג עליה, דאין זה כלל במשמעות הסוגיא, דאדרבה רבא דדר' יוחנן קאמר, (וגם רב קאמר בהדי ר"י דמותר תחת הקורה, ומ"מ צלחי קאסר פתוח לכרמלית, ומצואר דהא דמותר להשתמש תחת הקורה אפשר לפרושי רק פתוח לרשות הרצים, למאי דס"ל ז"ל דיש להשוות קורה ולחי, ואין לנו לחדש דר' יוחנן פליג אדרבא ואף פתוח לכרמלית שרי), ועו"ק דמ"ש דנקט רב שריותא בתחת הקורה ואיסורא צצ"ן הלחיים כיון דתרווייהו שוין

ובפתוח לרשות הרצים שריין ובפתוח לכרמלית אסורין, ואדרבה הו"ל למינקט לרצותא, דהא משמע דדר"ח ואצ"י דקורה קרובה להיתר טפי, והו"ל למינקט איסורא בקורה ושריותא צלחי והיו למדין זה מזה צק"ו, ועו"ק דהא לר"ח ואצ"י דאסרי צ"ן הלחיים אף פתוח לרשות הרצים, אין לנו מקור לחדש דבקורה מחלקי צ"ן פתוח לרשות הרצים לפתוח לכרמלית, ואית לן למינקט כפשוטה דלעולם שרי תחת הקורה ואף פתוח לכרמלית, [וכן רהיטת הגמ' ד' צ' דאף פתוח לכרמלית פליגי בכמה ממעטו ואפילו הכי צעיק לפרושי פלוגתייהו דמותר להשתמש תחת הקורה], וא"כ מנ"ל דרצא פליג עלייהו לחומרא לאסור תחת הקורה פתוח לכרמלית, הרי לא מנאנו דפליג אלא לקולא להחיר צ"ן הלחיים.

(ה) שבת ט' א' ואע"ג דלית ליה לחי כו', בפשוטו אין הפנימין נמשכין יותר מן המשקוף, וכשם שאין המשקוף על כל האסקופה, דא"כ הרי איכא תקרת ד' ושרי משום פי תקרה, ה"נ אין הפנימין על כל האסקופה, וא"כ אף צלא הא דרצא"ג א"ר נמי קשה דהא ליכא לחי, אלא דגמרא ה"ק דאפילו אי נוקמה כשהפנימין נמשכין והו"ל צ"ן הלחיים נמי קשה דהא ארצא"ג א"ר דמוך הפתח נמי צריך לחי אחר להחירו, [ומוך הפתח מתפרש צ"ן הלחיים ולא איירי צדין מוך נורת הפתח, כדמשמע עירובין ט' א', וכ"מ מלשון צריך לחי אחר דקאמר, דמשמע שכבר יש כאן היתר לחי, וצריך עוד לחי, ואי צייתר צורת הפתח לא הו"ל אלא צריך לחי להחירו].

והנה משמע דאי לאו הא דארצא"ג א"ר צצ"ן הלחיים אסור היה ניחא הא דצרייתא מחלקא צ"ן פ"פ לפתח נעול, ופירשו צמו' דצ"פ בטלה האסקופה למה שצפנים, ואין הדבר מובן ביטול זה מהו הרי השתא איירינן בדאיכא ד' באסקופה, והו"ל עשה לחי לחצי מצוי, דאין ניתר מן הלחי ולהלן, וע"כ גם כונתם ז"ל משום דצ"ן הלחיים שרי, אלא דזה דוקא צ"פ, דאיכא סבא דבטל אצל המצוי, משא"כ צ"ג, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דבפתח נעול לא מיקרי כלל צ"ן הלחיים, שהפתח חוצץ ואין רואים כלל את הלחי, והו"ל סתם מצוי הפרוץ צמלואו, משא"כ צ"פ הו"ל צדין צ"ן הלחיים, אלא דלפ"ז יקשה אמאי

נעול כלחוך, דמדאורייתא הוי רשות היחיד אף
 בפתח נעול ואף שאין צו דע"ד, דאין הפתח מצטל
 חשיבות המקום, כמו דלא מהני לצטל חשיבות ד'
 בקורה לענין פי תקרה כדחזינן בדרכא אשי, וכ"כ
 הרשב"א בסוגיין בפירוש מורו ז"ל, ולפי' תו' ז"ל
 דס"ל לגמ' דאף בפתח נעול יש להחיר באין צו
 דע"ד מן הפתח ולהלן, בפתוח לרשות הרבים, דגם
 בכה"ג חשיב כבין הלחיים, וז"ע. — ובעיקר
 קושיתם לרבא י"ל עוד דהרי חזינן בסוגיין דלא
 ניחא לגמ' לאוקמי באסקופה שאין צו ד', כמו
 שפרש"י דלכך אוקמה בחזיה מקורה, ואף דאמרין
 וכ"ת דלית ביה דע"ד, מ"מ למסקנא לא צעי רב
 לאוקמי בזהכי.

שם אר"י א"ר הכא באסקופת מצוי עסקינן חזיו
 מקורה כו', לפי מש"פ דמהא דפתח נעול
 כלחוך מוכח דאירי בפתוח לכרמלית, א"כ מוכח
 מכאן דתחת הקורה שרי אף בפתוח לכרמלית,
 וכדעת הראב"ד והרמב"ן וכדנקט הרא"ש בדעת
 הרי"ף, וזוהי ניחא נמי דלא הו"מ לאוקמי בלחי
 שנמשך פחות מד"ט מן הפתח, דבלחי ליכא מאן
 דשרי בפתוח לכרמלית, ומיהו קשה לדעת הרמב"ם
 והרשב"א דתחת הקורה נמי לא שרי אלא בפתוח
 לרשות הרבים, וע"כ דבפתוח לרשות הרבים
 מיתוקמא, וא"כ בלחי נמי, וי"ל כתיבין התו"י
 בלחי עדיף מקורה ואפי' נעול מהני מחיצת הלחי,
 ואע"ג דלעיל נדדנו דאף באיכא ד' לא מהני
 מחיצת הלחי בפתח נעול כיון דלא מינכרא מחיצה,
 אבל לדעת הרמב"ם והרשב"א א"א לומר כן, דהא
 לדידהו קשיא אמאי לא מוקמינן לה מעיקרא
 בפתוח לרשות הרבים כדמוקמינן לה השתא, וע"כ
 כתיבין תו' דא"כ פתח נעול נמי, ומבואר דמהני
 מחיצת הלחי אף בפתח נעול, ותו' י"ל דאף באין
 צו ד' נמי מהני, ומיהו מש"כ שאין דרך להעמיד
 לחי באמצע לא שייך אלא בלחי מחודש אבל להעמיד
 הפנים קצת להלן מן הדלת, לכאורה אורחיה בזהכי,
 ואפשר עוד דהנה לדעת הרמב"ם והרשב"א ע"כ
 דבתיבוא דרב ניחר גם מה שלהלן מן הקורה,
 וכמו שהביאו הראשונים ז"ל מן הירושלמי, דאל"כ
 כיון שאותו מקצת נשאר באיסורו, תו' הו"ל הקורה
 פתוחה לכרמלית ואינה מתרת, וכיון שכן י"ל
 דדוקא קורה מושכת להחיר גם מה שלחוך, משא"כ
 לחי, וממילא א"א להעמיד שהפנים נמשך להלן מן

לא מוקמינן לה בפתוח לרשות הרבים וכמשה"ק
 תו' בדבור הסמוך, דהא לפמש"פ ל"ק א"כ אפילו
 נעול נמי, דנעול לא חשיב בין הלחיים, [ועי'
 מהרש"א ועי' מש"כ להלן בדבריהם בזה], וי"ל
 דע"כ בפתוח לכרמלית איירי מדקמני פ"נ כלחוך,
 ואם בחוץ רשות הרבים הרי מוציא מרשות היחיד
 לרשות הרבים, ולא ניחא לגמרא למידחק לפרושי
 כלחוך דהיינו רק שאינו כלפנים, כתיבין ראשון
 שבתו, [ולכאורה משמע צירושלמי פ"א סוף ה"א
 כתיבין, ומתפרש שם דפריך בתמיה איך אפשר
 שיהא כלחוך כיון שהוא רשות היחיד מדאורייתא,
 ומפרש דא"כ, וכלחוך היינו שאסור להכניס לפנים
 דרך חור].

ובד פרכינן וכ"ת דלית ביה דע"ד, והיינו דנימא
 דבליכא דע"ד שרי בין הלחיים, וכדס"ל לרבא
 לקושטא דמילתא לדעת תו' בעירובין ט' א', כתבו
 בתו' דהו"מ למיפך א"ה אפי' נעול נמי, ולא
 ניחא להו' לתו' לפרש דלא שרי בליכא דע"ד אלא
 משום שצטל למה שצפנים, ולא בפתח נעול
 וכדלעיל, דבאין צו דע"ד אדרבה טעמא דשרינן
 משום דחשיבין ליה כשטח צפ"ע וכמ"פ, [ועי'
 מהרש"א וז"ע בכוונתו ז"ל], ומיהו י"ל דאף
 לטעמא דדמי למ"פ מ"מ לא שרינן אלא בין
 הלחיים, אבל לא להלן מן הלחי, דרק בין הלחיים
 קאמר רבא בעירובין שם דשרי, ובפתח נעול ליכא
 למיחשביה כבין הלחיים, כיון שאין כאן מצוי, וכמו
 דלא חשיבא הקורה בפתח נעול לאוקימתא דרב,
 [ולפמש"פ אף ביש צו ד' דקורה מהני מ"מ לחי
 לא מהני, דע"י נעילת הפתח מצטל הלחי לגמרי
 להלן מן הפתח, דלא מינכרא סתימתו כלל, וגרע
 מקורה], וז"ע למה מיאנו ז"ל בזה, וקצת משמע
 מזה דס"ל דטעמא דשרי בפתוח לרשות הרבים
 הוא ממש כעין מקום פטור, והלכך אפי' להלן מן
 הלחי שרי, והדבר ז"ע, והרי"מ שליט"א תירץ
 דס"ל לתו' דדוקא בקורה שאינה משמשת אלא
 להלן מן הפתח, אמרינן דבליכא דע"ד, אין עליה
 חורת קורה, אבל הלחי שהוא משמש בחודו הפנימי
 להתרת המצוי, שפיר יש עליו חורת לחי אף במה
 שבחוץ בפתח נעול ואין צו ד', ושייך למידן צו דין
 בין הלחיים להחיר בפתוח לרשות הרבים, ולעיקר
 קושיתם אמאי לא מוקי לה בפתוח לרשות הרבים
 לרבא, י"ל כמש"כ לעיל דא"כ לא יתכן לומר בפתח

מיתוקמא לדעת האוסרין תחת הקורה כמו לדעת המתירין, וכאוקימתא דרב.

הא דאוקמה בקירוי כלפי פנים, דאי כלפי חוץ כיון דאיכא ד' שרי אף צפתח נעול, כ"מ ברש"י ותו', ויש לעי' דהא קורה העומדת מאליה פסולה כמבואר עירובין ט"ו א' דכל דמשום היכר צעי שיעמידנה להחיר וכצו"ע סי' שס"ג סט"ו, וא"כ ע"כ הך קורה עשאה להחיר את האיסקופה, וא"כ אטו צשופטני עסקינן שהעמידה צאמנע, ואמאי לא העמידה צסוף שחחיר אף צפתח נעול, ואף אי נוקמה שקדמה הקורה לפתח, נמי קשה אמאי לא העמידה צסוף המצוין, ועוד דמה שיין למיתני סתמא דצרייתא דאיסקופה משמשת שתי רשויות, בזמן דלא מיתוקמא אלא במאורע מיוחד שהעמידה צאמנע, וז"ל דהתנא אחי לאשמועינן דמשכח"ל גוונא שאין הקורה מתרת, ושנה משנתו סתמא דמשכח"ל שיהא חילוק צין פ"פ לפתח נעול, ואיהו דחיק ומוקי אנפשיה צהי גוונא משכח"ל, דהיינו צפתח נעול וליכא ד' מן הפתח לקורה, וכפי סתמא דמילתא שיש צאיסקופה ד', איירי צאירע שלא הניח הקורה צסוף האיסקופה.

ובמ"מ פשטא דלישנא דר"י א"ר משמע דלאו צקורה שהונחה להחיר המצוי איירי, דא"כ הול"ל הכא צאיסקופת מצוי שהניח הקורה צתוך ד' לפתח איירי ותו לא, ולישנא דחציו מקורה וחציו שאינו מקורה וקירוי כלפי פנים משמע דצפתח קירוי איירי, ואפשר דכל קירוי שנמשך מן המשקוף של הפתח דינו כעשוי להחיר, דהפתח שעיקר תשמישו לשמש פתח למצוי לעולם יש לחשבו גם כעשוי להחיר, וה"נ כל צליטת המשקוף, אף צבולט חוץ למזוזות, ולפ"ז שנה התנא דין איסקופה שלא נעשה צה דצר מיוחד להחירה, אלא שלפעמים צולט המשקוף ע"פ האיסקופה, וצוה יש חילוק צין פ"פ לפ"מ, ולפ"ז י"ל דמה"ט הוא דנקט קירוי כלפי פנים, דאי קירוי כלפי חוץ ואינו מחובר למשקוף, לאו כלום הוא, שלא נעשה להחיר, ולפ"ז יש גם מקום לומר דאף צנעשה להחיר ומונח צרחוק ד' מן הפתח נמי אינו מחיר צפתח נעול, דכשהפתח נעול אין תורת מצוי על האיסקופה להיות ניתרת צלמי וקורה, דהא אין צחים וחצרות פתוחים לתוכה, וגם צסתמא אין ארכה יתר על רחצה, והא דנקט וקירוי כלפי פנים

הדלת ושרי כנגדו, דהו"ל פתוח לכרמלית, וגם צלא"ה ניחא לפרושי צרייתא שכל האסקופה ניתרת, ועי' צק"א.

ואין להקשות לדעת הרמב"ם והרשב"א אמאי לא הזכירו צגמ' צהך אוקימתא דצפתח לרשות הרצים מיתוקמא, כיון דעד השתא הוי מפרשינן לה צפתח לכרמלית, מדפרכינן מההיא דתוך הפתח כו' דאיירי צפתח לכרמלית כדמוקינן לה צעירובין שס, ד"ל דסתם מצוי פתוח לרשות הרצים, ולעיל דס"ד צאיסקופת בית או חצר הוא דהוי מתפרש צפתח לכרמלית דאורחיהו צהכי.

משנה"ק צתו"י דלוקמא רב צלחי צאמנע, אין הכונה שהפנים של הדלת נמשך עד האמנע ושרי כנגדו כדין צין הלחיים, דזה לא יתכן לדעת תו' דאף צפתח לרשות הרצים לא שרי רבא צלחי שיש צו ד', דהא כיון דאיכא ד' מן הדלת עד סוף המצוי תו א"א להחיר כנגד הלחי אף צפתח פתוח, דכיש צו ד' חשיצ וכמו צפתח לכרמלית, דמה שעד סוף המצוי מצטרף לד', אלא כונתם דנוקמא צהעמיד לחי נוסף צאמנע, וכ"ה צתו' הרא"ש, ושרי רק עד חודו הפנימי של הלחי, אצל לכאורה לא איירי צרייתא צהעמיד לחי צכונה להחיר להלן מן הפתח, דא"כ למה זה יעמידנו צאמנע, וגם לא נזכר הענין צצרייתא וכ"כ צתו' הרא"ש, ושמא לזה נתכוונו צמש"כ שאין דרך להעמיד לחי צאמנע, ומיהו עי' להלן מש"כ צענין הקורה דאפשר נמי דאיירי צהעמידה להחיר, ואפ"ה מוקים לה רב צהעמידה צאמנע, ושפיר קשיא להו דא"כ צלחי נמי מיתוקמא.

והנה רב לשיטתיה צעירובין ח' צ' דמותר להשתמש תחת הקורה, ולדעת אינך דאסרי תחת הקורה, ע"כ כרב אשי מוקמי לה, א"נ מוקמי צהעמיד הקורה צאמנע האסקופה, ושרי עד חודו הפנימי, ורק צפ"פ, וכמו לרב, דצנעול לאו שס קורה עלה, ולפי מה שהציאו הראשונים ז"ל מן הירושלמי דכולה אסקופה ניתרת, נראה דהיינו דוקא צאיסקופה שניכרת לעצמה, שהיא גבוהה מן הרשות הרצים ומן המצוי, ואפשר דדוקא צגבוהה ג', דצוה כיון ששטחה מועט וניכרת לעצמה, אמרינן דכשניתר חציה הותרה כולה, ולפ"ז גם כשניתר רק עד חודה הפנימי של הקורה, נמי שיין לומר שיותר הכל, ולפי זה

שתתיר, לכך פירשו דרז סבר מותר להשתמש תחת הקורה והו"ל שטח של ד', ודוחק, וצ"ח הר"ש הלשון מתוקן ע"ש.

הרא"ש כתב טעמיה דרז משום דסבר מותר להשתמש תחת הקורה, וסיים אבל אם היה היתרו כללי אסור להשתמש כנגד הלחי דקסבר לחי משום מחילה וז"ל הפנימי היא מחילה המתרת וקורה משום היכר ואיכא היכירא בצד החיצון, וכוננו דפתוח לכרמלית הדין כן, ולא הו"ל להזכיר דפתוח לכרמלית איירי, דרשיט דבריו דלא שרינן אלא תחת הקורה, וממילא כיון דלהלן מן הקורה אסור הרי הו"ל פתוח לכרמלית, ולפ"ז הדבר מפורש דדעתו כהרא"ש דתחת הקורה שרי אף פתוח לכרמלית, וכמ"ש כן גם דעת הרי"ף בעירובין פ"א ס"ג, ואף דמסיק החס דלמאי דגרסינן דרזא סבר גם לחי משום היכר אין ראיה לחלק בין קורה ללחי פתוח לכרמלית, היינו דראיה ליכא, אבל מ"מ מסכימת הגמ' הכי משמע, וזה כמ"ש בק"נ בגי' הטור, אם כי ברמזים בעירובין כתב דעת הרמב"ם.

(ו) שבת ט' א' רב אשי אמר כו' וכגון שקירה בשתי קורות שאין צו ארבעה כו', נראה דקיי"ל הכי דליכא מאן דפליג צוה, ולפ"ז אמרינן לבד לשינוי תקרת ד' לענין פי תקרה, אבל יש להסתפק דשמא צעי מיהא עומד מרובה, דלא מסתברא דקנים פחות פחות מג' יהיו חסודים בתקרת ד', אפילו אם כולן יחד יש עומד ד', וז"ע, וכן שמעינן מהכא דלית נעולה לא חשיבא להפסיק בתקרת ד' דלא נימא צה פי תקרה יורד וסותם, וכמו שפרש"י ותו' ותו", ודלא כמ"ש בצעה"מ, דנקט בשתי קורות לרבותא דאמרינן לבד דפ"פ, דנהי דס"ל לר"א הכי לדינא מסבירא, אבל מנ"ל לאוקמי צרייתא צהכי, דהא פשטא דצרייתא מתפרשא בקורה אחת, אלא ודאי דבקורה אחת לא חשיבא הדלת להפסיק וע"כ לאוקמי בשתי קורות, ושמעינן נמי דאמרינן לבד דפ"פ וכמ"ש בצעה"מ, אלא דאי איירי צלל נורת הפתח, לכאורה פשיטא, דפ"פ הרי הפתח כמאן דליתא, ומשמע דאיירי צדאיכא נורת הפתח, ושמעינן דלא חשיב כדלת נעולה לבטל הלכוד, וכן רשיטת הדברים דסתם דלת יש לה נורת הפתח, וכמ"ק בתוד"ה אמר שכתבו שיש לו ד' מחיצות כו'.

הוא משום דאיירי צלל נעשה לשם קורה, ולכך אי הוי כלפי חוץ לא היתה מתרת אף צפ"פ.

חידושא דצרייתא לאוקימתא דרז הוא דצפ"פ איכא נורת קורה על הקירוי, אף שכבר קדמו לחיים ודלתות ופשטא דמילתא גם נורת הפתח, וגם ליכא ד' טפחים צינן לקורה, וגם אשמועינן דשרי להשתמש תחת הקורה, ולפי הירושלמי יש גם חידוש דניתר גם מה שמן הקורה ולהלן, וגם אשמועינן דפתח נעול כלחוץ, דאע"ג דמדאורייתא הוי רשות היחיד גם מה שחוץ מן הפתח ואף צליכא דע"ד וכמ"ש"כ לעיל, מ"מ אהני נעילת הפתח לאסור, ואי איירי פתוח לכרמלית ומתפרש כלחוץ ממש דמותר להוציא מן האסקופה לכרמלית, יש כאן עוד חידוש דשרי להוציא מרשות היחיד דאורייתא לכרמלית, עי' עירובין ס"ז ב' הן אמרו והן אמרו כו'.

שם תוד"ה תוך נוקי באסקופה גבוה ג' כו', ז"ע דאי גבוהה ג' גם מ"ד המצוי וגם מ"ד הרשות הרבים א"כ הו"ל מקום פטור, והוי כלפנים וכלחוץ גם צפ"פ וכמ"ש"כ התו' לעיל, וא"כ איך שייך לאוקמי הכי הא דקתני פ"פ כלפנים, ושמא ס"ל דהוי רשות היחיד מה"ת מדין חורי רשות היחיד כיון דאית ליה ג' מחיצות ופרוץ צמלואו לרשות היחיד, עי' מ"צ סימן שמ"ה סק"ה, ומיהו לפ"ז יתכן לפרש פ"פ רק כלפנים ופ"נ גם כלחוץ דהוי מקום פטור, ומשמע דאף צפ"נ דינו כלפנים והוי רשות היחיד מה"ת, וכמ"ש"כ לעיל שכ"מ צרצ"א, ומיהו הכא בגבוה ג' גרע, ואפשר דלא ניחא להו לפרש גם כלחוץ, דפשטא משמע דצפ"נ אינו כלפנים.

שם תוד"ה אמר והוי כאילו מקורה ד' טפחים, לשון זה ז"ע, דהא צהיתר קורה קיימינן, וצטפח סג, וז"ל דה"ק והוי כאילו הקורה מתרת שטח של ד' טפחים, משא"כ צפ"נ שאינה משמשת לשטח של ד' טפחים.

שם צא"ד אבל כלפי חוץ אפי' נעול הוי כלפנים דקסבר רב חודו החיצון יורד וסותם כו', לכאורה הו"ל דהוי כלפנים כיון דאיכא שטח של ד' טפחים, ושמא מפרשי דהאסקופה היא ד' ולא יותר, הלכך אי חודו הפנימי יורד וסותם, נמא לא שאין הקורה משמשת לשטח של דע"ד, ואינו צדין

ובדין תוך נורת הפתח לא למדנו, דסוגיא דשבת ט' א' ע"כ איירי שאין המשקוף נמשך לכל אורך הפזימין, דהא ס"ד דהפזימין נמשכים ד"ט, וכדפריך מהא דתוך הפתח נריך לחי אחר, ואם המשקוף נמשך ד"ט הרי אמרינן פי תקרה, וכמ"ש תו' שם ד"ה אע"ג דע"כ צאינו מקורה איירי, ולמש"כ לעיל סק"ו לזדד דאיירי בדאיכא נורת הפתח, יש לפרש כונתם שאינו מקורה במשך של ד"ט, ולמאי דמשני ר"י א"ר, איירי צאין הפזימין נמשכין לחוץ תחת הקורה, ומאד הסבירא יש מקום לומר דתוך נורת הפתח עדיף, דהא הוא עצמו חשיב כסתימה, וספיר ראוי לחשוב כל חלק ממנו כסותם, דכולו נורה של סתימה.

ושמעתיה להעיר מהא דפליגי קכ"ד א' אי תוך הפתח כלפנים או כלחוץ, ואם כי הנידון שם בין שני רשות היחיד דהיינו בין בית לחצר, מ"מ אם אימת דבצית הפתוח לרשות הרבים הרי תוך הפתח כלחוץ, א"כ ה"ה צפתוח לחצר ראוי להיות כחצר, ולפ"ו י"ל אדרבה דלכו"ע צפתוח לרשות הרבים דתוך הפתח כלפנים, ורק צפתוח לחצר פליגי, משום דגם החצר רשות היחיד והרי תוך הפתח משמש כחורי חצר עכ"פ בזמן שפתח הבית נעול, וכ"נ ממה שלא נשנית פלוגתתם בעלמא אי שרי לטלטל תוך הפתח, ולפ"ו למדנו דתוך נורת הפתח כלפנים, אבל אפשר דאיירי בדאיכא תקרת ד' דסתם כותל רחב ד' כמ"ש רש"י ט' א', ופי תקרה יורד וסותם לכו"ע. — נראה דאף לר"א שם קכ"ג צ' דמפרש פלוגתייהו בגזירת כלים, מ"מ מודה דהא דאר"ט ומטלטלת בחצר, אחי למימר דחשיבא ככלים שצבתו בחצר, דאל"ה אין שום ענין להזכיר חצר, אלא דלדידיה לא פליגי עליה ר' יהושע בזה, ולפ"ו אפשר דאית לן למיפסק כר"ט, [אף אם נימא דר"ט ור' יהושע הלכה כר"י, ולא מצאתי מוצא ד"ו], כיון דלר"א גם ר"י מודה ליה.

ומדבריו המרדכי והגהמ"ר צסוגיא דאסקופה משמע דס"ל דתוך נורת הפתח לא עדיף מבין הלחיים, דהא סתם פתח אין הבית פרוץ אליו צמלואו, וא"כ כל עובי הכתלים משמשין פזימין לנורת הפתח, ואפ"ה קאסר צפתח נעול, ועי' צספר מרן זללה"ה לעירובין ס"ג ס"ק כ"צ כ"ד, וצ"ע.

ז' לענין הלכה צדין כנגד הכותל צעומד מרובה, צפתוח לכרמלית ודאי אסור, דלא עדיפא מלחי, והרי לא התיר רבא צין הלחיים צעירוצין ט' א' צפתוח לרשות הרבים אלא משום הא דמקום שאין צו דע"ד הוי מקום פטור, הא לא"ה אין להתיר אלא מן המחיצה ולפנים, עי' לעיל סק"צ ג', וכש"כ לדין דלחי משום מחיצה דראוי טפי לאסור כדמשמע עירובין ח' ב', אלא אף צפתוח לרשות הרבים יש לדון, לא מיציעא לדעת תו' דלא התיר רבא אלא צלחי שאין צו ד', דלפ"ו ודאי יש מקום לומר דרק צלחי מחלקינן צהכי, משום דסתם לחי אין צו ד', [שהרי צאמת אינו מקום פטור וכמ"ש סק"ג, ורק משום דכשהנידון על שטח מקוים שאין צו ד' לא חיישינן דילמא אחי לאפוקי, ולכך צלחי דסתמא אין צו ד' שפיר מקילינן], אבל כנגד הכותל דסתמא יש צו ד' כמבואר צרש"י ותו' שבת ט' א', י"ל דאף צאירע שאין צו ד' לא מקילינן, אלא אף לדעת הרי"ף דאף צלחי שיש צו ד' שרי, מ"מ עיקר הטעם משום דסתם לחי אין צו ד' ושוצ לא פלוג חכמים והתירו צכל לחי, דהא צהדיא אמר רבא טעמיה משום דרב דימי אר"י, וא"כ צכותל דסתמא אית ציה ד' אין לנו רציה להתיר, ומיהו למש"כ לעיל סק"ד דהרמב"ן מפרש צדעת הרי"ף דרבא שרי צין הלחיים משום דחודו הצינן הוי היכר או סותם, לפ"ו יש להשוות כנגד הכותל לדין צין הלחיים, ויש גם מקום להקל צכותל טפי למש"כ תו' והרמב"ן דהא דאסרינן כנגד הלחי הוא משום דשיעורו כל שהוא ואיכא למיחש דילמא אחי לאפוקי, דלפ"ו י"ל דצכותל דצסתמא הוא רחב לא חיישינן, ונראה דיש להשוות דין כנגד הכותל צעומד מרובה לדין צין הלחיים, וגם צסצרא נראה כן, דלא מסתבר שאם יוסיף על הלחי עד שיהא עומד מרובה דיאסר כנגדו, דאטו משום שריצה צסתימתו מיגרע גרע, ואין לומר דכל היכא דסגי צלחי יהא מותר גם כנגד עומד מרובה, ורק צמקום דלא סגי צלחי ונריך עומד מרובה דוקא, צזה הוא דנאסור כנגד הכותל, דחצר צצכל ד' מחיצותיו הותר צעומד מרובה, כיון שחוכו הותר, תו צכל כנגד הכותל שייך להתירו צלחיים, שהרי יש לו ג' מחיצות, וא"כ דין הוא שכל כנגד המחיצות יותר כמו צין הלחיים.

ובאמת דמהיחא דמנא מין את מינו וניעור אין שום ראייה לדין מקום פטור זכרמלית, דלפי' תו' שם דלא המיר רבא אלא באסקופה שאין זה ד', הנה הדבר פשוט דפתוח לזכרמלית מנטרף הכל והו"ל כיש זו ד', ואינו ענין לנידון מקום פטור זכרמלית, וכן לדעת הר"ף דאף כיש זו ד' שרי בפתוח לרשות הרבים ואסור בפתוח לזכרמלית, ע"כ הענין דהקילו בצין הלחיים דחודו החיצון מתיר רק במובדל מבחוץ, וזה רק בפתוח לרשות הרבים דמינכרא הבדלתו, ולא בפתוח לזכרמלית, או דכיון דסתם לחי אין זו ד' תו לא פלוג והקילו אף כיש זו ד', משא"כ בפתוח לזכרמלית דלעולם יש זו ד', עי' לעיל סק"ד, וגם לפ"ז אינו ענין לנידון אם יש מקום פטור זכרמלית, ולכך הרשב"א והמ"מ הניחו בקושיא דברי רבנו שחילק צין זכרמלית לרשות הרבים לענין מקום פטור, ולא מנאנו אלא הר"ן ז' א' שהציא אחרים הסוברים דליכא מקום פטור זכרמלית מסבירא דמנא מין את מינו וניעור, ונאפשר שגם לא נתכוין להרמב"ם דלא הוי מסיק שמה אחרים].

ומהא דאמרין עירובין פ"ז ב' דאין חורין לזכרמלית, נמי מוכח דמהא דמנא מין את מינו וניעור אין ללמוד דליכא מקום פטור זכרמלית, דהא הנידון במנא מין את מינו הוא באסקופה הפתוחה לזכרמלית, וראוי לדונה כחורי זכרמלית, ואם איתא דמהא ילפינן לענין מקום פטור זכרמלית, א"כ דין הוא דכל חורי זכרמלית יהיו זכרמלית, ואין לומר דשאני חורין שגזוהם ג', אבל אסקופה השוה לקרקע זכרמלית עדיפא מחורין, וכמו חורי רשות הרבים למטה מג', עי' חו"ב שבת ס"ד ס"ק י"ג, דהא הנידון בחורי זכרמלית הוא באמת המים שהיא שוה בגובהה, ונמיהו י"ל דמ"מ קרקע השוה עדיפא, וגם מעיקר הסברא נראה דאם אין מקום פטור זכרמלית, דראוי שגם חורין שזכרמלית לא יהיה עליהם שם מקום פטור והרי זרשות הרבים דכל דבר שגזוה ג' ואינו רחב ד' הוי מקום פטור, מ"מ בחורין ס"ל לאצ"י ז' ב' דהווי רשות הרבים, א"כ זכרמלית אם איתא דכל הדברים בטלין אליו והווי זכרמלית, כש"כ דהחורין היה ראוי שיהיו זכרמלית, ואמאי אין חורין לזכרמלית, אלא ודאי יש מקום פטור זכרמלית.

ח) המג"א בסימן שמ"ו סק"ד העתיק העולה מאוקימתא דר"י א"ר לדינא, דאם הניח הקורה בסוף האסקופה ויש באסקופה ד' שרי אף בפתוח נעול, ובפ"פ שרי אף באין באסקופה ד', ובזה"ל נתקשה בזה דכיון דאסור בפתוח נעול בליכא ד' ע"כ דפתוח לזכרמלית איירי, דפתוח לרשות הרבים הרי כתבו תו' דאפי' פתח נעול שרי, ואי בפתוח לזכרמלית הרי דעת המחבר דאסור תחת הקורה, וא"כ אמאי המיר בפ"פ ואין זו ד', ואם כי לא נזכר במ"א דמתיר אף תחת הקורה, ושפיר יש לקיים דבריו לענין האסקופה עד חודו הפנימי של הקורה, מ"מ רהיטת הדברים משמע דהכל שרי, ולמש"כ לעיל סק"ה דאפשר דמש"כ תו' דפתוח לרשות הרבים אפי' פ"נ נמי, היינו רק בלחי משום דתחלתו מן הפתח ולפנים והוא משמש כפועל להמיר המצוי, דבזה כל משכו הוא צדין צין הלחיים אף בפתוח נעול, דהא תורת לחי עליו, אבל בקורה שמונחת מן הדלת ולחוץ, וליכא שם ד', בזה אין עליה תורת קורה כלל, ואף בפתוח לרשות הרבים אסור להשתמש תחתיה בפ"ג, דלא שרינן אלא צין הלחיים או תחת הקורה ולא מן הלחי והקורה ולחוץ אף בליכא ד', לפ"ז שפיר מצי איירי המ"א אף בפתוח לרשות הרבים ושפיר המיר גם תחת הקורה בליכא ד' או בפתוח פתוח, ועי' בספר מרן זללה"ה לעירובין ס"ב ס"ק י"ד.

ט) רמב"ם פי"ד מהלכות שבת ה"ו צור שזכרמלית הרי הוא כזכרמלית אפי' עמוק מאה אמה אם אין זו ארבעה, בתשובת רבנו לחכמי לוי'ל נראה שמקורו ממתני' דעירובין ל"ב ב' ומפרש לה צבור שזכרמלית ואין צבור ד' ונתכוין לשבות זרשות הרבים הסמוך לו, [אם כי קשה טובא דמה לי אם הצור זכרמלית או מקום פטור, ואדרבה אי הוי מקום פטור עדיף טפי, וגם פשטא דגמ' שנתכוין לשבות זכרמלית והצור רשות היחיד], והדבר מוכח ממש"כ כלשון המשנה אפי' עמוק מאה אמה, ואם היה מקורו ז"ל מההיא דעירובין ט' א' דמנא מין את מינו וניעור, היה כותב יראה לי כדרכו, וגם היה כותב הדין בכל מקום פטור שזכרמלית, וגם היה מזכיר טעם זה בתשובתו, וכן במ"מ בזה"ל פשוט ליה דבכל מקום פטור מודה רבנו דגם זכרמלית איתא, ורק צבור ס"ל דנטפל לזכרמלית.

מקום חשוב לעצמה, א"כ אין לנו אלא חוליא שהיא קבועה, ודכוותה אם הקיף מחיצה סביב הבזר וכמש"כ תו' גיטין ט"ו ז' עירובין ז"ג ז', אבל כלים שאינם חולקים רשות לעצמם לא משחינן מיניהו, וז"ע.

פירושא דמתניתין נראה דהנוטל מהן והנותן על גבן גם אחוליא קאי, ואיירי שלקח מע"ג החוליא במקום שעדיין יש חוליא למעלה הימנה, והיינו שלא לקח ממקום היותר גבוה שבחוליא אלא קצת נמוך מצד הבזר, ועל חוליא זו קמני אם גבוהה עשרה והיינו מקרקע הבזר, וממילא מתפרש רחבן ארבעה אבזר, וזהו שפרש"י אם הוליא מתוך אוגן חוליא, ר"ל מצד הפנימי של החוליא מעט למטה מפסגתה, וכההיא דב"מ כ"ה א' הא דאית ליה אוגנין לנא, ונראה דלא חש התנא שמה נפרש חולית הבזר מפסגתה, דכלל חולית הבזר כל גווי וגם כשאניה גבוהה ג' מצד רשות הרבים או שאניה מתלקטת עשרה מתוך ארבע, וזוה פשיטא דעל גבי החוליא היינו רשות הרבים ממש, וע"כ דהמדובר שלא ברום החוליא אלא מעט נמוך, והנה שיעורא דמתניתין חולית הבזר שהיא גבוהה עשרה מקרקע הבזר ורחבה ארבע והיינו הבזר וכן סלע שהוא גבוה י' ורחב ד' הנוטל מהן והנותן על גבן חייב, וזוה נתיישב מה שנתקשו בתו' בלשון גבוה עשרה ונותן על גבן.

ומיהו קושטא הוא דמתניתין דייקינן נמי דהחוליא מאטרפת לרוחב ד' כמבואר עירובין ע"ח א' וכמו שפירשו שם רש"י ותו', דמתניתין הרי איירי צדין החוליא וכשם דלענין גובה עשרה כל החוליא שסביב הבזר משתתפת, ה"נ לענין רוחב ד' נמי יש לפרש אף בגוונא שרק בצירוף החוליא שבשני צדדי הבזר יש רוחב ד', ומיהו באופן זה מתפרש כשיש בגובה החוליא י' מצד רשות הרבים, וכמו שפ"י תו', ומתפרש חולית הבזר דומיא דסלע דהיינו שהיא גבוהה י' מקרקע רשות הרבים, אבל מ"מ ראוי לן לפרש שפיר לישנא דהנוטל מהן והנותן על גבן, אף בחוליא שמשלמת לעשרה, וכמש"פ, דהא מסייעין לר"י דמתניתין דהחוליא משלמת לעשרה, ומהא דמשלמת לארבעה אין ראיה דמשלמת לעשרה, דידון אחר הוא.

שם תנ"ה בזר ברשות הרבים עמוקה י' ורחבה ד' אין ממלאין הימנה בשבת אלא"כ עשו לה

שו"ע סי' שמ"ה סי"ט בהגה"ה וכו' דוקא בעומד ברשות הרבים אבל בזכרמלית אמרינן מלא מין את מינו כו', ז"ע דהא רש"י ז' א' והרשב"א והמ"מ ורי"ו חולקין, וגם בתו' ק"א א' ד"ה הני וכן בתו' הרא"ש שם מבואר דעתם כדעת רש"י דמ"פ שצ"ס הוא צדין מקום פטור, וכן הריטב"א (הנדמ"ח) ז' א' דעתו כדעת רש"י, וגם הר"ן לא הביא סברא זו אלא בשם אחרים, וכן המאירי דעתו כדעת רש"י וכן בסמ"ג העתיק לשון רש"י ז' א' דלענין דבר שאינו מסויים אמרו דאין כרמלית למעלה מי', ומשמע דכרש"י ס"ל, ולדעת המ"מ גם הרמב"ם מודה בזה, ורק בזר שבזכרמלית ס"ל דלא הוי מקום פטור וכמש"כ לעיל וכ"ה צ"ח, ולא מלאנו מי שסובר דליכא מקום פטור בזכרמלית אלא אחרים שהביא הר"ן והגהמ"י, וכבר כתב צה"ל דבשעת הדחק יש להקל. (שבת ס"ג סק"ז-ט"ו).

סימן מז

(א) שבת צ"ט א' מסייע ליה לר"י דאר"י בזר וחוליתה מאטרפין לעשרה, נראה דאם אין החוליא גבוהה ג' מקרקע רשות הרבים דפשיטא דמאטרפת ולא אינטריך לאשמועינן, דהיינו רשות הרבים ממש ולעולם מודדין עומק הבזר משפתו, וא"א לרשות הרבים שתלקט במלקט ורהיטני כדאמר לעיל ז"א א', וכן נמי אם החוליא מתלקטת פחות מעשרה מתוך ארבע מצד רשות הרבים, נמי היינו רשות הרבים ולא חשיבא חוליא, וכמו החופר בזר בזה שברשות הרבים, וכן נמי אם החוליא רחבה ארבעה נמי פשיטא דמודדין ממנה וכמו בזר שבזכרמלית, וכי אינטריך לר"י לאשמועינן כגון שהחוליא גבוהה יותר מג' ואינה רחבה ד' והיא מתלקטת עשרה מתוך ארבע מצד הרשות הרבים, דנמצא שאין הבזר עמוק עשרה מרשות הרבים, רק ממקום פטור שברשות הרבים.

ונראה דאם עשה בזר חמשה והקיפו בכלים חמשה דאינו נעשה רשות היחיד, לדעת רש"י ותו' דכלים שאינם גבוהים י' ורחבים ד' בטלים לגבי רשות הרבים, דאע"ג דגם מחיצה של צנ"א עושה רשות היחיד, מ"מ כיון דחזינן דהיה מקום לומר דאף החוליא לא תצטרף כיון שאינה

רשות היחיד, [ועי' לק' סק"ד שכ"מ ממה שהרי"ף והרא"ש השמיטו הך סוגיא].

ולפ"ז יש מקום לומר דגם לדעת הרי"ף ודעימיה בזוורת שבת ח' א' דאין עובי המחיצות מטטרפות לדע"ד, דהיינו דוקא לענין שתחשך רשות היחיד, אבל כרמלית מיהא הוי, דכל שיש שטח של דע"ד שמוצדל במחיצות י' הרי הוא רשות בפ"ע, אלא דכיון דלא ניחא תשמישתיה א"א למיחל עליה שם רשות היחיד, ומיהו י"ל דאזיר ודופן שני עניינים הם, וכאילו שיש כאן שתי רשויות של פחות מדע"ד דהוו שניהם מקום פטור, וכן מצוהר בלשון השו"ע סי' שמ"ה סי"ט דמחיצות שאין ביניהם דע"ד הוי מקום פטור.

ונראה דע"כ מודה ר"ה צבור וחוליותה, דהא ממחני' דשבת ז"ט א' מוכיחין לה וכמו שפרש"י ותו', וגם תניא התם כוותיה דר"י, וע"כ לחלק דיתד גרע דא"א למינח עליה מיד, ולפ"ז מלאו כולו ביתדות עדיף למסקנא, ורק למאי דלא הוי ידעינן טעמא דאי בעי מנח עליה מיד, הוי מלאו כולו גריעא טפי, דא"א למיחל ביה מיד, א"נ שמא מוקמי הא דבור וחוליותה בעומד מרובה דוקא וכמו שהביא הרשב"א מירושלמי, ועי' לק' סק"ד.

ג) שם אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי ומשתמש בו, אפשר דהכונה שאין חסרון דלא משתמש ליה מבטל שם רשות, כשאין החסרון במחיצות או בגובה, ולעולם ביד האדם להשוות השטח או להשתמש שימושים הנאותים במנח זה, ומה שאמרו דמנח מידי ומשתמש, והיינו שהשימוש יהא על הא דמנח, ולא סגי במאי דמנח לחוד שהוא ג"כ שימוש, הוא על הנידון שיש מקום לומר דאין כאן מקום ד' דהבור והחוליא שני מקומות הם, ויהא נידון כל אחד לעצמו, וע"ז אמרינן דמנרפינן להו כיון דמני' למינח מידי עלייהו וישמשו מקום אחד, וכן מצוהר ברשב"א בסוגיין שכתב דמיבעיא ליה במלאו כולו ביתדות אי חשיב כבית מלא כלים ומניח מידי עלייהו ומשתמש, הנה פירש הנידון שאין להתייחס ליחידות כלל, [ועי' לקמן סק"ד דהדרי מזה], ויש להסתפק אם סגי בסברא זו לומר שהם נחשבים כמקום אחד והיינו דלא איכפת לן מה שאינם בגובה שוה, ואף בגוונא דאי מנח עלייהו מידי יבטל שם רשות היחיד מינייהו,

מחיצה כו', ק"ק דנקט האי לישנא על חיוב חטאת, ולפמש"פ תו' דאחי לאשמועינן דלא סגי בפסין משא"כ באינה עמוקה י' דסגי בפסין, ניחא דה"ק עמוקה י' ורחצה ד' אין לה תקנה אלא במחיצה ולא בפסין, ולפ"ז לכאורה גם הא דאין שותין הימנה בשבת אא"כ הכניס לה ראשו ורובו, נמי איכא לפרושי דבאינה עמוקה י' שרי בהכניס ראשו לחוד, ובעירובין ז"ט א' אית ליה לאצ"י דגם בכרמלית בעי שיכניס ראשו ורובו, ולא פרכינן עליה מהך ברייתא, וי"ע.

לשון התו' לא החמירו כ"כ ומשתרי שפיר בפסין, משמע כהיתר פסין דעלמא דשרי אף יותר מד"א, וזה דלא כמו שפי' הגרא"מ הלוי ז"ל דכונתם דשרי משום דגם צין הפסין הוא כרמלית, וגם לשון לא החמירו כ"כ קשה לפ"ז דהא מן הדין הוי כרמלית צין הפסים, ומיהו גם לפמש"פ אין ראייה מכאן להתיר צבור שהוא רשות היחיד שעומד בכרמלית, דהא לעולם כשעושה פסין חור הבור צבור שבכרמלית, ואפ"ה תניא אבל צור היחיד עושין לו מחיצה, ואין לנו להתחשב ברשות שנמצא מחוץ לפסים, ואטו שני פסים זה לפניו מזה יועילו לבאר היחיד, וגם בסברא כשהצור כרמלית שייך להקל טפי שהוא עיקר הנושא ואין כאן חשש דאורייתא, אבל כשהצור רשות היחיד אין לחלק צין עומד ברשות הרבים לעומד בכרמלית, ומ"מ דברי ה"ר פורת מחודשים דאיכא היתר מחודש של פסין לצור היחיד, וי"ע.

ב) עירובין ע"ח א' אר"ה עמוד ברשות הרבים גובה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהוא מיעוט, נראה דהוי כרמלית ולא מקום פטור, דכיון דמבחוץ אית ביה ד' הרי הוא ראוי להקרא רשות, אלא דכיון דלא ניחא תשמישתיה לא הוי רשות היחיד, אבל שם כרמלית שפיר חייל עליה, מידי דהוי אבית שאין תוכו י' שבת ז' צ' דהוי כרמלית, ומה"ט נמי סגי התם בחקק בו דע"ד אפילו רחוק מן המחיצות כמש"כ תו' וברמז"ן שם, דמדין מחיצות שפיר ראוי להקרא רשות היחיד, שהרי קירוי משלימו לעשרה, אלא דלא ניחא תשמישתיה, וכל שחקק בו דע"ד דניחא תשמישתיה שפיר נעשה רשות היחיד ע"י המחיצות, ושם הכל נעשה רשות היחיד מדין חורי

דמ"מ כל כמה דלא מנח הוא רשות היחיד, וגם י"ל דסגי בהא דאי צעי מנח עליהו כלי וכיו"צ דלא מבטל שם הרשות, או דצעי דוקא שיהא יכול למינח מידי ושיהא אז שם רשות היחיד עליו, [ועי' להלן היכי משכח"ל].

והנה צמ' בסוגיין ובשבת ז"ט א' צד"ה מסייע ושם צ' צד"ה לאחרים פשוט להו דהנותן על החוליא לא מייחזי אלא"כ החוליא גבוהה י' מקרקע רשות הרבים, אבל לא סגי כמה שיהא גבוהה י' מקרקע הצור, ואפי' כשיש צבור דע"ד, דלא מהני סברא דלאחרים עושה מחינה אלא כשיכר גובה המחינה, אבל הרשצ"א בסוגיין נקט צבור וחוליתה מתפרש כפשטה שאין החוליא עצמה גבוהה י' מקרקע רשות הרבים ואפ"ה תנן דהנוטל ממנה והנותן על גבה חייב, וע"כ דגם צוה מהני סברא דלאחרים עושה מחינה, והיינו כשהצבור רחב דע"ד, ונסתפק הרשצ"א שיעור גובה החוליא בכמה, אי סגי כל דיכר ואפי' אינה גבוהה שלשה, או דצעי שתהא החוליא גבוהה שלשה, ובעצוב"ק בשער הרשויות כתב צדין גג הסמוך לרשות הרבים צבור שצעה וחוליא ג' חשיב ע"ג החוליא רשות היחיד, והביא דבריו צמ"מ פי"ד ה"ט, ומשמע דמסיק דצעי גובה ג'.

והשתא יש לדון צור עמוק שצעה ורחב דע"ד והוסיף סביצו חוליא ג' אלא שהחוליא משפעת כלפי פנים באופן שאין דע"ד צין החוליות אלא על גביהן אי הוא רשות היחיד ע"ג החוליא וכן צבור, דטעמא דאי צעי מנח עליה מידי ליכא הכא, דהא אי מנח מידי הו"ל על גביו כרמלית שהרי אינו גבוה מקרקע רשות הרבים אלא ג', אבל אי נימא דלא צעין שיהא יכול למינח עליה מידי, וכל שיש בשטח הגדול דע"ד שפיר הוא רשות היחיד, ועוצי החוליא ככלים שצבית, א"כ שפיר הוו הצור והחוליא רשות היחיד, ומיהו נראה דכה"ג לא חשיבי מחינות הניכרות כלל, כיון דליכא מחינות עשרה בחד מקום, ועד כאן לא פליגי בגיטין ט"ו צ' ובעירובין ז"ג צ' אלא בגידוד חמשה ומחיתה חמשה דמינכרא דלא מיינכרא מחינה עשרה בשום דוכתא כו"ע מודו דלא הוא רשות היחיד, דלר"ח בגידוד חמשה ומחיתה חמשה אין מאטרפין, כש"כ כה"ג, וצוה לא אשכחן מאן דפליג עליה.

ברם אכתי לא נתיישב דאטו עשה שני צורות עמוקים י' ואינם רחבים דע"ד וציניהם

ונראה להוכיח דלא צעי כלל שיהא אפשר למינח עליה מידי, ואינו אלא שם מושאל למינח דכל דליכא שטח ד' על ד' המוקף מחינות שפיר הוא רשות היחיד אף שיש בו חלל וגובה, [ועי' לק' סק"ד דהדרי צין], ממש"כ הרשצ"א שבת ח' א' גבי כוורת וכן שם ז"ט צ' להוכיח דאין כותלי הכוורת מאטרפין לדע"ד, מהא דאמר אביי שם ק' א' צבור ח' וחלקו במחללת פטור דהנחת מחללת וסילוק מחינות צהדי הדדי קאמרו, ואם איתא מאי סילוק מחינות איכא והלא אף המחללת אע"פ שנעשה כותל לצור עולה היא מן המנין, ובפשוטו תמוה דהרי התם במחללת אי מנח עליה מידי הו"ל רשות הרבים, שהרי צבור עסקינן שאין מחינות מלמעלה, אבל למש"כ דא"צ כלל שיהא מצי למינח עליה מידי, ואין הענין אלא דהמחיות מאטרפות לשיעור דע"ד ניחא, דנראה דאם היה הצור ט', היה ע"ג המחללת רשות היחיד, לא מביעא לדעת הרשצ"א דחוליא ג' נמי הוא רשות היחיד אע"ג דאינה גבוהה מרשות הרבים י', אלא אף לדעת תו' דצעי שתהא החוליא גבוהה י', שאני התם שאינה מוצדלת מרשות הרבים, אבל הכא שהמחללת משני צידיה רשות היחיד ואינה רחבה ג' שפיר הוא ע"ג רשות היחיד כדין לאחרים עושה מחינה, וראיה לזה מדלא קאמר אביי למילתיה צבור ט', דאם איתא דהמחללת הוא מ"פ א"כ תחת המחללת נמי, והו"ל הנחת מחללת וסילוק מחינות צהדי הדדי, כיון שהמחללת קבועה ומבטלת שם רשות היחיד מתחתיה, [ומה שפרש"י ח' א' גבי כוורת דחייב משום דלאו שם רשות עלה מדאורייתא, התם דוקא בכלי דלא מבטל שם רשות הרבים מתחתיו, ולא מעל גביו, כמש"כ רש"י שם גבי קופה, ולא קשיא ליה אלא דליחשב כזורק רשויות, כיון שיש בו שיעור להקרא רשות אי מבטל ליה, אבל בגוונא שנתבטל שם רשות הרבים מתחתיו היינו מחללת דאצ"י], אלא ודאי ע"ג המחללת רשות היחיד, וכיון דבאית צוה דע"ד בכל צור, הוא המחללת רשות היחיד, שפיר ס"ל להרשצ"א דה"ה צבור ח' לא שייך למעטו במידי דהוא עצמו נמי נעשה רשות היחיד, דשפיר משלים ואינו ממעט, דחודו החיצון של המחללת עושה מחינה לשטח דע"ד.

דליצעי דע"ד בלא הדפנות וכדעת ר"ח והרי"ף, ז"ל דס"ל דע"כ מודה אצ"י בצור וחולייתא דהא ממתינתין מוכחין לה כמו שפרש"י ותו' בעירובין שם, וכוורת לצור וחולייתא דמי, ויתד י"ל דגרע, והיה מקום לומר דאצ"י ורצא לית להו כלל סברא דאי צעי מנח עליה מידי צפרון מרובה, וההיא צור וחולייתא מוקמי לה בעומד מרובה וכמו שהביא הרשב"א מירושלמי, אלא דכיון דבתלמודן לא אדכרו הך סברא, לית לן לפרושי הכי בדאצ"י ורצא, ואית לן למינקט כפשטה צור וחולייתא אף צפרמ"ר מטטרף.

ונראה דמדאצ"י ורצא ורצ הונא נשמע לדרב אשי, דכי היכי דלאצ"י ורצא ור"ה סברא דאי צעי מנח עליה מידי היינו צפועל ממש, דהא יתד באמת ממעט, ה"נ לרב אשי סברא דאי צעי מנח עליה מידי היינו כפשטה שיש כאן אפשרות של שימוש, ואינו שם מושאל לומר דלא איכפת לן באפשרות שימוש כל שיש שיעור דע"ד וכמו שגטינו לעיל סק"ג, דלמעוטי צפלוגתא עדיף, וגם לא פירשו בגמ' היכי מפרשי ר"ה ואצ"י ורצא הא צור וחולייתא, ומשמע דבזה לא נחלקו ארצ אשי, ומשמע דבחדא שיטתא קיימי ור"א נמי כוותיהו מפרש, ועוד יש להוכיח כן מדרב אשי גופיה דקאמר התם בעירובין דאפי' היתד גבזה שלשה לא הוי מיעוט מ"ט אפשר דתלי ציה מידי, הנה הו"נך לפרש אופן השימוש האפשרי, ולא אמר סתם משום דלעולם אי צעי מנח עליה מידי באינו צורה שהיא דלא איכפת לן דלא משמש כראוי צמצם של עכשיו, אלא ודאי אף לר"א צעי אפשרות שימוש צפועל, בשטח של דע"ד, (ועי' בתו' סוכה ד' ז' גיטין ט"ו ז' דברחב הרבה לא אמרינן אי צעי מנח עליה, ועי' לק' סק"ו).

ונראה דמחיצות י' שיש ציניהן דע"ד, או עם עוצי המחיצות, ואין להם שולים והם תלויים באויר ברשות הרבים דלא הוי רשות היחיד בין המחיצות, ואף דאי צעי מנח עליהו מידי, דלא מהני האי טעמא אלא שתחתית הצור וע"ג החוליא יטטרפו כשטח אחד, אבל אויר לא, וכן מבואר בציטתא דמישן ק"א א' בין לפרש"י ובין לפי' תו', ועי"ש ברשב"א וז"ע בכונתו ז"ל.

כתב הרמב"ן במלחמות בטעמא דכוורת אין הדפנות מטטרפות לדעת ר"ח והרי"ף

פחות מג' ואם תרפס יש בהם דע"ד, מי הוו רשות היחיד, הא פשיטא דכל חד מיניהו מ"פ הוא, וה"נ דכוותה, וטעמא דמילתא משום שאין המחיצה שציניהם משמשת לעשות רשות היחיד כלל, שאינה מזדלת אלא בין מ"פ למ"פ, והניחא אם המחצלת היתה עומדת בסוף ד' לאחד דהיינו שכל עוצי המחצלת היה בחצי האחד, והחצי השני יש בו דע"ד, בזה שפיר יש מקום לומר דכיון דזה שיש בו דע"ד הוי רשות היחיד לעצמו שפיר משמשת המחצלת לשני לגדרו מרשות היחיד זה, וחשיב עושה מחיצה לאחרים והוי על גבה רשות היחיד מחמת זה שאין בו דע"ד אלא עם המחצלת, אבל כשאין ציניהם דע"ד אין סברא למיהב למחיצה שציניהם דין רשות היחיד, וזה בכלל קושית מרן זללה"ה צסי' ס"ז ס"ק י"ב דבפחות מדע"ד בחריץ לא חשיב למיחל על דפניו שם מחיצה כלל, ואלא משמע לומר דחלקו במחצלת מתפרש בכל גווי ואף שלא באמצע, ולעולם מיפטר משום שזדו אחד מ"פ, וקשיא לרשב"א דבחלקו בדיוק בסוף ד' לאחד ליחייב כיון דבכה"ג הוו שניהם רשות היחיד, דל"מ כן כלל, ופשטא דגמ' שחילקו באמצע ממש וכמו שפרש"י, וגם הרשב"א תמה מזה על התו' ומשמע דאף בחלקו באמצע קשיא ליה, דאל"ה הרי אפשר לפרש דמיירי בחלקו באמצע, ועי' חו"צ שבת ס"ד סק"ט דבחלקו שלא באמצע באמת חייב].

וגם מה שפירשנו דס"ל להרשב"א דלא צעי שיהא מצי למינח עליה מידי במחיצות, ולכך קשיא ליה דמחצלת מטטרף לא יתכן, שהרי הרשב"א הוכיח מזה דלא אמרינן אי צעי מנח עליה מידי בכוורת וכיו"צ דלא קיימא להכי, וא"כ הרי מפרש דצעי שיהא מצי למינח עליה ממש, וא"כ תו הרי איכא למימר דאף בכוורת וכיו"צ אמרינן אי צעי מנח עליה מידי, ואף שאין דרכו בכך, וההיא דמחצלת שאני דאי צעי מנח עליה מידי הו"ל רשות הרבים, והדברים ל"ת.

ד) דעת רש"י ותו' שבת ח' א' דכוורת עוצי המחיצות משלימין לד', והא דנקט אצ"י רחבה ו' לאו דוקא, ובפחות שני חומשין סגי, ואע"ג דאצ"י ורצא עירובין ע"ח א' ס"ל דיתד אפי' פחות מג' ממעט, ולא ס"ל טעמא דאי צעי מנח עליה מידי, וא"כ אצ"י לשיטתיה דין הוא

משום דלא מנח מידי עליהו ולא משתמש ליה משום דמיקלקלי, ונראה דאין הכונה שהדפנות חלשות, דודאי סתמא דמילתא דפנות הכוורת שפיר חזקות למינח עליהו מידי ולהשתמש בו כשולחן וכיו"צ, ובכל שימוש סגי, אלא הענין דלא קאי להכי, ואם צא לשמש בו צבה"ג הר"ז כמקלקל את הכלי והורסו והפכו לשימוש אחר, ובאופן זה לא אמרינן אי צעי מנח עליה מידי, והרשב"א בעצה"ק לא הזכיר אלא דפנות חלשות ורעועות דא"א למינח עליהו מידי ולהשתמש אינן מנטרפות לדע"ד, ולא הזכיר דין כוורת וכיו"צ, ומשמע קצת דמפרש טעמא דכוורת משום שהדפנות חלשות, ולא משום דלא קיימא להכי, וצ"ע.

כתב המ"א ר"ס שמ"ה דממ"ש המחצר שם סי"ט דמחיצות שאין ציניהן דע"ד הוי מ"פ משמע שאין עוצי המחיצות משלימות לדע"ד, והדבר תימא דהא גמרא ערוכה היא בעירובין ע"ח א' דבור וחוליותו מנטרפין לרוחצ דע"ד, ולא שייך לחלוק על זה, ודכוותה מחיצות שאפשר למינח מידי עליהו הרי הם כבור וחוליותו, ורק כוורת שהיא כלי העשוי לשימוש בחוכו צוה מלאנו דעת ר"ח והרי"ף שאין המחיצות משלימות, וכמש"כ לעיל בטעמא דמילתא, וגם צוה רש"י ותו' והרא"ש חולקין, ונמיהו בגוונא שהדפנות חלשות דא"א צמיאות למינח עליהו מידי, צוה י"ל דגם רש"י ותו' מודים דאין הדפנות משלימות, וכמש"כ הרשב"א, אבל כוורת דאפשר למינח עליהו מידי ולהשתמש אלא דלא קיימא להכי, צוה פליגין, ולשון אין ציניהן הוא לאו דוקא כמ"ש הט"ז, והרי הטור כתב לשון זה, ולא יתכן שישימט דעת אביו הרא"ש ז"ל ותו', ומיהו הרמב"ם שכתב לשון זה י"ל דדוקא נקט, דלפי גירסתו בפ"ד ה"ט צוהיה דעירובין אין ראיה דבור וחוליותו מנטרפין לארבעה, אבל לא מלאנו לו חצר בגירסא זו, וגם פירשו דחוק טובא וכמ"ש המ"מ, הלכך לדינא אית לן למינקט דלעולם עוצי הכתלים משלים לרוחצ ד', אא"כ הם חלשים דא"א למינח מידי עליהו, ובכלי כעין כוורת דאפשר למינח מידי עליה אלא דאין מפסידין אותו להשתמש על גביו, צוה נחלקו הראשונים ז"ל אם הדפנות משלימין, ולשון המ"ב שם סק"ג אינו מכוון לפ"ז דליכא חולק על הרמב"ן והרשב"א לומר דלעולם אין הדפנות

מנטרפות. — לא מנאחי צרי"ף וצרא"ש סוגיא דעירובין ע"ח א', ואפשר משום דליכא נפקותא צה אלא לענין חיוב, דאף לר"ה דממעט הוי כרמלית וכמש"כ לעיל סק"ב, אא"כ ראיתי שכבר נתקשה צוה צצ"ח סו"ס שמ"ה.

נראה דכמו דלענין רשות היחיד משמשינן בצצרא דאי צעי מנח עליה מידי לשווייה מקום דע"ד, דה"נ בצחות מי' לשווייה כרמלית, דלענין שיעור דע"ד שוין הם.

(ה) כתב צמ"צ סימן שמ"ה סק"ג דאחרונים ז"ל הסכימו דאף כשהמחיצות מנטרפות לשיעור דע"ד היינו רק שעל עוצי המחיצות הוי רשות היחיד, אבל צין המחיצות לכו"ע לא הוי רשות היחיד כ"ז שאין צחללו דע"ד, והדברים תמוהים דכשאמרו דבור וחוליותה מנטרפין לארבעה היינו דתמונה זו חשובה רשות היחיד כמות שהיא, ואיך יתכן שצחוכה לא יהא רשות היחיד, הר"ז ממש חורי רשות היחיד, ומה שאנו משמשים בצצרא דאי צעי מנח עליה מידי, אינו אלא לומר דמצב זה יש בו חשיבות דע"ד כיון דאי צעי מנח, אבל כל הדינים הם כמות שהבור עכשיו, ואטו נימא דגם על גבי הדפנות לא יהא רשות היחיד, כיון דצעי למינח עליה מידי, וא"כ לא יהא רשות היחיד אלא משהו למעלה מע"ג הדפנות, ועוד דא"כ הנותן על החוליא לא יהא חייב אא"כ יתן על פסגת החוליא שאם יש מקום בחוליא הגבוה משהו יותר שוב הו"ל כדין תוך הבור, ול"מ כן כלל, וצוהדיא אמרו צגמ' ז"ט צ' על מתני' דאית ליה מורשא א"נ דרמיא צחריאל, ומתני' הרי מתפרשא אף כשהבור וחוליותו מנטרפין לארבעה וכמ"ש רש"י עירובין ע"ח א', ואין לחלק צין עומ"ר לפרמ"ר, דא"כ לעולם נימא דאי צעי מנח עליה עומ"ר ויחשב החור כרשות היחיד, וא"כ גם עכשיו דין הוא שיחשב רשות היחיד כל מקום ומקום שצין המחיצות, וצתו' גיטין ט"ו צ' הקשו לר"ח דגידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מנטרפין, דליהוי רשות היחיד מדין אי צעי מנח עליה מידי, ומבואר דפשוט להו דע"ז יהא כל תוכו רשות היחיד, ואע"ג דהתם יש צו דע"ד והחסרון הוא רק צמחיות, אבל מ"מ חזינן דמה שנעשה רשות היחיד מחמת צצרא דאי צעי מנח עליה מידי אינו מונע מלשמש תחתיו צדין חורי רשות היחיד, דהא

חשיבות מקום, ולא דיינין במחיצותיו אלא מבחוץ, ודעת תו' נראה דס"ל דמהא דמשמינן בסצרא דאי צעי מנח מידי חזין דגבי במחיצות ניכרות רק מבחוץ, וא"כ אין סצרא דגידוד חמשה ומחיצה חמשה לא יטורפו כיון דמבחוץ איכא עשרה.

ובתו' הרא"ש כאן כתב לתרץ קושית תו' וז"ל ונ"ל דל"ק דהא דאמרין דחשיב רשות היחיד משום דאי צעי מנח מידי עילוייה ה"מ ראש העמוד וכן חוליית הצור והסלע לענין הנוטל מהן והנותן על גביו, אבל גבי תל אפי' מנח מידי עילוייה על גביו הוא רשות היחיד אבל תוכו הוא כרמלית כמו בית שאין תוכו י' וקיריו משלימו לעשרה עכ"ל, והנה אין כונתו דבחולית הצור לא הוא רשות היחיד בחללו, וגם בגידוד ע"ג הכותל הוא רשות היחיד, דא"כ הול"ל ה"מ ראש העמוד וכן חוליית הצור והסלע לענין הנוטל מהן והנותן על גביו, אבל תוכו לא הוא רשות היחיד, וה"נ הכא ע"ג הכותל הוא רשות היחיד ולענין תוכו קאמר ר"ח דאין מטטרפין, ולמה התחיל צבור וסיים בתל ובמנח מידי, אלא ודאי פשיטא ליה דלא שייך לחלק דין תוכו מעל גבו, דאם על גבו רשות היחיד ה"ה תוכו, ואם אין תוכו רשות היחיד אף גבו אינו רשות היחיד, שהוא רשות אחד עם תוכו, אלא כונתו דסצרא דאי צעי מנח עליה מידי אינה מועילה כלום לשטח שעל התל לסלק ממנו החסרון דגידוד חמשה ומחיצה חמשה, דאף אי הוא מנח עליה ממש אכתי היה על התל החסרון דגידוד חמשה ומחיצה חמשה, וכמו צבית שאין תוכו י' דלא מהני מה שעל גביו רשות היחיד לענין תוכו, וכיון דעל התל איכא חסרון דגידוד ומחיצה אין מטטרפין, ממילא גם על גבי המחיצה לא שייך שיהא רשות היחיד שהרי הוא פרוץ כולו לתל והוא והתל שטח אחד, משא"כ צבור וחוליה דאין חסרון בתוך הצור אלא מחמת שאין לו חשיבות ד' וזה שפיר מיתקין בסצרא דאי צעי מנח עליה מידי דיש לו למעלה חשיבות ד', ונעשה רשות היחיד, וממילא גם תוכו רשות היחיד, וזה כעין מש"כ לעיל.

נראה דאם היה עוצי המחיצה ד' טפחים דמודה ר"ח דהוי רשות היחיד גם על גבי התל, דצכה"ג אין כאן כלל נידון של צירוף גידוד ומחיצה, דכה"ג הנידון הוא רק צדן שעל גבי המחיצה, דהו"ל כולו גידוד, דאין צדן ד' טפחים לד' מילין

כל הנידון התם הוא על הגידוד, [ודצרי תו' הרא"ש שם אינם ענין לנידון דידן וכמ"ש להלן סק"ג, דאדרבה גם מדצרי משמע דדין תוכו כדין גבון, ועוד דא"כ לא יתחייב הנותן על החוליה אלא"כ נתן דבר קשה כעץ או ברזל, שאם נתן בגד הרי מקלחו בתוך החלל דהוי מ"פ, ול"מ כן, ועוד דבמלאו כולו ציתידות דדיינין בעירובין שם, פשטא דמילתא מתפרש אם היתידות מבטלות שם רשות היחיד מן העמוד, והיינו אם הניח בין היתידות, ודומיא דיתד אחד, וע"ז אמרו דאינם מבטלים כיון דאי צעי מנח עליהו מידי, ומשמע דאם הניח בין היתידות חייב, וכ"מ מדצרי הרשב"א שהוצאו לעיל סק"ג שנתקשה בחלקו במחללת שהמחללת תשלים לשיעור, ואי ע"י הא דאי צעי מנח עליה מידי אין נעשה תוכו רשות היחיד, א"כ שפיר פטור המחללת, ומש"כ תו' עירובין ע"ח א' דאע"ג דתוכו לאו רשות היחיד הוא, היינו שאין ראוי למיחל עליו דין רשות היחיד, אבל לאחר שעל גביו נעשה רשות היחיד משום דאי צעי מנח עליה מידי, ודאי אף תוכו הוא רשות היחיד כדין חורי רשות היחיד, וכ"ה לשון הרשב"א שם בשם תו' דתוכו אינו רשות היחיד בלי צירוף החוליה, ומבואר דצירוף החוליה הוא גם תוכו רשות היחיד.

(ו) גיטין ט"ו ב' תוד"ה גידוד וא"ת ויתשצ רשות היחיד מטעם דאי צעי מנח עליה ומשתמש בו, לו"ד ז"ל נראה דלא דמי דהתם יש שטח דע"ד המוקף מחיצות עשרה, אלא דכיון דיש צור וחוליה חסר בחשיבות מקום ד', דדמי לשני מקומות, וזה משמשינן בסצרא דאי צעי מנח עליה מידי דהוי כמקום ד', וממילא נעשה כולו רשות היחיד, אבל הכא דע"ג התל יש שיעור מקום אלא שאין לו מחיצות, דגידוד ומחיצה אינם מטטרפין, מה יכול להועיל מה דאפשר למינח עליה מידי ויהיה כולו בגידוד, אבל השתא הרי לא מונח עליה מידי ואיכא גידוד ומחיצה דאינם מטטרפין, וממילא גם ע"ג הכותל לא שייך שיהא רשות היחיד כיון שהוא שטח אחד עם התל שהוא כרמלית, ומיהו צבור וחוליה אם ימלא חצי הצור נמי יהיה ע"ג החוליה רשות היחיד, [דאירי שהחוליה גבוהה י' מקרקע רשות הרבים וכמ"ש"כ תו' עירובין ע"ח א'], ולא נימא דהוי גידוד חמשה ומחיצה חמשה, דכיון דאין בחלל הצור ד' אין לו

מיני, פרש"י דהו"ל כל תוסף, אבל לפמש"כ תו' שם ל"א ב' דמשום כל תוסף לא מופסל, א"כ הא דאמר סנהדרין פ"ח ב' דאי צריך אגד ומייתי מינא אחרינא הו"ל גרוע ועומד, ע"כ משום שהוא שינוי בעיקר נורת המזוה, וא"כ דכוותה יש לפרש בזה דרצא, ואין ראה דאיכא כל תוסף.

ולבאורה נראה דאיסור כל תוסף הוא בדברים שאלמלא איסור זה, היה מקום להוסיף מענין המזוה, וכמו בכהן שהיה מוסיף עוד ברכה, והיינו חושבים הדבר לשבח, והיינו דהתורה לא חיבה אלא הג' ברכות, אבל אם בא להוסיף תבא עליו ברכה, ודכוותה בניתינן במתנה אחת, היה מקום לומר דלא חייב הכתוב יותר, אבל אי עבד טפי, שפיר טפי, וכן הישן בשמיני בסוכה, היינו משום דתשלומין דראשון הוא, ורק לענין פז"ר קש"ב הו"ל רגל בפ"ע, ונהי דהתורה לא חיבה בסוכה, היינו דהקילה, אבל המחמיר תע"ב, והיינו דשי"ך בזה כונה למזוה, כדמסיק רצא בר"ה שם דלעצור שלא בזמנו בעי כוונה, ור"ל כונה למזוה, ולכאורה מה שי"ך כונה למזוה, במידי דאינו מזוה ואף איכא משום כל תוסף, [שו"ר במנח"מ מזוה תנ"ה שנתקשה בזה], אבל למש"כ נחא דמכוין להמשיך מזוה סוכה גם בשמיני כאילו לא היה איסור ב"ת, וכן ב"ב זוגות תפילין, וצ"ע בזה הטעם למוטלת, נמי אלמלא האיסור היינו חושבים הדבר לשבח, וכן בתוסף על הלולב.

ובשנתחדש איסור כל תוסף, הרי בכלל זה שאין שום ענין בהוספות הללו, ואין מעשה מזוה כלל, ואדרבה יש בהם איסור דכל תוסף, וכל זה שי"ך בדברים או בזמנים שאין בהם מזוה, אבל כהן המזכר ברכת כהנים פעם נוספת ביום, לא שי"ך בזה כל תוסף, שהרי פעולתו מעשה מזוה הרצויה לפניו יתברך, ומה שכבר קיימה פעם אחת אין זה גורם לאסרה, אף אם כבר אינו חייב בה, והרי חזירו שעדיין לא צריך חייב בה, ולכך גם מותר ליטול לולב כל היום, ולתקוע, ולאכול מזוה, דכל שפעולתו היא מעשה מזוה, אין בה כל תוסף, אף שהוא כבר קיים המזוה, ומיהו הלובש שני תפילין כאחד, או שהניח שני זוגות פרשיות, או שמונה ציצית, [או שני לולבים, לדעת המ"מ פ"ז מלולב], שפיר יש בזה כל תוסף, דאורה זו יש בה חלק שאינו משמש כמעשה מזוה, אלא

ולא כלום, ולגבי התל הנידון אם השטח שעל גבי התל חלוק מע"ג המחיצה או לא, וכיון שאם היה התל משפיע כלפי המחיצה שפוע שאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע, והיה הכל שטח אחד, הרי היה כולו רשות היחיד, כיון שמצחוץ השטח גבוה י' מרשות הרצים מכל קציו, ה"נ כשהתל משפיע את החמשה טפחים בשיעור מתלקט עשרה מתוך ארבע, נמי אין בזה כדי לשנות דין על גבי המחיצה, דכיון שאם היו שוין בגובה היה הכל רשות היחיד, מה קצרה היא שבשכיל שחקקו צור ברשות היחיד שיצטל ממנו שם רשות היחיד מחמת זה, ולא דמי לאין במחיצה ד' דהתם החקק שינה פני המחיצה, וצ"ע בספר מרן זללה"ה לעירובין סי' מ"ב סק"ד, ומשה"ק דנוקמה לברייתא עירובין ז"ג ב' במחיצה רחבה ד', למש"כ ל"ק, דכה"ג הו"ל כולו בגידוד, וברייתא קתני גידוד חמשה ומחיצה חמשה, ומיהו מה שהציא שם מתו' עירובין ע"ז א' ד"ה כותל קשה דהתם בכותל רחב ד' איירי כמ"ש בשו"ע סי' שע"ב ס"ו, וכן ברש"א שם כתב בהדיא רוחב ד' ומ"מ העתיק דברי התו', [ודוחק לומר דכוותם אי ר"נ כרב ס"ל דלפ"ז אף באין בכותל ד' אינטריך לאשמועינן למי נותנין אותה, ועי' בגאון יעקב שם ול"ע בזה כעת], וצ"ע.

מזה דקאמר ר"ח טעמא משום דאז כולו בגידוד או כולו במחיצה, והיינו דלירוף שני סוגי מחיצות לא אלים כ"כ כמחיצת עשרה מסוג אחד, מבואר בגידוד חשיב כמחיצה אף בדלל גבוה עשרה, דאין גידוד הלכה מחודשת דנימא שלא נאמרה אלא בשיעור מחיצה, אלא קצרה הוא בגידוד כמחיצה. (שבת ס"ד סק"א-ו).

סימן יז

(א) איסור כל תוסף מלאנו בגמ' בשני זוגות תפילין בעירובין ז"ו א', וכן שם לענין הישן בשמיני בסוכה לשם מזוה, ובר"ה כ"ח ב' בכהן המוסיף ברכה בברכת כהנים, והניתינן במתן ד' שנערכו בניתינן במתנה אחת, ובמנחות מ' ב' בהטיל למוטלת, ובספרי ראה מנין שאין מוסיפין לא על הלולב ולא על הציצית ת"ל לא תוסף עליו, ובסוכה ל"ו ב' בזה דאמר רבא דה"ט דלר"י אין אוגדין את הלולב אלא במינו משום דצריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הו"ל חמשה

שציטלו שופר בר"ה שחל בשבת היה ראוי להיות משום כל תגרע, ועי"ש בטו"א ובאצני מלואים שם לדף כ"ח שנתקשה בזה דא"כ למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין יהא מלקות על כל ציטול עשה, ושם הביא הספרי דמנין שאין פותחין מהן [היינו מן הלולב והלילית] ת"ל לא תגרע, ובאמת דלא משמע דכל עשה הו"ל עשה ולא תעשה משום כל תגרע. ואף אם נימא דליכא כל תגרע אלא בכמו מתן ד' שנתן מתנה אחת שהקרבן כשר אלא שחיסר מנחה וכמו שזידד בטו"א, נמי יש לשאול, דנמצא שחל לא נתן אף לא מתנה אחת, לא עבר אלא בעשה דזריקת הקרבן, ואם נתן מתנה אחת הוחמר דינו ועבר על עשה ולא תעשה.

ולכאורה נראה דכמה שאמרו זכאים פ' א' לא נאמר כל תוסף וכל תגרע אלא כשהוא בעצמו, הכונה בזה דליכא ללאוין הללו אלא במקוין להוסיף משום שראוי להוסיף ומכיון לגרוע משום שראוי לגרוע, והוא כמזלזל במצוות כסבור שיש מקום להוסיף או לגרוע, אבל כשגרוע משום תערוכות או שאר סיצות ואף טרדות וכיו"צ בכלל, ליכא משום כל תגרע, וכן כשמוסיף משום סיצות אחרות, ולא משום שראוי להוסיף, והשתא ניחא דהמצטל מ"ע לא עבר משום כל תגרע, ודברי הרמב"ן בפורים יש לפרש דהוא כמוסיף חג, וכמו שכתב בענין ירבעם עי"ש, ונראה כמכיון להוסיף, [ומיהו צירושלמי פ"ק דמגילה שהביא ז"ל לא הביאו קרא דכל תוסף, אלא קרא דאלה המצוות שאין נביא ראוי לחדש דבר].

הרמב"ם בפ"ב מממרים ה"ט כתב דכל תוסף היינו כשאומרים על צד שער עוף בחלב שהוא אסור מן התורה, וכל תגרע היינו כשממירים צד חיה בחלב, וז"ע דאם מחמת טעות אומרים כן, הרי הם טועים, ולא שייך ללאו, ואם במזיד אומרים כן הרי הם עוזרים על מדבר שקר תרחק, או מגלים פנים בתורה, ואם ממירים האסור עוזרים גם משום ולפני עור, אבל מה זה ענין לכל תוסף וכל תגרע, וז"ע.

ג) זבחים פ' א' א"ל ר"א הרי הוא עובר על כל תגרע כו', אלא כשהוא בעצמו כו', לכאורה אם באמת ליכא כל תוסף וכל תגרע, א"כ למה לא יתן ד' ויריות מצות נתינת הדם כראוי, ולא יפסיד אלא מעט דם ממצות

כמוסיף על המנחה, ובנייתנין במתנה אחת, אף אם יחזור ויתן מתנה נוספת במקום שנתן הראשונה, נמי היה נראה שיהא בזה כל תוסף, דכיון דכבר נתן מתנה אחת, הרי המותר הוחלט דין שירים, ואין נתינה נוספת מעשה מנחה כלל, דלגבי קרבן זה כעבר זמנו חשיב, ולא דמי לאדם הנוטל לולב פעם שניה, דהתם לא חל שום דין על הלולב או על האדם, וכיון דנטילת לולב ביום זה היא מנחה, הרי גם מי שכבר קיים המנחה, לא נאסר עליו לעשותה פעם נוספת, משא"כ בדם שהדם כבר נקבע דין שירים, וז"ע בדברי התו' ר"ה כ"ח ב' ד"ה ומנח, שלא פירשו כן, והניחו הדברים בקושיא. — יעוי' בתו' חגיגה ז' א' ד"ה ר"י שהזכירו כל תוסף כמוסיף עוד קרבנות ראייה זו ביום, וז"ע.

אם איסור כל תוסף פוסל המנחה, כגון הלובש שני זוגות תפילין, אם קיים מצות תפילין, אין לדבר הכרע, ובתו' מנחות ל"ח א' כתבו דהטיל למוטלת דאפשר דלא מיפסל אף דעבר בכל תוסף, וכן בסוכה ל"א ב' כתבו דהא דאמרינן בסוגיין דא' א"צ אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, היינו דקיים המנחה, אבל מ"מ עבר בכל תוסף, וכן דעת הראב"ד בפ"א מה' זינית הט"ו, אבל דעת הרמב"ם שם נראה דכל דאיכא כל תוסף, הפסיד המנחה.

בגורנא שהמנחה נפסלת ע"י ההוספה בלאו איסור דכל תוסף, כמו בתפילין בחמשה בחים, או בלולב לר"י דגרוע ועומד הוא, היה מקום לדון אם עובר משום כל תוסף, ד"ל דליכא כל תוסף אלא במקיים המנחה ומוסיף עליה כמו ישן בשמיני בסוכה, או מוסיף בצרכת כהנים, או מוסיף במתן א', אבל כשמפסיד המנחה אינו מוסיף אלא גורע, ומה שהגרעון נעשה ע"י הוספה, אין בזה כל תוסף, ברם ממש"כ רש"י בסוגיין וכן הרא"ש בה' תפילין ס"ה דהעושה ה' בחים עובר בכל תוסף, מבואר דאף בפסול הנעשה ע"י ההוספה עובר משום כל תוסף, וז"ע.

ב) ולענין אם שייך כל תוסף במנחה מחודשת לגמרי שאין לחשבה כהוספה כגון נר חנוכה ופורים, הנה ברמב"ן פרשת ואתחנן משמע דג"ז בכלל כל תוסף, ולפ"ז גם כל תגרע יש לפרש לא רק במתן ד' שנתן מתנה אחת, אלא בכל מ"ע שציטל, וכמ"ש הרשב"א ר"ה ט"ז ב' דכמה

שירים, משא"כ אם יתן רק אחת הרי הוא מצטל מצות ד' מתנות, ואפשר דהיינו דפריך ליה ר"א לר"י הרי הוא עובר על כל תגרע, דאף דלא נאמר אלא כשהוא בעצמו, מ"מ הרי הוא מצטל המנוה, ואפשר נמי דהוי ס"ל לר"א דמדרבנן שייך כל תגרע אף כשאנו בעצמו ולא כל תוסף, ועי' בתו' לעיל ע"ט ב' שפירשו דר"א דסבר דרואין כאילו הוא מים, ממילא ליכא כל תוסף, וכ"מ בפרש"י, ולכך אקשי ליה לר"י מצל תגרע, אבל אכתי לא נתיישב דאי קושטא הוא דגם כל תגרע ליכא אלא כשהוא בעצמו, א"כ מאי פריך ליה.

ובעירובין ק' א' קאמר ר"ה צריה דר"י דצפלוגתחן תליא נמי דין עלה ע"ג חילן בשבת אם ירד, דלר"א ירד ולר"י לא ירד, נראה מזה דפליגי אם עדיף איסורא רבא בשב ואל תעשה, מאיסורא זוטא בקום ועשה, והיינו דהירידה מן האילן הוי איסורא זוטא בקום ועשה, והשהייה ע"ג האילן הוי איסורא רבא [דנמשך זמן רב] בשב ואל תעשה, וה"נ הכא ליתן מתנה אחת הו"ל איסורא רבא בשב ואל תעשה, שמחסי מנוה, וליתן מתן ד' הו"ל איסורא זוטא בקום ועשה.

בתו' עירובין שם הקשו דיבא עשה דמתן ד' וידחה לא תעשה דצ"ת, והנה אין קושיתם אלא בצלול, אבל בכוס בכוסות הרי בכוס דאיכא לאו ליכא עשה ובכוס דאיכא עשה ליכא לאו, ולכאורה י"ל כן גם בצלול דכיון דהעשה והלאו אינם באותו דבר אף שא"א להפרידם, מ"מ אין צוה עשה דוחה לא תעשה, ומנא תי' צטו"א ר"ה כ"ח שדן צוה והביא ראיה מהא דאמר זכאים צ"ז ב' בכשרה שנגעה בפסולה דאמאי נפסלת נימא עשה דוחה לא תעשה, אלמא דאף שהאיסור וההיתר אינם באותו דבר אפ"ה אמרינן עשה דוחה לא תעשה, ונראה דאפשר לחלק דהתם הרי ליכא אלא טעם האיסור, וההיתר שקלט הטעם הוא עיקר האכילה וכו' משתער שיעור האכילה, שאם אכל ממנו פחות מכזית אינו חייב, אף אם קלט טעם כזית, ונמנא שההיתר עצמו כאילו נעשה איסור, וכש"כ אי האי קרא אשמועינן דהיתר מצטרף לאיסור, ושפיר שייך צוה עשה דוחה לא תעשה, משא"כ בתערובת לח בלח דדס.

והתו' בעירובין שם תירצו דלא דמי לכלאים צניצת דהכא ע"י פשיעה הוא צא והיה יכול להתקיים בלא דחיית הלוא, וצ"ע בטעם הדבר הלא סו"ס עלינו לצטל עכשיו עשה מפני הלוא, ודין הוא שיבא עשה וידחה לא תעשה, ומה מקום לשנות הדין מפני הפשיעה, ובכתובות מ' א' פרכינן אחינה ראויה לבא בקהל דיבא עשה וידחה לא תעשה, אף שפשיעתו גרמה, ול"ד לכלאים צניצת, ומיהו התם גם קיום העשה נתחייב רק ע"י פשיעתו, ול"ד לנתערב, [שו"ר שכ"כ הגרע"א ז"ל], וכן הקשה צטו"א שם מההיא דזכאים דיקדש שאם נגע בפסולה יפסל ופרכינן דניתי עשה וידחה לא תעשה, אף דע"י הפשיעה הוא צא, ואולי אפשר לדחוק דכונתם כמש"כ דע"י פשיעתו נצטרף כאן דבר מן החוץ וצוה לא אמרינן דעשה דוחה לא תעשה, אבל כשבאנו דבר איכא הלאו והעשה שפיר עשה דוחה לא תעשה אף כשהוא בפשיעה, שו"ר צריטצ"א כעין זה עי"ש, וצ"ע.

ובצטו"א שם כתב למרן דאין עשה דוחה לא תעשה שצמקדש, והוא תימא דדוקא לא תעשה שצמקדש אמרו ולא לא תעשה דעלמא, ומש"כ שם דאם הלא תעשה דמקדש חמור א"כ גם העשה דמקדש חמור אלא ודאי דאין עשה דמקדש דוחה שום לאו, ג"כ תמוה דהא לא תעשה חמור מעשה כדאמר יצמות ז' א' אלא דגזירת הכתוב הוא דעשה דחי לה, ושפיר אמרינן דלא תעשה דמקדש חמיר טפי ואין נדחה מפני עשה, ובשבת קל"ב דנו בזה שיש צו נגע דעשה דעבודה חדחה ללאו דקציצת צהרת, אע"ג דעשה דמקדש הוא, ועוד דמדלל אמרו אין עשה שצמקדש דוחה לא תעשה, אלא אמרו אין עשה דוחה לא תעשה שצמקדש, הרי הדבר מפורש דרק בלא תעשה שצמקדש אמרו כן, אח"כ ראיתי צריטצ"א שהזכיר ג"כ הא דאין עשה דוחה לא תעשה שצמקדש, וכנראה ס"ל ז"ל דכיון דהכל תוסף הוא על מצוות שצמקדש, הרי הוא כלא תעשה שצמקדש, שו"ר בגהש"ס שהביא לשון תו' שצמקדש"ק שם נזכרו שני הצדדים, ועי' בתו' הר"פ הנדמ"ת, וצ"ע.

(סנהדרין סימן י"ג).

ברוך רחמנא דסייען

מפתחות על סדר הסימנים

סימן א

בתיקוני מבואות

א. איזה דיני מחיצה מהלל"מ ואיזה מסבא. ב. בדברי הרמב"ן במלחמות כ"ב א' דב' מחיצות דאורייתא א"צ שהצדדים הפרוצים יחשבו כפתחים אלא אף שהם פרוצים ש"ד. ובשיעור המרחק בין ב' המחיצות אם צריך שיהי' פחות מאורכן, בדברי הרמב"ן שם, ואם העמיד ב' מחיצות באמצע רה"ר. ג. בדין צריך שיראה עצמו בתוך המחיצות ובדברי התו' והרמב"ן כ"ב ב'. ד. י"ב ב' איתביה יתר ע"כ כו' ובפרש"י ותו' שם. ה. י"א ב' ד' מחיצות כו' בקו' תו' י"ב א' למה בחצר אמרינן פסין ובמבוי לחי. בטעם שמחמירין בחצר מבמבוי. בדברי הרשב"א בתשו' בזה. בדברי התו' י"ב ב' למה גרע מבוי שארכו יתר על רחבו ואין בתים וחצרות פתוחים לתוכו מחצר שארכו יתר על רחבו. ובדין חצר שארכו יתר על רחבו ופתוח לרה"ר. ו. בדין עומד מרובה במבוי ברוח רביעית ה' ב' וק"ו מחצר. ז. בדין מבוי מפולש אי מהני צורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן. בדברי הרא"ש סי' ו' דלרב במבוי עקום צריך לחי בעקמיותו אפי' אם עשה צורת הפתח לשני ראשיו. בקו' הב"מ והחזו"א בזה, לשמואל אם רוצים לתקן חצי מבוי אי מהני לחי לחוד, ובדברי הרא"ש בזה. ח. עוד בדין פירצה מן הצד כשתוקן בראשו בצורת הפתח אי ניתרת מדין עומד מרובה. ודין מבוי מפולש שעשה צורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן, אי מהני לחי לפירצה מן הצד כשתוקן בראשו בצורת הפתח. ט. בטעם דפירצה מן הצד לר"ה בד'. י. ו' א' ובתו' שם. יא. בסוגיא דשבקי פיתחא רבה ועיילי בזוטא. י' ב' ובריטב"א שם. ואי בתוקן בראשו בצורת הפתח חישנין לשבקי ואי מהני צורת הפתח לזוטא. י' א' נועץ קנה

באמצעותו ואמאי לא חיישינן לשבקי. ובדברי הרשב"א דמבוי שיש לו שני פתחים ובאמצע עומד כנגד כל א' מהם סגי בקורה אחת, ואמאי לא חיישינן לשבקי. יב. בהשמטת הרי"ף והרמב"ם פלוגתא דרחב"ר ור"ה ו' א' אי מצדו בד'. ובדברי המ"מ פי"ז מה"ש הי"ז בזה. יג. במבוי מפולש אי מהני עומד מרובה מכאן ולחי או קורה מכאן או עומד מרובה מכאן ומכאן. יד. ה' ב' מה לחצר שפרצתו בעשר כו'. ובדברי הב"מ דלמסקנא אף לר"ה מהני עומד מרובה. טו. ו' א' אחד זה וא' זה בד'. אם מצדו בד' הוא אף כשראש המבוי תוקן בדלת או בצורת הפתח. ה' ב' וק"ו מחצר אי שאני בין ראשו לצדו לענין עומד מרובה. ואי מועיל עומד מרובה בראשו לר"ה אף דלדידי' ליכא ק"ו. עוד בדין מבוי מפולש אי מהני עומד מרובה מכאן ולחי או קורה מכאן. טז. י' ב' בתוד"ה עושה שכתבו דביתר מי' בעי צורת הפתח. בקו' מרן ז"ל הא אף בפחות מי' כיון שהוא פרוץ מרובה. כל פירצה הנזכרת להיתר בסי' שס"ה ס"א ב' איירי בעומד מרובה (ועי' ב"ח). יז. בדין חצר עקום, ובדברי המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ז במה שלא נהגו לעשות תיקון בעקמיות. יח. בסוגיא דרחבה ז' ח'. יט. במבוי עקום שפרוץ מרובה אם צריך תיקון בעקמומיתו. כ. מבוי הפרוץ מצדו לרחבה האסורה, אם נותר בלחי דשמואל או דדיינינן ל' כמבוי עקום דצריך תיקון דוקא בשני ראשיו. דין רחבה הכלה למבוי. ואם ברחבה מן הצד נמי מחמירין כרחבה עקומה. אם הותר כלה לרחבה הוא רק כשהרחבה ניתרת לבדה ואף אם המבוי פרוץ. כא. מבוי עקום שאחד פרוץ מרובה וא' עומד מרובה או אחד פחות מי' וא' יותר מי'. כב. ט"ו ב' שיירא שחנתה כו' בדין חצר מפולש. וחצר עגולה מהו שיעור פרצתה להיות ניתר בעומד מרובה. כג. ו' א' פיתחא בק"ז לא עבדי אינשי. אי הוו עבדי

סימן ב

בדיני צורת הפתח

א. ב' א' ואם יש לו צו"ה אע"פ שהוא רחב כו', אי ארוחב הצוה"פ קאי או ארוחב המבוי. י"א א' אתניי צריך למעט, אם בכלל זה גם אם עשה שני צו"ה וכל אחד פחות מ'. ואי מודה רב דתורת צו"ה איכא אף ביתר מ'. ב. שם דפנות הללו כו', אי לענין סוכה איירי או לענין שבת, ובדברי הראשונים ז"ל בזה. ג. שם בסוגיא לעולם בעשר ומן הצד כו', קושטא הוא ולא דיוחיא, אי מדאורייתא חשיב צוה"פ אף מן הצד. ד. בירו' פ"א ה"ט נעץ ארבעה קנים כו' כל הסוגיא, ובהא דמוכיח ממתני' דג' חבלים דצו"ה לא מהני. ואי מוכח מן הירו' דגם בבקעה מהני צוה"פ בד' רוחות. ובמה שהביא הרא"ש פ"א סי"ג דברי הירו'. ה. בדעת הרי"ף בהא דמן הצד נראה דהיינו דוקא בסוף כותל שהוא לאויר וליכא כותל רוחב כנגדו. ו. ובדעת הרמב"ם דבפרמ"ר לא מהני צו"ה. ודעתו במן הצד. אבל קשה שלא הביא דין צוה"פ לענין כלאים. ז. בדברי הטור סי' שס"ב דאם הי' ההיקף כתקונו אפי' פרמ"ר מהני צוה"פ, אפי' בבקעה, ומאי חשיב כתיקונו. בדין צוה"פ אם עושה עומ"ר או שדינו רק כפרוץ הניתר בעומ"ר, ואינו עושה עומ"ר. ח. מדברי הרשב"א והריטב"א י' ב' שדנו אם בצוה"פ אמרינן אתי אוירא דה"ג כו', וכן בד"מ בשם או"ז, משמע דצוה"פ אינו עושה עומ"ר וכדעת הגאון יעקב וכמו שנסתפק בב"א. ובדין הרחיק הצוה"פ מן הכותל. ט. בדברי התו' י' ב' דלחי שהרחיקו מן הכותל פסול אף בדאיכא בו עומ"ר כנגד ההרחקה, ובדעת הר"י בזה, בדברי הגרע"א ז"ל בתשו' ובירו' שהביא. במימרא דרבא י"ד ב' דלחי שהרחיקו. בדברי הר"י י"ד ב' בטעמי' דר' יוסי דבעי לחי רחב ג'. עיקר הדין דלחי שיש בו עומ"ר אפשר להרחיקו מפורש בירו'. בדברי הרשב"א בעבוה"ק במבוי

לא הי' נותר אלא באלכסון. וכן לדידן בפחות מד'. ואם אמרינן כאן עומד מרובה משני צדדין. מחיצות עקומות מתי נחשבות כסותמות. בדברי הרשב"א בעה"ק דפרצת ק"ז בחצר אפי' פחות מד' צריכה שני לחיים. הא דרב אחלי י"ב א' אם הוא גם במפולש. אי פירצה בקרן זוית מדאורייתא. כד. פירצה בק"ז הוא אפי' אוכלת משהו מכותל אחד וכל השאר מן הכותל השני. אם בפירצה בק"ז צריך שכל א' מן הכתלים יהי עומד מרובה על הפירצה. וביש כותל באלכסון ויש בו פירצה ויש בו עומד מרובה מצד א' או מב' צדדין. חצר שיש לו ח' דפנות שוות אי כל פתח שאין באותו דופן עומד מרובה עליו חשיב פירצה בק"ז. כה. ב' דפנות כמין גאם אי חשיב רה"י מה"ת כנגד האלכסון. בתו' וגמ' ח' ב' במבוי שצדו א' ארוך. פירצה בכותל ואין שני צידי הכותל זה כנגד זה אי הוי כפירצה בק"ז. כו. י' א' ש"מ בין לחיין אסור אי איירי בשיש כותל כנגדו בדברי הרשב"א והריטב"א והגר"א בזה. אי כל לחי חשיב מחיצה דוקא ביושר או אף באלכסון. בשני פסי חצר אם צריך שיהיו זה כנגד זה. בדברי הח"א בזה. כז. בירו' פ"א ה"ו דבמשוך פחות מג' שרי אף באלכסון יותר מעשר. בדברי הבה"ל דצדו א' ארוך כל שהוא שאינו ניכר להדיא מניח הקורה באלכסון. כח. בדין פסי חצר הבולט ד"א. ודין לחי הנמשך ד"א ויש בו רוחב ד"ט. כט. כמה פרטי דינים בחצר. ואי כל שטח הרה"י חשיב כמחיצה לדון בו עומד מרובה. ל. בפרוץ במילואו אי ראשי הכתלים נחשבין כפצימין במנחות ל"ד א' האי פתחא דאקרנא ובפרש"י והרא"ש שם. וכן בפירצה בק"ז אם ראשי הכתלים נחשבין כפצימין. לא. בדין תקרה ישרה אי חשיבא משקוף לענין שבת ומזוזה ברש"י ונמו"י מנחות ל"ג ובירו' פ"ק דעירובין ה"ט ובאו"ח סי' תר"ל ובמ"א שם. לב. עירובין י"א ב' לחיין וקורה, הא הו"ל צורת הפתח.

משקוף דצריך שיכלוט מן התקרה כלפי מטה, ודברי הראשונים ז"ל בזה ובירו' פ"א ה"ט בזה, בדברי הראב"ה שבשו"ע סי' תר"ל ס"ב דאם הקנים נוגעים לסכך חשיב צוה"פ, ובדברי המ"א והגר"א ז"ל שם. בדברי המ"א סו"ס שמ"ו שיעמידו קנים תחת הגג הבולט. יד. י"א ב' צריכין ליגע כו', לצד דצריכין ליגע אם כל דיני הקנים הוא עד שנוגעין כגון פתחי שימאי וכיו"ב. בצו"ה מן הצד לענין כלאים לכו"ע צריך ליגע. בפלוגתת הרמב"ם והטור שבב"י יו"ד סי' רפ"ז אם מתחיל ככיפה תוך י' ויש בו רוחב ד' בגובה י'. אם למ"ד א"צ ליגע צריך לדין גו"א. כיפה שאין בה לחוק אף לדעת הרמב"ם והטור נראה דלא חשיב צוה"פ, וכ"ד עוד ראשונים. ובטעמא דמילתא. ובדין קני צוה"פ שאחד גבוה ואחד נמוך והקנה העליון באלכסון אי חשיב ככיפה. ומהו שיעור האלכסון להחשב ככיפה. בדברי המ"א והגר"א ז"ל בסי' שס"ב בדין קנה אחד גבוה מחבירו. בדברי הרמב"ם פ"ו ממזוזה דבאין ברגליה י' פטורה משום שאין לה משקוף. קנה צוה"פ שמתחיל להתעגל תוך י' לדעת הטור. ודין קני צוה"פ שעומדים באלכסון. ושיעור האלכסון. במקום קביעת המזוזה בכיפה שבט"ז יו"ד סי' רפ"ז. ובמזוזות שאינם נוגעים בקנה העליון היכן קובעין המזוזה. טו. העמיד קנה נוסף באמצע הצו"ה מן הצד אם הקנה העליון בצורת משולש. בדברי המחז"ש בחבל העליון של צוה"פ שהרוח מנענעו, ובדברי המשכנ"י בזה. בצוה"פ העומד מאליו שדן בזה במשכנ"י. ובדברי הריטב"א דל"ל שקפי היינו אפי' שהכותלים משמשים מזוזות אם ליכא פצימין מיוחדים. טז. כמה שהרמב"ם לא הזכיר דפתח צריך רוחב ד', ובדברי המ"מ פט"ז בזה, ואפשר שזה תלוי בדבר אחלי י"ב א'. יז. בדברי הג"א י"א שלא יהא הקנה העליון תחוב בין שניהם. ובדין קנים רחבים מלמעלה או מלמטה. במ"ב סי' שס"ב

שיש באמצע פתחו פס שאין האויר רבה עליו דצריך קורה ואמאי אין הפס משמש כלחי. בהרחיק הלחי ועשה צו"ה בהרחקה מהו. י. בדין צוה"פ שהרחיקו מן הכותל שמפורש בתו' הר"פ י"א דשפיר דמי. ואם אינו עושה עומ"ר אם משמש עכ"פ כלחי. ואי צוה"פ יכול לשמש כפס ד'. יא. כמה פרטי דינים בצורת הפתח. כמה אפשר להרחיק הקנה העליון מהתחלת קני הצדדין, ומסתבר דרק ג"ט. בעשה מחיצה של צוה"פ לענין כלאים מה דין תוך הצוה"פ אי הוי כחצר קטנה שנפרצה לגדולה. מה אורך הצוה"פ דלא חשיב כמבוי שיתבטל מתורת צו"ה. אי דיינינן עומ"ר לאמצע צוה"פ. ולקנה צוה"פ ודאי דיינינן. כותל שתי העובר תחת קנה צוה"פ הנתון ערב מבטל לצוה"פ אם אין הכותל יכול לשמש כקנה. אבל עומ"ר החוצה את הצוה"פ אינו מבטלו. אין צוה"פ חוצץ לעומ"ר. חריץ העובר תחת צוה"פ דינו כמחיצה. צוה"פ שתי העובר תחת צוה"פ ערב אי מבטלין זא"ז. וכן אי צוה"פ נחשב כמחיצה לבטל צוה"פ ע"י שיחשב כפרוץ במילואו כגון בנעץ ד' קונדיסים ובכולן הקנה העליון מבפנים. ולענין כלאים כה"ג שיכול לדון על כל אחד בפ"ע. לא אמרינן עומ"ר להחמיר כגון לחלק סוכה. ואי צוה"פ דיינינן להחמיר. יב. בדין צוה"פ מצד אחד אי דיינינן ל' כצוה"פ וכמו בקטנה שנפרצה לגדולה, דהגדולה מותרת. ועל פי זה יתכן ליישב דעת הרא"ש בפיתחא דאקרנא מנחות ל"ד דראשי כתלים חשיבי פצימין, דראשי כתלים נראין ממש כצוה"פ מצד אחד. ובקו' הפרישה מאכסדרה. בדברי הטוש"ע סי' תר"ל ס"ג בסוכה העשוי' כמבוי דמניח הקנה של צוה"פ על הכותל. בדברי המ"א ורי"ו בזה. פצים אחד אף אי חייב במזוזה מ"מ לענין כלאים ושבת לאו כלום הוא, צוה"פ העשוי לחוץ לכלאים או לצוה"פ אי חייב במזוזה, פצימי אכסדרה אי חשיבי צוה"פ לענין שבת. יג. בדין

כעומד בערב. ט. י' א' נועץ קנה באמצעותו כו' אי אתי אורא דה"ג הוא מדאוריתא. בקו' הגרע"א דאף בלא טעמא דאתי אורא, אינו בדין שיועיל בקנה כיון דאיכא פרוץ יותר מ'. י' ב' עור העסלא כו' ובגד של ציצית אי שייך אתי אורא. י. י"ב א' דבארבעה הו"ל רוב דופן כו' פשטא נראה דשמואל בדיני פסין אמר להא דרוב דופן והכונה פס כשיעור רוב דופן. יא. ט"ז ב' אלא רה"מ הכי קמיבעיא ל' כו', למה הוצרכו לפרש הא דרה"מ. שם רא"א מחיצה תלויה כו', ובמש"כ בשם הראב"ד דעומד מרובה בערב פשיטא ל' דאמרינן. בבעיא דרבי טבלא. יב. עוד בדין מחיצה תלויה. ובדין ד' מחיצות באויר. ובביצאתא דמישן שבת ק"א א' ובפרש"י ותו' שם ובדברי הרשב"א והריטב"א שם. שם בגמ' עמוד שאין בעיקרו ד' כו'. יג. מחיצה שהגדיים בוקעין כו'. בהא דאמר קל הוא שהקילו חכמים במים והא מדאוריתא הוא דבמים הוי מחיצה. ובעשה ביבשה מחיצה ג' לבטל בקיעת גדיים אי מהני מחיצה תלויה. יד. ט"ז ב' רא"א מחיצה תלויה איבעיא ל' כו'. ואי מחיצה שלמעלה מי' עושה עומד מרובה למטה מי'. טו. פ"ו ב' בע"ח דרבנן כו'.

סימן ד

בדין קרפף

א. ס"ז ב' קרפף כו' הזורק לתוכו חייב, מה ס"ד למיפטר. ובטעמא דגזרו ביתר מבית סאתים. ב. כ"ג ב' טול חמשים וסבב חמשים כו', דרשא זו מהני נמי לענין דאוריתא למיהב קרפף לעיר לענין עיר מקלט. ג. כ"ג א' תוד"ה ובלבד, ובדין ארכו יתר על פי שנים ברחבו בפחות מבית סאתים בתו' כ"ה ב' בזה. ואם יש שיעור לדבר או דגם ה' אמות ברוחב שתיים נמי אסור. ובטעמא דמילתא. ואם משום מרחק המחיצות, ולר"י דשתי מחיצות דאוריתא. ד. במשנה כ"ג א' ועוד אריב"ב כו' מטלטלין בתוכה כו' אמאי איצטרך לאשמועין שריותא הרי לא למדנו בזה

בכרך החוט והעלהו על גביו. בדברי הט"ז כג המפסיק בין הקנים לקנה העליון במ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ב. ואי פי תקרה מבטל צוה"פ.

סימן ה

בדיני עומד מרובה ואתי אורא דהאי גיסא

א. ט"ז ב' בערב מאי, טעמא דגרע ערב משתי. ב. ובקושיית הראשונים שם דבמוקי לה במיצעי נמי הרי אתי אורא דה"ג כו'. ואי אמרינן עומד מרובה לעומד פחות מג'. ג. בסוגיא דאתי אורא דה"ג כו' י' ב'. ובדאיכא עומד מרובה מצד אחד אם גם העומד המועט מצטרף לעומד. ובחדושי הר"ן ט"ז ב'. ד. בדברי הריצב"א י' ב' דלא אמרינן אתי אורא באוירא דעלמא. ועוד בדין עומד שהאויר רבה עליו משני צדדיו אבל יש עומד מרובה אליו, אם חשיב עומד. ומתני' דשיירא ט"ו ב'. מה המרחק דדינינן ב' עומד מרובה, כגון שכל הכותל פרוץ מרובה ובתחלתו יש מעט עומד מרובה שיכול להשלים לעומד מרובה בכל הכותל. ה. בהא דאמרינן ט"ז ב' אתי אורא דה"ג באויר שלמעלה מי' ובדברי התו' י' ב' בזה. ו. ועוד בדין אי אמרינן עומד מרובה לעומד פחות מג' או ד'. ובעומד מרובה משני צדדיו אי יכול להעמיד פס באמצע שיחשב עומד מרובה מצד אחד. מסקנת הדינים בחשבון עומד מרובה. - אי איכא לדון אתי אורא לענין כלאים, ובדין עומד מרובה מב' רוחות, ובדברי מרן ז"ל דפרוץ הניתר בעומד מרובה משמש לעשות עומד מרובה לענין כלאים אף דבשבת אינו כן, ובדין פרוץ מרובה משתי רוחות לענין כלאים דלחד צד סגי, אם יתיר גם לצד שני, ובשבת כה"ג אם יחשב ג' מחיצות. ז. ט"ו ב' פרוץ כעומד מותר, ואי יש עדיפות בעומד מרובה, ובגמ' י' ב' דבפרוץ כעומד אמרינן אתי אורא דה"ג. בטעמא דפלוגתא דפרוץ כעומד. ח. בקו' הבה"ל סי' שס"ב דהיכי משכח"ל פרוץ

כזרעים דמו כו'. טו. כ"ה א' פחות מג' לא הוי מיעוט כו' וכל הסוגיא שם. ובדין מחיצה ע"ג מחיצה. טז. בדברי הרא"ש דהרחיק ג' ועשה מחיצה יתר מעשר סגי, ובריטב"א בזה. יז. כ"ה ב' הואיל ואויר חצר מייתרו, בלחי הנראה מבחוץ כחצר קטנה שנפרצה לגדולה אי שייך בזה לומר דחודו הפנימי סותם, ברשב"א וריטב"א בזה. יח. כ"ו א' מחיצות אדרכלין כו' לנחת כו', אם ממעטין בשטח הבית סאתים, ואף אם אינם ממעטים מ"מ בתוכם מותר לטלטל, וכשהם רוב השטח. צ"ט ב' באילן המיסך על הארץ. יט. כ"ה א' וקירה בו בית סאה כו', בקירה פחות מבית סאה לכו"ע הכל אסור. ובדין קרפף מקורה בבה"ל ר"ס שס"ב. כ. כ"ו א' ושניהם מקרא אחד דרשו כו' היכי ילפינן לה, ואי לר' אלעאי ליכא כלל שיעור בית סאתים. כא. בשו"ע סי' שנ"ח.

סימן ה

בדיני תחומין

א. מ"ח א' הני ד"א היכא כתיבא. ואי איכא מדאוריתא גוונא דאין לו אלא ד"א אף למ"ד תחומין דאוריתא, ובמאי מיתוקם קרא דשבו איש תחתיו, ולמ"ד דרבנן. שם בסוגיא בדידי' משערין ובדין מעביר ד"א ברה"ר דבדידי' משערין מנלן. וננס בידיו אי מודדין לו לפי ערך גופו. ב. מ"ח א' אבל לטלטל ד"ה ד"א כו'. וברשב"א וריטב"א בשם הראב"ד שם דפחות פחות מד"א שרינן. ג. בדברי רש"י מ"ה ב' דד"א לענין שביתה כרה"י לענין הוצאה. ובדברי רש"י ל"ג א'. ד. נ"א א' כזה יהו כל שובתי שבת למ"ד תחומין דרבנן אם זו עיקר דרשא אהלל"מ דמעביר. ה. בדברי הרמב"ן דהיוצא חוץ לתחום אם הלך אלפיים נוספים עובר עוד לאו למ"ד תחומין דאוריתא. ובדברי התו"י יומא ס"ז דמותר לו לחזור, ואם מותר לו לחזור לדעת הרמב"ן, ובמתני' דיומא שם, ולמה ביצא ברשות נותנים לו אלפיים אפי' הם

איסור. ואי ריב"ב ור"ע בעו מרובע. ה. בטעמא דר"י במתני' י"ח א' דלא שרי פסי ביראות ביתר מב"ס. ובהא דאמר י"ט ב' זו מחיצה ואלו פסין. ובדברי התו"י כ"ג א'. ו. כ"ג א' רע"א כו' ובפיר"ח דהא דפריך ר"ע היינו ת"ק היינו ריב"ב. כ"ג ב' הו"א דאריך וקטין לא, אי לקושטא דמילתא בעי ר"ע מרובע. ז. כ"ג ב' א"ב ריבועא דריבועא רבנן, וכשאנו כל האורך ברוחב שוה מהיכן מודדין ארכו יתר על רחבו. ח. ט"ז ב' ובלבד שלא יהא ב"ס פנוי, אם ד"ז גם למאי דקיי"ל כר"ש. ט. כ"ג ב' נזרע רובו כו', בהיו מתחלה חצר וקרפף ונפרצו זל"ז אם גם אזלינן בתר הרוב. י. כ"ד א' אבל ב"ס אסור כמאן כרבנן כו', במיעוט זרוע אם מותר להכניס מן הזרוע לבית ובדברי הטור בזה. יא. בבה"ל סי' שנ"ח ס"ט כשנעקרו הזרעים אם חוזר להתירו. ובהיו הזרעים מיעוט. בנזרע מאליו, וכשנעקרו, ובמים שנתייבשו, שטחים העומדים לבנייה אי חשיבי מוקפים לדירה כל שטח דחשיב מוקף לדירה מפסיק בבית סאתיים. יב. כ"ד א' והוא שעשוין אצטבלאות, אין חילוק בין אילני מאכל לאילני סרק, וגם הענפים של האילנות והזרעים נחשבים בכלל הרוב. שם בגמרא פורץ בו פירצה יותר מעשר, ואי סגי בד' כשפרץ בקרן זוית. כשהפך הקרפף לדיר אי סגי בהכי. וכן הבונה בית בתוך קרפף. עוד שם בסוגיא פרץ אמה כו', אם גדר ואח"כ פרץ. כשהיה צוה"פ או פ"ת ועשה מחיצה אי סגי. שם ולא אמרן אלא שפתח ולבסוף הוקף כו'. ובמש"פ רש"י י"ח א' דמוקצה היינו רחבה, ואילו בסוגיין לא חשבינן ליה כמוקף לדירה. יג. כ"ו א' עיר חדשה כו' הוקף ע"מ לבנות בתוכה בתים לא מהני. וכן בקרפף שהוקף ע"מ לפתוח. ובטעמא דלא מהני. במ"ב בזה. במה שנתקשה המ"מ פט"ז בדעת הרמב"ם שסתם דחזר והקיף לדירה ולא פירש שפתח. יד. בנתמלא מים כ"ד א' סבור רבנן למימר

סימן ו

עור בענין הנ"ל

א. ענין עירוב למ"ד תחומין דאוריתא.
 ב. וענין כל העיר כד"א מדאוריתא. ג. בדברי
 תו' ס' ב' דאי נותן עירובו אין לו ד"א גם העיר
 נחשבת כמשהו. ד. שם בסוגיא אין אלו אלא
 דברי נביאות ושם ס"א א' אנשי אנשי. ובדברי
 תו' שם. ה. נ"א ב' תוד"ה ויצא. ו. ולענין
 הלכה בעיר שלן בה כמ"א סי' ת"ח. ז. נ"ה ב'
 אם יש שם ג' חצירות כו', אם צריך שיהיו
 הבתים סמוכים זל"ז או שהצריפים מחברים,
 ואם הם בדין עיר או עיבור, ולמה עדיפי
 מבורגנין, ובהשמטת הרי"ף, אלו שמתעברין אם
 מועילין לצרף הבתים לעשות עיר. ח. בדברי
 הראב"ד שאין נותנין קרפף לעיבור, ולריבוע.
 בדברי תו' נ"ז א' דלחב"ר צירוף עירות ובתים
 כי הדדי ניהו. ט. אם חצר מעכב לעשיית עיר.
 ואם צריך דוקא מחיצות עשרה. ובדין בית הבנוי
 ע"ג עמודים לעשיית עיר, ולהתעבר.

סימן ז

בעירובי חצירות

א. בדין עירוב משום קנין מ"ט א' וברש"י
 ותו' שם. ובתו' סוכה ג' א'. ודין כשיש קטן
 בחצר, בעיקר ענין העירוב. ב. ע"ג א' חמשה
 שגבו עירובן כו' ובשיש עמהן דיורים.
 ג. במתני' ע"ב ב' האחין כו' בטעמא דמילתא
 י"ל משום דלגבי עצמן כעירבו דמי ולא לגבי
 אחרים. וא"צ לטעמא דמגו. עוד שם בסוגיא אם
 הטעם משום דחשיב כעירבו או שא"צ לערב,
 ונפ"מ אם אחד מן האחים אינו מודה בעירוב.
 ובמש"פ רש"י עירוב בא אצלן דהיינו אצל האב.
 שם בגמרא ש"מ מקום לינה גורם. ד. בדברי
 המ"ב סי' שע"ב דחצר המוליכה עירובה לחצר
 אחרת צריך שינוח באותו כלי שמונח עירוב
 אותו החצר לעצמו, בדברי מרן ז"ל בחמשה
 שגבו עירובן ושאר הדיוורין הניחו עירובן אצל

באמצע אלפיים שלו. מ"א ב' ר"י ור"ע אומרים
 אין לו אלא ארבע אמות, מה דינו מדאוריתא.
 ועיר שאינה מוקפת חומה ולא שבת בה אם
 חשיבא מדאוריתא כארבע אמות. ו. מ"ד ב'
 הבלעת תחומין, למ"ד תחומין דאוריתא הא
 מיתסר מדאוריתא לצאת מתחומו משחזר אליו.
 מ"ה א' אבל לדבר מצוה מודו ליה. זה אף קודם
 תקנת ר"ג, וביצא פחות מארבע אמות ברשות אם
 יש לו אלפיים לכל רוח, או דכיון דיכול לחזור
 לתחומו לא יהיבין ליה אלפיים חדשים. בדברי
 רש"י ותו' מ"ד ב' אי רבה אית ליה דנהדעאי.
 ובהא דמלו גברי מ"ג ב'. ז. נ"ב ב' מי שיצא חוץ
 לתחום אפי' אמה א', למ"ד תחומין דאוריתא, אם
 שרינן לו לחזור לתחומו אף שאז יאסר לצאת
 וישאר בפחות מד"א. ח. מ"ז ב' ליזדבנו לבני
 מברכתא כו' למה לא לבני מחוזא וישאירום
 במברכתא. ט. בדברי הרא"ש רפ"ד בשם הר"מ
 דאף אם חזר לעירו מדעת כל העיר כד"א כיון
 ששבת בה. י. ר"ה כ"ג ב' בראשונה לא היו זזין
 כו'. יא. מ"ד ב' אם היו תחומין כו', היצא
 ברשות אינו יכול לברור מקום שבייתו לפני
 מקום ההצלה, ורק ממקום ההצלה יש לו אלפיים
 לכל רוח. יב. מי שאין לו אלא ארבע אמות
 ואח"כ יצא ברשות אם יש לו אלפיים לכל רוח,
 למ"ד תחומין דאוריתא אם הלך אלף אמה ואח"כ
 הלך קצת ברשות ואח"כ הלך עוד אלף אם
 מצטרפין. יג. בדין תחום כליו בפרש"י ע"ט ב'
 בתבן שבין ב' תחומין. ובדין כליו של אדם שהם
 בעיר אחרת אם מותר לטלטלן כאנשי העיר.
 ובדברי התו' מ"ז ב' ושאר ראשונים שם. ובמתני'
 דביצה ל"ט ב' ובשו"ע סי' שצ"ז סי"ז, ולמ"ד
 תחומין דאוריתא אף בכלים. ע"ט ב' מ"ד ליחוש
 דילמא אתי לאיחלופי, בכליו של אדם שהם בעיר
 אחרת אם יש להם אלפיים. בשו"ע סי' שצ"ז
 סי"ז. יד. מ"ו א' מים בעבים מינד ניידי, מה
 איכפת לן דניידי בכליו של אדם דגירי בתריה,
 ובדין אדם מהלך.

זה שנתבטל לו אינו יכול לאסור כיון שאין לו אלא חצר. בדין אחד מבני חצר שזכה בשבת בחלק נוסף בחצר ברא"ש ע' א' וברשב"א שם בזה. כשמבטל לכולם בזא"ז אם ביטל לכאור"א את הכל או רק חלק. ב. כ"ו ב' לא נצרכא אלא לחמשה ששרויין בחצר א' כו' בפרש"י שם, אם הכונה שמבטל לכולן או דסגי לאחד, לאביי ע' א' במאי פליגי ר"א ורבנן. בדברי המ"מ פ"ב מה"ע ה"ב בדין מבטל לכולם. ג. ס"ט ב' כיון דבעידנא דבטיל לא הוי לי' שריותא כו' בטעמא דלא מהני. כשדעתו לבטל לכולם אם הביטול לראשון הוא על הכל או לפי חלק. ד. ס"ט ב' רשותי קנוי' לך כו', אם יש לזה גם דינים בה' ממון, במ"א וברמב"ן בזה. ובטעמא דמהני גם במי שאינו מודה בעירוב. בביטול ונעשה מומר אי פקע ביטולו. ה. ס"ח ב' למימרא דכי מפקי אינהו כו', אמאי חשיב ביטול כשידעינן בשעת ביטולו דדעתו להוציא. ו. כ"ג א' ביתו אסור מלהכניס כו', אם גם לאחר שהחזיקו בני חצר כן, ובדעת הראשונים ז"ל בזה ובדעת הרמב"ם. ז. ס"ט ב' מי שנתן רשותו והוציא כו', בהוציא לחצר שלא ממקום פיתא אם אוסר. ובהוציא דרך מלבוש ופשט בחצר, או לצורך חולה, מהו שוגג ומהו מזיד. הטעם דאוסר משום דנראה כחוזר מביטולו כיון שמזלזל באיסור, ולפי' תו' דבהוציא קודם ביטולו נמי אינו מבטל. ובהוציא מע"ש לאחר ביטולו שדן בזה בבה"ל ר"ס שפ"א. במה שהשמיטו הפוסקים הוציא קודם ביטול שמבואר בגמ' לפי' תו'. בביטול והוציא אם יכול לחזור ולבטל לר"מ בכונת תו' ס"ט א' בזה. ס"ח ב' ברש"י וכשקדש היום כו', בפלוגתא הטור בזה אי מהני חזקה מבעו"י. ס"ט א' כאן במומר כו' אם תרי עובדי הוו. בפרש"י ס"א ב' ובהגרע"א ז"ל שם. ח. ע"א א' ומיקנא רשותא בשבת אסור, אף בדיעבד לא מהני

אחד מן החמשה. ה. ע"ב א' חמשה חבורות ששבתו בטרקלין אחד כו' ומודים בזמן שמקצתן כו'. וברשב"א וריטב"א. ואם בלא חלקו הטרקלין בשום מחיצה מודו ב"ש. ו. מ"ח א' אפי' תימא שנתנו עירובן באמצעית כו'.

סימן ח בפרק הדר

א. ס"ב א' דירת עכו"ם לא שמה דירה. מה שחילקו בין יש עמו ישראל או שנים ע"כ שבהלכות עירובין יש מקום לחלק בכך. דאין סברא לקבוע בהלכות עירובין חילוקים על חשש שלא ידור עמו מבלי שיהי' להם שום סברא בעירובין. חלון שבין עכו"ם לישראל והעכו"ם דר בחצר עם ב' ישראלים. ב. אם צריך לשכור רשות שיש לעכו"ם בביתו רש"י ס"א ב'. ג-ד. ס"ד א' אפילו שכירו ולקיטו נותן עירובו. ובדין עשרה הדירים בבית אחד דאחד מערב לכולן אם מועיל גם כשאחד מהם אינו מודה בעירוב. בסוגיא פ' א' אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו ובגליון הגרע"א ז"ל שם. בב"י סי' שפ"ב במה שפירש דשכירו ולקיטו חשיב כשכירות מן העכו"ם והעירוב רק בשביל השכיר והלקיט עצמו. ה. פ' א' רגיל אין שאין רגיל לא. בפ"י תו' דדעת אשתו צריך. ובדעת הרשב"א. ו. בדברי הרמב"ם בזה וחילוק בין אם חפץ בעירוב אלא שאינו רוצה להשתתף משלו לבין אם אינו רוצה בעירוב כלל. בדברי הרמב"ם דשוכרין בפחות מש"פ משום קולא דעירובין. ז. אם חדר שאין אוכלין בו חשיב כחצר בדעת מרן ז"ל בזה. ח. בכלים ששבתו בבית והגיעו דרך מלבוש לחצר אם מותר לטלטלם בכל החצר. ובשבתו בחצר והגיע דרך מלבוש לחצר המעורבת אם מותר להכניסם לבית.

סימן ט בדיני ביטול

א. שותפות בחצר בלא בית אינו אוסר. ובהא דלא סגי לבטל החצר לאחד ע' א', והלא

יכול לברור הד"א של חפציו לאיזה רוח שירצה. שם והני ד"א היכא כתיבא כו' אפשר שזה דרשא גמורה בלוקטי המן. ט. מ"ה א' ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו כו', אם חפצים של חבירו שרי. בירו' ד"א שאמרו תחום הן או אינו תחום. י. צ"א א' ושמואל אמר בין עירבו כו'. יא. ובתו' צ"ט ב' ד"ה לא. דין שבתו בבית או בחצר נקבע בביהש"מ כמבואר ברשב"א וריטב"א. כלים ששבתו בחצר והגיעו לחצר המעורבת אסור להכניסם לבית. וכלים ששבתו בבית והגיעו דרך מלבוש לרשות אחרים אפי' מעורבת, אם הגיעו לחצר אסור להכניסם לבית ואם הגיעו לבית אסור להוציאם לחצר. וע"ע בזה בסוף הסימן דיש משמעות להתיר. יב. בתו' צ"ב א' צ"א א'. יג. צ"ב א' שתי חצירות וחורבה אחת ביניהם כו', בדין אחת עירבה ואחת לא עירבה לרב אם זו שלא עירבה מותרת. יד. פ"ה א' תוד"ה שני. טו. פ"ה א' ברש"י במש"כ שהחורבות פרוצות זל"ז. טז. צ"ט ב' חלון שע"ג כו' בקושית הריטב"א דהא צריך ע"ח. ובהיו שנים בתוספתא וירו' בזה, ובבור שבין שתי חצירות פ"ה א'. בהא דנותנין לזה שבנחת ע"ז א' כשאינו מקום פיתא לזה שבנחת אי גם יחבין ליה. במ"א סי' שנ"ד דמתני' צ"ט ב' איירי רק בשתי דיוטות. יז. פ"ז ב' וכן שתי גוזזטראות כו' אם השותפות היא בגוזזטרות או במקום המים. פ"ח א' אבל במופלגת כו'. ושם יש דין גזל כו', וכשלבעלים בקשה. יח. פ"ז ב' והא ר"י ברשויות דרבנן נמי אמר, מה מועיל המ"פ בזמן שהאיסור מחמת ששבתו בבית. ובדין כלים ששבתו בבית והגיעו דרך מלבוש לחצר אחרת המעורבת אם רשאי להכניסם לבית וכלים ששבתו בחצר והגיעו דרך מלבוש לבית או לחצר המעורבין, והרבה פרטי דינים בכל זה. ודין כלים שלא היה להם שביתה, ודין מחצר לחצר המעורבין, ובדין ג' חצירות מ"ה ב' ובשו"ע סי' שע"ח ס"א, וכלים ששבתו בבית דעלמא והגיעו לאמצעית. יט. בספר מרן זלה"ה ס"מ ס"ק כ"ה.

לב"ש, אבל הקונה רשות בשבת בקנין גמור אף דעבד איסורא מ"מ מהני. ס"ה ב' שוכר כמערב דמי כו' בטעמא דמילתא. שכירות וביטול נמי מתקנת עירובין ניהו. ט. ס"ו א' ומה מערב כו', מה נפ"מ אם שכר לכולן או לעצמו. אחד שוכר ע"י כולן אם מתפרש שהוא כשלוחן במ"ב בהר"י בזה. שם בגמ' ואי דאתא מאתמול כו'. י. ס"ז א' אליבא דמ"ד אין ביטול רשות כו', אי איירי באיכא חצרות לבתים. יא. ע' ב' וקתני חוץ ממבטל רשות.

סימן י

הערות בפרק חלון

(בהוצאה ראשונה, וכאן נדפס במקומו)

סימן יא

בתקנת עירובי חצירות ובקניית שביתה ודין כלים ששבתו בבית ובחצר

א. שבת ק"ל ב' מבוי שלא נשתתפו בו כו', קמיבעיא לי' אם בתקנת ע"ח יש גם ענין של ד"א. בדברי הרמב"ם בטעם תקנת ע"ח. ובמבית לבית. ב. עירובין פ"ט א' וחכ"א כאו"א רשות בפ"ע כו'. ובדין מחיצות שאינן ניכרות. ג. צ"ב א' גג דומיא דחצר כו', ועוד בדין מחיצות שא"נ. ד. צ' א' קשיא דרב אדרב כו', ובטעמיה דרב דחשיב גג מוקף לדירה. ובנזרע הגג ונעקרו הזרעים. בדין גג של בית שאין תוכו י', ובהוסיף טפח לשם דירה. ה. פ"ט ב' תוד"ה במחיצות במש"כ שנפרץ במלואו לאותה בליטה, ולא שכולו פרוץ. ובדברי מ"א סי' שע"ד בזה. ו. פ"ד ב' גג הסמוך לרה"ר כו' ושיטות הראשונים ז"ל בזה ובשו"ע סי' שס"א בזה, ולענין הלכה. ז. מ"ה א' וחכ"א אין לו אלא ד"א כו' והוא באמצען. ושם רי"א לאיזה רוח שירצה כו' מודה כו', בטעמיה דר"א שהוא באמצען, ואם יכול לברור שלא באמצען קודם שקנה שביתה. ח. מ"ח א' מחלוקת להלך אבל לטלטל ד"ה ד"א כו', לענין לטלטל פחות פחות מד"א בכל השמונה קאמר. ובדברי הטור סי' שצ"ו בזה. ואם

גיפופין באמצע חדר מהני לענין צואה. בדין אה"ק שיש לו ג' מחיצות וצורת הפתח אם חולק רשות לעצמו לענין צירוף עשרה.

סימן יג בדין פי תקרה

א. צ"ה א' דקסבר פ"ת יורד וסותם, כאן נשנה דין פ"ת דאוריתא, וגם נקט וחכמים אוסרים לומר דגם חכמים מודים דאמרינן פ"ת, אלא שאוסרים מדרבנן. לפרש"י באכסדרה בבקעה דאף בד' רוחות אמרינן פ"ת, ע"כ לחלק דזה רק בפרוץ לכרמלית ולא בפרוץ לרה"ר. במה שהחמירו חכמים דלא מהני פ"ת לא"ד אליבא דשמואל צ"ד ב'. שם מערבין למבוי המפולש מאי מערבין. ב. בסוגיא צ"ד א' ב', ואי גשרים דר"י איירי דוקא בעשר. ובנשתנתה שם הרשות מן התורה גם אמרינן כיון שהותרה הותרה לר"י, בהא דפרכינן ומי אית ליה לשמואל פ"ת אע"ג דמתני' ר"י היא ואיהו ס"ל פ"ת. בפירוש הסוגיא לפרש"י ותו'. ג. ובדעת הרי"ף. ואיך יתפרש לדעתו ז"ל הא דקירוי בארבע. ד. צ"ה א' קורה ד' מתיר בחורבה כו' במים כו'. ה. שם סיכך ע"ג אכסדרה שי"ל פצימין כו', ובסוכה י"ח י"ט בזה. ו. צ"ג א' בית שחציו מקורה כו' אף בליכא מחיצות שרי, ויכול לזרוע תחת הקירוי מין שלישי משל הצדדים. ז. כ"ה א' אין אור קירוי מייתרו כו', הנידון אם הקירוי חשוב לחלק אף שאין עליו תורת מחיצה. שם ב' דעבידא כי אורזילא ובפי' תו' שם. ח. בדברי הרא"ש פ"ט ס"ג. ולענין הלכה בדין פ"ת משתי רוחות. ט. בשו"ע סי' שס"א ס"א ובבה"ל שם. ובדין דבעי רוחב ד' ליכא דפליג וצ"ע שהרמ"א כתבו בלשון י"א. ובהא דמבואר שבת ט' א' דמהני לבוד לצרף לרחב ד' נראה דצריך שהעומד יהי' ד' ואין האויר משלים, ושיהא עומד מרובה, ושיהא רחב טפח בכל עומד. ואי פ"ת עושה עומד מרובה. ואי חשיב כפס ד', וכן אם חשוב להפסיק מלידון עומד מרובה, וכן

סימן יב בחצר קטנה שנפרצה לגדולה

א. צ"ב ב' חצר גדולה שנפרצה לקטנה כו', למה נשנה ד"ז לענין ע"ח. שם מפני שהיא כפתחה של גדולה, ל"ל האי טעמא. ב. שם ב' גפנים בקטנה כו', בפרש"י ותו'. ואמאי סגי בגיפופין למ"ד לחי משום היכר, ובגין הגר"א בגמ' שם. מקום המוקף ג' מחיצות אי חשיב מדאוריתא כמובדל גם ברוח רביעית לענין צואה וכלאים. ג. לפעמים משכח"ל בכותל אחד נידון קטנה וגדולה לענין כלאים. ופירצה פחות מג' בגוונא דליכא לבוד אם אוסרת. בקטנה שנפרצה לגדולה והסיר הגיפופין מה דין הקטנה. ד. שם א' ש"מ ממתניתין דיורי גדולה בקטנה כו', מה חידוש למדו, וגם הרי בתחתונה ועליונה צ"ג ב' א"א לומר דדיורי תחתונה בעליונה ואפ"ה עליונה אסורה. כל הני דינים דאשה וש"ץ ויחיד נלמדין מהא דקתני פתחה של גדולה, דהיינו שגם הגדולה יכולה להחשב כפרוצה לקטנה. ה. צ"ב ב' ואילו הוה את גיפופיה כו', בהשוה רק קצת מהו, בדברי מרן ז"ל בזה. ואם יש לחלק בין פסי חצר לעומד מרובה בזה. ו. צ"ב ב' צואה בגדולה כו', אם ג"ז נלמד רק מהא דכפתחה של גדולה, ואם הרחיק ד"א בקטנה שרי כדעת הב"י סי' ע"ט. ובדין צואה בתחתונה בההיא דצ"ג ב'. ז. ברכות נ' א' שתי חבורות כו', בדברי הירו' דאם המברך בפתח מצרפן. ובדליכא בכל חבורה שיעור זימון אי מצטרפים. בדין אחד בבית ואחד בחוץ ואחד בפתח. בדין רואין אלו את אלו אי בעי ראייה ממש או דסגי בדיעה כגון ששומעין קולן וכיו"ב, ובהא דמכות ו' ב' מקצתן רואין אלו את אלו, ואם א"א לראות ודאי לא מהני. שם במשנה ואם לאו מזמנין לעצמן כו', בנידון אם ללמוד צירוף לעשרה לתפלה מצירוף דזימון. פסחים פ"ה ב' וכן לתפלה, בדין תוך הפתח בדברי המ"א והגר"א בסי' נ"ה בזה, ואי עדיף מחצר קטנה שנפרצה לגדולה, ובטעמא דמילתא, ואם

אם מבטל צוה"פ. כ"ה ב' דעבדה כי אורזילא, ענין הפה, ואם עובי התקרה קאמר. ובהא דקיי"ל
במש"פ רש"י דגג משופע קאמר דליכא פה, מהו כרש"י אף דרה"פ מפרשי כתו'.

הוספות מספר ליקוטים

לרשות הרבים ולא ברשות הרבים ממש, ובמש"פ הרמב"ם להצריך שתי דלתות ברשות הרבים. ו. לענין הלכה אי בעינן ננעלות בלילה, בטור שלפנינו ט"ס כמבואר באגור ובשה"ג, ובדברי מרן זללה"ה שכתב לתמוך בדעת הרמב"ם, ברחובות שלנו אפשר להתיר כיון דנראה בראשונים ז"ל דבעינן מפולש משער לשער. ז. הא דלר"י לא אמרינן אתו רבים בשתי מחיצות היינו כיון דאין הרבים בוקעים את המחיצות עצמם, מה שאין כן באמצע הפילוש. ב' מחיצות ופירצה בכל אחת מהם יתירה על העומד אם שייך להתיר גם כנגד הפרוץ מדין רשות היחיד עושה מחיצה, בדברי מרן זללה"ה בכונת תו' כ"ב א' דאף בלא בקיעת רבים לא הוי רשות היחיד באמצע הפילוש. ח. בדעת הרי"ף אי פסק כר"י או כחכמים, ובמה שהביא מתני' דחצר שהרבים נכנסים לה כו'.

סימן יד

בדין אתו רבים ומבטלי מחיצה

א. כ' א' בהא דקים לגמ' דלא היו מתירים לעולי רגלים לטלטל מרשות היחיד לכרמלית. ב. בסברת הדבר דננעלות בלילה מהני אם הוא משום דמוסיפין תוקף למחיצות, או רק דליכא בקיעת רבים, בדברי המלחמות דף כ"ב משמע דמוקף רשות היחיד כמוקף מחיצות. ג. עוד בדין רשות היחיד אי משוי מחיצה, ובדברי הרשב"א דגם בדלתות נעולות בלילה מקום השוק חשיב רשות הרבים. ד. מהיכן קים לגמ' דלר"י ע"י בקיעת רבים חשיב רשות הרבים ממש, ובהא דלא קשיא בזה מי איכא מידי דמר מחייב חטאת כו', מנין קים ליה לר' יוחנן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא גם בעומד מרובה וצורת הפתח כשערי ירושלים. ה. ברייתא ו' א' כיצד מערבין מיתוקמא לכו"ע במבואות המפולשין

הוספות מספר שבת

מצינו כרמלית פחותה מד'. ברמ"א ובבהגר"א סו"ס שמ"ו בזה. ב. עירובין ח' ב' הכל מודין בבין הלחיין שאסור, מה דין כנגד עומ"ר, וכן כנגד הלחי במפולש לענין דאוריתא. ובראשונים שם משמע דאי משום מחיצה ראוי לאסור כנגד המחיצה. ובהא דלאחרים עושה מחיצה צ"ט ב' וכן בהא דעובי החומה כלפנים פסחים פ"ה ב'. ואפשר לחלק בין ע"ג הכותל לבין פירצה שבכותל. כותל אחד ופירצה באמצעו וצוואה בפירצה אי שרי לקרות ק"ש כנגדה מן הצדדים, במה שהוצרכו תו' בעירובין שם לפרש דטעמא

סימן טו

בדין בין הלחיים

א. שו"ע סימן שמ"ה סעיף י"ט מקום פטור שפרוץ לרה"ר משתי רוחות בפחות מד' אי חשיב מ"פ. בדברי הרשב"א והריטב"א עירובין י"ג במבוי שאינו רחב ד'. ובטעמא דהני דפליגי אדרב אחלי. ומבוי שפרוץ למ"פ והמ"פ פרוץ לרה"ר. לדעת הרמב"ם מבוי שכל רחבו פחות מד' אי צריך תיקון. עשה ג' מחיצות ברה"ר ואין במחיצות הצדדין ד', וברוח רביעית פרוץ לרה"ר בד', אי הוי מ"פ. ואי נימא דהוי כרמלית א"כ

אי הוי רה"י. בדברי הרשב"א שהק' בהא דחילקה במחצלת דנימא אי בעי מנח עלי'. בור רחב ט' שחילקו במחצלת מה דין ע"ג המחצלת. ובדברי רש"י ח' א' באינה רחבה ו' דחייב משום דלא הוי רשות מדאורייתא. ד. בדעת רש"י ותו' ח' א' גבי כוורת דעובי הדפנות משלים לדע"ד, מדאביי ורבא ור"ה מוכח דבעי ממש שיהא יכול למינח עליהו מידי. מחיצות באויר בלא שולים אין עושין רה"י ביניהם. בדברי הרמב"ן במלחמות ח' א' דבכוורת לא מנח עלי' מידי, והיינו דלא קאי להכי. לענין הלכה אי עובי המחיצות מצטרפין במ"א ר"ס שמ"ה. בדין תוך המחיצות, כשעל גבן רה"י מכח סברא דאי בעי מנח עלי' מידי, ה. במ"ב סי' שמ"ה סק"ג בזה. ו. בתו' גיטין ט"ו ב' דגידוד ומחיצה יצטרפו משום דאי בעי מנח עלי' מידי. ובדברי תו' הרא"ש שם בזה. אי במחיצה שיש בה ד' מודה ר"ח דגידוד ומחיצה מצטרפין. אף בפחות מי' שייך גו"א.

סימן יז בענין כל תוספת

א. בדין הניתנין במתנה אחת שחזר ונתן מתנה אחת על אותו הקרן, ואם יש לדמותו לחזר ונטל לולב פעם שניה. העובר על כל תוספת אם הפסיד המצוה, כגון שלובש שני זוגות תפילין או בהטיל ציצית למוטלת. העושה חמשה בתים בתפילין אם שייך כל תוספת כיון שהבתים פסולים ואין כאן מצוה. ב. במש"כ הרמב"ן דלהוסיף מצוה מחודשת כגון נר חנוכה ופורים הוי בכלל כל תוספת. המבטל מצות עשה לגמרי אם עובר בכל תגרע. בדברי הרמב"ם דהאומר על בשר עוף בחלב שהוא אסור מן התורה עובר בכל תוספת. ג. בדין עשה דוחה לא תעשה כשהלאו הוא בדבר אחד והעשה באחר. במש"כ התו' דהיכא שפשע לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה. ובדברי הטורי אבן דעשה דמקדש אינו דוחה לא תעשה במקדש.

דבין הלחיים גרע משום דשיעורו במשהו. ובמה שהק' עליהם הרשב"א. ג. עירובין ט' א' א"ר מנא אמינא לה כו' מקום שאין בו דע"ד כו' מה טעם הוא זה, הרי ודאי מן הלחי ולהלן רה"י גמור מדאורייתא אף באין בו ד' ולדעת הרשב"א אף בפתח נעול. ובעיקר מימרא דר"י מה אתי לאשמועינן. ולמה לא אסרינן מ"פ שברה"ר משום שפרוץ לרה"ר, אם אינו גבוה י'. ד. שיטות הראשונים ז"ל שם בסוגיא ובדעת הרמב"ם והרשב"א דאף תחת הקורה אסרינן בפתוח לכרמלית. ח. בסוגיא דאסקופה שבת ט' א' בדברי התו' שם, ואי איכא תורת לחי על הלחי הנמשך בפתח נעול, ובדבריהם דבפתוח לרה"ר אף בפתח נעול שרי. שם הכא באסקופת מבוי כו', בדעת הרמב"ם והרשב"א דאירי בפתוח לרה"ר. ובקושי תו' דלוקמה בלחי. ואי איירי בעשאה לשם קורה. עוד שם בתו' וברא"ש. ו. שם בגמ' רב אשי אמר כו'. ז. לענין הלכה כנגד הכותל בעומ"ר. ובתוך צו"ה, ובגמ' קכ"ד א' תוך הפתח כלפנים כו'. ח. בדברי המ"א סי' שמ"ו שהתיר בפ"פ ואין בו ד' שנתקשה בהם בבה"ל שם דהא לדעת המחבר בפתוח לכרמלית אסור תחת הקורה. ט. בדעת הרמב"ם בפ"ד ה"ו בדין בור שבכרמלית. ובדין מ"פ שבכרמלית בשו"ע סו"ס שמ"ה בזה.

סימן טז בצירוף בור וחולית

א. שבת צ"ט א' בור וחולייתו מצטרפין לעשרה, הנידון בחוליא גבוהה ג' ואינה רחבה ד'. בור חמשה והקיפו בכלים חמשה מהו. בפירושא דמתני' שם ובפרש"י. ובצירוף החוליא לרוחב ד'. שם בגמ' בור ברה"ר עמוקה י' כו' ובדברי התו' שם אי משתרי בפסין. ב. עירובין ע"ח א' נעץ בו יתד מיעטו כו' והיינו דהוי כרמלית ולא מ"פ. בבור וחולייתו מודה ר"ה. ג. בסברא דאי בעי מנח מידי שם בסוגיא. בפלוגתא תו' והרשב"א בחוליא שאינה גבוהה י' מקרקע רה"ר אי הוי רה"י משום דלאחרים עושה מחיצה, ובשא"א למינח עלי' מידי

מפתחות על סדר הש"ס

ברכות

נ' א' שתי חבורות, ס"ב סק"ז.
נ' ב' שמש מצרפן, שם.
נ"א א' ומגביהו מן הקרקע, ע"ט ב'.

דמאי

פ"ו מ"ב, ל"ז ב'.

כלאים

פ"ב מ"י, צ"ג א'.
פ"ד ה"א בירו', צ"ג א'.

מעשרות

פ"א מ"ד, כ"ח ב'.

מעשר שני

פ"ג מ"ב, כ"ז ב'.

שבת

ו' ב' רש"י ד"ה מאי, ס"ד סק"א.
ט' א' וכגון שקירה, ס"ג סק"ט.
רש"י ד"ה באסקופת, שם.
י"ח א' נותנין איספלנית, ק"ב ב'.
צ"ו ב' גמרא גמירי לה, מ"ח א'.
צ"ח א' תחתיהן וביניהן, ס"ג סק"יב.
ק' א' מלאה פירות, ע"ח ב'.
שם תל מתלקט, י"ט ב'.
ק"א א' הני ביצאתא כו' בסוגיא ובתו', ס"ג סק"יב י"ג.
ק"ל ב' מבווי שלא נשתתפו, ס"ח סק"ז, ס"א סק"א.

קל"א א' חצרות ליכא, ס"א סק"י"א.

פסחים

פ"ה ב' וכן לתפלה, ס"ב סק"ז.

ראש השנה

כ"ג ב' בראשונה לא היו כו', מ"ה א'.

יומא

י"א ב' שער המדי כו', כיפה כו', ס"ב סק"י"ד.
ס"ז א' תו"י ד"ה בא, מ"א ב'.

סוכה

ג' א' תוד"ה ואין, מ"ט א'.
ז' א' וצריכא נמי צו"ה, ס"ג סק"ה.
שם בין קנה לחבירו ג"ט, ס"ב סק"ב.
ח' א' רבנן דקיסרי, ע"ו ב'.
ט"ז א' מחיצה תלויה, ס"ג סק"י"א י"ב י"ג, ס"ד סק"ט"ו.
ט"ז ב' מחצלת ד' ומשהו, ס"ב סק"ב.
י"ח ב' אפילו הפחית, ס"ג סק"ה.
שם כמבוי המפולש, ס"ג סק"ד.
רש"י ד"ה לדידך, ס"ג סק"ה.
י"ט א' ע"ג אכסדרה, ס"ג סק"ה.
תוד"ה אחוי, ס"ג סק"ה.

ביצה

י"א ב' מחזירין רטיה, ק"ב ב'.
ט"ו א' הא דמינטרא, צ"ה א'.

ל"ט א' נהרות המושכין, מ"ו א'.
ל"ט ב' מתני', מ"ז ב'.

יבמות

ק"ג ב' בסנדל של עכו"ם, ל' א'.

כתובות

ל"א ברשב"א, צ"ט ב'.

גיטין

ס"ד ב' זוכה לאחרים, מ"ט א'.
תוד"ה אלא, שם.
ע"ט ב' לא יעמוד, ס"א סק"י.
תוד"ה והא, ס"א סק"י י"א.

בבא קמא

כ"ט ב' למוצא בור מגולה, ע"ח ב'.

בבא מציעא

ק"יז ב' והעליון שלישי, פ"ג ב'.

בבא בתרא

י"א ב' יש להן ד"א, פ"ג ב'.
כ"ב ב' שיהא זוקף, ע"ח א'.

מכות

ו' ב' רואין אלו את אלו, ס"ב סק"ז.

עבודה זרה

ל"ח ב' ביצה צלויה, ל' א'.

מנחות

ל"ג ב' פיתחי שימאי, ס"ב סק"יג.
שם לחיזוק תקרה, ס"ב סק"יב ט"ו.

מפתחות

מי"א בר"ש, פ"ב ב'.
 פכ"ב מ"י, ס"ג סק"ט.
 פכ"ז מי"ב, ס"ג סק"ט.

אהלות

פ"ג מ"ו, ע"ו א'.

מקואות

פ"ב מ"א, ל"ה ב'.

י"ב א' אין חזקתו תרום, ל"ב
 א'.
 ק"ה א' תוד"ה מים, י"ז ב'.

מדות

פ"ה מ"ב, י"ט ב'.

כלים

פ"ח מ"י בר"ש, צ"ט א'.
 פי"ז מ"ט, מ"ח א'.

רש"י ד"ה תקרה, ס"א ס"ק
 ל"א.

תוד"ה דלית, ס"ב סק"ב י"ז.
 ל"ד א' פיתחא דאקונא, ס"א
 סק"ל, ס"ב ס"ק י"ב ט"ו.
 שם פצים אחד, ס"ב ס"ק י"ב
 ט"ו.

חולין

י' ב' אוקי מילתא אחזקיה,
 ובתו', ל"ה ב'.

* * *

רמב"ם

הלכות תשובה

פ"י, כ"ח ב'.

הלכות מזוזה

פ"ו, ס"ב ס"ק ט"ז.

ה"ד, ס"ב ס"ק י"ד.

הלכות שבת

פ"ב הי"ד, ע"ט ב'.

הכ"ג, מ"ה א'.

פי"ב הט"ו, מ"ח א'.

שם בהשגות, מ"ח א'.

פי"ד ה"ט, ס"א סק"ו.

פט"ו ה"א, צ"ח ב'.

ה"ג, צ"ט ב'.

פט"ז ה"ה, ס"ד ס"ק י"ג.

ה"ז, ס"ד ס"ק י"ז.

ה"ח, ס"ד ס"ק ט"ו.

הט"ו, ס"ד ס"ק י"ח.

הכ"ב, ס"ב סק"ו י"ד ט"ז.

הכ"ב כ"ג, מ"ד ב'.

פי"ז הל"ה, ס"ג סק"ג ט'.

ה"י, ס"ד סק"ה.

פי"ט הכ"ד בראב"ד ומ"מ, צ"ה א'.

פכ"א הכ"ז, ק"ב ב'.

פכ"ז ה"ג במ"מ, מ"ג ב'.

ה"א, ס"א סק"ז.

ה"ז, ס"א ס"ק י"ב.

הלכות עירובין

פ"א ה"א, ס"ד סק"ה.

ה"ד ה', ס"א סק"א.

ה"ט י', כ"ח ב'.

פ"ב ה"א, ס"ט סק"ו.

ה"ב, ס"ט סק"ב.

ה"ו, ס"ט סק"ו.

ה"ב, ס"ח סק"ו.

פ"ג ה"ד, ע"ז ב'.

ה"ז, ע"ח א'.

ה"ח, ע"ח ב'.

הט"ו, ע"ז א'.

הכ"ג, ס"א ס"ק ט"ז.

פ"ד הכ"ז, פ"ח א'.

פ"ה ה"ב ה', ס"ח סק"ו.

פ"ו הי"א, ל"ה א'.

ה"ג במ"מ, ל"ו א'.

הט"ז, ל"ו א'.

ה"ז, ל"א א', ע"ח ב'.

פ"ח ה"י, ל"ח א'.

הלכות סוכה

פ"ד הי"ב, ס"ב סק"ב.

הלכות יו"ט

פ"ב ה"ט, ל"ד ב'.

* * *

הלכות כלאים

פ"ז הי"ב י"ג, צ"ג א'.

ה"ד, ט"ז א'.

הט"ו, צ"ג א'.

הלכות מעשר

פ"ה הט"ז, צ"ט ב'.

פ"ז ה"א, ל"ז ב'.

הלכות שמיטה ויוכל

פי"ג ה"ב, נ"ו ב'.

הלכות ביאת מקדש

פ"ה ה"ה, כ"א ב'.

הלכות כלי המקדש

פ"י ה"ח ט', ק"ג ב'.

הלכות פסולי המוקדשין

פ"ח ה"ח, ל"ז א'.

הלכות בכורות

פ"ד ה"א במל"מ, ל"ה ב'.

הלכות טומאת מת

פט"ו ה"א ב', ובראב"ד, ל' א'.

הלכות ממרים

פ"ב ה"ט, ס"ז סק"ב.

שלחן ערוך

אורח חיים

מ"ב ס"ק י"ב, ס"ד סק"ג.
מ"ב ס"ק י"ט ובשעה"צ, ס"ד
ס"ק י"ג.
שעה"צ אות ע"ז, ס"ד סק"י.
סימן ש"ס מ"ב סק"ג, ס"ג
סק"א.
סימן שס"א ס"א ובהגר"א
ומ"ב, ס"א סק"ו.
שם בבה"ל, ס"ג סק"ט.
סימן שס"ב בטור, ס"ב סק"ד
ד'.
ס"א בבה"ל, ס"ד סק"יט.
ס"ב בבה"ל, שבת ס"ד סק"י"א.
ס"ה, מ"ד ב'.
ס"ט בבה"ל, ס"ג סק"ח.
סי"א בגליון הגרע"א, ס"ב סק
י"ד.
סי"ב, ס"ב סק"י"ז.
מג"א סק"ט, מ"ד ב'.
מג"א סק"י"ח, ס"ב סק"י"ד.
מג"א סק"כ"א במחה"ש, ס"ב
סק"ט"ו.
מ"ב סק"י, ס"א סק"כ"ג.
מ"ב סק"ס, ס"ב סק"י"ד.
מ"ב סק"ס"ד, ס"ב סק"י"ז.
מ"ב סק"ס"ו, ס"ב סק"ט"ו.
סימן שס"ג ס"ב, ס"א סק
כ"ח.
ס"ה, ס"ב סק"ט"ו.
ס"ו בבה"ל, ס"ב סק"ח.
סי"ג, ס"א סק"כ"ח.
ס"ל בבה"ל, ס"א סק"כ"ו כ"ז.
סל"ד, ס"א סק"י"א, ס"ב סק"ח.
ט"ז סק"י"ט, ס"ג סק"ט.
מג"א סק"ה, ס"ב סק"ח.

מ"ב ס"ק ס"ג, שבת ס"ד סק
י"א.
סימן שמ"ו ס"ג ובהגר"א,
שבת ס"ד סק"י"ג.
שם במג"א ובה"ל, שבת ס"ג
סק"י"ד.
מ"ב סק"ל"א, ס"ב סק"י"א.
סימן שמ"ט בטור, מ"ח א'.
ס"א, מ"ח א'.
ס"ג בבה"ל, צ"ה ב'.
שעה"צ אות ג', מ"ח א'.
סימן ש"נ בבה"ל, צ"ט א'.
סימן שנ"א בב"י ובה"ל, צ"ט
ב'.
סימן שנ"ב ס"א בט"ז, שבת
ס"א סק"ח.
סימן שנ"ד ס"א ובהגר"א, ס"א
סק"ט"ז.
שם במג"א, צ"ט ב', ס"א סק
ט"ז.
סימן שנ"ז ס"א ובה"ל, פ"ח
א'. שבת סט"ו סק"י"א.
סימן שנ"ח בטור, ס"ד סק"י.
ס"א-י"ג ובמ"ב ובה"ל, ס"ד סק
כ"א.
ס"א בבה"ל, ס"ד סק"י"ב.
ס"ב, ס"ד סק"י"ב, שבת ס"ד
סק"י"א.
ס"ו בבה"ל, ס"ד סק"ט"ז.
ס"ט בבה"ל, ס"ד סק"י"א, ס"א
סק"ד.
סי"א, ס"ד סק"י"ד.
סי"ג בבה"ל, ס"ג סק"ז.
מג"א סק"י"ד, ס"ד סק"י.

סימן ט"ז במג"א, ס"ג סק"ט.
סימן ל"ג ס"ג בבה"ל, צ"ז א'.
סימן נ"ה ס"ג ובהגר"א, ס"ב
סק"ז, ועי' ס"ב סק"י"א.
שם מג"א סק"י"א, שם.
סימן ע"ט ס"ג ובה"ל, ס"ב
סק"ו.
סימן קצ"ה ס"א בבה"ל, ס"ב
סק"ז.
סימן ר"ב במ"ב סק"ל, כ"ח ב'.
סימן רע"ח בבה"ל ד"ה
בשביל, ק"ד א'.
סימן ש"א ס"ב בבהגר"א,
ק"ב ב'.
סימן שי"ג ס"י, ק"ד א'.
סימן שכ"ח במ"ב סק"פ"א,
ק"ב ב'.
סכ"ה בטור ובב"י ובהגר"א, ק"ב
ב'.
סימן של"ו ס"ג בבה"ל, ק' ב'.
סימן של"ח מג"א סק"א, ק"ד
א'.
סימן ש"מ ס"ב בבה"ל, ק"ג א'.
שעה"צ אות י"ג, ק"ג א'.
סימן שמ"ה בטור ושו"ע,
סי"ד סק"ו.
סט"ו בבה"ל, שבת ס"ד סק
י"א.
סט"ז בבה"ל, ס"א סק"ה.
סי"ט, ח' ב', ע"ח א'.
מג"א סק"א, ע"ח א'.
מג"א סק"ו, ס"ד סק"ו.
מ"ב סק"ג, ע"ח א'.

במ"ב סק"ב, מ"ה א'.
סימן ת"א בה"ל ד"ה קונין, מ"ז ב'.

סימן ת"ד בהג"ה, מ"ג ב'.
בבה"ל ד"ה ממקום, מ"ו א'.
סימן ת"ה ס"ז, ובט"ז, מ"ג א'.
שם ס"ח, ובבה"ל, מ"א ב'.
סימן ת"ו בבה"ל, מ"א ב'.
סימן ת"ח מג"א סק"א, ס"ו סק"ו.

ס"ב בבה"ל, ס"ו סק"ב.
סימן ת"ט ס"א, ע"ח ב'.
ס"ה בבה"ל ד"ה בסוף, ל"ה א'.
סימן תט"ו מ"ב סק"ט, פ"ג ב'.

סימן תקי"ח ס"ט, ל"ד ב'.
סימן תר"ל בטור, סי"ג סק"ה ט'.
ס"ב, ס"א סק"ל, ס"ב סק"י"ג.
ס"ג, ס"ב סק"י"ב.
במג"א ובהגר"א, ס"ב סק"י"ג.

יורה דעה

סימן רפ"ז בטוש"ע ובב"י, ס"א סק"ל ל"א, ס"ב סק"י"ב י"ד.
בפרישה סק"ג, ס"א סק"ל, ס"ב סק"י"ב.
ט"ז סק"ב, ס"ב סק"י"ד.
ט"ז סק"ג, ס"א סק"ל ל"א, ס"ב סק"י"ב.
ש"ך סק"א, ס"ב סק"י"ב.

חשן משפט

סימן ער"ה בנה"מ סק"א, ל' א'.

מ"ב סק"כ"ו, ס"ז סק"ד.
מ"ב סק"נ"ב, ע"ז א'.
מ"ב סק"פ"ט, ע"ח א'.
מ"ב סק"קל"ה, ע"ט א'.

סימן שע"ד מג"א סק"ה, סי"א סק"ה.

סימן שע"ה ס"ב, סי"א סק"י"ז.

סימן שע"ו ס"ב, סי"א סק"ט"ז.

סימן שע"ח ס"א, סי"א סק"י"ח.

סימן ש"פ ס"ב, ס"ט סק"ו.
מג"א סק"ד, ס"ט סק"ד.
מ"ב סק"כ"ד, ס"ט סק"ג.

סימן שפ"א בטור, ס"ט סק"ז.
ס"א בבה"ל, ס"ט סק"ז.
מ"ב סק"ג, ס"ט סק"ז.

סימן שפ"ב סי"ב, ס"ח סק"ג.
מ"ב סק"ל, ס"ט סק"ט.

סימן שפ"ו ס"ו, כ"ח ב'.

סימן שצ"ג ס"ב, שבת ס"ו סק"ה.

סימן שצ"ו בטור, ס"ה סק"א ב', סי"א סק"ח.

סימן שצ"ז ס"ז, מ"ז ב'.
סי"ז, מ"ז ב'.

סימן שצ"ח ס"ו בבה"ל, ס"ו סק"ט.

ס"י, ס"ו סק"ז.

סימן שצ"ט ס"ד, י"ט ב'.

סימן ת' מ"ה א'.

מג"א סק"כ"ז, ס"א סק"י"ז.
מג"א סק"כ"ח, ס"א סק"ל, ס"ב סק"י"ב.

מג"א סק"ל"ה בגליון הגרע"א, ס"ג סק"ט.

בהגר"א סק"כ"ט, ס"א סק"כ"ו.
מ"ב סק"כ"ב, ס"ב סק"ח.

מ"ב סק"כ"ט, פ' ב'.
מ"ב סק"קי"ב, ס"ב סק"י"ז.

שעה"צ אות י"א, ס"ב סק"י"ז.
שם אות ל"ז, שם.

סימן שס"ד בטור, סי"ד סק"ו.
ס"א, צ"ד א'.

ס"ג, ס"א סק"י"ט.
מ"ב סק"ד, צ"ד א', ס"א סק"י"ג.

סימן שס"ה ס"א ב', ס"א סק"ט"ז.

ס"א בבה"ל, ס"א סק"י"א.
ס"ב בבה"ל, ס"א סק"ח.

ס"ה ו', שבת קמ"ח ב'.
מג"א סק"ד, ס"א סק"י"ז.
שעה"צ אות י"ג, ס"א סק"כ.

סימן שס"ו מג"א סק"ה, ס"ג סק"י"ג.

סימן שס"ח ס"א בטוש"ע, פ' ב'.

סימן שס"ט, פ"א א'.

סימן ש"ע ס"ג בבה"ל, סי"א סק"א.

סימן שע"א ס"ג, ס"ט סק"ט.

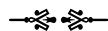
סימן שע"ב ס"א בבה"ל, סי"א סק"א.

ס"ו, ע"ז א', סי"א סק"י"ח.

ס"ח, ע"ז ב'.

מפתח לפי ענינים
נערכו על ידי ח"א שליט"א

מחיצות	- מחיצות (כללי)
- ג' מחיצות	- קרפף
- ב' מחיצות דאוריתא לרבי יהודה	
- שם ד' מחיצות	
- אתו רבים ומבטלי מחיצתא	תחומין
- מבוי וחצר	- תחומין דאוריתא
- לחי ופס	- בעניני תחומין (כללי)
- לחי רחב ארבע אמות	- הבלעת תחומין
- בין הלחיים	- יוצא ברשות
- חצר קטנה שנפרצה לגדולה	- ארבע אמות
- נראה מבחוץ	- עירוב תחומין
- פירצות מבוי	- תחומין בכלים
- מבוי עקום	- בדיני עיר עיבור וריבוע
- עומד מרובה	
- עומד מרובה בערב	חצירות
- אתי אורא	- עירובי חצירות
- פירצה בקרן זוית	- דירת עכו"ם ושכירות
- פירצה יותר מעשר	- בעניני ביטול
- סילוק מחיצות	- באיסור העברה והוצאה בחצירות.
- צורת הפתח	(כל גגות)
- פי תקרה	- עניני פרק חלון
- גוד אסיק	- עירוב חצירות ושיתוף מבואות



מחיצות

ג' מחיצות

ב' מחיצות כמין גאם לרבנן אם חשיב רשות היחיד ביניהם באלכסון, ס"א ס"ק כ"ה.

ב' מחיצות כמין גאם ולחי אם הוי רשות היחיד מדאורייתא, דף י"ב ב' וסי"ג סק"ב.

מקום המוקף ג' מחיצות ומחיצות הצדדין נוטות באלכסון כלפי חוץ, בכמה הוי רשות היחיד, ס"א ס"ק כ"ה.

ג' מחיצות שהעמיד בתוכן ב' מחיצות כמין גאם או ב' מחיצות שהעמיד בתוכן מחיצה שלישית דינם כפי המחיצה הפנימית, ס"א ס"ק כ"ה.

מבוי שצידו אחד ארוך פחות מג' או בשיעור שאינו ניכר להדיא, אם הוי רשות היחיד באלכסון, ס"א ס"ק כ"ז.

ג' מחיצות בלא לחי ופס אם חשיבי הפסק לענין כלאים וצואה, ס"ב סק"ב ובברכות כ"ה א' סק"ז.

ב' מחיצות דאורייתא לרבי יהודה

אם מהני בכמין גאם, דף י"ב ב', ועי' ס"א סק"ב וסי"ג סק"ב וסי"ג סק"ו בהוספה.

אם מועילין כשהרוחב שביניהן יתר על אורכן, ס"א סק"ב, ועי' ס"ד סק"ז וסי"ג סק"א.

בפירוש הברייתא דב' בתים בצידי רשות הרבים לפ"ז, ס"א סק"ב.

אם בכמין גאם מהני אף למ"ד פרוץ כעומד אסור, עי' ס"א סק"ב.

בדברי המלחמות דלא חשיבי כסותמות את הפירצות שביניהן, ס"א סק"ב וסי"ד סק"ב.

אם מועילות לעשות רשות היחיד למקום אחר, ס"א סק"ג וסי"ד סק"ב ג' ז', ועי' ס"א ס"ק כ"ב.

ב' מחיצות כמבוי שהמרחק שביניהן יתר על אורכן והעמיד ביניהן מחיצה שיכולה לגדור בעומד מרובה כלפי אחד הצדדים אם חשיב כב' מחיצות כמין גאם, לכל צד, ס"ג סק"ו בהוספה.

שם ד' מחיצות

אם הוא מהלכה למשה מסיני, ס"א סק"א.

בדברי התו' סוכה ד' ב' דסגי בדיומדין טפח מדאורייתא, ואם רש"י והרא"ש פליגי בזה, סוכה ס"ב ס"ק כ"ד ד"ה ויש, ועי"ש סק"א כ"א.

בדברי התו' שבת צ"ט ב' אם בבור כרמלית התירו

חכמים לטלטל לכתחילה לעולם ע"י שם ד' מחיצות, סט"ז סוף סק"א.

פסי ביראות שיש בהן עומד מרובה אם התירו בהם פירצה יותר מעשר לר"מ ויותר מ"ג ושליש לר"י, ס"ב סוסק"א.

אם הפסים גודרים את הפרוץ, או דסגי בהכי, עי' ס"ד סוף סק"ד.

אתו רבים ומבטלי מחיצתא

בדברי המלחמות דלא מבטלי בב' מחיצות דאורייתא, ס"א סק"ב וסי"ד סק"ב.

בדין אמצע הפילוש המוקף ברשות היחיד מכל צד, ס"א סק"ג, וסי"ד סק"ג ז'.

פלטיא המוקפת מחיצות אם דינה כרשות היחיד, ס"א סק"ג וסי"ד סק"ב ג'.

רבים המהלכים בספינה ע"ג מים אם מבטלי מחיצתא, ס"א סק"ג.

בדברי הר"מ דברשות הרבים בעינן ב' דלתות, ס"ד סק"ה.

דלתות נעולות בלילה אם הוא לתוספת תוקף המחיצות או לביטול הבקיעת רבים, ס"ד סק"ב.

בשיטות הראשונים אם קי"ל דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, ולענין הלכה, ס"ד סק"ו ח'.

במנהג העולם לתקן רחובות שלנו ע"י צורת הפתח בלא דלתות, ובדברי מרן זללה"ה בזה, ס"ד סק"ו.

במה שיש לקיים המנהג גם להפוסקים דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, דלא חשיבי רשות הרבים, משום דבעינן מפולש משער לשער בענין שהפתחים מכוונים זה כנגד זה, ס"ד סק"ו.

ב' מחיצות העומדות באמצע רשות הרבים, והרשות הרבים מרובה עליהן מכאן ומכאן, אם הוו רשות היחיד לר"י, ס"א סק"ב.

רשות הרבים המתקצר עד פחות מד' טפחים, עי' דף צ"ט ב' וסט"ו סק"ז.

רשות הרבים שמקורה מקצתה ולא נשאר ט"ז אמה מגולה, סט"ז ס"ק י"ז.

מבוי וחצר

בטעם החומרא בחצר מבמבוי, ובתשו' הרשב"א, ס"א סק"ה.

בדין לחי וקורה בחצר שארכה יתר על רחבה, ואם הוא גם בפתוחה לרשות הרבים, ס"א סק"ה.

חצר הפרוצה במילואה למבוי אם ניתרת ע"י הלחי

בדין ב' פסי חצר שאינן מכוונות זה כנגד זה בפחות מג', ועד היכן מותר לטלטל, ס"א ס"ק כ"ו.

בדין מבוי שצידו אחד ארוך פחות מג', וכשארוך מעט שאינו ניכר להדיא, ס"א ס"ק כ"ז.

מבוי שצידו אחד ארוך אם נקבע כפי מהלך המבוי או לפי הרשות הרבים, ס"א ס"ק כ"ז.

לחי ופסין אם מתירין באלכסון, ס"א ס"ק כ"ו.

בדעת הגר"א במבוי שצידו אחד ארוך, ואם הוא גם כשהלחי עומד ביושר, ס"א ס"ק כ"ו.

לחי העומד באלכסון כלפי פנים כמין טי"ת, אם מתיר ביושר כנגד קצהו הפנימי, ס"א ס"ק כ"ו.

פס שיש בסופו מחיצה הנכנסת כלפי פנים כנכנסין כותלי קטנה לגדולה, ס"א ס"ק כ"ט וסי"ב סק"ה.

עומד מרובה אם יכול לשמש ג"כ כלחי, ע"י סט"ו ריש סק"ח.

צורת הפתח אם מועיל משום פס, אף אם אינו מועיל לעומד מרובה, ס"ב סק"י.

אם קנה הצורת הפתח יכול לשמש כלחי, ס"ב סק"ט י'.

פי תקרה אם מועיל משום פס, ס"ג סק"ט.

אם רשות היחיד מועיל משום פס, ע"י ס"ב סק"ה.

פס הגודר אל פי תקרה, ע"י ס"ג סק"ח.

פס הגודר אל רשות היחיד הגדורה ע"י פי תקרה, אם חשיב שהפי תקרה משמשת לבראי, ס"ג סק"ה.

אם פסין מועילין במקום שאין לפנים מהן רוחב ד', ע"י סט"ו סק"ז.

הפסק ב' פסין באמצע הבית לענין צואה, ס"ב סק"ז.

לחי של אשירה מ"ט לא חשיב הנאה מאיסורי הנאה, דף פ' ב'.

קרפף שלא הוקף לדירה אם נותר ע"י עשיית פס לשם דירה, ס"ד ס"ק י"ב ט"ז.

לחי רחב ארבע אמות

בדין פס רחב ארבע אמות בחצר, ס"א ס"ק כ"ח.

אם פירצה הגדורה בעומד מרובה מצטרפת לרוחב ארבע אמות, ס"ב סק"ט.

לדעת רש"י דלחי רחב ארבע אמות מועיל כשעשאו לכך, אם מועיל גם כשנעשה כדי למעט הפתח מ', ס"ב סק"ט.

לחי הנראה מבפנים ומושך ארבע אמות כלפי חוץ ויש בעוביו ד"ט, ס"א ס"ק כ"ח.

לחי הנראה מבפנים ויש בסמוך לו כותל באורך ארבע

שבפתח המבוי, כשיש למבוי היתר בפני עצמו וכשאין לו היתר בפ"ע, ובדברי העבודה"ק והמ"ב, ס"א סק"כ.

מבוי שאין בפתחו ד' דשרי לרב אחלי אם הוא גם במבוי מפולש, ס"א ס"ק כ"ג.

בדעת הר"מ במבוי שאין בתוכו רוחב ד', סט"ו סק"ז, וע"י שם ובדף צ"ט ב' בדין ב' מחיצות שאין ביניהם רוחב ד' אם הוו מקום פטור.

אם יש היתר ב' פתחים ברוח רביעית בענין שאין העומד שבאמצע מתבטל משום אתי אוריא, ס"ג סק"ט, ס"ב סק"י, וע"י ס"א ס"ק י"א.

העמיד גידוד גבוה ג' ואין ברחבו ד' ע"פ כל רוחב פתח המבוי, אם נותר לפי שהוא פרוץ למקום פטור, סט"ו סק"ז ט'.

מקום הפרוץ במלואו למקום פטור למעלה מעשרה, ס"א סק"ה.

ג' מחיצות הפרוצין במילואן אם חשיבי הפסק מדאורייתא לגבי כלאים וצואה, ואם הצריכו בזה חכמים לחי וקורה, ס"ב סק"ב, ברכות כ"ה א' סק"ז.

אם חצר ניתרת בפרוץ מרובה מב' רוחות, ס"א ס"ק י"ג ודף צ"ד א'.

אם חצר ניתרת בפרוץ מרובה מב' רוחות לענין חילוק דיוורין, דף ע"ו א' צ"ד א'.

אם מועיל בזה גם כשפרוצה מג' רוחות, וכשפרוצה לחצר אחת מכמה רוחות, דף צ"ד א'.

לחי ופס

למ"ד י"ב ב' לחי משום מחיצה מדאורייתא אם הוא הלכה למשה מסיני, ס"א סק"א.

אם מועיל לחי בב' מחיצות כמין גאם, דף י"ב ב', וסי"ג סק"ב.

אם יש היתר לחי בפירצה מן הצד, ס"א סק"ט ט"ו.

למ"ד לחי משום היכר והזורק לתוכו פטור מ"ט מהנו פסין לענין כלאים בחצר קטנה וגדולה, ס"ב סק"ב.

ג' מחיצות ופס אם חשיבי הפסק בכלאים וצואה גם לגבי הרשות שחוצה להם, ס"ב סק"ב.

לחי ופסין אם צריך שימעטו משהו מהעשר אמות של הפתח, ס"ב סק"ט.

אם לבד משלים לשיעור רוחב ג' טפחים לר' יוסי, ס"ב סק"ט.

בדין לחי שהרחיקו מן הכותל ומחובר בעומד מרובה, ס"ב סק"ט.

בדין לחי המופלג מן המבוי לצד רשות הרבים בפחות מג', ואם המקום שבינתים אסור, ס"א ס"ק כ"ו.

בדין חצר גדולה וקטנה שנפלו הגיפופין שביניהן לענין כלאים וצואה, ס"ב סק"ב.

בדין חצר קטנה וגדולה שתשמישן אחד, ואינן רשויות חלוקות, ובדין ב' פסין שבאמצע הבית, ס"ב סק"ז.

נידון חצר קטנה וגדולה לענין תוך הפתח, סט"ו סק"ח וס"ב סק"י י"ב וס"ב סק"ז.

נידון חצר קטנה וגדולה בכותל אחד לענין כלאים, ס"ב סק"ג.

מ"ט אין אורך כותלי הקטנה נחשב כלחי המושך ארבע אמות לגבי הגדולה, ס"א סק"כ"ח.

בנכנסין כותלי קטנה לגדולה, דהגדולה מותרת, אם הוא גם כשהן נכנסין כשיעור שיש בו לעשות עומד מרובה עד הכותל, ס"א סק"כ"ט וס"ב סק"ה.

חצר קטנה הפתוחה לגדולה אם שייך לקבוע מזווה בפתח שביניהם, ס"ב סק"י"ב.

נראה מבחוץ

אם מהני בדאורייתא, סוכה ס"ב סוס"ק כ"ג.

עובי הכותל אינו נידון כנראה מבחוץ, ע"י סט"ו סק"ח.

נראה מבחוץ בחצר קטנה וגדולה אם הוא ע"י שניכר אחורי הכותל שהן גיפופין, ס"ד סק"י"ז.

לחי הנראה מבחוץ בחצר קטנה וגדולה אם הוא גודר בחוד הפנימי של עובי הגיפופין, ואם מועיל גם במקום שאין הגדולה רחבה מן הקטנה אלא כשיעור עובי מחיצות הקטנה, ס"ד סק"י"ז.

נכנסין כותלי קטנה לגדולה, כמה שיעור כניסתם, ע"י ס"ב סק"ה.

עומד מרובה הנראה מבחוץ בענין שאין שם סילוק מחיצות, ופרוץ בינו לרשות בפחות מג', ס"ב סק"ג.

נראה מבחוץ במפולש לענין כלאים, ע"י סט"ו סק"ח.

פירצות מבוי

מבוי מפולש אם ניתר בלחי מכאן ועומד מרובה מכאן או בעומד מרובה מכאן ומכאן, ס"א סק"י"ג ט"ו.

מבוי מפולש הגדור בצורת הפתח מכאן ועומד מרובה מכאן, ס"א סק"ז ח', וע"י סק"י.

מבוי המפולש ע"י פירצה פחותה מד', ס"א סוף סק"ט.

חצר מפולשת הגדורה בעומד מרובה, ובדברי התו' צ"ד א', ס"א סק"כ"ב ודף צ"ד א'.

מבוי שנפרץ מצידו ובקעי בה רבים, בטעם האיסור אם הוא משום שאינו נראה כפתח, וכמו בפירצה בקרן זוית, או משום מפולש, ס"א סק"י"ג ט"ו.

אמות כלפי חוץ, אם חשיב כמושך ארבע אמות, ס"א סק"כ"ח.

צורת הפתח רחבה ארבע אמות אם מועלת משום לחי, ס"ב סק"י.

בין הלחיים

בפתוח לרשות הרבים ואין בו ד', אם היתרו כדין מקום פטור ממש, או רק לענין פרוץ במלואו, סט"ו סק"ט, וע"י סק"ז.

בדין בין הלחיין בדאורייתא במפולש, סט"ו סק"ח.

בדין כנגד עובי העומד מרובה אם דינו שוה לבין הלחיין, סט"ו סק"ח י"ג וסט"ז סק"ז.

הא דלאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כש"כ, ודין עובי החומה כלפנים, אם הוא שייך לנידון בין הלחיין, סט"ו סק"ח.

בדין תחת הקורה בפתוח לכרמלית, סט"ו סק"י י"ד.

בסוגיא דאסקופה, ואם יש תורת לחי על הלחי הנמשך בפתח נעול, סט"ו סק"י"א.

בדין תוך צורת הפתח, סט"ו סק"י"ג, וע"י סק"ח וס"ב סוס"ק י"א.

בדין תוך צורת הפתח לענין כלאים, ס"ב סק"י"א י"ב.

מקום עובי הלחיין כנראה מבחוץ דחצר קטנה שנפרצה לגדולה, ס"ד סק"י"ז.

בדין בין הלחיין לענין חילוק דיורין, דף ע"ו ב' וסימן ט"ו סק"י"ג.

חצר קטנה שנפרצה לגדולה

בדברי רש"י ושאר ראשונים דהקטנה כולה אסורה לענין כלאים ואף בהרחקת ארבע אמות, ס"ב סק"ב ר'.

בנידון הב"י והבה"ל סי' ע"ט אם הקטנה כולה אסורה לענין צואה, או דבזה סגי בהרחקת ארבע אמות, ובמאירי, ס"ב סק"ו.

אם יתכן שכשהצואה בפתח הקטנה יועיל להרחיק ממנה ארבע אמות, ואם ירחיקנה יותר עד שתכנס לגדולה יאסר, ס"ב סק"ו.

בלישנא דמתני' מפני שהיא כפתחה של גדולה, ס"ב סק"א ד'.

בהא דמהנו הגיפופין בדאורייתא לכלאים למ"ד י"ב ב' דלחי משום היכר והזורק לתוכו פטור, ס"ב סק"ב.

כשאין שם חצר קטנה, אם מועילין גיפופי הגדולה להפסיק כלפי חוץ לענין כלאים וצואה, ס"ב סק"ב.

עומד מרובה

בטעם הפלוגתא דפרוץ כעומד, ס"ג סק"ז.

בדעת רש"י בעומד מרובה בכל היקף המחיצות, סוכה ס"ב ס"ק י"א ועירובין ס"ב סק"ב, ועי' ס"א סק"ב בהיתר ב' מחיצות דעריבין לר"י למ"ד פרוץ כעומד אסור.

פירצה הגדורה מכח עומד מרובה אינה מצטרפת לעומד מרובה, ס"ב סק"ח.

אם מהני כה"ג לענין כלאים, ס"ג סק"ו בהוספה.

עומד מרובה מב' רוחות כשאין העומדים בין ב' מחיצות אורך, לענין שבת ולענין כלאים, ס"ג סק"ו בהוספה.

עומד מרובה מב' רוחות ע"י לבד, עי' ס"ב סק"ח.

למ"ד דלא אמרינן עומד מרובה מב' רוחות אם הוא מדאוריתא, ס"ג סק"ו בהוספה.

עומד מרובה הנראה מבחוץ, עי' ס"א סוס"ק י"ג.

עומד מרובה הנראה מבחוץ ואין בו סילוק מחיצות לפי שהרשות פרוצה מן הצדדין בפחות מג', ס"ב סק"ג.

עומד מרובה שיכול לגדור או לצד זה או לצד זה ואין מבורר להיכן הוא גודר, לענין כלאים ולענין שבת, ס"ג סק"ו בהוספה.

ואם זרק חפץ ארוך לתוך ב' המקומות כאחת, שם.

עומד מרובה שפרוץ מעט באמצעו ואין כולו בסמוך לפירצה, אם מצטרף גם חציו הראשון לעומד מרובה, ס"ג סוס"ק י"ד ויתכן.

להצד דאינו מצטרף, אם צריך שיהא בחציו הראשון כדי לגדור גם כנגד העומד השני, או דסגי שיש בו כנגד כל הפרוץ לבדו, עי' שם ד"ה ואף.

אם דנים עומד מרובה אל עומד שאינו רחב ג' או ד' טפחים, ס"ג סק"ה ב' ג' ובסק"ו בהוספה, וס"ב סק"ט, ועי' ס"ב סק" י"א בקנה של צורת הפתח.

ובפירצה בקרן זווית או שיש כותל כנגדו י"ל דעדיף, ס"ג סק"ה, ועי' ס"א סוס"ק כ"ג וס"ב סק"ו.

אם צורת הפתח עושה עומד מרובה, ס"ב סק"ח, ועי"ש אם הוא מדאוריתא.

אם פי תקרה עושה עומד מרובה, ס"ג סק"ט.

עומד מרובה ע"י רשות היחיד, עי' ס"א סק"כ"ט, וס"ד סק"ט.

אם דנים עומד מרובה אל חלל צורת הפתח, ס"ב סק" י"א, ועי' שם סק"ג.

אם דנים עומד מרובה אל פי תקרה, ס"ב סק" י"א,

מבוי שנפרץ מצידו ובקעי בה רבים אם אסור גם כשנתקן בראשו בצורת הפתח, ס"א סק"ח ט"ו.

בדין נפרץ מצידו לר' יהודה דמפולש גמור נותר בלחי מכאן ולחי מכאן, ס"א סק"ט.

מבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו ועשה צורת הפתח לפירצה, ס"א סק" י"א.

מבוי שנפרץ מראשו ושבקי פיתחא רבה ועשה צורת הפתח לפירצה, ס"א סק" י"א.

בדברי הריטב"א דמועיל בזה כשעשה קורה על גבי ב' הפתחים, ס"א סק" י"א, ועי"ש ד"ה י' א'.

אם שייך שבקי בב' פתחים השווים מתחילתם, ס"א סק" י"א, ועי' ס"ב סק"י וס"ג סק"ט.

בדברי הרשב"א והריטב"א דפירצה בקרן זווית בפחות מד', לא מיתסר משום שבקי כיון שיש עומד ד' בפתח המבוי, ס"א סק" י"א.

בטעמא דמהני עומד מרובה בפיתחא זוטא בלא שבקי, ס"א ריש סק" י"א.

בדברי הבה"ל סי' שס"ג ס"ו בצורת הפתח שבראש המבוי ופרוץ בינה לכותל, ס"ב סק"ח.

מבוי עקום

מבוי עקום שתיקן רק צידו האחד אם אסור אף לשמואל, ס"א סק"ז כ'.

דין פירצה מצידו לשמואל, ס"א סק"ז.

במקום העמדת הלחי בעקמומית, עי' ס"א סק"ט.

בטעם המנהג שאין עושין תיקון בעקמומית, ס"א סק" י"ז.

חצר עקומה אם צריכה תיקון בעקמומית ואם מהני להתיר רק צידה האחד בפס, ס"א סק" י"ז.

מבוי עקום סתום, ס"א סק"כ"א.

מבוי עקום שפרוץ מרובה על העומד בעקמומיתו, ס"א סק" י"ט וס"ק ט"ז.

בדברי התו' י' ב' במבוי שיש פס באמצעיתו אם דינו כמבוי עקום כמין חי"ת, ס"א סק"ט.

מבוי עקום שצידו אחד פרוץ מרובה או רחב מ' אם צידו האחר נותר ע"י לחי בעקמומית, ס"א סק"כ"א.

בסוגיית מבוי הכלה לרחבה, ס"א סק" י"ח, ועי' סק" י"ג ט"ו בטעם האיסור.

מבוי הפרוץ מצידו לרחבה האסורה אם נותר בלחי לשמואל, ס"א סק"כ.

בדין רחבה הכלה למבוי, ס"א סק"כ.

מבוי הכלה לרחבה ואין לרחבה היתר בפני עצמה, ס"א סק"כ.

אופנים דמשכח"ל פרוץ כעומד בערב בלא אתי אורא, ס"ג סק"ח.

מחיצה תלויה ביבשה אם איסורה מדאוריתא, ס"ג סק"י"ג ט"ו.

אם מחיצה תלויה ביבשה אינה מועלת גם באופן דליכא בקיעת גדיים, ס"ג סק"י"ג.

אתי אורא

אם הוא מדאוריתא, ס"ג סק"ט, ועי' סק"ג.

כשהפירצה מב' הצדדין שוה לעומד לא אמרינן אתי אורא, ס"א סק"י"א.

עומד שאינו גודר ואינו מתבטל משום אתי אורא, ס"ג סק"ט.

עומד שיש עומד מרובה הגודר עד אליו, האם אמרינן עליה אתי אורא, או דמצטרפין יחד לעומד מרובה, ס"ג סק"ג ד' ה' ו'.

לענין כלאים בכה"ג, ס"ג סק"ו בהוספה.

עומד מרובה מב' רוחות שהעמיד ביניהם עומד באמצע, ס"ג סק"ג ו'.

כשיש שטח יותר מ' אמות פרוץ מרובה שצריך ליגדר ע"י עומד שחוצה לו, ס"ג סק"ו.

בדברי הר"ן ט"ז ב', ס"ג סק"ג ו'.

אתי אורא בפרוץ כעומד בערב, ס"ג סק"ח.

אור שחוצ' לרשות אם מבטל, ס"ג סק"ב ד' ה'.

אור שלמעלה מעשרה אם חשיב כאור שבתוך הרשות, עי' ס"ג סק"ה בדעת הר"י, ועי' סק"י"א במסקנת הגמ', ועי' סק"ח אם הוא גם כשפרוץ כעומד מלמטה.

עומד פחות מג' או ד' אם דיינינן עליה אתי אורא בכל גווני, ואף באורא דעלמא, ס"ג סק"ה וסק"ו בהוספה.

אם תקרה מונעת מלדון אתי אורא, ס"ג סק"ח.

אם שייך אתי אורא לענין כנגד העומד בכלאים, ס"ג סק"ב וסק"ו בהוספה.

בדברי רש"י ט"ז א' דבפחות מד' אסור כנגד העומד משום אתי אורא, ס"ג סק"ב.

שני צורת הפתח ברוחב יותר מ', אם דיינינן אתי אורא על הקנה שבאמצע, ס"ב סק"א ד'.

אתי אורא לענין לחי שהרחיקו, ס"ב סק"ט.

אתי אורא לענין ציצית, ס"ג סק"ט.

בלשון אתי אורא בתו' סוכה ז' א' י"ז א' לענין לבוד, סוכה ס"ב סק"י"ח כ"א.

ועי' ס"ג סק"ח, (ועי' שם סק"ה כשגודר אל פי תקרה לבראי).

אם דנים עומד מרובה אל פירצה הגדורה בעומד מרובה, ס"ב סק"י"א, ועי' ס"ב סק"ג.

עומד מרובה אל חלל רשות היחיד, עי' ס"ג סק"ה וס"ב סק"ג.

עומד מרובה שיש בסופו מחיצה הנכנסת כלפי פנים באורך ד"ט או כשיעור שהיא עומד מרובה באורך הרשות אם מועיל הוא לגדור לצדדין, ס"א סק"כ"ה כ"ט וס"ב סק"ה.

אם יש בזה חילוק בין מקום המוקף מחיצות לבין מחיצה אחת לענין כלאים, ס"ב סק"ה.

חצר העשויה כמבוי עקום וגדורה בפס מב' הצדדים, אם מצטרפין המחיצות יחד לעומד מרובה, עי' ס"א סק"י"ז.

בדברי הרא"ש והשו"ע ס' שנ"ח ס"ו דמועיל להעמיד מחיצה יותר מעשר באמצע הרשות שתצטרף עם המחיצות מכאן ומכאן, אם היינו גם כשהיא רחוקה יותר מ' מכותלי הצדדין, ס"ד סק"ט"ז.

חצר עגולה אם גודרת בעומד מרובה, ס"א סק"כ"ב כ"ד וס"ד סק"י"ב.

מחיצות העומדות באלכסון באיזה שיעור מועילות הן לגדור בעומד מרובה ביושר, ס"א סק"כ"ג, (ועי' שם סק"כ"ג כ"ד אם גודרות כפי אורכן או כפי השיעור שהן גודרות ברוחב).

מחיצה העומדת באלכסון אם מצטרפת לגדור בעומד מרובה עם מחיצה ישרה הסמוכה לה, ס"א סק"כ"ד.

אם דיינינן עומד מרובה להחמיר, בעומד מרובה המפסיק באמצע צורת הפתח, או שמפסיק באמצע סוכה זע"ז, ס"ב סק"י"א ד"ה דופן וד"ה עוד י"ל.

בדברי המג"א בעומד מרובה במחיצה של בני אדם, דף מ"ד ב'.

עומד מרובה בערב

בטעם האיבעיא אם מהני עומד מרובה בערב, ואם הנידון בדאוריתא, ס"ג סק"א י"א.

אם המחיצה שלמעלה מעשרה מצטרפת לעומד מרובה, ס"ג סק"י"ד.

אם דנים עומד מרובה בערב אל מחיצה שלמעלה מעשרה, ס"ג סק"י"ד.

אם דנים עומד מרובה בערב אל תקרה, ס"ג סק"י"ד.

אם תקרה מצטרפת לגדור תחתיה בעומד מרובה בערב, ס"ג סק"ח וסוס"ק י"ב.

פירצה בקרן זוית

אם היא מדאוריתא, ס"א סוס"ק כ"ג, ועי' ס"ד ס"ק י"ב וסי"ג ס"ב וסוכה ס"ב סק"ט.

פירצה בקרן זוית היינו אף כשאוכלת מכותל האחד רק משהו, ס"א ס"ק כ"ד.

אי לאו טעמא דלא עבדי אינשי וכן בפחות מד' אם ניתר בין המחיצות באלכסון או גם במקום הקרן, ס"א ס"ק כ"ג, וסי"ג סק"ג.

אם מועיל בזה גם כשהאלכסון שביניהן מתלקט י' מתוך ד' כלפי שתי המחיצות, ס"א ס"ק כ"ד.

אם מועיל בזה עומד מרובה מב' צדין למ"ד דמהני בעלמא, ס"א ס"ק כ"ג, ועי' ס"ק כ"ד דאפשר דצריך שיהא ג"כ עומד מרובה על הפרוץ מכל צד.

בדברי הרשב"א בעכוה"ק דפירצה בקרן זוית בפחות מד' בחצר צריכה ב' לחיין, ס"א ס"ק כ"ג.

ב' עומדים שבאותה הרוח ואינם מכוונים זה כנגד זה אם חשיב פירצה בקרן זוית, ברוח שלישית וברוח רביעית, ס"א ס"ק כ"ה.

חצר עגולה אם פירצה שבה נחשבת כפירצה בקרן זוית, ס"א ס"ק כ"ב כ"ד וס"ד ס"ק י"ב.

פירצה בקרן זוית אינה ניתרת בפס, ואין המחיצה הישרה מצטרפת לעומד מרובה עם הפס, ס"א ס"ק כ"ד, ועי"ש בחצר שיש לה ח' דפנות שוות, אם עדיף.

פירצה בקרן זוית ניתרת ע"י שיעמיד בה עומד מרובה באלכסון, ס"א ס"ק כ"ד, ועי"ש אם מועיל בזה עומד מרובה מב' רוחות למ"ד דלא מהני בעלמא.

פירצה בקרן זוית ניתרת ע"י שמעמיד קנה בקרן, ס"א ס"ק כ"ג, ועי' ס"ג סק"ה.

אם לפעמים מצטרפת מחיצה העומדת באלכסון מעט עם המחיצה הישרה שבצידה לעומד מרובה, ס"א ס"ק כ"ד.

בדברי הרשב"א והריטב"א דפירצה בקרן זוית אינה ניתרת בקורה, מ"ט לא חשיב צורת הפתח כפיתחא דאקנא, ס"א סק"ל.

קרפף שלא הוקף לדירה אם מועיל להתירו ע"י שיפרוץ בקרן זוית ויגדור, ס"ד ס"ק י"ב כ"א.

פירצה יותר מי'

אם היא מדאוריתא, עי' ס"א סוס"ק כ"ג וסי' ד' ס"ק י"ב, וסי"ד סק"ו, ועי' סי"ג סק"ב.

כשיש עומדים מפוזרים בענין שפרוץ מרובה בשטח יותר מעשר אמות, אם מועיל העומד ממרחק יותר מעשר להשלים לעומד מרובה, ס"ג סק"ג ד'.

ברוח רביעית אם צריך שהלחי ימעט מהעשר אמות, או דסגי שאין הפירצה יותר מעשר, ס"ב סק"ט.

אם לחי ופס מתירין שטח יותר מעשר ברוח רביעית בב' פתחים, ס"ג סק"ט.

חצר עקומה שיש בעקמיותה יותר מעשר אם ניתרת בפסין בב' הראשים, ע"י שיצטרף הפס למעט הפירצה מיותר מעשר, עי' ס"א ס"ק י"ז.

סילוק מחיצות

עומד מרובה ולבוד אם עושין סילוק מחיצות, ס"ב סק"ג.

עומד מרובה בב' מחיצות ממזרח למערב ומצפון לדרום המפסיקים זא"ז, אם אפשר לדון בשניהם עומד מרובה לענין כלאים, ס"ב ס"ק י"א.

עומד מרובה שיש בסמוך לו מחיצה הנכנסת כלפי פנים אם הוי סילוק מחיצות לענין לגדור לצדין לענין שבת ולענין כלאים, ס"ב סק"ה וס"א ס"ק כ"ט.

עומד מרובה ופסין הנראין מבחוץ ומחיצות החצר רחוקין מהן ג"ט באלכסון, אם חשיב סילוק, ס"ב סק"ג.

צורת הפתח המפסקת באמצע פירצה הגדורה בעומד מרובה, אם מונע מלדון עומד מרובה, ס"ב ס"ק י"א.

מחיצה העומדת באורך באמצע רוחב הצורת הפתח ואינה יכולה לשמש כקנה של צורת הפתח, אם עושה סילוק, ס"ב ס"ק י"א.

חריץ עמוק עשרה ורחב ד' המפסיק באמצע פסי חצר ובאמצע צורת הפתח, ס"ב ס"ק י"א.

עומד מרובה אינו מפסיק צורת הפתח, ס"ב ס"ק י"א.

אם צורת הפתח מפסקת צורת הפתח אחרת, ס"ב ס"ק י"א.

אם פי תקרה מפסיק עומד מרובה וצורת הפתח, ס"ג סק"ט.

פי תקרה המפסיק בצורת הפתח בין הקנה העליון ללחי, ס"ב ס"ק י"ז.

צורת הפתח המפסקת באמצע סוכה זע"ז, ס"ב סוס"ק י"א ד"ה עוד וסוכה ס"ב ס"ק כ"ו דין כ"ד.

סילוק מחיצות במחיצת ערב, ס"א סק"ב ה'.

צורת הפתח

אם היא מהלמ"מ, ס"א סק"א וס"ב סק"ג.

אם גודרת במקום קני הצדדים או בקנה העליון, ס"ב ס"ק ט"ו.

בדין צורת הפתח שאינה רחבה ד', ס"ב ס"ק ט"ז.

לאותו רוח ומה שביניהם נחשב כסתום ע"י שמשמש לפתח, ס"ב ס"ק י"א.

בדין הפסק ג"ט בין חוד הפנימי של הקנים לבין תחילת הקנה העליון, ס"ב ס"ק י"א.

בפלוגתת הריטב"א ושאר ראשונים אם גיפופי הכותל מועילים לצורת הפתח, או דצריך פצימין מיוחדים, ס"ב ס"ק ט"ו, ועי' שם ס"ק י"ב אם מהני להריטב"א כשעשה שם דלת.

צורת הפתח אם עושה עומד מרובה, ס"ב ס"ק ח, ועי"ש אם הנידון מדאוריתא.

אם צורת הפתח מועיל משום פס ד', ס"ב ס"ק י.

אם דנים עומד מרובה אל חלל צורת הפתח, ס"ב ס"ק י"א.

אם חלון נחשב כצורת הפתח אע"פ שהוא גבוה ג' מן הקרקע, דף ע"ו א', ועי' סוכה ס"ב ריש ס"ק.

בדין צורת הפתח העומד מאיליו, ס"ב ס"ק י"ב י"ג ט"ו.

בדין צורת הפתח לחזוקי תקרה לענין שבת, ס"ב ס"ק י"ב ט"ו.

בטעם הפלוגתא אם צריכין ליגע, ס"ב ס"ק י"ד ד"ה וא"ת.

למ"ד אין צריכין ליגע אם מהני משום גוד אסיק, ס"ב ס"ק י"ד.

למ"ד צריכין ליגע אם מהני בפחות מג', ואם מהני כשהחלק שלמעלה מגובה י' הוא שימאי, ס"ב ס"ק י"ד.

בדברי המרדכי וראב"י לענין סוכה דצריך שיגיעו ב' הקנים לקנה העליון, ס"א ס"ק ל' וס"ב ס"ק י"ג.

צורת הפתח מן הצד דמהני לכלאים לכו"ע צריכין ליגע, ס"ב ס"ק י"ד.

בדברי ההג"א שלא יהא הקנה העליון תחוב בין ב' הקנים באמצעיתן מ"ט לא חשיב על גבן כיון דמה שתחתיו עודף משהו על מקום תחיבתו, ס"ב ס"ק י"ז.

בדין לחיים שמרחיבים בשיפוע מלמטה או מלמעלה אם חשיב כעל גבן, ס"ב ס"ק י"ז.

בדברי הפמ"ג בתחב הקנה העליון בחקק שבקני הצדדים אם חשיב על גבן, ס"ב ס"ק י"ז.

בדברי המ"ב בכרך החוט מן הצד והעלהו על גביו, ס"ב ס"ק י"ז.

העמיד באמצע הצורת הפתח קנה נוסף וחיבר אליו את הקנה העליון מן הצד, אם מיפסיל, ס"ב ס"ק ט"ו.

בדין צורת הפתח שהרחיקו מן הכותל, ובתור"פ, ס"ב ס"ק י.

בדין צורת הפתח ביותר מעשר לרב, אם ה"ה כשעשה ב' צורות הפתח בשטח יותר מעשר, ס"ב ס"ק א' ד'.

בדעת הר"מ ביותר מעשר בפרוץ מרובה, ס"ב ס"ק ו'.

בדעת הרא"ש בדין צורת הפתח מד' רוחות בבקעה, ס"ב ס"ק ד'.

אם מהני צורת הפתח בבקעה בין ב' מחיצות שהרוחב שביניהן יתר על אורכן, עי' ס"ב ס"ק ז'.

בדברי הטור דמהני בזה כשההיקף כתיקונו, אם סגי בדיומדין מד' רוחות, ס"ב ס"ק ז'.

אם משכח"ל צורת הפתח רחבה יותר מעשר ואין הפירצה יתירה על י', ס"ב ס"ק ג'.

אם תקרה מועלת לשמש כקנה עליון, ס"א ס"ק ל"א וס"ב ס"ק י"ג.

בדברי המרדכי בזה לענין סוכה, ובדברי המ"א סו"ס שמ"ו, ס"א ס"ק ל"א וס"ב ס"ק י"ג.

אמצע התקרה לכו"ע לא חשיב כקנה עליון, שם.

צורת הפתח מן הצד דמהני לענין כלאים אם הוא משום דחשיב מחיצה מדאוריתא, ומהני לענין מזווה ולענין צואה, או שהוא מתורת היכר, ס"ב ס"ק ג'.

בדעת הרי"ף והר"מ בצורת הפתח מן הצד, ומ"ש ממבוי מפולש דניתר בצורת הפתח, ס"ב ס"ק ה' ו', ועי' בסוכה ס"ב סו"ס ק' י"ג.

בדברי המ"ב בשע"צ בצורת הפתח הנראית מבחוץ, ס"ב ס"ק י"ז.

בדין תוך צורת הפתח לענין כלאים, ס"ב ס"ק י"א י"ב, ועי' סו"ס ס"ק ח' י"ג.

פירצה בקרן זווית שאינה ניתרת בקורה, מ"ט לא חשיב צורת הפתח כפתחא דאקרנא, ס"א ס"ק ל'.

פצים אחד לר"מ אם חשיב צורת הפתח לענין שבת, ס"ב ס"ק י"ב.

אם כותלי המבוי נחשבים כקני צורת הפתח, ס"א ס"ק ל' וס"ב ס"ק י"א י"ב.

בדברי הרא"ש דראשי כתלים נחשבים כפצימין לענין מזווה מאי שנא מקורה ע"ג כותלי מבוי, ומאכסדרה, ובשו"ע סי' תר"ל ס"ג, ס"א ס"ק ל' וס"ב ס"ק י"ב.

אם דברי הרא"ש הם גם כשיש מחיצות ברוחב בסמוך לראשי הכתלים מבחוץ, וגם כשרוחב המקום יתר על ארכו, ס"א ס"ק ל' וס"ב ס"ק י"ב.

בדין צורת הפתח הנראית רק מצד אחד, ס"ב ס"ק י"א י"ב.

אם יש שיעור לאורך הפצימין שלא ייחשבו כראשי כתלים, ס"ב ס"ק י"א.

ענין צורת הפתח הוא שהקנים עושים תחילת הסתימה

לדעת רש"י דמהני לרב פי תקרה באכסדרה מד' רוחות
ע"כ יש חילוק בין בקעה לרשות הרבים, ס"ג סק"א,
ועי' סוסק"ב.

בדין פי תקרה מד' רוחות לענין כלאים לכו"ע, ס"ג
סק"ו.

בהא דמהני פי תקרה בלא מחיצות או במשופע
בקרפף, ס"ג סק"ז וס"ד סק"יז, (ועי"ש סק"יט
אם מועיל גם לענין פרוץ לקרפף).

מפולש אינו נותר בפי תקרה מכאן ופסין מכאן, אע"פ
שאין צריכין לדון פי תקרה אלא ברוח אחת, ס"ג
סק"ח.

לדעת תו' והרי"ף לשמואל לא מהני פי תקרה ברוח
רביעית אע"ג דמהני קורה במבוי, ס"ג סק"א.

פי תקרה בסוכה ברוח שלישית אם חשיב כפי תקרה
ברוח רביעית כיון שאי"צ לדון פי תקרה אלא ברוח
אחת, או דסו"ס ליכא אלא ב' מחיצות, ס"ג סק"ח,
ועי"ש סק"ו.

בהא דמהני פי תקרה בנפרץ בקרן זוית לדעת הרי"ף,
ס"ג סק"ג וסק"ח.

בהא דמהני קורה ד' ברוח רביעית בחצר משום פי
תקרה, אע"פ שאינה סמוכה למחיצות, ס"ג סק"ד.

בסוגיא דאכסדרה, ואם ביש לה פצימין מהני משום
לבוד או משום פי תקרה, ס"ג סק"ה.

אם מנין המחיצות שבאכסדרה מועילות כדי לדון פי
תקרה בסוכה, ס"ג סק"ה וסק"ח.

בפירוש התו' בקירוי בד', דהיינו שנפרץ בריבוע, עי'
ס"ג סק"ב ג'.

בדין פי תקרה לבראי אם הוא רק לענין סוכה או גם
לענין שבת, ס"ג סק"ה.

אם מועיל פי תקרה לבראי לענין הפסק בצואה וכלאים
ובחילוק דירוי, ס"ג סק"ה.

בדעת רש"י דצריך פי תקרה בעובי טפח, ס"ג
סוסק"ה וסק"י, ועי' סק"ט.

לענין הלכה בדין פי תקרה בב' מחיצות כמין גאם,
ובמפולש ואיכא גיפופי, ס"ג סק"ט.

בהא דדיינינן פי תקרה רק ברוחב ד', אם יש בזה
חולק, ס"ג סק"ט.

ב' קורות שאין בכל אחת ד' וביניהן פחות מג', דחשיב
פי תקרה, אם צריך עומד ד', ואם צריך שיהא העומד
מרובה, ס"ג סק"ט וס"ט סק"יב.

דלת נעולה המפסקת באמצע פי תקרה רחבה ד', ס"ו
סק"יב, ועי"ש לענין צורת הפתח.

פי תקרה במשופע, בטעם הדבר דלא מהני, ואם קי"ל
הכי, ס"ג סק"י.

בטעמא דמהני אף אם צורת הפתח אין עושה עומד
מרובה, ס"ב סק"י.

כותל שתי העובר תחת צורת הפתח הנתון ערב ואינו
יכול לשמש כקנה לצורת הפתח אם חשיב הפסק, ס"ב
סק"א.

חריץ עמוק י' ורחב ד' המפסיק בין קני צורת הפתח
אם דינו שוה לחריץ שבין ב' פסים, ס"ב סק"י"א.

צורת הפתח שתי העובר תחת צורת הפתח הנתון ערב
אם האחת מבטלת לחבירתה, ס"ב סק"י"א.

נעץ ד' קונדסים והעמיד ד' קנים עליהם בצד הפנימי
אם מהני, ס"ב סק"י"א.

בדין צורת הפתח לחומרא, ס"ב סק"י"א וסוכה ס"ב
סק"כ"ו דין כ"ד.

אם פי תקרה מבטל צורת הפתח, ס"ג סק"ט.

אם פי תקרה מפסיק בין הקנה העליון ללחי, ס"ב סק"י
ז'.

בסוגיא דצורת הפתח העשוי ככיפה, ס"ב סק"י"ד.

בפולגת רש"י והטור והר"מ במתחיל להתעגל בתוך
י' ונשאר בה גובה י' ברוחב ד', ס"ב סק"י"ד.

אם איירי בכיפה שיש בה לחוק מלמעלה או אף באין
בה לחוק, ס"ב סק"י"ד.

כיפה שאין בה לחוק ועשה על גבה משקוף ישר אם
דינה כיש בה לחוק, ס"ב סק"י"ד.

בשיעור כפיפת הקנים בעיגול או באלכסון לחושבו
ככיפה, ס"ב סק"י"ד.

משקוף העשוי באלכסון פסול וכמו בחצי כיפה, ס"ב
סק"י"ד.

בשיעור העקמומית והאלכסון, ואם כשהצורת הפתח
במקום מדרון מצטרף שיפוע הקרקע לשיעור האלכסון
של המשקוף, ס"ב סק"י"ד.

בהא דמועיל המשקוף העליון בכיפה שיש בה לחוק
ואינו מועיל בשימאי דאבן נכנס ואבן יוצא, ס"ב סק"י
ד'.

בדברי השעה"צ בדין קנים העשויים ככיפה או
באלכסון למעלה מעשרה, ס"ב סק"י"ז.

במקום קביעת המזוזה בצורת הפתח ככיפה, ובמזוזות
שאין מגיעין לשליש העליון של הפתח, ס"ב סק"י"ד.

פי תקרה

דין פי תקרה הוא מדאורייתא, ס"ג סק"א.

הא דלא מהני במפולש ומד' רוחות אם הוא
מדאורייתא, ס"ג סק"א ט', (ועי"ש סק"ב וס"ז סק"י
א').

גוד אחית אם עושה רשות היחיד גם למטה, ס"ג ס"ק י"ג.

עמוד שאין בעיקרו ד' דאמרינן גוד אחית לכו"ע, אם היינו אף כשברובו אין רוחב ד', ואם איירי דוקא כשמשפע והולך כלפי מעלה, ס"ג ס"ק י"ב וסט"ז סק"י.

נעץ קנה בים ובראשו טרסקל אם אמרינן ביה גוד אחית לכו"ע, ס"ג ס"ק י"ג.

מחיצות (כללי)

פליטא מוקפת מחיצות אם דינה כרשות היחיד, ס"א סק"ג וסי"ד סק"ב ג'.

מקום המוקף רשות היחיד חשיב כרשות היחיד, ס"א סק"ג כ"ט וסי"ד סק"ב ג' ז'.

בדין היקף גדול שאין רואה את עצמו בתוך המחיצות, ס"א סק"ג, ועי' ס"ד סק"א.

בית שאין תוכו י' וקיריו משלימו לעשרה אינו רשות היחיד מדאוריתא, סט"ז ס"ק י"א.

בית שאין תוכו י' וחקק בו להשלימו לעשרה ואין קיריו משלימו לעשרה מבחוץ אם הוי רשות היחיד, סט"ז ס"ק י"א.

בית שקיריו משלימו לעשרה, אם מועיל אף כשהחקק עשוי בשיפוע שאינו מתלקט י' מתוך ד', ואין עליו תורת מחיצה, סט"ז ס"ק י"א.

עמוד גבוה י' ואין על גביו חלל י' אם הוי רשות היחיד, סט"ז ס"ק י"א.

תל המתלקט י' מתוך ד', אם הד' אמות נמדדין בשיפוע או במישור, דף י"ט ב'.

מחיצה העשויה כמין צריף ואין השיפוע מתלקט י' מתוך ד' אם תוכה הוי רשות היחיד, סוכה י"ט ב'.

מחיצה שהקרקע הסמוכה לה עולה במדרון שאינו מתלקט עשרה מתוך ד', ואין המחיצה גבוהה עשרה מן המשהו האחרון הסמוך לה אם מהני, דף ע"ז א'.

מחיצה המתנענעת ברוח מצויה ואינה מתבטלת מתורת מחיצה אם נאסר כל מה שלפנים ממנה משום פרוץ במלואו, סוכה ס"ג ס"ק כ"ב.

בפרטי דיני מחיצה של בני אדם, דף מ"ד ב'.

בדין מחיצה העשויה לנחת או לצניעות לענין טלטול, ס"ד ס"ק י"ח.

מחיצות תיבה ותשמישי ביהכ"נ ומחיצה של בני אדם אם חשיבי הפסק לענין צואה, סי"ב סק"ז.

מקום דע"ד המחולק על ידי צורת הפתח אם נעשה מקום פטור, סט"ו סק"ז.

פי תקרה בפחות מגובה י', עי' סט"ז ס"ק י"ג ד"ה ואפשר.

אם פי תקרה עושה עומד מרובה או פס ד', סי"ג סק"ט ועי' סק"ז.

אם דנים עומד מרובה או פס ד' אל פי תקרה, ס"ב ס"ק י"א וסי"ג סק"ח.

אם פי תקרה מפסיק עומד מרובה או צורת הפתח, סי"ג סק"ט, ועי' ס"ב ס"ק י"ז במפסיק בין הלחי לקנה העליון.

גוד אסיק

ענין גוד אסיק, סוכה ס"ג ס"ק כ"ד.

תל המתלקט עשרה מתוך ארבע אם הד' אמות נמדדין בשיפוע או במישור, דף י"ט ב', (ועי' ס"ב ס"ק י"ד במתעגל ככיפה).

גג הבולט ע"ג הגוד אסיק, בדברי התו' בטעם האיסור, סי"א סק"ה.

בשיעור הבלטה דלא דיינינן גוד אסיק, סי"א סק"ה.

מחיצות שאינן ניכרות אינן רשות היחיד מדאוריתא, ובהא דמהני לשמואל בחילוק דירין, ס"א סק"ב ג' ד'.

בדעת הרשב"א והריטב"א אם גג הבולט חשיב רשות היחיד, ואם מותר לזרוק מרשות הרבים ע"ג גג הבולט, דף פ"ט א'.

אם גג הבולט מבטל הגו"א גם לגבי הצד האחר, סוכה ס"ג ס"ק כ"ד ד"ה והטור.

מחיצות י' טפחים אם מועילות אף בלא גוד אסיק, סוכה ס"ג ס"ק כ"ד כ"ה, ועי' עירובין ס"ג ריש סק"ה.

הא דקי"ל בצורת הפתח דאין צריכין ליגע אם הוא משום גוד אסיק, ס"ב ס"ק י"ד.

חריץ שבין ב' חצירות דבעי רוחב ד' אם הוא משום דמיפסע פסעי ליה או משום דאין מחיצה לפחות מד', ונפ"מ, דף ע"ח ב'.

חריץ רחב ד' שחילקו במחיצה, דף ע"ח ב', ועי' סט"ז סק"ג.

גידוד חמשה ומחיצה חמשה, סט"ז סק"ו י"א ודף ע"ז א'.

עיקר דין גוד אסיק הוא אף בפחות מעשר, סט"ז סוף סק"ו.

תל חמשה ומחיצה חמשה על גביו והפסק מישור של ג' או ד' טפחים ביניהם, סט"ז ס"ק י"א.

אם דנים ב' הלכות כאחת, דף ט' א', וסוכה ס"ג ס"ק כ"ה וס"ב ס"ק כ"ח.

עיר שישבה ולבסוף הוקפה ויש בה הרבה שטחים פנויים המיועדים לבניית בתים אם דינם כקרפף, ס"ד ס"ק י"א.

שטח יותר מבית סאתים צריך שיהיה רצוף, ומה מפסיק בזה, אבל מצטרפין לרוב זרוע, ס"ד ס"ק י"א.

דין נטע דהוה כחצר הוא אפילו נטע לפירות, ס"ד ס"ק י"ב ועי' ס"ק כ"א.

אזלינן באילנות בתר הענפים אפי' למעלה מעשרה וכן בזרעים, ס"ד ס"ק י"ב ועי' ס"ק כ"א.

פרץ בקרן זוית אם מהני כפרץ י', ס"ד ס"ק י"ב כ"א.

עשה דיר בתוך קרפף אם צריך לפרוץ, ס"ד ס"ק י"ב. גדר אמה ואח"כ פרץ כנגדה ובעשה מחיצה על צורת הפתח ופי תקרה, ס"ד ס"ק י"ב.

הוקף ולבסוף פתח, לא מהני שהוקף מעיקרא ע"ד לפתוח, ס"ד ס"ק י"ג.

בחצר שאין לה שימוש אלא לדירה שמא מהני כנ"ל, ס"ד ס"ק י"ג.

נתמלא מים ואינו עמוק י' טפחים, ס"ד ס"ק י"ד.

בנה עמוד פחות מג' סמוך לכותל, ס"ד ס"ק ט"ו כ"א.

טח טיט שאינו ראוי לעמוד בפ"ע דאינו מיעוט, באיזה טיט מיירי, ס"ד ס"ק ט"ו.

הרחיק משפת התל ד' ועשה מחיצה על התל לשם דירה גם לתחת התל, ס"ד ס"ק ט"ו.

מחיצה ע"ג מחיצה ונבלעו התחתונות מהני, הוסיף טפח ונבלע טפח מהו, ס"ד ס"ק ט"ו.

מחיצה ע"ג מחיצה לא מהני אפילו לאילנות שגבוהין י' ורחבין ד', ס"ד ס"ק ט"ו.

חפר סביבות הקרפף לשם דירה ואח"כ הפיל הכותל, ס"ד ס"ק ט"ו.

הרחיק ד' ועשה מחיצה, דברי הרא"ש דסגי בשיעור י' אמות באיזה גווי מהני ואם יש בזה פלוגתא, ס"ד ס"ק ט"ז כ"א.

קרפף פחות מ' הרחיק ד' ועשה פס ד' או ב' פסים, ס"ד ס"ק ט"ז.

דין אויר מחיצה מיתרו בדברי הראשונים דלא אמרינן כן אלא בשאינו נידון כנראה מבחוץ, ס"ד ס"ק י"ז.

מחיצת אדרכלין ועשויה לנחת אינן ממעטין מבית סאתים אבל מותר לטלטל בתוכן, ס"ד ס"ק י"ח.

בדברי הרשב"א דבורות אינן ממעטין מבית סאתים ומ"מ מותר לטלטל בתוכן, ובדין בור שהוא רוב השטח, ס"ד ס"ק י"ח ועי' ס"ק כ"א.

אילן המשמש לישיב בצילו לא חשיב היקף לדירה, ס"ד ס"ק י"ח.

מקום רחב ד' ואין במשכו ד' אם הוי מקום פטור, סט"ו סק"ז ועי"ש סק"ט.

ב' או ג' מחיצות שאין ביניהן ד' אם הוו מקום פטור, סט"ו סק"ז ודף צ"ט ב'.

בדברי הרא"ה שבר"ן דאסור לטלטל במקום פטור יותר מד' אמות, סט"ז ס"ק י"ב.

שיעור מחיצה לענין הפסק בכל התורה אם בג' או בד', דף ט"ז א', (ועי' ס"ב ס"ק ט"ז).

מחיצה תלויה ביבשה אם איסורה מדאוריתא, ס"ג ס"ק י"ג ט"ו.

אם מחיצה תלויה ביבשה אינה מועלת גם באופן דליכא בקיעת גדיים, ס"ג ס"ק י"ג.

קרפף

בדין ארכה יתר על רחבה בפחות מבית סאתים מחלוקת הראשונים ולהלכה, ס"ד סק"ג.

מה שיעור הגודל לאסור בזה ובתור"פ, ס"ד סק"ג.

שומירה אם מהני לאורכה יתר על רחבה בדברי הרשב"א, ס"ד סק"ד.

לענין הלכה שיעור האורך יתר על רחבה דאסור, ס"ד סק"ד ה'.

ארכה יתר על רחבה יש לאסור גם בפחות מבית סאתים, ס"ד ס"ק כ"א.

שומירה ובית דירה ובורגנין אם מיירי שיש להן מחיצות גמורות, ס"ד סק"ה י"ח כ"א.

לדעת ר"ע אם אסור ארכה יתר על רחבה, במחלוקת הראשונים, ס"ד סק"ב-ז.

כשהאורך יתר מפי שנים מרוב הרוחב ולא מכולו, ס"ד סק"ז ועי' ס"ק כ"א.

חצר וקרפף שניטלה מחיצה שביניהם אם אזלינן בתר הגדול, ס"ד סק"ט ועי' ס"ק כ"א.

בדברי הטור שאסר לטלטל מנורע מיעוטו לבית ואם דוקא בהוקף אחר זריעה, ס"ד סק"י ועי' ס"ק כ"א, ועי' סי"א סק"א.

בדין בית סאתים או פחות שהוקף לדירה ואח"כ נזרע, ס"ד סק"י.

נזרע רובו או מיעוטו יותר מבית סאתים אי מהני עקירת הזרעים, ס"ד ס"ק י"א, סי"א סק"ד.

חצר שנזרעה ועקר הזרעים, סי"א סק"ד.

בנזרע מאליו נמי מיתסר וגם לא מהני לעקור, ס"ד ס"ק י"א ועי' ס"ק כ"א.

בדין מים שמילא או נתמלאו ונתייבשו, ס"ד ס"ק י"א ועי' ס"ק כ"א.

באלפים הראשונים חייב רק על הפסיעה של היציאה, ס"ה סק"ה.

הוציאוהו נכרים לדיר וסהר, לכו"ע מדאורייתא כולה כארבע אמות ויל"ע בעיר שאינה מוקפת, ס"ה סק"ה ועי' דף מ"ה א'.

אם למ"ד תחומין דאורייתא לכו"ע הבלעת תחומין מילתא היא, ס"ה סק"ו.

כלים דבעלים ודהפקר דינם מדאורייתא, ס"ה סק"י ג. כל העיר כארבע אמות מדאורייתא אמרין כן בכל גווי, ס"ו סק"א.

מדאורייתא כל העיר כמשהו ולא כארבע אמות, ס"ו סק"ג.

דין ישן מדאורייתא בתחומין, דף מ"ה א'.

בעניני תחומין (כללי)

יצא חוץ לתחום למ"ד בתוך ארבע אמות לא יכנס אם רשאי לברור ארבע אמות לפנים, ס"ה סק"ז, ועי' ס"א סק"ז.

יצא במזיד וחזר לעיר בפלוגתא הראשונים אם כל העיר לו כארבע אמות, ובעיר שאינה מוקפת מחיצות, ס"ה סק"ט.

בדברי הראשונים בעיר שלא שבת בה אם כולה כארבע אמות דווקא עם מחיצות, ס"ה סק"י ועי' סק"ה.

בהא דאי פיקח עייל לתחומא, אם מותר לילך לצד עירו אף שיש מקום צנוע קרוב טפי בצד אחר, דף מ"א ב'.

אינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות מה נתחדש בזה ובאיזה אדם מיייר, ובזמן ששנים מהלכים, דף מ"ב א'.

שבת בבקעה והקיפיה נכרים בטעם דאינה כארבע אמות לכ"ע, דף מ"ב א'.

שבת בעיר והקיפיה נכרים מחיצה או הוסיפו בתיים בשבת מהיכן מודד תחומו, דף מ"ב א'.

הוציאוהו עכו"ם מחוץ לאלפים שלו בתוך המחיצות מחלוקת הראשונים בזה, דף מ"ב א'.

שבת בבקעה והקיפיה נכרים אם מטלטל בתוך אלפים בדעות הראשונים, דף מ"ב א'.

קטן שנולד וגר שנתגייר בשבת בתוך מחיצות אם חשיב כשבת באויר מחיצות, דף מ"ב ב' ועי' א'.

בעיא דיש תחומין למעלה מעשרה אם הוא גם ברשות היחיד וברשות היחיד מקורה, דף מ"ג א'.

פי תקרה אינו קל יותר מבעלמא לענין פירצה לקרפף, ובקירה פחות מבית סאתים, ס"ד סק"י ט ועי' סק"כ א'.

קרפף מקורה בדברי הפמ"ג והבה"ל אם חשיב קרפף, ס"ד סק"י ט.

הוקף ולבסוף פתח או ישב דלא מהני, ה"ה לענין פחות מבית סאתים לטלטל לבית, ס"ד סק"כ א'.

בורגנין שיש להן מחיצות אם ממעטין מבית סאתים, ס"ד סק"כ א', ועי' ס"ה סק"י ח.

פתח ולבסוף הוקף, בעינן פתח ולא מהני חלון בבה"ל, ס"ד סק"כ א'.

פתח ולבסוף הוקף לשם דירה בכותל בית ונפל, מהני כותל פנימי של בית ובמ"ב בזה, ס"ד סק"כ א'.

הוקף לדירה ופרץ יותר מעשר והקיף שלא לשם דירה, ס"ד סק"כ א'.

סתם הפתח וחזר ופתחו אם חשיב הוקף ולבסוף פתח, ס"ד סק"כ א'.

היקף פרוץ ביותר מעשר דיו אם יגדור משהו לשם דירה, ס"ד סק"כ א'.

מוקף לדירה שהרחיק ד' ועשה מחיצה י' שלא לשם דירה אם אוסר באיכא עומד מרובה, ס"ד סק"כ א'.

בדין שיייר ויחיד שלא יהא בית סאתים פנוי האם מצרפין שטחים פנויים לבית סאתים, ס"ד סק"ח.

תחומין

תחומין דאורייתא

מדאורייתא אם יצא מתחומו אין לו שום איסור עד שילך עוד אלפים, ס"ה סק"א ועי' סק"ה.

בשיעור האיסור בלקיטת המן, ס"א סק"ח.

בביאור דעת הרמב"ן שכתב שאינו מתחייב עד שילך עוד אלפים אחר התחום, ס"ה סק"ה ועי' סק"ו ד' י"ב.

בביאור דעת התו"י שכתב דליכא מדאורייתא איסור אלא לצאת ממקום ששבת, ס"ה סק"ה.

בחזור לתחומו הראשון איכד התחום החדש למ"ד דאורייתא, ס"ה סק"ה - ז'.

לרמב"ן איסור כל אלפים הנוספים שחוץ לאלפים הוא כעין מעביר ארבע אמות ואפי' מהלך ולא קנה שבייתה חייב על כל אלפים, וביאור תקנת ר"ג הזקן לפי זה, ס"ה סק"ה.

באלפים שאחר התחום שחייב אם כולן באיסור, אם היה תחילה וסוף באיסור מהו, ס"ה סק"י ב.

בדברי רש"י דהא דנהרדעי דאי פיקח הוא עייל לתחומא לית להו הבלעת תחומין, ס"ה סק"י.

בפלוגתא דר"א ורבנן בתוך ארבע אמות חוזר, אם מיירי בשוגג או במזיד, ס"ה סק"ו.

שוגג, אם חשיב כדבר מצוה, דף מ"ד א'.

יצא ברשות ולא היה באלפים ידיה הבלעת תחומין, אם דיינינן ביה הבלעת תחומין, ועוד גווני, דף מ"ד ב'.

יוצא ברשות

בעומד בתוך ארבע אמות של התחום אם תיקנו לו אלפים אמה ואם קודם תקנת ר"ג חזר למקומו, ס"ה סק"ו.

בדברי הרמב"ן דקודם תקנת ר"ג יוצא ברשות הי' כיוצא במזיד, ס"ה סק"י ועי' סק"ו.

אינו יכול לומר שחפץ לקנות שביתה קודם מקום ההצלה והטעם, ס"ה סק"י.

מי שאין לו אלא ארבע אמות ויצא להציל אם יש לו אלפים אמה לכל רוח, ס"ה סק"י.

יצא אלף באיסור ואלפים ברשות אם מקבל עוד אלפים, עי' ס"ה סק"י.

יוצא ברשות וצריך לחפציו עמו אסור להוציא החפצים קודם יציאתו, דף מ"ד ב'.

דין החזרת כלי זיין למקומם, אם פרשו מצודה להעלות תינוק אי חוזרין עם המצודה למקומן, דף מ"ה א'.

יוצא ברשות, בדין כלים שלו, ביצה ל"ז א'.

ארבע אמות

בספיקא דהירושלמי אם ארבע אמות הן תחום או היתר למי שאין לו תחום, ס"א סק"ט.

בפלוגתא הראשונים במי שיש לו שביתה ח' אמות אם מותר לטלטל פחות פחות מארבע אמות, ס"ה סק"א ב', ס"א סק"ח.

שיעור ארבע אמות הוא עם מקום החפץ, ס"א סק"ח. אוכלי המן עברו על איסור יציאה ללקוט בארבע אמות, ס"א סק"ח.

אותן ארבע אמות המותרין בטלטול נראה שאינן נקבעין לפי דעתו אלא לפי טלטולו, ס"א סק"ח.

למ"ד ארבע אמות והוא באמצען אם מהני ברירה מקודם שנכנס, ס"א סק"ז.

למ"ד בורר לו אם צריך להלך לברור, ס"א סק"ז.

למ"ד ח' אמות נראה דע"כ הוא באמצען, ס"א סק"ז.

בדברי הרשב"א דמי שקנה שביתה למטה מעשרה אסור בתחומין למעלה מעשרה, וברמ"א להלכה, דף מ"ג ב'.

מי שישב בדרך וראה והרי הוא סמוך לעיר באופן שאם ידע שהוא בתחומה היה נכנס מהו, ובאיזה זמן נקבע, דף מ"ה א'.

בדין שכח שהיום שבת, שוטה, מי שאינו יודע איסור תחומין, אם קונים שביתה, דף מ"ה א'.

אי אדם קונה שביתה בע"כ, דף מ"ה א'.

מי שידוע שעתיד לצאת בשבת ברשות, דף מ"ה א'.

ישן בערב שבת למעלה מעשרה והורידוהו בשבת, דף מ"ה.

בטעם ההלכה בכלים כרבנן ובישן כריב"נ, דף מ"ה א'.

ישן בדיר וסתר סמוך לפתח אם יש לו מחוץ לפתח, דף מ"ה א'.

בדין אדם המהלך אם קונה שביתה, מחלוקת הראשונים וסתימת הפוסקים בזה, ס"ה סק"י.

מי שבא בדרך ושמע שיש שם גדר או אילן אינו יכול לומר שביתתי בעיקרו, דף מ"ט ב'.

בדין היו שנים האם יכול למסור שביתתו לחבירו כשאין החבר קונה שביתה, דף מ"ט ב', נ' ב'.

אם מותר לערב בפה שלא לצורך דרכו לביתו, דף מ"ט ב' ועי' דף נ"א א'.

המערב בפה ויש לו ספק אם עירובו עירוב נשאר בתחום רגליו לכשתברר שאין עירובו עירוב, דף מ"ט ב'.

נמצא בעיר והניח עירוב שלא הועיל, ובאמר שביתתי במקום פלוני, דף מ"ט ב'.

הבא בדרך אי צריך רצון חיובי לשבות במקומו, דף מ"ט ב'.

מערב בפיו אי יכול לומר כן גם כשהוא רחוק משם אלפים אמה ועם חשיכה יתקרב לתוך אלפים, דף נ"א א'.

אם יכול לומר שביתתי במקום פלוני גם קודם ערב שבת, דף נ"א א'.

בגדר עני ועשיר לענין עירוב בפה וברגליו, ובדין יצא לערב אם קונה שביתה באמירה, דף נ"א ב'.

עי' עוד עירובי תחומין.

הבלעת תחומין

אם הלך יותר מאלפים מתחומו וחזר לתוך אלפים ברשות מהו, ס"ה סק"ו.

אוכלין ומשקין אם מצטרפין לעירוב, דף כ"ט א'.

פת ומלפתין אם מצטרפין לשיעור, דף כ"ט א'.

בשיעורא דין לעירוב, דף כ"ט ב'.

בשר חי שאינו מליח, מחלוקת הראשונים בזה, דף ל' א'.

הקדש, הטעם דאין מערבין בו משום איסור ומשום שאינו שלו, דף ל' א'.

בדברי הרשב"א במה שאין מערבין בטבל דרבנן לקטנים ובמקבל עליו לצום, דף ל' ב'.

השולח עירובו ע"י קטן ופיל וכשאמר לאחר לקבלו, ובמי שהיה מונח שם פתו שלא לשם עירוב, דף ל"א ב'.

שלח ביד חש"ו ואמר לאחר לקבלו הימנו ורואה שהגיע למקום שהאחר נמצא, סגי בזה, דף ל"א ב'.

אם צריך שיאמר שקונה שביתה בשעה שהעירוב מונח במקומו, דף ל"א ב'.

בדין ספק עירוב אימתי חשיב ספיקא דרבנן לקולא, דף ל"ב א' ועי' ל"ה ב' ל"ו א'.

מתא כמאן דמליא דמי באיזה אופנים מהני והטעם, דף ל"ב ב'.

בדין נתגלגל בתוך התחום באיזה אופנים מהני ולענין מעשה, דף ל"ה א'.

בדין נתגלגל חוץ לתחום בתוך ד' אמות שמחוץ לאלפים אמה בדברי הראשונים בזה, דף ל"ה א' ועי' ס"ו סק"ב.

בפרטי ספק עירוב, בדברי הראשונים בזה, ואם באו לישאל בבית אחת, דף ל"ו א'.

בדין ממה נפשך דספק עירוב בדברי הגרע"א בזה, דף ל"ו א'.

ככר זו היום חול ולמחר קודש אמאי מערבין בה בדברי הרשב"א והרמב"ם, ובדעות אם מהני לערב בבין השמשות, דף ל"ו א'.

דין תחילת היום קונה עירוב אם היינו רק תחילת היום או תחילת וגם סוף היום, ברשב"א ובחזו"א בזה, דף ל"ו א'.

הודיעוהו שיש עירוב והחליט שלא ילך אי יכול להמלך משתחשך, דף פ"ב א'.

אמירת המניח בהנחת העירוב מהני מדין זכין למי שהודיעוהו מבעוד יום, דף פ"ב א'.

בשיעור שתי סעודות אם אזלינן לפי כל אדם או לפי סעודה בינונית של כל אחד ברגיל ובחולה וזקן, דף פ"ב ב'.

בדעת רש"י דיש איסור טלטול חוץ לארבע אמות דשביתה בכל חפץ, ס"ה סק"ג, ס"א סק"ח ט'.

דברי הרמב"ם דביצא חוץ לתחום אין לו אלא ארבע אמות לחוץ, ס"ה סק"ז, ועי' ס"א סק"ז.

מדאוריתא ליכא דין ארבע אמות בתחומין, ס"ה סק"ה י"ג, ועי' ס"ו סק"ג.

ישן בדיר וסוהר סמוך לפתח כשיש בהם ד' וכשאין בהם, אם יש לו מחוץ לפתח, דף מ"ה א'.

עירוב תחומין

מדאוריתא למ"ד תחומין דאוריתא ליכא דין פת וסגי באמירה ובאמר שביתתי חוץ לאלפים, ס"ו סק"א, ועי' מ"ט ב'.

דין לן בה, בפלוגתת הראשונים, מקור הדין והטעמים, ס"ו סק"ב ד-ו.

בטעם האה"ע ובגדי ישע דצריך שכל העיר תהיה מובלעת בתחומו גם צפון ודרום, ס"ו סק"ב.

בדין לן בה, אם בעינן שביתה בבין השמשות בעיר או סגי בדעתו ללון בה, ובמערב בפת וברגליו, ס"ו סק"ב ה' ו'.

צריך שתהא שביתתו תוך תחום עירובו, ובדין מהלך בדרך ונותן עירובו אלפים וב' אמות ממקום שביתתו דלא מהני, ס"ו סק"ב, ועי' דף ל"ה א'.

בדברי התו' (ס' ב') דאם נותן עירובו אין לו ארבע אמות גם העיר נחשבת כמשהו, ס"ו סק"ג.

בני העיר קטנה יכולים להניח עירוב בעיר הגדולה גם בריחוק אלפים מהן לכל הראשונים, ס"ו סק"ד.

דברי מרן זללה"ה דבגוונא שאין לו ארבע אמות כשמגיע לעיר אין לו כל העיר כארבע אמות, ס"ו סק"ה.

בספק מרן זללה"ה אם רשאי לילך ולשוב לעיר קודם שילון בה ואם יש לחלק בין ההילוך לשיבה, ס"ו סק"ו.

בדין מים ומלח שאינן מעורבין לענין עירוב, בד' הגאון"י ובשעה"צ, דף כ"ו ב'.

בדברי הראשונים דאין מערבין בכפניות לפי שא"א למתקן בשבת ע"י האור, וביו"ט, דף כ"ו ב'.

עירב ישראל בתרומה שאינה שלו, דף כ"ו ב'.

במחלוקת הראשונים בדין מים ומלח מעורבין בלא שמן אם ראוין לעירוב, דף כ"ז א'.

דבר הראוי לאכילה ע"י הדחק ובדין גודגדניות לחשוכי בנים, דף כ"ח א' כ"ט ב'.

שיעור ב' סעודות בלפתן ובשאר מינים, דף כ"ח ב'.

תחומין בכלים

דברי הרמב"ן דתחומין בכלים נמי מדאוריתא וברעת רש"י והריטב"א בזה, ס"ה ס"ק י"ג.

במחלוקת הראשונים בחפצים שאינם בתחום בעליהן מה דינם ואם יש להקל בזה בשעת הצורך, ס"ה ס"ק י"ג, ועי' ביצה ל"ט ב'.

בכלים שאינן ברשות בעליהן אם נגררים אחר הבעלים, אי כל העיר להם כארבע אמות, ס"ה ס"ק י"ג.

להסוברין דתחומין בכלים מדאוריתא, אם אינו חפץ שיגררו בתריה מהו, ס"ה ס"ק י"ג, ועי' ביצה ל"ז א'.

הסוברים דכלים שחוץ לתחום הבעלים נגררין בתריה, האם זה מדאוריתא, ס"ה ס"ק י"ג.

בדין נהרות דניידי דאינם קונין שביתה, בטעם הדבר, ובדין בהמה מהלכת, ס"ה ס"ק י"ד.

להסוברים דקונים שביתה מ"מ דוקא לאלפים, אבל ארבע אמות לא קני, ס"ה ס"ק י"ד.

מי שמותר בחצי העיר וקנה כלים שכל העיר להן כארבע אמות, ס"ה ס"ק ח.

בדין איסור הוצאה והוצאה חוץ לתחום אם שווין בענינם, ודין פירות בכלי ולגרום יציאת כלים מהתחום, דף צ"ז ב'.

רועה, היאך הבהמה קונה שביתה כרגליו, ואם לא מסר לבסוף, ביצה ל"ז א'.

עירב ואינו חפץ שיהיו כליו כמוהו, עי' ביצה ל"ט ב'.

בדיני עיר עיבור וריבוע

בשיעור קרפף, עי' ס"ד ס"ק ג.

הוקפה ולבסוף ירבה מהני לפרוץ החומה אח"כ ולבנותה, וצ"ע השיעור, ס"ד ס"ק י"ג.

בדין צריפין אם יש ג' חצירות של ב' בתים הוקבעו, אם החצירות רחוקין זו מזו שיעור ע' אמה ושירים, ס"ו ס"ק י"ז ועי' ס"ק ט.

בגוונא שהבתים עראי אם מהני, ס"ו ס"ק ז.

אם הצריפין עצמם נעשין כעיר, ונפ"מ לקרפף ולענין להחמיר, ס"ו ס"ק ז, ועי' ס"ק ח.

בהשמטת הרי"ף לדינא דג' חצירות, ודעת הרמב"ם והמחבר בזה, ס"ו ס"ק ז.

כל אלו המתעברין ואינם בדין עיר אינם מועילין לצרף הבתים, ס"ו ס"ק ז.

בדברי הראשונים שאין נותנים קרפף לעיבור ובגדר עיבור ועיר, ואם תלוי בחומה או גם בבית חשיב עיבור, ונפ"מ גם לחומרא, ס"ו ס"ק ח.

בדין קרפף לריבוע, וריבוע של שני ערים שנפגשים, ובדין בית שבעיבור של ריבוע, ס"ו ס"ק ח.

בדעת הטור בדין קרפף לעיבור, ס"ו ס"ק ח.

דין בית שבתוך ע' אמה ושירים לחומת העיר, ואם מורדין מן הבית או מחומת החצר, ס"ו ס"ק ח.

בגדר חצר, ואם היא מעכבת דין עיר בזמן חז"ל, והאידנא, ס"ח ס"ק ט.

בדברי מרן זלה"ה בבית הבנוי ע"ג עמודים אם עושה עיר ואם מתעבר, ס"ו ס"ק ט.

מהו בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן, אם הוא עצמו משמש לדירה, או שיש בו חדר מיוחד לדירה, ס"ו ס"ק ט.

עירובי חצירות**עירובי חצירות**

מחיצה תלויה בין חצירות, ס"ג ס"ק ט"ו.

בביאור פלוגתא דעירוב משום קנין או משום דירה, ס"ז ס"ק א.

למ"ד משום קנין אינו קנין ממש אלא כעין קנין, ובלשונות הראשונים ז"ל בזה, ס"ז ס"ק א.

אם למ"ד משום דירה מהני נמי בקטן דצורר ונוטלו אגוז וזורקו, ס"ז ס"ק א.

למ"ד משום קנין וס"ל דמערבין בכלי, אם צריך שיהא הכלי בבית שיש בו ד' בבין השמשות, ס"ז ס"ק א.

בביאור דעת רש"י דלמ"ד משום קנין אין הקטן גובה את העירוב, ס"ז ס"ק א.

דין חמשה שגבו את עירובן כשמוליכין את עירובן עירוב אחד לכולן, אם הוא גם בדאיכא עוד דיוורין ובראשונים בזה, ס"ז ס"ק ב, ועי' ס"ק ד.

בטעמא דאחין כשיש עמהן דיוורין צריכין עירוב לכל אחד ואחד, ס"ז ס"ק ב ג'.

אחין שהיו אוכלין על שולחן אביהם בנשואין איירי. בטעם החילוק בין עירוב בא אצלן לבין מוליכין עירובן למקום אחר ובלשון רש"י דאצלן היינו דוקא בבית האב, ס"ז ס"ק ג.

אם אחין חשיבי כעירבו או שא"צ עירוב, ונפ"מ כשאחד אינו מודה בעירוב, ס"ז ס"ק ג.

בהא דאוכלין על שולחן אביהן וישנים בביתהן לא אמרינן דניחא להו אי מייתו להו ריפתא לבתייהו, ס"ז ס"ק ג.

בדברי המ"ב סי' שע"ב דחצר המוליכה עירובה לחצר אחרת צריך שיניח באותו כלי שמניחין העירוב של החצר האחרת, ס"ז ס"ק ד.

שכירות לא דמי לביטול, שאינו מסתלק ע"י השכרתו, ועדיין דעתו להשתמש בחצר כבתחילה. ס"ט סק"ט.

שוכרין מן העכו"ם בפחות משה פרוטה, משום קולא דעירובין נגעו בה, אבל לא לשאר קנינים, ס"ח סק"ו.

ביאור הנידון בדירת עכו"ם, החילוק בין ישראל אחד לב' ישראלים יש לו מקום בהלכות עירוב, ס"ח סק"א.

בית התבן לר"מ דאוסר, דוקא כשיש עמו דיוורין בחצר, ס"ח סק"א.

בית התבן של עכו"ם שבחצר ישראל, אם אוסר, ס"ח סק"א.

נכרי הדר עם ב' ישראלים בחצר ויש לו חלון לבית ישראל מחצר אחרת אם אסור לטלטל דרך החלון, ס"ח סק"א.

אם סגי בשכירות חצרו להתיר ביתו, ס"ח סק"ב.

דין שכירו ולקיסו בפלוגתת הראשונים אם מערב או משכיר, ס"ח סק"ג.

ב' נכרים בבית אחד אם צריך לשכור מכולן, ס"ח סק"ג.

דין חמשה ששוויין בחצר אחת אחד שוכר ע"י כולן למה לא סגי בשכר לעצמו ובדברי מרן ז"ל ובמ"ב, ס"ט סק"ט.

בהא דמי שאינו מודה בעירוב מהני ביה ביטול ולא מהני ביה עירוב, ס"ט סק"ד.

דין שכירות בשבת ובחילוק בין היה מע"ש לאתא בשבתא, ס"ט סק"ט י'.

להסוברים דמהני שכירות בישראל אם סגי בפחות מש"פ, ס"ח סק"ו.

בעניני ביטול

אם ביטול הוא דין בדיני ממונות במ"א ובדברי הרמב"ן בזה, ומי שאינו מודה בעירוב מאי שנא ביטול מעירוב לגביה, ס"ט סק"ד.

בדין צריך שיבטל לכל אחד ואחד מאי טעמא ובביטול למי שיש לו בית שער וכיו"ב אם סגי בזה, ס"ט סק"א.

דברי רש"י דאם ביטל מערב שבת לאחד מהני, ס"ט סק"א ב'.

למ"ד אין צריך שיבטל לכל אחד ואחד, אי משום דמתפרש שביטל לכולם או דסגי לבטל לאחד, ס"ט סק"ב.

בענין ביתו אם מותר להם אי מיירי בביטול רשותו סתם או חצרו בהדיא, ס"ט סק"ב.

בדברי מרן ז"ל בחמשה שגבו עירובין ושאר הדיוורין הניחו עירובין אצל א' מן החמשה, ס"ז סק"ד.

בפלוגתא דב"ש וב"ה בחמשה חבורות ששבתו בטרקלין אחד אם יש שטח משותף בטרקלין לכולם ובמאי קמפלגי, ס"ז סק"ה, ועי' ס"ח סק"ג.

בחצר כה"ג שכל אחד יש לו חלק מסויים ואין מחיצות ביניהם, ס"א סק"ב.

שני בתים של שני בני אדם שנפרצו זל"ז, עי' ס"א סק"א.

בזמן שמקצתן שרויין בחדרים או בעליות האם גם אלו שחלקן במחיצות עראי צריכין לערב ובבא עירוב אצלן, ס"ז סק"ה.

אם לא חלקו הטרקלין כלל אלא שכל חבורה אוכלת משלה מהו, ס"ז סק"ה.

הא דבטרקלין אחד מערב ע"י כולן אם סגי בעירוב דחד או שליחותיהו קא עביד ונפ"מ כשאחד אינו מודה בעירוב או שמוחה, ס"ח סק"ג ה'.

בדין ג' חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים ועירבה כל אחת עם האמצעית ס"ז סק"ו.

בטעמא דנתנו החיצונית עירובין בב' בתים לא מהני, ומה הדין בנתנו בב' כלים, ס"ז סק"ו.

בדינא דגליא דעתה כו', ובגוונא שב' החיצונות יש להן פתח אחר ביניהם, ס"ז סק"ו.

דין עירוב דשכירו ולקיסו של ישראל ובתו' בזה, ס"ח סק"ג.

אם חדר שאין אוכלין בו חשיב כחצר ובחדר שאין בו דע"ד ובדברי מרן ז"ל בזה, ס"ח סק"ז, ועי' ס"א סק"י"א.

בדין מי שיש לו חצר בלא בית או בית בלא חצר, ס"ט סק"א.

אחד מבני חצר שזכה בחלק נוסף בחצר בשבת, בדברי הראשונים בזה, ס"ט סק"א.

היה אביו גוסס אם יכול לערב מבעוד יום על מה שירש, ס"ט סק"י.

בענין ב' בתים בב' צידי רשות הרבים שהקיפה בשבת דחשיבי כב' חצירות ע"י רשות הרבים שבאמצע, ס"ט סק"י.

דירת עכו"ם ושכירות

שכירות מתקנת עירובין היא ובטעם דשרי בשבת, ס"ט סק"ח.

בפשוטו צריך שהעכו"ם ישכיר כל חלקו בחצר ס"ח סק"ד.

כלים ששבתו בבית ויצאו לחצר דרך מלבוש אם מותרין בטלטול ארבע אמות ובד' הרשב"א והריטב"א בזה, ס"ח סק"ח, ס"א סק"א וע"י סק"ב ג'.

ב' חצירות הפתוחות מתחילתן זל"ז במילואן אם אוסרין זה על זה, ס"א סק"ב.

בטעם איסור גגות לחכמים אע"ג דליכא הפסק מחיצות, ס"א סק"ב.

בדין מחיצות שאינן נכרות דמהני לשמואל י"ל שהוא מטעם ממ"נ ובעלמא לא מהני, ס"א סק"ב ג'.

גג שנזרע רובו ועקר הזרעים אם חזר להיתרו משום היקף דירה דלמטה, ס"א סק"ד.

גג יותר מבית סאתים וקריו בית שתחתיו משלימו לעשרה ואם גבוה ט' מרשות הרבים ובתוכו עמוק י', ס"א סק"ד.

בדברי התו' בגגות הפרוצין לבליטה הכוללת לרשות הרבים ובדברי המ"א, ס"א סק"ה.

בדעות הראשונים ז"ל בדין גג הסמוך לרשות הרבים צריך סולם קבוע להיתרו אם הוא קולא או חומרא ובבהגר"א, ולענין הלכה, ס"א סק"ו.

בדברי התו' צ"ט ב' לחלק בין מים ששבתו בגג ללא שבתו לענין הכנסה לבית אחר דרך גג לר"ש, ס"א סק"י"א י"ח.

שביתת גשמים בגג באמצע שבת אם חשיב שביתה, בדברי הראשונים, ס"א סק"י"א.

איסור הוצאה מבית לחצר ולהיפך הוא עצמי גם בלא שביתה בבית ובחצר, ס"א סק"י"א י"ח י"ט.

בדין כלים ששבתו בחצר והגיעו לחצר המעורבת אסור להכניסם לבית, ס"ח סק"ח, ס"א סק"י"א י"ח.

בדין כלים ששבתו בבית ויצאו דרך מלבוש לחצר או לבית אם מותר להוציאן מזל"ז משום העירוב, והרבה פרטי דינים בזה, ס"ח סק"ח י"א, ס"א סק"י"ח.

ובדין הגיעו למקום פטור באמצע בהוצאה ובדרך מלבוש או מעצמם, ס"א סק"י"ח.

בדברי מרן ז"ל בכל הנ"ל, ס"א סק"י"ט.

בדין מבית לבית ומחצר לחצר בעירבו בכל הנ"ל, ס"א סק"י"ח.

בג' חצירות שלא עירבו והגיעו כלים מן החיצונה לאמצעית דאסור להוציא לחצר השלישית, אם הוא גם בהגיע דרך מלבוש ובכלים ששבתו בבית דעלמא, ס"א סק"י"ח.

בדברי מרן ז"ל בחדרים שאין אוכלים בהן ולפ"ז יהא אסור בכל הנ"ל מחדר לחדר וכשאין בהם דע"ד, ס"ח סק"י"ח ח', ס"א סק"י"א.

בפלוגתת רש"י ותו' בבית התבן שאינו אוסר בחצר

בדעת הרמב"ם במבטל לכולם היכי מבטל ובמ"מ, ס"ט סק"ב וע"י סק"ג.

בדין ביטל לשנים שלא עירבו וחזר אחד וביטל לשני דלא מהני, ס"ט סק"ג.

כמה אופנים בענין הנ"ל והמסתעף, ס"ט סק"ג.

מי שביטל רשותו ובשבת נעשה מומר או ירשו מומר, ובענין מת המבטל ובהוציא מזיד, ס"ט סק"ד.

בדין חזקה, בדעת רש"י, ס"ט סק"ד ה'.

בטעם דמהני ביטול במי שעתיד להוציא, ס"ט סק"ה.

בדין ביתו אסור מלהכניס ומלהוציא לו, אם הוא גם לאחר שהחזיקו ובפלוגתת הראשונים בזה, ס"ט סק"ו.

בדעת הרמב"ם דבביטל ביתו מותר גם לו, ובעבוה"ק ובר"ן הנדמ"ח, ס"ט סק"ו.

בדין ביטל והוציא הר"ז אוסר אם הכניס מחצר אחרת ומביתו שאינו מקום פיתא באותו חצר, ס"ט סק"ז.

הוציא לחצר דרך מלבוש או לחולה שיב"ס, ס"ט סק"ז.

הטעם דהוצאה אוסרת משום דנראה כמזלזל באיסור, ובדברי המ"ב בהוציא מערב שבת אחר הביטול, ס"ט סק"ז.

בהשמטת הפוסקים דין הוציא קודם ביטול, ס"ט סק"ז.

למ"ד דהוציא ואח"כ ביטל מהני, אם ביטל ואח"כ הוציא מהו, בדברי מרן ז"ל ובדעת רש"י בזה אליבא דכו"ע, ס"ט סק"ז.

בפלוגתת רש"י והטור אם מהני חזקה מבעוד יום, ס"ט סק"ז.

לב"ש דבטול בשבת אסור, אף בדיעבד לא מהני, אבל אם ביטל בשבת לכל שבתות השנה מהני לשבת הבאה, ס"ט סק"ח.

ביטול מתקנת עירובין הוא והקילו דמהני בשבת, ס"ט סק"ח.

עירוב וביטול נאמרו על שותפין, ובדין הקיפו נכרים בשבת ויורש, ס"ט סק"י.

אם צריך ביטול בפה, ע"י ע"ט ב'.

באיסור העברה והוצאה בחצירות (פ' כל גגות)

בהיתר טלטול ארבע אמות בחצר ומבוי שלא ערכו ונשתתפו, ס"א סק"א.

בהא דבנפרצה למקום האסור לה אסורה בארבע אמות וב' בתים של ב' בני אדם שנפרצו בשבת זל"ז, ס"א סק"א.

בטעם תקנת ע"ח ובמה שנקבע בביה"ש בדברי הרמב"ם ורש"י, ס"א סק"א.

בדברי התו' דיהבין לזה שתשמישו בנחת לענין שיוכל לטלטל בתוך ארבע אמות, דף ע"ז א'.

בא למעט, לענין תשמישו בנחת איזה מיעוט מועיל, דף ע"ז א'.

דין מיעט מלמטה ועקר חוליא, אם בעי דע"ד, דף ע"ז א'.

עקר חוליא ואין בו ד' רק במקום שנתמעט דמותו להם כנגד המיעוט, אמאי ל"ח פרוץ לשאר הכותל, דף ע"ז א'.

סולם המצרי אינו ממעט והצורי ממעט, אם מיירי לענין מערבין א' או לענין תשמישו בנחת, דף ע"ז ב'.

כהיום שעושים סולמות של מיני מתכת הקלים אינן ממעטין אפי' יש בהן ד' חוקים, דף ע"ז ב'.

עמודי הסולם משלימין לארבעה ובדעת הרמב"ם שלא הביא דין רחב ארבעה, דף ע"ז ב'.

סולם רחב ד' מכאן ומכאן אם אין ביניהן ג"ט ממעט, אם מודדין ביושר או באלכסון ביניהם, דף ע"ז ב'.

מחלוקת הראשונים אם מעוט באויר הוי מיעוט ובטעמם ובהא דמהני תחתונה פחות מד' והשיעור, דף ע"ז ב'.

זיז היוצא מן הכותל דע"ד והניח עליו סולם כ"ש, בפלוגתא רש"י והרשב"א אם הזיז לחודיה ממעט, ובמשכ"כ רש"י דצריך שלא יהא ג' בין חוקי הסולם, דף ע"ח א'.

כותל עשרים ויש בו שני זיזים זה כנגד זה, אם מהני סולם ד' ביניהם ופרטים בזה, דף ע"ח א'.

סולם זקוף אם מהני לכו"ע, דף ע"ח א'.

סולם מכאן וסולם מכאן וקשין באמצע בפירושי הראשונים ז"ל בזה, דף ע"ח א'.

דין חקק בכותל להשלים ובדין סולם המיצר לפחות מד' בגובה י', דף ע"ח ב'.

עשה סולם האסור גם בביה"ש, ובדין פתח גמור שיש איסור לשמש בו אם מהני, דף ע"ח ב'.

חלון העומד ליסתם בשבת בתו' בהג"ה דלא מהני, דף ע"ח ב'.

בדין איסורי הנאה לעירוב, אם חשיב מצוות לאו ליהנות נתנו, ואם רשאי לכתחילה לעשות סולם מעצי אשירה, ובדין עירוב על הקבר, דף ע"ח ב'.

חריץ שבין ב' חצירות עמוק עשרה ורחב ארבעה אם משום דמיפסע פסעי ליה בפחות מיכן או משום דאין מחיצה לפחות מד', וכמה נפקא מינה בזה ולמעשה, דף ע"ח ב'.

דין תבן אם מהני ביטול רק לשבת, דף ע"ח ב' ועי' ע"ט א'.

אם בתוכו אסור, ובדין חצר שאין שם אלא בתי תבן, סי"א ס"ק י"ד.

בדברי רש"י בג' חורבות הפרוצות ז"ל חשיבי מופרדין, אם הוא בפירצה גמורה, במ"ב ומרן ז"ל בזה, סי"א ס"ק ט"ו.

בור ברשות הרבים חלון שע"ג ממלאין הימנו בשבת אע"ג דליכא עירוב, בריטב"א בזה, ובהיו שנים פתוחין לו ובירושלמי ותוספתא, סי"א ס"ק ט"ז.

בדברי הרמב"ם ושו"ע דבאר שבאמצע השביל שבין שתי חצירות שניהן ממלאין ממנה, סי"א ס"ק ט"ז.

בור שתשמישו בנחת לבית התבן, אם מותר לכולם לדעת תו' פ"ה א', סי"א ס"ק ט"ז.

בדברי המ"א דמיירי שהבית בצד רוחב רשות הרבים דהו"ל ב' דיוטות, סי"א ס"ק ט"ז.

שתי גזוזטראות זו למעלה מזו עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה שתייהן אסורות, הנידון על המים או על הגזוזטרא ובתור"פ, סי"א ס"ק י"ז.

בענין אסור בשל חבירו, ויש דין גזל בשבת, וכשהבעלים משתמש דרך פתח ודרך חלון, ובירושלמי, ואם הבבלי פליג, סי"א ס"ק י"ז.

חצר הפרוצה לחבירתה ואין חברתה פרוצה לה, סי"ב סק"א ד', סי"ג סק"ה.

עניני פרק חלון

כשחלון פרוץ במלואו בין ב' החצירות ואין בו דע"ד, דף ע"ו א'.

אם מהני פסין בב' וג' רוחות לעירובי חצירות, וברא"ש, דף ע"ו א', צ"ד א'.

דין ביתא כמאן דמליא בחלון למעלה מעשרה דמערבין דרכו, אם מחשיב נמי תשמישו בנחת לבית, דף ע"ו ב'.

לול הפתוח מן בית לעליה דמהני מדין ביתא כמאן דמליא, אם הוא רק כשיש תקרת עליה ע"ג הלול, דף ע"ו ב'.

בדין כותל שבין שתי חצירות שבבעלות חצר אחת, דף ע"ו ב', ועי' סי"א ס"ק י"ז.

ג' גגין והאמצעי קטן ופרוץ במלואו לב' גדולים ועירבו לעצמן דין הכלים ששבתו בקטן לרבנן, ובדין בין הלחיים בכלים שהגיעו לשם דרך מלבוש, דף ע"ו ב'.

בדינא דנותנין לזה שתשמישו בנחת, אם אסור לזה שבקשה בכלים ששבתו בחצר, ובמ"מ ורשב"א, ולענין הלכה, דף ע"ז א'.

לזה בנחת ולזה בקשה ואין בו רחב ד' אם אמרינן לחומרא, דף ע"ז א'.

ניטלה הימנה כדי חלתה ודימועה, מח' הראשונים אם הוא נחסר ממש או שיעור קאמר, דף פ"א א'.

בעירובי חצירות נשאר הפת של הנותן, ואם נזדמן שיש לכל אחד פת בבית ראובן, דף ל"א ב'.

בטעם דמהני קטן בע"ח, ואם הוא קולא רק כשזוכה לאחרים, דף ל"א ב'.

בדין ע"ח בבין השמשות, ואם מהני בתורת ודאי ובממ"נ, דף ל"ו א'.

אשתו מערכת לו שלא מדעתו, אם הוא עירוב לבעל משלו או לעצמה, ס"ח סק"ג ה' ו'.

דינא דנוטלין שיתופו בעל כורחו צריך ידיעתו, וצריך שיחליטו עלי' בני המבוי, ס"ח סק"ה ו'.

בדעת הרמב"ם בזה, ולחלק בין מי שאינו רוצה כלל בשיתוף ומי שאינו רוצה להפסיד השיתוף מעצמו, ס"ח סק"ו.

הנחת עירוב בחדר שאין בו דע"ד, עי' ס"ח סק"ז.

הניח עפר סמוך לכותל, אם מהני למעט גובהו, ולהלכה אם מהני איסור שבת למנוע לערב שנים, דף ע"ט א'.

הרי שהשאיר ערימת תבן בפתח שבין ב' חצירות בביהש"מ, אם יכולים לערב אחד, דף ע"ט א'.

בהיתר ליטול מן המתבן טפי מפירות שע"ג הכותל, דף ע"ט א'.

אנשי חצר ואנשי מרפסת אם יש לאנשי מרפסת זכות שימוש בחצר ומחייבין לערב, דף פ"ו ב'.

עירוב חצירות ושיתוף מבואות

בפלוגתת הראשונים בטעם הגבהת טפח בחבית של שיתוף"מ, דף ע"ט ב'.

אם יש גווני דמוסיף ומזכה משלהן בלא להודיע, במח' הראשונים בזה ובטוש"ע, דף פ' ב'.

נתמעט העירוב לפחות מכגורגרת, ובראוי לאכול ע"י הדחק, דף פ' ב'.



זה לצייר

ספר

חדושים ובאורים

פסחים

מאת

חיים שאול בלאאמור הגר"ש זללה"ה גריינימן

בני ברק

הוצאה חדשה עם הוספות

שנת תש"ע לפ"ק

הכתבת :
גריינימץ, בני ברק
ארץ ישראל

לוחות "פרנק" ירושלים

ענינים שונים שנידונו בתוך ההערות על סדר המסכת

דף ב. אם הבדיקה הוא בירור גמור שאין שם חמץ. באיסורי הנאה דהפקר אם יש מצוה על כל אדם לאבדן. במצא חמץ במקום שאין מכניסין.

דף ג. ביצאה בשעה הראויה להביא קרבן אם תלוי בירושלים או במקום שנמצאת. בחילוק הקרבנות אם מדקדקים לחלק בשוה. ואם איכא מצות אכילת קדשים בפחות מכזית. ובמה שהותרה אכילתן לקטנים דלאו בני מצוה.

דף ד. שוכר שמצא חמץ אם צריך להחזירו למשכיר. בדין מוכר בית בי"ד, ובדין משכיר בתוך המועד. אם גם בפסח איכא מצות תשביתו, בדין הפקר בינו לבין עצמו, ומנין קים לן דיש ענין הפקר.

דף ה. פקדון דנכרי ביד ישראל שפטרו הנכרי מאחריות לאחר זמן איסורו, אם רשאי להחזיקו. האומר הרי עלי תודה אם עובר על החמץ שבה. בדין חמץ של מע"ש למ"ד ממון גבוה, ואם יכול לבטלו.

דף ו. בדברי הרמב"ם באנס שהפקיד, ולענין בכורה בכה"ג שהאנס יחייבו אח"כ ליתן לו ממנה. בדין לאחר הפסח באוצר ובמפולת. בדברי התו' בחמץ שאינו ידוע שאינו עובר עליו, ומהיכן ידעין לה. בחיוב בדיקה משום פירורין. מי ששרף חמצו של חברו אם חייב לתת לו י' סלעים. בהא דאיסורי הנאה חשיבי הפקר, ואם הבעלים אומר עד שלא נאסר דדעתו עליו. חמץ של כלאי הכרם אם עשאו הכתוב ברשותו.

דף ז. בהא דאיצטריך לאשמועין במקדש משש שעות ולמעלה, ואמאי אין הדבר פשוט משום דליכא שוה פרוטה. בדברי האב"מ דאיסורי הנאה דמי למתנה ע"מ להחזיר. בברכות המצוות איזה בלמ"ד ואיזה בעל.

דף ח. בדין בדיקה בי"ג למי שנכסיו מרובים. ובבדוק ומנקה המקום באופן שבודאי לא נשאר שם כלום, שפיר דמי אף באמצע השנה.

דף ט. אם מהני ספק ספיקא בבדיקה. ובדברי המ"מ דבבדיקה לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא כיון שעיקר תקנתה על הספק. בענין קבוע.

דף י. בטעמא דספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור וברשות היחיד ספיקו טמא. בדין שני שבילין, ובתינוק שנטל ככר ולא מצאו בפירורין כדי כל הככר. בדין ככר בשמי קורה ודעתו עליו.

דף יא. בעד אחד שבעדותו אין מתאים יום השבוע עם יום החודש.

דף יב. בעדים שאמרו אמש הרגו אם צריכים שידעו איזה חדש ושנה ושבוע. ובמעידין על מעשה שהיה בלילה אם שיילין להו באיזה שעה.

דף יג. סברת אדם רוצה בקב שלו אינה אלא טעם שלא ליגע בשל חברו, אבל מצא שני אבידות וכיו"ב אין להעדיף זו על זו מטעם זה. המפקיד פירות אצל חברו לרשב"ג דמוכרן בפני בית דין, אם לא מכרן האם חייב כדין פשע. בענין חמץ בערב פסח. למה חיישין שמא עשאו תרומות ומעשרות על מקום אחר הרי אסור להשהות טבל זמן מרובה.

דף יד. באיסור להוסיף טומאה לטמאים. ובקדשים שנטמאו והם בדין אם עלו לא ירדו אם מותר להוסיף להם טומאה. עיקר האיסור בהוספת טומאה משום שגנאי הוא שנטמא אחרים, אבל בהוספת טומאה לעצמו לא איכפת לן. בהא דמשמע דאם שלישי מותר לעשותו שני,

דף כה. אם הפירות נאסרים אף בזרע שלא במפולת יד. בסברא דלא אפשר ולא קמכוין אטו אשכחן התירא בשעת הדחק בדאוריתא. בדיני אינו מתכוין באיסורים שבמעשה ובאיסורי הנאה.

דף כו. בדין הנאת צל, ובדין צל של קבר. בדברי הר"ן במוכרי כסות דהוי פסיק רישא.

דף כז. במצא חמץ ביו"ט אם מבערו בכל דבר או שימתין לשרפו בלילה. וכן בהפריש חלה ביו"ט ונתחמצה. אם יש חילוק במצות תשביתו מדאוריתא בין קודם שש לאחר שש. אם לזרוק לחוץ לאחר שש מציל מאיסור בל יראה. ואם מקיים בה תשביתו. הא דרבנן מצרכי פירור אם הוא מדאוריתא.

דף כט. אם אפשר שיאכל האדם אוכל של חבירו וישאר של חבירו. באוכל חמץ של הקדש ורוצה להביא אשם להתכפר. בדין תשלומי מעילה אי חשיבי ממון או כפרה. ביום הכפורים אם החיוב על הנאת גרונו או הנאת מעיו. בדברי הקצה"ח דהיכא דאין ממשכנין חייב רק לצאת ידי שמים. בדברי הנה"מ דבקדשי מזבח התשלומין כפרה ולא בקדשי בדק הבית. במקדש באיסורי הנאה ויש באפרן שוה פרוטה. **דף לא.** בחנות של ישראל ומלאי של ישראל כו', ובהשמטת הראשונים ז"ל, ואם חמץ שלא עבר עליו בבל יראה נאסר לאחר הפסח, אם באבידה נמי סבר ר' יוסי דלא הוי יאוש עד דאתי לרשות זוכה, בדין קנין חצר בגוי. בדין מפולת שנפלה לאחר זמן איסורו. ולמה אין החמץ בטל מאליו. ובדין מטמין חמץ ובחמץ בבור.

דף לב. בדיני תשלומי תרומה.

דף לג. בדיני מתעסק במעילה. בקושית האחרונים למה מפרישין חלה מעיסה שנתגלגלה בטומאה. בהא דחל שם תרומה על חמץ בפסח אף דאסור בהנאה ואין בו מצות נתינה, בדין הנאה של כילוי בטבל. בתולש פירות שהטל

אכתי לא למדנו אם מותר לעשותו ראשון, ומה ראו חכמים לחלק בכך. בדברי המג"א בשמן וחלב שקרשו וחזרו ונימוחו דלא חשיבי משקין.

דף טז. בדין הכשר במים מחוברין.

דף יז. במקוה דרביעית אם נפסלת בריבוי שאובין מדאוריתא, ואם יש יתרון הכשר במקוה של ארבעים סאה. ואם יש לתלות הדבר בפלוגתא אם מעין צריך ארבעים סאה לאדם. או בהא דכלי מדין צריכים מ"ס לדעת תו'. מהיכן ילפינן דאין מקוה נפסלת בריבוי שאובין.

דף יח. מהיכן נפקא לן דאין אוכלין ומשקין נעשין אב הטומאה.

דף כא. בשיטת תו' דחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו. בחמץ חרוך שאינו עובר עליו מה שיעור החריכה. בדין אפר חמץ שנשרף.

דף כב. למ"ד לגר בנתינה אם זה דוקא לגר עני. בדין למכור איסורי הנאה, ובדין הדמים למוכר בעצמו. באיסור להשתכר באיסורי הנאה, ובדברי התו' דגם בחנם אסור. בדין להשכיר חמורו להוליך עליו חמץ. אם יש איסור להושיט לגוי דבר שאסור בהנאה לישראל, ולגוי מותר. בקושית השב שמעתתא בהא דאמר ליה לוי לשמואל ספק לי ואנא איכול, הרי נמצא דשמואל נהנה מערלה.

דף כג. בהא דמערבין לישראל בתרומה אע"ג דעירוב תחומין צריך שיהיה של המערב ותרומה אין לישראל בה אלא טובת הנאה. בדין בליעה באיסורי מאכלות, ובמצוות, ובהא דאמרינן מנחות ע' דאי גחין ואכיל ממחומר בטלה דעתו ופטור, ואם זה גם בשאר איסורים כערלה וכלאי הכרם, האוכל בשר חי בנבילות וטרפות אם חייב.

דף כד. בהא דאין סופגין את הארבעים בפירות שנסחטו, אף שהוא דרך הנאתן. בדברי הרמב"ם דהנהנה מאיסורי הנאה אינו לוקה. בהא דנקברין אפרן אסור אם הוא מדאוריתא. אוכל בשר חי בנבילות וטרפות אי חייב.

לאכילה, ודין שאור בשאר איסורין. ובשניתוסף פגם בשאור. בהא דתניא בתוספתא מאימתי נקרא שאור משיפסל מאכילת כלב.

דף מז. בדין ד' מילין לתפלה ולנט"י. אם שייך הואיל במי שרחוק מן הישוב. בדיני נטילת ידים לתפלה ולקריאת שמע, ואם היינו כשכבר הגיע זמן תפלה, ולמה לא שרינן ליה לבקש מים אחרי שיש לו כמה שעות עד סוף זמן קריאת שמע, לגירסת הרי"ף דלתפלה מהדר אם מיירי שמפסיד סמיכת גאולה לתפלה, בדברי השה"ג בשם ר"ע דעד ד' מילין יטרח אחר מים אע"פ שיעבור זמן תפלה. למאן דלית ליה הואיל, אם בסוף אכלוהו אורחים, ובשבת כה"ג בחולה, ואם אמרין הואיל גם בדחוויה או רק בהותרה.

דף מז. בהא דאף דקרימתן בתנור של לחם הפנים בפנים מקדשתן מ"מ אינן נפסלות בלינה. מי שחרש ביו"ט ונזדמן לו אח"כ דם צפור וכיסהו בעפר שחרש, אי לוקה אחרישה, במבשל על אש דלוקה של עצי מוקצה ביו"ט אם שייך לומר שעובר משום לא תעשה כל מלאכה.

דף מט. מי שיצא מביתו ועבר צופים אם חוזר לבער החמץ, ובדעתו לחזור בפסח. בדברי המג"א בפחות מכזית אפי' לא ביטל א"צ לחזור.

דף נב. בדיני ביעור בשביעית. ובחילוק ג' ארצות. בדברי הרמב"ן דאולי מצות ביעור מדרבנן. בדין ביעור מע"ש בכבוש. באיסור הוצאת פירות שביעית לחו"ל. פירות א"י שיצאו לחו"ל אימתי מתבערין, אם כארץ שיצאו משם או כארץ המאחרת. באיסור קציצת פירות שביעית. המונע פירות מלגדול חשיב הפסד אף שעדיין אינם ראויים לאדם. בדין מאכל בהמה מאימתי מותר להאכיל לבהמה.

דף נג. פירות שביעית שהפקירן אם רשאי לחזור ולזכות בהן לאחר שקיים בהן מצות ביעור, ואם גם ביום האחרון שקודם הביעור דהיינו בערב הפסח נמי יכול להפקיר ולחזור

עליהם וניחא ליה בזה, אם חייב בתרומות ומעשרות.

דף לה. אם יוצאין בדמאי לכתחלה, ובשאיין לו אחר, ובלא נתן את החומש, ובאכל דמאי ונודע שלא היה מעושר, ולענין זימון כה"ג. בדין צירוף ה' מינין לענין מצה ומרור. בדין מצוה הבאה בעבירה. בדין עציץ שאינו נקוב לענין מצה ומרור.

דף לו. בדין כוסמין ושיפון לענין בכורים, בלחם עוני דממעטינן אשישה, אם היינו בשעת אפייה או בשעת אכילה. בדין עיסה שנילושה ביינן ושמן ודבש אם חשיבא לחם לענין המוציא ובהמ"ז.

דף לז. אם לדינא יש איסור בפת עבה ביו"ט, ובדין פת מרובה כמה שיעורו, מה החידוש בסריקין המצויירין שיוצאין בהן בפסח. בדין עיסה של מע"ש, ובדין טבל לענין מצה. **דף לח.** בדיני שימור לשם מצה, ואם צריך דיבור.

דף לט. בהא דיש חשש חימוץ במורסן, ובדין זיעה, ובהא דלא ילעוס אדם חיתין ויתן ע"ג מכתו, אם הוא משום בל יראה או איסור הנאה, כמה שיעור חליטה שכבר אינו מחמיץ, ובדין בישל במי פירות, מבושל כל צרכו שלא ע"י חליטה אי חוזר ומחמיץ.

דף מ. בחטים שנפלו עליהם גשמים אי מחמיצין, ובחילוק שבין תרי שבלין לחד, באיסור כלי שני כשיש מלח וציר. ובחילוק שבין קמח תחלה או חומץ תחלה. באיסור למכור לנכרי בגד כלאים אם הוא מדאוריתא.

דף מה. בדין בצק שאינו רוצה בקיומו, ובדין עריבה של נכרי. ברוצה בקיומו אם מכניס ומוציא הטומאה. ובאינו מקפיד. בדין ביעור לפחות מכזית. בדין צירוף שני חצאי זיתים לענין שוחט על החמץ. בדין פת שעפשה שאכלה כמות שהיא, ובנפסלה רק לאדם. מנלן דחייבין על אכילת שאור אף שאינו ראוי

שותפות של מומר בקרבן פסלות. וכן שותפות של ערל וטמא אם אין משלחין קרבנותיהן.
דף סב. בדין שינוי בעלים אם פוסל לשמו ושלא לשמו.

דף סג. בדין שבירת עצם בקרבן פסול. בשוחט על החמץ אם נתבטלה השליחות של הכהן מדין אין שליח לדבר עבירה. ובדין כהן שהקריב קרבן נגד רצון הבעלים. השוחט חוץ לזמנו או הזורק שלא לשמו אם חייב על החמץ. בלאו דבל ילין אם איכא בדם.

דף סד. בדין הקטרת אימורין של שני קרבנות כאחד. ואם יש מצוה להקטיר כל האימורין יחד.

דף סה. לר"א דמכשירין דוחין שבת, אם דוחים גם שבת קודמת כשא"א בע"א. הדחת קרביו של פסח בשבת אם איסורו משום טורח או משום בורר.

דף סו. בדין להקדיש ביו"ט קרבנות יחיד שקריבין ביו"ט. באיסור להכניס חולין בעזרה.
דף סח. בהא דעצרת אין זמנה קבוע בחודש. היכן נזכר בתורה התייחסות של מתן תורה לעצרת, וגם הרי זימנין שאינו באותו יום.
דף סט. בפרטי מצות חגיגת י"ד, ואם זמנה אחר התמיד.

דף ע. אי איכא פטור דרך רחוקה למיפטר מלעלות לרגל.

דף עג. בדין אשם ופסח ששהו כשנפגם המזבח. בפסול פסח בלא בעלים אם הוא כמו באשם שאין לו בעלים או שחל עליו שם פסול.

דף עד. אם מפרישין הכרעים מן הפסח.
דף עה. תנור שהסיקו בעצי ערלה או בע"ז וגרפו ואפה בו, ובדין מודר הנאה בכה"ג.

דף עו. בנידון אי כלי שני מבליע. ובדין כבוש כמבושל. בדבר שהוא בשיעור נ"ט לא מהני קפילא. ובדין ריחא מילתא בתנורים שלנו.
דף עז. בריצוי ציץ אם בעינן שיהא על מצחו בשעת הטומאה או בשעת ההקרבה.

ולזכות, ואם יכול להוציא הפירות לחוץ בזמן שאין אנשים ולהפקירם ולחזור ולזכות בהם, אף דליכא שומעים. כשמפקיר בפני שלשה אם צריך שיוציא הפירות בחוץ. כשהפירות בביתו והוא מפקירם בפני שלשה במקום אחר, דעד שיהא שהות בידם לקחתם, כבר יחזור ולזכות בהם בקנין חצר אי חשיב הפקר, ואם ידוע שדעתו לזכות עד שלא יספיקו לבא וליטלו אי חשיב כאילו בלבו ובלב כל אדם שאינו מפקירם.

דף נה. בדין תפירת מנעלים להדיוט בחול המועד, או לאומן בשינוי.

דף נו. בגזירה דפירות הנושרים, בענין לקיטתו כאחת לענין פאה.

דף נז. בענין עורות קדשים קודם חלוקה אי הוי ממון כהן, ואם יכולים הכהנים להקדישו. בסדרי חלוקת העורות לאנשי משמר.

דף נח. בהא דלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר אם הוא רק בדאיכא תמיד, או דגם בדליכא תמידין אין מקריבין עד שיעבור זמנו.

דף נט. בלאו דלא ילין חלב וגו'. אם הלין אימורים בראשו של מזבח ונפסלו. אם מחוסר כפורים מעוכב מלאכול בקדשים עד שיאכלו הכהנים.

דף ס. קרבן שותפין ששחט לשם אחד מן הבעלים אם חשיב שינוי בעלים. ובק"פ ששחט רק לשם אחד מן המנויים. אם חולה וזקן יכולים להמנות לאכול כפי יכולתם.

דף סא. מי שנעשה חולה לאחר זריקה אם חייב בפסח שני. ואם יכול לומר אחר שחיטה שהזריקה לא תעלה לו. המחשב שהמנוי לא יאכל מהפסח, או שחישב להאכיל לאחרים בלא שיהא להם זכות אכילה, אם חשיב שלא לאוכליו. חולה וזקן שיכולים לאכול פחות מכזית, ראוי לשחוט עליהם כדי שיאכלו כפי יכולתן. אם שייך מינוי לערלים אחרי שאינם רשאים לאכול. וכשיש חמץ לערלים. אם

מפתחות

ג

דף צב. גר שנתגייר אם מותר בקדשים קודם הזאת ג' וז'.

דף צב. בטענת הטמאים למה נגרע. בשאר מצוות אם שייך פטור דרך רחוקה. ואם בפסח שני יש פטור דרך רחוקה. באיסור אונן בקרבן אם הוא דאוריתא.

דף צג. אם דרך רחוקה נמדד לפי ריחוק המקום או לפי הזמן של ההליכה. ואם גם בירושלים יש פטור דרך רחוקה.

דף צה. אם איכא איסור באכילת הפסח על החמץ. מה הגורם לחיוב ההלל שבאכילת הפסח, בדין טמא ודרך רחוקה אם חייבים בהלל. פסח שני אם שוחטין על היחיד לכו"ע.

דף צו. מתניכם חגורים אי מצוה היא. דין ביקור דתמיד אם הוא על כל יום מהד' ימים, ואם ביקור ד' ימים מעכב. פסח דורות אם טעון ביקור. בדין תמורת פסח אם קריבה פסח. בדיני דיחוי.

דף צח. המפריש פסחו ומת אם השלמים הוא של האב או של הבן. גר שמת אחר חצות אם פסחו קרב שלמים. אם פסח ככל הקרבנות לענין דלא שייך למשוך ידו ממנו לגמרי, ואם שייך להפקיר ק"פ. נטמאו מקצת הבעלים בין שחיטה לזריקה, אם הטמאים חייבים בפסח שני.

דף קא. בדיני שינוי מקום לענין קידוש ולענין ברכה.

דף קד. בענין ברכה הסמוכה לחבירתה, ובברכות נשואין שמכבדים ברכות הסמוכות לאנשים שונים.

דף קז. בדין הבדלה על שכר בזמננו.

דף קח. בחיוב נשים בסיפור יציאת מצרים. בדין יין אדום.

דף קטו. בדין מצוות צריכות כוונה במצה ובמרור. בשיעור מרירות המרור.

דף קכ. בדין מצה אחר חצות. (המפתחות נערכו ע"י המסדר).

דף עח. קרבן ציבור שהקריבוהו בטומאה באיסור אם מרצה. לענין דחיית טומאה אם בענין שיהא קבוע לו זמן וגם שיהא קרבן ציבור. בטענת הטמאים למה נגרע הרי היו מיעוט.

דף עט. בדין הבאים בטומאה ואין נאכלין בטומאה, אם נאכלים כשיש בשר שלא נטמא. כהנים שאינם יכולים להגיע למקדש אא"כ יתטמאו במת, אם רשאים, וגם בגוונא שהקרכת הציבור תלויה בזה.

דף פ. מי נכנס בחשבון הטמאים לענין פסח שני, ואם גם אלו שבדרך רחוקה בשני נכנסים בחשבון.

דף פב. בדין אם מותר לשרוף קדשים כשידוע שיהיו נותר ועי"ז להנצל מלאו דלא תותירו, מי שחייב קרבן ויודע שאם יביאנו היום יהיה בו נותר אם רשאי להביאו.

דף פג. בדיני גידין לכל דיני התורה. בדין שריפת קדשים בלילה, ובדין שריפת נותר שלא בזמנו בלילה. בפלוגתא דחזקיה ור"י בשלמים ליל שלישי, אם נחלקו גם בקומץ, ובדין נותר דפסח. בדין שריפת תרומה בלילה.

דף פה. בית שיש באמצעו שני לחיים אי חשיב כשני בתים לענין טהרת המקום, ועוד.

דף פו. בביאור ענין גגין ועליות לא נתקדשו.

דף פח. בדין קטנים בקרבן פסח, ובאיסור שלא למנויו. בדברי הירושלמי בנמנה על שני פסחים כאחד.

דף פט. אם שוחטין את הפסח אף בידוע שיהיה נותר, (ועי' בזה לק' צ"א א'). בנמנו על פחות מכזית אי חשיב מינוי. אם מינוי בעי קנין או בדיבור. אם שייך להקדיש בשאר קרבנות שיהיו כמו פסח, שיהיה אפשר להוסיף מנויים ולהסתלק.

דף צ. שומרת יום כנגד יום וזב שראה שתי ראיות אין חוששין שמא יסתרו.

דף צא. בדין קטנים בפסח שני.

מפתח בקצרה לפי סדר המסכת לסימנים הנדפסים מדרג קכ"ד

סימן א בדיני ביטול ובל יראה
סימן ב בדיני ביעור חמץ
סימן ה בדין זה וזה גורם
סימן ו בדיני תערובת מין במינו, ונותן טעם לפגם, ובדיני הגעלה
סימן ז בסוגיא דלמפרע הוא גובה
סימן ח בדין שימור דמצה
סימן ט בדין טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור, ובתערובת חטים ואורז
סימן י בדיני קידוש ושינוי מקום
סימן יא בענינים שונים במצוות הנוהגות בליל הסדר

המפתחות באורך על סדר הסימנים ועל סדר הש"ס רמב"ם ושו"ע נדפסו בסוף הספר



חדושים ובאורים

פסחים

הערות על סדר המסכת

שנכתבו בדרך לימוד מבלי עיון ובירור בעומק הסוגיות ומהם שנלקטו מתוך הספר על ידי המסדר

שימנא ושתהה מלצער לכך חששו למיעוטא וחייבוהו לצטל, ועיין ר"ן, וצמ"כ בסימן ב' סק"ו. שם כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך צדיקה, עיין מש"כ לקמן ח' א'.

שם צ"ש אומרים שתי שורות על פני כל המרתף וצ"ה אומרים כו', לכאורה כשהשמש נכנס למרתף ופתו צידו וזקק להניחו להקל על מלאכתו, קשה לומר שנייחנה דוקא בשורות העליונות ולא התחתונות, דלעולם הדבר תלוי במקום עמידתו באותה שעה ובאפשרות ההנחה, ובכל אופן קשה לפרש פלוגתתן על מדת השכיחות שבה, ולכן נראה דפלוגתתן בקביעת מקום שמכניסין, ויש מקום לצמצמו על מקום הליכתו גרידא, ויש מקום לנהוג בו עין יפה.

גמ' נגהי נגהי ממש כו', ומ"מ בעינן אור הנר, ולכאורה יש מכאן סמך דאף הצודק ציוס צריך אור הנר, ומיהו י"ל דנגהי ממש מחללת האור והוא מעלות השחר ושפיר נהנין מאור הנר.

שם אלא ה"ק קריה רחמנא לנהורא כו', דאי אפשר לפרש שלזמן האור קרא יום ולזמן החשך קרא לילה, דהאיכא זמן שלאחר עמוד השחר שאורו שוה לזמן שלאחר צאת הכוכבים, וקרא לזה יום ולזה לילה, ועוד יותר דאיכא מיד אחר עמוד השחר שמחשיך יותר מנצח הכוכבים וקראו יום.

שם אלא הא קמ"ל דאור דכוכבים נמי אור הוא למאי נפקא מינה לנודר כו', ר"ל דאף דאורן של כוכבים הוא מן השמש כידוע, כמ"ש הר"ן מ"ט ב', מ"מ אפשר ליחסן לאור, ויש להם חשיבות מחמת אורם, ולכך חלקן לעצמן לומר הללוהו כל

ב' א' מתני' אור לארבעה עשר צודקין את החמץ כו' כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך צדיקה, נראה דצדיקה אינה מצטיחה בהחלט לליכא חמץ, דהא חזינן לקמן י' ב' דר"ח ורבר"ה הוי סברי דסבירא ליה לר"י דצריך לצדוק ג' פעמים, מכלל דצדיקה אינה מוציאה מכלל ספק, ואינה אלא מעין רובא למיזל בתרה, וכן מקום שאין מכניסין בו חמץ נמי היינו דעל פי רוב אין מכניסין בו, אבל יתכן דאירע שהכניסו, ומכל מקום לא חייבוהו לצדוק דסגי ברובא, ולפי זה יש לשאול בהא דאמרינן ו' ב' דהצודק צריך שיצטל משום שמה ימנא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה, ואמאי לא אמרו בפשוטו משום שמה נשארה גלוסקא באיזה מקום, ובתו' לקמן כ"א א' צד"ה ואי הוכיחו מזה דחמץ שאינו ידוע היכן הוא אינו עובר עליו, ובתו' הרא"ש הנדמ"ח ו' ב' משמע דבאמת הוה מצי למימר שמה נשאר חמץ, אלא דעדיפא קאמר דגם יש לחוש שימנאנו ושתהה מלצער, ואפשר דכי היכי דאם לא היה דין ציטול הוי סגי לן בצדיקה כתקנת חכמים, ולא הוי מחייבין ליה לחזור ולצדוק ולחזור ולצדוק עד שלא ישאר ספק שמה עדיין נשאר חמץ, דהרבה דינים בתורה דסמכין בהו ארובא, הכי נמי כשיש דין ציטול אין לחייבו לצטל, דשפיר סגי בצדיקה, ואף אם באמת נשאר חמץ הרי הוא כאנוס, ואפשר דעדיף מאנוס שהרי עשה כמזותו, ורק משום דיש לחוש לעצירה במזיד

כוכבי אור ולא כללן בכל זכאיו, וממילא נשמע
דהנודר מן האור אסור בהן.

תוד"ה אור וקשה לר"י כו' אמאי הנריכו חכמים
צדיקה כלל, מלשונם מצואר דל"ק להו מה
שפרש"י שלא יעבור צבל יראה, דהא ליכא צל יראה
כיון שמצטל, דשפיר י"ל דתחלת תקנת הצדיקה
שלא יעבור צבל יראה, ומ"מ הנריכו נמי ציטול,
עיין ר"ן, אלא דקשיא להו למה באמת לא סגי
בציטול לחוד, ואמנם מהך מימרא דהצודק צריך
שיצטל משמע דהצדיקה היא שלא יעבור צבל יראה
וראוי להיות די צוה אלא דמ"מ הנריכו שיצטל,
ולכך הוצרך רש"י לפרש כן.

בא"ד והטעם שהחמירו כאן טפי מצואר איסורי
הנאה שלא הנריכו לצערם כו', לכאורה
עיקר הקושיא צמה שהנריכו לצדוק, אבל מה
שהנריכו לצער הלא גם צבל איסורי הנאה מצוה
לאצדן כדתנן שלהי תמורה אלו הן הנשרפין ואלו
הן הנקצרים, אבל קשה לפי זה מה שסיימו דאף
לטעם השני מ"מ החמירו חכמים אף בחמץ נוקשה
ועל ידי תערובת כו' דאי מותר להשהותו אמאי
ישרף כו', והלא לא מצינו שחייבו לצדוק משום
חשש נוקשה ועל ידי תערובת לחוד, ומה שחייבו
לשרפם, זה פשוט כדן כל איסורי הנאה, ומרן
זללה"ה צהערות פסחים פירש כונתם צמה שהנריכו
לצער אע"ג שכבר ציטל ונעשו הפקר, ואילו שאר
איסורי הנאה של הפקר לא מצינו שחייב לצערם,
ולכאורה צ"ע דהלא הכא מצערן קודם שציטל ומה
קושיא היא שישתמט ממזותו על ידי טלדקי
דהפקר, וגם צבל איסורי הנאה אין ראוי שיפקירם
להפטר ממזות איבודן, ועוד דמסתברא דאיסורי
הנאה דהפקר נמי מצוה לאצדן, דלא מצינו שעשאן
הכחוש כאילו צרשותו לחייב הצעלים, ועל כרחך
חיוצ הצעלים כחיוצ כל אדם, אלא שיש לו ענין
טפי כעין מי ששחט הוא יכסה וכיו"ב, [עיין נודע
ציהודה קמא או"ח סימן ט"ו], ועיין צסימן ה'
סק"ב, ועוד דראוי לפרש דצריהם אף להסוברים
דציטול לאו היינו הפקר, ולכן נראה דכונתם על
מה שאסרו חכמים לשהותן אף רגע בזמן איסורן,
והקדימו לחייב לצערן אף קודם שנעשו איסורי
הנאה, אף שציטל וליכא תשציתו וצבל יראה, מה
שזין כן צבל איסורי הנאה דאם מאחר לשרפן אינו
מפסיד אלא ענין זריזין מקדימין ותו לא, ואפשר

גם דאי הוי משכחת לה צואר איסורי הנאה
שחוזרין להיתירן, דלא היה מצוה כלל לאצדם, כיון
דהקדמת ציעורן אינו אלא הקדמת זריזין, ואילו
צפסת אף לרבי שמעון שחוזרין להיתירן חייבו
חכמים לאצדן.

בא"ד אי נמי שאני חמץ שהחמירה צו תורה
לעבור צבל יראה וצבל ימצא כו', נראה
עיקר כתיבן זה, דהא חמץ של נכרי שלא קיבל
עליו אחריות סגי ליה צמחיה, הרי דסגי צהכי
לצטל חשש דשמא יצא לאוכלו, ואפילו הכי צקיבל
עליו אחריות מחייבין ליה לצערן [אף להסוברים
דמהני ליה ציטול, וציטול], ולענין חשש דשמא יצא
לאוכלו אין סברא לחלק צין קיבל עליו אחריות ללא
קיבל, ועל כרחך דכיון דחייצתו תורה צבל יראה,
חייצוהו חכמים לצער, ויותר נראה דאין כאן מצוה
מחודשת מדרבנן לצער, אלא דחכמים אמרו לקיים
תשציתו על ידי ציעור ולא לסמוך על ציטול לחוד,
והרי מצוה הציעור מדאורייתא כמי שאינו עומד
לצטל, עיין ר"ן, וממילא לא שייך ענין זה צואר
איסורי הנאה.

בדברי הר"ן ריש מכילתין צמזות תשציתו, עיין
מש"כ צסימן ב' סק"ו.

תוד"ה וכאור פירש ר"ת דהיינו עד חצי היום כו',
ומתפרש וכאור היותר חזק של צקר יהיה
תחלת זריחת השמש, והיינו הנך החמה, אבל רש"י
פירש כאור צקר הרגיל וממילא קאי גם אחתלת
הצוקר, ועל כרחך לפרש זריחת השמש על עלות
השחר.

ב' ב' ר"א צודקין אור י"ד וצ"ד שחרית
וצשעת הציעור, נצואר לקמן י' ב'.

שם וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור כו', אע"ג
דצערצ פסח גופיה אשכתן דאחר חלות אסור,
וקודם חלות תלוי צמנהגא, התם פסח קגרים, ודמי
למש"כ תו' דהיכא דאיכא סברא ל"ק ליה.

שם עד מתי אוכל ושותה כו', צר"ן תענית י"ב
מצואר דאיסור אכילה צלילה הוא משום דגם
הלילה מכלל התענית וכדאמרין עגנו צערצית, אלא
דהתירו עדיין לאכול מצערצ, ולא התירו אלא כשלא
גמר או כשלא ישן.

ג' א' המפלת אור לשמונים ואחד צית שמאי
פוטרין מקרבן כו', יעויין צמשנה

דהנותר עד יום ולא עד בכלל, וי"ל דלא יתכן לפרושי הכי לקרא, דכיון דנפסל בתחלת ליל שלישי, לא יתכן למיכתב דהנותר עד יום שלישי ישרף, דמשמע כאילו סוף הלילה הוא המחייבו שריפה, ולכן על כרחך למידרש עד יום גם ארישא, ומתפרש ציום זבחכם יאכל וממחרת מה שיתותר עד שהוא עדיין יום, וכאילו היה כתוב והנותר למחרת עד יום.

שם ציום השלישי צאש ישרף כו' ואי אתה שורפו כלילה, הרמז"ן והרש"א והריטב"א צאש כ"ד צ' כחצו לדון אם אין שורפין קדשים כלילה, ודרשא דבקר שני דוקא היא, אבל מוצאי יו"ט אין שורפין, או דלאו דוקא וגם במוצאי יו"ט רשאי לשרוף נותר דפסח, ופסחו לה מירושלמי, וי"ע דהדבר מפורש בתלמוד יבמות ע"ב צ' דמסקינן דנותר בין בזמנו בין שלא בזמנו אינו נשרף אלא ציום, ואפילו לראב"ש שם דמילה שלא בזמנה מלין אף כלילה, מ"מ נותר מודה, וגם למאי דהוי ס"ל לר' יוחנן שם מעיקרא דנותר שלא בזמנו נשרף בין ציום ובין כלילה, היינו דוקא נותר שלא בזמנו שכבר הגיע זמנו להשרף ציום, אבל נותר שחלל זמן שריפתו היא כלילה כגון ליל שלישי לשלמים היינו נותר בזמנו דקאמר דאין נשרף אלא ציום וכן ליל מוצאי יו"ט לפסח אינו נשרף כלילה, עיי"ש תוד"ה שלא, דדרשא דבקר שני דוקא היא, ועיין תו' שבת כ"ד צ' ד"ה בקר, ועיין שעה"מ פי"ט מפסח"מ ה"ה.

ובזבחים נ"ו צ' נחלקו חזקיה ור"י אם חייבין כרת על נותר דשלמים כליל שלישי כיון דלא אינתיק לשריפה, ויש לעיין אם גם נותר דפסח במוצאי יו"ט פליגי, דגם הוא אכתי לא אינתיק לשריפה, ומסתברא דבזה מודה חזקיה דחייב כרת, כיון דמחמת עיקר זמנו אינתיק שפיר לשריפה ורק יו"ט גרמה ליה, ועוד דהא פליגי התם נמי לענין מחשבת פיגול, ולא מסתבר שלא תחשב מחשבת פיגול בפסח עד בקר שני. — לכאורה בקמ"ס נמי פליגי אם חייבין עליהן כרת כלילה הראשון, דאכתי לא אינתיקו לשריפה, אלא אם כן נימא דכשנפסלו בשקיעת החמה עדיין יום הוא לענין שריפה ונמא שהגיע זמנם לשריפה, עיין מש"כ בחו"ב יומא כ"ט צ' בתוד"ה ניהדריה, ובשטמ"ק מנחות מ"ו צ' אות ג'.

כריתות ז' צ' דטעמא משום שלא ינאה לשעה שראויה להציא קרבן, ויש לעיין הרי שהיתה האשה במזרח לירושלים שהימים מקדימין ונכנסה לליל פ"א צעוד שצירושלים היה יום והיתה ראויה להציא קרבן, ולכאורה אם היתה שולחת שליח בגמלא פרחא דין הוא שהיתה יכולה להקריב קרבנה, וא"כ אם הפילה אית לן למיחשבה כינאה בשעה שראויה להציא קרבן, ואמאי אין להוכיח מזה דעיקוב הקרבן הוא דבר נדדי וכשצת וכיו"ב, ועוד עדיף כיון דזימנין משכחת לה שיכולה להציא קרבן, ואף כשהיא צירושלים תתחייב, ושמא יש ללמוד מזה דכל שצירושלים עדיין לא נשלם היום שמשלימה לפ', אין מציאין קרבנה אף שהיא כבר ינאה לליל פ"א, ולפי זה כשהיתה במערב ירושלים וכשנכנסה לליל פ"א כבר היה צירושלים יום פ"א, באמת תתחייב בקרבן אף לבית שמאי, ואפשר דלעולם הדבר תלוי במציאות וכל שהיתה יכולה להקריב קרבנה פשיטא דחייבת בקרבן, ואף שהיא מקדמת לירושלים ועדיין יום פ' צירושלים, וכל שכן במאחרת, ופלוגתאן רק כשצמציאות עדיין לא ינאה בשעה שראויה להציא צה קרבן מחמת לילה, דכיון שלא ינאה בשעה שראויה להציא צה קרבן, שפיר נפטרת בקרבן אחד לבית שמאי, ומה שאפשר שיזדמן צעודה כליל פ"א שמוכל להציא קרבן, אין צו להוכיח כלום לענין כשלא ינאה לשעה שראויה לקרבן מחמת לילה, דע"ס עיקוב הקרבן מחמת לילה הוא הגורם להפטר בקרבן אחד וכן נראה עיקר, ומ"מ כשעלה עמוד השחר של פ"א במקומה, אפילו הוא עדיין לילה צירושלים נראה דמודו בית שמאי דחייבת דכיון שהיא כבר ציום פ"א לא איכפת לן מה שאי אפשר להקריב, דהרי זה כחרב הבית וכנפגם המזבח, וי"ע.

שם והנותר עד יום צעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי, יש לעיין היכי מידריש קרא הכי, הרי אדרבה פשטיה דקרא דאחי למימר דנאכל לאור שלישי, דרק הנותר עד יום השלישי ישרף ולא הנותר לליל שלישי, וי"ל דמדכתיב והנותר עד יום ולא כתיב והנותר ציום, משמע דמה שנותר עד יום השלישי ולא עד בכלל כבר טעון שריפה, וא"ת אם כן ל"ל למידרש צעוד יום הוא נאכל כו', תיפוק ליה דגם לפוס פשטיה דקרא משמע דכליל שלישי כבר נפסל דהא מפרשינן

הליכתם ולכתוב וישב ארצה מצרים, ולכן כתב וירכבם שהוא לשון כולל ההליכה, וכן באציגיל ברכיבחה אחרי מות נבל, אבל בקרא דהיא רכבת על החמור כתיב בחר הכי וירדת בסתר ההר, וזה שפיר הוה מצי למיכתב היא יושבת על החמור וירדת בסתר ההר, לכיון דהליכתה נזכרת במיוחד במאי דכתיב וירדת בסתר ההר, שפיר הוה מצי למיכתב יושבת, והיינו דפרכינן.

שם ואין מוסקין בטורה כו' ומוסקין בטומאה כו' מובטח כו', משמע דרק משום לשון נקיה אמר אין מוסקין בטורה, ולכאורה גם מחמת נחות הלשון ראוי לומר כן, דאין שייך לומר ומוסקין בטומאה דאטו בטורה אין מוסקין, וצ"ל דלשון ומוסקין בטומאה מתפרש אף בטומאה.

שם הנהו תלתא כהני חד אמר להו הגיעני כפול וחד אמר הגיעני כזית וחד אמר הגיעני כו', נראה דלמעשה קיבלו שלשתן בשוה, וכן ראוי לנהוג לחלק איש כאחיו, ועוד דאם לא קיבלו בשוה, אם כן מה מקום להזכיר אלו שאמרו כזית וכפול, הרי לא חזינן מינייהו מידי, דכל חד אמר מה שקיבל, ורק זה שאמר כונן הלטאה היה ראוי לו לומר משל אחר, ולא היה צריך להזכיר אלא אותו, אלא ודאי קיבלו כולן בשוה, וזה דימיהו לכפול וזה דימיהו לכזית קטן, והיינו דמייתי להו שנוהרו בלשונם אף שקיבלו כחצירם השלישי, ובתו"י יומא ל"ט א' כתבו דלא היו יכולים לחלק בשוה, ונראה כונתם שלא היו מחלקים במדה ובמשקל אלא באומד, ולא היו יכולים לחלק בשוה ממש, ואירע לאחד משהו יותר, ולכן דימיהו זה לכזית וזה לפול, ואף שלא היו ממש שוין, מכל מקום היו יכולים כולם לומר כפול או משל אחר, דלכולם היה פחות מכזית, ולכן הזכירם יחד והקפידו על השלישי, ומיהו בלשון רש"י יומא שם משמע דגם כימי שמעון הנדיק היה שהגיע להם רק כפול, ומשמע שלא חילקו בשוה, ועיין ריטב"א שם, וצ"ע.

ובמדחלקו לכל חד פחות מכזית הוכיחו בתו"י שם דאף בפחות מכזית מיקיימא מנחת אכילה, אלא דכזית עדיף, ולכן כשהיה כזית לכל אחד ואחד לא משכי הנזעים את ידיהם, רק כשהיה כפול, ונראה כונתם דאכילה פחות מכזית לא חשיבא שלא כדרך אכילה, דהא זהו סדר אכילה, והלכך קרינא בהו אכילה, אלא דכל חד וחד דאכל

שם רבינא אמר עשר וי"ו דטהור, נראה דר"פ סבר דכיון דהיה יכול לכתוב חסר, לא מצינו שעקם הכתוב אלא תשע, דמה שהוסיף וי"ו לטהור הוא ענין אחר, ורבינא סבר דכיון דסוף סוף כתב מלא, וכל עיקרן של התיבות משום לשון נקיה, שפיר אית לן למילף מזה שעקם עשר.

שם ובאשה לא כתיב זה מרכב כו', לכאורה משמע דלא פריך אמאי באמת רכבו, אלא פריך אמאי כתיב ותרכבנה, דאף שהם רכבו מ"מ אפשר גם למיכתב יסבו, וכן משמע בחר הכי דפריך דהו"ל למיכתב והיא יושבת במקום רכבת, ומשמע דאף שרכבה אפשר למיכתב יסבה, ולפי זה יש לפרש דמשני דקרא צעי לאשמועינן דמשום ציעתותא דגמלים מותר לרכוב ואורחיה צהכי, ולכן אף דהוי מצי למיכתב ותשצנה מ"מ כתב ותרכבנה.

ג' ב' אלא כל היכא דכי הדדי נינהו כו', מלשון אלא משמע דהשתא הדר משינויא קמא, ולא נתפרש מאיזה, דהא ותרכבנה ויירכבם לא נפיש משיצה, ורכבת ויושבת פרכינן בחר הכי, ועוד דכיון דעל כרחק קאי טעמא דציעתותא דגמלים, דהא התם לא נפיש, אם כן אמאי לא נקיים נמי תירוצא דציעתותא דלילה ודוד ודעה, ועוד קשה דגם לאחר מות נבל כשהלכה אציגיל להיות לאשה לדוד נמי כתיב ותרכב על החמור, והתם ליכא כל הני ציעתותא, וגם לא נפיש מילי ואדרבה ותשצ על החמור הוא קצר טפי, ואפשר דבאמת לשון רכיבה מתפרש לעולם גם על ההליכה, דהיושב על החמור כשהוא עומד אינו נקרא רוכב אפילו יושב מטרטין, ואילו לשון ישיבה מתפרש כשהחמור עומד, ואם כן אם בא לכתוב ותשצנה על הגמלים, תחת ותרכבנה, יש להוסיף וילכו וכיו"ב, ונפיש מילי טובא, והיינו דאמרינן אלא דהשתא מיתרצין ותרכבנה ויירכבם, דמשום דנפיש מילי אם יכתוב לשון ישיבה דאז צריך להזכיר ההליכה, ואע"ג דכתיב צרכה ותלכנה אחרי האיש, ואם כן שפיר הו"מ למיכתב ותשצנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש, התם לאשמועינן אחי שלא הלכו יחד עמו אלא אחריו, אבל עיקר הליכתן ביקש הכתוב להזכיר בותרכבנה, וכן במשה אע"ג דכתיב וירכבם על החמור וישב ארצה מצרים, ואם כן גם אי הוי כתיב ויושצם על החמור נמי הוי ידעינן שהלכו, מ"מ אין זו נחות הלשון שלא להזכיר

ואחד פחות מכזית, ואף כשלל הגיע אלל כזית נמי יש אוכלו ושצע ויש אוכלו ומוחיר, וכן פירש במהרש"א, ונראה דמוחיר אין ר"ל שהותיר דאם כן חסר מנזה, אלל שהיה צו כדי להותיר, אלל לא היה צשיעור אכילה גסה, והיה אוכלו.

שם אלל אימא שחך פסול, פרש"י דכל כהן שאינו מודה בעבודה כו' היינו שמוזלל בעבודה זו, ויתכן דהיינו שאינו מקבל עליו להזהר במנזה זו אף שמודה בה, עיין בכורות ל' ב', ודברי ר"ש במנחות י"ח ב' הם בתוספתא דדמאי פ"ב בהדי הני שמקבל עליו חוץ מדבר אחד, ויתכן נמי דאף כשהוא טועה בהוראה וסובר דמנזה זו לימא ואינו מקבל עליו הוראת ב"ד הגדול דנמי אין לו חלק בכהונה, אף שאינו מורה לעשות ואינו צדין זקן ממלא, אלל מש"פ רש"י בחולין קל"ב ז"ע דאם כן היינו מין, ועיין בריטב"א שם שכבר חלק בזה. (מנחות י"ח ב').

תוד"ה מאליה דפטור מפסח כמו מראה, כבר תמה במל"מ ריש הלכות קרבן פסח דלא נמצא מקור לזה. (תגייה ב').

ד' א' והשתא דקיי"ל דלכו"ע אור אורתא הוא כו', פרש"י דאי אור יממא הוא איכא לפרושי מתני' דבשש קאמר, וז"ע דאי אור יממא הוא מתפרש מיד בתחלת האור, דאי לאו הכי אין להזכיר אור, וגם היכן נרמז בזה שש, הלל כל היום שיהא אור, ולכאורה בפשוטו ניחא דמשום דבעי לאסוקי נצדוק מנפרא, לכך הקדים למאי דקיי"ל דאור אורתא הוא.

שם ונצדוק בשית, נראה דאין הכונה שיתקנו שיצדוק בשית, דלמה זה יתקנו לאחר עד שעה אחרונה בצדיקה שצריכה שיהי הרבה, אלל ר"ל שלא היה לחכמים לקצוע שעה לצדיקה כלל, וממילא היה יכול לצדוק גם בשית.

שם ונצדוק מנפרא כו' כל היום כשר למילה כו' וישכם אברהם בצקר, לאו ממילה קפריך, דהתם לא שייך להקדים צלילה, אלל מיייתי הק' ברייתא דילפא זריזין מקדימין מוישכם דעקדה, והתם היה יכול לצאת גם צלילה וכמש"כ תו' ואפילו הכי לא הקדים אלל צנפרא, והוה מצי נמי למיפרכ דאי משום זריזין מקדימין לא היה לחכמים לקצוע חובה, ושמא הכא משום חומרא דחמץ

פחות מכזית לא חשיב שהוא קיים מנזה אכילה, דאין אכילה פחות מכזית, ואינו אלל כגורם וכשותף, ואינו מזכך על אכילתו, אלל הזבח הגיע לתכלית מנזתו, ולכך היו הצנועים מושכים ידיהם כיון דאין אכילתן חשובה כמנזה בפני עצמו, אחר כך הראונו צבית הלוי ח"א ס"ב שכבר דן בזה. — [מה שהולכנו בתו"י שם להזכיר דבסוגיין מבואר דסגי בפחות מכזית, ולא הוכיחו כן מסוגיא דיומא גופא דאיתא התם נמי שהיה מגיע לכל אחד כפול, אפשר משום דאי מהתם יש מקום לומר דלאחר שהצנועין משכו את ידם כבר נשאר לכל גרגרן כזית, אלל בסוגיין מבואר שלא הגיע לחלקו. אלל פחות מכזית].

ולד"ד ז"ל היה מקום לומר דאכילה כפול לא שמה אכילה, אלל שפיר מצטרפת עם אכילה דחולין או דקדשים אחרים למיחשב אכילה, והיו הגרגרנים מצרפים הפול עם אכילה אחרת, ואפילו הכי היו הצנועים מושכים את ידיהם משום דגם עם צירוף אין כאן מנזה גמורה של אכילת קדשים, כיון דאינו אלל כפול, ומכל מקום מסתברא דגם כשאין לו לצרף נמי יש מנזה באכילת הכפול, מלבד דמקיים בזה הלל תותירו, דסוף סוף זה התכלית הנרצה.

עוד מנחנו אכילה דלאו דמנזה דקדשים במה שהותרו לקטנים, כדדרשינן קדושין נ"ג א' איש חולק ואין קטן חולק, הא לאכול אוכל, ובכמה מתנות כמיז בקרא בפרשת קרח לצניץ ולצנוותין, והיינו קטנים, ואף שאין יודעים לכיון לשם מנזה, מ"מ אכילתן מנזה, ולכך ניתנו, והרי המאכיל מקיים המנזה, [ועיין חו"ב שציעית ס"ח סק"א דאפשר דאשכחן שריותא בתרומה לאכילת בהמה של כהן מדאוריתא], ואפשר דאף לכתחלה אין לצכר כהן גדול על פני כהן קטן באכילת קדשים, [אע"ג דלענין כפול מסתברא דיש להדר שיהא כזית], כיון דמנזתן לכתחלה אף בקטנים, ואשכחן נמי בפסח למאן דאמר שה לבית אבות דאוריתא דאיכא מנזה באכילת הקטנים, וגם למאן דאמר שה לבית אבות לאו דאוריתא מ"מ אוכלין אף הקטנים כמבואר פ"ח א', ועיין לקמן פ"ח א' מש"כ שם.

לשון הגמרא ציומא שם וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושצע יש אוכלו ומוחיר, נראה דר"ל דנשתלחה ברכה ולא היה מגיע לכל אחד

הרי הוא פנוי מחפציו, ואף שיש לחוש שנשארה גלוסקא יפה, אבל טורח הבדיקה שזה הרבה יותר, ואם כן בקל יותר המשכיר על הגלוסקאות ויפקירם כדי להפטר מבדיקה].

ובמה שפירשנו נחא הא דנקט המשכיר ולא נקט המוכר, דלכאורה אין לחלק בין מוכר למשכיר, דשכירות ליומא ממכר הוא, אבל למשכיר דמלך עיקר הדין ראוי למירמי חיובא על השוכר כיון שהחמץ ברשותו והמשכיר הפקירו, אלא דכיון דהמשכיר השכיר לאחר שכבר חל חיוב בדיקה יש מקום למירמי חיובא עליה, שפיר אמרינן דבמוכר שכבר נסתלק לגמרי מן הבית, לא רמו רבנן חיובא עליה, ועיין במ"צ סימן תל"ז סק"ג דבמוכר לכו"ע על הקונה לצדוק אפילו המפתח ביד המוכר, ועיין במקור חיים שם לענין כשמכר לאחר כניסת ליל י"ד, וז"ע.

שם ת"ש המשכיר בית לחצירו על השוכר לעשות לו מזוזה כו', למאי דלא ידע דמזוזה חובת הדר, נראה דס"ד דמה שהמשכיר משמש בה להשכרה מחייבו במזוזה, דבית פנוי מכלום נראה דפשוט גם לס"ד דפטור, כדמוכח בצרייתות דמיייתין יומא י"א, ומיהו גם השוכר חייב, ודמי ממש לבדיקת חמץ דאפשר למירמי חיוב על כל חד וחד, ודחינן דמזוזה חובת הדר, וממילא אין המשכיר מקיים שום מצוה אם יקבע מזוזה ופשיטא דלא שייך לחייבו, וכתבנו שהיה המשכיר יכול להפטר ממזוזה שלא היה משתמש בה, וז"ע דעדיפא הול"ל דהרי לא משתמש בה עכשיו ולא שייך לחייבו, שאף אם יקבע מזוזה אינו מקיים מצוה.

שם א"ל רנצ"י תנינא המשכיר בית לחצירו אם עד שלא מסר לו מפתחות חל י"ד כו', בפשוטו נראה דכל הנידון כשקנין השכירות נעשה לאחר כניסת ליל י"ד, דהא באיצעיא אמרינן המשכיר בית לחצרו צ"ד ופירשו תו' דהיינו שכבר חל חיוב בדיקה על המשכיר שעה אחת, ומשמע דבמשכיר צ"ג פשיטא דעל השוכר לצדוק, ואם כן לא מסתבר דעכשיו הדרינן מזה ומיייתין צרייתא דאף בהשכיר צ"ג, אם מסר המפתחות צ"ד, על המשכיר לצדוק, ואע"ג די"ל דהא באיצעיא לן המשכיר צ"ד היינו גם קנין השכירות וגם מסירת המפתח, ולאפוקי אם שניהם היו צ"ג,

ושיהוי הבדיקה ראו לקבוע חובה את הזריות, ועיין להלן דאפשר דלהאי טעמא באמת לא היה הדבר חובה.

שם אמר אביי הילכך האי נורבא מרבנן לא לפתח צעדיניה כו', מדקאמר הילכך משמע דתלי לה בטעמיה דרנצ"י, ומשמע דאם היה הטעם משום זריזין מקדימין אף שהיו חכמים קוצעים אותו חובה, מ"מ לא היה חמור כ"כ עד שנאסור ללמוד משום דילמא אחי לאמשוכי דטפי מנפרא לא חיישינן שיתאחר, וגם צנפרא יכול לעשות הבדיקה כתיקונה, אבל השתא דטעמא משום שבני אדם מצויין בצתיהם ואור הנר יפה לבדיקה, אם כן אם יתאחר לצנפרא יפסיד אור הנר, וגם יתכן ולא יהיה פנוי לביתו וימהר ונמנא שלא יעשה המצוה כתיקונה, ואפשר עוד דאי הוי טעמא משום זריזין מקדימין, דאז היה מתפרש הא דאור לי"ד צודקין את החמץ דהיינו שראוי להזדרז לצדוק מיד באור לי"ד, אבל לא היה הדבר חובה טפי מכל זריזין מקדימין, ולכך כשעוסק צעדיניה היה ראוי להתאחר. — עיין מש"כ בשבת סימן ה' סק"ז בשם הפר"ח דמותר ללמוד סמוך לק"ש דערצית מדאמרינן לא ליפתח כו' דמשמע דוקא הכא משום שהוא פעם אחת בשנה ולא מידבר.

שם צעו מיניה מרבנן המשכיר בית לחצירו צ"ד על מי לצדוק כו', נראה דהמשכיר לעכו"ם לא מחייבין ליה לצדוק, דכיון דרשות ביד השוכר לקחת החמץ לעצמו דסתמא הכי מתפרש, וגם המשכיר ציטל, לית לן לחייבו לצדוק, דאין כאן שמא יבא לאכלו, [ועד כאן לא דנו אחרונים ו"ל במ"צ סו"ס תל"ז אלא אי סגי במה שדעמו למכור לעכו"ם, אבל כשמכר לכו"ע מיפטר מבדיקה, ומיהו התם עדיף שהרי מכר גם את החמץ], ורק במשכיר לחצירו דעל כרחק יש כאן חובת בדיקה, שפיר דיינינן נמי אם להטילה על המשכיר, כיון שהשכיר לאחר שכבר חל חובת בדיקה, ומשמע דאף אם המשכיר יצטל מיד, נמי לא יפטר מבדיקה על ידי זה, דאי לאו הכי הרי פשיטא שיצטל ולא יצדוק, וממילא יש לחייב את השוכר, אלא ודאי אם אמרינן דעל המשכיר לצדוק, לא יפטר מחיובו ע"י ציטול, [ואין נראה לפרש דאירי כשדעת המשכיר על החמץ, וכשיצדוק השוכר יתחייב להחזיר למשכיר כל החמץ שימנא, דסתמא דמילתא המשכיר בית

לא צדק, ונראה דאין חילוק בין אם השכירו בעצמו או ע"י שליח או שהשכירו צי"ג שזכה השכירות צי"ד שחרית, ובכל ענין מיציעא ליה, ולא משמיעין כאן בסבירא דאם איתא דלא צדק הוי אמר ליה, אלא הנידון אם יש להחזיקו בחזקת צדוק, ואף ביורשים שירשו הצית צי"ד שחרית או שזכה בנכסי הגר שמת בשחרית נמי היינו בעיין, וכן מבואר מהא דבעי רנצ"י למיפשט מצרייתא דהכל נאמנין כו', והתם לאו במשכיר איירי.

ומשמע מפרש"י דאם השכירו באור לי"ד אף שכבר היה סיפק בידו לצדוק, לא אמרינן דחזקתו צדוק, דכיון דעדיין בידו לצדוק כמנזת חכמים ולא הפסיד אלא הקדמת זרזין לית לן להחזיק שכבר צדק, ויש לעיין הא מ"מ כשיגיע שחרית אית לן למימר דחזקתו צדוק, דהא על המשכיר לצדוק, ואית לן למימר דקיים מנזתו, וכיון דלאחר השכירות לא צדק, ש"מ שהקדים לצדוק, ואפשר לומר דה"ל, אלא דלשון הגמ' משמע דחזקתו צדוק בשעה שמשכירו, ולכך פרש"י דאיירי בשחרית, אבל הוא הדין בהשכירו צליל י"ד והמתין עד שחרית, אבל אין נראה כן, דאם כן לא היה צריך לפרש כלום וממילא היה מתפרש בין בערצית בין בשחרית, ומיהו י"ל דכיון דצלילה אין חזקתו צדוק, הרי מחייבין לשוכר לצדוק בעוד לילה, כדי שיוכל לקיים מנזת הצדיקה בשעה שצני אדם מנזין בצתיאן ובאור הגר כעיקר תקנת חכמים, והלכך ליכא לאוקמי בהשכיר צלילה, ומ"מ יותר נראה דלפרש"י אם השכיר צלילה אין חזקתו צדוק אף בשעה עד שחרית, וטעמא דמילתא, דכיון דבשעה שהשכירו היה ראוי לקבוע דאין חזקתו צדוק, וכיון דאם המשכיר לא יצדוק, חייב השוכר לצדוק, מו לא אלים חיוצא דמשכיר כולי האי למימר דמתמא כזר צדק כיון שלא צא לצדוק, מדע דאם לא כן אף אם אין חזקתו צדוק, הרי זה רק בהשכיר בשחרית, אבל השכיר לאחר שש ודאי חזקתו צדוק, וכמש"כ לעיל, ואם כן אף אי חזקתו צדוק ישנה עד שש ויהיה חזקתו שצדק מקודם, ול"מ דהאיציעא רק אם מחייבין ליה לצדוק מספק עד שש, אלא ודאי לא מהני שהייה.

ויש לעיין דהא מהא דמיימין עלה הא דחבר שמת בפירותיו בחזקת מתוקנים אפילו הן בני יומן, הרי איכא למילף נמי דבהשכירו צליל י"ד

אבל קנין בלא מסירת מפתח לא שמענו, אבל מכל מקום עדיף טפי למימר דכל שהיה קנין השכירות צי"ג לא מיציעא לן כלל, דמה שמחזיק מפתחות של דירת חצירו אינו גורם כלום, ומה לי השכירו צי"ג ניסן או צי"ג תשרי, וצרי"ף העתיק צרייתא זו המשכיר בית לחצירו צי"ד, [והוא משום שלא העתיק הציעא].

ועל פי זה נראה לפרש דהך צרייתא דברה בזהו שקנין השכירות הוא על ידי כניסת השוכר לדור, דהא שכירות אינה משתלמת אלא לצדוק, וליכא קנין כסף, וקנין סודר או שטר אין כ"כ רגילות בזה, והנה התנו שהשכירות מתחלת צליל י"ד, ולפעמים מקדים מסירת המפתח צי"ג והשוכר יכנס ויחזיק צליל י"ד ולפעמים מוסר את המפתח לאחר כניסת ליל י"ד, והיינו ששנינו דאם לאחר מסירת מפתח חל י"ד, על השוכר לצדוק, ואם אחר למסור המפתח לאחר כניסת ליל י"ד הרי על המשכיר לצדוק, אבל אם נעשה קנין שכירות צי"ג אין לנו שום ענין במפתח כיון שהדירה של השוכר והמשכיר אינו אלא שומר על מפתחותיו, ואם מסר לו מפתחות עד שלא חל י"ד, והשוכר לא החזיק עד יום י"ד, יש מקום לדון אם מחייבין למשכיר כיון דאיגלאי מילתא שהצית היה שלו כל ליל י"ד, או"ד כיון שהשוכר יכול היה להכנס צליל י"ד והמפתח בידו והיה חייב לצדוק, מו לא רמינן חיוצא על המשכיר, והכי מסתברא, ולא עוד אלא דאף אם התנו שהשוכר יעשה קנין השכירות ציום י"ד, נמי י"ל דכיון דהמפתח בידו בכניסת ליל י"ד, דחיוצ הצדיקה עליו.

ודו נראה דעת תו', אבל צמ"מ פ"ב הי"ח מבואר דאף כשנעשה קנין השכירות קודם כניסת ליל י"ד, אפילו הכי אם בכניסת ליל י"ד המפתח ביד המשכיר, הרי חיוצ הצדיקה עליו, וכ"מ בר"ן, וי"ע.

שם צעו מיניה מרנצ"י המשכיר בית לחצרו צי"ד חזקתו צדוק כו', פרש"י צי"ד שחרית, והנה המשכיר צפסח או צי"ד לאחר שש משמע דפשיטא דחזקתו צדוק, דכיון דאיכא איסור על שהיית החמץ, אמרינן דודאי צדק, אבל בשחרית, אף דאם לא צדק עבר על תקנת חכמים דאור לי"ד בודקין, מ"מ לא חמירא כולי האי, ועיקר מנזת הצדיקה מקיים גם כשצדק בשחרית, הלכך מספקין שם

מבעיר אחרת, ולכאורה לפי זה אם טורח הצדיקה מועט כגון שהשטח קטן והוא פנוי, יש לחייבו לצדוק אף אי חזקתו צדוק, כיון שאין כאן יותר טירחא מבשאלה, ואפשר שיש לחלק דלצדוק לא מחייבין ליה כלל אף לא בטורח מועט כיון דחזקתו צדוק, אבל לשאל מחייבין ליה בכל גווי כשהוא בעיר, וז"ע.

שם הכל נאמנים על ציבור חמץ כו', מדנקט ציבור ולא נקט צדיקה משמע דאף בחמץ ידוע נאמנים לומר שציערהו, וכמש"כ במ"ז סימן תל"ז ס"ק י"ז, ועי"ש בשעה"ל שיש חולקין.

רש"י ד"ה צין חמץ אינו אסור מן התורה צב יראה ובאכילה אלא משש שעות כו', פירוש ואף לא באכילה אלא משש שעות כו', אבל צל יראה ליכא אף משש שעות. (פ"א סק"א).

תוד"ה שנאמר והתם מוכח מוישכם אברהם צבקר דכתיב גבי סדום כו', ז"ע טובא דמה ענין יראה צלילה יחידי בהשכמה לסדום, הרי סדום נהפכה כמו השחר עלה, ואז השקיף אברהם לדעת אם נהפכה, וגם בלאו הכי י"ל דחשד אברהם שלא יוכל לראות צלילה אם נהפכה או לא, וגם לא היה צוה מצוה וספיר י"ל דמעשה שהיה כך היה, ולו"ד ז"ל היה נראה דבאמת ציווי דעקדה דלך לך אל ארץ המוריה, ראוי לדון שמהא המצוה ללכת מיד בעיקר הציווי, ולא משום זריזין מקדימין, ושיתחייב ללכת צלילה, והרי פשיטא שאם היה מתעכב זמן רב היה נחשב לעצירה על עיקר המצוה, ולא רק כהעדר זריזות, וה"ל בעיכוב מועט אם הציווי מתפרש מיד, ולזה דקדקו שההליכה צלילה לתלמיד חכם אינה דבר ראוי וכמו שפירש רש"י בחולין ז"א א' אפילו לשנים כש"כ ליחיד, ומזה היה מובן לאברהם אבינו ע"ה שלא נתחייב ללכת עד למחר, [כפי רגילות בני אדם ולא נתחייב לקום בהשכמה מעיקר הציווי], ומ"מ מדין זריזין היה יכול להקדים אף צלילה כיון שאינו הולך יחידי והולך לדבר מצוה, ומדלא הקדים אלא צבקר דייקין שפיר בפסחים דזריזין מקדימין אינו אלא מנפרא. (יומא כ"ח).

ד' ב' לאו משום דחזקתו צדוק, לפרש"י יתכן לפרש דאף צלילה מהימנין להו, כיון דבשחרית חזקתו צדוק, והיינו דנריך לאמירה דידהו.

נמי בחזקת צדוק, וכן פשטא דהכל נאמנין על ציבור חמץ הוא אף צליל י"ד, ומהא פשיט להו רנצ"י, ובשעה"ג בשם ריא"ז כתב באמת דאף במשכיר צליל י"ד חזקתו צדוק, וכן מסיק במ"ז סימן תל"ז סק"ז בשם אחרונים ז"ל, [ואין נראה לומר דרש"י פירש צי"ד שחרית לרבותא דגם צוה מספקין דשמה אין חזקתו צדוק, דל"מ כן, אלא דרק בשחרית מיבעיא להו].

יש לעיין נהי נמי דחזקתו צדוק, אבל הרי חיוב הצדיקה הוא רק לדעת היכן נמצא החמץ, אבל יכול לשיירו צניעה, עד שיקחנו מחר לצבור, ואם כן אמאי לא ניחוש שמה השאיר שם חמץ לאחר שצדק, [ולא משמע לומר דרק מצדיקה בחיפוש פטרינן ליה, אבל צריך לראות אם אין שם חמץ ששיירו], וי"ל דחמץ שמשיירו ודאי מידכר דכיר ליה, והיה לוקחו כשצב להשכיר, או כשיצא לשרוף חמץ, ומיהו ק"ק צהא דהכל נאמנים על ציבור חמץ דמפרש לה רנצ"י משום דחזקתו צדוק, ומשמע דאף בלא השכיר וגם אינו צבאן לשרוף חמץ ואפילו הכי אמרינן דחזקתו צדוק, ואמאי לא חיישינן שהשאיר שם את מה שצדק, ואפשר דאין הכי נמי וצבאוי גוונא באמת צריך לצדוק אם אין שם חמץ ששיירו, שו"ר במקור חיים סימן תל"ז שהעיר צוה עי"ש.

שם לאטרוחי להאי מאי כו', מבואר דאם המשכיר לא צדק, חייב השוכר לצדוק, ומעיקר הצביא הוא מוכח, ואע"ג דחיוצא אמשכיר רמיא, מ"מ אם לא צדק המשכיר רמיא חיוצא אשוכר, דהא איכא חמץ של הפקר צביתו, ונראה דשפיר מברך על הצדיקה, אע"ג דעיקר חיוצא אמשכיר רמיא, וכ"מ לקמן ב' דאמרינן דניחא ליה למיעבד מצוה בגופיה ובממוניה, ולדעת הר"ן איירי בשכר צי"ד דחיוצא אמשכיר, ונראה דאף אם ירצה השוכר לסגור הצית ולא להכנס אליו כל משך החג, נמי חייב בצדיקה דלא מצינו דמהני מחילה לחמץ של הפקר, ואע"ג דהכא עדיף דחיוצא אמשכיר רמיא, מ"מ חיוצא דאיכא נמי אשוכר לא פקע.

והנה מבואר בסוגיין דאף אי חזקתו צדוק מ"מ אם אפשר לשייליה צריך לשייליה, דאי לאו הכי הרי הוה מצי לפרושי צעין אף צריך לשאלו, ולא נתפרש שיעור הטורח שמחויב בשביל לשאלו, דגם כשהוא בעיר, לפעמים הטורח מרובה יותר

שאחר צדק, אם כן משמע דאי אין חזקתו צדוק
אין נאמנות אף בזה, ואף דמסקינן נאמנות, הא
היינו רק בציטל, וצ"ע לדינא.

שם דמדאורייתא בציטול בעלמא סגי ליה, דעת
הרמב"ן בענין ציטול, נחבאר בסימן א'
סק"ג.

שם איבעיא להו המשכיר בית לחצירו בחזקת צדוק
ומנא שאלו צדוק מהו כו', הנה לא נזכר
לכמה זמן שכן, ולפעמים משכחת לה נמי שדמי
הצדיקה עולים על דמי השכירות וצאופן דאף
בקרע איכא אונאה כהאי גוונא, [אי לא ניחא
ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה כולי האי],
ונראה לפרש דכל הנידון דוקא דליכא שיעור
אונאה בזה, שאין חילוק בדמים בין צדוק לאינו
צדוק, ומכל מקום כיון שלקחו בחזקת צדוק
מיבעיא ליה דשמא הרי זה כטעות במדה וכיו"צ
דבכל ענין הוי מקח טעות, אבל אם יש חילוק
בדמים בין צדוק לשאינו צדוק, פשיטא דהוי מקח
טעות, דהרי חזינן דלא ניחא להו למיעבד מצוה
בגופו ובממונו, שהרי לא היה שוכר בדמים הללו
אם היה יודע שאינו צדוק.

והנה בתו' פירשו דרך צ"ג קמיבעיא ליה, דצ"ד
על המשכיר לצדוק, ואפשר דכונתם דהבעיא
היא משום שאין המשכיר אלא גורם שחלה חובת
צדיקה על השוכר, אבל אם השכיר צ"ד שכבר יש
חובת צדיקה על המשכיר, הרי זה כהטעהו במדה
וכיו"צ, וגם י"ל דכהאי גוונא לא אמרינן דניחא
ליה לשוכר למיעבד מצוה בגופו ובממונו, כיון
שהוא עושה מצוה דרמיא עליה דמשכיר, דאע"ג
שכתבנו לעיל דמסתברא דיכול השוכר לצרך על
הצדיקה, מ"מ עיקר החיוב על המשכיר, וגם
אפשר דכל כה"ג יכול לתבוע דמי הצדיקה מן
המשכיר לכו"ע, דמצוה דרמיא עליה ידיה עבד,
וממילא אין כאן מקח טעות.

בראיה דאם שכר צ"ד לאחר שש, או אפילו קודם
שש, אלא דליכא שהות למיבדק, דלכו"ע הוי
מקח טעות, דלא ניחא ליה לאינש לשהוי בזמן
איסור בית שאינו צדוק, ויש לעיין שכרו קודם זמן
איסור, ומנא שאלו צדוק לאחר זמן איסור מהו,
מי אמרינן איסורא לא ניחא ליה דליקני, או דילמא
כיון דחיובא דמשכיר בעיקר, הרי הוא צדוק עכשיו
ולא הוי מקח טעות, דאנוס הוי, ולפי זה אם שכר

שם אטו אמירה דהני מידי מששא אית ביה,
לכאורה צ"ע הרי נאמנין על השחיטה ועל
הניקור כמש"כ תו', ונהי דבצדיקה לא מהימנינן
להו מפני הטורח, אבל כשאומרים דבעה"צ צדק
אמאי לא נהימניהו, ודוחק לומר דחשבינן להו
כחשודים על אותו דבר, כיון שמוזלים בצדיקה
מפני הטורח, והחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו,
ועו"ק מנין פשיטא ליה כל כך טעמא דעללויות
הן לענין צדיקה עד דפריך כל כך בפשיטות מידי
מששא אית ביה, וי"ל דבאמת אין הדבר פשוט,
אלא דגמרא קאמר לה לפרושי טעמיה דרנצ"י,
דס"ל דאינן נאמנות, ולכך מוכיח דחזקתו צדוק,
ואפשר נמי דעיקר קושיא דמידי מששא, הוא
אקטגניס, ויש נפקותא בכל זה לדינא במי ששכח
לציטל, ונשים מעידות שאיש צדק, ועיין להלן.

שם והצ"ע דמוחזק לן דלא צדק וקאמרי הני
צדיקנייהו כו', לכאורה היה ראוי לפרש בצעל
הבית עצמו אם יכול לסמוך על צדיקתם, והכי
הול"ל והצ"ע דלא צדק וקאמרי ליה צדיקנייהו,
ואפשר דבא לרמוז דלכתחלה אין לו לסמוך על
צדיקתם, א"נ נקט לישנא דמתפרש נמי שפיר
במשכיר ושוכר, דדידיהו דהמשכיר לא צדק אם
יכול השוכר לסמוך עליהן.

לפירוש קמא שבתו' דרנצ"י פירש לצרייתא
בנידון אם נאמנות לומר שצעל הבית
צדק, ולא איירי בענין אם לסמוך על צדיקתו, יש
לשאל אמאי דרינן מזה ומפרשינן השתא לצרייתא
בענין צדיקתו בעצמן אם סמכינן עלייהו, והרי הוה
מצי לפרושי השתא נמי דדידיהו דצעל הבית לא
צדק, וקאמרי אינהו דאדם אחר צדק, ואף
דמסתמא צדק בשליחותיה דצעל הבית, מ"מ
דדידיהו דצעל הבית לא צדק, תו אין חזקתו
צדוק, או דאיירי בתחלת אור לי"ד וקאמרי אינהו
דצעל הבית צדק בצור לי"ג, ולכאורה משמע מזה
כפירוש ר"י דאף רנצ"י פירש לצרייתא בנידון אם
לסמוך על צדיקתו, ויש נפקותא לדינא בזה, דאם
גם רנצ"י פירש לצרייתא בענין צדיקתו ומשום
דעללויות הן, אם כן י"ל דלענין נאמנות לומר
שאדם אחר צדק, לא גריעא משחיטה וניקור
דנאמנות, וגם הוי מילתא דעבדא לגלוי, והלכך
אף בלא ציטל נאמנות, אף שהוא נידון דאורייתא,
אבל אם רנצ"י פירש לצרייתא בענין נאמנות לומר

זו איסור חמץ, שפיר איכא לפרושי שהוא מנות עשה שיהא החמץ מושבת, וקיומה בשז ואל תעשה, [עיין מנחת חינוך], ואפשר שפיר לפרושי דהאי השבתה ציטול הוא, וכשמצטל קודם שש מקיים מנות ההשבתה בהגיע שש, וזהו שפירש רש"י לעיל דמתשציתו ילפינן ציטול, ול"ק מה שהקשו תו' ד"ה מדאורייתא דמאך חלק ילפינן שהוא משש שעות ולמעלה, דשפיר מיקיימא מנות השבתה משש שעות ולמעלה על ידי הציטול שמקודם שש, וכן ל"ק מה שהקשו תו' מהא דר"ע דמפרש דתשציתו היינו הבערה, דהא ר"ע קאי אי ציום הראשון היינו ראשון מן השבעה, ואז ודאי מתפרש תשציתו הבערה, ואין הכי נמי דהוא מצי למיפרך גם דאם כן מה הלשון תשציתו ואמאי לא כתיב תצער, אלא דהוא מצי לשנויי דנקט האי ליטנא למימר דאיכא קיום עשה גם בהשבתה בשז ואל תעשה, אי נמי טעם אחר, אבל השתא דכבר קים לן דתשציתו צ"ד קאי, שפיר דרשינן לשון תשציתו לרבות ציטול.

(ס"א סק"ה).

למאי דמסקינן דתשציתו אי"ד קאי, יש מקום לדון אם גם בפסח איכא עשה דתשציתו, ולפי מאי דנקטו תו' כ"ט ז' צ"ה אי דכל יראה הו' ניתק לעשה, מצוה דגם בפסח איכא עשה דתשציתו, דהא כל יראה ליכא צ"ד, ואפשר דמהא דכתיב הראשון ילפינן לה, דהרי לפי זה מתפרש קרא הכי שבעת ימים תאכל מנות ולפני זה כבר תשציתו שאור מצתיכם, וממילא קאי מנות ההשבתה גם אכל שבעת הימים, אבל אי הו' כתיב צ"ד תשציתו, לא הו' ידעינן דגם צ"ו איכא עשה דתשציתו. (ס"א סק"ה).

שם ואימא לרבות לילי חמשה עשר לביעור כו' ימים אין לילות לא קמ"ל אפילו לילות, ק"ק דלמאי דקמ"ל דאפילו לילות, אם כן מתפרש שבעת ימים דקרא צימים דמעשה בראשית שכולל גם הלילות, והם ימים דזמן וכדכתיב עד יום האחד ועשרים וגו' ואם כן הדרא קושיין לדוכתה דאיך אפשר להשצית צליל ט"ו הרי כל שבעת הימים והלילות אסורים, ואי משצית צליל ט"ו הרי שהה זו מקצת.

תוד"ה מדאורייתא ועוד דתשציתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה כו', נתבאר בסימן א' סק"ה.

צ"ג כיון דחיוצא עליה, הו' מקח טעות, אם נודע לו לאחר זמן איסור, ולפי זה נמצא דהמקח מיתלי תלי וקאי שאם יודע לו קודם זמן איסור יהא המקח קיים ואם יודע לו אחר כך יהא המקח בטל, ודוחק, ועוד דאם כן גם אם נודע לו קודם זמן איסור, אם יהא טרוד ולא יצדוק ראוי שיהא המקח בטל, ואם כן לעולם יכול לבטל המקח באמרו שאין סיפק צידו לצדוק, ולכאורה מוכח מזה דאף אם נודע לו לאחר זמן איסור לא חשיב מקח טעות, ונ"ע.

שם לא מיבעיא באתרא דלא יהצי אגרא כו', לפירוש הרמב"ן שהציאו המ"מ והריטב"א נראה דאף בצדק בעצמו גובה שכר טרחתו מן המשכיר, וכן משמע בלשון הריטב"א ובחדושי ר"ד תלמיד הרמב"ן, [ודלא כמ"ש צמ"צ סימן תל"ז ס"ק י"ד דדוקא בהוציא מעות, גובה], וכן בסברא דלמה זה יתחייב לטרוח בחנם, ולא מיבעיא דאמרינן היינו משום דכשהוצרך להוציא מעות י"ל דקפיד טפי, ולפי זה אין לנו ענין בהמנהג שבתארא, והעיקר אם הוא בעצמו צדק או ששכר צדוק, דאף באתרא שצודקין בעצמן רשאי לשכור, אלא דנקטו באתרא דסתמא עבד כפי המנהג.

שם תנן התם ר"מ אומר כו', א"ה, מנות תשציתו דאורייתא אם היא על סוף שש או עם התחלת שבע, נתבאר בסימן ז' סק"ד.

שם וכתיב אך ציום הראשון תשציתו כו', נראה דאי הו' כתיב שבעת ימים תשציתו שאור מצתיכם, דהיה מתפרש בשז ואל תעשה, והיינו שבעת ימים יהיו צתיכם מושבתים משאור, והיתה המצוה להיות מושבת, ולא ההשבתה, וכמו אילו היה כתיב תשצית מלת, דהיתה המצוה שלא ליתן מלת, ולא להסיר מלת, אבל השתא דכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא צתיכם וכתיב אך ציום הראשון תשציתו, אי יום ראשון מן השבעה קאמר, על כרחך מתפרש שהמצוה היא מעשה ההשבתה, דאי לאו הכי הו"ל למיכתב מיום הראשון תשציתו, וזהו שפירש רש"י דמשמע דציום הראשון צריך לעשות מעשה ההשבתה, ואם כן הרי על כרחך השהה חמץ בתחלת השבעת ימים, וכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא צתיכם, ולכן על כרחך דהאי יום הראשון לאו מן השבעה ימים הוא, אלא לרבות י"ד לביעור, ותו אי קאי אי"ד, שעדיין לא נזכר

לא תשחט על חמץ משמע שאיסור החמץ כבר ידוע, והיינו דאמרינן ועדיין חמץ קיים כלומר שעדיין לא קיימת מה שהוזהרת, ופרכינן אימא כל חד וחד כי שחיט, והיינו דנפרש תשציתו נמי בשעה שצא לשחוט הפסח, ומשני זמן שחיטה אמר רחמנא, דסברא הוא לפרש תשציתו על זמן קבוע לכולם, וגם על מי שאינו מביא פסח, והיינו זמן שחיטה, וזו כונת תו', אבל אין נראה לפרש דהא דפרכינן ואימא כל חד וחד כי שחיט, דהיינו שיהא איסור מיוחד על המחזיק חמץ בשעת שחיטה, ולעולם תשציתו יתפרש בט"ו, דהא אמרינן דמשמעותיה דלא תשחט על חמץ, שכבר הוזהר על החמץ, כדאמרינן ועדיין חמץ קיים.

שם ר"ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ציוס הראשון תשציתו כו' ומצינו להצברה שהיא אז מלאכה, וא"ת ומה צריך אם איתא דתשציתו היינו שריפה וציוס הראשון היינו צה, הרי מצותו צריך, ואטו לא מצינו מצות יבוס וליציית בתורה שהלאו נדחה, ואף דיו"ט לאו ועשה מ"מ מצינו כל הקרבנות שדוחים שבת ח"ג דשבת לאו שיש בו מיתת ב"ד ועשה, ועוד דאם איתא דאין ראוי לדחות, נפרש דהשצתה לאו היינו שריפה דוקא, ולא נילף מנותר, ומהיכי תיתי נוציא משמעות דיוס הראשון מפשטיה, וי"ל דאף בלא האי טעמא נמי ראוי להסתפק אם ראשון דחג קאמר או ראשון דמעיקרא, דפשטא משמע דההשצתה קודם שצעה, ובשצעה כבר לא יראה ולא ימצא, וכדאביי לעיל, ולעומת זה פשטא דראשון משמע דחג, וכיון שהדבר שקול, שפיר אהני סברא כל דהוא להכריע דראשון דמעיקרא משמע, ולא נצטרך לחדש מצותו צריך לדחות איסור, וגם כיון דאם אין לו חמץ אינו צמזמא תשציתו, תו לא מסתבר דמצוה כי האי שיכול לבטלה תהא מצוה צריך לדחות איסור.

תוד"ה ואומר א"נ כיון דמתחלת הצברה אינו יכול ליהנות כו' כמו נדרים ונדבות כו', צ"ע דנדרים ונדבות צפשוטו הטעם משום דמשולחן גבזה קא זכו, וההקדבה נחשבת כולה לשמים, ושמא ה"נ ההצברה לשם מצוה, ומה שיהיו גחלים הרי פנים חדשות באו לכאן, ולפי זה אין הטעם רק משום שמעוכב מליהנות מתחלת ההצברה, אלא משום דההצברה מצוה.

בא"ד והא דאמרינן בנדרים הפקר צפני שלשה מדאורייתא אין צריך, אכתי יש להקשות דבנדרים שם אמרו דמדאורייתא סגי בחד, ומשמע דצינו לצין עצמו לא מהני מדאורייתא, וטעמא נראה דצעינן לכל הפחות שיהא אחד יכול לזכות, ואילו צביטול אמרו מצטלו בלבו לקמן ז' א', ונהי די"ל דבלבו לאו דוקא וצריך בפה, אבל להצריך צפני אחרים לא מנאנו, ועל כרחק צ"ל דחמץ שאני כיון דעומד להיות איסורי הנאה, וצ"ע, אח"כ ראיתי ברא"ש נדרים שם שהציא בשם הר"ש משאנך דאף צינו לצין עצמו מהני מדאורייתא עי"ש. — עיקר ענין הפקר קים לחז"ל מסברא דאדם יכול להסתלק מצלותו, וכדאשכחן באצדה וצוטו של ים, וכן בשציעית צומן הדיעור מנזה להפקירה, וצירושלמי פאה פ"ו ה"א יליף לה מקרא, ועיין מש"כ בנדרים מ"ג א' ד"ה מניח.

תוד"ה וכתיב פי' הקונטרס מדמחייב ציוס הראשון להשצית מכלל דמקצתו מותר ואין נראה לר"י כו', נראה שלא היה בגירסתם בדברי רש"י כאשר הוא לפנינו, אלא כלשון שהעתיקו, ופירשו כונת רש"י דעל כרחק מצוה תשציתו צעוד שחמץ מותר ולזה הקשו דאדרבה תשציתו שריפה והיינו צומן איסור וגם אם כן אי ציוס הראשון תשציתו היינו צי"ד תשציתו על כרחק דמקצתו מותר ומאי פריך ואימא מצפרא, אבל לפי הכחצו ברש"י שלפנינו לאו מתשציתו ילפינן דמקצתו מותר אלא דשצעת ימים שאור לא ימצא משמע חיוצ לצער קודם התחלת היום הראשון וכתיב ציוס הראשון תשציתו משמע שיכנס ציוס הראשון ואז ישצית, ולפי זה לק"מ דשפיר י"ל דמצוה השצתתו צי"ד בתחלת שצע וכבר הוא אסור, שו"ר בתו' הר"פ שהעתיק לשון רש"י שלפנינו ואפילו הכי הקשה כעין קושיתם עי"ש. (פ"צ סק"ד).

ה' א' וכתיב ביה צמזה צערב תאכלו מצוה, ר"ל וסיפיה דקרא עד יום האחד ועשרים לחדש צערב, הרי דימים אלו כימי החודש שכוללים גם לילות.

שם לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, נראה דר"ל דמשמעותיה דקרא שכבר הוזהר על החמץ, ועכשיו ניתוסף לאו על שחיטת הפסח אם לא קדם להשצית החמץ, דאי לאו הכי הו"ל לקרא למיכתב לא יהיה לך חמץ בשחיטת הפסח, ולשון

קיצל עליו אחריות, אף אי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי כדמסקינן, והענין דקיצל עליו אחריות חזינן כאלו ברשותו נגנבו או נאבדו, וכאלו קיצל בתורת זאן ברזל ללד הזה.

ונראה דהאומר הרי עלי תודה והקדישה דאינו עובר על חמץ שבה אף בגוונא דחייב באחריותה והוי גורם לממון, דהכא אין חיובו כלל מחמת חיוב שמירה אלא סתם נדר, ולא קרינא ביה בבתיכס, דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא. יש להסתפק במעשר שני למאי דקיי"ל דהוא ממון גבוה, אי עבר עליה צבל יראה, משום זכות האכילה דלא גרע מטובת הנאה למ"ד ממון, או"ד ממון גבוה שאני, והכי מסתברא, ואת"ל דעובר, יש להסתפק אם יכול לצטל, כיון דלאו ידיה הוא, ומסתברא דאינו יכול.

בלאו צבל יטמין, עיין מש"כ לקמן ל"א ב' גבי מפולת.

בדין חמץ שקיצל עליו אחריות אי מהני ליה ציטול וצדין גורם לממון, נחבאר בסימן א' סק"ג. שם צעירו חמירא דבני חילא כו', עיין בינה כ"א א' דזימנין דלא קפדי אי יהבי ריפתא לינוקא, ואפשר נמי דכיון דחייבים לאפות להם, דלא קפדי כולי האי אי שקלי קמחם ועבדי להו ריפתא מקמח אחר.

שם כיון דאלו מייגנב ואלו מייציד כו', צפשוטו הכונה שנאבד, אבל לא איירי אי באונס או פשיעה, ועיין בשו"ע סימן ת"מ לענין דינא בש"ת. תוד"ה משום הקשה ר"ת דבשום דוכתא לא מנרכינן תרי קראי לכיבשתו ושלל כיבשתו כו', לכאורה שאני הכא דמרבין קיצל עליו אחריות אף שאינו שלו.

ו' א' צעו מיניה מרבא בהמת ארנונא חייבת בצכורה כו', לכאורה הנידון עד כמה אלים דינא דמלכותא לשוינהו כשותף, ומייתנין לה הכא משום הא דאמר רבא צעירו חמירא דבני חילא, דהתם נמי חיוב שמירה ידיהו מדינא דמלכותא, [עיין רמב"ם פ"ד ה"ד דלמד מכאן דאפילו אנס שהפקיד צעל כרחק של נפקד, נמי חייב הנפקד לצער כיון שידוע שאם יאבד יכפהו האנס לשלם, ולכאורה צבהמה שאנס יכפהו לתת ממנה, נ"פ דחייבת בצכורה, דכל זמן שלא כפהו

ה' ב' וש"מ לא אמרינן הואיל והותרה הצערה לנורך כו', א"ה, צדברי השאגת אריה צדין מי שמנא חמץ צביתו ציו"ט אם רשאי לשורפו, עיין מש"כ בסימן י"צ סק"א.

שם יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי ת"ל לא ימנא כו', נראה דפקדונות מן הנכרי ילפינן מצבתיכס ות"ל לא ימנא צבתיכס קאמר, דמשמע דבא הכתוב לאסור אף מה שאינו שלו, דשלו אסור אף שלא צביתו, [וכדעת הרמב"ם והרא"ש], והיינו דאינטריך צבתיכס, דקיצל אחריות על חמץו של נכרי צביתו של נכרי אינו עובר, וכמש"כ תו'.

והנה צפקדון דנכרי לא נריכין לומר דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו, דכיון דהחמץ לנכרי שוה כסף והוא קיצל עליו אחריות, הרי הוא באמת ברשותו כדבר הגורם לממון, [ומ"מ לא מהני בזה ציטול לאחר זמן איסורו, דכיון דנשאר חייב באחריות גם לאחר הציטול, אם כן הרי הציטול רק על חשיבותו, וזה אינו ברשותו אלא שעשאו הכתוב כברשותו כשאר חמץ דלא שייך ציטול בזה], ויש לעיין כשהנכרי פטרו מהאחריות לאחר זמן איסורו, אם אמרינן בזה דמ"מ עובר דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו, מידי דהוי אחמץ שלו, ונראה פשוט דלא אמרינן עשאו הכתוב כאלו ברשותו אלא במה שאיסור החמץ גורם להוציאו מרשותו, אבל מה שפטור האחריות גורם שפיר מייפטר גם לאחר זמן איסורו.

ולפי זה צ"ע בישראל שהפקיד חמץ אלל חצירו, דשניהם עוברים צבל יראה לדעת הרא"ש, זה לפי שהחמץ שלו וזה לפי שאחריותו עליו, כדאיתא בשו"ע סימן ת"מ ס"ד צמ"צ שם סק"כ, דראוי לומר דמשנאסר צהנאה הרי פקע חיוב האחריות מן הנפקד, ותו לא יעבור עליו, דאף שהסיבה לפטור האחריות הוא איסור החמץ, אבל מ"מ לא גרע מאילו פטרו המפקיד מן האחריות, דעל ענין זה לא אשכחן לחדש דעשאו הכתוב כאלו ברשותו, אח"כ ראיתי שכבר העיר בזה הגרע"א ז"ל בגליון וכן בצל"ח, והדבר תימא שהמ"צ לא הביאם. (ס"א סק"ד).

שם יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי ת"ל לא ימנא, נראה דלישנא דקרא שאור לא ימנא צבתיכס, משמע אפילו אינו שלו, וצויתר לאחר דכתב קרא אחרינא לא יראה לך, והלכך מרבין

לפרש דהפקידו אללו לא שרינן אלא ביחד לו בית, וכדמסיק משום דשכירות קניא, והיינו דאסור גס בלא קבלת אחריות גניבה ואבדה, כל שקיבל עליו לשמור, ואפילו התנה להיות פטור, וקביל עליה אחריות שבגמ' וברש"י זכאן היינו שקיבלו לשמור ולאפוקי ייחד לו בית וכיו"צ דלא שרי אלא ביחד לו בית, והיינו דאמרינן דנכרי כי קא מעייל לביתא דנפשיה קא מעייל ואמרינן נמי למימרא דשכירות קניא, דבלא זה אסור אף בלא קיבל עליו אחריות, [ואף דלשון קיבל עליו אחריות שבגמ' ורש"י דחוק לפי זה, אבל בענין אחר לא מתיישב כלל הא דאמרינן לביתא דנפשיה קמעיל ולמימרא דשכירות קניא], והא דאמרינן לעיל הא דלא קביל עליו אחריות היינו ייחד לו בית או צניקו צידו, והא דאמרינן לעיל כיון דאילו מיגניב כו' הוא משום דהתם מפקדין אללם בע"כ, ומיהו הא דתנן מ"ו ב' לא זה הוא חמץ כו' ק"ק דמי גרע מפקדון בלא קבלת אחריות, ושם כיון דאסורה לזרים שאני, ועי"ש ברש"י, וצ"ע.

שם למימרא דשכירות קניא והתנן כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בע"ז ט"ו א'. בפשוטו אין כאן נידון בהלכות שכירות, דכל הלכות שכירות ידועים שהשוכר חייב בגניבה ואבדה, ואונסין ויוקרא וזולת דברות הבעלים, והנידון הוא בהלכות שביעית בהמתו, וכן בהלכות לא תביא תועבה אל ביתך, וכן בהלכות תרומה, אם אזלינן בחר הבעלים, או דשכירות ליומא ממכר הוא, והרי הבעלים כמסולק, ולפי זה צ"ע במה שהקשו תו' מהא דאיכא אונאה בשכירות כדמסקינן ב"מ נ"ו ב', דמזה מוכח דשכירות קניא, דמה לנו ענין מהלכות שבת ותרומה לאונאה, וענין שכירות ידוע ושייך להסתפק בו דין אונאה, צין אם קניא לענין שבת ותרומה וצין אם לא קניא, ומאחרי צדו הרא"ש ב"מ שם שחירץ אמנם כן דלא קניא להקרא ציתו וקנין כספו של שוכר, אבל שפיר קניא להשתמש בו, והלכך יש לו אונאה, ובתור הכי כתב א"נ כחירון תו' דממכר ריבויא הוא.

ויש לעיין ברא"ש בע"ז פ"א סו"ס כ"ב שכתב ליישב מה שנהגו האידנא להשכיר בתים לנכרים, דהוא משום דיד נכרים תקיפה, וצדיניהם שכירות ליומא ממכר הוא, דאף צנפל ציתו של משכיר אינו יכול להוציאו, והנה בראיה זו כבר

אין כאן יד עכו"ס באמצע, ואם כן בהמת ארנוגא על כרחך משום דינא דמלכותא אחינן עלה, ומדמיימין לה הכא משמע דכי הדדי נינהו וכדעת הראצ"ד שם].

שם כל היכא דמצי מסלק ליה צווי כו', לכאורה בכה"ג יש מקום לומר דאין לעכו"ס יד כלל בבהמות, ואינם משמשים אלא לשומא כמה מסיס להטיל על בעליהן, ואם לא ירצה לשלם, כך שיה למלך לתפוס נכסים אחרים שלו כמו הבהמות, ולפי זה ודאי לא דמי לנכסי נאן ברזל שהציאו תו', דהתם הנכרי סמיך על בהמותיו וכמשכנתא ואפותיקי חשיבי לגביה, ושםא זו כונתם בחירוסם, ולמאי דמסיק רבא צאיכא דאמרי, דגם צמצי מסלק פטורה, מתפרש דינא דמלכותא דהבהמות למלך ורשות ציד בעליהן לפדותן.

שם מ"ט בהמה אית לה קלא עיסה לית לה קלא, פירש רש"י שאין יודעים שיש למלך חלק בה, ולכאורה קשה דהא כי היכי דבהמה כו"ע ידעי דבעי למיתב ארנוגא ה"נ בעיסה אי דינא הוא למיתב ארנוגא, הרי כו"ע ידעי לה, ואי דלאו בכל עיסה חייב, הרי ה"נ בבהמה אי לא שקיל מכולהו, ואם כן הו"ל לפלוגי בהכי, גם צרייתא דחייבת קשה וכמש"כ תו', ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש דהכא דינא דאורייתא אמרינן ולאו משום הרואים אלא דעיסה לית לה קלא דאדם עושה אותה צנינעא, ומצי לאשתמוטי ולא למיהב ארנוגא, הלכך לא חוינן לה כיד נכרי באמצע, אבל בהמה אית לה קלא ולא מצי לאשתמוטי, וחשיב יד נכרי באמצע, והשתא אפשר לאוקמי צרייתא דחייבת בגוונא דגם בהמה לית לה קלא ומצי לאשתמוטי, ועיקר הדין כמדומה דראוי לקיימו מסבא, דכל דמצי לאשתמוטי ליכא למיחשציה כיד נכרי באמצע, אח"כ ראיתי דרש"י כתב דהארנוגא היא מן התצואה, והא דהוא שותף בעיסה יש לפרש דהיינו משום שנעשה גם מתצואת המלך ולפי זה ניחא בפשוטו דלית לה קלא דשםא כבר נתן למלך חלקו, מה שאין כן בצבור דבשעת לידה הדבר תלוי, והכל יודעים דכל הנולדים יש למלך חלק בהם, ולפי זה באמת פשטא דגמ' כפרש"י.

שם וצניקו צידו כו', יש לדקדק אמאי נקט לה בכה"ג כיון דאפילו הפקידו אללו שרי אם לא קיבל עליו אחריות, ואפשר דזה דחקו לרש"י

דרשאי להשהות חמץ של הקדש בציתו בלא מחיאה, ושמה לא שמיע ליה לרבא אידך מימרא דרב.

שם חממו של נכרי עושה לו מחיאה כו', א"ה, עיין מש"כ בסיומן ז' סק"ט אם צריך שתהא המחיאה בסמוך לחמץ.

שם אמר רבבי הא דאמרת תוך שלשים יום זקוק לצער כו' א"ל רבא ואי דעתו לחזור אפילו מר"ה נמי, יש לעיין ומאי טעמיה דרבבי והא עמיד לבא בפסח וחמץ על שלחנו, וי"ל דגם כשמקדים לבדוק עכשיו אינו מקיים מצות בדיקת חמץ, אלא שגורם שבבא הפסח יהיה מקום שאין מכניסין בו חמץ, וכשם שהיוצא על דעת שלא לחזור, ולא בדק, רשאי אח"כ לכתחלה לחזור בפסח ויבדוק בבואו, וכיון שמחזור עליו לשורפו לא אחי למיכל מיניה כדאמר י"א א', ה"נ ס"ל לרבבי דהיוצא ודעתו לחזור נמי אין לחייבו לבדוק עכשיו, (ועיין להלן דדין הנמלך באור ל"ד לפנות אורו במועד אי מחייבין ליה לפנותו באור ל"ד ולבדוק), ועיין בלח"מ פ"ז הי"ט שפירש לדעת הרמב"ם דרבבי לא קאמר אלא בשדעתו לחזור קודם אור ל"ד שעדיין יוכל לבדוק בזמנו.

שם ואזלא רבא לטעמיה כו', משמע דס"ל לגמרא דמהא דשרי רבבי במפרש קודם שלשים אפילו דעתו לחזור, איכא למישמע דשרי נמי לעשות אור קודם שלשים אפילו דעתו לפנותו, ולכאורה יש מקום לחלק דאור שדעתו לפנותו לאו שם אור עליה כלל, ואינו אלא כמטמין, ומבואר דלא ס"ל לגמרא לחלק בכך.

שם דאמר רבא העושה ציתו אור קודם שלשים יום אין זקוק לצער כו', בכלל חידושיה דרבא, דאין צריך לפנות האורות באור ל"ד, ומשגיגין ליה כמפולת וכיו"צ דלא חיישינן שמה יבא לאוכלו, ומסתבר דהיינו דוקא בדאיכא לכל הפחות שלשה טפחים אור, דלא עדיף ממפולת, [למ"ש הר"ן דה"נ אף בחמץ ידוע איירי], ואשמועינן נמי דרשאי לעשות אור לכתחלה קודם שלשים יום.

שם אבל דעתו לפנותו אפילו קודם ל' יום נמי זקוק לצער, ר"ל דהבא לעשות אור קודם שלשים יום ודעתו לפנותו בפסח, הרי זה זקוק לצער, ומשמע דבעשה אור ולא היה דעתו לפנותו, אפילו נמלך בתוך שלשים ועמיד לפנותו במועד לא מחייבין ליה לבדוק באור ל"ד, אלא בשעה

חמה מרן וללה"ה ביו"ד סיומן ס"ה סק"ז ח' דהא דמוציאו הוא משום דחשיב כהתנה, שהרי בהשכיר לזמן גם צדינו אינו יכול להוציאו, וצדיניהם לית להו דהוי כהתנה, אבל אין מזה ראיה לאלומי לשכירות, ולמש"כ דאין נידון שכירות קניא בהלכות שכירות, קשה טובא דאם כן היכן מנאנו דצדיניהם נשתנה ענין שכירות להיות יותר כמכר, ונראה דהרא"ש מסבירא קאמר, דפשטא דמילתא ראווי לומר דשכירות ליומא ממכר גמור הוא, וכדחזינן דבס"ד פרכינן בפשיטות דאגרא קנייה ושאלה קנייה, הלכך צדיניהם ראווי לומר דכן הוא לקושטא דמילתא, דרק צדיני התורה מנאנו דשכירות לא קניא, ומה שהביא מנפל ציתו של משכיר משל בעלמא הוא דבזה פשיטא דצדיניהם לא יוציאו, א"נ שמה ס"ל להרא"ש דדוקא בשכירות יכול להוציאו אבל במכר לזמן, [שהוא ענין אחר עיין רמב"ם פכ"ג מה' מכירה ה"ו], אף שנפל ציתו אינו יכול להוציאו, אף אם בשכירות לזמן ימא דיכול להוציאו עיין חו"מ סיומן שי"צ סי"א, וצדיניהם שכירות כמכר לזמן חשיב, ועיין בחו"צ ע"ז ט"ו א' שכ"ה בתו' ר' אלחנן.

ולבאורה יש ללמוד מדברי הרא"ש דנכרי שהשכיר חמורו לנכרי לשנה, ונתגייר המשכיר בתוך הזמן, דאינו עובר משום שציתת בהמתו במה שהשוכר עובד בה, דכיון דהשוכר זכה בשכירות שצדיניהם הרי זה כמכירה ליומיה, ולפי זה הוא הדין ישראל שהשכיר בהמתו לנכרי בזמן שידם תקיפה על עצמן, דה"נ זכה הנכרי בשכירות שצדיניהם, וכשם שאין בזה משום ולא תביא תועבה אל ביתך, ה"נ אין בזה משום שציתת בהמתו, ולפי זה גם בזמן שיד ישראל תקיפה, מ"מ כל תנאי שבזמן קיים, ואם כן יוכל ישראל להשכיר לנכרי שיזכה בשכירות שצדיניהם, ולא יהא בזה משום שציתת בהמתו, וי"ע. (ע"ז ט"ו א', ועי"ש המשך הדברים).

שם המוצא חמץ בציתו ביו"ט כופה עליו את הכלי. דבדברי התו' כתובות ז' עיין מש"כ בסיומן י"ז סק"א.

שם אמר רבא אם של הקדש הוא אינו צריך, ק"ק למאי איצטריך לרבא לאשמועינן הא ר"י אמר רב גופיה אמר לה בתר הכי, ועוד דרבא איירי באירע שמהא, ומשמע דלכתחלה אין ראוי להשהותו, ואילו מימרא דרב בתר הכי איירי לענין לכתחלה

ה"צ דלטעמא דהערמה שרי צמפולת, נראה דהירושלמי לא ס"ל כלל דלריך שיצטל צלצו, שלא נזכר מזה שם, והנידון אס גזרו צמפולת כמו צציטל, ועל זה אמרינן דצמפולת ליכא טעמא דהערמה ולא גזרינן, אצל לתלמודן דלריך ציטול, תו איכא טעמא דהערמה, ועכ"פ לא עדיף מאורא, כיון דסבירא ליה להסמ"ק דלריך ציטול מדאורייתא, ומ"מ אין לדבר הכרה, ואפשר לומר דצמפולת לא גזרו אף שזריך לצטל מדאורייתא, משום דסתמא מצטל כהאי גוונא כיון שאין דעתו על החמץ וכמש"כ לעיל, וצ"ע.

תוד"ה כופה אלא לדבר הניטל כו', לכאורה יש מקום לומר דהכא אין הכלי משמש את החמץ, אלא את האדם שלא יראה את החמץ, אלא דכיון דהטעם שלא יצא לאוכלו, מיקרי שמשמש את החמץ שלא יאכלהו. — ועיין מש"כ בשבת קכ"א א' צמחני' דכופין קערה על נואה של קטן.

ר' ב' שהרי משה עומד בפסח ראשון ומוזהיר על הפסח שני כו', בקרא לא נזכר אלא הדיבור למשה, אצל לא נזכר שמה אמר לישראל, אלא דכיון דהקדים עמדו ואשמעה מה יאמר וגו', ממילא מובן שאמר להם, אצל אין ראיה שאמר להם הכל כמש"כ תו', דשמא צאמת לא אמר להם אלא שלא יעשו פסח ותו לא, אצל אפשר דכיון דבקרא כתיב נמי והאיש אשר הוא טהור וצדק לא היה וגו', וזה ודאי הוצרך משה לומר להם מיד כדי שיזדרזו לעשות הפסח, וכיון דכיליה רחמנא בהדי דיני פסח שני, שפיר שמעינן שכבר בפסח ראשון ראוי להזהיר גם על השני.

שם שהרי משה עומד צראש החדש ומוזהיר על הפסח כו', הוה מצי למיפרך דילמא התם משום דמקחו מצעשור וליכא ראיה לשתי שבתות, אלא דצללו הכי פריך שפיר.

שם אר"י אמר רב הצודק צריך שיצטל כו', נראה דאין זו תקנה שהתקין רב, וגם אין זו תקנה קדומה כמ"ס הר"ן שצמחני' לא נזכר ציטול, אלא הוא דבר נכון שאף בלא מושב צ"ד לתקנו חייבים לנהוג בו, ואף קודם שתיקנו חכמים חוצת צדיקה נמי היה הצודק צריך לצטל, והטעם נראה דכיון דהציטול דבר קל שהרי ממילא נעשה איסורי הגאה, שפיר ראוי להצריכו אף לתקן חשש רחוק.

שיפנהו, דאם לא כן הול"ל סתם אורז שנמלך לפנותו חייב צביעור, ומיהו אין לדבר הכרה, ואפשר דה"נ קאמר אצל דעתו לפנותו לעולם חייב לצער, ולדעת הרמב"ם צפ"צ הי"ט דתוך שלשים או צדעתו לפנותו מחייבין ליה לצדוק קודם עשיית האורז דוקא ואינו ראוי לדחות הצדיקה לאור לי"ד אס כן אין ראיה כלל, ולפי זה מסתברא דכל אורז שדעתו לפנותו בפסח חייב לצדוקו צאור לי"ד, וכן צמפולת.

עיקר פירוש הרמב"ם קשה שהחמירו חכמים בצדיקה דרבנן לחוש שמא יאחר ציאתו, וכש"כ דהחששא צאור רחוקה וכמ"ס צצ"י, וגם צמפרש ויוצא צשיירא היה ראוי לקצוע שיעורים לדבר דלא מסתבר שאם דעתו לחזור כמה שצעות קודם הפסח ולחזור ולאכול חמץ צציתו דיחייצוהו לצדוקו צאלתו, ושמא צאמת לא חששו אלא כשדעתו לחזור צאור לי"ד, דעל ידי צדיקתו עכשיו כבר לא יצטרך לחזור ולצדוק, אצל סתמא דמילתא אינו מכיון את היום לשצו דהדבר תלוי צשיירא ועוד, וכל שכן כשיוצא מר"ה, ופשטא דשמעתתא כרש"י רהטא, וכן כתב הר"ן דצירושלמי לא משמע כהרמב"ם, ועיין צמ"א וצט"ז שכבר דנו צאם דעתו לחזור הרבה קודם הפסח.

מה שדימה רש"י העושה ציתו אורז לנפלה עליו מפולת, לאו למימרא דמדין נפלה עליו מפולת איכא למילף לעושה ציתו אורז, דודאי לא דמו כלל, דעושה ציתו אורז לא עדיף ממטמין, ואם לא ציטל עובר מדאורייתא, מה שאין כן צנפלה עליו מפולת, אלא דרבא מסבירא קאמר דעושה ציתו אורז נמי ליכא שמא יצא לאוכלו, ואפשר לפוטרו מלצער אס ציטל, ולמאי דפטר ליה רבא נמצא דומה למפולת.

ויש נפקותא בזה לענין אחר הפסח, דצנפלה עליו מפולת דאף בלא ציטול אינו עובר מדאורייתא, אף שמדרבנן הצריכו ציטול, מ"מ אין לאסור אחר הפסח, וכמ"ס צמ"א סימן תל"ג ס"ק י"ז, אצל בעושה ציתו אורז, למש"כ דלריך ציטול מדאורייתא יש לאסור אחר הפסח, כמו בכל חמץ שציטלו, וכ"ה צרמ"א סימן תל"ו ס"א, ולדעת הסמ"ק שהציא המ"א שם דגם צנפלה עליו מפולת צריך ציטול מדאורייתא, י"ל דגם צנפלה מפולת אסור לאחר הפסח, ומה שאמרו צירושלמי פ"צ

הרא"ש, ומבואר מלשון ו"ל דחיוב בדיקה הוא אף על פירורין שצטילין מעממם, אלא דקרוז הדבר שלא מנא כולם, ואף למש"כ הר"ן טעם הבדיקה משום שמא לא ציטל כלל שלם ואם כן טעם זה לא שייך בפירורין מ"מ נראה דלא פלוג, וכן דעת מרן זללה"ה בספר אורח סימן קט"ז ס"ק י"ח ועי"ש ס"ק י"ד. (ס"ז ס"ח ועי"ש ס"ט י').

והנה פשוט בכולה סוגיין דמדרבנן בעי בדיקה וציעור ולא סגי בציטול, וסתמו כפירוש דאף מחיצה לא מהני, וכן הוכיח מרן זללה"ה (בהערות פסחים בחו' ב' א') בראיות, ויש לעיין בפירורין דממילא בטלי ומ"מ הם בחיוב בדיקה וכמש"כ לעיל, אי מהני להו מחיצה. (ס"ז ס"ט מתוה"ד, ועי"ש המשך הדברים).

— נמצא בזה עוד דברים —

שם אי נימא משום פירורין כו', לשון זה משמע דודאי נשאר פירורין, ואם חיוב בדיקה הוא גם על פירורין וכמש"כ מרן זללה"ה, יש לפרש דהכא פירורין שבקרקע הבית קאמר, דאם אין צירופן כזית אינו חייב לצער דצטלי לקרקע ולא חיישין שיצא לאוכלם, כמבואר מ"ה ב' דרך משום דילמא כניש להו ומטרפין לכזית חייב לצער, אבל אין נראה לפרש דאף פירורין שחייב לצערן חיישין שלא מנא כולם, דהא בגלסקא חיישין רק מומן מציאה, ופירורין אלו שלא מנא, רחוק לומר שעתיד למנא, וגם לא אמרו גזירה שמא ימנא פירורין כמו שאמרו גבי גלסקא, ומכל זה משמע דפירורין ידועים קאמר. (עד כאן).

שם סופי תאנים ומשמר שדהו כו' מקפיד כו' בזמן שאין צעה"צ מקפיד כו', יש לעיין מאי אתי לאשמועין הא פשיטא דאם מקפיד יש צהן משום גזל, ואם אינו מקפיד דהיינו שאמר שאינו מקפיד, אם כן היינו הפקר, ודין סתמא הרי ליכא למישמע מצרייתא כיון דדיוקא דרישא וסיפא סמרי אהדדי, ואפשר דסתמא אינו מקפיד, דהא משמע דכשאין לו שם ענבים ומקשאות ומדלעות הוי הפקר, וכן מהא דמדמינן לה לפירורין דסתמא בטלי, נמי משמע דהתם נמי סתמא בטלי, ואם כן מיפרשא צרייתא בזמן שידוע שצעה"צ מקפיד עליהן אסורין משום גזל וחייבין צמעשר הא סתמא אין צעה"צ מקפיד ומותרין משום גזל ופטורין מן המעשר ודכוותה פירורין.

שם הבדוק צריך שיצטל מאי טעמא כו', יש לעיין מאי פרכין מ"ט ואמאי לא מסייעין ליה ממחני' ט' א' דאין חוששין שמא גיררה חולדה מצית לבית וממקום למקום דאם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף, ומשמע דטעמא משום דאין לדבר סוף הא לאו הכי ראוי היה לחוש, ואם כן לענין כל יראה דיש לדבר סוף בציטול שפיר יש לחוש ולחייבו לצטל, וי"ל דגם מזה מוכח כדעת חו' דחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו, הלכך אין כאן חשש כל יראה, ושפיר פרכין מ"ט, עד דמסקינן שמא ישנהו לאחר שימנאו.

ויתכן ליישב בזה מה שיש לשאול איך נקטו בגמרא כדבר פשוט דחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו, כדאמרו כ"א א' משום דמנעא, וכן בסוגיין גזירה שמא ימנא גלסקא יפה כו' וכי משכח לה ליצטלה, בזמן שהדין לא נתבאר בשום מקום, אבל למש"כ י"ל דמתניתין איירי בלא ציטול וכמש"כ הר"ן, ובבדיקה לחוד מקיים מצותו, וכיון דאמרין דרך משום שאין לדבר סוף לא חיישין שמא גיררה חולדה, ואפילו הכי לא מחייבין לצטל, אם כן על כרחך מוכח דחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו, ומיהו לכאורה משמע בגמרא כ"א א' דכל שהחמץ אינו טמון, הרי הוא עובר עליו אף שאינו ידוע ממנו, וכדאמרין התם בבהמה דזימנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה וקאי בצל יראה, ואם כן דכוותה בגיררה חולדה נמי יש לחוש שהחמץ בגלוי, ושם דרכם להנניע, א"נ שמא בבהמה חיישין דחוי לה ולא מסיק אדעתיה, כיון דבנתינתו לה חשבו כמבוער, אבל אי לא חזי לה שמא אף בגלוי אינו עובר עליו, דעיקר הענין דחמץ שאינו ידוע ממנו ואין דעתו עליו, לא חשיב מנאי צידו ולא קרינא ביה לא ימנא.

ואפשר גם דמחמץ שנפלה עליו מפולת ל"א ב' איכא למישמע דחמץ שאינו ידוע צו אינו עובר עליו, דהא החמץ שבמפולת אינו הפקר, דהא אם יתגלה עובר עליו כמש"כ רש"י שם, ועל כרחך דהא דשרי כשהוא מכוסה הוא משום דכיון דאין דעתו לפנותו, לא חשיב מנאי צידך, שאינו חושבו בכלל נכסיו, וה"נ חמץ שאינו ידוע צו. (ס"א סק"י).

שם אי נימא משום פירורין כו', לשון הגמרא מוכיח דקרוז לתלות שנשאר פירורין מדלא קאמר שמא ימנא פירורין, ועיין להלן בלשון

בציתו כו', נתבאר בסימן ב' סק"ו. — א"ה, ועיין מש"כ לעיל ב' א' מחו' הרא"ש הנדמ"ת, ולקמן כ"א א'.

שם דאר"א שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה, יש לדעת מאי אחי לאשמועינן, והניחא צבור אשמועינן דבור ברשות הרבים חייב, ופלוגתא היא בצ"ק כ"ט ב' נ' א', אבל בחמץ כבר תניא לעיל ה' א' דאסור משש שעות וילפינן לה מקראי, וגם איסור הגאה תניא בצרייתא כ"ח ב' לר' יהודה, ומיהו למאי דמתניין לה בצ"ק כ"ט ב' משום ר' ישמעאל י"ל דבאמת עיקר האיסור אחי לאשמועינן, אבל יותר נראה דאחי לאשמועינן דלא מהני ביטול משש שעות ולמעלה, וכדמייטין ליה בסוגיין אהא, ולפי שיש מקום לומר דהא דחייבה תורה בתשציתו ובל יראה לאחר זמן איסורו, היינו על הנהגת הצעלות על החמץ, אבל כשמבטלו או מפקירו אימא דשפיר דמי אף לאחר זמן איסורו, לזה אשמועינן דאין החמץ ברשותו כלל אלא שהכתוב עשאו כאילו ברשותו, וממילא לא מהני ביטול והפקר, שכבר הוא בטל ומופקר והכתוב עשאו כאילו ברשותו.

ויש לעיין היכן מצינו דעשאו הכתוב כאילו ברשותו משש שעות ולמעלה, הרי איסור כל יראה לכו"ע ליכא אלא כלילה וכמ"ש הראב"ד והמ"מ פ"ג מהלכות חמץ ומצה ה"ח, ומצות תשציתו משש שעות ולמעלה על כרחך היינו שריפה, דהא לא מצי מבטל, עיין תו' ד' ב' ד"ה מדאורייתא, ומצות שריפה אין להוכיח דעשאו הכתוב כאילו ברשותו דהא בשאר איסורי הגאה נמי אשכחן דמצותן בשריפה ואינן ברשותו, וי"ל דאין הכי נמי דההוכחה דעשאו הכתוב כאילו ברשותו אינה אלא ממה דעובר עליו צל יראה כלילה, אבל ממילא שמעינן מינה דגם משש שעות ולמעלה כן, דאין כלל סברא שמשש שעות ולמעלה לא עשאו הכתוב כאילו ברשותו, ורק כלילה יהא כאילו ברשותו, ונראה דזו כונת רש"י בצ"ק כ"ט ב' שפירש דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו צל יראה וצב ימצא, והיינו דממה דעובר כלילה צב יראה וצב ימצא שמעינן דעשאו הכתוב כאילו ברשותו, אבל משש שעות ולמעלה פשיטא דליכא צל יראה וצב ימצא, וזו גם כונת הרמב"ם שם

שם אמר רבא גזירה שמא ימצא כו' וכי משכחת ליה ליצטליה, כבר דקדקו בתו' לקמן כ"א א' מכאן דחמץ שאין האדם יודע בו, לא קרינן ביה לא ימצא, שאינו מצוי בידו, [ועיין מש"כ בזה לעיל, ובמש"כ בסימן ב' סק"ו צדצרי הרא"ש, ולקמן כ"א א'].

שם וכי משכחת ליה ליצטליה כו', לפרש"י יש לפרש דלצטל נוח לו ולא יתעבה, אבל לשרוף הדבר קשה לו וישתהה לצקש תחבולות להחיר או יתעצל מלצקש עזים, אבל לפירוש תו' קשה דמאי משני דלאחר איסורו לא מצי מבטל ליה אבל אחי ישרפנו או יטילנו לים, וי"ל דאף לפירוש תו' החשש הוא שמא יתעצל מלשורפו אלא דלאו משום שדעתו עליו אלא סתם מחמת רשלנות, א"נ חיישינן שמא ימצא צו"ט או בשבת שלא יוכל לשרפו וכן פירש במהר"מ חלאה ו' א'. (ס"ב סק"ח).

שם דילמא משכחת ליה לבתר איסורא ולאו ברשותיה קיימא כו', לכאורה לר"ש דס"ל לקמן כ"ח ב' דחמץ אחר הפסח מותר, וס"ל בצ"ק ע"א ב' דדבר הגורם לממון כממון דמי, אם כן חמץ בפסח הוא ברשותו של אדם, כמבואר כ"ט ב' דגם בפסח חשיב ממון הקדש משום דבר הגורם לממון, ואם כן צדין הוא דיעיל ביטול אף בפסח, ולפי זה הצדק אינו נריך שיבטל, דהא שפיר יוכל לבטל כשימצאו אף לאחר זמן איסורו, ודוחק הוא לומר דמיימרא דרב דהצדק נריך שיבטל לא אחיא כר"ש, [ומיהו הא דלא מוקמינן לצרייתא דהיה יושב בצית המדרש כר"ש, ל"ק, דשפיר משני דעדיפא וקושטא כדמסיק דיקא נמי]. [נ"ב, שו"ר בגמ' בצ"ק נ"ח ב' דגם לרבי שמעון תוך הפסח לא חשיב גורם לממון].

ולבן נראה דאף לרבי שמעון עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, דקרא דצל יראה אית לן לאוקמי אף בחמץ שאינו יכול להתקיים עד לאחר הפסח, ואינו גורם לממון, ועל כרחך דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, ותו אף בחמץ המתקיים נמי לא יועיל ביטול, דהציטול אינו מועיל אלא על זכות הממון שבו, ואילו איסור צל יראה ישנו אף בלא זכות הממון, דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו. (ס"א סק"ב ועי"ש עוד).

ברא"ש פ"ק סימן ט' אי נימא משום פירורין דקיס שלא כו' ואע"פ שאין יודע שהם

הנחתו, וכן שור הנסקל חשנין הפקר זכריות כ"ד א', ומיהו זה י"ל דהוא לזתר דאקרו חכמים אף שימוש שלא כדרך הנחתו כמש"כ הראשונים לקמן כ"ד דלא שרי אלא לחולה, אבל הא דחמץ אינו זרשותו של אדם משמע דהוא מדאורייתא, וכן בתו' שם ושם לא הזכירו הא דאסור מדרבנן.

(כריתות ס"ח סק"א).

ד' א' ויבטליה זשית כיון דאיסורא דרבנן עילוייה כדאורייתא כו', לכאורה לענין האיני זרשותו של איסורי הנאה, אין לחלק בין דאורייתא לדרבנן, דכיון דסוף סוף אינו יכול ליהנות זו במציאות, הרי אינו זרשותו, אבל אפשר לדון דכיון דרשאי לקיימו ועדיין לא עשאוהו כאילו זרשותו לעבור עליו, שמה מועיל ציטולו עכשיו לענין שלא לעשותו כאילו זרשותו לאחר שש, ולזה אין ראייה מהא דרב גידל, ובשלמא לפרש"י יש לפרש דמיימי ראייה דרבנן אסרוהו בהנאה בתחלת שש, אבל לפי תו' ק"ק, ושמה מיימי דכי היכי דעשו חמץ דרבנן כחמץ דאורייתא, ה"נ עשו שעות דרבנן כשעות דאורייתא.

שם המקדש משש שעות ולמעלה כו', פירש"י אע"ג דתמי איסור הנאה דרבנן דש ומפקע קדושי תורה ושרי אשת איש לעלמא הא מתרינן זכמה דוכתין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ז"ד הפקר והם הפקירו ממונו, וז"ע מה הוצרך לכך והרי בפשוטו כיון דאסור בהנאה ממילא לא שיה פרטת ואין כאן קדושין, ומה לנו ענין מחמת איזו סבה אינו שיה פרטת, ואף אם אינו מקדש אדעתא דרבנן וגם הפקר ז"ד לא יהיה הפקר, מ"מ איסורין דרבנן ודאי אסורין וסגי בהכי, גם הקשה מהרש"ל זש"ש פ"ג דכתובות ס"ה דמה ראו חכמים על ככה להפקיע הקדושין, אם מן הדין ראוי שיתפסו.

איברא דגם צסוגיין יש מקום עיון, דגמ' מיימי סיעתא דזשית כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאורייתא דמיא ולא זרשותיה קיימא ולא מצי מבטל, מהא דהמקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין, ומאי ראייה היא הרי לענין קדושין כיון דאיסורא דרבנן עליה רמיא ממילא אין כאן שיה פרטת, ואין לחוש לקדושין, אבל לענין ציטול אכתי יש מקום לומר דכיון דמדאורייתא זרשותיה קיימא דמצי מבטל,

שכתב דעשאו הכתוב כאילו זרשותו לחייבו משום זל יראה וזל ימנא, וכמו שפירש זמ"מ שם דבלילה קאמר. — לשון רש"י ד' א' ד"ה בין חמץ אינו אסור מן התורה צל יראה וזאכילה אלא משש שעות כו', מתפרש ואף לא זאכילה אלא משש שעות כו', אבל צל יראה ליכא אף משש שעות.

ואפשר דמהא דאמרה תורה לא תשחט על חמץ דם זבחי נמי איכא למישמע דעשאו הכתוב כאילו הוא זרשותו, ואם כן שמעינן דמשש שעות ולמעלה נמי עשאו הכתוב כאילו הוא זרשותו, ועיין ה' א' דר' ישמעאל דריש לאיסור דמשש שעות ולמעלה מהאי קרא.

ואפשר דאיכא נפקותא בהא דעשאו הכתוב כאילו זרשותו, לענין אם צא אחר ושרף חמצו שלא בשליחותו, דאם לא עשאו הכתוב כאילו זרשותו י"ל דחייב ליתן לו עשר סלעים כדין חוטף מזה כדאמר חולין פ"ז א', אבל אם עשאו הכתוב כאילו זרשותו י"ל דגם זשריפת האחר קיים הוא מזותו, דהמזה רק עליה דידיה רמיא, ולא הפסיד אלא ענין דמזה צו יותר מבשלוחו, וע"ז לא מנאנו חיוב תשלומין, [ואף אם האחר לא נתכוין לעשות זשצילו מדין זכין לאדם שלא צפניו, נמי יש מקום לדון למיפטריה, וז"ע דזה]. (ס"א סק"א).

הא דאיסורי הנאה חשיבי הפקר וכדאמרינן שני זברים אינן זרשותו של אדם כו' חמץ משש שעות ולמעלה, הוא מסבירא דחפץ שאין צו שום שימוש ושיווי לצעלים, הוא הפקר ממילא, ואפשר דאם הצעלים אומרים עד שלא נעשה איסורי הנאה דדעתו עליו דמהני ואין אדם רשאי ליטלו, ואפשר דלא מהני דכיון דלא חזי למידי אינו מכלל הנכסים ואין שייך צו זעלות, ומיהו כל שראוי לאיזה שימוש שהוא אף שאין צו שיה פרטת שפיר יכול לעכזו לעצמו וחשיב שלו והגזלו כדין גזל פחות משיה פרטת, הלכך איסורי הנאה דחזו שלא כדרך הנחתו חשיב שלו ואם יש צו שיה פרטת יכול לקדש צו את האשה, ובהקדש כהאי גוונא מעל, וכמש"כ תו' כ"ט ז' קדושין נ"ו ז', וכן כשהוא פחות משיה פרטת נמי חשיב שלו כדין כל נכסים שהם פחות משיה פרטת, ומיהו סתם איסורי הנאה משמע שאין דעת בני אדם על שימוש שלא כדרך הנחתו וחשיבי הפקר וכדאמרינן דחמץ אינו זרשותו של אדם והיינו משום שאין דעתו על שימוש שלא כדרך

ובאבני מלואים כתב לתוך דלכך מתקדשת באיסורי הנאה דרבנן אף שאין לה בהן הנאה של כלום, מידי דהוה אמתנה על מנת להחזיר דאי לאו דדמי לחליפין הוי מהני בקדושין, והדברים קשים טובא, דמתנה על מנת להחזיר הוי מתנה גמורה, ותנאי מילתא אחריתי, וכמו שיקדשנה בפרוטה על מנת שתתן לו מאתים זוז, דלא אמרינן שאין לה הנאה מן הפרוטה שהרי צריכה להחזיר מאתים זוז, וה"נ כשצריכה להחזיר פרוטה, ואף אותה פרוטה, אבל איסורי הנאה הרי אין כאן חפץ שיהיה פרוטה וצמה מתקדש. — יש להסתפק במתנה על מנת להחזיר בזמנא דמהני, כדאמר קדושין ו' ב', מה הדין באומר של זהב ונמנא של כסף, אם חשיב כטעות כמו בשלל על מנת להחזיר, או"ד כיון דהוא על מנת להחזיר אכן סהדי דלא קפיד, וז"ע. (ע"ז סי"א סק"ה, וע"ע מש"כ בקדושין ו' ב').

שם המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין, א"ה, צמה שפירשו בתי' דמתפרש מסוף שש, ומשמע דבשעה ששית עצמה חוששין לקדושין אע"ג דאסורה בהנאה מדרבנן, עיין מש"כ לעיל, ובסימן י"ב סק"ב.

שם מעות שנמנאו לפני סוחרי צהמה לעולם מעשר כו' צירושלים בשעת הרגל מעשר כו', א"ה, עיין מש"כ בהוספות לחו"צ שביעית דמעוה שנמנאו לפני סוחרי צהמה צירושלים, או בשעת הרגל בכל ירושלים, דהם מעשר כדתן שקלים פ"ז מ"ב, הרי המוצא פודה אותם, אבל מסתברא שאינו מוסיף חומש, דאע"ג שנתייבשו הצעלים, מ"מ כיון שהם קיימים, ואם יתבררו יטורך להחזיר להם, דמסתברא שאין יאוש מועיל בזמון גבוה, הרי לא קרינא ביה מעשרו למונא, ומיהו לר"י דממון הדיוט הוא, מסתברא דמוסיף חומש, והצעלים עצמו גם לרבי מאיר כתב מרן זללה"ה צ"ק סימן י"ח סק"ה שאינו יכול לפדות דהיאוש מפקיע זכותו, אע"פ שהגזלן, ואפשר דהוא הדין המוצא, אינו יכול לזכות מחמת היאוש כיון שהוא ממון גבוה, מ"מ זכות הצעלים פקע, ומה שהמונא יכול לפדות הוא כמו הזוכה במעשר שני של גר שמת, ומיהו אף אם נימא דהזוכה בשל גר מוסיף חומש, הכא גרע, כיון שהצעלים קיימים.

שם צהר הבית חולין, רש"י פירש משום שאין עשוי להכתבד, וממילא אזלינן בזה רוב

דגם עיקר הדין דמשנאסר אינו יכול לצטל, אינו פשוט כ"כ מסבירא, דמ"מ הוא מוציאו ממחשבתו ומצטלו ובכה"ג שמה לא עשאו הכתוב כצדשותו, וכדדליינן נמי בזה שם בסוגיא, גם עיקר מימרא דרב משמע דאיטריך לאשמועינן דאי אפשר לקדש באיסורי הנאה דרבנן, דהא דמיתסר משש שעות וגם חיטי קורדניתא משמע שהוא דבר ידוע, ורב אחי לחדש דאין חוששין לקדושין, ומשמע דמסבירא אין הדבר פשוט, ומתני' דקדושין נ"ו ב' דהמקדש בערלה כו', י"ל דאחי לאשמועינן דכל הני איסורי הנאה נינהו, וכדמפרשין התם בגמ' מנלן, אבל דאי אפשר לקדש באיסורי הנאה י"ל דפשיטא הוא, וכן משמע מהא דאזיל כי רוכלא וחשיב לכולהו, ולא חגי סתם המקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת, ונמיהו י"ל דלאשמועינן אחי דכל הני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת, אבל הא דרב משמע דאחי לאשמועינן דאין חוששין לקדושין.

ועל כרחק נ"ל דהיה מקום לחשוב איסור דרבנן כמניעה דדית שאינה מצטלל את ערך החפץ, והרי מי שהולך במדבר ויש לו חפצים שאינו יכול לשמש בהם בעצמו, מ"מ בערכם הם עומדים, והרי אשה מתקדשת בכסף אף כשאנס צא כנגדה, דמ"מ עכשיו קיבלה כסף וכשמסכימה להתקדש בזה חשיב קנין כסף, וה"נ כל מנאות חכמים אפשר לחשוב כן, והרי לעכו"ם כל איסורי הנאה שוים כל ערכם, וכן לפוקרים, והלכך הרי האיסורי הנאה דרבנן עומדים בערכם, אלא שנמנע מלשמש בהם, והיינו דקמ"ל רב שאין הדבר כן, אלא דמנאות החכמים שוללת מן החפצים את ערכם, ושפיר ילפינן מזה דגם אי אפשר לצטל בשעת איסור דרבנן, דלאו צדשותיה קיימא. — ולפי זה י"ל דגם באיסורי הנאה דאורייתא היה מקום לומר כן דעדיין תורת ממון עליו, וגם זה בכלל חידושא דמתני' קדושין נ"ו ב', ולא דאחי לאשמועינן רק דכל הני איסורי הנאה נינהו.

וראיתאן עלה ניחא מה שהקשה הצ"ש סימן כ"ח ס"ק נ"ב דכ"ד יתכן שמהא אשה מתקדשת באיסורי הנאה דרבנן הרי אין בהם שוה פרוטה, אלא דמ"מ טפי מסתבר לומר דלצחר דשמעינן דגם איסורי הנאה דרבנן כדאורייתא ושוללים את ערך החפץ, דתו אין לחלק בין דרבנן לדרבנן, ויש להשוות כולם לאיסורי הנאה דאורייתא.

דנים איזה היה בסוף, אית לן למימר דמן הרוב, שו"ר בחידושי הר"ן בזה ע"ש.

שם רב זכיד אמר כגון שנשתמשו בה ליצורין ליצורין, נראה דלא פליג ארנב"י, אלא אשמועין עוד גוונא, ויש חידוש בליצורין שאם היה זוכר באיזו זוית היו מונחים המעשר שני, יתכן והיינו דנים כאן נמנא כאן היה לומר שאם מה שנשאר הוא בזוית זו של המעשר שני שיש לתלות שהוא מעשר שני, ולפי שאינו זוכר אזלינן בחר רוב. ובן ר"פ נראה דמודה דדרנב"י ור"ז, ורק אחי לאשמועין דבאשתכח בגומא לא אזלינן בחר בחרא.

שם אר"י הצודק צריך שיצרך, אינטריך לאשמועין משום דהבדיקה אינה גמר המלוא דהא עדיין משייר מה שמנא, וגם באכילתו הוא מבצר, ופשיטא שאינו מצרך על אכילתו, והיינו דקמ"ל דאפילו הכי חשיבא הבדיקה מלוא ומצרך עליה.

ד' ב' אצי הבן מאי איכא למימר אה"נ כו' פסח וקדשים מאי איכא למימר אה"נ, נראה דאין מזה הכרח דלמאן דאמר לבצר באמת אצי הבן מצרך למו"ל וכן בפסח וקדשים, דשפיר י"ל דלא חילקו בצרכות וכיון דאחר על כרחך מצרך על תו לא פלוג וגם אצי הבן ובעל הקרבן מצרכים בעל, וגדולה מזו כתבו בחוד"ה על לענין עובר לעשייתן דלא פלוג בטבילה ונטילה דגר ודבית הכסא לשאר, אלא דלפי מאי דפריך ליה משני ליה דשמא אה"נ.

שם לישב בסוכה, וא"ת אמאי לא פריך מזה למ"ד על ציעור, ולמ"ש להלן דלא תיקנו בעל אלא במלואות שיש בהם מלואות ניחא, ואפשר נמי דכיון דאין המלוא חיוצית דהא רשאי לילך בדרך ולשהות בבית, אלא דכשצא לישב בסוכה, לכך נופל לשון זה דמתפרש שזה להיושב שישב בסוכה, וכמו להחטוף ציציית, דהיינו שהצא להחטוף יתעטף ציציית.

יעוציין בטור סימן תרל"ט ובצ"י שם שנחלקו אם מצרכים על הסוכה גם בלא אכילה, ונראה דבעיקר מלוא ישיבה בסוכה כו"ע שוין דגם ישיבה בסוכה בלא אכילה ובלא שינה מן המלוא היא,

השנה, והדבר דחוק קצת, דאף שאין האצק מרובה מ"מ סברא הוא שראוי לכבדו, והרמב"ם צפ"ו מהלכות מעשר שני ה"י פירש משום דסתמא הוא ממעות הלשכה, ואין הגזרים מוציאים אותם אלא עם חילולם כדאמר בירושלמי, ולכאורה בפשוטו י"ל דהא אין נכנסים במעות להר הבית כמ"כ תו', ורק אלו שחפצים לתרום ל"ג השופרות או ליקח נסכים הם רשאים להציא, וסתמא דמילתא אין מקדישין אותם אלא עם הנחתם לשופר או עם קניית הנסכים עיין לקמן ס"ו ב', ולכך הם חולין, ומעות מעשר שני לא שייך להציאם לשופרות, או לנסכים.

שם ה"נ נימא קמא קמא אזיל כו', פרש"י דרגילות להוציא אוכל ראשון ראשון, וכש"כ דמתמא צדקה אור לי"ד, ויש לעיין באמת אמאי לא סמכינן בצדקה צי"ד, ואפילו לא רבו ימי מלוא והרי עד כאן לא קמיבעיא לן לעיל ד' א' אי חוקתו צדוק אלא צי"ד, אצל המשכיר בפסח משמע דפשיטא דחוקתו צדוק, וה"נ הכא, ושמא לא סמכינן אחוקתו צדוק אלא לענין צדיקה דרבנן.

שם לא נריכא דעיפושא מרובה כו', לפי זה מתפרשא מיימרא דרב דפת שעיפשה ונראית כישנה, אם רבו ימי מלוא ויתכן שנתעפשה אף שהיתה מלוא מותרת דחלינן לקולא, ויתכן לפרש משום דאזלינן בחר בחרא, או משום דאיכא לאוקמי לבית בחוקת צדוק, ואפשר דבעינן לתרתי טעמי, דהא משמע דיותר יש לתלות עיפושא מחמת יושן, מאשר בנהמא חמימא דכל יום, אלא דאפילו הכי תלינן לקולא, וקשה לומר דסברא דבחר בחרא לחוד סגי להכריע.

שם ואין יודע איזה מהן בסוף, אם לפניו שני צבורי מעות אחת של חולין גדולה, ואחת של מעשר שני קטנה, ושניהם הונחו בחיצה, ואינו זוכר איזה מהן בסוף, לכאורה לא שייך כאן למיזל בחר רובא, דהלא אין שייך להכריע מחמת דהחולין מרובים שבגלל זה הם היו בסוף, וכיון דאפשר דהמעשר שני בסוף ואית לן למיזל בחר בחרא, תו הו"ל ספק השקול, אלא יש לפרש דהרבה צבורי חולין ומעט צבורי מעשר שני הונחו בחיצה, וכשאנו

המזוה בכללותה על כל הלכותיה ופרטיה, ובלמ"ד
הצרכה קאי רק על הפרט שבמזוה זו שהוא עוסק
בו עכשיו, שכן מתפרש הלשון שכשאומר על המילה
הכוונה על מזוה מילה, וכשאומר למול הכוונה על
מזוה האז למולו עכשיו, וכן בכל צרכה וצרכה,
הלכך כל מזוה שיש זה עוד חיצים מלצד זה
שמקיימה עכשיו, או שכוללת שני מזוה יש לצרך
בעל לכלול כל המזוה שבמזוה זו, אבל מזוה שאין
זה אלא חיוז זה שמקיימו עכשיו מצרך בלמ"ד
לומר דלא סגי דלאו איהו עבד, והשתא נבא על
סדר הצרכות.

על המילה כבר נתבאר שזה כולל מזוה האז, והבן
עצמו, ומזוה צ"ד, ולכך תיקונו בעל, וגם
תיקנו צרכה מיוחדת למזוה האז.

על פדיון הבן, יש חיוז על האז לפדות בנו, ויש
חיוז על הבן לפדות עצמו, לכך תקנו על
פדיון הבן שכולל כל החיצים שבמזוה זו, שמודה
על שניתנה מזוה זו לו ולבנו, וכן הבן כשפודה
עצמו מצרך גם כן על פדיון הצבור, ומה שלא
תיקנו בפדיון הבן צרכה מיוחדת על מזוה האז
כמו שתיקנו במילה להכניסו, היינו משום דפדיון
בדרך כלל האז בעצמו פודה ומצרך, מה שאין כן
במילה דעל פי רוב אין האז המוהל וגמלא שלא
יצרך כלל על מזוהו לכך תיקנו להכניסו.

על מזוה תפילין, משום שכוללת גם של יד וגם
של ראש, ועוד שהמזוה נמשכת ולא רק הנחה
עושה מזוה ולשון להניח יש בו מקום לחשוב
דהנחה היא המזוה (ועיין רא"ש), ועוד דמצרכים
על של ראש כשהשל יד כבר מונח ולא הו"ל עובר
לעשייתו, ועוד דכיון שתיקנו שתי צרכות (אם בסח
אם אף בלא סח) ראוי לא לתקנם בנוסח אחד,
שהרי הם שתי מזוה, ותיקנו להניח להזכיר דלא
סגי דלאו איהו מניח, ותיקנו בעל על כללות
המזוה.

על ציעור חמץ, כולל מזוה ציעור ומזוה צדיקה
ומזוה בל יראה, ועוד שהרי מצער קודם זמן
איסורו ועדיין אינו מוכרח לצער עכשיו.

על אכילת מנה כולל מזוה על מזוה ומרורים
יאכלוהו דפסח, שיטנה מזוה זו גם בפסח
שני, ואף דהכתוב קצונו חובה אף בזמן הזה, מ"מ
בזמן דאיכא פסח יש בו ענין נוסף של על מזוה
ומרורים יאכלוהו דפסח, וגם איסור אכילת חמץ

וכדאמרינן דשונה ומטייל בסוכה, וכל הנידון הוא
לענין חיוז צרכה, דיש הסוברים שלא תיקנו חיוז
צרכה אלא על מעשה שאסור לעשותו מחוץ לסוכה,
כמו אכילה ושינה, ולא על שהייה, ולשון הרמב"ן
כאן בצרכה ליטב בסוכה הוא עובר לעשייתו שתיקנו
מזוה סוכה אכילה ושהייה כעין דירה ומעשה
שנגמס שם לא קיים מזוה, לאו דוקא לא קיים
מזוה, אלא שלא קיים מזוה שראוי לצרך עליה,
שהרי ראוי לשהות מחוץ לסוכה, ומה שכתבו תו'
צרכות י"א ב' ד"ה שכבר שלא תיקנו לצרך על
השינה משום שמא לא ירדם, ר"ל שלא תיקנו לצרך
על השינה בדרך שמצרך על האכילה, דעל השהייה
ס"ל שלא תיקנו לצרך, אבל על השינה שאסורה
מחוץ לסוכה, היה ראוי לצרך בדרך שמצרך על
האכילה, ובזה תירצו שמא לא ירדם.

שם והלכתא על ציעור חמץ, פשטא משמע דהכי
עדיף, אע"ג דבלצער כו"ע לא פליגי, דהא
בגמרא קצונו פלוגתא מאי מצרך משמע דמ"ד
על ציעור סבר דכך מצרך, והיה אפשר לומר דכיון
דעל להבא משמע, תו' ס"ל דראוי לתקן כל הצרכות
בעל, וכעין דאמרו צרכות ל"ח א' זה הוא
שאומרים עליו דאדם גדול הוא כו' בשלמא אי אמר
המוציא כו', אבל הרי אשכחן צרכות בלמ"ד, וש"מ
דלא דמי להא צרכות, והטעם פשוט דבמוציא
והמוציא ליכא נפקותא אלא אי להבא משמע, אבל
בלמ"ד איכא נמי ענין דמשמע דלא סגי דלאו איהו
עבד, וזה עדיף טפי, ולפי זה צריך טעם לצרכות
שתיקנו בעל וליכא זהו טעמי דאמרינן בצוגיין
דמידי דרשות או דלאו עובר לעשייתו, וכגון על
אכילת מנה על פדיון הבן ועוד.

ובמילה דתיקנו צרכה מיוחדת למזוה אצי הבן,
להכניסו, יש לדון כשאצי הבן מל אם
יצרך למול שזוה גם נכללה מזוה האז דלא סגי
דלאו איהו מהיל, ולא יצטרך צרכה להכניסו, ואף
דבגמרא אמרו כן למאן דאמר לצער, אבל למאן
דאמר על ציעור י"ל דאף אצי הבן מצרך על
המילה, מ"מ כיון שתיקנו להכניסו על מזוה האז
הדבר מספק לן שמא יצרך למול ולא יצטרך לצרך
על המילה ולהכניסו, ובזה נתיישב משה"ק הר"ן
לדעת הרמב"ן.

ובראיה דבאמת חילוק עיקרי יש בין צרכה בעל
לצרכה בלמ"ד, דבעל הוא מודה על

את ההלל משמע שיש ענין של מצוה בקריאתה, והוא ענין השירה.

הא דשליח המפריש תרומות ומעשרות מצדד להפריש ואילו שליח המל מצדד על המילה, נראה דחלוקים הם צעניס דצתרומות ומעשרות גם מצות הצרכה של הצעלים וכמו שהוכחנו בחו"ב תרומות ס"א ס"ק ט"ז מהא דחרש אינו תורם לכתחלה משום שאינו יכול להשמיע לאזניו, ומשמע שאם השליח יתרום לא יפסיד הצרכה, והיינו משום שכל מעשה השליח זה בשליחות המשלח וכל מעשיו נתפסים רק משום רצון המשלח, מה שאין כן במילה שאם מל בלא שליחות נמי קיים צו מצוה, הלכך מצות הצרכה של השליח.

וביתר הצרכות הדברים מצוירים דצדדי הראשונים ז"ל ולא באלו אלא לדברים שנתחדשו.

שם עובר לעשייתו, נקט לשון עובר, ולא לשון קודם או לפני, לפרש דצריך להסמיך הצרכה לעשייה ככל האפשר, ולשון עובר מתפרש כאילו הם יחד אלא שעובר עליו, שו"ר שכבר כתב כן בגמרא הלכות תפילין.

שם לאור הנר כו' מנה"מ כו', אע"ג דשפיר י"ל דמסביר קצו כן כיון דאור הנר יפה לצדיקה, שמה קים לגמרא דבלא רמו דקרא לא היה לחכמים לקבוע דוקא צנר, והיו צריכים רק לומר שיצדוק יפה, וממילא היה מחפש אור, אם לאור הלצנה או לאור האצוקה או שאר דברים המאירים, או מקום שניתן למישוש היה סגי בהכי, ועיין בצרייתא דלקמן דבאמת מסביר דאור הנר יפה לצדיקה קאמר ומייתי הני קראי לזכר לדבר. שם ונרות מנר כו' חופש כל חדרי צטן, יעו' צמו', וכנראה הכונה דאי לאו חיפוש דנרות, היה אפשר לפרש דחופש כל חדרי צטן לאו צנר קאמר.

שם וכי תימא האי צעת ההיא קולא הוא כו', משמע דהאי קרא לאו לנחמה הוא, ועיין בילקוט דמפרש ליה לטובה.

ח' א' א' אכסדרה לאורה נצדקת, פירש רש"י שא"צ להביא לה אור הנר בלילה אלא בודקה ציוס, והיינו ציוס י"ג דודאי אינו רשאי לאחר עד יוס י"ד, דהא חכמים תיקנו לצדוק ליל י"ד ומשום דבני אדם מצייני צצתיהן, והנה מצויר

ומצוה דרשות דמצוה כל שצעה, וכן יותר מכזית שאוכל באתה לילה, וגם צפסח שני על כרחך מצדד על אכילת מצוה כיון שאין פסח שני מצוה אלא בזמן שלא עשה הראשון, ודמיא למצוה דרשות. על אכילת מרור כיון דבזמן הצית היה כולל מצוה ומרור בצרכה אחת כמ"ש הרמב"ם, הלכך השוה צרכת מרור לצרכת מצוה.

על אכילת זבח [כ"ה צרמב"ם אצל צר"ן צקוגיין כתב לאכול] כולל כל הזבחים כולן, ועוד דמצוה דרשות היא דאטו לא סגי דלאו איהו אכיל. על אכילת פסח, משום זבח, ומשום להשוות כל הצרכות שצאותה לילה.

על ספירת העומר כולל מצות הספירה של כל הימים, ואילו לספור היה מתפרש על המצוה שבליה זו, וגם מצוה למימני יומי ומצוה למימני שצווי, וגם הספירה קשורה למצות העומר ושתי הלחם ולשון על כולל כל המצוות הקשורות בזה. על מקרא מגילה, נראה הטעם משום שאין הכל קוראין אלא הש"ך, ולשון לקרות היה משמע דלא סגי דלא קרי, [וגם הוא לשון כולל על כל המגילות שאין חובתם אלא על הציבור והתם לא שייך לומר לקרות כיון שאין כל יחיד חייב], ואין לתקן לשמוע מקרא מגילה, דאף חרש חייב כמ"ש בציאור הגר"א בשם ירושלמי, אף שאינו שומע, וכן בגמרא דידן משמע דלרבי יהודה דלא השמיע לאזניו י"א גם חרש חייב, וגם הרבה דינים יש בקריאתה, שיהא מן הספר שנכתב ונחפר כהלכתו ועוד, ואין להשמיט ענין הקריאה שזו עיקר התקנה, והשומעים יוצאים רק מדין שומע כעונה, ומסתברא דהקורא עדיף מן השומע צמדת מה, וגם הוי דומיא דקריאת התורה שנתקנה לקרוא בציבור, והקריאה היא התקנה.

ובהלל שצאמת כולם קורין או עונין מיהא ראשי פרקים תיקנו לקרוא, ואפשר עוד דצמדות הלל יש ענין כללי של מצות שירה וכדילפינן מהשיר יהיה לכם כליל התקדש חג, ומדין זה יוצא אף כשקורא הילול אחר, וכדאמרינן נמי צמגילה קריאתה זו היא הילולא, ומתקנת חכמים על פרקים אלו, ואם היו מצרכין על קריאת הלל, לא היה מובן צוה מצות שירה, דלשון זה משמע שהלל הוא הדבר שמצוה לאמרו וכמו קריאת המגילה, אצל לא שיש צענא קריאתו ענין של הילול, ולשון לקרוא

זה אלא מנז הנהגה טובה לכלול כל הצדיקות בצדיקת החיוב של ליל י"ד שמצרך עליה אצל מנז הדין לא שייך לאסור על אדם לבדד ולנקות זי"ג, ולכך אם נכסיו מרובים או שהצדיקה יותר טובה לאור היום, אפשר לעשות כן לכתחלה.

עוד נראה דכל הנידון כשבדוק כפי החיוב, ובאופן שלפעמים נמצא חמץ אחר הצדיקה וכמו שאמרו ר' ז' שמא ימצא גלוסקא יפה, [וה"נ ס"ד י' ז' דלר"י צריך לבדוק ג' פעמים ועל כרחק שאינו נעשה כמקום שאין מכניסין על ידי צדיקה, דאם כן אין לחייב בצדיקה נוספת שהרי גם בצדיקה ראשונה לא נחייב לבדוק במקום שאין מכניסין], דבזה לא קיים מצותו אלא כשבדק באופן שחייבו חכמים, אצל הצדק ומכדד מקום או כלי וכיו"צ באופן שבדאות גמורה שלא נשאר שם כלום, זה שפיר דמי לכו"ע בכל זמן שהוא, דשפיר יכול אדם גם באמצע השנה לעשות מקום שאין מכניסין בו חמץ, על ידי כיבוד וניקוי כראוי, ובה ליכא שום דינים.

— מחזק מכתב —

נראה דלעשות מקום שאין מכניסין בו חמץ, אפשר גם באמצע השנה, אצל לא סגי בצדיקה, אלא שיהא מוצטח שאין שם חמץ, בטחון מוחלט, ואמנם אם נעשה הצית כולו מקום שאין מכניסין בו חמץ עד שלא הגיע אור לארבעה עשר, אין לו מה לבדוק, אצל כפי ההוה יתכן למצא פירורים שעברו ממקום למקום על ידי קמטים שבגדים, וכיסי הבגדים, ולפעמים גם דרך הינוח לרגע וגשכת, וגם בחדר החמץ צריך שיהא החמץ כולו מכוסה במקום אחד ושיהא שאר החדר צדוק, וגם המקומות שעתידי למוכרם צריך לזררם ולעשות מחילה, וגם חדר המדריגות והחצר בכלל חיוב הצדיקה, ושם בודאי לא ניתן לדעת מצבם בשעת כניסת ליל י"ד, ובנוסף לפירורים שמניחים, ומצות שריפה, הרי שפיר מנהגן של ישראל תורה. (עד כאן).

שם באבוקה לא והאמר רבא כו', לכאורה דאבוקה עדיף מנר לא צריך ראיה דגם רבא מסבירא קאמר לה, דאבוקה בקרא לא כתיב, אלא יש לפרש דמיייתי להו למימר דליכא שום גריעותא באבוקה.

שם זה יכול להכניסו כו' זה אורו לפניו כו', כל הני טעמי קושטא נינהו וכל חד פירש טעם נוסף.

מלשון רש"י דרשאי לכתחלה לבדקה ציום י"ג, וכן לשון הגמ' לאורה נצדקת משמע לכתחלה, ואף למ"ש הר"ן שאין להקדים צי"ג, היינו רק במקומות שצריכים אור הנר ומשום שאין הנר מאיר ציום כמו שמאיר בלילה, אצל אכסדרה שנצדקת לאורה, שפיר צדוק צי"ג ציום, ולכאורה לא שייך כלל לומר לכתחלה אסור, דהא לא שייך לאסור לנהוג בחמץ כפי שירצה צי"ג, ולאחר שצדקתו לא שייך לחייבו לחזור ולצדוק כיון שאין יתרון בצדיקה השניה על פני הראשונה אלא אם כן נימא דבשעה שבני אדם מצויין בצתיהם כולל גם שהם פנויים מעסקיהם ולא ימהרו בצדיקתן, מה שאין כן ציום אף שמצוי צתית חיישינן שימהר, אצל לא מנחנו חשש כזה, וכן מהירושלמי שהציא הר"ן דאסר לבדוק מצאות האפלים ציום לאור הנר משום שאין הנר מאיר ציום כבלילה, מצוה דהא לאו הכי שפיר דמי לבדוק ציום, ואם כן אכסדרה שא"צ נר לפום גמרא דידן שפיר צדוק ציום לכתחלה, ומה שצירושלמי אוקמו להא דאין צדוקין לאור החמה בלא צדק בליל י"ד וצדוק צי"ד, הוא משום דסתם צדיקה יש לפרש לאחר חיוב צדיקה.

ובאמת שלא נמצא בראשונים מי שאסר לבדוק אכסדרה צי"ג לכתחלה, ומש"כ הרמב"ם שאם צדקה לאור החמה דיו, הוא משום דמתפרש צי"ד וכמו שהוא צירושלמי, וכ"כ במ"א, ולא איירי בנא להקדים לבדוק צי"ג, ומש"כ הב"ח בשם רי"ו דאין לבדוק צי"ג, לא נמצא צי"ו, והר"י רק העתיק הירושלמי דצדוק צי"ד קאמר וכמו שהציאו הרא"ש וגם העתיק הירושלמי שאין לבדוק צית אפל ציום משום שאין הנר מאיר ציום כבלילה, ומשמע דאכסדרה שא"צ נר שפיר צדוק ציום, ומ"ש שצדוק ציום ירושלמי שלא לחלק בין ציעור לציעור ומשמע דמפרש לה דמשום כך אין לבדוק צתי כנסיות וצתי מדרשות צי"ג ציום, הא מסיק דבתלמודן אמרו אכסדרה לאורה נצדקת, והירושלמי מצריך נר ולכך לא שרי ציום, וגם יתכן לפרש הירושלמי דהנידון אם רשאי להמתין לי"ד לבדוק ציום, ועל זה מסיק שלא לחלק בין צדיקה לצדיקה, וזה ודאי אמת אף לפום גמרא דילן דלא שרינן לדחות משעה שבני אדם מצויין בצתיהם.

ובמיהו צמ"צ סימן תל"ג סק"ו כתב בשם אחרונים דאין לבדוק אכסדרה ציום י"ג, ונראה דאין

אחריו חייב בצדיקה משום דליכא סכנה, וז"ע למה נטו הת' מזה וחדשו לחלק בין חיוב צדיקה לחמץ ידוע, ומיהו מהא דאמרו בסוגיין דחצר א"ל צדיקה מפני שהעורצים מצויין שם, ולקמן ט' א' מבואר דבחמץ ידוע לא סמכין דאכלתיה, משמע כפירוש תו' דיש לחלק בין חיוב צדיקה לחמץ ידוע.

שם וכהאי גוונא לאו מצוה הוא והא תניא האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני כו', אין הנידון דומה, דהתם גם בשביל שיחיה בנו היינו משום שמקיים מצוה נדקה ואם כן כל כוונתו משום מצוה נדקה, אלא דמ"מ מייתי דכיון דקתני הרי זה צדיק גמור הרי מוכח דלא חשבינן ליה כעושה על מנת לקבל פרס, כיון שאינו מתחרט אף אם לא תבא לו אותה הטובה שהוא מצפה וכמ"ש תו', וחשבינן ליה כעושה לשמה וגם בשביל שיחיה בנו, וכשם שאין נגרע חשיבות המצוה של לשמה מחמת כוונתו שיחיה בנו, כדקאמר הרי זה צדיק גמור, ה"נ אין נגרע חשיבות שליחות המצוה של צדיקת חמץ מחמת שמחפש גם את המחט.

תנן באבות פ"א מ"ג א' אל תהיו כעצדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס כו', בפשוטו מה שהודיעה תורה השכר על המצוות והעונש על העבירות, הוא להקל על האדם במלחמתו נגד היצר, והיינו שדברים אלו ישמשו לזרז את האדם לקיום המצוות, ואינו ענין לשלל לשמה שהוא לשם פניות אחרות, ולכן יש לפרש דהכא מדת חסידות קאמר, דראוי להיות מן העושים מאהבה מבלי להתיחס לשכר, וכן פירש בר"ן פסחים ח' ב', וגם לשון אל תהיו כו' אלא הו' כו' משמע דלאו בעושים שלא כהוגן איירי, וגם הרי לתלמידיו קאמר, [ולכן ז"ע במש"כ תו' פסחים שם ור"ה ד' א' וע"ז י"ט א', דעל מנת לקבל פרס מתפרש בתוהא על קיומם אם לא יקבל פרס, וכדאמרין בר"ה שם כאן בישראל כאן בעכו"ם, והיינו דעכו"ם מתחרט על קיומם אם לא יקבל פרס], ולשון על מנת הוא כעין על מנת להניח דמו למחר זכאים ל"ה ב', ולא כלשון על מנת שתחני לי מאתים זו, שהוא כעושה על תנאי.

ובן ברמז"ס פ"י מהלכות תשובה מתבאר דבמדת חסידות איירי מחני', שכתב דעל מנת לקבל פרס נקרא עובד מיראה, ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, ועי"ש עוד בה"ד, אלא דז"ע

שם ר"פ אמר האי בעית כו', כל אינך אמוראי מקדמי לנר, אבל הכא אין נאות להקדים האי לא בעית.

שם כל מקום לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר חורי בית העליונים והתחתונים כו', נראה דר"ל דאי הוי קתני מקום שאין מכניסין היה מתפרש מקום שצידוע שאין מכניסין בו, והשתא דקתני כל מקום שאין מכניסין מתפרש כל מקום דמסתמא אין מכניסין, וככל הני דמייתי.

שם רש"ג אומר מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת כו', לפרש"י מתפרש ומפסקת, וז"ע דלא אשכחן ששימשו כלשון כזה על חור שחת המטה, וגם סתם מטה יש הפסק בין שוליה לקרקע ושיעור ההפסק לא נתפרש בצרייתא, וכן באידך צרייתא דוחק לפרש ומפסקת על כוונה שיש חור בין העצים למטה, וגם לשון צריכה צדיקה לא משמע דקאי רק אחתיה, ולפירוש תו' נראה דומפסקת ר"ל שמגיעה מכותל לכותל ומפסקת בין שני חלקי הבית, [ומה שכתבו תו' וחולקת היינו שמגעת כו', ר"ל שחולקת ומפסקת היינו שמגעת], ואשמועינן דלא חיישינן שמה נשתמש במטה שימוש מטה אלא חשבינן לה כמחיצה וא"ל לצדוק אלא צידה שכלפי הבית שמתמש בו, צמידליא, וצטור סימן תל"ג נקט כפי גירסת ר"ח שבתו' וכמ"ש בהגהות מהר"ל שם ונתקשה בהשמטת הרי"ף והרא"ש, ואפשר שטעמם שהוא דבר התלוי בזמנים ובאנשים ולא שייך לקבוע בזה הלכה לדורות.

ובמשמע דכלא מחיצה לא שייך לחשוב חלק מן הבית כמקום שאין מכניסין בו, דהא אם אפשר לעבור תחת המטה משמע דנריך לצדוק כל הבית, ומיהו במרתף מחלקינן על ידי החציות.

שם הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו, לשון זה היה מתפרש שפיר טפי אם גם בחמץ ידוע פטרינן ליה מפני סכנת עקרב, וההיא דהתם דליכא סכנת עקרב, גם י"ל דלעולם צבא להוסיף דבר מסוים ליכא סכנת עקרב דצקל ישתמש צמרא וחצינא או צבאר דברים כפי הצורך שלא לחוש לעקרב, ורק כצבא לצדוק ולחפש בזה חששו לסכנת עקרב, שאין פעולתו צדור מסוים והרי הוא מחטט וצודק מחטט וצודק, וכן לרנצ"י דמפרש הך צרייתא משום סכנת נכרי לא מצאנו כלל סכנת עקרב, ומתפרשא מתני' כפשטה דכשהכלב יכול לחפש

אין זה אלא ג', נראה דבדוק נמי משורה זו החילונה ז' שורות העליונות, ולא אמרין שיבדוק גם את העליונה שבשורה השנייה הפנימית שגם היא חילונה שאין מי שמפסיק בינה לפתח, אבל לשמואל יש להסתפק אם בדוק רק העליונה שבשורה הפנימית, או שבדוק גם זו שתחתיה שהיא לפניו מן החילונה שטעונה בדיקה.

ט' א' מתני' אין חוששין שמא גיררה חולדה כו' דאם כן מחזר לחזר כו' אין לדבר סוף, יש לעיין וא"נ יש לדבר סוף נמי אמאי נחוש, והא הוי ספק ספיקא, ספק גיררה וחת"ל גיררה אימא אכלתיה, וי"ל דלא חשיב ספק ספיקא, דכל מקום שמכניסין בו חמץ חייבוהו חכמים בצדיקה בתורת ודאי, וכיון דיש לחוש שגיררה חולדה, הרי זה נחשב כמקום שמכניסין בו חמץ, ואין ספק אכלתיה פוטר מצדיקה, ורק משום דאין לדבר סוף, הקילו חכמים שלא לחייב בצדיקה מקום שאין בו חשש חמץ אלא מחמת שמא גיררה חולדה.

ומשמע ממתני' דאי לא חששא דמחזר לחזר ומעיר לעיר דאין ליה תקנה, וגם איכא של עכו"ם, הוי מחייבין להעמיד שומרים בזמן הצדיקה לסלק חשש דממקום למקום ומצית לבית. גמ' הא חזינא דשקל חיישין כו' מי לא תנן כו', יש לעיין ותסביר אטו נימא נמי בחמץ דכל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלך א"צ צדיקה, הרי לא דיינין אלא בחמץ שהחולדה גיררה, אבל כל הבתים צריכים צדיקה אע"ג שחולדות מצויות, כמבואר במתני', וזה קשה גם למסקנא לרבא דהא גם מקום דליכא חמץ ידוע נמי חייב צדיקה אע"פ שחולדה מצויה שם, [ומיהו למש"כ לעיל דחייב צדיקה בחמץ הוא בתורת ודאי כאילו חזינן דאיכא ולא חשיב ספק ספיקא ניחא, ועיין להלן], וי"ל דדברים שברגיל משומרים לא חזיפי חולדות כל כך לקחתם, וכל הנידון בנפלים שהנכרי זורקם, ודכוותה חמץ שצפי החולדה.

שם צבצר לא משיירא, לפי זה צבצר שיש בו טעם חמץ אפילו חזינא דשקל א"צ צדיקה, ואפשר דגם רבא מודה בזה ושאיני התם דלא חזינן לנפל צפי חולדה, ולכך אי הוי ידעינן דאיכא נפל לא הוי שרינן משום שמא אכלתיה, ובחמץ אף צפי חולדה חיישין, אבל פשטא משמע דלרבא בכל ענין אין ספק מוציא מידי ודאי, ואף צבצר צפי חולדה.

דבהלכה ה' שם כתב דהעוסק בתורה כדי לקבל שכר או שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וי"ל דכלפי העושים מאהבה נקרא גם זה שלא לשמה, אבל אינו השלל לשמה שאמרו עליו ברכות י"ז א' דנוח לו שלא נברא, ועיין סוטה כ"ב ז' ובמש"כ שם, ועיין בתו' שם ושם. (אבות פ"ה).

ח' ב' פלימו אומר כל עצמו אינו בדוק מפני הסכנה, לשון זה משמע שאינו חייב לבדוק כלל ואף לא ציממא בלא שרגא, דאי לאו הכי הו"ל למימר פלימו אומר אל יבדוק בנר מפני הסכנה, ונראה הטעם שלא חייבוהו חכמים לבדוק בלא נר, משום שאם יהיה חיוב בדיקה יש לחוש שיזלזל בסכנה ויבא לבדוק לאור הנר, לפיכך פטרוהו חכמים מצדיקה לגמרי, ומיהו לאחר שפטרוהו דתו ליכא למיחש שמא יבא לבדוק לאור הנר שפיר ראוי לו לבדוק ציממא בלא שרגא, ואולי זו כונת האחרונים ז"ל שהוצא צמ"צ סימן תל"ג סק"ל.

טעמא דחכמים דפליגי אפלימו נראה משום דלא חשבי ליה כשכיח היזיקא, וממילא הרי הוא בכלל שלוחי מלוא אינס נזקין, ולכאורה היה ראוי לפסוק כרבנן, אבל הרא"ש כתב דכיון דאיכא סכנה עצדינן כפלימו, ולכאורה אינו מוזן דמה צריך דאיכא סכנה הא רבנן חשבי ליה כשלוחי מלוא, ואפשר דכוונתו דכיון דמידי דסכנה הוא וחכמים לא נחלקו אלא באותו זמן ובאותו מקום כפי הענין שהיה, שפיר יש לחוש שיזדמנו מצבים דגם לרבנן יחשב כשכיח היזיקא, והלכך כיון דמידי דסכנה הוא ראוי למיעבד כפלימו.

שם כמאן כי האי תנא כו' ולא יחמוד כו', לכאורה האי קרא הבטחה לעולי רגלים, ומנ"ל ללמוד מזה לכל שלוחי מלוא, ואפשר דהיינו טעמא דרב דאמר לא ידענא לענין חזרה, דס"ל דמהך צרייחא ליכא למילף לכל שלוחי מלוא, ומיהו בהליכתן קים ליה דאינן ניזוקין, אם מגמ' או מאיזו ילפותא אחריתי. — ולמאי דילפינן מהבא מבואר דלאו דוקא שאינו ניזוק בשליחותו, אלא דאף נכסיו משומרים, כאילו היה בביתו ומשמרן, והיינו שלא יוגרם לו שום היזק ע"י הליכתו למלוא.

שם אמר רב עליונה ושלמטה הימנה כו', ואם כבר נשתמש בשורה אחת העליונה, והיינו כגון שכל המרתף יש ד' שורות בגובה, והחילונה

הרי פירשו תו' גררורו ואכלוהו זעין, דאי לא הכי איכא למיחש שמא הוא כנגד רגליו, ואם יש בחורו פותח טפה שמא האהיל כנגד חורו והמשיך את האוהל, ומיהו לפירוש קמא שצתו' דרגליו ברשות הרבים ואין בחור פותח טפה, ק"ק למה לא נימא דודאי גררורו מדלל ראהו, ושמא איירי בהניץ צאופן שאין הדבר ברור שהיה רואהו, ושפיר יש להסתפק שעדיין לא גררורו ומ"מ לא ראהו.

שם אמר רבי ל"ק הא בארבעה עשר הא בשלשה עשר, הא דלא ניחא ליה לאביי לפרושי כדבא

וכדבא מרי, [וגם] ליטנא דאחריו מחפרש שפיר טפי לאוקימתי ידיהו], נראה שהוא משום דלדידהו יש לפרש הא דמה שמשייר יניחנו צנינא דענה טובה קמ"ל ולא דינא, דהא פשיטא דאם נטלה חולדה בפנינו או שהניח עשר ומנא תשע דלריך דדיקה, ואביי סבירא ליה דראוי לפרש דמתני' דינא קמני, ואשמועינן דאם לא שייך צנינא חייב לחזור ולבדוק, אפילו אינו יודע כמה הניח ולא נטלה חולדה בפניו, וגם י"ל דמהא דקבע התנא להא דמה שמשייר יניחנו צנינא בחר מתני' דמדכרא דדיקה ב"ד ובמועד, ולא קבעו בחר מתני' דאור בארבעה עשר בודקין משמע ליה לאביי דב"ד קאי.

(ס"א סק"ח וע"ש המשך הדברים).

שם שלא תבא חולדה ותיטול בפנינו ויהא נריך דדיקה אחריו, וא"ת ומאי שנא דלטרחת דדיקתו חיישין, ולשמא תטול שלא בפניו ולא יבדוק ואח"כ ימנאנו בפסח, לא חיישין, וי"ל דאף אי מננא לא משהה ליה טובא, ורחוק הדבר שימנאנו בפסח דניחוש שמא יבא לאוכלו, מה שאין כן חיוב דדיקה כל שטטול בפנינו חייב לבדוק. (ס"א סק"ח).

שם רב מרי אמר גזירה שמא יניח עשר ומנא תשע, ממה שקבעו בגמ' דברי רב מרי לבתר הא דתניא כוותיה דרבא, משמע דליכא קושיא מצרייתא לרב מרי, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ואע"ג דאיכא למימר דבהניח עשר ומנא תשע אמרינן דאימור אינש לקחו וליכא למיחש שהכניסו למקום הבדוק, וצרייתא דוקא קמני שמא תטול חולדה בפנינו, לא ס"ל לגמ' לחלק בכך, אלא לכו"ע בהניח עשר ומנא תשע חייב לבדוק, וכ"ה בחידושי הר"ן.

שם תשע ציבורין כו' שני ציבורין כו', לפי מאי דמשמע בזה דאמרינן בסמוך דה"נ בצדיקת

שם אמר רבא האי מאי בשלמא התם אימור הוה כו' אכל הכא דודאי דחוינא דשקל כו', הכא אף בדלל חוינא דשקל לא הו' שרינן אי לאו טעמא דאין לדבר סוף כמזואר במתניתין, אלא דזה ל"ק כמש"כ במתני' דכל חיוב דדיקת חמץ הוא על הספק, וכיון דיש לחוש שגיררה חולדה חשיב שפיר מקום שמכניסין בו חמץ ולריך דדיקה דודאי, ותו לא מהני ספק אכלתיה לפוטרו מצדיקה, ורבא בא רק לומר דגם במדורות העכו"ם, אי הו' ידעין דאיכא נפל לא הוה שרינן משום חולדה.

שם והא תניא חצר שמת כו', לכאורה דוקא מת, אכל חי וליחא קמן לא שרינן, וכמש"כ תו' ע"ז מ"א ז' בשם ירושלמי דצמת מתוך יישוב איירי, ואם כן לא דמי לאינך ספיקות, ואפשר דהיינו דמשני דודאי הוא שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, ומוציא מתחת ידו דוקא קאמר והיינו כשנותן לחצירו או שמת.

שם דלמא מעיקרא אימור דלא טבילי כר"א דאר"א מערים אדם כו', מהא דמשמע דאף מגורה מלאה פירות אינה חייבת צמעה אי עבד לה כדר"א, יש ללמוד דאי זורה מעט מעט אף אם אספן אח"כ ונעשה ערימה פטור וכמש"כ הר"ן ב"מ פ"ח ז' הוצא בחו"צ מעשרות ס"ז סק"ג שאין העמדת ערימה ומירות אלא בסמוך לזרייה, אכל אח"כ אינן נחשזין בפעולות איסוף התבואה. (מעשרות ס"ז סק"ו וע"ש).

תוד"ה כדי ואור"י דמתני' איירי בשלל ציטלו כו', אפשר דכונתם דכולהו מתניתין מחפרשי בלא ציטול, דלא נזכר ציטול אלא כמימרא דרב, א"נ כונתם דדיוקא דדייקין הא חוינא דשקל צעי דדיקה, היינו בלא ציטל מיהא.

בא"ד ובמידה דמאכל בהמה מה הועילו חכמים בתקנתן, נתבאר בחו"צ דמאי ס"ז סק"ק י"א.

תוד"ה כדי והדר גמר טהורה מטמאה כו' וכל הנאה של כילוי, עיין מש"כ בזה לקמן ל"ג ז'.

ט' ב' והא הכא דודאי הטילה וספק גררורו כו', אע"ג דהרי הניץ וראה שאיננו ואם כן ודאי גררורו, [ולחששא שמא האהיל עד שלא ראה ובאותו רגע גררורו י"ל דחששא רחוקה היא],

נכנסו אינו יודע צפי מי מהם החמץ, ואינו יודע אם האוחז החמץ עייל לצדוק או לא.

והרמב"ם צ"צ מהלכות חו"מ ה"י י"א העתיק הדברים כמות שהם בגמרא, וכחצ המ"מ דלכך מחמירין בתשעה ליצורין לחייב צדיקה אע"ג דהוי ספיקא דרבנן, לפי דחיוב צדיקה תחלתו על הספק ולכך החמירו חכמים בספיקו, והציא כן בשם הרא"ה, [וגם בהשגות הראצ"ד על הרז"ה בסוגיין הזכיר סברא זו, וכן בחדושי הרמב"ן צ"צ נ"ה ב'], ובהא דשני ליצורין כתב וז"ל שהספיקות הללו אינן ספק קבוע כנכנס לבית ידוע לפי שהשני חלקים הראשונים בספק איזה צית הוא מהם כו' עכ"ל, ואין הדברים צרורים, דהן אמנם בשני העכברים דיינין באיזה צית נכנס זה שהחמץ צפוי, אבל ה"ג אפשר להעמיד את הנידון על עכבר זה שלקח לפנינו ספק חמץ ספק מנה באחד משני הליצורין, ונכנס לבית הצדוק, ואז הוי דומיא דתשע ליצורין ממש, ולא משמע לפרושי דוקא כשהיו העכברים ידועים צפי מי מהן החמץ עד שנכנסו לבית, וכמש"כ לפירוש הר"ן, דכל כי האי היה ראוי לפרש, וגם תחלת דברי המ"מ דהחמירו בספק צדיקה, אינו מטעם הר"ן משום שכבר נפסק הדין על הכר, אלא סתם דהחמירו בספק.

ונראה כונתו ז"ל דיש לחלק בין לקח מן הקבוע להיכא דיש כאן תערובת, דכשנתערבו חמץ ומנה חד בחד, ולקח אדם אחת מן החתיכות והכניס לבית צדוק, שפיר מהני חזקת צדוק של הבית לומר דמה שהכניס היה מנה, דמספק לא מרעיין לחזקת הבית, אבל כשיש ליצורין ידועים אפילו תשע של מנה ואחד של חמץ, ולקח אדם מאחד מהן והכניס לבית הצדוק, לא שייך לשמש כאן כח החזקת צדוק של הבית לומר שפגע בליצור של מנה, דבידוע וקבוע לא שייך לשמש כח החזקה, שהרי הוא הלך ולקח ממקום שהלך ליקח ממנו, והוא מקום ידוע, הלכך בשני ליצורים דמשלקחו העכברים כבר לא ידוע מי המחזיק את החמץ, נמצא שיש כאן תערובת, שפיר אמרינן מכח חזקת צדוק של הבית הצדוק דזה שנכנס לתוכו לא היה חמץ צפוי, ולא החמירו חכמים בספק כזה, אבל בתשעה ליצורין דאיירי שלקח מן הקבוע ולא נעשה שום תערובת, כזה לא מהני החזקת צדוק

חמץ דרבנן איירי, אם כן איירי צביטל, ודכוותה נמי הך דתשעה ליצורין, ואם כן צריך טעם מאי שנא בתשעה ליצורין דמחייבין צדיקה ומאי שנא בשני ליצורין דלא מחייבין, ומה שיש שני צמים לא מעלה ולא מוריד, ועיין במהר"מ חלאוה מש"כ בשם הראצ"ד, ועיין בצעל המאור, ובחדושי הר"ן כתב דבתשעה ליצורין היינו טעמא דמחייבין צדיקה משום שהספק התחיל בכבר, ונקבע דינו בספק חמץ דאסור אם מדאורייתא או מדרבנן, וכיון דידעינן צודאי דכבר שהוא אסור משום חמץ נכנס לבית הרי מחייבין ליה לצדוק להוציאו, דלא גרע מחמץ דרבנן שצריך לצדוק אחריו, וסיים ז"ל אבל בשני ליצורין לא נפל הספק בלחם קודם שנכנס לבית כלל כדי שנאמר דודאי לחם שנאסר משום חמץ נכנס לבית ונצריכה צדיקה אלא לענין צדיקה הבית בלבד הוא שנפל הספק, עכ"ל, ולא נחפשה בצירור כונתו ז"ל למה בשני ליצורין נמי לא נתחיל את הספק בלחם שבפי העכבר ומכח ספק נאסרנו באכילה וממילא יצטרך הבית צדיקה, והיה אפשר לומר דסיפא איירי צניכין הככרות איזה חמץ ואיזה מנה ולכך לא שייך לדון בכבר עצמו, אבל לפי זה הוה מצי למיפלג בדידה בתשע ליצורין גופא בין אם ניכרין הככרות לבין אם אינם ניכרים, וגם רהיטת הגמרא משמע דכל הליצורין במצב שוה, ולכן נראה כונתו ז"ל דגם הא דשני ליצורין איירי שאין ניכר על הלחם אם הוא חמץ או מנה, אלא דהכא איירי שהרואה את העכברים יודע איזה ליצור של חמץ ואיזה של מנה, וגם ראה איזה עכבר לקח החמץ ואיזה לקח המנה, ורק שלא ראה אם זה של המנה נכנס לבית הצדוק או זה של החמץ, ונמצא שהספק התחיל רק בצמים, וספק צדיקה לקולא, ואע"ג דהשתא ידעינן שיש צבית לחם שהוא ספק חמץ והוא צודאי אסור באכילה, מ"מ לא מחייבין ליה לצדוק אחריו כיון שתחלת הנידון התחיל על הצדיקה, ולא על הכבר, ולפי זה אם עד שלא נכנסו לבית כבר אינו מכיר מי מהם אוחז החמץ ומי המנה, יהא חייב לצדוק, דהא עד שלא נכנסו לבית כבר הוחלטו שני הככרות לאיסור מכח ספק, ונמצא שנכנס לבית הצדוק כבר שהוא אסור באכילה ויש לחייב לצדוק אחריו, והדבר דוחק לפרש כן, דסתמא דמילתא שאינו יודע הי להאי עייל והי להאי עייל הוא משום שכבר עד שלא

של הצית ושפיר החמירו חכמים בספק זה שמדין קצוע, להצריך צדיקה.

שם דמנן תשע חנויות כולן מוכרין בשר שחוטת ואחת מוכרת בשר נבלה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בחולין סי"א סק"ב. ענין קצוע הוא דלא אמרה תורה למיזל בשר רוצח אלא במאורע שנעשה והנידון אם נעשה על ידי הרוב או על ידי המיעוט, כגון בשר הנמלא, וכן כל פירש, דנעשה מעשה המספק, בזה אמרה תורה למיזל בשר רוצח לומר שנעשה על ידי הרוב, אבל כשלא נעשה דבר ואנו באין לדון אם נפגוש את הרוב או את המיעוט כגון צא ליקח מאחת מן החנויות או לזרוק אבן על אחד מט' ישראל וגוי אחד, בזה לא דיינין רוב לומר שיפגוש את אחד מן הרוב, ולכן גם בתערובת דובחים שלא נתבטל האיסור להיות יותר על ידי ציטול ככל חד בתי, דשלשתן מותרין, מחמת חשיבותו, הרי הוא ממילא צדין קצוע כשאנו באים ליקח מן התערובת דלית לן למימר שנפגוש אחד מן הרוב, ולעומת זה אם פירש אחד מן התערובת שפיר נידון כל דפריש, וכמבואר בזבחים ע"ג, ואמנם שרש הענין הוא דהחשיבה תורה מיעוט הקצוע במקומו לחשבו כמחצה על מחצה, וגם כלפי עצמם, כגון י' מתים ואחד מהן ישראל חייבין לטפל בקבורתם כי כל אחד נחשב כספק ישראל, וכמבואר ביו"ד סימן שע"ד ס"ג, ומהאי טעמא לא דיינין שיפגוש את הרוב, כי שמא יפגוש את המיעוט החשוב, ומהאי טעמא באולא איהי לגבייהו כיון שהמעשה נעשה במקומו הרי חשיבות המיעוט קיימת וגם בתערובת כשלא נתבטל האיסור נתנו לו דין קצוע כל זמן שהאיסור צודאי בתערובת.

אבל מדברי מרן זללה"ה באגרתו להגרא"ז ז"ל ובאהלות סימן כ"ג סק"ד, נלמד דענין קצוע הוא לומר שאין כאן תערובת, והוא נידון לעצמו, ולכן הנידון הוא מי האיש הזה האם ישראל או נכרי, ואין ענין באנשים הסמוכים אליו, וכן בחנויות הנידון אם החנות שלקח ממנה היתה כשירה או לא, ואין כאן כח רוב ע"י החנויות הסמוכות, כיון שאין כאן תערובת, והו' חידוש שחידשה תורה בקצוע שהקצוע נידון לעצמו, מה שאין כן בשר שפירש הרי בהכרח הוא כנתערב, שהרי הנידון הוא מהיכן צא, וכיון שהוא שייך בתערובת שפיר דיינין כל דפריש.

וקשיא ליה ז"ל בכל הזבחים שנתערבו אם אסרינן ליקח מן הקצוע אע"פ שהנידון מחמת התערובת, אם כן דין הוא שנאסור גם כשפירש אחד מהם, שהרי גם כשצא ליקח מן התערובת אי אפשר לדון דין קצוע כיון שהן מעורבין, ותירץ ז"ל דהא דאסרינן בנתערבו ליקח מן התערובת הוא אטו קצוע, ולכך לא מחמירין טפי מבקצוע וכשם דהתם מהני פירש ה"נ הכא, וז"ל ואמנם הא דמתירין בתערובת חתיכה הראויה להתכבד בנפרש אחד שלא בכונה יש בזה שאלה מה הועילה הפרישה כיון דגם במקום הראשון לא היו ידועות מה לי שהן כאן ומה לי שהן צבית אחר הלא הספק מתפשט עליהן עכשיו כמו שהתפשט מחלה והלא כשהן בשעה שנתערבו צג' בתים הן נאסרינן כמו שהן צבית אחד, והתשובה על זה משום שדברים חשובים דלא בטלי הן מלתא דקצוע דאורייתא וכיון דבקצוע דאורייתא שפירשו ממקום קביעותן הן מפסידי דין קצוע שהרי בטלה קביעותן, לא החמירו בזה רק בדברים חשובים, והלכך כל שהופרשו תחת רשות בעלים אחרים חשבינן להו כפירש עכ"ל. (חולין סי"א סק"ג מחוה"ד, וע"ש המשך הדברים).

בזבחים ע"ג ז' אלא נכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש, יעויין בתי' שנתקשו מההיא דפסחים ט' ז' דשקל עכבר צפנינו הוא צדין קצוע, ועיין בטה"ת הלכות או"ה סימן נ"א דמשמע דהוא מדאורייתא, וכ"ה ברובא סימן תפ"א, ואם כן ה"נ צפירש צפנינו על ידי דנכבשינהו נמי יהא צדין קצוע, לפיכך פירשו דנכבשינהו דניידי ושלא צפנינו, ולפמ"ש"פ לעיל דבכלל חידוש התורה בקצוע הוא דלא דיינין דין רוב לומר שנפגוש את הרוב בזמן שלא נעשה שום פעולה על ידי הרוב, יש מקום לחלק דבלקח עכבר צפנינו הרי הנידון אם העכבר פגש את הרוב, ובה איתא לדין קצוע לומר שלא נדון צודאי שפגש את הרוב, אבל בנכבשינהו דניידי דנעשה פעולה על ידי הרוב דניידי ואחד מהם פירש, בזה שפיר דיינין דין רוב לומר שמסתמא הפורש הוא מן הרוב, כיון שיש כאן מעשה על ידי הרוב, שנתעוררו לנוד ולצאת ואחד יצא, והרי הנידון מי נתעורר לצאת האם אחד מן הרוב או מן המיעוט, ובה איתא לדין רוב לומר דמסתמא מן המרובה יצא, וכן

לצור, אלא הרי זה כחור שצבר וכיו"צ דכל שמאחיל כנגד החור הרי הוא ממשיך את האהל, ולא שייך כאן להצריך מלא אגרוף, שאין כאן שום נידון נוסף אלא אם החור חשיב אהל, וכל שצפותה טפח חשיב אהל לגבי עצמו ממילא המאחיל כנגד פתחו ממשיך את האהל, ועוד דכל שדעתו לקיים את החור, הוי כחשב עליו לתשמיש, וכמש"כ בזהל"ט ס"ד סק"ד, והכא צבור ודאי אין דעתו לסתמו, וממילא שיעורו בטפח, [ועוד שאם היה הצור מקורה אפילו לא היה צחור פותח טפח היה מציא את הטומאה לצור, כיון שאינו פתוח אלא לצור וכמש"כ בזהל"ט ס"ד סק"א, ומיהו י"ל דהכא הו"ל בית המשמש את הכותל וזה למאי דמשמע בר"ש פ"ו מ"ה ו' דקליפת השום היינו ששקוע קצת בתוך הכותל אפילו אינו מכוסה, משמע דבזה אינו נטפל לבית, ול"ע בזה כעת].

ובעיקר דברי רש"י שכתב דהוי פותח טפח ז"ע מה הרוחנו בזה, דאם לומר דלא הוי רצוה ולכך אף שעומד כנגד הטומאה טהור, אכתי הרי יש לחוש שהאחיל כנגד הפתח של החור, וכשם שיש לחוש שרגליו כנגד הטומאה כך יש לחוש שראשו כנגד הפתח, וכמש"כ תו'.

והל"ל ראיתי בתוספות הרשב"א הנדמ"ח [המיוחס להר"ש] שכתב לשון זה ועוד יש לפרש שאין צהם כמלא אגרוף דהשתא אפילו הוי רשות היחיד סביב הצור טהור דאחיא כרבנן דמוכח במסכת אהלות ומייתי לה בסוכה פרק הישן דסברי אפילו חור שחררוהו מים או שרצים כיון שיש בו פותח טפח אין [כן נראה דל"ל, במקום תיבת או שצנדפס] טומאה צוקעת ועולה מתחתיו ומיהו אינו מציא את הטומאה כיון שאין בו מלא אגרוף כדמציא בפ"ג במסכת אהלות העושה מאור כו' שיעורו מלא אגרוף וחזר בו ר' דהא ר' יהודה מייתי לה להא מילתא דמעשה בשפתתו כו' ור"י בעי מלא אגרוף לענין כל דבר כדמוכח בזהיא דמייתי בסוכה דקתני ר"י"א כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל, עכ"ל, ומצואר דס"ל דאף צחור שצבור צעין מלא אגרוף, ושמה צבור שדעת בני אדם עליו איירי, ועל פי זה רצה לפרש דלענין סביב הצור אין לחוש כיון שיש צחור טפח, וחשש שמה האחיל כנגד הפתח נמי ליכא דכיון דליכא מלא אגרוף אינו מצטרף עם האהל"ט, [אבל בתוך

בנמצא אנו דנין מי איצד את הצפר האם אחד מן הלוקחים מן התשע חנויות, או הלוקח מחנות האחת, ושפיר איתא בזה לכת רוב לומר דמן המרובים נפל, אבל הראשונים ז"ל נקטו דפירש צפנינו הרי נופל הנידון עד שלא פירש מהו כח זה שהעכבר עומד ליטלו והרי הוא צקצוע ונידון כמחצה על מחצה, וכן בהמה זו שעומדת לפרוש, ועיין גם בר"ש טהרות פ"ה מ"ב, ועיין ברמב"ן חולין ז"ה א' דהקדים דבנמצא ציד עכו"ם לא שרי אלא כשלא ראינו שלקח, ואח"כ הזכיר הא דנכבשינהו דניידי ולא פירש דהיינו דוקא שלא יפרשו צפנינו, ואפשר דס"ל כמש"כ.

הר"ן חולין ז"ה כתב דלקח עכבר צפנינו חשיב פירש מדאורייתא, ורק מדרבנן חיישינן, אטו לקח מן הקצוע, וכן פירש דנכבשינהו וניידי דהיינו צפנינו ועל זה קאמר אטו קצוע, והקשה הגר"א ז"ל בחדושי חולין שם מהא דמציא בתוספתא הוצאה בר"ש טהרות פ"ה מ"ב דתשעה שרצים ופירש אחד מהן לרשות הרבים דספיקו טהור ובנמצא הלך אחר הרוב, וכתב הר"ש דהיינו טעמא דצפירש לא אזלינן צתר רוב משום דפירש צפנינו, הרי דגם לקולא אמרינן דפירש צפנינו חשיב קצוע, ולכאורה י"ל דפירש דהתם אפשר לפרש שלקח מן הקצוע צידים ואח"כ נגע בו, ויש בזה חידוש דאע"ג דבשעת לקיחה לא נגע בו ולית לן נפקותא בלקיחתו, אפ"ה דיינינן ליה צתר הכי צדין לקח מן הקצוע דהוי כמחצה על מחצה, אבל פירש צפנינו שלא על ידי אדם בכוונה, באמת י"ל דניזל לחומרא צתר רובא, ועיין בהגהות הגר"א לתוספתא טהרות רפ"ו שמחק הא דפירש. (חולין סי"א סק"ח ועי"ש).

תוד"ה ספק, ברש"י ותו' מצואר צחור שחררוהו שרצים בתוך צור שיעורו פותח טפח, וצדברי רש"י הכונה דלא ליהוי רצוה, וזה ודאי כיון שהנידון לגבי החור עצמו הרי היינו מתני' דפ"ג דאהלות מ"ו דאחד חור שחררוהו מים כו' וכמש"כ בזהל"ט ס"ד סק"ב, דאף אהל שאינו עשוי בידי אדם חשיב אהל, אבל צמו' מצואר דאף להציא טומאה למי שמאחיל כנגד החור שיעורו פותח טפח, וגם זה מצואר, דכיון דאין כאן בית וכותל, שהרי הצור אינו מקורה והכותל הוא קרקע עולם, לא שייך לומר שיש כאן מחיצה המבדלת בין החור

הוצרך ז"ל לפרש אלא למה לא נטמא כל הצור מחמת הנפל שצחור ולזה פירש משום שאין הצור מקורה, ובאמת ז"ע למה מיאנו התו' לפרש כן. (אהלות ס"ד סק"ה).

תוד"ה היינו תשע חנויות ואומר ר"י דהכא מיירי כשראינו שלקח מן הקצוץ כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ צוה צח"צ חולין. יש כאן לשאל דבפשוטו כשמכה אותן וטורדן הרי הן פורשין לפניו, וכל שרואה פרישתן הרי דיינין ליה כלקח מן הקצוץ, כמצואר פסחים ט' ז' וצחו' שם, וצחו' זכאים ע"ג ז', וי"ל דמכה אותן וטורדן שיתפזרו כולם, וכל שמתפזרים כולם חשיב כשלא בפניו, וכ"כ הר"ש פ"ה דטהרות מ"א וז"ל והא דפריך צפרק התערובות ונכבשינהו כי היכי דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש התם אע"פ שפירש בפניו כבר נחצטל מקודם מקום הקציעות כדאמרינן דניידי, וכ"כ צחו' הרשב"א פסחים ט' ז' וז"ל ומיהו קשיא צפ' התערובות כו' ונכבשינהו כו' ואי כמו שפי' מה מועיל זה הלא כבר נולד הספק בשעה שהיו קצועין וי"ל דהתם כל תערובות האיסור וההיתר נייד ואשתרי בההיא שעתא כו', ובתשובות הרא"ש כלל כ' סימן י"ז כתב וז"ל ועוד כיון שפירש בפניו לא אמרינן כל דפריש מרובא פריש ולהכי קאמר ונכבשינהו דניידי ולבתר הכי אמרינן כל דפריש מרובא פריש כו', וצחו' הרא"ש הנדמ"ח פסחים ט' ז' כתב וא"ת הא דאמרינן צפ' התערובות כו' וי"ל דשאני התם שכבר נחצטל כל הקציעות, והרשב"א בתורת הבית הארוך בספק איסור והיתר הכשר בצית רביעי שער שני (דף ל' א') כתב אבל בשפירש שלא בפניו או שנתפזרו כולם אפילו בפניו כבר נחצטל הקציעות ומותר כו', מדברי כולן נלמד דכשטורדן ומפזרן כולם בטל קציעותיהו ולא חשיב פירש לפניו, ושפיר דיינין כל דפריש מרובא פריש, ולא מיתסר אלא משום גזירה שמא יקח מן הקצוץ.

אבל בספר התרומה הלכות איסור והיתר סימן נ' כתב דנכבשינהו דניידי היינו שנעמידם במקום זר וקטן כי היכי שילכו משם בדוחק וכל אחת ואחת כשהיא פורשת מן החדר נימא כל דפריש מרובא פריש, ומצואר דלא סבירא ליה שיש כאן פיזור לכולם, ומשום הכי פירש שם בסיומן נ"א דהא דפריש דנכבשינהו כו' היינו דניידן שלא

החור הכל טמא, דאם החור לא היה טמא היה חוזר לדין רלווא, דחד דינא הוא שאם הטומאה צאה לאינה צוקעת וכשאינה צאה הרי היא צוקעת, ולא שייך לחלק בזה, וכן צביצ הרי הציצ לעולם טמא כשיש בו טפח והטומאה צתוכו, כדקתני טומאה צתוכו הבית טהור, הא הציצ טמא, וע"ז קתני אחד חור שחררוהו מים כו', אלא כונת הר"ש שאין החור מצטרף לאהל שמהליל האדם על הצור וכמו בצית שאינו מעביר טומאה לבית וכמש"כ באהלות ס"ד סק"ב], ודחה דהא ר"י ס"ל דאהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל כלל והו"ל צדין טומאה רלווא, ולפי זה אפשר לפרש כונת רש"י כמו שהיה הר"ש רואה לפרש, ולכך כיון שיש בו טפח לא חשיב רלווא ומ"מ כיון שאין בו מלא אגרוף אין המאהיל כנגד הפתח טמא, ולא אחיא ר"י כטעמיה.

בתו' רי"ד ע"ז מ"ז כתב דהיינו טעמא דטיהרוהו אע"ג דמסתמא יש צחור טפח כיון שיכלו לגרור את הנפל לשם, משום דכיון דאין הצור מקורה אין הטומאה יוצאה לצור, ונריך ביאור דמ"מ נחוש שמא האהל כנגד פתח החור, ואף שאין הספק קרוב כ"כ כמו האהל על הנפל כשהוא צור [דהתם אם הנפל ממלא חצי אורך הצור הרי כשההליל על חצי הצור האהל על הנפל, מה שאין כן חששא דשמא האהל כנגד החור כל שלא האהל על חצי היקף הצור אין כאן ספק השקול], מ"מ הא צרשות היחיד כל ספיקות וספק ספיקות טמא, [ולא דמי לתלייה קרובה דלא חשיב ספק אף לענין רשות היחיד, כמש"כ תו', דכיון דבדאי יש כאן מת וספק אם האהל עליו אף שהמת תופס מיעוט השטח נמי טמא צרשות היחיד], ואפשר דס"ל להרי"ד דכל מה שניתן לצירור ודאי ציררו החכמים קודם שטיהרוהו, דכן ראוי לעשות, וראו שהנפל אינו צור, וגם ראו שאין חור צאותו רוח שהכהן האהל, וכל הספק הוא שמא כשהכהן הציץ עדיין היה הנפל צור, דאין ראיה ממה שלא ראהו צהנצחו, שהיה צחפזון, כלשון הציץ, וגם קשה לראות צור בדיוק, והיינו דמספקין אם כבר גררוהו צההיא שעתא שהציץ או לא, אבל עכשיו כבר נתברר הכל בצירור שאין הנפל שם, וגם זה חשיב ספק מוציא מידי ודאי, דודאי הטיילה וספק אם כבר גררוהו, ולכן לא

חכמים החולין מספק, וממילא מותר הכל, אבל בזמן שהתרומה רצה אין הנידון אלא על הסאה שנפלה ואין לה חזקת היתר ולפיכך אסרו חכמים, כיון שהוחזק כאן תרומה בודאי, ונחלקו ר"י ור"ל במחנה על המחנה אם הקילו חכמים כאילו הנידון לאסור חולין או לא, והקשו לר"י דס"ל דהקילו חכמים במחנה על מחנה, למה במקוה החמירו במחנה על מחנה, דס"ל דענין אחד הוא אם הקילו חכמים במחנה על מחנה כאילו הרוצ היתר, ומשני לא דלא נשקול רוצא ואמנם אף במקוה הקילו במחנה על מחנה, א"נ שאני הכא דאיכא למימר שאני אומר, ר"ל דבספק דרבנן הקילו במחנה על מחנה, אבל בודאי דרבנן שפיר קבעו שיעור מחנה על מחנה להחמיר, ואפשר גם לפרש דהשתא ס"ל דהתם היתר משום ספק דרבנן ואף ברוצ תרומה מקילינן ובכלל אע"פ שלא רבו אף אם הם מיעוט, אלא דהיטת הסוגיא ל"מ כן, דמשמע דלא נסתפקו בגמרא בכונת ר"י, וכבר נחלקו בזה הרשב"א והרא"ה וצ"ו"ד סימן קי"א ס"ב סתם כדעת הרשב"א דחולין כתרומה מיהא צעי אף למירוצא בתרא.

ובגליון הפר"ח שם הקשה לדעת הרשב"א מהא דאמר פסחים ט' ב' שני בתים אחד דדוק ואחד שאינו דדוק ושני לצורין אחד חמץ ואחד מזה וסקל חד עכבר חמץ וחד מזה ועיילו להני בתי ולא ידעין הי להאי עייל והי להאי עייל, היינו שתי קופות, ואי אמרת דלר' יוחנן צעי מיהא חולין כתרומה, אם כן התם צעי בתים שאין שם תערובת כלל יש להנריך צדיקה מספק, אלא ודאי לא צעי תערובת כלל לר"י ואחיא סוגיא דפסחים כותיה, וכן כתבו תו' פסחים שם דסוגיין כר"י דלא צעי רבייה, ואפשר דהתם בצית דדוק לעולם חשיב כרצו חולין, דהא הצית בחזקת דדוק, ואית לן לאוקמיה אחזקתו, ולכו"ע אף בהוחזק איסור מכל מקום מוקמינן אחזקה בספק דרבנן, ומתניתין היא בנדה נ"ט ב' דהשאלה חלוקה לנכרית הרי זו תולה בה, והיינו משום דאית לן לאוקמי אחזקתה, ואפשר דאף כר"ל מצי אחיא ובאיכא חזקת כשרות מודה, דהא ודאי מודה בהשאלה חלוקה לנכרית, ומיהו התו' שכתבו דלא אחיא כר"ל, צ"ל דסבירא להו לחלק דהכא גרע כיון דראינו עכבר שנכנס, ובכאפי גוונא לא מוקמינן

בפנינו, וכן ברשב"א בתורת הבית הארוך בית רביעי שער ראשון י"ב ב' כתב דאסור להנידן ולהניחן במקום נר כדי שינדו ממקומן גזירה שאם אתה מתיר לנו בכך יבא הוא ליקח מן הקצוה, משמע נמי שאין כאן פיזור לכולם, וכן מבואר יותר ברשב"א ע"ז ע"ד א' שכתב שיעמידם במקום נר וכל אחת ואחת שפורשת נימא כל דפריש כו', ומ"מ גם לדידהו אולי יתכן לפרש בדעת דה"ג דכונתו להתיר באותו ואת בנו כשיפורס כולם, או דנימא דס"ל דפירש בפנינו לא חשיב כלקח מן הקצוה מדאורייתא וכדעת הר"ן חולין ז"ה, והקיל גם בזה באותו ואת בנו מן הטעמים שזכרנו, א"נ דס"ל כמ"ש תו' בפסחים ט' ב' דבתערובת שרינן נמי פירש בפנינו אי לאו משום שמה יקח מן הקצוה, ובאותו ואת בנו הרי ס"ל דלא גזרינן שמה יקח מן הקצוה, א"נ י"ל כמ"ש כ' בחו"ב חולין סימן י"א סק"ח דהליכת בעלי חיים מעממן חשיב פירש אף בפנינו. (חולין ס"א סק"ט ועי"ש עוד).

תוד"ה היינו הך סוגיא דמדמה כו' לא אחי כר"ל כו', עיין מש"כ בזה במקואות ס"ה סק"ב.

בא"ד אלא כר"י דלא צעי התם רבייה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב יצמות. פ"ב ב' וסבר ר"י דדרבנן לא צעין רביא כו' לא דלא נשקול רוצא כו', מבואר דצמתי קופות נמי צעי מיהא שיהא חולין כתרומה דאי לאו הכי אכתי תיקשי מ"ש, וכ"כ הרשב"א, ויש לעיין מה סברא יש להנריך שיהיו חולין כתרומה, הא ודאי ציטול לא שייך במחנה על מחנה, ואפשר דבזמן שהנידון על היתר אם נתערב בו איסור ונאסר, תלינן להקל כיון שהוא ספק דרבנן, אף שהוחזק איסור ואין לנו יודעין להיכן נפל, ולא אסרינן מספק, אבל בזמן שהנידון על חתיכה אם היא איסור או היתר ויש כאן חתיכה אחת ודאי איסור, בזה החמירו חכמים אף בספק דרבנן, [וכמש"כ הרשב"א דהיינו טעמא דלא הקילו כאן אף ברצו תרומה על החולין], שהרי אין לנו באין לאסור מה שהוחזק בהיתר, ואף דלעולם אין הנידון אלא על מה שנפל והוא לא הוחזק בהיתר מ"מ בזמן שהחולין רצו הנידון הוא לאסור החולין מחמת תערובת תרומה, והרי זה כאילו דיינינן על החולין לצד אם נאסרו, אף שאמנם האיסור הוא משום שאי אפשר לצרר החולין מן התערובת, ולא אסרו

ליה דהנידון צ"ב בתים של איש אחד, ואפילו הכי מדמינן לה להך משנה ולא למ"ג בטהרות שם, ועל כרחק דר"ל דאף באדם אחד יש להקל כדין שני שצילין, וי"ע.

מש"כ הרמב"ם שם צה"צ דבא עכבר ונטל החמץ ספק נכנס לבית זה או לא נכנס צריך בדיקה, הוא תמוה וכמשה"ק במ"מ דמ"ט מנכנס בודאי לאחת משני בתים דפטרינן תרוייהו כש"כ ספק נכנס, ומש"כ המ"מ לתוך דכשיש אחת שודאי לא נכנס, עדיף, הוא דוחק גדול, וגם קשה ע"ז משני ציבורין ואחד בדוק ואחד שאינו בדוק דלא מחייבין ליה לחזור ולבדוק אע"ג דהוי ספק נכנס, ולו"ד ז"ל היה אפשר להכח מיירי שהעכבר נטל החמץ ממקומו הננוע בבית הבדוק וספק אם הוציאו לחוץ או שנשאר עמו בפנים, ולזה קרי נכנס, ואיירי דומיא דרישא דהניחו בזוית זו דאיירי נמי בבית הבדוק, וכה"ג שפיר מחייבין ליה לחזור ולבדוק, דהיינו נטל בפנינו או הניח עשר ומלא חשע דאמרינן ט' צ' דלריך בדיקה ושם א' הא חזינא דשקל חיישינן וצריך בדיקה, דכל שנאבד החמץ בתוך הבית, הרי נחבטלה הבדיקה, אבל אם העכבר עם החמץ בחוץ לא מספקין כלל שמא נכנס לבית להצריכו בדיקה, דהיינו אין חוששין שמא גיררה חולדה, ואף במאורע שראוי להסתפק נמי מקילינן וכמו בשני ציבורין.

ובהגהמי"י צ"ן על דין זה הא דאמרינן ספק על ספק לא על היינו בקעה וכחכמים דמטמאין, ולא הזכיר ליישב הא דשתי קופות ושני שצילין, ואפשר דנמי מפרש כמ"ש"כ דהיינו כשאיתרע ליה הבדיקה שבדאי נטלה החמץ במקום הבדוק, ומהא דחשבינן ליה ספק על, משמע דאף מחדר לחדר מחייבין ליה לחזור ולבדוק, דאף שהחולדה נטלה החמץ בחדר זה, מ"מ מספקין שמא גררתו לחדר אחר, וצריך לחזור ולבדוק כל ביתו, ולפי זה מתפרש לשון הרמב"ם ספק נכנס לבית זה כפשוטו, ור"ל חדר, וי"ע.

שם אלא בבא להשאל עליו ועל חצירו, עיין חו' כתובות כ"ז א' דהיינו בזה אחר זה, דבבא אחת הר"ז גרע מאילו באו שניהם בבית אחת, אבל ברש"י כאן ל"מ כן. — ואיירי שחצירו עשאו שליח לשאלו, דאי לאו הכי לאו כל כמיניה למיסריה לחצריה, ומיהו מ"מ נפקא מינה בזה לגבי השאל

אחזקה, אבל התם בהשאלה חלוקה אין בה שום ריעותא והוא ליה ספק דרבנן ולקולא, וכ"כ הש"ך שם סק"ו סברא זו אף לדעת הרשב"א, ומ"מ לדעת הרשב"א יש לומר דמ"מ בבית עדיף שהוא בחזקת בדוק, ומאי אחיא אף כר"ל, ומיהו כר"י ודאי מצי אחיא דענין חולין כתרומה היינו שיהא הנידון לאסור דבר המותר וכמ"כ לעיל, ובבתים ודאי כן הוא שהנידון להצריך בדיקה בבית שחזקתו בדוק. (מקואות ס"ה סק"ב).

י' א' היינו שני שצילין כו', בפשוטו אם שני הבתים של אדם אחד ודאי חייב לבדוק, וזה עדיף מבב"א וכדתנן בטהרות פ"ה מ"ג דהלך באחד ועשה טהרות וזהו ושנה וטבל והלך בשני ועשה טהרות אם קיימות הראשונות הרי אלו תלויות, וליכא דפליג בזה, אלא דאמרו היינו שני שצילין לענין אם הם של שני אנשים, וכ"ה בטור סימן תל"ט. — ועיין מש"כ בטהרות ס"ג סק"ב דבשניהם של אדם אחד לא תועיל בדיקה בית אחד, דאדרבה כשבדק בית אחד ולא מלא, השתא ודאי אית לן למימר לבית השני על, ואפשר דגם בשני בתים של שני בני אדם ובאו לשאלו בזה אחר זה דפטרינן לתרוייהו, מ"מ אם אחד בדק ולא מלא, יתכן דעל ידי זה יתחייב חצירו לבדוק, [עכ"פ] אם אין ספק אכלתיה].

הרמב"ם שם סתם דא"צ בדיקה ולא חילק בין בבית אחת לבזה אחר זה, וכחצ המ"מ דאפשר דמפרש דהיינו שני שצילין היינו דתלינן בכל חד לקולא ולא דימו אותם לענין חלוק שאלתם דהתם שצילין משום דאי אפשר שלא יהיה אחד מהם טמא אמרו כשבא לישראל בבית אחת שהן טמאין אבל כאן צביטול סגי ליה וי"ע עכ"ל, ועיין בכ"מ ובמל"מ שם ולכאורה נראה דכונת המ"מ דבחיוב בדיקה אפשר לחכמים להקל אף בדאיכא ודאי חמץ, וכדאשכחן בחור ח' א' דאינו בודק אלא עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבד, וכן בכבר בשמי קורה וצבור וצפי נחש לצד דפטרינן ליה מבדיקה לקמן ב', והלכך כאן נמי דמן הדין ראוי לפטור כל בית מבדיקה, אלא דכששואלים בבית אחת הדבר נראה כקומר, שפיר י"ל דלא חשו חכמים לכך ופטרו מבדיקה אף כששאלו בבית אחת, ואפשר דהוכיח הרמב"ם חילוק זה, מהא דמשמע

הנידון רק בלא ביטול, ה"נ ראוי לפרש הכא, וביטול אף ר"מ מודה, אף שאין הכרח לזה ד"ל דבחמץ ידוע גרע.

שם על וזדק ואשכח כו', וא"ת בשלמא גבי טומאה אמרינן שדה דרכה למיקצר ושמא קצר בה נמי אינש אחרינא כדאמר בכורות כ"ה ב', אבל הכא הרי בצית דדוק קיימין שנכנס לתוכו עכבר עם חמץ, ומהיכי תיתי נחוש שמא עוד משהו הכניס לתוכו חמץ, והרי קיימין בפשטו דמנא כשיעור שהעכבר הכניס וליכא למיחש שמא נשתייר ממה שראינו שהכניס, וי"ל דהא דאין חוששין שמא גיררה חולדה היינו להחמיר לחייב בדיקה, אבל מקום שחייב בדיקה ואנו באין לפוטרו ע"י מציאת החמץ שפיר י"ל דחיישין שמא גיררה חולדה, ומה שמנאנו אינו מה שראינו שהעכבר הכניס, אלא מה שגיררה חולדה שלא בפנינו, והיינו דס"ל לרשב"ג, והנה לא פרש"י בכאן אס כ"ז דוקא בלא ביטול או דאף בביטול ס"ל לרשב"ג דלריך בדיקה, וי"ע.

שם הניח תשע ומנא עשר פלוגתא דרבי ורבנן כו', בסוף פ"ד דמעשר שני נשנו דינים אלו באמר לבנו, ונראה דה"נ פליגי בליתיא קמן וידענו שהניח מנה, דהשתא אין לנו כל ענין במדת שכחתו, וכ"כ הר"ש דמתני' דהתם רבי, וכשהוא קמן נמי פליגי, אבל באופן שמציאת המאחיים מוכיחים שהיה כאן שכחה מזדו, ותו כל האפשרויות שוות, וממילא נידון כאילו ליתיה קמן, אבל בגוונא שיש נדדים שאין לתלות בשכחתו ונדדים שאפשר ששכח בצי הא לא איירי ברייתא כלל.

ויש לעיין הניחא לענין מעשר שני שפיר אמרינן דכשהספק שקול אזלינן בחר רובא והכל חולין, אבל לענין בדיקת חמץ כשהצית דדוק הרי לית לן לחייבו בדיקה אלא אס כן איכא ריעותא, והכא שהספק שקול מאי ריעותא איכא, ואמאי לא נוקי לבית בחזקת דדוק, וכמו בהניח ואינו יודע כמה הניח דלא מספקין שנחסר ולא מחייבין ליה לחזור ולבדוק, [כדאמרינן לעיל דרק בהניח עשר ומנא תשע חייב], וי"ל דהא דבספק כי האי אית לן למיזל בחר רובא דעלמא, חשיב שפיר ריעותא להנריך בדיקה.

בתו' בינה י' ב' כתבו דלכך הכל חולין לפי שאין דרך להניח חולין אלא מעשר שני, ולכך יש

דאיהו נאסר עי"ז, אח"כ ראיתי בזה במל"מ פ"ט מאה"ט עי"ש.

שם ספק על ספק לא על היינו בקעה כו', ר"ל דלר"א ספק על לא מיחשב כספק, ונפקא מינה דאף בלא ביטול לא נחייבו לבדוק, אבל לרבנן חשיב ספק וממילא בלא ביטול חייב לבדוק, אבל בביטול גם חכמים מודים, דספק דרבנן לקולא, וכדאמרינן לעיל בשתי קופות ובשני שבילין, וזו כונת רש"י שכתב דהכא אף חכמים מודים, ולא הזכירו בגמרא פלוגתא דר"א ורבנן אלא לומר דלר"א לא חשיב ספק על כספק, ונפקא מינה בלא ביטול, וזהו נתיישב משה"ק תו' דמעיקרא מדמי לה לספק טומאה ברשות הרבים והשתא מדמי לה לספק טומאה ברשות היחיד, דשפיר מדמי לה לספק טומאה ברשות היחיד לענין כשלא ביטול, וכמו שפירשו תו' בעצמם בסמוך דהא דעל וזדק ולא אשכח. — מתי נקרא ספק על, רבו הפירושים בזה, ועיין ברמב"ן ב"ב נ"ה ב' שהאריך בזה.

שם דתנן הנכנס לבקעה צימות הגשמים כו', עיין בתו' סוטה כ"ח ב' שהביאו מירושלמי דטעמא דספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור שכן מצינו שצבור עושין את הפסח בטומאה, ועוד הביאו שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל לרבים, ואפשר דהענין דספק ברשות היחיד חשיב כעין ספק של חסרון ידיעה דהוה ליה למידע, וכן ביטול דעל לישאל, ולכך גריעי. (סוטה כ"ח ב').

שם על וזדק ולא אשכח פלוגתא דר"מ ורבנן כו', נראה דהנידון בבדיקה שאינה מוחלטת, וכמו כל בדיקה דעדיין יש לחוש שימנא גלוסקא יפה, וה"נ הוי סברי ר"ח ורבנ"ה לקמן ב' דלר"י נריך לבדוק ג' פעמים, [ועיין מש"כ שם], אלא דלאחר הבדיקה קרוב יותר לתלות שבא עורב ונטלה או עכבר נטלה מלתלות שלא מנא בבדיקה, וס"ל לרבנן דסגי בהכי, ור"מ סבר דכל דבר שהוא בחזקת טומאה לא מפיקין ליה מחזקתו אלא בצירור גמור, ולפי זה ל"ק משה"ק תו' דמה נעשה לר"מ בבדיקת חמץ דשפיר אפשר לחייבו לעשות בדיקה יותר טובה עד שיהא ודאי שלא נמנא, וזה סגי אף בטומאה, ומש"כ רש"י דלענין חמץ גם ר"מ מודה, מסבירא כתב כן, דהא כל הבתים בחזקת חמץ וסגי להו בבדיקה, וה"נ אף שהיה שם חמץ אין לחייבו יותר, וכיון דבהיינו בקעה על כרחק

באים עכשיו לבטל טהרתן, וזוהי לא מטמאין להו
בדאי, [דלשון הראשונים קיימים לא מתפרש דבא
עכשיו להשאל גם עליהן, אלא הם כבר נשאלו
ונטירו אלא שעדיין קיימים], אבל לעולם בבאין
לישאל צבת אחת מטמאין להו בדאי.

ואפשר עוד דבאנשים שידיהם עסקניות וכמעט
בהכרח נפגשים בדברים המקבילים
טומאה, אם נחזיקם בספק טמאים, אמו למימר
דגם אם שניהם נגעו ביחד בדבר ברשות הרבים
שיהא טהור, כדין ספק טומאה ברשות הרבים,
והלכך ראו חכמים לטמא שניהם בדאי, וכיון
שטימא האנשים טימא גס טהרותיהם שקדמו
לנגוע עד שלא נשאלו, מה שאין כן באדם אחד
שלא כאן טומאה ודאית זו, רק שבין שני הטהרות
שנגע יש טומאה ודאית, זוהי סגי להחזיק כל
טהרות בספק טומאה כמו שהן באמת, דהדבר
רחוק שיטורפו לטמאות אחר, דמיד שמוחזקים
בספק טמאים מניחין לאדון.

ולא אמור ניחא ששנה התנא דין שני אנשים בשני
שבילין בעשו טהרות, שדקדקו מזה
במו' דבאנשים לחוד מחמירין אפילו בבאו לישאל
בזה אחר זה כיון דאפשר בטבילה, ולמש"כ י"ל
דשפיר אשמועינן דגם הטהרות שעשו כבר מחזיקין
כטמאים בדאי, אע"ג דבעלמא בראשונים קיימים
הרי הטהרות תלוים, והטעם כמש"כ כיון
דמטמאין לאנשים בדאי, ולפי זה אין מכאן ראייה
לטמאות האנשים גם בבאו לישאל בזה אחר זה.

(טהרות ס"ג סק"ד).

תוד"ה ספק ביאה ורבנן סברי כיון דמן הדין
אפילו בספיקא אחת היה לטהר כו',
ברמז"ן ז"צ נ"ה ז' כח דמתני' דכל שאתה יכול
לרבות ספקות וס"ס כו' ודאי מתפרש דאפילו
איכא ספיקות טובא להקל אפילו הכי ברשות היחיד
טמא, ויש לעיין הא טעמא דספק ספיקא בעלמא
דשרי הוא משום דהוי כעין רובא, עיין תשובות
הרשב"א סימן ת"א ובפ"י כתובות ט' א', ואם כן
מגלן דברשות היחיד טמא, ובמו' כאן ובז"צ שם
כתבו דכיון דמן הדין היה ראוי לטהר אף אחד
ספיקא דאיכא לאוקמי בחזקת טהרה, וילפינן
מסוטה לטמאות, הלכך הוא הדין גם בתרי ספיקא,
והדברים ז"ע דהא ודאי עדיפי תרי ספיקות אחד
ספק, והיכי נילף מסוטה לטמאות בתרי ספיקא,

למלות שלקח המעשר שני משם, וולהסתפק שמא
גם השניים מעשר שני, משמע דאין לנו, לפי דלזה
ודאי אהני רובא דעלמא, וז"ע אם כן איך מדמינן
לה בסוגיין לחמץ דליכא האי טעמא, וי"ל דל"ק
להו אלא היכי סמכינן ע"ז להקל, אבל בסוגיין
דלחומר ל"ק להו. — במאחיס ומנא מנה לא
הקשו היכי סמכינן להקל, והתם ליכא לתירוטם,
ומשמע דבקשורים ל"ק להו, והתם מוקמינן סיפא
בקשורים, ולפי זה משמע דרישא לא מוקמינן
בקשורים, ובלשונם בסוגיין ד"ה הניח משמע דגם
רישא בקשורים שכתבו ד"ה חולין ומעשר שני
מעורבים והוא לשון הרישא, ועיין בטור בזה.

תוד"ה הלך משום דלגברי אע"ג דמוקמינן לה
בחזקת טהורים מנריכין להו טבילה
והזאה כו', יש לפרש כונתם בבא להשאל עליו ועל
חבירו, א"נ בזא"ז וכשכא השני אמרינן ליה לטבול,
כיון שכבר שאל הראשון ונטהר, אבל לראשון שפיר
מטהרינן, כיון דליכא אלא הוא, ושמא לאחר שבא
השני, מהדרינן אחר הראשון ואמרינן ליה נמי
לטבול, ולפמ"ש כ"הר"ש בטהרות פ"ה מ"א דר'
יוסי בכל ספק טומאה ברשות הרבים קאמר
דאמרינן ליה לטבול, אם כן בפשוטו הולך למינקט
בעשה טהרות, דאי לאו הכי לר' יוסי גם בזה אחר
זה לא מטהרינן אף לא לראשון, והכא פלוגתא דר'
יוסי ור"י אחי לאשמועינן. (טהרות ס"ג סק"ג).

המל"מ בפ"ט מהלכות אה"ט סוף ה"ז והביאו
הגרע"א ז"ל בתוספותיו בטהרות נתקשה
במש"כ הרמב"ם בשני אנשים בשני שבילין ובאו
לישאל צבת אחת דטהרותיהן נשרפות, ואילו באדם
אחד בהלך בראשון ועשה טהרות והזה וטבול והלך
בשני ועשה טהרות דאם הראשונות קיימות הרי
הם תלוים, והרי בראשונות קיימות מדין באו
לישאל צבת אחת דיינינן להו כמ"ש הר"ש בטהרות
פ"ה מ"ג, ובאמת לשון המשנה בשנים שבאו לישאל
בזא"א דהם טמאים ובראשונות קיימות קתני
תלוים, וכנראה זהו מקורו דהרמב"ם ולא ניחא
ליה לומר דטמאים לאו דוקא, ואגב דקתני בבאו
לישאל בזה אחר זה דטהורין קתני צבת אחת
דטמאים.

ואפשר לומר דהא דבראשונות קיימים אמרינן
דשניהם תלוים, הוא משום דאיירי
שהראשונים כבר נטירו אלא שעדיין לא נאכלו, ואנו

כשאנו אוכל, וכן הלשון מפני שאין דרכו של עכבר לפרר ומפני שדרכו של תינוק לפרר, מתפרש שהנידון במלאכת פירור ולא במפררין באכילתו, וכ"כ בחדושי ר"ד תלמיד הרמב"ן ע"ש.

שם ואמר רבא תינוק נכנס וכבר צידו כו', מש"כ תו' דאיידי בפירורין כדי כל הככר, הוא דבר מוכרת, דמעט פירורין איך יאלנו מחשש שמא השאיר ממנו במקום אחר, אטו דרכו של תינוק לפרר הכל רק במקום אחד, או שאין דרכו לשייר, ומש"כ הרי"ף דלא אמרינן מיכל אכל העכברא להווא פיתא והני פירורין דידה אינון ר"ל שבאכילתו פירור, אבל אין ניכר חסרונו ויש בפירורין כדי כל הככר, והיינו שהוסף הרא"ש בהעמיקו לשון הרי"ף ומשכח פירורין כשיעור ההוא פיתא, וכן מצואר מעיקר הדין שהרי סיים דלא אמרינן דהני פירורין מהככר נינהו, אלא אמרינן דמעלמא נינהו, וממילא מוצן דאף אם ימלא עוד חמץ נמי לא יטורפו הנך פירורין להשלים לשיעור הככר, שהרי תלינן דמעלמא נינהו, ונריך למיזדק על ההוא פיתא דעכברא, והרי הדין ודאי פשוט דכיון שאין דרכו של עכבר לפרר דודאי לא מהני אפילו מלא כדי כל הככר, ודכוותה מתפרש דבתינוק דדרכו לפרר תלינן דהפירורין מן הככר נינהו, וממילא אם יהיה זהם כדי כל הככר א"ל צדיקה, אבל צמעט פירורין פשיטא דלא סגי.

ויש לתמוה דברמב"ם פ"ג ה"ט כתב בתינוק שאין צריך צדיקה שחזקתו שאכלו ואלו הפירורין שנפלו ממנו בשעת אכילה, ומשמע דאפילו אין בפירורין כדי כל הככר קאמר, וכ"כ במ"מ, ואיך יתכן שלא נחוש שאכלו בשני מקומות ושייר ממנו, או שיש גם פירורין ממנו במקום אחר, וגם איך יתכן לומר על זה שאין דרכו של עכבר לפרר, אטו באכילת עכבר אין נשארים פירורין.

והנה לא מצאנו חזר בזה להרמב"ם, [וזלזל המהר"ם חלאזה עיין להלן], דכל הראשונים ז"ל פירשו כפירוש תו', הלא המה הרמב"ן [הוצא במהר"ם חלאזה] והרא"ש והרא"ה [הוצא צריטצ"א] ור"ד תלמיד הרמב"ן והר"ן והטור והריטב"א, וכן בתו' הר"פ ותו' הרשב"א, וכן הרי"ו כתב כלשון הרא"ש ע"ש הרי"ף, והיינו

ולו"ד ז"ל היה נראה דמדאורייתא באמת טהור בס"ס גם צרשות היחיד ומתני' מדרבנן קאמר, דכיון דהחמירה תורה בספק, החמירו חכמים גם בס"ס, [ועיין בגדה ל"ג צ' דבספק ספיקא אין שורפין תרומה, ועיין טהרות פ"ד מ"ה], ובצעה"מ פסחים י' כתב דהלכתא גמירי לה לטמא צרשות היחיד אף בתרי ספיקי, אבל בעלמא כל תרי ספיקי לקולא עי"ש, וז"ע. (טהרות ס"ד סק"ה).

תוד"ה על אם יצריכוהו לצדוק פעם שניה נמי לא ימלא, אין כונתם דאין תועלת בצדיקה שניה יותר, דהא אשכחן לקמן צ' דס"ד דלריך לצדוק ג' פעמים לר"י, ומוכח דכל צדיקה מוסיפה, אלא כונתם דכיון דאם לא ימלא בשניה או בשלישית על כרחך נצטרך להחיר, דלא שייך לגרשו מביתו כמו דשייך גבי טומאה להחזיקו בטומאה, ואם כן בצדיקה אחת נמי ליסגי, ועיין מש"כ בזה לעיל.

תוד"ה חולין, עיין מעשר שני פ"ב מ"ו דקתני בהדיא כפירוש רש"י ועי"ש בר"ש, וכבר תבאר לגווייהו בצניח שם.

תוד"ה הניח ולרבנן עד שמלא עשר, היינו אף אי ס"ל כרבי דהוא שאבד הוא שנמלא, דלרבנן חשבינן כנאבדו עשר.

י' ב' הניח בזוית זו ומלא בזוית אחרת כו', מש"כ תו' דלית להו לרבנן הוא שאבד הוא שנמלא הוא משום דבמלא בזוית אחרת לא גרע מעכבר נכנס וכבר בפיו, שהרי במקום שהניח לא נמלא, והרי נאבד החמץ בצית, ומשמלא אית לן למימר הוא שאבד הוא שנמלא, אח"כ ראייתי בת"י סימן תל"ט ס"ק י"א שכבר כ"כ.

שם ומלא פירורין צריך צדיקה כו', ומ"מ כשבדק ולא מצא אלא הפירורין לא דיינין ליה כעל וצדק ולא אשכח, דלפעמים אפשר שמפרר, והנה אין חידושו אלא לרבי דבעלמא סגי במלא, אבל לרשב"ג הרי אף במלא כבר עדיין צריך צדיקה, ומיהו למש"כ תוד"ה מפני, איכא נפקותא אף לרשב"ג כגון בנכנס מיד, ועיין להלן.

שם מפני שאין דרכו של עכבר לפרר, מזה נמי מוכח כמש"כ תו' דאיידי בפירורין כדי כל הככר, דלהשאיר קצת פירורין ודאי דרכו של עכבר, ולעולם מפרר קצת באכילתו, אלא דלפרר ולהשאיר אין דרכו, מה שאין כן בתינוק דדרכו לפרר גם

באופן שלא היה עדיין סיפק ציד התינוק להחזיאו במקום אחר, אם כן אף בעכבר כה"ג אין להצריך בדיקה, ואם כבר היה סיפק צידו, גם כשמלא כבר יש להצריך בדיקה לרשצ"ג.

שם או"ד אחרינא הוא, מש"כ תו' אפילו לרבי לכאורה אינו מובן, דהא אדרבה איכא רגלים לדבר שהוא עם הככר, כמש"כ לז' דהיינו דעל, דשפיר דמי אף לרשצ"ג, ואפשר דעכבר וככר צפוי לא דמי לנמצא ככר, דהא לעולם יש מקום לחוש לגרירת עכבר וחולדה, אלא דאין לדבר סוף כדחנן ט' א', אבל כשרואים עכבר שמגרר, הרי החשש מתגבר, ושפיר י"ל דלא תלינן ביה להקל לומר דהיינו דעל, אלא חיישינן שהוא כעכבר המגרר, ועדיין צריך בדיקה.

ונראה דכל דבריהם ליישב סוגיין גם אליבא דרבי וגם אליבא דרשצ"ג אינם אלא לומר שאין הכרח מכאן, אבל לא באו לקבוע כן, ושפיר יתכן דסוגיא אלא רק כרבי, מדע דהא איבעיא דשחור ולבן על כרחך לא מיתוקמא כרשצ"ג, וכן בעיא דחולדה.

שם עכבר צפיה הוה משתכח, וז"ל דמיירי דלא הוי שהות שתאכלנו.

שם או"ד משום ציעתותא הוא נפל כו', ז"ע דלכאורה בפשוטו ראוי לומר כן.

שם צעי רבא ככר צמיי קורה כו' ככר צבור כו', נראה דאיירי שאין הככר שוה לטרוח בשצילו טירחא זו להורידו או להעלותו, ולכן אם לא יפול אינו עמיד להורידו, ואם לא יזדמן צבור אינו עמיד להעלותו, ולכך מספקין דשמא סגי בצטול כהאי גוונא, אבל ככר שדעתו עליו פשיטא דחייב לצבור ולא סגי בצטול, ומה לי אם מונח למעלה או למטה, וז"ע על סמימת הפוסקים בסימן תל"ח ס"ג. (ס"א סק"ו).

שם בממוניה לא אטרחהו רבנן כו', יעויין בתו', ולו"ד ז"ל היה אפשר דהשתדלות להלחם עם הנחש הוא סוג נידון מיוחד, דהרי אין האדם שליט בעצמו להוציאו ממנו, ודמי קצת כצפי ארי וכיו"ב, ואף שצידו לשכור חצר, אבל שפיר י"ל דסוג השתדלות כו' לא חייבוהו חכמים, שהרי להלכת הככר אינו עושה כן, ולא גרע מחמץ שצחור במקום שאין ידו מגעת דאמרו ח' א' דמבטלו בלבו.

לומר דכונת הרי"ף כהרא"ש, ולכן נראה דראוי למינקט כן לדינא, וכדעת הי"א שהציא המחבר בסימן תל"ח ס"א, ודלא כמ"ש במ"צ שם ס"ק י"א, [והמחבר נראה דנקט דעת הרי"ף כהרמב"ם, וכפשטות לשון הרי"ף וכמו דנקט המהר"ם חלאוה עיין להלן, ולכן הציא דברי הרמב"ם בסתם].

במהר"ם חלאוה הקשה לפי הרמב"ן דצמא פירורין כנגד כל הככר איירי, דאם כן הול"ל ומלאו פירורין, והדבר תימא דאין אפשר למיתני ומלאו פירורין, כשאמרינן שאין דרכו לפרר ולאו היינו הככר, ואף בתינוק דאמרינן דדרכו לפרר, נמי לא שייך למיתני ומלאו, שהרי על זה אנו צאים לדון אם מה שמלאנו זהו הככר או לא, ועל כרחך לומר ומלא פירורין.

ומיהו המהר"ם חלאוה איל זשיטת הרמב"ם ופירש כן דעת הרי"ף, ועיין בלשונו וכנראה כונתו ז"ל דגמ' אשמועינן דאע"ג דמלא פירורין והיה ראוי להוכיח מזה דאכלו והני פירורין שהשאיר, לא אמרינן כן לפי שאין דרכו של עכבר לפרר אלא לשירר חתיכות שלימות, [וכש"כ כשלא מלאנו כלום דודאי לא תלינן שאכלו], והלכך עדיין צריך לצדוק אחר כל הככר, אבל בתינוק מוכחין מהפירורין שאכלו, והני פירורין שהשאיר, וא"צ בדיקה, אבל הדבר ז"ע אמאי לא נחוש שהשאיר גם שלא במקום הני פירורין וכמש"כ לעיל, אטו אין דרכו של תינוק לאכול אלא במקום אחד, או שאין דרכו לשירר, וז"ע. — דברי הרמב"ן שהציא בתר הכי היינו דמפרש פירורין שצגמ' כנגד כל הככר לפי דס"ל דמעט פירורין גם דרכו של עכבר לפרר, ולכן אם איתא דבתינוק שרינן צמעת פירורין ומשום דתלינן דאכל המותר, היה ראוי גם בעכבר להחיר, וע"כ לא שרינן בתינוק צמעת פירורין אלא בפירורין כנגד כל הככר, וזוהי הוא דאמרינן דאין דרכו של עכבר לפרר, ומבואר דעת הרמב"ן כדעת תו'.

שם ונכנס אחריו ומלא פירורין א"צ בדיקה כו', מש"כ תו' דהיינו אף לרשצ"ג משום שנכנס אחריו מיד, ז"ע שיעורו דהרי כבר הספיק לפרר, וגם משמע שמלא הפירורין שלא ציד התינוק, וגם נכנס אחריו מתפרש שפיר גם בלאחר זמן, וגם עיקר הדבר צריך ביאור, דאם נכנס ממש מיד

שצדקוהו עכשיו, גרע, וחיישין שמא גיררה חולדה, ועיין מש"כ לעיל ח' א'.

שם ומי גזר ר"י דילמא אחי למיכל מיניה כו', אי כל טעם הצדיקה משום דילמא אחי למיכל מיניה, ואיירי צביטל, אם כן י"ל בפשוטו דמשום כך אין לחייבו צדיקה בזמן איסור כיון דגם בשעת הצדיקה יש לחוש שיאכל, אבל לא אסרו לצדוק משום כך, ודכוותה לא אסרו לקצור, וגם י"ל דאכילת חטים בשעת קצירה אינו דבר רגיל כל כך וקל להזהר דסתם חטים לקמח ופת קיימי, [ועיין להלן דברב אש"י], מה שאין כן חמץ, וגם י"ל דחמץ ענוש כרת ולכך החמירו בו טפי, אבל נראה דעיקר הקושיא היא דמצינו דר"י מיקל טפי מרבנן בהך חששא, ואילו הכא איפכא, ועיין מש"כ להלן בהא דאמרין דרבנן ארבעה נמי קשיא.

י"א א' קוררין בית השלמים ושבעמקים כו', נראה דאף אם אירע שאין עומר אלא מבית השלמים דנמי מותר לקצור, ואע"ג דהו"ל ממקום שאחיה מביא, דקרא אית לן לפרושי כפי עיקר מצותו, וכיון דלפי עיקר מצותו הוא ממקום שאינו מביא, לא קאי על זה ראשית קצירכם.

שם אמר רבא דר"י אדר"י קשיא דרבנן ארבעה ל"ק כו', לכאורה בלשון זה ראוי לשמש לחדש תירוצו אחר גם דר"י אדר"י, דאי לאו הכי הו"ל למימר התינו דר"י אדר"י אלא דרבנן ארבעה מא"ל, אמר רבא הוא עצמו מחזיר כו', ולמש"כ לעיל דעיקר מאי דקשיא ליה הוא הא דרבנן ור"י החליפו שיטתם, ניחא דלפי זה צמה שמתרין דרבנן ארבעה דמשום שחזרו עליו לשורפו לא חיישין, ניחא נמי דל"ק דר"י אדר"י, דשפיר יש לחלק בין חמץ לחדש מכמה טעמים, וכמש"כ לעיל, ונקט כדשנינן משום דקושטא הוא דחשש דאחי למיכל נתחדש רק בחמץ משום דלא צדילי מיניה, ומיהו בחירוצא דר"י אדר"י דחדש צדילי אכתי לא נחייש צושיא דרבנן ארבעה, דאדרבה איכא למיפרך דבחמץ דלא צדילי לא חיישי וחדש צדילי חיישי, וזוהי ניחא דכד משני רבא שאני חדש מתוך שלא התרת לו אלא על ידי קטוף זכור הוא לא פריך דאכתי קשיא דרבנן ארבעה, דכיון דאיכא טעם מיוחד לר"י דמיקל התם טפי מרבנן, חו י"ל דרבנן החמירו בחמץ משום חומרא דכל יראה, או

מתני' ר"א בודקין אור י"ד וצ"ד שחרית ובשעת הדיעור, מדלל קאמר בודקין אור י"ד ואם לא צדק צדוק והולך עד שעת הדיעור, משמע דיש הפסק בין הזמנים ולא חד זמן אריכא הוא, וכ"מ מדקרי ליה ג' פרקים, וצ"ל דאם לא צדק עד עמוד השחר רשאי להמתין עד לאחר הנץ החמה, ואם לא צדק בשחרית, [וצ"ע אם שיעורו כתפלת השחר, או פחות], רשאי להמתין עד שעת הדיעור, והטעם שקצו כן, צ"ל דה"ג עדיף דכשיש זמנים נוספים זהיר טפי, מאילו שכבר עבר זמנו והוא רק כמשלים, וצ"ע, ולרבנן משמע דלא קצו שום זמנים אלא צדוק והולך לעולם, ומה שהזכירו הזמנים הוא משום חילוקם צדינים, דצ"ד אכתי ליכא כל יראה, ובמועד איכא, וגם לאחר המועד משום חמץ שעבר עליו הפסח, וכמוצן דהצדוק צ"ד עדיף מצדוק המועד, וכן צדוק המועד עדיף מלאחר המועד שעדיין ינצל קצת מצל יראה, ועיין בלשון הרמב"ם פ"ג מחו"מ ה"ה שהזכיר שחרית בלשון ר"י, ובטור סימן תל"ה כתב באיזה שעה שיזכור, וצ"ע.

שם יצדוק צדוק המועד, לפי הרי"ף מועד היינו החג, וי"ד כולל גם קודם חלות וגם לאחר חלות, וצ"ע למה נאדו צדוק מזה, ופירשו י"ד רק עד חלות, וצדוק המועד כולל גם מחלות ואילך, והיכן מצינו שם מועד לכגון זה, ואף שיש לפרש מועד האיסור, אבל פשטא כהרי"ף מתפרש, ומועד ממש קאמר.

גמ' כנגד שלש השבועות שצתורה כו', מכאן מוכח צדיקה אינה מוציאה מכלל ספק להחשיב את המקום כמקום שאין מכניסין בו חמץ, דאם כן לא שייך לחזור ולצדוק, דהא מקום שאין מכניסין בו חמץ לא הולך לצדוק אף צדיקה ראשונה, וכ"מ מהא דאמר ר' ב' שמא ימלא גלוסקא יפה, ומיהו י"ל דצריך לחזור ולצדוק משום שמא גיררה חולדה וכיו"ב, וכן משמע, דרהיטת הדברים צדוק צנייה ובשלישית כל המקומות שצדק צראשונה, ואף שצדאי יש מקומות שע"י הצדיקה הראשונה נחזר צבירור גמור שאין להסתפק שנשאר בהם חמץ, וראוי לדונם כמקום שאין מכניסין, ועל כרחך דחיישין שמא גיררה חולדה, ואף דמקום שאין מכניסין בו חמץ לא מחייבין לצדוק משום חשש חולדה, מ"מ מקום שמכניסין בו חמץ ורק

שם קושרין דלי בפסקיא כו', מדסתים משמע דלא אכפת לן לכמה זמן דעתו להשהותו קשור, ולדעת הרי"ף והרמב"ם וכן לדעת רש"י בשבת קי"ג נ"ח, דכיון שאין זה סוג קשר העשוי לקיימא וקושרו הדיוט שרי אף כשדעתו להשהותו, אבל לפירוש ר"י שם דמנעל דרבנן אסור משום שדעתו להשהותו ברגלו, אם כן ה"נ היה ראוי לאסור אם דעתו להשהותו, ואפשר דאה"נ, אלא דסתמא דמילתא לא משהה ליה, א"נ אף אם דעתו להשהותו בטלה דעתו, דהכא אף לשעה אין ראוי לקושרו אלא מפני הדחק, וגרע ממנעל וסנדל, ועיין במרדכי, ומסתמא הפוסקים משמע דבכל ענין שרי, וי"ע.

ברש"י שבת קי"א ב' משמע דפסקיא הוא אזור שחוגרין אותו במתנים, וכן משמע במנחות כ"ט א' גביראל חגור כמין פסקיא היה והראה לו למשה מעשה מנורה, ועי"ש ברש"י, אבל כאן כתב רש"י שכורכין סביבות שוקיים, [וגם כאן כתב שקורין פייסל"א ואילו שם כתב שקורין פינדור"ס], ולכאורה סוגיא דמנחות מכרעא.

שם אבל לא בחבל, היינו דומיא דפסקיא דלא מבטל ליה, ואפילו הכי אסור, והיינו כדאוקמינן בדגרידי, ובגמרא הוכיחו כן מהא דר"י מתיר, והיינו לרווחא דמילתא, אבל גם פשטא דמתני' הכי מתפרשא.

שם אי לימא חבל דעלמא ור"י מתיר קשר של קיימא הוא כו', כ"ה הגירסא בשבת, מלשון זה משמע דפרין דאיסורא דאורייתא הוא, ואע"ג דבפשוטו י"ל דאיירי בדעתו להחירו זו ביום, ופשטא דמתני' נמי מתפרשא דומיא דפסקיא, משמע מזה דאף בדעתו להחירו אסור מדאורייתא, וכמש"כ בחו"ב שבת קי"ב א' בעובדא דאביי, וכמש"כ בבב"ל סימן ש"ז, ובסוגיין גרסינן קשר של קיימא הוא דודאי אחי לבטולי, ומשמע נמי דלאו בעשאו לקיימא איירי, אלא דודאי אחי לבטולי, ואין הכונה דחיישין דמימלך, דאם כן אכתי אינו קשר של קיימא ואינו אלא חששא דרבנן, אלא יש לפרש דאית לן למימר דראוי לבטלו, וממילא אף כשדעתו להחירו הרי הוא קשר של קיימא, דמה שיתירנו יש לחשבו כמחודש, וכמו חופר על מנת לקרוע וכיו"ב.

משום דמנזות בדיקה רמיא עליה, מה שאין כן חדש דהנידון במילי דרשות או שום טעם אחר, ומיהו על כרחך אין לדקדק בזה דגם בכתובות כ"ד א' ובסוטה ח' א' ועוד כמה דוכתי נקטו לשון זה אף דלא חידש תירוצ' אחר דר"י אדר"י, אבל מ"מ עיקר הדברים יש לקיים בטעמיה דאביי דלא חש לתרץ דרבנן אדרבנן, לא כאן ולא בכתובות שם, ולפי זה גם בשניי"א דחדש בדילי מיתרצי תרוייהו לאביי, וכן התם בתירוצ' דבדמאי הקילו, והיינו דר"י סבר הכי ורבנן לא ס"ל, ותו לא קשיא דאיפכא שמעינן להו, [ומיהו לקמן כד פרכינן משבת אשבת, פרכינן אכל חד לחודיה נמי, דכיון דתרוייהו לענין שבת ראוי להשוות].

שם רב אשי אמר כו' קמח וקלי תנן כו', נראה דטעמיה דרב אשי משום דחטים ואינך סתמא אינם עומדים לאכילה כמות שהם, ואכילתם עראי וקל להזהר, ונקט קמח וקלי לדוגמא דהנך לא חזו כלל, והוא הדין אינך שאינם עומדים לכתחלה לאכילה כמות שהם, מה שאין כן חמץ, וגמ' לא נ"חא להו לחלק בהכי דמ"מ זימנין דכוסס חטה, והרי בקרא וקטפת מלילות, ועיין ברכות ל"ו ב' רש"י ד"ה כס ושם ל"ז א' הכוסס את החטה.

שם רי"א כורך עליו פוגדא או פסקיא כו', היינו שכורך וקושר, אלא לפי דאיירי שמחצר שני ראשי החבל, לכך על כרחך לכוון עליהם ואח"כ לקשור, ולא הזכיר הקשירה לגודל הפשיטות, דודאי בכריכה לצד לא יחזיק.

שם ובלבד שלא יענצנו, לשון ובלבד בא לרמז דענינה קשירה היא ואית בה חיובא, דאי לאו הכי אין נאות לשון ובלבד, והו"ל למימר אבל לא יענצנו, ובזה נמי נ"חא הא דמשוינן פלוגתא רחוקה דלרבנן מותר לכתחלה ולר"י חייב חטאת, ובשבת קל"ח א' מתמיהין מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחלה, [ומיהו קושיא ליכא, דשאי התם דרבים המחייבים חטאת, עיין רשב"א שם], ולא דחקינן למימר דרבנן סברי דחבל בחבל מיחלף טפי מענינה בקשירה ור"י סבר איפכא.

נראה דהשולף חוט של ענינה ועל ידי זה נעשה קשר, דפטור אף לרבנן, דאין זה מעשה קשירה ואינו אלא גורם להעשות קשר, ועכ"פ לא עדיף מכלאחר יד.

אפשר להזימם, ואיירי באופן שבהדרגה הדבר ספק על איזה זמן נתכוונו, דכמה בחודש לא סגי בלא איזה יום דשנא טעו בעיצורא דירחא, ואיזה יום לא סגי בלא ידעינן בכמה בחודש, ולכך האומר אמש הרגו לא צריך תו לשאלו אלא באיזה שעה ובאיזה מקום ותו לא, עיין סנהדרין מ' ז' ובתו' הרא"ש שם, דכבר נתברר לנו כל שאר החקירות, ועיין בחדושי הגרע"א ז"ל שם.

ולפי זה יש מקום לדון דהא דאמרין דאחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטלה, והיינו אף כשכיוונו באיזה יום, דאי לאו הכי תיפוק ליה משום שהוכחו צימים, דהיינו משום דכשחין היום מתאים עם בכמה בחודש שאמר, הרי דבאמת אנו מקופקים אם המעשה היה ביום מימי השבוע שאמר, וטעה בכמה בחודש או שהיה בכך לחודש, וטעה צימי השבוע, והלכך כבר הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה אף בלא הכחשת העד השני, וממילא לא שייך לזרפו, אבל באופן שמתוך עדותו ידענו שעת המעשה, כגון שאמר עכשיו הרגו או אמש הרגו, אף שאירע [דלמעשה ח"ל תו לשאלו, כמבואר בתו' הרא"ש והגרע"א ז"ל שם] ששאלנוהו בכמה בחודש וטעה בתרי או בתלתא עיבורא, יש לקיים עדותו ולזרפו עם האחר, דהא ידעינן שאין כאן אלא טעות בידיעת זמן ר"ח ותו לא, ואין לפסול עד שאינו זוכר מתי היה ר"ח, ואף יש לקיים זו הזמה כשיאמרו אמש או עכשיו היית עמנו, והכי מסתברא.

ויש כאן מקום עיון צמה שנשנה דין זה בגידון ההכחשה שבין שני עדים, ולבאורה היה ראוי להיות הגידון בעדות העד צפ"ע, דכשראינו בשלשה בחדש אינו מתאים עם היום, מיד ראוי לשאלו אם טועה בעיצורא דירחא, ואם יאמר שטעה, הרי יתקן טעותו, ועד שלא נגמרה חקירתו הרי חוזר ומגיד, ואם יאמר שטעה צמה שאמר באיזה יום, אם נימא דצוה אינו חוזר ומגיד, (עיין לקמן י"ב א' תוד"ה באיזה ובמש"כ שם), תצטל עדותו, ואם גם צוה חוזר ומגיד, שפיר מתקיים עדותו לפי חזרתו, ולעולם כשנצטרך לדון על צירוף העדים כבר יהיו הדברים מצוררים כל צרכן, ואם כן לא משכחת לה נידון אחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה, אלא כשאירע שלא שאלוהו עד לאחר גמר דרישה וחקירה, והרי אנו צריכים לומר שטעה,

שם וגזרו רבנן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא כו', מכאן נמי משמע דלא משכחת לה גוונא שהיא מותר בדעתו לשעה ויהא צו חיוב חטאת בדעתו לעולם, [וכרהיטת הגמ' בשבת קי"ב א' בסנדל דבי תרי בעובדא דאביי וכמש"כ שם], דאם כן הרי לא גזרינן בדעתו לשעה אטו דעתו לעולם, וכש"כ דליכא למיגזר דעתו לשעה בדגרדי אטו דעתו לעולם דעלמא, אלא ודאי כל שדעתו לעולם חייב חטאת הרי בדעתו לשעה אסור עכ"פ.

שם והתניא בכור שאחזו דם כו' וחכ"א יקיף כו', עיין מש"כ בזה בכורות ל"ד א'.

תוד"ה כורך ל"ד כורך דאפילו לקשור יכול כו', ר"ל דנקט כורך משום דלא יתכן לחבר שני קצות החבל אלא אם כן כורך עליהם הפונדא, ולאחר הכריכה ראוי לקשרו, אלא שהתנא לא הזכיר אלא הכריכה.

י"א ב' מתני' ועוד אר"י שתי חלות של תודה פסולות כו', היינו דמציא ראייה דאיכא מצב של חולין, ממה שהיה זמן שמונת חלה אחת. — ונראה דאם לא היו חלות תודה, דהיו מניחין סתם חלות של חולין, אלא לפי דהיו של תודה פסולות, השתמשו בהם, דשל חולין אפשר לאכלם, [אבל כשרות נראה דס"ל דלא היו מזוללים בהם לכך, וגם הרי ליכא, אי אין מציאין תודה בע"פ, עיין לקמן י"ג ז', ולמ"ד כשרות היו לא חששו], ואף דהם נותר ומנותן בשריפה, לא חששו לעכב את שריפתם קצת.

שם ותרומה כל חמש, יש לעיין מעשר שני צירושלים מאי, מי אמרינן כתרומה דמי דמנותו באכילה ואסור בהפסד, או"ד שאני תרומה דחמירא וגם כהנים זריזים הם, ומיהו של שביעית נראה דאסור, אף דאסור בהפסד.

ויש להסתפק במעשר שני למאי דקיי"ל דהוא ממון גבוה, אי עבר עליה צבל יראה, משום זכות האכילה דלא גרע מנוצת הנאה למ"ד ממון, או"ד ממון גבוה שאני, והכי מסתברא, ואת"ל דעובר, יש להסתפק אם יכול לצטל, כיון דלאו ידידה הוא, ומסתברא דאינו יכול.

שם ושורפין בתחילת שש, עיין מש"כ בזה לקמן כ"א ז' ד"ה שם פשיטא.

גמ' אחד אומר בשנים בחדש כו' אחד אומר בשלשה כו', כל הני ז' חקירות הם כדי שהיא

חדש ושנה ושבע, הרי עדותו קיימת, דשפיר אפשר להזימו, ועוד דאפשר עכשיו ללמדו סדרן של שנים ושל חדשים, ועיין בזה בחדושים שע"ש הר"ן בסנהדרין שהביא פלוגתא בדבר, וכן בריב"ש סימן רס"ו ד"ה וכן אין לפסול כתב דאף באמרו אמש הרגו לריך שיכונו באיזה שבוע כו', וי"ע דהא בזה מבואר בסנהדרין דרק בדרשב"א עבדין לה, וזה ודאי אינו צדין שיעכב, ודוחק לחלק דהיינו שא"ל לשאל אי לאו דרשב"א, אבל אי שיליין ואמרו איני יודע גרע, וי"ע.

ובן אם אמרו שאינם יודעין אם בשתי שעות או בשלש נמי עדותן קיימת, דהא בלאו הכי צעין להזמתן כולי טעותיהו כדאמר בסמוך, ואדרבה סהדי דווקא נינהו, דבמה שאדם טועה אינם מעידים.

ויש לעיין כשמעידין על מעשה שהיה בלילה אי שיליין להו באיזו שעה, ולכאורה בלילה אדם טועה בכל הלילה, ואפשר דתלוי בזמן הלילה, ומסתבר דהכל לפי הענין, ומ"מ שפיר איכא זמנים דאדם טועה כמעט בכל הלילה, ומבואר דשפיר חשיב יכול להזימה בזה דיאמרו עמנו הייתם כל הלילה, ומ"מ ציוס כשאינם יודעים באיזו שעה עדותן בטלה, והיינו מקרא דשבע חקירות, ולבאר דנפקא מקרא יש כאן נמי חסרון משום עדות שאי אמה יכול להזימה, דצעין שיהא אפשר להזים באופן הרגיל כפי הראוי לידעת העדים, והיינו דבצ"ק ע"ה ב' אמרינן דבאינם יודעים איזו שעה הו"ל עדות שאי אמה יכול להזימה. (סנהדרין ס"ו סק"ד).

שם והוינן זה מאי שנא חקירות ומאי שנא בדיקות כו', אבדיקות כעין עוקלי תאנים לא שייך לשאל מאי שנא, דהא לא הוצרך כלל לשים לב לזה, וה"נ כליו שחורים או לבנים, יתכן דאף בשעת מעשה לא נתן אל לבו, אלא יש לפרש דאבדיקות כעין סייף וארירן פריך, דבשעת מעשה ודאי נתן אל לבו וידע, אלא דהשתא שכת, ובזה פריך מאי שנא דבשכת באיזו שעה עדותו בטלה ובשכת אם בסייף או בארירן עדותו קיימת, הרי בפשוטו הטעם דכל דחזינן שהיו דברים ששכת, מו חיישינן שמא שכת עוד ואין עדותו מדויקת, ובזה אין לחלק בין חקירות לבדיקות, ומשום יכול להזימה הוי סבר רמב"ם בסנהדרין דסגי גם כשמסופקים בכמה שעות, וכמו בלילה דאין דקדוק בשעות, דמ"מ

ועיין בתוד"ה זה, ולא עיינתי בכ"ז כעת, ועיין במהרש"א ריש היו בודקין, (ולפ"ר לא הבנתי מש"כ דלמה הוצרכו לכמה בחדש לענין הזמה, דהא פשיטא דלא יתכן כלל להזים בלא כמה בחדש, דמנא ידעינן באיזה שבוע של החדש היה המעשה). תוד"ה אחד, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בספר שבת סימן ז' בחשבון שעות היום, הראיה השנית מהא דאמר פסחים י"ב א' דעד שאמר בשתי שעות יכול לומר שטעה והוי צד' שעות וכן יכול לומר שטעה והוי בשעה ראשונה אבל אינו יכול לומר שטעה והוי קודם שעה ראשונה דצין יממא ללילא לא טעי איניש, ואם התחלת השעות בעמוד השחר שפיר מצי טעי דלאו כו"ע בקיאי בעמוד השחר, ועדיפא מינה כתבו תו' י"א ב' דבאמר תחלת שעה שנית אף שאמר שהיה אחר הנך דבריו קיימים דלאו כו"ע ידעי דשעה שניה מתחלת קודם הנך, והשתא ומה הנך שהוא דבר ניכר וידוע לכל כל שלא הזכיר נך החמה בפירוש אלא השעות אמרינן דטעי, כש"כ עמוד השחר שאינו דבר הניכר לכל דודאי טעי, אלא ודאי התחלת שעות היום בהנך החמה הם, ולפי זה ניחא נמי קושית תו' הנ"ל ושפיר י"ל דהכל בקיאינן בהתחלת השעות ואמנם אם יש סתירה בין השעות לקודם הנך לאחר הנך עדותן בטילה, ומיהו י"ל דהא דאמרינן בין יממא ללילא לא טעו היינו לומר בשתי שעות והאמת שהיה קודם עמוד השחר, אבל אה"נ אינו אמר בשעה ראשונה אה"נ דהוי יהצינן ליה טעותיה גם בשעה קודם עמוד השחר, ודוחק.

(שבת ס"ו ס"ק ט"ז מתוה"ד).

י"ב א' מה בין חקירות לבדיקות חקירות אמר אחד מהן איני יודע עדותן בטלה, ומפרשין טעמא משום דהו"ל עדות שאי אמה יכול להזימה, ונראה לפי זה דהיינו דוקא כשנשאר ספק בזמן על ידי אמירתו שאינו יודע, כגון שידע שהיה ציוס ששי בשבת ובכך וכך לחדש ובשניה של שמיטה אבל אינו יודע באיזו שמיטה, או שאינו יודע באיזו שנה של שמיטה, או שאינו יודע בכמה בחדש או שאינו יודע באיזה יום מימי השבוע, ואף שידע בכמה בחדש מ"מ אינו יודע באיזה יום היה ראש חודש, [דאם לא כן הרי יודע גם באיזה יום מימי השבוע], אבל כל שהזמן ידוע בצירור כגון שאומר אמש הרגו, אפילו אינו יודע איזה יום ולא איזה

שם אר"י אימתי שלא בשעת זיעורו אצל בשעת זיעורו השבתתו בכל דבר, נחבאר בסימן ב' סק"ג.

שם איתביה רבינא לרבא אר"י אימתי שלא בשעת זיעורו כו', לכאורה לפירוש תו' על כרחק דרבא הו' ס"ד דאף קודם חלות מלכותו בשריפה לר"י, ואם כן תיקשי לדידיה נמי הא מנותר יליף ר"י ונותר לאחר זמנו הוא דמלכותו בשריפה וכמשה"ק לפרש"י, וז"ל דמדאוריתא ודאי אין מלכותו בשריפה אלא לאחר זמן איסורו דהיינו לאחר שש, אצל כיון דרבנן אסרו מתחלת שש, לכך הו' ס"ל לרבא דמדרבנן דינו מתחלת שש כללית זמן איסורו דמלכותו בשריפה, ויהבו ליה שעה אחת ללקוט זה עזים, וע"ז הקשה רבינא דגם בשש השבתתו בכל דבר, ורק לאחר שש מלכותו בשריפה, ועיין ברא"ש פ"ב ס"ג דגם לרש"י אין מלכותו בשריפה אלא בשעה ששית.

שם אלא א"ר גזירה משום יום המעונן, נראה דלענין עדות אף צידעין שהיה יום המעונן נמי לא מכשרין סהדותיהו כשזה אומר זה' וזה זו', דלא פלוג חכמים, וכן לר"מ אוכלין כל חמש אף ביום המעונן, אלא שיש לאדם להזהר בספיקות, ולר"י תיקנו לחוש וגזרו לעולם שלא לאכול זה'. **שם** אמר ר"פ ד' זמן סעודה לכל היא, פרש"י ותו' דהכל בקיפין זה, ולכאורה היה אפשר לפרש דלכך לא ראו לגזור עליה.

שם אר"א כמחלוקת בעדות כן מחלוקת בחמץ פשיטא היינו הך דאמרינן כו' ולא תימא תנאי היא, מהא דפרכין פשיטא היינו הך דאמרינן, נראה דבין לטעמא דחמץ לכל מסור ובין לטעמא דגזירה משום יום המעונן, אזלי ר"מ ור"י לטעמייהו, וכשם דס"ל לר"י דטעו טפי, ה"נ חייש לטעות טפי מר"מ לענין יום המעונן, דאי לא אזדי לטעמייהו לא שייך לומר כמחלוקת בעדות כן מחלוקת בחמץ. — והא דקאמר ולא תימא תנאי היא נראה כלשון שני שברש"י דרק לר"י קאמר ובנידון חמש ושבע, דלר"מ שפיר י"ל דבין חמש לשבע לא טעו אינשי, ולעולם טעו בשתי שעות כדרבא, ואין לנו לחדש תנאי, ומיהו ק"ק דהא טעמא קאמר ר"י דחמש חמה במזרח ושבע חמה במערב, ואיך אפשר לומר דפליגי תנאי זהא, ואיכא מאן דמכשר עדותיהו בטעות כי האי, הא פשיטא

חשיב יכול להזימה אם היו עמהם כל הלילה, ור"כ ור"ס השיבו דהקפידה תורה לזמנא שיהא אפשר להזימם בכל מה שידעו בשעת מעשה מבחינת הזמן, ועיין לעיל. (סנהדרין ס"ז ס"ק י"ח).

תוד"ה באיזה תימה כיון דכבר כיוונו יום אחד לחדש כו', כל החקירות הם בכל עד לחוד, וכשאמר כמה בחודש קשיא להו למה לשאלו איזה יום הלא אפילו אם יגיד יום שהוא רחוק כמה ימים מן הכמה בחודש שאמר, דין הוא לקיים עדותו של כמה בחודש, דהו"ל חוזר ומגיד, ועל זה תירצו שתהא עדותו מוכחשת ולא התקיים כלל, ומשמע מדבריהם דאינו חוזר ומגיד אף עד שלא גמרו החקירות, ועוד תירצו דנפקא מינה אם יאמר ביום אחד רחוק מן הכמה בחודש, דאז התקיים עדותו על איזה יום, דנימא דטעה בעיצורא דירחא, ובכלל תירוצו זה נמי דלא יוכלו להזימם על הכמה בחודש בלא איזה יום, דיוכלו לומר טעינו בעיצורא דירחא.

י"ב ב' ניכול כולה שית כו', לכאורה אפשר לומר דלקיים עדותם לא מקיימינן על סמך טעות דוהצילו העדה כתיב, ואמרינן שמה אינם טועים והו"ל עדות מוכחשת, ובחמץ אזלינן לחומרא שמה יטעו, ושמה היינו דמשני חמץ לכל מסור, והיינו דחיישינן שמה יטעו, והא דעדות מסורה לזריזים הוא לרווחא דמילתא, דבאמת צעדים אין הטעות מצוי כל כך.

שם עדות מסורה לזריזים, פרש"י שאין אדם צא להעיד על הנפש אלא אם כן בקי בשעות, ולכאורה כל הרואה חייב להעיד, ואם אינו בקי בשעות יאמר שאינו בקי, ושמה לא יבא לראות ולהתרות אם אינו בקי בשעות.

שם ויהבו ליה רבנן שעה אחת ללקוט זה עזים, ק"ק בשלמא טעמי דמעיקרא צדין הוא לאסור לאכול משום חשש טעות וככל גזירות חכמים, אצל מנ"ל לרבא להמציא טעם נדדי דאסרו לאכול כדי שיהא פנוי ללקוט עזים, [וגם שורפין תרומה משום חששא זו], והעיר בני י"א נ"י דשמה קשיא ליה מה מקום לחלק בין איסור אכילה לאיסור הנאה כיון דתרווייהו מדאוריתא לר"י ואמאי תולין כל חמש, אצל אם אין הטעם משום חשש טעות אלא משום שיהא מלקט עזים לזה שפיר סגי באיסור אכילה לחוד.

שם כמאן אזלא הא שמעתא דרבי כרשב"ג כו', יש לתמוה וא"ל לרבנן, ואפילו נימא דאסרי אף ביותר מכדי חסרונן, אבל הכא הנפקד יעבור בצל יראה אם לא ימכרנו, כדאמר לעיל ה' ז', וי"ל דא"ל אלל דניחא ליה לאוקמי אף בלא קיבל עליו אחריות, ומשום דקושטא הוא דביותר מכדי חסרונן מודו רבנן.

שם המפקיד פירות אלל חצירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן כו', קצת יש לדקדק בלשון אפילו הן אבודין, דמשמע כאילו דגם כשאין אבודין היה מקום ליגע בהן, ואפשר דמתפרש כאילו הוי קמני והן אבודין אפילו הכי לא יגע בהן, וכו"מ בלשון הרמב"ם פ"ז מהלכות שאלה ה"א, א"ל אי גס ביותר מכדי חסרונן לא מוצנינן, מתפרש לא מיציעא בכדי חסרונן אלל גס ביותר מכדי חסרונן לא יגע בהן, ואי ביותר מכדי חסרונן מוצנינן, יכול להתפרש לפירוש תו' דלא מיציעא אם נחסרו בחצי שנה כדי חסרונן של שנה דלא יגע בהן, אלל גס אם הם יותר אבודין שנחסרו בחודש אחד כדי חסרונן של שנה נמי לא יגע בהן.

בראיה דאף למאי דמפרשין בצ"מ ל"ח א' טעמא דמתניתין משום דאדם רוצה בקצ שלו מתשעה קצין של חצירו, דאין זו סברא אלל דבטעם כל דהו אין לנגוע בשל חצירו, אבל המוצא פירות של חצירו קצ שגדלו אללו, וקצ וחומש פירות מן השוק דאין בהן אדם רוצה בקצ שלו, ויכול להחזיר רק אחד מהן, דיש לו להחזיר את הקצ וחומש, וגם לא כל אדם רוצה בקצ שלו ואינו אלל ספק.

ובראיה עוד דאי משכחת לה גוונא בפירות אצדה שיש להחזיק שהאוצד הוא בעל הפירות שגדלו ברשותו, דמ"מ יודו רבנן דמוכרן אם הם אבודים, ולא חיישינן לאדם רוצה בקצ שלו, ורק בפירות פקדון שצאו לידו מיד הבעלים בזה ס"ל לרבנן דבספק כל דהו לא יגע בהן, שו"ר שכ"כ המ"מ בדעת הרמב"ם פ"ג מגו"א ה"ט"ז שפסק דפירות אצדה שהתחילו להקציב מוכרן בצ"ד, אע"פ שפסק בפ"ז משאלה ה"א כרבנן דרשב"ג, ודברי הרמב"ם היה אפשר לפרש הטעם משום דלית לן לחוש שמא איצד הפירות הבעלים שגדלו אללו, או שמא הן תרומה, ובטוח"מ סימן רס"ז משמע שמוכרן משום שמצויין לקנותם, ובלשון

דרובא דאינשי לא טעו בהא, ודוחק לומר דרק להקל יקבלו עדותם כגון שהם המזימים ולא יהרגו לא העדים ולא הבעל דבר, וי"ע.

תוד"ה ניכול לאו דוקא כו', לכאורה סתרי דבריהם למש"כ ד' ז' דמשביתו הוא בתחלת שבע, אבל י"ל דמדרבנן קאמרי שאין ראוי לאחר עד תחלת שבע דזימנין דשהי מלבער ונמנא עובר, אבל ז"ע דהא גם באכילתו הוא מצער ושפיר אכיל כל שש. (ס"ז סק"ד).

י"ג א' ההיא לאו סתמא הוא משום דקשיא מותר ונימא מר הלכה כר"ג דהו"ל מכריע, לשון הגמרא משמע צהדיא דלא שייך למיחשב למתני' דכל שעה כסתם משנה דר"ג, דאי הכי הו"ל ההיא ר"ג היא דקמני מותר ולמיפרך ונימא הלכה כר"ג דסתם תנא כוותיה, ונראה מזה דמה ששימש התנא רק בלשון רמז לד"ג לכך לא חשיב כסתם משנה כוותיה, ולפי זה לא חשיב כסתם משנה לא כר"מ ולא כר"ג, ונתיישבה קושית תו', ומש"כ תו' דאאיבעית אימא סמיך קשה, דהא לא קאי, כדדחינן לא לבער, ועיין בחדושי הר"ן שכתב דאף למאי דדייקינן מותר, לא אחיא דלא כר"י, עי"ש וצריש כל שעה.

שם ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות כו', משמע דבא לומר דשורפן יחד, דאי לאו הכי מה מקום להזכיר טמאות, וכר"מ לקמן י"ד א', ואע"ג דהכא צ"ג קיימינן.

שם מוזן שתי סעודות כו', מש"כ רש"י דלא קמני ג' משום דאסור לאכול מן המנחה ולמעלה, לא נתפרש, דהא הכא בחמץ קיימינן ומתחלת שש אסור, וכדקמני כדי לאכול עד ארבע שעות, אח"כ ראייתי בפ"י עי"ש.

שם ונקבזה עכברים והיה חמץ מצצנן כו', אפשר דנקטיה לומר דהיו אבודין ואפילו הכי לא התירו למכור כרבנן דרשב"ג, ורק משום פסח דהו"ל יותר מכדי חסרונן התיר, ולמאי דבעי למימר דרבי כרשב"ג הוה מצי למיפרך א"ה מעיקרא נמי, אלל דהוה מצי לדחויי דהוה כשיעור חסרונן הרגיל כדמתן צ"מ מ' א', ולא הוה אבודין, [אע"ג דהפקידן צדיסקייה כדי שלא יחסרו כשיעור חסרונות].

מוכרין את החמץ קודם זואו, ושפיר אפשר לכלול חיוב זה בכלל שמירת הפקדון, ולא דמי לפירות מרקיצין, ועיין במ"ב שם ס"ק י"א דרוב האחרונים חולקים על המג"א, אחר כך ראיתי באליהו רבא שכתב גם כן לחלק בין חמץ לפירות, ומ"מ הוי ס"ל לרצ יוסף דלרבנן לא יגע בהן, ובלא הכי יש לשאול דהא טעמייהו דרבנן משום אדם רוצה בקב שלו, ובחמץ דפסדי לגמרי הרי לא שייך האי טעמא, ובלא הא דר"י דיותר מכדי חסרון תקשה ליה, וס"ל דהיינו בכלל קושית הגמ' מהא דר' יוחנן. (ב"מ ל"ח א').

שם רש"ג אומר מוכרין צ"ד מפני השבת אצידה, לפירוש תו' דאירי במתחסרין יותר מן הרגיל, מצי אירי שהוא עדיין בתוך הזמן שקיבל עליו לשמרו, ומ"מ דיינין למכרו מחמת שהן אבודין יותר מן הרגיל, אבל לפרש"י דצדי חסרון היינו כפי מה שרגילים להתחסר, נראה דלא מצי אירי שהוא עדיין בתוך הזמן שקיבל עליו לשמרו דאם כן למה יש לדון למכרו כמו שהקשו תו', ולכן יש לפרש שלא נקבע זמן לפקדון, וסתמא דמילתא ציד המפקיד והנפקד לחזור בהן בכל שעה, ועכשיו שהלך המפקיד למדינת הים ואין צידו לשו, יש לדון לכמה זמן היה חפץ להשהות הפקדון על אף שמתחסר בכל שנה, וס"ל לחכמים דכל זמן שהנפקד מסכים לשמרו, או דמיירי שקיבל עליו לשמרו עד שיחזור המפקיד ממדינת הים, וצידוע שהיה דעתו לחזור בקרוב ועכשיו אירע שאין צידו לשו, וס"ל לחכמים דאין לנו למכרו, אע"ג דסתם בני אדם אין רגילין להשהות שנים רבות פירות המתחסרים, דמ"מ יש בני אדם שרוצים בקב שלהם, ורש"ג סבר דאין להשהותם. (שם).

שם אומר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא צדי חסרון כו', בתו' ב"מ ל"ח א' פירשו דלא יתכן לפרש שנחסרו כשיעור שרגילין להתחסר כדתנן ב"מ מ' א', דאם כן פליגי במשהו, ועוד דמאי טעמא דרש"ג דמוכרין, הרי סתמא על מנת כן הפקידו, ולכן פירשו צדי חסרון ר"ל שנחסרו בפחות משנה יותר ממה שרגילין להתחסר באותה תקופה, עד כשיעור חסרון של שנה, וכבר כתבו במהר"ם שיף ובתורת חיים ב"מ שם דהדבר קשה בסברא דאם נחסר אחד

הרמב"ם משמע שאפילו רק התחילו להקריב מוכרין, ואם הוא פחות מכדי חסרון על כרחך למיתי לטעם שכתב המ"מ.

ואם כנים אנו בזה, יתכן צד רחוק לומר שהדבר נרמז בדברי רש"ג, דלכאורה קשה מאי קאמר רש"ג מוכרין צפני צ"ד מפני שהוא כמשיב אצדה לצעלים, והרי בפירות מן השוק דליכא משום אדם רוצה בקב שלו, גם רבן מודו דמוכרין צפני צ"ד מפני שהוא כמשיב אצדה לצעלים, אלא דהכא ס"ל דלא ניחא להו לצעלים למכרו משום שאדם רוצה בקב שלו, ומה זו תשובה שהוא כמשיב אצדה לצעלים, אבל למש"כ דבהשבת אצדה לא משמשינן בסברא דאדם רוצה בקב שלו, יתכן דהיינו דקאמר רש"ג דגם צפקדון אין להתחשב צוה, מפני שהוא כמשיב אצדה לצעלים.

ובפשוטו נמי מתפרש שפיר דרבן שמעון בן גמליאל קאמר דסברא דמשיב אצדה תשובה טפי מחששא דאדם רוצה בקב שלו.

במחנה אפרים הלכות שומרין סימן ל"ה נסתפק אם חיוב המכירה הוא מחיובי שומרין וכמו שחייב לקדם צדועים ומקלות, או"ד כיון שההפסד בא ממילא ולא בפשיעתו אינו חייב אלא מדין השבת אצדה, ונפקא מינה אם השומר חייב כשלא מכר, ובסברא נראה דאין חיוב שמירה אלא על הפקדון שלא יאבד ושיוכל להחזירו לצעלים, אבל להציל ערכו של הפקדון על ידי הפיכתו למעות אינו מחיובי השמירה, ואינו אלא משום השבת אצדה וכלישנא דרש"ג, וכ"כ צבית מאיר או"ח סימן תמ"ג, וכן באבן העזר שם, ואינו ענין למ"ש בהג"א דאם לא הודיע לצעלים שהפקדון נרקב דהוא חייב, שזו פעולה להלכת הפקדון, וכבר כ"כ בשעה"צ סימן תמ"ג אות ט"ז, ומ"מ אם הוא שומר שכר הרי גם על הדמים הוא יהיה שומר שכר גם לרבה דשומר אצדה שומר חנם, דהשכר שקיבל על שמירת החפץ הוא גם שכר על שמירת הדמים, גם אם לא היה רשאי להשתמש בהן.

ונראה דגם המג"א סימן תמ"ג סק"ה שכתב דאם הנפקד לא מכר את החמץ הרי הוא חייב לשלם, דרק בחמץ כתב כן, דהפסח כארי ידוע שצא בזמן ידוע ומפסיד הכל, וכל ישראל

פחות מכדי חסרון לשנה, ואפילו הכי מוכרין לרש"ג.

והר"ן והריטב"א והנמו"י וכן בתו' הר"פ פ' צ"מ שם כתבו דכדי חסרון היינו שחסרו בחצי שנה תשעה חלאי קצין לכור שהוא כדי חסרון לשנה, דרבנן סברי כיון שלא נחסרו אלא כפי חסרון לשנה לא יגע בהן, ורש"ג סבר דכיון דסתמא דמילתא יחסרו למחר עוד קצת דיינין להו כזר עכשיו כחסרו יותר מכדי חסרון ומוכרין צ"ד, וז"ל דמייירי שהפקידן לשנה, והלכך כזר קיבל עליו כדי חסרון לשנה, ולפי זה בהפקידן לחצי שנה יהא כדי חסרון תשעה רביעי קצין לכור, וז"ע בזה, ועיקר הפירוש קשה דנמנא דנחלקו בשיעור מזומנא דמשהו, וזוהי אהני סברא דאדם רוצה בקצ שלו, וכזר הקשה כן בדרישה סימן רצ"ב, ושמא י"ל דאף לפירוש ז"ל מוכרים לרש"ג גם עד שלא הגיעו לכדי חסרון של שנה, כל שלפי מהירות החסרון, הם יחסרו יותר מכדי חסרון לשנה, ולפי זה אין נפקא מינה לרש"ג לכמה זמן הופקדו, כל שמהירות החסרון יותר מכדי חסרון, אצל צטור סימן רצ"ב כתב לדעת הרא"ש שפסק כרש"ג דאם חסרו כדי חסרון לשנה קודם שנשלם השנה יכול למוכרם, ומשמע דקודם שהגיעו לכדי חסרון של שנה לא מוכרים בשום ענין.

צ"ע בזה דמשמע בתו' ושאר ראשונים, וכ"כ לעיל לפרש"י, דאייירי בהפקידן לשנה, דהא נסתפקו תו' ר"ה ד' א' דשמא משהו טבל רגל אחד עובר בעשה, ואם כן למה יש לחוש שהפירות טבל ועשאים תרו"מ, הרי אסור להשהות טבל, ולא משמע לחוש שהפקידן לכתחלה על דעת לעשותן תרו"מ. (שם).

י"ג ב' הכא צ"ד עסקינן כו', וצריכתא הכי מתפרשא שצבאו לחג המנוחות לא יוכל להביא תודתו והיינו אף שצבא בערב הפסח משום קרבן פסח, משום דאין מביאין קדשים לבית הפסול. (ב"ה י"ט).

שם משום ר"י אמרו כשירות היו כו', וקסבר דלא חיישינן שמא יביא קדשים לבית הפסול, ופרש"י דאע"ג דעדיין טעונין עיצור נורה אפילו הכי מזלינן בזה להניחם לסימן, ולפי זה הוא הדין

תשעה חלאי קצין אין מוכרין, ואם נחסר צ"א חדשים ט' חלאי קצין ומשהו מוכרים.

והרמב"ן צ"מ שם כתב לשון זה ופירוש כדי חסרון שחסרו בפעם אחת או בחצי שנה כדי חסרון שמחסרין שאר פירות בכל השנה לחטים ולחרוז תשעה חלאי קצין לכור ואם אין אחת מפרש כן היאך אמר רש"ג מוכרין צ"ד והיאך שנינו אפילו הן אובדין עכ"ל, ולכאורה משמע דר"ל דפלוגתא דזמן שהם חסרו בדיוק כשיעור חסרון לא פחות ולא יותר, אצל כזר חמיהו בתו' דאף יתכן דפליגי במשהו, ור"ל דהדבר רחוק שזדמן שיעור חסרון זה בדיוק, וגם דאין סברא לומר אדם רוצה בקצ שלו בדיוק כשיעור המזומנא הלוה, ומניין קים ליה לר' יוחנן כן, וז"ע לפי זה במש"כ בתו' הרא"ש צ"מ שם דאשכחן לפעמים דינים בשיעור מזומנא כמו באונאה שחית וכיו"צ, ולמש"כ דהקושיא בסברא וגם שאינו בזהו כל כך, לא דמי לאונאה וכיו"צ, ועיין בתו' צ"ב צ"ג צ"ד, ולכן נראה דיש לפרש כונת הרמב"ן כפירוש תו', ונקט הקנה האחרון שנחלקו בו והיינו כשחסרו עד שיעור של כדי חסרון, והוא הדין דפליגי כשנחסר בפעם אחת או בחצי שנה יותר משיעור שרגיל להתחסר בזמן כזה, ואפילו הוא עדיין פחות מכדי חסרון של שנה, ועיין להלן בדעת הר"ן ועוד, ויתכן כן גם בדעת הרמב"ן.

והרמב"ם צ"ה צ"מ שם כתב דפלוגתא כשנחסרו בשיעור החסרון הידוע או פחות אצל נחסרו יותר מן השיעור הידוע לכו"ע מוכרין, ומש"כ או פחות לכאורה ר"ל שנחסרו פחות מן השיעור הידוע דהיינו פחות מתשעה חלאי קצין, אצל נחסרו יותר מן הראוי להחסר לפי ערך החסרון הידוע, דהא מש"כ שנחסרו כשיעור החסרון הידוע ראוי להתפרש שנחסרו בפחות משנה כשיעור החסרון לשנה, ודכוותה או פחות היינו שנחסרו פחות מתשעה חלאי קצין בשיעור זמן שעדיין לא היו ראויין להיות נחסרים כשיעור הזה, וזה כפירוש תו', ולפי מה שזדדנו לעיל לפרש"י דמשמע דמוכרין אף כדי חסרון הרגיל, דאייירי בשנה שניה, לפי זה י"ל דאף בנחסרין כהרגלן מוכרים בשנה שניה, ויתפרש או פחות כפשוטן שנחסרין כרגיל בכל חודש והיינו

הכזשים גורמים ללחם דגם אם הוגף לעצמו מתקדש קדושת הגוף, והקדושה שהכזשים גורמים ללחם היא רק ע"י שחיטתו, והיינו לענין להפסל ביוצא, ומיהו לפי ענין הצריכתא משמע דבא גם לומר דשחיטה מקדשת ולא זריקה ולאפוקי מראצ"ש. (מנחות מ"ז).

תוד"ה בכדי ואומר ר"י כו', נחבאר לעיל א'. תוד"ה כל, נראה דהא דמבואר בסוגיין דלראצ"ש מהני פדיון ללחם אחר שחיטה, דהיינו דוקא קודם זריקה, אבל לאחר זריקה אפילו נזרק הדם שלא לשמה שוב אין ללחם פדיון, דזריקה שלא לשמה לא גריעא מעומד לזרוק לר"ש דכבר אי אפשר לפדות כמבואר בגמרא, [ועיין בשטמ"ק מנחות מ"ח א' אות א' ט' בשם רש"י], וזה ניחא מה שנתקשו בתו' אמאי זריקה שלא לשמה לא אמרינן מעיקרא כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וחידשו דלענין הבשר אמרינן כל העומד לזרוק כזרוק גם בזריקה שלא לשמה ולא לגבי הלחם, ולמש"כ אמנם גם זריקה שלא לשמה גורמת שאי אפשר לפדות לראצ"ש, ומיהו אכתי אנו נריכים לתירוק התו' דהא משמע צמנחות דבזרוק שלא לשמה לא מיפסל ביוצא, אע"ג שהיה צדין כל העומד לזרוק כזרוק דמי, ועל כרחק דבזרוק שלא לשמה גרע, ועיין תו' מנחות מ"ז א' ד"ה עד. (מנחות מ"ה ב').

י"ד א' מתני' ר' חנינא ס"ה אומר מימיהם של כהנים כו', האיסור לעמאות תרומה וקדשים הוא מדאורייתא, ולר"ל אף לוקה כדאמר מכות י"ד זכאים ל"ג, ולר' יוחנן דאינו לוקה מ"מ אסור מדאורייתא, שזה נגד מצות תרומה וקדשים, אבל הכא בקדשים פסולים נראה דמדאורייתא לכו"ע שרי להוסיף טומאה, שהרי לא קיימו צמנחות, וכל הנידון כאן הוא אם רבנן גזרו על כך, ומבואר בגמ' דיש מקום לומר דשלישי מותר לעשותו שני ואסור לעשותו ראשון, והיינו הוסיף דר"ע, והדברים נריכים פירוש מהיכי תיתי נחש כזאת, ולריך לומר דכיון דהנידון דדרבנן, אפשר שקבעו צוה דרגות ולא אסרו אלא הוספה רבתי של טומאה, ולא דרגה אחת, וז"ע.

ונראה דבאימורי קרבן יחיד שנטמאו נמי רשאי מדאורייתא להוסיף טומאה על טומאתו,

וכש"כ דהיו מניחים פסולים ממש אם היו להם, ולשון כשירות היו ל"מ כן, ואפשר דס"ל דפסולות דמזותן בשריפה לא משהינן להו, אלא שורפן מיד, אח"כ ראייתי צמח"מ חלאה ש"כ.

שם וכדרכה דאמר רבה אבד הלחם מביא לחם אחר כו', ברש"י שלפנינו צמנחות פירש דלענין חיוב קאמר, דכשאמר זו תודה נתחייב צלחמה ולא מיפטר בהפרשה, וכל זמן שהתודה קיימת הרי הוא חייב להקריבה, דגם צנדצה איכא צל תאחר כדאמר ר"ה ו', וחייב נמי להביא לחמה, וכמו נסכיה, דודאי לא שייך שיפטר בהפרשה, ונראה דיש ללמוד מזה נמי למנחה שאם אמר זו מנחה וזה שמנה דאבד השמן חייב להביא שמן אחר, [ואע"ג דשמן גופא דמנחה הוא, ואפשר לזווג לו כל סולת חולין], אבל אבדה המנחה אינו חייב להביא סולת אחר, ואפילו נאבד מקצת הסולת נמי נראה דאינו חייב להשלים, דזו נדבה שאינו חייב באחריותה, ומה לי כולה מה לי מקצתה.

ולפי פירוש זה יש מקום לומר דלא איירינן כלל צנידון כשחפץ מרצונו להביא תודה אחרת אם יכול לשמש לה צלחם הזה, וסוגיא דפסחים נמי מתפרשא שפיר שאינו חייב להביא תודה אחרת, ואין ראייה שאינו יכול להביא, אבל מ"מ נראה דלשון הגמרא אינו מביא תודה אחרת מתפרש שאינו יכול להביא תודה אחרת, ועל כרחק כפי' רש"י כת"י צמנחות שאינו יכול לזווג תודה אחרת ללחם הזה, אלא דלפרש"י שלפנינו תרתי קאמר דבאבד הלחם חייב להביא לחם אחר, ובאבדה התודה אינו יכול להביא תודה אחרת, ולפי זה הא דנקט לה צנדצה י"ל דהוא לאשמועינן חיובא דלהביא לחם אחר. (מנחות פ' א').

שם אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח וכו', מש"פ תו' קשה, דאם כן בטלה לה מימרא דר' ינאי לגמרי, ואנן לפרושי מימרא דידיה איירינן, ולפרש"י דהשתא נמי צי"ד קיימינן ניחא.

שם כזשי עזרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה כו', לשון זה מתפרש כאילו בא למעט שאינם מקדשים אותו בתנופה שקודם שחיטה, וכן פרש"י יצמות ק"ד ב', ואף אם נימא דלמ"ד אין תנור מקדש, תנופתן מקדשתן קדושת הגוף ליפסל צלינה ושלא יהא להם פדיון, עיין מש"כ צמנחות מ"ו א', מ"מ קדושה זו אין

דאכול מטמא משקה, שו"ר שכבר הקשו כן תו' לקמן י"ט א'.

ולו"ד רש"י היה אפשר לכאורה לומר דגם אי לא הו"י כתיב הוא, הו"י ילפינן טומאה לאחרים, מכלי, דהא כלי שהוא ראשון מטמא אוכל דכתיב כל אשר בתוכו יטמא, אע"ג דכלי אין מקבל טומאה אלא מאז הטומאה, כש"כ אוכל שהוא מטמא מראשון, דודאי כשהוא ראשון יטמא אוכל, [ועיין ר"ש ריש אהלות בשם ספרי ומה כלים שאין מטמאין ע"ג מו"מ כו', חזינן דעצדינן קל וחומר ממטמאין לענין לטמאות], ודרשא דהוא לא ממעט אלא כיו"ב, דהכי משמע לי שנא דהוא לבדו יטמא ולא הורעים הנוגעים בו, וה"נ אשכחן גבי כלי חרס דכתיב בחוקת וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, ודרשינן צירושלמי בפרקין ה"ז שאינו מטמא כלים, דהיינו דהוא טמא ואין עושה כיו"ב, ומה ילפינן שאין כלי חרס נעשה אב הטומאה, [והוצא הירושלמי הזה בשטמ"ק ב"ק כ"ה ב', ועיין ברש"י חולין קכ"ה א' ד"ה זרעים ובעירובין ק"ד ב', וצפיה"מ בהקדמה], דבכ"ח הכתוב מדבר כדדייקין בחולין כ"ה א', ומ"מ אוכלין מטמא דלא גרע מאילו נגע בשרך, ודרשינן הוא רק למעט כיו"ב, ולפי זה דאכול מטמא משקה ידעינן מסבא דלא גרע מכלי, ושאינו מטמא אוכל ילפינן מהוא, שו"ר דאי אפשר לומר כן, דלפי זה גם משקה אי מק"ט מדאורייתא ראוי שיטמא אוכל, ואם כן מ"ט דר"מ דקסבר דאינו מטמא אחרים, ובגמרא הנריכו קרא לר' יוסי דמטמא אחרים, משמע דבלא קרא פשוט שאינו מטמא אחרים.

שם אלא נהי דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מדרבנן מיהא מטמא, נראה דלפי זה מתפרש ולד הטומאה צין בדאורייתא וצין דרבנן, דלא מסתבר לפרש דאב הטומאה הוא זה שאינו מטמא אלא מדרבנן, וולד הטומאה הוא דוקא זה שמטמא מדאורייתא, דכל כי האי לא הו"י סתים לה חנא, ולפי זה סבר ר' חנינא סגן הכהנים דאף שלישי דרבנן מותר לעשותו שני דרבנן, [ועיין להלן ב' דבתו' ל"מ כן], ויש לדון אם שלישי דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא, דאע"ג דמדנקט ר"ח בשר בהדי בשר משמע לכאורה דדוקא קמני טומאה דרבנן, י"ל דהיינו משום דולד הטומאה מתפרש מני בטמא מדרבנן, ובה באמת אסור להוסיף

אף שעדיין למנותן קיימו, לענין דיעבד, או כשכבר עלו למזבח, [עיין לקמן ע"ח א'], דלא מנינו איסור דאורייתא בהוספת טומאה לטמאים, ולא עוד אלא דאפשר דמדרבנן נמי שרי, כיון שאין הוספת הטומאה מונעת ממונותן כלל, וכדאשכחן בפסח הבא בטומאה דאין קרבן ניצור חלוק ואף הטהורים עושין בטומאה כדאמר לקמן ע"ט א', ומיהו יותר מסתבר דמדרבנן ראוי לאסור בהני דקיימו למנותן, בדליכא טעמא דאין קרבן ניצור חלוק, ומ"מ בתרומה טמאה אף דשלק תהא להסיקה תחת תבשילך, מ"מ אין סבא לאסור בה הוספת טומאה טפי מבשר קודש שנטמא, דלא חשיב עומד למנותו להיסק לכהנים, דכבר נדחה ממונותו לשריפה, אלא שרשאי ליהנות בשריפתה, והיינו דלא דיינינן לפרושי הוסיף דר"ע דתרומה אחי לאשמועינן, [וגם לינא דר"ע משמע דחידושיה בסדר הטומאה, דאי לאו הכי לא הול"ל אלא הוסיף ר"ע אף בתרומה, ומיהו י"ל דעובדא דכהנים אחי לאשמועינן, וכ"מ בגמרא דאי פסול וטמא אחי לאשמועינן נמי נחא עיקר לישינה דר"ע, אע"ג שאין חידושיה אלא בתרומה, ומיהו התם חידושיה משום טבוי"י וכמש"כ תו'].

גמ' יכול יהא אוכל מטמא אוכל כו' טמא הוא הוא טמא ואין עושה כיו"ב טמא, ברש"י לקמן י"ט א' כתב דאי לא כתיב הוא הו"י אמרינן דאף משקה אינו מטמא, דמהיכי תיתי טומאה לאחרים, והשתא דכתיב הוא על כרחך דמטמא משקה ואינטריך הוא למעוטי אוכל, ולשון הברייתא דקמני יכול יהא אוכל מטמא אוכל לא משמע כן, דהא משמע דאי לאו קרא הו"י מטמא נמי אוכל, ונריך לומר דהך ברייתא כר"ע אולא דדריש יטמא אחרים וכדדרשינן לקמן י"ח א', וכיון דידעינן דאכול מטמא משקה שפיר הו"י ס"ד שיטמא גם אוכל, אבל דברי רש"י הם אי לא דרשינן יטמא יטמא, ונ"ל דר"ע אינטריך ליה יטמא יטמא לענין דשני נמי עושה שלישי, דמהוא לא שמעינן אלא דראשון עושה שני, גם ק"ק לפרש"י לרבינא משמיה דרבא דאף בקדשים אינו עושה כיו"ב, אם כן נימא דלהכי אינטריך הוא, דלא נטמאנו מקרא דהבשר אשר יגע בכל טמא כדלקמן י"ח ב', ואם כן תו לית לן מהיכן למילף

אלא הוסיף ר"ע אף עם משקין, ולא הו"ל להזכיר כלל טבול יום וטמא מת, ומיהו יש לומר דנקטינו משום דצעי לאשמועינן נמי דפסול שרי לטמאות, וכדאמרין בסוגיין דאיכא רבותא בפסול וטמא, א"נ אי הו"י תני רק אף במשקין, הו"א דטעמיה דר"ע משום דטומאת משקין לטמא אחרים דרבנן, והיינו דקמ"ל דאף משקין כאוכל, ולא הו"י ידעין כלל דר"ע שרי להוסיף טומאה דאורייתא, ואע"ג דקושטא הוא דסבר ר"ע טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וכדקאמר ר' יוסי אליבא ד"ה ב', מ"מ ניחא ליה לפרש דבריו דלא נצטרך לדיוק ממקומות אחרים.

י"ד ב' ואילו הכא פסול וטמא, יעויין בתו' שפירשו משום דטבול יום אף בקודש אינו אלא פוסל, אבל רש"י האריך לפרש דר"ע בטרומה קאמר, ומבואר דבקודש הו"י מטמא, ונריך לפרש כמש"כ תו' חולין פ"ח א' דטרומה כיון דבמינה ליכא רביעי חמירא טפי, ואף דהו"י ידעין דבקודש מותר לעשות משלישי שני אכתי לא הו"י ידעין לטרומה, אע"ג דשלישי שבתרומה נמי פוסל קודש, [וק"ק דאם כן לא הו"ל לר"ע למימר אלא אף בטרומה, ובגמ' משמע דאי הו"י תני שרץ הו"י ניחא, ומיהו י"ל דצעי לאשמועינן נמי פסול וטמא וכדאמרין דיש צוה חידוש].

ונראה מזה דענין גזירת חכמים שלא להוסיף טומאה לטמאים, הוא משום כבוד, דאף קודש פסול כשנעשה מטמא לאחרים גנאי הוא לו, שהפך להיות מדברים המאוסים שגזרה תורה עליהם שמטמאים, כמת ושרץ וכיו"ב, הלכך יש מקום להחמיר טפי בטרומה מבקודש, דטרומה כיון שבמינה אינה מטמאה הרי הוא יותר גנאי לה כשנעמאת לטמאות, מאשר קודש שמטמא במינו אלא שמוסיפים לו טומאה, [ומצינו לפעמים שגורם להוסיף טומאה לאחרים ולא לעצמו וגם זה אסור, וכמש"כ הרמב"ן בתורת האדם בענין הכהנים [הוצא צהלות ס"א סק"ג] דאף דכהן העוסק במתו מותר להטמאות לאחרים מ"מ כשפירש אסור אף צו ציוס, משום שמוסיף טומאה לאחרים דבעודו נוגע במת הרי הנוגע צו טמא טומאת ז' מדין טומאה בחיבורין, וכ"כ תו' נדה נ"ז א' ד"ה ודלמא, ונמצא שמטמא יותר, אף דהוא עצמו אינו אלא אב, ומיהו י"ל דהתם הוא עצמו נעשה אבי

טומאה דאורייתא, הלכך נקט לה באוכל ואוכל דהו"י דרבנן, אבל אה"נ דאי נטמא צולד דאורייתא שרי להוסיף צו טומאה דאורייתא, וכ"נ מהא דתניא לקמן ט"ו א' אף אנו מודים בטרומה שנטמאת צולד הטומאה ששורפין אותה עם הטרומה שנטמאת באב הטומאה, ולא הוזכר צוה דוקא אוכל בהדי אוכל, ומשמע דכלל ענין שרי, ואין להקשות דאם כן לישמעין רבותא טפי צולד דאורייתא דמותר להוסיף טומאה דאורייתא, ד"ל אדרבה הך דקתני הו"י חידוש טפי כמש"כ תו' לקמן צ' ד"ה התם דמהא דשרי להוסיף בטמא דאורייתא אין ללמוד דשרי להוסיף בטמא דרבנן.

תוד"ה עם וא"ת אמאי לא פריך מאי איריא שנטמא באב הטומאה כו', נ"ע דהא למאי דאיידין השתא שאין אוכל מטמא אוכל כלל, על כרחך איירי שהבשר שנטמא צולד ולד הטומאה היינו שנטמא במשקין שניים, ואי איירי לאחר גזירה דכל הפוסל את הטרומה מטמא משקין להיות תחלה, על כרחך הנידון בשלישי דאורייתא ושני דרבנן אם מותר לעשותו שני דאורייתא, והיינו דדוקא עם משקין שנטמאו באב הטומאה, וקסבר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא, ודוחק לומר דולד הטומאה היינו טבול יום והנידון בשלישי אם מותר לעשותו שני, דודאי ולד הטומאה לא מתפרש טבול יום, והרי ר"ע מפרש בהדיא טבול יום, ועוד דגם לפי זה שפיר נקט שנטמא באב הטומאה לאשמועינן דמותר לעשותו שני דאורייתא, ולא דמי כלל להדיא דר"ע דהתם אין המשקין מטמאין אחרים אלא מדרבנן, והם עצמם פסולים מדאורייתא, ולא איכפת לן בהוספת טומאה להם אלא במה שיטמאו אחרים, ואין לן נפקותא כלל אם נטמאו לטמאות אחרים מדרבנן, על ידי טומאה דאורייתא או דרבנן, מה שאין כן הכא שהבשר מטמא אחרים מדאורייתא, ודאי יש חידוש יותר במה שמותר לעשותו שני מדאורייתא מאשר שני מדרבנן, ומהאי טעמא נמי ל"ק אם נימא דאיידי שנטמא על ידי עצים ולצונה וכמש"כ תו' לעיל ד"ה דאיכא, ולקמן ט"ו א' ד"ה ולד, ונ"ע, שו"ר באה"ע שכבר י"ש דכונת תו' לפי דברי ר"ת לעיל דמשקין שעם הבשר אינם מטמאין אלא מדרבנן.

תוד"ה מאי דלדידיה הוסיף דמותר לעשות אף שני דאורייתא, אפשר דאם כן לא הו"ל

נראה כונתו ממש"כ תו' דרוטב וגריסין וחלב ושמן שהיו תחלה וקראו ונימוחו דהם שניים, ואם איתא דבנימוחו חזרו לדין משקין היה ראוי שיהיו ראשונים כדין משקין, אבל כונת תו' דכשקראו הו"ל כדין אוכל והו"ל שני כדין אוכל שנגע במשקין, וכשנימוחו אף שהיו ראויין לטהר כיון שנהפכו מאוכל למשקה, אמרינן טומאה שבהן להיכן הלכה וכמשה"ק הר"ש צפ"ג דטהרות מ"א, [ודעת הרא"ש שם דאמנם נטהרו], ומשום כך פירש דהא דתנן חזרו ונימוחו כביצה מכיון טהור, דלאו דוקא טהור אלא דהווי שניים, אבל הם כדין משקין אלא שהם שניים וכמבואר בדבריו צפ"ג שם גבי גוש של זיתים שנפל לתנור, וצפ"י מ"ה, ולמש"כ תו' דקיי"ל כרש"ש הרי גם שמן כדין הזה, אבל ליכא למ"ד דבנימוחו לא חזרו לדין משקין עכ"פ צמה שנוגע מכאן ולהבא, וכדקתני במתני' דיותר מכביצה טמא דכיון שיצאת טיפה ראשונה נטמאת כביצה, וכבר השיגו האחרונים על המג"א עיין בחמד משה, ובחת"ס סימן מ"ה, ובנשמת אדם כלל ל"ו. (טהרות ס"ב סק"ג).

תוד"ה התם אבל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל כו' ואור"י כו', פשוט בדבריהם ז"ל דאף ר"מ לא שרי אלא אוכל זהדי אוכל דהיינו טומאה דרבנן למ"ד אין אוכל מטמא אוכל, וכן מבואר בפרש"י, ולפי זה על כרחך דלמאי דמפרשין עד השתא לא שרי ר' חנינא סגן הכהנים אלא בשר שנטמא בולד דאורייתא להוסיף בו טומאה דרבנן, אבל הנטמא בולד דרבנן אסור להוסיף בו אפילו טומאה דרבנן, והלכך קשיא מדבריהם דמאן קדייק ר"מ, ורק למאי דאמרינן דאז הטומאה דאורייתא וולד דרבנן מלאנו דשרי לשלישי דרבנן לעשותו שני דרבנן, וזה דלא כמש"כ לעיל א' דהא דרחס"ה עד השתא נמי הוי מפרשין גם בולד דרבנן.

ולו"ד ז"ל היה נראה דבדברי ר"מ לא נזכר כלל אוכל זהדי אוכל, וסתמא קאמר שורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח ומתפרש אף עם שמן או יין טמא, וכן תרומה טהורה כולל גם שכר שעורים של תרומה או רוטב של תרומת חמץ או שמן שנתבשל בו פת, ולכן אף אי אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא וכן טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן כדס"ל לר"מ, מ"מ בדברי ר"מ למדנו היתר לטמאות תרומה טהורה בפסח בשעה

אבות בשעה שנוגע צמת וחשיב כמוסיף טומאה לעצמו, (עיין לשון הרמב"ן צ"ב כ'), דהתם הנידון בדאורייתא בהוספת חילול בעצמו].

ובזה נמי מובן הא דפשיטא לרבא בסמוך דאי טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן, דשרי להוסיף להם טומאה, [וכבר הוכיח מרן זללה"ה בהערות פסחים בסוגיין דאף שאינו מטמא אחרים מ"מ לעצמו מיתוספת טומאה שהרי טמא אף לחולין], והיינו דכיון שאינו גורם טומאה לאחרים לא ראו חכמים לגזור שלא להוסיף לו טומאה, כיון שאין בזה גנאי.

והא דמבואר בסוגיין דמהא דשלישי מותר לעשותו שני אין ללמוד דיותר לעשותו ראשון, ונתקשינו לעיל במתני' בטעם הדבר מה ראו חכמים לחלק בזה, אפשר דאין ענינו בהוספת הדרגה של טומאה, אלא דנגיעה באבות שטומאתם חמורה לטמא אדם וכלים, ונגיעה בתולדות, הם שני סוגים, ויש מקום לומר דלא החמירו חכמים שלא לטמאותו בתולדות, אבל החמירו שלא יגע באבות, ולפי זה אף שני אין ללמוד דיותר לעשותו ראשון, מהא דשלישי מותר לעשותו שני.

שם ניתני שנטמא בשרץ, יש לעיין לכאורה דעדיפא מינה הו"ל דניתני שנטמא צמת דהא צכ"ח אין חילוק דלעולם אינו נעשה אב הטומאה, ולמה קתני בטמא מת, ולהסבירם דלאו בכל הכלים אמרינן חרב הרי הוא כחלל אלא רק בכלי מתכת, ניחא, דלפי זה כלי חרס לאו דוקא, ובשאר כלים אם נטמאו צמת הווי אב, ור"ע לא שרי אלא כשהכלי ראשון, למאי דס"ד השתא, אבל להסבירם דבכל הכלים אמרינן חרב הרי הוא כחלל, אם כן כ"ח דוקא, קשה דאם כן הוא הדין כשנטמא צמת, דהא כ"ח אינו נעשה אב, וי"ל דאי הוי חני צמת הוי מפרשין דדוקא קאמר ובכלי מתכת וכיו"צ דנעשים אבי אבות, דאי צכ"ח אין ראוי לכתוס כיון שאין המת גורם לו טומאה יתירה מן הטמא מת והשרץ וכיו"צ, אבל השתא דתני טמא מת י"ל דראשון קאמר ובכ"ח מיירי.

תוד"ה אפילו אור"ת דהתם מיירי בנקרש ואח"כ נמוח כו', צמג"א סימן קנ"ח סק"ז כתב דבכ"מ פ"א מהלכות טו"א הי"ט משמע דשמן ודם וחלב אפילו חזרו ונימוחו לא חשיבי משקין זולתי יין והוא ע"פ דברי התו' שהביא ז"ל שם,

למ"ד אין אוכל מטמא אוכל איכא לפרושי דר"מ מדצריהם דר"מ קאמר, אם כן אית לן למינקט כר' יוחנן דשצבע לכו"ע שורפין טהורה עם הטמאה, [דגם זה דר' יוחנן אפשר לפרושי אליבא דמ"ד אין אוכל מטמא אוכל, ואיירי קודם גזירה דמשקין תחלה ול"ק קושית רש"י], וגם אפשר דלפי זה למאי דקיי"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן דאית לן למינקט כר"מ, ואף בשש מותר לטמאות התרומה בטומאה דרבנן, [דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל לא אשכחן דשרי ר"מ אלא טומאה דרבנן], דהא משמע דמודה ר"י דאיסור וטומאה שוין אלא דס"ל דשא"ה דהוי טומאה דאורייתא, וזוהי הרי לא קיי"ל כוותיה, ועיין רמב"ם פ"ג מהלכות חו"מ ה"ד ובכ"מ ולח"מ ומרכבת המשנה שם, [גם יש מקום לדון אם אית לן למינקט כר' יוחנן כיון דר"ל בשם בר קפרא ור"נ ארצ"א פליגי].

בא"ד תדע דהא ר"י דס"ל לקמן טומאת משקין כו', במהרש"א נתקשה דילמא שאני שלישי דאורייתא דשרי לעשותו שני דרבנן, משלישי דרבנן, דהא מהאי טעמא לא הקשו אלא דנילף מדר"ע ולא מדר' חנינא סגן הכהנים, ונראה דל"ק דהא באוקימתא דר' יוחנן קיימו דמודה ר' יוסי בשצבע, והיינו דאיסור דאורייתא מותר לטמאותו בטומאה דאורייתא, ואשכחן נמי דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני דרבנן, ומ"מ איסור דרבנן לא שרי לטמאותו בטומאה דרבנן, ועל כרחק דאיסור וטומאה דרבנן שאני וטהורים חשיבי אף לענין טומאה דרבנן, דכיון דטהורים מדאורייתא שוינהו רבנן כטהורים אף לטומאות דרבנן.

ט"ו א' תוד"ה ולד א"נ דהאי שלישי נטמא בעצים ולבונה כו', פשוט להו ז"ל דעצים ולבונה מטמאין אוכלין ואוכל מטמא אותם, אי חבת הקודש מהני למימני צו ראשון ושני, ואף למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים, ולו"ד ז"ל היה מקום לדון בזה, דהא ודאי עצים עצים אינם מטמאין, דהא אף בשר יש צו היתרון של חבת הקודש כדאמר חולין ל"ו ב' אלא לאו דאחכשר בחבת הקודש, והיינו דהבשר מקבל טומאה מדין עצים ולבונה ולכך לא בעי הכשר, [דענין הכשר הוא להחשיבו אוכל טפי, וכל שיש בו מנות אכילה או הקטרה כבר הוא חשוב כמו

ששית ללא מיתסרא אלא מדרבנן, בטומאה דאורייתא, וע"ז דיינינן מדברי מי למדה, ואמרינן נימא קסבר דמתני' באב הטומאה דאורייתא ר"ל שמטמא מדאורייתא והיינו כמ"ד אוכל מטמא אוכל בקדשים, [וכמו שפרש"י בדר' ירמיה], דאם אינו מטמא אלא מדרבנן לא שייך להזכיר אם טומאתו דאורייתא או לא דמה בכך, וולד הטומאה דרבנן, ואשמועינן ר' חנינא סגן הכהנים דמותר לעשות משלישי דרבנן שני דאורייתא, וה"נ נילף מזה דמותר לטמאות בטומאה דאורייתא תרומה בשעה ששית דמיתסרא מדרבנן, דטומאה דרבנן ואיסור דרבנן כי הדדי נינהו לענין דאורייתא, אבל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים ליכא במתני' נידון באב הטומאה דאורייתא דהא אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, והנידון רק דרבנן, ולא שייך ללמוד מכאן להא דר"מ דהנידון בטומאה דאורייתא בחמץ האסור מדרבנן, ועל כרחק לפרש אליבא דמדר"א ור"י קיליף ר"מ, שו"ר במאירי שכתב כן דלר"מ אי מדר' חנינא סגן הכהנים יליף דס"ל אוכל מטמא אוכל מדאורייתא.

ור' יוחנן דקאמר דצו' לכו"ע מותר לטמאות בטומאה דאורייתא וכל הנידון בשש, נמא דהנידון אי איסור דרבנן כדאורייתא לענין זה, וזה לא שייך ללמוד מדר"א ור"י, וכמש"כ תו' ט"ו ב' ד"ה נימא, ועל כרחק דמפרש מדצריהם דר' חנינא סגן הכהנים ומפרש באב הטומאה דאורייתא והיינו דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא וצולד הטומאה דרבנן, ור' יוסי אי אפשר לומר דטעמיה דשאני איסור מטומאה [כמו דהוי מפרשין עד השתא דלא פרכינן לעיל מ"ט דר"י דאינה היא המדה, ומיהו י"ל דסמיך אמאי דמפרש לה ר' ירמיה בתר הכי, דעד השתא לא נזכר אמורא דמפרש הכי ולכך לא דקדקו בזה], דהא מודה בשצבע, ועל כרחק כדר' ירמיה דלטעמיה דטומאת משקין דאורייתא מפרש לה צולד דאורייתא.

ויש נפקותא בכל זה לענין הלכה, דהא קיי"ל כרבינא משמיה דרבא דאף בתרומה וקדשים אין אוכל מטמא אוכל, ולפי זה לפי מה שפירשנו לא יתכן לפרש דר"מ מדר' חנינא סגן הכהנים גמיר, ועל כרחק מדצריהם דר"א ור"י קאמר, ואם כן אין לחדש חילוק בין שש לשצבע, ואית לן למינקט כר' יוסי אף בשצבע, מה שאין כן לפירוש תו' דאף

מטמא אוכל בקדשים, וגמ' אסיק בקשיא ולא
בתיבתא דשפיר י"ל דשמואל ס"ל טומאה עושה
כיו"צ בקדשים, א"נ דקרא דוהבשר אשר יגע ללאו
בעלמא אחי, ומיהו אף לפירוש תו' דר' ירמיה
מני אחי נמי אי אין טומאה עושה כיו"צ
בקדשים ואיירי ר' חנינא סגן הכהנים קודם גזירה
דמשקין תחלה, נמי אין לתמוה למה לא פריך
אדר' ירמיה, דשפיר ניחא ליה טפי למיפרך
אדשמואל שהיה גדול הרבה מר"י.

רש"י ד"ה נימא אכל אס בל לשורפה בחמש
ארבע מודה ר"מ דאין שורפין כו', מרן
זללה"ה בהערות פסחים תמה דהא בהדיא תניא
לקמן כ' ב' ד' דבחל י"ד בשבת דשורפין תרומה
טהורה ותלויה וטמאה בערב שבת דר"מ, ונראה
דכיון דתיקנו חכמים לצער הכל מערב שבת ולא
להשאיר אלא כדי מונו לשבת, חשיב כמו בשש,
דה"נ אף שאין איסור דרבנן לאכלה אכל יש איסור
דרבנן לקיימה, ולא דמי לארבע וחמש דרשאי
לכתחלה לשהותה עדיין.

תוד"ה ר' יוסי קשה ר"י גופיה אית ליה לקמן
טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן כו'
ותירך הר"י מירושלם כו', דצריהם ז"ל ז"ע דהא
לעיל י"ד ב' נמי דייקין מדר"ע דטומאת משקין
לטמא אחרים דאורייתא ועל זה לא שייך תירוק
הר"י מירושלם, ועו"ק דמה ענין זה דר' יוסי
השיב אינה היא המדה משום דלר"ע אין ראיה
אכל הרי אחי למאי דס"ל לר' יוסי בעצמו שפיר
מדה ומדה היא, והיכן מלא ר' יוסי בדברי ר"מ
דאליבא דר"ע קאמר, וגם פשטא דמילתיה דר'
יוסי במשנה ובברייתא כ' ב' משמע דלקושטא
דמילתא סבר ר' יוסי כן, ולו"ד ז"ל היה נראה
דמודו ר"מ ור"י דאיכא פלוגתא דתנאי קדמאי אי
טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא או לא, וס"ל
לר"מ דהך עדות דר' חנינא סגן הכהנים אית לן
לקיים אף אי טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן,
וממילא הוא הדין בחמץ בערב פסח, ור' יוסי ס"ל
דאין להתיר לטמאות בטומאה דאורייתא הטמא
מדרבנן, ועל כרחך דהו סברי טומאת משקין
לטמא אחרים דאורייתא וכו"ע, וממילא בפסח או
לדין בטומאת משקין אין להתיר טומאה דאורייתא,
ואע"ג דנמצא דעדות דר"מ ס"ה היא דטומאת
משקין דאורייתא מ"מ ס"ל לר' יוסי שאין להכריע

אוכל שהוכשר, ואם כן אס איתא דע"ז מטמאין
ע"ז היה ראוי דאף בשר יטמא בשר, אלא ודאי
אין ע"ז מטמאין ע"ז דאף בזה אמרינן אין
טומאה עושה כיו"צ, ואם כן הוא הדין נמי דאין
ע"ז מטמאין לבונה, וכמו שאין אוכל מטמא שום
אוכל, והשתא שפיר יש מקום לומר דאף אין ע"ז
מטמאין בשר, דבזבז הקודש מהניא למחשבינהו
כאוכל, ואין אוכל מטמא אוכל, והא דמהני למימני
בהו ראשון ושני היינו ע"י משקין, שו"ר שכבר
העיר בזה מרן זללה"ה בהערות פסחים ושם הביא
שכבר הקשו כן בתו' חגיגה כ"ד א' ד"ה מנין
ע"ש.

ט"ו ב' אר"י הכא בצער שנטמא במשקין כו'
ואזדא ר"מ לטעמיה כו', למ"ד אוכל
מטמא אוכל מדאורייתא ופירשו בתו' לעיל י"ד א'
דהיינו מקרא דוהבשר אשר יגע, מוכח בסוגיין
דמ"מ אין משקין מטמאין קודש מהאי קרא, אי
בעלמא אין משקין מטמאין אחרים מדאורייתא, דהא
אמרינן דהבשר שנגע במשקין אינו טמא אלא
מדרבנן, ושרי לטמאותו באוכל אף שיטמא ע"ז
מדאורייתא, וליף ר"מ מזה דהוא הדין חמץ בע"פ
בשש, וטעמא דמילתא דטפי איכא לרבויי מוהבשר
אשר יגע דאוכל מטמא אוכל שהרי אשכחן אוכל
דמטמא משקה, מה שאין כן משקה אי אינו מטמא
אחרים כלל מדאורייתא לא נרבי שיטמא קודש, [וגם
י"ל דכשהסרון מנד המתטמא אהני מה שהוא
קודש, אכל במשקין שהסרון מנד המתטמא לא
מהני מה שהמתטמא קודש], וכן מבואר בפרש"י
לקמן י"ט א' ד"ה א"ל דאף אי טומאה עושה
כיו"צ בקדשים מ"מ אין משקה מטמא אוכל
בקדשים, אי בעלמא אין משקין מטמאין אחרים
מדאורייתא, שכתב הואיל ואין משקה מטמא אוכל
על כרחך מאוכל קיבלה וס"ל טומאה עושה כיו"צ
בקדשים.

לפי מה שפרש"י דר' ירמיה ס"ל טומאה עושה
כיו"צ בקדשים, ניחא הא דלא פרכין עליה
מוהבשר אשר יגע כדפרכין לשמואל ט"ז א',
דכיון דאיצטריך קרא לטומאה עושה כיו"צ תו
ליכא למילף דמשקה מטמא אוכל בקדשים,
ורה"ח דפריך התם לשמואל י"ל דס"ל כרבינא
דמקרא מלא דבר הכתוב ל"ש חולין ל"ש קדשים
אין טומאה עושה כיו"צ, ואייתר ליה קרא למשקה

ס"ל, ור' יהודה ור' יוסי ור"ש יש לפרש דכ"ש
ס"ל דבקרקע טהורין, ור' אלעזר אפשר לפרשו
כדרכו או כדשמואל וכדאמרין לעיל, ולא שייך ליחס
פלוגתתן לר' יוסי בן יעזר, דהא דר' יוסי בן
יעזר מתפרש שפיר אליבא דכו"ע, ואי דלישנא
דר"א אין טומאה למשקין כל עיקר משמע ליה
לרב דאף טומאת עצמן דרבנן, הו"ל למינקט
פלוגתתן אהא דר"א.

ונראה דפלוגתת רב ושמואל היא אם יש מקום
לומר דטומאת משקין לעצמן דרבנן או
לא, דשמואל ס"ל דליכא תנא דסבר הכי, דלכו"ע
יטמא דכתיב גבי משקין טומאה ממש, או דמשקין
לא גרע מאוכל, וטומאת עצמן דאורייתא, וממילא
הא דר' יוסי בן יעזר והא דר"א יש לפרש
בטומאת אחרים, ונקטו דכן סתם ואין טומאה
למשקין כל עיקר, דודאי נצין שהנידון בטומאת
אחרים דטומאת עצמן מפורש בתורה, ואילו רב
סבר דאין הכרע מן התורה לטומאת משקין,
וממילא ראוי לפרש דכן סתם דלגמרי קאמר, [דהכי
משמע פשטא דלישנא, וכדמוכח ר"א מהא דאף
טומאת עצמן אין להם], וכן אין טומאה למשקין
כל עיקר, נמי לגמרי דאף טומאת עצמן אין להם,
ולפי זה לא שייכא פלוגתא דרב ושמואל בפלוגתא
דתנאי ואין הכרע כיצד רב ושמואל סברי בעצמן
בפלוגתא דתנאי, אלא דרב סבר דליכא תנא דסבר
טומאת משקין לעצמן דרבנן, ושמואל סבר דליכא
תנא דסבר הכי, והיינו דפרכין לרב מקראי דוכל
משקה וגו' ומאך מעין ובור וגו'.

וקצת קשה הא דתניא לקמן י"ז א' בין בכלים
בין בקרקע טהורין, דלכאורה בקרקע
טהורין ראוי לפרש דאף טומאת עצמן אין להם,
דהא בקרקע לכו"ע טומאת עצמן דרבנן, ועוד
דהא לר"ש דאף טומאת משקין לטמא אחרים
דאורייתא אין לנו לחלק בין טומאת עצמן לטומאת
אחרים, ואם כן בקרקע טהורין דקאמר היינו אף
מטומאת עצמן, ודכוותה יש לפרש הא דת"ק דבין
בכלים בין בקרקע טהורים, ואם כן על כרחך
דליכא תנא דסבר טומאת משקין לעצמן דרבנן,
וקשיא לשמואל.

שם מאי יטמא הכשיר כו' חד בתלושין וחד
במחוצרין ונריכי כו', יש להבין מאי דוחקיה
להוציא קרא מפשטיה, ונראה דאדרבה פשטיה

מזה את ההלכה, דמחלוקת קדומה היא, ואם צימיו
של ר' חנינא סגן הכהנים סברו כן מ"מ ס"ל לר"י
דהלכה כאינך, והא דאמרו ר"י לטעמיה ור"מ
לטעמיה היינו דר' יוסי סבר הכא כדסבר אליבא
דר"ע בצרייתא, ור"מ יש לפרש דאליבא דנפשיה
קאמר ולא איירי כלל אליבא דר"ע, [ומיהו קצת
דוחק הוא לומר דצימיו של ר' חנינא סגן הכהנים
נמי נחלקו בטומאת משקין לטמא אחרים, דהא
במתני' דסוטה קאמר ר' יהושע מי יגלה עפר
מענין ריב"ז כו' ומשמע דצימיו ריב"ז לא היו מאן
דדריש יטמא יטמא, ור' חנינא סגן הכהנים קדים
טובא לריב"ז כדאמר שבת ט"ו א' דקדים טובא
להלל שהיה רבו של ריב"ז, וגם לא שכיחי מחלוקות
בדורות הקדומים וכמש"כ רש"י חגיגה ט"ז א'
במשנה דלסמוך דההיא פלוגתא ראשונה, וצ"ע].

ולבאורה יש להכריח כן דהא מסיק ר' יוסי
ומודים ר' אליעזר ור' יהושע ששורפין
זו לעצמה וזו לעצמה, ור"א ור"י סברי דשני אינו
עושה שלישי בחולין כדאמר סוטה ל' א', וכיון
דפליגי אר"ע על כרחך סברי טומאת משקין לטמא
אחרים דרבנן כדאמרין לר' יוסי י"ח ב', ונמצא
דעל כרחך סברי כר"מ דהא לית לן לחדש דפליגי
סתם אר' חנינא סגן הכהנים, ואף דעיקרא דמילתא
דמפלוגתתם בתלויה וטמאה אין ראיה לחמץ בערב
הפסח, מ"מ לא הו"ל למינקט האי לישנא דמודים
ר"א ור"י ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה בזמן
דבדאי סברי ששורפין שתייהן כאחת, אבל למש"כ
ניחא דהא אף אי ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים
דרבנן מ"מ סבר ר' יוסי דאין נשרפין כאחת,
וכמש"כ.

ובעיקר דברי התו' צ"ע למה לא פירשו מתני'
כאילו הו' קתני ר' יוסי אומר משום
ר"ע אינה היא המדה, ובאמת מודה ר"מ דר"ע
פליג, וזו נראה כונת רש"י לקמן י"ט א'.

ט"ז א' גופא רב אמר דכן ממש כו', בפשוטו
נראה דכולהו תנאי מודו דמשקה בית
מטבחיא דכן, אלא דאי טומאת משקין דרבנן
מפרשין דכן ממש, ואי טומאת משקין לעצמן
דאורייתא ולאחרים דרבנן מפרשין דכן מלמא
אחרים, ואי גם לאחרים דאורייתא מפרשין דכן
למשקין שבקרקע כדר"ש לקמן י"ז ב', ולפי זה
צריך פירוש במאי פליגי דהא ודאי ר"מ כשמואל

הרא"ש סופ"ח דטהרות ומקבלין טומאה, ושפיר מכשירין, ומ"מ חשיבי כמכשירין במחזור לפי טעמא דנריכותא בפסחים דמשום דקיימי בדוכתייהו חשיבי, וכ"נ שפירש במאירי פסחים בשם גדולי המפרשים, [והוא הראב"ד שר"כ בפי' התו"כ שמיני פרשתא ח'], אבל דומיא דלנון שצמעה דהכשר כשמוציאו מן המים חשיב הכשר בתלושין, ומיהו דעת הרמב"ם בפ"ג מטו"א ה"ח דאם שאב מים בכלי ונתנם בקרקע דינם כמחזירים ואינם מכשירים, ומשמע אף בפחות מרביעית, ולפי זה על כרחך דהכשר במחזירין איירי כשמתכשרים בשעה שמוציאם מן המים, ומ"מ חשיבי הכשר במחזור וכדנקטו התו', וז"ע.

ומיהו חזינן דהשימוש במחזור הוא הגורם לחשוב את תלישת המים כמים תלושין, שהרי הטומן פירותיו מפני הגנבים אינם צרי יותן, ואילו לנון שצמעה כיון שהעלתו מן המים מתכשר, אף שהיה מעדיף להעלותו נגזב, דכיון שנשתמש במים במחזור להדיחו, הרי נחשבת העלאתו כהעלאתו ברגל מים שעל גביו, חזינן דהשימוש במחזור הוא הגורם להחשיבו כתלוש בהעלאתו, ותו שפיר י"ל דיש יתרון לשימוש במחזור, אבל תלוש לא יכשיר, וז"ע. (מכשירין ס"א סק"א).

ט"ז ב' מדרבנן ודלא כר' יוסי בן יעזר איש צרידה, עיין בתו', ולכאורה קשה מנין לחדש פלוגתא חדשה, כיון דהא ודאי לכולהו תנאי דטומאת משקין לעצמן דאורייתא ניחא שפיר הך ברייתא, אבל כונתם דרב הכי קאמר אין מבצרייתא זו ראייה דטומאת משקין לעצמן דאורייתא, דאיכא למימר דמדרבנן קאמר ודלא כר' יוסי בן יעזר, ואה"נ דלקושטא דמילתא שפיר י"ל דברייתא כר"מ ור"י ור"י ור"ש ואין לחדש פלוגתא בדר' יוסי בן יעזר, אבל הכרח דלא כרב ליכא, דאף כרב מצי אתיא.

והללום ראיתי צבית מאיר שכתב דעל כרחך לתרוצי מדרבנן לר' יוחנן דס"ל דם קדשים אינו מכשיר, דכש"כ דאינו מקבל טומאה, ולדידיה כו"ע מודו בזה, ומיהו נראה דשמואל מצי סבר כר' יוחנן ואף לר' יוסי בן יעזר דם קדשים מקבל טומאה מדרבנן, דכיון דכל המשקין טומאתם דאורייתא ולא טיהרום אלא מלטמא אחרים, לא פלוג רבנן ואף דם דמטבחייה מקבל טומאה אף שאין טומאתו

דקרא דלענין הכשר קאמר, דכיון דכתיב כל אשר בתוכו יטמא בפשוטו היינו אוכלין שבתוכו, ומכל האוכל מיותר, ואם בא למעט שאין כלי מיטמא מאויר כלי חרס כדדריש לקמן כ' ב', הו"ל למיכתב מעיקרא כל האוכל אשר בתוכו יטמא, ומכל האוכל ל"ל, אלא על כרחך קרא לענין הכשר איירי וכדמוקמינן ליה בחולין ל"ו ב' לענין טומאת מת, אלא דמדסמך להך קרא דטומאת שרץ דרשינן ליה שפיר למעוטי כלי חרס שאין מטמא כלים מאוירו, ומדכתיב יטמא ולא כתיב הכשיר אפשר נמי למידרש דמשקין מקבלין טומאה, וגם לשמואל הך קרא להכשר אתי, וכדדרשינן בתו"כ מוכל משקה לרבות כל השצעה משקין להכשר אלמא דקרא בהכשר משמע, וכן מחזירין מכשירי לכו"ע ומהך קרא הוא דנפק"ל, וטומאת משקין מסבירא יליף, דאוכלין ומשקין כי הדדי נינהו, א"נ כל אשר בתוכו משמע בין אוכלין בין משקין, א"נ כמש"כ תו' ד"ה ר' יוסי.

תוד"ה חד ומחזירין פי' ריב"א כו', מים מחזירים אינם מכשירים כמ"ש רש"י חולין ט"ז א' והר"ש סופ"ג דעוקצין מן התו"כ, מקרא דאשר ישמה בכל כלי, והוא הדין דאינם מתטמאים דהא צרביעית הם מקוה למחטים וניירות, והא דאמר דמחזירים מכשירין פירשו בתו' דהיינו לאחר שיעלה הפירות מן המים, וכן פרש"י חולין שם, ונריך יישוב אמאי חשיב כה"ג הכשר במחזירין, הרי ההכשר חל רק כשמוציא את הפירות מן המחזירים, וכמו שהוכיחו תו' מנחם שצמעה פ"ד מ"ו, ובתו' חולין ל"א ב' כתבו דאיטריך משום דבתחלת דיבוקם היו במחזירים, וגדולה מזו כתבו שם ל"ו ב' ולקמן כ' א' דלכך נקטו בגמ' צפרה של זבחי שלמים שהעצירה צנהר ועדיין משקה טופח עליה, ולא נקטו סתם שהיו עליה מים, משום דשמואל לטעמיה דתלושין אינם מכשירין, דדריש יטמא לטומאת משקין עצמן, ולית ליה אלא חד קרא להכשר ומוקי לה במחזירין, וכשהעצירה צנהר חשיב הכשר במחזירין, והדברים קשים דכ"ז יחשב הכשר בצמהה בחייה, להחשב בהכשר במחזור לאחר שחיטה, וסוגיא דגמ' בפסחים דאיכא הכשר במחזירין היה אפשר לפרש דאיירי ששפך מים תלושים פחות מרביעית לגומא שנקרקע דכה"ג דין המים כתלושים לפמש"כ

הילכתא כיון דטומאתן דרצנן, אכל למש"כ יש לפרש דהכי פרכין דאס אפשר לומר דהלכתא היא, איך שיך למיגמר מינה, וכן דדר"ש אס אפשר לומר דהלכתא היא היה לן לטהר אף בכלים, דודאי ר"א ור"ש לא ס"ל דהלכתא היא, אלא דמוכחין מינייהו דס"ל דלא שיך למימר הלכתא היא.

שם ומיס נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית דחזי להטביל צו מחטין וצינורות כו', לכאורה לית לן לחדש דאיכא שני סוגי מקואות בדאורייתא, ואית לן למימר דהא דבעי ארבעים סאה לטבילת אדם, אינו אלא הלכה בדיני טבילה דאדם, אכל בהלכות מקואות אין שום חילוק בין מקוה דרביעית למקוה דארבעים סאה, ולפי זה כי היכי דמקוה שיש בה ארבעים סאה אין רוב מים שאזים פוסלים אותה וכמש"כ תו' ב"ב ס"ו ב' וזה"ש בפ"ב דמקואות מ"ו, ה"נ מקוה של רביעית דין הוא שאפילו ריבה עליה ארבעים סאה מים שאזים שלא תפסל אף להסוברים דכולו שאז דאורייתא, וממילא תתכשר אף לאדם, דבהלכות טהרת שאזים לא מנאנו חילוק בין לאדם או לכלים, וכן אס השיק ארבעים סאה מים שאזים למקוה דרביעית מים כשרים בשיעור שפופרת הנוד, דין הוא שתתכשר אף לאדם, ולפי זה לפי מש"כ תו' ב"ב שם וזה"ש שם במ"ג דאף דאיריין הכא צאצאין דומיא דדס, מ"מ מתכשרי למקוה אף אי שאצין דאורייתא, משום דאי אפשר דלא מימשכי אילך ואילך ברנפה שהיא חלקה, ומתכשרי בהמשכה, אס כן כמעט ולא משכחת לה פסול שאצין מדאורייתא דמיד שפך מעט למקוה הרי מימשכי אילך ואילך ומתכשרי לכלים, ושז אין כל מים שאזים פוסלים אותה, ולא משכחת לה אלא צשופך רביעית ראשון לגומא.

ואף שיש מקום לומר שהדבר תלוי צפלוגתה הראשונים שצטור יו"ד ר"ס ר"א אי צמעין צעי ארבעים סאה לאדם, דלהסוברים דגס צמעין צעי ארבעים סאה לאדם, אמנס נראה שאינו אלא דין צטבילת אדם ולא צהכשר המקוה, דהא ודאי מעין תורת מעין עליו צכל שהוא, כגון לטהר שאצין, אכל להסוברים צצמעין גס לאדם סגי צכ"ש י"ל דשיעור ארבעים סאה צמקוה לאדם אינו רק צהלכות טבילה, אלא דאין תורת מקוה לאדם צפחות מארבעים סאה, וממילא אף אינו מטהר

אלא מדרבנן, ולפי זה מדרבנן דשנינן הוא אף לשמואל אליצא דר"י, אכל הא דאמרין ודלא כר' יוסי צן יעזור אינו אלא אליצא דרב, ועיין צתו' לקמן י"ז ב' וצגליון הגרע"א ו"ל שם, וצ"ע מאי קשיא ליה ו"ל, הרי שפיר אפשר לפרש דקשיא דדס שנטמא קשיא אף לר' יוחנן וכמש"כ הצ"מ, ואף לדידיה איצטריך לשנויי מדרבנן, ודברי התו' צסוגיין הם לפי פשטות הסוגיא דפריך רק אדרב ולא אדר' יוחנן.

י"ז א' צין צכלים צין צקרקה כו', עיין מש"כ לעיל ט"ז א'.

י"ז ב' אר"פ אפילו למ"ד טומאת משקין דאורייתא משקי צית מטצחי"א הלכתא גמירי לה, נראה דר"פ אחי למימר דלאו כל הסוברים טומאת משקין אפילו לטמא אחרים דאורייתא, מוכרחים לצבור כר"ש צצכלים טמאין, דמנו צברי דהלכתא גמירי לה, והיינו דקצצו צגמ' הך מימרא דר"פ לצתר הך צרייתא דר"ש, ולאו משום קושיא דרצינא לחוד, ור"ה צריה דר"נ ורצינא ור"א ס"ל דכיון דר"א מציא ראה מהא דר' יוסי צן יעזור ש"מ דלא ס"ל שיש מקום לומר דהלכתא גמירי לה, ולית לן לחדש פלוגתא צהא, ופלוגתתן צשיקול הדעת, והיינו דלא אהדר ר"פ מידי לר"ה צדר"ג, דממילא מוצן דר"פ ס"ל דאיכא לפרושי צצהכי פליגי תנאי, וכן ר"ה צריה דר"נ שאל ליה צלשון ואלא הא דאר"ח כאילו הדבר ידוע גס לר"פ, ולא כמציא צרייתא מחודשת, ולכן לא משמע כמש"כ רש"י דר"פ לאו אדעתיה הך צרייתא, וגס צעלמא קיי"ל דקשיא לא הוי מיוצתא, (ולעיל ט"ז א' אסקינן צקשיא צין לרב צין לשמואל) וכן הרמב"ם צפ"י מטו"א ה"ט"ז פסק כר"פ, ונאפשר דטעמו דרהיטת הש"ס דמים תלושין מכשירין מדאורייתא, ומימרא דריצ"ח דמשקי צית מטצחיא אין מכשירין לא משמע לאוקמא רק צדס כדאמר חולין ל"ו ב', ומדפרכין מינה החס משמע דהילכתא היא, ועל כרתך כר"פ, ולפי זה ניחא הא דאמרין ואי הילכתא גמירי לה מי גמרינן מינה, ולכאורה טפי הו"ל למיפרך דאי הילכתא גמירי לה אס כן ש"מ דמשקין צעלמא טומאתן דאורייתא, וכן צהא דר"ש נמי פרכין ואי הילכתא היא מה לי צכלים מ"ל צקרקה, ולא פרכין דצקרקה לא שיך

אלא מדרבנן, אבל אם נימא דהוא מדאורייתא, אם כן חזין דשאני מקוה דרביעית ממקוה דמ"ס מדאורייתא, ותו י"ל בפשיטות דלא מתכשרא בריבוי שאובין. — א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"כ מקואות פ"ז מ"ז מתוה"ד טעם אחר לחילוק זה ועי"ש, דשיעור ארבעים סאה אינו אלא שיהא כל גופו עולה בהן, ונהי דהוא מדאורייתא, מ"מ שפיר יכולים מיעוט מי פירות להשלים השיעור, ואמנם לשיעור רביעית למקוה דכלים דהוא מדאורייתא, אמרינן וצחים כ"ז א' דלא מהני נתן ונטל להשלים צמי פירות, [וכמ"ש תו' שם דמשמע דגם לרביעית דמקוה קאמר, כדאמר ר"פ התם אם קדח צו רביעית מטבילין צו מחטין ולינוריות, ור"ל דאם קדח רביעית ממקוה שנתכשרה בנתן סאה ונטל סאה, דמהני אף לרביעית דכלים וכמ"ש פ' מרן זללה"ה בתינא ס"ו ס"ק י"ז וכמ"ש בחו"כ ס"ז סק"ט, אע"ג דברביעית לא מהני נתן ונטל להשלים צמי פירות], דשיעור רביעית, דמי לשיעור ג' לוגין מים לניסוך, דפשיטא שלא יועיל להשלים צמי פירות וכמ"ש, ומיהו אין הכרח דהא דאינו משלים לרביעית דמקוה שהוא מדאורייתא, דאפשר דאינו אלא מדרבנן, ומשום דשיעור זוטא יש לחוש שיצאו להתיר כולו או רובו מי פירות, ומיהו פשטא משמע שהוא דאורייתא. (עד כאן).

ובצעת ראיתי בספר מרן זללה"ה בתינא ס"ח סק"א שכתב להוכיח דרביעית נפסל ברבייה מדאורייתא, מהתוספתא דמכתשת שהביא הר"ש פ"ז מ"ג והוכיח מזה דשאובין דאורייתא, והתם קמני דפסול מספק אלא אם כן איכא רוב כשרים, אלמא דלא סגי ברביעית.

שם למימרא דסבר ר"י טומאת משקין לטמא טומאת כלים דאורייתא כו', יש לעיין מהיכי נפק"ל לר"י, נהי דסבר יטמא יטמא, אבל כלים מנ"ל, הא טפי איכא לאוקמי באוכלין ומשקין וכדלקמן י"ח א' ב', ואי משמע ליה דיטמא הכל, אם כן אף אוכל יטמא כלים, ואפשר דמדוקיא דרבינא לקמן י"ח א' דייק דיטמא דאוכלין ודמשקין לאו כי הדדי נינהו דאם לא כן תרתי יטמא ל"ל, ושאיין עושה כיו"צ נפק"ל מטמא הוא וכדאמרינן י"ח ב', ולא ניחא ליה למימר כדאמרינן התם דמילתא דאיתא בק"ו טרח וכתב לה קרא,

שאובין לאדם בפחות מארבעים סאה, דאם היה רק דין זהלכות טבילה היה ראוי להזריכו גם צמיעין, אין נראה כן, דפסולים שישנם אף ברביעית דכלים כגון שאובים או הויה ע"י טהרה או הויה ע"י אדם, ומתכשרים לכלים, אין לנו לומר דפסול זה עדיין קיים לאדם מדאורייתא.

ובשבטיטלו רביעית דכלים כדאמר נזיר ל"ח א', היינו דציטלו כל תורת מקוה ממנו, ולא רק דהזריכו ארבעים סאה לטבילת כלים, ונפקא מינה שאינו מטהר שאובין, ולפי זה אין הכרח מהתו"כ שהציאו תו' דכל שהוא דמעין לא ציטלו לכלים, מהא דקמני דמעין מטהר בכל שהוא ומקוה בארבעים סאה, דמשמע דאף לאחר דמקוה צעי ארבעים סאה מ"מ צמיעין סגי בכל שהוא, ד"ל דכל זה בתורת מעין לטהר שאובין וכיו"צ, אלא לא לטבילת כלים, אלא דכיון דמפרשינן דציטלו לתורת מקוה דרביעית, תו אין לנו לחדש דציטלו גם טבילת כלים צמיעורם, ואית לן למימר דכיון דכלים אין להם שיעור לטבילתם, גם חכמים לא חיקנו בזה כלום, וממילא כל שיש עליו תורת מעין שפיר טובלין צו כלים, ואף בפחות מרביעית, וחכמים רק ציטלו תורת מקוה מרביעית.

רמיהו למש"כ תו' ע"ז ע"ה ב' דכלי מדין צריכים מדאורייתא ארבעים סאה דדרשינן מי נדה מים שהנדה טובלת בהן, לפי זה מסתברא שיש חשיבות צעיקר המקוה בארבעים סאה טפי מברביעית, ולפי זה אפשר דאף אם גם מקוה דרביעית אינה נפסלת בריבוי שאובין, דמ"מ זה דוקא לענין טבילת מידי דסגי ברביעית, דהענין דכיון שהיתה בהכשר אינה נפסלת, אבל לענין טבילה דצעי ארבעים סאה שעדיין לא נתכשרה, שפיר יש כאן גם פסול שאובין, וגם אפשר דכל הכשירא דריבוי שאובין [דמסתבר דנלמד מההלכה למשה מסיני דעירוב מקואות דאם איכא פסול שאובין מדאורייתא הרי גם לענין זה נאמר דין עירוב מקואות], לא נאמר אלא במקוה דארבעים סאה, ולא במקוה דרביעית, דלגודל מיעוטו מתבטל בקל ע"י רוב שאובין, וי"ע.

כל האמור לעיל לדון דמקוה דרביעית כמקוה דארבעים סאה הוא לפי מה שדדדנו במקואות ס"ז סק"ט דהא דאמרינן צוצחים כ"ז א' דברביעית לא מכשרינן נתן סאה ונטל סאה אינו

סרוח, ורק צמי חטאת פליגי שהם אב הטומאה מחמת עצמן, וזוה לא מהני שנסרוח, וז"ל לפי זה דאע"ג דבגמ' דקדקו מהא דקתני בשרה טמא דרק טומאה קלה מטמאין ולא טומאה חמורה, ופרש"י דטומאה קלה היינו משום דחשיבי כנוגעין בעצמן ואם כן ראוי להיות דינם כמים שנטמאו דנטהרין גם לרבנן, דמ"מ כיון דהגידון באב הטומאה מחמת עצמו החמירו, ועיין בר"ש פרה פ"ט מ"ג שכתב דאצטרך לטעמא דמשמרת לבטלן מטומאה חמורה ואצטרך לטעמא דמסקה סרוח לבטלן מטומאה קלה, ומשמע נמי דטעמא דמסקה סרוח לא סגי לבטלן מטומאה חמורה, וצריך לעיין בר"י.

ובתוספתא שלהי מקואות והוצאה בר"ש פרה פ"ט מ"ג מבואר דטעמא דהמטהרין הוא משום דדרשי מקרא דלמשמרת דכשהם צמעי פרה אינם קדושים, ונראה דר"ל דפסולס לאו משום היסח הדעת, דאפילו דעתו עליהם ועומד מיד לשחטה ולהוציא המים ממנה נמי פסולים, משום דלענין מי חטאת דיינין להו כאילו נעלמו מן העולם, דכשאינם צמצצ דשייך בהו למשמרת לא חשיבי כמי נדה, והלכך אע"ג דגזרו חכמים דמי חטאת שנפסלו מטמאין מ"מ מי חטאת ששתתה פרה אינם מטמאים דכליתנהו חשיבו. (פרה ס"ד סק"ח).

שם אמה אומר לטמא טו"א או אינו אלא לטמא טומאת משקין, ר"ל דקרא דקריין יטמא למעט אחי שאינו מטמא אחרים, ומדלא כתיב טמא משמע דמטמא אחרים, ועל כרחך אית לן לרבות ולמעט, ופריך מה ראית לרבות אוכלין ולמעט משקין אימא איפכא, והיינו דאמרין לקמן ב' יטמא דאין עושה כיו"צ מהכא נפקא כו', דמשמע דמוכרה דרשא זו לעיל, והיינו הא דאמרין או אינו אלא לטמא טומאת משקין ור"ל ולמעט אוכלין, וכל זה אם נפרש דהא דפרכין מהכא נפקא כו' הוא אף לר"פ, אבל אפשר לפרש דאינו אלא לרבינא, ואז א"צ לכ"ז, וכן נראה.

שם אר"פ לא מצינו טומאה שעושה כיו"צ, ר"ל בראשון, אבל אב כל אב עושה כיו"צ, דאדם מטמא אדם, וכלים כלים, [ועיין תו' ד"ה ומה], ואפשר דאב ותולדה חלוקים בשרשם, דהא אף ראשון כתיב צהדיא וגם אית ליה תולדה, ומ"מ לא קריין ליה אב, דאב הוא שכאילו הוא עצמו

ולכך מוקים לטמא דמשקין לרבות כלים, ומשום דמשקין עלולין לקבל טומאה ניחא טפי לאוקמי ריבוי טומאה במשקין מבאוכלין, שו"ר ברש"י ט"ז א' הציא מהתו"כ דמדכתיב בכל כלי יטמא דריש יטמא את הכלי.

שם איבעיא להו מכלים הוא דהדר ציה כו', עיין מש"כ בדריס ס"ו סק"ג, ובדברי הר"ש בטהרות פ"ד.

תוד"ה אבל, בדברי הגרע"א ז"ל עיין מש"כ לעיל ט"ז ב'.

י"ח א' משום דהוה ליה משקה סרוח, יש לדעת מ"ט פליגי רבנן עליה, ושם צשיעור סרוח פליגי, אבל ק"ק דמשמע דחכמים מטמאין אפילו שחטוה בסוף המעל"ע ור"י מטהר אפילו שחטוה מיד, ואם כן פלוגתא רחוקה ציניהם.

והראב"ד פ"י מטו"א ה"ח פירש הא דתנן פ"י דמקואות מ"ח דשתה מים טמאים וטבל והקיאן טהורים מפני שהם טהורים בגוף, דהא דצעיין טבל הוא משום שאם לא כן הרי האדם חוזר ומטמא למים כשמקיאן, ומקורו מן התוספתא שהוצאה בר"ש שם דקתני שמה מים טמאים והקיאן טמאין מפני שנטמאו בו צליאתן, ולפי זה מבואר דהמים אין להם דין מים סרוחים, שהרי מקבלין טומאה כשמקיאן, ומ"מ נטהרו בגוף אע"פ שלא טבל, וליכא השקה, וכן בתוספתא שהוצאה בר"ש פ"צ דטבול יום מ"צ קתני חומר במשקין מצמים שהמשקין אין להם טהרה מטומאתן ואין להם טהרה בגוף, ובכך דקדק מזה מרן זללה"ה במקואות קמא ס"י סק"ה דמשמע דנטהרין בגוף שלא מדין השקה, דהא רישא דאין להם טהרה מטומאתן הוא דין השקה, ומיהו משמע שיש חילוק בין אם שתאן אדם לשתתן בהמה כדמניא בתוספתא בר"ש שם שאם שתתה בהמה אינם טהורים בגוף, אבל דעת הרמב"ם שם כדעת הר"ש דרק בטבל נטהרו המים כדין השקה, אבל בלא טבל נשאריין בטומאתן, ואפשר דתוספתא ר"י היא דאמר בטלו צמעה, וכש"כ באדם, ואנן קי"ל כרבנן, ומפרשינן למתני' דמקואות דרק בטבל נטהרו כדין השקה, ובמהר"מ חלאוה כתב דמודים חכמים לר"י דמים שנטמאו ששתתה בהמה דטהורים משום שצטלו צמעה, דהו"ל משקה

אב, ע"ש, ואפשר עוד דהאי קרא דמכל האוכל אשר יאכל אשר יצא עליו מים יטמא מוקמין ליה בטומאת מת בחולין ל"ו ב', ומדאסמכיה רחמנא לטומאת שרץ דרשין ליה נמי אקרא קמא דאוכלין ומשקין מיטמאין באויר כלי חרס ולא כלים כדדרשין כ' ב', וכיון שכן דרשין נמי דהאי יטמא במת דומה ליטמא דשרץ והיינו שאינו נעשה אב הטומאה, דהא פשטיה דקרא בשרץ מתפרש.

תוד"ה בטלו אכל צעודם צפיה כו', עיין מש"כ בזה בפרה ס"ד סק"ד.

י"ט א' הכלי מצרף כו' ופליגא דר' חנין כו', נתבאר בחגיגה כ"ג ב' כ"ד א'.

רש"י ד"ה א"ל, עיין מש"כ לעיל ט"ו ב' בתוד"ה ר"י.

כ' א' תיפשוט דצעי ר"ל צריד של מנחות כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב זבחים ל"ד א' ועי"ש עוד. בחולין ל"ו א' צעי ר"ל צריד של מנחות אם מהני חיצת הקודש למימני ציה ראשון ושני, או דלא מהני אלא לאיפסולי גופיה, ויש להסתפק בפירושא דהך צעיה, אם הנידון הוא דהנטמא בחצת הקודש אף שהוא ראשון כשנגע באב מ"מ אינו מטמא אחרים, דחצת הקודש לא מהני לטמא אחרים, או דהנדון הוא דלעולם אינו נעשה אלא כרביעי בקודש גם כשנגע באב, והעיר נכדי ישראל נ"י [דאפשר] דנפקא מינה כשנפל עליו מים אחר כך דאם הוא ראשון הרי עכשיו יטמא אחרים, אכל אם אינו אלא רביעי לא יטמא אחרים, והעיר דלפי זה איכא למיפשט הך ספיקא מהא דפרכין בחולין שם ב' מהא דס"ל לר"ש דשחיטה מכשרת, ומאי נפקא מינה בחולין שהשחיטה מכשרת, ועל כרחך דמויין זו ראשון ושני לטמא אחרים, אע"ג דהוכשר שלא במים ודכוותה חצת הקודש, ואם איתא דכשנפל עליו מים אחר כך הרי הוא מטמא אחרים, אם כן שפיר איכא נפקותא בזה שהוכשר בשחיטה ונגע בשרץ דעכשיו אם יפול עליו מים יטמא אחרים, אלא ודאי אם אין מויין זו ראשון ושני היינו שהוא כדין רביעי בקודש וגם כשיפול עליו מים לא יטמא אחרים, ויפה העיר, גם לשון הגמרא כי מהני חצת הקודש לאיפסולי גופיה למימני ציה ראשון ושני לא, משמע דר"ל דאין עליו תורת ראשון, כדאמרינן

נהפך להיות שורש הטומאה, ובאלו שטומאתם חמורה כמו האצות המפורשים בקרא שטומאתן עצמית כשרץ וש"י וכיו"ב, קים להו לחכמים דגם הם כאצות וצנגיעתם חוזרים הם עצמם להיות כמקור הטומאה, [ובאדם הדבר מוצן יותר דהא אשכחן לו טומאות, אכל אף בכלים י"ל דשייך ענין זה, מדע שהרי אשכחן דחרב הרי הוא כחלל], מה שאין כן ראשון דליכא בקרא ראשון מעצמו, חשיב חולדה, והלכך לא שייך להוכיח מהא דאשכחן באב דעושה כיו"ב, לענין חולדה, ושפיר אמרינן דכיון דבחולדה לא אשכחן דעושה כיו"ב אין לנו לחדש כן בשום חולדה.

ובזה נמי מוסבר הא דאשכחן דכלי חרס ואוכלים אינם נעשים אב הטומאה, ולא אשכחן כן בראשון ושני, ואף שהדבר גזירת הכתוב, מ"מ למש"כ הדבר מוצן שהם אינם חוזרים להיות עצמם מקור הטומאה, ואינם אלא כחולדות, ולכך אף שנטמאו באבי אצות הטומאה דינם כראשון, ומ"מ דברים אלו נשגבים מאתנו ולא שייך לנו לדון בהם אלא בגדר אפשרות, וגם לפי פשוטו י"ל דכיון דשרץ וש"י ודאי אצות נינהו שלא קדם להם כלום, הלכך גם טמא מת שטומאתו כיוצא בהן קראוהו אב, אכל ראשון דלא יתכן בצבה ראשונה קראוהו חולדה, והא דכלי חרס ואוכלים אינם נעשים אב הטומאה הוא גזירת הכתוב.

שם ניערביניהו וניכתביניהו כו', יש לעיין למאי דלא דרשין יטמא יטמא תקשה ניערביניהו וניכתביניהו, וי"ל דמיטמא דמשקין דרשין נמי הכשר אף אי טומאת משקין דאורייתא, וכמש"כ לעיל ט"ז א', דמרבינן מיניה תלושין וכן שאר משקין, הלכך לא מצי למיערביניהו.

הא דאין אוכלין ומשקין נעשין אב הטומאה מדאורייתא לא נתבאר בגמרא מהיכא ילפינן לה, וברש"י חולין קכ"א א' ד"ה זרעים כתב דפרשה דטומאת מת מתפרשא באלו שיש להם טהרה במקוה, ובשטמ"ק ב"ק כ"ה ב' הציא לפרש דוכל כלי פתוח וגו' מתפרש בכלים שיש בהם אוכלין וגם ע"י כתיב טמא הוא למעט שאינו נעשה אב הטומאה, וכדדרשין מהכא בירושלמי שאין כלי חרס נעשה אב הטומאה [והוצא לעיל י"ד א'], א"נ דלא מצאנו בקרא טומאה גבי אוכלין ומשקין אלא בשרץ, ולית לן מהיכן למילף דיכולין להעשות

שם ומותר בהנחתו, פירשו בגמרא שאם חרבו בזמן שמותר להאכילו, הרי הוא מותר בהנחתו לעולם, וכדכבא, ולכאורה לא מנאנו פירוש אחר למתניתין, ואם כן נמצא דהא דרבא מתניתין היא.

שם וחכמים אומרים אף מפרר חורה לרוח או מטיל לים, א"ה, עיין מש"כ בסיומן ז' אם יש חילוק במצות תשציתו מדאורייתא בין קודם שש לאחר שש, ואם מהני לזרוק לחוץ לאחר שש, ואם מקיים בזה תשציתו, ובהא דרבנן מנכרי פירור אם הוא מדאורייתא.

גמ' ואלא מאי ר' מאיר היא האי כל שעה שמותר לאכול מאכיל כל שעה שאוכל מאכיל מיצעי ליה, יש לדקדק דלקמן מייחין דאמרי בית הלל כל שעה שמותר לאכול מותר למכור, ולא דייקין עליה מידי דהוה ליה למימר כל שעה שאוכל מוכר, וי"ל דהכא דייקין משום דהא דמותר לאכול, אמתניתין דלעיל י"א ז' קאי, והתם אוכלין כל ארבע כו' קתני, ולא קתני שמותר לאכול, ועוד דאי צעי למיתני כל שעה שמותר לאכול הוה ליה לסיים מותר להאכיל, ומאי שנא דסיים מאכיל, [ו]ו נראה כונת רש"י שכתב דנקט לה בתרי לישני, והלכך בדצית הלל דליכא להני תרי טעמי, לא פרכין מידי, ועיין בתו' לעיל י"ג א' דנקטו דהך דיוקא אינו מוכרע.

שם ואי תנא חיה כו', הרא"ש לעיל ו' ז' יש לפרש הא דאמר דאי חיה תני הו"א משום דאי משיירה מיהת מנענא, דליכא חששא דשמא יבוא לאוכלה, מה שאין כן בהמה דאף שמא יבוא לאוכלה איכא, וכן פירש במהר"מ חלאוה, ועי"ש מ"ש למה לא הזכירו בגמ' אבל בהמה דאיכא חששא דשמא יבוא לאוכלה, ואמרו רק דאיכא כל יראה, משום שצכלל דלא מנענא כבר פשוט דהיינו שמא יבוא לאוכלה, וגם הזכירו שורש האיסור, ואפשר עוד לפרש דצחיה דמנענא לא עבר מדאורייתא דאין לו לחוש מדאורייתא שמא שיירה והנציעה וכמ"ש לעיל, אבל בצהמה דשיירה לפניה אם הסיח דעתו והשאירה עבר מדאורייתא דזימנין דחזי ליה ולאו אדעתיה, [א"ג] משום דכל שלא ראה שאין החמץ במקומו עדיין עובר מדאורייתא, וי"ע בזה, ומש"פ בק"נ דמנענא במקום שאין ראוי לראיה אין נראה דמאן יימר דחיה מנענא בסתמא

דלמימני ציה ראשון ושני לא, ולא הזכירו כלל נידון לטמא אחרים, [ועיין זבחים ק"ה ז' צעיא אי מונין ראשון ושני, ועי"ש ברמב"ם, ובספר מרן זללה"ה טבול יום ס"ד ס"ק י"ז]. (עד כאן).

שם כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים כו', ובתו', עיין מש"כ בזה לעיל ט"ז א' בתוד"ה וחד.

כל שעה

כ"א א' מתני' כל שעה שמותר לאכול מאכיל כו', למסקנא מתפרשא מתניתין הכי כל שעה חמישית אע"פ שאינו אוכל אלא תרומה מאכיל לבהמה חיה ועוף, ואחיא שפיר גם כרבי יהודה, פרט לזה שמתיר תרומה, וניחא ליטנא דגמרא לימא מתניתין דלא כרבי יהודה שדקדקו בזה בתו', דמעיקרא פירשו למתניתין כל שעה שאוכל, ולפי זה לא מצי אחיא כרבי יהודה, דהא איכא חמש שאינו אוכל ומאכיל לרבי יהודה, כדקתני שורפין בתחלת שש, ומבואר דבחמש עדיין מותר בהנאה, אבל למסקנא דמפרשין למתניתין כל שעה שאינו אוכל אלא תרומה, שפיר מצי אחיא כרבי יהודה, פרט לזה שמתיר תרומה, וכן כתב בחדושי ה"ר דוד.

לישנא דמתניתין כל שעה ולא קתני כל זמן, העיר בני משה נ"י דבא לרמוז דאשעה חמישית קאי, וכדמוקמינן לה כרבן גמליאל, וכאילו הוי קתני כל שעה עד חמישית, והעיר עוד דיש לומר דלשון כל זמן היה מתפרש דאף בסוף הזמן רשאי להאכיל לבהמתו אע"ג שלא תספיק לאכול עד סוף הזמן, מה שאין כן עד שעה חמישית שפיר מתפרש גם עד שיהא סיפק צידה לגמור האכילה עד סוף שעה חמישית.

מה שכתב רש"י דלדוקיא אינטריך דצשעה שאינו מותר לאכול אינו רשאי להאכיל, נראה דהיינו למאי דס"ד דמתניתין מתפרשא כל שאוכל מאכיל וכדצעינן לאוקמי כרבי מאיר, דזה ודאי פשיטא, אבל למאי דמסקינן דכל שאינו רשאי לאכול אלא בתרומה מכל מקום מאכיל לבהמתו, שפיר אינטריך לגופיה, דס"ד דרק בתרומה הקילו, אבל אינו רשאי להאכיל כשם שאינו רשאי לאכול, וקמ"ל דאע"פ שאינו רשאי לאכול חולין מכל מקום רשאי להאכיל, ובמהרש"א לא כתב כן, וי"ע.

בִּבְקוּשֵׁי תו' מֵהָא דְלַעִיל ט' צ' אֲמַרִּין דְּאִי
שְׁקֵלָה חוֹלְדָה נֵרִיךְ צְדִיקָה אַחֲרֵיו, פִּירֵשׁ
בְּתו' הַר"פ דְּמִיירִי צִקְשׁוּרָה צִמְצֵל אַרְוֹךְ שְׁאִינָה

לנכרי ואם עשאו שאינו ראוי אלא להנאה הר"ז מותר בהנאתו גם בפסח, אבל עבר זמנו אפילו עשאו שאינו ראוי אלא להנאה הר"ז אסור בהנאתו, וגם לא יסיק בו תנור וכירים ליהנות בגחלתו או בחומו, עיין תו' ה' א' ד"ה ואומר, כ"ו ז' ד"ה בישלה.

ולפי זה נראה מצוה דשיעור חרכו היינו שיפסל מלאכול לכלב, דהא אמאכילו לבהמה חיה ועופות קאי, וע"ז קאמר שאם נעשה אינו ראוי אלא להנאה הר"ז מותר בהנאתו, ומתפרש שנעשה אינו ראוי לחיה, וגם נראה לפי זה דחרכו לאו דוקא אלא כל פעולה שפוסלתו מלאכול לכלב בכלל חרכו, דהא מתני' מתפרש שנעשה אינו ראוי אלא להנאה, ומינה נמי שאם נעשה אינו ראוי לאכילת כלב אחר שהגיע שש דהיינו עבר זמנו, דנמי אסור בהנאה.

והנה מתני' אף לר' יהודה וכדמוקמינן סיפא דלא יסיק, ואע"ג דלר"י אפרו מותר, מ"מ בחרכו עדיין לא נעשה אפר ולא נשלמה מצות שריפתו, ולכך חרכו אחר זמנו עדיין אסור בהנאה. (ס"א סק"י ועי"ש המשך הדברים).

שם דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו, יש לעיין אמאי לא קאמר חמץ שנפסל מאכילת כלב קודם זמנו מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו, ומה לנו ענין בחרכו, וי"ל דרבנן קאמר דאע"ג דמצותו בשריפה והוא רק חרכו כדי ליהנות בו אחר כך, אפילו הכי מותר, וכן מתניתין הכי מתפרש ואם חרכו באותה שעה מותר בהנאתו לעולם.

שם פשיטא לא צריכא לשעות דרבנן דאמר רב גידל כו', למש"כ תו' דגרסינן פשיטא והוא מהא דתנן לעיל י"א ז' דשורפין בתחילת שש, יש לפרש דאין מוכרח מזה דכבר יש איסור הנאה בתחלת שש, דיש לומר דמקדים לשורפו כיון שיהא איסור הנאה בסוף שש, וכן כתב במהרש"א, ואשמועינן התנא דמשעבר זמנו ר"ל הזמן שמוותר להאכיל, והיינו שעברה שעה חמישית והתחילה שעה שישי, דכבר נאסר בהנאה, ולפירוש רש"י לעיל ז' א' דרב גידל איירי בתחילת שש, שפיר מוכחין מיניה שיש כבר איסור הנאה בתחלת שש.

אבל לפירוש ר"ת לעיל ו' ז' דהא דרב גידל בסוף שש איירי, לא נתפרש מאי מיייתין

ליה לשעות דרבנן, ולעיל ז' א' דבעינן לאוכוחי דלא מהני ביטול בשעות דרבנן, פירשו תו' שם דמיייתין מדרב גידל דכשם שהחמירו בחמץ דרבנן דהיינו חיטי קורדנייתא שהוא חמץ נוקשה, דאין חוששין לקדושין, הכי נמי יש להחמיר בשעות דרבנן לענין חמץ דאורייתא דלא מהני ביטול, אבל הכא דלא שנינו במתניתין חומר איסור ההנאה בתחלת שש, אלא רק דעבר זמנו אסור בהנאה, מה מקום יש להסתייע בזה מדרב גידל, ובתו' הרשב"א לעיל שם כתב דגם בסוגיין יש לפרש לפירוש ר"ת כמו בההיא דז' א', וכן כתב ברא"ש כאן, ולא נתפרש כיצד ניתן לפרש.

שו"ר שכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל בתוספותיו, וכתב לתרץ דאסור בהנאתו דמתניתין, מתפרש לומר דחומר כדאורייתא, דעיקר הדבר שאסור בהנאה מתחלת שש כבר ידעין מדיוקא דרישא דכשאסור לאכול אסור להאכיל, וגם מהא דשורפין בתחלת שש, ועל זה מיייתין מדרב גידל דמחמירין דרבנן כמו בדאורייתא, וכמו שפירשו לעיל שם, וכן כתבו בחדושי הר"ן ובמהר"ם חלאוה. שם המקדש משש שעות ולמעלה כו', נתבאר לעיל ז' א', ובסימן י"ב סק"ב.

שם סד"א הואיל ואר"י מצותו בשריפה בהדי דקא שריף ליה ליתנהי מיניה קמ"ל, פירשו בתו' משום דהנשרפין אפרן מותר, ולפי זה הנידון שיסיק ויהנה לאחר שיהיה גחלים, ואסרינן משום דרק דדיעבד שרינן בציטל ע"ג גחלים כמש"כ תו' כ"ו ז', דגחלים לאו כאפר חשבינן להו, ואיסור זה מדרבנן כמש"כ תו' ה' א', דמדאורייתא משנעשה גחלים כבר נעשה מצותו ומותר בהנאה, אלא דמדרבנן גזרו אטו כשאצוקה כנגדו, או דיש שבת ענין בפת, או משום דנראה כנהנה מן העצים, ולכך אסרו ליהנות מחום הנשרפין, ורק אפרן התירו. (ס"א סק"י).

— נכתבו בזה דברים נוספים —

שם סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר ר' יהודה מצותו בשריפה בהדי דקא שריף ליה ליתנהי מיניה קמ"ל, יעויין בתו', והדבר קשה לומר דס"ד דכל עצים דאיסורי הנאה שמצותן בשריפה יהא רשאי גם מדרבנן להסיקן מחת תבשילו, גם באצוקה כנגדו, [ועיין תו' לקמן כ"ו ז' ד"ה בשלה], ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דדוקא בחמץ ובשעות דרבנן,

מאי טעמא גיד הנשה שרי בהנאה למאן דאמר אין בגידין צנותן טעם, וקשיא ליה ז"ל דהא יש לחלק דאע"ג דכלל לא תאכלו מפרשין דאיסור הנאה קאמר, מכל מקום כלל לא יאכלו דגיד הנשה למאן דאמר אין בגידין צנותן טעם יש לומר דמפרשין לא יאכלו אכילה ולא אהנאה, כיון דאין הנאה באכילה זו, ואע"ג דרבי שמעון דאסר גיד הנשה בהנאה לא סבירא ליה כן, מכל מקום ליכא למיפרך עליה דרבי אבהו למאן דאמר דגיד הנשה שרי בהנאה.

שם אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה, דין מכירה והשתכרות באיסורי הנאה עיין מש"כ בסיומן י"ג סק"ד.

שם נמצאת אומר אחד גר ואחד נכרי צין צמכירה צין צנתינה דר"מ כו', נתבאר בסיומן י"ג סק"ג.

שם בשלמא לר' מאיר דאמר כו' אלא לרבי יהודה כו', תוכן הסוגיא נתבאר לקמן כ"ג ב'.

תוד"ה חרכו וכגון שנפסל מלאכול לכלב כו', עיין מש"כ בזה לקמן מ"ה ב'.

תוד"ה כל וא"ת יהא נהנה מחמץ בפסח צכרת דהא כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה כו', לכאורה הא דילפינן מנבלה דלא תאכלו גם איסור הנאה צמשמע, לאו למימרא דאכילה דקרא פירשו הנאה, אלא דטעם איסור האכילה הוא משום שנהנה וממילא גם איסור הנאה בכלל, ונ"מ אף אי הנאה שיעורו צפרוטה, מ"מ יהא חייב על אכילת כזית אף שאין זה שוה פרוטה מדאפקיה רחמנא בלשון אכילה עיין בדברי הגרע"א ז"ל בזה, וזה נלמד רק צמקוס דכתיב לא תאכל וכיו"ב, אבל כי כל אוכל חמץ ודאי מתפרש אכילה ממש, וזו נראה כונת תירוצם.

כ"ב א' ואידך חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא היא, נתבאר לקמן כ"ג ב'.

שם הניחא למ"ד יש בגידין צנותן טעם כו', פלוגתא דיש בגידין צנותן טעם, לכאורה אפשר לפרש דפליגי בשיעור הנקרא נפסד מאכילה, דמר סבר דסוג כמו גיד כזר אינו בכלל אוכל, ומר סבר עדיין אוכל הוא, אבל קשה דאם כן ראוי היה שתמצא מחלקותן גם צדכרים אחרים שנפסלו קצת מאכילה, דהא פלוגתא באיזו מדה

דאסרו החמץ בהנאה כדי שיזדרזו לשרפו, ובזה ס"ד לומר דחכמים יו"איו מכלל איסור ההנאה צשעה שצית אם בא ליהנות צשעה קיום מצות השריפה, ולשון הגמרא נאות לפירוש זה.

לפירוש תו' מצואר צסוגיין דדין אפר חמץ שנשרף, תליא צפלוגתא דרבי יהודה ורבנן, וכן הוא צטור סימן תמ"ה, ועי"ש בגליון הגרע"א ז"ל צמג"א סק"א, ולפי מה שצדדנו לפרש אין מכאן ראיה, ועיין באצני מלואים צתשובות סימן י"ט.

עבר זמנו דמתניתין היינו זמן אכילת תרומה וזמן שמותר להאכיל לבהמה, והוא תחלת שש, ואע"ג דהא דקאמר רבי יהודה אין ציעור חמץ אלא שריפה, לא קאמר לה אלא צתחלת צצע צמש"כ תו' לעיל י"ג ב', מכל מקום מייחין מיינה שפיר לפירוש תו', דאם צצע מותר ליהנות מאפרו כל שכן צשש, ולפי מה שכתבנו לפרש מתפרש שפיר דכיון דמורינן ליה לשרוף כדחנן לעיל י"א ב' וסורפין צתחלת שש, ואיסור ההנאה צשש הוא לזרז שריפתו, שפיר היה ס"ד להמיר לו ליהנות צשעה שריפתו.

שם ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה צמשמע עד שיפרט לך הכחוצ כדרך שפרט לך צנצילה כו', נראה דממה שהוצרך הכחוצ לכחוצ היתר ההנאה צנצילה, יש להצין דיש לפרש דאיסור אכילה דנקט קרא הוא משום שזו ההנאה הרגילה ואיסורה משום ההנאה, ונמכל מקום יתחייב באכילת כזית אף שאין בהנאה שוה פרוטה, כיון דאפקה רחמנא בלשון אכילה, פרט למקום שפירט הכחוצ דההנאה מותרת, התם מתפרש קרא דהאיסור הוא האכילה, ועיין צמל"מ פ"ה מיסודי המורה ה"ח שהציא דברי הרמב"ם צספר המצות ל"ת קפ"ז דנראה כן.

והגרע"א ז"ל הקשה דבגיד הנשה אי אפשר לפרש כן כיון דאין בגידין צנותן טעם הרי אינו נהנה, אבל צתו' לקמן כ"ב א' ד"ה ורבי כתבו דרבי שמעון דאסר גיד הנשה בהנאה הוא משום דאין בגידין צנותן טעם ועל כרחך אכילה לאו דוקא, ומצואר דאכילה מיתסר משום הנאה אף דאין בגידין צנותן טעם, אבל כונת הגרע"א דגמרא פריך עליה דרבי אבהו דלדידיה

דסוגיין לא מצי אחיז כרצי יהודה דאסר גיד הנשה לזן נח מהא דאמרין דכשהותרה נבלה הותר גידה, ולרצי יהודה דאסור לזן נח על כרחך דאינו מוכר לו את הגיד הנשה משום לפני עור, ונראה דלא קשה דאכתי מוכח דהותר גיד בהנאה ממנה דאמרה תורה לתתו לגר, והיינו גר תושב ששומר שבע מצוות, ואם מצווה בגיד הנשה ודאי שומר, ורשאי לתת לו גם גיד הנשה בכלל הנבלה ואף דכתיב ואכלה, אעיקר הנבלה קאי, אבל נותן לו את כולה, ושמע מינה דגיד הנשה מותר בהנאה, שוב הערוני דטעותא היא, דכי היכי דמכור לנכרי מתפרש בלא הגיד לרצי יהודה, הכי נמי שפיר יש לפרש לגר אשר בשעריך תתננה גם צלי הגיד, וצויתר דכיון דישראל והגר שוין צדין הגיד, למה שיתנו לגר.

הא דכתיב ואכלה, אפשר דצא ללמד דנבלה הראויה לגר לאכילה קרויה נבלה כדדרשין ע"ז ס"ז צ' להחיר סרוחה, ויתפרש דמאכלה דרשין לה, ואפשר עוד דצא לומר דמזות נתינה לגר הוא רק בגר עני שיאכל נבלה, דעשירים אינם אוכלים נבלות, [עיי' רש"י חולין ז"צ צ' ד"ה במקולין], דאי לאו הכי שמהו הוי ילפינן מכאן מזות נתינה גם לגר עשיר.

שם והרי דם כו', נראה דהא דדרשין מעילה י"א א' דאין מועלין בדם מקרא דכתיב ואני נתחיו לכם שלכם יהא, דהיינו לזאת דידעין דדם חולין מותר בהנאה, והנידון לאסרה מחמת קדושת הקרבן, בזה דרשין נתחיו לכם על המזבח דשלכם יהא ולא יאסר מחמת קדושת הקרבן, אבל אם דם חולין היה אסור בהנאה לא היינו לומדים מלכם דכתיב גבי הקרבן להחיר דם חולין בהנאה, והרי המקיז דם לזהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו כדאמר ברכות ל"א א' ולא ממעטין מלכם, עיי' רש"י ברכות שם, ועיי' פנ"י כאן, ובצל"ח ברכות ל"א.

שם ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בו, א"ה, עיי' מש"כ בזה במעילה י"א צדין דם הנבלע בדרך לנחל קדרון אם הגננין צריכין לשלם, וצדין המעות של המעילה אם הם לצדק הצית, וכן דמי הגננין, ועיי' עוד דאין לבעלים שום בעלות על הדם אפילו בקדשים קלים לרצי יוסי הגלילי.

תוד"ה ורצי היכי מצי אחיז כו', ובגליון הגרע"א ז"ל, עיי' מש"כ לעיל בגמר"א.

עדיין נקרא ראוי לאכילה, וגם לא מסתבר שמהא מחלוקת בזה, דודאי כל שרוב בני אדם קצין בו ואין לו טעם, לאו אוכל הוא, ועוד דאם כן למ"ד יש בגידין צנו"ט אין כאן שום חידוש, דשפיר אסרה תורה גיד כיון שהוא ראוי לאכילה, ואם כן קצת קשה בזה דתנן חולין ז"ו צ' ירך שנתבשל בגיד אם יש בו צמותן טעם אסור כיצד משערין אותו כבשר בלפת, ומה נשתנה גיד מכל איסורין שבתורה דמשערינן בטעמא ובקפילא, והרי פשיטא שאין גיד נותן טעם אף לא כשליש ורביע מבשר בלפת שהרי כעך הוא, ומש"כ רש"י דהלכה למשה מסיני הוא, על כרחך לא אגיד קאי דלא משמע כלל דלמ"ד יש בגידין צמותן טעם היתה הלכה למשה מסיני על כך, אלא בעלמא באיסורין שלא ידעין שיעורן ובדליכא קפילא, ולדעת רש"י דטעם כעיקר דרבנן, י"ל דהלכה היתה לענין קדשים, ואם כן מהיכי תיתי נקבע שיעור זה על גידין דידעין שכמעט אין נותנין טעם כלל, ומיהו י"ל דלא חילקו חכמים וכל שאין ידוע שיערו בששים דהיינו כבשר בלפת.

ואפשר דלכו"ע גידין יש לחשבן כעך בעלמא, ואי משכחת לה בשאר איסורין מדי בגיד דינו כעך, אלא דלאחר שמלאנו שאסרה תורה גיד הנשה, ראוי לדון אם חידשה כאן התורה איסור אכילה בעך בעלמא, ואינו ענין לכל מאכלות אסורות שבתורה, דהכא חידוש הוא לאסור מעשה אכילה בעך, וממילא אין לאסור טעמו כלל, וכן בכל שאר איסורין אין הגידין אסורין כגון צנצלה וטרפה וטמאה וכן לענין יום הכפורים חשיב אינו ראוי לאכילה, או דיש לנו לפרש דהתורה חידשה לחשוב הגידין כאוכל, וגזירת הכתוב הוא דגידין חשיבי אוכל, וממילא גם אוסרים בטעמם, וכן ילפינן מהכא לכל דיני התורה דגידין כאוכל חשיבי, והשתא ניחא הא דמשערינן להו כבשר בלפת, דכיון דאף שהוא עך בעלמא חשבתן התורה לאוכל, אם כן גם טעמו חשוב וכיון שהוא כעך בעלמא ואי אפשר לעמוד עליו על כרחך משערינן כבשר בלפת, ועיי' חולין סי"ג סק"ב בדברי הרשב"א בזה. (חולין סי"ג סק"א).

שם מאן שמעת ליה כו' רצי שמעון הכי נמי דאסר בהנאה כו', יעויין בגליון הגרע"א ז"ל בתוד"ה ורצי, שהקשה אמאי לא הוכיחו תו'

אף שכשיקרא לא יהא זו כעדשה, וכ"מ בתו"כ דסתם ספרא ר"י וצ"פ שמיני בפסוק וזה לכס הטמא קאמר דאינטריך לרבות דמו דלא גיליף ק"י מבהמה דדמה טהור אלמא דאף לצ"ה דס נבלות טהור מדאורייתא. (מעילה י"ז וע"ש עוד).

כ"ב ב' הא לכלבים שרי, בגמרא ע"ז ו' ב' מצואר דאיירי באצר מן החי שהבן נח רשאי ליטלו לעצמו, אילו לא היה בתרי עברי דנהרא, ומשכחת לה או באצר מן החי של הבן נח, או בשל הפקר, וכן כתב בתו"ה"ר אלחנן בע"ז שם, ואם מיירי בשל הפקר מתפרש סוגיין שפיר, דמשמע דאיסור ההושטה הוא רק משום לפני עור, אבל הישראל צעזעמו לא עזר איסורא, ואם היה נותנו לכלב דליכא לפני עור היה מותר, ומוכח דאצר מן החי מותר בהנאה, דאם אסור בהנאה הרי כשמושיט לבן נח הרי נותן לו מתנה אצר מן החי של הפקר, והוי הנאה גמורה של הישראל, ואם אצר מן החי אסור בהנאה הרי הישראל עובר, ואין צריך להגיע לאיסור לפני עור, אלא שמע מינה דאצר מן החי מותר בהנאה.

אבל אם איירי באצר מן החי של הבן נח, ולפי זה לא יתפרש הא לכלבים שרי לכלבו של הבן נח, דאם איתא דאצר מן החי אסור בהנאה הוי גם לבן נח אסור בהנאה, וממילא איסור ההושטה משום לפני עור הוא גם בנותן לכלבו דהבן נח נהנה מאצר מן החי, [ועיין מש"כ בזה בחו"כ מעילה י"ג א'], אלא יש לפרש הא לכלבים דעלמא, וז"ע בחדושי הר"ן ורצנו דוד שלא פירשו כן, אלא אם כן נימא דסבירא להו דגם אי אצר מן החי אסור בהנאה היינו רק לישראל ולא לבן נח, ודייקינן הא לכלבים שרי דהיינו דצליכא לפני עור שרי, ועל כרחך מוכח מכאן דאסור להושיט לבן נח מידי דאיסור הנאה לישראל, גם כשלבן נח מותר כגון ערלה, דחשיב הנאה מה שהעכו"ם מכיר לו טובה על מה שמושיט לו, וכמו שפירשו בתו", וצריך לפרש דסתם הושטה כשאינו יכול ליטול צעזעמו, מתפרש בהושטה שראוי ליטול עליה שכר, וכשעושה בחנם ודאי הבן נח יכיר לו טובה הרבה, וחשיב נהנה, וכן הרמ"א העתיק דין זה ציו"ד סימן רצ"ד ס"ח דאסור ללקוט לעכו"ם פירות ערלה, וסתם ליקוט פירות הוא דבר שנוטלין עליו שכר, ומכיון שאין הכרח לפרש הברייתא דרבי נתן

בא"ד וי"ל כיון דסבר אין בגידין כו', עיין מש"כ לעיל כ"א א' ד"ה ופליגא.

בא"ד וי"ל כיון דסבר אין בגידין בנותן טעם סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור, נראה דרצ דאמר חולין נ"ב ב' לא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו, מודה דלר"ש גיד עצמו אסרה תורה ואע"פ שהוא עץ, וטעמא משום דר"ש לטעמיה דס"ל דגיד הנשה אסור בהנאה, ואכילת גיד אף למ"ד אין בגידין בנותן טעם, מ"מ חשיבא הנאה מיהא, שהרי אין רגילים להפרישו מן הבשר אלא מחמת איסורו, ושאר גידין נאכלים בתערובת, וחשיבא הנאה דמשמרשי ליה, והדבר מצואר בתו"ה שכתבו דטעמיה דר"ש דס"ל גה"נ אסור בהנאה דכיון דעץ הוא ואסרתו תורה הוא הדין בהנאה, והניחא אם אכילתו חשיבא הנאה שפיר ילפינן מכאן איסור הנאה, אבל אם אכילתו אינה הנאה מה שייך למילף מכאן איסור הנאה, הא אית לן לפרושי דגזירת הכתוב הוא על מעשה אכילה ואין לך זו אלא חידוש, אלא ודאי חשיבא הנאה, והנה לא מיבעיא אם רצ כחזקיה ס"ל ובאמת עיקר ילפותא דר"ש לאיסור הנאה הוא כתירוח זה של התו", אם כן פשיטא דלר"ש גיד עצמו אף שהוא עץ אסרתו תורה, אלא אף אי כר' אצבו דכל איסורי אכילה אסורים בהנאה, נמי אית לן לפרושי דמנא איסור הנאה נאסרה אכילת הגיד, ולא לחדש דאסרה תורה אכילת עץ, או דעיקר האיסור אקנוקנות, כיון דקושטא הוא דאיכא הנאה באכילת גיד, וממילא ניחא הא דאמרין דסבר ר"ש אין בגידין בנותן טעם ולכך אין חייבין עליו משום טמאה, דהא בגיד עצמו איירינן ועץ הוא, ובגיד הנשה איסורו משום הנאה. (חולין סי"ג סק"כ ממוה"ד).

בא"ד א"נ חזקיה לא סבר כרבי שמעון כו', עיין מש"כ בזה לקמן כ"ג ב'.

תוד"ה והרי ותירץ ר"י דהתם לאו משום דחשיב ליה כבשר אלא יש שום פסוק כו', ולו"ד ז"ל היה נראה דאף צ"ה אינם מטמאין אלא מדרבנן ולכך לא טימאו אלא ברביעית משום שיכול לקרוש ולעמוד על חיות וגזרו עליו אטו בשר, וכן מצאתי בראב"ד רפ"ה דעדיות, אבל בדאורייתא לא מהני סברא דיכול לקרוש ולעמוד על חיות למיהב ליה דין בשר, ולכך שפיר אינטריך קרא צדס מן המת, ובה נמי ניחא דבשרן מטמא הדם כעדשה

מיקריא, ולשון רש"י לקוט לי לאו דוקא, דלמה זה יטרח שמואל ללקוט צעצמו בשל עכו"ם, וכן מספקו ספוקי להדדי נמי מתפרש שכל אחד אמר לחנוני עכו"ם שישלח פירות לחצירו אף שהוא יודע שהם ערלה.

בבב"י יו"ד סימן רנ"ד כתב לפרש דהא דאמר לוי לשמואל ספק לי ואנא איכול, והא דספוקי מספקי להדדי, אזל כמאן דאמר הלכות מדינה, ולכך השמיטוהו הפוסקים משום דסבירא להו דקיימא לן דהלכה למשה מסיני, אבל בר"ן וזיראים וצחינוך וצפסקי רי"ד מבואר דאף דקיימא לן ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, מכל מקום קיימא לן כהא דלוי דספק לי ואיכול ודספוקי מספקי אהדדי, ועיין בספר מרן זללה"ה שם ובהערות קדושין דנקט איפכא דטפי יש להקל למאן דאמר הלכה למשה מסיני שנאמרה הלכה להקל בספיקא, מלמאן דאמר הלכות מדינה דראוי לדנו ככל איסור דרבנן, ועיין במג"א סימן תרמ"ט סק"כ.

שם ואינטריך ס"ד אמינא לא יאכל את צשרו כתיב צשרו אין עורו לא קמ"ל, לכאורה גם אי הוי כתיב רק לא יאכל נמי לא הוי ידעין עורו, אלא משום דכתיב את צשרו, נקטו בגמרא את צשרו, וי"ע בתוד"ה סלקא דמשמע בקושיהם דאי לא הוי כתיב את צשרו הוי ידעין גם עורו, ושמא כונתם לצטר דכתיב וצעל השור נקי, למה לי את צשרו, שו"ר בתו' הרא"ש עיי"ש, וכן במהר"ם חלאוה.

שם נפקא להו מאת צשרו את הטפל לצשרו, בפרשת חזריע כתיב והתגלח ואת הנתק לא יגלת, ועל כרחק מתפרש הסמוך לנתק, דהנתק לא שייך צו גילוח וכדאיתא בתורת כהנים, ומוכח מזה דאת מתפרש על הסמוך.

רש"י ד"ה למאי ואי כר"מ סבר לה כו', עיין מש"כ בזה לקמן כ"ג ב'.

תוד"ה ואצר דאסור להשתכר באיסורי הנאה, א"ה, דדין מכירה והשתכרות באיסורי הנאה, עיין מש"כ לעיל בגמ', ובסימן י"ב סק"ד. תוד"ה מנין וא"ת כיון דנפקא לן דאסור בהנאה אמאי אינטריך כו', עיין מש"כ בסימן ה' סק"ד.

בשל הפקר, על כרחק ללמוד מזה דגם בשל הנכרי אסור, וכמו שדקדקו בתו'.

מה שכתבו בתו' דבגמרא ע"ז דייקין דאיירי באצר מן החי של הבן נח מדנקט שלא יושיט ולא נקט לא יתן, יעויין במהרש"א שנתקשה בזה דהתם לא דייקין אלא דאיירי בתרי עברי דנהרא מדקתני לא יושיט דמשמע מרחוק, ועיין בחדושי הגרא"מ הלוי צע"ז שם שכתב דאשכחן טובא הושטה בקרוב, ופירש דכונת הגמרא התם לדיוקי דאיירי בשל הנכרי, וממילא מוכרח דאיירי בתרי עברי דנהרא, אבל ק"ק דבגמרא שם מבואר דהבן נח יכול ליטלו לעצמו, מקמי דדייקין מלשון הושטה.

בש"ש שמעתתא א' פ"ב הקשה למאי דקיימא לן ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, בזה דאמרינן קדושין ל"ט א' דאמר ליה לוי לשמואל אריין ספק לי ואנא איכול ורב איה ורבה בר רב חנן מספקו ספוקי להדדי, ופירש רש"י שם דאמר ליה לוי לשמואל שילקוט ערלה שלא בפניו ויאכל כשלא ידע שהם ערלה, וכי"ז יתכן שהרי שמואל שידע שהוא ערלה אסור לו ליהנות מהם, וכשממשש בהם ליחנס לחצירו, אין לך הנאה גדולה מזו, וימיהו שמואל סבירא ליה הלכות מדינה, ועיין בספר מרן זללה"ה כלאים סימן י"א סק"ו, וגם ערלת חוזה לארץ אסורה בהנאה, כדמבואר בתו' קדושין ל"ו ב' ד"ה כל, וכמ"ש הר"י בשערי תשובה ש"ג אות פ"ג, וכן באגודה קדושין ל"ח ב', וכן ברי"ו נתיב כ"א פ"ב, ודלא כמו שכתב בתו' רי"ד סוכה ל"ה א' להוכיח מכאן דערלת חוזה לארץ מותרת בהנאה, וצפסקי רי"ד הנדמ"ח קדושין שם כתב דאסור בהנאה.

ובראה דאפשר לפרש דשמואל רק אמר לעכו"ם בעל הפירות שיביאם ללוי, דישראל שיש לו פירות ערלה מסתבר דמאצדס מיד, ועל כרחק ליטול משל עכו"ם, ולזכות משל עכו"ם ללוי, לא יתכן, דהא צריך שליחות של בעל הממון, גם כיון שהוא יודע שהפירות ערלה אינו יכול לזכות לעצמו, וממילא גם לא זכי לחצריה, ונמצא שהפירות נשארו של העכו"ם, ולמה זה יטרח שמואל ללקטם, ועל כרחק שרק אמר לעכו"ם שיביאם ללוי, והנאה זו שלוי יכיר לו טובה שאמר לעכו"ם שישלח לו פירות, אינה אסורה באיסור הנאה דלאו הנאה

ו"ל דשאני ערלה דעיקרה עשה, וגם מנות רבעי נכללת בה, ולא שייכא צמידי דלא שייך בה זכייה לאדם, אי לאו דרבייה קרא, ו"ע, ומהאי טעמא י"ל דהקדש נמי פטור, וצמל"מ ריש הלכות שמו"י כתב דהקדש מימעיט מלכס, וקשה דאם כן היכי חשיב ליה ר"י ריבוי אחר ריבוי הרי אינטריך ליה למעוטי הקדש, ושמא תרתי שמעת מינה, וכן לרבנן דמרבו מלכס נוטע לרבים, נמי נטריך לומר דתרתי שמעת מינה, אבל למש"כ ניהא דכי היכי דנוטע לרבים צריך ריבוי ה"נ נוטע להקדש, ולא אשכחן ריבוי.

שבתי וראיתי דמש"כ דלצורך רבים היינו שמסר לרבים כעין צור שבאמצע הדרך, אינו אמת, חדא דלא מלאנו כן אלא בעולי צבל והוא צכח צ"ד, אבל יחיד לא מלאנו שיוכל להקנות חפץ לציבור כעין צור שבאמצע הדרך, דאין הציבור שותפין בו, ומ"מ הוא שלהם, ועוד שהוא מקנה לאלו שעדיין אינם בעולם, ומהאי טעמא אף קנין אינו צדין שיועיל, ועוד שהרא"ש כתב צנטע צרשות הרבים דהיינו לצורך עצמו, וכוננו דאם הוא צביל הרבים הרי הוא רישא פלוגתא דחכמים ור"י, וכמ"ש ה"י סימן רנ"ד, ואם איתא דסתם נטע צרשות הרבים לצני רשות הרבים אינו צדין לצורך רבים דר"י וחכמים, אם כן למה הוצרך לפרש לצורך עצמו, ועוד דתניא בתוספתא והוצאה צר"ש דרשב"א צס ר"י קאמר דנוטע לרבים חייב בערלה, ורק עולה מאליו לרבים פטור, הרי דעולה מאליו לרבים עדיף מנוטע לרבים, ובעולה מאליו ודאי אינו אלא כסתם רשות הרבים כרחצה וציהכנ"ס ומצואר דסגי צהכי לר"י, וצר"ש וצרא"ש צה' ערלה כתבו דצירושלמי מוקי פלוגתייהו צנוטע צרשות היחיד והוא של הרצה צני אדם כגון צירושלים, ומשמע דלמ"ד ירושלמי לא נתחלקה לשצטים הרי הדריס צה אם נוטעים אילנות הם של כולם, וצפשוטו ל"מ כן אלא הדריס צה הם צדין שוכרים, ומיהו צאצות דר"נ פל"ה תניא דאין מוכרין צה צתים אלא למעלה מן הקרקע, ומשמע דאין לצונים זכות צקרקע, ושאפיר אפשר דגם צאילנות יש זכות לכל ישראל, ו"ע.

ומשמע דנוטע לרבים אינו הפקר, אלא הוא של רבים כרחצה וצית הכנסת, ומיהו לא משמע שהפירות מתחלקים לכל צני העיר אלא כל

בא"ד ולמ"ד אין שצח עמים צפת דשרי עמים צהדלקה הא דאסר קרא הכא היינו צשמן דהוי צעין, וכ"כ צצ"ק ק"א א' וצצצת כ"ה א', ו"ע אם הדבר כן צמציאות, דלכאורה שלהצת השמן צאה משמן שנשרף, ואדרבה השמן נשרף כליל, וצעץ נשאר פחמין, אבל למש"כ צסימן ה' סק"ג דפלוגתת רבי ורבנן אינה צמציאות, אלא אי כה"ג יש לחשוב כנהנה מן הצעין, צזה יש מקום לומר דהדלקת נר דשמן חשיב טפי כנהנה מן השמן הצעין, מעמים אפילו דמשחן, עיין מש"כ סס, דזהו מעיקרי שימוש השמן ודליקתו כאכילתו, ו"מ"מ שמן שהדליקו לצבל צו אפשר דדינו כעמים, ו"ע], אבל צתו' שצת סס כתבו דגם צשר ותצוהא חשיבי טפי צעין מעמים, וצזה ליכא לטעם שכתבו, ואף אם נימא דהדבר צמציאות כן דשמן דולק עד שלא כלה נמי, ונימא דצשר היינו נמי שומן צבו, אבל אצתי תצוהא לא נחיישב מאי עדיפותה מעמים, וגם אין הכרח לזה, דסגי אי משכחת לה צתרומה טמאה צשמן לחוד, דשאפיר אינטריך קרא, ומה דנקטו צגמ' להסיקה תחת צצשילך, י"ל דאליצא דרבי דקיי"ל כוותיה נקטיה. (ס"ה סק"ד).

כ"ג א' מ"ט דת"ק דכתיב ונטעתם ליחיד משמע, מצואר דצריך קרא לרביי נוטע לרבים, אלא דלרבנן איכא חד ריבוי ולר"י איכא תרתי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, ויש לעיין מהיכי תיתי נפטור נטוע לרבים דאינטריך קרא לרביי, הרי גם של עכו"ס חייב, דהיינו נטעו אע"פ שלא כיצשו כמש"כ בערלה סימן א' סק"ג, וכן נראה דהפקר חייב דנוטע צרשות הרבים סתמא הפקר הוא, ואף אם נימא דצנטע ייחור הרי הייחור נשאר שלו, מ"מ סתמא שנינו הנוטע צרשות הרבים חייב והיינו גם צנטע גרעין וגם צהפקיר את הייחור, ומשמע דאף ר"י מודה צזה, ואם כן מה נשתנה נוטע לרבים דאינטריך ריבוי, [נוטע לרבים נראה דהיינו מסירה לרבים כעין הצור שבאמצע הדרך נדריס מ"ח א', אבל מסירה לצני העיר כעין הרחצה וצית הכנסת דתנן התם י"ל דכשומתים דמי כדחשצינן להו התם לענין מודר הנאה, עיין להלן דאין נראה כן, ו"ע צזה], ועוד דצכלאי הכרס לא מישתמיט תנא דלימא דצשל רבים מותר, [אם לא משום דכלאים צעי ניחותא דצעלים], וגם לא אשכחן התם ריבוי לשל רבים,

שם והרי חדש כו' ותנן קורא לשחת ומאכיל לבהמה, צדין תבואה שלא הביאה שליש אם מותרת גם לאדם קודם לעומר, עיין מש"כ בפאה ס"ג סק"ב.

שם שאני הכא דאמר קרא יהיו צהוייתן יהו, אם זו דרשא גמורה, [עיין תרומת הדשן סימן ר' בשם גליון תו' דאינו אלא אסמכתא, ועיין בזה בתשובות הגרע"א ז"ל קמא סימן ע"ד], יש להצין היכי משמע מזה ענין לכתחילה ודיעבד, ואפשר דקרא הכי מתפרש דאע"פ דלכא הוא אצל שקץ הוא וכדכתיב ושקץ יהיו לכם, ולשון שקץ דקרא הלא מתפרש על מיאוס, וכדכתיב ואת אלה תשקצו, לא יאכלו שקץ הם, וממילא מתפרש דאע"ג דשלכם הוא מכל מקום משוקץ הוא, ופירשו חכמים לחלק בין מודמנו לבין לכתחלה.

קרא דיהיו פירש רש"י דהיינו קרא דושקץ יהיו לכם דפרק י"א פסוק י"א, והראב"ד בתורת כהנים פרשת שמיי פרשה ב' סוף פרק ד' פירש דיהיו היינו קרא דפרק י"א פסוק ל"ה גבי תגור שנפל שרץ לתוכו דכתיב טמאים הם וטמאים יהיו לכם, וקשיא ליה דהאי קרא אתגור קאי, ולכן פירש דאינו אלא אסמכתא ואיסורו מדרבנן ואסמכתא אקרא כל דהו, ואם כי הלשון צירושלמי פ"ז דשביעית ה"א ובצ"ק פ"ז ה"ו משמע דאקרא דטמאים יהיו לכם קאי, אצל מסתבר דט"ס הוא, והעיקר כפירוש רש"י דקרא דושקץ יהיו לכם קדריש, [שו"ר שכן כתב בר"ש סירליאו והוצא במלאכת שלמה בשביעית שם], ודרשא גמורה היא לפי זה, ואפשר דכל מה שכתב רש"י דהיינו קרא דושקץ יהיו לכם, אינו אלא לאפוקי מקרא דתגור, ובחדושי הראב"ד לצ"ק פ"ב צ' הביא דאיסור סחורה בטמאים הוא מדאורייתא מקרא דושקץ יהיו לכם.

בירושלמי שם אימת טמאים המה לכם ומה תלמוד לומר וטמאים יהיו לכם אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה, [ולמה שכתב רש"י צריך לומר שקץ הם לכם ושקץ יהיו לכם], ומתפרש דלכא קמא צא למעט איסור הנאה וכדאמרינן בגמרא דידן, וקרא בתרא דושקץ יהיו לכם צא לומר דצהוייתן יהיו לאיסור איסור הנאה דסחורה לכתחלה, ועיין בתורת כהנים דילף משקץ

הקודם זכה, וז"ל דכן הוא רצון הרצים, ומשמע דעולה מאליו ברשות הרצים נמי אינו הפקר אלא שייך לכל בני העיר, ואין אדם רשאי לעוקרו ולא להזיקו, אלא דהפירות דעת בני העיר שהקודם יכול לזכות בהן, דהא לרשב"א היינו לצורך רצים דפטר ר"י, והנה זכות הרצים הוא סוג מיוחד של בעלות, שבני העיר שעוזבים אינם יכולים לתבוע חלקם, והנולדים והבאים זוכים בנכסים בלא שום קנין, וס"ל לר"י דסוג זה של בעלות פטרה תורה מערלה, וכן רבנן ס"ל דצריך קרא לרצוי, [ואכתי לא נתיישב כל כך מהיכן פשיטא לן לפטור], ומשמע דהפקר חייב בערלה אפילו לר"י, ורק נוטע לרצים נתמעט, וכ"מ צירושלמי בעלה מאליו בחורשין דאם עושה כדי טפילתה חייב, וסתמא הפקר הוא, אלא די"ל דאיתא כרבנן, אצל לא מנאנו פלוגתא אלא בשל רצים ולא בשל הפקר.

(עלה ס"א סק"ג).

שם מערבין לגזיר ציין ולישראל בתרומה, לכאורה עירוב תחומין צריך שיהיה שייך למערב כדאמר עירובין פ' א', ואם כן תרומה לישראל שאין לו זה אלא טובת הנאה לא יוכל לערב זה, ואף לר"א לקמן מ"ו צ' דלענין כל יראה חשיב כממונו, מ"מ לענין עירוב י"ל דלא סגי בהכי, ועכ"פ לר' יהושע ודאי קשה, ואין לומר בתרומה שלקח מן הכהן, דאם כן אינו יכול להשאל עליה כיון שהוא לא הפרישה, ובגמרא עירובין ל' ב' פשיטא דאיירי גם בתרומה שיכול להשאל עליה, ועי"ש בתוד"ה תרומה, ועל כרחק ז"ל בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי, והוא הפרישה והו' שלו, ויכול להשאל עליה דלא חשיב כצא ליד כהן, כיון שהוא שלו, וכמו כהן המפריש עיין מש"כ ערכין ד' א', [ואין כאן דוחק לאוקמי גם בכהאי גוונא, כמ"ש תו' הנ"ל, דכיון דסומכוס קאמר בחולין משמע דלא משכחת לה בתרומה בשום גוונא], ועיין מש"כ בעירובין ל' א' לענין הקדש. — ולפמ"ש דישראל שיש לו רק טובת הנאה בתרומה, אינו יכול לערב זה דעירוב צריך שיהיה משלו, ניחא שפיר הא דקתני מערבין לישראל בתרומה ולא קתני מערבין לישראל בתרומה, משום דר"ל שכהן שזכה בתרומה יכול לזכותה לישראל ולערב לו זה. (עירובין כ"ו ב' ז"א א' מהוה"ד).

ויש לעיין אמאי לא אפשר למילף תרוייהו מהאי קרא דיעשה לכל מלאכה, דגם ליכא איסור הנאה וגם שאינו מטמא, דהא משמע דיעשה לכל מלאכה, ועוד קשה דגם אם אפשר רק ללמוד חדא, לכאורה עדיף למילף היתר הנאה מטהרה, ואם כן למה לן למימר דרבי יוסי הגלילי סבירא ליה לטטהרה לא צריך קרא, נימא דאמננס צריך קרא גם לטהרה, אלא דכיון דצריך קרא גם להיתר הנאה, הרי עדיף טפי למילף היתר הנאה, והרמב"ם פ"ח מהלכות מאכלות אסורות הט"ז כתב דאע"ג דאסור לעשות סחורה בקצב במאכלות אסורות, אבל בחלב שרי שהרי נאמר זו יעשה לכל מלאכה, משמע דגם זה אפשר למילף מהאי קרא, ושם אין הכי נמי דכולהו אפשר למילף מהאי קרא, אבל מאלו פלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, דמר סבר דלא ילפינן טהרה, ומר סבר דלא ילפינן היתר הנאה, והיינו על כרחך דכל חד סבירא ליה דלא בעי קרא לאידך, והלכך מפרשין טעמייהו במאי פליגי, ועיין בצינת אדם שער איסור והיתר סימן ס"ד פ"ג.

והמאי דמסקינן דפליגי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא אם כשהותרה נבלה הותרה חלבה, אמרינן רק דלרבי יוסי הגלילי דלא הותר חלבה בעי קרא להחיר הנאה בחלבה, ולרבי עקיבא דהותר חלבה אם כן קרא לטומאה וטהרה, ולא מדכרינן דלרבי יוסי הגלילי לא צריך קרא לטומאה וטהרה, ומיהו יש לומר דסמיך אמאי דכבר אמרו כן לעיל ובעת ראיתי מוצא דהא דורבי יוסי הגלילי לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא, דלימא דדפו"י ונוסף על פי המהרש"ל, ולפי זה יש לומר דלכך לא פירשו בגמרא דרבי יוסי הגלילי סבירא ליה דלטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא, דיש לומר דאמננס צריך קרא, וגם זה נחמעט מהאי קרא, ובגמרא לא פירשו אלא במאי דפליגי ארבי עקיבא דסבירא ליה דצריך קרא לאיסור והיתר, אבל רש"י פירש דלרבי יוסי הגלילי לא איצטריך קרא לטהרו.

הא דכתיב וחלב טריפה לכאורה קשה צין לרבי יוסי הגלילי וצין לרבי עקיבא, דכיון דכבר הותר חלב נבלה בהנאה, ממילא מובן דהוא הדין חלב טריפה, וכן לענין טומאה אם חלב נבלה טהור כל שכן חלב טריפה, ועיין בצינת אדם ח' דבא

הם לכס דמותרים בהנאה, ומשקץ הוא לכס שלא יעשה כזה סחורה.

במשנה פ"ז דשביעית קמני נמי דאין עושין סחורה בנבלות וטריפות, ולכאורה מקרא דשקץ דאיירי בטמאים אין ללמוד לנבלות וטריפות דטהורים, ואפשר דהני אינן אלא מדרבנן, וכן כתב בתשובות חוות יאיר סימן קמ"ב, וכן נראה ברצ"ה בתשובה סימן תתקע"ד, ועיין בפתחי תשובה יו"ד סימן קי"ז סק"ו, ועיין בתשובות הגרע"א ז"ל בתניינא סימן ל"ב ובקמא סימן ע"ד, דכתב גם כן דנבלות וטריפות אין צהן איסור סחורה אלא מדרבנן.

שם אמר לך חזקיה טעמא ידידי נמי מהכא, עיין מש"כ בזה לקמן כ"ג ב'.

שם שאני התם דאמר קרא ולא יראה כו', במה שהקשו תו' לחזקיה דלא לכתוב רחמנא לא יאכל בחמץ ולא בעי קרא דלך להחיר בהנאה, שם יש לומר דאי לא הוא כתיב לך שם הוא ילפינן איסור הנאה בחמץ מאיסור כל יראה וכל ימא, [עיין פני יהושע], ועל כרחך איצטריך לקרא דלך, ושפיר כבר כתב רחמנא לא יאכל, כיון דכלאו הכי צריך קרא דלך.

שם ורבי יוסי הגלילי לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא כי איצטריך קרא לאיסור ולהיתר, לא נתפרש מאי טעמא לא איצטריך קרא לטהר החלב מדין נבלה, וברש"י לקמן ב' כתב דחלב לאו בכלל בשר הוא ונוגע בנבלתה נמי לאו חלב במשמע, לכאורה כוונתו דכי היכי דדרשינן מבנבלתה ולא עצמות וגידין בחולין ע"ז ב', הכי נמי ממעטינן חלב, אבל קשה דהא חלב חיה מטמא כדאמר זבחים ע' ב', אלא דחלב קרינא ביה בנבלתה, וכן כתבו תו' לקמן ב' ד"ה ומה דחלב בכלל נבלה, ואיצטריך קרא לטהרו, וכתב מהרש"ל בתו' שם דלפי זה יתפרש דלטומאה וטהרה לא צריך קרא, דר"ל קרא דלכל, דאין סבירא לחלק בין גבזה להדיוט לענין טומאה, וממילא לא איצטריך לקרא ד"לכל'.

ואולי אפשר לדחוק דמה שכתב רש"י דחלב אינו נכלל בהנוגע בנבלתה, דהוא רק משום שאסרתו תורה, דעל ידי זה קובע שם לעצמו, אבל חלב חיה כיון שלא אסרתו תורה, שפיר הוא בכלל הנוגע בנבלתה.

יחלל איסור הנאה, דלית ליה מהיכן למילף, דהא בשרצים גם אם הוא כתיב לא תאכל נמי צעי לכם אליצא דרבי מאיר, אבל ברש"י כ"ג ב' ד"ה למאי לא כתב כן, אלא דחזקיה סבר דגם לרבי מאיר אי אפשר למילף מנבלה, וצ"ע דבגמ' כ"א ב' אמרו בשלמא לרבי מאיר משמע דליכא מאן דפליג בזה.

ואליבא דרבי יהודה דדצרים ככתבן, כולי עלמא מודו דמנבלה ליכא למילף לאסור בהנאה איסורי אכילה דצקרא, וסבירא ליה לרבי אבהו דמאותו דגבי טריפה ילפינן דכל איסורי אכילה אין אתה משליך לכלב דאסורין בהנאה, ולרבי אבהו על כרחך דסבירא ליה חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, דאם דאורייתא אית לן למידרש אותו למעט חולין שנשחטו בעזרה ולית לן למילף לשאר איסורין שבתורה, משום דקרא דבשר בשדה טריפה מוקמינן לה לאבר שיצא כמו שפירש רש"י, ודומיא דהכי דמחיצה קגרמה אית לן למעוטי, והיינו חולין שנשחטו בעזרה, ולית לן למילף לשאר איסורין, וא"ת ונימא דרבי יהודה סבר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ואותו למעוטינהו דאסורין בהנאה, ושאר איסורין באמת מותרין בהנאה, וי"ל דהא מודה רבי יהודה לקמן כ"ז ב' כ"ח ב' דחמץ בפסח אסור בהנאה ולית ליה מהיכן למילף אלא מאותו.

וחזקיה סבירא ליה דאית לן למילף משרצים דכתיב זהו לא יאכל וכתיב לכם, דכל היכא דכתיב לא יאכל הוא איסור הנאה עד שיפרט לך הכתוב לכם כדרך שפירט בשרצים, והלכך חמץ אסור בהנאה מקרא דלא יאכל וכן שור הנסקל, ואייתר ליה אותו למילף איסור הנאה לחולין שנשחטו בעזרה, דאסורין בהנאה, ומיהו אם סבירא ליה לרבי יהודה דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, לא ידעינן מאי דריש ליה מאותו, וליכא למימר דיליף מהא לאסור בהנאה כל איסורין שבתורה, דהא בכולהו איכא קראי להיתירא בר מחמץ ושור הנסקל דכתיב זהו לא יאכל לאיסור הנאה.

וא"ת מנליה לרבי אבהו דסבר רבי יהודה חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ואייתר ליה קרא דאותו לכל איסורין שבתורה דאסורין בהנאה, נימא דסבירא ליה חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא, ואיטריך אותו לאסרינהו בהנאה, ושאר איסורין

לומר דאיסור נבלה וטריפה חלין על איסור חלב, ועי"ש עוד בכל הסוגיא, ול"ע כעת.

דברי המהר"ם חלאזה זכאן לא נתפרשו, שהקשה שהחלב יתטמא מן הבשר, והרי החלב בכפרים צריך מחשבה והכשר כדאמר חולין קכ"ט א' וצפרק ג' דעוקלין, גם מה שפירש דאטריפה קאי קשה דאם יעשה לכל מלאכה אנבלה לא מתפרש בטורה, מנגלן לומר דאטריפה מתפרש בטורה.

תוד"ה נטוע לרבים ברשות היחיד לצורך רבים ולא כמו שפ"ה באמצע הדרך כו', נראה דלא היה בגירסתם בפרש"י לצורך רבים כגון כו' כמו שהוא לפנינו, וכ"נ בתו' הרשב"א ותו' הר"פ, ומשמע להו דנטוע בסתם ברשות הרבים נמי פטור ר"י ועל זה קשיא להו, אבל לגירסתנו הרי גם דעת רש"י בתו', ומסתמית דצריהם משמע דסתם נטוע ברשות הרבים מתפרש לעצמו, וכמו שפי' הרא"ש מתני' דערלה דהנטוע ברשות הרבים.

ומשמע מדצריהם דנטוע בתוך שלו לצורך רבים סגי בהכי לפוטרו מערלה לר"י, אע"ג דלא קנו מיניה, ואפשר דהוא משום דאסור לחזור בו דרבים נמי היינו נדקה כדאמר נדרים ז' א', וסגי בהכי אע"ג דצני רשות הרבים לא קנו מידי, ומיהו אם רשאי לחזור בו נראה דגרע מלסייג ולקורות דסגי במחשבתו לחוד, דלסייג ולקורות מחשבתו מפקא להו מתורת פירות מאכל, מה שאין כן מה שחושב לחלק לאחרים, ועיין בספר מרן זללה"ה ערלה ס"א ס"ק ט"ו דמשמע שהרבים קונין באמירה גרידא, ועיין חו"מ סימן רע"ג ס"ב ובקצה"ח שם. (ערלה ס"א סק"ג).

כ"ג ב' איכא צינייהו חולין שנשחטו בעזרה כו', תוכן הסוגיא דלרבי מאיר דצין גר וצין נכרי צין צנתינה וצין צמכירה, ילפינן מנבלה דכל לשון איסור אכילה שבתורה כולל איסור הנאה עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה, וגם חזקיה מודה בזה, ואותו אחי למעוטי דחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה, דבחולין שנשחטו בעזרה לא נזכר איסור אכילה דקרא, והלכך צענין לקרא דאותו. — מש"כ דחזקיה מודה אליצא דרבי מאיר, כן כתבו תו' כ"ב א' ד"ה דרבי, וי"ל דאליצא דרבי מאיר לא אמר חזקיה דלא

קרא אלא היכא דכתיב לא יִאָכַל דומיא דחמץ ושור הנסקל.

כ"ד ב' כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן ללאוי יתירי, א"ה, עיין מש"כ ביצמות ל"ז א' דהיינו כשהלאו הנוסף הוא על אותו הדבר מאותה הסיבה, כמו שנתרצו לאוין בפוטיחא וזרעה ונמלה, אבל כשהלאוין כל אחד מסבה אחרת, אדרבה ראוי לאוקמי ללאוי יתירי לאשמועינן דג"ז גורם ללאו,

שם לרבות ענים ולבונה, א"ה, עיין מש"כ בחגיגה כ"ג ב' אס ענים ולבונה זריכין הכשר מים לקבל טומאה או דסגי בחיבת הקודש. ועיין עוד במש"כ לקמן ל"ה א'.

שם וכל שכן אוכל חלב חי שהוא פטור, יש לעיין אס ר"ל חלב חי דעלמא דליכא אלא איסור אכילה, או דגם חלב חי דשור הנסקל קאמר, דגם לא חשיב נהנה כי אורחיה, ובפשוטו לא קאי אלא אחלצ דעלמא, ולומר דבאיסורי אכילה פשיטא דפטור בשלא כדרך, ורז שימי בר אשי קאמר לה דכל שכן מאי דאמר בלישנא קמא, אבל חלב של שור הנסקל לאו כל שכן הוא, וז"ע צלשון רש"י ד"ה חלב.

והגי תרי לישני פליגי אס חייבין על איסורי הנאה בשנהנה שלא כדרך, דלישנא קמא סבר דרק באיסורי מאכלות הקילה תורה בשלא כדרך, אבל באיסורי הנאה גס שלא כדרך חייב, ואיכא דאמרי סברי דגם באיסורי הנאה פטור בשלא כדרך, וכן הוא בחידושי הר"ן, וכ"מ בסמוך דקאמר אביי הכל מודים בכלאי הכרס שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן, ומאן הכל מודים, אלא ר"ל גס לישנא דסבר דאף באיסורי הנאה לא מיחייב בשלא כדרך הנאתן.

בבבנין בליעה באיסורין, עיין בנו"ב קמא יו"ד סימן ל"ה, והנה עיקר אכילה היא הבליעה, אלא שברגיל מקדמין לעיסה לבליעה, אבל שפיר איכא מילי שאין הלעיסה בהם לעיכובא, דגם בליעה בלא לעיסה אפשר לחשוב כדרך הנאתן, וכדחזינן בזר שבלע שזיפין של תרומה ציומא פ"א א' שמשלם קרן ותומש דחשיבא אכילה, וכן מנאנו בכחוצות ל' ב' דתחב לו חצירו בבית הבליעה דחייב, ושמא גס בלא מני לאהדורי, ומתפרש שפיר

נילף לאסרינהו בהנאה משרצים דאינטריך קרא דלכס להחירן בהנאה, מכלל דכל מקום דכתיב איסור אכילה הרי גס איסור הנאה בכלל, כזר הקשה כן בחדושי הר"ן, וכתב דכיון דסתם איסור אכילה לא מתפרש איסור הנאה, לא הוי מוקמינן דרשא דלכס להחיר הנאה והוי מוקמינן לה לדרשא אחריתי, ורק חזקיה דסבירא ליה דלשון לא יאכל משמע איסור הנאה לדידיה איכא למילף משרצים לכל לא יאכל, א"נ יש לומר דגם אי הוי דרשינן לכס להחיר הנאה, מכל מקום לא הוי ילפינן מזה דכל לא יאכל הוא איסור הנאה, והוי מפרשינן דאיכא חיזה טעם דהיה מקום לאסור שרצים בהנאה, ולכך אינטריך לכס, ודוקא מנבלה דמפורש בקרא דמשום לא תאכלו הוטרך לסיים לגר אשר בשעריך וגו', מזה ילפינן לכל לא תאכל דקרא דמתפרש אהנאה, וכן מדרשא דאותו דמשמע בהדיא דבא למעט דרק אותו ישליכו לכלבים ולא אחרים מזה ילפינן לכל לא תאכל דקרא, ודוקא חזקיה דמתסביר ליה דלשון לא יִאָכַל יש בו משמעות לאיסור הנאה, שפיר אהני קרא דלכס למימר דאמנם כן דלשון יִאָכַל מתפרש לאסור בהנאה.

ובזה נמי ניחא מה שהקשה מהרש"א כ"ג ב' לר' יהושע בן לוי דאמרינן דסבירא ליה דברים ככתבן ולא מני למילף מנבילה, וסבירא ליה חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ולא מני למילף מאותו, דמכל מקום נילף משרצים דלא יאכל איסור הנאה משמע, ולמש"כ דמשרצים אי אפשר למילף ניחא.

הא דאמרינן בשילהי שמעתתא דאיכא בין רבי אבהו וחזקיה, דחזקיה יליף חמץ בפסח ושור הנסקל מלא יאכל, ורבי אבהו גמר לה מנבילה, נקטו מה דפירשו בדבריהם, דרבי אבהו הזכיר נבלה, וחזקיה הזכיר לא יאכל, אע"ג דהא דרבי אבהו יליף מנבילה הוא אליבא דרבי מאיר, וגם חזקיה מודה בזה, והא דחזקיה יליף מלא יאכל הוא אליבא דרבי יהודה, ולרבי אבהו רבי יהודה יליף מאותו.

שם לא יאכל איסור אכילה משמע ליה איסור הנאה לא משמע ליה, יתכן דהיינו דאין ללמוד מסבירא דהיכא דכתיב לא יאכל אסור בהנאה, אבל לבתר דילף מקרא דלא יאכל באש ישרף דגלי קרא דאיכא איסור הנאה, שפיר יש לומר דלא גלי

לא פקע שם תרומה, ולפי זה מצוה דאע"ג שהשכולת עדיין תרומה, מכל מקום לא מתחייב על בליעתה, ולפי זה הוא הדין בכל איסורין כגון ערלה.

ויש להסתפק בשכולת של כלאי הכרם מהו, מי אמרינן הך דבטלה דעתו הוא מעין שלא כדרך הנחתו, ואם כן בכלאי הכרם חייב, או דלמא ענין אחר של פטור הוא מעין חסרון כללית יד וכיו"צ ואף בכלאי הכרם מיפטר, ושם יש להסתפק דלא מהני בטלה דעתו בגמין ואכיל אלא באיסורי אכילה ולא באיסורי הנאה, ולפי זה גם בערלה יהיה חייב, [ועיין בספר מרן זלה"ה או"ח סימן קט"ז סק"ג ד"ה לר"מ].

הא דמיידינן התם מנבלת העוף הטמא, אינו אלא לענין בטלה דעתו.

שם אמר ר"ז אף אנו נמי תנינא אין סופגין כו' ואילו מתוהים תאנים ורמונים לא מאי טעמא לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנחתו, יש לעיין נהי דהסחיטה הפסד, אצל לאחר שנסחטו הרי דרך הנחתו בשחיטה, וכיון דלאו באיסור אכילה קיימינן, אלא באיסור הנאה, אמאי לא חשיב דרך הנחתו כך, הא לא דמי כלל לשיפא בגוהרקי דערלה או למניח חלב שור הנסקל על גבי מכתו, דהנהו השימוש אינו דרך הנחתו, דלאו לשימוש זה קיימי, וי"ל דכיון דעיקר הפרי לאכילה, וגם שחיט מימיו היא הנחת אכילה, שפיר חשיבא שחיט מימיו שלא כדרך הנחתו, שהרי הופסד לשימוש זה, ודרך הנחתו היה לאכלו בשלימותו, ואין הכי נמי אם היה משמש על ידי סחיטתו לשימוש אחר שלא לאכילה, כגון שומשמן אם לא קיימי לשמן, וסחטן ושימש בשמן להדלקה או לסיכה, היה חשיב דרך הנחתו, דאף שהפסידן בסחיטתו, מכל מקום עכשיו לאחר הפסדן הרי שימש בהן כדרך הנחתו, וכיון דעדיין שם עליהם, למאי דלא חשיב להו ר"ז זיעה בעלמא, שפיר היה חייב עליהן. (ס"ה סק"א ועי"ש המשך הדברים).

שם אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא, נריך להצין מה בכך דזיעה בעלמא הוא, אצל הרי באיסור הנאה קיימינן, וסוף סוף נהנה מן האיסור, וכש"כ למאי דדחי אצ"י השתא דאפשר דאף שלא כדרך הנחתו חייבין עליהן, ועל כרחק ז"ל דזיעה בעלמא חשיב כפנים חדשות, ומ"מ נראה דרך

דדברים שאין הלעיסה בהן לעיכובא, אצל מסתברא דאכא מידי דהלעיסה בהן לעיכובא, ובלעיה בלא לעיסה יש לחשוב כשלא כדרך הנחתו, כגון דבר גדול וקשה שבלעיתו מכאיבתו.

מדברי התורה חיים חולין ק"כ א' שהציא הנו"צ שם נראה דסבירא ליה דהא דאמרינן פסחים קט"ו ז' דבלע מנה יא, דהוא גם בבלע בליעה שהיא לו לרועץ ושכלל איסורי תורה לא היה מתחייב על אכילה כזו, דמנהו שאני, ולפיכך היה ס"ד דהמחה את המנה יהא יוצא בו ידי חובתו, אי לאו דכתיב לחם עוני, אצל אפשר לפרש בלע מנה בליעה שחייבין עליה באיסורין, וקמ"ל דלא צעין טעם מנה ודלא בצמרו. — בהא דאמרינן בחולין שם לחם עוני כתיב, ולא אמרינן אכילה כתיב, נראה פשוט דטעמא דלחם עוני חמיר טפי וקדים טפי ופשוט טפי, ומש"כ תו' שם דהוא מצי למימר אכילה כתיב קושטא קאמרי, אצל הדבר פשוט למה העדיפו בגמרא לומר טעמא דלחם עוני.

בספר המצוות להרמב"ם ל"ח קפ"ז, לפי הגירסא שהציא הר"א מזרחי צפרשת כי תשא כחב כך, שכל איסור שזכר בו לשון אכילה אינו חייב בו עד שיהנה ממנו באכילתו אצל אם פתח פיו ובלע האיסור או אם אכלו חס עד שגשרף גרונו וכאז צעת אכילתו ומה שדומה לזה הוא פטור חוץ מצער בחלב כו', ולשון זה משמע לכאורה שאם בלע איסור חשיב שלא כדרך אכילתו, ויש לפרש בדברים שהבליעה לרועץ ומכאיבתו, ולגירסת הספרים שלנו מתפרש שהכל דבר אחד שבלע או אכל דבר חס, וצדוק אפשר לפרש כן גם לגירסת הרא"ם.

במנחות ע' א' אמרינן דאי גמין ואכיל שכולת תרומה מחוברת הוי בטלה דעתו אצל כל אדם ופטור, ואפשר לפרש דבלעיתו נתלשם השכולת, וכשבלעה בולע שכולת תלושה, ומכל מקום פטור דעל ידי הלעיסה כבר פקע שם תרומה מינה, וכדאמרינן כריתות ז' א' כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש, שכבר נתחללה התרומה, וכן צימא פ"א א' צור שבלע שזיפין של תרומה, ולפי זה לא יהיה דין זה אלא בתרומה ולא בשאר איסורין, אצל בתו"י כתובות ל' ז' כתבו דעל ידי הלעיסה עדיין

יש להבין היכי מפרש ליה לקרא דבכל נפשך, וי"ל דומיא דולעצדו וגו' ובכל נפשכם, וכן ושמתם את דברי וגו' ועל נפשכם, שו"ר ש"ה בחדושי הר"ן, ואפשר עוד דכל שצא להשתמש בעבודה זרה בשביל להנצל, בזה לכו"ע חייב ליהרג ולא יעבור, אי נמי בכל נפשך הוא צמדת האהבה, דהיינו שיהא מוכן אפילו למסור נפשו, אבל אחי וחי בהם לגלוי שאינו חייב למסור נפשו. (סנהדרין ס"א). — ועיין מש"כ ציומא פ"ב א'.

כ"ה ב' דתניא רבי אומר כי כאשר יקום כו' מה רוצה כו', נתבאר בסנהדרין סימן י"א.

שם וכי מה ענין רוצה אלל נערה המאורסה הר"ן צא ללמד ונמצא למד כו', יש לעיין אמאי לא קאמר שצא ללמד מה רוצה יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור וכדמסיק, ול"ל לדחוקי דבא ללמד ונמצא למד, וי"ל דפשטיה דקרא בהשתדלות להנלה איירי ובהא קמדמי להו לומר שהנערה השתדלה להנצל כמשתדל להנצל מרציחה, ולכך אית לן לפרושי דליתן להצילו בנפשו איתקש ואילו הא דיהרג ואל יעבור ידעינן מהא דחזינן דחמור עוון זה כרציחה, וממילא תו ידעינן דיהרג ואל יעבור מסבבא דמאי חזית דמא דידך כו'.

שם מה רוצה יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור, לכאורה דומיא דרוצח היינו שאם אומרים לו לאנוס נערה המאורסה ואם לאו יהרגוהו, שיש לו ליהרג, והוא משום פגמא דידה, וזה איכא למישמע גם בלא היקישא, דכשם שכל אדם ראוי להורגו כדילפינן אס יש מושיע בכל דבר, ה"נ הוא חייב למסור עצמו ליהרג, אבל כשאונסים אותה שתסכים להצילו לו ואם לא יהרגוהו, לא שמענו שצריכה למסור נפשה, וכן נמי באונסים אותו כשהיא אינה מקפדת על פגמה, לא שמענו, וי"ל דצרוצח אף כשפלוני שאונסים אותו להורגו מסכים שיהרגוהו, נמי יהרג ואל יעבור, ודכוותה בנערה המאורסה גם כשהיא רוצה יהרג ואל יעבור, והיינו משום עיקר החטא, ודכוותה כשאונסים אותה נמי תהרג ואל תעבור.

שם מה רוצה יהרג ואל יעבור כו', אע"ג דקרא איירי בלא נעצד בה עבירה כדאמר סנהדרין ע"ג א', ילפינן דתהרג ואל תעבור אף בנעצד בה עבירה, דקרא אחי למימר דחומר העבירה כרציחה ולא שייך לשתף בה פגמה שהוא ענין שלה ואינו

ממלקות מיפטר אבל איסורא איכא, דלא עדיף מאפר הנקברין דאסור, ואף דערלה מהנשרפין כדתנן תמורה ל"ג ב', מ"מ כל שלא נשרף דלא אשתעבדא מלכותו הרי אפרו אסור, כמ"ש תו' שם דרך משום דאשתעבד מלכותו שרי אפר הנשרפין], ולפי זה נראה דהא דהנקברין אפרן אסור אינו אלא מדרבנן וכמו שצידדו אחרונים ז"ל, עיין בפמ"ג בפתיחה להלכות בשר בחלב, ובמנח"מ מלכות קמ"ו, דאם איסורן מדאורייתא היה ראוי ללקות עליהן, דלא מנאנו חילוקים באיסור דאורייתא, וכיון דעל זיעה אין לוקין הוא הדין על אפר, ואין לומר דשאני זיעה דהפסידן צידים, דהא גם בשרף הנקברים אפרן אסור כדאמר תמורה ל"ד א'. (ספ). תוד"ה פרט, יעויין בתו', ונראה דאם בנבלות וטריפות האוכל חי פטור דלא חשיב דרך אכילה, והאוכל מבושל כמאכל בן דרוסאי חייב, דאם אכל מבושל כמאכל בן דרוסאי מנד אחד דיהיה פטור כדין אוכל בשר חי, והיינו דאמרין מנחות נ"ו א' דמאכל בן דרוסאי מנד אחד לא כלום הוא, ומיהו יותר משמע דאוכל בשר חי בנבלות וטריפות חייב כדתנן מנחות נ"ט ב' שהצבליים אוכלין אותו חי, משמע דחשיבא אכילה, וכ"מ לקמן ע"א א', ואמרין נמי דבשר חי מותר לטלטלו בשבת, עיין סימן ש"ח במ"צ ס"ק קכ"ה דחוי לאומנא, וכחצ הרשב"א שבת קכ"ח א' דכל בשר חוי לאומנא, והתו' כאן לפי מה שהקשו מנפור שפיר תירצו דעוף שאני כדאמרין בשבת שם, אבל לקושטא דמילתא י"ל דמודו להרשב"א, ועיין מש"כ בחו"צ עירובין ל' א' בשם ירושלמי דמערבין בשר חי כדתנן שהצבליים אוכלין אותו. בתו' כאן משמע דבנמצא של בחמה דינו כחי, והדברים נ"ע דודאי אין לחשב כאוכל בשר חי, שו"ר שכבר כתב כן בחדושי הר"ן. (שבת סמ"ג סק"צ מתוה"ד).

כ"ה א' זרוע וצא הוסיף אין לא הוסיף לא, א"ה, עיין מש"כ בכלאים ס"א סק"צ להוכיח מכאן דהפירות נאסרים אף זרוע שלא במפולת יד דמשמע דאף אם בשעת זריעה כבר איתא לתבואת הכרם נאסרת ולא משמע דלא איתא כר' יאשיה.

שם אם נאמר בכל נפשך כו', מאן דסבירא ליה בסנהדרין ע"ד א' דע"ז יעבור ואל יהרג,

לחדש דגם בעושה זה רק איסור לאו כן, והא
דהעלה לבו טינא י"ל דשאי להתרפאות שרצונו
בהנאת האיסור, וכמש"כ הר"ן בפסחים כ"ה, מדע
דהא לספר עמה מאחורי הגדר נמי אסרינן, וזהא
ודאי ליכא איסור לאוריתא כלל, ואילו אנסוהו
עכו"ם לדבר עם אשה מאחורי הגדר נראה דידבר
ואל יהרג, (ואף אם יהיה באופן שדרך חיבה), אלא
על כרחק להתרפאות בהנאת האיסור שאני, וכמש"כ
הר"ן שם, [ועיין בגמ' ב"ק קי"ג], וצריך לומר
דמסבא קים להו לרבותנו ז"ל דבכל אבירייהו
דהני ג' עבירות אמרו חכמים יהרג ואל יעבור ולא
חילקו בין להתרפאות לבין אם עכו"ם אונסים
אותו, וצ"ע. (סנהדרין סימן י"א).

שם מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דשייף לה
לברתיה בגוהרקי דערלה כו', לכאורה משמע
דתרי לישני שוין בעובדא היכי הוי, וכיון דאמרין
ללאו דרך הנאה הוי, ראוי לפרש דגם מר בר רב
אשי ידע דלא הוי דרך הנאה, ועל כרחק דהוי
סבירא ליה דגם שלא כדרך הנאה לא שרינן בחולה
שאין בו סכנה, וללישנא קמא גס רבינא הסכים
לזה, וללישנא בתרא סבר דשרי שלא כדרך הנאה,
ונכדי מאיר נ"י העיר דיש לומר דמר בר רב אשי
הוי סבר כלישנא קמא דרבי יוחנן לעיל כ"ד ב'
דרך באיסור אכילה יש פטור דשלא כדרך אכילה,
מה שאין כן באיסורי הנאה אף שלא כדרך הנאתן
אסור, ועיין מל"מ פ"ה מיסודי התורה ה"ח בזה.
שם איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אביי
אמר מותרת ורבא אמר אסורה, נראה
דלתרמי לישני נאמרה פלוגתתם בלשון הזה, אלא
דלל"ק מתפרש הנאה בעל כרחו הבאה לו לאדם
מדעתו, והיינו אפשר ולא קמכוין, ולל"ז מתפרש
הנאה דמדעתו הבאה לו לאדם בעל כרחו והיינו
לא אפשר וקמכוין. (סי"ב סק"ה ועיי' המשך הדברים).

תוד"ה אף דמרוצח ילפינן כו' אבל אם אומר
הנח לזרוק עצמך על הטינוק כו', כבר
הקשה הגר"ח ז"ל (בה' יסוה"ת) דכה"ג אינו רוצח
כלל שאינו אלא חץ ציד העכו"ם, ואחי הר"ש
שליט"א תירץ דברוצח דמסבא דמאי חזית אמרינן
יהרג ואל יעבור אינו תלוי בדין רציחה, אלא כל
שע"י מעשה שלו נגרמת רציחת חבירו הוא בכלל
יהרג ואל יעבור, מדע שהרי אף למסור את
הישראל לעכו"ם שהוא יהרגו אסור כדתנן פ"ח

ענין בחומר העצירה, ואין להקשות מאחר דחומר
העצירה אף בלא פגמה, כרציחה, אם כן כי היכי
דברציחה ניתן להצילו בנפשו, [כדילפינן מנערה
המאורסה], ה"נ בנערה המאורסה יהא מותר
להצילה בנפשו אף בנעצד זה עצירה דליכא פגמא
כולי האי, ואף באינה מקפדת על פגמה, דהא
האיסור עצמו כרציחה, דלאו קושיא הוא דלענין
להציל בנפשו קודם העצירה, סברא הוא שלא אמרה
תורה כן אלא משום הצלת הנאנס, ואין לנו ענין
בחומר האיסור, וממעטינן אפילו ע"ז אף דחמירא
מחייבי כריתות, שלא מצינו שהתירה התורה
להקדים העונש לחטא כדי למנעו, ולפיכך כיון
דפשטא דקרא בלא נפגמה לית לן לחדש דאף
בנפגמה כן, דנהי דהעצירה חמורה כרציחה אבל
אינה פוגעת בנאנס כרציחה.

שם ושפיכות דמים גופיה מנא לן סברא הוא כו',
יעויין בפרש"י סנהדרין ע"ד א' שכתב דאיכא
תרי עבירות רציחה ואיצוד נפש, ונראה דמודה
רש"י למש"כ בחדושים מהריטב"א כאן דהאומר תן
לי חרבך ואהרוג לפלוני ואם לאו נהרגך, דנמי
יהרג ואל יעבור, אף שהוא אינו הורג, דעיקר
הדבר שכל איסור אינו נדחה מחמת אונס אלא
משום וחי בהם, והכא כיון דאיכא איצוד נפש
אחרת אין כאן היתר דוחי בהם, וממילא אין שום
איסור נדחה מחמת שיהרגוהו, וכיון דאסור ליתן
החרב כשלא אונסים אותו לכך, הרי נשאר איסור
זה גם כשאונסים אותו, וזו כונת רש"י דאין כאן
היתר לעבור עצירה מחמת האונס כמו שסיים
רש"י.

שם מאי חזית דדמא דידך סומק טפי כו', אפשר
דשימשו בלשון זה לומר דגם באינס שוים
כההיא דתנן הוריות י"ג א' האיש קודם לאשה
וכו', נמי יהרג ואל יעבור.

ביו"ד סימן קנ"ז ס"א בהג"ה, וכל איסור עכו"ם
וג"ע וש"ד אע"פ שאין בו מיתה רק לאו
בעלמא צריך ליהרג, כ"כ הרמב"ן והר"ן מהא דאין
מתרפאין בעצי אשירה, ומהא דהעלה לבו טינא,
וצ"ע דל"ד היה נראה דדוקא בעכו"ם דילפינן
מואהבת לא מחלקינן בין חייבי לאוין למיתה וכל
שהוא בכלל ע"ז הו"ל בכלל נפשך שיהרג, אבל
ערויות דמנערה המאורסה ילפינן והתם בח"כ
ומיתה איירי וכדאמר סנהדרין ע"ג ב' לית לן

אכתי הו"ל אפשר, ומיהו רש"י פירש מפני החמה עיין להלן], וז"ל דבאמת גם בלא הנל לא היה מקום אחר כזה, אלא דהאי תנא דברייתא דקאמר שהיה יושב בצילו של היכל, על כרחך אחי למימר דהיה מכויין, דהכי משמע ליגנא שהיה יושב בצילו, וש"מ דהאי תנא סבר לא אפשר וקמכוין שרי, והשתא ניחא דלא צריכין למימר דר"ש פליג אהך עובדא, דשפיר י"ל דגם הוא מודה דעובדא הכי הוי, אלא דאיהו סבר דריב"ז לאו ללא איכוין.

ואפשר עוד דאף אם בחרו במקום הזה דוקא מחמת צילו, וכמש"כ רש"י דמפני החמה היה דורש שם, דנמי הוי צדין לא אפשר, דהא כל הבאים אין ביאתם אלא לשמוע הדרשה, ובמקום אחר אי אפשר שאין דורשין אלא כאן, והו"ל צדין לא אפשר, וריב"ז עצמו נמי לא בחר המקום הזה לטובת עצמו ליהנות בצלו, דבכל היה מוצא לעצמו כל בכל מקום שהוא, ורק משום טובת הציבור קבע במקום הזה, וגמלא דגם לדידיה הו"ל לא אפשר, שאין ביאתו אלא לדורש, ועל פי זה מתפרש לשון רש"י כפשוטו דלא אפשר מלדרוש הלכות החג, דמשום כך הוא שצא ריב"ז לכאן, ואין כלל דעתו על הנל, והא דחשבינן לה לא אפשר וקמכוין, משום דשפיר יש לחוש לחלק מן הבאים יכוונו גם על הנאת הנל, ואפשר נמי דכיון דעומדים שם כל היום על כרחך שיכוונו גם על הנאת הנל, ואם איתא שיש בזה איסור, היה ראוי להמנע מלצבור המקום הזה, אלא ש"מ דלא אפשר וקמכוין שרי, ולכך שפיר בחרו במקום הזה, דכל הבאים הם צדין לא אפשר, כיון שהיה בזה צורך בשביל הדרשה, [ולפי זה נמי י"ל דר"ש לא פליג אהך עובדא, אלא דס"ל דלא חששו שמה יכוונו ללא, דהא ודאי לולא הדרשה היה כל אחד הולך לביתו ואין דעתם כלל על הנל, אלא דמ"מ תנא דברייתא משמע דאחי לאשמועינן שריותא במכוין גם לצילו של היכל וכמש"כ לעיל], ואפשר עוד דס"ל לאציי דבחירת המקום מחמת הנל יש לחשוב כמכוין, כלומר דאי לא אפשר וקמכוין אסור, לא היה לחכמים לצבור המקום בצלו של היכל, אף אם הבאים יהיו צדין לא אפשר ולא קמכוין, וצריך עוד עיון בצי"ו. — בהגהות הגר"מ הלוי ז"ל כתב דכיון דתנן כל היום על כרחך פנה לצד הנל והיינו דחשבינן ליה מכויין, והדברים תמוהים דכל כה"ג

דתרומות אע"ג שאינו רוצה ממש, וה"נ אי לאו טעמא דשז ואל תעשה היה מקום לומר שיהרג ואל יעבור, ונכון, וכעין זה כתב מרן זללה"ה בגליונות וז"ל תימה הלא נכרי המשליכו חשיב כרוח מנזיה ואילו עלה לראש הגג כדי שיפול צרו"מ על התינוק ויהרגנו חשיב רוצח ואם שאינו חייב מיתה דלא חשיב רוצח לענין חיוב מיתה אלא בהמית בכוה וכמש"כ תו' סנהדרין ע"ז א' אצל עצירת רציחה יש כאן ואילו אמרו לו עלה על הגג ותפול על התינוק ואם אינך עולה נהרגך יהרג ואל יעבור ואין חילוק אם רוח משליכו או שור או נכרי כל שהרציחה מזומנת, ואם אינו אצל התינוק ואומרים לו שילך ויעמוד אצל התינוק כדי שישליכוהו יהרג ואל יעבור עכ"ל, ובלאו הכי נמי י"ל דעיקר כונת התו' לומר דלא מצינו צרופה שיהרג בשאומרים לו הרג בשז ואל תעשה, וממילא אין ללמוד מרוצה לנערה המאורסה נמי אלא בקום ועשה, ולא נחתו כלל צפרטי הדינים בשז ואל תעשה צרופה מחמת איזה טעם אינו חייב ליהרג, כי העיקר, דלא מצינו יהרג ואל יעבור בשז ואל תעשה.

ואף צע"ז שרי שז ואל תעשה וכמש"כ הש"ך סימן קנ"ז סק"ח בשם הרא"ש, ואע"ג דהתם מובכל נפשך ילפינן ושפיר י"ל דאף שז ואל תעשה בכלל, מ"מ משמע דקים להו דלא אמרינן יהרג ואל יעבור בשז ואל תעשה בשום חטא, [ומיהו צפרהסיא ובשעת השמד הוא נידון מיוחד, משום ח"ה, ולפי זה אף אם נסבור דצפרהסיא ושעת השמד אף שז ואל תעשה אסור עיין סנהדרין סי"א סק"ז, מ"מ י"ל דצנינעא ושלא בשעת השמד אף צע"ז שרי בשז ואל תעשה כי היכי דשרינן ג"ע ורופא]. (סנהדרין סי"א סק"ט).

כ"ו א' אמר אציי מנא אמינא לה דתניא אמרו עליו על ריב"ז שהיה יושב בצילו של היכל כו' והא הכא דלא אפשר ומיכוין ושרי כו', יש לעיין אי גם בלא טעמא דנל היו צוחרים דוקא במקום הזה שלא היה מקום אחר רחצת ידיים כמוהו, אם כן מנליה דהיה מכויין להנאת הנל, דילמא הוי לא אפשר ולא קמכוין, ואם בחרו במקום הזה דוקא מחמת הנל, אם כן הו"ל אפשר וקמכוין וליכא מאן דשרי, [ורש"י פי' והא הכא דלא אפשר מלדרוש לרצים הלכות החג, וצריך לפרש דר"ל נמי דלא אפשר במקום אחר, דאם לא כן

שלא כדרך הנחתו הוא. (סז). — [ועיין מש"כ
זוה עוד בסיומן ה' ס"ק י"ב].

שם כדי שלא יזנו עיניהם כו' והא הכא דלא
אפשר כו', הוה מצי למימר דחיישין שמא
יזנו עיניהם יותר ממה דלא אפשר, וזה ודאי אסור
כדין אפשר וקמכוין, אלא דלישנא דמתני' דקתני
כדי שלא יזנו עיניהם כו' ולא קתני שמא יזנו
עיניהם, משמע דאף מה דלא אפשר נמי אסור.
(סז).

שם ותסבירא והא רש"פ כו' קול ומראה וריח
כו', יעוי' בתו', ולכאורה הו"ל ותסבירא
א"ה היכל ועזרה נמי, ולפי מאי דמשמע בסמוך
דראוי לפרש הך מימרא אהנך דעומדים בפנים,
אפשר לפרש דאשמועינן דה"ט דשרי לעמוד בפנים
משום דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה,
ומ"מ איסורא איכא על המוסקיף ליהנות יותר ממאי
דלא אפשר, [דעל ההוספה היינו כעומד בחוץ],
ונמצא לפי זה דבהך מימרא נתפרש טעמא דשרי
לעמוד בפנים, והיינו דפריך ותסבירא דהא שרינן
לזורק, ואע"ג דגם אי הוי מעילה בקול ומראה
וריש נמי נראה דהיה מותר להכנס לזורק, ואם כן
אי אפשר לפרש הך מימרא כטעמא על ההיתר
לעמוד בפנים, י"ל דשמא אי הוי מעילה היה נריך
הנכנס לאטום אזנו ולכוף ראשו כדי שלא יבא לידי
מעילה, אבל כיון דליכא מעילה שפיר נכנס כדרכו
דלא גזרו חכמים בזה. (סז).

שם מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, נראה
דלאו כל עניני קול ומראה שוין, והמסתכל
במקדש ליהנות מיפיו י"ל נמי דשרי, דרק בקדש
הקדשים אמרינן דמשלשלין את האומנים בציבות
שלא יזנו עיניהם מצית קה"ק, והתם נמי מחמת
קדושתו ולא מחמת איסור דהקדש כדמסיק דמעלה
עשו בצית קדש הקדשים. (ס"ה סק"ג).

שם מאי לאו לאותן העומדין בפנים כו', ור"ל
דאחי למימר להו שלא יכוונו, דאיסורא מיהא
איכא, אבל כשלא יכוונו שרי לכו"ע.

שם לא לאותן העומדין בחוץ, לאו דוקא בחוץ,
אלא ר"ל על הבאים ליהנות יותר ממאי דלא
אפשר.

שם המפטם את הקטורת להתלמד בה או למוסרה
לציבור פטור, בתו"י יומא ל"ה ב' כתבו ולא
ידע ר"י מאי שגא מקטורת שיכולין להקטיר אם

הו"ל עושה ומכוין ממש וליכא מאן דשרי, דגרע
מאפשר ומכוין, דאפשר ומכוין מתפרש נמי
שעשייתו לאו לשם ההנאה, אלא דהיה יכול לעשות
באופן שאין בו הנאה, אבל כשעושה המעשה לשם
הנאה זהו עיקר האיסור, גם מה שהוכיח מכל
היום לאו הוכחה היא דבפשוטו ישב בצפוניו של
ההיכל, דבדרומו לא יועיל כלום ללל, ובמזרח
ומערב גם לא יועיל אלא לחצי היום, ובצפוניו שפיר
נהנה מן הלל כל היום. (שבת ס"ב סק"ג).

שם שאני היכל דלתוכו עשוי, בתו' משמע דטעם
ההיתר משום דחשיב שלא כדרך הנחתו, וק"ק
דשלא כדרך הנחתו דעלמא היינו בשינוי, אבל כאן
אין זה שינוי אלא שאין זה עיקר תשמישו, ולו"ד
ז"ל היה אפשר לפרש דהנחת הלל אינו אלא
כמצריח ארי דשרי במודר הנאה כדאמר נדרים ל"ג
א', ורק בעשוי ללל חשיב נהנה ולא כמצריח ארי,
ולכך בתוך הבית אסור להכנס ליהנות מן הלל, וכן
באשרה לפי תירוצו תו' שבכאן, ובירושלמי דע"ז
פ"ג ה"א פריך אהא דאשרינן לל דאשרה מפני
מה לילה אסור משום שהוא בהנאה הרי הקצר
אסור בהנאה וזילו מותר הרי היכל הרי הוא אסור
בהנאה וריצ"ו יושב ושונה צלילו של היכל הוי לית
טעמא דלא משום שהוא אסור בהנאה, וכנראה ר"ל
דאין הטעם אלא משום חומרא דע"ז, וכמ"ש תו'
ע"ז מ"ח ב', וס"ל דאע"ג דאשרה עשויה ללל,
היינו רק ללל שתחתיה, אבל ללל דמן הצדדים לא,
[א"נ שמא ס"ל להירושלמי דגם ללל שתחתיה לא
מיתקן מן הדין], ומשמע מן הירושלמי דכל איסורי
הנאה מותר לישב צללם, ואף האסורים שלא כדרך
הנחתן, דקצר נראה דאסור אף שלא כדרך הנחתו,
וכמ"ש בגליון הגרע"א ז"ל ציו"ד סיומן שמ"ט
לענין תכריכים, [דאיסור הנאה דתכריכים ילפינן
מותקצר שם מרים וילפינן שם שם מעגלה ערופה
וכמ"ש בש"ך שם, והאי קרא בקבורה כתיב], ועל
כרחק הטעם משום שאינו אלא כמצריח ארי, ולישנא
דגמרא נמי אחי שפיר טפי לפי זה, דה"ק שאני
היכל דלתוכו עשוי, ולכך הלל שחוצה לו מותר כדין
מצריח ארי כיון שאינו עשוי בשצילו, מה שאין כן
בתוכו אסור לפי שעשוי לכך, אף שגם הוא מעין
מצריח ארי, דכשעשוי לכך הרי זו נורת הנחתו
וחשיב נהנה ממנו, ואילו לפירוש תו' הול"ל התם

נגד זה מהא דאשכחן דעגלה ערופה אינה נאסרת בהפרשה לצד, ואם כן הרי גם למדרש הוא לפני כפרה כלאחר כפרה חידוש הוא דלא אשכחן כוותיה אלא בעגלה ערופה, ואם כן אמאי לא נקיש לחומרא כדקיי"ל בעלמא לחומרא מקשינן ויהא בעגלה ערופה ותרומת הדשן דמועלין בהן משנעשה מצותו, אח"כ מצאתי שהגרע"א ז"ל הקשה כן בזבחים מ"ו א' והניח בצע"ג, ונראה דיש לחלק דסברא דהא דנעשית מצותו אין מועלין בו, שלמדנוה מהא דאשכחן שני כתובין הבאין כאחד, היא סברא הקימת בדם בהחלט, שגם דם עם זריקתו נעשה מצותו וראוי שלא ימעלו בו, ואם באנו לחדש דמועלין בו הרי אנו מחדשין נגד הסברא דאין למעול בנעשה מצותו, מה שאין כן אם באנו לומר דגם לפני כפרה אין מועלין, לא נתחדש כאן דבר נגד סברא מוכרעת, אלא דנתחדש דם אינו ככל הקרבן דכיון שאינו לדורון אלא לכפרה לא מיקרי קדשי ה' ואין בו מעילה, וסברא זו אינה נוגדת מאומה, ואף דכלא קרא לא היינו מחדשים אותה לצד, מ"מ אם למדנוה מקרא אין כאן שום חידוש נגד סברא מקובלת.

הא דתרומת הדשן יש בו מעילה גם לאחר שנעשה מצותו ילפינן בתמורה ל"ד א' מהא דדרשינן ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר, ובפסחים כ"ו א' גרסינן ושמו אכל המזבח שלא יפזר ושמו שלא יהנה, ופרש"י ואסורה בהנאה ומועלין בה בדכתיב ושמו אכל המזבח אלמא טעונה גזירה, ויש לעיין היכי משמע דטעונה גזירה, הא פשטא דקרא דשימה אכל המזבח היא ממצות ההרמה, ואם לאחר שהריס הפריחתו הרוח מידו בדין הוא שיחזור ויתרום וישים אכל המזבח, ואם לאחר ששם הפריחתו הרוח לית לן בה, ואם כן השימה אכל המזבח היא גמר המצוה, ולאחר מיכן שפיר י"ל דאין מועלין בה דכבר נעשה מצותו, ולא דמי להא דבג"כ דדרשינן והניחם שם, שם תהא גזירתו, דהתם סברא הוא דליכא מצות הנחה כלל, ואם כן על כרחך דאחי לאשמועינן איסור הנאה, וכן וערפו שם דעגלה ערופה נמי מייחר הוא לגמרי דהא כבר כתיב והורידו, ועל כרחך דגזירה אחי לאשמועינן, אכל הכא בתרומת הדשן שהשימה מצוה מנלן דטעונה גזירה ושמועלין בה, ואפשר דלשון ושמו הוא משורש שם ושי"ן שמאלית וימנית

עשאה יחיד ומסרה לציבור, אולי כונתם להא דתניא כריתות ו' א' פסחים כ"ו א' דהמפטם את הקטורת למוסרה לציבור פטור, אבל קשה דהא לא שמעינן מזה אלא דצדיעצד כשר, ואכתי בכחונת נמי י"ל דצדיעצד גם בעבודת ציבור תתכשר עבודתו, ורק לענין לכתחלה חילקו בין עבודת ציבור לעבודת יחיד, גם י"ל דאם פטס למוסרה לציבור הוא פטור אף אם הציבור לא יקריבוה, דסוף סוף לא עשה כמזה להריח בה, וגם אם עשאה למוכרה לציבור נמי י"ל דפטור, וכן דהא דס"ל ללוי מעילה ט' ב' דהנהנה מקדשי קדשים משלם דבר שכולו למזבח והיינו קטורת, והיינו במסירה לציבור כמ"ש תו' מנחות נ' א', נמי י"ל דהתם כיון שנהנה מן ההקדש הר"ז כמוכר להקדש, וגם התם דיעצד הוא, ובעיקר דצריהם צריך טעם מה העדיפו להקשות מקטורת טפי מכל הקרצנות דתניא ר"ה ו' א' דיחיד שהתנדב משלו כשרין בלצד שימסרם לציבור, ומיהו גם זה י"ל דאינו אלא צדיעצד וכמש"כ בשקלים ס"א סק"ד. (שקלים ס"א סק"ד).

שם בשביל שחינק ותדוש פסולה והא הכא דלא אפשר כו', אם כניסתה גם לכונת דישה, אינו ענין ללא אפשר וקמכוין, דכיון דלדישה לחוד נמי מכניסה, אין כאן גריעותא מחמת שרונה גם שחינק, והנכנס למקדש מפני החמה דין הוא שימעול אף שדעתו גם להשתחוות, ולכן צריך לפרש דס"ל לגמ' דגם כשמכניסה רק בשביל שחינק, כל שידע שתדוש וניחא ליה בכך פסולה, דלא מכשרינן צרישא אלא כשלא היה דעתו כלל על דישה, ומזה הוא דפריך דהו"ל לא אפשר וקמכוין, כיון שבשביל הדישה לא היה מכניסה. (שם ס"ב סק"ג).

שם אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו והרי תרומת הדשן כו', יש לעיין מה בכך דתרומת הדשן ועגלה ערופה הו' שני כתובין הבאין כאחד, הרי לא דיינינן למילף מסברא אלא מקרא, ואם כן נילף שפיר מהוא דגם בדם מועלין משנעשה מצותו ויהיו שלשה כתובין הבאין כאחד, וציותר הדבר קשה שהרי הקשו תו' יומא נ"ט ב' ד"ה אין דה"נ אין לך דבר שלא נעשית מצותו ואין בו מעילה, ותירצו דאשכחן עגלה ערופה דאינה נאסרת אלא צירידתה לנחל איתן, וצ"ע דמה ענין זה לקרבן שיש בו מעילה ואנו באים לדון בדין הדם, דשפיר אין לחדש דהדם נשתנה מעיקר הקרבן, ומה ראייה

לענין כלאים וטעם ההיתר משום דלא ניחא ליה וכמ"ש הרמב"ן בשמו שבת קי"א, וכן בחדושי הר"ן שם שנדפסו ע"ש הריטב"א, אבל כבר דחו שם דבריו וכתבו דכלאים לא אסרה תורה אלא לבישה בכוונת הנאה, וכדאמרינן ציצמות שם, וממילא לא הוי פסיק רישיה, וכמס"כ תו' שבת כ"ט ב'. (שבת ס"ב סק"ג. וע"ע מש"כ בכלאים ס"ד סק"י"ג).

שם ת"ר תנור שהסיקו בו, כל הסוגיא נחבאר בסיומן ה' סק"ג ה' ו' ז' י' י"א.

שם בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר, יש לדקדק אמאי לא נקט אפאה ע"ג גחלים, שזה הלשון הרגיל גבי פת, ודוחק לומר דלשון בישלה כולל גם היסק התנור וגם אפיית הפת, ועוד דהוה מצי למיתני הסיקו בגחלים, ואפשר דאי הוי נקט אפאה ע"ג גחלים, היה מתפרש דקאי נמי אתנור חדש שהסיקו בקליפי ערלה דדינו דיותך, דמ"מ אם אפה בו את הפת כשכבר נעשו הקליפות גחלים שפיר דמי, והתנא לא רצה לסתום דין זה דהוא תלוי בפלוגתא דזו"ג כיון דהתנור דאיסורא, ולא קים ליה מאי סבר רבי צוה, לכך נקט בישלה ע"ג גחלים דמתפרש כדבר בפ"ע, ולא קאי אתנור שדינו יותך, ומתפרש בתנור דהיתירא או שבישלו ע"ג גחלים שלא בתנור, ועיקרה לאשמועינן דגחלים דערלה מותרין כשנשתמש בהן.

שם והא תניא בין חדש ובין ישן יולן בו, יש לעיין למה הוצרך להביא הך ברייתא, ואמאי לא הקשה ארישא דברייתא דקתני יותך, מני, אי רבנן הא אמרי הפת מותרת, ואי רבי אימור דשמעת ליה לרבי כו' זה וזה גורם מי שמעת ליה, ועו"ק דמאי פריך זה וזה גורם מי שמעת ליה, הלא לא אשכחן זה וזה גורם דשרי לכתחלה, ונהי דיש מקום לומר דהכא כיון שאין התנור גוף האיסור, רק שגמר ע"י איסור וגם העצים שהם העיקר דהיתר נינהו, (עיין להלן), קיל טפי וחשבינן ליה כדיעבד שלא לחייבו נתינה, אבל ודאי אין הכרח לומר כן, ושפיר י"ל דגם בכה"ג לא שרינן לכתחלה, ואם כן כיון דקתני דברייתא יותך ורבי איירי בהך ברייתא, וכרבנן לא מצי אחיא, מאי קושיא אי מוקמינן לה כרבי, והרי גם לר"א דמוקמינן לה כוותיה אמרינן לקמן כ"ז א' דאיכא למימר שאני ע"ז, אלא דכיון דליכא אמאן למירמי הך ברייתא על כרחך ש"מ דר"א לא מחלק בין

מתחלפים, ואם כן תרתי משמע גם שישים וגם שיסאח שם, וכן נראה מלשון רש"י חולין קי"ז א' שכתב ושמו אלל המוצח מלמד שטעון שימה וגניזה אלמא אסור בהנאה, משמע דר"ל דכלל ושמו גם שימה וגם שיסאח שם, ומוזה הוא דילפינן גניזה, ועיין בתו"י יומא שם ד"ה אין, וצירושלמי יומא פ"ב ה"ב יליף דתרומת הדשן אסור בהנאה מהא דכתיב אל מקום הדשן, דמשמע שהדשן יסאח לעולם במקומו.

כ"ו ב' נודמנו לו אורחין כו', נראה דאף אי לא אפשר וקמכוין אסור, מ"מ לזרכה ולזרכו אפשר להתיר, דהא לאו מילתא דאיסורא הוא דנימא דכיון שנהנה לזרכו אסור, דאדרבה ראוי לומר זה נהנה וזה לא חסר כופין על מדת סדום, אלא דמק"ו פרכינן דאח"כ דלא אפשר וקמכוין אסור שפיר י"ל דגזרו חכמים גם לזרכה ולזרכו, דחשבינן ליה כלזרכו, אלא אי אמרת דלא אפשר וקמכוין גם גבי איסורים שרי, אם כן כמ"כ דבאצדה ראוי להתיר לזרכו ולזרכה, ולפי זה למסקנא דלא אפשר וקמכוין אסור, אכתי אין ראייה לדין לזרכו ולזרכה, וממה דהביריתא נקטה בנודמנו לו אורחים דאיכא משום עינא ומשום גנבי, משמע דכלא אורחים שרי, וזה דלא כמ"ש באהבת חסד פ"ז. (שבת ס"ב סק"ג).

שם ת"ש מוכרי כסות כו' ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה כו', יש לעיין והא כי לא מיכוין מפני החמה שרי מן הדין משום דלא אסרה תורה אלא בכוונת לבישה כדאמר יצמות ד' ב', ואם כן אינו ענין לאפשר ולא קמכוין, דהתם נעשה החרין שהוא האיסור גם בלא כונתו, מה שאין כן הכא דלבישה למכירה אינה אסורה, וי"ל דהא לא קתני ובלבד שלא יהנה מפני החמה כו', אלא ובלבד שלא יתכוין קתני, והיינו שלא יתכוין בלבישתו מפני החמה והגשמים, אבל אם לא נתכוין, אף שנהנה על ידם מפני החמה והגשמים, נמי לית לן זה דדבר שאינו מתכוין שרי, ובפשוטו נראה דלא הוי פסיק רישיה שיהנה ולכך שרי, אבל בר"ן פ' גיד הנשה ל"ג ב' כתב דהוי פסיק רישיה ומ"מ שרי דבהנאה שרי דבר שאינו מתכוין אף דהוי פסיק רישיה, ונראה דדבריו שם הם בשיטת הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי, וכן הביאו בחדושו צבסוגיין, והוא ז"ל ס"ל דכל לבישה אסורה

הבישול, ועוד דלמה הקדרה אסורה, יזהר ליתן התבשיל לאחר שהקדרה על האש, ואפשר דגמ' קושטא קאמר כפי ההוה, ואה"נ דגם מה שמקבלת התבשיל בשעת הבישול סגי לאסור, אח"כ ראיתי בזה בספר מרן זללה"ה ערלה ס"ט סק"י ע"ש. שם לא שנו אלא גחלים עוממות כו', נתבאר בסימן ה' ס"ק י"א.

תוד"ה וכן, עיין מש"כ בזה בסימן ה' סק"ז.

כ"ז ב' אלא עדים דאיסורא לרבנן היכי משכחת לה כו', יש לעיין הא עדים דאיסורי הנאה היינו ע"ז, ובע"ז כיון דאפרן אסור כבסמוך, אם כן ממילא אסור להשתמש אף בגחלתו, והרי הא דמשיני בשרשיפא היינו נמי בע"ז, דמקליפי ערלה אין עושין שרשיפא, וגם עיקר הא דפשיטא לגמרא דמשכחת לה עדים דאיסורא, לכאורה נראה דהיינו מהא דאמרה תורה ואשריהם תשרפון בשר, דמזה משמע דאינו רשאי לשמש בהן, וסתם עדים להסקה, אבל בשאר איסורין לא איכפת לן אי לא משכחת לה איסורא בעדים דידהו. (פ"ה סק"י וע"ש המשך הדברים).

שם בעא מיניה רמב"ח מר"ח תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו הפת לרבנן כו', לפרש"י ותו' כבר תמה מהרש"ל דבהקדש דאפרה אסור הרי פשיטא דיש לאסור אף לרבנן, דהא כל טעמייהו דרבנן משום שהשלהבת באה מן הגחלת, וצריך לדחוק דרמב"ח ור"ח פליגי אסוגיא דלעיל וסברי דטעמיה דרבי משום דזה וזה גורם אסור, וכח העצים לעולם אסור, ורבנן דשרו משום דסברי דגם התנור הוא גורם והו"ל זה וזה גורם, ולא שרו אלא בתנור ישן, אבל לא בתנור חדש בהסקת ראשון דאיסורא, וסיפא דגחלים לאו מעינן פלוגתתם הוא, אלא סתם אשמועינן דגחלים שרו, וכיון דטעמא דרבנן משום זה וזה גורם שפיר קמיבעיא ליה דשמא בהקדש מחמרי רבנן בזה וזה גורם כיון דחמיר דאינו בטל.

אבל לפירוש ריב"א שכתבנו ניחא צפשיטות, דכיון דטעמייהו דרבנן משום דאין שבה עדים בפת והיינו דאין לו חשיבות, שפיר קמיבעיא ליה דאפשר דאין לו חשיבות דחשיב כנתבטל, אבל בהקדש דאין לו ציטול, שמא יש לאסור, דאף שאינו חשוב כבעין ממש, אבל מ"מ לא נתבטל, ואפשר דהיינו נמי

ע"ז לשאר איסורים, וה"נ מצינן לאוקמי כרבי וש"מ דלא שרי לכתחלה אף בתנור שרק נגמר באיסור, וזה עדיף טפי דלא אשכחן כלל תנא דשרי, וגם דרבי איירי בהך ברייתא, ואפשר דהך ברייתא דמיינתין דקתני בה בין חדש בין ישן יולן, היינו ברייתא כברייתא דידן דקתני התם נמי בסיפא אפה בו את הפת כו' פלוגתא דרבי וחכמים, ולכך מיינתין לה דאיכא תנא דתנא ברייתא דידן בלישנא אחרינא, ובדאי הך ברייתא ניחא לפרושי דרבי ורבנן מודו לרישא דבין חדש בין ישן יולן, והיינו דפרכינן דאם כן מנלן לחדש דברייתא דקתני יותן רבי היא.

שם זה וזה גורם מי שמעת ליה, עיין בסימן ה' סק"ז ד"ה והנה.

שם הא ר"א והא רבנן, עיין מש"כ בזה בסימן ה' ס"ק ט"ו.

תוד"ה חדש, נתבאר בסימן ה' סק"ג.

תוד"ה בין, נתבאר בסימן ה' סק"ו.

כ"ז א' יולין הנאה לים המלח, עיין מש"כ בסימן ה' ס"ק ט"ו.

שם אמר אביי את"ל זה וזה גורם אסור רבי היינו ר"א, פרש"י דליכא למיבעי מיד, ולא נתפרש דה"נ איכא למיבעי הכל למ"ד זה וזה גורם מותר, ואין לומר דפשיטא ליה דהלכה כרבי בכל מאי דאמר, דהא השתא נמי ללד דרבי ס"ל זה וזה גורם מותר, מ"מ קמפרש אביי נמי אליבא דמ"ד זה וזה גורם אסור, וגם אין סברא דאביי יפלוג אמאי דמסקינן בע"ז מ"ט דזה וזה גורם מותר [וכמש"פ כל הפוסקים], אי רבי ס"ל דאסור, וגם כל הך רישא דאביי נראית כמיוותרת, דלא הו"ל אלא דין הקערות והכוסות דכפת חשיבי ותליא בפלוגתא דפת. (פ"ה סק"ו וע"ש המשך הדברים).

שם ואת"ל זה וזה גורם מותר והכא משום דיש שבה כו', עיין בזה בסימן ה' סק"י.

שם דהא קבלה ביטולא מקמי דניתן עדים דהיתירא, ק"ק אמאי לא סגי במה דקיבלה ביטולא בשעת הבישול לבתר דאיכא עדים דהיתירא, דמ"מ משמשת להחזיק התבשיל, ואי דמה שצריכה להחזיק התבשיל לצורך ביטול לא חשיב הנאה אלא מצד הביטול והו"ל זה וזה גורם, אם כן אף כשנותן התבשיל מקמי העצים נמי אין לו הנאה אלא מצד

איסורי הנאה הפקר ע"ש, וי"ע. — ועיין מש"כ
זוה לקמן כ"ט ב'.

שם ומה נותר שאינו צבל יראה וצבל ימצא כו',
עיין מש"כ זוה בסימן ב' סק"ב.

שם חמץ שיחנו צבל יראה וצבל ימצא לא כל שכן
שטעון שריפה, אע"ג דהנידון ב"ד, דפשטא
דמילתא דפליגי בזמן ציעורס אם קודם שש או
לאחר שש, עיין י"ב ב' ברש"י וכו', אבל לא בפסח,
ואם כן ליכא צל יראה, מכל מקום יליף שפיר
דציעור חמץ חמיר טפי שהרי עתיד להיות צבל
יראה. (ס"א סק"ה).

שם לא מצא עצים לשורפו יהא יושב וצטל כו',
עיין מש"כ זוה בסימן ב' סק"ב.

שם לא מצא עצים לשורפו יהא יושב וצטל והתורה
אמרה תשציתו שאור מצתיכם צבל דבר שאתה
יכול להשציתו, לכאורה קשה דהא זהו דדיינין אם
תשציתו הוא דוקא בשריפה או צבל דבר, ואם
ילפינן מנותר הרי אינו אלא בשריפה ושפיר יהא
יושב וצטל, דתשציתו היינו בשריפה דוקא, וי"ל
דודאי בתשציתו נכלל שיהא הצית מושבת משאור,
וכשמאחר לשורפו הרי הוא עובר על עשה
דהשבתה, ולא דמי לנותר שאין איסור להשהותו
אלא מצד זריזין מקדימין למאות, והיינו דאמרין
דהתורה אמרה תשציתו שיהא מושבת, והיינו צבל
דבר שאתה יכול להשציתו, ולכן לית לן למילף
מנותר דתשציתו היינו דוקא בשריפה, וממילא
יתצטל מלהיות מושבת כשאין לו עצים, ולעיל דילף
ק"ו מנותר משום דחמץ ישנו צבל יראה וצבל ימצא,
הוא הדין דהוה מצי למילף ק"ו משום דחמץ ישנו
בתשציתו, והיינו שיש איסור להשהותו, ולפי מה
שצדדנו לעיל ד' ב' הרי למאי דמוקמינן קרא
דתשציתו ל"ד, מתפרש שזו מצוה בשב ואל תעשה
שיהא החמץ מושבת, ולפי זה פלוגתא דר"י ורבנן
הוא בציעור דחמץ כדי שיהא מושבת, או כדין
איסורי הנאה, ולאו בפירוש מצות תשציתו, דליכא
מצות תשציתו בקום ועשה, ומיושב בפשיטות הא
דאמרין והתורה אמרה תשציתו כו' צבל דבר כו',
שתשציתו מתפרש רק שיהא מושבת.

ולדאמור נראה דמודה ר"י לחכמים דאם לא
מצא עצים משציתו צבל דבר, לקיים
אזהרת תשציתו, וכש"כ צחג שלא יעצור צבל יראה,
[עיין בשאג"א], אבל אינו אלא הכשר מצוה, ומ"מ

דאמרין צ"ק ק"א א' לענין שציעית דאמר קרא
תהיה צהוייתה תהא, דר"ל דחשוכה היא להיות
צהוייתה ולא להתצטל, ולכך חשיב חזותא מילתא
לענין שציעית, [ועיין בסימן ה' סק"ד שנתקשינו
זוה], וכמו דמסקינן לענין הקדש.

שם והלא מעל המסיק כו', צמעילה י"ח ב' ילפינן
מתרומה דלריך שמהא הנחתו ופגימתו כחחת,
ולכאורה נראה דצעי כחחת ממש וכל דלא חשיב
הנחתו וציעורו שיהא לענין שציעית כגון עצים
דהסקה ומשרה וכצוסה כדאמר צ"ק ק"א ב' ק"ב
א', ה"נ לא חשיב נהנה ופגם כחחת לענין מעילה,
ויש לעיין לפי זה דהא דפריך בתנור שהסיקו צעי
הקדש דהא מעל המסיק ונפקי לחולין ודחיק
לאוקמי צעי שלמים, ואמאי נפקי לחולין הא עצים
דבר שיש בו פגם וצעי הנחתו ופגימתו כחחת
וליכא כדאמר צ"ק שם, וממילא לא מעל ולא
נפיק לחולין, ולא משמע לומר דצנהנה לחוד נמי
איכא חיוב תשלומין כמו בפחות משוה פרוטה וגם
זה מוציא לחולין, וכמו שנתקפנו זוה צמעילה שם,
דפשטא דגמ' משמע מעילה ממש, וי"ל דכיון
דתם עצים להסקה, אם איתא דחשיבי פגימתן
קודם להנחתן, ולא חשיב פגם לענין מעילה, אם
כן ראוי לחשבן כדבר שאין בו פגם, או דנימא
דמידי דצאופן הרגיל פגימתו קודם להנחתו שפיר
מועלין בו בשימוש הרגיל, ולא ממעטינן אלא מידי
דכרגיל הנחתו ופגימתו כאחד, ואירע שלא היו
כאחד, או דנימא דכה"ג דעצים, חשיב הנחתו
ופגימתו כאחד לענין מעילה, אע"ג דלא חשיב
הנחתו וציעורו שיהא לענין שציעית, דלענין מעילה
לא צעי ממש כאחד, ועכ"פ לא יתכן למעט עצים
ממעילה בשימוש הרגיל דודאי צבל מילי דהקדש
יש מעילה בשימוש הרגיל. (מעילה י"ט ב').

שם ארמז"ח כגון שנפלה דליקה מאיליה צעי
הקדש דליכא אינש דנמעול, יש לעיין אם
איכא למילף מהכא להדיט דאפר הנשרף שייך
לבעלים, או דיש לחלק דהקדש שאני, ומסתברא
דגם בזהדיט אם דעתו עליו הר"ז נשאר שלו, תדע
דהא השורף צכונה שצריך לאפרו ודאי דנשאר שלו,
וה"נ צנפלה דליקה אם דעתו עליו, או אם צסתמא
ראוי שמהא דעתו עליו, ועיין באבני מלואים סימן
כ"ח ס"ק נ"ו שהביא צסם הריטצ"א דהאפר של

סק"א זהא דלא סגי בהוצאה מרשותו, ושם סק"ג בהשמטת הרי"ף פלוגתא דרבה ור"י.

שם ותנן נמי גבי ע"ז כו' שוחק חורה לרוח כו', בע"ז מ"ג ב' פרש"י שלא יכשל זה ישראל, ושם מ"ה ב' זהא דפריך ונתלתם והנח ושצרתם והנח שריפה בעי, פירש נמי דהא אחי לידי תקלה ועוד כתיב אחרינא פסילי אלהיהם תשרפון, ומשמע דס"ל דמזות אבד תאבדון מיקיימא שפיר כשצרה בענין שכבר אינה משמשת כעכו"ם, אבל לא יתכן דהא לאחר שנגדעו האשרות וכבר אינם משמשים כאשרות אחתי חייבן הכתוב צריפה, כמבואר התם, ואם כן זו מעיקר מזות איבוד עכו"ם, וכן בעגל ואשליך את עפרו אל הנחל וגו', וכן במפלגת מעכה, וכן ויאמר דוד וישרפו באש, ומשמע דכל הני מעיקר הדין הם צריפה ולא משום חשש תקלה, וכשם דהנשרפים מזותן צריפה, ה"נ דמתכת וכיו"צ יש לשחוק ולזרות לרוח או לים המלח, וכן משמע מהא דחשנין לע"ז כחותי מיכתת שיעוריה לענין חליצה ושופר כמ"ש תו' סוכה ל"א ב', ולא אמרינן כן אלא בהני דמזותן צריפה מדאוריתא, עיין תו' סוכה ל"ה א', ובאמת לאחר שמתאנו בתורה שריפה בפסילים צפרשת ואמחנן וצפרשת עקב ושריפה באשרות צפרשת ראה, תו' שפיר אית לן למילף מינייהו דכל ע"ז מזותן צריפה, ומתכת שאינו נשרף יש לאבדו איבוד הדומה לשריפה, והיינו שוחק חורה לרוח או מטיל לים המלח, וכן בטור ושו"ע סו"ס קמ"ו כתבו דמזות לאבד ע"ז וכי"ז מאבדה שוחק חורה לרוח כו', ומשמע נמי דזו עיקר מזותה, וכן מתפרש ברמב"ם שכתב רפ"ז דמזות לאבד ע"ז ובפ"ח ה"ו כתב כי"ז מאבד עכו"ם כו' שוחק חורה לרוח או שורף ומטיל לים המלח, משמע נמי שזו עיקר מזות איבודה מדאוריתא, [ומש"כ שורף ומטיל לים המלח יתכן דר"ל או מטיל לים המלח, והזכיר שריפה בשל עץ וכיו"צ דסגי צריפה כדכתיב קרא בפסילים ואשרות, ומיושצ משה"ק בכ"מ, ועיין מל"מ שם]. (ע"ז ס"ז סק"ו).

כ"ח ב' ר"י הגלילי אומר כו', לרבי יוסי הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה, נמי מהני ציטול קודם זמנו, כמש"כ בחדושי הרמב"ן, וכ"ה רהיטת הש"ס דליכא מאן דפליג זהא דמדאוריתא ציטול בעלמא סגי, וכן לפרש"י דציטול מתשציתו

ליף מנותר דמזותו צריפה, וזו עיקר מזותו, וכשיש לו ענין חייב לשרפו דוקא, ורבנן סברי דלית לן לחייבו דוקא שריפה, כיון דאף באין לו ענין חייב להשציתו, וראוי לפרש עיקר מזות איבודו בכל דבר. (ס"א סק"ה).

רש"י ד"ה שאם, עיין מש"כ בזה בסיומן ב' סק"ג.

תוד"ה חוץ תימה לרש"א תיהוי כעכו"ם שנשצרה מאיליה כו', כבר תמה הגרע"א ז"ל דהא שפיר מיתוקמא צריפה ישראל דמשום גזירה דרצא אינה ניתרת כדאמר ע"ז מ"ב א', אע"ג דשל עכו"ם היא, וכ"כ בש"ך יו"ד סיומן קמ"ב סק"ב, ואפשר דהתו' ס"ל דלגזירה דרצא הרי כל שצרה ישראל דיינין לה כאלו זכה זה ישראל, ותו לא יועיל לה אף ציטול עכו"ם, וגמ' דתמורה ל"ד א' דקאמרה דלכך לא כייל לאשרה והקדש צהדדי משום דאפר הקדש לעולם אסור, מה שאין כן אשרה דמהני ציטול עכו"ם, מתפרש דבאשרה לאחר שנעשה אפר אחתי יועיל ציטול עכו"ם, דלרמב"ם על כרחך כן הוא, דלא יתכן לפרש אם ישרפנה עכו"ם דאם כן צהקדש נמי אם ישרפנה ישראל וימעול הרי יהא מותר, וכיון דלרמב"ם מתפרש כן ה"נ לאוקימתא דרצ שמעיה דאירי צתומת הדשן, נמי מתפרש דאפר אשרה יחזור להיות מותר אם יבטלנו עכו"ם עכשיו, ואם כן לא יתכן לפרש צריפה ישראל, אבל אי אפשר לומר כן דהא בדצריהם ז"ל כתבו דבתמורה אמרינן דאם שרף עכו"ם לאשרה בטלה, אלמא דפירשו לגמרא דתמורה צריפה עכו"ם ולא ציטול עכו"ם לאפר שנעשה ע"י שריפת ישראל, ואפשר דהתו' ס"ל דגזירה דרצא היא רק דילמא מגבה לה והדר מצטיל לה, וזה לא שייך צתומת, והלכך אשרה ששרפה ישראל דין הוא שמהא מותרת לר"ל, והא דאמרינן בע"ז שם דרצא על ישראל ששיפה אשרה [דסתם שפאים מאשרה כמתני' שם מ"ט ב'], היינו לאסור השפאין, אבל אשרה עצמה אינה צדין נשצרה מאיליה ע"י השיפוי, כיון דזימנין שהוא לצרכה, וי"ע. — מש"כ בתו' הר"פ כאן לא זכינו לכונתו ז"ל, וי"ע. (ע"ז ס"ח סק"ה וע"ה).

כ"ח א' איבעיא להו היכי קאמר כו' אמר רבה מסתברא כו', א"ה, נתבאר בסיומן ב'

שויותו בהקדש משערינו כל דלאו צר פדיון הוא וכל שאינו שוה פרוטה לשימוש ההקדש לא חשיב פגם של פרוטה בהקדש, וכן לכולהו אוקימתי דסוגיין מתפרש בששימוש ההקדש צו אינו שוה פרוטה ולכך אין צו מעילה, אבל כל שההקדש עצמו יכול לשמש צו שימוש השוה פרוטה אם בהיסק אם בשאר תשמישין ודאי יש צו מעילה אף שאינו צר פדיון.

כתב רש"י ז"ל דהך אוקימתא דרב יוסף מתפרשא אליבא דר"י הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה, ולכאורה אין צריך לזה דהא ההקדש לאו צר מנאות הוא ולכו"ע רשאי ליהנות מן החמץ בפסח, וממילא אם פודין את הקדשים להאכילן לכלבים יכול ההקדש למוכרו לעכו"ם, וחשיב שפיר צר דמים, וכן כתבו צמ"ח לקמן ב' ד"ה ר"א דאי פודין את הקדשים להאכילן לכלבים יש צו מעילה אף לרבנן דר"י הגלילי, ונראה מזה דרש"י ס"ל דמדרבנן אין להקדש ליהנות מחמץ בפסח אם חמץ אסור בהנאה להדיוט, דגורו הקדש אטו הדיוט, כיון שכל מעשה השימוש וההנאה ע"י הגזבר, וכל שמדרבנן אין להקדש שימוש צו חו אין צו מעילה מדאורייתא כמ"ש תוד"ה אין פודין.

ולפרש"י מתיישב בפשיטות אוקימתא דרב אשי צין אי גרסינן דכו"ע פודין צין אי גרסינן דכו"ע אין פודין, ואין צורך לחדש דלהסקה פודין, ורק לישראל, דאיידי ציש להקדש שימוש צו השוה פרוטה, אם להסקה או שימוש אחר, ואם מותר בהנאה יש צו מעילה אף אי אין פודין, דמ"מ פגם שוה פרוטה בהקדש, אבל אם אסור בהנאה הרי גם להקדש אסור ליהנות ממנו מדרבנן, ולאו צר דמים הוא ואין צו מעילה, [ומיהו רש"י עצמו כתב באוקימתא דרב אשי דחזי למיפקיה ולהסיקו תחת תבשילו, ושמה מסבירא קיס ליה דפודין להסקה, ולכך פירש קושטא דמילתא אבל ליישוב הסוגיא אין צריך לזה, וצ"ע], ורב יוסף מוקי לה בשאין החמץ שוה פרוטה להיסק, ורק לאכילה שוה פרוטה, ולכך אי אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אין צו מעילה, וכן כולהו אמוראי דסוגיין לא פליגי אהדדי לענין דינא, ורק בפירושא דצרייתא, דסתמה ונקטה פלוגתא בחמץ של הקדש, פליגי בהי גוונא איירי וצמאי קמיפלג, ועיין צמח"ש"א שגדחק לפרש דרב יוסף פליג

נפקא, לא יתכן צוה חולק, כיון דהוא משמעויה דקרא, וכן צמ"ח ד"ה ר"ש כתבו דמסתמא גם לרבי יוסי הגלילי אית ליה מתני' דאור לארבעה עשר צודקין את החמץ משום שמה יבא לאוכלו, ור"ל דמסתמא גם לרבי יוסי הגלילי לא סגי צביטול לחוד ומצואר דגם לר"י הגלילי איכא ציטול, וזה דלא כדנקט צשא"ג"א.

ויש לדון לפי זה לר"י הגלילי אי מהני ציטול גם לאחר זמן איסורו, דהא לר"י הגלילי לא מנאנו דעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו, דהא לעולם הוא צרשותו משום היתר הנאה, ולכאורה ראוי לומר כן לר"י הגלילי מהני ציטול גם בפסח, ומ"מ יתכן לומר דגם ר"י הגלילי אית ליה דהצודק צריך שיצטל, דאע"ג דכי משכח ליה נמי מצי מצטל ליה, מ"מ כיון דמותר בהנאה איכא למיחש שמה ישנו ליהנות צביעורו, לפי מה שנטו אחרונים ז"ל מדברי התו' כ"ט ב', וכן צחדשי הר"ן שם דהא ראיתם, וצמ"ח הר"פ משמע דכונתם רק צעוסק צביעורו עי"ש, ועיין מש"כ לעיל ו' ב' אי סמכינן דהא דכי משכח ליה יצטלו. (ס"א סק"צ).

שם צו אינו אוכל כו', עיין מש"כ לקמן ק"כ א'.

כ"ט א' מאן י"א אר"י רנצה"ק היא כו', יש לעיין הא מדאגביה קנייה ומתחייב צנפשו לא הוי עד דאכיל ליה וכדאמר כתובות ל"א א', ודוחק לאוקמי צתחצ לו חצירו צצית הצליעה והתוחצ מויד ולכך לא מעל, או צשתחצ לעצמו צלא הגצה עיין תו' כתובות שם ד"ה דאי, ואפשר דחמץ בפסח כיון שאם יזכה צו יהיה איסורי הנאה לא אמרינן מדאגביה קנייה, אח"כ ראיתי שכבר הקשו כן הגרע"א והצל"ח והמנחת צרון ז"ל, עי"ש. (ס"ב סק"ו ועי"ש המשך הדברים).

שם רב יוסף אמר צפודין את הקדשים להאכילן לכלבים קמיפלגי, נראה דאיידי צאין להקדש עצמו צורך צחמץ לשום שימוש, ולכך אם אינו ראוי לפדיון לא מעל, דאין כאן פגם שוה פרוטה בהקדש, כיון שאין להקדש צורך צו, ואפשר דהקדש רשאי להשליך דברים שאינם צריכים לשימוש ואינם ניתנים לפדיון, ומותרים להדיוט, דכל שצבדיוט משליכו ומוציאו מרשותו אף בהקדש כן, מיהו אף אם נימא דהקדש שאני וכל מקום שהוא שם הקדש עליו ולאו כל כמיניה דגזבר להפקירו, מ"מ צשיעור

שאין זה אלא כעין הערמה, שאין לעכו"ם צו כלום ולמה יחשב כשלו.

אדרב אשי וקמיפלגי אי מותר להשהות חמץ ע"מ לצערו, ולמש"כ א"צ לכ"ז.

כ"ט ב' דכו"ע אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כו', בשבועות י"א ז' פריך וכי פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אמר רב משרשיא משום עורה, בכל קדשים שאין פודין להאכיל לכלבים איכא נמי עור, ואפילו הכי אין פודין אותן, ואפשר דהני מילי בשל יחיד אבל בשל ציבור לעולם פודין משום עור, אבל ל"מ כן, דסתמא שנינו תמורה ל' ז' כל הקדשים שנטרפו אין פודין אותן שאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים, ומשמע אף בשל ציבור, ואכתי י"ל דה"מ בקדשי מזבח דאיסורם לכלבים מדאורייתא, אבל בצדק הבית שאינו אלא מדרבנן כמ"ש תו', י"ל דבשל ציבור שרי, ומיהו בתו' בסוגיין כתבו דבקדשי צדק הבית אף דיחיד פודין להסקה או שאר תשמישין, ורק לכלבים לא, ולפי זה כל קדשי צדק הבית פודין משום עורה, אי לאו משום דבעי העמדה והערכה, ובפרה משום דמיה יקרין אתנו צ"ד לפדותה בלא העמדה והערכה, אבל למ"ד קדשי צדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, באמת פודין כל קדשי צדק הבית משום עורה, וגרמא דפודין גם הצפר אלא דקוצרין אותה, דתפדה משמע כולה, וכן לשון משום עורה, משמע דפודין גם הצפר משום העור.

תוד"ה אין ועוד י"ל הא דאין מקדשין באיסורי הנאה כו', בריטב"א קדושין נ"ו ז' כתב וז"ל ומורי נר"ו תירץ דאפילו יש באפרן שוה פרוטה כיון דהשתא לית בהו דין ממון אינה מקודשת דכי שריף להו לצערינהו לאו ידידה נינהו וכל הקודם זכה באפרן עכ"ל, וז"ע דלא מנאנו בתורה שום דינים באיסורי הנאה להפקעת צעלותן, רק שאמרה תורה שאסור ליהנות מהן, וכיון דבאפרן מותר ליהנות, הרי הם צרשות צעליהן לענין זה, וכמו שזכר באפר מעי היתר שלו, ה"נ יזכה באפר של איסורי הנאה שלו, כיון שאין בזה איסור, והרי זכות דציני ציני בפטר חמור יש לצעלים אף שהוא אסור בהנאה, וה"נ כל הזכויות המותרות, ולמש"כ להלן בכונת הרשב"א, אולי אפשר לפרש כונת הריטב"א דאם האשה תשרוף את האיסורי הנאה לא יהיה האפר שלה וכל

ולפירוש תו' יש כמה דחוקים, חדא שלא הזכירו בגמרא דפודין להסקה, וגם לא הזכירו רב אשי דאיירי בשוה פרוטה להסקה, ועוד דאם שוה פרוטה להסקה להדיט אס כן גם להקדש שוה פרוטה להסקה, ואם כן אף אסור בהנאה להדיט מ"מ למעול כיון דהקדש יכול לשמש צו שימוש השוה פרוטה, ונריך לומר דאיירי דלהדיט שוה פרוטה להיסק ולא להקדש, [כגון שאינו ראוי אלא להיסק גדול וכיו"צ שאינו צורך להקדש], ודוחק, ועוד שלא נזכר בגמרא איסור למכור לעכו"ם להיסק צפנינו, ועוד דהא דחשבינן לחמץ דהקדש רק כגורם לממון ק"ק לפירוש תו' דכיון דהקדש רשאי ליהנות ממנו אין ראוי להפקיע ממנו שם ממון בגלל שהלוקחים אינם מוויים עד לאחר הפסח, אבל לפרש"י שלהקדש עצמו נאסרו כל השימושים בחפץ שפיר ניחא דלא חשיב אלא גורם לממון, דכל שיווי וחשיבות ממון בכלל האיסור הוא, גם לפרש"י אין צורך לחדש דמותה להשהות חמץ על מנת לצערו שזה חידוש גדול, [ובספר מנחת צורך סימן כ"ח כתב דאף לפירוש תו' אין צורך לחדש כן, ד"ל דאיסור קנייה אינו מבטל חשיבות הממון, והר"ז כאילו אין מי שיקנה עד יום השוק או כמו בשבת דודאי יש מעילה אף שאין ראוי לפדות מדרבנן, אבל אם הוא איסורי הנאה לישראל חשיב כאילו אינו צר דמים במציאות, ואין צו מעילה, ולכך לר"י הגלילי יש צו מעילה אף שאסור לישראל לקנותו, מה שאין כן לרבנן, ודברי סברא הם]. (קדושין סימן ט').

תוד"ה צדין וקשה דאי אפשר אם לא יהא שלו בשעת אכילה דאם נתן לו הנכרי הרי הוא שלו כו', לכאורה משמע דלא יתכן שיסחר של העכו"ם בשעה שהישראל אוחלו, אבל ז"ע למה אי אפשר הרי הישראל אינו חפץ לזכות, והעכו"ם גם יש לומר שאינו חפץ להקנות כי חפץ שהישראל יאכל משלו, וכמו בממון גבוה דאף שהאוכל אוכל מכל מקום משולחן גבוה קזכי, ודכוותה יכול הצעלים הנכרי להשאיר הדבר כשלו והישראל יאכלנו, אלא נראה כונתם דלא מסתבר דכהאי גוונא התורה תמיר לאכלו כאילו אוכל של העכו"ם,

לה שהפירות הם ערלה או כלאי הכרם, דמתני' לאו זהלכות טעות איירי אלא זהלכות קדושין באיסורי הנאה, ונראה דיש לפרש כונתם דכשהאשה סבורה שיכולה להתקדש באיסורי הנאה כמות שהם, וכמו איסורי הנאה דרצון דאיכא דסברי דמתקדשת בהם, הרי אין דעתה על שימושים שלא כדרך הנאתן או אפרן, ואין דעתה להתקדש מחמתן, ולפי זה אין צריך לפרש דאיירי באשה שסברה ליהנות מהאיסורי הנאה באיסור, ולא דמי להא דאמר מ"ח א' שמין את הגייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת, דאלמא דעתה על כל מה שיכול להועיל לקדושין, דשאיני התם שמקבלת את השטר, מה שאין כן הכא דשימוש שלא כדרך או באפרן אינו עולה על דעתה כלל. (ע"ז ס"א סק"ו).

תוד"ה רב ומכאן מוכיח ר"י כו', א"ה, עיין מש"כ לעיל כ"ח ב', ועיין מש"כ לעיל ד' ב' ד"ה למאי, מנלן דעשה דתשציתו נאמר גם על תוך הפסח.

בא"ד ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבצרו אינו עובר כו', בחדושי הר"ן כתב דשפיר יש לומר דהישראל פודה את החמץ כשכבר מונח תחת תבשילו, כלומר שאינו שוהה ומיד בפדיתו מתבצר, ונראה דעיקר הראיה היא מהא דשריין ליה לפדותו על מנת לבצרו, דנהי דאין איסור בשהייתו, או שלא ישהה, אבל אכתי למה רשאי לפדותו ולהביאו לרשותו, ועל כרחך דאין איסור בשהייתו, כיון שדעתו לבצרו, ואמנם גם אם אין איסור בשהייה, אכתי יש לדון אם יש להתיר לפדות לכתחילה, וכבר נתקשו בזה האחרונים, ועיין בספר מרן זללה"ה סימן קי"ח סק"ו.

ל' א' ואמאי לשהינהו אחר הפסח וליעבד בהו שלא במינן, מבואר דבמינן חשיב כמין במינו ואע"ג שהוא לפגם, ולכאורה אין לתלות נידון זה אם נותן טעם אסור או מותר, דבסוג הטעם אין מחלוקת, ונ"ע דבתו' ע"ז ס"ו א' ד"ה מכלל משמע לכאורה דנקטו דנותן טעם לפגם לא חשיב כמז"מ, ואין נראה לומר דסוגיין כרצא התם דאזלינן בתר שמא, ובה אין לחלק בין נותן טעם לשבח או לפגם, ודברי התו' שם רק לאציי דאזיל בתר טעמא, דלא מסתבר דאציי יחלוק על רב, והרי מסקינן דטעמיה דרב משום גזירה דילמא אחי למיעבד בהו במינו, ולכאורה על כרחך צריך

הקודם יזכה, דהיא לא זכתה באפר וכמ"ש הרשב"א משום שאינו בעולם, וכיון שהבעלים נתנו לה את האיסורי הנאה הרי גם הם נסתלקו מלכות באפר, ולכך כל הקודם זכה.

והרשב"א שם כתב לשון זה ומסתברא דלעולם אינה מקודשת אפילו קדשה בסאה של פירות ערלה משום דהשתא מיהא לית להו דמיס דאסור למוכרן ואי משום אפרן הא אינו בעולם ולכי קלי ליה כגופא אחרינא דמי ולא זהו מה שקדשה בו הלכך אינה מקודשת ואע"ג דאסיקנא כו' לאחר שאתגייר דכל שצידו לאו כמחוסר מעשה דמי התם הוא דאין הגוף משתנה כו' ועוד דהתם נמי דוקא כשאמר לכשיהיה כו', עכ"ל, נראה כונתו ז"ל דהאומר לחצירו משוך עצים אלו לזכות באפרן דלא קנה, דהשתא ליכא אפר בעצים, ולכשיבא האפר פנים חדשות באו לכאן, ומיהו אם אמר לו קנה בעצים אלו זכות לאפרן, שפיר קנה, מידי דהוי אעבד שמכרו רבו לקנס גיטין מ"ג, דאפשר לזכות קנין בגוף לכל סוגי הזכויות שבו, אבל באיסורי הנאה אינו יכול למכור לו זכות בגופו עכשיו, דאיסורי הנאה הוא ואסור למוכרן מדאוריתא, ואף זכות לאפר אינו יכול למכור בהן דעכשיו כולן איסורי הנאה, והרי זה כמוכר חמץ בפסח שיזכה בהן עכשיו זכות שלאחר פסח יהיו שלו, או מוכר ע"ז שיזכה בה עכשיו זכות שכשתצטל תהיה שלו, ומהיהו אין ציטול לע"ז של ישראל, דלא קנה, דאיסורי הנאה אי אפשר למוכרן, ואע"ג שלבעלים נשאר הזכות שלאחר הפסח יהיה החמץ שלו וכן הע"ז לאחר שתצטל, מ"מ למכור זכות זה הוא בכלל מכירת איסורי הנאה, דהא צריך הלוקח לזכות בו עכשיו זכות ממון בעודו איסורי הנאה, והלכך אף אם יפרש שמקדשה עכשיו באפר של הערלה שיהיה לכשישרף אינה מקודשת דהשתא ליכא אפר, ואם יאמר שמתקדש לכשיהיה אפר יש בזה נידון משום דבר שלא בא לעולם, ועיין בתו' ע"ז ס"ב א' ד"ה בדמיהן דאפשר דגם כונתם על דרך זה.

בקדושין נ"ו ב' תוד"ה המקדש כתבו א"נ י"ל דמיירי שפיר דאיכא שוה פרוטה אף שלא כדרך הנאתו מ"מ כיון שהאשה סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאתן ואינו כן לא סמכה דעתה והוי מקח טעות, כבר כתב מרן זללה"ה שם דאין כונת תו' דמתני' מיירי כשהטעה אותה ולא אמר

זכאים ז"ו א', קשיא ליה לרש"י ז"ל מאי משני
 שאין עושין כבשונות בירושלים, הא קושין אקרא
 דלמה הטעין שצירה, ותיירך דממשכן אי אפשר היה
 לעשות כבשן כיון שהיו צריכים לנסוע וכבשן צריך
 מקום קבוע, ולייבשו ולהסיקו מספר ימים, והלכך
 ליכא למיפרכ אקרא למה הצריך שצירה ולא הזכיר
 ליבון, דממשכן אי אפשר היה לעשות כבשן, מה
 שאין כן לדורות שפיר פריך למה לא עשו כבשן
 במקדש, וז"ע דממשכן נמי נהי שלא היו יכולים
 לעשות כבשן, אבל אכתי היו יכולים ליטול גחלים
 ולמלאות דהא אי מליניהו גומרי שפיר דמי כדאמר
 פסחים ל' ב', ולמה הטעין הכתוב שצירה, ואף אם
 נימא דרק בצוביא אמרינן דמלייה גומרי שפיר דמי
 ולא בכל הכלים, וכ"מ מהא דאמר רב דקדרות
 בפסח ישצרו ולא אמר למליניהו גומרי, ומשמע דגם
 בזה חיישינן דחייס דפקעי, ורק בצוביא לא חייס,
 וכ"ה בטור ושו"ע או"ח סימן תנ"א, [וזה דלא
 כדמשמע בתו' פסחים שם ד"ה התורה דבכל הכלים
 מהני מליניהו גומרי], וכן רהיטת הגמרא ממה
 שהזכירו צוביא ולא אמרו סתם בכל הכלים, דרק
 בצוביא מהני מלייה גומרי, אבל אין זה אלא מדרבנן
 דחיישינן דילמא חייס עליהו, ומדאורייתא שפיר דמי
 דלא שייך לומר דילמא חייס כמש"כ תו', ואם כן
 אמאי ישצרו, הלא גם במשכן יש לו תקנה במילוי
 גומרי, ועל כרחך דקושיית הגמרא לאו אקרא קאי
 וכמש"כ תו' דלא הזכיר הכתוב היתר הסקה
 בכבשונות לדורות, משום דפשיטא הוא, ורבנא
 אשמועינן דשצירה נמי שפיר דמי אף שהכלוע נשאר
 בשצרים, וקושיית הגמרא רק למה למעשה נהגו
 בשצירה ולא בכבשונות, הלא גם מדרבנן לא חיישינן
 בכבשונות דילמא חייס, ואם כן מה הועיל רש"י
 ליישב לקרא משום דממשכן אי אפשר היה לעשות
 כבשן, וז"ל דסבירא ליה לרש"י דמליניהו גומרי לא
 דמו לכבשונות, ושפיר י"ל דאע"ג דמהני לפסח,
 מ"מ בחטאת החמיר הכתוב טפי דלא מהני דאכתי
 נשאר משהו קלוש, ורק מכבשונות איכא למיפרכ.

(עד כאן, וע"ע בס"ה ס"ק ט"ו).

ל"א א' כי פליגי דזבין מלוה וקדיש מלוה אצ"י
 אמר למפרע הוא גובה כו' איגלא
 מילתא למפרע כו', נמצא דבסימן ז' סק"א.

שם ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה כיון דאילו
 הוו ליה זוזי הוה מסליק להו צוזי אישתכח

לדחוק דאין דברי התו' אלא אי נותן טעם לפגם
 מותר וסוגיין תתפרש דסבר רב נותן טעם לפגם
 אסור, עיין בתוד"ה אמר.

תוד"ה אמר דנותן טעם לפגם דוקא צדיעצד שרי
 אבל לכתחלה אסור, הראשונים ז"ל הוכיחו
 כן מההיא דחולין קי"א ב' דתצירה ר' אחי לההיא
 פינכא דמלח צה בישראל, אלמא דאין לה תקנה,
 אע"ג דקיי"ל נותן טעם לפגם מותר, והתם משמע
 דהא דר' אחי הלכתא היא.

תוד"ה לשהינהו, נמצא באורך בסימן ו' סק"ו.

ל' ב' ואי מלייה גומרי שפיר דמי, א"ה, עיין
 מש"כ להלן ד"ה תוד"ה אם גם בכל
 הכלים כן.

שם והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי
 דופיו לעולם, מנאות שצירת כלי חרס ומריקה
 ושטיפה של כלי נחושת הנאמר בחטאת, נראה
 דהוא מנאות איבוד נותר, וכ"ה בר"ן שלהי ע"ז,
 ואע"ג דלענין איסור כל תותירו לא חשבינן לבלוע
 כאיתי דהא שצירת כלי חרס ומריקה ושטיפה דכלי
 נחושת הוא לאחר שכבר נעשה הבלוע נותר כדאמר
 זכאים ז"ו א' ובתו' שם, [אף דברמז"ס פ"ח
 ממעה"ק הי"ד אין הלשון ברור עי"ש וצונ"כ],
 הרי דלא קפיד קרא על מה שנשאר, ואדרבה
 סתמא ראוי להשאירו עד אחר זמן אכילה כדי
 לקיים צו מנאות שצירה, שאם יקדים לשצרו לא קיים
 המנאות, [ומיהו בכלי נחושת אין לאסור לבשל בו
 קודם שנעשה נותר, ואם אח"כ כבר נעשה עי"ז
 גיעול כהלכתו, מיפטר שפיר ממריקה ושטיפה],
 מ"מ לאחר שנעשה הבלוע נותר ניתנה צו מנאות
 איבוד, והוא בכלי חרס ע"י שצירה, ואע"ג דאכתי
 נשאר בלוע בשצרים [ואף דנבלעים במקומם, מ"מ
 המנאות לא על סמך נס זה ניתנה], מ"מ כיון
 דשצרים לאו לבשל בהן קיימי, הרי הבלוע שבהם
 כאבוד, ובכלי נחושת מנאות האבוד הוא ע"י מריקה
 ושטיפה, ונחמדה בזה מנאות דדוקא במים, ואם
 בישל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי,
 וגם שטיפה יתירא צונן, וכדאמר זכאים ז"ו ב'.

(ס"ו ס"ק י"א ועי"ש המשך הדברים)

דיני הגעלה נמצא דבסימן ו' ס"ק י"א - י"ט.

תוד"ה התורה וא"ת והלא יוצא מידי דופיו ע"י
 כבשונות כו' ומשני לפי שאין כבשונות
 בירושלים, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בתו"צ

דהשתא קא קני, משמע דאי לא הוי מצי מסליק ליה בזווי, אף שיש לו קרקעות מרובות ויכול לתת לו איזו שירצה, מ"מ הוי שפיר אמרינן בכל קרקע שנתן לו דלמפרע הוא גובה, וכמו בצית בצתי אני מוכר לך מנחות ק"ח ב', ולפי זה אם הקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי, דגם המטלטלין משועבדים, דין הוא דנימא למפרע הוא גובה בין בגבה קרקע ובין בגבה מטלטלין, ואם כן אף בלא הקנה מטלטלין אגב קרקע שיש כאן מחילת שעבוד המטלטלין, ואם יגבה מטלטלין יגבה מכאן ולהבא, מ"מ בגבה קרקע אמאי לא נימא דלמפרע הוא גובה, וגם לא משמע דמודה רבא דהקנה מטלטלי אגב קרקע דאז למפרע הוא גובה, דהא פרכינן עליה ממתניתין דנכרי שהלואה את ישראל על חמנו, וגם לאציי לא מיתוקמא אלא בשעבד לו מטלטלי אגב קרקע, דאם לא כן הרי ליכא שעבוד על החמץ, וכמש"כ במלחמות, ומבואר דלרבא אף בכה"ג מכאן ולהבא הוא גובה, וי"ל דהוכחת רבא היא מהא דיוכל הלואה לשלם בדברים שלא היו משועבדים בשעת ההלוואה, ועי"ז להפקיע השעבוד מן הדברים שהיו משועבדים, דמזה מוכח דמכאן ולהבא הוא גובה, והוא מצי להוכיח נמי ממה שיכול לשלם בקרקעות שקנה לאחר ההלוואה, ואפילו כשכתב דאיני, דמ"מ חזינן שיש צידו להפקיע השעבוד מן הדברים שנשתעבדו בשעת ההלוואה, וכיון שכל שעבוד צידו להפקיע סברא הוא דמכאן ולהבא הוא גובה, ולפי דבסתמא זווי לא נשתעבדו לכך נקט זווי.

מלשון הגמרא אישתכח דהשתא קא קני, נראה לדקדק דרבא לאו בתורת ראיה קאמר לה, דאם כן הו"ל ש"מ דהשתא קא קני, אלא שזו ענמה הסבה, דכיון דציד הלואה לא לשלם בדברים שנשתעבדו לא שייך לומר שכבר הם קנויים למלואה, אף אם יגבה מהם בסוף, ולפי זה יש מקום לומר דבמת לוא והשאר משועבדים ציד לקוחות, דלמ"ד ב"מ ט"ו ב', דאי אית ליה זווי ללוקח לא מצי מסלק לי בזווי, דאי אקדיש או זבין מלואה דשפיר זבין ושפיר קדיש אם באמת יגבה לבסוף, דכיון דאין ציד הלוקח לסלקו הרי הוא גובה למפרע משעת מיתת הלואה.

אין להקשות לאציי דלמפרע הוא גובה, ומדאורייתא הרי אין חילוק בין קרקע למטלטלי, וכמ"ש

במלחמות, אם כן האומר הרי עלי מנה לצדק הבית, יאסרו כל נכסיו בהנאה, [דהקדש אינו מוחל גם שעבוד המטלטלין], שהרי הם משועבדים להקדש ולמפרע הוא גובה, דאינו גובה למפרע אלא מה שקיים בשעת הגבייה אבל כל השמושים שקדמו אשתכח דמעולם לא היו של הקדש.

ברם יש לעיין באומר הרי עלי מנה לצדק הבית, שיהא הקדש גובה אף ממטלטלין שמכר, דהקדש אינו מוחל שעבוד המטלטלין, וגם טעמא דלית ליה קלא דהיינו דחכמים הפקיעו את השעבוד, ז"ע אם שייך גבי הקדש. (ס"ז סק"ג).

שם שאני התם דאמר להו כי היכי דמשתעבדנא ליה לאציוון משתעבדנא נמי לצע"ח דאציוון מדר' נתן כו', נחבאר בסימן ז' סק"ד ה'.

שם תנן נכרי שהלואה את ישראל כו' אצ"ב למפרע כו', הלואה על חמנו ודאי מתפרש שייחד לו החמץ לגבות ממנו וכמו שפרש"י, ויתכן באפותיקי מפורש או בסתם אפותיקי וס"ל לגמ' דבכה"ג אף במטלטלין גובה למפרע לאציי, א"נ ס"ד באקני מטלטלי אגב מקרקעי וכמ"ש במלחמות.

והנה בסתם אפותיקי הרי החמץ באחריות הישראל דהא אם נאצד גובה משאר נכסים, ויש כאן משום צל יראה ק"ו מחמנו של עכו"ם שקיבל עליו אחריות, ואף באפותיקי מפורש אפשר שהוא באחריות הישראל בגיבוי ואצדה, דלמה זה יסכים המלוה לאפותיקי שאינה משומרת, [וגם בעיקר דין אפותיקי במטלטלין לא נאפרש בהדיא כשנאצד אם גובה משאר נכסים, דאפשר דדוקא בקרקע אמרינן דשטפה נהר אינו גובה משאר נכסים, דסמכה דעתיה אקרקע, אבל לא במטלטלין], [ועבד י"ל דכמקרקעי דמי לענין זה, ולכן כששחררו אינו גובה משאר נכסים, ומיהו אין נראה לחלק], ולכאורה מוכח מכאן דחמץ של עכו"ם המופקד ציד ישראל אינו נאסר לאחר הפסח, וכמו שהביא הח"י בסימן ת"מ סק"ד מן הירושלמי, אבל אין לזה הכרע, די"ל דהוא מצי למיפרך הכי, דאם כן יאסר משום דהישראל עבר בצל יראה, ולמסקנא גם לאציי איירי בהרהיגו, א"נ אה"נ דלצד זה היה מוכח ממחני' דאינו נאסר, אבל למסקנא אין ראיה, וגמ' לא הוה מצי למיפרך מידי, דהא לא מפורש איפכא, א"נ שמא הוי מוקמינן מחני' בשעתה מפורש שאינו מקבל שום אחריות. (ס"ז סק"י ועי"ש ס"ק י"א).

גובה דכיון דלוח מוצין ומקדיש, מלוח לא מצי זבין וקדיש, ומשמע דאף צהרינו קאמר, אלא ד"ל דרק בעכו"ם דלא קנו מיניה משכון קאמר, ע"ש, וי"ע. (ס"ז סק"ו, וע"ש עוד).

שם גמ' ומנא תימרא דשני ליה זין היכא דאמר מעכשיו וזין היכא דלא אמר מעכשיו דתניא כו', יש לעיין דעד השתא הוי פשיטא לגמ' מסבירא דאי למפרע הוא גובה ניחא שפיר מתני' דנכרי שהלוח לישראל על חמנו אחר הפסח מותר בהנאה, והשתא דמוקמינן לה צמחשיו ממש דעדיף טפי דלכו"ע גבי למפרע פרכינן ומנא תימרא.

ואפשר דישאל שמכר חמנו לנכרי קודם הפסח מעכשיו אם לא יחזור צו עד שלשים יום, דעובר עליו עכ"פ מדרבנן, כיון דצידו לצטל המקח ונמנא החמץ שלו, והדבר ק"ו מהואיל ואי בעי מיתשיל עליה לקמן מ"ו ז', דהתם שאלה הוא דבר מחודש ובסתמא אין לחוש לזה, ואפילו הכי מחייבין ליה, כש"כ הכא דהוא ספק מתחלתו, והרי גם פקדון של נכרי שהוא באחריות ישראל עובר עליו, והכא שציד ישראל לצטל שייכות הנכרי למפרע, י"ל דחשיב טפי ציד ישראל, ומש"כ הר"ן לחלק זין הלוח על חמנו להיחא דאי בעי מיתשיל, דהכא מיחסר ממנו, מה שאין כן בהואיל ואי בעי מיתשיל לא מיחסר אלא שאלה, לכאורה העיקר יש לתלות בקירוב הדבר, ושאלה הוא דבר מחודש, מה שאין כן הכא דצריך לפרוע החוב ועל הלוח להחליט אם משלם בחמץ או בדבר אחר, [הכונה בגוונא דהר"ן בהלוחו על חמנו], ושניהם שוין לפניו, יש לחשבו טפי כממונו משום הואיל, [ועיין בחדושי הר"ד תלמיד הרמב"ן שכתב לחלק משום דהתם החלה ברשות ישראל ויש לו זה טובת הנאה], אלא נראה הטעם משום דהתם אי מיתשיל איגלאי מילתא למפרע שלא היה מעולם חלה, ולא נפיק כלל מרשותיה, מה שאין כן בהלוחו על חמנו, אף אם ישלם אח"כ בדברים אחרים, מ"מ עד שלא שילם היה החמץ הזה משועבד לנכרי המלוה אם כאפותיקי או כמשכון וכיו"ב, וזה לא יתבטל למפרע, והלכך אף שצידו לשלם בדברים אחרים ויהיה החמץ שלו, מ"מ אינו עובר עליו, דחשבינן ליה כאילו יכול לקנות חמץ, כיון שצריך לשלם ולצטל השעבוד מן החמץ, וגם בסתמא לא חיישינן שיפדה החמץ, כדין כל תנאי שהוא בשב ואל תעשה דלא

ל"א ב' דאר"י מנין לצע"ח שקונה משכון שנאמר ולך תהיה נדקה אם אינו קונה משכון נדקה מנין כו', רש"י פירש להתחייב באונסין, וכבר הקשו תו' דאינו אלא שומר שכן, ולענין שומר שכן לכאורה לא שייך לומר שקונה דכלא שום קנין שפיר מתחייב כשומר שכן, [ועיין תו' גיטין ל"ז ז' טעמא דמילתא משום שקונה אותו לקדש צו את האשה], וגם מה נדקה חשיב משום דנעשה עליו שומר שכן, הרי אינו שלו, ולו"ד הראשונים ז"ל היה אפשר לפרש דקונה משכון לענין דאינו צריך לשלם אגרא, דכמו גזלן אינו משלם אגרא כדאמר ב"ק נ"ו ז' נ"ז א', והוא משום דלענין זה קני ליה וכמש"כ חו"ב ב"ק נ"ה ז', ה"נ קני ליה למשכון ואם נשתמש צו א"צ לשלם אגרא, והשתא מתפרש בפשיטות דחשיב נדקה כיון דזכות השימוש של המלוה והיה צדן שהלוח ישלם לו בעד השימוש, וכן מכלל מנות הנדקה שאם ישכירו לאחרים שינכה לו מחצוב, והיינו דאצא שאל ב"מ פ' ז', ואף דכתב הטור בשם הרמ"ה צסימן שס"ג דאם הגזלן השכיר הגזילה צריך לשלם השכירות לנגזל, נראה דאינו מדאורייתא וכמו שתמה צ"י שם דמה לי אם נשתמש בעצמו או בשלוחו, אלא דראוי לחייבו שלא יעשה סחורה בפרתו של חבירו ויהא חוטא נשכר, אבל מדאורייתא השכר לגזלן, [ועיין מש"כ צוה בחו"ב ב"ק ס"ו ז'], וה"נ למלוה, ושפיר חשיב נדקה, ואף דהמלוה אינו רשאי להשתמש צמחשיו משום רבית וממילא י"ל דגם אין לו רשות להשתמש צו, מ"מ קנין המשכון שחידשה תורה פוטרתו מתשלומין אם נשתמש צו, דהוא קנוי לו לכך, וי"ע, ועיין בש"ך סימן ע"ב סק"ט בחוק הדברים שכתב דמאן לימא לן שאין המלוה יכול להשתמש צו בשעה שהוא צידו כו', [ומיהו נ"ע שלא הזכיר דמשום רבית יש לאסור].

ואפשר עוד לפרש דצע"ח קונה משכון לענין שאין הלוח יכול למכרו או להקדישו, ואף על הנד שפדהו לבסוף, דכיון שהוא קנוי למלוה, הרי הוא כדבר שאינו ברשותו לגבי הלוח, וכן אינו יכול להקדישו קדושת הגוף המפקיע מידי שעבוד, ועיין צוה ציו"ד סימן רנ"ח ס"ז ונ"ע צוה, ובמלחמות בסוגיין רהיטת הדברים דצמחשיו לטלן בשלא שעבדם אגב קרקע מודה אצ"י דמכאן ולהבא

חיישינן שיעבור עליו כדאיתא בזה"ע סימן קמ"ג ס"ב, ומיהו אם באמת שילם בדברים אחרים שפיר י"ל דעובר למפרע ונאסר החמץ לאחר הפסח, דמה שהיה משועבד לנכרי לא סגי בזה לפטור את הצעלים מצל יראה, ורק לענין לאסור משום שיכול לפדות החמץ, בזה אמרינן דכיון דמשועבד לנכרי, לא אסרינן.

ולפי זה בישראל שמכר חממו לנכרי ע"מ שלא יחזור בו, ראוי לומר דעובר עליו, כיון דכידו לחזור ולבטל המכירה למפרע ועדיף מאי בעי מיתשיל וכמש"כ, והא דניחא לגמ' לאציי דלמפרע הוא גובה, היינו משום דבכל אופן החמץ משועבד לנכרי על הלוואתו, ולפי זה היה אפשר לומר דהשתא הו"ל לגמ' דאי נכרי נתמעט מתורת משכון דנתמעט נמי מתורת שעבוד, ואף כשהקנה לו החמץ מעכשיו, יש לדמותו למכר חממו לנכרי מעכשיו על תנאי, דעובר עליו וכמש"כ לעיל, והיינו דפרכינן מנא תימרא דבאמר מעכשיו אינו עובר עליו, אף לצד דנתמעט מתורת משכון, [דעד השתא לא איירינן לצד זה דנכרי שאני], אבל קשה לפי זה מאי פשטינן מהא דנכרי שהרהיך, וגם עיקר הדבר שצריך ראייה שהקונה מעכשיו על תנאי דעובר, שהרי רק זה למדנו מצרייתא דנכרי שהרהיך קשה, דפשיטא. — מהא דמסקינן דנכרי שהלוה לישראל על חממו וא"ל מעכשיו דאין הישראל עובר, אפשר דאיכא למידק מזה דאף שנתמעט מתורת משכון אבל לענין שעבוד כישראל דמי, ולכך מהני מעכשיו כדמהני לאציי למאי דס"ד, ואפשר דאיכא למישמע מזה דאף במוכר חממו לנכרי מעכשיו ע"מ נמי אינו עובר, ואמנם נימא דכל שנתמעט ממשכון נתמעט נמי מתורת שעבוד, וראשון נראה יותר.

(ס"ו סק"ח).

שם ת"ר חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלי נכרים נכנסין לשם כו', לא נתבאר מה הפועלים עושים בחנות, וגם מי הם הלוקחים שנכנסים ויוצאים בחנות, גם לא נזכר אם החמץ נמצא בין הציבה ולחנוני, וממה שהזכירו את המלאי, אע"ג דלעולם המלאי של בעל החנות, היה נראה כמו שפירש רש"י דפת נמכר בחנות, ולכך הזכירו כאילו קחני והחמץ של בעל החנות.

ולגירסת רש"י אולי אפשר לפרש דאיירי בחנות של נחתומים שאופין שם לחם,

והפועלים הנזכרים הם העוסקים בעריכת הלחם ואפייתו, והחמץ שנמצא בחנות הוא מהלחם שנאפה בחנות, ואיירי שהפועלים לוקחים לחמים בשכרן, וכיון ששוהים שם הרבה וגם לוקחים הרבה לחמים בשכרן, הרי כשנשאר לחם יכול להיות משל הפועלים, דאין לחוש שאדם מבחוץ שצא לחנות לקנות לחם ולקחו ושכחו, הלכך אין הספק אלא בין הפועלים ובעל החנות, ואמרינן דבעל החנות קבוע במקומו, ולכן יש לחשוב שהנמצא הוא שלו.

ובזה יש ליישב השמטת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ברייתא זו, משום דלא שכיחא מאורע כזה, וכן הביא הריטב"א בשם הרמב"ן דאפשר שהשמיטתו משום דלא שכיחא, ועיין במהר"ם חלאוה, [ושם כתב לגירסת ר"ח איירי שאין מוכרין חמץ בחנות, וצ"ע בזה, אם כי מהא דאזלינן בחר פועלים לאסור ולא דיינינן לה כספיקא דרבנן, משמע קצת דבחנות ליכא חמץ, ובצ"י סימן תמ"ט כתב דגם לגירסת ר"ח איירי בשנמכר פת בחנות דאם לא כן פשיטא דאית לן למיזל בחר פועלים, ועיין ט"ו, וצ"ע].

ואפשר גם לפרש בפועלים שנכנסים ויוצאים בחנות כשאר הלוקחים, ואיירי בחנות שאין אופין שם, אבל מוכרים שם פת כמו שפירש רש"י, ותלינן בחנות שצידוע שהיה שם פת, מה שאין כן הפועלים לא ידעינן אם היה להם פת ואצד בחנות, ויש כאן חידוש משום שהישראל דק חממו צ"ד ואפילו הכי תלינן בו ואמרינן שלא דק יפה, ולפי מה שפירש רש"י שמוכרין פת בחנות, מסתבר שצפסח היתה החנות נעולה, ומצאו אחר פסח שנשאר מלפני פסח, ומיהו יש לומר שמכרו עוד דברים בחנות וכמו שהזכיר רש"י יין, והיתה פתוחה בחול המועד, אבל לפי זה יתכן דאית לן למיזל בחר בחרא ולתלות בפועלים עכו"ם, אלא אם כן ניכר על החמץ שהוא מלפני פסח.

ובעת מנאמי בתוספתא ריש חלה והוצאה בירושלמי חלה פ"ג ה"ד מלאי של ישראל ופועלים נכרים עושין בתוכו חייב בחלה, מלאי של נכרי ופועלים ישראל עושין בתוכו פטור מן החלה, הנה מלאנו מבואר דהפועלים העוסקים במלאי היינו שמסייעים באפיית הלחם, וזה כמו שפירשנו דאיירי בחנות שאופין זה לחם והפועלים הם

כדברי מרן זללה"ה צ"ק סימן י"ח סק"ג דבאצדה גם רבי יוסי מודה דנפיק מרשותו כיון דיואל מרשותו שלא מרצונו.

ברם הדבר נריך יישוב, דהא ודאי ראוי לומר כמש"כ מרן זללה"ה דבהפקעת צעלות שנעשית שלא ברצון הצעלים, כמו תרנגולת שמרדה חולין קל"ט א' וסור הנסקל שהוזמו עדיו כריתות כ"ד א', ודאי אין מקום לומר שישאר עדיין צעלות עד דאיתי לרשות זוכה, דהמנצב שגורם הפקעת הצעלות דין הוא שיפקיע לגמרי, והכי נמי באצדה של הרי אלו של המוצא, ואפשר דסבירא ליה להרמב"ן דחידוש שחידשה תורה דיאוש דאצדה מתיר לזכות בה, כיון דאשכחן לרבי יוסי הפקר דעד דאיתי לרשות זוכה נשאר זכות הצעלים, ראוי לפרש דגם באצדה לא הפקירה תורה יותר מזה, וכשהצעלים ימצא אצדתו לא יטריך לעשות קנין לזכות בה, ומיהו צוטו של יס דשרי גם ביאוש שלא מדעת, אמנם יהא הפקר גמור מיד גם לרבי יוסי, וכן בתרנגולת שמרדה, ובסור הנסקל שהוזמו עדיו, נמי יהא הפקר גמור מיד.

בדין קנין חצר בגוי, מדברי הרמב"ן כאן שכתב דאין הגוי זוכה את החמץ שבחנותו משום דמנא בחנות הרי אלו שלו, משמע דאי לאו הכי היה זוכה, ומשמע שיש קנין חצר לגוי, וכן בחדושי ה"ר דוד והר"ן שם כתבו כן, [ובמאירי פסחים שם כתב דאין זכיית חצר לגוי ואם מתורת מציאה הרי אמרו בחנות הרי הוא של מוצאו, והדברים סותרים זה את זה], וכן בגמ"י הנדמ"ח ע"ז ע"כ א' העתיק דברי הרא"ש שיקבל פרוטה מן הגוי ויקנה לו מקום בחצירו לקנות הצהמה מטעם חצר הגוי, והגרע"א ז"ל בתשובות כתב וחותם תנינא סימן ל"ו נקט דיש קנין חצר לגוי והוכיח כן ממה דזוכה בכליו ע"ז ע"א ב', וכן כתב גם כן בחו"מ ריש סימן ר' ע"ש, וכן הביא ראיה זו בקצה"ח סימן קצ"ד סק"ג, וכן בנתיבות המשפט בפתיחה לסימן ר', ועיין ברי"ט אלגאזי ריש פ"ב דבכורות שכתב גם כן דכונת הרא"ש והטור שהגוי יקנה הצהמה בקנין חצר ע"ש, וכן מבואר בהג"א פ"ד דב"מ ס"ח דמהני קנין חצר בגוי, וכן בתשצ"ן ח"א סי"ד כתב דחצרו קונה לו לגוי, וכן בפסקי ריא"ז הנדמ"ח פסחים פ"א ה"ג דין י' כתב גם כן דגוי קונה ברשותו, וכ"נ דעת הטור

המסייעים בלישה ובעריכה, וכן בתוספתא פסחים פ"ב איתא דהפועלים עושין בחנות.

כתב הרמב"ן דמהך צרייתא שמעיין דגם חמץ שלא עבר עליו צבל יראה נאסר לאחר הפסח, שהרי חמץ זה שהיה אצוד בפסח והיה צדין שהמואלו הרי הוא שלו, ואפילו הכי נאסר אחר הפסח, אע"ג שלא עבר עליו צבל יראה, וכדסבירא ליה נמי לרבי יוחנן צירושלמי דהפקיר חממו צ"ג נמי אסור לאחר הפסח.

ובל זה לגירסת ר"ח דגם בפועלים ישראל אסרינן אע"פ שאצד מהם בחנות, אצל לגירסת רש"י דרק צבל צעל החנות ישראל אסרינן, הרי זה נמנא ברשותו אלא שאינו יודע בו, והוא ליה שוגג, ושמע מינה דאף צלא ציער בשוגג אסרינן, אצל אין מזה ראייה לאצוד ואינו ברשותו והמואלו יכול לזכות בו לעצמו, ושפיר יש לומר דבכהאי גוונא לא אסרינן, ואף לרבי יוחנן צירושלמי דהפקיר חממו צ"ג נאסר, דהתם יודע הוא בחממו אלא שהפקירו, מה שאין כן באצוד ממנו. — ובני מאיר נ"י העיר דלכאורה מהא דאמרינן בעירובין ס"ד ב' שמע מינה דחממו של נכרי אחר הפסח מותר בהנאה, משמע דשל ישראל אסור, אע"פ שהיה אצוד, ולאו ראייה היא, דהתם מיד אחר הפסח הוי כדמוכח בתוספתא צ"ב, ותלינן שנאצד בפסח שלא היה ישן כל כך, ולכן אם היה של ישראל היה אסור כי לא היה אצוד בפסח. — ברא"ש כתב דצביטל היה ראוי להחיר אחר הפסח כיון שלא עבר צבל יראה, אצל צירושלמי מבואר דגם בהפקיר אסור, ומשמע דגרס כגירסת רש"י צביריתא, דאם לא כן הרי מבואר צביריתא דאסור וכמ"ש הרמב"ן, ובטור הביא גם גירסת ר"ח, ומיהו על כרחך דיש מקום לומר דהפקיר שרי ובאצדה אסור, דהא ריש לקיש צירושלמי שרי בהפקיר, ועל כרחך ליישב צביריתא דפועלים לגירסת ר"ח גם לדידה.

ברמב"ן הזכיר גם דלרבי יוסי צנדרים מ"ג א' דהפקר נשאר של הצעלים עד דאיתי לרשות זוכה, דלדידה ודאי נאסר החמץ האצוד אלא אף לרבנן נאסר משום קנס והערמה, ומבואר דסבירא ליה דגם באצדה שנתייאשו צעליה איכא לפלוגתא דרבי יוסי ורבנן, וזה דלא כהנחה"מ סימן רס"ב סק"ג דבאצדה מודים רבנן לרבי יוסי, ולא

זהדי חמנו שהופקד אלל עכו"ם, כדליף להו במכילתא כהדדי כחמך שזרשותו ואינו יכול לזערו. (ס"א סק"ו וע"ש).

גמ' אמר רב חסדא וזריך שיצטל בלבו, מבואר דאירי בחמך שאינו בטל מאיליו מחמת המפולת, ויש לעיין אם כן אמאי אינו חייב לזטלו מדאוריתא, [וכדעת הסמ"ק שהביא המ"א סימן תל"ג ס"ק י"ז], ואמאי פרש"י דהציטול הוא רק שם יתגלה במועד ונמצא עובר עליו, [וגם מזה משמע שהחמך אינו בטל, דאם הוא בטל מאיליו הרי גם אם יתגלה לא יזכה בו ולא יעבור עליו], ומה בין מטמין דעובר עליו כדאמר ה' ב', לבין אם נטמן מעצמו דאינו עובר עליו, ובמכילתא שהביא הר"ן וכן הוצאה ברמב"ן איתא דממעטין ליה מבתיכס דאמרינן מה ביתך זרשותך כו' ינא חמך שנפלה עליו מפולת שאע"פ שהוא זרשותו אינו יכול לזערו, וגם זה זריך פירוש אמאי אינו יכול לזערו, כמו במטמין דמחייבין ליה לגלותו ולזערו, ולכן נראה דאירי בשאין החמך שיה לטרוח להוציאו, וגם אין כעת דעתו לפנות את המפולת, א"נ אף שדעתו לפנותה לאחר הפסקה, אבל אין דעתו להשתדל צפיונו למנא את החמך, אלא אם יזמן, [אח"כ ראינו ש"ה במ"א סימן תל"ו סק"ט זשם הרשב"א], וזכאוי גוונא לא חשבינן לחמך כמזוי בידו לחייבו לזערו, ומ"מ סתמא אינו מפקירו, ולכן אם יתגלה עובר עליו, דעדיין הוא שלו, וז"ע על סתימת הפוסקים בסימן תל"ג ס"ח. (ס"א סק"ו וע"ש עוד).

שם אר"ח וזריך שיצטל בלבו, כל ציטול על כרחך לפרשו משום חשש בל יראה, ורש"י פירש משום שמה יפקח הגל במועד, ואם באנו לפרש דלאו משום האי חששא הוא, יש לפרש משום דאין כל הגלין שוין, ולפעמים אין בגל ג"ט במקום החמך, והוא סבור שיש, ולפעמים דעתו לפנותו ולהוציא משם החמך, וכל כה"ג אינו כמזוער וחייב לזערו כמ"ש"כ לעיל, הלכך קצבו חכמים דלעולם יצטל בלבו, שלא יוכל לזא לידי בל יראה דאוריתא, וכן בחדושי הרמב"ן בריש מכילתין כתב דמפולת דמכילתא היינו גל אצנים גדול שאי אפשר לפנותו אבל היה אפשר לפנותו עובר עליו ולפיכך אמרו וזריך שיצטל בלבו, ונראה דר"ל דחששו שמה לא יהיה הגל גדול כ"כ ונמצא

צו"ד סימן קל"ב, כמ"ש בגליון מהרש"א שם ס"ב.

ואע"ג דחזר מטעם שליחות אחרצאי, וגוי לאו זר שליחות הוא, וגם אם נימא דלא כהמשאת בנימין וגם גוי לגוי אינו נעשה שליח וכמ"ש המג"א סימן תמ"ח סק"ד, מ"מ חזר י"ל דעדיף, דהא דגוי לאו זר שליחות, אינו משום חסרון דעת, דגוי זר דעת הוא לכל מילי, אלא דחסר התיחסות מזה לזה וכעין גוי אדעתא דנפשיה קעביד, וגם כשהשליח ישראל זריך התיחסות מנד המשלח ולמשלח, וחסרון זה ליחיה בחזר, ועיין בקצה"ח סימן קצ"ד סק"ג. — ועיין בגליון הגרע"א ז"ל בשו"ע או"ח סימן רמ"ו ס"ג דפשוט ליה דחזירו של גוי קונה לו דבר הפקר שלא מדעתו. — ובנתיבות המשפט בפתיחה לסימן ר' כתב לחלק בין עומד בלבו דהוא מטעם יד, לאינו עומד דהוא מטעם שליחות, ובצית מאיר יו"ד סימן ש"כ נקט דאין חזר לגוי.

מתני' חמך שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמזוער, נראה דלכך הפסיק התנא בין פלוגתא דר"י ורבנן בציעור להך מתני', ושנה ביניהם דין חמך שעבר עליו הפסקה, דלא נטעה לומר דמתני' איירי לאחר שש דומיא דפלוגתתם, וסגי במפולת, וכן נראה מסבירא דמפולת גריעא ממפרר וזורה לרוח, וממילא אף לרבנן לא סגי בהכי, וכן בגמ' אמרו מבטלו בלבו כדבר פשוט דפשיטא דמתני' איירי בשעה שבידו לזטל, וז"ע בלשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות חו"מ ה"א שכתב חמך שנפלה עליו מפולת כו' הרי הוא כמזוער וזריך לזטל בלבו אם עדיין לא נכנסה שעה ששית, דמשמע דאם נכנסה דאינו מבטל, גם אינו חייב להוציאו ולשרפו, ושמה ס"ל דכשהוא תחת המפולת לא עבר בבל יראה מדאוריתא, ואם יוציאנה הר"ז יעבור בבל יראה עד שישרפנה, [עיין בשעה"ש סימן תל"ג אות מ"ו, ומיהו התם נפלה המפולת קודם זמן איסור], וז"ע.

מה שלא הקדים התנא לשנות דין נפלה מפולת בפרק קמא בהדי הלכות בדיקה, אפשר דבא לרמוז דגם לענין להתיר לאחר הפסקה דינו כמזוער, וכמ"ש במ"א סימן תל"ג ס"ק י"ז ולכך שנאו התנא לאחר דין חמך שעבר עליו הפסקה, ובחדושי ר"ד תלמיד הרמב"ן כתב דלכך שנאו כאן

דהעיקר כפי' שני שאין הציטול אלא מדרבנן.
(ס"א סק"ו).

מתני' האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג כו', בגמ' מוכחין ממתני' דלפי מדה משלם דאם לא כן חמץ בפסח לאו זר דמים הוא, ודחין דהא מני רבי יוסי הגלילי היא דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה וזר דמים הוא, ויש לעיין אמאי לא נוקי לה בתרומה דלא אחא ליד כהן, דלא זהו חמץ שאנו מזהירים עליו צבל יראה כדלקמן מ"ו ב', ושפיר שזה כל דמיו דלאחר הפסח יהא מותר באכילה, וי"ל דאם כן קשיא סיפא דקתני דמזיד פטור ומשמע דמשום שהוא חמץ, ואם איירי בלא צא ליד כהן אף אם הוא מזה הא מוזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור כדאמר חולין ק"ל ב', ומה"ט נמי מוכח דמתני' לא איירי באוכל תרומת חמץ של עצמו שנפלה לו מבית אבי אמו כהן, או שגבאה מכהן בחובו, דאם כן לא שייך לדון במזיד, ועל כרחך דמתני' איירי באכל תרומה של כהן, ומהאי טעמא נמי נראה דאיירי שהכהן לא ציטל חמנו, דאם ציטל הו' הפקר ומה שייך לדון במזיד.

שם במזיד פטור מתשלומין ומדמי עזים, רש"י פירש ומדמי עזים אם תרומה טמאה היא, והדבר דחוק דתרומה טמאה מאן דכר שמה, ועוד דהא לרבי יוסי הגלילי טעמא דפטור משום קס ליה דדרבה מיניה דחיוצ מיתה, ועיין בלח"מ ריש פ"ט דסנהדרין דפשטא משמע דאין זר חייב מיתה על תרומה טמאה, ומיהו צירושלמי פ"ב דזכורים ובתוספתא פ"ו דתרומות מפורש דחייב מיתה כהרמב"ם, ועיין תו' הרשב"א הנדמ"ח לקמן ל"ג, וברמב"ן ורשב"א שבת ז"א, ובתוספתא ריש כריתות וזבחים פ"ב, ולו"ד ז"ל י"ל דאטהורה קאי, ופטור מתשלומין היינו דליכא דין תשלומי תרומה במזיד, וגם מדמי עזים פטור, לרבי יוסי הגלילי אע"ג דחויא לעזים אפילו הכי פטור משום קס ליה דדרבה מיניה, ולר"ע דנקט נמי האי ליטנא בצרייתא בגמ', משום דאסירי בהנאה ואף לדמי עזים לא חזיא. (תרומות ס"ז סק"ד).

גמ' תנן התם האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש כו', דיני תשלומי תרומה נתבאר בסיומן י"ב סק"ו.

עובר עליו, ולכך הצריכו ציטול, וועיין להלן דבחדושי הר"ד משמע שלא פירש כן, ואח"כ כתב עוד וי"ל דין תורה צכולן הרי הוא כמזוער ומדצריהם צריך שיצטל בלצו גזירה שמה יפנה אותו ודעתו על החמץ, והוא כפרש"י דשמה יפקח הגל, עכ"פ חזינן דפשיטא להרמב"ן דהך ציטול מדרבנן הוא, דהרי הוא כמזוער מדאוריתא בלא ציטול וכדממעטינן במכילתא.

ולפי זה נראה דמש"כ הסמ"ק בסוף מנחה ז"ח דצריך שיצטל בלצו משום כל יטמין, דהיינו כפי' קמא דהרמב"ן, או דר"ל שמה דעתו על החמץ ועתיד לפנותו, ובכל אופן היינו חששא מדרבנן, ובאמת דכל ציטול על כרחך יש לפרש משום כל יראה, וכיון דצטמון איירי, [דלא משמע ליה לפרש משום שמה יפקח הגל], היינו כל יטמין, אבל לא נחית כלל אם חשש זה הוא מדאוריתא או מדרבנן, ובפשוטו היינו מדרבנן וכמש"כ לעיל, דכולהו משניות מתפרשי בלא ציטול, וכש"כ לשון הר"ז כמזוער, וכדתינא במכילתא, ולפי זה נראה דליכא מאן דפליג ארש"י והרמב"ן והר"ן דהך ציטול אינו אלא מדרבנן, ומה שהביא המ"מ בפ"ב הי"ד ראה ממפולת לחמץ בצור, היינו רק לענין דאשכחן נפקא מינה צין לעשות לכתחלה לצין אם נעשה מעצמו, דהמטמין חמץ חייב לצער, אפילו מטמינו בכעין מפולת, ואילו חמץ שנפלה עליו מפולת מצטלו בלצו ודיו, וה"נ המטמין חמץ בצור חייב לצער, וחמץ שנפל מעצמו לצור אפשר דמצטלו ודיו, אבל באמת לא דמו אהדדי בעיקר דינם דבמפולת הרי הוא כמזוער אף בלא ציטול, ואילו חמץ בצור ודאי עובר עליו בלא ציטול, והיינו דמיצטיל לן אי מחייבין ליה להעלותו, אף דבמפולת לא מחייבין לצער.

ובספר חדושי ר"ד תלמיד הרמב"ן נראה שהצין דמש"כ הרמב"ן בתחלה דמכילתא בגל אצנים גדול שאי אפשר לפנותו אבל כשאפשר לפנותו עובר עליו ולפיכך אמרו צריך שיצטל בלצו, דר"ל דמתניתין לאו היינו דינא דמכילתא, אלא איירי בגל שאפשר לפנותו, [דהא קתני מתני' כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו, והיינו ג' טפחים כדאמרינן בגמ', ובקל אפשר לפנותו], ולפיכך אינו כמזוער מדאוריתא, וצריך לצטלו, ומ"מ מסיק

מ"ו, ואמרין בסמוך דאכל גריוא גרוגרות ומשלים גריוא תמרים תצוא עליו ברכה, אי משלים לפי מדה, אבל אם אכל גריוא תמרים לא יוכל לשלם גריוא גרוגרות, דלא גרע מגזלן, ואף זהלכות תשלומי תרומה כן, דגם אם יוסיף לו את ההפרש צדמים נמי לא יועיל.

שם א"צ לפי מדה משלים כו' דאכל גריוא גרוגרות דשויא זוזא וקא יהיב גריוא תמרים דשויא ארבעה כו', לכאורה אם לפי מדה, היינו כדחנן פ"ד מ"ו המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן, דלית לן למימר דהכא מדה דוקא דלא אשכחן יתרון במדה, ולפי זה אם תמרים אינם תואמים במשקלם עם גרוגרות, יהיה מוכח מכאן דאפשר לתרום במדה אף צידוע שאינו מתאים עם המשקל, ובתרומות ס"א ס"ק י"ט נסתפקנו בזה, ומיהו י"ל דכל שאפשר ממין על שאינו מינו, הרי בכלל זה שאין להקפיד גם על שינוי מדה ומשקל, דגם כששניהם במדה או במשקל אין השתוותם השוואה ממש.

שם אין הא מני רבי יוסי הגלילי היא כו', לשון הגמ' משמע קצת דקושטא הוא ולא דיחויא, ואפשר דכיון דכבר שנינו לעיל כ"ח א' ל' ב' דחמץ בפסח אסור בהנאה, תו לא אינטריך למיתני דבמזיד פטור מתשלומין ומדמי עזים, דפשיטא דאיסורי הנאה לא שוו מיד, ואע"ג דר"ע נקט נמי כי האי ליטנא, אע"ג דס"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה, שאני ר"ע דכ"ל לשוגג ומזיד בחדא, וגם עדיין לא השמיענו דס"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה, ויש בזה לסייע דעת הרמב"ם דקיי"ל לפי דמים משלים כר"ע וכראב"י, כמ"ש פ"י מה"ת ה"ו כ"ו, ועיין להלן דראב"י ס"ל דאף אי לפי מדה משלים נמי פטור בתרומת חמץ בפסח.

שם כחנאי האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומין כו', נראה דמזה עדיין לא מוכח דסבר ר"ע לפי דמים, דגם אם לפי מדה משלים נמי י"ל דמ"מ באכל תרומת חמץ בפסח פטור, וכן פרש"י בראב"י דדריש מקרא לפטור משום דבעי דבר הראוי להיות קודש, דפריך לר"א חסמא נהי נמי דלית לך הך דרשא מיהו מה ישלם הרי אין לו דמים, ומצואר דקרא פטר ליה לאו משום דאין לו דמים, אלא משום דאיסורי הנאה הוא ואינו ראוי להיות קודש, וכן נראה דנידון אי לפי

ל"ב א' ואחד הסך כו', בתו' נדה ל"ב א' כתבו דהסך אינו אלא מדרבנן, ונראה הטעם דגורו עליו, משום דהוא משימושי תרומה לכהנים, כדחנן פ"ח דשביעית מ"ב דתרומה ניתנה לסיכה, [ועיין דמאי ס"ג סק"ז], ומסתברא דבעי כזית כיון דהוא צעיקרו אטו אכילה ושתיה דשיעורן בזית, ואפילו לדעת הראב"ד פ"א מכה"מ ה"י דסיכה דשמן המשחה בכל שהו, מ"מ הכא י"ל דמודה דבעי כזית, ומסתברא נמי דהשותה והסך לא יטורפו לכזית.

שם אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה כו', לא מצאתי מצואר מהיכן ילפינן דגם על תרומה טמאה חייב, ומיהו גם זר חייב מיתה בתרומה טמאה כמ"ש הרמב"ם פ"ו מה"ת ה"ו וריש פ"ט מהלכות סנהדרין, והוא מצואר בתוספתא פ"ו דתרומות, ומשמע דאכתי בקדושתה קיימא וקרינא ביה ואיש כי יאכל קדש, ואפשר דמהיקישא דמשמרת תרומותי שבת כ"ה א' ילפינן דכי הדדי נינהו, עיין ר"ש פ"א דתרומות מ"ט דמהך היקישא ילפינן לאסור לישראל ליהנות בשעת ציעורו. (תרומות ס"ו סק"ה).

שם כל היכא דמעיקרא שויא ארבעה זוזי כו' דודאי דמעיקרא משלים לפי דמים דלא גרע מגזלן כו', מחני' דתרומות דהאכל תרומה בשוגג כו', מתפרשא בסתמא באוכל תרומה שעדיין לא בא ליד כהן, שזה דבר ההוא שהתרומה ציד הישראל וזימנין ששוגג ואוכלה, ומדין גזילה פטור כדן מזיק מתנות כהונה או שאכלן, א"נ בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן, אבל לית לן לאוקמי סתמא באכל בגזילה תרומה של כהן, גם לשון הגמ' דלא גרע מגזלן משמע דאע"ג דלאו גזלן הוא מ"מ לא גרע מגזלן, דאי לאו הכי הו"ל לגמ' למימר דהא גזלן הוא ותנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה, ומזה משמע כדנקטו תו' והראשונים ז"ל גיטין נ"ד א' דגם מדין תשלומי תרומה אמרינן דלא גרע מגזלן, ונריך לשלם ד' צפירות והם קדושים בקדושת תרומה וחומשא דד', ודלא כדפרש"י כאן, וכן נקט הגרע"א ז"ל, וכמש"כ לעיל, וכ"כ מרן זללה"ה.

ואשבחזן נמי הך סברא דלא גרע מגזלן בזהלכות תשלומי תרומה לר"א דמשלמין ממין על שאינו מינו ובלבד שישלם מן היפה כדחנן פ"ו

פרש"י שם דהיינו חזי זית וחזי זית, ומיהו אם איתא דשתי אכילות של כזית מצטרפין לטובה פרוטה בתרומה, אם כן הר"ז דומה למעילה דהתם נמי הנידון לזרף לפרוטה מה שנהנה מן ההקדש, ובגמ' שם אמרו דאיצטריך קרא צמעילה שיצטרפו דלא נילף חטא חטא מתרומה שלא יצטרפו, ומשמע מזה דגם לשיעור פרוטה אין מצטרפין בשתי אכילות [בתרומה], וה"נ בתרומה שייך בזה תשלומין, ולפי זה יתכן לפרש הא דאמרין ות"ק הכתיב ונתן ההוא מיציעא ליה לדבר הראוי להיות קודש, דר"ל דהאי קרא ממעט שאינו יכול לשלם תשלומי תרומה בחמץ בפסח דלא חזו למידי, מה שאין כן פחות משהו פרוטה שפיר דמי, [ועיין בשנו"א פ"ז דתרומות מ"ג שכתב דג' חילוקים יש דאם אכל כזית אפילו אין בו שוה פרוטה חייב קרן וחומש, ובאין בו כזית ויש בו שוה פרוטה חייב קרן ולא חומש, ובאין בו כזית ואינו שוה פרוטה פטור מכלום, ומיהו בפ"ו מ"א שם נקט דלפי מדה משלם, ולפי זה פשוט דגם באין בו שוה פרוטה חייב, עיין בכ"מ פ"י הכ"ד וכבר העיר על דבריו הרש"ש בסוגיין, ועיין במהר"מ חלאה בסוגיין, וא"ת ותיפ"ל דאינו יכול לשלם בחמץ בפסח כיון דלפי דמים משלם ולא בר דמים הוא, י"ל דאיצטריך כשמשלם בחמץ בשביעי של פסח, דאינו יכול לשורפו צ"ט, ולמ"ד אחר הפסח מותר בהנאה, ונמנא דבר דמים הוא, ומ"מ לא קרינא ביה דבר הראוי להיות קודש, א"נ באכל תרומה שלא זכה בה כהן, ומחזיר לשבט, דלא זהו חמץ שאני מוזהר עליו, ויהא מותר אחר הפסח, ואם נפשך לומר דכיון דעד שלא החזיר לשבט כבר נתחייב לזערו, לאפקעה חובת זיעור ע"י החזרתו לשבט, אכתי משכחת לה באמר שיתקדשו לתשלומי תרומה עם חיוצ הדיעור, ולמ"ד דקדשי בהפרשה.

בכ"מ פ"י הכ"ד נתקשה בה דאמרו בסוגיין אי דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לישלם, והא ת"ק דאבא שאול שם סבר דבאית ביה כזית משלם קרן וחומש אע"ג דלית ביה שוה פרוטה, וכבר כתב ברש"ש דגמ' איירי בלית ביה כזית, אבל עיקר הדבר דבגמ' אמרו דבלית ביה שוה פרוטה אם אינו משלם חומש, הרי אין כאן דין תשלומי תרומה, וממילא קרן נמי לא לשלם, דבהלכות גזילה ליכא השגה בפחות משהו פרוטה.

דמים משלם או לפי מדה הוא נידון בסברא ולא שמעינן ליה מקרא, והא דאמרין כהנאי הוא מזה דא"ל ר"ע לריב"נ מה הנאה יש לו, ור"ל דאין לו דמים וש"מ דס"ל דלפי דמים משלם, וא"ת כיון דס"ל לראב"י דלפי דמים משלם, אם כן מאי איצטריך קרא למעוטי האוכל תרומת חמץ, תיפ"ל משום דאין לו דמים, ואפשר דאיצטריך קרא לתרומה שלא באה ליד כהן, דיש לה דמים לאחר הפסח דלא זהו חמץ שאני מוזהר עליו, ואפילו הכי כיון דבפסח איסורי הנאה הוא פטור.

שם הא למה זה דומה לתרומת תותים וענבים כו', וריב"נ סבר דאף על תרומת תותים וענבים טמאים נמי חייב קרן וחומש דלפי מדה משלם, וה"נ סבר ת"ק דאבא שאול דאע"ג דלית ביה שוה פרוטה חייב משום דלפי מדה משלם, ואבא שאול אין הכרע כיצד ס"ל די"ל דאע"ג דלפי מדה משלם מ"מ בעי שוה פרוטה, דילף מונחן, ועיין להלן דיש לחלק בין פחות משהו פרוטה לחמץ לענין לפי מדה.

שם שאם רצה הכהן מריצה לפני כלבו, א"ה, עיין מש"כ בשביעית ס"ח סק"א בהיתר אכילת תרומה לבהמה מדאוריתא.

ל"ב ב' ת"ר האוכל כזית תרומה משלם קרן וחומש אבא שאול אומר עד שיהא בו שוה פרוטה, מבואר דלת"ק חייב קרן וחומש אף כשאין בו שוה פרוטה, ובפשוטו היה נראה דמזה מוכח דת"ק ס"ל לפי מדה משלם, דאי לפי דמים פחות משהו פרוטה לא אשכחן להשבון צהדיוט, ובאין בו כזית אמרינן צהדיא בסמוך דבאין בו שוה פרוטה אפילו קרן לא לישלם, אבל הרמב"ם פסק לפי דמים בפ"י ה"ו והכ"ז ומ"מ כתב צהכ"ד דבאכל תרומת הקדש והיה בה כזית ואין בה שוה פרוטה דמשלם חומש לכהנים, גם ממה שלא הזכירו בגמ' בכלל נידון לפי מדה או לפי דמים משמע נמי דלא שייכא צהאי, ונריך לחלק בין פחות משהו פרוטה לתרומת חמץ או תרומה טמאה של תותים וענבים, דהנהו לא שוו מידי ולכך אם לפי דמים משלם פטור, מה שאין כן פחות משהו פרוטה גם אם לפי דמים משלם והרי אשכחן צהקדש השבון לפחות משהו פרוטה כדאמר צ"מ נ"ה א', [גם י"ל דחזי לאיצטרופי דהא דאמרין מעילה י"ח ב' דבתרומה לא זירף שתי אכילות,

אע"ג שלא מעל, וכדאמרין לענין שמן של תרומה כריתות ז' א', ועוד דמי לא עסקין שידע שהוא שמן של קודש, ונמצא שהוא מזיד לאחר שנודע לו שכן, וי"ל דסיבה כשתייה דמי, ולא אמרו דלא אפשר ולא קמכוין שרי אלא באיסור הנאה גרידא, דלא חשיב נהנה בלא מתכוין, וכמש"כ בחו"צ שבת סימן כ' סק"א, אבל סיבה שהיא הנאה כשתייה, שפיר חשיבא הנאה אף כשלא נתכוין לה, דסוף סוף נתפטם ונהנה גופו מזה, ועו"ל דלא דיינין לא אפשר ולא קמכוין אלא כשלא פגם בשל הקדש, אבל כל שפגם בשל הקדש, הר"ז כגזילה דהדיוט, דלא שייך למיפטר אף בלא אפשר ולא קמכוין.

בבר כתבנו בחו"צ כריתות ס"ו סק"ה דהא דאמרין כריתות י"ט ז' דהמתעסק בחלצים ועריות חייב שכן נהנה, היינו דאיסורים אלו אין נגרע מחשיבותם גם כשנעשים במתעסק, אבל כל איסורי הנאה שייך בהם שפיר פטור מתעסק, וכדחזינן נמי בסוגיין דדומיא דמעילה בשאר איסורים פטור במתעסק ע"ש, וגם בחלצים ועריות אין האיסור על ההנאה, והדברים מבוארים בהא דדיינין לעיל כ"ה ז' בהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו, ומסקינן דבלא אפשר ולא קמכוין לכו"ע פטור, ולא אמרינן דאף מתעסק חייב שכן נהנה, וכעת ראיתי ברמב"ם פ"ד ממ"א הי"צ שכלל בהלכה אחת דין מתעסק בחלצים דחייב, ודין נהנה בעל כרחו דאינו אסור אלא במתכוין, וכונתו לחילוק שכתבנו, ועיין בר"ן פרק גיד הנשה ל"ג א' דדין ריחא מילתא שכתב דהנידון אם ריחא כאכילה וחייב מתעסק, או דהוי רק כהנאה ופטור מתעסק ע"ש, ועיין בתו' סנהדרין ס"ב ז' (שבת סימן כ' סק"ד).

שם לא קשיא התם היתה לו שעת הכושר כו', בר"ש פ"ב דתרומות מ"ב כתב דלפי זה אם תלש טמא פירות רטובים הרי הם פטורים מתרו"מ, דלא היתה לו שעת הכושר, ויש לעיין הא תנן בפ"ב דחלה מ"ג דמי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קצין ואל יעשנה בטומאה ור"ע סבר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קצין דכשם שהוא קורא לטהרה כך קורא לטמאה, אלמא דעיסה שנילושה בטומאה חייבת בחלה, אע"ג דלא היתה לה שעת הכושר, וכבר הביאו אחרונים ז"ל בשם השאג"א קושיא זו, וז"ל דהיינו מדרבנן, וגזרו רבנן בלא היתה לה שעת הכושר אטו היה לה

ל"ג א' תאמר במעילה שאם נתכוין כו', רש"י פירש דהיינו טעמא דחייב במעילה דהא לא כתב בה, וז"ע דהא השתא קיימין למילף מעילה משאר מצוות לפטור מזיד וה"נ נילף לפטור מתעסק, ולו"ד ז"ל היה נראה דפשוט לגמרא דמעילה היא על גזל קדשי שמים, ובדיני גזילה פשיטא דאף מתעסק חייב, וכיון דחשיב גזילה חייב קרבן מעילה, ובזה ניחא נמי מה שנתקשו אחרונים ז"ל דהא בנהנה גם בחלצים ועריות חייב מתעסק, ואכתי איכא למילף מחלצים ועריות לפטור מזיד, דהכא לולא דאיסור מעילה הוא כדין גזילה באמת היה ראוי לפטור מתעסק, דהא לאו חומרא דנהנה גורם לחייב מתעסק, דלא מצינו חומרא באיסורים שנהנים בהם, וגם לא נזכר כלל איסור ההנאה בחלצים ועריות, אלא הטעם משום דמעשה אכילה ומעשה ציאה אין חשיבותם נגרעת כשנעשים במתעסק דסוף סוף אכל ובעל, וכמש"כ בחו"צ כריתות ס"ו סק"א, ואם כן אם לא היה איסור מעילה באיסור גזילה היה ראוי באמת לפטור מתעסק אפילו אם נהנה, דהאיסור היה לפגוע בקדשים וכשעשה במתעסק לאו כלום הוא, והכי קאמרין דכיון דאיסור מעילה הוא באיסור גזילה חדע דחייב במתעסק, ה"נ הו"י ס"ד דאף במזיד חייב, ולא דמי לחלצים ועריות דהתם לאו איסורי גזילה נינהו, אף שאין חשיבותם נגרעת במתעסק, מכל מקום אין סבירא לחייבם במזיד דלא חייבה חורה קרבן במזיד, אבל איסור מעילה שהוא מעין איסור גזילה שפיר ס"ד לחייבו אף במזיד, ובמנחת ברוך סימן י' כתב לתרץ דהא במעילה צענין נמי שיפגום ובזה לא שייך טעם דנהנה ומ"מ חייב במתעסק, וגם זה נכון להוכיח דהכא שאני שהוא איסור גזילה, ועיין בספר מרן זללה"ה סימן קכ"ד. (כריתות ס"ו סק"ה). — דדין מעילה בגזילה עיין מש"כ במעילה י"ב ז'.

שם תאמר במעילה שאם הושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו בשמן של קודש שמעל, וא"ת והא הו"י לא אפשר ולא קמכוין דשרי לכו"ע לעיל כ"ה ז', ואף לענין מעילה מיידין לה לעיל כ"ו א' בצלו של היכל וקול ומראה, ואין לומר דלאחר שנודע לו שכן מעל, דההיא שעתא הו"ל מכיון, דאם כן אינו ענין למתעסק ובכל איסורין שבתורה נמי, ועוד דמסתברא דלאחר סיבה כבר נתחלל

לגמרי ממצות תרומה, והיינו בלא היתה לו שעת הכושר בלא חייל עליה לא איסור טבל ולא מצות תרומה, מה שאין כן בהיתה לו שעת הכושר שכבר נתחייב באיסור טבל ובמצות תרומה, וגם איכא קרא דמשמרת תרומותי דמפרישין תרומה מטבל טמא כדאמר שבת כ"ו א', וכן מבואר בר"ש ורא"ש פ"ב דתרומות מ"ב דבלא היתה לו שעת הכושר מיפטר מתרומה לגמרי.

שם היכי דמי כגון דאחמין במחוצר כו', מבואר דאחמין בתלוש אפילו קודם מירוח חייל שם תרומה, ומדקאמר וכן מורין צי מדרשא כוותי, משמע דאף למאי דקיי"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה מ"מ חייל שם תרומה, בלא משמע לפרושי דמורין צי מדרשא כרבי יוסי הגלילי, וצ"ע היכן מצינו מצות נתינה באיסורי הנאה, ואי ליכא מצות נתינה אין לחדש מצות הפרשה ולא איסור טבל, [ועיין בספר מרן זללה"ה דמאי ס"ד], ואף באחמין לאחר מירוח דין הוא שיפקע איסור טבל, כיון דהשתא אין שייך צו מצות תרומה, וכמו בנפסל לאכילה והנאה במציאות, ושם שמי חמץ דעתיד לחזור להיתירו לאחר הפסח מדאורייתא.

שם כי אתא ר"ה צריה דר"י אמר אמר קרא ראשית ששיריה ניכרין כו', פירש רש"י דאמי למימר דצרייתא דקתני דהפריש תרומה חמץ אינה קדושה, אפשר לפרשה גם בדאחמין בתלוש ואפילו הכי אינה קדושה, ולפי זה נראה דאין לנו לחדש דפליג אדרשא דרנב"י דלו ולא לאורו, דשפיר איצטריך לה ללמד דבלא היתה לו שעת הכושר לא מתחייב בתרומה, וכן הר"ש והרא"ש בפ"ב דתרומות מ"ב ותו' מנחות כ"ה ב' הציאו דין זה כמובא, דאם לקט את הפירות אדם טמא בזמן שהם לחים הרי הם פטורים מתרומות ומעשרות מדרשא דלו ולא לאורו, ואף אם נימא דפלוגתא היא, הרי קבעו הלכה כרנב"י וכדאמר דמורין צי מדרשא כוותיה, וכ"כ מרן זללה"ה בזרעים ליקוטים ס"ג סק"ב.

ויש כאן לפרש דהא דכתבו שם חלש הפירות אדם טמא בעוד הם לחים דהכשר וטומאה באין כאחד, דהיינו דוקא דניחא ליה לחולש בלחות הפירות, אבל בדלא ניחא ליה אין המים מתטמאין ולא מכשירין, דהמים שנפלו על הפירות בעודם מחוצרים אינם מכשירין עד שיתלשו לדעת.

שעת הכושר, ואע"ג דבתרומת חמץ לא גזרו דהא אמרינן דברי הכל אינה קדושה, שאני אחמין במחוצר בלא שכית, ואף דהחלה קדושה רק מדרבנן, אפילו הכי ס"ל לרבנן דיש להשתדל למנוע שתהא חלה טומאה, ולכן יעשנה קצין, ור"ע סבר דכיון דבהיתה לו שעת הכושר איכא חיוב הפרשה מדאורייתא, ש"מ דלית לן בה במה דאיכא חלה טומאה, ולכן יעשנה בטומאה ואל יעשנה קצין, וכ"מ ברע"ב תרומות שם דמדרבנן גס טמא מעיקרו חייב בתרומה, שו"ר דאין משם הכרע.

אבל הדבר דחוק לומר דחידשו רבנן חיוב חלה בטומאה בלא היתה לה שעת הכושר, וחידשו חיוב לעשות קצין למנוע חלה זו, ופשטא דמילתא משמע דכשם שהוא קורא לטהורה כך הוא קורא לטמאה מדאורייתא אף בלא היה לה שעת הכושר, ולכן נראה דהא דאחמין בתלוש חשיב היתה לו שעת הכושר אינו משום שאפשר להקדים בשבילים, אלא אף לב"ש שהציא הר"ש סוף פ"ק דתרומות דהקדים בשבילים אינו קדוש, נמי יש לקיים הא דמחלקין בסוגיין בין אחמין במחוצר לאחמין בתלוש, דבתלוש חשיב היה לו שעת הכושר, דבאחמין תתן לו ולא לאורו יש צו למעט אף בהיתה לו שעת הכושר דסוף סוף לאורו הוא, ואם באנו לחלק ולחייב היה לו שעת הכושר, יש לזה מקום כשכבר חל איסור טבל על הפירות, דבזה אפשר לחשוב מתנות שלא הורמו כמי שהורמו, וכאלו קדמה תרומה לטומאה, אבל כשעדיין אין איסור טבל על הפירות דהיינו קודם מירוח יש לדמותו למחוצר ולפטורו, אלא יש לפרש דראו חכמים לנמסר מיעוטא דלו ולא לאורו והעמידוהו רק במחוצר בלא שייך שם תרומה כלל במחוצר, אבל בתלוש כיון שאם היה ממרחו כבר היה עליו חיוב תרומה חשיב שפיר היתה לו שעת הכושר אף קודם מירוח כיון שצידו למרחו, ודכוותה קמח שהיה טהור חשיב היתה לו שעת הכושר לענין חלה כיון שהיה יכול לעשותה בטהרה, וגם לענין חלה לא נמעט מלו ולא לאורו רק בנטמא במחוצר. (חלה סימן ז' ס"ק י"ז).

שם לא קשיא התם היתה לו שעת הכושר הכא לא היתה לו שעת הכושר כו', נראה דהא דעדיף ליה לאוקמי קרא דלו ולא לאורו רק בלא היתה לו שעת הכושר, חדא דהוא קרוב יותר להתמעט, ועוד דניחא ליה לפרושי קרא דפטור ליה

[ונתבאר דבריו בחו"צ כריתות סימן ח' סק"ג], ועוד דכל שראוי לאיזה צורך שהוא לא הוי הפקר וכמש"כ בחו"צ שם סק"א, ואם כן אם ראוי לקיים צו מצות תרומה שפיר חשיב שלו, ונתיישב צוה קושיה הגרע"א ז"ל, וכלאו הכי נמי ל"ק דשפיר נקטו המו' דרשא דונתן או תתן לומר דאיסורי הנאה פטירי מתרומה, ולא שייך לשאול שיאמרו כאילו שהם חייבים אלא שאין מי שירים, וקרא נמי אינטריין להיכא דנעשה איסורי הנאה לבתר הרמה שאין מצוה בנתינתו. (תרומות ס"א סק"צ).

ל"ג ב' אלמא קסבר משקין מיפקד פקידא לאימת קא מיטמאי לבי סחיט להו כו' אלמא קסבר משקין מביצע בליעי כו', לא מסתבר דפליגי במציאות בתכונת החיבור שבין המשקה לאוכל, אלא יש לפרש דפליגי בסוג זה של חיבור אם יש לחשבו כמיפקד פקיד או כמיביצע בלע, ואפשר דאהני לזה הא דעיקרן למשקין הוא עומד, דלא אשכחן פלוגתאן אלא בזיתים וענבים, [ומיהו שאר מ"פ אינן מקבלין טומאה עיין רמב"ם פ"א מטו"א ה"ד], ובכתובות ה' ב' מיבעיא לן דם בתולים אי מיפקד פקיד, וכן אמרינן שבת קל"ג ב' באומנא דלא מייך מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד, וז"ל דזהני חיבור דם הוא על תכונה מיוחדת ויש לדון זה אי מיפקד פקיד.

ופרש"י דלכך אין המשקין מתטמאין בהטמאות הענבים משום דאכתי אין עליהם תורת משקין, אע"ג דלא חשיבי אוכל, וכ"כ תו' חולין קי"ז ב', ואפשר דהיין הנסחט מן הענבים בגת עד שלא הלכו בהן שתי וערב דעדיין אינן מטמאין משקין, כמש"כ הרמב"ם פ"א מטו"א הכ"ד, דגם תורת אוכל אין עליהם, וז"ע בזה, ועיין ר"ש פ"י מ"ה, גם י"ל דאין ידות למשקין כדתינא בתוספתא פ"א דטבול יום הוצאה בר"ש שם פ"ב מ"ב, ושםא הוא הדין שומר, והלכך אין הענבים משמשין כיד או כשומר למשקין שבהן, ומיהו בתו' חולין הנ"ל הקשו דהזגים ישמשו כשומר ליין שבהן, ומשמע דס"ל דיש שומר למשקין, ולא דמי ליד, גם י"ל דהו"ל מגע בית הסתרים, ואע"ג דאמרינן חולין ע"ג א' דאוכלא כמאן דמיפרת דמי, אפשר שיש לחלק בין מקום מסוים, למשקה שבענבים שיש לרסק כל הענבים להוציא היין, ועיין בספר מרן זללה"ה טבול יום ס"ד סק"ו, מכשירין ס"ד סק"ח.

והדבר מצוי בלקיטת הפירות, דיש בהן שגלקטים צעוד שעדיין הטל עליהם, ויש שגתלשין כשכבר נתיבשו, ואם התלישה צרצון כשהטל עדיין עליהם, הרי אלו פטורין מתרומות ומעשרות, ולא ניתן לדעת על כל פרי אם הוא נלקט כשהוא יבש או כשהוא לח, וינטרכו להפריש מכל פרי ופרי, אבל אפשר דלא יחא להמלקטים בלחות הפירות, והיו מעדיפים שיהיו יבשים, ולפי זה לא הוכשרו הפירות ולא נטמאו.

בירושלמי פסחים פ"ב ה"ג הפריש מנה על חמץ אר"ז כל תרומה שאינה מתרת את השירים כו' אפילו הפריש חמץ על מנה כו', הך אוקימתא היינו כאוקימתא דר"ה צריה דר"י בצבלי ל"ג א', ומפרש דאין חילוק אם מפריש מנה על חמץ או חמץ על מנה דכל שאינו יכול לפטור עצמו אינו פוטר אחרים, ונתיישב מה שדקדק בזה הגרע"א ז"ל.

שם ארבעת רבעים צפ"ע וארבעת רבעים צפ"ע וחמימין ועירבן [כ"י דנ"ל, דאין כאן ענין אם יש ארבעת רבעים מנה דאין בחמץ דיינינן] אם התרו צו משום אוכל טבל אינו לוקה כו', הך גוונא דומה לאחמין במחוצר, דהא החמין עד שלא ננטרפו, ולפי זה נראה דלא חייל עליה שם טבל כלל, ואינו ענין לאין איסור חל על איסור, דכל מידי דלא חזי לאכילה אין עליו איסור טבל, וז"ל דאה"נ ועיקרו נקט לאשמועינן סיפא דבעירבן וחמימין חייב גם משום חמץ, וחזינן נמי דמ"מ איסור טבל לא פקע, וז"ל נמי משום דעמיד להיות נותר אחר הפסח, ולא קאימנא בעיין דז"ז ורשמתי לפו"ר, אח"כ ראיתי בזה דברים באחיעזר ח"ב סימן ל"ח. (חלה ס"ז סק"ד).

תוד"ה ומינה דשאר נהנה ליכא מיתה כו', א"ה, עיין מש"כ במעילה י"ח ב' בגמ' אי מה חטא כו' לא צירף שתי אכילות כו'.

תוד"ה נתכוין, עיין מש"כ בכריתות ס"ו סק"ד. **תוד"ה** תתן דלהנך תנאי דאסרי חמץ בהנאה כו', נראה דאיסורי הנאה אי הוי שייך בהו תרומה שפיר היה ציד הצעלים לתרום אע"ג דאיסורי הנאה כהפקר, דסוף סוף כל הצעלות ששייך בחפץ זה הוא צידו, ולא נתמעט מאתם בעלות כזו, וכמש"כ הריטב"א סוכה ר"פ לולב הגזול דאיסורי הנאה חשיבי לכס לענין אחרוה,

נשאר שני זה דחוק מאד, והרא"ש שם כתב ליישב דגם אי מצלע זליעי מ"מ שם משקין עליהן וכמו מיא צעבים מייצלע זליעי, והלכך מיטמאין כמשקין ולכך אינם נטהרים בסחיטתן, ומשמע דר"ל דאף דתורת אוכל עליהם לענין הלכות טומאה מ"מ כמשקין חשיבי, ולענין ליטהר צריך שיהא פנים חדשות ולא סגי מה שנשתנה דינם מאוכל למשקה, כיון שצורתן לא נשתנה, מה שאין כן התם ברוטב וגריסין וחלב כשקראו היו אוכל וכשנימוחו נעשו משקין, והנה יש בזה תרתי מחודשים חדא דלא סגי בשינוי הדין מאוכל למשקה לטהרם, ועוד דענבים ויין לא חשיבי שינוי גם לא ברוטב וגריסין וחלב שנימוחו. (טהרות שס).

תוד"ה אמר וי"ל דדוקא בטבל טמא אין מדליקין כדדרשין כו' מה תרומה טהורה אין לך זה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך זה אלא משעת הרמה ואילך, נראה דהכי יליף דענין תרומה מתפרש שההרמה גורמת לה יותר צמא שהיתה אסורה, ולכן כיון שתרומה טמאה אין זה אלא היתר הדלקה, על כרחך שבהיותה טבל היתה אסורה בהדלקה, ולכאורה ראוי לפרש דשורש האיסור הוא הכליון, שזה נגד מצות התורה בהפרשת תרומה, וכמשנ"ת דמאי ס"א סק"א שמעבב את הוידי אס נשרף טבלו, אלא דלאו בשופטני עסקינן שמאצד דרך השחתה, ולכן לא אסרה תורה אלא שימוש הגורם כליון, ולפי טעם זה באמת ראוי לומר דכש"כ טבל טהור דאסור בהנאה של כליון וכמשנ"כ רש"י שבת כ"ו, וזוהי ניחא דמחלקינן בין הנאה שיש בה כליו להנאה שאינה של כליו דלא אשכחן דכוותה בשאר איסורין.

אבל ממש"כ תו' שם דלאו כש"כ הוא, וצתו' הרא"ש כתב דגם צמא מצינו ליכא למילף טבל טהור מטבל טמא, וכן ברש"א מסיק דטבל טהור אמנם שרי בהדלקה, מצואר דלא פירשו טעם האיסור משום הכליון שמצטל מצות תרומה, אלא גזירת הכתוב הוא לאסור הנאה של כליו בטבל טמא שזה הייעוד בתרומתו, ולית לן למילף לטבל טהור שהייעוד בתרומתו היא אכילה, ואף למאי דמסקו צתו' שם לאסור גם טבל טהור בהנאה של כליו, היינו משום דאיתקש לטמא בהאי קרא דתרומותי, אצל בתרומת חמץ כתבו בסוגיין דלא הוי ילפינן לאסור הטבל בהנאה של כליו, לרבי

עוד כתב רש"י דאין הענבים מצטרפין שהרי משקה שצנענז זה לא נגע בזג שצנענז השני, ור"ל דלא נגע בכביצה, וצ"ע דכי היכי דהענבים נטמאו, אף אי לקבל טומאה נמי צעי כביצה כמ"ש רש"י דכ"ה בכביצה, והיינו על כרחך משום דאשכול ענבים הוי חיבור, אס כן ה"נ לענין לטמאות המשקה שצנענז נמי חשיבי חיבור והוי כנוגע בכביצה. (טהרות ס"ב סק"א).

שם טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכיון טהור כו', למ"ד משקין מיפקד פקיד מיתוקם שהטמא נגע בכל הענבים והכניסם למדוך ואח"כ הוא סוחטם בפשוטי כלי עץ, ונמצא שכל הענבים טמאים, ואם יש בהם כביצה הרי הם מטמאים את המשקין, אצל למ"ד משקין מייצלע זליעי ומיתוקם צענבים שלא הוכשרו, אס כן אינם מתטמאים אלא משהתחיל לסחוט דאז הוכשרו, ומאותה שעה כבר אינו נוגע בהם אלא בפשוטי כלי עץ, והרי כל הענבים טהורים, ופרש"י שנוגע צענבים הנגוצים לדחותם אל תחת המדוך, והיינו לאחר שכבר התחיל לסחוט והוכשרו, וי"ל דלפי זה באמת רק קצת ענבים נטמאים על ידו, אלא דלא ידעינן כמה, שהרי כבר התחיל לסחוט עד שלא נגע, ויש לפרש דמתני' מילתא פסיקתא נקט דעד כביצה ודאי טהור, ולפי זה גם ביותר מכביצה אינם טמאים ודאי, אלא אס כן ידוע שנגע בכולם. (טהרות ס"ב סק"א).

שם אל"ר ר"ח מאן ציית לך ולר"י רבך וכי טומאה שבהן להיכן הלכה אלמא קא סבר משקין מייצלע זליעי וכיון דאיטמו להו אוכלין איטמו להו משקין, בפשוטו נראה דהמשקין נטמאו כדן אוכלין, ואם אין אוכל מטמא אוכל מה"ת והענבים נטמאו מאוכל, גם הם לא נטמאו, דהא לכו"ע עד שלא הלכו בגת שחי וערב אין היין מטמא טומאת משקין, וכן מצואר בר"ש ורא"ש טהרות פ"ג מ"ב לענין שמן שצזיתים עי"ש, ועיין בספר מרן זללה"ה טבול יום ס"ד סק"ו, והקשה הר"ש פ"ג דטהרות מ"א אהא דמתן התם דהרוטב והגריסין והחלב שקראו הרי אלו שניים חזרו ונמוחו טהורין, הרי חזינן דאוכל שנעשה משקה נטהר, ואם כן ה"נ כשסוחטים הענבים ונעשה יין דין הוא שיטהרו מטומאתן, ומפני זה דחק לפרש דהא דמתן חזרו ונמוחו כביצה מכיון טהור לאו דוקא טהור אלא

לחטים, ולכאורה מוכח מהתם כמ"ש תו' כריתות י"ג א' דמדרבנן יש הכשר גם לפחות מכביצה, ועיין בזה בתשובות אהל משה סימן מ"ט. (מכשירין ס"ג סק"ד, וע"ע בזה במכשירין ס"ו סק"ב, ובעוקפין ס"א סק"א).

ל"ד א' והיו מחמין לו חמין בחיטין של תרומה טמאה כו', בשבת כ"ה א' מלרבינן קרא להחיר ליהנות בשריפת תרומה טמאה, ועי"ש בתו' מהיכי ס"ד לאסור, וקראי דילפינן מיניה הוא ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך, א"נ ולא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מצעיר אבל אתה מצעיר שמן של תרומה שנטמאת, א"נ תמן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא, ומכל הני קראי שמעינן היתר ההנאה בין לכהן ובין לישראל, ואף לדרשא דלך לא מתפרש דוקא לך, והא דאשכחן צפרק י"א לתרומות מ"ט י' דאין מאכילין כרשיני תרומה לבהמת ישראל, וכן אין מדליקין שמן שריפה אלא ברשות כהן, כלומר דהדלקה היא גם לטובת הכהן, מתפרש שפיר דהוא מדרבנן, וכמ"ש הר"ש שם, והוא כדי להרחיק את ישראל מאכילת תרומה, והדבר מוכרח מהא דהציא הר"ש שם מן הירושלמי דבת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת טובלת פתילה בשמן שריפה ומדלקת, וכן מהא דמדליקין צבתי כנסיות ובתי מדרשות ומבואות האפלין אף שלא ברשות כהן כמ"ש בר"ש שם מן הירושלמי, וכן מהא דמדליק ישראל כשעוסק לזרכי הכהן כמ"ש ברמב"ם פ"א מתרומות ה"טז, וכן מהא דמותר ליהנות מנר שהדליקו בשביל כהן והכהן הלך לו, וכל אלו דברים שאין ראוי להחירם אם האיסור הנאה לישראל הוא מן התורה, וז"ע למה נקטו בתו' דהאיסור לישראל נלמד מהיקש דתרומה טמאה לטהורה והוא מדאורייתא, ולפי מש"פ לעיל ל"ג ב' דהא דילפינן בשבת שם איסור הנאה של כילוי בטבל, הוא משום דענין תרומה מתפרש שהחיר עצמו על ידי הרמתו דומיא דתרומה טהורה, לפי זה לא למדנו משם היקש להשוות דיני תרומה טמאה לתרומה טהורה, וגם אם יש היקש אין ללמוד איסור הנאה מאיסור אכילה, ועיין מל"מ פ"ב מתרומות ה"ד. — ממה שכתבו תו' ד"ה מחמין דלכהנים היו מחממין המים בחיטים טמאים של תרומה, משמע דלא סגי בזה שהיה גם לכהנים

יוסי הגלילי דחמץ מותר בהנאה, דטבל שאינו מותר אלא בהנאה וגם לאחר ההפרשה לא יותר באכילה, הוא סוג מיוחד ולית לן למילף ביה איסור הנאה של כילוי מתרומה טמאה וטהורה, והלכך לא חשיב שירי' ניכרין ומיפטר לגמרי מתרו"מ, ובמהרש"א וכן במל"מ פ"ב מתרומות ה"ד נתקשו בדבריהם ולמש"כ מבואר, ואין לומר דהתו' כאן אזלי בשיטת התו' הרא"ש דטהור מותר בהנאה של כילוי, דלעיל ט' א' כתבו דאסור, וכן בתו' הרשב"א לפסחים ובחדושי הר"ן כתבו גם כן בדף ט' דגם תרומה טהורה אסורה בהנאה של כילוי, ובדף ל"ג ב' כתבו כדברי התו', גם מש"כ תו' דלא איירי אלא בשתי תרומות מתפרש דאיירי בטהורה וטמאה ושתייהן אסורות בהנאה של כילוי, והיינו דילפינן טבל טהור מטמא].

בדמאי ס"א סק"א כתבו ליישב לדעת הרשב"א ותו' הרא"ש דטבל טהור מותר בהנאה של כילוי, הא דאסרינן להאכיל לבהמה ולזרוע, דהוא משום ציטול המזוה והפסד הכהן, ואמנם מה"ט גם להדליק יהיה אסור, אלא דאיסור זה קיל דהוא מעין גרמא, מה שאין כן הדלקה בטבל טמא הוא איסור דאורייתא, וכעת ראיתי בתו' ה"ר אלחנן בע"ז ט"ו שכתב דלא משמע דאיסור להאכיל לבהמה הוא משום הפסד כהן, ומה"ט מסיק דגם טבל טהור אסור בהנאה של כילוי, ובאמת סתומת דברי הרשב"א והרא"ש בשבת משמע דשרי לכתחלה להדליק בטבל טהור, ולא חיישינן להפסד המתנות וציטול המזוה, וזה ודאי קשה מהא דאסרינן לבהמה ולזרוע, ונ"ל דמדרבנן גזרו לאסור לבהמה ולזרוע שזה דבר המזוי ואיכא הפסד המתנות, אבל הדלקה לא שכיחא ולא גזרו.

נראה דאית לן למינקט לדינא דגם טבל טהור אסור בהנאה של כילוי, וכדעת רש"י ותו' בסוגיין, וזו גם דעת הר"ש שלהי תרומות ובפסחים ט', וכ"כ תו' שם ובמנחות ס"ז ב', וכן דעת ה"ר אלחנן בע"ז ט"ו, והר"ן בפסחים ט'. (דמאי ס"א סק"ב).

תוד"ה לאימת אין מקבל הכשר בפחות מכביצה, יש לעיין למש"כ תו' דאין הכשר לפחות מכביצה הא דתנן פ"ג דמכשירין מ"ד המרבץ את ציתו ונתן בו חטים וטננו כו' וצפ"ו מ"ב כל הקמחים והסלתות כו' איך משכחת לה הכשר

דקמינטר לה כהן בודאי כיון דעדיין לא היזה דמה, ואה"נ דאף לאחר הזאה לא פסיקא מילתא דמסח דעמיה, והלול נתקן לזרוק שם מיד לאחר הזאה ומיזוי ועדיין לא אסח דעמיה מינה דזידיה נקיט לה, [ועיין בזה עוד בחו"ב כריתות ס"ט סק"ח דנראה דאף לרב צנודע לאחר הזאה לא תאכל, אף דלית ליה גזירה דיאמרו חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת, ומשמע דמשום היסח הדעת הוא, ומיהו י"ל דצנודע לאחר הזאה מודה רב דאיכא למיגזר שמה יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת, וכ"ה בחו"ב כריתות כ"ב ב'].

(כריתות ס"ט סק"ז).

ל"ד ב' ומודה ר"י שאם זרק הורצה, עיין מש"כ במעילה ו' ב'.

שם מכדי זריעה נינהו כו', יש להסתפק אם שפך מים טמאים על הקרקע וחזרו וצבצבו במקום אחר אם חשיב כזריעה, דלכאורה זהו ענין זריעה שנתבטלו אגב קרקע, [והיינו נמי ענין המשכה לטהר שאובין], וז"ע בזה בריש מקואות, ועיין מש"כ בשו"ע סימן ר"א סמ"ז ובמש"כ בזה בחו"ב מקואות ס"ד ס"ק י"ט, ועיין חזו"א פרה ס"ג סק"ז. (ב"ה י"ז ב').

רש"י ד"ה מי החג כגון של ניסוך המים דשבת כו', א"ה, עיין מש"כ בסוכה מ"ח א' דרש"י פי' דבשל שבת קאמר דבחול לא היו משיקין אלא מביאים אחרים.

תוד"ה שאם וכש"כ להרצאה דהא ר"א דאמר הכא יזרוק כו', לכאורה אין זו ראייה דהא אף בנשרף הצפר ס"ל לר"א דיזרוק ושפיר י"ל דס"ל לר"א דיוצא כשרוף, ור"ע ס"ל דיוצא לאו כשרוף ומהני ליה זריקה, אבל לענין הכשר הזבח דבעינן צפר י"ל דיוצא לא חשיב יש צפר, אבל מהא דמיבעיא לן מנחות י"ב א' בשירים שחטרו צין קמינא להקטרה לר"י דמקטיר קומץ עליהם אי מהני להו הקטרה למיקצעינהו צפיגול ולאפוקינהו מידי מעילה, שמעינן דאע"ג דחשיב כאיתנהו לשירים לענין דמקטיר הקומץ מ"מ עדיין אפשר דלא מהני להו הקטרה, ואם כן יוצא דמהני ליה הקטרה כש"כ דחשיב כיש צפר לענין זריקה, וכ"כ אמנם במנחות שם ד"ה ה"מ ראייה זו.

והא דבשירים שחטרו מקטיר קומץ לכתחלה ואילו יצאו השירים כולן אינו מקטיר לכתחלה אע"ג

דרך צנר שרינן דנר לאחד נר למאה, אבל לחמם מים כיון דמרצה בשביל ישראל אסור, אבל בחדושי הר"ן כתב דכיון דהיה גם לכהנים שרי. — [בר"ן שם כתב דהנאה של כילוי כשנעשית בשביל ישראל לצד אסור מפני שמפקיע ממנו של כהן, וז"ע דהא כל הגידון בכאן בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן, דלגזול מן הכהנים פשיטא דאסור, ושמה ר"ל דחכמים אסרו לכלות תרומה בשביל ישראל משום שמה זה יגרום שלא יתנו לכהנים, וז"ע].

(דמאי ס"א סק"ב).

שם היסח הדעת פסול הגוף כו', א"ה, עיין מש"כ בפרה ס"ג סק"ה אם מהני בקדשים שמירת אחר שלא מדעת הצעלים בשעה שהצעלים הסיחו דעתם, ושם ס"ק י"ד אם מהני שמירת טמא.

שם לול קטן כו' ששם היו זורקין פסולי חטאת העוף, א"ה, עיין בזה בכריתות ס"ט סק"ז אמאי נקט חטאת העוף.

תוד"ה למה קשה לר"י דילמא האי פסול כו', אפשר דגם דעתם ז"ל דגם חטאת העוף הבא על הספק בכלל פסולי חטאת העוף דקתני, אלא דס"ל דהתם נמי ליכא פסול היסח הדעת קודם שנזרק ללול, ועל כרחך דמשאר פסולי חטאת העוף קדייק וע"ז הקשו מנ"ל דאירי צנפסלו בהיסח הדעת, ותירצו דבחר דנזרק ללול כבר נפסל בהיסח הדעת, וז"ל דמכל מתני' דתעובר לורתן ליכא למיפריך לר"ל דאיכא למימר אה"נ אם הסיח דעתו מהם לאחר שנפסלו מותר לשורפן מיד, ומתני' עיקר הדין קתני דפסול צדס וצבעלים בעי עיצור לורה, ואם ניתוסף פסול הגוף דהיסח הדעת אה"נ דהוא כעיצור לורה וישרף מיד.

ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דמחטאת העוף הבא על הספק דייק, דהא ודאי עיקר הלול בשביל חטאת העוף הבא על הספק נתקן וכמש"כ לעיל, ובכריתות כ"ו ב' משמע דכיון דלא בא לאכילה אינו משתמר דלא פרכינן התם לרב אלא משום דקודם הזאה איירי ובודאי מינטר ליה כהן, אבל בחר הזאה י"ל דמיד מסיחין דעתו ממנו כיון דלשריפה קאי, ומוזה פריך דלר"ל ל"ל לול לעיצור לורה כיון שנפסלין מיד בהיסח הדעת, דבסתמא איכא היסח הדעת בכל חטאת העוף הבא על הספק, ולדעת תו' ז"ל דגמרא התם עדיפא פריך

באכילה, ודכוותה יש לפרש עמים נמי בעמים שיש בהם קדושת הגוף והם מתירין עצמן, והיינו כרבי מנחות כ' ב' דעמים קרבן הם וטעונים קמינה, וכמש"כ תו' שם כ"א א', ואזיי יליף מהא דחייב על אכילתן משום טומאה אף שאינם ראויים לאכילה, דה"נ יש לחייב משום טומאה קודם זריקה, אף שעדיין אינו ראוי מחמת חוסר זריקה, ועיין בתו' מנחות ק"א א' ד"ה אע"ג, ובחגיגה כ"ג ב' ד"ה והא הזכירו לפרש דאפשר דעיקר קרא ללבונה ועמים אסמכתא עי"ש, ונ"ע.

בבר כחצו תו' דמסוגיין מוכח דהא דמרבינן עמים ולבונה לחייב האוכלן כשנטמאו הוא מדאורייתא, מדיליף אביי מיניה לענין מלקות, וכן מוכח נמי לקמן מ"ו ב' דאמר ר"י דשלשה כריתות בשלמים חד מיניהו לדברים שאינם נאכלים, ומרן זללה"ה בזבחים סימן ט' סק"ה הביא עוד ראיות דדאורייתא הוא, וכן בתו' חגיגה הנ"ל, ובתוד"ה והבשר וכן בחולין ל"ו ב' הניחו בתימה למה לא נפרש דרשא דוהבשר דבא לרבות בשר שלא הוכשר במים דחצת הקודש מכשירתו להחשב כמוכן לאכילה גם בלא מים, ותו לא, ומנלן לחדש טומאה ואיסור אכילה בעמים ולבונה.

ויש לתמוה דהרמב"ן בחולין ל"ה א' כתב לקושטא דמילתא כקושית תו', דהא דחצת הקודש דאורייתא היינו לבשר בלא הכשר מים, אבל עמים ולבונה אסמכתא בעלמא, ולא הזכיר כלל ליישב הוכחות התו' דגם טומאת עמים ולבונה דאורייתא, ושם מודה הרמב"ן דאיכא אמוראי דסברי דגם טומאת עמים ולבונה ואיסור אכילתן דאורייתא, אלא דאין קיי"ל דאינו אלא מדרבנן, וכדאמר לקמן מ"ו ב' פסולא בעלמא, וכן בפסחים ל"ה א' חשבינן לה כמעלה, ועיין בספר מרן זללה"ה זבחים ס"ט סק"ו דדעת הרמב"ם נראה איפכא, דעמים ולבונה דאורייתא והכשר מים על ידי חצת הקודש דרבנן.

עיקר הדבר דמרבינן עמים ולבונה לקבלת טומאה, מוצן בספרא דכיון דחשיבי קרבן, אהני להו חשיבותיהו נמי לקבלת טומאה, דאכילת גבוה אפשר לדמות לאכילת הדיוט וחשיב כעין אוכל, ולא כעמים ואזנים, אבל לחייב על אכילתן הוא מחודש דלא אשכחן ענין אכילה בעמים ואזנים, ואע"ג דאשכחן לפעמים שאסרה תורה אכילת דברים שאינם ראויים לאכילה כמו גיד הנשה למ"ד אין

לר"ה מנחות שם יואל עדיף דמהני ליה הקטרה ולחסרו לא מהני, ה"ט משום דצינאו כולן יש לגזור אטו נשרפו כולן ולכך אמרו חכמים לא יקטיר, [שו"ר בתו' זבחים ק"ד א' שכתבו כן דמהאי טעמא הוא דגזר ר"י], אבל במקצת ליכא למיגזר מידי דכל פסול שאירע במקצת כשר, ומקצת אטו כולו לא גזרינן. (מנחות י"ב סק"ה).

מש"כ תוד"ה ונתן, ובר"ש פרה פ"ט מ"ג צביאור הגמ' דונתן משמע דהמים חשיבי תלושין אף בתוך המעין, הוא דבר מחודש דמים שבתוך המעין שטרם נתלשו ממנו שיהיו מקבלין טומאה, והרי בלא נתכוין למי חטאת אינם מקבלין טומאה, ונמצא שנחדש גזירת הכתוב במכוין לשם מי חטאת שיחשבו כתלושין, ולכאורה היה מקום לחלק בין אם נתן כלי תחת מעין המקלה מים דבזה אפשר לחשוב המים שצבלי כתלושין [כמעין שהעבירו ע"ג השוקת רפ"ה דמקואות], אף שהמעין ממשיך לקלח לתוך הכלי, וכה"ג חשיב שפיר מילוי לשם חטאת כמבואר זבחים כ"ה ב', ואפשר דסגי בחיבור זה להשקה, ושפיר מוכח דאין השקה לחטאת, אבל כלי השקוע בתוך המעין הרי הכלי בתוך המעין והמים מתיחסים למעין ולא לכלי ולא חשיבי כתלושין, ואולי גם כונת תו' והר"ש כן. — וצ"ה גוונא שהכלי מחוץ למעין והמעין מקלח לתוכו, אפשר דיכול לקדש המים גם עד שלא נפסק קילוח המעין, אלא דיתערבו מקודשין ואינם מקודשים.

ובן לענין מעשה המלוי יש לחלק בזה דכשהכלי שקוע בתוך המעין הרי הוצאתו מן המעין בכלל מעשה המילוי, מה שאין כן כשהנזור של המעין מקלח לכלי אין הפסקת הקילוח בכלל מילוי, ומיהו מרן זללה"ה בפרה ס"א סק"ד הוכיח מדברי הר"ש בפרה פ"ה מ"ג דאף הוצאת הכלי מן המעין אינו בכלל מילוי, ועיין חו"צ פרה ס"ד סק"ו. (פרה ס"ד).

ל"ה א' והבשר לרבות את העצים ולבונה כו' אלא מעלה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בזבחים ל"ד א'. לבונה ודאי מתפרש או בלבונה ממנחה, או לבונה שבזויקין, או מי שמתנדב לבונה כקרבן לעצמו, וכן מבואר מהא דאמר רבא דאירי שקידשו בכלי והן מתירין עצמן, ואשמועינן קרא דמקבלין טומאה, וגם שאסורין

ליטול ערבה שהיא מוקצה אף בדלית ליה אחריתא, והוצאה תשובה זו במג"א סימן תרנ"ה וצמ"צ שם, ועיי"ש בזהגר"א ובהגהות הגרע"א ז"ל, וע"ע בסימן תקפ"ו וצדהגר"א שם, וצפמ"ג בא"א סימן תע"ה ס"ק י"ג, וכעת הראוי נדפס בחוברת עולת שלמה מהפמ"ג סימן תע"ה שנסתפק בדבר, ואפשר דיש לחלק דשאני מזה שנתמעט איסור משום שאין איסורו משום כל תאכל חמץ, וזה החמירו חכמים גם באיסור דרבנן, וע"ע בסימן תמ"ו, ובסימן פ' במ"צ סק"ד ונ"ע], ואגב מזה תני נמי הני דיוואין גבי מרור. (שם קכ"ז ב').

שם ויוואין בדמאי וצמער ראשון שנטלה תרומתו וצמער שני והקדש שנפדו, צמער ראשון שנטלה תרומתו שפיר יואל זו לכתחלה דהא פטור מתרומה גדולה, ואף שעשה שלא כהוגן במה שהקדים בשבליים, מכל מקום עכשיו אין לנו לעכז צעדו מללאת בהן, וכן הכהנים בחלה ובתרומה מתפרש אפילו לכתחלה, ואילו מעשר שני והקדש שלא נתן את החומש אין לו לאכול עד שיתן את החומש כדאמר ב"מ נ"ד א', לרבי יהושע, ובדמאי נסתפקו בתי לקמן ב' אם מותר לכתחלה, [אם כי טעמם דאכילת מזה נקרא אכילת עניות ז"ע], ובתי הרא"ש כתב דמשמע דכל הני דמתני יואין בהן לכתחלה, ולכאורה ר"ל דכל הני דמתניתין, ויש לפרש דמוקי לה כמאן דשרי בשבת בלא נתן את החומש, עיין ב"מ נ"ד א'.

ואי מתניתין מתפרשא דדיעבד, הרי סיפא דקתני אכל לא בטבל מתפרש דגם דדיעבד אם אכל לא יא, וגם בטבל דרבנן כדמוקמין לה בגמרא, וכן מבואר ברמב"ם פ"ו מחמץ ומזה ה"ז שכתב דכל שאין מצרכין עליו צרכת המזון אין יואין זו, ובפ"א מהלכות צרכות כתב דגם על טבל דרבנן אינו מצרך, ועיין במגיד משנה בהלכות חמץ ומזה שם, וגם פשטא דמתניתין יש לפרש לענין דדיעבד, דלכתחלה פשיטא שאין ליקח טבל וכן איך, ואף באסורין מדרבנן.

והא דפרכין בגמרא פשיטא פירש במלחמות ז' א' משום דמרישא שמעיין לה דקתני בדמאי ומבואר דטבל לא, ומשמע דנקט בדמאי יואין רק דדיעבד וממילא משמע דטבל גם דדיעבד לא, ובתי הרשב"א ובתי הר"פ ובתי הרא"ש פירשו

בגידין צנותן טעם, וכמו שאור ועוד עיין בספר מרן זללה"ה אור"ח סימן קכ"ד לדף כ"ד ב', מ"מ אין לנו אלא המפורש בקרא, אבל אין לנו לחדש מדנפשינן איסור אכילה במה שאינו אוכל, ודי לנו לרבות מזהבשר שמקבלין טומאה, ומיהו י"ל דכיון דבהאי קרא דוהבשר כתיב לא יאכל הרי זה כמפורש בקרא איסור אכילה לכל מה שמתרבה מוהבשר, והבשר מרבה כל עניני קרבנות. (עד כאן).

מתני' אלו דברים שאדם יואל בהן כו', א"ה, דדין צירוף ה' מינים לכזית מזה וכזית מרור, עיין מש"כ בסימן י"ב סק"ח.

שם ויוואין בדמאי כו', יש לדקדק למה הוצרך התנא לשמועין כל הני מילי ד' זימני לענין זימון בצרכות מ"ה א', ולענין מוקצה בשבת קכ"ו, ולענין עירובי תחומין עירובין ל"א א', ולענין מזה פסחים ל"ה א' ושם ל"ט א' לענין מרור, וכבר העיר בזה בלקוטי מהרי"ל הוצא בתי"ט פ"א בדמאי מ"ד, ונראה דמזימון ליכא למילף לענין שבת, דאיכא למימר דדוקא דדיעבד שאכל דמאי מזמנין עליו, אבל לכתחלה אין מטלטלין דמאי בשבת, א"נ לאידך גיסא דאע"ג דאכל טבל אין מזמנין עליו, מ"מ שמה מטלטלין טבל בשבת כיון דאם עבר ותיקנו מתוקן, וכי היכי דלא חשיב כמוקצה לענין ציטול כלי מהיכנו, ושמה מעשר שני והקדש נמי דכוותה כיון שאם פדאן פדויין, ועירוב נמי לא נפקא מהני ד"ל דלערב לכתחלה בדמאי שמה לא התירו כיון דסוף סוף אסורין לו באכילה, ורק בטלטול או צעבר ואכל מקילינן, א"נ לאידך גיסא שמה מערבין אף בטבל ומעשר שני והקדש שלא נפדה כי היכי דמערבין לישראל בתרומה, ושמה סגי במה שאם עישרו מעושר ואם פדהו פדוי, ולענין מזה אם שרינן בדמאי לכתחלה כמו שנסתפקו בתי פסחים ל"ה ב', שפיר אינטריך לאשמועינן, ולאידך גיסא יש מקום לומר דדיעבד גם בטבל יא, דכיון דמדאורייתא יא, לא חייבוהו רבנן לשוב ולאכול, וגם אחי עשה דמנה ודחי איסור טבל דרבנן, ושפיר ס"ד דאף באית ליה מזה אחריתא לא יתחייב לאכול, קמ"ל דאף בטבל דרבנן דעלין שאינו נקוב לא יא, [ואם לית ליה אלא טבל דרבנן אפשר דחייב לאכול, ורק משום דאפשר לקיים שניהם לא דחי, עיין שאג"א סימן ז"ו, ומיהו בתשובות הרשב"א סימן רנ"ז לא התיר

שנסתפקו במו' הוא אם לגבי הכוזה מנה דיינין לכל אדם כמו עניים דשרו בדמאי לכתחלה, או דרק בליה ליה מתוקן לא מחייבין ליה לטרוח לבקש מתוקן, אבל אין כונתם דשמוא רק אם אכל דיעבד יא, והלכך אבל לא בטבל מתפרש שצריך לטרוח לבקש מתוקן, אבל דיעבד שפיר יש לומר דגם בטבל יא, והא דמשנינן בטבל דרבנן, יש לפרש דס"ד דכשם שהתירו דמאי משום מנחה אכילת מנחה, שמוא התירו גם בטבל דרבנן, קמ"ל.

שם חלות התודה ורקיני נזיר כו', א"ה, עיין מש"כ לקמן ל"ו א' בהא דחלות תודה יש בהן מים ושמן.

גמ' תנא כוסמין מין חיטין כו', עיין מש"כ לקמן ל"ו א' בזה.

שם אורז ודומן לא, בדין מערובת חטים ואורז ובדין טעם כעיקר, מתבאר בסיומן ט' ס"ק ט' - ט"ו.

שם דברים הבאים לידי חימוץ כו', בחלה פ"א מ"ג תנן אלו חייבין בחלה כו' ותבואה שלא הביאה שליש ר"א אומר תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה, ועיין בר"ש שהביא מן הירושלמי דילפינן לחם לחם ממנה כל שבא לידי חמץ, ומיהו מש"כ הר"ש דטעמיה דר"א משום דדריש כתרומת גורן, לפנינו בירושלמי לא קאי הכי דפרכינן בחר הכי ולית ליה לר"א לחם לחם ומשני אשכח תני בשם ר"א אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה יד"ח בפסח, ומבואר דטעמיה דר"א משום דס"ל דאינו צא לידי חימוץ ואף בפסח אין אדם יוצא בזה, ורבנן סברי דבא לידי חימוץ, דהא ודאי לרבנן חייב מה"ת בחלה, כמבואר בירושלמי דאף אין שליש קובע את השנה לענין חלה, ושתי שדות אחת הביאה שליש ואחת פחות משליש לחלה אחת ולמעשרות שמים.

ויש לעיין דלקמן מ"ב א' תנן דעמילן של טבחים אינו אלא באזהרה, והיינו דהוי חמץ נוקשה, ושם ב' מפרשין דעמילן של טבחים היינו פת תבואה שלא הביאה שליש, ואם כן הרי מוכח דאינו צא לידי חימוץ, ודין הוא דלא יא' צו ידי חובת מנחה, לא מיבעיא לפי ראיית הדברים במלחמות לקמן ל"ו דכל שאינו צא לידי חימוץ אין אדם יוצא בו, אם כן ה"נ הרי אינו צא לידי חימוץ, ואף למה שדדנו לקמן ל"ו א' דאף צא לידי חימוץ שבלאו,

דפרכינן פשיטא דלכתחלה לא, ונ"ע לפ"ז מאי משני בטבל דרבנן, מכל מקום אכתי פשיטא דלכתחלה לא, ושמוא מתניתין מתפרשא גם בדאין לו מתוקן, ולפי זה קמני מתניתין חידוש דגם באין לו אחר, גם כן לא יקח טבל דרבנן, ורישא דדמאי ואינך מתפרשא דנוטלן לכתחלה עכ"פ באין לו אחר, עיין לעיל מדברי תו' הרא"ש בזה, וברמב"ן בחידושיו פירש דפרכינן פשיטא משום מנחה הבאה בעצירה, ואינטריך לאשמועינן דגם בטבל דרבנן איכא משום מנחה הבאה בעצירה, עיין בחדושי רבנו דוד בשמו.

שם ויוצאין בדמאי, יש לעיין הרי שאכל דמאי ונודע אחר כך שלא היה מעושר אם חייב לחזור ולאכול, דאי טעמא דלא יא' בטבל הוא משום מנחה הבאה בעצירה, עיין רמב"ן ור"ן, לכאורה הרי הכא לא באה המנחה בעצירה, שהרי היה ראוי לאכול מן הדין, ושפיר יא' ידי חובתו, או דילמא סוף סוף יוצא ידי חובתו בעצירה של טבל, ולרבי שמעון מסתברא דהשתא נתברר דמה שאכל היה איסורו משום כל תאכל טבל ולא משום כל תאכל חמץ, ולא יא' ידי חובתו, ונ"ע.

וכן יש לדון באכל דמאי דמומנין עליו, ואכל טבל דרבנן דאין מומנין, מה דינו באכל דמאי ונתברר שהיה טבל האם יזמנו עליו, ומיהו בזה אם טעמא משום דאכילת איסור לא חשיבא קבע, הרי כאן שאכל בהיתר שפיר חשיב קבע.

עיקר חידושא דמתניתין דיוצאין בדמאי היינו דחייב דרבנן לעשר דמאי אינו מעכב בזוית מנחה, אם דגם לכתחילה התירו כמו שמאכילין את העניים דמאי, וכמו שנסתפקו במו', אם רק לענין דיעבד שאם אכל יא' ידי חובתו מה שאין כן בטבל דרבנן דחייב לחזור לאכול, ועיין להלן.

ובתו' הרשב"א והר"פ והרא"ש פירשו הא דפרכינן אבל לא בטבל פשיטא, דלענין לכתחלה פריך דאין לנאת בטבל, אבל לענין דיעבד לא שייך לשאול פשיטא, דהא מנכרינן קרא ומוקמינן ליה כרבי שמעון, ולכאורה לפי זה על כרחך דהא דקמני יוצאין בדמאי היינו אף לכתחלה, דאי דיעבד קאמר אם כן על כרחך אבל לא בטבל דלענין דיעבד קאמר, ונ"ע דבתו' הרשב"א והרא"ש הביאו דברי תו' דנסתפק ר"י אם הא דיוצאין בדמאי אם הוא לכתחלה, וי"ל דמה

כחצרים, דלפי זה לא הותר לעניים לאכול דמאי בשום גוונא, דרך הותר ליתן לפני חצרים שיעשרו, ואשר לפי זה אין צוה כדי ליישב כולו מתניתין דאשכחן צוה שריותא דדמאי, ולזה מיייתי דב"ש וב"ה פליגי בהא, ובסוכה ל"ד ב' תנן פלוגתא דב"ש וב"ה באחריו של דמאי, ועל כרחך פלוגתא אי תזילא לעני, והיינו דלולי לשיטתיהו, ומבואר דב"ה שרו לעניים לאכול דמאי, גם בלאו הכי י"ל דלא מסתברא דב"ש יאסרו להניח דמאי לפני חצרים עניים ולהודיעם, ומדפליגי על כרחך הנידון בלהאכלם דמאי. (דמאי ס"ו סק"א).

— בספר סוכה נוספו צוה דברים —

סוכה ל"ד ב' מתני' של דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין, יש לדקדק בדמתני' ברכות מ"ה א' שבת קכ"ז ב' עירובין ל"א א' פסחים ל"ה א' לא שנה התנא דברי ב"ש, אע"ג דבגמ' שם הביאו פלוגתא דב"ש וב"ה אם מאכילין את העניים דמאי, והיינו לומר דב"ש פליגי בכל הני מתני', ומ"ש הכא שנה דברי ב"ש בדמתני', וי"ל דבכל הני מתני' נשנה דין הטבל בהדיא, מה שאין כן כאן שלא נשנה דל טבל פסול, לכך שנה התנא דגם טבל של דמאי פסול לב"ש, וכש"כ טבל גמור דפסול לכו"ע, ובני מאיר נ"י העיר ד"ל עוד דנקט הכא דברי ב"ש לרבותא דגם בדמאי של אחריו דטבלו מדרבנן פסלי ב"ש, וכש"כ בדמאי דדגן דטבלו מדאורייתא.

והטעם שלא שנה כאן התנא דין טבל, י"ל דהוא משום דלעולם כד קתני בדמאי יוצאין כבר מבואר דטבל לא, וכדפרכינן בכל הני משניות טבל פשיטא, [ועיין במלחמות פסחים ז' א' דהך פשיטא הוא רק משום דקתני דמאי ואיך, אבל טבל כשלעצמו לאו פשיטא הוא לענין מזה למאי דמוקמינן ליה בפסחים ל"ה ב' כר"ש דוקא, וכ"ה בתו' עירובין ל' ב'], ומתריצין דלא נזכר אלא לטבל טבל מדרבנן, כגון בעצץ שאינו נקוב, וזה ניחא בכל הני משניות דמשכחת לה טבל דאורייתא, ושפיר אינטריך לאשמועינן טבל דרבנן, אבל באחריו שכל טבלו אינו אלא מדרבנן דהא מדאורייתא אינם חייבים אלא דגן תירוש ויזהר, אין צורך למיתני טבל, שכבר הוא נלמד מדמאי, ומדע בדמתני' דירקות פסחים ל"ט א' באמת לא תני טבל, וקתני רק דיוצאין בדמאי.

סג, מ"מ מסתברא דהיינו כשאין החסרון בחטים, אלא במשקה שנילושין בו, דצוה שפיר שם לחם עליו, אבל חטים שאינם באים לידי חימוץ, לאו שם לחם עליה, דהא ילפינן בסוגיין שאין קרוי לחם אלא הבא לידי חימוץ, ולכן אף לפי מה דמשמע ברמב"ם דלא סבירא ליה האי דינא דהרמב"ן דבעינן שהעיסה תוכל לבא לידי חימוץ, וכמש"כ לקמן ל"ו, מ"מ חטים שלא הביאו שליש אם אינם באים לידי חימוץ דין הוא שלא ינא צוהם יד"ח מזה, ואם כן דין הוא שיהיו פטורים מחלה, וכל שכן למ"ד נוקשה דרבנן, [ובזיתים וענבים שלא הביאו שליש איתא בירושלמי מעשרות פ"א ה"ב והוצא ברמב"ם פ"א מהלכות טומאת אוכלין דמשקין שלהם אינם מכשירים, בלאו שם משקה עליהו], והראוני שכבר הקשה כן בספר קהלת יעקב לבעל המשכנ"י, וי"ל דעמילן של טבחים יש בו גריעותות נוספות מלבד שהתבואה לא הביאה שליש, ואפשר שנילוש צמי פירות או שאר עניים, ולכן הוי חמץ נוקשה, אבל פת מתבואה שלא הביאה שליש, הוא חמץ גמור, וכ"מ ממה ששימשו בלשון עמילן של טבחים, ולא שנו סתם פת תבואה שלא הביאה שליש, דמשמע שיש בו עניים מיוחדים, וכ"מ בירושלמי ריש פ"ג דפסחים. (חלה ס"ה סק"א). — ועיין בסימן ט' ס"ק י"ג בדעת הרמב"ן והרא"ש.

ל"ה ב' דמאי הא לא חזי ליה כו', א"ה, עיין מש"כ בחו"צ דמאי ס"ו סק"א ב' אם באמת יועיל הפקרו שיהא רשאי לאכול הדמאי שמתח ידו.

שם ואר"ה תנא דב"ש א"ו, כבר נתקשו צו' בצרכות מ"ז א' צוה דבכל דוכתא דאמרינן הא דאי צעי מפקיר נכסיה וחזי ליה דתנן מאכילין את העניים דמאי, מיייתין בתר הכי הא דאר"ה דתניא דב"ש אין מאכילין וצוה"א מאכילין, בצרכות מ"ז א' [ושם לא מיייתי לדב"ה], ושבת קכ"ז ב' ועירובין ל"א ב' ופסחים ל"ה ב' וסוכה ל"ה ב', ומה שחירצו משום דאי משכח תנא דאמר אין מאכילין נדע דב"ש הוא, הדבר דחוק גם אם היה הדבר במקום אחד, אבל צוה שיהא זהו בכל המקומות ודאי צריך יישוב, ואפשר דבא לאפוקי מפ"י הגר"א בירושלמי דמאי פ"ג מ"א [הוצא בחו"צ דמאי ס"ו סק"א], למאן דאמר דאירי

דהא השתא הוא דאחתי לאשמועינן דמיפטר מתרומה גדולה, ועוד דל"ל לעצור על איסור מקדים [אם איכא גם בשבילים], כשיכול לפטורו בחטה אחת, וצפוטו איירינן כשאירע שהקדים בשבילים ע"י טעות וכיו"ב.

שם ונטלה ממנו תרומת מעשר ולא נטלה ממנו תרומה גדולה כו', לשון זה משמע קצת דגם לאחר שהקדים למעשר ראשון בשבילים אחתי היה יכול להפריש ממנו תרומה גדולה, והיינו משום דרק ע"י הפרשת התרומת מעשר נפטר מתרומה גדולה, אבל עד שלא הפריש תרומת מעשר יכול להפריש תרומה גדולה ואח"כ יפריש תרומת מעשר, עיין מש"כ תרומות ס"א ס"ק י"א, וזוהי יש גם קצת יותר חידוש דמערבין זו, אע"ג שהיה זו גם חיוצ תרומה גדולה ולא הפרישו, מה שאין כן אם היה נפטר לגמרי מתרומה גדולה, מה חידוש הוא דמערבין בפטור מתרומה גדולה כשלא הפריש תרומה גדולה.

שם מעשר ראשון שהקדימו בשבילין פטור מתרומה גדולה כו', לכאורה הנידון לחייבו בתרומה גדולה אינו אלא אחר מירות, דהא עד שלא מירחו הוא פטור, והפרשת המעשר ראשון אף אם נימא דטובלו לתרומת מעשר מדאורייתא מ"מ לתרומה גדולה ודאי אינו טובלו, וכיון דהנידון לאחר מירות אם כן יש לעיין אמאי לא מיפטר משום שבשעת מירות יש ללוי חלק זו דהא הוא מעשר ראשון, וכדמעטינן הפקר מהאי טעמא כמ"ש הר"ש מן הירושלמי פ"ק דפאה מ"ו, וי"ל דמהאי קרא גופא דמחייבו בתרומת מעשר שמעינן דמירות מעשר ראשון אינו פטור, והוא הדין לתרומה גדולה.

שם ומה ראית כו', משה"ק תו' ביצה י"ג ב' דמה סברא היא זו לחייב בשבילים ולפטור בכרי, אפשר דהיה מקום לחלק בין אם הפריש התרומת מעשר לאחר שנתחייב בתרומה גדולה לבין אם הפריש בשבילים, דהענין דהתרומת מעשר פטור גם את חיוצ התרומה גדולה, והלכך כשהקדים בכרי שכבר נתחייב בתרומה גדולה שפיר התרומת מעשר פטור, אבל הקדים בשבילים, וגם הפריש התרומת מעשר בשבילים ואח"כ מירת היה מקום לחייבו בתרומה גדולה.

בהקדימו בכרי נראה דאין לחייב את הצעלים להפריש על המעשר מתרומה גדולה

ולא אמור יש לקיים משנתנו כפשטה דשל דמאי ר"ל טבל של דמאי ופסול לז"ש משום שאין זו היתר אכילה, וכש"כ טבל גמור לכו"ע, ודלא כמו שצידד הרמב"ן בהלכות לולב לפרש דתרומת מעשר של דמאי קאמר, ויתחדש דגם תרומת מעשר טמא של דמאי מאכילין לעניים, דהדבר מחודש מאד לומר כן וכמו שסיים הרמב"ן שהדבר צריך תלמוד, [וצמלחמות לא הזכיר כלל פירוש זה], והרי חייבין עליו חומש והוא נכסי כהן וחייבין לתתו לכהן וכמו שהוכיחו השע"מ והגרע"א ז"ל בריש דמאי וכמש"כ בחו"ב דמאי ס"ו סק"א, ואיך יתכן להאכילו לעניים ישראלים, ומה שדקדק הרמב"ן מהא דלא קמני טבל במתני' כבר נתיישב בטוב.

ולא אמור נראה ליישב מה שנתקשו תו' בצרכות מ"ז א' ובסוכה ל"ה ב' דהא דבכל הני מתני' דמפרשין דהו טעמא משום דמאכילין את העניים דמאי מיייתין בגמרא הא דאמר ר"ה דב"ש סברי דאין מאכילין, וכי טעמא דב"ש אחי לאשמועינן, ולמש"כ י"ל דאחתי לאשמועינן דב"ש פליגי אכל הני מתני' וסברי דדין הדמאי כדין הטבל, וטעמיהו דב"ה רק משום דמאכילין את העניים דמאי, ונפקא מינה בתרומת מעשר של דמאי דזוהי גם ב"ה מודים דאין מאכילין לעניים דזוהי סברי בית הלל נמי דדינו כדין הטבל, ולפי שהיה מקום לומר דב"ה מקילין בדמאי גם בלא טעמא דמאכילין, וממילא הוא הדין בתרומת מעשר של דמאי, לכך אשמועינן דהדבר תלוי בצלוגתא דמאכילין. (סוכה ל"ד ב', ועי"ש עוד ל"ה ב').

שם וצמעת ראשון שנטלה כו' פשיטא לא צריכא שהקדימו בשבילין כו', יש לדקדק דהכא מתפרש תרומתו תרומת מעשר שבו, וצפיא דקמני שלא ניטלה תרומתו מתפרש על תרומה גדולה אבל תרומת מעשר ניטלה, ואפשר דיש לפרש שניטלה כל תרומתו ושלא ניטלה כל תרומתו, ואשמועינן דמשכחת לה חיוצ תרומה מלכד חיוצ התרומת מעשר שבו, ומתפרש דזימנין שתרומתו דהיינו תרומת מעשר שבו הוא כל תרומתו, וזימנין שאינו כל תרומתו, וכדמפרשין לחלק בין ניטלה בשבילים לבין ניטלה בכרי. (שבת קכ"ו ב').

שם לא צריכא שהקדימו בשבילין, מש"פ רש"י שהקדימו כדי לחסוך תרומה גדולה, נ"ע

לאחר יאוש מדומיא דפסח, ואי מקרא דקרבנו ולא הגזול הול"ל כדאמר אביי אי לפני יאוש ל"ל קרא פשיטא, וכן מבואר בצ"ק שם דעולא יליף דומיא דפסח ורצא יליף מקרבנו ולא הגזול, והא דלא מיייתין להא דר"י משום רשב"י בצ"ק שם, הוא משום דלאו צרייתא היא, ובסוכה נמי ריב"נ משמיה דשמואל פליג עליה.

ומ"מ נראה דכו"ע אית להו דאיכא איסור מנזה הבאה בעצירה מדרבנן, דהא תנן בפסחים דאין יואלין ידי חוצת מנזה בטבל ועל כרחך משום מנזה הבאה בעצירה היא, דאע"ג דמיייתין בסמוך צרייתא דממעטא טבל מדאורייתא משום שאיסורו משום טבל ולא משום חמץ כדדרשינן התם מקרא, ומוקמינן לה כר"ש, אבל הרי בגמ' פריקין טבל פשיטא, [ועיין במלחמות פ"ק דפסחים ז' א' שכתב דהך פשיטא הוא משום דקתני רישא יואלין בדמאי ובמע"ר שניטלה תרומתו כו' וממילא מובן דבטבל לא, אבל מסבירא לא קים לן דאין יואלין בטבל דהא מוקמינן לה כר"ש], ומשנינן בטבל טבול מדרבנן שזרעו בענין שאינו נקוב, וזוהי הרי על כרחך דליתא אלא לטעמא דמנזה הבאה בעצירה, וכמש"פ רש"י, דדרשא דמי שאיסורו משום כל תאכל חמץ הרי מתקיימת כאן, והדבר נ"ע שצברמז"ן בחידושו דן לאפוקי מתני' מהילכתא משום דלא קיי"ל כר"ש באין איסור חל על איסור, והא על כרחך גם לר"ש מתני' משום מנזה הבאה בעצירה, [שו"ר בחדושי ה"ר דוד שכבר העיר בזה], ועו"ק דגבי מרור נמי תנן ל"ט א' דיואלין בדמאי ובמע"ר ראשון שניטלה תרומתו כו', ומבואר דאין יואלין בטבל אע"ג דהתם ליכא לדרשא דמי שאיסורו משום כל תאכל חמץ כו', ועל כרחך משום מנזה הבאה בעצירה, אח"כ ראיתי בחדושי הר"ן שכבר הקשה כן, [וכן בחדושי הר"ד הנ"ל], עיי"ש שחירץ דאיתקש מרור למנזה לענין דרשא דר"ש, אבל הדבר קשה דהא מעשר ירק דרבנן, ועיין בתו' לקמן קי"ד ב' ד"ה אבלן נחישב.

ואפשר דאע"ג דדרשינן קרבנו ולא הגזול, מ"מ קרא דוהבאתם גזול מפרשינן דעינינו לאיסור מנזה הבאה בעצירה, דהא כולל גם לפני יאוש אע"ג דההקדש לא חל כלל, ונקט איסורו משום גזול, וה"נ בלאחר יאוש אף דהקרבן פסול

משלו כדי שלא להפסיד ללוי, דהא הלוי לא הפסיד דע"י שלא הפריש מתרומה גדולה גדל כמות המע"ר, ויש להסתפק אם הצעלים יכול להפריש מתרומה גדולה מן המעשר, דהא המעשר של לויים הוא, ותרומת מעשר ילפינן מקרא בגיטין ל"א א' שרשות ציד ישראל להפריש, אבל בתרומה גדולה לא מנאנו דיהא רשאי, וגם כיון שיכול להרבות ולמעט איך יתרום בלא דעתו של הלוי, [ויש לדון אם גם בתרומה זו מן המעשר יהא נוהג עין יפה ורעה וצינונית דתרומה], ונ"ע.

שם וקמ"ל דאין החומש מעכב, מש"כ תו' דאי ד' ב'ה' פריק וחומש מעכב, נקט מעשר שני אגב מעשר ראשון נ"ע, דמה ענין זה לזה התם בהקדימו בשבילים, אבל י"ל דנקטו אגב דבעי למיתני בסיפא בלא נפדה כהלכתו, נקט רישא בנפדה, א"נ אגב הקדש, ועיין ב"מ כ"ד א' דבהקדש לכו"ע בשבת אין החומש מעכב, אבל נ"ע לפרש דנפדו דהקדש בלא חומש ובמעשר שני בחומש, א"נ שמא אי חומש מעכב תתפרש מתני' בחילל שוה מנה על פרוטה וקמ"ל דחילל כדשמואל.

שם מהו דתימא מנזה שוה לכל אדם בעינן קמ"ל מנזות מנזות ריבה, משמע דבעי קרא לרבויה, ומסבירא הוי מנזרינן שוה לכל אדם.

שם אבל לא בטבל כו' פשיטא ל"ז בטבל טבול מדרבנן כו', פרש"י ואפילו הכי מנזה הבאה בעצירה היא כו', ענין מנזה הבאה בעצירה כתבו תו' בסוכה ט' א' דאינו אלא מדרבנן, וכ"כ הרמב"ן בלקוטיו מדאורייתא ינא, דמקרא דדברי קבלה סמכין לה, והיינו קרא דוהבאתם גזול, ולמאי דמוקים אביי בצ"ק ס"ו ב' לקרא דקרבנו ולא הגזול לאחר יאוש ויאוש לא קני, ומשום דהקדשו מועיל להוציאו מרשות הצעלים כדתינא שם ס"ז א' דהגנב והגזלן הקדשן הקדש משום דהוי שינוי השם, וכמו שפירשו תו' שם, ופסליה רחמנא, לפי זה קרא דוהבאתם גזול מתפרש כהאי גוונא שהקדישו גזלן לאחר יאוש ומשום דפסול מדאורייתא, ואם כן לא מנאנו בהאי קרא ענין כללי למנזה הבאה בעצירה, אבל בסוכה יליף ר' יוחנן משמיה דרשב"י למיפסל גזול ציו"ט שני מהאי קרא דוהבאתם גזול, ומבואר דס"ל דהאי קרא ענין כללי הוא למנזה הבאה בעצירה, ועל כרחך דלא דריש קרבנו ולא הגזול, וכן משמע מהא דיליף לפסול

אסימון, דהא נקט נמי הקדש דכו"ע מודו שאין פודין בקרקעות, ועיקרה דמתני' לאשמועינן שיש דינים בפדיון ואע"ג דנפדו אס לא נפדו כהלכתן כלל נפדו חשיב. (שבת קכ"ח א').

ל"ו א' אס כן מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש, אין לדקדק מכאן דעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש חשיב לחם, מדלא ממעטינן ליה אלא משום דלאו עוני הוא, ונפקא מינה לענין חלה והמוציא וזרכת המזון, דהכא צמיעוט יין ושמן ודבש איירי, דהא לקמן ל"ח ב' פרכינן בלחמי תודה דהוי מנה עשירה ומשנינן רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות, ומשמע דאי הוי טפי, הוי חשיב שפיר מנה עשירה אף שהוא מיעוט, וכמ"ש המ"א סימן תע"א סק"ה, וכיון דגם צמיעוט חשיב מנה עשירה, על כרחך יש לפרש כן הא דקאמר הכא פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש, דהא ראוי לפרש מה נחמעט מהאי קרא, ומיהו עיסה שנילושה צמיעוט יין ושמן ודבש שפיר שמעינן מהכא דחשיב לחם, וזה כדעת הרמ"א או"ח סימן קס"ח ס"ז, אלא ש"ל דגם פת הבאה בכיסנין חשיב שפיר לחם דקרא, וכמ"ש אהר"ה הגרע"א ז"ל באו"ח סימן קס"ח במ"א ס"ק ט"ז.

במלחמות כתב להוכיח דעל כרחך איירי בתערובת מים, דאם לא כן ל"ל לטעמא דלחם עוני, תיפ"ל שאינו צא לידי חימוץ, ולא שייך ביה שמירה, ונמיהו אין מזה ראייה אלא לתערובת מים, ואכתי אפשר דרובא יין ושמן ודבש, ולכאורה קשה דאם כן אף כשעירב בו מים אכתי חמץ נוקשה הוא, ואם צעינן צא לידי חימוץ ראוי להצריך שיצא לידי חימוץ דכרת דביה איירי קרא, וי"ל דשפיר משכחת לה כשהקדים נתינת המים, וכבר היה יכול לצא לידי חימוץ גמור, ואף שאח"כ הוסיף יין ושמן לא מיפסל בהכי, (דלעולם אחר אפייה אינו צא לידי חימוץ, ועל כרחך דסגי במה שהיה יכול לצא לידי חימוץ מעיקרא), וכן צ"ל בלחמי תודה דעשאן למכור בשוק יוצא בהן, אף שיש בהם שמן, (ושמא מעט שמן כזה אינו חשוב לצטל כח החימוץ שבמים), א"נ שמא סגי נמי במה שיכול לצא לידי חימוץ הפסול למנוח מנה, אף שאין בו כרת, דכבר שייך ביה שמירה.

מקרא דקרבנו, מ"מ קפידת הכתוב על המנוח הבאה בעצירה, א"נ מקרא דשונא גזל בעולה, א"נ י"ל דמסבירא קים להו איסור מנוח הבאה בעצירה כמו שהביא הרא"ש פ"ב דפסחים סימן י"ח מן הירושלמי חלה פ"א ה"ה ושבת פ"ג ה"ג דקאמר אין עצירה מנוח לומר דלא יצא עי"ש. (סוכה כ"ט ב' ועי"ש).

שם שזרעו צעיץ שאינו נקוב, הא דמחלקינן בעלמא בין נקוב לשאינו נקוב, היינו דוקא לענין מנוח התלויות בארץ, וצוריעה, ובגידול, אבל לענין כוית מנה מצואר בסוגיין דגם הגדל צעיץ שאינו נקוב יוצאין בו יד"ח, דהא מוקמינן לטבול דמתני' צעיץ שאינו נקוב ומצואר דאם עישר שפיר דמי, ונראה דהוא הדין לענין אחרוג ולולב, [ואע"ג די"ל דלענין מנה סגי בצא לידי חימוץ, וכעת ראייתי שנשמט אדם כלל קנ"ב שנסתפק בזה, ומיהו לא הביא שם דלענין מנה שפיר דמי, עי"ש] וכ"כ בקרן אורה מנחות ע', וכן מצואר בצרכות מ"ז ב' דמומנין עליו, ומסתבר דגם כשר למנחות, עיין מנחות ס"ט ב' אי למנחות אמאי לא, ושם פ"ד ב' סיפא אתאן למנחות, ועיין בתוספתא דערלה לענין ערלה, ובמנחות ע' א' מצואר דאינו אסור משום כלאים אלא מדרבנן, [ושם משמע דלאו בכל איסור דרבנן מלקינן מכת מרדות עי"ש, ועיין פ"ח סימן תצ"ו], ומסתברא דהוא הדין לענין חדש, ועיין תו' ר"ה י"ג א', וצירושלמי כלאים פ"ז ה"ו מיבעיא ליה לענין המוציא, ושם איתא נמי דתרומתו אינה מדמעת ואין חייבין עליה חומש, ואיתא נמי בתוספתא דדמאי פ"ה וצירושלמי חלה פ"ב ה"א, אבל לא מנאחי ברמב"ם, ובתלמודן לא מנאחו פטור מחומש אלא במעשר שני של דמאי, אבל תרו"מ של דמאי חייבת כדתנן ב"מ כ"ה ב', וכן מעשר שני של עציץ שאינו נקוב מצואר גיטין ס"ה א' דחייב בחומש, ולכאורה כל שכן בתרו"מ דהא גבי דמאי חמיר תרו"מ ממעשר שני לענין חומש. (דמאי ס"ח סק"ו).

שם ומאי לא נפדו שלא נפדו כהלכתן, אע"ג דליכא למישמע ממחניתין מאי ניהו כהלכתן, מכל מקום לאשמועינן התנא שיש דינים בפדיון.

שם מעשר שפדאו ע"ג אסימון כו', יעוי' בתו' שבת קכ"ח א' ונראה דכוונתם דבגמ' נקטו אסימון לרבותא, אבל ממתני' אין ראייה דבא למעט

והוא הדין שאר מי פירות, ואפשר דלרבותא נקטינהו דאף דאין אדם יוצא זה ידי חובתו בפסח אפילו הכי חייבין בחלה, וכל שכן עיסה שנילושה בשאר מי פירות דיוצא זה ידי חובתו בפסח דודאי חייבת בחלה, אבל מ"מ לא היה לו לשנות מלשון המשנה, ובפרט כשהדבר במחלוקת צירושלמי ויש ריב"ח דמחלק בין מי פירות לשבעה משקין, והדברים נ"ע. (חלה ס"ב סק"ב).

שם נהי דזורזין ליחא במקום זרזין איתא דאמר מר כו', הא דלא הביאו מתני' דמנחות נ"ו א' דכל המנחות יש בהן מעשה כלי צפנים, הוא משום דניחא ליה להביא ברייתא דקתני בהדיא דליחא זורזין ואיתא במקום זרזין, ועוד דניחא ליה לאתויי דאף פסולה דדיעבד אם כללה בחוץ, וממתניתין לא שמעינן אלא לכתחלה, אבל ודאי אמתני' סמך, דהא לר"ל דכללה בחוץ כשירה נמי אית לן לפרושי מתני' דנילושות צפושין משום דאיתא במקום זרזין, והיינו מכא דנא דמתני' דכל המנחות יש בהן מעשה כלי צפנים, ואף למאן דאמר מדת יבש לא נתקדשה, דלא אשכחן תנא דפליג אמתני' דכל המנחות נילושות צפושין.

(מנחות ס"ט סק"ו).

שם אי מה מרור שאין צמינו בכורים אף מנה שאין צמינה בכורים אוליא חטין ושעורין שיש צמינן בכורים ת"ל מנחת מנחת ריבה, לכאורה פשטא דגמרא משמע שאין מציאין בכורים מכוסמין ושיפון ושכולת שועל, ויעשו מהן מנה, והכי נמי תניא בתוספתא והוצאה צרא"ש צפ"ו דברכות סימן כ"א דפת שעורים ופת כוסמין מצרך על של שעורים אע"פ שהכוסמין יפין מפני שאינן ממין שבעה, ושעורין ממין שבעה, ותנן אין מציאין בכורים אלא משבעת המינים, וכן יש להגיה בתו' בגירסת מהרש"ל וכמ"ש הפני יהושע והביאו הגרע"א ז"ל צכורים פ"א מ"ג, ובגליון הרמב"ם צפ"ב דכורים ה"ב, ונ"ע בראשונים שלא פירשו כן עיין בתו' הרשב"א ובתו' הרא"ש ובר"ן. — הא דמקשינן למרור, היינו שלא יהיה פת חשוב דלחם עוני כתיב, וכדס"ד לקמן דליבצי פת הדראה.

והא דאמרו לעיל ל"ה א' כוסמין מין חטים, הוא לענין צירוף לחלה כמ"ש תו', אבל הם שני מינים והם כללים זה בזה, וכמו שנחלקו הראשונים

והנה גבי חלה תנן צפ"ב מ"ב דעיסה שנילושה צמי פירות חייבת בחלה, אע"ג דמיניס החייבים בחלה נפקא לן לחם לחם ממנה כדאמר מנחות ע' ב', ובמנה הרי לא נפיק יד"ח אם נילוש צמי פירות, דאינו צא לידי חימוץ, י"ל דלא ילפינן ממנה אלא מינים החייבים, אבל לא צמה שמהא לישתם, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ בפסקי חלה להרשב"א ז"ל, [אלא שקיים ז"ל שם דאף בפסח היו יוצאים בהם אי לאו דהוי מנה עשירה, ובאמת לפי זה פשיטא דל"ק מידי, דודאי לא ילפינן מפסח להצריך לחם עוני לענין חלה, אבל כל דברנו לפי דברי הרמב"ן דצפסח נתמעטו משום שאין באין לידי חימוץ, דלפי זה היה מקום ללמוד מזה גם לענין חלה, וגם הרשב"א בקושיתו הזכיר הך טעמא דאינו צא לידי חימוץ ע"ש, ועיין ברמב"ם פ"ו מה' חו"מ ה"ה דיוצא יד"ח בעיסה שנילושה צמי פירות, וס"ל דלא חשיב מנה עשירה אלא ציין ושמן וכיו"ב, ומשמע דלא ס"ל דבעי לישא שצא לידי חימוץ]. (חלה ס"ב סק"ה).

הרמב"ם צפ"ו מהלכות בכורים הי"ב כתב עיסה שנילושה ציין ושמן ודבש חייבת בחלה, ומדשינה מלשון המשנה, מוכח דס"ל דרק משבעה משקין הוא דמחייבין בחלה, ואף שלא הביא דמשאר מי פירות פטורה, י"ל לפי שלא נתפרש בהדיא, א"כ שמה ספוקי מספקא ליה אי הלכה כר' יוחנן או כריב"ז, וכמו שדנו בזה הרשב"א בתשובה ח"א סימן תס"ד והרא"ש בכלל ב' סימן י"ד בתשובתו להרשב"א, והדבר תימא שהטור הביא בשם הרמב"ם לחייב עיסה שנילושה צמי צינים, וכבר רמז לזה הב"י, אלא שהב"י סיים דנראה כן צדעת הרמב"ם ממה שסתם ולא חילק, ולמש"כ ממה שלא העתיק הרמב"ם מתני' כנורחא מוכח אדרבה דס"ל כמש"כ הרא"ש דקיי"ל כריב"ז, ואין חיוב חלה אלא צנילושה עם אחת מז' משקין, שו"ר בצית מאיר שכ"כ בהלכות פסח.

ברם יפה הקשה בני מאיר ג"י דאם כן איך פסק צפ"ו מהלכות חמץ ומנה ה"ה דיוצא ידי חובתו בעיסה שנילושה צמי פירות, הרי אי פטורה מחלה ש"מ דלא מיקרי לחם, והרי חלה ילפא לחם לחם ממנה, ואי מיקרי לחם לענין מנה, ראוי לחשבה לחם גם לענין חלה, ואפשר דמשום זה נקט הב"י דמש"כ הרמב"ם יין ושמן ודבש הוא לאו דוקא

כפשוטו לליכא דינים צפת עצה, וכן כתב המג"א דממה שכל הפוסקים השמיטו דינא דפת עצה, משמע דלמסקנא דפליגי צפת מרובה, ליכא דינים צפת עצה, לפי זה נראה דמדינא דגמרא לא נאמרו הלכות צפת עצה, אבל ממה שקבעו בגמרא הך ליטנא קמא נראה שצאו ללמד שיש חשש חימוץ צפת עצה, ויש להשתדל שלא לעשות פת עצה, ואף צפחות מטפח יש להזהר כדפריך רב יוסף, ועיין צבה"ל סימן ת"ס ס"ה שהביא מהרבה ראשונים להחמיר בדבר, ומסתברא דכולהו לאו מדינא דגמרא קאמרי, אלא דמגמרא שמעינן שיש לחוש בדבר.

שם שאלית את רבי זיידוד כו', לכאורה קשה דכולהו אליבא דצ"ש, ושמא יש ללמוד מזה שיש ענין להחמיר בזה, וכמו שעשה ר"ג ביצה כ"א ב', ולא חשבינן ליה כעושה כדברי צ"ש ועובר על דברי צ"ה ברכות י' ב'. (ביצה כ"א ב').

שם מאי פת עצה פת מרובה, לא נתפרש מהו שיעור מרובה דאסרי צית שמאי, וביצה י"ב ב' מבואר במשנה שם דגם לבית שמאי חס לשו ביום טוב אפשר להפריש חלה, ונראה מזה דשיעור חלה עדיין לא חשיב פת מרובה דאסרי צית שמאי, וברייחא דידן דאיירי בפסח, ובפסח הרי אין ללוש שיעור חלה כדאמר לקמן מ"ח א' קבא מלוגנאה לפסחא, ואפילו הכי אסרי צית שמאי, יש לפרש דגם לאפות מרובה אסרי צית שמאי וכשנילושו כמה עיסות קטנות, ועיין מלחמות, ול"ע כעת.

שם אין אופין פת עצה כו', נראה דפת אין רגילות לאפות כל יום, אלא אופין לכמה ימים, ולכך חששו שגם אם יאפה ציו"ט יאפה לכמה ימים, לכך הנהיגו לשנות לעשות רקיקין קטנים כשאופין ציו"ט, כי היכי דיזכרו שאין לאפות אלא הכריך ליו"ט, וגם כיון שהטורח מרובה ממילא לא יטרח אלא מה שצריך וכמ"ש תו' ביצה כ"ב ב' מן הירושלמי מתוך שאתה מייגעו מימנע ואינו עושה אלא כדי זכרו, וב"ה סברי שלא תיקנו כלום רק שלא יאפה לחול. (ביצה כ"א).

שם ת"ר יוצאין צפת נקיה ובהדראה ובסריקין המצויירין כו', נראה דאתי לאשמועינן סריקין המצויירין דלא נימא דלא חשיב לחם עוני, וכמו אשישה לעיל ל"ו ב', דומיא דפת נקיה דבא לומר דחשיב לחם עוני, וכדמרבינן לה לעיל ממוצא

על מש"כ רש"י לעיל שם שחורמין מזה על זה, עיין ר"ן ותו' הרשב"א ותו' הר"פ ותו' הרא"ש.

ל"ו ב' אי מנות מנות ריבה אפילו זיכורים נמי הדך ציה ר"ע, ומקמי דהדר ציה הוי סבירא ליה כמו שכתבו תו' ד"ה אי דאהני קרא דמנות מנות לרבווי יש במינו זכורים, ואהני היקישא למעט זכורים, ולמאי דהדר ציה לכאורה לא ילפינן מידי מהיקישא.

שם אם כן מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה, פרש"י גלוסקא גדולה, ולכאורה מתפרש שצשעה שצא לאכול נוטל גלוסקא גדולה וצו"ע ממנה פרוסה, ויש כאן חסרון אשישה במה שהיא לפניו, [עיין ברכות ל"ו ב' צבא מלחם גדול], אע"פ שצו"ע ממנה פרוסה, ולפי זה אם פרס ממנה פרוסה טרם שצא לאכול, ואחר כך הוא צא לאכול רק עם פרוסה, שפיר דמי, אבל יתכן גם לומר דכל שצשעת אפי"ה היתה גלוסקא גדולה שוב לא מיקרי לחם עוני, ואפילו צ"ע ממנה פרוסה כבר לא חשיבא לחם עוני, ול"ע, ועיין צבה"ל סימן תנ"ד ס"א, ועיין פירוש הר"י מלוויל ותלמיד הרשב"א ונמו"י שהביאו לפרש אשישה מזה עם יין שמן ודבש, אבל צ"ע כיצד יפרשו ליטנא דגמרא ומאי משמע דהאי אשישה ליטנא דחשיבותא כו' אשישה אחד מששה באיפה, וכבר הקשה כן תלמיד הרשב"א.

תוד"ה פרט משמע דחלוט הוי לחם, עיין מש"כ בסומן י"ב סק"י ד"ה והנה אף.

ל"ז א' וכמה פת עצה אמר ר"ה טפח שכן מצינו בלחם הפנים טפח, פרש"י דבית הלל מתירין רק טפח ולא יותר, ונראה לפי זה דיש לפרש דבית שמאי אסרי אף פחות מטפח, דלא מסתבר לאוקמי פלוגתייהו רק בטפח מצומצם, ומשמע דרב יוסף פריך דרק פחות מטפח ראוי שבית הלל יתירו, ולענין דינא יש לומר דקיימא לן כרב הונא דרב יוסף רק אחקיף עליה דאין ללמוד מלחם הפנים, ופשטא ראוי לומר דגם רב הונא ידע דיש לחלק כדפריך רב יוסף, ומכל מקום סבירא ליה דיש להחיר טפח.

ובל זה אי הוי קיימא פלוגתאן צפת עצה, אבל למאי דמסקינן מאי פת עצה פת מרובה, נראה דהכונה לומר דלית לן לפרש פת עצה

מאות ריבה, ומה שסיים אע"פ שאין עושין סריקין המצויירין, זה לקושטא דמילתא, וגם שמעיין דלא אסרו חכמים לסריקין בדיעבד, אבל עיקר החידוש בסריקין דלא נימא דלא חשיב לחם עוני, שו"ר ש"כ בחידושים ע"ש הריטב"א, ונע"ק בלשון רש"י דמשמע קצת דהחידוש דלא אסרו דיעבד, וגם אם הגדון משום חשש חימוץ, היה ראוי לומר דמותריין באכילה, ולא דיואליין בהן.

במג"א סימן ש"מ סק"ו הביא בשם כנה"ג בשם הר"ש הלוי דאין דברי הרמ"א אלא בעוגות שכותבין עליהם אותיות שלא מהעוגה עצמה אלא ממין אחר, אבל כשהאותיות מהעוגה עצמה בדפוס או בידים שרי ולכן אוכלים העוגות שיש עליהם ציורים, [כנראה הכונה לסריקין המצויירים שהביא הדגמ"ר], נראה דכונת החילוק דמי שעשה עוגה בצורת ח"ת או סמ"ך אין לאסור אכילתה משום מוחק, שהרי אין כאן קלף שמתכשר ע"י מחיקתה, שהרי הוא אוכל את כל האות, והיינו דבאותיות ממש לא שרינן לקרוע נייר שיש עליו אותיות משום מוחק, [אף בדליכא משום קורע], היינו באותיות ממש ומשום אטו מוחק, אבל בעוגה העשויה בצורת אות לא חשיבא אכילתה כמוחק, והיינו סריקין המצויירין שנאכלין בפסח ולא חשבינן להו כמוחק, וגם כשרק החלק העליון של העוגה בצורת אות כגון שעשויה בדפוס שמחזית העומק אותיות, נמי כיון שכשתחתון החזי שבה האותיות הרי תשאר העוגה פרוסה מבלי יכולת לכתוב עליה כלום בדרך הפרוסות, הר"ז כאוכל כל האות, ואפשר דמש"כ המג"א ונ"ע הוא על אופן כזה, אבל כשכל העוגה היא האות י"ל דניחא שפיר, ומרן זללה"ה בסימן ס"א סק"א גם נתקשה בחילוק הזה של הכנה"ג וכתב ז"ל לחלק מהא דסריקין המצויירין דצורות על הפת לאו כלום הוא אלא צורת הפת, מה שאין כן אותיות, ולמש"כ כשכל העוגה היא האות אפשר לדמות לצורה, וגם כשחלק מן העוגה בצורת אות, עדיף מעובדא דמהר"ם שכתבו על העוגה אותיות ממין אחר, דהתם הרי הוא כתב ממש, ועיין בדגמ"ר, ונ"ע. (שבת ס"ג סק"ו).

שם ורי"א מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה כו' הסופגנין והדובשנין כו', יש לתמוה אם כן מה לנו ענין בסופגנין ודובשנין ואיסקריטין, הלא אין הדבר תלוי אלא אם דעתו

ל"ז ב' עיסה של מעשר שני לדברי ר"מ פטורה מן החלה כו', בסנהדרין קי"ב ב' אר"ח מחלוקת במעשר שני צירושלים דר"מ סבר מעשר שני ממון גבוה הוא כו', לכאורה אי מעשר שני ממון גבוה הוא, שייך בו תרי פטורי, חד עריסותיכם ולא של הקדש והוא הדין מעשר שני, וחד דאכילת גבוה לאו שמה אכילה לענין חיוב חלה, וכדפטרינן בפ"א דחלה מ"ו בלחמי תודה ורקיני נזיר אף שעדיין לא הקדישן, דכיון דגלגלן ע"מ לשמש בהן לאכילת קדש הרי הם פטורין, וכמש"כ בחלה ס"ג סק"י"ד, [ועי"ש דהדרי צי], וה"נ במעשר שני שגלגל ע"מ לאכלן בקדושת מעשר שני, ולא מסתבר לחלק בין לחמי תודה למעשר שני אי מעשר שני ממון גבוה.

אבל אי אפשר לומר כן דלקמן ל"ח א' ובסוכה ל"ה ב' צעינן לסיועי דאין אדם יוצא לר"מ באחריו ובמנה של מעשר שני מהא דס"ל לר"מ דעיסת מעשר שני פטורה מן החלה, ודחינן דשמה שאני חלה דכתיב תרי זימני עריסותיכם, אבל באחריו ומנה שמה לא ממעטינן ממון גבוה, ואם איתא דאכילת מעשר שני באכילת לחמי תודה, אם כן מנ"ל כלל דדרשינן עריסותיכם למעוטי של מעשר שני דכיון דהוי ממון גבוה, לא חשיב עריסותיכם, דילמא גם ממון גבוה חשיב שלכם, ואפילו הכי פטורין מן החלה דאכילת גבוה לאו שמה אכילה, וכדפטרינן לחמי תודה אף קודם שהוקדשו, [והא דמעשר שני ממון גבוה ילפינן לה מקרא קדושין נ"ג א'], ונראה מוכח מכאן דמעשר שני אף דהוי ממון גבוה, כיון דבר פדיון הוא, ואף צירושלים נפדה אם נטמא, וגם בטעור שאינו נפדה אינו משום שהוא כקדושת הגוף, אלא דצירושלים שאפשר לקיים בו מצותו לא התירה תורה לפדותו, הלכך לא דמי ללחמי תודה, וחשיבא אכילתו אכילת הדיוט המחייבת בחלה, ורק

בזה בתרומות סימן א' ס"ק י"ב, ולמש"כ ניחא דהא כתב הר"ש שם [ומשמע קצת דהוי גריס הכי בירושלמי], דהא דפטור מתרומה גדולה היינו דוקא במירח ואח"כ פדה, ואם כן היינו משום דמירוח מעשר שני כמירוח הקדש, וכיון דהרמב"ם פסק לענין חלה דגלגול מעשר שני כגלגול הדיוט וחשיב עריסותיכם, אם כן הוא הדין מירוח מעשר שני נמי כמירוח הדיוט, וחשיב דגנך, והיה דירושלמי אחי כר"ח בסנהדרין שם, דאי ממון גבוה הוא פטור מחלה, וכדאמר בירושלמי כמ"ד אינו כנכסיו. (חלה סימן ז')

תוד"ה דכו"ע ואור"ת דדוקא בצלילתו רכה פליגי כו' דהא חיוב חלה הוא משעת גלגול כו', לכאורה כל מה דקשיא ליה לר"ת הוא דכיון דחיוב חלה תלוי בגלגול אין לנו להתחשב כיצד עתיד לאפותה, וכל שעכשיו היא עיסה יש לחייבה בחלה, והיינו מתני' דתחלתה עיסה וסופה סופגנין לפי פירוש ז"ל, ולפי זה לענין המוציא ואכילת מנחה אכתי שפיר י"ל דאף עיסה עבה אם אפאה בצילפס אין יוצאין בה לר"ל, אף שחייבת בחלה, דמידי דתלי באפייה, שפיר בעינן תנור, ומשום קושיא דמחצת ומרחשת אין לחדש כולי האי דשפיר י"ל דכל המנחות לצד מיניהו, ועוד דשמנן מועט שהרי אינו אלא לוג לעשרון והוא מתחלק לשלשה מחנות שמן כמבואר מנחות ע"ה א', ובאמת עיקר הדבר דפשיטא להו דמטנגין אותם בשמן לא ידעתי מקורו דבפשוטו לא מצאנו זהו אלא ג' מחנות שמן חד בכלי קודש לעשייתן וחד לצלילה וחד ליציקה שאחר אפייה, ואם כן בשעת אפייתן אין שמן בכלי כלל, רק המעט שנבלע בסולת בשתי המתנות, וכן ברמב"ם פ"ג ממע"ה ק"ה לא נזכר שנותן שמן בכלי בשעת אפייתן, ועיין בשצלי הלקט סימן קנ"ט שכתב דאין שם אלא שמן שנבלע בסולת, ומיהו ברש"י מנחות ס"ג א' משמע שיש שמן בכלי בשעת אפייתן, אבל גם לפי זה אינו אלא מעט ולא חשיב ע"י משקין, וכמש"כ הר"ש פ"א דחלה מ"ה, ומיהו לר"ל יש לשאול דהא מעשה אלפס נינהו, דמשמע שאין אפייתן בתנור אלא שהאש מהלך תחת המחצת והמרחשת, [אם כי אין לזה הכרח, דגם אם יכניס עם המחצת והמרחשת לתנור אכתי יהיו רוחשים], וכבר רמז לזה הר"ש שם, וכתב דלר"ל על כרחך בשאר מנחות קאמר

משום עריסותיכם שיך למעוטי דלאו ממנו הוא, ודמי להקדש צדק הצית וכיו"ב, [ולמאי דהדרי בי בחלה שם דלעולם אכילת ממון גבוה שמה אכילה, ניחא בפשוטו].

ויש מקום לדון אי פטור דעריסותיכם ולא של הקדש חייב בזמן שיש פטור דאינו עומד לאכילת הדיוט, ודכוותה יש להסתפק בגלגול עכו"ם לכותח אם יש בו פטור דגלגול עכו"ם, כיון דבלאו הכי פטור משום דגלגול לכותח דהיינו לאפות בחמה, ונפקא מינה דנמלך לאפותה באור, דמשום גלגול לכותח לא מיפטר, ומשום גלגול עכו"ם מיפטר, ואי כל נמלך מתחייב למפרע עיין חו"ב חלה ס"ג סק"ט י', אם כן יפטר ג"כ למפרע משום גלגול עכו"ם, כי תיבעי לן אי נמלך מתחייב רק מכאן ולהבא, ולפי זה חיובו רק מדרבנן, מדמהני הפרשה קודם שנמלך, עיין חו"ב שם, ויש לדון אם גם בגלגול עכו"ם חייבו דנמלך, [אבל מדאוריתא נראה דכל דליכא שעת חובתה אף בלא פטור דהקדש ועכו"ם, הרי אין כאן פטור הקדש ועכו"ם, וכ"מ בירושלמי דשני גויים המוציא בחו"ב חלה ס"ג סק"א ע"ש]. (חלה סימן ז')

מש"פ הרמב"ם בפ"ו מה' בכורים ה"ד דעיסת מעשר שני בירושלים חייבת בחלה, נראין הדברים דהוא כמש"כ הר"י קורקוס דס"ל דמנחה ואחריו חלה כי הדדי נינהו כרהיטת הסוגיא דפסחים וסוכה, וכיון דסתם מתניתין בסוכה דאחריו של מעשר שני בירושלים אם נטל כשר ראוי לפסוק כן, וגם בקדושין נ"ג ב' משמע דליכא עוד סתמא כר' יהודה, ועל כרחך דאף לר"מ אם נטל כשר, וכן ר"ע ס"ל בפסחים ל"ו ב' דיוצאין במנחה של מעשר שני בירושלים, ודוחק לומר דס"ל ממון הדיוט הוא, דהא בקדושין שם מסקינן דב"ה סברי ממון גבוה הוא, ועל כרחך דחשיב שלכם כיון שיש בו היתר אכילה, ומנחה ילפינן התם ל"ח א' מחלה, ועל כרחך דחשיב עריסותיכם, ולפי זה ר"מ וחכמים דפליגי בעיסת מעשר שני תרוייהו ס"ל ממון גבוה הוא, ודלא כר"ח סנהדרין קי"ב ב', ואפילו הכי מחייבי רבנן, וקיי"ל כוותייהו.

ובזה ניחא מה שהשמיט הרמב"ם הא דאיתא בירושלמי חלה פ"א ה"ג דמעשר שני שהקדימו בשצלים פטור מתרומה גדולה, ונתקשינו

ולא במחצת ומרחשת עי"ש, אלא דאכתי י"ל דהרתיח ואח"כ הדזיק, דמודה ר"ל.

ברם בספר הישר נראה הדברים דר"ת לא סבירא ליה שיש גריעותא במעשה אילפס, דשפיר חשיבא אפייה גם במעשה אילפס, ומה שזכר בסוגיין הללו מעשה אילפס הן לפטור ר"ל הללו כלילה רכה הן שצריכים להאפות באילפס, והגריעותא רק משום שהן כלילה רכה, וכן מנה העשויה באילפס נמי ר"ל מנה שצריכה להעשות באילפס, דכלילתה רכה, והריעותא רק מחמת דכלילתה רכה, וולכך לא מוקמינן לה בעיסה עבה, דאם כן פשיטא דאין שום חסרון במה שנעשה באילפס], ורק לענין לתקן החסרון דכלילה רכה צוה מחלקינן צין תנור לאילפס וצין הדזיק ואח"כ הרתיח לצין הרתיח ואח"כ הדזיק, דבתנור שפיר מיתקן החסרון דכלילה רכה דחוס התנור מיבש המים ונעשה לחם, ואף אם הכניסו עם האילפס לתנור שפיר דמי, מה שאין כן באילפס שהאור מהלך תחתיו הרי הכל מתבשל במים שבעיסה, וכשהרתיח ואחר כך הדזיק מהני החוס לייבש קצת את הלחות ולתקנו על מתכונת לחם, וכן הא דאמרינן צירושלמי חלה פ"א ה"ג לר"ל דכל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה ואין אומרים עליו המוציא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח, היינו נמי כל שצריך שהאור יהלך תחתיו, והיינו שהוא כלילה רכה שאי אפשר לאפותו אלא באילפס, ועל זה הוא דאמרינן התם דהודה לו ר' יוחנן כשהוא ע"י משקה, דכשכלילתו רכה ויש גם משקה באילפס צוה מודה ר"י דלאו שמיה לחם, דבזה אין האילפס מתקן החסרון דכלילה רכה אלא אדרבה מוסיף בחסרונו דכמבואר חשיב.

(ס"ז סק"י ועי"ש המשך הדברים).

ל"ח א' אחיא לחם לחם כו', עיין בתו' שנתקשו דנילק מהך גזירה שוה דאין יוצאין יד"ח מנה בטבל, דבעינן שלכם, וצ"ע דטבל חייב בחלה כמו שהציאו תו' בסוכה מירושלמי רפ"ה דדמאי, ואם כן עריסותיכם לא ממעט טבל, והטעם משום דעריסותיכם נמי טבל היא לחלה וקרינא בה עריסותיכם, ועוד דתרווייהו חד מנה ניהו להפריש המתנות מן הטבל, ושפיר מובן שאין לפטור מחמת שהוא טבל, ועוד דלפינן מקרא הוצא צ"ש פ"א חלה מ"ד דמדכתיב חלה תרימו תרומה, דנעשה

עיסה מן הטבל חייב להפריש חלה גם מן התרומה, ומטעם זה נראה דגם דליכא בטבל אלא חמשת רבעים ממוצאים נמי חייב בחלה, כיון דגם חלקו של הכהן חייב בחלה, וקרא דעריסותיכם מרצה לה, כיון דאייירי בעיסת טבל כדמוכח מחלה תרימו תרומה, וזה דלא כמו שצידדו בתו', [שו"ר בספר מרן זללה"ה דמאי ס"ז סק"ד שכתב להגיה דצרי התו' בסוכה וצ"ע], עכ"פ צהאי קרא מפורש דעושה עיסה מן הטבל חייבת בחלה, וכיון שכן לא שייך למילף מהך גזירה שוה דאין יוצאין יד"ח מנה בטבל, ושפיר איצטריך קרא להכי כדיליף בפסחים, שוב הראוני צ"ש שכתב העיר מזה, ועיין תו' הרשב"א. — צמ"ש תו' דטבל הו' כאתרוג השותפין, עיין בזה במנחת ברוך סימן צ"ח.

ומדברי התו' מצואר דטבל לא נתמעט מחמת שאין לה היתר אכילה, דאם לא כן לא תירצו כלום במה דאייירי שאכל יותר מכזית, והטעם י"ל דכיון דצידו לתקן חשיב לכס, וכ"כ בצפות תמרים והסכים לזה הגרע"א ז"ל בגליון, וכ"מ בתו' סוכה צד"ה לפי שכתבו דגבולין נמי איכא צינייהו מעשר שני, משמע דליכא משום היתר אכילה, והיינו על כרחך משום דיכול להעלותו לירושלים או לפדותו, אבל כבר כתבנו בסוכה שם דמהא דאמרו בגמ' איכא צינייהו מעשר שני שצירושלים לר"מ, משמע דדוקא שצירושלים אבל בגבולין יש בה משום שאין בה היתר אכילה, וכמ"ש רש"י בסוכה צמתניתין וצ"ע. (סוכה ל"ה).

תוד"ה אחיא ורשב"א תירץ דאיצטריך כו' או ישראל עני כו', השאג"א תמה דהא ילפינן להזהיר עני על שלו, ולמש"כ בפאה ס"ו סק"א י"ל דמ"מ חשיב שלכם אם חפץ לזכות בו, ומיהו בלאו הכי ניחא ד"ל דאייירי בטבל שלקח מאחרים וצוה הוא מותר במעשר עני שלו כדס"ל לרבי צירושלמי שלהי פ"ק דפאה, כיון שהוטבל ציד אחר, וכבר העירו כן בקונטרס אחרון הנדפס בסוף השאג"א, ועיין מש"כ בזה מרן זללה"ה בהערות פסחים. (פאה ס"ו).

תוד"ה ר"י ותיירץ ר"י דהתם מיירי מדרבנן, צ"ע דהתם לענין דאורייתא איירינן, ומה שייך להוכיח מהא דאחמרו רבנן, ועוד דלמה לא הוכיח מר"י דלדידיה דאורייתא אשכחן דטפילה חמור מן העיקר, ואולי אה"נ דאף מר"י קדיין אלא דפריך

לה טבל דאורייתא, ושפיר אינטריך לאשמועינן טבל דרבנן, אבל במרור שכל טבלו אינו אלא מדרבנן דהא מדאורייתא אינם חייבים אלא דגן תירוש ויצהר, אין צורך למיתני טבל, שכבר הוא נלמד מדמאי. (סוכה ל"ה).

ל"ט ב' מתני' אין שורין את המורסן לתרנגולים, אשמועינן דיש חשש חימוץ במורסן, אם משום שהמורסן עצמו מחמיץ, או משום דאזק קמח נדבק בו, ולפירוש רש"י דשפה בצורה יבש אע"פ שהבשר טופח, צריך לומר דמעט המים שטופחין על צורה אין בהן כדי להחמיץ, וברא"ש פירש דהבשר טופח מן הזיעה, וזיעה הוי מי פירות ומי פירות אין מחמיצין, ולפירוש רש"י אם החימוץ במורסן עצמו אפשר לומר דלא סגי ליה במים מועטין שרק טופחין, אבל אם החשש הוא מחמת הקמח הנדבק במורסן, צ"ע דקמח שפיר מחמיץ בכל שהוא מים, ועיין ראב"ה ס' קימן תע"ד.

מה שכתב המג"א ריש סימן תנ"ד לדון אם סובין מחמיץ הוא מעיקר הדין, אבל לחומרא הרי מבואר במתניתין לענין מורסן, אם סובין ומורסן שוין.

שם אבל חולטין, יש צוה חידוש דאע"ג דהמורסן קף על פני המים, מכל מקום חשיב ליה חליטה, וצוה אם החשש חימוץ על הקמח הנדבק, מסתבר טפי לומר שהוא נחלט במים כי הקמח אינו קף, אבל אם המורסן עצמו מחמיץ, לכאורה כיון שהוא קף, אין המים מקיפין אותו מכל צדדיו, ושאלה המורסן עצמו אינו ממהר כל כך להחמיץ, וסגי ליה בחליטה זו.

שם האשה לא תשרה את המורסן שתולין צידה למרחץ, אשמועינן דאף שרייה קלה בעודה צידה שמיד שפה בצורה אפילו הכי חיישינן, דלשון שתולין צידה משמע שמוליכה את המורסן צידה ולא בכלי, דאי לאו הכי צידה מיותר, ומיהו אפשר לפרש ששורה בכלי ונוטלת צידה מן הכלי.

שם אבל שפה היא בצורה יבש, האי יבש אמורסן קאי, ולפי שאין תועלת בשפשוף מורסן יבש בצר יבש, לכך פירש רש"י שצורה טופח, וצריך לומר דטופח מעט ואינו מחמיץ על ידי זה, והרא"ש פירש דצורה מזיע והוא ליה מי פירות.

נמי דמדרבנן אף רבנן מודו. (ס"ז ס"ק י"א וע"ש המשך הדברים).

ל"ח ב' אמר רבה כל לשוק אימלוכי מימלך אמר אי מודבן מודבן כו', לכאורה היה נראה דתודה א"צ שמירה לשם תודה דהתם לא כתיב שמירה, ומנה שואפת לפסח רשאי ליקחה לכתחלה לתודתו, ולפיכך אין כאן נידון משום צריכה, דאופה המנות שיהיו ראויין לשם פסח אם ינטרך להם, וזה לשמה ממנו, ואין מה שמסתפק אם יאכלם בפסח גורע מהלשמה כלום, הרי זה ככותב גט לאשתו שאם ירצה יגרשנה, ומה שיש לו בזה ענין אף אם לא יאכלם בפסח אין בזה כלום, אבל במנחות נ"ג א' מפקינן מקרא דכל המנחות צריכות שימור ומשמע דהיינו לשם מנחה, דכלאו הכי ודאי צריך לשמור כיון דחמץ פסול, וגם אמר נלמדנה ממנה ומשמע דדין אחד להם, דצריך שימור לשם מנחותה, ומשמע דהוא הדין תודה, דאיכא למילף במה מצינו משאר מנחות אי נמי ממנה כדס"ד למילף גם מנחה, ולפי זה צ"ל דכיון דהעיקר שמירה מחמץ ואין כאן חוב צקום ועשה, שפיר אפשר לשמור כדי שיהא ראוי לכל המנחות גם לתודה וגם לפסח, וחשיב לשמה לכל מנחה, שהרי שמר כדי שיהא ראוי למנחה זו, ומה שחשב גם שיהא ראוי למנחה אחרת אין מפסיד את הלשמה. (ס"ח סק"א, וע"ש המשך הדברים).

ל"ט א' מתני' ומנטרפין לכזית, א"ה, בדברי הר"ן בענין צירוף צמחה, ובדין מרור שמורכב מה' מיני מרור, עיין מש"כ בסימן י"ב סק"ח.

שם וצדמאי וצמער ראשון כו', מה שלא שנה כאן התנא דין טבל, י"ל דהוא משום דלעולם כד קתני צדמאי יוצאין כבר מבואר דבטבל לא, וכדפרכינן בכל הני משניות טבל פשיטא, לעיל ל"ה ב' ובצרכות מ"ה ובצבת קכ"ז ובצירוצין ל"א, וועיין במלחמות ז' א' דהך פשיטא הוא רק משום דקתני דמאי ואיך, אבל טבל כשלעצמו לאו פשיטא הוא לענין מנה למאי דמוקמינן ליה לעיל ל"ה ב' כר"ש דוקא, וכ"ה בתו' עירוצין ל' ב', ומתראנין דלא נצרכה אלא לטבל טבול מדרבנן, כגון בענין שאינו נקוב, וזה ניחא בכל הני משניות דמשכחת

מעלה רתיחות, ומכל מקום לא יחמיץ כיון שהוא מצב, וכדחזינן דבאפייה לא פרכינן דעד דאפי ליה מחמם והיינו משום דנחנו לתנור שכבר הוסק כמו שכתב הטור סימן תס"א והוא נאפה ואינו מתחמם, והכי נמי צבישול בחום שהיד קולדת אם נימא שהוא מצב נמי נימא דאינו מחמם, ומדלא משנינן הכי, משמע דלא משכחת לה כהאי גוונא, ועל כרחק או דיד קולדת עדיין יכול להחמם, או דבכל שיגיע ליד קולדת עד שלא החמם הרי הוא כמו חלוט, ועיין בכל זה בספר מרן זללה"ה סימן קכ"א ס"ק י"ח, ונראה שם דכל שהוא יד קולדת אינו מחמם, אלא דכל שאינו צמנצ של חליטה יש לחוש שיתחמם עד שלא יגיע ליד קולדת בכל עוביו.

שם אמר רב פפא האפוי שבישלו קאמר, ז"ע דהא אי הוי קתני רק דאפוי אינו בא לידי חימוץ, נמי הוי ידעינן דגם אם בישלו אינו בא לידי חימוץ, דסתמא קתני דהאפוי אינו בא לידי חימוץ, ומשמע דבשום גווי אינו בא לידי חימוץ, ומיהו שם יש לומר דהוה אמינא דרק בשרייה אינו בא לידי חימוץ, אבל לא צבישול.

גם יש לעיין אמאי לא מוקי לה צמנצול צמי פירות, ושם עדיין יכול לבא לידי חימוץ, אם יבא צמי, ואין נראה, אבל יש לומר דהוה ליה חלוט כשנתצול צמי פירות וכבר תני ליה חלוט, וכן כתב צנודע ביהודה או"ח קמא סימן כ"ה, אי נמי עיקר חידושא דצרייתא דצנעשה באופן שיכול לבא לידי חימוץ, ונאפה, כבר אינו בא לידי חימוץ, אבל צמנצול צמי פירות שאינו כלל צמנצ שיכול לבא לידי חימוץ פשיטא דכשנתצול שוב אינו בא לידי חימוץ.

יש להסתפק מצב כל נרכו בגוונא דלא הוי חליטה, אם עדיין מחמם, ונפקא מינה צבישול צמי פירות, אם עדיין יכול להחמם כשיבא עליו מים, ולכאורה יש לדייק מהא דלא מוקמינן למצב דצרייתא בכהאי גוונא, אם לא דלא בעי לאוקמי צרייתא צמנצול צמי פירות, וכעת ראיתי בריטב"א שכתב דאם נתצול יפה הקמח והשמן ואחר כך נתן צו מלח, דהוה ליה כאפוי שאינו בא לידי חימוץ, והוצא צבה"ל סימן תס"ג.

מ' א' ואמר אביי לא ליחרוך איניש תרי שבולי צהדי הדדי דילמא נפקי מיא מהאי

שם לא ילעוס אדם חיטין ויניח על מכתו מפני שהן מחמיצות, פשטא דמתניתין דמשום איסור כל יראה קאמר, שזה האיסור היותר חמור ושנפגשים בו בתחלה, מה שאין כן איסור הנאה מחמם, דשרי שלא כדרך הנאתו, וכן מוכח מהא דאמרין בכתובות ק"ג א' דמתניתין לשון חכמים מרפא, והיינו דהתנא אשמועינן אגב אורחא דהחטין הללו יפין למכה, ואם התנא אשמועינן איסור הנאה, אם כן אינטריך לאשמועינן דיפין למכה מעיקר הדין דאיסור להנות, וזו כונת המג"א סימן תס"ו סק"ב.

ובביאור הגר"א יו"ד סוף סימן קנ"ה פירש דמתניתין אשמועינן איסורא משום שגנה מן החמץ שהוא איסורי הנאה, ואע"ג דשלא כדרך הנאתו שרי, כיון דאפשר ללחלח החטין צמי פירות אסור, והלכך אף בחטין של עכו"ם דליכא משום כל יראה נמי אסור, וז"ע דבפשוטו מתניתין בחטין של ישראל איירי ומשום כל יראה, וכן לשון חכמים מרפא משמע דאשמועינן דרך אגב מילתא דלא אינטריך לאשמועינן לענין ההלכה, וגם שם צמי פירות לא יהיה התועלת כמו ברוק.

גמ' וחלוט שחלטו ברותחין, ר"ל דחטה או צנץ שחלטו ברותחין שוב לא יחמיץ אפילו אם יבשלו עכשיו, ודומיא דאפוי, ואע"פ שהחליטה לא הועילה שתהא החליטה או העיסה מצושלת גם לא כמאכל בן דרוסאי, מכל מקום החליטה כבר גרמה שלא יחמיץ, וכמוצן דאיירי שכח החליטה של הרותחין כבר שלט בכל הנחלט, דהיינו שגם תוך החטה ותוך הצנץ כבר נחלט מחום הרותחין, והצקיאין בחליטה יודעים לשער מתי כח הרותחין של החליטה פעל על כל הנחלט עד שלא הספיק להחמם, והרי צמנצ נריך דקדוק דיהא סליק דיקולא דמיא מיד בארבע רוחות.

ומהא דפרכינן אמצבול דעד דמצבול ליה מחמם, משמע דאפשר לומר דמצבול כל נרכו או כמאכל בן דרוסאי שוב אינו מחמם, אלא דקשיא ליה דלא משכחת לה, ופירש רש"י דאם נתנו ברותחין הרי הוא חלוט, ושלא ברותחין הרי יחמיץ צפושין עד שיתצול, ומשמע מזה דלא משכחת לה שיתצול בחום שאינו מחמם וגם אינו חלוט, ולכאורה היה אפשר לומר שיתצול בחום שהיד קולדת צו, דאכתי אינו צמנצ של חליטה שהוא כעין

שם אי שימור דלישה כו', ר"ל שמא אין מנות שימור כלל אלא מלישה ואילך, ופי' הרמב"ן דושמרתם את המנות כתיב ולא חטים של מנות, והנה לא נתפרש טעמיה דרצא דהוכיח מדר"ה דמנריך שימור משעת לישה, דאף קודם לישה איכא מנות שימור, הא ודאי תירוצ' הגמ' פשוט דשאי התם דבעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור, ואפשר דסבר רבא דאם איתא דושמרתם את המנות מתפרש משעת לישה, הו"ל לפרושי שאין כונת התורה אלא בפעולות המונעות חימוץ, שהם עיקר הפעולות משעת לישה, ויש להן להכשיר כל שנאפו לשם מנחה אם לא שהו שיעור חימוץ קודם לכן, ומאחר דר"ה פסיל אף בשהו פחות משיעור חימוץ ציד העכו"ם על כרחך דמפרש דושמרתם הוא חוב כללי אף קודם לישה, ולפיכך אף שימור בשלילה מעכב, א"נ אפשר דסבירא ליה לרבא דאי ושמרתם את המנות דוקא וצא למעט שימור בעודם חטים אית לן לפרש דדוקא בפעולה הקובעת למנות אמרה תורה שימור והיינו אפייה, ומאחר דר"ה מנריך שימור מתחלת לישה על כרחך דושמרתם את המנות היא מנחה כללית על המנות מתחלתן, ואם כן אף בעודם חטים. (ס"ח סק"ב מתוה"ד, ועי"ש בכל הסיומן).

מלשון הגמ' דבעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור, משמע קצת שאין חיוב ללוש לשם מנחה, והעיקר השימור למנוע חימוץ נריך שיהא לשם מנחה, דאי לאו הכי הו"ל למימר שא"ה דלשה עכו"ם, ועיין בריב"ז א' שדקדק כן מלשון ר"ת, ולשון ר"ח הוא העתק מלשון הגמרא דבעידנא כו' לא עבד לה שימור.

מ' ב' בגד שאבד צו כלאים הר"ז לא ימכרונו לנכרים כו', מעיקר הדין לא היה לנו לחוש שמא ימכור הבגד, דהא לאו צנחור עסקינן, וכש"כ לחוש שימכרונו לישראל, וגם אלפני דלפני לא מפקדינן כדאמר ע"ז י"ד א', והיינו טעמיה דרבא, אבל טעמא דברייתא דבמידי דלא מינכר חשבינן לעכו"ם שבאמצע כעין רוח מנויה, ובהיות ואסור ליתן מכשול לפני עור אף באופן שמיעוט יכשלו צו, ה"נ אסור צכאן, ומסתברא דלא מיתסר אלא מדרבנן, אבל לא הוצרכו למושג צ"ד לגזור על הדבר, אלא הוא מן הדברים שבסברא שיש לאדם להזהר, ועיין בע"ז ס"א סק"ז (הועתק

ובלע אידך ואחיא לידי חימוץ, לכאורה חידוש הוא דהציר היוצא מן החטה עצמה, יגרום לה חימוץ כשיוצא ממנה וחוזר אליה, ואף אי מי פירות בעלמא מחמיצין היה מקום לומר דמים אלו לא יחמיצו, ושמעינן מהכא שאין הדבר כן ואף מים אלו גורמים חימוץ.

ויש מקום לומר דממעטין להחמיץ ומכל מקום חיישינן, ונפקא מינה בזה דאמרינן דהדר ביה אביי דאגב מדלייהו לא מחמצי, דלא נימא כן אלא ציר היוצא מן החטה עצמה, אבל במים שנפלו על החטים יש לומר דגם אגב מדלייהו מחמצי, וכדאמרינן לעיל ל"ג א' דאחמיץ במחוצר, אבל הר"ן בחדושו צ"ס רבנו דוד כתב דשמעינן מדאביי דאגב מדלייהו לא מחמצי, לענין חטים שנפלו עליהם מים דאגב מדלייהו לא מחמצי ולא חיישינן להו אלא כשהמים מתעכבין בהן, ומשום הכי לא חיישינן כשהגשמים יורדים על הקמות ועל העמרים דאגב מדלייהו הוא.

שם אמר ליה רבא אי הכי אפילו חדא נמי דילמא נפיק מהאי רישא ובלע אידך רישא, לא נתפרשה תשובת אביי לכן, ואפשר דבחדא שכולת כשמחרכה, הרי כולה צחוס האש ואינה מחממת, מה שאין כן בשתי שבלים יכול להיות שהאחת אינה צחוס האש כל כך ושפיר יש לחוש שתחמיץ, אי נמי דכל הך חששא חומרא היא ולא החמירו בזה.

שם אי לא דלתית שימור למאי, ר"ל שאין ראוי להמנע מלחיתה כיון שעל ידי זה מקיים יותר מנות שימור, וכתבו בתו' דאע"ג דשימור שלא יבוא עליהם מים נמי שימור הוא וכדאמר רבא, מ"מ עיקר שימור היינו כשכבר נפל עליהם מים, ולפיכך אין ראוי להמנע מלחיתה, שעל ידי זה מקיים עיקר מנות שימור, ויש מקום לומר דשימור שלא יבוא עליהם מים נמי דאורייתא הוא, ומ"מ ראוי להדר בלחיתה שעל ידי זה מקיים ביותר מנות שימור, ולשון התו' משמע שהוא דרבנן, (אבל אין הדבר מוכרח ויש לפרש כונתם שאם לא היה מנות שימור בחטים כלל, לא היה רבא מחמיר מעצמו להפוך לשם מנחה, אלא ש"מ דושמרתם נמי בעודן חטים קאי, וממילא מדאורייתא נמי יש לשימור שלא יבוא עליהם מים כלל משעת קצירה), [לשון התו' וסבר רבא לאו דוקא ור"ל וסברה הגמ' בדעת רבא].

בסמוך) נדדנו דמיתסר מדאוריתא, ושם הוצאו דברי הרשב"א חולין ז"ג והריטב"א ע"ז י"ד א' צוה. (ע"ז ס"ז ב').

כתב הריטב"א ע"ז י"ד א' בהא דאמרינן דאלפני דלפני לא מפקדינן דהא דאסרינן למכור לעכו"ם בגד שאבד בו כלאים או חטים שטבעו צנהר היינו משום דלישראל אנו מצווין למנוע שלא יבואו לידי חטא בכל ענין, נראה דר"ל דבאמת משום לפ"ע ליכא אלא משום מנות תוכחה וכל ישראל ערביין זל"ז לפיכך יש ליזהר בדבר, ולו"ד ז"ל נראה דכה"ג אף בעכו"ם אסור דכיון דאין האיסור ניכר נמצא שהוא גורם להכשילם, וכל שהוא גורם לחטא חשיב נותן מכשול לפני עור ואסור מדאוריתא, ובלפני דלפני כיון שהדבר גלוי אמרינן דבמכירתו לראשון נגמרו מעשיו וכי הדר זבין העכו"ם איהו הוא דנותן המכשול, אבל במידי דלא מינכר לעולם יש לו חלק בנתינת המכשול במה שנותן דבר איסור שאינו ניכר ויחשבוהו להיתר, וזו נראה כונת הרשב"א חולין ז"ג שהזכיר ג"כ קושית הריטב"א וכתב דהתם חשיב ודאי מכשול כיון שאינו ניכר. (ע"ז ס"א סק"י).

שם מאן יש אומרים אמר ר"ח רבי יהודה היא דתנן האלפס כו' ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וזיר, פרש"י לכל כלי שני הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וזיר, וז"ע דבשבת מ"ב ב' איבעיא להו אי ר"י ארישא קאי ולקולא או אסיפא קאי ולחומרא, ופשטינן מצרייתא דארישא קאי ולקולא, ולפי זה לא איירי בכלי שני כלל.

וגראה דרש"י קשיא ליה דאי ר' יהודה ארישא קאי, ואחי למישרי נתינת תבלין לכלי ראשון שאין בו חומץ וזיר, אם כן לא אשכחן דר"י מחמיר בחומץ וזיר, דמתפרש שפיר דכו"ע מודו דיש יתרון בקדרה שיש בה חומץ וזיר שהוא יתבשל יותר, ולכו"ע צין בקדס חומץ וצין בקדס קמח יש תועלת בחומץ וזיר, אלא דלאו כי הדדי נינהו, ור"י לא בא אלא להקל דכלל חומץ וזיר שרי ליתן תבלין אפילו בכלי ראשון, לכך פירש דסוגיא דהכא ס"ל דר' יהודה פליג צין צרישא ולקולא כדמוכחינן בשבת שם מצרייתא, וכן פליג נמי בסיפא לחומרא דגם בכלי שני אסור כשיש בה חומץ וזיר, ונמצא דאשכחן דר"י מחמיר בחומץ וזיר טפי מרבנן,

ושפיר קאמר ר"ח דמאן י"א ר"י היא דאשכחן דמחמיר בחומץ וזיר לאסור גם בכלי שני, וכ"כ בפנ"י, ועיין ברמ"א יו"ד סימן ס"ט ס"ט שכתב לאסור בכלי שני כשיש מלח, ואפשר דמקורו מכאן, ועי"ש בציאור הגר"א, שו"ר כו"פ שכבר דן צוה, וכתב דאי ר"י פליג גם בסיפא, אם כן פליגי רבנן עליה גם בסיפא וראוי לפסוק כרבנן, וגם דוחק לחדש דסוגיא דפסחים פליגא אסוגיא דשבת, ועוד העירוני דלא מסתבר למישוי פלוגתא רחיקא כולי האי צין ר"י ורבנן, דלר"י שרי ליתן תבלין בכלי ראשון דבליכא חומץ וזיר, ובדאיכא חומץ וזיר אסור גם בכלי שני, ולרבנן אסור בכלי ראשון גם בלא חומץ וזיר, ושרי בכלי שני גם עם חומץ וזיר. ומיהו אם נפרש דהחילוק צין קמח תחלה לחומץ תחלה, הוא דבקמח תחלה נותן את החומץ על הקמח כשעדיין אין שם מים, ובחומץ תחלה הרי החומץ מעורב במים ואח"כ הקמח, וכן מבואר בפסקי רי"ד ובהר"י מלוניל וכ"מ בתו' מ"א א', לפי זה נמצא דת"ק וי"א פליגי אם יש יתרון לחומץ בזמן שהוא מעורב בתבשיל, ואם כן ניחא שפיר דמיייתין מדר' יהודה גם אי פליג רק ארישא ולקולא, דמ"מ אשכחן דס"ל שיש יתרון לחומץ גם כשהוא מעורב בתבשיל, ועיין בספר מרן זללה"ה סימן קכ"א ס"ק י"ד. (שבת ס"מ סק"י, ועי"ש בסק"ג, ובסימן מ"ב סק"ה י"א).

שם אכל לתוך חרוסת ד"ה ישרף מיד, והיינו שגם לאכול מיד אסור, וחזינן מכאן דמשכחת לה מידי דמחמץ מיד ללא שום זמן, ומהיחא דלעיל ל"ו א' ר"ג אומר תשרף מיד שמעינן רק דאי אפשר לאפותה דעד שתאפה חיישינן שתחמץ.

מ"א א' אר"ח המבשל בחמי טבירא בשבת פטור פסח שבשלו בחמי טבירא חייב כו' שעבר משום צלי אש, יש לדעת מאי קמ"ל כיון דתניא בצרייתא לעיל דגם באכלו חי קעבר משום כ"א צלי אש, ולפרש"י י"ל דאשמועינן דלקי, אבל כבר תמהו תו' לקמן ב' דהא בצרייתא דלעיל מפורש דלא לקי על חי, וברש"י משמע דכו"ע מודו דפליגי תנאי אי לוקין על לאו שבכללות ואצ"י ורצא פליגי הילכתא כמאן, אבל כבר כתב הרמב"ן בטה"מ בשורש ט' דלאו שבכללות דהכא אינו לאו שבכללות דעלמא, ולפי זה ליכא תנאי דאיירו בהכי, וכדנקטו תו' דאצ"י ורצא אליבא דנפשיהו פליגי,

סופרים דאין רגילות שיהיו על השולחן, וכש"כ חכשיטי נשים, ואין נופל בהן לשון להעביר מן השולחן, אבל לפירוש ריב"א דאלו עוברין היינו שמתעבירין נחא, ונקט לשון עוברין משום דביעורן רק מדרבנן, וגם אף לר"י אין מנאות בשריפה דוקא, ואפשר גם דאין מנאות ביעורן אלא בפסח, אבל בערב פסח מותר להשהותן אף לאחר חלות, וגם לאחר הפסח מותרים אם עבר והשהן, כמ"ש תו' ב' א', ולכך קתני עוברין בפסח, דוקא.

שם ועמילן של טבחים, נתבאר לעיל ל"ה א'.

מ"ג א' וכש"כ חמץ דגן גמור ע"י תערובת כו' וכש"כ נוקשה בעיניה כו', לריך להבין מה ענין זה לזה, הרי בחמץ דגן גמור על ידי תערובת, הנידון אם היתר מנטרף לאיסור, דהמיעוט חמץ לכ"ע אינו בטל, דהא צמין בשאינו מינו עסקינן דטעמו וממשו דאורייתא, ואף גדליכא כזית צדדי אכילת פרס לדעת רמב"ן, כפשטא דסוגיא דזבחים ע"ת, אלא דחסר שיעורא, וזוהי מחדשינן דהיתר מנטרף לאיסור, ואילו נידון נוקשה הוא אם סוג זה של חמץ נמי אסרה תורה, ומה שיך לומר דזה כש"כ מזה. (פ"ט ס"ק כ"ג מחו"ד, וע"ש המשך הדברים).

מ"ג ב' אין לי אלא כולו כו', נתבאר בסיומן ט' ס"ק י"ז.

שם שהרי אמרה תורה משרת כו', נתבאר בסיומן ט' סק"ה.

תוד"ה סד"א תימא לר"י היכי ס"ד כו', לכאורה י"ל דכל הני דרשות דרשינן להו לחדש מנאות או לפטור ממנאות, אבל לחדש חומרא במנאות מחויבת לא מסתבר למידרש להכי, והלכך קרא דשבעת ימים תאכל מנאות הרי אינו אלא איסור עשה על אכילת חמץ, ונשים איתנהו באיסור חמץ כמו כל לא תעשה שבתורה, או מדרשא דכל, ואם כן אם נדרוש לחומרא היינו רק הוספת איסור עשה, ולא מסתבר למידרש להכי כיון שאין בזה שום נפקותא לענין מעשה, והלכך טפי מסתבר למידרש לקולא, ואע"ג דלצטרך דילפינן לחיובינהו בעשה דשבעת ימים תאכל מנאות, ילפינן נמי לחייבם במנאות המחודשת דבערב תאכלו מנאות, מ"מ הך קרא דהיקישא לאו בזהאי מנאות איירי.

ועיין במהרש"ל לקמן ב' שכתב לחלק דמודה ר"ח דבחי לא לקי ומ"מ בחמי טבריא לקי, אבל כבר כתב מהרש"א שהדברים מחודשים ופשטא משמע לפי' תו' דלר"ח לא לקי אחמי טבריא, ואם כן ז"ע מאי אחי לאשמועין, ושמא י"ל דאינטריך לללאו ואח"כ בשלו בחמי טבריא, דגם בזה קעבר משום כ"א עלי אש, דאע"ג דלענין שבת לא חשיב כמבשל, מ"מ חשיב כמבשל לענין לבטל הכלייה, וכן לענין מזה, שו"ר ברמב"ם פ"ח מהלכות ק"פ ה"י שפירש הא דר"ח לענין כלליה, ועיין בלקוטי הלכות, וז"ע.

שם מאי שנה בשבת דלא דתולדות אש צעינן וליכא כו', הא דפשוט לגמרא כאן ובשבת דמבשל בתולדות חמה בשבת פטור, נראה דהוא משום דכל בישול דאשכחן בתורה הוא על ידי אש, דכן הוי במשכן, וכתיב נמי על האש אשר תחת זבח השלמים, וכתיב ויבשלו את הפסח באש, [ומיהו בפסח מיעט הכחוש גם תולדות אש במנאות הפסח ולא באיסור בישול], הלכך כל דבר שמתבשל שלא על ידי אש ותולדותיו, נחשב כטעדיקי להשיג בישול שלא על ידי בישול, והלכך פטור בשבת, וכן בפסח, וכן צבצר בחלב, וזהו שכתב רש"י בשבת ל"ט א' דאין דרך בישול בכך, וימכן גם שיש איזה חילוק שהוא באיכות המתבשל, אבל גם גדליכא חילוק אין זה בישול האמור בתורה, [וגם מקרא דאת אשר תבשלו בשלו, שמעינן דבשבת אסור לבשל, וכאילו כתיב לשון בישול באיסור מבשל בשבת, ובישול דקרא על ידי אש]. (שבת סמ"ג סק"צ).

שם אלא ללאו ואח"כ בישלו הא עלי אש הוא כו', עיין מש"כ לקמן ע"ו א' בתוד"ה אלא.

אלו עוברין

מ"ב א' מחגי' ואלו עוברין בפסח כו', מש"פ רש"י עוברין עליהן צבל יראה, קשה דאם כן הול"ל ואלו עובר עליהן, דהא העובר יחיד הוא, וגם צלשון עובר על לאו רגילות להזכיר הללו כדתנן ס"פ איזהו נשך ואלו עוברין צלא תעשה כו', וגם בסיפא זה הכלל כל שהוא ממין דגן הר"ז עובר בפסח, היה ראוי למיתני הר"ז עובר צבל יראה, ומש"פ ר"ת דעוברין מעל השולחן (וכדתנן שבת קמ"ג א' מעבירין מעל השולחן כו') נמי קשה דהא חשיב גם זומן של לבנים וקולן של

לעולם אינו אלא חצי שיעור, ונמצא לפי זה דג' חידושים נחמדשו בטעם כעיקר, א'. דטעם האיסור לחוד נמי אסור אף בלא שום ממשות מן האיסור, ב'. דאף שהוא בלוע בדבר היתר אינו מתבטל, כמו שמתבטל מין במינו, [דשפיר משכחת לה טעם גם בלא ציטול כגון שמוץ טעם האיסור בפיו, או שבישל הרבה איסור במעט מים], ג'. דההיתר שקיבל טעם האיסור נהפך לאיסור, וכזית ממנו נחשב ככזית לענין האיסור. (ס"ט סק"ה מתוה"ד, ועיי"ש המשך הדברים ובס"ק כ"ב).

שם ור"ע טעם כעיקר מנ"ל כו' ורצון מצטרף בחלב לא גמרינן כו', ור"ע טעם כעיקר מנ"ל כו', בתו' נזיר ל"ז א' פירשו דפריך משום דטפי מסתבר לרבות טעם כעיקר מלרבות היתר מצטרף לאיסור, וכ"ה בצעה"מ, ואפשר להוסיף דגם משמעותיה דקרא הוא לטעם כעיקר דהא כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה, ואי להיתר מצטרף לאיסור הרי מתפרש צפת ששרה ציין והו"ל למיכתב לא יאכל, והשתא דמתפרש בהיתר מצטרף לאיסור צריך לאוקמי כגון ששתה היין ואכל הפת ושניהם מצטרפים, [ובירושלמי נזיר פ"ו ה"א איתא ששרה ענבים במים ושרה בהן פתו, אבל לפי זה הו"ל לא יאכל, וצ"ע]. (ס"ט סק"ח ועיי"ש בס"ק י"ח).

שם אלא יליף מגיעולי נכרים כו', נחבאר בסיומן ו' סק"י.

תוד"ה ורצון אלא לאצ"י כו', לכאורה י"ל דודאי איכא סברא למימר דבשר בחלב חידוש הוא, ולמיסר אף בדליכא נותן טעם, אלא דלכתר דילפינן טעם כעיקר ממשרת, חזינן דיש ענין בטעם, תו אמרינן מסברא דגם בבשר בחלב בעי נותן טעם, אבל אי לאו משרת הוי אמרינן דאין ענין בטעם ובשר בחלב חידוש הוא ואף בליכא נותן טעם, ועיין בסיומן ט' ס"ק י"ח באורכו.

תוד"ה אלא ותירץ דבמדין נמי היו כליהן בלועות מיין ואסורים לנזיר, ר"ל דמגיעולי מדין ילפינן לכל איסורין, ולא מחלקינן למימר דרק מאיסור כרת או לאו הנריך הכתוב הגעלה, ושפיר ילפינן אף לאיסורי נזיר אף שיש היתר לאיסורו ואינו איסור עולם.

מ"ה א' דתניא כל אשר יגע כו', נחבאר בסיומן ט' ס"ק י"ט.

בא"ד יש מקשים למה נשים אין חייבות בצניעות כו' כדדרשינן בערכין גבי כהנים, לכאורה לית לן למידרש כהאי גוונא אלא אי לית לן טעמא אחרינא לסמיכות, ואם כן בצניעות דאיצטריך למישרי בהו כלאים ולאשמועינן דעשה דוחה לא תעשה כדאמר יצמות ד' א', תו לית לן למידרש למיפטר כהנים, ואפשר דבאמת אה"נ, והא דאמרינן דכהנים איצטריכא ליה, היינו משום דס"ד למידרש לכהנים ולא להחיר כלאים בצניעות, וזוהי יש ליישב משה"ק דלישתרו נשים בכלאים או דליחייבו נשים בצניעות, די"ל דטפי מסתבר למידרש להחיר כלאים בצניעות, דהוא פשטיה דסמיכות, והא דבערכין שם אמרו דלכך לא דרשינן למעוטי כהנים משום דלא אישתרי אלא צעידן עבודה, קושטא קאמר, דאף בלא טעמא דמסתבר טפי למידרש להחיר כלאים בצניעות, נמי לא הוי דרשינן למיפטר כהנים, אח"כ ראייתי בחדושי הר"ן שכ"כ, עיי"ש. (שבעות כ' ב').

מ"ד א' והתן המקפה של תרומה כו', נחבאר בסיומן ט' סק"ו.

שם וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, נחבאר בסיומן ט' סק"ו ו' ט"ז.

שם א"ה אמאי פליגי רבנן כו', עיין מש"כ לעיל מ"ג א'.

תוד"ה איתבייה, עיין בסיומן ט' סק"ז.

מ"ד ב' ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים כו', מנאנו בסוגיין ד' ילפותות לטעם כעיקר, משרת, ובשר בחלב, וגיעולי מדין, וחטאת, ורהיטת הדברים דליכא נפקותא צין הילפותות, אלא לענין היתר מצטרף לאיסור אם ילפינן מחטאת, ועיין תו' מ"ה א' ד"ה ורצון דנזיר ל"ז ב' ילפי רבנן טעם כעיקר מחטאת.

והנה על כרחך דבכלל טעם כעיקר דההיתר שבלע טעם האיסור נהפך להיות כגוף האיסור וכזית ממנו חייבים, [אלא דאפשר שצריך טעם של כזית איסור, עיין להלן], דאף אם נימא דממשרת לא שמעינן לה, דנימא דגם מיין מן הענבים מתערב במים, וכן בבשר בחלב נימא דגזירת הכתוב הוא שהבשר והחלב עצמם נעשים גוף האיסור, אבל אם ילפינן מגיעולי מדין, ונימא דחצי שיעור מותר מן התורה, הרי על כרחך לומר דהטעם שנבלע כזית דינו ככזית, דאם לא כן

במיעוטו, ולפי זה אם רצו סדקיה באופן שהצנק יתר על העריצה חייב לצער, והכי איתא בירושלמי עד איכן סבירין מימר עד רוצה של עריצה, ונראה דקאי על פחות מכאן [כ"ה הגירסא במשנה שצירושלמי] בטל במיעוטו, ודלא כהמפרשים שם שנדחקו, ובתר הכי צעי התם אם סגי במיעוט מרוב או דכיון דנתחייב לצער צריך לצער את כולו, כדמצינא התם נמי בכזית אם סגי במיעוט מכזית. — נראה דכשצטל במיעוטו, אף ציטול לא צריך, והרי כתב הר"ן בריש מכליתין דכל המשניות יש לפרש צלא ציטול, דהא לא נזכר ציטול בגמ' אלא כמימרא דרב. (ס"א ס"ק ט"ו).

שם וכן לענין הטומאה אם מקפיד עליו חוץ ואם רואה בקיומו הרי הוא כעריצה, יש כאן ד' מדריגות, א. מקפיד, ב. אינו מקפיד, ג. רואה בקיומו, ד. עשוי לחזק, ויש לעיין הניחא לאוקימתא דר"פ נחא דלא הוי מצי למיתני ואם אינו מקפיד עליו אינו חוץ, דאין הדין כן, דאף מייעוט שאינו מקפיד אינו נעשה יד להכניס ולהוציא טומאה, כדתינא בתוספתא פ"ו דמקואות והוצאה ב"ש שם פ"ט מ"ד ושארמרו חולצין ושארמרו אין חולצין לא מטמאין ולא מיטמאין כו', וכ"ה ברמב"ם פ"א מטו"מ ה"ד, וכן לאוקימתא דאביי איכא נמי למימר דלהצטרף לאוכלין דינו כלהכניס ולהוציא טומאה, אבל לרצא דמוקי מחני' לענין חליצה בטבילה, אם כן אמאי לא מסיק בסיפא ואם אינו מקפיד עליו אינו חוץ, ועו"ק דאמאי באמת אינו חוץ נהי דכל ימות השנה אינו מקפיד עליו, אבל כיון דבפסח מקפיד עליו דין הוא שיחזק, כדאשכחן בטבעת דאף שאין מקפדת עליו אלא בשעת לישה, אפילו הכי חוץ לעולם כמ"ש ביו"ד סימן קצ"ח סכ"ג ובט"ז שם, ולקושיא הראשונה היה אפשר לומר דנקט רואה בקיומו דבזה אף שהצנק רוב נמי אינו חוץ, מה שאין כן באינו מקפיד, דברובו חוץ, אבל קושיא שניה קשה, ונראה מזה דרואה בקיומו דדינו כגוף הכלי גם לטמא וליטמא, אינו חוץ אף שאין דעתו להשאירו לעולם, דדיינין כאילו עשה כלי ודעתו לשברו, דכל עוד שהוא בשלימותו אין שייך צו חליצה, וה"ל המתקן כלי ודעתו לפרק אח"כ את תיקונו מחמת סבה נדדית, כמו ככאן שתיקן העריצה עם הצנק ודעתו לפרקו בפסח, נמי אין הצנק חוץ, והר"ז כהתיך אבר

שם השתא לר"ע איסור והיתר מצטרפין איסור ואיסור מיבעיא א"ל או"ה צבת אחת איסור ואיסור בזה אחר זה, הרצה יש לתמוה דקארי לה מאי קארי לה ומאי ס"ד דרצא אשי דפריך, ולמש"כ לעיל דלמאי דמוקמינן משרת להיתר מצטרף לאיסור מתפרש ששרה פתו ציין ושתה מותר היין [דהא כתיב לא ישתה], ואכל הפת השרוי ציין, והכל מצטרפין לכזית, לפי זה נראה דאף בשתה היין בפ"ע ואח"כ אכל הפת השרוי ציין דנמי מצטרפין, דסתמא דמילתא שתייה ואכילה בזה אחר זה, ואם כן יתכן לומר דרצא אשי הוי סבר דאם איסורי נזיר אין מצטרפין בזה אחר זה, דכש"כ דהיתר המצטרף לאיסור אינו צדין שיצטרף בזה אחר זה, והוי לן למימר דהפת לא יצטרף עם היין ששתה, ורצא כהנא השיב דכיון דהפת שרוי ציין הרי הוא כיון, ושפיר מצטרף עם היין, ולא דמי לתרנגלים וחגים בזה אחר זה, א"נ י"ל דמחצניס ועד זג משמע ליה באכילה אחת, ופריך דתיפ"ל משום היתר מצטרף לאיסור, ודחי ליה דשפיר מתפרש קרא בזה אחר זה, א"נ י"ל דמהא דאיצטרף לקרא לאשמועינן דאיסורי נזיר מצטרפין זה עם זה, יש קצת משמעות דהיתר אין מצטרף, וכיון דאפשר לאוקמי משרת לטעם כעיקר, שפיר קשיא ליה דהיה ראוי להכריע כן, ולא לאוקמיה להיתר מצטרף לאיסור, ור"כ דחי ליה דקרא דמצטרפין לענין בזה אחר זה וליכא משמעות מזה לענין צבת אחת אי היתר מצטרף לאיסור. — ונראה דגם לרצנן דלית להו היתר מצטרף לאיסור, מ"מ מוקמי להא דמצטרפין זע"ז גם בזה אחר זה, דעיקרא דקרא לומר דכולם כמין אחד. (ס"ט ס"ק ט"ח ועי"ש).

מתני' צנק שצסידקי עריצה אם יש כזית כו', נראה דכל הנידון בצנק שרואה בקיומו, אבל צנק שאינו רואה בקיומו אף שאינו מקפיד עליו חייב לצער אפילו פחות מכזית, ולכך הזכיר התנא בכאן וכן לענין הטומאה, לומר דאירי בצנק שטמא ומטמא, וזה רק ברואה בקיומו, אבל אם אינו רואה בקיומו אינו כעריצה ליטמא ולטמא אף שאינו מקפיד עליו, וכמש"כ לקמן מן התוספתא. (ס"א ס"ק ט"ו ועי"ש המשך הדברים).

שם ואם לאו בטל במיעוטו, מדלא קתני ואם לאו אינו חייב לצער, משמע דהטעם משום ציטול

שם לגבל ולתפלה ולנט"י ד' מילין, בחולין ק"ז
א' איבעיא להו מהו לאכול במפה, וא"ת
אמאי לא פשטינן דלא שרינן במפה מהא דא"ל
דלנט"י ד' מילין ואם איתא דשרי במפה אמאי
שרינן בלא מפה אפילו בדאיכא טפי מד' מילין,
וי"ל דלא עדיפא מדשמואל דקאמר התם בהדיא
דלא התירו מפה אלא לאוכלי תרומה, אבל לדעת
הרמב"ם דאמנם שרי קשה, ולא משמע לומר
דשיעורא דד' מילין בגבול ערטילא, והיה אפשר
לפרש דלנט"י לתפלה קאמר, ותפלה דקאמר היינו
לביהכ"נ"ס וכמו שפרש"י, אבל הרמב"ם צ"ד מה'
תפלה ה"צ העתיק דין זה לענין נט"י לתפלה,
וכיון דתפלה היינו נט"י לתפלה, אם כן נט"י על
כרחק לסעודה קאמר, וי"ל דנפרש לנט"י באוכל
על טהרת תרומה, [ודומיא דגבול], ולכך נמי לא
הביא הרמב"ם הך דינא משום שאינו מנוי.

בב"י סימן קס"ג הביא בשם הערוך דדלילכא מים
עד ד' מילין אוכל בבבלי חמתות, ונראה
דמאד הנהגה הראויה קאמר, אבל מדינא דגמ' כיון
דלא שרינן במפה, הרי כשהתירו צד' מילין התירו
כדין מחנה בלא נט"י לגמרי, ועיין בצהג"ר"א שם
שכתב דדעת כל הפוסקים דשרי בלא מפה נמי,
ורק הערוך הזכיר מפה, וצ"ש"ע סתם כוותיה,
ונראה דהוא משום צירוף דעת הרמב"ם דלעולם
שרי במפה.

בבה"ל שם כתב דבהולך בגמלא פרחא אין
משערין אלא ד' מילין כהילוך אדם
בינוני, וזה אמנם פשוט, אבל יש מקום לדון דלא
שיערו ד' מילין אלא עם טורח ההליכה, וכן בחזרה
בטורח מיל, אבל כשעתידיים להגיע לו מים בלא
טורח, י"ל דבזה לימא לשיעורא דד' מילין, וצריך
להמתין אפילו יותר משיעור ד' מילין, ותלוי לפי
זערו, וצ"ע. (חולין סט"ז סק"י).

תוד"ה ולתפלה לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן
ללותא, א"ה, ראייתו להעתיק כאן מש"כ
בזה בחו"צ ברכות. ט"ו א' דהא ר"ח לייט אמאן
דמהדר אמיא בעידן ללותא, מצואר דצריך נטילה
במים, אלא שיש להדר בזה מקמי דמטא עידן
ללותא, ולגירסת רש"י ותו' עידן קריאת שמע,
והנה זמן קריאת שמע משיכיר צין תכלה ללבו,
אבל המדקדקים הוסיקין קורין קריאת שמע סמוך
להנך החמה כדי שסמכו גאולה לתפלה ונמא

לנקב שכלל, ודעתו להוציא האבר בזמן מן הזמנים,
דודאי מסתבר שאינו חוץ, והשתא ניחא נמי קושיא
הראשונה דלא הוי מצי למיתני ואם אינו מקפיד
עליו אינו חוץ, שאין הדין כן, דאף באינו מקפיד
עליו חוץ, כיון דעמיד להקפיד עליו בפסח, ורק
ברובה בקיומו דהרי הוא כעריבה, בזה שפיר דמי.

רמ"מ שפיר נקט לשון אם מקפיד עליו, דמשכחת
לה גם שאין מקפיד עליו, כגון שהעריבה
ישנה ולא תשמש עד פסח, או שעמיד לשמש זה
דברים שיפסלו את הבצק מאוכל אדם, אבל למיתני
ואם אינו מקפיד עליו אינו חוץ לא רצה התנא
משום דהוי משמע אף כשעמיד להקפיד בפסח.
(ס"א ס"ק י"ד ועי"ש המשך הדברים).

מ"ה ב' שני חלאי זיתים כו' לא אמרן אלא
בעריבה כו', א"ה, בדברי השאג"א
בסימן פ"א כתב דבסוגיא דבצק שצסידקי עריבה
מצואר דאין איסור חצי שיעור לענין כל יראה, ואף
לא מדרבנן, עיין מש"כ בסימן א' ס"ק ט"ז י"ז.

שם הפת שעיפשה חייב לצער מפני שראוי
לשוחקה ולחממא בזה כמה עיסות כו', נראה
דאם אכלו כמות שהוא דפטור, ואף אם חייב על
אכילת שאור כמות שהוא עיין מש"כ בסימן א'
ס"ק י"א, דהכא אינו ראוי לאכילה מחמת עיפוש,
וכל איסורין שבחורה אין חייבין עליהן אלא דרך
אכילתן כדלעיל כ"ד ב', ואף דגם שאור אינו ראוי
לאכילה, שאני שאור שחימוצו הוא האוסרו והוא
שעושהו אינו ראוי ובהכי חייבין רחמנא וכמש"כ
שם, ומיהו לאחר שחימץ בו אם חזר להיות ראוי
לאכילה בתערובת, י"ל דכיון דלענין כל יראה שמו
עליו, דחזר נמי לאיסור אכילתו מדאוריתא, אם הא
דחייב לצערו הוא מדאוריתא, וצ"ע. (ס"א ס"ק י"ב
ועי"ש המשך הדברים ובס"ק י"א).

שם כלל אמרו בטהרות כו', א"ה, עיין בסימן ו'
סק"ו נתבאר אם הוא מדאוריתא.

מ"ו א' כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין כו',
א"ה, בעוקצין ס"א סק"ו נתבאר דדין
כביצה לטמא טומאת אוכלין אם בעינן שכל הכביצה
יתמא כאחד.

שם אלא אמר רבא וכן להעלות כו' מתקין לה
ר"פ כו', נתבאר לעיל מ"ה א' במתני'.

עמרם, וגם אם כונתו שיעבור זמן תפלה של ארבע שעות ועדיין יתפלל קודם חלות נמי קשה, דלמה זה יפסיד שכל תפלה בזמנה, אבל הטור העתיק דבריו לענין תפלת המנחה, והדברים כשלעצמם צריכים פירוש דנמצא שם יש מים תוך ד' מילין יש לו לעבור זמן תפלה אם אינו יכול להגיע להם תוך הזמן, ואם אין שם מים מתפלל מיד בזמן, ומה חטאה התפלה שיש לו להפסידה בזמנה משום שיש מים תוך ד' מילין, וגם משמע שמתפלל לאחר הזמן, והיכן נמצאו תפלת מנחה לאחר זמנה, ושם ר"ל תפלת תשלומין שיתפלל ערבית שמים, ובסידור רב עמרם גאון כתב דהני מילי לקריאת שמע דבעי למקרי צעונה אבל לתפלה דרחמי הוא ואימת דבעי מנלי צעי לאחר דורי, והיה אפשר לפרש דאתפלת שחרית קאי ומשום דזמנה צדיעצד עד חלות, וכן הלשון צה"ג, אבל שם אימת צהדיא דבתפלת המנחה אם יש מים עד ד' מילין ימתין עד שיגיע למקום המים ויטול ידי ויתפלל ואע"פ שעובר זמן תפלה, ושם אפשר לפרש דקרי לפלג המנחה זמן תפלה, וזה שפיר ימתין ויתפלל אחר פלג המנחה וצ"ע. (עד כאן).

תוד"ה עד ואמאי לא שרינן לאפות כו', א"ה, עיין מש"כ בזה בצניח י"א א' אם מותר למלאות בתנור פת שאי אפשר לאוכלו.

מ"ב מתני' לא זה הוא חמץ שמוזהרין עליו כו', עיין מש"כ לעיל ו' א' ד"ה שם וצ"ק.

שם אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב, בשו"ע או"ח סימן תק"ו ס"ד המפריש חלה צו"ט כו' שאין שורפין קדשים צו"ט כו', הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשבת כ"ד ב' הביאו הא דפריך צירושלמי שם דמאי איריא דאין מדליקין בשמן שריפה צו"ט משום דאין שורפין קדשים צו"ט, הרי סתם הדלקה היא משחשיכה, והלא גם בחול אין שורפין קדשים בלילה, ומשני דמתני' ר' ישמעאל היא דאמר דמילה שלא בזמנה כשירה בלילה, וה"נ שמן שריפה, ולפי זה משמע דלמאי דקיי"ל כרבנן דפליגי עליה דראב"ש יבמות ע"ב א' וס"ל דגם מילה שלא בזמנה אין נימול אלא ביום, לפי זה גם בחול אין להדליק שמן שריפה בלילה, אבל כל כי האי לא הוי סתמי בגמ', דנמצא דאיכא סתם מתני' דמילה שלא בזמנה כשירה

מתפלל ביום, ולכאורה אין סבה לאסור להשתדל להשיג מים משיכיר עד שעה שסמוכה לנץ שזה הם מתחילין לקרא קריאת שמע ולהתפלל, ולכן אי אפשר לפרש דעידן כלותא היינו משהגיע הזמן שמוחר לקרא קריאת שמע ולהתפלל, וצריך לפרש דעידן כלותא בשעה שכבר בא להתחיל קריאת שמע ותפלה, אלא שבא להתעכב מחמת המים, וזה לייט ר"ת, ומיהו משמע דגם כשעבר הנץ החמה וכבר לא יקרא קריאת שמע ולא יתפלל עם השמש, ויש לו עדיין שתי שעות עד סוף זמן קריאת שמע, אפילו הכי אין לו להתעכב בגלל מים, אע"ג דאין ענין להקדים שעה אלא משום זריזין מקדימין למצוות, דחיישינן שם יתאחר.

ולגירסת הרי"ף דלתפלה מהדר, לכאורה יש לשאול דסתמא דמילתא הקורא קריאת שמע סומך גאולה לתפלה, ואם חייב להדר אתפלה אם כן גם קריאת שמע לא יקרא שלא להפסיד סמיכת גאולה לתפלה, וגם כהאי גוונא יש לחשבו כמעכב את הקריאת שמע מחמת התפלה ולא מחמת המים, ודוחק לומר דמחייבין ליה לקרא קריאת שמע ולהפסיד סמיכת גאולה לתפלה, ושם יש לפרש דבתפלת המנחה קאמר דמהדר, אבל בשחרית כיון דלא שרינן ליה להתעכב עם קריאת שמע, תו לא מחייבין ליה להתעכב לתפלה ולהפסיד סמיכת גאולה לתפלה, [עיין שעה"צ סימן ז' אות מ"א], ולפי זה נמצאו בגמ' נטילת ידים לתפלת המנחה, שו"ר צב"ח סימן ז"ב שכתב כמש"כ דבשחרית כיון שצריך לסמוך גאולה לתפלה, אין לו להדר אמאי גם לא לתפלה, וכן ראיתי מוצא בשם ספר הבתים, וכן ברשב"ץ, וכן מוצא בשם הרא"ה.

הא דמהדרינן אמאי לתפלה לגירסת הרי"ף, יש לפרש דהוא הידור לכתחלה אבל ודאי קושטא הוא הא דאמר צורבא מרבנן דאתא ממערבא דמי שאין לו מים מקנה בכל מידי וכדא"ל רבא לרבינא דקושטא קאמר דלא כחייב ארחץ במים אלא ארחץ בנקיון, ולפי זה הדבר פשוט דאין להדר אחר מים ולאחר זמן תפלה דארבע שעות אף כשיוכל להתפלל קודם חלות, ויש לתמוה דבשה"ג הביא דעת רב עמרם דעד ד' מילין יש לו לטרוח אמאי אפילו יעבור זמן תפלה, והביאו הטור בסימן רל"ג, ונהי שכתב דהתו' חולקין, אבל קשה מאי טעמיה דרב

כרחק כמש"כ דלכרי יו"ט התיר הכחוז לעשות כדרך שעושה בחול, ורק לעשות מלאכה מיוחדת לצורך חול הוא דאסור, והרי אמרינן מתוך להתיר שלא לצורך או"ג, והיינו נמי מטעמא דבעין יפה התירה תורה, כש"כ באו"ג גופא דודאי התירה בעין יפה ולא חייבה לדקדק. (בינה ט"ו ז').

שם איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל, למה שכתבו תו' דכלא שכיח כלל לכולי עלמא לא אמרינן הואיל, ואפשר דבשכיח לכולי עלמא אמרינן, וכן משמע קצת בינה כ"א א' דודאי אפשר לפייסן בנבילה, ומיהו התם עדיף דתחלת אפייתו גם לרועים, אם כן כל פלוגתתם רק במדה זו דלא שכיח אם אמרינן הואיל.

ובראיה דאם אירע שהגיעו אורחים ואכלו, מודה רב חסדא דאינו לוקה, והוא הדין אם נמלך בעצמו ואכל בזמן שאינו אכילה גסה, ואע"ג דהמבשל בשבת ואירע אחר כך חולה שצריך לתבשילו מסתברא דלא יפטר על ידי זה, שאני התם שלא ביטל בשביל החולה, מה שאין כן כאן איגלאי מילתא דלא אפה לחול, ואפשר להסביר משום דלאחר שנתן לאורחים בטלה מחשבתו לחול, והוא ליה כסתמא וסתמא ביום טוב שפיר דמי, אבל גבי שבת לאחר שנתן לחולה לא דיינינן ליה כביטול לחולה אלא כביטול סתמא וחייב משום שבת, וגם יש לחלק משום דחולה בשבת אינה אלא דחויא והלכך כל שלא ביטל לחולה לא ניתנה שבת לידחות, מה שאין כן בביטול ביום טוב דכל שנתן לאורחים איגלאי מילתא דהוי שרי לכתחילה, ועיין בספר ערכי תנאים ואמוראים בזה.

שם בהמה המסוכנת לא ישחוט כו', מבואר בגמ' דלמאן דאית ליה הואיל סגי בדאיכא שהות ביום אע"פ שאין דעתו לאכול ממנה, דמשום הפסד ממנו אוקמוה אדאורייתא דשריא מדין הואיל, אבל למאן דלית ליה הואיל לא שרי אלא אם כן אמנס דעתו לאכול ממנה כזית עלי מצעוד יום, ויש לעיין אם דעתו לאכול ממנה מ"ט דחכמים דפלגי אדר"ע וסברי דלא סגי בזכית חג, הרי סו"ס אוכל הוא כזית ואי אפשר לכזית בלא שחיטה, ואטו אם יש שהות לאכול כמה כזיתים עלי

בלילה, ועל כרחק דתלמודן פליג וס"ל דשמן שריפה נשרפת בלילה, ואפשר דר' יוחנן דמוקי בירושלמי למתני' כר' ישמעאל היינו מקמי דאוריב ליה ר"א יצמות ע"ז ז', והוי סבר דמילה שלא בזמנה כשירה בלילה, והוא הדין נותר שלא בזמנו, אבל לבתר דאיתותב וס"ל דמילה שלא בזמנה וכן נותר שלא בזמנו אין נימולין ונשרפין אלא ביום, על כרחק דשמן שריפה שאני ונשרף גם בלילה, וכ"מ בשו"ע או"ח סימן תק"ו ס"ד ועי"ש בבה"ל ובנו"כ שצ"ע הגרע"א ז"ל שם, והוא בנו"כ תנינא או"ח סימן ז"ו, ודקדק שם מדברי הרמב"ם דקדשים טמאים נשרף גם בלילה, וכן דקדק הגרע"א ז"ל בגליון הרמב"ם פ"ט מפסח"מ ה"ה, ועי"ש בשעה"מ.

גמ' לא דכו"ע סברי טובת הנאה אינה ממון והכא בהואיל קמיפלגי כו', נראה דהוה מצי למימר דקמיפלגי אם מרבינן טובת הנאה מלא ימנא אע"ג דאינו ממון, וכדמרבין לעיל ו' א' דבר הגורם לממון אי לאו כממון דמי, דהא סגי בקבלת אחריות לענין כל יראה אף דלאו ממון הוא. (ס"א סק"ט).

שם איתמר האופה מיו"ט לחול כו', איסור מלאכות מיו"ט לחול, נראה דקיס לחז"ל מסבירא, דאף אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם מתפרש ללכרי יו"ט, ולכו"ע במידי דליכא הואיל הר"ז לוקה, וצריך ישוב אם כן מה ראו חכמים להתיר לחמם חבית מים כשאינו צריך אלא קיתון כדאמר בינה י"ז א', ואפילו בטירחא אחת, ואף אי בעלמא מרבה בשיעורין אינו חייב חטאת, עיין רש"א שם, מ"מ הרי הוא עושה נגד כונת התורה, שהרי הוא מבשל לחול, ואפשר דאף אי מרבה בשיעורין חייב חטאת, ואף לר"ח דלית ליה הואיל, מ"מ מי שיש לו חתיכת בשר גדולה מותר לו לבטלה כולה אף שאין צריך לכולה ליו"ט, ואף בלא טעמא דמועיל לשמנוניתא, דשפיר קרינא ביה יעשה לכם ללכריכם, דבעין יפה התיר הכחוז ולא מחייבין ליה להשתדל למעט ככל האפשר, ואם אין לו סכין לחתכה לא יוכל לבטלה, וכן נראה דברייתא דממלא נחתום חבית של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון, אית לן לקיים אף לר"ח, אף אי הא דרבה ור"ח פלוגתא דר"א ור"י היא, וכן הפוסקים כר"ח נמי מקיימין ברייתא זו להלכה, ואף להסוברים דמרבה בשיעורין חייב, נמי אית לן לקיימה, ועל

מזודה להעלות דגים והעלה דגים חייב, ואיכא מאן דאמר דגם זהעלה דגים ותינוק חייב, והרי תינוק שיש בו סכנה קמן ולא אמרינן הואיל, ועיין בתו' שם, ובספר מרן זללה"ה למנחות סימן מ"ז ס"ק י"ח, ול"ע כעת.

ובעיקר קושיותם אפשר דלא אמרינן הואיל אלא במידי דהותרה, ולא במידי דחוייה, שוב הראוני במהר"ם חלאה שכנראה זו כונתו, [ועיין בספר חמדת שלמה סימן כ"ז שכתב כן], ועוד יש לומר דבשבת כתבה תורה איסור מלאכה, ומתפרש דאף שיתכן לפעמים שיזדמן פיקוח נפש מכל מקום בסתמא אסרה תורה, מה שאין כן ביום טוב שהתורה כתבה היתר מלאכה באוכל נפש, אין לנו לחדש איסור אלא בגוונא שאינו יכול לשמש לאוכל נפש ביום טוב, ועיין בספר מרן זללה"ה סימן קכ"ד ובחמדת שלמה שם דאכתי מהא דפרכין לקמן מ"ו ז' אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם נפור, נריך יישוב.

תוד"ה הואיל ואי מיהו נראה לר"י כו', א"ה, עיין מש"כ בזה בחלה ס"ו סק"ה, ובדברי הירושלמי בדין אויר הבית.

תוד"ה הואיל אי לר"מ דסבר מעשר שני ממון גבוה הוא ולא חשיב מנאכס הא הואיל אי בעי מיתשיל עלה כו', בפשוטו יש לתמוה מה ענין זה לזה, אטו האוכל פקדונו של חצירו יחשב מנאכס כיון דלענין כל יראה חשבינן ליה כשלו משום שקיבל אחריות, הלא פשיטא דלענין כל יראה חידשה תורה דעובר גם על של חצירו אם קיבל עליו אחריות, ודכוותה מרבינן הכא חלה משום דאי בעי מיתשיל, אבל היכא דבעינן שלו כמו מנאכס פשיטא דאינו שלו, וז"ל דא"ה, אלא דס"ל להתו' דמעשר שני והקדש דכתיב זהו לה', הרי אף לענין כל יראה חשיבי ממון גבוה אע"ג דאי בעי מיתשיל, וזהו מה שחירצו. (ס"א סק"ט).

הגרע"א ז"ל בתשובה סימן ה' דן במי שגר רחוק מן הישוב כיצד שרי לו לאפות ולבשל מיור"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין, הרי כל ההיתר משום דמדאוריתא שרי מטעם הואיל ואי מקלעי ליה אורחין וזה שדר מחוץ לתחום מכל סביבותיו הרי אין יכולים אורחים להגיע אליו, וז"ע דבפשוטו נקטו אורחים כדוגמא חדא, אבל הוא הדין דאפשר

והוא דעתו לאכול כזית חי, האם יהא אסור לחכמים, וה"נ בדאיכא שהות רק לכזית חי והוא יאכלנו, וז"ל דדליתא שהות אלא לכזית חי מינכרא מילתא שאין שחיטתו בשביל אכילה זו, ואין אכילתו אלא להחיר שחיטתו, ושמא לדידיה אף בדאיכא שהות לצלי לא סגי באכילת חי, ונריך דוקא שיאכל צלי. (ב"ה כ"ה א').

שם ומשום הפסד ממונו שרינן איסורא דאוריתא כו', כאן בא לרמוז דאיסורא דרבנן שרינן משום הפסד ממונו, דהא גם אי אמרינן הואיל היינו רק דלא לילקי, אבל איסורא איכא, והכא שרינן לשחוט המסוכנת משום הפסד ממונו, אבל בריאה באמת אסור לשחוט, ושמא גם אם יאכל כזית צלי, עיין במ"ז סימן תצ"ח ס"ק ל"ד.

שם לחם הפנים נאכל כו' שתי הלחם אינן נאכלות כו', א"ה, עיין מש"כ בחו"ב מנחות ז"ה ז' סק"ד בזה דאף דקרימתן בתנור מקדשתן, והיינו שצריך לאפותן בפנים, מ"מ אינן נפסלות בלינה.

תוד"ה הואיל ואי ותירץ שלא הטריחו חכמים לבצוע מכל אחת ואחת, הקשה הגרע"א ז"ל שיצנע מקצת מאחת על הכל, ושמא יש לומר דכשצנע מכל אחד ואחד דיינינן ליה כאילו החלה שותפה שאי אפשר לחלק בלישה, שהרי הכהן לא יוכל לקבל עיסה שאינו יכול לא לאצרה ולא לאפותה, וכל דאי אפשר לחלק דין הוא שיוכל לאפותה כמו בהמה חזיה של עכו"ם בינה כ"ה א', והרי נשארה החלה שותפה בכל ככר וככר, מה שאין כן אם יטול מאחת על הכל הרי זה כחלוקת שותפות, וכיון שאפשר לחלק דין הוא שלא יהא רשאי לאפות, כמו חזיה של עכו"ם, ועדיין ז"ע, ועיין בספר מרן זללה"ה בסימן קכ"ד, נראה כונתו דאם מפריש מכל ככר וככר, דיינינן ליה למפרע כאילו צידוע שכל ככר רוצו היתר ומקצתו חלה, ומותר לאפותו, אבל אם יפריש מאחד על חצירו, אף אם יטול מקצת מככר, מכל מקום כל שנוטל מאחד על חצירו הרי דיינינן בשעת אפייה שכל ככר הוא בספק שמא יהיה כולו חלה.

תוד"ה רבה ואם תאמר אי אמרינן הואיל אם כן בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה וי"ל כיון דלא שכיח כלל לא אמרינן הואיל, על תירוצם לכאורה קשה מההיא דמנחות ס"ד א' שמע שטבע תינוק בים ופרש

לומר הואיל והוא בעצמו עלול לחפוף לאכול ממה שבישל.

מ"ז א' אל שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו, עיין בתוד"ה ואי, והנה לרב חסדא על כרחך דהאי תנא דשמי הלחם ולחם הפנים סבירא ליה לדרשא דלכס ולא לגזוה, דאם לא כן היה ראוי להתיר לאפות שמי הלחם בחג, וכדאמרין בגמרא בתר הכי כד פרכינן משמי הלחם, ואם כן לדידיה לא משכחת לה נידון של שבות רחוקה, דגם שבות קרובה לא התירו, וגם ציום טוב גופיה לא התירו, ואם כן הוה ליה למימר דכתיב לכס ולא לגזוה, וצריך לומר דאהדר ליה לדצריך דלית לך דרשא דלכס ולא לגזוה, ומסבירא סבירא לך דלא הותר אוכל נפש אלא אוכל נפש הרגיל לשמחת יום טוב, וקשיא לך דלפי זה לדידי דלכרי שבת נעשין ציום טוב היה ראוי להתיר גם לחם הפנים, יש לומר דשבות רחוקה לא התירו.

מיהו הא דמסקינן דרשב"ג ותנא קמא פליגי אס התירו שבות רחוקה, קשה דהא תנא קמא גס שמי הלחם קאסר ואע"פ שהוא שבות קרובה וכל שכן דגם ציום טוב עצמו ראוי להתיר, ועל כרחך דמשום לכס ולא לגזוה קאסר, וצריך לומר דאין הכי נמי, אלא דלמאי דאהדר ליה דשבות רחוקה לא התירו, לפי זה יש לומר דרשב"ג פליג בהא, אבל אמנם מדאסר תנא קמא שמי הלחם מוכח דטעמיה משום לכס ולא לגזוה.

תוד"ה ואי ומיהו י"ל לפ"ה דשמי הלחם אין להם שום חסרון בגופו, נראה כונתם דמידי דאיכא חסרון בגופו שצריך להשלים, שפיר חשיבי כל מעשיו כעוסק באוכל נפש, ואף תחלת מעשיו מותרים אע"ג דעדיין אינו ראוי לאכילה, אבל שמי הלחם שאין שום חסרון בגופו ועדיין הוא אסור באכילה דיינינן ליה כאפה דבר שאסור באכילה, אע"ג דאחר כך על ידי מעשה בדבר אחר יותר לאכילה.

מ"ז ב' ואי אמרינן הואיל אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכסוי דס ציפור כו' וכתישה ציום טוב מי שרי כו', לכאורה מבואר כאן דמי שחרש ציום טוב ונזדמן לו אחר כך דס ציפור וכסוה בעפר שחרש, דלא מיחייב אחרישה אע"ג דלא הוי בעידנא, ויום טוב עשה ולא תעשה, מכל

מקום אינו לוקה, דאע"ג דאסור היה לעשות כן, מכל מקום מלקות ליכא כיון דקיים העשה, עיין תו' חולין קמ"א א', ומכל מקום כשלא נזדמן דס ציפור ואנו באין לפוטרו מדין הואיל, צענין שיהא ראוי לכסות עם עפר אחרישה, אבל אם צריך כתישה, אע"ג שאם כחש וכישה יהיה פטור אחתישה כמו אחרישה, מכל מקום לא פטרינן ליה משום הואיל אלא אם כן יכול לכחוש בהיתר כללית, יד, וכן כתב בתו' הרשב"א, ועיין בספר מרן זללה"ה סימן קכ"ד בתו' מ"ו ב' ד"ה רבה.

שם במתנותא, הא דאין מכסין במתנותא, כתב הב"י בשם הסמ"ג והוצא בש"ך סוף סימן כ"ח דהטעם משום דצעינן נפרדים דומיא דעפר דכתיב ביה אם יוכל איש למנות, ואפשר נמי דלא עדיף מחול גס דעל ידי המתנותא מתחבר הרבה עפר ביחד, ואין כיסוי ככסוי עפר. (חולין סי"ג סק"ז).

שם אלא אפיק הצערה ועייל עזי מוקצה כו', נראה דליכא למיפריך דליתני לוקה ששה גס הצערה וגם על עזי מוקצה, אם אפיק הצערה מתפרש שלא הדליק, דאם התנא שנה משנתו כשמנא אש דלוקה ובישל עליה, לא שייך לשאול שיטתה משנתו צומן שהדליק אש, שזו מלאכה נוספת, וכמו דלא שייך לשאול שיטתה משנתו כשהציא העצים מרשות היחיד לרשות הרבים.

והא דבמסקנא מוקמינן צעזי הקדש ומשום לא תעשון כן, ואיירי על כרחך שהוא הדליק, ומכל מקום לא חשיב נמי הצערה, הוא משום דאיירינן לבתר דפריך דאין חילוק מלאכות ליום טוב, והלכך אי אפשר לחייב גס משום הצערה ציום טוב וגם משום מצשל ציום טוב.

ומיהו עיקר הדבר דאמרין שאם בישל על אש דלוקה של עזי מוקצה דעבר משום לא תעשה מלאכה, הוא דבר מחודש, דנהי דנימא דאיכא איסור דאורייתא על שימוש צעזי מוקצה, אבל אין זה בכלל לא תעשה מלאכה, שהרי לא עשה מלאכה במוקצה, ועיין בחדושי ה"ר דוד בזה, ועיין בחדושי הגרע"א ז"ל בינה י"ב בזה, ובחדושי צית מאיר כאן.

ולבן נראה לפרש דאיירי אמנם שהוא הדליק עזי המוקצה, והא דאמרין אפיק הצערה, אין ר"ל דלא איירי שהדליק, אלא אפיק איסור הצערה

דאמרינן הואיל דיכול לצנוע מכל חדא וחדא, כבר נתקשו בזה בתו' לעיל מ"ו ז' דהא עיסה שותפות של עכו"ם וישראל אסור לאפותה משום דאפשר למיפלגה בלישה, ומה שכתבו תו' דזה מדרבנן וגבי חלה לא גזרו, לכאורה הדברים מחודשים, ושיהיה פשוט לגמרא כך עד שלא הוצרכו לפרש.

ואמנם בתו' הרא"ש וכתו' הרשב"א חלקו על רש"י ופירשו דגם אם יטול מכל חדא

וחדא יש בו איסור, ופירשו הא דאמרינן הכא דכל חדא וחדא חזיא ליה, היינו משום דכל חדא אמרינן שזו לא יעשנה חלה, ויש להוסיף דהא גם מצי להפריש ממקום אחר אם יזדמן לו, [ובזה ישתוה הך הואיל להאיל דרבה דכולו היתר אם יבאו האורחים], וגם אין החלה שותפה בעיסה, דמנחות שלא הורמו יש לומר דלאו כמי שהורמו דמיין לענין זה, ואין לכהניס אלא מעין שעבוד על העיסה ולא כשותפין, והלכך גם אם בשותפות עכו"ם אסור לאפות מדאורייתא, יש לומר דהכא שרי.

הא דאמרו קמיה דרבי ירמיה ור' זירא, פירש רש"י דהיינו להא דרמי בר חמא, ומשמע דר"ל דאמנס פליגי בפלוגתא דרבה ורב חסדא, וכ"מ בתוד"ה רבי, אבל ממה שהביאנו בגמרא בתר דחיה דרב פפא ורב שישא צריה דרב אידן, היה משמע דאפשר לקיים הא דרמי בר חמא דפליגי בהאיל, ומיתרצה מאי דהוי קשיא כמה שני, אבל מצי סברי כרב חסדא או כרבה, ומיהו מלשון הגמרא אמרו משמיה דגברא רבה משמע דקיימא הא דרמי בר חמא.

שם וכמה שיעור עיסה כו', משה"ק צפסקי חלה להרשב"א אמאי לא מיייתין הכא מתני' דשיעור חלה, לא נתפרש דהכא לענין חשש חימוץ ומה לזה ענין עם שיעור חלה, ורק רב אשכחן בסמוך דמחמיר לענין חמץ בשיעור חלה, אבל איך תנאי לא משוו להו, וי"ע. (חלה ס"ה סק"ד).

שם וכן לחלה, צ"י או"ח סימן תנ"ו הביא דברי הכלבו בהלכות פסח שיש לפקפק בזה השיעור אם נשער אותו בקמח רפוי שקורין שונו"ל או בעצור ומחובץ שקורין קלק"ט, וי"ע כונתו, דאם הם שני סוגי קמח, הרי ראוי למדוד כל קמח לפי מה שהוא, ואף המנחות אין סולת כולן שזה עיין מנחות ע"ו ז', וכולן נמדדות בעשרון, ואם באותו קמח אלא שיש רפוי ויש דחוק, הרי כתבו תו'

דשלא לצורך ביום טוב דצוה שפיר מהני הואיל וכדפרכין, ועייל עני מוקצה דהאיסור הצערה הוא משום שמשמש בעני מוקצה, ואמנם גם אם היה איסור מוקצה איסור עשה גם הוי ניחא, דהיה מתחייב על הצערה דיום טוב דליכא הואיל כיון שאסור להשתמש בו, אלא דקושטא קאמר דסבירא ליה דיש איסור לאו על שימוש בעני מוקצה ביום טוב.

וא"ת וליחייב תרתי על ההצעה, חדא משום שימוש בעני מוקצה וחדא משום הצערה שלא לצורך דהא אסור להשתמש בהצעה זו משום מוקצה, ויש לומר דכיון דמשום הצערה לחוד אי אפשר לחייבו, דהא איכא הואיל, וכל חיובו משום שהם עני מוקצה, הלכך כיון דאיכא איסור הצערה מחמת המוקצה אינתיק כל האיסור מחמת המוקצה כיון שהוא הגורם גם לאיסור ההצעה של שלא לצורך, ואכתי קשה דבתחלת ההצעה ראוי לחייבו משום מצעיר שלא לצורך, ואילו משום עני מוקצה אין לחייבו עד שישתמש, דהא איסורו משום הכנה, ואם כן ליחייב תרתי, וי"ע.

שם אמר ליה והא את הוא דאמרת בעני מיניה כו', יש לתמוה מאי הוי ס"ד דרבה, ואפשר דהוי סבירא ליה דגם אי מוקצה דאורייתא מכל מקום לגבזה לא חשיב חסרון הכנה, ולא דמי לחפצא אסורה דשפיר מימעט מממשקה ישראל, וכדאמרינן נמי למסקנא דאי מוקצה דרבנן מחלקינן בהכי, ושרי לגבזה, ואצ"י הוא דפריך ליה דגם חסרון הכנה דאורייתא חשיב חסרון נמי לגבזה, ומדשתיק ליה רבה משמע דקיבל מיניה, וכמש"כ תו' עירובין ל"ח ז' דרבה הדרי ציה, וגם קושיא דחילוק מלאכות יש לומר דרבה הוי מפרש לוקה חמש דבריייתא שיש כאן חמש איסורין של מלקות, ואמנם לא ילקה אלא ארבע משום דאין חילוק מלאכות, וגם בזה אצ"י פליג וסבירא ליה דמשמע דאמנס לוקה חמש, וגם זה קיבל רבה מיניה.

מ"ח א' הא דרב חסדא ורבה מחלוקת דר"א ור' יהושע היא, עיין מש"כ בזה בסיומן י"ז ס"ק י"ז צד"ה צרי"ף.

שם אמר רמי בר חמא הא דרב חסדא ורבה מחלוקת דר"א ורבי יהושע היא כו', מה שפירש רש"י דאי צ"ע מכל חדא וחדא שרי, והיינו

[ועיין באו"ז שיש שדקדקו מזה דרך במזרפס מיד עם רדייתן מנטרפין], אבל אם בעי רזון יחא דהזכיר דבחפץ לאספן בל הרי הם מנטרפין, ובחדושי הר"פ הנדמ"ח לפסחים מ"ח ז' כתב על מה שאופין וחורין ואופין ומשימין אותם בחיבה אחת ופעמים שיש זכולם שיעור חלה ולא קא מפרשי וכתב וז"ל ותירך ה"ר יחיאל דלא אמרינן הסל מזרפו אלא כשרוצה דעתו לזרפו אבל כשאין דעתו לזרפו אין הסל מזרפן עכ"ל, ומ"מ ז"ע לדינא בזה.

בפלוגתת הראשונים ז"ל אם צריך נגיעה בתוך הסל, עיין מש"כ בסימן י"ב ס"ק י"ב.

שם א"ל והא חיתמר עלה אריב"ל ל"ש אלא ככרות של צבל שנושכות זו מזו כו', עיין תו', ובר"ש חלה פ"ז מ"ד כתב דהך נשיכה לאחר אפייה היא, ואינה אלא נשיכה קלה, [וגם לשון זו מזו ולא זו בזו מורה על רפיון שרק אחת נושכת], ואינה מזרפת צבל כלי, וקאמר ריב"ל דרך זהני ס"ל לר"א דסל מזרף, ונראה דזהני מזרף אף כשאירע שלא נשכו דסתמא אמרינן דככרות של צבל סל מזרף, וכ"ה בפיר"ח הנדמ"ח.

ויש לעיין אחאי לא מותצינן לריב"ל מזרייתא דבסמוך דקאמר רשב"ג דככרות של צבל שנושכות זו מזו מנטרפות, ומשמע דהיינו בתנור או צבל, דאר"א ור"י קאי, ומכלל דר"א צבל מילי סבר דסל מזרף, ודוחק לומר דריב"ל מפרש דרשב"ג קאמר דאף צבל סל מנטרפות, ולאפוקי מר"א דמזריך להו סל, [דאי לאו הכי אין ענין לדרשב"ג הכא כיון דלא איירי צבל, ור"א נמי לא איירי בככרות של צבל], דלא אשכחן מאן דחשיב צירוף נשיכה כי האי, וגם לא משמע לומר דרשב"ג לפרושי דר"א ור"י בככרות של צבל איירו, ושמא מפרש דרשב"ג בעי שיהיו נושכות ממש, ולר"א סגי במה שיכולים לישוך.

שם בעי ר"י טבלא שאין לה כו', א"ה, בדיני צירוף לחלה בגודש כלי ועוד, עיין מש"כ בסימן י"ב ס"ק י"א.

מ"ט א' מתני' ההולך לשחוט את פסחו כו' וכן מי שיצא מירושלים כו' ועד כמה הן חוזרין כו' זה וזה כו', מהא דקתני וכן, ועד כמה הן חוזרין כו' זה וזה כו', נראה לדקדק דדינא

דזרפוי מודדין, ועיין בזהגר"א או"ח שם שהציא דברי התו' על דברי הכלבו, ונראה כונתו כמש"כ. — מה שהזכירו בשם מהרי"ל שימדוד רפוי צפיזור עיין מחה"ש שם, י"ל דהיינו לחומר לא ענין פסח, ואין מזה ראייה לענין ברכה בחלה, וכמו שנסתפקנו לעיל בדעת תו'.

הרא"ש בחלה פ"א מ"ד וכן בהלכותיו דן אי מודדין שיעור עשרון בחטים או בקמח, ומייתי מתנתי דקתני קמח וסובין ומורסן עי"ש, וממה שלא הביא מהא דקתני ושארין, שזה מוכיח יותר מן הכל דהשיעור בקמח, דאם השיעור בחטים איך אפשר להכניס השארור במדת חמשת הרבעים, הרי צריך לחשב מכמה חטים נעשה השארור, ומדת השארור אינה אומרת כלום, מוכח כמש"כ לעיל דמתני' לא מתפרשא שהשארור נמדד לפי מה שהוא.

כבר כתב הרמב"ם בפיה"מ דחלה שאין שייך לקבוע שיעור חלה במשקל, דהמשקל משתנה לפי סוגי החטים, וכן לפי טחינתם ונפויים, והדבר צריך צירור בכל מקום ובכל זמן ובכל מין, וכהיום מדדנו קמח הנקרא לבן שנמכר ארוז בשקיות קטנות של קילו, [כאשר אחוז הקמח היה בערך מחצה מן הארץ ומחצה מחו"ל], ומנאנו שכלי שמכיל 4320 ס"מ מעוקצין, שהוא הכלי שמודדין בו שיעור חלה, מכיל מן הקמח הנ"ל כ-2900 גרם בערך, בלי לדחוק הקמח אף בנענוע קצת שיצטיח מילוי כל החללים המתהוים, וקמח הנקרא שחור שממנו עושים מה שנקרא לחם סתם, שמעתי מפי נאמן שמדד ומנא בערך קרוב ל-2500, ולכן לענין ברכה צריך למדוד מומן לזמן כל סוג וסוג. (חלה ס"ה סק"ד).

מ"ח ב' דקא מפקע לה מחלה, א"ה, עיין מש"כ בזה בחלה ס"ז ס"ק ט"ז אם גם צעיסה טמאה יש איסור לעשותה קצין.

שם ר"א אומר הרודה ונותן לסל הסל מזרפן לחלה, יש להסתפק הנותן לסל על מנת שלא ינטרפו מהו, מי אמרינן לאו כל כמיניה, וכמו אילו השיבן בידים ע"מ שלא ינטרפו דמסתברא דלא מהני, או"ד שאני צירוף כלי דבעינן שיחפון באסיפתם יחד, ומלשון אף הרודה ונותן לסל היה נראה קצת לדקדק דבעינן רזון, דהא בפשוטו אין מקום להזכיר הרדייה, והכי הול"ל אף סל מזרף,

ציעור במקום כרת, כך לי החזיק צדק או לא החזיק, ונכש"כ כשעומד לילך להגיל דלית לן לעכב], ולא גרע נורף פסח ומילה, מפחות מכביצה או עבר נופים צדכר הרשות.

שם ואם לאו מצטלו בלבו, נראה דאין להוכיח ממה ששנה התנא דין זה בשאפשר עדיין לבטל, דאם אינו יכול לבטל חוזר, דעל כרחק הושרך התנא למיתני בשאפשר לבטל, דאם לא כן לא הוה מצי למיתני פלוגתא דעד כמה חזרין, דהא פשיטא דאף בפחות מכביצה יש לו לחזור בדאיכא שהות לשמיהן כשאני יכול לבטל [וגם בהולך לשחוט את פסחו לא יתכן באינו יכול לבטל דהתם על כרחק יחזור שלא ישחוט את הפסח על החמץ, אלא דמשום זה אכתי הוה מצי למיתני רק בהולך למו], ומ"מ נראה עיקר כדברי המ"א סימן תמ"ד ס"ק י"א דכשאני יכול לבטל חוזר, אפילו אם אין שהות למו, דשהיית החמץ עזירה היא, ואף בשבות העמידו דבריהם במקום מילה, ועיין בתוספות הגרע"א ז"ל, וכבר כתב במ"צ שכ"ה ג"כ במהר"מ חלאה.

שם ולשבות שציתת הרשות יחזור מיד, לשון מיד צריך פירוש, ובמהר"מ חלאה כתב דהיינו אף כשיש שהות לשציתת הרשות ולחזור ולצער, אפילו הכי מחייבין ליה לחזור מיד, ולפי זה יש לאסור לכל אדם לזאת מציתו קודם שיצער, ול"מ כן, וי"ל דשאני הכא ששכח שיש לו חמץ, וגם הלך לשבות עד לאחר זמן הציעור, הלכך יש לחוש טפי, ולפי זה גם כזה יש חידוש במה דאירי כשאפשר עדיין לבטל, דאפילו הכי מחייבין ליה לחזור מיד.

והנה פשטא דמתני' דעד כמה חזרין קאי גם אלשבות שציתת הרשות, והדבר צריך פירוש דאם הוא עדיין סמוך לציתו ויש לו יותר מכזית חמץ [לרצנן דשיעורו כביצה], אמאי לא יתחייב לחזור ולצער, ולא משמע לומר דרק מיד לא מחייבין ליה לחזור, והיינו כשיש שהות לצער כשיחזור משציתתו וכמש"כ בשם מהר"מ חלאה ויחזור אח"כ ויצער, אבל בדליכא שהות חוזר, דלשון עד כמה חזרין מתפרש שאין צריך כלל לחזור, ודומיא דהולך לדבר מצוה, ואפשר דצדכר הרשות כל שיכול לחזור ולצער ולחזור לשציתת הרשות שפיר חייב לעשות כן אף בפחות מכביצה, ורק בגוונא שאם יחזור לא יהא לו שהות לחזור לשציתת הרשות

דרישא איכא גם בצער קודם, וכן דינא דסיפא איכא נמי בחמץ, ונראה דהיינו דאמרו בירושלמי עד כדון בשר קודם חמץ מניין אר"י בצ"ב מן מה דתנינן וכן מי שינא מירושלים הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין, ואסיפא קאי, דדין הרישא גם מסבירא יש לקיימו בצער קודם, אבל דין הסיפא דעבר נופים לא מחייבין ליה לחזור לצער החמץ אלא מצטלו בלבו, זה ודאי חידוש הוא, ולכך אינטריך לדיוקי מלשון וכן.

ולפי זה מי שינא מציתו ונוכח שיש לו חמץ בחמץ ביתו, אם עבר נופים מצטלו בלבו, ואפשר דהיינו דוקא כשאין דעתו לחזור לציתו עד אחר הפסח, וגם לא נשארו אנשים בציתו, דומיא דבשר קודם שאינו עומד לחזור לירושלים, דסתמא מתפרש בעולי רגלים שחוזרים לציתם, כדאמר פ"ב א' כאן באכסנאי, דאין כאן חשש שמא יבא לאוכלו, ורק הנידון בחובת ציעור וזוה הקילו, ואף שגם לאחר הפסח החמץ אסור, מ"מ כיון שאינו אלא קנס לא החמירו, וגם לר' יהודה דהוא בלאו [וגם ר"י איירי במתניתין], מ"מ חששא דשמא יבא לאוכלו עיקרו בפסח, אבל לאחר הפסח דינו כשאר איסורי הנאה, וסמכין שישרפנו בשונו, ואף לרצנן י' ב' דמחייבין ליה לצדוק לאחר הפסח, היינו דכיון דכבר נתחייב קודם הפסח לא פטרוהו, אבל בחמץ ידוע לא החמירו לאחר הפסח טפי מצד איסורי הנאה], וי"ע שהפוסקים בסימן תמ"ד ס"ז סתמו דינא לדבר הרשות חוזר מיד, ולא חילקו בין עבר נופים ללא עבר, וי"ע.

והא דהקילו כאן בפחות מכביצה או בעבר נופים לבטל מצות ציעור, ה"נ אשכחן דכוותה בנט"י לעיל מ"ו א' שלא חייבוהו לחזור מיל, ואפשר דגם בנט"י בהולך לדבר מצוה דאף פחות ממיל אינו חוזר, והוא נידון פרטי בכל מצוה דרצנן, ואין למידין זו מזו.

נראה דהא דנקט ההולך לשחוט כו', הוא אורחא דמילתא, דאם הוא בציתו בקל יוכל לקיים שניהם, (וגם יכול ליקח החמץ עמו ולפררו צדק או לזרקו ברשות הרבים), אבל כשצריך לחזור זימנין דליכא שהות, אבל הוא הדין ביושב בציתו וצריך לילך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, ויש לו חמץ לצער, ואין שהות לשניהם, דנמי מצטל בלבו והולך לשחוט ולמול, דכיון דלא העמידו דבריהם בחיוב

לבערו כשיחזור, מה שאין כן בצער קודש דמיעקרא מנזת מקומו לגמרי.

מש"כ המ"א סימן תמ"ד ס"ק י"ד דמדברי התו' הללו משמע דפחות מכזית אפילו לא ביטל אין מחייבין אותו לחזור, קשה טובא וכמ"ס הגרע"א ז"ל בגליון, ואיך יתכן דההולך לשביתת הרשות יהא רשאי להשאיר חמץ בביתו חצי שיעור, לא מיבעיא אם יש כאן איסור כל יראה בח"ס מדאורייתא וכמ"ס צמח"מ חלאווה מ"ה א', אלא אף אם מתסר רק מדרבנן נמי איך יתכן להתיר איסור משום דבר הרשות, ומה זה ענין לשריפת קדשים שלא הנריכו חכמים דוקא צירושלים בשעה"ד או בפחות מכזית, ואף אם ננקוט דעת רש"י דשריפת קק"ל צירושלים הוא מדאורייתא ומ"מ שרינן בפחות מכזית, יש לפרש דמדאורייתא הוא רק דין להתחלה וכמו להפריש מן המוקף וכיו"צ דבשעה"ד מקילינן, ולכך שרינן לר"מ אף בכזית, וכן בעבר נופים לכו"ע, אבל איסור כל יראה דאורייתא או דרבנן לא שייך להתיר בשעה"ד.

(ס"א ס"ק י"ח).

תוד"ה אם וקשה לר"י אם כן הול"ל וכמדחו לכל רוח כו' ואור"י דבמספתא דמכילתין מפרש בהדיא איזה נופים הרואה ואין מפסיק, פי' כל מקום סביב ירושלים שיכול לראותו משם, ז"ע למה נאדו מפרש"י שהוא הפשטות דנופים שם מקום, וכדמשמע נמי מו"ק כ"ו א' מכות כ"ד ב', וקושיתם הרי מיתרעל שפיר צהא דהציאו מן התוספתא דאין הדבר תלוי רק במרחק אלא גם ביכולת לראות בלא הפסק, והלכך לא היה מצי למיתני וכמדחה לכל רוח, ובתוספתא נמי צא לפרש מעליותא דנופים שהזכיר משום דרואה ואינו מפסיק, ודכוותה בכל רוח כיו"צ, אבל אין כונת התוספתא דנופים לאו שם מקום הוא, ועיין בתוי"ט שכתב ג"כ דהתוספתא נמי מתפרשא דנופים שם מקום, [אלא דפירש בע"א ע"ש].

מקום שנהגו

נ' א' תוד"ה מקום ואף יחיד קאמר התם כו', צתו' חגיגה י"ז ב' ד"ה אלא בשם ירושלמי דהאומר הרי עלי עזים למזבח כו' אסור בהספד ובתענית ומלעשות מלאכה זו ציוס, כלומר ואע"פ שהמורה התירה כו' כמו שמצינו שאסור

זוה הקילו בפחות מכזית, א"נ החזיק בדרך [ענין פ"צ א' דכאן בהחזיק בדרך איירי, ועיין מש"כ זוה בהוריות ד' א' מה נקרא החזיק] חשיב טורח גדול לחזור, ושפיר הקילו בפחות מכזית, ועיין ט"ז סימן תמ"ד סק"ט בשם הלבוש זוה. — מש"כ בשעה"ל שם אות כ"ח דבמהר"מ חלאווה משמע כהלבוש צמה שצסוף הפרק בסדור ההלכות כתב דין שביתת הרשות לאחר ששנה שיעור דחוזרין, לא יתכן, דהמהר"מ חלאווה כתב שם דשיעור דחוזרין הוא כזית [וגם מתחלה כתב דקיי"ל כר' יהודה דזה וזה בכזית, אבל לא נתפרש טעמו, ומה שהביא לזה סמוכין מפלוגתא דב"ש וב"ה אינו מובן], ובפחות מכזית גם הלבוש מודה דאין חוזרין אפילו משביתת הרשות.

שם ועד כמה הן חוזרין, לכאורה לשון עד ק"ק, ונראה דקאי אהא דקתני דמי שיש צידו צער קודש דאם לא עבר נופים דחוזר ושורפו לפני הבירה, ובצר קודש משמע טובא, וקאמר עד כמה הוא חוזר. (ברכות מ"ה א' מסוה"ד).

שם ר"י אומר זה וזה בכזית, א"ה, עיין לעיל מ"ה ב' בדין חיוב ציעור בפחות מכזית.

שם וחכמים אומרים צער קדש בכזית וחמץ בכזית, מש"כ תו' בשם הירושלמי דלכך הקילו בחמץ משום שיש לו תקנה בציטול, נריך ביאור דמה בכך אחתי חמץ אחר ציטול איך היה מנזת ציעור מדרבנן, וכן צער קדש יש בו מדרבנן מנזת שריפה צירושלים, וכמ"ס תו' דאינו אלא מדרבנן, ואמאי הקילו בחמץ דאינו חוזר עד כזית ואילו בצער קודש חייבוהו לחזור בכזית, וז"ל דכונתם דחמץ אחר ציטול אין בו שום מנזת מדאורייתא, מה שאין כן צער קודש דעיקר מנזת ציעורו היא מדאורייתא ורק מקומו הוא מדרבנן, ולכך החמירו זוה רבנן טפי, ויש להוסיף דאשכחן לפעמים דחכמים סמכו על ציטול לחוד אף ביותר מכזית וכדאמר ח' א' והשאר מצטלו בלבו, [ולדעת רש"י ב' א' דבדיקה משום כל יראה יחא טפי דלפי זה באמת ראוי שהציטול יועיל במקום בדיקה], ואפשר להוסיף טעם דבצער קודש קעבר אדרבנן בקום ועשה ששורפו חוץ לירושלים, מה שאין כן בחמץ דעבר בשב ואל תעשה, ולכך החמירו בצער קודש טפי, ובפיה"מ משמע דמשום חומרא דקודש החמירו בו טפי, גם י"ל דבחמץ עתיד

שם לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אע"פ שלא לשמה כו', בזמיר כ"ג ז' מצוה דבהך מימרא נתבאר דשלא לשמה כלשמה דמי, וכן בערכין ט"ז ז' אמרינן נמי דאי ענוה לשמה עדיפא הוא הדין דשלא לשמה נמי עדיפא ומיייתין מהא דלעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה כו', וזריך פירוש היכי משמע, ונראה דהא ודאי איירינן במי שחפץ לעסוק בתורה ובמצוות לשמה, אלא שגודל היצר אין בידו להתגבר נגדו אלא בזירוף השלא לשמה, ואם כן קשה מאי רבותיה דרב, אטו הו"א דישב בטל, הרי הוא מקיים המצוות בזונה זו, ולכן יש להבין דעיקר מימרא דרב היא שיעסוק בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה באותו יתרון וחשיבות כמו בלשמה, ואם מזהו ז' קודמת לחזירתה, אף כשהיא שלא לשמה וחזירתה לשמה נמי קודמת, והא דמסיים שזכר מ"ב קרבנות כו' הוא ראה לחשיבות של מצוה שלא לשמה, אבל אין מזה ראה דשקולה כמצוה לשמה, וזה מסביר קאמר לה.

שם ד' פרוטות אין בהן סימן זכרה כו' בשלמא שבר מתורגמנין משום דמיחזי כשכר שבת, כתב המרדכי בכתובות שלהי פרק אע"פ דהא דאמרינן דמיחזי כשכר שבת אם יוסיפו לה, דמכאן יש חשש על החזנים ששוכרים אותם להתפלל, וזריך טעם למה לא כתב דמסוגיא דז"מ נ"ח א' דאמרינן דאסור לתת שכר שבת יש חשש על החזנים, ולמה חלה החשש בהא דאמרינן בכתובות דמיחזי כשכר שבת, ואפשר דשכירת החזנים אינו כעין שכירת פועל, אלא הוא כהצטחת פרס, והלכך דמי להא דמוסיפין לה על כתובתה, וזוה מובן נמי הא דמסיים שם במרדכי דה"ר שמואל היה אומר דאין איסור דהא נותנין לו שכר לקיים המצוה להתפלל, דר"ל שאין כאן שכירות פועל אלא שנותנין לו שכר על מה שעושה וזריך לעשות מעצמו ולהתפלל, ובאגודה הוצא בהגהות אנשי שם במרדכי שם הוסיף דהא נוהגין לפעמים לקיים המצוה להתפלל בחנם, והיינו נמי שאין מתפללים בתמורת השכר, אלא שנותנים להם פרס את השכר.

ובהא דאמרינן הכא דשכר המתורגמנין אין רואין בהן סימן זכרה משום דמיחזי כשכר שבת, ומשמע דשרי מן הדין, נמי נראה דאין שוכרין אותן כשכירת פועל, אלא שנהגו לתת להם פרס,

לאדם לעשות מלאכה ביום הקריצו את קרבנו כו', ומשמע דאף קודם שהקריצו קרבנו כבר נאסר במלאכה, וכן מצוה צירושלמי שהציאו התו' כאן דפריך גבי פסח שיאסר במלאכה משחרית, ומ"מ לזורך אכילתו משמע דאף קצירה שרי, ובחגיגה שם פשוט להו דאיסור זה אינו אלא מדרבנן, ודלא כמו שכתבו בפסחים.

נ' ב' מאי איריא ערבי פסחים כו', לפרש"י יש להוסיף לשון המשנה עד חלות מתפרש שיש איסור לאחר חלות, דהיה ראוי לשנות מקום שנהגו לעשות מלאכה קודם חלות או לפני חלות, ולשון עד חלות על כרחך דבא לרמוז דאחר חלות אסור מדינא.

והריטב"א זשם הרא"ה זשם הרמב"ן פירש דהכי פרכינן, דאם אחי לאשמועינן איסורא דלאחר חלות, ה"נ הוה מצי לאשמועינן בערבי שבתות וימים טובים איסורא דמן המנחה ולמעלה, ואם אחי לאשמועינן דיש חשיבות למנהג לאסור קודם חלות, ה"נ הוה מצי לאשמועינן בערבי שבתות וימים טובים דיש נמי ענין למנהג לא לעשות מלאכה גם לפני חלות, ויש לפרש דמשנינן דלא אשמועינן איסורא דמן המנחה ולמעלה משום שאינו אלא הנהגה טובה ולא איסורא, וגם אפשר דלפ"ז לא יהא חשיבות מנהג להקדים לאסור, עיין ר"ן, ושינויא קמא דסמוך למנחה שרי, אפשר דר"ל דלא שייך מנהג לאסור שחרית כיון דגם סמוך למנחה שרי.

שם ת"ר יש זריז ונשכר כו', יש לדעת מאי אחי לאשמועינן, ואפשר דבא לומר דגם מי שנמנע מלעשות מלאכה בערב שבת מתחלת היום יש בזה ענין נשכר, ואע"ג דבצרייתא לא נזכר כל היום, מ"מ משמע דקים לגמרא דצרייתא הכי מתפרשא, דהא שפ"ל ודאי מתפרש שאינו עושה כל היום, ועיין מהרש"א, וכן אשמועינן דשפ"ל ונשכר גם כשלא עושה כל השבוע, וכדדייק מזה רבא לנשי דמחוזא דמפנקותא דידהו שלא כראוי כדאמר שבת ל"ב ז', אפילו הכי חשיבא נשכר, אע"פ שהוא שלא לשמה, כמ"ש תו'. — הא דזריז ונפסד דמחייב במעלי שבתא, לכאורה ראוי לפרש שעושה גם מן המנחה ולמעלה, דאם לא כן אין לחשבו נפסד וז"ע.

ולפמש"פ ללא היו קולצין שכירות גמורה למתורגמנין, לפי זה ראוי למינקט דשכר שבת איסור גמור הוא מדרבנן, ובמקום מצוה יש לנהוג שלא לקלוצ שכר פעולה ממש אלא כהצטחת פרס, אבל צמ"צ סימן ש"ו ס"ק כ"ד כתב שנהגו להקל.

ובביאור הגר"א שם כתב צטעם המתירים שכירת החזנים, משום דהוי חפצי שמים כההיא דסימן ש"ו ס"ו, ומתוך צוה נמי שכר המתורגמנים, ור"ל דאיסור שכר שבת הוא משום מקח וממכר, ומקח וממכר פרש"י ותו' צ"ח ל"ז א' בלשון ראשון דהוא משום ממצא חפץ, וגם נחמיה שאסרו כמ"ש רש"י צ"ח כ"ז ב', י"ל דהוא מהאי קרא, וצוה דרשין שבת ק"נ א' דחפצי שמים מותרין, ואם כן מותר מקח וממכר לצורך מצוה, וכש"כ דיש להתיר שכר שבת, אבל ז"ע דהא בגדרים ל"ז א' אסרינן שכר פיסוק טעמים משום שכר שבת, ורק משום הצלעה אחינן עלה, וכבר רמז לזה הפר"ח בסימן תקפ"ה, ובתו' שם ב' כתבו דנטילת שכר לאו חפצי שמים הוא, ור"ל דרק דיבור שרי אבל אין להתיר נטילת שכר משום כך, וכ"ה בתו' הרא"ש הנדמ"ח שם, וצ"ח צ"ג מהלכות שבת הי"ב כתב טעם איסור מקח וממכר כטעם שני שצ"ח ותו' דהוא משום שמא יכתוב, ולפי טעם זה אף חפצי שמים יש לאסור, ובמג"א סימן ש"ו ס"ק י"א הביא דברי הר"ן שבת ק"נ א' דאין מקדישין אע"פ שהוא חפצי שמים דדמי למקח וממכר, ומבואר דס"ל דמקח וממכר אין להתיר לצורך מצוה, ולדעת הגר"א יש לחלק בין מצוה למצוה, דמצוה שזמנה גורם ואי אפשר לדחותה שרי, מה שאין כן אין מקדישין. (שבת ס"ה סק"ח).

נ"א ב' כל הספיחין אסורין, עיין מש"כ בשביעית ס"ה ס"ק י"א.

תוד"ה כל לכן נראה לר"ת כו', עיין מש"כ לקמן נ"ב ב' צ"ד הרמב"ן.

נ"ב א' אלא אר"א בפלוגתא דהני תנאי דתנן הכוזב שלשה כבשין כו' רבינא אמר בפלוגתא דהני תנאי דתנן אוכלין בתמרין כו', הרבה יש לתמוה אם כן מה ראה התנא לקבוע דברי ר' יהודה בפרק מקום שנהגו גבי פלוגתא

ומנאחי כן בספר הנדמ"ח ע"ש תוספות חכמי אנגליה וז"ל דמיחזי כשכר שבת פירוש ולאו שכר ממש הוא דאינס עושים לו תנאי קלוצ אלא מנהג של אותן בני העיר לנדב לבם לתת למתורגמנין עכ"ל.

רבב"י סימן תקפ"ה משמע לכאורה דטעמא דאין איסור בדבר משום ששוכרין אותן מערב שבת ולא בשבת, אבל לא יתכן דכל שכר שבת סתמא איירי בששוכרין מערב שבת, דסתם שוכר פועל לשמור פרה לאו בשבת איירי, והרי כתבו תו' שבת י"ט א' דשוכר בערב שבת גם בהצלעה אסור ורק צריעי וחמישי שרי, ודכוותה שכיר יום דאסור נמי בשוכר צריעי ובחמישי איירי, וי"ל דמש"כ דאין איסור משום ששוכרין אותן מערב שבת לאו דאיסור שכר שבת קאי, אלא דשכירות ענמה יש לאסור משום דהוא כעין מקח וממכר, וכמו שהביא שם לשון רש"י בכתובות דשכר שבת אסור גזירה משום מקח וממכר ושכירות, וע"ז כתב דגזירה דמשום מקח וממכר הוי גזירה לגזירה ואינו איסור גמור אלא הנהגה ראיה, ובמקום מצוה לא חששו, ומשום שכירות ליכא דהא שוכרין מערב שבת, ולשון הב"י וטעמא כדפרישית, דכיון שאינו שוכר אותו בשבת ענמה כו', תרי מילי נינהו, וטעמא כדפרישית, היינו דכל שכר שבת אינו אלא גזירה לגזירה, ובמקום מצוה לא חששו, ומוסיף לפרש דמשום שכירות ליכא כיון שאינו שוכר אותו בשבת ענמה אלא בערב שבת, וכ"כ שפירש דברי הב"י במח"ש סימן תקפ"ה ס"ק י"ב.

ובמהר"ם חלאוה כתב לפרש טעמא דמתורגמנין מותרים מן הדין משום שהיו מתרגמין לפעמים גם צימות החול, ומ"מ לא חשיב הצלעה כיון דתרגום דשבתות רוצא, ולפי זה משמע דכהאי גוונא חשיב הצלעה מן הדין, דהא משמע בגמ' דלא אסרינן להו, והדבר דחוק דלא נזכר כלל שהיו מתרגמין גם צימות החול ושקבעו שכן ביחד, וגם לא מסתבר דכהאי גוונא חשיב הצלעה, כיון דהעיקר שבת. — בלשון המהר"ם חלאוה כתוב דמ"מ אסור כיון דשבתות רוצא, אבל על כרחך ליטנא דאסור לאו דוקא, דהא משמע דרק אינס רואים סימן צרכה ודומיא דאינך ג' פרוטות שנשנו שם.

בפ"ו שנינו לשון שלש ארצות לשביעית, ונוח לזכור שגם לביעור שלש ארצות, ומה דקתני באידך משנה ולמה אמרו שלש ארצות שיהו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה, מתפרש שפיר דלפרושי ענין שלש ארצות קאמר, שאינו דומה לשלש ארצות לשביעית דפ"ו, דהתם דיניהם חלוקים, וכאן כולם שוין, ונפקא מינה בזה שנקראים ארצות, שאין אוכלין משכלה בה, אף שעדיין יש בחזירתה, והא דלא קתני שאין אוכלין משכלה בה, שזהו עיקר החידוש שהרי אי לאו שלש ארצות היה כל ארץ ישראל ארץ אחת והיו אוכלין בכולן עד שיכלה בכולן, נראה דבעי לאשמועינן עיקר מצות ביעור שטרם נזכרה במשנה, ולכך הזכירה בלשון הכתוב שמאכל לבהמה כל עוד שיש לחיה, וממילא משתמע שמשכלה בה אין אוכלין אף שעדיין יש בחזירתה, (וייתכן גם שיש לנקד ולמה הלמ"ד בשוא והמ"ם בפחת, ומתפרש לאיזה ענין אמרו שלש ארצות, וכעין זה כתב התו"ט בערלה פ"ב מ"ו, ע"ש), ומה שלא פירשו בסוגיין אלא גליל ויהודה ולא הר ושפלה, י"ל דהני מתפרשין מאליהן, דחילוק הר ושפלה לענין גדילת החיות הוא, אבל גליל ויהודה משפלה לשפלה ומהר להר אינטריק להא דגמירי.

ומש"פ רש"י וכ"פ הרמב"ם דהך ולמה אמרו שלש ארצות קושיא היא, כלומר מאחר שהם תשע למה אמרו שלש, ומשיב שלענין הדין הם באמת רק שלש, הוא דחוק טובא בלשון המשנה ולא אשכחן דכוותה, שהרי המשנה ראשונה מתפרשת בהחלט שהן תשע ארצות, ואיך יתכן לשאול ולמה אמרו שלש ארצות, ואי בעי לאשמועינן שאין אלא שלש, הכי הול"ל ואע"פ שהן תשע ארצות אבל אוכלין ביהודה עד שיכלה האחרון שבשלש ארצותיה וכן בגליל ועבר הירדן, ועוד דלאיזה נורף נקט התנא שלש ארצות בכל אחד מהן ומפרשן למקומותן בדיוק, וכמו שהקשו תו', ואי משום ר"ש ליתניא דדר"ש, וגם מלישנא דר"ש מוכח כפירוש תו', מדלא קאמר שלש ארצות שאמרו, ביהודה, וכן ממה שאמרו צירושלמי פ"ט דשביעית ה"ב שפלה שבהר כהר מצואר דיש חילוק בין הר ושפלה, ומשמע שם דלרבנן קאמר, וכן מפורש בתוספתא דאין אוכלין בעמק על מה שבהר, וכן ממ"ש שם ושם שאין בסוריא שלש

דחומרי מקום שיא משם ושהלך לשם, ולא ראה לשנות דבריו במשנה דשביעית בפלוגתא דג' כבשים, וכן לרבינא, ועוד דלמה נאדו מאוקימתא דרב שיא צריה דרב אידי דאיירי במולין ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו במקומו, ולא מצינו שום פירכא עליה, וזה מענינא דאיירי במתני', ועוד דאיך קתם התנא כולי האי ליטנא דרבי יהודה ומנלן להבין אס כאוקימתא דר"א או כרבינא, אס כאוקימתא דרב שיא צריה דר"א, ואפשר דכולהו מודו לאוקימתא דרב שיא, אלא דס"ל דמדנקט ר"י האי ליטנא דלא והבא לך אף אתה, משמע דכללא אחי לאשמועינן דכל היבא שאין אתה יכול לומר לא והבא לך אף אתה מהיבא דאנא אייתינהו, חייב בביעור, וס"ל לרב אשי דאחי לאתויי ג' כבשים שאין אוכלין על האחרון, דכל שכלה מינו מן החיות ואינו יכול לומר לא והבא לך אף אתה, חייב בביעור, ורבינא ס"ל לאתויי שאין אוכלין על בין השינין, וכי היכי דאמר בשמע שכלו במקומו דכיון דאינו יכול לומר לא והבא לך אף אתה מהיבא דאייתינהו, צריך לבצר, ה"נ כשכלו בין הכיפין אף שלא כלו בבין השינין, מכיון דאינו יכול לומר לא והבא לך אף אתה מבין הכיפין, חייב לבצר, ונראה דאפילו לקח מבין השינין מ"מ חייב לבצר כשכלו בין הכיפין, אף שיכול לומר לא והבא לך אף אתה מהיבא דאייתינהו מבין השינין, דכיון דסתמא אין לוקחין מבין השינין כבר נקבע הדבר כהגיע זמן הביעור לכל התמרים.

תוד"ה ממקום ומיהו י"ל אי מדאורייתא חייב לבצר כו', עיין מש"כ לקמן בד"ה הרמב"ן.

נ"ב ב' תנן התם שלש ארצות לביעור כו' ולמה אמרו שלש ארצות כו', באמת משנה קמייתא דשלש ארצות לביעור ושלש ארצות לכל אחת ואחת ופירוט מקומותיהן בדיוק, וגם קתני וההר שלה כהר המלך מצית חורון ועד הים מדינה אחת, אינו משאיר ספק דתשע ארצות קאמר, שאין לך לשון יותר מפורט מזה, ומה שלא שנה תשע ארצות, הוא משום שלשון שלש ארצות יהודה ועבר הירדן והגליל שגור צפי התנא בדוכתי טובא, לענין חזקה צ"ב ל"ח ולענין נישואין בכתובות ק"י, וזה נוח הרבה יותר לזכרון, וגם שלש בכל אחת נוח לשון, שבכולן יש חילוק בין הר ושפלה ועמק, וגם

כל הארצות, ועיקר הדבר נלמד מגזירת הכתוב דאשר בארץ דריצתה תורה ארצות לביעור, וקצו חז"ל אותן לפי זיקת החיות לארץ ולפירותיה, ור"ש קיבל מרבותיו דזיקת החיות שציהודה למקומן אלימא משאר הארצות, וממילא סגי לאוקמי קרא דבארץ, בהן, ולית לן לרבות עוד ארצות, ורבנן אפשר דמודו במציאות לר"ש, ומ"מ מסתבר להו דאף החילוקים שצין גליל ליהודה וכן שבגליל עצמו יש להכליל בגזירת הכתוב דארץ, ולפי זה ז"ע במש"כ רש"י שאינה מתרחקת, ועיין במש"כ מרן זללה"ה בשביעית ס"ג ס"ק ל"ב. — לאחר שמנחנו קביעת הארצות שאמרה תורה לביעור על ידי הא דגמירי שאין היה שבגליל גדילה על פירות שציהודה וכו', שבה מנחם ביעור למקומה בהלכותיה, ואין לנו ענין אם החיה תוכל ליהנות מן ההפקר, והרי דעת הרמב"ן בחומש משמע דסגי בהפקר לאדם, וכן בכבש שמבערו אין החיה גדילה על פירות כבשין, וכן ממקום שלא כלה למקום שכלה מבער פירות יהודה בגליל, אף שאין חיות שבגליל גדילות עליהן.

הרמב"ן בפירוש התורה פרשת צהר הזכיר אפשרות דאולי מנחם ביעור דרבנן וקראי אסמכתא, והדבר תימא מה ראו חכמים על ככה לחדש מנחם כזו ולאסור הפירות לאחר הביעור בזמן שמדאורייתא מנחם באכילה, וגם איכא מ"ד צירושלמי דלאחר הביעור אין בפירות קדושת שביעית הוצא בר"ש פ"ט מ"ו, וזה ודאי לא יתכן מדרבנן, ולא נמצא בשום אחד מן הראשונים ז"ל דכזה, ובגמרא פסחים נ"ב ב' דריש רש"א דפירות שינאו לחז"ל יחזרו לארץ ויתבערו מדכתיב בארץ ופרכינן הא אפיקתיה לשלש ארצות ומשנינן בארץ בארץ, ואסמכתא לא שייך למיפרך הא אפיקתיה, [עיין תו' עירובין כ"ג ב' ד"ב קמ"ז א'], וכן על שלש ארצות פרכינן התם מנה"מ ואם הוא מדרבנן מאי קושיא, ובתו' שם א' ד"ה ממקום כתבו בפשיטות דמדאורייתא הוא, וכן בר"ש פ"ט מ"א כתב בפשיטות דלאחר הביעור מודים חכמים לר"ע דאסור מדאורייתא, [וזה ז"ע דאסור הפירות משמע שהוא מדרבנן, וכמש"כ הרמב"ן שם, עיין שביעית פ"ט מ"ט], וכן במשנת ג' כבשים פ"ט מ"ה מפורש בר"ש שהוא מדאורייתא, [ורק מדרבנן פליגי אדר"ש שם], וכ"מ ברא"ש שם, ולדעת

ארצות נמי מצוה דהר שפלה ועמק הם שלש ארצות דאם לא כן אין לדון על סוריא שיהא בה שלש ארצות, וממ"ש צירושלמי שאין היה שבהר גדילה בעמק אין ראה די"ל דלר"ש קאמר לה, א"נ לת"ק כמה שחשב שלש ארצות לכל אחת מפרש למה חשבן משום שחלוקין קצת לענין החיות, (ומש"פ רש"י שחלוקין בזמן כליון הפירות, ק"ק שזה אינו סבה כל כך לחשבן כארצות, וחלוקן לענין החיות הוא שמחייב לחלקן כארצות, אלא שיש לפרש שאינו חילוק מוחלט ולכך לא חשיבי כארצות חלוקות, לפרש"י והרמב"ם דבאמת רק שלש ארצות לביעור, ומיהו לר"ש על כרחך דציהודה חלוקים לענין החיות וחלוקן חשוב לקובען כארצות).

שם וגמירי דאין היה שציהודה גדילה על פירות שבגליל כו', רש"י פירש שאינה מתרחקת כל כך, ועל כרחך אין כונתו מפני ריחוק מקום, דהא הסמוכים לגבול יהודה קרובים יותר ליהודה מאשר לקצה השני של הגליל, ולמה זה אוכלין על הפירות שבקצה הגליל ולא על של יהודה הקרובים, אלא צריך לפרש דכל ארץ וסגולותיה, והם מצדילים צין גליל ליהודה ואינם יוצאים מזה לזו, ולר"ש בפ"ט דשביעית מ"ג הרי כל הארצות כהר המלך, והיינו הר שציהודה המאחר מכל יתר המקומות, [עיין גיטין נ"ז א' ב"ק ז"ח], ואפשר דהוא הדין אם אירע ששפלה שציהודה מאחרת הרי נמי כל הארצות אוכלין עליה, דהעיקר שכולן ארץ אחת עם יהודה, פרט לשפלה והר ועמק שציהודה עצמה שהן אינם אוכלים זה על זה, וכדאמר צירושלמי דעמק שבגליל אוכל על הר שציהודה ועמק שציהודה אינו אוכל, ואפשר דדוקא עם הר שציהודה חשובין כארץ אחת ולא עם שפלה ועמק שציהודה, וז"ע.

ומ"מ אי אפשר לפרש שהמקום חביב עליהם ואינם הולכים למקום אחר, דהא תנן התם דכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים, ובפשוטו היינו דאפילו ידוע שכלה בארץ הזאת מ"מ אוכלין על של ארץ אחרת, ועל כרחך דגם שינוי הפירות גורם והחיות מעדיפות פירות ארצותיהן, וכן הוא לשון הגמרא שאינה גדילה על פירות שבגליל, ולא שאינה הולכת לגליל, ולכך זיתים ותמרים דקים להו לחז"ל שאין חוששות בהן במקום גדילתן, הרי אוכלין על

הרמב"ם והראש"ד דמנאותן בשריפה על כרחך דמדאוריתא הוא.

והנה כל מה שדחקו להרמב"ן ז"ל על אפשרות כזו, מצואר בדבריו דהיינו מתני' פ"ט מ"ה דהכוזב ג' כזשים, דאם איתא דציעור דאוריתא איך יתכן לאכול על האחרון, והנה הר"ש שם כתב דאפשר דמדאוריתא לכו"ע כל ירק אחד לציעור ורק מדרבנן פליגי, וצדדנן הרי ניחא ליה להרמב"ן שם דשפיר הקילו, ועוד נראה דככזב ליכא ציעור מדאוריתא לכו"ע דהא צציעור מעשר שני קיי"ל דתבשיל הרי הוא כמבוער וכמש"פ הרמב"ם בפ"א מהלכות מעשר שני ה"ט, [אע"ג דהתם לא שרינן אפילו מוון שלש סעודות], וקיי"ל בעלמא דכזב הרי הוא כמבושל, וכן ככזשים שצחצית אס התחיל להשתמש בהם הרי הכל כמבוער אף מדרבנן כמש"פ הרמב"ם בפ"ט מהלכות שמיטה ויובל ה"ו והוא מן הירושלמי, אלא דהחמירו חכמים בשלא התחיל בו, (ולפי זה נראה דמתני' מתפרשא כשעבר זמן הציעור, דאם לא כן למה אמר ר"ג כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן הצחצית, יתחיל בו לאכלו ודי), והטעם דתבשיל כמבוער הוא פשוט דלא אמרה תורה מצות ציעור אלא על אצירת הפירות, והרי מוון שלש סעודות מותר להחזיק צציתו בזמן הציעור [ומיהו לדעת הרמב"ם אפשר דהא דשרינן שלש סעודות היינו שיאכלום עד שיגיע הציעור, אבל לדעת הסוברים צציעור היינו הפקר רהיטת הדברים דמוון שלש סעודות רשאי להניח בתוך ציתו כל זמן שירצה, והוא מדאוריתא דלא אסרה תורה אלא אורז, ומוון שלש סעודות כמבוער], וה"נ ככזשים ותבשילים כמוון שלש סעודות ניהו שהם מאכליו של האדם ולא אצירת פירות, ואפשר דלכך הוצרכו צזה צתו"כ לאסמכתא דקרא דכתיב גבי יובל מן השדה תאכלו את תבואתה דהיינו מצות ציעור, ומדנקטיה קרא צהאי לישנא דאכילה מן השדה, ולא נקט מן השדה תהיה לכם תבואתה, משמע קצת דכל שטרם נאכל אין לאכלו צדליכא צשדה ואפילו ככזש, דאשעת אכילה קפיד קרא שיהא צשדה, ולכך החמירו צזה חכמים טפי מצמעשר שני והצריכו ציעור לככזש, וזהו מכאן אמרו הכוזב ג' כזשים שאמרו צתורת כהנים, שמכאן סמכו להצריך ציעור ככזש, ואין צורך לדחוק דאיכא משמעות צהאי קרא אס אוכלין על

הראשון או על האחרון, עיין תו' פסחים נ"ב א' וצ"ש ורא"ש פ"ט מ"ה, אלא לאחר שסמכו מהאי קרא לגזור ציעור ככזש, תו נחלקו מסבבא עד כמה ראוי להחמיר או להקל, כי טעם כעיקר, ואין להפסיד פירות שציעית, ולכן ס"ל לר' יהושע שהקילו לאכול אף על האחרון, ולפי זה אין סמך ממתני' דג' כזשים לפקפק בציעור דאוריתא, ועיין צדדרי הרמב"ן צפרשת צהר צקרא דמן השדה. — ולאחר שמאנו ציעור ככזש שצציעית נראה דהוא הדין צמעשר שני, ורק צתבשיל הקילו, (וגם צזה נחלקו צ"ש), ולענין זה אין ככזש כמבושל, ואף צחצית שהתחיל צה יש מקום לדון לענין מעשר שני, דהא לצ"ש מסבבא דחייב צציעור, ולמעוטי צפלוגתא עדיף, והרי שציעית קיל דמוון שלש סעודות שרי.

שם רצ ספרא נפק מארץ ישראל לחוצה לארץ הוה צהדיה גרבא דחמרא דשציעית כו', לפי מה שצידד הר"ש צפרק ו' דשציעית מ"ה דמתני' דאין מוציאין פירות שציעית לחוצה לארץ כרצ"א אחיא, מתפרש שפיר דעד שלא יצא שאל אס הלכה כרצ"א, לדעת אס יכול להוציא עמו היין, ונפק היינו כשעמד לצאת, ח"נ נפק ממש, אלא דהוה צהדיה גרבא דחמרא וכו' הו קודם שיצא, וכאילו אמר רצ ספרא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ ובשעת יציאתו הוה צהדיה גרבא דחמרא כו', אבל לפי פשטות המשנה דמשמע דלכו"ע אין מוציאין צבר תמיהו צתו' היכי אפיק, ומה שחירצו דאפיק לסחורה, אס אין כאן ט"ס, צריך לפרש דאסור לאכול פירות שציעית צתו"ל וכמש"כ הראש"ד והגר"א צתורת כהנים צהר, ורצ ספרא אפיק למכרה למי שיחזור ויציאנה לארץ, ודוחק, גם מה שחירצו דשוגג היה, ל"מ כן, דצגמרא לא הזכירו דכד מטא זמן ציעור נסתפק, ומשמע דמיד עס יציאתו דן עמהם צנוגע לציעור, הרי דזכר דשל שציעית היא, וגם כל כי האי הו"ל צגמ' למירמי ולתרוצי, ומרן זללה"ה שם כתב להפך הגירסא דהא דאין מוציאין היינו לסחורה, ונראה לפי זה דהענין שאסור לשלות פירות שציעית לאנשי חוצה לארץ לאכלם, לא שנא אס שולח צמתנה או שמוכרן, אבל מי שישב צארץ ישראל ולקט מפירות שציעית ועכשיו עומד לצאת לחוצה לארץ מותר לו ליטול מה שהותיר, שאין זה מוציא פירות שציעית לחוצה

בפירות שביעית, וכן תבואה שלא הביאה שליש חייבת בחלה כדתן חלה פ"א מ"ג אלמא דחשיב לחם, ומסתברא דלא חשיב הפסד, [ומיהו לשאוב זה את הזהמא כדאמר לעיל מ"ב ז' י"ל דאסור בפירות שביעית], ואפילו הכי אסור בפירות שביעית דאינה נאכלת אלא תבואה, וכן הרמב"ם בפ"ה משמו"י הט"ו כתב שאין אוספין פירות שביעית כשהן צוסר שנאמר תאכלו את תבואתה, [לפנינו בתורת כהנים מקרא דהיה כל תבואתה ילפינן לה, ושמה הביא האי קרא דמן השדה תאכלו את תבואתה דילפינן מיניה בירושלמי דשרי אכילת עראי בשדה קודם עונת המעשרות, וכדמסיק אצל אוכל מהן מעט בשדה כו'], אינה נאכלת עד שחשעה תבואה כו', אצל משהתחיל לעשות פרי לא יקוץ אותו שהרי מפסיד האוכל ונאמר לכם לאכלה ולא להפסד, הנה העתיק התורה כהנים וגמ' דפסחים, וגמרא דפסחים סתמא באזיל להפסד, וקרא דתורת כהנים כשבא לאכול או לסוך קודם גמר פרי.

(שביעית ס"ד סק"ו ועי"ש).

שם מאימתי אין קולטין את האילנות בשביעית כו' ושאר כל האילנות משויאיא, מבואר בסוגיין דהוא משום לאכלה ולא להפסד, ולמדנו מזה דגם המונע פירות מלגדול עד שיהיו ראויין, חשיב כמפסיד, אע"ג דבשעה שמפסידן עדיין אינם ראויים לאדם ואין בהם קדושת שביעית מחמת אוכל אדם, דגם זה מכונת הכתוב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ואפשר דאינו חמור כ"כ כמו מפסיד אוכל אדם ממש.

ונראה דבמאכל זהמה ליתא לדון זה של הפסד, ומותר להאכיל לבהמה כל מאכל זהמה מיד משויאיא, ואפילו הוא קודם שליש וכיו"ב, דכי היכי דבמאכל אדם משהגיע לעונת המעשרות מותר לקוץ, אע"פ שמפסיד גידול שני שליש נותרים, ה"נ בבהמה קודם שליש הרי הוא כבר בתורת מאכל בבהמה כמו באדם אחר שליש, ומניעת הגידול הנוסף אין זו הפסד, והלכך אי אפשר לפרש טעמא דמשנתנו דאין קולטין משום שכבר חל על הסמדר דין קדושת שביעית של מאכל בבהמה והקצצה הויא הפסד, דבמאכל בבהמה אין זה הפסד, גם עיקר הדבר יש לדון זו אם פרי העומד לגדול לאדם אם חל עליו קדושת מאכל בבהמה קודם גמרו, ועיין בספר מרן זללה"ה סימן י"ט

לארץ אלא שמוציא עצמו לחוזה לארץ ולוקח עמו גדה לדרך, ואתי שפיר הלשון הוה בהדיה גרבה דחמרא, כלומר שהיה אצלו מקודם, והוכרח לקחתו עמו [שלא רצה למוכרו, או שלא מצא לוקחים, או שהוצרך לו לאכילתו], והיה לגמרא פשוט חילוק זה עד שלא הוצרכו לפרשו, ויחא השתא דפלוגמא דרבי ורשב"א מיתוקמא גם בדרך היתר.

נראה דפירות ארץ ישראל שיצאו לחוזה לארץ לרבנן דמתבערין במקומן, זמן ביעורם הוא משכלו במקום שיצאו משם, ואע"ג דההולך ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו במקומו אינו חייב לבער לרבנן דר"י כדאמר נ"ב א', שאני התם שגם במקום שהם עכשיו תחול מצות ביעור, אצל כאן כשהם בחוזה לארץ דליכא מצות ביעור, על כרחך למיזל בחר מקום שיצאו משם, ומיהו לרשב"א דיחזרו למקומן יש מקום עיון, דהא משמע שאם יצאו מגליל ליהודה מודה דמתבערין במקומם, ואם כן אלו שיצאו לחוזה לארץ מגליל וכלו בגליל ועדיין נשאר ביהודה, ואם כן שמה לא מחייבין ליה להחזירם עד שתכלה האחרונה שבארצות שבארץ ישראל, ולהתם יחזירנה, או"ד כיון שעכשיו הם בחו"ל דליכא מצות ביעור על כרחך לחייבם כפי המקום שיצאו משם, ולא יועיל להחזירם לארץ המאחרת, והכי מסתברא דלא משמע דפליגי רבנן ורשב"א נמי בזמן מצות ביעור, וכל זה כשהיו בחוזה לארץ בשעה שכבר כלו במקומן, אצל קודם שכלו במקומן אם החזירן לארץ אחרת שבארץ ישראל שפיר מקיימן עד שיכלו באותו מקום שהם.

(שביעית סימן י"ב).

שם לאכלה אמר רחמנא ולא להפסד, בתורת כהנים פרשת בהר תניא כל תבואתה מלמד שאינה נאכלת אלא תבואה מכאן אמרו מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגים משהזריחו כו', ויש לעיין דבתלמודן אמרו ר"א קץ כפנייתא דשביעית היכי עביד הכי לאכלה אמר רחמנא ולא להפסד, ואם כן למאי איצטריך קרא דתבואתה, ונראה מזה דשפיר משכחת לה אכילה שאינה הפסד אף קודם גמר פרי, וכדאמרין לעיל מ"ג א' אנפיקינן שמן זית שלא הביא שליש ולמה סבין אותו מפני שמשיר את השער ומעדן את הבשר, ובשבת פ' ז' טפלה אבר אבר שקל זה ארבע מאות זוזי, ואם כן לאו הפסד הוא, ואפילו הכי לא שרינן

הנלמד בגמ' מלאכלה ולא להפסד, יש לפרש ענינו דעושה נגד רצון התורה שיהיו הפירות לאכלה, וכמש"כ לעיל, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ בתוי"ט.
(שביעית ס"ד סק"ה).

נ"ג א' ת"ר אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אוכל כו', נראה דאחי לאשמועינן שיעור מה נקרא כלה, ואשמועינן דסגי כשיש רק במקום אחד, דמהא דשלש ארצות לא הוי שמעינן לה, דאף שכל יהודה ארץ אחת, אבל אחתי יש לומר דלר"ך שיהיה בכמה מקומות מיהודה, אבל מקום אחד לא סגי, והא דאם יש מאחרות מהן אוכלין עליהם אינטריך דלא נימא דוקא אוכל שהענבים שם מרובים, ויודעים ששם הם מצויים באיחור, אבל אם איחרו הענבים במקום שאין ענבים מצויים שם אין אוכלין עליהם, קמ"ל.

שם אוכלים זיתים עד שיכלה אחרון שבתקוע ר"א אומר עד שיכלה אחרון של גוש חלב כדי שיהא עני כו', אם הא דתנן פ"ט דשביעית מ"ג דכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים ר"ש הוא דקאמר לה, וכ"מ ברש"י לעיל נ"ב א' ד"ה אוכלין, ועיין תוי"ט שביעית שם, ניחא צפוטו דת"ק ור"א לא פליגי ומר נקט האחרון שבארץ אחת ומר נקט אחרון שבארץ אחרת, אבל לדעת הרמב"ם דסתם משנה היא, ולפי זה לא אשכחן מאן דפליג, אם כן קשה מה הוסיף ר"א, ואפשר דלא פליגי, ות"ק נקט דוגמא בתקוע ור"א נקט דוגמא של גוש חלב, ומה שהביאו בצרייתא גם דברי ר"א הוא משום דמפרש שיעורא דלר"ך שישאר רובע צנפו ועיקרו, שזה לא נתפרש בדברי חכמים, ומיהו בלשון התוספתא שביעית פ"ז קתני אף על גוש חלב, ואם גירסא זו אמת משמע דפליגי, ונ"ע במאי, הא ת"ק מודה דאם יש מאחרות אוכלין עליהם, ואפשר דמה שנשאר באילן אחד רובע אין סבירא שזה יקרא לא כלה לחיה מן השדה, הגע עצמך אם אחד הניח רובע זיתים והפקירו קודם זמן הציפור, האם הוא יצטל עי"ז מלות ציפור, דעדיין לא כלה לחיה, ואף שיש לחלק בין פירות שכבר היו צרשותו לאלו שעדיין צאדה, עיין שביעית סי"ב סק"ז, מ"מ גם צל שדה אין ראוי למיזל בתר אילן אחד שאירע שנשאר בו, והנה שיעור כלה על כרחך נמסר לחכמים לקבעו, דלא יתכן לבדוק כל הארץ ממש, ואפשר שקבעו חכמים לחלק

ס"ק כ"א וס"ז סק"כ וסימן י"ג סק"י בזה, ומסתברא דאף אם נימא דבנקצן חל עליו קדושת שביעית מדין מאכל בהמה, אבל בעודו מחובר שאסור להאכילו לבהמה משום שמפסיד מאכל אדם, דהא אסרינן קצינתו משום לאכלה ולא להפסד, לא יתכן שיהא בו קדושת שביעית מדין מאכל בהמה. והך משויאף היינו תחלת התהוות הפרי כמ"ש רש"י ברכות ל"ו ב', וכמבואר שם ובפסחים שם דהיינו סמדר דאסור בערלה לר"י, ורצנן מודו ליה בשאר אילנות, ומ"ש רש"י בפסחים משויאףו תחלת העלין ציומי ניסן, יש לפרש שהוא על דרך שאמרו ר"ה י"א א' האי מאן דנפק ציומי ניסן וחזי אילני דמלבצני כו' ופרש"י על הרי"ף בצרכות מ"ג ב' כשמוציאין פרת, וזה יכול להתפרש על תחלת התהוות הפרי.

וצריך טעם כיון דאסרינן בכל האילנות משויאףו, אע"ג דעדיין אין עליו תורת פרי, למה בחרוצין וענבים וזיתים לא סגי בהכי, הרי על כרחך דאיסור הקצינה מחמת מניעת הגידול בעמיד, ומה נשתנו אלו, ומיהו על כרחך נשתנו דהא משמע דלענין ערלה נמי מחלקינן צינייהו לשאר אילנות, דסמדר דידהו לא מיתסר, ומשמע דלא קרינן בהו פרי משויאףו, ועיין מש"כ בזה בשביעית ס"ה סק"ז, ושם נתבאר גם הא דמבואר קדושין נ"ד ב' דלר"י דסמדר אסור בערלה, הרי גם ברצעי הוא כבר ממון גבוה ולא ניתן למכרו, אע"ג דאינו ראוי לאכילה.

נראה דכשרשאי לקטוף האילן הוא הדין דרשאי נמי לקטוף הפירות, דלרבותא דאיסורא הוא דנקטו אילן, דאף שעיסוקו לקטוף האילן הרי הפירות מעכבין עליו, אבל בשריותא כל שרשאי לקטוף האילן רשאי לקטוף הפירות, מדע דהא ילפינן מהא דמודו רבנן לר"י בשאר כל האילנות דסמדר אסור, הרי דבהני דשרי, שרו גם הפירות בערלה, וכיון דהפירות מותרין, הוא הדין דרשאי לקטוף, דאם איתא דרק האילן שרי לקטוף ולא הפירות, אימא נמי דאסורין בערלה.

הרמב"ם בפיה"מ כתב איסור הקצינה משום שגזול בני אדם שהקדוש ברוך הוא נתן פירותיהם לכל בני אדם, ובפ"ה משמו"י ה"ז כתב משום לאכלה ולא להפסד, ואפשר דמניעת גדילת הפירות בזמן שעדיין אין בהן קדושת שביעית,

אכתי אפשר דאיכא מאחרות, ול"מ כן, וכש"כ לדעת הרמב"ם דציעור היינו שריפה, ואם טרם הגיע זמן הציעור הרי אסור מדאורייתא לשרפו, ולא יתכן לשנות סתם אוכלין עד הפסח, אם איתא דעדיין יש לחוש שלא לשרפו גם אח"כ, דבסתמא מתפרש דאח"כ מצותו בשריפה, ויתכן לפרש דהיה נראה פשוט לגמ' דאחרון שבתקוע כלה קודם עצרת וכן אינך, והיינו דפריך מהא דקתני עד עצרת, ומשני דאידי ואידי חד שיעורא הוא דבאמת עדיין נשאר בתקוע באחרון עד עצרת, ואצ"ל הא קתני בהדיא אם יש מאחרות מהן אוכלין עליהם, ושפיר דקדק תנא דברייתא ומאן המאחרות שזמנן עד עצרת, ולפי זה מעצרת ואילך ליכא המאחרות טפי, וניחא מה שהשמיט הרמב"ם בפ"ו משמו"י הי"א הא דאם יש מאחרות מהן אוכלין עליהם, דזמנים אלו הם היותר מאחרים, ומשעברו שורפים, ואף על גב דהרמב"ם הביא אחרון שצווער י"ל דס"ל דלאו בדוקא אמרו אם יש מאחרות שהן במקום אחר, ודאדרבה רוב פעמים לווער ותקוע המאחרות, וגמרא ה"ק אף אם אין הם מגיעות עד הפסח ועצרת י"ל דהתנא אשכח מאחרות, ולכך שפיר נקט הרמב"ם לווער שמאחרת ברוב פעמים למימר דסגי במקום אחד שמאחר, ועל ידי המאחרים קבעו חכמים זמנים קבועים אלו.

שם אוכלין צענדים עד הפסח כו', בר"ש שציעית פ"ט הביא הירושלמי דמפקיר הפירות וחוזר וזוכה בהן לאחר שקיים בהן מצות ציעור שהוא הפקר, ויתכן דזה דוקא לאחר שכבר כלה לחיה מן השדה דצוה כבר קיים מצות ציעור שכבר הגיע זמנה, ולפי זה צ"ל דציוס הראשון שבו הגיע זמן הציעור אכתי יש לו שהוא לקיים מצות ציעור, ולא חשיב שכבר עבר על מצות ציעור, ולפי זה צענדים דאמרינן דאוכלים עד הפסח, צריך שיפקירם בפסח, ויתכן דגם היום האחרון שקודם הציעור דהיינו בערב הפסח נמי יכול להפקיר ולחזור ולזכות, עיין תשובות הר"ן סימן נ"א, ולפי זה כל שהגיע הפסח י"ל שכבר עבר על מצות ציעור ונאסר, ופסטה משמע דהכל איירי לאחר שכבר כלה לחיה מן השדה, ובו ציוס יכול להפקיר ולחלק מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד, וכ"כ מרן זללה"ה שציעית סימן י"א סק"ו וידיד דזמנו עד שקיעת החמה, ועי"ש סימן ט"ו סק"ו.

בין מקום שהוא עיקרי לגידול פרי זה, לשאר מקומות, דבמקום שהוא עיקר גידול הזיתים סגי כשנשאר באחרון, דמקום זה הוא הראוי לקבוע אם כלה מין זה או לא, וכיון שעדיין נשאר בו, לא קרינן ביה כלה לחיה, והיינו דאוכלין על האחרון שבתקוע, והוסיף ר"א דאף שעיקר גידול הזיתים בתקוע, מ"מ גם בגוש חלב יש הרבה זיתים וגם בו יש לשער אם כלה ואוכלין על האחרון שבו, והא דקתני אם יש מאחרות מהן אוכלין עליהם, באמת זה נשנה על ענבים שצדליות של אוכל, והתם לא קתני עד שיכלה האחרון, דאוכל לאו עיקר מקום הענבים הוא, דבמנחות פ"ו ב' במתני' דאלפא ל"ן ליכא אוכל, אלא הוא מקום שמאחר צבישול הענבים, והתם לא סגי כשנשאר באילן אחד אלא צריך שישארו הרבה, וע"ז קתני שאם יש מאחרות כיו"צ דהיינו הרבה אוכלין עליהם, וזה אף בזיתים ובתמרים שאם במקום אחד לא כלו ועדיין יש שם בהרבה אילנות אוכלין עליהם, וכן בפגי בית היני לא קתני עד שיכלה האחרון, משום דהתם לאו עיקר מקום התאנים, דאדרבה התם התאנים רעים, ומזה סייעתא למש"כ, דלא מצינו לשון עד שיכלה האחרון אלא בתמרים וזיתים בעיקר מקומן.

ופלוגתא דפגי בית היני, יש לפרש דס"ל לר' יהודה כיון דתאנים רעים הם אף שצכל בית היני עדיין ישנם, מ"מ אית לן למיזל בתר כל שאר המקומות שכבר כלו בהם, ואין למקום יחיד שתאניו רעים חשיבות לקבוע שעדיין לא כלה, ות"ק ס"ל שאין לחלק בין טובים לרעים וכיון שיש מקום שלא כלו אוכלין עליהם.

שם ורמינהי אוכלין צענדים עד הפסח כו', נראה דקשיא ליה דמדקתני עד שיכלה כו' משמע דלא שייך לקבוע זמן מסוים שאין הדבר שזה צכל שנה, ומשני אידי ואידי חד שיעורא, דבאמת אפשר לקבוע זמן, ותנא דברייתא קמייחא לא נחית לכך, ואצ"ל הא קתני בהדיא אם יש מאחרות מהן אוכלין עליהם, ר"ל דהזמנים שקבע התנא באמת אינם צמוחלט שלא לאחר עליהם, ואפשר להוסיף גם דברייתא זו אם יש מאחרות מהן אוכלין עליהם, והזמנים שקבע התנא הם לרווחא דמילתא דעד אז בסתמא לא כלו, ומיהו לפי זה עדיין לא למדנו דמיקיימא מצות ציעור ציוס א' דפסח, דהא

נחל שיש צו מים, היה ראוי לדון אם צריך שירידה ויערפיה בתוך המים, או צאיזה מרחק מן המים, ולכן פשטא דמילתא דנחל הוא מקום שצימות הגשמים שוטפים שם מים וצימות החמה הוא יבש, וכדאיתא בילקוט בלק בפסוק כנחלים נטיו כנחל זה שמושך צימות הגשמים ופוסק צימות החמה, ומקומות אלו מצויים כמעט סמוך לכל עיר, שבעמקים וגיאות המים נמשכים צימות הגשמים, ולפי שיש מקומות שהמים נמשכים מעט ואין עליהם תורת נחל, ורק מקומות שהמים נמשכים בהם הרבה הם ראויים להקרא נחל, לכך אמרו סימן לנחלים קנים נפקא מינה לנחל איתן, כלומר דבאלו העמקים שגדלים קנים, סימן שהמים נמשכים בהם הרבה וראויים להקרא נחלים, וגם מזה משמע דאין המים תדיר בנחלים, דאם כן מה צריך סימן, הרי המים סימן. (סוטה מ"ו).

נ"ג ב' אין מצרכין על האור אלא במוצאי שבת האיל ותחלת ברייתו הוא, בצרכות נ"צ ב' תניא אור ששבת מצרכין עליו ושלש שבת אין מצרכין עליו ואמר רנצ"י מאי שבת ששבת מחמת מלאכת עבירה, צריך להבין למה עובד כוכבים שהדליק חשיבא כמלאכת עבירה חע"ג דעובד כוכבים ששבת חייב מיתה, ואילו המדליק לחיה ולחולה חשיב כשבת, ובתשובה הרא"ש כלל כ"צ סימן ה' כתב דמלאכת עובד כוכבים חשיבא מלאכת עבודה, [וקצת משמע דגרס בדרנצ"י מלאכת עבודה וכן ברמב"ן], מה שאין כן מדליק לחיה ולחולה, ולפמש"כ הרמב"ן בחידושיו דברכת הנר היא ברכת השבח מעין ברכת החמה, וזמנה במוצאי שבת דאז הדליק אדם הראשון, אפשר לומר דאם אדם הראשון היה מדליק בראשונה באחד מימי השבוע, שלא היו קובעים אותו היום לברכה מעין ברכת החמה, ורק משום שהדליק במוצאי שבת שבשבת נאסרה ההדלקה לפיכך שיך לחשוב מוצאי שבת כזמן מיוחד, ולפי זה ניחא שפיר דנר שהדליק העובד כוכבים בשבת הרי כלפי נר זה אין מוצאי שבת זמן מיוחד טפי מאילו היה הזמן באחד מימי השבוע, שהרי גם בשבת אינו שובת, והלכך אין מצרכין עליו, מה שאין כן נר שהדליקו לחיה ולחולה על ידי ישראל הרי השבת במקומו עומד באיסור ההדלקה, ושפיר נחשב מוצאי שבת זמן מיוחד הראוי לברכה, ועיין בתשובות הרשב"א

הר"ש בשביעית פ"ט מ"ח הביא הירושלמי דמי שאין לו ג' אוהבים שיכול להפקיר בפניהם, יכול להוציא הפירות לחוץ צומן שאין אנשים ולהפקירם ולחזור ולזכות בהם, ואפשר דהוא משום דמדאוריתא גם צינו לצין עצמו הוי הפקר כמש"כ הרא"ש נדרים מ"ה א', והוצא ברמ"א חו"מ סימן רע"ג ס"ז, ואף דמדרבנן צריך שלשה, [עיין סמ"ע שם ובזהגר"א], הכא דמזוה להפקיר שפיר אוקמוה אדאוריתא.

ואפשר עוד דמזוה ציעור דאוריתא שהיא כלה לזהמתך מן הבית, מיקיימא שפיר אף אם לא היה ענין הפקר בתורה כלל, דכל שהוציא מן הבית ולא יעבד על מי שיטול סגי בהכי, אף שיכול להתחרט וישאר שלו בלא קנין נוסף, [והלכך לית לן למילף דאיכא ענין הפקר בתורה מציעור דשביעית וכמש"כ בחו"צ נדרים מ"ג א'], ושפיר הקילו בכך גם לאחר שחכמים חיקנו דהפקר צעי שלשה, ומ"מ צריך שיאמר שמפקיר, אלא דסגי באמירה זו אף דליכא שומעים.

ובפירוש הר"י בן מלכי נדק בשביעית שם מ"ה, וכן בתו' רי"ד פסחים נ"א ב' כתבו שיוציאו הפירות בחוץ וינעקו שהפירות הפקר ועד שיצאו אנשים לזכות בהם יחזרו בעצמם לזכות, ואין כונתם אלא שצריך שיאמר שמפקירם, אבל אין נעקתו כדי שישמעו שלשה, דמנא ידע אם היו שלשה ששמעו, ומש"כ עד שיצאו ליקח, הוא משום שהניחם ברשות הרבים, וכן מצוה צביאור הגר"א לירושלמי שאין צריך שישמעו.

ובמשמע צירושלמי שביעית פ"ט דכשמפקיר צפני שלשה אין צריך שיוציא הפירות בחוץ, וכ"כ צביאור הגר"א, ויש לעיין כשהפירות צביתו והוא מפקירם צפני שלשה במקום אחר, דעד שיהא שהות צידם לקחתם, כבר יחזור לזכות בהם בקנין חזר, אם שפיר דמי כהאי גוונא, ומסתברא דסגי בהכי, ומ"מ צידוע שדעתו לזכות עד שלא יספיקו לבא וליטלם, יש מקום לדון דכל כהאי גוונא יחשב כאילו בלבו ובלב כל אדם שאינו מפקירם.

שם סימן לנחלים קנים, רהיטת הדברים שסמוך לכל עיר יש נחל, דלא משמע שכל ארץ ישראל עורפין את העגלות במקום אחד או שנים, ואם נחל הוא נהר ששוטף מים גם צימות החמה, הרי אינם מצויים הרבה בארץ ישראל, ועוד דאם הכונה

ענין לחזור, אם כי מלישגא דר"ז לא משמע כן, והרשב"א בשם הראב"ד והרא"ש כתבו דכל שכן שאין מחזרין על השמים, אבל ממה ששנו השמים בסדר ההצלה ואין צרכם הפסק בין בורא פרי הגפן להצלה, משמע שהוא בזה דבר הראוי, ובשלמא נר גם אם אין מזה לחזר סתמא דמילתא אין בני אדם יושבים בחושך וכל אדם יש לו נר, אבל בשמים אם אין ענין לחזר אחריהם, מי יתעסק עמהם בהצלה, ולכן יש לפרש דאין חובה לחזר אחריהם, אבל הדבר ראוי להשיב הנפש, והוא כעין מזה דרשות מדרבנן, וכ"כ מרן זללה"ה בסימן ל"ה סק"ז דמי שיש לו בשמים חייב לברך עליהם ולהריח, ועיין במאירי נראה שדעתו שיש לחזר.

בדרכי משה סימן תרכ"ד אות ב' כתב דאין לברך על אור של בית הכנסת אע"פ שלוקחו לציתו בשביל לברך עליו, ומבואר דכל שהדלק לכבוד אין מועיל מה שיקחנו למקום אחר ויחדנו להאיר, דכיון דתחלת הדלקתו שלא להאיר אין מצרכין עליו, ובזה"ל סימן חצ"ר ס"א נסתפק בזה, ומיהו יש לחלק דמה שלוקחו לציתו לברך עליו לא מיקרי שמיחדנו להאיר, וא"ת דנימא ליה שייחדנו להאיר, י"ל דאור קלוש הוא וסתמא צביתו יש כבר אור גדול. (שס).

שם עשרה דברים נצטוו צערב שבת בין השמשות כו', צא לומר דגם הדברים המיוחדים כבר הותרו עליהם צמעה צראשית.

שם ר"י אומר משום אביו אף האיל, פרש"י אילו של אברהם אבינו, ולכאורה יש לפרש כפשוטו שנולד בשבת ימי צראשית, ואם כן היה זקן מאד בשעה שאברהם אבינו ע"ה הקריבו.

נ"ד ב' אין תענית ציבור בצבל אלא ת"צ בלבד, מש"כ תו' תענית י"א ב' שהיה להם הרבה גשמים, צ"ע דאם כן מאי למימרא, וגם מי יודע מה ילד יום, וגם אם נימא דבשאר צרות אין גוזרין תענית בחומרות הללו, מ"מ אין כאן ענין בצבל, והמ"מ פ"ג מתענית הי"א וכן בר"ן בתענית כתבו בשם הרמב"ן דכיון דליכא נשיא אין חל תורת תענית ציבור גם כשגזרו כן, דכחידים דמו, וכ"כ ברא"ש שם, ולפי זה דינא קתני דבחור"ל אין ציד החכמים לקבוע ת"צ.

ח"א סימן קנ"ט ובחדשות מכת"י סימן י"ט, ובריתב"א פסחים נ"ד א', ובהלכות ברכות להריטב"א פ"ח דין י"ט. (ברכות נ"ב ב').

שם רשב"א אומר יום הכפורים שחל להיות בשבת אף במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד שבת, היינו אף דליכא אכילה, ובמרדכי יומא סימן תשכ"ח הביא בשם ספר המנוות דאין מצרכין כיון דליכא אכילה, ומיהו לא קיימא לן כן. (שבת סכ"ה סק"א מתוה"ד).

נ"ד א' וכיון שרואה מצרך מיד, בצרכות נ"ג ב' אמרינן אינו מצרך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה כו', ולשון נשתמש משמע שמצרך לאחר שנשתמש, והאי נשתמש היינו שראה את הנר במקום שיכול להשתמש לאורו, כדמפרשין התם דלא נשתמש היינו צרחוק או צמעה"א ואולא, ואין צריך שישתמש, וכן ראוי להיות לפי מש"כ הרמב"ן שזו ברכת השבת מעין רואה את היס הגדול וחמה בתקופתה, והראב"ד בהשגות לבעה"מ כתב דמצרך קודם שישתמש, ונראה דיש לראות את הנר ולברך, ואחר כך להשתמש לאורה צראשית כפות הידים והאפרניים, דאין לעבד את ברכת הראייה עד שיקטל צ'פרייט. (ברכות נ"ג ב').

שם רבי מפזרן רבי חייא מכנסן, בצרכות נ"ג ב' אמרינן דר"י מצרך אדני אדא דיילא רבא מצרך אדני גוריא בר חמא כו', וק"ק וכי הצדילו בחושך, ולמה הוצרכו לנרות של אחרים, ולא משמע דסבירא להו דמפזרן והיו מצרכים מיד כשראו את הנר אפילו קודם הצלה, דהא קיי"ל דמכנסן, ור' יוחנן נמי פסק הכא הלכה כר"י דסודרן על הכוס. (שס).

שם חזר וסודרן על הכוס כו', בצרכות נ"ג ב' אמר ר"י א"ר אין מחזרין על האור כדרך שמחזרין על המנוות כו', וכתב הרמב"ן שזו ברכת השבת וכשם שאין מחזרין לראות את היס הגדול כך אין מחזרין על האור, אבל ממה ששנו הדבר צמנה בסדר ההצלה בדברי צ"ש וב"ה, משמע דסתם מצדיל מצרך גם על הנר, וגם כיון שזמנו קבוע צמנא שבת אינו דומה לצרכת היס הגדול, וגם כל אדם סתמא מדליק נר צביתו בכל לילה, ואפשר דגם יש לדייק דכדרך שמחזרין על המנוות אין מחזרין, אבל מ"מ יש

שם והאמר ר"י ולואי שיתפלל אדם כו', נתבאר
בזכרות כ"א א', ועיי"ש בדברי הר"ף דהני
מילי אדעתא דרשות אבל אדעתא דחובה אסור.

נ"ה א' רבינא אמר לעולם ביהודה ובהרשה
חד מקצת היום ככולו אמרינן כו',
לשון בהרשה משמע דכללא קאמר דלעולם
בהרשה לא אמרינן תרי מקצת היום ככולו, ולא
רק לר' יהודה, ויש לעיין מנ"ל לרבינא כן הא
אשכחן כמה פלוגתות בהרשה ושמה מאן דסבר
שמי שבתות לא פליג כולי האי אר' יהודה ומודה
דאמרינן תרי מקצת היום נמי, ועוד דלפירוש תו'
נתבאר בחו"צ ערלה ס"ב סק"ו דמוכח בר"ה י'
דאמרינן תרי מקצת היום ככולו למ"ד דבעינן ל'
בהרשה, ואם היינו מפרשים דלר' יהודה דוקא
קאמר היה אפשר לפרש דקים ליה מסברא דלא
סגי בתרי מקצת היום, אבל לשון בהרשה לא
משמע כן, ועוד קשה דהא הא דנקטינן בפשיטות
דאמרינן כאן מקצת היום ככולו היינו משום דלשון
ימים מתפרש כן, וכמש"כ בערלה סימן ב' סק"ו,
ואם כן מנ"ל לחדש חילוק דבאחד אמרינן מקצת
היום ככולו ולא בשניהם, ואפשר דרבינא קאמר
דכשהנידון בהרשה לא שייך לדון מלשון ימים
דמקצת היום ככולו, שאינו אלא צדין מדיני התורה
ולא בדבר שאנו דנין בטבעו, הלכך מלשון ימים לא
שייך לדון למקצת היום ככולו, אלא דג' ימים
מתפרש עם יום הנטיעה הלכך חד מקצת היום
ככולו שמעינן דאמרינן, וכן לשון שמי שבתות
דמשמע דאדר' יהודה קאי והיינו כאילו אמרי כל
הרכבה שאינה קולטת לשמי שבתות כו', היינו נמי
עם יום הנטיעה, ומקצת היום ככולו בסופן אין
שייך לדון בהרשה כל שלא מנחנו מפורש, הלכך
יום אחרון בעינן שלם, [והוא הדין איפכא אי
משכחת לה יום ראשון שלם סגי במקצת יום
אחרון], ורק חד מקצת היום ככולו אמרינן, אבל
ת"ק דמתניתין (בשביעית פ"ב מ"ו) לא שנה שום
שיעור לקליטה אלא שנה סתם שאין נוטעין פחות
מל' יום לפני ר"ה ושפיר י"ל דאמרינן אף בסוף
מקצת היום ככולו, ואמנם הכי אמרינן בר"ה שם.
במצוינו למידין דלרבינא שמי שבתות שאמרו
לקליטה היינו עם יום הנטיעה, וזיוס
האחרון לא אמרינן מקצת היום ככולו, [ועיין ערלה
ס"ב סק"ה], ולעינן הלכה כתב הרא"ש פ"ק

דקידושין סימן ט"ז דר"י טוב עלם ובה"ג פוסקין
כרבינא לגבי רב אשי ור"י פוסק כרב אשי וסיים
דיש להחמיר, [ועיין במלחמות ביצמות ל"ו דעתו
ז"ל דהלכה כרבינא לגבי רב אשי, ובשם בה"ג הביא
דהלכה כרב אשי], וה"נ הכא יש להחמיר כרבינא,
אע"ג דגם רבא ור"ש כרב אשי ס"ל, ולפי זה
הנוטע ביום ט"ז אב עלתה לו שנה, אבל ב"ז לא
עלתה לו שנה דלא אמרינן תרי מקצת היום ככולו
בב' שבתות דקליטה, ואין כאן ל' יום אחר הקליטה,
וכ"ה ברא"ש סוף הלכות ערלה דנוטע בט"ז אב
עלתה לו שנה, [כפי מ"ש בד"ח שם], וכן הורה
מרן זללה"ה והביא שכ"ה גם ברי"ו, [ועיין בספרו
לשביעית סימן י"ז סק"ק כ"ט, ובסימן כ"ו
(בשביעית הנדמ"ח) סק"ב], וכ"ה במאירי ר"ה
ויצמות. — אבל דעת מרן זללה"ה דבי"ד דקליטה
אמרינן תרי מקצת היום ככולו, וכמש"כ בדיני
ערלה דין ב', ודעתו ז"ל דרבינא לא קאמר אלא
לר' יהודה, [ולפי זה היה ראוי להתיר אף בנטע
בי"ז אב למשנ"ת שם סק"ה דבב' יום דשנה עולה
יום הקליטה לחשבון ל', אלא דדעתו ז"ל כאן דל'
יום שלמים בעינן, [ודלא כמש"כ בפרה סימן א'
הוצא לעיל שם], וכבר נתבאר בערלה ס"ב סק"ה
מה שנראה בזה], ונ"ע מנין פסיקא ליה למרן ז"ל
כן. (ערלה ס"ב סק"ח).

נ"ה ב' תנא החייטין שכן הדיוט תופר כדרכו
כו' אף הרצעים שכן עולי רגלים כו',
יש לעיין אמאי לא אמרינן גם ברצעים שכן
הדיוט תופר כדרכו, ומה לי תפירת בגדים מה
לי תפירת מנעלים, ונראה מזה שלא התירו
להדיוט לתפור מנעלים צמודה, ואפשר הטעם
משום שאין הדיוט רגיל כלל בכך, דכל המלאכה
מלאכת אומנים, ולכך החמירו בה חכמים, ולא
התירו אף בשינוי, א"נ משום שיש בה יותר
טירחא, אבל בשו"ע סימן תקמ"א ס"ד בהגה"ה
התיר בשינוי, וכן בתו' מו"ק י' א' כללו בגדים
ומנעלים בהדדי, וכן ברא"ש שם, ומשמע דכי
הדדי נינהו, ונ"ע ליישב סוגיין.

ואפשר דמהא דמותר צמודה ע"י שינוי אין
ללמוד להתיר בי"ד, [ובזה ניחא הא
דבמו"ק י"ג א' לא פרכינן מהא דשרי כל מלאכות
בדבר האצד, דכיון דאיכא מ"ד דבעי שינוי ליכא
למילף מהא להתיר בי"ד כדרכו, שו"ר שכ"כ

וכ"ב, ובסמ"ק הוסיף לפרש הטעם משום שאפשר לקנות חדשים, נראה דצ"ל לפרש טעם שהחמירו במנעלים טפי מצבגדים, והיינו משום דצקל אפשר לקנות חדשים שאין דמיהם מרובים, [ולעיל כתבנו טעם אחר משום שעיקרן מלאכת אומן], וכן צרוקח סימן ש"ז סתם לאסור לתקן מנעליו וסיים מדלא קאמר בפסחים שכן מותר לתפור מנעליו, והיינו כדברי ריב"א לאסור אף בהדיט וצנינו, וכן בתשובות מהר"מ מרוטנבורג העתיק דברי ריב"א, (ויתכן דזו ג"כ כונת הרא"ש, וכשהביא דברי ריב"א נחית לחלק, בין מלבושים למנעלים, עכ"פ לענין הדיוט כדרכו, וז"ע צוה).

נמצינו למידן דמה שהחיר הרמ"א לתקן מנעלים צנינו, לאו דברי הכל היא, ובמחלוקת שנויה, וכעת ראיתי ברמב"ן בלקוטיו למו"ק שהביא דיורושלמי והוא דה"ח איתא דהרעננים מכליזין במועד, וכיון דיורושלמי פסחים פ"ד ה"ז איתא כצוגיין דהא דהייטין שכן הדיוט תופר כדרכו, אם כן על כרחך לחלק כמש"כ לעיל בין הדיוט כדרכו דאסור במנעלים, לבין אומן צנינו דשרי, וכדעת הרא"ש, ולפי זה הדיוט כדרכו אם אין ניכר שינוי במלאכתו אין להחיר, וכדעת הריב"א שצבלי הלקט, וכדמוכח בגמרא, ולא נמצא חולק צוה, [ודברי המ"א ז"ע אם לא דר"ל כשיכיר במלאכה שהוא מעשה הדיוט או דלא קאי אלא אצגדים ולא אמנעלים], שו"ר שכבר כ"כ צב"ל צס"ה, [ומה שהביא מהש"ג, צס"ה ריא"ז, ז"ע דהא להדיא איתא ברמ"א צס"ד כן, גם מש"כ צס"ק י"ב בהדיט תופר כדרכו ולא פירש דוקא צבגדים ולא צמנעלים לא מתפרש, וכאילו לא היה בגירסתו ז"ל מנעלים צס"ד. — לשון אפילו שצב"ה"ג לא נתפרש, דאדרבה צמנעלים מחמירין טפין].

שם הספרין והכובסין כו', נראה דנקט הני שהן מלאכות גמורות והותרו משום צורך המועד, כמ"ש ש' תו' מו"ק י"ד א' דגילוח וכיבוס מלאכות גמורות הן אלא שיש להחירן לכבוד המועד, ומשום שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין אסרום, וציוצאים מבית האסורין והצאין ממדינת הים באמת החירו להן, וכן תפירת הדיוט מלאכה גמורה היא ומשום צורך המועד הותרה כמ"ש ש' תו' מו"ק י' א', ואם הותרו במועד משום צורך הרגל כמ"ש שיש להחירם צע"פ משום צורך הרגל. (מו"ק י"ג א').

צריטצ"א צס"ה תו' צמו"ק שם ע"ש], אבל הדיוט התופר כדרכו לא חשיב שינוי, דאף שאינו אומן במלאכתו להוציא מלא מחט צב"א, אבל תפירתו כתיקונה ואין ניכר שינוי לאחר התפירה, ומה למדו להחיר צי"ד, וצריטצ"א לא יתכן להדיט לתפור שלא צשינוי דמעשה אומן הוא, וכל מעשה הדיוט ניכר ואי משכחת לה מעשה הדיוט שאינו ניכר צו שהוא מעשה הדיוט, באמת אסור, וממילא אין ללמוד מזה להחיר צי"ד, וצו"ע שם לא החיר אלא צשינוי, ומש"כ צמ"א דהוא הדין הדיוט כדרכו היינו משום דבסתמא צמנעלים כל תפירת הדיוט ניכרת והוי שינוי, ועדיין ז"ע, דהו"ל להפוסקים ז"ל לפרש שיש חילוק בין צגדים למנעלים, וז"ע.

שוב ראיתי צבצלי הלקט הלכות חוה"מ סימן רכ"ז הביא דברי ריב"א ח"ל ועל הא דאמרין ג' אומניות עושין מלאכה צע"פ עד חלות כו' כתב עלה ריב"א ז"ל מהכא משמע דאדם אחר אסור לתקן מנעליו אם נקרעו במועד דדוקא עולי רגלים מותר אבל צשאר כל אדם לא ותימא דאמאי לא החירו נמי צמנעלים להדיט לתופרן כדרכן כמו שהחירו צבגדים דהכא משמע דאסור מדלא מתרץ נמי צריטצ"א שכל ההדיט תופר כדרכו כמו שמתרץ גבי חייטים אבל ר"ת ז"ל מחיר דמי לדבר האצוד כו', עכ"ל, הנה הדברים מפורשים כמש"כ דמסוגיין מוכח דאסור להדיט לתפור מנעלים כדרכו, והוא הדין לאומן צשינוי, דכי הדדי נינהו, וכן צרי"ו נתיב ד' ח"ה נמי מוכח דריב"א אף צשינוי קאסר, שכתב דהריב"א כתב דאסור לתקן מנעלים בחוה"מ והביא ראיות על זה והראצ"ד כתב דלצורך יו"ט מותר וההיא דאמרין דעולי רגלים מתקנים מנעליהם דמשמע דלאחרים אסור התם אפילו אומן תופר כדרכו צלא שינוי וצב"למא האומן מכליז אפילו לצורך המועד ומכוס נלמוד שאינו מותר אלא צשינוי, עכ"ל, הנה מצוה דהראצ"ד דחה ראית ריב"א דהתם באומן כדרכו איירי אבל צשינוי שרי, הרי דריב"א אף צשינוי אסר, וכן הא דמסיק ומכוס נלמד היינו דאף המתיר לא החיר אלא צשינוי.

ודאיתאן עלה, נראה דהפוסקים סתמו דאסור לתקן מנעליו במועד סתמן כפירושן דאף צשינוי אסור, והם הסמ"ג והסמ"ק וא"ח

משום דאין מעילה בגידולין, ושמא אין זה אלא אמתלא, שלא היו באין לטול גידולי הקדש שאחרים הקדישו, ורק מאלו שאבותיהם הקדישו הורו היתר לעצמם, משום שאבותיהם לא הקדישום אלא מחמת ההכרח של בעלי זרוע שהיו נוטלים הקורות, ואם היו נותנים אל לבם היו מתנין לשני הגמזיות, שלא הוצרכו אלא להקדיש הקורות, והלכך בגידולים אלו הקילו לעצמם לנהוג בהן היתר. — וע"ע בחו"צ פאה ס"י סק"י צביאור המשך דברי הירושלמי שם. — ועיין בחו"צ מעילה י"ג א' למ"ד אין מעילה בגידולין אם איכא איסורא מדאורייתא או מדרבנן.

שם ואנשי יריחו סברי כו', מהא דאנשי יריחו אכלו מתחת הנשרים, היה משמע קצת גזירה דפירות הנושרים היא גזירה מוזנת בלא מושב צ"ד, [וכמו שהוכיח מרן זללה"ה בעלמא מהא דאמרינן מהו דתימא נגזר דדברים שראויים לגזור הרי הם כאילו נגזרו], דאם לא כן אמאי לא קיבלו עליהם אנשי יריחו תקנת חכמים, ומיהו לפי' תו' לא אכלו אלא מן הנחלשים מערב יו"ט, וגם לפרש"י היו סוברים דבהני ליכא למיגזר שמא יעלה ויתלוש, אבל מהא דמסקינן צביה ג' א' כולה חדא גזירה היא משמע שהיתה גזירה צמושב צ"ד, וכ"ה בפרש"י שם, דרחוק לומר דמסבירא ראוי לגזור צביה משום פירות הנושרין.

ובמשמע דלכו"ע היתה גזירה בפירות הנושרין משום שמא יעלה ויתלוש, ואף למאן דאית ליה מוקצה, דאם לא כן לא היה רצ' יוסף מפרש למתני' דצביה דהכי, דלא משמע דמאן דאית ליה מוקצה ס"ל דלא נחלקו צ"ש וב"ה צביה, וצ"ע ק' בתו' צביה דמשמע דלא פסיקא להו כן, דהא כתבו לתוך דסוגיין כר"ש, ולר"י דאית ליה מוקצה באמת ל"ג משום פירות הנושרין, וכן מבואר בסוגיא דפסחים דבחו' לעורבים ליכא משום מוקצה ומ"מ אסור משום שמא יעלה ויתלוש, וי"ל דעדיפא קמפרשי דאף לר"ש הוי מוקצה, ועל כרחק דאף למאן דאית ליה מוקצה גזרו משום פירות הנושרין. (צביה ג' א').

שם ולית להו לאנשי יריחו הא דתנן כלל אמרו צפאה כו' ולקטתו כחתם, נראה דרק אילנות שייך למעט מחמת זה, וכמו שאמרו שבת ס"ח א' למעוטי תאנה, דבאותו אילן אין לקטת הפירות כחתם, אבל קטניות וכיו"צ לא שייך למעוטינהו

שם אין מציאין כלים מצית האומן כו', הר"ן כאן והגמ"י צמו"ק פירשו מפני החשד שיאמרו שנתנן לתקן צמועד ושתיקנס צמועד, והא דבחושב להן ושרינן לו לטולן מן האומן מחייבין ליה ליתנן בחצר הסמוכה ולא להציאן לביתו, אע"ג דלאחר שכבר יצא מצית האומן תו ליכא חשדא, והרי מצית חצירו לא אסרינן ליה להציא כליו, צ"ל דמ"מ חדא לקיחה היא ועד שמציאן לביתו עדיין לקיחתו מצית האומן נמשכת, והיה ראוי אמנם לחייבו להניחם צבית הראשון שמשתמר צסמוך לבית האומן, אלא דכל שצבית הסמוך לבית האומן אינו משתמר, תו לא אטרחוהו לחפש צית אחר כמ"ש תו', וברש"י כתב דלכך מפני לחצר אחרת ואינו מציאן לביתו משום טירחא, ואפשר דאף לפי' הר"ן והגמ"י אם ציתו סמוכה לבית האומן והוא אינו מאמינו, דמציאו לביתו, ולא מחייבין ליה להניחו צבית חצירו אף אם גם היא סמוכה, ולפי זה על כרחק לשמש צטעם טירחא גם לפי' הר"ן והגמ"י, ואין ראיה מפרש"י דחולק עליהן, אבל המ"א צסימן תקל"ד סק"ו נקט דרש"י מפרש הא דאין מציאין כלים מצית האומן דהוא משום טירחא ולא משום חשד, ולפי זה מצית לבית צבאותה חצר יהא מותר אף צמאמינו, וצ"ע דסתמא תנן אין מציאין כלים מצית האומן, ושמא י"ל דבצאותה חצר לאו הצאה מיקרי אלא לקיחה, ועיין צמאירי שהציא די"מ משום טירחא וי"מ משום חשד, ומשמע כהמ"א, אבל נראה דגם לפי זה י"ל דאסור גם צבאותה חצר, דהא מצית חצירו מותר להציא אף שהוא רחוק ולא חיישינן לטירחא, ורק צאומן גזרו לחוש לטירחא זו, ותו לא פלוג ואמרו בכל ענין דאין מציאין מצית האומן. (מו"ק י"ג א').

נ"ו ב' וסברי לה כמ"ד אין מעילה בגידולין ורבנן סברי כו', צירושלמי פ"ז דפאה ה"ז אמרינן דהודו אנשי יריחו דגידולי הקדש אסורין, וטעמייהו משום שאבותיהם לא הקדישו הגמזיות, [וכנראה גמזיות הם ענפים קטנים שלעולם לא יהיו קורות], דהרי לא הקדישו אלא משום בעלי זרוע שהיו נוטלים הקורות והלכך לא הקדישו אלא הקורות מה שהוצרכו משום הבעלי זרוע, אבל לא את הגמזיות. — ובתלמודן נמי הזכירו דאבותינו לא הקדישו אלא קורות, ולא נתפרש מה הכונה בזה דהא מסקינן דטעמייהו

לדבר מהא דאמרו בגמ' שהקדישום ומשמע שלא חלקו ומ"מ חל ההקדש, דאם היו נריכים לחלוק אכתי היו גדולים שזהם נוטלים בזרוע, [אם לא דנימא דלהקדש לא רצו להפסיד], אלא ודאי קודם חלוקה חל ההקדש, וש"מ דממון כהן הוא. — ולכאורה מהכא משמע דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דהא משמע שהמשמרות הסכימו על זה למפרע, ועיין רמב"ם פ"ו מה' ערכין הל"א ובחור"מ סימן רי"ב ס"ז, ועיין במאירי שפירש שהבעלים הקדישו ברשות כהן, וכ"כ מהרש"א, ובאמת לשון בעלים קשה לפרש"י. — (מהא דמשמע ברמב"ם דחילקו כל קרבן וקרבן וכמנ"כ וזחים ס"ז סק"ו אין ראיה דחולקין עורות כנגד עורות, דאם לא כן הרי יפסידום אם יחתכום לחתיכות, דיש לומר שהיו כל הכהנים זוכים יחד כל עור ועור, ולאחר חלוקה הרי הוא ממון כהן, והיו שפיר חולקין ציניהם אח"כ עור כנגד עור).

עוד אפשר להביא ראיה מהא דאמרו בגמ' דחזרו לחלוק העורות מערב שבת לערב שבת, ומשמע בפשוטו שהיו מערבין עורות של כל השבוע ומחלקין אותם בשוה לאנשי המשמר בכל ערב שבת, וכ"ה ברמב"ם פ"ה ממע"ה ק"ה"ב, ואם איתא שאין חולקין עורות כנגד עורות אם כן הרי כל בית אב זכה בעורות של יומו ואיך היו חוזרין ומחלקין אותן בשוה, ואין לומר דכיון דמתחלה כך התנו לא זכו כלל אנשי בית אב בעורות יומם יותר מכל אנשי המשמר, דכיון דזכו בצער יש להם לזכות גם בעור, ואף שכתבנו בזחים ס"ז סק"א דאפשר לאנשי המשמר למסור זכות הקרבה לחוד לאנשי בית אב בלא זכות אכילה, היינו דוקא בלא זכות אכילה כלל דאז אנשי בית אב מקריבין בשליחות כל אנשי המשמר ויד כולן שוה, אבל אם זכו באכילה על כרחך שנמסר להם כל זכות ההקרבה בקרבן ולא בשליחות אנשי משמר עבדי, ואם כן דין הוא שיזכו בעורות, ואי אפשר לאנשי משמר לזכות לבית אב בצער ולא בעור, אלא אם כן מותר לחלוק עור כנגד עור, (אם לא דנימא דאף בצער באמת יד כולם שוה אלא שהניחוס לאנשי בית אב שלא מן הדין ולא משמע כן).

ומיהו צה' מנחות ק"ז ב' ד"ה שיהא משמע דמפרשי דהיו חולקין לכל בית אב עורות של יומו, אלא דחלקו בערב שבת דאז כל המשמרה

מחמת שאין לקיטתן כאחת, דהא קי"ל קרקע כל שהוא חייבת בפאה, ואם כן אם זרע שזולת אחת או קלה אחד ממין שאין לקיטתו כאחת, נמי ראוי לחייבו בפאה, דקלה זה ושזולת זו ילקטו כאחת, [עיין ירושלמי פאה פ"ג ה"ז כשהיה שם קלה אחד וזו חמש שזלים], ואם כן אף אם הוסיף לזרוע מאותו המין ולא ילקטו כולם כאחת, אין לפטור מחמת זה את כל קלה וקלה מחיובו לעצמו, הגע עצמך הרי שזרע כל חודש שליש שדהו חטים בשדה בית השלחין, ובאופן שגם יתבטלו כל שליש שדה בהבדלי זמן של חודש, האם נפטרים מפאה משום שאין לקיטתן כאחת, הרי פשיטא דכל חטים חייבין בפאה, וכל שליש שדה לקיטתו כאחת, וכן כל השדה, וה"נ בכל קטניות שאין לקיטתן כאחת, מ"מ כל קלה וקלה חייב בפאה והוא לקיטתו כאחת, וכעת ראיתי בתו"ט פ"ג דפאה מ"ב כעין דברים אלו ע"ש. — ובירושלמי סוף"ד דפסחים וכן בתוספתא שם איתא אלאשי יריחו שנתנו פאה לירק שלא נתנו אלא מן הלפת ומן הקפלוטות שלקיטתן כאחת, ואינו מובן דכל הירקות ועכ"פ רובן לקיטתן כאחת כדאיתא בתוספתא פ"ק דפאה הירק אע"פ שלקיטתו כאחת אין מכניסו לקיום, וכן בסוגיין לא מיעטו ירק אלא משום שאין מכניסו לקיום, ולמנ"כ על כרחך כן הוא דכל ירק יחדי לקיטתו כאחת, וגם בתלמודן מצואר דפליגי דדין מכניסו לקיום ע"י ד"א, ולכן נראה דט"ס הוא ונ"ל שמכניסין לקיום, והיינו ע"י ד"א וכמו בתלמודן. (פאה ס"ה סק"ו).

נ"ז א' ת"ר צראשונה היו מניחין עורות קדשים כו', עורות קדשים לאחר חלוקה פשיטא לי דהוי ממון כהן, דאם לא כן מה יעשו בעורות, ועוד דאמרינן בסוגיין דהקדישום לצדק הבית ופרש"י אנשי משמר, ואם לא זכו אלא משולחן גבוה לאו כל כמיניהו להקדיש, וכמו המקדש בחלקו דאינה מקודשת, כי קמיצעי' לי קודם חלוקה מאי, ונפקא מינה אי חולקין עורות כנגד עורות, ונראה דאף קודם חלוקה הוי ממון כהן, דכל מידי דלאו צר אכילה ליכא למילף מקרא דמן האש, [עיין מש"כ זחים סימן י"ב סוס"ק ו' בשם שיטה לא נודע למי קידושין נ"ג א'], והא דאיצטריך קרא מנחות ע"ג א' לגזל הגר דממונו הוא, שאני גזל הגר דאשם קרייה רחמנא, וראיה

שחיתת התמיד כבר לא שחטו נדרים ונדבות, וכ"מ בלשון הרמב"ם פ"א מתמו"מ ה"ג, ועיי"ש במל"מ. שם והפסח אחריו, בכלל זה שלא התחילו שחיטת הפסח אלא לאחר הקרבת התמיד.

גמ' מנה"מ אריב"ל דאמר קרא את הכבש וגו' חלקהו לבין שני ערבים כו', לכאורה משמע דריב"ל בכל מקום דכתיב בין הערבים מפרש לה לאמנע שבין שני ערבים, דבשש מתחיל ערב כדכתיב כי ינטו כללי ערב כמ"ש רש"י, וכן בחציתין מחציתה בערב היינו לאחר שש, וכתיב ויהי ערב ויהי בקר ומתפרש על סוף היום ותחלת הלילה, עיין רש"י פ' בא בקרא לבין הערבים, ולפי זה גם קטורת ונרות דכתיב ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה נמי מתפרש על האמנע.

אבל קשה לפי זה אם כן מאי פריך רבא ואי דאורייתא הוא היכי מקדמינן, הרי גם בפסח כתיב בין הערבים, וכשם דיהצין לתמיד שעה אחת לעשייתו, ה"נ אית לן למיהב לפסח זמן לעשייתו, והרי התמיד והפסח שניהם באמנע, וכך לי להקדים קצת התמיד כמו להקדים הפסח, וי"ל דלא דמי דבפסח מה שאי אפשר לעשותו באמנע ממש הוא מחמת ריבוי קרבנות של אנשים מרובים, ויש אשר באמת קרבנס באמנע, מה שאין כן תמיד שאינו אלא קרבן אחד ושפיר אפשר לקיים בו בין שני ערבים ממש ואין ראוי להקדימו, ולפי זה אפשר דבכלל קושיא דרבא יהא נמי אמאי מאחרין קטורת ונרות לאחר הפסח כדלקמן ב', דהיה ראוי נמי לעשותן באמנע כמו התמיד, אבל קשה דהא ילפינן דתמיד קודם לפסח מהא דיאחור דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו בערב אלא בין הערבים כדלקמן נ"ט א', ועל כרחך להקדים התמיד, וי"ל דס"ל לרבא דהיה ראוי להשאיר התמיד בזמנו והפסח אחריו, דכן יש לפרש כונת התורה, ומה שהשעה דחוקה בלאו הכי לא יתכן להקריב הפסחים בכל בין הערבים אלא בדרך נס, ומה לי ניסא רבא מה לי ניסא זוטא, וריב"ל אמנס ס"ל דכיון דגלי רחמנא דתמיד קדים הרי בכלל זה דאמנע בין הערבים יהא לפסח, והתמיד יוקדם, ובאלו כל קרבנות הפסח כחד.

ברם מהא דאיתי ריב"ל רישא דקרא את הכבש אחד תעשה בצקר, ולא אמר סתם אמר קרא בין הערבים חלקהו כו', משמע דלאו בכל בין

שם, והיה צוה תקנה לבעלי זרוע, דכיון שהכל מצויין שם לא אהו ליטול בזרוע, וקושיאם שם הייתה דכיון דחולקין מערב שבת כל העורות ביחד אם כן לא אהו לאינצויי דמה איכפת להם שלא הקריבו, לזה תירצו דחלקו של כל בית אב לחוד אלא שחלקוס בערב שבת וככ"ל הא יש תקנה לבעלי זרוע, אע"פ שכל בית אב נוטל מספר שלו, הואיל וכל המשמרה ביחד, כלומר דאף שחולקין של כל אחד לחוד מ"מ יש תקנה, ובעיקר קושיאם נ"ע דשפיר תיקנו ששה לנדבה משום בראשונה שהיו מחלקין העורות בכל יום כדאמר בסוגיא, וכן נ"ל לדעת הרמב"ם דבאמת חלקו של כולם ביחד וכמש"כ לעיל. (וצמים סי"ב סק"ו).

תמיד נשחט

נ"ח א' מתני' תמיד נשחט בשמונה ומחנה כו', וא"ת כיון דמשום זריזין מקדימין היה ראוי לשחטו בשש ומחנה, ורק משום נדרים ונדבות מאחרין, אם כן למה קבעו לו זמן, היה ראוי לעשותו מיד כשיגמרו להקריב הנדרים ונדבות, ולא משמע לומר דרק לא היו מאחרין אותו יותר משמונה ומחנה גם כשהיו נדרים ונדבות, דודאי פשטא דמתני' מתפרש שלא היו מקדימין אותו גם כשלא היו נדרים ונדבות, וי"ל משום הרחוקים שלא הספיקו לבא עד שש ומחנה, לפיכך ממתינים להם עד שמונה ומחנה.

שם וקרב בתשעה ומחנה, יש לעיין אי דינא קאמר ואף כשהיה סיפק צידם להקדים הקרבנות המתינו מלהקריבו עד תשעה ומחנה, או דסתמא דמילתא הפשטו וניתוחו צריכים כשעה, וכדחזינן לריב"ל בגמ' דילפינן מקרא לעשותו באמנע בין הערבים, דיהצין ליה שעה לעשייתו, ולפי זה קבעו זמן שחיטתו, ופשטא דלישנא דמתניתין מתפרש שקבעו זמן להקרבנות, דדומיא דנשחט בשמונה ומחנה קמני דקרב בתשעה ומחנה, ומסתברא דקביעת הזמן בזה הוא למען הסדר הראוי, אבל אין נראה לומר דעיכבו הקרבנות כדי שיהיה אפשר להביא נדרים ונדבות עד הקרבנות, דאע"ג דעיקר עשה דהשלמה על הקטרת האימורים כתיב וכמ"ש תו' מנחות מ"ט ב', מ"מ רהיטת הדברים שלאחר

נקט כסידורו בחול שזה ידוע, וגם זה הגורס, דמשום חול קצונו בשבת כיו"צ.

נ"ח ב' מיחזי תמיד כל השנה כולה קרב כהלכתו כו', לשון קרב כהלכתו נריך פירוש, וכתוד"ה אלא מצואר דר"ל דשבת קרב כמו בחול, וכאילו אמר כל השנה כולה קרב בשנה, אבל לריצ"ל לעיל א' דזמנו מן החורה באמצע בין הערבים, מתפרש שפיר דקרב כהלכתו מן הדין, באמצע בין הערבים.

שם ת"ר מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה כו', לשון זה משמע שהאיסור הוא על הקרבנות שלא להקריבם קודם לתמיד של שחר, ולא שהוא דין בתמיד של שחר שיהא הראשון, ונפקא מינה בדליכא תמידים דג"כ אין מקריבין שום קרבן קודם שיעבור זמן תמיד של שחר, דמשעבר זמנו נראה דשפיר מקריבין, ובפירוש המיוחס לראב"ד בתמיד שלי פ"ק כתב די"ל דדליכא תמיד שפיר מקריבין שאר קרבנות, ונ"ע, גם לפי זה ק"ק דאם כן אמאי קמני בתוספתא והציאה ו"ל שם דאם הקריבו קודם תמיד של שחר פסולין, הלא אין הענין אלא בתמיד שיהיה ראשון.

שם אלא אמר רבא השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולן, נראה דמתפרש עליה השלם ולא על חצירתה השלם, וכמו לאב"י, והלכך גם כשלא הקריבו תמיד של שחר, אין מקריבין אחר תמיד של בין הערבים.

תוד"ה העולה וליכא למימר דהתם אינרריך לצבור שאין להם תמו"מ אלא כדי אחד מהם כו', ר"ל ואם יש להעדיף את המוסף יעכבוהו מלהקריב עד שיעבור זמן התמיד דמו ליכא משום העולה עולה ראשונה.

בא"ד דהא קמני התם דם חטאת קודם לדם עולה ודומיא דזה הוי תמו"מ, לכאורה י"ל דקרא אחי לצבור שאין להם אלא כדי אחד, אבל ממילא כי היכי דשמעינן דבזה תמיד עדיף, תו אמרינן דגם יש להקדימו בדאיכא תרוייהו.

בא"ד א"נ קרא דהכא להקדמת הקטרה כו', לפי זה לקושטא דמילתא י"ל דשרי לשחוט כל הקרבנות קודם התמיד, וכלצד שלא יקריבם עד אחר הקרבת התמיד, דמקרא דמאחר למוסף ליכא

הערבים קאמר, אלא דוקא בתמיד דכתיב אחד בצקר, דבזה היה ראוי לומר ואחד בערב, כמו שפרש"י, וכדכתיב גבי חציתין מחציתה בצקר ומחציתה בערב, ומדכתיב בין הערבים, וגם תנא ביה קרא תלתא זימני פעמיים בתנאה ואחד בפנינחם] דריש לה לחלקהו, והשתא ניחא שפיר קושיא דרבא, דבין הערבים דפסקא לא מתפרש חלקהו ושפיר אפשר לאחר, מה שאין כן בין הערבים דתמיד, גם בכלל קושיא דרבא מהא דערב פסקא שחל להיות ערב שבת דמקדמינן ליה לשם ומחנה, ועקרינן לבין הערבים טובא אליבא דריצ"ל, ומיהו ריצ"ל פליג וס"ל דכיון דגלי רחמנא דפסקא מאוחר, ובהכרח זמנו מרובה, על כרחך דלא קפיד רחמנא אם יקדימו לתמיד ולא יהא באמצע ממש כראוי לכתחלה.

שם ת"ר כסידורו בחול כך סידורו בשבת כו' אמר אב"י ה"ק כו', נריך טעם למה נאדו אב"י ורבא מאוקימתא דרבה בר עולא דלישנא דברייתא כוותיה דייקא, וגם בסבא יש מקום לדון אם לגזור שבת אטו חול, ואפשר דשמיע להו ברייתות דמיייתין לקמן ב' וכדמפרשינן להו אליבא דאב"י ואליבא דרבא, ועל פי זה פירשו נמי הך ברייתא ולית לן לחדש פלוגתא נוספת, ורב"ע אפשר דלא שמיע ליה הנך ברייתות, א"נ לישנא דברייתא משמע ליה כוותיה, אף דלפי זה פליגי בתרתי, [דאף אי ברייתא קמיייתא נפרש כדנקטו תו' בתירוץ קמא לקמן ב' ד"ה אלא, אכתי באידך ברייתא פליגי].

נראה דאע"ג דבגמ' סידורו דברי רבא ורבה בר עולא כאילו איתותב אב"י ואיתותב רבא, מ"מ כיון דהני אתקפתא אין בהם שום חידוש אלא דמר ניחא ליה לפרושי בהכי ומר בהכי, הרי זה כפלוגתא דאמוראי בעלמא, וראוי למיפסק כרבא, וגם לדידיה אחיא מתני' כפשטה דבין בחול בין בשבת מצי קאי גם ארישא ואחיא כר"ע, וכ"כ בלח"מ פ"א מתמו"מ ה"ה דהרמב"ם פסק כרבא.

שם אלא אמר רבא ה"ק כסידורו בחול דעלמא כך סידורו בשבת בערב הפסק דר"י כו', אע"ג דכלל שבתות השנה כסידורו בחול כך סידורו בשבת ולרבא ליכא פלוגתא בהכי, ואם כן הו"ל למינקט כסידורו בכל שבת כך סידורו בשבת ע"פ, מ"מ

אורחיה, וכן הרמב"ם בפ"א מתמו"מ ה"ד סתם דמחוסרי כפורים מקריצין קרבנם בערב פסח, ולא הזכיר דמלינן בראשו של מוצא, גם בפ"ג מפסח"מ הי"א פסק דלינה מועלת בראשו של מוצא, ואף דרש"י פירש הא דר"פ לכו"ע ומשום דאם עלו לא ירדו, פשטא דגמ' מתפרש כמ"ד אין לינה מועלת, דאין סבירא שיחירו להלין ע"י שיהיו דדין אם עלו לא ירדו, וכמבואר בתו' ר"ה ל' ז', ועיין במל"מ פ"א מתמו"מ ה"ג ד"ה ומעתה שחמה על דברי רש"י והציא גם מדברי התו' ציומא ומנחות דלא ס"ל כן.

בתו' שבת ד' א' דקדקו צהא דשרינן לכהנים לעבור בעשה דהשלמה בשביל שיזכה המחוסר כפורים בפסח, והלא אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חצירך, ולכאורה אם דינא הוא דעשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה אין כאן איסור, ואולי זו כונת תו' שם שכתבו דלא אמרינן כן אלא היכא דפשע.

שם אלא לר"י בנו של ריב"ז מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה, לכאורה טפי איכא למיפרך דהאי עשה עבר עליה בקום ועשה שמקריב אחר תמיד של בין הערבים, והאי עשה אינה אלא בשב ואל תעשה, ויותר מזה דאכילת הקדשים אינה מזה מיוחדת על הצעלים, ואם נותן לאחרים לאכול נמי מיקיימא מצות אכילת הקרבן, עיין בלקוטי הלכות, ויש לפרש דג"ו בכלל קושיית הגמ'.

שם אר"ח הכא בחטאת העוף עסקינן שאין למזבח אלא דמה, ומ"מ אי לאו משום אכילת קרבנו לא שרי, דחכמים גזרו על כל הקרבנות, ולרבנן גם במחוסרי לא שרינן אע"ג שאין למזבח אלא דמה.

שם ר"פ אמר אפילו תימא בחטאת בהמה מעלה ומלינה בראשו של מוצא, מלשון אפילו תימא משמע דמודה ר"פ דגם בחטאת העוף פליגי, ולפי זה אין הכרע מדברי ר"י בנו של ריב"ז דשרינן חטאת בהמה ע"י שיעלה וילין בראשו של מוצא, ועל כרחך דר"פ מסבירא קאמר לה, ובשלמא אם כמ"ד אין לינה מועלת בראשו של מוצא קאמר לה וכדנקטו תו' בכמה דוכתי כמ"ש המל"מ הובא לעיל, שפיר י"ל דקים ליה מסבירא דראוי להתיר גם חטאת בהמה כיון שהאימורים יוקטרו בהכרח, אבל אם לינה מועלת בראשו של מוצא והקטרת האימורים תהיה באימורים פסולים ורק מדין אם

למילף לנו"נ כמס"כ דחמירי שרגילים ומצויים יותר, וע"ע מש"כ בזבחים סימן י"א סק"א, ובדצריהם במנחות מ"ט ז' ובש"ד.

נ"ט א' יאחר דבר שנאמר בו בערב וצין הערבים כו', בחציתין כתיב רק בערב [ומחציתה בערב], והיא נעשית לפי מש"כ הרמב"ם בפ"ו מתמו"מ הי"א לאחר אברי התמיד צין מנחת נסכים לנסכים, ועיין בספר מרן זללה"ה למנחות סימן ל"ו סק"ה.

שם ותניא כי קושיין כו' ונרות קודמות לפסח כו', הרמב"ם בפ"א מק"פ ה"ד פסק כי הך צרייתא, וכחז ככ"מ שם דטעמו דבסוגיין משמע דמסתבר טעמיה, ולכאורה בגמרא רק פירשו טעמיה, [ובני מאיר נ"י העיר דאפשר כונתו צמה שאמרו כי קושיין דמשמע דקשה לנטות מזה], אבל י"ל דצרייתא דלהלין דקתני ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ונרות ופסח, משמע דס"ל נמי דקטורת ונרות קודמין לפסח, והו"ל תרתי כנגד חדא.

שם אלא צין הערבים יקטירנה למה לי ה"ק רחמנא צעידן דמדלקת נרות תהא מקטרא קטורת, ז"ע תרי קראי למה לי והרי מאותו כזר ידעינן דקטורת קודמת לנרות, ואפשר דאיטריך לאשמועינן דהדלקת נרות אינה אלא לאחר הקטרת הקטורת, ונפקא מינה אם קדם והדליק עד שלא הקטיר הקטורת, דלריך לכבות ולחזור ולהדליק לאחר הקטורת, ואי מאותו הו"א שאינו אלא מצוה בסדר ואם שינה שינה.

שם כשם שחטאתו ואשמו כו', עיין בזויר י"ח ז' והוא אע"פ שלא הציא עולתו, ואפשר דר"י בנו של ריב"ז לשיטתיה דמצינו עולה המכשרת במזורה, ולכך שפיר איטריך קרא בזויר שאינה מעכבת, ורבנן לטעמייהו דלא מצינו עולה מכשרת וממילא דורון הוא. (מנחות ד' א' מתוה"ד ועי"ש).

שם בשלמא לת"ק יבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת, פשטא משמע דאף לר"פ דס"ל דמעלה ומלינה בראשו של מוצא, דהיינו דוקא לר"י בנו של ריב"ז דשרי גס בשאר ימות השנה, אבל בערב פסח שרינן להקטירן כי אורחיה, ולא חשיב אפשר לקיים שניהם ע"י העלאת בראשו של מוצא, דבעינן הקטרה כי

ירד, אף שיועלה קודם פסולו, ולפי זה אית לן למינקט הכי דר"פ בתרא הוא וגם רב אשי ור"ה בריה דר"י שו"ט צוה לקמן ב', ולא משמע לפרש דרבנן דפליגי אר"י צו של ריב"ז הוא משום דסברי לינה מועלת בראשו של מוצח, אלא טעמם משום דגורי שמא לא ילין בראשו של מוצח עיין תו' יומא כ"ט א' (ובחים פ"ז א' וע"ש).

יש לעיין למ"ד לינה מועלת בראשו של מוצח, המלין אימורים בראשו של מוצח והקטירן לאחר שנפסלו בעה"ש מדין אם עלו לא ירדו, אם עבר על כל תלין, די"ל דכיון דהם כל הזמן במצות הקטרה וסוף סוף הקטירן לא עבר, וראיתי בתרגום אונקלוס במשפטים בקרא דלא ילין חלב חגי עד בקר שתרגם ולא יציתון בר ממדבחה וגו', וכן תרגם כבי תשא בקרא דלא ילין לבקר זבח חג הפסח, ופרש"י שם דאין לינה מועלת בראשו של מוצח, והדבר קשה דיהא התרגום נוגד דעת רבא בובחים פ"ז דלינה מועלת בראשו של מוצח, והלא תרגום אונקלוס מפי ר"א ור"י הוא כדאמר מגילה ג' א', אבל יתכן דגם כשנקטירין מדין אם עלו לא ירדו דלא עבר בלא ילין, והלכך אם הם על המוצח דדינן להקטיר לא עבר, דעיקר האיסור הוא לבטל הקרבנות בלינה, ומ"מ אי אפשר לפרש כונת רש"י בסוגיין דעיקר הקפידא כאן על הלא ילין וזה נתקן בראשו של מוצח גם למ"ד לינה מועלת, דהכא כיון שאינו ראוי להקריב משום עליה השלם אין בהן משום לא ילין, כדמוכח לקמן ב' דפרכין הא כל הלילה ילין והכתיב עליה השלם, ומאי קושיא שפיר הוסיפה תורה לא תעשה למלין עד הבקר, ועל כרחך דכיון דאיסור להקריב משום עליה השלם ממילא ליכא לא ילין, ועיין בספר מרן זללה"ה ובחים סימן י"ט ס"ק מ"ד.

שם והתניא והקריב את אשר לחטאת ראשונה כו', ואת השני כו', נראה דגם זאת השני מיותר דאם כתיב בקרא קודם והקריב את החטאת ממילא ידעינן להקדימו, אף אם נימא דטעמא דמראה לא מהני במידי דלית ביה הקטרה וכמש"כ תו' ובחים ז' א', ואינך ריך ואת השני לומר דהקדמת החטאת אינו מדין מקודש אלא הוא סדר הראוי בקרבנות החוטא שצריך שיקריב חטאתו ואח"כ עולתו, ונפקא מינה דלית ליה חטאת שאינו מקריב עולתו עד שימלא חטאת, אף דבמקודש אינו חייב להמתין

עלו לא ירדו, מנ"ל לר"פ דכולי האי פליג ר"י צו של ריב"ז ארבנן דאף חטאת העוף לא שרו, ונ"ע מזה לפרש"י, ועיין מש"כ בובחים פ"ז א', (הועתק לפנינו).

שם רב פפא אמר אפילו תימא בחטאת בהמה מעלה ומלינה בראשו של מוצח, פרש"י ולינה אינה פוסלת בראש המוצח כדאמר בובחים בפרק המוצח מקדש לד"ה דלא ירדו, הא דלא ירדו והא דאין לינה מועלת בראשו של מוצח הם שני דברים, והא דלא ירדו הוא אפילו לנו בעזרה וזה לכו"ע, והא דאין לינה מועלת בראשו של מוצח הוא פלוגתא ונפקא מינה בירדו, ונראה דכונת רש"י לדין אם עלו לא ירדו והיינו מתני' פ"ד א' ור"ל דלינה אינה גורמת להורידו כשהוא בראש המוצח לדל"ה לא ירדו, ומבואר עוד דאף ראוי לכתחלה להעלותו קודם עה"ש כיון שעדיין לא נפסלו, רק שאי אפשר להקטירן משום עליה השלם, ואף שבדאי עתידין להפסל ולהקריב רק מדין אם עלו לא ירדו, אף שכל פסולין שאם עלו ל"י יא איסור להעלותו, הכא שעדיין לא נפסלו שרי, דאי לא תימא הכי אמאי מעלין בראשו של מוצח, הא בודאי עתידין להפסל, ופליגי רבנן ור"י צו של ריב"ז אם עשה דאכילת קדשים דוחה להביא קרבן שעל כרחק להלין אימוריו בראשו של מוצח, ואיסור נותר אין כאן כיון שאינו ראוי להקריב] ותהיה הקטרתו רק מדין אם עלו לא ירדו.

והנה לפרש"י מני סבר ר"פ דלינה מועלת בראשו של מוצח, ומ"מ שפיר קאמר דמעלה ומלינה משום דקודם פסולה אין איסור להעלותו, ואח"כ יוקטרו מדין אם עלו לא ירדו, [ועיין מל"מ פרק א' מתמו"מ ה"ג שנתקשה בדברי רש"י ולהאמור מיושב], ואפשר עוד דדוקא קסבר לינה מועלת שאם אינה מועלת אף רבנן הוו שרו כיון שאין כאן שום איסור, [אם לא משום גזירה, וכמו שצריך לפרש בחטאת העוף עיין תו' מנחות מ"ט ב'], ולפי זה קי"ל כרבא ובחים פ"ז א' דלינה מועלת בראשו של מוצח דהוא בתרא, וכן פסק הרמב"ם פ"ג מפה"מ הי"א, אבל בתו' מנחות מ"ט ובשאר דוכתי פירשו דר"פ כמ"ד אין לינה מועלת בראשו של מוצח, והיינו דס"ל דאם לינה מועלת אין להביא קרבן שאימוריו יופסלו ויוקטרו רק מדין אם עלה לא

וכינל יחזור ויאסר, וממילא אף בשהו על המוצח בשעת עלות השחר למ"ד לינה מועלת בראשו של מוצח אינם מעבדים אכילת הבשר, כיון דאם ירדו לא יעלו הרי אין מנזת הקטרתם מדין הוצח אלא מדין אם עלו לא ירדו ואין זה מעבד אכילת הבשר, ומיהו למ"ד אין לינה מועלת בראשו של מוצח, אפשר דבהכשירם קיימי ומעבדי אכילת בשר, כיון שאפשר להקטירם, וכ"כ מרן זללה"ה סימן י"ט ס"ק מ"ה ע"ש. (וצחים ס"י ס"ק י"ג).

שם וכמה דכהנים לא אכלי בשר בעלים לא מתכפרי בו, פרש"י ועדיין מחוסר כפורים הוא, ולמדנו מכאן חידוש דגם לאחר זריקת דם קרבנו עדיין מחוסר כפורים הוא עד אכילת כהנים, והדברים מחודשים, ואם אח"כ נאצד הבשר מסתברא דלמפרע נפקי מדין מחוסר כפורים משעת זריקה, ובלקוטי הלכות נסתפק דשמא אין זה אלא לענין אכילת קדשים אבל בעבודה כבר מותרים משעת זריקה, ואי דינא הוא ז"ע מנ"ל לחלק, אלא דקרוצ הדבר דמדרבנן הוא דלא שריין להו לאכול עד שיאכלו הכהנים, ודברבנן שפיר אפשר לחלק בין אכילה לעבודה, ועיין רמב"ן יצמות ז'. — נראה דכל שאכלו הכהנים כזית שפיר דמי, וכ"כ מרן זללה"ה בסימן קכ"ד ושמא גם כשאכלוהו שלא בכדי אכילת פרס.

שם וכמה דכהנים לא אכלי בשר בעלים לא מתכפרי דתניא ואכלו אותם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין, לכאורה לא הו"ל לאתויי אלא דכתיב ואכלו אתם, ואפשר דכיון דהאי קרא צאיל המלואים כתיב, לא הוי ילפינן מיניה עשה לכל קרבנות הנאכלים, ורק משום דכתיב אשר כפר בהם ודרשינן מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, מפרשינן שזו עשה על כל הקרבנות שהבעלים מתכפרים בהם, שיהיה הבשר נאכל, ולפמ"ש"כ בחו"צ יצמות ז' אי' דגם אימורים אינם נקטרים הוה מצי לאתויי קראי טובא דכתיב גבי שלמים בפרשת ויקרא מנזת הקטרת האימורים, ומיהו גם מנזת אכילה כתיב בחטאת ואשם ותודה ושלמים בפרשת זו, ושמא הוי קראי היה ניתן לפרש כמנזת דרשות, וקראי אשמועינן שנאכלים לכהנים במקום קדוש, דכתיב גבי חטאת הכהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל, וכן גבי אשם כתיב כל זכר כהנים יאכלנו,

כמש"כ וצחים ס"א סק"ד, [ועיין בשטמ"ק שם אות כ' שלא כ"כ], ואפשר דאף במלק עולתו ראשונה הוי משהינן לה אם היה אפשר שלא ילך הדם לאיבוד והיו מולקין החטאת ומקדימין אותה, [ועיין בתו' שדנו שיהא לעיכובא שלא להקדים העולה], דהכא אינו בסדר הקרבנות אלא בהלכות החוטא, וקרא דוהקריב את אשר לחטאת ראשונה צא לומר דאף ביולדת דעולתה כבש מ"מ תקדום החטאת, והיינו נמי מהלכות היולדת ולא מהלכות חשיבות הקרבן, ודוקא בעולת היולדת וחטאתה, אבל סתם עולת בהמה קודמת לחטאת העוף כיון שהיא ממין זכר ולא גריעא ממעשר, וכדאמרינן לעולות הבאות עמהן, וצחו' וצחים ז' צ' ד"ה תקדום כנראה לא פירשו כן והדבר חימא, [נ"ב, עיין מש"כ בהוריות י"ג א' דבסוגיא דהתם משמע כחו'], וכבר תמה בזה מרן זללה"ה צמנחות סימן ל"ג ס"ק י"ג, וסתימת דברי הרמב"ם בפ"ט מתמו"מ ה"ו ח' משמע ג"כ כדעת תו', אבל רש"י וצחים ז' אי' פירש חטאת העוף לעולת בהמה כגון ביולדת, וכן שם ז' צ' ד"ה עיילא כתב שבאה עמה, וכן הראצ"ד בתו"כ ויקרא פירש ג"כ חטאת העוף קודמת לעולת בהמה כגון ביולדת, נראה מדבריהם כמש"כ, וכן ממה שנסתפקו תו' שיהא לעיכובא נמי מוכח דהוא דין מיוחד בעולת חובה הבאה עם חטאת העוף, ועיין בדברי מרן זללה"ה שם, וכן בחוספתא פ"י תניא דחטאת העוף קודם לעולת העוף וחטאת העוף של יולדת קודם לכבשה, משמע דוקא לכבשה.

ולפי זה יש לשאול מנ"ל דחטאת העוף של ראובן קודמת לעולת העוף של שמעון, כיון דבחטאת העוף לא מהני טעמא דמרצה כמש"כ תו', ומזאת השני ליכא למילף דהתם מהלכות החוטא הוא ולא מהלכות הקרבנות, וי"ל דלצטרך דלמדנו דכל חובות של חטאת העוף ועולת העוף, חטאת העוף קדמה, תו' אמרינן מסברא דטעמא דמרצה מהני אף בחטאת העוף וקודמת גם לעולת העוף של חצירו. (וצחים ס"א).

נ"ט ב' יכול יהו כהנים רשאים בחזה ושוק קודם הקטרת אמורין בו, נראה דאימורין שנפסלו והם צדין אם עלו לא ירדו אינם מעבדים אכילת הבשר, דכנאצדו אימורים חשיב, שהרי בשעה שנפסלו לא היה בהם מנזת הקטרה והותר הבשר,

בעמוד והקטר קאי, וזוה נמי ניחא מאי דאיכא לאקשויי זהא דא"ל ר"ס משום דחלזי שבת קרצין ציו"ט און ניקו ונימא ליה דהאי קרא ציו"ד שחל להיות בשבת הוא דכתיב, ומאי קושיא הרי שפיר אינטריין לקרא לאשמועינן דלא עבר אלא אם לא הקריצין עד הצק, ומה צכך דלא משכחת לה בהיתירא אלא בשבת, אבל למש"כ י"ל דקשיא ליה דמשום כך לא הו"ל לקרא למיכתב לצקר דמשמע דלעולם יכול לעכבו עד הצק.

שם הכא בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן כו', לכאורה לא מיתוסף חומר בפסח הבא בשבת מן הבא בחול, ואם כשזא בשבת מותר להקטיר אימוריו ציו"ט, למה לא נלמד מזה דפסח לעולם יהא מותר להקריב אימוריו ציו"ט, וקרא דולא עולת חול ציו"ט נוקים לקרבנות נו"ג דלא דחו שבת, אבל פסח כי היכי דדחי שבת ואז מקטירין אימוריו ציו"ט ה"ג גם כשחל בחול, וי"ל דקדושת שבת אהני לפסח הבא בשבת להוסיף בקדושתו, וכדאמרינן זבחים ז"א א' אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהני, ואע"ג דהתם תמידין זמן קצוב בשבת מ"מ גם צר"ח אמרינן התם דאהני נמי למוספי שבת, ועו"ל דיו"ט שפיר עבד שליחותיה דשבת לקרבן שמונתו להקטיר בשבת, ולא עבד שליחותיה דחול בקרבן הבא בחול, וצרמז"ס פ"א מתמור"מ ה"ח כתב שהם קריבים בשבת מפני שהם כחלזי שבת.

מתני' או לשמו ושלא לשמו כו', וכה"ג נמי תנן צריש זבחים ומנחות, ובפשוטו אשמועינן דאע"ג דבשלא לאוכליו בפסח קיי"ל דמקלח אוכלין לא פסלה, וכדנפקא לן מקרא ס"א ב', אבל בשלא לשמה אף מקלח שלא לשמה נמי פסלה, וכן מבואר ס"ב ב' דפריך מה צין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו, אלמא דחד דינא נינהו, ולר' יוסי דאף בגמר דצריו אדם נתפס דלדידיה מתפרשא מתני' בעבודה אחת כדאמר פסחים נ"ט ב', על כרחק כן הוא, דבעבודה אחת לא שייך נידון אחר. (ס"ב ס"ק י"ד מתוה"ד ועי"ש המשך הדברים).

גמ' בעי ר"פ בעבודה אחת תנן או בשתי עבודות תנן כו', יש לעיין מאי דוחקיה דר"פ לפרושי מתני' בשתי עבודות והיינו דחשב בשחיטה ע"מ לזרוק שלא לשמה, ואי משום דסתם מתני' ר"מ, אכתי הרי גם לר"מ משכחת לה שפיר לשמה ושלא

וכן גבי שלמים כתיב ציום קרבנו יאכל, וציווי על אכילה לא אשכחן אלא צהך קרא דואכלו אתם אשר כפר בהם.

שם רב כהנא רמי כו' הא כל הלילה כולה ילין כו', עליה השלם כו', לכאורה קרא אשמועינן דלא עבר על לא ילין עד צק, ונפקא מינה דאם עבר והקריצין אחר התמיד אף דעבד איסורא מ"מ תיקן את הלאו, והלכך לא עבר על הלאו אלא אם כן הלינו עד צק, עוד הקשה הגרע"א ז"ל (במערכה הנדפס לדף פ"ט) דהא איכא לאוקמי לקרא כשלא הקטיר עדיין איברי התמיד דעליה השלם הוא רק לאחר הקטרת אברי התמיד כמ"ש תו' מנחות מ"ט ב', ונראה דה"ג ועדיפא משני דמשכחת לה בלא איסור כשניתותרו, והא דכשניתותרו שרי, קים ליה לאו מהאי קושיא, וסתמא דמילתא נדרים ונדבות שהקריצו עד התמיד לא נגמר הפשטן וניתוחן יחד עם התמיד, דבתמיד נתעסקו הרבה כהנים בקרבן אחד, מה שאין כן צו"ג, ולעולם הקריצו אימוריהן ואיבריהן אחר הקרבנות אברי התמיד.

שם רמי ליה ר"ס לרבא כתיב ולא ילין לצקר זבח חג הפסח לצקר הוא דלא ילין כו' ולא עולת חול ציו"ט כו', יש לעיין מאי קושיא הרי מצי להלינו צראשו של מזבח למ"ד אין לינה מועלת ולא יעבור על לא ילין, ושפיר אמרה תורה שאם השהה את האימורין מחוץ למזבח עד שעלה עה"ש דעבר משום לא ילין, אבל עד אותה שעה דהיינו עד צק לא עבר, וגם למ"ד לינה מועלת, ורבא הכי ס"ל בזבחים פ"ז, נמי כתבנו לעיל די"ל דמ"מ לא עבר על לא ילין כיון דמזותו להקטירין מדין אם עלו לא ירדו, וכדמתרגמינן לא ילין צר ממדבחה, [שוב הראוני במנח"מ מזוה ז' שכבר העיר צוה], גם בלאו הכי נפקא מינה שאם נטמאו האימורין או אבדו קודם עה"ש דלא עבר, וכן אם עבר והקטירין ציו"ט, וולעיל דדרב כהנא ל"ק כ"כ דעדיפא טובא וקושטא קמשני, ואיהו דמוציא ומפרק], עיין ירושלמי פ"ו ה"א, ואפשר דלישנא דלצקר הוא דקשיא ליה, דלא הו"ל למיכתב אלא לא ילין זבח חג הפסח, והוי ידעינן נמי דסתם לינה בעה"ש וכדכתיב לא ילין חלב חגי עד צק, ואף אם אינטריכא ליה לשום דרשא, [ועיין מש"כ צ"מ ק"י ב'], מ"מ לשון לצקר משמע דעד הצקר

לכן תימא דזבח חג זה חגיגה היכי מיתוקמא דהא מודה דלא דחי שבת, נמי י"ל דמשום פסח נקטיה.

תוד"ה דאי וסבר ר"מ התם תפוס לשון ראשון אע"פ שלא חל בשעה שאמר כו', ומ"מ נראה דהיינו דוקא באמר בשעת שחיטה, אע"ג דלא חל משום דחינה לשחיטה אלא לבסוף, אבל אם אמר קודם שחיטה הריני שוחט לשם פסח ולשם שלמים ואח"כ התחיל לשחוט בזה יתכן דלא נידון דתפוס לשון ראשון, דלא יתכן להתעלם ממה שאמר ג"כ ולשם שלמים, וי"ע בזה צפי' תו' בזה דלחנות זבחים ל' א' ולקמן ס"ג א' ד"ה לימא.

ס' א' וקמ"ל דמחשצין מעבודה לעבודה והיינו בעיא דר"פ, מסתברא דר"פ קים ליה דמחשצין מעבודה לעבודה וכדאמר זבחים י' א', ולא מספקא ליה אלא אם לפרושי מתני' בהכי, ועיין באורך בסוגיין במנחות ב' א' (הועתק בסמין י"ב ס"ק י"ד) ועיין תוד"ה והיינו.

שם ח"ש שחטו שלא לאוכליו כו' הכא פשיטא בעבודה אחת כו', פרש"י דהא חדא מחשבה הוא דאיכא, וי"ע מה ראייה היא זו, הרי גם במתני' קמיני ברישא הפסח ששחטו שלא לשמו, ומתפרש בעבודה אחת, ומ"מ הא דקתני לשמו ושלא לשמו וכן שלא לשמו ולשמו, שפיר מספקין דשמא ר"ל בשתי עבודות, ומנאמי שכבר הקשה כן הגר"א"מ הלוי ז"ל, וכתב לפרש דדייקין דהא דחשיב שלא לשמה בלישנא דמתני' בלשמו ושלא לשמו, ראוי שיהא אפשר לפרשו גם בשלא לשמו גרידא דאיתנייא במתני', ובשלמא ברישא דפסח ששחטו שלא לשמו שפיר ניתן לפרש נמי דר"ל ששחט ע"מ לזרוק שלא לשמו, אבל בשלא לאוכליו דאין מחשבת אוכלין בזריקה, [וס"ל דהוא הדין שחט ע"מ לזרוק שלא לאוכליו, עיין תוד"ה אילימא, וס"א א' תוד"ה שחטו צפי' ריב"א], על כרחך לפרש ששחטו שלא לאוכליו, ודכוותה יש לפרש בלשמו ושלא לשמו, דהיינו בעבודה אחת, ולא שחשב על הזריקה, ובפשוטו י"ל דהא פשטא דמילתא יש לפרש לשמו ושלא לשמו בעבודה אחת, דלפרושי בשתי עבודות הוא מחודש, ושפיר חשיב סיוע לזה הא דסיפא נמי איירי בעבודה אחת, דמחמת זה חשיב טפי חידוש לפרש בשתי עבודות.

לשמה בעבודה אחת, וכמ"ש תו' ס' א' ד"ה אבל, ומשכחת לה כשכתב על הנייר לשם פסח ולשם שלמים, ובשעת שחיטה אמר הריני שוחט לאלו, א"נ באמר הריני שוחט גם לשם פסח וגם לשם שלמים, דכה"ג ליכא משום תפוס לשון ראשון, שהרי מתחלת דבריו ניכרת מחשבתו לשחוט לשניהם, וכן בהקדים ואמר קודם שחיטה דמה שעמיד לומר לשם פסח ולשם שלמים כונתו לשניהם דשפיר יש לקיים דבריו ולא לומר תפוס לשון ראשון, ובהכי מיתוקמא נמי שפיר לישנא דמתני' לשם פסח ולשם שלמים, ואפשר דלישנא דמתני' דקתני כינא לשמו ושלא לשמו לשם פסח ולשם שלמים שלא לשמו ולשמו לשם שלמים ולשם פסח, משמע ליה דאיירי בגוונא דאיכא למימר תפוס לשון ראשון לר"מ, דאם לא כן הו"ל לשם פסח ושלמים לשם שלמים ופסח נעין זבחים ל' ב' דמחלקין בין אמר תמורת עולה תמורת שלמים לאמר תמורת עולה ושלמים לענין תפוס לשון ראשון], ומדנקט לשם פסח ולשם שלמים, משמע דאיירי בגוונא דאיכא למידן תפוס לשון ראשון בעבודה אחת, ועל כרחך דלר"מ לא מיתוקמא אלא בשתי עבודות, ובזה גם נאות לכפול לשון לשם כיון דקאי אשתי עבודות, גם י"ל דסתם לשם פסח ולשם שלמים מתפרש שאמר כן בשעת עבודה ולא הקדים כלום, ואם כן על כרחך אחינן לנידון תפוס לשון ראשון, ומיהו בתוד"ה דאי משמע דנקטו דאי בתמורת עולה ושלמים לית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון, מתפרשא שפיר מתני' גם לר"מ בעבודה אחת, ועיין בכ"ז בתו' הרשב"א.

תוד"ה ולא וקשה לר"ע תיפ"ל דחלבי שבת קרבין ציו"ט מקרא דהכא כו', נראה דאי לאו דידעינן דחלבי שבת קרבין ציו"ט לא הוי מחדשין ליה מהאי קרא, והוי דחקין דקרא מיתוקם בהעלה בראש המזבח, א"נ בשאר גווני שכתבו לעיל, או כדאמר בירושלמי שהביאו בדבור הסמוך.

בא"ד תימא לר"י הא קרא בנותר דבשר מיירי כו' דמשמע הני דקיימי עליה בלא ילין כו', יש לעיין אם איתא דהאי קרא קאי נמי אבשר, אם כן נימא דלזקק הא כל הלילה ילין משום בשר הוא דכתיב, אבל משום אימורין אה"נ דמששקעה חמה כבר אין לו תקנה, וכן בדיבור הסמוך שהקשו

כששוחט לראובן ושמעון ושמעון חולה או זקן, ולפי זה משכחת לה לאוכליו ושלל לאוכליו בפשוטו, בדליכא משום תפוס לשון ראשון, כגון ששוחט לראובן ושמעון ושמעון חולה או זקן, וי"ע.

תוד"ה שחטו ונראה דמיירי דיש גם מנויים אחרים, ומ"מ אין פסולו אלא מחמת שחשכ לשם החולה והזקן, דהו"ל שלל לאוכליו, אבל אם חשכ ששוחט לאחד מן המנויים שיכול לאכול, שפיר דמי, אף שלא חשכ לכל המנויים, וואף אם היה פסול לאוכליו ושלל לאוכליו, דהא לא ילפינן להכשיר לאוכליו ושלל לאוכליו מהא דפסל רחמנא שלל לאוכליו, אלמא דיכול להיות פסול לאוכליו ושלל לאוכליו, ומ"מ לאוכליו לחוד יהיה כשר, והיינו כגון שחשכ רק על אחד מן האוכלין, דומיא דפסול דשלל לאוכליו, וכן לענין שינוי צעלים כחבנו צנחים סימן ב' סק"ז דאם חשכ לשם אחד מן השותפים בקרבן שותפים דכשר, עי"ש שהוכחנו כן, והטעם דכל קרבן סתמו לשמה, ואפילו יאמר שמכיון שלא לשם הפסח או שלא לשם הצעלים לאו כל כמיניה לפסול כמ"ש מרן זללה"ה או"ח סימן קכ"ד לדף ס"א א', ולא מצאנו פסול מחשבה אלא במחשבות הפוסלות בחיוב, והיינו שלא לאוכליו או שלא למנויו, או בשינוי צעלים, וכשחשכ לשם אחד מן הצעלים אין כאן מחשבה הפוסלת, ומ"מ בשחשכ לשם הצעלים ושלל לשם הצעלים בשינוי צעלים דהיינו שחשכ לזרוק או צוריקה פסול כמ"ש בספר הישר לר"ת בסוגיין, דלשמן ושלל לשמן פוסל בשינוי צעלים כמו בשינוי קודש, ורק בפסול שחיטה בשלל לאוכליו ושלל למנויו נחחדש דמקצת לא פסלה.

וא"ת אמאי פסלינן שלל לאוכליו, הרי כיון דאיכא מנויים אחרים וסתמא להו קאי, ליהוי כללאוכליו ושלל לאוכליו, דהא מה שחשכ לאחד אינו שולל את הנשארים כמ"כ, ואם גזירת הכתוב הוא, נמי טעמא בעי דמוקמינן קרא להכי, וי"ל דזה בכלל קושית הגמ' לקמן ב' ומשנינן דסתמא דלאוכליו קליש כיון דיכולים למשוך ידיהם.

יש להסתפק חולה וזקן אם רשאים להמנות על הפסח בהדי אחרים כדי שיוכלו לאכול ממנו כפי יכולתם, וממ"כ תו' זכאים י' א' ד"ה מקום ששוחט ע"מ לזרוק שלל לשם אוכליו כשר, משמע דשפיר הוו מנויין, דאם לא כן הרי הוי שינוי

שם ת"ש לאוכליו ושלל לאוכליו כשר ה"ד אי נימא בשתי עצודות כו', יעוי' במהרש"א בתוד"ה אבל שכתב דהוי מצי לאוכחי מסיפא דלמנויו ושלל למנויו כשר ואי בשתי עצודות דחשכ על הזריקה היינו שינוי צעלים, ויש לפרש דכל דמצי לאוכחי מגופיה עדיף ליה, והגרע"א ז"ל הניח הדבר בצע"ג, ועיין בספר מרן זללה"ה לזכאים ס"א ס"ק י"ב דאפשר דשוחט ע"מ לקבל שלל לשמה נמי פוסל, ולפי זה משכחת לה שפיר למנויו ושלל למנויו ב' עצודות וליכא שינוי צעלים, גם משכחת לה שלא למנויו דליכא שינוי צעלים באינו מחוייב בפסח כגון טמא ודרך רחוקה אם גם כששחטו עליהם לא יאחו, או נשים וקטנים, או שכבר הקריב פסחו, דהא בשינוי צעלים צעין מחוייב כפרה כמומו.

והנה מסקינן דלאוכליו ושלל לאוכליו על כרחך בשחיטה עצמה איירי ולאשמועינן דמקצת אוכלין לא פסלה, והא דלא מוכחינן מזה דמתני' דלא כר"מ דלדידיה תיפוק ליה דתפוס לשון ראשון, כתב המהרש"א שם דלפי זה יש לפרש לאוכליו ושלל לאוכליו בדקיימו קמיה ואמר לאלו כמ"ש תו' לענין מקצת ערלה, וק"ק דכל כי האי הו"ל לגמ' לפרוש, ויעוד דכזה"ג הרי משכחת לה גם לשמה ושלל לשמה בעצודה אחת לר"מ וליכא משום תפוס לשון ראשון כגון שכתב על הנייר פסח ושלמים ואמר ששוחט לאלו, ומיהו י"ל דמשום סיפא דמתני' דקמני כיצד לשמו ושלל לשמו לשם פסח ולשם שלמים, מוכח דלא איירי בכה"ג, ונראה דלאוכליו ושלל לאוכליו משכחת לה שפיר כשכולם מנויים עליו, דסתמא הכי מתפרש דאי לאו הכי הו"ל שלל למנויו, ואומר ששוחט לכל המנויים, דאין כאן משום תפוס לשון ראשון, ובאמת דמסבירא גם בלשונות ובלשונות ובלשונות ובלשונות ראי לומר דליכא משום תפוס לשון ראשון, כשם שאם שוחט קרבן שותפים לכל השותפים ומונאן אחד אחד דליכא משום תפוס לשון ראשון, אבל בגמ' ס"ג א' חזינן דלמולים ולערלים אחאן לר"מ לדין תפוס לשון ראשון, וי"ל דהיינו משום דלערלים אין ראוי לשחוט וחזינן להו כלשם שלמים, ואפשר דהיינו רק כשאומר לערלים, אבל כשאומר לראובן ושמעון ושמעון ערל י"ל דאין כאן משום תפוס לשון ראשון, ודכוותה בלאוכליו ושלל לאוכליו

שם כי אתה ר"ד אמר אמריה לשמעיה קמיה דר"י הואיל ולשמו מכשירו בזמנו כו', לכאורה היה ראוי לומר דכל מחשבה שבזמנו פוסלת מדין שלא לשמה שפיר הוא עקירה שלא בזמנו, דהא חשב זה מחשבה הפוסלתו מפסת, וגרעה דהיינו באמת טעמיה דרצא למסקנא, אבל ר"ד הו' סבר דכי היכי דסגי בתערוצת דשלא לשמו למיפסל בזמנו, ה"נ ליסגי בתערוצת דשלא לפסול שלא בזמנו, ור"י אהדר ליה דפסול דשלא לשמה חמיר טפי.

שם תאמר בלשמו שכן אינו נוהג בכל הזמנים כו', הקשה מהרש"א דה"נ שלא לשמו המכשירו אינו נוהג בכל הזמנים, וגרעה דל"ק דאין קלישות בכשרות הקרבן מחמת זה, דסוף סוף קרבן כשר הוא, והלכך תערוצת דמחשבת לשמו לא סגי זה לפסול, כיון דפסול זה קיל שאינו נוהג בכל הזמנים.

שם אמר רבא כו' דהא סתמו לשמו קאי ואפילו הכי כי שחיט ליה שלא לשמו כשר כו', הא דלא יליף מהא דכל פסח בזמנו ששחטו לשמו ושלא לשמו דפסול, אלמא דשלא לשמו מפיק מלשמו, דהתם לאו משום דמפיק ליה מלשמו, אלא דסגי בתערוצת שלא לשמו למיפסל, ואכתי יש להסתפק אם סגי בתערוצת שלא לשמו להכשיר, אבל מהא דפסח שלא בזמנו נהפך לשלמים ע"י מחשבת שלא לשמו דייק שפיר דחזין דשלא לשמו אלס לאפוקיה מתורת פסח, ואם כן גם כששחטו גם לשם פסח ראוי שהשלא לשמו יועיל לאפוקיה מתורת פסח, דע"י הלשמו לא נתחזק יותר תורת פסח שעליו.

שם ואמאי הא סתמא לאוכליו קאי כו', יש להוסיף דלאוכליו ושלא לאוכליו אינם סותרים זא"ז, דשפיר שוחט לזריא ולחולה, ואפילו הכי אם שחט לשלא לאוכליו גרידא פסל, ומ"מ לאוכליו ושלא לאוכליו כשר, אם כן כש"כ בשלא לשמה שהוא נוגד את הלשמה, דודאי יש לפסול שלא לשמה אף אם לשמה ושלא לשמה היה כשר, ודכוותה שלא בזמנו דשלא לשמה גרידא שפיר עוקרו ומכשירו, אף אם נימא דלשמו ושלא לשמו אינו מכשירו.

שם איבעיא להו פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים מהו כו', יש להבין הרי פשיטא דכל מחשבות הפוסלות לא ישמשו כעקירה כגון חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ושינוי קודש הוא דהו' עקירה שעוקרו מפסח לשלמים, ורבי רחמנא דגם

בעלים, והדבר מפורש בגמ' לקמן ע"ח ז' דנזרק דמו שלא לאוכליו כשר, ואם אינם מנויים הרי הו"ל שינוי בעלים, ועל כרחק דשייך מינוי גם כשלא יכולים לאכול, וכ"כ מרן זללה"ה בזבחים ס"ד סק"כ, דרשאים להמנות ולאכול, והא דתניא התם אחרונים שאין להם כזית אין אוכלין, הוא משום שיכולים לאכול כזית וחייבין להמנות על פסח אחר.

ס' ב' איבעיא להו פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו מהו כו', עיין בתו', ולו"ד ז"ל נראה דאליבא דר"מ ליכא למיבעיא דלשמו ושלא לשמו ודאי פסול ושלא לשמו ולשמו ודאי כשר, דלעולם אמרינן תפוס לשון ראשון, ורק אליבא דר' יוסי קמיבעיא ליה ולרבותא נקט לשמו ושלא לשמו דשמא ג"ז כשר וכש"כ שלא לשמו ולשמו, וכדמסיק רבא לקושטא דמילתא דגם לשמו ושלא לשמו כשר, ומיהו גם אליבא דר"מ משכחת לה למיבעיא בגוונא דליכא משום תפוס לשון ראשון, כגון שכתב פסח ושלמים ואמר ששחט לאלו, א"נ כשאמר הריני שוחט גם לשם פסח וגם לשם שלמים.

ולדברי התו' קשה מה צריך דפסול דלשמו אינו נוהג בכל הזמנים, מ"מ הוא לשון ראשון וראוי לתופסו, וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה באו"ח סימן קכ"ד דהא בתמורה מפרשין טעמיה דר"מ דהו' כאמר תחול זו ואח"כ תחול זו, גם לישנא דרצ דימי אתי שפיר אליבא דר' יוסי דהנידון אם השני מוציא מן הראשון, אבל לר"מ הו"ל למיבעיא אם אמרינן תפוס לשון ראשון, וגם למאי דמשמע דלא ידע טעמא דפסול דלשמו אינו נוהג בכל הזמנים, אם כן ליכא כלל למיבעיא לר"מ דודאי אמרינן תפוס לשון ראשון, ועיין בחדושי הגר"מ הלוי ז"ל.

יש לעיין פסח ששחטו בשאר ימות השנה לזרוק דמו שלא לשמו, דהיינו בשחי עבודות דפסול לר"מ לעיל, אי הו' עקירה, מי אמרינן כיון דהפסול בשחיטה שפיר הו' עקירה, או"ד כיון דחושב על הזריקה לא הו' עקירה, ויש בזה צירושלמי שקלים פ"ב ה"ד ולע"כ, ומהא דמיבעיא לן בשינוי בעלים משמע דמה שחושב על הזריקה שפיר יכול להכשירו, ולא צעין שיחשוב בשחיטה על השחיטה.

במצב שיכול לאכול לערב, דמה לנו ענין אם יוכל לאכול מצעוד יום בשעה שאסור לאכול, והא דתניא התם דאם נעשה חולה בין שחיטה לזריקה אין זורקין עליו, היינו אם כל בני החצורה נעשו חולים, אבל יחיד שנעשה חולה לאחר שחיטה שכבר אינו יכול למשוך ידו מן הפסח, על כרחך הזריקה מתיחסת גם אליו ונפטר מפסח שני, וגם יוכל לאכול כפי יכולתו עיין מש"כ לקמן ז"ח ב', ולעיל בדין חולה וזקן, ויש להסתפק אם יאמר קודם זריקה דלא צעי בכפרת הזריקה, אם תועיל לו אמירתו שיתחייב בפסח שני, ואת"ל שתועיל מהו שיהא ראוי לעשות כן.

בפשוטו שחטו שלא לאוכליו, היינו שהשחיטה לא תהיה לשם הצעלים, דכל קרבן נזבח לשם הצעלים כדתנן זבחים מ"ו ב' לשם זבחה, וזבוח"ה שחטו הזכירו ששחט להאכיל הבשר שלא לאוכליו, ופירשו כן הא דשחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו, דתניא לקמן ע"ח ב' דכשר, דהיינו שחשז בשחיטה שזריקה יחשוב להאכיל הבשר שלא לאוכליו, ולכאורה לא מנאנו פסול מחשבה על האכלת הבשר, ואם יאמר הריני שוחט לשם ראובן הבריא ואת הבשר אאכיל לשמעון החולה מנלן למיפסל כה"ג, ואע"ג דאכילת פסחים מעכבא, מ"מ הו"ל כשוחט לשם ראובן ואומר שלא יאכלנה דלא אשכחן פסול מחשבה כזו מלבד דגם י"ל דמחשבה כזו פטומי מילי צעלמא שהרי חושב להאכיל למי שאינו יכול לאכול, ולפמש"כ צמנחות ס"י סק"צ דהמקדיש קרבן לכפרת חצירו, הרי זכות אכילת הבשר למקדיש, יתכן לפרש כונת חו' להאכיל דהיינו שזכות אכילת הבשר תהא לפלוני, ובפסח שתיקרו לאכילה על כרחך שזכות האכילה תהא למתכפר, וכשחשז בשחיטה שזכות האכילה תהא לשלא לאוכליו היינו פסול דשלא לאוכליו, אבל כשחשז בשחיטה לזרוק שזכות האכילה תהא לשלא לאוכליו לא פסל, דאין זה שינוי צעלים, ומחשבת אוכלין ליכא בזריקה, וז"ע.

שם ושלל למנויי לערלים ולטמאים פסול, הא דהפסיק בשלא למנויי בין שלא לאוכליו לערלים ולטמאים, י"ל דבא ללמד דערלים וטמאים איירי גם צמנויים.

ויש לעיין צעלמא טמאים מיתוקמא שפיר כשטמא תוך שצעה, אבל ערל הרי צידו למול את

כששחטו לשם עולה הוי שלמים כדילפינן זבחים ח' ב', דמ"מ ג"ז הוי עקירה מפסח, אבל שינוי צעלים מהיכי תיתי שישמש כעקירה מפסח, וז"ל דכיון דצכל הקרבנות אשכחן דשינוי צעלים כשינוי קודש לענין דלא עלה לשם חובה, מה דלא אשכחן דכוותה בשאר פסולין, הלכך חזינן דשינוי צעלים כשינוי קודש דמי, וכן צפסח דפסיל רחמנא שינוי קודש פסיל נמי שינוי צעלים, אלמא דצני ציקתא נינהו, והלכך מיציעיא לן דשמא אהני גם להכשיר שלא צומנו.

ויש להסתפק באשם שניתק לרעייה אי צעי עקירה, אם גם צזה מספקא לן בשינוי צעלים, וזה אם גם ששחטו לשם חטאת או שלמים הוי עקירה, עיין צספר מרן זללה"ה צליקוטיס לקדשים ס"א סק"א, ד"ל דטפי פתיכי ציה שלמים צפסח, מעולה באשם, וגם שינוי צעלים צפסח פוסלו, ובאשם הוי רק צלא עלה לשם חובה.

שם אר"פ אמריחא לשמענא קמיה דרבא הו"ל ושינוי קודש פוסלו צומנו ושינוי צעלים פוסלו צומנו מה שינוי קודש כו', יש להצין מה הוסיף ר"פ, הרי תחלת האיציא היא אם שינוי צעלים כשינוי קודש דמי ומכשר ליה, ושמא יליף מהא דאחמיר רחמנא לפסול צפסח שינוי צעלים כמו שינוי קודש, חזינן דצני ציקתא נינהו.

ס"א א' דמ"ש שינוי צעלים דלא הוי פסולו בגופו כו', יש להצין מאי קאמר מעיקרא ומאי קאמר השתא, הלא אם פסולו בגופו היינו שמחשז על עיקר הקרבן וכמש"כ רש"י, אם כן מאי פריך השתא דשינוי צעלים נמי, הלא שינוי צעלים אינו מחשז בגופו של זבח, ואפשר דאם היה כשר רק כשעוקרו לשלמים, היה ניחא דהוי חשיב פסולו בגופו לגבי שינוי צעלים, דודאי עקירה לשם שלמים עדיפא למיעבד עקירה משינוי צעלים, אבל השתא דגם ששחט לשם עולה חשיבא עקירה, תו איכא למימר דפסול הקרבן עושה העקירה ואם כן שינוי צעלים ושינוי קודש שוין, ומ"מ אכתי י"ל דשינוי קודש גורם טפי לשלמים משינוי צעלים, והיינו דקאמר מעיקרא.

מתני' שחטו שלא לאוכליו כו', נראה דהעיקר תלוי אם יוכל לאכול בשעת אכילה, והא דתניא ע"ח ב' דצריך שיהיה חלים בשעת שחיטה ובשעת זריקה, היינו שצשעת שחיטה וזריקה יהיה

י"ל דקים לגמ' דקדימה דיאחר דבר לא חמירא מקדימה דתדיר, תדע דהא למאי דדייקין מדקתני עד שיזרק התמיד ולא קתני עד שישחט ויזרק הרי חזין דאמנא גם דיאחר דבר אס הקדים ושחט מקריב ליה. — ועיין מש"כ בזבחים ז"א א'.

גמ' אשכחן שלא למנוייו שלא לאוכליו מנא לן כו', מבואר דשלא לאוכליו שפיר הם צדין מנויין, והיינו חולה או זקן, וזה מסייע מש"כ לעיל ס' א' דזקן וחולה שנמנו על הפסח יכולים לאכול ממנו כפי יכולתן, ומיהו גם ערלים חשיבי מנויים כדלקמן ב' אף דלא שייכי לאכילה כלל.

תוד"ה וישנו לאחר מיתה והך דשמעתינן אחיה להדיא כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחו"ב זבחים ד' א', ז"ע מאי קשיא להו ז"ל הא תירוצא בתרא פשוט דשפיר אשכחן חומרא בשינוי קודש דאיכא פסול זה גם בקרבן הקרב לאחר מיתה מה שאין כן שינוי בעלים, ומה בכך שאין לו נכסים ולא יצא אחר, וגם י"ל דנפקא מינה לענין תודה אי נימא דקריבה לאחר מיתה עם לחם, ואלא דמי לשלמי מזיר דהתם איכא קרא כמש"כ תו' מנחות ד' ב', ועיין ירושלמי מזיר פ"ד ה"ד ובמפרשים שם ובספר מרן זללה"ה מנחות סימן ל"ב ס"ק כ"ח], דאם שחטה בשינוי קודש לא קידש הלחם כדחתן מנחות ע"ח ב', אבל בשינוי בעלים קידש הלחם, וגם אפשר דאף למ"ד שעבודא לאו דאורייתא מ"מ אס רצו היורשים להקריב מקריבים כמו שמשלמים שאר חובות אס רוצים, אבל אס עלה לשם חובה תו אי אפשר להקריב קרבן עבור מת, כיון שאינו חייב בו, וז"ע בזה, ותירוצא קמא קשה כמו שתמה מרן זללה"ה בזבחים סימן א' סק"ב, דה"נ הוה מצי למימר נפקא מינה שמכר שדה לחצירו ע"מ שזה יעלה לחובתו, דהא השני הקדש למפרע מחמת תנאו.

(עד כאן).

ס"א ב' שחטו למולין ע"מ שיתכפרו בו ערלים בזריקה ר"ח אמר פסול כו', בערלים מנויים איירי כמש"כ תו' דאם לא כן היינו שינוי בעלים, וחזין דחל עליהו שם מנויים, אע"ג דאימעטו מלעשות פסח ק"ו ממילת בניו דכתיב אז יקרב לעשותו וכדילפינן יצמות ע"א א', וז"ע בזה מתחשבת בעלותו, דבפשוטו אין להם שום ענין בקרבן, רק שמגרעין אותו בצעלותו, כיון שהם

עצמו, ואמאי אין שוחטין עליו, ובתו' לקמן ס"ט ב' ד"ה הא כתבו דכיון דמחוסר מעשה בגופו חשיב שלא לאוכליו, ובחדושי הגר"מ הלוי ז"ל תמה דהא צהדיא כתיב בקרא ואז יקרב לעשותו דגם מילת זכריו מעכבין בשעת שחיטה כדאמר יצמות ע"א א', ולפי זה ק"ק מ"ש התו' בסוגיין ד"ה לאוכליו דערל נפק"ל מאיש לפי אכלו דהו"ל שלא לאוכליו, דהא צהדיא מיעט רחמנא ערל בשעת שחיטה, וי"ל דלענין לפסול במחשבת לערלים שפיר אינטריך למילף משלא לאוכליו, דממה שנתמעט מלהקריב אחי לא ידענו דפוסל במחשבה, כ"כ במנחת ברוך.

שם לאוכליו ושלא לאוכליו כו', רהיטת המנהג דעושה שלא כהוגן אלא דלא מיפסל צהדי, ויש לעיין לפמש"כ לעיל ס' א' דחולה וזקן יכולים להמנות צהדי בריאים ורשאים לאכול מן הפסח כפי יכולתם, אס כן הרי ראוי לשחוט את הפסח גם לשמם, שהרי גם הם מנויים דאם לא כן הו"ל שלא למנוייו, וי"ל דשפיר מתפרש שלא לאוכליו גם לאלו שאין יכולים לאכול כלל.

שם לטמאים ולטהורים כשר, עיין תו' לעיל ס' א' ד"ה אבל דמיתוקמא שפיר גם לר"מ ובדליכא משום תפוס לשון ראשון, ומשכחת לה גם באמר הריני שוחט גם לטמאים וגם לטהורים, ולפי מה שזכרנו לעיל ס' א' דבאמר לשם שמעון וראובן ושמעון טמא ליכא משום תפוס לשון ראשון דשפיר שוחט לשניהם, יתכן לפרש מתני' בכה"ג.

שם ואם נזרק כשר, נראה דלא אינטריך לאשמועינן אלא משום דיאחר דבר שנאמר בו בערב וצין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא צין הערבים בלבד, קאי אעיקר הקרבת הקרבן וגם זריקה בכלל וכמו שפרש"י, לכך אשמועינן דאינו לעיכובא, אבל אס יאחר דבר לא קאי אלא אשחיטה וכמ"ש השאג"א סימן י"ז, לא הוי צריך לאשמועינן דהקדים שאינו תדיר כשר, ואין לומר דהיא גופא קמ"ל דיאחר דבר לא קאי אזריקה, דהא חזין דגם שחיטה דלכו"ע קאי עלה יאחר דבר נמי כשר אס הקדים].

ובמשה"ק השאג"א איך צעין בזבחים ז"א א' למיפשט צעיא דקדים ושחט לאינו תדיר אס מקריב ליה או דממתין לתדיר, ממתני' דממרס צדמו, והא מתני' משום יאחר דבר הוא,

שותפים זו לא יקריבו, וכן קרבן שמומר שותף זו, דכל שיש בקרבן חלק דלאו זר הקרבה הוא אי אפשר להקריבו, ושפיר אינטריך קרא להכשיר, וכן לשון הצרייתא בני חצורה הבאין עמו משמע דלאו במחשבה קאמר, וכן פרש"י שגשגתו בקרבן ושחט סתם, ומיהו ודאי מוכחא סוגיין דגם במחשבה ילפינן מכאן להכשיר למולים ולערלים.

שם מתקיף לה ר"א ממאי כו' אללא אמר ר"א ר"ח ורבה זהאי קרא קמיפלגי כו', ק"ק דמשמע דרב אשי מסבירא קאמר לה, והא רבה אמר מנא אמינא לה מהך צרייתא דילפא מוכל ערל, וז"ל דלא הוי כ"כ דסמכא הא דאמרו דרבה אמר מנא אמינא לה מהא, שו"ר בתו' הרשב"א שהניח צתימה.

לפרש"י ותו' למסקנא דר"א מודו רבה ור"ח דשחט למולים לזרוק דמו לערלים מנויים דפסול, אע"ג דזרק דמו לערלים מנויים כשר, מה שאין כן לפי רשב"א גם זרק דמו לערלים מנויים פסול, ופלוגתתם בערלים שאינם מנויים בין זרק ובין בשחט ע"מ לזרוק, וכבר תמחו בתו' דמה סבירא היא לפסול צמנויים ולהכשיר צאינם מנויים, עיין מהרש"א, והגרע"א ז"ל הוסיף דאמאי רבה מכשיר צאינם מנויים נהי דלא הוי שינוי בעלים, מ"מ ליפסול משום שלא לאוכליו, לדעת תו' דשחט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו פסול, ולדעת הרשב"א ניחא דשלא לאוכליו לא מיפסל בשחט ע"מ לזרוק, וכ"כ תו' זבחים י' א'.

ומרן זללה"ה צאו"ח סימן קכ"ד סק"ד כתב לפרש דהא דאמר רב אשי לא שגא בשחיטה ולא שגא בזריקה, ר"ל דקרא לא אחי לחלק בין שחיטה לזריקה כדאמרין מעיקרא, אבל לקושטא דמילתא צאמת לא ילפינן לזריקה כלל, כיון דליכא מחשבת אוכלין בזריקה, וקרא רק בשחיטה איירי, וכ"כ הגר"מ הלוי ז"ל.

לאוקימתא דרב אשי י"ל דנקטו פלוגתתן בשוחט ע"מ שיתכפרו ולא בזורק לשם ערלים, לרבותא דאף בשוחט ע"מ שיתכפרו ערלים, ומלו ענמם בין שחיטה לזריקה, נמי מכשר רבה, אע"ג דבשעת זריקה כבר היו מחוייבין כפרה כמותן, וכן למש"כ תו' דר"ח פוסל מדרבנן והיינו דאינו זורק את הדם, נמי ניחא דלא הוה מצי למינקט פלוגתייהו בזרק לשם ערלים.

פסולים לעשותו, ושמא אם יש להם חמץ איכא משום לא תשחט על חמץ, והיה מקום לפרש דצאמת טעמיה דר"ח דפסול משום דדמי לשינוי בעלים, דאף שהוא מנוי מ"מ כיון דהמינוי לא אהני ליה למידי, הרי הוא כאינו מנוי, אבל הראשונים ז"ל לא פירשו כן, וממה שנתחדש לאו על אכילתו לאחר שכבר נלמד שאינו ראוי לעשייה, משמע דהמינוי חל, דלא משמע שהוסיף הכתוב לאו על איסור דאינו מנוי, ועיין נדרים ל"ו א' בר"ן ובתו'.

ודעת תו' דזורק לערלים כשר ורק בשוחט על מנת לזרוק לערלים פוסל ר"ח משום דחשיב כחושב לערלים בשחיטה, והדברים מחודשים דהחושב שיחשוב מחשבה שאינה פוסלת, שמהא פוסלת, וומיהו אשכחן דכוותה בשוחט ע"מ לזרוק דמה לעכו"ם דפסול כדאמר זבחים י' א' ואילו זורק דמה לעכו"ם כשר כמ"ש תו' חולין ל"ט ב', וכבר כתב בתו' הרשב"א שדן לפני ר"י לומר דמזה משמע דגם זורק לערלים פסול, ול"ד למחשבת אוכלין דליחא צוריקה, דמחשבת ערלים מקרא ילפינן לה, וכולה סוגיא מתפרשת יפה לפי זה וכדאמרין ר"ח סבר יש מחשבת ערלים צוריקה, וכן לאוקימתא דרב אשי נמי פליגי גם בזורק לערלים, וכן אמרין דקולא דזריקה דאין מחשבת אוכלין צוריקה ולא אמרין דאין מחשבת ערלים צוריקה, וכן סוגיא דלעיל ס' א' ושם בתוד"ה אילימא וצרייתא דלקמן ע"כ ב' לגירסא דידן לזרוק דמו שלא לאוכליו, מוכחא נמי דרק בערלים פסל ר"ח, וכבר כתב כ"ז בתו' הרשב"א.

שם אמר רבה מנא אמינא לה כו', לפי תו' דזורק לערלים כשר לכו"ע ור"ח חידש דמ"מ שחט ע"מ לזרוק לערלים פסול, לכאורה עליו ראייה ללמד, ואילו להכשיר לא צריך ראייה, דמהיכי תיתי לפסול ע"י מחשבה שהיא ענמה כשיקיימנה לא חפסול, אבל לפי הרשב"א ניחא דכיון דאיכא קרא לפסול במחשבת לערלים, שפיר אינטריך לרבה להוכיח דמחשבת בשחיטה ע"מ לזרוק לא פסל.

שם יכול יפסול בני חצורה הבאין עמו כו', אם הגידון כשהבעלים שותפים בפסח, ולא במחשבת ערלים, צאמת יש מקום לדון שיפסול בני חצורה הבאין עמו, דנראה דאם טמא או ערל או מורע אין משלחין קרבנותיהם, דגם קרבן שהם

רוח, ולפי זה ניחא שפיר דכש"כ הוא כשיש צשני מקומות שהן גסי רוח.

שם ח"ל ניתנייה בג' ירחי, ר"ל שיוסיף ללמוד עמו זמן מרובה בכל יום שיוסיף לגומרו בג' ירחי.

שם ח"ל רבי מה בין לשמו ושלל לשמו לאוכליו ושלל לאוכליו כו', פי' בתו' דשאלו אמאי לא נלמוד להכשיר לשמו ושלל לשמו מהא דאכשר רחמנא לאוכליו ושלל לאוכליו, ולכאורה יש לחלק דלשמו ושלל לשמו הרי השלל לשמו פוגם את הלשמו דלר"ך שיהא כולו לשם פסח והוא שוחטו לשם פסח ולשם שלמים, ונמצא שאינו כולו לשם פסח, מה שאין כן בלאוכליו ושלל לאוכליו דשפיר נשחט הפסח לשם כמה אנשים, ומה שיש גם שאינם אוכלים אינו גורע מן האוכלים, ושמא היינו בכלל הא דאמרין פסולו בגופו ואי אפשר לזרר איסורו, דהיינו שהשלל לשמו פגם בלשמו ואין כאן לשמו כראוי, מה שאין כן בלאוכליו ושלל לאוכליו דהפגם רק בשלל לאוכליו, ואפשר לזרר איסורו ולא נפגם הלאוכליו מחמת כך.

אם גם צשינוי בעלים פסול לשמו ושלל לשמו, וכמבואר בתוד"ה פסולו, וכ"כ בספר הישר לר"ת, וכן רהיטת הדברים דלשמו ושלל לשמו כולל שינוי קודש ושינוי בעלים, וכדאמרין זכאים ז' ב' אמתני' דהתם אשכחן שינוי קודש שינוי בעלים מנלן, [לחד תירוצא בתו' ריש זכאים], לפי זה ליתא לכל הני מילי דמחלק, לזר מאי אפשר לזרר איסורו דכתבו תו' דצשינוי בעלים נמי אי אפשר לזרר איסורו, וזה כדמשמע דפרש"י לזרר איסורו היינו לזרר האוכלין, וזה שייך רק בשלל לאוכליו דפסח דאכילת הבעלים מעיקר מצותו, ולפי זה ק"ק מה דח"ל גם ישנו ציצור כציחיד וישנו צארצע עבודות, כיון דמשינוי בעלים מוכח דלאו היינו טעמא, ושמא מהני טעמי ידעינן למיפסל צשינוי קודש לשמה ושלל לשמה, ושינוי בעלים אפשר דאיתקש לשינוי קודש וכדילפינן לה באם אינו ענין זכאים ד' א' ב' דמשמע דבני ציקתא נינהו, ואם היינו אומרים דצשינוי בעלים כשר לשמה ושלל לשמה הוי ניחא טפי, ועיין בספר מנחת ברוך סימן כ"ה בזה, וז"ע.

מש"כ תוד"ה פסולו דלכך לא חשיב לעיל ס"א א' הא דאי אפשר לזרר איסורו משום

ס"ב א' ומי אית ליה לר"ח הואיל כו', לכאורה הואיל דר"ח פירשו דערל חשיב מחוייב כפרה כמותו כיון דחייב למול ולהציא פסח, ולעולם ע"י שינוי בעלים אין מתכפר בקרבן זה ששינהו לשמו, בין אם נימול או ערל, ואינו אלא ענין דמחשבה למחוייב חשיבא מחשבה הראויה לפסול, ואילו ענין הואיל דאופה מיו"ט לחול הוא ענין אחר דאפשר שינטרך ציו"ט למה שמצטל, ועיין במלחמות לעיל מ"ו דמשמע דפירש דהיינו מה שחירצו בגמ' לחלק בין לקולא בין לחומרא, דלקולא צריך הואיל שיתחדש, ולחומרא הרי המצב ההוא מחייב לחומרא, ולפי זה שפיר מתפרש דר"ח פסיל מדאורייתא, ודלא כדנקטו בתו', ובאמת דקשה לחדש דר"ח צא לומר דגזרו חכמים בזה.

ולעומת זה יש גם סברא לאידך גיסא, דבהואיל דיו"ט אם אמנם יצאו אורחים נימא איגלאי מילתא למפרע דליו"ט צישל, ואילו הערל גם אם ימול מ"מ בשעה שחשבו עליו ערל היה. תוד"ה ערל ואור"י דמ"מ דוקא בחגיגה כו', עיין מש"כ בזה בחגיגה ד' ב'.

ס"ב ב' ואמאי נימא הואיל וצומנו פוסל שלא צומנו נמי פוסל, יעוי' במלחמות לעיל מ"ו שהוכיח מכאן דהואיל דאמרין הכא דאי צעי מתקן נפשיה, היינו נמי מעין הך הואיל דצומנו פוסל כו', דעיקרו דמצב ההוא חשיב כמחוייב כפרה, ולא דמי להואיל דאי מקלעי ליה אורחים דאמרין גבי יו"ט, והיינו דמחלקין לעיל בין לחומרא ובין לקולא, ויש להוסיף דהא דצומנו פוסל הוא משום דצוה אלימא מחשבתו כאילו קושטא הוא, ודכוותה במחוייב כפרה כמותו נמי נראית מחשבתו טפי כאמיתית, והיינו דמדמינן להו לומר דאף במחוסר זמן או מעשה שצידו דנמי תחשב מחשבתו לפסול.

שם והיכן מותצך כו', העיר הרי"מ נ"י דאפשר דשאלו היכן מותצך דשמא מושבו במקום שראויים ללמד, ואף שגולד צלוד יהא אפשר ללמדו, [וזה לפי הירושלמי דלאו מטעם יחוס הוא]. שם וכש"כ דאת צלוד ומותצך בנהרדעא, מש"פ רש"י דצגלל שאינם מיוחסים קשה דאם כן מה מוסיף זה שמושבו בנהרדעא, הרי יחוסו במקום שגולד, ועכ"פ לא שייך בזה הוספה דכש"כ, אבל צירושלמי הטעם משום שאינן בני תורה וגסי

התם ר' אמי מעיקרא מיימי ליה להאי קרא למילף מיניה עיכוצא ומשמע דאע"ג דכתיב גבי שירים מ"מ מזי למילף מיניה עיכוצא, ועי"ש בשטמ"ק אות א', וז"ע, ולפי זה גם י"ל דתרי קראי דלא תשחט על חמץ ולא תזבח על חמץ ראוי למיחשצינהו כשנה עליו הכתוב, וכמ"ש בשעה"מ בה' ק"פ שם לנטות מדברי מהרש"א בסוגיין שכתב דמוקמינן להו ללאוי יתירי, מהא דאמרינן לעיל כ"ד ז' דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן ללאוי יתירי, והלכך גם לאזיי דאי עבד מהני אינטריך קרא להכשיר.

ובירושלמי צעי נמי למילף להכשיר מהא דרבי רחמנא חיוב צורק על החמץ כדילפינן מדם זבחי, וס"ד דקאי אפסח שנשחט על החמץ, ודחי דשמא איירי כשלא נשחט על החמץ, א"נ אף שנפסל מ"מ לענין חיוב על החמץ דיינינן ליה ככשר, כדאשכחן חיוב במחמץ אחר מחמץ במנחות נ"ז ז', אע"ג דמחמץ את הפסולה פטור כדילפינן מקרא שם נ"ז א'.

והנה אשכחן קרא להחיר לחמץ מנחה פסולה כדילף שם מאשר תקריבו לה', וה"נ אשכחן קרא להחיר שצירת עזס בפסח פסול כדדרשינן פ"ד א' זו בכשר ולא בפסול, ויש לעיין מהיכי תיתי נימא דאיסור שאמרה תורה בקרבן כשר, שיהא איסור זה קיים בקרבן פסול שדינו בשריפה, דאינטריך קרא להחיר, ובשלמא בקרבן שקרב בהכשר ונטמא הבשר או שיירי המנחה או שינא, יש מקום לומר דאכתי בקדושתיהו קיימי לענין שצירת עזס ולענין להחמץ, דשיירי קרבן נינהו, אבל קרבן שנפסל בעשייתו כגון שנתפגל או פסח שנשחט שלא לשמה דדינו בשריפה, מהיכי תיתי נימא שיש בו איסור שצירת עזס, וכן מנחה שנתפגלה או שנפסלה במחשבה מהיכי תיתי נימא דאיסור להחמץ שאמרה תורה בקרבן כשר, קאי גם אקרבן פסול, ובהדיא אמרינן לקמן פ"ג א' פ"ד ז' דגם בפסח שלא היתה לו שעת הכושר אינטריך קרא דבו להחיר זו שצירת עזס לכמה תנאי, ושמא נימא דאמנם לא אינטריך קרא אלא לפסולים דדינא אס עלה לא ירד, דכיון דאכתי מקצת קדושתיהו עלייהו היה מקום לומר דאסורים בשצירת עזס ובחמץ, אבל פסולים שלא היתה להם שעת הכושר דדינא אס עלה ירד אמנם לא נריבי

דגם שינוי צעלים אי אפשר לזרר איסורו, קשה דהתם הא איירי בשינה הצעלים לגמרי וזוה ודאי אי אפשר לזרר איסורו, וכי דיינינן בלשמה ושלא לשמה, וכבר הקשה כן במ"ב שם.

ס"ג א' ורבנן לטעמייהו דאמרי אין מפגלין בחצי מחיר, ואע"ג דפסלי מדרבנן והכא משמע דלרבנן כשר, כתבו תו' זבחים מ"א ז' דדוקא בקומץ ולבנה וכיו"צ פסלי רבנן מדרבנן, משום דאיכא למיגזר אטו קומץ דמנחת חוטא, אבל בסימן אחד לא גזרו.

מתני' השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה, א"ה, עיין מש"כ לעיל מ"ה ז' בדברי הירושלמי ה"ד אס חייב זבוח או זבוחות, וזדין צירוף שני חזאי זיתים, ואס הכלי או הבית מצרפן, ועיין לקמן ז"ה א' אס יש לא תעשה גם באכילת הפסח על החמץ, ועיין לקמן ק"ח א' בשוחט בשחרית לבן בחירא.

שם השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה, נראה דלשון זה יש בו ללמד דהפסח כשר, דכוליה פירקין בהכשר הפסח ובפסולו איירי, וכיון דקתני עובר בלא תעשה הר"ז כמפרש דרק עובר בלא תעשה ותו לא, וכדמסיים עלה בתוספתא שהציאו תו'.

ובירושלמי בסוגיין מפיק לה מקרא מדקרייה רחמנא זבחי דמשמע דאע"ג דנשחט על חמץ אכתי דם זבחי הוא, ובמל"מ פ"א מה' ק"פ ה"ה הקשה דל"ל קרא הא במנחות נ"ג א' אמרינן מתקיף לה רבינא ואימא לא תאפה חמץ למיקם גברא בלאו בעלמא ואיפסולי לא מיפסל, אלמא דמלאו ליכא למילף למיפסל, וי"ל דהירושלמי ס"ל כרבא תמורה ד' ז' דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד לא מהני, ולדידיה יש לפסול כמ"ש תו' שם, וההיא דרבינא י"ל דאליבא דאזיי פריך, א"נ לא תאפה חמץ דכתיב אשירים הרי פשיטא דאינו לעיכוצא דאחר שכבר הוקטר הקומץ בהכשר לא יתכן למיפסל וכדאמר זבחים כ"ט א' מאחר שהוכשר יחזור ויפסל, וכיון דלא תאפה רק ללאו תו מסתברא דגם לא תעשה אינו אלא ללאו, וזוה ניחא דמיימי התם קרא דלא תאפה חמץ חלקם דקאי אשירים ולא מיימי קרא דלא תעשה חמץ דקאי אקומץ כדאמר מנחות נ"ז א', ומיהו

דקאמר בשאר כל הזמנים אצל מפרש"י לא מבואר כן, ובשחט במחשבת חוץ לזמנו מסתבר טפי לחייבו דהא מרצה לפיגולו, ומ"מ נראה דעל הזריקה יהיה פטור מע"ג דמרצה לפיגולו, דלא אסרה תורה לזרוק על החמץ זריקה של קרבן פסול, וכמו שדקדק במל"מ מן הירושלמי.

ובעת ראיתי בגליון הגרע"א ז"ל לשעה"מ שדפס בספר כתב וחותם, שהעיר דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף נפסל בתחלת שחיטה משום שלא לשמה ושז' אי אפשר לחייב על גמר שחיטה משום שחט על החמץ, וכעין שהקשו תו' ב"ק ע"ב א' בשחוטיו חוץ, ומה שחילצו דבהכי חייביה רחמנא לא שייך הכא דהפסול משום שלא לשמה והחיוצ משום על החמץ, ולכאורה הרי מבואר בסוגיין דלרבנן גם מחשבה בסימן אחד אינה פוסלת, וגם לר"מ דוקא במחשבה בסימן שלם כמ"ש תו', ואם כן אם לא חשב בסימן שלם בתחלה שלא לשמה, שפיר יש לחייב משום שחט על החמץ גם לר"מ.

ובתו' חולין פ"ה א' הניחו בקושיא דבקדשים ראוי שיסבור ר"ש דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה דאיכא למילף משחוטיו חוץ, ואמאי ס"ל הכא דפסח שלא לשמו פטור ופרש"י משום שחיטה שאינה ראויה, ולכאורה יש לדייק מזה כמ"ש בלק"ה דגם לרבנן פטור בשלא לשמו, דפסח פסול אין איסור לשחטו על החמץ, ואף שפסולו בא רק עם שחיטתו.

ויש נפקותא בזה צ"ש חמץ לזרוק חזק שלא לשמה, דלפרש"י חייב גם לר"ש, דזריקה שאינה ראויה גם לר"ש י"ל דשמה זריקה, ולמש"כ דאף לרבנן פטור בשחט שלא לשמה, הרי בזרק שלא לשמה פטור לכו"ע, דזריקה פסולה לא אסרה תורה על החמץ.

הא דקאמר ר"ש ובמועד לשמו פטור, לכאורה מודים בזה רבנן, דכיון דאיירי בנדחו בעליו לפסח שני, ובעי עקירה לכו"ע, אם כן הו"ל שחט פסח בשאר ימות השנה, דקרבן פסול הוא, ולא חייבה תורה שחט על החמץ אלא בקרבן כשר, ואף אי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה נמי יש לפטור, ומיהו רבנן לית להו כלל הא דר"ש דבמועד חייבין על שאר קרבנות, ורש"י גם בזה

קרא, ורש"י פירש לקמן פ"ג א' דלא היתה לו שעת הכושר היינו שנטמא הבשר לפני זריקה, וזה ניחא שפיר דהקרבן בהכשרו קאי, ואינטריך להחזיר שצירת העצם בבשר שנטמא, אצל הרמב"ם צפ"י מק"פ ה"ו כתב שלא היתה לו שעת הכושר כגון שנתפגל או שנעשה שלא לשמה, ולמאי דאסיק רב יוסף פ"ד ב' דלכו"ע פסח הבא בטומאה מע"פ שנאכל בטומאה אין בו משום שצירת עצם, ניחא שפיר דזה ודאי צריך קרא כיון שיוצאין בו יד"ח ונאכל. — עיין בתו' מנחות נ"ז ב' ד"ה ושמעין, וצ"ע ברמב"ם שפסק בפ"א מכה"מ הי"ט דמדת יבש נתקדשה, ובפ"ב ממעה"ק הי"ט ריבה לחם הפנים לחימוץ, ובפ"א מאה"ט הי"ג פסק למתני' דמעילה ט' א', ומרן זללה"ה במנחות סימן כ"ד סק"י כתב ליישב עי"ש.

הגרע"א ז"ל דן בשוחט על החמץ שחיטתו השליחות מדין אין שליח לדבר עבירה בזמן שהשוחט מויד והחמץ של אחד מבני החבורה, ויפסל הפסח, וכבר העלה בספר מנחת ברוך סימן י"ג י"ד דשליחות בשחיטה אינה מעכבת, [ועיין באור שמה ריש הלכות מקואות ס"ק י"א שהביא שם מדברי האו"ז דכהן שהקריב קרבנו של ישראל נגד רצונו דלא נתכפר, ונראה דהתם באומר אל תכפר לי חטאתי ע"י כהן זה, עיין כריתות ז' א', ולא משום חסרון שליחות איירי, דבהקדמה קאמר התם וכהנים שלוחי דרחמנא נינהו], והלכך אף לדעת הנו"צ דשליח לדבר עבירה בטלה השליחות, מ"מ הקרבן כשר.

שם ר"ש אומר הפסח צ"ד לשמו חייב שלא לשמו פטור, פרש"י דהא דפטור בשלא לשמו הוא משום דר"ש לטעמיה דס"ל שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ומבואר דלרבנן דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה חייב גם בשלא לשמו, ונראה דמודה רש"י דעל הזריקה יהיה פטור דכיון דנפסל בשחיטה כי מדי מיא בעלמא קא מדי, ואין חיוצ על החמץ אלא במעשה קרבן כשר, והא דבשחיטה חייב הוא משום דעד שלא שחט פסח כשר הוא ורק עם שחיטתו נפסל, וכמו אילו היה הדין דשוחט על החמץ פסול הקרבן, דמ"מ שפיר היה מתחייב בכך, ה"נ בשלא לשמו, וכ"כ בשעה"מ ריש ה' ק"פ, ובלק"ה דן דשמה גם לרבנן פטור בשל"ש, והא דנקטיה ר"ש הוא משום אידך דינים

ש"מ דחוך לחומת בית פאגי קאמר, [אבל אי לא
הוי קתני בפנים היה מקום להסתפק אי הוי קתני
רק בחוך, אם הכונה חוך לחומת עזרה או חוך
לחומת בית פאגי], ולר"ל ז"ל דנקט בפנים לפרש
דבחוך היינו חוך לעזרה, והא דנקט חוך לחומה,
י"ל דהיינו לאשמועינן דעוצי החומה כלפנים, דלגבי
עזרה לא תנינן לה במתניתין, עיין לקמן פ"ה ב'
זכחים נ"ו א'.

שם רי"א חוך לחומת בית פאגי, מה שנדפס
ברש"י מנחות ע"ח דהיינו חומת הר הבית,
נראה דתלמיד טועה כתב כן, דבהדיא מבואר לקמן
ז"א א' ב"מ ז' א' דהיינו חומת ירושלים וכן
פרש"י שם ושם, וכ"ה במנחות ברש"י כח"ג, ועיין
סנהדרין י"ד ב', ואפשר שהיה המקום הזה קרוב
להר הבית והיו נעשים שם זרכי המקדש שאינם
זריכים פנים, והיינו דאמרין מנחות ז"ה ב' כשרות
בעזרה וכשרות בבית פאגי, וכן בהדיא דסנהדרין
נקט שיאזו הסנהדרין למקום קרוב, ועיין בפיה"מ
שכתב שאופן זו המנחות ור"ל לחמי תודה וכיו"צ
שאין זריכין פנים, והיינו כמש"כ, אבל מודה
הרמב"ם דמחילתו היתה חומת ירושלים, וז"ע מאי
קשיא ליה להגרע"א ז"ל דדרו"ת, ועיין בערוך ערך
בית פאגי.

ונראה דאף לראב"ש מנחות מ"ז א' שאין הלחם
נפסל צינא עד הזריקה, מ"מ אינו
מתקדש אלא אם כן היה בחוך חומת ירושלים בשעת
שחיטה, דעל כסמוך כי האי ס"ל לכו"ע, א"נ
מסבירא ראוי להצריך שיהא הלחם במקום אכילתו
בשעת שחיטה, ולדידיה ודאי חידוש גדול לאשמועינן
מתני', ולרבי דנפסל צינא משעת שחיטה, נמי
איטוריך לאשמועינן דלא נימא דמתקדש ונפסל.

הר"ש והרא"ש בפ"ק דכלים מ"ח הזכירו דחומת
בית פאגי משמשת גם לענין שוחט את
הפסח על החמץ לר"י, והגרע"א ז"ל הניחו צנע"ג
וכן ברש"ש כלים שם, דבגמ' אמרו אע"פ שאין
עמו בעזרה ולא הזכירו כלל חומת בית פאגי לזה,
ואדרבה אמרו דכל היכא דאיתיה באיסורא קאי,
ותודה שאני משום פסול יוצא, ולמש"כ דאף
לראב"ש נמי לא נתקדש הלחם חוך לבית פאגי אף
שאינו נפסל צינא, דעל כסמוך כי האי אית ליה
נמי לר"י, שוב אין הדבר רחוק כ"כ לומר דגם
לענין חמץ צריך שיהא דוקא בירושלים, ואף דאכתי

דבמועד לשמו פטור הזכיר טעמא דשחיטה שאינה
ראויה היא, וז"ע.

יש להסתפק לר"ע דבעלי מומין אם עלו לא ירדו
זכחים פ"ד א', אם יתחייב בשוחט פסח בע"מ
על החמץ, ומסתברא לפטור.

גמ' ארשב"ל לעולם אינו חייב עד שיהא החמץ
לשוחט כו', פרש"י דאחי לאפוקי אחד בסוף
העולם שיש לו חמץ בעזרה, וכ"מ בגמ' ובצרייתא
לקמן ב' א"ל א"ה אפילו לאחד בסוף העולם נמי
כו' היה לאחד בסוף העולם אין זקוק לו, ונראה
דאף לר"י דעל לאו בסמוך, מ"מ אי הוי מפרשינן
לקרא דאזהר גם על אחד בסוף העולם, על כרחך
דהוי מפרשינן דר"ל על כסמוך, [ומ"מ דוקא
בחמץ דבר חיובא אבל כשיש חמץ של הפקר בעזרה
לא ס"ד שיהא חסור לשוחט], אבל השתא
דמפרשינן דקרא לא אזהר אלא לשוחט או לזורק
או לאחד מצני חצורה, חו ס"ל לר"י דלא בעינן
על כסמוך.

ס"ג ב' או לאחד מצני חצורה, נראה דלר"ש
דמחייב במועד גם בשאר קרבנות נמי
מחייב אם היה חמץ לצעל הקרבן, ואף בקרבן עולה
דאין הבעלים ישראל חייב בלא ילין, דגילוי מילתא
בעלמא הוא דאבעלים אזהר רחמנא, וידעינן לה
מהא דסמיך ללא ילין, אבל לאו אזהרת כל ילין
גורמת, [ובצנ"ח לא כ"כ], ואינו ענין לתמיד דקרבן
ציבור הוא, וחמץ דיחיד אינו מונע את הציבור
מלהקריבו.

בתו' כתבו דלא מחייב אלא השוחט והזורק דלא
תשחט אמר רחמנא, אבל רש"י לעיל א' כתב
דכולם עוזרים, ובאמת מסתברא דלבעלי הקרבן נמי
אזהר רחמנא, אלא דלדידהו הו"ל לאו שאין בו
מעשה, וכמ"ש תו', ואפשר דגם למ"ד לאו שאין
בו מעשה לוקין עליו, דמ"מ הכא דהשוחט או
הזורק שעושין המעשה לוקין, דחו לא יתחייבו בעלי
הקרבן שאין עושין מעשה.

שם השוחט תודה לפנים כו', יש לדקדק ל"ל
למיתני לפנים, וכי ס"ד דבחוך קאמר, ונראה
דלר"י נקט לה לדיוקי דחוך לחומת בית פאגי
קאמר, דכיון דקתני לפנים, אם איתא דחוך לעזרה
קאמר, לא הו"ל למיתני אלא ולחמה בחוך, דהוי
מתפרש לאפוקי מצפנים, ומדנקט חוך לחומה,

אמר עד שיהא עמו בעזרה, לאפוקי גוויי דכשאינו בעזרה הוי התרחת ספק, ועיין תו'.

שם ורשב"ל אמר אינו לוקה משום דהו"ל התרחת ספק כו', היינו משום דאי אפשר לזמנא ממע סוף היום שיהא סגי בהתרחא אחת, ועל כרחך להתרות שני פעמים בסוף היום, ונמנא דכל התרחא היא בספק, [ואם הותר הרבה כזיתים בנותר, וכבר אין סיפק ביום לגמור כולם, והתרו בו שיאכל כמה שיוכל, חשיבא התרחא ודאי, דכל שעה שאינו אוכל הרי הוא מותר].

שם ח"ה אפילו לאחד בסוף העולם נמי, פרש"י כשישנו עמו בעזרה, ומשמע דר"ל דפריך דנדרוש על בסמוך ואפילו למי שאינו מבני חבורה, וק"ק לשון בסוף העולם לפי זה, דהרי אין הענין אלא שאינו מבני חבורה, כיון שהחמץ בעזרה, ולשון זה גם נשנה בצרייתות להלן. — ומשמע דאפילו בעל החמץ בסוף העולם והחמץ בעזרה, דבעל החמץ עובר עליו, דלא מסתבר לאסור לשחוט על חמץ שאין עליו איסור לצעלים, ועיין בספר מרן וללה"ה סימן קכ"ד לדף ו' ע"א.

שם חר"פ הלכך כהן המקטיר את החלב עובר בלא תעשה הואיל וישנו בכלל הלנת אימורים, לכאורה יש כאן נידון אם חייבה תורה במקטיר על החמץ וכשיש לבני חבורה, ולאחר דנימא דגם אהקטרה אזהר רחמנא, נפרש דגם אחמץ של המקטיר קאמר, ועיין פרש"י, ואפשר דר"ל דהא תרתי קראי כתיבי חד במשפטים וחד בזכי תשא, ובחד אקשיה רחמנא לזבח חג הפסח ובחד לחלב חגי, והא דאקשיה לחלב חגי על כרחך לחדש איסור על המקטיר, דלא שייך לחייב לשחוט או לזרוק אם יהיה חמץ למקטיר, ושמעין מזה דעל כרחך דאמקטיר נמי אזהר רחמנא, ועיין בתו' הרשב"א ובתו' לעיל נ"ט ז' ד"ה ולא.

מש"כ רש"י אם לא היה לאחד מבני חבורה חמץ בשעת שחיטה ויש לו לכהן המקטיר בשעת הקטרה כו', הוא מעין דאמרינן בגמ' אין לו לשחוט ויש לו לאחד מבני חבורה, וה"נ קאמר אין לו לאחד מבני חבורה ויש לו למקטיר, ונקט בשעת שחיטה ור"ל שכבר בשעת שחיטה לא היה לו, אבל עיקרו דבשעת הקטרה אם יש חמץ רק לכהן המקטיר הרי הוא בלאו, דזו היא עיקר מימרא דר"פ, אלא דממילא שמעינן איסורא אהקטרה,

לא דמי דלחמי תודה הרי גם לאחר זריקה מיפסלו ביוצא, מ"מ שפיר יש מקום לומר דגם לענין איסור חמץ לא הקפידה תורה אלא כשישנו במקום אכילת הפסח, וכ"ה הלשון בירושלמי פסחים אפילו נתון עמו בירושלים, וז"ע.

והנה מבואר בסוגיין דפלוגמתן היא אי בעינן על בסמוך, אבל מעיקר דין הקרבן פשיטא דלא בעי שיהא הלחם בעזרה, ואע"ג דקק"ל קודם זריקה מנותן שיהיו בעזרה דוקא כדאמר זבחים פ"ט ז', ולר"ל שם נפסלין ביוצא, דעדיין לא הגיע זמנו לזבח, וכן אמרו שם כ"ו א' דרגלה בחוץ פסול דוהציאוס לה' עד שיהא כולה בפנים, היינו דוקא בגוף הזבח, דציה כתיב והציאוס ובהכרח לשחוט בפנים ושייך לומר מסבירא דלא הגיע זמנו לזבח עד לאחר זריקה, אבל לחם אי לאו על בסמוך שפיר מתקדש בכל מקום שהוא, ולפי זה נראה דאף לר"ל ראוי לאחר שחיטה להוציא הלחם חוץ לעזרה, ואפילו קודם זריקה, דעל בסמוך על זבח התודה כתיב, והיינו שחיטה, ומיהו י"ל דעל בסמוך אשמועינן דכגופא דזיבחה דמי ולפי זה אין להוציאו עד לאחר זריקה, וז"ע, [וכעת ראיתי בדרו"ח שנתקשה בזה ולמש"כ יחא, שזב הראוני בנמח דוד שכבר כ"כ והציא דבירושלמי יומא פ"ו ה"ו מפרשין באמת טעמיה דר"ל משום פסול יוצא ולא כמלמודא דידן], ומיהו חוץ לירושלים לרבי י"ל דאינו מתקדש אף בלא קרא דעל, דכיון דנפסל ביוצא אין ראוי שיתקדש, ויחנך דגם לראש"ש ידעינן מסבירא להצריך שיהא בשעת שחיטה במקום אכילתו, ולא משום דעל בסמוך כי האי בעי, ולפי זה באמת אין מקום לחדש גבול ירושלים לענין שחוט על החמץ, וכפשטא דמילתא. (מנחות ס"ח סק"א).

שם אלא בהתרחת ספק קמיפלגי כו', לפי זה ז"ל דכו"ע ס"ל דלא בעינן הכא על בסמוך וכצריכותא דעבדינן בסמוך.

ויש לעיין אמאי חשיב ליה התרחת ספק כשצני החבורה מתרין בו שיש חמץ ברשותם, וגם בשוחט משכחת לה שידעיס שיש לו חמץ בחוץ ביתו, ואם משום שמה ציטל, משכחת לה כשקנה חמץ אחר חלות, דתו לא מצי לצטל, ושמה אה"נ דמשכחת לה גוויי דליכא התרחת ספק, אלא דר"ל

ודאי חייב אם יש לו חמץ, אתמיד מאי, [אם לר"ש
גם תמיד בכלל כל הזבחים שחייבים עליהם צמועד],
מי חשבינן ליה כומן דאיכא זבח דליכא זבחי, או"ד
כיון דעכשיו אי אפשר להציא הזבח, חשיב צומן
דליכא זבח ומיחייב אתמיד, וצירושלמי מפרש
הטעם בצמועד חייב על כל הזבחים, משום שישנו
בצל יראה, ולפי זה ליל ט"ו דינו כצמועד, ואף
שחייב גם על הפסח באותה שעה, וי"ע.

שם ש"מ פסח בשאר ימות השנה כו'. לענין
הלכה בשאר ימות השנה קודם זמנו לכו"ע
צעי עקירה וכדאמר בסמוך דגם אחר הפסח אם
נדחו בעלים לפסח שני צעי עקירה, כש"כ קודם
הפסח, וכ"כ תו' ס' ז', אבל אחר הפסח נראה
דקיי"ל דלא צעי עקירה וכדאמר ר' יוחנן יומא
ס"ד א' דחייבין עליו בחוץ ורצו אשי התם מתני
הכי, וכן פסק הרמב"ם בפ"ח ממע"ק הי"ב,
ולפי זה הא דמסקינן לעיל ס' ז' דצנינו בעלים
פסול היינו רק קודם זמנו, וכמ"ש תו' שם ד"ה
בשאר, וקאי גם אצביא דשינוי בעלים, והרמב"ם
בפ"ט מהלכות פסח"מ הי"א סתם כיון שלא
נתפרש בגמ'. (וצחים י"א ז').

מתני' הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר ושחטו
אותו כו', פשטא דמתני' דלאו מכח
ספיקא עבדינן לה אלא דרשא גמורה היא, וכ"מ
במכילתא, וצירושלמי בסוגיין אמרינן דפסח מצרים
נמי נשחט בג' כתות והיה משה מכריז ממקום
פלוגי עד מקום פלוגי כת אחת, ומבואר שהיה ג'
כתות [ואף שלא היה עדיין משכן והיה כל אחד
שוחט לעצמו, מ"מ נאטוו לעשות צנופיא], וכן
בחוספתא סופ"ח דפסח מצרים נשחט בג' כתות,
ומבואר דאינו מחמת ספק, וכן מהא דנגעלו
דלתות העזרה צנס לאציי משמע דדינא הוא, ולא
משום כבוד החכמים מחמת ספיקא, וכמו שהקשה
במהרש"א, והא דאמרינן בגמ' מספקא לן אי
בצ"א או בזא"ו, אפשר לפרש דמספקא ליה אם
גם בכל כתה וכתה צריך קהל ועדה וישראל דהיינו
שכל כתה צריכה שלשים, או דכל הכתות ביחד
צריכים שלשים, אבל הא פשיטא דצריך שלש כתות,
אבל רש"י לא פירש כן אלא דאי בצ"א קאמר
ליכא כלל דינא דג' כתות, וי"ע.

והרמב"ם בפ"א מה' ק"פ הי"א כתב דאם היו
פחות מחמשים אין שוחטין את הפסח

והנה אם יש חמץ לשוחט וגם לבני חצורה אינו
לוקה אלא אחת, והלכך כשדינן אם יש חמץ לכהן
המקטיר ראוי לפרש דלאחרים אין.

שם תניא כוותיה דר"פ השוחט את הפסח על
החמץ עובר בלא תעשה אימתי צומן שהוא
לשוחט או לזורק או לאחד מצני חצורה כו', לשון
הברייתא משמע כאילו שאם יש חמץ לזורק
דהשוחט חייב, אבל הוא דבר שאי אפשר דבשעת
שחיטה עדיין ליתיה לזורק, ואף שיחד כהן מסוים
לזריקה אין צריך כלום ויכול ליתן לאחר לזורק,
ועל כרחק הא דקתני צומן שהוא לזורק לזורק
קאי, ועיין במאירי דמשמע שהשוחט חייב אם יודע
שיש חמץ לזה שעמיד לזורק, וגם הוסיף שם
המקבל והמוליק, וצירושלמי ממעט להו בהדיא,
והדברים נ"ת.

מהא דמרבינן זורק אין ללמוד דאיכא כל ילין צדס
ושהזורק חייב, דהא גם השוחט אינו צבל
ילין ומ"מ חייב, וכל שינוי צבל ילין לא אחי אלא
לרבות בני החצורה, וכן המקטיר, ובפשוטו ממה
שמאלנו כל ילין לאחר שכבר נגמר הכשר הקרבן,
על הבשר ועל האימורין, אין ללמוד מזה לקודם
זריקה דאחתי לא נשלם הכשר הקרבן, ומשום מלות
הקרבנות חייבין לזורק, אבל כל ילין י"ל דליכא.
שם ואחד הזורק ואחד המקטיר חייב, משמע דגם
הם חייבים אם יש לבני החצורה, וכ"ה
ברמב"ם פ"א מק"פ ה"ה, ויש לעיין נטמא הבשר
דכבר בני החצורה אין עתידין לאכול, אם גם ציה
עדיין יהא חייב המקטיר כשיש לבני החצורה,
ומסתברא דחייב, דבשאר קרבנות לר"ש צמועד, הרי
יש לחייב גם לקרבנות שאינם נאכלים אם יש
לבעלים, [עיין לעיל ד"ה ס"ג ז'], ודכוותה הכא,
ויש לעיין בע"פ שחל בשבת והקטיר האימורים
לאחר שכבר נאכל הפסח, אם גם ציה חייב כשיש
לבני החצורה חמץ.

ס"ד א' הקטרה אהקטרה נמי ל"ק תנאי היא
כו', ק"ק דמ"מ כיון דאיכא תנא דלא
מקיש ש"מ דדיוקא דר"פ לאו דיוקא הוא, וי"ל
דמ"מ תנא דמקיש היינו מטעמיה דר"פ, וכן
פרש"י.

שם צומן דאיכא זבח לא מיחייב אצחיי כו', יש
לעיין בע"פ שחל בשבת דמקטירין אימורי
הפסח צליל יו"ט, וכן אימורי התמיד, על הפסח

הסמוך לו מן השורה, ורק לאחר שכולם קיבלו מלאים היו צידם ריקים, ולפי זה היו המקבלים את הדם מדקדקים לעשות שורה כולה כסף או זהב, ורהיטת לשון המשנה כפי ראשון דמשמע דקודם שחיטה כבר היו עומדים שורות שורות וצידיהן הצויכין.

שם זורקו זריקה אחת כנגד היסוד, א"ה, עיין מש"כ בסיומן י"ב סק"כ אם שופך כל הדם צוריקתו.

שם כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית, אפשר דלענין תקיעות אינטיין לאשמועינן, א"נ דאף שהיו עומדים צאמנע הלל, חזרו והתחילו. שם אע"פ שלא שלשו מימיהם, נראה שלא היו קורין אלא עד זריקת הדם, ולא היו ממתינין להקדחת האימורים, ולפי הנס שלא היה חוסר מקום הרי יכולים היו כולם לשחוט כאחד, או קרוב זל"ז, אבל ההפסד והוצאת האימורים מדרך שיהיו.

שם אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים, נראה דזה נשנה גם להשמיענו דבחול מדיחין את העזרה, וגם יש בלשון הזה דאף שהיה הדבר שלא ברצון חכמים, אבל לא התאמנו החכמים לבטלה, דגם לר"א אינה אלא שבות במקדש שהיה מרוקף וכמ"ש תו', דאם היה חשש דאורייתא ודאי היו חכמים מונעים הדבר.

תוד"ה קראו כתבו דהא דאמרינן שירה בשעת שחיטת הפסח אע"ג שאין אומרים שירה אלא על היין, משום דלא נאמר אלא לאפוקי שירה שמחמת אכילת מזבח שזה נקבע בשעת שתייה [עיין ערכין י"ב א' על אכילה ושתייה כו'], אבל שירה שלא על אכילה שפיר איכא אף שלא על היין, וז"ע דבערכין י"א א' פרכין אציכורים כיצד אמרינן שירה והא אין אומרים שירה אלא על היין, והא צכורים לאו אכילת מזבח הוא, ודמי לשחיטת הפסח שהשירה על מזבח צכורים, וז"ל דנתינת הציכורים לכהן כהקדחה דמזבח חשיב, שהצכורים ניתנין לכהן לאכילה, ושייך בזה אין אומרים שירה אלא על היין, וז"ע, ועיין מש"כ בערכין י"א א'.

ס"ד ב' הלכך צעינן שלש כחות של שלשים שלשים בני אדם כו', לפרש"י דאי צ"א קאמר לא צעי כלל ג' כחות, ואם כן כשכבר הייתה כחה אחת של שלשים, דין הוא דליסגי בזה

לכתחלה, ולא זכינו למקורו, ובסברא היה נראה דמזות הפסח שיש בה כרת יש לקיימה גם במצב של דיעבד כדי שלא יעבור, גם כל הענין נראה שהוא מעין הידור מזוה כצרוז עם הדרת מלך, וה"נ צרוז כחות הדרת מלך, ולפי זה פשיטא שאין מצטלין מזות פסח מחמתה, וכש"כ לפרש"י דאינו אלא ספק ודאי אין לבטל הפסח מחמת ספק זה, ומשמע מזה דהרמב"ם לא מפרש כפרש"י, ומיהו גם לפרש"פ קשה דהא גם צדליכא חמשים עדיין יכול לקיים ג' כחות אחד נד של הספק, ולמה יבטל פסח מספק.

ענין כחות משמע דלא סגי במה שיש הפסח זמן צין ראשונה לשניה וצין שניה לשלישית, אלא צריך שהראשונה תלא ותכנס השניה, מהא דאמרינן בגמ' כשהיו חמשים דנפקי עשרה כו' ונפקי עשרה, אלא דלא סגי במה שיכנסו עשרה לאחר שכבר גמרה כת ראשונה.

שם נכנסה כת הראשונה נתמללה העזרה נעלו דלתות העזרה, נראה דר"ל דרך כשראו שנתמללה העזרה נעלו הדלתות, וכאילו קתני ונתמללה העזרה, [וכן אם נעלו צנס נמי נעלו כשנתמללה], והנה קיום מזות פסח היא צנס גלוי כי שטח העזרה אינו יכול להכיל אפילו אחד מאלף מן הנכנסים בזמן אגריפס, אבל הנס היה כעין עומדים נפופים ומשתחווים רווחים, דהיינו כפי הצורך, ובשעת הצורך, והלכך כשנכנסו כשיעור מילוי העזרה באופן הרגיל לולא הנס, הרי נתמללה העזרה, ומ"מ היו עדיין יכולים להוסיף ולהכנס. — ומה שלא הזכירו נס זה במשנה דאצות, הוא משום שזה בכלל עומדים נפופים ומשתחווים רווחים, דעיניו שלעולם העזרה מכילה כפי הצורך.

שם תקעו הריעו ותקעו, זו ממזות שירה, [ועיין רמב"ן בספר המצוות שורש א' שכתב שזה מדאורייתא ע"ש], וכן מצואר ממש"כ תו' מן המוספתא שהלויים היו קורין, ועיין בירושלמי.

שם הכהנים עומדים שורות שורות וצידיהם צויכי כסף וצויכי זהב כו', יתכן שקודם שחיטת הפסחים כבר עמדו הכהנים עם הצויכים הריקים, והכהן המקבל נוטל את הבזך הריק מן הכהן הסמוך לו ומקבל בו את הדם ומחזירו לו והוא נותנו לחזירו ומקבל את הריקו, ויתכן שהיו הצויכין מונחין וכל כהן המקבל נוטל מהן ונותן לכהן

כבר מעורבים אם מקטירם כמות שהם חשיב מעין שז' ואל תעשה, אבל אם יצא להפרידם אבר אבר הרי הוא כאלו עובר בקום ועשה על מצות והקטירם, וז"ע. (מנחות ס"ז סק"ט).

שם שמה יניחם ויפרוס הלחם, ק"ק ל"ל האי טעמא תיפ"ל שהלבוש תשפך אם הצורך ישכב על זדו.

שם ש"מ הולכה שלא צרגל הוא הולכה דילמא הוא נייד פורתא ואלא מאי קמ"ל כו', לכאורה משמע דר"ל דאע"ג דהולכה אפשר לצטלה דשוחט צד המזבח וזורק, מ"מ כששחט שלא צד המזבח וצריך להוליך את הדם, יש להוליכו כי אורחיה צרגל, אבל ק"ק לפי זה מאי מהני דנייד פורתא, הא מ"מ עיקר ההולכה היתה שלא צרגל, ועכ"פ אף אם נימא דכל דנייד פורתא מתיחסת ההולכה לזה, דלעולם גם משתתפת הולכה שלא צרגל צהדי הולכה צרגל דגם פושט ומושיט ידי, מ"מ מאי פריך ואלא מאי קמ"ל, גם ק"ק שהיו סומכים על זה דכל כהן יוד פורתא צדיק עם הושטת המזרק.

שם אבל איפכא לא מסייע ליה לרשב"ל כו', עיין מש"כ ציומא ל"ג א'.

שם מאן תנא פסח צוריקה כו', א"ה, עיין מש"כ צימין י"צ סק"כ צדעת הרמז"ס צכור ומעשר.

שם מנלן דטעוין יסוד אר"א אחיא זריקה זריקה מעולה כו', צמו' זכחים נ"א ב' הניחו בקושיא למ"ד פסח צפיכה מנ"ל דצעי יסוד, ואפשר דלשון שפיכה מתפרש במקום דאיכא איצטבא, [עיין זכחים פ"א א' דאיכא למ"ד דשירים צריכין איצטבא, ואפשר דהיינו מלשון שפיכה, ומיהו שפיכה דפסח לאו איצטבא, אבל מ"מ י"ל דלשון שפיכה מתפרש במקום דאיכא איצטבא].

ס"ה א' שאם ישפך דמו של אחד מהן נמנא זה מכשירו, אם נשפך דמו של אחד מהן, קרוב הדבר שלא ידוע של מי, והרבה יכנסו צספק ולא יוכלו לאכול פסחם וגם לא להציא פסח אחר או פסח שני, ולכן אם יש תקנה ליקח מן התערובת ודאי יש להשתדל לעשות כן.

ק"ק היאך מועיל ליקח מן התערובת בלא צילה, ולא משמע שהיו צוללין כל הדם שצזורה.

אם צב"א קאמר, ואי צו"ז הרי לא צעי שלשים, ונ"ל דאי צב"א קאמר הרי אם נתחלקו לכמות צריך שיהא כל כחה של שלשים, ולפמ"כ לעיל צמתני' ניחא צפשיטות דמספקא ליה דשמה צעי ג' כמות של ל', דג' כמות פשיטא דצעי.

שם דעיי' תלתין ועצדי כו', רש"י פירש דכל השלשים עצדי, ומשמע דאף שכבר עשו פסחם מ"מ מנטרפין לשלשים, אבל צו"ז כתב לפרש דרק עשרה מהם עשו צתחלה, ורק עם האחרונים עשו כולם.

שם א"צ למיסמך אניסא כו', משמע דכו"ע מודו שהיו ננעלין צנס, אלא דפליגי אי ממתניין לנס או שמתחילים לנעול, דאי לאו הכי הו"ל לרבא למימר דמעולם לא היה הנס הזה, ואפשר דהא דס"ל לצדי הכא דסמכין אניסא הוא משום דע"ס כניסת האנשים הוא צנס, כמש"כ לעיל, וראוי שיפסק הנס לאחר שנכנסו כשיעור כת הראשונה, ויש לדלות להנעל.

שם אין צעורה צשעה שננעלה כו', ק"ק למה הזכירו צכלל נעילת עורה, ולא אמרו סתם שאין צישראל כמותו, דהרי צשעה צעורה ננעלת היינו כשכל ישראל היו סם, ושמה נרמז צכאן שלא היתה העורה ננעלת עד צעקביא נכנס.

שם דהדר מקטיר להו חדא חדא, צרמז"ס פ"י מתמו"מ ה"ז כתב ואם נתערבו מקטיר הכל כאחד, ולא זכינו למקור דין זה, וצסוגיין מצואר שיש מצוה להקטיר כל אימורי הקרבן ציחד, וכן מצואר דאם נתערבו ומקריב כל אחד צפ"ע, מיקיים שפיר והקטירו שלא יערב חלצים של זה צזה, ולפי זה אם נתערבו רק כליות של שני זכחים, ודאי אסור להקריבם יחד, משום והקטירו שלא יערבו, [לא מיצטבא אם יתר האימורים כבר הוקטרו, אלא אף אם קיימים, נמי אין לנו לערב הכל משום והקטירם, שאין לנו לערב צידיים אלו שלא נתערבו, אלא יקטיר אלו שלא נתערבו כל קרבן צפ"ע וכן הכליות אחד אחד], אלא צנתערבו כל האימורים של שני קרבנות, צזה יש לדון אם עדיף להקריב הכל ציחד משום והקטירם, אף שעי"ז אנו עוצרים על והקטירו שלא יערב, או להקריב כל אבר ואבר צפ"ע ויתקיים והקטירו ולא יתקיים והקטירם, וכנראה צכה"ג נכזין רצינו לומר שמקטיר הכל כאחד, ואפשר הטעם דכשהם

— נכתבו בזה דברים נוספים —

שם שאם ישפך דמו של אחד מהם נמצא זה מכשירו, אם ידוע שפסח אחד נשפך דמו, לא יוכשר על ידי זה זריקה זו, דבלא צילה לא אמרינן דנבלל, ואם ידוע פסח של מי הוא לא יאכל ויציא בעליו פסח אחר, ואם לא ידעין של מי, מסתבר דכל הפסחים יהיו נאכלים מכח רוב, ובה אהני קצת כוס של התערובת, ואם נימא דבידוע שפסח אחד נשפך דמו לא ניזל בחר רובא, עיין פסחים פ"ח ב' בחמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהן, וכל הפסחים המסופקים לא יאכלו, אם כן תקנתא דר"י לא מהני אלא בלא ידוע שנשפך, וצ"ע דאם נשפך לא מהני, אם כן למה מספק יש תועלת בזה, וצ"ל דאולי יזדמן כראוי.

תוד"ה שמא לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך כו', עיין מהרש"א, ובתו' הרשב"א מצואר דעל הדם שנזרק בהכשר קאמרי דאינו מבטל את שלא נזרק דעולין אין מבטלין זא"ז, אבל ק"ק אמאי חשיב דם שכבר נעשה מלכותו כעולין, ומיהו שירי מנחה משמע במנחות כ"ב דחשיבי כעולין, אבל מ"מ דם שנעשה מלכותו גרע.

ס"ה ב' לח הוא ואינו חוץ כדמניא הדם והדיו כו', אי הטעם משום שאינו מקפיד, וכמש"כ המרדכי בשם הרא"ם הוצא צ"י סימן קצ"ח, ניחא, אבל לדעת תו' זכאים ע"ח ב' ובחולין כ"ו ב' דמשום דהמים מחלחלי הוא, לכאורה הכא לא שייך האי טעמא, ונראה דבמשכ"כ קאמרינן דכש"כ הכא דחשיב עומד על הרגפה שהרי כולו נשען על הרגפה, ואה"נ דאף אי בטבילה היה אף לח חוץ, מ"מ הכא לא היה חוץ, אלא דעדיפא מינה מייית דאף בטבילה אינו חוץ. (נדה ס"ד סק"י).

שם והתניא מדו צד מדו כמדתו כו', עיין מש"כ בזכאים ס"ד סק"ב בדברי התו' זכאים ל"ה א'.

שם תנא כאו"א נותן פסחו בעורו ומפשיל לאחוריו כו', יש להבין מאי קמ"ל, ואפשר דקמ"ל דשפיר חשיב שמירה ודרך כבוד אף שמפשילו לאחוריו, דהיה מקום לומר דלריך שיאחזנו לפניו, שזה דרך כבוד ודרך שמירה עיין פרה פ"ז מ"ד, ואפשר דהיינו דקאמר רב עיליש טייעות, דר"ל

שכן דרך הסותרים לטלטלם ושפיר חשיב דרך כבוד, ועיין בתו' שבת קי"ז א' אי קאי כשחל בשבת או כשחל בחול.

אלו דברים

מתני' אבל עלייתו כו', צ"ע פשיטא, הרי אף לכתולה ובחול אין מלכותו ציוס, וגם כבר תנן לה לעיל ס"ד ב', ואפשר דאחי לאשמועינן כשחל יו"ט בשבת ושכח ללכותו מצעו", דמילתא פסיקתא קתני דלעולם אין עלייתו דוחה את השבת. שם אבל עלייתו והדחת קרביו כו', במג"א סימן שכ"א סק"ו משמע דאיסור הדחת קרביו הוא משום דטורח משבת ליו"ט, ומשמע דאין בזה משום צורר, וצ"ע.

שם ר"א אומר דוחין, יש לעיין כשחל ע"פ באחד בשבת, אבל אין סיפק להציאו מחוץ לחמסם אלא אם כן יתחיל להציאו בשבת אם גם בזה ס"ל לר"א דשרי, דאפשר דכיון דעדיין לא חל חובת פסח עליו אינו צדין שידחה שבת, וגם לימא לק"ו דשחיטה, והכי מסתברא, [ועיין ירושלמי סוף"ק דר"ה דבר שהוא דוחה את השבת ציוס מכשירין מהו שידחו את השבת בלילה כו'], ואף בגוונא שהאדם נמצא שלא בדרך רחוקה, דאם נמצא בדרך רחוקה בלא הכי פטור, ואף כשחל ע"פ בשבת נראה דאינו רשאי ללכת חוץ לחמסם כדי שיהא יכול להציא פסחו, בזמן שהוא בדרך רחוקה, אבל אם הוא בחוץ ט"ו מיל, נראה דרשאי לר"א ללכת חוץ לחמסו, כדי שיוכל להציא פסח, כשם שרשאי להציא פסחו, דסתמא שהבאתו מחוץ לחמסם מתפרש דמורינן ליה ללכת חוץ לחמסם ולהציא פסחו.

שם ומה אם שחיטה שהיא משום מלאכה כו', יעוי' בתו' ס"ח ב' דלדבריהם דרבנן קאמר להו, דאע"ג דשחיטה אי אפשר מערב שבת מ"מ יותר יש לדחות שבת שאפשר מערב שבת ממלאכה גמורה דאי אפשר, אבל אכתי קשה דאטו שייך לומר במוספי שבת דכיון דדחו שבת דין הוא שיהא מותר להציאם מחוץ לחמסם, הרי זוהי מלכות להקריבן בשבת, ולא מלאנו בהם חומר שדוחים את השבת, ומהיכי תיתי נחיר להציאם באיסור בשבת, וה"נ ע"פ שחל בשבת הרי זו מלכות והותרה ולא דחויה, [וכדמדמינן להו לקמן ס"ו א' דקאמר והלא יותר ממאתים פסחים כו' ומוספי שבת בכלל כמו

ללמוד מה שאפשר מערב שבת ממה שאי אפשר, ותשובה זו פשוטה יותר אם נבא לדון מהזאה לשחיטה, והיינו דקא"ל או חלוף כלומר וזה פשיטא דלא שייך למילף, דשאי שחיטה שאי אפשר מערב שבת, וה"נ אין ללמוד הזאה משחיטה.

שם פ"א חל י"ד להיות בשבת שכתו ולא ידעו אם פסק דוחה שבת כו', מעשה נסים היה שכתו כדי שימליכו את הלל כדאמר בירושלמי, דדבר המצוי כ"כ לא יתכן שכולם ישכחו, ובהגהות הגר"מ ז"ל כתב דידעו שהציאו פסח גם בשבת, אלא שנסתפקו שמה שכתו בשינוי כללית יד, וכיון דגזרו חכמים על כללית יד שמה יש להמנע מלהקריב, ואין הדברים נראים, דאם מנזות התורה להקריב פסח בשבת יש לפרש דהיינו לעשותו כי אורחיה, ואם אי אפשר כי אורחיה יש להבין דלא אמרה תורה להציאו, ולית לן לפרש כונת התורה שיציאוהו בשינוי, ועוד דלא מסתבר דאיסור כל המלאכות כללית יד נגזר באותה תקופה, וצפשוטו היא גזירה קיימת מסבא לעולם בלא מושב ב"ד מיוחד לכך, [וכמש"כ במק"א בשם מרן זללה"ה כדמוכח מהא דאמרין מהו דתימא לגזור].

שם מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת כו', בשבת פ"ו ב' איתא דר"ח ניסן בשנה השנית היה צראשון בשבת, ואם כן היה ע"פ בשבת, וכתב ויעשו בנ"י את הפסח במועדו, ושמה ס"ד דהוראת שעה היתה, א"נ שמה לית ליה ההיא ברייתא דעשר עטרות.

שם א"ל רבי שכת ולא הציא סכין מערב שבת מהו א"ל הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח להן לישראל אם אין נציאים כו', נראה לפרש דאמר להן שמעתי שיש תקנה לדבר ושכחתי מהי והנח להן לישראל כו', שאם היה מסופק שאין תקנה אם כן יש לפרש הנח להם לישראל שאם אין תקנה לא יציאו, ואין הלשון אם אין נציאים הן בני נציאים הן נוח כ"כ על כונה זו, גם מספק יש להם להמנע מלהציא וישתדלו להשתמש בסכינים שאחרים הציאו מערב שבת, גם לשון שמעתי ושכחתי נאות יותר על תקנה שיש לדבר, ולא על ההלכה אם אסור או מותר.

ס"ו ב' והא קא עביד עבודה בקדשים, פירש רש"י דקעבר משום לא תעבד, ואפשר דמשום מעילה ל"ק ליה דלורך מנזה לא חשיבא

שפרש"י שם], ואיך אפשר למילף מזה לדחות איסור, ונ"ל דסבא בעלמא היא דקרבן שמנזותו בשבת אין לחכמים לעכב הקרבנות מחמת איסור שבת, דאין בזה פירצה בשבותין דיאמרו דאף זה ממנזות הקרבנות בשבת.

שם א"ל ר"י יו"ט יוכיח שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבת, לכאורה יש מקום לחלק דדחיית פסח לשבת הוא משום חשיבות מנזות הפסח, ויש לשאול שידחה כש"כ שבותים, אבל היתר אוכל נפש צו"ט כך דין יו"ט מתחלתו ואין כאן קולא מחמת שמחת יו"ט, וממילא אין לשאול שידחה שבותים.

שם השיב ר"ע ואמר הזאה תוכיח כו', למאי דמסיק רבא ס"ט ב' דטעמיה דר"א משום דשוחטין וזורקין על טמא שרץ ואכילת פסחים לא מעכבא, אם כן אין ראיה מהזאה, ואין לומר דפריך משום מנזות אכילה דפסח, וכדפריך ר' יהושע ממנזות עונג יו"ט, דאם כן מאי השיב ר"א ועליה אני דן, הרי לא דמי לשחיטה שמעכבתו מפסח, שיש בו חיוצ כרת, ונראה דר"ע קיבל מר"א את קבלתו דהזאה אינה דוחה שבת אף בפסח, ור"ע ס"ל דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכדאמר נ"ג א', ושפיר מוכיח מזה דהעמידו דבריהם, ור"א במתני' איירי מקמי דאידכר קבלתו, ובעי למימר דהזאה דוחה שבת, ולצטרף דאידכר הוי טעמיה משום דשוחטין וזורקין על טמא שרץ ואכילת פסחים לא מעכבא, [ואפשר נמי דר"א מהא דלא שרינן להזות הוא דגמר לה].

ואבתי קשה למסקנא אמאי לא שרינן לר"א להזות משום מנזות אכילת פסח, דהא משמע בגמ' ס"ח ב' דאי הוי סבר ר"א דצו"ט צענין לכס דוקא, הוי קשיא ליה למה לא התירו שבותים, ואם כן אכילת פסחים דין הוא שידחה שבותים, ושמה י"ל משום דמנזות אכילת פסחים היא רק צלילה, והזאה דיינינן בה ציוס, ואבתי לא מטא זמן חיובא, ולפי זה הזאה דשלישי שחל בשבת מודה ר"א דאינה דוחה, אף שע"ז ידחה מפסח, ונ"ע.

ס"ו א' א"ל ר"ע או חלוף כו', לכאורה תשובה זו נראית קשה יותר מאל תכפירני בשעת הדין, ובגמ' ס"ט א' אמרינן דמשום דלאו אורח ארעא למימר ליה שכתו לפיכך השיבו תשובה זו, ואפשר דעיקר תשובת ר"ע היא דאין

הגאה, א"נ שמא אה"נ דגם משום מעילה איכא, אלא דהא עדיפא, ובתו' הזכירו איסור מעילה. — מה שכתבו תו' בשם ירושלמי, לכאורה ז"ע דהקרבנות הקרבן לזר האדם הוא ולא לזר הבהמה, ולא דמי כלל לפירס טלימו עליה מפני הזבובים.

שם והתנן אין מקדישין ואין מעריכין כו', נתבאר צביצה ל"ו ז' ע"ש.

שם דאר"י מקדיש אדם את פסחו בשבת וחגיגתו צ"ט, פרש"י הואיל והקרבנות דוחה הקדשתן נמי דוחה, וכן פירש דהא דחובות שאין קבוע להן זמן אין מקדישין דהיינו לפי שאין הקרבנות דוחה שבת, וקשה דהא נדרים ונדבות שקריבין צ"ט נמי אין מקדישין, כיון שאין קבוע להן זמן, ועוד דמאי דחית יו"ט איכא בהקרבנות חגיגה כיון דחולין כש"כ דשרו, ובפשוטו חובות שקבוע להן זמן הרי הן לזר היום, וכמו דמותר להפריש חלה בעיסה שנעשית צ"ט, וכן תרומה אי משכחת לה גמ"מ צ"ט כדאמר צינה י"ג, [ואין הטעם משום שאי אפשר היה להפריש מערב יו"ט, דגם חרש שנתפקח צ"ט, או גר שירש טבלים צ"ט נמי אינם רשאים להפריש, אלא הטעם משום דכה"ג חשיב לזר היום ומלאכת היום], ואע"ג דהתם אי אפשר מערב יו"ט מה שאין כן הכא, לא מחלקינן בהכי צמידי שהוא לזר היום, ונראה דגם רש"י הכי קאמר והואיל והקרבנות דוחה היינו שהם מנאות היום, ומשום שבת הוא דכתב האי טעמא, דהתם על כרחך למיתי מטעמא דהקרבנות דוחה הקדשתן דוחה.

ובגראה דמדלא קאמר מותר להקדיש פסחו כו' אלא מקדיש אדם פסחו, דאף לכתחלה ראוי כן לנהוג, ואין כלל להדר להקדיש מערב שבת, ואפשר הטעם כדהלל דאין ראוי להקדים ההקדש כי היכי דלא לייתי לידי מעילה, ומיהו נ"נ לא התירו להקדיש מחמת האי טעמא כיון דאין חובות היום. (שבת קמ"ח ב').

בשבת קמ"ח ב' פרכינן אהא דאר"י מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו צ"ט מהא דאין מקדישין, ומתרגינן כאן בחובות שקבוע להם זמן כאן בחובות שאין קבוע להם זמן, ואין הכונה בקבוע להם זמן, שלא ניתנו לידחות, [עיי' צ"י הר"ח הנדמ"ח בשבת שס], דהא אף שלמי חגיגה ושמחה דרשות מותר להקדיש צ"ט, וכן עולות

ראייה אם בא להוסיף, אלא הענין דקרבנות שקבוע להם זמן, אין בהיתר הקדשתן משום פירצה באיסור להקדיש, דהכל יודעים דקרבן זה דוחה שבת ויו"ט, ומנאותו בכך, ולכך שרי להקדיש פסח כשחל בשבת, וכן חגיגה ושלמי שמחה צ"ט, דמנאותו בכך, אף דנ"נ איסור להקדיש, אף למ"ד דקריבין צ"ט, וז"ע בדעת ה"ר אלחנן בתו' חגיגה ח' א' כיצד יפרש הא דאמרו דשרי דוקא בקרבנות שקבוע להם זמן, דודאי משמע מזה דקרבן שאין לו זמן קבוע איסור, אף אם ירצה לנאת בצשרו מנאות שמחה. (חגיגה ח').

שם היינו דקא צעי מיניה דבר שיש לו היתר מן התורה ודבר שבות עומד לפניו לעקרו כללית צ"ט במקום מנאות מאי, נראה דמתפרש דבר שיש לו היתר מן התורה לעקרו כללית יד ודבר שבות עומד לפניו במקום מנאות מאי, ומיבעיא ליה דשמא במקום כרת ומנאות פסח לא העמידו דבריהם לאיסור להביא כללית יד, ואפילו בעצמו, [דהא לא ידעו מתני' מדנקטתפקו שאין פסח דוחה שבת], ואף אם ידעו דצמילה העמידו דבריהם באיזמל ולא התירו להביאו כללית יד, מ"מ י"ל דבפסח נקטתפקו, משום שהוא בא רק לפרקים, וגם הוא ענין שבמקדש שלא גזרו בו שבותים, וגם יש בו כרת, ובמסקנא דהתירו שבות דשימוש בבהמה ומחמר כללית יד שפיר מקיימין מתני' דשבות כי אורחיה לא שרינן, וכמ"ס תו'.

שם איש נדחה כו', עיי' מש"כ בזה לקמן ע"ט ז', פ' א'.

תוד"ה מציאה, התם ודאי איסור שעושה בהן תנופה כו', מה שחידשו תו' בסוגיין ובש"ד דאין איסור חולין בעושה אלא כשעושה בהן איזה מעשה, הדברים מחודשים לחלק כן בדאורייתא, ובתו' מנחות פ' ז' כתבו דומיא דמה שלי בשלך איסור, אבל גם בזה לא מנאנו איסור להניף קדשים בחוץ, ועיקר הוכחתם מהא דנותנים לתוכה תבלי חולין י"ל דהיינו בלשכות הבגדיות בחול ופמחות לקודש, שלא נתרבו אלא לאכילת קדשים ולא לעבודה כדאמר זבחים נ"ו א', ובהני י"ל דאין איסור להכניס חולין לתוכן, ואף שאין להם פתח אלא מן העזרה, אכתי אפשר להכניס לתוכן חולין דרך חלון או פשפש, [ברם יפה העיר בני יעקב נ"י דלפי זה אמאי דחקינן בזבחים ע"ז א' ובמנחות

לקודש, וחשיב עזרה ממש, ועיין במכתבים ממרן זללה"ה בזה הנדפסים בסוף חו"א קדשים.

ס"ח ב' תניא אר"ש זא וראה כמה חציבה מצוה בשעתה כו', הראיה היא מעטם הדין שאמרה תורה להקריבן בשבת, אף שאפשר להקריבן כלילה, והיינו דהותרה שבת לזה, ומהא דמייתי לה בסוגיין משמע דגם מהא דשרינן הקטר חלבים דפסח שמעינן דחציבה מצוה בשעתה, ולכאורה הרי אם ישהה עד הלילה יש כאן משום איסור הקטרה ביו"ט, ונהי דזה איסור לאו וזה איסור סקילה, אבל כיון דהאיסור הנפגש הוא איסור שבת, שפיר יש להחירו, ולא לעשות טעדיק ולהתיר איסור יו"ט, ואפשר דבאמת ממתיני' אין ראיה, ולא מייתי לה הכא אלא ללפותא דשרינן הקטרה, ומעולת שבת וגו' נפקא וכמו שפרש"י.

שם ולמ"ד הא ביד הא בכלי מ"ט לא אמר כו', בעירובין ק"ג א' אמר לך יבישה אפילו בכלי נמי שרי, מדלא קאמר דבמדינה נמי שרי, משמע דבמדינה שפיר אסור אפילו יבשה, וזו נראה כונת השעה"ל בסיומן ש"מ אות י"ג, וז"ל שם מדלא מקשה שם אהא דבמדינה אסור. — בזה"ל שם ס"ב ציינן המדולדלין בשפתים דאפשר דאף ביד חייב חטאת, יש לפרש דהיינו דוקא בשאינם יבשים.

שם אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה כו' או כולו לה' או כולו לכם, אפשר דלא זא לומר אלא דאפשר נמי שיהא כולו לה', או כולו לכם, אבל ה"נ ראוי לעשות חזיו לה' וחזיו לכם, וכיון דיכול נמי לעשות כולו לה' הלכך חשיב ליה רשות, ועיין בחו' צינה ט"ו ב' ובמהרש"א שם שלא כ"כ, וז"ע.

שם אר"א הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה זו תורה הוא, עצרת אין זמנו קבוע בכמה בחדש ביתר הרגלים, ואינו תלוי אלא בספירה מפסח, ולפי זה בזמן שמקדשים ע"פ הראיה יכול להיות שלא יבא חג השבועות כלל ביום שניתנה זו תורה, וגם בתורה לא נזכר חג השבועות בקשר עם זמן מתן תורה, וז"ל דמ"מ קים להו לחז"ל דשבועות הוא בזמן מתן תורה, אף שלפעמים אינו בדיוק באותו יום, [וה"נ חג הקציר וחג האסיף אינם מתחברים דוקא ליום אלא לזמנן], ועיין דעת זקנים מצעלי התו' בפי' פניחם

מ"ח א' לומר דחולין ממילא הויין, ולא מילתא דלכתחלה הוא כדחזינן במנחות שם דלראצ"ש דאין נפסלין ביוצא אין פודן אלא בחוץ, הא הוה מצי למימר דיפדס כלשכה הצנויה בחול ופתוחה לקודש, אלא ודאי אף שם אין להכניס חולין, וההיא דפסחים דמכניס עולתו חולין לעזרה ומקדישה י"ל דלאו דוקא לעזרה וכמ"ס חו' צינה ב' ב' כהאי גוונא, א"נ לצורך קרבן לא איכפת לן שמקדישה אחר כניסתה, ומה שאדם נכנס בצגדי חול לעזרה, בפשוטו י"ל דלא אסרינן אלא להכניס דברים של הדיוט בשל קודש, דסברא הוא שאין לאדם רשות להכניס חפציו בהיכל או בעזרה, אבל כשם שיש רשות לאדם להכניס לעזרה ולהיכל הרי רשות זו נתונה גם לצגדיו, ולפי זה אפשר לקיים דאסור להכניס חולין לעזרה אף בלא שום עצודה בהן, [ועיקר האיסור אינו פשוט דהא איכא למ"ד מנחות ק"ו א' דסברי רבנן דמותר להכניס חולין לעזרה], וז"ע. (בבב"ר ס"א סק"ג).

תוד"ה הנח וא"ת והא דמתניתין אסר שבות דרבנן כו', ק"ק דהא בהדיא אמרו בגמ' לעקרו כללית יד, ומתני' בבב"ר חיי, דלא שייך שינוי בהבאה מחוץ לתחום, וי"ל דבהרכבתו שייך שינוי הן אם הנידון בהוצאה והן אם הנידון בטלטול מוקפה, ופשטא דמתני' מתפרשא דהפסח נדחה, ומבואר דאף כללית יד לא שרינן להרכיבו.

ס"ז א' לנפש ל"ל, עיין מש"כ לקמן פ' א', ז"ב ב'.

שם אמר קרא טמא וכל טמא לרבות טמא שרץ וזב חמור מטמא שרץ כו', יש לעיין ואי לא הוי כתיב זב, הרי היה ראוי לרבות זב מוכל טמא, ולא הוי ידעינן טמא שרץ דקיל, וז"ל דוכל טמא לנפש משמע דמרבה מי שנטמא בצנועית טומאה דומיא דטמא לנפש ולא מי שטומאה יוצאה מגופו.

ס"ז ב' תוד"ה מחילות אבל פתוחות לקודש קודש, יש לעיין דהא אמר זבחים נ"ו א' דאינו אלא לאכילה אבל לא לעבודה, ואילו צנעקרה אבן מכשרינן אפילו לעבודה, וגם עיקר קושיאם לדמות מחילות לרצפת עזרה שהעמיקה קשה, וז"ל דכונתם דכיון דפתוחות לקודש הן קודש, אם כן כש"כ צנעקרה אבן דעדיפא מפתוחות

תוד"ה הכל ל"ד מקרא אלא מסביר, נראה דר"ל דאינו אלא מדרבנן.

ס"ט א' אלא הא א"ל צרישא ופרכי' כו', ור"ע
הוי סבר דודאי בשחיטה שאי אפשר
מערב שבת, לא שייך למימר שמא ימצא זבח פסול
ונמצא מחלל את השבת למפרע, דהא מנחתו זבח,
אבל בהבאה מחוץ לתחום דאפשר בערב שבת, שפיר
שייך לומר שאם ימצא זבח פסול נמצא מחלל את
השבת למפרע.

שם הזאה תוכית, עיין מש"כ לקמן ז"ג א'.
שם מכדי טלטולי בעלמא הוא תדחי שבת משום
פסח, מלשון זה משמע דאף דטלטולי בעלמא
הוא, מ"מ שייך לגזור, וכמו אין דנין ואין מקדישין
ואין תורמין וכיו"ב, אלא דמ"מ אין להחמיר בו
יותר ממחמיר כלאחר יד דשרינן משום פסח.

שם אמר רבה גזירה שמא יטלנה כו', א"ה, עיין
מש"כ בסוכה מ"ב ב' דהא דשופר צעין
לטעמא דאין הכל בקיאיין ובהזאה גזרו אע"ג דליכא
טעמא דילך אלל זקי, משום דהיכא שמי ההזאה
במקום מסוים שפיר איכא למיחש להעברה אף בלא
צורך לבקי.

שם והא הכא דגבירא גופיה לא חזי וקחני ענוש
כרת כו', לכאורה איכא לשנויי, דמילה כיון
דגם בלא מנחת פסח צעמוד והמול קאי, הלכך אין
זו סבה לפוטרו מכרת דפסח, אבל הזאה דאי לאו
פסח אינו חייב ליטרה, שפיר חשבינן ליה גבירא
דלא חזי ולא רמי חיובא עליה, וז"ע אמאי לא
משנינן הכי.

תוד"ה שוחטין פשיטא דהא כתיב כו', עיין מש"כ
בזה לקמן ז"ב ב'.

ס"ט ב' קסבר ר"א שוחטין כו', עיין מש"כ
לקמן ז"ב ב'.

מתני' אימתי מביא חגיגה עמו כו', מהנראה
בסוגיית הגמ' דלכו"ע יש בתורה חגיגת
י"ד צדינים מיוחדים, וכדאמרין פ"ט ב' הממנה
עמו אחרים על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו
חולין, ואף למאי דמסיק טעמא שעל מנת כן
הקדישו ישראל את פסחיהן, מ"מ הוא נלמד מקרא
כמש"כ תו' ז' א' ד"ה החיה, ובשאר קרבנות לא
אשכחן שיהא אדם יכול למנות אחרים על קרבנו

והוא מירושלמי פ"ד דר"ה ה"ח דלכך לא נזכר
לשון חטאת בקרבנות דשזועות לפי שיום שניתנה
בו תורה הוא.

שם אמר ר"א הכל מודים בעצרת דבעינן נמי
לכס מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא,
ק"ק היכן מצאנו בתורה התייחסות של מתן תורה
לעצרת, ועוד שהרי כיון דעצרת זמנו קבוע ביום
חמשים לספירה אם כן על כרחך דזימנין לא יהא
ביום מתן תורה, ועיין מג"א סימן תנ"ד דלדידן
לאו ביום שניתנה בו תורה הוא, ושמא י"ל דאף
שאינו בזמן לפי מספר הימים בחודש, אבל הוא
בזמן של חמשים יום מפסח, ועיין תשובות ריב"ש
סימן ז"ו ובחידושי הגר"י בדרך שבסוף המסכתא],
ומיהו מצאנו שלא נאמר לשון חטא בקרבן חטאת
של עצרת, כדאמר בירושלמי ראש השנה פ"ד ה"ח,
דהוא משום שקיבלו התורה.

ונראה דאין ר"ל דמדאוריתא נשתנה עצרת מכל
הרגלים דבעי לכס, משום שניתנה בו
תורה דמדאוריתא אין לחדש כן, אלא הוא תקנת
חכמים לשמור ביום מתן תורה, וכעין דאר"י עבדי
לי עגלא תלתא דאי לאו האי יומא כו', ותיקנו
כן בעצרת, גם אם אירע שאינו ביום מתן תורה,
ולא תיקנו ביום מתן תורה שאירע שלא בעצרת,
דייחסו צענין זה עצרת למתן תורה ושניהם ביחד
מחייבין לכס, ועיין בתוד"ה הכל שכתבו דהא דבעי
לכס בעצרת הוא מסביר ולא מקרא, ואפשר
דכונתם כמש"כ שהוא מדרבנן, ולכך ליכא למימר
עצרת תוכית.

תוד"ה ומה והא דקאמרין הכא ק"ו לדצריהם
דרבנן קאמר, עיין מש"כ בזה לעיל
במתני'.

בא"ד אבל פסח אינו נאכל אלא בלילה, ז"ע דאטו
הקרבנות הפסח לאו מנחה היא, הרי על
הקרבנות חייבין כרת ולא על אכילה, ולרצא ס"ט ב'
אליבא דר"א מיייתי לבתחלה אף שלא יוכל לאכול
בלילה.

בא"ד אמאי איצטריך צמועדו כו', לכאורה י"ל
דלא ילפינן מהני שידחה שבת, אבל לבתר
דידעינן דפסח דחי שבת, שפיר ילפינן דכי היכי
דהתם אף מכשירין דוחין ה"נ בפסח.

תוד"ה מה משמע דמכשירי אוכל נפש כו', עיין
מש"כ בזה בעצרת סימן י"ט סק"א.

אשכחן חובה, ואם רשות גם מדאורייתא יש ענין זה וכמו שהוכחנו, וז"ע.

שם אימתי מביא חגיגה עמו בזמן שהוא בא בחול בטוהרה ובמועט כו', נראה דאין לפרש דהחגיגה באה רק בשביל שיהא הפסח נאכל על השוצע, דהא כל הזבחים דינם להאכל על השוצע, כמו שכתב רש"י לקמן פ"ו א' ד"ה אין מפטירין, ואם כן מה הועילו שהפסח יהא נאכל על השוצע והחגיגה תהא נאכלת שלא על השוצע, וטפי הוי עדיף לחייב לאכול בשר חולין, אלא יש לפרש דהחגיגה באה להוסיף באכילת בשר קדשים, וגם שיהא הפסח נאכל על השוצע וכמו שאמרו לקמן ע' א' ובמועט מיהו מ"ט אחיא כדתיא חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה כדי שיהא פסח נאכל על השוצע, ומה שהעדיפו שהפסח יהיה על השוצע טפי מן החגיגה, פירש במרדכי בסדר הפסח בשם ירושלמי שלא יבאו לשבירת עצם, אבל יש לומר דכיון דאיכא קרא מיוחד בפסח שיהא נאכל על השוצע, כדיליף במכילתא בא מהא דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו, והוצא במלחמות שלהי מכילתין, הלכך סברא הוא לדקדק בו שיהא נאכל על השוצע יותר מבשאר הזבחים, כיון ששנה בו הכתוב במיוחד, ועוד דפסח עיקרו בא לאכילה, ויש טפי לתת חשיבות לאכילתו, וטעמא דירושלמי סברא נוספת הוא.

שם ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה, שינה הסדר לשנות טומאה באחרונה שהוא הדבר שאינו ראוי ולא מקדמין פורענותא, ומעיקרא הקדים טוהרה שהוא הדבר שבהו תמיד, מה שאין כן מועט, והגרע"א ז"ל בגליון נחזיון לדקדק בזה.

תוד"ה הא, ז"ל דכונתם דלר"א דין הוא שיהא כשר פסח ששחטו לערלים כיון דמיחזי חזי ובידו לתקן, וקראי דאסרי בערל יש לפרש רק לענין איסור לכתחלה, וקשיא להו דאי אפשר לומר כן מהא דאיצטריך ליה לר"א למימר דערל שלא מל ענוש כרת, ואם איתא דצדיעצד כשר ואין העיכוב לכתחלה אלא ממצות הפסח, אם כן פשיטא דחייב דהא זהו מצותו של פסח שימול ויביא פסח, וכמו שאם היה לו חמץ דודאי לא מיפטר מכרת דפסח מחמת זה, דזוהי מצותו שיצער החמץ ויביא פסח, וימיהו בזה אף אם היה פסול נמי לא מסתבר

לאחר הקדשו, וגם שהמעות שהקדיש יבאו לחולין, ועל כרחק דנתחדש בתורה צדין חגיגת י"ד שדינה כפסח, ולפי זה נראה דגם באה אחר תמיד של צין הערבים כדין הפסח, דהא קרא דכתיב בערב דרשין ליה לקמן ע"א א' בחגיגה, ולא אשכחן זמן לאחר מצות קודם התמיד שיהא סיפק להקריב החגיגות, כיון שהתמיד נשחט בשבט ומחלה, וכל שכן כשחל ערב פסח בערב שבת שנשחט בשש ומחלה כדתנן נ"ח א', והדבר מובן מהא דכלליה קרא בהדי פסח אם מקרא דלאן ובקר, אם מקראי דחלב חגי או זבח חג הפסח, וגם כיון דכתיב ביה בערב כדכתיב בפסח הרי פשוטו דאחייך כי הדדי, ועוד י"ל דיאחור דבר שנאמר בו בערב לדבר שנאמר בו צין הערבים, עיין נ"ט א', וגם כיון דעיקרו שיהא הפסח נאכל על השוצע, וכיון דנמנין ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחט, הרי אינם יודעים אם צריכים לחגיגה רק עם שחיטת הפסח דאז יודעים אם בא במרובה או במועט, וזה דלא כמש"כ במל"מ פ"ו מהלכות כלי המקדש ה"ט דחגיגת י"ד באה קודם התמיד.

והא דאמרין חגיגה ח' א' אלמא קסבר חגיגת י"ד לאו דאורייתא, היינו שאינה חובה אלא רשות, וכדאמרין בסוגיין ש"מ חגיגת י"ד לאו חובה היא, אבל ודאי ענינה מדאורייתא, והא דאמרין בירושלמי דפסח נאכל על השוצע שלא יבא לידי שבירת עצם, היינו דמדאורייתא שפיר נאכל גם שלא על השוצע, ומדרבנן דוקא על השוצע, וענין החגיגה מדאורייתא הוא למשחה לגדולה באכילת הפסח שיהיה הבשר מצוי וגם בשוק ומבושל, ושיהא הפסח נאכל על השוצע, והיינו דאמרין ע' א' ובמועט מיהא מ"ט אחיא כדתיא חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה כדי שיהא פסח נאכל על השוצע, והוא הענין מדאורייתא, ומדרבנן שאינו נאכל אלא על השוצע, ותדע דהא פסח שני אינו טעון חגיגה וכדתיא בתוספתא פ"ח וברמז"ס סוף ה' ק"פ, אע"פ שיש בו משום שבירת עצם כדכתיב בקרא, והיינו שלא תיקנו חכמים אלא במקום דאיכא חגיגה מדאורייתא, וז"ע בתו' ע' א' ד"ה לאו שכתבו דלרבנן דצ"ת הוי חגיגת י"ד דרבנן, [וכן דצריהם ע' ב' ד"ה מ"ט בסו"ד], והיכן אשכחן תקנת חכמים בזה, דאם לחובה, הרי גם מדרבנן לא

יד"ח חגיגה, אבל בשחטו זי"ד לא שייך כלל לקיים
זו מצות חגיגה של ט"ו.

שם לרבות לילי יו"ט האחרון כו', א"ה, עיין
מש"כ בזה בסוכה מ"ח א', ועיין מש"כ
בחגיגה ו' ב' אם הכונה דחייב גם כיום וגם כלילה.

ע"ב א' והרי תינוקות כו', עיין מש"כ בזה
בכריתות ס"ו סק"ג ד' בעיני
מתעסק.

ע"ב ב' ואלא כר' יהושע דתינוקות כו', עיין
מש"כ במכות ח' א' בענין טעות
בעוסק בדבר מצוה.

שם ואלא כר' יהושע דתרומה דתנן היה אוכל
כו', בתרומות שם תנן ברישא האשה שהיתה
אוכלת בתרומה באו ואמרו לה מת בעליך או גרשך
כו', מהא דנקט לה בכה"ג שנודע לה שמת בעלה
בשעה שאוכלת בתרומה, מוכח דלאחר שנודע לה
שמת בעלה אם תאכל תרומה תהיה חייבת בחומש
גם לר' יהושע, דחשיבא זרה מעיקרא, ולא דמי
לבת כהן שנשאת לישראל פ"ז מ"ב דפטורה מחומש
לעולם, דהתם שאכלתה בזכות עצמה שפיר נשאת
בחשיבותה ולא קרינא בה זר מעיקרא, אבל
כשאוכלת לפי שהיא קנין כספו של הבעל, אין בזה
יתרון לאחר שנתגרשה, והגע עצמך אטו עבד של
כהן שנשחרר האם יחשב פחות זר מכל ישראל
דעלמא, כאילו שהוא קרוב יותר לכהונה, וכן הדבר
מוכח מהא דר"א מחייב קרן וחומש, ואילו בבת
כהן שנשאת לישראל לא מצאנו דר"א חולק, וזה
ללא כמ"ש בזהגהות הגרי"צ ע"ש.

והא דבסוגיין וביצמות ל"ד א' מייטין רק סיפא
דמתני' דנודע שהוא ז"ג או ז"ת, הוא
משום דבזה מסיימא מתני' דר"י פוטר, ולא רזו
להאריך להביא גם הרישא, אבל אוקימתא דמוקמינן
בע"פ דזמנו בהול קאי גם ארישא, וכמ"ש הגרע"א
ז"ל, ומה דאמרו בגמ' א"נ שאני תרומה דאיכרי
עבודה, קושטא קאמרינן די"ל דבזה אף שלא בע"פ
פטור, אבל רישא דמתני' על כרחך בערב פסח
איירי, דהתם לא שייך הך טעמא דאפילו חללים
שבו תרבה, וכמ"ש הגרע"א ז"ל, ואפשר להטעים
דטעמא דע"פ זמנו בהול שייך טפי באשה ועבד
דאכלתם באיסור היא רק בשעה זו, ואמרינן דזמנא
בהול ולא הספיקו לזכר שנתגרשו או שנשחררו,

שיפטר מכרת], וה"נ בערלות, לזה תירצו דמודה
ר"א דערל לא חשיב ראוי ואף דדיעבד הפסח
פסול, וכיון שכן שפיר אינטריך לר"א לאשמועין
דערל שלא מל חייב כרת, ועיין בזהגהות הגרע"א
הלוי ז"ל, ובספר מרן זללה"ה.

ע' א' תוד"ה לאו דלרבנן דב"ת כו', עיין מש"כ
בזה לעיל ס"ט ב' במתני'.

ע' ב' לא צריכא דנשיא גוסס זי"ג כו', יש לעיין
ואיכפל תנא לאשמועין בכה"ג, וגם
מסתים לה סתומי, ונראה דעיקרא דמילתא דהתנא
איירי בדליכא חגיגה, ומשכחת לה דדידיעי שיבא
במרוצה [בבית שהסכין נמצא], או בשאר גווי, ו
וגמ' נקט לה בכה"ג, לפרושי דהכל מיטמאין
לנשיא, וגם דבתי ספיקי לא מטביל.

שם פירש הוא ודורתאי בנו כו', לכאורה אין מן
הראוי להפסיד מצות פסח משום שלא יוכל
לקיים מצות חגיגה, ושמא למיגדר מילתא להודיע
דעתו, א"נ פסח יש לו תשלומין בפסח שני, ולפי'
תו' דבחגיגת ט"ו איירי, י"ל דבסוכות היה, אלא
דמהא דמייטין לה בשמעתינן משמע דבפסח היה,
והא דהרחיק לדרוס ולא הספיק מן המודיעים
ולחוך, י"ל דלפטור מלעלות לרגל לא מצינו שיעור
ט"ו מיל, אבל ברחוק הרבה אפשר דמיפטר עיין
תו' ג' ב' ובמל"מ ריש ה' ק"פ.

שם פעמים שאי אתה מוצא אלא ששה כו', נראה
דס"ל דליכא לפרושי וחגותם אחגיגה כיון
דזימנין ללא משכחת לה שבעה, אלא אעיקר יו"ט
קאי, ונחשב סוכות לחוד, ושמי"ע לחוד, ואצ"י ס"ל
דכיון דברוב פעמים איכא שבעה שפיר מתפרשא
אחגיגה.

שם דכתיב וזבחתי ושמת כו', ענין מצות שמתה
נתבאר בסיומן י"ב ס"ק ט"ו.

תוד"ה מ"ט, למה שצדדנו לעיל ס"ט ב' דאף
אי חגיגת י"ד לאו חובה מ"מ היא מצוה
מדאורייתא, ואינה דוחה שבת כיון דהיא רשות,
מתיישב שפיר פרש"י, ושפיר ס"ל לכן תימא נמי
דהיא מדאורייתא ואינה דוחה שבת.

ע"א א' משום חגיגה הוי דבר שבתובה כו',
פי' בתו' הרשב"א דנקט האי טעמא
לומר דאפילו עיכב ושחטו בט"ו נמי אינו יוצא

דיחוי מחמת פסול הפוסל רק באשם, כזה עם דיחוי נעשה עולה, דגם מתו בעליו או נתכפרו באחר יש לחשוב כדיחוי, ועל זה הרי נאמרה ההלכה דקרב עולה, ומשום דעולה קריבה גם לאחר מיתה, או דקריבה לקיץ המזבח, וכן אשם שעברה שנתו ונתכפרו באחר בכלל ההלכה דקרב עולה, ומשום דפסולו רק לאשם.

ובין בפסח אם נדחה מחמת שנפגם המזבח או שנשתטה בעליו או המיר, נמי נפסל אף לשלמים, למ"ד בע"ח נדחים, דפסח פסול אינו קרב שלמים, וכ"ז בפסול הפוסל גם בשלמים, אבל עברה שנתו או שמשכו בעלים את ידיהם ממנו שפיר קרב שלמים, וכמבואר בסוגיין דפרכין אמתניתין דשחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידיהם ממנו או שמתו, דמרישא הו"ל שלמים.

פסח שמשכו בעלים את ידם ממנו שהוא נפסל כמבואר במתני' ז"ח ב' ובגמ' ז"ט א', אינו משום שנדחה ובע"ח נדחין, דהא מבואר ז"ח א' דאף לר"ש דבע"ח אינם נדחין נמי מפריש פסחו ומת לא יציאונו בנו לשם פסח, אלא גזירת הכתוב הוא דאם נשאר בלא בעלים נפסל, כדיליף ז"ט א'. (תמורה כ"ו ב' ס"ק ט"ו).

שם רבי יהושע אומר ימכר ויציא דמיו עולה, משמע דרק מר' יהושע קדיין, וכן מבואר בפרש"י, וטעמא משום דלרבנן דאזיל לנדבה, י"ל דלכך לא שרינן הוא עצמו, דכיון דמטיקרא הוא קרבן יחיד, והשתא קרבן ליצור, אחי למיטעי לומר דאדם יכול למסור עולתו ליצור, לכך לא שרינן אלא דמיו, אבל לר"י דהוי עולת יחיד שפיר פרכין אמאי לא קרב גופו לעולה, ומוכחין דגזרינן אחר כפרה אטו לפני כפרה, אבל הרמב"ם בפ"ד מפרשה"מ הי"ד פסק דיפלו דמיו לנדבה, ואפילו הכי בהט"ו שם כתב דלכך לא יקרב בעצמו עולה לכתחלה משום גזירה אטו לפני כפרה, ועי"ש בלח"מ, ואם כי הטעם אמת, אבל יתכן וא"ל לטעם זה דמיחיד לציבור אין לשנות, וכמש"כ, וז"ע.

(שבוועות י"ב א').

ע"ג ב' אלא אר"ה צריה דר"י הצ"ע כגון שהפרישו קודם חלות ומתו בעלים אחר חלות דהו"ל נראה ונדחה כו', וה"נ אמרינן לקמן ז"ח א' דבמת אביו אחר חלות קבעתיה

אבל צ"ג או צ"ח דאוכל בתרומה כל ימי חייו, לא שייך כ"כ לומר דזמנו זהול של עכשיו מנעו מלצרה, ולכך עדיף טפי לומר כזה טעמא דאפילו חללים שבו תרצה.

דברי הרמב"ם בפ"י מה' תרומות הי"ב קשים מאד דמשמע מדבריו דגם שלא בערב פסח פטורין מחומש, ואילו בע"פ פטורין גם מן הקרבן, והדברים תמוהים דחיוב הקרבן בכלל הוא מהלכות גזילה ולא מדין תשלומי תרומה, ולא מנאנו פטור מגזל באוכל חמץ של חצירו בע"פ, וה"נ בתרומת חמץ, וכולה מתני' וגמ' בפטור קרבן וחומש מדין תשלומי תרומה, אבל קרבן מה' גזילה ודאי חייבין, [שוב הראוני בגבול'א מכות י"א שכבר הקשה כן], ובפטור דתשלומי תרומה מוקמינן לה בע"פ דזמנו זהול, דכזה ס"ל לר' יהושע דשוגג כזה שעוסק במזבח לאו שוגג הוא לענין קרבן, ודכוותה גם לאו שוגג הוא לענין אכילת תרומה בשגגה, אבל שלא בע"פ חייבין גם קרבן וגם חומש כדין תשלומי תרומה, וגם בע"פ חייבין קרבן ככל גזלן דעלמא, ודברי הכ"מ שם וכן הר"י קורקוס שם ז"ע.

יעויין בתפא"י בתרומות שהציא בשם הגרע"א ז"ל דאי אפשר לפרש טעמא דפטור ר"י באשה ועבד משום דאנוסים היו, [ואנוס פטור מקרבן כדאמר שבוועות י"ח א', עיין מש"כ ריש הוריות, ועיין תו' לקמן ע"ג א' ד"ה שחטון], דאם כן מאי טעמא דר"א דמחייב, דלא משמע דפליגי אם חשיב אנוס. (תרומות ס"ח סק"ג).

שם היה עומד ומקריב ונודע שהוא צ"ג כו', נתבאר בזבחים ט"ו ב'.

ע"ג א' אר"ה אמר רב אשם שניתק לרעהי ושחטו סתם כשר לעולה כו', יעויין בתו' דההלכה למשה מסיני נאמרה דכל שצחטאת מתה באשם קרב עולה, והיינו דאשם שנתכפרו בעליו באחר או שמתו קרב עולה, ונראה דאשם ששהה בשעה שנפגם המזבח לר"י זבחים נ"ט א' דבע"ח נדחין ונפסלו, דפסול אף לעולה, וכן בנשתטה בעליו או המיר, דכיון דהקרבן נפסל מדין דיחוי, לא מנאנו הלכה דאשם פסול יהא קרב עולה.

ומיהו נראה דזה דוקא בשנדחה מחמת פסול הפוסל גם בעולה, אבל אי משכחת לה

חלות ואין צנו מקריבו שלמים, [והיינו אף צמת קודם תמיד של צין הערבים, וכלאו הכי אין כאן ענין משום איסור אחר תמיד], וצריך להצין מה צין זה לכל אשם שמתו בעליו דקרב עולה ולא חשבינן ליה כנראה ונדחה. (פי"ג ס"ק ט"ו מתוה"ד, ועיי"ש המשך הדברים).

שם מידי הוא טעמא חלא לרצ הא אמר רצ בע"ח אינס נדחים, צמשה"ק תו' אמאי לא מוקי הך צרייתא דצחול כה"ג ישרף מיד כמ"ד בע"ח נדחים, י"ל דכיון דמסבא אית ליה דבע"ח אינס נדחים, אם כן אין לנו לחדש צדד' יהודה דסבא בע"ח נדחים חלא צמה דאשכחן דהיינו שנדחה ממה שהיה, חלא אין לנו לחדש דכשנדחה מפסח נדחה אף מלהקרב שלמים, ועכ"פ היה מקום לשאול כן אימור דשמעת ליה לר"י, ועוי"ל דלפרושי מתני' דוקא צמתו בעלים ומשכו ידיהם ונטמאו אחר חלות הוא דוחק, דהא לעיקר דין המשנה לפוטרו אין נפקותא צין קודם חלות לאחר חלות, ואם צרייתא דצחול כה"ג ישרף מיד היינו דוקא באירעו אחר חלות, היה מן הראוי לפרש, והלכך אם גם לפי זה עדיין צריך להוסיף ולחוקמה כיחידאה דהיינו כר"י דבע"ח נדחין, לא ניחא לגמ' בהכי. — [ועיין מש"כ לקמן ט"ו צ'].

שם דאלת"ה נטמאו בעלים מא"ל כו', ורצ אשי לא חש להך פירכא, דהא שפיר משכחת לה כשאינו ראוי לפסח שני כגון שכבר יהיה צן שתי שנים, וצרייתא אחי לאשמעינן דלא צעי עקירה והו"ל שלמים וצעי עיבור לורה, וממילא מובן דנטמאו בעלים דומיא דמתו ומשכו ידיהם דלא חזי לפסח שני, [ומיהו הערני צני אי"ש נ"י דאכתי חזי לדמי, וסגי בהכי להצריך עקירה כדאמר חולין ל' א', ומיהו רש"י שם פירש משום דתחלת השחיטה הוי מוס, וצ"ע], ורצ אשי חשיב דוחק לחוקמה כתנא דצי רצ"א דאפילו פיגול טעון עיבור לורה, דאם כן למה שנה התנא דין זה כאן, וצפרט דלא איירי צחול, חלא לר"א ניחא דעיקרו אחי לאשמועינן דלא צעי עקירה. (תמורה סימן ה').

ביצד צולין

ע"ד א' מתני' ונותן את כרעיו כו', מלשון זה משמע שהכרעים תלושים מן הפסח, ולכאורה לא מצינו שמצדילים, ואם הם מחוברים

כדרכם אין סבה לכופפם לתוכו, דהא דנותן את צני מעיו לתוכו הוא משום דמנזה לללותו שלם וכשהם צתוכו הרי הוא בשלימותו, ואף דכבר הוציאם מ"מ מנזה להחזירם שיראה בשלימותו, חלא כרעיו כשהם מחוברים כדרכם עדיף דנראה טפי בשלימותו, וקרא דראשו על כרעיו פשטיה מתפרש שיללנו עם כרעיו ולא יצדילם, וכן משמע צפרש"י שמות י"ב ט' ראשו על כרעיו לולהו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרצו וצני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתו, ולשון על כרעיו ועל קרצו כלשון על צבאותם כמו צבאותם כו', ומיהו צני מעיו על כרחק להוציאם ולנקותם, חלא לשון המשנה ונותן את כרעיו לא משמע כשהן מחוברים, וכן לשון הרמב"ם פ"ח ה"י ותולה את כרעיו ואת צני מעיו צתנור חולה לו, וכן צמאירי פי' שאין משום שצירת העצם בהסרת הכרעים, וכ"מ צירושלמי המוצא להלן, וצריך טעם למה הוצרכו להצדילם והלא יכול להשאירם מחוברים ולללותם כאחד, ושם דרשינן על כרעיו דומיא דועל קרצו שמוציאן ומדיחן, ח"נ הוה מצי למכתב לשון אחר המורה על צליית כולו כאחד ומדנקט לשון על כרעיו משמע שהם נפרדים, ועיין רש"י צינה כ"ב צ' ד"ה מקולם, וצמב"ן על התורה שמות י"ב ט'.

שם רע"א כמין צישול הוא זה כו', מלשון זה משמע דמעיךר הדין גם ר"ע מודה דכה"ג חשיב צלי אש דלשון כמין צישול משמע דלאו צישול ממש קאמר, חלא דדומה לציסול, כיון שהם צתוכו, ואפשר דצדיעצד כשר, ומשמע לפי זה דקרא דראשו על כרעיו ועל קרצו לא מתפרש שלא יצדילם, דאם פשטיה דקרא שלא יצדילם, וישאיר קרצו צתוכו, אין ראוי לחכמים לחייב להוציאם חולה משום דדומה לציסול, חלא אין לזה הכרע, ולפעמים העמידו דצריהם גם צכה"ג, ולמש"כ לעיל אדרבה פשטיה דקרא מתפרש שמצדילים, ומצרפם לצליה.

ומשמע דהא דדייב דמא וציר מחתיכה לחתיכה לא חשיב עי"ז כציסול, דכן דרך הצלי, וכמו מה דדייב מחתיכה עצמה ממקום למקום, ויש להסתפק אם צלה חגיגה עמו ודייב מחגיגה לפסח אם נמי לא חשיב עי"ז כמבוסל, דאפשר דדוקא צפסח עצמו שרינן דכיון דצחיותו מחובר שרי, הוא הדין כשתלשו, שו"ר צירושלמי דצעי אם טעמיה דרצי יוסי הגלילי משום דדמי לירך עצה

דאין לו קולא דגחלים, הרי הוא באיסורו, אבל אין לתלות הדבר אם חוס זה חשיב כאש לגבי פסח, ולכאורה באצ"ע דמסיק דאפילו אי הוי חשיב עלי אש לגבי פסח, מ"מ הוי שרי, נראה דהיינו לומר דחשיב כשלהבת, והיינו דמסיק דאע"פ דאיסורא קפיד רחמנא והא ליטנהו, כלומר דהחוס שבתור אצד את יחוסו לעצים דאיסורא, וכמש"כ לעיל כ"ז א' סק"ח בטעמא דשלהבת, ול"ק ז"ל דס"ל לגמ' דאם החוס בחשיבותיה קאי וחשיב עלי אש והוא משומר וראוי לשימוש, אין למיחז ליה דין שלהבת, אלא הרי הוא באיסורו כאילו עדיין היה אחוז בעצים דאיסורא, אבל אם אצד חשיבותו, והרי דינו כבא מן השלהבת ולא כשלהבת עצמה, הרי ראוי לדונו כשלהבת דאינתיקה מעצים דאיסורא.

והנהגה להאמור טעמא דהפת מותרת משום דחשיב כשלהבת, ולפי זה אף בע"ז דאפרה אסור נמי יש להחיר בתנור גרוף, וכן נוטה דעת מרן זללה"ה בערלה ס"ט ס"ק י"א, ודלא כהש"ך ביו"ד סימן קמ"ב סק"י, וכן במודר הנאה. (ס"ה סק"ט).

שם והארח"ס אר"א אר"י תנור שהסיקו וגרפו וזלה בו את הפסח אין זה עלי אש שנאמר עלי אש עלי אש שתי פעמים כו', משמע דרק להך חידוש איצטריך להא דכתיב עלי אש עלי אש שתי פעמים, אבל הא דתנן לקמן ב' דנגע בחרסו של תנור יקלוק את מקומו, ידעין מדכתיב עלי אש פעם אחת דמידריש ולא עלי מחמת דבר אחר כדאמרין לעיל ע"ד א' לגבי שפוד של מתכות וכן לקמן ע"ז א', וא"ע ברש"י לקמן ב' במחני' שפירש דהא דנגע בחרסו של תנור יקלוק את מקומו הוא משום דכתיב עלי אש ב' פעמים וממעטין תנור גרוף וחרסו של תנור לעולם כגרוף דמי, וכן בתו' בסוגיין דד"ה נכוה נמי הזכירו דממעטין חרסו של תנור משום דכתיב עלי אש ב' פעמים, ולפי זה נתקשו למה לריבויא במכוה, וכבר נתקשה דצריהם בהגהות הגרא"מ הלוי ז"ל, ע"ש.

ויש מקום עיון גם בזה דלענין תנור גרוף מצריכין לקרא דעלי אש ב' פעמים, דלכאורה מה שנללה בתנור גרוף אינו מהאזיר החס שנשאר מן השלהבת, דאזיר אינו שומר חוס כ"כ, אלא הוא מכח החוס הנפלט מדפנות התנור מה שקלטו מן האש, דאם נשאב כל האזיר החס מן התנור, נמי

או טעמיה מקרא דעל כרעיו ועל קרבו, ומסיק דנפקא מינה אם נלהו עם חולין, ומשמע דמספקא ליה דחשיב בישול גמור מה שהוא בתוכו, דהא קאמר דפסול אם נלהו עם חולין, ובפשוטו אין הגידון משום הדם והאזיר המנטפין, אלא שאין זה עלי אש כיון שהטלה כעין קדירה למה שבתוכו, ומשמע דלר"ע פסול אם תלאן בתוכו, וז"ע.

גמ' אמרו לו זה חס מקצתו חס כולו כו', יש לעיין מאי אהדר להו ר' יהודה הא ודאי קושטא הוא, ואפשר לומר דכיון דהעץ שחון לטלה נמי אינו נשרף ה"נ אין השפוד של מתכת מתחמם שם הרבה, אבל לכאורה אין לריך חוס ששרוף את העץ בשביל לטלות, דהא אי עילאה גבר סגי בחוס של הרוטב שנטף על החרס בשביל לחמם את החרס לטלות את הרוטב, ועוד דבשל עץ משתדל לשמרו שלא ישרף ואינו מרבה בלהבה או שמוציאו לחון כמה שאפשר או שאר טנדקי, אבל אם נחיר של מתכת מי ידקדק בזה, וז"ל דסתמא דמילתא מדקדקים שהשפוד שחון לתנור לא יתחמם, כדי שיוכל להחזיק בו ולהפוך הטלה מזד לזד, וכל שבתוך אינו מרתיח כש"כ שבתוך הטלה אינו מרתיח, דיותר נמנע מלהתחמם מה שבתוך הטלה ממה שבתוך, הלכך לא חייש ר"י לעלי מחמת השפוד.

בתו' לקמן ע"ז א' ד"ה בשלמא הקשו אי עילאה גבר ניחוש שהנוטף מן הבשר מתחמם השפוד וחוזר השפוד וזולתו ויצטרך קליפה כמו בנטף על החרס, ותיירו דשל עץ אינו קולט חוס כ"כ, ולכאורה תיקשי קושיא לר"י דמתיר בשפוד של מתכת, ועל כרחק כחירו"ס השני דבתוך הטלה אינו מתחמם כ"כ, אע"ג דכל הטלה נללה, ולרבי יוסי הגלילי אף הכרעים והבני מעיים שבתוכו.

תוד"ה האי מוליינתא, עיין מש"כ בחולין סי"ז סק"ג וסימן י"ט סק"א ב'.

ע"ה א' בעא מיניה רחב"א מראב"א תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו ואפה בו כו', לכאורה מה שהיה ראוי לדון בזה הוא אי חוס הקלוט בתנור חשיב כשלהבת דאף בע"ז שרי כדאמר ביצה ל"ט א', או דכיון דהוא משומר וגם ראוי לשמש בו, הרי דינו כגחלים, וכיון דחוס זה נפרש מן הקליפין בעודם אסורים, כמש"כ תו'

כשנשאר עדיין מן ההיסק, ומסתברא דאין לחלק בזה.

תוד"ה וגרפו ותירץ ר"י שאני גחלים שאין חומן בזה מחמת השלהבת אלא מחמת עצמן ועפרא בעלמא הן כו', נראה דר"ל דלאחר שכבר נעשה דין הגחלים כעפרא בעלמא, עדיין הם דולקים ומסיקין את התנור, מה שאין כן דפנות התנור שאינם יוצרים חום, רק משמרים חום האצוקה והשלהבת.

תוד"ה נכוה תימה מה בין גפסים רותח וסיד לחרסו של תנור כו', דבריהם ז"ל ז"ע חדא דחרסו של תנור מתניתין היא לקמן ב', ותנור שגרפו הוא מימרא דר"י, ומשמע דלחרסו של תנור לא אינטריך לללי אש תרי זימני, וכבר כ"כ הגר"מ הלוי ז"ל וכמש"כ לעיל, ועוד קשה דגפסים רותח וסיד רותח לא דמי לחרסו של תנור דחרסו של תנור אינו אלא משמר חום השלהבת, ואינו משמרו אלא שעה מועטת, מה שאין כן סיד רותח נראה דהכונה בסיד שמשמר חומו ימים רבים עד שמכבין אותו במים, וזו תכונה מיוחדת מן הסיד עצמו.

ע"ו א' רב אמר עילאה גבר כו', וא"ת אמאי ליכא למיקם עלה דמילתא, נשקול בשר רותח ונשדיניה למים זונגים ונשקול בשר זונג ונשדיניה למים רותחים, ונראה מתי איכא טעם טפי במים, וכעת ראיתי בכו"פ סימן ז"א שהקשה כן, וכתב דהטעם קלוש מאד, ולא נתפרש דמה בכך, הלא אין הנידון אם טעם זה חשוב להיות נאסר, אלא הנידון מתי איכא טפי טעם, וזה ודאי מן הראוי להיות נרגש, שו"ר בנו"צ קמא יו"ד סכ"ח שג"כ דן בזה עי"ש, [ומשה"ק כן שם בפלוגתא דששים ומאה, לכאורה התם הנידון איזה שיעור לקבוע מחמת הדברים המעטים שנותנים טעם יותר מן הרגיל], [וה"נ איכא לאקשווי בזה דנחלקו חולין קי"א ב' אי מליח כרותח ואם כבזש כמבזש, דניחוי אנו, ועיין מש"כ בחולין סימן י"ח סק"ג], וי"ל דלאו כל הרגשה מיקרי טעם לענין איסור, דלפעמים אינו אלא מעין ריחא וכיו"ב, דלר"ך איכות חשובה, ולפעמים נרגש טפי והוא פחות חשוב, ולפעמים איפכא, וה"נ הטעם הנרגש הוא קלוש בין בתתאה חם ובין בעילאה חם, ונחלקו מתי חשיב טפי, [ובכבזש כמבזש ג"כ נראה

יכלה מחוס הנפלט מן הדפנות, ואם נשים בתוך התנור דפנות שאין החום חודר דרכם, לא יאפה שם מאומה], ואם כן אם מללי אש נתמעט חרסו של תנור, למה אין בכלל זה החום הנפלט מחרסו של תנור, ולמה אינטריך ללי אש ב' פעמים.

ואפשר דהא דממעטינן ללי מחמת דבר אחר אינו משום דסוג זה של חום פסלה תורה ללליית הפסח, אלא משום דבעינן שם ללי אש ולא ללי מחמת דבר אחר, וכמו דאמרין בפרה פ"א מ"ו ולא אזוב שיש לו שם לווי, ודיינינן נמי הכי לענין מרור בסוכה י"ג א', והלכך תנור שגרפו אף שהחום נפלט מן הדפנות, מ"מ לא מיקרי בזה ללי מחמת דבר אחר, דחום התנור עדיין מתיחס לאש שקדם, והלכך אי לאו דכתיב ללי אש שתי פעמים היה כשר, אבל כיון דכתיב ללי אש שתי פעמים שמעינן דלא סגי במה שאין לו שם לווי, אלא צריך שיהא ממש נקרא ללי אש, וכיון שגרפו אין זה ללי אש.

ובזה ניחא הא דמשמע דכלא גרפו אף שעיקר ללייתו אינו מחמת הגחלים שנשארו אלא מחמת החום של הדפנות, דשפיר דמי, וכמ"ש תו' מן הירושלמי, וכן אף אי לא ס"ל כרבי דגחלים מיקרי ללי אש, מ"מ כשלא גרפו ונשארו רק גחלים נמי משמע דכשר, ובפשוטו קשה אמאי, אבל למש"כ ניחא דכל כה"ג ללי אש מיקרי דכל דאיכא עדיין אש בזעת הלליה הרי הכל מתיחס לאש, וכן חום הנפלט מן הגחלים שנשארו מן האש י"ל דחשיב אש דעדיף מחוס הנפלט מן הדפנות, ושפיר קרינא ביה ללי אש.

ודאתאן עלה אולי אפשר ליישב מה שהוצרך רש"י לפרש דנגע בחרסו של תנור צריך קליפה משום דכתיב ללי אש ב' פעמים, דכיון דאיירי בעוד האש בתנור, דהא משמע דבזעת ללייתו נגע, אם כן הכל מתיחס לאש ולא מיקרי ללי מחמת דבר אחר, אלא דמ"מ לא מיקרי ללי אש.

צריך צירור מהו שיעור האש דסגי אם נשאר בתנור, ואפשר דלר"ך שיהא יכול לללות, אלא דסגי ביכול לללות בזמה שעות, אף דעכשיו נללה מיד, וכמו שזכר צירושלמי דהרויח הקדמת ללייתו, וכן יש להסתפק אם גרפו ואח"כ חזר והכניס לתוכו אש אם בזה נמי סגי במעט שיכול לללותו בזמה שעות, או דלא שרינן בזה אלא

רותחים הרי כל דבר יתן טעם, ויש קלי הציסול דבכל כלי שני נותנין טעם, אבל רוב הדברים אינם נותנים טעם בשהייה רגילה בכלי שני, ולכן בסתמא או כשאי אפשר לזרר לא אקרינן בכלי שני, אבל בכל אופן של שהייה בכלי שני שקרוב הוא לתת טעם לפי המציאות, הרי לכו"ע אסור.

נראה דבכל דבר דידעינן לפי הענין שהוא בשיעור שנותן טעם, דלא מהני בזה קפילא, ואף לא קפילא ישראל, דכיון דלפי הענין צריך לתת טעם, ראוי לומר דבמה שטעם אירע ביה מילתא שלא קלט הטעם, ואינו מגיד על רעו אפילו המחזיר לו, והרי הוא באיסורו, ולכן ז"ע בפמ"ג יו"ד סימן ז"א דמ"ז סק"ז שהזכיר קפילא לענין תתאה גבר ועילאה גבר, והלא הנידון בתתאה ועילאה הוא דידעינן שאין בו שיעור ציטול ויש בו צדדי נתינת טעם.

לבאורה נראה דלמעוטי בפלוגתא עדיף ובפרט בדבר שבמציאות, [עיי' מש"כ לעיל בזה] דליכא למיקם עלה דמילתא בטעימה], ולכן היה ראוי לומר דבין לרב ובין לשמואל איכא משהו טעם בין בעילאה חס ובין בתתאה חס, ולא פליגי אלא מאן גבר לנתינת טעם גמור, ולפי זה במין במינו לרב ושמואל לטעמייהו דס"ל לעיל כ"ט ב' כר"י דמין במינו במשהו, יש לאסור את כל החס בין בעילאה חס ובין בתתאה חס, וכן לדידן בפסח בין במין במינו ובין במין בשאינו מינו, אבל מסתימת המחבר באו"ח סימן תמ"ז ס"א דכל מידי דסגי בקליפה או בנטילה אף בפסח כן, משמע דאף בתתאה גבר סגי בקליפה, וז"ל דאע"ג דאיכא משהו, מ"מ לא החמירו בפסח במשהו בזמן שזרת הצליעה היתה באופן דלא יתכן אלא משהו, ומיהו לרב במין במינו דמיתסר מדאורייתא באמת יאסר כולו אף בכה"ג, אבל ל"מ כן, וז"ע.

הא דתנן שבת מ"ב א' האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין, לא תקשה לרב, דהא מודה רב דכדי קליפה מיהא מבשל, ועוד דכשהתבלין שוקעין תו הו"ל תתאי, ועילאה גבר. הרשב"א בתה"א והוצא צב"י יו"ד סימן ז"א פירש דתתאה גבר אינו המונח למטה אלא ר"ל השוכן במקומו, ולכן אם נפל בשר רותח לחלב זוגן אפילו שקע הבשר למטה מותר דהחלב

דפלוגתתם בעוד הטעם קלוש, אבל ודאי איכא כבוס שטעמו ודינו כמבושל], ועיי' להלן בדברים האוסרים במשהו אי נמי אמרינן דתתאה גבר.

ברם מה שנחלקו הראשונים ז"ל אם כלי שני מבליע כמבואר צו"ד סימן ק"ה ס"ב ק"ק אמאי לא נכריע ד"ו מכח המציאות, דהנה ממה שזכר בגמ' דכלי שני אינו מבשל לענין שבת ולענין בשר בחלב, ודאי אין להוכיח מזה לענין בליעה ופליטה וכמש"כ הרשב"א בתה"א ריש שער התערובת, והרי גם המבשל בתולדות החמה לא חשיב ציטול לענין שבת, וכן לענין בשר בחלב כמ"ש בצה"ט בשם הפר"ח סימן פ"ז סק"א, וה"נ כלי שני אינו צורת הציסול הרגילה, אבל לענין בליעה לא נאמרו הלכות ואין הדבר תלוי אלא במציאות, וכיון שיתכן חוס גדול גם בכלי שני ויש על ידו נתינת טעם איך אפשר להחיר, וכן בזבחים ז"ה ב' הזכירו בגמ' דאיכא בליעה בלא ציטול, ודברי הירושלמי במעשרות כבר י"ש בתה"א שם, וזו באמת טענת הרשב"א שם, ופשטות הדברים דדעתו ז"ל דכלי ראשון וכלי שני שוים צדינם לענין בליעה ופליטה, [ומ"ש בשו"ע שם דדעתו דלא אסר אלא כדי קליפה לכאורה בתה"א וכן בקצ"ר ל"מ כן שלא הזכיר שם קליפה אלא כתב סתם דכלי שני מבליע, ומה שנסתייע מחוס בית השחיטה, אינו אלא דאשכחן בליעה בחוס מועט, ואם כן כש"כ בכלי שני, דעכ"פ צריך קליפה, וכיון דעל כרחק שאני בליעה מציסול תו לית לן מהיכן לחדש דכלי שני אינו ככלי ראשון לענין בליעה ופליטה, וזו דעת הטור שהשיג על הרשב"א דראיתו אינה אלא להצריך קליפה, ומבואר דפשוט ליה דהרשב"א לא ס"ל דסגי בקליפה, ועיי' צב"י וביש"ש, ועיי' בש"ך שם סק"ה בשם מהרש"ל ובנקה"כ שם].

ולכן נראה דאף הסוברים דכלי שני אינו מבליע ומפליט, היינו על דרך כמו כבוס אינו כמבושל למאן דס"ל הכי חולין קי"א ב', דודאי גם לדידה כובשין כבשים ונותנים טעמם ולפעמים יותר מציסול, אלא דליכא בזה כלל דמיד בכבישת מעל"ע נותנין כל הכבושים טעמם, והכל לפי הענין, וה"נ בכלי שני ס"ל דאינו מבליע ומפליט במחלט כמו כלי ראשון, אלא הדבר תלוי לפי הענין, ואם יישהו הרבה בכלי שני זא"ז שהם

דמהצרייתא דבשר רותח כו' ל"ק דהבשר שוקע, וכמש"כ ליישב.

שם והדר חרס מרתח ליה לרוב כו', יש לעיין אף אם נטיפה זו כעירוי שמבשל, מ"מ החרס אינו אלא כלי שני ואיך מבשל לרוב, וז"ל דבעוד החרס מכוסה במה שנטף הרי דינו כדין הטיפה, לא מיבעיא למ"ש הכרתי ופלתי בסימן ק"ה דהך טיפה עדיפא מכלי ראשון כיון שנפגשה עם האש בלא חציצת כלי, אלא אף אם דינה ככלי ראשון נמי י"ל דבעוד כח הכלי ראשון עליה הרי דינה ככלי ראשון, ויתכן דלמאי דמסקינן בחרס רותחת, דגם לרב מוקמינן לה בהכי, ורק לס"ד דאיירי בחרס זוננת אמרינן דלייבב מתניתין כרב אפשר לחדש דהחרס דינו ככלי ראשון, אבל לשמואל קשה, אבל למסקנא גם לרב אפשר לאוקמי בחרס רותח, ולפי זה זוננת י"ל דבשר דאין דינו ככלי ראשון, מיהו מהא דשמואל הוא דמוקי לה בסולת רותחת, משמע דלרב לא בעינן לאוקמי הכי לקושטא דמילתא.

שם כדאר"י א"ש בסולת רותחת כו', נראה דהא דאמר שמואל למילתיה אסלת ולא אחרס, משום דחרס פשוט דאיכא לאוקמי בחרס של התנור שהוא רותח, ולא אומצו לשמואל מהא, ורק מסולת הקשו לו וע"ז תירץ, ומ"מ סוגיית הגמ' נחתו לפרש גם חרס דמתני' לומר דאיירי ברותח.

שם כיון דחס הוא מיכלע בלע כו', ואע"ג דגם צלי זונן בעי קליפה וכמש"פ רש"י לרב, מ"מ לא משמע לפרושי דצלי היינו דוקא זונן.

שם תניא כוותיה דשמואל חס לתוך חס כו', מכיון שאין כאן הנידון בתערובת, ממילא הדבר מובן דאיירי בגוש, ומלשון לתוך חס מובן דלא איירי בשני גושים אלא בגוש שנפל ללח, דהכי פשטא דלשון לתוך, אבל לא נתפרש בצרייתא אם האיסור הוא הגוש או הלח, אי מיתוקמא בשאר איסורין ולא בבשר בחלב, ומדמפרשינן דחס לתוך זונן קולף, מוכח דהלח הוא האיסור, ולפי זה אין ראיה מהך צרייתא מה דין הלח בכה"ג כשהגוש הוא האיסור, והו' שכתבו תו' דלכך אינטריך אידך צרייתא.

שם כיון דחס הוא אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא כו', לכאורה לא אשכחן אלא דהחס בולע, אבל לא אשכחן שהוא גם מבליע

חשיב תתאה, אף שהבשר למטה, ולא נתפרש מניין פשיטא ליה לרבנו ז"ל כן, דהא עילאה לרב ודאי אין פירושו שיש יתרון לזה שאין במקומו, ועל כרחק עילאה ממש מה שהוא למעלה, ואמאי לא נפרש תתאה נמי דכוותה, ומשה"ק שם מגוחל דנפל לכדא דכמכא בפשוטו י"ל שלא היה הכד מלא, או שהיה סמיכות בכמכא ולא שקע או שלא היה כ"כ רותח ועד ששקע כבר נלטן, ובלשון הרשב"א מבואר שלא חידש הדבר מכח הקושיא אלא שפשוט ליה ז"ל כן, ואפשר משום דלא מסתבר דליפלגו רב ושמואל בסברות הפוכות אם הימרון לעליון או לתחתון, לכך ראוי לפרש דמודה שמואל שיש יתרון לעליון כדס"ל לרב, אלא דהיתרון של דבר הקבוע במקומו עדיף, ולפי זה באיסור והיתר הנוגעים זה בזה באויר בדרך נפילתן מודה שמואל דעילאה גבר, דלית לן לחדש פלוגתא נוספת, וז"ע. — ובלשון הצרייתא דתניא כוותיה דשמואל יש משמעות לפי הרשב"א דהכי קמי התם חס לתוך חס אסור וכן זונן שנתן לתוך חס חס לתוך זונן וזונן לתוך זונן כו', הנה צונן לתוך חס הוסיף התנא שנתן, והיינו לאורויי שהחס הוא הקבוע, וכן באידך צרייתא נזכר שנפל לתוך חס [והתם נקט לה נמי בחס לתוך חס אגב זונן לתוך חס].

הגרע"א ז"ל בגליון ציו"ד סימן צ"א וכן בתשובה סימן קפ"ג הקשה מאי קשיא ליה להרשב"א על פרש"י דההיא דרב גוחל שנפל לכמכא טפי מעל הצרייתא דסוגיין דבשר רותח כו' חס לתוך זונן כו', דאיכא נמי למיפרך הרי הבשר שוקע, ולפ"ר הרי בפשוטו י"ל דאיירי דליכא חלב אלא מעט, או שהוציאו תיכף עד שלא שקע, שהרי צרייתא דיני תתאה ועילאה אחי לאשמועינן, ורק התם דמיירי בעובדא [דגם מה שאמרו בגמ' וה"מ חי אבל צלי כו' קאי אעובדא], והנידון איך לפרש העובדא, בזה יש משקל להוכחה זו דבפשטא הכד מלא והבזר גוחל שוקע, וראוי טפי לפרש דאיירי בחי, ולכך פירשה הרשב"א שאין זו הוכחה.

ובעיקר דברי הרשב"א הנה בחו' בסוגיין צד"ה תנן מבואר שלא פירשו כן, דהקשו אמאי לא פרכינן עליה דשמואל מרישא דנגע בחרסו של תנור, ומירצו משום דאפשר לפרש שנגע בעליונו של תנור, הרי דעליונו של תנור חשיב עילאה אע"ג שהתנור קבוע במקומו, [ומזה גם מוכח

דנגע צחרסו של תנור כולל גם בעוד הפסח זון
כשמכניסו לתנור, ועל כרחק דאירי צתנור חס, מה
שאין כן נטף מרוטצו על החרס אינו מתפרש אלא
כשהפסח חס ומחמת חומו נטף הרוטצו כדרך ללי,
ומאי איירי אף צחרס זוננת, ועוד דנגע צחרסו
של תנור מתפרש צשעה שהוא נלה, מה שאין כן
נטף מרוטצו על החרס וחזר אליו, מתפרש
כשמטלטל את הפסח, ושפיר מתפרש גם כשמוציאו
ונטף על חרס מן התנור שחוף לפיו, ודומיא דנטף
על הסולת דלא מתפרש צתוך התנור, דמאי צעי
סולת החס, ולפי' הרשב"א דתתאה היינו הקצוע
במקומו, הרי ליתא לתירוץ דנגע מלמעלה דגם
צנגע מלמעלה חשיב התנור כתתאה, וכמש"כ לעיל,
ועל כרחק כאיך תירוץ.

ולפמש"פ דנגע צחרסו של תנור מתפרש גם
צפסח זון, ניחא משה"ק הכרו"פ
צסימן ק"ה אמאי סגי ציקלוק את מקומו, ואמאי
אין הכדי קליפה אוסר כדי קליפה נוסף, שהרי
איסורו מחמת עצמו, אצל למש"כ דאירי צזון
ניחא דאין מתחמם אלא כדי קליפה, (ועיין צתו'
לעיל ע"ה צ' ד"ה יטול).

תוד"ה צשלמא וא"ת למ"ד עילאה גבר כו', אצל
למ"ד תתאה גבר ניחא די"ל דהשפוד אינו
נוגע צצשר אלא מלמעלה שהפסח תלוי עליו, ולא
מלמטה, ועיין מהרש"א.

בא"ד ואור"י דאין שפוד של עץ קולט חוס כ"כ
כו', אפשר דודאי עץ שנתחמם צאש עד
שיד סולדת צו ונגע צפסח, דאוסר, דהוי ללי
מחמת ד"א, אצל כשנתחמם רק כשהוא מוקף
הרוטצו והצשר, צזה אמריין דאינו מתחמם כ"כ
עד שיחזור ויצל מחמת חוס זה, דגם צחרס
וסולת חידוש הוא דלא חשבינן ליה ככלי שני עיין
מש"כ צזה לעיל, וחידוש זה אפשר דלימיה צעץ,
או צפנים, ועיין לעיל ע"ד א' כתצנו להוכיח
כחירוצם השני, (ולמ"ש הכרתי ופלתי סימן ק"ה
דלכך נטף מרוטצו לא חשיב עירו שפסק הקילות,
משום שנתחמם צאש ללא הפסקת כלי, לפי זה
י"ל דמה שמתחמם צפנים לא עדיף מכלי ראשון,
שהרי אינו רואה את האש להדיא, ואף דהתם לא
נפסק הקילות, מ"מ לענין שהעץ יוכל לחזור
ולצשל, לא סגי צהכי, דמ"מ הו"ל כלי שני).
— אם נימא דאין מוציאין את הפסח עד גמר

צזון כדי קליפה, ולפי זה שפיר קמני גם צצרייתא
צצשר צחלצ קולף, דגם התם מתפרש חס לתוך
זון צצשר חס נפל לתוך חלצ זון, דלתוך מתפרש
על לת, וממילא התם הוא גוש, דלא איירי
צתערוצת לת צלת, וצכה"ג אין נאסר מן החלצ
כלום, ויש לפרש דהיינו דאשמועינן וכמו שפירשו
תו' צשם ר"ת, אצל לא משום דכשאי אפשר לקלוק
שריין צלי קליפה, אלא משום דצכה"ג לא נאסר
מן הלח כלום, אצל חס נפל חלצ חס ע"ג צשר
זון, שפיר י"ל דנאסר החלצ כדי קליפה דעד
דמיקר ליה צלע, וצריך ששים נגדו וכדעת ריב"א,
וצ"ע דמדצרי תו' והרא"ש והטור נראה דס"ל
דאף צצשר חס לתוך חלצ זון נצלע מן הצשר
צחלצ כדי קליפה, וכן צתוד"ה תנן, וצ"ל דכיון
דעד דמיקר לה צלע הוא הדין דמצליע צאותה
שעה, וצ"ע.

שם מליח הרי הוא כרותח כו', א"ה, עיין מש"כ
צחולין סי"ח סק"ג צפלוגמא דמליח וכצוש
חס פליגי צמציאות, ועיין עוד צזה צע"ז ס"ד
סק"ח.

תוד"ה תנן דכו"ע מודו דתתאה צלע כדי קליפה
כו', לא פירשו אמאי צנטף מרוטצו על
החרס ליכא למימר הכי דמצליע צחרס כדי קליפה
וחזור ומתצשל ממנו כדי קליפה, והכדי קליפה
מתערב צכל הרוטצו ונאסר כל הרוטצו, וכיון
שהרוטצו חס הרי הוא נצלע צפסח צכדי נטילה,
ולכך יטול את מקומו, והטעם פשוט דעל כרחק
אין דין הרוטצו כחס, וכמ"ש להלן, דאם דינו כחס
היה אוסר כולו ולא רק כדי נטילה, ולמ"ש תו'
להלן ד"ה תניא לפיר"ת דכדי קליפה שמתערב
צלח שרי, צלאו הכי ניחא, דלכך על כרחק דצרוטצו
נאסר טפי מכדי קליפה, אצל לפי' ריב"א על
כרחק מוכח שהרוטצו שנטף אינתיק מן הפסח,
והו"ל ככלי שני כשנגע צחרס מצון, והלכך אין
דינו כחס, וכיון דתתאה גבר אינו מצליע צפסח
יותר מכדי קליפה, [גם י"ל דאיכא ששים נגד
הכדי קליפה עיין צספר מרן זללה"ה], והנה
מצואר צדצריהם דפשוט להו דאדמיקר צלע גם
הזון כדי קליפה, ולכאורה אין לזה הכרח דצגמ'
לא נזכר אלא על התם שהוא צולע, וכמש"כ לעיל.
בא"ד א"נ חרסו של תנור ודאי חס הוא כו' ולא
נהירא דמדנקט חרס כו', לכאורה נראה

מנן הרוטב, ולפי זה יש ליישב משה"ק תו' בסמוך למה הוצרכו בגמרא לומר דהדר סולת ומרתח ליה לרוטב, ומה שמירצו דבעי לאסוקי כל איסור דאית ציה הוא דוחק, דכיון דאיכא איסור נא שהוא לאו גמור, מה מקום להוסיף שלא נללה כהלכתו שנללה מחמת דבר אחר, וכש"כ למש"כ לעיל דעיקר הדבר חידוש הוא דבעינן לחדש דהסולת חוזר וזולה לרוטב, אבל למש"כ ניחא דלעולם איירי ברוטב שנללה כל צרכו, וליכא משום נא, ומ"מ כשנללה בסולת וחוזר ומרתח מחמת חום הסולת מיפסל משום דמיעקר מיניה שם עלי אש, ולכך הוצרכו בגמרא לזה דבלא זה שפיר דמי לאכלו עם הסולת כיון שנללה כל צרכו.

ע"ב מ"ט מפטמי מהדדי, נראה דאינו אלא מדרבנן, דמטעם כעיקר ליכא למילף לריחא דגרע טפי, ומיהו במין במינו לרצ לטעמיה דבמשהו, שמא יש לומר דריחא לא גרע ממשהו, ומיתסר מדאוריתא, ועיין בר"י דפרק גיד הנשה שכתב דהך דרצ שייכא בזה דס"ל דמין במינו במשהו, ועיין בר"ן שם שהקשה מהא דר"מ אוקר, ושמא כונת הרי"ף דרק אי אשכחן בדאוריתא איסור במשהו שייך לומר דריחא נמי במשהו, וכיון דמיתסר במין במינו מדאוריתא, שפיר אסרוהו רבנן אף במין בשאינו מינו כל שהוא ניכר, דכיון דחשוב שפיר דיינין ציה נמי איסור בנותן טעם, אבל אי לא משכחת לה גבי ריח איסור מדאוריתא כלל, לית לן למיסר מדרבנן, אף לא במין בשאינו מינו, אבל יותר נראה דאף במין במינו לרצ לא מיתסר מדאוריתא, דלא דמי לדם הפר ודם השעיר, כיון דליכא ממשא.

שם ריחא מילתא היא, יש לעיין הא טעם כעיקר בעינן קרא לרצויי אס ממשרת או מגיעולי מדין, וריחא הרי ודאי גרע, ואם כן מנלן לאסור, וי"ל דריחא ודאי לא מיתסר אלא מדרבנן, וממחני' דפת ע"ג חצית של יין שמעינן דחכמים גזרו בזה, ופליגי אס בזה לכו"ע אסור או דפלוגתא היא וכמאן קיי"ל. (ע"א ס"ו ב').

שם הרודה פת חמה כו' צפת חמה וחצית פתוחה כו', א"ה, בזה דחשבינן לה הכא ריחא ובמכשירין פ"ג מ"ג פליגי לענין הכשר, עיין מש"כ במכשירין ס"ג סק"א ג'. ועי"ש דדין זיעה של מים טמאים דטהורה מה"ת.

כלייתו, ואם כן אין השאלה של השפוד אלא בעודו בתנור, דהא לאחר שנללה כל צרכו, אין פוסל עלי מחמת ד"א כמש"כ בדבור הסמוך, אם כן יש ליישב בפשוטו דכיון דאינו קולט חום כ"כ הרי כל החום מתיחס לאש, ולא עדיף חום השפוד מחום התנור שמתבטל לאש כמ"ש תו' ע"ה א' מן הירושלמי, ואע"ג דנגע בחרסו של תנור פוסל אף בעוד כח האש נוצח, היינו משום דתנור שקולט חום, אין נוצח כח האש כנגד נגיעה בחרסו של תנור, דבזה משתתף טובא כח החרס, מה שאין כן בשפוד של עץ שאינו קולט חום כ"כ, הרי אף בנגיעה בו אין מיתוסף חום מחמת העץ, ואין כאן אלא כח האש שנרגש בעץ, ואפשר עוד דגם בחוץ לתנור כשמוציא הפסח ונטף מרוטבו על העץ וחוזר אליו דלא נימא שנללה הרוטב מחמת העץ, כיון שאינו קולט חום ולא נהנה הרוטב מחום העץ כלל, ודאיתאן עלה יתכן גס דאף בהוציא הפסח על השפוד קודם גמר כלייתו דגם לא יפסל בכך, דחום הבשר גדול ואינו נהנה מן החום שבשפוד, אע"ג דסתם שפוד של עץ שנתחמם ונגע בפסח יחייב קליפה, דכאן שהפסח והשפוד נתחממו יחד, אין תועלת לפסח מחום השפוד, דחום הבשר גדול, וחום השפוד לא כ"כ.

תוד"ה אלא דבע"א היה אסור לחתוך בסכין פסח בעוד שהוא חם כו', ק"ק מה ההכרח לזה, אימא ה"נ דאסור, ולפי מה שזדדנו לעיל דהא דאמרינן דהדר חרס מרתח ליה לרוטב, חידוש הוא, דהא בפשוטו לא עדיף מכלי שני, ורק בס"ד אמרינן דלרצ איכא לפרושי מחני' הכי, אבל למסקנא י"ל דגם רצ מוקי למחני' בחרס וסולת רותחין, ואף לדידיה לא מחדשינן דהדר חרס וסולת ומרתחי ליה לרוטב, אם כן ליכא לראיה זו, אלא דמהא דפרכינן לעיל מ"א א' בפשיטות צללאו ואח"כ בשלו דהא עלי אש הוא, משמע דבלא קרא, או כר' יוסי החם, לית לן למיפסל, ואם כן צלי מחמת דבר אחר דליכא קרא וליכא טעמיה דר"י לית לן מהיכן למיפסל.

ברם אפשר לומר דלאו כל אנפי שוין, והעיקר תלוי אס עדיין שם עלי אש עליו, ובשר צלי אש שנללה כל צרכו שנגע בתנור לא נתבטל ממנו שם עלי אש מחמת זה, אבל רוטב צלי אש שנללה בסולת וזלה הסולת, נתבטל שם עלי אש

ולא לללי קדר, כמדומה דאין מויע, ועכ"פ לאחר מעת לעת צבשר צחלב ודאי יש להקל.

ע"ז א' הני הוא יש בהם נד חמור תמיד תדיר וכליל פסח שהוא ענוש כרת, [צחו] ד"ה שכן משמע שלא היה הדבר בגירסתם וכבר העיר בזה ברש"ש, ולמש"כ תו' כתובות ל"ז צקו"ד יש לפרש דג' ר"ת נמי כג' דידן אלא שהוסיף, יעוי' צחו' שבת קל"א ז' שדקדקו אמאי לא יליף התם במה ה'ד, ובאמת הדבר מצוה צבוגיין דבעי למילף לשאר קרבנות ליצור שדוחין שבת מתמיד ופסח, ודחינן מה להני שכן יש בהן נד חמור, וחזינן דליכא למילף במה ה'ד דאיכא למיפרך שכן יש בהם נד חמור, [ועיין צחו' כתובות ל"ז א' ובראשונים שם אמאי לא דחינן כל מה ה'ד צבצרא נד חמור], ונראה הטעם דאי אפשר לומר ה'ד השוה שכל מנזה דוחה שבת, דשבת גם מנזה היא ואדרבה חמירא טפי, והלכך אף דאשכחן מנזות דדחיין שבת לית לן למילף מינייהו לשאר מנזות ושפיר איכא למיפרך נד חמור, ול"ד לנזיקין דאמרינן ה'ד השוה שבהן שדרכן להזיק, דהתם צבצרא הוא לחייב לשמור את כל המזיקים, וי"ל דסגי בשמירתן עליך לחייב בהזיקין.

צד חמור שאמרו צמכות ד' ז' אפשר לפרש דכיון דעל כרחק לא מצינו למילף מעדים זוממין לשאר לאוין שלא יצטרכו התראה, חזינן דעדים זוממין שאני, ה"נ לא נוכל למילף מעדים זוממין ללקות על לאו שאין בו מעשה, וכי היכי דלא נוכל ללמוד ממוציא שם רע דלוקה ומשלם, ה"נ לא נוכל ללמוד ממוציא שם רע דלוקין על לאו שאין בו מעשה, דעל כרחק חזינן דמוציא שם רע חמיר טפי. (שבת קל"א).

שם סבירה דלכו"ע טומאה דחוייה כו' ודכו"ע אין הציץ מרצה על אכילות כו', (א"ה, כל הסוגיא נחבאר באורך במנחות י"ז ב'). נראה דלא בעי למימר דמתניתין הכי סברה, דאם כן הו"ל למיפרך אי הכי שתי הלחם היאך צאין בטומאה, אלא ידע דמתניתין על כרחק או דס"ל טומאה הותרה או דס"ל צמע"א אלא דסבירה דר' יהושע מסתמא ס"ל טו"ד ואצמע"א ואם כן נימא דמתניתין דלא כוותיה, [והא סיפא ודאי כוותיה אחיא וכמש"כ תו'].

מתני' חמשה דברים צאין בטומאה כו', א"ה, עיין מש"כ לקמן ע"ט א' בהא דאם לא נטמא הצבשר נאכל בהקרבת טמאים, וע"ע צבצחים ס"ז סק"ב.

שם הפסח שצא בטומאה נאכל בטומאה כו', יש לעיין אם גם צוה מודה ר"נ דטומאה דחוייה, מי אמרינן כיון דבכל קרבנות הציבור הנאכלין טומאה דחוייה, ה"נ בפסח, ואף שנאכל מ"מ אינו אלא דחוייה, או"ד כיון דנאכל בטומאה הרי הוא כקרבנות שאינם נאכלים, והותרה, ועיין צבצחים ל"ז ב' ל"ג א', וצ"ע. (יומא ו' ב').

תוד"ה מאי לפי מה שפי' בקונטרס כו', כנראה הוא ממש"פ רש"י הא דעבד לוי עובדא צי ריש גלותא שנלאו וצא מעשה והתיר, וממה שלא פירש שהתיר לכתחלה משמע דס"ל דלא שרי לכתחלה, ואין מזה הכרח דפשטא דגדי וד"א משמע שאירע כן לכתחלה ד"א מאי בעי התם, ומיהו הרי"ף צפ"ז דחולין פירש כן ליישב הא דמזכיר"א ורצא מפרזיקא וצרייתא דר"כ דלא ליפלגו אלוי.

ובעיקר קושיתם בפשוטו י"ל דגמ' בעי לאסוקי קושטא דמילתא, דאי הוי משני מודה לוי לכתחלה דאסור, אכתי הוי פריך א"ה אימא סיפא ואפילו גדי וטלה, ועל כרחק הוי מסיק משום תערובת גופין.

ובן משה"ק צסמוך צד"ה נימא דנפרש דאסור משום תערובת גופין צכחושים, נמי ניחא משום דבעי לפרושי קושטא דמילתא, דעל כרחק ראוי להזכיר גם תערובת טעמים שזה איסור מוחלט ולא יתכן להעלימו, ואם מתפרש רישא משום תערובת טעמים, וצא לפרש דאף צדליכא משום תערובת טעמים אסור משום תערובת גופין, ראוי טפי למינקט גוונא דליכא משום תערובת טעמים צכל סוגי הפסחים, מלמינקט מאורע דכחושינן, והיינו דנקטו כעין שתי קדירות.

תוד"ה אסרה וצתנורים כו', צ"ע צתנורים הקטנים שלנו אם דינס כחנור, או דכיון דקטנים ציותר יש לדמותם לתחת מחצת שקורין תרפי"ד שצחו' ע"ז ס"ו ב' ד"ה רצא, וצרמ"א סימן ק"ח ס"א דאפילו צדיעבד אסור, ומיהו צזא"ז מסיק התם דשרי אלא אם כן המצת מויע, וצתנורים שלנו אם משמשים רק לאפייה (צתנניות)

ז'יך מידי דהוה אטומאח גברי, ואמנח כזר תמהו
בזה צח' שס וכן צח' הרשצ"א והניחו צחימא,
וכן בגבול"א הקשה מזה על החו'.

ונראה מזה דס"ל לר"ש דלאחר שמאלנו צחורה
לזיך מרצה על טומאח הנקריצין, הרי
כשלמדנו לקרצן ליצור דבא צטומאח המקריצין
כדליף ס"ו ב' מאיש נדחה ואין ליצור נדחין, ובכלל
זה גם כשהנקריצין נטמאים מחמת המקריצין, דיס
לפרש דטומאח הנקריצין לא הותרו אלא ע"י הליץ,
אלא אם כן נימא דטומאח הותרה ליצור דלפי זה
אין טומאח מפסדת וגם טומאח הנקריצין בכלל
זה, אכל אי טומאח דחווה ליצור אין לנו ללמוד
לדחות טומאח הנקריצין אלא ע"י ריזוי זיך, דאע"ג
דטומאח המקריצין חמירא שהיא צכרת, מ"מ
טומאח הנקריצין ענין אחר הוא שהקרצין טמא,
ומיתוקמא קרא דילפינן מיניה דעומר ושחי הלחם
באין צטומאח, אי אין זיך מרצה על אכילות,
כשנטמאו הכהנים לאחר קמיצה, והוא מקריצ
הקומץ צטומאח, והשירים טהורים, א"כ צטבול יוס
אם אינו פוסל את הקודש, וכן שחי הלחם באין
צטומאח כשכהן טמא זורק דם הכזשים דמועילה
הזריקה להחיר הלחם כשהם טהורים, אכל בגוונא
שהעומר ושחי הלחם נטמאים ע"י הכהן אינם
באים צטומאח אם אין למע"א, ואפשר שזו כונת
חו' מנחות ט"ו א' ד"ה והכא שכתבו דטומאח
הגוף דלא מהני זיך שרי בלא זיך, אכל טומאח
הנקריצין דמהני זיך לא שרי בלא זיך, ור"ל דגם
ליצור לא מאלנו שהחירה תורה טומאח הנקריצין
בלא זיך, והיינו דקאמר ר"ש כה"ג ציוס הכפורים
יוכיח דאף קרבנות שעוודם צבגדי לבן הותרו לבא
צטומאח, ואף כשהקטורת והדס והבשר נטמאים,
וש"מ דגם כשאינו על מאלנו מרצה, דלא יתכן לומר
דקרבנות יוס הכפורים יודחו מפני הטומאח, ולא
מאלנו שהותרה טומאח הנקריצין בלא זיך, ולהאמור
שפיר י"ל דמהדרינן אטהרה גם ליצור ואיכא זיך
וכפשטא דגמ' צמנחת העומר ומנחת פרים ואילים.

ומיהו אין הכרח לסברא דר"ש, וי"ל דכיון
דריצתה תורה דק"ל בא צטומאח, הרי
גם צטומאח הנקריצין בכלל, ואף כדליכא זיך,
והיינו טעמא דיוס הכפורים, ור' יהודה דאחדר
ליה טומאח הותרה קושטא קמהדר ליה לפי מאי
דס"ל, ולפי זה שפיר פסק הרמב"ם כר"י דאין

שם רי"א עודהו על מאלנו מרצה כו', פרש"י
שישנו על מאלנו בשעה שאירעה טומאח
לקרצן, וכן פירש צסנהדרין י"ב ב', וצרמ"ה שס
כתב דנראה דבשעת הקרצה קאמר ודלא כפרש"י,
ונראה דרש"י צעי שיהא על מאלנו משעת הטומאח
ועד שעת ההקרצה, דאם אינו על מאלנו בשעת
הטומאח הו"ל דחוי, וכמו צנפגס המוצח זכחים
נ"ט ב' דחשיב דחוי אע"ג דצידו לחקן, אכל מודה
רש"י דבשעת ההקרצה צריך שיהא על מאלנו, ודעת
הרמ"ה נראה דלא חשיב דחוי כיון דצידו ללוצשו
ועומד ללוצשו, ולא דמי לנפגס המוצח, ומיהו לפי
זה צנטמא בשעה שהיה הליץ שצור לכו"ע יהא
דחוי, וכש"כ צנצבר הליץ לאחר שנטמא קודם
שהקריצ, וצחו' זכחים צ"ב א' ד"ה שלנה פירשו
דדס שנטמא וניחו על הבגד דא"כ כיצום, איירי
צנצבר הליץ או שאינו על מאלנו, ומשמע נמי
דצריך שיהא על מאלנו בשעה שאירעה הטומאח
דלא מסתבר שיהא תלוי אם הוא על מאלנו בשעה
שניחו על הבגד, וצ"ע. (יומא ו' ב').

— מדפס ציומא ו' ב' —

שם א"ל ר"ש כה"ג ציוס הכפורים יוכיח שאינו
על מאלנו ומרצה, כזר תמהו צחו' דהא על
כרחק ילפינן מקרא פסחים ע"ז א' דקרצן ליצור
בא צטומאח, ואי אין זיך מרצה, על כרחק גלי
רחמנא דהקרצן בא צטומאח גם כדליכא זיך, וכמו
דאחי צטומאח גברא בלא זיך, דהא אין הליץ מרצה
על טומאח הגוף כדתנן פסחים פ' ב', ואף אי
טומאח דחווה ליצור, מ"מ הא גלי רחמנא דחויא
טומאח, ומה שחירצו דקים לגמ' דגם צאפשר
לאהדורי אטהרה לא מהדרינן ציוס הכפורים
כשנטמא הקרצן, ועל כרחק דזיך מרצה, דכלא ריזוי
זיך ראוי לאהדורי אטהרה, צ"ע דמנין קיס לר"ש
דין זה, הרי צטומאח גברי גם ציוס הכפורים
מהדרינן אי טומאח דחווה ליצור כדפרכינן לעיל
דנפרישהו מטומאח המת, עיין חו"צ יומא ו'
סק"א, ומג"ל דצטומאח הנקריצין לא מהדרינן, גם
לעיל צמנחת העומר וצמנחת פרים ואילים וכזשים
פשוט לגמ' דלמ"ד דחווה מהדרינן, ומה שחירצו
דהתם צנצבר הליץ דחוק, ועו"ק דצכולה סוגיא
דפסחים ע"ז ע"ח פשוט לגמ' דמנחת העומר ושחי
הלחם אין באין צטומאח למ"ד אין זיך מרצה על
אכילות, ולא אמרינן דגלי קרא דאחו צטומאח בלא

תאכלו בשר ועדיין דם במזרק, ולשון זה יכול להתפרש שפיר גם כל זמן שעדיין דם במזרק ואפילו כבר נזרקה זריקה אחת, ועיין במשך חכמה פרשת ראה בקרא דודם וצחיק ישפך.

שם אלא קסבר ר"י הניץ מרצה על העולין, למסקנא לא אשכחן מאן דס"ל אין הניץ מרצה על העולין, רק דס"ל לר"י דביחיד לכתחלה לא יזרוק מדרבנן, והא דקאמר אלא קסבר ר"י הניץ מרצה על העולין ומשמע כאילו יש בזה חולק, היינו משום דביתר הכי פרכין אלמא קסבר ר"י אין הניץ מרצה על העולין, א"נ ה"ק קסבר ר"י הניץ מרצה על העולין אף מדרבנן, אבל למאי דמסיק כו"ע מודו דניץ מרצה על העולין והא דאמר מנחות ט"ו א' והא עולין דניץ מרצה על העולין היינו דמדאורייתא הא כו"ע מודו דניץ מרצה על העולין ואם כן אמאי שניהם יעשו בטומאה, ובתו' שם כתבו דבציבור לכו"ע מרצה, דקדקו לפרש דאף לכתחלה ניץ מרצה ולרווחא דמילתא כתבו כן, דאף אי מדרבנן אינו מרצה פריך שפיר, [ומדבריהם מצואר דקומץ אינו כדס' אלא כאימורין, והוא בכלל הנידון אי ניץ מרצה על העולין, וצ"ע דהא ודאי לרב דאמר לעיל ט"ז א' דכן ממש, ודאי אי אין ניץ מרצה על העולין מ"מ בקומץ מרצה דאי לאו הכי אמאי מרצה, וה"נ אי טומאת עצמן יש להם נמי מ"מ קומץ כדס', דהא מחיר, ועיין בספר מרן (שליט"א) זללה"ה קמא סימן כ"ו ס"ק ט"ו], ושם כ"ה ב' פרש"י דלכו"ע ניץ מרצה על העולין והביא דביתר כהנים נפיק לה מקרא, ור"ל דמדאורייתא ודאי כן הוא, וגם לשון הגמרא התם נמצא"ה מי שמעת ליה משמע דמעיקר הדין פריך, [ועיין תו' שם ד"ה ורב], ולכך כתב רש"י דעל העולין לכו"ע מרצה, ובתו' שם הקשו לפרש"י וצ"ע. (מנחות י"ב סק"ה).

שם אלא נטמא למאן קתני, יש לעיין לוקמה בנשבר הניץ, וכש"כ אי ס"ל עודהו על מצחו דוקא ולפרש"י היינו בשעת טומאה [ואפשר דר"ל אף בשעת טומאה, (וכ"מ קצת לכאורה מהא דכה"ג ביום הכפורים יוכיח ול"ע בזה כעת), ויעוי' ברמ"ה סנהדרין י"ב שחולק על רש"י בזה], דשפיר י"ל שלא היה על מצחו בשעת טומאה, וי"ל דכל עיקר נטמאו דקתני ודאי הוא לאורוי' בדין ניץ, דאי לאו הכי הא קתני אבוד ושרוף, ונטמא נמי

עודהו על מצחו אינו מרצה עיין פ"ד מצ"מ ה"ח, אע"ג דקיי"ל טומאה דחוייה, וזו כונת הכ"מ שם בשם הרי"ק, וכן מוכח בתו' ביומא שכתבו דברייטא דמנחת פרים ואילים סברה כר"י דאין עודהו על מצחו אינו מרצה, ומ"מ קתני בהך ברייטא דליכא אחרת אומר לו הוי פקח ושתוק, וכבר העיר בזה מרן זללה"ה בהערות יומא, א"נ אפשר גם לומר דאמנם ביום הכפורים טומאה דליכא ניץ לא מתכשרא, ולא כלל הוא דכל שקבוע לו זמן דוחה גם טומאת הנקריים, וכדחזינן דלר' יוסי ע"ח א' עומר ושתי הלחם אינם באים בטומאה משום דאין נמצא"ה. (עד כאן).

תוד"ה נימא מתני', ותימא דאפילו ס"ל נמי יש דם כו', באתת פרכין הכי לקמן ע"ח א' לר"י, ואמרין התם וכ"מ לקרב עמהן, ואם כן ה"נ היה צריך למימר הכי, ושפיר פריך עדיפא מינה דכולה מתניתין לא מני אחיא כוותיה, וגם בלאו הכי שפיר צעי לפרושי קושטא דמילתא אי ר"י פליג אכולה מתניתין או רק בשתי הלחם, [וגם בהך ברייטא דדייק מינה לקמן דס"ל לר' יהושע אצמע"ה התם נמי מפורש דס"ל אין ניץ מרצה על העולין ואם אין בשר אין דם, וי"ל דהשתא נמי ידעו הך ברייטא ועלה סמכין].

ע"ז ב' ההוא מיבעי ליה שאין הצפר מותר באכילה עד שזרק הדם כו' ור"י אין הצפר מותר באכילה עד שזרק הדם ק"ו הוא כו' דם דכי ליחיה מעכב כו', בפשוטו צ"ע דהא פשיטא שאין בשר הקרבנות יתיר קודם זריקה, וכדאמרין בפשיטות דכי ליחיה מעכב, וכמו שפרש"י דמתחלת הקדשן הן נאשרין ואינן יתירין אלא בכפרת הקרבן ע"י זריקת הדם וכהנים משולחן גבוה קא זכו, ובמכות י"ז א' ילפינן מקרא דהאכל קודם זריקה לוקה, ואפשר דהכונה דאין הצפר מותר באכילה אפילו כבר ניתן מתנה אחת המעכבת, עד שיתנו כל המתנות וגם שפיכת שירים, והאי קרא דודם וצחיק ישפך ילפינן מיניה בוצחים ל"ז א' לחייב שפיכת שירים בכל הקרבנות, ואחי למימר דאין לאכול הצפר קודם שפיכת שירים, והא דאמרין דדם דכי ליחיה מעכב, היינו עיקר הדם בנתינה המעכבת, ואהני האי חומרא לומר דגם שירי הדם יעכבו, בקל וחומר מאימורים, ובסנהדרין ס"ג א' אמרינן דבר אחר לא תאכלו על הדם לא

איך גרע נטמא מיואל, וחשיב כאבוד ושרוף דאף
זדיעצד לא הוראה, ולפי זה אף לפרש"י למסקנא
סבר ר"י דנמע"א, וכדאמר בהדיא ל"ד ז', וברש"י
שם, ואפשר דלפי זה למסקנא אין צריך לומר דס"ל
לר"י טומאה הותרה ושפיר י"ל דציצור מודה ר"י
דנמע"א לכתחלה, וכמו לפי תו', ונמצא לפי זה
דלמסקנא רש"י ותו' שוין, [ומיהו צפוף הסוגיא
פרש"י דנטמא ה"ט משום דאיתיה בעינא וצ"ע].

ולפירוש תו' הא דקאמר אלא היינו משום
דהשתא מוקי למתניתין דבאין
לכתחלה, ומעיקרא הו"ס דאף ציצור דוקא
זדיעצד ומתניתין דיעצד, וקושיא דפסולה זדיעצד
משמע כתבו בתו' דלא חש לה ומפרש פסולה
לכתחלה, וצ"ע שאין זה דרך הש"ס להקשות ולא
לפרש כלל, וצ"ע שלא פירשו כמש"כ לעיל
דלמסקנא סמך ונקט פסולה משום אבוד ושרוף,
ואפשר דאמנם גם התו' ס"ל דלמסקנא הכי
מתפרש דפסולה דנקט משום אבוד ושרוף הוא,
אלא דדקדקו לפרש דהא דלא הקשו עכשיו והא
פסולה קמי משום שאין זו קושיא כ"כ דיש לפרש
נמי פסולה לכתחלה.

שם א"ה למאי הילכתא אין הנמע"א, הקשו בתו'
הא נפקא מינה לשתי הלחם, וי"ל דא"ה אית
לן למימר דתרייהו ס"ל טומאה דחוויה ולא ניחא
לגמרא למימר הכי, וגם הרי בתר הכי ס"ד בגמרא
דר"י ס"ל טומאה הותרה, אבל אכתי הוה מצי
למימר נפקא מינה לענין לחמי תודה, דאי
הנמע"א יצא ידי נדרו וכדנתיא מנחות מ"ו א',
ואי אין הנמע"א הו"ל שלמים ולא יצא, ומיהו י"ל
דלראצ"ש דהלחם צוריקה הוא דקדוש כדאמר
מנחות מ"ו א' לא מרצה איך לחם, דקודם זריקה
כיון דלא מיפסל צינא ועדיין קדושתו קלה לא
קרינא ביה עוון הקדשים, וכמו דם קודם קבלה
דאמר צירושלמי פסחים פ"ז ה"ז שאין הניץ מרצה,
ולכך לא ציי לאוקמי פלוגתתם דוקא אליבא דרבי,
[ועיין מנחות י"ב סק"ז דאף לרבי אפשר דאף אי
נמע"א מ"מ בלחמי תודה אינו מרצה כיון דעדיין
חסר איגוד לחם, ומיהו אין כן דעת תו' שם],
ומיהו אכתי קשה דהא נפקא מינה לענין שתי
הלחם ולחם הפנים למישרייא לטהור באכילה,
דמשום טומאה הותרה לא מישתרייא טהור באכילה
ואילו משום ריזוי איך משתרייא טהור באכילה

בלא איך כוותייהו דמי, ואף את"ל דס"ד דנטמא
אף בלא איך עדיף מנאצד מ"מ לא הו"ס חסיד תנא
נטמא פסולה בזמן שצדק הרגיל כשרה. (סז).
שם כאן לכתחלה כאן דיעצד, מצואר דאין חילוק
בין נטמא בשוגג לנטמא במזיד ולעולם אינו
זורק לכתחלה, ואפשר דאף לרצ שילא מנחות כ"ה
ז' כן, ודוקא אם זרק קאמר דהוראה אף זורק
במזיד אם נטמא בשוגג אבל לכתחלה לא יזרוק,
א"נ שמה יש לחלק בין טומאת בשר לטומאת דם,
לא מיבעיא אי טומאת דם דרבנן אלא אף אי
טומאת דם מדאורייתא נמי יש לחלק דבדם מזהר
זהירי טפי ולא גזרו רבנן. (סח).

שם ומנא תימרא כו', למאי דס"ד השתא דאף
כאבוד ושרוף קאמר ר"י אם זרק הוראה אם
כן לא שמעינן מהכא דס"ל נמע"א, ועדיין קשה
שתי הלחם היאך באין בטומאה, אלא דכיון דצרייתא
דמוכחא דנטמא חלב ובשר אינו זורק את הדם לא
איירי אלא לכתחלה, תו אמרינן מסברא די"ל דס"ל
לר"י נמע"א זדיעצד. (סח).

ע"ח א' אלא ל"ק כאן ביחיד כאן בצבור,
לפרש"י היה אפשר לפרש דהא
דהקשה דפסולה דיעצד משמע, היינו לומר דתנאי
נינהו אליבא דר"י ונהי דתנא דצרייתא ס"ל דמודה
זדיעצד, תנא דמתניתין דמנחות פליג וס"ל דאף
זדיעצד לא הוראה, ומשני השתא דאף אי ס"ל לר"י
דפסולה אף זדיעצד מ"מ ציצור שפיר דמי
דטומאה הותרה ציצור, וכש"כ אי מכשר זדיעצד
דודאי ציצור זורק לכתחלה, אבל צפרש"י משמע
דכו"ע מודו דביחיד לכתחלה הוא דאינו זורק אבל
זדיעצד שפיר דמי, ולפי זה צ"ע דאם כן קושיא
דפסולה זדיעצד משמע לא נמצא לה תירוצ, ואי
דס"ל לתרצן דלאו דוקא ויש לפרש פסולה לכתחלה,
נמי היה לו לפרש, ונראה דסמכו בגמרא אמסקנא
דכאבוד ושרוף פסיל ר"י אף זדיעצד ונקט פסולה
משום אבוד ושרוף, ולפרש"י מתפרש דהשתא
מפרשין דלית ליה לר"י נמע"א והא דהוראה
זדיעצד משום דאם אין בשר אין דם אינו אלא
לכתחלה, והיינו דקאמר אלא, משום דהדר ביה
ממאי דהוי סבר מעיקרא דס"ל לר"י נמע"א,
ומיהו למאי דמסיק דכאבוד ושרוף אף זדיעצד לא
הוראה לר"י יש לפרש לפרש"י נמי דהא דנטמא
אם זרק הוראה דמשום דנמע"א הוא, אבל בלא

דברים באין בטומאה, [לפי תו', וכן מבואר ל"ד
ב' דס"ל לר"י זמע"א], ועל כרחק לפרש כן מחני'
למאי דקי"ל טומאה דחווה וה"נ סברי חכמים
מנחות י"ד ב', א. נשרף הבשר והאימורין [וכן
במנחה שנשרפו כל שיריה] לא יזרוק ואם זרק לא
הורצה ואם נשאר כזית [או בשר או אימורין,
ובעולה אפילו בין שניהם כזית שפיר דמי] זורק
לכתחלה, ומהני הזריקה לכזית לכל מילי, [ובמנחה
היינו צע"א דמנחות י"ב א' ופסק הרמב"ם דהדבר
ספק]. ב. יא"ב הבשר והאימורין כולן לא יזרוק ואם
זרק הורצה, [ונראה דאף ציצור אינו זורק לכתחלה
ודוקא בטומאה אמרו דציצור מציא לכתחלה], אבל
אין הזריקה מועלת לא להוציא מידי מעילה ולא
לחייב משום פגול נותר וטמא, [כתירוץ שני בתו'
מנחות י"ב א' ד"ה ה"מ, שכ"כ גם בפסחים ל"ד
ב', וגם אחרי שאפשר לומר דר"י ור"ע לא פליגי
מנין לחדש דפליגי, וגם ר' יוחנן דאמר דציצא כולה
לא אמר ר"ע מנ"ל הא אי נימא דר"י ס"ל דאף
ציצא כולה זריקה מועלת ליוצא], וכן במנחה, ואם
יא"ב מקצת הבשר זורק לכתחלה, והזריקה מועלת
ליוצא לענין מעילה ולחייב עליו משום פגול נותר
וטמא, וכן במנחה, [יא"ב הבשר כולו והאימורין
קיימין יש להסתפק אי מועלת הזריקה לבשר לענין
מעילה דאפשר דדוקא בנשאר מקצת בשר כיון
דמועלת לענין מעילה למקצת הנשאר מועלת נמי
למקצת שיצא, אבל בנשארו רק אימורין נמצא שאין
הזריקה מועלת לענין מעילה כלל, אם כן ליוצא
לחוד אינה מועלת, ול"ע בזה בעת]. ג. נטמא
הבשר והאימורין כולן בקרבן יחיד לא יזרוק ואם
זרק הורצה, והזריקה מועלת לבשר ולאימורין לכל
מילי, ובקרבן ציצור זורק לכתחלה, דד"א בשיש
ריצוי ציץ אבל אם נשבר הציץ או שאינו על מנחו,
[לפי מה שפסק הרמב"ם דבעינן עודהו על מנחו
דוקא], בין ביחיד בין ציצור אפילו אם זרק לא
הורצה, וכן במנחה, נטמא מקצת הבשר אף ביחיד
זורק לכתחלה, והזריקה מועלת גם לטמא לכל מילי,
דד"א שמועלת לטמא ביש שם ציץ אבל אם אין
ציץ אין הזריקה מועלת לטמא, [זה מבואר ל"ד ב'
דבנטמא טעמא משום ריצוי ציץ ומבואר דבלאו הכי
לא הורצה אע"ג דציצא הורצה, הרי דנטמא גרע
טובא מיוצא, דאף לענין הרצאה דקיל אינה מרצה
כש"כ לענין שתועיל לה הזריקה], וכן במנחה.

וכמבואר מנחות ט"ו א' ובתו' שם ד"ה ור"י,
[ומיהו מרן (שליט"א) זללה"ה בקמא סימן כ"ו
ס"ק ב' צידד לומר דלמסקנא לא קיימא הכי
עי"ש], וי"ל דעדיפא מינה משני דכלל הקרבנות
איכא נפקותא בדין זמע"א, וכן כד פריך דר' יוסי
מסתמא ס"ל כר' יהושע היינו נמי משום דניחא
ליה טפי לפרושי דכלל הקרבנות איכא נפקותא
בדין זמע"א, [והתו' ס"ל דעיקר הס"ד דר"י כר"י
ס"ל הוא משום דמשמע ליה דפלוגתא דזמע"א
לענין הכשר הקרבן היא ולא לענין מעילה ופיגול,
ולכך הקשו דהא נפקא מינה לשתי הלחם], ולפי
זה ניחא גם קושית תו'.

שם וכו' לקרב עמהן, נראה דר"ל שהכבשים
טמאים ושתי הלחם טהורין דאי שתי הלחם
טמאין הרי הם כאילו אינם למאי דס"ל טו"ד
ואזמע"א, ובעי לפרושי דמתניתין ה"ק שתי הלחם
וכבשי עזרת והוא שם הקרבן, [ואף דבמתני'
הפסיק ציינהם בלחם הפנים אפשר דלא חש לה,
א"נ יש לפרש שתי הלחם בבאין עם הזבח וזבחי
שלמי ציצור היינו בבאין בפ"ע וכב"נ מנחות מ"ה
ב', אבל לא איירי בנטמא הלחם אלא בנטמא
הבשר ופריך אם כן היינו זבחי שלמי ציצור שאין
צורך להזכיר שתי הלחם כלל, ועוד דאם כן ארבעה
הוא דהוויין, ולשון רש"י בזה ז"ע שפירש דשתי
הלחם דמתניתין מפרשין עד השתא בבאין בפני
עזמן, ולא נתפרש למה ליכא לפרושי בבאין עם
הזבח וקמ"ל דין נטמא הלחם ודין נטמא הבשר,
ואולי לאו דוקא ולרווחא דמילתא קאמר לה
דמשכחת לה לחם לחוד, ובסוף דבריו סיים לציץ
מרצה ומשמע דבנטמא בשר לחוד קאמר, וי"ע,
אח"כ ראיתי בספר מרן (שליט"א) זללה"ה מנחות
סימן ל"ב ס"ק ל"ד שפירש כן, עי"ש.

ולעיל ע"ז ב' הקשו תו' מה שייך בשתי הלחם
באין בטומאה ותירצו משום חנופה דאית
בהו, וי"ע מאי קשיא להו הא שפיר קמ"ל מתניתין
דשתי הלחם שנטמאו אין צריך להציא אחרים, והן
כשרות, ולר"ע דהלחם מעבד את הכבשים הכבשים
כשרים, וגם אם אי אפשר אלא להציא שתי הלחם
טמאין נמי מציאין דמתקיימת על ידיהן מצות שתי
הלחם, וי"ע. (סע).

דינים העולים, [למאי דקי"ל כר' יהושע, ונראה
נמי דקי"ל זמע"א וכסתם מתני' דה'

הבא בטומאה, כיון שנקרב ונאכל בטהרה, [ואף אם נטמא הבשר, הרי קיי"ל כר"ח].

שם או שהיו הכהנים טמאים כו', נראה דהולכין בזה אחר מספר הכהנים הנזכרים להקרב הפסח, ואפילו אם רוב הכהנים טהורים אלא שאין סיפק ביד הטהורים להקרב הפסחים, הרי זה בא בטומאה, ואפילו אם סיפק בידם להקריב רוב הפסחים, נמי מסתברא דבא בטומאה, דהי מינייהו מפקת, וממילא חשיב כאילו אי אפשר בלי הטמאים, ואם רוב הכהנים טמאים ויש סיפק ביד המיעוט להקריב כל הפסחים, נראה דבא בטהרה, ואף למ"ד טומאה הותרה, דפסח שאני כיון דכל יחיד מייתי וכמ"ש תו' יומא ו' ב' ד"ה אמר, ועוד דהא נאכל, ואף דנאכל בטומאה נמי, מ"מ ראוי להדר שלא לאכול בטומאה, ועוד דהא נתחדשה מצות פסח שני לטמאים, [ואף דכל מעשה הקרב הפסח הוא בנס דלא יתכן בזמן ומקום מועטים כ"כ להקריב כ"כ הרבה פסחים, אבל מ"מ יש גם ביד האדם להעריך מספר הכהנים הנחוצים לזה].

שם יעשו בטומאה, שנה התנא חד יעשו בטומאה על קהל טמא ועל כהנים טמאים, לומר שדינא שוה, והיינו דכשהקהל טמאים והכהנים טהורים רשאים גם הכהנים הטמאים לעבוד, אף שיש סיפק לעשות הפסחים ע"י הטהורים, וגם כשמן הקהל נמי יש די טהורים כפי הצריך לסייע להקרב כל הפסחים, ונמצא שאין צורך להתיר כניסת טמאים לעזרה כלל, אפילו הכי מותר גם לטמאים להכנס לעזרה להציא פסחם, וכן כשהקהל טהורים והכהנים טמאים, נמי מותר אף לטמאים מן הקהל להכנס ולהציא פסח, וכן בכלל זה שאין על הכהנים להזהר מלנגוע בבשר, ואף שהפסח טמא הוא נאכל לקהל הטהור, ואף כשנטמא לאחר זריקה, וכן אם נטמאו צעלים אחר זריקה.

והנה בשאר קרבנות נצור שבאין בטומאה נראה שלא נתחדשה בהן שום הלכה לחלק בין אם הקריבוהו טמאים לבין אם הקריבוהו טהורים, ואף כשהוקרב בטומאה אם לא נטמא הבשר ויש כהנים טהורים, הרי הבשר נאכל להן, דאף זריקת טמאים מתרת הבשר לאכילה, [ובטומאת הנקטרין הדבר מבואר מנחות כ"ה א' בטמא הקומץ דהשירים נאכלים כמ"ש רש"י שם, אבל כי אין קיימין כשהוקרב בטומאת המקריבין], וכן נראה מלשון

ד. בנשרף מקל או צינא מקל או בנטמא מקל, בזבחים לעולם הנשאר בכשרותו נאכל, אבל במנחות אינו כן אלא יש חילוק בדבר שאם נשרף מקל או נאדד מקל כל המנחה אסורה, אבל אם נטמא מקל ויש שם ניץ, או שינא מקל, הרי הנשאר נאכל, [וזה מבואר מנחות י"ב ב' דצינא ונטמא מקל הנשאר נאכל, ובחסר אמרו בהדיא שם י"ב א' דאינו נאכל], ועיין מש"כ מנחות י"ב סק"ה. כל מקום שאמרנו מקל צריך שישאר כזית וכדתניא פסחים ע"ט א' כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית כו'. (מנחות י"ב סק"ב).

ע"ח ב' אלא רואה אני דברי ר"א דדיעבד, נראה דכר"א ס"ל אלא דס"ל דרבנן החמירו לענין לכחלה, [וכן לר' יהושע בנטמא וינא הא דאינו זורק לכחלה נראה דאינו אלא מדרבנן], ולפי זה אפשר דלא חשיב כמכריע, וי"ע. שם דאי ממשיכי הני כו', עיין מש"כ לקמן פ"ט א'.

שם וחזרו ונמנו עליו חבורה אחרת, עיין מש"כ לקמן פ"ט א'.

שם וזרקו דמו שלא לאוכליו, עיין מש"כ בזה לעיל ס"א א'.

שם הרי שהיה חולה בשעת שחיטה כו', נתבאר לעיל ס"א א'.

ע"ט א' מחני' נטמא קהל או רובו כו', יש לעיין היו הקהל טמאי מת בשביעי שלהן, לדעת הסוברים דשוחטין וזורקין עליהם, אבל אין סיפק ביד הכהנים להקריב הפסחים אלא אם כן יכנסו הקהל לעזרה לסייע בידם, אם מותרים, ואם עי"ז כבר נעשה פסח הבא בטומאה להתיר גם לטמאים, אף דאין עתיד להיות נאכל בטומאת הגוף שהרי יטהרו לערב, וגם אין נקרב בטומאת הגוף שהרי הכהנים טהורים, ורק למסייעים הותרה הכניסה לעזרה בטומאת הגוף, ונראה דמותרים להכנס, דכל טומאה המונעת הקרב הפסח, נדחתה, וכמו טומאת כלי שרת, וכן כשאין סיפק לקחת בפשוטי כלי עץ כמ"כ בחוד"ה בטומאת, [וגם כניסה לצורך אין בה איסור כמו אומנין דבליכא אלא טמאים נמי שרי ועיין מש"כ בחו"ב יומא ז' א'], אבל אין נראה שיחשב עי"ז פסח

בתמיד אס הותרה לו טומאת התהום, היינו לענין להחיר לו לזרוק לכתחלה וכמש"פ רש"י שם, וכן בתו' זכחים כ"ג א', אבל דדיעבד אף טומאה ידועה מרצה, דקרבן יציור אינו נפסל מחמת טומאת מת, וכ"כ מרן זללה"ה בזכחים ס"ז סק"ב, שו"ר בספר מרן זללה"ה לזיר סימן קל"ט סק"ג שלא כ"כ לדעת הרמב"ם.

ואפשר דאף בפסח כן דאס היו רוב ישראל ורוב הכהנים טהורים, ומיעוט כהנים הטמאים למת הקריבו הפסחים של רוב ישראל הטהורים, [והיה צידוע מתחלה שהם עתידים להקריב, דאס לא כן קמא קמא מיפסיל], דדיעבד יצאו ידי חובתן, דקרבן יציור אינו נפסל מחמת טומאת מת, והר"ז כאילו היו הכהנים טמאים.

ונראה דאס לא היתה פרשת פסח שני בתורה, והיינו למידין דקרבן יציור שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה מאיזו דרשה שהיא, דהיה דין שגם מיעוט טמאים יקריבו פסחם בטומאה דהא קרבנס קבוע לו זמן והוא מעין קרבן יציור נמי, [עיין יומא נ' א' ולכאורה איתותבו התם רבנן דמתני' דתמורה י"ד א' דתלו טעמא דדחיית טומאה בקרבן יציור, אבל נראה דבעינן נמי שיהא קרבן יציור, ולא סגי בקציעות זמן, דהא פסח שני קבוע לו זמן וקיי"ל כרבנן לקמן ז"ה ב' דאינו דוחה טומאה, וכן יחיד בפסח ראשון אינו דוחה טומאה אע"ג דקביע ליה זמן, וחציתי כה"ג כקרבן יציור דמי, דהא צמת כהן גדול ולא מינו אחר תחתיו קריבה נמי כדתנן מנחות נ"א ב', וכן פרו ואילו של יום הכפורים צורך יציור הוא, וכל שכן פסח דמעין קרבן יציור הוא אע"ג דכל יחיד מקריב, ורבנן מעיקר הילפותא דמייחין פסח בטומאה ילפי דבעי שיהא קרבן יציור, דהא ילפינן דאיש נדחה ואין יציור נדחה, ולא דקבוע לו זמן אינו נדחה, וכל שאר קרבנות מפסח ילפי כדאמר ס"ו ב', ואפשר דזו היתה טענתם של הטמאי מתים דלמה נגרע לצלתי הקריב את קרבן ה' במועדו, ונתחדשה הלכה דמיעוט טמאים אין עושין את הראשון, ונדיחין לפסח שני, ולר"ש לקמן פ' א' אשכחן בשבט אחד טמא דמציא בטומאה, וכל שאר השבטים עושים בטהרה. (יומא ו' ב').

המשנה ע"ו ב' דקתני חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה, ומשמע דדוקא בטומאה אין נאכלין, הא בטהרה נאכלין אף שבאו בטומאה, מדלא קתני ואין נאכלין סתמא, [ושמא יש לדחות דאגב דבעי למיתני סיפא בפסח דנאכל בטומאה, נקט נמי רישא אין נאכלין בטומאה], ויש לדעת מהיכן ילפינן לה דפסח נתחדשה הלכה דצוריקת טמאים הותר הבשר להיות נאכל בטומאה ואף בטומאת הגוף, והרי לא ידעין אלא דפסח כיון דעיקרו לאכילה הרי כשבא בטומאה דינו להיות נאכל בטומאה, ותינח כשהקהל טמאים או כשאי אפשר מבלי לטמאות הבשר, אבל כשהקהל טהורים ואפשר לא לטמאות הבשר, מנלן שהותר לטמאותו וגם לאכלו בטומאת הגוף כיון שזרקו טמאים.

ולבאורה נראה דכ"ז ידעין מההלכה דאין קרבן יציור חלוק, והיינו להשוות הקרבנות ואכילתו, שאם האוכלין טמאים מותר גם להקריבו בטומאה, ואם המקריבין טמאים מותר גם לאכלו בטומאה, ואם הותר טומאת הגוף כש"כ טומאת בשר, ונ"ע בתו' שכתבו שאין הכהנים צריכים ליזהר מלנגוע בבשר, דכיון דהותרה טומאת אימורין הותר נמי טומאת בשר, והרי האזי דהותרה טומאת אימורין, הוא משום שהמקריבין טמאים, וכיון שהותר להם להקריב בטומאת הגוף, סברא הוא דאין להם להקפיד על טומאת האימורין, ואם כן דכוותה כיון שהותר לטמאין לאכול הפסח בטומאת הגוף אף כשהקהל טהורין והכהנים טמאים, סברא הוא דאין להקפיד על טומאת הבשר, והא דהותר לטמאין לאכול בטומאת הגוף על כרחך דידעין מההלכה דאין קרבן יציור חלוק, ואם כן הכל בכלל ההלכה, ושמא לענין שיהא מותר לטמאות לכתחלה אין ללמוד אלא ממה שהוקשו לאימורים, ודוחק, ועיין בגליון הגרע"א ז"ל וכנראה כונתו כמש"כ, ועיין מש"כ בזה מרן זללה"ה בהערות פסחים, ונ"ע.

שם שאין קרבן יציור חלוק, נראה דבכלל הילפותא דקרבן יציור שקבוע לו זמן דוחה טומאה, נכלל גם דאס הקריבוהו בטומאה באיסור, דהיינו בגוונא שלא הותר להציאו בטומאה, כגון שכל הצית אב היו טהורין, והקריבו טמא מבית אב אחר, דמ"מ מרצה, וכ"מ בזקני דרוס זכחים כ"ב ב', והא דמיבעיא לן לקמן פ"א א' בכהן המרצה

להו להטמאות לסכין שנטמא בטמא מת, הוא משום דאין כהן מוזהר עליו, דאף להסוברים דכהן מוזהר על חרב כחלל עיין יו"ד סו"ס שס"ט ובתו' נויר נ"ד ב', היינו בחרב שנגע במת, אבל בחרב שנגע בטמא מת לכו"ע אינו מוזהר, וז"ע. שו"ר בספר מרן זללה"ה אהלות ס"כ סוף סק"ו שפירש הסוגיא בחרב שנגע במת, עי"ש.

שם אלמא קסבר ר"ח טומאה דחווה היא בציבור, יש לעיין וז"ל טומאה הותרה, אבל הרי לא הותרה כשכולם טהורים, וה"ל לגבי טומאת הגוף דרוב הציבור טהורין מהיכי תיחי להחיר, וגם לא אשכחן הואיל ואשתרי אשתרי מלאו לכרת עיין זבחים ל"ב ב' יבמות ז', ונראה מזה דטומאה הותרה היינו שאין טומאה פוגמת כלל בקרבן ציבור, [עיין מש"כ בחו"כ יומא ו' ב'], אלא דמ"מ כשכולן טהורין אין לעשות בטומאה, אבל כשכבר יש טומאת בשר, תו אין להקפיד גם על טומאת הגוף, דהא בעצם הקרבן אין טומאה פוגמת, ומ"מ נראה דאין הכרח דתנא דסבר דיומא ז' ב' דטומאה הותרה בציבור דיסבור דאף בסכין טמא שרץ עזדי בטומאה, דאפשר דלענין זה כדחווה חשיב, וזוהי ניחא מה שיש להקשות מנ"ל לר"ח למימר לא שנו כו' והא פלוגתא דתנאי היא אי דחווה או הותרה, ודילמא האי תנא סבר הותרה, ומיהו בלאו הכי י"ל דניחא ליה לאוקמי לברייתא כדס"ל לדינא.

שם ורצא אמר אפילו טמאין נמי עזדי כו', משמע דאף רצא סבר טומאה דחווה ולא היה ראוי להחיר לטמאין למיעבד פסחא, אלא דילף מקרא דכשהותר טומאת בשר אין איסור בטומאת הגוף, ולפי זה אף רצא לא החיר לטמאין לעבוד, דקרא רק אכילת בשר טמא שרי בטומאת הגוף, אבל לא עבודה בטומאת הגוף, ומיהו י"ל דלאחר שהותר לטמאין להביא פסח, תו אמרינן דאין קרבן ציבור חלוק ושריא נמי עבודה בטמאים, וז"ע.

— נדפס ציומא ו' ב' —

לבאורה נראה דלרצ ששת דטומאה דחווה כל דאפשר לעשות בטמאה אין עושין בטומאה, ואפילו כל הכהנים שצירושלים טמאים ואחד טהור, יעשה הטהור, אבל ברמז"ס פ"ד מז"מ הי"ד כתב שאם היו רוב הכהנים הנכנסים

שם נטמא מיעוט הקהל הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין את השני, לרצ ולל"ב דר"כ אחי לדיוקי דבמחצה על מחצה אינו כן, אבל לל"ק דר"כ דגם במחצה על מחצה כן, קשה דמשנה שאינה זריכה היא, דהא קרא כתיב איש איש כי יהיה טמא וגו', ונראה דס"ל כר"ה פ' א' דאין תשלומין לפסח הבא בטומאה, והיינו דאחי מתני' לאשמועינן דרק כשהטהורין עושין את הראשון עושין הטמאין את השני.

גמ' ת"ר הרי שהיו ישראל טמאין כו', במתני' קתני קהל, משום דלא צעי למיסתם דלא כר' יהודה לקמן פ' א' דשצט אחד נמי איקרי קהל, אבל ברייתא קתני ישראל לאפוקי מדר"י, וכן ברישא דברייתא דר"י קתני נמי ישראל.

שם ואפילו ישראל וכהנים טהורין וכלי שרת טמאין כו', כבר תמיהו בתו' דלר"ח הרי גם הכהנים מטמאין ומאי חידוש, הא היינו רישא, ומש"כ הגרע"א ז"ל לתרץ דאשמועינן דלא מחייבינן להו לאחזו הסכין בפשוטי כלי עץ, משום דאין פנאי, אין צוה כדי יישוב, דהא גם ככהנים טמאים הכונה כפי השיעור הנלרך להקרבת כל הפסחים, ודכוותה בכלי שרת טמאים, ומה שהוצרכו בתו' לפרש דאין פנאי היינו רק ליישב המציאות למה אי אפשר להקריב בטמאה כשהכלי שרת טמאים, אבל הא פשיטא דבאין פנאי היינו אי אפשר, ואין צוה שום חידוש, ונראה דעצם הדבר דבאי אפשר להקריב בטמאה מחמת הכלי שרת עושים בטומאה הוא חידוש, דהיה מקום לומר דדוקא כשהכהנים או הקהל טמאים עושים בטומאה שהם בעלי הקרבן, אבל כשהכלי שרת טמאים הר"ז כמניעה נדדית וכמכשירין שאפשר היה להכניס, ושפיר אפשר דמשום זה לא ניתנה טומאה לידחות, ויעשו בטמאה כמה שאפשר, ואל יעשו בטומאה, קמ"ל.

יש להסתפק אם מותר לכהנים להטמאות למת כדי שיוכלו להקריב הפסחים, כגון שאי אפשר להם להגיע למקדש אלא אם כן יעזרו בזהל המת, ואף באופן שפסחים של רוב הציבור תלויים בזה, ומסתברא לאיסור, דלא מצינו שום איסור שהותר במכשירין בשבת, ודכוותה בטומאה, ומה שהותר לעבוד בטומאה היינו דקרבן זה נעשה אף בטומאה, ואין כאן שום איסור, אבל טומאת כהנים הוא לאו ולא מצינו שהותר, והא דבסוגיין שרינן

אחד טמא כולם עושים בטומאה, ואפשר דלטעמיה
אזיל דסבר טומאה הותרה, וי"ע.

— עד כאן —

שם רב אמר מחנה על מחנה כרוב, בחולין כ"ט
א' מפרשין דבעלמא מחנה על מחנה אינו
כרוב, אלא הכא דדרשין איש נדחה ואין ציבור
נדחין, הרי כל שהנידחין שוין למקריבין, לא קרינא
בהו איש נדחה.

שם הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, מבואר
דהלכה דאין קרבן ציבור חלוק ליחא הכא, וכן
מבואר לקמן פ' א' לר"ש בשבט אחד, [ומיהו לר"י
שם דגם בשבט אחד אמרינן אין קרבן ציבור חלוק
ועדדי כולן בטומאה, נראה דכש"כ במחנה על
מחנה לרב], ואע"ג דכשהניס או כ"ש טמאים
ואפשר להקריב רוב הפסחים בטהרה אצל לא כולן,
נמי אמרינן אין קרבן ציבור חלוק, וכמש"כ לעיל
במחנה, וכ"מ בתוד"ה בטומאת דאין פנאי לכל
הפסחים כו', ומסתבר דלרובן יש פנאי, היינו דוקא
כשכל הקהל צמצב שוה, והי מינייהו מפקת, ושפיר
אמרינן דאין קרבן ציבור חלוק, אצל הכא
שהטמאים לעצמם מוצדלים, שפיר אמרינן שיקריבו
לעצמן, ועיין רש"י דה"ה שאין מאחר שקרבן רובן
כו', ונראה דמשום הא דרב נקט רובן, אצל לא
בא למעט כשאין סיפק לעשות של כולן בטהרה.

הא דאין קרבן ציבור חלוק על כרחך דאורייתא
הוא, דהא כשישראל טמאים שרינן לכהנים
טמאים לעבוד אע"ג דאיכא טהורים, וכן
כשהכהנים טמאים שרינן לישראל טמאים להכנס
למקדש ללא הכרת שהרי אפשר בטהורים, וכן
שרינן לטהורים לאכול בשר פסח שנטמא, וכן
כשנטמאו בעלים אחר זריקה, דיינו כבא מתחלתו
בטומאה, וכ"ז לא יתכן שיהיה דרבנן, [ורק להתיר
לטהורים להטמאות, זה יתכן מדרבנן, דהא אין
איסור להטמאות בעלמא, אלא דאס זה יגרום
להבטל מפקת, שפיר חייב להמנע, אצל כיון שגם
בטומאה מביאין, שפיר רשאי להטמאות], וכן דרשא
דרבנן לקמן ב' שאין היחיד מכריע את הצבור
לטומאה, היינו נמי דלא אמרינן בזה אין קרבן
ציבור חלוק, עיין להלן, ומבואר נמי דהוא
מדאורייתא, וי"ע במהרש"א פ' א' דנראה דס"ל
דהוי דרבנן עי"ש.

בירושלים בזמן הקצוץ טמאים יעשו בטומאה, וכבר
נתקשה בזה בגזירת ארי, ואולי י"ל דבפסח קאמר,
ובזמן שהיה אפשר לעשות ע"י המיעוט, דאפילו
הכי עושין בטומאה, דבפסח כל הכהנים זכותם
לעבוד בו, ואזלינן בחר רובא, אצל בשאר קרבנות
ציבור, אפילו אחד טהור יעשה בטהרה, א"נ גם
בשאר קרבנות ציבור קאמר, וכיון דבדיעבד יוכשר
וכמש"כ לעיל דגם כשאחד טמא והקריב כשר
בדיעבד, ואין כאן נידון אלא כיצד לנהוג לכתחלה,
שפיר קצוץ למיזל בחר רובא, ובזמן שרוב הכהנים
טהורים אצל אי אפשר לעשות כל הפסחים אלא
בזירוף מיעוט הטמאים, נראה דעושין בטומאה,
[ויש מקום עיון בנידון זה, דבפשוטו כל עשיית
הפסח מעשה נסים הוא, דכרגיל לא יתכן בשום
אופן עשיית פסחים כפליים כיוצאי מצרים כדאמר
לעיל ס"ד ב' במספר השעות, ובמעשה נסים אין
לחלק כ"כ בין רב למעט, ומסתברא דכל כה"ג
יש לחשוב דצריך לכל הכהנים כדי למעט בנס,
אצל לפי זה אם כהן אחד יהא טמא יעשו
בטומאה, ול"מ כן, וי"ע]. — ועיין מש"כ עוד
ביומא שם.

יש לעיין מ"ט דר"נ דס"ל טומאת המת הותרה
בציבור, והלא הסבירא פשוטה יותר לומר
דמדוחק התיר הכתוב שלא לבטל את הקרבן, וגם
אמרינן ביומא אר"ש מנא אמינא לה, ומשמע
דמסבירא פשוט טפי כר"ג, ועוד שהרי התיר
טומאה בציבור נלמד מפקח ממה שאין ציבור נדחה
כדאמר ס"ו ב', והתם לא אפשר בענין אחר,
ואפשר דמהא דקיי"ל שאין קרבן ציבור חלוק,
ומשמע לכאורה דכשרוב ציבור טמאים מותר גם
לכהנים טמאים לעבוד אע"ג דאיכא טהורים, וכן
מבואר ברמב"ם פ"ד מביאת מקדש הי"ב, ועיין
בספר מרן זללה"ה זכאים ס"ד סק"ט, ובמש"כ
לעיל, ואי טומאה דחווה לא היה ראוי להתיר
לטמאים לעבוד, [והא דאין קרבן ציבור חלוק
משמע דמדאורייתא הוא, וכמ"ש להלן, וקבלה היתה
עיין מנחות ט"ו א' ובספר מרן זללה"ה זכאים
ס"ד ס"ק ט"ז], וכן כשהכהנים טמאים משמע
דמותר גם לישראלים הטמאים להכנס לעזרה להציא
פסחיהם, [ולר' יהודה לקמן פ' א' גם כששצט

בטמא מת, ולכך נקט לה קרא בהכי, ואם כן אף אם רק צרוב ציבור טמאין עושין בטומאה נמי ניחא דנקט קרא לנפש, דמתפרש הכי ואין ציבור נדחין לשני בשום ענין וכשהם טמאי מת ורוב ציבור עושין בראשון.

ובתבוא צמ' דלכך אין מטמאין אחד מן הטמאים, דכיון דדינא הוא דהטמאים פטורים אין לנו לשקוד לחייבם, ומצואר מדצריהם דהא דאמרינן לקמן פ' א' דמטמאין אחד מהם בשרץ, איירי כשאין הטמאים פטורים, ולכאורה גם התם כיון דאין קרבן ציבור חלוק והטמאים אין גוררים את כולם לעשות בטומאה, אם כן דין הוא שהטמאים לא יעשו, ונראה מזה דהא דאין קרבן ציבור חלוק, היינו שאי אפשר לעשות שני סוגי קרבן, אבל אפשר גם שרק הטמאים יעשו, ולא יהיה הקרבן ציבור חלוק, והלכך גם הטמאים וגם הטמאים חייבים, אלא שצריך שלא יהיה הקרבן חלוק, ולכך על כרחך לטמאות אחד, ועיין להלן שם מש"כ. — עיקר הדבר דלהך ליטנא אין מטמאין אין לו הכרע, די"ל דגמ' עיקר הדין אשמועינן, אבל שפיר ראוי להשתדל שיצאו כולן, ויש לטמאות אחד, מדע שהרי בקרא כתיב למה נגרע וגו', ואם איתא הרי במחנה טמאים נגרעים, אלא דכיון דאיכא תקנתא, שפיר יש להם לשקוד על תקנתא.

שם וקסבר נשים בראשון רשות כו', יש לתמוה דאם כן אמאי נקט שהיו ישראל מחנה טהורין ומחנה טמאין, הרי לא אשמועינן שום דין במחנה על מחנה, וגם אמאי קרי לה מחנה על מחנה, הלא כיון שנשים רשות אין להכניסם כלל בחשבון, ובשלמא לאידך אוקימתות ניחא דחשיבי מחנה על מחנה או בראשון או בשני, אבל הכא לא חשיבי כלל מחנה על מחנה, וי"ל דהיה מקום לומר דאף דנשים רשות מ"מ כיון שדעתא להקריב ונמצא שהמקריבין יהיו מחנה על מחנה, דייהו נידונים כדין מחנה על מחנה, והיינו דקמ"ל דאע"ג דלמעשה יהיו המקריבים מחנה על מחנה, מ"מ לא חשיב כמחנה על מחנה, אלא דל נשים מהבא, והו"ל טמאים מיעוטא, ונדחין לפסח שני, והא דלא קתני סתם שאין מונין אלא אנשים, י"ל דהשתא אשמועינן דאם היו אנשים מחנה על מחנה לא היו הטמאין עושין פסח שני, ונכששנה התנא דדין בע"פ היה ידוע לתלמידים דמחנה על מחנה

ולכאורה הא דאין קרבן ציבור חלוק הילכתא גמירי לה, ולפי זה י"ל דלר"א בן מתיה לקמן ב' דדריש מקרא שאין היחיד מכריע את הציבור לטומאה, דקאי קרא אהילכתא, אלא אם כן נימא דס"ל כל"צ דר"כ דהטמאין אינם עושים לא את הראשון ולא את השני, ואף כשיחיד מכריע כן, דלפי זה אחי קרא לומר שאינם מקריבים, אבל יותר נראה דאף לר"כ עושים לעצמם בזמן שהם מוכרעין ע"י אחד לראצ"מ, ואשכחן דקאי קרא אהילכתא כמש"כ תו' זבחים ה' ב' ד"ה הגה"ה, ולרב מצואר להדיא לקמן פ' א' דאף לראצ"מ כשיחיד מכריע עושין הללו לעצמן והללו לעצמן.

יש להסתפק כשהללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, מה הדין כשנטמאו הצעלים הטמורין לאחר זריקה, או שנטמא הצפר, מי אמרינן כיון דבא בטמאה, הרי כל דינו כבא בטמאה, או"ד כיון דאיכא דעבדי בטומאה לא גרע מיניהו, ומסתברא דדינו כבא בטמאה.

יש להסתפק בשבט לר"י ור"ש לקמן פ' א' דאיכא קהל ואין נדחין, אם גם בזה פליגי רב ור"כ במחנה על מחנה, דאי ממעטינן שבט שאינו נדחה, הרי ילפינן לה משום דאיש נדחה ואין קהל נדחה ושבט איכרי קהל, ואם כן אין הטעם משום שהנדחים שוין או מרובים מהמקריבים, כמש"כ לעיל מסוגיא דחולין, ולפי זה י"ל דבעי ממש רוב שבט דהא מחנה על מחנה אינו כרוב בעלמא כדמסקינן חולין שם, וגם אפשר דלא סגי צרוב המקריבין מאותו שבט, [כמו בקהל דאין הולכין אלא אחר רוב הצאים להקריב כדאמר י"ד ב'], אלא צריך שיהא רוב השבט טמא, וגם שיהא רוב השבט בין הצאים להקריב הפסח, דלא מסתבר שאם רוב השבט טמא, ומיעוטו הטמורים צאים להקריב הפסח שיהא בא בטומאה, וי"ע.

ע"ט ב' וטמאין אין עושין לא את הראשון כו', יעוי' בתו', ועיין לעיל ס"ו ב' דמדרשא דאיש לא שמעינן דציבור עבדי בטומאה, דשפיר אפשר לפרש ואין ציבור עושין בשני אף שאין עושין בראשון, אלא דמהא דכתיב לנפש דרשינן לה, והיינו דלמה נקט הכתוב דין פסח שני בטמא מת דוקא, ולכן מפרשינן דאחי למימר דציבור אין נדחין אלא עבדי בטומאה, וזה רק

והשתא אם נאמרה הלכה דאין קרבן ציבור חלוק ואין לעשות מקצתן בטערה ומקצתן בטומאה, הרי הלכה זו מכרעת דבמחנה על מחנה לא יעשו כולן רק או הטורין או הטמאים, ונמצא דבאמת כולן חייבין בפסח בין הטורין ובין הטמאים, דהא איש נדחה ואין מחנה נידחים, אלא דמשום שלא לחלוק בקרבן ציבור על כרחק שלא יציאו אלא או הטורין או הטמאים, ואלו שלא יציאו ידונו כאנוסים, ולכך צריך לשקוד על תקנתם שיכולו כולם להציא, והיינו דקאמר רב שיש לטמאות אחד מן הטורין. — [ועיין מש"כ לעיל ע"ט ב'].

ולפי זה ניחא משה"ק תו' דיטלחו אחד מן הטמאים לדרך רחוקה ויעשו בטערה, דכיון דעכשיו גם הטמאים חייבים בפסח, אין לנו לעשות טעדיקי לפטור, [וגם פסח שני לא יוכלו להציא דהא כשיחזור מדרך רחוקה הו"ל פלגא ופלגא לא עבדי בשני], וכש"כ כשאפשר לגרום שכולם יעשו, ואולי זו כונתם בחירוס.

שם מדחהו אתה מחגיגתו, לכאורה איכא דפטורים מראייה כגון נשים [אי בראשון חובה] וחגור וסומא ואפשר לטמאות, וצ"ל דליכא, ולמ"ש תו' ג' ב' דהפטור מחגיגה פטור מפסח ניחא, אבל אין מקור לזה.

מזה דחיישינן להכי, מבואר דאף כשיטלחוהו לדרך רחוקה, ויעשו כל הקהל בטומאה, מ"מ לא ידחו מחגיגה, דאם לא כן הרי חזינן דלא חיישינן למה שהטורין יעשו בטומאה, ויפסידו חגיגה, והיינו משום דאף כשעושים בטומאה אינם אלא ראשון שהם נוגעים בצי"מ ויטבולו מיד ויעריב שמן, ויש ללמוד מזה דכשכלי שרת טמאים במת דחבר הרי הוא כחלל ומטמאים את האדם להיות אב, דבזה גם כשעושים בטומאה יש ליזהר כדי שלא יפסידו חגיגה, וראוי לעשות טעדיקי כפי האפשר.

שם א"ל ר"ג זילו וא"ל לעולא מאן ציית דעקר סיכיה ומשכניה ורהיט, יש לתמוה מאי בעי ר"ג בהכי, והרי שפיר קאמר עולא דליכא תקנתא אחריתי לדידיה, ואי איכא דציית יעשו כן, ואי לא לא, וגם הרי אין כאן נידון אלא אי איכא תנא דסבר כח"ק וכר"י, ושפיר י"ל דליכא תנא דסבר הכי, או דיסבור גם דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ויטמאו בשרץ, [דהא פלוגתא דתנאי היא בדאמר ר"ג א'], או דיסבור דלאו תשלומין דראשון.

עם הנשים קאמר, ובלעדן הטורין רוצא, ולכך עושין טמאין את השני, ואפשר כרז ואפשר כל"צ דר"כ, ובזה נמי ניחא מה שדקדקו בתו' דלא נקט רוב טורין וצירוף הנשים רוב טמאים, דלפי זה לא הוי שמעינן אלא שאין הנשים בחשבון.

שם אמר לך ר"כ תנאי היא כו', וא"ת מנ"ל לר"כ דתנאי היא, הרי שפיר מיתרנו כולהו ברייתות אליבא דרב, וי"ל דלא ניחא ליה לאוקמי ברייתא דטמאין עושין את השני דסברה נשים בראשון רשות ומ"מ קרי להו מחנה על מחנה, ועל כרחק תנאי היא, והלכך אף לל"צ דר"כ ההיא דטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני, נמי תנאי היא, ור"כ סבר לה כוותה, ומ"מ גמ' מעיקרא מפרש דלל"צ דר"כ נמי איכא לתרוצי ברייתא דהטמאים עושין את השני כדתרנין לה אליבא דרב.

שם לפי שאין קרבן ציבור חלוק, היינו רק באופן זה שהטמאין רוב, אבל במחנה על מחנה הרי הקרבן ציבור חלוק כדקתני רישא הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, מה שאין כן לר' יהודה לעולם אין קרבן ציבור חלוק, [וכדפליגי נמי במנחות ט"ו א'], דלדידיה דינא הוא שאין לחלק בציבור שני קרבנות אחד טהור ואחד טמא, אבל לת"ק רק אמרינן שהמיעוט הטהור נגרר בתר הרוב הטמא.

פ' א' ר"י סבר שבט אחד איקרי קהל והו"ל פלגא ופלגא כו', משמע דשבט אחד אע"ג דאיקרי קהל מ"מ לא עדיף מפלגא ופלגא. — [ועיין מש"כ בהוריות ה' א' צדין שבט אחד לענין קרבן פסח ולענין פר העלם דבר].

שם אלא ה"ק אי איכא תנא דסבר לה כח"ק דאמר פלגא ופלגא לא עבדי כולהו בטומאה וס"ל כר"י דאמר אין קרבן ציבור חלוק כו', לכאורה קשה דאם ס"ל כח"ק דבמחנה על מחנה הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, אם כן איך אפשר שיסבור דאין קרבן ציבור חלוק, הרי הלכה זו דעושין אלו לעצמן ואלו לעצמן מחלקת בקרבן ציבור, ונראה מזה דהא דאמרינן דהללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, היינו דמדין איש נדחה ואין ציבור נידחין ילפינן דגם מחנה אין נדחין, ומ"מ אמרינן מסבירא דכיון שהם מיעוט אין הטורין נגררין אחריהם לעשות בטומאה,

קאמר דמשלחין, ועיין בתו' שדנו אם יכול להספיק לחזור שיכול להציא חגיגה.

שם איתמר היו רובין זבין ומיעוטן ט"מ כו', צרמז"ס פ"ז מק"פ ה"ד וה"ו משמע דמפרש שהיו גם מיעוט טהורים והם עושים פסח, אלא דכיון דרק מיעוט הקהל עשו פסח ראשון, לכך אין בזה דין פסח שני, שאין תשלומין אלא לפסח שנעשה צרוב הקהל, ולפי זה שמואל ס"ל דגם הטמאין מקריבין צראשון, ולא נתפרש אם רק כשהם עודפים על הטהורים, או גם כשהטהורים עודפים, ומשום דכל דליכא רוב קהל טהורים, אין הטמאים נדחים, וכ"מ בתו' לקמן ב' ד"ה צראשון, דאף כשזבים מיעוט נמי אין הטמאי מת נדחים כשאין הטהורים רוב הקהל, ושם לא משמע דנקט שליש שליש צמנא, אלא בערך, ושפיר איירי אף כשהטמאים עודפים, וגם כשהם צוה נמי לא משמע דכונת תו' רק אליבא דרב דבמחנה על מחנה עושין הללו לעצמם והללו לעצמן, אלא דגם אליבא דר"כ דהטמאין נדחין לפסח שני נמי כתבו דלשמואל כשהטהורים מיעוט אינם נדחים, ומ"מ נראה דאף כשהטמאים עודפים, מ"מ אין גוררים את הטהורים לעשות צטומאה, כיון שאינם רוב הקהל, אלא הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן.

ויש לעיין לפירוש זה, אם כן מאי האי דקאמר שמואל זילו אמרו ליה לאצא ויעשו צנ"י את הפסח צמועדו מאי עבדת ליה, וכי מאי עבד ליה שמואל, הלא מיעוט הטהורים לכו"ע עושין פסח, וגם כשהטמאים נמי יעשו, אכתי אין כאן אלא מיעוט הקהל, ומ"ל מיעוט גדול ומ"ל מיעוט קטן, ואם כן מאי עדיפותא לקיים ויעשו צנ"י את הפסח צמועדו לשמואל טפי מלרב, ועו"ק דלק' ב' קאמר רמז"פ בשלישיתן זבין ושלישיתן טהורין ושלישיתן ט"מ דאין הט"מ עושין את השני כיון שננטרפו עם הזבים והו"ל רובא, ותיפ"ל דכיון דלא עשו את הראשון אלא מיעוט תו' ליכא פסח שני וכדאמר רב, ואם כן אף אם לא נטהרו הזבין נמי אין הט"מ עושין אע"ג דהו"ל מיעוטא, ודוחק לומר דנקט טעמא דננטרפו עם הזבין והו"ל רובא, לומר דאפילו אם שליש הטהורים שעשו צראשון היה צבט אחד שלם, וס"ל כר"ש דצבט אחד איקרי קהל, וצכה"ג שפיר נדחין הטמאין לפסח שני, כדין עשו רוב הקהל צראשון, אפילו הכי לא

והנה בעיקר תקנתא דשילוח לדרך רחוקה, יש לעיין דהא מנין הטמאים והטהורים הוא צומן שכבר ראוי לשחיטת הפסח, עיין רמז"ס פ"ז ה"ו, ואם כן מי שכבר היה קרוב באותה שעה תו' לית ליה פטור דרך רחוקה, וצרמז"ס פ"ה מה' ק"פ ה"ט משמע דבהנך החמה כבר נקבע שאינו בדרך רחוקה, ואם כן הרי דינו כהזיד ולא עשה את הראשון, ונ"מ לענין מנין, כיון שעד שלא הקריבו הוא נמנא בדרך רחוקה, לא מניין ליה, אע"ג שהוא חייב להשתדל ולבא בקוסים ובגמלים, כיון שכבר היה קרוב, ואם כן מאן צ"ת להיות מן המזידיים צראשון, ולדעת הרמז"ס בפ"ה ה"ב אף אם יהיה אנוס בשני יהיה חייב כרת, ולכאורה נוח יותר להטמא למת ויפסיד מלהתחייב בחגיגה בגרמא, ואפשר דר"נ הכי ס"ל שאין זו עצה הוגנת לשווי' מויד צראשון, ונקט לה צלשון כדיחותא מאן צ"ת דעקר סיכיה ומשכניה ורהיט להיות מויד צראשון, ואף אי ליכא תקנתא אלא שיעשו או הטמאים או הטהורים, נמי אין לשלחו, או שמא עדיף לטמא צמת וידחה חגיגתו, וכן נראה דאם באמת ראוי להעשות תקנה זו, בקל ימנאו רץ כצבי לעשות דברי חכמים, ולפי זה מיושב משה"ק תו' לר"נ גופא כיצד יעשו, דשפיר י"ל דלא איכפת לן נמי אי ליכא תקנתא, ור"נ רק אתי לאיפלוגי דהך תקנתא לאו תקנתא היא, ועולא נראה דס"ל דכיון דהשתא שקולים הן מי יעשה אם הטמאים או הטהורים, והיציאה לדרך רחוקה היא לאפשר לכל הציבור להקריב, אין לחשוב יציאה זו כהזיד, [שהרי גם אם ישאר אפשר שלא יקריב].

מלשון עקר סיכיה ומשכניה משמע שלא יחזור לירושלים לחג, אע"ג דלכאורה אם היה סיפק צידו להגיע לדרך רחוקה בעוד שכל הקהל יספיקו לעשות פסחים, ה"נ יכול לשוב דהא מיד כשהתחילו להקריב צטומאה יכול לשוב, ובאמת ק"ק לפי זה הא דאמרינן דנדחה מפסחו, והא מיד שהקריבו מקנת מן הטהורים צטומאה וכבר נקבע כבר צטומאה יכול לשוב, ואף אם אין סיפק שישוב לעזרה בשעה שמקריבים, אצל הרי יכולין לשחוט עליו משחור משהו דשוב אינו בדרך רחוקה, ועד הלילה יגיע ויאכל, ונ"ל דאח"כ, אלא דגמ' בעי לפרושי דאף בגוונא שידחה לפסח שני נמי משלחין, וה"נ אף בדבעי למיעקר סיכיה ומשכניה נמי

רחוקה, וזה מיושב משה"ק הגרע"א ז"ל בתוד"ה משלחין, והא דאע"ג דנשים בראשון חובה, מ"מ לא מחשבינן להו בשני כמבואר ע"ט ז', היינו משום דכבר בזמן פסח ראשון ידעינן דבשני יהיו מחלה על מחלה או רוב טמאין, כיון שהנשים רשות.

שם איתמר היו רובן ט"מ ומיעוטן זבין כו', מהא דנקט לה בכה"ג, ולא נקט סתם פסח הבא בטומאה יש לו תשלומין לדרך רחוקה, משמע כמו שצידד הב"ח בגליון דדוקא בזבין פליגי, וכדאמרו נמי לעיל בפשיטות אפשר דעבד בשני, ועיין להלן.

שם ר"ה אמר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה כו', יתכן לפרש דפסח הבא בטומאה, אי טומאה דחווה, אינו בחשיבות פסח הבא בטהרה, ולכן יש מקום בסבא להסתפק דשמא מה שאמרה תורה תשלומין לא אמרה אלא בפסח הבא בטהרה, ולפי זה אף מי שהיה בדרך רחוקה לא יהא לו תשלומין אם הפסח ראשון בא בטומאה, ויתכן לפרש דהנה דרשא דאיש נדחה ואין ליצור נדחין כוללת שני דברים, א. אם רובן זבים דאין עושין לא את הראשון ולא את השני, וכן כשטמאי מת ביחד עם הזבין רוב, וכדר' מני בר פטיש לקמן ז', והיינו כדפרינן ס"ו ז' אימא איש נדחה לפסח שני ליצור לית להו תקנתא לא בפסח ראשון ולא בפסח שני, ב. אם רובן טמאי מת דאין נדחין אלא עושין בראשון, וזה נלמד מלנפש כדאמר ס"ז א', ולפי זה י"ל דכשם שאם הזבין ביחד עם הט"מ מהוים רוב דרשינן עליהם ביחד אין ליצור נדחין ואין מביאין בשני, וכדר' מני בר פטיש, ה"נ כשהטמאי מתים לצד רוב נמי מנרפינן להו הזבים, ודרשינן עליהם אין ליצור נדחין לעשות בשני, והט"מ יעשו בראשון, והזבים אע"ג שאין עושין בראשון, מ"מ לענין השני חוינן להו כחד עם הט"מ ואמרינן אין ליצור נדחין, ואין להן תשלומין, וראצ"א סבר דכיון דאין נדחין לפסח שני אלא הזבין שפיר קרינן בהו איש נדחה, ואי טומאה הותרה, דכו"ע לא מנרפינן הזבים עם הט"מ, דטמאי מת בזמן שהם רוב כטהורים חשיבי, ולא פליגי אלא אי טומאה דחווה, ולפי זה מי שהיה בדרך רחוקה יש לו תשלומין בכל גווני, דלעולם לא נטרף עם ליצור, וקרינן ביה איש נדחה, אבל לשון הרמב"ם בפ"ז מק"פ ה"ה אבל אם נעשה

מאו עבדי כיון דנטרפו עם הזבין והו"ל רובא, וז"ל דרמב"פ פליג אדרב, וגם זה דוחק.

ולו"ד ז"ל היה נראה לפרש דרובן זבין ומיעוטן ט"מ וליכא טהורין כלל קאמר, וס"ל לרב דכיון דהט"מ הם מיעוט אינם עושים את הראשון, וכל דלא נעשה פסח כלל בראשון, ליכא תשלומין לטמאין, ושמאל ס"ל דכיון דליכא טהורים כלל, דין הוא לקיים ויעשו בני"י את הפסח במועדו ע"י הטמאי מת, אף שהם מיעוט, ולפי זה רמב"פ אחי שפיר ככו"ע דכיון דליכא טהורים בראשון, אף לשמאל לא עבדי טמאים, וכיון שעשו טהורים בראשון, שפיר דין הטמאים לעשות פסח שני, אלא דכיון דנטרפו עם הזבים והו"ל רובא, לכך אינם עושים, אח"כ ראיתי שמרן זללה"ה פירש כן בסיומן קכ"ד ע"ש, אלא שלא הזכיר לא דברי הרמב"ם ולא דברי התו', ועיין מהרש"ל ומהרש"א בדברי התו' דמשמע נמי שפירשו דהכא איירי בדליכא טהורין.

שם בשני נמי לא עבדי כל היכא דעבדי ליצור בראשון כו', ולא קאמר משום דהו"ל רובא, דניחא ליה לאשמועינן האי טעמא דעדיף טפי, דאף כשלא טהרו הזבים גם בשני, נמי לא עבדי הטמאי מת, כיון דלא עבדי ליצור בראשון.

והנה מבואר בסוגיין דזבים נכנסים בחשבון הטמאים והטהורים, ולכך הו"ל הטמאים מיעוטא ואינם עושים בראשון, אבל אלו שצריך רחוקה נראה דאינם בחשבון וכדאמר ז"ד ז' בטמאים הלך אחר רוב העומדים בעזרה, וכן בסוגיין אמרינן דמשלחין אחד בדרך רחוקה והו"ל טמאים רובא, ויש לעיין לענין פסח שני דאמרינן דרובא או פלגא לא עבדי בשני, אם זה תלוי באלו שהיו בחשבון בראשון, או דאף אלו שצריך רחוקה משלימין, ואם יש עכשיו אנשים שחייבין בפסח שני יותר מאלו שעשו פסח ראשון, אמרינן דרובא לא עבדי בשני, אע"ג דבאלו שצריך רחוקה והו"ל מיעוטא, ומסתבר דכיון דקרא דילפינן מיניה שאין רובא עושין בשני, הוא דאיש נדחה ואין ליצור נדחין, אם כן בשעת הדחייה הדבר תלוי דאין לדחות לצבור, והלכך אלו שאין נכנסין בחשבון בראשון, אף בשני אינן בחשבון, וכל שזמן פסח שני אין רוב מן הנכנסין בחשבון בראשון, שפיר עושין בשני אף שנתרבו ע"י אלו שהיו בדרך

חייבין לעשות כן דמחשבינן להו בחשבון, ומיהו יותר נראה דכל שהם טמאים זי"ד אייר, לא מחשבינן להו, ולא דמי לדרך רחוקה דבר אחריו קרבן הוא, וז"ע.

שם נטמא טומאת התהום הניץ מראה, ההלכה דטומאת התהום מסתברא דהיא כעין נודע שהוא בן גרשה דדיעבד עבודתו כשירה כדילפינן קדושין ס"ו ב' מקרא דאפילו חללים שבו תרצה, [ומש"כ הרמב"ם פ"ו מצ"מ ה"י דאף לאחר שנודע עבודתו כשירה דדיעבד קשה טובא דאם כן מאי פליגי מכות י"א ב' אם מתה כהונה או בטלה כהונה, הרי צמילתיה קאי, ועוד דעד כאן לא פליגי ר"י עליה דר"א אלא בעבודה שקודם שנודע אכל לא משנודע, וכבר הארכנו בזה והבאנו דעת החולקים בזבחים ס"ד סק"ו, ועי"ש זכ"מ ובמל"מ], דדבריהם שהעולם בהם מצוי הקילה תורה להכשיר הקרבנות דדיעבד, וה"ל טומאת התהום בזה ההלכה להכשיר קרבנות הפסח והנוזרות, ובפסח הזכירו בזה צמח"י רי"ז ז"ל, ולפי זה למ"ד יומא ו' דאין עודהו על מצחו אינו מראה צריך שיהא על מצחו צבעת הקרבת הקרבנות, ומיהו צנוזרות אהני הלכתא דטומאת התהום לענין שאינו סותר ושימי הטומאה עולין לו לנזירות טהרה. (מיר ס"ג).

תוד"ה בראשון, נמצא לעיל א' בגמ' היו רובן כו'.

פ"א א' אלא לר"י וזה גמורה היכי משכחת לה כו', עיין פרש"י ותו', ויש לעיין זב יוכיח שראייה ראשונה כבעל קרי כדס"ל לז"ה ריש זבחים, ואם טבל והעריב שמשו הרי הוא טהור גמור, ואפילו הכי כשרואה שוב למחרתו מנטרפין הראיות לעשותו זב, וה"ל בזה אף אי מכאן ולהבא מטמאה, וי"ל דשאני וזה שחללה הכתוב צימים ולריכה שימור, ומתפרש שאינה נעשית וזה גדולה אלא אם כן לא עזדה שימור, וכיון דמכאן ולהבא מטמאה ומקצת היום ככולו אם כן עזדה לה שימור, א"ל לר"י גם בזה לא מנטרף כה"ג, דכהפסיק יום דיינין ליה.

ואפשר דז"ש דצברי צוצים שם דראייה ראשונה של זב כשומרת יום כנגד יום, אי מדאורייתא קאמרי כדנקט המהרש"א בדעת רש"י נדה ע"ב ב', דאמנם סברי דגם בזה אי אפשר

ראשון בטומאה אין שם פסח שני, משמע דליכא פסח שני כלל.

תוד"ה משלחין ואין נראה לר"י כו', עיין מש"כ בזה לקמן ז"ג ב', ז"ד ב'.

פ' ב' ארמז"פ אותן טמאי מתים אינן עושין כו', והיינו כשנטהרו גם הזבים אכל אם לא נטהרו הזבים שפיר עושין את השני, וברמז"ם כתב שאין עושין השני לפי שרק מיעוט עשו את הראשון, ולפי זה בכל ענין אין עושין את השני, ומשמע דרמז"פ לית ליה הא דרב דלעיל, וכבר כתבנו בזה לעיל. — צמח"י כתב דזבין עושין את השני, ולא נתפרש, (ושמא יש לדחוק דהט"מ דדרשינן בזה איש נדחה ואין ליצור נדחין אלא עושין בטומאה, הרי גם כשהם ליצור ביחד עם הזבין דין הוא שיעשו בראשון דכל שאינם יכולים להדחות ראוי שיעשו בראשון, וכיון דבראשון הם מיעוט ואינם יכולים לעשות הרי הם נדחים מכל, אכל זבין דדרשינן בזה ואין ליצור נדחה ואינם עושים לא את הראשון ולא את השני, שפיר יכולים לעשות את השני כשהט"מ לא יעשו, ודוחק). — צירושלמי איכא מ"ד דזבין כמאן דליתנהו דמי, והו"ל כמחצה על מחצה, והרי הזבין בדרך רחוקה, ואיכא מ"ד דהזבין מנטרפין עם הטמאים להחשיב הטוהרים כמיעוט, והרי הט"מ עושין בראשון, ואפשר דמ"מ גם הטוהרין עושין ואלו לעצמן ואלו לעצמן, ומיהו פשטות הלשון משמע דעושין כולן בטומאה.

ולבאורה יש לדון אי ראוי כה"ג לטמאות מקצת מן הזבין או מן הט"מ כדי שיכלו האחרים להציא, ברם כיון שדינם להפטר אין לעשות מצדקי להתחייב וכמש"כ תו' לעיל ע"ט ב', והכא עדיף דהרי כולם טהורין ופטורין.

נראה דבפסח שני חשבינן לכל החייבים, אף שהם בדרך רחוקה, [והיינו אלו שנפטרו מפסח ראשון מחמת טומאה ולא מחמת דרך רחוקה וכמ"ש לעיל], דלא מצאנו פטור דרך רחוקה בפסח שני, [עיין מש"כ לקמן ז"ב ב'], ואף דידעינן שגם אם נחייבם להקריב לא יקריבו אלא מיעוט, מ"מ קביעות ההלכה היא דכיון דהחייבים רוב, יש לפטורם, וממילא כולם נפטרים, ולפי זה אפשר דאף אם לא נטהרו מקצתן כל שיכלו להטהר והיו

מזקודש, וזמנו פירשו כונת רש"י דדס ילפינן מזקודש והקשו מסוגיא דפסחים דמיייתין הך דרשא אצשר, ואפשר דזקודש כולל כל דבר שמזמנו צפנים ואין סופו לנאח, וכולל צין דס וצין צשר, וכל דבר כפי מזמנו ולכך פסלינן דס קדשים קלים קודם זריקה אף אי הצשר והאימורים אינם נפסלים ביולא קודם זריקה, דכיון דהדס מזומן למזמנו כזר נקבע דינו להיות זקודש, וכן אימורי קדשים קלים לאחר זריקה נמי נראה דנפסלין לכו"ע מה שאין כן האימורים לפני זריקה וכש"כ הצשר דסופו לנאח. (זבחים ס"ו סק"ט).

תוד"ה צשלמא דהא ע"כ לא הודה להן על השריפה, עיין מש"כ בזה לקמן פ"ג א'.

פ"ב ב' הוראת שעה היתה, הכא אמרינן אליצא דמ"ד דגס פיגול צעי עיבור לורה, דשעיר דאהרן שגשרף מיד היה הוראת שעה, ולמ"ד מחמת טומאה נשרף, י"ל דלאחר שנטמא נאמרה הוראת שעה לאהרן לשרפו מיד, ולא הזכיר אהרן למשה הוראה זו, לפי שמשה שאל רק מדוע לא אכלתם ועל זה השיבו שצגלל האנינות לא היה יכול לאוכלו, ושפיר שמע משה גם שנטמא אח"כ באונס וניתנה הוראת שעה לשרפו מיד, אבל למ"ד מפני אנינות נשרפה קשה דאם כן נאמרה הוראת שעה לשרפו צגלל האנינות, והיה לו לאהרן לומר הדבר למשה שהיתה הוראת שעה מפורשת לא לאכלו אלא לשרפו, ולא לתלות הדבר בצבירה, וברש"ש זבחים ק"א א' כתב ד"ל דמשה הורה להם דכל מידי דאי אפשר יהיה לאכלו משום איזו סבה שתייה, דיט לשרפו מיד.

שם וצעיט עיבור לורה, מהא דאמרינן הכא דר"ג כריצ"צ ס"ל דצליכא אוכלין ישרף מיד, ואין קיי"ל כרצנן דדס וצבעלים צעי עיבור לורה, מוכח לכאורה דאף שעמיד להשאר נותר שהוא צבל תותירו, מ"מ לא הותר לצדד קדשים צידים כדי להנצל מצל תותירו, וזמנו הרא"ש יצמות פ' א' כתב דלכך חשיבא התראה צבל תותירו כהתראה ספק, משום דראוי צכל רגע לשרוף את הצשר, [ובזמנו"י שם כתב דראוי צכל רגע לאכול את הצשר], ומשמע לכאורה דס"ל דכשאינו יכול לאכול ראוי לו לשרפו להנצל מצל תותירו, וזה דלא כדמשמע הכא.

לכרך הראיות לעשותו זכ אם נטהר ציניהם, ועל כרתך דרשייה שניה מטמאה למפרע מראייה ראשונה.

רהיטת הסוגיא דרצנן פליגי עליה דר' יוסי וסברי דאם שחטו וזרקו על זכ צעל שתי ראיות צשציעי שלו או על שומרת יום כנגד יום צשני שלה ואח"כ ראו דחייצין לעשות פסח שני, למאי דקיי"ל דמטמאין למפרע מדאורייתא כסתם מתני' נדה ע"צ א', וטומאת התהום דויצה לכו"ע לא מרצה, אבל הרמב"ם צפ"ו מק"פ ה"ג פסק דפטורין מלעשות פסח שני, וכזר תמה צדצרו מרן זללה"ה צאו"ח סימן קכ"ד לדף פ"א, וצלקוטי הלכות כתב דהרמב"ם יסבור דהותרה טומאת התהום דויצה וכמו שהזכירו צגמ' נזיר ט"ו צ' צחד ליטנא צטעמא דר"י, וכ"מ צרמב"ם פ"ו מניירות ה"ח שכתב דלא אמרו טומאת התהום אלא למת צלצד למעוטי הרוג, ולא הזכיר כלל למעוטי טומאת התהום דויצה, עיי"ש צראצ"ד וצלח"מ, אבל מ"מ פשטא דסוגיא דלא מרצה אטומאת התהום דויצה, וצ"ע, ועיין צספר מרן זללה"ה זצים ס"א סק"ד. (זבים ס"א סק"ה).

שם כהן המרצה צתמיד כו', עיין בזה לעיל ע"ט א' ד"ה שאין קרבן ציצור חלוק.

תוד"ה אי דלא אמר מקצת היום ככולו אלא או תחלתו או סופו, עיין מש"כ בזה צמזיר ט"ו א'.

פ"א ב' למזיר ועושה פסח טהור, א"ה, עיין צחו"צ נזיר ס"ג א' צדיני ספק צטומאת התהום.

פ"ב א' אלא יולא מנלן דכתיב הן לא הוצא כו', וצזבחים פ"צ צ' ילפינן פסול יולא צצשר מקרא דוצשר צשדה טריפה כיון שינא צשר חוץ למחיתו נאסר, וצחולין ס"ח צ' כתבו תו' דאינטריך הני תרי קראי דאי מוצשר צשדה הו"א דמהני אם חזר והכניסו ואע"ג דטריפה לגמרי משמע הוי ילפינן ממעשר, [וקרא דוצשר צשדה אינטריך למלקות או לאידך דרשא דילפינן נמי מייניה צחולין שם, כן יש לפרש, וזמנו"י שם לא הזכירו אלא טעמא דאינטריך צקודש].

ופסול יולא צדס כתב רש"י צזבחים שם דיליף צק"ו מצשר, והוסיף רש"י דגס ילפינן

נעשו קודם מיתת נדב ואביהוא, ולא נעשה מהם דבר באנינות, וגם בני אהרן שימשו בהם צהולכה כדכתיב ויקרבו בני אהרן את הדם אליו וגו' וימלאו בני אהרן אליו את הדם וגו', כי לא היו אוננים, [ועיין באור גדול רפ"ב שנתקשה בזה], אבל עשיית שער של ר"ח לא נזכר בכתוב כלל, וכמ"ס רש"י פסחים פ"ב ב', וכשראה משה שנשרף שאלם שמה עשאוהו אחר שנעשו אוננים, ויתכן דבאמת נעשה אח"כ, ומשום כך השיבו אהרן שהוא עשאו, ויתכן שגם הוא נעשה קודם שהיו אוננים, ומ"מ השיבו אהרן שהוא עשאו דרשאי גם באנינות, כיון שאמנם הוא עשאו, ואם היה משיב שנעשה קודם האנינות היה משמע שלא הוא עשאו, וכ"נ ברמב"ן, אבל רש"י פסחים פ"ב ב' ד"ה ה"ג נקט דמתשובת אהרן משמע שבאמת נעשה שער ראש חודש כשהיו אוננים.

ולמ"ד טומאה באונס באתה, מה שלא השיבו למשה דמשום טומאה נשרף, הוא משום ששאלתו הייתה מדוע לא אכלתם, ובכלל זה שאלם היו זריזים לאכול שוב לא היה אירע הטומאה, ובה התשובה הנכונה הייתה דמשום אנינות לא אכלו, דס"ל דלא הותרה אכילה לאוננים אלא בזליה, ומיהו אחי אין זו תשובה למה נשרף דהו"ל לשהייה ולמיכלל באורחא, אלא דאח"כ אירעה טומאה באונס, וזה לא הוזכר בכתוב.

הא דאמרין דלא בוש משה לומר לא שמעתי אלא אמר שמעתי ושכחתי, נראה דר"ל דהיה אפשר למשה לקבל טענת אהרן לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות כספק, וכן הא דלא הותרו לאכול אלא בזליה, נמי היה אפשר לקבל הדבר כספק, אבל מאחר דהם טענות הגונות בסברת התורה קיבלם משה ואמר שמעתי בחכמת התורה דאית לן לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות או בין אנינות יום לאנינות לילה ושכחתי, אבל לא הייתה שום אמירה מיוחדת למשה בענין זה והוא שכחה, ומווייטב בעיניו שמעינן שהודה בדבר, ומיהו בתו' מנחות י"ט ב' ד"ה ושמואל הזכירו דאפשר ששמע משה לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות. — בתו' שם אס שמעת בקדשי שעה שהותרה אנינות כו', ז"ע דהתם הרי הייתה הוראת שעה, דהא אנינות אסורה לדורות, ושפיר ראוי להסתפק אס ההוראת שעה הייתה גם על קדשי דורות.

גם מהא דאמרין לקמן פ"ד ב' דלכך אין מניחין גחלים על הקולית כדי שיהיה אפשר להוציא המה שבחוכה שיש בו מנזות אכילה ואיסור להותיר, משום הפסד קדשים שהגחלים ישרפו קצת מן המה, ומצואר דלא שרינן להפסיד בידיים אפילו מעט כדי להציל הרבה מאיסור נותר.

ומיהו יש לחלק שאין דברי הרא"ש אלא בזמן שמותיר באיסור דחייב ויכול היה לאכול, אבל בנידון דידן שנעשו אוננים, או במה שבקולית שאין אפשרות להוציא, הרי אין כאן איסור כל תותירו, ובכה"ג פשיטא שאין היתר לאבד קדשים בידיים כדי להנצל מאיסור נותר שמחמת אונס גמור, וכש"כ בקולית דפסח שתחלת מצותו בכך.

וגראה עיקר דאף מי שנסתבב בפשיעתו שישאר נותר, דאין לו לשרפו להנצל מאיסור כל תותירו, דאין לעשות איסור בקום ועשה להנצל מאיסור שנסתבב והוא בשב ואל תעשה, גם כשהאיסור בקום ועשה קיל טפי, ותנן נמי זבחים ע"ז א' איברי חטאת שנחערבו באיברי עולה כו' וחכ"א תעובר לורתן כו', והתו' הרא"ש דנקט שיכול לשרפו, נקט חד גוונא שמשווה להתירא התיראת ספק, אף שאין ראוי לעשותו, והרי היה מצי למינקט שיכול לאכול כמו שכתבו בתו"י, אלא דלא נחית אלא לפרושי טעמא דהוי התיראת ספק. — הא דבפסולים דם ובצעלים אמרין תעובר לורתן ולא שרפינן להו לאתתא, י"ל דהוא משום דבפסולים אין איסור להותיר.

יש להסתפק מי שחייב קרבן אס בנדר אס מן הדין, ובידוע דעל כרחק ישאר נותר אס יציאנו כיום, אס חייב או אס ראוי להציאו, ומפסח אין ראיה, דתחלת מצותו דעל כרחק ישארו עצמות שיש בהם מת, ולעולם לא ימלט מזה, ואין לך אונס גדול מזה, וגם יש בו חיוז כרת, ועיין מ"ס פסחים פ"ט א' דכל שיכול לאכול כזית שוחטין עליו כדמשמע ברש"י ז"א א', ונראה דאס בשהייתו יעבור בכל תאחר, דאין לו לדחות הבאת הקרבן. שם שנטמאו צעלים לפני זריקה, א"ה, עיין בחו"ב זבחים ס"י ס"ק י"ג אס הוא דדין אס עלו לא ירדו.

שם מפני אנינות נשרפה זו כו', בזבחים ק"א א' ת"ר כי כן צויתי כו', יעו' ברמב"ן בפי' התורה דכל הקרבנות שנחפרשה עשייתן בכתוב

נפיק לה מזמקוס הקדש, נחא דהתם בכל החטאת איירי, וגם אחי שפיר דאקדמה הכא לעייל דמה, משום דצקרא אקדמה, אבל בזבחים ק"א א' הקדימו שמה נכנס דמה לפניו וצחר הכי שמה חוץ למחיצתה ינאח, ומשמע דמאכל תאכלו אותה בקודש דריש לה וכפר"י לעיל שם, אבל רש"י דפירש דמפנימה דריש לה היה ראוי לפרש על יציאת הדם, וכ"כ רש"י בזבחים פ"ג ז', אבל לא יתכן דהא צעי עיצור צורה וכמש"כ, גם לשון הגמ' מוכיח בהדיא דעל יציאת הצפר קאמר כדאמרין הכא דנפיק איהי, וכן בזבחים ק"א א' שמה חוץ למחיצתה ינאח. (זבחים ס"ט סק"ז).

שם כאן שלא היתה לו שעת הכושר, עיין מש"כ לעיל ס"ג א'.

תוד"ה ר"ש כי ההיא דלא ירצה לו נשים, התו' נקטו דר"י ור"ש לפרושי מילתא דת"ק פליגי, אבל ברמב"ם פ"ג מה' מלכים ה"ז משמע דס"ל דת"ק הוא דעה שלישית דבין מסירות ובין כאציגיל שיעורן י"ח.

פ"ג ב' אר"י א"ר כל הגידין צפר חוץ מגידי צואר, נידון אי גידין צפר הוא נידון לכל דיני התורה, כגון לענין צפר בחלב, ולענין טומאת אוכלין, וטומאת נבלות, ואיסור אכילתו בטמאה וטריפה ונבלה, וכן לענין פיגול נותר וטמא, ולענין מנאות אכילתו וחוצת פסח, ודברי רב דכל הגידין צפר היינו לכל דיני התורה, דסבר רב כמ"ד יש בגידין צנות טעם, ונראה לפי זה דרב אף גיד הנשה קאמר דכצפר חשיב, דאף בגידין אסורין איכא נפקותא אי חשיבי כצפר כגון לענין טומאה ולענין צפר בחלב, ולכן אין לומר דרב רק בגידין מותרין קמייירי, [ובלאו הכי נמי נראה דאיכא עוד גידין צבהמה המותרין ודומין בטעמן וקשיותן לגיד הנשה, וגם זהו קאמר רב דכצפר חשיבי, וממילא הוא הדין גיד הנשה], ולפי זה מוכח מדרב דאף הגיד עצמו כצפר ולא רק הקנוקות דהא לא מפיק אלא גידי צואר, וקשה מכאן למש"פ תו' חולין ז"צ ז' דלרב נמי בגיד עצמו אין צו צנו"ט, ומ"ד יש בגידין צנות טעם היינו צקנוקות, (מסוגיא דגמ' צסמוך דמוקמינן למתני' כר' יהודה, אין ראיה דאיכא לפרושי הכל צקנוקות), דהא הכא לא מפיק רב אלא גידי צואר, וכן קשה מכאן לפירוש הרשב"א שם שפירש

פ"ג א' רבה מוסיף אף רבי יוסי הגלילי כו' חטאת שנכנס דמה לפני ולפנים מנין אמר להן הן לא הוצא את דמה כו', יעוי' צפרש"י ותו' דקשיא להו דהא גם רבנן דפליגי ארבי יוסי הגלילי וילפי למיפסל חטאת שנכנס דמה לפניו מקרא דוכל חטאת אשר יוצא מדמה וגו', מ"מ הרי מודו דצקרא דהן לא הוצא את דמה כתיב דאי הוצא צעי שריפה ושרפיה מיד, ואמאי לא ילפי מזה דצדס ישרף מיד כדיליף רבי יוסי הגלילי, והוראת שעה ליכא למימר דהא קושטא הוא דלא נכנס דמה לפניו, ומשה הוא דשאל להו שמה אירע כן, ומה שחירו צחו' דרבנן סברי דמשה לא הודה להן על השריפה, כלומר דהא דאמר להו שמה נכנס דמה לפניו, הוא רק תשובה על מדוע לא אכלתם, אבל מה ששרפיה מיד לא מתיישב בהכי, וכ"כ לעיל פ"ג א', קשה דאם איתא דאפשר לפרושי הכי, מנ"ל לגמ' דרבי יוסי הגלילי לא ס"ל נמי כן, הרי רבי יוסי הגלילי רק יליף מהן לא הוצא דחטאת שנכנס דמה לפניו פסולה, אבל לא אשכחן דס"ל דנשרפת מיד, דהא דמסקינן מכלל דאי נפיק איהי א"נ עייל דמה צשריפה סתמא דגמ' קאמר לה לאסוקי למילתיה דרבה דמוסיף אף רבי יוסי הגלילי, אבל צברייא דרבי יוסי הגלילי ליתא אלא אמר להן הן לא הוצא את דמה כדאיתא בזבחים פ"ג א'.

אבל צירושלמי צסוגיין הדברים מצוארין דהתם מייחתינן פלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבנן בזבחים שם צנכנס כוס אחד לפניו אם השני פסול, ומפרשין דרבנן דילפי מוכל חטאת אשר יוצא מדמה דגם מקצת דמה צכלל, וכיון דמקצת פוסל הכל, הרי זה פסולו צגופו, אבל לרבי יוסי הגלילי דלא יליף מוכל חטאת וס"ל דנכנס מקצת דמה הרי המותר כשר, הו"ל פסולו צדס, ולכך לרבנן שפיר קאמר להו משה הן לא הוצא את דמה וגו' דאם הוצא שפיר נשרף צו ציוס, מה שאין כן לרבי יוסי הגלילי דפסולו צדס הרי מוכח מזה דגם צדס לא צעי עיצור צורה, ולכו"ע מהן לא הוצא מוכח דאם הוצא ישרף מיד.

שם מכלל דאי נפיק איהי א"נ עייל דמה צשריפה, לא נקט נפיק דמה, דנפיק דמה לרבנן צעי עיצור צורה, ועל כרחק דלא מוכח מהאי קרא דנשרפת מיד, ולמש"כ תו' לעיל פ"ג א' דצחו"כ

דדרשא דבקר שני דוקא היא, ועיין תו' שבת כ"ד ב' ד"ה בקר, ועיין שעה"מ פ"ט מפסח"מ ה"ה.

ובזבחים נ"ו ב' נחלקו חזקיה ור"י אם חייבין כרת על נותר דשלמים כליל שלישי כיון דלא אינתיק לשריפה, ויש לעיין אם גם נותר דפסח במוצאי יו"ט פליגי, דגם הוא אכתי לא אינתיק לשריפה, ומסתברא דכזה מודה חזקיה דחייב כרת, כיון דמחמת עיקר זמנו אינתיק שפיר לשריפה ורק יו"ט גרמה ליה, ועוד דהא פליגי התם נמי לענין מחשבת פיגול, ולא מסתבר שלא תחשב מחשבת פיגול בפסח עד בקר שני. — לכאורה בקמאים נמי פליגי אם חייבין עליהן כרת כלילה הראשון, דאכתי לא אינתיקו לשריפה, אלא אם כן נימא דכשנפסלו בשקיעת החמה עדיין יום הוא לענין שריפה ונמצא שהגיע זמנם לשריפה, עיין מש"כ בחו"כ יומא כ"ט ב' בתוד"ה ניהדריה, ובשטמ"ק מנחות מ"ו ב' אות ג'.

יש לעיין הני אמוראי דבסוגיין ובשבת שם דילפי דאין שורפין קדשים ביו"ט מקראי אחריני, או משום דיו"ט עשה ולא תעשה, כיצד מפרשים הא דתני דבי חזקיה התם דעד בקר אחי ליתן לו בקר שני לשריפתו, ואין לומר דאינטריך קרא דאין שורפין במוצאי יו"ט, דהא מסקינן יבמות ע"ב ב' מקרא דגם נותר שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום, ואם היינו אומרים דליכא כרת לחזקיה וזכאים נ"ו ב' עד בקר שני היה נוח, אצל הרי חזקיה איתותב התם, וגם שלמים כליל שלישי יש בו כרת, וגם לחזקיה דדדנו לעיל דבפסח מודה, ואפשר דלענין ניתק לעשה דחשיב כתיקון ללאו כדאמר יבמות ע"ד א', לא חשיב כמקיים העשה דשריפה, אלא כששרפו בבקר שני, ואפשר גם דקודם בקר שני אין ענין בשריפה יותר משאר המאכלים, ועיין בספר נחלת יעקב להנתיבות שבת כ"ד.

ברמב"ן ורשב"א שבת שם הביאו הא דפריך בירושלמי דמאי איריא דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משום דאין שורפין קדשים ביו"ט, הרי סתם הדלקה היא משחשיכה, והלא גם בחול אין שורפין קדשים כלילה, ומשני דמתני' ר' ישמעאל היא דאמר דמילה שלא בזמנה כשירה כלילה, וה"נ שמן שריפה, ולפי זה משמע דלמאי דקיי"ל כרבנן דפליגי עליה דרשב"ש יבמות ע"ב א' וס"ל דגם מילה שלא בזמנה אין נימול אלא

ג"כ דרב אליצא דמ"ד יש בגידין בנותן טעם קאמר, ומשמע כדברי הרמב"ן דרב אליצא דמ"ד אין בגידין בנותן טעם קאמר דמודה דלא אסרה תורה עץ, אלא קנוקנות, ורב אליצא דנפשיה סבר כמ"ד יש בגידין בנותן טעם ואפילו גיד עצמו, לצר מגדי נואר.

הא דתנן בכל המשניות וברייתות גידין בכלל דברים שאינם אוכל, כגון זכאים ל"ה א' פ"ה ב' חולין קי"ד א' קי"ז ב' בינה ז' א', לרב היינו דוקא גידי נואר, [ואלל יפרש דהיינו בשר שפלטתו סבין, או כפי' תו' חולין קכ"א א'], ולמאי דקיי"ל אין בגידין בנותן טעם היינו כל הגידין, וכן יש ללמוד מסתימת הרמב"ם בפ"ד ממ"א הי"ח ובשאר דוכתי, ועיין בפ"ד מפסח"מ, ועיין בפיה"מ זכאים ל"ה א', וכן בטוש"ע סימן פ"ו, ולפי זה צריך לומר דקנוקנות אינם בכלל גידים, שהרי בשו"ע סימן ס"ה כתב שהם נותנים טעם, ואף שהם בכלל גיד הנשה דקרא לרב, וכן פרש"י שהם גידין המתפשטים מן הגיד, מ"מ אינם בכלל סתם גידין, דאלו מחמת קטנותם ורכותם כבשר חשיבי. **הרמב"ם** לא הביא הא דרב, משום דלא קיי"ל כוותיה כיון דקיי"ל אין בגידין בנותן טעם, ולכן כל גידים שסופן להקשות אין נמנין עליהם, וכמש"פ בפ"י מק"פ ה"י, אצל גידין שאין סופן להקשות שפיר נמנין עליהם דלאו בכלל גידים הם, וכמו קנוקנות הם.

שם מה ת"ל עד בקר ליתן לו בקר שני לשריפתו, הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשבת כ"ד ב' כתבו לדון אם אין שורפין קדשים כלילה, ודרשא דבקר שני דוקא היא אצל מוצאי יו"ט אין שורפין, או דלאו דוקא וגם במוצאי יו"ט ראשי לשרוף נותר דפסח, ופשוטו לה מירושלמי, וז"ע דהדבר מפורש בתלמודן יבמות ע"ב ב' דמסקינן דנותר בין בזמנו בין שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום, ואפילו לראב"ש שם דמילה שלא בזמנה מלין אף כלילה, מ"מ בנותר מודה, וגם למאי דהוי ס"ל לר' יוחנן שם מעיקרא דנותר שלא בזמנו נשרף בין ביום ובין כלילה, היינו דוקא נותר שלא בזמנו שכבר הגיע זמנו להשרף ביום, אצל נותר שחלת זמן שריפתו היא כלילה כגון ליל שלישי לשלמים היינו נותר בזמנו דקאמר דאין נשרף אלא ביום וכן ליל מוצאי יו"ט לפסח אינו נשרף כלילה, עי"ש תוד"ה שלא,

ממלקות, ועיין מכות י"ד סוף ע"ב ברש"י, ועיין תמורה ד' ז' תוד"ה ור"י דפירשו כן דמן הסמיכות הוא.

שם ר' יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא כו', יש לדקדק הא קושטא הוא דהו"ל לא הניתק לעשה, אלא דר"י סבר דכלאו הכי נמי אינו דדין שילקה עליו כיון שאין בו מעשה, והו"ל אינו צריך, אבל לשון לא מן השם הוא זה משמע דבא לאפוקי שאינו לא הניתק לעשה, וי"ל דלמש"כ דכל הילפותא דניתק לעשה הוא מן הסמיכות בקרא, ומפרשין דלהכי סמכיה קרא לומר שאין לוקין עליו, אם כן אם לאו שאין בו מעשה אין לוקין, הרי על כרחך דהא דסמכיה קרא אינו לאפוקיה ממלקות דהא כלאו הכי אין לוקין עליו, ועיין בתמורה ד' ז' דבאמת מפרשין התם טעמא למה סמכיה קרא אי לאו שאין בו מעשה אין לוקין, וכמש"פ שם בתו', ועיין ברמב"ם פ"ח מפסח"מ ה"ט שהזכיר טעמא דניתק לעשה, ובמש"כ שם בכ"מ ומל"מ.

גמ' בכשר ולא בפסול, נחבאר לעיל ס"ג א'.

פ"ה א' וע"ס לא תשצרו זו כו' ולא תתמה שהרי יבא עשה וידחה לא תעשה כו', בזבחים ז"ז ז' אמר רבא אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש כו' אחד ע"ס שיש בו מוח כו', יעוי' בתו' שתמהו דהא לא הוי צעידנא, דהללו בשעת שצירה והעשה בשעת אכילה, ובפסקי תו' תירצו [וכנראה הוא העתק מן התו'], דכיון דאי אפשר צענין אחר לא צעי צעידנא, ונראה דאין הכונה משום הפסד המזאה, דודאי מסתבר דאף באי אפשר לקיים מצות כיסוי צלי כתישה נמי לא שרינן לכחוש ציו"ט משום דצעינן צעידנא כדאמר ביצה ח' ז', וכן אין כהן תולש נגעו אף בליכא כהן אחר משום דצעי צעידנא כדאמר שבת קל"ז, אלא כונתם דהכא הרי אם היה עשה דוחה לא תעשה הוי מצותו בכך בכל פסח לשצור העצמות ולהוציא המוח דצע"א הרי לא משכחת לה קיום מצות האכילה במוח, וזוהי אין סברא להצריך צעידנא, דכה"ג גם השצירה היא מעשה מזאה, ולא דמי לכתישת העפר וקציצת הנגע, דבשעה שעוצר הללו אין שום היכר ושייכות לקיום המזאה כלל.

ולמש"כ ניחא משה"ק הטו"א ריש חגיגה במש"כ תו' דלכך לא מצי ח"ע וחב"ח

ציוס, לפי זה גם בחול אין להדליק שמן שריפה כלילה, אבל כל כי האי לא הוי סתמי בגמ', דנמנא דאיכא סתם מתני' דמילה שלא בזמנה כשירה כלילה, ועל כרחך דתלמודן פליג וס"ל דשמן שריפה נשרפת כלילה, ואפשר דר' יוחנן דמוקי צירושלמי למתני' כר' ישמעאל היינו מקמי דאחיב ליה ר"א יבמות ע"ב ז', והוי סבר דמילה שלא בזמנה כשירה כלילה, והוא הדין נותר שלא בזמנו, אבל לבתר דאיתותב וס"ל דמילה שלא בזמנה וכן נותר שלא בזמנו אין נימולין ונשרפין אלא ציוס, על כרחך דשמן שריפה שאני ונשרף גם כלילה, וכ"מ בשו"ע או"ח סימן תק"ו ס"ד ועי"ש צב"ל וצנו"צ שזיין הגרע"א ז"ל שם, והוא צנו"צ תנינא או"ח סימן ז"ו, ודקדק שם מדברי הרמב"ם דקדשים טמאים נשרף גם כלילה, וכן דקדק הגרע"א ז"ל בגליון הרמב"ם פ"ט מפסח"מ ה"ה, ועי"ש בשעה"מ.

פ"ד א' מתני' אבל המותר צטבור והשוצר צטמא אינו לוקה את הארבעים, הא דכ"ל להו צהדדי, נראה דהוא לומר דאיסורא איכא גם בשוצר צטמא, ומ"מ ק"ק דכ"ל לאיסור דאורייתא ולאיסור דרבנן, דהא שוצר צטמא אינו אלא מדרבנן, ואפשר דהוא לאשמועינן דהחמירו בו חכמים כדאורייתא, ונפקא מינה צפסח הבא צטומאה דאיכא מצות אכילה במח שצצ"ס, ואפילו הכי לא שרינן לשצרו כדי להוציא המוח לקיים בו מצות אכילה ולהצילו מאיסור נותר, דגם צפסח הבא צטומאה מסתברא דאיכא איסור להותיר, דהעמידו חכמים דצריהם באיסור שצירה צטמא, וז"ע.

שם בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו כו', יש להבין כיצד משמע מזה שאין לוקין, והרי שפיר הוצרך הכתוב לקבוע מצות שריפה בנותר, [ומשכחת לה נמי שיהא חייב להציל הקרבן אף ביודע שיצא לידי נותר, כגון צפסח שאין לו אוכלין מרובין שיטורפו אליו, דמ"מ חייב להציל הפסח שלא יתחייב כרת, ואף שיצא לידי נותר], ואפשר דכיון שכתבה תורה מצות השריפה בסמוך ללאו, הר"י מתפרש כאילו בא הכתוב לומר שאם הותר אין לו עונש אחר אלא שמצותו בשריפה, וכעין מש"כ תו' כתובות ל"ב ז' לענין לא תענה, דאי הוי כתיב ואם ענה ועשיתם לו כאשר זמם דהיה מתפרש לאפוקי ללא תענה

משום המזורעים, וזו דעת רי"ו שהציא צ"י סימן נ"ה, ואע"ג דלא גרע מחצר קטנה שנפרצה לגדולה, אפשר דאח"כ, ואם יחיד או ש"ץ שם שפיר דמי, אבל אם רבים שם הרי הוא כלחוך ורצ צעיקר הדין קאמר אם הוא כלפנים, אבל מסתימת הרי"ו לא משמע כן, וכמו שתמה שם צביאור הגר"א מה"ט, ואפשר דכיון דאיכא דלת ומינכרא גיפופים גם מצחוך ס"ל לרי"ו דגרע, אבל צמ"א שם כתב דבגמ' מוכח דאגף עצמו כלפנים, והיינו כמ"ש צ"י דכיון דאי לאו המזורעים היו מקדשין אותו, אם כן ש"מ דכלפנים הוא, ורצ לא קאי על זה לפי מה שהוא לענין פסח כיון דבמשנה נרמז גם דין עזרה, ולפי זה נראה דדינו כלפנים ממש ואף אם חמשה בתוך האגף וחמשה צפנים נמי מטרפין, וכ"מ בצעהגר"א שם שכתב דאף לדעת רי"ו לא גרע מחצר קטנה שנפרצה לגדולה, ומבואר דלדעת מ"א עדיף.

וא"ת ומ"ט באמת עדיף, הרי"ו ממש חצר קטנה שנפרצה לגדולה, וגם גרע דאיכא נמי משקוף, וכן בלשון הטוש"ע שם מבואר דאיכא תוך הפתח שהוא לכו"ע כלפנים, [ודלא כמו שפרש"י במתני' דמן האגף ולפנים היינו תוך המחיצות ממש, ועיין ביד אפרים באו"ח שם], ומקום האגף הוא באמצע תוך הפתח, וממנו ולפנים כלפנים, וגם על זה קשה דכל תוך הפתח ראוי לדונו כחצר קטנה שנפרצה לגדולה, וגם זימנין דיש בו ד' וראוי גם למידן בו פי תקרה.

ובאמת ראוי לשאול בזה דסגי בגיפופין של החצר הגדולה, ולא מישתמיט בשום דוכתא דיהא סגי בתוך הבית בשני לחיים להצדיל בין צוה לענין תפלה, ואילו בחצר סגי בזה כי כדאמר עירובין ז"ב ב', ועי"ש בחו"ב ס"ב סק"ב, ולכן נראה דדוקא בשתי רשויות חלוקות כמו חצר קטנה וגדולה שחלוקים בדיריהם אלא שנפרצו זה לתוך זה, והגיפופים הם חלק מהמחיצה שציניהם וגם מועילות לענין שבת, בזה הוא דמשמשינן בזה נמי כדן מחיצה לענין צירוף ולענין צוה, אבל בית אחד שיש בו גיפופין אין הגיפופין מחלקין אותו כיון שלא נעשו לכך, דלא חשבינן להו כמחיצה לכך, ועדיף מפלימין העשויין לחיזוק תקרה דלא חשיבי כמחיצה [עיין חו"ב עירובין ס"ב סק"ק י"א], ולכן תוך הפתח עד האגף הרי הוא נידון כחלק מן

לישא שפחה מכח עשה דוחה לא תעשה דלא הוי צעידנא דלא מיקיים פ"ו אלא בגמר ביאה, והקשה דהא אי אפשר צמ"א ולא צעי צעידנא, ולמש"כ לא אמרו כן אלא צמידי דתחלת מלותו צכך, ולא צמאורע של ח"ע וחצ"ת.

ויש לעיין היכי שמעינן מהאי קרא דאין עשה דוחה לא תעשה שצמקדש, דילמא האי לא תעשה דשצירת ע"ס הוא דקפיד רחמנא עליה שלא לידחות, וכמשה"ק תו' ציקדש דנימא דגזירת הכתוב הוא שלא ניתן להדחות, וי"ל דאם איכא דעשה דוחה לא תעשה שצמקדש, אם כן גם השתא דאיכא תרי קראי, ואחי לגלויי דגם ע"ס שיש בו מוח בכלל האיסור, מ"מ אחתי נימא דהיינו לאחר שכבר הוציא המוח ממנו או כשכבר יש פיתחא זוטא להוציא המוח, אבל כשצריך להוציא אחתי נימא עשה דוחה לא תעשה, ואף אי חשיבי כשני לאוין, מ"מ עשה דוחה גם לתרי לאוין, [עיין יבמות ז' א' ח' א'], ואף אם נימא דמדכתב רחמנא לאו יתירא לע"ס שיש בו מוח אית לן למישמע מזה דאף לאכילת המוח אין שוברין אותו, מ"מ היא גופא קשיא אמאי אשמועינן לה קרא ע"י לאו יתירא, כיון דגם לאו יתירא ראוי להדחות, ועל כרחק דאין עשה דוחה לא תעשה שצמקדש. — ולפירוש זה אפשר לפרש דרצא רק אוכוחי קא מוכח מהך צרייתא דקים להו לרבנן דאין עשה דוחה לא תעשה שצמקדש, ואפשר לפרש דבאמת מהאי קרא הוא דשמעינן לה. (סנהדרין ס"ג).

פ"ה ב' אר"י א"ר וכן לתפלה, אע"ג דקיי"ל כריצ"ל מ"מ איכא נפקותא בזה דרצ לענין צירוף לעשרה, ויש להסתפק אם רצ לא קאי אלא אמאי דמפורש במתני', דהיינו מן האגף ולפנים ומן האגף ולחוך אבל צדין אגף עצמו דנרמז במתני' תרוייהו, לא איירי, או דלגמרי קאמר דכדינא דמתני' לענין פסח כ"ה גם לתפלה, ואי לגמרי קאמר, נמצא דאגף עצמו כלחוך לענין תפלה, ואע"ג דטעמא דלא קידשוהו לענין פסח הוא משום המזורעים כדאמרינן להלן, והאי טעמא לא שייך בתפלה, ואדרבה הרי משמע דאי לאו משום המזורעים היה מתקדש אף לענין פסח, יש לפרש דאח"כ דטעמא דלענין פסח לחוד, אבל רצ ס"ל מסבירא דגם לענין תפלה אגף עצמו כלחוך, ומ"מ היו מקדשין אותו כמו עובי החומה, אי לאו

פ"ו א' שאני היכל דכתיב ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם כו' וכתיב הכל בכתב, פרש"י אלמא קדוש, ולריך ביאור היכי משמע מהאי קרא דהעליות קדושים, וכן קשה במה שפרש"י דלכך בגגין לא משני הכי דלא כתיבי בגין בקרא, ואטו צהא דכתיב תבנית האולם ואת צהיו וגו' מי לא נכללו הגגין.

ונראה דהענין כך הוא דצאמת הרי כל האויר קדוש עד הרקיע, דודאי מותר לאכול קדשים קלים אף מי שיושב צראש האילן בירושלים, [וכמ"ס תו' מכות י"ב א' וכמ"ס פ מהר"מ שם, ומש"כ מהרש"א לא נתפרש דהא בגמ' פסחים פרכינן מכזית פסחא והלילא, וכן מבואר בתו' בשבועות דאף בירושלים לא נתקדשו הגגין ואין אוכלין שם קדשים קלים, שו"ר שכבר תמה בזה במל"מ פי"א משגגות ה"ד], ואם כן הא דגגין ועליות לא נתקדשו, היינו דהגג משמש להבדיל בין ירושלים ובין האויר שלמעלה מן הגג, ועי"ז אין הגג קדוש, וכל זה בירושלים שהצמים והגגין רשות, אבל במקדש שניתנה זורת המקדש מיד ה', הרי אדרבה העלייה היא היא המקדש ומה שייך לומר שלא נתקדשה, דכיון דזו זורת המקדש מה שייך לומר שהגג מבדיל, וכ"ז בעליות שנתחדשו בהכל בכתב, אבל בגגין שפיר י"ל דמתחלת מלותן הוא שיבדילו ולא יהיה הגג קדוש, והר"ז תלוי בגידון כללי אם גגין נתקדשו, והלכך אף דודאי גם הגגין בכלל הכל בכתב, מ"מ אין זה מחייב שיהיו קדושים.

— נדפס בשבועות י"ז ב' —

שם גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשים כו', נראה דאף בפסחות לקודש קאמר, דאע"ג דלשכות הצנויות צחול ופתוחות לקודש נתרבו לאכילת קדשי קדשים כדאמר זכאים נ"ו א', מ"מ גגין לא, כיון שפתוחים רק לאויר עזרה, אבל לכאורה בפסחים פ"ו א' משמע דאף בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה, [דהא רישא מוקמינן התם בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה, ומשמע דסיפא דומיא דרישא], ויש לדחות דגגין הללו לא היו פתוחין לקודש, א"נ היו פתוחין אף לחול, וכיון שבניין צחול ופתוחים גם לחול הרי הן חול, כדתיבא בתוספתא הוצאה בר"ש פ"ג דמעשר שני

הבית וכאילו היו גיפופין צאמנע בית הכנסת דלא חשיבי לחלקו, (ועכ"פ מדרבנן).

ולפי זה נראה דבליטה שעושין לארון הקודש הצנויה בגובה וגם יש לה ג' מחיצות ותקרה, ואפילו יש לה נמי זורת הפתח, דמ"מ אינו חולק רשות לעצמו לענין זירוף, דזהו בית הכנסת עצמו, ואף לדעת רי"ו דתוך האגף כלחוך, דדוקא בפתח שיש בו יציאה לחוץ שייך למיחשבו כחוך אבל כניסה שבחוך כותלי בית הכנסת אינם חולקים רשות לעצמם, ועדיפי מחיצה וצימה וכיו"ב שכתבו הראשונים ז"ל בצ"י שם שאינם חולקים רשות לעצמם לענין זירוף, דהכא הם ציהכנ"ס עצמו, [ומ"מ לענין זורה נראה דצימה ותיבה שיש בהם י' נמי חולצים, ואפשר נמי דגם ארון קודש שיש לו ג' מחיצות וזורת הפתח או פי תקרה צריעית דנמי חולץ, [אבל גיפופין לחוד נראה דאינם חולצין], והרי אף מחיצה של בני אדם דין הוא שתחנוך לענין זורה]. (עירובין ס"ב סק"ו).

תוד"ה צנגרין רק שיהא חוץ ג' דגרוגרת מחייב, עיין מש"כ בשבת ס"ב ס"ק ט"ו.

בא"ד וי"ל דהכא מיירי שכל הפר חוץ לחומת העזרה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב זכאים. ק"ד ב' צעי רבי אלעזר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שיצא רוצו במיעוט אבר כו', יעויין ברש"י שפירש דלענין טומאת בגדים של הנושא איירי, ומבואר דפשוט לרש"י שאין צריך שהמוציא יוציא את כל הפר בשביל לטמא בגדים, וסגי ברובו, ודלא כדעת תו' כאן ובפסחים פ"ה ב', דלית לן למילף מהוצאה דשבת אלא דלריך עקירה והנחה, אבל לא הא דבשבת פטור באיגודו צפנים, דהוא דין בחילוף רשויות ומלאכת מחשבת, דהא לענין שבת כל שנת מקצתו ברשות הרבים ומקצתו ברשות היחיד, אפילו חזר והוציאו פטור, [ולענין טומאת בגדים פשיטא שיטמא, מי שיוציא מקצתו להשלמת רוצו בחוט לפירוש רש"י], ואמנם כ"מ ממה שסתם התנהג דהראשונים טמאים, וסתמא דמילתא הפר ממונע בין הראשונים והאחרונים ועדיין מקצתו צפנים כשיצאו הראשונים, ואפילו הכי נטמאו, ונהי דאיכא לאוקמי ביצא רוצו של פר, אבל לא לאוקמי דוקא ביצא כבר כולו. (עד כאן).

ואפשר דהא דקמני רישא האשה בזמן שהיא צבית
בעלה, איירי אף כשדעתה ללכת לחוג רגל
ראשון צבית אציה, כדמשמע מהא דקמני ושחט
עליה אציה, דאין סברא שישחוט על מי שאינה
עמידה לאכול עמו, ולא משמע נמי דשחט כדי
שחט תרצה אח"כ תוכל לבא, דכזה"ג פשיטא
דנריך דעתה, אלא יש לפרש שידעו שעמידה לאכול
צבית אציה, ואפילו הכי אס בשעת שחיטת הפסח
היא עדיין צבית בעלה, הרי היא נטפלת אליו
בסתמא, [ואם הפסח נאכל בשתי חבורות תוכל
ליקח מפסח של בעלה לאכול צבית אציה, או שגם
בעלה יבא לבית אציה, או דע"ז באמת לא תוכל
ללכת לבית אציה, או שתחזור לבית בעלה לאכילת
הפסח על השזע], ומיהו אין לזה הכרע, ואפשר
דבזמן שהיא צבית בעלה ר"ל שעמידה לאכול שם,
[וכש"כ ברדופה], ונ"ע בזה, וסיפא אשמועינן דאף
כשהוא רגל ראשון וכבר הלכה לבית אציה לחוג
שם, אפילו הכי צריכה להתמנות בפירוש על פסחו
של אציה, ובסתמא אינה אוכלת לא משל בעלה ולא
משל אציה.

וברייתא נמי איירי בהלכה רגל ראשון לעשות
צבית אציה, וקמני דבסתמא אוכלת משל
אציה, משום דאיירי ברדופה, והיינו שמצויה הרבה
צבית אציה ולכך נחשבת כבני ביתו, ואף שלא ברגל
ראשון אהני הא דרדופה, שאם הלכה לבית אציה,
שזו אינה נטפלת לבעלה בסתמא, מה שאין כן
באינה רדופה אף כשהלכה לבית אציה, כל שאינו
רגל ראשון, הרי בעלה שוחט עליה בסתמא,
דמתניתין דוקא קמני רגל ראשון, הא רגל שני אף
כשאינה צבית בעלה, אוכלת משל בעלה, [ובזמן
שהיא צבית בעלה דרישא משום רגל ראשון נקט
לה, וכמש"כ], כ"ז אפשר לפרש על פי פרש"י
בסוגיין.

ובמציעו למידין, דאינה רדופה לעולם אוכלת משל
בעלה בסתמא, חוץ מרגל ראשון כשכבר
הלכה לבית אציה, דאז צריכה להתמנות על איזה
שרויה, ומשל אציה לעולם אינה אוכלת בסתמא,
ורדופה רגל ראשון כשהלכה לבית אציה אוכלת
בסתמא משלו, ושאר רגלים בזמן שהיא צבית בעלה
אוכלת משלו בסתמא, הלכה לבית אציה, צריכה
להתמנות על איזה שרויה.

מ"ח, אבל אם היו פתוחין רק לקודש לא גריעי
מלשכות כיון ששזין לקרקע עזרה, וכ"נ.

שם ואין שוחטין שם קדשים קלים, במו' כחצו
דהוא הדין דאין אוכלין, אבל הדבר קשה
דכשזנין שאין אוכלין קדשי קדשים ואין שוחטין
קדשים קלים, הרי הדבר כאילו מפורש דקדשים
קלים אוכלין, דאי לא הכי הו"ל למיתני אין אוכלין
שם אפילו קדשים קלים ותו לא, ולכן נראה דגגין
הללו כולל גם כשזנין לקרקע הר הבית, וכמבואר
בפסחים שם דאיכא כה"ג, ובהני אוכלין קדשים
קלים, ללא חשבינן להו כגגין ע"י שיש תחתיהם
מחילה, לענין קדושת ירושלים, והלכך תנא מילתא
פסיקתא נקט דלעולם אין אוכלין קדשי קדשים
ואין שוחטין קדשים קלים, אבל לענין אכילת
קדשים קלים זימנין דאוכלין, וכגון שזנין לקרקע
הר הבית.

האשה

פ"ז א' מתני' האשה בזמן שהיא צבית בעלה
שחט עליה בעלה ושחט עליה אציה
כו' הלכה רגל ראשון לעשות צבית אציה כו', נראה
דאף מי שדעתו לאכול צבית חצירו וכבר קבעו
ציניהם כך, אפילו הכי אין חצירו יכול לשחוט עליו
אלא אם כן הסכים בפירוש, ללא מצאונו אלא בני
ביתו של אדם ואשתו כדלקמן פ"ח א', (או יתום
צבית אפטרופוס), אבל סתם אורח אף שידועים
שיאכל שם, מ"מ אין בזה כדי למנותו על הפסח
בלא דעתו, ולכן אשה נשואה אף כשצאה לבית
אציה ועמידה לאכול שם, מ"מ עדיין יש לדון אם
סגי בזה כדי למנותה על הפסח בלא דעתה, דכיון
שנשאת שזו אינה בכלל בני ביתו של אציה.

ולפי זה שפיר אפשר לקיים משנתנו כפשטה
דהלכה רגל ראשון לעשות צבית אציה, היינו
שכבר נמצאת צבית אציה ועמידה לאכול ולחוג שם,
ואפילו הכי צריכה להתמנות בפירוש על פסחו,
[ולעולם הנידון בשגם בעלה בירושלים שאם לא כן
אינו יכול לשחוט, וממילא איכא גם אפשרות לאכול
עמו אם תמלך, ובה ניחא ששניהם שחטו עליה,
אף דסתמא כבר קבעו דעתם מקום אכילתם,
משום דעדיין יש אפשרות לשנות], דבאינה רדופה
לא חשיבא כבני ביתו.

גדול, וכמו נשים למ"ד רשות, [ו]י"ע צתו' נדרים שם דמשמע דנשים למ"ד רשות, אין עליהם איסור שלא למנויו אם באו לאכול מפסח שלא נמנו עליו, וי"ע מנלן לומר כן, והרי בגמ' ז"א צ' אמרו דעושין אותה טפילה לאחרים ומשמע דשוחטין עליה כהלכות מינוי, אלא דאין שוחטין עליה בפ"ע, ורהיטת דצריהם שזה כחילו פשוט, ובאו רק להשוות לומר דגם קטן כן אי שם לבית אבות לאו דאורייתא, וי"ע], ואין הקטן אוכל אלא מפסח שמינוהו עליו, ומ"מ אין ללמוד מזה שיהא אדם מפריש פסח על חבירו, דאין ללמוד מינוי דחובה ממינוי דרשות, אבל לפי זה קשה הא דמסיק התם לאוכוחי דשה לבית אבות לאו דאורייתא מהא דהאומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכס ראשון לירושלים כו', ואי אמרת שם לבית דאורייתא על צישרא קאי ומזכה להו, ומשמע דאי לאו דאורייתא ניחא דקאי אצשרא ומזכה להו, ואם איתא דבעי מינוי, אכתי קשה, וכן קשה סוגיין דאמאי צשחטו עליו אפוטרופסים אוכל במקום שרואה.

ולכן ז"ל דאי שם לבית אבות לאו דאורייתא, היינו שאין בכלל מצות לקחת לבית אבות דהיינו לקטנים, ואינם בעלים על הפסח, וממילא לא שייך להציא פסח רק לקטנים, משום דלא נתחייבו בקרבן זה, וגם לא מצאנו דאפשר להפריש עבורם, [ולמאי דס"ד ז"א א' דאין עושין חצורה שכולה קטנים קתני מתניתין, אם נימא דהוי דומיא דנשים ועבדים דלאו מעיקר הדין נתמעטו, יש לפרש דלפי זה הוי מוכח דסברה מתני' שם לבית אבות דאורייתא, וי"ע ברמב"ם פ"ב מהלכות ק"פ ה"ד], ומ"מ נלמד משה לבית אבות דגם הקטנים אוכלים מן הפסח, ומיהו רק מן הפסח של בית אבותם, ואם מרובים בני הבית ושוחטים שני פסחים יש רשות ביד האב לקבוע את אכילת הקטנים על אחד מהם, ולא דוקא מזה שהוא יאכל ממנו, וכן רשאי לבקש משכנו שישחט עבורם, ואז יאכלו רק משלו, דלא גרע מאפוטרופס, והיינו צרייתא דאדם מציא ושוחט ע"י בנו ובתו הקטנים, ולא שם מנויים או בעלים, אלא שנקצעו להיות טפלים לבית אבות של הפסח הזה, וכיון שאינם בעלים שפיר יכול לקבוע את מקום טפילתם ע"י צריה שיתצרר אחר שחיטה, דלענין זה יש צריה, והיינו ההיא דשוחט

פ"ח א' אר"ז שם לבית מ"מ, מה שפירשו תו' דבאמת הוי שלא למנויו אלא דבאיסור כזה שיש בו צד מצוה ליכא איסור לא תאכילום, קשה טובא, חדא דאם כן מה זה דקאמר שם לבית מ"מ, איפכא הול"ל שם לבית אבות לאו דאורייתא, ועו"ק דאם כן מאי איריא אפוטרופסים, ומאי איריא צשחטו עליו, הרי יכול לאכול בכל מקום, ועוד דצברייתא דצסמוך תניא שהאב שוחט עליהם ולא יאכלו משל עצמן, ואמאי צריך לשחוט עליהם ואמאי לא יאכלו משל עצמן, [דצפשוטו צפסח כשר איירי שנשחט גם לגדולים], וכן שפחתו העברית אינה אוכלת משלו שלא מדעתה, אף שהיא קטנה כמש"כ רש"י, ושמא כ"ז מדרבנן ומשום חינוך, ועו"ק דצפשוטו נראה דחובה אכילת צשר הפסח כמנחתו מוטלת על הצעלים, ואינו רשאי לאכול ממנו אכילה גסה או שלא כדרך אכילה, דלא גרע מתרומה, ואם כן איך רשאי להאכילו לקטנים שאינם מנויים שאין באכילתן מצוה דאכילת הפסח, ומיהו צוה י"ל כמש"כ תו' והר"ן נדרים ל"ו א' דלא נאמר איסור שלא למנויו אלא באלו שראויין להמנות, אבל קטנים שאינם ראויים להמנות אי שם לבית אבות לאו דאורייתא, אין עליהם איסור שלא למנויו, והוי לדידהו צשר הפסח כשאר קדשים קלים, דשפיר נאכל לכל אדם, ויש באכילתן מצוה, ובזה יש ליישב הכל דהא דקאמר שם לבית מ"מ ר"ל דגם הקטנים יכולים לאכול ואף דאינם חייבים, מ"מ אין עליהם איסור דלא למנויו, ומ"מ מדרבנן אינם אוכלים אלא מזה ששחטו גם עליהם, וכצרייתא דצסמוך דשוחטין עליהם ולא יאכלו משל עצמן, והקילו באפוטרופסים שיכולים לצרור אחר שחיטה.

והנה מהא דאמרינן בנדרים שם שם לבית אבות לאו דאורייתא על הכונה דקטנים פטורים מפסח, שמעינן דקרא דשה לבית אבות מתפרש שהשה יהיה לכל הבית אב כולל הקטנים, וכן בסוגיין אמרינן שם לבית מלמד שאדם מציא ושוחט ע"י בנו ובתו הקטנים כו', הרי דשה לבית מתפרש גם לקטנים, ולפי זה נראה דעל כרחך אית לן לקיים פשטיה דקרא אף למאי דמסקינן שם דשה לבית אבות לאו דאורייתא, ואפשר לפרש דשה לבית אבות לאו דאורייתא היינו שאינו חיוב אלא רשות, אבל מדין רשות צריך מינוי ממש כדין

דחציו עבד וחציו בן חורין אינו אוכל משל עצמו דהרב מקפיד שלא ימנה חלקו בלא דעתו, וזוה כולם מקפידין שלא ירגיש עצמו בן חורין, ולכך לא הזכירו זוה בדקפיד, ומיהו הא דחציו אוכל משל רבו על כרחך דאין הקפידא מנא העבד, דהא משמע דאף בחפץ לאכול משל רבו, אינו אוכל, אלא י"ל דסתמא דמילתא אין ליחס חלק הבן חורין לאדון כלל, והרי הוא כאיש נכרי שאינו מתמנה על של חצירו בלא דעתו.

שם כאן כמשנה ראשונה כו', א"ה, עיין מש"כ בגיטין מ"ב ז' במה שהביא הרמב"ם דין ח"ע למאי דקי"ל כמשנה אחרונה.

תוד"ה לישא, נתבאר בחו"כ חגיגה ז' ז'.

פ"ח ב' וכותב לו שטר על חצי דמיו, נראה פשוט דשיימין ליה כמה שיה עכשיו חצי העבד, ואף שנפחתו דמיו מדמי חצי עבד שלם, דכל דבר משותף נגרע מערכו, מ"מ אין לנו אלא שויו כעת, והפסד זה שנגרם ע"י השחרור של החצי, אין על העבד לשלם, ולפי זה הו"ל לגמי למימר וכותב לו שטר על דמיו, אלא דאי הוי נקט הכי הו"ל דשמין לו דמיו כפי מה שנמכר בשטר לזמן ארוך מבלי קצבה, שהרי זהו שנותן לאדון, להכי נקט דשמין חצי דמיו כפי מה ששוא להמכר בכסף, וע"ז כותב לו העבד את השטר.

שם שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון והא תניא אין נמנין על שני פסחים כאחד כו', שחט גדי וטלה היינו בתנאי מה שירצה, ואם יש ברירה היה ראוי שיאכל מאיזה שירצה, וכיון דקמני שאוכל מן הראשון על כרחך אין ברירה, וכיון דאין ברירה אין כאן מינוי כלל, והיינו דפריך דאין נמנין על שני פסחים כאחד ע"מ לברור אח"כ דאין ברירה וכמו שפרש"י, ולפי זה אין חילוק אם נמנה על שניהם כאחד או בזה"ל, דכל שהפריש את השני ע"מ שאם ירצה יאכל ממנו, ממילא משך זוה את ידו מן הראשון באם ירצה מן השני, ותו הו"ל שניהם בדין ברירה.

ומשה"ק תו' דנימא דכשמיניהו בזה"ל דעתו על הראשון, נראה דהיינו רק כשהשליח מינהו, בדזה כיון דאם ירצה בראשון לעולם, שפיר יאכל, וגם ראוי לעשות כן שאין להביא ספק חולין לעזרה, הלכך יש מקום לקבוע כן, שלעולם יהא

על מי שיעלה ראשון, וכן יתום ששחטו עליו אפוטרופסים, היינו ששחטו עליו על מנת שירצה אח"כ, ואוכל ממנו שירצה, והא דאמר שה לביט מ"מ, היינו דבכל אופן ראוי שיהיו הקטנים יכולים לאכול מן הפסח שבצית, ולכך דין הוא שיהיו רשאים לברור גם אח"כ בין שני האפוטרופסים ששחטו עליהם, ועדיין ז"ע בכ"ז.

שם וע"י עבדו ושפחתו העבדים כו' אלא מדעתו, משמע דשפחתו העבדית צעי דעתה ולא דעת אביה, אבל אין לזה הכרע די"ל דאגב אחריני נקט דעתו.

שם והא כולם ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן דבסתמא וקמני חוץ מן האשה כו', יש לתמוה דקארי לה מאי קארי לה, וכי אחרי ששחטה פסח לעצמה, מה שייך נידון סתמא שתא אח"כ בשל בעלה, ומה צריך לומר דשחטו הוי מחאה, תיפ"ל שכבר קיימה מצות פסח, ותו לא שייך להביא עוד פסח, ועיין בתוד"ה וכולן דזהו עיקר חידושא דברייתא, ואפשר דס"ל לגמי' דהא דקמני וכולן ששחטו ושחט רבן עליהן, והיינו שהקדימו לשחוט שלהן, הוא לרבותא דרישא דאפילו הכי יוצאין בשל רבן, אבל זהו דקמני חוץ מן האשה היינו אפילו הקדים בעלה ושחט, אפילו הכי אם שחטו אח"כ לעצמן יוצאין בשלהן, וזוה ודאי קשה דכיון דשחט בעלה בסתמא הרי יצאה יד"ח ומה ענין במה ששחטת לעצמה אח"כ, וע"ז קאמר רבא דכיון דשחטו אח"כ לעצמן איגלאי מילתא דמעיקרא לא רצו לזאת בשל רבן והו"ל כמחאה, אבל ז"ע דשמא אח"כ נמלכו, והיכי חשיבא מחאה למפרע, וברמב"ם זכ"ה"י באמת הקדים שחיטת רבן שכתב שחט ע"י אשתו כו' ושחטו הן לעצמן אין לך מיחוי גדול מזה, ומשמע כמש"כ, [ומיהו] שם דה"ט גבי קטנים נמי כתב תחלה שחיטת רבן, אף דהתם הוי טפי חידוש איפכא וכמש"כ לעיל וכמו שהוא בגמ'], וז"ע.

שם והתניא רצה מזה אוכל כו', נראה דהאי רצה היינו בשעת שחיטה, דכשאין מקפידין זע"ז דעת כל אחד שיאכל העבד כרצונו.

שם מתני' בדקפדי אהדדי כו', יעוי' בתו', ולכאורה היה נראה דקפדי היינו שנוהגין בעלותן בקפידא, ואין דעתן נוחה שהעבד ימנה עצמו על הפסח בלא הסכמתו, וזוה נמי ניחא הא

בספק, אין ברירה, והיינו דקתני בצרייתא סתמא
אין נמנין על שני פסחים כאחד, ולא מפרשין לה
דוקא בסתם בני אדם.

ובירושלמי בפירקין ה"א וה"ב איחא דהנמנה
על שני פסחים כאחד אוכל מזה
שנשחט ראשון, ומפרשין דהיינו טעמא דמתניתין,
ופליג אגמ' דידן, ואפשר דהטעם משום דאמדיין
דעתו שאם היה יודע שלא יאכל כלל יד"ח ולא
יאכל משתיהן, דסתמא דמילתא היה מסכים לזאת
יד"ח בראשון, וז"ע ברמב"ם שבפ"ב הי"א העתיק
הא דירושלמי לענין יתום גדול דהנמנה עצמו על
שני פסחים אוכל מזה שנשחט ראשון, ובפ"ג ה"א
העתיק סוגיין דשחט גדי וטלה ויזאין לזית השרפה
שאין נמנין על שני פסחים, ומש"כ בגליון הש"ס
בירושלמי אין לו מקום דהנמנה עצמו וכמשנ"ת
לעיל, ואפשר דדעת הרמב"ם דלא פליג תלמודן
אירושלמי, וממנה עצמו על שני פסחים אוכל מן
הראשון, דאמדיין דעתו שאם היה יודע שאין נמנין
על שני פסחים, דהיה נמנע מלשחוט את השני,
והלכך סתמא נמי אמריין דמתכפר בראשון, ורק
בעשה שליח והשליח מינהו על שני פסחים, בזה
אמריין דאין כאן מינוי כלל, דלתקוני שדרתך, ולכך
אמר ר"ג דאנו לא נאכל לא מן הראשון ולא מן
השני, ובמלך ומלכה משום שלום מלכות אמרו
שתתקיים השליחות, ויהא כאילו מינו עצמם על
שני פסחים דאוכלים מן הראשון, ומתפרש דדעתן
קלה עליהם להעניש וליסר הרבה אם לא יקיים
העבד שליחותן, ואפשר דלאו תנאי ז"ד הוא, אלא
דכה"ג דעת העבד שתתקיים שליחותו בכל אופן
שאפשר, וז"ע.

שם שלי מה שקנה עבד קנה רבו כו', אפשר
דהוה מצי לשנויי בעבד עבד, אלא דסתם
עבד מתפרש בעל כרחו, וגם ניחא ליה לאשמועינן
רבותא דמפרשין, ואפשר דכיון דהתנא לא הזכיר
פסחו של העבד אלא כשנסתפק בדעת רבו, משמע
מזה דבעבד כנעני עסקין דבסתמא אוכל משל רבו
או דרבו שוחט עליו ואינו מביא בעצמו.

שם ומקני ליה חד מינייהו ע"מ שאין לרבו רשות
בו, יש לעיין הא אין עבד יכול להתמנות על
פסח בלא רשות רבו, וכדמניא לעיל א' דאם שחט
לעצמו ושחט רבו עליו אוכל משל רבו, וכן ח"ע
וחזי ז"ח אינו אוכל משל עצמו, ואם כן כיון שרבו

דעתו על הראשון, אכל בממנה עצמו על שני
פסחים אין חילוק בין זכ"א לזכ"ז, ומש"כ
דצרייתא זכ"א היינו בשאר אינשי דומיא דמלך
ומלכה שהשליח מפריש, ולפי זה ז"ע במה
שחירא, דמה בכך דאירי גם כששחטו ראשון את
זה שהפרישו לזכ"א, וליכא למימר דדעתו על זה
שנתמנה עליו ראשון, אכל אכתי אמאי לא נימא
דדעתו על זה שנשחט ראשון, והרי אם לא היה
דעתו לשחוט שני, דינו שיאכל ממנו, וכן אם היה
בא להמלך היינו מורין לו כן, דהא זהו הראוי
לעשות, ולא הוי קפדינן במי שהופרש ראשון,
דהעיקר שמשנשחט אחד אין לשחוט שני, וכן
במתני ז"ח ב' לא קפדינן אם נמאץ האבוד קודם
הפרשת השני או אחריו, והעיקר תלינן במי
שנשחט ראשון, וז"ל דכיון דמסר מינויו לשלומו,
והוא לא נתכוין למנותו אלא על שניהם בתנאי
אם ירבה, אין צידנו להחליט מינויו, על פי מה
שראוי להיות רבנו, ומה"ט נמי אין לקבוע רבנו
בזה שהופרש ראשון.

שם מלכה ומלך דדעתן קלה עליהן יאכלו מן
הראשון אף לא נאכל לא מן הראשון כו',
ר"ל דכשהשליח התנה שממנהו על זה שעמיד
לרצות, הרי אם הוי ידעין עכשיו שאין לו שום
קפידא בין גדי וטלה ושניהם שוין בעיניו, דין הוא
שיאכל מן הראשון, והלכך במלך ומלכה שאין
הפסח בא אלא לשם מנוה, דמעדינים לתאותן שכיח
להם, סתמא לא קפדי בין גדי לטלה, ולכך יאכלו
מן הראשון, מה שאין כן סתם בני אדם דחשוב
בעיניהם לזכר אחד מהם, הרי השליח נעשה
שלוחם להתנות, וכיון דאין ברירה אין כאן מינוי,
ולפי זה אם עדיין יש שהות ציוס יציא פסח אחר,
ואם לאו יציא פסח שני, ולפי זה שני הפסחים
חולין דכיון דאין ברירה לא חייל כלל, ויזאין לזית
השריפה כדין חולין שנשחטו בעזרה, והא דקאמר
אין לא נאכל כו' לאו למימרא דידי פסח יאכל ורק
לאכול אינם יכולים, אלא אידי דנקט במלך ומלכה
דיאכלו מן הראשון לכך מסיק דאין לא נאכל, אכל
הוא הדין דאין כאן קרבן כלל וחייבין בפסח שני.
— ולפי זה אין חילוק בין מלך ומלכה לשאר בני
אדם, אלא כשעשו שליח, אכל כשממנים עצמן על
שני פסחים בזה אף במלך ומלכה אינם אוכלים
משניהם, ואפילו שניהם טלה או גדי, דכיון דנתמנו

בטנדקי במאורע, וגם תחלת עשייתו בהכרח שלא יוכלו לאכול החזה ושוק, מה שאין כן התם בהפסח כמאמרו וכל חלק ממנו ראוי לאכילה. — ועיין מש"כ בחו"צ וצחים ק"א א' ד"ה יש.

שם אלא משום דקא ממעיט באכילת שלמים כו', למש"כ בחו"צ שביעית ס"ט ס"ק כ"ד ל' דאסור זה הוא מדאורייתא ניחא בפשיטות, ואף אם הוא מדרבנן, נמי י"ל דהעמידו דבריהם, כיון שהנידון בטנדקי לכתחלה, ובתו' כתבו כדי שלא יעשו רובם שלא כהוגן, ולאו דוקא רובן, דהוא הדין בשנים שנחשבו ונמנא יצלת באחד מהן, ואפילו מת אחד מהם דהשתא יש רק אחד שהוא בספק, והטעם כמש"כ שלא התירו להציא לכתחלה שלא כדין, אלא דלמאי דאירי בחמשה נקטו רובן.

שם אלא משום סמיכה, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחו"צ חגיגה, בעיקר דברי התו' דאף שראוי לחייב לטומטום מספק בראייה מן התורה, מ"מ משום ציטול מצות סמיכה מספק פטרינן ליה, נריכים רב, דהא ודאי טומטום שאמר הרי עלי עולה, חייב להציאה אף שמצטל מצות סמיכה מספק, וכן נראה דטומטום שמסופק אם נדר עולה, דנמי חייב להציא, ואף שיצטל סמיכה מספק, וכן ערל וטמא משלחין קרבנותיהם אף שמצטלים מצות סמיכה בודאי, ואם כן אם שורת הדין דכל ספק חייב מספק מה"ת, מה צין זה לנדר, ומה שדימו לזה ההיא דחמשה שנחשבו עורות פסחיהן ונמנא יצלת באחד מהן דלא שרינן להו להציא מותר הפסח ולהתנות כדאמר פסחים פ"ט א', לא דמי כלל לדהכא, דהתם יש כאן ארבעה קרבנות של מותר הפסח שחייבין בסמיכה, ואין להם שום ענין עם הפסח המסופק, ואנו באים לערס עם המסופק ועי"ז לצטל מהם מצות סמיכה שהם ודאי חייבין בה, וזה ודאי לא עצדינן, ואין לחייב כלל את המסופק אם קיים מצות פסח, לעשות טנדקי כי האי, וכמש"כ תו' שם שיעשו רובם שלא כהוגן, אבל הכא אין אנו באים לערס קרבן אחר שאין לו ענין בספק, אלא הקרבן הזה שהאדם חייב בו מספק, אנו מורים לו להפרישו, ובקרבן זה מספק לא יסמכו עליו, כי כך דינו, ולא נחבטלה שום מצוה בודאי, ונ"ע. (חגיגה ד' א').

שם דאילו פסח בשפיכה כו', עיין מש"כ בזה בסיומן י"ב סק"כ.

נתכוין שיאכל משלו, דהא משמע דאם זכור מה אמר לו רבו אינו מציא אלא אחד, אם כן איך יכול להתמנות על זה שאין לרבו רשות בו, ואם נימא דכיון דלתקנת רבו הוא, אמרינן מסתמא ניחא ליה, אם כן אף אם יש לרבו רשות בו יהא רשאי להקדישו לתקנת רבו, וי"ל דלא דמי, דלהקדיש טלה של רבו צעי שליחות ממש ולא סגי במה שזה לתקנת רבו, אבל להתמנות על טלה של עצמו צוה סגי במה שהדבר לתקנת רבו. — מה שהזכיר רש"י שאין לו תקנה בשלמים, נראה דהוא משום דשלמים גם הרב יוכל לאכול מה שאין כן פסח שרק העבד יוכל לאכול, ונמנא שהרב מפסיד יותר.

שם אבל שכת לפני זריקה כו', היינו ששכחו שניהם, אבל אם אחד מהן זכור שפיר דמי, ויש לעיין שכתו לפני זריקה וחזרו וזכרו מי היו דחוי, ונראה דלא היו דחוי, ומיהו אם נזרק הדם כשהיו שכוחים, אפילו נזכרו אח"כ, נראה דחייבין בפסח שני, וכן נמנא יצלת, אם חזרו והוכרו לפני זריקה זורק ואם זרק בעודם מעורבים אפילו חזרו והוכרו חייבים בפסח שני, ומיהו צוה דוקא כשנחשקו להכיר ולא עלתה בידם, אבל אם לא נתעסקו להכיר עד אחר זריקה, י"ל דשפיר דמי, דאמרינן דגם בשעת זריקה הוא ידעין דעתידין להכיר בסיומנים, ונ"ע. — [א"ה, עיין מש"כ לקמן ז"ח א' ובתרומות ס"ה סק"ח בזה דלא אמרינן בזה דין ציטול ברוצן].

שם אבל אמתניתין לא כו', היינו דאם זרק פטורין מפסח שני, אבל לכתחלה פשיטא דלא אמרינן ליה לזרוק, כדי שיוכל לקיים מצות אכילה. — הא דאמרינן דאי אידכר הוא חזי לאכילה ולא אמרינן חזי לאכילה, היינו משום דאשעת זריקה קיימין, ואמרינן דאי אידכר קודם זריקה היתה זריקה דחוי לאכילה, אבל גם אם נזכר אחר זריקה היה הצער נאכל לצד דאמרינן השתא דפטורין מפסח שני, דחשיבא זריקה מעלייתא.

פ"ט א' משום דאיכא חזה ושוק כו', נראה דשוחטין את הפסח אף צידוע שלא יוכלו בני החבורה לאכלו כולו, ובהכרח שיאמר נותר, דאין לצטל מצות הפסח משום שיעברו באונס בשב ואל תעשה על ולא תותירו, וכ"מ ברש"י ז"א א' ד"ה ואפילו, וד"ה ואין, ולא דמי להכא דהנידון

מנויים על פסחו, הרי חזין לתנאו דעל מי שיעלה ראשון, כאילו התנה עם כל אחד לחוד ששוחט עליו אם יעלה ראשון, ואינם תלויים זה בזה, ולכך אינו ענין לצרירה, תוכן הדברים דכיון דרצונו ברור שכולם יזכו בפסחו, ואינו עושה כן אלא לזרזו במצוות, אין כאן חסרון בגמירות דעת והלכך אף שאמר ששוחט על מי שיעלה ראשון, נעשה כאומר לכאור"א הריני שוחט עליך ע"מ שתעלה ראשון דאין כאן משום צרירה, [מיהו ק"ק שסתמו בגמ' כ"כ ולא אמרו אלא כדי לזרזו במצוות, דהיינו רק שכולם מתמנים, ולא פירשו למה לפי זה אין כאן משום צרירה, ול"ע].

וא"ת אכתי יש כאן צרירה שהרי אם כולם לא יעלו, נמצא שלא שחט עליהם, לאו קושיא היא דכיון דשוחט על כולם אם יעלו, הר"ז כתנאי דעלמא ששוחט על מנת שיעלו ואינו ענין לצרירה, עיין חו"צ דמאי סימן י' באורך.

ובמתני' הכי מתפרשא האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכס ראשון לירושלים, והוא ימנה את כולכם עמו בחלקו, ועשו כן שכל אחד מינה עמו את כל אחיו, זאת הוא יהיה ראשון, הרי כיון שהכניס הראשון ראשו ורצו זכה בחלקו ומזכה את אחיו, שמינה אותם מעיקרא עמו, ולפי פירוש זה שפיר מיתוקמא מתניתין גם בצנים גדולים, וכמס"כ תו' והרמב"ן גיטין כ"ה א' דסוגיא דהתם פליגי אסוגיא דנדרים. — מימרא דר' יוחנן כדי לזרזו במצוות, מתפרשא לומר דמתניתין לאו בממנה רק אחד מבניו, אלא בממנה את כולם, וכדי לזרזו במצוות הוא ממנה אותם באופן זה, שהנכנס ראשון ממנה אותם.

ולצד דיש צרירה ומשמע בגיטין שם דרב הושעיא הוי מוקי למתני' בהכי, ומשמע דלא הוי קשיא ליה הא דמזכה אחיו עמו, נריך לומר דהוי מפרש ומזכה אחיו עמו אם ירצה מעיקרא, וה"ק דזכה בחלקו, ומזכה את אחיו עמו אם ירצה, ופשיטא דהיינו עד שישחט, וכיון דאיירי גם כשלא זיכה את אחיו, אם כן מוכח דיש צרירה, וגמ' לא בעי לפרושי הכי, דמזכה את אחיו עמו משמע דמעצמו ע"י זכייתו גם הם זוכים עמו, ועל כרחך דאיירי דאמנינהו מעיקרא, וכמו שפירשנו, וממילא אינו ענין לצרירה.

מתני' האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה כו' ומזכה את אחיו עמו כו', למאי דמסקינן לכאורה אפשר דמתפרש דודאי נתכוין האב שכל בניו יאכלו מפסחו, ולא רק זה שיעלה ראשון, דלאו בשופטני עסקינן שיאכל פסח רק לאחד מבניו, שהרי בהכרח שרק אחד הוא אומר ראשון, אלא הענין הוא שכדי לזרזו הוא אומר שהוא שוחט את הפסח על מי שיעלה ראשון, וזה שיעלה ראשון הוא ימנה את אחיו בחלקו מעתה, והרי כל אחד ממנה עמו את כל אחיו זאת הוא יהיה ראשון, והיינו דאמרינן אא"כ דאמנינהו מעיקרא, ר"ל זה שנכנס ראשון אמנינהו לאחיו מעיקרא, דציה איירינן כדפרכינן היכי מזכה לאחיו אחר שחיטה, וע"ז אמרינן דאיהו אמנינהו מעיקרא, ויש בזה ענין של כבוד לזה שיעלה ראשון שהוא הממנה אותם בחלקו, וגם אם יארע אונס ויחסר מבשר הפסח הרי הוא קודם להם, דכל המתמנה ראשון קודם לזה שמתמנה אחריו, כדמשמע מהא דנמנין עד שיהא כזית לכאור"א, והאחרונים נדחים, כדאמר ע"ח ז', וכש"כ בכאן שהוא הממנה אותם, ואפשר גם דרשות בידו לקבוע מנותיהם והוא נוטל חלק בראש, והוה שמורו אותם להיות ראשונים, ואשמועינן מתניתין שאין בזה חסרון של צרירה, דחסרון צרירה הוא בגמירות דעת, שאין האדם גומר בדעתו על דבר מסופק, מה שאין כן הכא כיון שהאב רוצה שכל בניו יהיו ממנים על פסחו, והוא ממנה את כולם ע"י מינויים זה את זה, אלא שאין ידוע ע"י מי נתמנו, והרי הוא שוחט בצרירה בשביל כולם, שפיר יש כאן גמירות דעת, ואם נימא דסוף סוף הרי זה שיעלה ראשון מתמנה בצרירה, והרי היתרון שיש לו ודאי זוכה בו ע"י צרירה דמי שיעלה ראשון, וה"נ כל מינויו, וכיון דאין צרירה לא חייל מינויו וממילא גם אינו יכול למנות לאחיו, י"ל דהנה אם היה אומר לכאור"א מבניו הריני ממנה אותך על פסחי ע"מ שתעלה ראשון, לא היה בזה חסרון של צרירה, דאינו אלא תנאי ככל תנאים דעלמא, שאין שנים נלחמים על דבר אחד, דהא יכול גם למנות את כולם, וכאילו אמר לכל אחד על חלק אחר של הפסח שיזכהו בו, ורק כשאינו שוחט אלא על אחד ותולה במי שיעלה ראשון בזה איכא משום צרירה, והלכך כיון שדעתו שכולם יהיו

וסוגיא דנדרים ל"ו א' נמי מתפרשא על דרך זה, אלא דהתם מוקמינן לה בצנים קטנים, ושה לבית אבות לאו דאורייתא, ואין צריך למנותם, ואפילו הכי יכולים לאכול מפסח של אביהם, וכדי לרזון במצוות אמר להם שהוא שוחט את הפסח על מי מהם שיעלה ראשון והוא יחלק להם מחלקו, וכיון שנגנס הראשון ראשו ורובו זכה ומזכה את אחיו עמו, ואין כאן תורת מנוי ממש, אלא שנוהג כאילו היה הוא המנוי ומחלק להם, ורבותא דמתניתין לפי זה הוא דשה לבית אבות לאו דאורייתא, ואין צריכים מינוי, וגם דרשאים לאכול בלא מינוי.

ולפי מאי דמשמע ברש"י בסוגיין ובגיטין דאמניניהו מעיקרא היינו שאביהן מינה את כולם, הדבר קשה, דאם מינה אותם, איך חזר ואמר ששוחט רק על מי שיעלה ראשון, וגם אם חפץ לחזור, אין הדבר מסור בידו לבטל המינוי, וכיון שהם מגויים מאי זירזו יש כאן, ומאי מוכה אחיו עמו, וז"ל דהוא שוחט עליהם וממנה אותם בסתמא שאין צריך דעתם כדלעיל פ"ח א', ולא הודיעם, וכמש"כ רש"י בגיטין שם, ואדרבה אמר להם ששוחט רק על מי שיעלה ראשון, ואח"כ נותן לזה שעלה ראשון שיחלק לכולם, לפי שבאמת כולם מגויים ששחט בשבילם, אבל הדבר קשה דכיון שהם חושבים שלא מינה אותם ואינו שוחט בשבילם, איך חשיב כסתמא שיכולים לנאת בשלו, הרי אין דעתם להמנות עליו, והרי הם צריכים לבקש פסח אחר להמנות עליו, ומיהו י"ל דכיון דקדם ומינה אותם, [דאף שא"צ דעתם אבל צריך למנותם], אין מינויים מתבטל אלא אם כן משכו ידיהם בהדיא, אבל במה שחושבים שאינו שוחט עבורם, לא סגי לבטל מינויים, ועוד שאין זו הנהגה לנהוג עמהם ברמאות, וגם זימנין שצינתים יתמנו עם אחר בתנאי שלא יעלו ראשונים, וגם אתו למימר דנמנין גם אחר שחיטה, ומהא דקחני מעשה וקדמו בנות כו' משמע שהיו נוהגין כן, וגם לשון זכה בחלקו ומזכה אחיו עמו קשה, דהא לא זכה ואינו מוכה מידי, ועיין ריטב"א וחדושי הר"ן גיטין שם, וז"ע.

גב' תנ"ה מעשה וקדמו בנות לבנים כו', יש לעיין מאי אחי לאשמועינן, ושמא דנשים בראשון חובה, א"נ דאף שאמר סתם לכולם, והיה מקום לומר שלא נתכוין אלא לזכרים קמ"ל, א"נ ס"ל

דנשים בראשון ראשון וקמ"ל דאף דנשים ראשון מ"מ גם הם בכלל, ולפמש"פ לעיל דזה שנגנס ראשון ממנה את אחיו, יש כאן חידוש דאף דנשים ראשון מ"מ יכולים למנות זכר בחלקם ויזא"ד.

מתני' לעולם נמנין עליו עד שיהא בו כזית לכאז"א, יש לעיין אלו שאין להם כזית אי לא חשיבי כמגויין כלל, או דחשיבי מגויין לפחות מכזית, ונפקא מינה אם צריכים לימשך כדי להמנות על פסח אחר, דאם לא כן הו"ל מנוי על שני פסחים, א"נ באכל ממנו אם עבר על איסור שלא למנויו, א"נ כשנמשכו מן הראשונים אם צריך לחזור ולהמנות, ולר' נתן מבואר לעיל ע"ח ב' דחשיבי מגויין, כי קמייציעא לן לרבנן, ורהיטת הגמ' שם דאי מימשכי הני חזי להני משמע לכאורה דאף לרבנן כן, ועי"ש בתו' דאף בשעת זריקה כן, ומסתברא דמינויין מיתלי תלי וקאי דאי מימשכי חיילא, אבל משנשחט בטל מינויים של אלו שאין להם כזית, וכשנמנו מחיים על אחר, הרי"ז כמשיכת ידם מזה שאין להן בו כזית.

לא נתפרש באיזה קנין ממנה אחרים על פסחו, ונראה דבדמים סגי, ואלא מסתבר דליסגי דדיבורא בעלמא, אע"ג דלימשך ממנו מסתברא דסגי דדיבורא, דבעלים שפיר מסתלקים ואין אדם מתכפר בעל כרחו, אבל להקנות לא מצינו דדיבור לחוד, שוב הראוני שכן הוא בפסקי תו' ריש פ"ב דקידושין], ובשבת נראה דבעי משיכה. (שבת קמ"ח ב').

גב' מאי קמ"ל הא קמ"ל דאע"ג דאימני עליו חצורה זו חזרת כו', יעוי' פרש"י, ולא נתפרש היכי שמעינן לה ממחניתין, ואפשר דאם לא כן פשיטא, וגם לשון לעולם לריבוי אחי, ודוחק, וגם לשון הגמ' סתום דלעיל ע"ח ב' תניא כלשון הזה נמנו עליו חצורה אחת וחזרו ונמנו עליו חצורה אחרת כו' והכונה ששניהם נשארו ולא שהראשונים משכו ידם, וגם לא הזכירו בגמ' לאפוקי מדר' יהודה, וגם מחניתין דלקמן ז"ח ב' אחיא כר"י כדמסיק ז"ט א', וקשיא סתמא אסתמא, ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש דעיקר הדין אשמועינן שאפשר להמנות אף לאחר שהפסח כבר הוקדש לבעלים אחרים, שזה חידוש דליכא בכל הקרבנות שמשוהקדשו לבעליהן לא שייך להוסיף להם בעלים, וכמו שדנו בתו' לקמן ב' ד"ה וזה מהיכא ילפינן לה, ודין זה עדיין לא נשנה בשום

באחר, ול"ע בזה כעת], יש לפרש דר"ל שימצא מי שיש לו מותר פסח ועדיין לא שחט אחד מהן, ויתמנה עמו על אחד, ואח"כ ההוא יתכפר עם השני וישאר זה מותר, אבל לאחר שחטת פסח אחד, כבר נפסל השני מלשמש כפסח כדין משכו ידיו, ואף בהופרש לאחריות, ויקרב שלמים, ו"ע.

הא דאמרינן יומא ס"ו א' דפסח שלא קרב בראשון יקרב בשני, משכחת לה שפיר כשנטמאו בעלים אחר חלות, וכן לשנה הבאה, היינו נמי באירע שלא הקריבוהו, ואין מזה ראייה דפסח שנחכפרו בעליו באחר לא נפסל, ורש"י שם פירש ימכר לטמא, ויתכן נמי לפרש שימכר ב"ד בעוד שלא משכו כל הבעלים את ידם ממנו.

ושמא דעת תו' דבמפרש לאחריות חשיב כמנוי רק על האחד, והשני שלאחריות אינו מנוי עליו, ואפילו הכי נתקדש בדין פסח להיות כמותו, אם לא יתמנה עליו, וכן עדיין אפשר להתמנות עליו, אבל ז"ע מניין לנו לחדש דמשכחת לה פסח בלא מנויין, ו"ע.

פ"ט ב' מתני' הממנה עמו אחר בחלקו כו' את שלו והוא אוכל משלו כו', שאל בני שלמה נ"י אחאי מו"איין אותו מחזורתם, [וכמו שפרש"י, וכמבואר בגמ' דטעמא משום דלא ניחא להו אינש נוכרא גבייהו], ולא אמרינן דרק יתן מחלקו להאחר שהוא יאכל בעצמו, דהא מסקינן דהטעם רק משום דלא ניחא להו אינש נוכרא, וי"ל דהא בני חצורה אינן רשאים לחלק כדמסקינן בסוגיא, ואם כן אינו רשאי להחלק מהאחר, מה שאין כן הוא שעשה שלא כהוגן שמינה אחר שלא מדעת החצורה שפיר מסלקינן ליה, ולפי זה היה מצי לדקדק ממתני' דבני חצורה אינן רשאים לחלק, אלא דסייעתא דברייתא פשוטה יותר, ולמה שזדדנו להלן דכל שצריך ליתן לו חלקו מו"איין אותו מחזורתו, שאין נאות שיהיו כולן אוכלין ביחד והוא בשלו, י"ל דהכא כיון דעל כרחך ליתן לו חלקו שהרי הוסיף אוכלין, תו נמי יש להוסיף מחזורתו.

גמ' מהו שיאמרו לו טול חלקך וא' כו', משמע שמו"איין אותו מחזורתם, וז"ע למה לא סגי שיאמרו לו חלקו וישאר בחזורתם, [ועיין בלשון הרמב"ם פ"ב הט"ו שכתב ויאכלהו בחזורתו, ולכאורה קשה הלא באחד קיימינן ומאי חזורתו,

משנה, וממנויין דעלמא ליכא ראייה דשפיר אפשר היה לומר דצריך שכולם יתמנו יחד בתחלת ההקדש, וזה ודאי מבואר בלשון המשנה דחוזרין ונמנין עד שיהא כזית לכל אחד ואחד.

שם אמר רב"י מחלוקת לימשך כו' מחיותיה דשה כו', ענין לימשך הוא דבר מחודש בפסח, דבכל הקרבנות לא שייך לימשך מצעלות הקרבן, וזה נלמד מקרא דואם ימעט דמשמע שהצית יכול להתמעט, וחדוש זה לרבנן לא נאמר לאחר שחטת, וכיון שאינו יכול לימשך ממילא יש לו להשאר בפסח זה, ומיהו אם אמר לא תכפר לי זריקה דקרבן זה, מסתבר דאינו מתכפר בעל כרחו, כדאמר בשאר קרבנות כריתות ז' א', אלא דהכא לאו ברשיעי עסקינן, וכשאנו יכול לימשך ודאי ניחא ליה להשאר ולהתכפר בקרבן זה, ולר"ש יכול לכתחלה לימשך קודם זריקה.

יש להסתפק המוכר שלמיו לרבי יוסי הגלילי, [אם גם זכות הכפרה נמכר], או בפסח שמשכו המקדישים את ידם ונמנו אחרים, אם הלווקה והאחרונים חשיבי כמקדישים לענין חומש, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שצאה לידו, או דלא שייך מכירה בזכות מקדיש, ומסתברא דקמא נסתלק לגמרי, וז"ע. (תמורה ט').

תוד"ה ונטרחו וי"ל הכא כשהפריש ז' פסחים לאחריות וניתותר לו אחד דאינו נפסל משום שהניחיהו יחיד, הדברים מחודשים, דאם ילפינן מקרא דפסח בלא בעלים נפסל, מנלן דבהפריש לאחריות ליתא להאי דינא, ולו"ד ז"ל נראה דלאחריות אין לו שום יתרון, וחשיב כמנוי על שניהם, דפסח בלא בעלים ליתא, וכשם שאדם יכול להפריש לעצמו שתי חטאות אע"פ שלא יתכפר אלא באחד, אע"ג דאי אפשר להפריש חטאת בלא בעלים המחויב, דמ"מ השתא חזינן לשניהם כמיוחדים לכפרתו, ובשחיטת אחד ידחה חצירו, ה"נ בפסח הרי הוא מנוי על שניהם ובשחיטת אחד ידחה חצירו, והא דאמרינן לעיל פ"ב ד' דאין נמנין על שני פסחים כאחד, היינו כמש"כ רש"י שם שיוכל לברור לאחר שחטת מאיזה שירצה, אבל עד שחטת שפיר חשיב בעלים על שניהם, וסוגיין אם לא איירי במעות כמו שהזכירו רש"י ותו' [ברם שמעתי להעיר דבתוספתא וירושלמי מבואר דאף מעות נפסלים במשכו בעלים את ידם או נתכפרו

יש לעיין אם הא דהמעות חולין הוא רק כנגד השינוי האמיתי, או דגם צוה אף שזה מנה צוה פרוטה יוצא לחולין, ולכאורה לא שייך כאן אין אונאה כיון שאינו בהקדש וגם אינו ממש חילול.

שם והמוכר עולתו ושלמיו כו', נראה דהממנה עמו בעולתו ושלמיו דלא קנסוהו שיפלו המעות לנדבה, דלא קנסו אלא כשרוצה לזטל כפרתו בקרבן, שזה זלוול רב, ואע"ג דמהא דקתני המוכר ולא קתני הממנה נראה דאין להוכיח כן, ד"ל דנקט המוכר לאורווי דאירי במעות חולין, דבמעות הקדש לא מיקרי מכירה אלא חילול, ומיושב מה שדקדקו בתוד"ה מעות, מ"מ מסבירא נראין הדברים דלית לן למילף ממה דקנסו למוכר, דליקנסו נמי לממנה עמו.

שם וכי מאחר דלא עשה ולא כלום כו', יעוי' בתו', ויש להוסיף דאי הוי מהני, היה נמצא דהקנס למוכר, וזה פשוט דראוי לקנסו שהוא המזול בקרבנותיו למכרן, אבל השתא דלא עשה ולא כלום, נמצא דהקנס ללוקח שרצה לקנות וזה מחודש, ומשני דאפילו הכי קנסוהו וכמ"ס רש"י דחורא גנב, וכיון דלא שייך למיקנסיה למוכר שפיר קנסו ללוקח שסייע למוכר לזולל בקרבנותיו.

שם אפילו בההיא יתירא נמי קנסוהו רבנן, לכאורה אין צוה חידוש, דהא הקנס על שידל את המוכר לזולל בקרבנו למוכרו, ואם כן כל שהוסיף בהשתדלות יותר ראוי לקנסו, ושמא בכלל הקנס דלא ליטו למימר דאפשר למיזון עולה ושלמים אף במעות הקדש ויצאו לחולין כמו בפסח, והך טעמא ליחא בדמים יתירים למה שזדדנו לעיל דאף בפסח אין יוצאין לחולין דמים יתירים.

צ' א' בקדשים קלים ואליצא דרבי יוסי הגלילי, א"ה, עיין מש"כ בצ"ק ע"ו א' דנראה דאף לרבי יוסי הגלילי רק הצעלים יכול למכור זכות הכפרה, עיין בספר מרן זללה"ה לצ"ק סימן ג' ס"ק ט"ו דלרבי יוסי הגלילי יכול למכור זכות הכפרה, וכ"ה בתו' הר"פ בצ"ק ס"ו ז', אבל בתו' הרשב"א פסחים בסוגיין לא כתב כן.

שם במעות ודאי משייר איניש דמטיקרא כי מפריש להו אדעתא דהכי מפריש להו, לכאורה היה אפשר לפרש דמפריש למעותיו על תנאי שאם יקח בהם בהמת חולין, הרי הם הקדש, ואם יתמנה על

ונראה דסתמא דמילתא כל אחד עם צ"צ יחד, וכשיטתו לו חלקו עם צ"צ היינו חבורתו], ושמא אין נאות שיהיו כולם אוכלים ביחד, והוא בשלו, א"נ סתמא דמילתא עד שלא אמרו לו טול חלקך ואל, כבר זיקשו ממנו שלא ליפות את ידיו, וכיון שלא קביל, אינם מחויבים להושיבו אתם ולשמרו.

שם הא קבילתון כו' כי קבלינן כו', נראה דאין נפקותא אם הוא היה הראשון שנתמנה והם באו אחריו או איפכא, דקבלינן היינו שהסכמנו לשותפות הזו. — נראה דלא שייך לדון דהא ודאי לא קיבלוהו שלא יסאך כזית לכל אחד ואחד, ואם כן על כרחך דלא קיבלוהו כמות שהוא, דבתחלת אכילת הפסח מחלקין חתיכה כל אחד ואחד וצוה כולם שוין, וחתיכה זו יש בה כזית ויותר כפי מה שרגילין לאכול בלקיחה אחת, ורק אח"כ מי שגמר לאכול חוזר ולוקח, וצוה כל הנידון.

שם ת"ר הממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו מעות שצידו חולין, נראה דעד שלא נתמנה הרי גם המעות וגם הפסח קדושין בודאי, ויש בהן איסור הנאה מדאורייתא כדין שלמים, [וכדלעיל כ"ז ב'] אלא דכשנתמנה דין הוא דנפקי לחולין, ואף לצד דע"מ כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהן, עיין מש"כ להלן ז' א'.

ונראה דבין לטעמא דע"מ כן הקדישו ישראל את פסחיהן, ובין לטעמא דע"מ כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהן, דמ"מ דין מחודש הוא בפסח, אבל המקדיש עולה או שלמים ע"מ שיוכל למנות עמו אחרים לא מהני, דכיון דעל כרחך הבהמה נתקדשה כולה דהא לכך נתכוין, (וגם לא גרע מרגלה של זו עולה דפשטה בכולה, עכ"פ באבר שהנשמה תלויה בו), מו לא שייך להוסיף בה צעלים, וממילא לא שייך גם להתנות בדמים תנאי, כיון שאינו יכול להתמנות, ובפסח נפקא לן מהא דכתבו תוד"ה וזה דאפשר להתמנות לאחר שהוקדש, א"נ מהא דהחייבו משה שמעינן לה, ולכך אמרינן דע"מ כן הקדישו פסחיהן או מעות פסחיהן, [עיין ז' א' תוד"ה החיה].

והא דגם בחגיגה אמרינן כן, ז"ל דקים להו לחכמים דחגיגת י"ד כיון דבאה לזרוך הפסח דדינה כפסח לכל דבר, ואחיא כמ"ד דאורייתא, עיין תו' ע' א'.

הא דממנה זונה על פסחו אף דפסק כרזנן, ומיהו הרמז"ס פירש פלוגתאן כשזעל המעות לוקח מזה ומרור מדמי הפסח וכמ"ס במל"מ שם, אבל דמי המינוי חולין לכל דבר, ולפי זה צ"ע למה אוקמה ר' אושעיא דוקא כרזי, ול"ע בזה כעת].

המפריש פסח ויש בו מותר על מה שיכול לאכול, והוא אינו צריך למצה ומרור, לרזי ודאי ממנה עמו אחרים בדמים והם חולין, אבל לרזנן יש להסתפק אם צריך למנות רק בחנם, דכיון דאינו צריך למצה ומרור ועצים אינו ראוי למוכרו, או"ד דדוקא בשיכול לאוכלו לא שרינן למוכרו אלא לצורך מצוות דיומיה, אבל כשאינו יכול לאוכלו אין כאן זלוזל במכירתו ושרי בכל ענין, ואף במעות שכבר הופרשו לפסח, עיין לעיל, וצ"ע.

מתני' וז שראה שתי ראיות כו' שומרת יוס כו', מדקתני במשנה דלקמן צ"א א' על כולם אין שוחטין עליהן בפני עצמן, והכא לא קתני לה, משמע דאף בפני עצמן שוחטין עליהן, ואין לומר דעל כולם דקתני התם קאי נמי אכל השנויין במשנתנו, דהא מסיים התם דאם אירע בהן פסול פטורין מפסח שני, ואילו וז דשתי ראיות ושומרת יוס כנגד יוס שסותרו לרזנן דנדה ע"צ א' חייבין בפסח שני כמצואר לעיל פ"א א' דק לר' יוסי דטומאה דלמפרע מדרזנן פטורין מפסח שני, ודוחק לומר דמתניתין כו' יוסי, ועוד דמתניתין כייל להו בהדי מחסרי כפרה, ובמחור"כ מסתברא דשוחטין עליהן בפני עצמן דליכא למיחש לפשיעה, והא דלקמן ב' פרכינן אי טביל מאי קמ"ל ולא אמרינן דשוחטין עליהן בפני עצמן קמ"ל, משום דאין הדבר מפורש במתניתין, ולכך צעי לאשכוחי חידוש במה דשוחטין עליהן, ובזה ליכא למימר דקמ"ל דלא חיישינן לסתירה, עיין חו' שם ד"ה בשמיני, דא"נ חיישינן לסתירה אכתי ראוי שישחטו עליהם מספק, וכדשחטין אמפקה בגל, לכך משני דאשמועינן דאע"ג דליכא הערב שמש.

ויש לעיין אמאי באמת שוחטין עליהן בפני עצמן, הא חששא דחולין בעורה אין ראוי שיהא קל מחששא שלא יהיו אוכלין לפסח, ואם בזה שנינו שאין שוחטין עליהן בפני עצמן, כל שכן שאין לשחוט בפ"ע בזה דאם יסתרו איגלאי מילתא דהוי חולין בעורה, ואף לר' יוסי אכתי לא יהיה לו אוכלין, ונראה מזה דשומרת יוס כנגד יוס שפסקה

פסח שכבר הופרש שישארו חולין, אבל אם כן לא צריך קרא להכי, וגם ראוי לכו"ע יהא רשאי אף ליקח בו חלוק, ורהיטת הגמ' דדברי רבי מתפרשין לאצ"י כמו לרז אושעיא ומקרא נפיק לה, ואף שכתבו חו' דקרא אשמועינן שע"מ כן הקדישו ישראל את פסחיהן, היינו בפסח, שעיקר הדבר חידוש דשייך לשיר בקדושת הקרבן, ושהמעות יתחללו עליו אף שהוא כבר קדוש, אבל במעות אם הוא הקדש בתנאי יש לקיימו מסבא, לכך צ"ל דבמעות משייר אינש היינו כמו בפסח שנתחדש מקרא דשייך כהאי גוונא, ולפי זה עד שנתמנה הרי המעות קדושים צודאי ולא מספק, וכמש"כ לעיל.

שם והא ליכא לאוקמי כר"י דהא תני בה והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום, ולרזי יוסי הגלילי זכה הלוקח עכ"פ בזכות אכילת הבשר, וממילא גם מעות שתמורת הבשר אינו צדין שיפלו לנדבה, ועיין קנה"ח סימן ת"ז.

שם החייהו משה מכדי אכילה ולא מכדי מקח כו', הדבר קשה בסבא לומר שיהיו המעות תלוים ועומדים לשם מה יוציאם, ואם יוציאם לחלוק לרזנן יעצור עליהם באיסור קדשים קלים, דלא אשכחן דכוותה בדאורייתא, וגם נטריך לסדר לו לדעת אם באמת לא מצאה ידו למצה ומרור, וכ"ז דוחק, ולכן נראה דקרא רק אשמועינן מה ראוי לעשות לכחלה, שאין לו למכור פסחו בשביל חלוק, ואין חלוק אם מקבל מעות חולין או מעות שכבר הוקדשו, דבכבוד הקרבן איירי קרא, ומיהו אם מכר אפילו במעות שכבר הוקדשו הרי המעות לעולם חולין צידו אפילו למישהא בהו שיכרא, ואפילו לא הוטרך אלא לשיכרא, ומהא דקרא אשמועינן מתי ראוי למכור ומתי אינו ראוי, שמעינן מזה דהמעות חולין, דלית לן לאוקמי קרא רק במקבל מעות חולין, א"נ במקבל מעות חולין לכו"ע שרי למכור אף למישהי בהו שיכרא, דהר"ז כממנהו בחנם ומקבל מעות מתנה, ורק בממנהו תמורת מעות הקדש בזה הוא דפליגי מתי שרי, ולפי זה היה אפשר לאוקמי נמי לרזנן בממנה זונה על פסחו, ועבד איסורא גם מחמת הפסח, אלא דכיון דלרזי ליכא בזה איסור מחמת הפסח לכך אוקמי כרזי, ושמא יש ליישב בזה מה שנתקשה המל"מ בפ"ד מק"פ הי"א במה שהעתיק הרמז"ס בפ"ד מא"מ

אכל לא צפ"ע, דאי הוי קתני הכי, הוי משמע עיכובא דצפ"ע אין שוחטין עליהם, אכל השתא דקתני מילתא חדתא על כולם אין שוחטין עליהם כו', הדבר מוזן שאינו אלא הנהגה לכתחלה.

שם לפיכך אם אירע כו' וצפרש"י, עיין מש"כ בזה לקמן ז"ח ב'.

גמ' אר"ח הא דאמרת כו' אכל לפנים מחומת בית פאגי שוחטין עליו צפ"ע מ"ט אפשר דאמטו ליה ואכיל ליה, לא נאפרש מאי אחי לאשמועינן, וגם משמע לכאורה דקאי אחי שהבטיחוהו להוציאו, ואם אפשר לאמטויי ליה אם כן אף שלא הבטיחוהו נמי, ושמא צבית האסורים דעכו"ם הכלים טמאים והעכו"ם נמי ידם מזויה שם, הלכך אין שוחטין על מי שהוא צבית האסורים צפ"ע על סמך דאפשר לאמטויי, דדי אם יציאו לו בזית, אכל צירוף שהבטיחו להוציאו שוחטין.

מתני' ור' יוסי מתיר, מלשון מתיר משמע דר' יהודה רק אוסר, אכל צדיעצד כשר, וכמ"ש בלק"ה בשם ירושלמי, וצ"ע אם ראוי שיהא עושה תמורה בזמן שיש עליו רק מנוי אחד, כיון שכשר צדיעצד, דהו"ל קרבן יחיד, דציומא נ"א א' מבואר דלמ"ד אין שוחטין את הפסח על היחיד אינו עושה תמורה. — ועיין מש"כ ציומא שם.

שם ואפילו חצורה של מאה שאין יכולין לאכול בזית אין שוחטין עליה, פרש"י שאין צינייהן אפילו אחד שיכול לאכול בזית, הא יש ציניהם אחד שוחטין עליו ולא על האחרים, וכן מבואר במתני' דלעיל דרק חולה וזקן שיכולים לאכול בזית שוחטין עליהם עם אחרים, אכל אם אינם יכולים לאכול בזית אין שוחטין עליהם אפילו עם אחרים, ונראה דשיעורא דמתני' כך מתפרשא, ור"י מתיר דכתיב איש לפי אכלו אחד ויכול לאכול שוחטין עליו ואפילו חצורה של מאה שאין יכולין לאכול בזית אין שוחטין עליה, ולפי דהוצרך להביא הכתוב דאיש לפי אכלו לומר דשוחטין על היחיד כבר אסיק לכולה דרשא דהאי קרא דממעט נמי מי שאינו יכול לאכול בזית. — ומשמע לפרש"י דשוחטין את הפסח על יחיד שיכול לאכול בזית, אף שבזדאי ישאר נותר, והיינו כשאינו מוצא להתמנות או למנות עמו דמשום זה אין לו לצטל מזות פסח. — לשון הרמב"ם צפ"ב ה"ב יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר והוא שיהיה ראוי לאכול את

בטהרה, וכן זב שראה שמי ראיות ופסק הרי הם בחזקת טהרה ולא חיישין שיסתרו, ורק לדבר הרשות תנן צנדה שם דהוי תרבות רעה, אכל במידי דמנזה לא חיישין.

צ' ב' ואמר רחמנא נדחו, משמע דפשוט לגמ' דהשואלים בקרא נדחו לפסח שני, וכיון ששאלו למה נגרע על כרחך דהוי מסופקים דגם אם יטבילו לא יוכלו להקריב, ואם כן יש לפרש דאף בטבילו אמר רחמנא דנדחו, וזה נראה שדחקו להרמב"ם לומר דט"מ גרע.

שם אכל צשמיני כו' אימא פשעי ציה כהנים קמ"ל כדרב שמעיה, מבואר דאף לעולא דשוחטין חורקין על טמא שרץ, מ"מ על מחוסר כפורים אין שוחטין חורקין אלא אם כן מסר קרבנותיו לצ"ד וכדרב שמעיה, והו מקורו דהרמב"ם שפסק כן צפ"ו ה"ד, וכן כתב הרע"ב והתו"ט, והגרע"א ז"ל בתוספותיו הניח דצריהם צנע"ג דלא אמרו כן בגמ' אלא לרב צס"ד, אכל לבתר דמסקין דרב מדאורייתא קאמר תו לית לן לחדש דרב פליג אדעולא וחייש לדילמא פשע, כיון דעולא לא חייש דילמא לא טביל, ולמש"כ הדבר מפורש בגמ' דאף לעולא חיישין דילמא פשעי ציה כהנים אלא אם כן מסר לצ"ד, וכן בסמוך נמי אמרינן בזה צשמיני כדרב שמעיה.

תוד"ה עד ונראה לר"י דכל אחת היתה צוררת כו', לכאורה על כרחך כן הוא שהרי צריך להקריב לשמה, ואם מעות כל אחת צורות הרי הוא לוקח הקרבן לצעל המעות ומקריבו עצורו, אכל אם המעות אינן צורות, לשם מי יקח הקרבן הרי יכול להיות שכל מטבע של אחר. (יומא כ"ה).

צ"א א' מתני' וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים כו', נראה דאם שחטו על מי שלא הבטיחו להוציאו, דנמי ינא יד"ת, ואם אירע שהוציאוהו שפיר אוכל ממנו, דלא חשיב אינו ראוי לאכילה בזמן שהמניעה היא צדדית שתלויה בידי אדם.

שם על כולם אין שוחטין עליהן צפ"ע כו', נראה דהיינו אם אפשר, אכל אם לא מנאו עם מי להתמנות שוחטין עליהן צפ"ע, דאינו צדין שימנעו מפסח משום חשש, וצוה ניחא דנקט התנא לשון על כולם אין שוחטין כו', ולא קתני שוחטין עליהם

תוד"ה איש וצפ' ד' מיתות כו', עיין מש"כ בזה בסנהדרין נ"ב ז'.

צ"ב א' מחני' וצ"ה אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקצר, לריך פירוש מה ענין פרישה מן הערלה לכאן, וכן בגמ' אמרו אבל ערל ישראל ד"ה טובל ואוכל את פסחו לערב, ומשמע נמי דיש כאן ענין בערלה, והרי עיקר הטעם משום שמא יאמר אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, וטעם זה שייך אף בצאשה גיורת, וצ"ה בתוספתא פ"ז אחד נכרי שמל ואחד שפחה שטבלה, [ור"ל נכרית שטבלה לשם שפחה], והיה ראוי לומר כל המתגייר כפורש מן הקצר ולריך הזאה שלישי ושביעי, ומה מקום כאן להתייחס לערלה, ועוד דאף אם המתין ז' והזה שלישי ושביעי לאחר פרישתו מן הערלה, אכתי לא עשה כלום, עד שימתין ז' לאחר שטבל, דמל ולא טבל אכתי אינו גר, ואינו מקבל טומאה (וכש"כ הזאה), ושמא אם טבל קודם הזאת שלישי, מוין לו ז' מפרישתו מן הערלה, אע"ג דצאשה בעי ז' מטבילה, ולכך הזכיר הפורש מן הערלה, א"נ לאשמועינן דאפילו יודע שלא נטמא במת בהיותו עכו"ם אפילו הכי פרישתו מן הערלה כפורש מקצר, א"נ שמא הפורש מן הערלות קאמר וכדחנן נדרים ל"א ז' שאין הערלה קרוי' אלא לשם עכו"ם דכתיב כי כל הגויים ערלים, [ומסתברא דנאסר גם בגוי עכו"ם אף שלא נדר אלא מן הערלים], וגם נשים בכלל.

לכאורה נראה דהוא דין כללי דכל גר המתגייר אסור בקדשים כדין טמא מת עד שיזה שלישי ושביעי ויטבול, והא דנקטו לה הכא הוא לרבותא דאף בפסח דאיכא כרת העמידו דבריהם, א"נ שמא בקדשים אף צית שמאי מודו. — הרמב"ם בפ"ו ה"ז לא הזכיר הזאה שלישי ושביעי, לפי שלא נזכר בגמ', אבל כיון שכתב כפורש מן הקצר ממילא מובן דלריך הזאה וכמו שפירש רש"י. — מש"כ הרמב"ם שם הטעם שהעמידו דבריהם מפני שיכול לדחות טבילתו, ור"ל דלכך אף כשלא דחה טבילתו העמידו דבריהם, ז"ע מה טעם הוא זה, וכי זו עצה הוגנת לגר שידחה גירותו, גם לא מנאנו שתיקנו שלא לקבל גרים סמוך לפסח, גם מה שהזכיר שם שאינו טובל עד שיתרפא ויצריא, ז"ע דהא אף במל ששה ימים

כולו, אינו מדוקדק כ"כ דמשמע דאם אינו יכול לאכול כולו הוא פסול, וזה לא יתכן, אלא לריך לפרש שאין לעשות כן אלא אם כן ראוי לאכול כולו, ואף כיכול משתדלין לכתחלה שלא לשחטו על היחיד.

גמ' מאי לאו נשים לחודייהו כו' וקטנים לחודייהו, עיין מש"כ לעיל פ"ח א'.

תוד"ה עשרה שלא יציאוהו לידי פסול, משמע דלא מפרשי כפרש"י, אלא שאין יכולים לאכלו כולו, אבל כל אחד אוכל יותר מכזית, ואפילו הכי אין שוחטין עליהן, אבל קשה לפי זה הא דבמתני' קמני שאין יכולים לאכול כזית, ורהיטת הדברים דהך ברייתא ומתני' חדא מילתא היא.

צ"א ב' למעוטי קטן מכרת, יעויין בתו', ולכאורה במנאות שננטו שפיר אינטריך למעוטי מעונש, ואי שה לבית אבות דאורייתא, ומנאה עליה דאז רמיא שפיר אינטריך למעוטי מכרת אם לא הביא, ודכוותיה אשכחן בנדה מ"ו ז' לאותן המזהרין עליו, (ואי במופלא הסמוך לאיש נימא דמנאה עליה דקטן גופיה רמיא כיון דהקדשו הקדש, הא אשכחן נמי בנדה מ"ו א' דאיכא מאן דאמר דהקדיש ואכל לוקה), ובההיא דסנהדרין שהקשו תו' עיין מש"כ הגר"צ בגליון סנהדרין נ"ב ז', ולפי זה אזלא הך סוגיא אי שה לבית אבות דאורייתא, ועיין ערכין ג' א' בתו' ושטמ"ק שם.

דין קטנים בפסח שני לא נתבאר בסוגיין, ונראה דאף אי בראשון שה לבית אבות דאורייתא, אבל בשני כיון שאינו אלא למי שלא הביא בראשון, לא מסתבר שיהיו הקטנים במנאה מדאורייתא, ומיהו לענין רשות נראה דשפיר אהני לזה ככל חקת הפסח לר' יהודה ור' יוסי, ובשלהי חלה תנן דיוסף הכהן העלה בניו וצ"ל לעשות פסח שני והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה, ומפרש בירושלמי כמ"ד נשים בשני רשות, ומשמע דקטנים נמי לא היו אלא רשות, ואכתי יש לדון למאן דאמר נשים בשני חובה מה דין קטנים, ומסתברא כמש"כ.

שם כל שישנו צל תאכל חמץ כו', עיין מש"כ לעיל מ"ג ז'.

צע"פ לאחר חלות שכבר הגיע זמן הפסח, אפשר דחייב כרת, דדינו כהזיד ולא הביא, עיין רש"י ס"ט א' ד"ה ענוש, ועיין בתו' לקמן ז"ג א' ד"ה אלא, ועיין להלן דאפשר דאף בטימא עצמו צמוד קודם חלות דנמי עובר בעשה, ורק מכרת אימעיט.

ונראה דטמאים דקרא שאלו למה נגרע, היה דעתם דכיון דפסח קרבן ליצור וזמנו קבוע ודוחה את הטומאה, אם כן שם אף ביחיד הטמא נמי מביא בטומאה, דכל יחיד חלק מן הליצור בקרבן זה, וכמו ברוב הליצור טמאים, וכדס"ל באמת לר' יהודה ז"ה ב' בפסח שני דדוחה את הטומאה, ועוד דהעיקר תלוי בזמנו קבוע כדתנן תמורה י"ד א', ואע"ג דהא ברוב הליצור טמאים עושים בטומאה לא נפקא לן לעיל ס"ו ב' אלא מקרא דאיש איש כי יהיה טמא לנפש הנאמר בפסח שני, ואם כן מקמי דנאמרה פרשת פסח שני הרי אף ליצור היה ראוי שלא יביא בטומאה, ומהיכי תיתי להו לומר דאף יחיד יביא בטומאה, י"ל דאע"ג דהשתא ילפינן לה מהאי קרא, מ"מ אפשר דשמעו ממשה דקרבן ליצור דוחה טומאה, או דידעו בחכמת התורה שכן ראוי להיות, ונחגלגל זכות על ידן לפרשה זו, להשמיענו דאמנם כן ליצור עושין בטומאה, ואף אם היתה הלכה דקרבן ליצור דוחה טומאה מ"מ שפיר אינטריין לקרא דאיש נדחה ואין ליצור נדחין, לומר דאף דאיכא פסח שני מ"מ עושין ליצור את הראשון בטומאה.

ולדאמור ניחא הא דאמר לקמן ז"ג א' טמא למה נאמר דאי צעי למיעבד בראשון לא שצקינן ליה, ותמהו בתו' שם וכן ס"ט א' ד"ה שוחטין, דטמא שלא יוכל לאכול לערב פשיטא דאינו מביא, דהא כתיב איש לפי אכלו דבעינן גברא דחוי לאכילה כדאמר ע"ח ב', ולמש"כ ניחא דשפיר היה מקום לומר דדינן כקרבן ליצור דבא בטומאה ובפסח אף נאכל בטומאה, ובאמת אף בלא שום טעם, הרי מקרא מלא דבר הכתוב למה נגרע לבדתי הקריב את קרבן ה' וגו', וע"ז אמר להם משה עמדו ואשמעה וגו', הרי דנסתפקו שם יביאו בטומאה, ואף דכבר ידעו דרשא דאיש לפי אכלו, וש"ר בספרי בהעלתך דמשמע שנסתפקו שם רשאים להביא פסחן כדין טמא שמשלח קרבנותיו אף שלא יוכלו לאכול, והוצא ברש"י שם,

קודם הפסח איירינן וכבר נתרפא והצריא, ועוד דאשה מאי איכא למימר, וכבר כתב הראב"ד שם שאין צריך טעם, דשפיר העמידו דצריהם משום חששא דשם יאמרו אשתקד כו'.

צ"ב ב' מאי בודקין אר"י א"ש מנפח אדם בית הפרס והולך, נראה דהיינו שבדוק כל העפר שיהא ניסב צרגלו בהליכתו, אם אין בו עכס כשעורה, וצריך שיצדוק גם עפר שאינו נראה מלמעלה, שגם הוא יהיה ניסב בפסיעתו, והרי הוא מוץ לעליון ומחזירו למקומו, וצריך שיזוז העפר ע"י ניפוח, שאם לא כן אם ימלא עכס כשעורה, כבר נטמא בהסיטו, והבדיקה היינו חיפוש בכל העפר הניסב, והרי הוא עומד במקום אחד ובדוק מקום לרגלו לפסיעה נוספת, וכן חוזר ובדוק עד שיעבור כל בית הפרס, ולפי שזו צדיקה קשה שאי אפשר לכון לבדוק כל העפר שניסב, ובפרט ע"י ניפוחה, לפיכך לא הקילו בזה אלא לעושי פסח.

שם בית הפרס שנידש טהור, רש"י פי' לפי שאם היה עכס כשעורה כבר העצירוהו צרגליהם, ובעירובין ל' ב' כתב שכבר נידוש לפחות מכשעורה, והוא מגמ' כתובות כ"ח ב' אי אפשר לעכס כשעורה שלא נידש צרגל, וצ"ע דאטו בבית הפרס ליכא למיחש שיש עצמות גדולות יותר מכשעורה שאף לאחר שנידשו צרגל עדיין נשאר בהם כשעורה, ואולי אפשר לפרש שכבר נידשו צרגל ונקבעו במקומם ואינם ניסבטים ע"י הליכתו.

תוד"ה בודקין והיינו דקאמר בסוף חגיגה לעושי פסח לא העמידו דצריהם כו', בפשוטו שימוש הלשון של העמידו דצריהם הוא על דרך החמות, דהא דבמקום כרת היינו לגרום לאיסור כרת, והא דבמקום מיתה היינו למנוע עוון מיתה, וכל עיקר התקנה לכך עשאוה. (חגיגה כ"ה).

מי שהיה

מתני' מי שהיה טמא כו', אם נטמא בשוגג ששכח שזה יעבדו מפסח, אם כן היינו שוגג, ואם נטמא למת מזה וכיו"צ היינו אנוס, ועל כרחך בנטמא צמוד דהיינו שידע שזה יעבדו מפסח, ובטומאה דרשות, ומ"מ אינו חייב כרת לפי שנטמא קודם שהגיע זמן הפסח, ואינו אלא כגורם לבטל ממנו מלות פסח, אבל אם טימא עצמו צמוד

מכרת, דמה לי אם נתרשל מלקנות שה או שנתרשל מלצא, אבל אם מידחא דחייה רחמנא, ניחא דכיון דבשעה שחלה חובת הפסח אינו רשאי להציאו, שפיר דיינינן ריחוקו כגורם לעצמו שיהיה פטור מן המצוה, וכמו במטמא לעצמו דאינו אלא גרמא שלא יוכל להציא, [ומיהו למש"כ להלן דאליצא דר"א דדרך רחוקה מאסקופת העזרה, מודה ר"ש דהורנא, ואפילו הכי הרי פטריה רחמנא מכרת, אם כן מוכח דלא תליא הא בהא, ומיהו לדידיה על כרחך לפרש דלא ענש הכחוז כרת אלא כשהכל מזומן, דבזה זלזולו גדול, ואין ללמוד מזה לר"ע דדרך רחוקה מן המודיעים].

שם אם כן למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה שאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת, רש"י פירש דאי אפשר לומר דדרך רחוקה נאמר לומר דאי בעי למיעבד בראשון לא שבקינן ליה, דס"ל כר"ג דהורנא, ועל כרחך לא נאמר אלא לפוטרו מהכרת, אבל הדבר תימא דאם כן איתותב רב ששת ממתניתין, ואיך לא הקשו בגמ' מזה, ואף דברייתא דלקמן ז"ג א' אמרו דכמ"ד הורנא אתיא, י"ל דשמא ברייתא לר"ש לא שמיע ליה, או דלא מיתניא בי ר"ח ור"א, אבל ממתני' איך יתכן דתיהוי תיובתא דר"ש ולא יזכירו בגמ' כלל, וכבר נתקשו בזה הצעה"מ והראש"ד בהשגותיו עליו, ונדחקו הרבה ליישב, ולו"ד ז"ל אפשר דמתני' לא קתני דקרא נכתב כדי לפוטרו מהכרת, אלא דקרא איירי בזה לפי שהן פטורין מכרת, ומתפרש דכיון דאף במזיד מציא פסח שני אמאי נכתב קרא בטמא ודרך רחוקה, וע"ז משני דאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין, וניחא ליה לקרא למיכתב באלו שפטורין, אבל לא שלכך נכתב הפסוק, אבל ברייתא קתני דנכתב לפוטרו מכרת, ולכך אוקמוה כמ"ד הורנא דאם לא כן איכא למימר נמי דנכתב לאורויי שלא יציא בראשון.

ואפשר נמי דרב ששת לא חש להאי קושיא לפמש"כ לעיל לזדד דס"ל לר"ש דליכא למיפטריה מכרת אם לא דחייה רחמנא, דלפי זה לפוטרו מכרת ודאי בעי למיעבד בראשון לא שבקינן ליה חד מילתא הוא, ושפיר נקט התנא לפוטרו מכרת שזה מפורש בקרא, מה שאין כן הא דלא שבקינן ליה, הרי ר"ג פליג ואין לזה הכרע, וגמ' ס"ל דאדרבה כיון דהא דדחייה רחמנא חידוש הוא

ועכ"פ איך שנפרש על כרחך הוצרך לומר טמא דלא ליעבד בראשון, [ודרשא דאיך לפי אכלו שפיר מידרשא למעט זקן או חולה, וזבין ומאורעין, ועוד דרשות], ודברי התו' נריכין תלמוד, אח"כ ראייתי שכבר תמה דבצריהם בשאג"א סימן ס"ה.

שם או בדרך רחוקה כו', בכל המצוות כולן לא מאלנו פטור כזה, דהא לכל הפחות עד חומש ודאי חייב בכל מצות עשה, [עיי' מש"כ בסימן י"ב ס"ק י"ז], וטרתה הדרך פחותה מזה, ועוד דעשה שיש בה כרת מסתברא דלא קילא מלאו דחייב להוציא כל ממונו, וכמש"כ בחו"ב סוכה ס"ז סק"ד, ועוד דהא מצות ראייה חייבין בה אף הרחוקים [עיי' מל"מ ריש הלכות ק"פ], וה"נ מצות קרבן פסח הרי המצוה היא לבא לירושלים להקריבו ולאכלו, ומה שייך בזה פטור דריחוק מקום, ועל כרחך גזירת הכחוז הוא, ואפשר דלא פטרו הכחוז אלא מכרת, דעונש כרת לא נאמר אלא על מי שצידו להקריבו בשעה שאפשר להקריבו והוא נמנע, אבל מי שצעת הקרבה אינו יכול להקריבו אף שפסע מעיקרא ע"ז ליכא עונש כרת, שאינו עובר וממרא בזלזול, אבל חיוב העשה דפסח, שפיר עבר אף שהוא בדרך רחוקה, דהא נתחייב לבא, וכן נמי טמא שטימא עצמו במזיד אפשר נמי דעובר אעשה דקרבן פסח, [מלצד החיוב להטהר ברגל, עיי' שאג"א סימן ס"ו], ורק מכרת אימעיט, ומיהו יותר נראה דפרשת פסח שני לא נאמרה לעוברי עזירה, ונהי דאפשר לפרש דלטמאי מת מצוה או בשוגג נאמרה, וכן להיו בדרך רחוקה באונס, אבל פשטא דמילתא משמע דשוגג ואונס ליטנהו בקרא, וממילא מתפרש טמא ודרך רחוקה אף במזיד, ומשמע דלא עברו אעשה, עכ"פ לאחר שנאמרה הפרשה, וז"ע. — ויש להסתפק לפי זה אם בפסח שני איכא נמי פטור דרך רחוקה, דאפשר דכיון דחידוש הוא אין לך בו אלא חידוש, ואפשר דלא עדיף מראשון, אע"ג דלענין טומאה אשכחן לר' יהודה ז"ה ב' דעדיף מראשון, ועיי' מש"כ שם, ובמל"מ פ"א מה' ק"פ ה"א משמע דפשיטא ליה דאין פטור דרך רחוקה בפסח שני, וז"ע.

ואפשר דהיינו טעמיה דרב ששת דסבר דשחטו וזרקו על מי שהיה בדרך רחוקה דלא הורנא, דסבירא ליה דאם הורנא לית לן לפוטרו

קשה דלמה הוצרכו לכך, והרי כשם שהתירו צנעשה אונן אחר חלות ה"נ יכלו להתיר גם צנעשה אונן קודם חלות, ומה ענין כאן להעמיד דבריהם במקום כרת, כשכל הנידון רק לענין קרבן ולאחר חלות התירו, וצחו' זכאים ל"ט ז' נקטו דאיסור אונן הוא מדאוריתא וכפשטא דברייתא התם דר"ש מקרא קדריש, וכ"מ קצת צמו"ק ט"ו ז' דבעי להשוות מנודה לאצל ומייתי מאותן שנים שהיו ישראל צמדבר, ואם הנידון מדרבנן מאי ראה התם עדיין לא גזרו, [נ"ב, ובעת ראיתי צתוה"א סוף שער האבלות שכתב בן דמגמ' זו מוכח דאבלות ומנודה מדאוריתא, דאם לא בן אכתי לא גזרו], ואף דאצל ודאי מדרבנן, י"ל דנקטו אצל משום דהכי הוא מדרבנן, אצל עיקר הדין נקבע על אונן מדאוריתא, וצחר הכי גזרו רבנן בן על כל ימי האבלות], ואי מדאוריתא הוא, על כרחך ל"ל דגם החילוק בין קודם חלות לאחר חלות הוא נמי מדאוריתא, וצריך טעם לחלק בזה, ואפשר דהאיסור הוא ההבאה של הקרבן, דאונן אינו צר הבאה לדורות, והלכך בפסח שזמנו קבוע וקדם החיוב, הרי דיינין ליה כאילו כבר הביא, אצל כשנעשה אונן קודם חלות לא חלה עליו חובת ההבאה בחלות, וצוה נמי ניחא מה שנתקשו צחו' זכאים שם למה נשתנה פסח משאר הקרבנות שהותר להביאו באיניות כשנעשה אונן אחר חלות, ועי"ש מה שחירצו.

ודאיתאן עלה שמה י"ל דכיון דקרבן אונן קרבן גרוע הוא שהרי אם היה אונן בחלות לא מחייבין ליה להביא, הלכך היה מקום לומר דאין עליו חיוב כרת אם לא הביאו, ובעין דבעינן ריבוי לערל וטמא שרץ ס"ט ז', ואף דלא דמי דהתם משום דמחוסר מעשה, ואכתי אינו צר קרבן, אצל מ"מ י"ל דנהי דקרא לא בעי אצל התנא שפיר איצטרך לאשמועינן גם באינו מחוסר מעשה, כיון דסוף סוף השתא אינו יכול להביא שאר קרבנות, ואפשר דאף בצצו"י יש מקום לתנא לאשמועינן דחייב כרת, כיון דכל ההבאה משום שעמיד להטור. צביאת השמש, וי"ע.

צ"ג א' אמר לך ר"ע לטעמיה כו', אפשר דהיינו הא דקאמר ס"ט א' הזאה תוכית, דהא מפרשין התם טעמיה דר"א משום דאפשר לשחוט ולזרוק אף קודם הזאה, ועל כרחך

היה ראוי לתנא להזכירו, ולכך מוקמינן לה כמ"ד הוראה, ולכך נמי לא אייתו הך ברייתא לסיועיה לר"נ צפלווגתייהו, ונקטוה בגמ' כברייתא לעצמה, אלא דסתמא דגמ' העדיפו לפרשה כר"נ, אצל אין מזה קושיא לר"ש, ועיין להלן דאפשר נמי דר"ש מוקי לה כר"א.

גמ' ר"ש אמר לא הוראה, יש לתמוה דלפי זה לר"א דאית ליה לקמן צ"ג ז' דדרך רחוקה הוא מאסקופת העזרה ולחוץ, היו צריכים כל האנשים והנשים [אי נשים בראשון חובה] להיות בעזרה בשעת שחיטת הפסח, ולא אשתמיט מלהזכיר כי האי מילתא, ולתקן שם תיקון גדול, וגם בעלמא פרכינן אשה בעזרה מנין, ומיהו בזה דלעיל ס"ט ז' מוכחינן דאית ליה לר"א דשוחטין וזורקין על טמא שרץ וכן על טמא מת בשביעי שלו קודם הזאה, ליכא לאקשווי דהלל אסור לו להכנס לעזרה והו"ל בדרך רחוקה לר"א, דהא מסקינן צ"ג ז' צ"ד ז' [ועיין מש"כ שם], דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא, אצל קושיא הראשונה קשה, וגראה דאליבא דר"א מודה ר"ש דהוראה, דאי חשבינן לדרך רחוקה חוץ לאסקופת העזרה, לא שייך לומר מיחס הוא דחס רחמנא עליה, וגם לא שייך לומר דדחייה רחמנא, אלא יש לפרש דלא ענש הכתוב כרת אלא כשהכל מוכן והוא נמנע, דבזה חטאו גדול יותר, אצל אי דרך רחוקה היא מן המודיעים, בזה יש מקום לומר דחס רחמנא, ויש מקום לומר דדחייה רחמנא, ורק אליבא פליגי, [ולפי זה ברייתא דבסמוך דמוקמינן לה כמ"ד הוראה, אפשר דרצ ששת מוקים לה כר"א], ואפשר עוד דעיקר טעמיה דר"ש הוא מהא דר"ע דקאמר מנא אמינא לה, ואם כן י"ל דבאמת מקורו מהא דר"ע מקיש ליה לטמא, ועי"ז הרי ר"א פליג כמש"כ תו' דר"ע מייתי לה לאפוקי מר"א דחשיב דרך רחוקה מאסקופת העזרה, ואם כן על כרחך דר"א לא מקיש, וממילא לית ליה מהיכן למילף דדחייה רחמנא.

שם ה"נ אונן קתני צהדייהו, כבר תמהו צחו' דמה חידוש יש בזה ומה ענין בסיבת המזיד, ומש"כ דנקטיה משום שנתעלל אגב מרריה, קשה טובא דהיכן מצינו ס"ד כזה, ואטו טבעה ספינתו ציס נמי ס"ד לפוטרו מכרת, וגם מש"כ תו' דאונן קודם חלות דפטור הוא משום דהעמידו דבריהם,

אפשר דחייב כרת על הראשון, אבל אי בעשה את השני פשיטא דלכו"ע פטור, ניחא דע"כ לא אינטריך הא דרחצ"ע אלא בשגג בשני, וכן ניחא לפי זה הא דנקטו בגמ' הויד בראשון ושגג בשני, ולא נקטו והציא בשני, ומיהו י"ל דלרבותא דרחצ"ע נקטיה.

שם ואזדו לטעמייהו דחניא גר שנתגייר כו', צילפותות דמייטין להלן, לא מלאנו גילוי לדין זה, ולכן יש לפרש דפשטיה דקרא דלא שייך חיובא בשני אלא למי שהיה חייב בראשון, דכל הפרשה במי שלא הקריב בראשון נאמרה, ורק לרבי דיליף כרת גם על השני לחוד, מזה איכא למישמע דשני רגל בפ"ע הוא ושייך לחייב בו גם מי שהגדיל או נתגייר לאחר פסח ראשון, וממילא דר"נ דלית ליה כרת בשני, לית ליה מהיכן למילף חיובא להגדיל או נתגייר בין שני פסחים.

תוד"ה אלא ואין לומר דס"ד דחייב כרת על מה שהרחיק עצמו כו' דאי צעי למיעבד לא שבקינן ליה כו', הך הוכחה אינה אלא לפמש"פ דדיבור הקודם דלא ס"ד כלל שטמא יציא פסח, והא דפרכינן דאי צעי למיעבד לא שבקינן ליה לאו דאינטריך קרא להכי, אלא דלא אינטריך קרא לפוטרו מכרת כיון דאי צעי למיעבד לא שבקינן ליה, אבל לפמש"כ לעיל במתני' דלפוס פשטא דקרא נסתפקו הטמאים שמה יכולים להציא פסח, אם משום שטמא משלח קרבנותיו ואכילה לא מעבא וכדמבאר בספרי, או משום דס"ד דדיין כקרבן נצור דדוחה טומאה, ולפי זה מתפרש גמ' כפשטה דעל כרחק הוצרך לומר שטמא דלא שבקינן להו להציא, אם כן שפיר י"ל דבאמת אינטריך לומר דרך רחוקה לפוטרו מכרת על שהרחיק עצמו, וה"נ בטמא אינטריך לפוטרו על שטימא עצמו, אלא דבטמא על כרחק אינטריך נמי למימר דלא שבקינן ליה להציא, וזה פשטיה דקרא, ומה שמירנו דרב יהודה יסבור כר"נ ואינטריך להחירס בפסח שני, ז"ע דכיון דהך צרייתא דקמני דאינטריך דרך רחוקה לפוטרו מכרת, על כרחק סברה דדרך רחוקה כל שאינו יכול להכנס בשעת שחיטה, דבאינו יכול להכנס בשעת אכילה פשיטא, אם כן מנ"ל לרב יהודה דאיכא תנא דפליג בזה, ודוחק לומר דרב יהודה מוקי להך צרייתא כר"א דמאסקופת העזרה ולחוד, ולכך אינטריך לפוטרו מכרת, ואליבא

דר"ע ס"ל דאין שוחטין חורקין, והיינו דאשכח שהעמידו דצריהם במקום כרת.

שם דאי צעי למיעבד בראשון לא שבקינן ליה כו' וכמ"ד הוראה, יעוי' בתו' וכבר פירשנו לעיל במתניתין.

הרמב"ם בפ"ה ה"ג פסק כרב ששת, וכחצ צכ"מ משום דהלכתא כוותיה באיסורא, ולכאורה כיון דסתמא דגמ' אוקמו לצרייתא כמ"ד הוראה ראוי למיפסק כן, וכן דעת הרמב"ן בפירושו התורה בפרשת בהעלתך, ואפשר דהרמב"ם לטעמיה דפסק בפ"ו ה"א דאין שוחטין חורקין על טמא שרץ, והרי מודה ר"נ דלמ"ד אין שוחטין חורקין על טמא שרץ דמידחא דחיי רחמנא, אבל אי נפסוק להלכה דשוחטין חורקין על טמא שרץ באמת ראוי למיפסק כר"נ כדמסקינן בצרייתא הכי מתפרשא, ולפי זה משמע דהרמב"ן ס"ל להלכה דשוחטין חורקין על טמא שרץ וי"ע.

שם ת"ר חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני כו', ברש"י מבואר דאפילו אם הציא בשני נמי חייב כרת על הראשון גם לרבי וגם לר"נ, ומקורו מהא דאמרו תקוני לראשון לא מתקין ליה, וכן דברשא דקראי אמרינן לרחצ"ע דוחל לעשות הפסח ונכרתה אי קרבן ה' לא הקריב צמועדו בשני, ומשמע דלרבי ור"נ אף כשהקריב בשני חייב כרת על הראשון, אבל בסברה הדבר קשה דבפשוטו השני מיישך שייך בראשון, וכיון דאף להויד בראשון ניתנה מלות השני, סברה הוא שיש צה למעט מן החטא שלא הציא בראשון, וכן דעת הרמב"ם בפ"ה ה"ב, שאם הקריב בשני נפטר מן הכרת, וכן מבואר בפסקי הלכות פסח שני הנדפס בגמ' ז"ט א', וכן לשון תשלומין בראשון, לא שייך לשמש בו בזמן שחיוב הכרת על הראשון נשאר, דמאי תשלומין הוא, ולשון הגמ' תקוני לראשון לא מתקין ליה, יש לפרש באם שגג בשני, אבל אם הציא, ההבאה מתקנת, ודרשא דרחצ"ע אי קרבן ה' לא הקריב צמועדו בשני לא נכרה אלא לשגג בשני, אבל הציא בשני פשיטא דמעיקר מלות השני הוא נלמד, ומה"ט נמי ניחא הא דפשיטא לגמ' דרחצ"ע פטר הויד בראשון ושגג בשני, אע"ג דלא קאמר אלא אף על הראשון אינו חייב כרת אלא אם כן לא עשה את השני, ושפיר מתפרש למעט דוקא אם עשה את השני, אבל כשלא עשה אפילו בשוגג

של ריחוק מקום, אפשר נמי דגם דרך רחוקה שחון לירושלים נמדדת רק עד ירושלים, דכל שיכול להגיע לירושלים כבר לא מיקרי דרך רחוקה, ואין כאן גזירת הכתוב לפוטרו, וחייב בכל השתדלות להציא פסחו, וכן הרמב"ם בפ"ה ה"ח כתב השיעור ט"ו מיל מחמת ירושלים.

שם דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא, לכאורה הקושיא לא היתה אלא דמה שנצטר ממנו להגיע למקדש מחמת טומאה, יחשב כאילו נצטר ממנו להגיע מחמת דרך רחוקה, ויפטר מכרת, [דטמא שרץ נמי חייב כרת כדמציא ס"ט ב'], או דלרצ ששת דדרך רחוקה דחייב רחמנא, נימא גם דלטמא שרץ נמי דחייב רחמנא, ולזה סגי לומר דדרך רחוקה גזירת הכתוב, וסיבות אחרות אפילו שהן גדולות הרבה יותר מדרך רחוקה אין פוטרות, וה"נ סיבת הטומאה, ודוחק יתכן גם לומר דהיינו דמשני דרך רחוקה לטהור, ואין פטור דרך רחוקה לאינו יכול להכנס מחמת טומאה, אבל פשוט לשון הגמ' משמע דטמא שרץ שהיה בדרך רחוקה חייב כרת, וכן נקטו בחו' לעיל פ' א' ד"ה משלחין, ופירשו הטעם דכיון דמחמת טומאה אינו יכול ליכנס למקדש ואפילו הכי חייב לשלח פסחו, אם כן חו' לא איכפת לן מה שהוא בדרך רחוקה, דשלומו יכול להציא אף כשהוא בדרך רחוקה, אבל לכאורה טעם זה אינו מספיק אלא לעולא בדרך רחוקה היא כל שאינו יכול ליכנס בשעת שמיטה, אבל לר"י דכל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה, אם כן הרי לעולם מחייבין ליה לשלוח פסחו ע"י שליח, ומ"מ פטרינן ליה כשאינו יכול ליכנס בשעת אכילה, ואם כן טמא שהוא בדרך רחוקה נמי, ולא משמע דרב יהודה יפלוג על הא דאין דרך רחוקה לטמא, ועו"ק דהא עיקר הקושיא היתה דכי היכי דפטרינן בדרך רחוקה אף שיכול לעשות שליח, כיון שאינו יכול לצא בעצמו, אם כן ה"נ נפטור טמא שרץ כיון שאינו יכול להכנס בעצמו, ואם כן מה תשובה היא זו דלאחר שחייבנו לטמא שרץ חייבנוהו גם כשהוא בדרך רחוקה, אבל אחי קשיא למה נחייב לטמא שרץ.

ובתו' הרשב"א הגדמ"ח מבואר דמפרש באמת כמש"כ דאין דרך רחוקה לטמא ר"ל דמה שנצטר להכנס מחמת טומאה בשעת עשייה אין לזה תורת דרך רחוקה לפוטרו, ובדבריו ז"ל מבואר

דר"ע ס"ל דכו"ע סברי דאינו יכול להכנס בשעת אכילה קאמר, וגם לפי זה היה ראוי למיפסק כר' נתן, וצ"ע.

צ"ג ב' מתני' חיו היא דרך כו', אפשר דצירושלים עצמה אפילו יש מציתו למקדש יותר מט"ו מילין, אין לו פטור דרך רחוקה, דבעינן נמי דרך, ולא סגי בריחוק לחוד, ואע"ג דלר"א אין לנו ענין בדרך, שאני לר"א דדריש ריחוק מאפשרות עשייה, אבל לר"ע בעינן דרך רחוקה ממש, וצ"ע, ועיין להלן, ובמש"כ צ"ד א'.

שם וכמדומה לכל רוח, לכאורה פשיטא, ואפשר דאשמועינן דריחוק המקום הוא הגורם, ואין לנו ענין בזמן הנחון להליכה, דסתמא דמילתא אין כל הרוחות שוות, ויש דרכים עקלקלות או שזריכים להקיף גנות ופרדסים, והיה מקום למדוד כל מקום ומקום לפי הזמן של ההליכה, לכך אשמועינן דאולינן בתר ריחוק המקום, וכן נראה מהא דאמר לקמן צ"ד א' ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות כו' וצ"ד שם לפרש דר"ל שצריך להקיף ויש מרחק של ט"ו מיל, ואשמועינן דמחייבין ליה לרוץ או לשלוח שליח, כיון דאין כאן דרך, ואף דהתם מאורע עראי, מ"מ נראה דאין לחלק בכך, והטעם נראה דהא ודאי בכל המצוות חייב לטרוח יותר מדרך רחוקה וכמש"כ לעיל צריש פירקין, ומצות ראיה תוכית, אלא דגזירת הכתוב הוא בפסח דחס רחמנא עליה, והלכך אין לנו אלא כגזירת הכתוב דרך רחוקה ממש, אבל בתוד"ה רב דכתבו דאיסתמוס דרכים ל"מ כן, וצ"ע.

שם מאיסקופת העזרה כו', נקטו איסקופה ולא נקטו חוץ לעזרה, למעט דרכו, והיינו אף שעומד בסמוך לפתח העזרה.

גמ' אמר עולא מן המודיעים לירושלים כו', לכאורה היה ראוי לומר מן המודיעים למקדש, ואין לומר דלאו דוקא ור"ל מקדש, דהא לרב יהודה דכל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה, באמת ראוי שיהא נמדד המרחק מירושלים, ואם כן היה ראוי לעולא לדקדק בזה, אם לדידיה השיעור למקדש, וגם לא משמע דכלל פלוגתתן גם מהיכן מודדים, וכן בתוד"ה ר"י משמע דשוין בזה, ולמש"כ לעיל דצירושלים גופא אין פטור

יאל לו דמעלות השחר עד הנץ חמשת מילין, לפי שהוא חלק שמינית מעלות השחר עד זאת הכוכבים, ואף את"ל דמסתבר ליה דקשה לקצוע בדיוק מתי הוא עלות השחר ולא קים ליה לעולא בזה, מ"מ הא מצואר בסוגיין דמעלות השחר עד הנץ שזה למן השקיעה עד זאת הכוכבים וספיר י"ל דידע עולא מתי הוא זאת הכוכבים ועל פי זה ידע גם חשבון מעלות השחר עד הנץ החמה, ואין לומר דלאו בכל השעות אדם מהלך בשוה, דהא לקמן נפיק רבא סומכא דרקיעא מהא, ועל כרחק שמהלך האדם לעולם בשוה, וי"ל דהא איכא בין השמשות וממילא אי אפשר לידע מתי הוא זאת הכוכבים, ולכך על כרחק לדייק ממהלך האדם ביום, ממה שקיבלו מהלכו, והא דלא פשטו מהא מתי הוא זאת הכוכבים כבר הקשו כן תו' שבת ל"ה א', אבל תירוצם לא נתחוויר עיין שבת סימן ז' סק"ד, וכל זה לשיטת ר"ת, אבל לפירוש הגר"א ניחא בפשיטות דזמן זאת כל הכוכבים קשה לקצוע, ולכך הוצרכו לראיות לזה. — עובדא דלוט צפסח היה כמש"פ רש"י בחומש, והיינו דמייתי לה לדרי"י דמיירי ביומי ניסן.

שם נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום, רש"י פירש דקחשיב גם מעלות השחר עד זאת הכוכבים, וקשה דהא אורך היום ידוע וזא להודיענו אורך הזמן מעלות השחר עד הנץ החמה והיינו עובי הרקיע דקאמר, וכינא זה חלי שיעור זה לומר שהוא אחד מעשרה עם עצמו, והרי הוא עצמו אינו ידוע לנו, וכשנרצה לידע שיעורו של התנא נצטרך לחלק היום לשמונה חלקים ונוסיף שתי שמיניות ואח"כ חלק עשירי מן הכל הוא שיעור מעלות השחר עד הנץ, והרי צפשוטו היה לו לומר אחד משמונה ביום שזה הוא שיעורו הפשוט, ועוד דרש"י פירש הא דקאמר לימא תיהוי תיובתא דר"י דהיינו דגמ' ספוקי מספקא ליה אי הא דאמר מעלות השחר עד הנץ החמה וכו' אי הוא מדברי ר"י, ולא משמע כן שאין זה סוגיית הש"ס דלעולם בגמ' ידעו דברי האמוראים, ועוד דאם כן הו"ל למימר לא ר"י לא קאמר לה ותו לא, ומאי האי דקאמר אמר לך ר"י כו', ועוד דקאמר דרבנן הוא דטעו וחשבי דקדמא וחשוכא ופרש"י שטעו לחשוב מיל מיותר שאדם מהלך קודם עלות השחר ומיל מיותר אחר זאת הכוכבים

דבאמת לא צעי לתרך אלא לעולא דס"ל דדרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת עשייה, ולדידיה קשה מטמא שרץ דאינו יכול ליכנס בשעת עשייה ואפילו הכי שוחטין חורקין עליו, וזוה מתרצינן דבדרך רחוקה גזירת הכתוב הוא למיתלי בעשייה דכתיב וחדל לעשות, אבל טמא מדכתיב טמא לנפש דייקנן דטמא שרץ שוחטין חורקין עליו, אף שאינו יכול ליכנס בשעת עשייה, ולפי זה לא שמעינן מסוגיין צדין טמא שרץ שהיה בדרך רחוקה אי מיפטר משום דרך רחוקה, והוה שכתב דדרך רחוקה דהכא לא דמי לדרך רחוקה שהזכיר פ' א' גבי מחנה טמאים ומחנה טהורים, דהתם הנידון בטמא שרץ שהיה בדרך רחוקה, ובדבריו ז"ל פ' א' מצואר דזוה אף לעולא נריך שיהא רחוק שלא יוכל ליכנס בשעת אכילה, ובשיעור זה יש דרך רחוקה לטמא, אבל אם רחוק רק שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה זוה אין דרך רחוקה לטמא, וזה נלמד מהא דלקמן ז"ד ב' גבי ערל דאמרינן נמי דאין דרך רחוקה לטמא, והיינו דאף שהוא חוץ לעזרה כמש"כ ז"ל שם כר"ע דמרבזה לערל כי טמא, אפילו הכי ענוש כרת אף לר"א דמאיסקופת העזרה ולחון הוא דרך רחוקה, לפי דאין דרך רחוקה מעשייה לטמא והוא הדין לערל, וזוה שפיר כתבו תו' פ' א' דהסבא משום דכיון דאף כשהוא צירושלים אינו יכול להכנס לעזרה, ואפילו הכי חייב לעשות פסח, תו אין סבא לפוטרו מדרך רחוקה המונעתו רק מלהכנס בשעת עשייה, אבל כשהנידון בטמא מת בששי שלו שאף לאכול אינו יכול, והנידון רק אם לזכרו עם הטמאים שיעשה בטומאה, וואין נפקותא אם באמת יציאו בטומאה וישלחו א' מן הטהורים, או שלא יציאו, דהעיקר תלוי במה אנו דנין, וכיון דדנין להציא בטומאה, הרי הטמאים והטהורים שוין, ומהני דרך רחוקה לטמא כמו לטהור, ול"ק משה"ק מהרש"א ז"ל שם, זוה אין לחלק בינו לטהור ולא כלום שהרי הנידון שיכנס ויעשה כטהורים, וספיר מהני לפוטרו דרך רחוקה שמונעתו מלהגיע בזמן עשייה.

שם אמר מר מעלות השחר עד הנץ החמה חמשת מילין מנא לן כו', יש לעיין מאי קשיא ליה מנ"ל הא שפיר י"ל דקים ליה מתי הוא עלות השחר וספיר ידע כמה יש ממנו עד הנץ וממילא ידע איזה חלק הוא מכל היום ועל פי חשבון זה

הדבר קשה דבניו וצ"צ מאן דכר שמיייהו, ועוד דאם צאמת היה יכול להשאירם, היינו מזיד ממנה, ומה ענין זה לדרך רחוקה, ואם לא היה יכול להשאירם אם כן היינו אנוס, וצלקוטי הלכות כתב דמכאן ראייה להרמז"ס דדרך רחוקה קיל מאנוס לגבי אם הזיד בפסח שני, ואיירי בשגם יחידי אינו יכול ליכנס ואמרינן דיש לו דין אנוס ולא דין דרך רחוקה, וגם זה קשה, מלכד דעיקר דינו דהרמז"ס אין לו מקור, דפסח שני מאן דכר שמיה, אבל נראה דר"ל שאין יכול ליכנס בזמן שחיטה, והיינו שצריך להקיף הגמלים והקרנות ויש לו שיעור ט"ו מיל, וס"ד לפטרו משום דרך רחוקה, וקמ"ל דכיון שאינו בדרך שהרי הוא מן המודיעים ולפנים אין כאן פטור דרך רחוקה, ושפיר מחייבין ליה לילך יותר מהר מהליכה ציונית, או לשלוח פסחו ע"י אחרים, כמו בכל מ"ע דלא מיפטר משום טורח כי האי, וכמש"כ צמחני' צריש פירקין, וכמש"כ לעיל דבתוך ירושלים לא מיפטר אף כשיש מציתו לעזרה יותר מט"ו מיל, וצירושלמי איתא היה מן המודיעים ולפנים ורגליו רעות יכול יהא חייב ת"ל וחדל, ונראה דאיירי בגוונא דהוא אנוס, אבל אם יכול לשלוח שליח חייב לשלוח, וכן חייב להקדים לצא שיוכל להגיע.

צ"ד ב' ואע"ג דמצי עייל ולא אמרינן ליה קום עייל והתניא יהודי ערל שלא מל ענוש כרת כו', לכאורה משמע וכ"נ מפרש"י ותו' דפריך אמאי לא פטרינן ליה מכרת דפסח כיון שאינו יכול להציאו בעודו ערל וכדפטרין מי שהוא חוץ לעזרה, אבל קשה אטו מי שיש צידו חמץ יפטר מכרת דפסח לפי שאין שוחטין את הפסח על החמץ, הרי זו מצותו לצער החמץ ולהציא פסח, וה"נ הכא חייב למול עצמו ולהציא פסח, ואם לאו לאסקופת העזרה גזירת הכתוב הוא דליכא כרת אלא צהיותו במקום עשייה ואינו עושה, [וכניסתו לעזרה אינה אלא הכשר מצוה, אי היה בדרך רחוקה וזרקו עליו הורגה], ואין לומר דהיא גופא פרכין דכיון דחזינן דליכא כרת צהיותו חוץ לעזרה אף דזהו עיקר חיובו להציא פסחו בעזרה, אם כן ה"נ נילף מזה דערל נמי אינו חייב כרת כיון שאינו מזומן להציא כמות שהוא, אף שחייב למול, דאם כן מאי קמשני דאין דרך רחוקה לטמא, והרי היא גופא קשיא לן אמאי, ועוד דלפי זה מתפרש אין

ולמה הוצרכו לזה והרי מקרא למדו, והו"ל למימר דרבנן טעו דהתם ויאילו שאני, והרי לא היה טעותם מחמת שמדדו הילוך האדם, וגם דקדמי ומחשכי בצרכות צ' צ' הוא על מעלות השחר עד הנץ ומשקיעת החמה עד זאת הכוכבים, ולו"ד רש"י מתפרש בפשוטו דעשרה פרסאות דקאמר ר' יהודה היינו רק מהנץ החמה עד השקיעה ואחד מעשרה ציוס ממש קאמר, וקאמרינן לימא תיהוי תיובתא דר"י דפרישנא לעיל דמעלות השחר עד זאת הכוכבים קאמר י' פרסאות ומשני אמר לך ר"י אלא ציממא הוא דקאמרי ר"ל מהנץ עד השקיעה ורבנן הוא דטעו וחשבי דקדמא וחשוכא ר"ל שטעו וחשבו העשר פרסאות מעלות השחר עד זאת הכוכבים, אח"כ ראינו שכן פירש הגר"א באו"ח סימן תנ"ט, ומיהו הרמז"ן בתוה"א שער אצילות ישנה כתב דפלג המנחה הוא מהלך של"ד אמות בקירוב קודם שקיעת החמה, וכ"כ הרשב"א ריש צרכות שהוא מהלך שעות מיל קודם השקיעה, ומבואר דמפרשי כפרש"י.

רמב"ם פ"ה מהלכות ק"פ ה"ח ט' ואיזו היא דרך רחוקה חמשה עשר מיל חוץ לחומת ירושלים, מי שהיה כו', תימא דעולא איתותב בגמ', ולמסקנא לפרש"י הוי שיעורא ט"ו מיל, ולפירוש הגר"א כ' מיל, שו"ר שכבר תמה בזה הגר"א או"ח סימן תנ"ט, גם מה שכתב רבנו דשיעור זה הוא צהנץ החמה לא כן פירשו רש"י ותו', אלא שיעור זה הוא צהנות היום, ולדעת רבנו ששיעור זה הוא צבקר אם כן למה לא יתחיל מעלות השחר, [ומיהו בגמרא מבואר שאינו מתחיל מעלות השחר, אבל למה אמנם כן לפירוש רבנו], וגם עיקר הדבר צ"ע דלמה יקבע השיעור רק לתחלת זמן שחיטה ולא לסופו. — ומש"כ רבנו שהשיעור הוא מחומת ירושלים ולא מן המקדש נראה שלמד כן מלשון הגמ' מן המודיעים לירושלם ט"ו מיל ומשמע דהשיעור הוא עד ירושלים, ולכאורה צבצרא העיקר למקום המקדש, ואולי י"ל בגמרא דלאו דוקא קאמר לירושלם ור"ל למקום המקדש, ול"ע. (שבת ס"ז סק"ג).

תוד"ה רבי, נתבאר בשבת סימן ז'.

צ"ד א' ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרנות המעבדים אותו כו', רש"י פירש דהיה לו לישמט ולילך יחידי ולהשאיר בניו וצ"צ, ומאד

שרץ אם נתרצה לפסח כמש"כ תו' לעיל צ"ג ב' ד"ה דרך, על כרחך דדרך רחוקה ידיה היינו כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה כמש"כ לעיל צ"ג ב' מדברי תו' הרשב"א, ואין דרך רחוקה דחוק לעזרה לטמא, דהא על כרחך נתרצה להציא פסח כשהוא חוץ לעזרה, אח"כ ראיתי בספר מרן זללה"ה זכאים סימן ד' ס"ק י"ח שכבר דן בזה, ועיין באו"ח בהערות פסחים.

שם בטמאים הלך אחר רוב העומדין בעזרה כו', יעוי' בפרש"י ותו', ולכאורה למש"כ תו' לעיל פ' א' ד"ה משלחין דכשהנידון בטמאים שאינם יכולים גם לאכול כלילה, ודיינין להציא הפסח בטומאה, הרי דינם כדין הטהורים, ודרך רחוקה מוציאתם מן החשבון כדרך שמוציאה את הטהורים, אם כן לא משכחת לה פסח הבא בטומאה אלא אם נטמאו רוב הציבור שבעזרה, וקצת תימא הוא.

צ"ה א' מתני' מה בין פסח הראשון לשני הראשון אסור בצל יראה וצל ימנא

כו', לכאורה הכא צמאות שקרבן הפסח גורם עסקינן, מדע דלא חשבינן שהראשון אסור בעשיית מלאכה דהא הו' יו"ט, וכן טעון הגדה, דמאות שהיום גורם לא שייך להזכירם בשני, ואם כן היה ראוי לומר שהראשון אסור לשחטו על חמץ והשני חמץ ומצה עמו, אבל כל יראה וצל ימנא הם מצוות היום ואינם ענין לפסח, דהא גם טמא ודרך רחוקה חייבים בהם, ונהוגים כל שבעה, ולא משמע דאיכא איסור מיוחד לאוכל את הפסח על החמץ, ואפשר דקים להו לחז"ל דפסח ראשון כשם שאסור לשחטו על החמץ כך גם אסור לאכלו על החמץ, אלא שלא נתחדשה מצוה לכך, כיון דכלאו הכי קאי בצל יראה וצל ימנא בזמן אכילתו, והלכך שפיר הזכירו כאן שהראשון אסור בצל יראה וצל ימנא, אף שהאיסור קיים גם דלכא פסח, וניחא לתנא להזכיר כל יראה וצ"י ולא לאו דלא תשחט, משום דקאי בזמן אכילתו, כדקמני בהלל.

שם הראשון טעון הלל באכילתו כו', לשון זה מוכיח דהפסח גורם לחיוב ההלל, דאם חיוב ההלל מחמת הרגל והזמן או מחמת המנה, אין מקום להזכירו בחילוק שבין פסח הראשון לשני, כי היכי דלא מזכיר הגדה דזכירת יציאת מצרים, ואע"ג דמקרא דמיינתין בגמ' ילפינן דלילה המקודש לחג טעון שירה, מ"מ אין החיוב מחמת

דרך רחוקה לטמא דאין תורת קולא דדרך רחוקה למי שנמנע לו לעשות פסח מחמת ערלתו, אבל אכתי ליכא למישמע מזה דערל שבאמת היה דרך רחוקה דלא מיפטר מחמת דרך רחוקה, ובתוד"ה ואין פשוט להו דאין דרך רחוקה לטמא היינו אפילו שהיה באמת דרך רחוקה, ועו"ק הא דמשני רבא תנאי היא, ומה הועיל דאיכא תנא דסבר אליבא דר"א דדרך רחוקה היינו חוץ לירושלים, אבל אכתי קשה דמאי עייל ולא אמרינן ליה קום עייל, ואמאי ערל אמרינן ליה קום מהול, ובתו' כתבו דההוא תנא דמחייב ערל ס"ל דר"א כר"ע ס"ל דדרך רחוקה מן המודיעים, ור"ל דתנאי היא היינו תנא דערל ותנא דמתני', וכדאשכחן בפעמים דאמרינן תנאי היא, אף דלא אשכחן דפליגי בהדיא, ולרובא דמילתא מיייתי דאשכחן דפליגי נמי תנאי אחריני אליבא דר"א], ומאד הדבר דחוק, ולא אשכחן דכוותה בגמ' למימר תנאי היא דתנאי, ולא יהיו הני תנאי דמיייתי.

ולו"ד ז"ל היה נראה לפרש דפשטא דערל שלא מל לא מתפרש שנכנס לעזרה, אף אי לא מרבינן ערל כטמא עיין יצמות ע"כ חגיגה ד', דסתמא מתפרש שנתרשל ולא טרח למול ולעשות פסח, וממילא פשיטא שלא נכנס לעזרה, ומשמע דאפילו הכי ענוש כרת אף שהיה דרך רחוקה לר"א, והא דאמרינן ואע"ג דמאי עייל כו', הוא לאלומי קושיא דאף צנימול והוא חוץ לעזרה לא מייחייב, ואם כן כש"כ ערל שהוא חוץ לעזרה דלא אמרינן ליה קום מהול ועייל, ומשני אצ"י דאין דרך רחוקה לטמא, ויש לפרש הסברה דמיחס הוא דחס רחמנא על מי שהוא דרך רחוקה, אבל זה שלא מל ואינו חפץ למול ולעשות הפסח, מה מקום להקל עליו מחמת דרך רחוקה, (וזכר לדבר דלא חשיב שוגג מי שאינו שז מידיעתו, וכן העלה דגים ותינוק למאן דמחייב מנחות ס"ד א'), הרי גם כלאו הדרך רחוקה הוא מנוע בפשיעתו מלעשות הפסח, ורבא אמר דאירי שהוא צירושלים וכמ"ד דדרך רחוקה לר"א הוא חוץ לירושלים, ומסתברא דרבא לא ניחא ליה טעמיה דאצ"י, וס"ל דאף ערל שהוא דרך רחוקה פטור מכרת, ומ"מ נראה דמודה רבא דאף לר"א דמתניחין שוחטין וזורקין על טמא שרץ כמבואר לעיל ס"ט ב', ולא חשיב דדרך רחוקה מה שהוא חוץ לעזרה, דטמא

שני, מפני דרך רחוקה דחיתיו יחזור ויעשה בדרך רחוקה, ולר' יהודה ירצה כמו בטמא, ומ"מ לענין לפטרו מכרת יש מקום להסתפק כמש"כ בריש פירקין, דסוף סוף אין זה אונס.

שם פסח ראשון דוחה את השבת כו', היינו כדרכו בשרוב הציבור טמאים, (אצל ביחיד ודאי לא הותר אף בידוע שלא יוכל להביא בשני, כגון טריפה), וה"נ פסח שני דוחה כדרכו ביחיד הטמא, דהא אין ציבור נדחים.

שם פסח ראשון טעון לינה, פרש"י תוך החומה, וצבקר יכול לילך חוץ לחומה בתוך התחום, ולכאורה צריך לדעת מנ"ל כן, דהא שפיר י"ל דכל שהוא בתוך התחום שפיר מיקרי לן זה, ואף אי תחומין דרבנן, מ"מ תחום עיר כעיר מדאורייתא, לענין ערי מקלט וכיו"ב, ואפשר דמדר"ע נשמע לרבנן, דלר"ע דתחומין דאורייתא, [ואף ציו"ט כמש"כ תו' צ"ג ב' ד"ה רב צ"ס ירושלמי], הרי על כרחך ופניית צבקר והלכת לאהליך היינו בתוך התחום, ומינה דבליילה אף בתוך התחום אסור, וה"נ לרבנן, ומיהו י"ל דאף לר"ע יש לפרש מחוץ לתחום, וכגון שילך למעלה מעשרה דאין תחומין למעלה מעשרה, א"נ על ידי עירוב, וצ"ע, שוב הראוני בספרי סוף פ' פנחס דדריש עזרת שיהא עזר גם מלצאת לבית פאג. — לפו"ר לא מצאתי ברמז"ס ד"ז דטעון לינה בפסח, וצ"ע, ועיין מש"כ בחגיגה י"ז א'.

שם מנין לפסח שני שאין טעון לינה כו', עיין מש"כ בחגיגה י"ז א'.

מתני' הפסח שצא בטומאה כו' ואם אכלו כו', היינו כשדינו לצא בטומאה, ואפילו כשפסח זה נעשה בטוהרים ועומד להאכל לטהורים.

שם ור"א פוטר אף על ציאת מקדש, יש להסתפק אם היינו דוקא כל עוד שעסקים בהקדשת הפסח, וכדנקט בבבלייתא לשון דחקו זבין כו', והיינו בשעת עשיית הפסח, (ומיהו גם באכילת אימורים נקטו לשון זה), או דכל זמן הראוי לפסח פטורין, ואפילו לאחר שכבר גמרו כולן להקריב, וכן בטמאי מתים נמי יש להסתפק אם פטורין לאחר שכבר כלו להקריב פסחן, דהא צהא תליא כדנפק"ל בגמ' בזמן שטמאי מתים משתלחין כו', ומסתברא לקולא, דכל שלזורך פסח ראשון שוב אין איסור.

החג דהא בכל לילי חג אין אומרים הלל, ומיהו אין לפרש דהחיוצ רק מחמת הפסח, דהא גם צה"ז אומרים הלל, וכן טמא ודרך רחוקה בזמן הצית נמי מסתברא דאמרו הלל, אלא נראה דגם חיוצ המנא גורם הלל, דכל חיוצ אכילה דמנא שצחג ראוי לחייב שירה, דשולחן דמנא כמזבח, ובפסח שני אע"ג דאיכא חיוצ אכילה דפסח ומנא, אפילו הכי כיון שאינו חג אין צו חיוצ הלל.

גמ' מיצעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן, יעוי' בתו' דפירשו דהאי תנא לית ליה דרשא דלעיל צ"א אי דאין שוחטין את הפסח על היחיד, ואשמועינן הכא דאפילו הכי לכתחלה יש להדר שלא לשחטו על היחיד בפסח שני, והוא הדין בראשון, וזו גם דעת הרמב"ם צפ"צ מק"פ ה"ב, ולו"ד ז"ל היה נראה דאף ר' יהודה דס"ל אין שוחטין את הפסח על היחיד מ"מ בפסח שני מודה דשוחטין את הפסח על היחיד דכל הפרשה בלשון יחיד נאמרה איש איש כי יהיה טמא וגו' ועשה וגו', והטעם פשוט דבפסח ראשון אין כאן צד של ציטול המנא, דלעולם יכול להשתתף עם אחרים, אצל בפסח שני אם רק אחד נדחה הרי על כרחך שיעשה לצדו, והיינו דאמרינן דאפילו הכי כשאפשר לאהדורי שלא לשחוט על היחיד, מהדרינן, ולפי זה יש מקום לומר דרק כר' יהודה איתא, אצל לר' יוסי גם ראשון שוחטין לכתחלה על היחיד, אצל כדי לאוקמי סוגיין כהילכתא דקיי"ל כר' יוסי, אפשר לומר דגם לר' יוסי לכתחלה עדיף שלא לשחטו על היחיד, ובין בראשון ובין בשני. — מש"כ רש"י לטמא אחד בשרץ, צ"ע דהא גם טמא שרץ חייב כרת כדתניא ס"ט ב', וגם אין ראוי לעשות כן לטמא טהור לצטלו מפסח ראשון, כדי להיות לזוהמא לטמא בפסח שני משום הידור, וכבר תמה צה צליקוטי הלכות צ"א א', ובפשוטו מהדרינן שימנה עם טמא אחר, שו"ר שכבר כתב כ"ז מרן זללה"ה בהערות פסחים, והביא ז"ל דביומא נ"א אי מצואר דאף אי אין שוחטין את הפסח על היחיד, מ"מ בפסח שני שוחטין עי"ש.

צ"ה ב' מפני טומאה דחיתיו יחזור ויעשה בטומאה, לכאורה לרב ששת לעיל צ"צ ב' דהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו לא הוראה, איכא נמי למימר בזה בדרך רחוקה בפסח

הרמב"ן דג"ז מנזה, והא דאהדר קרא ואכלתם אותו בחפזון הוא לומר דמעשה האכילה יש לעשות בחפזון, ולא שיאכלוהו בשעה שהם נחפזים.

וברא"מ עה"ת משמע דלא נצטוו אלא לאכלו בחפזון כשהם מזומנים לדרך עי"ש, אבל הדבר קשה שיהא כל הכתוב מתניכס וגו' רק לרמוז על מזומנים לדרך, ולכן נראה דבאמת אלו שחוגרים מתניהם ונועלים מנעליהם ונוטלים מקליהם כשהולכים לדרך נתחייבו לעשות כן בשעת אכילת הפסח, אבל אלו שאינם חוגרים והולכים יחפים בלא מקלות, לא נתחייבו לעשות כן בשעת אכילה, ורק נתחייבו להיות מזומנים לדרך כפי מה שהם רגילים בכך, וי"ל נמי דלכך לא חשבון התנא, לפי שאין שום צד כל אדם, מה שאין כן חפזון.

גמ' אלא מעתה והיה לכם למשמרת כו' זה טעון ציקור ד' ימים קודם שחיטה כו', מבואר דמהא דמקחו מצעשור אכתי לא ידעינן דין ציקור ד' ימים קודם שחיטה, ורק מקרא דוהיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר ילפינן לה, ואע"ג דודאי צריך לצודקו ממוס כדי לקיים צו מקחו מצעשור, [ולמש"כ דצריך להקדישו, גם צריך לצודקו שלא יקדיש צע"מ, אלא דאפשר שעדיין לא נצטוו צא"סור זה], דהא צריך שיהא ראוי להקדשה, ולכאורה מוכח מזה דדין ציקור ד' ימים היינו דצריך לצודקו כל יום, וכלשון רש"י מצקרין אותו כל ארבעה, וכ"מ צפ"ג דתמיד דקמני אע"פ שהוא מבוקר מצערב כו', ולא נזכר שצודקין אותו מצערב, אבל אם מדין ציקור חייבין לצודקו כל יום ניחא, והא דקמני מצערב ולא קמני מאתמול, אגב אורחא אשמועינן דראוי לצודקו צין הערבים כדי שיהא יותר סמוך לשחיטתו, ואע"ג דלא נזכר בקרא אם צריך לצודקו כל יום או פעמים ציום או פעם ציומים, דהא לא קמני אלא והיה לכם למשמרת עד י"ד, מ"מ סברא הוא להצריך כל יום, וא"ת ומה ענין יש בצדיקות האמצעיות כיון דעל כרחך עתיד לצדוק סמוך לשחיטתו, ובשלמא בפסח דמנזה ליקחו מצעשור, אפשר לומר שאם יפול צו מוס צי"א דמנזה ליקח אחר צו ציום, דנהי דאין צידו להקדים לצעשור, אבל בכלל מנזה זו להקדים כמה שיכול, ולכך ראוי לצודקו כל יום, אבל בתמיד מה הרוחנו בצדיקה זו, ושמא יש ענין בהכנת טלאים מבוקרים אף שאינו מקדישם, דג"ז כבוד הקרבן,

צ"ו א' אימורי פסח מצרים היכא אקטרינהו כו', הנידון צאימורי פסח מצרים הוא נידון בסברא אם גם פסח זה יש להצינו שהוא צהלכות פסח דורות והוצרכו להקטיר האימורים, ושמא גם הוצרכו למוצא לזה, או דכשם שלענין מתן דמים הוכשרו המשקוף והמזוחות שמא גם לענין הקטרה הוכשרו כל המקומות, ואצ"י השיב דכיון דלא נזכרה הקטרה יש להצין שלא נצטוו להקטירם כלל. (חגיגה ו').

מתני' מקחו מצעשור, נראה דצריך היה להקדישו מצעשור, דכיון דצריך שייחדנו לפסח, יחוד זה הרי הוא הקדשתו, ועוד דהא צריך שכולם יתמנו עליו כדכתיב שה לצית אצות וגו' ואם ימעט וגו', ולא מצינו ענין מינוי בחולין, ונראה דאם בא למשוך ידו מפסח זה ולהמנות על פסח אחר, לאחר העשור, הרי זה הפסיד מקחו מצעשור, ואף ששניהם הוקדשו מצעשור, דכיון דפסח זה שמקריבו לא היה מנוי עליו מצעשור, חסר מנזה מקחו מצעשור.

שם ונאכל בחפזון כו', מדלא חשיב מתניכס חגורים וגו', משמע דהני לאו מנזה נינהו, אלא דהכתוב מצטרף שכבר יהיו צהולים לצאת כשיאכלוהו, ויהיה מתניהם חגורים ונעליהם צרגליהם ומקלם צידם, והיינו דאהדר קרא ואכלתם אותו בחפזון, ואי גם רישא מנזה קאמר לא הול"ל אלא ומקלכם צידכם ובחפזון, והוי סמיך אתאכלו אותו דרישא, אלא לפי דבחפזון מנזה ורישא לאו מנזה לכך אהדר ואכלתם אותו בחפזון, [וגם משום דרשא דאיתו בחפזון ולא לדורות בחפזון, לא הוי צריך למיכתביה, דהוי אפשר למידרשיה מתאכלו אותו דרישא, אי הוי מתפרש מנזה], ולשון הרמב"ן בחומש פ' בא מנזה שבגופו כגון מתניכס חגורים כו', צ"ל דלאו דוקא קאמר, ונקט רישא דקרא ועיקרו אחפזון קאמר, אבל אי אפשר לומר כן דהא לראצ"ע צרכות ט' א' אינו נאכל אלא עד חלות, וקודם חלות לא היו צהולים עדיין לצאת ולא היו מתניהם חגורים וגו' וגם לר"ע דנאכל כל הלילה, מ"מ מסתמא רובם היו זריזין במנחות ואכלוהו קודם חלות, ולא היו מתניהם חגורים וגו', ועל כרחק צ"ל דג"ז מנזה, והיו צריכים לאכלו במנזה שהם מוכנים לדרך, והא דנקטה המשנה חפזון הוא כולל כל המנחות דחפזון, וכדמשמע נמי בלשון

ומרן זללה"ה בהערות פסחים כתב שאם חירע זו מוס עובר בתוך הני ד' ימים, לא קיים זו מנחת זיקור, וזריך להמתין ד' ימים משיעבור המוס, ולפי זה י"ל דלכך הוצרך לצדוק כל יום, דשמא יש זו מוס עובר שאינו עמיד למנאח סמוך לשחיטתו.

אבל ברמב"ם פ"א מתמו"מ ה"ט מבואר דדין זיקור ד' ימים אינו אלא שיהיה מוכן וצדוק ד' ימים לפני הקרבנות, ואין צורך אחר אלא בלקיחתו וסמוך לשחיטתו, וכן מבואר בלשון רש"י ערכין י"ג ב', וקצת מסתבר כן, דמשנצדק ראוי לחוקמיה אחזקתו מדאורייתא, ולמה זה נחשב מנחה לצדוקו כל יום, ואף צדיקה דסמוך לשחיטה מסתברא לפי זה שאינה אלא מדרבנן, ולפי זה צ"ע מה ניתוסף במנחה דוהיה לכם למשמרת בפסח שנגטו ליקחו מצעשור, הרי בשעת לקיחה ודאי צדקוהו כדי לקיים זו מנחת לקיחה מצעשור, ותו א"צ שום צדיקה נוספת, ואפשר היה לפרש דוהיה לכם למשמרת היינו כמו משמרת תרומות, דזריך לשמרו שלא יפסד ממנו, שלא ייחזקו במקום התורפה, אבל לפי זה אינו אלא פרט במנחה דמקחו מצעשור, ולא שייך ללמוד מזה לתמיד, כי היכי דלא שייך למילף מקחו מצעשור, וי"ל דדין זיקור ד' ימים היינו שיהא הקרבן צדוק ומוכן להקרבתו ד' ימים קודם, והיינו קרא דוהיה לכם למשמרת וגו', וזה ילפינן גם לתמיד, וגם נחמדה מנחה נוספת בפסח שכבר יקדישונו או ייחדנו מצעשור, וזה ליכא אלא בפסח מזרים, ואפשר גם דבמנחת זיקור אין צריך לייחד דוקא לקרבן זה, כדחזינן דהיו מייחדין לתמידין ולמוספין ביחד, עיין ערכין שם, מה שאין כן בפסח צריך לייחדו לפסח ולצעלים שלו, ועיין בספר מרן זללה"ה בהערות פסחים.

בדין זיקור ד' ימים אם מעבד לא נתבאר בהדיא, ומהא דשאר קרבנות א"צ זיקור, היה נראה דגם בתמיד אינו לעיכובא, וגם לא אשכחן שנהא עליו הכתוב לעבד, אלא שבתו סוכה מ"צ א' פירשו הא דאמר התם ר"י השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת, דהיינו אף באין זו מוס, ומשום דטעון זיקור ד' ימים, ורהיטת הדברים משמע דר"ל דזיקור מעבד, אבל קשה דאם כן מ"ש דנקט לה להאי דינא בשחט

בשבת, ולא קמני סתם דזיקור ד' ימים מעבד, ועוד דמסיק התם וזריך תמיד אחר, ומה הוצרך להוסיף הרי מדחייב חטאת מוכח דמעבד ופשיטא דזריך אחר, ואפשר דאף שאינו מעבד מ"מ לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ואין הכהן נעשה שליח הצבור להקריב התמיד כשאינו כשר לכתחלה מחמת טעותו, והיינו דאשמועינן דחייב חטאת משום שאינו שליח הצבור לכך, ולא חל עליו שם תמיד, ולכך צריך אחר, אף שרואים עכשיו שהוא תם, וזיקור ד' ימים אינו מעבד, והיינו דקאמר שאינו מבוקר כהלכתו, ר"ל כהלכתו לכתחלה, וגם אפשר שיש מומים שאינם ניכרים לאחר שחיטה כדאמר בכורות כ"ח א', ואף אי אין צריך לחוש להם צדיעבד, מ"מ גם כזה אינו שליח הצבור לכך, וי"ע, אה"כ ראיתי באו"ז בסוגיין שצידד דזיקור ד' ימים אינו מעבד אלא שבסוף נתקשה מההיא דסוכה, וישם הביא מן התוספתא דמסיים שם נמי שנאמר תמימים כו' כשאינם מבוקרים אינם תמידין, ולמש"כ צ"ל דאסמכתא בעלמא הוא, וכן מנאחי בר"ש ובראב"ד בתו"כ דפירשו דהא דר' יוסי דמשום דזיקור מעבד קאמר, ועי"ש בהגהות אור שמת, וי"ע, ועיין בטו"א מגילה כ"ט ב' ובמלצ"ס פ' ויקרא. — ועיין מש"כ בתענית י"ז ב' דמהא דאמרין התם מהרה יבנה בית המקדש ובעינן כהן הראוי לעבודה כו', משמע דזיקור ד' ימים לא מעבד.

שם ופסח דורות נמי הכתיב ועבדת כו', פשטא דגמ' משמע שזו קושיא דכי היכי דאמרין דתשמרו מפיק לתמיד שלא נמעטו מהזה, ה"נ בפסח כתיב ועבדת כו' ואית לן נמי לאפוקיה שלא נמעטו מהזה ויהא מקחו מצעשור, דבהא קיימינן, ודין זיקור בפסח לא נזכר בסוגיין, אבל אפשר דבכלל זה נמי דנדרוש ועבדת ולא נמעטו נמי מזיקור, ואפשר דממילא אם יהא מקחו מצעשור יהא זו נמי דין זיקור דלית לן לחדש מקחו מצעשור בלא זיקור, ולפי זה נראין הדברים לפרש כמש"כ מרן זללה"ה בהערות פסחים דהא דאמרין אלא ההוא הזה למעוטי פסח שני דכוותיה, דר"ל דדרשא דהזה מתפרשא דדוקא בפסח זה נאמרו דינים אלו ולא בפסח אחר, והיינו פסח דורות, ושני ר"ל פסח אחר, אבל קרבנות אחרים לא נתמעטו מהזה, וממילא לא נתמעט תמיד מהזה

גם בפסח דורות, והדרה קושית תו' לדוכתה, ועל כרחק כחירוס, וז"ע.

צ"ו ב' מתני' אר"י שמעתי שתמורת פסח קריצה כו', מדלל קאמר קריצה שלמים דהא דהכי איירי כמבואר מדברי ר"ע, משמע דליכא תמורת פסח שקריצה פסח, וממילא סתם קריצה מתפרש שלמים, וזה כדעת ר"י בתוד"ה קמ"ל, וגם בספר נראה כן דלא מלאנו שום תמורה בקרבן חובה, דבטחא מתה וזאשם קרב עולה וזכור ומעשר נמי אין תמורתן קריצה, ואין לנו לחדש דליכא תמורה שקריצה פסח, וכש"כ פסח שנחרכו צו מלוות יתירות, וגם קרב אחר התמיד, וברש"י זכורות ט"ז א' ד"ה לתמורת כתב דאשם לא קרב נדבה הלכך תמורתו לא קריצה, ועוד דאם איתא דתמורת פסח עד שלא נשחט הפסח קריצה פסח, אם כן למה הוצרך ר"ע לומר דאחר שחיטת הפסח קרב שלמים, ואמאי לא אמר בקודם שחיטת הפסח גופא דעד שלא נשחט הפסח הרי התמורה קריצה פסח, ולאחר שנשחט יציא דמיו שלמים, וגם לא מישתמיט בשום דוכתא שתהא תמורת הפסח קריצה פסח, וקרוי הדבר דאף רש"י לא נחזין שתהא התמורה קריצה פסח, אלא דחשבינן לה כפסח לענין זה שתהא נדחית ע"י שחיטת הפסח, וחיליה דרש"י מהא דאמרינן כי קצעה שחיטה מידי דחוי ליה, דמשמע דר"ל דלכך בהמיר קודם שחיטה אינו קרב משום שהשחיטה דחאה, ואם הוא שלמים, למה שחיטת הפסח מדחהו, אצל צמו' וזחים ל"ז ב' נסתפקו אם יכול להקריב התמורה לשם פסח קודם שחיטה, וצמו' יומא נ' ב' מבואר דתמורת פסח קריצה כפסח, וגם פירשו וכן תמורתו דמתני' דהיינו רק בנשתירה אחר הפסח, וז"ע.

והנה מתנינן בהמיר באצוד ונתכפר בשאינו אצוד, אצל המיר באצוד ונתכפר צו או שהמיר באינו אצוד ונתכפר צו, או שבכלל לא היה אצוד והמיר בפסחו ונתכפר צו, לא נתפרש דינו, וצמו' וזחים שם נקטו דאם המיר צוה שנתכפר צו אח"כ, הרי תמורתו קריצה, דאם לא כן אמאי איתותב רבא בלישנא בתרא, הוי לן לאוקמי מיעוטא דהוא דהכי דהיינו בהמיר צוה שנתכפר צו, אצל נמלא קודם שחיטה והמיר צו אחר שחיטה לעולם

דציקור, אצל פסח שנתמעט מהזה, צין מהזה דמקחו מצעשור, וצין מהזה דציקור, לא מהני ועצדת, כיון דנתמעט בהדיא, ולכאורה הוה מצי נמי למימר דהזה דמקחו מצעשור על כרחק למעט ממנו פסח, דשאר קרבנות לא שייך צוה צעשור, אצל הזה דציקור שפיר שייך למעט ממנו שאר קרבנות, והלכך אהני תשמרו דלא נמעט תמיד, כיון דאינטריך למעט שאר קרבנות, והא דאינטריך תשמרו בתמיד, משום דאף בלא מיעוט לית לן למילף מפסח מנרים לשאר קרבנות, ולכך אינטריך תשמרו לרבות, וממילא דשאר קרבנות לית לן לחדש צוה דין ציקור, דליכא מהיכא למילף, ולפי זה פסח דורות נמי לא צעי ציקור, וכמש"כ מרן ז"ל שם להוכיח כן מהא דלא חשיב לה בתמני' דלעיל ז"ה א', וכמו שהשמיטו הרמב"ם, וכן פשטא דמתני' דפסח מנרים מקחו מצעשור ולא פסח דורות היינו דיכול ליקחו צי"ד, וכן מתני' דשבת קמ"ח א' ערב פסח צירושלים שחל להיות בשבת מניח טלייתו אצלו ונוטל את פסחו כו', ושם ב' הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו כו', לא משמע דאיירי בטללים המצוקרים ד' ימים לפסח, למאי דמסיק דחובות שקצוה להם זמן רשאי להקדישם בשבת.

תוד"ה נאכל וי"ל דתנייה אגב דצעי למיתני וחמוצו כל היום כו', לכאורה אינו מובן כ"כ דלמה הוצרך להזכיר לילה משום יום, וכי לא מצי למיתני ונאכל בחפזון וחמוצו כל היום ופסח דורות נוהג כל שצעה, אצל לו"ד ז"ל נראה דלפי דומן אכילתו עד שעת חפזון, ונחלקו בצרכות ט' א' אי חפזון דמנרים והיינו עד חלות, או חפזון דישראל דהיינו כל הלילה, הלכך צעי למיתתם כר"ע דכל הלילה, ולכך נקט ונאכל בחפזון כלילה, ואינו דבר נוסף, ולכך הזכירו אף דכן הוא גם בפסח דורות, ולכאורה היה נראה דאחד דמתני' הוא יום אחד דחמוצו, ולא מתפרש כלילה אחד, דהא פשיטא שאינו נאכל בשתי לילות, ואף דצרכות שם מצריכין לקרא להכי, מ"מ אין נראה דמתני' לאפוקי מהא קאמי, אלא מתפרש ונאכל בחפזון כלילה, וחמוצו אחד ופסח דורות נוהג כל שצעה, אצל בגמ' ל"מ כן דאמרינן אלא ה"ק לילה אחד והוא הדין לפסח דורות, ומשמע דבאמת אחי לאפוקי משתי לילות, ולפי זה הוא דבר נוסף שיטנו

שחיטה דאינו קרב, ושמה כיון דלעולם ראוי להקדים הפסח שזמנו קבוע ויש בו חיוז כרת וכש"כ אם הוא אחר תמיד, ואז התמורה תדחה, תו אית לן לומר שתחלת התמורה לידחות, ולא בת הקרבה היא, וז"ע.

יש לעיין בהא דמשמע דר' יהושע לא היה לו לפרש גם מתי קריבה, ואמאי והא אמרינן דנמצא אחר שחיטה והמיר אחר שחיטה פשיטא דקרב שלמים, ולא אינטריך קרא להכי, ושמה הוי ק"ל דלאחר שחיטה לא מיקרי תמורת פסח אלא תמורת שלמים כיון דכבר נקבע דין שלמים, וכש"כ אי לא צעי עקירה.

שם אמר ר"ע אני אפרש הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח כו', לא הוה מצי למיתני הפסח שנמצא קודם חלות, או קודם זמן שחיטת הפסח ירעה לר"ז, דאז הוי משמע שדינו לרעות ואינו ראוי להקריבו לפסחו, אבל השתא מתפרש כשאירע ששחטו את השני, [ואף לר"י דמנזה בראשון, משכחת לה כשהשני מוצחק], ובצרייתא לא חששו לכך כיון שכבר נשנה בדברי ת"ק קודם שחיטה.

שם אחר שחיטת הפסח קרב שלמים וכן תמורתו, נראה דאף צנמצא צע"מ, נמי תמורתו קריבה, כדין תמורה צעלמא דאף בהמיר צע"מ התמורה קריבה, וצנמצא צע"מ קודם שחיטה והמיר צו קודם שחיטה, הרי התמורה תרעה, דהתמורה נתקדשה כדין תמורת תם, ובשחיטת הפסח נדחית, אבל אם המיר צו אחר שחיטת הפסח, צוה יש מקום עיון אם חשבינן ליה כחתי מכת קדושה דחיה ולא קרבה, או"ד כיון דצע"מ הוא לא נדחה כלל בשחיטת הפסח דדחוי ועומד הוא, ושפיר תמורתו קריבה כדין תמורת צע"מ דעלמא, וז"ע.

אם נתכפר באבד, לבאורה השני קרב שלמים, כדין הפריש שמים לאחריות לקמן צ"ז ב', דהשני לעולם תחלת הפרשתו בספק ולא חשיב דחוי, ועיין תמורה כ"ג דנחלקו אי מפריש לאבד כאבד גבי חטאת, [ויש להסתפק אם המיר צו קודם שחיטת האבד מה דין התמורה, מי אמרינן לא גריעא מיניה ותקרב שלמים לאחר שחיטת האבד, או"ד בתמורה לא שייך ענין ספק כמו לאחריות, והרי היא נדחית עם שחיטת האבד, וז"ע], ויש לעיין

אימא לך כרצא דקרב שלמים, [וכ"מ צרש"י צ"ז א' ד"ה ת"ל], והנה לפי זה נמצא דלאחר שהמיר באבד עדיין דין התמורה מיתלי תלי וקאי מה יהא צוה שהמיר צו, שאם יתכפר צו הרי התמורה תקרב, ואם יתכפר בשאינו אבד והאבד ידחה הרי גם תמורתו תדחה, והדבר צ"ע דלעולם דין התמורה נקבע בשעה שממיר, ותו אין לנו ענין צוה שהמיר צו אם ימות או יתכפר צו, שכבר הוחלט דין התמורה, ולו"ד ז"ל היה נראה דאף צנמצא צוה שהמיר צו, נמי התמורה תרעה, דהתמורה כפסח נוסף חשיבא, וכשנתכפר בפסח אחר הרי התמורה נדחית, והלכך אף צנמצא צוה שהמיר צו נמי התמורה נדחית, וזו נראה דעת הרמב"ם שכתב בפ"ג מה' תמורה ה"א שאם המיר בפסח קודם חלות תרעה ואם המיר אחר חלות תקרב שלמים, ולא הזכיר כלל אבד ונמצא, ועיין פ"ד מה' ק"פ ה"ו, ובמ"ש לקמן, [אלא שצ"ע למה פסק כר"ז דחלות קבע וכמו שתמהו שם בכ"מ וצ"ח"מ], הרי דאף בהמיר צוה שנתכפר צו אחר נמי ירעה, [ומיהו עיקר דבריו צ"ע דלא מנאנו צסוויין דין המיר קודם חלות, ולא דין המיר אחר חלות קודם שהקריב פסחו, בפסח יחיד, וגם אם איתא אמאי לא פירשו ר' יהושע ור"ע בכה"ג וצ"ל אבד, ועיין להלן], ומה שלא אוקמו קרא דהוא צהכי, נראה משום דזה נמי פשיטא כמו צנמצא קודם שחיטה והמיר קודם שחיטה, דלעולם שחיטת הפסח דוחה את התמורה שקדמה.

ובזה ניחא מה שנתקשו צמו' שם דממעטינן מהם תמורת מעשר ותמורת פסח שאינם קריבין, ולא דמו אהדדי דתמורת מעשר לעולם אינה קריבה ואילו תמורת פסח בכל מקום שהפסח קרב אם לשם פסח אם לשם שלמים הרי גם התמורה קריבה, דלמש"כ צאמת אין הדין כן, אלא דלעולם כל שהמיר בפסח הראוי לשמש כפסח אין התמורה קריבה, לא קודם שחיטת הפסח ולא אחריו, אלא עם שחיטת הפסח הרי היא נדחית לראייה, ומה דבהמיר צנמצא אחר שחיטת הפסח התמורה קריבה, הוא משום דתמורת שלמים מיקרי, ומיהו ק"ק מהיכן ידעינן שאם המיר קודם שחיטת הפסח שאין התמורה קריבה קודם שחיטת הפסח שעדיין לא נדחית, ואם גם זה מדרשא דהוא, אם כן תו מנלן דגם צנמצא קודם שחיטה והמיר צו אחר

והרמב"ם צפ"ד מק"פ ה"ו כתב דיקריב איז
 מהן שירצה והשני יקרב שלמים, והוא
 לשיטתיה דבע"ח אינם נדחים, אבל במש"כ שיקריב
 איז שירצה נתקשו שם בכ"מ ולח"מ דהא
 הרמז"ם פסק כר"י דמזוה בראשון, ולכאורה י"ל
 דס"ל להרמז"ם דעד כאן לא פליגי אלא כשהשני
 ירעה דכיון דהנידון אס יקרב או ירעה דס"ל
 בע"ח נדחיק, צוה ס"ל לר"י דמזוה בראשון, אבל
 בזמן ששניהם קרבים אחד לפסח ואחד לשלמים צוה
 לכו"ע יקריב איז שירצה פסח ואיז שירצה
 שלמים, וכבר כ"כ הח"צ בסימן מ"ה עי"ש, וצוה
 נמי ינחא מה שלא הזכיר שיקריב המזבח, דנראה
 פשוט דגם חכמים מודים לר"י שאם היה אחד
 מוצח שיציאנו, ורק בשוין ס"ל דיקריב איז

גבי המיר, ופשטא משמע דגם צוה ר' יוחנן הוא דקאמר לה ולטעמיה אזיל דבע"ח נדחים, אבל רב גם צהמיר פליג, וכן צירושלמי גיטין פ"ו ה"א והוריות פ"א ה"ב פליג ר"ל על ר"י גם צהמיר, ולא מסייעין צסוגיין לר' יוחנן ממתינתין דתמורת פסח אינה קריצה, ולא מותצין מינה לר"ל צירושלמי, ורק ללריכותא שימשו צגמ' צסצרא זו דדחייה צידים.

גם מש"כ דמשכו צעלים את ידם לא חשיב דחייה צידים, קשה להצין, דצפשוטו אין לך דחייה צידים גדול מזה, ואם צסוגיא ע"ג צ' מוכח דאף צמשכו צעלים את ידם קרב שלמים לרב דאין צע"ח נדחים, דהא לצסוגיא זו נתכונו וכמ"ס מהרש"א, הרי צאמת מוכח משם דאף צדחייה צידים ס"ל לרב דאין צע"ח נדחים, אלא דלכאורה אין ראיה משם ד"ל דמשום מתו צעלים או נטמאו פריך דצאלו נמי קתני דישרף מיד, וצוה קשיא ליה דלרב דאין צע"ח נדחים הו"ל שלמים, אבל צמשכו צעלים את ידם י"ל דלא פריך דשאני משכו דהו"ל דחייה צידים, ועו"ק דלכאורה כל נתכפרו צאחר ראוי לומר דקדמו למשוך ידיהם מן השני, דהא אין נמנין על שני פסחים כאחד, ולאחר שכבר משכו ידיהם ממנו ונפסל מלשמש כפסת, אין סצרא דשחיטת האחר תחשצ כדחייה צידים, לאחר שכבר הוא דחוי ועומד.

ברם אף דאין הכרח לפרושי מתני' אליצא דרב דבע"ח אינם נדחים, דהא מודה רב דפלוגתא דתנאי היא כדאמר יומא ס"ה אליצא דר' יהודה לא קאמינא, ושפיר מצי אחיא מתני' כר"י, אבל צשטמ"ק צצחים ע"ג צ' צהא דאמרינן התם דתנא דקינין סצב צע"ח אינם נדחים, הקשו דהא קינין ר' יהושע תני לה, ואם כן איך מוקים ר"ע הא דשמע ר' יהושע דתמורת הפסח אינה קריצה צנמנא קודם שחיטת הפסח, הא לר' יהושע דבע"ח אינם נדחים ראוי שתהא התמורה קריצה כמו הפסח, ואפשר שזה דחקו להרמב"ם לקיים דברי ר"ע צתמורה אף דצפסח ענמו לא קי"ל כוותיה אלא יקרב שלמים כיון דבע"ח אינם נדחים, [וכמצואר צגמ' צ"ח א' ע"ג צ' דלפי זה צמתו צעלים קרב שלמים, וצפשוטו הוא הדין צנתכפרו צאחר] וכמו שפסק צפ"ד מה' ק"פ ה"ו, והיינו דר"ע אליצא דנפשיה פירש אף צפסח דזימנין קרב

וזימנין ירעה, ואליציה פרכינן דאם כן אמאי קיבל ר"י דתמורת הפסח זימנין קריצה וזימנין תרעה ולא קיבל כן צפסח ענמו, ומשינין דלרבותא נקטו תמורה, אבל ר' יהושע לטעמיה דבע"ח אינם נדחים צאמת הפסח לעולם קרב שלמים ורק התמורה זימנין דאינה קריצה, והיינו צהמיר צאצוד או צשאניו אצוד דכיון דפתיכי צוה גם פסח וגם שלמים דהא ראויים לתרוייהו הלכך אין התמורה קריצה, דאית לן לקיים דברי ר"ע אף אליצא דר' יהושע דהא צא לפרש לו קבלתו, ואף שהדבר דחוק לפרש צדברי ר"ע טעם נוסף צרעיית התמורה אף כשהפסח קרב, מ"מ איהו דחיק ומוקי אנפשיה כיון דר' יהושע ס"ל צע"ח אינם נדחים, ומש"פ צפ"ג מה' תמורה ה"א דהמיר קודם חלות ירעה ולאחר חלות יקרב, לכאורה אין לו ענין עם סוגיין דלא איירי כלל צפסח יחידי שממיר צו, וגם לא איירי צממיר קודם חלות, וצסצרא הדבר ניתן לקיים לפמש"פ הרמב"ם צפט"ו מפסה"מ ה"י"צ כצן צחירא צצחים י"א צ' דפסח ששחטו צי"ד שחרית שלא לשמו פסול, דאלמא גם קודם חלות כצב פתיכי ציה פסח ושלמים, וכדחצנין ליה דחוי שם י"צ א' אם הפרישו קודם חלות, ולפי זה שפיר י"ל דאין תמורתו קריצה כמ"ס צהלכות ק"פ שם כיון דראוי לתרוייהו, ואחר חלות שפיר תמורתו קריצה, מדלא ממעטינן לה מהוא, ודחקינן לפרושי צנמנא קודם שחיטה והמיר אחר שחיטה, מכלל דתמורת פסח סתם קריצה, והא דלא פירשו כן לשמועתו דר' יהושע, הוא משום דר' יהושע פליג אצ"צ צצצחים שם ומכשיר כאילו נשחט צי"ג, אלא דלא נתפרש מקור דצבריו ז"ל צוה, וגם כל הדברים יגעים.

ואם ננקוט מכה קושית השטמ"ק מדר' יהושע דעל כרחק לקיים מתניתין אף למ"ד אין צעלי חיים נדחים, יש מקום לחלק צין פסח יחידי שמתו צעליו או משכו ידיהם לפסח שאצד והופרש אחר תחתיו ואח"כ נמנא, דצדליכא אלא פסח אחד ונדחה אין כאן שום דיחוי ופגם צכח השלמים צצפסת, ושפיר אמרינן דאי אין צעלי חיים נדחים הרי כצצא עכשיו לשמש כשלמים שפיר דמי, מה שאין כן פסח שאצד ונמנא לאחר שכבר הופרש אחר, הרי פתיכי ציה כצב השתא כח שלמים דהא אפשר שהשני ישמש כפסת, [וגם יש כח שלמים

שתחשב הקדש השניה כטעות, כיון שאי אפשר להקדישה בזמן שהראשונה קיימת].

בא"ד ונראה לר"י דכל כה"ג גמירי לה דרועה, עיין מש"כ בזה בתמורה ס"ד סק"ו.

צ"ח א' מתני' המפריש פסחו ומת לא יציאו צנו אחריו לשם פסח אלא לשם שלמים, יש לדקדק בלשון המשנה דבפשוטו לא היה צריך למיתני אלא המפריש פסחו ומת קרב שלמים, ונראה דבא לומר דהבן ירש את הקרבן והוא הבעלים, ואין דינו כיושר קרבן אצלו דאינו מתכפר אלא מקופיא כדאמר זבחים ו' א', ואין צו שינוי בעלים כדאמר שם ד' א', ולר' יהודה אינו סומך ואינו ממיר, אלא חשיב קרבן של הבן לכל מילי, דכיון דפסח ניתן למכירה, הרי הוא גם ניתן לירושא, והרי אם היה אדם מן השוק מנוי עם אצלו, שלא היה הפסח נפסל, הרי ודאי יורש הבן כל זכות אצלו ויכול למוכרו לאחרים לפסח, וה"נ כשרק אצלו היה מנוי, והרי הא דקתני לא יציאו צנו אחריו לשם פסח, ודאי מתפרש כקרבן של הבן לכל מילי, [וה"נ תנן כריתות כ"ז ב' גבי חטאת כי הא ליטנא דלא יציאו צנו אחריו, ומתפרש כקרבן של הבן כמבואר שם בגמ' ובפרש"י], וה"נ הא דמסיק אלא לשם שלמים היינו נמי כקרבן של הבן לכל מילי, דאע"ג דשלמים אין הבן יורש, אבל פסח הבן יורש, וה"נ אף שקרב שלמים מ"מ ירושת הבן היא עד שלא נעשה שלמים, והרי הוא כיושר פסח, ומיהו אין לדבר הכרע ואפשר דמשום פסח נקט צנו אחריו, אבל כיון שהוא שלמים הרי הוא נשאר קרבן אצלו, ואף אם היה אחר ממונה עם אצלו דשפיר ירש הבן זכות אצלו, מ"מ אם לא נמנה עליו ואח"כ מת המנוי, י"ל דהו"ל שלמים של המנוי שמת ולא של הבן של הראשון, וי"ע, והיינו דקתני לא יציאו צנו אחריו כו' שהוא המציאו, ואשמועינן נמי דאע"ג דהבן יורשו כדין פסח, מ"מ נפסל מלשמש כפסח דחשיב כהיה בלא בעלים.

והלום ראיתי בתוספות רי"ד שכתב דלכך לא יציאו צנו לשם פסח, משום דאין ירושה בקרבנות וכמו שאמרו בזבחים שאין הבן מתכפר אלא מקופיא, נראה דעתו ז"ל שאם היה דין ירושה בקרבנות, לא היה נחשב הפסח כנשאר בלא בעלים, ורק משום שאין ירושה בקרבנות, ואין הבן יורש

בפסח אף קודם פסח], וכיון דפתיכי ביה כח שלמים הרי כשנדחה מפסח חשיב פגם גם כח השלמים שבו, דסוף סוף בהמה זו המשמשת כקרבן נפגמה בדיחוי, ולכך תרעה, ולא דמי למפריש שני פסחים לאחריות, דהתם כיון דמתחלה אחד לשלמים לא חשיב דיחוי כשמקריצין אחד, מה שאין כן הכא שהאצוד הופרש לפסח כיחיד, ורק כשנאצד הפרישו אחר, וגם האחר שהופרש כשזה אצוד הרי הופרש לפסח, והלכך כשנדחו מפסח חשיב דיחוי, וכיון דמעורב זהו כח שלמים נחשב גם השלמים כנדחה, וי"ע. (תמורה ס"ה ס"ק י"ז י"ח).

צ"ז א' דאמר רשב"ל חטאת שעברה שנתה רואין אותה כאילו עומדת בציה"ק ורועה, הא דלא אר"ל למילתיה אמתני' דעברה שנתה ואצדה קאמר אבל עברה שנתה לחוד רועה, נראה משום דמזה אכתי לא הוי ידעינן דחשיבא כעומדת בציה"ק, דהיינו ממש כמפריש שתי חטאות לאחריות, דהא בעומדת בציה"ק פשיטא דחשיבא מפריש לאחריות, ונפקא מינה אם נאצדה לאחר שהפריש האחרת, ואח"כ נתכפר זה, דנמי רועה כדין מפריש לאחריות ונאצדה, [כמ"ש תו' לקמן ב'], והנה אשמועינן ר"ל דעברה שנתה לא חשיבא כנאצדה ולא כדחוייה, אלא כדצר נדדי המעכב כמו עומדת בציה"ק.

ואפשר דיש ללמוד נמי מהא דכאילו עומדת בציה"ק, דאם עברה שנתה ונמלכו ב"ד לעבר השנה ואשתכח דעדיין היא בתוך שנתה [דהא נעשית בן שנה באלר השני כמ"ש באו"ח סימן נ"ה ס"י], דחוזרת להכשירה אף אי בע"ח נדחין, דעומדת בציה"ק לא חשיב דיחוי, וי"ע. — ולפי זה ניחא דלא אר"ל רואין אותה כאילו היא בע"מ דלכאורה זהו עיקר הטעם. (תמורה ס"ד ס"ק י"ב).

צ"ז ב' תוד"ה הפריש קשה לריב"א ה"ד אי דאמר הר"ז חטאת וחזר ואמר הר"ז חטאת אין קדושה חלה על השניה כו', כבר תמה בזה מרן זללה"ה דכל זמן שלא נתכפר שפיר יכול להחליף ולהתכפר באחרת, וכדאמר מנחות ס"ד א' דאף לאחר שחיטה יכול להציא אחרת ולהתכפר בה, [ואם לא כן אף באצדה צריך ראייה שיוכל להקדיש אחרת, כיון שהראשונה כל היכא דאיתא צי גזא דרמנא איתא, ועכ"פ צנמנא איתא הראשונה היה ראוי

אלא זכות הממונ, לכך חשבינו ליה כנשאר בלא בעלים, ולו"ד ז"ל אין לזה הכרע דשפיר י"ל דכל שנתחלפו הבעלים חשיב כנשאר בלא בעלים באמצע, ועיין בספר מרן זללה"ה בהערות פסחים סימן קכ"ד צפ' האשה סק"ה.

מזהא דאמר בגמ' דמת קודם חלות אין בנו ממונה עמו יציאו לשם שלמים, מבואר דאף קודם חלות אם נשאר הפסח בלא בעלים נפסל, ומשמע דאף לר' יהושע זבחים י"א ב' דנשחט שלא לשמו כשר, דמ"מ כל כמה דלא עקר שם פסח מיניה הרי הוא צדין פסח, ובמלבושי יו"ט פלפולים סימן כ"ח כתב לנטות מזה ע"פ התו' רי"ד הנ"ל כאילו שאין הצן יכול להמנות על פסחו של אציו אף כשהיה אחר מגוי עמו ולא נפסל במיתתו, ולמש"כ אין כונת התו' רי"ד כן, וממילא פשוט שאם היה אחר ממונה עם אציו דשפיר בנו יורשו ומתמנה עליו.

לבאורה נראה דגר שמת ערב פסח אחר חלות דאין פסחו קרב שלמים, דכל זמן שהיה חי תורת פסח עליו, ופסח אינו קרב לאחר מיתה, וכשצא להיות שלמים כבר אין לו בעלים, ואין נעשה שלמים בלא בעלים, ולכן ימות, אבל אין לדבר הכרע ד"ל דפסח שמתו בעליו קרב שלמים, ואין כאן צורך לבעלים בשעה שנפסל מפסח ונעשה שלמים, דהכל דין בפסח, והכי מסתברא, וכן גר שהפריש אשמו ומת לענין אם יקרב עולה, וי"ע.

כל קרבן אין הבעלים יכולים למשוך את ידם ממנו, ובפסח נחחדש שהבעלים יכולים למשוך ידם, והנה המקדיש פסח ואח"כ משך ידיו ממנו, הרי הפסח נשאר בצעלותו כקרבן שלמים, כדין מותר פסח, ואע"ג שמשך ידו לא יצא הפסח מצעלותו, ויש לעיין מ"ט, הרי כל המושך ידיו מסתלק לגמרי מן הפסח, ומה בכך שהפסח נעשה שלמים כשנשאר בלא בעלים, האם כח זה של השלמים יש בו לגרום שהבעלים לא יוכל למשוך ידו, ואם לא היתה ההלכה שהפסח נפסל בלא בעלים, מה היה הדין כשמשכו ידיו ממנו, האם היה נשאר פסח הפקר או חולין, וגרררה הענין דפסח הרי הוא ככל הקרצנות שהוא מתקדש צבעלים, ולא יתכן לעקור הבעלים ממנו, אלא שנתחדשה הלכה שהבעלים יכולים להתחלף, והלכך

כשהאחרון צא למשוך ידיו, אמרינן ליה דפסח ככל הקרצנות שאי אפשר לבעלים להסתלק ממנו, ואם היה הדין דפסח שנשאר בלא בעלים אינו נפסל, הרי היה נשאר בצעלותו של האחרון שמשך ידיו ממנו, כדין בעלים ככל הקרצנות, והיה צדין פסח שצריך עדיין למנות עליו מנויים, ועכשיו שהוא נפסל ונעשה שלמים, הרי הוא ג"כ נשאר בצעלותו של האחרון שמשך ידו ממנו, כשלמים שלו, וי"ע.

יש להסתפק לרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים ויכול למוכרו [אף עם זכות הכפרה, כדעת מרן זללה"ה], מהו שיוכל להפקירו, ואח"ל דיכול להפקירו, מהו שיוכלו לזכות בו מן ההפקר, או שנפסל בהעדר בעלים, ואף אם אפשר לזכות מה דינו כשלא זכו בו, האם יקרב כדין מתו בעלים, או דהפקר גרע. (תמורה ס"ד סק"ג).

גמ' הא חלה אנינות עליוהי מעיקרא, מדפריך בפשיטות משמע קצת דהוי דאורייתא וכמו שזדדנו בריש פירקין צהא דקאמר אונן קתני בהדיהו, ומיהו י"ל דאצרייתא דר"ש זבחים ז"ט ב' סמין וכמש"כ תו'. — מש"פ רש"י בל"ק דפריך משום דיציאו משמע צפ"ע, קשה טובא, דבזה אין לחלק בין קודם חלות לאחר חלות, והרי לאצ"י צבחים ק' א' דבמת קודם חלות אינו מציא כלל, על כרחך מחני' דלעיל ז"א א' דאין שוחטין צפ"ע היינו צמת אחר חלות, ומנלן לחדש דאיכא מאן דפליג עליה בזה, ועוד דזיל צתר טעמא דחיישין מחמת מרידותיה, ומה מקום לחלק בזה בין קודם חלות לאחר חלות, ועו"ק דאם כן אמאי הוצרך רבה למימר יציאו לשם פסח שני, ואמאי לא פירש לשם פסח ראשון ויצרך עמו אחרים.

שם וכגון שהיה אציו גוסס כו', פרש"י משום דרוב גוססין למיתה לכך לא קבעתו חלות, ולכאורה אפשר לומר עדיפא מזה משום שאינו ראוי לאכול כזית בחלות, ויש נפקותא ציוצא ליהרג בחלות, ולכאורה ציוצא ליהרג ששחטו עליו ואח"כ ניצל, מסתברא דאוכל מפסחו, (וגם אם נהרג י"ל דקיים מצות הקרבת קרבן פסח אף דלכתחלה אין שוחטין עליו כיון דאינו ראוי לאכילה וחשיב כאנוס), מה שאין כן בגוסס שניצל, כיון דבשעה ששחטו לא היה ראוי לאכילה הו"ל שלא לאוכלו, ומ"מ מסתברא דאף ציוצא ליהרג לא קבעתו חלות כיון שאין עומדים לשחוט עליו, ולא עדיף מאבדו.

אם שלהם נשחט ראשון אוכלין משלהן, וכן אם לקחו קודם שנמא, אפילו הכי אם שלו נשחט ראשון אוכלין משלו, ונראה דהטעם משום דכן ראוי לקבוע שהפסח שנשחט ראשון ישמש למזותו, והלכך אמרין דסתמא כן דעתם, ונמנין על השני רק בתנאי שהוא ישחט ראשון.

שם ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון כו', בזה הסבירא פשוטה לחלק בין שכת רבו קודם זריקה שכתבו תו', דהכא בשעה ששחט הראשון אין כאן שום דבר המספק, וחשיב שפיר ראוי לאכילה, ורק אח"כ עם שחיטת השני נעשה הספק, מה שאין כן התם דבשעת זריקה כבר יש ספק בלשעצב, ועיין מהרש"א ולח"מ פ"ג מק"פ ה"ד.

אבל מה שיש לתמוה הוא בזה דקתני או ששחטו שניהם כאחד, ובפשוטו מתפרש כרבי יוסי הגלילי דאפשר לנמאם, או דבידי אדם אפשר לנמאם, דאם אי אפשר לנמאם אם כן הו"ל אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון דכבר תני לה, וכיון דאפשר לנמאם הרי ידעינן בשעת שחיטה שאי אפשר יהיה להם לאכול, ואמאי פטורין מפסח שני, וגם ק"ק אמאי לא קבעו חכמים הלכה בשניהם כאחד, אם להעדיף הראשון או השני, דהא הקציעות צמי שנשחט ראשון הוא על פי הראוי, וה"נ יש לשקול הראוי בבת אחת, ולקבוע בזה הלכה, ועו"ק דהא אין הדבר בזה כלל שישחטו כאחד, דהא הדבר צריך נמאם בכוונה, והרי אינם יודעים זה מזה כלל, דאם היו יודעים לא היו שוחטים אלא אחד, ואם כן איך יא' שנמאמו לשחוט כאחד.

ולבן נראה דשחטו שניהם כאחד, אין ר"ל ביחד בנמאם, אלא ששחטו יחד מבלי לדקדק מי קודם, ובזדאי קדם אחד, ומיד עם שחיטתו נפל הספק מי קודם, והיינו דלא דמי לאין ידוע מי נשחט ראשון, דהתם זה שנשחט ראשון גם נזרק דמו עד שלא נשחט השני, מה שאין כן בשחטו שניהם כאחד, הרי בשעה שצא לזרוק הדבר ספק מי נשחט ראשון, ואשמועינן מתניתין דאפילו הכי פטורין מפסח שני, והטעם משום דשלו הרי צריך לזרוק כדי שהוא יוכל לאכול, ונמאם דהזריקה מתרת הבשר לאכילה, וכיון שהדם נזרק בהכשר הרי אף אם לא יזרקו את הדם של השני, כבר ג"כ כולם פטורים מפסח שני, דשמא יא'ו בשלו,

שם כגון שהפרישו אחר חלות כו', נתבאר לעיל ע"ג ב', ועיין מש"כ לעיל צ"ו ב'.

שם וקא סבר חלות קבע, נראה דר"ל דסבר כר"א לעיל צ"ו ב', ואליבא דר"א פשיטא ליה לרבינא דחלות קבע, ולא כל זמן שחיטה, דאם איתא דלר"א כל זמן שחיטה קבע, מנ"ל לרבינא לחדש דאיכא תנא דסבר חלות דוקא קבע, והרי שפיר מיתוקמא ברייתא כר"ש וכאוקימתא דרב אשי, או כשאר אוקימתות.

מתני' ויציא בדמי היפה שבהן ממין זה כו' ויפסיד המותר מביתו, וה"נ תנן זבחים ע"א ב', ויש לעיין אמאי מחייבין ליה להפסיד, ולמה לא יציא בדמי הגרוע שבהן כל הקרבנות, ומותר המעות ישארו בתערובת בדיון מותר, והרי ע"י זה שהקדיש קרבן יפה לא נתחייב שלא יתכפר אלא ביפה, אם איירי בקרבנות חובה, והרי אם אינו חפץ להמתין עד שיסתאבו, שפיר מציא קרבנות אחרים בערך שרואה, והדמים ישארו בתערובת, וה"נ כשממתין עד שיסתאבו, וכן בנדריים ונדבות, ולא משמע דאיירי בקבע סכום לנדרו, דאם כן הרי הדמים מודיעים איזה לנדרו, ושמא אה"נ, ורק אם רוצה לשמש בכל הדמים למזותו, על כרחך יציא כולן בדמי היפה שבהן ויפסיד המותר, ושמא בנדריים ונדבות הרי בכלל נדרו ההשתדלות בהקרבנות, והרי זה מה שצריך להפסיד כאילו מפסיד בהשתדלותו להציאן בשלימותו, וצ"ע.

שם נתערב בצבורות רש"א אם חבורות כהנים יאכלו, מבואר דמזוות אינן בטילות, דאם לא כן הרי הפסח בטל בצבורות, ועיין מש"כ לעיל מ"ד א' סק"א דלכו"ע בתערובת יבש ביבש עולין והוא הדין קרבנות אין מבטלין זה את זה, וכן הוכיח הגרע"א ז"ל בתנינא סו"ס קל"ב מהא דחמשה שנתערבו עורות פסחיהן, וכן בשטמ"ק זבחים ע"ה, [ועיין חו"ב תרומות ס"ה סק"ח]. — [ועיין מש"כ בסימן י"ב סק"כ בזה דזכור בזריקה ופסח בשפיכה].

צ"ח ב' מתני' אם שלו נשחט ראשון כו', מבואר דאין תלוי בזמן הלכיתה שלהם, אם לקחו לאחר שנמא או קודם שנמא, ואף אם לקחו שלהם לאחר שכבר נמא, אפילו הכי

שמיא גליא וכדאמר פ"ח צ' ועי"ש צתו', ואף דלא מהני הך טעמא להחיר לזרוק בדליכא ראויים לאכילה כלל, כדקיי"ל כל"ק דאזי שם, מ"מ בדאיכא אוכלים דאחי הך סברא לענין דיהיו פטורים מפסח שני אף אלו שאין יכולים לאכול מפני חסרון ידיעה, אף אם נימא דטמאים חייבים בפסח שני, ואפשר דכל זה רק למאי דקיי"ל דאין יכולים לימשך משנשחט, אבל לר"ש פ"ט א' דיכולים לימשך, הרי הם כנמשכו כיון שאינם יכולים לאכול, וחייבין בפסח שני.

ובמתני' ז"א א' תנן באונן ואינך על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן שמה יציאו את הפסח לידי פסול לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני, ולשון לפיכך ק"ק ורש"י פירש שם הואיל ושוחטין עליהם, וארישא דמתני' קא', ואף בזה עדיין אין נאות לשון לפיכך, ולמש"כ יתכן שנרמז כאן דאף שאירע בהן פסול קודם זריקה נמי פטורין מלעשות פסח שני, וזה רק משום שלא שחטו עליהן בפני עצמן, שאם שחטו עליהם בפני עצמן ונפסלו קודם זריקה הרי אין זורקין ואם זרקו לא הורגה עיין ע"ח צ', והיינו דקתני לפיכך, וכן בגמ' ז"א א' אמרו אימא טהור היה בשעת שחיטה, ולא הזכירו בשעת זריקה, ומיהו בירושלמי שם אמרו נזרק הדם עד שלא הגיע לטומאה, וכן אימא התם דאירע בהן פסול צין שחיטה לזריקה הן נעשין כיו"צ בגל עגול, והיינו כמפקח את הגל דחייב בפסח שני, ונראה דהירושלמי לשיטתיה דמוקי למתניתין דחצורה שאבד פסחה כו' דפטורין מפסח שני כר' נתן דאכילה לא מעכבא, אבל למאי דסתמו בתלמודן וכן פסק הרמב"ם כמתניתין אף דלא קיי"ל כר' נתן, שפיר יש לקיים כמש"כ. — ברש"י במתני' ז"א א' כתב לשון זה לפיכך הואיל ובשעת שחיטה ראויין היו ונזרק הדם עליהן אם אירע בהן פסול כמו שפרשתי פטורין מלעשות פסח שני, עכ"ל, ולכאורה היה ראוי לכמוצ הואיל ובשעת שחיטה וזריקה ראויין היו, ושמה נכתוב למש"כ דכל שהיו ראויין בשעת שחיטה סגי, וז"ע.

הרמב"ם צפ"ג ה"ו הוסיף צבא דאמר להן ואמרו לו, גם או ששחטו שניהם כאחד וגם הוסיף דפטורים מפסח שני, ולמש"כ הדברים ז"ע דכיון דבשעת זריקה כבר ידוע ששניהם יצאו

ומספק אינם יכולים להציא פסח שני, [כדחזינן בחמשה שנתערבו פ"ח צ'], ולא דמי להציא דפ"ח צ' דשכח רבו מה אמר לו, דהתם בשעת זריקה שניהם אינם ראויים לאכילה לאף אחד, ולא חשיבא זריקה, והנה אשמועינן מתניתין חידוש גדול דאף שהם יודעים בשעת זריקה שלא יוכלו לאכול, אפילו הכי כיון שיש מקצת בני חצורה שיכולים לאכול, הרי הזריקה מועלת, ואף אלו שאינם יכולים לאכול יצאו ידי חובתן ופטורים מפסח שני, כיון דבשעת שחיטה היו ראויין, (ועיין ע"ח צ'), ואפשר דאם צא להמלך לאחר ששחטו שניהם כאחד, דמורין ליה שלא יזרוק דמו של שלהן, כיון דלא חזיא לאכילה, אלא דהתנא לא איירי בזה, דסתמא דמילתא אין צאין להשאל עד לאחר זריקה.

ובזה ניחא דלא קתני במתניתין או ששחטו שניהם כאחד אלא צבא דאמר לו או דאמר להן, אבל צבא דאמר להן ואמרו לו לא קתני לה, לפי דהתם אם לאחר השחיטה כבר היה ספק איזה נשחט ראשון, הרי חייבין בפסח שני, דבעידנא דנזרק הדם כבר היה ידוע שלא יוכלו לאכול מהם, והוי כי הציא דשכח רבו קודם זריקה דחייבין בפסח שני, ואם כי לא קתני התם במתני' דפטורין מפסח שני, מ"מ מתפרש דומיא דרישא, וכמו שהוסיף רש"י דפטורין מפסח שני, ואפשר גם דלכך לא שנה התנא דפטורין מפסח שני לפי דגם צאינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון, שיך לכלול כשהספק נודע קודם זריקה, ובשלמא ברישא דקתני או ששחטו שניהם כאחד, והיינו שגולד הספק קודם זריקה, ממילא מובן דהא דקתני ואין ידוע איזה מהן נשחט ראשון היינו שהספק נולד לאחר הזריקה וצודאי דזה שנשחט ראשון גם נזרק דמו ראשון, אבל בהך צבא דקתני רק שאין ידוע איזה מהן נשחט ראשון, הרי זה כולל גם כשהספק קיים קודם זריקה, ולכך לא הזכיר התנא דפטורים מפסח שני, וממה שלא הזכיר או ששחטו שניהם כאחד, הדבר מובן שיש חילוק צין אם שחטו כאחד או שא"י איזה נשחט ראשון, וכמו שפירשנו.

ולמש"כ נמא דנטמאו מקצת צעלים צין שחיטה לזריקה דזורק את הדם בצביל הטהורים, דמ"מ גם הטמאים פטורין מפסח שני, אם כי אין לזה הכרח, די"ל דמתניתין עדיפא דקמי

שמעון, כלומר דכל אחד יאמר שאם טלה זה שלו הרי הוא ממנהו, ואח"כ יאמר ראובן ללוי אם טלה זה שלי הרי טוב ואין אחד מאתנו מתחלף, ואם הוא של שמעון הריני מושך ידי משלי ומתמנה עמך, וכן יאמר שמעון ליהודה, וי"ל דאם יעשו כן נמצא דלוי ממנה את ראובן עמו ללא תמורה, שהרי לוי מסודר במינויו שלא בתערוצת, ומה שראובן מושך ידו משל שמעון אין בכך שום הנאה ללוי, וכן מה שיהודה ממנה את שמעון הוא נמי ללא כל תמורה, כי ממה שהוא ימושך ידו, יהנה ראובן ולא יהודה, ואם כן צקל יוכלו לסרב למנותן עמהן, וגם יש חשש שראובן ושמעון יבקשו להתמנות זה ע"י זה, שהם הנוטלים כל אחד חלק חצירו, ואז השני לא יוכל למנות כיון שכבר משך ידו וכמש"כ לעיל, והלכך יותר טוב שיתמנו לוי ויהודה בתערוצת, ואז ינטרכו ראובן ויהודה, ושמעון ולוי זה לזה, ויתנו צנייהם וכמו שפרש"י.

מה שפרש"י דראובן ושמעון אין מתכפרים עם הטלאים שמשכו להם בתחלה, לכאורה הוא ללא צורך, דשפיר יכולים כל אחד להשאר בטלאים שמשכו להם, וכפשטא דלישנא דמתני' דראובן אומר ליהודה אם שלי הוא טלה זה שמשכתי, ורש"י הזכיר תחלה אם שלך לפי מה שפירש שראובן מתכפר בשל שמעון ויהודה, וכן הרמב"ם צפ"ג ה"ח לא הזכיר החלפת הטלאים, ושמה לשון זה בא אלל זה אין נוח לפרש דהיינו שבא אלל האורח שמינוהו, דסתמא מתפרש זה על ראובן ושמעון וכמו זה מושך וזה ממנה דקאי עלייהו, ולכך פרש"י דבא אלל זה היינו אלל הטלה של השני, אלל כיון שאין לזה צורך, על כרחך לפרש דאלל זה קאי על יהודה ולוי, וכמו שפרש"י, דאמירתו להם, וממילא אין צורך להחלפת הטלאים, ועוד דשפיר נקט זה בא אלל זה גם על ראובן שבא אלל שמעון ולוי אלל יהודה, דכמו שראובן מתנה עם יהודה כך יכול גם להתנות עם שמעון, אלל דלפי הענין שראובן ושמעון עשו כל אחד לעצמו, נאות להשאירם כל אחד לעצמו, ולכך בא ראובן אלל יהודה ושמעון אלל לוי, והרמב"ם שם באמת לא דקדק בזה ופירש דאחד מאלו השנים בא לאחד מאלו השנים.

צ"ט א' מכאן אמרו חכמים יפה שתיקה לחכמים כו', צ"ע דבפשוטו הא

לצית השריפה, הר"ז זריקה פסולה וכההיא דפ"ח ב', ובכונה השמיטה התנא, וצ"ע. — ברמב"ם שם ה"ה כתב ששלחוהו לבקש פסח שאבד ולשחטו, ולכאורה אם שלחוהו לשחטו הר"ז אמרו לו, והוא צדין ו' שם, וצ"ע.

שם אמר להן אם אחרתי כו' אם שלהן נשחט ראשון כו' והוא אוכל עמהן כו', נראה דאינטריק לאשמועינן דאפילו אם יתבצר שהם לקחו לאחר שכבר מצא את שלו, אפילו הכי כיון שהקדימו לשחוט את שלהן הרי הוא אוכל עמהן, ולא אמרינן דכיון דכבר מצא את שלו והולך להקריבו הרי אין רצונו להמנות עמהם.

שם לא אמר להן ולא אמרו לו אין אחרתינן זל"ז, יש כאן חידוש, דאף שהלך לבקש צרכונם, דבפשוטו צהכי איירי, אפילו הכי גם אם מצא ושחט מיד עד שהם עדיין לא לקחו, אפילו הכי אינם מתכפרים זו, אף שעדיין לא עשו שום מעשה וגם לא אמרו שמושכין ידיהם ממנו, דכיון דדעתם לשחוט לעצמם אם לא ידעו ממציאתו, הר"ז כאילו משכו ידיהם ממנו, ובכ"מ פ"ג ה"ו כתב דאין חידוש צדין זה עי"ש, ולמש"כ יש בזה חידוש גדול, ועיין להלן צ"ט א' מש"כ בדברי הרמב"ם שם.

שם ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו וגמנינו על שלך, אע"ג דהוא לא יהנה מהפסח שהם מושכים את ידם ממנו, והיה ראוי שינתנו עם אלו שיצאו במקומם בפסח שמושכין את ידיהם ממנו, שהם יסבימו להמנותם על שלהם, והיה מתחלף האחד עם האחד וכן הארבעה עם הארבעה, לא אמרינן כן, ונראה הטעם משום דמי שמשך ידיו מן הפסח, שוב אינו יכול להמנות אחרים עליו, [אף כשיש לו תביעת ממון על חלקו מצני החצורה], והלכך אם יתנו האחד עם האחד והארבעה עם הארבעה, לא יועיל אלל להראשונים, אלל אח"כ שוב לא יוכלו אלו שמשכו את ידם למנות את האחרים במקומם.

שם שנים שנחברו פסחיהן זה מושך לו אחד כו' אם שלי הוא כו', יש לעיין אמאי ממנה כל אחד את האחד מן השוק על שלו בתערוצת, ואח"כ בהכרח שיתבטל מינוי ויחליפו זה בזה, וכמו שפרש"י דאין ראובן או יהודה מתחלפים, ולמה לא ימנו ראובן ושמעון יחד את לוי על הטלה שמשך ראובן, וכן ימנו יחד את יהודה על הטלה שמשך

כבעלמא דשם פסח נופל על החג עיין נדרים כ"ז ב' ס' א' תמורה י"ח א', וכן בקרא ציהושע ה' ממחרת הפסח, אבל יתכן לקיים שניהם דבאמת ערב פסחים היינו ערב חג הפסח, אבל לפי שכל שם פסח הוא מחמת הפסחים שקרבים צ"ד, הלכך אין נאות כ"כ לקרא ל"ד בשם ערב פסח, לכך שינה התנא וכתב פסחים לרמוז גם הקרבת הפסחים שבו ציוס.

ומש"כ תו' דלשון פסחים כולל פסח שני, לכאורה במתני' דלעיל נ' א' מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים כו', לא יתכן לפרש כן, דאף אם נימא דהמציא פסח שני יש בו ענין להמנע ממלאכה גם קודם חלות, אבל לשון מקום שנהגו לא מצי קאי עליה דאין המקום גורם, אבל תירוטם קמא מחייב שפיר, דלפי דשם פסח עיקרו על ערב פסח, הלכך אין נאות לקרותו ערב פסח, לכך שינו לקרותו ערבי פסחים, דבזה מרומז גם עשיית הפסחים שבו ציוס.

שם עד שתחשך, מש"כ תו' דכבר למדנו בזבחים דהפסח נאכל בלילה, אין זה מספיק, דהכא מתפרש שגם לא יקדש עד שתחשך, וזה לא שמעינן מהתם, ומה שלא תירצו בגמ' דעד שתחשך אחי לאשמועינן, הוא משום דפשטא דמתני' דלא יאכל אדם הוא החידוש דאחי לאשמועינן, ועד שתחשך אגב גרר קאמר לה, דאם עיקר החידוש הוא שאין מקדשין עד שתחשך, לא הו"ל להזכיר איסור אכילה כלל, והו"ל למיתני אין מקדשין צ"פ עד שתחשך, וגם סתם לשון עד שתחשך לפעמים מתפרש עד שיקדש היום, וכמו שהציאו מן הירושלמי דגם לענין שבת קתני עד שתחשך, אע"ג דשפיר מקדש מפלג המנחה.

שם ואפילו עני שציראל כו', עיין תו', ואפשר לפרש דכיון שאין רגילין להסב היה מקום לפטור, וכדעת ראצ"ה להאידנא, קמ"ל.

שם לא יאכל עד שיסב, לכאורה היה ראוי למיתני לא יאכל אלא בהסבה, ומשמע קצת מלשון זה דנריך להסב קצת קודם אכילה, וגם משמע קצת דכל מה שאוכל יאכל בהסבה.

שם ולא יפחתו לו מד' כוסות כו', צפשוטו מתפרש ד' רביעיות, ואפשר שיש לדקדק מזה דלכתחלה ראוי לשתות כל הרביעית ולא להסתפק ברובו, דאם לא כן למה אין פותחין לו

דיפה שתיקה היינו בדבר הרשות דטוב להמנע מלדבר, אבל הכא ממ"נ אם ראוי היה להם להתנות זה עם זה כדי שיהיו מוצטחים בפסח, אם כן הר"ז דבר הגון, ואין השתיקה טובה ממנו, ואם אין ראוי להתנות כיון שע"ז עלולים להציא קדשים לבית הפסול, או חולין לעזרה, אם כן אינו ענין ליפה שתיקה, אלא שאין לעשות דברים שאינם ראויים, ונראה דמזה למד הרמב"ם צ"ג ה"ו דאף כשנתכוונו שיטעו זה לזה מ"מ כיון שלא אמרו אינם אחראין זל"ז, והיינו משום דסתמא דמילתא כשבני חבורה שולחים לאחד לבקש פסחם האבוד, אין דעתם להוציאו מחבורתם, והרי דעתם שהוא ישאר בחבורתם, ואם ימנא יאכלו כולם משלו, ואם לא ימנא ויציאו אחר יאכל גם הוא מן האחר, והוא דבר הגון, ומ"מ כשלא פירשו רזונם צפיהם ולא אמרו זל"ז, נמצאו מרויחין ששניהם נאכלים, והיינו דמיתנין דיפה שתיקה לחכמים, שנמנעו מלפרש צפיהם, ומ"מ נראה דכיון דשנו בגמ' על זה דיפה שתיקה דיש ללמוד מזה דכן ראוי לנהוג.

שם ואם ימעט כו' מלמד שמתמעטין כו', נראה דדריש מדהו"ל למיכתב ואם מעט הבית, אם כפשטיה דקאי רק על הבית עד שלא לקחו, ועל כרחק צא לרבות שמתמעטין גם לאחר שנתמנו.

שם מעיקרא לאמנויי אחרינא בהדיה קאי, נראה דלפי זה אם צ"א הוסיף עשרה על האחד, דדין כולם כבני חבורה הראשונה, דכל עוד שלא הוכשר הפסח להקרבה, לאו שם בית עליה.

שם ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים כו' ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא, נראה דתרווייהו מקרא דימעט קדרשי דמשמע שיש שיר וכמו שפרש"י, אבל בלא קרא היה מקום לומר דכיון שנתחדש שמושכין את ידיהם, דאף אם משכו כולם שפיר דמי, ולאחר דאיכא קרא, שוב אין נריך שנה עליו הכחוצ לעכב, דלענין שבלא צעלים הוא פסול יש להצין דלא עדיף בזה משאר קרבנות.

ערבי פסחים

צ"ט ב' מתני' ע"פ סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך, יעוי' בתו' שדקדקו בלשון ערב פסחים במה דנקט לשון רבים, ופירשו דר"ל ערב ששוחטין בו פסחים, ולפי זה אינו

מד' רביעיות, הלא קגי צד' רוב רביעית, עיין שו"ע סימן תע"ז ס"ט.

תוד"ה עד דגבי מנה דוקא צעין עד שתחשך, עיין מש"כ בר"ה ט' א' לענין תוספת שבת.

ק' ב' ל"ק כאן קודם תשעה כאן לאחר תשעה, לכאורה כיון דאמר ר"י מתשע שעות ולמעלה הרי מפורש דמעיקרא שרי, ומה שייך למיתני ושון שמתחילין קודם תשעה, ועל כרחך צריך לפרש דמתחילין קודם תשעה על מנת להמשיך אחר תשעה וכמו שפירש רש"ם, ומשמע דרשאי לעשות כן לכתחלה, ועיין רש"ם ק"ו ז' ד"ה סוף דכל כה"ג כהתחיל לאחר ט' דמי, אח"כ ראינו במרדכי שכתב ג"כ כמש"כ דושון שמתחילין היינו ע"מ שלא להפסיק אח"כ ולהלן כתב ג"כ דברי רש"ם וכבר הניח הדברים צ"ע בצגדי ישע שם אות פ"ח.

תוד"ה ידי ולכתחלה צריך שיטעמו כולם, יש לזה משמעות בגמ' דדיינין אס' ילאו ידי יין, ולרצ על כל השומעים קאי, ואס' לא שמו פשיטא דלא ילאו ידי יין, ועל כרחך דשמו.

בא"ד ומיהו ממקום למקום צבית אחד כגון מאיגרא לארעא נראה דמודה שמואל כו', יעוי' ברא"ש שהביא דעת רבנו נסים דאפילו מבית לבית שפיר דמי אס' היה צדעתו בשעת הקידוש, ולפי זה צריך לפרש דלא צעי קידוש במקום סעודה אלא קידוש בשעת סעודה וכשדעתו לאכול מיד אחר הקידוש צבית אחר הרי מחשבתו מאגדת את הצתים וחשיב קידוש בשעת סעודה, אבל כשאין דעתו על הצבית האחר אפילו אכל צו אח"כ לא חשיב בשעת סעודה אלא כנמלק לאכול, אבל צתי' כאן אפשר לומר דמחשבתו משוי ליה מקום סעודה ממש שהוא מחשיב את כל הצבית כרשות אחת, אבל כשאוכל בחדר שלא נתכוין לאכול צו חשיב ההוא חדר מקום צפ"ע.

ויש לעיין אס' כן למה נחית שמואל מאיגרא לארעא ואמאי לא קידש באיגרא ע"מ לאכול בארעא, [וגמ' ודאי איירי דקודם קידוש נחית מאיגרא, ולא רצה לקדש באיגרא, ולא שכבר קידש באיגרא ונמלק וחזר וקידש בארעא, דהא אין ראוי לעשות כן דהו"ל קידוש קמא לצטלה, ועוד דקאמר

זימנין סגיאיין ומשמע שכן היה רגיל לעשות], ודוחק לומר שחשש שמא יחשבו מצני ציתו שדעתו לאכול באיגרא ואז לא ילאו ידי קידוש, דאס' כן הו"ל למימר להו שיאכלו בארעא, וגם בסתמא צ"כ יודעים מקום אכילתו, שו"ר במרדכי הקשה כן ועי"ש מה שחירץ לחלק אבל צתי' ל"מ כן, וי"ל דכיון דבלא דעתו לא חשיב מקום סעודה, שפיר איכא עדיפותא למיחת ולקדש בארעא שיהא מקום סעודה ממש, ועו"ק דהא תלמודן ודאי פליג אירושלמי דהא מבואר דמודה רב בנמלק, ובסוגיין דהא דרבה מבואר דאפילו לא אכל כלל ילא ידי קידוש לרב, וז"ל דמ"מ בדשמואל שאין הכרח דתלמודן פליג נחית להו להשוות הסוגיות, אבל ג"ז קשה שכבר כתב במהר"מ חלואה דצירושלמי נמי מסקינן דפליגי רב ושמואל ולשמואל אין תקנה לאכול בסוכה אלא אס' כן יפסלנה מצעו"י, ואס' כן ודאי אית לן למינקט סוגיין כהך מ"ד צירושלמי ולא מהני לשמואל דעתו לאכול אפילו מאיגרא לארעא, וכדעת הר"ן והמהר"מ חלואה, וז"ע, ומיהו באורחים שצבית הכנסת רהיטת הדברים שהם צבית הכנסת בשעת קידוש ומשמע דמהני אף שאוכלים בחדר הסמוך כמ"ש תו' ק"א א'.

(ס"י סק"ד).

ק"א א' לפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושמו וגו' צבי כנישתא, למש"כ תו' דהאורחים היו צריכים להיות בחדריהם בשעת קידוש, יש לפרש דלכך קידשו צבית הכנסת ולא בחדרם משום דהיו כמה חדרים ובהם אורחים ומבית הכנסת שמעו בכל החדרים, מה שאין כן מחדר לחצירו י"ל שלא היו שומעים.

ומבואר דהמקדש היה אחד מצני העיר שלא היה אוכל צבית הכנסת, ואפילו הכי מהני קידוש ידיה להוציא את האורחים, ועיין תשו' הריצ"ש סימן שצ"א שכתב דלא דמי ליודע אשורית שאינו מוציא ללועזות בלעז, דהתם החסרון לדידיה בגוף הקריאה, מה שאין כן כאן דהחסרון רק במקום, ועיין מש"כ בסיומן י' סק"ג.

שם סבור מינה ה"מ מבית לבית כו', לגירסת רש"י ולפירושו דלענין שינוי מקום, מאיגרא לארעא לא חשיב שינוי מקום, מתפרש בפשיטות דס"ד דהוא הדין לענין קידוש במקום סעודה, ומסיק דלענין קידוש במקום סעודה חמיר טפי

שם מתירין מבגד לבגד, הנידון משום ציוז מזה, ועיין בתו' שבת כ"ב דדימו זה לנוטל מזה כשיואל צ"מ ק"ב ועי"ש. — עיין בתו' דשמואל ס"ל דכלי קופסא חייבין צליית, ולפי זה כשמחיר הוא עובר על מצות צליית עד שיטיל בשני, [כלומר הזמן הזה ששניהם היו בלא צליית נמצא מפסיד], י"ל דמתיר בליה אס לילה לאו זמן צליית.

תוד"ה שינוי לפי שלא היה מכירו, יעויין בתו' ברכות נ"ט ב' ד"ה הטוב, ולכאורה צ"ע דהא ספק ברכות להקל, גם הרי זה ספק שניתן להחזרר ע"י טעימה, וגם עמיד להחזרר כשישטה ממנו, ויעויין בטור סו"ס קע"ה שהביא בשם הר"פ בשם רבותיו שאם חלק חצית יין בתוך ארבעים יום לשתי חציות דמזכך על השני הטוב והמטיב, והיינו משום דיש שינוי בטעם, וכל שיש שינוי חשיב משובח, ונראה דמקורו דמפרש כן הא דרבי בירושלמי דברך על כל חצית וחצית, ויש לפרש גם כונת תו' כן דכל שאינם שוים בטעמם דינו כמשובח, וסתמא אין טעמם שוה, וכל דלא ידעין לקבוע בהחלט על אחד מהן שהוא גרוע, הרי הם בדין משובח.

ק"א ב' מיתבי שינוי מקום צריך לזכך שינוי יין א"צ לזכך, א"ה, עיין מש"כ לקמן דמכאן מוכח דין אין טעון ברכה לאחריו במקומו.

שם לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה כו', עיין בגליון הגרע"א ז"ל בסימן קע"ח במ"א ס"ק י"ב, ומבואר דעתו ז"ל דהא דדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן קילי טפי לענין שינוי מקום, הוא משום דכיון דצריך לחזור ולזכך במקומו, לא נחבטלה קביעותו, ולו"ד ז"ל היה מקום לומר דענא האכילה חסובה, וכי היכי דחשיבותה גורמת להצריך ברכה במקומה ה"נ חשיבא קבוע לענין שינוי מקום, ולפי זה אף שנקבע הדין מכאן ספק דאין טעון ברכה לאחריו במקומו, מ"מ לענין שינוי מקום דינו כדברים הטעונין ברכה לאחריו במקומו, וצ"ע. (ס"י סק"ז ועי"ש).

תוד"ה אלא ומיהו קשה כו' אם כן אמאי איתותב ר' יוחנן לעיל כו' ועוד דאם כן פליג ר"ח ארז ושמואל כו', למ"ש המג"א סימן ר"י סק"א דהאוכל פחות מכזית פת דינו כפירות לענין שינוי מקום כיון שאינו טעון ברכה

דכשאינו אוכל ממנו במקום שקידש אין ניכר שהקידוש תחלת הסעודה ולא קרינן ביה קידוש במקום עונג, ולפי' תו' יש לפרש דס"ד איפכא דלענין קידוש במקום סעודה קיל טפי ומהני אפילו מאיגרא לארעא אע"ג דלענין שינוי מקום חשיב שינוי מקום, ומסיק דכי הדדי נינהו וכל דחשיב שינוי מקום לענין ברכה לא חשיב מקום סעודה, א"נ למאי דס"ד דמאיגרא לארעא הוא מקום סעודה ס"ד נמי דלא חשיב שינוי מקום לענין ברכה, דהיה פשוט להש"ס דכי הדדי נינהו, ולמאי דמסיק מדשמואל דלא חשיב מקום סעודה הוא הדין נמי דחשיב שינוי מקום לענין ברכה וכדאמר ר"ח דדוקא מפניה לפניה לא חשיב שינוי מקום, לפי גירסת תו'. (ס"י סק"ה).

שם ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש, לפי מאי דמשמע ברש"י וצרי"ף דר"ל שחזר וקידש פעם שניה, יש לפרש שהיו כאלו שאכלו מאיגרא, והוא קידוש להם כדרך שמקדשין צביהכנ"ס, ואח"כ נחית לארעא והדר מקדש, דאין לפרש במאורע דהא זימנין סגיאין קאמר.

שם דר"ה קדיש ואתעקרא ליה שרגא כו', ק"ק שלא אכל כזית בחושך כדי לחסוך קידוש נוסף, ולא להפסיד קידוש ראשון, ושם היו כאלו שינאו יד"ח בקידוש הראשון והם כבר אכלו פת, ונמצא שהקידוש הראשון לא היה לבטלה.

שם וקדיש וטעים מידי, יש לדקדק אמאי לא אכל כל סעודת השבת, והרי עיילו למאני' להתם ומשמע דדרך טלטול עיילינהו, ואם כן גם סעודתו היו יכולים להביא, ושם לא הוי ניחא ליה לאכול צפרהסיא, והרי קבעו הדבר בגמ', ולא שנו סתם וקדיש ואכיל, ומיהו י"ל דלישנא בעלמא הוא כדאמרין נמי לקמן ק"ז א' כהאי לישנא.

שם מתעקרא לכו שרגא ולא מקדש לכו בבית אכילה כו', א"ה, עיין מש"כ בחו"ב שבת סימן כ"ה סק"א דברש"י ותו' משמע דאי מתעקרא שרגא לא היו אוכלין עד הבקר, ומקיימין שלש סעודות ציום, ולפמ"כ שם יש לפרש דהוא משום דהדלקת נר בשבת חסובה, והיינו שיהא אור בשעת הסעודה, ואם כי ודאי מן הדין רשאים לאכול כשנכבה הנר, מכל מקום יש בזה ענין שלא לאכול בחושך.

האכילות, ולמה לא יעשה כן לכתחלה שלא לגרום צרכה שא"ל, ועיין בזה בצעה"מ ובמלחמות.

ק"ב א' אמר לך ר' יוחנן הוא הדין דאפילו דברים כו' והא דקתני עקרו רגליהן כו', עיין מש"כ בזה בס"י סק"ו.

שם ת"ר בני חצורה שהיו מסובין וקידש עליהן היום מציאין לו כוס של יין ואומר עליו קדושת היום ושני אומר עליו ברכת המזון דברי ר' יהודה כו', לר' יהודה דלריך להפסיק, אם יקדים לברך ברכת המזון על הכוס לא יוכל לשמותו, והלכך יש לו להקדים קידוש היום, כדי שיברך ברכת המזון על כוס שרשאי לשמותו, ומהאי טעמא לר' יהודה גם אם גמרו ואח"כ קידש עליהם היום, נמי מקדים קדושת היום, וכמו שפרש"י דהך דגמרו ר' יוסי קאמר לה.

ונראה דלר' יהודה ליכא למיפרך דנימרינהו לתרווייהו אחד כסא, דברכת המזון הוי הפסק לכוס של קידוש, דמיד שקידש נריך לשמותו, מה שאין כן לר' יוסי דמקדים כוס של ברכת המזון שפיר יכול לומר עליו קדושת היום, ולא חשיב הפסק לכוס של ברכת המזון דשפיר יכול לשהות מעט עד שיסתה כוס של ברכת המזון, וכתו' לקמן ב' ד"ה ונימרינהו כתבו טעם אחר.

עיקר הדבר דלר' יהודה מקדים לברך ברכת המזון אע"ג שמיד לאחר ברכת המזון חוזר ומברך המוציא וממשיך אכילתו נריך יישוב, ועיין בזה בצעה"מ ומלחמות.

ק"ב ב' לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות, בסוטה ח' א' פרש"י שנראה כמי שהיו עליו למשאי וממהר לפרק משאו, ולו"ד ז"ל נראה הענין שכשהתחיל במצוה ומניחה לעסוק בחצירתה יש כאן זלזול כמערים חבילות, והוא הדין כשהתחיל להשקות סוטה לא יפסיק לטהר מזורע, ובמו"ק ח' ב' כתבו תו' דאין עושין מצות חבילות דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה, והיינו כמש"כ, וכן מעינן זה כשעושה על כוס אחד שתי מצוות שטעונין כוס, ומשה"ק תו' אם נאסור לשחוט שני זבחים כאחד, י"ל דלה"נ דאם שחט זבח יש לו לזרוק דמו ולהקטיר אימוריו ואח"כ ישחוט השני, וכשמניח הראשון באמצע

לאחריו, יש ליישב דקים ליה להש"ס דעל כל האנשים שצבית הכנסת קאמר ר' יוחנן דינאו ידי יין אע"ג שאינם טועמים רביעית דהא כל הכוס אינו אלא רביעית או מעט יותר, ואפשר דגם המקדש אינו טועם אלא מלא לוגמיו ואינו נריך ברכה לאחריו דסתמא הכוס מחזיק רביעית ומטעים ממנו להרבה, ואם כן מוכח דאף בדברים שא"ל ברכה לאחריהם במקומם סבר ר"י דשינוי מקום א"ל לברך, ומהאי טעמא נמי י"ל דר"ח לא פליג אדרב ושמואל דאפשר דמודו דמי שסתה רביעית יא' ידי יין ולא קאמרי אלא על הטועמים פחות מרביעית, [ואם שיעור ברכה אחרונה במשקים בכזית, לא קיימו אלא על השותים פחות מכזית], אבל נראה להציא ראיה דיין אינו טעון ברכה לאחריו במקומו מהא דפרכינן לר' יוחנן מבצייתא דקתני שינוי מקום נריך לברך שינוי יין א"ל לברך, ומדכייל להו להדדי משמע דשינוי מקום נמי ציין איירי, וכן פירש רש"י בצרכות נ"ט ב', [והיינו דהתנא בחצורה השותה יין איירי וקאמר דאם שינוי מקומם נריכים ברכה אבל בשינוי יין א"ל לברך], ואם איתא דיין טעון ברכה לאחריו במקומו אם כן הך צרייתא על כרחך כר' יהודה איתא, ואם כן מאי קשיא לר' יוחנן דאיהו אמר כרבנן דר"י, אבל אי יין אין טעון ברכה לאחריו במקומו, ניחא דלית לן לאוקמי סתמא דצרייתא כר' יהודה, ועוד דמדתני לה ציין ולא בפת משמע דכרבנן איתא דלר' יהודה אף בפת הוי מצי לאשמעינן דשינוי מקום נריך לברך, ונתיישבה קושיית הגרע"א ז"ל ק"ב א', וכיון דכרבנן איתא וקתני דשינוי מקום נריך לברך, איתותב ר' יוחנן דסבר דא"ל לברך, ועוד דעיקר מימרא דר"ח על הך צרייתא קיימא, וכיון דצרייתא ציין איירי הרי בהדיא דיין אין טעון ברכה לאחריו במקומו, שו"ר שכ"כ בתו' רי"ד עי"ש, ועיין בצעה"מ, אבל בתו' כתבו דצרייתא מצינן לאוקמי בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן, ומשמע דלא פסיקא להו לפרושי שינוי מקום דצרייתא ציין, ול"ע. (ס"י סק"ה).

תוד"ה כשהן אלא נריך שיברך ברכת המזון כו', ק"ק דהא פשיטא שאם צריך המוציא וחזר ואכל, דברכת המזון אחת פוטרת שתי

והולך לשני יש כאן זלזול, ואף דלא דמי כ"כ דהכא אין מנחת סוטה או טהרת מזורע וע"ע ורביעה מנחות מזומנות, כמו זבח שכבר הוקדש, מ"מ מסתברא דגם כזה יש משום מנחות חבילות. (סוטה ח').

תוד"ה ראשון וטעמא שאינו יכול לטעום מכוס זהמ"ז בלא קידוש, עיין בהגהות הגר"מ ז"ל שנתקשה לפי זה מאי פרכין מיו"ט שחל להיות אחר השבת הרי התם גם קידוש וגם הצדלה אסורים לשמות, וז"ע מאי קשיא ליה ז"ל, הרי על כרחך לעשות קידוש והצדלה וצין אם יעשה שניהם על כוס אחד וצין אם יעשה על שתי כוסות, לעולם הראשון יהיה עדיין אסור בשתייה, וגמ' איירי רק בנידון אם לעשותם על כוס אחד או על שתי כוסות, משום שאין עושין מנחות חבילות, אבל בקידוש וברכת המזון שפיר יש להקדים הקידוש כדי שיהא כוס ברכת המזון מותר בשתייה בשעה שמזמנין עליו.

ק"ג א' אל תינח בי ריש גלותא דהכי עבדי דספק מייתי לן כו', לפמש"כ במ"ב סימן קס"ט ס"ק י"ב דשמע שהיה דעתו על כל מה שיציאו לו א"צ לצרך, לכאורה הוא הדין הכא אם היה דעתם על היין שלאחר ברכת המזון אם יציאו להם, דין הוא שלא יטרכו לצרך, למאי דס"ל השתא דרק מחמת הספק צריכים לצרך, ולפי זה צריך לפרש דה"ק תינח בי ר"ג משכחת לה שצריכים לצרך כשלא היה דעתם על היין שלאחר המזון מחמת ספק, אלא הכא הא מנח קמן, אבל אם היה דעתם גם בריש גלותא לא היו צריכים לצרך.

יש לעיין למאי דהוי ס"ל לר' יעקב בר אבא דמהני דעתו גם על כוס של ברכת המזון, אם ברכת המזון פטורה ליין שבסעודה, או דכיון דאכתי דעתו לשמות לא אהני ליה ברכת המזון, ואף אם שמה מעט מכוס ברכת המזון יתחייב לצרך ברכה אחרונה על היין שלפני המזון ושבחוק המזון.

ק"ג ב' אל הכי אמר רב כיון דאמריתו הב לן וניצריך איתסרא לכו למישתי מ"ט דאסחיתו דעתיכו, ז"ל דרב אמר לה בגוונא דידעי דעתידין למישתי מכוס של ברכת המזון, ואפילו הכי אסור להו למישתי בלא ברכה משום דאסחי

דעתייהו, והנה בטעמא דמילתא דצריכין לחזור ולצרך אע"ג דדעתייהו למישתי, נחלקו הצעה"מ והרמב"ן, דדעת צעה"מ משום דברכת המזון הוי הפסק וסילוק הסעודה, ולא מהני דעתו, וכמו בשו"ת י"ן ומצרך על הגפן ודעתו לשמות אח"כ שוב, דמ"מ ברכת על הגפן חשיבא הפסקה, [עיין מג"א סימן ק"צ סק"ג ובגליון הגרע"א ז"ל שם], וצריך לחזור ולצרך, וה"נ ברכת המזון הוי הפסקה, אבל דעת הרמב"ן דברכת המזון לא חשיב סילוק משתייה ואינו צדין שיפסיק, אלא הטעם משום דבשעת ברכת המזון אסור לו לשמות, וכל שנאסר עליו לשמות חשיב הפסק, ומיהו דוקא במידי דחובה, אבל עמד להתפלל באמצע סעודתו אע"ג דאסור לו לשמות בתפלתו, מ"מ כיון דמרונו קבע תפלתו באמצע הסעודה לא חשיב הפסק עי"ש שהאריך, ולפי שני הפירושים יש לשאול מאי האי דקאמר מ"ט דאסחיתו דעתיכו, והלא לא הסיחו דעתם, אלא דברכת המזון הוי הפסק אם מטעמא דצעה"מ אם מטעמא דהרמב"ן, וז"ל דה"ק כיון דאמריתו הב לן וניצריך, וצידוע דברכת המזון יחשב כהפסק, הרי מהשתא כבר הסתחם דעתכם, דצידוע שלא תוכלו לשמות מבלי לצרך שוב.

הרמב"ן הקשה לפירוש הצעה"מ מהא דאמר ר"א לית הלכתא כהלמידי דרב דהא יו"ט שחל להיות אחר השבת ואמר רב יקנ"ה, ולפי' הצעה"מ מה ענין זה לזה הרי התם ליכא זהמ"ז שמפסיק, וי"ל דלדעת הצעה"מ היינו דאמרין ולא היא התם עקר דעמיה ממשתיא הכא לא עקר דעמיה ממשתיא, כלומר דברכת המזון הוי הפסק, [וכ"מ ברש"י שם], אבל בתוד"ה ר"א משמע כהרמב"ן שכתבו דכיון שהתחיל אשר גאלנו אסור לשמות כו'], ורב אשי אפשר דהוי ס"ל כהרמב"ן, א"נ דכיון דאשכחן דברכת המזון הוי הפסק אף כשדעתו לשמות אח"כ, אם כן בקדוש והצדלה היה ראוי לאחר ברכת היין לצסוף כמש"פ תו', כיון דגם לאחר קידוש עדיין חיוב הצדלה מעבדתו מלשמות.

בחולין פ"ו ב' מ"ש מתלמידי דרב כו' ה"נ כיון דאיטפל ליה לכיסוי אחייב ליה לברכה כו', ז"ע מה ענין זה לזה, הרי התם הטעם משום דהסיחו דעתם מלאכול ולשמות, וכשנמלכים צריכים ברכה בתחלה, אבל הכא לא הסיח דעתו מלשחוט,

לומר או ג' או ז', וז"ע דבזינא נמי אמרינן כהאי
לישנא דהפוחת לא יפחות מז' והמוסיף לא יוסיף
על י"ג, וכמ"ס תו', ושם איתא בשו"ע סי"א סי"ד
דנהגו לעשות גם ט' וי"א. — הא דצאתה
חוננתנו נמי אמרינן הני ד', אע"ג דהתם אינו
סמוך לחתימתן ולא מעין פתיחתן וחתימתן, י"ל
דהתם לאו ברכת הבדלה היא, ואינו אלא הזכרת
שבת בחפלה, ושפיר אמרינן מעין מה דמזדילין.
שם ושמואל אמר המזדיל בין קדש לחול, כתב
הרשב"ם דשמואל פסיק כמתני' חולין כ"ו ב'
דבמוצאי שבת ליו"ט חתים המזדיל בין קדש לקדש,
ומזה מוכח דכל מוצ"ס חתים המזדיל בין קדש
לחול, ולפי זה רב דחתים מקדש ישראל פליג
אמתני' דחולין, ולו"ד ז"ל יש מקום לומר דמודה
רב למתני' דחולין, דכיון דבקיודש חתים מקדש
ישראל והזמנים, אין נאות לשונו ולחתום בהבדלה
מקדש ישראל, דהוי כחרי זכרות שוות על כוס
אחד, ולכן מודה רב דחתים המזדיל בין קדש
לקדש, וכן לעיל בסוגיין דדיינינן אס נריך לומר
בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלה, כיון דחתים
המזדיל בין קדש לקדש, משמע נמי דלכו"ע כן,
וא"ת אס כן שמואל דעבד כמאן, י"ל דעבד כר'
יהושע בן חנניא וסבר דאין חותמין בשמים.

ק"ד ב' זיל אמטי ליה כלכלה דפירא וחזי היכי
אבדיל כו', ברשב"ם פירש דבעלילה זו
תראה היכי מבדיל, ומשמע דלא ניחא ליה ז"ל
לפרש דתרחי מילי נינהו, וכלכלה דפירי היה ראוי
לשלוט לו גם אי הוי ידע כבר היכי מבדיל.

שם כל הזכרות כולן פותח בהן צברוך וחותם
בהן צברוך כו', נראה דבא לומר דכן הוא
הנאות צענין ברכה, והלכך כשחייבה תורה ברכת
המוזון יש לתקן הזכרה שמהא פותחת צברוך
וחותמת צברוך, [ומיהו נראה דאינו מעכב כדמוכח
מבנימין רעיא ברכות מ' ב', אחר כך ראיתי שכ"כ
הגרע"א ז"ל בגליון באו"ח סימן קפ"ז ס"א
בכונת המלחמות], וכן ברכת המורה שהוא
מדאורייתא יש לתקנה שמהא פותחת צברוך
וחותמת צברוך, וכדקיי"ל הכי כדאמר ברכות י"א
ב', ואף דאמרינן תרי ברכות מ"מ שניהם פותחים
ומסיימים צברוך, כדרך שתיקנוס ר' יוחנן ורב
המנונא דלא היו אומרים אלא אחת, והלכך אף
דאמרינן לתרויהו לא עבדינן להו כסמוכה

ודעתו מיד לאחר הכיסוי לשוב ולשחוט, והראוני
שכבר הקשה כן במהר"ם שיף והניח בקושיא, וז"ל
דס"ל לגמ' דכד אמרו הב ליצרוך איתסר להו
למישתי אף כשהיה דעתם מתחלה לשמות אחר
ברכת המזון, דברכת המזון הוי הפסק ולא מהני
דעתו, וכמו שהוא באמת, וה"נ הוי ס"ל דכיסוי
דמי לסיום שחיטה קמייחא וכעין בהמ"ז, והלכך
אף דדעתו לחזור ולשחוט אחר כיסוי ליצעי ברכה,
ודחינן דכיסוי לא דמי לברכת המזון דמצי לכסות
ולשחוט כאחת, והלכך אין כיסוי סיום מלות
שחיטה, ונראה דלרובחא דמילתא הוא דאמרו
דאפשר לקיים שניהם כאחד, אבל אין זה הטעם,
דודאי גם מי שאין לו אלא יד אחת אינו חוזר
ומצרך, ואין הענין אלא דכיסוי לא הוי הפסק
לשחיטה, מה שאין כן ברכת המזון הוא נוגד את
השמייה דהוא סיום הסעודה. (חולין פ"ו ב').

שם ור"א אמר לית הלכתא כחלמידי דרב כו'
ואמר רב יקנ"ה כו', לא נתפרש אס ר"ל
דרב הדור ביה, או דטעותא הוא מה שאמרו בשם
רב, או דאע"ג דרב אמרינהו לתרויהו אפילו הכי
לית לן למיפסק כוותיה דהא.

שם והאר"י א"ר המזדיל בין קדש לחול זו היא
הבדלתו של ר"י הנשיא, לכאורה לפי זה לא
היה חותם זה, דלא יתכן לכפול פעמיים אותה
ברכה, וזו נראה כונת תו' לקמן ק"ה א' ד"ה
קשיא שכתבו דנראה דר"י הנשיא לא היה חותם,
ומיהו למ"ד דחותם מקדש ישראל שפיר י"ל דהיה
חותם, ועיין רש"י ק"ד רע"ב שכתב דעולא נמי
דאמר המזדיל בין קדש לחול דלא היה חותם,
והיינו דפרכינן התם דקשיא לעולא.

תוד"ה ר"א וגם נראה לצרך אחר כל ד' כוסות
על הגפן כו', ק"ק הרי בשינוי מקום
כתבו בתוד"ה צריך דא"ל לצרך לאחריו אע"ג
דנריך לצרך לפניו, וכן רב אשי לא צריך לאחריו,
וה"נ הכא.

תוד"ה ולא והשתא הא איכא נ' זהובים בשביל
ברכת צפה"ג, לכאורה י"ל דברכת צפה"ג
דגם ביחיד איתיה ואין ענין להוציא את חזירו זה,
וכל חד אי צעי צריך לעצמו, לא שייך לחייב משהו
לשלם בשבילה.

ק"ד א' והא מר לא תלתא אמר ולא שבע
אמר, עיין תו' דמשמע לגמ' דיש

התורה שמהא נמי פותחת וחותמת בצורך, ולא חשצין לה כסמוכה לחצירתה לצרכה שלפני הקריאה, [ובתו' בצרכות מ"ו כתבו משום דהקריאה הוי הפסק, ומשמע דאף שהם תרי גברי חשיב שפיר סמוכה לחצירתה אי לאו ההפסק], משום שבתחלה היה הראשון מצרך לפניה והאחרון לאחריה, ולא חשיב סמוכה לחצירתה מגברא לגברא, ור"ל דמה שהראשון עומד כבר בשיחתו לפני המלך לא מהני לזה שצא עכשיו לדבר אל המלך, ואע"ג דשנינו ברכות ל"ד א' דהעובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו ומתחיל מתחלת הצרכה שטעה בה, וכן בצרכת המזון אמרינן בסוגיין דנאמרת בג' וצד', ה"ט משום דהני שבאין להתחיל הם גם עומדים לפני המלך צדין שומע כעונה בצרכות שבתחלה, מה שאין כן בקריאת התורה דמאן יימר שהקורא האחרון שמע צרכת הראשון, [ועיין להלן], ולפי זה בתחלה ובצרכת המזון אין יכול לעבור לפני התיבה או לגמור צרכת המזון אלא אחד מאלו ששמעו מתחלתו, [ומיהו בחזרת הש"ץ כיון שמוציא מי שאינו בקי וגם עם שצטודות שמה שפיר דמי שיצרך אף מי שלא שמע, וצ"ע, וכבר דנו בזה אחרונים ז"ל עיין סימן קכ"ו בעטרת זקנים ובגליון הגרע"א ז"ל, ומה שדן שם בזה"ל שיוכל לחזור לאמצע צרכה אם כוון, נראה דמתני' דמנין הוא מתחיל מתחלת הצרכה כו' ודאי מתפרשא אף בשומע חזרת הש"ץ כהלכתו, וכן מבואר בסוגיין דלא שרינן לחלק צרכה אחת בצרכת המזון אף שהמדובר בשומעים שמכוונים לנאמרת].

והדבר מצינו בשמחות נשואין שמכבדים בצרכות הסמוכות כמו שוש תשיש, ושמה תשמת, לאנשים שונים, ויש להקפיד שהמזכרים ישמעו תחלת הצרכה, ושמה אם הצרכות הם חיוז החתן, דסגי במה שהוא שמע גם תחלתו, וכמ"ש לעיל לענין חזרת הש"ץ, אבל יותר מסתבר דלכתחלה עכ"פ אין למצרך לצרך צרכה הסמוכה לחצירתה, אם לא שמע את הצרכה הקודמת, ואפשר דאף בשמע עדיף לכתחלה שלא לחלק, וכעת ראיתי בשער אפרים שער ט' אות ל' שכתב שאין לחלקם לשנים.

ומיהו במגילה כ"א ב' כתבנו דצומן שתיקנו שהראשון מצרך לפניה והאחרון לאחריה, דאם העולה באחרונה לא שמע צרכת הראשון, צריך

לחצירתה, והרי אי צעי מקדים לאיזו מהן שירצה, ובתרא"י כתב משום דבקריאת התורה הם צפתיהה וחתימה, הלכך אף ביחיד כן, ומיהו ק"ק דמשמע דרב יהודה אמר שמואל התם לא הוי אמר אלא אקצ"ו לעסוק בדברי תורה ולא הוי מסיים בצורך, וכן פרש"י שם דלכך הוסיף בה ר' יוחנן והערב נא וכו' משום דצריך לסיים בצורך, ומשמע דר"י א"ש לא הוי מסיים בה, ואפשר דסמך אהא דאמרינן אהבה רבה, א"נ לא רצה לשנותה מכל ברכות המנוות, אף דהיא מדאורייתא, ועיין להלן בטעמא דצרכת המנוות.

שם חוץ מצרכת הפירות וצרכת המנוות, בצמון אמרינן צרכת המנוות מ"ט משום דהודאה היא, ופרש"י משום דאינה אלא הודאה ואין בה לא תחנה ולא ריזוי, והוא מה שאמרו צירושלמי פ"א ה"ה מטבע קצר פותח בהן בצורך ואינו חותם בהם בצורך, והענין דצרכה שאינה צרכה של שבת, אלא רק הודאה על פרי או על מנחה, אין בה מקום להאריך וסגי כשפותחת בצורך.

שם וצרכה הסמוכה לחצירתה, נראה דהענין הוא דהבא לדבר אל המלך ראוי שיצרך בתחלה, וכן כשנפטור מלפני המלך ראוי לצרכו, וזהו שהצרכה בכל צרכה שיהא פותח בצרכה ומסיים בצרכה, אבל כשסמוכה לחצירתה לא חשיב כצא אל המלך, אלא כמוסיף באמצע דבריו לאחר שכבר צירך, והלכך אין צריך אלא חתימה, ולפי זה צרכה הסמוכה לחצירתה חשיב צרכה גמורה לעצמה, אלא דכיון שאומרה בשעה שכבר צירך והוא עדיין צדיצורו לפני המלך הלכך א"צ צרכה בתחלה, וזהו צרכות של תפלת י"ח, וכן צרכות של צרכת המזון. — ולפי זה אף כששומע צרכה מפי אחר ועונה אמן יכול להסמך לה צרכה ויתחשב סמוכה לחצירתה דכיון דהעונה אמן כמוציא מפיו דמי, הרי הוא כעומד לפני המלך וכבר צירך, ועיין טור סימן ק"י. — [ויש לדון הבא לנאמרת י"ח צרכות התורה באהבה רבה, אם צריך לכיון בתחלת צרכת יוצר המאורות לחיוז הדאורייתא של צרכת התורה, ולמש"כ אפשר דא"צ, ומיהו אם מלכות מעכב הרי על כרחך לכיון מתחלה, ועיין צרכות מ"ט א' וברש"א שם וצ"ע].

ולהאמור מבואר מש"כ הרמב"ן בשלהי פסחים דלכך תיקנו בצרכה שאחר קריאת

הזמן של המנחה קובעה, גם י"ל דכשאינו בא לעשות המנחה אין בזה אלא משום זריזין מקדימין, אבל כשצא לעשותה ואנו באין לדחותה, הר"ז נגד חציצה מנחה בשעתה.

יש לעיין הרי שיש לו כוס אחד של יין ויכול לשמש בו לכבוד יום, לאחר שכבר שמע קידוש על היין, או להשאירו לברכת המזון של מוצ"ש או של יום ראשון, [לאחר שישמע הבדלה על הכוס] מאי עדיף, ולכאורה למאי דס"ל לברכת המזון טעונה כוס מסתבר שיש להשאירו לברכת המזון, ואם כן חזינן דכוס ברכת המזון שקול טפי מכבוד יום, ושפיר י"ל דדוחה גם חציצה מנחה בשעתה, אע"ג דכבוד יום אינו דוחה חציצה מנחה בשעתה, ושמא נלמוד מזה דכבוד יום עדיף מכוס ברכת המזון של מחר, וי"ע.

שם וש"מ טעמו פגמו, אי אמרינן דלריך שיטעום ולריך שיעור, תו ליכא להוכיח דטעמו פגמו, ובתו' משמע דהיינו דקאמר רב אשי, ואכתי קשה דמאי ס"ל לסתמא דגמ', וגם בלישנא דר"א לא משמע דבא לומר דליכא כלל להוכיח דטעמו פגמו, ולפי' תו' יתכן לפרש דר"א קאמר דחדא איכא להוכיח או דלריך טעימה ושיעור, או דטעמו פגמו, דאי טעמו פגמו, אף אי א"צ שיעור נפגם כל הכוס, [דאף אי א"צ שיעור מיירי דאי אפשר לחלקו לשנים], אבל הדברים מחודשים דלריך שיטעה מכוס שיש בו רביעית.

תוד"ה ש"מ אם כן לא יפטר לעולם, לכאורה סגי לשחות רוב רביעית, וג' ברכות י"ל דלריך רביעית, שו"ר בזה בזהגר"א סימן קפ"ב סק"ו.

ק"ו א' ת"ר זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין, לשון הגמרא זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין, משמע דאינו תיקון חכמים בפני עצמו אלא הוא הידור במנחה זכור דאורייתא, דכשזכרהו על היין הוא הידור מנחה מדאורייתא, ומדרבנן חייב בהידור זה, ולפי זה יש לזדד כמ"ש במ"ז סימן רע"א סק"ב לכיון לזאת המנחה עשה דקידוש בקידוש שעל הכוס ולא בתפלה, כדי שתהא המנחה דאורייתא בהידור דעל היין. (ס"י סק"א מתה"ד, ועיי"ש המשך הדברים).

שם וזכרהו על היין כו' ביום מאי מצריך כו', ענין הקידוש של היום הוא שמתחיל סעודתו על

שיצרך גם בתחלה, ולפי זה מצוה דדברי הרמב"ן דאף בשמע ברכת הראשון לא חשיבא סמוכה לחצירתה מגבירא לגבירא, וזה הרי נסתר מהא דהעובר לפני המזבח וטעה דיעבור אחר תחתיו ומתחיל מתחלת הברכה שטעה בה, ועל כרחק לריך לומר דשאי תחלת תקנה דבזה אין ראוי לסמוך מגבירא לגבירא, ולפי זה תו י"ל דצמאורע לא קפדינן כלל אף מגבירא לגבירא, וי"ע.

שם וברכה אחרונה שבק"ש, משמע שאין זה בכלל ברכה הסמוכה לחצירתה, אלא הוא דין מיוחד בברכה זו, ומשמע דק"ש חשיבא הפסק, לפי שאינה ברכת שבת, וחשיב כינא מלפני המלך ועוסק בתורה, ומ"מ הקילו בה שאין לריך שמתחיל בצרוך, אבל הלל וישתבח כיון שגם צאמנע עוסק בשבחו של מקום שפיר חשיב סמוכה לחצירתה, שאין השבח צאמנע מפסיק, דהא עומד לפני המלך, וכבר כ"כ הרשב"א בפ"ק דברכות.

יעויין בתו' בברכות מש"כ בענין אלהי נשמה ואחתה הוא כו', ובסוגיין כתבו דצאמנע אינם ברכה גמורה, וכן תפלת הדרך, ואינם אלא תפלה ושבת, ועיין בטור וצ"י סימן ק"י. — ומש"כ עוד בענין ברכת התורה דלעסוק בד"ת ויהערב נא הוי חדא ברכה, והוא משום דס"ל דלא חשיב סמוכה לחצירתה אם הראשונה אינה פותחת וחותמת בצרוך וכמ"כ כתובות ח' א', לכאורה היה מקום לומר דכשהם מענין אחד חשיב סמוכה גם לברכה שרק פותחת בצרוך כיון שהכל ענין אחד, ואין הכרח לומר שהם ברכה אחת.

ק"ה ב' ומי אמרינן חציצה מנחה בשעתה והא תניא הנכנס לביתו במוצ"ש כו', הקשה בני יוסף ג"י מאי קמדימין דחייה מלילה ליום לאיחור שעה כלילה, הא איחור כלילה הוא מענין זריזין מקדימין למנחות, והמאחר כמה שעות להבדיל אינו אלא חסרון זריזות, ושפיר נדחית הזריזות מחמת כוס של ברכת המזון, מה שאין כן לדחות הקידוש מלילה ליום, שפיר חציצה מנחה בשעתה, וחזינן מהכא דגם באיחור שעות איכא משום חציצה מנחה בשעתה, ומ"מ אין ללמוד מכאן לכל איחור של מנחה כמו מילה ואחריו ושופר וק"ש, ד"ל דשאי הבדלה וקידוש דשעת חליפת היום גורמת המנחה ושעת ההחלפה היא שעתה של המנחה, מה שאין כן בשאר המנחות שרק הגעת

חדושים פסחים ק"ו א' - ק"ז ב' ובאורים קיח

שיענה אמן לא חשיב הפסק, או שמא יא' אע"פ שלא יענה, וז"ע בדליכא אחר מאי, והא' אינו רשאי לאכול קודם קידוש, ואם כן ממילא יפסיד הנטילה ושוב יכול לקדש, ומאי לא יקדש דקאמר, וברש"ט משמע דמתפרש דוקא בדאיכא אחר, ושמא צריך לקדש על הפת, אבל לפי זה לא הו"ל למיסתם לא יקדש והול"ל לא יקדש על היין, וז"ל דה"נ קאמר.

שם אר"ה א"ר טעם אינו מקדש כו' טעם מהו שיצדיל, כו', בקידוש פירשנו לעיל א' הטעם משום דבאמנע סעודה ליכא לכבוד של הקידוש על היין, וכמו בקידוש דנפרא שאינו אלא בתחלת הסעודה, אבל בטעם אס' מצדיל ז"ע מ"ט, הרי אין להצדלה ענין עם הסעודה, [ואין לומר דיש ללוות את המלך [עיין לעיל ק"ג א'] מיד בצאתו, דהא כחצו חו' ק"ה ב' דאס' טעם אינו מצדיל ימתין עד שחרית], וז"ל דגם בהצדלה יש יותר ענין כבוד כשאינו באמנע סעודה. — במלחמות ריש פרקין מצואר דגם למ"ד טעם אינו מקדש, אחר שפיר יכול לקדש לו, ולפי זה כש"כ בהצדלה. — ועיין בסימן י' סק"א ד"ה מהא.

ק"ז א' אמר א"ה חמר מדינה הוא, משמע שחלה הדבר בשכיחות דיין, ולא עד כמה רגילין בשכר, וכל שיין מצוי אין מצדילין על השכר, וכמדומה שמרן זללה"ה נמנע מלהצדיל על השכר צמוצי שבת חזון מהאי טעמא דאללנו יין מצוי, ועיין בסימן קפ"ב ס"ב בהגה"ה.

תוד"ה אס' ודוקא לאדס' צינוני אבל לעוג מלך הבשן צעי טפי, כ"ז לומר דלא סגי ברוב רביעית, אבל רביעית גם לעוג מלך הבשן סגי, דהא אין צריך לקדש על יותר מזה.

תוד"ה סמוך ושמא בשעת הקרבת מנחה נענה כו', בקרא לא נזכר שהקריב מנחה.

ק"ז ב' ואתי לאמנועי מלמעבד פסחא, עיין חו' דגם לאחר עשיית הפסח אסור, והוא מוכח צמתני' דקתני עד שתחשך, אבל הטעם שכתבו ז"ע דהיכן מצוי שאסור לאכול אחר עשיית המנחה משום שמא ימהר צעשייתה, וז"ל דהכא כיון דסמוך למנחה קטנה אסור משום מזה, ולכן אס' נחיר לאחר עשיית הפסח יצטרך למהר צעשייתו שישפיק לאכול קודם ט' שעות, ושפיר יש לחוש

היין ומצרך עליו, והוא ענין של כבוד, ובקידוש זה מוצן הנידון לומר דאס' טעם אינו מקדש, דכוס יין באמנע הסעודה אף כשמצרך עליו צפה"ג אין צו ענין של כבוד, ויש להבין לפי זה דגם בקידוש הלילה אף שמצרך ברכת הקידוש, מ"מ אס' הוא באמנע הסעודה חסר צענין הכבוד של הדבר, והיינו דדיינין בטעם אס' מקדש, ופירשו רש"י והרש"ט דהיינו צלילה אלא ימתין לבקר קודם אכילה, דתחלת סעודת היום שפיר חשיב כבוד היום.

שם ועד כמה אר"ז עד רביעי בשבת, אפשר דר"ז גופיה שאיל עד כמה, ואפשר דפשיטא לגמ' דבערב שבת כבר אי אפשר להצדיל.

שם לענין גיטין כו' ארבע וחמשה ומעלי יומא קמי שבתא, רש"י והרש"ט פירשו צנתן לה גט ע"מ שתתן מאתים זוז קודם השבת, וצוה לכאורה גם אס' נתנה צמד בשבת שפיר דמי, אבל ברמב"ם פ"ט מהלכות גירושין הכ"ג כתב לענין שאס' אמר לכחוצ ולתת לה גט קודם השבת דצוה סתמא קפידא הוי שלא להקדים.

תוד"ה זוכרהו ועוד מצוינו למימר דקידוש על היין ד"ת כו', הקשה הגר"מ הלוי ז"ל דאס' כן ציוס הכפורים שחל בשבת יקדש על היין, ולאו קושיא היא דשפיר חששו חכמים דאתו למישתי עיין עירובין מ' ב', גם י"ל דכשאסור לשמות הכוס אין צו ענין של הכוס, וכמו צכוס של ערלה דמסתבר דלא חשיב קידוש על הכוס מדאורייתא, ואף שיש לחלק בין איסור חפלא לאיסור גברא, אבל לא יתכן דהא משמע דצדריהם דאי טעימה דרצון שפיר מקדש נזיר על יין.

תוד"ה הוה אבל קידוש שאין חובה לשמות להמצרך כו', אס' כונתם דגם כשהמצרך יוצא בקידוש זה א"צ לשמות, למדנו מכאן לכל השומעים, ואף אס' נפרש שהמקדש כבר יא' והוא מוציא אחרים מדין יא' מוציא, [ושמעין מכאן דאף בקידוש של שחרית יא' מוציא], נמי יש מקום לומר דהוא הדין להשומעים ומכוונים לצאת, דגם צי"א מוציא צריך שתהא צרכתו מעשה מצוה למכוונים לצאת, עיין מש"כ בסימן י' סק"ג.

ק"ו ב' הנוטל ידיו לא יקדש, פירש רש"ט אלא אחר יקדש לו, ומשמע דמה

דעדיין מותר חמץ, אלא דמ"מ אם הקריבו כשר, ומשמע שם מדצריהם כאלו לכו"ע שמעינן מהאי קרא איסור לשחוט את הפסח קודם חלות, וי"ע דהא לר' יהושע אכתי שלמים הוא אלא דבעי עקירה, גם אם אשכחן קרא שלא לשחוט קודם חלות, מאי דוחקיה דבן צתירא לפרש האי בין הערבים להתיר כוליה יומא, ועוד דלעיל ה' א' ילפינן איסור חמץ מחלות משום לא תשחט על חמץ דם זבח, וזמן פסח מחלות, ואם כן לבן צתירא ראוי ללמוד מהאי קרא לאסור חמץ בשחרית, אח"כ ראיתי במלחמות לעיל דף מ"ט שהביא מירושלמי דאמנם כן לבן צתירא אסור חמץ בשחרית עי"ש. (זבחים ס"ד).

שם ומצפרא זמן פסחא הוא כו', לכאורה נקבעה הלכה דלא כבן צתירא ואם כן הכהנים לא יקבלו ממנו לשחוט הפסח קודם חלות, ולכאורה מוכח מזה דאף בשעות שאין צידו לעשות המזבח נמי אסור לאכול, כיון דחיוז המזבח קיים, ובתו' כחצו דאף לב"ב לא שרי לכתחלה קודם חלות, ואפילו הכי אסור לאכול, מיהו הטעם שכתבו תו' דאסור קודם חלות משום דעדיין שרי חמץ, עיין רמב"ן במלחמות סוף פ"ג דמשמע דנקט צירושלמי לבן צתירא גם חמץ מיתסר קודם חלות, משום לא תשחט על חמץ וגו', עי"ש.

שם השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי אידי ואידי צעו היסביה, פי' הר"ן דאם ניזיל בתרוייהו לקולא משום ספיקא דרבנן הרי מיעקרא מזה היסביה לגמרי, ור"ל דהוא כעין שני שצלין וצאו להשאל צב"א, ועיין במל"מ פ"א מה' מגילה הי"א שנתקשה צמ"כ הר"ן פ"ק דמגילה דמקומות המסופקים קורין צי"ד, ואמאי לא מחייבין להו לקרא בתרוייהו כדחזינן הכא, ולכאורה הרי הר"ן הזכיר בשם הגאונים הטעם דאזלינן בתר רובא דעלמא, ויש להוסיף דהרי אמרו צירושלמי דמוקף שקרא צי"ד יא, [ומצינו גם שהקדימו הכפרים ליום הכניסה], וכל שיש יתרון לאחד שפיר אזלינן בתרי' ואידך הוי ספק דרבנן, מה שאין כן בסוגיין דכי הדדי נינהו, על כרחך להסב בתרוייהו.

ומהא דשתה בלא היסביה צריך לחזור ולשתות, עיין בשו"ע סימן תע"ב ס"ז, משמע דלא חשבינן ליה כספק דרבנן, דכי היכי דלענין להסב לכתחלה לא חשיב כספק, כיון דעל כרחך איכא

לכך, וגם כיון שכבר גזרו ממנחה גדולה ויש גם איסור ממנחה קטנה, לא פלוג להתיר ציני ציני.

שם אר"א אצל מטביל הוא צמיני תרגימא, למ"ש הרשב"ם והרא"ש דאיפשיטא בעיין לעיל דסמוך למנחה קטנה תנן, אין מכאן ראיה להתיר טעימה כשיש מזבח לפניו, דהכא משום שיאכל בלילה לתיאבון, אצל למ"ש הר"ן דבעיין לא איפשיטא, אם כן ראוי לפרש הך מיימרא גם קודם מנחה גדולה ומשום פסח, ומצוה דטעימה שרי קודם מזבח, וי"ע בתו' סוכה מ"ו ב' ד"ה אחרוג שהקשו אר"ח דמטביל זה ונפיק זה היכי טעים קודם לולב, ומשמע מדצריהם דסוגיין אזלא אי סמוך למנחה קטנה תנן, ועיין במחש"ש סימן תרנ"ב סק"ד בשם הא"ר, ועיין צמ"א שם.

שם ר"י מטביל צירקי, יש לעיין מאי אחי לאשמועינן, ואי מיני תרגימא היינו מזונות כמ"ש תו', י"ל דאחי לאשמועינן שנמנע ממזונות וטביל רק צירקא, א"נ לאשמועינן דאף ממדת חסידות שרי להטביל צירקא, דאי מדר"א הו"א רק דשרי.

שם דניכול מזה טפי לאורתא, קושטא קאמר דייכול טפי ולתיאבון, אצל לא שיש ענין לאכול הרבה.

שם א"ר מנא אמינא לה דחמרא מייגרר גריר כו', מהא דשרי צין הכוסות ליכא לאוכוחי דמייגרר גריר, דהא שרי לטביל צמיני תרגימא וצבני מעיים אע"ג דלא מייגרר גריר, אלא לפי דחמרא סעיד לכך היה מקום לאסור דגרע ממייני תרגימא, לכך הוכיח דטובא שפיר דמי, וצין הכוסות חשיב טובא לכך שרי, ולפי זה פורתא יש לאסור כמ"ש המחבר סימן תע"א ועי"ש צמ"א וצט"ז, אח"כ ראיתי בחדושי הר"ן שפירש דמוכחין רק דלא סעיד וכדמסקינן ואי אמרת מסעד סעיד, ועי"ש דמסיק דגם פורתא שרי.

ק"ח א' וסבר לה כי הא דאמר ר"א אמר ר"א מכשיר היה בן צתירא כו', לכאורה נראה דלפי זה יפרש בן צתירא קרא דלא תשחט על חמץ דם זבח, דאע"ג דעדיין מותר חמץ, מ"מ זה שצא לזבח את הפסח קודם חלות חייב להקדים לבשר חמנו, אצל בתו' משמע דנקטו דהאי קרא יתפרש לאסור לשחוט את הפסח קודם חלות כיון

יתרון אם יתן לה רשות שתקיים מצות הסיצה, והרי נשים חשבות צריכות להסב.

ממי שאל כלל הסיצה דלא יצא וצריך לחזור ולאכול בהסיצה, נראה דגם אם נכנס רבו חייב לחזור ולאכול, דאכילה קמייחא פסולה היתה מדרבנן, ומיהו אם נעשה גידס נראה דאין לו לחזור ולאכול, דאין יתרון באכילה שניה דגם גידס חייב בהסיצה אלא שהוא אנוס.

שם כי תניא הריא בשוליא דנגרי, יש לעיין והא קמני עם הכל אדם מיסב ואפילו תלמיד אכל רבו, ואיך אפשר להוציא רבו מן הכלל, דעם הכל אדם מיסב, ואיך סמך התנא דנדע לאוקמי בשוליא דנגרי, ואפשר דהיה ראוי לשנות בפני הכל אדם מיסב, אם הנידון משום כבוד רבו, ומדנקט עם הכל משמע דלא איירי בפני רבו שהוא כמורא שמים.

שם תא שמע דאמר ריב"ל השמש שאל כל כזית מנה כשהוא מיסב יצא, יש לדקדק הרי כל אדם יוצא בכזית בהסיצה, ובאור זרוע ובציאור הגר"א סימן תע"ב ס"ז משמע דכל אדם יש לו להסב בכל הסעודה והשמש די לו בכזית, ולפי זה משמע דיש ענין מדינא דגמרא להסב כל הסעודה, וכן דקדק בציאור הגר"א שם מלישנא דמתניתין לא יאכל עד שיסב, ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דרבותא דשמש שאינו מיסב קבע אלא עראי לאכול הכזית, ואין זו הסיצה דרך חירות, וכן לא יאכל עד שיסב דרך קבע ואחר כך יאכל, ולעולם כל אדם נמי אין צריך להסב אלא באכילת כזית דמנחה, מדינא דגמרא, והשאר אינו אלא ענין הגון וכלשון הרמב"ם הרי זה משוכח.

שם ואריב"ל נשים חייבות ד' כוסות הללו שאף הן היו באותו הנס, נראה לדקדק מכאן דבסיפור יציאת מצרים פטורים מן התורה, דאם היו חייבין ראוי לחייבם גם ד' כוסות על הסדר, גם כלל טעם שהיו באותו הנס, דד' כוסות הם תיקון חכמים במצות סיפור יציאת מצרים, וכבר תמה במנחת"ח מנחה כ"א על מש"כ שם החינוך דנשים חייבות בסיפור יציאת מצרים, ומיהו מדרבנן נראה דחייבין כמו ד' כוסות שהרי צריך ד' כוסות על הסדר, וכ"ה במ"ב סימן תע"ב ס"ק מ"ה. — ויש לעיין למ"ד נשים בראשון רשות, אם חייבין מדרבנן כמו ד' כוסות ויציאת מצרים, ונראה

כוסות דחייבין, ה"נ לענין דיעבד כלל היסב חשבינן ליה כודאי דרבנן.

שם השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי אידי ואידי צעו הסיצה, יש להסתפק אם מכת ספק קאמרין הכי, דלא ידעינן מה אמר רב נחמן, או דכיון דפליגי אמוראי איזה ראוי להעדיף בזה, הרי ראוי להחמיר כתרומה, ונפקא מינה כשהיסב בקמאי ולא היסב בצמראי, אם נידוננו כספק דרבנן, ובתו' מבואר דגם באחרונים ראוי לחזור ולשתות בהסיצה, ומבואר דלא דיינינן ליה כספיקא דרבנן, וכן צטור סתם בכל הכוסות דאם שמה כלל הסיצה צריך לחזור ולשתות, אבל ברשב"ץ מאמר חמץ נקט דבאחרונות הוה ליה ספיקא דרבנן.

שם פרקדן לא שמה הסיצה, סתם פרקדן היינו כשהוא שוכב פרקדן, אבל יושב ונשען על גבו לכאורה ליכא למישמע מינה, אבל הפוסקים בשו"ע סימן תע"ב ס"ג סתמו דכשהוא מיסב לא יטה על גבו ולא על פניו ולא על ימיו, הנה משמע דגם כשיושב ונשען על גבו אין זה הסיצה, וכנראה פירשו דגם זה בכלל פרקדן, ומיהו טעמא בעי אמאי אין זה דרך חירות, ואולי לפי שהוא מתרחק מן השולחן, או שאין זו הסיצה לצורך אכילה.

שם מורא רבך כמורא שמים, נראה דהוצרך לזה, וגם כי רבה משמע דהווי סברי דחייבין בהסיצה, משום דראוי לרצ למחול על כבודו משום כבוד שמים, כיון דלשם מצוה הם מסובין, וכל שהרב מוחל ראוי שיהיו חייבין, וכן"ה במ"ב סימן תע"ב ס"ק ט"ז, לזה אמר דאין הרב חייב למחול משום דמורא רבך כמורא שמים, וכד הווי כי רבה הוי סברי דמסתמא רבה מוחל על כבודו משום כבוד שמים, ומ"מ משום כבודו היו מסובין רק אצרכי דהדדי.

מלשון לא צריכתו אין לדקדק דרשאין רק אינם צריכים, דכיון שאינם צריכים שוב אינם רשאים, וכ"ה במ"ב סימן תע"ב ס"ק ט"ו.

— נכתבו בזה דברים נוספים —

שם לא צריכתו מורא רבך כמורא שמים, לכאורה ממה שלא נתן להם רשות להסב דמהני כמ"ש בשו"ע סימן תע"ב ס"ה מוכח דאין שום יתרון אם יסבו, ומיהו באשה אכל בעלה, יתכן שיש

כדי לנאת ידי קידוש], ואפשר דבאמת פשיטא דשתאן צבת אחת כפי' תו' ורש"ז"ס דלא יתכן שינא ידי ד' כוסות, דלא שייך כוס בהמ"ז קודם אכילה, וכוס הלל קודם הלל, והלכך לא חש שמואל למימר ינא דעל כרחק מוצן דלאו ידי ארבעה כוסות קאמר, והלכך באמת שנה ינא לחוד על כל חד וחד, (לעיל פ"ו ב' אמרינן דהשותה כוסו צבת אחת הר"ז גרגרן, אבל לא יתכן לפרש צבת אחת דשמואל אהא, דמילתא דפשיטא הוא דינא).

שם השקה מהן לבניו ולב"ב ינא ארנצ"י והוא דאשתי רוצא דכסא, עיין בתו' דר"ל כמלא לוגמיו, ואם כן היינו ברייתא דלעיל ק"ז א' המקדש וטעם מלא לוגמיו ינא ואם לאו לא ינא, ואשמועינן רנצ"י דבכל הכוסות כן, ועיין בתו' לעיל ז"ט ב' ד"ה לא יפחתו, אבל לדעת הרמב"ן דלריך שישתה רוב הכוס אפילו שהוא יותר ממלא לוגמיו עיין שו"ע סימן תע"ז ס"ט, מתפרש יפה דהיינו דאשמועינן, דמלא לוגמיו פשיטא דלריך מזרייתא דלעיל, ואתי רנצ"י לאשמועינן דלא סגי במלא לוגמיו אלא לריך שישתה רוצא דכסא, ועי"ש בציאור הגר"א דבאמת מקורו מסוגיין, וכן בפירוש הר"ר דוד תלמיד הרמב"ן, ולפי זה מתפרש דהוא לעיכובא, ואפילו שנה רביעית לא ינא אם אינו רוצא דכסא.

שם רי"א לריך שיהיה בו טעם ומראה יין, לפי זה משמע דבא לומר דיין מגתו לא ינא, דאע"ג דבעלמא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום, גבי ד' כוסות לא סגי בהכי אלא בעי טעם יין, וזוהי נחא דחשש ר"י בראשו עד עצרת כדאמר נדרים מ"ט ב', משום דלא יכול היה לשותות יין מגתו או לסחוט אשכול של ענבים, (דלא משמע דגם מיץ ענבים יזיק לו כ"כ). ומיהו בלאו הכי י"ל דאין ענבים מנזיין סמוך לפסח, דאע"ג דאוכלין צענבים עד הפסח כדאמר נ"ג א', היינו משום דמנזיין צימוקים, וגם הם צודדים ומפוזרים.

בב"ב ז"ז ב' צעא מיניה ר"כ חמוה דר"מ מרבא חמר חוריינן מהו א"ל אל תרא יין כי יתאדם, האי קרא מוכח דסתם יין הוא אדום, דהכי מתפרש קרא אל תרא יין כמו רואה אני את דברי אדמון, כלומר אל תאהב יין כי הוא אדום, והיינו לפי שהוא אדום, (ועיין סנהדרין ע')

דלא דמי וגם זו מנזיה צי"ד, ולכן פטורות גם מדרבנן, ומיהו הרמב"ם פסק דנשים בראשון חובה. יש לדקדק אמאי לא מסייעין לריצ"ל מזרייתא דלקמן הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים כו'.

ק"ח ב' אר"י א"ש ארבעה כוסות הללו לריך שיהא צהן כדי מזיגה כוס יפה, לכאורה משמע דאיכא מזיגה שהיין פחות מרובע ואפילו הכי מזרכין עליו הגפן עיין מ"צ סימן ר"ד ס"ק כ"ט, וקמ"ל שמואל דד' כוסות הללו לריך שיהא צהן מזיגה יפה דהיינו לא פחות מחד על חלת, ומשמע מכאן דבעלמא גם לקידוש וגם לברכת המזון סגי במזיגה פחות מרובע, דהא אינטריך לאשמועינן גם עלייהו דלריך מזיגה יפה, משום מנזת ד' כוסות, ועיין סימן ער"ב ס"ה ו' ובמ"צ שם. — ואפשר דהוא לעיכובא שאם אין צהם רובע יין דלא ינא.

שם ידי יין ינא ידי חירות לא ינא, משמע קצת דעדיין יכול לתקן לנאת ידי חירות אם יחזור וישתה יין מווג, וז"ע.

שם שתאן צבת אחת רב אמר ידי יין ינא ידי ד' כוסות לא ינא, אם נפרש דרב פליג אדשמואל נחא, אבל למאי דצרי"ף ור"א"ש ל"ג רב אמר, אם כן מתפרש דלפרושי מילתא דשמואל אמרינן ידי יין ינא ידי ד' כוסות לא ינא, הדבר תימא דשמואל קאמר סתם ינא בעוד שהדין דלא ינא, ועוד דמעיקרא אמרינן ידי יין ינא על ד' כוסות, והשתא אמרינן ידי יין ינא שלא ינא חיוב ד' כוסות, אלא סתם שמחת יו"ט, ועוד דכולהו ינא דקאמר שמואל יש לפרשם בשוה, אע"ג דהוא מצי למיתני חד ינא אכולהו, מ"מ לא משמע לפרש ינא דצבת אחת דלא כינא דחי ודהשקה לבניו ולב"ב, וז"ע.

יש לעיין בשתאן צבת אחת דתו' ורש"ז"ס כינא ינא כוס דברכת המזון אם שתאו קודם אכילה, ומשמע דכל ששתה ד' כוסות יש מקום לומר דינא, ולמאי דל"ג רב אמר, הרי ינא רק ידי שמחה, [ולפרש"י יש לעיין מתי שתאן דהא משמע שסידרן על הסדר, וכינא יתכן שלא שתאן עד לאחר כוס ד', ואז עירה ארבעתן לכוס אחד, הרי היה לריך לשותות כוס של קידוש מיד כשקידש,

ק"ט א' חייב אדם לשמח בניו כו', א"ה, בסימן י"ג ס"ק ט"ז הועתק מש"כ בחגיגה ובסוכה צענין מלות שמחה.

שם ורחץ במים צמי מקוה, יעוי' ברש"י ותו' חגיגה י"א א', ואפשר דר"ל עיקר הדבר דורחץ במים מתפרש שירחץ בחוץ מים נקיים, ולאפוקי אילו הוי כחיצ במים צו"א דהוי מתפרש שירחץ עם מים, והוי סגי אם צאו עליו מים בנפילה אף אי קטפרס לאו חיבור, וגם אפשר דהוי אמרינן דסגי שירחץ אבר אבר, ולא הוי דרשינן מה ביאת שמשו כולו אף רחילה כולו כדדרשינן בתו"כ אמור, דרק משום דורחץ במים מתפרש בחוץ מים נקיים, מסתבר לן למידרש דומיא דצא השמש.

שם כל צשרו מים שכל גופו עולה בהן כו', נראה דהאי כל מיותר להך דרשא, דהא מדומיא דוצא השמש ידעינן שצריך שיהא כולו כאחד במים, וכדדריש בתו"כ אמור, ועל כרחק האי כל לאורויי אחי דיש שיעור למים כדי שיהא כל גופו של אדם צינוני עולה בהן.

שם ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה, לכאורה הך ושיערו חכמים היה ראוי למיכתב מעיקרא וכמה הן שיערו חכמים אמה על אמה ברום ג' אמות שהם ארבעים סאה, ונראה דלולא קציעת חכמים היה סגי גם בפחות מעט, דשיעור שכל גופו עולה בהן הוא לאו צמאוס אמה על אמה ברום ג' אמות, שאין האדם מרובע, ובעלמא נמי אמרינן כל מדות חכמים כן בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה פחות קורטוב אינו יכול לטבול בהן עיין מנחות ק"ג ב', והיינו דהיה אפשר לומר דסגי בפחות קורטוב, אלא דהדבר נמסר לחכמים לקצוע וכשקצעו את השיעור ארבעים סאה, הרי חסר קורטוב פסול מדאורייתא, והנה מתניתין דקתני יש להם על מה שיסמכו, ראוי לפרש על משמעותיה דקרא, והוא מים שכל גופו עולה בהן והוא בערך אמה על אמה ברום ג' אמות, אבל היה סגי גם בפחות מעט אילו לא קצעו חכמים את השיעור, וזהו סמיכותיה דקרא, אבל חכמים קצעו שיעור מקוה ארבעים סאה בדוקא, ומפרש לה גמ', ושיערו חכמים ר"ל וקצעו חכמים. (חגיגה י"א א').

א'), ואין הכרע גמור דאף לענין דיעבד פסלו, וכיון דבגמ' דידן מנחות פ"ז א' נמי דרש רבא האי קרא למעט יין ישן לרבי דכשר דיעבד, וכן צירושלמי הוצא ברמז"ן בסוגיין וצר"ן פסחים ק"ח ב' נמי דרשו מהאי קרא דמנחה לחזור אחר יין אדום, ופשטא משמע דמנחה לכתחלה קאמר, ראוי לפרש גם בסוגיין דרק לענין לכתחלה אהדר ליה דבעי אדום, וזו נראה דעת המכשירין, וברש"י ד"ס משמע דמפרש לבעיין לנסכים ולכך יש להכשיר לקידוש, [שכתב דלא נהירא לפרש לענין קידוש] וצ"ע דהא מסקינן בסוגיין דאין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לינסך ע"ג המזבח, ומיהו אם הפשיטות הוא רק לענין לכתחלה, ניחא דכל דלנסכים כשר דיעבד מקדשין עליו לכתחלה כדאמרינן בסוגיין.

הרי"ף והרא"ש וכן הרמז"ס השמיטו הך צעיא, וכן לא הביאו צרייתא דיין צורק, והדבר צריך יישוב, דאף אם הוא לכתחלה נמי היה ראוי לפרש, וצ"י סימן ער"ב כתב דאפשר דהרמז"ס מפרש דלהכשיר קפשיט ליה, דמשמע דגם שאינו אדום קרוי יין, וצ"ע דהא במנחות פ"ז א' וכן צירושלמי ילפינן מהאי קרא להצריך אדום, ומיהו אם מפרשינן צעיינן לענין נסכים, ניחא שהרי"ף והרא"ש השמיטוה, כמ"ש צ"י שם, ולענין קידוש י"ל דקיי"ל לחכמים פסחים ק"ח ב' דלא צעי מראה יין, ורבא פירש שם טעמיה דר"י ולא קיי"ל כוותיה, ורק לענין נסכים קאמר בסוגיין דבעי אדום, גם למש"כ תו' דצורק כשר ורק בלצן ביותר קאמר רבא, י"ל דאינו מנאי כ"כ, ולכך לא חש הרמז"ס להביאו לענין נסכים.

יש להסתפק עירב יין אדום בלצן אם מתכשר הלצן לדעת הרמז"ן בדליכא חד על חלת, די"ל דכל שיש בו מראה יין מחמת יין שפיר דמי. (צ"ב סימן י"ד).

שם אר"י וכי מה תועלת יש לחינוקות ציין כו', עיין מש"כ בסימן י"א סק"ו אם בהגיע לחינוך איירי, ובני מאיר נ"י העיר דאפשר דבהגיע לחינוך שמצין ענין המנחה מודה ר"י, אבל בהגיע לאפשרות לקיים המנחה כדאמרינן לענין מנחה משיכול לאכול כזית פת, ודכוותה הכא שיכול לשנות ד' כוסות אבל עדיין אינו מצין ענין המנחה דזזה הוא דפליגי.

רע בעלמא קא מפקת ציה, משמע דמשום שהיה הדבר מסופק קאמר, ואילו מהא דאמרין כי הא דטוניה חטא משמע דקושטא הכי הוי, דאי לאו הכי הול"ל כי הא דזיגוד אסחיד ציה דטוניה דחטא, ומשמע דאע"ג דקושטא הוא, ואפשר דטוניה הודה, או שאר צירור, אפילו הכי נגדיה לזיגוד, ובאמת הו"ל לנגדיה מחמת איסור לשון הרע, דהוא גם צמידי דקושטא, אלא דלא מצינו נגידא צזה, והכא משום דאפיק שם רע נגדיה, ואפשר דכד העיד צו באמת טרם הוצר הדבר, ולכך נגדיה, וגמ' דנקט כי הא דטוניה חטא משום דאח"כ נתברר הדבר, א"נ נקטו דטוניה חטא, למימר דאף צומן דהדבר קושטא, אסור להעיד צו יחידי, אבל באמת הדבר לא נתברר, ואילו נתברר דקושטא הוא לא הוי נגדיה, דלא מצינו דמנגדין על לשון הרע, ומה שפירש הרשב"ם דעבר על לא תלך רכיל קושטא הוא, אבל מ"מ אי לאו דאפיק שם רע לא הוי מנגיד ליה.

שם ארשב"י א"ר מותר לשנאותו שנאמר כי תראה חמור שנאך כו', עיין בתו', ובאהל משה סכ"ג כתב לפרש דשנאך ר"ל שבעל החמור שונא אותו והיינו שראה צך דבר ערוה, וניחא הכל, ושמעתי שכ"ה צדושים ע"ש ריטב"א צ"מ ל"ב.

שם אמר ר"א צריה דרבא לר"א מהו למימר ליה לרביה למשנייה, נראה דנקטו למשנייה למימר דאיידי דאין כאן תועלת של תוכחה ע"י הרב, אלא למשנייה, דאי איכא תועלת שהרב יוכיחו, ראוי לומר לרב אף אי לא מהימן ליה כבי תרי, דמ"מ למיחש מיבעיא, ויוכיחו הרב על הספק, ולתועלת לא מיקרי לה"ר, וכדאמר ערכין ט"ז ב' הרבה פעמים לקה עקיבא על ידי כו', ושם א"ל הכי והכי קא עבד כו', ואף אי מהימנו התם כבי תרי, מ"מ אכתי שמעינן דלתועלת שרי, וכשאומר לרב צנינעא נראה דלא חשיב הוצאת ש"ר, ולפי זה למאי דמסיק דאי מהימן ליה כבי תרי לימא ליה, היינו רק כי היכי דלישנייה, ואפשר דזימנין דאיכא צזה משום ח"ה אם יראה אדם מעשיו ויראה שהרב אוהבו, ולכך ראוי לספר, וגם לפעמים אם יראה שהרב שונא יחזור בתשובה, אבל לאיניש דעלמא אפילו מהימן ליה כבי תרי אסור לספר, מידי דהוי אלשון הרע דעלמא.

ק"ט ב' אר"א אמר לי רב"ח שולחן של מקדש של פרקים הוי כו', העיר בני י"א נ"י דמוכח מכאן דכלי של פרקים אפשר להטבילו כשהוא מפורק, (ודוחק לומר דהשולחן עשה מעין מלאכתו גם כשהיה מפורק, ולכך שפיר דמי לטבולו מפורק), אח"כ ראיתי צזה צמלצ"ם שמות כ"ה כ"ה שכתב דלא היה מתפרק לגמרי, עי"ש וז"ע.

שם היכי מתקני רבנן מידי דאחי צה לידי סכנה כו', אם כשצא לשמות יערה הכוס לשני כוסות לכאורה יתבטל ענין הזוגות דהו"ל חמש כוסות, אלא דהא לא נטוו לעשות כן, וש"מ דלא חיישינן להכי.

שם אר"נ א"ק ליל שמורים ליל המשומר כו' רבא אמר כוס של צרכה כו' רבינא אמר ארבעה כסי כו', נראה דהני אמוראי לא פליגי אהדדי וכולהו תירוטי קושטא נינהו, ונפקא מינה דגם בשאר מילי אין צריך להזהר צווגות צליל שמורים.

ק"י ב' א' ואפילו מן התמחוי כו', א"ה, עיין מש"כ בסימן י"צ ס"ק י"ז אם אדם חייב להוציא על מנזות עשה יותר מחומש.

ק"י ב' ב' מנזה וגוף גדול אוכל פירות כו', עיין מש"כ צ"מ סכ"ד ס"ק י"ח.

שם ואל תעמוד על המקח בשעה שאין לך דמים, א"ה, עיין מש"כ צ"מ נ"ח ב' דהכא משמע שזו מדת חסידות, דודאי לא היה צריך להזהיר לרבי על דין גמור, ובצ"מ שם דריש ליה מלא תונו, דהכא מיירי שהוא חפץ לקנותו וצעה שיהא לו דמים אמנם יקנהו, אלא שהמוכר חושב שיש לו הדמים.

ק"י ג' ב' והרואה דבר ערוה צחצירו ומעיד צו יחידי, נראה דלאו דוקא דבר ערוה, אלא הוא הדין כל דבר עצירה, ונקט דבר ערוה דסתמא אין נפקותא בעדותו אלא להענישו, אבל שאר דברים זימנין דאיכא נפקותא בעדותו לאפרושי מאיסורא, וכה"ג שפיר מעיד יחידי כמ"ש בהגהמ"י פ"ה מהלכות עדות ה"א מההיא דקדושין ס"ו א'.

שם כי הא דטוניה חטא כו' נגדיה לזיגוד כו' שם רע בעלמא קא מפקת ציה, מלשון שם

חדושים פסחים קי"ג ב' - קי"ד ב' ובאורים קבא

שם והיושבת על דם טוהר, עיין מש"כ בזה בגדה ס"ה ס"ק י"ד.

תוד"ה תוד"ה מטבול בחזרת או במים ומלח כו', עיין מש"כ בזה בסימן י"א סק"ה.

קי"ד א' מתני' מזוג לו כוס ראשון כו', כבר העיר צביאור הגר"א סימן תע"ג ס"א דמכאן משמע דאחר מוזג לבעה"ב, ומיהו גם בשאר מילי תנן להלן הציאו לפניו מטבול בחזרת כו' הציאו לפניו מנה כו' ועי"ש בתו' דהוא משום שעקרו השולחן.

קי"ד ב' אר"ל זאת אומרת מנאות זריכות כונה כו', כולה סוגיא משמע דאוכל כית בטיבול ראשון, דהא מצי נפיק ביה חיובא דמרור, וכמש"פ הרמב"ם דאוכלין כרפס כית.

גמ' וזה"ל מצרך על היין ואח"כ מצרך על היום כו', לכאורה ברכת היין היא ברכת הנהנין, דהא אם עוסק בשתיית יין וקידש עליו היום שפיר מקדש בלא ברכת היין, ומ"מ לא חשיב הקידוש כהפסק לברכת היין, כדחזינן דאע"פ שיצא מוציא כדאמר ר"ה כ"ט ב' דחשבינן כחובה ברכת היין של קידוש וברכת המוציא של מנה.

יש לעיין כיון דעידן חיובא דמרור הוא לאחר מנה, אמאי לא מורינן ליה לכיון שלא לנאת מנאות מרור אף אי מנאות א"צ כונה, דמ"מ בנתיבין בזה"ל שלא לשם מנה לא נפיק בע"ה, [ועיין תו' הר"פ עירובין ז"ה ב' דכתב לדקדק מן הגמ' שם דגם במכיון שלא לנאת יצא, אבל לכאורה התם לענין כל תוסוף י"ל דשאינו דאם מנאות א"צ כונה ועובר על כל תוסוף בסתמא, לא תועיל לו מחשבה שלא לנאת לפוטרו מכל תוסוף, אבל לענין קיום מנה כל שמכין שלא לנאת אינו יוצא בעל כרחו, ועיין מש"כ בר"ה כ"ח], וי"ל דהא חזינן דאף אי מנאות זריכות כונה אפילו הכי ס"ל לר"ח דראוי לנאת יד"ח מרור בטיבול ראשון לדעת הרמב"ן במלחמות, דאין ראוי שימלא כריסו ממנו דמנה ורק אח"כ יכין לשם מנה, וגם לדעת תו' עכ"פ ברכת מרור יעשה בטיבול ראשון כעין אחתלתא דמנה, אם כן כש"כ אם מנאות א"צ כונה דאין ראוי שיאכל וימלא כריסו במרור וכיון שלא לנאת.

שם שהיין גורם לקידוש שתאמר, משמע דאם אין יין אין מקדשין, [כשאין גם פת דהא מקדשין על הפת], וכמ"ש ברש"י, וכן נראה מהא דביום הכפורים אין מקדשין, ועיין גל"ת, וקידוש דאורייתא יוצאים בתפלה.

שם מאי דבר אחר כו', לכאורה למה לא לפרש טעם נוסף שיטנו, והרי לא שאלו על ז"ש למה אמרו גם וכבר קידש היום, ואפשר דלשון דבר אחר משמע דסגי בטעם הראשון, דלשון ד"א מתפרש כמו ואצט"א ולא כהוספת טעם נוסף, ולזה תירצו דבאמת לב"ה סגי להו בטעם הראשון כנגד תרתי דב"ש, אבל מ"מ אם נפשך לומר הכא תרתי והכא חדא לכך הוסיפו טעמא דתדיר.

גמ' אכלן לחצאין יצא, משמע דרק צדיעצד דומיא דדמאי ושלל במתכוין, וכן דייק צביאור הגר"א סימן תע"ה ס"א, ונראה דהיינו דוקא באוכל ומפסיק בשהייה או שאוכל פרורין פרורין, אבל במרור שלנו שסדר אכילתו קימעה קימעה שפיר דמי לכתחלה כל שאינו מפסיק בשהייה.

מתני' עד שמגיע לפרפרת הפת, עיין רש"י וכו' ורע"ב, ולכאורה היה נראה דר"ל עד שעדיין לא הגיע לפרפרת הפת, והיינו לומר שמטבול בירקות קודם סעודה כדי שיראו המינוקות שינוי וישאלו, [יש לדעת מה משיב למינוקות טעם לטיבול זה, ונראה דמשיבו לא ראי הלילה הזה ככל הלילות, וכן בעקירת השולחן לקמן קט"ו ב'].

שם אר"א ש"מ מדר"ה לית דחיש להא דריצ"נ כו', אע"ג דמסתבר דבחליטה אינו מחמץ, מ"מ אין לנהוג כן לכתחלה.

שם פשיטא היכא דאיכא שאר ירקות כו', לכאורה נראה דאף לר"ה ראוי להשתדל אשאר ירקות, וכ"מ קצת בזה דאמר לקמן קט"ו א' דר"א בריה דרבא מהדר אשאר ירקות לאפוקי נפשיה מפלוגתא, משמע דמה שמהדר שפיר דמי אף לר"ה, אבל בתוד"ה אמר לא כ"כ, ואף אם כונתם רק שא"צ לטרוח אחר שאר ירקות עיין

שם ראצ"ל אומר מנה, וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מחו"מ הי"א, ויש להסתפק אם אכל מרור בלא טיבול בחרוסת, אם יש ענין לאכול חרוסת או לחזור ולאכול מרור בטיבול בחרוסת, כיון דחרוסת מנה, ועיין בתוד"ה מטבול, וברמב"ם כתב דגם המנה מטבול בחרוסת, ואפשר דמפרש כן הא דמנה, דבמרור אינו אלא משום קפא.

דרשות ויבטל דמנחה, אלא דלית לן כה"ג, ויידון מנחות מבטלות משכחת לה כשאוכל מנחה וזבח וכיו"ב, אבל התם כל האכילה דמנחה, ומיהו לרבנן דאין מנחות זכריה אלא דרשאי לאכלן זכריה יש לשאול אם המותר מכזית לא יבטל את חצירו, ומסתברא דכיון דמקרא נפק"ל דאפשר לרכון, הרי בכלל זה גם מה שאי אפשר לזמנם.

שם כדרך שהלל אוכלן כו', במנחות אכילת כורך כהלל, עיין מש"כ בזה בסימן י"א סק"ז ד'.

שם יכול לא יא' בזה ידי חובתו אלא אם כן כורכן בבת אחת כו' אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, עיין מש"כ בזה בסימן י"א סק"ג.

שם והדר אכיל מנחה וחטא בהדי הדדי בלא זכרה זכר למקדש כהלל, א"ה, בדברי הבית מאיר דאין צריך לכיון בזכרות דמנחה ודמרוור לפטור כריכה זו, עיין מש"כ בזה בסימן י"א סק"ד.

שם והדר אכיל מנחה וחטא בהדי הדדי, מבואר דאע"ג דגם להלל אם אכלן זה בפ"ע וזה בפ"ע יא', ואם כן כבר יא' בודאי במה שאכלן בפ"ע, אפילו הכי יש ענין לשו' ולאכלן זכריה, וחזוין דשייך לשו' ולקיים מנחה בהידור אחר שכבר קיימה, ועיין מש"כ בזה בסימן י"א סק"א. — והנה האכילה זכריה לזכר למקדש כהלל, לכאורה אינה אלא ענין לכתחלה, שהרי כבר יא' יד"ח באכילת כל אחד לחוד, וגם כשקבעו בגמ' לעשותה לא קבעוה אלא במשקל של הידור מנחה, וכמו כה"ג בזמן הבית להלל, אבל מרן זללה"ה בהערות פסחים מצדד דגם בזמן הבית יצטרך לחזור ולאכול מרוור זכריה להלל, ולפי זה י"ל דחיוב דזכר למקדש כהלל הוא מנחה דרבנן, ול"ע בזה כעת.

שם אר"א אר"א כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים, עיין בר"ן דבמשקין עצמם לא תיקנו נטילת ידים משום דאין רגיל ליגע, וכ"ה בשו"ע סימן קנ"ח ס"ו.

קט"ו ב' ואמר ר"פ לא נישאי אינש מרוור בחרוסת דילמא אגב חלייה דתבלין מבטל ליה למרווריה ובעינן טעם מרוור וליכא, לא מסתבר שיפגם פגם לאכילתו, אלא שיבטל מחוץ מרירותיה, ומשמע מכאן דיש שיעור למרירותיה דמרוור שצריך שיעורגש למנחות מרוור, ועיין בזה

מהרש"א נמי ק"ק מנין פסיקא להו כן, ולר"ח ודאי יש להדר אשאר ירקי וכמ"ש תו' לקמן ק"כ א', ומ"ש לקמן קט"ו א' דלר"ח לא בעי לאהדורי ז"ע.

קט"ו א' אלא אר"ח מעיקרא מצרך עליה בפה"א ועל אכילת מרוור כו', יעוי' במלחמות דמנחות מרוור נפיק בטיבול ראשון והיינו דמצרך עליה על אכילת מרוור, ואכילה שניה אם משום דלכתחלה מנחה ואח"כ מרוור, או דליהוי היכירא לתינוקות דיחשבו דטיבול ראשון לאו דמנחה, או דידעו דהקדימו לטיבול ראשון כדי שישאלו, אע"ג דהשתא כיון דאכיל ליה נפיק ביה יד"ח מרוור, אבל בתו' פירשו דנפיק יד"ח מרוור בטיבול שני, ול"ע אמאי לא הוי הפסק צין זכרת על אכילת מרוור עד לטיבול שני, ומה שהציאו בתו' מתקיעות דמיושב כבר תמה בזה מרן זללה"ה בהערות פסחים דל"ד דתקיעות דמיושב מנחה יניחו אם מדרבנן אם מדאורייתא, ושפיר מצרך עליהו, ונפיק בזכרתו גם אתקיעות דמעומד, אבל הכא מרוור דטיבול ראשון אין בו מנחה, שאינו אלא שישאלו התינוקות, וגם פשטא נראה דנפיק גם תקיעות דאורייתא דמיושב, דלא שייך לתקוע לשם מנחה ולכוין רק מנחה דרבנן בזמן דחייב מדאורייתא, גם הציא מרן זללה"ה דבתו' ר"ה נמי משמע דנפיק דאורייתא דמיושב, עי"ש.

מה שאנו נוהגין בנטילת לולב ע"פ הגר"א לכיון שלא לזאת עד לאחר הזכרה, שפיר דמי, ולא שייך לומר לאחר שכבר אחזו חוזר ומצרך עליו, כיון שהוא תוך כדי נטילתו, וגם בסוגיין המרוור שמילא כריסו ממנו לא קיים בו מנחות מרוור, מה שאין כן בלולב דאותו לולב שאחזו מקיים בו המנחה.

שם ואחי מרוור דרבנן ומבטיל ליה למנחה דאורייתא, העיר חתני הרי"מ נ"י דהא אי אפשר לזמנם שיעור כזית בדיוק, ואם כן כשאוכל יותר מכזית הו"ל אכילה דרשות ואם השני עדיין בתוך הכזית יבטל הרשות את המנחה, [שוב הראוני שכבר העיר בזה במגן האלף סימן תע"ה אות א'], וי"ל דאלו שמנחות זכריה הרי כך היא מנחות אף שאי אפשר לזמנם, אבל בשאר מנחות שאין מנחות ביחד, אי משכחת לה שחיוב אכילתן בזכות אמנם אפשר דהמותר על כזית יהא חשיב אכילה

חדושים פסחים קט"ו ב' - קי"ח א' ובאורים קכב

שם ואם לאו הוא שואל לעצמו כו', לפי שזכרנו
מזכרה מצות סיפור יציאת מצרים בלשון והיה
כי ישאלך בנך וגו', לפיכך ראוי לספר יציאת מצרים
בלשון שאלה ותשובה.

קט"ז ב' מנה צוה"ז דרבנן, עיין מש"כ במעשר
שני ס"א ס"ק י"ו.

שם אלא בעבור מנה ומרור הוא דאחא, ר"ל בעבור
מנאות מנה ומרור, ואין ענין להראותם, אבל
בגנו זה מתפרש שמראין עליו והלכך מתמעטין
סומין, והא דאמרין דהו"ל למיכתב בגנו הוא
קושטא קאמרין, אבל גם בלא זה י"ל דמלשון זה
הוי ממעטין סומין, ומיהו אפשר דאי לא דהו"ל
למיכתב בגנו הוא, הוי מידרש זה, לומר זהו שלקה
כדאמרין סנהדרין ע"א א' ולא הוי ממעטין
סומין.

קי"ז א' לפיכך ידיר חול כו', משמע דאם הוא
תיבה אחת אין צו קדושה, אע"ג
שכולל שם ושבת צבת אחת כדאמר להלן, אבל
במאירי ל"מ כן, וצ"ע.

שם ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהן ולכשנגאלין
אומרים אותו על גאולתן, עיין פרש"י דר"ל
שתיקנו להם לומר הלל לכשיגאלו מכל צרה וצרה
שלא תבא עליהן, ואע"ג דלקמן אמרין שאמרו לא
לנו בשעת צרה כשעמדו על היס וכשעמדו עליהם
מלכי כנען וכו' וכו', מ"מ מה שניצאים תיקנו
לאמרו אינו אלא לכשנגאלין מן הצרה, ועוד דבשעה
שעמדו על היס הרי לא יכלו לומר היס ראה וינוס,
ועל כרחק דרק לא לנו אמרו.

שם אר"ח חזינא להו לתילי דבי רחב"ר דכתיב
זהו הללויה באמצע פירקא אלמא מספקא
ליה, אם בסוף המזמור בזה פרשה פתוחה או
סתומה, קשה דאם כן כי כתבו באמצע פירקא
היינו דלא עשה שם פרשה כלל, ואם כן הפסיד
לדברי הכל, וצ"ל דאין שם פרשה אבל מ"מ היו
משתדלים שיגמר סוף הפרק בסוף השורה, ותחילת
הפרק בתחלת השורה, וכאן כתבו באמצע שורה
משום דמספקא ליה.

קי"ח א' ואר"ש משום ראצ"ע כל המספר
לשון הרע וכל המקבל לשון הרע
כו' וכתיב בתריה לא תשא שמע שוא, במכילתא

בספר מרן זללה"ה סימן קכ"ד לדף ל"ט.
— בתמכא ניכר הדבר שהשהייה יכולה להפיג
החריפות, אבל בשאר מיני המרור כגון חסא של
היום מלכד שאין בה מרירות, הרי גם המזדמנות
עם מרירות, לא נראה שהשהייה בחרוסת תפגם
מרירותו, ושמה נשתנו, ואם כן צ"ע לענין מנה.
שם בלע מנה יא, עיין מש"כ לעיל כ"ד ב' ד"ה
מדברי.

שם בלע מנה ומרור ידי מנה יא, אשמועינן
דהמרור אינו חוץ.

שם אמר רשב"א מנה לפני כל אחד ואחד כו'
ור"ה אמר כולו נמי לפני מי שאומר הגדה,
יש לעיין לדידן שכל אחד ואחד אומר הגדה אם
מודה ר"ה דלריך שיהא מנה ומרור וחרוסת לפני
כל אחד ואחד, ושמה כהיום כשהם על השולחן
שכולם מסובין עליו, הרי זה כאילו הם לפני כל
אחד ואחד, וכ"ה ברשב"ם וכן עמא דבר.

שם לחם שענין עליו דברים הרבה, מכאן נראה
שצריך שתהא המנה על השולחן בשעה
שאומרים ההגדה, וכ"ה בתו' קי"ד א'.

תוד"ה אסוחי וי"ל דס"ד כו', עיין בשו"ע סימן
קנ"ח ס"ז וצמ"א ובזהגר"א שם.

תוד"ה מנה נראה דטעמא כו', צ"ע דבפשוטו
אין הנידון בשעת ברכה אלא בשעת
אמירת הגדה, ופליגי אם כשם שיוצאים בשמיעת
הגדה, כך גם מתחם אליהם המנה שלפני האומר,
או דלא סגי בהכי אלא צריך שתהא המנה לפנייהם
בשעה שמקיימים אמירת הגדה על ידי שמיעתם,
דלכו"ע צריך שתהא מנה על השולחן בשעת
אמירת הגדה, ולפי זה אין מקור לחלק בין ברכת
המוציא לברכת אכילת מנה לענין טעימה תיכף
לברכה.

קט"ז א' אף כאן בפרוסה, א"ה, בשיטות
הראשונים שלוקחין רק שתי מנאות
ומחלקין אחת חציה לאפיקומן וחציה למנאות אכילת
מנה, עיין מש"כ בזה בסימן י"א סק"א.
שם מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה
אף כאן נמי הוא מסיק ואשתו אופה, יש
להבין מה אחי לאשמועינן והרי פשיטא שיש להמנע
שלא תחמיק, עיין רש"י ורשב"ם, ושמה בזה לרמוז
שיחמיק בזה בעצמו, שו"ר שכ"מ ברא"ש פ"ב
סימן כ"ו ובטור סימן ת"ס.

שם רע, ושמה סוגיות חלוקות הן, א"נ מספר אסמכתא ועיקר קרא למקבל.

הא דללין הכא מעיד עדות שקר, יתכן לפרש שהוא משום דמפורש בסיפא דקרא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס, וכן הוא בריב"ן מכות כ"ג א' ומשמע שם דהוי גרים כן בגמ', וכן בסמ"ג לא תעשה י' הביא הך מימרא דר"ש משום ראב"ע והביא גם סיפא דקרא אל תשת ידך וגו', אבל הרמב"ם בפכ"א מה' סנהדרין ה"ז כלל כולן בלא תשא.

ק"ח ב' א"ל רבש"ע יש עבד שתובע את רבו, צריך ישוב למה חשב שיטערך לתבוע, וגם לא מנאנו שתבע.

ק"ט א' זה המכיר מקום חצירו בישיבה, עיין רש"י, ולר"ד ז"ל נראה שהוא מעין המכיר את מקומו, דהיינו שמכיר שחצירו גדול ממנו ונותן לו מקומו היותר חשוב.

ק"ט ב' לכפול יכפול, פרש"י כל ההלל, ועיין בסוכה ל"ט א' ובפרש"י שם.

מתני' אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, הרמב"ן במלחמות פירש דאסרו לאכול אחר הפסח לפי שהפסח דינו להאכל על השוּבַע לפיכך אסרו לאכול אחריו כדי שיהא נאכל על השוּבַע, שאם יוכל לאכול אחריו לא יאכלנו על השוּבַע ויסמוך שישבַע ממנו שיאכל אחריו, והנה מנה אין דינה להאכל על השוּבַע כדחניא במכילתא בא, והא דאמרינן בגמרא דאין מפטירין אחר מנה אפיקומן, היינו במנה שאנו אוכלים בסוף הסעודה זכר לפסח, וקשה דבגמרא אמרינן דאי הוי קתני אין מפטירין אחר מנה אפיקומן הוי ס"ד דאחר הפסח מפטירין כיון דטעמו יפה וישאר בפיו, ואם איתא דכל מה שאין מפטירין אחר המנה הוא משום שהוא זכר לפסח, אם כן איך יתכן שבפסח מפטירין ובמנה אין מפטירין, ואף שזה טעמו יפה וזה אין טעמו יפה, מכל מקום אם ליכא בפסח דינא דאין מפטירין לית לן לחדש דאין מפטירין במנה, ומנא אתי בחדושי ה"ר דוד שכבר העיר בזה.

פשטא דגמרא דידן כדמשמע ברמב"ם ובתו' ק"כ א' ד"ה מפטירין, דחכמים תיקנו שתהא סוף האכילה בלילי הפסח באכילה דמנה, פסח

ילפינן מהאי קרא אזהרה למקבל לשון הרע, וכן תרגם אונקלוס לא תקבל שמע דשקר, אבל מספר לשון הרע לא משמע דשמעין מהאי קרא, דהא בכתובות מ"ו א' אמרינן אזהרה למוציא שם רע מנלן, ולא מיייתין מהאי קרא, ודחקינן למימר מונשמרת מכל דבר רע או מלא תלך רכיל, ומשמע דהאי לא תשא מתפרש בלב דומיא דולא תשא עליו חטא, והיינו שלא יאמת בלבו שמע שוא, והנה בידוע שהוא שוא לא שייך שיאמתו, ועל כרחק שלא יאמת בלבו דבר מסופק שהוא לרע, דהיינו שוא, ולכאורה אזהרה זו אין ענינה לאיסור לשון הרע, ואף כשמע הדברים צהיתר כגון שסיפרו לו לתועלת או להללה נמי אינו רשאי לקבל, וכדחזינן נמי בגדליה בן אחיקם שלא קיבל, ורק על מה שלא חש דלמיחש מיבעיא אמרינן בנדה ס"א דלכך כתוב ציד גדליה וגו', וכן אם ראה בעצמו דבר שאפשר לדונו לזכות ולחובה אינו רשאי לדונו לחובה מהאי קרא, דהא צהאי קרא לא כתיב אלא שלא יאמת בלבו דבר רע, והכל בכלל, ואפשר דזהו האדם במילי דעלמא מאמת בלבו דברים לפי מה שנראה לו, ולא נאמרו בתורה הלכות עדות עליהם, הרי גילה הכתוב דצדברים שהם לרע על חצירו לא יאמת בלבו דברים שלא נתבררו על פי הלכות עדות שבתורה, אלא אם כן הם נאמנים עליו כבי תרי, או דחזי דברים הניכרים כדאמר שבת נ"ו א' צענין דוד ומפיצושת, דכשהדבר מתאמת בלבו צמותלט לא שייך להזהירו שלא יתאמת לו, אבל על דברים שיס צהם ספק מסוים, על זה צאה האזהרה שלא יאמת בלבו את הרע, וא"ת אם כן מנאנו צהאי קרא חיוב דאורייתא לדון כל אדם לכף זכות, ול"מ כן, עיין שבת קכ"ז ב', וי"ל דהאי קרא רק אזהרה שלא יאמת בלבו את הרע, אבל רשאי להשאיר הדבר בספק כמות שהוא, ורק ממדת חסידות א"נ מצדקת תשפוט עמיתך אמרינן שידון לכף זכות.

והנה לשון לא תשא מתפרש נמי דיבור וכמו בל אשא את שמותם על שפתי ועוד כמ"ש הרמב"ן בפ' יתרו בלאו דלא תשא, ולפי זה אפשר לכלול צהאי לאו נמי המספר שמע שוא, ויתפרש לא תשא בשפתיך, וכפשטא דסוגיין דגם המספר לשון הרע בכלל לא תשא, אלא דסוגיא דכתובות הנ"ל קשה אמאי לא ילפינן מהכא אזהרה למוציא

°ק"כ ב' ר' אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן
 כלילה הזה כו' מה להלן עד חלות,
 בתו' ברכות ט' א' ד"ה ר' אלעזר הקשו והכתיב
 לא תותירו ממנו עד בקר ותירלו ויש לומר דמצי
 למימר דהכי קאמר לא תעשו דבר שיבא לידי
 נותר עד הבקר כו', וכעין זה כתבו תו' פסחים
 נ"ט ז' ד"ה בארבעה בשם ירושלמי, ואע"ג שאינו
 עובר על הלוא עד עמוד השחר, ואם נשרף כלילה
 פטור, מכל מקום יש בו אזהרה גם בחלות.
 — ועיין בתוספתא סוף פ"ה דפסחים והובא
 באור זרוע פסחים סימן רל"א דגם לראב"ע שאינו
 נאכל אלא עד חלות, מ"מ אינו נעשה נותר עד
 שיעלה עמוד השחר ואין מחשבה פוסלת בו משום
 פיגול עד שיעלה עמוד השחר, ונ"ל דהא דאמרו
 בסוגיין דמחלות הו"ל נותר לר' אלעזר בן עזריה
 אינו אלא מדרבנן, ועיין רש"ס, ונ"ע כעת, [הא
 דקים ליה לאור זרוע דהתוספתא כר' אלעזר בן
 עזריה הוא משום דרישא דתוספתא כלישנא
 דמתניתין דאיזוהו מקומן דמוקמינן ליה כר' אלעזר
 בן עזריה, ובאור שמח נתקשה בזה].

°שם מה להלן עד חלות אף כאן עד חלות,
 אע"ג דהתם רק רגע של חלות, מכל
 מקום כיון דואכלו את הצער כלילה הזה פשיטא
 דקאי אף לפני חלות, שפיר גלי הלילה הזה דרק
 עד חלות.

°שם ור' אלעזר בן עזריה אמר לך מלא תותירו
 עד בקר נפקא, יש לעיין תיפוק ליה מגזירה
 שזה דהלילה הזה, וי"ל דאי הזה לא מייחר לא
 נשמש בו לגזירה שזה עכ"פ למילף למאי דלא דמי,
 דהתם רק רגע חלות, והכא בעינן למילף דעד
 חלות, עיין נדה כ"ז ז', (ונכדי אי"ש נ"י העיר
 דשם י"ל עוד דשפיר הוה ילפינן מגזירה שזה
 חיוב אכילה כליל ט"ו עד חלות, אבל אכתי יש
 לומר דהנותר ראוי לאכילה עד ליל ט"ז, כדאמרין
 דומיא דשלמים, אבל ל"מ כן).

°בברכות ט' א' ר' אליעזר אומר בערב אתה
 זוכה וכבוד השמש אתה אוכל
 ומועד לאתן ממזרים אתה שורף, נ"ע היכן רמז
 כאן דאינו אוכל רק עד חלות, והרי מועד לאתן
 ממזרים היינו עמוד השחר, דגם לר' אלעזר בן
 עזריה דאינו נאכל אלא עד חלות מכל מקום אינו
 שורף עד עמוד השחר, ואפשר דלשון כבוד השמש

בזמן דאיכא פסח, ומנה זמן דליכא פסח, ושמהא
 אכילה זו נשמרת בטעמה כל הלילה, והוא כדי
 לזכור יציאת מצרים, ולפיכך אסרו להפטיר אכילה
 זו בשום דבר.

°ק"כ א' אמר רבא מנה זזה"ו דאורייתא ומרור
 דרבנן מ"ש מרור דכתיב על מצות
 ומרורים כו', האי קרא בפסח שני כתיב, ובפסח
 שני נראה דאף אם הביא פסח שני אלא שנטמא
 הצער או נאבד הרי הוא פטור גם ממנה ומרור,
 שאין מצותן אלא עם הפסח, [ומיהו גם אם אין
 לו מנה ומרור חייב באכילת הפסח כשהוא טהור
 כדמרבינן במכילתא בפסח ראשון מיאכלוהו, וגם
 בפסח שני כתיב יאכלוהו, דעיקר המצוה הוא
 הפסח, ומנה ומרור טפלין לו], והיינו דמיייתין
 האי קרא הכא אע"ג דבפסח שני מירי משום
 דהתם באמת לעיכובא הוא דבדליכא פסח ליכא
 מנה ומרור, ומסקינן דהכא רבי רחמנא בערב
 תאכלו מצות לחייב אכילת מנה גם בדליכא פסח,
 אבל מרור נראה דבמילתיה קאי וכל דליכא פסח
 ליכא מרור גם לא בטמא וצדק רחוקה ובערל,
 וכבר כתב הר"ן לעיל כ"ח ז' דהא דאמרין
 בסוגיין ולעיל שם בו אינו אוכל אבל אוכל הוא
 במנה ומרור דמרור לאו דוקא דודאי קושטא הוא
 דמדאורייתא לא מייחייב במרור אלא בדאיכא פסח,
 ונראה דמשום דמייחייב מדרבנן אדכרוהו, וכ"כ
 הרמב"ן קדושין ל"ז ז' דהא דאדכרו בגמ' שם
 מרור נמי אשגרת לישנא הוא אגב מנה, והיינו
 דבפסח ראשון כתיב ואכלו את הצער וגו' ומצות
 על מרורים יאכלוהו ולא כתיב על מצות ומרורים,
 דחייב מנה אינו תלוי בפסח אבל מרורים אינו
 אלא טפל לפסח, וכן מצאנו ברמב"ן בחומש שם.

שם ורבא אמר לך טמא ושהיה צדק רחוקה לא
 צריך קרא דלא גרעי מערל וכן נכר, יש לעיין
 אמאי לא גרעי הא אית להו תשלומין בפסח שני
 מה שאין כן ערל, וכמ"ש הרשב"ס בצריכותא, וי"ל
 דערל כולל נמי שלא הספיק למול שיוכל להביא
 פסח שני.

תוד"ה רב נ"ע צההיא סוגיא כו', אפשר דברובן
 זבין מודה רב אחא בר יעקב דחייבין
 במנה מקרא דעליו, ורק בזה"ו ממעט, ומוקים
 לדרי' יהודה דהכי.

העצירה באיסור דאורייתא, ואם הנידון לענין פסח, נ"ע מה הספק הרי מצואר זהדיא בזכאים נ"ז ב' ובצרכות ט' דגם לר"ע יש בזה משום להרחיק את האדם מן העצירה, ונ"ל דהספק הוא אם לר"ע מדמינן מזה לפסח לענין להרחיק מן העצירה, ואף שלשונו ל"מ כן, ובמ"צ סימן תע"ז סק"ו מסיק דאם בא לאכול מזה אחר חלות שלא יצרך, משום דשמא הלכה כר' אלעזר בן עזריה, ואפשר דגם לר"ע אף שחייב לאכול מ"מ אם עבר אדרבנן י"ל שלא יצרך. (בצרכות ט').

קכ"א א' מתני' בריך ברכת הפסח כו', א"ה, עיין מש"כ בזה בסימן י"ב ס"ק י"ח - כ"א.

קכ"א ב' כהן מצרך או אבי הבן מצרך כו', לשון הגמרא משמע דפשיטא ליה דרק אחד מצרך, ולכאורה לפי הטעמים דמסיק שפיר י"ל דשניהם מצרכים, ובעיקר הספק יש לדעת דהא כל כהן המקבל מתנות כהונה אינו מצרך שהחיינו, ונ"ל דשאני מתנות כהונה דעם הפרשתם הוי דשצט, מה שאין כן פדיון הבן דחייב באחריותו כדתנן בכורות נ"א א', ונריך דעת הכהן בפדיון, עיין תשובות הריב"ש סימן קל"א, ואפשר דהוי ידעי מן המנהג דרק אחד מצרך ומיבעיא להו מי, אף שלפי הטעם אפשר גם דשניהם יצרכו, ויתכן דמנחה המשותפת לשנים אם יתקנו להם ברכת שהחיינו דלעולם יהא מצרך אחד בשביל שניהם, כגון אם היו מצרכין שהחיינו על קדושין היה מצרך האיש או האשה ולא שניהם, ונ"ע בזה, שו"ר בתשובות הרשב"א סימן של"ח שנשאל למה לא יצרכו שניהם, ומירץ דכל דאיתא בשנים אין מצרך אלא אחד, ועי"ש שכתב עוד דהא דמסקינן דאבי הבן מצרך הוא משום דלכהן הו"ל כשאר מתנות כהונה. — ויש לעיין בפדיון פטר חמור לר"א בכורות י"ב ב' דחייב באחריותו מאי, אם ה"נ הפודה מצרך.

משמע סמוך לביאת השמש והיינו רק עד חלות, ונכדי מאיר נ"י העיר דיש לומר דאם איתא דנאכל עד עמוד השחר היה ראוי למידרש קרא עד מתי אתה אוכל כר' יהושע, ולא מתי אתה שורף, דפשטיה דקרא במנחה אכילה איירי ולא צדיני שריפה, וגם שריפה כבר נכתב בקרא דוהנוחר ממנו עד בוקר באש ישרף.

עוד שם על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמנרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל, כלומר דואכלתם אותו בחפזון בא לרמוז על חפזון שצי"א, ואם מפרשינן חפזון דמנרים יש להקדים, ואם חפזון דישראל יש לאחר.

שם אכל מנחה בזמן הזה כו', בצרכות ט' א' מצואר לענין פסח דלר"ע פסח דזמנו מדאורייתא כל הלילה מ"מ מדרבנן אין זמנו אלא עד חלות, דהא אמרינן דלר"ע הו"ל לר"ג למיתני נמי אכילת פסחים דמנחה עד שיעלה עמוד השחר, ולהרחיק את האדם מן העצירה זמנה עד חלות, וכן מצואר זכאים נ"ז ב', וכ"ה ברמב"ם פ"ח מהלכות קרבן פסח ה"ט"ו, ולפי זה אם איתא דכל מה שאמרו להרחיק מן העצירה הוא גם צדיעצד דאם עבר חלות שוב אינו אוכל, אם כן גבי פסח נמי היה ראוי להיות כן שלא לאכלו אחר חלות, ובסוגיין אמר רבא דרק לר' אלעזר בן עזריה לא ינא ידי חובתו בזמן הזה במנחה אחר חלות, משמע דלר"ע ינא, והיינו דאוכל לכתחלה אם איחר, ובאמת צמו' שם כתבו דהיינו משום דלהרחיק מן העצירה אינו אלא לכתחלה, ולדעת רש"י דהנאכלין ליום ולילה אין נאכלים לאחר חלות, נ"ל דמנחה שאני דכיון דאין איסור מדאורייתא לאכלה אחר עה"ש לא גזרו בה, וכן הרמב"ם לא הזכיר גבי מנחה ענין לכתחלה עד חלות כיון שלא נזכר בגמ', וסתם בפ"ו מחו"מ דזמנה כל הלילה, וברא"ש פסחים שם כתב דנכון להחמיר כר' אלעזר בן עזריה דאפשר דמודה ליה ר"ע להרחיק מן

חדושים ובאורים

פסחים

סימן א

(א) ו' ב' דאר"א שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו ברשותו ואלו הן צור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה, יש לדעת מאי אחי לאשמועינן, והניחא בצור אשמועינן צור ברשות הרבים חייב, ופלוגמא היא בצ"ק כ"ט ז' נ' א', אבל בחמץ כבר תניא לעיל ה' א' דאסור משש שעות וילפינן לה מקראי, וגם איסור הנאה תניא בצרייתא כ"ח ז' לר' יהודה, ומיהו למאי דמתניין לה בצ"ק כ"ט ז' משום ר' ישמעאל י"ל דבאמת עיקר האיסור אחי לאשמועינן, אבל יותר נראה דאחי לאשמועינן דלא מהני ציטול משש שעות ולמעלה, וכדמייטין ליה בסוגיין אהא, ולפי שיש מקום לומר דהא דחייבה תורה בתשציתו ובל יראה לאחר זמן איסורו, היינו על הנהגת הצעלות על החמץ, אבל כשמצטלו או מפקירו אימא דשפיר דמי אף לאחר זמן איסורו, לזה אשמועינן דאין החמץ ברשותו כלל אלא שהכתוב עשאו כאילו ברשותו, וממילא לא מהני ציטול והפקר, שכבר הוא בטל ומופקר והכתוב עשאו כאילו ברשותו.

ויש לעי' היכן מצינו דעשאו הכתוב כאילו ברשותו משש שעות ולמעלה, הרי איסור כל יראה לכו"ע ליכא אלא כלילה וכמ"ס הראצ"ד והמ"מ פ"ג מה' חמץ ומצה ה"ח, ומצות תשציתו משש שעות ולמעלה ע"כ היינו שריפה, דהא לא מצי מצטל, עיין תו' ד' ז' ד"ה מדאורייתא, וממצות שריפה אין להוכיח דעשאו הכתוב כאילו ברשותו דהא בשאר איסורי הנאה נמי אשכחן דמנותן בשריפה ואינן ברשותו, וי"ל דאה"נ דההוכחה

דעשאו הכתוב כאילו ברשותו אינה אלא ממה דעובר עליו צל יראה כלילה, אבל ממילא שמעינן מינה דגם משש שעות ולמעלה כן, דאין כלל סברא שמשש שעות ולמעלה לא עשאו הכתוב כאילו ברשותו, ורק כלילה יהא כאילו ברשותו, ונראה דזו כונת רש"י בצ"ק כ"ט ז' שפירש דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור כלילה צל יראה ובל ימצא, והיינו דממה דעובר כלילה צל יראה ובל ימצא שמעינן דעשאו הכתוב כאילו ברשותו, אבל משש שעות ולמעלה פשיטא דליכא צל יראה ובל ימצא, וזו גם כונת הרמב"ם שם שכתב דעשאו הכתוב כאילו ברשותו לחייבו משום צל יראה ובל ימצא, וכמו שפירש במ"מ שם דכלילה קאמר. — לשון רש"י ד' א' ד"ה בין חמץ אינו אסור מן התורה צל יראה וצאכילה אלא משש שעות כו', מתפרש ואף לא צאכילה אלא משש שעות כו', אבל צל יראה ליכא אף משש שעות.

ואפשר דמהא דאמרה תורה לא תשחט על חמץ דם זבחי נמי איכא למישמע דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, וא"כ שמעינן דמשש שעות ולמעלה נמי עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, ועי' ה' א' דר' ישמעאל דריש לאיסור דמשש שעות ולמעלה מהאי קרא.

ואפשר דאיכא נפקותא צהא דעשאו הכתוב כאילו ברשותו, לענין אם צא אחר ושרף חמץ שלא בשליחותו, דאם לא עשאו הכתוב כאילו ברשותו י"ל דחייב ליתן לו עשר סלעים כדין חוטף מצוה כדאמר חולין פ"ז א', אבל אם עשאו הכתוב כאילו ברשותו י"ל דגם בשריפת האחר קיים הוא מצוה, דהמצוה רק עליה ידידה רמיא, ולא הפסיד

משכח ליה נמי מצי מצטל ליה, מ"מ כיון דמותר בהנאה איכא למיחש שמא ישהנו ליהנות צדיעורו, לפי מה שנטו אחרונים ז"ל מדברי התו' כ"ט ז', וכן בחדושי הר"ן שם דחה ראיתם, וצתו' הר"פ משמע דכונתם רק בעוסק צדיעורו עי"ש, ועי' מש"כ לק' ס"ז סק"ז אי סמיכין אהא דכי משכח ליה יצטלו.

נראה דהא דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו היינו דוקא באיסור פסח, אבל מי שיש לו חמץ של כלאי הכרס, אינו עובר עליו, דכיון דבלאו איסור חמץ כבר אינו ברשותו, הר"ז כאילו ציטלו או הפקירו, דתו' לא עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, ויש להסתפק חמץ שלא ציטלו ובפסח נעשה איסורי הנאה מלד עיר הנדחת וכיו"צ ובאופן דאיסור חל על איסור, אם עדיין חייב לצערו, מי אמרינן כיון דאינו ברשותו ומ"מ עשאו הכתוב כאילו ברשותו, תו' לא פקע חיובו אף שניתוסף בו איסור הנאה, או"ד כיון דהוא חסור בהנאה שלא מחמת איסור חמץ, לא עשאו הכתוב כאילו ברשותו, והרי זה כנצטל וכהפקר, וי"ע.

ג) ביטול לפי מה שהוכיח הרמב"ן דאינו הפקר, בין אם ילפינן ליה מתשביטו, ובין אי ילפינן ליה מלך, כמו שהביא הרמב"ן מהמכילתא, נראה דהוא פרט מחודש באיסור כל יראה וכל ימנא, דלא חסרה תורה אלא בשמחשיב את החמץ בכלל נכסיו ורואה בקיומו, אבל כשאין דעתו עליו ואינו מקפיד עליו ומחשיבו כעפר וכיו"צ, אינו עובר עליו, והנה לא חל על החמץ שום חלות ע"י ציטולו, ובהלכות ממונות ליכא כלל ענין כזה, אבל לענין כל יראה לא חייבה תורה כה"ג, ולפי זה נראה דגם בפקדון שקבל עליו אחריות שייך ציטול וכדעת החולקים על השאג"א בזה, [וגם השאג"א לא כתב אלא להסבירים דציטול מטעם הפקדון], דענין ציטול הוא בהלכות כל יראה, ואם על ממון גמור שייך ענין ציטול, כש"כ דשייך על חשיבות הגורם לממון שבאחריות הפקדון, ועוד דגם החיוב שבפקדון הוא מתורת צילות בממון, דהמתחייב לחצירו מאתים זוז אם יגנב או יאבד חמנו, נראה דאינו עובר בכל יראה, ולא חשבינן ליה גורם לממון ולא מרבינן ליה מלא ימנא אפילו הניחו ברשותו, דאין לו ולחמץ כלום, ואף דניחא ליה בקיומו, ורק בשומר דהפקדון ברשותו ומתחייב עליו משעת משיכה או משעת גניבה, עי' כתובות ל"ד ז' וב"ק קי"ז א', וכאילו

אלא ענין דמנזה בו יותר מצטלו, ועי' לא מצאנו חיוב תשלומין, [ואף אם האחר לא נתכוין לעשות צטולו מדין זכין לאדם שלא בפניו, נמי יש מקום לדון למיפטריה, וי"ע בזה].

ז) לכאורה לר"ש דס"ל לקמן כ"ח ז' דחמץ אחר הפסח מותר, וס"ל ב"ק ע"א ז' דדבר הגורם לממון כממון דמי, א"כ חמץ בפסח הוא ברשותו של אדם, כמבואר כ"ט ז' דגם בפסח חשיב ממון הקדש משום דבר הגורם לממון, וא"כ צדין הוא דיועיל ציטול אף בפסח, ולפי זה הצדוק אינו צריך שיצטל, דהא שפיר יוכל לצטל כשימצאנו אף לאחר זמן איסורו, ודוחק הוא לומר דמימנא דרב דהצדוק צריך שיצטל לא אחיא כר"ש, [ומיהו הא דלא מוקמינן לצרייתא דהיה יושב בבית המדרש כר"ש, ל"ק, דשפיר משני דעדיפא וקושטא כדמסיק דיקא נמי]. [נ"ב, שו"ר בגמ' ב"ק ז"ח ז' דגם לרבי שמעון תוך הפסח לא חשיב גורם לממון].

ולבן נראה דאף לר"ש עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, דקרא דכל יראה אית לן לאוקמי אף בחמץ שאינו יכול להתקיים עד לאחר הפסח, ואינו גורם לממון, ועי' דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, ותו' אף בחמץ המתקיים נמי לא יועיל ציטול, דהציטול אינו מועיל אלא על זכות הממון שבו, ואילו איסור כל יראה ישנו אף בלא זכות הממון, דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו.

לריה"ג כ"ח ז' דחמץ בפסח מותר בהנאה, נמי מהני ציטול קודם זמנו, כמש"כ בחדושי הרמב"ן, וכ"ה רהיטת הש"ס דליכא מאן דפליג בהא דמדאורייתא ציטול בעלמא סגי, וכן לפרש"י דציטול מתשביטו נפקא, לא יתכן בזה חולק, כיון דהוא משמעותיה דקרא, וכן צתו' כ"ח ז' ד"ה ר"ש כתבו דמסתמא גם לריה"ג אית ליה מתני' דאור לארבעה עשר צודקין את החמץ משום שמא יבא לאוכלו, ור"ל דמסתמא גם לריה"ג לא סגי בציטול לחוד, ומבואר דגם לריה"ג איכא ציטול, וזה דלא כדנקט בשאג"א.

ויש לדון לפי זה לריה"ג אי מהני ציטול גם לאחר זמן איסורו, דהא לריה"ג לא מצאנו דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, דהא לעולם הוא ברשותו משום היתר הנאה, ולכאורה ראוי לומר כן דלריה"ג מהני ציטול גם בפסח, ומ"מ יתכן לומר דגם לריה"ג אית ליה דהצדוק צריך שיצטל, דאע"ג דכי

היה קנוי לו על הצד שיגנב, וזה מחייבין ליה צבל יראה, וכיון שכן ודאי שייך גביה ציטול כעל חמץ שלו, ולפי זה אף להסוברים ציטול מטעם הפקר נמי י"ל דמהני ציטול, ואף שישאר בחיובו באחריות, ומשה"ק בשוחט על החמץ דהו"ל התראת ספק דשמא ציטל, כבר תירצו אחרונים ז"ל בקו"א דשפיר משכח"ל ביה לבני חבורה והם התרו בו, וגם צדידיה שפיר איכא לאשכוחי גווי.

נראה דאף לפירוש הרמב"ן ציטול אינו הפקר, מ"מ אינו ראוי לעכב אחרים מלזכות בו, שזה נוגד ענין הציטול, וכ"ה ברמב"ן דאף לריה"ג אין בו משום גזל, ונקט ריה"ג דלדידיה אף בפסח צר דמיס הוא, וה"ה לרבנן קודם הפסח לאחר שציטל, אם נימא דהציטול חל עם ציטולו, אבל ק"ק דלפי זה נמא דלעולם לאחר שציטל באמת נעשה הפקר, ואפשר למעטו מלך כדממעטין של אחרים, ולא הרוחנו ציטול אלא לר"י דהפקר הוא דבעלים עד דאחי לרשות זוכה, או להתיר לצטל בשבת ויו"ט, ול"מ כן צדצרי הרמב"ן, אלא ציטול הוא ענין מחודש הנלמד או מתשציתו או מלך דדרשינן צטל בלצך, והיינו שלא תחזיק את החמץ לך, ולכן נראה דאין החמץ נעשה הפקר עם ציטולו אלא לאחר שש משנצטוה לצערו או משנאסר בהנאה, והציטול אהני דלא אוקמיה רחמנא ברשותיה, והיינו דאינטריך קרא לציטול, כיון דצנניסת האיסור עדיין אינו הפקר, [ועי' עוד ברמב"ן מש"כ לענין ציטול דעירוב].

ד' ה' ב' יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי ת"ל לא ימא כו', נראה דפקדונות מן הנכרי ילפינן מצבתיכס ות"ל לא ימא צבתיכס קאמר, דמשמע דצא הכתוב לאסור אף מה שאינו שלו, דשלו אסור אף שלא צביתו, [וכדעת הרמב"ם והרא"ש], והיינו דאינטריך צבתיכס, דקיבל אחריות על חמצו של נכרי צביתו של נכרי אינו עובר, וכמש"כ תו'.

והנה צפקדון דנכרי לא צריכין לומר דעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו, דכיון דהחמץ לנכרי שוה כסף והוא קיבל עליו אחריות, הרי הוא באמת צרשותו כדבר הגורם לממון, [ומ"מ לא מהני צו ציטול לאחר זמן איסורו, דכיון דנשאר חייב באחריות גם לאחר הציטול, א"כ הרי הציטול רק על חשיבותו, וזה אינו צרשותו אלא שעשאו

הכתוב בצרשותו כשאר חמץ דלא שייך ציטול צוה], ויש לעי' כשהנכרי פטרו מהאחריות לאחר זמן איסורו, אם אמרינן צוה דמ"מ עובר דעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו, מידי דהוי אחמץ שלו, ונראה פשוט דלא אמרינן עשאו הכתוב כאילו צרשותו אלא צמה שאיסור החמץ גורם להוציאו מרשותו, אבל מה שפטור האחריות גורם שפיר מיפטר גם לאחר זמן איסורו.

ולפי זה ז"ע צישראל שהפקיד חמץ אצל חצירו, דשניהם עוברים צבל יראה לדעת הרא"ש, זה לפי שהחמץ שלו וזה לפי שאחריותו עליו, כדאיתא בשו"ע סי' ת"מ ס"ד צמ"צ שם סק"ב, דראוי לומר דמשנאסר בהנאה הרי פקע חיוב האחריות מן הנפקד, ותו לא יעבור עליו, דאף שהקיבה לפטור האחריות הוא איסור החמץ, אבל מ"מ לא גרע מאילו פטרו המפקיד מן האחריות, דעל ענין זה לא אשכחן לחדש דעשאו הכתוב כאילו צרשותו, אח"כ ראיתי שכבר העיר צוה הגרע"א ז"ל בגליון וכן צל"ח, והדבר תימא שהמ"צ לא הביאם.

ה' ד' ב' וכתב אך ציום הראשון תשציתו כו', נראה דאי הוי כתיב שצעת ימים תשציתו שאור מצתיכס, דהיה מתפרש צצב ואל תעשה, והיינו שצצעת ימים יהיו צבתיכס מושצתיכס משאור, והיתה המצוה להיות מושצת, ולא ההשצתה, וכמו אילו היה כתיב תשצית מלח, דהיתה המצוה שלא ליתן מלח, ולא להסיר מלח, אבל השתא דכתיב שצעת ימים שאור לא ימא צבתיכס וכתב אך ציום הראשון תשציתו, אי יוס ראשון מן השצעה קאמר, ע"כ מתפרש שהמצוה היא מעשה ההשצתה, דאל"ה הו"ל למיכתב מיום הראשון תשציתו, והו' שפרש"י דמשמע דציום הראשון צריך לעשות מעשה ההשצתה, וא"כ הרי ע"כ השהה חמץ צתחלת השצעת ימים, וכתב שצעת ימים שאור לא ימא צבתיכס, ולכן ע"כ דהאי יוס הראשון לאו מן השצעה ימים הוא, אלא לרבות י"ד לציעור, ותו אי קאי אי"ד, שעדיין לא נזכר צו איסור חמץ, שפיר איכא לפרושי שהוא מצוה עשה שיהא חמץ מושצת, וקיומה צצב ואל תעשה [עי' מנח"ח], ואפשר שפיר לפרושי דהאי השצתה ציטול הוא, וכשמצטל קודם שש מקיים מצוה ההשצתה צהגיע שש, והו' שפרש"י לעיל דמתשציתו ילפינן ציטול,

מנותר דתשציתו היינו דוקא צשריפה, וממילא יתצטל מלהיות מושבת כשאין לו עצים, ולעיל דיליף ק"ו מנותר משום דחמץ ישנו צבל יראה וצל ימצא, ה"ה דהו"מ למילף ק"ו משום דחמץ ישנו בתשציתו, והיינו שיש איסור להשהותו, ולפי מה שזדדנו לעיל ד' צ' הרי למאי דמוקמינן קרא דתשציתו ל"ד, מתפרש שזו מצוה צצב ואל תעשה שיהא החמץ מושבת, ולפי זה פלוגתא דר"י ורבנן הוא צציעור דחמץ כדי שיהא מושבת, או כדין איסורי הנאה, ולאו צפירוש מצות תשציתו, דליכא מצות תשציתו צקום ועשה, ומיושב צפשיטות הא דאמרינן והתורה אמרה תשציתו כו' צכל דצר כו', שתשציתו מתפרש רק שיהא מושבת.

ולדאמור נראה דמודה ר"י לחכמים דאם לא מצא עצים תשציתו צכל דצר, לקיים אזהרת תשציתו, וכש"כ צחג שלא יעבור צכל יראה, [ע"י צשאג"א], אצל אינו אלא הכשר מצוה, ומ"מ יליף מנותר דמנותו צשריפה, וזו עיקר מצותו, וכשיש לו עצים חייב לשרפו דוקא, ורבנן צצרי דלית לן לחייבו דוקא צריפה, כיון דאף צאין לו עצים חייב להשציתו, וראוי לפרש עיקר מצות איבודו צכל דצר.

תוד"ה מדאורייתא ועוד דתשציתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה כו', צצר כתצנו לעיל דמאך חלק ילפינן שיהא מושבת משש שעות ולמעלה, ושפיר מיקיימא ע"י השצתה צבתוך שש, ונראה להוכיח כן מהא דר' יוסי קאמר לקמן ה' א' דא"א לומר דתשציתו ציו"ט דהא אך חלק ואי ציו"ט עצמו מי שרי הא איתקש השצתה שאור לאכילת חמץ כו', ומדאינטריך להיקש ולא סגי ליה צקרא דשצעת ימים שאור לא ימצא צצחיתם, ע"כ דס"ד ימים אין לילות לא, ואך חלק להחיר ליל ט"ו, והא קשיא ליה מההיקש וכסוגיא דלקמן דמוכח דימים כולל גם לילות, ועכ"פ מצואר דאי אך חלק להחיר לילות שפיר מיקיימא תשציתו ומיקיימא שצעת ימים שאור לא ימצא, וע"כ דמיקיימא תשציתו צזה שיושבת צלילה קודם זמן איסור, ודכוותה אי אך חלק צי"ד, נמי מיקיימא תשציתו צמה שיושבת קודם חלות, צרם כ"ז לפרש"י דלקמן דאי משצית צראשון הרי הוא עובר על שצעת ימים, אצל המו' לק' ד"ה וכחצ חלקו וס"ל דאי משצית צכניסת היום שפיר מיקיימא שצעת ימים, ועוד נראה דהתם אף לפרש"י ע"כ

ול"ק משה"ק תו' ד"ה מדאורייתא דמאך חלק ילפינן שהוא משש שעות ולמעלה, דשפיר מיקיימא מצות השצתה משש שעות ולמעלה ע"י הציטול שמקודם שש, וכן ל"ק משה"ק תו' מהא דר"ע דמפרש דתשציתו היינו הצערה, דהא ר"ע קאי אי ציום הראשון היינו ראשון מן השצעה, ואז ודאי מתפרש תשציתו הצערה, והא"נ דהו"מ למיפרך גם דא"כ מה הלשון תשציתו ואמאי לא כחצ תצער, אלא דהו"מ לשנויי דנקט האי ליסנא למימר דאיכא קיום עשה גם בהשצתה צצב ואל תעשה, א"נ טעם אחר, אצל השתא דצבר קים לן דתשציתו צי"ד קאי, שפיר דרשינן לשון תשציתו לרבות ציטול.

למאי דמסקינן דתשציתו אי"ד קאי, יש מקום לדון אם גם צפסח איכא עשה דתשציתו, ולפי מאי דנקטו תו' כ"ט צ' צ"ה א' צכל יראה הוי ניתק לעשה, מצואר דגם צפסח איכא עשה דתשציתו, דהא צל יראה ליכא צי"ד, ואפשר דמהא דכחצ הראשון ילפינן לה, דהרי לפי זה מתפרש קרא הכי שצעת ימים תאכל מצות ולפני זה צצר תשציתו שאור מצחיתם, וממילא קאי מצות ההשצתה גם אכל שצעת הימים, אצל אי הוי כחצ צי"ד תשציתו, לא הוי ידעינן דגם צט"ו איכא עשה דתשציתו.

כ"ז ב' חמץ שישנו צכל יראה וצל ימצא לא כש"כ שטעון צריפה, אע"ג דהנידון צי"ד, דפשטא דמילתא דפליגי צזמן ציעורם אם קודם שש או לאחר שש, ע"י י"צ צ' צרש"י ותו', אצל לא צפסח, וא"כ ליכא צל יראה, מ"מ יליף שפיר דציעור חמץ חמיר טפי שהרי עמיד להיות צכל יראה.

שם לא מצא עצים לשורפו יהא יושב וצטל והתורה אמרה תשציתו שאור מצחיתם צכל דצר שאתה יכול להשציתו, לכאורה קשה דהא זהו דדיינינן אם תשציתו הוא דוקא צשריפה או צכל דצר, ואם ילפינן מנותר הרי אינו אלא צשריפה ושפיר יהא יושב וצטל, דתשציתו היינו צשריפה דוקא, וי"ל דודאי צתשציתו נכלל שיהא הבית מושבת משאור, וכשמאחר לשורפו הרי הוא עובר על עשה דהשצתה, ולא דמי לנותר שאין איסור להשהותו אלא מצד צזיון מקדימין למצות, והיינו דאמרינן דהתורה אמרה תשציתו שיהא מושבת, והיינו צכל דצר שאתה יכול להשציתו, ולכן לית לן למילף

אי ס"ל דמיקיימא שבעת ימים בהשבתה בתחלת שבעה, קיימינן, דאל"ה ל"ל לר"ע טעמא דהבערה אב מלאכה, תיפ"ל דכתיב שבעת ימים, ודכוותה נמי לר' יוסי.

(ו) ל"א ב' מתני' חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמזוער, נראה דלכך הפסיק התנא בין פלוגתא דר"י ורבנן בביעור להך מתני', ושנה ביניהם דין חמץ שעבר עליו הפסח, ולא נטעה לומר דמתני' איירי לאחר שש דומיא דפלוגתתם, וסגי במפולת, וכן נראה מסבירא דמפולת גריעא ממפרר וזורה לרוח, וממילא אף לרבנן לא סגי בהכי, וכן בגמ' אמרו מבטלו בלבו כדבר פשוט דפשיטא דמתני' איירי בשעה שצידו לבטל, וי"ע בלשון הרמב"ם בפ"ג מה' חו"מ הי"א שכתב חמץ שנפלה עליו מפולת כו' הרי הוא כמזוער וצריך לבטל בלבו אם עדיין לא נכנסה שעה ששית, דמשמע דאם נכנסה דאינו מבטל, גם אינו חייב להוציאו ולשרפו, ושמא ס"ל דכשהוא תחת המפולת לא עבר בכל יראה מדאורייתא, ואם יוציאנה הר"ז יעבור בכל יראה עד שישרפנה, [עי' בשעה"צ סי' תל"ג אות מ"ו, ומיהו החס נפלה המפולת קודם זמן איסור], וי"ע. — לשון הרמב"ם שם בה"ז בעיקר דין ביטול, נמי ק"ק, שכתב אם צדק בליל י"ד או ביום י"ד קודם שש שעות צריך לבטל כו', אבל אם צדק מתחלת שעה ששית ולמעלה אינו יכול לבטל כו', ובפשוטו היה ראוי לומר כשם שחייב לצדוק החמץ כך גם חייב לבטל, ואם אינו יכול לצדוק עד תחלת שעה ששית יש להקדים ולבטל קודם הצדיקה, ומלשוננו ז"ל משמע כאילו א"א לבטל אלא לאחר הצדיקה, וי"ע.

מה שלא הקדים התנא לשנות דין נפלה מפולת בפ"ק בזהדי הלכות צדיקה, אפשר דצא לרמז דגם לענין להתיר לאחר הפסח דינו כמזוער, וכמ"ש במ"א סי' תל"ג ס"ק י"ז ולכך שנאו התנא לאחר דין חמץ שעבר עליו הפסח, ובחדושי ר"ד תלמיד הרמב"ן כתב דלכך שנאו כאן בזהדי חמץ שהופקד אלל עכו"ם, כדיליף להו במכילתא כהדדי כחמץ שברשותו וא"י לבערו.

מהא דאמרין וצריך שיבטל בלבו, מבואר דאיירי בחמץ שאינו בטל מאיליו מחמת המפולת, ויש לעי' א"כ אמאי אינו חייב לבטלו מדאורייתא, [וכדעת הסמ"ק שהביא המ"א סי' תל"ג ס"ק

י"ז], ואמאי פרש"י דהביטול הוא רק שמא יתגלה במועד ונמצא עובר עליו, [וגם מזה משמע שהחמץ אינו בטל, דאם הוא בטל מאיליו הרי גם אם יתגלה לא יזכה בו ולא יעבור עליו], ומה בין מטמין דעובר עליו כדאמר ה' ב', לבין אם נטמן מעצמו דאינו עובר עליו, ובמכילתא שהביא הר"ן וכן הוצאה ברמב"ן איחא דממעטין ליה מבתיכס דאמרין מה ציתך ברשותך כו' יצא חמץ שנפלה עליו מפולת שאע"פ שהוא ברשותו אינו יכול לבערו, וג"ז צריך פירוש אמאי אינו יכול לבערו, כמו במטמין דמחייבין ליה לגלותו ולבערו, ולכן נראה דאיירי בשאין החמץ שוה לטרוח להוציאו, וגם אין כעת צדעתו לפנות את המפולת, א"כ אף שדעתו לפנותה לאחר הפסח, אבל אין דעתו להשתדל בפניויו למצא את החמץ, אלא אם יזדמן, [אח"כ ראינו שכ"ה במ"א סי' תל"ו סק"ט בשם הרשב"א], ובכה"ג לא חשבינן לחמץ כמאוי צידו לחייבו לבערו, ומ"מ סתמא אינו מפקירו, ולכן אם יתגלה עובר עליו, דעדיין הוא שלו, וי"ע על סתימת הפוסקים בסי' תל"ג ס"ח.

נראה דכיון דלא מזכיר ביטול כלל בשום משנה, ודין ביטול קבעו בגמ' במימרא דרב, ושקלו וטרו זה מאי טעמא, דראוי לפרש כולהו מתני' גם בלא ביטול, וכ"מ במתני' מ"ט א' דרק כשאנו יכול לבער צריך לבטל, הלכך מתני' נמי יש לפרש דאף בלא ביטול הר"ז כמזוער מדאורייתא, וחייב הביטול הוא מדרבנן דומיא דכל ביטול שלאחר צדיקה, וגם לשון הר"ז כמזוער, קשה לפרשו על דבר שעובר עליו מדאורייתא אם לא ביטל, וכן במכילתא הרי ממעטין מקרא חמץ שנפלה עליו מפולת, ופשטא דמילתא דהיינו דינא דמתני', ולכן הדברים נראין כדעת רש"י והר"ן, ועי' להלן נדדנו דליכא חולק בזה.

מה שדימה רש"י ו' א' העושה ביתו אזור לנפלה עליו מפולת, לאו למימרא דמדין נפלה עליו מפולת איכא למילף לעושה ביתו אזור, דודאי לא דמו כלל, דעושה ביתו אזור לא עדיף ממטמין, ואם לא ביטל עובר מדאורייתא, משא"כ בנפלה עליו מפולת, אלא דרצא מסבירא קאמר דעושה ביתו אזור נמי ליכא שמא יצא לאוכלו, ואפשר לפוטרו מלבער אם ביטל, ולמאי דפטר ליה רצא נמצא דומה למפולת.

ולפי זה נראה דמש"כ הסמ"ק בקוף מזה ז"ח דלריך שיצטל בלבו משום כל יטמין, דהיינו כפי' קמא דהרמב"ן, או דר"ל שמא דעתו על החמץ ועתיד לפנותו, וכלל אופן היינו חששא מדרבנן, ובאמת דכל ציטול ע"כ יש לפרש משום כל יראה, וכיון דצטמון איירי, [דלא משמע ליה לפרש משום שמא יפקח הגל], היינו כל יטמין, אבל לא נחית כלל אם חשש זה הוא מדאורייתא או מדרבנן, ובפשוטו היינו מדרבנן וכמש"כ לעיל, דכולהו משניות מתפרשי בלא ציטול, וכש"כ לשון הר"ז כמבוער, וכדתיא במכילתא, ולפי זה נראה דליכא מאן דפליג ארש"י והרמב"ן והר"ן דהך ציטול אינו אלא מדרבנן, ומה שהביא המ"מ בפ"ב הי"ד ראייה ממפולת לחמץ צבור, היינו רק לענין דאשכחן נפקא מינה בין לעשות לכתחלה לבין אם נעשה מעצמו, דהמטמין חמץ חייב לבער, אפילו מטמינו בכעין מפולת, ואילו חמץ שנפלה עליו מפולת מצטלו בלבו ודיו, וה"נ המטמין חמץ צבור חייב לבער, וחמץ שנפל מעצמו לצור אפשר דמצטלו ודיו, אבל באמת לא דמו אהדי צעיקר דינס דצמפולת הרי הוא כמבוער אף בלא ציטול, ואילו חמץ צבור ודאי עובר עליו בלא ציטול, והיינו דמיציעא לן אי מחייבין ליה להעלותו, אף דצמפולת לא מחייבין לבער.

ובספר חדושי ר"ד תלמיד הרמב"ן נראה שהבין דמש"כ הרמב"ן צתחלה דמכילתא בגל אצנים גדול שא"א לפנותו אבל כשאפשר לפנותו עובר עליו ולפיכך אמרו לריך שיצטל בלבו, דר"ל דמתניתין לאו היינו דינא דמכילתא, אלא איירי בגל שאפשר לפנותו, [דהא קתני מחני' כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו, והיינו ג' טפחים כדאמרינן בגמ', ובקל אפשר לפנותו], ולפיכך אינו כמבוער מדאורייתא, ולריך לצטלו, ומ"מ מסיק דהעיקר כפי' שני שאין הציטול אלא מדרבנן.

י' ב' צעי רבא ככר צשמי קורה כו' ככר צבור כו', נראה דאיירי שאין הככר שוה לטרוח בשבילו טירחא זו להורידו או להעלותו, ולכן אם לא יפול אינו עתיד להורידו, ואם לא יזדמן צבור אינו עתיד להעלותו, ולכן מספקין דשמא סגי בציטול כה"ג, אבל ככר שדעתו עליו פשיטא דחייב לבער ולא סגי בציטול, ומה לי אם מונח למעלה

ויש נפקותא בזה לענין אחר הפסח, דצנפלה עליו מפולת דאף בלא ציטול אינו עובר מדאורייתא, אף שמדרבנן הנריכו ציטול, מ"מ אין לאסור אחר הפסח, וכמ"ש במ"א סי' תל"ג ס"ק י"ז, אבל בעושה ביתו אור, למש"כ דלריך ציטול מדאורייתא יש לאסור אחר הפסח, כמו בכל חמץ שציטלו, וכ"ה ברמ"א סי' תל"ו ס"א, ולדעת הסמ"ק שהביא המ"א שם דגם צנפלה עליו מפולת לריך ציטול מדאורייתא, י"ל דגם צנפלה מפולת אסור לאחר הפסח, ומה שאמרו בירושלמי פ"ב ה"ב דלטעמא דהערמה שרי צמפולת, נראה דהירושלמי לא ס"ל כלל דלריך שיצטל בלבו, שלא נזכר מזה שם, והנידון אם גזרו צמפולת כמו בציטול, וע"ז אמרינן דצמפולת ליכא טעמא דהערמה ולא גזרינן, אבל לתלמודן דלריך ציטול, תו איכא טעמא דהערמה, ועכ"פ לא עדיף מאור, כיון דס"ל להסמ"ק דלריך ציטול מדאורייתא, ומ"מ אין לדבר הכרח, ואפשר לומר דצמפולת לא גזרו אף שריך לצטל מדאורייתא, משום דסתמא מצטל כה"ג כיון שאין דעתו על החמץ וכמש"כ לעיל, וצ"ע.

ל"א ב' אר"ח ולריך שיצטל בלבו, כל ציטול ע"כ לפרשו משום חשש כל יראה, ורש"י פירש משום שמא יפקח הגל צמועד, ואם בלבו לפרש דלאו משום האי חששא הוא, יש לפרש משום דאין כל הגלין שוין, ולפעמים אין בגל ג"ט צמקום החמץ, והוא צבור שיש, ולפעמים דעתו לפנותו ולהוציא משם החמץ, וכל כה"ג אינו כמבוער וחייב לבער כמש"כ לעיל, הלכך קצבו חכמים דלעולם יצטל בלבו, שלא יוכל לבא לידי כל יראה דאורייתא, וכן בחדושי הרמב"ן בריש מכילתין כתב דמפולת דמכילתא היינו גל אצנים גדול שא"א לפנותו אבל היה אפשר לפנותו עובר עליו ולפיכך אמרו ולריך שיצטל בלבו, ונראה דר"ל דחששו שמא לא יהיה הגל גדול כ"כ ונמצא עובר עליו, ולכן הנריכו ציטול, [ועי' להלן דבחדושי הר"ד משמע שלא פירש כן], ואח"כ כתב עוד וי"ל דין תורה בכולן הרי הוא כמבוער ומדצריהם לריך שיצטל בלבו גזירה שמא יפנה אותו ודעתו על החמץ, והוא כפרש"י דשמא יפקח הגל, עכ"פ חזינן דפשיטא להרמב"ן דהך ציטול מדרבנן הוא, דהרי הוא כמבוער מדאורייתא בלא ציטול וכדממעטין במכילתא.

לפרושי כדרכא וכדרכא מרי, וגם ליטנא דאחריו מתפרש שפיר טפי לאוקימתי דידהו, נראה דהוא משום דלדידהו יש לפרש הא דמה שמשייר ייחוו צניעא דענה טובה קמ"ל ולא דנא, דהא פשיטא דאם נטלה חולדה צפניו או שהניח עשר ומנא חשע דלריך צדיקה, ואצ"ל דרואי לפרש דמתני' דינא קתני, ואשמועינן דאם לא שייר צניעא חייב לחזור ולצדוק, אפילו אינו יודע כמה הניח ולא נטלה חולדה צפניו, וגם י"ל דמהא דקצב התנא להא דמה שמשייר ייחוו צניעא בחר מתני' דמדכרא צדיקה צ"ד וצמועד, ולא קצבו בחר מתני' דאור לארבעה עשר בודקין משמע ליה לאצ"ל דצ"ד קאי.

והנה צפשוטו שלשה עשר דאצ"ל היינו אור לארבעה עשר, דהא מתני' דאין חוששין שמה גררה חולדה קיימא אמתני' דאור לארבעה עשר בודקין, גם לא אשתמיט לומר דלאצ"ל הבדוק אור לי"ד צריך להעמיד שומרים שלא תגרור חולדה ממקום למקום, וגם עדיין שכיח ריפתא בכולהו בחי, וארבעה עשר היינו ארבעה עשר שחרית, ועיקר תירוץ דכל זמן דשכיח ריפתא ואין החולדה צריכה לטרוח להשיגו לא משיירא והיינו עד לאחר הצדיקה דאור לי"ד, ובחר הכי שהחמץ כבר מצוער והחולדה צריכה לטרוח הרבה עד שתמנא אז משיירא ומנעא, ולפי זה מתפרש הכל בצדיקה דאור לארבעה עשר, והתנא מלמדנו שמה שמשייר צריך שיניחנו צניעא משום שמה תגרורנו חולדה בארבעה עשר שחרית, ואז יצטרך לחזור ולצדוק, אף אם לא נטלה צפניו ואינו יודע כמה הניח, אבל אם בשחרית היה במקום המונע אף שצליה לא היה במקום המונע א"צ לחזור ולצדוק ועל הזמן שמאחר הצדיקה עד עמוד השחר לא חיישינן, א"נ עד לאחר הצדיקה קרי י"ג ומאחר הצדיקה קרי י"ד ולא חש לסתום כן כיון דמפרש ואזיל דהדבר תלוי בשכיחות הריפתא בכולהו בחי, ולשון רש"י בזה צ"ע, שכתב רישא דקתני אין חוששין בצדוק בשלשה עשר שמנאי פת הרבה לחולדה בתוך הבתים, והנה גם בתחלת הצדיקה באור לארבעה עשר עדיין מצוי פת הרבה בתוך הבתים, וגם לא יתכן לפרש מתני' דאין חוששין דלא קיימא אמתני' דאור לארבעה עשר בודקין אלא על מי שלא עשה כתקנה וצדק צ"ג, ואולי יתכן לפרש דגם כונת

או למטה, וצ"ע על סתימת הפוסקים בס"י תל"ח ס"ב.

(ז) ו' ב' הצדוק צריך שיצטל מאי טעמא כו', יש לעי' מאי פרכינן מ"ט ואמאי לא מסייעין ליה ממתני' ט' א' דאין חוששין שמה גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום דא"כ מחזר לחזר ומעיר לעיר אין לדבר סוף, ומשמע דטעמא משום דאין לדבר סוף הא לא"ה ראי' היה לחוש, וא"כ לענין כל יראה דיש לדבר סוף צביטול שפיר יש לחוש ולחייבו לצטל, וי"ל דגם מזה מוכח כדעת תו' דחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו, הלכך אין כאן חשש כל יראה, ושפיר פרכינן מ"ט, עד דמסקינן שמה ישנו לאחר שימנאנו.

ויתכן ליישב בזה מה שיש לשאול איך נקטו בגמ' כדבר פשוט דחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו, כדאמרו כ"א א' משום דמנעא, וכן בסוגיין גזירה שמה ימנא גלוסקא יפה כו' וכי משכח לה ליצטלה, בזמן שהדין לא נתבאר בשום מקום, אבל למש"כ י"ל דמתניתין איירי בלא ציטול וכמש"כ הר"ן, ובצדיקה לחוד מקיים מצותו, וכיון דאמרינן דרך משום שאין לדבר סוף לא חיישינן שמה גררה חולדה, ואפילו הכי לא מחייבינן לצטל, א"כ ע"כ מוכח דחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו, ומיהו לכאורה משמע בגמ' כ"א א' דכל שהחמץ אינו טמון, הרי הוא עובר עליו אף שאינו ידוע ממנו, וכדאמרינן התם בצבהמה דזימנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה וקאי בצל יראה, וא"כ דכוותה בגיררה חולדה נמי יש לחוש שהחמץ בגלוי, ושמה דרכם להנניע, א"נ שמה בצבהמה חיישינן דחזי לה ולא מסיק אדעתיה, כיון דבנתינתו לה חשבו כמצוער, אבל אי לא חזי לה שמה אף בגלוי אינו עובר עליו, דעיקר הענין דחמץ שאינו ידוע ממנו ואין דעתו עליו, לא חשיב מצוי צידו ולא קרינא ביה לא ימנא.

ואפשר גם דמחמץ שנפלה עליו מפולת ל"א צ' איכא למישמע דחמץ שאינו ידוע צו אינו עובר עליו, דהא החמץ שנפולת אינו הפקר, דהא אם יתגלה עובר עליו כמש"כ רש"י שם, וע"כ דהא דשרי כשהוא מכוסה הוא משום דכיון דאין דעתו לפנותו, לא חשיב מצוי צידך, שאינו חושבו בכלל נכסיו, וה"נ חמץ שאינו ידוע צו.

(ח) ט' ב' אמר אצ"ל ל"ק הא בארבעה עשר הא בשלשה עשר, הא דלא ניחא ליה לאצ"ל

ולפי זה נראה מצוה דשיעור חרכו היינו שיפסל מלאכול לכלב, דהא אמאיכילו לבהמה חיה ועופות קאי, וע"ז קאמר שאם נעשה אינו ראוי אלא להנאה הר"ז מותר בהנאתו, ומתפרש שנעשה אינו ראוי לחיה, וגם נראה לפי זה דחרכו לאו דוקא אלא כל פעולה שפוסלתו מלאכול לכלב בכלל חרכו, דהא מתני' מתפרש שנעשה אינו ראוי אלא להנאה, ומינה נמי שאם נעשה אינו ראוי לאכילת כלב אחר שהגיע שם דהיינו עבר זמנו, דנמי אסור בהנאה.

והנה מתני' אף לר' יהודה וכדמוקמינן סיפא דלא יסיק, ואע"ג דלר"י אפרו מותר, מ"מ בחרכו עדיין לא נעשה אפר ולא נשלמה מזה שריפתו, ולכך חרכו אחר זמנו עדיין אסור בהנאה. ויש לעי' מאי קמ"ל רבא הא תניא לקמן מ"ה ב' דפת שעפשה חייב לבצר מפני שראוי לשוחקה ולחמם בה כמה עיסות אחרות, ולדעת הראב"ד פ"א מחו"מ ה"ז ע"כ בנפסלה מאכילת כלב, דאל"ה מאי איריא מפני שראוי לשוחקה ולחמם בה, הא בלא"ה נמי תורת אוכל עליה כדחייב התם באידך זרייתא, והשתא בחרכו אסור ראוי לחמם בה הרי ראוי לחייב לבצר ואסורה בהנאה, וע"כ באינה ראויה לחמם, וא"כ כבר שמעינן מהך זרייתא דבאינה ראויה לחמם פטור מלצער, וממילא דשריא בהנאה, ושם חרכו לא גרע מטחו בטיט, דכבר גלי דעתיה דאינו עומד לחמם בו, והלכך אף שעדיין ראוי לחמם בו מ"מ אינו חייב לבצר ומותר בהנאתו, והיינו דאשמועינן. ולדעת הראב"ש שם וכ"נ דעת הר"י וזה"ר דההיא דמפני שראוי לשוחקה ולחמם בה נמי איירי בראויה לכלב, אבל בנפסלה לכלב אף שראויה לחמם בה אינו חייב לבצר דאינה עומדת לכך, כיון שנחמשה כ"כ שאף לכלב אינה ראויה, א"כ בפשוטו י"ל דהיינו דאשמועינן רבא דבחרכו קודם זמנו ונפסל מאכילת כלב אינו חייב לבצרו ומותר בהנאתו, ואף שראוי לחמם בו, ועי' לקמן ס"ק י"ב.

שם סד"א הואיל ואר"י מזהו בשריפה בהדי דקא שריף ליה ליתנהי מיניה קמ"ל, פירשו בתו' משום דהנשרפין אפרן מותר, ולפי זה הנידון שסיק ויהנה לאחר שיהיה גחלים, ואסרינן משום דרק בדיעבד שרינן בבישל על גבי גחלים כמ"כ תו' ואומר, כ"ו ב' ד"ה בישלה.

רש"י היינו באור ל"ד, מיהו מה שכתב דסיפא בהדיא תנן זה ב"ד, נריך פירוש, דשם נזכר גם אור ל"ד וגם ב"ד בשעה שאינו ראוי לשייר, וי"ע.

שם שלא תבא חולדה ותיטול צפנינו ויהא נריך בדיקה אחריו, וא"ת ומ"ש דלטרחת בדיקתו חיישינן, ולשמה טטול שלא צפנינו ולא יצדוק ואח"כ ימנאנו בפסח, לא חיישינן, וי"ל דאף אי מנעא לא משהה ליה טובא, ורחוק הדבר שימנאנו בפסח דניחוש שמה יבא לאוכלו, משא"כ חיוב בדיקה כל שטטול צפנינו חייב לצדוק.

(ט) מ"ו ב' לא דכו"ע סברי טובת הנאה אינה ממון והכא בהואיל קמפלגי כו', נראה דהו"מ למימר דקמפלגי אס מרבינן טובת הנאה מלא ימנא אע"ג דאינו ממון, וכדמרבינן לעיל ו' א' דבר הגורם לממון אי לאו כממון דמי, דהא סגי בקבלת אחריות לענין כל יראה אף דלאו ממון הוא.

תוד"ה הואיל לר"מ דסבר מע"ש ממון גבוה הוא ולא חשיב מנחם הא הואיל אי בעי מיתשיל עלה כו', בפשוטו יש לתמוה מה ענין זה לזה, אטו האוכל פקדונו של חבירו יחשב מנחם כיון דלענין כל יראה חשבינן ליה כשלו משום שקיבל אחריות, הלא פשיטא דלענין כל יראה חידשה תורה דעובר גם על של חבירו אס קיבל עליו אחריות, ודכוותה מרבינן הכא חלה משום דאי בעי מיתשיל, אבל היכא דבעינן שלו כמו מנחם פשיטא דאינו שלו, וי"ל דא"ה, אלא דס"ל להמו' דמ"ש והקדש דכתיב זהו לה', הרי אף לענין כל יראה חשיבי ממון גבוה אע"ג דאי בעי מיתשיל, וזהו מה שחיראו.

(י) ב"א ב' לא נריכא שחרכו קודם זמנו וקמ"ל כדרכא כו', יש להבין כיצד אפשר לפרש מתני' לענין אחר זמנו, הא בתר הכי קתני עבר זמנו ומפורש דרישא איירי בשעה שמוחר לאכול, וי"ל דמתניתין הכי מתפרש דמוך זמנו מאכילו לבהמה ומוכרו לנכרי ואם עשאו שאינו ראוי אלא להנאה הר"ז מותר בהנאתו גם בפסח, אבל עבר זמנו אפילו עשאו שאינו ראוי אלא להנאה הר"ז אסור בהנאתו, וגם לא יסיק בו תנור וכירים ליהנות בגחלתו או בחומו, עי' תו' ה' א' ד"ה ואומר, כ"ו ב' ד"ה בישלה.

כ"ו ז', דגחלים לאו כאפר חשבינן להו, ואיסור זה מדרבנן כמש"כ תו' ה' ה', דמדאוריתא משנעשה גחלים כבר נעשה מלכותו ומותר בהנאה, אלא דמדרבנן גזרו אטו כשאצוקה כנגדו, או דיש שבה עמים בפת, או משום דנראה כנהנה מן העצים, ולכך אסרו ליהנות מחוס הנשרפין, ורק אפרן התירו.

(יא) ביצה ז' ב' אכל שאור שאין ראוי לאכילה אימא לא נריכא, למאי דמסקינן דלענין אכילה לא פליגי, יש לפרש הך נריכותא לענין ביעור, ומ"מ רהיטת הגמ' דהאכל שאור חייב אף שאינו ראוי לאכילה, וזשאר איסורין כגון תרומה או חדש נראה דהאכל שאור פטור, וכמ"ש להלן, דלא מצינו חיוב באוכל שאינו ראוי לאכילה, והרי אף בכוחא שאכלו בעיני' פטרינן ליה בפסחים מ"ד א', ויש לעי' מנ"ל הרי בקרא לא נזכר אכילת שאור, ואמאי לא נימא דפתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ, לפי דלא ימלא איכא נמי בשאור, אכל האוכל שאור פטור ולכך גבי אכילה כתב מחממת, וי"ל דכיון דכתיב שאור לא ימלא בבתיכם כי כל אוכל מחממת ונכרתה וגו', ע"כ משמע דגם באוכל שאור איכא כרת, דאם לא כן אין איסור המחממת טעם לאיסור השאור, דהא אדרבה כיון דאין כרת באכילת שאור כמו דאיכא במחממת, לכך ראוי שלא לאסור השאור, והיינו דר' זירא, דמדכתב טעם לשאור משום מחממת ש"מ דזהו שאור זהו חמץ, ואכתי קשה נהי דאיכא כרת בשאור, אכל מאן לימא לן דגם באכלו כמות שהוא שאינו ראוי לאכילה נמי איכא כרת, הרי שפיר איכא לפרושי קרא באכלו בתערובת מנה, כגון שעירבו בעיסה ועד שלא החמיצה אפאה, דכה"ג שפיר ראוי לאכילה, ואין כאן חמץ אלא שאור, וזבאמת דלפ"ר לא מלאמי רחיה בגמ' דהאכל שאור כמות שהוא חייב, דגם מתני' דמחייבא כרת בשאור איכא לפרושי דכה"ג שאכלו בתערובת אלא דרהיטת הדברים ל"מ כן, שו"ר שכבר דן בזה מרן זללה"ה באו"ח סי' קט"ז סק"ב וסי' קכ"ד לדף כ"ד ב' ע"ש], וי"ל דכל שנתערב השאור בעיסה אפילו לא החמיצה עדיין כבר בטל מיניה שם שאור והו"ל חמץ, דהא אדרבה דבעוד שלא החמיצה העיסה, הרי נתבטל חימוץ השאור יותר ע"י התערובת.

ונראה דרק כשחימוץ השאור הוא העושה אותו אינו ראוי לאכילה בזה הוא דחייב, דזהו שחידשה תורה שהחימוץ האסור חייבין על אכילתו, ואף שאינו ראוי לאכילה, אכל אס' ניתוספה סבה אחרת הגורמת שהשאור אינו ראוי לאכילה, הר"ז פטור כמו זשאר איסורין דאינו חייב באינו ראוי, וכן נראה שאם אכלו צנץ דנמי פטור, דצנץ אינו ראוי לאכילה אף בלא חימוצו, ורק כשאפאו דאז רק חימוצו הוא המונע את אכילתו בזה הוא דחייב רחמנא, והא דתניא מנחות ע' ב' דהתבואה והקמחים והצלקות מצטרפין וע"ז ר"ל צנץ שאפאו, (וכמו צלקות של נכרים פסחים מ' א'), וקמחים היינו קליות, וע"כ צ"ל כן, דהא בחדש ומע"ש פשיטא דלא שייך לחייב בזה באינו ראוי לאכילה, והתם אמרינן דמצטרפין גם לענין חדש ומע"ש, וכן נראה דזשאר איסורין כגון אס' אכל שאור של חדש או של תרומה דפטור דחשיב שלא כדרך אכילה, [ואף למ"ד יש בגידין בנותן טעם ונימא דטעמיה משום דילפינן מאיסור גיד הנשה לכל איסורים, עי' מש"כ חולין סי' י"ג, מ"מ הכא לא ילפינן ממה שחייבה תורה בשאור בפסח דישאב באכילה לשאר איסורים, דשאני פסח דחימוצו הוא האוסרו והוא נמי שעושהו אינו ראוי ולכך בזה חייבה רחמנא, משא"כ זשאר איסורים שאין האיסור מחמת חימוצו].

איתא בתוספתא והובאה בזה"מ רפ"א מחו"מ וכן בסמ"ג ל"ט ע"ז, דמאימתי נקרא שאור משיפסל מאוכל הכלב, ור"ל דשאור גם לכלב אינו ראוי, אכל אין זה גורע מחשיבותו דהא לכך נעשה, ולכך שפיר יש בו כל הדינים, שאם הוא תרומה דינו כתרומה ואם הוא חדש הרי הוא צדין חדש, ובפסח גם האוכלו כמות שהוא נמי חייב, וזשאר איסורין צריך שיאכלנו ע"י תערובת, והנה לא שייך למילף מזה לדין נפסל מאכילת כלב, דהכא בעיקר חשיבותו אינו ראוי לכלב, והרי נעשה מתחלה לאכלו בתערובת, [והר"ז כמלא וכו"ב, דחשיב אוכל גמור אף שאכילתו בתערובת], וצ"ע במה שהביא בזה"ל סי' תמ"ב ס"ט דיש שנסתייעו מזה לדין נפסל, וצ"ע.

(יב) מ"ה ב' הפת שעיפשה חייב לצער מפני שראוי לשותקה ולחמץ זה כמה עיסות כו', נראה דאם אכלו כמות שהוא דפטור,

ומהא דאינטריך לטעמא דיכול לחמע זה בנפסל רק לאדם לפי הר"ן, איכא למישמע דחמץ של תבשיל וכיו"צ שאינו ראוי לחמע בו, מותר לקיימו אפילו לא נפסל אלא לאדם, ולמאי דסתם המחבר בסי' תמ"צ ס"ט כדעת הר"ן דנפסל מאכילת כלב שרי, א"כ ע"כ דגם בזה קיי"ל כהר"ן, דהא הכל תלוי אם ברייתא קמייתא איירי בנפסל רק לאדם או גם לכלב. — ולפי זה אם פת שחרבו אינו ראוי לחמע בו, א"כ יש לפרש הא דרבא כ"א ז' דחרבו קודם זמנו מותר בהנחתו אחר זמנו גם בנפסל רק לאדם, וכיון דאינו ראוי לחמע בו, שפיר מותר לקיימו וליהנות בו, והתו' שכתבו שם דמייירי בנפסל לכלב, הוא משום דס"ל דחרבו שיפסל רק לאדם, עדיין ראוי לחמע בו, ועי' לעיל ס"ק י"א כתבנו דמלשון המשנה משמע דבנפסל לחיה ואינו ראוי אלא להנאה קאמר דמותר בהנחתו.

לדעת הראב"ד קשה אמאי בנפסל רק לאדם אין צריך לטעמא דראוי לחמע בו, כמ"ש המ"מ שם, והא כל איסורין שבתורה עד לגר, וכש"כ הכא דנתעפש קודם הפסח דראוי לדנו כסרוח מעיקרא דבזה אף ר"מ מודה כדאמר ע"ז ס"ח א', ועו"ק דלא מנאנו כלל פת של שאור, דהא שאור אינו ראוי לאכילה ואינו עומד אלא לחמע בו, ולוה ראוי טפי כשהוא צנץ שהוא מוסיף והולך שחימונו, וממילא אין אופין אותו כלל, ובזהגר"א סי' תמ"צ ס"ט כתב דהראב"ד גרס ברשב"א אבל צפת שאור כו', ולפי זה לגירסא דידן כופת שאור, צאמת לא מנאנו פת שאור כלל, וגם בלא"ה סתם פת מתפרש צפת הרגיל, ואפשר דס"ל להראב"ד דפת חמץ אין ראוי לחמע בו, וע"כ הוצרך לפרש צפת של שאור, וגם ממילא מוכח באידך ברייתא דמצואר זה דבראוי לכלב חייב צביעור, דאף בלא טעמא דראוי לחמע חייב צביעור כשהוא ראוי לכלב, דאידך ברייתא גם לפי הראב"ד לא איירי צפת שאור אלא צפת סתם, ואפשר דהטעם דכיון דחמץ אסור בהנאה סברא הוא דבנפסל רק לאדם לא בטל איסורו להחירו גם בהנאה, ולא דמי לנבלה שאינה אלא איסור אכילה, וי"ע.

(ג) ע"ז ס"ח א' שאין ראוייה לגר אינה קרויה נבלה כו' סרוחה מעיקרא לא

ואף אם חייב על אכילת שאור כמות שהוא, עי' לעיל ס"ק י"א, דהכא אינו ראוי לאכילה מחמת עיפוש, וכל איסורין שבתורה אין חייבין עליהן אלא דרך אכילתן כדלעיל כ"ד ז', ואף דגם שאור אינו ראוי לאכילה, שאני שאור שחימונו הוא האוסרו והוא שעושהו אינו ראוי ובהכי חייציה רחמנא וכמס"כ לעיל שם, ומיהו לאחר שחמץ בו אם חזר להיות ראוי לאכילה בתערובת, י"ל דכיון דלענין כל יראה שמו עליו, דחזר נמי לאיסור אכילתו מדאוריתא, אם הא דחייב לצערו הוא מדאוריתא, וי"ע.

ובשאר איסורין כגון חדש ותרומה נראה לכאורה דכיון דעד שלא חמץ בו, פקע איסורו, דהא נפסל מאוכל אדם, וכל איסורים שבתורה עד לגר, ועי' שביעית ס"ח סק"א, דתו לא הדר איסוריה עליה ע"י שחמץ בו, כיון דסתמיה לאו להכי קאי, וכ"מ בר"ן שהזכיר כאן דלכך חייב לצער מחמת שראוי לחמע, כיון דחייציה תורה על שאור אף שגם הוא אינו ראוי לאכילה, רק לחמע, משמע דבשאר איסורין דליכא האי טעמא, שפיר פקע איסורו לגמרי משנתעפש, ומיהו שאור שלא נתעפש ודאי חשיב אוכל לכל איסורין שבתורה לכו"ע אף שאינו ראוי לאכילה כמות שהוא אלא בתערובת, דגם אוכל שנאכל רק בתערובת אוכל הוא.

לדעת הר"ן דבנפסל רק מאכילת אדם איירי, ובה נמי אינטריך לטעמא דמפני שיכול לשוחקה ולחמע זה, יש לעי' בנפסל גם מאכילת כלב אם יכול לחמע זה, למה לא יתחייב לצערה, וכי היכן מצינו חילוק בין נפסל מאוכל אדם לנפסל מאכילת כלב כיון דגם בנפסל מאוכל אדם פקע איסורו, ולומר דבנפסל מאוכל כלב אינו ראוי לחמע, ל"מ כן, דלית לן לומר דפליג אהראב"ד דדבר שבמציאות, ולדעת הראב"ד צפ"א מחו"מ ה"ז הרי איירי בנפסל מכלב, ואפשר דבנפסל מאוכל אדם הרי כשמחמע בו שז לאוכל אדם ע"י התערובת, אבל בנפסל מאכילת כלב, אף שנאכל כשמחמע בו, מ"מ אינו שז לאוכל אדם, אלא שנאכל ע"י התערובת כדבר שאינו אוכל שנתערב, וכיון שאינו שז לתורת אוכל אינו חייב לצערו, א"נ בנפסל רק לאדם עדיין יש שמקיימין אותו לחמע בו, משא"כ בנפסל אף לכלב.

נריך קרא דשפיר אינטריך קרא לכשתיקנו ע"י תערוצת וכמו לר"ש.

ויש לעי' דר' יוחנן דס"ל בסוגיין נותן טעם לפגם מותר, וא"כ ע"כ דריש כר"ש דשאין ראיה לגר אין קרוי נבלה וא"כ אמאי לענין טומאה ס"ל בצכורות כ"ג ב' עד לכלב, ודריש מלגר רק למעוטי סרוחה מעיקרא, והרי חד קרא הוא, וכבר הקשו כן בתו' שם, ואפשר דנפסל רק לאדם מודו כו"ע שאם היה חוזר להיות ראוי בלא שום תערוצת, דהיה חוזר לאיסורו, דאין כאן פנים חדשות ועדיין שם נבלה עליה, ורק משום שאינו חוזר אלא בתערוצת דברים המשבצים, לפיכך ס"ל לר"ש דשרי דעדיין חשיב שאינו ראוי לגר, וכ"ז שיך לענין אכילה, אבל לענין טומאה כל שעדיין שמו עליו ואין כאן פנים חדשות צדין הוא שלא יטהר מטומאתו, דלענין טומאה חזינן למה שאינו ראוי כאילו אינו ראוי מחמת שהוא רותח או חי וכיו"ב, שאין זה גורע מחשיבותו לענין טומאה, והלכך כל שאם היה חוזר להיות ראוי היה חוזר לאיסורו, הרי הוא לענין טומאה כאילו הוא ראוי, אבל בסרוח מעיקרא שפיר אין שם נבלה עליה גם לא לענין טומאה, ולפי זה קרא אשמועינן דשאין ראיה לגר אינה קרוי נבלה, ומסביר מוקמינן ליה לענין טומאה בסרוח מעיקרא דוקא, ולענין אכילה אף בנסרחה אח"כ, ועי' לקמן ס"ו סק"ו.

(יד) מ"ה א' מתני' וכן לענין הטומאה אם מקפיד עליו חוץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה, יש כאן ד' מדריגות, א. מקפיד, ב. אינו מקפיד, ג. רוצה בקיומו, ד. עשוי לחזק, ויש לעי' הניחא לאוקימתא דר"פ ניחא דלא הוי מצי למיתני ואם אינו מקפיד עליו אינו חוץ, דאין הדין כן, דאף מיעוט שאינו מקפיד אינו נעשה יד להכניס ולהוציא טומאה, כדחניא בתוספתא פ"ו דמקואות והוצאה בר"ש שם פ"ט מ"ד ושארמרו חוץ ואם אמרו אין חוץ לא מטמאין ולא מיטמאין כו', וכ"ה ברמב"ם פ"א מטו"מ ה"ד, וכן לאוקימתא דאביי איכא נמי למימר דלהצטרף לאוכלין דינו כלהכניס ולהוציא טומאה, אבל לרצא דמוקי מתני' לענין חציצה בטבילה, א"כ אמאי לא מסיק בסיפא ואם אינו מקפיד עליו אינו חוץ, ועו"ק דאמאי באמת אינו חוץ נהי דכל ימות השנה אינו מקפיד עליו, אבל

נריכא מיעוטא עפרא בעלמא הוא, יש לעי' ל"ל קרא דאין ראיה לגר אינה קרויה נבלה, וגם איך ר"מ פליג בזה, והא אמר ר"י פסחים כ"ד ב' דכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן, וכיון דאינה ראיה לגר לא חשיב דרך אכילתן, ודין זה משמע דמסביר קאמר ליה וליכא מאן דפליג בזה, ועו"ק מנין קים לגמ' דיש לחלק בין סרוחה מעיקרא לנסרחה לבסוף, הא שפיר י"ל דלא שיך כאן סבירא דשירים וגרדומין, וכל דעכשיו אינו ראוי פקע איסורו כדין סרוחה מעיקרא, ואפשר דכל הנידון כשאח"כ תיקנו או עירצו באופן דחשיב דרך אכילה, וכדאמר חולין ע"ז ב' שעשאו יקי קדירה, וכמו נותן טעם לפגם דקדירה שאינה בת יומא, דשפיר חשיב דרך אכילה כשנאכל בתערוצת התבשיל שנתבשל בקדירה, ובה הסביר פשוטה שיש לחלק בין סרוחה מעיקרא דלא חייל עלה שם נבלה בשעה שנתבשלה, וכשנעשית ראיה אח"כ אין כאן נבלה, משא"כ כשנסרחה אח"כ, דכיון דכבר חייל עלה שם נבלה שפיר אמרינן דאע"ג דכשנסרחה היה פטור האוכלה דלא הוי כדרך אכילה אבל כשתיקנה ועירצה כדרך אכילה שפיר עדיין שם נבלה עלה, דלא פקע ממנה שם נבלה, [אע"ג דבנפסלה גם לכלב נראה דאינה חוזרת לאיסורה, שאני התם דפנים חדשות באו לכאן].

וראיתאן עלה יתכן גם לומר דכשנפסלה לגר ועדיין ראיה ע"י הדחק, דיהא גם בזה חילוק בין מעיקרא לבין בסוף לר"מ, דאם בשעה שנתבשלה אינה ראיה אלא ע"י הדחק, י"ל דלא חשיבא ראיה לגר ולא חייל שם נבלה עלה, אבל כשנעשית אח"כ שאינה ראיה אלא ע"י הדחק, י"ל דעדיין חשיב דרך אכילה בכך וכיון דשם נבלה עלה שפיר מיחייב, ומרן זללה"ה באו"ח סי' קט"ז סק"ג כתב דלר"מ כל שראוי לכלב חשיב ראוי לאדם ע"י הדחק ולכך לא ממעט ליה מלגר, ולפי זה פליגי אם כל הראוי לכלב חשיב ראוי לאדם ע"י הדחק, [ומ"מ בסרוחה מעיקרא מודה ר"מ דאע"ג דחשיב ראוי לאדם ע"י הדחק מ"מ לא חייל שם נבלה עליה], ולכאורה הדבר דחוק לומר דלא משכח"ל שלא יהא ראוי לאדם אפילו ע"י הדחק ויהא ראוי לכלב, דאי משכח"ל הרי שפיר איכא לפרושי קרא דהכי לר"מ כמו לר"ש ולא נריך לאוקמי בסרוחה מעיקרא, ודחק לומר דבכה"ג לא

[ועי"ש בענין הזאה אלא דבתלמודן משוינן הזאה וטומאה עי' בגה"ש שם ואולי ט"ס שם], ומסיק מן הדא אם רוצה בקיומו הוא כעריצה ואם לאו כגופה של עריצה, וכנראה דר"ל מדקתני אם רוצה בקיומו הרי הוא כעריצה ולא קתני ואם לאו הרי הוא כעריצה, הרי משמע דאם לאו, דהיינו שאינו מקפיד, אינו כעריצה, אלא שאינו חונץ לטבילה.

והנה אשמועינן מתני' דאף ברוצה בקיומו מ"מ בפסח איסורו חושבו וחונץ, ויש להסתפק לפי זה בכלי שניקב בכדי טהרתו וסתמו בצנץ, אם נימא דהוי סתימה מעלייתא, מהו שיטהר בצנץ הפסח, דכיון דאיסורו חושבו הרי הוא כאילו עומד בפ"ע, או"ד כולי האי לא אמרינן איסורו חושבו, דיחשב כלייתי' לגמרי, או שמא כשהצנץ משמש לעשיית כלי, נחבטל טפי, ולא מהני איסורו חושבו לחשבו כעומד לעצמו, ואף לא ינטרף לכביצה, ושמא נמי אינו חייב לצערו דעדיף מעשוי לחזק, [ודמי לכופת שאור שטחו צטיט, דה"ל מחבטל אגב הכלין], וכ"מ קצת מהא דאמר אב"י חולין קכ"ט א' הרי אמרו כופת שאור שייחדה לשיצה בטלה טומאתה לאו דאורייתא כו', ודחינן כששימש מעשה עץ שימש, ובתור הכי הדור אב"י וקאמר דחבורי אוכלים ככלים דמי לאו דאורייתא כו', והיינו צנץ שבסדקי עריצה וכמו שפרש"י שם, [ומוכח דאף דאב"י מפרש לה בסוגיין לזירוף לכביצה, מ"מ לכתר הכי קיבלה לדר"פ], אלמא דאף דכבר ידעינן בכופת דשימש מעשה עץ, מ"מ בחבורי אוכלים לכלים איכא למימר דלא חשיבי מעשה עץ, וע"כ דבדליכא כלי בלעדי הצנץ הרי הוא בטל טפי, ואף אי נימא דאב"י אמר לכולהו בהדי הדדי למאי דלא הוי סבר דכשימש מעשה עץ שימש, מ"מ ממאי דקבעינהו בגמרא בזה אחר זה משמע קצת דיח' לחלק ביניהם, ונ"ע בכ"ז.

בראיה דאיסורו חושבו הוא רק כשכבר נאסר, ולא תיקשי דא"כ לא משכח"ל דין המשנה אלא בהשהה באיסור, דבתחלת שש איסורו חושבו ועדיין רשאי להשהותו מעט עד לשריפתו.

חולין קכ"ט א' תוד"ה טומאתה לאו דאורייתא תימה דאי לאו מדאורייתא בטלה אמאי מותר להניחה בציתו, נראה דל"ק להו אי טומאתה לאו דאורייתא אמאי מותר להניחה, דשפיר י"ל דמתורת אוכל נחבטל ולתורת כלי עדיין

כיון דבפסח מקפיד עליו דין הוא שיחונץ, כדאשכחן בטבעת דאף שאין מקפדת עליו אלא בשעת לישנה, אפילו הכי חונץ לעולם כמ"ש ביו"ד סי' קצ"ח סכ"ג ובט"ז שם, ולקושיא הראשונה היה אפשר לומר דנקט רוצה בקיומו דבזה אף שהצנץ רוב נמי אינו חונץ, משא"כ באינו מקפיד, דברובו חונץ, אבל קושיא שניה קשה, ונראה מזה דרוצה בקיומו דדינו כגוף הכלי גם לטמא וליטמא, אינו חונץ אף שאין דעתו להשאירו לעולם, דדיינינן כאילו עשה כלי ודעתו לשברו, דכל עוד שהוא בשלימותו אין שייך בו חליצה, וה"ל המתקן כלי ודעתו לפרק אה"כ את תיקונו מחמת סבה נדדית, כמו בצנץ שתיקן העריצה עם הצנץ ודעתו לפרקו בפסח, נמי אין הצנץ חונץ, והר"ז כהתיך אבר לנקב שבכלי, ודעתו להוציא האבר בזמן מן הזמנים, דודאי מסתבר שאינו חונץ, והשתא ניחא נמי קושיא הראשונה דלא הוי מצי למיתני ואם אינו מקפיד עליו אינו חונץ, שאין הדין כן, דאף באינו מקפיד עליו חונץ, כיון דעמיד להקפיד עליו בפסח, ורק ברוצה בקיומו דהרי הוא כעריצה, בזה שפיר דמי.

ומ"מ שפיר נקט לשון אם מקפיד עליו, דמשכח"ל גם שאין מקפיד עליו, כגון שהעריצה ישנה ולא תשמש עד פסח, או שעמיד לשמש זה דברים שיפסלו את הצנץ מאוכל אדם, אבל למיתני ואם אינו מקפיד עליו אינו חונץ לא רצה התנא משום דהוי משמע אף כשעמיד להקפיד בפסח.

ואפשר דגם לר"פ נכלל במתני' גם הלכות חליצה בטבילה, דלענין טומאה לחוד אין נאות לשון חונץ, ולפי זה מתפרשא מתני' הכי וכן לענין הטומאה ברוצה בקיומו אם אין בו כזית מתטמא אף בפסח, וביש בו כזית אינו מתטמא בפסח וכדין הרישא, ונקט לענין טומאה לרבותא דבאין בו כזית אף לענין טומאה הוי ככלי, וגם יש רבותא דאף בנחבטל לכלי אף לענין טומאה, מ"מ איסורו חושבו בפסח לבטלו מתורת כלי, ובשאר ימות השנה אם מקפיד עליו לא זו בלבד שאינו מתטמא על ידו, אלא דגם חונץ בטבילה, ואף בפחות מכזית, הא אם אינו מקפיד אינו חונץ בטבילה, ואף בכזית, אבל אינו חיצור לטומאה, ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריצה אף לענין טומאה, ואף בכזית במקום אחד, אה"כ ראיתי צירושלמי דנראה כמס"כ דקאמר התם ואם לאו אינו חונץ לטבילה אבל אינו חיצור לטומאה

משמע מדאורייתא, ואף בפחות מכזית כדין חזי שיעור, ע"ש.

ויש להסתפק עריצה של נכרי אם גם מחלקין בה בין כזית לפחות מכזית לענין להטריף לכביצה וחציצה וטומאה, או"ד נכרי לא שייך איסורו חושבו ואף כזית בטל לכלי, והכי מסתברא, ואף שהדבר תלוי בצעלים מ"מ מחלקין בין כזית במקום אחד לכזית צב' מקומות, אף שמטריפין לצעלים, דמ"מ לענין שלא יתבטל לעריצה נריך שיהא חשוב לעצמו. — עריצה של קטן נראה דדינה כשל גדול, דלישראל איסורו חושבו, אף שעדיין אינו מנוה.

שם ואם לאו בטל במיעוטו, מדלח קמני ואם לאו אינו חייב לצער, משמע דהטעם משום ביטול במיעוטו, ולפי זה אם רבו סדקיה באופן שהצנף יתר על העריצה חייב לצער, והכי איתא בירושלמי עד איכן סבירין מימר עד רובה של עריצה, ונראה דקאי על פחות מכאן [כ"ה הגירסא במשנה שבירושלמי] בטל במיעוטו, ודלא כהמפרשים שם שנדחקו, וכתר הכי צעי התם אם סגי במיעוטו מרוב או דכיון דנתחייב לצער נריך לצער את כולו, כדמיבעיא התם נמי בכזית אם סגי במיעוטו מכזית. — נראה דכשצטל במיעוטו, אף ביטול לא נריך, והרי כתב הר"ן בריש מכליתין דכל המשניות יש לפרש בלא ביטול, דהא לא נזכר ביטול בגמ' אלא כמימרא דרב.

טו) השאג"א בסימן פ"א כתב דבסוגיא דצנף שבסידקי עריצה מצוה דאין איסור חזי שיעור לענין כל יראה, ואף לא מדרבנן, ולא נתפרש היכן מצוה כן, ולכאורה אדרבה מוכח דמדקמני ואם לאו בטל במיעוטו, משמע דאי לאו דבטל במיעוטו אגב עריצה, ודאי היה חייב לצער, ואין לומר דהיינו משום דאיירי בדאיכא יותר מכזית אלא שאינן במקום אחד, אבל בדליכא אלא פחות מכזית לא, דהא בצרייתא דמיתנין בגמ' לא נזכר כלל מקום אחד וסתמא קמני בפחות מכזית דבמקום שאין עשוי לחזק חוץ ועובר, ומשמע אפילו ליכא אלא פחות מכזית, [והרי דין המשנה בצנף המתבטל לעריצה גם לענין טומאה וכדקמני וכן לענין הטומאה, אבל צנף שלא נתבטל לעריצה, פשיטא דחייב לצער ולא הוצרך כלל להשמיענו, וא"כ לא מצאנו כלל במתני' דין חמץ פחות מכזית

לא הגיע, אלא דקשיא להו דאי עדיין לא בטל מתורת אוכל מדאורייתא, וכדחשיב להו אצ"י אוכלין שמטמאין טומאה חמורה, א"כ אמאי מותר להניחה בציתו, ובאמת דבלא"ה נמי קשה, דהא אי טומאתו דאורייתא, היינו טומאת מדרס, ופשיטא דמעשה עץ שימש, ואיך אפשר לחשבו כאוכל שמטמא טומאה חמורה, ואפשר דכיון דאם חזר בו מיחודו לישיבה ומשמש בו כשאר הרי חזר לדין אוכל, הלכך ס"ל לאצ"י דכה"ג עדיין שם אוכל עליו לענין למיחשציה כסופו לטמא טומאה חמורה, אע"ג דכשמטמא משמש מעשה עץ.

טו) מ"ה א' מתני' צנף שבסידקי עריצה אם יש כזית כו', נראה דכל הנידון בצנף שרואה בקיומו, אבל צנף שאינו רואה בקיומו אף שאינו מקפיד עליו חייב לצער אפילו פחות מכזית, ולכך הזכיר התנא בכאן וכן לענין הטומאה, לומר דאיירי בצנף שטמא ומטמא, וזה רק ברואה בקיומו, אבל אם אינו רואה בקיומו אינו כעריצה ליטמא ולטמא אף שאינו מקפיד עליו, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ד מן התוספתא.

והנה לענין להתבטל לכלי אין חילוק בין כזית לפחות מכזית, דהא בשאר ימות השנה אף כזית בטל וטמא ומטמא, אלא דלענין איסורו חושבו שבפסח כזה הוא דיש לחלק בין כזית לפחות מכזית, כיון דשיעור איסורו בכזית, [ונראה דאף לצ"ש דלענין ביעור שיעורו בככותבת, מ"מ לענין חשיבותו שלא להתבטל סגי בכזית כשיעורו לאכילה, דמודו כזה צ"ש דשיעורו כזית כדאמר ביצה ז' ב', דכבר הוא חשוב], והענין דחמץ בפסח הוא דבר חשוב מחמת איסורו ואינו נוח להתבטל, ואף אם לענין כל יראה אין חילוק אם יש לאדם כזית מחובר חתיכה אחת או שתי חתיכות, עי' בספר מרן זללה"ה סימן קט"ז ס"ק י"ג י"ד, מ"מ לענין להתבטל לכלי יש כזה חילוק, דהתם הצעלים מנרפן, אבל לענין שלא להתבטל לכלי נריך שיהא חשוב לעצמו, [ואע"ג דגם חתיכה אחת אם שייכת לצ' אנשים לכל אחד פחות מכזית נראה דפטורין, מ"מ לענין חשיבות הרי חתיכה אחת חשובה טפיל], ולפי זה נראה דהוא מדאורייתא, דכזית איסורו חושבו ועובר עליו בכל יראה וחוץ לטבילה ולטומאה ומטריף לכביצה, ופחות מכזית אין איסורו חושבו ומתבטל לכלי, וכ"כ במהר"מ חלאווה דחייב לצער

לענין חיוב ציעור, ונראה דכונתו להא דאמרין דצית חייב לצער משום זימנין דמכנשי, משמע הא לא"ה לא, וממילא בליכא אלא פחות מכזית א"ש לצער, ומפרש דאירי צראוי לאכילה, עי' תו' מ"ה א' ד"ה כאן, ודלא כמ"ש במלחמות דצית נמי דומיא דעריצה שנפקדו קצת או שדבוקים, עי' רמב"ם ורא"ש, ועי' להלן מש"כ בזה.

ועוד יש להביא ראיה דגם מדאוריתא איכא איסור חצי שיעור לענין כל יראה, מהא דמיציעיא צירושלמי פ"ה ה"ד לצ"ש דחמץ בכזית לענין אכילה ובככותצת לענין כל יראה מה הדין לענין שוחט את הפסח על החמץ אם שיעורו בכזית כמו לענין אכילה או בככותצת כמו לענין כל יראה, ואם נימא דליכא כלל איסור כל יראה בחצי שיעור, א"כ איך אפשר לאסור שוחט על החמץ בכזית, דרשאי לכתחלה להחזיקו בציתו ופשיטא דשיעורו בככותצת, [עי' ה' א' דנפקא לן מלא תשחט על חמץ דאיכא איסור בשחייתו, ועי' מש"כ בזה בהערות על סדר המסכת שם, ולפי זה הא דצעי התם צירושלמי בחר הכי בשיאור, ע"כ דס"ל להירושלמי דאית ציה איסור כל יראה], אלא ודאי איסור חצי שיעור איכא, ושפיר קמיציעיא ליה דשמא לענין שוחט על החמץ סגי בכזית דנמי אסור מן התורה, [וכמ"ש נמי במהר"מ חלאוה הוצא לעיל ס"ק ט"ו], ואפשר נמי דאף לר"ל דבעלמא חצי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן, דמ"מ צבל יראה מודה דאסור מן התורה, דדוקא באיסורי אכילה שייך לומר דפחות מכשיעור לאו אכילה הוא ואינו צבלל האיסור, אבל צבל יראה גם חצי שיעור שייך ציה כל יראה ושפיר מיתסר מדאוריתא מדין חצי שיעור, [אף דלא שייך ציה חזי לאיטרופי למפרע כמ"ש בשאג"א שם, ועי' צב"מ סי' תמ"ז שכתב דגם ציה עבר למפרע, ונפקא מינה צקנה חצי שיעור וחזר וקנה חצי שיעור, דלוקה לדעת הרמב"ם עי"ש], ועי' בדגול מרצבה צמ"א סי' תמ"ז סק"י שכתב סברא איפכא דצמידי דלאו אכילה אף לר"י לא מיתסר חצי שיעור מדאוריתא.

והנה אף אם נימא דיש מקום לומר דמדאוריתא לא קעבר צבל יראה אלא כשיש לו חמץ בשיעור כזית, אבל שחי חתיכות אין מאטרפין, [והרי אף לענין טומאה אשכתן דבעי חתיכה אחת כצ"ה], ונימא גם דליכא איסור חצי שיעור מדאוריתא בזה,

אבל לומר דמדרבנן נמי מותר לאדם להחזיק חמץ בציתו צפסח וצלבד שלא תהא חתיכה אחת של כזית, הוא דבר שאין הדעת סובלתו כלל, ולכן הא דאמרין צסוגיין צשני חלאי זיתים צצית דחייב לצער משום דזימנין דכניש להו ונפלי גצי הדדי, הא לאו הכי אינו חייב לצער, [וכגון ציצשים דלא יתחצרו זל"ז], וצצית ועליה או אכסדרה מיציעיא לן, ע"כ דאירי בחמץ שנחצטל לקרקע ואינו עומד לאכילה כלל, שכבר נחלכלך בעפר, ועדיף מכופת שטחו צטיט, ודומיא דצצק שצסידקי עריצה דרונה צקיומו, ונחצטל לעריצה אף לענין טומאה, וכמ"ש הרמב"ן במלחמות, וממקומו הוא מוכרע דהא לא חיישינן אלא שמא כשיצבד הצית יפלו גצי הדדי, ומצואר דלהתכבד עם עפר הצית קיימי, ואם איירי בחמץ שעומד לאכילה, אמאי לא חיישינן שיקחם ויחצרו, וגם יש לחוש שיאכלם, וכדחיישינן בכל חמץ שמא יבא לאוכלו, והרי אף צפירורין מצואר ו' צ' דהיה צריך לצטלם אי לאו דממילא צטלי, וכמ"ש הט"ז צסימן תמ"ג.

ולכן נראה דלא שייך שיהא ציה חולק על הרמב"ן, ואף הראשונים ז"ל שסתמו הדברים היינו לגודל הפשיטות, ולכו"ע בחמץ שהולך לאיצוד איירי, אבל חמץ העומד לאכילה ודאי חייב לצער אף חתיכות שאין בהם כזית, גם משום כל יראה אי מדאוריתא כחצי שיעור דעלמא אם מדרבנן, וגם משום שמא יבא לאכלו, וגם העיר צני מאיר נ"י משום מצות שריפה דאיסורי הנאה בעלמא, דודאי איכא אף בפחות מכזית, והרי כלאי הכרס סתמא אין צבל עגב וצבל חטה כזית, ומ"מ מצותן בשריפה, [ועי' מ"ט א' עד כמה חוזרין כו' זה וזה בכזית, ומשמע קצת דאינו חייב לחזור בפחות מכזית, אבל אם היה במקומו היה חייב לשרפו].

והרי הרמב"ם שדרכו להעתיק לשון הגמ' מבלי להוסיף לפרשו, מ"מ הזכיר צפ"צ הט"ז דהנידון צצית הוא בחמץ הדצוק צכתלים או צקורות או צקרקע, והוא משום דדומיא דעריצה איירינן והרי הדבר כמפורש בגמ', וגם הרא"ש שכתב דלאו דוקא דבוקים לא צא לחלוק אלא לפרש דהנידון בחמץ שהולך לאיצוד, אם מחמת שנחפש בעפר או שנצבק או שאר סיבות, וגם הרמב"ם והמ"מ מודים בזה, [זל"ע צב"מ שלא כ"כ].

וכמו שכוון בהגהות מהרל"ח ז"ל שם, והנה גם כונתו ז"ל בחמץ שעומד לאיצוד, דודאי מה שנשאר דבוק בעריצה לאחר הגרידה והניקוי והשפשוף בכל מידי דמנקה, כבר אינו עומד לאכילה, וזוה שרי בדליכא כזית בצירוף, או בצית דאינו מנרף, אבל חמץ העומד לאכילה פשיטא דאף פירורין חייב לצער.

ובירושלמי פריך אהא דאמרין דהכלי מנרף מהא דתנן דפחות מכאן בטל במיעוטו, ומשני כאן בתלוש כאן במחוצר, כלומר דבמחוצר מתבטל לכלי ואין הכלי מנרף, והיינו בסדק שרוצה בקיומו אף שאינו עשוי לחזק, ודברי הר"י מפריש בשפה עליונה או בעריצות שלנו שלא בסדקים שצריך למלאותם, וזוה הכלי מנרף כמו בתלוש, [וג"ע דפר"ח סו"ס תמ"ב שכתב לפרש איפכא דבמחוצר הכלי מנרף].

ובבמ"א סי' תמ"ב ס"ק י"ב פשיטא ליה דאיכא איסור חצי שיעור לענין כל יראה, [אם מדאורייתא או מדרבנן], וחייב לבטל ואם לא ביטל חייב לצער, אלא דכשביטל נקט דהרא"ש שלא הנריך דבוקים פליג על הרמב"ם, ונראה דגם לפי זה איירי בחמץ שאין דעמו עליו ועומד להיות נזרק לאשפה בעפר הצית, וכן מש"כ שם סק"י בצנץ שצסדיקי עריצה דאם אין כזית בצירוף אינו חייב לצער, היינו נמי בצנץ שצסדק דלאו לאכילה קאי, וכ"מ שם צמה שהציא דברי הרא"ם שצהגהמי"י דדוקא כשראוי לאכילה קצת, הנה מצוה דלאו בעומד לאכילה איירי אלא רק שראוי קצת לאכילה, וזוה הוא שנחלקו אם נריך לצער פחות מכזית.

מן האמור נלמד דליכא צראשוניס ז"ל מאן דאמר דחמץ פחות מכזית אינו נריך ציעור, ואפילו אם ביטלו, אלא"כ נמצא במקום שסופו לאיצוד וכבר נפסל קצת מאכילה, וכן דעת מרן זללה"ה לדינא בסי' קט"ז ס"ק י"ג י"ד.

(י) ירושלמי פ"ג ה"ב ר"י בשם ר"ז שני חצאי זיתים בתוך הצית אין הצית מנרף בתוך הכלי הכלי מנרף כו', לא נמצא דהאי צירוף לענין מה הוא, והרי צדינא דמתניתין אינו מנרף כדמסיק, ונראה ממה שקבעוהו במכילתין דלענין כל יראה קאמר, וס"ל דנריך שיהא כזית ביחד, ולא סגי צמה שיש לאדם כזית, וזוה קאמר דהכלי מנרף והצית אינו מנרף, [והיינו אף בחמץ העומד לאכילה

רמשה"ק תו' מ"ה א' לפרש"י דשפה עליונה לכו"ע עובר אפילו בפחות מכזית, דהא בצית צענין לטעמא דמיכניף ומשמע דכלאו הכי אינו עובר בפחות מכזית, היינו משום דגם בשפה עליונה הנידון בחמץ שהולך לאיצוד, דצנץ שצסדק איירינן, ומשום דצגמ' מדמינן צית לעריצה ורק משום חששא דנפלי גבי הדדי מחלקינן צינייהו, לכך הקשו בפשיטות מזה לזה, אבל חמץ שעומד לאכילה לא עלה על הדעת להחיר להחזיקו בצית ואפילו גדלו כפירורין.

ובמרדכי פ"ק דמכילתין הביא בשם ר"י דחטה שנמצאת צתרגולת בפסח צריכה כפייית כלי כדי לשרפה צתוה"מ, הנה פשוט ליה דגם חטה אחת טעונה שריפה, אף דהר"י הוא זה שהקשה לפרש"י מהא דצצית לא מחייבינן אלא משום חששא דנפלי גבי הדדי [כמצוה צתו' הרשב"א והר"פ שהר"י הוא שנחלק צוה על פרש"י], ומש"כ צתה"ד בפסקים סי' קס"ד דלאו אחטה קאמר אלא צתרגולת דהא א"צ ציעור פחות מכזית, ע"כ לפרש כמ"ש צב"מ סי' תמ"ז דחשיב לחטה כנפסדה מאכילה, והיינו משום דסתמא חטה שצתרגולת מהקורקצן או מהזפק אשתרצב, כמצוה צתו' מנחות ס"ט ע"ש, והוא צודאי כפרש חשיב ונפסל מאכילת אדם, וכמו שדנו צתו' שם אי חשיב עיכול, ורק טעם החטה צתרגולת עומד לאכילה, וצלא"ה נמי הרי לא שייך שהחטה לא תצטרך שריפה וטעמה יצטרך, וכמו שסתמה צח"ט סי' פ"ו, ועי' צספר מרן זללה"ה סי' קט"ז ס"ק ט"ז.

ובתו' הר"פ הביא בשם ה"ר יחיאל מפריש ליישב דעת רש"י, דמש"כ רש"י דשפה עליונה עובר אף בפחות מכזית, היינו שאין כזית צמקום אחד, אבל בכל הכלי יש כזית, [וק"ק דצצרייתא דחמירתא לא נזכר אלא פחות מכזית], וזוה הכלי מנרף ודיינינן ליה כאלו היה כזית צמקום אחד, משא"כ בצית כל דליכא כזית צמקום אחד לא מנרפינן להו, אי ליכא למיחש דנפלי גבי הדדי, וכמו שאמרו צירושלמי צית אין מנרף כלי מנרף, וצטור סימן תמ"ב הביא בשם ה"ר יחיאל מפריש דעריצות שלנו יש למכור לנכרי דקשה לנקותם שלא ישאר ציחד כזית והכלי מנרפן, ולשיטתו אזיל לפרש"י אינו חייב לצער אלא כשיש כזית בצירוף,

וגם אפשר דכיון שמפרידה ומחלקה לשם חלה וחלה ניטלת במחשבה אחי לחלופי ולטלטלה גם אחר קריאת שם, וכד אמרינן אויר הבית מנרף לחלה, הו"מ נמי למימר דקרקע הבית מנרף לחלה, וכדנקט אין קרקע הבית מנרף לחמץ, הא לחלה מנרף, אלא דכיון דקורא שם כשהוא באויר לך נקט אויר, ותדע דאל"ה הו"ל אויר הבית מנרף ואין קרקע הבית מנרף, ומה לו להזכיר חלה וחמץ, אלא דעיקר החילוק הוא בין חלה לחמץ, ומעיקרא כד פריך לר"י מהא דאין קרקע הבית מנרף, הו"מ כ"ד דאף לענין חלה אינו מנרף דכאשפה חשיב, ומשני דרק לחמץ אינו מנרף, דהתם צעי שיהא עומד לאכילה, אבל חלה טמאה דלשריפה קיימא, שפיר גם הבית מנרפס שלא ליבטלו לקרקע.

שם פ"ה ה"ד שחטו על חמץ אחר מי את מהלך אחר אכילתו או אחר ציעורו, נראה דאי אחר אכילתו אזלינן ומיחייב בזוית אף דב"י ליכא אלא בזכותה, דלפי זה לא שייך להנריך שיהא הזוית חתיכה אחת, דהא לענין אכילה לא שייך ענין כלל אם הוא חתיכה אחת או לא, ולענין כל יראה הרי גם זוית הוא מדין חצי שיעור, וא"כ מה לי אם הוא זוית שלם או שני חצאי זוית, ומיהו אין לדבר הכרע, דשפיר י"ל דאיסור לא תשחט דשיעורו בזוית מחייב צירוף של הזוית, כמו דכל יראה מחייב בזכותה ולכ"ה בזוית, ואף דשיעורו נלמד לב"ש מאכילה.

שם תמן אר"י בשם ר"י שני חצאי זוית בתוך הבית כו' מאחר שאילו בתוך הבית כו' מאחר שאילו בתוך הכלי כו', נראה דכשהם בתוך הבית קמייצעי ליה, ובקיימי לאכילה ולא יתכלכו איירי וכמש"כ לעיל דבהכי איירי הא דר"ז, ולענין כל יראה קאמר דלא מנטרפי, וקמייצעי ליה דשמא לענין שוחט על החמץ מנטרפי, כלומר דסגי בשיש לבעלים זוית, דשוחט על החמץ חמיר טפי מכל יראה, וכדמייצעי ליה נמי לחייב לב"ש בזוית, וכן בשיאור, והיינו דקאמר מאחר דאילו יניחם בכלי ינטרפו, ה"נ מיחייב השתא, או"ד השתא מיהא אינם בכלי, וגם לענין שוחט על החמץ צריך שיהיו ביחד, (ואפשר דנקט מאחר ואילו בתוך הכלי מנטרף, ולא נקט סתם מאחר שיש לו זוית חייב, למימרא דאיירי בראויים לאכילה, ולא באלו שמתבטלים לקרקע).

שמונה צבית בשני כלים או בטבלאות בלא לבזבזין], ולפי זה צירוף כלי זה הוא דאורייתא, ואף לרבנן דר"א מ"ח ב' דלענין חלה אין הכלי מנרף, מ"מ לענין כל יראה מודו דהכלי מנרף דלא משמע דהך מימרא אזלא רק אליבא דר"א, ואפשר דהכא סגי בצירוף כמו לענין מוקף, דכל שנחשבים ביחד מנטרפים, וסגי בנגיעה אף בלא נשיכה ובלא כלי, וצ"ע, ואף לדעת הר"י מפריש שנחבאר לעיל ס"ק ט"ו דצנץ הדבוק שלא בסדקים ואינו עומד לאכילה אינו חייב לבער אלא בדאיכא זוית ע"י צירוף כלי, ולפי זה נוכל לומר דלענין כל יראה סגי בשיש לאדם זוית, והכא משום שהחמץ דבוק ונפסד קצת ואינו עומד לאכילה], מ"מ לא נראה לאוקמי להך מימרא רק בכה"ג, דמימרא זו סתמא נשנית, וגם אוקמוה בתלוש, ומשמע דתלוש ממש קאמר, ומבואר דאף שני חצאי זוית תלושים המונחים בכלי צריכים צירוף, וע"כ דלענין כל יראה לא סגי במה שיש בצעלות האדם זוית, אלא צריך שיהיה הזוית ביחד.

שם ה"ג ר"י צעי ויפרידנה וישליכנה לאויר הבית ויקרא לה שם כו' אויר הבית מנרף לחלה אין קרקע הבית מנרף לחמץ, [שינויא הוא דשפיר פריך ר"י דיפרידנה וישליכנה דהאזיר מנרף לחלה והקרקע אינו מנרף לחמץ, ולא תירצו כלום, והטעם נראה דממילא מובן דלא רצו לעשות תקנה לנהוג בכה"ג], צריך ביאור ממ"נ אי חשיב קרקע הבית כאשפה לגבי חצאי זוית, א"כ הדרה קושין לדוכתה ויש אדם מפקיר דבר שאינו שלו, ואי משום דכיון דקורא שם לאחר שינתה מידו, לא חשיב מפקיר דבר שאינו שלו, א"כ באשפה הו"ל למיפרך דישליכנה לאשפה ויקרא לה שם בעודה באויר, ואי בית לא חשיב כאשפה, א"כ למה צריך לקרא לה שם באויר, יפרידנה ויניחנה ואח"כ יקרא לה שם, וגם מאי האי דקאמר אויר הבית מנרף לחלה, ואיזה צירוף צריך, הא שפיר יכול להפריש חלה חתיכות שאין בהם זוית ובלבד שיהא בצירופם כשיעור.

ונראה דקרקע הבית לא חשיב כאשפה לגבי חלה טמאה, דבכל יכול לאוספה ולשמש בה לשריפה כמזוה, ושפיר אפשר לקרוא לה שם גם לאחר שמונחת בקרקע, אלא דאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולכך צריך לקרא לה שם מיד עם הרמתה,

(יח) מ"ט א' מתני' ההולך לשחוט את פסחו כו' וכן מי שיצא מירושלים כו' ועד כמה הן חוזרין כו' זה וזה כו', מהא דקמני וכן, ועד כמה הן חוזרין כו' זה וזה כו', נראה לדקדק דדינא דרישא איכא גס בצשר קודש, וכן דינא דסיפא איכא נמי בחמץ, ונראה דהיינו דאמרו בירושלמי עד כדון בשר קודש חמץ מניין אר"י בצ"צ מן מה דתנינן וכן מי שיצא מירושלים הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין, ואסיפא קאי, דדין הרישא גס מסבירא יש לקיימו בצשר קודש, אבל דין הסיפא דעבר נופים לא מחייבין ליה לחזור לבשר החמץ אלא מבטלו בלבד, זה ודאי חידוש הוא, ולכך אינטריך לדיוקי מלשון וכן.

ולפי זה מי שיצא מביתו וזכר שיש לו חמץ בחמץ ביתו, אם עבר נופים מבטלו בלבד, ואפשר דהיינו דוקא כשאין דעתו לחזור לביתו עד אחר הפסח, וגם לא נשארו אנשים בביתו, דומיא דבשר קודש שאינו עומד לחזור לירושלים, דסתמא מתפרש בעולי רגלים שחוזרים לביתם, כדאמר פ"ב א' כאן באכסנאי, דאין כאן חשש שמא יבא לאוכלו, ורק הנידון בחוצה ציעור וזוה הקילו, ואף שגם לאחר הפסח החמץ אסור, מ"מ כיון שאינו אלא קנס לא החמירו, וגם לר' יהודה דהוא בלאו [וגם ר"י איירי במתניתין], מ"מ חששא דשמא יבא לאוכלו עיקרו בפסח, אבל לאחר הפסח דינו כשאר איסורי הנאה, וסמכין ששרפנו בשומו, ואף לרבנן י' ב' דמחייבין ליה לבדוק לאחר הפסח, היינו דכיון דכבר נתחייב קודם הפסח לא פטרוהו, אבל בחמץ ידוע לא החמירו לאחר הפסח טפי מכל איסורי הנאה], וי"ע שהפוסקים בס' תמ"ד ס"ו סתמו דינא לדבר הרשות חוזר מיד, ולא חילקו בין עבר נופים ללא עבר, וי"ע.

והא דהקילו כאן בפחות מכביצה או בעבר נופים לבטל מצות ציעור, ה"נ אשכחן דכוותה בנט"י לעיל מ"ו א' שלא חייבוהו לחזור מיל, ואפשר דגם בנט"י בהולך לדבר מצוה דאף פחות ממיל אינו חוזר, והוא נידון פרטי בכל מצוה דרבנן, ואין למידין זו מזו.

נראה דהא דנקט ההולך לשחוט כו', הוא אורחא דמילתא, דאם הוא בביתו בקל יוכל לקיים שניהם, (וגם יכול ליקח החמץ עמו ולפררו בצדק או לזרקו ברשות הרבים), אבל כשצריך לחזור זימנין

דליכא שהות, אבל הוא הדין ציושב בביתו וצריך לילך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, ויש לו חמץ לבשר, ואין שהות לשניהם, דנמי מבטל בלבד והולך לשחוט ולמול, דכיון דלא העמידו דצריהם בחיוב ציעור במקום כרת, כך לי החזיק בצדק או לא החזיק, [וכל שכן כשעומד לילך להציל דלית לן לעכב], ולא גרע צורך פסח ומילה, מפחות מכביצה או עבר נופים בצדכר הרשות.

שם ואם לאו מבטלו בלבד, נראה דאין להוכיח ממה ששנה התנא דין זה בשאפשר עדיין לבטל, דאם אינו יכול לבטל חוזר, דע"כ הוצרך התנא למיתני בשאפשר לבטל, דאם לא כן לא הו"מ למיתני פלוגתא דעד כמה חוזרין, דהא פשיטא דאף בפחות מכביצה יש לו לחזור דליכא שהות לשתייהן כשאינו יכול לבטל [וגם בהולך לשחוט את פסחו לא יתכן באינו יכול לבטל דהתם ע"כ יחזור שלא ישחוט את הפסח על החמץ, אלא דמשום זה אכתי הו"מ למיתני רק בהולך למול], ומ"מ נראה עיקר כדברי המ"א ס' תמ"ד ס"ק י"א דכשאנו יכול לבטל חוזר, אפילו אם אין שהות למול, דשהיית החמץ עצירה היא, ואף בשבועה העמידו דצריהם במקום מילה, ועי' בתוספות הגרע"א ז"ל, וכבר כתב במ"צ שכ"ה ג"כ במהר"מ חלואה.

שם ולשבועה שציתת הרשות יחזור מיד, לשון מיד צריך פירוש, ובמהר"מ חלואה כתב דהיינו אף כשיש שהות לשציתת הרשות ולחזור ולצער, אפילו הכי מחייבין ליה לחזור מיד, ולפי זה יש לאסור לכל אדם לצאת מביתו קודם שיצער, ול"מ כן, וי"ל דשאני הכא ששכח שיש לו חמץ, וגם הלך לשבועה עד לאחר זמן הציעור, הלכך יש לחוש טפי, ולפי זה גם בזה יש חידוש במה דאייירי כשאפשר עדיין לבטל, דאפילו הכי מחייבין ליה לחזור מיד.

והנה פשטא דמתני' דעד כמה חוזרין קאי גס אלשבועה שציתת הרשות, והדבר צריך פירוש דאם הוא עדיין סמוך לביתו ויש לו יותר מכזית חמץ [לרבנן דשיעורו כביצה], אמאי לא יתחייב לחזור ולצער, ולא משמע לומר דרק מיד לא מחייבין ליה לחזור, והיינו כשיש שהות לבשר כשיחזור משציתתו וכמש"כ בשם מהר"מ חלואה ויחזור אח"כ ויצער, אבל בדליכא שהות חוזר, דלשון עד כמה חוזרין מתפרש שאין צריך כלל לחזור, ודומיא דהולך לדבר מצוה, ואפשר דבדבר הרשות

הגרע"א ז"ל בגליון, ואיך יתכן דהולך לשביתת הרשות יהא רשאי להשאיר חמץ צביתו חצי שיעור, לא מיבעיא אם יש כאן איסור כל יראה בחצי שיעור מדאורייתא וכמ"ש במהר"מ חלאווה מ"ה א', אלא אף אם מיתסר רק מדרבנן נמי איך יתכן להחזיר איסור משום דבר הרשות, ומה זה ענין לשריפת קדשים שלא הנריכו חכמים דוקא צירושלים בשעת הדחק או בפחות מכזית, ואף אם ננקוט בדעת רש"י דשריפת קדשים קלים צירושלים הוא מדאורייתא ומ"מ שרינן בפחות מכזית, יש לפרש דמדאורייתא הוא רק דין לכתחלה וכמו להפריש מן המוקף וכיו"צ דבשעת הדחק מקילינן, ולכך שרינן לר"מ אף בכזית, וכן בעבר נופים לכו"ע, אבל איסור כל יראה דאורייתא או דרבנן לא שייך להחזיר בשעת הדחק.

סימן ב

א) ב"א א' מתני' וחכ"א אף מפרר חזרה לרוח או מטיל לים, נראה דמדאורייתא אין לחלק בין קודם זמן איסורו לאחר זמן איסורו, וכל פעולה שמצילתו מכל יראה קודם זמן איסורו מנלמ גם לאחר זמן איסורו, ומקיים בזה מצות תשביח, דלא אשכחן רמז בקרא לחלק בהכי, ועיקר מצות תשביח היא לסלק החמץ באופן המצילו מכל יראה, [זולת ציטול דלא שייך בדבר שאינו ברשותו אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו], הלכך חמץ שנפלה עליו מפולת דחשיב כמבוער מדאורייתא כדחמץ לק' ל"א ז' וצמחילתא מפיק לה מקרא, ה"ה נפלה עליו מפולת ציו"ט חשיב כמבוער, וכן אם הטיל לים בלא פירור נמי שפיר דמי אף לאחר זמן איסורו, ואף מצות תשביח קיים בזה, והרי יש ראשונים הסוברים דמצות תשביח היא קודם שש וא"כ ודאי בכל דבר שפיר דמי, והחולקים לאו בהכי פליגי, וראה לזה מהא דפריך ו' ז' וכי משכח ליה ליצטליה ושם ז' א' ציוש צביהמ"ד למאי דס"ד, הנה פשוט לגמ' דאי מהני ציטול לאחר זמן איסורו סגי בהכי ולא מצינו חיוב לבצר מן העולם, [ומיהו י"ל דלא איכפת לן אלא שלא יעבור צבל יראה, אבל תשביחו שפיר יקיים אח"כ כשימצא], והא דדיינינן כ"ח א' אי צעי פירור היינו מדרבנן.

ולפי זה אפשר נמי דבהוצאה מרשותו לרשות הרבים סגי מדאורייתא אף לאחר זמן

כל שיכול לחזור ולבצר ולחזור לשביתת הרשות שפיר חייב לעשות כן אף בפחות מכזית, ורק בגוונא שאם יחזור לא יהא לו שהות לחזור לשביתת הרשות בזה הקילו בפחות מכזית, א"נ החזיק בדרך [ע"י פ"ב א' דכאן בהחזיק בדרך איירי, וע"י מש"כ בזה בהוריות ד' א' מה נקרא החזיק] חשיב טורח גדול לחזור, ושפיר הקילו בפחות מכזית, וע"י ט"ז סי' תמ"ד סק"ט בשם הלבוש בזה. — מש"כ בשעה"צ שם אות כ"ח דבמהר"מ חלאווה משמע כהלבוש בזה שצסקוף הפרק בסדור ההלכות כתב דין שביתת הרשות לאחר ששנה שיעור דחזירין, לא יתכן, דמהר"מ חלאווה כתב שם דשיעור דחזירין הוא כזית, [וגם מתחלה כתב דקיי"ל כר' יהודה דזה וזה בכזית, אבל לא נתפרש טעמו, ומה שהביא לזה סמוכין מפלוגתא דצ"ש וצ"ה אינו מובן], ובפחות מכזית גם הלבוש מודה דאין חזירין אפילו משביתת הרשות.

שם וחכ"א בשר קדש בכזית וחמץ בכזית, מש"כ תו' בשם הירושלמי דלכך הקילו בחמץ משום שיש לו תקנה בציטול, נריך ביאור דמה בכך אכתי חמץ אחר ציטול אית ביה מצות ביעור מדרבנן, וכן בשר קדש יש בו מדרבנן מצות שריפה צירושלים, וכמש"כ תו' דאינו אלא מדרבנן, ואמאי הקילו בחמץ דאינו חוזר עד כזית ואילו בבשר קודש חייבוהו לחזור בכזית, וי"ל דכונתם דחמץ אחר ציטול אין בו שום מצוה מדאורייתא, משא"כ בשר קודש דעיקר מצוה ביעורו היא מדאורייתא ורק מקומו הוא מדרבנן, ולכך החמירו בזה רבנן טפי, ויש להוסיף דאשכחן לפעמים דחכמים סמכו על ציטול לחוד אף ביותר מכזית וכדאמר ח' א' והשאר מצטלו בלבד, [ולדעת רש"י ז' א' דצדיקה משום כל יראה ניחא טפי דלפי זה באמת ראוי שהציטול יועיל במקום צדיקה], ואפשר להוסיף טעם דבבשר קודש קעבר אדרבנן בקום ועשה ששורפו חוץ לירושלים, משא"כ בחמץ דעבר בשב ואל תעשה, ולכך החמירו בבשר קודש טפי, ובפיה"מ משמע דמשום חומרא דקודש החמירו בו טפי, גם י"ל דבחמץ עמיד לבצרו כשיחזור, משא"כ בבשר קודש דמיעקרא מצות מקומו לגמרי.

מש"כ המ"א סימן תמ"ד ס"ק י"ד דמדברי התו' הללו משמע דפחות מכזית אפילו לא ציטל אין מחייבין אותו לחזור, קשה טובא וכמ"ש

איסורו, דהא דביטול אינו מועיל לאחר זמן איסורו סבירא הוא דענין ביטול הוא שאינו מחשיב את החמץ לחפץ מחפציו והרי הוא מוציא דעתו מכלל נכסיו וילפינן מלך דסגי בהכי וכמו שהביא הרמב"ן ממכילתא והוא ענין קרוב ליאוש ולהפקר, וזה מועיל בזמן שהחמץ עדיין ראוי לכל השימושים אבל לאחר זמן איסור שהחמץ כבר אינו ראוי לכלום אלא שהתורה חייבתו בכל יראה על שלא השביתו קודם זמן איסורו תו אין שייך ביטול שהרי ממילא אינו חשוב כלום ומ"מ הוא ברשותו אבל כשמוציאו מרשותו וחורקו בחוץ הרי יצא מכלל רשותו ולא קרינא ביה לא יראה לך, ואף אם נימא דאף בהוציאו מ"מ כיון שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו חשיב עדיין שלו, מ"מ י"ל דליכא משום כל יראה, לא מיבעיא לדעת הרמב"ן דמפסק דיד נכרי אינו עובר כש"כ בשמושך ברחוב, אלא אף למה שחלק הרא"ש דכיון דהנפקד מחזיקו בשביל המפקיד הר"ז כאילו השאיל לו חנרו, הרי ברשות הרבים לא שייך טעם זה וממילא אין כאן גבולך ובתיכס, וגם שפיר י"ל דבהוציאו מרשותו תו לא עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו.

וד"ל שה"ג בפ"ק בשם ריא"ז המוצא חמץ צו"ט שהוא מוקצה ואינו יכול לטלטלו כו' אבל אם לא קדם וביטל חממו מסלקו בכל ענין שיוכל לסלקו או לכבדו במכבדת או בע"א כדי שלא יעבור עליו עכ"ל, משמע דאם מכבדו לחוץ שוב אינו עובר עליו, ובא"ח הלכות חו"מ אות כ"ח כתב ג"כ והמוצא חמץ צו"ט כופה עליו את הכלי שאינו יכול להוציאו חוץ לפי שאינו ראוי לטלטלו כו' ומיירי שביטול קודם זמנו שאם לא כן מוטב שידחה איסור טלטול דרבנן ולא יעבור כל יראה וכל ימצא עכ"ל, הנה משמע דבהוצאה לחוץ הוא ניצל מאיסור כל יראה וצ"י, [ולא משמע לפרושי דדאיכא נהר או שיפרר ויזרה לרות, [עי' מ"א סימן תמ"ו סק"ב שצידד דזרייה לרות אסור מדאורייתא], דכל כי האי הו"ל לפרש], ובמהר"מ חלאוה בזה דמוצא חמץ בפסח כתב ג"כ אבל כל שלא ביטל אפשר ליטלו ולזורקו לחוץ ואע"ג דאיכא טלטול מוקצה דרבנן אחי דאורייתא ומבטל דרבנן עכ"ל, משמע דבזריקה לחוץ לחוד כבר יצא מאיסור כל יראה וכל ימצא, וכן בטור סימן תמ"ו כתב דאף אם לא ביטל לא יוציאו כיון שאינו יכול לקיים מצות ביעור כדינו

דהיינו שריפה לר"י, הנה משמע דלרבנן היה לו להוציאו וסגי בהכי לקיים מצות ביעור כדינו דהיינו תשבייתו מדאורייתא ולא הזכיר שיפרר ויזרה לרות, [ואע"ג דגם לרבנן צעי פירור או לים המלח וכיו"ב, היינו רק מדרבנן וכמש"כ לעיל, אבל שריפה לר"י הוא מדאורייתא, וכן צ"י שם מצואר שפירש דבהוצאה מרשותו לחוד סגי, ומיהו בחוה"מ א"א שיהא סגי בהוצאה מרשותו דהא אף בים נסתפקו בגמ' להזריך פירור, ומה שצידד צ"י דלפרש"י לרבנן קילא השבחתו לאחר שש מלפני שש ז"ע בסבא, וגם לא היה הטור קותס ע"פ פרש"י כיון שרוב הראשונים חולקים עליו, אבל יש לפרש בהוצאה מיד בחוה"מ משום שמא יצאו לאוכלו והוא במקום כפיית הכלי ואח"כ יעברנו, וצו"ט עצמו מועיל מיהא לענין דאורייתא וכמש"כ], וכן בחידושים המיוחסים להריטב"א ה' ב' כתב דכל שלא ביטל מוציא כלאחר יד או ע"י גוי דשרינן ליה שבות שלא יעבור עליו, משמע נמי דבהוצאה מרשותו סגי, ועי' כ"מ פ"ג הי"א.

והטעם שהזריכו חכמים פירור חורה לרות או מטיל לים ולא סגי בהוצאה מרשותו ואף בהטלה לים בלא פירור נסתפקו בגמ' אי סגי, נראה דהוא משום דכל איסורי הנאה צריכים קצורה מדרבנן כדמתן שלהי תמורה שלא יכשלו בהן, ובחמץ כיון שהחמירה תורה לעבור עליו בכל יראה וכל ימצא החמירו חכמים לאבדו מן העולם ולא סגי בקצורה, [והא דבגמ' כ"ח א' דימו שחיקה דע"ז לפירור דחמץ ניחא אף אי נימא דשחיקה דע"ז הוא מדאורייתא, [עי' ע"ז מ"ה ב' שריפה צעי וברש"י שם, ואפשר דנלמד מהאי קרא לחייב ביעור היותר גדול, כגון שריפה בעץ ושחיקה לרות או לים במתכת], דמ"מ בחד ליסגא תניניהו התנא ולאוחו סוג הדיעור נחבין בשניהם ושפיר מיבעיא לן בתרוייהו אף שזה מדאורייתא וזה מדרבנן].

אח"כ ראיתי בספר מרן זללה"ה סימן קי"ח סק"ב כתב ג"כ דלענין כל יראה גם אחר זמן איסור סגי במפולת וכיו"ב אבל דעתו ז"ל דלענין מצות תשבייתו ס"ל לרבנן דצעי פירור מדאורייתא וכתב ז"ל דפירוש מצות תשבייתו מסור לחכמים ומסתבר להו לחכמים דאי החמץ אסור בהנאה יש לפרש תשבייתו על ביעור מן העולם אבל אם היה מותר בהנאה היה מתפרש תשבייתו רק

סק"א, מ"מ יליף שפיר בק"ו כיון דסופו להיות בצל יראה ומלות תשציתו מקדמתו שלא יעבור בצל יראה, ומיהו לר"ש כ"ח ב' דמותר בהנאה לאחר שש לא יתכן לחייבו שריפה מק"ו מותר כיון שהוא מותר בהנאה וותר אסור בהנאה, ומיהו בפסח עצמו שפיר אפשר דאף ר"ש יליף מותר לחייבו שריפה.

שם לא מנא עזים לשורפו יהא יושב וצטל והתורה אמרה תשציתו שאור מצתיכם בכל דבר שאתה יכול להשציתו, כלומר לולא הק"ו הרי היינו מפרשים תשציתו בכל דבר ונמנא הק"ו להקל בא שש לא מנא עזים יהא יושב וצטל, וכן מתפרש בסוכה ל"ז א' והתורה אמרה כו' סוכה של כל דבר אצל אין משמעות מיוחדת מתשציתו למידרש בכל דבר.

ויש לעי' למה יושב וצטל הא עובר בצל יראה ובל ימנא, ישציתו בכל דבר וינצל מיהא מצ"י, אף אם לא יקיים תשציתו, [ולא משמע לומר דאח"כ אלא דצ"ד קאמר דליכא צל יראה ולכן יושב וצטל אצל בפסח אמנם מצערו בכ"ד וכן נמי צ"ד סמוך לשקיעת החמה, חדא דא"כ תיקשי אכתי לפי מה שצידד במ"ב שם בשעה"ל דלר"י עובר בצל יראה אף צ"ד, ועוד דצטור סי' תמ"ו כתב במנא חמץ צ"ט ולא צטל שלא יצערנו בכל דבר כיון שאינו יכול לצערו בשריפה כדינו לר"י וימתין עד מוצאי יו"ט, הרי דאף דעובר בצל יראה מ"מ כיון שאינו יכול לצערו בשריפה אמרינן ליה להמתין, ומדברי הטור הללו נמי למדנו שאין לפרש דיושב וצטל היינו ממנות תשציתו אצל אמנם מצער בכל דבר שלא יעבור בצל יראה, וה"ק דכיון דחמץ חמור שינו בצל יראה יש להקל בהשציתו ולפרש דמנותו בכל דבר, ולא לזמנא מנות השציתו דוקא בשריפה, דהרי בהדיא כתב הטור דאמנם לא משציתין בכל דבר אף בעובר בצל יראה, ואף בסבא משמע פשטות הסוגיא דמה שהשציתו בשריפה גורם לו שיתקיים בלא מנא עזים והיינו קולא, ולמש"כ תו' כ"ט ב' דהמשה חמץ ע"מ לצער אינו עובר עליו ניחא דמשהה עד שימנא עזים, א"כ אע"ג שעובר על צל יראה בשב ואל תעשה מ"מ אינו רשאי לעבור על עשה דתשציתו בקום ועשה, [דכיון דתשציתו היינו דוקא בשריפה, והוא זורקן לים או מפררו לרוח הרי הוא מצטל

על מצב המציל מאיסור צל יראה, ולכן לר"ש לאחר שש אם מוכרו לנכרי מקיים תשציתו והצ"ל ז"ל כן בשם הרא"ש עי"ש, וכן לריה"ג בפסח, וכן אם מצטלו, [וכתב ז"ל עוד דהיינו דמצואר ו' ב' דאי מהני ציטול לאחר זמן איסורו סגי בהכי ר"ל דאי מותר בהנאה ממילא סגי ליה ציטול, דהיינו תשציתו, אצל ז"ע דהא התם ס"ד בגמ' דמהני ציטול אף שהוא אסור בהנאה וא"כ תיקשי הא צעי פירור מדין תשציתו, אלא ודאי כיון דלא עבר בצל יראה תו לא קשיא ליה, א"כ פירור אינו אלא מדרבנן וכמש"כ ומדאורייתא אף מנות תשציתו מקיים בלא פירור, ועי' להלן.

ובמ"א סימן ת"מ סק"א כתב דחמץ של עכו"ם שקיבל עליו אחריות ולא ציערו ובל העכו"ם ליטלו בתוך הפסח דרשאי להרשותו ליטלו דאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, והגרע"א ז"ל בגליון הקשה כיון שלא יקיים תשציתו הרי לא יתוקן הללו דצ"י, ולמש"כ ניחא דמדאורייתא מקיים מנות תשציתו בזה שמוסרו לעכו"ם, ומתקן בזה לאו דצל יראה [לרבנן דר"י, ולר"י עי' להלן], ואע"ג דמדרבנן צעי איבוד מן העולם אפשר דחמץ שאין הגוף שלו לא חייבוהו בזה חכמים, ועי' בספר מרן זללה"ה שם סק"ה מש"כ בזה.

ומרן זללה"ה שם סק"ז מסיק נמי דמנות תשציתו דלענין פסח מקיים בכל פעולה שמצילתו מצל יראה, אלא דמנות תשציתו כוללת גם מנות ציעור מן העולם מצד איסורי הנאה, ובזה צעי איבוד מן העולם ממש, והוכיח כן מהא דלא משכח"ל מכות ט"ז ב' ציטלו בעשה דתשציתו, וע"כ דאף צורק לים בלא פירור קיים עשה דתשציתו וינצל מצל יראה דעד השתא עי"ש, וגם לר"י כתב ז"ל כן מהך הוכחה, ובאמת לר' יהודה ע"כ ז"ל כן מהך הוכחה אצל לרבנן אף את"ל דלר"י ציעור מן העולם מדאורייתא, מ"מ י"ל דאף בהטיל לים צעיניה קיים תשציתו דסופו להתפרר ולהתצער מן העולם אלא דלכתחלה מחייבין ליה לפרר להקדים הציפור, ולפי זה אין ראיה דלענין צל יראה סגי במפולת וכיו"ב.

(ב) ב"ז ב' ומה נותר שאינו בצל יראה ובל ימנא כו', לפירוש תו' י"ב ב' אלאחר שש קיימין דכבר נאסר דומיא דנותר, ואף אי ליכא צל יראה ובל ימנא צ"ד כלל עי' במ"ב סי' תמ"ג

העשה צידים], וחשיב כאנוס לגבי כל יראה, ונפקא מינה בין הני תרי שינויי בשידוע שלא יהיו לו עמים כל הפסח, דלזו הרי עובר על כל יראה וא"כ יש לו לזערו בכל דבר, משא"כ לתירוץ שני אינו ראוי בקום ועשה לבטל עשה], ואיכא נפקותא צידון זה אף לרבנן דר"י כגון בהפריש חלה בטומאה ציו"ט ונתחממה אי יטילנה לים, [לדעת הסוברים דאיסור דרבנן הותר שלא יעבור בכל יראה], או"ד כיון דמלכותא בשריפה אמרינן ליה להמתין למוצאי יו"ט ולשורפו, וכן באין לו עמים, ועי' בספר מרן זללה"ה שם, ובהערות פסחים, וז"ע.

ג) י"ב ב' אר"י אימתי שלא בשעת ציעורו אכל בשעת ציעורו השבתתו בכל דבר, הדברים הקשים לפרש"י, חדא כיון דמותר לאכול החמץ ולעשות בו מה שירצה מה שיך לעשות מלוא בשריפתו, האם מלוא שריפה מחייבתו לשרוף כל החמץ ציו"ד ולא יהא ראוי לאכלו, ועוד כיון דמותר לילף היכי לילף לדבר המותר באכילה ומה בכך שאח"כ יאסר סו"ס השתא הוא מותר ולא דמי לנותר, ועוד למה באמת לא נילף מנותר להצריך שריפה אף לאחר שש, ועוד מאי פריך כ"ו צ' לא מלא עמים לשורפו יהא יושב וצטל, הא לפני זמנו הרי הוא אוכל ומוכר וא"כ למה יהא יושב וצטל, ימכרו או יטילו לים ומה בכך שלא ישרוף, [ועי"ש צרש"י דק"ל הא אם ימתין אחר שש יציתו בכל דבר ועי"ש שחירץ במפרש ויזא צשיירה וג"ז דוחק], ועוד מאי פרכין בסוגיין לרבא הא כיון דמדאורייתא מלואו בשריפה קודם שש שפיר יהבו ליה רבנן שעה אחת ללקוט זה עמים לקיים מלוא שריפה ומה בכך שאם אחר יציתו בכל דבר סו"ס השתא מלואו מדאורייתא בשריפת החמץ, ועוד דאי ר"י איירי קודם זמן איסורו א"כ רבנן דפליגי עליה ואמרי מפרר חורה לרוח או מטיל לים היינו נמי קודם זמן איסורו וא"כ מאי קמיבעיא לן כ"ח א' אי ציס צעי פירור והא אף למכור לנכרי מותר כדאמר י"ג א' ולמה יאסר להטיל לים, ואם היינו מפרשים דר"י דוקא בשעה ששית קאמר וכמו דנקט הרא"ש צדעת רש"י היה ניחא דכיון דמדרבנן מיתסר בהנאה שפיר הצריכוהו לזער מן העולם, אכל כבר הציא הטור דברי רש"י כ"ו צ' דאף במפרש ויזא צשיירה ל' יום קודם הפסח מלואו בשריפה דוקא לר"י ומשמע דדברי

חכמים דכוותה ואף צוה קמיבעיא ליה להצריך פירור וזה תימא, וע"כ צריך לדחוק צשעה ששית דוקא קמיבעיא ליה, ועוד דהא ר"ע ה' צ' אמרינן דסבר אין ציעור חמץ אלא שריפה אף אי ציעורו ציו"ט עצמו דהוא לאחר זמן איסורו, וע"כ מנותר לילף לה, הרי דלאחר זמן איסורו ילפינן מנותר להצריך שריפה, ואית לן לפרושי אף הא דר' יהודה כן, וגם לא משמע דשמעינן מר"ע דין מחודש דליכא מאן דסבר הכי, וצריך לדחוק דאי הוי דרשינן ציום הראשון ציו"ט והוי עיקר מלואו ציו"ט אז הוי ילפינן מנותר דשריפה, ובאמת לפרש"י מתפרש דעיקר מלוא תשציתו היא על קודם זמן איסורו, ומנותר ליכא למילף להצריך שריפה לולא קרא דתשציתו ורק ילפינן מנותר לפרושי מלוא תשציתו, וצוה מתישב קצת מהקושיא שזכרנו, ועוד הקשו לפרש"י מהא דצשלהי תמורה חנן דחמץ צפסח ישרף ומשמע צפסח עצמו וקמני שריפה ובגמ' שם אוקמוה כר"י, ומיהו י"ל דצערב הפסח קאמר, עוד הקשה הראב"ד בהשגותיו לבעה"מ מהא דאמר כ"א צ' ולא יסיק צו תנור וכירים אתאן לר' יהודה כו' ס"ד לימאני מיניה ואי קודם שש קאמר למה לא יהנה, אכל יש לפרש צשעה ששית קאמר ומיתסר בהנאה מדרבנן, ועי' בתו' צסוגיין.

והנה רבו החולקים על פרש"י, והמה תו' והראב"ד [בהשגותיו לבעה"מ] ובעה"מ, ואו"ז, וסמ"ג, [והציא כן גם צסם ר"י בעל התו', ולפינו בתו' הוא צסם ר"ת], ומהר"מ חלאה, וכן צרא"ש פ"ק סימן י' כתב כדברי ר"ת, [ואע"ג דצפ"צ סי' ג' הזכיר גם דעת רש"י, מ"מ דעתו ז"ל כדעת ר"ת כמבואר מדבריו צפ"ק שם], וכן צטור סימן תמ"ו סתם כדברי ר"ת אם כי צסימן תמ"ה הציא גם דעת רש"י, וכ"כ צציאור הגר"א סימן תמ"ה סק"ד דכל הפוסקים חולקים על רש"י וכן עיקר, וכ"כ צמ"צ צשעה"צ שם, והרי הציאו תו' דצירושלמי מפורש כפי' ר"ת, [ועי' צמאירי], ועי' צחידושי הרמב"ן ריש פסחים משמע נמי קצת דעתו כדעת תו'.

והנה לכאורה איכא נפקותא צהך פלוגתא דרש"י ותו' אף להפוסקים כחכמים, דלפירוש רש"י לחכמים צשעה ששית צעי איבוד מן העולם דוקא שהרי קודם שש פליגי דומיא דר"י אכל לפי' תו'

עיקר עי"ש], ושמה ס"ל לחלק בין זריקה לים בלא פירור לזריקה לרשות הרבים, וז"ע, ועי"ש בכ"מ וגם דבריו ז"ל שם נריכין ביאור.

ובבבב"מ פירש דשלא בשעת זיעורו היינו מתחלת שש ולמעלה ובשעת זיעורו היינו שעה חמישית, ולפי פירוש זה פליגי ר"י ורבנן אף בשעה ששית עצמה וא"כ מבואר בגמ' דבשעה ששית נריך פירור לרבנן, ומדברי הראב"ד (בהשגותיו לבעה"מ) משמע שמסכים בזה עם בעה"מ.

(ד) מצות תשציתו דאורייתא אם היא על סוף שש או עם התחלת שבע, הוא במחלוקת, מדעת רש"י נראה דהמלואה היא שצחלות כזר יהיה מושבת שהרי פירש ד' ב' דתשציתו היינו זיטול ולאחר שש לא מצי מצטל ליה וכמשה"ק תו' שם, וכ"נ ממה שפירש י"ב ב' דעיקר מלוא שריפה היא לפני סוף שש ומשמע דיש מלוא דאורייתא לאבד החמץ קודם שש ומלואו בשריפה, [ואע"ג שפירש שם שאם לא ימלא עדים ימתין עד תחלת שבע ויצטרנו בכל דבר וא"כ משמע דמלוא תשציתו מקיים גם אח"כ מ"מ נראה דעיקר המלוא שיהא החמץ מושבת לפני חלות] וכ"כ הרמב"ן בחידושו, וכן גם לשון הרמב"ם רפ"ב מלוא עשה מן התורה להשצית החמץ קודם זמן איסור אכילתו כו', וברמב"ן שם כתב דע"כ נריך לבצר קודם סוף שש דאל"כ הרי עובר עליו עד שיצטרנו, וז"ע שהרי שפיר יש לפרש דהמלואה היא שמיד עם התחלת שבע יציתנו וממילא לא עבר כלום, ועיקר הנידון הוא בפירוש הדרשא דאך ציוס הראשון דהנה ציוס הראשון מתפרש י"ד ואך למעוטי אתי דלא כולו וממילא אפשר לפרש דתשציתו קאי אסוף שש ואפשר לפרש אתחלת שבע, דתרוייהו צי"ד דמיקרי ראשון הם, [אבל אם ציוס הראשון היינו בתחלת יו"ט ודאי היה מתפרש שציו"ט עצמו יציתנו שאם לא כן הרי לאו ציוס הראשון הוא והיינו דר"ע, וכן הסוגיא ד' ב' דשבעת ימים שאור לא ימלא סותר הפירוש דציוס הראשון הוא ציו"ט], ומהא דילפינן מלא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים נמי אין מוכח דההשצתה קודם תחלת שבע דאף אם מלוא ההשצתה היא תחלת שבע נמי מתפרש שפיר דלא תשחט ועדיין חמץ קיים אומן שחיטה דמיד עם התחלת זמן שחיטה ליומה תורה לבצר.

פלוגתתם לאחר שש וא"כ בשעה ששית י"ל דאף איבוד מן העולם לא צעי ויטיל לים צעיני' או יזרקנו לחוך [עי' לעיל סק"א] או יטיל עליו מפולת, אבל מדברי הפוסקים בסומן תמ"ה מבואר דבשעה ששית צעי איבוד מן העולם וצדד קשה צעי פירור אף במטיל לים, ויש לעיין מנ"ל הא, וי"ל דכיון דאסור בהנאה מדרבנן ממילא טעון קצורה כדין כל איסורי הנאה וכיון דלאחר שש טעון זיעור מן העולם ולא סגי בקצורה ממילא השוה חכמים מדותיהם ומתחלת שש אוקמוהו בהך דינא דזיעור מן העולם, ויש לדקדק כן מהא דאר"י אבל בשעת זיעורו השצתתו בכל דבר משמע שנריך השצתה גמורה אלא שאין נריך דוקא שריפה, וסגי בכל דבר המאבדו, ועוד דזהו לשון חכמים כ"ז ב', ומשמע דה"ק דבשעת זיעורו מודה לחכמים דמפרר חזרה לרות או מטיל לים ומשמע דנריך איבוד מן העולם, ואף לר"י, דאי רבנן נמי לא איירו בשעה ששית א"כ למאן מודה, [וכ"מ קצת מהא דקתני ושורפין בתחלת שש משמע מיהא דצעי איבוד מן העולם], ולמש"כ לעיל סק"א דהא דצעי איבוד מן העולם הוא מדרבנן ניחא דכך ראוי לגזור בשש כמו לאחר שש כיון דאסור מדרבנן, אבל אם הוא מדאורייתא ק"ק הא כי היכי דלר"י לא צעי שריפה בשש ה"נ לרבנן לא ליטריך איבוד מן העולם, ומנין פסיקא להו לרבותנו ז"ל כן עד שלא הוצרכו כלל לפרש.

ואם היינו אומרים דכל שאינו צרשותו לבטלו אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא צרשותו תו אין מועיל לו לנאת מידי כל יראה אלא איבוד מן העולם, וכן מלוא תשציתו, היה ניחא בפשוטו, אבל אין נראה כן וכמש"כ סק"א.

וראיתי צפר"ח ר"ס תמ"ה כתב דלכך השמיט הרי"ף פלוגתא דרבה ור"י כ"ח א', משום דפלוגתת ר"י וחכמים אינה אלא לאחר שש ובסתמא מצערין לפני שש, הנה משמע דס"ל דהמצער קודם שנגמר שש א"צ פירור, ומיד בתר הכי הציא דברי הכ"מ פ"ג הי"א דמתחלת שעה ששית נתחייב לבצר מן העולם ולא סגי בזריקה לרשות הרבים, ולכאורה הדברים סותרין [ועי"ש שכתב עוד דאיכא נפקותא בפלוגתת רבה ור"י לר' יהודה בשעת זיעורו, וג"ז סותר לדבריו הראשונים אבל י"ל דבאמת מה"ט כתב שם דמש"כ נראה

ודעת תו' ד"ה מדאורייתא דמנאות השבתה היא עם התחלת שבע ומה שמצער קודם תחלת שבע הוא רק כעין הכשר מנאות שכבר יהיה החמץ מושבת בחלות, וכ"כ הרא"ש פ"ק ס"י דלכך אין מצרכין על זיעורו בתחלת שש שאינו אלא הכשר מנאות, וכן בלשון הצעה"מ רפ"ק בהא דרב גידל נמי משמע קצת דמנאות תשביחו דאורייתא היא בתחלת שבע עי"ש.

ד' ב' תוד"ה וכתב פי' הקונטרס מדמחייב ציוס הראשון להשביח מכלל דמקצתו מותר ואין נראה לר"י כו', נראה שלא היה צגירסתם בדברי רש"י כאשר הוא לפנינו, אלא כלשון שהעתיקו, ופירשו כונת רש"י דע"כ מנאות תשביחו צעוד שחמץ מותר ולזה הקשו דאדרבה תשביחו שריפה והיינו צומן איסור וגם א"כ אי ציוס הראשון תשביחו היינו צי"ד תשביחו ע"כ דמקצתו מותר ומאי פריך ואימא מצפרא, אבל לפי הכתוב ברש"י שלפנינו לאו מתשביחו ילפינן דמקצתו מותר אלא דשבעת ימים שאור לא ימנא משמע חיוצ לצער קודם התחלת היום הראשון וכתב ציוס הראשון תשביחו משמע שיכנס ציוס הראשון ואז ישבית, ולפי זה לק"מ דשפיר י"ל דמנאות השבתה צי"ד בתחלת שבע וכבר הוא אסור, שו"ר בתו' הר"פ שהעתיק לשון רש"י שלפנינו ואפילו הכי הקשה כעין קושייתם עי"ש.

י"ב ב' תוד"ה ניכול לאו דוקא כו', ולכאורה סתרי דצריהם למש"כ ד' צ' דתשביחו הוא בתחלת שבע, אבל י"ל דמדברנן קאמרי שאין ראוי לאחר עד תחלת שבע דזימנין דשהי מלצער ונמנא עובר, אבל ז"ע דהא גם באכילתו הוא מצער ושפיר אכיל כל שש.

ה) ב"א א' תוד"ה ואי ואין זה מנאי כיון שאין ידוע היכן הוא כו', נראה דתמתי בעינן שיהא ספק אם נמנא חמץ ואף אם נמנא אינו יודע היכן הוא, דאם יודע שיש חמץ בתוך ביתו אלא שאינו יודע היכן הוא ודאי עובר מדאורייתא וכמ"ש תו' לעיל י' א' ד"ה על דאף צבדק ולא אשכח עובר לר"מ, וכן מצוה ו' צ' דקאמר אי נימא משום פירורין כו' ומשמע דודאי נשאלו פירורין ועובר עליהם אי לא בטילי אע"ג דודאי אילו ראם בשעת צדיקה היה חייב לצערם וכמ"כ מרן זללה"ה בהלכות פסח סימן קט"ז ס"ק י"ח דאף פירורין בכלל חיוצ צדיקה, וכש"כ

למאי דס"ד ללא בטילי ועבר עליהו משום כל יראה, וא"כ ע"כ בלא מנאם צדיקה איירי אלא דמ"מ בסתמא מחזקינן שנשאלו פירורין, ואפילו הכי עבר עליהו אף שאינו יודע היכן הם, וכן איפכא כגון חמץ המונח במקום גלוי אלא שאינו יודע צו גם כן עובר והיינו בהמה דאי משיירא לא מננעא ועובר אע"ג שאינו יודע צו, דכיון דמונח במקום גלוי הרי הוא מנאי אף שאינו זוכרו, ואף שיש לפרש כונת תו' דחוי ליה ולא אדעתיה מ"מ נראה דאף בלא ראהו עדיין חשיב מנאי כשמונח במקום גלוי.

והנה צדיקת חמץ מצוהר בגמ' ד' צ' דבלא ציטל הוא דאורייתא, ולמ"ש"כ דעת תו' יש לפרש דחשיב כידוע שיש לו חמץ דכל מקום שמכניסים צו חמץ מחזקינן ליה בסתמא שנשאל צו חמץ, א"נ במקומות הגלויים איירי דהתם אף צא"י אם יש בהם חמץ עובר בצל יראה דחשיב מנאי וכמ"ש"כ, והא דצ' עכברים אחד שקל מנא ואחד חמץ ולפניהם צ' צחים דאמרין י' א' דבלא ציטל הו"ל ספיקא דאורייתא, ניחא בפשיטות שהרי יודע שיש כבר צביתו וספק אם הוא חמץ או מנא וזה אינו ענין לחמץ שא"י, [ובזה ניחא נמי הא דלא מוקמינן הבית הבדוק אחזקתו מדאורייתא], אלא הו"ל ספיקא דאורייתא.

ויש לתמוה לפירוש תו' למאי דס"ד היכי שרינן להאכיל לחיה ולבהמה, צומן שיש ספק דמשיירא, הא נמנא דהיה לו חמץ בודאי וספק אם נמצער ואף מדאורייתא יש לחייבו לצדוק, ודוקא חצר דעורבין מציין שם אמרינן דא"ל צדיקה דכודאי מצוער יש לחשב, אבל בספק גמור היכי שרינן, לכך נראה דאף לס"ד הכא בסתמא לא משיירא שאין נותן לה יותר מהרגלה אלא זימנין דמשיירא ומדאורייתא ליכא למיחש להכי, ומ"מ שפיר הוכיחו תו' דחמץ שא"י אינו עובר עליו מדאורייתא, מסבירא דמננעא שהזכרה בגמ', שהרי משמע דהננעה הוי טעמא לנאח מידי כל יראה.

ודאיתאן עלה י"ל שאין דברי התו' בחמץ שא"י אלא באופן דמדאורייתא אין להסתפק שנשאל לו חמץ ובה אמרינן דצמננע לא חשבינן ליה כעבר בשוגג או באונס אבל יראה, אלא חשיב אינו מנאי, ואין צוה איסור כלל, והיינו נמי דנסתמיעו מסוגיא ו' צ' דצבדק איירי ומדאורייתא

אמרין גזירה שמה ימצא פירורין משמע דפירורין בסתמא יש לחוש שנשאר, ואף אם לא ימצא עובר עליהם אף לפי' תו' והר"ן, ומסתמא דברי הרא"ש שכתב ואע"פ שאין יודע שהם צדיקו מ"מ כל יראה איכא משמע דכללל כ"ל דאין העדר ידיעה גורם קולא צלל יראה ולאפוקי מפירוש תו' כ"א א' אחי, דאי הטעם משום דפירורין ראוי לו לחוש שנשאר, וכחמץ ידוע חשיב, היה ראוי לפרש דאע"פ שא"י שהם צדיקו מ"מ יש לו לחוש שהם צדיקו ולכך איכא כל יראה, ונראה שמה למד הטור דעת הרא"ש דאף בחמץ שא"י עובר והיינו דסתם כן בסימן תמ"ו דעבר עד שעת מציאה בשוגג, וכן בסי' תל"ד סתם דלר"ך לצטל כדי שאף אם נשאר חמץ לאחר צדיקתו שלא יעבור עליו.

והנה לא נזכר בדברי הרא"ש תשובה למה הוצרכו בגמ' לומר שמה ימצא גלוסקא יפה ולא אמרו שמה נשארה גלוסקא יפה ועוד האריכו להקשות דכי משכח לה ליצטלה ואמרו משום שא"א לצטל לאחר שש, ובק"נ כתב דאח"כ דלמאי דמסקינן גזירה שמה ימצא לאחר זמן איסורו תו' מפרשין הטעם משום דעבר עד זמן מציאה ואף אם יצטל לא יועיל לאיסור דעבר עד שעת מציאה, אלא דקושטא מפרשין דאף לצטל אינו יכול, ואיצרא דלשון הטור בסי' תל"ד היה מתפרש שפיר לפי זה, דהטור באמת לא הזכיר שמה ימצא וכתב סתם שיועיל שלא יעבור צלל יראה אף אם נשאר חמץ, אבל בגמ' הדבר קשה מאד לפרש כן, חדא דא"כ למה אמר רבא שמה ימצא ולא אמר שמה נשארה גלוסקא, ועוד דקאמר גזירה שמה ימצא גלוסקא ולשון גזירה מתפרש שפיר טפי אי אף במצא גלוסקא וימנין שאינו עובר, [כגון אם מצעה מיד], אבל אם במצא גלוסקא לעולם עובר הו"ל למימר שמה נשארה גלוסקא דהא נשארה חייב מן הדין לצטל, ועוד דמאי האי דפריך וכי משכח לה ליצטלה אטו מי לא ידע דחיישין שמה ימצאו דיו"ט, הא ודאי משום דס"ד דאף דיו"ט יוכל לצטל, ומשמע דאי הו' מצי לצטל דיו"ט לא היה עובר, ובמ"א סי' תל"ד כתב דנראה דעת הרא"ש דבחמץ שידע בו ושכחו עובר אף שא"י בו עכשיו אבל חמץ שלא ידע בו מעיקרא [נראה דר"ל בשעת צדיקה] אינו עובר עליו כל זמן שלא מצאו, ומשמע במ"א דאף במונח החמץ במקום גלוי אמרינן דכלא

אין לו לחוש שמה לא צדק יפה, וזוהי אמרינן דאף בנמצא חמץ לא עבר עד שעת מציאה, אבל בספק השקול שנמצא חמץ צדיקו י"ל דאף בא"י היכן הוא מ"מ עובר וצ"ע.

(ו) יצויין בר"ן ריש מילתין, נראה דעתו ו"ל דלולא מנזות תשביחו היה עובר צלל יראה אף בצדק כהוגן ומצא ככר במקום שאין מכניסין בו חמץ, אלא שהיה נחשב אנוס, אבל לאחר שניתנה מנזות תשביחו א"כ צוה הכחוש כיצד להינצל מבזל יראה, ואי מפרשין דתשביחו היינו צדיקה א"כ כל שצדק הרי קיים מנזותו ואף אם נשאר חמץ במקום שאין מכניסין אינו עובר עליו ועדיף מאנוס שהרי קיים כל המנזות שהטיל עליו הכחוש, אבל אי מפרשין תשביחו ציטול א"כ אף בצדק ראוי לחייבו לצטל כיון שציטול מועיל אף לחמץ שאינו נמצא צדיקה, ונהי דלאחר שצדק אית לן להחזיק מדאורייתא שכבר אין חמץ ברשותו מ"מ כיון דתשביחו היינו ציטול אין לנו לפטרו מזה כיון שצדק רחוק יתכן שעדיין נמצא חמץ ברשותו, ומנזות המורה היא ציטול, ומשמע בלשון הר"ן דהא דאמרין דבמצא חמץ לאחר צדיקה אינו עובר עליו למאי דקיי"ל דתשביחו כולל גם צדיקה, היינו דוקא במצא במקום שאין מכניסין בו חמץ, אבל מצא במקום שמכניסין בו חמץ סימן הוא שלא צדק יפה ועובר עליו למפרע, ואם היה אנוס הרי הוא כאנוס בשאר מנזות.

והנה אין דברי הר"ן ענין לדברי התו' שנתבאר לעיל סק"ה דדברי התו' הם שחמץ שאינו ידוע לא חשיב מצוי ואינו מזהר עליו כלל, ודברי הר"ן הם שכל שצדק יצא ידי חובתו לגמרי ועדיף מאנוס, אבל אף חמץ שאינו ידוע צלל לא ימצא, ולא נתפרש בדברי הר"ן כיצד פירש סוגיא דר"פ כ"ש דמבואר דהננעה מועיל להחיר, ושמא לענין שמה יצא לאכלו קמפרש לה, וכמש"כ במהר"מ חלאוה עי"ש, ועי' לקמן סק"ז מש"כ עוד בזה.

(ז) רא"ש פ"ק סי' ט' אי נימא משום פירורין דקים שלא כו' ואע"פ שאין יודע שהם צדיקו כו', גירסא זו נראה יותר מגירסא דקים לן, דהא מסיק שאין יודע שהם צדיקו, ומיהו לענין עיקר הפירוש אין נפקותא צין הנוסחאות, דבלשון הגמ' מוכח דפירורין ראוי לחוש שנשאר והיינו דאמרין בפשיטות אי נימא משום פירורין ולא

ידע צו אינו עובר עליו, וז"ע שכל כי האי הו"ל להרא"ש לפרש, וגם ממש"כ דפירורין אע"פ שאין יודע שהם צדיקו מ"מ עובר עליהם בכל יראה משמע דלאו משום דקים ליה שנשאר קאמר, אלא אף צא"י אס נשאר עובר וכמש"כ לעיל, [וגם מה שדקדק כן מלשון הרמב"ם אין נראה כן והרמב"ם לאפוקי פירורין ולאפוקי ציטול בלז קאמי וכבר כתב כן במגן האלף עי"ש], וגם אחתי תקשה למה קאמר רבא שמה ימנא גלוסקא ולא קאמר שמה נשארה, ושמה נדחוק דלשון ימנא נופל על ידועה שנשכחה ולא על שכוח מעיקרא.

לבך נראה דאין צדברי הרא"ש פירוק לקושיא זו ועלינו ליישבה מסבא, ואפשר ליישב כמש"כ הר"ן דעד שעת מציאה עדיף מאנוס ולית לן לשקוד על תקנתו להצילו מזה, כיון שאין כאן חטא כלל, אבל משום שמה ימנא וישהה מלשורפו דבזה קעבר צמוד חששו, א"נ אף אס נימא דכשוגג חשבינן ליה וכלשון הטור בסימן תמ"ו מ"מ י"ל דמשום חטא שוגג לא מסתבר לגמ' דתיקנו ציטול כיון שהחשש הוא חשש רחוק, אבל כיון דזימנין משכח"ל חטא צמוד כשימצאנו וישהה מעט מלשורפו לכך תיקנו ציטול, [ולב' התירושים ל"ק מפירורין דהתם כיון שקרוב הדבר שנשאר שפיר מחייבין ליה לבטל אף בלא חשש מציאה], ומש"כ הטור סימן תל"ד שיעיל לחמץ שנשאר ולא הזכיר שימצאנו י"ל דטעם פשוט נקט כיון דליכא נפקותא לענין דינא, א"נ שמה ס"ל דלכתר דאיכא חשש מציאה תו תיקנו ציטול אף משום שוגג דצ"י לחוד אף בדליכא חשש שמה ימנא כגון ציונא צשיירה ולא יחזור לפסח וכיו"ב.

הא דאמר כ"א א' דאי תני חיה הו"א משום דאי משיירה מיהת מנעא, יש לפרש לפי הרא"ש דליכא חששא דשמה יבוא לאוכלה, משא"כ בהמה דאף שמה יבוא לאוכלה איכא, וכן פירש במהר"מ חלאה, ועי"ש מ"ש למה לא הזכירו בגמ' אבל בהמה דאיכא חששא דשמה יבוא לאוכלה ואמרו רק דאיכא בל יראה, משום שכלל דלא מנעא כבר פשוט דהיינו שמה יבוא לאוכלה וגם הזכירו שורש האיסור, ואפשר עוד לפרש דבזה דמנעא לא עבר מדאורייתא דאין לו לחוש מדאורייתא שמה שייירה והנניעה וכמש"כ סק"ה, אבל בבהמה דשיירה לפנייה אס הסיח דעתו והשאירה עבר מדאורייתא דזימנין

דחוי ליה ולא דעתיה, [א"נ משום דכל שלא ראה שאין החמץ במקומו עדיין עובר מדאורייתא, וז"ע בזה], ומש"פ בק"נ דמנעא במקום שאין ראוי לראיה אין נראה דמאן יימר דחיה מנעא בסתמא במקום שאין ראוי לראיה, ועוד דאף במקום הננוע ביותר נראה דעובר לדעת הרא"ש דליכא ענין כלל של מקום שאינו ראוי לראות, דצדרי הרא"ש הם דלא יראה לאו דוקא ור"ל לא יהיה לך חמץ שאפשר לראותו, וכל שאפשר להוציא החמץ ולראותו הוא בכלל לא יראה, ואין המקום הננוע מועיל כלום, ולשון הרא"ש במקום הראוי לראיה לאו דוקא, א"נ צא לאפוקי נפלה עליו מפולת וכיו"ב. — א"ה, עיין מש"כ בזה בהערות על סדר המסכת כ"א א'.

ח' ו' ב' אי נימא משום פירורין כו', לשון הגמרא מוכיח דקרוצ לתלות שנשאר פירורין מדלא קאמר שמה ימנא פירורין, ועי' בלשון הרא"ש לעיל סק"ז, ומבואר מלשוננו ז"ל דחיוצ בדיקה הוא אף על פירורין שבטילין מעצמם, אלא דקרוצ הדבר שלא מנא כולם, ואף למש"כ הר"ן טעם הבדיקה משום שמה לא ציטול בלז שלם וא"כ טעם זה לא שייך בפירורין מ"מ נראה דלא פלוג, וכן דעת מרן זללה"ה בספר או"ח סימן קט"ז ס"ק י"ח ועי"ש ס"ק י"ד.

שם וכי משכחת ליה ליצטליה כו', לפרש"י יש לפרש דלצטל נוח לו ולא יתעבד, אבל לשרוף הדבר קשה לו וישהה לבקש תחבולות להחיר או יתעצל מלבקש עצים, אבל לפירוש תו' קשה דמאי משני דלאחר איסורו לא מצי מצטל ליה אבל אחתי ישרפנו או יטילנו לים, וי"ל דאף לפי תו' החשש הוא שמה יתעצל מלשורפו אלא דלאו משום שדעתו עליו אלא סתם מחמת רשלנות, א"נ חיישינן שמה ימנא ציו"ט או בשצת שלא יוכל לשרפו וכן פי' במהר"מ חלאה ו' א'.

ט' והנה פשוט בכולה סוגיין דמדרבנן בעי צדיקה וציעור ולא סגי בציטול, וסתמו כפירוש דאף מחיצה לא מהני, וכן הוכיח מרן זללה"ה (בהערות פסחים בתו' צ' א') צראיות, ויש לעי' בפירורין דממילא בטלי ומ"מ הם בחיוצ צדיקה וכמש"כ סק"ח אי מהני להו מחיצה, ובפשוטו משמע דכל שהוא בחיוצ צדיקה אין מועיל לו מחיצה וצריך ציעור, ולפי זה כל המקומות שאין אנו בודקין צריך למכור לנכרי גם הפירורין שבהם

שמכרו דפתיכי בדעתו שמא המכירה לא היתה כהוגן, ובשד"ח במערכת חו"מ סי' ה' אות מ"ה כתב בשם גדול אחד דהא דאמרין דציערתיא ודלא ציערתיא הכונה שאם המכירה לא חלה שיחול הציטול, ועי"ש ובפשוטו הכונה לנשרף אם לא נחרך כהוגן, ואף שבתשובות האחרונים ז"ל דנו בדבר עי' בשד"ח שם י"ל דהיינו דוקא בזמניהם שכל יחיד היה מוכר בעצמו וזוהי היתה המכירה כחלוטה בעיניהם אבל כהיום שכולם עושים שליח את הרב למכור ומוכר של כל בני העיר ביחד לעולם פתיכי בדעת המוכרים שאם יכולים להנצל מחשש דאורייתא בלא המכירה שיש לעשות כן, וכ"כ בשד"ח סי' ט' אות י"ד שהמכירה תהיה קודם הציטול עי"ש.

(א) בשמשבירין הצית לנכרי בפסח וחזרין ולוקחין אותה ממנו אחר החג, נראה דאין צריך להוריד המזוזה ולחזור ולקבעה, אע"פ שצדוד הצית ציד הנכרי היה פטור, דכיון דנעשה בהכשר ואין הפסול בגוף הדבר, יש לדמות לסגירת הגג בסוכה דלית בה משום תעשה ולא מן העשוי כיון שנעשה בהכשר, ועי' צצה"ל סימן כ' שהציא דהחיי אדם כתב שהלוקח טלית מצוינת מן הנכרי צריך להחזיר הצינית ולחזור ולהטילם וכתב שאינו יודע שום טעם לזה והוא ט"ס, ויתכן דסבירא ליה דבעלות נכרי כיון שפוטרת יש בה משום תעשה ולא מן העשוי, ומבואר דהצה"ל פשוט ליה כמש"כ דכיון דנעשה בהכשר לית בה משום תעשה ולא מן העשוי.

סימן ג

— בפרק ראשון —
— מדפס בהערות על סדר הדפים —

סימן ד

— בסוגיא דר"ח סגן הכהנים —
— מדפס בהערות על סדר הדפים —

סימן ה

(א) ב"ד ב' אר"ז אף אגן נמי תנינא אין סופגין כו' ואילו מתותים תאנים ורמונים לא מ"ט לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן, יש

שאם לא כן לא תועיל מחילה, וא"כ צריך לכוין לזכות בפירורין (שהרי ממילא בטלי) ולמכרן, אבל נראה דבהשכרת מקומן לנכרי סגי, ואף למש"כ מרן זללה"ה שם דאין מועיל להפקיד ציד עכו"ם ומשמע דאף במצטל קאמר, [אם כי הראיה שהציא ז"ל משיאור אינה אלא בחמץ שלא ציטל דהא התם אינו עובר בצל יראה ואינו חייב לצטל, מ"מ מפשטות לשונו ז"ל משמע דאף בחמץ שציטל קאמר שאין מועיל להפקיד ציד נכרי], היינו דוקא מידי דלא ציטל ממילא, אבל פירורין דממילא בטלי כל שהם ברשות נכרי שפיר דמי דליכא למיחש כלל שמא יבוא ליטלס מן הנכרי.

ונראה דכשאנו מוכרים כל החמץ לנכרי אין הפירורין בכלל, שהרי בסתמא הפירורין הפקר ואינו יכול למוכרם, ומעולם לא נתכוין לזכות בהם, ולפי זה כל המניח מקום שאינו צדוק על סמך שימכור החמץ שבו לנכרי, [עי' במ"ז סו"ס תל"ו], צריך להשכיר המקום שאינו צדוק לנכרי דבלא זה לא ינא יד"ח כיון שיש לחוש לפירורין במקום ההוא והפירורין לא מכר, ונראה דלא סגי להשכיר מקום הפירורין לחוד אלא צריך להשכיר כל המקום שאינו צדוק, [דאם לא ישכיר אלא מקום הפירורין, והמחילה הרי הוא עושה דינו לצין כל המקום שאינו צדוק, נמצא דאין מחילה מצדלת בין רשותו לרשות העכו"ם, כיון דאף מעבר למחילה רשותו הוא, ואף דבחמצו של נכרי דעושה מחילה י"ל דא"צ ממש סמוך לחמץ ואף שיש מעט מקום פנוי סביב החמץ עד למחילה שפיר דמי, שאני התם דמ"מ מינכר המחילה דלצורך החמץ עבידא משא"כ פירורין שצחדר וכל החדר של ישראל חוץ ממקום הפירורין, אין כאן היכר], וצ"ע, ועי' שד"ח סימן ה' אות ד'.

(י) נראה דיש למכור החמץ קודם הציטול שציוס, חדא דלאחר שציטלו חו אינו ברשותו למכורו וכמש"כ הרמ"א סי' תל"ד ס"ז דלא חשיב שלו, [ואף למש"כ בנו"צ הוצא בשדי חמד סימן ה' אות ו' דלדעת הר"ן אין הציטול חל אלא עם שעת האיסור מ"מ לדידן דאמרין הפקר א"כ חל מיד], ואף את"ל דהחמץ שדעתו למכורו אינו בכלל הציטול, מ"מ ראוי לצטל אחר המכירה שאם המכירה לא הועילה דלא ליקום באיסור דאורייתא ולאחר המכירה כשמצטל י"ל דהכל בכלל ואף מה

נינהו הרי לאו ידיה הוא ואין כאן מכירה, ורק באלו שתופסין דמיהן חשבינן לה כמכירה ודוחק, ועי' במל"מ הנ"ל.

שם אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא, נריך להצין מה בכך דזיעה בעלמא הוא, אבל הרי באיסור הנאה קיימין, וסו"ס נהנה מן האיסור, וכש"כ למאי דדחי אביי השתא דאפשר דאף שלא כדרך הנחתן חייבין עליהן, וע"כ ז"ל דזיעה בעלמא חשיב כפנים חדשות, ומ"מ נראה דרק ממלקות מיפטר אבל איסורא איכא, דלא עדיף מאפר הנקצרין דאסור, וואף דערלה מהנשרפין כדתנן תמורה ל"ג ב', מ"מ כל שלא נשרף דלא אתעבידא מנאותו הרי אפרו אסור, כמ"ש תו' שם דרק משום דאתעביד מנאותו שרי אפר הנשרפין, ולפי זה נראה דהא דהנקצרין אפרן אסור אינו אלא מדרבנן וכמו שזידדו אחרונים ז"ל, עי' בפמ"ג בפתיחה להלכות צב"ח, ובמנחת ח מנאות קמ"א, דאם איסורן מדאורייתא היה ראוי ללקות עליהן, דלא מנאנו חילוקים באיסור דאורייתא, וכיון דעל זיעה אין לוקין ה"ה על אפר, ואין לומר דשאני זיעה דהפסידין בידיהם, דהא גם בשרף הנקצרים אפרן אסור כדאמר תמורה ל"ד א'.

(ב) תמורה ל"ג ב' תוד"ה הנשרפין ה"ג כיון שנעשית מנאותו הלך איסוריה, אין כאן ממש ענין נעשה מנאותו, דזה שייך גבי הקדש דהאיסור בא משום שיש להקדש בו שימוש, וכשנעשה מנאותו שכבר אין להקדש בו שום נורך פקע איסורו, אבל בערלה וכלאים אין האיסור מחמת שזריך לקיים מצות שריפה, אלא לפי שאסורין לכך ניתנה בהן מצות שריפה, אלא כונתם דכשאמרה תורה לשרוף כלאים ומזה אנו מבינים דאסורים בהנאה, הרי זה כאילו נתפרש בהדיא דלאחר שריפתו מותר, שהרי לא אמרה בו תורה איסור אלא חיוב שריפה, ומהיכן נלמד איסור לאחר שריפה, ובאמת היה ראוי למילף מזה דכל איסורי הנאה אפרן מותר, ולמש"כ סק"א אמנם כן, וגם מסבירא משמע דפשיטא לגמ' דזיעה בעלמא שרי, וה"ה אפרן, ולכך בהני שיש מצוה לשרפן אמנם לא אמרו חכמים בהם כלום שהרי ישרפם, אבל בהני שאין מצוה לשרפן אמרו חכמים שהן באיסור ההנאה לעולם, ואף אם אירע ששרפן, או שנעשו אפר ע"י קבורתן נמי נשארו באיסורן,

לעי' נהי דהסחיטה הפסד, אבל לאחר שנחתמו הרי דרך הנחתן בשתייה, וכיון דלאו באיסור אכילה קיימין, אלא באיסור הנאה, אמאי לא חשיב דרך הנחתן בכך, הא לא דמי כלל לשיפא בגוהרקי דערלה או למניח חלב שור הנסקל ע"ג מכתו, דהנהו השימוש אינו דרך הנחתן, דלאו לשימוש זה קיימי, וי"ל דכיון דעיקר הפרי לאכילה, וגם שתיית מימיו היא הנחת אכילה, שפיר חשיבא שתיית מימיו שלא כדרך הנחתו, שהרי הופסד לשימוש זה, ודרך הנחתו היה לחלו בשלימותו, ואה"נ אם היה משמש ע"י סחיטתו לשימוש אחר שלא לאכילה, כגון שומשמן אם לא קיימי לשמן, וסחטון ושימש בשמן להדלקה או לסיכה, היה חשיב דרך הנחתן, דאף שהפסידן בסחיטתו, מ"מ עכשיו לאחר הפסדן הרי שימש בהן כדרך הנחתן, וכיון דעדיין שמש עליהם, למאי דלא חשיב להו ר"ז זיעה בעלמא, שפיר היה חייב עליהן.

ובל זה לפי פשטא דסוגיא דהנהנה מאיסורי הנאה לוקה ולא מיעטו אלא נהנה שלא כדרך הנאה, וכמ"ש במל"מ פ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ח ושיעור ההנאה לכאורה פרוטה וכ"ה בתשו' הגרע"א ז"ל סק"ג, ובעיר הנדחת כתב הרמב"ם בפ"ד מה' ע"ז ה"ז דהנהנה כ"ש לוקה, ונראה דהיינו מדכתיב מאומה, וה"נ תנן שבת ז' א' במשמשי ע"ז וז"ע, ועי' ש"ך יו"ד סי' קל"ג סק"ז, ועי' במאירי רפ"ד דנדרים, אבל הרמב"ם בפ"ח ממ"א הט"ז כתב דכל מאכל שאסור בהנאה אם נהנה ולא אכל אינו לוקה, ופירש במ"מ שם דמקורו מסוגיין דמפרש דכל מאכל אסור אין דרך הנחתו אלא באכילה כתיקנה, וכנראה דקדק כן מהא דפטרינן לר"ז משקה תותים ורמונים משום דהוי שלא כדרך הנאה, אע"ג דודאי דרך הנאה בכך, וקרא כתיב אשקך וגו' מעסים רמוני וע"כ דכיון דעדיף טפי לאכילה, הרי כל שימוש אחר חשיב שלא כדרך הנאה, וכן פטר שם במ"מ הסך בשמן של ערלה עי"ש ובמל"מ הנ"ל, וז"ע א"כ למה הוצרכו בסוגיין למימר למעוטי מאי ארשב"א למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו שהוא פטור, וכן אר"י, ואמאי לא נקט שאם סך בשמן של ערלה או בחלב של שוה"ג, דהוי רבותא טפי, ועו"ק דהרמב"ם שם פטר אף מכרו, ואמאי אין דרך הנחתו במכירה, (ושמא כיון דאיסורי הנאה

שכבר נעשה מנחתו יש ענין לחזור ולשרפן בקדושה, ויתכן דענין זה יש גם בטמאים, ואפשר דמשום כך קרי ליה מערכה], וע"כ מוכח מכאן דקים להו לחכמים דמנחת שריפה דערלה וכלאי הכרם אינו כמנחת שריפת קדשים פסולים, דהתם השריפה עצמה ענין, משא"כ בכלאי הכרם וערלה אין השריפה אלא לאיצוד, ולכן במשקין שאיצודן כליל גם בשפיכה ליכא מנחה לשרפן, ורשאי לשפכן.

[עיקר מימרא דר"ה בוצחים שם אין נראה לפרש דאחי לאשמועינן דשריפתן בקודש, דכיון דמיפסלי צינא כמ"ש תו' סוכה נ' א' דמשקידשו בכלי נפסלין צינא, והכא ודאי לאחר קידוש כלי קאמר, א"כ פשיטא דנשרפין בקודש, [ומנחות דקתני התם בצרייתא אפשר דנמי איירי דוקא לאחר קמיצה שכבר נפסלין צינא], אלא יש לפרש דאחי לאשמועינן דאף שהן משקין מ"מ טעוין שריפה, והיינו דשייכי בההיא סוגיא דאמר שמואל התם דיין מולפו ע"ג האשים, וכן בתוספתא שלהי תמורה קתני דנותן ע"ג מדורה כמות שהן, ולפי זה עיקר חידושו דלא דמו לכלאי הכרם וערלה דמשקין ידיהו בשפיכה אלא צעי שריפה דוקא, והא דקתני בצרייתא מנחות, היינו נמי משום השמן כשלל נתרצ וכדקתני שמן ומשמע דבכלאי הכרם וערלה אף שמן בשפיכה, וגם לאשמועינן דצפ"ע].

ובזה ניחא מש"כ רש"י לק' ל"ד א' דלכך הנשרפין לא יקצרו משום דילמא אחי אינש ומשכח להו, ותמה הגרע"א ז"ל דמה צריך לטעם, הרי מנחת שריפה, ואסור לקצרן משום שמצטל מנחת שריפה, ולמש"כ ניחא דכיון דמשקין דאיצודן מושלם בשפיכה לא מחייבין שריפה, א"כ ה"נ באוכלין אם היה איצוד הקצורה כאיצוד השריפה, היה אפשר לקצרן, ואם התיך האוכלין עד שנעשו משקין היה שופכן ודי בכך, ולכן פרש"י דהקצורה אינה איצוד כשריפה, ועי' כלאים פ"ה מ"ז ובר"ש שם דלפעמים גם בכלאי הכרם סגי בהיפוך או בניפוך כשדרכו לאצד בכך.

ובריטב"א סוכה ל"ה א' כתב דערלה אינו בחיוב שריפה אלא שעומד לכן, ואפשר דס"ל דהא דחשיב צמתני ערלה בהדי נשרפין אינו אלא מדרבנן, וכן בתו' סוכה שם משמע דלא ברירא להו אם הוא מדאורייתא עי"ש, ולפי זה מוכח דהא דנקצרין אפרן אסור אינו אלא מדרבנן, וראו חכמים

שאם יתירו אפרן זימנין דמשהי להו עד שיאצדס או עד שישרפס באופן שיוכל ליהנות מאפרן, וזימנין שיקצרו ויחשוב שהן כבר כאפר קודם שנעשו לגמרי פנים חדשות, והלכך אסרו חכמים לעולם שלא יהא דעתו עליהן כלל, ולא שקדו חכמים לתקן חיוב שריפה בכל איסורי הנאה כדי להחיר אפרן, דסתמא דמילתא אין האפר חשוב, וגם צלא"ה אין לחדש חיובים. — [ואף שאין האיסור אלא מדרבנן מ"מ החמירו חכמים שלא לשרוף את הנקצרים משום דילמא אחי להקל באפרן ואח"כ יקל אף כשלל ישראל].

שם במשנה ואת שדרכן להקצר יקצר, בקדשים פסולים שמנחתן בשריפה, הרי גם משקין חייבין בשריפה כדאמר זכאים צ"כ א' דם ושמן ונסכים, [ושם איתא שעושה להן מערכה צפ"ע ושורפן ופרש"י משום שדבר לה אין ניכר שריפתו אלא צפ"ע, ור"ל שאם ישפכום אכל כל הפסולים לא ידעו שמנחתן בשריפה ולא יקפידו שלא ישפכו על הרצפה אילך ואילך בלא שריפה, וקשה דבצרייתא התם קתני נמי מנחות, אע"ג דמינכרא שריפתן, [אח"כ ראינו בח"נ צ"כ הר"פ, דרש"י לא גרס מנחות מהאי טעמא], ולו"ד ז"ל היה אפשר משום דמשקין טמאין מטמאין כלים, ובקל נשפכין וניתזין לכל עבר, וצריכין זהירות יחירה בהן, ובצית הדשן של קדשים פסולין, אין נוהרין מלגעת צנינורא ובצנדי כהונה או בשאר כלים, ולכן עשו להם מערכה צפ"ע, וכן במנחה שנטמאת יש בה שמן שמטמא כלים, וזה ניחא דרק בנטמאו עושין להן מערכה צפ"ע, אצל לא בלן ויוצא, דאילו לפרש"י היה ראוי בכל הפסולין לעשות להם מערכה צפ"ע, [נ"ב, ומיהו רהיטת הגמ' משמע דהא דצפ"ע הוא דבר המתחייב מעיקר מנחת שריפתן, דאם לא כן אין מקום להזכירו בכלל, דעיקרו לומר שהן בשריפה, ולפרש"י ניחא], וברמז"ס פ"ז מא"מ ה"ה כתב שעושה להן מערכה צפ"ע במזבח, והדבר תימא דמה מקום לזה במזבח, ועוד דלמ"ד ריש המזבח מקדש דנסכים ודם אם עלו לא ירדו, א"כ אם העלם למזבח כבר נתחייב לנסכם, וכן דם נתחייב לזרוק, [ומנחות ושמן דקתני התם אפשר לומר דאיירי קודם קמיצה], ולשון מערכה מתפרש שפיר גם כפרש"י, ועי' סוכה מ"ט א' דמשמע דגם בנסכים

להשוות ערלה לכלאי הכרם למנות שריפה כמו שהושוו למאחיס וכן מנטרפין זע"ז כדתנן פ"ב דערלה, וכיון שמנותן בשריפה הרי צדין הוא שיותר אפרן כמו כל הנשרפין וכמש"כ לעיל, ואפשר דבאמת מדאורייתא הוא, אלא כונתו ז"ל שאין זו מנזה כשריפת ע"ז וכציעור חמץ ושריפת קדשים פסולים דכל הני נתחדשה מנזה בשריפתן, אבל ערלה הרי שריפה היא צהנהגת איסור ההנאה, ולכן את שדרכו ליקצר יקצר, וכן בכלאי הכרם נמי שריפה היא צהנהגת איסור ההנאה, וקרא דפן חוקד אש נמי הכי מתפרש דאם תזרע תנטרך לשרפה שלא תוכל ליהנות ממנה, דהא מהאי קרא הוא דשמעינן דאסורה צהנאה כדאמר חולין קט"ו א' קדושין נ"ו ב', שו"ר צביאור הגר"א אה"ע סימן קכ"ד סק"ז כעין זה.

ויש להסתפק אם מנזה שריפה בכלאי הכרם וערלה הוא על הצעלים, דכל הני שנתחדשה מנזה מיוחדת בשריפתן נראה דמנותן על הצעלים, דלדידיה אזהר רחמנא, אבל בכלאי הכרם וערלה למה שדדדנו דשריפתן היא מנזה ההנהגה באיסור ההנאה ואינה מנזה מיוחדת, [ואינו מצריך עליה וגם נדחית מפני כל מנזה עשה אחרת], י"ל דאין המנזה על הצעלים דוקא, שהרי איסורי הנאה נינהו ולא צרעותיה קיימו, ושמא יש ליישב צוה קצת מה שנתקשה צחת"ס או"ח סי' ק"פ למה לא נהגו כן, אבל אין צוה כדי יישוב דעכ"פ מנזה איכא, וז"ל דבחולין הקילו, וז"ע, ועי' צתו' הר"א ע"ז כ"א שנייד דבחולין א"צ שריפה.

פסחים כ"ז ב' אמר רמב"ם כגון שנפלה דליקה מאיליה צעזי הקדש דליכא אינש דנמעול, יש לעי' אם איכא למילף מהכא להדיוט דאפר הנשרף שייך לצעלים, או דיש לחלק דהקדש שאני, ומסתברא דגם צהדיוט אם דעתו עליו הר"ז נשאר שלו, תדע דהא השורף צכונה שצריך לאפרו ודאי דנשאר שלו, וה"נ צנפלה דליקה אם דעתו עליו, או אם צסתמא ראוי שמהא דעתו עליו, ועי' צאצני מלואיס סי' כ"ח ס"ק נ"ו שהציא צסם הריטצ"א דהאפר של איסורי הנאה הפקר עי"ש, וז"ע.

ג) פסחים כ"ו ב' יעוי' צתוד"ה חדש שפירשו הנידון אם יש צצח עזיס צפת, דהיינו אם השלהצת מתיחסת לפחמין, דהא

צאה ממשוהו שכצר נשרף, או דמתיחסת לעזיס שעדיין לא נשרפו, והנה אין צצרה לעשות פלוגתא צמידי דמציאות, ולכן יש לפרש דלכו"ע השלהצת צאה מחלק הנשרף, אלא דאפילו הכי כיון דצאין כאחד ס"ל לרבי דכה"ג חשיב נהנה מן העזיס, ולא קרינא ציה שנהנה מפנים חדשות דאפר, ועי' לק' סק"ה רציה לזה, ודכוותה אשכחן לענין צציעית צצ"ק ק"א צ' דעזיס דמשחן חשיבי הנחתן וציעורן שוה, ואף לרבנן דהכא, דהא לא אשכחן איסורא צעזיס לרבנן לקמן כ"ו צ' אלא צשרשיפא, אלמא דאפילו עזיס דמשחן אין צצח עזיס צמה שמאירים ומחממים עי"ש צצ"ק צתו', וכן צתו' לעיל כ"צ צ' ד"ה מנין חילקו צצשמן חשיבא הנאת שמן צמה שמאירין, אבל צעזיס אין צצח עזיס צזה, הרי דאף צעזיס להאיר חשצין ההנאה צצאה לאחר שנשרף, ואפילו הכי לענין צציעית חשצין ליה הנאתו וציעורו שוה, כיון דסוף סוף צאין כאחד, ודכוותה יש לפרש דס"ל לרבי דכה"ג יש לאסור באיסורי הנאה דחשיב צנהנה מגוף האיסור, ורבנן צצרי דכיון דסוף סוף השלהצת צאה ממשוהו הנשרף, הר"ז כדן גחלים ואפר דשרי.

ובתו' הרשב"א הנדמ"ם כחצ דגם הא דמיציעא לן צצ"ק ק"א א' אי יש צצח סממנים ע"ג הצמר, היינו נמי כנידון אי יש צצח עזיס צפת, והנה התם אין נידון על שעת הצציעה, דהנאת הצציעה היא כל הזמן, ואדרכה עיקרה לאחר הצציעה, ועוד דהתם לענין השצת הסממנים דיינינן, וזה אין הנידון אלא כפי המצב עכשיו ולא מה שהיה צשעת צציעה, אלא ר"ל דהתם נמי דיינינן צכל שעה שהצמר צצוע אי חשיבי הסממנים כאילו הן צעין, וחשיב נהנה מן הסממנים, או דהסממנים צצר אינם, ונהנה מחזותא צעלמא, ולא מילתא היא, וכמו דדיינינן הכא צשעת ההיסק אם נחשצ צנהנה מן העזיס, או דהעזיס כליתנהו צצר, ועי' להלן.

ב"ק ק"א א' ת"ש צגד שצצו צקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא, יש לעי' מאי קמדמי איסורי הנאה לממונות, הרי תנור חדש שהסיקו צקליפי ערלה יותץ אי יש צצח עזיס צתנור כדאמר פסחים כ"ו צ', ואטו אתא קוף והסיק תנור חדש של ראובן צעזיס של שמעון מי איכא למיציעא שיוכל שמעון לומר לראובן הצ לי עצי דגבץ נינהו, והטעם דשלהצת עזיו של

שמקודם היה לה, [דעיקר מצותו בשריפה אלא דכשאיין דרכו בשריפה סגי בקצורה, ע"י לשון הרמז"ס פט"ז ממ"א הכ"ז שכתב מפני שא"א לשרוף המשקין].

ומיהו בשביעית דמייטין נמי ברייתא בסמוך דבגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק, קשה אמאי ידלק הא שביעית לאחר הציור [דכפשוטו דהכי איירי, ע"י שטמ"ק, ולשון רש"י ז"ע] לא מצאנו שיהא מן הנשרפין, ע"י רמז"ס פ"ז משמו"י ה"ג ובכ"מ שם, וא"כ יעצירו ע"י צפון וישפכו ולמה יפסיד הבגד, וגם בשא"א להעצירו, יצבע עליו צבע אחר ויהיה כאבוד, ושמא מוכח מכאן דשביעית לאחר הציור מצותו בשריפה, וכן משמע קצת, דאם אין מצותו בשריפה, אף יהא אסור לשורפו דהא אם רצה לשרוף הנקברים אינו רשאי, [וממש"כ הרמז"ס שם דשורפו או משליכו לים המלח או מאבדו בכל דבר, אין ראיה, דהתם כשעדיין לא נאסר, דהא כשמא אובלים א"צ לאבד כמ"ש שם], וכיון דתניא ידלק ע"כ שזו מצותו, וז"ע, אח"כ ראיתי צוה בספר מרן זללה"ה בשביעית סימן י"א סק"ו ובערלה ס"ט ס"ק ט"ו ע"ש.

(ד) שם אמר רבא הנאה הנראה לעינים אסרה תורה כו', הא דלא קאמר שאני ערלה דרבי קרא, הוא משום דלא הוי מפרשין דקרא אשמועין דלענין ערלה יש שצח סממנים על הצמר וחזותא מילתא היא, והיה מקום לשאל דילק מינה, לכך קאמר דלעולם חזותא לאו מילתא היא והנאה הנראה לעינים אף דלאו מילתא היא אסרה תורה, ולמה שצדדנו לקמן דבאמת בכל איסורי הנאה אסרינן נמי צביעה, י"ל דנקט האי לישנא למימר דלכל איסורי הנאה החשיבה תורה הנאה הנראה לעינים כהנאה. — ומ"מ נראה דרק הנאה דצביעה קאמר אבל הנאה דהסתכלות סתם שרי, כדאמרינן במראה דהקדש פסחים כ"ו א' דליכא איסורא דאורייתא.

הקשו צחו' כיון דאסרינן הנאה מאי איצטרין לאסור צביעה והדלקה, ותירצו דצביעה הוי שרינן לפי דחזותא לאו מילתא היא, והדלקה משום שכלה האיסור בשעת הדלקה, ולפי זה צדין הוא דבכל איסורי הנאה דלית לן תלתא קראי לרצוי, דיהא שרי לצבוע ולהדליק בהן, ולכאורה לא משמע

שמעון לאו דשמעון היא, (ע"י בינה ל"ט א'), ומ"מ באיסורי הנאה כיון דהשלהצת צאה מעצם דאיסורא חשיב נהנה מן האיסור, וא"כ דכוותה נימא הכא דלעולם אין שצח סממנים על הצמר וחזותא לאו מילתא היא, ומ"מ בערלה אסור דסוף סוף נהנה מן הערלה, וי"ל דמותר להסתכל צפרי של ערלה, אע"פ שנהנה, דלא חמירא מהקדש דאמרינן פסחים כ"ו א' דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, [ואף דאיסורא דרצון איכא כדאמר התם ועי"ש צחו', היינו דוקא בהקדש דלא לימי לזולתי, וגם בהקדש נראה דלאו כל עיני קול ומראה שוין, והמסתכל במקדש ליהנות מיפיו י"ל נמי דשרי, דרק צקה"ק אמרינן התם דמשלשלין את האומנים בחיצות שלא יזונו עיניהם מבית קה"ק, והתם נמי מחמת קדושתו ולא מחמת איסור דהקדש כדמסיק דמעלה עשו צבית קה"ק], והלכך אם אין שצח סממנים ע"ג הצמר אין כאן אלא חזותא ולא מילתא היא, ושרי אף דעי"ז נהנה מן הערלה, דהנאה כהנאה דהסתכלות חשיבא [ואף למאי דמסיק דריבמה תורה הנאה הנראה לעינים, נמי י"ל דהיינו דוקא בצביעה אבל הסתכלות צפרי עצמו שרי], אבל אי יש שצח סממנים ע"ג הצמר הרי הצבע נהפך כחלק מן הבגד, והרי הנאתו כהנאת הבגד ושפיר מיתסר, ולפי זה אין זה דומה כ"כ לנידון יש שצח עצים צפת, דהתם אין הנידון בחשיבות השצח, אלא אם השצח צא מן העצים או מן הגחלים.

ויש לעי' אמאי ידלק, יעצירו לצבע ע"י צפון, וא"נ א"א להעצירו, יצבע עליו צבע אחר כדי ע"ג סיקרא וכיו"ב, ושוב לא יהנה כלום מן הערלה, [שו"ר צירושלמי פ"ג דערלה ה"א צדין צבעו בערלה וחזר וצבעו בחולין עי"ש], והניחא אם יש שצח סממנים ע"ג הצמר י"ל דחשיב כאילו חלק מן הבגד הוא ערלה, וחיוצו בשריפה, אבל הרי לא פשטינן מהכא בעיין, ודחינן דאפילו אין שצח סממנים ע"ג הצמר מ"מ ידלק דהנאה הנראה לעינים אסרה תורה, ולפי זה קשה יעצירו ע"י צפון, והרי צבע לא הוא, ודינו בקצורה כדתנן שלהי תמורה, או שיצבע עליו צבע אחר, וג"כ יהיה אבוד עי"ז, וגם לא יהנה מן הערלה, וז"ל דכיון דהשתא כשהוא צבגד הו"ל דבר שדרכו בשריפה, דהא הבגד דרכו צכך, הלכך חייב בשריפה, ולא מהני מה

שביעית זמין הזובעין והיינו משום דהנחתו וביעורו שוה בשימוש הבגד, וע"כ דחשיב הזבוע כזעין, עי' לק' ב' תוד"ה שהנחתו, הוא משום דאפשר לפרש כפרש"י שהציאו תו' שם, ומה שהתו' נטו מפרש"י הוא משום דלמאי דמסקינן דחזותא מילתא א"א לפרש כפרש"י וכמש"כ שם, ואע"ג דנמצא לפי זה דגם בגמ' נסתפקו צין פרש"י ותו', אין צורך כלום כיון שהדבר תלוי באמת בנידון אי חזותא מילתא היא.

שם שחני התם דאמר קרא תהיה זהויה תהא, ק"ק היכי משמע מהאי קרא דחזותא מילתא היא, ובקדושין נ"ח א' דרשין מהאי קרא דאחרון אחרון נתפס ופרי ענמו לעולם אסור דתהיה זהויה תהא, ומשמע דמידרש דמה שהיה קדוש נשאר בקדושה, אבל מנלן לרבות חזותא אס הנידון דלאו מילתא היא וכאילו אינו, וי"ל דלכתר דחזינן בערלה דהנאה הנראה לעינים חשיבא לאסור, ולמש"כ לעיל ילפינן מערלה לכל איסורי הנאה, תו שפיר מסתבר למידרש נמי דלענין שביעית ג"כ החשיבה תורה חזותא, ומתפרש דתהיה בקדושה אף כשאנינה אלא חזותא, ועי' לק' סק"י.

שם תוד"ה ולא וי"ל דשמן הוא זעין בשעה שהוא דולק בו, וכ"כ בפסחים כ"ב ב' ובשבת כ"ה א', וא"ע אס הדבר כן במציאות, דלכאורה שלהבת השמן באה משמן שנשרף, ואדרבה השמן נשרף כליל, ובע"ז נשאר פחמין, אבל למש"כ לעיל סק"ג דפלוגמת רבי ורבנן אינה במציאות, אלא אי כה"ג יש לחשוב כנהנה מן הזעין, בזה יש מקום לומר דהדלקת נר דשמן חשיב טפי כנהנה מן השמן הזעין, מעצם אפילו דמשחן, עי' מש"כ לעיל שם, דזהו מעיקרי שימוש השמן ודליקתו כאכילתו, [ומ"מ שמן שהדליקו לבשל בו אפשר דדינו כעצם, וא"ע], אבל בתו' שבת שם כתבו דגם בשר ותבואה חשיבי טפי זעין מעצם, ובה ליכא לטעם שכתבנו, ואף אס נימא דהדבר במציאות כן דשמן דולק עד שלא כלה נמי, ונימא דבשר היינו נמי שומן שבו, אבל אכתי תבואה לא נתייבז מאי עדיפותה מעצם, וגם אין הכרח לזה, דסגי אי משכח"ל בתרומה טמאה בשמן לחוד, דשפיר אינטריך קרא, ומה דנקטו בגמ' להסיקה תחת תבשילך, י"ל דאליבא דרבי דקיי"ל כוותיה נקטיה.

כן, ובפסחים כ"ד ב' פרש"י דחלב שור הנסקל איסורו להזערה, [והיינו מדאורייתא, דלענין ללקות עליו כדרך הנחתו איירי], ולו"ד ז"ל היה נראה דהא דמזכירין קרא לזביעה והדלקה הוא משום דערלים לא משמע איסור הנאה כללי, ובדייטא מתפרשא הכי דאילו כתיב חד ערלה הו' ממעטינן הנאה כסיכה וכיו"ב, ואתי קרא נוסף ורבי זביעה, ואכתי לא הו' ידעין הדלקה, לכך אינטריך ג' קרא, אבל בהני דאיכא קרא על איסור הנאה כמו בכלאים (דכתיב תוקדש) וכן בשור הנסקל וכיו"ב התם כל הנאות בכלל, ומיהו מהא דפרכינן בסוגיין מבגד שזבוע בקליפי ערלה, משמע דאי חזותא לאו מילתא היא, אין לאסור זבוע באיסורי הנאה בכלל, ולפי זה על כרחך י"ל דרק לכתר דגלי קרא בערלה לזביעה והדלקה בכלל האיסור, ילפינן מזה לכל איסורי הנאה, ותו שפיר י"ל דגם התו' מודים בזה, ורק באו לפרש דמקמי דכתיב קרא בערלה לא הו' ידעין לאסור זביעה והדלקה, וכן נראה.

ולפי זה יש ליישב משה"ק תו' לקמן ב' ד"ה רבא דמאי קשיא ליה לרבא מדם, הא איהו גופיה קאמר דשאני ערלה דרבי קרא, דכיון דילפינן מערלה לכל איסורי הנאה, תו שפיר ס"ל לרבא דאס לכל איסורי הנאה חזותא מילתא היא, ה"ה לענין טומאה דדם. — ולפמש"כ תו' שם דהא דרבא דיחויא בעלמא הוא, נמצא דאיפשיטא זעין דיש שבת סממנים ע"ג הנמר, והיינו דרמי רבא מדם, והכא רבא קאמר דמערלה ליכא ראייה, אבל ק"ק דאס אייתא דיש שבת סממנים ע"ג הנמר, א"כ מאי אינטריך קרא לרבווי איסור זביעה בערלה, ואין לומר דמערלה ילפינן דיש שבת סממנים, דא"כ לאו דיחויא בעלמא הוא, וי"ל דלפי זה נפרש בדייטא כפירוש ר"ת דאחי לרבווי איסור זביעה שלא כדרך.

משה"ק תו' מאי עדיפותא לזבוע ממסקין דתוחים ורמונים דחשבינן להו זיעה בעלמא לעיל כ"ד ב' ובחולין ק"ה, ז"ע דהתם המסקין באין ע"י קלקול הפרי, אבל הכא עיקר הקליפין לזביעה הן עומדים, וסחיטתן וזישולן הוא עיקר שימושן, ועדיף מטעם כעיקר [עי' תו' לעיל שם, ובחולין קי"ב ב'], דהכא העיקר אין לו שימוש באופן אחר. שם ת"ש בגד שזבוע בקליפי שביעית ידלק, מהא דלא מיייתי ממתני' פ"ז דשביעית מ"א דנהגא

גורם, דהא ודאי איכא גס חוס דגחלים לוחשות, דהא רבנן סברי דגס צאצוקה כנגדו חשיב הכל חוס הגחלים, ונהי דרבי פליג וסבר שיש גס חוס דעצים צאצוקה, אכל ודאי איכא נמי חוס דגחלים, ומסתברא נמי דחוס דגחלים מרובה, דהא רק משהו ראשון הנשרף שייך לחשבו כשצת עצים, ואף אם נימא דעצים דהיתר ועצים דאיסור יחד לא חשיבי זה זה גורם, [עי' נחלת צרוך ס"ב, וסי"ד ענף ד' בשם הר"ן בתשובה], מ"מ הכא שהאיסור מועט, אין סברא שיהא עדיף מזה זה גורם, ומוכח מזה כמס"כ לעיל סק"ג דגס רבי מודה דהשלחצת גס צאצוקה כנגדו צאה מחלק הנשרף, אלא דאפילו הכי כה"ג מתיחסת השלחצת לעך ולא לגחלים, שכן הוא שימוש ההנאה מן העך, והלכך כל הצאצוקה מתיחסת לעך, ואף אי איכא מקצת שא"א ליחסו אלא לגחלת, הו"ל מיעוט, ועי' בתו' ע"ה א' ד"ה וגרפו בשם ירושלמי.

שם ביטלה ע"ג גחלים ד"ה מותר, יש לדקדק אמאי לא נקט אפאה ע"ג גחלים, שזה הלשון הרגיל גבי פת, ודוחק לומר דלשון ביטלה כולל גם היסק התנור וגם אפיית הפת, ועוד דהו"מ למיתני הסיקו בגחלים, ואפשר דאי הוי נקט אפאה ע"ג גחלים, היה מתפרש דקאי נמי אתנור חדש שהסיקו בקליפי ערלה דדינו דיותן, דמ"מ אם אפה צו את הפת כשכבר נעשו הקליפות גחלים שפיר דמי, והתנא לא רצה לסתום דין זה דהוא תלוי בפלוגתא דזו"ג כיון דהתנור דאיסורא, ולא קים ליה מאי סבר רבי צוה, לכך נקט ביטלה ע"ג גחלים דמתפרש כדבר בפ"ע, ולא קאי אתנור שדינו יותן, ומתפרש בתנור דהיתירא או שביטלו ע"ג גחלים שלא בתנור, ועיקרה לאשמועינן דגחלים דערלה מותרין כשנשתמש בהן.

שם והא תניא בין חדש ובין ישן יולן כו', יש לעי' למה הוצרך להביא הך ברייתא, ואמאי לא הקשה ארישא דברייתא דקתני יותן, מני, אי רבנן הא אמרי הפת מותרת, ואי רבי אימור דשמעת ליה לרבי כו' זה זה גורם מי שמעת ליה, ועו"ק דמאי פריך זה זה גורם מי שמעת ליה, הלא לא אשכחן זה זה גורם דשרי לכתחלה, ונהי דיש מקום לומר דהכא כיון שאין התנור גוף האיסור, רק שנגמר ע"י איסור וגם העצים שהם העיקר דהיתר נינהו, (עי' להלן), קיל טפי וחשבינן ליה כדיעבד

(ה) פסחים כ"ו ב' אפה צו את הפת כו', מהא דמספקינן בגמ' דסבר רבי זה זה גורם מותר, מצוה דישן שלא זיננו אסור אף אי זה זה גורם מותר, דאפה צו את הפת ע"כ קאי נמי אישן שלא זיננו, וכן במסקנא אמר שמואל כרבי ופסק כוותיה אע"ג דס"ל זה זה גורם מותר כמס"כ תו' כ"ז א', [וכן תנן סתמא דמתני' בערלה פ"ג מ"ה דתנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה צו את הפת תדלק הפת, ולא משמע לאוקמה דלא כהלכתא למאי דקיי"ל זה זה גורם מותר], ועי' לק' סק"ז דהיינו דאמרינן כ"ז א' ואת"ל זה זה גורם מותר והכא משום דיש שצח עצים צפת הוא, וכמ"ש הר"ן בע"ז מ"ט, וע"כ דהתנור לא חשיב כגורם להקל כנגד עצים דאיסור שאינו אלא משמר החוס של העצים, ורק לחומרא אמרינן דתנור דאיסורא ועצים דהיתירא אסור למ"ד זה זה גורם אסור, וכ"כ בקרני ראש על המהרש"א, ומה שדחק המהרש"א לפרש דלא קאי אפה צו את הפת אישן קודם זינון, רק אחדש בהיסק ראשון, מאד קשה לדחוק כן בלשון הברייתא, וכ"ה בשו"ע יו"ד סי' קמ"ב ס"ד דבישן שלא זיננו הפת אסורה, אף דקיי"ל זה זה גורם מותר, ועי"ש בש"ך.

וגראה דראוי לפרש אפה צו את הפת גם בחדש באותו היסק, דהיסק שני לא נזכר בברייתא, [וכ"מ ממש"כ לק' ס"ק ט"ו בצריכותא דגמ' בע"ז מ"ט ב'], וכן פרש"י דאפה צו פת באותו היסק קאמר, ונהי דיתכן גם לומר דאף חדש שלא נתנו ואפה צו בהיסק עני היתר, בכלל זה, וכמו שפרש"י במתני' דע"ז מ"ט א', אכל ע"כ גם חדש באותו היסק בכלל, ועוד דהתם בע"ז לא נשנה במשנה אלא איסור, ושפיר מרבינן גם היסק שני דהיתר בתנור דאיסור, אכל הכא דקתני וחכמים אומרים הפת מותרת, אם אימא דלא קאי אמאי דקתני ברישא בהיסק ראשון, לא יתכן למיסתם, ומוכח מזה דטעמא דחכמים משום דאין שצח עצים צפת, וכן מוכח כן מהא דמסיק ביטלה ע"ג גחלים ד"ה מותר, הרי דפלוגתתם אם אצוקה כגחלים, ולכן נראה דלא ס"ד בגמ' כלל לנטות מזה, וזה דלא דמשמע במהרש"א.

ויש לעי' למ"ד דגם גחלים לוחשות שרי, ורק אצוקה כנגדו אסרינן, אמאי לא חשיב זה זה

גם היתר והנידון לשמש גם כן, אבל אין מזה ראייה להיתר בגוונא דליכא חילוק ג', [דחילוק ב' לעולם איכא, דהא אדרבה חילוק א' הוא נוסף על חילוק ב', דמלכד שאינו גוף האיסור גם כן לאסור את המותר], דסוף סוף לא מנאנו בגמ' שהתירו אלא בגוונא דאיכא גם חילוק ג', וכן צריטצ"א בשם הרא"ה כתב לעיקר חילוק הג'.

ומש"כ בדיבור הסמוך דאע"ג דזה וזה גורם מותר אפילו הכי צעי צינון, קושטא קמפרשי דלעולם צעי צינון, דהנידון צינון הוא להיתר להשתמש באיסור הנאה עצמו, וזה לעולם לא שרינן, והרי אף לרבנן דאין שבת עמים צפת וחשיב החוס כבא מן הגחלים המותרים, נמי לא שרינן לכחלה, ופירשו דאף למ"ד זה וזה גורם מותר נמי לא שרינן, ואה"נ דאף למ"ד זה וזה גורם מותר, מ"מ חוס העצים חשיב טפי מן התנור, ואף לדידיה יש לאסור אף כדיעבד כדס"ל לרבי, וכמש"כ לעיל סק"ה, אבל קושטא הוא דאף אי הוי גוונא דזה וזה גורם ממש, נמי הוי מצרכין צינון לכחלה, דחוס העצים כעצים ואין להיתר שימוש לכחלה באיסורי הנאה, וק"ו מהא דאשרינן לרבנן אף דאין שבת עמים צפת.

ויש להסתפק למ"ד זה וזה גורם מותר, אם הא דאסור לעשותו לכחלה הוא מדאורייתא, כגון לנטוע אגוז של ערלה או להניח שאור של כלאי הכרם עם של היתר ואין בכל אחד לבדו כדי לחמך, ולבאורה אם היה אסור לעשותו מדאורייתא היה ראוי שימשך האיסור גם על הנעשה, דהא מדאורייתא למדנו רק איסור הנאה, ואם זה אסור לנטוע למה לא ימשך האיסור על הנטוע, ועכ"פ מדרבנן ודאי מסתברא דהיה ראוי לאסור שלא יהנה מאיסורי הנאה ע"י איסור תורה, וכן לאידך גיסא דאם הנאה זו מותרת למה יהא אסור לגרום לה, ולכן היה נראה דאין איסור הנטיעה אלא מדרבנן, וכן משמע ממה שכתבו התו' דמשום הפסד התנור חשבוהו כדיעבד, ואם זה איסור דאורייתא, לא מנאנו שיותר משום הפסד, ובחדושי הריטב"א אמנם הקשה דאין יתירו ליהנות לכחלה באיסורי הנאה דאורייתא משום חשש הפסד התנור, אבל גם מלשון זה משמע דאין כאן איסור מדאורייתא, דא"כ הו"ל לאקשווי הרי הוא אסור מדאורייתא והתורה אמרה שיפסיד, ולשון איך יתירו משמע דאין יתירו חכמים

שלא לחייבו נתינה, אבל ודאי אין הכרח לומר כן, ושפיר י"ל דגם צכה"ג לא שרינן לכחלה, וא"כ כיון דקתני בצרייתא יותך ורבי איירי בהך צרייתא, וכרבנן לא מצי אחיא, מאי קושיא אי מוקמינן לה כרבי, והרי גם לר"א דמוקמינן לה כוותיה אמרינן לקמן כ"ז א' דאיכא למימר שאני ע"ז, אלא דכיון דליכא אמאן למירמי הך צרייתא ע"כ ש"מ דר"א לא מחלק בין ע"ז לשאר איסורים, וה"נ מצינן לאוקמי כרבי וש"מ דלא שרי לכחלה אף בתנור שרק נגמר באיסור, וזה עדיף טפי דלא אשכחן כלל תנא דשרי, וגם דרבי איירי בהך צרייתא, ואפשר דהך צרייתא דמיייתין דקתני בה בין חדש בין ישן יולן, היינו צרייתא בצרייתא דידן דקתני התם נמי בסיפא אפה זו את הפת כו' פלוגתא דרבי וחכמים, ולכך מיייתין לה דאיכא תנא דתנא צרייתא דידן בלישנא אחרינא, ובדאי הך צרייתא ניחא לפירושי דרבי ורבנן מודו לרישא דבין חדש בין ישן יולן, והיינו דפרכינן דא"כ מנלן לחדש בצרייתא דקתני יותך רבי היא.

(ו) שם תוד"ה בין אע"ג דזה וזה גורם דוקא כדיעבד מותר כו' דהכא הוי כדיעבד דאם נאמר חדש יותך יפסיד התנור, ג' חילוקים יש בין נטיעת אגוז לשימוש בתנור חדש שהוסק באיסורי הנאה לאחר שהולן, א. דבאגוז משמש באיסור הנאה עצמו שדינו לשריפה, וכל שימוש הוא צניגוד לכונת התורה, ואילו בתנור הוא משמש באבנים וטיט וצנין דהיתר אלא שמעורב בו היסק של איסור, וכשאנו אוסרים השימוש הוא מפסיד גם את כל ההיתר, ב. דאגוז הוא עצמו האיסור, ואילו בתנור אינו אסור אלא משום שהוסק ע"י איסור, ונהי דחשוב גורם אחד, אבל סו"ס אינו גוף האיסור, ג. דבתנור עמיד לשמש בעצים דהיתרא שהם העיקר ואין התנור אלא כשומר על חוס העצים, ומה שיאפה בתנור יהיה עיקרו ע"י העצים רק בסיוע מעט ע"י התנור, וכמש"כ סק"ה דבתנור דהיתר ועצים דאיסור אסור אף למ"ד זה וזה גורם מותר, דהעצים עיקר, וכ"ה צריטצ"א בשם הרא"ה, ואילו באגוז חשיב האגוז כגורם לא פחות מהגורם דהיתרא, והנה לשון התו' וכן לשון הרא"ה מתפרשים על חילוק הא', ונראה דהיינו משום שזהו החילוק היותר פשוט, דודאי אין להיתר שום שימוש באיסור עצמו, שהרי מנחו לאצדון, משא"כ כשיש

(ז) כ"ז א' אמר אביי את"ל זה וזה גורס אסור רבי היינו ר"א, פרש"י דליכא למיבעי מיד, ולא נתפרש דה"נ איכא למיבעי הכל למ"ד זה וזה גורס מותר, ואין לומר דפשיטא ליה דהלכה כרבי בכל מאי דאמר, דהא השתא נמי לנ"ד דרבי ס"ל זה וזה גורס מותר, מ"מ קמפרש אביי נמי אליבא דמ"ד זה וזה גורס אסור, וגם אין סברא דאביי יפלוג אמאי דמסקינן בע"ז מ"ט דזה וזה גורס מותר [וכמש"פ כל הפוסקים], אי רבי ס"ל דאסור, וגם כל הך רישא דאביי נראית כמיותרת, דלא הול"ל אלא דין הקערות והכוסות דכפת חשיבי ותליא בפלוגתא דפת.

והנה הא דתלינן דינא דיותן בפלוגתא דזה וזה גורס כדפרכינן לעיל זה וזה גורס מי שמעת ליה, אינו דבר מוכרח, דהא שפיר איכא למימר דאף מ"ד זה וזה גורס אסור, מ"מ לא יחייב נתינה, דהא ע"כ שימוש התנור קיל מזו"ג דעלמא, דהא לכתחלה לכו"ע זה וזה גורס אסור, ואילו הכא שרינן לכתחלה אי זה וזה גורס מותר [אף אי באבוקה כנגדו יש שבת ע"פ דפת], וכמש"כ לעיל סק"ו החילוקים בזה, וה"נ י"ל דזה וזה גורס מותר ומ"מ הכא לא נתיר לכתחלה, אלא דכד לא אשכחן תנא דסבר יותן, שפיר אמרינן דיש לתלות הדבר בפלוגתא דזה וזה גורס ומאן דמחמיר לאסור זה וזה גורס יחייב נמי נתינה, אבל לבתר דאשכחן ר"א דסבר דהדיא יותן, תו לית לן למיתלי הדבר בפלוגתא דזה וזה גורס.

ובזה ניחא משה"ק תו' צד"ה וכן דבתמורה ל' ב' ס"ל לרה"צ"ח אליבא דר"א דזה וזה גורס מותר, ולמש"כ שפיר מצי סבר ר"א זה וזה גורס מותר, ומ"מ ס"ל יותן דהכא לכתחלה חשיב ליה, ואביי דס"ל צר"א דשאר דסבר זה וזה גורס אסור, באמת לא יסבור התם כרה"צ"ח.

והשתא יש לפרש הא דאמר אביי רבי היינו ר"א דר"ל דאי סבר רבי זה וזה גורס אסור יש לפרש דס"ל נמי יותן, אע"ג שאין הכרח לזה, דמ"מ נוח לומר דרישא דברייתא רבי היא מלומר שהוא דעת שלישי, ולכן אי ס"ל זה וזה גורס אסור מסתבר לומר דס"ל נמי יותן, ואפשר נמי דאביי לטעמיה דס"ל אליבא דר"א דזה וזה גורס אסור, וכיון דאשכחן דר"א ס"ל גם יותן, תו שפיר קרוב הדבר לומר דכל מאן דסבר זה וזה גורס

ליהנות לכתחלה אינו שהיא הנאה מאיסורי הנאה דאוריתא, כלומר דודאי ראוי לחכמים לאסור כל סוגי הנאות לכתחלה, אבל מרן זללה"ה בהערות פסחים נקט שהוא אסור מדאוריתא, ועי' להלן.

מהא דמנאנו דהמוכר איסורי הנאה דמיו מותרין, אע"ג דאיסור המכירה נראה שהוא מדאוריתא, וכמ"ש תו' ע"ז ס"ב א', אין ראייה דאין איסור ההנאה נמשך, דנילף מזה דגם באגוז יתכן לאסור לנטעו מדאוריתא ולהתיר ליהנות מן הנטוע, דבמכירה אין הדמים תולאה של האיסורי הנאה, דרק כלפי המוכר נהוו מן האיסור, ובמכירתו כבר נגמר איסורו שנכנסו לרשותו דמים, ועי' בזה ברמב"ן ורשב"א חולין ד', נדרים מ"ז קדושין נ"ו ב', ועי"ש ברשב"א דאף אין יכול למכור איסורי הנאה שיהא הלוקח נהנה מאפרן וכן בתו' ע"ז ס"ב א'.

ברם בתו' הרשב"א הנדמ"ח מבוחר דאיכא איסור דאוריתא לעשות זה וזה גורס לכתחלה, דהביא שם דהרי"צ"א פירש דהא דאמרינן יש שבת ע"פ דפת היינו שההנאה ניכרת ולכך הפת אסורה אף כשנאפת בתנור היתר ולא חשיב כזה וזה גורס מחמת תנור דהיתרא, ואין שבת ע"פ דפת היינו שאינו חשוב טפי מסתם גורס, ולכך כיון דהתנור דהיתרא הו"ל זה וזה גורס, והקשה לנפשיה דא"כ מאי פרכינן לרבנן ע"פ דאיסורא היכי משכח"ל, הרי כל ע"פ דאיסורא נינהו וכשאופה בהם בתנור היתר עובר בלאו, אלא דהפת שרי משום זה וזה גורס, הנה פשיטא ליה דאסור לעשות זה וזה גורס לכתחלה מדאוריתא, וכמש"כ מרן זללה"ה, ולפי זה נ"ל דהא דשרינן תנור חדש לאחר שהו"ן משום פסידא דתנור, היינו משום דכיון דהתנור דהיתר ורק הוסק באיסור לא מיתסר כה"ג מדאוריתא לשמש בו בע"פ דהיתר, וכמ"ק לשון הגמ' כ"ז א' אימור דשמעת ליה לר"א בע"ז דחמיר איסורה כו', ומשמע דמשום חומרא הוא, ועי' תו' לק' ע"ה א' ד"ה וגרפו, [ואפשר דלעולם הנגמר בגרמא דאיסורא, כגון בגד שנארג בכרכר דע"ז וכיו"צ לא מיתסר מדאוריתא אף לשמש בו לבד, [ומיהו לכתחלה לשמש בכרכר ודאי מסתבר דאסור מדאוריתא, ולפי זה נמי אשכחן דעשייתו אסור מדאוריתא, ומ"מ כשנעשה מותר מדאוריתא], וכן קערות ולוחיות ונ"ע].

וזה גורם, א"כ יש להשמיענו דקערות וכוסות וללוחיות כפת, וכן דין קדירה אם כפת אם כתנור, וזו נראה כונת רש"י במש"כ דאי רבי היינו ר"א ליכא למיבעי מידי.

שם דהא קבלה ציטולא מקמי דניתן עציס דהיתירא, ק"ק אמאי לא סגי במה דקיבלה ציטולא בשעת הציטול לבתר דאיכא עציס דהיתירא, דמ"מ משמשת להחזיק התבטיל, ואי דמה שצריכה להחזיק התבטיל לצורך ציטול לא חשיב הנאה אלא מנד הציטול והו"ל זה וזה גורם, א"כ אף כשנותן התבטיל מקמי העציס נמי אין לו הנאה אלא מנד הציטול, ועוד דלמה הקדירה אסורה, יזהר ליתן התבטיל לאחר שהקדירה על האש, ואפשר דגמ' קושטא קאמר כפי הדין, ואה"נ דגם מה שמקבלת התבטיל בשעת הציטול סגי לאסור, אח"כ ראיתי בזה בספר מרן זללה"ה ערלה ס"ט סק"י ע"ש.

(ח) ביצה ל"ט א' גחלת של ע"ז אסורה ושלחבת מותרת כו' המודר הנאה מחזירו כו', במודר הנאה מחזירו אין איסור אלא אם ההנאה באה מן המדיר למודר, אבל המדיר רשאי להפקיר חפץ כדי שיזכה בו המודר כדחנן נדרים מ"ג א', ואף שהמודר נהנה שרי דלא חשיב כנהנה מן המדיר, ויש לפרש דהיתר השלחבת נמי משום דאינה צבולות המדיר, דהא מיירי בשלחבת תלושה כמ"ש הרא"ש, או שאדם אחר הדליק מן השלחבת של המדיר, ודכוותה לענין תחומין והקדש נמי מתפרש לפי שאין צעצים לשלחבת, ועדיפא מתרנגולת שמרדה חולין קל"ט א', ונראה דה"נ יש לפרש בשלחבת של ע"ז, דאינתיקה לה מן הע"ז דאין לה קשר עם העצר, והרי היא שלחבת דהפקר וכאילו נעשית מאליה.

וא"ת והרי בע"ז אסרינן נמי בגד שנארג בכרכר של ע"ז כדחנן ע"ז מ"ט ב', אף שאין צבגד כלום מן הע"ז, וי"ל דלא דמי דהלוקח כרכר של חזירו שלא ברשות וארג בו בגד, חייב לשלם לו שכירות על הכרכר, עכ"פ בדקיימא לאגרא, ולכך אף שאין לצבול הכרכר שום זכות צבגד, מ"מ בע"ז החמירו כאילו שבת הצבג הוא השכר של הכרכר, ואף אם נימא דהוא דאורייתא, הר"ז כאילו אומן קונה בשבת כלי לגבי איסור ההנאה, אבל הלוקח שלחבת של חזירו, אינו חייב לו כלום, ולכך גם בע"ז שרי, ובמודר הנאה יש להסתפק אם לקח

אסור יסבור דיומץ, ועכ"פ רבי, כי היכי דתיקום רישא דצרייתא כוותיה.

רמיהו משה"ק דדין קערות וכוסות ואינך הו"מ נמי לאשמועינן למ"ד זה וזה גורם מותר אף לזד דרבי ס"ל זה וזה גורם אסור, עדיין לא נתיישב, ומשמעות מימרא דאצ"י היא דרך את"ל זה וזה גורם מותר הוא דשייך לדון בזה, ונראה דהנה מהא דקאמר ואת"ל זה וזה גורם מותר והכא משום דיש שבת עציס כפת הוא, מוכח דע"י הא דס"ל זה וזה גורם מותר יש להקשות אמאי הפת אסורה וע"ז משני משום דיש שבת עציס כפת, הא אי הוי ס"ל זה וזה גורם אסור הוי ניחא דהפת אסורה אף אי אין שבת עציס כפת, וע"כ מוכח מכאן דיש שבת עציס כפת הוא סבה לתת חשיבות לפעולת העציס טפי מפעולת התנור דלא ליהוי זה וזה גורם, ויש לפרש או משום דשבת העציס ניכר כפת, וכמ"ש הר"ן בע"ז מסוגיין וכונתו להא דאצ"י, והיינו דפעולת העציס נחשבת יותר מגרמא אלא מעין טעם כעיקר ואין פעולתם מתבטלת ע"י סיוע התנור, או דקתם פעולת העציס עיקר והתנור אינו אלא מונע שפעולת העציס לא תתפשט חוץ, וכן מוכח מכאן דלמ"ד זה וזה גורם אסור אפשר לחשוב פעולת העציס כפעולת התנור והו"ל זה וזה גורם והפת אסורה משום זה וזה גורם, [ומתפרש דאף אי אין שבת עציס כפת, מ"מ החוס בא מעצים דאיסורא ולא מגחלים, ולא מתפרש כלשון יש שבת עציס כפת דלהלן דהיינו לאפוקי שאין החוס מן הגחלים].

והשתא ניחא דלזד דס"ל לרבי דזה וזה גורם אסור, מפרשינן דהיינו טעמא דהפת אסורה, אבל אי זה וזה גורם מותר הפת מותרת אפילו כשהחוס מתיחס לעציס, דגם התנור נחשב כגורם, אם משום דמניעת התפשטות החוס נמי חשים גורם, אם משום דלעולם יש גם חוס שאין ליחסו לעציס אלא לגחלים, דהא בגרפו ואפה בו שרי לכו"ע כדאמר לקמן ע"ה א', ועי' לעיל סק"ה, ולפי זה לא שייך לאשמועינן דין קדירה וכוסות, דלמ"ד זה וזה גורם אסור אף תנור אסור, ולמ"ד זה וזה גורם מותר אף קערות וכוסות מותרים, אבל אי סבירא ליה לרבי זה וזה גורם מותר והפת אסורה משום דיש שבת עציס כפת ולא חשיב זה וזה גורם, והתנור מותר משום זה

להסקה, אבל בשאר איסורין לא איכפת לן אי לא משכח"ל איסורא בעלים דידהו.

ובאמת דמחזורתא דמילתא כפירוש הריב"א שהציא בתו' הרשב"א, וכ"נ בר"ן בסוגיין ובע"ז, וכ"ה בתו' ר"י מזריניא הנדמ"ח לע"ז, וכן צפי' הרא"ה הנדמ"ח, דיש שצח עזים צפת היינו דשצח העזים ניכר צפת, וכאילו טעם העזים מעורב צפת, ולכן לא שייך צוה קולא דזה וזה גורם, דלא נאמר אלא בגרם, ולא כשיש מערובת מן האיסור, וכן פשטות הלשון דשצח עזים צפת מתפרש כן, דאילו לפרש"י ותו' הול"ל אש מעזים קאחי ולא מגחלים, וכן מתפרש לשון יש שצח סממנים ע"ג האמר דצ"ק ק"א א', דהיינו אש חזותא מילתא היא וחשיב כאילו הסממנים צעין על האמר, או דחזותא לאו מילתא היא וכאילו הסממנים כבר אינם, וכן מצוהר התם צקוגיא דאי אין שצח סממנים ע"ג האמר, ראוי להתיר בגד שצבעו בקליפי ערלה, וכן יש להתיר מדאורייתא לצבוע בהן לכתחלה, דהא מהא דילפינן מקרא שלא יצבע בו מוכחין דלענין ערלה יש שצח סממנים וחזותא מילתא היא דהנאה הנראה לעינים אסרה תורה, הא לאו הכי הוי שרי לצבוע בהן, דחזותא היא כקול ומראה ושלשהבת, דלא מיתסרי צאיסורי הנאה, ולפי זה דכוותה אף צע"ז דאפרה אסור, מ"מ יש להתיר הפת, אי אין שצח עזים צפת, דיש לדון החוס כשלהבת, וכמו חזותא אי לאו מילתא היא, דלענין לצבוע אין לחלק בין ערלה לע"ז, דהא הקליפין צעין, ואף לאסור לצבוע מן הקליפין כמו שהן, צעין לקרא גבי ערלה, דאל"ה נוקמה למחני' דצבד שצבעו בקליפי ערלה, כשצבע בקליפות כמו שהן מצלי לצשלקן, אלא ודאי אף זה יש להתיר אי אין שצח סממנים ע"ג אמר, [ועי' בלשון הרמב"ם פט"ז ממ"א ה"כ דמשמע נמי דשצח עזים צפת ושצח סממנים ע"ג האמר כי הדדי נינהו, ועינים שצחן ניכר ונהנין ממנו, ועי"ש בהכ"צ].

ותוכן הסוגיא לפי זה דרבי ס"ל יש שצח עזים צפת, ולכן אסר הפת אף בעזים דאיסורא ותנור דהיתירא, דלא חשיב זה וזה גורם כיון שיש שצח עזים צפת, ובתנור חדש אפשר דס"ל יוצא, דזה וזה גורם מותר, ויאפה צו בעזים דהיתירא, ואין שצח תנור צפת, וחכמים סברי דאין שצח עזים צפת, ולכן אף בתנור חדש בהיסק ראשון דאיסורא

כרכר של המדיר וארג צו בגד, אש אסור לו ליהנות מן הצבד, די"ל דאיסורא דעבד הוא השימוש בכרכר, וכבר נגמר האיסור, וצבד עזמו אין שום זכות למדיר, ולא שייך לאסרו, ויש מקום לומר דאש לא יהנה מן הצבד נמצא שלא נהנה מן המודר, ולכן יש לאסור הנאתו, שו"ר צרמב"ן סופ"ק דנדריס צסם ירושלמי עי"ש.

ט) פסחים ע"ה א' צעא מיניה רחב"א מר"א צ"א תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו ואפה צו כו', לכאורה מה שהיה ראוי לדון צוה הוא אי חוס הקלוט בתנור חשיב כשלהבת דאף צע"ז שרי כדאמר בינה ל"ט א', או דכיון דהוא משומר וגם ראוי לשמש בו, הרי דינו כגחלים, וכיון דחוס זה נפרש מן הקליפין צעודם אסורים, כמש"כ תו' דאין לו קולא דגחלים, הרי הוא צאיסורו, אבל אין לתלות הדבר אש חוס זה חשיב כאש לגבי פסת, ולכאורה צאצע"א דמסיק דאפילו אי הוי חשיב צלי אש לגבי פסת, מ"מ הוי שרי, נראה דהיינו לומר דחשיב כשלהבת, והיינו דמסיק דאעזים דאיסורא קפיד רחמנא והא ליתנהו, כלומר דהחוס שבתנור צבד את יחוסו לעזים דאיסורא, וכמש"כ לעיל סק"ח צטעמא דשלהבת, ולצ"ק צ"ל דס"ל לגמ' דאש החוס צחשיבותי' קאי וחשיב צלי אש והוא משומר וראוי לשימוש, אין למיהב ליה דין שלהבת, אלא הרי הוא צאיסורו כאילו עדיין היה אחוז בעזים דאיסורא, אבל אש צבד חשיבותו, והרי דינו כצא מן השלהבת ולא כשלהבת עצמה, הרי ראוי לדונו כשלהבת דאינתיקה מעזים דאיסורא.

והנהגה להאמור טעמא דהפת מותרת משום דחשיב כשלהבת, ולפי זה אף צע"ז דאפרה אסור נמי יש להתיר בתנור גרוף, וכן נוטה דעת מרן זללה"ה צערלה ס"ט ס"ק י"א, ודלא כהש"ך ציו"ד ס' קמ"צ סק"י, וכן צמודר הנאה.

י) כ"ז ב' אלא עזים דאיסורא לרבנן היכי משכח"ל כו', יש לעי' הא עזים דאיסורי הנאה היינו ע"ז, וצע"ז כיון דאפרן אסור כצסמוך, א"כ ממילא אסור להשתמש אף בצחלתו, והרי הא דמשני צשרשיפא היינו נמי צע"ז, דמקליפי ערלה אין עושין שרשיפא, וגם עיקר הא דפשיטא לגמ' דמשכח"ל עזים דאיסורא, לכאורה נראה דהיינו מהא דאמרה תורה ואשריהם תשרפון צאש, דמזה משמע דאינו רשאי לשמש בהן, וסתם עזים

הפת מותר, דהנאה המגיעה לפת דמיא לשלהבת דאין זה ממש, ומותרת אף בע"ז, וזיטלה ע"ג גחלים מודה רבי דשרי, משום דגחלים כאפר, ופליגי אי אף בלוחשות או רק בעוממות, ומיהו רבנן אף באצוקה כנגדו שרו, אע"ג דבאצוקה כנגדו לכו"ע חשיבא השלהבת כבאה מן העצים ולא מן הגחלים, דכיון דאין שבה עצים צפת הרי החום כשלהבת דשרי אף בע"ז, [ומיהו רבי דשרי בגחלים משום דאפרן מותר, היתר זה ליח' בע"ז דאפרה אסור].

ולפי זה ז"ל דהא דאמרינן לעיל ואח"ל זה זה גורם מותר והכא משום דיש שבה עצים צפת, ללא כל לומר דאי הוי סבר רבי זה זה גורם אסור לא הוי צריך למיסב דיש שבה עצים צפת, דאין הדבר כן, דאי אין שבה עצים צפת הרי הפת מותרת אף אי זה זה גורם אסור, דהאפיייה כנעשתה משלהבת דיינינן לה, אלא ה"ק והכא הרי משום דיש שבה עצים צפת הוא, וממילא שפיר מצי סבר זה זה גורם מותר, וכן הא דאמרינן לעיל כ"ו ב' אימור דשמעת ליה לרבי משום דיש שבה עצים צפת כו', היינו משום דע"כ הכי סבר, דאל"ה א"א לאסור הפת, וממילא ליכא למישמע אי ס"ל זה זה גורם אסור או מותר.

ופלוגתא דאמוראי אי גחלים לוחשות שרי לרבי, היא גם אליבא דרבנן בעיקר הדין אי גחלים לוחשות כאפר דשרי ליהנות מהן מעיקר הדין, אלא דכיון דלכתחלה גם לרבנן אסור דאף בתנור אמרו יולן, [ואף גריפה לא מהני להחיר לכתחלה], ודיעבד לרבנן בכל ענין שרי, לכך ליכא לפלוגתאן אלא אליבא דרבי, ובע"ז דאפרה אסור, לכו"ע אליבא דרבי הפת אסורה אף בעוממות, ובאצוקה כנגדו לכו"ע אין כאן דין גחלים, וממילא לרבי בכל איסורי הנאה הפת אסורה, ולרבנן אף בזה הפת מותרת, ואף אי פלוגתאן בלוחשות היינו דרבי אסר אף בלוחשות, אבל רבנן מתירין אף באצוקה כנגדו, דהא טעמם משום דאין שבה עצים צפת, וזוהו אין חילוק בין גחלים לאצוקה, והו"מ למיפרך גם אליביה עצים דאיסורא לרבנן היכי משכח"ל אלא דעדיפא לגמ' לאסוקי אליבא דמ"ד דרבי לא אסר אלא באצוקה כנגדו, דלפי זה הרי ע"כ דרבנן שרו באצוקה כנגדו, וא"כ עצים דאיסורא היכי משכח"ל, כלומר הרי כל שימוש

דהיסק לרבנן שרי משום דאין שבה עצים צפת, ואף בע"ז שרי, ומשמע דלרבנן אף לכתחלה שרי להסיק בהן מדאורייתא, דהר"ז כאלו כל לעשות שלהבת, וכמו דשרינן צ"ק ק"א א' לצדע אי אין שבה סממנים ע"ג האמר, וכמש"כ לעיל, ועי' בתו' הרשב"א שהריצ"א נתקשה בזה.

שם בעא מיניה רמב"ם מר"ח תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה זו הפת לרבנן כו', לפרש"י ותו' כזר תמה מהרש"ל דבהקדש דאפרה אסור הרי פשיטא דיש לאסור אף לרבנן, דהא כל טעמייהו דרבנן משום שהשלהבת באה מן הגחלת, וצריך לדחוק דרמב"ם ור"ם פליגי אסוגיא דלעיל וסברי דטעמיה דרבי משום דזה זה גורם אסור, וכח העצים לעולם אסור, ורבנן דשרו משום דסברי דגם התנור הוי גורם והו"ל זה זה גורם, ולא שרו אלא בתנור ישן, אבל לא בתנור חדש דהיסק ראשון דאיסורא, וסיפא דגחלים לאו מענין פלוגתאם הוא, אלא סתם אשמועינן דגחלים שרו, וכיון דטעמא דרבנן משום זה זה גורם שפיר קמיבעיא ליה דשמא דהקדש מחמרי רבנן בזה זה גורם כיון דחמיר דאינו בטל.

אבל לפי ריב"א שכתבנו נחא בפשיטות, דכיון דטעמייהו דרבנן משום דאין שבה עצים צפת והיינו דאין לו חשיבות, שפיר קמיבעיא ליה דאפשר דאין לו חשיבות דחשיב כמתבטל, אבל דהקדש דאין לו ציטול, שמא יש לאסור, דאף שאינו חשוב כבעין ממש, אבל מ"מ לא נתבטל, ואפשר דהיינו נמי דאמרינן צ"ק ק"א א' לענין שביעית דאמר קרא תהיה בהוייתה תהא, דר"ל דחשונה היא להיות בהוייתה ולא להתבטל, ולכך חשיב חזותא מילתא לענין שביעית, [ועי' לעיל סק"ד שנתקשנו בזה], וכמו דמסקינן לענין הקדש.

יא) טור יו"ד סימן קמ"ב ואם אפה זו הפת באותו היסק למ"ד זה זה גורם אסור הפת אסורה אבל אנו קיי"ל זה זה גורם מותר דדיעבד כו' ואע"ג דקיי"ל זה זה גורם מותר אם אצוקה כנגדו הפת אסורה דיש שבה עצים צפת והרמ"ה כתב כו', יעוי' צ"י מה שנתקשה בזה ובדברי הרמ"ה, והנה בדברי רבנו מבואר דהדיא דבאין אצוקה כנגדו טעם ההיתר הוא משום דזה זה גורם מותר, והיינו תנור ישן דהיתירא וגחלים דאיסורא, וזוהו לא אמרינן דיש שבה עצים צפת

צפת נקט רבנו לקולא, ודברי רבנו באו"ח סי' תמ"ה מתפרשים ציצל ואפה שלא בתנור דליכא זהו זה גורס, ולכך לא שרי אלא בעוממות לר' יהודה, ולרבנן אף בעוממות אסור.

ולפירוש הטור ניחא הא דמיבעיא לן גבי הקדש כ"ז ב' לרבנן, דכיון דרבנן לית להו דשצח ע"ס צפת, ושרי משום זהו זה גורס, וקמיבעיא ליה אם גם בהקדש דלא בטיל שרינן זהו זה גורס, והו"מ נמי למיבעיא אליבא דרבי באין אבוקה כנגדו, אלא דדרבי לא איפשיטא אי ס"ל זהו זה גורס מותר.

ומצאנו חזר לרבנו בעיקר הפירוש דאף בגחלים אסורות לא אסרינן לפת למ"ד זהו זה גורס מותר, והוא הרמ"ך המוצא בכ"מ צפ"ג מחו"מ הי"א, דעל מש"כ הרמב"ם דבחמץ בפסח אף הפחמין אסורין, [לפי שהוא מהנקצרין דאפרן אסור], ולכן לא יסיקו בו תנור וכירים ואם ציצל או אפה אותו הפת ואותו התבשיל אסורין בהנאה, הוסיף ודוקא באבוקה כנגדו, הרי דס"ל ג"כ דבאין אבוקה כנגדו לא אמרינן דיש שצח ע"ס צפת, ושרי למאי דקיי"ל זהו זה גורס מותר, וכן בר"ן צע"ז מ"ט כתב דאפה זו את הפת אסור אף למאי דקיי"ל זהו זה גורס מותר משום דיש שצח ע"ס צפת ומיהו ה"מ באבוקה כנגדו כו' ומייתי סוגיא דפסחים דפליגי בגחלים, ואע"ג דצע"ז קאי דאפרו אסור, [ומיהו ק"ק דהזכיר שם טעמא משום דמיקלי קלי איסורא], וכ"מ במאירי בסוגיא דפסחים דלא אמרו שצח ע"ס צפת דלא חשיב זהו זה גורס, אלא באבוקה כנגדו.

והרמ"ה נראה דס"ל דלעולם יש שצח ע"ס צפת והיינו כפירוש ריב"א והר"ן דהנחתו ניכרת צפת, ואף בגחלים עוממות, וליכא למישרי משום זהו זה גורס, אלא דצא"ר איסורים דאפרן מותר הרי עוממות כאפר, ושמא אף לוחשות, ותליא בפלוגתא, אבל צע"ז דאפרה אסור הרי אף בעוממות אמרינן דיש שצח ע"ס צפת והפת אסורה.

ודברי הרמב"ם כדברי הרמ"ה, וסמם צפ"ז מהלכות ע"ז הי"ג דאפה זו הפת אסורה ולא חילק בין אבוקה כנגדו לגחלים לוחשות או עוממות, דבכל ענין אסורה, דצע"ז הרי אפרה אסור, ולא מהני כאן זהו זה גורס דשצח ע"ס

לאסור אף אי זהו זה גורס מותר, ומצואר דהגחלים ודאי אסורים אם משום דאיידי בלוחשות דאסורים גם צא"ר איסורי הנאה כמ"ס באו"ח סי' תמ"ה, אם משום דצע"ז אף עוממות אסורים דהא אפרו אסור, ולמדנו מזה דרבנו מפרש דיש שצח ע"ס צפת היינו לומר דעיקר האפייה נעשה ע"י חום הע"ס, והתנור נחשב כמסייע שאין בו ממש, ולכך אסור אף אי זהו זה גורס שרי, ובגחלים עוממות לכו"ע חשיב גם התנור כגורס, ולא אמרינן דשצח עוממות צפת, אלא דמ"מ צא"ר איסורי הנאה שרי בעוממות אף למ"ד זהו זה גורס אסור, כדמשמע בפסחים כ"ו ב' דמספקין אי סבר רבי זהו זה גורס מותר או אסור, אע"ג דשרי ציצלה ע"ג גחלים, והיינו משום דעוממות כאפר חשיב דשרי גבי ערלה, אבל בלוחשות פליגי, ומאן דשרי סבר דגם לוחשות כאפר דשרי גבי ערלה, ומאן דאסור סבר ללוחשות כע"ס צפת, ומ"מ עדיין אין מזה הכרע דנימא גם בגחלים לוחשות דיש שצח ע"ס צפת לאסור אף למאן דשרי זהו זה גורס, דאפשר דרבי סבר זהו זה גורס אסור ולכך לא התיר אלא בעוממות, א"נ מילתא דפסיקתא נקט דעוממות לכו"ע שרי, ולוחשות תליא בפלוגתא דזהו זה גורס, א"נ ציצלה ע"ג גחלים מתפרש גם בלא תנור, וזהו לכו"ע אסור בלוחשות, אבל קשה דצמ"ז כ"ז א' אמרו בהדיא בשלמא למ"ד לוחשות אסורין משום דיש שצח ע"ס צפת, ומשמע דאף למ"ד זהו זה גורס מותר אסרינן בלוחשות למאן דאסור, וכמו באבוקה, וא"כ לפי מש"פ רבנו באו"ח שם ללוחשות אסורין, איך התיר בכלל משום זהו זה גורס, וצ"ל דס"ל לרבנו דהא דאמרינן צמ"ז בשלמא למ"ד לוחשות אסורין משום דיש שצח ע"ס צפת, דהיינו למאי דלא ס"ד לאוקמה באבוקה כנגדו וכדפרכין למ"ד לוחשות מותרות פת דאסור היכי משכח"ל, אבל למאי דמסקינן באבוקה כנגדו, תו אין לנו ראייה לומר דגם בלוחשות יש שצח ע"ס צפת, דאפשר ללוחשות אסורות רק למ"ד זהו זה גורס אסור, ואי רבי ס"ל זהו זה גורס מותר, מיתוקמא מילתיה רק באבוקה כנגדו, ואע"ג דלוחשות לאו כאפר, ואם כי אין הכרע לזה, מ"מ כיון דעיקר הדין לפסוק כמאן דאסור לוחשות הוא במחלוקת דדעת הרי"ף נראה לקולא וכ"פ הרמב"ם, הלכך לענין לומר דגם צמ"ז יש שצח ע"ס

צפת, ואילו בערלה וכלאי הכרם צפט"ו ממ"א הכ"צ כ"ד חילק בין אצוקה כנגדו לגחלים דדין כאפר דשרי בערלה וכלאי הכרם, ושם צה"כ פירש דבאצוקה אסור לפי שהנחת העצים ניכרת צפת, וכן הצבע בצגד, והיינו כפי' ריב"א והר"ן לעיל סק"י, וצמט"פ נתיישב כל משה"ק הצ"י בדברי הטור והרמ"ה והרמב"ם, וכבר כתב כן בש"ך סק"י, אלא בדברי הטור לא נתיישבו שם, אלא"כ דעתו נמי כדעת הרמ"ה ע"ש.

שם בטור אצל תנור ישן שהסיקו מעצי אסור אסור לאפות בו לכתחלה כיון שאין כאן אלא הפסד מועט של דמי העצים כו', לשון זה ז"ע דהא העצים לאיסורא נינהו ודין הוא שיפסידם בין אם ערכם מעט או רב, ורק בתנור חדש שמפסיד גם התנור בזה התירו.

(יב) ע"ז מ"ח ב' לא ישב צלילה פשיטא כו', משמע דמיתסר מדאורייתא, דאי מדאורייתא שרי, שפיר אינטריך לאשמועינן דרבנן אסרו, ואע"ג דבהקדש אין מעילה בקול ומראה כדאמר פסחים כ"ו א', ופרש"י התם משום שאין בהם ממש, וא"כ דכוותה כל נמי אין בו ממש, וראוי לומר דלא מיתסר מדאורייתא, י"ל דע"ז חמיר טפי דכתיב ולא ידבק בידך מאומה, וכמ"ש תו' תמורה ל"ג ב' דמה"ט אפרן אסור, ומיהו בתו' פסחים שם ד"ה שאני משמע דאי הו' אילן העשוי ללל הו' מיתסר בהקדש מדאורייתא, וי"ל דלל כיון שנהנה מגוף של הקדש חמור טפי וחשיב כיש בו ממש, ודוקא מראה וקול ושלשה דבשעה שנהנה מהם כבר אין להם שום קשר עם גוף של הקדש, לכך אין בהן מעילה, ועי' ברא"ש צ"ה ל"ט א' דשלהבת דהתם איירי נמי כשכבר נתלשה מן העץ, ועי' בירושלמי בסוגיין, וצמט"כ בהערות על סדר המסכת פסחים כ"ו א'.

שם למימרא דר"י סבר זה הו' גורם אסור ורבנן אמרי זה הו' גורם מותר הא איפכא שמעינן להו כו', לכאורה קשה מאי קמדמה למתני' דין זה הו' גורם דיעבד הלא לא נתפרש במתניתין דין דיעבד בעבר וזרע, ויש מקום לומר דאף אי זה הו' גורם אסור מ"מ הכא יש להחיר, דלא אשכחן זה הו' גורם אלא כשלא היה הדבר יכול להעשות ע"י ההיתר לצד, אצל הכא שגם בלי האילן היו הירקות גדלים, אף שנשתצחו ע"י האילן לא מנאנו דאיכא מאן דאסר, ובתו' פסחים כ"ז א' כתבו דאף

בשאר דהיתר ודאיסור אם כל אחד יכול להחמין צפ"ע שרי, [עי"ש וצ"ז ס"ח ב' ד"ה לר"ש], וכש"כ הכא דהיתר יכול ודאיסור אינו יכול, [וכן בשדה שגודצלה ופרה שנתפטמה לא למדנו דין דיעבד], ומיהו התם ליכא שבה צמה שנוסף שאור, משא"כ הכא שיש שבה מחמת הלל, אצל מ"מ אין לאסור את הכל, ולכל היותר יוליך הנחת השבה לים המלח, ועו"ק דהכא לענין לכתחלה הרי לכו"ע זה הו' גורם אסור, וכבר הקשו כן הראשונים ז"ל, ומיהו י"ל דהפסד הקרקע חשיב כדיעבד וכמ"ש תו' פסחים כ"ו ב' לענין תנור חדש, אצל אפרש דהכא יכול לפרוס סדין תחת האילן ולא יהנה מן הלל והנבייה, וחשיב לכתחלה, ועו"ק דמאי קמדמה ההיא דשוחק וזורה לרות, הרי שפיר יש מקום לומר דיש לאבד את הע"ז באופן שלא תהא שום אפשרות ליהנות ממנה, אף דבשא"א זורעין תחתיה, ועו"ק צהא דאמרינן טעמייהו דרבנן משום דמה שמשיב צנבייה פוגם בצל, ומה סברא היא, הלא לאחר שזרע, ויש הפסד הלל, הרי זו שדה, ולמה יותר לו ליהנות מן הנבייה, אטו חוב הוא שגובה מן הע"ז, והגע עצמך שזרע בצל ע"ז שצמורה וליכא שם נבייה, מי נתיר לו לזרוע תחת אשרה שצמערב לזכות צנבייה, וה"נ כשהכל תחת אותו אילן.

ולבן נראה דגמ' לא מדמה דין דיעבד לענין לכתחלה, אלא דפרכינן רק דהכא ר' יוסי מחמיר טפי בנושא של זה הו' גורם והתם רבנן מחמיר טפי, ואין סברא דליזלו בתר איפכא, אצל אי לא הו' איירי בהכי אלא או ר"י או רבנן לא הו' קשיא לן לא דר"י אדר"י ולא רבנן אדרבנן, ומשנינן דבאזיל לאיבוד קיל ליה לר"י טפי, ורבנן מקילין טפי כשאין לו ריוח כלל דמה שמשיב צנבייה פוגם בצל, דכה"ג ס"ל דאין לאסור לכתחלה כיון דיפסיד הקרקע, ואין כונתו ליהנות, ולמסקנא לא אזלי בתר איפכא ור"י מיקל גם במתני', ורבנן מחמירי הכא והתם, ור"י לדצריהם קאמר להו, והא דרבנן לא חיישי לצנבייה אע"ג דס"ל זה הו' גורם אסור, וצגמ' פירשו כדאמר רב מרי צריה דר"ב, ולמש"כ דאין די צהאי טעמא לחוד, יש לפרש כמש"כ הרמב"ן והר"ן צטעמא דרבנן שרו לכתחלה אף דלכו"ע זה הו' גורם אסור לכתחלה, דהוא משום דאיהו לא קעביד מעשה, ואין לנו לאסור עליו את שדהו משום שתצא הנבייה, ומ"מ אם היה

כפניות של ערלה, אף דליחא בגמ', והיינו לפרוש דאם הרכיב אהא קאי, [ומיהו אפשר דהיה כן בגירסתם], וכמעט שלא יתכן לפרש צענין אחר, דכיון דצדברי ר"י נזכר הרכבה, ממילא גם הא דמודה שאם הרכיב יש לפרש דאהא קאי, ועוד דנטע והצריך והרכיב צהדי הדדי לא מצאנו צדוק מקום.

ומה שפירשו דהרכבה כפניות היינו שלוקח יחור וצו כפניות ומרכיבו, ואז הכפניות נעשים יחורים ולכך מותרים, נראה דאין הכונה שמרכיב רק הייחור ואז הכפניות שצריך שיהיו נעשים ענפים, דהדבר קשה טובא לומר שהוא כן, דסתמא יניקת היחור ע"י הרכבה כיניקתו דמעיקרא צאילן, וכשם דכל אילן אין הכפניות נעשים ענפים, ה"נ צריך שהורכב, אלא הכונה שהכפניות עצמם עם הייחור נרכבים, והכפניות שהורכבו עושים יחורים, וכ"ה בריטב"א וצ"י הרא"ה הנדמ"ח שמרכיבין את הכפניות עצמם, ומיהו מש"כ דרבנן שרו לכתחלה משום דסמדר לאו פרי, ור"י לטעמיה דסמדר אסור, לפוס גמ' דילן בצרכות ל"ו ופסחים נ"ב מודים חכמים לר"י בשאר אילנות דסמדר אסור, [ומיהו בר"ש סופ"ק דערלה כתב צדוק דהירושלמי דר"י לטעמיה דסמדר פרי, וצ"ל דהירושלמי פליג אגמ' דידן, ומפרש שאר אילנות לצד מתמרים, ואין למידין מן הכללות], ולפי תרגום פשטות הלשון, היה נראה דכשמרכיבין טובא להניח כפניות בהרכבה שהם מועילים להתאחות הענף עם האילן וכן בהרכבה, ולפי שתועלתם צריח או צמים היוצאים מהם וכיו"ב, לכך דמי לנטיעת אגוז, שאין התועלת מן האגוז אלא לאחר שכלה, וה"נ כאן אין התועלת אלא ממה שנפרש מן הכפניות, וקמפלגי בצפונותא קמייחא דאגוז.

מ"ט א' אלא לעולם הא ר"י והא רבנן ר"י לדבריהם דרבנן כו', לכאורה דוחק הוא לפרוש דר"י לדבריהם דרבנן קאמר להו, והיה ראוי לפרוש מתני' כפשטה וסברי רבנן דזה וזה גורם שרי צע"ז נמי ולכך התירו נצ"ה, וצריחא דשדה תזרע ופרה תשחט כוותיהו, ור"י סבר בשאר איסורין זה וזה גורם מותר כדשרי צנטע והצריך, וצע"ז ס"ל דזה וזה גורם אסור ולכך אסר צנציה, וצדקאזיל לאיצוד מיקל כדשרי לשחוק ולזרות לרות, ורבנן דאמרי אף היא נעשית צל היינו רבנן

מרויח צדבר לא הוי שרינן אצל כיון דמה שמשצית צנציה פוגם צלל, לכך שרינן.

שם והמתן ר"א נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי, יש לדקדק צלשון מפני שהוא פרי, דהא צפרי גמור עסקינן, ואטו שייך למיתני אין נוטעין פרי מפני שהוא פרי, ולא מצאנו לשון זה אלא בסמדר וצקטף צפ"ק דערלה, ועו"ק משה"ק תו' דהא ודאי רבנן נמי מודים דערלה צשריפה ולא לנטיעה, ומה שחיראו לא יתכן אלא אי ר' יוסי אסר צדיעצד צנטע ולא הצריך, ופשטא דגמ' דגם צנטע לחוד שרי, וכפ"י קמא דרש"י, וכפירוש הר"ן צשם הראצ"ד, וגם לא נרמז צדברי ר"י דין דיעצד, ולפמ"ש"כ הרמב"ן צשם ירושלמי דטעמייהו דרבנן משום שהאגוז כלה עד שלא יצמח, יתכן לפרש דהנידון אם איסור הנטיעה הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם הוא דרבנן הרי מותר צדיעצד אף אי זה וזה גורם אסור, אצל אם הוא מדאורייתא לא שרי צדיעצד אלא אי זה וזה גורם מותר, והנה רבנן סברי דכיון שהוא כלה עד שלא יצמח הרי דינו כאפר, ואין איסור הנטיעה אלא מדרבנן, וממילא לכו"ע שרי צדיעצד, וע"ז קאמר ר"י דאיסורו מדאורייתא מפני שהוא פרי כלומר דחשבינן ליה כפרי צשעת הצמיחה ולא כאפר, דכיון דראוי להצמיח, הרי עדיין שם פרי עליו, ולכך הזכיר מפני שהוא פרי לומר דאיסורו מדאורייתא, והשתא ניחא שפיר הא דאמרינן דמודה ר"י שאם נטע מותר, והיינו דמודה לרבנן, דאע"ג דאיהו סבר דאין נוטעין מדאורייתא והיה ראוי לאסור צדיעצד, אפילו הכי מודה דמותר, לפי דס"ל זה וזה גורם מותר, (ועי' צפ"י הנדמ"ח ע"ש ר"י צן מלכי צדק צהך מתני' צשלהי פ"ק דערלה).

שם ואר"י א"ר מודה ר"י שאם נטע והצריך והרכיב מותר כו', פשטא מתפרש כפירוש הראצ"ד שהציא הר"ן דמילי מילי קאמר ושאם נטע קאי אהא דאמר אין נוטעין אגוז, והרכיב קאי אהא דאמר אין מרכיבין צכפניות, ואגב דנקט נטיעה והרכבה הוסיף גם הצרכה צבני ציקתא נינהו וכדתנן פ"ב דשביעית מ"ו, [וכן שנינו שם כל הצרכה שאינה קולטת כו' וקאי גם אהצרכה ונטיעה], וכן נראה שהוא דעת הר"ף והרא"ש שהוסיפו להציא גם סיפא דר"י דאין מרכיבין

ור"א דתנור יותך דסברי זה וזה גורס אסור בע"ז, ומחמרי אף באזיל לאיצוד, ולפרש"י דהשתא ס"ל לגמ' דאף כל אשרה לא אסרינן למ"ד זה וזה גורס מותר, ור"י לרבנן דאסרי ירקות צימות החמה קאמר, ניחא, דלפי זה לא אשכחן מאן דמתיר זה וזה גורס בע"ז אלא ר"י דשוחק חורה לרות, דהא רבנן דשרו נבייה אסרי כל וע"כ דזה וזה גורס אסור, ונבייה כדרכ מרי, אבל לפי הרמב"ן דגם השתא ס"ל דלל אסור אף אי זה וזה גורס מותר קשה, וי"ל דלמעוטי בפלוגתא עדיף, והשתא ליכא אלא חד פלוגתא אי זה וזה גורס שרי או אסור, אבל אי נימא דר"י אסר זה וזה גורס בע"ז, א"כ אית לן נמי פלוגתא בדאזיל לאיצוד אי איכא למישרי זה וזה גורס, ועוד דטפי ניחא לומר למסקנא דלא מפלגינן בין ע"ז לשאר איסורין, ומאן דאסר בע"ז אסר אף בשאר איסורין וכדאר"א בהדיא בפסחים כ"ו א', ומאן דשרי בשאר איסורין, שרי נמי בע"ז, אבל אי הוי מפרשינן דרבנן דמתני' שרו זה וזה גורס בע"ז ור"י אסר, נמצא דר"י מחלק בין שאר איסורין לע"ז דהא שרי אס נטע והצריך, ומ"מ אסר נבייה.

מה שחמה הרמב"ן על הרמב"ם דכ"ד אפשר להתיר לכתחלה לזרוע תחתיה צימות החמה, הרי נהנה מע"ז, נראה דל"ק דה"נ יש לשאול בהא דתניא שדה זורע, ואיך שרינן ליה לכתחלה לזרוע בשדה שנזדלה בזבל ע"ז, והטעם נראה משום שצריך להפסיד את הקרקע ולכך חשיב כדיעבד, וכמו בתנור חדש בתו' פסחים כ"ו ב', אח"כ מנאנתי בחידושים המיוחסים להריטב"א פסחים כ"ו ש"כ צ"ש הרשב"א.

(ג) ע"ז מ"ט א' וכן פרה שנחפטה בכרשיני ע"ז כו', נראה דמדאוריתא לכו"ע פרה תשחט, דעיכול הנהפך לזשר חשיב פנים חדשות, ועדיף מאפר, וכן משמע מהא דמהני אס תרזה ואס איתא דמיתסר מדאוריתא מאי מהני תרזה, אטו שייך לומר דכל שצח הכרשינין הלך ברזון, ורק מדרבנן אמרו דג"ז צדין זה וזה גורס, ואפשר דרק לכתחלה אמרינן תרזה, אבל אס שחטה מותרת, ואפשר דמ"מ יולין הנאה לים המלח. — ומתא דמני בהדה שדה שנזדלה משמע דנמי להא דמיתא, שאין הזבל צעין, ורק העפר קלט ממנו, וכמ"ש בתוד"ה שדה, ומשמע דגם זה רק מדרבנן.

תמורה ל"א א' מ"ט אילימא דמפטמא מינה כו' הואיל ויכולה לעמוד עליה מעת לעת, הרבה יש לתמוה דמה צ"כ שקיומה ע"י חלב טריפה, אטו טריפה אסורה בהנאה, ולמה לא יניק לה לכתחלה חלב טריפה, ועוד דאף באיסורי הנאה כגון שפטמה בכרשיני עכו"ם אמרו בע"ז מ"ט א' דתרוה למ"ד זה וזה גורס אסור, ולא אמרו תמות, ומשמע דאף בשיכלה לעמוד מעת לעת מחמת הכרשינין, ואף בשלא אכלה דברים אחרים כפי הצורך לקיומה, ומיהו י"ל דהכא לרמב"א קיימינן ורבנן פליגי עליה, וסוגיא דהתם כרבנן, אבל עיקר הדבר קשה, ואם נימא דהוא מדרבנן נמי צריך טעם מה ראו חכמים לגזור בזה, ודוחק לומר דס"ל לולד טריפה אסורה, וגזר ינקה מן הטריפה אטו ולד טריפה, דסתמא היונקים הם הולדות כדתנן בכורות כ"ג ב' אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אל זו, דא"כ למה תלו הדבר ביכולה לעמוד עליה מעת לעת, ואם נימא דלא אסר רמב"א אלא למזבח, וכ"ה בפסקי תו', וכ"מ מלשון פסולה דנקט, ולא נקט לא יקרב, [ע"י חולין נ"ח א' דהיינו נמי להדיוט], ופסול שייך רק גבי מזבח, י"ל דהטעם משום דבזיא מילתא, ובזה מסתבר כמ"ש בפיה"מ דהיינו רק תוך מעת לעת, אבל בתו' נסתפקו דשמא אף להדיוט, וי"ע.

ונראה דלרמב"א ולד טריפה שנטרפה ואח"כ נתעברה פסולה לגבי מזבח אפילו אי זה וזה גורס מותר, דלא עדיפא מכשירה שינקה מן הטריפה, כיון שכל קיומה הוא ע"י הטריפה, וא"כ ר"א ור"י דפליגי בולד טריפה אי פליגי בנטרפה ואח"כ נתעברה, ע"כ פליגי ארמב"א, ובלא"ה נמי כיון שנשנה בלשון יחיד ש"מ דפליגי רבנן עליה, וכ"כ בפיה"מ דלית הילכתא כרמב"א, ומש"כ בתו' דה"ה בכרשינין ולפו"ר אף להדיוט, כ"ז לרמב"א, אבל לא קיי"ל כוותיה, וכמ"ש בפשיטות במדכי פ' אלמנה מהא דאכלינן תרנגולות המתפטמות משרצים, וע"י להלן בדברי הרמ"א.

בספרי ראה והוצא ציאור הגר"א יו"ד סימן ס', איתא מרבה אני ולד טריפה שינקה מן הכשרה ועדיין לא ארצה את ולד טריפה שינקה מן בהמה כשרה עם הטריפה ת"ל כל צבהמה, ולא נתפרש מה יתרון לולד טריפה, ולמה לא שנה הדין סתם צבהמה שינקה מן הכשרה עם הטריפה, ועוד

ירק, מ"מ אם האכילו לבהמתו או מכרו אינו חייב אלא א"כ יש שוה פרוטה בשבח הטעם לחוד בלא הירק, והכא מדרבנן הוא דהחמירו לאסור בהנאה כמו לענין אכילה.

שם רש"ג אומר ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יין נסך שבו, מבואר דלא חשבינן ליה כנותן מתנה לעכו"ם את היין נסך, דהא ודאי יכיר לו טובה כשמוכר לו ג' חציות בדמי שמים, ומ"מ נראה דאין ללמוד מזה דגם בלא נתערבו שיהא רשאי למכור לו כה"ג גם את היין נסך, ועי' להלן ס"ק ט"ז.

ויש להסתפק אם גם בנתערב היין נסך באינו מינו בשיעור נותן טעם שרי רש"ג למכור חוץ מדמי יין נסך שבו, דאפשר דרק צמין צמינו דמדאורייתא ברובא בטיל שרי, אבל בשאינו מינו דטעם כעיקר דאורייתא לא, או"ד לענין הנאה לא שוא, ונראה דהיינו דאמרו בירושלמי והוצא ברש"ג א בתוה"א ובר"ן דמודה רש"ג ציין לתבשיל שהוא אסור, ור"ל דצמין בשאינו מינו צנו"ט לא אמר רש"ג, ובה"ג בירושלמי איתא ציין נסך שנפל ע"ג ענבים מבוקעות מה את עבד ליה ציין ציין או ציין לתבשיל אין תעבדינה ציין לתבשיל ד"ה אסור, ואין תעבדינה ציין ציין מחלוקת (ר"מ) [נראה דצ"ל רש"ג] וחכמים, ור"ל דאם תעבדינה צמין בשאינו מינו ד"ה אסור ואם כמז"מ הרי לרש"ג ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו, והיינו בחמרא חדתא בעינני וכפלוגתא דאצי ורצא ס"ו א' אי בתר טעמא או בתר שמא, ואע"ג דלענין דאורייתא דטעם כעיקר לכו"ע בתר טעמא אזלינן, מ"מ לא פלוג חכמים באינו מינו, וכל דחשיב אינו מינו לענין יי"ג הרי דינו ציין לתבשיל. — בלשון הרש"ג א והר"ן כתבו בפירוש הירושלמי דבמכשירי האוכל מודה רש"ג מפני שהוא כגופו של יין נסך, ומשמע דלאו משום טעם כעיקר קאמרי, אלא דבמז"מ שהנידון בהוספת כמות, שייך לומר שמוכר פחות, אבל בנשתנה הטעם לא שייך לומר שמוכר בחסרון הטעם ואף אי טעם כעיקר דרבנן, ולפי פירוש זה לא אתי שפיר ההוא דלעיל ה"ג, ועו"ק דהא צפת הנאפה באיסורי הנאה וצגד שנארג בכרכר של ע"ז אמרינן בירושלמי והוצא בתו' לעיל מ"ט ז' דלרש"ג ראוי לומר דימכר חוץ מדמי איסור שבו, אף דהוי כגופו של איסור כמו טעם,

דאם הוא ולד טריפה הרי כבר כל יניקתו היה מן הטריפה, ומה בכך אם הוסיף לינוק מן הטריפה גם לאחר לידתו, ואולי אפשר לפרש דס"ל עובר לאו ירך אמו, ואם נטרפה מעוברת ותוך מעת לעת נולד הולד, חשיב ליה שינקה מן הכשרה, אבל אם שהה יותר חשיב שינקה מן הכשרה ומן הטריפה, ומרבה ליה להכשר, ולפי זה אפשר דמה שינק הולד לאחר לידתו לא פסל כלל, דכרבנן ס"ל, אבל אם בעודו עובר נתקיים ע"י אמו הטריפה בזה אינטריך ליה לרבויי, וצ"ע.

שו"ע יו"ד סימן ק' ס"א בהגה"ה אבל אם לא נתפטמה כל ימיה רק בדברים אסורים אסורה, יעויין ש"ך סק"ה, והנה לקמן סימן קמ"ב ס"א פסק המחבר דבהמה שנתפטמה בכרשיני ע"ז תאכל וכן לך' ס' ע"ט ס"ג פסק המחבר דהנולד מן הטריפה מותר, ואף שכל גידולו מן הטריפה ומשמע אף בשחטו מיד אם ידוע שכלו לו חדשיו, או בהמשיך לינק ממנה עד שמונה, וכן בסי' רצ"ד ס"ב פסק דנטע פרי של ערלה הפירות מותרין, ובהמה שנתפטמה להא דמי, דאם נטיעה חשיב זה וזה גורם כש"כ פיטוס, ואם באנו לומר דהתו' בתמורה נסתפקו לאסור אף להדיט לדינא אף לרבנן דרש"א, ע"כ ז"ל דלשיטתייהו אזלי דס"ל בע"ז מ"ט א' דנטיעת אגוז של ערלה לא חשיב זה וזה גורם דאין פעולת הקרקע שוה לפעולת האגוז, ודכוותה אין פעולת הבהמה שוה לפעולת הכרשינין, ולא חשבינן לה זה וזה גורם אלא באכלה גם של היתר, ולכך נסתפקו דבאכלה רק של איסור שמא אסור, אבל לפי מה שפסק המחבר בכל הדינים הנ"ל דכה"ג חשיב זה וזה גורם, א"כ כש"כ בנתפטמה רק באיסורי אכילה דמותרת, וכבר כ"כ בפר"ח ע"ש.

יד) ע"ז ע"ד א' מתני' יין נסך שנפל לבזר כולו אסור בהנאה, נראה דמדאורייתא אף יין כשר שנפל לבזר של יין נסך, נמי מותר למכרו חוץ מדמי יין נסך, ואע"ג דאסור בשתייה מדאורייתא, מ"מ לענין הנאה כיון שאפשר לדון על ההיתר לחוד, הר"ז כאפשר לסוחטו ושרי, ואפשר דאף בטעם כעיקר ולהסוברים דלוקה על כזית מן התערובת, מ"מ לענין איסור הנאה י"ל דאין ההיתר מנטרף, כגון שציל ירק בשמן של ערלה או של ע"ז וקיבל טעם דחייבין על כזית

ו"ע למה לא פירשו משום טעם כעיקר, ואולי הלשון לאו דוקא וכונתם משום טעם כעיקר, ו"ע.

ע"ש, ו"ע בספר מרן זללה"ה או"ח סי' קי"ט סק"ד ע"ש.

ולענין דינא כתב הרמ"א סימן קי"ד ס"י בכזשים שידוע שנותנים לתוכן יין שימכרו חוץ מדמי יין נסך שבהן, וכתב הגר"א ז"ל שם דס"ל דלא קיי"ל בירושלמי כיון שבגמרא דידן לא הוזכר לחלק, וכן נידד בריטב"א ע"ד א' ע"ש, וכן בס' קל"ד ס"ח כתב המחבר ביין ישן שנפל ע"ג ענבים מזוקעות שמוכרן לנכרי חוץ מדמי יין נסך שבהן, אע"ג דחמרא עתיקא נו"ט בענבים כדאמר ס"ו א', והו"ל טעם כעיקר, ונבאמת הרמב"ם בפט"ו ממ"א הל"ב כתב סתם אסורות בהנאה, (ובחטים) שם בהל"ד כתב דמותרות בהנאה, ומיהו י"ל שלא הזכיר למכור חוץ מדמי היין נסך, לפי שלא נזכר בגמ' [ומ"מ יש מקום עיון אם ראוי לדחות הירושלמי משום שלא נזכר בתלמודן, כיון דהחילוק בין מז"מ למין בשאינו מינו ידוע, ובתלמודן לא נזכר אלא במין במינו, ומסבירא נמי ראוי לדון אם הקילו גם במין בשאינו מינו, ושמה לטעמייהו דמשמע דלא פירשו הטעם משום דהוי מין בשאינו מינו, אלא משום שמכשיר האוכל, וזוה כיון שהוא חילוק פרטי, לא היה לבעלי התלמוד לסמוך שנחלק בכך מדנפשיה והיה ראוי לפרש, וכיון שסתמו ש"מ שאין לחלק, אבל לפמש"פ דהחילוק בין מין במינו למין בשאינו מינו, באמת אין ללמוד ממה שסתמו בגמ', ומיהו מנאנו לעיל ס"ה ב' ביין נסך שנפל על חטים דשרי רבא לזבונ', (ועי' בריטב"א שם), ואף למ"ש המרדכי בפ"ב דפסחים דהתם בסתם יינס, מ"מ אם איתא דביין נסך לא שרי לזבונ' חוץ מדמי יי"נ אלא במין במינו ולא במין בשאינו מינו, ראוי לקיים ד"ז אף בסתם יינס, דלא מנאנו לחלק ביניהם זוה, וכונת המרדכי רק לענין תערובת לח בלא דבזה מסקינן בסוגיין לחלק בין יי"נ לסתם יינס, וחמץ יש לדמות ליי"נ, ולאסור בלא בלא, ולפי זה מוכח מההיא דרבא דאף במין בשאינו מינו שרי למכור חוץ מדמי יי"נ, וכן יש להוכיח מהא דשמואל בסוגיין פסיק כרשב"ג אף ביין ביין, אע"ג דשמואל ס"ל לעיל ע"ג ב' דמין במינו לא בטל חזינן דאף באיסור דלא בטל מדאורייתא שרינן למכור חוץ מדמי יי"נ, ודכוותה לדידן במין בשאינו מינו, וכ"כ בפר"ח יו"ד סי' ק"י סק"ב והובא בפמ"ג שם

שו"ר בפמ"ג בהקדמה להלכות שער בחלב שכבר העיר דין טעם כעיקר לענין איסור הנאה והביא מההיא דכריא דחיטי, והביא כן בשם או"ה כלל כ"א ד"ו דאף בא"מ מותר למכור חוץ מדמי יי"נ, ועי' עוד בפמ"ג בש"ד סי' ק"י סק"ב.

ומ"מ ברוב איסור נראה דלא שרינן למכור חוץ מדמי איסור, דמכירת היתר התירו אף שהאיסור נגדר, אבל לא מכירת איסור, ועוד דכה"ג דמי כנותן במתנה את האיסור כיון שהוא העיקר, וכן בתערובת חד בחד, ועי' בפמ"ג שם.

(טו) ע"ז מ"ט ב' מתני' רא"א יוליך הנאה לים המלח, ברא"ש כתב דממה שפרש"י דיוליך הנאת דמי עניס [והוא לעיל א'], משמע דמהני אף לפת שלא נתערב, ובתו' לעיל שם הקשו דא"כ אפילו בלא נתערב יש להחרי, ומשמע דלא פסיקא להו שיהא אמנם כן לרש"י, והרא"ש פירש דרק בנתערב אבל סגי בדמי עניס, ומ"מ משמע דדבריו דעת רש"י נשאר דאף בלא נתערב שרי, ובאמת הדבר מבואר בפרש"י פסחים כ"ז א' שכתב דלר"א יותן רק אם לא הוליך דמי עניס לים המלח, ובתנור הרי לא נזכר תערובת כלל, וכמבואר בתו' הג"ל, הרי מבואר דאף בלא נתערב שרי לר"א בהולכת הנאה.

וברא"ש הקשה לפרש"י מהא דאמרין בגמ' ל"ש אלא פת אבל חצית לא, דהול"ל לא שנו אלא עניס אבל יין שנתערב לא, ור"ל דחצית הרי ודאי אין הנידון אלא בנתערבה, וא"כ היה ראוי להזכיר דכוותה השבח עניס שנתערב בפת, ולומר דלא שנו אלא העניס שנתערבו בפת ולא החצית שנתערבה בחציות, ומדנקט סתם פת וכנגדה חצית, ע"כ דבפת שנתערבה איירי, ובני שמשון נ"י העיר עוד דהו"ל למינקט לא שנו אלא תנור דהוא רישא דמתני' אי גס בזה פליג ר"א, ונראה עוד להוכיח דר"א פליג רק בתערובת מהא דחניא פסחים כ"ז ב' תנור שהסיקו בקליפי ערלה חדש יותן, ומוקמינן ליה כר"א ולא הוזכר כלל תקנתא דיוליך הנאה, ולדעת הסוברים דלא אמר ר"א יוליך הנאה אלא בע"ז ניחא, אבל אי ר"א אף בשאר איסורים קאמר, ע"כ מוכח מכאן דלא אמר ר"א אלא בנתערבה.

שם גמ' ונריכא דאי אשמועינן קמייתא כו', וא"ת תיפ"ל דקמייתא דפת הו"ל זה זה גורם, ואילו בגד שנארג בכרכר לא הוי אלא חד גורם כמ"ש בנקה"כ סי' קל"ד, וי"ל דאף צפת הנאפה בתנור חדש באותו היסק ראשון דע"י איסור, קשרי ר"א ע"י הולכת הנאה לים המלח, אע"ג דכוליה גורם דאיסורא.

שם אראב"א ל"ש אלא פת אכל חצית לא ור"ח אמר אפילו חצית מותרת, יש להצין במאי פליגי, דלא משמע דפליגי בקבלה אלא בסברא, וגם הרי פשיטא דפת קיל כדמשחרי אף באכילה כמ"ש הרא"ש בשם הר"י, ומנ"ל לר"ח דר"א אף בחצית שרי, וגם עיקר הדבר שחידש ר"א מעין פדיון לע"ז הוא מחודש, דהא ודאי מעיקר הדין אינו כלום דההפסד לחוד וההנאה לחוד, ומה הוצרך לזה בזמן שאפשר למכור חוץ מדמי האיסור, ונראה דהיינו טעמיה דראב"א דסבר דאין לחדש כן באיסור ממש, רק צפת או בגד שנגרמו ע"י איסור, דראוי להתירם צנתערבו, דלא דמו לאיסורי ע"ז, אלא דאפילו הכי מחמירין, ולכן בגוונא כל דהו שאינו נהנה מהם קשרי ר"א, והיינו בהולכת הנאה לים המלח, ולכך לא נשנו דברי ר"א אלא צפת ובגד, ור"ח לא מסתבר ליה לומר דר"א חידש תקנה מיוחדת למילתא דלא שכיחא דפת ובגד להתירם, ולכן מפרש דר"א בכל איסורי ע"ז ס"ל דאין לאסור בהנאה צנתערובת יבש ביבש, [ואפשר דבסתם יינם אף בלח בלח ותלוי בפירוש עובדא דר"ח ע"י בראשונים], אלא דמ"מ אין ראוי שיהנה מן האיסור, דלמה זה ירויח מן התערובת, ולכן בכל אופן שלא יהנה אם ע"י שימכור חוץ מן האיסור או שיוליך הנאה לים המלח קשרי ר"א, דעיקר הדבר דמועיל ציטול לאיסור הנאה, אלא דמ"מ ראוי שלא יהנה מן האיסור, ואפשר נמי דר"א ס"ל דאף במוכר חוץ מדמי איסור נמי דמי למוליך הנאה לים המלח, דממ"נ או שנותן האיסור מתנה וזה גם אסור באיסורי הנאה, או שבכל פרוטה יש חלק בעד האיסורי הנאה, וע"כ דשרינן משום דאין איסור הנאה צנתערובת וכל דלא משתרשי ליה שרי.

הרא"ש בסוגיין וכן הר"ש בפ"ג דערלה הקשו למה לא נזכר בכל הני מחני' דהתם דאסרי ערלה שנתערבה הא דר"א דיוליך הנאה,

ותירצו דלא שרי ר"א בהולכת הנאה אלא היתר הנגרם ע"י איסור, או מידי דהנחתו רק צמירה כמו י"ג, אכל שישתמש הישראל צנתערובת ענמה להנחתו לא, ולכן בכל הני דערלה דאס נחיר הנאה ישתמש בהן הישראל ענמו לכך לא שרינן, ובעיקר הקושיא אכתי צמחני' דתצטיל שבשלו צקליפי ערלה ופת שאפאה צקליפי ערלה הו"מ למיחני' יוליך הנאה, דהא מישרי שרו אף לאכילה, וצמחני' ו' שם דחצילי תלתן של כלאי הכרם, לא הו"מ למיחני' יוליך לים המלח, דהו"א דשרו עי"ז אף באכילה, [ואפשר דמה"ט גם צי"נ לא נשנה צמחנה הא דר"א דיוליך לים המלח], וצמחני' א' ב' י"ל דעיקרו לאשמועינן פלוגתא דר"מ ורבנן, ולא איירי בתקנתא, וכן צמ"ו י"ל כן, גם י"ל דהאמוראים הם שקבעו הלכה כר"א, וציני המשנה לא פסקו כוותיה, ולכך לא שנאו רבי.

(נו) שו"ע יו"ד סי' קל"ד ס"ב וימכר כולו לעכו"ם ולוקח דמי היין האסור שבו ומשליכו לים המלח כו' ויוליך דמי אותה חצית לים המלח כשימכור הכל לעכו"ם כו', הוא לשון הרמב"ם, ומצואר דמוכר הכל ולוקח גם דמים בעד האיסור ואח"כ מוליכם לים המלח, ונריך טעם למה שינה רבנו מלשון המשנה דמוכר חוץ מדמי י"ג, וגם מנ"ל דשרי כה"ג, וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה ציו"ד סנ"ט ס"ק י"ב, ונראה דקשיא ליה לרבנו ז"ל דהא איסורי הנאה אסור ליתן צמחנה, כמצואר פסחים כ"ב א' דאי גיד הנשה אסור בהנאה אסור לשלוח לעכו"ם ירך שגיד הנשה בתוכו, [ועי"ש בתי' ובעירובין ס"ד ב' דכל מתנה אסור לתת לעכו"ם לר"י ע"ז כ' א', אלא דבזה י"ל דאיסורי הנאה לאו דמריה ולא חשיב מתנה], וא"כ איך מוכר חוץ מדמי יין נסך ויהיב ליה יין נסך, והרי צמחיר איזה חצית של היין נסך ודאי אסור לתתה לנכרי כשמוכר לו האחרות, וה"נ כשאינו מכיר, ועי' בפמ"ג יו"ד סי' ק"י בש"ד סק"ב שכבר נתקשה בזה עי"ש, ולכן פירש ז"ל דמתני' איירי ציין נסך מועט דלא מינכרא מתנתו, שאינו אלא כמוזיל משהו, אכל בהזלה הניכרת חשיב כמתנה ונריך לקבל ממנו דמי כל היין, ויוליך דמי האיסור לים המלח, ואין בזה איסור כמוכר יין נסך, דמתחלה אין דעתו לזכות לא ציין נסך ולא צמעות שכנגד האיסור, ואינו נוטלם אלא להוליכם לים

המלח, ואינו עושה כן אלא שלא ליתן יין נסך מתנה לעכו"ם.

ודאיתאן עלה אף שאר הראשונים ז"ל שפירשו כפשוטו שמוכר חוץ מן הי"ג, וכמבואר ברש"א שדן אם צריך לפרש, אין ראיה שחולקים לאסור למכור הכל ולקבל הדמים לים המלח, דצדצר מועט גם הרמב"ם מודה דמוכר חוץ מן הי"ג, ובמרוצה לכאורה אין להתיר למכור חוץ, שהרי זה ממש כנותן במתנה י"ג, וכש"כ כשדמיהם קצוצים, וע"כ לעשות כמש"כ הרמב"ם, ושפיר י"ל דצכה"ג כו"ע מודים, אבל מרן ז"ל שם לא נקט כן, וז"ע.

ולפמש"כ הא דכתב הרמב"ם בפ"ז דע"ז הי"ג י"ד צפת ובגד דיוליך דמי הפת והבגד לים המלח היינו כפשוטו בלא מכירה וכמו שפרש"י, דהא התם הפת והבגד עצמם ניתנים, ומ"מ ז"ע שלא הביא הרמב"ם עובדא דר"ח מ"ט ב' דחצית יין שנחערב דאפשר להוליך הדמים לים המלח ואח"כ למכור הכל.

המלח, ואינו עושה כן אלא שלא ליתן יין נסך מתנה לעכו"ם.

ודאיתאן עלה אף שאר הראשונים ז"ל שפירשו כפשוטו שמוכר חוץ מן הי"ג, וכמבואר ברש"א שדן אם צריך לפרש, אין ראיה שחולקים לאסור למכור הכל ולקבל הדמים לים המלח, דצדצר מועט גם הרמב"ם מודה דמוכר חוץ מן הי"ג, ובמרוצה לכאורה אין להתיר למכור חוץ, שהרי זה ממש כנותן במתנה י"ג, וכש"כ כשדמיהם קצוצים, וע"כ לעשות כמש"כ הרמב"ם, ושפיר י"ל דצכה"ג כו"ע מודים, אבל מרן ז"ל שם לא נקט כן, וז"ע.

ולפמש"כ הא דכתב הרמב"ם בפ"ז דע"ז הי"ג י"ד צפת ובגד דיוליך דמי הפת והבגד לים המלח היינו כפשוטו בלא מכירה וכמו שפרש"י, דהא התם הפת והבגד עצמם ניתנים, ומ"מ ז"ע שלא הביא הרמב"ם עובדא דר"ח מ"ט ב' דחצית יין שנחערב דאפשר להוליך הדמים לים המלח ואח"כ למכור הכל.

יז) ע"ז מ"ט ב' תוד"ה ארג, לכאורה משמע דהירושלמי פריך דגם בלא נחערב יהא מותר למכור הפת והבגד חוץ מדמי עזים וכרכר, וכן מבואר במלחמות פ"ב דפסחים, והיינו דקשיא ליה דמדקתני אסור בהנאה משמע לכו"ע, אבל אסיפא דנחערבו ליכא לאקשווי דאימא אה"נ דרש"ג פליג ומתני' רבנן היא, וכדפליג נמי ר"א, וגם י"ל דרש"ג כר"א ס"ל, ודר"א עדיפא דשרי פת ובגד גופיה, וכש"כ דיכול למכור חוץ מן האיסור, אבל קשה דהא שפיר י"ל דשבח עזים שבת ושבח כרכר שצבג לא שייך לחלקם ולמכור חוץ מדמיהם, דהכל גוף אחד ועדיף מיין ציין, [דלא קיי"ל בזה כרש"ג לקמן ע"ד א'], ואפשר דאף רש"ג מודה דבזה א"א למכור חוץ מדמי עזים וכרכר, וכש"כ אי פת ובגד מיתסרי מדאוריתא, עיין תו' פסחים ע"ה א' ד"ה וגרפו, דודאי לא שייך למכור חוץ מן האיסור.

ולפי מאי דאיתא בירושלמי לקמן סוף פ"ה דמודים חכמים לרש"ג ב' דחצית ב' דחצית, היה אפשר לפרש לו"ד הראשונים ז"ל דאנחערבו קשיא ליה דאמאי אסורין בהנאה, דהא תנן רש"ג אומר ימכרו חוץ מדמי י"ג שבהן, ובחצית ב' דחצית לא פליגי רבנן עליה, וה"נ פת ובגד שנחערבו כחצית בחצית נינהו, ונהי דרבנן לא שרו להוליך הנאה לים

ולפי פירוש זה יש מקום לומר דלתלמודן דפליגי רבנן עליה דרש"ג גם בחצית ב' דחצית כמבואר לקמן ע"ד א' לא קשיא קושית הירושלמי, דשפיר איתא מתני' כרבנן דרש"ג, ולא הו"ר דהתנא למיתני הא דרש"ג כיון דתני עדיפא מינה והוא תקנת ר"א להוליך לים המלח, דבזה גם האיסור ניתר, ולפי זה י"ל דלרש"ג ב' דחצית יכול למכור חוץ מדמי איסור ולא מחמירין לאסור משום חששא דשמא ימכור לישראל, וז"ע.

יח) בכורות ז' א' תוד"ה והא מיהו קשה כיון דאין חוששין לזרע האב מאיזה טעם תחשז ולד טריפה זה וזה גורם כו', ז"ע מאי קשיא להו הא התם לענין יחוס דיינין אם חשיב מקצת שה ע"י שאציו חיש, ושפיר י"ל דאין חוששין לאב והעיקר האם, וכדאשכחן נמי זכר לדבר באדם, דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, אבל הכא דיינין אם הטריפה לחוד יכלה לגרום לולד, וכיון שלא יכלה אלא בצירוף הזכר שפיר חשיב זה וזה גורם, וכמו אגוז שנטעו דחשיב האגוז גורם, ונראה דיש לפרש כן בכונת תו' חולין נ"ח א' ד"ה מכאן סנהדרין פ' ב' ד"ה אלא שכתבו לחלק בין אם שניהם היתר לבין אם אחד היתר ואחד איסור, ולכאורה אין הדברים מובנים דמאי נפקא מינה בזה, אבל נראה דכונתם דהתם כל אחד היתר ואין כאן נידון בשותפותם, דכל חד עושה פעולתו המיוחדת לו, והנידון אם פעולת הזכר מועילה ליחס אחריו, ושפיר אמרינן דאין

לנהוג ברוב כשרים כדין חד בחד דאורייתא, ואם יקח ג' הרי יתכן שיש כאן רוב איסור, ועי' מש"כ בזה מרן זללה"ה ביו"ד סימן ל"ז סק"ט.

שם ב' אמר ר"ל חזית של תרומה שנתערבה במאה חזיות ונפלה כו' הותרו כולן, יש לדקדק אמאי נקט בנתערבה במאה שהוא שיעור ביטול בתרומה, ורק משום חזיות סתומה אינה בטלה, ולא נקט רבותא טפי בנתערבה בל"ט, ובשלמא לעיל בטבעת ע"ז דליכא נפקותא התם בין מאה לפחות ממאה שפיר י"ל דנקט מאה לרבותא דאע"ג דהרבה יותר קרוב לומר דהיתירא מהל"ט נפל, אפילו הכי תלינן לקולא, אבל בתרומה דמאה הוא שיעור ביטול, הו"ל למינקט ל"ט לרבותא, והרי אף בנתערבה בפחות מששים נותר הכל בנפילה, וכמ"ש בתה"א ש"ד ח"ב, וכן בשטמ"ק בסוגיין אות ז', ולפי מאי דמשמע ברמב"ם פט"ו מה' תרומות ה"ב דהכא גם אין צריך להרים, [דכחב שם בתאנה שאין נפילתה ניכרת צריך להרים], י"ל דהיינו רבותא דאשמועינן, דהיה מקום לומר דאע"ג דבנתערבה בפחות ממאה ונפלה אחת דהותרו כולן א"ל להרים, היינו משום דפחות ממאה ליכא דין הרמה כלל, דאינו בטל לעולם, אבל בנתערבה בק' דמן הדין בטלה וצריך להרים, רק דמחמרינן בסתומה שלא תבטל, לכך בנפלה די לנו להקל לחשבה כפתוחה, ויצטרך להרים מפני גזל השבט, שלא אמרו חכמים הדבר להקל בגזל השבט, קמ"ל.

והנה בסברא נראה דאם נתערבה תאנה של תרומה במאה דהדין הוא דבטלה וצריך להרים, דאף אם תפול אחת לים הגדול, אכתי יצטרך להרים, דהא התרומה נתבטלה, ואין הנידון אלא בגזל השבט, ולמה זה יהא רשות לומר לכהן דדידיה נפל, לאחר שנתחייב להרים אחד מן התערובת שאינו מסוים, אדרבה כל דפריש מרובא פריש, [ועי' חו"מ סי' רצ"ב ס"י], ועוד דהך קולא דאמרין דאיסורא נפל הקילו חכמים באיסור שהחמירו עליו שלא יבטל, [וכדאמרין נמי דאיצטרך לאשמועינן בדשיל"מ], ואמרו להקל כשכבר יש ספק אם עדיין האיסור נמצא בתערובת, אבל באיסור שנתבטל ונתחייב להרים מפני גזל השבט למה יתקנו חכמים לומר דשל הכהן נפל, ולפי זה הנידון בסוגיין בתאנה דלא מינכרא נפילתה הוא בנתערבה בפחות ממאה דאינה בטלה, וכמ"ש

חוששין לזרע האב, אבל כד דיינינן אם האם הטריפה לצד גרמה לולד, אמרינן שפיר דגם האב גרם, וכיון דהוא כשר, הו"ל זה וזה גורם, ועי' בנחלת צרוך סי' א'.

ט) זבחים ע"ד א' אמאי נימא דמית איסורא מית, אע"ג דכשמת פקע חשיבותו והרי הוא בטל, וכחזית שנפתחה לקמן ב', וא"כ הרי דינו כאחד מן הזבחים, מ"מ שפיר מקילינן לומר דהוא השור הנסקל, אלא דמ"מ דינו כאחד מן הזבחים, דכיון שנתערב הרי הוא בטל ברוב.

ולבאורה בכל צעל חי שנתערב כגון טריפה וכיו"צ נמי ראוי להיות הדין כן דכשמת אחד יותרו כולן, וא"כ לעולם יהא היתר לתערובת, וסתומת הפוסקים בסי' ק"י משמע דאין תקנה לתערובת אלא"כ נפל אחד לים וכיו"צ, ואין נראה לחלק משום דבקדשים הנבלה אסורה בהנאה כדאמר מעילה י"ב א', משא"כ בזהדיוט דטריפה מותרת בהנאה, דמה צק, הא לגבי איסור הנאה מעולם לא נאסרו ואין התערובת גורמת בזה כלום, ולענין אכילה שהתערובת גרמה לאיסור הרי שפיר הועילה מיתת האחד להוויאו מן הכלל, וצ"ע.

שם והאר"א לא התיר ר"א אלא שנים שנים כו', צריך להבין היכן מנינו סברא כזו, ואף אם שייך לומר כן, מנ"ל לר"א דר"א הכי ס"ל, ולא משמע דקבלה קאמר, ונראה דטעמיה משום דהא כתבו תו' צד"ה רב דטעמיה דר"א משום דיליף מקרא דתערובת חד בחד יש להקריב, וכדאמר יומא ס"ד, והנה אם נאבד אחד נראה דבטלה מנזות הקרבתו מדאורייתא, דלא ילפינן אלא הקרבה כשרה בהחלט בתערובת, אבל לא ספק, וא"כ בתערובת חד בחד מנזות הקרבתן בשניהם דוקא, ונהי דמסתבר דגם אם הקריבן בזה"ל כשר, אבל ודאי מן הראוי להקריבן יחד, וכיון דכבר אשכחן בדאורייתא ענין בשניהם יחד, שפיר מסתבר דכיון דטעמיה דר"א מהך קרא וכמס"כ תו' הנ"ל, די' להצריך כן גם בנתערב ברוב וקרב אחד מהן.

ולאמור נראה כדעת הש"ך סימן ק"י ס"ק מ"ז דבנתערבו שנים צריך לאכול ארבע, דהא בנתערב חד כשר בתרי בע"מ, אף לר"א אין מקריבין מדאורייתא, דרק בחד בחד נאחדש גזירת הכתוב בזה, ולפמש"פ הרי מה שהקיל ר"א הוא

כך איסורו, ופשוט דגמ' דמייתי ממנני' כי היכי דמייתי מצרייתא, והוא סיעתא לעיקר הדין דר"י ור"ל דרק טבל אסור במינו כ"ש ולא כל איסורים שבתורה, אבל לא לטעמא דהיתירו כך איסורו, וכן משמע ברמב"ן בשם הראב"ד.

ואפשר דסברא דדבר שיש לו מתירין דעיקרה דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, שייכא טפי בתערוכת יבש ביבש, דבזה האיסור עומד בעינו, ואין ראוי להיתירו אם אפשר לאכלו בהיתר, אבל בתערוכת לח בלח שכבר נאצדה זורח האיסור ונשתנה לפניו חדשות, בזה אין כ"כ מקום להחמיר אף שהוא בדבר שיש לו מתירין, וכיון דביבש ביבש לא שייך תערוכת על פי רוב אלא במין במינו, לכך לא אסרו אלא במין במינו, וכיון שכבר אסרו במין במינו, תו לא פלוג רבנן ואסרו אף בתערוכת לח בלח, אבל במין בשאינו מינו דלא משכח"ל ביה תערוכת יבש ביבש, לא גזרו זו כלל, ואף לטעמא דהיתירו כך איסורו נמי י"ל דחשיבות האיסור ניכרת טפי כשהוא בעין בתערוכת יבש ביבש.

ברם צ"ן נסך לא יתכן לפרש כן לפמש"פ הרמ"א בס' קל"ד ס"ב, דגם צ"י"נ שרי חד בתרי ביבש ביבש, [ועי"ש בפ"ת שהפר"ח חולק], ומדנקטינהו בהדדי בסוגיין משמע קצת דחד טעמא ביה, וכן בחמץ בפסח דמחמירין בזה במשהו בין במין בין שלא במין, ואפילו הכי דעת הרא"ש דיבש ביבש שרי, ומשמע דלא ס"ל דביבש ביבש יש להחמיר טפי, ולכן נראה דהטעם הוא מכא סברא דמין במינו לא בטל, דגם רבנן מודו דסברא היא, וכדפריך מנחות כ"ב ב' ודילמא עד דאיכא עולין ומין במינו, ואף למש"כ תו' שם לזדד דרק בתערוכת לח בלח איתא להאי סברא, דנעשים כאחד וכל אחד מחזק את חבירו, אבל לא ביבש ביבש, היינו לענין דמדאורייתא בטל, אף לר"י, אבל מ"מ יש יתרון למין במינו גם ביבש ביבש, דחשיב כאיתיה כיון דכולם שוין והי מייניהו מפקת, משא"כ במין בשאינו מינו, דחשיב האיני מינו המועט כליתייה, וטעם זה מספיק גם לתרומה וערלה וי"י"נ דמחמירין בזה במינו, אף שאין להם מתירין, ואילו הטעם שכתב הט"ז בסימן ק"ב סק"ה בשם הר"ן לא שייך גבי תרומה וערלה וי"י"נ, ולטעם זה אפשר להצין נמי טעמיה דרבא ס"ו א' דאליין בתר שמא

בשטמ"ק, וצ"ע ברמב"ם פט"ו מה"ת ה"ב שכתב דין התאנה בנתערבה בק' דחייב להרים משום דאין נפילתה ניכרת, ומשמע לפי זה דלרב יוסף א"י להרים, וכן לדינא בחציות פתוחות שנפלה אחת, וצ"ע, ועי' עוד בפ"ד מה' תרומות ה"ט.

שם ואי מדר"ל הו"א חצית דמינכרא נפילתה כו', וא"ת ולרב יוסף אמאי באמת לא נקט ר"ל תאנה, ולמש"כ לעיל דיש חידוש במאה שא"י להרים, ניחא, דבתאנה לא הו"מ למינקט בנתערבה במאה כמש"כ לעיל, דהתם באמת צריך להרים. ענין מינכרא נפילתה, נראה הכונה שהוא דבר דלא שכיח כ"כ והוא מאורע מפורסם משא"כ אצדת טבעת ותאנה דאין בזה מאורע מיוחד, ואתו למישרי אף בלא נפל.

סימן ו

א) ע"ז ע"ג ב' חוץ מטבל וי"י"נ במין במשהו ושלם במין בנו"ט, וכן כל דבר שיש לו מתירין נמי במין במשהו שלא במין בנו"ט וכמש"כ תו' וכן ברמב"ן נדרים נ"ב, ויש לעי' הא למאי דקיי"ל דמדאורייתא מין במינו בטל כר"י ור"ל, א"כ מין במינו קיל ממין בשאינו מינו, דהתם טעם כעיקר דאורייתא, ובמינו חד בתרי בטל, ולמה החמירו רבנן בדבר שיש לו מתירין טפי במין במינו מבין בשאינו מינו, וכבר נתקשה בזה הר"ן בנדרים שם, ועי"ש מה שהאריך ליישב.

ורש"י בסוגיין כתב דהא דמייתין תנ"ה ממנני' דחלה דטבל אסור כ"ש במינו, היינו לטעמא דהיתירו כך איסורו דטעם זה לא שייך אלא במינו, וצ"ע בטעם הדבר, דלכאורה הא דהיתירו כך איסורו היינו דכל שהוא מן הטבל הו' דבר חשוב שהרי יכול להחיר כל הכרי, ולכך דין הוא שלא יבטל, וכ"ה הלשון בתו' דכי היכי דכל שהוא חשוב להיתירו ה"נ חשוב לאיסורו, ולפי טעם זה אין סבה לחלק בין אם נפל למינו או לשא"מ, דגם כשנפל לאינו מינו הרי הוא בחשיבותו, והרי לעולם הנידון כשנתערב בהיתר, ואין חשיבותו כלפי היתר במינו יותר מבשאינו מינו, ועו"ק דהא גם שביעית ומע"ש והקדש וחדש נמי במין במשהו ושלם במינו בנו"ט, אע"ג דליכא ביה טעמא דהיתירו כך איסורו, וא"כ איך אפשר להוכיח מהא דטבל אסור כ"ש במינו דהטעם משום כהיתירו

דסלק דהיינו לומר שאין המינו מסייע למינו שלא יתבטל, הלא שפיר משכח"ל שיש שמן שנבלע בסולת בפחות מכזית בכדי אכילת פרס ומתבטל כולו, דאין כאן שמן אלא סולת, אלא דחלק השמן השייך לסולת הזה, מנחתו בכך ואין ציטולו מפסידו, אבל השמן שבה מן המנחה האחרת (שצליחה רכה) שפיר מתבטל בסולת, ולא שייך שהשמן של הצליחה עבה יסייעו שלא יתבטל, שהרי גם הוא נחבטל, אלא שאין הציטול מפסידו, ואף אי בעלמא לא אמרינן סלק, והמינו מסייע שלא יתבטל, ואם יפול מים לדם הפר והשעיר כשיעור לבטל דם השעיר, לא יתבטל, לפי שדם הפר מסייעו, מ"מ הכא דין הוא שהשמן יתבטל כיון שיש בסולת כדי לבטל כל השמן הצלוע בו, וי"ל דסתמא דמילתא יש בכל התערובת כזית בכדי אכילת פרס מן השמן של עצמו, א"נ שמא ס"ד דאף שמן שאינו מתבטל משום דמנחתו בכך נמי ראוי שהוא יסייע גם לשמן אחר הנבלע בו, ונ"ע, ועי' מש"כ מנחות כ"ב א' בעיקר החילוק שבין צליחת שוה לאינה שוה שנתקשו בזה בתו' לעיל.

ג) ביצה ל"ח א' אמאי ולבטל מים ומלח לגבי עיסה, לכאורה ראוי לדון הרי שעירב קוף קמח של ראובן ומים ומלח של שמעון, אם יש לשמעון שותפות בעיסה, ואף אם נימא שאינו יכול לתבוע חלק מן העיסה, מ"מ אם ע"י עירובם נתרצה ערכם, יוכל לתבוע חלק מן השבת, לפי ערך חלקו בשיווי, או דאין לו אלא תביעת ממון כאילו נגזלו ממנו ונאבדו, וזה יש לתלות אם שייך ציטול במתני', דאם אין לו אלא תביעת ממון והמים והמלח כאילו אינם, א"כ אף לענין תחומין בטלים, אבל אם יש לו חלק בערך העיסה דין הוא שאינם בטלים, ברם יש מקום לומר דאף אם ננתערבו אין לבטל המים והמלח שום חלק בעיסה, מ"מ בהשאלה שהעירוב נעשה מרצונה ומדעתה, שפיר רואין את המים והמלח כאילו קיימים, דיש לדון כאילו התנו צנייהם שלא יתבטלו לענין תחומין.

ובירושלמי ריש פ"ג דמעשר שני פריך לר"י דאמר דבלא הותר מדה השבח לשני, ממתני' דכרגלי שתייהן, ולכאורה משמע דהיינו משום דס"ל דאם ננתערבו אין לבטל המים חלק בשבת, הרי היא מסולקת מן העיסה לגמרי דהמים כבר אינם בעולם, ואין לה אלא תביעת ממון כאילו

ולא בחר טעמא, דסברא דמין במינו עדיפא ממין בשאינו מינו ציבש ציבש, אין זה יתרון למיזל בחר טעמא טפי מבחר שמא.

וקרוב הדבר שזו כונת התו"ח שהביא הט"ז וכן הש"ך שם, דבפשוטו אינו מובן דמה בכך שהיתר יקרא על שם האיני מינו, אבל מ"מ הוא דבר שיש לו מתירין, אלא יש לפרש דר"ל דנתערובת מ"מ אם היו כולם היתר לא שייך ציטול דכולהו שוין והי מיניהו מפקת, ולכן הציטול מתיחס רק לבטל האיסור, וזהו החמירו חכמים בדבר שיש לו מתירין שלא יתבטל האיסור, אבל במין בשאינו מינו הרי המועט נחבטל במציאות, שהכל מתיחס עכשיו להאינו מינו, והרי האיסור כליתיא, וגם לא שייך להתירו, הלכך שפיר בטל אף בדבר שיש לו מתירין, ואולי גם בכונת הר"ן נכללת סברא זו.

שם אלא טבל מ"ט כהיתירו כך איסורו, צ"ל דקבלה היתה צידם שגזרו על טבל שאין לו מתירים שלא יבטל משום טעם זה, עי' תו', דבלא מושב צ"ד לגזור על כך, אין לחדש כן מסברא, וכש"כ לאחר דסתם טבל יש לו מתירין, וממילא כבר אינו בטל, ובאמת צ"ע מה ראו חכמים על ככה, ושמא לא גרע מדבר חשוב כזריה ואינך.

ב) מנחות כ"ב ב' מכאן לעולין שאין מצטלין זא"ז, יש לעי' הרי שגפל מים לדם הפר ושעיר המעורבין, ויש בו כדי לבטל דם השעיר מהו, מי אמרינן סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, וכדאמרינן במין במינו לר"י, או"ד עולין עדיפי דכחד חשיבי, וכמו שאם נתערבו דם בהמה חיה ועוף דמאטרפין לאיסור דם, ולא יתבטל שום אחד מהם ע"י מים, כל עוד שלא יהא צמים לבטל כולם, ומהא דפרכינן לרבנן ודילמא עד דאיכא מין במינו ועולין, משמע דליכא עדיפותא בעולין על מין במינו, וכיון דבמין במינו לר"י אמרינן סלק, הוא הדין לרבנן בעולין, ולא דמי לאיסור דם, חדע דהתם לא צריכינן לקרא לומר שמאטרפין ואינם בטלים, והיינו משום דאיסור דם חד הוא, משא"כ בעולין דכל חד קרבן ומנזה בפ"ע.

שם וכי בולעות זו מזו מאי הוי מין במינו הוא כו' סלק את מינו כו', עי' בשטמ"ק, ואכתי יש לדקדק מאי פריך ומאי אינטריך הכא לחידוש

גזלו ממנה המים ושפכו, אבל לעיסה עצמה אין לה שייכות, ואמאי כרגלי שתיקה, ונמשמע דחשיב למים ומלח, כלל הותר מדה, ומשני א"ר זא תחומין עשו למדת הדין, נראה דר"ל דאף שאין בעלת המים שותפת בשבת, מ"מ המים עצמם אינם בטלים כדין ממון חזירו שנתערב דלל שייך בו ביטול, ור' זא היינו ר' אבא דסוגיין, ונמצינו למידין דטענת ר"א היא דלל שייך ביטול לענין תחומין שאינו כאיסור אלא כממון, (ועי' מש"כ בחו"ב מע"ש ס"ז סק"ט וז"ל ס"ז סק"א).

והנה היה ראוי לומר הרי שנתערב לו קב מים ומלח בעשרה קבין קמח של חזירו יאכל הלה וחדי, והיינו דומיא דמתניתין, ואמאי נקט חטין בחטין, ונראה מזה דבמים ומלח שנתערבו באמת יאכל הלה ואינו צריך לשלם אלא דמים, ואף לענין תחומין אפשר דיהיו בטלים זכה"ג, דהמים נגזלים וכיון שנבלעו בעיסה הרי הם כאילו אינם, דפנים חדשות באו לכאן, והיינו דאמרין דלל נקט חטים בשעורים דמין בשאינו מינו בטל, אבל נקט חטים בחטים דבזה שניהם משותפים בתערובת, וה"נ בשאלה מים ומלח הר"ז כנשתתפו יחד בעיסה וכמש"כ לעיל, דאין לחשוב המים כמבטלים לענין תחומין, ורז אושעיא פריך דאף במין במינו לרבנן י"ל דאין לו שותפות בעיסה, (כתבנו בעיסה, דביבש ביבש, ודאי יש לו שותפות בעין), אלא רק תביעת ממון, וא"כ במים ומלח, אף בשנשתתפו י"ל דלכו"ע המים והמלח בטלים, לענין שאין בעלת המים שותפת בעיסה, ואין כאן איסור תחומין מחמתה, ורז ספרא השיב לקיים דברי ר' אבא דאף שהמים והמלח נתבטלו מ"מ יש לה חלק בעיסה מכח שיווי, כדאשכחן דבורר נרורות חייב אף שאינם שוים כלום, וה"נ המים והמלח הצלועים משמשים חלק מן העיסה, ודחי אביי דכיון דהשתא אין כאן נידון של ממון דהא השאילה, צדין הוא שאין לה חלק בעיסה אף לא לענין תחומין, כלומר דס"ל דתחומין כאיסור ולא כממון, ואכתי המשך הסוגיא אינו מתיישב יפה לכל הפירושים, וז"ע.

(ד) ע"ז ס"ו א' חמרא חדתא בענבי כו' בתר טעמא כו', פלוגתא דמה שחילקו חכמים בין מין במינו למין בשאינו מינו צי"נ ובתרומה וערלה ועוד, וזוה הטעם כמש"כ לעיל סק"א דבמין במינו צריך לבטל את האיסור

שהרי אם היה היתר לא היה בטל, משא"כ במין בשא"מ דמצינא דנתבטלו בין אם הוא היתר בין אם הוא איסור, ויש לעי' לר' יהודה דמין במינו מדאורייתא לא בטל, בתר מאי אזלינן, ואם נימא דלדידיה תרתי בעי דומיא דדס הפר והשעיר דשויין בטעמא ובשמא א"כ מנ"ל דצי"נ, ואיך סגי בחדא לכל מר כדאית ליה, ויתכן לומר דפלוגתא נמי בדאורייתא אליבא דר"י, ואע"ג דצפר ושעיר איכא תרוייהו, מ"מ קים להו דבחד סגי, אבל לא מסתבר דאי טעם כעיקר דאורייתא דמ"מ נימא דאף שנתבטל טעמו כגון חלל דחמרא בחלל דשיכרא, דמ"מ לא יתבטל מה"ת כיון דחלל מיקרי, ומיהו אף אי טעם כעיקר דרבנן, מ"מ שייך למיזל בתר טעמא, דלל גריעא משמא, וז"ע.

שם הא מדקתני סיפא זה הכלל כל שנהגתו כו' מכלל דצנו"ט עסקין כו', לפום גירסא דידן דבמזוקעות קתני סתם אסורות, ובתר הכי קתני נפל ע"ג תאנים או ע"ג תמרים, אם יש בהן צנו"ט אסור, הרי פשטא דמתני' דבענבים לא מפלגינן בין יש בהן צנו"ט או לא, ומשמע כדאביי, וזה הכלל דסיפא לא קאי אענבים, ונראה מוכרח מכאן כגירסת תו' לעיל ס"ה ז', וכ"ה דרי"ף, דל"ג הא דתאנים או תמרים, ולפי זה הכי קתני ואם היו מזוקעות אסורות ואם נותן טעם לפגם הוא מותר ומעשה דביתוס כו' זה הכלל כל שנהגתו צנו"ט אסור כו', ומה שמע דאענבים קאי הא דכל שנהגתו צנו"ט אסור, והיינו דפרכין דמשמע דלא אסור במשהו.

(ה) חולין ע"ז ב' בנבלתה ולא בעור ולא בעצמות כו' לא נזכרה אלא שעשאן ציקי קדירה, פרש"י דבלא"ה לא צריך למעוטינהו דהא פשיטא דלאו בשר נינהו, ולא נפרש היכן כתיב בשר גבי טומאת נבלות, ולק' קי"ז ז' דתנן דעצמות ועור אינן מטמאין בנבלה פרש"י דמהכא נפקא לן, ואפשר דכיון דנוכר טובא בקרא אכילה גבי נבלה, ש"מ דנבלה היינו הנאכל בה, [ובצבורות כ"ג ז' אמרין דנסרחה עפרא בעלמא הוא, ומשמע דכל חלק מן הנבלה שאינו נאכל חשיב כעפרא בעלמא], ובמלצ"ס דהאי דרשא פירש דלא קרי נבלה אלא מה שמתבלה ע"י המיתה ולא עור ועצמות שמתקיימין, ולפי זה י"ל דטובא כתיב נבלה, ואייתר לה בנבלתה לכשעשאן ציקי קדירה, ואכתי

שהולכין זו אחר נתינת טעמו כיון שנותן טעם לפגם כל שהוא בתערובתו מותר לפי שאינו נו"ט דאדרבה פוגם עכ"ל, והנה עכ"ל החילוק מובן שפיר ד"ל דאיסור נו"ט שאמרה תורה, אינו אלא כשהטעם לשבח ולא כשהטעם פוגם, אבל כיצד ילפינן לה מנבלה לא נתפרש, וכבר הקשה כן הר"ן ותירץ דילפינן דכי היכי דנבלה כשאינו נהנה ממנה דהיינו כשאנינה ראויה לגר התירתה תורה, ה"נ כל נותן טעם לפגם כיון שאינו נהנה ראויה להחזיר, אבל עדיין לא נתיישב היכי מדמינן נפסל מאכילת אדם דגם האוכלו ציוהכ"פ פטור, לנותן טעם לפגם שהוא ראוי לאכילה וגם משלים לשיעור אכילה ליוהכ"פ ובהמ"ז וכיו"ב, אלא שאינו ערב לחיך, ועוד דנבלה שנפסלה לגר אפילו חזר ותיקנה ועשאה יקי קדירה נמי פטור, אע"ג שהוא נהנה, דלהכי הוא דאיטריך קרא, דזומן שאנינה ראויה תיפ"ל דכל איסורין שבתורה אין חייבין עליהן אלא כדרך אכילתו, [וכמש"כ לעיל ס"א ס"ק י"ג], ואילו נותן טעם לפגם אם חזר לשבח הרי אסרינן ליה כדאימא צו"ד סי' ק"ג ס"ב.

ואפשר דקים לגמ' מסבירא דנותן טעם לפגם בתערובת לא חשיב למיחל עליה לכתחלה שם איסור, וגם ר"מ מודה בזה, ורק משום דבאיסור דיינינן, לכך ס"ל לר"מ דלא סגי במה שהוא נותן טעם לפגם להפקיע ממנו שם האיסור, ובזה מיייתין דחזינן נבלה דפקע ממנה שם איסור כשאנינה ראויה לגר, וחזינן דלענין איסור אין נפקותא צין למיחל שם איסור וצין להפקיע שם איסור, דכשם שאין האיסור חל אלא בראויה לגר, ה"נ אם נעשית אינה ראויה פקע איסורא, וא"כ ה"נ יש להחזיר נותן טעם לפגם, ודחינן דר"מ באמת גם התם מחלק צין אם כבר חל שם נבלה דלא פקע כשנפסל לאדם, לצין אם עדיין לא חל שם נבלה.

בראיה דבשר קדשים או פסח וכן תרומה או מע"ש שנפסלו לגר, דמודה ר"מ דאין בהן מנות אכילה, כיון שאינם ראויים לאכילה, ואפילו חזר ועשאן יקי קדירה, דכיון דפקעה מנות לא שייך לחדש בהן מנחה, ואע"ג דאמר חולין פ"ז א' דאין דיחוי אצל מצוות, היינו בשלא נשתנה עכ"ל הדבר, אבל הכא כיון שנפסלו אף שחזרו להיות ראויים הרי פנים חדשות באו לכאן, ולא עוד אלא שפקעה

יש לעי' דאם כשנתנבלה הם טהורים, וכי ס"ד שע"י שליכתן תחזור טומאה עליהן, דאיטריך קרא למעוטינהו, ושמא כשדעתו מתחלה לעשותן יקי קדירה הוי ס"ד דיטמאו מיד.

והא דפליגי בכורות כ"ג ז' אם צריך קרא למעט נבלה שנסרחה מחיים, הוא אם דיינינן לה כעצמות ועור וא"כ קרא למעוטינהו דעפרא בעלמא יינהו, [ומלשון זה שבגמ' משמע דכל שאינו נאכל לאו נבלה הוא אלא כעפרא בעלמא], או דלא ממעטינן למיחשב כעפרא אלא דברים שמתחלתן אינם עומדים לאכילה, אבל בשר שנסרחה כיון שמתחלתו היה עומד לאכילה יש מקום לחשבו בכלל נבלה עד לכלב, ולכך איטריך קרא.

(ו) ע"ז ס"ז ב' ור"ש מ"ט דתניא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשערך כל הראויה לגר קרויה נבלה כו', האי אינה ראויה היינו שנפסלה מאכילה לגמרי, ואשמועינן דפקע איסורה לגמרי, ואף אם חזר ועשאה יקי קדירה אפילו הכי מותרת, אף דהוי דרך אכילה השתא, [עי' לעיל ס"א ס"ק י"ג], וגרסה דעיקר החידוש הוא דאע"ג דלענין טומאת אוכלין, אף כשנפסלה לגר, אכתי תורת אוכל עליה, וכדתנן פ"ח דטהרות מ"ו דכל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מאוכל הכלב, ועי' ראב"ד פ"ב מטו"א הי"ד דהיינו שעדיין מק"ט, ולר"י בכורות כ"ג ז' אף לענין טומאת אכתי שם נבלה עלה עד שחפסל לכלב, מ"מ לענין איסור אכילת נבלה אמרינן דכל שאנינה ראויה לגר פקע ממנה איסור נבלה, והיינו דאחי קרא לאשמועינן, דלענין איסור אין חילוק צין לחול שם איסור, לצין להפקיע שם האיסור, וכשם שאין איסור חל על מה שנפסל מאוכל אדם, כמו"כ נפקע האיסור משנעשה אינו ראוי לאדם.

והנה בזה דילפינן מזה לנותן טעם לפגם, כבר נתקשו הרמב"ן והרשב"א והר"ן דהא נותן טעם לפגם לא נפסל כלל מאכילת אדם, דהא בדברים הנאכלים איירינן אי יין ע"ג גרוגרות או חומץ ע"ג גריסין, או צמזשל בגיעולי נכרים, ומה ענין זה לנבלה שאין ראויה לגר, והרשב"א בתה"א כתב וז"ל וא"ת והלא נותן טעם לפגם מנבלה גמרינן לה וסתם נבלה הראוי לגר שמה נבלה ל"ק דהתם היינו להחזירה צפ"ע והלכך עד שמיפגמה לגמרי מאכילת גר אוסרה אבל איסור תערובת

קדושתו וכמש"כ שביעית ס"ח סק"א לענין תרומה, ורק באיסורים ס"ל לר"מ דלא פקע איסורן כשנפסלו לאכילה, ואפשר דליף לה מטומאה דנראה דהא דתנן בפ"ח דטהרות ומייתי לה בפסחים מ"ה ב' דהמיוחד לאדם טמא עד שיפסל לכלב, הוא מדאורייתא, דלמעוטי אוכל סרוח צעי קרא כדאיתא בתו"כ שמיני דממעטין ליה מאשר יאכל, וטעמא דלענין טומאה י"ל דלא צעי אלא מין אוכל ואפילו נפסד, וכדמשמע בתו"כ שם לענין משקין דאפילו נפסל לכלב מטמאין, [ועי' ברמב"ם פ"ב מטו"א הכ"א ובראב"ד וכו"מ שם, ובתו' מנחות כ"ב ב' ונ"ע], ומאשר יאכל לא ממעטין אלא נפסל לכלב, דאכילת כלבים שמה אכילה כדליף מקרא זבחים ל"א א', וזו כונת תו' בכורות כ"ג ב', וס"ל לר"מ דה"ה לענין איסור נבלה עדיין שמה עליה עד שתפסל לכלב, ור"ש ממעט מקרא דלענין איסור סגי בנפסל לאדם.

(ז) פסחים ל' א' ואמאי לשהינהו אחר הפסח וליעבד זהו שלא צמיין, מבואר דצמיין חשיב כמין צמינו ואע"ג שהוא לפגם, ולכאורה אין לתלות נידון זה אם נותן טעם אסור או מותר, דבסוג הטעם אין מחלוקת, ונ"ע דבתו' ע"ז ס"ו א' ד"ה מכלל משמע לכאורה דנקטו דנותן טעם לפגם לא חשיב כמצ"מ, ואין נראה לומר דסוגיין כרצא התם דאזלין בתר שמא, ובזה אין לחלק בין נותן טעם לשבח או לפגם, ודברי התו' שם רק לאציי דאזיל בתר טעמא, דלא מסתבר דאציי יחלוק על רב, והרי מסקינן דטעמיה דרב משום גזירה דילמא אחי למיעבד זהו צמינו, ולכאורה ע"כ צריך לדחוק דאין דברי התו' אלא אי נט"ל מותר וסוגיין תתפרש דסבר רב נט"ל אסור, עי' בתוד"ה אמר.

שם תוד"ה אמר דנותן טעם לפגם דוקא בדיעבד שרי אכל לכתחלה אסור, הראשונים ז"ל הוכיחו כן מההיא דחולין קי"א ב' דתצריה ר' אמי לההיא פינכא דמלח צה בישראל, אלמא דאין לה תקנה, אע"ג דקיי"ל נותן טעם לפגם מותר, והתם משמע דהא דר' אמי הלכתא היא.

שם תוד"ה לשהינהו דטעמא דחמץ בקדרה חשיב משהו שאין רגילין להשתמש הרבה ביחד כו', הדבר נ"ע דהא בגיעולי מדין למדנו דסתם קדרות יש צלוע שבהן כדי לאסור את המתבשל בהן, וא"כ

מה נשתנה חמץ שאין רגילין להשתמש הרבה ביחד, אטו אין מבשלין מידי דקמח, אלא"כ יש ששים כנגדו, הרי לאו בשופטני עסקינן שמבשל כבדי שיעור שלא יתן טעם, וכל שהיה טעם צבישול האיסור, יש לחוש אם יבשל עכשיו מעט שלא יהיה ששים כנגד האיסור, [אלא"כ נחדש מכאן מקור לשיטת הרשב"א דכלים שמבשלים זהם בשפע מותרים גם כשנאסרו ע"י איסור מועט, וכמש"כ באמת בבהגר"א יו"ד סי' נ"ט ס"ק י"ז], וביותר שנקטוהו בגמ' כדבר פשוט כ"כ עד שהקשו מ"ט דרב, ועי' ברמב"ן שכתב לפרש דלאחר הגעלה אין כ"ח פולט אלא משהו, [עי' ר"ש פי"א דתרומות מ"ח בשם ירושלמי], ופריך אמאי ישצרו יגעילן וישתמש בהן שלא צמינו, אבל קשה שלא נזכר בגמ' שיגעילן, ואפשר דהיה מוצן דמימרא דרב כוללת כל הכלי חרס של חמץ, דהכי קאמר דכל הקדרות של חרס הישנות ישצרו בפסח, והיינו אף אלו שרק במאורע נגעו או שנפל בהן חמץ ואע"ג דצבישול עכשו יהיה ודאי ששים כנגד החמץ שנבלע, והוה עיקר החידוש דאחי רב לאשמועינן, וע"ז פרכינן דלשהינהו, אבל כלים המיוחדים לצבישול חמץ פשיטא דלר' יהודה ישצרו, וכפינכא דרב אמי, ולא איצטריך לרב לאשמועינן, ואף ר' יוחנן מודה דכן הוא לר' יהודה, ואין חילוק בין הימירא בלע לאיסורא בלע, [ואף אי לא ס"ל כר"י דהא דמצ"מ לא בטלן], שו"ר במשמרת הבית בבית ד' שער ד' (בהיתר ואיסור נו"ט) שפירש כן.

ואפשר דיש לתלות נידון הקדרות שצלעו רוב חמץ, בנידון אי איכא כל יראה בטעם כעיקר, שנחלקו בזה האחרונים ז"ל עי' במנחת ברוך סי' נ"ו נ"ו, דאי איכא כל יראה ראוי לאסרן אחר הפסח, אבל אי ליכא כל יראה י"ל דשרי, אבל אין נראה כן דהא הדר ציה ראצ"י לעיל כ"ט א' מהא דמדמה שאור דאכילה לשאור דראייה, ועוד דמהא דאמר רב קדרות בפסח ישצרו והיינו שאין להשתמש בהן אחר פסח, ולא אמר דקדרות צריכין ציעור בפסח, משמע דליכא זהו משום כל יראה, ואפשר להחזיקן עד אחר הפסח, ורק אח"כ לשצרון, ומבואר דאף דליכא זהו משום כל יראה אפילו הכי אסורין לר"י, ועי' במנחת ברוך שם שהציא בשם תשובות הר"י מיג"ש דהוכיח באמת מהא דמבואר בסוגיין דשרי להחזיק הקדרות בפסח, דצטעם

אשרינן שלא צמינו דלמא אחי למיעבד זהו צמינו, הא א"נ עביד צמינו נמי שרי, ובאמת יש לשאול כן גם לפר"י דהא מספקא לן בע"ז ס"ח ז' אי ס"ל לרב נותן טעם לפגם אסור, ואמאי לא פשטין מהכא, וע"כ דאף אי נותן טעם לפגם שרי נמי אסור רב שלא צמינו אטו מינו, וי"ל דאין להשהות קדירה שאסור לבשל זה צמינו, דבזקל מייחלף, והלכך אף דצדיעבד גם צמינו שרי, מ"מ כיון דלכתחלה יש לאסור צמינו, תו אין להתיר אף שלא צמינו, ולפי זה מיושב נמי שפיר טפי מה שדקדקו בתוד"ה דילמא.

בא"ד משום דהתם צלע איסור הרבה, לפי זה קדירה שצלעה חמץ הרבה נמי לא פרישין דלשהינהו, [עי' מש"כ לעיל], ולכאורה היה מקום לחלק בין התירא צלע לאיסורא צלע, לומר דשצלע היתירא לא אסרינן דחשיב דעיעבד, אבל לא צלע איסורא.

(ח) ביצה ד' ב' אמר רב מתנה ע"ס שנשרו כו' מרבה עליהם ע"ס מוכנים ומסיקן והא קא מהפך באיסורא כו', לשון הגמ' משמע דהא דמרבה עליהם ע"ס מוכנים אינו בשביל להתיר להפכן, אלא הוא להתיר להסיקן, וגמ' פריך דאכתי לא מהני להתיר להפכן ומשני דמהני גם לזה, ומבואר דאי לאו דבטלי צרובא היה אסור להסיקן, וכן מבואר צמימרא דר' יוחנן לעיל, ואף כשיניח סמוך להם ע"ס מוכנים וידליקם, דנמנא שלא יגע ולא יטלטל בע"ס דמוקפה, ויש לעי' מ"ט אסור, הא לא מצינו איסור הנאה דמוקפה, וכמו שהוכיח הרשב"א שבת כ"ט מהא דמסיקין בכלים אע"ג דכי אדליק בה פורתא הו"ל שזר כלי, ונמנא נהנה מן המוקפה, ועי' מ"א סי' תק"א ס"ק י"ב שכתב דהא דאין מדליקין בשזרי כלים, הוא אפילו אם לא יגע בהם, דמוקפה אסור ליהנות ממנו, והא דמסיקין בכלים אע"ג דמכי אדליק בה פורתא הו"ל שזר כלי, משום דהתם ההנאה צאה מאליה, ובאמת כן מבואר ברשב"א שם, ונראה דלשמש דמוקפה עיקר שימוש אסור אף כשאינו מזיז, דכל עיקר גזירת מוקפה הוא שלא לשמש בדברים שאינם בסדר היום, ואסרו אף ליגע בהם, אבל לשמש בו עיקר שימוש דכילוי זהו שורש האיסור, ובינה שנוגדה ציו"ט אף אם יתחבנה לו עכו"ם לבית הבליעה יש בה משום איסור מוקפה, וכן אם יסיק בע"ס

כעיקר ליכא כל יראה, [ומש"כ צמ"ז שם לדחות טעם שבקדירה דמי לכופת שאור שייחדה לשיצה, אינו מוצן דהכא הקדירה עומדת להוציא טעמה ע"י צישול], ועי"ש שהציא כן גם מצעה"ע בשם ר"ת, [והיינו דאף אי נותן טעם לפגם אסור כדמספקא לן אליבא דרב, מ"מ ליכא כל יראה, אבל לדידן דנותן טעם לפגם שרי פשיטא דליכא כל יראה, א"נ אף לדידן, דצכניסת הפסח עדיין הקדירה צת יומא והוי לשבת, ואפילו הכי אין חייבין לצערה], ומ"מ יש מקום לומר דהיינו דוקא בקדירה, אבל אוכל שיש בו טעם חמץ חייב לצער, וצ"ע.

בא"ד מ"מ הא תנן אין מצטלין איסור לכתחלה [הוא לשון הגמ' ביצה ד' ז'] ואפילו איסורא דרבנן כו', אע"ג דהכא אין כונתו לבטל, ואדרבה טפי הוי ניחא ליה אי לא היה נפלט הטעם של האיסור שהרי הוא לפגם, וכשאין כונתו לבטל הרי ליכא משום אין מצטלין איסור לכתחלה כדאיתא ציו"ד סי' פ"ד סי"ג ובש"ך וט"ז שם, ובר"ש תרומות פ"א מ"ח, י"ל דהכא קדירה שעיקרה לציסול, וכשמבשל בה האיסור יודע הוא שעמיד לבשל בה אח"כ היתר, חשיב כאילו כונתו לבטל, שהרי כשנותן בה את האיסור יודע שעמיד לתת טעמו בהיתר, וכן צחמץ לר' יהודה שיודע שיהיה אסור לאחר הפסח, [ועי"ש צפ"ת ובג"ל, אבל הכא גרע שבשעה שנותן האיסור חזינן ליה כנותנו ע"מ לבטלו אח"כ בהיתר], ובחידושי בית מאיר ציו"ד סי' צ"ט ס"ז כתב להוכיח מדברי התו' דס"ל דהא דאין מצטלין איסור לכתחלה הוא מדאורייתא ולכך אסור אף כשאינו מכיין לבטל, ואין הדברים נראין, דאף אם אין מצטלין מדאורייתא, היינו נמי לשמש בו לאכילה, דהא פשיטא דשרי לבטלו ע"מ לאצדו, וא"כ כשאינו מכיין לאכול האיסור, אין מקום לאסור מדאורייתא, וכונת התו' כמש"כ דכל כה"ג כנותן לכתחלה ע"מ לבטל דמי, ועי"ש צבהגר"א ס"ק י"ז דהוכיח ממחני' פ"א דתרומות דהמערה מכד לכד נוטף ג' טיפין כו' וחצית שנשפכה כו' דאף איסור צעין מותר לבטלו כשהוא מועט, ומהתם נמי מוכח דשרי לבטלו לכתחלה כיון שאין כונתו לבטלו, וע"כ לקיים המשנה אף להראצ"ד דהא דאין מצטלין איסור לכתחלה הוא דאורייתא.

בא"ד אי ס"ל לרב נותן טעם לפגם מותר, יש לעי' אם נותן טעם לפגם מותר א"כ אמאי

הלך במיעוט האסור, דשרי, [ועי"ש צ"ה"ל, ומשמע נמי דלא נחית לחלק ולהתיר ההיסק סגי לכו"ע ברוב היתר אפילו ניכר האיסור].

שם והא קא מבטל איסורא לכתחלה כו', נראה דאעיקר מימרא דרב מתנה פריך דמתיר לרבות כדי להתיר להסיק, ואע"ג דהתם לאו ביטול ברוב הוא שהרי ניכרין ועומדין, ועוד דאין שם איסור ממש, דהא אם היו נדלקין מאליהן היה מותר ליהנות מהן, כמו דמותר להסיק בכלים אף שמיד נעשים שבזרי כלים, ואין הרוב מועיל אלא שההיסק יתיחס לרוב והמיעוט המוקצה כאילו הוסק מאליה, מ"מ גם זה בכלל ביטול איסור לכתחלה, ואם היה איסור דאורייתא לא היו שריין, וכמש"כ באמת הטור סי' תק"ז בשם ה"ר יחיאל דנשורו בשבת אסור לרבות עליהן צו"ט ולהסיק, אצל אהא דשריין להפך בהן י"ל דליכא למיפך דמבטל איסור לכתחלה, דאם בשביל להסיק היו שרי לרבות, לית לן לאסור משום שעמיד להפך בהן, כיון שהביטול הוא לצורך ההיסק, ואף אם היינו אוסרים להפך היה מרובה כדי להתיר את ההיסק, וכיון שכבר רוצה דהיתירא שפיר שריין להפך, דדמי לטלטול מן הלך וכמש"כ הרשב"א.

ומיהו צהא דמסיקין בכלים דמסיק בשבת כ"ט דמבטל ברוב, היינו רק כדי להתיר להפך, אלא דהתם י"ל דליכא משום אין מבטלין איסור לכתחלה, כיון שמבטלין בעודם כלים ומותרין בטלטול, ברם באיסור דאורייתא כה"ג, כגון שמבטל בפסח עיסה שעמידה להחמיק, נראה דליכא משום אין מבטלין איסור לכתחלה, אף שמבטלה קודם שהחמיצה, [ועי' תשו' הגרע"א סי' ל"ח], ולפי זה י"ל דגם בכלים כשמבטלין להפך איכא משום ביטול איסור לכתחלה, אלא דשרי כיון שאינו אלא מדרבנן כדמסקינן בסוגיין, ולפי זה י"ל דהא דפרכינן בסוגיין דאין מבטלין איסור לכתחלה קאי גם אהא דמהפכן, דאמרין דתחלת הביטול הוא גם בשביל להתיר להפך.

שם ה"מ דדאורייתא אצל דרבנן מבטלין, הדבר קשה טובא בצבא לומר שהתירו חכמים לבטל לכתחלה איסור דרבנן ולאכלו, שזה נוגד כל כונת האיסור, וגם זה גורם לזלזול בכל האיסורים, ואתו לבטל גם איסורי דאורייתא, ועוד דגם נתן טעם לפגם דמותר אף מדרבנן, אסרו לכתחלה,

שנשורו צו"ט, [ועי' בע"ז ס"ו ב' בתוד"ה אחר שכתבו דאם יש שבת עמים צפת באיסור אכילה, יש לאסור פת שאפה עכו"ם צו"ט משום מוקצה עי"ש], ואשמועינן רב מתנה דמ"מ אם ריבה עמים מוכנים שרי, ואע"ג דמשמש גם בעמים דמוקצה מ"מ כיון דרוב ההיסק בעלי היתר שרי, דלזה מהני ביטול ברוב, ואפשר דהטעם דפעולת ההיסק מתיחסת לרוב, והגע עצמך שיש לו די והותר בעלי היתר, האם נאסור להסיק משום דגם עמי המוקצה ידלקו, וה"נ כשצריך לעמי המוקצה דיינין להו כהוסקו מאליהן דשפיר רשאי ליהנות מחומן ומגחלתו.

ונראה דבשעת ההיסק ודאי עמי המוקצה ניכרין, דאף אם ירבה נמי מאותו המין, מ"מ כיון דאינו רשאי להזיז ממקומן, הרי הם ניכרים במקומם, וגם סתמא דמילתא אף כשמביא מאותו המין אינם שוים באורכן ורחבן ועוד, אלא דלענין ההיסק אין לנו צורך אלא שפעולת ההיסק תתיחס לרוב, ומש"כ הר"ן דאירי שאינם ניכרים, הוא על הא דשריין להפך בהן, דבזה ס"ל להר"ן דהו"ל מטלטל מוקצה אם הם ניכרים, וכן מבואר בלשוננו, וכן ברש"א בסוגיין, [אצל בשבת שם כתב דאפילו ניכר שרי להפך, דלגבי האיסור שהוא מועט הו"ל כטלטול מן הלך, עי"ש].

וצ"ע בלשון הרמ"א סי' תק"ז ס"ז דעל מש"כ המחבר שמרבה עליהם עמים מוכנים הוסיף שלא יהיו עמי איסור ניכרים, וזה דבר שא"א דכמה שיוסיף עדיין יהיו ניכרים במקומם, ולא מצאנו מי שהצריך בזה שלא יהיו ניכרים, ובסיפא שכתב המחבר ובלבד שלא יגע בהם עד שיתבטלו ברוב, בזה היה מקום להוסיף שלא יהיו ניכרים, והיינו דלאחר שנשרפו וצא להפך בהם צריך שלא יהיו ניכרים, וכן מבואר ביש"ש ס"ז דלכו"ע מותר להסיק כשריבה עליהם עמים מוכנים אפילו עמי האיסור ניכרים, וכל הנידון להפך בהם, ובאמת דגם בשעה שמהפך קרוב הדבר שיש עמים שניכרים במקומם שהם שנשורו בשבת, אא"כ איירי שנפלו לתוך עמים שבתנור, וכמו שהזכיר הר"ן, דאז כשהרבה עליהן עמים מוכנים, י"ל שאינם ניכרים לאחר שנשרפו, ודעת הי"ש דאף כשאפשר להכירם מ"מ כשמהפך מבלי משים שרי כיון דרוצא דהיתר, וזה כמו שהזכיר הרשב"א בשבת דדמי לטלטול מן

האיסור אלא להדליקם, וזוהי אהני מה שמרצה עליהם ענינים מוכנים דמעשה ההדלקה מתיחס אליהם, ולא דמי כלל לציטול איסורים, ולשון הגמ' ה"מ היכא דאיתיה לאיסורא צעיניה הכא מקלא קלי איסורא, ע"כ לפרש דה"נ קאמר דהכא אין כאן איסור שמתצטל דהא מקלא קלי ומוקצה שרי בהנאה, ואין הנידון אלא במעשה ההיסק, וזוהי אף בדבר שיש לו מחירין שרי לרבות, ובאמת הרי אם היה מוסיף ענינים דהיתר באופן שלא יהנה כלל מענין האיסור הרי אין מקום לאסור להסיקו, דמה שידלקו גם ענין האיסור אין צריך כלום כיון שאין דעתו עליהם, וה"נ כשדעתו עליהן נמי אפשר לחשוב ההסקה דהיתר, ולפי זה אין לחדש מסוגיין היתר לצטל איסור דרצנן כלל, ומה שאמרו בגמ' ה"מ דדאורייתא, ולא אמרו ה"מ ציטול איסור, הוא לאורוי דדאורייתא גם כה"ג יש לאסור, וכמש"כ באמת בטור ס' תק"ז בשם ה"ר יחיאל דנשרו בשבת.

לשון הרמב"ם בפט"ו ממ"א הכ"ז כיצד חלב שנפל לקדרה שיש בה צמר עוף ונתן טעם בקדרה מרצה עליו צמר עוף אחר עד שיצטל הטעם, ז"ע, דלהתיר צמר העוף שקיבל טעם החלב, היינו הגעלה באוכלין, ואין הגעלה באוכלין, וכמ"ש בטור יו"ד ס' ק"ו בשם הרשב"א, ורק בלח בלח שייך להתיר כשיוסף, ואין לומר דכונת הרמב"ם להתיר רק המרק, שהרי כתב שיוסיף צמר עוף להרבות, הרי דהעוף שמרצה ג"כ יותר, (אע"ג דסתמא אין צריצו אחד מספיק וצריך לרבות בזה"ל), וגם דסתמא משמע שצמר העוף הראשון ג"כ יותר, וז"ע.

(ט) בכורות כ"ז א' אמר שמואל תרומת חו"ל צטילה ברוב רבה מצטלה

ברוב ואוכל לה צימי טומאתו כו' אוכל והולך ואח"כ מפריש כו', נראה דקים להו לכל הני אמוראי דתקנת תרומה בחו"ל אינה אלא לזכר למצות תרומה, דמצוה התלויה בארץ אין לחז"ל לתקנה בחו"ל, שזה כנוגד את הדאורייתא, ולכך אף כשתיקנו על הסמוכים לא תיקנו אלא לזכר ולא חייבו להשוותם בכל דיניהם, ולכך ס"ל דסגי אף באוכל והולך ואח"כ מפריש, דלא תיקנו אלא מצות תרומה ולא איסור טבל, וגם בתרומה ליכא דכוותה דדאורייתא, דהא האומר כל גרני תרומה לא עשה

וכמו שהוכיחו הראשונים ז"ל מההיא דחולין קי"א ב' דתצרה ר' חמי לההיא פינכא, וכן מצואר בפסחים ל' א' וכמש"כ תו' שם, וכן מכלים של עכו"ם דצריכים ליבון או הגעלה אף למ"ד נותן טעם לפגם מותר, כמצואר ע"ז ע"ה ב', ולכן כתבו בתו' דלא התירו אלא צמידי דאין לו שום שורש דדאורייתא כמו מוקצה, והר"ן כתב לצדד דלא התירו אלא כשכבר נתערב בהיתר, דהשתא מה שמוסיפין לצטל הוא להציל ההיתר ולא בשביל לשמש באיסור, וזו נראה גם דעת הרמב"ם בפט"ו ממ"א הכ"ז, וקצת סמך לזה דהא דמייטין דתנן אין מצטלין איסור לכתחלה היינו בנתערב בפחות ממאה דלא שרינן להוסיף וכמש"כ רש"י, וזוהי אמרינן דה"מ דדאורייתא אצל דרצנן שרי להוסיף, אצל לערב האיסור לכתחלה לית לן למישמע מינה, ובאמת לפי סברה זו אין צורך לפרש דענינים שנשרו מן הדקל איירי שכבר היו ענינים בתנור, דגם כשלא היו ענינים בתנור אין עיסקו לצטל ולהתיר הענינים שנשרו, אלא דע"כ צריך להסיק התנור, ואין צידו לפנות ענין המוקצה, ואף אם לא נתיר לו לשמש בענינים שנשרו כלל, נמי עתיד להסיק התנור, אלא שיוסיף ענינים ככל צרכו שלא יהנה מן המוקצה, וגם כשכבר היו ענינים דהיתר בתנור, נמי אפשר לחייבו לא ליהנות מענין האיסור, ויצטרך להוסיף ענינים כפי צרכו מדהיתר, וא"כ לא מעלה ולא מוריד אם כבר קדמו קצת ענינים דהיתר בתנור או לא, וזו נראה דעת הרמב"ם דאע"ג דזה' מ"א שם לא התיר לצטל איסור דרצנן אלא כשכבר נתערב בהיתר, מ"מ בפ"ב מה' יו"ט הי"א העתיק מימרא דרב מתנה כלשונו, דמתפרש בפשוטו כשלא קדמו ענין היתר כלל, וכן משמע נמי בזה"א בית רביעי שער שלישי, עי"ש, וכן במלחמות פסחים מ"ו.

והרא"ש כתב דסמכינן אהא דמסקינן דהכא מקלא קלי איסורא, ובכה"ג הוא דשרינן לצטל איסור דרצנן, והנה אין הכונה דלצטל איסור שרוף קיל מלצטל איסור שאינו שרוף, דאם גם כשהוא שרוף הרי הוא עומד באיסורו, אין להקל לצטלו, דכל איסורין שוין ואין צורתן גורמת קולא, אלא הכונה כמש"כ לעיל דהכא הרי אם היו הענינים דאיסור נדלקים מאליהם היה מותר ליהנות מהם אף כשלא הוסיף עליהם דהיתר כלל, וכמו במסיק בכלים וכמש"כ לעיל בשם הרשב"א שבת כ"ט, ואין

ענינו לבטל את האיסור בששים, דהא אי נותן טעם לפגם אסור, או במגעיל בן יומו, נריך שיהא ששים כנגד הכלי כמש"כ תו' לק' ע"ו א' ד"ה מכאן, והיינו דע"ז מתבטל טעם האיסור, ול"ל קרא להכי.

ואפשר דאף כלי שתשמישו ע"י האור דין הוא שיהא נותר בהגעלה, דהא גם בהגעלה פולט טעם, שהרי אסור אם ציטלו בו, וכיון שפולט טעם הרי הטעם מתבטל בששים ע"י ההגעלה, ואף אם נשאר מעט טעם שנפלט רק ע"י ליצון, מ"מ הרי הוא מועט ופגום וכבר נתבטל בהגעלה ואינו אסור, ומה שהנריך הכתוב ליצון הוא גזירת הכתוב, וזהו דאחי קרא לאשמועינן, ומ"מ שפיר צעין למילף מיניה טעם כעיקר, כדאמר פסחים מ"ד ב' ולא אמרינן דגיעולי מדין חידוש הוא, דעיקר האיסור אינו חידוש, ורק מה שהחמירה תורה להנריך ליצון זהו חידוש, ואפשר דאם ציטלו בכלי לאחר הגעלה קודם ליצון דמותר, דרק למזוה הנריך הכתוב ליצון, הלכך שפיר ילפינן טעם כעיקר מגיעולי מדין, ואפשר דאין חיוב זה אלא בכלי מדין, אבל לדורות מדאורייתא הלוקח כלי מן העכו"ם אף שדרכו באור סגי ליה בהגעלה, ומדרבנן הוא דהנריכו ליצון, ואפשר דילפינן מכלי מדין לדורות, ואפשר עוד דבכלי מדין נצטוו לזכרם ולהגעילם אף שאין דעתם לשמש בהם עד שיפגם טעמם, דאף אי לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, היינו אס' עבר ונשתמש בהם, אבל מזוה הליצון וההגעלה היתה מזוה חיוצית בכלי מדין, והיינו שחידש הכתוב, ומ"מ שפיר ילפינן מיניה טעם כעיקר דכל חיוצים אלו שנחדשו הוא מפני שהטעם שבהם כעיקר.

ע"ו א' רב אשי אמר לעולם כדאמרן מעיקרא הכא היתירא צלע כו' צעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה, ר"ל האיסור הנפלט לא היה מעולם איסור צעין, ויש לתמוה מה זכך מ"מ ממ"נ אם חל איסור נותר על הטעם הצלוע בכלי, וכדחזינן באמת ממזות מריקה ושטיפה ושזירת כלי חרס, א"כ אמאי סגי בהגעלה, הרי כל שתשמישו ע"י האור דין הוא דליצעי ליצון, ואם לא חל שם נותר על הצלוע, א"כ הגעלה נמי לא ליצעי, ואפשר לדחוק דהטעם שעמיד לזאת ע"י הגעלה הוא טעם חסוד וחייל עליה שם נותר, אבל הטעם שאינו עמיד להפלט אלא ע"י ליצון טעם

כלום עד שישייר מקצת כדחנן ספ"ק דחלה, ונמה שהזכירו כאן בתו' מוקף ז"ע דאין זה נידון של מוקף אלא דצעי שיריה ניכרין, אלא דכיון דאינו אלא זכר לתרומה שפיר סגי בהכי, ומה"ט נמי בטלה צרוב, וגם לכתחלה מבטלה, דכל שמתקיים זכר למזות תרומה, תו אין ענין להשוותה לתרומת הארץ.

ולפי זה נראה דאין ללמוד מכאן שום סמך לענין לבטל איסור דרבנן, (ומה שהוזכר בדברי הראשונים ז"ל בר"ן ביצה ד' ב' ובתה"א היינו כעין סניף להמפרשים בההיא ביצה דשרי לבטל איסור דרבנן).

בראיה דאין איסור לכהן לבטל תרומה בק"א על מנת לאכלה בקדושת תרומה, ואע"ג דע"ז נתבטלה מזוה אכילת תרומה, דאסור לבטל איסור לכתחלה מצינו, אבל לא מצינו איסור לבטל מזוה לכתחלה, ומ"מ ממדת חסידות נראה דאיכא, [ועי' ר"ש פ"ה דתרומות מ"ט].

(י' ע"ז ע"ה ב' הלוקח כלי תשמיש מן העכו"ם כו' להגעיל יגעיל ללצן באור ילצן באור כו', דינים אלו נלמדים מן הכתוב בכלי מדין, ויש לעי' הניחא אי נותן טעם לפגם מותר וכלי מדין חידוש הוא אם משום דגם ציומא פגמה פורתא אם משום דאסרה תורה אף שאינן בני יומן, שפיר אינטריך לקרא לאשמועינן דאלו שדרכן בליצון ניתרים בליצון ושדרכן בהגעלה ניתרין בהגעלה, דאי לאו דאשמועינן היה מקום לומר דאף אלו שדרכן בליצון ניתרים בהגעלה, דגם צוה כבר איקליש איסורא, וכדשרינן באמת בצלע היתירא לקמן ע"ו א', א"נ אי הוי כתיב איסורא שמה ס"ד דאף ליצון לא מהני דגזירת הכתוב הוא, ואפשר נמי דמהא דכתיב ליצון והגעלה איכא למישמע דאף שאינן בני יומן אסירי, דלא היתיר הכתוב אלא זכך, אבל אי נותן טעם לפגם אסור או דלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא, א"כ למה הוצרך הכתוב לשנות ליצון והגעלה, לא לכתוב אלא דאסירי, [והא ליכא למיפרך דכיון דידעינן טעם כעיקר להנך דילפי ממשרת או מחטאת, ממילא ידעינן דכלי מדין אסירי, דשפיר יש מקום לומר דצלוע בכלי פגום טפי, וליכא למילף מטעם כעיקר], ומסבירא נדע דבליצון והגעלה ניתרין, בליצון הרי פשיטא שהכל נשרף, והגעלה בפשוטו

ובתו' זכאים ז"ו א' ד"ה אלא כתבו דאם החזיר כ"ח לכצנן דכש"כ דקיים מצותו [והוא מצואר שם בגמ', דדוחק לפרש דהא דאמר נהדרינהו לכצננות היינו מקמי דנעשו נותר, וע"כ לבתר שנעשו נותר קאמר, ומצואר דמקיים צוה מצותו], והא דהתיר הכתוב בשצירה קולא הוא, אע"ג דעדיין נשאר בלוע בחרסים, ולפי זה יש מקום לומר דבכלי נחשת לא יהא סגי בשצירה, דדוקא בכ"ח דא"א בהגעלה, וליבון הוא טורח גדול, לפיכך הקילה תורה בשצירה אצל כלי נחשת דאפשר בהגעלה בעי דוקא הגעלה, א"נ כלי נחשת כיון דאפשר להתיכו ולהחזירו כלי לא מהני ביה שצירה, וכן מצואר זכאים ז"ה א' לפרש"י דלאחר שפוחתו מרנפו ומורקו ושטפו, ומצואר דאף שנשבר עדיין יש בו מצות מריקה ושטיפה, [ודוחק לומר דרובו קיים עדיין], ומיהו לפי' תו' שם אין ראייה, ומיהו ליבון ודאי מהני בכלי נחשת דהוה בייעור גמור, ואע"ג דדרשינן במים ולא ביין כו' הרי שניתנו הלכות בהגעלה, ומשמע דאף דקושטא דמילתא דגם ביין וצמזוג נפלט הטעם, מ"מ גזירת הכתוב הוא במים, היינו דוקא בהגעלה שאינו אלא ביטול ולעולם נשאר משהו מבטול, אצל ליבון שהנותר נשרף כליל לעולם שפיר דמי, ואפשר גם דבציטל במקצת כלי דטעון מריקה ושטיפה כל הכלי, דהיינו דוקא במריקה ושטיפה, אצל בליבון שמה סגי באותו מקצת, דהא ציטל במקצת כלי משמע דהיינו בגוונא דידעינן דצאידך מקצת הכלי לא נבלע כלל, וא"כ מסתבר דהא דמזכירנן מריקה ושטיפה בכולו, הוא משום דע"י מריקה ושטיפה אכתי נשאר משהו, אצל בליבון שהכל נשרף, אין להזריך בכולו.

[ומיהו בע"ז ע"ו א' אמר רבה מאי הגעלה נמי מריקה ושטיפה, ופרש"י דבאמת צריך ליבון, אלא דמלכד זה צריך גם מריקה ושטיפה, ומצואר דלא סגי בליבון, דמצות מלך היא לעשות מריקה ושטיפה, [וברש"י שם כתב כי היכי דבגד בעי כיצוס וכ"ח בעי שצירה, ה"נ מריקה ושטיפה, ומשמע קצת דגם בכ"ח אם ילצנו אכתי ישאר במצות שצירה, ולפי זה צריך לפרש הא דפרכינן בזכאים שם ניהדריה לכצננות דהיינו מקמי דנעשה נותר, ודוחק], ולפי זה כלי נחשת שליבנו אכתי בעי מריקה ושטיפה, ושאר אמוראי דהתם אין ראייה

קלוש הוא ולא חייל עליה שם נותר בהיותו בלוע, משא"כ בצלע איסורא, אף טעם קלוש זה שם איסור עליו ודוחק, [שו"ר בחידושי הרמב"ן הנדמ"ח שפירש כן ע"ש והוצא בחידושי הריטב"א], אצל למש"כ לעיל דגם כלי שתשמישו ע"י האור דין הוא דליסגי ליה בהגעלה, דמ"מ כבר נתבטל הטעם בששים, אלא דגזירת הכתוב הוא בכלי מדין להזריך ליבון, א"כ מתפרש שפיר דבצלע התירא לא דמי לכלי מדין דבלעי איסורא, ושפיר מוקמינן חדיניה דסגי בהגעלה.

ואפשר נמי דקרא דואם בכלי נחשת בשלה ומורק ושטוף במים, מפרשינן ליה אף בציטול צלל מים, וכדכתיב ד"ה ב' ל"ה ויצלו הפסח באש, ונמצא מפורש בקרא דהשפוד והאסכלא סגי להו בהגעלה, ברם לשינויא דר"פ דהאי קריד והאי לא קריד לא מסתבר דהוי דאורייתא, וקשה לחדש פלוגתא דאמוראי בזה.

(יא) פסחים ל' ב' והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם, מצות שצירת כלי חרס ומריקה ושטיפה של כלי נחשת הנאמר בחטאת, נראה דהוא מצות איבוד נותר, וכ"ה בר"ן שלהי ע"ז, ואע"ג דלענין איסור צל תותירו לא חשבינן לבלוע כאיתיה, דהא שצירת כ"ח ומריקה ושטיפה דכלי נחשת הוא לאחר שכבר נעשה הבלוע נותר כדאמר זכאים ז"ו א' ובתו' שם, [אף דברמב"ם פ"ח ממעה"ק הי"ד אין הלשון ברור ע"ש וצנו"כ], הרי דלא קפיד קרא על מה שנשאר, ואדרכה סתמא ראי להשאירו עד אחר זמן אכילה כדי לקיים צו מצות שצירה, שאם יקדים לשברו לא קיים המצוה, [ומיהו בכלי נחשת אין לאסור לבלוע צו קודם שנעשה נותר, ואם אח"כ כבר נעשה ע"ז גיעול כהלכתו, מיפטר שפיר ממריקה ושטיפה], מ"מ לאחר שנעשה הבלוע נותר ניתנה צו מצות איבוד, והוא בכ"ח ע"י שצירה, ואע"ג דאכתי נשאר בלוע בשברים [ואף דנבלעים במקומם, מ"מ המצוה לא על סמך נס זה ניתנה], מ"מ כיון דשברים לאו לבלוע בהן קיימי, הרי הבלוע שבהם כאבוד, ובכלי נחשת מצות האיבוד הוא ע"י מריקה ושטיפה, ונתחדשה צוה מצוה דדוקא במים, ואם ציטל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, וגם שטיפה יתירא צנון, וכדאמר זכאים ז"ו ב'.

גזירת הכתוב הוא לשברו, דהקפידה תורה גם על המעט המצוטל שנשאר בכלי, וי"ע.

(יב) בדרך הבית וצמחמרת הבית בית ד' שער ד' וכן בתשוצות הרשצ"א סימן תק"ג וצריטצ"א שלהי ע"ז וחולין ק"ח הביאו דברי הרמב"ן לחדש דאין כלי חוזר וזולע ממי ההגעה, והרשצ"א כתב מה שקשה לחדש כן, והנה מה שהביאם ז"ל לחידוש הזה הוא משום דנראה דוחק לפרש דהגעה דקרא היינו לבטל הטעם הצלוע בששים, דתעבירו צמים משמע צמים כל דהו, [וצריטצ"א שם כתב משום דמשמע דאף כלי גדול אפשר להגעה אף שלא ניתן להכניסו לכלי אחר, ואין מוצן כ"כ מה המשמעות לזה], וי"ע למה לא פירשו רבותנו ז"ל דטעם שנצלה בכלי וחוזר ויוצא ומתערב צמים וחוזר ונצלה בכלי, כבר נקלש ונפגם ושוב אינו אוסר, והרי איכא למ"ד דאף קדירה בת יומא א"א דלא פגמה פורתא, ונ"ט צר נ"ט כי האי ודאי קלוש טפי טובא, [וייתכן גם דמכאן סמכו חכמים לקולות דנ"ט צר נ"ט], והדבר נריך רב, שו"ר צדושי הרמב"ן הנדמ"ח חולין ק"ח שכבר כתב כן, ומ"מ כתב לקיים נמי שאין הכלי חוזר וזולע ממי ההגעה, ושם גם פירש כונתו צמה שנסתייע מהא דזחצים נ"ו צ' דצמים ולא ציין שנתקשה צוה הרשצ"א בתשוצה שם וצמחמרת הבית עי"ש, ונתפרש לק' ס"ק י"ג.

(יג) זבחים צ"ו ב' יכול שאני מרצה את התרומה ת"ל אותה פרט לתרומה כו' ותרומה לא צעיא מריקה ושטיפה כו', הרצה יש לתמוה מאי ס"ד לרבות תרומה, הרי כל דין מריקה ושטיפה הוא משום ציעור הנוחר, ומה מקום לזה בתרומה, ועוד דפרכינן ותרומה לא צעיא מריקה ושטיפה והתניא צישל צה תרומה לא יצשל צה חולין, ודחקינן לתרוצי צישל צמקצת כלי ויין ועוד, ומאי קושיא הרי שפיר אמרינן דבתרומה ליכא מצות מריקה ושטיפה, ואם אינו צא לצשל צה חולין אינו נריך כלום, משא"כ צקדשים דחייב צמריקה ושטיפה, וצצירה צכ"ח.

ונראה לפרש דצמחמת לא ס"ד להנריך מריקה ושטיפה בתרומה כמנחה, אלא לפי שנתחדשו הלכות צמריקה ושטיפה יתר על הלכות הגעה, דשטיפה צזון ליכא צהגעה, ולרצי גם מריקה צזון, וכן צישל צמקצת כלי סגי צהגעה

דפליגי צוה, ומיהו למש"כ תו' צסוגיין צשם רשצ"א לחלק צין מידי דדרכו צליצון למידי דאין דרכו, י"ל דכלי נחושת שליצנו כיון דאין דרכו צכך הרי פנים חדשות צאו לכאן ולא צעי מריקה ושטיפה, משא"כ שפוד ואסכלא, וי"ע].

ומ"מ פשטיה דקרא דצצירה כ"ח חומרא אחי לאשמועינן, והיינו דלא סגי ליה צמריקה ושטיפה דאינו יוצא על ידם מידי דופיו, ומשמע דהוא מידי דמצצרא ומן המציאות ליכא למיקם עליה, ולכך שימשו צגמ' צלשון התורה העידה על כ"ח, ונראה מזה דצמחמת רוצ פעמים לאחר הגעלת כ"ח כבר לא יפלוט טעם, אלא דהתורה חידשה לחוש למיעוט, ואפשר דלא שייך כאן רוצ ומיעוט דהדבר תלוי צסוג הטעם והצליעה והפליטה וצקור וחוס וסוג המונקים שצכלי ועוד סגולות מסגולות שונות שלא ניתן לעמוד עליהם, והו"ל כחסרון ידיעה, וא"ת והיכי ילפינן מחטאת דעדיין עלול הכ"ח לפלוט לאחר מריקה ושטיפה, דילמא כבר אינו עתיד לפלוט טעם שלא נתצטל, ומ"מ חייבה תורה לשצרו דצחוכו י"ל דעדיין אצור טעם שיש צו דין נותר, וי"ל דכל טעם שא"א לפולטו הרי הוא כמצוער, א"נ קים לגמ' דאם יש צחוכו יש לחוש שיפלוט נמי.

נראה דאף צשהה הכלי חרס או הכלי נחושת מעת לעת, שכבר נעשה הטעם שצו פגום, אפילו הכי טעונין צצירה ומריקה ושטיפה, שו"ר שכ"ה צר"ן שלהי ע"ז, וכן צרא"ש שם, [ולמ"ד דקדירה בת יומא נמי א"א דלא פגמה פורתא, ע"כ כן הוא], והטעם דכל שמצותו צאיצוד לא מסתבר שמתקע מצותו ע"י שנפסל לאדם, דמצות איצוד יש לדמות לטומאה דעד לכלצ כדאמר צכורות כ"ג צ', ועוד דהא אם יצלע צצבר חריף מחליא ליה לשצח כדאמר ע"ז ל"ט א', וא"כ אין הטעם פגום צעצמותו, ושפיר הוא עדיין צמצות איצוד, וכן נותר שנפסל לאדם עדיין הוא צמצות שריפה.

יש לתמוה לפמש"כ הרמב"ם צפ"ח ממעה"ק הי"ד, דצשאר קדשים גם כ"ח טעון מריקה ושטיפה, א"כ היכי אמרינן דהתורה העידה על כ"ח שאינו יוצא מידי דופיו ע"י ההגעה, הרי אדרכה אית לן למימר דגם צכ"ח מהני מריקה ושטיפה, ולכך מצותו צכך צשאר קדשים, וצחטאת

דכל יום נעשה גיעול לחצירו, דמי למים כיון דהוא ממם כבולעו כך פולטו].

הרשב"א בתשובה סי' תק"ג וצמחמת הצית לא היו לפניו דברי הרמב"ן, וכסבור שהרמב"ן הוכיח מסוגיין דלא מהני הגעלה ציין, ונתקשה דאדרבה מסוגיין מוכח דמהני, אבל לפי מה שהוא לפנינו הרמב"ן קים ליה דלא מהני, וגם הוא ז"ל נתקשה במה דמשמע בסוגיין דמהני.

(יד) זבחים צ"ז א' דאר"נ ארצ"א כל יום ויום נעשה גיעול לחצירו, ואף דשלמים של אמש נותנין טעם בשלמים של היום, מ"מ אין ממעטין באכילתן, דהו"ל נ"ט בר נ"ט דהיתירא, והא דחשיב גיעול אע"ג דלדעת תו' ע"ז ע"ו א' נריך שיהא ששים צמי ההגעלה כנגד הכלי, צ"ל דהיינו רק צבלע איסורא, אבל צבלע היתירא ונריך עכשיו למיחל עליה איסור, בזה סגי בפתח הגעלה דכבר איקליש טעמיה ונפגם קצת ולא חשיב למיחל עליה איסור נותר, וכמש"כ הרשב"א בזה"א צ"ד ש"ד לפרושי סוגיא דע"ז ע"ו א', ומה"ט נמי לא מנכרינן שיצטל בכל הכלי, אף דלענין מריקה ושטיפה קי"ל דצטל צמקת כלי נריך מריקה ושטיפה בכל הכלי.

ויש לעי' לפי זה א"כ למה נקט ר"ט רגל, הרי גם בחול שפיר דמי כה"ג אם מצטל צו בכל יום, ושמא אורחא דמילתא נקט, א"נ מדרבנן חיישינן בכל יום שמא יפגע, ורק צרגל שהשלמים מרובים הקילו, ואכתי קשה ברייתא דמיייתין לעיל דאר"נ לא אמר ר"ט אלא זו בלבד, ואי טעמיה משום דכל יום ויום נעשה גיעול, א"כ מאי ס"ד דאר"ט טפי מזה דאינטריך לר"נ לאשמועינן דלא, ושמא אפשר לומר דסברא דכל יום ויום נעשה גיעול לא סגי בזה, דכיון דחזינן דצטל צמקת כלי טעון מריקה ושטיפה בכל הכלי אע"ג דבכל איסורים סגי בהגעלת מקצת דכבולעו כך פולטו, א"כ אף בהיתירא צלע י"ל דלא סגי בגיעול דכל יום ויום, שגם הוא אינו בכל הכלי, ורק מכח קרא דופנית צבקר יליף ר"ש להיתיר, והיינו דקאמר ר"נ דרק בגיעול דכל יום ויום הקיל ר"ט מקרא דופנית צבקר, אבל צלע גיעול דכל יום ויום לא.

(טו) ע"ז ע"ו א' אלא אמר רבה מאי הגעלה נמי שטיפה ומריקה, יש להסתפק למאי דאיתותב רבה דליכא לפרושי למתני

ג"כ צמקת הכלי, ואף שנתחמם כולו ומפעפע צו מ"מ כבולעו כך פולטו, וכן אפשר להגעיל ציין, ובקדשים נתחדשה הלכה דשטיפה צלונן, וכן נתחדשה הלכה דאף צצטל צמקת כלי נריך להגעילו כולו צחמין ולא סגי צמים כשיעור שנתצטל צו, [וצ"ע צחוד"ה צצטל שנתקשו מאי קמייצעיא ליה צצטל צמקת כלי אם נריך מריקה ושטיפה צכולו, ואמאי לא פירשו כמש"כ דבאמת איירי כשנתחמם כולו ומפעפע צכולו, ומ"מ צדין הוא דליסגי צמריקה צמקת כדרך צצטל צו, וכבולעו כך פולטו גם מחלק הכלי שלמעלה מן המים, וכדאמר ע"ז ע"ו ב' מה צולעו צניצות אף פולטו צניצות, וכאן נתחדשה הלכה דלא סגי צהכי אלא נריך למרק כולו צמים, שו"ר צפ"מ וצח"נ שצב צתצו כן, ושם הביאו דברי צד"ה ומשמרת הצית צזה], וכן שניריך דוקא מריקה ושטיפה צמים, והיה אפשר לומר דאף דבהגעלה דאיסורין לא נריך כל אלו, אבל צתרומה היה מקום ללמוד מקדשים דהנריכה תורה חומרות אלו בהגעלה, ואה"נ דאם אינו צא לצטל חולין צקדרה צצטל צה תרומה, ודאי לא שייך להנריך צה כלום, דצקדשים רק משום דין נותר נתחדשה מלות מריקה ושטיפה, אבל כשבא לצטל צה חולין שמא החמירה תורה להנריך החומרות שבהגעלה שמצאנו צקדשים צנות, והיינו דממעטין מאותה דבהגעלת תרומה אין נריך לחומרות דהגעלה שנתחדשו צקדשים, וצתר הכי מפרשינן צגמ' דאף תרומה צעי הגעלה לחולין, ולא נתמעטה אלא מחומרות דהגעלה שנתחדשו צקדשים.

ברמב"ן חולין ק"ח מצוה דקים ליה דאין הגעלה אלא צמים ולא צשאר משקין, והוכיח מזה דאין הגעלה סתם ציטול צששים, אלא הוא ענין מחודש שפולט ואינו צולע, ואף צליכא ששים, ונתקשה מהא דמצוה צסוגיין צתרומה אפשר גם ציין, וצתב לדחות דשמא רק יין, או שמא לענין שטיפה צלונן נאמר, או דצבא פליג, [לפי גירסתו דלאו צבא קאמר לה], עי"ש, וצ"ע למה הוצרך ז"ל לדוחקים הללו, ואמאי לא פירש דמהני הגעלה ציין דצליכא ששים, או צדטעים קפילא, שהרי לא הוכירו צגמ' אלא דצקדשים צעי דוקא מים משא"כ צתרומה דאפשר גם ציין, אבל לא פירשו צחזה אופן, ופיר מיתוקמא דצליכא ששים, וכיו"צ, [הא

באש א"ל להעבירו צמים], א"ל שמא טעם הצלוע אינו כלה לגמרי בליצון, דהא אין צו ממע.

שם הדר מבשל זה האידנא שלמים, פרש"י חזה ושוק, ואפשר דכוונתו ליישב קושית תו' חולין קי"צ א' ד"ה הלכתא, (אע"ג דלענין נשים ועבדים עדיין לא נתיישב).

שם א"ה הגעלה נמי לא ליבעי, אמתני' דזבחים לא הו"מ למיפך הכי מ"ט פליגי רבנן עליה דר"ט, דהא פשיטא דאיכא למימר דלא סמכין אהא דכל יום ויום נעשה גיעול לחצירו, דמ"מ אינו גיעול ממע, וכי היכי דלא מהני צלע איסורא ה"ל דלא מהני צלע היתירא, אלא דהכא קשיא ליה ממ"נ דאם הוי גיעול לא ליבעי הגעלה, ואם אינו גיעול ליבעי ליצון, ומיהו אינו תיובתא, ד"ל דכיון דאינו גיעול ממע שפיר חייבו חכמים להגעיל, ומ"מ הקילו שלא להצריך ליצון.

שם וכינא מגעילן, יש להבין מה מקום הספק, ואין נראה לומר דמיבעי ליה אם צריך הגעלה גם מבחוץ, דא"כ אהדר ליה דצריך, ואילו בסמוך גבי יורה גדולה משמע דסגי כשמגעילה רק מבפנים, וז"ל דקמיבעי ליה אם גב הדופן צריך הגעלה, וכדעביד ליה גדנפא בסמוך.

שם יורה גדולה מאי כו' אהדר ליה גדנפא כו', יש לעי' למה הוצרכו לכל זה הרי קי"ל דאפשר להגעיל כלי לחצאין וכדאיתא בשו"ע סי' תנ"א סי"א, וא"כ הרי בקל אפשר להגעיל תחלה היורה בעצמה, ואח"כ להגעיל שפתה בתוך כלי אחר מעט מעט, ואף בכלי קטן הרבה אפשר להכניס מקצת אחר מקצת של השפה כשהיורה עגולה, ושמא היתה היורה מרובעת, וז"ע בפוסקים שהעתיקו לעשות גדנפא אף כהיום שהקדרות עגולות, ולא כתבו להגעיל השפה לחוד.

שם ב' מה צולעו צניצות אף פולטו צניצות, משמע שהגדנפא אין זה כח להחזיק כמות מים בקביעות, ולכן ממלא את הכלי רק עד גדותיו וניצלות עוזרים על גב הדפנות, (דאם יכולים להחזיק מים א"כ פולטו צרתיחה ומאי חכימותיה).

ומבואר דסגי בהגעלת פנים לחוד, ואפשר לומר דודאי דרב עקביה לא צלע איסור אלא מבפנים אבל מדמייתו לה אמתניתין משמע דבקדירות דעכו"ם נמי סגי בהכי, אע"ג דסתמא

הכי, אי איתותב נמי לדינא, ואם מלבן שפוד ואסכלא לא בעי מריקה ושטיפה, דרק מכא מתני' הוי מחדשין להצריך כן, או"ד דרבה מסבירא קיס ליה, דמנות מריקה ושטיפה איתא בכל ענין, ואף המלבן חייב במריקה ושטיפה, והרי שטיפה צלון ע"כ גזירת הכתוב הוא, דהא לא מהני מידי לענין פליטה ושפיר שייך להצריכו גם לאחר ליצון, וה"ל מריקה בחמין, והלכך אף דמתניתין לא מתפרשא בהכי מ"מ לענין דינא כן הוא, ומלשון רש"י ד"ה אלא אמר אביי, משמע דאף לאביי דמצריך הגעלה וליצון נמי צריך מלבד זה מריקה ושטיפה, ויש לעי' א"כ מאי פריך זבחים ז"ו א' אמאי ישצרו כלי חרס ניהדרינהו לכבשונות, הא מכיון דבעי גם מו"ש זה א"ל לקיים בכ"ה, ע"כ ישצרו, ולא משמע לומר דמריקה ושטיפה דלאחר ליצון חשיבא מריקה ושטיפה אף בכ"ה שאינה מועלת לפליטה, וא"ת דלתירוצא דאביי דמצריך תרוייהו בלא"ה ליכא למיפך דניהדרינהו לכבשונות, לא היא, דרק בשפוד ואסכלא מצריך אביי תרוייהו אבל בכלי הבישול סגי בחד מיניהו או בהגעלה או בליצון, ושפיר פרכינן דניהדרינהו לכבשונות, ובכל אופן כיון דחזינן מקושית הגמ' דניהדרינהו לכבשונות דכלי שנתלבן לא בעי מריקה ושטיפה, למה לן למשוי מחלוקת בהכי, כיון דאפשר לפרושי דרבא רק מכא הכרח הקושית בעי לחדש כן בפירושא דמתניתין, ודוחק לומר דקיס לגמ' דשצירת כ"ה לא שייך אלא כשעדיין יש בו מן הנותר, אבל לאחר ליצון, אף אי איכא מנות מריקה ושטיפה זה א"ל בכ"ה, מ"מ משום זה אין לחייבו שצירה, ואפשר דניהדרינהו לכבשונות פנים חדשות צאו לכאן וכמש"כ תו' שם, ועדיף מליצון דשפוד ואסכלא הלכך לא בעו מריקה ושטיפה.

שם תני הכא ליצון וה"ה הגעלה כו', יש לעי' מה מקום להצריך הגעלה לאחר ליצון שכבר נשרף הכל, וגם להקדים ההגעלה אין טעם כיון שעמיד ללבן, ושמא בקדשים גזירת הכתוב הוא דואם בכלי נחשת צלע מתפרש גם בשפוד ואסכלא, ומ"מ סברא הוא להצריך נמי ליצון, דכצולעו כן פולטו, וכיון דבקדשים בעי תרוייהו כבר השוו חכמים גם בגיעולי עכו"ם להצריך תרוייהו, [דמדאוריתא לא משמע להצריך תרוייהו בגיעולי עכו"ם, דפשטיה דקרא דכל דבר אשר יבא

נמי י"ל דהחלודה עצמה דינה כחרס דלא מהני לה הגעלה, וגם היא צולעת].

ולו"ד הראשונים ז"ל היה נראה לפרש דהך ברייתא דנריך להעביר החלודה קאי אטבילה ולא אהגעלה, והוא אסמכתא לרובו המקפיד, וכן הביא צ"י יו"ד סו"ס ק"כ בשם הסמ"ג בשם ספרי דהמטביל נריך להעביר החלודה ופירש הטעם בשם ר"י משום חליצה, וכנראה כונתו לספרי הזה דדריש לה מאך, ומפרש לה אטבילה, דנמי מידריש מהאי קרא, וכן צ"י בזהגר"א צו"ד סי' ק"כ בשו"ע סי"ג.

(יז) מצאנו בליעה צנון מסבין צע"ז ל"ט א' בחילתית, ושם ע"ו ב' באתרוג, ובחולין ח' ב' בשחיטה, ושם קי"א ב' צנון ובסילקא, ושם קי"ב א' פרש"י בחד לישנא דבליעת הצנון הוא מן השמנונית צע"ז שעל הסבין, [ולכך לא הוי נ"ט בר נ"ט דשרי], וכן מוכח מהא דבקיטות צעי גרירה וסגי בגרירה, וע"כ שאינו צולע, וכן בסבא דקישות אינו חריף, ואפילו הכי צעי גרירה, וקילחי דליפתא דשרי י"ל דהיינו בזהדחה, וכמש"כ הרשב"א בזה"א צ"ד שער א', א"נ כמו שפרש"י דאין טעם השומן ניכר בו, ועדיף מנותן טעם לפגם, ולכך שרי לכתחלה, וכן מהא דשריין סילקא בקדם ופתך דליפתא נמי משמע דהנידון בשמנונית צע"ז, דבזה הוא דשייך לומר דקינוח הליפתא מעבירנו, אבל אם היה הנידון בצלוע מה יכול להועיל חתיכת הליפתא שאינה צולעת כלום, דהא שריא, וכן מסיק הרמב"ן כפי זה, וכן הרשב"א בחידושו ובתוה"א, ושם משמע שכן גם דעת ר"י, וכן דעת הרא"ה בחידושו הנדמ"ח, וכ"ד הר"ן והריטב"א.

ועיקר הדבר דסתם סבין יש עליו צע"ז מצוואר צע"ז ע"ו ב' דמכרינן נעילה עשר פעמים בקרקע, ופשיטא דנעילה בקרקע אינה מועלת להוציא הצלוע, וכדחזינן נמי מהא דלא שרינן ע"י נעילה אלא צנון, והיינו משום דהצלוע אינו יוצא ע"י נעילה, ומצוואר דנריך נעילה להעביר את הצע"ז, אלמא דסתם סבין יש עליו צע"ז, [ולפי זה אין ראיה דאתרוג הוא דבר חריף מעובדא דשבור מלכא דהתם, די"ל דדלצה בקרקע כי היכי דלא ליטריף גרירה או הדחה, משום הצע"ז, וע"י צילה כ"ח, וע"י להלן].

דמילתא דפעמים רבות ניתזין על הקדרות גם מצחוץ, והגעלת פנים לא סגי לנצלע מצחוץ דהא כבולעו כך פולטו, ז"ל דאזלינן בחר רוב תשמישו, וכמ"ש הר"ן פסחים ל', והיינו דעל המיעוט לא חייבו חכמים להגעיל והתירו נותן טעם לפגם, והכא אפשר גם דההתזות שמצחוץ מועטות ואיכא ששים כנגדן, [אבל מה שנגעל מצפנים לא סגי להתיר לשמש מצפנים, דכל שיש בדופן איסור חיישינן שהוא יוצא מעט מעט, וכמו שכתבו הראשונים לענין דכלי הטעון ליצון לא סגי ליה בהגעלה אף לשימוש במים, וכן לענין כלי חרס ולענין טלאין].

ולבאורה מהא דגם לענין פסח אזלינן בכלים בחר רוב תשמישן וכמש"כ הר"ן שם, יש להוכיח דנותן טעם לפגם שרי בפסח, ולכך סמכין להקל אף דעדיין לא נפלט מעט שנצלע בבליעה יותר גדולה, דכיון דהנידון רק על היתר שימוש, שפיר הקילו חכמים להתיר ולא גזרו אטו בן יומו, אבל אם נותן טעם לפגם אסור בפסח, איך אפשר להתיר כלי שידוע שעדיין לא פלט חמץ שבו ונ"ט בפסח.

(טז) שו"ע או"ח סי' תנ"א ס"ג וקודם ההגעלה נריך לשופם יפה צמחנות או ברחיים להעביר כל חלודה שבהם כו', מש"כ הט"ז דהיינו משום שמה יש צע"ז תחת החלודה, נראה דחוק, דעל כגון זה לא שייך לדרוש אסמכתא מקרא דאך את הזהב, דפשיטא דצע"ז לא שייך בו הגעלה, וגם להעביר הצע"ז אין צורך ברחיים ומשחנות, ועוד דצ"ח ודרישה יו"ד סי' קכ"א הביאו בשם הגה"ה דאם לאחר שפשוף עדיין נשאר רושם החלודה שפיר דמי, והקשה מהרש"ל דמנ"ל הא, ואם הטעם משום שמה נשאר צע"ז, הרי פשוט בסבא דלאחר שפשוף צמחנות או ברחיים לא נשאר צע"ז, ובפשוטו הטעם כמו בטלאי דהחלודה מדובקת על הכלי ואין הכלי נגעל, כיון שיש עליו דבר חוץ, ולזה שפיר יש מקום למידרש שצא לחדש דגם מעט החלודה חוצצת, ולא אמרינן בזה כבולעו כך פולטו, [דהא לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא, ואין מיתוסף חלודה בשעות אלא מעט מאד שיש ששים כנגדו, וא"כ נצלע האיסור גם עם החלודה, והיה ראוי לומר כבולעו כך פולטו, אלא דכיון דהוא דבר הדבוק לכלי, אין לקצוע שהצליעה תהיה תמיד צמנצ שוה, דלפעמים חודר טפי, ושמה

שדרכו להיות שמנונית דבוק על פניו נעילה עשרה פעמים בקרקע קשה הוא צריך ואפילו לחתוך זה זמן כו', ולפי זה אין ראיה להסבין בולע ולא שהוא מפליט ע"י דברים חריפים, דכל הנידון משום שמנונית הדבוק עליו, [ומיהו שם מצואר דאף לזמן שאינו חריף צעי נעילה ולא סגי בהדחה].

וללשון שני שצ"ש חולין קי"א ב' דהנזון נאסר בכותח משום שבלע מן הבלוע שצסקין, נמצינו למידין דהבלוע צסקין יוצא ע"י דוחקא דסבינא בדבר חריף, ולפי זה היה ראוי לפרש דאחריו אינו דבר חריף, ולכך שרינן לחתכו צסקין של עכו"ם לאחר נעילה י' פעמים בקרקע, דהשמנונית דבעין נסתלקה ע"י הנעילה, והבלוע אינו יוצא כיון שהאחריו אינו חריף, ואם נימא דאחריו צסתמא חריף, יש לפרש דהיה מטוגן או שלוק או כבוס דאזלא ליה חריפותיה, אבל המחבר צסי' צ"ו ס"א סתם לאסור בכותח אף צחתך צסקין שאין עליו צעין, ומ"מ התיר צסי' קכ"א ס"ז ע"י נעילה י' פעמים בקרקע אף לחתוך דבר חריף, וכבר הביא צפ"ת שם צסס הצב"ש להחמיר בזה, [וע"ע צצב"ש ס"י סק"י].

(יח) שו"ע יו"ד סי' צ"ו ס"א צהגה"ה וי"א שאם חתך זנון צסקין של אסור כולו אסור כו' וכן נוהגין לכתחלה כו', לא נתבאר צהדיא אם גם צסקין שאינו בן יומו קאמר, דהא בזה חזי לאיצטרופי דעת הסוברים דרק חלית מחליא לשבת, אבל ממה שדן צת"ח צענין קניית התמכא מן הנכרים, אע"ג דסתם כלים אינם בני יומן משמע דאף צאינו בן יומו נהגו להחמיר, וכ"כ צש"ך סק"ו, [ועי' בגליון יד אברהם], אבל ענין החומרא לכתחלה אינו אלא מהיות טוב וכמ"ש צמנ"י והוצא בגליון הגרע"א ז"ל, דכיון דאפשר שלא לאכלו צחלב או לקנות שאינם חתוכים שפיר יש לנהוג כן, אבל אם אין אלא חתוכים או שנחתך זנון של ישראל צסקין אסור אין לאסור אלא כדי נטילה, וכדמסיק הרמ"א, ודברי הש"ך שפירש דדיעבד היינו רק צנתבשל, צ"ע.

עיקר הנידון צכאן הוא צצברא, דכיון דהצליעה מחמת חריפותו צעצמו, אין כאן מקום לקבוע שיעור קליפה או נטילה, דשיעורים אלו ניתנו צדבר יבש או צמליח ולי שאין כח המלח והצלי מפעפעים יותר, אבל כאן שכת הפרי עצמו מולין

ודאיתאן עלה יש לפרש ההיא דחלית ע"ז ל"ט א' דהיינו נמי משום הצעין שעל הסבין, וכמו שפירשו שם הרא"ה והריטב"א ז"ל, וכן משמע ממה שהזכירו שם צגמרא שמנוניתא, [ובפשוטו כל בלוע נעשה לשבת ע"י החילתית והול"ל מחליא ליה לצלוע והו"ל כמותן טעם לשבת, ולמה נקטו שמנוניתא, אבל אם כל הנידון משום השומן צעין הדבוק על הסבין, ניחא], דזה שייך על הצעין הדבוק, דמחמת שמנוניתו נדבק ואינו עובר צקל, אבל הבלוע לא שייך ליחסו לשמנונית, דאדרבה מה שיותר צלול נבלע טפי צקל, [ומיהו צרש"י חולין ח' ב' ד"ה משום מצואר דשמנונית נבלעת טפי צקל], והא דפרצינן התם דהו"ל נותן טעם לפגם, היינו משום דפשוט לגמ' דגם שמנונית הצעין הדבוקה לסבין מאצדת טעמה צשהייתה כמו הבלוע, וכ"ה צתשובות הרשב"א סי' תצ"ז עי"ש, וכן צמשמרת הצית ה' שחיטה, ולפי זה לא מצינו כלל דהבלוע צסקין יוצא ע"י דבר חריף צנוגן, דהכל מתפרש מחמת השמנונית שהוא צעין, וכן יש לפרש ההיא דצסקין של עכו"ם ושל טריפה חולין ח' ב', ואם נימא דאחריו הוא דבר חריף, נמצינו למידין מההיא דע"ז ע"ו ב' דדבר חריף אינו בולע מן הבלוע צסקין, לפמ"ש"כ דנעילה צקרקע אינה מועלת להוציא הבלוע, וזו דעת הרא"ה צצד"ה צצית ד' שער ד' עי"ש.

והרשב"א צמ"ה צצית ד' שער א' צענין דברים החריפין כתב דמדהצריכו צע"ז ע"ו ב' נעילה י"פ צקרקע, ש"מ דצהדחה לא סגי, וע"כ דחיישינן גם למה שבלוע צסקין, ולא רק לשמנונית צעין שעליו, ולפי זה מוכח דדבר חריף בולע מן הבלוע צצסקין, וגם מוכח דאחריו דבר חריף הוא, ולפי זה ע"כ דנעילה צקרקע מונעת מלהפליט את הבלוע ע"י דבר חריף, וכ"ה הלשון צתה"א צצית ד' שער ד' דהא טעמא כל שנענה או שפה שוב אינו פולט אגב דוחקא צנוגן, עכ"ל, אף שהדבר צ"ע צצברא, אבל צתה"א שם צתה הכי הביא דברי ר"ת דצצסקין דעכו"ם צעי נעילה ולא סגי בהדחה לפי שבלע מרותח גמור, [ודוקא צצליעה דצית השחיטה שאינו רותח ממש אמרו דסגי בהדחה], א"נ לפי שבלע תדיר, ומצואר שם צלשונו ז"ל דכל הנידון משום השמנונית צעין שנדבק עליו, וכן מסיק שם צתה הכי וז"ל ומ"מ סבין

ישמעאל ז"ק ל"ג א' דיוסם השור אשכחן ביה ענין שעבוד מדאורייתא, דודאי מתפרש קרא דוחלו את כספו שאין ציד המזיק למכרו, ומ"מ יכול לסלק לניזק צדמים, וס"ל לאצ"י דראוי לפרש בכח השעבוד דלמפרע הוא גובה, ועי"ז פשוט טפי מה שאין ציד הלזה למכור הנכסים, ורצא ס"ל דאף אי מכאן ולהבא הוא גובה, מ"מ שפיר נתחדש כח שעבוד המונע מן הלזה למכור הנכסים.

ונראה דאף בע"מ מאוחר שצשעה שהלזה כבר היו כל הנכסים של הלזה משועבדים לצעלי חובות שקדמוהו, מ"מ אם אח"כ סילקס הלזה בזוי, והוא בא לגבות הרי הוא גובה למפרע, דאיגלאי מילתא שצשעת הלואתו היו הנכסים פנויים לשעבודו, ואע"ג שהיה ציד הלזה להגבות מן הקרקעות לצע"ח המוקדמים, ולא היה לצע"ח המאוחר כלום, וראיה לזה מהא דס"ד בגמ' לפרושי מתני' דנכרי שהלזה את ישראל על חמצו משום למפרע הוא גובה, הרי דגם במטלטלין אמרינן למפרע הוא גובה, אף שציד הלזה לכלותם.

לבאורה אף לאצ"י צוצין מלוה או קדיש, יכול לומר צשעת גבייה שמוחל השעבוד ורונה לגבות מכאן ולהבא, וממילא תצטל מכירתו והקדשו, [וכ"כ בתשו' ז"א סי' מ"ה לענין כל יראה דיכול למחול השעבוד ולגבות מכאן ולהבא, ומתני' בגובה סתם איירי], אח"כ יש צע"ח אחרים שע"י מחילת השעבוד יקדמו הם, [דלא מסתבר שלאצ"י יוכל למחול זכות הגבייה למפרע, ושעדיין ישאר לו זכות השעבוד למפרע כמו לרצא ויגבה מכאן ולהבא, דלית לן לחדש שתי כחות צשעבוד לאצ"י, ברם יפה העירוני אעכו"ם למ"ש במלחמות דלית ביה דין למפרע, ומ"מ זכות קדימה לצע"ח אחרים ודאי יש, וכן למ"ש מרן זללה"ה אה"ע סי' נ"ו ס"ק ט"ו דצורק חץ דנשתעבדו נכסיו קודם ההיזק לא נימא למפרע הוא גובה משעה שזרק כיון דעדיין לא הזיק, ומ"מ זכות קדימה לצע"ח אחרים ודאי יש, ונראה דמ"מ י"ל דאף אם נימא דבתחילת ההלואה יכול להתנות שלא יגבה למפרע, ויגבה מכאן ולהבא בזכות קדימה, אבל לאחר שזכה צשעבוד למפרע אינו יכול אח"כ למחול הלמפרע ולהשאר זכות הקדימה, דאין מחילה לחצאין, וצ"ע], ואפשר נמי שיכול למחול שעבודו רק על חלק מן הזמן, ואם קדמה מכירתו לצע"ח האחרים,

הצליעה אין לקצוע שיעור נטילה, וזו דעת הרשב"א, והחולקים ס"ל דמ"מ כדי נטילה ודאי שפיר דמי דסברא הוא דאין כח צהריפותו להוליך כ"כ, ודעת הרא"ש דצקליפה סגי. — [ומשמע דע"י טעימה ליכא למיקם עלה דמילתא, שיהא אפשר לקצוע צזה כלל, וכ"מ ממה שנחלקו אם שאר חריפים לצר מחלתית נמי מחליא לשבח].

משה"ק הגרע"א ז"ל בגליון לדעת הרא"ש דאינו אוסר אלא כדי קליפה א"כ איך אמרו חולין קי"א צ' דאפשר למטעמיה, הא צריך לטעום כל הכדי קליפה, ומה יאכל עם החלב, נראה דל"ק דשפיר חשיב טעימה בעודו צפיו קודם צליעה, ויכול להוסיף כותח לפיו, גם י"ל דצחתך וחזר וצחתך יהיה סגי בטעימה של הצחתך הראשון.

(ט) שו"ע יו"ד סימן קכ"א ס"ד מחבת כו', יעוי' בגליון הגרע"א ז"ל צמה שהציא חסות הרמ"ע ודבריו ז"ל צ"מ דאטו צצישול ליכא איסורים צעין, וכי אין העכו"ם מצטל דם או צשר צחלב וגם כשמצטל צמים השומן נמס צמים וכיון שאינו צטל הרי הוא צאיסורו ונצלע צכלי צלי צמצעי, ומ"מ סגי צהגעלה, [ועי' צפ"ת צשס ח"ס], וגם הראשונים ז"ל שדנו צדין מחבת לא הזכירו כלל האי טעמא, ורק דנו משום שצמאי שהשמן כלל והרי זה כמאפה דחשיב ע"י האור, וכבר כתב כ"ז מרן זללה"ה צה' פסח סי' קי"ט ס"ק י"ט. — אע"ג דצצולעו כך פולטו וחוס השמן גדול צהרצה מחוס המים מ"מ סגי צהגעלה, [וכללא הוא דכל אשר לא יצא צאש תעצירו צמים, ולא רק העוצר צמים, אי תעצירו צמים היינו הגעלה, עי' צספרי, אבל רש"י והרמב"ן פירשו דתעצירו צמים היינו הדחה, ותעצירו צאש כולל גם הגעלה], וכך הוא טצע הדצרים דצהגעלה נפלטת גם צליעת השמן.

סימן ז

(א) ל"א א' כי פליגי דוצין מלוה וקדיש מלוה אצ"י אמר למפרע הוא גובה כו' איגלאי מילתא למפרע כו', ענין שעבוד הוא דבר מחדש, שהרי אין המלוה שותף צנכסים, וכשנאצדו מקצתן הרי כל השעבוד על הנשאר, ואי שעבודא דאורייתא ילפינן לה מקרא כמ"ש הרמב"ן שלהי צ"ב, ואי שעבודא דרבנן חידשו רבנן ענין זה, ולר'

יכול למחול שעבודו עד לאחר מכירתו ויגבה למפרע מיד אחר מכירתו ועדיין יקדים לבע"ח האחרים, דשעבוד אינו תלוי ברגע ההלואה, אלא כל זמן שהחוב קיים הרי הוא משעבד, אם כתב לו דאיקני.

שוב נראה שאין הדבר כן ואין מועיל כאן דאיקני, דמה שמוחל עכשיו את השעבוד מזמן ההלואה, אינו אלא מכאן ולהבא, דעכשיו נמחל השעבוד ההוא, וממילא כשיבא לידי גבייה א"א יהיה לדון למפרע הוא גובה כיון שנפסק השעבוד עתה ע"י מחילתו, עד שלא בא לידי גבייה, אבל עד עכשיו היה השעבוד קיים, ואם כתבו פרוצול על סמך שעבוד זה מכח שעבודא דר"נ שפיר חשיב פרוצול, דעד עכשיו היה השעבוד קיים, והנה שעבוד הוא מעין מכר קלוש, והוא משמש כח שעבוד עכשיו, אף אם אינו עתיד לגבות חובו ממנו, דמ"מ עכשיו הוא משעבד, ולא שייך לומר דמי שזכה בשעבוד הרי הוא חוזר וזוכה בשעבוד כל רגע ורגע מכח דאיקני, דכיון דכבר החפץ שלו בזכות שעבוד תו לא שייך לזכות בו יותר, ואם היה השעבוד נמחל למפרע, שפיר הוי אמרינן דכיון דאיגלחי מילתא שלא היה השעבוד הראשון קיים, תו שפיר נשתעבד מכח דאיקני, אבל כיון דמעיקרא היה צאמת השעבוד קיים אין מקום להחוסף שעבוד ע"י דאיקני, וממילא כשמוחל עכשיו שעבוד הראשון אפילו אינו מוחל אלא שעבוד של היום הראשון, ממילא פקע השעבוד לגמרי, דלא נמחדש שעבוד נוסף, מלבד השעבוד של הרגע הראשון שהוא נמחל עכשיו, ורק מעתה יוכל לחול שעבוד חדש מכח דאיקני, והלכך אין ציד המלוה למחול חלק מן השעבוד אלא כל השעבוד, וזוהו אמנם יפקע הקדשו, כיון שלא יגבה למפרע, (ונתעוררתי לזה), ויש נפקותא בכ"ז לדינא למ"ש במלחמות דבמשכון מודה רבא דלמפרע הוא גובה.

ז' ב"ב מ"ד ב' ומטלטלי לבע"ח לא משתעבדי, פרש"ם דלית להו קלא ולא יזירו לקוחות כו', וז"ע דבפשוטו ההלואה היא שיש לה קול, וכדאמרינן קדושין י"ג ב' דמע"פ אינו גובה מן הלקוחות משום דלית לה קלא, אבל מלוה בשטר אית לה קלא, ולכך גובה מן הלקוחות, וא"כ אם מן הדין גם מטלטלי משתעבדי, דבשעבודא דאורייתא אין חילוק בין קרקע למטלטלי, דין הוא

דליגבו אף ממטלטלין משועבדים, דכשינא קול מן ההלואה יזירו הלקוחות גם מלקנות מטלטלין, ומש"כ פרש"ם דא"כ אין לך אדם שלוקח מטלטלין מחצירו, מה בכך אם לא יקנה מטלטלין אלא זה שלוקח קרקע, ושם אפשר לפרש דהבא ליקח קרקע יש לו קול, וכבר יודיעוהו שהקרקע משועבדת שיש לו חוב עליה, אבל הבא ליקח מטלטלין אין לו קול ולא יודיעוהו שיש למוכר שעבוד עליהן, ולפי זה תקנת חכמים היא לבטל שעבוד המטלטלין משום פסידא דלקוחות.

אבל רש"י צ"מ ס"ז ב' כתב הטעם דלאו עליהו סמיך מלוה כיון דזידו להנמינן ולאדנן, וכ"כ הטור ר"ס קי"ג והוצא צ"מ ע"ש ש"ך שם, ולפי זה הו"ל כעין מחילת השעבוד, וכיון דסתמא דמילתא הכי הוא, כבר הוחלט הדין דאפשר לקנות מטלטלין דסתמא אינם משועבדים, והלכך אף אם בא המלוה להתנות שאינו מוחל שעבוד המטלטלין, לאו כל כמיניה, דכיון דלית ליה קלא, איכא כאן משום פסידא דלקוחות, והיינו דאמרינן צ"מ דבעשה שורו וחמורו אפותיקי ומכרו דאין בע"ח גובה הימנו כיון דלית ליה קלא, ואיירי במלוה בשטר דההלואה יש לה קול, דאם לא כן בלא"ה אינו גובה דדילמא פרע, ע"י ש"ך סי' קי"ז סק"ד, ומ"מ אינו גובה ממטלטלין משום דסתמא אינו סומך עליהם, והלכך אע"ג שעשאו אפותיקי וסומך עליו מ"מ כיון דאין לו קול, יש כאן משום פסידא דלקוחות, והר"ז בקרקע במלוה ע"פ דאינו גובה מלקוחות משום דלית ליה קלא.

ואם התנה המלוה שאינו מוחל שעבוד המטלטלין, דעת הרשב"א צ"מ דגובה מן היורשים דטעמא דלית ליה קלא לא שייך גבי יורשים כדאמרינן בקדושין י"ג ב' לגבי מלוה ע"פ, והר"ן הביא שהרא"ה חולק דכיון דזידו למכור הרי לא סמכה דעתיה דמלוה, ולא חל שעבוד אף לא לגבי יתמי.

שם דאמר רבה אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי קני מקרקעי קני מטלטלי, נריך ביאור מה הוסיף מה שכתב אגב קרקע, הרי מן הדין המטלטלין משתעבדים כמו הקרקעות, אלא דסתמא אדם מוחל שעבוד המטלטלין, והלכך אף כשהתנה שאינו מוחל, לא מהני משום תקנת הלקוחות דלית ליה קלא, וכמש"כ לעיל, וא"כ מאי

והנה ממה דמסקינן דאייירי ללא היה לו קרקע מעולם ולכך ליכא למיחש שהקנה לו מטלטלי אגב קרקע, יש ללמוד דקנין סודר לא מהני לזה, ויש להצין למה, הרי כל שעבוד אפשר לעשות בקנין סודר, ואפשר דהא ללא חשיב אסמכתא היינו רק בזמן שהשעבוד נעשה ע"י השטר שעושה כל השעבוד, אף שנעשה בכח נוסף של קנין אגב, דסוף סוף הם נעשים כאחד שהשטר עושה שעבוד הקרקע ואגב שעבוד המטלטלין, והמשעבד כל נכסיו לא חשיב אסמכתא, אבל אם בא לשעבד המטלטלין בקנין סודר, ה"ז קנין לעצמו וחשיב אסמכתא כיון דאינו אלא אם לא ישלם, דכל דאי אסמכתא, ואפשר שזו כונת הרשב"ם שכתב דאם יקנה המטלטלין בקנין סודר הוא אסמכתא, ועו"ל דאף כשכתב בשטר ששעבד בקנין סודר, אין על זה תורת שטר והוי מפי כתבם, דדוקא שעבוד אגב קרקע שהוא כאחד עם עיקר השעבוד של הקרקע ע"י השטר, חשיב תורת שטר גם על זה, דסוף סוף שטר זה הוא הגורם לשני השעבדים, אבל קנין סודר הוא דבר בפ"ע, והלכך אין לחוש שמא הקנה לו שעבוד מטלטלין בקנין סודר, דאין דרך לעשות כן, כיון שיצטרך להביא העדים שקנה בפניהם, ולמילתא דלא שכיחא לא חיישינן, ועוד דלעולם ניחא ליה טפי להקנות באגב דמהני נמי לדאיקני, משא"כ סודר, ומיהו ע"כ ליישב אף אי לא מהני דאיקני.

במציינו למידין דרבה אשמועינן א. דבהקנה מטלטלין בקנין אגב לא חיישינן לתקנת השוק וגובה מהן אפילו מלקוחות. ב. דשעבוד שייך נמי שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי, והוא בקנין בפ"ע, ומבואר בגמ' דמהני אף לדאיקני ואף דנמנא שקדם שעבוד הקרקעות, והוא חידוש גדול. ג. דלא הוי אסמכתא. ד. דאיכא תורת שטר גם על שעבוד המטלטלין בשעבוד אגב, ולא חשבינן ליה כעדות מפי כתבם.

אחרי כותבי ראיתי צבעה"ת שער מ"ג ח"א וכן בריטצ"א הנדמ"ח שכתבו דהיינו טעמא דמהני כשהקנה מטלטלי אגב קרקע, דכה"ג יש לו קול, ולפי זה א"צ לכל מש"כ, אבל הדבר צריך פירוש דלמה זה יאז הקול ע"י קנין אגב, טפי מבמשעבד מטלטלין סתם, ושמא כל חיוב מחודש הנעשה בקנין אית ליה קול, משא"כ החיוב שמחמת

מהני מה שהקנה אגב קרקע, אטו קנין זה מפיק קלא טפי מאפותיקי, ועו"ק מה שייך כאן קנין אגב, הרי אינו מקנה לו אלא שעבוד על הקרקע ואגב שעבוד הקרקע משעבד המטלטלין, ומה מקום לזה אחרי שהמטלטלין משתעבדים מן הדין כמו הקרקע.

ונראה דתקנת השוק משום דלית ליה קלא לא שייך אלא בחיובים שמחמת הלואה וכיו"ב, אבל המוכר מטלטלי בכתר ודאי מקחו קיים אף דיש צוה משום תקנת השוק, ולכן כל שחיובו מחמת ההלואה באמת בטל שעבוד המטלטלין, אבל המשעבד מטלטלי בקנין אגב, ה"ז כמכר מטלטלי בקנין אגב, דלא עשו צוה שום תקנות, ושעבודו קיים אף דלית ליה קלא ואיכא פסידא דלקוחות, והיינו דרבה דאם שעבד לו המטלטלין בקנין אגב בשעבוד הקרקעות, שפיר נשתעבדו, ונהי דשעבודן מחמת עכס החוב אפקעוהו רבנן משום תקנת השוק, אבל השעבוד מחמת הקנין אגב שפיר קיים, [ועי' בלשון הרי"ף שכתב דאי אקני מטלטלי אגב מקרקעי קנין גמור גבי ממטלטלי].

והשתא ניחא הא דאמר ר"ח דנריך למיכתב דלא כאסמכתא, ולכאורה צריך פירוש דממ"נ אם הוא אסמכתא מה מועיל למיכתב דלא כאסמכתא, ואם אינו אסמכתא למה צריך לכתוב דלא כאסמכתא, אבל למש"כ ניחא דאם היינו רואים שעבוד זה כדבר נפרד מעכס שעבוד החוב היה מקום לדונו כאסמכתא, דדעת הלוי שלא יבא לידי גוביינא מזה, וכל דאי אסמכתא, ולכך קאמר דלא כאסמכתא אלא הוא בכלל שעבוד כל הנכסים לחוב זה, וכה"ג לא הוי אסמכתא.

וכן הא דקאמר דנריך למיכתב ודלא כטופסי דשטרי מתפרש שפיר לפמ"ש"כ, דכיון דאף בלא קנין אגב שפיר יכול להתנות שמשעבד המטלטלין, ויחול שעבודו מעיקר הדין, ונפקא מינה ליחמי לדעת הרשב"א לעיל, ורק משום תקנת השוק לא ידונוהו לענין לקוחות, הלכך צריך לפרש דאין כונתו על השעבוד מכח החוב ולשון אגב קרקע כשופרי דשטרא, אלא דעתו באמת לשעבד שעבוד מחודש בקנין אגב, ולפי זה דוקא בכאן הצריכו לכתוב דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, ולא בכל שעבוד כמו שנסתפקו בתו'.

ההלואה עצמה, ולפי זה גם כונתם ז"ל משום שיש כאן קנין מחודש, וז"ע.

ויותר מזה מלאנו בתשובת הרא"ש כלל ע"ט סי"ב שכתב דאף עצדים משתעבדי אגב קרקע, אע"ג דבקנין אגב קיי"ל דאינם נקנים כשאינם צבורין, כי שעבוד וקנייה שני עניינים הם דקנין אגב ילפינן מקרא, והא דמטלטלי משתעבדי אגב מקרקעי אינו מטעם קנייה אלא משום כיון דשעבדינהו אגב קרקע אית להו קלא כמו למקרקעי וכל טריפת בע"ח בקלא תליא מילתא כו', ולכאורה משמע דר"ל דליכא כלל ענין שעבוד אגב קרקע, דלא ילפינן שעבוד באגב מקנין אגב, ואין לשון אגב בשעבוד אלא גורס לאפוקי קלא, אבל הדבר תימא לומר דמילי דדאי יהא תועלת בכתיבתן להוציא קול, ומנ"ל לרבה הא, ולשון הגמ' וליחוש דילמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי, וכן הלשון דמימרא דרבה, ולא אמרו אי כתב ליה, ועוד דאם אינו אלא ליטנא בעלמא למה צריך למיכתב דלא כאסמכתא, ודלא כטופסי דשטרי, וכי בלי תיבות אלו לא יצא הקול, ועוד דל"ל קרקע להכי כדדחינן דאיירי דלא היה לו קרקע מעולם, וכי אינו ראוי לכתוב לשון זה להוציא קול אלא בדאית ליה קרקע, ולשון הר"ף ליחוש דלמא אקנייה להווא פרה וטליא לבע"ח ידיה אגב מקרקעי קנין גמור כו', ומבואר דהנידון בקנין ממש, וכן בעליות הר"י כתב דאם יש לו קרקע שקיבל במתנה ע"מ להחזיר אע"ג שיכול להקנות מטלטלין אגב, אבל אינו יכול לשעבד מטלטלין אגב כיון דלאו לגוביינא קאי, ואם אין צריך לשעבד אג"ק, רק לכתוב אגב קרקע, כדי שיצא הקול, א"כ מה צריך שהקרקע חייב להחזיר, אבל מ"מ שפיר יש כאן קול, כיון דלקנין חשיב שפיר אג"ק כה"ג, וכן בלשון הר"י מייגאש שנשטמ"ק מבואר דהנידון בקנין אג"ק ממש, ולכ"כ דגם כונת הרא"ש שמשעבד בקנין אגב ממש, אלא דכיון דעיקר השעבוד אין צריך קנין, שהרי כל שכותב שהחוב ישעבד גם מטלטלין סגי בהכי, [וכמ"ש הרשב"א לענין יתמין] ואין צורך בקנין אלא שעי"ז חשיב כשעבוד מחודש בקנין ויוצא קול, הלכך סברא הוא דאף לעבד יהא סגי בקנין זה, דאע"ג דבעלמא אין עבד נקנה באגב אלא בעומד בחובה, כדאמר ב"ק י"ב ב', מ"מ לענין שעבוד זה א"כ עומד בחובה, כיון שאינו אלא לאלומי לשעבוד שיצא

הקול, ומ"מ לפי מה שזדדנו לפרש דאין הטעם משום שיוצא הקול, אלא דכל שהקנה בקנין, לא שייך לבטל קנינו מחמת חוסר קול, לפי זה מסתבר דצריך שיהיו כל תנאי קנין אגב כהלכתן, וצריך שיהא העבד עומד בחובה.

ג) פסחים ל"א א' ורצא אמר מכאן ולהבא הוא גובה כיון דאילו הווי ליה זוזי הוה מסליק להו צוזי אישתכח דהשתא קא קני, משמע דאי לא הווי מצי מסליק ליה צוזי, אף שיש לו קרקעות מרובות ויכול לתת לו איזו שירצה, מ"מ הווי שפיר אמרינן בכל קרקע שנתן לו דלמפרע הוא גובה, וכמו בבית בבתי אינו מוכר לך מנחות ק"ח ב', ולפי זה אם הקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי, דגם המטלטלין משועבדים, דין הוא דנימא למפרע הוא גובה צין בגבה קרקע וצין בגבה מטלטלין, וא"כ אף בלא הקנה מטלטלין אגב קרקע שיש כאן מחילת שעבוד המטלטלין, ואם יגבה מטלטלין יגבה מכאן ולהבא, מ"מ בגבה קרקע אמאי לא נימא דלמפרע הוא גובה, וגם לא משמע דמודה רבא דבהקנה מטלטלי אגב קרקע דאז למפרע הוא גובה, דהא פרכינן עליה ממתניתין דנכרי שהלוה את ישראל על חמץ, וגם לאצ"י לא מיתוקמא אלא בשעבד לו מטלטלי אגב קרקע, דאם לא כן הרי ליכא שעבוד על החמץ, וכמש"כ במלחמות, ומבואר דלרצא אף בכה"ג מכאן ולהבא הוא גובה, וי"ל דהוכחת רבא היא מהא דיכול הלוה לשלם בדברים שלא היו משועבדים בשעת ההלואה, ועי"ז להפקיע השעבוד מן הדברים שהיו משועבדים, דמזה מוכח דמכאן ולהבא הוא גובה, והו"מ להוכיח נמי ממה שיכול לשלם בקרקעות שקנה לאחר ההלואה, ואפילו כשכתב דאיני, דמ"מ חזינן שיש צידו להפקיע השעבוד מן הדברים שנשעבדו בשעת ההלואה, וכיון שכל שעבוד צידו להפקיע סברא הוא דמכאן ולהבא הוא גובה, ולפי דבסתמא זוזי לא נשעבדו לכך נקט זוזי.

מלשון הגמ' אישתכח דהשתא קא קני, נראה לדקדק דרצא לאו בתורת ראייה קאמר לה, דא"כ הו"ל ש"מ דהשתא קא קני, אלא שזו עצמה הסבה, דכיון דציד הלוה לא לשלם בדברים שנשעבדו לא שייך לומר שכבר הם קנויים למלוה, אף אם יגבה מהם בסוף, ולפי זה יש מקום לומר דבסתמא ליה והשאר משועבדים ציד לקוחות, דלמ"ד

מאילו היו הנכסים של לוי כבר ציד שמעון, דאטו ע"י זה ששמעון הוציא מעות מרשותו והלווה ללוי, יתוסף בהם כח גבייה נוסף לראובן, שהוא הצע"ח של שמעון, מה שלא היה לו בהם צעודם ציד שמעון, דיהיו לו מעתה שני לוויים, הרי אדרבה הוצאת המעות מרשותו גורעת מזכויות ראובן בהם, ודי אם נימא דשעבודא דר"נ חידש שלא הורע כחו, אצל ודאי שלא נתייפה כחו ע"י"ז.

והא דאמרין דלגבי קרקע אהני שעבודא דר"נ למיגבי מהם אף אי מכאן ולהבא הוא גובה, עיקרא דמילתא דבמה דאיכא שעבוד למפרע סגי שיהא צע"ח גובה מהן, אף אי מכאן ולהבא הוא גובה, ואין המלוה יכול להקדיש, דמ"מ סגי בזכות השעבוד שיש לו, אלא דלריך שיהא שעבוד זה משועבד למלוה, דהיינו לראובן, ולכך אי בעלמא למפרע הוא גובה, הרי אף אי ליכא שעבודא דר"נ, מ"מ בגבו יתמי קרקע איגלאי מילתא למפרע דהך קרקע הוי דאצוהון מחיים, וממילא נשתעבדה לצע"ח, ושפיר גובה ממנה, אצל אי מכאן ולהבא הוא גובה א"כ לא היה לאצוהון זה אלא שעבוד ואי ליכא שעבודא דר"נ אין לצע"ח דאצוהון שעבוד בנכסים שהם רק משועבדים לאצוהון, ונמנא שהקרקע שגבו לא היתה משועבדת לצע"ח, ואמאי גובה ממנה, הרי זה כלא כתב דאיכני וקנה קרקע ומת דאין צע"ח גובה הימנה מן הדין כדאמר ב"ב קנ"ז א' דקנה והוריש לא משתעבד בלא דאיכני, [ועי' בסמ"ע סי' ק"ז סק"א, וכנראה כוונתו משום מזה ולא משום שעבוד וכמ"ש סי' קי"א ס"כ], וע"ז משנינן כדר"נ דאף קרקע שהיה לאציהן זה רק שעבוד נמי נשתעבדה לצע"ח שלו מדר"נ והלכך שפיר גובה ממנה.

תובן הדברים דאי לאו שעבודא דר"נ היה הדין דלוי אומר לראובן [בלוי שלוח משמעון ושמעון מראובן קיימינן] לאו בעל דברים ידידי את, וב"ד היו צריכין לכופ לשמעון שידון עם לוי ומה שיוציא ממנו היו מגבים לראובן, וכשנתחדשה הלכה דשעבודא דר"נ דיכול ראובן לתבוע מלוי ומוציאין ממנו ונותנין לראובן, יש להבין דחובו של לוי לשמעון משועבד לראובן לתשלום חובו של שמעון, ואי שעבודא דאורייתא הרי בכלל זה דנכסיו של לוי שנשתעבדו לשמעון הרי הם משועבדים לראובן, [עי' רשב"א קדושין ט"ו ובהשמטה שבסוף המסכתא,

ב"מ ט"ו ב', דאי אית ליה זחי ללוקח לא מצי מסלק לי בזחי, דאי אקדיש או זבין מלוה דשפיר זבין ושפיר קדיש אם באמת יגבה לבסוף, דכיון דאין ציד הלוקח לסלקו הרי הוא גובה למפרע משעת מיתת הלוה.

איין להקשות לאציי דלמפרע הוא גובה, ומדאורייתא הרי אין חילוק בין קרקע למטלטלי, וכמ"ש במלחמות, א"כ האומר הרי עלי מנה לצדק הבית, יאסרו כל נכסיו בהנאה, [דהקדש אינו מוחל גם שעבוד המטלטלין], שהרי הם משועבדים להקדש ולמפרע הוא גובה, דאינו גובה למפרע אלא מה שקיים בשעת הגבייה אצל כל השמושים שקדמו אשתכח דמעולם לא היו של הקדש.

ברם יש לעי' באומר הרי עלי מנה לצדק הבית, שיהא הקדש גובה אף ממטלטלין שמכר, דהקדש אינו מוחל שעבוד המטלטלין, וגם טעמא דלית ליה קלא דהיינו דחכמים הפקיעו את השעבוד, ז"ע אם שייך גבי הקדש.

ד) שם שאני התם דאמר להו כי היכי דמשתעבדנא ליה לאצוהון משתעבדנא נמי לצע"ח דאצוהון מדר' נתן כו', נראה דשעבודא דר' נתן אינו עושה שעבוד הגוף, [עי' ש"ך וקנה"ח סי' פ"ה, פ"ו], והלכך לוי שלוח משמעון ושמעון מראובן, אין ראובן יכול למחול ללוי את חובו, [וממילא יפטר שמעון מחובו לראובן], אף לדעת הראשונים ז"ל בכתובות י"ט א' דגם שמעון אינו יכול למחול, דסוף סוף אין לוי הצע"ח של ראובן, שיהא סגי במחילה, וכן אם שמעון לא עשה פרוצול אין ראובן יכול לגבות מלוי, וכן אם לוי מודר הנאה מראובן, נמי רשאי להחזיק בחובו, ואין שעבודא דר"נ אלא דחזינן לנכסי לוי כאילו כבר הם של שמעון, או דלוי בחובו כערב קבלן לראובן על חובו של שמעון, ואף אי שעבודא לאו דאורייתא ופריעת צע"ח אינו אלא מזה, נמי חידשה תורה לדון כן, [ולשון המחבר סי' פ"ו ס"ה שהרי פקע השעבוד שיש לשמעון הוא לאו דוקא].

ולפי זה יתומים שגבו מטלטלין בחובת אציהם אין צע"ח גובה מהן אפילו אם למפרע הוא גובה אף במטלטלין, דלא עדיפא מאילו גבה אציהם את המטלטלין בחיי דמ"מ לא היה צע"ח גובה מהם, דמטלטלי דיתמי לצע"ח לא משתעבדי, ושעבודא דר"נ לא מהני להוסיף זכויות לראובן יותר

לא, אי מכאן ולהבא הוא גובה, אבל בגבו מטלטלין לא מהני שעבודא דר"ג, ונ"ע אם אפשר לכיון כן בזנות תו', ועי' במהרש"א.

(ה) ויש מקום עיון ללכאורה אשכחן דע"י שעבודא דר"ג נשתעבדו הנכסים של לוי לראובן יותר מאילו היו ביד שמעון, [בזוי שלה משמעון ושמעון מראובן], דהיינו הדברים דשעבודא דר"ג אין חילוק אם קדמה הלואה שמעון או שקדמה הלואה לוי, וכמ"ס בשו"ע ר"ס פ"ו, דסתמא כתיב ונתן לאשר אשם לו, וכן בגמ' לא נזכר חילוק בזה, ולפי זה אם קדם שמעון ולוה מראובן ולא כתב לו דאיקני, ואח"כ הלואה שמעון ללוי ונשתעבד לוי לראובן מדר"ג, הנה אין שמעון יכול למחול ללוי לדעת תו' כתובות י"ט א' דשעבודא דר"ג אינו יכול למחול, ועכ"פ אינו נאמן לומר אמנה, אע"ג דאם היה קונה קרקעותיו של לוי היה יכול למכרן ולתתן במתנה, דכיון דלא כתב דאיקני הרי קנה ומכר או נתן לו משתעבד, ונמצא דע"י הלואה שמעון ללוי נשתעבדו נכסי לוי לראובן יותר מאילו קנה שמעון את הנכסים, והטעם יש לפרש דכיון דלוי נתחייב מכח שעבודא דר"ג לשלם לראובן הרי כל שעבוד שהוא משועבד לשמעון נתחייב הוא לשמרו לראובן, ובכלל זה שלא יוכל שמעון למכור חובו לאחר, וה"ה למחול, ועי' בחו"מ סי' פ"ה בסמ"ע ושא"ך ס"ק כ"ב שנחלקו בגבה שמעון קרקע מלוי ומכרה לאחר, והיתה הלואה שמעון ללוי מאוחרת, ולא כתב שמעון לראובן דאיקני, אם דיינין ליה ככל קונה קרקע ומכרה דאינו משועבד כשלא כתב דאיקני, או דכיון דהכא נתחייב לוי לראובן כל מה שחייב לשמעון, ולאו כל כמיניה דשמעון לגבות מלוי ולמכור, ועי' בספר מרן זללה"ה לב"ק סט"ו ס"ק כ"א כ"ג.

ומיהו כל זה בשמעון קיים, ועומד בחובו, וממילא לוי משועבד מדר"ג, אבל כשמת שמעון לא שייך לחייב ללוי ממטלטלין, דכיון דהשתא נפטר שמעון מהיכי חיתי לחייב ללוי, הרי לוי אינו אלא מעין ערב להתחייבות של שמעון, וכמ"ס לעיל סק"ד.

(ו) כתובות פ"ד א' ר"ט אומר יתנו לכושל שבהן, ברי"ף כתב הטעם משום דמשתעבדי מדר' נתן וכ"כ הרשב"א קדושין ט"ו א', ונראה דלאו מן הדין קאמר, דהא יתומים

דמדין שעבודא דאורייתא לחוד לא היו משתעבדין נכסי לוי לראובן אי לאו שעבודא דר"ג, ואי שעבודא לאו דאורייתא, הרי לוי בחובו כערב קבלן לראובן על חובו של שמעון, אבל בכל אופן שחובו של שמעון לראובן פקע, פשיטא שאין לוי חייב כלום לראובן, דלא ניתוספו לראובן שום זכויות נוספות ע"י הלואה שמעון ללוי, אלא דהלואה זו נשארה משועבדת לראובן עם כל זכויותיה שכלפי שמעון.

והנה כל לוי שמת פקע חיובו, דמתים לאו בני חיובא נינהו, ולכן אין המלוה יכול לתבוע חובו אלא מנכסים שנשתעבדו לו בעוד הלוי בחיים, וכיון דמטלטלין אינם משתעבדים בסתמא הלכך מטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, אבל אם הניח קרקעות הרי המלוה גובה מהם כיון שנשתעבדו לו בחיי, ואם הניח קרקעות שקנה אחר ההלואה ולא כתב דאיקני, הרי דינם כמטלטלין כיון שלא נשתעבדו למלוה מחיים [אם לא משום מזה עי' תו' ב"ב קנ"ז א' ובשו"ע חו"מ סי' קי"א ס"כ].

ובשמת שמעון ולא השאיר אלא מטלטלין, והיתומים גבו קרקע מלוי, הרי אם למפרע הוא גובה נמצא כאילו גבה שמעון את הקרקע בחיי, וממילא נשתעבדה לראובן אף אי לית לן שעבודא דר"ג, ושפיר גובה ממנה, אבל אי מכאן ולהבא הוא גובה לא נשתעבדה לראובן אי לית לן שעבודא דר"ג, ואינו צדין לגבות הימנה, אבל אי לית לן שעבודא דר"ג הרי הקרקע משועבדת לראובן בחיי שמעון, ואם היתומים גבה לבסוף שפיר גובה ראובן ממנה, אבל אין ראובן יכול לחייב את לוי להגבות הקרקע, דאינה משועבדת אלא אם אמנם יגבה לבסוף, אבל לעולם הזכות ביד לוי לשלם בזה שחפץ, וכשהגבה מטלטלין אין ראובן גובה מהם, דלא עדיפי ממטלטלין של שמעון, ומה שלוי חי לא מקנה זכויות נוספות לראובן שיחשב כאילו שמעון חי. — הגבה לוי יתומים קרקע שקנה לאחר הלואה ראובן לשמעון, ושמעון לא כתב לראובן דאיקני, הרי"ז כאילו הגבס מטלטלין כיון שקרקע זו לא נשתעבדה לראובן, אבל משום מזה על היתומים לפרוע חוב אביהם גובים ממנה בשו"ע סי' קי"א ס"כ עי"ש.

ולהאמור מתיישבת סוגיין ברווחא דבגזו קרקע יש לחלק אי לית לן שעבודא דר"ג או

ממטלטלי דיתמי, וכן זההיא דרמב"ח ז"צ א' אף שהחוב צידו, כיון שלא נתכוין לתפסו מחיים, הרי הוא חייב לשלם, [והתם עדיף קצת כיון דטרפו ממנו רק לאחר מיתה], ועי' בקצה"ח סי' פ"ה סק"ד ו'.

ויש להסתפק כשתצטע ראובן ללוי מכח שעבודא דר"נ בחיי שמעון, [ואף כשכבר חייבזהו ז"ד לשלם לראובן], ואח"כ מת שמעון ואין ללוי אלא ממטלטלין מהו, מי חשבינן ליה כאילו תפס החוב בשביל ראובן מחיים של שמעון, וממילא חייב לשלם לו מן הדין, או"ד לא שייך תפיסה בחוב, וא"נ שייך אבל י"ל דלוי לעולם תופס חובו לשמעון, אלא דכיון דשמעון חייב לראובן הרי שליחותיה קעביד ונותן לראובן, אבל כל זמן שלא שילם לראובן עדיין הוא תופס חובו לשמעון, וז"ע.

[ואם היה אפשר לומר דכל שעבודא דר"נ חשיב לוי כתפס לראובן, היה נוחא משה"ק חו' פסחים ל"א א' דממטלטלין נמי נימא הכי, ולכאורה קשה דמי עדיפי ממטלטלין שביד לוי מאילו היו ביד שמעון דממטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, וכמ"ש מהרש"א לפרש כן בחירוש, עי' לעיל סק"ד, אבל אי חשיב כתפיסה מחיים נוחא דשפיר מהני גם בממטלטלין, אבל בכחכות ק"י א' ל"מ דחשיב כתפיסה דא"כ שפיר תפס לעצמו מכח שעבודא דר"נ ואמאי אמרינן דיתמי הם גובין, וכמס"כ לעילן.]

(ז) פסחים ל"א ב' דאר"י מנין לבע"ח שקונה משכון שנאמר ולך תהיה נדקה אם אינו קונה משכון נדקה מנין כו', רש"י פירש להתחייב באונסין, וכבר הקשו חו' דאינו אלא שומר שכן, ולענין שומר שכן לכאורה לא שייך לומר שקונה, דכלא שום קנין שפיר מתחייב כשומר שכן, [עי' חו' גיטין ל"ז ב' טעמא דמילתא משום שקונה אותו לקדש בו את האשה], וגם מה נדקה חשיב משום דנעשה עליו שומר שכן, הרי אינו שלו, ולו"ד הראשונים ז"ל היה אפשר לפרש דקונה משכון לענין דאינו צריך לשלם אגרא, דכמו גולן אינו משלם אגרא כדאמר ז"ק ז"ו ב' ז"ז א', והוא משום דלענין זה קני ליה וכמס"כ חו"ב ז"ק ז"ה ב', ה"נ קני ליה למשכון ואם נשתמש בו א"ל לשלם אגרא, והשתא מתפרש בפשיטות דחשיב נדקה כיון דזכות השימוש של המלוה והיה צדין

שגבו ממטלטלין אין בע"ח גובה מהן, ולא פליג ר"ט זהא, עכ"פ מעיקר הדין, [דאף אם נימא דלאחר שנקבע הדין דינתנו לכושל שבהן, הרי אף אם קדמו היתומים וגבו מוציאין מהן, מ"מ אם גבו זהיתר כגון זההיא דרמב"ח ז"צ א' אם גבו היתומים עד שלא טרף הצעת, מודה ר"ט דאינו חוזר וגובה מהן], ועוד דהא ר"ט גם בפירות המונחים ברשות הרבים קאמר דכל הקודם זכה והמותר ינתן לכושל, אף דלא שייך התם הא דר"נ, וכן בחו' לעיל פ"ב א' כתבו דלא יתכן לשמש כאן מדר"נ דלא מצינו חרי חומרי בכחכות עי"ש, אלא טעמיה דר"ט דתקנת חכמים היא, דהא מנזה על היתומים לפרוע חוב אציהם אף בדליכא שעבוד בנכסים שירשו כדאמר ז"צ קנ"ז א', וגם לגבי יתמי היה ראוי לומר דאיכא שעבוד גם בממטלטלין, דהא מעיקר דין שעבוד אין לחלק בין קרקע לממטלטלין עי' לעיל סק"ב, הלכך ס"ל לר"ט דראוי לתקן לגבות מממטלטלי דיתמי אם אינם צידם, והיינו נמי דקאמר ליה ר"ע אין מרחמין צדין, דאין לעשות תקנות בכה"ג, ויש להעמיד הדברים על עיקר הדין, ומבואר דדברי ר"ט הם רחמים ולא מן הדין.

והא דקאמר ר"ע שכולן צריכין שבועה ואין היורשים צריכים שבועה, נראה דמתפרש כמו ועוד, וה"ק אין מרחמין צדין, וממטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי ואף בלא אחו לידן, ועוד דיש לחשוב החובות והפקדונות כאילו הם ביד היתומים כיון שכולן צריכין שבועה, והיינו דאמרינן צירושלמי הוצא בראשונים ז"ל דאפילו פטרן מן השבועה זו תורה וזו אינה תורה, ר"ל דמן הדין הנכסים בחזקת היתומים, והו' עיקר טעמיה דר"ע, דאין לעשות תקנות שלא מן הדין וטעמא דשבועה אינו אלא טעם נוסף.

שם ב' א"ר אר"נ והוא שתפס מחיים, תפיסה מחיים דמהני הוא משום דע"י תפיסתו נשתעבדו הנכסים שתפס, דאף במשכון שלא ברשות איכא תורת משכון כמבואר תמורה ו' א', והו"ל כקרקע המשועבדת, וצריך שיכוין לתפוס, אבל מה שהנכסים היו צידו לא חשיב תפיסה מחיים, וכדאמר לק' פ"ח א' במלוגא דשטרי, ואף בחוב שהוא חייב נמי לא חשיב תפס בלא נתכוין, וכדאמר לק' ק"י א' בשנים שהיו להם שט"ח זע"ז דאם מת אחד מהם הרי בניו גובים והשני אינו יכול לגבות

שהלוח ישלם לו בעד השימוש, וכן מכלל מצות הצדקה שאם ישכירו לאחרים שינכה לו מחצית, והיינו דאבא שאל ב"מ פ' ב', ואף דכתב הטור בשם הרמ"ה בסי' ס"ג דאם הגזלן השכיר הגזילה צריך לשלם השכירות לנגזל, נראה דאינו מדאורייתא וכמו שתמה צ"י שם דמה לי אם נשתמש בעצמו או בשלומו, אלא דראוי לחייבו שלא יעשה סחורה בפרתו של חבירו ויהא חוטא נשכר, אבל מדאורייתא השכר לגזלן, [ועי' מש"כ בזה בחו"ב ב"ק ס"ו ב'], וה"נ למלוה, ושפיר חשיב צדקה, ואף דהמלוה אינו ראוי להשתמש במשכון משום רבית וממילא י"ל דגם אין לו רשות להשתמש בו, מ"מ קנין המשכון שחידשה תורה פוטרנו מתשלומין אם נשתמש בו, דהוא קנוי לו לכך, וי"ע, ועי' בש"ך סי' ע"ב סק"ט בתוך הדברים שכתב דמאן לימא לן שאין המלוה יכול להשתמש בו בשעה שהוא צידו כו', [ומיהו ו"ע שלא הזכיר דמשום רבית יש לאסור].

ואפשר עוד לפרש דבע"ח קונה משכון לענין שאין הלוח יכול למכרו או להקדישו, ואף על הצד שיפדהו לבסוף, דכיון שהוא קנוי למלוה, הרי הוא כדבר שאינו צרשמו לגבי הלוח, וכן אינו יכול להקדישו קדוה"ג המפקיע מידי שבועה, ועי' בזה ביו"ד סי' רנ"ח ס"ז וי"ע בזה, ובמלחמות צבוגין רהיטת הדברים דבמטלטלין בשלא שעבדם אג"ק מודה אצ"י דמכאן ולהבא גובה דכיון דלוח מוצין ומקדיש, מלוה לא מצי זבין וקדיש, ומשמע דאף בהרהינו קאמר, אלא די"ל דרק בעכו"ס דלא קנו מיניה משכון קאמר, עי"ש, וי"ע.

— עוד בענין משכון בדברי החו' ד"ה בדרכי —

מזהא דמסקינן בשבועות מ"ד דאיכא משכון שאינו אלא לזכרון דברים, ואין עליו תורת משכון כלל, ושביעית משמטת אף החוב שכנגד המשכון, נראה דמשכון הוא ענין מחודש, דבסתמא היה ראוי לומר דמשכון שקיבלו לשם משכון דינו כפקדון שהפקיד צידו סתם, שאין לו שום קשר עם ההלוואה, והרי כאן שני דברים נפרדים שזה שומר על פקדון של ראובן, וראובן חייב לו מעות, והיה הדין גם בנאבד בפשיעה דזה גובה וזה גובה, ואם מת הלוח היה החוב נעשה מטלטלין אצל בניו, ולא היה יכול לגבות מהפקדון וכן היה החוב נשמט

בשביעית, ואף שהרשהו הלוח לעכב הפקדון בעד החוב, מ"מ לא חל שום דינים על הפקדון מחמת זה והר"ז כהלוחו ודר בחצירו גיטין ל"ז א', ולפי זה לא היה שייך לומר דאבד קתא דמגלא אבד אלפא וז"ל כיון דאין לקתא דמגלא שום קשר עם החוב, וזהו משכון לזכרון דברים כלומר שאין למשכון קשר עם החוב ואינו אלא לזכרון דברים שיוכל לעכבו עד שהלוח ישלם, אבל השתא שמאנו ענין משכון בתורה, הרי נתחדש בזה שהמשכון הוא כתמורה לחוב ואם אבד המשכון אבד החוב ולא אמרינן דזה גובה וזה גובה, [ונפקא מינה דשומר משלם עידיה ובע"ח צדינונית או בזוי אי אית ליה], וכן אין שביעית משמטתו דחשיב של אחיך צידך שהוא מוחזק במשכון והרי החוב כגבוי, וכן החוב כגבוי לענין דלא חשיב מטלטלי דיתמי, וכיון שאבדת המשכון מאבדת החוב שייך לדון בקתא דמגלא, שהרי בזה שנתנו לו תורת משכון והיינו שהחוב כגבוי על ידו יש מקום להצין דכנגד כל החוב הוא משמש, או דדמי לערצון למ"ד כנגד כולו הוא קונה עי' ב"מ מ"ח ב', ולפי זה אבד קתא דמגלא אבד אלפא וז"ל.

ומש"כ דנתחדש ענין משכון בתורה י"ל דלפינן לה מכל ענין עבט שבועה, עי' ב"מ קט"ו א' למה ממשכנין כו' דלא משמע שאינו אלא טדקי של תפיסה, וי"ל דהוא מהא דר' ינחק דבע"ח קונה משכון, ואף דפרשת עבט וכן הא דר"י לא נאמר בתורה אלא במשכון דשליח ב"ד שלא בשעת הלואה, מ"מ כיון דאשכחן בתורה דשייך ענין כזה שהמשכון עושה את החוב כגבוי, שפיר יש מקום לומר דגם בשעת הלואה כשנותן משכון סתמא דמילתא שימש בתורת משכון דקרא קמכין, וזו נראה כונת תו' ד"ה דדרבי שכתבו דכיון דשלא בשעת הלואה קני לגמרי מדר' ינחק סברא הוא דבשעת הלואה נמי קני ליה מיהא לחייבו צבל יראה ושלם ישמט, ובמלחמות הרחיק סברא זו, ולמש"כ כונתם מבוארת דכיון דמאנו בתורה ענין משכון שהוא קנוי למלוה [ועי' לעיל שכתבנו לפרש דהיינו שאין צריך לשלם בעד השימוש וכעין דגזלן לא משלם אגרא] כתמורה לחוב, שפיר אמרינן דאף משכון שבשעת הלואה יש בו קנין למלוה וסגי בזה לעבור צבל יראה וכן לענין שלא ישמט. (שבועות מ"ג).

משועבד לנכרי לא סגי בזה לפטור את הצעלים מצל יראה, ורק לענין לאסור משום שיכול לפדות החמץ, בזה אמרינן דכיון דמשועבד לנכרי, לא אסרינן.

ולפי זה בישראל שמכר חמנו לנכרי ע"מ שלא יחזור בו, ראוי לומר דעובר עליו, כיון דכידו לחזור ולבטל המכירה למפרע ועדיף מאי בעי מיתשיל וכמ"כ, והא דניחא לגמ' לאציי דלמפרע הוא גובה, היינו משום דבכל אופן החמץ משועבד לנכרי על הלוואתו, ולפי זה היה אפשר לומר דהשתא הוי ס"ל לגמ' דאי נכרי נתמעט מתורת משכון דנתמעט נמי מתורת שעבוד, ואף כשהקנה לו החמץ מעכשיו, יש לדמותו למכר חמנו לנכרי מעכשיו על תנאי, דעובר עליו וכמ"כ לעיל, והיינו דפרכינן מנא תימרא דבאמר מעכשיו אינו עובר עליו, אף לנ"ד דנתמעט מתורת משכון, [דעד השתא לא איירינן לנ"ד זה דנכרי שאני], אבל קשה לפי זה מאי פשטינן מהא דנכרי שהרהיין, וגם עיקר הדבר שצריך ראה שהקונה מעכשיו על תנאי דעובר, שהרי רק זה למדנו מצרייתא דנכרי שהרהיין קשה, דפשיטא. — מהא דמסקינן דנכרי שהלוה לישראל על חמנו וא"ל מעכשיו דאין הישראל עובר, אפשר דאיכא למידק מזה דאף שנתמעט מתורת משכון אבל לענין שעבוד כישראל דמי, ולכך מהני מעכשיו כדמהני לאציי למאי דס"ד, ואפשר דאיכא למישמע מזה דאף במוכר חמנו לנכרי מעכשיו ע"מ נמי אינו עובר, ואמנם נימא דכל שנתמעט ממשכון נתמעט נמי מתורת שעבוד, וראשון נראה יותר.

(ט) כתב במלחמות דמסוגיין מצואר דישראל מישראל דקני משכון, הרי הוא גובה למפרע ואי אקדיש מלוה או זבין מלוה שפיר זבין ושפיר קדיש, והנה מהא דישראל שהלוה לנכרי על חמנו דס"ל לר"מ דעובר משום דקני משכון, אין להוכיח כן, דשפיר י"ל דאף אי מכאן ולהבא הוא גובה, מ"מ כיון שהמשכון קנוי לישראל, לא גרע מחמנו של נכרי המופקד באחריות ישראל דעובר עליו, אבל מהא דמצואר בגמ' דאי נכרי מישראל קונה משכון ניחא ממתניתין אף בלא מעכשיו, מזה לכאורה יש להוכיח כן, דאי מכאן ולהבא הוא גובה הרי החמץ של ישראל ואמאי מותר, אבל לנ"ד ז"ל אפשר לומר דאף אי מכאן ולהבא הוא גובה מ"מ כיון שהמשכון ברשות נכרי וקנוי לנכרי, הרי הוא

(ח) שם גמ' ומנא תימרא דשני ליה צין היכא דאמר מעכשיו וצין היכא דלא אמר מעכשיו דתניא כו', יש לעי' דעד השתא הוי פשיטא לגמ' מקצרה דאי למפרע הוא גובה ניחא שפיר מתני' דנכרי שהלוה לישראל על חמנו אחר הפסח מותר בהנאה, והשתא דמוקמינן לה במעכשיו ממש דעדיף טפי דלכו"ע גבי למפרע פרכינן ומנא תימרא.

ואפשר דישראל שמכר חמנו לנכרי קודם הפסח מעכשיו אם לא יחזור בו עד שלשים יום, דעובר עליו עכ"פ מדרבנן, כיון דכידו לבטל המקח ונמצא החמץ שלו, והדבר ק"ו מהואיל ואי בעי מיתשיל עליה לקמן מ"ו ב', דהתם שאלה הוא דבר מחודש ובסתמא אין לחוש לזה, ואפילו הכי מחייבינן ליה, כש"כ הכא דהוא ספק מתחלתו, והרי גם פקדון של נכרי שהוא באחריות ישראל עובר עליו, והכא שציד ישראל לבטל שייכות הנכרי למפרע, י"ל דחשיב טפי ציד ישראל, ומש"כ הר"ן לחלק צין הלוהו על חמנו להביא דאי בעי מיתשיל, דהכא מיחסר ממנו, משא"כ בהואיל ואי בעי מיתשיל לא מיחסר אלא שאלה, לכאורה העיקר יש לתלות בקירוב הדבר, ושאלה הוא דבר מחודש, משא"כ הכא דצריך לפרוע החוב ועל הלוה להחליט אם משלם בחמץ או בדבר אחר [הכונה בגוונא דהר"ן בהלוהו על חמנו], ושניהם שוין לפניו, יש לחשבו טפי כממנו משום הואיל, [ועי' בחדושי הר"ד תלמיד הרמב"ן שכתב לחלק משום דהתם החלה ברשות ישראל ויש לו זה טובת הנאה], אלא נראה הטעם משום דהתם אי מיתשיל איגלאי מילתא למפרע שלא היה מעולם חלה, ולא נפיק כלל מרשותי, משא"כ בהלוהו על חמנו, אף אם ישלם אח"כ בדברים אחרים, מ"מ עד שלא שילם היה החמץ הזה משועבד לנכרי המלוה אם כאפותיקי או כמשכון וכיו"ב, וזה לא יבטל למפרע, והלכך אף שצידו לשלם בדברים אחרים ויהיה החמץ שלו, מ"מ אינו עובר עליו, דחשיבין ליה כאילו יכול לקנות חמץ, כיון שצריך לשלם ולבטל השעבוד מן החמץ, וגם בסתמא לא חיישינן שיפדה החמץ, כדין כל תנאי שהוא בשב ואל תעשה דלא חיישינן שיעבור עליו כדאיתא בזה"ע סי' קמ"ג ס"ב, ומיהו אם באמת שילם בדברים אחרים שפיר י"ל דעובר למפרע ונאסר החמץ לאחר הפסח, דמה שהיה

לגבי ישראל כאלו גזלו נכרי, דפשיטא דאין ישראל עובר עליו, אף שלא נתיאש, לא מיבעיא לדעת הרמב"ן דחמץ של ישראל המופקד אלל נכרי אינו עובר עליו מדאורייתא, אלא אף לדעת הר"י והרא"ש דעובר מדאורייתא, הכא שהוא קנוי לעכו"ם ואין ישראל שליט עליו עד שיפדנו, אין לחייבו בצינור, ובפשוטו לפי טעמיה דרבא דכיון דמצי מסלק ליה צווי אישתכח דהשתא הוא דקא קני, ראוי לומר אף במשכון דמכאן ולהבא הוא גובה, דהא ה"נ מצי מסלק ליה צווי.

(י) ל"א א' תנן נכרי שהלוה את ישראל כו' אלא"כ למפרע כו', הלוה על חמנו ודאי מתפרש שייחד לו החמץ לגבות ממנו וכמו שפרש"י, ויתכן באפותיקי מפורש או בסתם אפותיקי וס"ל לגמ' דככה"ג אף במטלטלין גובה למפרע לאצ"י, א"נ ס"ד באקני מטלטלי אגב מקרקעי וכמ"ש במלחמות.

והנה בסתם אפותיקי הרי החמץ באחריות ישראל דהא אם נאבד גובה משאר נכסים, ויש כאן משום כל יראה ק"ו מחמנו של עכו"ם שקיבל עליו אחריות, ואף באפותיקי מפורש אפשר שהוא באחריות ישראל בגניזה ואצדה, דלמה זה יסכים המלוה לאפותיקי שאינה משומרת, [וגם בעיקר דין אפותיקי במטלטלין לא נתפרש בהדיא כשנאבד אם גובה משאר נכסים, דאפשר דדוקא בקרקע אמרינן דשטפה נהר אינו גובה משאר נכסים, דסמכה דעתיה אקרקע, אבל לא במטלטלין], [ועבד י"ל דכמקרקעי דמי לענין זה, ולכן כששחררו אינו גובה משאר נכסים, ומיהו אין נראה לחלק], ולכאורה מוכח מכאן דחמץ של עכו"ם המופקד ביד ישראל אינו נאסר לאחר הפסח, וכמו שהביא הח"י בסי' ת"מ סק"ד מן הירושלמי, אבל אין לזה הכרע, די"ל דהו"מ למיפרך הכי, דא"כ יאסר משום דהישראל עבר צבל יראה, ולמסקנא גם לאצ"י איירי בהרהינו, א"נ אה"נ דלגד זה היה מוכח ממתיני' דאינו נאסר, אבל למסקנא אין ראיה, וגמ' לא הו"מ למיפרך מידי, דהא לא מפורש איפכא, א"נ שמא הוי מוקמינן מתני' בשהתנה מפורש שאינו מקבל שום אחריות.

(יא) מסקנת הסוגיא דהלוהו על חמנו דמתני' מתפרש דומיא דהלוהו על שדהו ב"מ ס"ה ז', והיינו שאם אינו פורע הרי הוא

לוקח החמץ מעכשיו בלא שומא, ואיירי נמי בהרהינו, ואיירי שלא פרע, הלכך נכרי שהלוה לישראל איגלאי מילתא שהיה החמץ של הנכרי וברשותו, ובישראל שהלוה לנכרי איגלאי מילתא שהיה של ישראל, וזוה אף בלא הרהינו יש לאסור, דחמץ של ישראל ברשות עכו"ם אסור, וכ"ה במ"א סי' תמ"א סק"ה, [ומיהו לדעת הרמב"ן דחמץ של ישראל המופקד אלל עכו"ם אינו עובר עליו מדאורייתא, יש מקום לומר דכה"ג שתחתיו של עכו"ם ורק אח"כ איגלאי מילתא למפרע דהיה של ישראל, שמא לא קנסוהו לאסור לאחר הפסח], ואף לאצ"י מסתברא דבהכי מיתוקמא, דלשון על חמנו הכי מתפרש דומיא דעל שדהו, ולא צריכין לאוקמי בשקנה לו מטלטלי אגב קרקע, וכמ"ש במלחמות, ובהרהינו לכאורה אף בלא נתקיים התנאי ופרע העכו"ם צמעות נמי יש לאסור, דהא המלוה על המשכון שומר שכו, ודכוותה מסתברא דגם במשכון דומיא דהלוה על שדהו נמי הוי ש"ש, וא"כ יש לאסור לדעת ר' יוסה צירושלמי המוצא בח"י סי' ת"מ סק"ד, דפקדון של עכו"ם ביד ישראל נמי נאסר לאחר הפסח, אלא די"ל דישראל לעכו"ם לאו שומר הוא, דרעהו כתיב.

וברייתא דישראל שהלוה לנכרי על חמנו לאחר הפסח אינו עובר כו', נראה דיש לפרש בדפסח קאמר דאינו עובר צבל יראה, ולר"מ עובר, וכן בנכרי שהלוה, דלאחר הפסח אין ראוי למינקט עובר דהיינו בעשה שלא כדין וכמו שפרש"י שנהנה ממנו, אלא ראוי למינקט עיקר הדין אם מותר בהנאה או אסור, ולפרש עובר מן השולחן גם דחוק, דהחמץ לא הוזכר כאן כנושא אלא האדם ומתפרש עובר על האדם, ואם היה קאי על החמץ היה ראוי לומר חמץ שהלוה לנכרי עליו אינו עובר, ובכלל לא מנאנו לשון עובר צנידון חמץ שלאחר הפסח, וכן ל' דלאחר הפסח מיותר דלא הו"ל למיתני אלא אחר הפסח כדקתני במתני', ולכן נראה דברייתא הכי מתפרשא לישראל שהלוה לנכרי על חמנו עד לאחר הפסח, והכונה שלא אמר מעכשיו, אלא נתנו לו למשכון עד לאחר הפסח, אינו עובר בפסח צבל יראה, והיינו כדמסקינן משום דישראל מנכרי אינו קונה משכון, וגם אינו שומר שכו, דישראל לעכו"ם לאו צדיני שומרים הוא, בסתמא, ולא איירי בקיבל עליו אחריות, ולאצ"י נמי מיתוקמא

מכר, מצי טעין דאי לאו שעבוד קמא היה מוכרה ומפקיעה מידי הצע"ח, א"נ דדשוויי ניהליה אפותיקי מפורש, דאינו גובה משאר נכסיו, ואין דוחק בכל זה דגמ' עיקר הדין אחי לאשמועינן דגם אחריות דנפשיה קביל עליה, ואיהו דחיק ומוקי אנפשיה בגוונא דליכא משום בני חורין, ויש גם מקום לומר דכיון דצשעה שלקחה משמעון כבר הייתה משועבדת הרי כבר נתחייב שמעון באחריות זו, [אם גם אחריות דנפשיה קביל עליה], והרי ראובן אומר שלכך לקחה אף שידוע שהצע"ח עתיד לטרפה משום ששמעון חייב באחריותה, אח"כ ראיתי בשטמ"ק בשם הרא"ה שכבר פירש דדרכים אלו עי"ש, וצ"ע בדברי מרן זללה"ה בהערות פסחים ל"א א' שלא פירש כן.

סימן ח

א) ל"ח ב' אמר רבה כל לשוק אימלוכי מימלך אמר אי מוזבן מוזבן כו', לכאורה היה נראה דתודה א"צ שמירה לשם תודה דהתם לא כתיב שמירה, ומנה שגאפת לפסח רשאי ליקחה לכתחלה לתודתו, ולפיכך אין כאן נידון משום ברירה, דאופה המצות שיהיו ראויין לשם פסח אם יצטרך להם, וזה לשמה ממש, ואין מה שמסתפק אם יאכלם בפסח גורע מהלשמה כלום, הר"י כותב גט לאשתו שאם ירצה יגרשנה, ומה שיש לו בזה ענין אף אם לא יאכלם בפסח אין בזה כלום, אבל במנחות נ"ג א' מפקינן מקרא דכל המנחות נריכות שימור ומשמע דהיינו לשם מנחה, דבלא"ה ודאי צריך לשמור כיון דחמץ פסול, וגם אמר נלמדנה ממנה ומשמע דדין אחד להם, דצריך שימור לשם מצוה, ומשמע דה"ה תודה, דאיכא למילף בזה מצינו משאר מנחות א"נ ממנה כדס"ד למילף גם מנחה, ולפי זה צ"ל דכיון דהעיקר שמירה מחמץ ואין כאן חוב צקום ועשה, שפיר אפשר לשמור כדי שיהא ראוי לכל המצוות גם לתודה וגם לפסח, וחשיב לשמה לכל מצוה, שהרי שמר כדי שיהא ראוי למצוה זו, ומה שחשב גם שיהא ראוי למצוה אחרת אין מפסיד את הלשמה.

ובראה דאף הלוקח שלקחן הימנו רשאי לאוכלם בפסח, דכיון דפחמי במחשבתו צשעת אפייה דאי לא מוזבן ייפוק זהו חובת מצוה כבר יש כאן לשמה גמור, ואין הלשמה מתבטל בזה

שפיר דכיון דאינו קונה משכון הו"ל כסתם מטלטלין ובמטלטלין לא אמרינן דלמפרע הוא גובה, וכמ"ש במלחמות, א"נ כמ"ש תו' דאירי דלא גבהו לצסוף, [ולפי זה לא איירי צרייתא אלא צנידון של החזקת המשכון, ולא צמה שיש לדון כשגבהו משום למפרע הוא גובה], ומשום ר"מ אמרו עובר דקנה משכון, וסגי בקנין זה לענין כל יראה, וכן צרייתא דנכרי שהרהין פת פורני אלל ישראל אינו עובר היינו נמי בפסח, דלא הוזכר כאן כלל אח"פ, ואינו עובר בכל יראה קאמר, ואשמועינן דישאל מנכרי אינו קונה משכון, ואם אמר הגעתיך לרבא היינו דאמר מעכשיו, ולדעת הרמב"ן אף לאצ"י מתפרש כן, דכלל אמר מעכשיו אף שגבהו לא אמרינן למפרע הוא גובה במטלטלין, ולפי' תו' דצגבהו אמרינן למפרע הוא גובה לאצ"י, מתפרש הגעתיך כי הריא דערכין כ"ז ב' והיינו שגבהו וכמ"ש תו'.

במעכשיו בישראל שהלוי לנכרי על חמנו, משהגיע זמן הפרעון כבר הוחלט דהוי דישראל ועבר בכל יראה ונאסר לאחר הפסח, אבל עד שלא הגיע זמן הפרעון, יכול לבקש מן הנכרי שישלם לו צמעות, ויכול לומר לו שאח"כ יחזור ויקנה ממנו החמץ צמעות הללו, אבל תקנה אחרת ליכא, דכבר נקנה החמץ לישראל צמנאי אם העכו"ם לא יפרע, אבל לאצ"י בלא מעכשיו, יכול הישראל למחול השעבוד ואח"כ לגבות מן החמץ דדין מיניה, וכמ"ש סק"א.

יב) כתובות צ"ב א' דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה כו', יש לעי' הא אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש צנ"ח וא"כ ע"כ דהצע"ח דראובן שקיל ליה מדין בני חורין, ואיך הוי ס"ד דרמב"ח דשמעון בעי למפצי ליה, ועוד דאף בלא תקנה דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש צנ"ח, מ"מ מאי הפסיד לו שמעון, כיון דאף בלא השעבוד הקודם נמי הוי גבי ליה מיניה מדין צנ"ח, ולכן נראה דאירי דכלל השעבוד לא היה יכול לגבות מיניה, כגון דאיכא צע"ח מאוחר שגם לו השדה משועבדת, ואי הוי אחי מדין צנ"ח, הרי הצע"ח ההוא קדים, וצע"ח ההוא מסכים להמתין, והלכך רק מכח השעבוד טריף ליה, א"נ כגון שראובן מכר את השדה ללוי, ולא כתב דאקני לצע"ח שלו, הלכך אי לאו שעבוד ראשון לא הוי גבי, ואפשר דאף בלא

התו' וסבר רבא לאו דוקא ור"ל וסברה הגמ' בדעת רבא].

שם אי שימור לישא כו', ר"ל שמא אין מנא שימור כלל אלא מלישה ואילך, ופי' הרמב"ן דושרתם את המנא כתיב ולא חטים של מנא, והנה לא נתפרש טעמיה דרבא דהוכיח מדר"ה דמנריך שימור משעת לישא, דאף קודם לישא איכא מנא שימור, (ולא משמע לומר דסבר רבא דאין מעבד במנא שימור אלא פעולה שנעשה למנוע חימוץ, אבל בשלילה אין פוסל מה שלא נשמר, ולפיכך ר"ה דפסיל בצקות של נכרים אף בלא שהו שיעור מיל אף שלא נעשה בהן פעולה למנוע חימוץ שלא לשם מנא, ע"כ דס"ל דאיכא שימור קודם לישא ופסול משום שלא נשמרו בשעת ליתיה, דודאי ר"ה אף בחטים שלא נלחמו פסיל, וגם אין לנו לצדות חילוק בין קום ועשה לשב ואל תעשה (במנא שימור), הא ודאי תירוצ' הגמ' פשוט דשאי התם דבעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור, ואפשר דסבר רבא דאם איכא דושרתם את המנא מתפרש משעת לישא, הו"ל לפרושי שאין כונת התורה אלא בפעולות המונעות חימוץ, שהם עיקר הפעולות משעת לישא, ויש להן להכשיר כל שנאפו לשם מנא אם לא שהו שיעור חימוץ קודם לכן, ומאחר דר"ה פסיל אף בשהו פחות משיעור חימוץ ביד העכו"ם ע"כ דמפרש דושרתם הוא חוב כללי אף קודם לישא, ולפיכך אף שימור בשלילה מעבד, א"נ אפשר דס"ל לרבא דאי ושרתם את המנא דוקא וצא למעט שימור בעודם חטים אית לן לפרש דדוקא בפעולה הקובעת למנא אמרה תורה שימור והיינו אפייה, ומאחר דר"ה מנריך שימור מתחלת לישא ע"כ דושרתם את המנא היא מנא כללית על המנא מתחלת, וא"כ אף בעודם חטים.

ובסתפק הרמב"ן לרבא הא דבעי שימור בעודם חטים, שלא יפול עליהם מים, אם הוא לעיכובא, [ורהיטת דברי הרמב"ן משמע קצת שזה מדאורייתא], ומיהו אם לתת ודאי בעי שימור לעיכובא, וכנראה דעתו ז"ל להכריע שאינו אלא לכתחלה שסייע סברא זו מהא דר"ה נקט בצקות ולא נקט קמחים, [דלדעת הרמב"ן מיירי שלש הנכרי בפני ישראל וא"כ אין חידוש בזה שמוחר לאכלן ועיקר החידוש הוא ובלבד שיאכל כזית מנא באחרונה, וממילא משמע מדר"ה דדוקא בצק כן

שמכרין לאחר לתודתו, ויכול הלוקח להמליך ולאכלן בפסח, או ליקחן לכתחלה לפסח.

ואם חשב שיהא לתודת עמנו וייפוק גם חובת מנא במנא של התודה, לכאורה אין כאן חסרון בלשמה דכל שחשב לשם מנא פסח כבר יש כאן לשמה ומה שהוסיף לחשוב שיהיו גם לתודתו אין זה מפסיד, [אלא שיש לדון כיון דבאמת אינו יכול לקיים שניהם שאין אדם יוצא יד"ח במנא של תודה כמש"כ תו' דבעינן לכס, וגם אין מציאין תודה ב"ד, א"כ ע"כ שתחבטל אחת ממחשבותיו ותו' י"ל דכונתו לשם מנא נחבטלה, וצ"ע], אבל רש"י פירש שדין זה תלוי בפלוגתא רבה ור"י דלרבה כשר דחשיב שימור לשם מנא, אבל לרב יוסף בעינן שימור לשם מנא הראויה לו' וכאן שימור לשם מנא הראויה ליום ולילה, ולדינא נראה דאע"ג דרבה ור"י הלכה כרבה מ"מ הכא דמיייתנן גם ברייתא דסברא כר"י תו' ליתא להאי כללא, והוי כפלוגתא דתרי ברייתות ויש לחוש לשתייהן לתומרא, [גם נדדנו לעיל דאפשר שיש כאן חסרון לשמה משום שמחשבותיו מנוגדות זו לזו].

והנה למדנו מסוגיין שא"צ דיבור כלל בלשמה, אלא כל דפתיכי במחשבתו שיאכל מהם בפסח אם ירצה כבר חשיב לשמה, וכש"כ בשעיקר אפייתו לשם פסח, ואף אי בעינן שיהא דעתו לשם הכזית מנא ולא לכל הפסח, נמי בסתמא פתיכי דדעתו גם לכזית ראשון שהוא חוב, והרי גם באופה לשם תודה אמרינן דדעתו דאי לא מודבן ייפוק בהו.

(ב) מ' א' אי לא דלתית שימור למאי, ר"ל שאין ראוי להמנע מליתיה כיון שע"י זה מקיים יותר מנא שימור, וכתבו בתו' דאע"ג דשימור שלא יצא עליהם מים נמי שימור הוא וכדאמר רבא, מ"מ עיקר שימור היינו כשכבר נפל עליהם מים, ולפיכך אין ראוי להמנע מליתיה, שע"ז מקיים עיקר מנא שימור, ויש מקום לומר דשימור שלא יצא עליהם מים נמי דאורייתא הוא, ומ"מ ראוי להדר בליתיה שע"ז מקיים ביותר מנא שימור, ולשון התו' משמע שהוא דרבנן, (אבל אין הדבר מוכרח ויש לפרש כונתם שאם לא היה מנא שימור בחטים כלל, לא היה רבא מחמיר מעמנו להפוך לשם מנא, אלא ש"מ דושרתם נמי בעודן חטים קאי, וממילא מדאורייתא נמי יש לשימור שלא יצא עליהם מים כלל משעת קצירה), [לשון

אבל לא בקמחים], ומשמע דבקמחים יואל אף ידי חוצת מנה, [בשלא נלחתו מיהא], וכן הוכיח ממה שאמרו מר זריה דרבינא מנקטא כו' דמשמע שזה הידור ולא מעיקר הדין ולא נהגו כן שאר חכמים, [ומ"מ שפיר הוכיח רבא מדר"ה דמנאות שימור אף בחטים, כמש"כ לעיל הטעם בזה, אבל אף רבא מודה דהא דפסיל ר"ה בצקות של נכרים הוא משום דלא עבד שימור מתחלת לישא, וכן נמי מוכחין שפיר מהא דאמר רבא הפיכו לשום מנאות דש"מ דס"ל דמנאות שימור אף בחטים], וק"ק למה לא נהגו כן שאר חכמים הא מנאות ודאי איכא לשימור משעת קצירה כדאמר רבא, ולא משמע דכונת הרמב"ן לומר דשאר אמוראי פליגי ארבא וס"ל דלא צעי שימור אלא מלישה ואילך, לכך ז"ל דלפי מה שהוכיח הרמב"ן דשאר אמוראי לא עשו כן תו אמרינן שאין שימור שלא יפול עליהם מים אלא מדת חסידות, ולא מן הדין.

במציינו למידין לדינא לפירוש הרמב"ן, דעיקר מנאות שימור אף בחטים, אלא שאין מעבד שימור אלא בשכבר נפל עליהם מים, אבל טרם שנפל עליהם מים אין מנאות שימור מעבדת, ולפיכך חטים שלא נלחתו מותר ליקח מן הנכרי, אבל חטים שנלחתו ציד הנכרי פסולין למנאות מנאות כיון שצבעת למיתא לא נשמרו לשם מנאות.

ג) והרא"ש כתב וז"ל ואפילו הכי לא הדר ביה רבא כו' כלומר אפילו שנדחו דברי רבא דהוה צעי למימר דשימור דלישה לאו שימור הוא אפילו הכי לא הדר ביה ומחמיר על עצמו היה לשימור מנאות של מנאות משעת קצירה עכ"ל, ומשמע דמפרש דרבא הדר ביה ממה דס"ד דשימור דלישה לאו שימור הוא אלא אמנם עיקר שימור לעיכובא רק משעת לישא הוא, אלא דרבא החמיר על עצמו לשימור מקצירה, ולפי זה אף חטין שנלחתו ציד עכו"ם כשרים, כיון דישראל לשן ועבד זהו שימור מתחלת לישא, וז"ע מה הכריח לרבנו ז"ל לומר כן, הא ע"כ אף לס"ד דרבא לא הוה סבר דצעינן שימור שלא יפול עליהם מים לעיכובא, דהא רבנו ז"ל כתב דמר"ה מוכח דקמחים של עכו"ם שלשן ישראל אדם יואל בהן מנאות אכילת מנאות, וא"כ ע"כ דרבא לא הוה פליג בזה שהרי נסתייע מר"ה, וא"כ הרי אף לס"ד דרבא אין שימור לעיכובא אלא משנפל עליהם מים, וא"כ מנלן

דרבא הדר ביה למסקנא וס"ל דאף חטים שנפל עליהם מים אין בהם מנאות שימור לעיכובא, הא מהא דמשמע דשימור מקצירה חומרא הוא כדמוכח לישנא דגמ' דמר זריה דרבינא וכמש"כ הרא"ש, ליכא לאוכוחי אלא שימור שלא יפול עליהם מים אבל שימור משנפל עליהם מים שפיר י"ל דלא הדר ביה רבא כלל ולעיכובא הוא, ואולי מסביר משמע ליה להרא"ש ז"ל דרבינא רבא מר"ה נדחית בהחלט ממה שאמרו ודילמא שאני התם דבעידנא דנחית כו' ומאחר דרבא סמך דבריו על ראייתו מר"ה, א"כ כשנדחה הראיה בטל כל הענין והדרינן לס"ד דמלישה ואילך הוא דצעי שימור ומעיקרא כלל לא אף בשנפל עליהם מים, א"כ ממה שמוכח בגמ' דשאר אמוראי לא הוו זהירי בכך מוכח דמסקנת הסוגיא דא"כ כלל שימור אלא מלישה ואילך, דאם איתא דאף בעודם חטים כשנפל עליהם מים איכא בזה מנאות שימור מדאורייתא ודאי מנאות לשומרן גם שלא יפול עליהם מים אי מדאורייתא אי מדרבנן, ומאחר דשאר אמוראי לא הוו מזהירי כלל אלא מלישה ואילך כמו שדקדק רבנו ז"ל מלשון הגמרא, ש"מ דמסקנת הסוגיא שאין שימור כלל אלא מלישה ואילך, ומסתמא גם רבא הדר ביה, ולפי זה אף קמחים שנלחתו ציד עכו"ם אדם יואל בהן יד"ת, וא"ש טפי הא דר"ה נקט בציקות דבקמחים לעולם יואל בהן אף בשנלחתו, [עיקר הראיה מר"ה ז"ע דלפירוש רבנו שפירש כפרש"י א"כ היתירא נמי אחי לאשמועינן ר"ה ושפיר נקט בציקות, דקמחים פשיטא].

ודעת הרי"ף נראה דצעינן שימור משעת קצירה לעיכובא, אף בשלא נפל עליהם מים, שלא נזכר בדברי הרי"ף שימור משעת לישא בייחוד, ולא הביא הא דר"ה בצציקות של נכרים, וכלל הכל במש"כ דצעי שימור משעת קצירה, וא"כ ע"כ דלעיכובא קאמר, דאל"ה הו"ל לפרש דמשעת לישא הו"ל לעיכובא, וכ"מ בטור שפירש דעת הרי"ף דלעיכובא צעי שימור משעת קצירה.

ודעת השאלחות כמו שפירשנו בסק"צ לדעת הרמב"ן, דצעי שימור לעיכובא משנפל עליהם מים, ואף בעודם חטים, אבל כל שלא נפל עליהם מים אין שימור מעבד, ופירש דהלכה כרבא דלא הדר ביה דצעינן שימור אף בעודם חטים, אלא שאין עיקר שימור אלא משנפל עליהם מים

לפרש גם דברי הגאון זשאניס לתומים דוקא דמשמע ברמב"ן דדברי הגאון ודבריו חד, וז"ע למה לא פירש הגאון ז"ל דדוקא זשאניס לתומים, ואולי אפשר לדחוק בכונת הרמב"ן כדעת הרא"ש וכמש"כ לעיל, ואף לתומים שרי, וז"ע.

(ד) בר"ן מתבאר דבעינן שימור בעודם חטים אצל לא משעת קצירה ומהפכתו כפי נראה דמפרש לה הר"ן שאינו אלא מדרבנן או למנוה מן המוצחן ולפיכך הלוקח חטים בשוק ומשמרם לשם מנה יוצא בהן יד"ת, אצל קמח לא, ונראה דעתו ז"ל דהא ודאי שאין שייך שימור מן התורה אלא בדבר דשייך בו חימוץ, ולפיכך אין שייך לפרש ושמרתם משעת קצירה, אצל אפשר לפרש ושמרתם משעת לחיתה, ופיר י"ל דאף שלא לתת מ"מ צעי שימור בעודן ראויין ללחיתה, ואף שאין שימור בדבר שאינו מתחמץ מאליו מ"מ אם הזיקה התורה לשימור לשם מנה משעת לחיתה אין שייך להרשות לבטל מחשבה זו אח"כ ולפיכך אפשר לפרש כונת התורה להצריך שימור משעת לחיתה ואילך לעיכובא אף בשנתיבשו ואינם באין לידי חימוץ מעצמן, ודייק רבא מדר"ה דמנוה ושמרתם כוללת גם קודם לשה, כמו שפירשנו בסק"א אי משום דאי ושמרתם את המנוה דוקא יש לפרש רק בשעת אפייה שהיא הפעולה הקובעת למנוה, או דכיון דכונת התורה בשעה שיש בהן פעולה בחיוב היא לן לומר שאין מעכב אלא שימור בפעולה המונעת חימוץ והיה לן להכשיר צנקות של נכרי שלא שהו בידו שיעור מיל, ומדפסיל ר"ה צנקות של נכרי ש"מ דושמרתם קאי גם קודם לשה, והיינו ע"כ לחיתה דהא לא מסתבר להצריך מדאורייתא שימור בשאינן באין לידי חימוץ, וא"כ מנוה ללחית, וגמ' קדחי די"ל דמתחלת לשה קאי ושמרתם, וסבר הר"ן דהלכה כרבא כדאמרינן דלא הדר ביה, ולפיכך צעי שימור משעת לחיתה, ואף כשלא לתת מ"מ צעי שימור משעה שראוי ללחית, וכחז הר"ן דהגאון ז"ל שהכשיר ליקח קמח ע"כ מפרש דשימור דלישה לאו שימור הוא אינו אלא לכתחלה, ור"ל דס"ל דלמסקנא הדר ביה רבא ורק לכתחלה מצריך שימור משעת קצירה, ואף משעת לחיתה רק לכתחלה, דלס"ד ודאי הוא לעיכובא דלישנא דר"ה מתפרש דצדיעבד אינו יוצא צו יד"ת, שוב נראה דאפשר לפרש כונת הר"ן כדעת השאלות דצעי

וכמש"כ לעיל שם, ומש"כ והיכא דאמטינהו לחיטי נכרי כו', ר"ל לאחר שנפל עליהם מים אי אמטינהו נכרי אח"כ, א"נ לטוחן נכרי גרסינן וכמש"כ בק"נ ומשום דלחית, ומש"כ א"נ לשה נכרי חש"ו זו ואז"ל זו קתני, ומיהו א"צ שימור משנפל מים עליהם בעודם חטים, אלא כל זמן שהם לחים אצל כשנתיבשו תו א"צ שימור לעיכובא, כיון שאינם יכולים לבוא לידי חימוץ מעצמן.

ורב כ"צ ז"ל שהציא רבנו נראה דס"ל כדעת רבנו שאין שימור אלא מלישה ואילך, ומש"כ שאפאה ישראל לשם מנה, בכלל זה גם לשה ועריכה, שכל הפעולות מלישה ואילך נקראים אפייה צלשון בני אדם, ולא יתכן כלל לומר שא"צ שימור לעיכובא משעת לשה, דהא זו מימרת ר"ה בגמרא וליכא מאן דפליג עליה.

ורמ"ש ר"ה גאון ז"ל מנה שאפאה נכרי לפני ישראל ע"י שימור כתיקונה מותרת לישראל לאוכלה, נראה לכאורה דהיינו מימרת דר"ה צנקות של נכרי, ומפרש לה בשישראל רואה מתחלת הלישה, [דאל"ה לא הו"ל למימר ע"י שימור כתיקונה, אלא משמע דמלישה קאמר] אצל ז"ע דהו"ל למימר ובלבד שיאכל כזית מנה באחרונה, [אף דלכאורה אין כאן חידוש בזה דכיון שישראל רואה שלא נתחממה מה"ת לאסור, מ"מ אפשר דס"ד דגזרו רבנן על צנקות של נכרי בפסח ולא חילקו ואסרו אף בשישראל רואה, קמ"ל], ואין נראה לפרש דכיון שראה ישראל מתחלה ועד לה שימור דשפיר דמי אף למצת מנוה, חדא דא"כ הו"ל למימר אדם יוצא בה יד"ת, ולא דמותרת באכילה, ועוד דאם העיסה של עכו"ם נראה ודאי דלא מהני מה שישראל משמרה לשם מנה, ולא משמע לפרושי דוקא בשהעיסה של ישראל, וגם בזה עדיין יש לפקפק ע"י להלן סק"ו וז"ע.

ברמב"ן הציא דברי גאון ז"ל שכתב דבשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק ויוצא בה יד"ת, ולא נתפרש אם דוקא קמח מחטים שאינם לתומים, או אף מלתומים מותר, [וממש"כ דלא מחזקינן איסורא ליכא לאוכוחי מידי, דאפשר לפרש דלא חיישינן שנפלו עליהם מים, ואפשר לפרש דלא חיישינן שנתחממו בלחיתתן], ולמש"כ לעיל סק"צ לפרש דלדעת הרמב"ן לתומים אסור דכיון שנפל עליהם מים צעי שימור לשם מנה, א"כ יש

לחיתה, יש להחמיר, ושימור משעת לישא לכו"ע
צעי לעיכובא.

ו) במצות שימור יש לדון צד' אנפי, א. שהיא
מזנה כללית על עשיית המנה לשמה
אלא דאפקה רחמנא בלשון שימור, אבל הכונה על
כללות עשיית המנות, ולפי זה צריך ללוש ולערוך
ולקטף ולאפות לשמה, ולא רק שימור מחימוץ צריך
לשמה, ופסול בקטן אפילו גדול בעל העיסה עומד
על גביו, ומ"מ אף בשלא עשה שום פעולה שלא
לשמה, אלא שלאחר לישא נמלך שלא לשומרה למנה,
כבר נפסלה, ואף כשהדר ערכה לשמה, ולהכי
אפקה רחמנא בלשון שמירה.

ב. שאין שימור אלא על מניעת חימוץ וכל פעולות
שאין מועילות למניעת חימוץ א"צ לשמה, אבל
אפייה וכן לישא לאחר ששהתה קרוב לשיעור מיל
צריך לשמה, ולפי זה קטן הלש עיסה קודם
ששהתה שיעור מיל וגם נאפתה קודם ששהתה
שיעור מיל מתחלת הלישה כשר שכיון שלא הועילה
פעולתו למנוע חימוץ א"צ לשמה, ובעיקר השימור
הרי הגדול בעל העיסה משמרה לשם מנה, ומיהו
אפשר דכיון דפעולתו מועילה למנוע חימוץ אף
שלא הוצרכו לה בעיסה זו כיון שגאפתה קודם
ששהתה שיעור מיל מתחלת הלישה מ"מ צריך
לשמה, אבל שאר פעולות שאין מועילות לבטל
חימוץ (כגון ניקור אם אינו מועיל) מותר אף לקטן
לעשותם, דכיון שהפעולה הזו היא המונעת
מחימוץ, היינו ושמרתם דקרא, אבל פעולה שאינה
מונעת חימוץ אף שעשאה נכרי כשר כיון שהישראל
בעל העיסה משמרה בידו.

ג. כמו באופן הצ', אלא כל שבעל העיסה משמרה
לשם מנה אף שהפעולות עושים אחרים מ"מ
חשיב שימור כיון שהאחרים אינם עושים אלא על
פי צוואתו, נחשב הוא המשמר, ולפיכך מותר ללוש
ולאפות חש"ו ונכרי כיון שהישראל בעל העיסה
עומד על גביהן ומשמרה לשם מנה מזנה, עי'
בשעה"צ סי' ת"ס אות ד'.

ד. נמי דעיקר ושמרתם כצאופן צ', אלא דאין אדם
משמר מה שציד חצירו, ולפיכך אף אם מנת
ושמרתם אינה אלא על צד השלילה למנוע חימוץ,
מ"מ כל שהעיסה אינה צידו אלא ציד בעל החירה
אחר, אין שמירתו כלום, ולפיכך כל שלקח העיסה
חש"ו או נכרי אף שלא עשו בה כלום נפסלה

שימור משעה שנפל עליהם מים ולפיכך צעי דוקא
שיקנו חטים ולא קמח משום דסתם קמח נלחם,
והיינו דקשיא ליה מה שהכשיר הגאון ז"ל ליקח
קמח, והא לא נשתמר כשנלחם, ונקט הר"ן בלשונו
קודם לישא, ור"ל דצעי שימור קדם שנפלו עליהם
מים וה"ה קודם לחיתה, ולפי זה צריך לפרש בדעת
הרמב"ן כדעת הרא"ש שהרי משמע ברמב"ן
דעתו ז"ל מסכמת עם דברי הגאון, וצ"ע.

ה) טור סימן תנ"ג וכ"כ בשאלות כו', ר"ל
שא"צ משעת קצירה, אבל לדעת
השאלות צריך שימור לעיכובא מכד נפלו מים,
ואילו לדעת רבנו והרא"ש רק לכתחלה, וכן לדעת
השאלות לא מצינו דנהגו לשימור משעת טחינה
(עי' לעיל סק"ג), אבל עיקר כונת הטור שכ"כ
השאלות שא"צ משעת קצירה.

דעת הרמב"ם נראה דלעיכובא צעי שימור משעת
קצירה וכדעת הר"ף, ומש"כ בפסח לא חש
לדקדק כיון שלא נתפרש בגמ', אבל הכונה דוקא
למזית החובה, וק"ק שהרמב"ם נקיט לה בלשון
שימור מחמץ, ולא הזכיר שימור לשם מנה, ואף
שלא נתפרש בגמ', מ"מ מלשונו ז"ל (בפ"ה ה"ט)
משמע שאין זה אלא מחמץ חימוץ, ולפי זה אפשר
לטעות שאם שמר שלא לשם מנה נמי שפיר דמי,
והו"ל לרבנו לפרש, וצ"ע.

ודעת תו' נראה כדעת השאלות, שהרי פירשו
דדייקין מדרבא דמנריך שימור כד מהפכי
כיפי דיש שימור בעודם חטים, ולא הדר ביה רבא,
ולפי זה צעי שימור לעיכובא בשעת חטים, ולכה"פ
בשנלחם מיהא.

ולענין הלכה בשימור משעת קצירה אפשר להקל
שא"צ לעיכובא, שזו דעת השאלות וגאון
(המוצא ברמב"ן ובר"ן) ורצ כ"ץ והרמב"ן
והרא"ש והר"ן והטור, ולעומתם לא מצינו אלא
הרי"ף והרמב"ם, אבל בשנפל עליהם מים בעודם
חטים ראוי להחמיר שצריך שימור לעיכובא, כיון
שצוה גם דעת השאלות ותו' והר"ן [ובדעת
הרמב"ן אין הכרע עי' לעיל סק"ב ד'], דשימור
מעכב, ולפיכך אין ראוי לקנות חטים שנלחמו שלא
בשימור, ובשו"ע סימן תנ"ג כתב דבשעה"ד אפשר
ליקח קמח מן השוק, וכונתו ז"ל אף בשנלחמו,
ולאחמור כל שאפשר למצוא חטים משומרים משעת

שצשעה זו לא נשתמרה לשם מזה, ולכו"ע צעי שימור מתחלת הלישה לעיכובא.

והנה הרשב"א וה"ה והגה"מ וראב"ה וריטב"א כתבו דלשה עכו"ם או חש"ו וגדול עומד על גציו פסול משום דלא קעציד לשמה, והנה מבואר דדעתם ז"ל דשימור הישראל ודאי לאו שימור הוא ולא דנו אלא דליחשב הנכרי כמשמר לשמה בזמן שגדול עומד על גציו, ונראה דדעתם ז"ל כאופן א' שכתבנו, דלאופן ד' לא היו סותמים הדבר והיו מפרשים שמשום שאין השמירה מתיחסת אלא לזה שעובד זה קאמרי, וכן כאופן ב' אין נראה דלא היו סותמים דכונתם רק משום שעושים פעולה המונעת חימוץ, לכך נראה עיקר דכונתם כאופן א' שזכרנו, ומיהו למה שזכרנו לעיל דאף לאופן ב' שזכרנו צעי לשה לשמה אף בנאפה קודם שיעור מיל, אפשר לפרש גם דדעתם כאופן ב', וי"ע.

ובבב"י צ"ח צ"ח הרא"ש והרי"ף והרמב"ן כתב שאין לחוש מי הלש והאופה, ונראה דדעתם ז"ל כאופן ג' שכתבנו, וזכרה סברא זו בריטב"א צ"ח הרא"ה ז"ל להלכה ולא למעשה, ואפשר שהא"ח דקדק מלשונם ז"ל דהא דצנקות של נכרים (ואף שלפנינו ברי"ף ליתא, אולי בתשובה הזכיר פי' הר"ח) וכמו שדקדק בריטב"א, ובאמת נראה שאין זה מוכרע מלשונם ז"ל דנקטו לשון הגמ' דלא עבד שימור צעידנא דנחית לשימור וי"ע (הרא"ש דנקט הא"ח ז"ע, וגם קשה למה הקדימו להרי"ף ואולי הוא ט"ס וי"ל הר"ח).

ובמאירי הזכיר טעם שאין אדם משמר ציד חצירו, ולפיכך צנקות של נכרים אף ששמרן ישראל משעת לשה אינו יולא בהן, ולכאורה זה כאופן ד' שזכרנו, אבל אפשר דדוקא צשהנכרי בעל העיסה הוא דכתב כן, (ומיהו בגמ' חגיגה ס"פ א"ד הזכירו ד"ז אף בדבר שלו שציד חצירו, אבל אין זה הלשון אלא לשון מושאל משם), ועי"ש עוד, וי"ע.

לעיל סק"ג כתבנו לפרש כונת רה"ג שצרא"ש לענין היתר אכילה ולא לענין מזה מזה, אבל בטור סימן ת"ס ובב"י שם, וגם צ"ח שהביא בב"י שם משמע דאף לענין מזה מזה קאמר, ולפי זה ז"ל דדעתו ז"ל כאופן ג' שכתבנו, [וכדעת הרא"ש ואינן שצ"ח], ובב"י נטה לחלק בין לשה

ואפי"ה דאפי"ה א"צ לשמה לדעת רה"ג, וי"ע דאדרבה טפי ראוי להצריך לשמה באפי"ה שהיא הפעולה המונעת החימוץ, ולשון רה"ג אפ"ה לאו דוקא ור"ל מתחלת הלישה, וכן רכ"צ ז"ל כתב אפי"ה (בטור שם), וכונתו מתחלת הלישה, וכן צ"ח שהביא בב"י כתב צ"ח רה"ג מזה שנילושה. ומלשון הגמ' דצעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור, משמע קצת שאין חיוב ללוש לשם מזה, והעיקר השימור למנוע חימוץ צריך שיהא לשם מזה, דאל"ה הו"ל למימר שא"ה דלשה עכו"ם, ועי' בריטב"א שדקדק כן מלשון ר"ח, ולשון ר"ח הוא העתק מלשון הגמרא דצעידנא כו' לא עבד לה שימור.

ולענין הלכה יש להחמיר כאופן א' ועי' צמ"צ סימן ת"ס. (בסימן זה יש דברים שנכתבו לפור'ר).

ז) בתו' סוכה ט' א' הביאו מירושלמי דמזה ישנה כשרה לב"ה, וי"ע דהא צעי שימור לשם מזה כדאמר פסחים מ' א', ובתוספתא סוף פ"ב דפסחים תניא יולאין צמזה ישנה ובלבד שעשאה מתחלה לשם פסח, וצירושלמי דפליגי צ"ש ופסלי על כרחך איירי שלא עשאה לשם פסח, ועי' צמנח צרוך סימן ע"ב צ"ח.

סימן ט

א) חולין י"א א' מנלן דכתיב אחרי רבים להטות כו' כגון ט' חנויות כו', אע"ג דרובא דסנהדרין ודאי עדיף מרובא דט' חנויות, דהא ע"כ על הסנהדרין לקבוע הלכה, ושפיר אמרה תורה דלא צעי כולן וסגי צרוב, מ"מ כיון דצ"ח חנויות אין הספק שקול, דהא יש יתרון לרוב, שפיר ילפינן מהא דאשכחן יתרון לרוב צסנהדרין, דאף צ"ח חנויות יש להחשיב יתרון הרוב, והרי אף צספק השקול יש מקום לומר דשרי מדאורייתא, ושפיר ילפינן מסנהדרין להחמיר צספק שאינו שקול כשהרוב מסייע להיתר, ועי' מש"כ בחו"ב צ"ב צ"ח סימן ה' סק"א.

והנה ציטול יצב ציצב חד צתרי נמי ילפינן מאחרי רבים להטות כמש"כ רש"י וצחים ע"ב א' וכן צרא"ש לקמן פ"ז סי' ל"ז, וכשהנידון להתיר לג' בני אדם או אפילו לאחד צזא"ל, שפיר אפשר

כשרים כל שזריקתן והקטרותן שוין, וכ"ה בשטמ"ק
זבחים ע"ה ז' בהשמות.

בפמ"ג בפתיחה לה' תערוכת הקשה כיצד
משכח"ל חיוז אשם תלוי בחתיכה
אחת משתי חתיכות, והא' ח"א לזמנא שיהיו שוות,
וא"כ אם אכל הקטנה אחת חייב, הלא ממ"נ אם
היא דהיתירא הרי מותרת, וגם אם היא האסורה
הרי נתבטלה צרוב בגדולה, והציא שהרשב"א
בתשובה נשאל על זה והשיב דכיון דאפשר דהגדולה
האסורה הרי בין אם אכל הגדולה בין אם אכל
הקטנה חייב, ופירש הפמ"ג דר"ל שאם הגדולה
האסורה הרי נתבטלה הקטנה לגדולה ודינה כדין
הגדולה אף שהיא היתר והאוכל ממנה מציא אשם
תלוי, והדברים תמוהים (דא"כ חטאת הו"ל להציא,
שהרי אם הקטנה דאיסורא הרי אכל איסור, ואם
הגדולה דאיסורא הרי נמי הקטנה אסורה, אלא
שיפרש דאם הגדולה המותרת הרי הותרה הקטנה
ע"י ציטול), דלא מצינו ציטול אלא לנטל החשיבות
אבל להוסיף חשיבות מאן דכר שמה ואיך יתכן
דהיתר יהפך לאיסור ע"י ציטול, וכ"כ ריב"א
הוצא בהגהות חק נתן זבחים פ' א' בתוד"ה תנן,
ועי' ברש"י מנחות כ"ג ז' ד"ה לימא, ובספר מרן
זללה"ה לטהרות ס"א סק"י, אבל עיקר הקושיא
ליתא ודברי הרשב"א פשוטים, דכשיש לפנינו שתי
חתיכות וידוע דאחת חלב ואחת שומן אלא שאין
ידוע איזה, לא שייך כאן כלל לשמש בכח רוב של
החתיכה הגדולה לדון כל דפריש, וכל ציטול האיסור
במוחלט הוא רק מכח כל דפריש, כמ"כ לעיל
סק"א, וכיון דאין שייך כל דפריש, תו אין שייך
ציטול צרוב, וגם אין שייך לומר שאם המיעוט
האיסור הרי הוא בטל צרוב, שהרי אם המיעוט
האיסור, אין כאן תערוכת, ואין כאן אלא ספק מי
האיסור, ובשלמא אם היו ג' חתיכות וידוע שאחת
חלב ואחת שומן והשלישית אין ידוע אם חלב או
שומן, בזה שפיר י"ל דלא חשיב איקבע איסורא,
דלדד שהשלישית שומן הרי שלשתן מותרין, שהחלב
נתבטל, אבל בשתי חתיכות והספק איזה החלב ואיזה
השומן לא שייך כאן כלל ציטול, (ואף אם יתחוק
הגדולה לשנים, כל שידוע איזה חתיכות מן הגדולה
לא שייך ציטול, כיון שהספק על כל חתיכות הגדולה
כנגד חתיכות הקטנה), אלא כל חתיכה היא ספק

למילף לומר דכל חד מרובא פריש, דגם כשלווקח
השניה והשלישית אמרינן שהאיסור היה בשתיים
האחרות, אבל מש"כ הרא"ש שם להתיר גם לאדם
אחד כולן צבת אחת, משום דילפינן מאחרי רבים
להטות שהאיסור נהפך להיתר, ז"ע היאך שמעינן
לה מאחרי רבים להטות, ואף אם נימא דבאיסורי
מאכלות אין סברא לדש איסור באכילה צבת אחת
דבדברים שמותר לאכלן בזא"ז, אבל אכתי לענין
טומאת מגע נבילה שנתערבה בשחוטות, איך אפשר
לומר שכשנוגע בשלשתן צבת אחת או אפילו בזא"ז
יהא טהור, משום דכתיב אחרי רבים להטות, וגם
בטומאת משא כתבו תו' בכורות כ"ג א' בסוד"ה
נבילה דאינו אלא מדרבנן, הרי ודאי נגע בטומאה
או נשאה ולענין זה יש לדון כהוכר האיסור, והרי
בשני שצילין כשהלך בשניהם, טמא מדאורייתא,
כדתנן טהרות פ"ה מ"ג, והיכן מרומז באחרי רבים
להטות לטהר הנבילה בכה"ג, וגם הרי במנחות
נראה פשוט שאין הציטול מפסיד, כגון כזית מזה
לשמה שנתערב בשני זיתים שלא לשמה ואכל שלשתן,
דודאי יא, וגם כבר הוכיח כן הגרע"א ז"ל
בתשובה בתנינא סו"ס קל"ב מהא דחמשה שנתערבו
עורות פסחיהן דדיינינן שיתנו בשלמים, ולא אמרינן
שהפסח יתבטל בשלמים, וא"כ מ"ש טומאה.

ובראה דבאמת לא ילפינן מאחרי רבים להטות אלא
דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, ובתור
הכי אמרינן מסברא דנבילה שנתערבה בשחוטות לא
שייך למיהב לה דיני נבילה, כיון דמנד ההלכה אנו
דנין על כל אחת מהן שהיא שחטה, וממילא ע"כ
לא אמרה תורה דיני נבילה בכה"ג, דכיון דכשאונו
דנין על כל חתיכה לחוד יש לנו להחזיקה לודאי
היתר, תו לא שייך לומר דבהנטרף כולן יש כאן
ודאי איסור או טומאה, ולא דמי למנה וכיו"ב
דהתם לא חל על המנה שום דינים ע"י עשייתה
לשמה, ודמי להיתר בהיתר דלא שייך ביה ציטול,
ומיהו בקרבנות לפי זה ראוי לומר דשייך ציטול,
דחשיבות הקרבן נתבטלה ע"י התערוכת כיון שמנד
כל דפריש חשיבא כלייתא, אבל נראה דעד כאן לא
פליגי אם עולין מבטלין זא"ז אלא בתערוכת לח
בלח, אבל ביבש ביבש, לכו"ע אין עולין מבטלין
זא"ז, ואף לא בחולין, דכלפי שמיא גליא, וכמבואר
בזבחים ע"ה ז' דנתערבו בחולין או בקדשים לעולם

חלב ספק שומן, שו"ר בגליון הגרע"א ז"ל צו"ד
סי' ק"ה ס"ט שכבר ביאר הדברים עי"ש.

ג) רא"ש חולין פ"ז סו"ס ל"ז אמנם נריך לדקדק
בההיא דבכורות כו' א"כ איסור
שנתבטל נמי נימא כו' ולא כולם כאחד כו' וי"ל
משום דלא דמי טומאה לאיסור דטומאה יש שני
מיני טומאות כו', מלשון רבנו מבואר דל"ק ליה
כשנתערבה נבילה ברוב שחוטה אחי מותר לאכול
כולן כאחד בשעה שמתטמא במשא, אלא דקשיא
ליה כי היכי דלענין טומאה מחלקינן בין מגע
למשא, דאע"ג דלענין מגע נתבטלה מ"מ מטמאה
במשא משום דבמשא הכל יחד, א"כ ה"נ נימא
דבאיסור שנתבטל נמי יהא אסור לאכול כאחד כדין
משא, ורק צו"א יהא מותר כדין מגע, וע"ז תירץ
דמגע ומשא שני שמות הן ואשכחן דמטמאין במגע
ולא במשא ובמשא ולא במגע, ואין סתירה מזה
לזה, ושפיר אמרינן דלענין מגע נתבטל אבל לא
לענין משא, ואף לענין איסור להטמאות כגון
בכזית מן המת שנתערב נמי רשאים הכהן והגזיר
לנגוע בהם, ומ"מ מתטמאין במשא, ועי' בספר
מרוז וללה"ה לעוקצין ס"א סוף ס"ק י"ד, משא"כ
באכילה לא שייך לומר שיהא מותר לאכול צו"א
ויהיו אסורין צו"א, הלכך כיון דמותרין צו"א ע"כ
דגם צו"א מותרין. — ומשמע לפי זה דבמגע
אף בנוגע בשלשתן צו"א נמי טהור, דאם לא כן
אכתי קשיא במגע גופה אחי בטלה לענין צו"א
ואינה בטלה לענין צו"א, וזה יש לדמות לאכילה,
ורהיטב דברי רבנו משמע דמדאורייתא קאמר,
וכמ"ש להלן, ונריך לחלק דבמגע שזריך החיחסות
לנגיעה ויש כאן שלש נגיעות, הרי עלינו לדון על
כל נגיעה לחוד, ושפיר מטהרינן משא"כ במשא,
עי' כ"מ ספ"א מאה"ט צ"ס הרי"ק, וי"ע, ברם
יפה העיר הרי"מ שליט"א דאכתי במשא גופא
איכא לאקשווי אחי מטהרינן צו"א, וכמש"כ
בשטמ"ק בתו' בכורות שם, וצו"א מטמאין, אבל
כונת הרא"ש דטומאה אינו דומה לאיסור אכילה,
דבאיסור אכילה הרי החפצא אסורה ואם ימצא לה
היתר באיזה אופן הר"ז נוגד את עיקר האיסור
ולכן לא יתכן בו חילוקים, אבל טומאה יש בה
לעולם חילוקים באיזה אופן מטמאה כחילוקי מגע
ומשא ועוד, ולכן שייך לומר גבי טומאה, דלענין
משא, דהוא עדיף אפילו מנגיעה צו"א, דלענין זה

אין כח הציטול מועיל, ואף שהוא מועיל גם לענין
משא צו"א, דמשא צו"א עדיף טובא, וכשם שיש
חילוק בטומאה בין מגע למשא כך גם שייך לחלק
בין צו"א לצו"א, ולפי זה יתכן גם לומר דבמגע
נמי יטמא צו"א אף שאינו מטמא צו"א, אבל
מסתבר דמגע צו"א דמי לאכילה צו"א, ואם
מטמא צו"א במגע אין להחיר לאכול צו"א, ועי'
להלן דדברי התו' בכורות צוה], ומיהו מהא דמטמא
במשא צו"א ל"ק ליה לרבנו אכילה, דבת אחת
דמשא לא משכח"ל גבי אכילה, ושמא בכלל לא ס"ל
לרבנו להקשות מטומאה אכילה, ואף לא ממגע
בבת אחת אף אם מטמא, וולהאמור ע"כ החילוק
בין משא למגע הוא מדאורייתא, דאם הא דמטמאין
במשא צו"א אינו אלא מדרבנן, למה לא שייך
לאסור מדרבנן גם אכילה צו"א, וגם כל לשון
הרא"ש בחילוקו אינו מתפרש על דרבנן.

אבל בתו' בכורות כ"ג א' קשיא להו היכי שרינן
לאכול בשעה שמתמא במשא, ותירצו דלענין
אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס לבית הבליעה קמא
קמא בטל ברוב היתר ודמי למגע כשנגע וחזר ונגע
כו', ולשון קמא קמא בטל היינו לפמש"פ שם
דאיירי כשהכל מעורב כגוש אחד אבל ע"כ לתרץ
גם כשכל אחד בפ"ע כמשה"ק שם גם צה"ל דשרינן
גיד הנשה שנתערב אי לאו דחשיב צריה, וי"ל
דכונתם דאכילה צו"א דמי למגע, וכשם שטהור
במגע כך מותר לאכול, ולפי זה לאכול צו"א יש
לאסור דדמי למשא, א"כ נימא דגם בנוגע בכל
צו"א נמי טהור, וה"ה דשרי לאכול צו"א, ושמא
נקטו קמא קמא בטל כדי להחיר לאכול צו"א נמי,
אף כשלא נתערבו קודם אכילה כגוש אחד, דמ"מ
בשעת אכילה מתערבין וקמא קמא צטיל, ועי'
בתשו' הרשב"א ח"א סי' תש"ל צוה.

ברם בתשו' הרשב"א ח"א סי' ער"ב וסי' רפ"ד
מבואר דס"ל דלא יתכן להחיר לאכול אף לא
צו"א, בשעה שמתמא במשא, וכפי הנראה לפו"ר
כונתו ז"ל שם דלרבנן דמין במינו בטל פשיטא
דנבילה בטלה בשחוטה ואף אינה מטמאה במשא,
דכשם שמתבטלת לענין איסור אכילה כן מתבטלת
נמי לטומאתה, [שהשואל שם הקשה דאם מטמאה
במשא כש"כ שאסורה באכילה, והרשב"א השיבו
דבאמת לא אמרו שמתמאה במשא אלא לר"י
דלדידה חשיבי מין במינו לענין איסור ואסורין,

ולמש"ב נמצא דהרשב"א ס"ל דביטול יבש ציבש מהני אף שלא יטמא במשא, ומ"מ ס"ל ללא שרינן לאכלן כולן כאחד, והר"ש ס"ל דמטמאין במשא, ומתיר לאכלן כולן כאחד, ושם י"ל דגם הר"ש לא כתב דבריו אלא אליבא דר' יהודה דלענין אכילה חשיבי מצ"מ ואסירי, אבל כשהותרו לאכילה שם טהורים אף במשא, וי"ע.

(ד) יש להסתפק ביטול ללא בלה, אם נמי צענין למילף מאחרי רבים להטות, או דזה ידענין מסבבא דפנים חדשות באו לכאן והמיעוט כמי שאינו, וגם יש מקום לומר דתערוכת לא בלא ליכא למילף מאחרי רבים להטות, ללא דמי לסנהדרין, דהכא בכל משהו ומשהו צידוע דאיכא תערוכת איסור, וגם יש סבבא דמין צמינו לא בטל, דנעשה הכל גוף אחד משותף, ועי' רש"י חולין נ"ח ב' שהזכיר אחרי רבים להטות לגבי מאי דילפינן מזוהר בשלה.

ולבאורה מהא דאשכחן זכחים ע"ז ב' ע"ט א' דאזלינן בחר חזומא להכשיר דם לזריקה ולחייבו זכיון, אף שהוא מועט כמבואר ברש"י שם, יש לדקדק דביטול לא בלא לא ילפינן מאחרי רבים להטות, דאי מקרא ילפינן ליה, מנלן לחדש דבאית ציה חזומא אף שהוא מועט עדיין שמו עליו לענין זריקה וזכיון, [ועי' לק' ס"ק ט"ז], ואין לומר דילפינן ליה מהא דאשכחן טעם כעיקר, דחזין דמהני טעם שלא יבטל, וה"נ מהני חזומא במידי דחזומא, דא"כ צנתערב דם חולין וחיה הול"ל דבטל כדין מין צמינו, ולא לומר דרואין אותו כאילו הוא מים, אבל אי מאחרי רבים להטות ליכא למילף ללא בלה, ורק מסבבא קים לרבנן דיש לחשוב המיעוט כאילו אינו, שפיר י"ל דס"ל לרבנן דבמידי דחלי בחזומא לא שייך ביטול, אף צנתערב צמינו, דעדיף מסברת מין צמינו לר"י, דהכא כולם משתתפים ומוסיפים בחזומא, [ואפשר דכל מין צמינו חשיב כמוסיף רק צכמות, אבל במידי דחזומא שייך לחשוב כמוסיפים באיכות, ולכך אין מחבטלים], וקים להו לחכמים דלענין זריקה וזכיון יש ענין בחזומא, [ואפשר דממנות כיוי איכא למישמע דיש ענין בחזומא], ועי' בתו' זכחים שם ד"ה הא דרביה שהניחו בקושיא מתי אמרינן רואין ומתי לא.

ולדאמור מסבבא דלענין איסור אכילת דם לא אזלינן בחר חזומא ובטל צמין צמינו.

ומבואר דכשמותרין באכילה אינן מטמאין במשא], וכל הנידון הוא רק לר' יהודה דס"ל דמין צמינו לא בטל, ולענין איסור אכילה פשיטא דנבלה ושחוטא חשיבי מין צמינו דתרוייהו בשר נינהו, והלכך אין הנבלה בטלה, ואוסרת הכל, [אח"כ ראיתי שכבר כ"כ ברא"ה צ"ה ל"ח ב' וכן בחדושים הנדמ"ח ע"ש בן הרמב"ן שם, וזה ללא כדנקטו בתו' מנחות כ"ב ב' דלר"ח גם לענין איסור תלוי ביכול להיות כמוהו], ורק לענין טומאה דיינינן אם נמי חשיבי כמין צמינו, וממילא אף לענין טומאה אין הנבלה בטלה, או דלענין טומאה חשיבי כמין צמינו מינו, ובטלה נבלה בשחוטא ואינה מטמאה במגע [ומיהו במשא מטמאה, ואפשר דאינו אלא מדרבנן, דהא כשנתבטלה לענין איסור משמע ברשב"א דאף צמינו אינה מטמאה ואם כן מהני ביטול אף לענין משא, והכי נמי השתא שאינה מטמאה במגע ע"כ דמדאוריתא בטלה ואין לנו לחלק דביטול לענין משא צין אם נתבטל גם האיסור או שנתבטל רק לענין טומאה] וזה דיינינן אם תלוי במבטל שיוכל להיות כבטל, או צבטל שיוכל להיות כמבטל, דכשאנו דנין על הלכות טומאה אין ליחס את המין צמינו בצשר, אלא צאם יכולים להיות זה כזה לענין טומאה, וכן יש לפרש בקומץ ושירים דפרכין מיינייהו צמנחות כ"ג ב', דכיון שהנידון לענין קרבן, אין לחשוב מין צמינו צמה שתרוייהו סולת, אלא צנידון אם יכולים להיות זה כזה לענין הקרבן, וכן לענין כזית מנה שם. — ולפירוש זה ייחא דנשנית פלוגתא דנבלה בשחוטא אליבא דר"י לענין טומאה, דלענין שאר מילי אין הדבר תלוי באפשר להיות כמוהו, אלא צטעמא או צשמא, [ועי' ירושלמי מזיר פ"ו ה"א נבלה שביטלה בשחוטא בטל מגעה ד"ת], וכן החילוק צין מגע למשא, אינו אלא אליבא דר"י דלרבנן כיון שצבטלין לענין איסור כש"כ לענין טומאה ואף למשא, ומיהו באפר פרה צכורות שם לכאורה אף לרבנן מחלקינן צין מגע למשא, אלא דשם התם כתערוכת לא בלא חשיבא, כדין קמח צקמח, עי' מל"מ פ"א ממו"מ ה"ד ולא קאימנא צעיון צסוגיא דצכורות ומנחות שם ורשמתי לפו"ר, ועי' בתו' מנחות כ"ב ב' ד"ה ור"י, מבואר דס"ל דלכל מילי אזלינן לר"ח אליבא דר"י באפשר להיות כמוהו לחשבו כמין צמינו.

ילפינן מגיעולי מדין, ונימא דחצי שיעור מותר מן התורה, הרי ע"כ לומר דהטעם שצלע כזית דינו כזית, דאם לא כן לעולם אינו אלא חצי שיעור, ונמצא לפי זה דג' חידושים נחחדשו בטעם כעיקר, א. דטעם האיסור לחוד נמי אסור אף בלא שום ממשות מן האיסור, ב. דאף שהוא בלוע בדבר היתר אינו מתבטל, כמו שמתבטל מין במינו, [דשפיר משכח"ל טעם גם בלא ציטול כגון שמוץ טעם האיסור בפיו, או שבישל הרבה איסור במעט מים], ג. דההיתר שקיבל טעם האיסור נהפך לאיסור, וכזית ממנו נחשב כזית לענין האיסור.

ודעת הרמב"ן במלחמות בסוגיין דלריך שיהא טעם כזית מן האיסור, כלומר דלריך שיהא בהיתר שאוכל טעם מן האיסור כאילו נתערב כזית מממשו של האיסור, ואם נתערב טעם כזית בכדי שיעור פרס, אינו חייב עד שיאכל את כל הפרס, בלא עדיף טעם מגוף האיסור דלריך שיאכל כזית ממנו, וה"נ לריך שיאכל טעם כזית, ומ"מ נראה דאף לפי זה משכח"ל חיובא ע"י פחות מכזית איסור, דכזית איסור שנתן טעם אכתי נשאר באיסורו כל זמן שיש בו טעם, ע"י עוקצין פ"ג מ"ד השבת משנתן טעמו בקדרה אין בו משום תרומה ואינו מטמא טו"א, הא שאר מינים במילתייהו קיימי, וא"כ אם שרה חצי זית ענבים בחצי זית מים, [אם נימא דיש בחצי זית ליתן טעם חצי זית, ואם לאו נצטרך להוסיף קצת], ואכל הענבים עם המים, נמצא שאכל כזית איסור, וכן בכל שאר איסורים, ואף דאין היתר מצטרף לאיסור, דהכא ככולו איסור דיינין ליה, (ואין בכך תימה, דהא בתפח שפיר י"ל דכולו איסור ע"י מנחות נ"ד א' ב', וטעם היוצא ע"י צישול וכיו"צ עדיף).

והר"ן בחידושיו כתב לסייע דבעי טעם כזית מהא דאמרין בסוגיין דילמא מיין לחודיה וכ"ת מיין לחודיה מאי למימרא הא קמ"ל דאע"ג דתערובת כו', ואם איתא דע"י טעם כעיקר חייבין על כזית אף שאין בו טעם כזית, א"כ אמאי קאמר מיין לחוד, הרי שפיר מצטרף הפת כיון שיש בו טעם יין, וגם לפי זה יש בזה חידוש דהפת מצטרף, ולא צריכין למימר דקמ"ל דאע"ג דתערובת, ויש להוסיף דיותר מזה יש לדייק מהא דמוכחין דאית ליה לר"ע היתר מצטרף לאיסור, מהא דקאמר בצרייתא נזיר ששרה פתו ציין ואכל כזית מפת ומיין

ברובא, ובשאינו מינו בטעמא, אא"כ נימא דכיון דכתיב כי הדם הוא צנפס יכפר דתלה הכתוב איסור הדם בכפרתו כדאמר כריתות כ"ב א', הלכך אף לענין ציטולו אוליין כציטולו לכפרה, ולא מסתבר, ועי' בכריתות שם בקבל דמה בשני כוסות דמשמע קצת דגם צראשון דלכו"ע חייבין עליו מעורב גם דם שאינו דם הנפש, אלא די"ל דמ"מ רובו דם הנפש, אע"ג דלא חילקו בגודל הכוסות, וצ"ע. — ומיהו לאידך גיסא כשנתערב באינו מינו ואיכא טעמא וליכא חזותא נראה דפטור, דבחולין פ"ו ב' אמרינן צללתא דדמא דביש צו מראה אדמומית ענוש כרת, ומשמע דגם לענין חיוב כרת בעינן אדמימות, ואע"ג דצללתא דדמא גרע טפי שהרי הופרשו ממנו חלקים מסוימים מן הדם, מ"מ כיון דהתם נמי שיעורא בחזותא, א"כ משמע דגם לענין חיוב כרת באכילה תליא בחזותא, וא"כ ה"ה בתערובת. — למאי דמוקמינן התם הא דשמואל צללתא דדמא, איצטריך לאשמועינן נמי לענין כפרה וכיסוי, ועי' בתו"ח שם דלפי זה מתפרש דסגי במראה אדמימות ולא בעי מראה דם גמור, ובאמת דלישנא הכי משמע, וגם בצרייתא דמייתין התם לענין לטמאות באהל, נמי נשנה לשון זה דמראה אדמימות. — הא דאמרין התם והוא דאיכא כזית או רביעית, יעוי' פירושו בתו' הרא"ש שם דצללתא דדמא נפחו גדול, ואשמועינן דלריך שיהא כזית או רביעית לפי נפח הדם, עי"ש וזו כונת תו' שם, ונתיישב כל משה"ק בתו"ח שם, ועי' ריטב"א שם.

(ה) פסחים מ"ד ב' ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים כו', נמצאו בסוגיין ד' ילפותות לטעם כעיקר, משרת, ובשר בחלב, וגיעולי מדין, וחטאת, ורהיטת הדברים דליכא נפקותא צין הילפותות, אלא לענין היתר מצטרף לאיסור אם ילפינן מחטאת, ועי' תו' מ"ה א' ד"ה ורבנן דבנזיר ל"ז ב' ילפי רבנן טעם כעיקר מחטאת.

והנה ע"כ דבכלל טעם כעיקר דההיתר שצלע טעם האיסור נהפך להיות כגוף האיסור ובכזית ממנו חייבים, [אלא דאפשר שצריך טעם של כזית איסור, עי' להלן], דאף אם נימא דממשרת לא שמעינן לה, דנימא דגם מיץ מן הענבים מתערב במים, וכן צבשר בחלב נימא דגזירת הכתוב הוא שהצבשר והחלב עצמם נעשים גוף האיסור, אבל אם

בחולין ז"ח א' צפגא דזיתא דתרצא דנפל צדיקולא דבישרא, דאמרינן דחזי שיעור אסור מה"ת, ומבואר דלא משכח"ל ביה חיובא, אף כשיאכלנו עם ההיתר ואף שיש בו צו"ט, והיינו משום שהחלב נימות.

ויש לעי' בהא דאמר חולין ק"ח ב' למאי דס"ד דס"ל לרצ דגדי אסרה תורה ולא חלב דא"כ אמאי אמר רצ דאסר ציטל חזי זית בשר בחזי זית חלב ואכלן דלוקה, ומאי קשיא ליה הרי שפיר י"ל דלוקה משום טעם כעיקר, דלאחר שנאסר הבשר הרי הוא נותן טעם בחלב, ואם נתן טעם של חזי זית הרי דין הוא דילקא לכו"ע דבכה"ג לכו"ע מצטרפין לכזית וכמש"כ לעיל, ואפשר לומר דחזי זית בשר אינו נותן טעם כחזי זית צעין, ואנן צעינן טעם חזי זית וכמשנ"ת לעיל, אבל א"כ אכתי החלב אסור כדין חזי שיעור, ואין אמרינן גדי אסרה תורה ולא חלב, הרי לעולם גם החלב אסור כדין חזי שיעור מיהא אלא דכיון דאמרינן גדי אסרה תורה ולא חלב הרי בכלל זה שהחלב אינו נאסר גם ע"י פליטת הבשר לאחר שנאסר, והטעם פשוט דכד אמרינן גדי אסרה תורה ולא חלב הרי הכונה שלא אסרה תורה אלא אכילת הבשר בטעם חלב, והיינו שהבשר עיקר ורוב וטעם חלב מעורב בו, אבל טעם בשר שנחבר בחלב אינו נאסר, וא"כ אף הטעם שהבשר פולט לאחר שכבר בלע מן החלב, נמי הותר בתוך החלב כדין אפשר לסוחטו, דטעם בשר שבחלב לא אסרה תורה, [נ"ב, שו"ר צר"ן צסוגיא דאפשר לסוחטו שהציא כן בשם הרמב"ן והשיג ע"ז עי"ש], ומש"כ תו' שם צד"ה גדי דבשר מרובה וחלב מועט גם החלב נאסר, היינו כשמרובה טעם ושמןונית הבשר שבחלב מטעם החלב עצמו, והר"ז נידון כבשר שיש בו טעם חלב, דדינו כגדי, ומיהו בתוד"ה אמאי ל"מ כן, ועי' בספר מרן זללה"ה לטב"י ס"ג סק"ה.

(ו) טב"י פ"ג מ"ה ירק של חולין שצטלו בשמן של תרומה ונגע בו טב"י ראב"י א"צ אומר משום ר"י פסל את כולו ר"ע אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו, פשטא משמע דאירי בירק אחד, ואין שמן טופח על פניו, ופליגי אם כל הירק נפסל או שלא נפסל אלא מקום נגיעתו והרי הוא קולפו והשאר מותר, וטעמייהו יש לפרש דבאמת הרי חולין הנאסרים כדין תרומה מחמת טעם כעיקר שצבלע בהם, אינם נפסלים

חייב, והיכי מוכח מזה, הא אף אי לית ליה היתר מצטרף לאיסור, נמי יש לחייבו משום טעם כעיקר, וע"כ מוכח מכאן דבטעם כעיקר אינו חייב אלא באכל טעם כזית, וכאן שנשרה הפת ציין לא נחחדש כאן טעם נוסף מלבד הטעם שצין, וממילא ליכא כזית טעם אלא"כ אכל כזית יין ממש.

ובירושלמי פ"ו דנזיר ה"א והוצא צבעה"מ כאן וצרמב"ן חולין ז"ט, הדבר מפורש כדברי הרמב"ן דאיתא התם אמר ר' זעירא כל נותני טעם אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור ונזיר אפילו לא טעם טעם ממשו של איסור אמר רצ"מ כל נותני טעמים אין איסור והיתר מצטרפין והנזיר איסור והיתר מצטרפין מתניתא מסייעה לדין ומתניתא מסייעה לדין מתניתא מסייעה לר"ז כזית יין שנפל לקדרה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל כולה על דעתיה דרצ"מ מכיון שאכל ממנה כזית יהא חייב, ע"כ, הנה מבואר בהדיא דבטעם כעיקר אין חייבין עד שיאכל כזית מטעם האיסור, ורק אי היתר מצטרף לאיסור אפשר לחייב על כזית, שו"ר שכבר הציא הירושלמי הזה צר"ש פ"צ דטב"י מ"ג והוכיח מזה כדברי הרמב"ן.

וכן איתא התם בהא דאר"ע דאפילו שרה פתו ציין ויש בה כדי לזרף כזית חייב, אר"ח והוא דשרייה בכזית יין, ומשמע דס"ל כדס"ד צסוגיין דר"ע לית ליה היתר מצטרף לאיסור, ולכך נריך שיהא ציין עצמו כזית, הנה מבואר דבטעם כעיקר נריך שיאכל כזית מטעם האיסור, וכדעת הרמב"ן והר"ן.

ובר"ש שם כתב דכזית שמן של תרומה שנתן טעם במקפה של חמשים זיתים וצא זר ואכל חזי המקפה דפשיטא דלא לקי שלא אכל אלא חזי זית של שמן והו"ל כחזי זית של תרומה כו' דאטו מי מיחייב בחזי זית הנבלע יותר מכשהוא צעין כו', והנה ע"כ משכח"ל חיובא בחזי זית, צענדים ששרה צמים ושתה המים ואכל הענדים וכמש"כ לעיל, וכן בכל טעם כעיקר שהעיקר נשאר באיסורו ושפיר מצטרף עם הטעם, וע"כ כונת הר"ש צעירוב דלא שלא נחחדש טעם מחוץ לעיקר, אלא שתערובת העיקר נותן הטעם.

והא דתערובת לח בלח אין לחייב צפחות מכשיעור איסור אפילו יש בו צנותן טעם, מבואר נמי

— עוד צענין הנ"ל —

פ"ג מ"ה ירק של חולין שצטלו בשמן של תרומה ונגע בו טב"י ראצ"י איש צרתותא אומר משום ר"י פסל את כולו [במשניות אימא כולה] רע"א משמו לא פסל אלא מקום מגעו, בפסחים סימן ט' נקטנו לפרש דצקלח אחד איירי מדקתני פסל את כולו ולא קתני את כולן, ומדקתני לא פסל אלא מקום מגעו ולא קתני אלא אותו קלח, ושצתי וראיתי דטעותא היא דאין הדבר כן ולא מנאנו שטב"י יגע צקלח ולא יפסול אלא המקום שנגע בו ולא את כל הקלח, ולעיל במ"ג פסל את הקלח שכנגדו כולו, ולא רק את חלק הקלח שכנגד נגיעתו, וגם סתם ירק מתפרש על תבשיל של ירק ובו קלחים הרבה כדלעיל במ"ב, והא דקתני את כולו ולא קתני את כולן הוא משום דכלל כולן בשם ירק, וכן במ"ג קתני וצ"ה טרופה נחונה על גביו, אף שיש שם קלחים הרבה, והא דקתני לא פסל אלא מקום מגעו ולא קתני אלא אותו קלח, הוא משום דהירקות חמוצים לחתיכות וזימנין שנוגע בכמה חתיכות בנגיעה אחת, וכדקתני נמי לעיל פ"ג מ"ג שנגע טב"י במקלחן לא פסל אלא במקום מגעו, הרי שנגע בכמה חתיכות, וקתני מקום מגעו, וכבר כתבנו שם דבר"ש ורא"ש מפורש דאיירי צקלחים הרבה.

ולפי זה מתפרש דעדיין קיים השמן בשוליה הקדרה, וכן מצאנו בר"ש ורא"ש דהנידון אם השמן מחבר לקלחים, ואיירי שהטב"י נגע צקלח או צקלחים במקום שאין עליהם שמן טופח להטפית, דאם לא כן היה נטמא כל השמן גם לר"ע, [אם השמן שמתפח על פני הירק אינו דין קטפרס], וס"ל לראצ"י איש צרתותא דזה דומה למקפה של תרומה ושום ושמן של חולין דתנן לעיל פ"ג מ"ג שאם נגע טב"י במקלחן פסל את כולו, דאע"ג דלא מהני טעם כעיקר לענין להפסל בטב"י, מ"מ כשהשום במקפה הרי הוא והמקפה אחד, וה"נ ס"ל לראצ"י א"צ דהירק שצטמן כאילו הוא והשמן חד ונפסלין בטב"י.

ור"ע סבר דלא דמי לשום שצמקפה דהתם סוף השום להתמעך ולהפך לחלק מן המקפה, ולכך גם טרם שנתמעך דינו כהמקפה, משא"כ ירק שצטמן סוף הירק להתקיים בפ"ע, ומ"מ גם אין

בטב"י כמש"כ הר"ש לעיל פ"ג מ"ג, דלענין חומר טומאתן לא נאמרה הלכה דטעם כעיקר, אלא דהשמן שנתצטל בהם צלוע בחוכו, ויש לדון אם כל נגיעה צירק מיחשצא כנגיעה בכל השמן שבו, והשמן הרי הוא תרומה, וממילא נפסל כל הירק, או דהשמן שצלוע צירק אינו חיבור זה לזה, ולכך לא פסלינן אלא מקום מגעו, דרק השמן שצמקום מגעו נפסל, (ואינו ענין להא דפ"ג מ"ד דכל מקום שהילך השמן פסל, דהתם איירי שהשמן ניכר וכמ"ש הר"ש שם, וגם במקפה וחמיטה אינו צלוע אלא מעורב, מה שאין כן הכא דבשעת נגיעה כבר אינו צעין אלא צלוע צירק), ולפי זה אפשר דשמן של תרומה דוקא, משום דשמוניות ניכרת, אבל אם ציטל ציין או צמי פירות של תרומה י"ל דאף מקום מגעו לא פסל, דמה שצלוע צירק דינו כירק וכטעם בעלמא, דאינו נפסל בטב"י יום, ונ"ע בר"ש דמשמע דגם לר"ע נפסל כל הקלח, ופולוגתתם בשאר הקלחים, וכן עיקר וכמ"ש בטב"י ס"ג סק"ה. ועיין בספר מרן זללה"ה לטב"י ס"ג סק"ב.

— נמלאו בזה עוד דברים בספר טב"י —

פ"ג מ"ה ירק של חולין שצטלו בשמן של תרומה ונגע בו טב"י ראצ"י איש צרתותא אומר משום ר"י פסל את כולו ר"ע אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו, בפסחים ס"ט סק"ו נקטנו דמתניתין מתפרשא צקלח אחד של ירק שצטלו בשמן של תרומה, ואין כאן שמן אלא מעט הטופח ע"פ הירק, [ועי' להלן דהדרי צי], ואע"ג דטעם כעיקר לא מהני להיות נפסל בטב"י כמ"ש הר"ש לעיל פ"ג מ"ג, נ"ל דשמן שאני שהוא כבעין, והלכך אף שהירק אינו נפסל כיון שהוא חולין, מ"מ השמן שבו נפסל, ופליגי אם כולו נפסל דכל השמן שבו כמחוצר או דלא נפסל אלא מקום מגעו, אבל לשון הר"ש דקסבר שמן מכשיר ומחבר ור"ע סבר שמן אינו מחבר וקאי כל קלח וקלח באפי נפשיה, משמע שפירש דאיירי בכמה קלחים של ירק שנתצטלו בשמן של תרומה, ויש כאן שמן צעין, ולראצ"י א"צ נפסלו כולם בנגיעה אחת, וכ"מ ברא"ש, וקשה דהא תנן פסל את כולו, וא"כ את כולו מיצטיל ליה, ור"ע נמי הול"ל לא פסל אלא אותו שנגע בו, ולהלן נתפרש. (טב"י ס"ג סק"ה).

וחזינן דהאיסור אינו מתבטל ולכך שייך לפוסלו בנגיעה, ואף שאין נפסל כל השום והשמן, היינו משום שאינם חיצור זל"ז דהמקפה מפסיקן, אבל השום והשמן שבמקום נגיעה שפיר נפסלין, דכציעין חשיבי, ודחינן דאינם מתבטלים משום דכזית בכדי אכילת פרס דאוריתא, [ואין להקשות אמאי לא סגי במה שהשום והשמן אינם מתבטלים מחמת טעם כעיקר, ואף אם צריך לאכול טעם כזית, דסוף סוף כיון שלא נתבטלו שפיר נפסלים, דכיון שאם לא היו מתבטלים ולא היו נותנים טעם היו מתבטלים, נמא דעכשיו מה שאינם מתבטלים הוא רק מחמת נתינת טעם, וא"כ אין לחשבם כציעין אלא כטעם שהציעין נתבטל, ובטעם הרי כל המקפה שוה, ומיהו גם י"ל דגמ' השתא ס"ל דטעם כעיקר דרצנן].

ואפשר דמתני' ר"ע דס"ל בטב"י פ"ג מ"ה צירק שנתבטל בשמן של תרומה ונגע בו טב"י דלא פסל אלא מקום מגעו, אבל לראב"י איש צרתותא שם דפסל כולה, ה"נ הכא נפסל כל המקפה דהשמן שצבולו חיצור זל"ז ונפסל, וממילא נפסל הכל, ואפשר דהכא גם ראב"י א"צ מודה דהתם ירק שהוא גוף אחד מיחיו כחובא למיפסל מקצתו, משא"כ במקפה, א"נ שמן שבגוף אחד, הו' טפי חיצור זל"ז משמן שבמקפה. — וממשה זו תשובה לקושיא תו' לפרש"י מהא דעיסה מדומעת דחזינן דלא פליגי אלא אם כולה נפסלת או דכולה אינה נפסלת, ולא מחלקינן בין מקום מגעו לשאר, דהא במתני' דירק שצבולו בשמן של תרומה מחלקינן לר"ע בין מקום מגעו לשאר, וע"כ הטעם כמ"כ הר"ש במתני' בטב"י פ"ג מ"ג בשם התוספתא דיש לחלק בין מין במינו למין בשאינו מינו, ועי"ש מה שחירץ גם משה"ק מסיפא דמתני'. — כ"ז לפי מה שנקטנו דירק שנתבטל בשמן ש"ת איירי בקלח אחד, אבל כבר כתבנו בטב"י (הועתק לעיל) שאין הדבר כן, ועי"ש.

ור"ת מפרש בשום ושמן צעין, וקושיא הגמ' על שום דלית ביה כביצה, ואע"ג דאם נגע בו ראשון שפיר חשיב הוא והמקפה כחד ויש בו כביצה, מ"מ לגבי טב"י דהמקפה אינו נפסל, הרי ליכא בשום כביצה שאין המקפה מצטרף עמו, ואע"ג דמקבל טומאה מדרבנן, ס"ל לגמ' דלענין טומאה דרבנן ראוי היה לומר שהשום מתבטל למקפה, והנה לא פירשו טעמא אמאי יש לשום

דינו כירק שבלע טעם תרומה, דלא מיפסל בטב"י מדין טעם כעיקר, כמ"ש הר"ש פ"ג מ"ג, וכמבואר לעיל במ"ד דעיסה שנדמעה או שנתחממה בשאור של תרומה אינה נפסלת בטב"י, דהכא שהוא בתוך השמן גרע, והלכך מקום מגעו נפסל, והיינו הקלחים שנגע בהם. (טב"י ס"ג סק"ה).

— עד כאן —

פסחים מ"ד א' המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין כו', לפירוש רש"י נראה דאיירי בין כשהשום מרוסק ואינו ניכר, דומיא דשמן שמעורב בכל המקפה ואינו ניכר לעצמו, [דהא לא קתני שהוא נץ], ובין כשיש חתיכות שום שניכרות, וסתמא דמילתא כן הוא, דרוב השום נידך ונתערב, ויש גם חתיכות שעדיין ניכרות לעצמן, ולכך קתני במקצתן, ואשמועינן רישא דאפילו נגע בחתיכת שום אפילו הכי נטמא כל המקפה ואף שלא נגע במקפה כגון שהיתה חתיכת השום צפה מלמעלה, דכשהשום מועט הרי נטפל למקפה ודינו כדין המקפה, ואף שאם הוציא השום מן המקפה, לא יפסל בטב"י, דהא חולין שבלעו טעם של תרומה אינן נפסלין בטב"י כמ"ש הר"ש פ"ג מ"ג דטב"י, מ"מ כשהוא בתוך המקפה הרי הוא נפסל וגם פוסל כל המקפה עמו, [וכשנפסל, נראה דאף כשיוציאו ישראל בפסולו], דכחלק מן המקפה חשיב, וכן אם נגע טב"י במקפה נפסל גם השום, כ"נ דהא קתני פסל את כולן ומשמע דגם השום שציעין נפסל.

ובסיפא אשמועינן דאף שכל המקפה דין תרומה עליו מכת טעם כעיקר, אפילו הכי אינו נפסל בטב"י, ומ"מ מקום מגעו נפסל ואף כשהשמן והשום אינם ניכרים במקום נגיעתו, והיינו דפרכינן מה נשתנה מקום נגיעתו מכל המקפה, הרי גם במקום נגיעתו אין כאן אלא טעם כעיקר שהרי צטלי להו תבלין ברוב, ומשני רצ"ח דהשום והשמן אף שאינם ניכרים אפילו הכי אינם צטלים הואיל וזר לוקה עליהם בכזית, [ולא שייך לומר דמשום טעם כעיקר קאמר, אף להסודרים דלוקה על כזית מן התערובת, דא"כ כל המקפה נמי וכמ"כ], וחשיבי כאילו הם צעין ולכך נפסלים בטב"י, וצעינן לפרושי משום דהיתר מצטרף לאיסור, ואף כשהאיסור מועט ואינו ניכר, ואף דליכא טעם כעיקר כגון שנתערבו בלא ציול,

דחוק טובא דמה ענין זל"ז, וכבר סייענו בתו' נזיר שם שזה מגומגם.

הא דאמרין וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא היא, קשה לפיר"ת, דכיון דעל שום שבועין דיינינן, איך אפשר שלא יהיה דאורייתא, והא לכו"ע צירוף אכילה בכדי אכילת פרס, ומה בכך שכלל גם היתר בינתים, ומש"כ בתו' נזיר שם וכן בתו' הר"פ כאן שאם ליקט השום בפ"ע ואכלו אין דרך אכילה בכך ופטור, הוא דבר קשה, דמה בכך שאין רגילים לאכלו כך, סו"ס אכל דבר הראוי לאכילה, ואף אי לא חשיב דרך אכילה נמי עדיין לא נתיישב, דמה שצריך למקפה כדי שיחשב דרך אכילה לשום, אין זו סביבה לבטל השום, שלא יפסל בטב"ז, והרי השום כאילו הוא כזית בעין בפ"ע ואוכלו דרך אכילה בכדי אכילת פרס עם המקפה, וכל הנידון בכזית בכדי אכילת פרס שייך בתערובת שאין האיסור ניכר ואפשר לומר שנתבטל, אבל כאן שהשום ניכר ואוכלו כדרך אכילה עם המקפה ויש בו כזית בכדי אכילת פרס מה מקום יש לפוטרו.

ז) מ"ד א' וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא היא כו', אי טעם כעיקר דרבנן, אפשר לומר דמ"מ דבאיכא כזית בכדי אכילת פרס הוי דאורייתא, ואע"ג דאי טעם כעיקר דרבנן אין לנו מקור לחלק בין מין צמינו למין צשאינו מינו, ומין צמינו הרי ברובא בטל, י"ל דמוקמינן למשרת לכזית בכדי אכילת פרס, א"נ כזית בכדי אכילת פרס הלל"מ צמינו צשאינו מינו, א"נ כיון דאשכחן טעם כעיקר צנוזר ובקדשים, חזינן דיש ענין בטעמא, תו אמרינן מסבירא דבאיכא כזית טעמו וממשו בכדי אכילת פרס דין הוא שלא יבטל מין צשאינו מינו, ולדעת הרמב"ם בפט"ו ממ"א דטעם כעיקר דרבנן וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, ע"כ יש לפרש כאחת מן הדרכים שזכרנו, ובפ"ה מה' נזירות ה"ה הזכיר הרמב"ם דכזית בכדי אכילת פרס ילפינן ממשרת.

אבל אי טעם כעיקר דאורייתא וחיובין על טעם כזית בכדי אכילת פרס, צריך פירוש א"כ מה זה דאמרין כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, הלא זהו טעם כעיקר, ואף בדליכא כזית בכדי אכילת פרס אסור מדאורייתא מדין ח"ש, ואם ישלים לכזית מן האיסור עצמו יהיה חיוב, או אם יאכל צמחירות בגוונא דלא בטלה דעתו, ולפי מה שצידד הר"ש

התרומה שניכר לעצמו להתבטל, וכנראה דלאו מסבירא קאמרי לה, אלא שלפי גירסתם בגמ' מקום מגעו אמאי פסול הא לית ביה כביצה, הוכרחו לפרש כן, [וכמדומה דראוי לומר דבגמ' לא גרסינן אלא מקום מגעו אמאי פסולה ותו לא וכמו שהוא צנוזר, והא דבטלי תכלין צרוז או דליכא כביצה הוא גליונות שנוספו לפרש, ותדע דבר"ח בפסחים נמי הגירסא כמו צנוזר], ואפשר דלפי דמעיך הדין הרי המקפה והשום חד, ואם נגע ראשון בשום נטמא כל המקפה, ומפני זה היה ראוי לחכמים לטהר השום כשנגע בו טב"ז, דלא ליטעו לומר דהשום כדבר בפ"ע הוא, ואף אם נגע בו ראשון לא נטמא המקפה, וע"ז משינן דכיון דהשום תורת תרומה עליו לענין היתר מנטרף לאיסור, או לענין כזית בכדי אכילת פרס, הלכך לא רצו חכמים לומר שהוא בטל אגב המקפה לענין טב"ז, ולכך נפסל מדרבנן כדין פחות מכביצה דעלמא.

ויש לעי' לפיר"ת אמאי לא אמרינן הואיל וזר לוקה עליהם כזית משום טעם כעיקר, ואף גם על המקפה לחוד לוקה אף שאינו נפסל בטב"ז, מ"מ לענין דרבנן לא יקילו שיבטל אגב מקפה, שפיר סגי בהכי, דכיון שחייבים עליו והוא בעין למה זה יקילו רבנן שלא יטמא, ומה עדיפות צמה שיכול להנטרף בכדי אכילת פרס עם חתיכות נוספות של שום, על זה שהוא מנטרף לכזית עם המקפה, [לדעת ר"ת שברא"ש פ"ז דחולין סי' ל"א דבטעם כעיקר חייבים על כזית מן התערובת], וז"ל דגמ' השתא אולא אי טעם כעיקר דרבנן.

ובתו' הר"פ כתב דדעת ר"ת דמשמע לגמ' דמקום מגעו נפסל מדאורייתא ולכך פריך דהא לית ביה כביצה וכ"ה בתו' נזיר ל"ו, וז"ע דהא שום ירק הוא ותרומתו מדרבנן, וממילא ע"כ טומאתו נמי דרבנן, ועו"ק היכי משמע דהוא מדאורייתא, ועו"ק דא"כ מאי משני הואיל וזר לוקה עליו בכזית, ומה בכך אבל אכתי פחות מכביצה הוא, ואף אם נדחוק לומר דכיון דהיתר מנטרף לאיסור, הלכך מנטרף הוא נמי לחשבו כביצה אף שההיתר נשאר בטהרתו, אבל אכתי קשה מה מהני הא דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, דמה זה ענין לעשותו כאילו היה כביצה, וכבר הקשו כן בתו' הר"פ, אבל מה שחירץ משום שההיתר מועיל לעשותו דרך אכילה, הלכך מועיל נמי לחשבו כביצה,

אכל להסבירים דבטעם כעיקר לקי על כזית מן התערובת ואף בליכא כזית בכדי אכילת פרס קשה א"כ אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח, ואפשר דטעם כעיקר לא פסיקא ליה לאציי, דאפשר דפלוגתא דתנאי היא, דמאן דיליף ממשרת המל"א, שמה לא יליף לטעם כעיקר, או דאיכא דס"ל דליכא למילף מנזיר, וכדחזינן דאציי גופיה בחולין ק"ח א' מהדר לדיוקי ממחני' דהתם דטעם כעיקר דאוריתא, ורצא דחי ליה, אלמא דאין הדבר ברור אי טעם כעיקר דאוריתא, ושפיר י"ל דרבנן דפליגי עליה דר"א בכותח לית להו טעם כעיקר מדאוריתא, וכמו שפירש רש"י בשלהי סוגיא, וכן בוצחים ע"ח א' נמי דיינינן אי טעם כעיקר דאוריתא, אכל כזית בכדי אכילת פרס אי הו' דאוריתא משמע דלכו"ע היא וליכא דפליג עליה, ולכך אחיזיה אציי כל הני תיובתא.

ואפשר לומר דגם אם טעם כעיקר דאוריתא, וגם לוקין על טעם כזית בכדי אכילת פרס, דמ"מ אינטריין להלכה דכזית בכדי אכילת פרס בתערובת גם במין בשאינו מינו, לומר דאינו בטל וחשיב כזעין, ונפקא מינה לענין כזית מזה דיוצא בו יד"ח בעיקת חטים ואורז, אם נימא דטעם כעיקר לא סגי לזה, וכן נפקא מינה לענין להפסל בטב"י, דטעם כעיקר הרי אינו גורם להפסל בטב"י, אכל מדין כזית בכדי אכילת פרס הרי השמן המעורב נפסל בטב"י, דתורת תרומה עליו, וכן אפשר דלענין חיוצ כרת לא מצינן למילף מנזיר ואינן לטעם כעיקר, אכל מדין כזית בכדי אכילת פרס חשיב כזעין גם לענין כרת, [אי לא מימעט מקרא דכי כל אוכל חמץ מ"ג א'], וכן אפשר דנפקא מינה לענין לחשוב עליו מחשבת חול"י וחזן למקומו בקדשים, דעל טעם כעיקר אפשר דלא מהני מחשבה אף ציש בו טעם כזית, משא"כ מדין כזית בכדי אכילת פרס חשיב כזעין, וכן אפשר דליכא כל יראה בטעם כעיקר, אכל כזית בכדי אכילת פרס דחשיב כזעין ודאי איכא כל יראה.

ומקור דין זה דכזית בכדי אכילת פרס בתערובת, לא נתבאר, ואפשר לומר דלכתר ידיעין טעם כעיקר, הו' אמרינן מסבירא דמין בשאינו מינו שאינו בטל, הרי כשיש בו כזית בכדי אכילת פרס חשיב כזעין, ואפשר דהלל"מ היא, ולכך דטעם כעיקר דרבנן ז"ל דהלכה דכזית בכדי אכילת פרס

בפ"ב דטב"י דאף במין במינו אמרינן דכזית בכדי אכילת פרס דאוריתא, והכריח כן מקושיא דקופות, [דתיורין הו' דחוק טובא דמהיכי תיתי בעינן לפרושי גם במין בשאינו מינו, דבאופן הרגיל לא שייך ביה תערובת, אלא בקמת], ניחא די"ל דלענין זה נאמרה ההלכה דכזית בכדי אכילת פרס וכן אם נימא דעל טעם כעיקר אין לוקין אף דמיתסר מדאוריתא וכמו שדן בזה הר"ש שם, נמי ניחא דאינטריין הלכה דכזית בכדי אכילת פרס לענין מלקות, והיינו מימרא דר"י ע"ז ס"ז, אכל מה שזכר בר"ש שם לפרש דאי כזית בכדי אכילת פרס לאו דאוריתא נריך שיאכל כזית איסור בנת אחת, ואז חייב מדאוריתא, ז"ע מהיכי תיתי לן חידוש כזה שלא מנאנוהו בכל איסורין שבתורה, ומה בכך שהוא בתערובת, אכל כיון שאינו מתבטל שפיר יש לחייב כשאוכלו בכדי אכילת פרס, וגם איך האכילה בב"א מתבטלת את חסרון התערובת, ועי' בתו' נזיר ל"ו ב' ד"ה וכזית שכתבו ג"כ כדברים האלה, [ושם הוכירו לפי שאם ילקט את האיסור בכדי אכילת פרס ויאכלנו נמי יהא פטור, וז"ע למה חשיב כה"ג שלא כדרך אכילה, אטו בעינן מלאכת מחשבת, הרי הוא אוכל מאכל הראוי לאכילה, ול"ד לכותח שאוכל דבר שנעשה רק לטיבול, ועוד דאף אי במלקט הוא שלא כדרך אכילה אכל כשאוכלו בתערובת למה אינו דרך אכילה, ולמה לא יתחייב בכדי אכילת פרס, ולמה כשאוכל בב"א הרבה חשיב דרך אכילה, וגם לא משמע דההלכה דכזית בכדי אכילת פרס דנה בהלכות דרך אכילה].

ומיהו גם אי כזית בכדי אכילת פרס הוא גם במין במינו, וכן אי אין לוקין על טעם כעיקר, ועל כזית בכדי אכילת פרס לוקין, דלפי זה ניחא דבעינן להלכה דכזית בכדי אכילת פרס, אכל אחת הא דפרכינן מכותח ומדוכות הו"מ נמי למיפריך מדין טעם כעיקר, וז"ל דא"נ אלא לפי דאיידינן בכזית בכדי אכילת פרס לכך פריך מזה, ומיהו בכותח אחת קשה דמאי משני דליכא כזית בכדי אכילת פרס, אכל אחת חפ"ל משום טעם כעיקר, ולדעת הרמב"ם דבכותח ליכא טעם כעיקר ניחא, וכן לדעת הרמב"ן דבעי טעם כזית בכדי אכילת פרס נמי ניחא, די"ל דבכותח ליכא גם טעם כזית חמץ בכדי אכילת פרס דטיבול, ומשום חזי שיעור י"ל דמיתסר אמנם מדאוריתא, ורבנן רק מעונש פטורי,

נאמר לחלק בין מין במינו למין בשאינו מינו, ולפי זה יש ליישב משה"ק תו' זהא דפרכין מקופות אע"ג דבסתמא מתפרש התם במין במינו, ד"ל דאזי נסתפק גם בעיקר הדין דכזית בכדי אכילת פרס ס"ד דאי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, דאף במין במינו כן, והרי בכל מצ"מ פרכין זכאים ע"ה ב' דנימא רואין אם היה אינו מינו אם היה נותן טעם, וגם מסקינן תנאי היא ע"ש בתו' ובשטמ"ק, א"כ כש"כ דזהלכא דכזית בכדי אכילת פרס ד"ל דאף במצ"מ היא, ורצ דימי אהדר ליה דגם לפי זה ל"ק דתרומה זוה"ז דרצנן, ואה"נ דהו"מ למימר נמי דגם כזית בכדי אכילת פרס לא נאמר אלא במין בשאינו מינו, וכדקיי"ל בעלמא דמין במינו ברובא בכל גווי ואף באיכא כזית בכדי אכילת פרס, וגם י"ל כמש"כ תו' דאף במין בשאינו מינו משכח"ל תערובת, ואשמועינן דאף כזה אמרינן שאני אומר בתרומה זוה"ז, ועי' לק' ס"ק ט"ו.

(ח) מ"ד ב' ור"ע טעם כעיקר מנ"ל כו', בתו' נזיר ל"ז א' פירשו דפריך משום דטפי מסתבר לרבות טעם כעיקר מלרבות היתר מנטרף לאיסור, וכ"ה בצעה"מ, ואפשר להוסיף דגם משמעותיה דקרא הוא לטעם כעיקר דהא כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה, ואי להיתר מנטרף לאיסור הרי מתפרש בפת ששרה ביין והו"ל למיכתב לא יאכל, והשתא דמתפרש בהיתר מנטרף לאיסור צריך לאוקמי כגון ששתה היין ואכל הפת ושניהם מנטרפים, [ובירושלמי נזיר פ"ו ה"א איתא ששרה ענבים במים ושרה בהן פתו, אצל לפי זה הו"ל לא יאכל, ונ"ע].

שם תוד"ה ורצנן אלא לאזי כו', לכאורה י"ל דודאי איכא סברא למימר דבצ"ח חידוש הוא, ולמיסר אף בדליכא נו"ט, אלא דלצטרך דילפינן טעם כעיקר ממשרת, חזינן דיש ענין בטעם, תו אמרינן מסברא דגם בצצ"ח צעי נו"ט, אצל אי לאו משרת הו' אמרינן דאין ענין בטעם ובצ"ח חידוש הוא ואף בליכא נו"ט, ועי' לק' ס"ק י"ח באורח.

שם תוד"ה אלא ותירץ דצמדין נמי היו כליהן בלועות מיין ואסורים לנזיר, ר"ל דמגיעולי מדין ילפינן לכל איסורין, ולא מחלקינן למימר דרק מאיסור כרת או לאו הצריך הכתוב הגעלה, ושפיר ילפינן אף לאיסורי נזיר אף שיש היתר לאיסורו ואינו איסור עולם.

מ"ה א' גמ' השתא לר"ע איסור והיתר מנטרפין איסור ואיסור מיציעא א"ל או"ה בצ"א איסור ואיסור זו"ל, הרבה יש לתמוה דקארי לה מאי קארי לה ומאי ס"ד דרצ אשי דפריך, ולמש"כ לעיל דלמאי דמוקמינן משרת להיתר מנטרף לאיסור מתפרש ששרה פתו ביין ושתה מותר היין [דהא כתיב לא ישתה], ואכל הפת השרוי ביין, והכל מנטרפין לכזית, לפי זה נראה דאף בשתה היין בפ"ע ואח"כ אכל הפת השרוי ביין דנמי מנטרפין, דסתמא דמילתא שתייה ואכילה זו"ל, וא"כ יתכן לומר דרצ אשי הו' סבר דאם איסורי נזיר אין מנטרפין זו"ל, דכש"כ דהיתר המנטרף לאיסור אינו צדין שינטרף זו"ל, והו' לן למימר דהפת לא ינטרף עם היין ששתה, ורצ כהנא השיב דכיון דהפת שרוי ביין הרי הוא כיון, ושפיר מנטרף עם היין, ולא דמי לחרנגים וחגים זו"ל, א"נ י"ל דמחרנגים ועד זג משמע ליה באכילה אחת, ופריך דתיפ"ל משום היתר מנטרף לאיסור, ודמי ליה דשפיר מתפרש קרא זו"ל, א"נ י"ל דמהא דאינטריך לקרא לאשמועינן דאיסורי נזיר מנטרפין זה עם זה, יש קצת משמעות דהיתר אין מנטרף, וכיון דאפשר לאוקמי משרת לטעם כעיקר, שפיר קשיא ליה דהיה ראוי להכריע כן, ולא לאוקמיה להיתר מנטרף לאיסור, ור"כ דמי ליה דקרא דמנטרפין לענין זו"ל וליכא משמעות מזה לענין בצ"א אי היתר מנטרף לאיסור. — ונראה דגם לרצנן דלית להו היתר מנטרף לאיסור, מ"מ מוקמי להא דמנטרפין זע"ז גם זו"ל, דעיקרא דקרא לומר דכולם כמין אחד.

יש לעי' למשנה ראשונה נזיר ל"ו דשיעור יין ברביעית, אם גם יין הנבלע בפת שיעורו ברביעית, או דכיון דהשתא אוכל הוא, שיעורו בכזית, ואפשר שיש לחלק כזה בין אם חיובו משום טעם כעיקר דלפי זה דינו כיון, לבין אם חיובו משום היתר מנטרף לאיסור, דלפי זה י"ל דשיעורו כזית כאוכל, ויש נמי פנים לומר איפכא, דכשחיובו משום היתר מנטרף לאיסור הרי הוא טפל לאיסור, ושיעורו כשיעור האיסור, אצל אם חיובו משום טעם כעיקר י"ל דהשתא פת הוא ושיעורו בכזית, ולמש"כ דלר"ע דהיתר מנטרף לאיסור ע"כ מתפרש קרא דגם שותה היין כדכתיב לא ישתה וגם אוכל הפת, א"כ משמע דהפת והיין מנטרפים,

מין על חצירו ויבטלנו משמע דאיירי אף בגוונא דרק אחד נחבטל, ואף שהשני לא נחבטל מ"מ פטור, כיון דלא ידעינן אם נותר אכל או פיגול אכל, [וצאמת אין הבטל נעשה כמבטל וכמש"כ תו'].

שם ש"מ איסורין מבטלין זא"ז, נראה דהחידוש דהיה מקום לומר דכשם דעולין אין מבטלין זא"ז משום דלענין גזזה לא שייך ציטול, ה"נ באיסורין היה מקום לומר דאין מבטלין זא"ז, ועי' בתו' מנחות כ"ב ב' ד"ה מכאן, ולקמן ע"ט א'.

שם וש"מ נו"ט ברוב לאו דאורייתא, היינו אף בדאיכא כזית ככדי אכילת פרס, ולד שזכיר הר"ש פ"ב דטב"י מ"ג דאף במין צמינו אמרינן דכזית ככדי אכילת פרס דאורייתא, ניחא דשפיר אינטריין לאשמועינן דהכא בטיל, [ולשון נו"ט היינו בשיעור של נו"ט, דטעם ממש ליכא כיון דאיירי במצ"מ], ולמש"כ הר"ש שם היינו משום דאיירי בנימות, והתם איירי בחטים שהם צעין, [וק"ק דהא מ"מ גם התם הנידון לענין אם יאכלם ולא כזר יהיו נימוחים ומתבטלים כמו הכא, דנמי איירי שלא נחבטלו ע"י הבליה אלא ע"י הלעיסה וכמש"כ רש"י, ושנא איירי התם לענין אם יבלעם בלא לעיסה], ולד דאף כזית ככדי אכילת פרס בטל מצ"מ, יש לפרש דס"ד דאיירי אף בעירב מין בשאינו מינו וכמו שפרש"י, אע"ג שהדבר קשה מהיכי יתתי לומר כן, ואפשר דכיון דקמני שכללן ואפילו הכי מבואר דאינו מתבטלים אלא בלעיסה כדקאמר א"א שלא ירצה כו', א"כ משמע דניכרין כל אחד לעצמו, וא"כ מיירי במין בשאינו מינו, ולמסקנא איירי בניכרים אי דפקא אי דאטמא ולעולם במין צמינו.

ולצד דנו"ט ברוב דאורייתא אין שום אחד מתבטל בחצירו, וכל שאכל ממנו כזית חייב עליו, ואף להסוברים דבטעם כעיקר חייבין על כל כזית מן התערובת, מ"מ הכא באכל כזית אחד המעורב מפיגול נותר וטמא אף מין בשאינו מינו, לא מסתבר לחייבו ג' מכח טעם כעיקר, ואם אחד מהם יש בו רוב מסתברא דחייבים עליו, וכשאין אחד מהם רוב מסתברא דאין חייבים על כולם, וז"ע.

שם מתיב רבא עשה עיסה מן חטין כו' ואדם יוצא בה יד"ח בפסח כו', לו"ד הראשונים

ואם אין שיעורן שזה דין הוא שלא ינטרפו, דנראה דענבים ויין אין מנטרפין למשנה ראשונה, [עי' מעילה י"ז א' יומא פ"א א'], וא"כ משמע דגם הפת דינו כיון ולמשנה ראשונה משלים לרביעית, ומש"כ הרמב"ם בפ"ה מה' נזירות ה"ה דשיעורו ברביעית גם כשהוא בלוע בפת, היינו לשיטתיה דטעם כעיקר דרבנן ולא אמרינן היתר מנטרף לאיסור, דלפי זה חיוצו על היין כאילו היה בפ"ע, אבל מה שנסתפקו הוא ללד דטעם כעיקר או היתר מנטרף לאיסור דאורייתא. — ואם היינו אומרים דהפת שיעורו בכזית והיין ברביעית ומ"מ מנטרפים חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה, לפי זה היה אפשר לומר דהיינו טעמיה דרב אשי דס"ל דלפי זה הפת והיין לא עדיפי מחרנגים וזגים, וכיון דמנטרפי גם בזה"ל כמש"כ דאכילה ושחייה בזה"ל, א"כ ה"ה כל איסורי נזיר, ול"ל קרא דמחרנגים ועד זג, ורב כהנא דחה דכיון דתרוייהו יין שפיר מנטרפין, ואין ללמוד מזה לחרנגים וזגים, ול"ע בר"ז כעת.

ט זבחים ע"ח א' אר"ל הפיגול והנוטר והטמא שכללן זה בזה ואכלן פטור א"א שלא ירצה מין על חצירו ויבטלנו כו', לפי תו' קשה מנין קים ליה לגמ' דאיירי בכה"ג דמוכחינן מיניה דהתראת ספק ל"ש התראה, דילמא מיירי בתערובת שזה ובאכלן כאחד, ועי' שטמ"ק, ונראה לקיים כפרש"י, ומשה"ק תו' דכה"ג לאו התראת ספק הוא, אה"נ דלא דמי להתראת ספק דמכות ודינמות אבל שפיר יש להסתפק אם איכא חיוצ מלקות כה"ג שאין יודעים איזו עבירה עבר, וגם אינו יודע בשעת התראה איזו עבירה יעבור, ולענין חטאת קיי"ל דפטור כה"ג כדחנן כריתות י"ט עד שיוודע כמה חטא, ולענין מלקות טפי מסתבר להצריך ידיעה בשעת העבירה ובשעת העונש, כיון דבמזיד הוא, וא"כ מה קשה אם בכאן הוזכר הדבר בגמ' בלשון התראת ספק, ומוכחינן דלא שמייה התראה ופטור מלקות בכה"ג, אה"כ מנא תיב דחק נתן שהציא מתו' כח"י בשם ריב"א כמש"כ, ומשה"ק דאפשר דבכלל לא עבר איסור כי יתכן שנתבטל מיעוט מכל אחד ואחד, אה"נ אם אכל רק כזית מכל אחד ואחד, אבל שפיר מתפרשא מילתא דר"ל גם בשני זיתים מכל אחד, וגם מתפרש רק בשני מינים, ומלישנא דקאמר א"א שלא ירצה

אי שאור לטעמא עבד ולא בטיל, י"ל דה"מ במינו או במידי דבר חימוץ אבל לא באורו, ע"י פ"צ דערלה וחולין ז"ט, ולהלן יתבאר בס"ד דעת הראשונים ז"ל בזה.

(י) לשון הרמב"ן בהלכות חלה תנן העושה עיסה מן החטים כו' ודאי מדקתני ודאס יוצא זה יד"ח בפסח ש"מ מדאורייתא היא דהוא כשל חטים כל אימת דאיכא טעמא דחטים ואע"ג דמיערבי בגויה אורו טפי טובא כו' וכיון דהכי איכא למידק דהא קיי"ל כוית צכדי אכילת פרס בטעמא וממשו דאורייתא הא כל היכא דליכא כוית צכדי אכילת פרס דכו"ע לאו דאורייתא ונהי נמי דטעמא לא בטיל היאך יוצא זה יד"ח בפסח כו', ור"ל דכל דליכא כוית צכדי אכילת פרס לא חשיב כבעין מדאורייתא לכו"ע ונהי נמי דטעמא לא בטיל כלומר אפילו אי טעם כעיקר מדאורייתא דטעמא לא בטיל, מ"מ היאך יוצא זה יד"ח בפסח, הא לאו מנה היא, וטעם מנה פשיטא דלא סגי למנות מנה לחם עוני וטעם מנה וכמש"כ סק"ט, ומסיק דמדין גרירה הוא, דאורו יש בו תכונה להיות נגרר אחר חטים והרי הוא בעצמו צא לידי חימוץ כשהוא עם החטים, ולפיכך מתחייב בחלה, וגם יוצאין בו יד"ח בפסח, דכחטה חשיב, ומיהו אכתי שפיר מוכחין ממתני' צוצחים ע"ח א' דנו"ט צרוב לא בטל מדאורייתא, דודאי אורו צפ"ע אפילו יוכה בתכונת החימוץ לא ישתנה דינו מדין אורו, ורק כשהוא בתערובת שיך לומר שהוא נגרר אחר החטים ואפילו החטים מועטים, וא"כ אם לפי הלכות ציטול הרי החטים כאילו אינם, דבטלין צרוב, לא שיך למיהב דין חטים לאורו, וע"כ דהחטים אינם בטלים, ואם היה מן החטים שיעור חלה היו חייבים, וכן אם יש בהם כוית צכדי אכילת פרס הרי הם צדינם לכל איסורים שבתורה וכיון דחשיבי כבעין שפיר גוררים את האורו. — ואין להקשות היכי מוכחין דנו"ט צרוב דאורייתא, נימא דגן בתערובת שאר מינים יוכיח, דאפילו יש בו טעם דגן פטור מן החלה, דהתם טעם הפטור לאו משום דהדגן בטל, אלא משום דמה שנעשה לחם מתייחס אל הרוב, ואין כאן לחם של דגן, משא"כ באורו שנגרר. — ולפי זה אפילו החטים מועטים כל שיש בהם צנו"ט הרי הם גוררים את האורו והאורו משלים לשיעור חלה, וכן לענין מנה, האוכל כוית

ז"ל לכאורה נראה דאין להוכיח מהך מתני' אלא דאין המיעוט מתבטל, דשפיר איכא לאוקמה בדאיכא שיעור עיסה מן החטים, ולא עלה כלל לנידון שהאורו ישלים, וכל הנידון אם החטים תורת חטים עליהם או שמתבטלים צרוב האורו, וזה קתני שאם יש בה טעם דגן לא נתבטלו החטים, וממילא אם יש בהם שיעור חלה חייבים, וכן לענין פסח אם אכל כוית מן הדגן יוצא יד"ח, וגם לענין הא דר"ל לא בעינן לאוכוחי אלא שאין המיעוט מתבטל צרוב, ואף אם נימא דהעושה עיסה מן החטים ומן האורו מתפרש שכל העיסה אין בה אלא שיעור עיסה, אפשר לומר דחיובה מדרבנן, והא דאדם יוצא זה יד"ח בפסח היינו רק באכל כוית מן הדגן, ואע"ג דמסתבר דאף בתערובת שאין בה כוית צכדי אכילת פרס נמי יש בה טעם דגן, וא"כ גם על עיסה זו קתני דיוצא זה יד"ח בפסח, אפשר לפרש כשמשלים עם קצת מנה בעין, או דשריף ואכיל ובגוונא דחשיב דרך אכילה, דנראין הדברים דמהא דאשכחן טעם כעיקר לענין איסורים, ליכא למילף מזה לומר דסגי בטעם כעיקר לענין מנאות, דאיסורים שאני שהדבר מאוס, ויש דברים שגאסרו גם בהנאה, וגם אלו שגאסרו רק באכילה שפיר אמרינן דמ"מ טעמם כאכילה חשיבין ליה, וה"נ שיך גם לדון דסיכה כשתייה, אבל כשנאמרה מנה באכילת מנה ולחם עוני, מהיכי תיתי נימא דסגי בטעם מנה, ובפרט דבעינן נמי טעם מנה אפוייה, וכשגשלה אינו יוצא זה, ומנלן לחדש דטעם דגן שצאורו חשיב כמנה וטעם מנה, והא דמצאור צירושלמי חלה פ"ג ה"ה דרשב"ג הוא דקאמר לעולם אינה חייבת עד שיהא זה דגן כשיעור ורבנן פליגי עליה, [מדאצטריין התם למיפסק הלכה כרשב"ג], י"ל דרק לענין חלה פליגי וחיובה מדרבנן, ואע"ג דבתוספתא דחלה רפ"צ איתא בקיומא דרשב"ג ואין אדם יוצא זה יד"ח בפסח עד שיהא זה כשיעור, מ"מ אין ראיה דרבנן פליגי גם על זה. — סיפא דמתניתין דקתני זה הנוטל שאור מעיסת חטים ונותן לתוך עיסת אורו אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה כו' ושלא במינו צנו"ט, מתפרש בשאור שהוא טבול לחלה כדקתני מעיסת חטים וכדמסיק בידון אי טבול בטל, ואיירי כשאין בשניהם יחד כשיעור, דאין כאן נידון אלא אם השאור בטל, ואשמועינן דשלא במינו צנו"ט, (ואף

בדגן כדי נתינת טעם וכזית בכדי אכילת פרס, כל שהוא מיעוט הרי הוא פטור, דאע"ג דאינו מתבטל, מ"מ לית ביה שם לחם, דחומר הלחם מתיחס לרוב שאינו דגן ולא חשיב לחם, וזה נתחדש בחטים ואורז ענין גרירה לומר דהדגן אינו מתבטל אע"פ שהוא מיעוט, וגם חשיבות הלחם מתיחס לדגן, ולכן אם יש כשיעור חלה הרי העיסה חייבת בחלה, ונראה דמדרבנן גם האורז חייב, וכן משמע לשון רבנו וכמ"ש להלן, ואינו יכול להפריש ממקום אחר עליו רק כשיעור הדגן, דמשמע דביש בדגן כשיעור מודה רש"ג לרבנן, וכשם לרבנן גם האורז חייב דהא משלים לכשיעור ה"נ לרש"ג, אבל אין נראה שיהא האורז חייב מדאורייתא, דלרש"ג אין לנו לחדש ענין גרירה לעשות האורז כחטים, דלא מלאנו אלא שהאורז אינו גורע חשיבות החטים ותו לא.

שם ואמר ר' הילא דבעינן נמי רובא וטעמא דגן, ר' הילא אמתני' דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז קאי, ומתניתין אית לן לפרושי נמי אי כת"ק דרש"ג איתא וגם אי כרש"ג איתא, והנה לרבנן דרש"ג מתפרש דבאיכא רובא דגן וטעמא דגן אז האורז נגרר ומשלים לשיעור חלה, ומשמע דמשכח"ל רובא דגן ולא טעמא דגן, ונ"ל דבעי טעם הגון של דגן, ושמא צריך שיהא טעמו כאילו כולו דגן, ומשכח"ל באורז מועט, [ועי' ירושלמי פ"ב דפסחים ה"ד יוא"אין במא' מתבטלת אע"פ שאין בה טעם דגן והוא שיהא רובא דגן, חזינן דמשכח"ל כה"ג], ונ"ל דסמך התנא דנדע דאירי באורז מועט, במה שכתב העושה עיסה מן החטים מן האורז, דמשמע שהחטים עיקר והאורז מיעוט, ורש"ג פליג גם על זה ומצריך שיהא כשיעור מן הדגן לחוד, ולפי זה גם בחטים ואורז בעי רש"ג גם רוב דגן וגם כשיעור מן הדגן, דהא משמע דרש"ג אמתניתין קאי, ולאוסופי דבעי גם כשיעור מן הדגן, וא"כ בעי נמי רובא דמצריך ת"ק, ולפי זה לית ליה לרש"ג גרירה כלל, והא דאמר ר' הילא בשם ר"ל צריש מכילתין דחלה דאין אורז נגרר אלא עם החטים בלבד, לא קאי אלא ארבנן, דסברי דהאורז משלים לשיעור, ואם באנו לפרש מתני' כרש"ג כדמשמע בסיפא ומתפרש שיש דגן כשיעור וע"ז קאמר ר' הילא דבעי נמי רובא דגן, א"כ לא יתכן לפרושי הא דר' הילא בשם ר"ל אמתניתין, דהא לפי זה ליכא במתני' גרירה כלל,

מן התערובת יא' יד"ח, דגם האורז חשיב לחם ומשלים לכשיעור, וכ"ז לרבנן, אבל לדינא פסק כרש"ג ויתבאר להלן.

שם מתניתא דרש"ג דאמר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור כו', א"ר הילא כו' עד שיהא בה רובא דגן וטעמא דגן כו', וה"פ סיפא דמתני' הנוטל שאור מעיסת חטין ולא קתני הנותן שאור של חטים בעיסת האורז ש"מ דמתני' רש"ג כו', נראה כונתו ז"ל, דודאי סיפא דמתני' אחי לאשמועינן דין ציטול טבל באינו מינו כדמסיק עלה א"כ למה אמרו הטבל אוקר כ"ש מצ"מ ושלל במינו צנו"ט, ולפי זה ראוי לשנות הדין בטבל של חלה שנתערב בדבר הפטור מן החלה, אבל אין ראוי לשנות שנתערב בדבר שהוא עצמו מתחייב בחלה ע"י התערובת, והיינו דקאמר דהרי לא שנה הנותן שאור של חטים בעיסת אורז, דלפי זה היה מתפרש דבאיכא שיעור כוללם יחד והחיוב משום שהחטים גוררים, ואינו ענין לציטול של טבל, וע"כ הוצרך לשנות באופן דליכא גרירה, וכיון דנקט שאור מעיסת חטים בעיסת אורז ולא נקט בעיסה של שאר מינים, דלא שייך בהו גרירה, ש"מ דבכה"ג נמי ליכא משום גרירה, וע"כ רש"ג היא דס"ל דבעי כשיעור מן הדגן, והא פשיטא דשאור שבעיסה אין בו שיעור זה, ושפיר מתפרש הנידון רק על ציטול הטבל, דהאורז ודאי פטור.

והנה טעמיה דרש"ג דבעי כשיעור מן הדגן, אינו משום דלגרירה בעי שיעור חלה, דמה מקום לזה, הרי אם באנו לקבוע בזה שיעור יש לתלות הדבר בשיעור התערובת ברוב ומיעוט וכיו"ב, אבל שיעור חלה אין לו מקום כלל לומר שהוא גורר אפילו הוא מיעוט קטן ופחות ממנו אינו גורר אפילו הוא יותר מרובה, אלא הענין דרש"ג ס"ל דהגרירה רק מועלת שלא יתבטל שם לחם דגן מן הדגן שנתערובת, דהא בשאר מינים אפילו יש שיעור חלה מן הדגן אפילו הכי אם שאר מינים רוב הרי העיסה פטורה, כדמסיק רבנו בסוף דבריו וז"ל אלא ודאי אם עשה עיסה ויש בה כשיעור מחמשת המינים ועירב בה אחד מכל שאר המינים אזלינן בחר רובא ואי רובא וטעמא דגן חייבת ואי לית בה רוב דגן לאו לחם הוא ופטורה וכן הלכתא עכ"ל, הנה חזינן דנתבטל שם לחם מדגן שיש בו כשיעור חלה ע"י שנתערב בשאר מינים, ואע"ג שיש

שיאכל כשיעור, אלא דלענין זה אין ענין כשיעור חלה, והלכך העושה עיסה מן החטים ומן האורז כל שיש בה טעם דגן ואכל כזית מן הדגן ככדי אכילת פרס, ינא ידי חובתו אפילו האורז רוצה, ואם עשה עיסה מן החטים ומשאר מינים, או משאר ארבעת המינים אפילו עם האורז, אינו ינא יד"ח אלא"כ רוצה דגן וטעמא דגן ואכל מן הדגן כזית ככדי אכילת פרס.

ובמ"מ פ"ו מהלכות חו"מ ה"ה כתב דדעת הרמב"ן דאפילו ליכא דגן כזית ככדי אכילת פרס נמי ינא זה ידי חובת מנה, ואמנם כן הדברים כשיעור התערובת, דכזה לא פליג רש"ג ארצנן, וכל שיש בה טעם דגן הרי הוא דגן המונה, אבל לענין שיעור אכילה, לפי מאי דפסק הרמב"ן כרש"ג, על כרחך צריך שיאכל כזית דגן, כי היכי דבעי שיהא שיעור חלה מן הדגן, וכדקתני בהדיא בתוספתא דאינו ינא יד"ח מנה עד שיהא זה כשיעור והיינו שיאכלנו, ומשכח"ל דדשריף ואכיל יותר מפרס ככדי אכילת פרס, או שמשלים עם מנה בעין, ולפי שהראב"ד הנריך שיהא כזית ככדי אכילת פרס, וזה לא נזכר בדברי רש"ג, וע"כ דהראב"ד מפרש דאף לרבנן לענין מנה כהכי איירי, דכשיעור התערובת לא אשכחן דפליגי רבנן ורש"ג, לזה הביא המ"מ דברמב"ן מבואר דמתני' דפסח נמי איירי בליכא כזית ככדי אכילת פרס, וכמש"כ הרמב"ן בתחלת דבריו, וממילא לפי מאי דפסק הרמב"ם כרבנן הרי ינא יד"ח מנה גם בליכא כזית דגן ככדי אכילת פרס.

יא) הראב"ד פ"ו מזכורים ה"א פסק נמי כרש"ג, דבעי שיעור חלה מן החטים, ובפ"ו מה' חו"מ ה"ה הנריך לענין מנה שיהא כזית חטים ככדי אכילת פרס ושיאכלנו, ומשמע דלענין חלה א"כ שיהא כזית ככדי אכילת פרס אלא כל שיש בה טעם דגן סגי, וק"ק דמתניתין כיילא דין חלה ומנה כהדדי, ואיך נחלק ביניהם, ואפשר דלענין תערובת היה סגי בדאיכא טעם דגן אף לענין מנה, אלא לפי שצריך שיאכל כזית דגן, דכמו דלענין חלה בעינן שיהא שיעור חלה מדגן, ה"נ לענין מנה צריך שיאכל שיעור מדגן, לכך צריך שיהא כזית ככדי אכילת פרס, ואה"נ אם ליכא כזית ככדי אכילת פרס ואכל ככח יפה עד שאכל כזית ככדי אכילת פרס דינא, ולפי

וע"כ דר"ל לא מוקי למתני' כרש"ג, או דלא קאי אמתני', אלא אמילתייהו דרבנן כרש"ג.

שם והלכתא כרז הונא דמסייע ליה גמרינ דבבב, ר"ל דמתני' איירי ברובא אורז כדמוכחינן מינה בזכחים דנו"ט ברוב דאורייתא, ובין אי אחיא כרש"ג ובין אי אחיא כרבנן, מ"מ רש"ג נמי איירי ברובא אורז, דהא אמתני' קאי, ונמצינו למידין דאף ברובא אורז אי איכא דגן שיעור חלה חייב בחלה.

שם ומסתברא נמי דהלכתא כר"ה בשם ר"ל כו' ודר"ה נמי מסייע ליה כו', כלומר דהא פריקין עליה דר"ה מזרייתא דבעי רובא ומשנינן בשאר מינים, וא"כ מתני' דוקא בחטים ואורז, וכר"ה בשם ר"ל.

שם דהא לאו גרידה היא אלא חיוצא דגופייהו כו', ר"ל דכיון דרובא דגן, א"כ שפיר חשיב לחם דגן, וכיון דאיכא שיעור חלה מדגן, ודאי חייב, ואין המיעוט מפסיד אף שאינו נגרר.

שם שמעינן השתא ממתני' כו' אינו נגרר אלא בשיש בה דגן כשיעור כרש"ג כו' ואע"פ שאין דגן אפילו כזית ככדי אכילת פרס כו' ולא עוד אלא שגורר כו', ר"ל דליכא דין גרידה אלא שלא לפטור את הדגן שיש בו שיעור, דע"י גרידתו מתחכם התוריתא דנהמא לדגן, אע"פ שהוא מיעוט, ומה שסיים ולא עוד אלא שגורר היינו דגם האורז מתחייב, ואינו יכול להפריש ממקום אחר על הדגן לחוד, וכמש"כ לעיל, ומיהו נראה שאינו אלא מדרבנן.

במצוינו למידין דעת הרמב"ן לדינא לפי מאי דפסק כרש"ג, א. העושה עיסה מן החטים ומן האורז, אם אין בחטים כשיעור חלה פטורה, אפילו החטים רוצה, ואם יש בחטים כשיעור חלה חייבת אפילו האורז רוצה, כל שיש בה טעם דגן, וצריך להפריש גם על האורז, ומיהו נראה דזה רק מדרבנן, אבל מדאורייתא א"כ להפריש אלא על הדגן, ב. העושה עיסה מן החטים ומשאר מינים, או משאר ארבעת המינים אפילו עם האורז, אין חייבין בחלה אלא"כ יש שיעור חלה מחמשת המינים, וגם שהם הרוב, ויש בה טעם של חמשת המינים, ג. לענין מנה נראה דלרש"ג לעולם אינו ינא יד"ח עד שיאכל כזית דגן, וכדקתני בתוספתא דגם לענין מנה אינו ינא עד שיהא זה כשיעור, והיינו

זה באמת חלה ומנה שוין בעיקר הדין, אבל לשון הראצ"ד ל"מ כן, אלא דבעי נמי שיהא בתערובת כזית בכדי אכילת פרס.

ולפי זה לענין חלה נראה דדעת הראצ"ד כדעת הרמב"ן, וצ"ל כשיעור מן הדגן, אפילו הוא רוב פטורה, ובשאר מינים בעינן שיהא הדגן רוב ושיהא בו שיעור חלה וכמש"כ לדעת הרמב"ן, וזהו שהזכיר דבאורו ודגן לא בעינן רוב כשיש שיעור בדגן, ורק לענין מנה דעת הראצ"ד דבעי שיהא בתערובת כזית דגן בכדי אכילת פרס ויאכלנו. ודעת הרשצ"א בפסקי חלה כדעת הראצ"ד, צ"ן לענין חלה וצ"ן לענין מנה.

ובן באו"ו הביא דברי הירושלמי דהלכה כרשצ"ג, וכן כתב במאירי דקיי"ל כרשצ"ג.

ובן בתשובות מיימוניות שבסוף זרעים כתב בשם רבנו שמחה דבחור מורסנן לתוכן אם יש שיעור חלה בלא המורסן חייבת בלא גרע מאורו, ומבאר דס"ל דבאורו נמי בעי שיהא בדגן כשיעור.

י"ב הרמב"ם העתיק מתניתין כדורתה צ"ן לענין חלה בפ"ו מהלכות בכורים הי"א,

וצ"ן לענין מנה בפ"ו מהלכות חו"מ ה"ה, והכ"מ בהלכות בכורים כתב ליישב אמאי דחה הא דמסקינן בירושלמי דהלכה כרשצ"ג, משום דגרס מתני' כרשצ"ג כגירסא דידן [וכגירסת הרמב"ן], ומפרש דכשיעור דרשצ"ג היינו שיהא זה טעם דגן, והדבר תימא דא"כ מ"ט פליגי רבנן עליה, דהא מדאיתריך למיפסק כוותיה ש"מ דרבנן פליגי עליה, ואמאי אטו משהו חטים גורר לאורו להתחייב בחלה, אף שאין בו כלל זכר לטעם דגן, ואם באנו ליישב דעת הרמב"ם מכא גירסא דמתני' כרשצ"ג, היה אפשר לומר דהירושלמי לפרושי לישנא דמתניתין אחי וקאמר דהעושה עיסה מן החטים היינו שיעור עיסה וכרשצ"ג אחי ולא כרבנן דפליגי עליה, ועל פי זה יש מקום לומר דרבנן סתם כלשון המשנה, אבל ג"ז לא יתכן דהא הרמב"ם מסיק אפילו היה השאור חטים לתוך עיסת אורז, וזה לא יתכן לפרש שיש שיעור עיסה בשאור, וגם בלא"ה אין ראוי לסתום בכה"ג כיון דרשצ"ג פירש בהדיא.

ולבן נראה דטעמיה דהרמב"ם דכיון דבתלמודן קיי"ל הלכה כסתם משנה, וגם הוצאה המשנה בגמ' בזבחים, וגם לא נזכר בתלמודן דברי רשצ"ג, הרי זה קובע הלכה כסתמא דמתני', ולא

דחינן להא מקמי מאי דאחמר בירושלמי דהלכה כרשצ"ג, וגם י"ל דר' הילא ור"ה דפליגי בירושלמי אי בעינן רוב דגן, ס"ל להרמב"ם דהיינו רק אליבא דרבנן, אבל אליבא דרשצ"ג שגשנו דבריו בתוספתא בפני עצמן בלא הזכרת דברי חכמים, פשיטא בלא בעינן רוב, דהא לא הזכיר אלא שיהא בדגן כשיעור, ומשמע דבהכי סגי, וכיון דפליגי אליבא דרבנן משמע דסברי דהלכתא כרבנן, ומיהו ע"כ י"ל דרשצ"ג אדרבנן קאי דהא לא הזכיר נמי טעם דגן, וזה ודאי בעי, וכיון שכן אם רבנן איירי צ"ל כרשצ"ג, וגם י"ל דר"ל דפסיק הילכתא כרשצ"ג לטעמיה אזיל דאמר בפ"ב ה"ג דמתני' דניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורין אחיא כרשצ"ג, וכיון דהך משנה נשנית סתמא ולא נמלא חולק עליה, הרי"ו מכריע דהלכה כרשצ"ג, אבל כיון דהתם ריב"ל ור' יוחנן פליגי עליה, ולא קיי"ל כוותיה, ממילא נמי לא קיי"ל כוותיה בזה דהלכתא כרשצ"ג.

ואפשר עוד דהא דמוכחין בזבחים ע"ח א' מהך מתני' דנו"ט ברוב הוא דאורייתא, דליכא לאוכוחי הכי אי בעי שיעור חלה מדגן כרשצ"ג, דהנה עיסה חייבת שנתערבה באורז ויש זה דנו"ט ודאי אינה בטלה אף אי נו"ט ברוב לאו דאורייתא, בלא גריעת ממין במינו, דטבל לא בטיל, ואף דהכא תחלת העיסה בתערובת, מ"מ הא חזינן דבשל עכו"ם וישראל אם יש בשל ישראל כשיעור חייבת כדתנן חלה פ"ג מ"ה וכמש"כ שם הר"ש דחשיב של ישראל כמחזור עיסה אחת, וא"כ ה"נ יש לדון כאילו נתערבה עיסה חייבת באורז ושפיר אסורה כל העיסה, וליכא לאוכוחי מזה דנו"ט ברוב דאורייתא, ואף דבעינן למידחי מדרבנן, אבל דקארי לה מאי קארי לה, אבל אי איירי באין בדגן כשיעור, ומ"מ הוא גורר את האורז להתחייב, שפיר מוכח מזה שהדגן לא נתבטל וכמ"ש הרמב"ן דאי נתבטל היכי גורר אחרים, ושפיר בעינן לפרושי דהוא מדאורייתא, וכיון דרביה דתלמודן לא מיתוקמא אלא אליבא דרבנן, ש"מ דהכי הילכתא, שו"ר דמהא דמבאר ברמב"ן דעיסת חטים ושאר מינים אפילו יש בחטים שיעור חלה אינה חייבת אלא"כ החטים רוב וכמש"כ לעיל סק"י, מוכח דתחלת עיסה בתערובת גרע, ולא חל חיוב חלה כלל, וא"כ גם מרשצ"ג איכא להוכיח דנו"ט ברוב דאורייתא.

אבל אם אינם מטטרפים הרי כל אחד מתבטל ע"י הדוחן.

(ג) ודעת הרא"ש בהלכות חלה סימן ח' וסימן ט"ו וצ"ל דחולין סימן ל"א דכי היכי דטעם כעיקר לענין איסורים, ה"נ טעם כעיקר לענין חיוב חלה ויד"ח כזית מנה, וזה מכריע דס"ל להרא"ש כדעת ר"ת דטעם כעיקר דאורייתא וכמ"ש הטור בשמו צו"ד סי' ז"ח, אע"ג דבפסקיו בחולין שם לא הכריע, [ולכאורה ז"ע דהא ע"כ אין ממשנה זו הכרח לטעם כעיקר, דא"כ מאי אינטריך לאצ"י לדיוקי בחולין ק"ח א' דטעמו ולא ממנו דאורייתא, תיפ"ל ממתני' דחטים ואורז, ואע"ג דהכא הו"ל טעמו וממנו, וכמ"ש הרמב"ן בחולין ז"ט, מ"מ לפי' הרא"ש דיוצא יד"ח בזזית מן התערובת ולא משום גרירה, א"כ ע"כ מוכח נמי דטעמו בלא ממנו דאורייתא, וז"ל דהו"מ לדחויי מדין גרירה או שאוכל כזית מן הדגן וז"ע], ופסק כרבנן דלא צעי שיעור מן החטים, וגם לא כזית בכדי אכילת פרס, וסגי באוכל כזית מן התערובת, אלא שהביא גם דעת ר"ח דצעי שיהא בתערובת כזית בכדי אכילת פרס.

וסיים הרא"ש והירושלמי שפירש הטעם משום גרירה משום דהוה קשה ליה נהי דאזלינן בתר טעם וחשיב כולן חטין מ"מ כיון דרובה אורז אין בא לידי חימוץ והיאך יוצא זה משום מנה ולכך הוצרך לפרש טעם החטה גורר את האורז וגורם לבא לידי חימוץ, עכ"ל, וז"ע דהא דילפינן ל"ה א' דבעינן דבר הבא לידי חימוץ היינו לדעת באיזה מינים, אבל לאחר שלמדנו שהם חמשת המינים לא מנחנו למעט אם נעשה באופן שאינו בא לידי חימוץ, והרי עיסה שנילושה ביין שמן ודבש ממעטינן ל"ו א' מקרא דלחם עוני, ולא ממעטינן משום שאינו בא לידי חימוץ למאי דקיי"ל ל"ה ב' דמי פירות אין מחמיצין, ודוחק לומר דהיינו דוקא כשעירב עמהם מים, עי' מ"א סי' תנ"ד סק"א, שו"ר במלחמות פסחים ל"ו שכתב דאף סוג אפייה שאינו בא לידי חימוץ מימעט והביא כן מן הירושלמי, [עי"ש ובמ"א סי' תע"א סק"ה], ופירש ההיא דיין שמן ודבש צעירב עמהם מים, ולפי זה מתפרשים דברי הרא"ש שפיר דצעי אפייה שיכולה לבא לידי חימוץ, ומיהו ק"ק מאן לימא לן דהמיעוט חטים אינו מתחמץ כשהוא ביחד עם האורז, וגם

לדעת הרמב"ם דאף באיכא כזית איסור בכדי אכילת פרס אינו לוקה אלא כשאכל כל הפרס וכמ"ש בפט"ו ממ"א ה"ג, לא יתכן ליישב הא דסגי הכא בין לענין חלה ובין לענין מנה אף בדליכא שיעור מן החטים כל דאיכא טעם דגן, אלא כמש"כ הרמב"ן מן הירושלמי דהוא דין מיוחד דגרירה בחטים ואורז, ועי' לק' ס"ק כ"ב.

אם ננקוט דעת הראב"ד והרשב"א דלענין מנה צריך שיהא בתערובת כזית בכדי אכילת פרס כדי שלא יתבטלו החטים, ולאו משום דצריך שיאכל כזית, ולפי זה דין חלה ומנה אינם שוים אף שנשנו במשנה כהדדי, [ויתכן לומר דהתנא סמך דכיון דבמנה ע"כ צריך שיאכל כזית בכדי אכילת פרס ממילא נבין דאיירי בדאיכא בתערובת כזית בכדי אכילת פרס], לפי זה יתכן לומר דאם המשנה מתפרשת שיוצא יד"ח בפסקא רק באכל כל הפרס, דגם דברי הרמב"ם יתפרשו כן, וסתם לפי שגם המשנה סתמה וכדרכו, אבל פשטות הלשון ברמב"ם משמע דסגי כשיאכל כזית מן התערובת, וז"ע.

הרשב"א בפסקי חלה כתב להוכיח כרשב"ג, מהא דתנן ריש חלה דחמשת המינים מטטרפין זע"ז, ואם איתא דאף בליכא שיעור עיסה מן החטים מטרפינן לאורז וחייב, א"כ מה צריך לצירוף הלא סגי בכל אחד מן המינים בכדי שהוא יגרור עמו שאר המינים כדין גרירה דחטים ואורז, וע"כ דהך מחמתין איתא כרשב"ג, ואין דין גרירה בליכא שיעור עיסה מן החטים, ושפיר קמ"ל דחמשת המינים מטטרפין, והדבר צריך יישוב לפי הרמב"ם, ובאמת אם איתא דלא איתא אלא כרשב"ג לא הוה שתיק צירושלמי מלפרושי, אלא נראה דענין גרירה הוא כעין עיקר וטפל, דהחטים לחשיבותם הרי הם טופלים את האורז כדרך שהם טופלים את המורסן וכיו"ב, וכאילו אין כאן אלא עיסת חטים, וזה שייך רק באורז שהוא כטפל כלפי חטים, אבל חמשת המינים כל אחד חשוב לעצמו, ואינם מתבטלים זל"ז, והלכך יש כאן עיסה של חמשת מינים, ואם אינם מטטרפים ראוי לפטרם מן החלה כיון שאין באחד מהם כשיעור, ושפיר אינטריך לאשמועינן דמטטרפין זע"ז, ועוד איכא נפקותא בצירופם, כשעירבם עם דוחן, והדוחן מרובה על כל אחד מהם, ולא על כולם, דאם מטטרפים זע"ז יש כאן דגן שיעור חלה והוא הרוכז,

דלפי זה ה"ה תבלין, אלא ס"ל לגמ' דטעמא משום גרירה וחטים ואורז דוקא, וממילא ליכא ראייה לדין נו"ט ברוב, ויתכן עוד לפרש דאירי שהתבלין מבטלין טעם מזה וליכא טעם דגן, וכ"מ בירושלמי פסחים פ"ג ה"ד דקתני יואלין במזה מתבטלת אע"פ שאין זה טעם דגן והוא שיהא רובה דגן, אלמא דמשכח"ל שאין זה טעם דגן אף כשרובה דגן, וכש"כ כשרובה תבלין שצחוק טעמם אין נרגש טעם הדגן, וכ"ה בשטמ"ק מנחות שם בהשמות.

(טו) לענין הלכה כבר כתב המ"א בסימן תנ"ג סק"ד להחמיר דלריך שיהיו החטים כזית בכדי אכילת פרס ושיאכל כל הפרס, ולמש"כ אין להקל בזה, שזו דעת הראב"ד והרמב"ן, [ומיהו להרמב"ן אין לריך שיהא צתערובת כזית בכדי אכילת פרס, רק לריך שיאכל כזית בכדי אכילת פרס], והרשב"א והא"י ותשובות מיימוניות והמאירי, ולא נמצא חולק עליהם אלא הרא"ש, [ולענין שיעור התערובת הביא גם הוא דעת הר"ח דלריך שיהא צתערובת כזית בכדי אכילת פרס], וסתימת הרמב"ם שהעתיק כלשון המשנה, וכן בשאר מנינים עם אורז או חטים עם שאר מנינים לצר מאורז, אין להקל אלא ברוב ושיאכל כזית מן הדגן, וזה דלא כמ"ש במ"ב שם ס"ק י"ד.

(טז) ולענין טעם כעיקר מכרעא סוגיין דדאיכא טעמא וממשא לא בטל מין בשאינו מינו מדאורייתא, דהא אמרינן בסוגיין דממתיני דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז מוכח כן ולא אשכחן פלוגתא בזה, דאף לרשב"ג ע"כ מוכח דהחטים אינם בטלים, ולכן אף להסוברים דטעם כעיקר דרבנן מ"מ טעמא וממשא ע"כ דאורייתא, וכמ"ש הרמב"ן חולין נ"ט, והיינו דר"י ע"ז ס"ז א', ויש לעי' אס טעם כעיקר דרבנן, מהיכי ילפינן לחלק בין מצ"מ למין בשאינו מינו לומר דטעמא וממשא לא בטל, וי"ל דהא פשיטא מסברא דדבר הניכר לא בטל אף כשהוא מועט וא"א להפרידו מן הרוב, דאין סברא שאם עירב לוג יין בלוג ומשהו מים דנימא שהיין נחבטל בשעה שהיין לפניך בטעם ומראה, [ואפשר דהיינו טעמא דאולינן בחר חזותא, שנתקשנו בזה לעיל סק"ד, דכיון דאיכא חזותא הרי הוא לפניך ולא שייך לומר שיתבטל], וכש"כ ציבש ציבש אף שא"א להפרידס כגון שטחן גריסים ועדשים יחד, דאין סברא לומר שהמין שיש

למה לן לומר שגורר את האורז, הא סגי אס נימא דהוא מתחמץ גם כשהוא צתערובת עם האורז, וי"ל דהכי קים ליה להירושלמי דהחטים כשמערבים ברוב ממין אחר אינם באים לידי חימוץ, אלא"כ יכולים לגרור את הרוב, וי"ע. — ולפי זה נראה דדוקא דדאיכא ממשות הדגן צתערובת אצל אס נתערב רק טעם הדגן בזה לא מסתבר שיגרור את האורז, וממילא אינו בא לידי חמץ ואין יואלין בו.

ולפי פירוש זה מתיישב בפשיטות הא דמוכחינן בזבחים ממתיני דנו"ט ברוב דאורייתא, דאס איחא שהדגן מתבטל פשיטא שאין יואלין בו יד"ת, דהאורז ודאי אין יואלין בו, ורק לפי שטעם הדגן לא נחבטל ויש כאן טעם כעיקר לכך יואלין בו, וגרירה מהני שהדגן יוכל לבא לידי חימוץ.

ולפי זה אין לנו שום מקור לדחות מה שאמרו בירושלמי דאין לך גורר אלא חטים את האורז וכן ברייתא דעירב זה שאר מינים בעירב רוב דגן, דמסוגיא דזבחים אין שום משמעות לנידון זה, ולכן יש לתמוה על הטור דביו"ד ס' שכ"ד כתב דגן עם אורז, ובא"ח ס' תנ"ג כתב שעירב אחד מחמשת המינים עם אורז, וי"ע"ג, ואף דבסמ"ק נמי מבואר דלאו דוקא חטים, התם י"ל דס"ל דגרירה מהני להכשיר גם את האורז למנות מזה כיון שעכשיו בא לידי חימוץ, וס"ל דלפי זה אין שום ראייה ממתיני לנידון נו"ט ברוב, דגרירה שאני שהיא פעולה שבמציאות, וע"כ דתלמודן פליג, וממילא דתלמודן אין לנו לחלק בין חטים לשאר מינים, אצל לפמש"פ הרא"ש אין לנו שום מקור לחדש דתלמודן פליג אירושלמי.

(יד) סוגיא דמנחות כ"ג ב' דס"ד שהתבלין מרובים ואין ראוי לזאת יד"ח מזה, שנתקשו בזה בתו' שם מאי שגא מחטים ואורז, לפי המבואר בירושלמי דרק בחטים ואורז מכשרינן, ניחא בפשיטות, ונמצא דגם דתלמודן יש הוכחה לחילוק זה, דהא ודאי לא יתכן לומר דסוגיא דמנחות פליגא אמתניתין, ואף ש"ל דסוגיא דמנחות אזלא אליבא דרשב"ג, ונימא דס"ד דגמ' התם דליכא כזית מן הדגן, אכתי אין בזה יסוד דאמאי פרכינן התם מהך ברייתא, ולא מוקמינן לה כרבנן, ומש"כ תו' שם דהיא סוגיא פליגא לריך פירוש, דהא לא שייך למיפלג אמתני', ואפשר דכונתם דפליגא אסוגיא דזבחים דמפרש טעמא משום דנו"ט ברוב דאורייתא,

זו משהו פחות, שיתבטל, בשעה שהוא ניכר לפניך בתערובת בטעמא וחזותא, וה"נ כשניכר בטעמא לחוד נמי ניכר מיקרי ולא שייך ביה ביטול, ויעוי' ברשב"א חולין ז"ט בשם בעל ההלכות שכתב כעין זה.

רמ"מ ז"ל דלאו סברא פשוטה היא, דהא בפסחים מ"ד א' דיינין אי כזית בכדי אכילת פרס דאוריתא או לא, והיינו בטעמו וממשו במין בשאינו מינו, וע"כ שזהו הנידון אם חשבינן ליה כניכר ע"י הטעם ואינו בטל, או דמתבטל, [ומשום טעם כעיקר לא סגי התם למיפסלינהו בטב"י, או דסבר טעם כעיקר דרבנן עי' לעיל סק"ו ז' מש"כ בזה], ואצ"י הוי ס"ל דמתבטל, והא דבחטים ואורזי אדם יוצא יד"ח בפסח, ז"ל דהוי ס"ל לאצ"י דהוא מטעם גרירה, וזה מועיל גם לענין שלא יתבטל, ולמסקנא מודה אצ"י לסוגיא דזבחים דמתמתי' דחטים ואורזי מוכח דנו"ט ברוב הוי דאוריתא, [אלא דאי דרשינן לרבות היתר מנטרף לאיסור בכל איסורים, ממילא ילפינן נמי מזה שאינו מתבטל, דסתם היתר מנטרף לאיסור ע"י תערובת הוא, א"נ כיון דאליס כ"כ לנרף ההיתר, סברא הוא דאף בתערובת לא יתבטל], וכד משני דבכוחה ליכא כזית בכדי אכילת פרס, יש לפרש דלכך פטרי רבנן על אכילתו כיון דאינו אוכל כזית, אבל לענין ביטול אין חילוק בין יש זו כזית בכדי אכילת פרס לאין זו, דהא בחטים ואורזי אף בליכא בחטים כזית בכדי אכילת פרס חייבת בחלה ואדם יוצא זה יד"ח בפסח כמש"כ הרמב"ן בה' חלה. — הא דר"א בעי קרא לעירובו היינו רק להיתר מנטרף לאיסור, אבל לכזית בכדי אכילת פרס לא נריך קרא אלא מסברא ידעינן לה.

ולמאי דקיי"ל דטעמו וממשו דאוריתא והיינו כזית בכדי אכילת פרס, נמצא דכל הנידון בטעם כעיקר אינו אם הטעם מתבטל, אלא אם אסרה חורה טעם בלא ממשות, ואף כשביטול הרבה זיתים איסור בזית מים, נמי בעינן לדין טעם כעיקר לאסור את המים, ואם טעם כעיקר דאוריתא הרי דין הטעם כדין העיקר ואינו מתבטל כל זמן שטעמו ניכר.

(י) מנחות נ"ח א' ת"ר שאור כל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מנין כו', בהקטרת דמנחה דפשיטא לן דאיכא הקטרה

בזית, אפשר דנפקא לן מהא דאפקי' רחמנא להקטרה בלשון אכילה כדאמרינן לעיל י"ז ב' מה אכילה בזית אף הקטרה בזית, ומ"מ בהקטרות דאיסור כמו בחוץ או שאור ודבש יש מקום לומר דאינו חייב עד שיעלה כשיעור קרבן היותר קטן, ובזבחים ק"ח ב' דיינינן לענין העלאת חוץ, ובתמורה ו' ב' ז' ב' לענין הקטרת בעלי מומין, והכא דיינינן לענין שאור ודבש, והנה פשיטא שאם החמץ קומץ והעלהו דחייב, דהא בזמנא איירי הך קרא דשאור כדכתיב ברישיה דקרא כל המנחה וגו' לא תעשה חמץ כי כל שאור וגו', ואם אין קומץ פחות משני זיתים, יש מקום לומר דה"נ אין חיוב שאור בפחות מנ' זיתים, [ודבש אף בליכא קרבן ממנה כלל, מ"מ מסברא היינו מדמינן לה לשאור], דהא דאין קומץ פחות משני זיתים יש לפרש דהלכתא גמירי לה, דלא שייך לומר דפליגי אמוראי במידי דמליאות, וגם לא שייך לומר שיהא נחשב כבעל מום מי שאין ידו מחזקת ב' זיתים [עי' מל"מ פי"ג מה' מעה"ק הי"ד מה שהביא מן הירושלמי], כיון דלאצ"י הוא דבר מצוי, ועוד דאם הנידון משום בע"מ א"כ הדבר תלוי לפי הזמנים וכשיוקטנו הידים יהא לכו"ע כשר קומץ פחות משני זיתים, ולפי זה אין סברא לומר שהוא שיעור לענין שאור, אלא ודאי הלכה היא דאין קומץ פחות משני זיתים, ושפיר איכא למימר דגם לענין איסור אין נחשבת הקטרה בפחות מזה, והיינו דאמרינן אין לי אלא כולו, אבל אם יש קומץ פחות משני זיתים, א"כ אין שום הלכה בגודל הקומץ, ואף קומץ המחזיק כזית כשר, ושפיר אית לן למימר דאף לענין שאור שיעורו בזית, [דפחות מכזית ודאי לאו קומץ הוא, דלית לן לחדש דסגי בפחות מכדי אכילה], וז"ע במה שנדחקו בתוד"ה אצ"י דנימא גם לאצ"י דמקצתו היינו כזית, דאין אפשר לומר כן, דאזיה שיעור נחשוב לכולו, כיון שאין שיעור לקומץ, וע"כ נחייבו בזית נמי, וממילא מקצתו יש לפרש לפחות מכזית.

שם עירובו מנין כו', מש"כ תו' דלרצא א"א לפרש עירובו מנין לומר שאינו בטל, דכיון דיש זו כזית פשיטא שאינו בטל, ז"ע מאי פשיטותא, ואי בזית בכדי אכילת פרס או בכדי נתינת טעם, ולא גרע מאיסורי אכילה, א"כ לאצ"י בפחות מכזית נמי, ולו"ד ז"ל היה נראה דפשיטא דקרא מתפרש שבא

ומה בכך דגם בצצ"ח החשיבה תורה את הטעם לאסור, ואיך אפשר למילף מזה לכל איסורים שמצאנו רק שממשן נאסר, דגם טעמם יהא אסור. ולך"ד ז"ל נראה דאצ"י ה"ק דע"כ איכא שום ילפותא לטעמא בלא ממשא חס ממשרת או מגיעולי נכרים או שאר ילפותא, והלכך כיון דאשכחן דטעמא כעיקר לכך מוקמינן לאיסורא דצצ"ח נמי רק בדאיכא טעמא, אבל חס טעם כעיקר בעלמא דרצנן, ראוי לפרש דצצ"ח אסרה תורה אף בליכא טעמא, דהא חדוש הוא, ומנלן למיתלי בטעמא, ורצא דחי דדרך צישול אסרה תורה והיינו באיכא טעמא.

ומבואר מסוגיין דדין טעם כעיקר יש צו מקום לדון חס הוא דאורייתא או רק דרצנן, וע"כ דצרייתא דמשרת פסחים מ"ד צ' ושאר ילפותות דהתם אינם מוכרעים.

(יט) חולין צ"ח ב' דכו"ע צהדי חיל מצשל לה כו' והו"ל בששים כו', נראה דכיון דלא אשכחן שהקפיד הכתוב על אופן הציסול, ח"כ שפיר יתכן שמקדים להרחיח המים ואח"כ נותן את הזרוע תחלה ואח"כ שאר חתיכות, ובאופן שכבר נתבשרו עם הזרוע עד שלא היה ששים, וג"ז התיר הכתוב, וכן גם חס נאצד מקצת מן האיל נמי רשאי לבשל הנותר, וכן רשאי להוציא מקצת מן האיל קודם שמוציא את הזרוע, ובאופן שכבר אין ששים כנגד הזרוע צמה שנותר, אלא דמ"מ יש כאן אסמכתא לשיעור ששים ומאה כיון דחס יבשל הכל יחד יהא כשיעור הזה.

והא דלא מפרשינן זהו היתר הבא מכלל איסור, בדליכא ששים, משום דגם צוה שרי מדאורייתא אף בשאר איסורים, דמצ"מ צרובא, וצרייתא מתפרשא דזהו היתר הבא מכלל איסור דאורייתא.

שם גלי רחמנא ולקח מדם הפר כו', אע"ג דאפשר לקיים שניהם ולומר דמצ"מ בטל בששים או צמאה, לא ניחא ליה לגמ' בהכי, דפשיטא דכל ענין התיר הכתוב לבשל הזרוע ואף בדליכא ששים וכמש"כ לעיל, ועי' רמב"ן.

שם רצא אמר לא נצרכא אלא לטעם כעיקר דצקדשים אסור כו', יעויין רש"י ותו' שנתקשו הרבה צוה, ולולא דצריהם ז"ל היה נראה דדין כל אשר יגע בצשרה יקדש למאי דמוקמינן

לרבות דגם התערובת אסורה ולא רק דהשאר אינו בטל, דכל וכי כל ריבויא נינהו על הסוג, לומר דכל סוג שאור אסור, והיינו אפילו מי שאין צו אלא טעם שאור, וה"נ מרבינן בפסחים מ"ג א' תערובת חמץ מכל מחממת והיינו נמי להיתר מצטרף לאיסור לומר דגם התערובת אסורה, והלכך לרצא דלא מרבינן מכל אלא כזית, שפיר איכא לפרושי כי כל לעירובו להיתר מצטרף לאיסור להשלים לכזית, אבל לאצ"י דמרבינן גם פחות מכזית לדידיה לא שייך לאוקמי קרא להיתר מצטרף לאיסור, דהא אין צריך שיעור לאיסור, וע"כ למידרש עירובו לומר שאינו בטל בתערובת, ואפשר גם דרצא ס"ל דלומר שאינו בטל לא צריך קרא, דלא גרע מאיסורי אכילה שאינם בטלים בכזית ככדי אכילת פרס או צנו"ט, ואצ"י ס"ל דהכא שאני דכיון דהשאור מועט וצתערובת, לא חשיב כמקטיר שאור, דההקטרה מתיחסת לרוב, וקרצן שאור וקרצן דבש הוא דאסר רחמנא, והאי לאו קרצן שאור ודבש הוא, והלכך אינצריך קרא לרצוי.

(יח) חולין ק"ח א' אמר אצ"י טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי ס"ד דרצנן מצטרף בחלב מ"ט לא גמרינן דחדוש הוא כו', צמו' נקטו דאצ"י ר"ל דע"כ ראוי למילף טעם כעיקר מצטרף בחלב, דאי חדוש הוא נימא אע"ג דליכא צנו"ט, אבל צ"ע דהא ודאי קושטא הוא דצצ"ח חידוש הוא כדמסיק פסחים מ"ד צ' ור"ע נמי צטר בחלב ודאי חידוש הוא, ולא קאי הא דס"ד למילף טעם כעיקר מצצ"ח, וכן צנוזר ל"ז א', ועוד נראה דאף בלא טעמא דצצ"ח חידוש הוא נמי ליכא למילף מצטרף בחלב לשאר איסורין, דשאני צצ"ח דעיקר איסורו בכך, ושפיר שייך למיהב איסורים בטעמא לחוד, וכמו דשייך לאסור אף בדליכא טעמא, כדפריך אצ"י, אף דשרי בכל איסורים, וכל הנידון בצצ"ח שהתורה אסרה ממשן חס גם אסרה טעמן בלא ממשן, אבל צטר בחלב שהחלב והצטר צפני עצמן לא נאסרו ורק תערובתן ע"י צישול אסרה תורה, ליכא למילף מזה לטעם כעיקר, והא דצגמ' אמרו טעמא דחידוש הוא משום דקושטא ועדיפא הוא דחזינן דטעמא שע"י כציהא אף דצצ"ח שרי, וע"כ גזירת הכתוב הוא בטעמא דע"י צישול, ועוד דהא אשכחן דינים בטעמא, צצישול קדשים צצ"ח ובכלי נחושת, וכן צחטא,

ומשום דמז"מ לא בטל אף בדליכא נתינת טעם לכך קאמר דרק בטעם כעיקר אינטריין להחיר, והיינו כמש"כ דאף בליכא ששים החיר הכחב לבשל הזרוע. — ואף דהאי יקדש נדרש להיתר מנטרף לאיסור, מ"מ אף טעם כעיקר ע"כ שמעינן מיניה וכמ"ש במלחמות פסחים מ"ד, והכא לענין זרוע בשלה דדיינינן שהיה ראוי לאיסור הכל, ראוי להביא דין טעם כעיקר, וכש"כ למש"כ דהיינו לומר דבקדשים אסרינן מז"מ כשיעור נ"ט, [ועי' בתו' רי"ד ע"ז ס"ז שכתב גם דבקדשים אסרינן אף מז"מ, אלא שפירש בדרך אחרת]. — ויש להסתפק לרבא אם צשל הזרוע עם צשר חולין אם נאסר לזרים מדאורייתא כדין קדשים במז"מ, או"ד זהו היתר הבא מכלל איסור מלמדנו דלענין איסור זה לא חידשה תורה דמז"מ לא בטל ואם נימא דבאמת בטל מדאורייתא, ניחא הא דלא רצה אביי לאוקמי כרבא, דזהו היתר הבא מכלל איסור מתפרש שפיר טפי, אם זה באמת אסור בחולין, [ומיהו בלא"ה נמי ניחא דאביי מוקים לה להא דזהו היתר הבא מכלל איסור, אף בדאיכא ששים כמו שהוא צבישול הרגיל, ברם אם נימא דבתרומת לחמי תודה ליכא לדין הנלמד מיקדש לאיסור תערובת מז"מ לזרים, דהוא כתרומה ולא כקדשים, אין נראה לפי זה לפרש היתר הבא מכלל איסור בזה, כיון דבתרומת לחמי תודה נמי שרי, ואף אם נימא דרק מזרוע בשלה למדנו היתר זה, וא"כ צ"ל דגם זרוע אם נתבשל עם חולין אוסר אף במז"מ, ורק צבישול עם האיל התירה תורה, וצ"ע.

וא"ת אם איתא דבקדשים אף מין במינו אוסר בנו"ט, א"כ אמאי קאמר ר"ל זבחים ע"ח א' דפיגול ונותר וטמא שזללן זה בזה ואכלן דפטור דא"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו, והיינו משום דמז"מ בטל כדמסקינן התם, והרי גם לענין קדשים פסולין דרשינן יקדש להיות כמוהו כדאמר זבחים צ"ז ב', ואם האי קרא איירי אף במז"מ, א"כ דין הוא שלא יבטל, וי"ל דלא דרשינן מיקדש אלא כשנבלע בצשר משא"כ התם דהוא תערובת יבש ציבש, ועוד דהא ע"כ לית ליה לר"ל התם היתר מנטרף לאיסור בקדשים, דאי היתר מנטרף לאיסור אין כאן ציטול כיון דגם ההיתר מנטרף, ומש"כ לאיסור אף מז"מ היינו רק לצד דדרשינן מיקדש להיתר מנטרף לאיסור.

ליה במסקנא בסוגיא דפסחים וניזיר להיתר מנטרף לאיסור, דקאי גם אמין במינו, ונתחדשה כאן הלכה דמין במינו כשיעור נ"ט אינו בטל אף לרבנן, דפשטא דקרא דאשר יגע בצשרה יש לפרש דאזכח דכוותיה קאי ולא אמנחה, והרי דרשינן פסחים מ"ה א' זבחים צ"ז ב' בצשרה עד שיבלע בצשרה, ומבואר דאיירי בצשר הנוגע בצשר, והו"ל מז"מ וכן מנחה במנחה, וכן במשנה צזבחים צ"ז א' שנה התנא הך דינא במין במינו ברקיק שנגע ברקיק וחתיכה בחתיכה, וכן מבואר במנחות פ"ג א' דעבדינן צריכותא לכל אשר יגע יקדש דחטאת ומנחה, ואמרינן דאי הוי כחיצ במנחה הו"ל דדוקא מנחה משום דרכיכא בלעה הרי צהדיא דקרא דכחיצ גבי מנחה יש לפרש כשמנחה נגעה במנחה, ורכיכא ובלעה, וכן אמרינן התם דאי כתב חטאת משום דצשר אגב דשמן קדיר, והיינו שצולע כמש"כ רש"י שם, (ועי' זבחים ע"ט ב'), ומבואר דקרא דגבי חטאת איירי בצשר שנגע בחטאת, הרי מפורש דקרא מתפרש במין במינו, וע"כ דנתחדשה כאן הלכה דמז"מ אינו בטל כשיעור שאם היה אינו מינו, היה נותן טעם, דבהכי איירי כדאמרינן זבחים צ"ז ב' עד שיבלע בצשרה, [והלום ראיתי צנחלת צרוך סי"ו שכ"כ], ואין להקשות א"כ דאשכחן בקדשים דמז"מ נמי לא בטל, אמאי ילפי רבנן מדם הפר ודם השעיר דעולין אין מצטלין זא"ז, הרי פשוט יותר לפרושי משום מז"מ, דהכא לחומרא הוא דאמרינן דאינו בטל, וכדמחמרינן נמי מהאי קרא דהיתר מנטרף לאיסור, וליכא למילף מהכא דלא בטל לקולא, וגם הרי אין הטעם משום עדיפותא דמז"מ כדס"ל לר"י, אלא דרבנן סברי דרואין מז"מ כאילו אינו מינו בקדשים [וכדאמר נמי זבחים ע"ח דאיכא דסבר הכי], ושפיר מסתבר לרבנן טפי סברא דעולין אין מצטלין זא"ז.

והשתא מתפרשין דברי רבא בפשיטות לא נזכרא אלא לטעם כעיקר דמז"מ דבקדשים איסור, והיינו רק בהך דינא דכל אשר יגע בצשרה יקדש, וזה בין בק"ק ובין בקק"ל כדילפינן מהיקישא צזבחים ומנחות שם, [אבל צשאר דינים גם קדשים צטלים צרוב כמש"כ תו' צ' מנחות שנתערבו], ושפיר היה מקום לומר דגם הזרוע יאסור אף מז"מ כשיעור נ"ט, והיינו היתר הבא מכלל איסור, ונקט טעם כעיקר לאפוקי מאביי דמוקים לה כר"י

דאיירי בקדשים, הלא ע"כ למינקט קדשים דבחולין הרי שרי מצ"מ צרובא, ולכן ע"כ ז"ל דכונתם דזרוע בשלה וכן הא דפרכינן דנילק חטאת מיניה ע"כ צמינו עסקינן דומיא דזרוע בשלה, אבל קרא דיקדש לא מיתוקם אלא צמינו מינו או דלאיכא רוצא מן החטאת וי"ע.

שם בא"ד וזימנין נמי שיש משמנונית הזרוע הרבה על אותו מקצת עד שלא יהא רוצ צאותו מקצת לצטלו ובכל ענין שיצטל התיר הכחוז כו', בפשוטו כונתם דאף דהוי מין צמינו מ"מ נאסר אותו מקצת לפי שצולע רוצ טעמו משמנונית הזרוע, ומ"מ איצטריך לדין טעם כעיקר כיון שאין כאן ממשות הזרוע אלא טעמו, אבל הדבר ז"ע לומר שהחתיכה עצמה יש בה רוצ טעם ממה שקיבלה מאחרים, דלכאורה לעולם טעם החתיכה עצמה מרובה מן הטעם שצולעת מאחרים, ואף אם משכח"ל לפעמים שהמקצת כחוש וטעמו מועט ושמנונית הזרוע מטעימתו הרבה, אבל מאן לימא לן דאף כה"ג התיר הכחוז, הרי זה מאורע מיוחד, וברוטב היה אפשר לומר דזימנין שיש מעט רוטב, ורוצ חתיכות האיל חוץ לרוטב, ובמקצת האיל שמוך הרוטב הזרוע רוצ, [שו"ר שכבר כתבו בן צמח' ע"ז ס"ז ז' ד"ה א"ר, ועי' לק' ק"ח ז' תוד"ה גדי], ובאופן זה יש ברוטב רוצ הטעם מן הזרוע, ובכל ענין התיר הכחוז, וגם הרוטב נאכל דטעם כעיקר ויש בו מנות אכילה, והנני מעתיק מכתב ממרן זללה"ה בזה, וי"ע, וז"ל:

אם נידון ע"י טעם רוצ איסור, אין שייך זה לטעם כעיקר, ומוכח מדבריהם דאף צרוב איסור הוי רק טעם, ואמנם כונת תו' בתחלת דבריהם אינו רק שכונת הגמ' לטעם ולא למשהו כפרש"י, ומש"ל במקצת האיל חוץ לרוטב [כונתם חתיכה תלושה דדעת תו' לעיל ז"ו ז' דמקצתה חוץ הרוטב מתפשט בכולו, ואף למ"ד דאיל שלם מ"מ בכל ענין התירה חורה] ואמנם מה שסיימו שפעמים שמנונית הרבה כו' אינו מוצן כונתם, ולכאורה כונתם דשמנונית חשיב רוטב והוי ליה מין צמאינו מינו, אבל לא היו צריכין לומר שיש שמנונית המטעים ואולי אם השמנונית מועט מתבטל לשאר וחשיב מצ"מ [אפילו אי אזלינן בזה טעמא יש מקום לזה] או כונתם לפרש גר"ת היתר מנטרף לאיסור ומצ"מ צמינן רוצ איסור, עכ"ל.

ועדיין צריך ליישב מה שהוכיח הרא"ש בסוגיין דאף בקדשים מצ"מ בטל מן התורה, מהא דאמרין ע"ז ע"ו א' דכל יום ויום נעשה גיעול לחצירו, ושרינן לצטל שלמים בכלי שצטל בו חטאת בו זיום, ואם איתא דמצ"מ לא בטל, א"כ נאסר השלמים לזרים ולנשים ונפסל צינא, והיכי שרינן להציאן לבית הפסול, וע"כ דמדאוריתא מצ"מ בטל, ולכן שפיר אוקמוה אדאוריתא, וכמש"כ תו' זבחים ז"ו א' ד"ה אם חולין קי"צ א' ד"ה הלכתא, ודין זה לכאורה הוא בכלל קרא דיקדש, שחאכל כחמור שבה, ומצואר דלא ילפינן מיקדש למצ"מ, ונראה דנ"ט בר נ"ט לא ילפינן מכל אשר יגע בצשרה, ולא מיתסר מדאוריתא, ואף דהוי נ"ט דאיסורא שהרי החטאת מתחלתו אסור לזרים, דטעם קלוש הוא, ולא קרינן ביה יגע בצשרה, [וממילא פשיטא נמי דלא דיינינן ביה היתר מנטרף לאיסור], והיינו שנהה התנא דין זה צצטל חולין וקדשים ביחד או רקינן שנגע בריק, אבל צצטל חולין בכלי שצצטל בו חטאת לא קדיש, [ועי' ריטב"א ע"ז שם שפירש דלא שרינן לצטל שלמים בכלי שצצטל בו חטאת א"כ קדם להגעילו עי"ש וי"ע], ויתכן עוד דהא דדרשינן זבחים ז"ו ז' בצשרה ולא בגידין ולא בעצמות כו', דהיינו אף בגידין ובעצמות שנתבטלו עם הצשר, דסתמא הכי הוא, ומצואר דאף שצצטל טעם הצשר בעצמות מ"מ אינו אסור את הנוגע בעצמות, ודכוותה כלי עצם או שאר כלים, ואף אם נאמר דולא בעצמות היינו שנתבטלו בפ"ע, מ"מ אפשר דאיכא למידרש נמי בצשרה ולא בכלי שנתבטל בו צשרה.

שו"ר צרמז"ן בסוגיין שכתב ופי' אחר פיר"ת ז"ל דכי אמרינן הכא טעם כעיקר בקדשים אסור ובחולין שרי ה"מ צמין צמינו דליכא למיקם אטעמא אבל שלא צמינו דאוריתא דגמרינן מגיעולי מדין עכ"ל, וכנראה כונתו כמש"פ, אבל צר"ן ל"מ כן, וי"ע.

שם תוד"ה רצא חרוע בשלה וחטאת דשמעתין צמינו עסקינן, אם כונתם דילפוחא דיקדש בחטאת צמינו עסקינן, וכמו שהוכחנו לעיל, קשה א"כ למה הוצרכו לדחוק דזימנין נמי שיש משמנונית הזרוע הרבה כו' עד שלא יהא רוצ כו', הרי אף דליכא רוצ איסור נמי אסור בקדשים מקרא דיקדש, וגם למה הוצרכו לומר דנקט קדשים לפי

הגרע"א ז"ל הקשה למה לא פירשו הראשונים ז"ל דהא דאמר רבא לא נכרכא אלא לטעם כעיקר היינו חנא דמיייתין זבחים ע"ח ב' דס"ל דרואין מין צמינו כאלו אינו מינו ואם יש בו כשיעור נז"ט אסור, ובפשוטו י"ל דאי הכי הו"ל לרבא לומר לא נכרכא אלא לר"י וכדאמר אצ"י, ולא לומר סתם לטעם כעיקר, וגם לפי זה לא אשכחן חילוק בין קדשים לחולין, ועוד דאי ברייתא כיחידאה, עדיף טפי לומר כאצ"י דאחיא כר"י משום ר"ג דמז"מ לא בטל אף בדליכא טעם, דלפי זה בכל גווני הו"ל היתר הבא מכלל אסור, מלומר דאחיא כר"י אליבא דנפשיה ורק בדאיכא טעם.

(כ) רא"ש פ"ז דחולין סל"א ויש שדוחין ואומרים לרש"י האי דעיסה טעם כעיקר לא איירי בלא ממשות אלא טעם וממשות איכא כו' ונ"ל שאין זה דיחוי כו' ואם נתרצה העיסה ה"נ נתרצה הרוטב שנקדירה מן החלב הנימוח בתוכה כו', עיקר הדבר דבטעמו וממשו טעם כעיקר דאוריתא הוא מפורש בגמ' לפרש"י דדר' יוחנן ע"ז ס"ז א', ואין לך טעמו וממשו יותר מחטים ואורז, ולכן קושית רבנו יש לפרש רק דגם חלב שנימוח יש לחשבו כטעמו וממשו, וזו קושיא על מה שפרש"י בע"ז שם דטעמו ולא ממשו היינו חלב שנימוח, אבל ודאי משכח"ל טעמו ולא ממשו כגון שרה ענבים צמים וכן צרוטב שנחבשל בו בשר אסור דומיא דבשר בחלב דחשיב טעמו ולא ממשו ק"ח א', וכן גיעולי נכרים.

ובאמת ז"ע מנין קים ליה לרש"י דחלב שנימוח חשיב טעמו ולא ממשו, ורהיטת הגמ' ז"ח א' ועוד חזי שיעור אסור מן התורה משמע דגם בתערובת אסור מן התורה, ולפרש"י דקיי"ל טעם כעיקר דרבנן, ע"כ דחלב שנימוח חשיב טעמו וממשו, ונ"ל דכל דעיקרו דאוריתא סגי להצריך ס', אף דבתערובת הו"ל דרבנן משום טעם כעיקר, והרמז"ן במלחמות פסחים מ"ד ובחידושו חולין ז"ט כתב כגון טיפת יין שנפל למים ואין בו מראה יין דממשו אבד, משמע נמי דנקט דאף בתערובת לא בלא חשיב טעמו ולא ממשו, אלא דמשמע דמזריך שיהא מועט ביותר, ושמא רואין אותו כאלו הוא יין אדום, וכן בחלב נמי כפי שיעור זה, וכל שאין ניכר מראהו חשיב טעמו ולא ממשו, אבל ג"ז ז"ע מנין לנו, והרי שפיר משכח"ל טעמו בלא

ממשו כלל כגיעולי מדין ובבשר בחלב וכיו"ב, ומנין לנו לחדש דגם בלא בלא בשיעור נחית טעם חשיב טעמו ולא ממשו, וכנראה למד כן מן הירושלמי נזיר שהוצא ברמז"ן שם דהביאו ברייתא לסיועא לר' אבהו דלוקין בנזיר על טעם כעיקר וקתני התם כזית יין שנפל לקדרה ואכל ממנה כזית פטור עד שיאכל את כולה, ומבואר שזה דדין טעם כעיקר ולא חשיב טעמו וממשו, ואף דבירושלמי שם מסקו מזה לקושיא על ראב"מ דאמר דבנזיר היתר מנטרף לאיסור, מ"מ ממה דאמרו מתניתא מסיעה לדין משמע שיש מהך ברייתא ראייה לעיקר דינו של ר' אבהו, והוא דבנזיר לוקין על טעם כעיקר, ומבואר דחשיב טעמו ולא ממשו, וע"כ דתערובת בלא בלא אלימא טפי לבטל המיעוט לחשבו כטעמא לחוד, בזמן שהוא מועט ביותר שאם היה אדום לא היה ניכר מראהו, אבל ביבש ביבש לעולם חשיב ממשו, ול"ק מאורז וחטים, אף בלא טעמא דגרירה, ע"י לעיל סק"י י"ג.

שם ופיר"ת דטעם כעיקר צמין בשראינו מינו דאוריתא דכיון שנתן האיסור טעם בהיתר נהפך כולו להיות איסור ולוקין עליו בכזית כאלו הוה כולו איסור כו', נראה דדוקא בטעם היוצא ע"י צישול ואפי"ה אמרינן כן, דטעם היוצא נחשב כגוף האיסור וכשנבלע בהיתר נהפך ההיתר לאיסור, אבל טעם שע"י תערובת אינו עושה את ההיתר כאיסור, שהרי לא נעשה כלום בהיתר, אלא שאוכל עמו קצת איסור, ואין היתר מנטרף לאיסור, ולא מיבעיא בתערובת יבש ביבש כגון קליות דקמח חטים ושעורים, אלא אף בתערובת לח בלא, נמי אין ההיתר נהפך לאיסור, כיון שלא קלט שום טעם נוסף, ורק התערובת היא הגורמת את הטעם, וזה ניחא הא דאמרינן ז"ח א' דפלגא דזיתא דתרבא שנפל לדיקולא דבישרא אינו אלא צדין חזי שיעור, ולא משכח"ל גביה איסור דאוריתא אי חזי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן, וע"כ דאין ההיתר נהפך לאיסור, ואף דע"כ דדיקולא רותחת איירי דאם לא כן אין החלב נימוח, [ולא משמע דנפל חלב שכבר נימוח], דמ"מ אין כאן טעם נוסף שנפרד מן החלב שיש בו כדי להטעים, ורק גוף החלב הוא המטעים.

וב"ז בלא בלא, אבל איסור לא הנבלע ביבש אף בלא צישול יש מקום לומר דלא גרע הצעין מטעם, ונהפך ההיתר היבש כגוף האיסור וחייבין

והקושיים לפירוש זה, דא"כ לית לן נפקותא בזה דאין לוקין אלא למשיחא למלקות ממש, דלשאר מילי אין נפקותא בין איסור לאו לאיסור עשה, ועוד דבעלמא אשכחן טובא אסור ואין חייבין עליו, ומתפרש דאינו אסור אלא מדרבנן, וכדאמר חולין ז"ג א' קרום שעל הטחול אסור ואין חייבין עליו קרום שע"ג כוליא אסור ואין חייבין עליו, ושם ב' חילון סמוך לזכר אסור ואין חייבין עליו, ובכריתות כ"א ב' דם מהלכי שמים כו' אסור ואין חייבין עליו, ועוד דאי נימא דמילפותא דגיעולי נכרים אין לוקין, א"כ הרי אינטריך משרת לומר דבגזיר לוקין עליו, ומנ"ל לר"ע למידרשיה להיתר מנטרף לאיסור, עי' פסחים מ"ד ב', ומיהו משה"ק תו' דאית לן למימר דהדר ללאויה, ל"ק כ"כ כמש"כ בתו' הרא"ש חולין ז"ח ב' דשאני הכא שהאיסור בתערוכות.

ונראה דהנידון אי קיי"ל דטעם כעיקר דרבנן או דאורייתא, תלוי בפירושא דהא דטעמו ולא ממשו אין לוקין, דאי מתפרש דאינו אלא מדרבנן, ראוי לקבוע כן להלכה, דכיון דר' יוחנן הכי ס"ל, תו אית לן למימר דרבא נמי חולין ז"ח ב' ק"ח א' הכי ס"ל, כפשטא דמילתא, ויש לדחות משמעות דסוגיא דפסחים מקמי מימרות מפורשות דאמוראי, אצל אי מתפרש דהוי דאורייתא ומ"מ אין לוקין, תו אין לנו אמורא דסביר טעם כעיקר דרבנן, דשפיר מתפרש הא דרבא שם ק"ח א' דרק דיחויא הוא דקמדחי, וההיא דז"ח ב' מתפרש שפיר במצ"מ וכמש"כ לעיל ס"ק י"ט, ותו ראוי לקבוע כפשטא דגמ' דפסחים דטעם כעיקר דאורייתא.

כב) דעת הרמב"ם בפט"ו ממ"א ובפ"ה מה' נזירות נראה דמפרש הא דאר"י ע"ז ס"ז א' כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס, דר"ל דלא מיקרי טעמו וממשו אלא"כ יש בתערוכות כזית בכדי אכילת פרס, ורק בזה"ג אסור ולוקין, אצל אס אין כזית בכדי אכילת פרס חשיב טעמו ולא ממשו ואין לוקין עליו, אע"פ שיש שם מן האיסור צעין בתערוכות, ומשמע מדבריו דה' נזירות דטעמו וממשו נלמד מקרא דמשרת, שהרי שינה לשון הצרייתא דפסחים מ"ד ב' דהתם מרבינן ממשרת טעם כעיקר כגון ששרה ענבים צמים, והרמב"ם כתב ששרה פתו ציין, וע"כ ז"ל דס"ל דהיינו דאחי ר' יוחנן לאשמועינן דלא

עליו כזית, וזו נראה דעת רש"י פסחים מ"ד ב' שכתב דיין שנבלע צפת נידון בטעם כעיקר וכשיש צירופם כזית חייב, ולפי זה ל"ק מההיא דפלגא דזיתא דתרבא, דבלח בלח מודה רש"י דאינו חייב על כזית מן התערוכות, והגרע"א ז"ל נתקשה בזה.

כא) ע"ז ס"ז א' אר"א אר"י כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס, לפרש"י מתפרש כל שטעמו, לאפוקי מצ"מ, ור"ל כל שטעמו ניכר בתערוכות, וממשו אחי לאפוקי טעמו בלא ממשו כדמסיק, אצל הא דמסיים וזהו כזית בכדי אכילת פרס, צריך פירוש, דהא אף בליכא כזית בכדי אכילת פרס בתערוכות נמי אסור ולוקין עליו אם השלים לכזית באיסור צעין, או שאכל בכח יפה אם לא בטלה דעתו, דהא בזבחים ע"ח א' מוכחין ממתני' דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דנותן טעם ברוב הוי דאורייתא במין בשאינו מינו, והתם הדבר תלוי בטעם דגן, ולא בשיעור כזית בכדי אכילת פרס, ולומר דכל ההלכה למשה בסיני צירוף אכילה בכדי אכילת פרס, נאמרה על איסור שבתערוכות, והיינו דקאמר דזהו כזית בכדי אכילת פרס שנאמר בהלכה, הדבר דחוק, דא"כ נאמרה הלכה דמין בשאינו מינו מיהא לא בטל, ובגמ' זבחים שם דיינינן בזה, וגם לפי זה היה ראוי לומר שיהא כזית בכדי אכילת פרס שיעור בתערוכות, ובגמ' זבחים שם הרי מבואר דבטעם הדבר תלוי, וגם במשנה בכריתות י"ב ב' נשנה שיעור אכילת פרס לצירוף איסור שלא בתערוכות, (ועי"ש בתו'), ומשמע שזוהי ההלכה, ולכן נראה שהיה הדבר ידוע דאוכל כזית איסור שבתערוכות בכדי אכילת פרס חייב, וכדאמרו פסחים מ"ד א' וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא כו', וע"ז קאמר ר' יוחנן דרק בטעמו וממשו אמרו דחייב כזית בכדי אכילת פרס, ולא בממשו בלא טעמו, ולא בטעמו בלא ממשו, ואפילו איכא טעם כזית בכדי אכילת פרס.

שם ב' טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, כבר כתב הרמב"ן חולין ז"ט דע"כ מתפרש דומיא דטעמו ולא ממשו דאביי חולין ק"ח א', דהיינו טעמא גרידא במין בשאינו מינו, ולפי זה ע"כ מתפרש דטעם כעיקר דרבנן, אלא"כ נפרש כדעת ה"ר יוסף שבתו' דאף אי טעם כעיקר דאורייתא מ"מ אין לוקין עליו דאינו אלא עשה,

שפיר לדר"ל דאייירי נמי בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס, שהרי כלל ג' כזיתים של פגול נו"ט, וכיון דבגמ' לא פירשו, לכך גם הרמב"ם סתם כדרכו, (ושמא קים ליה נמי צמציאות דאין ניכר טעם דגן באורז בפחות מכזית בכדי אכילת פרס), א"נ באמת שמעינן ממתני' דחטים ואורז דאף בליכא כזית בכדי אכילת פרס נמי לא בטל, כיון דנותן טעם, אלא דמ"מ שמעינן מדר' יוחנן דבדליכא כזית בכדי אכילת פרס ליכא איסורא מדאורייתא, [ומשמע דאף לא כחצי שיעור, דאע"ג דר' יוחנן רק אמר דאין לוקין, מ"מ מתפרש דאף באכל כזה יפה נמי אין לוקין, ואף בלא בטלה דעתו, וע"כ בדדליכא כזית בכדי אכילת פרס לא חשיב אפילו כחצי שיעור], וע"כ דקים ליה לר"י דכל שבתערובת זו באכילה רגילה לא משכח"ל חיובא, הרי הוא בטל, אבל לא דזהו שיעורו מחמת הכמות המועטת, אלא דמה שאין חייבין אלא בכדי אכילת פרס הוא הגורם שיתבטל, דשיעור מיעוט הכמות אין לתלותו בשיעור אכילת פרס, שאינו דבר השווה בכל מאכל, דהא שיעור אכילת פרס הוא שיעור צומן שהוא כדי אכילת פת חטים מיסב ואוכלן בלפתן כדתנן בנגעים פי"ג מ"ט, ובשיעור הזמן הזה משערינן בכל מאכל לפי המהירות שבו הוא נאכל, וכדאמר פסחים שם גבי כותח, וא"כ נמצא דאחזי הכמות של האיסור אינו שווה בכל התערובות, ואם היה הטעם בגלל מיעוט הכמות היה ראוי לקבוע שיעור אחד בכמות בכל התערובות, כדמשערינן בששים וכיו"ב, אלא ודאי שיעור אכילת פרס הוא מחמת דזהו השיעור להטטרף לאכילה, וכיון דהגורם הוא מה שלא יתכן בו חיוב ע"י אכילה רגילה, תו שפיר אמרינן דלענין חטים ואורז דאיכא טעמא דגרירה שיהא יולא יד"ח בכזית מן התערובת, דבזה אינו בטל כל שיש בו טעם דגן, ואף שאין בו כזית בכדי אכילת פרס, דהא הכא כל שאינו בטל הרי הוא גורר וחשוב כזית מן התערובת בכזית דגן, ואין צריך לצירוף בכדי אכילת פרס מן התערובת.

(ג) מ"ב א' מתני' ואלו עוברין בפסח כו', מש"פ רש"י עוברין עליהן בצל יראה, קשה דא"כ הול"ל ואלו עובר עליהן, דהא העובר יחיד הוא, וגם בלשון עובר על לאו רגילות להזכיר הלאו כדתנן ס"פ איזהו נשך ואלו עוברין בל"ת כו', וגם בסיפא זה הכלל כל שהוא ממין דגן הר"ז עובר

מרבין טעם כעיקר אלא בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס, [ומשמע מדברי הרמב"ם דבעי נמי שיהא ממשות האיסור, ולא סגי בטעם לחוד, אם כי לענין איסור מתבאר מדבריו זה' מ"א שם הלכה י"ח י"ט ל' ל"א דגם טעם לחוד איסור, אבל לענין חיוב הזכיר תמיד כזית בכדי אכילת פרס בתערובת, וזה לא מתפרש אטעם לחוד], וג"ז צריך ריבוי כמבואר בפסחים שם דאמרינן דאינטריך לר"ע לאשמעינן אף בדאיכא כזית יין, דאע"ג דתערובת, וע"כ דידע ר' יוחנן דאיכא תנא דפליג אצרייתא דמוקי למשרת בשרה ענבים במים, ומוקים לה בשרה פתו ביין, וכן הא דדיינינן בפסחים מ"ד א' אי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, היינו נמי דטעם כעיקר בליכא כזית בכדי אכילת פרס פשיטא דלא הוי דאורייתא, ורק בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס דיינינן, ואע"ג דאצי אמר חולין ק"ח א' דטעמו ולא ממשו דאורייתא, ואילו בפסחים שם שאל אי כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, יש לפרש דלכתר דשמע מרבא קיבלה, א"נ מבשר בחלב לא יליף אלא איסורא בעלמא, ובכזית בכדי אכילת פרס דיינינן לענין מלקות, ואע"ג דבפסחים שם דיינינן בדין כזית בכדי אכילת פרס אף אי משרת להיתר מנטרף לאיסור, ומבואר דאף בלא קרא אפשר לומר דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, מ"מ לר' יוחנן ולמאי דפסק הרמב"ם דלא אמרינן היתר מנטרף לאיסור בזויר, שפיר מקיימינן משרת לכזית בכדי אכילת פרס, וכדחזינן דשרה פתו ביין הוי חידוש, אף ביש כזית ביין לחוד.

והא דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דקתני דאם יש זה טעם דגן אדם יולא זה יד"ח בפסח, ופסקה הרמב"ם בפ"ו מה' חו"מ ה"ה, צריך יישוב לפי זה, דהא טעם דגן מתפרש אף בדליכא כזית בכדי אכילת פרס, ואם נימא מטעם גרירה וכמש"כ לעיל ס"ק י"ב, קשה דא"כ היכי מוכחינן מינה בזבחים ע"ח א' דנו"ט צרוב לאו דאורייתא, וע"כ כמש"כ הרמב"ן דאף גרירה לא שייך במיעוט שמתבטל, וא"כ מוכח דאף בדליכא כזית בכדי אכילת פרס נמי לא בטל, ואפשר דס"ל להרמב"ם דלר' יוחנן מתפרש טעם דגן טעם גמור של דגן, והיינו בדאיכא לכל הפחות כזית בכדי אכילת פרס, [וכמש"כ הרא"ש בסוף ה' חלה בשם הר"ח, ועי' לעיל ס"ק י"א], ומייחנן לה התם

בחמץ גורס לרבותן דאף חמץ גרוע אם מחמת חסרון כמות אם מחמת חסרון איכות אסרה תורה, וגם שייך לומר דכל מרצה לתרווייהו דריצה הכל, והיינו מתניתין דקתני תרווייהו, וכיון דבצרייתא דר"מ לא קתני אלא נוקשה ובצרייתא דר"א לא קתני אלא תערובת, לכך נחלקו הי מייניהו קדים לרבותו וזוה תליא כמאן מיתוקמא מתניתין.

ולפמש"פ יש מקום לדון דלר"א אף באכל פרס מן התערובת והיה בו כזית חמץ דמ"מ יהא פטור מכרת, ואע"ג דבכל איסורים כהאי גוונא חשיב כאכל גוף האיסור, דשאני הכא שנתחדש לאו מיוחד על תערובת חמץ וההיתר מטטרף לאיסור, הלכך דיינינן ליה כאכל הרצה זיתי איסור של לאו, ולא כאכל זית של איסור כרת, דכיון דאחשביה רחמנא לאיסור מיוחד על התערובת, תו אינתיק ליה מדין טעמו וממשו דכל התורה, ומיהו אין לזה הכרע ושפיר י"ל דדרשא דכל לאחמורי אחי ולא להקל, וכל שחייבין עליו כרת בשאר איסורין הוא הדין בחמץ, ורק נתחדש לאו בדליכא כרת, ולכאורה הכי מסתברא טפי. — [וכן נראה דאכל חזי זית תערובת וחזי זית בעין דמטטרפין ללאו לר"א, דמשום דאיכא כרת לא גרע ושפיר מטטרף לתערובת ללאו].

אבל קשה דאם איתא דמודה ר"א דבאכל פרס והיה בו כזית איסור דחייב כרת, א"כ ע"כ דהא דקאמר על עירובו בלאו לא איירי אלא באכל כזית מן התערובת, וזוה הוא דפליגי רבנן ואמרי על עירובו ולא כלום, אבל באכל פרס לא איירי לא ר"א ולא רבנן, וא"כ מאי פריקין מ"ד א' ואי כזית בכדי אכילת פרס דאוריתא, א"ה אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבצלי, ופי' בתו' נזיר ל"ו ב' דמשמע ליה דרבנן פטרי אף באכל פרס שיש בו כזית חמץ, ואי ר"א בכה"ג מחייב כרת, א"כ הרי ע"כ דלא איירי בהכי, וממילא גם רבנן לא איירו בהכי, ובאכל רק כזית הרי שפיר פליגי רבנן עליה דר"א, אלא ודאי לר"א אף באכל כל הפרס אינו אלא בלאו וע"ז קאמרי רבנן דפטור, ועי' במנחת ברוך סי' נ"א שהביא מהפר"ח כעין זה והשיג עליו, אבל לפמש"כ ליתא להשגתו, ולכאורה ראייה אלימתא היא לדעת הרמב"ם, אי פסק כר"א, וי"ל דאה"נ דלמאי דס"ד דכותח הבצלי יש בו כזית בכדי אכילת פרס, דאמנם היה מוכח דס"ל לר"א

בפסח, היה ראוי למיתני הר"ז עובר בצל יראה, ומש"פ ר"ת דעוברין מעל השולחן (וכדחתן שבת קמ"ג א' מעבירין מעל השולחן כו') נמי קשה דהא חשיב גם זומן של נצעים וקולן של סופרים דאין רגילות שיהיו על השולחן, וכש"כ תכשיטי נשים, ואין נופל צהן לשון להעביר מן השולחן, אבל לפי ריב"א דאלו עוברין היינו שמתבטלין ניחא, ונקט לשון עוברין משום דביעורן רק מדרבנן, וגם אף לר"י אין מלכות בשריפה דוקא, ואפשר גם דאין מלכות ביעורן אלא בפסח, אבל בע"פ מותר להשהותן אף לאחר חלות, וגם לאחר הפסח מותרים אם עבר והשהן, כמ"ש תו' ב' א', ולכן קתני עוברין בפסח, דוקא.

מ"ג א' וכש"כ חמץ דגן גמור ע"י תערובת כו' וכש"כ נוקשה בעיניה כו', צריך להבין מה ענין זל"ז, הרי בחמץ דגן גמור ע"י תערובת, הנידון אם היתר מטטרף לאיסור, דהמיעוט חמץ לכו"ע אינו בטל, דהא במין בשאינו מינו עסקינן דטעמו וממשו דאוריתא, ואף בדליכא כזית בכדי אכילת פרס לדעת הרמב"ן, כפשטא דסוגיא דזבחים ע"ת, אלא דחסר שיעורא, וזוה מחדשינן דהיתר מטטרף לאיסור, ואילו נידון נוקשה הוא אם סוג זה של חמץ נמי אסרה תורה, ומה שייך לומר דזה כש"כ מזה.

ונראה מזה כדעת התו' והרמב"ן דאין דין היתר מטטרף לאיסור, אלא במעורבין האיסור וההיתר, וחידוש התורה זוה דבכה"ג ההיתר עצמו נעשה איסור, ולא שהוא כמותן חשיבות שיעור אכילה לאיסור המועט, והלכך אין חילוק אם בכל איסורין נמי אין האיסור בטל אף בדליכא כזית בכדי אכילת פרס וכדעת הרמב"ן, או דבדליכא כזית בכדי אכילת פרס חשיב טעמו ולא ממשו אף בשאר איסורין וכדעת הרמב"ם, דלתרווייהו בחמץ בפסח לר"א נתחדשה הלכה דההיתר נעשה איסור, אף בדליכא כזית בכדי אכילת פרס כל דאיכא טעמא, [ומיהו לדעת הרמב"ם אין הדבר ברור עי' כ"מ פ"א מחו"מ ה"ו, ואפשר דאף לר"א בעי דוקא שיהא כזית בכדי אכילת פרס שיהא טעמו וממשו], ולפי זה אפשר להבין נידון נוקשה שהוא חסרון באיכות החמץ, ונידון היתר מטטרף לאיסור שהוא חסרון בכמות החמץ בתערובת זו, דשייך לדון צהן הי מייניהו קדים לרבותו מקרא דכל, דתרווייהו חומרא

דאף באכל פרס אינו אלא בלאו, דבכל ענין דאכל לכותח הבבלי וחציריו קאמר דאינו אלא בלאו, וע"ז פרכינן דא"ה מ"ט דרבנן דפטרי, והא דלר"א אינו אלא בלאו ל"ק כ"כ די"ל כמש"כ לעיל דתערובת חמץ נחמץ רחמנא להיתר מנטרף לאיסור וללאו, ולית ציה כרת, וגם קושיא דמ"ט דרבנן עדיפא ואלוימא טובא, אבל למאי דמסקינן דכותח לית ציה כזית בכדי אכילת פרס, תו אין רחיה דלר"א אף באכל כזית איסור ליכא כרת, ושפיר אית לן למימר דחמץ לא גרע משאר איסורין דחייבין עליהם בתערובת כזית בכדי אכילת פרס כאילו היו צעין, ולא קאמר דאינו אלא בלאו אלא באכל רק כזית מן התערובת, דקרא לאחמורי אחי ולא להקל.

דהו"מ למינקט בתפלה וכיו"ב, ועוד נראה דדוקא נקט ריפתא, אבל בשאין לו ריפתא ויין ודאי קידוש היום עדיף, אף שיכול לקדש בתפלה, דכיון דקושטא הוא דמקדשין על הפת, א"כ מה שדנו בגמ' הוא בעדיפותא דיין על הפת דשמא גם זה יש בו כדי לדחות נר חנוכה וע"ז מסקינן דנ"ח עדיף, אבל לדחות קידוש על היין והפת ולקדש בתפלה בזה ודאי פשיטא דקידוש היום עדיף, אע"ג דקידוש על היין אינו אלא דרבנן, דכיון דעיקרו דאורייתא חמור טפי, ולא דנו בזה בסוגיא כלל, וכן מתפרשים דברי הרשב"א והריטב"א בשבת שם שהם כדברי הר"ן, ונבמ"צ סי' רס"ג ס"ק י"ג וסי' תרע"ח סק"ו כתב שני הטעמים בעדיפותא דנ"ח משום דאפשר על הפת ומשום דאפשר בתפלה, ולמש"כ יש בזה נפקותא לדינא באין לו פת].

(ד) במקור חיים הלכות פסח סימן תמ"ז סק"ט הקשה במה דמסיק הרמ"א שם דחמץ שנחערב לא בלא קודם הפסח לא אמרינן ציה חוזר וניעור בפסח, והא קיי"ל דכל דלא נודע לא בטל, והיה ראוי לפרש דהיינו דוקא בשנודעה התערובת קודם הפסח, וכתב לתרץ דכיון דהרבה פוסקים ס"ל דגם בלא נודעה התערובת לא אמרינן חוזר וניעור יש לסמוך עליהו, וז"ע מי הם הפוסקים הללו, ולפז"ר לא מנאחי אלא דעת הראב"ד שהביא הש"ך יו"ד סימן ז"ט ס"ק כ"א, ועי' בנשמת אדם סימן כ"ו שכתב ג"כ דמסתמא הפוסקים משמע דגם אם נודע רק בפסח אינו חוזר וניעור ונדחק בטעמו, ולפמ"ש בחו"צ חולין סי"א סק"ה לנדר לחלק בין תערובת שבמציאות לתערובת של חוסר ידיעה, דכל שנחערב במציאות מתבטל גם בלא ידיעה ניחא שפיר דהכא בתערובת לא בלא י"ל דנתבטל גם בלא ידיעה, ורק בתערובת חתיכות מחמת חוסר ידיעה צעין לידיעה, דכל שלא נודע לא חשיב תערובת ולא שייך ציטול.

סימן י

(א) הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע או"ח סי' רע"א כתב להוכיח מדברי הר"ן שבת כ"ג ב' [שהקשה הכי דחינן קידוש היום שהוא דאורייתא משום נר ציתו ונר חנוכה, ומירץ דלא דחינן דאפשר לקדש אריפתא], דקידוש על היין הוא מה"ת, ונראה דלאו רחיה היא די"ל דנקט ריפתא וה"ה

ומדברי הרא"ש פ' ערבי פסחים סי' ה' נמי אין הכרע במה דפליג על הר"י, שלא כתב אלא דלשון הגמ' משמע דשלא במקום סעודה אין לקדש כלל אפילו א"א לו לקדש במקום סעודה, וכן מבואר בגמ' דבדליכא אורחים אין בשביל מה לקדש בצידיהכנס, אבל בטעמא דמילתא לא פירש כלום, ואפשר דכוונתו דקידוש במקום סעודה דאורייתא, ואפשר דכוונתו דקידוש על היין אינו אלא דרבנן ומדאורייתא כבר יצאו ידי חובתם בתפלה, ואם אינם יודעים להתפלל, כבר יצאו בזכרת מעין שבע של הש"ך, ומדרבנן ודאי אין לקדש אלא במקום סעודה, ואף דמסתמא הדברים משמע יותר כפי' קמא שכתבנו והיינו דמודה הרא"ש להר"י דקידוש על היין דאורייתא רק דס"ל דקידוש במקום סעודה דאורייתא, [וכן נקט הגרע"א ז"ל שם בגליון המ"א, ונתקשה מנ"ל להרא"ש כן, דילמא קידוש על היין אינו אלא מדרבנן, ודאורייתא נפקי בתפלה, ולכך בדליכא אורחים אין לקדש], מ"מ נראה יותר כפי' שני דהרא"ש ס"ל דקידוש על היין אינו אלא מדרבנן, חדא שכ"כ בתו' הרא"ש סוכה ל"ח א', ועוד דכיון דדעת התו' בכמה דוכתי דעל היין אינו אלא דרבנן אם איתא דהרא"ש חולק לא הוי שתיק מלפרושי, ועי' בתו' הרא"ש ניר ד' א', ועוד דלא משמע דקידוש במקום סעודה הוא דאורייתא, דהיי דנפק"ל מוקראת לשבת עונג מ"מ אינו אלא דברי קבלה, וכיון דפלוגתא היא בגמ', למעוטי בפלוגתא עדיף ודי לומר דדדרבנן פליגי, וכן לשון הגמ'

לנאת בזה מנאות קידוש דאורייתא, (ועי' ר"ן ר"ה ל"ב ב' במשנה), וכן צי"כ"פ שחל להיות בשבת לא הזכירו הפוסקים שצריך לכוין בתפלה לנאת יד"ח קידוש, ואי בתפלה דשבת דעלמא ראוי לכוין שלא לנאת היה מן הראוי להזכיר, דציוהכ"פ אינו כן וצריך לכוין לנאת, ואף אי יצי"מ מעכבת, מ"מ י"ל דמכוין למנאות קידוש היום גם בתפלה, אלא דלא סגי בזה כיון שלא הזכיר יצי"מ, אבל צי"כ"פ או צי"ט דעלמא דמוכיר גם יצי"מ שפיר נפיק, אבל אי צריך לכוין בכל תפלה שלא לנאת יד"ח קידוש, היה ראוי להזכיר דציוהכ"פ אינו כן וצריך לכוין לנאת, וכן צמ"א וצגליון הגרע"א משמע דנפיק בתפלה, הלכך הדברים מטין טפי דיש לכוין בתפלה למ"ע דקידוש, ואע"ג דקושטא הוא דעל היין הוא הידור במנאות דאורייתא, י"ל דאף כשחוזר ומקדש מקיים מנאות הידור, דקידוש בדברים יש בו ענין של המרבה משובת, ולכך שייך בו הוספת ההידור גם לאחר שכבר יצא יד"ח, [וצעיקר הדבר שכתב בבית הלוי ח"ב סי' מ"ז דלא שייך הידור לאחר קיום המנאות, נראה דלאו בכל המנאות הדבר כן, והכותב ס"ת שאינה מהודרת אס חוזר ומהדרה או כותב אחרת בהידור ודאי מקיים מנאות הידור, וכן נראה במילה שהזכיר ז"ל שם, [אף שיש לחלק דס"ת שאני שיכול למכור הראשונה ואז מתחייב בשניה מ"מ נראה דאף במילה כן], והדבר נידון פרטי בכל מנאות ומנאות, ובתקיעות מקדמינן בנשימה אחת לדעת הצ"י בסי' תק"ט אע"ג דב' נשימות הוא הידור עי' צצ"י שם, ועי' חו"ב ר"ה ל"ד סק"א, וכ"מ פסחים קט"ו א' דעדינן זכר למקדש כהלל, אע"ג דגם להלל יצא אס אכלן צפ"ע, וא"כ בזמן הבית אס קדם לאכלן כ"א צפ"ע אין לדעת הבית הלוי שום מקום לחזור ולאכלן כאחד, ואין טעם לעשות בזה"ז זכר צכה"ג שאין לנהוג כן בזמן הבית, אלא ודאי גם בזמן הבית יש ענין לחזור ולאכלן כאחד], א"נ כיון דנתחייב לקדש בתפלה משום סדר התפלה, לא אמרינן ליה שלא יכוין לנאת חובת הדאורייתא בזה, אף שלא יוכל להדר אח"כ.

(ב) שו"ע או"ח סי' רע"א סי"ד והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש לא יצא וראוי לחוש לדבריהם, רהיטת הדברים שאף זה ששמה לא יצא וכן משמע בטור, אבל הדבר תימא דבהדיא אמרינן בר"ה כ"ט ב' דר"פ הוא מקדש לאריסיה

ברכות ל"ג ב' מה קידוש אע"ג דמקדש צלוחתא מקדש אכסא, משמע דקידוש דתפלה הוא קידוש, וכמ"ס המ"א, ומ"ס צבה"ל סי' רע"א ליישב אינו מספיק אס הטעם משום דקידוש במקום סעודה דאורייתא, דלפי זה אינו ענין להצדלה כלל, דלא צעי במקום סעודה, וגם דוחק לומר דיהא איסור דאורייתא להתענות בשבת משום ציטול עשה דקידוש היום, ועוד דהר"א"ש בסי' י"ז הביא ראיה ר"ת דא"א לקדש על הפת מהא דדיינינן שבת כ"ג ב' בנ"ח וקידוש היום, ואס איחא דקידוש על היין דאורייתא הו"ל לאקשווי איפכא דא"כ פשיטא דקידוש היום עדיף דהוא דאורייתא, אלא ודאי אפשר לקדש על הפת, ומשמע מזה דס"ל להר"א"ש דקידוש על היין אינו מדאורייתא, ומדאורייתא יצא יד"ח בתפלה, ולכך שפיר מיבעיא לן אי קידוש היום עדיף או נר חנוכה.

מהא דדיינינן אי טעם מקדש נמי משמע דקידוש על היין דרבנן, דאי מדאורייתא לא מסתבר שיחמירו חכמים לדחות קידוש דאורייתא למחר משום שטעם, וכן מהא דמקדשין על הפת משמע דאינו מדאורייתא דאי מדאורייתא לא מלאנו חשיבות אלא ליין, וכ"מ מהא דדנו בגמ' בשיכרא לענין קידוש, וראה זו הביא באו"ז.

מלשון הגמ' ק"ו א' זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין, משמע דאינו תיקון חכמים צפ"ע אלא הוא הידור במנאות זכור דאורייתא, דכשזכרהו על היין הוא הידור מנאות מדאורייתא, ומדרבנן חייב בהידור זה, ולפי זה יש ללדד כמ"ס צמ"ב סי' רע"א סק"ב לכוין לנאת המ"ע דקידוש בקידוש שעל הכוס ולא בתפלה, כדי שתהא המנאות דאורייתא בהידור דעל היין, וכ"כ בחת"ס שם צגליון השו"ע, וכש"כ אי זכירת יצי"מ בקידוש הוא דאורייתא, כמ"ס צבה"ל שם מדברי הרמב"ם בספר המנאות, וכן משמע קנא דמימרא דאמורא צדין מחודש קשה לפרש כאסמכתא, דודאי לא נפיק בתפלה, וכמ"ס צבה"ל שם, [וביזם הכיפורים באמת איחא בתפלה גם זכירת יציאת מצרים], אבל לשון הגמ' ברכות ל"ג ב' מה קידוש אע"ג דמקדש צלוחתא כו' משמע דמקיים מנאות קידוש בתפלה, וכן בסברא יש מקום לומר דכיון דקידוש דתפלה הוא נמי כדי לקדש השבת בדברים, לא מחלקינן להקדים מנאות קידוש דרבנן ולכוין שלא

בש"ע סי' רע"א ס"ד דאס מקדש כשכבר קבע על היין מלפני השבת הר"ז מקדש בלא ברכת צפה"ג, הרי דחשיב שפיר על הכוס אפילו אינו מצרך עליו צפה"ג ואין צפה"ג אלא ברכת הנהנין, ומנאמי שכבר הקשה כן הרש"ש, ועוד דהא בעי לטעום מלא לוגמיו כמ"ש בש"ע סי' ק"ז ס"ג (ועי"ש צפה"ג) דבכ"מ שר"ך כוס צריך לשמות מלא לוגמיו, ואי משום ברכה דצפה"ג ליסגי בטעימה כל שהוא, [ועי' צ"י יו"ד סי' רס"ה הביא תשו' הרשב"א דכוס דמילה א"צ מלא לוגמיו ושמה ה"נ דכוותה, אע"ג דמילה קיל טפי שלא נזכר ענין של כוס בגמרא גבי מילה, [וכן גבי ברכת חתנים], אבל לפי זה קשה איך למדו הראשונים ז"ל מכאן דאף בקידוש והבדלה סגי בטעימת אחר כמ"ש תו' פסחים ק' צ' ד"ה יד, הא הך טעימה שאני דסגי בכל שהוא, וצמרדכי בסוגיין כתב דאף במילה צריך שישתה מלא לוגמיו], לכך צריך לומר דכוונת רש"י דגנאי הוא לכוס של ברכה כשאין נהנין ממנו לאלתר, ואפילו אם לא יצרך צפה"ג נמי, דגנאי דכוס של ברכה אינו ענין לצפה"ג, ומה שהוסיף דהו"ל צפה"ג שלא לצורך הוא לרווחא דמילתא ואה"נ דאי משום הא לא איריא דהוי אפשר שלא לצרך צפה"ג.

ויש לעי' לדעת תו' מגילה י"ט דקטן אינו מוציא גדול במילי דרבנן דתרי דרבנן לא מפיק חד דרבנן, א"כ הכא היכי מהני טעימת הקטן הרי הקטן לגבי הגדול כלאו בר חיובא הוא, ושמה מוכח מכאן דבאמת אף שטועם מי שאינו בר חיובא שפיר דמי דהעיקר לטעום אדם מכוס של ברכה סמוך לברכתו כדי שלא יתגנה כמ"ש רש"י וכל ששמה אדם אף שאינו בר חיובא תו לא הוי גנאי, [וכ"מ קצת ממה דס"ל להריטב"א צ"ש תו' דמצטרפי כמה אנשים למלא לוגמיו כמ"ש הב"י בשמו סי' רע"א, ואם הוא דין בכוס של ברכה מסתבר כהטור דבעינן שאלה יהנה כמלא לוגמיו, אבל אם הוא רק שלא יתגנה לא בעינן אלא שישתה רובא דכסא], ומיהו צריך שידע שהוא כוס של ברכה ולכך בעי דוקא הגיע לחינוך, ואפשר דבעי דוקא שיטעמו הברכה, ולפי זה אף מי שכבר יצא, המקדש לאחרים, אם שמה די בכך וא"צ שישתה מי שמקדש עכשו, וכן אחר שכבר יצא ושמע עכשו יכול לשמות ולהוציא השומעים האחרים, ולפי זה אף בדאיכא

לאחר שכבר קידש, ולא הוי טעים, דהא פשטינן מהתם דמוציא בברכת היין של קידוש היום אע"פ שאינו טועם, הרי בהדיא דאף שהמקדש אינו טועם מ"מ יצא השומע, וגם בסברא צריך ציחור דכיון דנתחדשה הלכה דשומע כעונה הרי זה כמקדש בעצמו, ומנ"ל לחדש שאינו יוצא בשמיעתו ושתייתו עד שישתה המצרך, והגרע"א ז"ל בגליון סי' רע"ג ס"ד כתב דכשמקדש רק לאחרים שאני, וכגון זה צריך תלמוד מה בכך שגם הוא רוצה לנאת, נימא שהוא לא יצא והשומעים יצאו, כאילו שהוא נטכיון שלא לנאת רק להוציא השומעים, שכיון שלא היה בדעתו לשמות הרי אינו יכול לנאת, והר"ז נכתביון להוציא ולא נטכיון לנאת, ועוד דאפילו טעה ונטכיון לנאת ולהוציא נמי למה לא יצאו אלו ששתו, וממה שכתב הגר"א דלהגאונים האורחים עזמן קידשו מצוה נמי דלא ס"ל חילוק זה, ואם היה אפשר לפרש שאין דברי הגאונים אלא שהמצרך לא יצא אבל השומעים ממנו ששתו או ששתה אחד מהם יצאו כולם, היה ניחא סוגיא דר"ה, וגם היה מתישב הא דמקדשין צביהכנ"ס לשמואל והמצרך אינו שותה כיון שאינו יוצא עי' טור סי' רס"ט וצמרדכי פ' ע"פ, [ומש"כ הגר"א דהאורחין בעצמם קידשו, דחוק מאד לפרש כן בגמ'], וגם בסברא יש לזה מקום דכיון דהוא בעצמו מצרך גנאי הוא כשאינו שותה, ואין יכול להועיל לו שתיית אחרים להחשב כאילו שמה הוא, שהוא כעיקר והם כטפלים לו, אבל לשון הטור משמע דכשלא שמה המצרך לא יצאו אף השומעים ששתו, וז"ע, ועי' צמה"מ חלאה ק"א א' ק"ה צ' משמע קצת כמ"ש"כ, [והכרח אין משם ד"ל דה"ק כשטעם המקדש א"צ שיטעמו השומעים אבל אם לא טעם המקדש אף השומעים לא יצאו, אבל רהיטת הלשון משמע קצת דר"ל שהוא דין מיוחד במקדש שהוא עצמו לא יצא אלא א"כ טעם, אבל אחרים א"צ לטעום כאו"א וסגי בטעימת אחד אפילו אינו המקדש וכמ"ש"כ].

ג) עירובין מ' ב' ליתציה לינוקא, פירש רש"י דהטעימה אינה אלא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר שמהא ברכת היין דצורא פרי הגפן שלא לצורך ומכי טעים ליה אחרינא שפיר דמי, וז"ע דא"כ לא ליצריך צפה"ג כלל ולא נצטרך לטעום, ומשום ברכה על הכוס א"צ לברכת צפה"ג כמצוה

נמי ראוי הוא להודות על צריאת הגפן, ומ"מ לא חייבו חכמים בצרכה על הנאות אלו, אבל כשנודמנו שניהם יחד במילה שלעולם מצרכין על הכוס, לא ראו חכמים לצטל את הכוס אף כשחל צי"כ"פ, ומהא צרכת היין על אלו ההנאות של הצרכה ושל החינוק, אף שאינו יכול לטעום בעצמו.

(ד) פסחים ק' ב' תוד"ה ידי ומיהו ממקום למקום צבית אחד כגון מאיגרא לארעא נראה דמודה שמואל כו', יעוי' ברא"ש שהציא דעת הר"ן דאפילו מצית לצית שפיר דמי אם היה בדעתו בשעת הקידוש, ולפי זה צריך לפרש דלא צעי קידוש במקום סעודה אלא קידוש בשעת סעודה וכשדעתו לאכול מיד אחר הקידוש צבית אחר הרי מחשבתו מאגדת את הבחים וחשיב קידוש בשעת סעודה, אבל כשאין דעתו על הצית האחר אפילו אכל בו אח"כ לא חשיב בשעת סעודה אלא כנמלק לאכול, אבל בתו' כאן אפשר לומר דמחשבתו משוי ליה מקום סעודה ממש שהוא מחשיב את כל הצית כרשות אחת, אבל כשאוכל בחדר שלא נמכוין לאכול בו חשיב ההוא חדר מקום צפ"ע.

ויש לעיין אם כן למה נחית שמואל מאיגרא לארעא ואמאי לא קידש באיגרא ע"מ לאכול בארעא, [וגמ' ודאי איירי דקודם קידוש נחית מאיגרא, ולא רצה לקדש באיגרא, ולא שכבר קידש באיגרא ונמלק וחזר וקידש בארעא, דהא אין ראוי לעשות כן דהוה ליה קידוש קמא לצטלה, ועוד דקאמר זימנין סגיטין ומשמע שכן היה רגיל לעשות], ודוחק לומר שחשש שמא יחשבו מצני ציתו שדעתו לאכול באיגרא ואז לא יצאו ידי קידוש, דא"כ הו"ל למימר להו שיאכלו בארעא, וגם בסתמא צ"צ יודעים מקום אכילתו, שו"ר צמרדכי הקשה כן ועי"ש מה שתיירץ לחלק, אבל בתו' ל"מ כן, וי"ל דכיון דבבא דעתו לא חשיב מקום סעודה, שפיר איכא עדיפותא למיחת ולקדש בארעא שיהא מקום סעודה ממש, ועו"ק דהא תלמודן ודאי פליג אירושלמי דהא מצואר דמודה רב צנמלק, ובסוגיין בזה דרבה מצואר דאפילו לא אכל כלל יצא ידי קידוש לרב, וי"ל דמ"מ צדשמואל שאין הכרח דתלמודן פליג ניחא להו להשוות הסוגיות, אבל גם זה קשה שכבר כתב צמח"ר חלואה דצירושלמי נמי מסקינן דפליגי רב ושמואל ולשמואל אין תקנה

אורחים צביהכנ"ס יכול קטן שאינו מן האורחים לשמות והאורחים יוצאים בכך, ובאמת רהיטת הגמ' פסחים ק"א א' לא משמע דלשמואל היו שותים האורחים, דמשמע דקידוש שצביהכנ"ס שוין בו רב ושמואל צעודא כינא הוי ורק נחלקו לשם מה קידשו, (ואם היו שותים קטנים כמ"ש הטור סי' רס"ט עי"ש ש"ד צין לרב צין לשמואל, אבל אם היו מדקדקים שישתו האורחים זה לא יתכן לרב), וכ"מ צמח"ר שם דהחינוקות היו שותין והיו האורחים יוצאים בזה עי"ש, וגם לחד חירון בתו' היו האורחים בחדר הסמוך לצביהכנ"ס בשעת קידוש ולא משמע שהיו מוליכים הכוס אללם, וכן לדעת השר מקוצי המוצא צמרדכי מותר למקדש לשמות אף שאינו יוצא בקידוש זה, ומצואר דמהני שחייתו להוציא האורחים אף שהוא בעצמו אינו יוצא בקידוש זה, ואין נראה לומר דשאני המקדש בעצמו דאין בזה סבירא כיון דסוף סוף הוא לא יצא, ורק לענין איסור טעימה קודם קידוש אמרינן דכיון דהוא מקדש מותר לו לטעום מכוס של קידוש דאין זה גנאי לקידוש שאח"כ, [ואולי אף השומעים מותרים לטעום וכדמשמע הא דידי יין יצאו שדקדק מזה צמרדכי עי"ש], ועי' צמ"צ סי' רע"א ס"ק ס"ט שכתב שאם טעם אחד שלא כיוון עליו המצרך לא מהני, אבל אכתי אפשר שאם כיוון עליו בצרכה שפיר דמי אף שההוא כבר יצא, וכמו שנדדנו, והדבר צריך ראייה, וי"ע. — [ואם נימא דצרכת זמן אף אי טעונה כוס סגי צטעימה כ"ש וכמ"ש צב"י יו"ד סי' רס"ה בשם תשו' הרשב"א לענין מילה, א"כ אין ראייה מכאן כלל לענין קידוש, דשאני קידוש דצעי כמלא לוגמיו, אבל כתבנו לעיל דהראשונים למדו מסוגיין לענין קידוש].

הרמ"א צסי' תרכ"א מסיק במילה שצביהכנ"פ שיש לצרך על הכוס ולהטעים לחינוק, ויש לתמוה הרי צרכת צפה"ג הוי לצטלה, דאינה צרכת המילה אלא צרכת הנהנין וכמ"ש לעיל לענין קידוש, והחינוק לאו בר חינוך הוא, ובאמת מה"ט רוב הפוסקים סברי דאין מצרכין על הכוס וכמ"ש צב"י כאן וצו"ד סי' רס"ה, וצריך לדחוק דכיון דכל צרכת הנהנין היא על שעה שהאדם צא ליהנות ושעה זו ראויה להודות, יש מקום לומר דכשמאכיל לחינוק נמי השעה ראויה לצרכה דהא נהנה מזה שיכול להאכיל, וכן כשמשמש ציין לכוס של צרכה

מרביעית, [ואם שיעור ברכה אחרונה במשקים בכזית, לא קיימו אלא על השותים פחות מכזית], אבל נראה להציג ראייה דין אינו טעון ברכה לאחריו במקומו מהא דפרכין לר' יוחנן מברייתא דקמני שינוי מקום צריך לצרף שינוי יין א"ל לצרף, ומדכיל להו להדדי משמע דשינוי מקום נמי ציין איירי, וכן פירש רש"י בצרכות נ"ט ב', [והיינו דהתנא בחצורה השותה יין איירי וקאמר דאם שינוי מקומם צריכים ברכה אבל בשינוי יין א"ל לצרף], ואם איתא דין טעון ברכה לאחריו במקומו א"כ הך ברייתא ע"כ כר' יהודה איתא, וא"כ מאי קשיא לר' יוחנן דאיהו אמר כרבנן דר"י, אבל אי יין אין טעון ברכה לאחריו במקומו, ניחא דלית לן לאוקמי סתמא דברייתא כר' יהודה, ועוד דמדחני לה ציין ולא בפת משמע דכרבנן איתא דלר' יהודה אף בפת הוי מצי לאשמועין דשינוי מקום צריך לצרף, ונתיישבה קושית הגרע"א ז"ל ק"ב א', וכיון דכרבנן איתא וקמני דשינוי מקום צריך לצרף, איתותב ר' יוחנן דסבר דא"ל לצרף, ועוד דעיקר מימרא דר"ח על הך ברייתא קיימא, וכיון דברייתא ציין איירי הרי בהדיא דין אין טעון ברכה לאחריו במקומו, שו"ר שכ"כ בתו' רי"ד עי"ש, ועי' בצעה"מ, אבל בתו' כתבו דברייתא מצינן לאוקמי בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן, ומשמע דלא פסיקא להו לפרושי שינוי מקום דברייתא ציין, וז"ע.

(ו) שו"ע אור"ח סי' קע"ח מ"א סק"ג וכו"מ בגמ' דאי ס"ד דפשוט הוא כו' הו"ל להקשות כו', מזה מוכח רק דיש מקום לחלק בין הניח מקצת חצרים ללא הניח אף בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם, ולכך ליכא לאקשו לר"ח אלא מדקמני עקרו, והו' שדקדק המ"א וכתב דאי ס"ד דפשוט הוא כו' ר"ל דמוכח שאין הדבר פשוט ויש מקום לחלק בין הניח מקצת חצרים ללא הניח אף בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומם, אבל אכתי אין מכאן ראייה דבאמת לדינא הכי ס"ל, ושפיר י"ל דלמאי דדייקין מדקמני עקרו רגליהן דמייירי בדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומם, תו לא מצאנו מאן דמחלק בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן בין הניח מקצת חצרים ללא הניח, וזו נראה דעת ה"צ וה"ח וה"ט, ברם נראה להוכיח

לאכול בסוכה אלא א"כ יפסלנה מצעוד יום, וא"כ ודאי אית לן למינקט סוגיין כהך מ"ד צירושלמי ולא מהני לשמואל דעתו לאכול אפילו מאיגרא לארעא, וכדעת הר"ן והמהר"ם חלאוה, וז"ע, ומיהו באורחים שבצית הכנסת רהיטת הדברים שהם בציהכנ"ס בשעת קידוש ומשמע דמהני אף שאוכלים בחדר הסמוך כמ"ש תו' ק"א א'.

ק"א א' סבור מינה ה"מ מצית לבית כו', לגירסת רש"י ולפירושו דלענין שינוי מקום, מאיגרא לארעא לא חשיב שינוי מקום, מתפרש בפשיטות דס"ד דה"ה לענין קידוש במקום סעודה, ומסיק דלענין קידוש במקום סעודה חמיר טפי דכשאינו אוכל ממש במקום שקידש אין ניכר שהקידוש תחלת הסעודה ולא קרינן ביה קידוש במקום עונג, ולפירוש תו' יש לפרש דס"ד איפכא דלענין קידוש במקום סעודה קיל טפי ומהני אפי' מאיגרא לארעא אע"ג דלענין שינוי מקום חשיב שינוי מקום, ומסיק דכי הדדי נינהו וכל דחשיב שינוי מקום לענין ברכה לא חשיב מקום סעודה, א"נ למאי דס"ד דמאיגרא לארעא הוי מקום סעודה ס"ד נמי דלא חשיב שינוי מקום לענין ברכה, דהיה פשוט להש"ס דכי הדדי נינהו, ולמאי דמסיק מדשמואל דלא חשיב מקום סעודה ה"ה נמי דחשיב שינוי מקום לענין ברכה וכדאמר ר"ח דדוקא מפינה לפינה לא חשיב שינוי מקום, לפי גירסת תו'.

(ה) ק"א ב' תוד"ה אלא ומיהו קשה כו' א"כ אמאי איתותב ר' יוחנן לעיל כו' ועוד דא"כ פליג ר"ח ארז ושמואל כו', למ"ש המג"א סי' ר"י סק"א דהאכול פחות מכזית פת דינו כפירות לענין שינוי מקום כיון שאינו טעון ברכה לאחריו, יש ליישב דקים ליה להש"ס דעל כל האנשים שבציהכנ"ס קאמר ר' יוחנן דינאו ידי יין אע"ג שאינם טועמים רביעית דהא כל הכוס אינו אלא רביעית או מעט יותר, ואפשר דגם המקדש אינו טועם אלא מלא לוגמיו ואינו צריך ברכה לאחריו דסתמא הכוס מחזיק רביעית ומטעים ממנו להרבה, וא"כ מוכח דאף בדברים שא"ל ברכה לאחריהם במקומם סבר ר"י דשינוי מקום א"ל לצרף, ומה"ט נמי י"ל דר"ח לא פליג אדרב ושמואל דאפשר דמודו דמי ששתה רביעית ינא ידי יין ולא קאמרי אלא על הטועמים פחות

מתחלה, אי שרי לכתחלה. — כשעומד בסעודת פת הרי כל האכילות דין כפת אפי' רואה לאכול פירות, כמ"ש מ"א זשס תו'. — כל הדינים של הניח מקצת חצרים נראה דהיינו דוקא בשקצע אתם יחד ודעתו לחזור אליהם והם יודעים וממתינין לו.

במ"ב ס"ק כ"ח הביא דברי המ"א זשס' ר"י דפחות מזית אפי' בדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן דינו כדברים שאין טעונים ברכה במקומן, דהא א"ל כלל ברכה לאחריו, ובאמת יש להסתפק שמה מיגרע גרע אפי' מדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן דלאו אכילה היא כלל, ומיהו למ"ש לעיל סק"ה ליישב קושית תו' על הסוברים דיין טעון ברכה לאחריו, נמצא מבואר בגמ' דפחות מכשיעור לר"י אין צריך לצרף בשינוי מקום, ומדר"י נשמע לדין דדינו כדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם.

עייך בגליון הגרע"א ז"ל במ"א ס"ק י"ב, ומבואר דעתו ז"ל דהא דדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן קילי טפי לענין שינוי מקום, הוא משום דכיון דצריך לחזור ולצרך במקומו, לא נחצטלה קביעותו, ולו"ד ז"ל היה מקום לומר דענ"ש האכילה חסובה, וכי היכי דחשיבותה גורמת להצריך ברכה במקומה ה"נ חשיבא קצע לענין שינוי מקום, ולפי זה אף שנקצע הדין מכח ספק דאין טעון ברכה לאחריו במקומו, מ"מ לענין שינוי מקום דינו כדברים הטעונים ברכה לאחריו במקומו, וז"ע.

ח) שו"ע או"ח סי' רע"ג ס"ה בהגה"ה ולפי זה היה מותר למוהל ולסנדק לשמות כו', אלו דברי הב"י שכתב על דברי הגהמ"י שנותנין לחינוק לפי שאסור לשמות קודם קידוש דלדברי הגאונים יכול גדול לשמות ובלבד שיסתה רביעית, וז"ע דבפשוטו בצרית מילה עושים גם סעודה, וא"כ הו"ל להגהמ"י לומר שיסתה ויסעוד, אלא משמע דפשיטא ליה להגהמ"י דכוס של מילה אין יוצא בו יד"ח קידוש, ואפשר הטעם משום שאין עושין מצוות חצילות חצילות, ולכך כתב ליתן לחינוק, וז"ל דעת הב"י דאין כאן משום אין עושין מצוות חצילות משום דכוס דמילה אינו אלא ממנהגא, ובתענית לרוב פוסקים מצרכים בלא כוס, א"נ קידוש דלפרא שאינו אלא ברכה צפה"ג לא

כהמ"א מהא דפרכינן לר' יוחנן מצרייתא דר' יהודה ומשנינן דנקט עקרו לרבותא דר"י דאפילו בדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן צעי מקצת חצרים, ולא משנינן בפשיטות בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן ליתא כלל לדינ' דר"י, משמע מזה דדיניה דר"י לחלק בין הניח מקצת חצרים ללא הניח איתיה אף בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן, אלא דנקט ליה התנא בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן לאשמועינן דאף בזה צעי ר"י מקצת חצרים.

שם סק"ז וכ"מ בגמ' דקאמר היכא ששמעו קידוש צביהכנ"ס כו', ז"ע דבשאר דעתו לחזור לחצרתו פשיטא דלא מהני מה שנשאר מקצת חצרים, וכל הנידון כשדעתו לחזור לחצרתו [שהם נקצעו יחד לאכול ולשמות, אלא שהוצרך להפסיק וחציריו יודעים שעתיד לחזור וממתינין לו], וזה שפיר י"ל דכיון דעדיין דעתו לחזור לחצרתו אין כאן היסח הדעת, וכשם שיהא מותר לו לאכול כשיחזור רשאי גם לאכול במקום שהוא עכשיו קודם חצרתו.

ז) שו"ע או"ח סי' קע"ח ס"א ז', כלל דנקטינן למעשה, לענין דיעבד, אין חוזר ומצרך, אלא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם, מבית לבית, בשלא הניח מקצת חצרים, ואפי' היה בדעתו בשעת ברכה, כדמוכח מהא דידי יין לא יצאו, [וביין ופירות משצעת המינים נמי היה נראה דמצרך מבית לבית, אע"ג דאיכא מ"ד דטעונים ברכה לאחריהם במקומם, דאיכא תרתי לחיובא חדא דשמה אין טעונים ברכה במקומן וכדעה זו נקט הגר"א לעיקר, ועוד דעת הרמב"ם וסייעתו דאף בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם חוזר ומצרך, אצל במ"ב ס"ק מ"ה כתב זשס אחרונים ז"ל שלא לצרך], אצל מחדר לחדר אינו חוזר ומצרך כמו שכתב צה"ל, אפי' לא היה בדעתו בשעת ברכה, ולענין לכתחלה אין ראוי לזאת אפי' בסעודת פת אפי' מחדר לחדר אא"כ היה דעתו לכך בשעת ברכה, ואז מותר אפי' בפירות, [כדמשמע ברמ"א ס"א], ועי' במ"ב ס"ק ל"ד דבאינו יוצא אלא לשעה מועטת אפשר דשרי לכתחלה בסעודת פת אפי' לא היה בדעתו בשעת ברכה, וכנראה דר"ל אף מבית לבית, ועי"ש בס"ק ל"ג דדין מבית לבית בסעודת פת כשהיה דעתו

הפרוסה נריכה ברכת המוציא, וכמו שמצרך שתייה עליה לדעת הרי"ף.

והנה אם יכול לאכול שתי הכזיתים כאחת שפיר דמי, ויש לכין שיוצא גם ידי חובת מצה בשתייה, דאם אכילת השלימה תהא שלא לשם מצות מצה, הרי תצטל את הפרוסה שמתערבת עמה, ואם אינו יכול לאכול שתי הזיתים כאחד, לכאורה ראוי שיאכל מן השלימה כל שהוא ואח"כ יאכל מן הפרוסה כזית, ואח"כ ישלים כזית מן השלימה, דאכילת הפרוסה לשם מצות מצה ראוי להקדים מיד עם ברכת על אכילת מצה, שאין להפסיק בין הברכה לקיום המצוה, ואילו אכילת השלימה ללחם משנה אין מפסיד לה הפסקה, עכ"פ לאחר שכבר טעם מעט, ודברי הרא"ש שכתב ואוכלן ביחד מכל אחת כזית, מתפרש שפיר על עיקר הענין דלריך לאכול כזית מכל אחת, אבל שפיר יכול להקדים את הפרוסה אם אי אפשר לאכלן כאחת, אבל בטור סימן תע"ה כתב שאם אינו יכול לאכלן כאחת שיקדים לאכול של המוציא תחלה ואח"כ של אכילת מצה, וזה נ"ע דאפיכא מביעיא ליה, שאין להפסיק בין ברכת על אכילת מצה לאכילת המצה, ובז"ח משמע דגם באכילת השלימה יוצא ידי אכילת מצה, אבל א"כ חסר מצות לחם עוני שדרכו בפרוסה, ומיהו לעולם גם כשאוכלם ביחד משלים הכזית ע"י השלימה.

ובאמת דאם כשאומרים לאכלם יחד הרי הכונה שגם השלימה אוכל לשם מצות מצה, שאם לא כן הרי תצטל את הפרוסה, א"כ כשאומרים שאם אינו יכול לאכלן כאחד יאכל תחלה השלימה יש לפרש דגם באופן זה אוכל את השלימה גם לשם מצות אכילת מצה, וכן מבואר בזמ"ז סימן תע"ה סק"י שכתב דגם השלימה יאכל בהסידה, [ועי' בדרישה סימן תפ"ו שלא כתב כן], וכ"כ שם ס"ק י"א דכל שאכל כזית בין מן השלימה ובין מן הפרוסה יצא ידי חובתו, הרי בהדיא שאוכל את השלימה לשם מצות מצה וא"כ אין כאן נידון של הפסקה, אלא שמפסיד הא דמצוה בפרוסה, ומיהו גם משום הפסד זה קשה דהוה ליה למימר שיטעם מן השלימה מעט ויאכל כזית מן הפרוסה, ואח"כ ישלים הכזית מן השלימה, ונ"ע.

בטור לפנינו איתא שיש מי שאומר שמצרך על הפרוסה המוציא ועל השלימה על אכילת

איכפת לן אם מצרך על כוס של מצוה אחרת, דסו"ס צריך על היין קודם סעודה, (ובכל קידוש מצרך גם ברכת צפה"ג נוסף לברכת הקידוש, עי' תו' ברכות ל"ט ז'), ומ"מ היה ראוי לפרש הני טעמי, ונ"ע.

נראה דבקידוש דלפרא אם שכח ושתה בלא ברכה לא יצא חובת קידוש, דעיקר מצות קידוש היא ברכת צפה"ג, דענינו תיקון חכמים להלל על היין, וכל שלא צריך אין כאן שום קידוש, וכ"מ בלשון הרמב"ם, ובני יעקב נ"י העיר דכ"ה משמעות הגמ' דאמרינן מאי מצרך אר"י צפה"ג, ומ"מ נראה דמי שאינו מחויב בברכת צפה"ג מדין ברכת הנהנין (כגון ששכח וכבר צריך צפה"ג שלא בזוגת קידוש) אינו יכול לצרך צפה"ג על סמך קידוש לחוד, דתיקון חכמים היה רק בגוונא שמחויב בברכת צפה"ג מדין ברכת הנהנין, ולריך להפסיק בשיעור שיתחייב בברכה או שישמע מאחרים.

סימן יא

(א) קט"ז א' אף כאן בפרוסה, דעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א דבלייל פסח לוקחין רק שתי מצות ומחלקין אחת חציה לאפיקומן וחציה למצות אכילת מצה, ובוצע על הפרוסה ומצרך עליה המוציא ועל אכילת מצה, וכתב הגר"א בסימן תע"ג שכ"ד המ"מ והרבה גאונים וכן עיקר, וכ"כ הרא"ש בהלכות פסחים בקצרה ובטור סו"ס תע"ה דלדעת הרי"ף מצרך שתי הברכות על הפרוסה, וכן כתב בחו' רי"ד בשם ר"ח דמצרך על הפרוסה שתי הברכות, וכ"כ הרמב"ן בברכות ל"ט, ונראה דלפי זה אינו אוכל אלא כזית אחד.

ולמאי דנהגין ליקח ג' מצות ופורסין האמצעית חציה לאפיקומן וחציה למצות אכילת מצה, מבואר בר"ש דלריך שיאכל כזית מן הפרוסה לעיקר מצות אכילת מצה כדרכו של עני בפרוסה, ולריך שיאכל גם כזית מן השלימה העליונה לשם מצות לחם משנה, [וכמ"ש תו' פסחים ק"ו א' סוד"ה הוה], וכתב הרא"ש דמצרך המוציא על השלימה ועל הפרוסה על אכילת מצה ואוכל משניהם כזית מכל אחת, או שמצרך על שתייה יחד שתי הברכות ובוצע משתייהן יחד, [דהא באמת גם

נראה צמ"צ סימן קס"ז ס"ק פ"ב, וכ"מ בלשון התו' פסחים ק"ו א' סוד"ה הוה, דאם אין המסובין אוכלים מן הלחם משנה של המצרך אין להם לחם משנה, וכעת ראיתי צמרדכי פסחים בהלכות הסדר שהזכיר שנותן לכל המסובין כזית מן הלחם משנה, וז"ע.

(ב) קט"ו א' כדרך שהלל אוכלן כו', בזבחים ע"ט א' דאמר ר"א כשם שאין מצטלות זו את זו כך אין איסורין מצטלין זה את זה מאן שמעת ליה דאמר אין מצטלות זה את זה הלל היא דתניא אמרו עליו על הלל הזקן שהיה כורכן צבת אחת ואוכלן משום שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו, אם גם להלל יוצא ידי חובתו כשאוכל כל אחד בפני עצמו, והלל להידור מצוה לקיים כלישנא דקרא אכלן כאחד, שפיר מוכח דסבירא ליה להלל מסבירא דמצות אין מצטלות זו את זו, דאם לא כן לא היה ראוי לאכלן כאחד, ואפשר ללמוד מזה לאיסורין נמי לומר שאין מצטלין זה את זה, ולישנא דברייתא אמרו עליו על הלל הזקן שהיה כורכן כו', משמע שלא שמעו מפיו שום הלכה בהלכות אכילתו, אלא שראו שהוא היה נוהג כך, ומתפרש שפיר שעשה כן להידור מצוה, וזו דעת תו' פסחים קט"ו א', שו"ר צבית מאיר סימן תע"ה שכתב גם כן דמלישנא דברייתא משמע דהלל להידור מצוה עשה כן, ועי"ש.

אבל אם נימא דלהלל מצותו מדאורייתא לאכלן כאחד, ואם אכלן כל אחד בפני עצמו לא יצא ידי חובתו, לא יתכן ללמוד מזה דמצות אין מצטלות זו את זו, דהא כאן מצותו בכה, וצר"ן בחידושו פסחים שם כתב לפרש דגם להלל אם אכל מצוה בפני עצמה קיים מצוה דאורייתא, כדין מצוה בזמן הזה דילפינן מצערב תאכלו מצות בפסחים ק"כ א', ומ"מ להלל אמרה תורה לחזור ולאכול מצוה ביחד עם פסח ומרור, ומזה ילפינן דמצות אין מצטלות זו את זו, ועדיין לא נתיישב דהא אם נחשוב כאילו כבר יצא ידי חובת מצוה לגמרי, אם כן הוה ליה מצוה דרשות ודין הוא שצטל הפסח והמרור, ועל כרחק דעדיין יש מצוה לחזור ולאכול המצה עם הפסח והמרור, ואם כן שוב הוה ליה מצותו בכה, ומה בכך דגם בפני עצמו קיים מצוה מצוה, ועוד דכיון דפסח ומרור לא יתכן לקיים מצותן בפני

מצוה, וז"ע הרי דרכו של עני צפרוסה על מצות לחם עוני נאמר בגמ', ונראה יותר כגירסא האחרת שהציא הצ"ח שמצרך על הפרוסה גם המוציא וגם על אכילת מצוה, שזו דעת הרי"ף כמש"כ הרא"ש וכן הטור בסוף הסימן, ומיהו צהגהמ"י סופ"ח מה' מצוה צדק פסח אות ז' הציא שהר"ח ועוד גאונים והראב"ן כתבו לצרך על הפרוסה המוציא ועל השלימה על אכילת מצוה, וז"ע טעמם, ובתו' רי"ד הציא מדברי ר"ח שמצרך שניהם על הפרוסה, וצפסקי הרא"ש פ' ערבי פסחים אות ל' יש ט"ס שכתב רב אלפס לא הצריך אלא שתי מצות על הפרוסה המוציא על השלימה אכילת מצוה וחצי השניה לאפיקומן ועל השניה כריכה, וז"ל על הפרוסה המוציא ועל אכילת מצוה וכמו שכתב בטור, וכמש"כ הרא"ש צדק הפסח, וגם ממקומו הוא מוכרע שהרי קיים ועל השניה כריכה, מכלל שלא צריך עליה על אכילת מצוה].

הא דפשוט לראשונים ז"ל דצריך לאכול כזית גם מן השלימה, אף דמצות אכילת מצוה מקיים צפרוסה, נראה דהוא משום דס"ל דלענין לחם משנה צריך שיאכל כזית, דצפחות מכזית לא חשיב כקובע סעודתו על הלחם משנה, וז"ע צמ"ג א' סימן קס"ז סק"ו שנסתייע מכאן דכל צו"ע וגם השומעים מן הצו"ע צריכים לאכול כזית, וצגליון הגרע"א ז"ל שם השיב דשאני הכא דהנידון על הצו"ע, ואם כונתו דהצו"ע חייב כן משום לחם משנה ניחא, אבל אם הצו"ע חייב לאכול כזית בכל אכילה שהיא, לכאורה מאי עדיפותא של הצו"ע על השומעים ממנו, עי' צדגמ"ר שם שכתב הטעם דצריך כזית משום שהוא הגורר אחריו כל אכילות הפת שאחר כך, ולפי זה אין לחלק בין הצו"ע לשומעים ממנו.

ולפמש"פ דהא דצריך כזית הוא משום לחם משנה, נמצא מבואר דאע"פ שהצו"ע אינו מקיים מצות לחם משנה אלא אם כן אוכל כזית מן הלחם משנה, מ"מ השומעים ממנו מקיימים מצות לחם משנה אף שטועמים פחות מכזית, דלא הזכירו חובה לאכול כזית מן השלימה אלא לצו"ע ומשמע דהשומעים אינם צריכים כזית, דסתמא הכי הוא, ומ"מ מסתברא דצריכים לעיכובא לטעום מן הלחם משנה, ולא דמי לקידוש על היין דיוצאים בשמיעה אף בלא טעימה, וכן

לכתחלה קאמר, דכיון דרצנן לאפוקי מהלל קאתו, ממילא מתפרש דסצרי דאף לכתחלה אין ענין לכרכן.

ואע"ג דלפמש"פ הא דהלל אינו אלא הידור מצוה, מ"מ סצירא ליה לגמ' דלהלל גם בזמן הזה יש לנהוג בן זכר למקדש, ואי הלכתא כוותיה ראוי לנהוג בן גם בזמן הזה, וזוהי מוכח נמי דגם בזמן הבית אם קדמו לאכול מצה נמי יש לחזור ולאכול מצה עם הפסח והמרור להלל, דאם לא כן למה ינהגו בן בזמן הזה, דעל כרחק להקדים לאכול מצה ומרור כל אחד לחוד.

טמא ושהיה צורך רחוקה וערל דחייצין במרור כדאמר פסחים ק"כ א' כ"ח ב', אינו אלא מדרצנן, כמ"ש בחדושי הר"ן שם דשיגרא דלישנא הוא דנקטו כאילו דרשינן מקרא אצל אוכל במנה ומרור, [וקצ"ע בלשון רש"י ז"ל ב' ד"ה לית, שו"ר ברש"ש], וכן הוא ברמב"ם פ"ח מק"פ ה"ב, דליכא חיוב מרור בלא פסח, ולכאורה להלל היו אוכלים מצה ומרור ביחד, לאחר שכבר אכלו מצה לחוד, וזכר לחייצין פסח, וכמש"כ תו' בסוגיין דאי הוי פשיטא לן דהלכתא כהלל הוי עצדינן הכי, ולרבנן היו אוכלין מרור בפני עצמו, ואי הוי מספקא לן הוי עצדינן כמו בזמן הזה, ומיהו אפשר דבזמן המקדש לא היו צריכים לעשות זכר לחייצין פסח, והוי סגי גם להלל באכילת מרור לחוד, אצל טפי מסתבר דלהלל לא היו מתקנין מרור לחוד דליכא דכוותיה בדאורייתא.

ד) שם והדר אכיל מצה וחסא צהדי הדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל, בבית מאיר סימן תע"ה דקדק מזה דגם אין צריך לכוין בצרכות דמצה ודמרור לפטור כריכה זו, דגם להלל כבר יצא ידי חובתו באכילת המרור לחוד, דאם לא כן לא שייך לומר בלא ברכה דהא מצרך עליהו, ואם כי אין זה הכרח ד"ל דאגב דאמר דמצרך על המנה ועל המרור קאמר דעל הכריכה אינו מצרך, מ"מ לא היה צריך להזכיר בלא ברכה דממילא היה מובן, אלא דבא לומר דעל תקנה זו דכורך לא תיקנו ברכה, ואמנם נראה דגם אם שכח לצרך על המרור ואכלה בלא ברכה, נמי אינו מצרך על הכריכה, דכבר נפיק במרור לחודיה, לא מיעציא לרבנן, אלא דגם להלל כבר יצא עיקר

עצמו אלא אם כן יאכלם עם המנה, אם כן שוב הוה ליה מצותו בכך ולא שייך לדון ביטול.

עוד נראה להוכיח דגם להלל אין הכריכה לעיכובא, מהא דאמרינן פסחים קט"ו א' דהשתא דלא אחמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן אכלינן מצה לחוד ומרור לחוד והדר אכלינן מצה ומרור בכריכה זכר למקדש כהלל, ומבואר דמעיקר תקנת חכמים לאכול מרור בזמן הזה אף דליכא פסח, לא היו צריכים לתקן כריכה גם לא להלל, ורק משום זכר למקדש תיקנו כן, ואם איתא דלהלל כריכה הוא לעיכובא, אם כן בזמן הבית גם אם הקדים לאכול מצה לחוד עדיין היה חייב לחזור ולאכול מצה עם הפסח והמרור, אם כן כשחכמים תיקנו חיוב מרור בזמן הזה היה להם לתקן לאכול בכריכה דומיא דבזמן הבית, ולא משום זכר למקדש אלא מעיקר הדין להלל, דהא לא אשכחן מרור בדאורייתא בלא מצה, אצל אם גם להלל בזמן הבית אם אכלן כל אחד לחודיה נמי יצא, אלא דיש הידור לאכלן עם הפסח ביחד, שפיר מובן דאין ענין זה אלא בזמן דאיכא פסח לקיים קרא כדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו, אצל בזמן דליכא פסח ליכא להידור זה, ולא עצדינן ליה השתא אלא זכר למקדש כהלל.

אבל דעת הרמב"ן במלחמות והר"ן בחדושי דלהלל הכריכה לעיכובא ואי אכלן בפני עצמן לא יצא ידי חובתו, וכ"מ בבהגר"א ר"ס תע"ה, ועי' פמ"ג במשצות שם סק"ז.

ג) שם מתקיף לה ר"א אי הכי מאי אפילו אלא אמר רב אשי האי תנא הכי קתני יכול לא יצא בזה ידי חובתו אלא אם כן כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן ת"ל כו' אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, עי' בתו' וכן ברי"ף וכן בר"ח הנדמ"ח נראה דמפרשי דאמקפתא דרב אשי אינה אלא אלישנא דברייתא, ור' יוחנן נמי פירש לברייתא כאוקימתא דרב אשי, דס"ד דליהוי לעיכובא לנהוג כמו שנהג הלל לכרכן יחד, ולא אמרו דסצירא ליה להלל, דגם הלל לא סצירא ליה דהוא לעיכובא, ת"ל יאכלוהו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, כלומר ואין צריך לנהוג כמו שנהג הלל, והיינו חלוקין עליו חזיריו דקאמר ר"י, והיינו נמי דמסקינן השתא דלא אחמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן, משום דגם למירוצא דרב אשי פליגי רבנן עליה דהלל, אף לפמש"פ דהלל נמי רק

המנחה עכ"פ בזמן הזה, ואין הכריכה אלא הידור מנחה וזכר למקדש.

ובן נראה ברא"ש סימן ל"ה שכתב בהכריכה אינה אלא לזכר בעלמא, ועדיף שלא לאכלה כלל אחר אפיקומן, ואע"ג דהתם מיירי בדלית ליה מנחה משומרת, מ"מ ממה שכתב משום שאינה אלא לזכר משמע דגם צ"ש לו כן, [דזכורך לא יצא ידי חובת אפיקומן, דהמרור מבטל טעם מנחה, כ"י לכאורה, אבל לכאורה ברא"ש ל"מ כן, וז"ע], ואילו אם שכתב לאכול מרור וכזר אכל אפיקומן, מסתבר דחייב לאכול אחר כך, ואפילו אכל כורך, אע"ג דנמנא מפטיר אחר אפיקומן, וכן הטור בסימן תע"ה כתב דמנחה מן המוצא שאל להשיח עד אחר כורך, הנה כתב כן רק למנחה מן המוצא, וכ"כ בדרישה סימן תפ"ג אות ג' דאף אם לא יאכל הכריכה לא יעשה איסור שאינו אלא לזכר בעלמא כהלל, ומבואר שאין זה בחומר של תקנת חכמים, וכן בערוך ערך זכר כתב דכיון דאכילה זו אינה אלא לזכרון בעלמא לא מצריכין עליה, ונראה דמ"מ חשיבא תקנת חכמים וחייבין להשתדל לקיימה.

(ה) קי"ד א' תוד"ה מטבול בחזרת או צמים ומלח כו', בשו"ע אור"ח סימן שכ"א ס"ב איחא אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים משום דדמי לעיבוד אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל, ולא נתבאר מהו שיעור מרובים ומועטים, וממש"כ המג"א סימן שכ"א סק"ד דלזורך סעודה אחרת אסור, לכאורה היה משמע דלאותה סעודה מותר גם לא סמוך לסעודה, וא"כ משמע דלזורך שתי סעודות חשיב כמרובים, אבל ממה שסיים המג"א וכ"מ ס"ה ועיין סימן שי"ט, מבואר דר"ל דאף לסעודה ראשונה לא שרי אלא סמוך לסעודה, ולסעודה אחרת דאסור היינו לסעודה שהיא לאחר זמן, ומ"מ יש מקום לומר דכל שעושה מי מלח לקיום לזרכים שיזדמנו חשיב כמרובים דומיא דהילמי, וכל שעושה לזורך מיוחד הקיים חשיב כמועטים, וכשעושה שימש לכמה סעודות חשיב כמרובים, כי הזורך לסעודה השניה חשיב כאילו אינו עדיין, וזה לדעת המג"א, אבל לדעת הא"ר כל שעושה לזורך אותו יום שפיר דמי.

ולפי זה צליל הסדר שחל להיות בשבת הרי כל שעושה לזורך אותה סעודה יש לחשוב כמועטים, ועי' בזה המי"י פ"ח מהלכות חמץ ומנחה ה"ב, וכ"כ במג"א סימן תע"ג סק"ה דבסימן שכ"א מבואר דכל מה שצריך לאותה סעודה מותר לעשות בשבת, וזה דלא כמש"כ בט"ז ובח"י שם והוצא במ"ב שם ס"ק כ"א דבשבת יש לעשות מעט, ומיהו אפשר דכונתם שיעשה מעט, לאפוקי שלא יעשה הרבה שימש גם צליל הסדר השני, דאף אי נימא דליכא בזה משום מכין כשמרבה קצת, מ"מ חשיב כעושה מי מלח לסעודה אחרת, אבל מה שצריך ללילה הראשון הכל חשיב מעט, [ולמש"כ להלן מתפרש כפשוטו שאם נזדמנו לו הרבה צי אדם, שלא יעשה מי מלח מרובים בכלי אחד].

ומ"מ נראה דיש לפרש דברים כפשוטן שיש חילוק בין הרבה למעט, וכדקאמר ר"י בצרייתא וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין כו' יאמרו מלאכה מרובה אסורה כו', ויש לפרש דשיעור המצוי לרוב צי אדם לזורך תבשילם ולטבול פיתם, חשיב מועט, ויתר על כן חשיב מרובים, וגם אם עושה משתה לבנו ויש לו הרבה קדירות, לא יעשה הרבה מי מלח ביחד, ולפי זה יתפרשו דברי הגהמ"י והמג"א בהלכות פסח דשרי מפני דסתמא הם מועטים.

(ו) רמב"ם פ"ו מהלכות חמץ ומנחה ה"י קטן שיכול לאכול פת מחנכין אותו במנחה ומאכילין אותו כוית מנחה, כתב המ"מ דרובו למד ד"ז ממה שאמרו סוכה מ"ב ז' קטן שיכול לאכול כוית צלי שוחטין עליו את הפסח, משמע דכל שיודע לעשות הדבר מחנכין אותו, ולכאורה הא דקתני שוחטין עליו את הפסח מתפרש דמותר לשחוט עליו ולא חשיב שלא לאוכליו, ולא מדין חינוך איירי, דהא מסיק מקרא דאיש לפי אכלו והאי קרא ליכא למילף חינוך מיניה, [ודכוותה קתני התם היודע לשחוט אוכלין משחיטתו חזין דקתני אף מילי דלאו חיוב חינוך], ועוד דמסקינן נדרים ל"ו א' דשה לבית אבות לאו דאורייתא ולא שייך מינוי בקטן כלל, ומותר לו לאכול בלא מינוי, וא"כ אין צריך לשחוט את הפסח על הקטן וע"כ דרק אשמועינן דמותר לשחוט עליו ולא חשיב שלא לאוכליו, וא"כ לא אשכחן באמת דחייבין לחנכו משכיל לאכול, ובפשוטו שיעור הגיע לחינוך אינו

(והרי פטרינן מלולב זיכול ליטול ואינו יכול לנענע כראוי), ועוד דפת לעולם אוכלין, אבל כזית מרור לעולם אינם אוכלים ולית לן לחייבם שזה מצוה מחודשת, ועוד דמרור לתינוקות עלול להזיק, וכל שינוי וסת תחלת חולי מעיים, ולכך אין ראוי לחנכם בזה.

בארבע כוסות צעינן הגיע לחינוך לפי מה שפסק בשו"ע סימן תע"ב סט"ו, והיינו דפסק הרא"ש כת"ק וסבר דצהגיע לחינוך פליגי, ומה תועלת לתינוקות ציין מתפרש כמ"ש הר"ן שאין שמחים בזה, ולאו דרך חירות הוא, ובמהרי"ל כתב דמשמע בגמ' דאפילו לא הגיעו לחינוך חייבין, נראה דמפרש פלוגתאם בלא הגיעו לחינוך והיינו דאשמועינן הכא טפי מבשאר מצוות דמחנכין אותן, והיינו דפריך ר"י דבלא הגיעו לחינוך מה תועלת להם ציין. (שבת סימן כ"ד, ועיין מש"כ בהערות על סדר הדפוס ק"ח ב').

ז) ר"ה כ"ח א' מצות לאו ליהנות ניתנו, פרש"י להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על זאריהם ניתנו, ואם אמנם לשון הגמ' לאו ליהנות ניתנו הכי משמע, אבל לכאורה לא היה צורך לפרש אלא דקיום המצוה לא נחשב כהנאה. ונראה דהמודר הנאה ממצוה אינו רשאי לאכלה בליל פסח אף לא בצליעה, ואע"ג דלא דמי לטבילה בימות החמה, וכחשמיש צר"ן נדרים ט"ו ב', דהתם ההנאה היא דבר נוסף על המצוה ושפיר אסורה, אבל במצוה אין כאן הנאה נוספת על המצוה, דאכילה היא המצוה על כל ההנאות הנגרמות ממנה כשאוכלה בצליעה דליכא הנאה גרונה, וטעמא דמילתא דכשהמצוה היא אכילה חשיבא כאילו המצוה ניתנה ליהנות כיון דא"א בלא הנאה זו, ובכה"ג חשיבא הנאה להיות אסורה במודר הנאה, וה"נ אם היו המצוות ניתנות להנאה היתה גם ישיבת סוכה ודכוותה אסורות במודר הנאה, וכן גם שופר אם היה כח השיר שבו ניתן ליהנות בכלל המצוה, ולכך פרש"י דלא ניתנו להיות קיומם הנאה, וי"ע.

שם מהו דחימא התם אכול מצוה אמר רחמנא והא אכל אבל הכא זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק בעלמא הוא קמ"ל, נראה דמתעסק באכילת מצוה כגון סבור רוק הוא ובלעו לכו"ע לא

בקטן כי האי דזורק אגוז ונוטל זרור, [כמבואר בסוכה שם דיכול לאכול כזית כלי היינו בשיעור זה דאינו מבחין בין אגוז לזרור], ונראה דלשון שוחטין עליו את הפסח משמע שכן ראוי לעשות ולא רק שמותר לשחוט עליו, והיינו שראוי לשחוט עבורו [אע"פ שאין לו דין מנוי], ולהאכילו, וקרא דמיייתי היינו רק לומר שהוא ראוי לכך, ודלא כר"י דפליג, אבל אשמועינן נמי דמחנכין אותו בכך, וע"ז לא מיייתי קרא.

צע"ק שלא הובא בשו"ע דין זה דקטנים, ובמהרי"ל הועתק.

ולמדנו מכאן דשיעור הגיע לחינוך אינו תלוי לעולם בדעתו להבין ענין מצוה זו, דהא קטן שיכול לאכול פת הוא עדיין משולל הבנה לגמרי דלמרינן דזורק אגוז ונוטל זרור, ודכוותה אמרינן ביודע לדבר דלמדו ק"ש ותורה זוה, [ומיהו התם שאני דלימוד זה עומד לו עד גדלותו, ועוד דהוא עיקר תורה], וכן בראייה אמרינן ריש חגיגה דמשיכול לעלות ברגליו מירושלים להר הבית חייב בראייה, אף דעדיין לאו בר דעת הוא בסתמא, וכש"כ לב"ש שם, ואילו במגילה משמע דאף משודע לקרות עדיין לא נתחייב בחינוך וכמ"ש שבת סכ"ז, וכ"מ בתקיעת שופר ר"ה ל"ג דאף שיכול לתקוע עדיין לאו בר חינוך הוא, ועוד דהתם מצוות שופר בשמיעה היא, ומ"מ לאו כל תינוקות חייבים בזה, ואפשר דמצוות מחודשות לא רמינן על תינוקות עד שיצינו, אבל מצוות שהם בדברים שעושים בלא"ה כגון אכילה והליכה, מחייבין להו אף קודם שיעור זה, דכי היכי דאכול שאר פת יאכל מצוה, וכן ילך למקדש כי היכי דהולך סתם לטיול עם אביו, א"נ עלייה לרגל מילתא דמידכרא טובא, ויש תועלת לחינוך אף בעודו קטן ביותר, א"נ מקדש שאני דיראה כל זכורך צעינן, ואשכחן מצוה בטף נמי בהקהל, ועי' שבת סכ"ד סק"ו כתבנו לחלק בין מצוות דאין מתעסק גורע מחשיבותם, כגון אכילה, למצוות דשייך בהו חסרון דמתעסק.

במרור לא הוזכר חינוך לתינוקות משיכולין לאכול, ומשמע דבזה באמת לא מחנכין להו עד שיצינו ענין המצוה, חדא דשלימות המצוה בהרגשת המרירות ותינוקות לאו בר הכי הם, שאין מבחינן אלא אם ערב להם, והו"ל כמתעסק לענין המרירות,

דכפאווהו פרסיים, וכן יש לקדקד מהא דסוכה מ"ז
 א' פסחים ז' ז' דאמרינן מדאגביה נפק ביה
 והתם נמי י"ל דחשיב כמכין שלא לזאת לדעת
 הרא"ה, ולפי זה דעת הרא"ה דאף למ"ד מנאות
 א"ל כוונה לא יאז אלא"כ יודע בשעת עשיית המנאה
 שהוא עושה מנאה אלא דאף בעושה זה לשם נזר
 אחר נמי יאז, אבל אם שכח בשעה שעושה שזו
 מנאה לא יאז, דהיינו סבור שהוא חול, ואף בשכח
 לפי שעה שיש מנאה בזה נמי לא יאז, ואיירי תוקע
 לשיר בשיועד בשעת התקיעה שיש חובת היום
 בתקיעה זו אלא שעכשיו כונתו לשיר ולא למנאה,
 וכן בזה קורא בתורה והגיע זמן המקרא הוא
 זכור מנאות ק"ש אלא שעכשיו קורא לשם לימוד.
 — במצעת אפסר דמודה הרא"ה דלא יאז, ורק
 בשרוה לקיים אח"כ, בזה אמרינן דכבר יאז.

שו"ע או"ח סי' תע"ה ס"ד אבל מנא בלא כונה
 כו' כיון שהוא יודע שהלילה פסח כו',
 למש"כ לעיל ר"ל שהוא יודע בשעת אכילתו
 שבאכילה זו אפשר לזאת מנאות מנא אלא שאינו
 מכין לכך, אבל שכח בשעת אכילה מעיין מנאות
 מנא לא יאז, אף ששכח רק לפי שעה.

בבה"ל בשם הח"י כתב דבמרור אף סבור שהוא
 חול יאז, והדברים נע"ג דהא דברי
 הרא"ה הם דאף למ"ד מנאות אין צריכות כונה
 מ"מ סבור שהוא חול גרע, וא"כ אף במרור כן,
 דהא אין לנו להקל בשום מנאה טפי מלמ"ד מנאות
 אין צריכות כונה, ואף במנאה דרבנן, ואולי הוא
 סבר דהרא"ה ס"ל להלכה מנאות צריכות כונה אלא
 דבמדי דאכילה שאני ובהא הוא דחילק בין סבור
 שהוא חול אבל למ"ד מנאות אין צריכות כונה אף
 סבור שהוא חול שפיר דמי, אבל אין הדבר כן
 דהרא"ה פסק מנאות אין צריכות כונה, וכמ"ש
 בבה"ל ד"ה אבל, ואליבא דמ"ד א"ל כונה הוא
 דמחלקין דמ"מ סבור שהוא חול גרע.

בבה"ל כתב בשם רי"ו ובשם תו' דאף כסבור
 שהוא חמץ יאז למ"ד מנאות אין צריכות
 כונה, וכמדומה שאלו דברי רי"ו בעצמו, דכונתו
 להעתיק דברי תו' דבמכין שלא לזאת לא יאז
 אף למ"ד מנאות אין צריכות כונה, ונקט לה
 לפרושי דדוקא בכסבור שהוא חמץ יאז, והיינו
 דפשוט ליה כן מסביר דנפשיה דבזה הוא דאמרינן
 מנאות אין צריכות כונה.

יאז, ואע"ג דלענין שוגג מחייבין קרבן במתעסק
 בחלצים ועריות היינו משום דהתם כל חיובו על
 שוגג וגם מתעסק בכלל שוגג, ובאכילה כיון שנהנה
 לא נפגמה מעשה העצירה ע"י התעסקותו [עי'
 מש"כ כריתות סי' ו' ס"ק ב'], אבל לענין לזאת
 חובת המנאה י"ל דלכו"ע כונת מעשה מיהא בעי,
 והכא נראה דה"ק דס"ד כיון דכתיב זכרון תרועה
 צריך שיתקע לשם מנאות תקיעה דבלא זה לא הוא
 זכרון תרועה, וממילא כל תקיעה לשום כונה אחרת
 היא מתעסק, דע"כ מעשה המנאה היא תקיעה
 לזכרון, וממילא תוקע לשיר או כפאווהו פרסיים
 הוא דינו כמתעסק, קמ"ל דלא ילפינן מזכרון
 תרועה ענין מחודש והרי מנאות תקיעה ככל
 המנאות ואי מנאות א"ל כונה אף תוקע לשיר יאז.

כתב הר"ן בשם הרא"ה דאף למ"ד מנאות א"ל
 כוונה היינו דוקא כשיועד שהיום פסח אבל
 כסבור שהוא חול או שזה בשר לא יאז, והנה
 כסבור שזה בשר היינו מתעסק לרצא שבת ע"ג
 א' דכסבור שומן הוא הוא מתעסק, ומתעסק באמת
 י"ל דלכו"ע לא יאז וכדתנן גבי שופר, וה"ה למידי
 דאכילה דהא רצא לא מפליג וליכא מאן דפליג
 עליה וסתמא דגמ' נמי פריך פשיטא היינו הך,
 ועי' מש"כ בר"ה כ"ח, אבל כסבור שהיום חול
 לכאורה זה דמי לשוגג דכה"ג בשבת שוגג הוא,
 ואינו ענין למתעסק, ואי מנאות א"ל כוונה י"ל
 שהוא יואז, ועוד דסתמא דמילתא בשעת אכילתו
 בכפייה אינו זכור מנאות אכילת מנא ומה לי אם
 שכח שהוא פסח או שכח שהיום מנא לאכול מנא,
 וי"ל דכשיועד שהוא פסח ודעתו עם כניסת הלילה
 לקיים מנאות אכילת מנא מהניא הך מחשבה אף
 לאכילה שאלו בכפייה ובשכחת המנאה.

ולאחזק נראה דכשזוכר שהיום פסח ומכין
 בהדיא שלא לזאת דלא יאז לדעת
 הרא"ה דהא אף בסתמא אם אינו זוכר שהיום
 פסח לא יאז, אבל בצ"י סי' תקפ"ט הביא בשם
 אהל מועד בשם הרא"ה דאפילו מכין שלא לזאת
 נמי יאז, ואולי מפרש כפאווהו פרסיים והוא זכור
 מנאות אכילת מנא בשעת אכילתו אלא שלא נתכוין
 לזאת באכילה זו (דסבור שעוד יאכל מנא אח"כ),
 וכיון שזכור המנאה ויודע שבאכילה זו אפשר
 לקיימה יאז, וס"ל וי"ל דמחשבה זו כמכין שלא
 לזאת היא, ומ"מ יאז, וכן משמע בריטב"א בזה

כשגומרים עמוד כל אחד ממתיך לחצירו, וכל שילך אחד הרי חצירו ישים על לבו לדעת לאן הלך ולמה הלך, והלכך גם בפיוטים יש להחיר שנים בספר אחד, ומיהו מש"כ באו"ז להחיר בשני ספרים בענין אחד, יש לפרש דוקא כשלומדים צוותא, וכמו שהזכיר שכל אחד נותן לב לקריאת חצירו, ולא בפיוטים, וגם לא בהגדה, ויש לפרש דברי הרמ"א דכיון דבשני ספרים בענין אחד אסרינן אפילו בדומיא דהגדה, הלכך יש לאסור לומר פיוטים, ועיין רעב"א.

יש לעיין החזן דסגי ליה בראשי פרקים, אם ראשי לקרא הכל מתוך הספר או דלריך לקרא בעל פה, ובטור סימן ער"ה כתב שיכול לראות לאור הנר כו' ולסדר ראשי הפרשיות אבל לא יקרא כל הפרשה [מתוך הכתב כמ"ש ב"י], משמע קצת דאע"ג שידוע בעל פה מ"מ אין לו לקרות כל הפרשה מתוך הכתב, וכ"מ בצ"י שם שכתב דמאחר שאינו מעיין בספר תמיד אית ליה היכירא ולא אחי לאטווי, [אבל הדברים ז"ע מי קצב לו הלכה שצריך קצת בספר וקצת בעל פה שישמש לו כהיכר], ולפי זה אם קורא הכל מתוך הספר הרי לית ליה היכירא, אבל בפשוטו נראה דכל שידוע בעל פה הרי גם כשקורא בספר אין קריאתו אלא בראשי פרקים, והיינו דשרי, דכדבר שאין צריך עיון חשיב.

והדבר מוכח משריותא דהגדה דחשבינן לה כראשי פרקים, משום דהכל בקיאין בה, כמ"ש בשו"ע סימן ער"ה ס"ט, והתם קורין את כולה מתוך הכתב. (שם סימן ל"ב).

סימן יב

(א) ה' ב' וש"מ לא אמרינן הואיל והותרה הצערה לצורך כו', בתו' כתובות ז' א' כתבו ומוציא חמץ בתוך ביתו דאמרינן צפ"ק דפסחים דכופה עליו כלי ולא שרינן לשורפו משום מתוך היינו משום דאסור לשורפו מדרבנן משום מוקצה אבל אין לומר דאיידי כשצטלו דמ"מ מדרבנן מזה לשורפו והוי צורך היום, דבמנחה דרבנן נמי שרינן היכא דאיכא למימר מתוך עכ"ל, ובש"אג"א סי' ק"ח כתב דרוב פוסקים צ"ל תמ"ו פליגי אחו' וס"ל לצורך מנחה דרבנן לא חשיב צורך, והנה שם

יש להסתפק אשה שסברה דמנחה ככל מנחות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות ואכלה מנחה לשם מנחות אינו מנחה ועושה, ואח"כ נודע לה דנשים חייבות באכילת מנחה, אם צריכה לחזור ולאכול למאי דקיי"ל מנחות צריכות כונה, אי אף במידי לאכילה כן וכמשמעות הפוסקים כמ"ש במ"צ סי' תע"ה ס"ק ל"ד, ואף להמחזר דמיקל במידי לאכילה מ"מ הכא י"ל דהוי כסדר שהוא חול דהא סברה דלא מיפקדה, או דילמא כיון דאכלה לשם עשיית רגונו יתברך חשיבא כונה דמנחה וינאה ידי חובתה.

(ר"ה כ"ח).

(ח) שבת י"ב ב' אמר ר"א ל"ק כאן בענין אחד כאן בשני ענינים, בפשוטו נראה דענין אחד ר"ל שלומדים צוותא ענין אחד, דאם אין להם שייכות זה עם זה, מה בכך ששניהם עסוקין באותו ענין, וכן מוכח ממש"כ האור זרוע הוצא בד"מ סימן ער"ה דגם בשני ספרים מותר בענין אחד, ואם אינם לומדים צוותא מה בכך ששניהם עסוקין באותה סוגיא, כשכל אחד מעיין בספרו, אלא ודאי ענין אחד היינו שלומדים צוותא, והלכך גם בשני ספרים יש מקום להחיר, וכן הלשון באו"ז שכל אחד נותן לב לקריאת חצירו.

ולפי זה ז"ע במש"כ הרמ"א בסימן ער"ה ס"ב דכיון דבשני ספרים אפילו בענין אחד אסור הלכך אסור לומר פיוטים כליל יו"ט שחל בשבת, דמשמע דאם היה מותר גם בשני ספרים בענין אחד, היה מותר לומר פיוטים, והא בפיוטים אף כשאומרים אותן הפיוטים, אין שייכות בין אחד לחצירו, והו"ל כבשני ענינים, וכן בצ"י כתב דממה שאסר הטור לומר פיוטים כליל יו"ט שחל בשבת, מוכח דבשני ספרים אף בענין אחד אסור, ומשמע דאף כשאין שייכות בין אחד לחצירו מותר כל שעוסקים באותו ענין ובאותו ספר.

והנה בהגדה של פסח משמע דשרי שנים בספר אחד אף על גב שאין לומדים צוותא, דמ"מ הם משותפים בקריאת ההגדה, וכשלאחד ילך להטות, חצירו ישים על לבו לדעת לאן הלך חצירו, ויש לפרש בפיוטים נמי כהאי גוונא דשנים בספר אחד שאומרים פיוטים הרי הם משותפים, והרי

מילד'ה של'ה צומנה אינה דוחה יו"ט כדתן שבת
קל"ז א' וצברייחא שם קל"ב ב', אע"ג
דצחצורה אמרינן מתוך כדאמר כתובות ז' א',
וגראה דאף מילת יואל דופן שחל שמיני שלו ציו"ט
נמי אינו דוחה יו"ט אע"פ שלא היה אפשר
ועיו"ט, וכ"מ סתימת הפוסקים דכל מילה שאינה
דוחה שבת אינה דוחה יו"ט, וטעמא דמילתא כתב
הרמב"ן שבת קכ"ד ב' משום דכיון שאין המילה
מיוחדת ליום זה לא חשיב לורך היום, ומיהו מילה
צומנה כתב הרמב"ן שם דחשיבא לורך היום,
והוכיח כן ממה שמותר להוציא התינוק, ואי לא
הוי לורך היום הרי מכשירי מילה אין דוחין יו"ט,
וצרש"י שבת קל"ג א' ד"ה ואין כתב דמילה דוחה
יו"ט מקרא דוציום, ואפשר דקושטא קמפרש ואף
לצ"ש דלית להו מתוך, ואפשר נמי דאף מילה
צומנה לא חשיבא לורך היום מחמת עצמה כיון
שמקרה הוא שאירע השמיני ציו"ט, ורק לאחר
שלמדנו מקרא דוציום דמילה דחיא יו"ט, תו
חשיבא מילה ממלאכות היום וחשיבא לורך ונידונין
מכשיריה כמכשירי שאר צרכים, [וחשיב הוצאת
התינוק גוף הלורך ולא מכשירין וכמש"כ הרמב"ן
שם] ואפשר לפרש כן גם בכונת הרמב"ן, [צרמב"ן
שם הקשה מהא דפסחים ה' דשרינן צמתוך ותי'
דכל חוצת היום מיקרי לורך היום, ולא נתפרש
מאי קשיא ליה ז"ל הא התם קיימינן לפרושי
דעיקר מצות תשציתו תתפרש ציו"ט וא"כ שפיר
הוי לורך היום, ושמא כיון שאם ציער מערב יו"ט
אין עליו שום מצוה וחיוצ ציו"ט ס"ד דלא ליחשב
לורך היום, א"נ שמא ס"ל להרמב"ן דכלא ציטל
ומלא חמץ ציו"ט מצערו אף לקושטא דמילתא
דמצות ציעור מעיו"ט, ובזה קשיא ליה הא לא
חשיב לורך היום, ואף דמההיא דפסחים לא מוכח
דין זה דהתם אי מפרשינן מצות תשציתו היא

בכתובות שאין חולק עליהם דמנחה דרצון ודאי חשיב לורך, והרי אף נשים במנחה עשה שהזמן גרמא חשיב לורך וכמ"ש בציצה י"ב מדברי הראב"ה והרא"ש. (ציצה י"ב ס"ק י"ד).

ז' א' המקדש משש שעות ולמעלה כו', בקדושין נ"ח א' תניא המקדש בפטור חמור בצער בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה ר' שמעון אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת אלמא חולין שנשחטו בעזרה לר"ש לאו דאורייתא כו', ויש לתמוה דהא המקדש בשעה כסף לריך אומד אס' יש בו שוה פרוטה, וענין שיווי תלוי במציאות במקומו ושעתו, ותרומה בזה"ז דהוי דרצון, ודאי נערכת כפי שווייה בתורת תרומה ולא כפי שווייה בתורת חולין, וה"נ איסורי הנאה דרצון הרי במציאות אין בהן שוה פרוטה, וכינ"ד יתכן שיהיו קדושין, ומה בכך דאס' היו מותרים היה בהן שוה פרוטה, אבל הרי השתא שהם אסורים אין בהן שוה פרוטה, וכ"ה צירושלמי בפ"ק דקדושין הביאורו הרמב"ן והרשב"א כאן, דאיסורי הנאה דרצון אינם שוים כלום ואינה מתקדשת בהם, וכ"כ הריטב"א קדושין נ"ו ב' ע"ש, וכן בתו' הר"פ פסחים ז' ע"ש, וכבר הקשה כן בצ"ש אה"ע סי' כ"ח ס"ק נ"ב, ובאמת הרמב"ן והר"ן פירשו סוגיין דאי חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, לא מיתסרו מדרבנן אלא באכילה ולא בהנאה, והלכך שפיר מקודשת בשיש בהנחתה שוה פרוטה, [ועי' תו' ב"ק ע"ב ב' ד"ה דאין], ונראה דאין הכרח מסוגיין דבאמת למ"ד חולין שנשחטו בעזרה דרצון דמותרים בהנאה, דסוגיין יש לפרש דה"ק דאלמא קסבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, ואלמא נמי דקסבר דאי דרצון לא מיתסר בהנאה, וכ"מ בלשון הרמב"ן, ולמאי דמסקינן דר"ש מצי סבר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא, תו שפיר י"ל דמאן דסבר דרצון סבר שפיר דאף אסרוס בהנאה מדרבנן, ובאמת המקדש בהם אינה מקודשת, ועי' לעיל כתבנו ליישב.

והא דא"ר ארצב"י א"ר בפסחים ז' א' דהמקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין, ופירשו בתו' שם דמתפרש מסוף שש, ומשמע דבשעה ששית עזמה חוששין לקדושין אע"ג דאסורה בהנאה מדרבנן, יש לפרש

או כמ"ש הרמב"ן במלחמות שם דכיון דאכתי לא בדילי אינשי מיניה חששו חכמים דאכתי לאיחלופי בחמשים ולכך אמרו דחוששין לקדושין, א"נ כמ"ש הר"ן שם דחיישינן שמא באמת קידש בחמשים, דחמשים בששית מיתלפו, א"נ יש לדקדק מזה דחמץ נוקשה, דהיינו חיטי קורדניתא, לא מיתסרו בהנאה אלא מסוף ששית, ולא בששית עצמה, וכיון דבא לומר חיטי קורדניתא לכך אמר משש ולמעלה, [שו"מ שהקשה כן הגרע"א ז"ל במערכה אות ב' על תו' דמנ"ל לחדש חילוק בין חד דרצון לתרי, והרי עדיפא לומר דנוקשה שרי בששית], אבל לומר דמקדש באיסורי הנאה דרצון מקודשת, הוא דבר שא"א, דהא סו"ס אין בו שוה פרוטה, ומ"ל אס' חכמים גרמו לכך או שאר סיבות, א"נ נפרש כפרש"י דמשש שעות ולמעלה ר"ל מתחלת שש, וכפשטא דגמ' שם כ"א ב', ואע"ג דלא הוי דומיא דמשש שעות ולמעלה דאמרו שם ד' ב', דר"ל מסוף שעה ששית, וכ"מ ברש"י כ"א ב' דמשעה ששית דרב לא מתפרש כשאר משעה ששית.

ומיהו בתו' בסוגיין כתבו דחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין משום דהוי בשעות דאורייתא, אבל חמץ נוקשה בשעה ששית חוששין לקדושין, וכ"כ בחולין ד' ב' דהא דמבואר פסחים כ"א ב' דחמץ דרצון בשעות דרצון חוששין לקדושין [נ"ע אי מבואר שם כן], היינו למיחש אבל אס' בא אחר וקידשה לריכה גט משניהם, ונראה דבאמת מעיקר הדין אין כאן קדושין דגס איסורי הנאה דרצון אינם שוים פרוטה, אלא דמשום חומרא דאשת איש החמירו חכמים לחוש לקדושין בדבר שאין לו עיקר מן התורה, משום דלא מיפרסמא מילתא כולי האי דאסור בהנאה, ובזה מובן דחילקו בין חד דרצון לתרי דרצון, דהיינו בין שעות דרצון וחמץ דרצון, לבין שעות דאורייתא וחמץ דרצון או חמץ דאורייתא ושעות דרצון, ולכאורה תמוה מה ראו על ככה, ומה מקום לחלק ציניהם, אבל למש"כ דאינו אלא תקנת חכמים משום חומרא דאשת איש, שפיר ניחא דלא החמירו אלא במידי דכולי דרצון, דחששו דלא ידעו שהם איסורי הנאה.

בשו"ע אה"ע סי' כ"ח סכ"א המקדש באיסורי הנאה דרצון לגמרי שאין לו עיקר דאורייתא מקודשת כו', ממה דכתב בתר הכי

לא כתבו אלא דחוששין לקדושין, וכמ"ש תו' בהדיא בחולין ד' ז', [ואף דבחולין שנשחטו בעזרה קתני סתמא דמקודשת ומזה דקדק הרא"ש, ע"כ דלמאי דס"ד הו' דחקינן דמקודשת לחומרא קאמר, דהא לא יתכן דהמקדש באיסורי הנאה דרבנן שאינם שוים פרוטה דיהא קדושין דאורייתא], ואף הטור שכתב דדעת הרא"ש דמקודשת, יש לפרש נמי דרק לחומרא קאמר, וסמך על מש"כ דחמץ דרבנן בשעות דאורייתא אינה מקודשת, והיינו אף לקולא, וממילא מובן דבחמץ דרבנן ושעות דרבנן דאמרינן דמקודשת דהיינו לחומרא, דלא יתכן לחלק בין חד דרבנן לחרי דרבנן בדאורייתא, ודברי המחבר נע"ג, ועי' צבהגר"א, ועי' במערכה של הגרע"א בפסחים ו' אות ד' שכבר נתקשה על המחבר מדברי התו' בחולין הנ"ל. (ע"ז סי' י"א סק"ב).

(ג) ב"א ב' נמצאת אומר אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה דר"מ כו', בע"ז כ' א' ומתנת חנם גופה תנאי היא דתניא לא תאכלו כו' אחד גר ואחד נכרי בין בנתינה כו', ויש לעי' א"כ כוליה קרא ל"ל, והא כיון דלא דריש ר"מ לא תחנם לאסור מתנת חנם, ממילא ידעינן דלעכו"ם בין בנתינה בין במכירה, וגר תושב נמי לא עדיף מעניי ישראל, דכמה שיש מחיוב דקה חייב לתת, וכשכבר יצא יד"ת, הרי הוא מוכר לעניים כדרך שמוכר לעשירים, וחייב להחיותו דגר נלמד מקרא דגר ותושב וחי עמך כמ"ש רש"י, ולא משמע לומר דאינטריך האי קרא כי היכי דלא נדרוש לא תחנם לאסור מתנת חנם.

וצ"ל דעיקר קרא אחי להקדים נתינה דגר למכירה דעכו"ם, ואע"ג דמאז דרשינן לה מ"מ כוליה קרא נמי להכי הוא דאחי, ברם הקדמה זו כבר נתקשו בה בתו' ע"ז שם ד"ה ורבי דאף בישראל לא מצאנו חיוב זה, דהא חיוב דקה אינו מונע מלמכור נכסים, ומה שחירצו דנכלה שאינה שוה למכירה אלא דבר מועט שלא היו עכו"ם מצויים ביניהם, ולגר היא שוה כל ערכה שהרי יאכלנה, בכה"ג יש מצוה להקדים לגר, ז"ע דהא בגוונא שממנות דקה אין לחייבו לתת לגר איירינן, דאל"ה הרי גם אם אין לו נכלה חייב לתת לו שחוטה, וא"כ מה בכך שהפסדו מועט וריוח הגר מרובה, הא מ"מ אין לנו להפסידו, ואם משום

דבחמץ דאורייתא ושעות דרבנן או איפכא הו' ספק מקודשת, מצוה דמש"כ דבאין לו עיקר בדאורייתא מקודשת היינו מקודשת ודאי, והדבר תימא שזה נגד כל הראשונים ז"ל ולא נמצא מי שסובר כן, דדעת רש"י דאף בחיטי קורדנייתא בשעה ששית אין חוששין לקדושין, וכן דעת הרמב"ם בפ"ה מה' אישות ה"א וכמבואר במ"מ ובטור כמ"ש בכ"מ שם, ומ"ש בכ"מ שם דהר"ן נקט דדעת הרמב"ם דבחמץ דרבנן בשעות דרבנן חוששין לקדושין, לא נזכר כן בר"ן, ורק לענין חמץ דאורייתא מתחלת שש בזה כתב דדעת הרמב"ם דאין חוששין לקדושין, ודלא כדעת הרמב"ן, גם עיקר דברי הכ"מ קשים טובא דהרמב"ם פסיק ותני דהמקדש באיסורי הנאה אפילו מדצריהם אינה מקודשת וסיים כגון חמץ בשעה ששית, ואיך יתכן כגון זה בא לומר איפכא דחמץ דרבנן בשעות דרבנן חוששין לקדושין, [ומה שלא הזכיר הרמב"ם חיטי קורדנייתא יתכן דס"ל דלאו חמץ נוקשה נינהו, אלא חמץ גמור, ובכל אופן זו שאלה לכל הפירושים, ואין לדייק מזה כלום], ומהיכן יעלה על דעת הקורא כמו אלה, בזמן שבגמ' לא נזכר רמז מזה, וכן דעת הראב"ד בהשגותיו לבעה"מ, וכן דעת הרמב"ן במלחמות פסחים ו' דבכל איסורי הנאה דרבנן אינה מקודשת, ורק בחמץ בשעה ששית חששו דעדיין עוסקים בהם ואין איסורם ברור כ"כ, וכן דעת הרשב"א קדושין נ"ח שפירש דלמאי דבעינן למימר דר"ש סבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ולכך מקודשת, דפליג אדרב, או דסבר דשרו בהנאה, וכן דעת הר"ן בפסחים ו' דרק משום דחמש בשש מיחליף חוששין לקדושין בנוקשה בששית, אבל בשאר איסורי הנאה דרבנן אין חוששין לקדושין אפילו אין להם עיקר בדאורייתא, עי' בדבריו סופ"ב דקדושין, וכן דעת הריטב"א קדושין נ"ו ז', וכן בשה"ג בשם ריא"ז פסחים שם כתב דאף בשעה ששית אינה מקודשת דכיון דאסור בהנאה מדרבנן הרי אין צו שוה פרוטה, וכן דעת המאירי פסחים ו', והדבר גם מצוה צירושלמי שהציאו הרמב"ן והרשב"א בקדושין שם, וגם תו' והרא"ש שדקדקו דמשמע דוקא משעה ששית ולמעלה ולא בשעה ששית עצמה, וחילקו מכאן זה בין חמץ דרבנן ושעות דאורייתא או איפכא לבין חמץ דרבנן בשעות דרבנן,

ריוח הגר נחייצו למכרו לגר וירויחו שניהם, ועוד דאין ערך לחפץ אלא כפי מקומו ושעתו, וגם לגר אין לחשבו יותר ממחיר נצלה בשוק, שהרי גם הוא יכול לקנות נצלה מישראל במחיר הזה, ועו"ק דאטו ישראל שנתערבה לו תרומה [שצאת ליד כהן] בחולין, מי נחייצו לתת המדומע לכהן עני ולא יהא רשאי למוכרו לכהנים בדמי תרומה, משום שלעני הוא שוה כל ערכו, והוא יקבל רק דמי תרומה, וכן ישראל שירש תרומה מבית אבי אמו כהן, ועו"ק דר"י קאמר דלהקדים לא נריך קרא כיון דגר אתה מצווה להחיותו ועכו"ם אי אתה מצווה להחיותו, ואם נתחדשה כאן הלכה זו דאף כשאינו חייב לתת לגר מחמת מצוה דלהחיותו, מ"מ נצלה שדמיה למכירה מועטין ולגר היא שוה כל ערכה חייב לתת לו, איך נדע דין זה מסבא דלהחיותו.

ובתו' הר"פ בסוגיין וכן בתו' הרא"ש חולין קי"ד ז' כתבו לפרש דרך צמחנה מועטת אמרה תורה להקדים נתינה לגר למכירה לעכו"ם, או דנפרש להקדים נתינה דגר לנתינה לעכו"ם ומכירה לגר למכירה לעכו"ם, דהא לר"מ קיימין דבין גר ובין עכו"ם בין צמחנה ובין צמחירה, ולשון הגמ' מתפרש להקדים נתינה לגר לנתינה לעכו"ם וכן מכירה לגר למכירה דעכו"ם, ולפי זה מתפרש שפיר הא דקאמר ר"י דלהקדים לא נריך קרא כיון דגר אתה מצווה להחיותו ועכו"ם אין אתה מצווה להחיותו, [והיינו להקדים דר"מ, דהא היינו דקאמר דא"א לפרש כר"מ ולאוקמי או להכי], אבל קשה דא"כ מ"ט דר"מ דהא שפיר קאמר ר"י דא"א קרא להכי.

ולו"ד ז"ל היה אפשר לפרש דלהקדים ר"ל דאשמועינן די' מצוה צמחנה לגר, דמהא דמצוה להחיותו היה אפשר לומר דהיינו דוקא כשחיותו תלוי בכך, או שאינו חייב לתת לו צמחנה כמזאת נדקה, אלא רק להלוותו כדי לחיותו, ואפשר גם דאי לאו, או, הוי ילפינן מהא דכיל קרא עכו"ם וגר צמחנה ומכירה דליכא מצוה נתינה צגר, ואשמועינן האי קרא דאיכא מצוה לתת לו ואף להרוחמו, אבל אה"נ דאם מחמת מצוה אין לחייצו בצדקה זו, רשאי למכור לנכרי וליטול המעות לעצמו, וכן רשאי למכרו לג"ת ולקבל מעותיו, וכן אם אמנם חייב לשמש בסכום זה למצות נדקה,

אלא שמעדיף לתתו לעניי ישראל, וגם מן הדין מסתברא שהם קודמים, שפיר מוכרה לג"ת או לעכו"ם ונותן המעות לעניי ישראל, ובגמ' נקטו להקדים משום דהיינו פשטיה דקרא דזה עדיף, אבל לא צא לומר דמכירה לעכו"ם נמי יש צא ענין כל דהו, ועיקרו רק לומר דנתינה לג"ת הוי מצוה, אבל מכירה לעכו"ם רשות, ושם זה בכלל מה שחירך הר"פ דרך צמחנה מועטת אמרה תורה להקדים, ור"ל כשאין משקל לתמורה שיקבל מן המכירה, בזה יש להעדיף נתינה דנתינה מצוה, אבל אם יש לקבל התמורה מן המכירה אם לעצמו אם לעניים אחרים בזה לא איירי קרא, ור' יהודה סבר דמהא דמצוה להחיותו כבר שמעינן נמי דמצוה לתת לו גם להרוחמו, וא"צ קרא להכי, ומה שהזכירו בגמ' דעכו"ם אין מצווה להחיותו, הוא משום דהא קרא צלהקדים איירי, (ושם נמי אם היה מצוה להחיות לעכו"ם והיה אסור לתת להם מחמת חנם דהיה מקום לדון אי נתינה לגר עדיף או מכירה לעכו"ם), וגם יש בזה לומר דלר"מ אינו רשאי למכרה לעכו"ם ולתת המעות לג"ת, דכיון דאם יתן הנצלה לג"ת ירויח טפי, הר"ז בכלל מצוה להחיותו, ועכו"ם אינו מצוה להחיותו, וחייב לתת הנצלה לג"ת, אבל אם יש לפניו שני ג"ת ואין אפשרות לחלק הנצלה מחצה לזה ומחצה לזה, רשאי למכרה לאחד מהם וליתן הדמים לשני, דבזה מקיים צשניהם וחי עמך.

ובב"מ ע"א אי אמרינן דאם כסף תלוה את עמי דעמי קודם אפילו לעכו"ם צרביה, והתם הדבר מובן דעיקר מצוה אס כסף תלוה היינו לחייב את המלוה להלוות צחנם, אף שמפסיד ע"י זה מה שהיה יכול להלוות לעכו"ם צרביה, דלית לן לאוקמי קרא דוקא כשמעומיו צטלים ואינו מוצא עכו"ם שילוו צרביה, ונמצא שהמצוה היא לוותר על ריוח זה לטובת ישראל, ומיהו אם עיקר פרנסתו היא מהלוואות צרביה לעכו"ם, הר"ז כנריך למעומיו לעיסקא דפרנסתו, שאינו חייב להפסיד ולהלוות, ע"י צאהצת חסד פ"ה ה"ג וה"ה, ונראה דכונת תו' צתירוצ' דמתנה מועטת, היינו נמי על דרך זה שמהא מצוה מיוחדת על הפסד מועט זה של נצלה לחייב לתת לגר, ולא למכרה לנכרי, וכמו הפסד הרביע שנתחייצו צמצוה דאם כסף תלוה.

מעין יוליך הנאה לים המלח, וכאילו מוציא מרשותו דבר היתר כנגד הנחת האיסור, וזה לא חייבוהו חכמים, וגם מעות מקח חשיבי כאילו נגרמו ע"י האיסור, ואין נאסרין בגרמא.

להשתכר באיסורי הנאה כגון להוליך פירות ערלה לעכו"ם בשכר, משמע בתו' פסחים כ"ז ב' ד"ה ואבר דאסור מדאורייתא, ואף בחנם אם העכו"ם יחזיק לו טובה, דהא כתבו דאף אי נער בע"ח דאורייתא מ"מ אסור לפרוק י"ג בפני העכו"ם משום שיכיר לו טובה, ובתו' הרשב"א הגדמ"ח שם כתב בהדיא דמיתסר מדאורייתא.

ומסוגיא דפסחים שם דמצואר דאסור להושיט אבר מן החי של העכו"ם לכלבו, אם אבר מן החי אסור בהנאה, י"ל דהוא מדרבנן, ואף דלפי זה הו"מ לשנויי דברייתא אסור דאורייתא אחי לאשמועינן, ולכך נקט לז"ג, י"ל דהא"נ ועדיפא וקושטא קמשני, גם י"ל דאי לא תאכלו משמע אסור הנאה, הרי גם לז"ג יהא אבר מן החי אסור בהנאה, והא דבגמ' שם אייתו קרא דלא תאכל הנפש עם הבשר דנאמר לישראל, ולא אייתו קרא דאך צטר צנפשו דמו לא תאכלו דנאמר לז"ג, י"ל דהוא משום דהיה אפשר לומר דלא תאכלו הנאמר צנן נח אינו כולל אסור הנאה, לכך הציאו קרא דנאמר לישראל, אבל לצטר דנאמר לישראל תו יש להשוות לא תאכלו דנאמר לז"ג ללא תאכל דנאמר לישראל, ולמאי דס"ד דמיתסר בהנאה, הרי גם לעכו"ם יהא אסור בהנאה, ולפי זה אין לעכו"ם בעלות עליו, והרי ישראל המושיט כמושיט אבר מן החי שלו וחשיב נהנה ממנו, וזה ודאי מיתסר מדאורייתא, וא"נ אם עושה בשליחות העכו"ם הרי יש כאן לפני עור ממש, כיון שהעכו"ם משמש צו לכלבו, ולפי זה אין מכאן ראיה אף לא לאיסור דרבנן בעושה בשל אחרים.

ועיקר הדבר נראה מחודש לומר דהנחת שכר פעולה באיסורי הנאה תחשב כהנאה מאיסורי הנאה, ולא כגרמא, (גם לפי זה היה מקום לומר שהדמים יותפסו מדאורייתא דקרינא ביה כל שאתה מהייה הימנה, כיון דחשיב נהנה ממנה ממש עד דמיתסר מדאורייתא, וזה נסתר מסוגיא דע"ז ס"ז א'), גם מהא דשרינן לשכור צי"ג בשכר שם ס"ג ב' מוכח דלא מיתסר

יש לעי' לר"י דדברים ככתבן, בשלמא לעכו"ם במכירה משום דאסור ליתן להם מתנת חנם, אבל לגר בנתינה, הרי אם לפי חובת הדקה אינו חייב לתת את ערכה לדקה שפיר רשאי למכרה לו, וכן אם חפץ לשמש במעוטה לעניי ישראל, וא"כ מאי פסקיה קרא לגר בנתינה, ואפשר דהא"נ וקרא ה"ק לגר אפשר בנתינה ולעכו"ם רק במכירה, א"נ שמה נדייק מהאי קרא דאם ליכא עכו"ם ואין צידו אלא לתתה לג"ת, דאינו רשאי למוכרה לו אלא חייב לתתה לו במתנה, ואף אם יחפץ לשמש בדמים לעניים, דכיון דאין לה דמים אלא מתנת הג"ת הרי הוא קודם לזכות בה, ול"ע.

ד) למכור איסורי הנאה או לתתם במתנה אסור מדאורייתא, כמצואר פסחים כ"א ב' דא"ר א"כ"מ שנאמר לא יאכל כו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב בדרך שפרט לך בנבילה כו', הרי בהדיא דאי לאו דכתב לגר אשר צעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי היה אסור לתת ולמכור, וכ"ה בתו' ע"ז ס"ז א' ד"ה בדמיהן, ובמל"מ פ"ה מיתסר"ת ה"ח הציא בשם שה"ג בשם ריא"ז דלוקה, אבל הרמב"ם בפ"ח ממ"א הט"ז כתב דאין לוקין, ועי"ש במל"מ.

עבר ומכר אם מותר לו להשתמש בדמים הדבר במחלוקת דדעת רש"י חולין ד' ב' וכן בתו' שם וברא"ש קדושין נ"ו ב' דלמכר עצמו אסור להשתמש בהן מדרבנן, והרא"ש שם הציא גם הירושלמי דשם דאין תופסין דמיהן והמעוטה גזל צידו, ומצואר דלא ס"ל דמהירושלמי הזה מוכח דשרי אף לעצמו, ודלא כמו שהוכיחו מזה הרמב"ן והרשב"א, עי' ע"ז ס"א סק"ב, וכ"כ בבהגר"א אור"ח סו"ס תמ"ג שאין הראיה מוכרחת, ודעת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והר"ן דאף לעצמו שרי, וכ"נ דעת המחבר באור"ח סו"ס תמ"ג [ועי"ש במ"ב ס"ק ט"ז], וסי' ת"ג ס"ד, ואף דמסבירא ראוי לחכמים לאסור כה"ג דהא עיקר איסור המכירה מדאורייתא הוא משום שיהנה בדמים, וא"כ איסור השימוש בדמים יש בו תועלת לעיקר איסור ההנאה, צ"ל דכיון דגלי רחמנא שאין תופסין דמיהן, הרי חזינן כנגמר האיסור במכירתו, שכבר זכה בתמורתו, ועכשיו איסור השימוש הוא

מדאורייתא, דלמעוטי תיפלה אינו צדין להחיר
איסור דאורייתא, וגם בגמ' שם לא דנו אלא משום
דרוזה בקיומו ולא משום דמשתכר ביי"ג, ואם
תרוייהו דרצנן ל"ק שהזכיר רוצה בקיומו ולא
הזכיר משתכר אבל אם משתכר מיתסר מדאורייתא
איך שציק דאורייתא ואדכר דרצנן, ודוחק לומר
דכיון דזוכה בשכרו לאחר שגשג, לא חשיב נהנה
מאיסורי הנאה וצ"ע ס"ג ב' כתבנו ליישב.

טור או"ח סימן ת"נ ול"ד להא דתניא בתוספתא
משכיר אדם חמורו לעכו"ם להביא עליה חמץ
ממקום למקום כו', יש לתמוה דלעיל בסימן זה
הביא דברי הר"ש דאסור להשתכר באיסורי הנאה
כדבר ידוע ומפורסם וכן מצאנו ברא"ש בשטמ"ק
ב"מ ל"ב ב' ושם משמע דמיתסר מדאורייתא,
וכדעת תו', והבא שנה בסתמא דמותר להשכיר
חמורו להביא עליה חמץ, וכבר נתקשו בזה צ"ח
ובמ"א, וגראה דעתו ז"ל דלא אסרינן להשתכר
באיסורי הנאה אלא בגוונא שחיוב השכר נעשה רק
ע"י האיסורי הנאה, כמו בעובדא דלעיל שאפו
העכו"ם חמץ בתנורו שחיוב השכירות חל ע"י
אפיית החמץ, משא"כ הכא דחיוב השכירות חל ע"י
שכירת החמור וצין שיוליך עליו מנה וצין שלא
יולך עליו כלום ישאר בחיוב השכירות, והלכך אף
שאמר לו בפירוש השכיריני חמורך שאני צריך
להוליק עליו חמץ, מ"מ שכרו מותר, והרי אם אמר
לו השכיריני חמורך להוליק עליו מנה כי החמור
שלי הנני צריך להוליק עליו חמץ, הרי פשיטא
דשכרו מותר אע"ג דע"י האיסורי הנאה שתופסים
את חמורו הו"לך לשכור את שלו, וה"ל כשמוליך
החמץ על שלו נמי חזינן שהו"לך לשכור חמורו
למלאכה מחמת החמץ שיש לו, אבל לא חשיב
שהחמור משתכר באיסורי הנאה, וזו נראה גם כונת
הריב"ש בסי' ת' שכתב דה"ט דשרי לפי שאינו
נהנה בגוף האיסור עצמו ואף לא בדמיו אלא
שהדבר האסור גרם לו הנאה, ולא משמע דלא
פסיקא ליה כלל איסור משתכר באיסורי הנאה,
[וכעת ראיתי במחנה אפרים על הרמב"ם בפ"ג
ממ"א ה"ט ז' דנקט כן בדעת הריב"ש], דהריב"ש
בקי בדברי התו' ולא היו סתים דלא כוותייהו, וגם
רבו הר"ן כתב בחידושי פסחים כ"ב ב' כדברי
התו', אלא כונתו לחלק דכה"ג לא חשיב כמשתכר
באיסורי הנאה, וזו נראה גם דעת הרשב"א

בתשובה סי' קע"ז שכתב דלא מיתסר השכרת ביתו
לחמץ משום משתכר באיסורי הנאה אלא ציושב
ומשמר, הנה פשוט לו ז"ל דציושב ומשמר איכא
איסור משום משתכר באיסורי הנאה, ומ"מ
במשכיר ביתו שרי, וזו נראה גם כונת המ"א ב"ק
י"א שכתב דאיירי במשכיר את החמור סתם, ואין
כונתו שלא הוזכר ששוכרו לחמץ, דהא בהדיא שנינו
בתוספתא שמשכירו להוליק עליו חמץ, וכמשה"ק
במ"א, אלא כונתו שחיוב השכירות חל שלא ע"י
הולכת החמץ, והלכך אף ששוכרו להוליק חמץ שרי,
וכמש"כ, וע"ע במ"א סק"ה, [ועי' במרדכי פ"ב
דפסחים שכתב בשם אבי העזרי דמותר להשכיר
חמורו להוליק עליו חמץ דמדאמרו ע"ז ס"ב א'
קנס הוא שקנסו בעכו"ם וצ"ע משמע דבשאר
איסורי הנאה שרי, ומשמע דלא קים ליה כלל
איסור משתכר באיסורי הנאה, ומיהו בלא"ה אין
משם ראיה דהא התם לענין לאסור הדמים איירינן,
וזה ודאי לימא בשאר איסורי הנאה, ואכתי י"ל
דמ"מ מיתסר לעשות כן].

ברם אף שכן צריך לפרש כונת הטור, אבל הדבר
קשה דצ"ע ס"ב א' חנן נמי כי האי ליטנא
השוכר את החמור להביא עליה יי"ג שכרה אסור,
ואם חיוב השכירות אינו תלוי בהולכת היין היה
מקום להחיר, ואף אם נימא דמ"מ חשיב רוצה
בקיומו ומיתסר ביי"ג, אבל אכתי קשה דבגמ' שם
ס"ה א' פרכינן הא תו ל"ל היינו רישא ומשנינן
סיפא אינטריכא ליה, ואם איתא דבזה ליכא משום
משתכר באיסורי הנאה, הרי יש כאן חידוש דאפילו
הכי שכרה אסור, ולא שמעינן לה מרישא, דברישא
הרי איכא איסורא דמשתכר, [אח"כ ראיתי ב"מ
י"ד סי' קל"ב ס"ז ובאו"ח סי' ת"נ בזה עי"ש],
ושמא יש לחלק בדמיתני' דע"ז איתא השוכר את
החמור להביא עליה יי"ג, ואילו בתוספתא דפ"ב
דפסחים איתא משכיר אדם חמורו לעכו"ם להביא
עליה חמץ כו', וכשהשוכר שוכר להביא יי"ג י"ל
דאין דעתו להתחייב בשכירות אלא עם הולכת היין,
משא"כ כשמשכיר להביא יי"ג, הרי חוב השכירות
חל מיד עם השכרתו, כטובת המשכיר, ול"ע.

ולדאמור לכו"ע אסור להשתכר בכל איסורי
הנאה ולאז דוקא צ"ע, וכמו שהוכיחו
תו' פסחים כ"ב ב', ולדידהו מדאורייתא מיתסר,
ובמ"ב סי' ת"נ ס"ק כ"ה כתב דהמתירין לשכור

ור"י ודאי אף בגדולים פליג, ולפי זה פלוגתתם בדרכנן עד כמה הקיל ר"ש באין מתכוין, ומדאורייתא אין חילוק בין גדולים לקטנים כלל, ואף קטנים שרי לר"ש.

אבל לל"ז יש לתמוה כיון דאין מתכוין אסור לר"י מדאורייתא כדמוכח שבת קל"ג א' זכאים ז"א ב', מה מקום יש להתיר לא אפשר ולא קמכוין, אטו אשכחן היתר בשעת הדחק מדאורייתא, הרי לא אפשר דכוליה שמעתתא אינו אלא דומיא דגדולים שבת כ"ט ב' וכיו"צ וכמש"כ בתוד"ה לא, ואינו אלא מעין שעת הדחק, ואף דעיי"ז מינכר טפי שאינו מכיון, אבל אין לחלק דאורייתא בכמו אלה, ועו"ק דמנ"ל לאצ"י למשווי פלוגתא בין ר"י ור"ש צדין לא אפשר וקא מיכוין, כיון דלא מנאנו מפורש דר"י שרי בלא אפשר ולא קא מיכוין, ולמעוטי בפלוגתא עדיף וכן דלר"ש אין להתיר מטעמא דלא אפשר, ה"נ נימא לר"י, ועו"ק דהא קיי"ל כר"ש כדאמר שבת ז"ה א' ואצ"י גופיה אמר שבת כ"ז א' דרבה עבד כר"ש בגריה, וכן בל"ק תרויהו כר"ש ס"ל, ואילו בהך ל"ז תרויהו פליגי אליבא דר"י, ועו"ק לל"ק דפליגי אי ר"ש שרי באפשר, מ"ש דנקטו פלוגתייהו במס' פסחים ובדבר מחודש הנאה הצאה לו לאדם בע"כ, ואמאי לא איפלגו בשבת אי שרי ר"ש אף בקטנים או רק בגדולים וכדנחלקו שבת כ"ט ב'.

ולבן נראה דאין מתכוין גבי איסור הנאה קיל טפי מאין מתכוין דכל איסורים שבמעשה, וכמש"כ מרן זללה"ה באו"ח סי' נ' סק"ו הובא בחו"צ שבת סי' כ' סק"א, דאיסור התלוי במעשה אף שנעשה באין מתכוין מ"מ אין שום שינוי במעשה שנעשה, דהזכרת נקל"ה ואש המערכה כזה, [וגם אף בגוונא דלא הוי פ"ר מ"מ ידע שהדבר יעשה], משא"כ באיסור הנאה שהאיסור תלוי במציאות ההנאה, ואין הנאה אלא צדעת, והנכנס למקדש שלא לצורך, לא שייך לחייבו על הנאת הכל כשלא נתכוין לכך כלל, הלכך אף לר"י דדבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא בכל איסורין שבתורה, מ"מ באיסור הנאה אפשר דלא מיתסר שאין מתכוין אלא מדרכנן, ומיהו הכי קים ליה לגמ' דר"י אף באיסור הנאה קאסר אין מתכוין, אף דלא אשכחן ליה בהדיא, ומיהו דוקא בדאפשר אבל בדלא אפשר פשיטא דשרי דלא נאסר להכנס

חמור להוליך עליו חמץ סברי דאין איסור להשתכר באיסורי הנאה, ורק בע"ז אסור, ולא נמנא מי שסובר כן, [ושמא כונתו לדברי המרדכי שהבאנו לעיל], והרי הרשב"א בתשובה שמתיר להשכיר ביתו לחמץ פשיטא ליה דציושז ומשמר אסור, הרי דקים ליה דאף בחמץ אסור להשתכר, וכן בשעה"ש שם ס"ק י"ד נקט דהדבר בפלוגתא אם בשאר איסורין איכא איסור להשתכר, ובמ"צ שם סק"ט כתב דאיסור להשתכר הוא מדרכנן, ולא פירש מקורו, ולדעת תו' והרא"ש והר"ן כבר נתבאר לעיל דמשמע דהוא מדאורייתא, וצריטב"א בשטמ"ק ב"מ ל"ב ב' כתב דאיסור קיום הי"נ הוא דרכנן ולכך נדחה משום נעצ"ח דאורייתא, אבל י"ל דרק בעושה בחנם כתב כן, דלא ס"ל דמה שהבעלים יחזיק לו טובה חשיב כמשכר, אבל משכר אכתי י"ל דמיתסר מדאורייתא, [אם כי מסבירא לא היה נראה לחדש צוה איסור דאורייתא וכמש"כ לעיל].

ובעיקר הדין להשכיר חמור להוליך עליו חמץ, ומסתברא דאית לן למינקט לאיסור וכמו שהציא במ"צ שם, דכיון דצירושלמי נשתלש הדין לאיסור בצדמה ובספינה ובצית, לית לן למינקט כהתוספתא דשריא, ומסתברא דמשנשתא היא, או דס"ל דחממו של עכו"ם שרי בהנאה, וכמאן דס"ל הכי צירושלמי, אבל למאי דקיי"ל דאסור בהנאה כמ"ש סי' תמ"ג ס"א אסור להשכיר, וכן מבואר ברמ"א סי' תנ"ס ס"ה, ונ"ע שלא הגיה צמ"א, ועי' צפר"ח ובצ"מ צכ"ז. (ע"ז סי' י"א סק"א).

(ה) ב"ה ב' איתמר הנאה הצאה לו לאדם בע"כ אצ"י אמר מותרת ורצא אמר אסורה, נראה דלתרתי לישי נאמרה פלוגתתם בלשון הזה, אלא דלל"ק מתפרש הנאה בע"כ הצאה לו לאדם מדעתו, והיינו אפשר ולא קמכוין, ולל"ז מתפרש הנאה דמדעתו הצאה לו לאדם בע"כ והיינו לא אפשר וקמכוין.

לל"ק אפשר דגם אצ"י מודה דלר"י גם לא אפשר ולא קמכוין אסור, והא דאמרינן כו"ע ל"פ דשרי היינו אצ"י ורצא אליבא דר"ש וכמש"כ תו', ולפי זה לא נחלקו אצ"י ורצא אלא אליבא דר"ש באפשר ולא קמכוין, ופלוגתתם אי ר"ש דוקא בגדולים שרי וכסא דומיא דמטה, או דאף בקטנים שרי ומטה דומיא דכסא וכדאמר שבת כ"ט ב',

וכיו"צ הוא, אלא דכשהאיסור הוא ליהנות, שפיר י"ל דכשהנאה צאה מעצמה ולא נתכוין לה, הרי אף ששמת ונהנה מ"מ אין זה האיסור ליהנות שאמרה תורה, ורק באיסור הנאה שייכא סברה זו, אבל בשאר איסורים י"ל דאף לא אפשר ולא קמכוין מיתסר מדאוריתא לר"י, והא דמחדשין פלוגתא בין ר"י ור"ש בהא, הוא משום דלר"ש כל מכוין חשיב נמי כאפשר שהרי יכול שלא לכוין, משא"כ לר"י דמשכח"ל לא אפשר וקמכוין, כיון דגם אם לא יכוין נשאר באיסורו, ולא אפשר ולא קמכוין דשרי באיסורי הנאה הוא פשוט לגמ' מסברה וממעשים בכל יום, ושפיר דיינין למילף מזה אליבא דר"י להחיר נמי לא אפשר וקא מיכוין.

ומשה"ק דהא קי"ל כר"ש, ל"ק דכיון דלר"ש לא משכח"ל לדון בלא אפשר וקמכוין, דכיון דיכול שלא לכוין ויהא מותר חשיב לעולם כאפשר, שפיר דנו אליבא דר"י, ואפשר עוד דאיכא נפקותא בפלוגתאן גם אליבא דר"ש, דאי לא אפשר וקמכוין מיתסר לר"י מדאוריתא, הרי גם לר"ש מיתסר מדאוריתא, אבל אי לר"י שרי, לא מיתסר לר"ש אלא מדרבנן, דכיון דהנאה שבאה מאליה לא חשיבא מעשה הנאה באיסור לר"י, הרי ה"נ לר"ש, ורק מדרבנן מיתסר משום שיכול שלא לכוין.

ומשה"ק לל"ק נמי ניחא, דכיון דהנאה הוא נידון אחר, שפיר י"ל דגם אצ"י מצי סבר דלא החיר ר"ש אלא בגדולים דלא אפשר, ומ"מ באיסור הנאה שרי אף באפשר ולא קמכוין, דבאיסור הנאה כל שאינו מכוין לא חשיבא הנאה כלל, ומיהו ק"ק דא"כ מנ"ל דר"י פליג גבי הנאה, וגם רהיטת לישנא דגמ' משמע דבמאי דפליגי ר"י ור"ש דהיינו בגרירה, בזה פליגי אצ"י ורצא אם גם דאפשר פליגי. (שבת ס' כ' סק"ג).

למקדש לצורך, וכן לא נאסר לדור בעיר שיש בה ריח של ע"ז וכיו"צ, [אבל בשאר איסורין דלאו הנאה, י"ל דאף לא אפשר ולא קמיכוין קאסר ר"י וכמש"כ שבת ס"ב סק"א, וז"ע בדברי התו' שהקשו מכתובות], והשתא נחלקו לר"י דאסר אין מתכוין בהנאה, ומ"מ צדלא אפשר, והיינו שהמעשה נעשה לצורך אחר, שרי, אם גם במכוין שרי, דלא חשיבא הנאה כשאינו צא ליהנות, והנכנס למקדש לצורך עבודה שרי אף כשיודע שיהנה מן הגל ושמת בכך, או"ד דכל שמכוין בקבלת ההנאה אסור, ואפשר גם דבכלל פלוגתאם אם אינו מכוין בהנאה מיתסר לר"י מדאוריתא, דאי מיתסר מדאוריתא, ואפילו הכי שרי צדלא אפשר, א"כ ה"ה לא אפשר וקמכוין נמי יש להחיר, אבל אי לא מתכוין בהנאה לא מיתסר לר"י אלא מדרבנן, א"כ דוקא דרבנן שרי צדלא אפשר, אבל במכוין דמיתסר מדאוריתא אסור אף צדלא אפשר, ואפשר דלאו הא צהא תליא, ומיהו אליבא דר"ש פשיטא דלא אפשר וקמכוין אסור, דכיון דלא מיכוין שרי, א"כ לעולם כאפשר חשיב שהרי יכול שלא לכוין להנאה וכשמכוין דינו כאפשר וקמכוין, ואף כשאין צידו שלא לכוין מ"מ כיון דצלה כונה שרי, הרי הכונה כקום ועשה לאיסור, וא"א להחיר, [ומיהו יש להסתפק אם זו סברה דאוריתא, עי' להלן], ועי' חו"צ שבת ס' כ' סק"ו, ועי' רמב"ן שבת כ"ט ז' שהקשה אהא דשרי ר"י בגדולים מהא דבכור ולא תירץ, וז"ע שלא הזכיר מסוגיין.

לא אפשר וקמכוין היינו בשאינו נהנה אלא ההנאה הצאה לו בע"כ, ואינו מוסיף ליהנות יותר מזה, אלא שיודע שתצא לו ההנאה ושמת בה, ואיירי שבגלל ההנאה לא היה עושה המעשה, והיינו לא אפשר, וגם ליכא פ"ר להנאה.

וא"ת וכיון דלא אפשר ולא קמכוין אסור לר"י צכה"ת כולה, ומ"מ בהנאה שרי, א"כ מנלן דאפשר ולא קמכוין בהנאה אסור לר"י כדאמרין דהיינו פלוגתייהו דילמא גם בזה מודה בהנאה דשריא, וי"ל דמתני' דכלאים דאסרה ללבוש כלאים להבדיל את המכס דאחיא כר"י כדאמר ב"ק קי"ג א', ע"כ מוכחא דגם בהנאה אסור באינו מכוין, דהתם הנאת הלבוש היא האיסור, ואינו מכוין לה. והשתא ניחא כל משה"ק, דהא דאשכחן קולא משום דלא אפשר, לאו משום שעה"ד

(ו) כ"ט א' מאן י"א אר"י רנצה"ק היא כו', יש לעי' הא מדאגביה קנייה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דאכיל ליה וכדאמר כתובות ל"א א', ודוחק לאוקמי בתחב לו חצירו צבית הצליעה והתחב מזיד ולכך לא מעל, או בשתחב לעצמו בלא הגזבה עי' תו' כתובות שם ד"ה דאי, ואפשר דחמץ בפסח כיון שאם יזכה זו יהיה איסורי הנאה לא אמרינן מדאגביה קנייה, אח"כ ראיתי שכבר

להשתמט מלהביא האשם, כיון דמ"מ חיוז האשם קיים וכשמטלס כחיוצו ללאת ידי שמים את התשלומין, הוא מביא האשם.

ואפשר עוד דהא דחשדינן תשלומי מעילה כממון ולא ככפרה וכמס"כ תו' כתובות ל' ב', היינו משום דחזינן דנפיק לחולין בשנינו רשות, וא"כ הר"ז כתשלומי מקח וממכר, דהא עדיין החפץ קיים והוא שוגג, ומ"מ זכה צו ונפיק לחולין, אבל לר"מ קדושין כ"ד ב' דהקדש בשוגג אינו מתחלל, י"ל דתשלומי מעילה כפרה הם ולא שייך בהו קס ליה דדרבה מיניה, וכמו בתשלומי תרומה, דהא שו להדדי דמזיק פטור בהו, ואינם מתחללים, וחייבים עליהם חומש, וגם איתקשו להדדי בגז"ש, ואף דאשכחן תשלומין גם צמוד ואינם כפרה, מ"מ בשוגג י"ל דניחנו גם לכפרה, ומיהו אין לזה הכרע, וגם התינו לזר פדא אבל לרצ דקצר בקדושין שם דגם לר"מ הקדש בשוגג מתחלל מאי איכא למימר.

ואפשר דבליעתו היינו הנחתו לענין שבת [כמס"כ תו' כריתות י"ד א' ערוזין כ' א' דהיינו טעמיה דר"מ], תלוי דדין בלוע לענין טומאה, דכל דחשיב בלוע לענין טומאה הרי הוא כאילו ליתיה והיינו הנחתו, וממילא לאביי נדה מ"ב ב' דבית הבליעה בלוע הוא, א"כ קדים ליה איסור שבת לחיוז מעילה, דמשהגיע לבית הבליעה כבר נתחייב לענין שבת, וחיוז מעילה דהיינו על אכילה אינו אלא לאחר גמר הבליעה וכמס"כ תו' כתובות ל' ב' ד"ה אי, וא"כ ליכא משום קס ליה דדרבה מיניה, ואף לרצא בגדה שם דבית הבליעה בית הסתרים הוא, הא כתבו תו' חולין ע"א א' דהיינו דוקא תחלת בית הבליעה אבל סוף בית הבליעה גם לרצא הוי בלוע, וחיוז האכילה הוא משינא מבית הבליעה, [ואין להקשות א"כ אמאי חשיב ליה ר"מ צ"ש אוכל אכילה אחת, דמ"מ צמעה אחד מתחייב, והרי גם לת"ק חיוז יוהכ"פ בגמר ככותבת ואינך חיוזי בגמר כוית, ואין לומר דאירי דאכל החלב באחרונה, דבכוליא בחלצה או בדמלי תמרי כדמוקמין לה בכריתות שם לא שייך לכוין מה בתחלת הבליעה ומה בסופה, וע"כ דגם כה"ג חשיב אכילה אחת, ומה"ט נמי אין להוכיח מזה דחיוז אכילת יוהכ"פ הוא ככל שאר איסורים על הנאת גרונו ולא על הנאת מעיו וכמו שנסתפק

הקשו כן הגרע"א והצל"ח והמנחת ברוך ז"ל, עי"ש.

והא דפטור מקרבן פרש"י ותו' דכיון דפטור מקרבן וחומש פטור נמי מקרבן, ומשמע לבאורה דאפילו אם ישיב הקרבן וחומש כמו שהוא חייב ללאת ידי שמים כדאמר ב"מ ז"א א', נמי לא יוכל להביא אשם, דאין כאן חיוז, והדבר קשה בצבא דלמה זה יהא נעדר מכפרה בזמן שרובה לקיים חיוצו ללאת ידי שמים, ובפשוטו אפשר לומר דה"נ דאם ישיב התשלומין באמת אף יוכל להביא האשם, אלא דכיון דא"א להביא האשם קודם התשלומין כדאמר ב"ק קי"א א', והתשלומין א"א לחייבו משום קס ליה דדרבה מיניה, ממילא א"א לחייבו האשם, והיינו דקתני לא מעל שאינו בחיוז תשלומי מעילה, אבל אין כאן פטור מעיקר חיוז האשם, ולכך כששילם ללאת ידי שמים שפיר יכול להביא האשם, [ואפשר גם דכבר חייב באשם, דבאשם הלא אין פטור קס ליה דדרבה מיניה כמס"כ תו', וכיון שיכול להביאו חייב להביאו, ומיהו כיון שהיה יכול למנוע הבאתו ע"י שלא יביא התשלומין, לא מסתבר שיהא עכשיו חיוז גמור], ואולי אפשר לפרש כן גם כונת רש"י ותו'.

ולאחזקו ל"ק משה"ק בקנה"ס סי' כ"ח סק"א בהא דתנן כריתות י"ג ב' יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד וקאמר ר"מ אף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב, ומשמע ודאי דרק לאוסופי קאמי, ואמאי חייב אשם הלא קס ליה דדרבה מיניה באיסור שבת, וחייבי מיתות שוגגין נמי פטורין מדתנא דבי חזקיה, ולמס"כ דחיוז האשם איכא גם צקס ליה דדרבה מיניה, אלא דכיון דנריך להקדים התשלומין והתשלומין קס ליה דדרבה מיניה ממילא א"א לחייבו, אבל אם שילם ללאת ידי שמים ודאי מביא אשמו, ממילא ניחא דהתם עיקר מאי דאמו לאשמועינן הוא בהלכות איסור חל על איסור לומר שיש כאן כל החיוצים, ושפיר שייך למינקט חיוז האשם אף כשאין צ"ד יכולים לכופו להביאו, ובלא"ה חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם, ועכ"פ לא היה לר"מ להמנע מלהוסיף שתי חטאות דשבת ודיוהכ"פ [כדמסקינן בכריתות י"ד א' דקסבר ערוז והוצאה ליוהכ"פ ולאפשי חטאות קאמר שבת], אע"ג דעי"ז יש צידו אפשרות

כזוה במנח"ס, מדחשיב להו בהדדי, דאף אם הם
זא"ז נמי שייך למחשביניהו, ואף שהכל נעשה בכח
אחד מ"מ כיון דלאו בעידנא הוא ליכא משום קס
ליה דדרבה מיניה, ע"י מש"כ בכחוצות ל"א א'
דהכי משמע מהא דבעינן דר' אבין לטעמא
דעקירה לורך הנחה, ועי"ש מש"כ לחלק מעבד
וגד, [ומיהו לדעת ריב"ז צ"ח כחוצות ל' ב' גם
כה"ג חשיב צ"ח]. — ובאמת למאי דמוקמינן
לה בדמלי תמרי אפשר גם לפרש דאירי דליכא
חיוצ שבת אלא אתמרי כגון שצשעת עקירה חשב
לאכול החלב באותו רשות ורק התמרי חשב להוציא,
וממילא אין חיוצ שבת וחיוצ מעילה באין כאחד,
דא"ל ללמנא שצליעת שניהם תגמר צ"ח, אלא
דפשטא דלישנא דר"מ מתפרש שיש איסור הוצאה
בכל מה שצפוי.

ובמש"כ שם בקנה"ח דכיון דאין ממשכנין לחייבי
אשמות א"כ הא דקתני מעל היינו רק
ללאת ידי שמים וממילא י"א דלא מעל היינו
דפטור גם ללאת ידי שמים, הדברים תמוהים דמה
ענין ממשכנין לדין חיוצ צדיני אדם, הא ודאי אף
אי לא ממשכנין מ"מ חיוצ צדיני אדם כדקאי קאי,
והוא רק דין בהנהגת צ"ד שאין ממשכנין, והר"ז
כאילו אין בתי דינין מלויין, דודאי לא נגרע החיוצ
מחמת זה, ועו"ק דנהי דאשמות אין ממשכנין, אבל
על התשלומין ודאי ממשכנין דלא גרע מחייבי
ערכין, ושפיר מתפרש מעל על חיוצ התשלומין
ציד"א, ועוד דגם הא דאשמות אין ממשכנין היינו
בסתמא דניחא ליה בכפרה, אבל אי ידעינן דפשע
ודאי ממשכנין מידי דהוי אכל מצוות שבתורה
דכופין אותו כדאמר כתובות פ"ו א', וכדאמר
ערכין כ"א א' פעמים שחייבי חטאות ממשכנין
אותן והיינו בדאיכא למיחש דפשע, וממילא אין
שום מקור לחדש דאיכא קס ליה דדרבה מיניה
דפטור אף ללאת ידי שמים.

גם מש"כ בנחה"מ שם לחלק בין קדשי מוצח
לקדשי צדק הבית, לומר דבקדשי מוצח
התשלומין כפרה, ולכך לא מיפטר משום קס ליה
בדרבה מיניה, ונסתייע ממה שחייבים בקדשי מוצח
כנותר דאזיל לשריפה אף שאין הפסד להקדש, צ"ע
דהתם משום דקדשי מוצח חשיב דבר שאין בו פגם
ומעל אפילו לא פגם, וכדאמר מעילה י"ט א' אי
בזהמה תמימה היינו כוס של זהב, וה"נ נותר

ומשה"ק בקנה"ח שם במש"כ רש"י דאירי
דהיזיד בחמץ, ולמה לא פירש משום
תנא דבי חזקיה, וכמש"פ תו', לא נתפרש מאי
קשיא ליה, דשפיר השיב רש"י דאף למאי דסברו
המקשים דבשגג צכרת ליכא קס ליה בדרבה מיניה,
נמי לא קשיא מיד, וגם לא נתפרש בהדיא
דרנצה"ק אף בשוגג פטר, [אף דלכאורה משמע
דלגמרי משוי ליה ליוהכ"פ כשבת, ומיהו אין כן
דעת המלחמות בסוגיין], וגם איכא דפליגי אדתי
דבי חזקיה.

עוד הביא שם בקנה"ח משה"ק תו' סנהדרין ע"ב
א' אמאי לא קבלינהו רבא להני דיכרי הא
חייבין ללאת ידי שמים, וחירו דלא היו רואים
להחזיר אלא"כ חייבין צדיני אדם, וקשיא ליה הא
מהני תפיסה, ומוזה רצה להוכיח דבמחמת ליכא
חיוצ ללאת ידי שמים וממילא לא מהני תפיסה,
וצ"ע דודאי לא קשיא להו להמו' דרבא יזכה בכח
תפיסה, דשפיר י"ל דלא ניחא ליה בהכי, ואין זו
מדת חכמים, וגם היו יכולים לחזור ולתפוס.

ובעיקר קושית תו' י"ל דאירי דאיקור דיכרי,
ואי לאו דרב הרי ידיה אייקור, אבל
למאי דנפק מפומיה דרב, אייקור ברשותא דגנבי,
ואינם חייבים ללאת ידי שמים אלא כשעת הגזילה,
והא דקאמר אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו, היינו
כמות שהם, אבל כשעת הגזילה צדמים אפשר
דקיבל מהם, ועוד י"ל דרבא נהג בתקנתא דרבי
צ"ק צ"ד צ' דאין מקבלין מן הגזלנים, אלא
דבגזילה קיימת מסקינן צ"ק צ"ה א' דמקבלין,
ולכך אי לאו דרב, הוה ליה גזילה קיימת, אבל
למאי דקאמר רב קניניהו צדמים, ואין חייבים אלא
דמים ללאת ידי שמים, ואין מקבלין מהן כדין אין
גזילה קיימת, [ואף אם נימא דבגזילה קיימת

מישראל, ומתרגיין דגלי קרא דונתן לכהן את הקדש דגם ילא ידי גזילה בהשגה זו, מכלל דר"ל הו"י סבר אליבא דר"י דקרא לא איירי כלל בהשגת גזילה, והיינו נמי דמספקא לן בפסחים ל"ב א' אי לפי מדה משלם או לפי דמים, ואי קרא כ"ל להשגת תרומה וגזילה בהדדי, היה ראוי לפרש לפי דמים, דגזילה ודאי לפי דמים משלם ככל גזלן דעלמא, אלא ודאי קרא לא איירי בהשגת גזילה רק בדין כפרה לאוכל תרומה בשוגג, ושפיר מספקא לן שם לפי מדה משלם, ומיהו לר"י גלי קרא נמי בהשגה זו גם ילא ידי גזילו, ואפשר דמזה הוא דלפינן נמי דנוטל דמיו מן הכהן כשאכל תרומה של עצמו, כדתינא בתוספתא פ"ז וברמב"ם פ"י מה"ת הכ"ב, דכיון דיולא בה השגת גזילו הר"י כנוטל דמיו, וא"כ דכוותה כשמשלם על אכילת תרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן, נמי רשאי ליטול דמיו מן הכהן, ומ"מ מתכפר לו בנתינתו לכהן, וע"י תרומות ס"ז סק"ב.

הא דתינא יבמות ז' א' גיטין נ"ד א' דאכל תרומה טהורה ושילם חולין טמאים דבשוגג תשלומיו תשלומין, היינו נמי רק בדין כפרה דזר האוכל תרומה בשוגג, ובזה דעת תו' שם ושם דאי לפי דמים משלם, נריך שימן חולין טמאים כשיעור שיהא שוים להסקה לאחר שיתקדשו בקדושת תרומה, כערך התרומה הטהורה, והרמב"ן והרשב"א שם כתבו דסגי צמה שהחולין צעודם חולין שוין כערך התרומה הטהורה, ומה שע"י שמתקדשים נופל ערכם, אינו מפסיד בדין תשלומי תרומה, דסוף סוף האוכל הו"א מתחת ידו לרשות תרומה לפי דמים, אבל בהלכות תשלומי גזילה פשיטא דנריך שהנגזל יקבל את ערך התרומה שהפסידו, והיינו דלאחר שהתשלומין יתקדשו בקדושת תרומה יהא ערכם כערך התרומה שלקח ממנו האוכל, וע"י לק' דלדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל דגם לתשלומי גזילה שמיין הפירות צעודם חולין.

ודאיתאן עלה יש לפרש הא דאמר בסוגיין דכל היכא דמעיקרא שו"א ארבעה ולצסקו שו"א זוזא לא תיבעי לך דודאי כדמעיקרא משלם לפי דמים ללא גרע מגזלן, דהיינו נמי בדין תשלומי תרומה, דסברא הוא דתשלומי תרומה לא גריעי מתשלומי גזילה, והלכך אף אי לפי מדה משלם

מקבלין מהן אף לאחר יאוש ואף למאן דאמר יאוש כדי קני, מ"מ הכא דקניניהו צקס ליה בדרבה מיניה ואינם חייבים אלא לנאת ידי שמים עדיף, וכאין גזילה קיימת דמי], ואף למש"כ תו' שם דרבי רק לדורו תיקן דלא מקבלים, י"ל דרביא מדת חסידות נהג בעצמו כחקנתא דרבי, א"נ הא דבטלה חקנתא דרבי היינו רק להני גזלנים שחייבים מן הדין, אבל בהני דחייבים רק לנאת ידי שמים שפיר יש לנהוג כחקנתא דרבי לעולם, ויתירון תו' בנסהדרין שם דחוק, דמשמע דאהדרינהו מעצמם, ואין סברא שיקפידו בזה רק אם חייבין מן הדין.

(כתובות ל' ב')

ואפשר דכוונתם דכשהחזירו לרביא אמר להם שאינם חייבים להחזיר לו מן הדין וחזרו ולקחום, ויתכן שידעו דחייבין לנאת ידי שמים ואעפ"כ לקחום, ויתכן גם שלא ידעו, ורביא מחל להם גם על חיוצם לנאת ידי שמים, ואפשר שאם היה רביא מקבל מהם לנאת ידי שמים לא היה מינכר בזה כלל כבודו דרב דנפיק מפומיה, כיון דסוף סוף קיבל מהם, ואפשר עוד דכיון דקושטא דמילתא דלית הלכתא כרב והרי הדיכרי של רביא ורצונו לנהוג בהם מדת חסידות כרב אינו מו"אין מרשותו ע"ז, והלכך כל שהיה מקבלם לא היה צו שום ענין לכבודו של רב.

ז' ל"א ב' תנן התם האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש כו', נראה דפשיטא דקרא דואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו' לא איירי בהלכות השגת גזילה, אלא בדין כפרת חטא דזר האוכל תרומה בשגגה, ואף באוכל תרומה שקנאה מכהן או שנפלה לו מבית אבי אמו כהן, והרי אי סתם גניבה או גזילה יאוש בעלים ואי יאוש כדי קנה, הרי גם בגנב או גזל תרומה מכהן, כבר זכה בה בגזילתו ונתחייב לבעלים בהשגה, וכי אכיל ידיה קאכיל, ולית לן לאוקמיה לקרא דוקא כשגזילתו ואכילתו באין כאחד, והיינו דפריך ר"ל לר"י צירושלמי תרומות פ"ו ה"א דאי באוכל תרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן חייב לשלם לשבט, א"כ בגזל תרומה מכהן כי"ד פוטר נפשו בחד השגה גם מדין גזילה וגם מדין אוכל תרומה בשוגג, ומייתי שם מתני' דהקדש דשם מפורש דמשלם רק קרן אחד, וה"ה בגזול מכהן או

מ"מ צדמיקרא שו"א ד' צריך לשלם לפי דמים, והיינו פירות שיתקדשו בקדושת תרומה ככל תשלומי תרומה ואף באכל תרומת עצמו, וזה דלא כדפרש"י דלכפרה סגי לפי מדה, וכן נקט הגרע"א ז"ל, ואפשר שזה בכלל קושיית תו' והרמב"ן והרשב"א גיטין שם שהקשו לפרש"י שם דלכך סגי בחולין טמאים משום דלפי מדה משלם, והקשו ז"ל דלא אמרו לפי מדה אלא להחמיר ולא להקל, ולפמש"פ כונת דבריהם בהלכות תשלומי תרומה ולא בהלכות גזילה, ומצואר דפירשו דהא דצריך לשלם ד' הוא מדין תשלומי תרומה, וכן מצואר בתו' שם שהתשלומין של חולין טמאים יתקדשו בקדושת תרומה טמאה להסקה כשיעור הערך של התרומה הטהורה שאכל, ומצואר דהוא מדין תשלומי תרומה ולא מדין תשלומי גזילה, וכ"כ מרן זללה"ה בהערות פסחים באו"ח סי' קכ"ד.

ולא אמור נראה דהאכל תרומה של כהן, יכול לשלם לו צדמים כדין כל גזלן דעלמא, אלא שיצטרך גם לשלם פירות הראויין להיות קודש לכהן אחר, ואמנם יוכל לקבל דמיהם ממנו, ומיהו י"ל דכיון דצבעה שאכל לאו ידיה אכל כבר נתחייב לתת פירות הראויין להיות קודש מבלי לקבל תמורתן, ואינו יכול לתת לזה דמים, ולקבל דמים מן השני שמקבל הפירות וצ"ע, שו"ר דבאכל תרומת ע"ה דמשלם לאחר ונוטל דמיו ממנו ונותן לע"ה כמ"ש הרמב"ם פ"י מה"ת הכ"א, ולאו בשופטני עסקינן, שיכול לפטור עצמו ע"י הפירות גם מן הראשון, וישלם פעמיים, אבל נפקא מינה אם לפי מדה משלם, ומעיקרא שו"א זוזא ולבסוף שו"א ד', דיכול לתת לנגזל פירות בזוז, ולכהן אחר בג' זוזים, ולא יוכל לקבל דמים כיון דאכל דלאו ידיה, והרי כל התשלומין לשבט.

ואם אכל תרומת עצמו ואי לפי מדה משלם ומעיקרא שו"א זוזא ולבסוף שו"א ד', כתב מרן זללה"ה שם דמשלם זוז לעצמו וג' לשבט, דכל מה שמשלם יותר מגזלן יש עליו חיוב נתינה, [ור"ל דנותן פירות בד' זוז לכהן ומקבל דמים של זוז], ולו"ד ז"ל יש מקום לומר דכל דאכל של עצמו הרי כל החיוב של תשלומין שצוה הוא של עצמו, ונותן ד' לכהן ומקבל דמיהם.

בתרומות פ"ו מ"א אינו משלם תרומה אלא חולין מתקנים והם נעשין תרומה והתשלומין

תרומה כו', הך והתשלומין תרומה צריך פירוש דהא כבר קתני והם נעשין תרומה, ועי' צר"ש וצרא"ש וצרע"ב שנדחקו לפרש דה"ק דאם אכל החולין שנעשו תרומה ושילם הרי התשלומין ג"כ תרומה, אבל בפ"ז מ"א דקתני התשלומין חולין, וכן שם מ"ד זה הכלל כל המשלם קרן וחומש התשלומין תרומה כו', וכל המשלם את הקרן ואינו משלם את החומש התשלומין חולין כו' אינו מתפרש על דרך זה, ולו"ד ז"ל נראה דבא לומר דנחשב כמשלם בתרומה וכאילו נעשים תרומה ברשותו ואח"כ משלם בהם, והיינו ספיקו של המל"מ בפ"י מה"ת הי"ת, אלא דשם פ"י את הנידון אם שמין את התרומה שאכל צדמי תרומה או ששמין אותה כאילו היתה חולין, וצוה לכאורה אין מקום לדון דכיון שאכל תרומה מה מקום לחשבה כחולין, אבל הנידון הוא אם מה שמשלם דיינין כמשלם חולין, וממילא יש לו לשלם פחות בכמות כיון דצדמי חולין מרובים, או דחשבינן כמשלם בתרומה, ולמש"כ היינו מתני' דבמויד וכלל גוונא שאינו משלם חומש הרי התשלומין חולין ושמין אותן צדמי חולין, ומה שאכל פשיטא דשמין צדמי תרומה, וכל המשלם את החומש שמין גם את התשלומין לאחר שנעשו תרומה צדמי תרומה, וגם אי לפי מדה משלם איכא נפקותא צוה כדאמר פסחים ל"ב א' דאי מעיקרא שו"א ד' ולבסוף זוזא לא גרע מגזלן ומשלם ד', והיינו ששמין שהתרומה שמשלם תהא שו"א ד' צדמי תרומה, אף שתהא מרובה על מדת התרומה שאכל, ומסקנת המל"מ ג"כ על פי דברי הר"ש לדינא כמש"כ, ומה דנקט דרש"י צ"מ נ"ד א' שהביא התו"ט כאילו פליג צוה, לפמש"פ דלעולם מה שאכל שמין צדמי תרומה, והנידון רק צוה שמשלם אם שמין אותו כחולין או כתרומה, הרי שפיר מתפרשין דברי רש"י וגם דברי התו"ט כהר"ש, וכבר כ"כ מרן זללה"ה באו"ח סי' קכ"ד בפסחים ל"ב.

ברם לפי זה נראה דברי התו' בגיטין נ"ד א' דצוה חולין טמאים אין תשלומי תשלומין אח"כ הם שוים לאחר שנעשו תרומה כערך התרומה הטהורה שאכל, ומשכח"ל צמין דלמאכל ולהדלקה דמיו קרובים, אבל מה שהחולין שוים בעודם חולין לא סגי בהכי, דהא שיימין בתשלומין כשהם תרומה, ומשמע דאף לתשלומי תרומה כן,

ונמצא דהכהן הנגזל בהסכמתו לקבלם לתשלומי תרומה גרם לעצמו את ההפסד, דאירי שהגזלן החזיר לו חולין טמאין לפי מדה, שאם היה מחליפם בטהורין היה מקבל תרומה טהורה בשיעור שאכל, ומ"מ במזיד קנסין לגזלן ולרצנן אף בשוגג דלכתחלה יש לו להחזיר חולין טהורין.

ולחאמור מודה הרמב"ן ודעימיה שהאכל תרומה צריך להחזיר חולין שכשיתקדשו בקדושת תרומה יהא בהם כשיעור שאכל, ואינו יכול לתת פחות משום שדמי החולין יקרים, דלעולם צריך שהנגזל יוכל לקבל שיעור גזילתו לאחר שהתשלומין יעשו תרומה.

יש להסתפק אם יש אונאה לתשלומי תרומה, מי אמרינן מידי דהוי אהקדש ומע"ש דאין להם אונאה, או"ד שאני תשלומי תרומה שהם חוב שנתחייב באכילתו ויש אונאה לחוב, ונפקא מינה אם יכול להוסיף ושיתקדשו בקדושת תרומה, אבל להפחית נראה דאינו יכול דלא גרע מגולן כדאמר פסחים ל"ב א'.

(ח) ל"ה א' מתני' אלו דברים שאדם יוצא בהן כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בחלה סי' א' צדין צירוף ה' מינים לכזית מזה וכזית מרור.

ירושלמי חלה פ"א ה"א מהו שילקו על חלתן ד"ת כו', מבואר בסוגיא דהנידון משום ביטול, ולקמן בהלכה ב' מבואר דהנידון הוא גם אם יוצאין בהם ידי מזה ואם חייבין על חמטס מדין תורה, וצריך לפרש הנידון דאע"ג דלענין דינא ואיסורן הם שוין ולא שייך בזה שאחד יבטל חצירו, מ"מ כיון שצדיק מניס הם חלוקים, ויש כאן תערובת מין בשאינו מינו הרי המיעוט כמי שאינו, ומתבטל ממונו דיניו, שהרי מין זה כליתו חשיב, ואם טעם כעיקר דאורייתא גם לענין חלה, יתפרש הנידון בזמן שמין אחד מועט מכדי נתינת טעם, דסתמא חנן דמנטרפין זע"ז ובכל גווי מתפרשא, [ויעוי' בגליון הגרע"א ז"ל ציו"ד סו"ס ז"ח שכתב בשם התב"ש דאיסור אחד בחילוק טעמים אין אחד מבטל חצירו, ועי' בזה בספר מרן זללה"ה לערלה סי' ה' סק"ז, ומיהו י"ל דזה רק מדרבנן].

ולא רק לתשלומי גזילה, וזה דלא כדנקטו הרמב"ן והרשב"א בגיטין שם הוצאו דבריהם לעיל, גם קשה לדבריהם מש"כ הגרע"א להוכיח כהמל"מ מהא דלא אמרו בפסחים ל"ב דנפקא מינה אי לפי דמים או לפי מדה בכל תשלומי תרומה בדלא אייקור ולא זול, דאי לפי דמים הרי הוא נותן לעולם במדה פחות ממה שאכל, דהא דמי תרומה פחותים מדמי חולין, והרי שמין את החולין לפי דמיהם בחולין, ואי לפי מדה משלם במדה שאכל, ואף שי' לדחות דגמ' לא נחית לאשכוחי נפקא מינה, ולא בא אלא לפרש דבמעיקרא שויא ד' ולבסוף זוזא הרי גם אם לפי מדה משלם צריך להוסיף, דלא אמרו לפי מדה להקל, מ"מ לא משמע דאי לפי דמים הרי לעולם הוא מחזיר לרשות תרומה פחות ממה שאכל, ולא הזכירו זה כלל בצעיא דלפי דמים או לפי מדה, גם ז"ל לדברי הרמב"ן והרשב"א דגם לענין תשלומי גזילה שמין את ערך הפירות שמשלם לפי שוויים בתורת חולין, והנגזל מפסיד מה שנפחת ערכם ע"י שנעשו תרומה, דהא התנא לעולם כ"ל תשלומי הגזילה צהדי תשלומי התרומה כדקתני שנותן חולין מתוקנים והם נעשים תרומה ואין הכהן יכול למחול, מכלל דאירי באכל תרומה של כהן, וא"כ החולין המתוקנים הוא נותן כפי ערכם בתורת חולין דלפי ערך זה נעשו תרומה, ומשמע דגם נפטר מחובו כלפי הכהן בזה, וכן צמ"ד בקרן וחומש מן החולין יש בזה גם תשלום גניבה, וכן בשני חומשים וקרן, ומשמע נמי דהחומשים שוין, וזה לחוב הקדש שהוא כגזל דעלמא וזה לחוב תשלומי תרומה, ומכל זה משמע דגם לענין השבת גזילה שמין מה שמשלם לפי ערך הפירות בעודם חולין, וכאילו נעשים תרומה בטרשת הנגזל, וכן מבואר ביש"ש ציצמות ז', וזה ודאי צריך יישוב דלמה זה יפסיד הנגזל.

ובראה דאין דברי הרמב"ן אלא למ"ד נתינתו מקדשתו, וכן מבואר בלשונו ז"ל דבשעת נתינה הם שוין כדמי תרומה טהורה שאכל, ורק אח"כ נעשין תרומה, ובה נראה דהכהן הנגזל יכול לומר שאינו מקבל החולין הטמאים לשם תשלומי תרומה, ויחליפם בטהורין שדמיהן שוין, [או דאירי שהוסיף לו מעט בגלל שהם טמאין], ואח"כ יקבלם לשם תשלומי תרומה, דכיון דאין מתקדשים אלא בנתינה ליד כהן, הרי צריך דעת הכהן המקבל לכך,

זה בזה מה דין היוצא מהן, והתם יש פנים נוספות לכאן או לכאן, דיש מקום לומר דאין זו המרירות שאמרה תורה, ויש לומר נמי לאידך גיסא דהכא אין ענין צמינים, אלא צסוג המרירות דשרף ופניו מכסיפין, ואם המורכב יש בו מדה זו, שפיר יש להכשירו.

ויתכן לומר דהיינו הנידון צירושלמי אם לוקין על חלתן ד"ת, דצבול יתכן לחשוב הכל כמין חדש, והיינו הציטול שהזכירו צירושלמי, דאע"ג דהמצטל והצטל דין אחד להם, מ"מ שייך ציטול לחשבו כמין אחר.

והנה צירושלמי משמע דמסקנא דמילתא דאין לוקין על חלתן ד"ת, דהא ר"ל אמר הכי, ור"י מסיק דהכא אף ר' יוחנן מודה כיון שנתצטלו עד שלא נתחייצו צחלה, וכן לקמן צה"צ משמע נמי דמפרשין ספא דאוכל כזית מזה מהם ילא יד"ת, דהיינו דאם אכל כזית מכל אחד מחמשת המינין ילא, ולא דמנטרפין, ולפי"ה הגר"א שם הא דאמר ר' יוסי צ"ר צון כיני מתני' אי כזית מזה כו', היינו דהכי קושטא דמילתא, ולא רק דיחוי.

ברם יש לדון אי תלמודן פליג, דיש לדקדק צהא דמוקמינן לקמן צה"צ הא דהאובל כזית מזה מהם ילא יד"ת צאובל כזית מזה וכזית מזה, ואמאי לא מוקמינן שאכל חצי זית מזה וחצי זית מזה, אלא שלא עירבן צעיסה אחת, וליכא ציטול, ויתכן לומר דהנידון רק אם הך ספא דהאובל כזית מזה מהן כו' קאי אמנטרפין זע"ז דרישא דהיינו צבול, או קאי רק אמניים דרישא, וס"ד דקאי אמנטרפין ופרכינן דזאת אומרת דלוקין על חלתן ד"ת, ודחי דלא קאי אלא אמניים, וכיון דלא קאי אלא אמניים, ממילא מתפרש שאם אכל כזית מזה או כזית מזה ילא יד"ת, דלא איירי צירוף כלל, אצל אפשר לומר דלכך לא מוקמינן לה שאכל חצי זית מזה וחצי זית מזה, משום דגם צה"ג שייך ציטול כשהם מתערבים צפה, וכדמייתינן צסוגיין צתר הכי הא דהלל היה כורך שלשתן, ודיינינן שיתצטלו, וכההיא דצחחים ע"ח א' כמש"פ רש"י שם, ואף דיתכן לומר דמנטרפין כשאכל חצי זית מזה ואח"כ אכל חצי זית מזה, מ"מ סתמא לא מתפרש הכי אלא שאובל הכזית כאחד, ולכך לא יתכן לומר דקאי אפחות מכזית מזה ופחות מכזית מזה, דאכתי א"א

והנה צתלמודן צחחים ע"ח א' צהא דהפיגול והנותר והטמא צצללן אמרינן ש"מ איסורין מצטלין זא"ז וש"מ נו"ט צרוב לאו דאורייתא, ופרש"י דס"ד דאיירי אף צמין צשאינו מינו כגון צשר ומנחה, ולכאורה מצואר דאף דאיירי צמין צשאינו מינו אפילו הכי צריכינן להא דאיסורין מצטלין זא"ז, הא צחד איסור ליכא ציטול, אף דהמין כמצטול, ומיהו י"ל דהא דאיסורין מצטלין זא"ז מוכחינן ממין צמינו, דהא צכל גווי מיתוקמא, אצל ממין צשאינו מינו צאמת ליכא רחיה דאיסורין מצטלין זא"ז, דשאני התם דהמין כמצטול.

ובאמת כשאנו צאים לדון צדין הפרשה ממינו, קשה לחייצ להפריש ממין שהוא כמצטול מדאורייתא, אצל לפי זה כשעשה עיסה מחמשת המינים, מאיזה מהן יפריש, הרי כל מין מתצטל ע"י שאר המינים, ואם צאנו לומר דכיון דאין שיעור חלה אלא צצירוף חמשתן הרי מכל מין שיפריש שפיר דמי, וכמו דמצינו צחצי קצ חטים וחצי קצ שעורים וחצי קצ כוסמין צאמצע, דמפריש מן הכוסמין כמש"כ תו' מנחות ע' צ' מן התוספתא, וחזינן דלפעמים פוטר מין אחד שאר המינים, [ועי' חו"צ חלה סי' א' סק"ה וס"ק י"א], אלא דהתם רק הכוסמין גורמים הצירוף, ולכך צריך שיפריש דוקא מהן, אצל כאן צבול שכולן מנטרפים י"ל דמכל מין שיפריש שפיר דמי, וממילא לא איכפת לן הציטול, צצין שהפריש מן המצטל וצין שהפריש מן הצטל שפיר דמי, אצל אכתי כשיש צארצע מהן שיעור חלה כיצד יעשה, ואם נימא דאז צריך להפריש משני מינין, הרי שוב אחינן דמפריש מן המצטול, אלא שי"ל דאם צבול כולן מנטרפין מדאורייתא, הרי גם כל הפרשה מן הצבול חועיל למיפטר, ואף ממין שנתצטל, ואף ממין שאין ממנו כשיעור על מין שיש ממנו כשיעור, ועי' חלה ס"ג סק"ג וסי' ה' סק"ח.

ויש להסתפק המרכיב חמשה מיני דגן זה צזה, מה דין היוצא מהן לענין טבל ומצה וחמץ וחלה, מי אמרינן הרי צא לידי חמץ ושפיר קרוי לחם, והרי הוא כדגן לכל דיניו, או"ד דיני התורה נאמרו על חמשת המינים, אלא שלמדנו כן מהא דצאין לידי חימוץ, וכל הרצבה הרי הוא מין אחר, וכיו"צ יש לדון לענין חמשת מיני מרור אם הרכיבין

(ט) ל"ז א' ורבי יוחנן אמר מעשה חילפס חייבין והללו שעשאן בחמה כו' הסופגנין והדובשנין כו', יש לתמוה א"כ מה לנו ענין בסופגנין ודובשנין ואיסקריטין, הלא אין הדבר תלוי אלא אם דעתו לאפות באור או בחמה, ואם דעתו לאפות בחמה אף עיסה גמורה שזלילה עזה פטורה, ואם דעתו לאפות באור אף סופגנין חייבין, וכן קשה לר"ל דהא אין הדבר תלוי אלא אם נעשה באילפס או בחמור, ובשלמא לדעת ר"ת דעיסה עזה אף שדעתו לאפותה בחמה חייבת, ניחא, דנקט הני שאין זלילתן עזה, אבל לדעת הר"ש והרמב"ן קשה, וגם אין לומר דנקטינהו לדוגמא דנעשין בחמה, דהא איכא מינייהו דנעשין באילפס, וכש"כ לר"ל דאיכא דמרתיה והדר מדציק, וגם בלא"ה נוח טפי למיחני נעשין בחמה מלנקוט כל הני, וכן בספרי זוטא המוצא בר"ש פ"א דחלה מ"ד איתא מלחם ולא כל לחם פרט למזבול וסופגנין ודובשנין ואיסקריטין וחלת המשרת, משמע נמי דהם סוגי לחם שנחמטו דומיא דמזבול וחלוט, ולא רק משום שנעשין בחמה.

ואם היינו אומרים דכל הני זלילתן רכה ואין תורת עיסה עליהם, ורק עם אפייתן חל עליהם תורת לחם, וכמו שהוא דעת תו', [ועי' בדבריהם ז"מ פ"ט א'], היה אפשר לפרש דקמ"ל דבעודן עיסה הם פטורים, [ועי' לק' בזה], ולפי שאין זלילותיהם שוה, לכך ראוי להזכיר כאו"א, ואמנם לאחר אפייה אין הדבר תלוי אלא אם נאפה באור או בחמה, אבל ברמב"ן בהלכות חלה מצואר דגם סופגנין תורת עיסה עליהם להתחייב בחלה, ואין הפטור אלא משום שעתיד לאפותן בחמה.

וע"כ ז"ל דהתנא נקט הני מינין דדרכן להאפות בחמה, והוא הדין לכל הנאפה בחמה, ואי הו' נקט סתם הנאפה בחמה פטור, היה מקום לומר דהיינו דוקא בסתם עיסה שאין דרכה בחמה, ותנא דברייחא נקטינהו נמי לאשמועינן דכשעשאן באור חייבין, ואפשר דתנא דמתניתין נמי דמתפרשא בעשאן בחמה כדאמר בירושלמי, נקטינהו לאשמועינן דבעשאן באור חייבין, דכשננה התנא מתני' היה מצואר הדבר דרק בעשאן בחמה קאמר.

והרמב"ם זצ"ל מה' זכורים הי"ז באמת לא הזכיר כל הני מינים ושנה סתם

שלא ירצה אחד על חצירו, והרי המיעוט מתבטל, ואכתי יהיה מוכח לוקין על חלתן ד"ת.

ואם אמנם כן, הרי יש להוכיח דתלמודן פליג מהא דתניא ברכות ל"ז ב' מנחות ע"ה ב' ליקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת אם מזה הוא אדם יוצא בהן יד"ח בפסח, ואחמשת המינים קאי כמש"פ שם רש"י ותו', הרי בהדיא דמטריפין מעט מזה ומעט מזה, ולא אמרינן שיצטטל המועט, וסתמא באוכל הכזית ביחד מתפרש, אלמא דאף שמתערבין בפה אפילו הכי אין המועט מתבטל.

והר"ן במתני' ל"ט א' דירקות שאדם יוצא בהן יד"ח בפסח מטריפין לכזית, כתב דה"ה במזה, אלא דממרוז אינטריך דס"ד דכל טעם מתבטל מרירות של חצירו, הנה פשוט ליה ז"ל מסבירא דמטריפין לכזית מתפרש שאוכלן ביחד באופן דשייך שאחד יצטטל בחצירו, ואשמועינן מתני' דלא חיישינן להכי, ולכאורה קשיא מזה על הא דאמרינן דאין לוקין על חלתן ד"ת, וע"כ לומר דרק בנתערבו בעיסה אמרינן דמתבטלין, ולא בנתערבו בפה, וא"כ תו' לית לן הוכחה דתלמודן פליג אירושלמי, ואף שכתבנו לעיל דיש מקום לומר דממרוז לא קפדינן אציטול, משום דאף אם הוא כמין חדש נמי כשר לממרוז, משא"כ במזה, אבל הרי הר"ן כתב דבמזה פשיטא דמטריפין ובממרוז הוא דאינטריך לאשמועינן, ומצואר דס"ל כאידך סבירא שכתבנו לעיל דאדרבה ממרוז יש לחוש טפי לציטול, ומיהו י"ל דהר"ן קים ליה דלתלמודן לא חיישינן לציטול בחמשת המינים, ולכן פירש כן גם בממרוז דמטריפין לכזית אף באוכלן ביחד, אבל לפי מאי דס"ל לירושלמי דאין לוקין על חלתן ד"ת יתפרש הא דמטריפין לכזית באוכל בזה אחר זה מכל מין, ולמה שנסתפקנו לעיל דאפשר דהא דאין לוקין על חלתן ד"ת היינו רק בדאיכא ששים כנגד אחד המינים, תו' ניחא דהא דמטריפים לממרוז יש לפרש בדאיכא מכל מין בשיעור נ"ט דלא בטיל.

ובירושלמי פ"ד ה"א אמרינן דאיכא נפקא מינה בין נשוך שחילקן לבין בלול שחילקן, כשהוסיף עליהן אח"כ, ומשמע נמי דבלול חיוציה מדאורייתא, אלא דאם הנידון רק בדאיכא ששים התם לאו בהכי איירי, ול"ע. (חלה ס"א סק"ד).

דהנעשה באור חייב והנעשה בחמה פטור, ויש לתמוה דפטור וכן בשו"ע סי' שכ"ט ס"א שנו סתם דסופגין ודובשנין ואיסקריטין פטורים מן החלה ולא הזכירו כלל דהיינו רק בנאפו בחמה, [ועיי"ש בס"ג ולק' ל"ז ב' בדברי השו"ע], ושם מה שסיימו והם מטוגנים בדבש קאי אכולהו, והו"ל ע"י משקה דמודה ר' יוחנן דפטורים, וכמ"ש בס"ב שם, אבל לכאורה מש"פ רש"י דובשנין מטוגנים בדבש, נראה דהיינו לאחר שנאפו באלפס או בחמה, ודכותה יש לפרש דברי הטור, והדבר ז"ת, ועי' ברמזים שג"כ לא הזכיר שנאפו בחמה, אף שהרא"ש הביא סוגיא דגמ' שעשאן

בחמה.

וברי"ו נכ"א ח"ג לאחר שפירש מה הם סופגין ודובשנין ואיסקריטין וחלת המסרת כתב וז"ל כל אלו מיני לחם הן ויש מהן מיבשין בחמה ויש מהן שמטוגנים באלפס וכולן פטורין מן החלה כו' עכ"ל, ואח"כ הביא פלוגתא ר"י ור"ל צמעה אלפס, ופלוגתא הראשונים כמאן קי"ל, וכן פלוגתא ר"ת והר"ש צעיקה עצה שדעתו לאפותה בחמה, הנה משמע דעתו ז"ל דהסופגין מטוגנים צמעה, ולכן פטורים לכו"ע, אבל צירושלמי פירשו למתניתין אליבא דר"י צמעה בחמה, וכן פשטא דסוגיא דפסחים דליכא צהו פטור מחלה אלא כשנאפו בחמה, וז"ע.

מקור פלוגתא ר"ת והר"ש הוא צמעה בחמה דתחלתה עיסה וסופה סופגין, דר"ת מפרש לה בלא נמלך, ונמצא מבואר דהעושה עיסה ע"מ לאפותה בחמה חייבת, וע"כ דסופגין ודובשנין ואיך איירי בצלילה רכה, ומבואר דצלילה רכה לאו שם עיסה עליה, ומ"מ כשנאפה אח"כ באילפס או בתנור מתחייבין בחלה, והר"ש מפרש דמתני' צמלך איירי אבל העושה עיסה ע"מ לאפותה בחמה פטורה, ולפי זה סופגין ואיך איירי צעיקה גמורה ומ"מ כשדעתו לאפאן בחמה פטורין, ודין צלילה רכה לא למדנו לפי זה, ומסתברא דאין לנו לחדש מדנפשין דאיכא לחם שאין בעריסתו תורת עיסה ומ"מ באפייתו נעשה לחם ומתחייב בחלה, אלא או שמתחייב בעודו עיסה או דפטור גם לאחר אפייה, וכן משמע מהא דגריס הרי"ף לק' מ"ח ב' דר"א יליף צירוף סל מהא דכתב והיה באכלכם מלחם הארץ אלמא דזימנין

אבל ברא"ש צמעה בחלה הקדים דסופגין ודובשנין ואיסקריטין כולן צלילתן רכה היא, ואח"כ הביא פלוגתא ר"ת והר"ש, ונראה מזה דאף למאי דמסיק כהר"ש מ"מ קושטא הוא דהני צלילתן רכה, ואפילו הכי כשעשאן באלפס או בתנור חייבין בחלה, וכן הטור צו"ד סימן שכ"ט ובא"ח סימן קס"ח כתב דצלילה רכה שאפאה באלפס הוי לחם לפמש"פ הרי"ף והרא"ש כר' יוחנן, וחייבת בחלה וצרכתה המוילא, ואפשר דלפי זה אפשר להפריש חלה גם בעודה עיסה, דכל שע"י אפייה יהא לה תורתא דנהמא, שפיר מיקרי עריסותיכם אף שצלילתה רכה, אבל בטור שם ל"מ כן. — לשון הגמרא הדציק הוא כלישנא דאפייה בעלמא, ואף דצלילה רכה אין כ"כ נאות לשון זה.

ובאמת רש"י פירש באיסקריטין דעיסתן רכה מאד, ולא מלאנו מי שנטה מזה, וע"כ דגם צלילה רכה חייבת בחלה אם עתידה להאפות באור, וכן משמע דטריחא דהיינו גביל מרתח בצרכות ל"ז ב' דפטורין הוא משום דנאפה בשפיכה על הכירה כמ"פ רש"י שם, ומשמע דאם אותה עיסה היתה נאפית באילפס או בתנור או בכובא דארעא היתה חייבת בחלה אף שצלילתה רכה ציורא דהא נשפכת כמו שפרש"י שם, וכן משמע קצת מהא דתנן רפ"ג דכיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה, ולא הזכירו לדקדק דבחמשת רבעים שנתערבו לא יהא צלילה רכה, דהא בפשוטו נתן כל המים הצריכים לעיסה, ואם עדיין נשאר קרוב לשיעור חלה שטרם נתערבו במים, א"כ יש הרבה מים עודפים במה שנתערבו, וגם בצבצור נראה דכל דשייך למיחז ליה שם לחם לאחר אפייה, הרי עיסתו קרינא צה עריסותיכם,

פירות בעין מז' מניס מצרך עליהם מעין ג', אבל י"ל דהשתא פת הוא וכיון דליכא ציה חשיבות פת הרי הוא ככוסס את החטה ומצרך צנ"ר, ומיהו מהא דאין משתתפין צה אף דשיתוף א"צ פת משמע דאין עליה תורת אוכל כלל, אא"כ נימא דאמרו אין משתתפין כדי שלא יצאו לערב, וז"ע. — נראה דעיסת כלצים שאין הרועים אוכלין ממנה, נמי חייבין על חימוצה כרת, דלענין איסור חמץ אין לנו ענין צדעתו.

דלא רמיזא בקרא צלילה עצה או רכה, ולפי זה שפיר מפרש אף בעודה עיסה רכה, וז"ע, ועי' בחלה סימן צ' סק"ט.

בירושלמי חלה פ"א ה"ה אפילו עשאה קלוסקין והא תנינן אס אין הרועים אוכלין ממנה תיפתר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה, מצואר דמתניתין מיתוקמא אף בקלוסקין, ומשום שעשאה שלא יאכלו הרועים ממנה פטורה, וכמ"ש הר"ש מן הספרי זוטא דהעושה עיסה לחיה ולבהמה פטורה, [ומזה נראה דמאן דמוקי לה בעירצה במורסן, היינו דאל"ה יש לחייב מדרבנן, אבל מדאורייתא מודה דאפילו גלוסקין פטורה מהך דסיפרי], ויש לעי' התינה חלה, אבל אמאי אין מצרכין עליה ואין מומנין עליה, אטו פת להמוציא ובהמ"ז צריך עשייה לשמה, ולמה פת שעשאה קוף לא תתחייב בהמוציא ובהמ"ז, [ועי' להלן צהא דאין משתתפין צה], ועוד דהא צנמלך לאדם מתחייבת בחלה וכמ"ש הר"ש והרמב"ן בסופגנים, וא"כ ה"נ כשצא לאכלה הרי הוא נמלך, ואף דנמלך לאחר אפייה לא מהני וכמ"ש בחלה ס"ג סק"י, התם לענין חלה דכל שנאפה בפטור תו לא מתחייב, אבל לענין המוציא ובהמ"ז למה לא יועיל נמלך לאחר אפייה, והרמב"ם צפ"ו מחו"מ ה"ה והוצא בשו"ע סי' תנ"ד ס"ב כתב באמת דהא דאין יוצאין צה בפסח הוא משום שלא נשתמרה לשם מנה, ומשמע דתורת לחם שפיר איכא עלה, וכבר רמז לזה הגר"א ביו"ד בשלי סי' ש"ל, אבל הרי צסוגיין משמע דלשמואל ור"ח רוצא מתפרשא מתניתין בקלוסקין ובעשאה שלא יאכלו הרועים ממנה, ומצואר דגם צה אין מצרכין ומומנין עליה, וז"ל דלענין צרכה ובהמ"ז צריך פת שהוא חשוב לאדם, וכל שעשאה לכלצים אינה חשובה, ואף המלכה לא מהני לאחר אפייה, ומ"מ יין שזב מאליו כתב צמ"צ סי' ר"צ סק"ג צס הפמ"ג דמצרך עליו צפה"ג, ומסתמא ה"ה לאחריו מעין ג', וצריך לחלק דהתם משקין מייפקד פקיד, ולא דמי ללחם שצריך לשה ואפייה, וז"ע. — ולפי זה לפנינו מצרך שהכל, דאין לצרך צפה"א כיון שאין הפרי ניכר, אבל י"ל דלא גרע מתצטיל דמצרך צמ"מ, וכן לאחריו יש לדון דאפשר דצריך לצרך מעין ג', דלצרכת מעין ג' אין צריך חשיבות דלישה ואפייה, דהא אף תצטיל מה' מינין, וכן

(י' ל"ז ב' תוד"ה דכו"ע ואור"ת דדוקא צצלילתו רכה פליגי כו' דהא חיוב חלה הוי משעת גלגול כו', לכאורה כל מה דקשיא ליה לר"ת הוא דכיון דחיוב חלה תלוי בגלגול אין לנו להתחשב כיצד עתיד לאפותה, וכל שעכשיו היא עיסה יש לחייבה בחלה, והיינו מחנ"י דתחלתה עיסה וסופה סופגין לפי פירוש ז"ל, ולפי זה לענין המוציא ואכילת מנה אכתי שפיר י"ל דאף עיסה עצה אס אפאה צאילפס אין יוצאין צה לר"ל, אף שחייבת בחלה, דמידי דתלי בצפייה, שפיר בעינן תנור, ומשום קושיא דמחצת ומרחשת אין לחדש כולי האי דשפיר י"ל דכל המנחות לצד מינייהו, ועוד דשמנן מועט שהרי אינו אלא לוג לעשרון והוא מתחלק לשלשה מתנות שמן כמצואר מנחות ע"ה א', ובאמת עיקר הדבר דפשיטא להו דמטוגנין אותם בשמן לא ידעתי מקורו דבפשוטו לא מצאנו צה אלא ג' מתנות שמן חד צכלי קודם לעשייתן וחד לצלילה וחד ליציקה שאחר אפייה, וא"כ צשעת אפייתן אין שמן צכלי כלל, רק המעט שנבלע צסולת צשתי המתנות, וכן צרמב"ם פי"ג ממעה"ק ה"י לא נזכר שנותן שמן צכלי צשעת אפייתן, ועי' צצצלי הלקט סי' קנ"ט שכתב דאין צס אלא שמן שנבלע צסולת, ומיהו צרש"י מנחות ס"ג א' משמע שיש שמן צכלי צשעת אפייתן, אבל גם לפי זה אינו אלא מעט ולא חשיב ע"י משקין, וכמ"ש הר"ש פ"א דחלה מ"ה, ומיהו לר"ל יש לשאול דהא מעשה אלפס נינהו, דמשמע שאין אפייתן צתנור אלא שהאש מהלך תחת המחצת והמרחשת, [אס כי אין לזה הכרח, דגם אס יכניסם עס המחצת והמרחשת לתנור אכתי יהיו רוחשים], וכבר רמז לזה הר"ש שס, וכתב דלר"ל ע"כ צשאר מנחות

ואח"כ הרתיח, ולפי מה שהוכיח ממחצת ומרחשת, הרי גם ע"י משקין.

והנה משה"ק הר"ש והרמב"ן לפי ר"ת הוא רק על מה דנקט דעיסה עזה שנתגלגלה חייבת בחלה אף כשדעתו לאפותה באופן הפטור כגון בחמה, וע"ז הקשו מהעושה עיסה ע"מ לחלקה בנך, ומהעושה עיסה לכותח, ומעיסת הכלבים, דחזינן מכל הני דאף עיסה הגונה פטורה אם עתיד לעשותה באופן הפטור, וכן קנוצקאות אי לאו דרק לאחר אפייה מחזירן לסלתן היה פטור, והנה אכתי גם לפי זה עדיין אפשר לקיים עיקר פירוש דר"ת דאילפס לאו גריעותא הוא, ורק בצלילה רכה אינו מועיל לגרום חיוב לר"ל בהדציק ולבסוף הרתיח, אבל דעיסה עזה אף אילפס מחייב ואפילו הדציק ולבסוף הרתיח, ורק לר"י דמוקי לה בנאפה בחמה כזה יש לפטור אף דעיסה עזה, וכדמשמע מעיסת כותח, ואשר לפי זה יש מקום להוכיח מהא דמבצר המו"א במחצת ומרחשת דאף ע"י טיגון אכתי שם לחם עליו, [לפי מאי דנקטו דהתם הו"י טיגון, אף שזה ז"ע וכמש"כ לעיל], אבל בר"ש פ"א מ"ה מבואר דלפי מאי דמסיק דתחלתו עיסה ע"מ לעשות סופגנים פטורה מחלה אף שהיא עיסה עזה, הו"י אין מקום לומר דמחצת ומרחשת ברכת המו"א, וכן בתחלת דבריו כתב דבירושלמי משמע דברכת המו"א תלו בחלה [היינו מדכיל גם להמו"א בפלוגתא דר"י ור"ל], ואשר לפי זה בצלילה עזה למאי דס"ל דחייבת בחלה אפילו דעתו לעשותה סופגין, ממילא ה"ה נמי דברכתה המו"א, ועל פי זה שפיר מסיק דלמאי דס"ל השתא דגם עיסה עזה שדעתו לעשותה סופגין פטורה מחלה, ה"ה שאין מצרכין עליה המו"א, וא"כ אם דעתו לאפותה במשקין אין לצרך עליה המו"א, והיינו דקשיא ליה ממחצת ומרחשת, אבל הדברים ז"ע דאף אם היינו אומרים דעיסה מתחייבת בחלה בגלגול ואין לנו ענין במחשבתו לעמידה, ותו לא פקע חיובה, אבל לענין המו"א מה ענין לנו בעודה עיסה, הרי עדיין לא נתחייבה בהמו"א, ולית לן למיזל אלא בחר שעת אפייה, [וכמו לדין בגלגלה על דעת עיסה ונמלך אח"כ ובישלה דאף שחייבת בחלה מ"מ אין מצרכין עליה המו"א כמ"ש המ"א סי' קס"ח ס"ק ל"ב], ומה שר"ת כתב דדעיסה עזה ברכתה המו"א אף

קאמר ולא במחצת ומרחשת ע"ש, אלא דאכתי י"ל דהרתיח ואח"כ הדציק, דמודה ר"ל.

ברם בספר הישר נראין הדברים דר"ת לא ס"ל שיש גריעותא במעשה אילפס, דשפיר חשיבא אפייה גם במעשה אילפס, ומה שזכר בסוגיין הללו מעשה אילפס הן לפטור ר"ל הללו צלילה רכה הן שצריכים להאפות באילפס, והגריעותא רק משום שהן צלילה רכה, וכן מנה העשויה באילפס נמי ר"ל מנה שצריכה להעשות באילפס, דצלילתה רכה, והגריעותא רק מחמת דצלילתה רכה, [ולכך לא מוקמינן לה דעיסה עזה, דא"כ פשיטא דאין שום חסרון במה שנעשה באילפס], ורק לענין לחקן החסרון דצלילה רכה כזה מחלקינן בין תנור לאילפס ובין הדציק ואח"כ הרתיח לבין הרתיח ואח"כ הדציק, דבתנור שפיר מיתקן החסרון דצלילה רכה דחוס התנור מיבש המים ונעשה לחם, ואף אם הכניסו עם האילפס לתנור שפיר דמי, משא"כ באילפס שהאור מהלך תחתיו הרי הכל מתבשל במים שדעיסה, וכשהרתיח ואח"כ הדציק מהני החוס לייבש קצת את הלחות ולתקנו על מתכונת לחם, וכן הא דאמרינן בירושלמי חלה פ"א ה"ג לר"ל דכל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה ואין אומרים עליו המו"א ואין אדם יוצא בו יד"ח בפסח, היינו נמי כל שצריך שהאור יהלך תחתיו, והיינו שהוא צלילה רכה שא"א לאפותו אלא באילפס, וע"ז הוא דאמרינן התם דהודה לו ר' יוחנן כשהוא ע"י משקה, דכשצלילתו רכה ויש גם משקה באילפס כזה מודה ר"י דלאו שמייה לחם, דכזה אין האילפס מתקן החסרון דצלילה רכה אלא אדרבה מוסיף בחסרונו דכמבואר חשיב.

ולפי זה צלילתו עזה ונאפה באילפס הרי הוא לחם אף לר"ל, ואפילו הדציק ואח"כ הרתיח, דאפייה באילפס אין זה חסרון, והרי היא אפייה גמורה, וגם ע"י משקין לא למדנו כזה כלום, ושפיר מסתייעין ממחצת ומרחשת לומר דגם ע"י משקין ליכא גריעותא דעיסה עזה באילפס. ואף לענין חלה משכח"ל נידון אפוי באילפס דעיסה עזה גם לפיר"ת, כגון שלא היה שיעור בעיסות העצות, ורק לאחר אפייתו באילפס נצטרפו בכלי, דכזה ליכא לטעם שכבר נתחייבה בגלגול, דהא לא הו"י כה שיעור, ולפמש"פ הרי לדעת ר"ת כזה חייבת בחלה אף לר"ל ואף בהדציק

ומרחשת דמייתי ראייה מינייהו, דנאפו כלחם, אלא שהיה מעט שמן באילפס, אבל מצויל או מטוגן יותר מזה אין לנו, ועי' בשו"ע או"ח סי' קס"ח סי"ג שסתם, ושם סמך על מה שהנריך תוריתא דנהמא.

ולדעת החולקים על ר"ת, וס"ל דאף עיסה עזה שסופה סופגנים פטורה, מתפרש דמעשה אילפס הוא סוג אפייה פחותה, והוא גורם הפטור, וכן משמע לי שגם דברייתא עשאן באילפס חייבין בחמה פטורין, ואם איתא דעשאן באילפס בא לומר דבלילתן רכה וצריכין אילפס, א"כ עדיין לא ידענו אם מצולן באור או בחמה, והול"ל עשאן באילפס באור, אא"כ נימא דבחמה אין נאפין באילפס אף שבלילתן רכה, ובחמה דלישנא דירושלמי כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה ואין אומרים עליו המוציא כו', קשה מאד לפרשו על כלילה רכה, דהא גם כלילה עזה יש שהאור מהלך תחתיה, וכמו במחצת ומרחשת, ואיך שיך למינקט לשון זה על כונת כלילה רכה, ובפשוטו היינו רק לומר על מעשה אילפס, וגם בעיסה עזה, ולפי זה מצויר דע"י משקין גם בעיסה עזה מודה ר"י דפטורה ואין מצרכין עליה המוציא.

ונראה דכל סוגי אפיות הללו הם שונים בתואר הלחם, וטעמו, ואינו דומה לחם הנאפה באילפס שהדציק ואח"כ הרתיח לנאפה באילפס שהרתיח ואח"כ הדציק, וגם זה אינו דומה לנאפה בתנור, וכדחזינן בסוגיין דנחלקו בנאפה באילפס וחזר ונאפה בתנור, וע"כ שהאפייה בתנור מועלת לו גם לאחר האפייה באילפס, אלא שאינו דומה לנאפה בתנור מתחלתו, וכן לחם הנאפה בתנור שהסיקו מבחוץ הוא סוג אפייה מיוחד, דעיקר אפייתו מן ההיסק שבחוץ, אבל מועיל לו גם החום שמתאסף בפנים מחמת ההיסק, וכן שהדציק מצפנים ואצוקה כנגדו, [לפירוש תו' דהנך בעי' בתנור נינהו], וגם מזה מוכח דבעיסה עזה איירי, דבתנור לא שיך להדציק עיסה רכה שהרי היא נשפכת על הרצפה, ואצוקה כנגדו לא מתפרש אלא שהפת מלמעלה ואצוקה ברצפת התנור כנגד הפת, ועוד דקאמר רוב עניים עושין כן, וזה ודאי מתפרש בעיסה עזה ובהדצקה בגג התנור, כמו שהוא באופן הרגיל, ומצויר דאף בעיסה עזה פליגי ר"י ור"ל.

בטיגנה, הוא משום דמפרש דכל פלוגתא דר"י ור"ל באילפס הוא אם יש צו לתקן חסרון דכלילה רכה, אבל בעזה אף לר"ל חייבת בחלה אפילו הדציק ולצסוף הרתיח, וכן לענין המוציא, וא"כ דכוותה יש מקום לומר דהא דע"י משקין מודה ליה ר"י, דהיינו נמי שאינו מתקן חסרון דכלילה רכה, אבל לא שיש צוה הפסד לכלילה עזה, ודברים אלו אפשר לקיימן אף למאי דמפרשין תחלתו עיסה וסופו סופגין רק צנמלק.

ובאמת הא דמחצת ומרחשת לר"ל הוא סיוע לדברי ר"ת, דאף שצצרייתא אפשר לומר דאיירי רק בשאר מנחות, וג"ז חשב בסמ"ג לדחוק גדול, אבל ע"כ הדבר לא מסתבר לומר דמחצת ומרחשת לאו לחם נינהו, אא"כ נדחוק דהתם הרתיח ולצסוף הדציק, או שהכנים המחצת והמרחשת לתנור, וצ"ע.

והנה אף לפירוש ר"ת מפרשין הא דאמר בירושלמי דע"י משקין מודה ר"י דכל שהאור מהלך תחתיו פטור מחלה ומהמוציא, דהיינו רק דכלילה רכה, ולפי זה אין לנו מקור למיפטר דכלילה עזה ע"י משקין, מ"מ מצויל ודאי לאו לחם הוא, דהא בהדיא ממעטינן בספרי זוטא המוציא צ"ש פ"א דחלה מ"ד מלחם ולא כל לחם פרט למצויל, ואף בעיסה עזה מיתוקמא, [וכן מצויר בלשון הטור יו"ד סי' שכ"ט שכתב בשם ר"ת דעיסה עזה שצישלה צמים חייבת משום שכבר נתחייבה בשעת גלגול, משמע שהצישול הוא סיבה הפוטרת], ואם נפשך לומר הרי לפיר"ת משנתחייבה בעודה עיסה תו לא מייפטר, י"ל דנפקא מינה בשלא היה צו כשיעור בעודה עיסה, ורק לאחר צישול נצטרפו בכלי או צנשיכה, ועוד דהא ע"כ מודה ר"ת בעיסת הכלבים דמייפטר מחמת דעתו, עי' ספר הישר, ושם צישול גמור נמי להא דמיא, וכ"ה בתר"י ברכות ל"ז דעיסה שתחלת לישתה לצשל דמיא לעיסת הכלבים דפטורה אף לר"ת, ועי' לק', ומש"כ תו' לעיל ל"ו צ' ד"ה פרט אחד תירוצא דעיסה עזה שנחלטה חשיבא לחם אף כשלא נאפתה, ע"כ ז"ל דחליטה אינה צישול, וגם איכא תוריתא דנהמא עלה, [ועיקר הדברים בחליטה מסתברא כמ"ש במלחמות ע"ש].

ולפי זה נראה דאין לנו לחדש דלדעת ר"ת חשיב גם מצויל כלחם, אלא דומיא דמנחת מחצת

ואח"כ הדביק מסתברא דאין צרכו לאפות צלי האור שתחתיו שנפגש במשקין].

ולאחר שנאפה צאילפס ע"י משקין אם חזר ואפאו בתנור, מסתברא דלא מהני, דעד כאן לא נחלקו ר"י ורבנן אליבא דר"ל בפסחים ל"ז ב' לפרש"י אי מהני תנור למעשה צאילפס, אלא במעשה צאילפס בלא משקין, דהוא ג"כ ענין אפייה אלא שהוא גרוע, ופליגי אם שייך בו עדיין תיקון אח"כ, אבל לר"י דמעשה צאילפס בתנור, ורק ע"י משקין גרע, א"כ יש לפרש דע"י משקין חשבינן ליה כצישול, ודבר שנתבשל אין צרכו שתועיל אפייה לצטל כח הצישול ולחשבו כאפוי בלא צישול, ולא דמי למעיסה וחליטה, דפשטא דגמ' דצבו קאמרי רבנן דמהני אפייה, וכ"מ ביצמות מ', [וי"ע למה פרש"י פלוגתא דמעשה צאילפס, וכבר העיר בזה בתו' רי"ד, ושם לא משמע ליה דר"י יפלוג בהא] דמעיסה וחליטה לא חשיבי כמבושלי, דלעולם נשאר צישולו והרי הוא כמבושל שנאפה, וכ"ה במלחמות פסחים שם דכל שנאכל מתוך צישולו תו לא מהני ליה אפייה, עי"ש, וי"ע בפרק מרן זללה"ה לאור"ח סכ"ו סק"ט.

ומעשה חמה שחזר ואפה צאור, היה נראה מסתברא דעדיף ממעשה צאילפס, דהתם אפייה צאילפס כשהאור מהלך תחתיו הוא סוג הדומה לצישול, ולכך ס"ל לר"י דתו לא מהני ציה אפייה, אבל מעשה חמה, תכונתו דומה לאפייה צאור, אלא שהוא קלוש ולא חשוב, ושפיר י"ל דאם חזר ואפאו, שב דינו כאפוי לכל מילי, וכיון דאף במעשה צאילפס אליבא דר"ל מסתברא דראוי למיפסק כרבנן, כש"כ במעשה חמה דאפשר דגם ר' יהודה מודה, ונפקא מינה לדין בגלגל עיסה ע"מ לאפותה בחמה ואח"כ בתנור, [ומיהו אין לדבר הכרע ושפיר י"ל דאין אפייה אחר אפייה, גם מש"פ רש"י דבמעשה צאילפס פליגי ז"ע כמש"כ לעיל], אבל עיסה שנתגלגלה ע"מ לאפותה בחמה, ולאחר שאפאה בחמה נמלך לאפותה ג"כ בתנור, נראה דדינו כנמלך לאחר אפייה דלא מהני לענין חלה וכמש"כ לעיל ד"ה בירושלמי, ועי' בב"י הוצא בש"ך סק"ז דכתב רק בהתחיל לאפותה בחמה וגמר צאור, והוא כפירוש הרמב"ם בתחלתה עיסה וסופה סופגנין, אבל דברנו באפאה אפייה גמורה בחמה, ואח"כ צאור.

שו"ע יו"ד סי' שכ"ט ס"א לפיכך הסופגנין כו' פטורים מן החלה, וכן בס"ג הזכיר כונה לפטור לעשותה סופגנין או ליצשה בחמה, ומשמע דסופגנין פטורין אף כשאניס נעשים בחמה, והדבר תימא דהא צהדיא תניא פסחים ל"ז א' דעשאן צאילפס חייבין, ורק בחמה פטורין, ואף לר"ל חייבין כשנאפו בתנור או צאילפס שהרתיח ואח"כ הדביק, וגם הרי"ף והרא"ש פסקו כר' יוחנן, וכמ"ש ס"ב, וכבר נתקשינו בזה לעיל ל"ז א' עי"ש, והדבר ז"ת אם לא שנדחוק דמטוגנים צדש אכולהו קאי.

שם ס"ב עיסה שצלייתה רכה ואפאה בתנור כו' חייבת בחלה כו', לשון זה משמע דבעודה עיסה פטורה, ורק לאחר אפייה חייבת, דאם לא כן הו"ל למיתני עיסה שצלייתה רכה ודעתו לאפותה בתנור כו', ואמנם כן הדבר לדעת ר"ת, אבל ז"ע אם גם דעת ש"פ כן, עי' מש"כ לעיל ל"ז א'. — שיעור הרכות לא נחפרש, ונראה דכל שצריכה כלי לטלטלה או לאפותה חשיב רכה, שהרי לפי ר"ת נקטו הללו מעשה צאילפס על כונת עיסה רכה וכמשנ"ת לעיל ל"ז ב', ומש"כ ואפאה בתנור יש לפרש צאילפס בתוך התנור, א"כ שלא הקפיד ושפכה על רצפת התנור, [ואינה כ"כ רכה כי היא דס"ה].

שם וצלבד שלא ע"י משקה, היינו אפילו משקה מועט הרוחש צשולי הכלי, (לאפוקי משהו בעלמא שאינו אלא למונע מלהתדבק), והנה שנה המחבר ד"ו צצילה רכה, אבל לדעת הרבה פוסקים אף צצילה עבה כן, וכדעה ראשונה באור"ח סי' קס"ח סי"ג, וכן בסמוך בס"ג הזכיר פטור גם בעיסה עבה על דעת לצולה, או לטוגנה, אלא דזה מתפרש שלא יהא זה ענין אפייה כלל.

ובל זה צאילפס שהאור מהלך תחתיו, אבל אם הכניס הצאילפס בתוך התנור, נראה דהוי אפייה גמורה דמה שיש מעט משקין צשולי הצאילפס אין צרך כלום, שהרי הפת נאפה מחוס הכללי שבתנור, וא"כ נאפה כל עליונו של הפת שלא ע"י משקין, וצ"ה"ג אין מעט המשקין גורמים להפסיד עיקר האפייה, והרי לא נחלקו בירושלמי אלא כשהאור מהלך תחתיו, וזהו הוא דמודה ר"י ע"י משקה, [ומיהו צאילפס שהרתיח

שלא נעשה כאן עיסה כלל, דחוטא הצנק ניכרים לעצמם, ורק שמתחזרים קצת ע"י המי צינים, ואין כאן אלא חיבור של חוטא צנק מצושים, ופעולת התנור אינה אלא לצשלים צרטיצות שבהם עם המי צינים, ואינו ענין כלל לאפייה. (חלה ס' ז').

(יא) ל"ח א' תוד"ה ר"י ותיכין ר"י דהתם מיירי מדרבנן, ז"ע דהתם לענין דאורייתא איירינן, ומה שיך להוכיח מהא דאחמרו רבנן, ועוד דלמה לא הוכיח מר"י דלדידיה דאורייתא אשכחן דטפילה חמור מן העיקר, ואולי אה"נ דאף מר"י קדייק אלא דפריך נמי דמדרבנן אף רבנן מודו. והנה בתו' זבחים מ"ט א' כתבו דעיקר הגירסא דמדר"י פריך ולא גרסינן נטמא אין לא נטמא לא, והכריחו כן, וכן בשטמ"ק שם הוכיח כן מהא דמשני דטעמא משום דלא אלימא קדושתיה למיתפס פדיונו, וזה לא שיך לרבנן דבנטמא נפדה, ולפי זה אין לנו הכרח דלרבנן אין לקוח צכסף מעשר טהור נפדה צריחוק מקום, וכיון דר"י מחד קרא נפיק טמא וטהור א"כ רבנן דפליגי בטמא ה"ה בטהור וכדמשמע להו לתו' בתחלת דצריהם, [ועי' ר"ש מע"ש פ"ג מ"י דבאלה הדברים רבה ילפינן טמא מקרא מיוחד], אבל א"א לומר כן דלעולם כחא דהיתירא עדיף והו"ל לתנא למיתני פלוגתייהו בטהור לאשמועינן דלרבנן אף טהור נפדה, ועוד דמשניות טובא חנן דלקוח צכסף מעשר יעלה ויאכל במקום וכדתנן פ"א דמע"ש מ"ה בלקח פירות, ושם מ"ו בלקח בהמה ובצרייתא איירי ר' יהודה בסיפא וכמו שהביא בר"ש שם ומשמע דרישא לאו ר' יהודה קאמר לה, וכן בפ"ג מ"ד חנן ובלבד שיעלו הפירות ויאכלו צירושלים, ועוד כמשה"ק הגרע"א ז"ל דמסיפא דמתני' גופא מוכחא דמודו רבנן דלקוח טהור אינו נפדה דאל"ה מאי קמשני להו ר"י, ואין לומר דלטעמיה קאמר וכמש"כ הרש"ש ז"ל, דהכא מטעם אחד נלמד דין טמא וטהור ובשניהם שיך לשאול הק"ו ששאלו חכמים, ואם איתא דחכמים פליגי אתרוייהו א"כ אין בדברי ר"י שום תשובה למה ששאלו חכמים, וגם צירושלמי אמרו דר"י לטעמייהו דרבנן קאמר להו ואילו מהכסף דריש לה, ובאמת דמוה מוכח גם דלרבנן לקוח טהור אינו נפדה צריחוק מקום מן המורה,

שם ס"ג עיסה שצלייתה עזה וגלגלה ע"ד לבשלה כו', יעוי' צפ"ת צסס תר"י לענין עיסה העשויה לאטריות, ובת"י דימה זאת לעיסת הכלצים, כיון שאין דעתו לעשות מהם דרך פת כלל עי"ש, ובספר הישר כתב דלא פטרינן משום דעתו אלא בהנהו דממעט צמס' חלה כגון עיסת הכלצים, והנה עיסת הכלצים נתמעטה מעריסותיכם כמ"ש הר"ש פ"א דחלה מ"ת, וכל הני דמימעטו מעריסותיכם כמו גלגול הקדש ועכו"ם, בעיסה עזה מתפרשו, ודכוותה עיסת הכלצים אי ילפא מעריסותיכם, אבל מצושל דנתמעט מקרא דמלחם ולא כל לחם כדאיתא בר"ש שם מ"ד, יתכן לאוקמי רק בעיסה רכה, עי' לעיל, ודומיא דסופגנים ואיך דתני להו בהדדי, אבל בעיסה עזה אין לנו ראיה למיפטר, ולדעת ר"ת היינו מתני' דתחלתה עיסה וסופה סופגנים חייבת.

ובראיה דהחילוק הוא דכל שסופו לחם אלא שאינו לחם הגון, כגון שנאפה בחמה, או ע"י מעט משקין, או לר"ל צאילפס שהדציק ואח"כ הרחית, בכל אלו מהני מה שצעודה עיסה היתה עיסה הגונה דהיינו עזה כשאר עיסות רגילות, שאין המחשבה לאפות צגריעותא פוטרטה, וגם לפעמים אף לענין המוציא מהני וכמו שהביא ר"ת ממחבת ומרחשת, אבל כשאני עמידה להיות או לשמש ענין לחם כלל, כגון נהמא דהנדקא צרכות ל"ז ב' כפרש"י דהיינו צנק שאופין אותו בצפוד ומורחים אותו צמ"פ וכיו"צ, אף שעיסתו עזה דאל"ה לא היה נאפה בצפוד, הרי הוא פטור, ולמ"ש התר"י אף חוטא הצנק שקורין אטריות כן, דאינם עמידים להיות מענין לחם כלל אלא תצטיל, ובזה יש ליישב נמי עיסת כותח לר"ת כמ"ש התר"י דכיון דעמידין לחרכה צאור ולשמש בה צכותה, הרי אינה עמידה לשמש שימוש לחם, והרי גם עיסת הכלצים פטרינן משום שאינה עמידה לשמש לאכילת אדם, ובאמת ז"ע לדעת המרדכי צפרק כל שעה דלר"ת גם חוטא הצנק חייבין בחלה, מ"ש מנהמא דהנדקא, ושמא גרס חייבת כמו שהביא גירסא כזו בתר"י או דמפרש דלא כפרש"י אלא כפי' אחר שהביא בתר"י שם.

מה שנוהגים היום שלאחר צישול קל של האטריות מערבים בהם מי צינים ואופים אותם צאילפס או בתנור, אינו ענין לנידון של אפייה אחר צישול,

דהא ר' יהודה מן התורה קאמר וכדדריש לה מהכסף, וכן מהא דיקצר מצואר דמה"ת הוא, דאל"ה היכי שרינן להפסיד, וכן אמרו זכאים שם ללא אלימא קדושתיה וג' טעם לדאורייתא, וא"כ רבנן שאלוהו ללא מסתבר להחמיר בטפל מצעיקר מדאורייתא, ואם איתא דהא דלקוח טהור אינו נפדה ברחוק מקום אינו אלא מדרבנן אין תשובת ר"י תשובה דמה בכך דרבנן החמירו אבל מדאורייתא אין סברא לזה, ועוד יש להוכיח דהא דאינו נפדה לרבנן הוא מן התורה מהא דדמאי ס"ל נמי לרבנן דאינו נפדה וכדתנן פ"ק דדמאי וכמש"פ תו' צ"מ נ"ה ב', ואע"ג דדמאי מחללין אותו לכתחלה כסף על הפירות, ואם איתא דהא דאין פודין לקוח טהור ברחוק מקום אינו אלא מדרבנן א"כ טעמיה משום שאין ראוי לקנות פירות חוץ לירושלם משום טירחא ופסידא דאורחא, ולפיכך החמירו חכמים שאם קנה שלא יהא לו פדיון, וא"כ טפי יש להחמיר שלא ליקח פירות בכסף מעשר מלהתיר ליקח ולאסור פדיון, וכבר תמה כן הראב"ד בשטמ"ק שם, וכחצ דאולי טעם הגזירה מפני שיאמרו שהוא מע"ש שינא מירושלם, א"נ דמדאורייתא הוא דמעשר פעם אחת נפדה ולא שני פעמים, וכן נראה דעת התו' צ"מ נ"ג ב' דהא דלקוח טהור אינו נפדה הוא מה"ת וכמש"נ צמ"ש סי' ג' ס"ק י"א, וכן בזכאים שם, ונראה דהכי נקטינן וכפשטא דסוגיא דזכאים, וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"ז ה"ב דנגטמאז בולד הטומאה יפדו ויאכלו בירושלם, ומצואר דאף דיעבד לא מהני להו פדייה, [וראיה זו הביא מרן זללה"ה דמאי סימן ג' סק"ז], וכל שבדיעבד לא מהני דאורייתא הוא וכמש"כ תו' קידושין נ"ה ב' מהא דצ"מ מ"ה ב'.

בדמאי פ"א מ"ב ובלבד שיחזור ויפדה את הפירות דברי ר"מ כו', יעויין צ"ש דל"ג ובלבד, ועיקרו דר"מ מתיר לפדות לקוח בכסף מעשר, והדבר חימא דהא לקוח בכסף מעשר אינו נפדה מן התורה כמצואר זכאים מ"ט, וא"כ מה ענין לחדש לו פדיון בדמאי, הרי אם הוא מעשר שני לא הועיל פדיונו כלום ואם אינו מעשר שני א"ל פדיון, ומלבד שלא הועיל הרי איכא למיחש דאתו למימר דלקוח נפדה, ובהדיא אמרו בירושלמי הובא צ"ש מעשר שני פ"ב מ"ו דכל שהחירו

בדמאי הוא מועיל בדיעבד בודאי, והיינו דאל"ה אין ענין להתיר בדמאי, וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה צ"ג סק"ו, [ועיי"ש גם בסק"ד], וכחצ ז"ל לחלק דהא דלקוח אינו נפדה היינו רק בנלקח בירושלים, [ואפילו ינא דצירושלים הרי גם מעשר שני עצמו אינו נפדה, אבל צינא יש חילוק בדאורייתא דמעשר שני עצמו נפדה דמחילה לקנות דרבנן ולקוח אינו נפדה], אבל נלקח חוץ לירושלים נפדה מן התורה, וכבר כתבנו בחו"ב מעשר שני ס"ג ס"ק י"א דסתמת הדברים בגמ' ובראשונים ז"ל ל"מ כן, אבל מה שכתבנו שם ליישב דר"מ התיר לפדות בדמאי כדשרינן לאונן ושאין לו ציבור, אינו נראה, דהיי דאפשר להקל צדינו, אבל אין להמציא ענין פדיון, דמדאורייתא אינו מועיל אם היה מעשר שני, דנמצא שאנו גורמים לאכול המעשר שני חוץ לירושלים ולאכול חולין בירושלים, ומה ריוח בכמו אלה, ואמנם נראה מזה דעת תו' פסחים ל"ח א' דהא דלרבנן אין לקוח טהור נפדה ברחוק מקום אינו אלא מדרבנן, [ודלא כדס"ל צ"מ, עי' מש"כ במעשר שני שם], והא דר' יהודה אהדר להו מהא דאין נפדה לקוח טהור ברחוק מקום אף דלדידהו אינו אלא מדרבנן, ואינהו אמרי ליה ק"ו דאורייתא, היינו משום דהא דרבנן חיקנו שלקוח לא יהא לו פדיון, הוא משום דדיינינן ליה כאילו הוא בירושלים, דתחלת הלקיחה היא לאכילה בירושלים, ור' יהודה נמי האי סברא אהניא ליה למידרש כסף ראשון ולא כסף שני, לומר דלקוח בכסף מעשר דיינינן ליה כאילו הוא בירושלים ואין מועיל לו פדיון, ומאחר דאשכחן חומרא בלקוח טהור, תו דרש ר"י נמי דאף בנטמא אין לו פדיון, א"נ למ"ש הר"ש פ"ג דמעשר שני מ"י דר"י אית ליה קרא לטהור וקרא לטמא, שמה הו' ס"ל דרבנן מודו דדרשא דלקוח טהור אינו נפדה, ורק בטמא פליגי, ולפי טעם זה אהדר להו מדאורייתא, אבל חנן חזינן מפלוגתא דר"מ וחכמים בדמאי, דרבנן אף בטהור פליגי וס"ל דנפדה מדאורייתא. — טעמייהו דחכמים דמחמרי שלא לפדות הלקוח, אע"פ דלמש"כ אין איסורו אלא מדרבנן, נראה דס"ל דיש להשוות לקוח כפירות בירושלים דמדאורייתא לא מהני להו פדיון, אבל אין לומר דחכמים ס"ל דלקוח ברחוק מקום אין לו פדיון מדאורייתא, ור"מ סבר דאינו אלא מדרבנן, ובהכי

ליכא למילף אלף למאי דנריך לכלי כדאמר התם, אכל בשאר מילי אינו אלף מעלה דרבנן.

ואם איסור לעשות עיסתו קצין הוא דררא דאורייתא, כדמשמע קצת מהא דפריך פסחים מ"ח ב' חומרא דאמי לידי קולא הוא דמפקא לה מחלה, ואם אינו אלף דרבנן, מאי קושיא אם משום חשש חמץ הקילו, א"כ מהא דמשנינן דעביד לה כדר"א, משמע דמתחייב מדאורייתא, דאם לא כן מאי מהני כיון דמדאורייתא לא חשיבא חלה, אכל אין לדבר הכרע, ואפשר דאף אם אין בזה איסור מדאורייתא אפילו הכי חשיב ליה אחי לידי קולא, כיון דהוא דבר שנאסר כל השנה.

והרי"ף בסוגיין מ"ו א' כתב דקיי"ל כר"א שם דלא תקרא לה שם עד שתאפה [בעיסה טמאה], משום דהא שייכא באידך דר"א דסל מנרף דחד טעמא הוא והתם קיי"ל כר"א כדפסיק שמואל בגמ', [וכ"ה בר"ח הנדמ"ח, ושם מבואר דלא כמו שדחק הרא"ש בכונת הרי"ף], וכבר תמחו הבעה"מ והרא"ש והר"ן מה ענין זל"ו, ואפשר דמותר לאפות עיסה ביו"ט אף שדעתו לתת ממנה מקצת לעכו"ם, דהשתא כולה דישראל, אכל עיסת טבל אסור לצן בתירא ור' יהושע, משום דפתיכא זה חלה בהכרח, ואע"ג דיכול להפריש עליה מעיסה אחרת, השתא מיהא מחזקינן דיפריש מינה, ואפשר דכל זה אם אין הסל מנרף, וא"כ עיסה זו אם יאפנה כבר לא יוכל לנרף לה כלום, ובהכרח שיפריש ממנה, אכל אם סל מנרף הרי יוכל גם לאחר אפייה לאפות עיסה נוספת פחות מכשיעור ולנרפה לעיסה זו ולהפריש ממנה, וא"כ אין הכרח שיפריש ממנה עצמה, ולא חשיב דפתיכא זה חלה בהכרח, ולכך שרי לאפותה, ואם זו כונת הרי"ף הרי מוכח מזה דצירוף סל דאורייתא דאם לא כן לא יוכל להפריש מצירוף סל, על העיסה שהיה זה כשיעור ששעת גלגול.

ובן מוכח ממה שפרש"י מ"ח ב' דעושה חררה קטנה אכל גדולה ומנרף בסל ומפריש הקטנה על הגדולה, דאלמא אפשר להפריש מצירוף סל על עיסה שיש בה כשיעור, וכ"נ מסקנת הב"י באו"ח סי' תנ"ז דצירוף סל הוא דאורייתא.

ברי"ף בסוגיין פירש דהא דאמרין דרבה ור"ח דפליגי בהואיל פליגי בפלוגתא דר"ח

פליגי בדמאי אם יחזור ויפדה את הפירות, דבב"מ נ"ה ב' מבואר דטעמיה דר"ח משום דמיקל בדמאי טפי מחכמים, עי"ש בתו'. (דמאי פ"א מ"ב).

(ב' מ"ח ב' ר"א אומר הרודה ונותן לסל הסל מנרפן לחלה, בפלוגתא הראשונים ז"ל אם נריך נגיעה בחוך הסל, יעוי' בחק יעקב סי' תנ"ז, יש להעיר דלריב"ל דמוקי להא דר"א בככרות של צבל שנושכין זמ"ז הרי ע"כ דבעי נגיעה שישוכו, ואם איתא דלר"ח דפליג עליה דריב"ל אף נגיעה לא בעי, א"כ היה ראוי לפרש דבככרות של צבל קאמר וכשנוגעין, וגם קשה היכן מרומז דבדרי ר"א דבעי נגיעה, בשלמא לאוקמי בככרות של צבל, שפיר אפשר דסתם בככרות כך היו, [ואפשר דמשום כך הזכיר הרודה ונותן לסל לפרושי דבדברים שבהוה קאמר] אכל לחדש דאירי בנגיעה מנלן, ונראה מזה דזה פשוט דצבל נגיעה ליכא צירוף, וא"כ ר"א איירי בנגועים, ושפיר סגי לומר דבככרות של צבל איירי, דנושכין בנגיעתן, ומיהו למ"ד תנור מנרף בפשוטו היינו צבל נגיעה.

(חלה פ"ב מ"ד ועי"ש בס' ו' סק"ו).

— עוד בענין הנ"ל —

בעיקר הגידון אי צירוף סל הוא דאורייתא, מנאמי שנחלקו בזה הראשונים ז"ל הוצא במרדכי שלהי אלו עוברין, [והוצא בב"י או"ח סי' תנ"ז ועי"ש], דהרא"ם ס"ל דרק לחומרא אמרינן דהסל מנרף ולא להפריש מצירוף סל על עיסה שהיה זה כשיעור, וסב"מ [והוגה סה"ת] ואצי העזרי חולקין, וכן בשבלי הלקט הביא פלוגתא בזה, והיראים הוכיח דאינו אלף מדרבנן מהא דבעי ר"א פחות מכביצה בין טמאה לטהורה כדאמר סוטה ל' א' וכמשה"ק תו' נדה ז' א', ואם מהני מדאורייתא לצירוף דין הוא שיועיל גם לענין מוקף, ולפי זה מקושית תו' משמע דס"ל דצירוף סל דאורייתא, ועי' מנחות כ"ד א' דאיבעיא בגמ' אם צירוף כלי הוא דאורייתא לענין מנחות, ובטעמיה דר"א דמהני צירוף סל לחלה לא מנאנו בגמ', והרי"ף בפסחים מ"ח משמע דגריס בגמ' דילף לה מדכתיב והיה צאכלכם מלחם הארץ, דמשמע דמשכח"ל חיוב צלחם, ולפי זה הוא דאורייתא, ובשבלי הלקט הביא דרשא דכף אחת הכתוב עשה כל מה שבקף אחת כדאמר חגיגה כ"ג ב', ומהתם

דפנות] דהוי כאויר הצית שמנרף, אבל הדברים
ז"ע דלא אשכחן מאן דאמר דצית מנרף לשיעור
חלה, ורק לענין מוקף אמרינן דהצית מנרף, וממה
שדנו בסל ותנור הדבר מוכן דלריך שיהיה כלי קטן,
וצירושלמי פסחים פ"ה ה"ד אמרו בהדיא דכלי
מנרף ואין צית מנרף, ואטו כל מה ששנינו דצית
נשיכה ולא סגי בנגיעה, מייירי על פני השדה, ואולי
כונתו ז"ל דאם צית מנרף לענין מוקף, דין הוא
שגודש דעדיף מיניה ינרף לחלה, ודוחק, וז"ע,
ונראה דאף דיעצד אין להקל בזה להפריש ממנו
על ודאי חיוב, [דאין לדמות ספק נתייב לספק
הפריש], כיון שכל הראשונים הנריכו דוקא כיסוי,
וגם עיקר הוכחתו ז"ל לא נתפרשה, וזה דלא
כמ"ש בצה"ל סי' תנ"ו.

שו"ע יו"ד סי' שכ"ה ס"א ויש מי שאומר שאם
מכסה הפת צמפה חשוב כמו כלי לזרפן,
ד"ו מקורו בהגהות סמ"ק סי' רכ"ז ושם איירי
שהמזות בכלי שיש לו מחיצות, אלא שיש גם למעלה
מן המחיצות, וז"ל ואם עוברות למעלה מן
המחיצות יפרוס עליהן סדין או מפה ויכסה אותן,
דאין לך כלי גדול מזה, עכ"ל, וכן בחידושי הר"פ
הנדמ"ח לפסחים מ"ח כתב ג"כ כשהמזה גבוה
מן השפה צריך לפרוס מפה עליהם, ונראה דאין
ללמוד מכאן דאם המזות מונחים שלא ע"ג כלי,
דנמי יהא סגי לפרוס עליהם מפה, דשאני הכא
שהם בתוך כלי אלא שבולטים, וזה כשמכסה נחשב
הכלי ככלי אחד, ועדיף מכלי מגולה כיון שהוא
מכוסה, והיינו דכתב דאין לך כלי גדול מזה, ואף
כשהפת מונח על טבלא שאין לה לצוזו יש לדון
אם סגי בכיסוי, [אלא דמדברי המחבר שהשמיט
מש"כ הטור דלריך שלא יבולט הפת מחוץ לדפנות,
והעתיק סיוס דברי הטור דכיסוי מהני, משמע
דס"ל דאף בטבלא שאין לה לצוזו סגי בכיסוי],
ונראה דמה"ט כתב מהרי"ל הביאו הש"ך סק"ה
דיניח המזות על המפה ויכסה המפה ג"כ עליהם,
דכיסוי לחוד לא סגי אלא על המעט הבולט מחוץ
לדפנות, והגע עצמך צמחות שצריכים קידוש כלי
האם יש מקום להסתפק דכפה כלי על הסולת
חשיב שהסולת בכלי, [ועד כאן לא איציעא לן
מנחות י"א א' אלא דדבקה לקומץ בארעייתה
דמנא, ע"י בשטמ"ק שם, דהכלי מחזיקו, אבל סתם
כפה עליו כלי, פשיטא דאין לו שייכות לכלי כלל],

ור"י, היינו דלר"א עובר בצל יראה על החלה כיון
דאי צעי מיתשיל עלה, וכבר הקשה הרא"צ ד'
בהשגותיו על צעה"מ שם דא"כ היכי ממעטינן
חמץ של הקדש מצ"י, הרי המקדיש עובר כיון דאי
צעי מיתשיל, ובאמת עיקר הדבר תמוה דמאי אית
ליה למיעצד והיכי אפשר למירמי עליה איסור כל
יראה, אטו ש"ך לחייבו לפדותו, ואפשר דרק בחלה
דרבנן אמרינן כן, דאינו אלא משום הפקר צ"ד,
ורק בדאית ליה טובת הנאה, דלירוף שני הדברים,
דאי צעי מתשיל ופקע הפקר צ"ד מינה, וגם
השתא אכתי טובת הנאה דיליה, משוי ליה כבעלים,
וז"ע.

ביראים סימן קמ"ח לאחר דמסיק דלירוף כל אינו
אלא לחומרא כתב וז"ל והלוקח מנחות
צפסח ונותן בכלי לאחר אפייתו ומצטרפן ע"י כלי
אחר שנילושה כשיעור שלא כדין עושה ואוכל טבל
דרבנן, עכ"ל, ונראה דז"ל לאחר שנילושה כשיעור,
ור"ל שנותן המזות בכלי ומצטרפן שם למזות מעיסה
אחרת שנילושה כשיעור ומפריש מאלו שנצטרפו
בכלי על אלו שהיה בהן כשיעור בשעת לישה, וכיון
דלירוף כלי דרבנן הרי הוא מפריש מן הפטור על
החיוב, והרי המזות שהיה בהן כשיעור נשארו
בטבלן מדרבנן, דחלה בזה"ו דרבנן, ולפי זה מצוה
דמפריש מתרי דרבנן אחד דרבנן לא מהני דיעצד,
[ועי' מש"כ בזה במע"ש סי' א' ס"ק י"ז], ואפשר
דהא דהוי דרבנן משום בזה"ו חמיר טפי דכעין
דאורייתא תיקון. (חלה ס"א סק"ח).

יג) מ"ח ב' צעי ר"י טבלא שאין לה כו', גודש
כלי שיש לו תוך, לא מסתבר דגרע
מטבלא שאין לה לצוזו, ואף דאשכחן שולחן שמקדש
בלא תוך וכדאמר מנחות פ"ו ב', ואילו גודש כלי
לא מקדש כדאמר מנחות ז' א', ועי"ש ברש"י,
מ"מ אשכחן דאויר כלי [דהיינו גודש הכלי] ככלי
דמי כדאמר זבחים כ"ה ב', וכ"כ תו' מנחות ח'
ב' ד"ה ולר"א דכלים שמחזיקין מדתן בגודש, הרי
גם הגודש מתקדש, ויש לפרש דנקט טבלא לרבותא
דאף בטבלא מספקא ליה אולי מנרף, ולמאי דסלקא
בתיקו, כבר כתבו הפוסקים דאף גודש כלי בכלל,
וכמ"ש בשו"ע יו"ד סי' שכ"ה ס"א בהגה"ה.

והסמ"ג עשה קמ"א צס רי"צ"א כתב דאע"ג
דצמנחות אין הגודש מתקדש, מ"מ
לענין לירוף לחלה גם הגודש בכלל, [בכלי שיש לו

והדבר תימא דלא מנאנו שכיאי מפה יועיל לזרץ כלים נפרדים, והרי כל כיסוי מתיחס לכלי שלו וכמאן דפסיקי דמי, ואין לו תקנה אלא כמ"כ שיתנס בסל אחד, והיינו שיזיחם מכליהם ויתנס לסל אחד.

(ד) נ"ט ב' מתני' או לשמו ושלל לשמו כו', וכה"ג נמי תנן בריש זבחים ומנחות, ובפשוטו אשמועינן דאע"ג דבשלל לאוכליו בפסח קי"ל דמקצת אוכלין לא פסלה, וכדנפקא לן מקרא ס"א ב', אבל בשלל לשמה אף מקצת שלל לשמה נמי פסלה, וכן מבואר ס"ב ב' דפריך מה צין לשמו ושלל לשמו לאוכליו ושלל לאוכליו, אלמא דחד דינא נינהו, ולר' יוסי דאף בגמר דבריו אדם נתפס לדלידיה מתפרשא מתני' בעבודה אחת כדאמר פסחים נ"ט ב', ע"כ כן הוא, דבעבודה אחת לא שייך נידון אחר.

ברם לר"מ דתפוס לשון ראשון, לדלידיה מפרשין למתני' בפסחים בשתי עבודות והיינו ששחט לשמה לזרוק דמה שלא לשמה וקמ"ל דמחשצין מעבודה לעבודה, יש לדון מהו עיקר חידושא דמתני', דלכאורה בכה"ג לא דמי למקצת אוכלין, שהרי חשב לעשות הזריקה רק שלא לשמה, ואף שהפסול הוא בשחיטה דשחיטה במחשבה כזו פסלה רחמנא, וכדחזינן דאף דליכא מחשבת ערלים בזריקה, אפילו הכי שחטו למולין ע"מ שיתכפרו צו ערלים בזריקה ס"ל לר"ח ס"א ב' דפסול וכמו שפירשו תו' ס"א א', אלמא דהפסול הוא בשחיטה, ולפי זה הרי זה דומה למקצת שלא לשמה שהרי השחיטה עצמה עושה לשמה מ"מ לא דמי דכיון דמחשבתו על הזריקה היא כולה שלא לשמה, הרי"ז כמחשבה שלימה שלא לשמה, וכדחזינן דשחטו למולין ע"מ שיתכפרו ערלים בזריקה דס"ל לר"ח דפסול, ולא חשיב כנשחט למולין ולערלים, וכמו שפירשו תו' שם כיון דלא פתיכי מולין בזריקה, ולכאורה גם מכל שינוי בעלים משמע כן, דהא שינוי בעלים היינו שחטו לבעלים ע"מ שיתכפר צו אחר, ומבואר דכה"ג חשיב שלא לשמה, ולא כלשמה ושלל לשמה, אלא שיש לדחות דכיון דליכא שינוי בעלים בשחיטה, ה"נ אין הלשם בעלים שבשחיטה כלום, ומיהו אכתי בפסח ששחטו למנויו ע"מ לזרוק שלא למנויו דהיינו שינוי בעלים, ולא משמע

וה"נ כיסוי בסדין או במפה אף שנוגע באוכלין עצמם, מ"מ אינו אלא כיסוי, והפת אינו בכלי, וכל ענין צירוף בסל, מקורו בזה דחגיגה כ"ג ב' הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת, ובעינן דומיא דהתם והיינו כשהפת בכלי, ואף דאמרינן התם כ"ד א' דדאורייתא אין לו תוך אינו מנרף, ואילו הכא מיבעיא לן גם באין לו תוך, היינו משום דגם באין לו תוך הפת מתיחס לכלי ומיטלטל על ידו, ושמה לענין צירוף סגי בהכי, אבל סתם כיסוי לית לן מהיכן למילף.

בבה"ל ס' תנ"ז הביא דהפמ"ג מסתפק בטבולא שאין לה לצזז אם סגי בכיסוי, והיינו משום שהש"ך הביא דברי מהרי"ל שיניחם בתוך המפה, אבל ממה שהש"ך כתב דאין חולק על יש מי שאומר, מבואר דדברי המהרי"ל אינם סותרים לדברי המחבר, ודברי המחבר מתפרשים דמהני כיסוי בטבולא, וכמ"כ לעיל, שהרי בדברי המחבר לא נזכר ברישא אלא טבולא, וע"כ דדברי מהרי"ל כשאין המצות ע"ג כלי כלל, או דנקט כן לרווחא דמילתא, ומ"מ נראה דלריך שהמפה תקיף גם את הצדדין אבל כיסוי רק למעלה אין נראה דסגי. — עוד שם בבה"ל דן במצות הבולטות חוץ לדפנות של כלי אם מהני כיסוי, ואינו מוצן דהא זהו הדין שכל הראשונים ז"ל כתבוהו וכתב הש"ך שאין בזה חולק, [ומשה"ק על המחבר שכתבו בלשון יש מי שאומר, כבר כתבו אחרונים ז"ל שכן דרך המחבר בדברים שלא נתפרשו אלא בדברי יחיד, אף שלא נמצא חולק, עי' יו"ד ס' ק"צ ס"א ובש"ד]. — עוד שם כתב דאם סתם כיסוי מפה מהני ה"ה כפה סל דמהני, הדברים תמוהים דכפה סל לית דין ולית דיין דלאו כלום הוא וכמ"כ לעיל, וגם כיסוי מפה העיקר דלא מהני שלא ע"ג כלי, אף שהוא חופף ומקיף הפת מכל צדדיו, ומש"כ שם דבסמ"ק משמע דכיסוי מפה לצד מהני, אינו כן דבעינן מוקף הוא דכתב כן בס' רמ"ו וכמו שסיים דלכך נהגו הנשים לכסות במפה, והיינו בזהו בעיקר שנתחייבו, ובס' רכ"צ ב' פסקא לא הזכיר מפה אלא על הבולט מחוץ לדפנות.

עוד שם במ"כ סק"ז כתב דאם המצות מונחות בכלים נפרדים ואין בכלי כשיעור, אין להקל אף שהכלים פתוחים ומקורבים להדדי אלא"כ יניחם בתוך סל אחד או שיכסה עליהם במפה,

דחשיב כלשמה ושלל לשמה, ובפסח הרי איכא פסול שלל למנויי בשחיטה, אלא דאכתי י"ל דשינוי בעלים פסול אחר הוא דליתיה בשחיטה.

ולשון הגמ' בפסחים וקמ"ל דמחשצין מעבודה לעבודה והיינו דע"פ דר"פ, היה מתפרש שפיר דבכלל לא איירי מתני' בדין מקצת שלל לשמה, ורק מחשצין מעבודה לעבודה אתי לאשמועינן, וכמו שפירשו תו' דע"פ דר"פ היינו אי בשתי עבודות תנן, אבל בלשון דע"פ דר"פ משמע דפירושא דמתני' ידוע, וכל הספק הוא אם איירי בעבודה אחת וכו', או דאיירי בשתי עבודות ואף לר"מ, אבל לא לר"מ משתנה כל פירוש המשתנה לענין אחר, וכן מהא דש"ל ר' שמלאי לר' יוחנן מה צין לשמו ושלל לשמו לאוכליו ושלל לאוכליו ק"צ צ' הרי מוכח דחד דינא נינהו, והו"ל לר"פ למיפשט מינייהו דבעבודה אחת תנן, אם איתא דשתי עבודות הוא נידון מחשצין מעבודה לעבודה, ולא איירי כלל בדין מקצת שלל לשמה, ואע"ג דבלא"ה הו"מ למיפשט מר"ל דלית ליה מחשצין מעבודה לעבודה כלל בזבחים ט' צ', וא"כ ע"כ דבעבודה אחת תנן, מ"מ אם איתא דגם מר' יוחנן איפשטא בע"פ קשה טפי.

ועו"ק דהא לקושטא דמילתא אף לר"מ משכח"ל שפיר מקצת שלל לשמה, כגון שעמדו לפניו מנחת מחבת ומרחשת, וקמץ מנחת מחבת ואמר הריני קומץ לשם אלו, דבכה"ג ליכא משום תפוס לשון ראשון, וכמו שכתבו תו' פסחים ס' א' דבכה"ג משכח"ל דלטמאים ולטהורים כשר אף לר"מ, [איברא דדבריהם צ"ע דלכאורה בלטמאים ולטהורים לא שייך לדון תפוס לשון ראשון כיון שאפשר לשחוט בשביל כולן, ואטו השוחט קרבן שותפות ואומר הריני שוחט להחכפר ראובן ושמעון מי שייך כאן תפוס לשון ראשון, וה"נ דכוותה, ואף דלטמאים לחוד פסול מ"מ שפיר מוקיף גם לטהורים ויוכשר, אח"כ מנאמי שכבר כ"כ בהגהות הגר"מ ז"ל הורביץ, אבל בגמ' ס"ג א' מבואר דגם צמולים וערלים שייך תפוס לשון ראשון, ובתו' הרשב"א תמך דבריו על זה, ועי' מש"כ בזה לק' ס' א'], וכיון דמשכח"ל ע"כ ראוי לכלול דין זה בלשמן ושלל לשמן, דהא קושטא הוא דמקצת שלל לשמה פסול אף לר"מ, וכן בשינוי בעלים משכח"ל מקצת כשחט שיתכפרו שניהם, וגם בזה פוסל

מדין לשמן ושלל לשמן, [וכמש"כ בלקוטי הלכות פסחים שם בשם ספר הישר [ועי' תוס' פסחים ס"ב צ' ד"ה פסול], דשינוי בעלים בשינוי קודש דמי לכל מילי, ואף דליכא לכמה טעמים שאמרו בגמ' פסחים שם], וג"ז בכלל דין המשתנה, ובה גם לר"מ משכח"ל אף בעבודה אחת וכמש"כ דבכה"ג לא שייך תפוס לשון ראשון.

ולבן נראה דשחט לשמה לזרוק דמה שלל לשמה הוא סוג ממוצע צין שלל לשמה לצין מקצת שלל לשמה דומיא דמקצת אוכלין, דאע"ג דלא חשיב כמקצת אוכלין כדמוכח מהא דר"ח פוסל שחטו למולים ע"מ שיתכפרו צו ערלים, מ"מ לא חשיב נמי כשלל לשמה גמור, דקוף קוף השחיטה יש בה גם כח של לשמה, ומתניחין בלשמן ושלל לשמן כולל כולהו גווני דמנא לאשתכוחי אליבא דר"מ, כגון בשינוי בעלים שזרק לשם ראובן ושמעון, וכן בשינוי קודש משכח"ל כשכתב על הניר או על החרס פסח ושלמים ואמר הריני שוחט לאלו, אלא דמתני' נקטה בשינוי קודש באופן הרגיל דהיינו שאמר לשם פסח ולשם שלמים, ובה לר"מ לא מתפרש אלא ששחט לשם פסח לזרוק לשם שלמים, ומקצת כגון זה פוסל אף בשלל לאוכליו, ומ"מ נקטיה לאשמועינן דמחשצין מעבודה לעבודה, אבל כל סוגי מקצת שלל לשמה בכלל, ואף גווני דכשרים בשלל לאוכליו.

ושלא לשמו ולשמו אי בשתי עבודות מתפרש, נראה דהיינו ממש שלל לשמה דעלמא, ששחט שלל לשמו, ולשמו היינו שלל חשב על הזריקה כלום, וכן משמע לשון רש"י ותו' בפסחים שם, והיינו דפרכינן שם בגמ' דל"ל למיתני שלל לשמו ולשמו, ולא פרכינן כן אי בעבודה אחת איירי, וכפר"י שבתו' שם, דבעבודה אחת הרי שניהם מקצת שלל לשמה, אבל אי בשתי עבודות, הרי שלל לשמו ולשמו הוא ממש שלל לשמו בעבודה אחת, ולא יתכן לפרש שלל לשמו ולשמו, ששחט ע"מ לזרוק שלל לשמו, והשחיטה עצמה תהיה לשמו, דכה"ג חשיב לעולם לשמו ושלל לשמו, דכשחשב שהזריקה תהיה שלל לשמו כבר נכלל בזה שהשחיטה היא בסתמא לשמה, ואין צורך למה שחשב אח"כ בהדיא שהשחיטה תהיה לשמו.

אי מתני' בשתי עבודות, נמצא דזריקה או בהקטרה לא משכח"ל לשמו ושלל לשמו, ואף

דריטת המשנה משמע דאכל ד' עבודות קאמר, מ"מ דחקינן לאוקמי סתם משנה כוותיה דר"מ. (מנחות ס"א א').

טו) ע"ג ב' אלא אר"ה צריה דר"י הצ"ע כגון שהפרישו קודם חלות ומתו בעלים אחר חלות דהו"ל נראה ונדחה כו', וה"נ אמרינן לק' ז"ח א' דבמת אביו אחר חלות קבעתיה חלות ואין בנו מקריבו שלמים, [והיינו אף במת קודם תמיד של בין הערבים, ובלא"ה אין כאן ענין משום איסור אחר תמיד], וצריך להבין מה בין זה לכל אשם שמתו בעליו דקרב עולה ולא חשבינן ליה כנראה ונדחה, ולמ"ד התם חלות קובע ואם הפרישו אחר חלות שפיר קרב שלמים כדאמר התם, ניחא דאשם לעולם כהפרישו אחר חלות דמי דלית ביה זמן הקובעו, אבל למ"ד קודם שחיטה ואחר שחיטה שנינו ואפילו הכי בפסח נקבע, א"כ אשם נמי, וע"כ דפסח שאני, ולמ"ד קודם שחיטה ואחר שחיטה שנינו, הרי כל זמן הפסח כחלות דמי, וענין זה ליחיה באשם, ולכאורה הטעם דכיון דזמנו קבוע וחיוצו חמור, הרי זה קובעו לפסח, ובמיתת בעלים חשיב כפסח שנפסל ואינו חוזר להיות שלמים, אף שאין הפסול אלא בפסח ולא בשלמים, וכמש"כ לעיל בנפסל בדיחוי דנפגם המזבח וכיו"ב, משא"כ באשם שאין זמנו קבוע שפיר נעשה עולה במיתת בעלים, וכדין פסח קודם חלות, ואפשר עוד דבאשם ליכא פסול במיתת בעלים, ורק שאין מי שיתכפר משא"כ פסח שנקבע בפסול, וכמ"ש להלן.

אבל קשה דבשבעות י"ב א' אמרינן נמי במת אחד מן השעירים דמציא שנים ומגריל עליהם, דהשני דדין הוא שיקרב עולה אי לאו דגזירה אחר כפרה אטו לפני כפרה, והתם כיון שזמנו קבוע וגם כבר הגריל עליו יש לחושצו יותר כאיקבע למזותו מפסח אחר חלות, והיה ראוי לחושצו כדחוי מן הדין כשנתכפר באחר, וי"ל דהתם אין פסול בשעיר הנשאר אלא שכבר נעשית מזותו ועי"ז הוא נדחה, ודיחוי זה שפיר דוחהו להיות עולה, משא"כ הכא בפסח שבמיתת בעלים הפסח נפסל משום שהוא בלא בעלים, וכמש"כ לעיל דאף למ"ד אין צע"ח נדחים נמי איכא פסול זה, ושפיר אמרינן דקדם להיות פסח פסול, ותו אינו משתנה להיות שלמים.

וא"ת והא תנן לקמן ז"ו ב' דפסח הנמלא קודם שחיטת הפסח אינו קרב שלמים, אע"ג שאין דחייתו אלא משום שנתכפרו באחר, וי"ל דהתם נמי כיון שאין נמנין על שני פסחים כדאמר פ"ח ב', הרי עם שחיטת האחד חשיב כמשכו ידיהם מן השני, [וכמ"ש רש"י במתניתין ז"ח ב'], והו"ל פסח שנפסל ותו אינו חוזר להיות שלמים, ומיהו דוקא בנמלא קודם שחיטת הפסח דנקבע לפסח, אבל נמלא אחר שחיטת הפסח כיון שלא נקבע לפסח בחלות וזמנו שחיטה, שפיר אהני מה ששחטו אחר ומשכו ידיהם מזה, לדחותו לשלמים, וכמו קודם חלות.

מש"כ דפסח בלא בעלים הוא פסול מיוחד משא"כ באשם וכן בשני שעירים, לכאורה יש לזה משמעות בסוגיין דאמרינן דאי פסח צעי עקירה הו"ל פסולו בגופו כיון דלית ליה בעלים וישרף מיד, והיינו במשכו בעלים את ידם קודם שחיטה כמ"ש בחוד"ה דסם, ואילו באשם שמתו בעליו, לכאורה הרי זה בכלל הא דאמרינן דפסולו בבעלים צעי עיבור זורה, ומיהו למש"כ תו' דחשיב כשלא לאוכליו, אין ראיה דלפי זה רק בשחיטה הוא נפסל, ומיהו לשון הגמ' כיון דלית ליה בעלים משמע דהיינו הא דאמרינן ז"ט א' ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא, ומחיים הוא נפסל, וגם בתו' אפשר לכיון כן, וצ"ע.

ברם עיקר הדברים שכתבנו דהיינו טעמא דבקבעתיה חלות או זמן שחיטה אינו קרב שלמים, משום דפסח פסול הו', וכמו נפגם המזבח וכיו"ב, דצוה לא משתנה לשלמים, לא יתכן, דהא אמרינן בסוגיין וכן לק' ז"ח א' דלמ"ד אין צע"ח נדחין שפיר קרב שלמים, ואם איתא דפסח פסול מיקרי א"כ אף למ"ד אין צע"ח נדחין מ"מ כיון דלפסח הוא פסול כמבואר שם דאין בנו מציאו פסח, א"כ אף לא יקרב שלמים, אלא ודאי כיון דמתו בעליו אינו פוסל בשלמים, שפיר אפשר שיקרב שלמים, ולא דמי לנפגם המזבח וכיו"ב וכמש"כ לעיל.

ולבן יש לפרש סוגיין כפשטה דכיון דפסח זמנו קבוע הרי חלות או זמן שחיטה קובעו לפסח, והרי חזינן דאצוד מדחהו מפסח אף שעומד בקדושתו, כיון שלמעשה נצטר מלהשתמש בו, וה"נ לאידך גיסא כששעתו קבועה והוא מוכן לכך הרי"ז

אחר חלות עד שלא נשחט הפסח הרי הוא עצמו קרב שלמים, ודכוותה אף למ"ד קדם שחיטה ואחר שחיטה שנינו, הוא דוקא בפסח שזמנו קבוע, אבל אשם לעולם יש לחשבו כאחר חלות למ"ד חלות קבע, ויקרב הוא עצמו עולה.

(טו) ק"ט א' חייב אדם לשמח בניו כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בחגיגה ובסוכה בענין מלות שמחה.

בחגיגה ר' ב' שלש מלות נטוו ישראל בעלותם לרגל ראייה וחגיגה ושמחה כו', מכאן משמע דבמלות שמחה נכלל גם ענין בהצאת קרבן דומיא דראייה וחגיגה, [אף שאינו חיוב כמש"כ מרן זללה"ה בפסחים ע'], וכדקאמר שהראייה עולה כולה לגזרה משא"כ בשחיהן, ואם שמחה הוא רק מצוה לאכול בשר קדשים, ואין זו ענין בהצאת קרבן, לא שייך לומר כן, וכן מלאנו דאע"ג דקיי"ל נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט, והוא מדאורייתא כדאמרין ביצה כ' ז', ואף כשדעתו לאכול מהן לשם שלמי שמחה, וכדמוכח שם י"ט ז' דאמרין דמציא תודתו בחג הסוכות ויוצא זה יד"ח משום שמחה, ומוקמינן לה משום דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביו"ט, ומשמע דאי אין קריבין אינו יכול להציא ביו"ט אף שדעתו לזאת זה יד"ח שמחה, [ומיהו יש לדחות דמשמע בגמ' דתרחי קאמר, דיכול להציא וגם יכול לזאת זה, ומשמע דמציא אף כשאין דעתו לזאת זה יד"ח שמחה], ומ"מ שלמי שמחה קריבין ביו"ט כדאמר שם י"ט א' דשלמים הבאים מחמת יו"ט קריבין ביו"ט ופרש"י דהיינו חגיגה ושמחה, [ויש לדון אם אין דעתו לאכול מהן עד הלילה מהו] והיינו משום שיש מצוה להציאן וחשיבי חובת היום, [ומיהו בתו' לק' ז' ז' ד"ה עולות משמע דאם טרם קיים מלות שמחה רשאי להציא נדרים ונדבות ביו"ט לשם כך, ועי' מש"כ להלן בדבריהם שם], וכ"ה לשון הרמב"ם בפ"א מה' חגיגה ה"א שהמצוה שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואין כונתו שאם אכל משלמי חגיגה לא יא' יד"ח שמחה, דלא מסתבר שיהיו גרועים שלמי חגיגה מנדרים ונדבות וחטאת ואשם, וכמש"כ מרן זללה"ה באו"ח סי' קכ"ט, אלא הענין הוא שמלות שמחה כוללת כל עניני שמחה וכולן מדאורייתא כפי

מאגדהו לפסח, וכשנדחה ע"י מיתת בעלים או כפרתן באחר חשיב כקרבן שנדחה, ואם בע"ח נדחין ה"ז פוגמו גם מלשמש כשלמים, ולא דמי לאשם שאין לו זמן קבוע וכל שעה שנדחה מלשמש כאשם הרי זה קובעו לעולה, ולא חשיב כקרבן דחוי.

ובמשה"ק מההיא דשני שעירים בשבועות י"ז א', נראה דרצא לשיטתיה דאמר ביומא ס"ד ז' דדיקא מתני' כוותיה דרצ דשני שבזוג ראשון קרב ושני שבזוג שני ירעה, ושני שבזוג שני מעיקרא כמפריש לאיצוד דמי כדאמר תמורה כ"ג א', ותחלתו לעולה קאי, ושפיר קשיא ליה דיקרב הוא עצמו עולה, [ואע"ג דרצא ס"ל בע"ח נדחין בזבחים ע"ג ז', מ"מ מתני' דיומא דדייקא כוותיה דרצ ע"כ סברה בע"ח אינם נדחין מדמקריב לשני שבזוג ראשון], וזה ניחא נמי הא דאביי בשבועות שם אייתי ברייתא דפר ושעיר של יוהכ"פ שאבדו, ולא אייתי הך מתני' דאייתי רצא דהשני ירעה, משום דרק לרצא לטעמיה דשני שבזוג שני ירעה קשיא ליה, אבל אי שני שבזוג ראשון ירעה שפיר ניחא דאינו קרב בעצמו כיון שנדחה, והא דלא אייתי אביי מתני' דאשם שמתו בעליו דמייתי רבינא התם, י"ל משום דבעי לאתויי מקרבן ליצור דציה איירינן התם.

ויותר נראה דטעמא דפסח שאני מאשם הוא משום דפסח קודם הפסח שלמים הוא, ובחלות או בזמן שחיטה שנתחלף משלמים לפסח הוקבע דינו, וכ"מ בספר מרן זללה"ה, ועי' להלן. בירושלמי פ"ט ה"ו ר"י צעי אף בתמורת אשם כן תמורת אשם קריבה ותמורת אשם אינה קריבה, ר"ל האם גם באשם נימא כמו בפסח דאם נמלא קודם שחיטת האשם יציא בדמיו עולה, ובנמצא אחר שחיטה יקרב הוא עצמו עולה, ומסיק אר"י פסח שהקריבו בשחרית אינה פסח, אשם [כ"נ דל"ל אשם במקום עולה], שהקריבו בשחרית אשם הוא, ור"ל דדוקא בפסח שזמנו קובעו דעד חלות הוא שלמים ובחלות נקבע כפסח בזה אמרינן דבנראה ונדחה חשיב דחוי אף משלמים, אם בחלות או בכל זמן שחיטה, אבל אשם שאין לו זמן קבוע, אף כשמתו בעליו דנדחה מאשם לא נדחה מעולה, והרי דיחוי זה גורם לו להיותו קרב עולה, והוא כמבואר בסוגיא דלמ"ד חלות קבע, הרי גם בנמצא

לחייצו להציא שלמים, וקשה דבפסחים ק"ט א' ילפינן דאין שמחה אלא בבשר מהא דכתיב גבי הר עיבל וזבח שלמים ואכלת שם ושמחת, ומשמעתין גופא מוכח דהא לא מרבה אלא בשר קדשים ולא בשר חולין, וכן בכל דוכתא דכתיב שמחה מפרשין לה לשלמים וכדאשכחן גבי זכורים דטעוין קרבן וילפינן לה זירושלמי שמחה שמחה מהר עיבל, וזכרמז"ס פ"ג מה' זכורים הי"ז כחז דילפינן משמחה דחג, וז"ע דשמחה דחג גופא מהר עיבל הוא דילפינן לה, וכן גבי מע"ש בספרי ראה מרבינן שלמים מושמחת, ואפשר דרש"י נמי אסיפרי שהציאו תו' סמך, דהאי ושמחת מייתר לדרשא, ודרשין מינייה לרבות כל השמחות, וכלשון הברייתא לרבות כל מיני שמחות, ונראה דמרבה אף שמחה דיין וצגדי דטעוין וכסות נקיה, אלא דיש מנה מן זמן שצית המקדש קיים ללאת יד"ח שמחה בבשר שלמים וכמס"כ חגיגה ו' ז', וולכתחלה מנה מן המוצא להציא קרבן מיוחד לכך, ואהני הא דמרבינן כל מיני שמחות, לומר דאף המנה המיוחדת בבשר קודש לאו דוקא שלמים וה"ה כל בשר קודש, דכיון דהמנה היא כללית על כל סוגי שמחה, אף שיש יתרון לבשר קרבנות אין לפרש את היתרון הלו בשלמים דוקא.

(חגיגה ח').

בתוספתא תניא שהשמחה נוהגת כל שצעה, וזכור' הציאו שיש לה תשלומין כל שצעה, והוא ט"ס כמ"ש מרן זללה"ה, וכן תניא התם לבתר מתני' דישאל יולאין יד"ח זכור' כו' והכהנים כו', ובלבד שיאכל מן הזבח כל שצעה, ומשמע דיש חיוב לאכול בשר קדשים בכל יום ויום מימי החג, וכן במתני' סוכה מ"ב ז' דההלל והשמחה שמונה פרש"י לאכול בשר שלמים, וכן פירשו זכור' שם מ"ז א' וזכור' ה' א' ויומא ג' א', ולפי זה חייבים כל ישראל להיות זירושלם בכל החג כדי לאכול בשר קדשים בכל יום, ואלפשר דגם כלילה יש חיוב זה כדמרבינן פסחים ע"א א' וכמו שנסתפק מרן זללה"ה באו"ח סי' קכ"ט אם הכונה דאפשר ללאת יד"ח גם כלילה, או דלריך לאכול גם ביום וגם כלילה, ולכאורה זכור' דמשמח לנשים בצגדי פשתן מגוהאין או בצגדי דטעוין כדאמר פסחים ק"ט א', לא משמע דחיוב זה הוא בכל יום, וא"כ מה דבשר חיובו בכל יום הוא משום

שהעלה השאג"א בסי' ס"ה, ולפי שמצאנו בתורה דזבחת שלמים ואכילתן לפני ה' הוא ענין שמחה כדילפינן מקרא דהר עיבל בפסחים ק"ט א', כללינן נמי זה בכלל מנות ושמחת, ולחד מ"ד בפסחים ע' ז' ילפינן נמי מהאי קרא להנריך זבחתה בשעת שמחה, דכל הענין הוא גורם בשמחה, גם הבאת הקרבן וגם אכילתו, ורשיטת הגמ' בפסחים ק"ט א' דזמן שצית המקדש קיים לא יא"ח יד"ח שמחה אם לא אכל בשר קדשים, וכן משמע מסוגיין דמנות שמחה בהידורה לא קיים אלא בהבאת שלמי שמחה, ואע"ג דגם זכור' איכא מנות שמחה דאורייתא, ונראה מזה דיש מנה לשמחה לפני ה' וכדילפינן מקרא דזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך, ומנה זו היא אכילת בשר קדשים משולחן גבוה, וזמן שצית המקדש קיים לא יא"ח יד"ח כל עוד שלא אכלן, דאף שקיים מנות שמחה בשאר מילי ויש זמן ענין מדאורייתא, אבל מנות שמחה לפני ה' לא קיים, ולכתחלה גם יש ענין להציא שלמי שמחה למנה זו, דגם זבחת הזבח יש בו משום שמחה, ונראה דאף שיש לו נ"נ מ"מ מנה מן המוצא להציא במיוחד שלמים לשם שמחה, וכדחזינן דחשבינן להו חובת היום להקריבן זכור' ט, וגם מעיקר מנות מוכח כן דהא כל אדם חייב להציא חגיגה, וא"כ אם יאכל ממנה כבר קיים מנות שמחה, ומה נתחדש ענין שלמי שמחה בכלל, ולא משמע דרק בשאר ימים הוא דנתחדש שכר הציא חגיגתו, ומיהו אינו חיוב כמ"ש רש"י בסוגיין שאם אין לו נ"נ מציא שלמי שמחה, ומשמע דיש לו נ"נ אין חייב להציא, ובזכורים נמי אמרינן דטעוין קרבן ומשמחה הוא דילפינן לה, ומשמע דיש ענין להציא קרבן, ועי' מש"כ זכור' לק' ח' א', וזכור' דא"א לקיים לפני ה', אכתי עיקר מנות שמחה קיימת בשאר מילי, ונמשמע שם בגמ' דצליכא בשר קודש, עדיף יין מבשר, דאמרין דזכור' אין שמחה אלא ביין, ומ"מ יש ענין גם בבשר, ועי' זיש"ש זינה פ"ב ס"ה, וזירושלמי כאן ה"ב.

בחגיגה ח' א' ת"ר ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה כו', פרש"י כל השמחות במשמע דלא בעי מינייה אלא שמחה ואמר מר אין שמחה אלא בבשר והאי בשר הוא, משמע דר"ל דאע"ג דכתיב ושמחת לית לן

חולין [ע' ירושלמי חגיגה פ"א ה"ב ריב"ל אמר
ושמחת אפילו ממקולין], אלא דמזות שמחה
מחייבת שלמים, ואפשר דקדושת הקרבן מוסיפה
שמחה, אבל שפיר יש ללמוד מזה דגם בזה"ז יוצא
יד"ח בצשר, ומה שאמרו דבזה"ז אין שמחה אלא
ביין, נראה דבזה"ז להקדימו לצשר לענין לכתחלה,
וכדכתיב ויין ישמח וגו' ע' בטה"מ מ"א נ"ד,
והרמב"ם לא דקדק בזה, דס"ל דהכל תלוי לפי
מה שהוא אדם, דיש מעדיפין יין ויש מעדיפין
בשר, ולפי שמחתו קדימתו, ובז"י ס' תקכ"ט
נקט דהרמב"ם מחייב גם בשר וגם יין ונתקשה
בזה, [ומיהו הטור שם שלא הזכיר שאין שמחה
אלא בצשר ואין שמחה אלא ביין, היה ראוי לפרש
דאו בשר או יין קאמר וע' ביש"ש פ"ב דביצה
ס"ה]. — בגדים דנשים משמע דסגי בזה לכל
החג, דעדיין שמחתן קיימת כל ז', ומדע דהא
סתמא קונה אותם קודם החג, ואפילו הכי חשיבי
בשמחת החג, ומשמע דשמחת אכילת בשר ושתית
יין לא סגי להו, וע' מש"כ חגיגה ו' ב' ח' א'.

(סוכה מ"ח א')

(י) קי"ב א' ואפילו מן התמחוי כו', בצ"ק ט'
ב' אלימא שליש ביתו אלא מעתה
אי איתרמי ליה תלתא מזותא ליחיד לכוליה ביתיה
כו', רש"י ותו' והרצ"ד והרשב"א נקטו בפשיטות
דהכא אף במזוה שבגופו שיש לה קצבה ואף במזוה
עוברת איירי, ולמדו מכאן שאין אדם חייב להוציא
אפילו שליש ממנו לקיים מ"ע, והרצ"ד והרשב"א
תמחו באמת מניין למדו לתת דמים למזות, ונדחקו
ז"ל כדי שלא יבא לידי עוני ויפיל עצמו על הציבור,
ועוני כמיתה, וכן בשו"ע או"ח ס' תרנ"ו העתיק
הרמ"א להלכה דאין אדם חייב להוציא על מ"ע
יותר מחומש, אפילו מזוה עוברת.

והרבה דברים קשים לפי זה חדא דפסחים
פרכין אהא דתנן לא יפחתו לו מארבע
כוסות ואפילו מן התמחוי, פשיטא, ומאי פשיטותא
הרי אפילו מזוה דאוריתא אין חייב להוציא עליה
אפילו ממון עצמו יותר מחומש, א"כ כש"כ שאין
לחייבו לחזור על הפתחים בשביל מזוה דרבנן, ואין
נראה כלל לחלק דמי שיש לו מעות אין מחייבין
אותו להוציאם ולא לחזור על הפתחים, אבל מי
שאין לו כלום חייב לחזור על הפתחים, שאין לזה

שבאל"ה אדם אוכל בכל יום, ושפיר מחייבין ליה
לאכול בשר המשמח, ולפי זה יתכן לחייב פעמיים
אחת ביום ואחת בלילה כדרכו בחול וכדאמר סוכה
כ"ז א' לענין סוכה לר"א, וצ"ע. (חגיגה ו' ב').

והנה שנה התנא שמחה ביהדי הלל לאורויי דכשם
שהלל צריך לומר בכל יום מן השמונה ימי
החג, כך מזות שמחה היא על כל יום ויום משמונת
ימי החג, והכי תניא בתוספתא פ"א דחגיגה דיש
בשמחה מה שאין בראייה וחגיגה דשמחה נוהגת
כל ז', [ובתו' חגיגה ו' ב' הביאו גירסא אחרת
וכבר תמה בדבריהם בטו"א באבני מלואים שם,
וע' בחדושי הגרע"א ז"ל שם, ובספר מרן זללה"ה
חגיגה], והיינו שצריך לאכול כל יום שלמי שמחה
בזמן שבית המקדש קיים שאין שמחה אלא בצשר,
וכן מבואר פסחים ע"א א' דפרכין דלא משכח"ל
שמונה אם צריך זביחה בשעת שמחה כשחל יום
ראשון בשבת, וכן בתו' סוכה מ"ז א' ד"ה לינה
ובפסחים נ"ה ב' נתקשו דלעולם צריך לינה משום
שלמי שמחה שצריך להקריב ולאכול כל יום, ותירצו
דיוצא בשל חצירו, ולפי זה בזה"ז שאין שמחה אלא
ביין כדאמר פסחים ק"ט א' צריך לשחות יין בכל
יום, והא דאמרין לעיל מ"ז ב' כוס כל יומא מי
איכא, היינו בזמן שבית המקדש קיים דמיקיימא
שמחה בצשר, וע' בשאג"א ס' ס"ה שהעלה
דמזות שמחה קיימת גם בזה"ז מה"ת. — והא
דלא נהגין הכי דכוס כל יומא מי איכא, נראה
משום דמן הדין בכל מידי דשמחה שפיר דמי, והרי
נשים דחייבים בשמחה ויוצאין יד"ח בצבדי פשתן,
וכ"כ הר"ן והריטב"א ריש פירקין דשפיר יוצאין
יד"ח בצשר של חולין או בשאר מיני שמחות שלא
אמרו אין שמחה אלא בצשר אלא למזוה מן
המזבח כל היכא דאפשר אבל לא לעכב, [ומ"מ
לא מרבינן ליל יו"ט ראשון לשמחה משום דאין לו
במה ישמח כדאמר פסחים ע"א א', כיון דעיקר
המזוה להציא שלמי שמחה לשמחה], והרמב"ם
בפ"ו מה' יו"ט הי"ח כתב שאוכלין בשר ושותין
יין שאין שמחה אלא בצשר ואין שמחה אלא ביין,
נראה מדלא כתב שאין שמחה אלא בצשר ויין,
דבחד מינייהו סגי, והעתיק לשון הגמ' פסחים
ק"ט א' דבזמן שבית המקדש קיים אין שמחה
אלא בצשר ובזה"ז אין שמחה אלא ביין, וס"ל דאין
חילוק במציאות לענין שמחה בין בשר שלמים לבשר

שהמשועבדים הם משל יחזק, א"כ מצי איירי שיש ליעקב כ"ה סלעים ונותן חומש מהם לפדיון עצמו לרצון, ולר"י לפדיון בנו, וכן לפדות את בנו ולעלות לרגל יתכן לפרש שהנידון על החומש, וכן מהא דפליגי רבנן ור"ע אם יעשה שבתו חול ולא יטרוך לזריות עי' שבת קי"ח א' נמי משמע דדוקא בלחזור על הפתחים פליגי, וגו' רק לאחר שיש לו דבר מועט, אבל אם יש לו ודאי חייב אפילו הוא יותר מחומש, וכן בירושלמי ריש פאה שהביא בזה"ל שם לא פטרו אלא בשאין לו כלום, אבל לא הזכירו חומש כלל, [ואף דהתם הזכיר גם להאכיל לעניים וזה ודאי שיעורו חומש, י"ל דשלישית השקל בשנה ודאי חייב כל אדם, ואף שהוא יותר מחומש, ומזה הוא דפטור ליה כשאין לו כלום ונריך לחזור על הפתחים, ואף דאמר גיטין ז' ב' דאפילו עני המתפרנס מן הנדקה יעשה נדקה, מ"מ י"ל דאינו חייב גמור, א"כ לחזור על הפתחים גרע טפיל.

ומכל זה היה נראה לו"ד רבותנו הראשונים ז"ל בזמנאות החיוביות של האדם פשיטא דחייב לתת כל ממנו כדי שיוכל לקיימם, דלא גרע לורך גבזה מזורך הדיוט, [ואפשר נמי דחייב גם לחזור על הפתחים כדי שיוכל לקיימם, ועי' להלן], וכמו שנתן הלל לשומר הפתח את כל רכושו, [אף ש"ל דתלמוד תורה שאני], וזה לא איירי בסוגיין, והא דקאמר ר"ה במנחה עד שליש היינו במנאות שאין להן קצבה כמו פדיון שבויים ונדקה וכיו"ב, וס"ד דקאמר שחייב לתת שליש מרכושו להן, ועי' פריך דא"כ אי אתרמי ג' מנאות אזיל ליה כל רכושו, וזה ודאי מילתא דתמיהא, דלעולם קיימים עניים שאפשר לקיים בהם מנאות נדקה, וכן פדיון שבויים, ולהחזיק לומדי תורה וציהכנ"ס וכיו"ב, וא"כ אין לך עשירים בעולם דמיד נתחייבו לחלק כל רכושם, שליש בכל מנאה המזדמנת, וה"ה דהו"מ למיפרך מהא דהמבזוז אל יבזוז יותר מחומש דשמעינן דגם חומש אינו חייב, אלא דהך קושיא עדיפא טובא, דהוא דבר שא"א שכל העשירים מחזיקים בעשרם שלא כדין, וכן בירושלמי פאה שם הביאו הא דרז הונא ביהדי הא דהמבזוז אל יבזוז יותר מחומש, והיינו משום דס"ד דגם ר"ה במנאות נדקה קאמר וכדס"ד בסוגיין, וההיא דהמבזוז אל יבזוז יותר מחומש לא יתכן לפרש במנאות החיוביות כחפילין ולולב, דע"ז לא שייך לומר המבזוז, וההיא דסוכה

טעם, וגם עכ"פ לא הוי פשיטא, וגם לר"ע דעשה שבתך חול ואל תטרוך לזריות אמרו שם דמ"מ עושה דבר מועט, והיינו דלדבר מועט מיהא חייב לחזור על הפתחים, וכן פסק הרמב"ם וצ"ע. א"כ ס"י רס"ז דעל נר שבת חייב לחזור על הפתחים, ועי"ש בזהגר"א דהוא נלמד מד' כוסות, כיון דעדיף מקדוש היום ומנ"ח כדאמר שבת כ"ג ב', ומזה כבר הקשה בזה"ל בס"י תרנ"ו עי"ש, ועי"ק דמאי פריך אי איתרמי ליה תלתא מנאות ליחב לכוליה ביתיה, והרי כל המנאות ידועות וקצבתן ידועה, וכל אדם יש לו תפלן ומנחה ולולב, ואין מגיעין לחלק עשירית מציתו, ואם ציתו לאו דוקא ואיירי שאין לו רכוש אלא כדי אלו, מה תמיה היא זו אם חייב לקנות המנאות, והרי אין לנו למנא פטור אלא"כ הוא אנוס והאי לאו אנוס הוא, ולמה יגרע לורך המנאות משאר זרכי האדם הגשמיים ועכ"פ מה התמיה בזה, והרי הוצרכו חכמים לתקן שלא יבזוז משום שלא יבא לידי עוני, וא"כ מה קשה אם ר"ה ס"ל שתיקנו שלא יבזוז יותר משליש וההוא דחומש נדקה וכיו"ב, אבל במנאות שבגופו שיעורו שליש, ועי"ק דכיון דהטעם הוא דשקדו חכמים על האדם שלא יבא לידי עוני שהיא כמיתה, ועי"ז העמידו דצריהם במקום מנאה, א"כ מה מקום לתת בזה קצבה שיהיה לכל אדם ור"א בן חרסום לא יוציא יותר מחומש והלל הזקן לא יוציא יותר מחומש, והרי פשיטא דאם יחלק ר"א בן חרסום חצי רכושו נמי עדיין רחוק מלחוש שיבא לידי עוני, ולמה יפטור מקיום המנאות, ועוד דמנאות שהן עוברות מועטות הן ודמיהן מועטין, ומה מקום לחוש בהן שיעני על ידיהן ויפול על הצור, ועוד דנזקין ומלוה נמי מ"ע הן, ופשיטא דגובין מכל נכסיו ואין משאירין לו אלא סידור, ואף למ"ד שעבדא לאו דאורייתא, וכ"ת דכל שנוגע לחזירו והוא חייב ממון שאני, א"כ פדיון הבן נמי וכדאמרין נמי קדושין כ"ט ב' דגובה מן המשועבדים אי מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר, ובגמ' שם דיינין בלפדות את בנו ולעלות לרגל, וא"כ ע"כ איירי בלית ליה כלל נכסים אלא חמש סלעים ואפילו הכי מחייב ר"י לעלות לרגל, וכבר הביא רמיה זו בזה"ל שם אלא שלא פירש היכי מוכח דאין לו כלל נכסים, ובאמת לפי מה שפירשו תו' שם שהוא לפדות וזנו לפדות דאיירי

הידות הנשארות כבר לא יתן מהן לזדקה יותר, וכמו שמפרש צירושלמי דאח"כ רק מן הרייתו, ואף צירושלמי לא שאלו אלא אם חומש בכל שנה, אבל לא שאלו אם חומש לכל מצוה, דזה פשיטא דלא, ולכך אם איתא דס"ד דסוגיין דר"ה במצוות שאין להן קצבה איירי, א"כ פשיטא דרק פעם אחת הוא מפריש שליש ולא שייך למיפרך אי מתרמי תלתא מצוות, וע"כ דגמ' מפרש הא דר"ה בכל המצוות ובמצוה עוברת נמי, וא"כ אינו ענין כמעשר וכיו"ב, אלא דחכמים נתנו קצבה להוצאה דמצוות, וא"כ כל מצוה המודמנת מחייבת שליש ממה שיש לו באותה שעה, והיינו דפרכין אי מתרמי ליה תלתא מצוות ליחיד לכוליה ביתא. (כתובות ס"א ס"ק ד"ד).

יח) קב"א א' מתני' בריך ברכת הפסח כו', א"ה ראיתי להעתיק מש"כ בזה בוצחים סימן ח'.

זבחים ל"ז א' בריך ברכת הפסח כו', נראה דאף לריה"ג דפסח צוריקה מ"מ אין ברכת הזבח פוטרת את הפסח, דברכת הזבח היא ברכת מצוה דרשות ואילו ברכת הפסח היא ברכת מצוה חובה של אכילת הפסח, ובדאי מצוה זו קובעת ברכה לעצמה, [והרי אף על תפילין של יד ותפילין של ראש קבעו שתי ברכות לדעת הרבה ראשונים], וזו נראה כונת הירושלמי שאין הפסח טפל לזבח, שהביא רש"י, אבל ברכת הפסח יש מקום לומר שתפטר את הזבח, לפי שגם מצוה אכילת קדשים ישנה בפסח, והרי כזית השני של הפסח הוא רק במצוה אכילת זבח, ואם שכח ואכל כזית פסח מבלי ברכה ואח"כ בריך ברכת הזבח מסתברא דפטר את הפסח, אף דאם בא לברך עליו מסתברא דמזכך על אכילת פסח אף שהוא כזית שני, וא"כ אף בזית ראשון של פסח שייכא מצוה זו דאכילת הקרבנות בכללם, ואף זה בכלל ברכת הפסח, ולזה ס"ל לגמרא דאם מעשה זריקת דם הפסח ככל הקרבנות ראוי לומר דברכת הפסח תפטר את הזבח, אבל אם נשתנה דין זריקתו משאר הקרבנות ראוי לקבוע את הפסח כענין בפ"ע ולא לפטור בזכותו את הזבח, מה שהזכירו בגמרא ולא שפירש בכלל זריקה, היינו דאין לזה ראיה שיהא בכלל, לא לר' ישמעאל ולא לר"ע, אבל

מ"א דר"ג קנה אתרוג באלף וזו להודיע כמה מצוות חציבות עליו, קשה אף לפי' תו' דממ"נ אם לא היה זה יותר מחומש פשיטא שהוא חייב, ומאי רבותי, ואם היה יותר מחומש הרי אינו רשאי, [ועי' ירושלמי פאה שם דר"ג גופיה אמר הא דשלא יבוצו], אבל אפשר דהאיש בעל הלולב היה עמהם בספינה, והיה נותן להם לברך עליו כמו שנתן ר"ג לחזיריו ומ"מ נתן לו ר"ג אלף וזו שימכרו לו שיהא שלו, דמצוות חציבות עליו, וכ"מ בתוספתא סוף"ב דסוכה דבהיותו בספינה קנה האתרוג.

ולדאמור לא מצאנו פטור ממצוה עשה אלא חונס, וממילא כל שיש לו כדי המצוה לאו חונס הוא, [ועי' צלשון העיטור שבטור סי' תפ"ג דמשמע נמי דחייב לתת כל אשר יש לו בשביל אתרוג ולולב], ואף אם אין לו ויכול להשכיר עמנו ולהרויח כדי המצוה, נמי לאו חונס הוא, ומה שיש לדון הוא אם חייב לחזור על הפתחים כדי שיוכל לקיים המצוה, דיש מקום לומר דכאנוס חשיב, ומהא דבפסחים פריך פשיטא, משמע דחייב, אם לא דנחלק דהתם צמי שלוקח מן התמחוי לפרנסתו, דבזה אין שייך לחשבו כאנוס שלא ליקח הצריך למצוה, משא"כ מי שאינו לוקח, י"ל דלא מחייבין ליה ליקח רק למצוה עי' תו' שבת קי"ח א', אבל הרמב"ם העתיק דין זה בפתח וגם בנר חנוכה ובנר שבת, ומשמע דחייב לחזור על הפתחים רק בשביל זה, אבל צירושלמי פאה שם אמרינן דכבוד אב חייב אף כשמחזר על הפתחים, אבל לא סוכה ולולב ותפילין עי"ש, והביאנו האחרונים בסי' כ"ה לומר שאינו חייב לחזור על הפתחים לקנות תפילין, ונ"ע דאפשר דתלמודן פליג, ומיהו בלא"ה לפמ"ש הרמ"א בסי' תרנ"ו הרי אינו חייב טפי מחומש, ושם מי שמחזר על הפתחים לפרנסתו, לא חשיב טפי מחומש אם יחזור נמי לקנות תפילין, וגם בלא"ה כיון שכבר נפל על הציבור י"ל דחו לא שייך לצמצמו במצוות מחמת תקנת אושא, וע"כ לדון מעיקר הדין אם יש לחייב לחזור על הפתחים לצורך קיום מצוה, ונ"ע.

ודעת הראשונים ז"ל נראה דפשיטא להו דבהא דהמצוה אל יבוצו יותר מחומש דמתפרש אמצוה כזדקה וכיו"ב, לא שייך לשאול אי מתרמי ליה חמש מצוות יהיב כל רכושו, דפשיטא דהענין שמכל רכושו לא יפריש אלא חומש למצוה, וארבע

זוריקה כו' תנא אחרינא הוא ולא ר' ישמעאל, וזה עדיף טפי דזהך זרייתא מפורש דר' ישמעאל קאמר לה משא"כ זרייתא דמנין להניתינן זוריקה שנתן בשפיכה דלא מפורש זה שום תנא, ולכך באמת נקטו כן בגמרא בפסחים, וכן שם פ"ט א' אמרינן דפסח בשפיכה והניתינן זוריקה שנתן בשפיכה יא' [והתם לא מיייתין זרייתא דמנין להניתינן כו' דההיא לא מצי איתא אי פסח בשפיכה, אלא זרייתא אחרייתא היא דקתני זה כל הניתינן זוריקה שנתן בשפיכה יא', וי"ל דמסבירא קים ליה לתנא הכי ושפיר מצי סבר דפסח בשפיכה].

(יט) הקטרת אימורים בפסח ומעשר לכאורה לכו"ע נפקא מצבור, וכדשרא דריה"ג, או מקודש הם, כדדריש בספרי שהביאו תו', ולפי זה באמת לכו"ע אף זריקה אפשר למילף מהאי קרא, אלא דאין צריך דאיכא קרא דודם זבחין ישפך, והא דבאמת כתביה רחמנא, הוא לומר דבשפיכה, ולפי זה נראה דר' ישמעאל דדריש מודם זבחין ישפך לפסח ומעשר דבשפיכה, ע"כ לא מצי למידרש האי קרא לשום דרשא אחרת, דאם איתא דאפשר לאוקמיה לשום דרשא, הו"ל לאוקמיה ולא לחדש ענין שפיכה בפסח ומעשר שלא מנינו בכל התורה כולה, והנה לכל הניתינן על מזבח החיצון שנתן מתנה אחת כיפר, לא איצטריך לז"ה דמחטאת נפקא וכדמסקינן, ולניתינן זוריקה שנתן בשפיכה יש לפרש כמש"כ תו' פסחים קכ"א א' דמסבירא קים ליה לר' ישמעאל דיא', הלכך ע"כ אייתר ליה האי קרא לומר דפסח ומעשר בשפיכה, ומכאן סייעתא לדברי התו', דאם איתא דצריך קרא לכך הו"ל לר' ישמעאל לאוקמי לקרא להכי, ולהשוות פסח ומעשר לצבור כמו לענין הקטרת אימורים.

הניתינן זוריקה משמע דרשאי לשפוך כל הדם זוריקתו, אלא שאם נשאר הוא במזבח שירים, וכמש"כ רש"י בסוגיין ד"ה מנין וד"ה לימוד ונ"א א' ד"ה אל, ולכאורה לכתחלה עבד היכי דבעי, והני דבמתן אחד זוריקה מסתמא נמי דכוותה, ולפי זה משמע קצת במתני' דפסחים ס"ד דזוריקתו שופך הכל, דקתני רק דזורקו זריקה אחת כנגד היסוד ומחזיר את הריקו, ואפשר דבפסחים נהגו כן, כדי למהר מפני רוב הקרבנות,

אין לזה הכרח ויתכן שפיר לומר דלכו"ע שפיכה בכלל זריקה ומ"מ זבח לא פטר פסח כמש"כ. — צריך על שלמים פטר מעשר אף אי מעשר בשפיכה, דכולהו בכלל זבח והרי ברכותיהן שוות, צריך על מעשר לא פטר פסח וכמש"כ לעיל לריה"ג, ואם צריך על הפסח לכאורה משמע דפטר מעשר, אבל י"ל דלר"ע שנקבע פסח כקרבן צ"ע לא חילקו בו חכמים, ואין פסח פוטר שום זבח והכי מסתברא, וי"ע.

ולאמור שפיר אפשר לומר דר' ישמעאל כריה"ג ס"ל, ומ"מ זבח לא פטר פסח, וי"ל דהא דאמרינן בגמ' דלר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה, היינו דיכול נמי לסבור פסח בשפיכה ומ"מ זבח הפסח פוטר של זבח משום דהניתינן זוריקה שנתן בשפיכה יא', אבל אין הכרח שיסבור כן באמת, [ועיין להלן דמזרייתא דר' ישמעאל דמפיק לפסח בשפיכה מודם זבחין משמע לגמרא דאיכא לפרושי ר' ישמעאל דמתני' כוותה], וע"כ מסבירא אפשר לומר דניתינן זוריקה שנתן בשפיכה יא', דאי פסח בשפיכה היינו מקרא דודם זבחין ישפך, ותו ליכא קרא לניתינן זוריקה שנתן בשפיכה, וכמו שפירשו בתו' פסחים קכ"א א', והיינו נמי דנקטינן לישנא דזריקה בכלל שפיכה ולא נקטינן לישנא דזרייתא דהניתינן זוריקה שנתן בשפיכה, משום דהכא מסבירא הוא דאמרינן דזריקה בכלל שפיכה, ולישנא דזרייתא דקתני הניתינן זוריקה לאו משום דאיכא דבשפיכה אלא למעוטי הניתינן בהזאה דזבו שפיכה פסולה, וכבר כתב כן בשטמ"ק בסוגיין.

ולפי זה הא דאמרינן תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל היינו אם נפרש זרייתא דמנין להניתינן זוריקה שנתן בשפיכה כר' ישמעאל, משום דכר"ע לא מצי איתא דהא סבר דלא זריקה בכלל שפיכה, ולפי זה באמת יסבור ר' ישמעאל דמתניתינן כריה"ג דהא לית ליה קרא דודם זבחין לפסח, א"כ נמצא דתנאי נינהו דהך תנא דתנא דר' ישמעאל מפיק לפסח בשפיכה מודם זבחין ישפך ע"כ פליג, אבל לקושטא דמילתא אפשר לומר דמתני' סברה כזרייתא דמפיק ר' ישמעאל לפסח בשפיכה מודם זבחין ישפך, ומ"מ סבר מסבירא דהניתינן בשפיכה שנתן זוריקה יא', [ועי' להלן ס"ק כ"א ראה לזה], וזרייתא דמנין להניתינן

ע"י שטמ"ק ל"ז א' וכן משמע בספרי שהציאו תו' ל"ז א', אבל עדיין אין בכל זה די השב ו"ע.

עוד צריך יישוב בפסקי הרמב"ם שפסק בפ"ב מפנה"מ ה"ב דהיתנין בזריקה שנתנן בשפיכה י"א, ופסק בפ"ח מהלכות חמץ ומצה ה"ז דברכת הפסח אינה פוטרת של זבח, ו"ל דס"ל לפירוש הירושלמי שהציא רש"י ל"ז א' אין דינים אלו תלויים זכ"ו, ולמאי דמסקינן תרי תנאי ואליצא דר"י ומפרשינן כהירושלמי תו' י"ל דאף לר"ע היתנין בזריקה שנתנן בשפיכה י"א, ומסתיע לזה הא דפסחים פ"ט א' פרכינן בפשיטות דהיתנין בזריקה שנתנן בשפיכה י"א ואם איתא דר"ע פליג א"כ מאי קושיא, וכבר כתב כן מרן זללה"ה בספר זבחים סי' ט"ז סק"ו ע"ש מש"כ עוד מהא דנתערבו מתן ד' במתן אחד.

כא) היתנין בשפיכה שנתנן בזריקה משמע דלא י"א כדאמרין ל"ז א' ופסחים קכ"א א' דלר"ע ור' ישמעאל שפיכה אינה בכלל זריקה, אע"ג דמעיקר הדין דברך ברכת הזבח לא פטר את הפסח אין הכרח לזה וכמש"כ ס"ק י"ח מ"מ הרי נקטו כן בגמ' אליצא דתרווייהו ומשמע דכל דאין הכרח די"א, בפשטו אית לן למימר דלא י"א, ויש לעי' אי עושה שירים, ולא ליהני לחזור ולשפוך, או"ד לא עדיף משלל במקומו למ"ד לאו במקומו דמי דאין עושה שירים כדאמר זבחים כ"ז א', גם יש לעי' למ"ד שלא במקומו כמקומו והיינו דדרשינן כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים אם בשניה מזריקה לשפיכה לר"ע או משפיכה לזריקה לכו"ע שייך נמי לומר כיון שהגיע דם למזבח כו', ולכאורה מהא דלר"ע פסק לא פטר את הזבח משמע דאם נתן בשפיכה שאר זבחים לא י"א כלל, ומסתמא לית לן לומר דסבר ר"ע שלא במקומו לאו כמקומו דמי, כיון דקיי"ל דכמקומו דמי.

ומהא דאמרין פסחים פ"ט א' דליכא תקנתא לספק פסח ספק מותר אין להציא ראייה דעושה שירים, דאם לא כן יתן בזריקה ויחזור ויתן בשפיכה דהשתא ממ"נ שפיר דמי דאי מותר הוא הרי נתנו בזריקה ואי פסח הוא הרי נתנו בשפיכה, דליתן מן הפסח בזריקה נמי אינו ראוי לכתחלה אף שדעתו ליתן המותר בשפיכה. (זבחים סי' ט').

והני דבשפיכה לכאורה ראוי לשפוך הכל, שהרי צריך להפסיק בשפיכתו כדי להשאיר שירים ולמה נחייבנו לעשות כן, כיון שרשאי לשפוך הכל בעיקר המזבח, ול"ד לזריקה דיש זריקת מקצת ויש זריקת הכל, ומיהו אם נשאר ודאי הוא צדין שירים וכ"מ בתו' נ"א ב' ד"ה תן, ו"ע, שו"ר בתו' נ"ג ב' ד"ה העולה דפשוט להו ז"ל דיש מזבח להשאיר דם למזבח שירים, וא"כ ה"ה פסח, ועי' צפי' המיוחד להרא"ב דפ"ד דתמיד, וכן ראיתי בנדפס בשם כת"י הגר"א ברפ"ה דזבחים דבעולה אף לכתחלה אין מזבח להשאיר שירים וכדמשמע מרש"י ושכ"מ בתו"כ.

כ) הרמב"ם פסק דזכור בשפיכה צפ"ה ממעה"ק הי"ז, והיינו לכתחלה כמבואר בלשונו ז"ל דעיקר מעשה הקרבנות אחי לפרוש, ודברי הלח"מ קשים, ומה שהזכיר גבי זכור צפ"ה מה' זכורות ה"ב וגבי מעשר שם צפ"ו ה"ד לשון זריקה אין בזה תימא, דה"נ אשכחן בקרא דדברי הימים ב' ל' הכהנים זרקו את הדם מיד הלוויים, ושם ל"ה ויזרקו הכהנים מידם, אע"ג דפסח בשפיכה, דלפי דרוז הקרבנות בזריקה, משמע לשון זה שם מושאל לכל שימוש דם אף אם הוא בשפיכה, [ועי' ירושלמי פסחים פ"ה ה"ו], ולא זכינו למקורו ז"ל דהא דפסחים ס"ד ב' אמרינן מאן תנא פסח בזריקה ריה"ג כו' משמע דזכור לכו"ע בזריקה, ואולי לכתר דהוקשו מעשר ופסח לזכור לענין הקטרת אימורים וכמש"כ ס"ק י"ט, תו מקשינן להו נמי להדדי למילף דזכור דומיא דמעשר ופסח דבשפיכה, כדנפקא לן מודם זבחיך ישפך, ודוקא ריה"ג דנפק"ל זריקה בפסח ומעשר מזכור ס"ל דכולהו בזריקה, ולפי זה הוי אחי שפיר הא דפסחים ז"ח א' תנן דפסח שנתערב בזכורות דרש"א אם חזרת כהנים יאכלו, ולא דייקין בגמרא לומר דר"ש כריה"ג, דאם לא כן הרי זכור בזריקה ופסח בשפיכה וכדאמרין שם פ"ט א' לענין שלמים ופסח, והיינו משום דאף אי דלא כריה"ג י"ל דכולהו בשפיכה, והא דבזבחים נ"ו ב' אמרינן מאן תנא ריה"ג לאו משום דמשה לזכור ומעשר ופסח אלא משום דלא הזכיר התנא שפיכה משמע ליה דדומיא דכל מתנות שנשנו שם דהיינו בזריקה, ובתוספתא אשכחן שפיכה גבי זכור

מפתחות על סדר הסימנים

ידעין לה. ח. ט' ב' הא ב"ד הא ב"ג. ט. מ"ו
ב' דכו"ע טובת הנאה אינה ממון, ובתו' שם.
י. כ"א א' בשחרכו קודם זמנו כו', בשיעור
חריכה זו. יא. ביצה ז' ב' אבל שאור שאין ראוי
לאכילה כו', מנלן דחייבין על אכילת שאור אף
שאינו ראוי לאכילה, ודין שאור בשאר איסורין.
ובשניתוסף פגם בשאור. בהא דתניא בתוספתא
מאימתי נקרא שאור משיפסל מאכילת כלב.
יב. מ"ה ב' הפת שעיפשה כו' אם אכלה כמות
שהיא, ואי איירי גם בנפסל לכלב או רק לאדם,
ובדברי הר"ן שם, ובדברי הראב"ד והמ"מ בזה.
יג. ע"ז ס"ח א' שאין ראוייה לגר אינה קרויה
נבילה כו', אמאי איצטריך קרא והא משמע
דשלא כדרך אכילה פטור מסברא, ובהא
דמחלקין בין סרוחה מעיקרא לנסרחה אחר כך.
יד. מ"ה א' וכן לענין הטומאה כו', כל אינו
מקפיד לא חשיב להכניס ולהוציא טומאה, ורוצה
בקיומו אף מביא את הטומאה. אמאי אין השאור
חוצץ שלא בפסח מחמת שבפסח עתיד להקפיד
עליו, ושמא רוצה בקיומו סגי לזמן נמי.
ובירושלמי שם בזה, ובחולין קכ"ט א' בתו'.
טו. מ"ה א' בצק שבסידקי עריבה, בדין בצק
שאינו רוצה בקיומו, ובגוונא דחייב לבער אם
הוא מדאוריתא, ובדין עריבה של נכרי. שם ואם
לאו בטל במיעוטו, משמע דאם הוא רוב אינו
בטל. טז. בדברי השאג"א בדין חצי שיעור לענין
בל יראה, וראיה לזה מירושלמי. בדין שתי
חתיכות שאין באחת מהן כזית. בהא דאמרינן
מ"ה ב' טעמא דשני חצאי זיתים משום דזימנין
דמיכנשי הא לאו הכי רשאי להחזיקם, איירי
שנתקלקלו קצת, ובמש"כ הרמב"ם דדבוקים
בכתלים וכיו"ב, ובתו' מ"ה א'. בדברי המרדכי
דחטה שנמצאת בתרנגולת צריכה כפיית כלי.
ובדברי הר"י מפריש המובא בטור ובתו' הר"פ

סימן א

בביטול ובבל יראה

א. ו' ב' שני דברים אינם ברשותו של אדם
כו' מה אתי לאשמועינן, ומהיכי ילפינן לה. מי
ששרף חמצו של חבירו אם חייב לתת לו י'
סלעים. ב. לר"ש דחמץ לאחר הפסח מותר אי
לדידה חמץ בפסח ברשותו בלא הא דעשאו
הכתוב. לריה"ג נמי מהני ביטול קודם זמן
איסורו ואם גם לאחר זמן איסורו. בחמץ של
כלאי הכרם בפסח אם גם אמרינן דעשאו הכתוב
כאילו הוא ברשותו. ג. ענין ביטול לפי הרמב"ן,
ואם שייך ביטול בחמץ של אחרים המופקד
אצלו, ואם אחרים יכולים לזכות בחמץ שביטלו
לפי הרמב"ן. ד. פקדון דנכרי ביד ישראל
שפטרו הנכרי מאחריות לאחר זמן איסורו, אם
רשאי להחזיקו. ה. ד' ב' אך ביום הראשון כו',
למאי דמפרשינן תשביתו אי"ד אם גם בפסח
איכא תשביתו. שם בגמ' והתורה אמרה תשביתו
כו', ובתו' שם. ו. ל"א א' חמץ שנפלה עליו
מפולת כו', דוקא קודם זמן איסורו, וברמב"ם
בזה. למה לא שנה התנא דין מפולת בפ"ק
בהלכות בדיקה. מהא דאמרינן צריך שיבטלו
בלבו משמע דאינו בטל מאיליו ע"י המפולת,
ואמאי אינו חייב לבטלו מדאוריתא, מ"ל הטמינו
מ"ל נטמן מעצמו, ונראה דאיירי כשאין דעתו
עליו בסתמא. כל המשניות איירי בלא ביטול.
בדברי רש"י ו' א' דאוצר דמי למפולת, ובדין
לאחר הפסח באוצר. ל"א ב' וצריך שיבטל בלבו.
בשיטות הראשונים אם אינו אלא מדרבנן. י' ב'
ככר בשמי קורה כו', איירי שאין שווה לו לטרוח
אחריו. ז. ו' ב' הבודק צריך שיבטל כו', אמאי
לא מסייעין לי' ממתני' ט' א' דא"כ אין לדבר
סוף דמשמע דאם יש לדבר סוף לא סגי בבדיקה,
בדין חמץ שאינו ידוע שאינו עובר עליו, ומהיכי

ח. בחיוב בדיקה משום פירורין. ט. בדין מחיצה לחמץ מבוטל. בדין מחיצה לפירורין, ואם הפירורין בכלל המכירה. אם צריך להשכיר לנכרי כל המקומות שאינם בדוקין. י. אם המכירה קודם ביטול, ואם הביטול חל על חמץ שמכר אם לא נמכר כדין.

סימן ג-ד

הערות בפרק ראשון

(נדפס בהוצאה זו בהערות על סדר המסכת)

סימן ה

בדין זה וזה גורם

א. כ"ד ב' ואילו מתותים תאנים ורמונים לא כו', אמאי לא חשיב דרך הנאתן לאחר שנשחטו, ובדברי הרמב"ם דהנהנה מאיסוה"נ אינו לוקה. שם בגמ' משום דזיעה בעלמא הוא, מה בכך דזיעה בעלמא הוא הא מ"מ נהנה, ובהא דנקברין אפרן אסור אם הוא מדאוריתא. ב. בדברי התו' תמורה ל"ג ב' דנשרפין אפרן מותר משום שנעשה מצותן, תמורה ל"ג ב' דנשרפין אפרן מותר משום שנעשה מצותן, תמורה ל"ג ב' ואת שדרכן להקבר יקבר, בקדשים אף משקין בשריפה והכא משום דאין מצות שריפתן אלא לאבדן, ובהא דזבחים צ"ב א' דנסכים שנשטמו עושה להן מערכה בפ"ע ושורפן, ובמש"כ הרמב"ם דהמערכה במזבח. בקושי הגרע"א תמורה ל"ד א' במש"כ רש"י דנשרפין לא יקברו משום שאיבוד שע"י הקבורה אינו מובטח, בדברי הריטב"א סוכה ל"ה א' דמצות שריפה שבערלה אינו חיוב אלא שעומד לכך, אי מצות שריפה דערלה וכלה"כ היא על הבעלים, ובמה שנתקשה החת"ס למה לא נהגו לשרוף פירות ערלה. פסחים כ"ז ב' כגון שנפלה דליקה מאליה בעצי הקדש כו' אי אפר הנשרפין שייך לבעלים בהדיוט כמו בהקדש. ג. כ"ו ב' במה שפרש"י ותו' דנידון שבח עצים בפת הוא אם השבח בא מן העצים או מן הגחלים. ב"ק ק"א א' ת"ר בגד

במש"כ רש"י דבשפה העליונה עובר אף בפחות מכזית. יז. ירושלמי פ"ג ה"ב שני חצאי זיתים בתוך הבית כו', נראה דהנידון לענין בל יראה, ומבואר דלענין בל יראה צריך שיהא כזית ביחד. שם בירושלמי ויפרידנה וישליכנה כו'. ירושלמי פ"ה ה"ד שחטו על חמץ אחר מי את מהלך כו', הנידון אם גם לענין איסור שחיטה על חמץ צריך צירוף. יח. מ"ט א' ההולך לשחוט את פסחו כו' וכן כו' זה וזה כו', משמע דכל דיני המשנה איכא גם בחמץ וגם בבשר קודש, ובירושלמי שם. ולפי זה מי שיצא מביתו ועבר צופים אינו חוזר לבער החמץ, וצ"ע בסתימת הפוסקים. ואם גם כשבדעתו לחזור בפסח הדין כן. שם במשנה ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד, במהר"ם חלאוה ובמ"ב בזה, בדברי התו' דלכך הקילו בחמץ משום דאפשר בביטול, ובמה שדקדק המג"א מדבריהם דפחות מכזית אפי' לא ביטל אין מחייבין אותו לחזור.

סימן ב

בדין ביעור חמץ

(סימן זה נכתב שנים רבות לפני סימן א')

א. אם יש חילוק במצות תשביתו מדאוריתא בין קודם שש לאחר שש. אם לזרוק לחוץ לאחר שש מציל מאיסור בל יראה. ואם מקיים בה תשביתו. הא דרבנן מצרכי פירור אם הוא מדאוריתא. ב. לא מצא עצים לר"י אם יושב ובטל או שמשביתו בכל דבר להנצל מבל יראה. בסוגיא כ"ז ב'. ג. בשיטות הראשונים י"ב ב' בדין ביעור בשריפה, ואם בשעה ששית בעי פירור או דסגי בהטלה לים בעיניה או בהוצאה לרשות הרבים לפירוש תו'. ד. מצות תשביתו דאוריתא אם היא בסוף שש או בתחילת שבע, ד' ב' ברש"י ותו'. ה. בדברי התו' כ"א א' דחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו. ו. בדברי הר"ן ריש פסחים בענין בדיקה וביטול. ז. בדברי הרא"ש ו' ב' לענין חמץ שאינו ידוע.

ושם בבעיא דעצי הקדש. יא. בטור יו"ד סי' קמ"ב ובדברי הרמ"ה שם, ובדעת הרמב"ם. יב. ע"ז מ"ח ב' לא ישב בצילה פשיטא כו', למימרא דסבר ר"י זה וזה גורם אסור כו', שם ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי, מה שיך לומר שהוא פרי, ובדברי הרמב"ן בשם ירושלמי דהאגוז כלה עד שלא יצמח, שם ומודה ר"י שאם נטע והבריך כו', שם מ"ט א' הא ר"י והא רבנן כו'. יג. שם וכן פרה שנתפטמה כו'. בדין בהמה שינקה מן הטריפה, תמורה ל"א א' הואיל ויכולה לעמוד עליה מעת לעת, ואם זה רק למזבח, וביו"ד סימן ס' בהגה"ה בבהמה שנתפטמה כל ימיה רק בדברים אסורים. יד. ע"ז ע"ד א' יין נסך שנפל לבור כו', לאיסור הנאה אי מהני טעם כעיקר, ולענין למכור חוץ מדמי איסור שבו לרשב"ג בנתערב בשאינו מינו, בירושלמי שם ביין לתבשיל, בשו"ע סי' קי"ד וקל"ד בזה, וברוב איסור או חד בחד אי שרי למכור חוץ מדמי האיסור. טו. ע"ז מ"ט א' יולך הנאה לים המלח, ובדעת רש"י דאף בלא נתערב קאמר, שם בגמ' ל"ש אלא פת כו', בקושית הראשונים דלא נזכר הולכת הנאה לים המלח במתני' פ"ג דערלה. טז. יו"ד סי' קל"ד ס"ב וימכר כולו כו', דמשמע דיכול לקבל דמי האיסור ואח"כ להוליך לים המלח. יז. ע"ז מ"ט ב' בתוד"ה ארג בקושית הירושלמי דימכור הפת והבגד חוץ מדמי איסור, אם גם בלא נתערבו פריך. יח. בקושית תו' בכורות ז' א' דאי אין חוששין לזרע האב אמאי הוי זה וזה גורם. יט. זבחים ע"ד א' נימא דמית איסור מית, לפ"ז בכל בע"ח שנתערבו ניתרין לאחר שמת אחד. שם לא התיר ר"א אלא שנים שנים כו', בטעמא דמילתא, ובנתערבו שנים אי צריך לאכול ארבע. שם ב' חבית של תרומה כו' מתי גם א"צ להרים, ובדברי הרמב"ם בפט"ו מתרומות דמשמע דאף בנתערב דבר הבטל במאה, מהני נפילה לים שלא להצריך הרמה.

שצבעו בקליפי ערלה ידלק כו', מאי קמדמי ממונות לאיסורי הנאה, והנאת הסתכלות בערלה אי אסור, ואמאי ידלק הא יכול להעביר הצבע ע"י צפון, ואי מוכח מזה דמצותו בשריפה, ובבגד שצבעו בקליפי שביעית שם בגמ'. ד. בב"ק שם הנאה הנראה לעינים אסרה תורה, ובקושית תו' שם למה צריך קרא מיוחד לאסור צביעת והדלקת הנר, ובשאר איסורי הנאה אי מיתסר צביעה והדלקה מדאוריתא, ואי איפשיטא בעיא דשבח סממנין ע"ג הצמר. ובקושית תו' מזיעה בעלמא, עוד שם בסוגיא ובמש"כ תו' דשמן הוי בעין בשעה שדולק. ה. פסחים כ"ו ב' אפה בו את הפת, אף אי זה וזה גורם מותר מ"מ מיתסר משום שבח עצים בפת, פלוגתא דרבי ורבנן ע"כ בשבח עצים בפת, ולא יתכן לאוקמי פלוגתתן רק בזה וזה גורם. אמאי לא חשיב זה וזה גורם אף אי יש שבח עצים בפת, דהא ע"כ איכא נמי חום גחלים, שם בסוגיא בישראל ע"ג גחלים כו' והא תניא בין חדש ובין ישן יוצן כו'. ו. בתו' שם בהא דשרינן הכא זה וזה גורם לכתחלה משום הפסד התנור. אם אסור מדאוריתא לעשות זה וזה גורם לכתחלה, ז. כ"ז א' את"ל זה וזה גורם אסור כו' הני קערות כו' וקדרה כו' וברש"י ותו' שם. ח. ביצה ל"ט א' גחלת של ע"ז אסורה ושלחבת מותרת, ובדברי הרא"ש דבשלחבת תלושה קאמר, ומאי שנא שלחבת מבגד שנארג בכרכר של ע"ז. ט. פסחים ע"ה א' תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו כו', ובע"ז דאפרה אסור מהו. י. כ"ז ב' עצים דאיסורא לרבנן היכי משכח"ל כו' בפשוטו עצים דאיסורא היינו ע"ז והתם אפרה אסור וא"כ לפרש"י ותו' לכו"ע יש לאסור אף אי אין שבח עצים בפת אלא שבח גחלים. ומוכח מזה כפי ריב"א והר"ן דשבח עצים בפת היינו דחשיב כבעין, ואם אין שבח עצים כשלחבת דשרי אף בע"ז וכדמוכח בב"ק ק"א דאי אין שבח סממנים ע"ג הצמר יש להתיר לצבוע. ובכל הסוגיא לפ"ז,

ואם יש איסור הנאה במוקצה, או לשמש בו עיקר שימוש או כשאינו מטלטלו. דברי הר"ן שם דאירי שאינם ניכרים היינו בשעה שמהפך, ובדברי הרמ"א סי' תק"ז שכתב שמרבה שלא יהיו ניכרים בשעה שמרבה, עוד שם בסוגיא, ובהא דמסיקין בכלים שבת כ"ט. בדין לבטל בפסח עיסה שעתידה להחמיץ, שם בגמ' אבל בדרבנן מבטלין ובשיטות הראשונים ז"ל בזה, ובעצים שנשרו אם בעי דוקא שיקדמו עצי היתר בתנור, ובדעת הרמב"ם בזה. במש"כ הרא"ש דגמ' סמ"ך אהא דמסיק דמיקלא קלי איסורא. רמב"ם פט"ו ממ"א הכ"ז חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף כו'. ט. בכורות כ"ז א' תרומת חו"ל בטילה כו', בטעמא דמילתא שהקילו כ"כ, אי שרי לבטל תרומה ע"מ לאכלה כהן כמצותה. י. ע"ז ע"ה ב' הלוקח כלי תשמיש כו' אי נטל"פ אסור למה הוצרך הכתוב לפרש ליבון והגעלה, הרי ממילא נדע דליבון והגעלה יתירו, ואי סגי מדאורייתא בהגעלה בכלי שתשמישו ע"י האור. שם ע"ו א' בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה, מה הסברא בזה, הרי מ"מ הוא איסור. יא. פסחים ל' ב' והתורה העידה על כ"ח שאינו יוצא מידי דופיו לעולם, מצות שבירה דכ"ח הוא מדין איבוד נותר, ובדברי התו' זבחים צ"ו א' אי סגי בכ"ח בהחזירו לכבשן. ובכלי נחושת ששברו אם יש בו עדיין מצות מריקה ושטיפה, וכן בליבנו, אי צריך עדיין מריקה ושטיפה. אי הגעלה בכ"ח מוציאה בליעתו ברוב פעמים. ובשהו הכלים מעת לעת אם יש בהם עדיין מצות שבירה ומריקה ושטיפה. בדעת הרמב"ם דבשאר קדשים טעון כלי חרס מריקה ושטיפה, איך אמרינן שאינו יוצא מידי דופיו. יב. במה שחידש הרמב"ן דאין כלי חוזר ובולע ממי ההגעלה, והקושיות וההכרח לזה. יג. זבחים צ"ו ב' יכול שאני מרבה את התרומה כו', לאו למצות מריקה ושטיפה ס"ד לרבות, אף כשאין דעתו להשתמש בו, אלא להלכות הגעלה

סימן ו

בדיני תערובת מין במינו ונותן טעם לפגם, ובדיני הגעלה

א. ע"ז ע"ג ב' במינן במשהו כו' למה חילקו לענין יין נסך ודבר שיש לו מתירין בין מינו לאינו מינו, ובדברי הת"ח שהביאו הש"ך והט"ז בסי' ק"ב בזה, ובהא דכהתירו כן איסורו. ב. מנחות כ"ב ב' מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז, אי אמרינן סלק בעולין כשנתערב גם באינו מינו. שם בגמ' וכי בולעות זו מזו מאי הוי, ובשטמ"ק שם. ג. ביצה ל"ח א' וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה כו' בעירב קוף קמח של ראובן במים ומלח של שמעון אם יש לשמעון זכות לתבוע חלק מן העיסה, ובירושלמי רפ"ב דמע"ש. ד. ע"ז ס"ו א' בפלוגתא דביתר טעמא וביתר שמא, אם פלוגתתן גם בדאורייתא לר' יהודה. שם בגמ' מכלל דבנו"ט עסקינן כו'. ה. חולין ע"ז ב' בנבלתה ולא בעור כו' שעשאן ציקי קדירה כו', ובהא דפליגי בכורות כ"ג ב' אם צריך קרא למעט נבלה שנסרחה מחיים. ו. ע"ז ס"ז ב' כל הראויה לגר קרויה נבלה כו', האי אינה ראויה היינו שנפסלה לגמרי מאכילה ואשמועינן דאפילו חזר ועשאה ציקי קדרה מותרת, ובהא דילפינן מזה לנותן טעם לפגם שהוא ראוי לאכילה, לענין מצות אכילה נראה דמודה ר"מ דאינה ראויה לגר פקע מצותה, ובהא דהמיוחד לאדם טמא עד שיפסל לכלב אם הוא מדאורייתא, ובתו' בכורות כ"ג ב' דאכילת כלבים שמה אכילה. ז. פסחים ל' א' וליעבד בהו שלא במינן, אי בנותן טעם לפגם איכא משום מין במינו ובתו' ע"ז ס"ו א'. בהא דפשוט לגמ' דאיכא ששים ורק משום דילמא עביד בהו במינן יש לאסור, ובדברי תו' והרמב"ן בזה, ואי איכא ב"י בטעם כעיקר, ובקושית תו' דהא אין מבטלין איסור לכתחלה, ואי הא דאין מבטלין הוא מדאורייתא, ואם שרי כשאינו מכוין לאכילה. ח. ביצה ד' ב' מרבה עליהם עצים מוכנים כו',

עבד משתעבד אגב קרקע ולא בעינן צבורין אע"ג דלענין קנין אגב קרקע אינו נקנה אלא בעומד בתוכה. ג. פסחים ל"א א' כיון דאילו הוי ליה זוזי כו', משמע דמה שיכול לסלקו בקרקע אחרת אינו מועיל, וא"כ בהקנה מטלטלי אגב קרקע יהא גובה למפרע אף לרבא דאז הקרקע והמטלטלין שוין. במת לזה והשאיר קרקע ביד לוקח אי לא מצי לסלוקי בזוזי אם גובה למפרע לרבא. האומר הרי עלי מנה לבדה"ב אמאי לא נאסרו נכסיו בהנאה לאביי דלמפרע הוא גובה, ואם הקדש גובה ממטלטלין משועבדים כיון דהקדש לא מחל השעבוד ועל הכל סמכה דעתה. ד. שם בגמ' משתעבדנא נמי לבע"ח דאבוכון מדר"נ, אי שעבודא דר"נ עושה שעבוד הגוף מלוי לראובן, ואם סגי בפרוזבול דלוי. ובביאור הסוגיא, ובתו' ומהרש"א שם. ה. במה דמצינו דע"י שעבודא דר"נ נשתעבדו נכסי לוי לראובן יותר מאילו היו הנכסים ביד שמעון כגון דשמעון לא כתב דאיכני ואם היו הנכסים בידו ונתנן ללוי לא היה ראובן גובה מהם, ועכשיו אינו יכול למחול ללוי. ו. כתובות פ"ד א' ר"ט אומר ינתנו לכושל שבהן כו', תק"ח היא, וכמו במונחים הפירות ברה"ר, ובטעמיה דר"ע. שם ב' והוא שתפס מחיים כו', בטעמא דמהני תפיסה מחיים משום דהו"ל כמשכון ואף שלא מדעת נקנה משכון. ז. פסחים ל"א ב' מנין לבע"ח שקונה משכון כו' בפרש"י ותו', ואם אפשר לפרש דקונה משכון לענין דאינו משלם אגרא וכמו גזלן, דלפ"ז מתפרש צדקה כפשוטו שאינו נוטל שכר שימוש. ח. שם גמ' ומנא תימרא כו' מעכשיו כו', במוכר חמצו לנכרי על תנאי אם לא יחזור בו אם עובר בב"י, דאפשר דשעבוד עדיף דאף לצד שלא יגבה מ"מ עכשיו הוא משועבד. ובקושית הר"ן מ"ש יכול לסלוקי בזוזי מאי בעי מיתשיל. ט. במ"ש במלחמות ישראל מישאל דקני משכון מודה רבא דלמפרע הוא גובה. י. ל"א א' אא"ב למפרע הוא גובה כו', ואי

המחודשות כשבא לבשל בו חולין, ובתו' זבחים שם. ברמב"ן חולין ק"ח דאין הגעלה בשאר משקין. יד. זבחים צ"ז א' כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו, ובהא דנקט ר"ט רגל. טו. ע"ז ע"ו א' מאי הגעלה נמי שטיפה ומריקה כו', אי למסקנא צריך מריקה ושטיפה לאחר ליבון. ובהא דזבחים צ"ו א' ניהדרינהו לכבשונות. עוד בסוגיא דע"ז שם וביוורה גדולה, ובהא דסגי רק בהגעלה מבפנים, אף דלפעמים בולע גם מבחוץ. מהא דאזלינן בפסח בתר רוב תשמישו מוכח דנותן טעם לפגם שרי גם בפסח. טז. או"ח סי' תנ"א ס"ג להעביר כל חלודה כו', ובטעמא דמילתא. דרשא דאך להעביר החלודה אי קיימא אטבילה או אהגעלה. יז. בבליעת סכין בצונן ע"י דוחקא וחריפות, וכן אי פולט. יח. יו"ד סי' צ"ו ס"א חתך צנן בסכין של איסור כו', אם גם באינו בן יומו קאמר, ובדעת הסוברים דמבליע בכולו. בקושית הגרע"א בהא דחולין ק"א ב' דאפשר למטעמיה. יט. יו"ד סי' קכ"א ס"ד מחבת כו'.

סימן ז

בסוגיא דלמפרע הוא גובה

א. בטעמא דפלוגתייהו, ובע"ח מאוחר אי גובה למפרע כשסילק לקודמים בזוזי. במוחל השעבוד ורוצה לגבות מכאן ולהבא לאביי, ואם יכול למחול חלק מן הזמן של השעבוד. ב. ב"ב מ"ד ב' ומטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, בטעמא דמילתא ברשב"ם שם וברש"י ב"מ ס"ז, ובאמר המלוה שאינו מוחל שעבוד המטלטלין, אי גובה מיתמי. שם בגמ' אי אקני מטלטלי אגב מקרקעי כו' קני מטלטלי, בטעמא דמילתא, ואם הוא משום שלא הפקיעו אלא שעבוד שהחוב עושה ולא שעבוד שעשה בקנין. ובהא דצריך למיכתב דלא כאסמכתא. ואם שעבד מטלטלי בקנין סודר אי מהני, ובהא דאיכא תורת שטר על הקנין אגב. בדברי הבעה"ת והריטב"א דהטעם משום דאיכא קלא. בדברי הרא"ש בתשובה דאף

ע"ט, ואם לענין איסור אכילת דם נמי אזלינן בתר חזותא, ובאיכא טעמא וליכא חזותא. ובסוגיא דחולין פ"ז ב' בצללתא דדמא. ה. פסחים מ"ד ב' טעם כעיקר, אי ילפינן מגעולי מדין ע"כ דההיתר נהפך לאיסור. בדברי הרמב"ן דצריך טעם כזית, ובשרה חצי זית ענבים ושתה המים ואכל הענבים מצטרפין אף אי אין היתר מצטרף לאיסור, ובראית הר"ן מהא דאמרינן דילמא מיין לחודיה, ובירושלמי נזיר. בדברי הר"ש פ"ב דטב"י. בתערוכת לח בלח לא שייך לחייב בפחות מכזית איסור. ובחולין צ"ח א' בפלגא דזיתא דתרבא. בחולין ק"ח ב' גדי אסרה תורה כו' ובתו' שם. ו. בפ"ג דטב"י מ"ה ירק של חולין שבשלו בשמן של תרומה כו' ואם דוקא בשמן פליגי. פסחים מ"ד א' המקפה של תרומה כו' הואיל וזר לוקה כו' בפלוגתא רש"י ותו', ואמאי לא סגי במה שלוקה משום טעם כעיקר. ז. שם בגמ' וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא כו' ואמאי לא פריך מטעם כעיקר, ואי טעם כעיקר דאורייתא מה צריך להלכה דכזית בכדי אכילת פרס. ומקור ד"ז דכזית בכדי אכילת פרס בתערוכת. ח. עוד בסוגיא שם. מ"ה א' איסור והיתר בב"א כו'. שרה פתו ביין אי שיעורו בכזית או ברביעית. ט. זבחים ע"ח א' הפגול והנו"ט שבללן כו' כל הסוגיא, ובעושה עיסה מן החטים והאורז. י - יג. ובדברי הרמב"ן בה' חלה בזה ובשיטות הראשונים ז"ל בזה, ובדברי הרמב"ם והרא"ש. יד. במנחות כ"ג ב' במצה שתבלה, ולענין צירוף לכזית מצה במ"א סימן תנ"ג. טו - טז. מסקנא דסוגיא דזבחים לענין טעם כעיקר בטעמו וממשו. יז. מנחות נ"ח א' שאור בל תקטירו כו' עירובו מנין כו'. יח. חולין ק"ח א' טעמו ולא ממשו כו'. יט. סוגיא דחולין צ"ח ב' בזרוע בשלה. שם לא נצרכה אלא לטעם כעיקר כו'. דרשא דיקדש במין במינו מיתוקמא וע"כ דנתחדש בקדשים איסור במין במינו כשיש

מוכח מכאן דין חמצו של נכרי ברשות ישראל ושהישראל קיבל עליו אחריות אם נאסר לאחר הפסח, ובח"י בזה. יא. מסקנת הסוגיא לאביי ולרבא ופירושא דעובר שבברייתא. ישראל שהלוח לנכרי וכתב מעכשיו אם יש לו תקנה. יב. כתובות צ"ב א' דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה כו' אמאי לא מצי שמעון טעין דגבהו בתורת בנ"ח ובשטמ"ק בזה.

סימן ח

בדיני שימור דמצה

א. בדיני שימור לשם מצה, ואם צריך דיבור. ב-ו. בדיני שימור משעת קצירה ובדין לישת קטן ונכרי.

סימן ט

בדין טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור, ובתערוכת חטים ואורז

א. היכי ילפינן דאזלינן בתר רובא מאחרי רבים להטות חולין י"א. ובדין ביטול יבש ביבש לדעת הרא"ש דרשאי לאכול כולן בב"א, וכן לענין טומאה בתו' בכורות כ"ג א' אפי' נוגע בשלשתן. ובדין ביטול לענין מצוות. ביבש ביבש בעולין כו"ע מודו דאין מבטלין זא"ז אף בלא קרא. ב. בקושית הפמ"ג בפתיחה כיצד משכח"ל חיוב אשם תלוי בחתיכה אחת משתי חתיכות והא א"א לצמצם שיהיו שוות ואמאי חייב באכל הקטנה. ובדברי תשובות הרשב"א שהביא בזה. ג. בדברי הרא"ש פ"ז דחולין סל"ז בחילוק שבין איסור לטומאה. ובתו' בכורות כ"ג א'. ובדברי הרשב"א בתשובה בזה, ובהא דמשמע שם דמפרש דהנידון במנחות כ"ג אם המבטל יכול להיות כבטל או איפכא הוא רק לענין אי חשיב עי"ז כמין במינו לענין טומאה, דלענין טומאה אין ליחס המין במינו בסוג המין. ובדעת הרשב"א כביטול לענין טומאת משא. ד. ביטול לח בלח אי בעינן למילף מאחרי רבים להטות, ובהא דאזלינן בתר חזותא זבחים ע"ז

הפטורין מפסח חייבין במרור מדרבנן. ד. שכח לברך על המרור ואכלה בלא ברכה, אם מברך על הכריכה או לא משום שכבר יצא במרור לחודיה, לרבנן, וגם להלל. אם יוצאין בכורך ידי חובת אפיקומן, או דהמרור מבטל טעם מצה. שכח לאכול מרור וכבר אכל אפיקומן, חייב לאכול אחר כך, אע"ג דנמצא מפטיר אחר אפיקומן. מי שלא אכל כורך לא עשה איסור שאינו אלא לזכר בעלמא כהלל, ומ"מ חשיבא תקנת חכמים וחייבין להשתדל לקיימה. ה. בליל הסדר שחל להיות בשבת ועושין מי מלח, אם כל מה שצריך לאותה סעודה מותר לעשות בשבת. ו. בדיני חינוך לקטן במצה וארבע כוסות ובמרור. ז. המודר הנאה ממצה אם אמרין מצוות לאו ליהנות ניתנו ויוצא בה יד"ח בפסח. המתעסק באכילת מצה כסבור רוק הוא ובלעו אם יצא. אכל מצה וסבור שהיום חול או סבור שהוא בשר אם יצא. האוכל מצה ומכוון בהדיא שלא לצאת. ובמבעט. אכל מצה וידע שהלילה פסח אבל שכח ממצות אכילת מצה. ובאכל מרור וסבור שהוא חול. אכל מצה וסבור שהוא חמץ. אשה שאכלה מצה והיתה סבורה שנשים פטורות ואח"כ נודע לה שנשים חייבות, אם חשיב כסבור שהוא חול. ח. בהא דשרי בפסח שחל בשבת לקרא בהגדה של פסח לאור הנר.

סימן יב

בענינים שונים

א. בדברי השאג"א דצורך מצוה דרבנן לא חשיב צורך, לענין מי שמצא חמץ בביתו ביו"ט אם רשאי לשורפו. ב. בדין המקדש אשה באיסורי הנאה דרבנן כגון חמץ בשעה ששית. ג. בדין להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי, ובהא דמצוה להלוות לישראל קודם לנכרי בריבית. ד. בדין למכור איסורי הנאה, ובדין הדמים למוכר בעצמו. באיסור להשתכר באיסורי הנאה, ובדברי התו' דגם בחנם אסור. בדין

שמנונית הרבה. מכתב מרן זללה"ה בזה. כ. רא"ש פ"ז דחולין סל"א טעם כעיקר לא איירי בלא ממשות כו', ובדעת רש"י דחלב שנימוח חשיב טעמו ולא ממשו. כא. ע"ז ס"ז א' כל שטעמו וממשו כו' טעמו ולא ממשו כו'. כב. בדעת הרמב"ם בטעם כעיקר. כג. מ"ב א' מתני' ואלו עוברין בפסח כו', מ"ג א' וכש"כ חמץ דגן גמור כו'. כד. חמץ שנתערב לח בלח קודם הפסח אי חוזר וניעור.

סימן י

בדיני קידוש ושינוי מקום

א. אי קידוש על היין מן התורה בדברי הגרע"א ז"ל בזה, אם יש לכוין בתפלה לצאת ידי קידוש דאורייתא, אם שייך הידור לאחר שכבר יצא, ב. בדברי הגאונים שצריך דוקא שהמקדש יטעום. ג. עירובין מ' ב' ליתביה לינוקא ובדברי רש"י שם בטעמא דצריך לטעום, בדין מילה ביום הכפורים. ד. בדין שינוי מקום לענין קידוש פסחים ק' ק"א. ה. ובדין שינוי מקום לענין ברכה. ו-ז. שו"ע סי' קע"ח. ח. בשתיית כוס של מילה קודם קידוש, אם שכח לברך בורא פרי הגפן בשבת בשחרית אם יצא חובת קידוש.

סימן יא

במצוות הנוהגות בליל הסדר

א. בדברי הראשונים אם מברך בליל הסדר על הפרוסה או על השלימה. וכמה כזיתים צריך לאכול מדין לחם משנה ולחם עוני, ואם כולם צריכין לטעום או לאכול כזית מן הלחם משנה לעיכובא. ב. אם להלל חייב מדאורייתא לכרוך פסח מצה ומרור ולאכלן כאחד, ואם אכלן כל אחד בפני עצמו לא יצא, או דגם להלל יצא אלא דיש הידור לאכלן עם הפסח ביחד. ג. בזמן הבית אם קדם ואכל מצה אם חוזר ואוכל מצה עם הפסח והמרור להלל, ואם לא כן למה נוהגין כן בזמן הזה. טמאין וכל

טיגון במנחת מחבת. בדין עיסת הכלבים לענין ברכה לפניו ולאחריו, ולענין חמץ. י. בדין עיסה שבישלה. פרטי הדינים לענין חלה בסופגנין, ובעיסה שבלילתה רכה, ובחליטה. יא. אם לקוח טהור אינו נפדה ברחוק מקום מן התורה. יב. בדין צירוף סל לענין חלה. ואם צריך נגיעה בתוך הסל. ואם צירוף סל הוא מדאוריתא. יג. בדין גודש הכלי. ובצירוף בית. בדין טבלא שאין לה לבזבז. ובמונחים בכלים נפרדים. יד. בדין שינוי בעלים אם פוסל לשמו ושלא לשמו. טו. בפסול פסח בלא בעלים אם הוא כמו באשם שאין לו בעלים או שחל עליו שם פסול. טז. במצות שמחה בבשר ויין בזמן הזה. יז. בדין בזבז יותר מחומש במצוות. יח-כא. אכל כזית פסח בלא ברכה, ואוכל כזית שני, מברך על אכילת פסח. אם יש מצוה להשאיר דם לשיריים. הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה אי עושה שיריים. ולענין שלא במקומו כמקומו.

להשכיר חמורו להוליך עליו חמץ. ה. בסברא דלא אפשר ולא קמכוין אטו אשכחן התירא בשעת הדחק בדאוריתא. בדיני אינו מתכוין באיסורים שבמעשה ובאיסורי הנאה. ו. באוכל חמץ של הקדש ורוצה להביא אשם להתכפר. בדין תשלומי מעילה אי חשיבי ממון או כפרה. ביוהכ"פ אם החיוב על הנאת גרונו או הנאת מעיו. בדברי הקצה"ח דהיכא דאין ממשכנין חייב רק לצאת ידי שמים. בדברי הנה"מ דבקדשי מזבח התשלומין כפרה ולא בקדשי בדה"ב. ז. בדיני תשלומי תרומה איך סגי בתשלומין גם לכפרה וגם לגזילה, במשלם חולין טמאים אם משלם כפי שויים בעודם חולין, ואם יכול ליתן לכהן מעות ולשלם פירות לכהן אחר. ואם יש אונאה לתשלומי תרומה. אם אפשר לתרום במדה כשידוע שאינו מתאים עם המשקל. בדין צירוף שתי אכילות בתרומה. ח. בדין צירוף ה' מינין לענין מצה ומרור. ט. בדין מעשה אילפס, ובעיסה שבלילתה עבה אם נפטרת ע"י שדעתו לאפאה בחמה. אם היה

מפתחות על סדר הש"ס

ברכות

ט' א' מאי חפזון, צ"ו א'.

ט"ו א' מהדר אמיא, מ"ו א'.

שביעית

פ"ז מ"ג, ובירושלמי ה"א, כ"ג א'.

חלה

פ"א מ"א, ס"ט ס"ק י"ב.

פ"ג מ"ז, ס"ט ס"ק י'.

פ"ד מ"א, צ"א ב'.

ערלה

פ"א מ"ט, ס"ה ס"ק י"ב.

פ"ג מ"ה, ס"ה ס"ק ה'.

פ"ג מ"ו, ס"ה ס"ק ט"ו.

שבת

ד' א' תוד"ה וכי, נ"ט א'.

כ"ה א' תוד"ה הא, ס"ה ס"ק ד'.

כ"ט א' מסיקין בכלים,

ברשב"א, ס"ו ס"ק ח'.

מ"ב א' האלפס והקדרה, ע"ו

א'.

פ"ז ב' עשר עטרות, ס"ו א'.

קמ"ח א' ונוטל את פסחו, צ"ו

א'.

עירובין

מ' ב' ליתביה לינוקא, ס"י

ס"ק ג'.

יומא

ז' ב' תנאי היא, ע"ט א'.

ל"ה ב' חציו היה נותן כו',

סי"ב ס"ק י"ז.

ל"ט א' שמגיעו כזית, ג' ב'.

שם תוי"ד ר"ה שמגיעו, ג' ב'.

ע"ד א' חצי שיעור, ס"א ס"ק

ט"ז.

סוכה

ט' א' תוד"ה סוכה, ס"ח ס"ק ז'.

ל"ה א' תוד"ה לפי, ובריטב"א,

ס"ה ס"ק ב'.

מ"א ב' שלקחו באלף זוז, סי"ב

ס"ק י"ז.

מ"ב א' תוד"ה שאינו, צ"ו א'.

מ"ט א' ושורפין אותו, ס"ה

ס"ק ב'.

ביצה

ד' ב' עצים שנשרו כו', כל

הענין, ס"ו ס"ק ח'.

ז' ב' אבל שאור, ס"א ס"ק י"א

ט"ו.

י' ב' תוד"ה הכל, י' א'.

ל"ח ב' בסוגיא, ס"ו ס"ק ג'.

ל"ט א' גחלת כו', ס"ה ס"ק ח'.

מ"ו ב' תוד"ה אתרוג, ק"ז ב'.

מועד קטן

ט"ו ב' מהו שישלח כו', צ"ב

ב'.

חגיגה

ח' א' חגיגת י"ד לאו דאורייתא,

ס"ט ב'.

יבמות

ע"א א' מילת זכריו, ס"א א' ב'.

כתובות

ז' א' תוד"ה מתוך, סי"ב ס"ק א'.

כ"ז א' תוד"ה בב"א, י' א'.

נ' א' המבזבז כו' יותר מחומש,

סי"ב ס"ק י"ז.

פ"ד א' ינתנו לכושל, ס"ז ס"ק ו'.

פ"ד ב' שתפס מחיים, ס"ז

ס"ק ו'.

צ"ב א' ומפצי ליה, ס"ז ס"ק

י"ב.

שם אמר רמב"ח, ס"ז ס"ק ו'.

ק"י א' זה גובה, ס"ז ס"ק ו'.

נדרים

ל"ו א' שה לבית אבות, פ"ח א'

פ"ט א'.

מ"ג א' מ"ט דר' יוסי, ד' ב'.

נ"ב א' בר"ן, ס"ו ס"ק א'.

נזיר

ל"ו א' תוד"ה אמר, ס"ט ס"ק ו'.

ל"ו ב' תוד"ה וכזית, ס"ט ס"ק ז'.

ל"ז א' תוד"ה טעם, ס"ט ס"ק ח'.

קדושין

כ"ט ב' לפדות את בנו, סי"ב

ס"ק י"ז.

ל"ט א' ספק לי, כ"ב ב'.

נ"ג א' איש חולק, ג' ב'.

נ"ח א' המקדש בפ"ח כו', סי"ב

ס"ק ב'.

בבא קמא

ט' ב' אילימא שליש ביתו,

ובראשונים, סי"ב ס"ק י"ז.

כ"ט ב' שני דברים, ס"א ס"ק א'.

שם רש"י ד"ה משש, שם.

ק"א א' שבח סמנין, ס"ה ס"ק ג'.

שם בגד שצבעו, ס"ה ס"ק ג' ד'.

שם הנאה הנראה, ס"ה ס"ק ד'.

שם בהוייתה תהא, ס"ה ס"ק ד'

י'.

שם תוד"ה ולא, ס"ה ס"ק ד'.

מפתחות

שם נועצה כו', ס"ו ס"ק י"ז.

אבות

פ"ה מ"ה, ס"ד א', קי"ט א'.

זבחים

ל"ז א' ברכת הפסח, ס"ב ס"ק י"ח.

ע"א ב' בדמי היפה, צ"ח א'.
שם נתערבו בחולין, ס"ט סק"א.
ע"ד א' טבעת של ע"ז כו',
בסוגיא, ס"ה ס"ק י"ט.
ע"ד ב' חבית של תרומה, ס"ה
ס"ק י"ט.

שם דמינכרא נפילתה, ס"ה ס"ק י"ט.

ע"ז ב' מראית דם, ס"ט סק"ד.
ע"ח א' הפיגול והנותר, כל
הסוגיא, ס"ט סק"ט י' י"ב י"ג
ט"ז י"ט כ"ב.

ע"ח ב' תוד"ה הא, ס"ט סק"ד.
ע"ט א' בחזותא, ס"ט סק"ד.
צ"א א' שחטו קודם חצות כו',
ס"א א'.

צ"ב א' נסכים שנטמאו כו'
תנ"ה כו', ס"ה סק"ב.

צ"ה א' דרציף מרציף, ס"ו ס"ק י"א.

צ"ו א' נהדרינהו לכבשונות, ס"ו
ס"ק י"א ט"ו.

שם תוד"ה אלא, ס"ו ס"ק י"א.
צ"ו ב' במקצת כלי, ס"ו ס"ק י"א.

שם פרט לתרומה כו', בסוגיא,
ס"ו ס"ק י"ג.

שם תוד"ה בישל, ס"ו ס"ק י"ג.
צ"ז א' נעשה גיעול, ס"ו ס"ק י"ג י"ד.

שם שקול ד' זוזי, ס"ה ס"ק ט"ז.

שם תוד"ה ארג, ס"ה ס"ק י"ד.

שם בר"ן, ס"ה ס"ק י"א.
ס"ה ב' שרייה רבא, ס"ה ס"ק י"ד.

ס"ו א' בתר שמא, ס"ו סק"א ד'.

שם מכלל דבנו"ט, ס"ו סק"ד.
ס"ו ב' תוד"ה רבא, ע"ו ב'.
ס"ז א' כל שטעמו, ס"ט סק"ז
ט"ז כ' כ"א כ"ב.

ס"ז ב' טעמו ולא ממשו, ס"ט
ס"ק כ"א.

שם הראויה לגר, ס"ו סק"ו.
ס"ח א' עפרא בעלמא, ס"א ס"ק י"ג.

ס"ח ב' בעלמא סבר רב, ס"ו
סק"ז.

ע"ג ב' חוץ מטבל כו', ס"ו
סק"א.

שם רש"י ד"ה במה, ס"ו סק"א.
ע"ד א' י"ג שנפל, ס"ה ס"ק י"ד.

ע"ה ב' במתני', ס"ו סק"י.
ע"ו א' מאי הגעלה, ס"ו ס"ק י"א ט"ו.

שם א"ל אביי כו', כל הסוגיא,
ס"ו ס"ק ט"ו.

שם נעשה גיעול, ס"ט ס"ק י"ט.
שם בעידנא דקא פליט, ס"ו
סק"י.

שם רש"י ד"ה אלא, ס"ו ס"ק ט"ו.

שם תוד"ה מכאן, ס"ו ס"ק י"ד.
ע"ו ב' מה בולעו, ס"ו ס"ק ט"ו.

ק"א ב' עצים דמשחן, ס"ה
סק"ג.

שם תוד"ה רבא, ס"ה סק"ד.
שם תוד"ה שהנאתן, ס"ה סק"ד.

בבא מציעא

ל"ח א' אדם רוצה בקב שלו,
בסוגיא ובתו', י"ג א'.
ס"ז ב' רש"י ד"ה אין, ס"ז
סק"ב.

בבא בתרא

מ"ד ב' ומטלטלי לבע"ח כו',
כל הענין, ס"ז סק"ב.

סנהדרין

מ' א' היו בודקין, י"א ב'.
ס"ג א' דם במזרק, ע"ז ב'.
פ' ב' תוד"ה אלא, ס"ה ס"ק י"ח.

עבודה זרה

ו' ב' אבר מן החי, כ"ב ב'.
ל"ט א' דמפסקי ליה בסכינא,
ס"ו ס"ק י"ז.

מ"ה א' שריפה בעי, כ"א א'.
מ"ח ב' לא ישב בצילה, ס"ה
ס"ק י"ב.

שם הא איפכא שמעינן כו', כל
הסוגיא, ס"ה ס"ק י"ב.

מ"ט א' וכן פרה, ס"ה ס"ק י"ג.
שם שדה תורע, ס"ה ס"ק י"ב.
שם לדבריהם דרבנן, ס"ה ס"ק י"ב.

שם רש"י ד"ה אפה, ס"ה סק"ה.
שם תודה יוליך, ס"ה ס"ק ט"ו.

מ"ט ב' ארג בו, ס"ה סק"ח.
שם יוליך הנאה, ס"ה ס"ק ט"ו.

שם וצריכא, ס"ה ס"ק ט"ו.
שם ל"ש אלא פת, ס"ה ס"ק ט"ו.

מפתחות

ו

בכורות

ז' א' תוד"ה והא, ס"ה ס"ק י"ח.

כ"ג א' אפר כשר, ס"ט סק"ג.
שם תוד"ה נבלה, ס"ט סק"א ג'.
כ"ג ב' עד לכלב, ס"ו סק"ו.
שם עפרא בעלמא, ס"ו סק"ה.
שם תוד"ה אחת, ס"ו סק"ו.
שם תוד"ה ואידך, ס"א ס"ק י"ג.

כ"ז א' מבטלה ברוב, ס"ו סק"ט.

שם תוד"ה אוכל, ס"ו סק"ט.

ערכין

י"ג ב' מנין לתמיד, צ"ו א'.

תמורה

ל"א א' דמפטמא מיניה, ס"ה ס"ק י"ג.

שם תוד"ה שינקה, ס"ה ס"ק י"ג.

ל"ג ב' יקבר, ס"ה סק"ב.
שם תוד"ה הנשרפין, ס"ה סק"ב.
ל"ד א' אפרן אסור, ס"ה סק"א.

כריתות

ז' ב' שכן יצאה לשעה, ג' א'.
י"ב ב' כדי אכילת פרס, ס"ט ס"ק כ"א.

כ"ב א' בשני כוסות, ס"ט סק"ד.

טהרות

פ"ה מ"ו, ס"ו סק"ו.

טבול יום

פ"ב מ"ג, ס"ט סק"ה ז' ט'.

פ"ב מ"ד, ס"ט סק"ו.

פ"ג מ"ה, ס"ט סק"ו.

עוקצין

פ"ג מ"ד, ס"ט סק"ה.

ע"ז ב' שעשאן ציקי קדרה, ס"ו סק"ה ו'.

פ"ה א' תוד"ה ואין, ס"ג א'.

פ"ז ב' בצלתא, ס"ט סק"ד.

שם תוד"ה והוא, ס"ט סק"ד.

צ"ח א' חצי שיעור, ס"ט סק"ה כ'.

שם בששים כו' במאה, ע"ו א'.

צ"ח ב' בהדי איל, ס"ט ס"ק י"ט.

שם אלא לטעם כעיקר, ס"ט ס"ק י"ט.

שם רש"י ד"ה מדאוריתא, ס"ט סק"ד.

שם תוד"ה רבא, ס"ט ס"ק י"ט.

שם ברא"ש סל"א, ס"ט סק"כ.

ק' א' ברא"ש סל"ז, ס"ט סק"א ג'.

ק"ח א' טעמו ולא ממשו, ס"ט סק"ז י"ג י"ח כ"ב.

ק"ח ב' גדי אסרה תורה, ס"ט סק"ה.

שם תוד"ה גדי, ס"ט סק"ה.

שם ברמב"ן, ס"ו ס"ק י"ב י"ג.

ק"א ב' מליח ה"ה כרותח, ע"ו א'.

שם וצנון שחתכו, ס"ו ס"ק י"ז.

שם אפשר למטעמיה, ס"ו ס"ק י"ח.

ק"ב א' אבל קישות, ס"ו ס"ק י"ז.

שם תוד"ה הלכתא, ס"ו ס"ק ט"ו.

ק"ז ב' רש"י ד"ה אבל לא, ס"ו סק"ה.

קכ"ט א' כופת שאור, ס"א ס"ק י"ד.

שם תוד"ה ממתין, ס"ו ס"ק י"א.

צ"ז ב' עד שיבלע, ס"ט ס"ק י"ט.

שם ולא בגידין, ס"ט ס"ק י"ט.

צ"ט ב' תוד"ה אמר, צ"ב ב'.

ק' א' קודם חצות, צ"ח א'.

מנחות

כ"ב ב' מכאן לעולין, ס"ו סק"ב.

שם ודלמא עד דאיכא, ס"ו סק"א.

שם מין במינו הוא, ס"ו סק"ב.

שם תוד"ה ור"י, ס"ט סק"ג.

כ"ג ב' תנן שתי מנחות, ס"ט סק"ג.

שם ת"ש תיבלה, ס"ט ס"ק י"ד.

שם תוד"ה אלא, ס"ט ס"ק י"ד.

כ"ה א' נטמא הקומץ, ע"ט א'.

נ"ג א' למיקם גברא בלאו, ס"ג א'.

שם שלא יחמיצו, ל"ח ב'.

נ"ז א' כשרה ולא פסולה, ס"ג א'.

נ"ח א' מקצתו מנין כו' עירובו מנין כו', ובתו', ס"ט ס"ק י"ז.

ע' א' גחין ואכיל, כ"ד ב'.

ע' ב' והבצקות מצטרפין כו', ס"א ס"ק י"א.

פ"ג א' משום דרכיכא, ס"ט ס"ק י"ט.

חולין

ח' ב' סכין טריפה, ס"ו ס"ק י"ז.

י"א א' ט' חנויות, ס"ט סק"א.

נ"ח א' תוד"ה מכאן, ס"ה ס"ק י"ח.

רמב"ם

הלכות ע"ז

פ"ד ה"ז, ס"ה סק"ב.
פ"ז הי"ג, ס"ה סק"ק י"א ט"ז.

הלכות יו"ט

פ"ב הי"א, ס"ו סק"ח.

הלכות חמץ ומצה

פ"א ה"ב, ס"א סק"י"ב.
שם בהגהמיי"י, ס"א סק"ק י"א.
פ"ב ה"ט, י' ב'.
ה"י י"א, ט' ב', י' א'.
הי"ב, י' א'.
הי"ד, ס"א סק"ו.
הט"ו, ס"א סק"ט"ז.
הי"ח, ד' א'.
הי"ט, ו' א'.
פ"ג ה"ז, ס"א סק"ו.
ה"ח, כ"א א', ס"א סק"א.
הי"א, י"ב ב', ס"ה סק"ק י"א,
ל"א ב'.
פ"ד ה"ד, ו' א'.
פ"ו ה"ה, ס"ט סק"י י"א י"ב
כ"ב, ס"ב סק"ט.
ה"י, ס"א סק"ו.

הלכות מאכלות אסורות

פ"ח הט"ז, כ"ג א', ס"ה סק"א,
ס"ב סק"ט.
פט"ו ה"ג, ס"ט סק"ק י"ב כ"ב.
הכ"ז, ס"ו סק"ח.

פט"ז ה"כ כ"ב כ"ד, ס"ה סק"ק
י"א.
הל"ב, ס"ה סק"ק י"ד.

הלכות נזירות

פ"ה ה"ה, ס"ט סק"ח.

הלכות תרומות

פט"ו ה"ב, ס"ה סק"ק י"ט.

הלכות בכורים

פ"ו הי"א, ס"ט סק"ק י"א י"ב.
הי"ב, ס"ב סק"ט.

הלכות שמיטה ויוכל

פ"ז ה"ג, ס"ה סק"ג.

הלכות כלי המקדש

פ"א הי"ט, ס"ג א'.
פ"ו ה"ט במל"מ, ס"ט ב'.

הלכות איסורי מזבח

פ"ו ה"ה, ס"ה סק"ב.

הלכות מעשה הקרבנות

פ"ח הי"ד, ס"ו סק"ק י"א.
פי"ב הי"ט, ס"ג א'.

הלכות תמידין ומוספין

פ"א ה"ט, צ"ו א'.

הלכות קרבן פסח

פ"א ה"א במל"מ, צ"ב ב'.
פ"א ה"ד, נ"ט א'.

ה"ה במל"מ, ס"ג א'.

הי"א, ס"ד א'.

פ"ב ה"ב, צ"א א' צ"ה א'.

ה"ד, פ"ח א'.

ה"ט י', פ"ח א'.

הי"א, פ"ח ב'.

הט"ו, פ"ט ב'.

פ"ג ה"א, פ"ח ב'.

ה"ה, צ"ח ב'.

ה"ו, צ"ח ב' צ"ט א'.

ה"ח, צ"ח ב'.

פ"ד ה"ב, מנחות ס"ב סק"ח.

ה"ו, צ"ו ב', ר"ה ה' א', יומא

ס"ד א'.

הי"א, צ' א'.

פ"ה ה"ב, פ' א', צ"ג א'.

ה"ג, צ"ג א'.

ה"ח, צ"ג ב'.

ה"ט, פ' א', צ"ג ב'.

פ"ו ה"ד, צ' ב'.

ה"ז, צ"א ב'.

הי"א, נזיר ס"ג א'.

פ"ז ה"ד, פ' א'.

ה"ה, פ' א'.

ה"ו, פ' א'.

פ"י ה"ו, ס"ג א'.

ה"י, פ"ג ב'.

הלכות טומאת אוכלין

פ"ב הכ"א, ס"ו סק"ו.

פ"י הט"ז, ט"ז א'.

שלחן ערוך

אורח חיים

סימן ת"נ ס"ד ובטור ובמג"א,
סי"ב סק"ד.

שם ס"ו ובמג"א סק"ט, ע"ז
סי"א ס"ק י"א.
שם ס"ז, כ"ב ב', ע"ז סי"א
סק"ח.

מ"ב סק"ט כ"ה, סי"ב סק"ד.
סימן תנ"א ס"ג, ס"ו ס"ק ט"ז.

סימן תנ"ג בטור, ס"ח סק"ה,
ס"ט ס"ק י"ג.

שם במ"ב ס"ק י"ד, ס"ט ס"ק
ט"ו.

סימן תנ"ד ס"ב, סי"ב סק"ט.

סימן תנ"ו ס"א בב"י, חלה
ס"ה סק"ד.

סימן תנ"ז במ"ב סק"ז, סי"ב
ס"ק י"ג, וע"י חלה ס"ו סק"ה
ר'.

שם בבה"ל ס"א, סי"ב ס"ק י"ג.

סימן תנ"ט בבהגר"א סק"ה,
נתבאר בשבת סי' ז'.

סימן ת"ס בטור, מ' א'.

סימן תס"ו בשעה"צ אות י"א,
מכשירין ס"ב סק"א.

סימן תס"ח ס"ב, מו"ק י"ג א'.

סימן תע"ב ס"א, שבת ס"ו
סק"ג.

שם סט"ו, קט"ו ב'.

סימן תע"ג מג"א סק"ה, סי"א
סק"ה.

בהגר"א, סי"א סק"א.

סימן ת"מ במג"א סק"א, כ"א
א'.

במ"ב סק"כ, ס"א סק"ד.

סימן תמ"א במג"א סק"ה, ס"ז
ס"ק י"א.

סימן תמ"ב בטור, ס"א ס"ק
ט"ז.

שם בשו"ע ס"ט, ס"א ס"ק י"ב.
שם בבה"ל, ס"א ס"ק י"א.

במג"א סק"י י"ב, ס"א ס"ק
ט"ז.

סימן תמ"ג ס"ג, סי"ב סק"ד.
מג"א סק"ה, י"ג א'.

מ"ב ס"ק י"א, י"ג א'.

סימן תמ"ד ס"ז, ס"א ס"ק
י"ח.

במג"א ס"ק י"א, ס"א ס"ק י"ח.

במג"א ס"ק י"ד, ס"א ס"ק י"ח.

בשעה"צ אות כ"ח, ס"א ס"ק
י"ח.

סימן תמ"ה בטור, ס"ה ס"ק
י"א.

במג"א סק"א בגליון הגרע"א,
כ"א ב'.

בבהגר"א סק"ד, י"ב ב'.

סימן תמ"ו בטור, כ"א א', כ"ז
ב'.

בשו"ע ס"א, ה' ב'.

סימן תמ"ז ס"א, ע"ו א'.

ס"ד בהג"ה ובמקו"ח, ס"ט ס"ק
כ"ד.

סימן קס"ז מג"א סק"ז, סי"א
סק"א.

מ"ב ס"ק פ"ב, סי"א סק"א.

סימן קע"ח ס"א ב' ובמג"א
ומ"ב, ס"י סק"ו ז'.

סימן רס"ג במ"ב ס"ק י"ג,
ס"י סק"א.

סימן רע"א ס"א בבה"ל, ס"י
סק"א.

שם סי"ד, ס"י סק"ב.

במ"ב סק"ב, ס"י סק"א.

סימן רע"ג ס"ד בהגרע"א, ס"י
סק"ב.

ס"ה, ס"י סק"ח.

סימן שכ"א ס"ב, סי"א סק"ה.
מג"א סק"ז, ס"ה ב'.

סימן תל"ג בטור, ח' א'.

שם ס"ח, ס"א סק"ו.

שם במג"א ס"ק י"ז, ס"א סק"ו.

במ"ב סק"ו, ח' א'.

במ"ב סק"ל, ח' ב'.

סימן תל"ד בטור, ו' ב'.

במג"א סק"ה, ו' ב'.

סימן תל"ה בטור, י' ב'.

סימן תל"ו ס"א, ס"א סק"ו.

במג"א סק"ט, ס"א סק"ו.

סימן תל"ז במ"ב סק"ג, ד' א'.
במ"ב סק"ז, ד' א'.

במ"ב ס"ק י"ד, ד' ב'.

במ"ב ס"ק י"ז, ד' א'.

סימן תל"ח ס"א, י' ב'.

במ"ב ס"ק י"א, י' ב'.

מפתחות

מ"ב ס"ק כ"א, ס"א סק"ה.	סימן תפ"ו בבהגר"א, מנחות	סימן תק"ו ס"ד, מ"ו ב'.
סימן תע"ה בטור, ס"א סק"א ד'.	ס"ו סק"ג ד'.	סימן תק"ז ס"ב, ס"ו סק"ח.
ס"ד, ובבה"ל, ס"א סק"ז.	סימן תפ"ט ס"ו, מנחות ס"ג	סימן תרכ"א בהג"ה, ס"י
מ"ב סק"י י"א, ס"א סק"א.	ס"ק י"ד.	סק"ג.
סימן תפ"ג בטור, ס"ב ס"ק י"ז.	סימן תצ"ד במג"א סק"ג,	סימן תרנ"ו ובבה"ל, ס"ב
	חגיגה י"ח א'.	ס"ק י"ז.

יורה דעה

סימן ס' ס"א, ובבהגר"א, ס"ה	סימן ק"י ש"ך סקמ"ז, ס"ה	שם ס"ד, ס"ה סק"ה.
ס"ק י"ג.	ס"ק י"ט.	שם ש"ך סק"י, ס"ה סק"ט.
סימן ע"ט ס"ג, ס"ה ס"ק י"ג.	סימן קי"ד ס"י, ס"ה ס"ק י"ד.	סימן קנ"ה בביאור הגר"א,
סימן צ"א בגליון הגרע"א, ע"ו	סימן ק"כ ס"ג, ס"ו ס"ק ט"ז.	ל"ט ב'.
א'.	סימן קכ"א ס"ד, ס"ו ס"ק י"ט.	סימן רצ"ד בב"י, כ"ב ב'.
סימן צ"ו ס"א, ס"ו ס"ק י"ז	שם ס"ז, ס"ו ס"ק י"ז.	סימן שכ"ד בטור, ס"ט ס"ק י"ג.
י"ח.	סימן קל"ד ס"ב, ס"ה ס"ק ט"ז, ס"ו סק"א.	סימן שכ"ה ס"א, ס"ב ס"ק י"ג.
שם ש"ך סק"ו, ס"ו ס"ק י"ז.	שם ס"ח, ס"ה ס"ק י"ד.	סימן שכ"ט ס"א ב' ג', ס"ב
סימן צ"ט בהגר"א ס"ק י"ז,	סימן קמ"ב בטור, ס"ה ס"ק י"א.	סק"י.
ס"ו סק"ז.		
סימן ק"ה ס"ב, ע"ו א'.		
שם ס"ט, ס"ט סק"ב.		
שם ט"ז סק"ה, ס"ו סק"א.		

חשן משפט

סימן כ"ח קצה"ח סק"א, ס"ב	סימן פ"ו ס"ה, ס"ז סק"ד.	סימן שס"ג בטור, ס"ז סק"ז.
סק"ו.	סימן ק"ז סמ"ע סק"א, ס"ז	
סימן ע"ב ש"ך סק"ט, ס"ז	סק"ד.	
סק"ז.	סימן קי"א ס"כ, ס"ז סק"ד.	
סימן פ"ה בסמ"ע וש"ך ס"ק	סימן קי"ג בטור, ס"ז סק"ב.	
כ"ב, ס"ז סק"ה.		

אבן העזר

סימן כ"ח כ"א, ס"ב סק"ב.
סימן קכ"ד בהגר"א סק"ב,
ס"ה סק"ב.



זה לצייר

ספר

חדושים ובאורים

שקלים

מאת

חיים שאול בלאאמור הגר"ש זללה"ה גריינימן

בני ברק

שנת תש"ע לפ"ק

הכתבת :
גריינימץ, בני ברק
ארץ ישראל

לוחות "פרנק" ירושלים

מפתחות

סימן א

בפרק קמא

מגילה כ"ט שלש תרומות הן, מאיזה קרא נלמד תרומה דקרבנות, ובלאו דהעשיר לא ירבה אם נוהג לדורות. בענין מסירה לציבור בכהנים ובדין נשים וקטנים. אם איכא לאו דומיד בן נכר וגו' בנכרי ששקל ומסר לציבור. נכרי ששקל אם נפסלו הקרבנות. בדין יחיד שהתנדב ק"צ ולא מסר לציבור, ואם יכול למסור לציבור לאחר שהקדיש. בדין בגדי כהונה של יחיד, ואם חיישינן בהו שמא לא ימסור יפה יפה. במפטם את הקטורת למוסרה לציבור ולא הקריבוה. בדין תרומה חדשה, ובקטן שהגדיל מתי צריך לשקול. וביחיד שמוסר לציבור אם שייך תרומה חדשה. בדין קטן מאימתי ממשכנין, ואם ממשכנין כהן לקרבנותיו. במנחת כהן אי אזלינן בתר מקדיש או מתכפר. בדברי הגרע"א די"ל דנשים פטורות מתפלת המוספין. ברמב"ם וראב"ד בביאור מחצית השקל. בדין קלבון ובפירש"י והרמב"ם והרמב"ן בכ"ז. בהא דאין שוקלין שו"כ אם הוא מדאוריתא.

סימן ב

בדין תורמין על האבוד ובחיוב אחריות

פ"ב מ"א מצרפין שקלים לדרכונות כו', בדין בני העיר ששלחו, ובסוגיא דב"מ נ"ח, ובדין תורמין על האבוד. אם עובר בכל תאחר משנתרמה התרומה. בדין ספק מתי אבדו אם הוי כאיני יודע אם פרעתיך. בבני העיר ששלחו ביד ש"ח. בשוקל שקלו מן ההקדש, במתני' ובירו' בסוגיא, ובלקח קיני זבין וחטאות מן ההקדש בפלוגתא דתנאי דמעילה י"ט א', ומתי יצאו המעות לחולין.

סימן ג

בתרומת הלשכה, ובדיני מותרות

פ"א ה"א יכול יהא תורם בכל חדש כו', אם מצות התרומה מדאוריתא, וכמה החיוב לשקול מדאוריתא לקרבנות. המועל בשקלים להיכן משלם הקרן והחומש, ובנודע לו לאחר התרומה השלישית. מהו ענין התרומה שתרמו לשם בני א"י, ואם ע"י התרומה הראשונה נעשו השאר שירים. פ"ב ה"ג המכנס מעות כו', במכנס מעות לחטאת אם המותר קדוש. במפריש שני שקלים לאחריות. מנלן דבחטאת המותר קדוש. אם יש שאלה ופדיון בשקלים. באלו לשקלי דהמותר חולין אם מועלין במקצתן. בדין מותר שקלים כשהפריש שנים בפירוש. הפריש שנים וסבור שחייב שנים. חולין קל"ט א' הא דאמר עלי, האומר הרי עלי מנה ונגנב אם יצא מרשות הקדש, האומר הרי עלי מנה לבדה"ב ובא אחר ומעל בו יצא לחולין והנודר פטור. בנגנבו השקלים אם אפשר להפריש אחרים ולפדות את הראשונים. פ"ב ה"ד מותר עשירית האיפה כו' מותר מנחה כו', אם היורשים יכולים להביא המותר ולהתכפר בו. שם הפריש שקלו ומת כו'. במת לאחר שנפל שקלו לשופר. בדין מותר שבוי ומותר עני, ובגבו בחזקת שאין לו. ובמת השבוי קודם שנפדה.

סימן ד

בפרק שלישי ורביעי

פ"ג ה"א בשלשה פרקים בשנה כו', בזמני התרומה של ניסן וסיון, בפלוגתא דר"מ ורבנן בששלמו המעות מהלשכה, ובדין מעילה בשירים. פ"ד ה"ג ואם בא חדש בזמנו כו' במש"כ הטו"א בשם הירו' דהיינו אם בא החודש, ואם תמיד של שחר בל' באדר היה קרב מתרומה חדשה. פ"ד ה"ד המקדיש נכסיו

רשאים ליטול מזה לגזורי גזירות ואינך. בדין מותר נסכים, ומותר נזיר. בדברי הרמב"ם דהמותרות קרבין עולות מדין תנאי ב"ד. בדין מותר מנחת חוטא ובסוגיא דמנחות ק"ח, ובמנין השופרות לדעת הרמב"ם. במותר הקטורת ובסוגיא דמעילה י"ד בונין בחול וברמב"ן שבועות י'. בענין קרבן עצים, והמעות שהיו בשופר של עצים אם הוא לקרבן עצים הקרב בפ"ע או לכלל העצים, ובתוספתא פ"ג דמחלקינן בין אם אמר הרי עלי עצים אלו למזבח. במתנדב לבונה. בעכו"ם ששלח עולתו ולא הביא נסכים, בתנאי ב"ד בגר שמת ובבהמה שנמצאת. מתי חל חיוב הנסכים אם לאחר זריקה או משעת הפרשת הקרבן. בדין שקלים בזה"ז. מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה בירושלים שהם מעשר, והמוצא פודה אותם אם מוסיף חומש. אם אנדרוגינוס חייב לתת מחצית השקל.

כו' ינתנו לאומנין כו', ובדין הקדש מתחלל על המלאכה, בסוגיא דמעילה י"ד בונין בחול כו', ובדין מותר הקטורת. שם ה"ד בפלוגתא דר"א ור"י אם אדם חולק הקדשו, ובדין מתפיס תמימין שדמיהם יפלו לעולות אם עובר בעשה. בזבחים ק"ג דבמקדיש נכסיו אין העור לכהנים, בדברי הרמב"ם במקדיש יינות שמנים ועופות דכיון שאין להם פדיון יביא בדמיהן עולות. פ"ד ה"ה אחת לשלשים יום משערין את הלשכה. מאיזה מעות נתנו למספק, ובסוגיא דב"מ נ"ז וברמב"ן שם. ובהא דהמספק מספק את הפסולות.

סימן ה בענינים שונים

כתובות ק"ו ב' כאן שגבו והותירו, בשיעור החיוב של מחצית השקל מדאוריתא, ואיך

מפתח על סדר המסכת

פרק ראשון

ה"א אחד הוא תורם, ס"ג
 סק"א.
 שם מעתה בני בבל כו', ס"ג
 סק"א.
 שם לעשות פומבי לדבר, ס"ד
 סק"א.
 שם שיהא יד כולן שוה, ס"א
 סק"א.
 ה"ב בראשונה היו עוקרין כו',
 מו"ק ו' א'.
 ה"ג משישבו במקדש כו', כל
 המשנה, ס"א סק"ו.
 שם הא לתבוע תובעין, ס"א
 סק"ב.
 שם שהביא שתי שערות, ס"א
 סק"ו.
 ה"ד אע"פ שאמרו אין
 ממשכנין, ס"א סק"ב ד'.
 שם הנכרי והכותי, ס"א סק"ב.
 שם ואין מקבלין מידם, מנחות
 ס"י סק"ב, ערכין ה' ב', ו' א'.
 שם ואלו שחייבין בקלבון, ס"א
 סק"ט.
 שם אבל לא כהנים ונשים, ס"א
 סק"ט י"א.
 שם השוקל ע"י כהן כו', ס"א
 סק"ב ג' ט'.
 שם בתוי"ט, ס"א סק"א.
 שם כשם ששקלו תורה כו', ס"א
 סקי"ב.
 שם בנותן שקלו שלם כו', ס"א
 סק"ח.
 שם כמין מטבע של אש כו',
 ס"א סק"ז.

שם אר"א דר"מ היא, ס"א
 סקי"ב.
 שם על דעתי דרב ג' קולבנות,
 ס"א סקי"ב.

פרק שני

ה"א מצרפין שקלים, ס"ב
 סק"א.
 שם בני העיר ששלחו כו', ס"ב
 סק"א, יומא ס"ה א'.
 שם אלו ואלו שקלים, יומא ס"ה
 א'.
 שם מתני' בשו"ח כו', כל
 הסוגיא, ס"ב סק"ג.
 שם הפריש שקלו ואבד, כל
 הענין, ס"ב סק"א ב'.
 ה"ב הנותן שקלו לחבירו, ס"ב
 סק"ד.
 שם אם נתרמה התרומה, ס"ב
 סק"ד, ס"ג סק"א, מעילה י"ט
 א'.
 שם ומדמי שביעית, שביעית ס"י
 סק"י ג'.
 שם מאן תנא אם נתרמה כו' כל
 הסוגיא, ס"ב סק"ד.
 שם וקשיא אילו הגונב עולתו,
 ס"ב סק"ד.
 שם מה נהנה, ס"ב סק"ד.
 שם כל שהוא קודש, ס"ב סק"ה.
 ה"ג המכנס מעות כו', ס"ג
 סק"ג. תמורה ס"ד סק"ו.
 שם בש"א מותרן נדבה, ס"ג
 סק"ו.
 שם מה בין שקלים כו', ס"ג
 סק"ד. תמורה ס"ד סק"ו.

שם שכשעלו ישראל כו' אר"ש
 אעפ"כ כו', ס"ג סק"ה.
 שם במכנס פרוטרוט כו', ס"ג
 סק"ג ה'.
 שם והתנינן מותר שקלים, ס"ג
 סק"ה.
 שם המפריש שנים וסבור כו',
 ס"ג סק"ה.
 ה"ד מותר עשירית האיפה, ס"ג
 סק"ז.
 שם מותר קיני זבים כו', ס"ה
 סק"ב.
 שם זה הכלל, ס"ג סק"ז. תמורה
 ס"ד סק"ו.
 שם הפריש שקלו ומת, ס"ג
 סק"ז.
 שם מותר עשירית האיפה, ס"ג
 סק"ז.
 שם ר"י פתר לה כו', ס"ג סק"ז.
 שם מותר לחמו של נזיר, ס"ה
 סק"ד, מנחות ס"ח סק"ח.
 שם שלשתן אמרו דבר אחד,
 ס"ג סק"ז.
 ה"ה מותר שבויים לשבויים כו',
 ס"ג סק"ט.
 שם גבו לו בחזקת שאין לו כו',
 ס"ג סק"ט.
 שם אין פודין שבוי בשבוי כו',
 ס"ג סק"ט.

פרק שלישי

ה"א בשלשה פרקים כו', ס"ד
 סק"א.
 שם שלא יבא לידי ב"ת, בכורות
 ס"ז סק"א ב'.

מפתחות

פרק ששי

ה"ד לבונה לא יפחות מקומץ,
ס"ה סק"ז.

שם זה מדרש דרש כו', עי'
תמורה ס"ד.

שם הרי עלי עץ, ס"ה סק"ו.

פרק שביעי

ה"ב מעות שנמצאו, מעילה י"ד
א'.

שם בשר שנמצא, חגיגה כ"א
א'.

שם ובשעת הרגל, חגיגה כ"ו
א'.

ה"ג בראשונה היו ממשכנין
כו', ס"ה סק"ט.

שם נכרי ששלח כו', ס"ה סק"ח
י'.

שם וכן גר שמת כו', ס"ה
סק"ח.

שם ותנאי ב"ד הוא כו', ס"ה
סק"ח.

שם המספק את הקנין, ס"ד
סק"ח.

פרק שמיני

ה"ד המקדיש שקלים כו', ס"ה
סק"א.

שם הכיור והכץ, זבחים ס"ה
סק"י"ד.

ה"ג מותר הקטורת, ס"ד סק"ה,
ס"ה סק"ה, שבועות י' ב'.

שם פיטמה בחולין, שבועות י"א
א'.

שם ואם בא חדש בזמנו, ס"ד
סק"א ד'.

ה"ד המקדיש נכסיו כו', ס"ד
סק"ה.

שם א"ל בן עזאי, ס"ד סק"ה.

שם והי' בהן בהמה ראוי' כו',
ס"ד סק"ז.

שם רי"א זכרים עצמן כו', ס"ד
סק"ז.

ה"ה אחת לל' יום, ס"ד סק"ח.

שם אינו מקבל את מעותיו, ס"ד
סק"ח.

שם תני בשם ר"ש כו', ס"ד
סק"ח.

פרק חמישי

ה"ד קדשי המזבח מוציאין כו',
כתובות ס"י לדף ק"ו.

ה"ב בשלש קופות כו', ס"ד
סק"ב.

שם אין התורם נכנס, ס"ד
סק"ב.

שם מדברין היו עמו, ס"ד
סק"ב.

שם מפני הברכה, ס"ג סק"ב,
ס"ד סק"ב.

ה"ג של בית ר"ג, ס"ד סק"ב.
הוריות ו' א'.

שם ולמה היה מחפה, ס"ג
סק"א.

שם תרם את הראשונה, ס"ג
סק"ב.

שם אע"פ שיש בראשונה, ס"ג
סק"ב.

שם שלמו שלשתן כו', ס"ד
סק"ג.

פרק רביעי

ה"א ונתנדבו עצים כו', ס"ה
סק"ו, מנחות כ"ב א'.

שם נוטל מעות משולחני, ס"ה
סק"ה.

ה"ב מותר התרומה כו', ס"ה
סק"א. כתובות ס"י לדף ק"ו
ב'.

מפתחות על סדר הש"ס

פסחים

כ"ו א' המפטם את הקטורת,
ס"א סק"ד.

ראש השנה

ז' א' מתרומה חדשה, ס"א
סק"ה.
שם ויחיד שהתנדב כו', ס"א
סק"ד ה'.

יומא

ל"ה ב' עבודת יחיד, ס"א סק"ד.
שם תוד"ה ניהוש, ס"א סק"ד ד'.
שם תו"י ד"ה ובלבד, ס"א
סק"ד.
ס"ב א' בתו"י ד"ה שלש, ס"ג
סק"ב.

ביצה

ל"ח ב' יאכל הלה וחד, ס"א
סק"ב.
ל"ט ב' רש"י ד"ה כשחייבין,
ס"א סק"ח י"ב.

מגילה

ה' א' באלו אמרו מקדימין,
בריי"ף ורא"ש, ס"ד סק"א.
כ"ט ב' שלש תרומות הן, ס"א
סק"א.

קדושין

נ"ד א' מועלין אף בעתיקין,
ס"ד סק"ג.
שם תוד"ה מועלין, ס"ג סק"ב,
ס"ד סק"ג.
נ"ו א' תוד"ה מתקיף, ס"ב סק"ה.

בבא מציעא

נ"ז ב' המקבל עליו לספק כו',
ובראשונים, ס"ד סק"ח.

שם ורמינהו בני העיר כו', ס"ב
סק"א.

שם אם משנתרמה התרומה,
ס"ב סק"א.

שם רש"י ד"ה הכא, ס"ד סק"ח.
נ"ח א' דלא נחשדינהו, ס"ב
סק"א.

שם בליסטים מזויין, ס"ב סק"א.
שם התינח עד שלא נתרמה כו',
ס"ב סק"א ב'.

שם שבועה זו תק"ח, ס"ב סק"א.
ע"ח ב' ליקח לו טלית, ס"ג סק"ט.
קי"ח א' שמא לא ימסרם יפה
כו', ס"א סק"ד.

סנהדרין

מ"ח א' גבו למת סתם, ס"ג סק"ט.

שבועות

י' ב' מותר הקטורת כו' כל
הענין, ס"ד סק"ו.
שם תוד"ה מפרישין, ס"ד סק"ה
ו'.

מנחות

כ"א ב' ולבן בוכרי כו', ס"א
סק"ב ג'.

שם תוד"ה כל, ס"א סק"א.
כ"ט א' תוד"ה שלשה, ס"א
סק"ז.

מ"ח א' כבשי עצרת ששחטן
של"ש, ס"ג סק"ח.

ע"ג ב' תוד"ה איש, ס"א
סק"ב.

פ"ב א' המתפס מעות מע"ש
לשלמים, ס"ב סק"ה.

צ' א' רש"י ד"ה המקבל, ס"ד
סק"ח.

צ' ב' תוד"ה משלש, ס"ד סק"ח.
ק"א א' דטהורין בעלמא אין
נפדין, ס"ד סק"ז.

שם דלא שכיחי, ס"ד סק"ז.
ק"ח א' להיכן קלבון זה הולך
כו', ס"א סק"ח.

שם מותר מנחת חוטא, ס"ג סק"ח.
שם רש"י ד"ה ומותר, ס"ג סק"ז.

חולין

כ"ה ב' רש"י ד"ה כשחייבין,
ס"א סק"ח, י"ב.
קל"ד א' ספק פטור, ס"ה
סק"י ג.
קל"ט א' הא דאמר עלי, ס"ג
סק"ו.

בכורות

נ' א' קלבון לפרוטרוט, ס"א
סקי"א.
נ"א א' שקלים דתנן כו', ס"א
סק"י.

שם והראיון תני ר"י כו', ס"א
סק"י.

נ"ו ב' רש"י ד"ה האחין, ס"א
סק"ח.

נ"ח א' אדר הסמוך לניסן, ס"ד
סק"א.

ערכין

כ"א א' בעולת יולדת, ס"א סק"ו.

תמורה

ל"א ב' אין אדם חולק כו', ס"ד
סק"ז.

שם ב' מותר הקטורת, ס"ה
סק"ו.
י"ט א' חטאתו ואשמו מן
ההקדש, ס"ב סק"ד.

מעילה
ט' ב' שכולו למזבח, ס"א סק"ד.
י"ד א' בונין בחול כו' כל
הסוגיא, ס"ה סק"ו.

כריתות
ו' א' המפטם הקטורת, ס"א סק"ד.
שם באותה הניתנת לאומנים,
ס"ד סק"ה.

רמב"ם

ה"ט, ס"ד סק"ז.
הלכות כלי המקדש
פ"ח ה"ג, ס"א סק"ד.
ה"ז, ס"א סק"ד.
שם במל"מ, ס"א סק"ד.
הלכות מעשה הקרבנות
פ"ה הכ"א, ס"ד סק"ז.
ה"ג, בלח"מ, ס"ג סק"ה.
הלכות פסולי המוקדשין
פ"ה ה"ו, ס"ג סק"ג.
ה"ח, ס"ג סק"ח.
הלכות בכורות
פ"ז ה"ח, ס"ד סק"א.
הלכות מעילה
פ"ד ה"ה, ס"ב סק"ד.
פ"ו ה"י"ג, ס"ב סק"ד, ס"ד
סק"ג.

שם בהשגות, ס"ג סק"ה.
פ"ד ה"ב, כתובות ס"י לדף ק"ו
א' ב'.
ה"ד, ס"ה סק"ט. מנחות ס"ה
סק"י.
ה"ו, ס"א סק"ד, כתובות ס"י
לדף ק"ו ב'.
ה"ט, ס"ה סק"א, כתובות ס"י
לדף ק"ו ב'.
ה"י, כתובות ס"י לדף ק"ו א'.
הלכות מע"ש
פ"ה ה"י"ג, ס"ג סק"ו.
הלכות ערכין
פ"ה ה"ה בשעה"מ, ס"ד סק"ז.
ה"ז, ס"ד סק"ז.
ה"ח, ס"ד סק"ה ז'.
שם בהשגות, ס"ד סק"ז.

הלכות שקלים
פ"א ה"א, כתובות ס"י לדף ק"ו
ב'.
ה"ה, ס"א סק"ז.
ה"ז, ס"א סק"ו.
ה"ט, ס"א סק"ו.
ה"י, ס"א סק"ו.
פ"ב ה"ב, ס"ה סק"ד מנחות
סי"א סק"ז י"ט.
ה"ג, מנחות סי"א סק"ז.
ה"ה, ס"ג סק"ב ס"ד סק"א.
ה"ו, ס"ד סק"ג.
פ"ג ה"א, ס"א סק"ח.
ה"ב, ס"א סק"ט.
ה"ו, ס"א סק"ח.
ה"ח, ס"ב סק"ג.
ה"י, ס"ב סק"ד.
ה"י"א, ס"ב סק"ד.
ה"י"ב, ס"ג סק"ג ד' ה'.

שלחן ערוך

אבן העזר
סימן כ"ח באב"מ ס"ק ל"ג,
ס"א פק"ב.
חשן משפט
סימן רל"ה בקצה"ח, ס"א סק"ב.

יורה דעה
סימן רנ"ג ס"ו, ס"ג סק"ט.
שם בב"י, ס"ג סק"ט.
שם בבהגר"א ס"ק י"ד, ס"ג
סק"ט.

אורח חיים
סימן ק"ו בגליון הגרע"א, ס"א
סק"ו.
סימן תרצ"ד במג"א, ס"א
סק"ו.

חדושים ובאורים

שקלים

סימן א

א) מגילה כ"ט ב' דתני רב יוסף שלש תרומות הן של מוצח למוצח של אדנים לאדנים ושל צדק הצית לצדק הצית, לכאורה ראוי לומר דנקט סידרן כדרך שהם מסודרין בכתוב, ולפ"ז הכתוב הראשון זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל וגו' מחצית השקל תרומה לה', איירי בשקלים של מוצח, וכן משמע דבחר הכי כתיב כל העבר על הפקדים מבין עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה', וזה ודאי קאי על אלו שגמנים ורק מבין כ', והם לאדנים כדכתיב בפרשת פקודי וכסף פקודי העדה מאת ככר הכסף לזקת את העבר על הפקדים מבין עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף וגו', ויהי מאת ככר הכסף לזקת את אדני הקדש וגו', ובקרא קמא לא כתיב מבין עשרים, כי מבין י"ג חייבין בשקלים כמ"ש הרמב"ן בפ"י התורה, וכל העבר על הפקדים איכא מ"ד צירושלמי פ"א ה"ג דהיינו כל דעבר צימא, ומ"מ אינו אלא לזכרים ולגדולים, וקרא בחרא לתת את תרומת ה' קאי על התרומה לצדק הצית, ולפ"ז העשיר לא ירצה והדל לא ימעיט לא קאי אלא על הפקדים מבין כ' שתרומתם למנין, דבחר האי קרא כתיב, וכ"ה צירושלמי שקלים פ"א ה"א דתרומת שקלים לקרבן מה שירצו יציאו ובלבד שיהא יד כולן שזה תרומת אדנים לאדנים העשיר לא ירצה כו', וא"כ אינה מצוה לדורות אלא לאותה שעה, וכ"מ ממה ששקלו דרכונות כדתנן פ"ב מ"ג, ויחא שלא מנאזה מוני המנאות, שדקדק בזה הרמב"ן בפ"י התורה, וכן מהא דדריש צירושלמי ה"ג זה יתנו

לחייב כל י"ב שצטים צמחצית השקל, נמי משמע דהאי קרא בשקלי הקרבנות איירי, וכ"כ בחו"ט פ"א מ"ד דיש לפרש דקרא קמא בשקלי הקרבנות וקרא תנינא בשקלי המנין שלאדנים, ועי' מנחות כ"א ב' תוד"ה כל, וכן הרמב"ם בפיה"מ ריש שקלים הביא קרא דזה יתנו למנאות השקלים, ועי' בספר משנת אליהו פ"א ה"ג.

ורש"י בפירוש התורה כתב דשקלי הקרבנות הם מה שנתנו צמנין השני שצפ' במדבר באחד לחדש השני, וכבר תמה צטו"א ממה שאמרו צירושלמי ריש שקלים דציוס שהוקם המשכן נתרמה התרומה, והיינו באחד לחדש הראשון, אלא שאמר היו שקלי הקרבנות באותה שעה, גם תמה הרמב"ן בפ"י התורה צפ' כי תשא דצמנין השני הרי לא נמנו הלויים, וא"כ לא נתנו מחצית השקל, ולכו"ע גם הלויים חייבים, [ומיהו צחו' מנחות שם כתבו דלבן צוכרי גם לויים פטורים וכ"מ מהא דליף צירושלמי טעמיה דריצ"ז מקרא דזה יתנו י"ב שצטים מכלל דלבן צוכרי אין י"ב שצטים, כן הוכיח בשעה"מ, וכ"מ מהא דאמר צירושלמי דליף מכל העובר על הפקודים, ועי' לק' סק"ו], ועוד הרי לדורות חייבים צמחצית השקל לקרבנות אף בלא מנין, ולמה נימא דבתחלת המצוה לא שקלו עד שגמנו, ומיהו צרמב"ן שם משמע דציוי שקלי הקרבנות נפקא מקרא דהעשיר לא ירצה וגו' לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם, דמתפרש לכל הכפרות יתנו תרומה, וכן הזכיר רש"י בצוגיין דקרא דלכפר על נפשותיכם בשקלי הקרבנות איירי, וצ"ע.

דמנן זללה"ה, וא"כ בקטנים ודאי יש לחוש שלא יצינו למסור גם זכות מקדיש, ועו"ק דאם במסירה לציבור איירי, מה אינטריך לאשמעינן צנשים ועצדים שמקבלים מידם, הרי לא נשאר להם שום זכות בשקלים, אלא כנותן בעד הציבור, ולא משמע דהחידוש הוא דלא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, ועוד דתנן להלן במתני' דהשוקל ע"י אשה ועצד וקטן פטור מקלצון, ומה שי"ך כאן קלצון כיון שאין לנדבחה דין שקלים שאינם אלא כמוסיפים לכלל השוקלים עוד משהו לכל אחד, ואף דקתני נמי השוקל ע"י כהן, וקתני רישא נמי דכהנים פטורים מקלצון, י"ל דהיינו אליבא דריב"ז דחייבין לשקול, ומ"מ פטורים מן הקלצון, ע"י תו"ט וע"י לקמן סק"ח], ועו"ק דתנן לעיל ה"ג כל קטן שהתחיל אצ"ו לשקול על ידו שוב אינו פוסק, ומה ענין לקטן במה שאצ"ו מוסר שקלים לציבור שיהיו הציבור המקדישין, ועושה כן לזכות הקטן, ולא משמע שמזכה השקלים לקטן והקטן שוקלן ומוסרן לציבור, דא"כ הו"ל קטן שהתחיל לשקול.

ועו"ק מהא דקתני סיפא הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן, והיינו לאו שנחמדם בקבלת שקלים מן העכו"ם מקרא דומיד בן נכר, כמ"ש תו' מנחות ע"ג ב', והרמב"ן בהשמוטות ל"ת בספר המצוות, וכן בסמ"ג ל"ת ש"ד, ולא זו לא מסתבר שיהא במסירה לציבור דומיא דכהנים, דכיון דגם זכות מקדיש ליכא לעכו"ם, הרי"ז כנותן מחצית השקל לישראל במתנה שהישראל ישקלנו לעצמו, דאין העכו"ם אלא כנותן חולין לישראל והישראל מקדישו, ואף שכתבו תו' שם והסמ"ג דגם במוסר לציבור הוא, נראה דכונתם שמוסרו לציבור לתמידין דומיא דכל ישראל השוקל, אבל אין כונתם מסירה לציבור כי היא דכהנים, ואף דמסתבר שאין לקבל מעכו"ם גם אם ימסרנו לציבור ממש, מלבד דודאי אדעתא דנפשי' עבד, ואינו מוסר יפה יפה, הרי כיון דריחקתם תורה יש למנועם מכל זכות בזה, אבל עיקר הלאו לית לן לפרושי במסירה לציבור, ומתני' אית לן לפרושי בעיקר הלאו, ודומיא דאין מקבלין מעכו"ם, יש לפרש הא דמקבלין מנשים ועצדים וקטנים, והיינו לעיקר המצוה, ומיהו לדעת הרע"ב דהא דמקבלין מן הנשים והעצדים והקטנים היינו רק ע"י מסירה לציבור, איכא לדיוקי דמן העכו"ם דאין מקבלין

ב) מנחות כ"א ב' ולבן זוכרי כיון דלכתחלה לא מיחייב לאיתויי כי מייתי נמי חוטא הוא דקא מעייל חולין לעזרה כו', האי חולין לעזרה יש לפרש דאם נקנו הקרבנות בשקלי הכהנים נמצא שלא נתקדשו, דהשקלים שלהם חולין, אבל המעות אינם נכנסים לעזרה, וגם אין איסור להכניסם, ואפשר דכל הקרבן מיפסל כיון שמקצתו חולין, ע"י מש"כ בכורות ס"א סק"א, ומשני דמייתי ומסר להון לציבור, והיינו שגם זכות המקדיש של השקלים מסרו לציבור וכמ"ש מרן זללה"ה במנחות סמ"ב ס"ק כ"ד, דכל היכא דבעי מסירה לציבור היינו שגם זכות המקדיש יהיה של הציבור, ונמצא כאילו כל הציבור הוסיפו מעט על שקליהם, וזהו אין איסור לרבות כמש"כ סק"א, וכמו כששקלו דרכונים. — מה שלא הזכירו כאן חששא דשמא לא ימסור יפה יפה, י"ל דבשקלים לקרבנות ציבור, דעיקר זכות השוקלים הוא מעין מקדיש, הרי פשוט שהמוסר לציבור הוא מוסר להם זכות המקדיש.

שקלים פ"א ה"ד אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועצדים וקטנים אבל אם שקלו מקבלין מידם, בקטנים פחותים מ"ג איירי, דאם היו בני י"ג חייבים כדאמר בירושלמי לעיל ה"ג דגם תוצעין אותן, רק אין ממשכנין עד שיהא בן כ' וכג' הגר"א שם, וכתב הרע"ב וכתנאי שימסרום לציבור לגמרי כי היכי דלא ליהוי קרבן ציבור קרב משל יחיד, ומקורו מההיא דמנחות דלעיל שהכהנים הוצרכו למסור לציבור, וכבר נתקשה בשעה"מ פ"א מה' שקלים ה"א, וכן בקצה"ח ס' רל"ה העתיקו הגרע"א ז"ל בגליון המשניות, דהא קי"ל קטן מיקנא קני אקנויי לא מצי מקנה, ובשעה"מ כתב דבטלי ברוב, והדבר תימא דהא גבי כהנים לא תירצו כן בגמ', ועוד דממון לא בטל וכדאמר ביצה ל"ח ב' הרי שנתערב לו קב חטין בעשרה קבין חטין של חצירו יאכל הלה וחדי, שו"ר שכבר הקשה כן באצ"מ סכ"ח ס"ק ל"ג, גם מה שחירץ בקצה"ח דכיון דרבנן תיקנו דפעותות מקחן מקח מהני נמי לדאורייתא, קשה דמ"מ איכא מיהא למיחש שמא לא ימסרו יפה יפה, והרי בגדולים נחלקו בצ"מ קי"ח א' אי חיישינן שמא לא ימסרו יפה יפה, והיינו משום דגם זכות מקדיש צריכים למסור וכמש"כ לעיל משמ'

ונראה דיש לחלק בין כהנים לעכו"ם, דכהנים שיודעים מצות מחצית השקל, הרי כונתם לתת מחצית השקל כמצותה, ואף שלא נטוו, הרי דעתם לקיים המצוה כדין אינו מצווה ועושה, וזה אמרינן דכיון דלא נטוו לא נתקדשו שקליהם והו"ל חולין, משא"כ עכו"ם כונתו להקדיש המעות הללו לצורך הקרצנות הקדש עצמי, ללא ענין עם מצות השקלים, ושפיר נתקדשו המעות לכך, והרי התמיד הנקנה צמעות הללו כולו קודש בקדושת התמיד, וכיון שיש לעכו"ם זכות מקדיש צו הרי נפסל כל הקרבן.

ויש לדון לפ"ז מה יהא הדין בכהנים למ"ד דפטורין, אם שקלו שקליהן לא לשם מצות השקלים אלא שיהא להם דין מקדיש לקרצנות הציבור, וכדרך שפירשנו בעכו"ם, אם הקרבן נפסל כיון דמצותו לצא משל ציבור, ואם גם רק חלק מן התמיד נקנה צמעותיהם מהו, ושמה מדאיטריין קרא לפסול בעכו"ם, נלמד דבישראל כה"ג כשר, ואפשר דגם אם אינו עולה לתמיד מ"מ כשר כדין קיץ המזבח, ולתמיד אמנם לא יעלה דמצותו משל ציבור לעיכוזא, ובעכו"ם הרי הוא פסול גם לקיץ המזבח, אבל לא משמע כן, דרק בתמיד ושאר חובות הציבור נחדש הלואו שלא לקבל מעכו"ם, אבל לקיץ המזבח לא מצאנו איסור בעכו"ם, ומחוררתא דמילתא לומר דחלק קטן מן התמיד שיש צו זכות מקדיש ליחיד אינו פוסלו כיון שכולו משל ציבור, וזה נחדש בעכו"ם לפסול, וזה יש ליישב משה"ק תו' יומא ל"ה ב' בהא דלא חיישינן גבי כהנים צמעות כ"א ב' שמה לא ימסרו יפה יפה, דכיון דלא מעבד לא חששו, וי"ע.

יש לעי' מתי עובר בלאו הזה דקבלת שקלים מן העכו"ם, אם בשעה שקנה התמיד צמעותו, או דרק כשהקריבו כדכתיב לא תקריבו, ואע"ג שהקרבן פסול מ"מ יש לאו בהקרבנותו.

(ד) ר"ה ז' א' ת"ר קרצנות ציבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש כו' ויחיד שהתנדב משלו כשרין בלבד שימסרם לציבור פשיטא כו', לשון הברייתא ויחיד שהתנדב משלו כשרין, משמע דהוא לשון דיעבד, או שכבר הקריבו, או עכ"פ שכבר הקדישו, וגם מסתבר כן דלכתחלה לוקחין מתרומת הלשכה, ומבואר דאם לא מסר לציבור פסולין אף דיעבד, והיינו אם הקדישין לקרבן

היינו גם ע"י מסירה לציבור, ולפ"ז יתפרש מסירה לציבור שבתו' וסמ"ג דומיא דמסירה לציבור דכהנים, אבל יותר נראה כמס"כ.

ומבבל זה משמע דנשים ועצדים וקטנים אף שהם פטורים ממחצית השקל, מ"מ יש להם רשות לשקול ולהשתתף בקרצנות, דגם הם מתכפרים בקרצנות הציבור, אלא שלא חייבתם תורה, ולא דמו לכהנים לבן זוכרי שנתמעטו מלהיותם שותפים בקרצנות הציבור, וממילא אין רשות לשתתף, משא"כ נשים ועצדים וקטנים לא נתמעטו אלא מן החיוב לשקול, אבל רשות איכא, ובקטנים הדבר יותר פשוט בצבא לומר שלא נתמעטו אלא מן החיוב לשקול, ולא מן הכפרה אם שקלו, (והרי אם מת השוקל אם שייך ירושה בזכותו, הרי כשם שירשו הגדולים כך יירשו הקטנים והצנות, ומיהו גם בן צמו כהן משכח"ל בירושה), וגם צנשים אשכחן גבי פסח דאיכא למ"ד נשים רשות, (ועי' תו' פסחים פ"ח א' ד"ה שה לענין קטן), וי"ע.

(ג) הרמב"ן בהשגות לסה"מ שלהי ל"ת מנה שם בל"ת ח' קבלת שקלים מן העכו"ם ולנרף אותם עמנו בקרצנות הציבור כגון התמידין והמוספין וזולתם, והוא מקרא דומיד בן נכר לא תקריבו את לחם וגו', ומהא דקיים הכתוב לא ירצו לכם נלמד שאם נקבל מהם שקלים יפסלו התמידין ולא ירצו לנו מפני שחלקם פסל את הכל, והנה צמעות כ"א ב' אמרינן דאי כהנים פטורים מן השקלים דאם שקלו חוטאים דקא מעייל חולין לעזרה, ואין לפרש דעל המעות קאי, דהמעות אין נכנסין לעזרה אלא בשופר, וגם אין איסור להכנס צמעות חולין לעזרה, והצאים לקנות מנחות ונסכים נכנסים צמעותיהם, וע"כ הכוונה דשקליהם נשארו חולין, וכשקונה צמעות הללו תמידין הרי התמידין לא נתקדשו, והו"ל חולין בעזרה, מלבד דנמצא שלא הקריבו התמיד, וגם אם רק חלק מן הקרבן נשארו חולין יש לדון דנפסל כולו דלא מצאנו קרבן שמקצתו חולין עי' מש"כ בכורות ס"א סק"א ד', והנה דכוותה בשקלי העכו"ם כיון שאינם חייבים נשארו חולין ואם לקחו תמידין צדמים הללו לא נתקדשו, והו"ל חולין בעזרה, וא"כ למאי איטריין קרא דלכס לומר שגפסל הקרבן, ושמה נלמד מכאן דמקצת חולין לא פסל בעלמא, ובעכו"ם נחדש גזירת הכתוב לפסול, ודוחק.

כהן יחיד עושה אותם וא"ל כה"ג, [ובמאירי הביא שיש מפרשים עצודת יחיד נדרים ונדבות, ומשמע שם דגם בכל יום אינו עוצד זה אלא קרבנות של יחידים ולא של יציור, וכתב לחלק בין הקדישה מתחלה להקדישה אח"כ ע"ש], וסתם הרמז"ס שם ולא הזכיר עצודת יום הכפורים, דממילא נשמע ממש"כ שם ה"ג דבגדי יום הכפורים בשלשים מנה משל הקדש ואם רצה להוסיף מוסיף משלו, מכלל דכולם אינו עושה משלו, וניחא משה"ק במל"מ שלא הזכיר לחלק בין עצודת יחיד לעצודת יציור.

הא דפרכינן פשיטא כבר נתקשה במל"מ פ"ח מכה"מ ה"ז דהא מדלא שרינן אלא עצודת יחיד, הרי מוכח דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, וא"כ חידוש הוא דעצודת יחיד שרינן, ולפמש"כ בדעת הרמז"ס דעצודת יחיד לא צא למעט אלא עצודת יום הכפורים, והיינו בגדי לבן ומשום שנחתה צהם גם הלכה בערכם, א"כ ענין אחר הוא, ושפיר י"ל דלא חיישינן שמא לא ימסרם יפה, וא"כ שאר בגדי כהונה שפיר יכול לעשות משלו, ומיהו אכתי קשה דהא פלוגתא דתנאי היא בצ"מ קי"ח א' אם חיישינן שמא לא ימסור יפה יפה, וא"כ מאי פריך פשיטא, וכמשה"ק תו' ב"ר"ה ז' א'.

והנה כבר הקשה המל"מ בפ"ד מה' שקלים ה"ז מאי חששא היא זו שלא ימסור יפה יפה, הלא דברים שבלב אינם דברים וכיון שהוא אומר שהוא מוסר להקדש הרי מסר יפה, ומירץ מרן זללה"ה במנחות סמ"ב ס"ק כ"ד ובא"ח ס' קכ"ז ס"ק ל"ד, דבקרבות איכא זכות מקדיש וזכות מתכפר וכדאמר יומא ג' ב' מקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה, ובקרבות יציור שאינם באין אלא משל יציור הרי גם זכות מקדיש נריך שיהא של היציור, וזוה חיישינן שימסור רק זכות המתכפר ליציור ולא זכות המקדיש, ולכאורה י"ל דבבגדי כהונה לימא לענין זה דמשמסרן ליציור לא נשאר לו צהן שום זכות, וכך לי המגדב מעות להקדש ועשו מהן בג"כ, כמו שמקדיש הבגדי כהונה, [ולא דמי לקרבן שהמקדיש יש לו זכות בקרבן לאכילת הבשר כמ"ש במנחות ס"י סק"ב והוא זוכה צהן משולחן גבוה], וא"כ אין כאן מקום לחוש שמא לא ימסרם יפה יפה, ושפיר פרכינן פשיטא, ומשינן דמ"מ כיון שעושה אותן לעצמו והוא משמש צהן היה מקום לחשוש שלא ימסרם

היציור שיהא היציור המתכפרין אלא שהשאר לעצמו זכות מקדיש, דמזות קרבנות היציור הוא לעיכובא שיהיו באין משל יציור דהיינו שהמקדיש יהא היציור.

ובמש"פ שכשרין מתפרש דדיעבד, יש ליישב משה"ק תו' דמאי פריך פשיטא במידי דפלוגתא דתנאי, דפלוגתא דתנאי הוא כיצד לתקן לכתחלה אם ליתן שכר לשומרי ספיחין בשביעית או לא, וזוה שפיר ידעינן דיש מקום לחוש שלא ימסור יפה יפה, אבל בכאן דאיידין דדיעבד כשמסר ליציור, פרכינן פשיטא דלא חיישינן לפסול הקרבן, ומשני דגם זוה יש חידוש דלא חיישינן שמא לא מסר יפה יפה, ואף דלשון הגמ' חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, נקטו כלשנא דפליגי ציה בצ"מ קי"ח א', אבל הכונה בכאן שנחוש דדיעבד לפסול הקרבן משום שמא לא מסר יפה יפה. — נראה פשוט דמסירה ליציור נריך שתחלת הקדשו יהא שהוא כאילו שליח היציור להקדישו מדין זכין, אבל אם הקדישו רק לכפרת היציור ונשאר הוא המקדיש, אינו יכול שוב להעביר זכות המקדיש ליציור, ולכן יחיד שהתנדב אפי' רק הקדישו, הרי הנידון דדיעבד אם מסר יפה יפה או לא.

יומא ל"ה ב' תני ר"ה בר יהודה ואמרי לה רשב"י אחר שכלתה עצודת יציור כהן שעשתה לו אמו כחונת לוצה ועוצד זה עצודת יחיד כו' פשיטא כו', רשב"י פירש עצודת יחיד הוצאת כף ומחתה, וקשה אמאי קרי לה עצודת יחיד, אבל מסתימת דברי הרמז"ס בפ"ח מכה"מ ה"ז נראה דמפרש דעצודת יחיד צא למעט עצודת יום הכפורים, דזוה חנן צמתני דאם רצה להוסיף מוסיף משלו, ומתפרש דמן הלשכה אין מוסיפין יותר, אבל גם בכלל זה דהעיקר נריך שיצא מתרומת הלשכה, [והוא דין מיוחד בבגדי לבן שנחתה צהם גם הלכה שיהיו משלשים מנה, וזוה ניחא מה שנתקשו בתו"י מ"ש מקטורת דאם יחיד מסר ליציור שפיר דמי], ולפ"ז יש לפרש דגם עצודת התמיד של צה"ע בכלל עצודת יחיד, וכדמשמע מהא דקמני אחר שכלתה עצודת יציור, ואם גם התמיד בכלל עצודת יציור א"כ שוב ליכא עצודת יחיד צו ציוס, דהא נדרים ונדבות אין קרבין ציוס הכפורים, [ודוחק לפרש להפך צניורא], וקרי לה עצודת יחיד דהיינו מעבודות של כל יום שכל

נזירותו, ובני יוסף נ"י העיר להסתפק במי שמשכנוהו באדר על השקלים, ומת עד שלא נכנס ר"ח ניסן, אם מחזירין משכנו לירושלים, ולכאורה הכי מסתברא, דאע"ג דהפריש שקלו ומת [עכ"פ קודם ר"ח ניסן], יפול לנדבה כדאמר צירושלמי פ"ב ה"ד, מ"מ כל שלא הפריש לא נתחייב להפריש לנדבה.

ונראה דחייבו כל השנה, וקטן שהגדיל אחר ר"ח ניסן, וכן גר שנתגייר אחר ר"ח ניסן, נמי חייבין לשקול, דכל שחייב בקרבנות הציבור חייב להשתתף בקנייתן, ואם הקטן שקל בעודו קטן, אם לא מסר לציבור, ע"י לעיל סק"ב, סגי בהכי, אבל אם מסר לציבור יש לחייבו לחזור ולשקול.

נראה דיחיד המוסר קרבן לציבור כדמניא בסוגיין, נמי יש בו ישן וחדש, דאם מסרו לציבור סתם קודם ר"ח ניסן, אין מקריבין אותו אחר ר"ח, אלא"כ מסרו על מנת שיקריבוהו אחר ר"ח ניסן, דאז הו"ל כשקלים ששוקלים באדר לשנה הבאה, וכן מעות שיחידים מוסרים לציבור כמבואר מנחות כ"א ב' נמי בדעת המוסרים הדבר תלוי לאיזה שנה הם מוסרים.

(ו) פ"א ה"ג משישבו במקדש התחילו למשכן את מי ממשכנין לויים וישראלים גרים ועבדים משוחררין אבל לא נשים ועבדים וקטנים וכל קטן שהתחיל אציו לשקול על ידו שוב אינו פוסק, התנא שנה כאן את מי ממשכנין על הכוונה מי חייב בשקלים, והוא מוכח מהא דסיים וכל קטן שהתחיל אציו כו' הרי מבואר דהקטן פטור לגמרי, וכן מוכח ממה ששנה לקמן ה"ד אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל אם שקלו מקבלין מידם, הרי דבמה ששנו אין ממשכנין יש במשמע שאינם שוקלים כלל, עד שהוררך להשמיענו שאם שקלו מקבלין מידם, ולפ"ז הא דדייקין בגמ' הא לתבוע תובעין, יש לפרש דאינו אלא דיוק אמאי תני תנא חייבין ופטורין בלישנא דממשכנין ואין ממשכנין, ומשני לגירסת הגר"א משום דבכלל קטן שאין ממשכנין הוא עד שיהא בן כ' אע"ג דחייב לשקול מבין י"ג, ומיהו אינו אלא רמז, דודאי סתם קטן דמתני' מתפרש פחות מבין י"ג ככל קטן דעלמא, וכדקתני וכל קטן שהתחיל אציו לשקול על ידו, וכן נשים ועבדים אף אין תובעין מהם לכו"ע,

להקדש יפה, כמקדיש מעות ויחפון להשאיר לעצמו זכות יחירה בהן כהקדש פרטי שלו וכיו"ב, קמ"ל דלא חיישינן, ובזה ניחא מה שנתקשו בתו' למה באמת לא חיישינן שלא ימסרם יפה יפה, ומ"ש משומרי ספיחים דחיישינן, ולמש"כ ניחא דבקרבנות שיש בהם זכות למקדיש איכא טפי למיחש שישאיר לעצמו זכות מקדיש, משא"כ בצג"כ, ולכאורה מדברי התו' שלא חילקו כן, משמע שלא פירשו כמש"פ מרן זללה"ה, ומיהו למש"כ כתובות ס"י לדף ק"ו ב' יש גם בצג"כ ענין מקדיש ומתכפר, ושפיר נתקשו בתו' לפ"ז אמאי באמת לא חיישינן בזה שמא לא ימסור יפה יפה, וז"ע.

שם תו"י ד"ה ובלבד ודוקא בעבודת יחיד כו' ולא ידע ר"י מ"ש מקטורת שיכולין להקטיר אם עשאה יחיד ומסרה לציבור, אולי כונתם להא דתניא כריתות ו' א' פסחים כ"ו א' דהמפטם את הקטורת למוסרה לציבור פטור, אבל קשה דהא לא שמעינן מזה אלא דדדיעבד כשר, ואכתי בכחונת דסוגיין נמי י"ל דדדיעבד גם בעבודת ציבור תתכשר עבודתו, ורק לענין לכתחלה חילקו בין עבודת ציבור לעבודת יחיד, גם י"ל דאם פיטס למוסרה לציבור הוא פטור אף אם הציבור לא יקריבוהו, דסו"ס לא עשה כמוה להריח זה, וגם אם עשאה למוכרה לציבור נמי י"ל דפטור, וכן בהא דס"ל ללוי מעילה ט' ב' דהנהגה מק"ק משלם דבר שכולו למזבח והיינו קטורת, והיינו במסירה לציבור כמ"ש תו' מנחות נ' א', נמי י"ל דהתם כיון שנהנה מן ההקדש הר"ז כמוכר להקדש, וגם התם דיעבד הוא, ובעיקר דצריהם צריך טעם מה העדיפו להקשות מקטורת טפי מכל הקרבנות דתניא ר"ה ז' א' דיחיד שהתנדב משלו כשרין בלבד שימסרם לציבור, ומיהו גם זה י"ל דאינו אלא דדיעבד וכמש"כ לעיל.

(ה) ר"ה ז' א' ולתרומת שקלים מנלן א"ר יאשי' אמר קרא זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה כו', נראה דמהאי קרא איכא שפיר למילף דמזאת השקלים לקרבנות הנלמדת צ"כ כי תשא, היא על כל שנה ושנה, ושהשנה לזה מתחלת מניסן, ואע"ג דלפ"ז החיוב מתחיל רק ב"ח ניסן, מ"מ כשמקדימין להפרישם מאחד באדר, שפיר מתקדשין, כנזיר המפריש קרבנותיו עד שלא שלמה

וכדמוכה נמי ממתני' דאע"פ שאמרו אין ממשכנין
וכדדייק צירושלמי.

ומבואר צירושלמי דמשהציה צ' שערות תוצעין
אותו, וסתמו כפירושו דחייב מדאורייתא,
וכ"ה ברמז"ן צפי' התורה, וכן מתפרשין דברי
הרמב"ם בפ"א מה' שקלים ה"ז ט' י', ולדבריו אף
ממשכנין מנן י"ג, [ומשמע דהיתה לו גי' אחרת
צירושלמי, גם לא מסתבר דאם מלות התורה היא
דוקא מנן כ', דחכמים יתקנו חיוב מנן י"ג נגד
הכתוב, וגם יש לחוש שלא ימסור לציבור להסודרים
דבעי מסירה לציבור עי' לעיל סק"צ], וסגי שיהא
רשות, ולגי' הגר"א דאין ממשכנין עד שיהא בן כ',
יש לפרש דהוא כעין שאמרו גיטין ס"ה א' ולמכור
בנכסי אביו עד שיהא בן כ', וגם לא נזכר צירושלמי
בסוגיין דדרשא דכל העבר על הפקודים אם דעבר
צימא או דעבר על פקודיא, שיהא נפ"מ בזה לענין
בן י"ג, ורק לענין כהנים חילקו בזה, ולמ"ד כל
דעבר צימא הרי ראוי לחייב מנן י"ג, ועי' באו"ח
סי' תרנ"ד בהגה"ה ובמג"א בזה, [ועי' ש' בזהגר"א
דמה שאמר צירושלמי משהציה צ"ש היינו כשכבר
שקל פ"א, ודוחק], ובתקלין חדתין כתב דמנן י"ג
חייב מדרבנן, ומנן כ' מדאורייתא, ולא מלאנו
בראשונים חילוק זה.

ממה ששנה התנא פטור דנשים ועבדים וקטנים
בלשון אין ממשכנים, משמע שאם היו
חייבים היו צ"ד ממשכנין אותו, וכ"מ בערכין כ"א
א', בעולת יולדת כו', אלמא דגם נשים ממשכנין,
ולפ"ז קטן מחו"כ שאין לו אב ויש לו נכסים
ימשכנו מנכסיו או שיצאו מהם את חובותיו, אבל
הא דאין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום,
יש להסתפק אם זה רק בשקלים, או גם בחייבי
עולות ושלמים, ומסתברא דרק בשקלים ומשום דכל
הכהנים משותפים בזה אם לחיוב אם לפטור, ולכן
יש בזה מפני דרכי שלום אם ימשכנו אותם, אבל
מאורע יחיד של כהן, מסתבר דהוא ככל אדם
וממשכנין אותו.

שם וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב
אינו פוסק, אם שקלי קטן צריכים מסירה
לציבור עי' לעיל סק"ב, צ"ע מה בכך שפעם אחת
מסר אביו לציבור מעות לזכות הקטן, שזה יגרום
לחייבו תמיד לעשות כן, אבל למש"כ שם שא"צ

מסירה לציבור ניחא, דכיון דכבר נעשה שותף
לציבור בקרבנותיהם אין ראוי שיפסיד שותפות זו
בעתיד, וגם י"ל דתו סתמא כבר תורמין עליו כעל
העתידין לתרום, ומה"ט נראה פשוט שאם מת
האב ויש אפשרות ביד הקטן לשקול דודאי יש לו
להשתדל בזה לא פחות מאביו, וכ"ה דרע"ב, וכן
לשון המשנה על הקטן נשנה, דלא קתני כל אב
שהתחיל לשקול על בנו שוב אינו פוסק, אלא כל
קטן שהתחיל כו', ונראה דגם הרמב"ם מודה בזה,
אלא דנקט לשון המשנה דקאי על האב, ומה
שדקדק בחו"ט דכ"ז יט"ל האב חיוב על בנו, לאו
קושיא היא, דכאן לאו בחיוב איירינן אלא במה
שראוי לו להשתדל, דגם לאב נראה דליכא חיוב
גמור ואין ממשכנין אותו על כך, אבל הוא ענין
שכן ראוי לנהוג, ואם יש אפטרופס לקטן שפיר
שוקל על ידו מנכסי הקטן אם כבר התחיל אביו
לשקול על ידו. — נראה דבאשה לא אמרינן שאם
שקלה פעם אחת שוב לא תפסיק, דלא אמרו כן
אלא בקטן, והטעם י"ל דשאי קטן דעתיד
להתחייב כשיגדיל, משא"כ נשים.

שם הואיל ועומר ושתה"ל ולחה"פ שלנו היאך
נאכלין, בעלמא ישראל המקדיש מנחה לכפרת
כהן נראה דנשרפת כדין מנחת כהן דבמתכפר
הדבר תלוי, [ועי' סוטה כ"ג], וא"כ ע"כ הוי ס"ל
לכהנים דאם אינם שוקלין הרי גם אינם מתכפרים,
והדבר קשה דא"כ במה יתכפרו הכהנים בטומאת
מקדש וקדשיו, דשעירי ר"ח ורגלים מכפרים כדתנן
ריש שזועות, וצ"ל דאם אינם אלא מתכפרים ניחא
להו דאין שותפותם עם הציבור מחייבת שריפת
המנחות, דכקרבן ציבור חשיבי ולא כשותפות.
— נראה דהא דאמרין צירושלמי דמאן דאמר כל
דעבר על פיקודייה מסייע לבן בזכרי, היינו משום
דפשיטא דלאו מטעמא דעומר ושתה"ל ולחה"פ
נפקא להו שלא לשקול, דאם מלות שקלים מתפרשת
בפשוטו גם על הכהנים, הרי ע"כ דרחמנא אמר
דיאכלו אף שיש בהם שותפות הכהנים, אלא דסברא
זו מסייעת בידם לומר דאיכא לפרושי קרא דכל
דעבר על פיקודייה, וצ"ע ברמז"ן צפ' כי תשא
שכתב בפשיטות דלויים לכו"ע חייבין לשקול,
ומשמע דטעמייהו דכהנים אינו אלא מקרא דוכל
מנחת כהן וגו', וגם מדרשא דזה יתנו צירושלמי
משמע דלבן בזכרי אף לויים פטורים, וכמ"ש תו'

שלם, ומשום שהיו צריכים לצדק הצית, הרי דאין ענין לתת דוקא מחצית המטבע היוצאת, והרי כשהמטבע היוצאת היא עשר גרה גם הרמז"ס מודה שנותנים מטבע שלם.

ירושלמי פ"א ה"ד דאר"מ כמין מטבע של אש היוצא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר זה יתנו כזה יתנו, נראה דבשעה שנאמרה פרשת שקלים למשה לא היתה מטבע של חצי שקל, ולכך כתיב משקל השקל עשרים גרה ונתחייבו לתת מחציתו, והיו שוקלים שנים ביחד, או שנוטלין העודף במעות, ובאמירת זה יתנו נטויה משה לעשות מטבע של חצי שקל, וכנראה גם נתפרש לו גודלה באורך ורוחב ועובי, והיינו כזה יתנו, דאפשר לעשותה רחבה ודקה או קטנה ועבה, ונטויה במדתה, כהוראת שעה לשעתה.

מנחות כ"ט א' תוד"ה שלשה וי"ל דלא שיין התם נתקשה אלא משום דלא הוי ידע בשום ענין אם לא היה מראהו, לכאורה כונתם דבמנורה ור"ח ושרצים כבר נתפרשו ענינם כדכתיב במנורה כל מעשיה, וכן מולד הלכנה היינו החדש הזה שהוא חידושה של לבנה, וכן סימני השרצים, אלא דגם לאחר שנפרשו נתקשה בהן משה עד שהראהו, משא"כ במטבע זו שלא נטויה עלי' אלא משהראהו ואמרו לו כזה יתנו, והלכך לא דמי לאינך, א"נ אפשר לפרש לאידך גיסא דבהנהו נתקשה משום דאף לאחר מה שנפרש אחתי לא ידע מעשיהם, והוכרח הקב"ה להראותם לו, משא"כ בשקלים דבכל אפשר היה לפרש לו והיה מצין מצלי לראות, אלא שזכה שהראהו.

ח' יעויין ברש"י בזכורות נ"ו ב' חולין כ"ה ב' ביצה ל"ט ב' בענין קלבון, ודעתו ז"ל דכל השוקל מחצית השקל חייב להוסיף קלבון, והטעם משום דהבא להחליף שני חצאי שקלים בשקל שלם ינטרך לתת פרוטרוט לשולחני, ונמצא דשני חצאין אינם מהוים שקל שלם, וכשאמרה תורה מחצית השקל ראוי שיוכלו שני החצאים להנטרף לשקל, ואף דמדאורייתא מתפרש שיתן כל אחד רק מחצית השקל, מ"מ ראו חכמים לנכון לחייב להוסיף קלבון כדי שיהיו שני חצאים בערך של שקל שלם, ואף דרש"י בזכורות בלשון ראשון הזכיר רק שהוא משום הכרע, מ"מ כיון דבשקל שלם אין

מנחות כ"א ב', עי' לעיל סק"א, ומ"מ ק"ק דנקטו בן זוכרי וריב"ז בדצריהם רק כהנים.

הגרע"א ז"ל בגליון באו"ח סי' ק"ו ובתשובה סי' ט' כתב לצדד דנשים פטורות מתפלת המוספין, כיון שאינם שוקלים ואין להם חלק בקרבנות הציבור, והדברים נ"ע דא"כ לדעת הרע"ב והרמ"א סי' תרל"ד גם בני י"ג יהיו פטורים עד שיהיו בני כ', וכן כהנים לבן זוכרי, וכבר כתבנו דגם לבן זוכרי הכהנים מתכפרים בקרבנות הציבור בטומאת מקדש וקדשיו, וכן יש להם דין מתכפר בכל קרבנות הציבור, ודכוותה נמי נשים, אלא שלא חייבתם תורה לשקול, ושמא משום דסתמא יד בעליהן עליהן, ואין סיפק צידן לעשות, וכבר העיר בזה בעמודי אור סי' ז' עי"ש, ומה"ט י"ל דאף דהוי מלות עשה שהזמן גרמא [וכמש"כ הגל"ח לפטרס מה"ט], מ"מ כיון דכנגד קרבנות תקנום ונשים מתכפרות בקרבנות שפיר יש לחייבן, ואף אח"ל דפטורות, מ"מ רשאות להתפלל כדין אם שקלו מקבלין מהם, אף בלא מסירה לציבור כמש"כ לעיל סק"ב, וזה אף להסבירים דנשים אינן רשאות לזרז במלות עשה שהזמן גרמא, ועי' בגל"ח המועתק בגליון בשו"ע או"ח סי' ק"ו.

ז' רמב"ם פ"א מה' שקלים ה"ה מחצית השקל זו מלותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן אפי' היה אותו מטבע גדול משקל הקודש בו' וזה"ו וזמן שהיה המטבע של אותו זמן דרכונות היה כאו"א נותן במחצית השקל שלו סלע בו', דברי רבנו הללו שיש ענין בגודל המטבע, ויש ענין ליתן מחציתה, לא זכינו למקורו, וכבר השיגו הראב"ד שלא אמרו שהולכין אחר יציאת המטבעות בו', והיינו שאין שום התחשבות בגודל המטבע, וגם אין ענין לתת מחציתה, והרי בעזרא כתיב שהיו נותנים שלישיית השקל, וכתב הרמב"ן בפ' כי תשא משום שהוסיפו על השקלים, הרי מפורש שאין ענין בגודל המטבע וגם אין ענין במחציתה, שהרי כשהיתה המטבע גדולה נתנו רק שליש המטבע, וכן בסבירא דלעולם יש גם דינרי זהב, ולא שמענו שיתחייבו לתת חצי דינר זהב, וגם מה ענין לנו בגודל המטבע שהמלכות קובעת, וגם אין לזה ענין בעשירות ועניות של הציבור, אלא כפי שרצה המלך, וברמב"ן שם כתב גם שכשהיו שוקלים דרכונות וסלעים נתנו דרכון שלם וסלע

המסכת כתב דגם זה דברי ר"מ, וכמו שהוא בתוספתא, ושם גם כתב דהמחליף סלע בשני חלואי שקל נותן שני קולבנות, אבל הרמב"ם כתב דהמחליף סלע בשני חלואים אלל השולחני נותן קלבון אחד, וכן שנים ששקלו ביחד סלע נותנים קלבון אחד, ומ"מ כתב שם דה"ו לדינא דמתני' דהנותן סלע ונוטל שקל חייב שני קולבנות, משמע דנקט כפשטא דמתני' גם אליבא דחכמים איתנייא, וקאם משמע בלשון הרמב"ם שם דהטעם דחזינן ליה כשקל סלע שלם דחייב בקלבון, ומה שקיבל מהקדש מחצית השקל, חזינן ליה כדבר נוסף של חילוף סלע בשקל דחייב בקלבון.

ובן דעת הרמב"ן צפי' התורה צפ' כי תשא דהשוקל מחצית השקל א"ל לתת קלבון, שכתב דאפשר דעשו מטבע של מחצית השקל בבית שני שלא יטרכו לקלבון, והיינו דגם בשוקל צ' דינרין צריך קלבון דמתניא בתוספתא, ולא רק בשוקל סלע, ואדרבא צפרוטרוט טפי יש להצריך קולבון.

(ט) פ"א ד"ד מתני' ואלו שחייבין בקלבון כו' אבל לא כהנים כו', נראה דחשיבא סתם מתני' כריצ"ו דכהנים חייבים, לפמ"ש"כ לעיל סק"צ דבמסירה לציבור לא שייך לדון לענין קלבון, דכך לי אס מוסר לציבור חצי שקל או יותר או פחות, וגם נראה דאם ישקול על ידו ועל יד כהן נמי לא יפטר מקלבון, אס חלק הכהן יהא במסירה לציבור, למה"ד לשקל שקל חצי לשקלו וחציו לצדק הבית דלא יפטר מקלבון עי"ו, וה"נ מסירה לציבור ענין אחר הוא, וגם אין צו ענין במחצית השקל דוקא, ומה נמי מוכח כמ"ש"כ לעיל שם דנשים ועצדים וקטנים לא בעי מסירה לציבור, ולדעת חו' דלצן צוכרי גם לויים פטורים, הרי ע"כ מתני' כריצ"ו מדמחייב לויים. — הא דפטרו כהנים מקלבון ניחא טפי לדעת הרמב"ם דאין חיוב קלבון אלא במאורע ששקל סלע על ידו ועל יד חצירו, ושפיר הקילו להם חכמים מפני דרכי שלום, וגם מפני דאיכא דפטור להו לגמרי, אבל לדעת רש"י דכל השוקלים נותנים קלבון, נמצא דאין יד הכהנים שוה עם כל השוקלים, כיון דכהנים ג"כ חייבים כריצ"ו, ונותנים פחות מן הכלל, שאינם נותנים קלבון, ולא היה ראוי לפוטרום כדי שישתוו עם כל השוקלים.

מוסיפין להכרע, כגון בתפוסת הבית או בשוקל על יד עני ושכנו, [למאי דלא גרסינן צרש"י שני עי' בשטמ"ק בצכורות], הרי ע"כ דמשום דחצי שקל גרע הוא, עי' רש"י צינה שם, והא דשוקל על ידו ועל יד חצירו חייב בקלבון כדמתן פ"א ה"ד, וכן צנתן סלע ונטל שקל, הוא משום דלאחר שחיקנו שכל השוקל צריך להוסיף קלבון, נקבע הדבר כאילו מצות שקלים היא מחצית השקל וקלבון, והנותן סלע נידון כעושה טעדיקי להפטר מן הקלבון, פרט לתפוסת הבית או על ידו ועל יד עני, ומיהו אס רבנן נמי מחייבי צ' קולבנות צנתן סלע ונטל שקל, קשה אמאי לא סגי בקולבון אחד, ועי' צירושלמי דאפשר דר"מ היא. — ואשכחן נמי קלבון צפודה שדה אחוזה צסלע ופונדיון לשנה כדאמר בצכורות נ' א', והיינו נמי משום שנתן פונדיון, ולפ"ו צנתן חמשים סלע אינו מוסיף פונדיון, וכ"כ בחו' בצכורות שם, וכ"נ צרמב"ם פ"ד מה' ערכין ה"ג, אבל בשטמ"ק ערכין כ"ה א' כתב צסם הרא"ש ד"ל דאף צנתן חמשים סלעים מוסיף פונדיון לקלבון עי"ש, ואפשר דהוא מעיין לא פלוג כיון דסתמא נותן סלע ופונדיון לשנה.

ובתוספתא פ"ק נחלקו ר"מ וחכמים בשוקל שקל אס צריך קלבון, דר"מ מחייב וחכמים פוטריין, וכן צירושלמי פ"א ה"ד אמרו דר"מ ס"ל דשוקל שקל חייב בקלבון, ונמצא דרש"י שנה משנתו כר"מ. — ובמנחות ק"ח א' אר"מ דקלבון נופל לשקלים ור"א פליג, וסבר דאזיל לנדבה, ואפשר דר"מ לטעמי' דכל יחיד מציא קלבון ושפיר ראוי לצרפו לשקלים שהרי לכך הם ניתנים, אבל לצרפן דרק במאורע ששוקלים ביחד נותנים קלבון, אין ראוי שילך לשקלים, דעי"ו נמצא שלא תהא יד כולן שוה בשקלים.

ודעת הרמב"ם צפ"ג מה' שקלים דרק בשוקל שקל שלם חייב בקלבון, ומשום דהבא להחליף אלל השולחני שקל שלם בשני חלואים צריך לתת לו קלבון, והלכך כששוקל להקדש שקל שלם נמי צריך לתת את הקלבון להקדש, ולפ"ו יש לפרש דר"מ דמחייב שני קולבנות לטעמיה אזיל דגם השוקל מחצית השקל חייב בקלבון, והלכך כששקל את השקל על שנים הרי שניהם חייבים בקלבון, והא דמתן דהנותן סלע ונוטל שקל חייב שתי קולבנות, צנדפס מכת"י הגר"א ז"ל צתחלת

על ידו, אם בא לזרף את שקלו עם של הקטן כדי להפטר מן הקלצון, אין זה נכון, ושמה היינו דקאמר דחייצין בקלצון על שקליהן שלהן, ודוחק, א"נ שמא ר"מ היא, ודצרי ר"מ דקתני צתר הכי בתוספתא קאי נמי על זה, ונימא דר"מ ס"ל דהשוקל על ידו ועל יד הקטן חייב קלצון אחד, כיון דעל ידו ועל יד חצירו חייב שני קולצנות.

שם השוקל על יד עני כו' פטור כו', גם צכאן לדעת הרמב"ם ע"כ לפרש ששקל על ידו ועל יד העני, דצשקל על יד העני הרי ליכא חיוב קלצון גם לא צהלוהו, ומיהו י"ל צנתן סלע ונטל שקל, ואף שנטל השקל לעצמו מ"מ פטור, ולפ"ז אין ראייה לדין שקל על ידו ועל יד העני, אבל לדעת רש"י אפשר לפרש צשקל על יד העני לחוד, דאע"ג דכל שוקל חייב בקלצון, מ"מ צשוקל צמתנה על חצירו לא חייצוהו, ואפשר דמכאן צאמת למד רש"י דכל שוקל חייב בקלצון דלא משמע ליה לפרושי דשוקל על ידו ועל יד עני קאמר, וק"ק כיון דכל חייצי שקלים חייצין בקלצון אם להכרע אם משום חילופין, מה ראו חכמים לפטור זה שאחר שוקל צצילו, ואם א"א לחייב את השוקל חייצו את זה ששקלו עצורו, ולדעת הרמב"ם ניחא דחשיב צשוקל על שני צניו וכיו"ב, ומיהו פשטא דמתני' דגם ר"מ מודה צזה, ור"מ הרי מצואר צירושלמי ובתוספתא דמחייב קלצון לכל שוקל, וחזינן דמ"מ צשוקל על יד עני פטור.

י' בכורות ג"א א' שקלים דתנן מנרפין שקלים לדרכונות, פרש"י דדייק מדלא מנרפין אלא לדרכונות ולא לנסכא ולא למרגלית, והטעם משום הפסד הקדש, וקשה דא"כ מיייתי סיעתא ממשנה למשנה ומאי עדיפותא הא מהא דמיייתין לה כמקור לדבר, ועו"ק דהתם השקלים צרשות הקדש משעה ששקלו, ואף אם צני העיר חייצין צאחריותן עד שלא נתרמה התרומה, מ"מ הם צצר דהקדש, ואפשר דרק אחריות גניצה ואצדה על השוקלים ולא אחריות זולא, אם זולא יפסיד מהם דין שקל, ואם הקדש יחליפם צנסכא או צמרגלית אינו צדין שהשוקלים יפסידו מצותן אם הנסכא או המרגלית חוזל, וצכל אופן זו הנהגת הקדש, והרי קיי"ל כספא צבעא ודהצא פירי, וא"כ אם יחלו הדרכונות, יש לחייב את השוקלים להוסיף אם עדיין השקלים צאחריותם,

שם השוקל ע"י כהן ע"י האשה כו' ואם שקל על ידו ועל יד חצירו חייב בקלצון אחד כו', נראה דהשוקל ע"י כהן ע"י האשה נמי מתפרש השוקל על ידו ועל יד כהן, על ידו ועל יד האשה, [וכ"ה צרמב"ם פ"ג ה"צ], דומיא דסיפא דעל ידו ועל יד חצירו, [ומיהו הכרח אין מזה, די"ל דנקט חצירו לאשמועינן דר"מ מחייב צ' קולצונות], לא מיבעיא לדעת הרמב"ם דליכא חיוב קלצון צנותן מחצית השקל, א"כ לא יתכן לדון צשוקל ע"י כהן לחוד, אלא אף לדעת רש"י דכל השוקל נותן קלצון, מ"מ לאחר ששנה צרישא ואלו חייצין בקלצון כו' אבל לא כהנים וגשים כו', תו לא צריך לאשמועינן דגם אחר השוקל על ידס פטור מקלצון, דפשיטא דלא גרע מיייהו ואין לחייבו צמה שהם פטורים, (עי' ערכין י"ז א'), ולכן ע"כ דשוקל על ידו ועל יד כהן קאמר, ואשמועינן דגם הוא פטור מקלצון ואפי' הלווס, ולפ"ז משמע דאף לר"מ פטור, אע"ג דצשוקל על ידו ועל יד חצירו מחייב שני קולצונות, מ"מ כששוקל על ידו ועל יד אחד הפטור, הרי גם הוא נפטור, [ואע"ג דלר"מ כל שוקל חייב בקלצון] דמדפליג צסיפא משמע דצרישא מודה, ועי' להלן, ומיהו י"ל דצשוקל ע"י הכהן והאשה לחוד איירי, ואינצריך לאשמועינן צשוקל סלע ונטל שקל, דאע"ג דנטל השקל לעצמו, אפ"ה פטור מקלצון, כיון דעיקרו משום צשוקל לכהן ואשה, ולפ"ז אין ראייה דצשוקל ע"י עצמו וע"י כהן או אשה אם פטור.

לדעת רש"י דכל שוקל חייב בקלצון, א"נ לר"מ אליצא דכו"ע דכל שוקל חייב בקלצון, נראה דאין לאדם להשתדל להשתתף עם כהן או אשה או קטן כדי להפטר מן הקלצון, דכיון דחכמים תיקנו קלצון אין לעשות טנדקי להפטר ממנו, ומיהו אם נודמן לו לשקול עמהם שפיר עושה כן לכתחלה ומיפטור מקלצון, ובתוספתא פ"ק תניא אפוטורופסין ששקלו ע"י יתומים חייצין בקלצון, [אם אין כאן ט"ס], והנה סתם יתומים ואפוטורופס יתומים קטנים הם, והרי תנן דקטנים פטורים מן הקלצון, [הא דשוקל על ידס, יש לפרש כשצצר התחיל אציהם לשקול על ידס], ואפשר דר"ל שהאפוטורופס שקל ע"י עצמו וע"י הקטן, ואע"ג דאינש דעלמא ששקל על ידו ועל יד הקטן פטור מקלצון, מ"מ אפוטורופס שמעות הקטן צידו, והוא צריך לשקול

(יא) הרמב"ן בפירוש התורה צ"כ כי תשא כתב דאפשר שעשו צדית שני מטבע של מחצית השקל כדי שלא יטרכו לקלצון, והעיר בני אי"ש נ"י דמדברים הללו מוכח דס"ל דלא כרש"י ודלא כהרמב"ם בענין קלצון, דלא כרש"י שהרי כתב דאם יש מטבע של מחצית השקל ושוקלין אותה פטורים מן הקלצון, ודלא כהרמב"ם שהרי מבואר דגם כשלא היתה כלל מטבע של מחצית השקל נמי נתחייבו בקלצון, ואילו להרמב"ם הרי חשיבות המטבע של מחצית השקל היא המחייבת קלצון, ויש לפרש לפ"ז דכל ענין קלצון אינו אלא לתת להקדש את השכר שהיה צריך לתת לשולחני, וכדאמר בכורות נ' א' קלצון לפרוטרוט, והשולחני לוקח קלצון בין כשנותנים לו סלע והוא נותן שני שקלים, ובין כשנותנים לו שני דינרין והוא נותן שקל, ויפה פירש, ואם מחני' דנותן סלע ונוטל שקל חייב שני קולצונות אחיא אף כרצון, א"כ לא משכח"ל חיוב קלצון אחד אלא בנתן שני דינרין וכדמצינא בתוספתא דבזה חייב בקלצון, ומבואר מדברי הרמב"ן דאף בדליכא מטבע של מחצית השקל, ואשר לפ"ז א"א לקיים מצות מחצית השקל אלא בנתינת שני דינרין, אפ"ה יש בזה חיוב קלצון, משום דסו"ס נתן להקדש מטבעות קטנות מן החיוב שלו, ויותר מסתבר לומר דהא דמצינא בתוספתא דבשוקל שני דינרין חייב בקלצון, לדעת הרמב"ן יש לפרש דהך תוספתא איירי בזמן שיש מטבע של מחצית השקל, אבל בדליכא הרי השוקל צ' דינרין פטור מקלצון, ורק אם ישוקל מעות יתחייב בקלצון, ושמא גם בנתן סלע ונטל שני דינרין לא יתחייב אלא בקלצון אחד לרצון בזמן דליכא שקל.

ומתני' מתפרשת יפה לפ"ז דתחלה קמני דהננים ונשים ועבדים וקטנים פטורים מן הקלצון והיינו בין כששקלו שני דינרין ובין כשנתנו סלע ונטלו שקל, ובתרי הכי קמני דגם אחר ששקל על ידם והלווים, פטור מן הקלצון, ויש בזה חידוש דאפי' נתן בשבילם סלע ונטל שקל נמי פטור, אע"ג דהשקל שנטל לעצמו נטל, דבעוסק לזרכס של הפטורים הר"ז פטור בכל ענין, ובתרי הכי קמני פלוגתא דר"מ ורצון בנתן סלע על ידו וע"י חבירו, דר"מ דאין להו כנתן סלע ונטל שקל דחייבין צ' קולצונות, א"נ ר"מ לטעמיה בתוספתא דגם בשקל שקל חייב בקלצון, ורצון לא מחייבי

ולא משמע כן כלל, אלא ודאי זה ענין של ההקדש צהנהגמו, ומה ראייה מזה לדין אם אפשר לתת שו"כ לשקלים, ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש דמלשון מנרפין מיייתי ראייה דהשקלים ששוקלים הם מטבעות ולא נסכא, דאם מחליפין נסכא בדרכונות הרי זו מכירת נסכא וקניית דרכונות, ולשון מנרפין מוכיח דהשקלים הם טבעא, והיינו דמייחנין דסתם שקלים הם מטבע, ולפ"ז נראה דהוא מדאורייתא, דמצות מחצית השקל מתפרשת על מטבע, מדייחסה הכתוב לשקל, ולא כתיב זה יתנו עשר גרה כסף, ולא סגי בנסכא במשקל עשר גרה, דהא חריפותא דמטבע מוסיף בערכה, והכתוב הנריך ערך של חצי שקל שהוא מטבע, ואף אם יוסיף מעט נסכא כנגד היחרון של מטבע, לא סגי בהכי, דבעי שיסקול מטבע צהריפותה.

והנה הכתוב שייחס מחצית השקל לשקל היינו קרא דזה יתנו דמתפרש בשקלי הקרצונות כמש"כ לעיל סק"א, דזהאי קרא כתיב עשרים גרה השקל וגו', אבל באידך קרא דכל העבר על הפקדים מנן עשרים וגו' דאיירי צתרומת האדנים, לא נזכר שקל, רק דהא דכתיב העשיר לא ירצה וגו' ממחצית השקל, ולמש"כ לעיל סק"ז דבשעה שננטו על זה לא היתה עדיין מטבע של מחצית השקל, ורק בזה יתנו ננטו לעשותה, הרי אפשר דצתרומת האדנים היה אפשר להם לתת נסכא, והכי מסתברא כיון דללקח קיימו, ואפשר דגם שקלי הקרצונות צאותה שעה היו רשאים להקדים עד שלא עשו מטבע של מחצית, ורק לדורות ננטו במטבע.

אבל הדברים מחודשים לומר דמדאורייתא בעי דוקא מטבע, אף דכל היכא דכתיב שקלים בקרא לא בעינן מטבע, כמו בפדה"צ וכיו"צ וטפי עדיף לומר דאינו אלא מדרצון, אח"כ ראיתי שכן מבואר בירושלמי שקלים רפ"צ דהא דאין שוקלין שוה כסף הוא משום שמא יחלו עי"ש.

שם והראיין חני ר"י שלא יציא סיגה לעזרה, נראה דר"ל דכשאתמרה תורה מעה כסף או שמי כסף לראייה, ואפשר דהוא מדאורייתא, עיין תו' חגיגה ו' א' בשם ירושלמי, יש לפרש דהכונה מטבעות לא נסכא, שהרי הם לצורך קניית הקרצונות, ואטו יציא נסכא בעזרה למוכרה ולקבל תמורתה ולקנות בה קרצון, הרי פשיטא דלא זו כונת התורה, וע"כ דמטבע קאמר רחמנא.

כאילו פרט הסלע לשנים, אבל לו"ד ז"ל רהיטת הדברים דהשולחני אינו נוטל אלא קלבון אחד, ומ"מ י"ל דבכה"ג שנוטל גם שקל מהקדש לחולין דנוהו חכמים כשתי חליפין וחייבוהו שני קולבנות. שם על דעתיה דרב ג' קולבנות אינון כו', למש"כ הגר"א דהשולחני נוטל ז' קולבנות ניחא בפשיטות דחייב לתת להקדש ז' קולבנות על החילוף כאילו נוטל מהקדש שני שקלים ושקל אחד ונטל אחד, ועוד קולבון על מחצית השקל ששקל, ולמש"כ לנטות מזה דאין השולחני נוטל אלא קלבון אחד, ז"ל דמ"מ כי היכי דחכמים סברי ז' קולבנות בנותן סלע ונוטל שקל ה"נ ס"ל לר"מ, ומוסיף קולבון על השקל ששקל כמו כל השוקלים לר"מ דנותנין קולבון.

סימן ב

(א) פ"ב ה"א מנרפין שקלים לדרכונות מפני משוי הדרך, נראה דמהלכות גזברי הקדש הוא, ואף אם בני העיר שקלו ושלוחים שקליהם הרי הם צדין גזברים להחליפם לדרכונות, ואע"פ שחייבים באחריותם, מ"מ השקלים הם הקדש, ואם היו השוקלים פודים אותם מדין בעלים היה ראוי לחייבם חומש, ומיהו במע"ש כתב הרמב"ם בפ"ה מה' מע"ש הי"ג דהמכרף מעות מע"ש צדיגרי זהב אינו מוסיף חומש, שאין זה דרך פדייה, ומסתברא דה"ה בהקדש, אבל אכתי אם היה הפדיון מדין בעלים היה צריך דעת כל שוקל על שקל שלו.

ב"מ נ"ז ב' ורמינהו בני העיר ששלחו את שקליהן כו', משמע דאי היו חיובי שומריין בהקדש היה ניחא, ואע"ג דאין אדם יכול למנות שומר על נכסי חצירו כמ"ש בחו"ב שבעות לדף מ"ז ז' והשקלים הרי הקדש נינהו, שאני הקדש דכל אדם שההקדש תחת ידו שפיר משמש כגזבר, ויכול למנות שומר, כש"כ הכא דחייבין באחריותן.

הא דלא משניין הכא כשקנו מידו כדמתרנין בצרייתא דהשוכר את הפועל, [ע"י במדכ"י שהזכיר אפשרות דאיכא דמוקמי גם להך מתני' בשקנו מידו, אבל אין זה במשמעות הסוגיא], נראה דהוא משום דהך מתני' אינניא על דבר שצוהו ששולחים השקלים ע"י שלוחים, ואם איירי בקנו

אלא קלבון אחד, ובתור הכי קמני דנותן סלע ונוטל שקל מודים רבנן דחייב ז' קולבנות, דדיינינן ליה כעשה שתי פעולות האחת למחצית השקל שנתן סלע במקום שקל, והשנייה שקיבל מהקדש שקל לצורך עצמו, ובתור הכי אשמועינן דבשוקל לאחרים במתנה לא חייבוהו בקלבון ואפי' נתן סלע ונוטל שקל, ובתור הכי אשמועינן דבתפוסת הבית כשנתנו סלע לא דיינינן להו כשקל על ידו וע"י חצירו, אלא כאילו הם איש אחד.

(ב) ירושלמי פ"א ה"ד דאמר ר"מ כשם ששקלו תורה כך קלבנו תורה קסבר ר"מ בנותן שקלו שלם שהוא חייב בקלבון דאר"מ כמין מטבע של אש כו', לגי' הגר"א הוא טעם על מה דס"ל לר"מ דשוקל על ידו ועל יד חצירו חייב שני קולבנות, ומפרש דלר"מ אף השוקל על עצמו מחצית השקל חייב בקלבון משום שהתורה הקפידה על המשקל ביותר ולכן צריך לתת קלבון להכרע, וקלבנו תורה לאו דוקא מן התורה, אלא דחכמים תיקנו כן כאילו זה משלים את מצות התורה, והלכך השוקל על ידו ועל יד חצירו צריך כל אחד מהם להוסיף קולבנו כאילו שקלו כל אחד לחוד, ולפ"ז נצטרך לומר דהא דהאחין השותפין כשחייבין במעשר בהמה דפטורין מן הקלבון, היינו רק מקלבון שני, וכמו שפרש"י צינה ל"ט ז' דהאב השוקל על יד שני בניו פטור מקלבון שני, דקלבון אחד להכרע יש לחייבם, אבל בחולין כ"ה ז' פירש דפטור לגמרי, וכמו שהביא הסמ"ג עשין מ"ה, ועו"ק דהא כהנים חנן דפטורין מקלבון, והיינו לגמרי, וכן השוקל על יד עני ועל יד שכנו נמי מתפרש שנתן רק חצי שקל וקמני דפטור מקלבון, וע"כ ז"ל כמ"כ דקלבנו תורה לאו דוקא, ורבנן הם שתיקנוהו, והקילו בכהנים ובשוקל ע"י עני, ובאחין עד שלא חלקו.

שם נתן סלע ליטול שקל חייב שני קלבנות אר"א דר"מ היא כו', ר"ל דהך סיפא נמי ר"מ קאמר לה דלדידיה יש לחייב קולבון אחד ככל שוקל שחייב בקלבון, וקולבון נוסף על החילוף, אבל לרבנן אין כאן אלא קלבון אחד על החילוף, ורב סבר דבהא גם רבנן מודו, ובזהגר"א הנדפס בתחלת המסכת כתב דכל פורט אלל שולחני סלע לשני שקלים נותן לשולחני שני קולבנות, ולפ"ז פשוט דגם בנותן סלע ונוטל שקל יש לחייבו צ' קולבנות,

הרי מתני' היא דבני העיר שוקלין אחרים תחתיהם, וע"כ דאחי לאשמועינן דגם ארישא קאי הא דבני העיר שוקלים אחרים תחתיהם, וס"ל דנשבעין לגזרים משום דהגזרים זיכוהו בקרצנות הציבור, אף אם לא ישקול אחרים, אבל מ"מ חייבוהו לחזור ולשקול, והלכך חייב השבועה גם לגזרים, ולפ"ז ניחא דמייחין צרייתא דתורמין על האבד, דמתמני' דנשבעין לגזרים אין הכרח דמיפטור, וניחא מה שנתקשו בתו', ואמנם גם מהא דתורמין על האבד אין הכרח לפמש"כ ד"ל דמ"מ חייבוהו לחזור ולשקול, אבל גמ' לא ס"ל הכי והיינו דפרכין עליה דר"י.

שם אלא אר"א שבועה זו תק"ח היא שלא יהו בנ"א מזוללים בהקדשות, לפמש"פ רש"י משמע דמדרבנן איכא כל חיובי שומרים בהקדשות, וכ"מ ברמב"ם פ"ג משכירות ה"ב, וכ"נ במרדכי, אבל ק"ק שתייהנה משניות סמרי אהדי בחדא קתני שו"ח אינו נשבע כו' ויתפרש מדאורייתא, ובאידך קתני נשבעין לגזרינן ומתפרש מדרבנן, ולו"ד ז"ל היה מקום לומר דלעולם בכל הקדש אף מדרבנן ליכא חיובי שומרים, וכדחזין נמי בתר הכי בצרייתא דהשוכר את הפועל לפרש"י ותו' דבהקדש איירי, שלא הזכירו כלל הא דר"א בגמ', ורק בשקלים שזה חיוב אקרקפתא דגבירא כנדר, וזה מסור בידו, והוא צא לפטור עצמו ע"י הפרשת השקלים ומסירתם לשליח, בזה חששו חכמים שיזלו לשלם ע"י מי שידמן, כיון שכבר יצא יד"ח ויזכה בקרצנות הציבור, לכך תיקנו בכאן שיהיו השלושים דדיני שומרים לשבועה ולתשלומין, משא"כ בכל הקדש, על הגזר להשתדל שלא יזלו בהקדשות, ואם צא למסור לשומר יש לו לקנות מידו שיתחייב, ולא תיקנו חכמים כלום.

יש לעי' הכי מוכחין מהא דתורמין על האבד ועל הגבוי ועל העמיד לגבות, דאין הצעלים חייבין באחריות, דילמא תורמין עליהם על מנת שישלמו, וכמו בתורמין על העמיד לגבות דאם יפריש ויאבד יהא חייב לחזור ולשקול, וי"ל דא"כ לא הו"ל למיתני אלא דתורמין גם על העמיד לגבות והיה הכל בכלל, ולפי' תו' דתורמין על האבד מיד הגזר פשיטא דא"צ לחזור ולשקול, וגם סתמא אין הגזר יודע של מי אבד, ודכוותה מתפרש נמי על הגבוי, וגם לפרש"י דתורמין על

מידו היה ראוי להזכיר, משא"כ ההיא דהשוכר את הפועל דצא לאשמועינן הלכות שכר שבת, ושפיר אפשר לאוקמי בשקנו מידו.

שם אם משנתרמה התרומה נשבעין לגזרים כו', פרש"י אם כשבאו לדין כבר נתרמה התרומה, ונראה משום דסתמא דמילתא מיד כשבאצד צאים לדין, לכך הזכיר ההעמדה בדין, אבל עיקר הדבר תלוי אם נשעה שנתרמה התרומה היו השקלים קיימים, ואפי' אם היו אבדים אם טרם ידעו שנאצדו, דכיון דהצעלים היו פטורים באותה שעה מלחזור ולשקול, הרי נתרמה התרומה עליהם ונפטרו, וכמ"ש רש"י להלן דתורמין על האבד על מי ששלח שקלו ואבד ואינו יודע עכשיו שאבד, ויש להסתפק אם כגי במה שהצעלים אינם יודעים שאבד, ואפי' כבר נודע לשליח והוא עמיד לומר לצעלים, או דבעינן שגם השליח עדיין לא ידע שאבדו, בשעת התרומה], ובה יש ליישב קושיא תו' דהוי זו ואצ"ל זו, דיש חידוש בגבוי טפי מבאבד, דכשבאצד אם אין עתידין לדעת שנאבד ראוי טפי לזכותו בקרצנות הציבור כיון שהוא אנוס, משא"כ בגבוי וקיים הרי אם יאבדו וידע שפיר אפשר לחייבו לשוב ולשקול, ולכן אין צריכים לזכותו בתרומה אלא בתנאי שיגיע שקלו ליד הקדש.

ג"ח א' כי היכי דלא נחשדינהו, זה קאי על שבועה שאינה ברשות, וא"נ כי היכי דלא לקרו להו פושעים, היינו על שבועה שלא פשעתי.

שם אמר רבה נגבזו כלסטים מוזיין כו', והא דלא קתני נאנסו, י"ל דהוא משום דבעי למיתני בתר הכי נמנאו או שהחזירו הגנבים.

שם התינו עד שלא נתרמה התרומה משנתרמה התרומה קדשים שאינו חייב באחריותן נינהו כו', צריך יישוב מה הוי ס"ל לר"י, ובמרדכי כתב דהוי מוקי לה בשקנו מידו כדמוקי בסמוך לצרייתא דהשוכר את הפועל, אבל קשה דא"כ לא הוי ליה לאוקמה כר"ש, וגם כבר כתבנו לעיל מילתא בטעמא אמאי לא אוקמוה למתני' בשקנו מידו, ובירושלמי שקלים פ"ב ה"א איתא דס"ל לר' יוחנן דהמפריש שקלו ואבד חייב באחריותו עד שיבא ליד גזר, ומשמע דאף משנתרמה התרומה קאמר, מדסתם דחייב באחריותו, ועוד דעד שלא נתרמה

חייבין צל תאחר עד הצאתם ליד הגזר, אבל משנתרמה התרומה הר"ז כצאו ליד גזר, ומיהו לפי מה שכתבנו שם דמשמע ברש"י דאף צהרי זו מנה לצדק הצית איכא צל תאחר עד שיציאו למקדש, י"ל דה"נ אף דלענין אחריות חשבינן ליה כצא ליד גזר, מ"מ עדיין יהא חייב להציאו לגזר ואפשר דקאי נמי בצ"ת, וז"ע בזה.

יש להסתפק בני העיר ששקלו בעירם ונגנז ספק עד שלא נתרמה התרומה ספק משנתרמה, אם חייבים לחזור ולשקול, ולכאורה יש לדמות לאיני יודע אם פרעתיך, שהרי נתחייבו לשקול וספק אם שקלו, ואף אם נימא דמדאורייתא יצאו יד"ח בהפרשה, מ"מ יש לפרש דמה שחכמים חייבים באחריות עד שיצא ליד גזר, שזה כאילו תנאי בעיקר המצוה, וכאילו היה כן מדאורייתא, ואע"ג דשמא ושמא גם צאיני יודע אם פרעתיך פטור, ואף בשמא של המלוה טוב ושל הלוי גרוע, וכמ"ס מרן זללה"ה בחו"מ ס"ה סק"ג ובחו"ב צ"מ ס"ז ס"ק י"ז י"ח, מ"מ בהקדש י"ל דעדיף, והרי גם בפירשתי וא"י מה פירשתי מציא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי כדאמר מנחות ק"ו ב', עי' חו"ב נדרים ס"ו סק"ד, והכי מסתברא.

וכשבני העיר מסרו השקלים לשלושים עד שלא נתרמה התרומה, והשלושים אומרים שנגנזו או שנאצדו משנתרמה התרומה, לאוקימתא דשמואל ולאוקימתא דר"א דין הוא שיהיו נאמנים כיון דאינם נוגעים בעדות, דלר"א בכל ענין חייבים ולשמואל בכל ענין פטורים, והרי הם נאמנים לפטור את בני העיר, ואף אם השליח אחד, נמי מסתברא דסגי בע"א לפטורם, אבל לאוקימתא דר"י דעד שלא נתרמה התרומה הם חייבין מדין דבר הגורם לממון, ומשנתרמה פטורין, א"כ נוגעים בעדותם הם, דכשאוברים שנגנזו משנתרמה התרומה הרי הם פטורים, ונהי דלגבי ענאם ראוי להאמינם אף בלא שבעה, למה"ד לשומר שחזרו לאחור שכלתה זמן שמירתו, דשפיר נאמן לומר שהחזירו או שנאנס כשגמר ימי שאלתו, וה"נ משכלתה שמירתו, כשנתרמה התרומה מחמת דהוי דהקדש, אבל לגבי לפטור הצני העיר מלשקול שנית י"ל דנוגעים בעדותם הם, ואם נחייב את בני העיר לשקול שנית גם כשהשלושים אומרים שנגנז או נאצד משנתרמה התרומה, אם כן הו"ל דבר הגורם לממון

האצד היינו זה שאינו יודע שאצד, הרי נמי אינו עתיד לחזור ולשקול, ודכוותה מתפרש על הגזר.

ב) ירושלמי פ"ב ה"א הפריש שקלו ואצד רי"א חייב באחריותו עד שימסרנו לגזר רשב"ל אמר הקדש ברשות הגבוה בכל מקום שהוא, מהא דחייב באחריותו עד שימסרנו לגזר, ומשמע דהוא מדאורייתא דהא מדרבנן גם ר"ל מודה כדאמרינן בסמוך, מצואר לחיוב התורה במצות השקלים הוא שיגיע השקל לגזר, ולא סגי בהפרשת השקל והקדשתו, ויש לעי' א"כ מ"ט דר"ל מה בכך שהשקל ברשות הגבוה בכל מקום שהוא, הרי גם כשהשקל צידו ואינו אצד נמי חייב לטרוח להציאו לגזר, וכדחזינן נמי בצ"מ נ"ח א' דהנאות הדרך על בני העיר, וכיון שהשקל אצד ואינו יכול להציאו לגזר, דין הוא לחייבו לשקול שקל אחר, והרי צנשרף השקל מודה ר"ל דחייב לשקול שקל אחר, [וכמצואר נמי חולין קל"ט א'], דודאי חייב באחריותו עד שיגיע ליד גזר, ולא יצא עדיין יד"ח בהפרשת השקל, ונראה מזה דמצות מחצית השקל היא להפריש ולהקדיש ולהמציא לגזר, [ולא דמי לקרבן דאמרינן פסחים ס"ו ב' דלעולם לא מעל אדם בעולתו שמציאה למקדש ומקדישה, דהתם קרבן שלו הוא ואין ענין להקדים להקדישו, משא"כ שקלים שהמנחה למסור לרשות הגבוה את השקלים הרי גם ההפרשה מצוה], והלכך כשקיים מצותו והפריש אין לחייבו אלא להציאו לגזר, וכל שהשקל ברשות הגבוה והוא אינו יכול להציאו לגזר, אין לחייבו לשקול שקל אחר, והרי הוא אנוס בחובת הצאתו, כן ס"ל לר"ל, ור"י סבר דכיון דהוא אצד יש לחייבו לשקול שקל אחר וכשנשרף גם ר"ל מודה דחייב לשקול שקל אחר דהוא חייב באחריותו עד שיצא ליד גזר, וזה דלא כמש"כ בחו"ב יומא ס"ה א'. — הא דמשנתרמה התרומה נפטרו השוקלים מאחריותם, מילתא הוא דעבדו להו רבנן, דכיון דשקלו כמנחתן והשקלים משומרים להקדש, הרי עם התרומה מקבלים הקדש את השקלים לרשותם כצאו ליד גזר, ומ"מ הוצאות הצאתן לירושלים על בני העיר.

בר"ה ו' א' כתבנו דהאומר הרי עלי מנה לצדק הצית והפרישו, עדיין חייב צל תאחר עד שיציאו ליד גזר, ומסתברא דה"ה בשקלים שהפרישו ועדיין לא צאו ליד גזר, דנמי

אע"ג דרק אליצא דשמואל ב"מ נ"ח א' מוקמינן לה בש"ש, דמ"מ קושטא הוא גם למאי דמסיק ר"א שם דתק"ח היא שלא יזלו בהקדשות, דבשומר חנם גם משנתרמה התרומה חייב, ומ"מ ז"ע דאין כן רהיטת הסוגיא.

שם ואם אמרו אנשי העיר הואיל ואנו משלמים שקלינו אין רזונו שישבע השליח שהוא נאמן לנו אין שומעין להן לפי שתקנת חכמים היא שאין הקדש יוצא בלא שבועה, הוא מן הירושלמי פ"ב ה"א, אבל ז"ע דכיון דהם משלמים הרי יכולים לומר שהם משלמים בחריקאיה דהשליח, וממילא יפטור משבועה, דהא אם השליח משלם אין לחייבו אפי' שבועה שאינה ברשותו, כמ"ש הרמב"ם פ"ו משאלה ופקדון ה"א, כיון דליכא למיחש שמא עיניו נתן זה דכל השקלים שוין, וז"ל דניחא להו טפי שהם חוזרים ושוקלים, דאם היה השליח משלם היה לו מעין זכות מקדיש בשקלים, וכדאמר כתובות ק"ח דמנזה קעביד, אבל אה"נ דאם יאמרו שמשלמים בשביל השליח אמנם יפטור משבועה, א"נ שמא בכלל התקנה נמי שלא ישלמו בחריקאיה דשליח, שלא יזלו בהקדשות, ואם היינו אומרים דכשהשלושים משלמים לאחר התרומה הרי תשלומם הולך לשירי הלשכה, כדין שקלים שכבר תרמו מהם, אבל אם בני העיר שוקלים אחרים, הרי שקליהם הולכים על הקטבלאות שיחזרו לשקול מהם היה ניחא טפי, אבל אין לזה מקור, (עי' תוספתא פ"ב ברייתא ה' רש"א אומר).

לגירסא דידן בירושלמי מתני' בשומר חנם אבל בש"ש לא בדה אר"א ואפי' תימר בש"ש נגנזו בלסטים מזויין כו', מתפרש דס"ד דמתני' בשומר חנם דוקא אבל בש"ש ונאנסו גם עד שלא נתרמה התרומה בני העיר פטורים, ומסיק ר"א דמתני' גם בש"ש מתפרש ונגנזו בלסטים מזויין ואצדו שטבעה ספינתו צים, וכמו שהוא בתלמוד, ולפ"ו אין חילוק בין ש"ח לש"ש, וזאת הכי מפרש ריב"ס דמתני' כמ"ד תורמין על הגזוי, ר"ל ולכך בנאצד משתרמו פטורין בני העיר, וזאת הכי פליגי ר' יוחנן ור"א בפירושא דמתני' כדפליגי ב"מ נ"ח א' אלא דאפכינהו דר"א כד"ר ור"י כד"א, ופריך נמי אלאוקימתא דכ"ר ש' אחיא מרישא דנשבעין לגזרין כדפרכין בסוגיין, ולפינו דירושלמי משני השתא דנשבעין לבני העיר במעמד

גם משנתרמה התרומה, ושוב השומרים חייבים בדיני שומרים, ואולי אפשר בזה ליישב הא דמוקי ר' יוחנן ב"מ נ"ח א' למתני' דבני העיר כר"ש דדבר הגורם לממון כממון דמי, ופרכין עליה חגיגה עד שלא נתרמה התרומה, משנתרמה התרומה מאי איכא למימר, והדבר תימא מה הוי ס"ל לר"י, אבל למש"כ י"ל דהוי ס"ל דאין השומרים נאמנים לומר שנאצדו או נגנזו לאחר שנתרמה התרומה לפטור את בני העיר, וא"כ הו"ל דבר הגורם לממון גם משנתרמה התרומה, וחייבין השומרים לישבע לפטור עצמם, ולאחר שישבעו ויפטרו כבר לא יהיו נוגעים בעדותם ויהיו נאמנים גם לומר שהיה הגניבה או האצדה לאחר שנתרמה התרומה לפטור את בני העיר, ולכך נשבעין לגזרים, וגמרא ס"ל דמתניתין מתפרשא דגם בידוע שנגנזו או נאצדו לאחר שנתרמה התרומה חייבין השומרים להשבע, והיינו דפרכין עליה דר"י, ברם אין הדברים נכונים דכשהשומרים אומרים שנגנזו או נאצדו לאחר שנתרמה התרומה וכלתה שמירתם ובני העיר פטורים, הרי יש לפטורם גם אם פשעו וגם אם אינם נאמנים לפטור בני העיר, דלגבי הצעלים נאמן שומר לומר שכבר כלתה שמירתו והחזיר לבעלים, עי' חו"מ סימן קכ"א ס"ט י'.

ג) רמב"ם פ"ג מה' שקלים ה"ח מי שאצד שקלו חייב באחריותו עד שימסרנו לגזר בני העיר ששלחו את שקליהם ביד שליח ונגנזו או אצדו אם שומר חנם הוא כו', מבואר מדברי רבנו דגם משנתרמה התרומה חייב באחריותו עד שימסרנו לגזר, דרק בה"ט גבי שומר שכר שנגנז או אצד באונס כתב ז"ל לחלק בין נתרמה התרומה ללא נתרמה, ומפרש דהא דאר"י בירושלמי דמפרש שקלו ואצד חייב באחריותו עד שיציאו ליד גזר, דהיינו גם משנתרמה התרומה, ומשום דחייב לשמור שקלו כדין שומר שכר, וגרס בירושלמי פ"ב ה"א מתני' בשומר שכר אבל בשומר חנם לא בדה אר"א הא דתימר בש"ש נגנזו בלסטים מזויין אצדו צמי שטבעה ספינתו צים, [וכ"ה בירושלמי הנדפס עם פירושי ר' משולם ורש"ש וכ"מ בפיה"מ], וזא לומר דמתני' דפטרה משנתרמה התרומה דהיינו רק בגניבה ואצדה באונס, אבל סתם גז"א חייב גם משנתרמה התרומה, דחייב כל אדם לשמור שקלו כדין שומר שכר, וז"ל דיפרש דגם תלמודן

צפ"ו מה' מעילה הי"ג, וסתמו כפירושו אף קודם שנתרמה התרומה, ועי' להלן בדברי הרמב"ם.

ובפשוטו ראוי לפרש אם נתרמה התרומה דרישא ודסיפא כי הדדי, ותרוייהו לאחר ששקלו ע"י עצמו, ואע"ג דאיכא מעילה בשקל מיד כשהפרישו, מ"מ ע"י זה ששקלו לעצמו עדיין לא מעל, דאין כאן שום מעשה רק מחשבה, דהא צריך למסור השקל לגזר גם אם אינו שוקלו לעצמו, והלכך אין כאן אלא מחשבה שנתכוין לשוקלו לעצמו, אבל כשתורמין התרומה יש לנהוג ההקדש כהדיוט, וכאילו לא ידוע שהשקל של הקדש, ואילו נתן השוקל את השקל להדיוט כדי שיזכהו בקרבנות, הרי שפיר היה השוקל מועל והיה השקל יוצא לחולין ע"י מעלתו, ולכן גם הקדש מקבל את השקל לזכות השליח ששוקלו לעצמו, וכשהקדש יקח קרבנות יכוין לזכות את השליח בהם, וצלקיחה זו יצא השקל לחולין ע"י מעלתו ויוקדש למזבח השקלים של השליח, [ואע"ג דזהדיוט אם היה השליח נותן את השקל להדיוט שיזכהו בקרבנות, היה מועל מיד עם נתינתו, שזה הוצאת הקדש לחולין, מ"מ גבי הקדש כיון שהשקל היה של הקדש גם קודם נתינתו, א"א שימעול צאמירתו שנותנו לשקלו, והלכך אינו מועל עד שיקחו קרבנות, ודקתני אם נתרמה התרומה מעל לאו דוקא אלא ר"ל משיתרמו ויקחו קרבנות, ולאפוקי דא"ל קרבה הבהמה, דהאי תנא לא תני קרבה הבהמה כדאמרינן בירושלמי דהא דבעי קרבה הבהמה היינו אם אין המוכר מקבל מעותיו עד שהמזבח מרצה, אבל אם מיד עם הלקיחה מתחייב הקדש את המעות, הר"ל מעל מיד, וכן הרמב"ם צפ"ג מה' שקלים הי"א כתב כשיסתפקו ממנה יתחייב במעילה, ולא הזכיר קרבה הבהמה לפי שהדבר תלוי בתנאי המקח].

ומדברי הרמב"ם צפ"ג מה' שקלים הי"י ופ"ו מה' מעילה הי"ג נראה דהנותן שקל לחצירו שישקול עליו, יתכן לפרש שמפרישו ומקדישו מיד וחצירו רק שליח להולכה, ויתכן לפרש שהשקל חולין ויתקדש עם מסירתו לגזר, וזה מחלקינן דאם כבר נתרמה התרומה דנמצא שכבר זכה השוקל בקרבנות כדין תורמין על העמיד להגזות, ונמצא שחיוצו להקדש כבר קיים, בזה אמרינן דמתקדש מיד [משעה שנתרמה התרומה

גזרים ומשמע דהיינו ליטול שכרן, אבל לא הזכיר כלל ליטול שכרן, ומסתברא דאישתדלוצי אישתדלוצי האי שינוי צירושלמי מן הצבלי, וכ"כ בתקלין חדתינן, וצירושלמי הנדפס עם פי' ר' משולם ליתא, ולפ"ז לא נזכר תירוצו צירושלמי בזה כמו דלא תירצו צבלי, אבל אפשר לפרש דר"י ס"ל דמתני' מתפרשא דגם משנתרמה התרומה צה"ע שוקלין אחרים תחתיהן, [וכמ"ס בכ"מ לדעת הרמב"ם בשו"ח], ואח"כ כמ"ד אין תורמין על האבד, ואח"כ שפיר כר"ס, והא דנשבעין לגזרין יש לפרש משום דתרמו עליהן וכמש"כ לעיל סק"א, אע"ג דצה"ע משלמין, ומתפרש במעמד גזרים, והא דקתני בתר הכי צירושלמי אע"פ שקיבלו צה"ע לשלם אין ההקדש יוצא בלא שבעה, אפשר לפרש דקאי אהא דאמר דמתני' בשבעת תקנה, והיינו דשלא יזלוו צה"ע דקדשות תיקנו חכמים להשבע עליהן, ויש לשאול התינה משנתרמה התרומה דההפסד להקדש שפיר תיקנו להשבע, אבל עד שלא נתרמה התרומה דהשקלים כבר קדושים ונתמעטו משומרים מן הדין, והפסד אצותן אינו על ההקדש אלא על בני העיר, א"כ למה נשבעין עליהם, ועל זה קאמר דאע"פ שקיבלו בני העיר לשלם, מ"מ גם צכה"ג איחא לתקנת חכמים להשבע על ההקדשות, ואיירי כשצני העיר תובעים את השבעה.

ד) פ"ב ה"ב הנותן שקלו לחצירו לשקול על ידו ושקלו על ידי עצמו אם נתרמה התרומה מעל, השוקל שקלו מן ההקדש כו', צרע"ב פירש אם נתרמה התרומה דרישא דר"ל קודם שהשליח שקלו ע"י עצמו, ולא הוי דומיא דסיפא דהתם נתרמה התרומה לאחר ששקל מן ההקדש לעצמו, וקרבה הבהמה פי' הרע"ב דקאי נמי ארישא, ואיירי בין צרישא בין צסיפא שהקריבו הבהמה לאחר ששקלו לעצמו, והדבר דחוק, [וכעת ראיתי שמרן זללה"ה במנחות סכ"ח סק"י י"א פירש בכונת הרע"ב דצרישא מעל רק אח"כ כשיתרמו התרומה פעם שניה ותקרב הבהמה, אבל הדבר סתום בלשון הרע"ב], גם מה דמשמע דצרישא אם שקל ע"י עצמו ואח"כ נתרמה התרומה וקרבה הבהמה לא מעל, קשה דהא המפריש שקלו נתקדש מיד ויש בו מעילה כדתינא בתוספתא דמכילתין ודמעילה פ"א ופסקה הרמב"ם

תרומה, ובסיפא קמני וקרצה הבהמה, [ומזה מוכח כמש"פ לעיל דאם נתרמה התרומה דרישא מתפרש לאחר ששקל ע"י עצמו דומיא דסיפא], ומשני דתנאי היא דפליגי לקמן שלהי פ"ד אס המוכר את הקרבנות להקדש מקבל מעותיו רק לאחר שהמזבח מרצה, או שמקבל מיד, ור"ש ס"ל דמקבל מיד, ולדידיה מיד שתרמו ולקחו הקרבנות מעל, אבל לרבנן דרק לאחר שהמזבח מרצה הוא מקבל דמיו, הרי גם ליכא מעילה עד שהמזבח ירצה, דאז כלקח הבהמה במעותיו. — בסוגיא דמעילה י"ט א' ע"י מש"כ בחו"צ שם.

ויתכן לפרש דהא דאמרין דאיכא דמני קרצה הבהמה ואיכא דלא תני, דאסיפא קאי בשוקל ממעות הקדש, דקמני במתני' אס נתרמה התרומה וקרצה הבהמה, וזוהי איכא דלא תני וקרצה הבהמה, אבל דרישא לכו"ע לא תני וקרצה הבהמה, ולפ"ז היה אפשר לפרש דהיינו פלוגתא דר"ש ור"י במעילה י"ט א' בלקח קיני וזין וכו' חטאתו ואשמו כו' מן ההקדש, דלר"ש כיון שהוציא מעל, ולר"י לא מעל עד שזרק הדם, ומפרש בשטמ"ק שם בשם הר"פ דפליגי אס חשיב נהנה עד שלא נזרק הדם, דאין מעילה אלא בנהנה, וס"ל לר"ש דמה שכבר קנה קרבנו חשיב נהנה אף שלא הקריבו עדיין, והלכך מעל מיד כשקנה, ור"י ס"ל דלא חשיב נהנה עד שיתכפר, ולר"י נראה דקדושת המעות מיתלח תלי דאם נזרק הדם הרי איגלאי מיתלח למפרע שנתחללו עם קניית הבהמה, ואם נשפך הדם הרי המעות בקדושתם, והוא חייב לשלם למוכר מעות חולין או שיאכל כנגדן ויתחללו המעות שביד המוכר, אבל בירושלמי הביאו ר"ש דקאמר לקמן שלהי פ"ד דמספקי הסלת והיין היו מקבלין מעותיהן מיד, ואפשר דלטעמיה אזיל דלא חיישינן שמה יפסל הקרבן, ולכך חשיב נהנה מיד כשנקנה הקרבן.

ולפמש"פ דהא דפליגי אס בעינן קרצה הבהמה הוא בסיפא דשקל ממעות הקדש, משמע דבדישא בשקל לעצמו שקל של חצירו לכו"ע מעל משנתרמה התרומה אפי' עדיין לא קרצה הבהמה, ויש לדעת מ"ט, והנה במקודש לקודש שנתלקו ר"ש ור"י במעילה שם, ע"כ לפרש שהקרבן שנקנה במעות הקדש נתקדש לחטאת עוד שלא נתחללו מעות ההקדש, דאם נתחללו הרי

ולהלן], והשליח הוא רק שליח להולכה, אבל אס עדיין לא תרמו דהיינו שעדיין קודם ר"ח ניסן, זוהי מתפרש שהשקל ישר חולין ויתקדש רק עם מסירתו לגזר או לשופר, והלכך עד שלא נתרמה התרומה אס שקלו השליח לעצמו, אין כאן מעילה שלא לקח אלא שקל של חולין, ואפשר דהוא צדין מעות מותרין דרשאי להשתמש בהם, ואף אס אינו רשאי להשתמש בו, מ"מ כשנטלו בשוגג [דזהכי איירי, מדדיינינן לענין מעילה], והקדישו שפיר זכה בו דאין המשלח מקפיד כולי האי בזה, ושפיר יצא יד"ח שקלו, וחייב להחזיר מחצית השקל למשלחו, אבל אס כבר נתרמה התרומה דהשקל קדוש, הר"ז מעל כששקלו לעצמו לכשיקנו הקרבנות, והרמב"ם לא הזכיר בזה לכשיקנו הקרבנות כיון שלא נזכר במשנה, ואפשר נמי דס"ל דמה שנהנה שלא משכנוהו ע"י זה ששקל שקל של חצירו הקדוש, מעל מיד תמורת הנאה זו, אף קודם שלקחו קרבנות, ואמנם לא מעל אלא כפי טובת הנאה שנהנה, ומתני' סתמא קמני דמעל, ויכול להתפרש רק על הנאה זו א"נ דמחמת הנאה זו כבר מעל לפי כולו, ע"י להלן ד"ה שם מה, עי"ש בלשונו בהלכות שקלים ובפיה"מ, ויתכן לפרש גם כונת הרע"ב על פי דרך הרמב"ם, וכן העתיקו הכ"מ בזה שקלים שם, אלא דהרע"ב כתב דגם דרישא מיתוקמא בקרצה הבהמה. — ובני אי"ש נ"י העיר דמשמעות דברי הרמב"ם בזה שקלים דהשוקל לעצמו שקל של חצירו לא יצא יד"ח שקלים, ומעל רק משום שנהנה שלא משכנוהו [ומפרש כן דברי הירושלמי מה נהנה, משום שלא יצא יד"ח], אבל בשקל ממעות צדק הבית יצא יד"ח כמ"ש בזה מעילה שזכה בחלקו בקרבנות, ועפ"ז מתפרשים נמי שפיר דברי הגר"א שצתקלין חדתינן ושנדפס במאורות הגר"א, דבשקל שקל של חצירו כיון שלא יצא יד"ח ונשאר השקל של הראשון הו"ל דבר שאין בו פגם וכיון שנהנה שלא משכנוהו מעל, משא"כ בשקל מצדק הבית כיון שזוכה בו לזאת יד"ח שקלו, לא מעל עד שיצא יד"ח ויפגום דהיינו קרצה הבהמה.

שם בירושלמי אמן תנינן אס קרצה הבהמה ותני דבי רבי אס נתרמה תרומה מאן תנא אס נתרמה התרומה ר"ש היא דאר"ש מיד היה מקבל מעותיו, יתכן דפריך דבדישא קמני אס נתרמה

כבר נהנה שיש לו מעות חולין וצדין הוא שימעות דבאל מעילה אין מתחללין, וכן הקרבן הנקנה מתקדש מבית המוכר לחטאת, והיינו דקרינא צהו מקדש לקדש דאיצטריך לריצוייהו למעילה, וכמש"פ במעילה שם, והנה הדברים מחודשים דהא אם לא היה דין מעילה שיוצא ההקדש לחולין על ידו, א"ל היה לקנות חטאת במעות בדק הבית, ואמנם צמוד לא חל כלום ונשארו המעות בקדושתן והצהמה חולין או שלקחה בהקפה, ובשוגג שקדושתן משום שאפשר לצאת לחולין ע"י מעילה, אחי הא טעמא שיתקדשו אע"ג דלא נפיק מידי מקדושת בדק הבית לחולין, וחידוש זה י"ל דליתיה בשקלים שהנידון רק בהתחלפות הצעלים, ולא בשינוי שום קדושה, והלכך אם באנו לומר דע"י מה שנתרמה התרומה כבר נתקדשו השקלים לחזירו, ע"כ לומר שהמעות יצאו לחולין וחזרו ונתקדשו מחמת השני, וכיון שכן צדין הוא שימעות מיד כשיצאו המעות לחולין, [וכן צהו צידו דמי קניין שלו ולקח צהו קניין לחזירו, נמי נראה דמעל מיד אף לר' יהודה, דא"ל שמעות דמי קניין שלו יקדישו קניין לחזירו, וע"כ שיצאו לחולין במעילתו ובדמי חולין לקח קניין לחזירו, והלכך מעל מיד], ומיהו אכתי אין צזה כדי יישוב דנהי דנעשה חולין באמצע, מ"מ כי היכי דבשוקל מצדק הבית לא הוחלטה מעילתו עד שקרצה הצהמה, ה"נ נימא בשוקל בשקל של חזירו, ואמנם כשקרצה הצהמה יהא איגלאי מילתא שהשקל יצא לחולין ונשקל אח"כ על ידו, אבל כ"ז רק לאחר שקרצה הצהמה, דגם בשוקל מצדק הבית אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע, דפקע צדק הבית ונעשה שקלו, אבל לא אמרינן כן אלא משקרצה הצהמה.

ובבי אי"ש נ"י העיר די"ל דבשוקל שקלו של חזירו הרי בשעה שהתרומה נתרמה ע"כ א"ל שמתרם על הראשון, דגם אם עדיין השקל שלו, אבל כיון דידעינן דכשתקרב הצהמה יהא איגלאי מילתא שהשקל של חזירו, הרי כבר עכשיו דינו כאבוד לגבי הראשון, וכיון דפקע כח הראשון שפיר מועל מיד וחיל כחו של השני, משא"כ בשוקל מצדק הבית עדיין אפשר לומר דכח צדק הבית מיתלי תלי ורק כשתקרב הצהמה יהא איגלאי מילתא למפרע, וי"ע.

שם וקשיא אילו הגונז עולתו של חזירו ושחטו סתם סתמא לא לשם צעלים הראשונים מכפרת, זו קושיא למה מועילה מחשבתו ששוקלו לעצמו, היה ראוי לומר דברשות צעלים הראשונים קיימא, וכשתורמים הקופה לשם צעלים הראשונים תורמים ולא לשם השני, וממילא לא ימעול, וגם אסיפא פריך דיסאר השקל בקדושת צדק הבית, ואפי' קרצה הצהמה לא ימעול, שלא תרמו לשמו, [אח"כ דאמנם קנה הקרבנות בשקל הזה של צדק הבית], וכמו בגונז עולה והקריבה סתם דעלתה לצעלים הראשונים, והנה תשובת השאלה היא דצמוד אמנם כן שהשקל יעלה לשוקל הראשון, וכן יסאר בקדושת צדק הבית אם לא שימשו צו לקניית הקרבנות, אבל הכא בשוגג ובקדושת דמים דמהי מעילה להוציאה לחולין, ואם אמנם היה אפשר לחכמים לקצוע שהתורם אינו תורם על הטועה ושוקל משל הקדש או משל חזירו, ולעולם הוא תורם על הצעלים האמיתיים, ואפי' אם נודמן לתורם אותו שקל המסויים, וממילא לא היה מועל, אבל ראו חכמים לנהוג כהדיוט שאינו יודע תעלומות, ומי שנותן לו שקל הרי הוא מזכהו, אף שנתן לו שקל של הקדש, והרי הנותן מועל והשקל יוצא לחולין, וחובה צו הנותן, ונראה דיש לפרש דהיינו דקמטני, והא דקאמר אר"י תפתר במסוים משל בית ר"ג כו', יש לפרש דהוא מעין הגע עצמך הרי שהיה השוקל משל בית ר"ג שהיה מתכוין שיתרום את שלו, הרי ראוי לומר שיש כאן מעשה של הוצאה מרשות הקדש שימעות ושהתורם יתכוין לזכותו, וה"נ בכל אדם השוקל, ולגבי הגר"א פריך אכתי שמא נשאר שלו בשירים ולא נטלו התורם, ומשני שהרי היה מתכוין ודוחפו לקופה, ואין זו קושיא אלא על סברת ההגע עצמך, אבל בעיקר הדבר התשובה היא שהתורם כאילו נטל את השקל מן השוקל ומוצאו תמורתו בקרבנות, וכשם דבהדיוט כה"ג מעל השוקל וזכה בשקל וניתן לחובתו, ה"נ בהקדש, וכן מצואר ממה שהרמב"ם סתם כמתני', הרי דאינו מפרש דמתני' איירי דוקא בשל בית ר"ג, וכן פשטא דמתני' לית לן לאוקמי דוקא בכה"ג, אבל מרן זללה"ה בספר מנחות סכ"ח סק"י י"א נראה דפירש דמתני' לא מיתוקמא אלא בשל בית ר"ג ועי"ש בכל הסוגיא, וי"ע.

הרי הוא תורם בשבילו, ואם הוא של השני הרי הוא תורם בשבילו, ומה מקום שהתרומה תחליט של מי השקל ותגרום למעילתו של השוקל, והנראה מזה דבאמת צמה ששוקל לעצמו כבר יש צוה כדי למעול, שהרי אילו נתנו להדיוט כה"ג היה חשיב כהוצאה מרשות הקדש והיה מועל, אלא דחסר מעשה כיון דעד עכשיו השקל בידו ובאמירתו שימש לעצמו לא סגי להחשב כמעשה, וגם נתינתו לשופר אינה מעשה כיון שגם מחמת הראשון מקומו לשופר, ואפשר שאם היה נותן את השקל לחצירו ואומר לו תזכה בשקל זה למנות מחצית השקל שלי, דהיה נחשב כמעשה והיה מועל מיד, אבל נתינתו לשופר לא חשיבא מעשה, וצוה אמרו דכשהתורם צריך לכיון על מי לתרום וזה קובע, הרי זה מועיל להשלים המעשה של נתינה לשופר שמתחשב מעשה, לענין מעילה, והרי הנתינה לשופר צריך כונת התורם חשיב מעשה לענין מעילה.

הא דקמני מתני' אם נתרמה התרומה מעל ולא קמני לכשתתרום התרומה ימעול, נראה דהוא משום דאם נזכר שהיה שקל של חצירו עד שלא נתרמה התרומה, דבטלה שקילתו וחזר להיות של הראשון, והיינו דקמני אם נתרמה התרומה ר"ל באותו מצב דעדיין שוגג הוא, צוה מעל.

רמב"ם פ"ד מה' מעילה ה"ה הפריש מעות לחטאת חלב וקנה בהן חטאת דם בשוגג כיפר לפיכך מעל כו', כבר העיר בכ"מ דבתוספתא שלהי כריתות איתא בשוגג מעל לפיכך כיפר, ורבנו הפך הלשון, ונראה טעמו דהדבר תלוי בפלוגתא דר"ש ור"י מעילה י"ט א' דלר"ש מעל מיד לפיכך כיפר, אבל לר' יהודה דלא מעל עד שיזרק הדם, ראוי לומר דבשוגג כיפר וכשיפר מעל, וכיון דקיי"ל כר"י כמש"פ בפ"ו הי"א לפיכך שינה הלשון.

דברי הירושלמי בסוגיין צהא דמוקי לה במסויים וכן הא דיש מעילה בשיריים, טרם זכינו לאורם, והרי דברנו בסוגיא זו בס"ק זה משמשים כהערות לאפשרויות ואין בהן כדי לקבוע דברים, והנני בתפלה להאיר עינינו במאור תורתו יתברך. (ה) ירושלמי שם כל שהוא קודש אין קדושה חלה עליו כיצד הוא עושה מביא סלע של חולין ואומר מעות מע"ש בכ"מ

שם מה נהנה אר"א בשם רבנן דתמן מכיון שצ"ד ראויין למשכן ולא משכנו כמו שנהנה, בפיה"מ והוצא בתוי"ט כתב דמה שנהנה שיצא יד"ח מחצית השקל לא חשיב נהנה דמאות לאו ליהנות ניתנו, ולכאורה זה שיוצא יד"ח הוא משום דע"י מעילתו יצא השקל לחולין וחזר ומקדישו לשקלו, ומיהו מ"מ חזינן במעילה י"ט א' דאינטריק קרא דתמעול מעל לרבות המשנה מקדש לקדש, והיינו משום דצ"א יצא מקודש לקודש וכמש"כ במעילה שם, אבל לכתר דרבי קרא יש לפרש דחשיב נהנה צמה שיצא לחולין והקדישו לחובתו, תדע דהא תני גמי התם חטאת, וחיצי חטאות אין ממשיכין אותם, וכן הרמב"ם בפ"ו מה' מעילה הי"ב כתב שהנותן שקלו ממעות הקדש ולקחו בהמה ונזרק דמה מעל שהרי חלקו באותה בהמה, ומבואר דסגי צוה למעילה, ואפשר דלפי דברישא דמתני' לא קמני וקרבה בהמה, ומשמע דאף כשעדיין הקדש לא לקח שום בהמה ממעות תרומת הלשכה, נמי כבר מעל, ועל זה פריך מה נהנה ומשני שלא משכנוהו, וכ"מ ברמב"ם בפ"ג מה' שקלים ה"י י"א שבשוקל מן ההקדש דמעל כשיסתפקו ממנה לא הזכיר טעמא דממשכנין, ואילו בשוקל שקל של חצירו שלא הזכיר שם כשיסתפקו ממנה הזכיר טעמא דממשכנין, [אלא דטעמא דמילתא לא נתפרש דהא גם בשוקל שקלו מן ההקדש נהנה שלא משכנוהו, ואמאי לא מעל מיד, וי"ע], ואפשר דמשום הנאה זו שלא משכנוהו כבר חזינן ליה כהוציא השקל לחולין ושקלו בשבילו ומעל לפי כולו, וכ"מ בספר מרן זללה"ה במנחות שם שכתב וז"ל ומסיים בירושלמי מה נהנה אר"א כו' כמי שנהנה, עיקרו משום הוצאה מרשות לרשות אלא שאין כאן קיפוח הקדש שהרי לצורך הקדש הוציאו ולזה אמר דמ"מ מקרי נהנה בכולו וחשיב כאילו יצא לחולין מהקדשו הראשון וחזר והוקדש עכ"ל.

בעיקר הדבר דהתרומה קובעת את מעילתו של השוקל לעצמו, יש צוה מקום עיון דבפשוטו אין התורם עושה כלום אלא שמתוך השקלים המקודשים מפריש חלק לצורך הקרבנות, וכל מי שיצא יד"ח שקלים או שעתידי לצאת יד"ח הרי הוא תורם גם לזכותו, ואם השקל של הראשון

הוא תורם לכל חדשי השנה כו', נראה דר"ל דשמא יהא מנחה בכל חדש להציא מן החדש, ותהיה מנחה מחצית השקל בכל חדש, ת"ל בחדשו לחדשי שהוא תורם אחת בשנה, כלומר דמנחה להציא מן החדש היינו מן השנה החדשה, דמנחה השקלים הוא אחת בשנה, ותורם בחדש ניסן לכל השנה, ואין ר"ל שאין תורמין למעשה אלא אחת בשנה, דהא תורמין ג' פעמים בשנה כדחנן בפ"ג ה"א, אלא דמנחה להציא מן החדש מתקיימת באחת בשנה, ומדאורייתא שפיר יכול לתרום בניסן לכל השנה, וגם אין צריך לתרום ויכול להציא מן החדש כל פעם ופעם שצריך לקנות קרבנות, דמנחה התרומה לא משמע שהיא מדאורייתא, והרמב"ם שחידש דבניסן תורמין בקופות גדולות לכל השנה, שמא נסתייע מכאן, אבל למש"כ מתפרש שפיר לדעת תו' והרא"ש והרע"ב.

נראה דחיוצ השקלים מדאורייתא אינו אלא כפי הצורך לקרבנות השנה, וחכמים השאירו את השיעור מחצית השקל אף בזמן שישראל מרוצין, כדי לשמש במותר לשאר הנרכים, ולפ"ז אפשר שזהו ענין התרומה שהיו עושין ומזכין זה לכל ישראל, דהוא להפריד את החיוצ דאורייתא בפ"ע, וגם ע"ז לתת דין שירים לנותר שכבר יהיה אפשר לשמש בו לחומת העיר וכיו"ב, אם יהיה צורך, למ"ד אין מעילה בשירים, וצדין הוא לתרום הכל בניסן, אלא לעשות פומצי לדבר כדאמר לקמן, ור"ל כדי לפרסם מנחה מחצית השקל מדאורייתא, וכדי לתרום גם מן המאחרין להציא מחמת ריחוקם.

ומ"מ יש מעילה בכל השקלים קודם התרומה כדחנן פ"ג ה"ב אם נתרמה התרומה מעל, וסתמו כפירושו שמעל בכל השקל, ומשלם קרן וחומש מכל השקל, דכל השקל קדוש גם למנחה הקרבנות, אע"ג שמשמשים גם לגזרי גזירות ועוד, ואם נודע לו קודם פרום החג, הרי הוא מחזיר את הקרן ע"ג הקטבלאות למקום שמיציאין כל השקלים של המאחרים, וכאילו היה השקל קיים, אבל את החומש יש לדון להיכן אזיל, דלא מסתבר שילך לשקלים דהעשיר לא ירצה כתיב, ומסתברא דאזיל לנדבה, אבל אם נודע לו לאחר התרומה השלישית, יש לדון להיכן ישלם מעילתו, דאם ישלם לשיירי הלשכה הרי הם חולין, והוא חייב מעילתו להקדש, ולא מסתבר שיחזיר מעילתו לתרומה

שהן יהו מחוללין על סלע זו ואותו סלע נתפס למע"ש והשאר נעשו שקלים, לר"מ דמע"ש ממון גבוה י"ל דאמנם אין קדושת שקלים חלה עליו, ע"י מנחות פ"ב א' דס"ל לר' אלעזר דאף לשלמים אינו יכול להתפיקו, אבל לר"י דמע"ש ממון הדיוט הוא, שפיר י"ל דיכול להתפיקו לשקלים, וכן במעות שביעית לכו"ע, וע"י ערכין כ"ט א' בהך דרשא דאך בכור וגו' לא יקדיש וגו', דמקדישו הקדש עליו ואינו מקדישו הקדש מוצת, ולפ"ז שמא גם סלע של מע"ש יכול להקדישו הקדש עליו, אף לר"מ, דגם בכור קיי"ל דקק"ל לאו ממון בעלים נינהו, ושמא מהא דקחני יאכל כנגדן, והיינו חילול כדמפרשין, ומתפרש דע"י החילול ינא יד"ח שקלים, דעם החילול מתקדשים לשקלים, וכדקאמר דנעשו שקלים, לכאורה משמע דחלה עליו קדושת שקלים, דאם לא הוקדש כלל, לכאורה גם כשחיללו אינו דין שיתקדש עד שיחזור ויקדישו, [דלא משמע דלר"א במנחות שם תחול קדושת שלמים על הדמים כשיחללם], ולפ"ז יש לפרש הא דקאמר דכל שהוא קדוש אין קדושה חלה עליו, דר"ל לבטל קדושתו הראשונה, וכעין דאמרינן בערכין שם דאינו מקדישו הקדש מוצת, אבל קדושת שקלים חלה עליו על קדושת מע"ש, ודומיא דשביעית, ומיהו י"ל דגם דמי שביעית אינם נתפסים לשקלים, דכיון דכל זמן שלא חיללם אינם ראויים לשקלים, הרי אין קדושת שקלים נתפסת, וכש"כ מע"ש אף לר"י דממון הדיוט הוא, ואמנם כשיחללם צריך שיחזור ויקדישם, ואם הם תחת ידו הרי הוא נותנם לשופר וזה הקדשן, ואם כבר נתנם לשופר, [וסתמא הכי מתפרש דסתם יאכל כנגדן מתפרש על דבר שחון לרשותו, וכן מבואר בלשון הירושלמי מעות מע"ש בכל מקום שהן], אמנם יחזור ויקדישם לאחר החילול, א"נ בלבו ובלב כל אדם שמחללן כדי שישמשו לשקלים, שהרי הם מעורבים בין השקלים, וסגי בהכי, וי"ע בכ"ז. — ע"י קידושין נ"ו א' בתו' אם יאכל כנגדן הוא חילול, ובסוגיין מבואר דהוא חילול, וע"י שביעית ס"י ס"ק י"ג כ"ב.

סימן ג

(א) פ"א ה"א יכול יהא תורם בכל חדש וחדש ת"ל בחדשו לחדשי בחדש אחד

לעיל סק"א יתכן דהמנחה דאורייתא של מחצית השקל, אינה אלא על קדושת תרומת הלשכה, לפיכך ראוי להפריש חלק תרומת הלשכה משיירי הלשכה, ועוד יש צוה ענין שמזכה את ההרמה לכל ישראל גם על העתידין לתרום, והרמז"ן צפ" כי תשא כחצ גם דאפשר דע"י הרמה זו נתקן הא דהעשיר לא ירצה, דגם אם היה מי שריצה ושקל יותר ממחצית השקל, מ"מ צהרמה אין לו אלא ככל השוקלים, וגם בג' ההרמות מזכה לבני ארץ ישראל ולמוקפים לה ולבני צבל.

הא דהשוו כל ג' התרומות שכולן בג' קופות של ג' סאין, אע"ג דהראשונה אינה משמשת אלא בין פסח לעצרת, והשניה בין עצרת לחג, כדאמר בירושלמי פ"ג ה"ג דכשתרס פעם שניה נוטל מן השניה אע"פ שיש צראשונה, [ועל התרומות קאמר, ולא על הקופות כמ"ס צת"מ, דצקופות אינו נוטל מן השניה עד שגמר הראשונה], י"ל דשם הוצרכו למעות של מותר התרומה, א"נ שלא תחלוק בתרומות, וגם יש יתרון למותר התרומה ע"פ שיירי הלשכה, ושפיר זיכו לבני ארץ ישראל גם זכות מותר התרומה, ומיהו אין השאלה אלא למה לא חילקו את השנה לג' חלקים שוים אם רצו לתרום ג' תרומות, עי' צפ"צ ה"ג דאסמכו אקרא הא דג' תרומות, [ואפשר דמדקרי לה קרא התם מנחות בלשון רבים [וגם כתיב והעמדנו עלינו מנחות לתת עלינו, והאי עלינו מיותר] קדריש, ולא ס"ל דרשא דבבלי צ"צ ט' א' דשקולה נדקה ככל המנחות, א"נ דהו"ל למיכתב שליש שקל ולא שלישיית], י"ל דיש ענין לחלק התרומה לפי הרגלים, א"נ כתיבון קמא שהיו צריכים למותר התרומה, ולפי הענין זכו בני ארץ ישראל צמספר קרבנות מועט מתרומתן כלפי האחרים.

הא דתנן פ"ג ה"ג תרם את הראשונה לשם ארץ ישראל והשניה לשם כרבים המוקפים לה והשלישית לשם צבל ולשם מדי ולשם מדינות הרחוקות, צריך פירוש מהו ענין זה, דהא צכולן תרם לשם כל ישראל וכדאמרו בגמ' שם, וצמס"ג עשין מ"ה כתב צסם ריב"א דכולם מפריש לשם כולם אלא מזכיר אותם ששקלו שקליהם תחלה כסדר, וכ"ה צתו"י יומא ס"ב א' ועי"ש שהניחו צ"ע למה עושין כן, ולשון לשם ארץ ישראל כו' משמע שיש צוה ענין, ואפשר דמכוין לזכות את

הלשכה, דאטו משום שמעל יהיה נשכר שהתשלומין ילכו לתרומה, ושםא אזיל לנדבה.

שם ר' חזקיה שאל מעתה בני צבל משמיעין על השקלים מראשו של חורף כו', נראה דהכי פירשו דר' יוסה אמר דלכך צונה מעוצרת אין משמיעין על השקלים באדר הראשון, משום דאין צורך בששים יום כדי להציא השקלים, וע"ז הקשה ר' חזקיה דלפי טעם זה היה ראוי צבל להשמיע על השקלים מראשו של חורף כדי שיגיע שקלם לר"ח ניסן, ור"ל אלא הטעם משום דאין מקדימין להשמיע יותר משלשים יום לפני זמן המנחה, והדר פריך עולא דמהא דתורמין משל הרחוקים צפרוס החג, א"כ משמע כאילו זמנם סמוך לחג ומ"מ משמיעים גם צבל מאחד מאדר, [וגרסינן צפרוס החג נימר אילין כו' ול"ג א"ל], ומסיק כולה כחצת היא צאה ולמה אמרו צשלשה פרקים כדי לעשות פומצי לדבר, ור"ל דודאי גם לבני צבל עיקר הזמן הוא אחד צניסן, וצדין הוא שיתרמו רק תרומה אחת צאחד צניסן לכל השנה, אלא כדי לעשות פרסום למנחות מחצית השקל חילקו את התרומה לשלשה פרקים. — והרמז"ס אפשר שיפרש דכולה כחצת היא צאה על התרומה הראשונה של כל הכ"ז סאין, שו"ר שכ"ה צפיה"מ רפ"ג.

הא דתנן פ"ג ה"ג ולמה היה מחפה שםא ישכח ויתרום מן הדבר התרום כו', לכאורה צריך פירוש מאי שםא ישכח, הרי אם לא יחפה יתרום צודאי מן התרום, ויש לפרש דה"ק למה היה מחפה מיד לאחר התרומה, היה לו לחפות מחי שירצה להציא מן השופרות לשם, ולזה קאמר שהיה מחפה מיד משום שםא ישכח אח"כ לחפות ונמצא תורם מן התרום, והרמז"ס כנראה גרים ולמה לא היה מחפה [כמו שהציאו צשינויי נוסחאות שיש גורסים כן], ועל פי זה הוכרח לפרש כפי שיטתו, וצ"ע כיצד יפרש הא דאמר בירושלמי שם שמת את הקטבצלות נעשו כולן שירים, וכן מה שאמרו שם שלישיית היא היתה עשירה שצכולן.

צ) ענין תרומת הלשכה דמשמע בירושלמי פ"ג ה"צ דמצרכין על הרמחה, [ועי' לק' דצפי' הנדמ"ח ע"ש ה"ר משולם פירש צענין אחר הא דמפני הצרכה, ולדידיה לית לן לחדש דמצרכין על התרומה], הוא לפי צשקלים יש תערוצת של קדושת תרומת הלשכה ושל שיירי הלשכה, ולמש"כ

הא דתנן פ"ג ה"ב אין התורם נכנס לא צפרגד חפות כו' הוא משום שהוא נכנס יחידי וגם נועל הדלת שלא יוכלו לראותו, ומה שמדברין עמו הוא מאחורי הדלת, וצפי' הנדמ"ח ע"ש ה"ר משולם פירש מה שאמרו צירושלמי מפני הצרכה שהוא טעם למה אין נכנסין עמו, דאין הצרכה אלא צדבר הסמוי מן העין, עי"ש בגירסתו, ועכ"פ לכו"ע הוא נכנס יחידי, אבל לאחר שתרמו נמסרו הקופות עם השקלים לגזברים שישתמשו בהם לכל שימושי תרומת הלשכה, ולא חששו שמה ימעלו בהם, כיון שהם כמה גזברים ומשמרים יחד.

ירושלמי פ"ג ה"ג תני נטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה נטל מן השניה נטל מן השניה אע"פ שיש בשניה נטל מן השלישית שלמה שלישית חוזר לשניה כו', נראה דאתרומות קאי דכשתורם שניה מתחיל להסתפק ממנה אע"פ שעדיין נשארו שקלים בתרומה הראשונה, וכן כשתורם שלישית מתחיל להסתפק ממנה אע"פ שיש עדיין בשניה, והוא דבר פשוט שכל ענין התרומות הוא כדי להסתפק מהן כשתורמין, דאל"כ ימחינו מלתורם עד שתהא הראשונה עומדת להגמר, וכששלמה השלישית חוזרים למותר התרומה של השניה, וכששלמו של השניה חוזר למותר התרומה של הראשונה, וכ"ה בתו' קדושין נ"ד א', והרמב"ם צפ"ב ה"ה כתב על כל תרומה ותרומה שמסתפק מהן עד שיכלו, ונראה דר"ל שהם עומדים צדין תרומת הלשכה עד שיכלו, והיינו דכששלמו הקופות של השלישית חוזרין להן, אבל אין ר"ל שאין משתמשין מן התרומה השניה כל עוד שיש בראשונה, דא"כ למה תרמוה צפרוס עזרת, ומ"מ ק"ק שלא הזכיר הא דשלמה שלישית חוזרין לשניה ושלמה שניה חוזרין לראשונה, וז"ע.

ג) פ"ב ה"ג המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי צ"א מותרן נדבה וזה"ל מותרן חולין כו' אלו לחטאתי שוין שהמותר נדבה כו', מכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי מתפרש שהתחיל לנכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי צ"א שעה שעדיין לא היה צמעות כדי שקל, ואח"כ היה מוסיף בשתיקה על דעת ראשונה עד שאח"כ היה שם מותר, ואלו לחטאתי מתפרש שנטל מעות בידו ואמר אלו לחטאתי והיה צמעות הללו מותר על

התרומה לבני ארץ ישראל שיהיו השקלים שלהם כעין של ר"ג וישמשו לכל ישראל, וכן בשניה לכרכין המוקפים לה והשלישית לצבל ומדי והרחוקים, דנמצא שכולם נתנו שקליהם לתרומה, כעין של ר"ג, ומ"מ נחת רוח היה לר"ג ששקלו נכנס לתרומה, והוא מוכחו לכל בני ארץ ישראל ולשם כל ישראל.

אבל אין נראה לפרש דעל ידי התרומה הראשונה כבר הוחלטו כל שקלי בני ארץ ישראל העתידים להגיע, צדין שיירי הלשכה, וכן בשניה שקלי כרכים המוקפים לה, דא"כ היה צריך לעשות שופרות מיוחדים לבני ארץ ישראל המאחריים, שלא יגיעו שקליהם על הקטבלאות שיתרמו מהם, אלא ודאי כל השקלים שטרם הגיעו ללשכה צומן התרומה, הרי הם שוים ולא הוחלטו עדיין לשיריים, וכולן ישמשו לתורם מהם תרומה שנייה, ובתוספתא פ"ב תניא רשב"א אומר לא היו אומרים [כ"ה ג' הגר"א] אלא באחרונה שמה ינטרך אחד מבני ארץ ישראל ונמצא שוקל עם צבל, ולכאורה משמע דר"ל שאם תורמים על העמיד לגבות מבני ארץ ישראל א"כ נעשים כולם שיריים, ואח"כ יתערבו עם של צבל שתורמים מהם, ולא נתפרש אם ס"ל שאין תורמים כלל על העמיד לגבות וגם לא על הגבוי שטרם הגיע ללשכה, וכדאיתא צירושלמי פ"ב ה"א דאיכא מאן דס"ל הכי ושמה היינו הך דרשב"א, אבל א"כ לא היה צריך להזכיר אחד מבני ארץ ישראל דנמצא שוקל עם בני צבל, כיון דכולם שוים, או דקאי רק על הא דתורם הראשונה לשם ארץ ישראל, וס"ל דהיינו ששקליהם שטרם הגיעו ללשכה כבר יקבעו צדין שיריים, וע"ז אחי לפלוגי דבני ארץ ישראל ובני צבל שוין ותורמים על כולם אבל לא שיעשו שקליהם שיריים, והלכך אין מוזכרים בני ארץ ישראל והמוקפים לה, ורק בתרומה שלישית מכוין לעשות שיריים כל השקלים שעתידין להגיע, ולפ"ז מתניתין דקמני שתרומה הראשונה לשם ארץ ישראל פליגא אדרשב"א, וס"ל דעל ידי אמירה זו עדיין אין נעשים השקלים העתידים להגיע צדין שירים, ובתו' קדושין נ"ד א' כתבו דאם נגמרו השקלים מן הקופות חוזרין ותורמין מן השקלים שבחדתין שהוצאו לאחר סוכות, ומשמע שלא נקבעו צדין שיירי הלשכה ע"י התרומה האחרונה, עי"ש.

(ד) נראה דהפריש שקלו וחזר והפריש שקל נוסף לאחריות, דאינו יכול לתת לגזר את השני לזאת זו יד"ח, כל זמן שהראשון קיים, ואינו דומה להפריש שתי מטאות לאחריות דיכול להתכפר בשניה, דהכא הפרשת השקל כעין הקרבת המטאת דמי, שעיקר המזוה קיים בהפרשתו, אלא דעדיין חייב באחריותו עד שיבא ליד גזר, [וכמו שהוכחנו לעיל ס"ב סק"ב מר"ל דס"ל שאינו חייב באחריותו], וכיון דקיים מזוהו בהפרשת הראשון, הרי הוא שקלו, ואין השני יכול להתקדש בדין שקל כל זמן שהראשון קיים, [עי' יומא ס"ה א' נדדנו דאפשר דחיוז אחריות אינו אלא מדרכנו, כדמשמע מהא דמשנתרמה התרומה אינו חייב באחריותו, ואם חיוזו מדאורייתא ועדיין לא קיים מזוהו מחה"ש, מה ראו חכמים לפוטרו, אצל לעיל ס"ב סק"ב נקטנו דחיוז אחריות הוא מדאורייתא, ומ"מ ההפרשה מעיקר המזוהו וכדחיוזין דלר"ל אינו חייב באחריותו באצל, עי"ש], ובני משה נ"י העיר דכ"מ ברמז"ס פ"ג מה' שקלים הי"ב שכתב דכסבור שהוא חייב שני שקלים והפריש שנים זוא"ז דהשני לא קידש והיינו משום שהוא בדין מפריש שקלו ונמצא שאינו חייב בו, ואילו בפ"ה מפסח"מ ה"ו סתם דבמטאת ודמי מטאת כה"ג המותר יפול נדבה, ומשמע אף בהפרישן זוא"ז, וע"כ הטעם דבשקלים כבר יצא יד"ח בהפרשה משא"כ במטאת. — ברם עדיין לריך מיתון בדין זה דהא באבד השקל בציטו אע"ג דאיתיה ברשותיה וצי גזא דרחמנא מ"מ שפיר יוכל להפריש אחר תחיתו ולמוסרו לגזר שימש לשקלו, וא"כ גם כשהשקל ברשותו, והוא צירושלים, דין הוא שיוכל לתת לגזר שקל אחר לשקלו שלא יטרח להוציא שקל על שקלו להציאו לירושלים [ואין לחייבו לחללו ולהוסיף חומש], ונמצא דיש צידו להפריש שקל אחר גם כשהשקל קיים, וצ"ע.

וא"ת אם השקל השני אינו יכול לשמש בעוד הראשון קיים, א"כ ראוי שלא יתקדש אלא על תנאי, ואם זוא"ז אינו מתקדש אלא על תנאי, א"כ גם בב"א נמי, דכל שאינו זוא"ז אפי' בב"א אינו וכמ"ש תו' מנחות פ' א' פסחים נ"ז ב', [ואם כי לענין קרבנות דצריהם ז"ל קשים וכמו שתמה מרן זללה"ה במנחות סי' כ"א סק"י, דהא גם לאחר שחיתת אחד עדיין יכול להתכפר באחר

כדי מטאתו, והנה היה אפשר לומר דשקלים ומטאת שוין בדין, ובמכנס מעות ואמר הרי אלו למטאתי גם תהא פלוגתא ב"ש וצ"ה, ובנטל מעות ואמר אלו לשקלי יהא לכו"ע מותרן נדבה, אצל מהא דאר"ש מה בין שקלים למטאת כו' מצואר דצדיניס הללו שנשנו במתני' מצואר שיש חילוק בין שקלים למטאת, ומוכח מזה או דבשקלים גם באמר אלו לשקלי מותרן חולין עכ"פ לצ"ה, או דבמטאת גם במכנס מעות ואמר הרי אלו למטאתי מותרן נדבה.

והנה בסברא במכנס מעות יותר קרוב לומר שהמותר יהא חולין דכסבור שעדיין אין במה שכן כדי שקלו, משא"כ באמר אלו לשקלי סתמא יודע שלא כוון ליטול צידו בדיוק כדי שקלו, ופתיכי בדעתו שיש צידו מותר, ונמצא שהקדיש גם המותר, וזו דעת ר' יוסי בשם ר"ל בגמ' דפלוגתתן רק במכנס פרוטרוט אצל באלו לשקלי דברי הכל שמוותרן נדבה, ולפ"ז יש לפרש דלענין מטאת גם במכנס מעות מותרן נדבה והא דקתני סיפא אלו למטאת מותרן נדבה, היינו גם במכנס מעות דומיא דרישא ועל זה קאמר ר"ש מה בין שקלים למטאת, ויש לפרש דהיינו דאמרין בגמ' פתר לה במכנס פרוטרוט וכצ"ה, ואע"ג דבאלו לשקלי שוין שקלים ומטאת ואף דלשקלים יש קצבה אפ"ה מותרן נדבה, מ"מ לענין מכנס פרוטרוט אהני הא דלשקלים יש קצבה לומר דלא קדוש המותר.

ור"ח ור"ב בשם ר"ל דס"ל דבמכנס פרוטרוט פליגי אצל באומר אלו לשקלי דכו"ע ס"ל דמותר חולין, יש לפרש טעמייהו דבמכנס פרוטרוט הרי עד שכן שקל קדשו המעות צודאי, ואח"כ כשמוסיף הרי הוא מקדיש את מה שמוסיף שלא בתערוצת, הלכך סברי ב"ש דכה"ג הקדש טעות הוא הקדש, משא"כ באלו לשקלי הרי בתחלת הקדשו דיינין שאינו מקדיש בתערוצת הזו אלא כשיעור שקל, וכאילו אמר מאלו לשקלי, ור"ש אחי לפרושי מ"ש אלו למטאתי דמותרן נדבה מאלו לשקלי דמותרן חולין.

יש לעי' במכנס פרוטרוט דהמותר חולין, כיצד לוקח חלק מן המעות לחולין, ודילמא הם הראשונים שהוקדשו צודאי, ואפשר לומר דמתחללין השתא, אצל יותר נראה דתחלת הקדשתן בספק שאם יוסיף יתר על השקל, הרי קדושתן בספק, ועי' להלן סק"ד.

ואלא דלמש"כ יש מקום לדון אי חיילא קדושה אחרוייהו בשקלים], אבל דברי ר"ש לפרושי טעמא דב"ה במכנס מעות או בלקח מעות זידו ואמר אלו לשקלי דבזה כיון דלשקלים יש קצצה אמרינן דלא נחזיון להקדיש אלא מחצית השקל ולא המותר.

ויש לדון המפריש שקלו אם יכול לחזור ולפדותו
 ככל מקדיש חפץ שצידו לפדותו בלא הגזבר,
 עי' תו' תמורה כ"ז ב', וזריך להוסיף חומש, או"ד
 חין כאן דין מקדיש שאינו אלא כפורע חובו
 להקדש, וגם נגמרה מצותו בהקדשו, והלכך אף אם
 נימא דהמועל בהקדש ומשלם מעילתו דיכול לחזור
 ולפדות מה ששילם כדין מקדיש, מ"מ הכא
 במחצית השקל י"ל דגרע, או"ד מפריש השקל ככל
 מקדיש דצידו לפדותו ולהוסיף חומש, וכן יש לדון
 אם שייך שאלה במפריש שקלו כדין נשאלין על
 ההקדשות, או"ד שאני הכא דכהקריב קרבנו דמי
 וכבר נשלמה מצותו ולא שייך להשאל, ועדיף מבא
 ליד גזבר, ואם נימא דיכול לפדות שקלו, י"ל דה"ג
 יכול לתת לגזבר את השקל השני שהפריש לאחריות
 וללאת בו יד"ת, ויפדה בו את השקל הראשון, אלא
 שיצטרך להוסיף חומש, ולומר שפודהו, ואף
 משהפריש את השני לאחריות יכול לפדותו בו למאי
 דקיי"ל דמותר שקלים חולין, אם גם ככה"ג המותר
 חולין עי' לק' סק"ה.

באביא מהן שקלי ובאציה מהן חטאתי, נראה
דחשיב כקדש וחולין מעורבין ומועלין
בכולן ואין מועלין במקצתן, ובאמת היה מקום
לומר דבאציה מהן אינו מקדישן כלל עכשיו, ורק
אח"כ כשמפריש מהן לחובתו מקדישן, ולפ"ז אף
בכולן לא ימעול, אבל אח"כ לא שייך לדון במותרן
כיון שהכל חולין, ומשמע מזה דכנגד חיובו מתקדש
מיד, ומ"מ אף במכנס פרוטרוט לא שייך לשאול
שיהא קמא קמא קדוש בודאי כל זמן שאין זו
מותר, דלשון שאציה מהן מתפרש שיוסיף ואח"כ
יציא במקצתן, והלכך מתחלה עדיין לא קדשו
במוחלט, ומיהו כשאין דעתו להוסיף שפיר מועלין
בכולן.

וידאיתאן עלה יס לדון צאלו לשקלי נצ"ה דמוחרן
חולין, אם דינס כאציא מהן שקלי דקדש
וחולין מעורבין, ומועלין זכולן ואין מועלין
במקמתן, או דרך לאחר שהפריש מהן שקלו נקצעו
המומר כחולין אבל עד שלא הפריש מועלין נמי

כדאמר מנחות ס"ד א', אצל לענין שקלים לפמ"ש
הר"ז כדצריהם], וא"כ מ"ט דב"ש דסברי דמותן
של שקלים לנדבה, וי"ל כמ"כ תו' בפסחים שם
דכל כה"ג גמירי לה דרועה, ה"נ ס"ל לב"ש דכל
שהמעות הוקדשו בצד אחד, ולא התנה שמקדישם
בצתנאי, הרי דינס לנדבה, ומיהו למש"כ מרן
זללה"ה שם ובאו"ה סי' קכ"ד דכונת תו' בתירוץ
שם דאמנס אפשר להקדיש לאחריות קדושה
מוחלטת, [וכ"ה צתו' הרא"ש יומא ס"ה א'], א"כ
לא מצאנו דבהקדש בצד אחד יהא רועה, או לנדבה,
וי"ל דהכא כיון שיש כאן קדושה מוחלטת
ובתערובת, שהרי עדיין לא הפריש שקלו ובידו
לברור לשקלים איזה שירצה, כה"ג ס"ל לב"ש
דמותן נדבה, אצל אם הקדיש שקל וחזר והקדיש
שקל נוסף לאחריות, בזה יודו ב"ש דהשני חולין.

מזהה דאר"ש מה צין שקלים לחטאת אלא שלשקלים יש להם קצבה ולחטאת אין לה קצבה, משמע דהא דבחטאת המותר קדוש הוא מסבירא, דאם אינו אלא מהלכה, הרי אין דנין מהלכה, וכמש"כ תמורה ס"ד סק"ו, וחזינן דכל שהאדם מקדיש בתערוכת ואינו מפרש שאינו מקדיש אלא על תנאי, הרי המותר קדוש, ורק בשקלים משום שיש להם קצבה ס"ל לצ"ה דאין המותר קדוש, וב"ש אפשר דטעמייהו כר"י דאף לשקלים אין להם קצבה, ח"י דאף ציש להם קצבה סברי ב"ש דיש להחמיר במותר, וא"ת מה קאמר ר"ש דלחטאת אין לה קצבה, הרי גם בהקדיש כמה בהמות לחטאתו בלשון אלו לחטאתי כולם קדושים, אע"ג דלבהמות ודאי יש קצבה, שהרי אינו יכול להקריב אלא אחת, וי"ל דקדושת הגוף שאני דכיון דחיילא קדושת הגוף שהרי יכול להתכפר עם האחרונה, ממילא תו לא פקע, ואפשר דטעם זה דין הוא שיועיל נמי על הדמים דכיון דיכול בכל הדמים להקדיש בהמות קדושת הגוף מוחלטת שפיר גם הדמים כולם קדושים, ור"ש עדיפא קאמר דבאותה חטאת נמי יכול להוסיף, ובני משה נ"י העיר דבאמר על בהמות אלו לחטאתי יש לחשוב כאילו לקח בהמה אחת וחזר ולקח בהמה שניה ואמר עליהם אלו לחטאתי דשפיר קדשי תרוייהו קדושה מוחלטת, ודכוותה במעות כאילו לקח מחצית השקל וחזר ולקח מחצית השקל ואמר אלו לשקלי, דכה"ג כונתו להקדיש תרוייהו במוחלט, לקח מחצית השקל וחזר ולקח מחצית השקל ואמר

דמים של שני חטאות לחטאתו, והרי הקדיש שניהם, ואין אנו צריכים צוה לדין דמות חטאת קדוש, ונראה דגם בשקלים כן, שאם נטל צידו מחצית השקל, וחזר ונטל צידו עוד מחצית השקל, ואמר עליהן אלו לשקלי, דתרוייהו קדושים גם לב"ה, שהרי הקדיש שניהם בפירוש, ויתן אחד לגזר והשני יהא צדין מותר שקלים לנדבה, ואע"ג דכתבנו לעיל סק"ד דכשהפריש מחה"ש לשקלו כבר יא"א יד"ח ואינו יכול לחזור ולתת שקל אחר, וא"כ כל שאינו בזא"ז אפי' בצ"א אינו, שאני הכא שעדיין לא ייחד אחד מהן לשקלו וצידו עדיין לצרר איזה מהן שירצה, הלכך עדיין לא יא"א יד"ח ולכך שניהם מתקדשים לשקלו, והא דתנן מותר שקלים חולין היינו צגוונא שלא הקדיש בהדיא את הכל, אלא שייחד לשקלו יותר מן הצריך, וצוה המותר קדוש מדין מותר, ובשקלים כיון שיש להן קצבה ס"ל לב"ה דבסתמא לא נתכוין להקדיש אלא מחה"ש, והמותר חולין, ומ"ד צירושלמי דבאלו לשקלי מודים צ"ה דמותרין נדבה, יש לפרש דס"ל דאלו לשקלי מתפרש כאילו לקח שני מחה"ש צידו ואמר אלו לשקלי, שהקדישן בהדיא ולא מדין מותר, אבל כל שהוא צמצם של מותר וכמו צמכנים מעות וכיו"צ הרי מותר שקלים חולין.

פ"ב ה"ג ר"א אף לשקלים אין להם קצבה שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות כו' אר"ש אעפ"כ יד כולן שוה כו', יש לעי' הא שפיר קאמר ר"ש ומ"ט דר"י, וי"ל דכשאמר ר"ש שלשקלים יש להן קצבה, היה הדבר יכול להתפרש כאילו א"א להקדיש למטרת שקלים יותר ממחיה"ש, וא"כ מתחלה המותר יכול להתקדש רק לדין מותר, ואין מפרישין תחלה למותרות, והלכך ס"ל לב"ה דהמותר חולין, ולפ"ז באמת לא נתפרש טעמא דצ"ש, והיינו דאחי ר"י לומר דאפשר להקדיש למטרת שקלים יותר ממחיה"ש, שהרי כשהוצרכו היו שוקלין דרכונות, והלכך השתא נמי יכול להקדיש יותר ממחיה"ש למטרת שקלים, ואה"נ דיצטרך מסירה לציבור כדאמר מנחות כ"א ב' לענין כהנים, אבל שייך להקדיש את כל מה שהפריש לאותה קדושה של שקלים, וכשישאר מותר יהא צדין מותר, ור"ש אהדר דמ"מ אין דעת המפריש לכך, דאין דעתו אלא להיות ידו שוה ליד כולן, והלכך ס"ל לב"ה דהמותר חולין.

במקצתן, ונכמו ככל שקל דמועלין צו אף במקצתו, אע"ג דלאחר התרומה הוא צדין שיירי הלשכה דהו' חולין, ואם נימא דלעולם אין מועלין במקצתן, אכתי יתכן נפקותא כמו שהעיר בני יוסף נ"י אם רשאי ליטול לחולין מקצת מן המעות עד שלא קרא שם מחה"ש למקצתו, דבאציא מהן שקלי י"ל דיכול ליטול מהן מקצת לחולין, ואח"כ יקרא שם מחה"ש לנותר, ואין כאן ספק מעילה, ונמיהו לבתחלה י"ל דרשאי להשאיר את הכל לאחריות עד שיצורר את המחיה"ש, אבל באלו לשקלי י"ל דאינו רשאי ליטול מהן לחולין ויש צו ספק מעילה עד לאחר שנטל מקצת וקרא עליהם שם מחה"ש, וכן פירש מש"כ הרמב"ם בפ"ג מה' שקלים הי"ב דבהפריש שני שקלים ונמצא שאינו חייב אלא אחד אם בזא"ז האחרון לא קידש ואם בצ"א האחד שקלים והאחד מותר שקלים, ולכאורה הול"ל והאחד חולין דהא מותר שקלים נמי חולין, ונכמ"ש הלח"מ פ"ה מפסח"מ ה"ג ודברי הכ"מ ז"ע, ועי' בנוסח שהציא הר"ש סירילא דדברי הראב"ד שם דנמי מצוה שפירש כונת הרמב"ם כהלח"מ, אבל לפ"ז ניחא דנפ"מ שאין השני נעשה מותר עד שיקדים לצרור את הקדוש.

ה) כבר נתבאר בתמורה ס"ד סק"ו דכל מותר קדוש מסבירא, דכשאיס מפרש מעות לחטאתו, סתמא מקדיש כל המעות אף שידוע שאפשר שיהיה צהן מותר, וכן גם כשדאי שיש צהן מותר, נמי הוא מקדיש צמוחלט כל המעות לדמי חטאת, ומה יעשה צמוחט הוא דבר המסור להלכה, וכן בקרא דיהידע כתיב כסף אשם וכסף חטאת, דזו הקדושה שעל המעות, וכן מצוה מהא דמחלקינן צמתניתין צין אם אמר אלו לחטאתי או שאמר שאציא מהן חטאתי, והיינו דכשאמר אלו לחטאתי נתכוין להקדיש כולם, משא"כ כשאמר שאציא מהן חטאתי, וכן טעמא דר"ש מה צין שקלים לחטאת הוא נמי טעם למה אין האדם מתכוין להקדיש את המותר גבי שקלים, ובחטאת מקדיש את המותר.

והנה המקדיש שתי חטאות לאחריות, אין השני שלא נתכפר צו צנידון מותר חטאת אם קדוש, שהרי הקדישו בהדיא, ומיהו דינו כמותר חטאת, ונראה דצמעות נמי משכח"ל שמפריש

(ו) חולין קל"ט א' דר"י אדר"י נמי ל"ק הא דאמר עלי הא דאמר הרי

זו, פרש"י דכיון דאמר עלי אע"ג דבי גזא דרחמנא הוא מ"מ לא קיים נדרו, וקשה דלפ"ז לא הול"ל אלא התם דאמר עלי, ומה ענין לסיים הא דאמר הרי זו, הרי אין חילוק לענין גזא דרחמנא בין אמר עלי לאמר הרי"ז, ובתרווייהו פטור משילוח משום דבגזא דרחמנא איתא, ונראה דמשום כך פירשו הרמב"ן והריטב"א דהשתא מפרשין דהא דמוקדשין פטורין משילוח בתרנגולת שמרדה לא מיתוקם אלא באמר הרי זו, אבל באמר עלי כיון דחייב באחריותה הרי כשמרדה נעשית הפקר ופקע הקדשה ומיחייבא בשילוח, ולהאמור נראה דאין דבריהם ז"ל אלא בתרנגולת שמרדה דלרצ בכל ענין פקע הקדשה, ולר"י אמרינן דרק זהרי עלי פקע הקדשה, אבל בנגנבו או שאבדו דזהביוט לא נפקא מרשותי' כש"כ דבהקדש לא נפקא מרשות הקדש, ועי' בחולין סכ"ז שנסתפקו צוה.

נראה דאמר הרי עלי מנה לצדק הבית והפריש מנה וצא אחר ומעל צו וינא לחולין, דנפטר הנודר אע"ג דלא צא ליד גזבר, שזה כאלו מכר הגזבר את המנה לאחר, דכבר ינא הנודר יד"ח כאלו צא ליד גזבר, וגדולה מזו מבואר בתו' הרא"ש בסוגיין דאמר עלי והפריש וחזר וחיללו דנמי נפטר מאחריותו, [וכ"נ לדעת תו' בסוגיין].

נראה דאמר הרי עלי מנה לצדק הבית והפרישו ונאבד או שנגנב דחייב להפריש אחר לר"י, הרי האחר קדוש בודאי כיון שזו מנחתו, ואע"ג דהראשון צי גזא דרחמנא, מ"מ כיון דנתחייב להביאו ליד גזבר, הרי הוא בחיובו, ואינו יכול להפרישו על תנאי שלא ימנא האבד, דא"כ לא נתן להקדש אפשרות שימוש בשני ולא ינא יד"ח, ולא שייך כאן הקדש טעות כעין דאמר צ"ק ק"י צ' במת, דהתם אס היה יודע שימות לא היה חייב להפריש, אבל כאן אפי' יודע שעתידי המנה להמנא, מ"מ כשהגיע הרגל הרי הוא חייב צבל תאחר, וחייב להפריש אחר, ואינו יכול לפדות את הראשון ע"י השני, דאבד וגנוב לאו ברשותו הוא לפדיון, והיינו מתני' רפ"ב דשקלים דנמנא או שהחזירו הגנבים אלו ואלו שקלים, הרי שלא יכול לפדות את הראשון בשני, [ואין לומר דמשום חיוב חומש לא עשה כן, דהא גבי מע"ש כתב הרמב"ם בפ"ה

שם אבל באומר אלו לשקלי כ"ע מודיי דהמותרן נדבה, והטעם כמ"כ לעיל דחזינן כאלו נטל חצי שקל וחזר ונטל חצי שקל ואמר אלו לשקלי.

שם אבל באומר אלו לשקלי כו"ע מודו שהמותרן חולין כו' מתניתא מסייע לר"ב כו' נחפרש לעיל סק"ג.

שם והא תנינן מותר שקלים חולין פתר לה במכנס פרוטרוט וכצ"ה כו', ואע"ג דסתמא קתני מותר שקלים, י"ל דלדידיה אלו לשקלי חשיב כמקדיש בזהב גס את המותר, ואינו ענין לדין מותר שהוא רק באירע שניתותר.

שם המפריש שנים וסבור שהוא חייב שנים כו' הפריש שנים וסבור שהוא חייב שנים כו' אלא רועה כו', בחטאת כשכלל שני זיתי חלב בהעלם אחד וסבור שהוא חייב שתי חטאות והפרישן, נתקדשו תרווייהו לחטאתו, כאלו הקדיש חטאת לחטאו וחזר והקדיש עוד חטאת לחטאו, ואף שהוא בטעות מ"מ צלא שאלה לא נפיק לחולין, ולגי' דידן קאמר דה"נ בשקלים כה"ג קדשו תרווייהו ואינו צדין מותר שקלים דהוי חולין, דהכא כהקדיש תרווייהו במתכוין, וכמ"כ לעיל דבנטל חצי שקל וחזר ונטל חצי שקל ואמר אלו לשקלי דתרווייהו קדשי ואינו ענין למותר שקלים, וכ"ה בראצ"ד פ"ג מה' שקלים הי"ב לפי הגירסא בדבריו שהביאו בשם הר"ש סירילאו וז"ל כתב הראצ"ד ז"ל צירושלמי לא אמרו כן אלא המותר לנדבה לפי שאינו כמו שהוא סבור שהוא חייב ואינו חייב או כמו שאמר הרי אלו לשקלי דלצ"ה מותרן חולין עכ"ל, ור"ל דהכא גס המותר קדוש, ונראה דרק במפריש שניהם צב"א קאמר אבל צא"ז הרי השני צדין סבור שהוא חייב ונמנא שאינו חייב דלא קידש, ומיהו דעת הרמב"ם שם דגם בהפריש צב"א נותן אחד לשקלו והשני מותר שקלים שהוא חולין, וכנראה היתה לו גי' אחרת ואולי כמו שהגיה הגר"א, ומדמה לה לאומר אלו לשקלי ותליא בפלוגתא דאמוראי אי צאלו לשקלי לצ"ה מותרן חולין, והרמב"ם שם בה"ג פסק דמותרן חולין, ולכך כתב כאן דהשני צדין מותר שקלים, [עי' לעיל סוסק"ד בטעמא שלא כתב דהמותר חולין בזהב], והיינו חולין וכמ"ש בלח"מ פ"ה מה' פסה"מ ה"ג וכמו שהבין הראצ"ד לגי' הנ"ל, ודלא כמ"ש בכ"מ.

מיני דמים, אפ"ה מותרה לנדבה, ואי הוי קמני סתם עו"י הו"א דוקא בזמן דגם מיני דמים בכלל, א"נ גם מותר מנחת חוטא של כהנים בכלל, אע"ג דאין ממנה לכהנים כלום, אפ"ה צמותה העור לכהנים, א"נ כיון דצקרבן עו"י אס הפריש מעות לצהמה והעני יציא עוף וישתמש צמותר וכן צהפריש לעוף והעני כמבואר צרמנצ"ס פ"ה מפה"מ ה"ט, הלכך שפיר ס"ד דגם צמותר מנחת חוטא שמת יוכל ליהנות, קמ"ל, ע"י מש"כ כריתות ס"י סק"ו, וצוה נמי ניחא דלא הו"מ למיתני סתם צמותר עו"י לנדבה, דהא צהעני מותרו חולין.

שם זה הכלל כל שהוא צא לשם חטאת כו', יש לעי' זה הכלל לאחיו מאי, ושמת לאחיו מותר מנחת קנאות כדאמר מנחות ד' א' צמותר נדבה, א"נ מותר פר העולה של ע"ז של ציצור, דאע"ג דעולה הוא כיון שצא משום חטא מותר נדבה, ומיהו צאל ציצור גם מותר עולה שהוא לעולה היינו לנדבה, דהוא קיץ המוצת, ושמת אס אינו לנדבה אינו משמש אלא לאלו שהוצרכו לכפר על ע"ז.

שם מותר עולה לעולה מותר מנחה למנחה, צמנחות ק"ח א' פרש"י דמוסיף עוד דמים ומציא מנחת נדבה, ומבואר דאף שהפריש הדמים למנחה זו יכול לשמש צהן למנחה אחרת, ומיהו מסתברא דרק לאותה מנחה כגון ממחצת למחצת וממרחשת למרחשת, אצל לא ממחצת למרחשת, ויש לעי' הרי שמת צעל המותר אס יכולים יורשיו לשמש צמעות המותר ולהוסיף עליהם ולהציא מנחה, וכסס שירשים מנחתו לכפרת קופיא כדאמר זבחים ה' ב', או"ד התם מנחת המת חשיבא, והכא כיון שהחי מוסיף ומציא חשיבא מנחת החי, ואח"ל דאין היורשים יכולים לצרף המותר למנחתם, א"כ צכה"ג מה דין המותר אס ירקב, או שילך לנדבה, וכן יש להסתפק צגר שמת והניח מותר עולה או מנחה, ועי' מש"כ צמנחות ס"א ס"ק י"ז י"ט.

שם אר"י כו' הפריש שקלו ומת א"ל יפלו לנדבה, נראה דהיינו צמת קודם שנתרמה התרומה, אצל אס נתרמה התרומה ואח"כ מת, יפול לשיירי הלשכה, ואפשר דגם צהפריש לאחר שנתרמה התרומה דנמי יפול לשיירי הלשכה, כיון שתורמין על העמיד לגבות, ואע"ג דאס לא מת היו מעותיו

ממע"ש הי"ג דהמחליף מעות צמעות אין זה דרך פדיון ואינו מוסיף חומש, ואס גם גצי הקדש כן תקשה אמאי אלו ואלו שקלים, הרי סתמא רצונו ליתן השני לשם פדיון, אלא ודאי אצוד וגנוב לאו צרשותו נינהו לפדיון אע"ג דצי גזא דרחמנא איתנהו, ועי' צ"ק ס"ט ב' אמר רצא אי לאו דאר"י כו' ר"מ כו'.

ומהא דלא פרכין עליה דר"ל ממתני' רפ"ב דשקלים דצי העיר שוקלין אחרים תחתיהם כדפרכין עליה צירושלמי שם, נראה דס"ל לגמ' דמודה ר"ל צשקלים דחייב להציאם לידי גוצר שיוכלו לשמש לקרבנות, ולא סגי צמה דאיתנהו צי גזא דרחמנא צכל מקום שהם.

ואפשר דהא דס"ל לצ"ש צפ"צ מ"ג צמותר שקלים לנדבה, ולחד מ"ד צירושלמי שם גם צ"ה מודים צאלו לשקלי צמותרן לנדבה, דכל זה משום דמשכח"ל שהיו שני שקלים קדושים צמוחלט צקדושת שקל, ע"י חיוב אחריות, והלכך אף צתחלת הקדשו שייך להקדיש מותר, אצל אס לא היה חיוב אחריות צשקלים י"ל דלא היה שייך שיקדוש המותר, ולר"ל צירושלמי צ"ל דכיון דצנשרף השקל שייך שתחול קדושת שקל על שקל נוסף, כמבואר צסוגיין דמודה ר"ל צמת השור ונפל הצית, הרי שייך להקדיש מותר לאחריות אס יכלה הראשון, וסגי צהכי להחיל קדושת מותר, וצ"ע.

(ז) פ"ב ה"ד מותר עשירית האיפה כו', מפרשין צגמ' דהיינו מותר מנחת חוטא, ונראה דאף למ"ד מותר עשירית האיפה של כה"ג לנדבה, דמ"מ מתני' צמותר מנחת חוטא מתפרשא, מדקמני עלה זה הכלל כל שהוא צא לשם חטאת כו', ומשמע דכולהו דרישא דכוותה נינהו, ואע"ג דמתחלה ס"ד צגמ' וכן צמנחות ק"ח א' לפירושי דמותר עשירית האיפה של כה"ג קאמר, מ"מ למסקנא נראה דלכו"ע צמנחת חוטא מיתוקמא, ויש לעי' מ"ש מנחת חוטא דנקט ולא קמני סתם מותר קרבן עולה ויורד, וי"ל דאס הוא עשיר והפריש מעות לחטאת הרי הוא צדין מותר חטאת, ואס הוא עני והפריש מעות לקינו, הרי הוא צדין מותר קנים, ואס הם מפורשים הרי מותר חטאת לנדבה ומותר עולה יקרב עולה, עי' יומא מ"א ב', אצל מותר מנחת חוטא צריך לפרש מה יעשה צה, ואפשר עוד דאיצטריך לאשמועינן אע"ג דאינה

בציבור, אע"ג דלא מצינו שלמים נדבצת ציבור, אבל
אם הפרישו מעות לכבשי עצרת וניתותו לא יוכל
לקנות בהן כבשים לשם כבשי עצרת לאחר עצרת,
דלא יתקדשו כלל, דא"ל להקדיש לכבשי עצרת
לאחר עצרת, ויש להסתפק מה יעשה במותר אם
לנדבה כמות שאר קרבנות ציבור, או שילכו לים
המלח, דשלמים לא מאלו ציבור, ובספר מקדש
דוד ס"ט נקט דמותר כבשי עצרת לשלמי נדבה,
ועל פי זה כתב ליישב מש"פ הרמב"ם בפ"ה
מפסח"מ ה"ח דמותר מנחת חוטא למנחת נדבה,
דמפרש כן במנחות ק"ח א' כמה שאמרו שם
דמותר מנחת חוטא נדבה, ודומיא לכבשי עצרת,
והדבר תימא דהתם בגמ' מבואר דלמ"ד מותר
מנחת חוטא נדבה הרי אחד מן השופרות שכתוב
עליו נדבה שימש למותר מנחת חוטא, וכבר
נתקשינו בדברי הרמב"ם במנחות ס"א צבוגיא שם.

(ט) פ"ב ה"ה מותר שצוים לשצוים מותר שצו
לאותו שצו כו'. נראה דאין
נפקותא בין מרובים ליחיד, אלא החילוק בין שצו
ידוע לשצוים שאינם ידועים, ואם גבו לשלשה
שצוים ידועים הרי המותר שלהם ויחלקוהו בין
שלשתן, ואם גבו לשצו סתם הרי המותר לשצוים,
וכ"ה בסנהדרין מ"ח א' כיצד גבו למתים סתם
זהו מותר המתים למתים גבו למת זה זהו מותר
המת ליורשיו, ומ"מ גם בגבו סתם ע"כ לפרש
שהיו שצוים מסוימים שמחמתן גבו, דאם גבו סתם
לפדיון שצוים, מה שיך לומר מותר שצוים
לשצוים, וכי מותר מנין, הרי הכל מיועד לפדיון
שצוים או לעניים או למתים, אלא ע"כ שהיה צורך
מיוחד וגבו מחמתו, אבל לא פירשו את הנצרכים
וגבו סתם והותירו על הצורך שגבו מחמתו, ונראה
דהעיקר תלוי בדעת הנוטנים, שאם הנוטנים נתנו
סתם לפדיון שצוים, הרי הוא דדין מותר שצוים
לשצוים, אבל אם הנוטנים נתנו מחמת ענין מיוחד
שהיה בשצוים שלפניהם, אפילו לא הכירום, אלא
שאמרו שיש שצו חסוד והגון במיוחד, הרי זה
כאותו שצו ומותר שלו, וכן בעני, ובמת, ומיהו
בסנהדרין מ"ח א' מוקי רבא פלוגמיהו דר"מ
ור"נ אי מחיל המת לזילותיה גבי יורשין, ולכאורה
מת שאין מכירין אותו הנוטנים אין לו זילותא, וע"כ
איירי במת שמכירין אותו, וא"כ דכוותה בשצו ועני
נמי יש לפרש במכירין, אבל מ"מ מסתברא דכל

הולכים על הקטבלאות לחזור ולשקול מהן עי' לעיל
סק"ב, מ"מ במת מסתבר דהולכין לשיירי הלשכה.
לקמן בסוגיין אמרינן דשלשה אמרו דבר אחד
חדא הא דהפריש שקלו ומת יפלו לנדבה,
ואידך הא דמותר עשירית האיפה של כה"ג יפול
לנדבה, ואידך דמותר נסכיו של נזיר יפלו לנדבה,
ולכאורה הא דמותר עשירית האיפה של כה"ג
לנדבה נראה דהוא מדאורייתא מדקרייה רחמנא
חטאת ביחזקאל כמ"ש רש"י במנחות שם, וגם מהא
דמאן דס"ל תרקב שם מפרש טעמיה מקרא דלא
איקרי חטאת, וכן מותר נסכים נמי מסתבר דהוא
מדאורייתא דהא הוקדשו המעות לדבר שכולו לגבוה
וא"כ דכוותה ראוי לפרש דגם הא דהפריש שקלו
ומת דיפול לנדבה, הוא ג"כ מדאורייתא, והוא
משום דעיקרו לקרבנות ציבור לעולה וחטאת, ויש
לעי' א"כ בנתן שקלו לשופר ומת כיצד יעשו הרי
שקל של נדבה מעורב בשקלים, וי"ל דהרי שקלים
רובן לשיירי הלשכה שהם חולין, וא"כ מתחלה ע"מ
כן הופרשו, וה"נ י"ל שלא הופרשו שיהיו לנדבה
אא"כ ימות עד שלא נתנו לשופר, אבל משנתנו
לשופר הרי הוא ככל השקלים, וכשאין תורמין על
המתים ממילא יחשב שקלו בשיירי הלשכה, [ועי'
תמורה ט"ו ז' הוריות ו' א' לענין מת אחד מן
התורמים דלא חשיבא חטאת שמתו בעליה].

שם מותר עשירית האיפה שלו כו', במנחות שם
אמרינן למ"ד יפלו לנדבה שתיקנו שופר
מיוחד לכך, ובפשוטו צ"ע דסתמא דמילתא לא
משכח"ל מותר בעשירית האיפה של כה"ג, שהרי
מנחתה בכל יום והנותר מהיום ישתמש בו למחר,
ורש"י במנחות שם פירש שאם הפריש מעות
לעשירית האיפה של היום וניתותו אינו יכול לשמש
בהם לעשירית האיפה של מחר, וגם לפ"ז עדיין
קשה דלמה זה יפריש מעות דוקא לשל היום כדי
להפסיד את המותר, ואף אם אירע לפעמים כן,
אבל למה לתקן שופר לכך, וצ"ע.

(ח) מנחות מ"ח א' כבשי עצרת ששחטן שלא
לשמן או ששחטן בין לפני
זמנן בין לאחר זמנן הדם יזרק והבשר יאכל כו',
נראה דהוא דין מיוחד בכבשי עצרת דתורת שלמים
עליהם, שהיא מותרת שנתקדש קדושת הגוף לכבשי
עצרת, מתכשר אם שחטוהו כדיעבד, כדין שלא
לשמן, וכשם דביחיד מותר שלמים לשלמים כן

שהמותר חולין, מ"מ לא נחא להו זהכי כיון
 שסתמא מדקדיקין שלא יהיה מותר, וכשיש הוא
 מועט, אבל כשנתברר דטעותא היא ואין לורך
 למעות למת, למה נמא דהסכימו שיהיו המעות
 ליורשים, ונראה דיש לפרש דלא היה כאן טעות
 מעין אונאה, אלא איירי דלאחר שגבו, ואפשר גם
 דאיירי לאחר שקצרוהו ממה שגבו, נתברר שיש
 לו מלוה ציד אחרים, או שנתברר עכשיו שמת
 מורישו במדה"י וכיו"ב, דאכתי למעשה עני היה
 בשעה שגבו בשבילו, אם כי לא צדין עני, וזה
 הוא דסבר ר"י למימר דיהא צדין מותר המת
 ליורשיו, דכשם שדעת הנותנים מסכמת שיהא
 המותר ליורשיו, ה"נ מסכימים דבכה"ג יקצר ממה
 שגבו, ומה שנתחדש לו ממון יהא ליורשיו, וכאילו
 נפלו לו הנכסים לאחר קצורה, והרי הוי ליה
 זילותא במה שגבו בשבילו ואחליה לזילותיה לגבי
 יורשין, ועי' צ"ק קי"ז ב' וכתו' שם דעשיר שהיה
 צידו כסף של פדיון שבויים והגיל עצמו צהן
 פטור, כיון דבאותה שעה לא הו"ל ממון אחר,
 ועי' מש"כ שם צ"ק סכ"ב.

בדין מת השבוי קודם שהספיקו לפדותו, כתב
 הרשב"א בתשובה הוצאה צ"י יו"ד סי'
 רנ"ג דדבר ברור הוא שהמעות ליורשים, דמשעה
 שגבו זכה בהן השבוי, והו"ל צדין מותר שבוי לשבוי
 ויורשיו מיני' קצוב, ושם הביא תשובת הרא"ש
 דס"ל דיש להחזיר המעות לנותנים, דאדעתא דהכי
 לא נתנו, והרי המעות לא ילאו מרשות הנותנים
 עד שתפדה, ומשמע דר"ל דלעולם אין דעת
 הנותנים לזכות את הכסף לשבוי, אלא שהכסף
 ישמש לשם פדיון, ולאחר שפדוהו ונשאר מותר
 דעתם לתת הכסף לשבוי, ואין השבוי זוכה בכסף
 עד שיצא לידו, ובגבאי נדקה שרשות צידם לשנות
 אם ראו לורך כדאיתא צירושלמי בסוגיין דרשאין
 לפדות שבוי בשבוי, ומשמע דאף בגבו לשבוי
 מסויים רשאים לשנות עי' להלן, וכ"מ בשו"ע יו"ד
 סי' רנ"ג ס"ו, ועי' ש"ך סי' רנ"ו סק"ו,
 [ובאחיעזר ח"ב סי' כ"ג], לפ"ז ע"כ שאינם
 מתכוונים לזכות לשבוי בגבייתם, אבל עובדא
 דהרא"ש שם איירי שהאמא גבתה לפדות את בתה,
 וזה לא מסתבר שיהא צידה לשנות, וא"כ בסתמא
 זכתה לבתה, ומשמע מדברי הרא"ש דאף בכה"ג
 לא זכתה לה והרי הכסף עדיין ברשות הנותנים

שהנותנים נותנים אדעתא דדבר מיוחד אין לשנות
 לסתם שבוי, ושמא נלמוד מזה דכל שמתייחסים למת
 מיוחד במעשים או בשאר מעלות, שוב איכא נמי
 זילותא לגביה אף שאין מכירין את שמו.

שם גבו לו בחזקת שאין לו ונמא שיש לו ר"י
 סבר מימר מותר המת ליורשיו כו', נראה
 דר"ל דלעולם כשיש מותר, הרי נמא דכשגבו מן
 האחרונים היה צדין גבו לו בחזקת שאין לו ונמא
 שיש לו, שהרי כבר היה לו די במה שגבו, ואפ"ה
 אמרינן דהמותר ליורשיו, וא"כ ה"נ כשמתחלה היה
 לו וגבו לו בחזקת שאין לו, וא"ל ר"א דחוטרא
 הגע עצמך דלא כוונן אלא ליה, כלומר דלא
 מסתבר שהנותנין נתנו המעות ליורשים כשאין
 המת צריך, ואהדר ליה ר"י אנא לא אמרית את
 מנן לך, כלומר לי אין הדבר פשוט ומנין לך.

ונראה לדקדק מהא דפשיט ר"י ממותר המת
 ליורשיו, ולא מרישא דמותר שבוי לאותו
 שבוי ומותר עני לאותו עני, דבשבוי ועני לא
 מיבעיא דפשיטא שאין נותנין להם, דהנותנין לא
 נתנו אלא לשבוי ולעני, אבל זה שיש לו לפדות
 עצמו לאו שבוי הוא, וזה שהוא עשיר ודאי לא
 נתכוונו להוסיף לו לעשירותו, ואסור להם לקבל
 דאונאה הוא, ואפילו אם נתנו להם מסתבר דחייבין
 להחזיר, ויחזרו המעות לנותנים, כיון שלא נתנו
 אלא לשבוי זה ולעני זה, אבל במת שהנידון משום
 שהוריש נכסים ליורשיו, בזה יש מקום לדון,
 דכשגבו לו, הרי הנותנים יקיימו בו מלות קצורה,
 ואף בזה משמע דר"י לא החליט בדבר אלא סבר
 מימר, ור"א דחוטרא פשיטא ליה דגם בזה אין
 נותנין לו, ואפשר דגם אם נתנו חוזרין וגובין
 מנכסיו לדידיה.

ובאמת עיקר הדבר דמדמה ר' ירמיה' נמא שיש
 לו למותר המת, צ"ע דהא אנו סהדי
 דאילו היו יודעים שיש לו שלא היו הנותנים נותנים
 כלום, ולא דמי למותר המת, דהתם סתמא אין
 גובין אלא כפי צרכו, ואם אירע שיש קצת מותר
 סתמא מוותרין הנותנים שיהא ליורשיו, דאם
 ינטרכו להחזיר לנותנים תהיה ההוצאה מרובה על
 המותר [כמ"ש הרא"ש בתשובה הוצאה צ"י יו"ד
 סי' רנ"ג], וגם אין לשמור למתים אחרים כיון
 שהמותר מועט ולא ניתנו המעות לכך, ואף שהיה
 ציד הגבאין לגבות כעין שאביא מהן חטאתי

לזה, אבל גבאין אף מחלוק לחלוק ומטלית לטלית
אין להם להחליף.

אם אספו מעות לצורך ריפוי של חולה והותירו
הרי הוא צדין מותר שצוי לאותו שצוי, וסתם
אוספים כהיום אינם פרנסים ואין להם רשות
לשנות, ואם אירע שנתרפא ולא הוטרפו למעות
נראה שהוא ג"כ צדין מותר, וכן בשצוי אם אירע
שברח או ששחררוהו, ולא מיבעיא לדעת הרשב"א
דגם צמת כבר זכה צמעות וינתנו ליורשיו, אלא
גם לדעת הרא"ש י"ל דעד כאן לא פליג הרא"ש
אלא צמת וכיו"ב, אבל כשהוא חי ונשחרר, הרי
המעות צדין מותר, והרי אם פדאוהו בדבר מועט,
ודאי המותר צדין מותר, וה"נ כששחררוהו בחנם,
ומ"מ צכה"ג ראוי לחולה לזכות את הנותנים וליתן
לצורך חולים אחרים, דבדאי רצונם כן.

סימן ד

(א) פ"ג דה"א בשלשה פרקים בשנה תורמין את
הלשכה בפרוס הפסח כו' בן עזאי
אומר בעשרים ותשעה באלול כו', בצבורות נ"ח א'
מפרשין פלוגתייהו דר"ע וכן עזאי אי אדר הסמוך
לניסן לעולם חסר, או דיימנין שהוא מלא, דר"ע
סבר דלעולם חסר הלכך קציע ליה זמן כ"ט באלול,
ור"ע סבר דיימנין שהוא מלא, והלכך דיימנין שהוא
כ"ט דיימנין שהוא בל', ולפ"ו מבואר דלר"ע נמי
תורמין את הלשכה ביום האחרון של אדר ויימנין
הוא כ"ט דיימנין שהוא בל', ור"ע דרמז"ס פ"ב
מה' שקלים ה"ה דפסק כר"ע וכתב דתורמין
באלול בייסוק, וזה' בכורות פ"ו ה"ח כתב דהגורן
הוא ביום אחרון של אדר, וכ"כ שם דהגורן של
תשרי הוא ביום האחרון של אלול, וזה' שקלים שם
כתב דזמן התרומה הוא בדר"ח תשרי קודם יו"ט
או אחריו, ובאמת כיון דניסן כבר נריכס שיהיו
כל הקרבנות מן החדש, הרי ראוי היה להקדים
ולתרום ביום אחרון של אדר, שכבר יהיו השקלים
מוזמנים למזותן, וכ"מ קצת לשון המשנה בפ"ד
ה"ג אם בא החדש בזמן לוקחין אותה מן החדשה,
ופירש בטו"א ר"ה ז' על פי הירושלמי רפ"ג
דר"ה דר"ל אם נתקדש יום ל', ומשמע דהחדשה
כבר קיימת, מדלא קתני דתורמין ולוקחין אותה
מן החדשה, וכן צמתינתין לא קתני דהקדימו לכ"ט
באלול משום דאחד בתשרי הוא יו"ט אלא לר"א

עד שיפדוהו, והתם באמת נזכר שהיה הכסף מונח
ביד נאמן, ואפשר שהיה הדבר מחמת ציווי
הנותנים, וא"כ ע"כ שלא נתכוונו לזכות לבת.

בבהגר"א שם ס"ק י"ד תמך דעת הרא"ש
מהא דאמרינן בסוגיין דגבו בחזקת
שאין לו ונמצא שיש לו, דמסיק ר"א דחוטרא דלא
נתכוונו אלא לו, ולא זכו יורשיו, ומשמע דס"ל דזו
מסקנא דירושלמי ואע"ג דר"י משמע שלא קיבל
ממנו, ומ"מ עיקר הדבר נ"ע מה ראה מזה
לנידון הרא"ש, הרי בכלן טעות הוי דנתצרר שלא
היה צריך, וצכה"ג שפיר לא נתכוונו לזכותו, אבל
בנידון הרא"ש, הרי בשעה שגבו בשבילה עדיין
כשרה היתה ובה פדיון, ושפיר י"ל דעת הרשב"א
שמשתע גבייה זכה השצוי.

יש לעי' אם גם בגבו לעני דעת הרא"ש שלא זכו
לו עד שיצא לידו, או דעני שאני, ורק בשצוי
קאמר.

שם בירושלמי תני אין פודין שצוי בשצוי ואין גובין
טלית בטלית ואין ממחין ביד פרנסים לכך,
פשטא מתפרש שאם גבו לשם שצוי מסויים אין
משנין ליתן המעות לשצוי אחר, ומ"מ אין ממחין
בזיד הפרנסים לכך, שאם רצו לשנות משנין,
ולכאורה תמוה הרי מיד עם גבייתם זכו המעות
לאותו שצוי, וכמבואר בתשו' הרשב"א שצ"י הנ"ל
דצמת זכו בהם יורשיו, וא"כ אמאי אין ממחין ביד
הפרנסים לכך, ונראה לפרש דאירי צפרנסים
שמתחלה דעתם שיהיו רשאים לשנות, והלכך אין
זוכין את המעות לאותו שצוי כלל, ונ"ל דצכה"ג
שהפרנסים נוהגים כך, הרי גם הנותנים כשנותנים
לאותו שצוי ולאותו עני דעתם דמ"מ אם יראו
הפרנסים צורך לשנות שיהיו רשאים, דודאי אין
הפרנסים רשאים לעצור על דעתם של הנותנים,
[ועי' בתשו' אחיעזר ח"ב סכ"ג], ואם כשנטלו מן
הנותנים היה דעתם שלא לשנות, כבר זכה השצוי
והעני ושזב אינם רשאים לשנות.

הא דאין גובין טלית בטלית היינו דאם גבו לטלית
כזה לא יחליפו לטלית אחר, [ובתוספתא
גרסינן אין פודין טלית בטלית], וכההוא דאמרו
צ"מ ע"ח ב' הנותן דינר לעני ליקח לו טלית לא
יקח צו חלוק, והתם שנותן לעני עצמו מסתבר
דמחלוק לחלוק רשאי להחליף דאין לנותן קפידא

גרנות של מעשר בהמה, תדע דהא בעשרים ותשעה באב דקאמר ב"ע ודאי לא קאי אתרומה.

מש"כ הרמב"ם לפי שיטתו דזמן תרומה שלישית היא בא' תשרי שאם ראו מאחרין לאחר יו"ט הוא מסביר דאין צוה ענין דוקא להקדים, דכל הג' תרומות הם לעשות פומבי לדבר כדאמר פ"א ה"א, ולדעת תו' והרא"ש י"ל דהוא גם כדי לתרום משל המאחרים עי"ש צירושלמי, והסמיכות לרגלים שבג"א מצויין צירושלים, וכלל אופן אין חייבין להתחיל מיד להשתמש מן התרומה השלישית, ומה דלענין מעשר בהמה תנן במתני' שהיו מקדימין יפה העיר בני יוסף נ"י דהוא משום דבהגיע א' תשרי הרי נאסרו לשחוט עד שיעשרו דזהו ענין הגורן, ושפיר הקדימו כדי שצ"ה כבר יוכלו להשתמש בבהמות, משא"כ לענין התרומה שפיר אפשר גם לאחר, ובתוספתא פ"א דמגילה והובאה ברי"ף וברא"ש שם איתא דתרומת שקלים מקדימין ולא מאחרין, ומתפרש כשאירע זמן התרומה בשבת, ואפשר דרק בניסן קאמר ומשום דנריך להביא מן החדש, א"כ אף באינך אם אירע בשבת, אבל ר"ה לדעת הרמב"ם שזהו עיקר זמנו שפיר י"ל דאפשר מיד אחר יו"ט ויחשב זמנו.

ב) שם ה"ב בשלש קופות כו', נראה דשיערו כמה מעות נריך לדברים הנקנים מתרומת הלשכה מתשרי עד ניסן לפי מחנית השקל ששוקלין, ועל פי זה קבעו את מספר הקופות וגדלן, ולפי שהיה אפשר להגדיל הקופות ולמעט במספרן או להקטין ולהוסיף במספרן, לזה אהני הך אסמכתא דפ"ב ה"ג דילפינן משם לשלש, ומשום כך בחרו שלש קופות של שלש סאין, והשוו כל התרומות זל"ז אע"ג דבין פסח לעצרת לא הוצרכו כ"כ וכן מעצרת לחג, ומיהו גם ניתוסף זה שהשלישית היו זה מטבעות של זה כדאמרינן בה"ג שהיתה עשירה שכולן.

שם ר' ישמעאל אומר יומית כחוב עליהן כו', אפשר דס"ל שאין לשמש באותיות של לשון הקודש לשם מספרים בעלמא, עי' יו"ד סי' רפ"ד ס"ב בהגה"ה בשם רי"ו ועי"ש ברי"ו נ"ב ח"א.

שם אין התורם נכנס לא צפרגוד כו', על כרחך היה נכנס יחידי ונועל הדלת אחריו, שאם לא כן הרי היו יכולים להסתכל דרך הדלת הפתוחה, ולא נתפרש הטעם, וצ"פ הנדמ"ח ע"ש ה"ר

ור"ש דאמרי שתי שבתות כדאמרינן בצבורות שם דלדידהו היו זמנו ציו"ט, משמע דלר"ע זמנו קודם יו"ט, אח"כ ראיתי בתו"ט שכבר הקשה על סתירת דברי הרמב"ם הנ"ל.

הא דאמרינן בריש מילתין דמשמיעין על השקלים באחד באדר כדי שתתרם התרומה החדשה באחד בניסן, אפשר דנקטו כר"א ור"ש, [דמסתברא דגם לענין תרומה סברי בא' בניסן, כיון דלית להו כלל ענין פרום, דהא סברי שואלין ודורשין ב' שבתות כדאמר בצבורות שם], ויותר נראה דלפי דמין הדין נריך להביא מן התרומה החדשה באחד בניסן לפיכך מיחסים התרומה לאחד בניסן אע"ג שמקדימין אותה שכבר תהיה התרומה מורמת באחד בניסן, [וכן הא דתניא ר"ה ז' א' דאחד בניסן ר"ה לתרומת שקלים, היינו נמי דנריך להביא מן החדש, תדע דהא לא חשיב פרום עצרת וחג], וכן מה שאמרו שם דציוס שהוקם המשכן נתרמה התרומה, י"ל דאכתי לא תיקנו הא דצפרוס הפסח, דתקנה מאוחרת הואי, ולכך לא תרמו אלא באחד בניסן שכבר הוצרכו להביא הקרבנות מן החדש.

מה שפסק הרמב"ם כר"ע, אע"ג דר"א ור"ש פליגי עליה, הוא משום דטעמייהו לפי דס"ל דשואלין ודורשין בהלכות החג שתי שבתות קודם החג, ואנן קיי"ל דשואלין ודורשין ל' יום קודם החג, ברם זהא דפסק בה' צבורות שם גם דקודם עצרת הגורן הוא ט"ו יום לפניו, צוה יש מקום לדון דהא זהו נידון לעצמו כדי שיהיו בהמות מצויין לעולי רגלים כדאמר בצבורות שם, וצוה שוין בן עזאי ור"א ור"ש, דזמנו בא' בסיון ואין הלכה כר"ע מחזיריו, ואי פליגי נמי לענין זמן התרומה, הרי גם צוה ראוי למיפסק כוותיהו, ואמנם בתו' קדושין נ"ד א' כתבו דפרוס עצרת היינו א' בסיון, אם כי דצריהם ז"ע דלכו"ע פרום עצרת היינו ט"ו יום קודם לעצרת, והני דסברי א' סיון לית להו פרום כמ"ש רש"י בצבורות שם, גם בעיקר הדבר לא מנאנו טעם לאחר התרומה של עצרת עד א' בסיון, דטעם שאמרו בצבורות שם הוא רק לענין מעשר בהמה, שיהיו בהמות מצויין לעולי רגלים, אבל לענין התרומה לעולם הענין בסמוך לרגלים, ויש להשוות כל הרגלים צוה, ומה שנשנו הדברים במתני' דשקלים, הוא אגב דאר"ע והם

משולם פירש מה שאמרו בגמ' מפני הצרכה, דמשום שאין הצרכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, הלכך היה נכנס יחידי, וזה גם טעם לנעילת הדלת.

שם גמ' תני מדצרינן היו עמו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא וימלא פומי מוי אר"ת מפני הצרכה, המפרשים פירשו דפריך למה היו מדצרינן עמו הרי היה אפשר שימלא פיו מים ויציאתו ירוקן המים ומוזה יתצטר שלא פתח פיו בפנים להכניס לתוכו מעות, והדברים קשים דהא כיון דסגי במה שמדצרים עמו, מה מקום לחייבו למלא פיו מים, שזה מכביד ביותר דכרגיל אדם נושם גם דרך פיו, ועוד דגם זה אינו מבטיח שלא יתחבץ מטבע לפיו עם המים, וצירושלמי הנדמ"ח עם פ"י ה"ר משולם פירש שמדצרים עמו שלא ימלא פיו במעות, ופריך מאי כלומר למה הוצרכו לכך, שיסתכלו עליו בשעה שתורם, ומשני מפני הצרכה שאינה שולטת אלא בדבר הסמוי מן העין, ולפ"ז אין מכאן מקור שהתורם מצריך על התרומה.

שם ה"ג של בית ר"ג נכנס ושקלו צין אצבעותיו כו', לפי מה שנתבאר שמנעו כל אדם מלהכנס, יש לפרש דהא דקתני דשקלו צין אצבעותיו בא לומר שנכנס כששקלו מוכן וזרקו מיד לפני התורם ויאל.

ג) שם גמ' שלמו שלשתן חוזר ושוקל, בתו' קדושין נ"ד א' הגירסא חוזר ותורם, ופירשו דכשכלו כל הקופות של ג' התרומות ועדיין לא הגיע ניסן, חוזרים ותורמים מן השקלים שצוּפּר שהגיעו לאחר התרומה האחרונה, ומסתברא דבזה גם ר"מ מודה, דהני שקלים חדתין שעדיין לא תרמו מהן לא גריעי משיירי הלשכה ועדיפי מינייהו, ולמה זה לא יתרום מהם, וכן בתו' שם כתבו ור"מ סבר יקח מן השיריים ומאותן שצאו אחר שכלו שלשה פרקי התרומה דהיינו צין סוכות לניסן, וא"כ צריך לפרש פלוגתא דר"מ בזמן שכבר כלו גם השקלים שהגיעו אחר סוכות, דס"ל לר"מ דחוזרין לשיריים, ומשמע דת"ק סבר דאין חוזרין לשיריים, אלא חוזרין ושוקלין כל ישראל פעם נוספת, וצ"ע מ"ט דת"ק הרי שיירי הלשכה תחלתן לצורך הקרבנות, אלא דכשצברו שיש בהן מותר עשאוּם שיריים, והרי אם היו יודעים בתחלה שהקופות לא יספיקו, היו תורמים יותר מג' קופות של ג' סאין,

וא"כ השתא נמי למה לא יקחו מן השיריים, ואפשר דמיד לאחר התרומה השלישית כבר התחילו לשמש בשיריים לצרכי העיר, ואם היה באפשר עדיין לשמש בהם לקרבנות היה צהן מעילה כדאמר קדושין שם לר"מ ועי"ש בתו', והלכך הוצרכו להחליט שלא ישמשו משיירי הלשכה לקרבנות, ואם יחסר יגזו להן בתחלה, וצ"ע ברמב"ם שפסק בפ"ב משקלים ה"ו דשלמו שלשתן לוקחים משיירי הלשכה, ופסק בפ"ו מה' מעילה ה"ג שאין מועלין בשיריי הלשכה, וגראה דס"ל להרמב"ם דלשון חוזר ותורם כג' תו', וכ"ה לשון הרמב"ם, [או חוזר ושוקל כג' דידן], לא מתפרש דמגבין להם בתחלה, דא"כ הול"ל חוזרין כל ישראל ושוקלין פעם נוספת, ולשון חוזר ותורם וחוזר ושוקל מתפרש שהגוצר עושה כן, ולדעת הרמב"ם בקופות הרי אין צלל שקלים שהגיעו אחר התרומות בנפרד, דכל השקלים ניתנים לשיריים מיד אחר א' ניסן שבו גמרו את התרומה כולה, וא"כ ע"כ דתורם מן השיריים קאמר, ויש לפרש דאיכא צין ת"ק לר"מ, דלת"ק שהשיריים חולין צריך לתרום ולהקדישם לשקלים, ואח"כ יקנו מהם קרבנות הניצור, משא"כ לר"מ שהם קדושים מתחלתן אין צריך להרים, ולוקח מהם בדרך שהיה לוקח מן התרומה, והלכך שפיר פסק הרמב"ם כת"ק דבשלמו הקופות חוזר ותורם מן השיריים, ומ"מ צדין השיריים לא קיי"ל כר"מ דמועלין בהם דכולה מכילתין דאין מועלין בשיריים אלא לר"מ.

ובאמת דאף לפי תו' בקופות נמי אפשר לפרש כן, וימא' דלאחר ר"ה כבר אין מאי שיציאו שקלים דכל השוקלים כבר הספיקו להגיע עד ר"ה, ורק בודדים יתכן שיציאו אח"כ, וגם יתכן שאין משהין אותם בשופר, ומיד שהגיעו נותנין אותם עם השיריים, והלכך אין לפרש חוזר ותורם מן החדתין שהגיעו אחר ר"ה, ומתפרש חוזר ותורם משיירי הלשכה, ופליגי אר"מ דלדידהו צריך התורם להקדישן לשם שקלים, משא"כ לר"מ שא"ל לתרום אלא נוטל מהן כפי הצורך, בדרך שנוטל מן התרומה.

במה שלא הזכירו בסוגיא דקדושין אי חוזרין ותורמין משיירי הלשכה, וסתמו דלר"מ מועלין בעתיקין לפי שמועלין בשיריי הלשכה, וכן ברייתא דאבני ירושלים שנשרו מועלין בהן, היה משמע דתלמודן ס"ל דהיינו טעמא דמועלין בשיריי

שהרי יכול לתרום בשעה אחרונה של יום כ"ט, וצטו"א שם כתב דעיקר החידוש הוא דאם לאו מן הישנה, דהיינו שאם בא להקטיר את הקטורת עד שלא קידשו צ"ד את החודש, הרי לוקחה מן הישנה, אע"ג דקרוז הדבר שיצאו עדים ויקדשו את החדש ונמצא שכבר היה ר"ת, ועי"ש שנתקשה בטעם הדבר, אמאי לא ניזל בתר רוצא, כדאמר בירושלמי רפ"ג דר"ה דמעולם לא נתעבר ניסן, ושמא יתכן לפרש דאם בא החדש בזמנו ר"ל אם ראו את הלבנה בזמנה, לוקחין אותה מן החדשה, ואע"פ שמקטירין אותה קודם שקידשו צ"ד את החודש, דסתמא דמילתא עתידין העדים לבא ויתברר שהיום ר"ת, ואם לאו שלא בא החדש בזמנו, ר"ל שלא ראו את הלבנה בזמנה דהיינו כליל ל', בזה מביאין מן הישנה, ולפ"ז גם תמידין יציאו מן החדשה כל שראו את הלבנה בזמנה, אע"ג דשיר של יום אין אומרים בשחרית של ר"ח כדאמר ר"ה ל' ב', ויהיה אפשר לתלות הדבר אם היה אפשר לראות את הלבנה, אבל לפ"ז בידעו שאין עתידין לראותה, אמאי חיללו את הקטורת של יום ל' שצריכים עכשיו לחזור ולקחה מן הישנה, הרי היו יכולים להשאירה, ולכן יש לפרש דאם בא החדש בזמנו היינו אם ראו את הלבנה כליל ל'. — ולהאמור אשמועינן נמי התנא בזה דלכתחלה מחליין את הקטורת שיטאר אחר כ"ט באדר, ורק אם יתברר שא"ל לעשות ר"ח ביום ל', אז יחזרו ויקחו את המנה של יום ל' מהתרומה הישנה.

(ה) פ"ד ה"ד המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות הציבור ינתנו לאומנין בשכרן דר"ע כו', יש לעיין בשלמא לאוקימתא דרב אושעיא כריתות ו' א' דאירי שהאומנים שניתנה להם הקטורת הם הקדישוה, שפיר אמרינן דחזירין ונותנין אותה להם, כדי שיקנו אותה מהם מהתרומה החדשה, כדרך שהיו עתידים לעשות אם לא היו מקדישים אותה, וומסתברא דלאומני בנין נותנים אותה עכשיו, דהא קדושה בקדושת דק הבית, וצריך שתחלל קדושתה על מלאכת הבנין, אבל למאי דמסיק רב יוסף בכריתות שם דאירי באחד מסממני הקטורת, א"כ מה ענין לאומנין, הרי כדרך שימכרו כל הנכסים שהקדיש, ה"נ ימכרו המין הזה שהוא אחד מן הסממנים למי שיסכים לקנותו, והדמים ישמשו

הלשכה משום דהמעות קדושים דגם ירושלים קודש, ולא משום דעלולין לחזור ולתרום מהם, ולעולם אין תורמין מעתיקין ואפ"ה מועלין בהם, וכבר הזכיר מרן זללה"ה אפשרות זו במנחות סי' כ"ח סק"ג ט', ועי"ש באורך בכל הסוגיא, ולא קאימנא האידנא בעיון בסוגיא זו.

(ד) פ"ד ה"ג ואם בא חדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה ואם לאו מן הישנה, מה שפירשו דר"ל אם הביאו שקלים לתרומה חדשה, קשה דכינא יתכן שלא הביאו ומה הספק בזה, אבל כבר הביא הטו"א ר"ה ז' א' מן הירושלמי רפ"ג דר"ה דשם מבואר דר"ל אם כבר קידשו צ"ד את החדש בזמנו דהיינו ביום ל' דאדר לוקחין אותה מן התרומה החדשה, ואם לא באו עדים עדיין ולא קידשוהו צ"ד לוקחין אותה מן הישנה.

ועיין צטו"א שם שהאריך לדון כינא עשו בתמיד של שחר בל' באדר כשעדיין לא ידעו אם יצאו עדים ויתקדש היום וצריכים להביא מן החדשה, או שלא יצאו, ויש להקריבו מן הישנה, ולכאורה יכלו ליקח את התמיד בהקפה ואם יתקדש החדש ישלמו מן החדשה ואם לאו ישלמו מן הישנה, אם הקדש מתחלל על החוב, [עי' תו' הרא"ש שבעות י' ב' שהקשה כיו"צ צמ"פ רש"י שם שנשארים ארבעה טלאים מן הישנה, והקשה הרא"ש אמאי לא לקחוס בהקפה וישלמו בעדס לאחר שתתרם התרומה בניסן עי"ש], וכן היה אפשר למנא מי שיסכים לגדב ולמסור לציבור, וסתמא דמילתא מסירתו לציבור היינו שיהא כדונו, וכשימסור לציבור בל' אדר, הרי אם יתקדש היום תהא מסירתו כתרומה חדשה, ואם לא יתקדש היום הרי מסירתו כתרומה ישנה, אבל מסתימת הדברים לא משמע שעשו כן, גם יתכן שבשעת הקרבת התמיד כבר צריך לדעת אם הוא מן הישנה או מן החדשה.

עיקר הא דאם בא חדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה ואם לאו מן הישנה, יש לדעת מאי אחי לאשמועינן, דאם בא לומר דמר"ח ניסן לוקחים מן החדשה, הרי לא נזכר במתני' דבחדש ניסן קאמר, וע"כ דזה ידוע דתרומה חדשה מתחילה בניסן, מדתנן דתורמין את הלשכה בפרוס הפסח, וא"כ הרי פשיטא דמר"ח יש ליקח מן החדשה, ואף אי פרוס הפסח היינו כ"ט באדר, נמי י"ל דמזה מובן דמשם ואילך צריך מן החדשה,

שהם חולין, או שאחרים מתנדבין מעות להקדש שלא יוקדשו עדיין, והרי המעות חולין ציד הקדש, ומחללין את הקטורת עליהן, ושוב נותנים את הקטורת לאומנין כמתן שכרן [ומסתברא ללאומני בנין נותנין שהמעות שעליהן נתחללה הקטורת היו בשבילן], וחוזרין ולוקחין מהן מתרומה חדשה.

ומשמע דלכו"ע אי אפשר לומר שמעות תרומת הלשכה יתחללו על מותר הקטורת שהוקדש לצדק הצית, ושקדושת צדק הצית שבקטורת תתחלל על מעות תרומת הלשכה, דכיון ששניהם קודש א"א שיתחללו זע"ו.

(ו) מעילה י"ד א' אמר שמואל צוין בחול ואח"כ מקדישין מ"ט מאן דמתנדב מעות מקדש להו כו' ויהיז להו לאומנין בשכרן, עיקר מימרא דשמואל דאע"ג דקיי"ל דהקדש צדק הצית נותנין לאומנין בשכרן כדחנן תמורה ל"א ב', מ"מ למעשה לא נהגו כן שלא יבא הדבר לזלוזל דהקדש, שמקבלין מעות הקדש שכל אדם מועל בהן והם ישתמשו בהם לכל צרכיהם, והלכך אין נותנין מעות צדק הצית לאומנין עד שיתללו, ולכך צוין בחול ואח"כ מחללין מעות צדק הצית על הצוין ונותנין אותם לאומנים בשכרן, ונראה דבכלל זה דגם אומנים שלא קנו בשבח מלאכתם נמי אין נותנים להם מעות צדק הצית עד שיתללו, ואפשר דמחללים על הצוין כפי שזיו שהוא יותר ממה שצריכים לשלם לבעלי האבנים והפועלים, ונשארין מעות חולין ציד הגזבר בשביל פועלים שאין קוניהן שבה פעולתם, או שאחרים מתנדבים כן, וכמ"ש תו' תמורה שם אם לא היו ראשין לתת מעות צדק הצית למלאכה, דאם איתא שיש אומנין שנותנים להם מעות צדק הצית בשכרן, א"כ מה היתרון שלמקצת אומנים אין נותנים, אלא ודאי לכולם אין נותנין ול"ד למעות תרומת הלשכה שתחלת נתינתן גם לדייני גזירות ולמלמדי קמיעה ולמפטמי קטורת ואופים לחה"פ וכמ"ש תו'. — וא"ת תקשה לשמואל מהא דאר"ע צפ"ד דשקלים ה"ד המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויים לק"צ דינתנו לאומנין בשכרן, אלמא לא חיישינן לחלל הקדש על המלאכה, וי"ל דשאני התם דהנידון במאורע מיוחד, ובקטורת שאין למקדיש מה לעשות בהן, ונותנים לו רק ע"מ לחזור וליקחם ממנו, הלכך שפיר אוקמוה אדינא.

לצדק הצית, וצ"ל לכל סממני הקטורת קשה להשיגם, והלכך נותנים אותו לאחד מן האומנים שיודע שהוא צריך להחזירם, א"נ כי היכי דיינות ושמיים תנן בסיפא דימכרו לצרכי אותו המין, והיינו שנתמכרים לשמש כקרבן וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מערכין ה"ח, והטעם משום דכל הראוי למוצא אמרינן דדעתו דהקדשו שימש למוצא, הלכך גם אחד מסממני הקטורת דעתו דהקדשו שימש למוצא, והלכך אינו נמכר לחולין.

בפשוטו אית לן למינקט כר"ע דהקדש מתחלל על המלאכה, דהלכה כר"ע מחזירו, וגם סתם מתני' בתמורה ל"א ב' דהקדש צדק הצית נותנין לאומנין בשכרן, ובגמ' שם מפרשין טעמא מקרא, ומתני' דמותר הקטורת מודה דה"ר כמ"ש תו' שזעות י' ב' דקטורת לציבור אין נותנין בשכרן, ואף לר' אושעיא כריתות ו' א' דגם ר"ע איירי בקטורת לציבור שאני התם שכבר נפדית וניתנה לאומנין והם הקדישוה לצדק הצית, וגם חזרת לציבור, וכן נראה ממה שקבע התנא דברי ר"ע לבתר מתני' דמותר הקטורת, ולא משמע דהוי סתם ואח"כ מחלוקת, אבל הרמב"ם צפ"ח מה' מעילה ה"ג פסק דאין הקדש מתחלל על המלאכה, ובפיה"מ משמע דטעמו משום דסבר דר"ע פליג אמתני' דמותר הקטורת, ולפ"ז לדעת תו' הלכה כר"ע.

שם א"ל בן עזאי אינה היא המדה אלא מפרישין מהן שכר האומנים ומחללין אותה כו', במותר הקטורת מפרישין שכר האומנים מתרומת הלשכה והמעות נעשין חולין, וכמו שנותנים לדייני גזירות ומלמדי קמיעה, ובתו' שזעות י' ב' דנו אם המעות נעשין חולין מיד דהפרשתם לשכר האומנים או דרק לאחר שזיכו המעות לאומנים ע"י אחר, ואפשר לפרש גם כאן לזן עזאי דחוזרים ומפרישים מעות מתרומת הלשכה עבור אומני הקטורת, והמעות נעשים חולין, ואח"כ מחללין את קדושת צדק הצית שבקטורת על מעות החולין, ואח"כ שוב יתנו את הקטורת לאומנים כמתן שכרן כשיעור המעות שהקטורת נתחללה עליהן, ויחזרו לקנותה מהם מתרומה חדשה, ויתכן לפרש כמ"פ רש"י במעילה י"ד ב' דהקדש מחלל קימעה קימעה מעות צדק הצית על כל מה שהאומנים משביחין בצוין, ונמצא שיש תחת יד הגזברין מעות הקדש

קיצלו שכרן, וממילא גם לא שייך לומר שקיצלו מעות הקדש ונתחללו על המלאכה, שזה יתכן רק בקבלת שכרן, מלבד דהא שמואל קאמר שלא נהגו כן, וגם מחני' בן עזאי נמי אמרה במקדיש נכסיו, וב"ע הא ס"ל דאין הקדש מתחלל על המלאכה כדאמר צירושלמי.

והנה מבואר בסוגיין דהנך אומנים אומני בנין נינהו, ולא מפטמי הקטורת, ואפשר דהוא משום דמפטמי הקטורת היו מפטמים בתחלת ניסן לכל השנה, ולא מסתבר שעיכבו משכרן עד סוף השנה, כשהיו צריכים לחלל את המותר, א"נ כמ"כ מרן זללה"ה דע"כ סוגיין אמחני' במקדיש נכסיו קאי מדפריך דליחליה אבנין, ומשמע דהקטורת נמי בקדושת בנין איירי דהיינו בדק הבית, דאם הקטורת היא מתרומת הלשכה, איך אפשר לחללה על הבנין שהוא בדק הבית, ואין לומר שיחזור ויפדנה, דהא הקדש אין מתחלל על הקרקע, ורק כשצא לקנות קרקע שפיר גם הקדש קונה, ע"י תו' עירובין ל"א ב', וע"כ דגמ' סמכה אמחני' דב"ע.

וא"ת ואי אמחני' דב"ע קיימינן, א"כ מאי פריך לשמואל הרי לב"ע כו"ע מודו דס"ל דאין הקדש מתחלל על המלאכה, וע"כ דבנין בחול ואח"כ מקדישין, ותקשה לכו"ע דליחליה אבנין, וי"ל דאי לאו דשמואל י"ל דלב"ע בונין בקודש והאבנים מתקדשים בקנייתם ממעות בדק הבית, ושכר האומנים ישלמו ממה שמתנדבים לצורך האומנים, וא"כ א"א לחלל על הבנין, וכן מבואר ברמב"ם שפסק בפ"ח ממעילה ה"ג דאין הקדש מתחלל על המלאכה, וזה"ד שם כתב דבנין בחול משום טעמיה דר"פ, אבל לשמואל דאמר דבנין בחול ומחללין עליו, לדידה שפיר איכא למיפרך דליחליה אבנין.

והא דפריך דליחליה אבנין, היינו שיחלל הקטורת על הבנין, ולמה הוצרכו לחפש מעות האומנין ולחלל עליהם ואח"כ יצטרכו לשוץ ולבקש כיצד לחלל מעות האומנין, הרי יכלו לחלל את הקטורת [שצעליו הקדישוהו לבדק הבית] מיד על הבנין ושוץ לא יצטרכו לחללו, ויוכלו לתת לאומנין ולחזור וליקחו מהם, [מתרומה חדשה לר"א כריתות ו' א'], ומוקי לה דליכא בנין, ושכר האומנים ש"א א לחלל שכרן על המלאכה, יתנו להם ממה שאחרים

שם ב' מיתבי מותר הקטורת מה היו עושין בו היו מפרשין (ממנה) שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן כו', יש לפרש שהיו מעות כפי ערך שכר האומנים שהם חולין ושמייחדם לאומנים ושמחללים עליהם את הקטורת, ואח"כ נותנים את הקטורת לאומנים בשכרן וחוזרים ולוקחים אותה מהם מתרומה חדשה, ונהגו כן דהכי לניעא מילתא טפי מלמכור את הקטורת לאדם מן השוק, משא"כ האומנים כאילו הם גוצים את הקטורת בשכרן, וכן לא רצו לחלל את הקטורת על מעות חולין שציד הגזר, [דלעולם יתכן שיהיו מעות חולין ששייכים להקדש, שהרי כשמחללן על הבנין הרי המעות חולין ציד הגזר], דכעין הערמה הוא שמחליף ברשותו ממעות אלו לאלו ולא מינכרא תרומה חדשה, ע"י תו'.

והנה לא נזכר בגמ' מעות החולין שכנגד שכר האומנים שמחללים עליהם את הקטורת מהיכן הגיעו, ויתכן שהאומנים עצמם נותנים מעותיהם לכן, כיון שאח"כ יחזור הקדש ויפדה אותם מהם, ואין מפסידים כלום, וכן יתכן שהגזר מלוה להם או השולחני, וכמ"ש הרמב"ן והרשב"א והריטב"א שבעות י' ב', [והציאו שכ"ה צירושלמי שקלים פ"ד ה"ג דמציאין מעות חולין ומחללין עליהם את הקטורת ע"י"ש וע"י"ש צירושלמי ה"א], ואם הם אומני הקטורת יתכן לפרש שמקבלים מעותיהם מתרומת הלשכה כדרך שמקבלין גזרי גזירות ואינן, וכמ"ש תו' בשבעות שם, אבל לפ"ז כבר קיצלו שכרן בזה, ואנן חנן שנותנים להם את הקטורת בשכרן וכמשה"ק תו' שם, וגם נראה דזהו העיקר דלניעא מילתא ע"י האומנים, דאין מוכרים את הקטורת אלא שנוטלים אותה בשכרן, [וידדו בתו' שם דהמעות יוצאים לחולין בהפרשה בעלמא, ור"ל דמעות תרומת הלשכה הניתנים לאומנים אין חילולם על המלאכה, אלא כדרך שנותנים לדייני גזירות, וזה שפיר י"ל דכשמייחדים את המעות להם הרי הם יוצאים לחולין גם קודם שזיכו להם, והרי המעות חולין ציד הגזר ושפיר מחלל הקטורת עליהם, ומ"מ המעות שימשו שפיר לשכר האומנים, שעל ידי המעות נתאפשר לחלל הקטורת לתת לאומנים], ובכל אופן מתפרש שציד הגזר מעות חולין, כנגד שכר האומנים, אע"פ שעדיין לא

מתנדבים כן, או שכשיהיה צוין יחללו גם את השבת, הימנעו על ההוצאה, ויהיו מעות חולין ציד הקדש.

בתו' שזעוה' י' צ' כחצו דמדקתני שנותנין להם
הקטורת בשכרן, ע"כ שעדיין לא קיבלו
שכרן, וכי"צ יאלו לחולין המעות שיחדום בשזילן,
ותירצו דזהפרשה בעלמא יאלו המעות לחולין,
והיינו דמעות תרומת הלשכה לכך ניתנו מתחלתן,
שמה שיתייחד לגוזרי גזירות ולאומונים יאלו לחולין
ע"י הייחוד, וחזרו והקשו אמאי לא נתנו הקטורת
לאומנים בלא חילול ויתחלל על מלאכתן למ"ד
הקדש מתחלל על המלאכה, ותירצו דאין זה דרך
כבוד לקטורת שביד הציבור, א"נ גם שכר האומנים
צריך לתת מתרומה חדשה, וסיימו דלמאי דאמרין
בסוגיין דהני אומנין אומנין הצנין הם נמי א"א
לתת להם הקטורת שהיא מתרומת הלשכה ומלאכתן
מזדק הדין, ולא פירשו לפ"ז איזה מעות הפרישו
לשכר האומנים שנעשו חולין, ואין לומר שחיללו
על מלאכתן דא"כ כבר קיבלו שכרן, ואנן תנן דאחר
שחיללו הקטורת על המעות הללו נותנין אותה
לאומנים בשכרן, וכמו שדקדקו שם, וע"כ ז"ל
דמפרישין מעות חולין לכך וכמו שפירשו הרמב"ן
והרשב"א והריטב"א.

כל האמור לעיל צפירוש מעות האומנים דר"ל
מעות חולין שהם לצורך האומנים הוא על פי
פירוש הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשבועות על
פי הירושלמי, אבל לפרש"י ותו' כחצנו כספר
מעילה דמתפרש מעות של תרומת הלשכה או של
דק הדית והמעות מתחללין על המלאכה למאי
דמסקין דליכא בנין, וז"ל דמודה שמואל דדליכא
בנין מחללין על המלאכה, וכ"כ מרן זללה"ה
במנחות סכ"ח ס"ק י"ו, ושם כתב ז"ל דגם לבן
עוזי כן, וז"ע דאפשר דאליבא דבן עזאי הן
דברי הירושלמי דבמעות חולין קאמר דקסבר
לעולם אין הקדש מתחלל על המלאכה, ומה שנטו
רש"י ותו' מן הירושלמי י"ל דאליבא דרבנן קאמרי
דהקדש מתחלל על המלאכה, ומיהו ליטנא דז"ע
כלישנא דמתני' דמותר הקטורת וז"ע.

(ז) שם המקדיש נכסיו והיה בהן צהמה ראויה ע"ג מזבח זכרים ונקבות רא"ל זכרים ימכרו לזכרי עולות כו', ק"ק דהאי גבירא למנוה קמכוין, ואנן נימא דדעתו להתפס תמימין לצדק הבית ללכו"ע עבר בעשה כדאמר תמורה ו' א' ז'

ז', ואף ר' יהושע לאו מה"ט פליג גס אס היינו
אומרים דלדידיה ליכא איסורא במתפס נקבות
למכרן לשלמים ודמיהן לעולות], עי' תמורה ל"א
ז', והיה מקום לומר דעד כאן לא אמרינן דמתפס
תמימים לצדק הצית קעצר בעשה, אלא כשדעמו
למכרן לחולין, ואף דמתפס תמימים לצדק הצית
אין יואלין מידי מוצא כדאמר תמורה ל"ג ז'
מנחות ק"א א', מ"מ האי גברא לאו לכך נכתוין,
אבל המתפס תמימים למכרן לעולה או לשלמים
ושדמיהן יהיו לצדק הצית, אין כאן איסור כיון
דמתפסן שהן עצמם יקרבו אלא שימכרו לשם כך,
והרי אינו מוציא תמימים מידי מוצא, והלכך כל
מקדיש נכסיו סתם, דגס לר"א מפרשין דעמו
שהתמימים יקרבו ודמיהן יפלו לצדק הצית, אין
כאן איסור, אבל בשטמ"ק תמורה ו' א' פירש הא
דאמריין התם ותנן המקדיש תמימין לצדק הצית
אע"פ שהוא בל"ת מה שעשה עשוי, דהיינו מתני'
דמקדיש נכסיו, ומזכיר דגס בכה"ג קעצר בעשה,
וקא' משמע כן דגס היודע דמתפס תמימין לצדק
הצית אין יואלין מידי מוצא, נמי עובר בעשה זו.

ונראה הטעם בכל זה דמכירה לזכרי עולה ושלמים חשיבא מכירה לחולין, אלא שהלוקח יקדישם, ונמאץ שהוא התפס תמימים למכרן לחולין, [עי' רמב"ן גיטין ל"ח], והיינו איסורא, ואף אם יתנה שמרשותו יכנסו לרשות הקרבן, כגון שלא ימכרם אלא לעולה, או שימכרם תמורת דמי עולה, נמי כמכירה לחולין דמי, כיון שזכות מקדיש ללוקח הוי, אבל אם יתפס התמימים לבדק הציט על מנת למכרם לזכרי עולה ושלמים ושהוא יהיה המקדישם, לא יעבור בעשה, דחשיב כמקדיש תמימים לקרבנות לכפרת חבירו ומה שחבירו ישלם לו תמורת הנאתו מזה יהא לבדק הציט, ואין כאן מתפס תמימים לבדק הציט, ומ"מ סתם מקדיש נכסיו לא מתפרש שמקדיש הבהמות לקרבנות לכפרת אחרים, והלכך גם לר' יהושע בהקדשת הנקבות קעבר בעשה, [אם נימא דגם במקדיש לדמי עולה קעבר בעשה עי' להלן ד"ה יט].

ויש לעי' צהא דאר"א דזכרים ימכרו ללכרי עולות, ואמאי לא ימכרו ללכרי שלמים, דהא טעמיה משום דמתפיק תמימים לצדק הבית אין יואלין מידי מזבח כמ"ס רש"י ותו' תמורה כ' א' ל"א ב', וצוה לא אמרו אלא שאין יואלין מידי מזבח,

משום שאין יוצאין מידי מוצח, ומתני' ודאי שמיע ליה, ולמש"כ ניחא דמתני' איכא למימר דהיינו משום דדעת המקדיש כל נכסיו לכך שיעשה צהם היותר ראוי להקדש, וליכא למישמע מינה לסתם מתפס תמימים לצדק הצית, ודכוותה מקדיש מנחות ונסכים, [ועדיין ז"ע אם שייך להכניס בהקדשו מה שהלוקח יעשה בהן, וז"ע].

שם רי"א זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לזרכי זבחי שלמים ויציא צדמיהן עולות כו', בזבחים ק"ג א' אמרין דזכרים הקרבים עולות אין עורותיהן לכהנים דהקדיש העור חשיב, ואפשר דגם העולות הנקבים מדמי השלמים נמי אין עורותיהן לכהנים, דהמקדיש הקדיש כל מה שיכול להקדיש לצדק הצית, ולפ"ז נראה דזהו צנכסים יינות שמנים ועופות דס"ל לר"א דימכרו ויציא צדמיהן עולות, דהני נמי אין עורותיהן לכהנים, וזה אפשר ליישב מש"כ הרמב"ם צפ"ה ממעה"ק הכ"א וכן המקדיש נכסיו והיו בהן זכרים שדין שיקרבו עולות אין עורותיהן לכהנים, ותמה שם בלח"מ דהא צפ"ה מה' ערכין ה"ז פסק כר"א דזכרים ימכרו לזרכי עולות וא"כ ליכא זכרים שהם עצמם יקרבו עולות, ולמש"כ יש לפרש כונת הרמב"ם זהו צנכסים יינות שמנים ועופות דפסק שם ה"ח כר"א דימכרו לזרכי אותם המין ויציא צדמיהן עולות, וכיון דהוא הצעלים של העולות הרי העור בכלל הקדשו לצדק הצית, ואין העור לכהנים, ומתפרש לשונו צה' מעה"ק שם וכן המקדיש נכסיו והיו בהן זכרים באופן שדינם שיקרבו עולות אין עורותיהן לכהנים, והיינו זהו בהן זכרים שנלקחו מן הדמים של היינות והשמנים, ואיהו דחיק ומוקי אנפשי', שו"ר בתו"כ ויקרא פרק כ"א דאיתא שם דהעור של הנלקחים הוא לכהנים, ועי"ש בראב"ד טעמא דמילתא, ואזדא ליה מש"כ.

יש לעי' כיון דסתם הקדשו אמרין שהוא לצדק הצית, נהי דזכרים אמרין דלא שציק קדושת הגוף ומקדיש קדושת דמים הלכך לעולה נכחין, אבל הנקבות שדין שימכרו לשלמים, למה נימא דצדמיהן לעולות ולא לצדק הצית, ואם נימא דמתפס תמימין לדמי עולה ליכא איסורא, [עי' שבוועות י"א א' הא דאמר לדמי עולה הא דאמר לדמי נסכים], י"ל דלכך מפרשין לדמי עולה קאמר כי היכי דלא ליעבד איסורא, דלצדק הצית

ומשמע דגם אם לוקחן לשלמים שפיר דמי, ושםא נלמד מכאן דלעולם צמתפס תמימים לצדק הצית, יש לכתחלה לפדות זכר לעולה, וכן אפשר לדייק מלשון הרמב"ם צפ"ה מה' ערכין ה"ה שכתב צמתפס תמימים לצדק הצית שאין הפודה אותה פודה אלא על מנת להקריבה למזבח למה שהיא ראוי שכל דבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מוצח לעולם, ולשון למה שהיא ראוי, אומר דרשני, דפשיטא שלא יפדנה להקריבה למזבח למה שאינה ראוי, ומשמע דר"ל שיפדנה למה שהיא יותר ראוי שם ראוי לעולה שכולה למזבח יש לפדותה לעולה ולא לשלמים, וגם לטעמא דלא שכיחי מנחות ק"א א' אפשר לקיים כן דלשלמים שכיחי טפי, אבל אין הדברים נראין.

ואפשר דכל מקדיש כל נכסיו סתם אמדין דדעתו לעילויא ככל האפשר, וכדחזין לר' יהושע דאמרין דדעתו שימכרו הנקבות לשלמים ויציא צדמיהן עולות, בזמן שאר הנכסים לצדק הצית, והיינו משום דלעולות עדיף, ואמרין דלא לו שראויים לקרבות נכחין שיציא צדמיהן עולות, וה"נ לר"א אף שהכל לצדק הצית, מ"מ אמרין שנתכוין למכור הזכרים לעולות, ואף דלא דמי דלר"י הרי העולות שמציא צדמי השלמים הם קרבן שלו ונדחתו, משא"כ הכא שהלוקח יקריבנה עולה, מ"מ יש גם צוה יתרון לגבוה שנמשך כחוצאה מהקדשו, [אבל אין נראה לומר דגם כשהלוקח מקריבו לעולה לא יהא העור לכהנים, דהמקדיש הקדיש העור לצדק הצית, אע"פ שהוא צעמנו אינו מקריבו, דל"מ כן, ואטו גם העור של השלמים נימא שיהא לצדק הצית], וכן נמי חזין צמתני' דיינות ושמנים ימכרו לזרכי אותם המין, והיינו לקרבן כנסכים ומנחות וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מערכין ה"ח, אע"ג דסתם מקדיש יין ושמן לצדק הצית משמע צמנחות ק"א א' דשפיר נמכרין לחולין ודמיהן לצדק הצית, דרק צהני דלא שכיחי אמרין דאין יוצאין מידי מוצח.

ובזה נמי ניחא משה"ק השעה"מ פ"ה מה' ערכין ה"ה צהא דאר"פ מנחות ק"א א' אי שמיע ליה לשמואל הא דתניא המתפס תמימין לצדק הצית אין פודין אותן אלא למזבח כו' הוי דר צי', והרי מתני' היא דלר"א זכרים ימכרו לזרכי עולות ונקבות לזרכי זבחי שלמים, והיינו

להם פדיון אחר קידוש כלי, ה"נ הבהמה לאחר שחיטה אם נפסלה אין לה תקנה, וגם מחיים אם נטרפה אין לה פדיון, וכבר נתקשה בזה הראב"ד, גם מה שהזכיר כאן טעם העמדה והערכה וכן בפ"ו מאיסורי מוצא ה"ד ה' קשה דהא דאין להם פדיון משקידשו בכלי הוא משום דקדושת הגוף אין לה פדיון, ובעוף הטעם משום שלא נאמר אלא בהמה, אח"כ ראיתי שכבר הקשה כן בתו"ט ריש פ"ב דמנחות.

ולדעת הראב"ד והגר"א דר"א כר' יהושע ס"ל, יש כאן שני חדושים דחידוש ר"א, חדא דיינות שמנים וסלתות [הכי איתא בכריתות ו' א'] ועופות ימכרו ללכרי אותו המין, והיינו דנמכרים לקרבנות, אע"ג דלא מנאנו בהם שאין יוצאין מידי מוצא, ע"י מנחות ק"א א' דרק ביהני דלא שכיחי אמרו כן, לשמואל שס, וגם סלת אינו ראוי עדיין לקרבן בפ"ע עד שיוסיף לו שמן ולבונה, [ומיהו עופות י"ל דכתמימים דיינין להו דאין יוצאין מידי מוצא, אבל ל"מ כן מנחות שס, דאמרו טעמא משום דדוקין שבעין פסלי, והאי טעמא ליכא בעופות דכשרין צמומן], וטעמא דמילתא יש לפרש דכיון דהקדיש כל נכסיו אמרינן דנחכוין לרבות בהקדשו כפי האפשר, והלכך בכלל הקדשו שימכרו רק לצורך קרבנות, [וכמש"כ לעיל בד"ה ואפשר בטעמא דימכור הזכרים לעולות דוקא], ואפשר דלכרי שילאו מרשות דק הציט לרשות הקרבן שלא יהיו חולין באמצע, ויותר נראה דאע"ג דטהורין נפדין התם היינו טעמא משום דצדמי הפדיון ע"כ יציא מנחה או נסכים אחרים, וה"נ הכא כשימכרו ללכרי אותו המין ויקח בהן יין ושמן וסולת למנחות יהיו צדין טהורין נפדין לשמואל, אבל מ"מ מחייבין ליה ליקח בהן יין ושמן וסולת לקרבן, דמתפס ללכרי הציט אינו יוצא מידי מוצא, והיינו דאשמועינן הכא דימכרו ללכרי אותו המין, [ומיהו ק"ק לפ"ו הא דאמר אי הוי שמייע ליה לשמואל כו' הוי הדרי ביה, וז"ע], ועוד חידוש אשמועינן דיקח צדמיהן עולות כמו צנקות הנמכרות לשלמים, ולא כשאר נכסים צדמיהן ללכרי הציט. — [הא דטהורין אין נפדין למ"ד הכי צמנחות שס, כתבנו צמנחות ס"ב דאינו אלא מדרבנן, וכ"כ מרן זללה"ה צפרה ס"ג סק"א, וזה דלא כמ"ש בלק"ה צמנחות שס, ועי' תו' ה"ר אלחנן ע"ז י"ג].

הרי עבר בעשה, ולעיל כתבנו דכל מקדיש סתם אמדינן לדעתיה דנחכוין להיותר ראוי, ולכך כל דבר ששייך ביה קדושת הגוף אמרינן דגם צדמיו נחכוין שיהא לקדושת הגוף, וכן ציינות שמנים ועופות וצירושלמי מפיק לה מקרא, [ואפשר דאינו אלא אסמכתא, מיהו מהא דממעט עופות מקרא דאין קרבין עולות אלא ימכרו ללכרי עולות משמע דהוא דרשא גמורה, וז"ע].

שם המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויים לגבי מוצא יינות שמנים ועופות רא"א ימכרו ללכרי אותו המין ויציא צדמיהן עולות, הראב"ד בפ"ה מה' ערכין ה"ח פירש דהך ר"א אינו צר פלוגתיה דר' יהושע אלא הוא ר"א בן שמוע, וס"ל כר' יהושע לעיל דנקבות ימכרו ללכרי שלמים ודמיהן יקרבו עולות, ויינות ושמנים ועופות דינן כנקבות, וכ"כ צנדפס מכת"י הגר"א צתחלת המסכת, ולפ"ו למאי דפסק הרמב"ם שס ה"ו כר"א דזכרים ימכרו ללכרי עולות כנקבות ימכרו ללכרי שלמים ודמיהן יפלו ללכרי הציט, ומשום דר"ע ס"ל כוותיה, א"כ ה"נ ציינות ושמנים ועופות יפלו דמיהן ללכרי הציט, אבל הרמב"ם שס ה"ח פסק להך מתני', דס"ל דר"א דהכא היינו ר"א דלעיל.

ובטעמא דמילתא צדמי בהמה נקבה ללכרי הציט ודמי יינות ושמנים ועופות לעולות כתב הרמב"ם שס ה"ט וז"ל ומפני מה יקריבו דמי אלו עולות ודמי הבהמה התמימה יפלו ללכרי הציט לפי שהבהמה הקדושה למוצא אם נפל בה מום יש לה פדיון כמו שיתבאר והסלת והיין והשמן והעופות שנפסלו אין להם פדיון שנאמר והעמיד כו' כל שיטנו בכלל העמדה כו' וכל שאינו בכלל העמדה והערכה אין לו פדיון, עכ"ל, משמע דר"ל דאף הדברים שלא הקדישם אלא לדמיהם מ"מ כל שראויים לקרבן הרי גם הם בכלל הקדשו שהלוקח ישמש בהם לקרבן, ובהמה קרובה יותר לשמש כקרבן, דגם אם יפול בה מום תפדה ויקח צדמיה אחרת, הלכך שפיר אמרינן דדמיה ילכו ללכרי הציט, משא"כ יינות ושמנים וסלת ועופות שאם יפסלו לא יועיל להם פדיון, ונמצא שלא ישמשו לקרבן, הלכך ראוי שנאמר שדמיהם ישמשו לקרבן, אבל הדברים צ"ע דיינות ושמנים וסלתות אם יפסלו קודם קידוש כלי שפיר יש להם פדיון, ומה שאין

הבא ליקח נותנים לו לפי שלש שכן השער, והקדש מקבל ארבע והיינו מותר הנסכים, משמע שהקדש מוכר את הנסכים והוא משתכר את הדל השער, ומקייץ בהן את המזבח, ולכאורה לא מלאנו תנאי ב"ד שיאלו המעות לחולין בשביל להשתכר בהן, וכמו דלהשתכר רבית לא אמרינן שהו"א"ס לחולין וכמ"ש תו' ב"מ שם.

הא דבקיבל עליו לספק משלש ועמדו מארבע דמספק מארבע, הוא כדין פוסק על שער הגזבה ב"מ ע"ב ב', ובהקדש סתמא מתפרש כאילו התנה כן, וכ"מ בתו' מנחות ז' ב' שכתבו דלר' יהודה ב"מ ע"ב ב' דאע"פ שלא פסק עמו כשער הגזבה יכול לומר לו תן לי כזה או תן לי מעות, ליכא חידוש בהא דמשלש ועמדו מארבע דנותן ארבע, ומשמע דהיינו מדין פוסקין על שער הגזבה, אבל לכאורה כשפסק על שער הגזבה אינו יכול להחזיר לו מעותיו ותייב לתת לו לפי השער הגזבה, משא"כ לר"י דיכול להחזיר לו מעותיו, ובהקדש דקחני דמספק מארבע משמע שאינו יכול להחזיר לו מעותיו, ולפ"ז אף לר' יהודה שם אינטריך.

בתוי"ט במתניתין הקשה נהי דבעמדו מד' יכול הקדש לחזור בו ולא להסכים לקבל שלש, עי' בתוספות הגרע"א ז"ל, אבל איך נתחייב המספק לתת ארבעה, ותריך דהוא תנאי ב"ד, ונ"ע הרי זהו דין פוסקין על שער הגזבה, ושפיר אמרינן דבהקדש סתמו כאילו פירשו על שער הגזבה, ושמא משמע ליה ז"ל דהכא מחייבין ליה לספק מארבעה מעיקר הדין, ואפי' חפץ לקבל מי שפרע לא שבקינן ליה, ובה קשיא ליה במה נתחייב, אבל אין לדבר הכרע ושפיר י"ל דחייב לספק מד' אם אינו חפץ לקבל מי שפרע, ומיהו ממה שסיים התנא שיד ההקדש על העליונה, משמע שיש כאן יתרון להקדש, ואם איתא הרי גם בהדיוט כן דינו אם פירש שפוסק על שער הגזבה, ואין היתרון להקדש אלא דחשיב כפירש, ועי' ברמב"ם פ"ט ממלוה ה"ה דכל שליח חשיב כפירש שפוסק על שער הזול, וגזבר לעולם כשליח, ומשמע דיש יתרון להקדש שקנה מן הדין ואין הלוקח יכול לחזור גם אם יקבל עליו מי שפרע, ובה הוא דכתב התוי"ט שהוא תנאי ב"ד, ונ"ע.

ולפמש"פ דהא דבעמדו מארבע מספק מארבע הוא משום דהו"ל כפסק בשער

ולכאורה יש להוכיח דר"א דבמתני' דיינות ושמינים ועופות לאו היינו בר פלוגתיה דר' יהושע במתני' דלעיל וכדעת הראב"ד והגר"א, דהא אמרינן בתמורה ל"א ב' דלר"א אין אדם חולק הקדשו והלכך הכל לצדק הבית, והבא קאמר דיינות ושמינים ועופות ימכרו לזרכי אותו המין ויביא דמיהן עולות ואילו שאר נכסים לצדק הבית, אלמא אדם חולק הקדשו.

(ח) פ"ד ה"ה אחת לל' יום משערין את הלשכה כל המקבל עליו לספק סלחות מארבע כו' משלש ועמדו מד' יספק מד' כו', רש"י ב"מ נ"ז ב' ובמנחות ז' א' פירש שהגזבר נתן מעות לאדם שקיבל עליו לספק סלחות בכך וכך, ובתו' שם ושם נתקשו דעל מה נתחללו מעות הגזבר, דאם לא נתחללו הרי לא קיבל המספק כלום, כיון שהמעות של הקדש ואין לו רשות להשתמש בהם עד שיחללם על הסלחות, ותירצו דאירי דאדם אחר התנדב לתת סך מסויים להקדש, ונתן את מה שהתנדב עד שלא הקדישו למספק שהוא יספק להקדש את הסלחות, ונמא שהמספק קיבל מעות חולין ונתחייב תמורתם לספק להקדש סלחות בכך וכך, ומיהו לאוקימתא דאבני בנין המסורות לגזבר ב"מ שם מוכח דשייך בעלות הקדש באבנים שהם חולין, וברמב"ן ורשב"א ור"ן ב"מ שם הזכירו לפרש כגון שהיה למספק מקצת סלחות וחיללו מעות ההקדש עליהם, ויתכן דלפ"ז המספק זוכה בכל המעות תמורת מקצת הסולת, ובהיא הנאה מתחייב לספק עוד כך וכך סלחות לפי ערך המעות, ויתכן דמותר המעות מתחללים והם נשארים בחולין ביד הגזבר, וכמו אבני בנין המסורות לגזבר, ועל ידן הוא פוסק עם המספק מה שפוסק.

וברשב"א וכן בשטמ"ק בשם הרא"ש הזכירו עוד דיתכן דלכ' ב"ד מתנה עליהם שיהיו המעות חולין ביד המספק, ור"ל דבמעות תרומת הלשכה איירי וכשם שנותנין לגזרי גזירות, כך י"ל שנותנין למספקי סולת, ומיהו זה יתכן אם פסקו על הסולת רק לקרצנות הציבור, אבל ממה שאמרו במנחות שם דמותר נסכים לקיץ המזבח היינו כשפסקו משלש והוא מספק מארבע, כ"מ ברש"י שם, ולכאורה בכה"ג אין הלוקחים נותנים אלא לפי השער של ארבע כיון שכן השער, ואפשר לפרש איפכא בזמן שפסקו מארבע ועמדו משלש, דכל

האוצרות כדאיתא בירושלמי, והתם כולל גם כל הפסולים שאירעו במליקה ובהזאה.

ברם טעמא דעל למה הטילו את הפסולות על המספק, ומה פשעו אם הכהן לא נזהר ונשפך היין או שאירע פסול אחר, ובשלמא בקינים אין יודעים של מי הקן שנפסל כדי לחייבו להביא אחר, [דהקרבנות הקינים היתה לפי זה שקדמה חובתו או שהקדים לתת מעותיו לשופר, עי' מש"כ בקינים ס"א סק"א, מבלי שידעו של מי], ולכן לר"ש הטילו את הפסולות על הציבור, ולר' יוסי הטילוהו על המספק, אבל בסלחות סתמא יודעים של מי המנחת נסכים, וכשנפסלה אפשר לחייבו להביא אחרת, ולמה הטילו את הפסולות על המספק, שעי"ז בהכרח יתיקרו כל הסלחות, וי"ל דה"נ במנחת נסכים משנתן חותמו או מנחתו לכהן נשטט והולך לו, וכשאירע פסול כבר לא נודע של מי המנחה, ולכן ע"כ להטיל חובת ההשלמה על הציבור, וי"ל דה"נ הטילוהו על המספק.

והא דאמרין בגמ' תני בשם ר"ש מיד היו מקבלין מעותיהן והכהנים זריזים הם, נראה דבא לומר דרק אחריות התלעה וחימוץ עליהם, ולא שאר קלקולים, א"נ גם לא אחריות התלעה וחימוץ עליהם, כיון דבשעה שסיפקו לא היו מתולעים וחמוצים, הרי היה להם להשתמש בהם מיד ולא להשהותם עד שיתלעו או יחמיצו, ואפשר דר"ש לטעמיה דס"ל לקמן סופ"ז דהקינין הפסולות באות משל ציבור, וה"נ הכא המנחות נסכים והיין שנפסלו נמי באות משל ציבור, ונקט התם קנים לרבותא דהפסולות והאוצרות מציין בהם, וכש"כ שאר מנחות, [ועי' ירושלמי לעיל פ"ב ה"ב דמיייתי להא דר"ש, ובמש"כ לעיל ס"ב סק"ד], ועי' במלאכת שלמה פ"ז מ"א בשם הרא"ש, והא דקאמר והכהנים זריזים הם, אפשר דבא לומר דאין מצוי פסולים, ולכן לא הוצרכו להטיל על המספק את הפסולים, ואם אירע יציאו משל ציבור.

סימן ה

(א) כתובות ק"ו ב' ל"ק כאן שגבו והותירו כו', לכאורה לא הול"ל אלא כאן שהותירו כאן שלא הותירו, ואפשר דאין לז"ז ד' מתנה אלא על מעות שמתנדבים ע"י גבייתם, אבל

הגבזה, יש לתמוה במש"כ הראב"ד בפ"ט ממכירה ה"ב ללמוד מזה להיכא שנתן הקדש כסף על פירות והוצלו שיכול הגזבר לחזור בו, ומה ענין זל"ז, וכבר נתקשה בזה הר"ן בקדושין כ"ט ושם חילק משום דהקדש לא קנה את הפירות כיון שאינם בעין, אבל למש"כ קשה טפי דהתם מדין פסיקה בשער הגבזה הוא, ובלשון הראב"ד שם משמע דלא זו בלבד שיכול הגזבר לחזור בו, אלא שגם יכול לכופף את המוכר למכור לו הפירות בשער הזול, וזו שקשה צדיני ממונות דבמה נתחייב המוכר למכור לו את הפירות בפחות ממה שפסקו ציניהם, וקרוצ הדבר לומר שהראב"ד פירש דברי הרמב"ם בנתן הגזבר מעות על פירות בתורת פסיקה שלא על פירות ידועים ובה נמצא דבריו בדברי הר"ן, אבל לפ"ז לא הו"ל להרמב"ם לפרש הטעם משום שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, אלא משום דמתפרש בסתמא כפסק בשער הגבזה, וי"ע.

עוד יש לשאול בדברי הרמב"ם שם דאירי בנתן דמים של הקדש דאם איירי בפירות ידועים הרי נתחללו המעות על הפירות, וכי"ז חוזר בו אם הוצלו, אטו יחזרו קדושת המעות מן הפירות אל המעות, ומי לא עסקינן שכבר יצאו המעות מרשות המוכר, וי"ל דהפירות ישארו בקדושתן, ואהני חזרת הגזבר לחייב את המוכר להחזיר מעות להקדש, ואמנם יוכל לחלל קדושת הפירות על המעות, ותהיה החזרה מכאן ולהבא.

שם במשנה ואינו מקבל את מעותיו עד שיהא המוצח מרצה, פי' הרע"ב כלומר אינם נחשבים מעותיו של חנוני ולא זכה בהם אע"פ שקיבלם מן הגזבר, והדבר תימא דא"כ במה נתחייב לקיים הפסיקה, אטו משום שנתחייב לשמור מעות הקדש, ומה ענין רבית לכאן שדנו בצ"מ ג"ז ב', ובפשוטו זכה במעות מיד כשניתנו לו, ובזה נתחייב מה שפסקו ציניהם, והא דקתני אינו מקבל מעותיו עד שיהא המוצח מרצה, בא לומר דלאו התלעה וחימוץ בלבד הם עליו אלא כל הקלקולים וכדקתני בתוספתא דגם אם נשפך נשפך לו, וכאילו הוי קתני אם התלע כו' וכן כל הקלקולים ואינו מקבל מעותיו [שלא יטרוך להחזירם] עד שיהא המוצח מרצה, וכדתנן נמי דכוותה לקמן סופ"ז דר"י סבר דהמספק את הקינים מספק את הפסולות וכן את

חדש בחדשו שזריך להציא מתרומה חדשה משמע
דהוא מדאורייתא, ול"ע.

ולפ"ז הרי תחלת הנדבה היא שיהא מזה כמה
שיטרכו לקרבנות, והמותר תחלת נדבתו
למגיהי ספרים ולגזרי גזירות ולכל מה שמנו
חכמים, ולא שייך כאן לב"ד מתנה, דהא תחלת
נדבתו לכך, ולא דמי לקדשי דק הבית דהתם
המנדב מתנדב לבדק הבית, ושפיר איטריך לתנאי
ב"ד לשנות, אבל כאן הרי תחלת נדבתו לכל הדברים,
וזה כפי משמעות דבריהם שבכאן, ועדיין נריך
ביאור מש"כ בשבועות וצמעילה דמשום לב"ד
מתנה אחינן עלה, ונראה דשיעור מחצית השקל
קבעוהו חכמים זכר למדבר ואף כשאין שום לורך
במעוה מלבד קרבנות, ואף כשלקרבנות אין נריך
כ"כ, ואז ישמש המותר כדין מותר עולה לקיץ
המזבח, ולולא תנאי ב"ד היה הדין כן שהכל
לקרבנות ומותריהן, והתנו ב"ד לשמש במותר
לנרכים שיראו לנכון, כלומר שלא יוקדש המותר לדין
מותר עולה, אלא שיוקדש לפי ראות ב"ד, וכיון
שהתנו כן שוב יכלו לתת מזה לגזרי גזירות ומגיהי
ספרים וחומת העיר וכיו"ב, ומשנהגו כן שוב תחילת
הפרשת השקלים הוא גם ללורך זה, ומיהו בכל שקל
יש חלק לקרבנות שהרי כל ישראל זוכין בקרבנות
הצבור ולכך מועלין בהם, אלא דל"ע אס' יש מעילה
כשיעור כל השקל ועי' בקדושין נ"ד ול"ע בזה כעת.

ויתכן גם לקיים כפי משמעות הרמב"ם דחיוז
מחצית השקל הוא מדאורייתא וללורך
הקרבנות, אלא דאין כונת הענין כדי שישאר מותר
בדין מותר, אלא כדי שיהא מלוי סכום זה ללורך
עיקר הקרבנות, ולכך המפריש מחצית השקל ללורך
הקרבנות ומתנה שהמותר לא יותפס בדין מותר,
אין זה נוגד כונת המורה, ושפיר התנו כן חכמים,
אלא דלפ"ז ראוי לומר דגם היה אפשר להתנות
שהמותר יוחזר לתורמים, ול"מ כן, ול"ע.

שם ר' ישמעאל אומר מותר פירות לקיץ המזבח,
נראה דבכלל זה גם מותר נסכים, שאין לחלק
ביניהם דתרווייהו ריוח הקדש מנסכים, אלא דכיון
דס"ל דהיה מותר פירות, שפיר נקט ליה דממילא
אשמועינן נמי דמשתכרין בשל הקדש.

יחיד המתנדב מעצמו לבדק הבית אין ב"ד מתניין
עליו כלום, וכמו מעוה של ערכין ושל שדה אחוזה
וכמו שזדדנו לעיל, דהא אין ב"ד מתניין בשל יחיד
כמש"כ תו' מעילה י"ד א', אלא דמעצמו דעת
המנדב כפי כונת ב"ד, וזה שייך טפי כשב"ד גובין
והנותן נותן מחמת גבייתם, אבל פשטא משמע דעל
כל קדשי דקדק הבית התנו, מדקאמר לב"ד מתנה
עליהם, ולא קאמר דבעודא דיאשי' התנו כן.

יעויין בתו' במש"כ דמה שלקחו מתרומת הלשכה
לעושי לכה"פ והקטורת לא הוצרכו בזה
ללב"ד מתנה דכיון דרגילות הוא הרי לכתחלה
דעת המנדבין לכך, אבל דבריהם בשבועות י' ב'
מעילה י"ד א' משמע דגם בזה משום לב"ד
מתנה הוא, ואף שהזכירו שם גזרי גזירות ומגיהי
ספרים מ"מ כתבו נמי דטובא חשיב בסוגיין, וגם
אי משום דרגילות הוא, א"כ הני נמי רגילין,
ובאמת יש מקום עיון בזה דנראין הדברים דחיוז
הדאורייתא של מחצית השקל אינו אלא כפי הלורך
בקרבנות, דאם נימא דשיעור מחצית השקל הוא
מדאורייתא א"כ הרי הוא מדאורייתא לקרבנות ולדין
מותריהן או לבדק הבית, ואיך מועיל תנאי חכמים
לשנות למגיהי ספרים וגזרי גזירות, והרי תנאי
ב"ד הוא שמתחלה יוקדש המותר ללורך זה, ונמלא
שלא תרם מחצית השקל למקדש וקדשיו שהוא
החיוז מה"ת, אלא ודאי מדאורייתא ליכא שיעור
לחיוז זה לדורות, ועיקרו לתת כ"א ללורך הקרבנות
חלק כחלק שהוא חיוז הצבור, ומדרבנן שיתנו
מחצית השקל, ואפשר דאי לא סגי במחצית השקל
לקרבנות, וכגון שהיו ישראל מועטין או שהכששים
ביוקר, דאז ליכא על כ"א חיוז מדאורייתא לתת
יותר מזה, אלא שיש עליהם חיוז להשתדל שיוקדשו
הקרבנות, ולענין זה שיעור מחצית השקל הוא
מדאורייתא, ואפשר גם דבמותר מזה יכול העשיר
להרבות, ול"ע בזה, ויעי' בלשון הרמב"ם בריש ה'
שקלים דמשמע דמחצית השקל שיעורו מדאורייתא,
ול"ע. — [ובאמת עיקר המקור למצות מחצית
השקל מדאורייתא לדורות ז"ע דפשטי' דקרא דכי
תשא לא משמע לדורות, וקרא דמשאת משה בדברי
הימים גם הוא יכול להתפרש תקנת משה, ומלאתי
שבכר עמד בזה הר"ש סיריליאז בהקדמתו לשקלים,
ועי' במגילה כ"ט ב', ומיהו מהא דדרשינן מעולת

ישמש לכ"ש, זה לא הולכנו לפרש, שו"ר דדברי הרמב"ם הם מתוספתא דמנחות פ"ט.

טעמא דפלוגתא אפשר לפרש לכו"ע ראוי למירמי אתרומת הלשכה גם הנורך דכ"ש, וכמש"כ הרמב"ם מן התוספתא דצליכא ממק"א לוקחים מתרומת הלשכה, וקמיפלגי אם ראוי לקבוע מותר נסכים לכ"ש, ועי"ז לשמש במותר תרומה לקיץ המזבח שזה עדיף טפי דסתם תרומה ראוי לדונה כדמי עולה דהמותר לנדבה, או דגם מותר נסכים ראוי לדונו כמותר קרבן שהוא לנדבה. (במנחות פ"י דף ק"ו).

(ב) פ"ב ה"ד מותר קיני זבים קיני זבות כו' מותרן נדבה זה הכלל כל שהוא בא לשם חטאת ומשום אשמה מותרן נדבה, סתם מותר במעות איירי, וגם הרי אין מקייצין בעופות, ונדבה היינו קייץ המזבח, והיינו שנתרו מעות לאחר הקרבת הקן, ומ"מ נראה דבעופות עמנו נמי הדין כן דמותרן נדבה כגון הפריש שלשה פרידן לקינו ונתכפר בשנים הרי השלישי מותר קנים לנדבה אזיל, וכיון דאין מקייצין בעוף, ימות, ולמה שצידדו בתו' נזיר כ"ז א' דהא דאין מקייצין בעוף היינו שאין קונים עופות, אבל אם נזדמנו עופות שדינם לנדבה מקריצין אותן, וכ"כ יומא מ"א ב' ובשטמ"ק כריתות כ"ח א' בהשמיטות, ה"נ יקריצו המותר לקייץ המזבח.

ומשמע דגם אם הקדים להקריצ החטאת כדינו ואינתקו המעות לעולה, אפ"ה מותרן לאחר הקרבת העולה נדבה, ולא קרינא דהו מותר עולה לעולה, וכן משמע מהא דבגמ' גבי מותר נזיר לנדבה נחלקו אם גם בהקריצ שלמים לבסוף מותרן נדבה, ואילו הכא לא נחלקו, [שזו העיר בני אי"ש נ"י דיש לפרש דגם בנזיר כל שקרצו ג' הקרצנות ונשאר מותר, הרי לכו"ע מותרן נדבה, ואפי' הקריצ השלמים בסוף, ופלוגתא דירושלמי הוא בהקריצ חטאתו ומת אם המותר נדבה או שלמים, וזה מיקרי קרצו שלמים בסוף, והיינו נפלה דמי חטאת מציניהם בנזיר כ"ו א', ומייתי ברייתא דמייתין התם, ובה ניחא סתימת הרמב"ם דמותר נזיר לנדבה בפ"ט מנזירות ה"א אע"ג דירושלמי מסייעין לר"ח דהוא שקרצה חטאתו לבסוף מבציתא דתניא כותיה דרבא בנזיר שם, וכבר

ונראה דעיקר הדבר דנסכים ראוי שיהיו במקדש בהשגחת צ"ד לנורך כל יחיד ויחיד, הוא מוסכם לכו"ע, והטעם משום דנריך דקדוק בזה בתמימותן וזכותן וטהרתן כמצואר צפ"ט דמנחות, אלא דנחלקו אם קבעו בזה ריוח להקדש או לא.

ולענין הלכה כיון דר' ישמעאל ור' חנינא סגן הכהנים תרוייהו ס"ל דמותר נסכים לקיץ המזבח ומותר תרומה לכ"ש, אית לן למינקט כוותייהו דהלכה כר"ע מחצירו ולא מחציריו, וכן במנחות ז' א' מיייתין בסתמא תנן התם מותר נסכים לקיץ המזבח ופליגי אמוראי לפרושי מהו מותר נסכים, ומייתין נמי תרתי ברייתות דמותר נסכים לקיץ המזבח, [ורהיטת הדברים דאי מותר נסכים לקיץ המזבח הרי מותר תרומה לכ"ש], וכ"מ מהא דבעי מיניה ר"ה מרב ומהא דאהדר ליה דאין באין אלא מתרומת הלשכה, דאלמא דממעות תרומת הלשכה הן באין, ועי' להלן, ואמנם צפ"ז מכה"מ ה"ג פסק הרמב"ם דמותר נסכים לקיץ המזבח, וכנראה חזר בו ממש"פ צפ"ד מה' שקלים ה"ב דמנורה וכ"ש באין ממותר נסכים, אבל בדין מותר תרומה לא אשכחן דהדר צ"י ממש"כ בזה' שקלים שם ה"ט דהוא לקיץ המזבח, ואפשר דהתם במותר לאחר שכבר שימשו צו לכ"ש ושאר הדברים המותרים, ודומיא דמותר שירי הלשכה שהזכיר שם, דהיינו לאחר שכבר עשו ממנו זרכי העיר וכיו"צ, ואילו עיקר הדין דממותר תרומה עושין כ"ש, י"ל שסמך על מש"כ שם בזה"ב שאם לא היה מותר נסכים מציאין הכ"ש מתרומת הלשכה, וא"כ כ"ש ממותר, וכיון דהדר ביה בזה' כה"מ וכתב דמותר נסכים לקיץ המזבח, הרי ממילא דא"א להציא כ"ש אלא מתרומת הלשכה.

ובמקור דין זה דצליכא מותר נסכים עושין כ"ש מתרומת הלשכה נראה דהוא מהא דרב הונא ורב דמסקינן דאין כ"ש באין אלא מתרומת הלשכה, וס"ל להרמב"ם דלאו ממותר קאמרי אלא מתרומת הלשכה עצמה, ולא דפליגי אתנאי דשקלים, אלא דצליכא מותר קאמרי, ולו"ד ז"ל היה נראה דר"ה ורב ממותר קאמרי, ונקטו תרומת הלשכה למעוטי צדק הצית, דהנידון רק מאיזה סוג הקדש הן באין, אבל הא דפשוט במתני' דשקלים דחכמים קבעו סדר בתרומת הלשכה ושרק המותר

במותר עשירית האיפה של כה"ג, ולחמי תודה, ועוד דאס כל הקדשן לכתחלה לנדבת ציבור מתנאי ב"ד, א"כ מה מקום יש לחלק שופרות מיוחדים לכל מותר ומותר, הרי כל המותרות שוין כאחד ממש שכולן הוקדשו לנדבת ציבור בתנאי ב"ד. (מנחות ס"א סק"י).

(ד) הרמב"ם בפ"ה מפה"מ ה"ח כתב דמותר מנחת חוטא יציא מנחת נדבה, והדברים תמוהים מאוד דכולהו אמוראי במנחות ק"ח א' וכן מתני' בפ"ג דשקלים דמייחנין, כולהו ס"ל דיפלו לנדבה, והיינו לעולה לקיץ המזבח, וכעין מותר חטאת, וכן דין ללא מצינו מותר חטאת שיהא לנדבת יחיד, דרק בקרבנות הצאים בנדבה שנינו דמותרן כמותן בפ"ג דשקלים ה"ד וכמו שפרש"י בסוגיין במותר מנחת נדבה שמוסיף ומציא עוד מנחה, אבל בקרבנות חובה לא שייך לשנותן לנדבה, ומה"ט מותר עשירית האיפה של כה"ג ירקב, ואין לומר שהוא ט"ס דבה"ט העתיק מתניתין דשקלים הנ"ל והשמיט מותר עשירית האיפה.

גם מש"כ בפ"ג מה' שקלים ה"ב שהשופר הי"ג היה למי שהתנדב מעות לעולת זבחה, ור"ל לנדבת ציבור לקיץ המזבח, ותמה בזה הלח"מ בזה פה"מ שס' שזה דלא כמאן, ע"כ הוא לשיטתו דמותר מנחת חוטא הוי מנחת נדבה, וא"כ בל"ה ליה חד מהני שיתא דשמואל ור' אושעיא, דהא גם מותר מנחת כה"ג פסק דירקב, ולכך עי"ל המתנדב מעות לנדבה, ואף ללא מצינו מאן דאמר הכי בגמ', י"ל דסמך אחזקיה ור' יוחנן, דלדידהו היו כל השופרות גם למתנדבין וגם למותרות, וא"כ אם נשאר שופר שאין בו לנדבה למותרות, ממילא הוא משמש לנדבה, אלא דעיקר הדבר שפסק דמותר מנחת חוטא לא אזיל לנדבת ציבור לית ליה פתח, ולע"ג.

מנחות ק"ח א' מותר עשירית האיפה של כה"ג ירקב, נראה דכל מותר שאינו בדבר הצא בנדבה, דין הוא שירקב, דהמותר ג"כ נתקדש בקדושת הקרבן שהרי היה ראוי לבוא מן המותר, וכיון שא"א לשמש בו, ממילא דין הוא שירקב, ורק במותר חטאת ואשם נתחדשה הלכה דיקרב עולה, ודיינין אם גם מותר עשירית האיפה של כה"ג דאיקרי חטאת כמש"כ רש"י, בכלל הלכה

כתבנו בנזיר שם דבמותר שנותר לאחר שהקריב כל הקרבנות אין סברא שיהא נפ"מ מי קרב לבסוף, ונתקשינו בירושלמי, ולמ"ש מיושב, וכן עיקר, ויש להסתפק הקריב חטאת ואח"כ הפריש מעות לעולתו ונותר מהן, אם גם זה מיקרי מותר קנים לנדבה אזיל, דגם עולת העוף דחייבי קנים קרינא בזה שהם צאים משום חטא ומשום אשמה, דכחיוז החטאת כן חיוז העולה, או"ד לא אמרו דאזיל לנדבה אלא בדפתיכי ב' חטאת אבל מעות שהופרשו רק לעולה הרי הם צדין מותר עולה לעולה, והכי מסתברא. (קנים ס"א סק"ד).

(ג) נראה דכל הני מותרות דאזלי לנדבת ציבור ממדרשו של יהודע, הוא דין צע"ס הקרבנות שהם משתנים לנדבת ציבור, וכמו פסח שמתנה לשלמים, שהרי אשם שניתק לרעהי ושחטו סתם כשר לעולה והיינו לנדבת ציבור וכמש"כ רש"י פסחים ע"ג א', הרי דגוף הקרבן משתנה, ולדעת תו' הוא הלל"מ, וכמש"כ מנחות ד' ב' ד"ה אשם, ובזה מובן מה שתיקנו שופרות לכל מותר ומותר, דבאמת חלוקים הם צענינם, דלא הרי סתם אשם שנשתנה לעולה, כהרי אשם מזורע שנשתנה לעולה, דבתרומתו גם תחלת הקדשן משמש בזה ענין, והרי הם כשני סוגי קרבנות, ויש לתמוה ברמב"ם פ"ג מה' שקלים ה"ג שכתב ותנאי ב"ד הוא על כל המותרות שיקרבו עולת זבחה דלא אשכחן בגמ' שאמרו תנאי ב"ד אלא בקרבנות ציבור וכמש"כ תו' מנחות ט"ו ב' ד"ה אפשר, וברמב"ם פ"ג מפה"מ ה"ו, וכההיא דשזועות י"ב א', והוצא ברמב"ם פ"ד מה' שקלים ה"א, והיינו נמי ההיא דירושלמי פ"ד דשקלים ה"ג שזיין הכ"מ, אבל בשל יחיד במותר חטאת ואשם הילכתא גמירי לה וכמש"כ תו' בשזועות שם, וקרא דהוא מנחות ד' א' קאי אהילכתא וכמש"כ תו' שם, וכן מדרשו של יהודע לאו תנאי ב"ד הוא, אלא דרשא גמורה, וכן לעיל שם אמרינן דכי גמר גז"ש למותר נדבה הוא דגמרי, הרי מצואר דמדאורייתא הוא, ועוד דאם תנאי ב"ד הוא, והיינו דמן הדין היה שילכו לים המלח, וכמו מותר לחמי תודה או עשירית האיפה של כהן גדול למאן דאית ליה ירקב, אלא דחכמים התנו שתעקר הקדשתו למפרע וכאלו הקדישו בתנאי, אם כן למה לא תיקנו כן גם

זו או לא, והיינו דמסיק רנצ"י דכיון דטעונה לבונה וילפינן לה מחטאת היא דמנחת חוטא, דאחי למעוטי עשירית האיפה של כה"ג, תו לית לן לכללה בחידוש ההלכה דמותר חטאת.

והא דתנן בפ"ג דשקלים ה"ד דמותר עולה לעולה מותר מנחה למנחה כו', נראה דקים לחז"ל כן מסבירא, דכיון דאפשר לשמש במותר לאותה קדושה שהוקדש, שפיר קאי בקדושתו, ואע"ג דשמן שהוקדש למנחה זו אסור לשנותה למנחה אחרת כדאמר לעיל ע"ט ז', וא"כ ה"נ מעות שהוקדשו למנחה זו לא יהא ראוי להציא מהם מנחה אחרת, י"ל דדוקא בשמן שהוא גוף הקדושה אמרינן כן, אבל הפריש מעות לשמן למנחה זו י"ל דיכול לשנות, א"נ כשהמנחה עדיין איננה, שמה יכול לשנות, כגון שאמר הרי עלי מחבת והפריש שמן לחובתו זו, ועדיין לא הפריש סולת, א"נ יש לחלק בין שמן למנחה, לגוף המנחה, דהמנחה עצמה אף שהופרשה לחובתו שפיר יכולה להתנות לנדבה, אם כבר קיים חובתו באחרת, שאין כאן חילוק ממנחה למנחה, אלא מנחה זו עצמה מחובה לנדבה, וזהו דין מותר, [שור"ר מש"פ מרן זללה"ה בסי' כ"א ס"ק י"ד] דהא דשמן שהפרישו למנחה זו פסול למנחה אחרת, דהיינו למנחה שכבר הוקדשה, אבל שפיר יכול להציא סולת חולין ולזווגו לשמן, ולפ"ז לא שייך כלל לנד"ד.

רש"י בסוגיין ד"ה ומותר כתב דמותר מנחת נדבה יוסיף משלו ומציא מנחה אחרת, ונראה דאינו חייב לעשות כן, דלא נדר עוד מנחה, אלא ר"ל דהמעוטים עומדין לכך, שיכולים להצטרף אם יוסיף ויציא מנחה אחרת, וראוי לעשות כן כדי לתקן את המותר.

שם אלא מותר לחמי תודה ירקב, וקרי ליה התנא מנחה, וכדתנן נמי נ"ב ז' כל המנחות באות מזה חוץ מחמץ שבתודה, ועי"ש בתו', ואע"ג דבלישגא דקרא לא איקרי מנחה כדאמר מ"ו ז'. ופרש"י דה"ט דירקב, דא"א להקריבו בפ"ע, שלא מצינו לחם קרב בפ"ע, ועם תודה אחרת א"א להקריבו שהרי אין תודה קריבה בלא לחמה, ואינו מובן דאכתי למה לא יוכל ליקח ממותר זה לחם לתודה שיקדיש עכשו ע"מ לשמש לה בלחם זה, ונהי שאינו מחויב להקדיש, אבל אכתי יש תקנה למותר זה אם יקדיש, ובמותר עולה

ומנחה ושלמים נמי לא מצאנו שחייב להוסיף וכמש"כ לעיל, ומ"מ קדוש משום שיכול להוסיף, וה"נ מותר הלחם, ולדעת תו' פסחים י"ג ז' י"ל דכיון דהוקדשו מעות אלו או לחם זה לתודה זו, שוב א"א לשנותם לתודה אחרת, וכמבואר שם בגמ' דאף אם ירצה להציא תודה אחרת ולזווגם אינו ראוי וכמו שפרש"י שם דהוקדשו לזו ופסולים לאחרת, ואיירי הכא כשקבע הלחם והמותר לתודה זו, ולפרש"י בפסחים שם דמעוטים יש להם תקנה, יש לפרש דהכא דוקא בלחם עצמו שניתותר, והא דאמר רבא לעיל פ' ז' דהפריש מעות ללחמי תודה וניתותרו אין מציא בהם תודה, דוקא תודה, אבל לחם לתודה אחרת מציא, ומרן זללה"ה בסי' מ"ב ס"ק כ"ג כתב דאף לפרש"י ניהא דהכא לאחר כפרה ואיקליש קדושתו, וי"ל דאע"ג דכל מותר הקרבנות נדבה לא איקליש קדושתו ומשמשינן בהם לקרבן אחר, אבל לחם שאני שאינו גוף הקרבן, וגם אינו יכול לשמש לגוף הקרבן דאין מציא בהם תודה, הלכך נדחה, וי"ע.

אח"כ ראיתי צירושלמי שקלים פ"ב ה"ד שהציאו רש"י, ושם לענין לחמי נזיר הדברים אמורים וקמני שאין לך נזירות באה בלא לחם, נראה מזה דר"ל דאין יכול לפטור עצמו במותר זה, דכיון דנתחייב לחם לנזירותו חייב להציא מן החולין ומותר זה לאו חולין הוא, ונראה מזה שאינו יכול לומר הריני נזיר ע"מ שאפטר בלחם זה, דכשאמר הריני נזיר כבר נתחייב בלחם חולין, וכמו באמר תודה מן החולין ולחמה מן המעשר דנתחייב להציא גם לחמה מן החולין כדתנן לעיל פ"א ז', וכנראה כונת רש"י דגם בתודה אם יקדיש תודה אחרת יתחייב להציא לחמה מן החולין, ואינו יכול להקדיש תודה ע"מ לשמש בלחם זה, וכמו בלחם ממע"ש, ולא דמי לגוף הקרבן שיכול להשלים על המותר, דהתם מעולם לא נתחייב קרבן מן החולין, שלא נדב אלא להשלים על המותר, והר"ז כאמר תודה מן המעשר, [ומ"מ דברי רש"י בפסחים שם עדיין לא נתיישבו], וי"ע. (מנחות סי"א ס"ק י"ט).

(ה) מעילה י"ד א' אמר שמואל צוין בחול ואח"כ מקדישין כו', בתמורה ל"א ז' ילפינן מקרא דועשו לי משלי דהקדש בדק הבית ניתן לאומנין בשכרן, והיינו

מתחלל על המלאכה, וכן צפ"ה מה' ערכין ה"י, ואולי ס"ל דאין לחלק בין קטורת למקדיש נכסיו, וא"כ מתני' דקטורת כגן עזאי, וכיון שהוצאה בגמ' בשבועות ובכריתות וצמיעה ש"מ דהילכתא היא, אכל אין נראה לפרש דקדשי מוצח אין נותנין לאומנין בשכרן אף כשנתחללו על מעות האומנין, ורק צכה"ג הוא דנותנין מדבק הבית, ואח"כ ככו"ע, דכשנתחללו לא עדיפי מקטורת שגם היא קדשי מוצח, ואין סברא שלא יתנו מהם לאומנים, שהרי נמכרים להדיוט.

בב"מ נ"ז ב' אמרינן דאין רבית להקדש באצני בנין המסורות לגזבר וכדשמואל דבוינן בחול ואח"כ מקדישין, ולכאורה לפ"י המלוה הוא הדיוט צעל האצן, וכאילו הוא פוסק לתת רבית להקדש וא"כ הו"ל רבית קלוה, דהדיוט מדין ערב, [ועי"ש ברמב"ן וצחו' הרא"ש דמשמע דבעו לאשכוחי רבית קלוה בהקדש, דמדאוריתא ממעט לה], וכנראה דהדיוט נותן את האצן מדין ע"כ בשביל ההקדש, ועי"ז חל החיוב של הקרן והרבית להקדש אף שהאצן אינו של הקדש, והקדש מתחייב לצעל האצן מדין ערב, ומשמע דשייך שהקדש יתחייב מדין ערב ויחשב עי"ז כמלוה אף שלא זכה, ונ"ע.

שם תוד"ה בוינן ופורעים אח"כ שכר האומנים מאותן מעות שנתחללו כו', משמע שע"י החילול לא נעשו המעות של האומנים, ומשמע דאפשר שיהיו המעות חולין ויהיו של הקדש, וכ"מ צחו' שבועות י' ב' דע"י תנאי צ"ד המעות נעשו חולין והם של הקדש, ולו"ד ז"ל היה נראה שעם החילול על הבנין של האומנים נעשו המעות של האומנין, ועי' בספר מרן זללה"ה לשביעית ס"י ס"ק י"ג ול"ע כעת, ונ"ע.

שם צא"ד י"ל דשאני תרומת הלשכה שבאה בנדבת צבור ולכ"ז צ"ד מתנה כו', ומ"מ קטורת אף שבאה מתרומת הלשכה מ"מ לא ראו לתתה לאומנין בשכרן, דרק צמעות הקילו.

שם אכל לא שייך לומר לכ"ז צ"ד מתנה בהקדש נדבת יחיד כו', וצחו' שבועות י' ב' פירשו דהא דאמרינן מפרישין שכר האומנין, היינו דהמעות נעשו חולין בהפרשה בעלמא ע"י לכ"ז צ"ד מתנה, ואין לומר שלא כתבו כן אלא לצד דאומנין היינו מפטמי הקטורת וכמו שהזכירו שם, וכמו

דרשאים לנהוג כן וגם דפקעה הקדושה עי"ז, ונראה דכש"כ דככלל זה דהקדש צדק הבית ניתן לקנות בו קרקע או בנין שהוא לורך הקדש דודאי ג"ז ככלל ועשו לי משלי, והא דאין הקדש מתחלל על הקרקע כדאמר צ"מ נ"ד א' היינו כשאין להקדש לורך בקרקע, ואין הקרקע אלא במקום מעות, דצוה ילפינן דאין הקדש מתחלל אלא על המטלטלין, ולפ"י יש לפרש דבאמת הבנין יש לו דין קרקע, ואפ"ה יש צוה יתרון מלתת המעות בשכר פעולה, דהכא הקדושה עוברת לבנין, ואין כאן זלוזל צמעות הקדש, משא"כ כשנותנין לאומנין בשכרן שאין נכנס דבר לרשות הקדש תחתיהם, והרי הא דשמואל אינו אלא שכן נהגו להחמיר אף שכן הדין היו רשאין לתת המעות לאומנין, ושפיר יש צוה חומרא, אכל צחו' צ"מ שם הקשו אהא דשמואל מהא דאין הקדש מתחלל על הקרקע, ואפשר דקשיא להו דיש צוה גם הפסד שיאמרו דהקדש מתחלל על הקרקע, וכיון שאין היתרון אלא בהנהגה, היה ראוי להמנע מזה מחמת האי חששא, א"נ דס"ל דכיון דבאמת אין הקדש מתחלל על הקרקע היה ראוי שלא תחול קדושת המעות על האצנים כלל, ונמצא שהמעות ניתנים לאומנים בשכרן ממש, דרק על ידן פוקעת קדושת המעות, וא"כ אין שום תועלת צמה שבוינן בחול, ומיהו מה שחירצו שם דאף אי תלוש ולצסוף חיברו כמחוצר מ"מ כיון שאם לא יוקדש יצטרכו לעקרו חשיב כתלוש, נ"ע מה סברא היא זו, אא"כ דנימא דכאילו חיברו רק לזמן דמי, ונ"ע.

הא דתנן בתמורה שם דקדשי מוצח אין נותנין מהן לאומנים בשכרן, נראה דהוא דינא דאוריתא, שאין קדשי מוצח יוצאים לחולין בלא חילול, דהא בקדשי צדק הבית איצטריך קרא, ובקדשי מוצח ליכא קרא, והנידון בקדשי מוצח הוא בקדושת דמים למוצח כגון צהמה שהוממה או דמים שהוקדשו לקרבן, ואומנין היינו שהוצרכו ללורך קדשי המוצח עצמם, כגון שצריך לשכור שליח להביא הצהמה או לקנותה, או לרפאותה, וצוה דאמרינן שאין נותנין מהן.

ולכאורה משמע מהך מתני' דקדשי צדק הבית נותנין לאומנים בשכרן, וכר"ע בשקלים פ"ד מ"ד דהקדש מתחלל על המלאכה, אכל הרמב"ם צפ"ח מה' מעילה ה"ג פסק שאין הקדש

שפרש"י שם, והוא כדמשמע בירושלמי שקלים פ"ד ה"ד, דהא מלישנא דמתני' דקדקו כן מדקתני מפרישין ומדקתני ונותנין אותה לאומנין בשכרן דמשמע דעדיין לא קיבלו שכרן, וא"כ ע"כ יש לקיים כן אף לפי מאי דנקטו בסוגיין דאומנין היינו אומני בנין, ועי' להלן ו"ע.

שם ב' מיתבי מותר הקטורת מה היו עושין זו מפרישין ממנו שכר האומנין כו', לפרש"י ותו' בשבועות י' ב' מפרישין שכר האומנין ממועות בדק הבית או תרומת הלשכה והמועות זוכין אותן לאומנין או שנעשין חולין ונשאריהן ברשות הגזבר מכה תנאי ב"ד, ואח"כ מחללין הקטורת על המעות הללו, ונותנין הקטורת לאומנין בשכרן וחוזרין ונוטלין אותה מהן מתרומה חדשה, והמעות נשאריהן בקדושת הקטורת, ולא רצו לתת הקטורת קודם חילול לאומנים בשכרן, או משום שאין הקדש מתחלל על המלאכה, או דגנאי הוא, וגם לא רצו למכור הקטורת ולחזור ולקנותה דג"ז גנאי, אבל לתתה לאומנין בשכרן לאחר שנתחללה אינו כ"כ גנאי.

והדברים הקשים לפ"ז הוא לשון המשנה מפרישין ממנה, ואין לומר כגירסת הספרים דלא גרסי ממנה, דבאידך מתני' דפ"ד דשקלים מ"ד גרסינן בכל הספרים מפרישין מהן שכר האומנים, וגם מחללין אותה על מעות האומנין קשה דהול"ל ומחללין אותה עליהן, וכן לשון ונותנין אותה לאומנין בשכרן קשה דלאו בשכרן הוא שכר קיבלו שכרן ע"י זכויה המעות, וכמשה"ק תו' בשבועות ומפני זה פירשו דהמעות נעשות חולין בתנאי ב"ד, וזה לא יתכן אלא במעות תרומת הלשכה ולא בדק הבית כמש"כ תו' בסוגיין, ולפוס סוגיא דילן הרי בדק הבית איירי דאומני בנין נוטלין שכרן מדק הבית, ועו"ק דא"כ נמצא דהקדש מתחלל על המלאכה, שהרי המעות נעשין חולין ע"י הפרשתם לדמי המלאכה, ובירושלמי שקלים שם אמרו על הא דקאמר ב"ע דמפרישין מהן שכר האומנים כו' דטעמיה משום דסבר שאין הקדש מתחלל על המלאכה אלא על המעות.

וברמב"ן ורשב"א וריטב"א בשבועות שם הביאו דבירושלמי שקלים פריך אמתני' ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש, והיינו דס"ד דמעות האומנים באין משל הקדש, ומשני רשב"ב דמציא מעות מן החולין, [ולפינו הגירסא מציא

מעות ומחללין על הבנין, והוא ט"ס כנראה], ופירשו ז"ל דהקדש לזה מעות מן השולחני, לצורך האומנין, ומחלל הקטורת על אותן המעות, ונותן הקטורת לאומנין בשכרן, ולפ"ז הא דקתני מתני' מפרישין ממנה שכר האומנין היינו מן הקטורת, ור"ל שמייחדין אותה לשכר האומנין, דמעריכין את ערכה וערך שכר האומנין, ומפרישין ממנה ר"ל אותה, א"נ ממנה מכל הקטורת מפרישין את המותר, א"נ ממנה אם אין סיפק באומנין כדי כולה, ומחללין אותה על המעות שליו לצורך האומנין, ונותנין אותה לאומנין בשכרן, וחוזרין ונוטלין אותה מתרומה חדשה, ובירושלמי שם נחלקו מה עושין במעות איכא מ"ד דנותנין אותן לבית גרמו ולבית אצטניס, ואיכא למ"ד דמקיינין בהן את המזבח, וז"ע למ"ד דנותנין אותן לאומני בית גרמו ואצטניס, דנמצא הקדש מתחלל על המלאכה, ואילו מצן עזאי דקאמר כמתניתין דייקין דאין הקדש מתחלל על המלאכה, [ועי' להלן], וגם מהא דפריך דנמצא הקדש מתחלל על ההקדש משמע דס"ל דאין הקדש מתחלל על המלאכה, דאל"כ הרי המעות נעשו חולין בזכיתן לאומנין [ומיהו י"ל דלא משמע לירושלמי דמעות האומנין היינו שכר זכו בהם האומנים, דא"כ דמי למכירה, ולכך משני שהם מעות שהקדש לזה לצורך האומנים ועדיין לא זכו בהם האומנים], וגם לא נתפרש מאיזה מעות ישלמו לשולחני, וברמב"ן שם כתב דפורעין מן השקלים, וזה ניחא אי לאומני בית אצטניס ובית גרמו לוו, דזה אחי מתרומת הלשכה ואיכא תנאי ב"ד, אבל אם לוו לצורך אומני בנין כדמשמע בסוגיין קשה דבדק הבית ליכא תנאי ב"ד, ואיך הקדש מתחלל על המלאכה.

ואפשר דמתניתין מתפרשא מעות האומנין מעות שראויין להנתן לאומנין, וזה כולל כל הסוגים, בין אם הקדש מתחלל על המלאכה, דאז מתפרש מעות שזכו בהן לאומנין ועי"כ נעשו חולין, ובין מעות שליו לצורך האומנין, וכן מעות שהתנדבו בתחלה לתשלום האומנין, וכמש"כ תו' תמורה ל"א ב' דאי לאו דהקדש מתחלל על המלאכה כדילפינן מועשו לי משלי, היו עושין לעולם כן בתחלה שהיו מתנדבין לשכר האומנין, וכן אי בזנין בחול ואח"כ מקדישין, מתפרש נמי מעות האומנין שנתחללו המעות על הבנין, והרי הם מיוחדים לאומנים,

פריך מסיפא דהמקדיש נכסיו, ומיהו למש"כ תו' לעיל א' דדבריהם הצאין מתרומת הלשכה לא קאמר שמואל דבזוין בחול, לפ"ז ע"כ לתרץ כמש"כ מרן זללה"ה, ומיהו גם לפ"ז י"ל דכיון דזימנין משכח"ל דאיכא בזין דאתי משיירי הלשכה ואפשר לחלל הקטורת עליו, תו' שפיר סתמו בגמ' והקשו מרישא וסמכו אסיפא.

בירושלמי שקלים פ"ד ה"א איתא דנוטלין מעות משולחני ונותן לחוצצין ולסתחין עד שלא נתן ע"ג הדימוס ומשניתן על הדימוס מביא מעות מתרומת הלשכה [וחוצין דאיכא בזין דאתי מתרומת הלשכה וכמש"כ לעיל], ומחללין עליה, ופריך וטבות כן ומשני ר"י צי ר"צ צס שמואל כל מה שיתן הן הן דמי' משעה הראשונה, וה"נ איתא התם לענין שומרי וקולרי העומר, ונראה הכונה דפריך דכיון שכבר נתנו לחוצצין ולסתחין [והם גם בעלי האצנים] את שכרן ממה שלוו מן השולחני, א"כ כבר נסתלקו וצודאי כונתם שהאצנים יוקדשו, וא"כ איך אפשר לחלל את המעות עליהן, ומשני דכל מה שמחלל הן דמיו משעה ראשונה, והדמים שלקח מן השולחני ונתן להם אינו אלא מעין הלואה, ואכתי האצנים שלהם עד שיחלל עליהם את מעות תרומת הלשכה.

שם דליכא בזין כשיעור מעות כו', הו"מ למימר דליכא כלל בזין, אלא דבעי לאשמעינן דלא מזוללין לפדות הקטורת צפחות משווייה, ולפרש"י ותו' אף שעי"ז יטרכו לחלל הקדש על המלאכה, (מעילה י"ד).

ובקטורת לנצור לכו"ע לא היו נותנין אותן לאומנין בשכרן קודם חילול, וממילא אין ראיה ממתני' אי הקדש מתחלל על המלאכה, ורק ממתניתין דבן עזאי דאירי בקטורת דיחיד דייקנין דס"ל אין הקדש מתחלל על המלאכה.

שם ואמאי ליחליה אצנין כו', לפרש"י ותו' יש לפרש דפריך אמאי מפריש שכר האומנין והא לא צעינן למיהב מעות הקדש לאומנין בשכרן כדאמר שמואל דמה"ט צונין בחול ואח"כ מקדישין, וכ"ת ה"נ ומעות האומנין היינו שנתחללו על הצנין, א"כ ליחליה לקטורת על הצנין, ומשני דליכא צנין, וצדליכא מודה שמואל דהצנין מעות הקדש לאומנין בשכרן, ורק צדליכא צנין קאמר שמואל דצונין בחול ואח"כ מקדישין, ודוחק.

ולפירוש הרמב"ן אפשר לפרש דלעולם אין הקדש מתחלל על המלאכה לשמואל, ופריך ל"ל להביא מעות שלוו לצורך האומנים, א"נ למה בכלל לזין מעות לצורך האומנים, ואמאי לא מחללים מעות הקדש על הצנין, וכדשמואל, וממילא גם את הקטורת אפשר לחלל על הצנין, ומשני דליכא צנין, וממילא ע"כ ללוות לצורך האומנין דאין מחללין הקדש על המלאכה, ועל המעות הללו מחללין הקטורת, ולא רצו ללוות מעות רק לחילול הקטורת בלא אומנין משום דזה דמי כאילו מוכר הקטורת וגם לא יוכל לשלם ממעות הקדש כיון שלוה רק לצורך חילול, אבל כשלוה לאומנין שפיר יכול אח"כ לחלל יותר מעות על הצנין, דלעולם השבח שיה יותר מדמי האומנין, ומאותו מותר ישלם מה שלוה לצורך האומנין שאין להם צנין.

הקשה מרן זללה"ה צמנחות סי' כ"ח ס"ק י"ז מאי פריך ליחליה אצנין והא קטורת צא מתרומת הלשכה ואילו צנין צא מצדק הצית, וכמש"כ תו' שצעות שס, ותירץ דגמ' סמין אחידך מתני' דהמקדיש נכסיו, והתם הקדישן לצדק הצית ושפיר אפשר לחלל הקטורת על הצנין, והדבר סתום יותר מדאי, ואמאי לא הביאו בגמ' צאמת הך מתני', אבל נראה דיש להוסיף דאומנין שפיר איכא דמקצלין שכרן מתרומת הלשכה או משיירי הלשכה כגון נשים האורגות צפרוכת, והצנין שחזק לעזרה כדאמר בירושלמי שקלים פ"ד ה"ב, ושפיר פרכין צדליכא הני דיחללו עליהן את הקטורת, ואי הו' משני צדליכא הני אכתי הו'

(ו) נראה דעצים הנצרכים להגדלת אש המערכה אינם צאין אלא משל ניצור, וכדחניא מנחות כ"ב א' מה מוצא משל ניצור אף עצים ואש משל ניצור, ואע"ג דמייחתינן לה לענין שאין ההדיוט חייב להביא עצים, מ"מ בכלל זה גם דאסור להביאו משל יחיד, ודומיא דמוצא, אלא א"כ מסרן לניצור, וכן מוצא בירושלמי שקלים רפ"ד דבעי מסירה לניצור, וכמש"כ מנחות סי"ב כ"ב א' ע"ש, והא דילפינן דמתנדבין עצים, והיינו שגם היחיד רשאי להביא עצים, ומצלי שימסרם לניצור, זה נלמד מדין שני גזירין, דחוצין שיש ענין בהקטרת העצים כשלעצמן, וילפינן דגם יחיד יכול לנדב כן, [ואף שכל הנקטרין נהנין מאש של העצים הללו והן של

דתוספתא שהציאו תו' מנחות כ' ז', וכעת ראיתי בספר מקדש דוד שהציא ספרי פ' ראה דהמתנדב עמים טעון לינה וג"ז רק בעמים שהם קרבן ולא בעמים שהם מסירה לציבור, וכן הציא שם תו"כ דאין מתנדבין עמים בשותפות כדין מנחה, וג"ז לא שייך בעמים שהם מסירה לציבור, ועי"ש עוד שהוכיח ג"כ מהא דתניא מנחות ע"ג ז' דעכו"ס מתנדבין עמים, וזודאי דמידי דבעי מסירה לציבור אין מקבלין מהן, ומיהו מש"כ שם דאף כשהם על המערכה אין בהם אלא קדושת דמים, הוא דבר שלא יתכן, דליכא קרבן בלא קדושת הגוף, וכבר כתב מרן זללה"ה במנחות סי' כ"ג סק"ה שיש בהם קדושת הגוף כשעלו למוצא עי"ש ועי' בתו' זבחים מ"ג א' ד"ה והלבושה שדנו אי חייבין עליהם משום פיגול.

ויש להסתפק לרבי אי איכא נמי סוג קרבן עמים כמו שהוא לרבנן, ורבי רק אוסופי הוא דקא מוסיף דאיכא נמי קרבן מנחה של עמים, או"ד דרבי לית ליה אלא מנחה של עמים, ולכאורה לפי מה שפירשנו לעיל דקרא דקרבן לא מוכח מידי במאי קמייירי, אלא דאמי לרבווי קרבנות חובה שבאין בנדבה, ומסבירא הוא דקיימו חכמים דעמים יש בהן מעין ענין של קרבן צפ"ע, וממילא כללוהו בריבוי דקרבן דבאין בנדבה, א"כ האי סבירא יש לקיים נמי לרבי, וכ"מ בתוספתא פ"ג דשקלים הוצאה בתו' מנחות כ' ז' וכמו שיתבאר בסמוך.

מהא דמיייתין במנחות ק"ו ז' אמתני' דקתני סתמא הרי עלי עמים, הא דת"ר קרבן מלמד שמתנדבין עמים, יש לדקדק דהאומר סתמא הרי עלי עמים מתחייב בקרבן עמים, ולא בעמי מערכה למסרם לציבור, [אבל מרן זללה"ה בסי' כ"ג סק"ו לא כ"כ, וז"ע], וכן נראה דהא דתנן סופ"ו דשקלים דהיה שופר לעמים, היינו נמי לקרבן עמים, ודומיא דלבושה, וכן כל השופרות היו על חובות או נדבות היחיד, ולא על מי שחפץ לסייע לציבור בחובות הציבור ומקדיש למסור לציבור, וכן משמע מהא דאמרין שם צירושלמי דאם אמר הרי עלי עץ מציא גזיר אחד, ומיייתי ראיה מהא דבתמיד של צה"ע היו שני כהנים לשני הגזירין, ואם הנידון במסירה לציבור, מה צריך ראיה, ולמה לא יוכל למסור להם חלק ממנוה, ומש"כ הרמב"ם צפ"ב מה' שקלים דהיינו לקנות עמים למערכה, נקט

יחיד, לא איכפת לן בהכי, מידי דהוי אכל הנקטרין שמגדלין האש והן קרבנות יחיד], ולפ"ז נראה דהא דאמרין וכמה שני גזירין, הוא לעיכובא, דלא אשכחן קרבן עמים בפחות מזה, ודומיא דלא יפחות מקומץ לבונה, ומלוג שמן, וג' לוגין יין, נשנו בתו"כ, דכולהו לעיכובא, וכן לשון הצרייתא מוכיח דקתני מלמד שמתנדבין עמים וכמה שני גזירין, ומשמע דזהו השיעור להתנדב, ולא דסתם האומר עמים, צריך להציא שנים, והא דאמרין צירושלמי דשקלים סופ"ו דהאומר הרי עלי עץ מציא גזיר אחד, היה נראה דלא אחיא כחלמודן, אבל בתו' בסוגיין הציאו דברי צירושלמי, ומשמע דס"ל דלא פליגא, ונראה מזה דגם במצות ז' גזירין של התמיד, אם אין לו אלא אחד חייב להציאו, וכדאמר צירושלמי התם דכל אחד קרבן צפ"ע הוא, ונפיק לה מהא דבתמיד של צה"ע הוא בשני כהנים, ולכן נמי המתנדב, לכחולה מצותו להתנדב ז' גזירין, אבל אם נדר גזיר אחד, נמי מציא, ומ"מ למדנו מן צירושלמי דנדבת העמים משני גזירין הוא נלמד, ואם נדר חצי גזיר, אין מקריבין אותו, אלא מוסרו לציבור, למצות עמים של הציבור, דהא גזיר אחד לא למדוהו אלא מדאשכחן כן בתמיד של צין הערבים, הא לאו הכי לא, וא"כ חצי גזיר לית לן מהיכא למילף, [ומיהו זה דוקא אם מדת הגזירין מעכב, ולפ"ר לא מצאתי מצואר].

והנה כמה חילוקים יש צין נדבת עמים למערכה לנדבת עמים כקרבן צפ"ע, שהנודר עמים למערכה, צריך למסורם לציבור, ומשמסרם לציבור נראה דינא יד"ח, ואפי' נאצדו אח"כ, ומקריבין אותן ואפי' המקדישם טמא או אונן, וכן נראה דאף אם יש בו חולעת אינו עובר משום צפ"ע, מ' אף אי נימא דבעמים דקרבן עובר משום צפ"ע אף לרבנן, עי' מנחות פ"ה ז', ובתו' שם, וכן הכהנים ניאותין מהן מתנאי צ"ד, דככל עמי המערכה נינהו, אבל הנודר עמים לקרבן, צריך שיהיו שלו עד שעת הקרבנות ואם נאצדו חייב באחריותן ואם נעשה אונן אין מקריבין אותן כדאמר זבחים ז"ט ז', ונראה דה"ה אם נטמא, ואם יש בו חולעת והקדישו י"ל דגם לרבנן עובר משום צפ"ע וכמו שפסק הרמב"ם לבעיא זו צפ"ו מא"מ ה"ג, ואף דפסק כרבנן, וכן אין הכהנים ניאותין מהן, דלא שייך ע"ו תנאי צ"ד, ועי' עוד מ"ש בזה בסמוך בההיא

וסיפא דתוספתא ז"ל דכיון דאמר אלו למזבח, אית לן למימר דנתכוין לקרבן היותר חשוב, הלכך לרבי אמרינן דלקרבן מנחה דעצים איכיון, אבל לרבנן ג"ז רק קרבן עצים ולכך אם הקריבן בחוץ פטור, וכן ניאותין בהן, והיינו דקתני אלו ואלו נופלין ללשכת דיר העצים, כלומר דדינן שוה כמו ברישא, ולמה שצדדנו לעיל דהא דברישא אין מועלין הוא משום שאין המעות מתחללין עד שהגזירין יעלו למזבח, א"כ הכא שהקדיש הגזירין עצמן, דין הוא שימעלו בהן, ולפ"ז י"ל דבאמת לא פליגי רבנן אלא בהא שאם הקריבן בחוץ פטור, אבל מודים שמועלין בהם, ומ"ש אלו ואלו נופלין ללשכת דיר העצים, היינו לומר דהקטרתן שוה כמו כל העצים, ולאפוקי מרבי דלדידיה מקדשן בעזרה ככ"ש ככל המנחות, ולא בדיר העצים.

הרמב"ם בפט"ז ממעה"ק הי"ג הביא רק דין אמר הרי עלי עצים דמביא שני גזירין, ואם רצה יביא דמיהן, ולמש"כ דגם בזה אין מוסר העצים לציבור, אלא הוא מעיין קרבן יחיד, נחא דלפ"ז באמת אין חילוק בין אם אמר עצים אלו למזבח לבין אם אמר הרי עלי עצים, וס"ל דרבנן דתוספתא פליגי בסיפא גם בהא דמועלין, ונמצא דלרבנן דין הרישא והסיפא שוין, [והא דניאותין סמך רבינו על מש"כ בפ"ח מה' מעילה, ולכך לא פירשו כאן וז"ע], ולכך לא חילק רבנן, והא דאם רצה יביא דמיהן הוא נלמד ממה שתיקנו שופר לכך, ועי"ש בכ"מ ובמל"מ ובדברי מרן ז"ל שם. בראה דאין מתנדבין אלא גזירין שלימים, ואף שמביא ב' גזירין אינו יכול להוסיף עליהן עוד חצי גזיר, ל"ש לרבי ול"ש לחכמים, ומדע דבנכסים בעינן קרא דאפשר להוסיף, כדתיבא ק"ד א'. (מנחות ס"א סק"ו).

המעשה אשר יעשון, אבל הוא מעיין קרבן בפ"ע ואינו מוסר לציבור, ועי' ב"מ קי"ח א' דלחד אוקימתא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, ומיהו שמא יש לחלק בין מעות לגוף הקרבן, אבל בתו' יומא ל"ה ב' מבואר דלא מחלקי בהכי.

וזה לשון התוספתא פ"ג דשקלים הוצאה בתו' מנחות כ' ב' עצים האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גזירי עצים ונותן לשופר כהנים מקבלין אותן ולוקחין בהם עצים ומקריבין אותן לגבי מזבח ניאותין בהן ואין מועלין בהן, ואם הקריבן בחוץ פטור, אבל אם אמר הרי עלי שני גזירי עצים אלו למזבח (עי' בתוספתא) כהן מקבלין הימנו ומקריבן לגבי מזבח ואין ניאותין בהם אבל מועלין בהם ואם הקריבן בחוץ חייב דברי רבי וחכ"א אם הקריבן בחוץ פטור ואלו ואלו נופלין בלשכת דיר העצים, עכ"ל, ונראה דרישא היינו במתנדב עצים סתם, ומתפרש לקרבן עצים, וכדקתני ומקריבין אותן לגבי מזבח, ואם בעצי המערכה ומוסרן לציבור איירי, הול"ל דנותנין אותן בדיר העצים, ביחד עם כל העצים, ומתי שידמנו יטלו, [דהא חזינן בתענית כ"ח א' דרק אלו שנשנו שם זכו שיקריבו משלהם אפי' שיש עצים בלשכה, אבל אינש דעלמא לא], אלא ודאי לקרבן עצים קאמר, ומשמע דרבי נמי מודה בזה ורק בסיפא פליג, ומבואר דאף לרבי איכא קרבן עצים כמו לרבנן, מיהו הא דקתני ניאותין בהן ואין מועלין בהן, ז"ע למה, ומ"ש מכל המנחות דמועלין בהן משהוקדשו, ואף אי אין בהן קדושת הגוף עד עלייתן למזבח, וכדמשמע מעילה י"ט ב' דאין בהן מועל אחר מועל לרבנן, [ועי' מש"כ בזה מנחות ס"ב כ"ב א'], אבל אף בקדושת דמים דין הוא שימעלו, וז"ל דכיון דעל עצי המערכה הוצרכו ב"ד להחנות שיהיו ניאותין בהן וכדחנן בשקלים ומייתי לה מנחות כ"א ב', תו לא פלוג חכמים, דאין הכהנים מבדילין בין עצים לעצים, וזימנין שניאותין מאלו, הלכך התנו גם על עצים הנקנים לקרבן עצים שיהיו ניאותין מהן עד שיעלו למזבח, ואפשר דתנאי ב"ד הוא על המקדיש שיקדיש בתנאי זה, א"נ התנו שלא תתחלל קדושת המעות על הגזירין אלא משיעלו למזבח, ולפ"ז באמת אין מועלין אף אם השתמש בהן לצורך חולין, וניחא משה"ק מרן ז"ל בסי' כ"ג סק"ו.

ז) ירושלמי פ"ו ה"ד לבונה לא יפחות מקומץ נאמר כאן אזכרה ונאמר להלן אזכרה מה אזכרה האמור להלן מלא קומץ אף אזכרה האמור כאן מלא קומץ, אי מה אזכרה האמורה להלן שני קומצין אף אזכרה האמורה כאן שני קומצין א"ר אילא כלום למדו לקומץ אלא ממנחת חוטא מה להלן קומץ החסר פסול אף כאן קומץ החסר פסול, אר"י מילתי' דר"א אמרה המתנדב לבונה מביאה בקומצו של כהן ר"ח בשם

מסתבר לתת הדבר לשיעורים, והלכך בקומץ צינוני משתער, ולא איכפת לן בגודל קומצו של הכהן המקטיר, אבל במתנדב לצונה דאמרינן דלא יפחות מן השיעור היותר קטן שאפשר לנדב, ואינו חייב להציא כצינוני, וזה פליגי דר"י סבר שאינו יכול להציא פחות מקומצו של הכהן המקטיר, ור"ח בשם ר"י פליג וסבר דיכול להציא הקומץ היותר קטן, ולפ"ז נראה דכל הנידון במציא קומץ פחות מצינוני, אבל אם מציא צינוני ודאי סגי, דלא מסתבר שיוגרע כוחו מלצונה הצאה עם המנחה או בצויכין, ברם ז"ע דהנה כל הילפותא היא לצונה הצאה בצויכין ממנחת חוטא, והתם שיעורו צינוני, וא"כ איך אפשר למילף מזה למתנדב לצונה דשיעורו בקומצו של כהן, והרי כל השיעור למתנדב מלצונה הצאה בצויכין נפקא לן, דהא אהכי הוא דמיימי לה צירושלמי, ועו"ק דצמתי" חנן חמשה קמזין הן, ומשמע דכולן שוין, ואיך נחלק ביניהם, ואפשר שיש לדקדק מזה דאף לצונה הצאה בצויכין כשר דזיעבד בשיעור קומץ פחות מצינוני, ומזה הוא דילפינן למתנדב, או דהא דנקט המנדב לצונה לאו דוקא וה"ה ללצונה דצויכין ודמנחה, אלא לפי דאמתי" דקיימינן קמתי צה המנדב לצונה לא יפחות מקומץ, לכך נקט לה צמנדב, וז"ע.

בירושלמי לא נתפרש מנלן שיעור קומץ ללצונה הצאה עם המנחה, ואין לומר כדילפינן צמנחות דהיקשא, דא"כ ל"ל למילף לצונה הצאה בצויכין מקומץ הסולת, לילף מלצונה הצאה עם המנחה, ומיהו י"ל דס"ל דדבר הלמד דהיקש אינו חוזר ולמד בגו"ש, ואפשר דלצנת דידעינן שיעור קומץ ללצונה הצאה בצויכין, מסבירא אמרינן דזהו נמי שיעור לצונה הצאה עם המנחה.

ונראה דאין מציאין אלא קומצין שלימין, וכמו עשרונים ולוגין, ואינו יכול להציא קומץ

ומחלה. (מנחות ס"א סק"ח).

(ח) מנחות נ"א ב' עכו"ם ששלח עולתו כו' ואם לעי' הא לא אשכחן קרבן בלא בעלים, דאף קרבנות הבאין לאחר מיתה יש להם ענין למת מאחר שכבר נתחייב, אבל המקדיש קרבן למת שלא נתחייב בו, נראה פשוט דאין מקריצין אותו, דלא אשכחן קרבן בלא בעלים, ובמת שנתחייב, מגזיה"כ למדנו

ר"י ואפי' בקומץ הצעלים, ע"כ, נראה לפרש דילף ללצונה דלחה"פ היא קומץ מאזכרה דכתיב גבי מנחה ומתפרש אקומץ של הסולת, ופריך דאזכרה דמנחה כולל גם הקומץ וגם הלצונה, דאכל הנקטרינ קאי קרא דוהקטיר הכהן את אזכרתה, וכדכתיב נמי צמנחת העומר והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה על כל לצונתה, וא"כ יילף מזה דבעי שני קומצין בלחה"פ, ומשני ר' אילא דילפינן מאזכרה דמנחת חוטא דהתם ליכא לצונה, וליכא אלא קומץ אחד, ומסיק עוד דילפינן נמי דדין קומץ לצונה הצאה בצויכין, כדין הקומץ דמנחת חוטא, ומה קומץ דמנחת חוטא אם חסר כל שהוא פסול, אף קומץ לצונה הצאה בצויכין אם חסר כל שהוא פסול, ויה"נ מסקינן צמנחות י"א ד' דאף אי לצונה דמנחה כשרה צמסרה אבל לצונה הצאה בצויכין פסולה, אלא דהתם לא מנכרינן קרא להכי, וקאמר ר' יוסה דכיון דר"א יליף לה דומיא דקומץ המנחה, א"כ צדין הוא דלא יוכל לנדב לצונה פחות מקומצו של כהן, כלומר דאין לכהן להקטיר פחות ממלא קומצו, דומיא דקומץ המנחה, ונמצא שעל המנדב לדקדק שלא יפחות מקומצו של כהן, ונאפשר דדוקא שלא יפחות אבל אם הוסיף על קומצו של הכהן המקטיר, והוא עדיין בשיעור קומץ של אחר, דשפיר דמי, דלא משוינן ליה ממש בקומץ דמנחה, ור"ח בשם ר"י פליג דאף לר' אילא שפיר יכול להציא בקומץ הצעלים, דלענין זה לא משוינן ליה כקומץ, דהא הכא ליכא קמיצה, וקומץ הצעלים לאו דוקא אלא ר"ל כל קומץ שהוא, ונראה דאף לא צעי קומץ צינוני, ויכול להציא קומץ קטן, ובלבד שיחזיק שני זיתים כדאמר כ"ו ב', ועי' מל"מ פ"ג ממעה"ק הי"ד בשם ירושלמי דכהן שאין ידו מחזקת ב' זיתים פסול, וכן יכול להציא קומץ גדול כפי שמצוי צמנו באגשים גדולים.

ויש לדקדק צהא דקאמר ר' יוסה דהמנדב לצונה מציאה בקומצו של כהן, ואמאי לא קאמר כן בלצונה הצאה בצויכין, דצאה איירינן וצאה ילפינן מגו"ש, א"נ בלצונה הצאה עם המנחה דזהו ההוא ורגיל, וכן צמו' בסוגיין הציאו הך פלוגתא דירושלמי, ולא צסוגיא דשיעור קומץ לצונה הצאה עם המנחה מנחות י"א, ומשמע נמי דרק צממנדב לצונה פליגי, ונריך טעם מ"ש, ונראה דכל לצונה הצאה חובה ע"כ לקצוע שיעור אחד לכולם, דלא

ממנו שלא להטריך ללשכה. אבל חיוז אין עליו. וזוה מיושז דברי הרמז"ס פ"ג ממעה"ק כפי' הלח"מ אף לפרש"י, ובגמ' משמע כפרש"י מדפרכינן אי ריה"ג הא אמר אפי' יין נמיל, ואף שאין זכייה לעכו"ם הכא עדיף דתקנת ז"ד הוא, א"נ קרבן שאני שהרי אף לגר שמת מציאין ז"ד נסכים אע"ג דודאי מת לאו בר זכייה הוא, ולפי"ז חשיב העכו"ם כבעלים גמור על הנסכים, ואי איכא שינוי בעלים בקדשי עכו"ם, גם הני נסכים שייך בהו שינוי בעלים, וז"ע, ועי' מנחות ס"י סק"ג.

שם וכן גר שמת כו', נראה דהני נסכים דיין כמנחה הבאה לאחר מיתה, דכל קרבן שאדם נתחייב בו, אפשר להביאו לאחר מיתה ואפי' לא השאיר נסכים, יכולים להקדיש בשבילו וכמש"כ לעיל סק"ט, דלענין אפשרות להביא קרבן למת לא מסתבר לחלק בין השאיר נסכים ללא השאיר, הלכך האי גר נמי כיון שנתחייב להביא נסכים שפיר מציאין בשבילו. ואפשר דהכפרה מקופיא דאיכא ליורשים בקרבן מורישם, יהיה למי שמקדיש בשבילו. ואפשר דיורשים עדיפי.

שם ותנאי ז"ד הוא כ"ג שמת כו', ז"ע למה הזכיר כאן ותנאי ז"ד, הא עד השתא נמי בתקנת ז"ד איירינן, דהיינו תנאי ז"ד שיהא רשות במעות תרומת הלשכה להני נרשים, ואפשר דעד השתא הם דברי ר"ש כיחידאה, ומתנאי ז"ד ולהלן זו משנה קדומה השנוי' לדברי הכל, אלא שר"ש שנאה לפרש השבעה דברים כולן, ולפי"ז יש לקיים הך תנאי ז"ד אף לר"י. עי' להלן.

והנה מבואר מקושיית הגמ' דאי הוי סבר ר"ש דאורייתא משל יורשים, הוי ניחא הא דתנאי ז"ד שתהא קריבה משל ניצור, ואפשר לפרש משום דחזו דהוי פשעי זה, ומיקנו דלכתחלה בזה משל ניצור. א"נ דה"ק דתנאי ז"ד הוא שיהא רשות להביא משל ניצור, באם היורשים לא יביאו, ובמתני' דשקלים קתני בתר הכי רי"א משל יורשים, ואפשר לפרש דאעיקר הדין קאי, דר"ש הרי קאמר דאוקמי אדאורייתא משל ניצור, וקאמר ר"י דדאורייתא משל יורשים, וכדפליגי במתניתין. ומיהו מודה ר"י דהיתה תקנה שאם לא יביאו יורשים, שתהא בזה משל ניצור, וכנראה זו דעת תו' לק' נ"צ א' ד"ה דשמעינן שכתבו בפשיטות דר"י נמי אית ליה הך תנאי ז"ד, אבל מלשונם משמע דגם

דמקריבין (עי' זבחים ס"א סק"א), וא"כ הני נסכים מי הבעלים שלהם, דהא מרבינן לק' ע"ג ז' דקרבן עכו"ם טעון נסכים, וא"כ ראוי לומר דלריך שהנסכים יהיו של העכו"ם כמו כל נסכים דלריך שיהיו של בעל הקרבן, ויעי' לח"מ פ"ג ממעה"ק, וקשה דלא אשכחן זכייה לעכו"ם, דלאו בר שליחות הוא, ועוד דלמה זה יתקנו ז"ד לזכות לעכו"ם מתרומת הלשכה, (ואם נימא דהני נסכים נדבצו ליצור נינהו, ויש ענין להקריב נסכים לזבח אף שהנסכים הם באים בנדבצה בפ"ע, קשה דלא אשכחן מנחה בנדבצה ליצור, ואף בעופות אין מקייצין את המזבח כדאמר שבעות י"א ז', וגם אין מנחה באה בשותפות כדאמר לק' ק"ד ז', ואפשר לומר דמנחת נסכים שאני, דהא שנים שהביאו עולה בשותפות מסתברא דמציאין גם נסכיה בשותפות, וכיון דאשכחן מנחת נסכים חובה בשותפות, ה"ה דמתנדבין בשותפות, ואף דלכתחלה ודאי אין מקייצין את המזבח במנחת נסכים, אבל כאן שראו חכמים צורך להוסיף נסכים לקרבן העכו"ם, שפיר מציאין אותן בנדבצה ליצור, אבל אין נראה כלל שתועיל מנחת נסכים של ניצור הבאה בנדבצה, לתקן ענין החיוז נסכים של זבח, דמה ענין זל"ז, והרי ילפינן דקרבן עכו"ם טעון נסכים כמו כל הקרבנות, ולריך שיהיו נסכי קרבן ולא נסכי נדבצה, וגם אין נראה דמנחת נסכים תבא בליצור או בשותפות דבתו"כ ויקרא פ"י מרבינן דגם יין אין בא בשותפות ומסתבר דה"ה מנחת נסכים, וכן מוכח למש"כ מנחות ס"ח סק"ה במתני' ע"ט א'), ונראה דנסכים נטפלים אל הזבח וכחלק ממנו חשיבי, והר"ז כמי ששלח תודה ולא הביא לחם, דשפיר מתקנים חכמים להביא לחם להשלמת הקרבן שדינו בהקדבה, ואף שעיי"ז נמצא כאלו מזכים לעכו"ם לא איכפת לן בזה, דתקוני זבח עדיף דהא כך מלותו שיביאו נסכים לקרבנו, [כיון שהוא אינו חייב להביאם לפי מש"פ הלח"מ ההיא דלק' ע"ג ז', וכ"פ בשטמ"ק, ואף לפרש"י דהמיעוט הוא שאינו יכול להתנדב נסכים, נמי נראה דאף מחיוז הבאה לקרבנו נתמעט, דכל המצוות לישראל נאמרו, וגם האי אורח דממעט עכו"ם גבי חיוז נסכים כתיב והא דבמתניתין קתני ששלח עולתו ממדה"י, הוא משום שאם היה לפנינו, היינו אומרים לו שקרבן טעון נסכים, ואם היה מביא היו מקבלין

אם נפסל הזבח אינו חייב צנכים [ע"י מנחות כ' א' כפרה ושמחה], וגם אם יפרישם עכשו אכתי יהא חייב באחריותו, וגם אינו יכול להקריבם קודם הזבח כדתינא בתו"כ אמור בקרא דעולה ומנחה, שאם הקדים המנחה פסולה, ולפ"ז נראה פשוט דהא דתנן לק' ז"צ א' דהיורש מציא נכסים, היינו אפילו כשלא ירש כלום, דהא לענין נדבה אין נפקותא בין ירש ללא ירש, אף למ"ד שעבודא לאורייתא, ובלא"ה נמי ודאי יש לקיים מתני' גס למ"ד שעבודא לאו לאורייתא, וע"כ דלאו משום שירש נכסים הוא, אלא דכיון דאית ליה כפרת קופיא כדאמר זכאים ו' א', סגי בהכי לחייבו צנכים. וראיתי באור גדול לקמן פ"ט מ"ז שכבר חלק על התו"ט שם שכתב דדוקא בירש חייב, ופירש דברי התו' דכונתם לפרש המשנה אליבא דמ"ד שעבודא לאו לאורייתא, ע"ש. ומ"מ מסתימת דבריהם מה שלא הוכירו כלל סוגיא דקידושין, משמע דנכסים שאני ולא שייכי בההיא פלוגתא וכמו שפירשנו, — ולענין הנידון אם חיוב נכסים הוא רק לאחר זריקה, או מיד עם הפרשת הקרבן [וכל הנידון בנדבה, דבגדר נתחייב עם נדרו גס צנכים], לכאורה מהא דב"ד מציאין בשביל גר שמת, משמע שכבר נתחייב, דהא לא מאלנו קרבנות למתים, אלא כשכבר נתחייבו בהם, וסתמא שנינו בגר שמת והניח זכאים, ומשמע אף נדבות.

יש לעי' בהא דתנן פ"ז דשקלים דבראשונה היו ממשכנין את מוצאה עד שהוא מציא נסכיה חזרו להיות מניחין אותה וזורחין התקינו ב"ד שיהו נסכיה באין משל ציבור, וכי מה ראו בראשונה לחייב את המוצא, ולמה זה יתחייב הוא יותר מכל אדם אחר, ונראה משום דהדבר ספק, ואם הבהמה לא הייתה הקדש הרי הוא מקדישה עכשיו, שאל"כ אי אפשר יהיה להקריבה, והרי מייתי ומתני כדאמר קידושין נ"ה ב', ולכן מחייבים אותו שיציא מספק, והנה הוא מציא ג' בהמות עולה ותודה ושלמים כדאמר שם, ונסכי שני קרבנות הוא מציא ברצונו כיון שהם שלו, ואילו השלישי שהוא רק מספק לא רצו להציא, ואין להקשות שהרי מציא לחמי תודה וגם הם צספק, ולמה זה דוקא נכסים לא היו חפצים להציא, דשאני לחמי תודה שהוא זכאי באכילתו, ועוד דהרי הנסכים הוא מוסף מלבד הלחמי תודה, ועוד

לר"י תיקנו שמהא בזה לכתחלה משל ציבור, דלא רצו לסמוך אירשים משום דילמא פשעי, ואפשר לפ"ז דאין ב"ד נזקקין לבקש מהיורשים, אבל אם היורשים מציאין ודאי מקצלין מהם שהרי זו מלותן מדאורייתא, וכן ראוי להם לעשות, ואולי זו דעת הרמב"ם שצפ"ג מתמו"מ הכ"צ כתב שהיורשים מציאים, ובפ"ד מה' שקלים ה"ד כתב שמציאים מתרומת הלשכה, דאמנם שניהם אמת, ואם הציאו היורשים כמלותן, שפיר מציאין, אבל אם לא הציאו מעצמן הרי ב"ד מציאין מתרומת הלשכה, [אבל מה שצפיה"מ כתב בשקלים שאין הלכה כר"י לא נחפרש לפ"ז], ועכ"פ תנאי ב"ד שיהא רשות להציא מתרומת הלשכה ודאי נראה שהתנו אף לר' יהודה, דכיון דחזיתין הוא מעין קרבן ציבור ודוחה את השבת ואת הטומאה, והציבור יכולים להציאו, דאין ליורשים אלא זכות מקדיש, ודאי ראוי שמהא האפשרות ביד ב"ד להציאו באם היורשים לא יציאוהו, ומן הראוי להם להתנות על מעות תרומת הלשכה שיוכלו לשמש בהם לכך.

שם אר"א שני תקנות הוו כו', צירושלמי דשקלים תירצו דקודם תקנה היו מגבין לה בתחלה, ותיקנו שמהא בזה מתרומת הלשכה, והיה אפשר לומר דהדבר תלוי בתרתי הצריכות דמייתין לק' נ"ב א' לענין פר הע"ד ושעירי עכו"ם, דאי התם ס"ל לר"ס דבתחלה מגבין להן, י"ל דה"נ הוי סבר בחזיתין, אבל אי התם באין מתרומת הלשכה כש"כ חזיתין, אבל יותר נראה דתלמודן ס"ל דאף אי פר הע"ד ושעירי עכו"ם מגבין להן בתחלה, מ"מ חזיתין ודאי בא מתרומת הלשכה דפר הע"ד אינו חובת ציבור, דהחטא גרם, אלא דציבור שחטאו בהוראת ב"ד מציאין קרבן אחד צשותפות, ומהיכי תיתי שיציאוהו ממעות שהוקדשו למקדש וקרבנותיו, אבל חזיתין אי ילפינן דדליכא כה"ג בא משל ציבור, הרי הוא חובת ציבור כתימדין ומוספין. ובדאי ראוי לבא מתרומת הלשכה, ולא ס"ד כלל שיצטרכו לגבות לו בתחלה.

ט) שם תוד"ה יש שהפרישן בחייו כו', לכאורה הרי מסקינן קידושין י"ג ב' דהאשה שהציאה חטאתה ומתה יציאו יורשין עולתה אע"ג דלא הפרישתה מחיים דשעבודא לאורייתא, וא"כ ה"נ הכא נשתעבדו נכסיו לנסכים, ואפשר דחיוב נכסים בנדבה הוא רק לאחר הקרבת הזבח, דהא

(י) שם עכו"ם ששלח עולתו ממדה"י ושילח עמה נסכיה קריצין משלו כו', משמע דאם העכו"ם לפנינו אמרינן ליה שיציא נסכים, ונראה דמהא דמריצין דנודרים נדרים ונדבות אין לחייצן בנסכים, דאין חיוצ נסכים מחמת הנדר כמו לחמי תודה וכיו"ב, אלא זו מצוה מחודשת על צעל הקרבן וגם צורך הקרבן, ולישראל נאמרה ולא לעכו"ם, אלא דמ"מ אס הוא לפנינו אמרינן ליה שכן ראוי לעשות דכל קרבן טעון נסכים, אבל גם אס הוא לפנינו ואינו חפץ להציא, מציאין משל ציבור, דכיון שזו תקנת הקרבן מה לי אס הוא במדה"י או שהוא כאן, וכן מצוה ברמב"ם פ"ג ממעה"ק ה"ה ועי' במנחות ס"י סק"ג.

והנהגה אע"ג דאין זכייה לעכו"ם, מ"מ אפשר להקדיש קרבן לכפרתו, דאין נסכים בלא בעלים, וע"כ דכשמציאין משל ציבור חשיב העכו"ם כבעלים, וכמו שיכולים לזכות נסכים לגר שמת, ולא גרע העכו"ם ממת, ולפ"ז אפשר שאין העכו"ם בעלים אלא כעין קרבן הבא לאחר מיתה, וכמו בגר שמת שמציאין נסכיו משל ציבור, ונפ"מ שאם נימא דיש שינוי בעלים בקרבן עכו"ם, דמ"מ בנסכים שבאו משל ציבור צעילו, לא יהא בהם שינוי בעלים, כדין באין לאחר מיתה וצחים ד' א', וי"ע. (מנחות ס"י סק"ג).

(יא) פ"ח דה"ד השקלים והזכורים אינם נוהגים אלא בפני הבית, נראה דהיה מקום לומר שתהא מצות זכורים נוהגת בזמן הזה כדרך שמצות מע"ש נוהגת, אע"ג דקיי"ל דאין מע"ש נאכל אלא בזמן הבית, מ"מ מצותו נוהגת אף בזמן הזה, ואין הטעם מפני שהוא טובל, דאם לא היה נוהג אף לא היה טובל, וחזין דשייך מצות הפרשה אף כשאין אפשרות לקיים צו סוף מצותו, וה"נ זכורים היה מקום לחייצ להפריש אף שאין מקדש להציאן, ונהיה גם נוהג האיסור להקדים תרומה לזכורים, ואשמעינן הכא דאין מצות זכורים נוהגת אלא בפני הבית, ובתוספתא יליף לה מקרא דראשית זכורי אדמתך מציא בית וגו', כ"ז שיש לך בית יש לך זכורים כו', ור"ל דצהאי קרא מזכרה מצות זכורים רק כמצות הבאה, וכאילו אין מצוה אלא להציא, ומצות הבאה ודאי ליכא דליתכא מקדש, וממילא ליכא לכל מצות זכורים בזמן דליתכא

דהספק של תודה הוא רחוק וקרוב יותר שזה קרבן של המוצא, דהא תודה מיעוטא.

הא דמניחין אותה וצורחין, אע"ג דבלא"ה אי אפשר לחייצו להציא שלש זבחות ולהתנות, משום שזה ציד צ"ד למצא אנשים שצאים להתנדב עולה או שלמים, והם יסכימו להתנות, ולכן רק הנסכים לא היה מי שיציא, דכל מתנדב אינו חפץ להציא עוד נסכים, וכיון שהמוצא חייב מספק להקדישה, ונמצא הקרבן ספק שלו, שפיר חייבוהו בנסכיו וכמש"כ לעיל, ולכן היו מציאין אותה ומניחין וצורחין, ולהמנע מליטלה כשמצאה לא היו רשאים משום לא תוכל להתעלם, וכל הנידון לאחר שהכריזו ולא נמצאו הבעלים, וק"ק למה היו צריכים לצרות, הרי היו יכולים למסור כל הזכות שיש להם במציאה לצ"ד, כך שהם לא יקדישו כלום, וממילא לא יהיה מקום לחייצם בנסכים, לפי מה שפירשנו שכל החיוצ הוא רק מצד שהם ספק בעלים, ואין לומר דלא ראו לוותר על זכות זה שיהא הקרבן שלהם, אבל להוסיף נסכים לא ראו, דלא יתכן דאם ראו שיהא קרבן, ע"כ היו צריכים להיות צשעה שכל השלש זבחות לפניהם ולהתנות שאם המעות עולה יחוללו על זו, ואם שלמים, על זו, ואם תודה, על זו, ואם הם חולין הרי הוא מקדיש אותן לך, ולשון מניחין אותה וצורחין משמע שהציאו הבהמה לצדה וצרחו, ואם זו הבהמה שקנו מדמי זו שנמצאת, א"כ שוב אין לה תקנה, שכבר נתפסה בקדושה בלתי ידועה ושוב תרעה עד שיפול בה מום, וי"ל שהבהמה הנמצאת עומה היה מניח וצורח, אלא שהקדים לומר שאם אינה קרבן הרי הוא מקדישה לקרבן ופירש איזה, אס עולה או קרבן אחר, ובלא"ה צ"ד יחוללו על כל הספיקות, ולא הפסיד כלום בהקדשו, ויש לו זכות קרבן בספק, א"נ י"ל שהציאה ולא הקדישה מספק, ובאמת היה הזוכה בה זוכה גם לצד שהיא חולין והמוצא היה פטור מן הדין מלהציא נסכים, אלא שלא היו מוצאין מי שיסכים לקחתה ולהקדישה מספק ולהציא נסכיה, ולכן היו אומרים למוצא דכיון שהיא ברשותו וצריך לתקנה חייב הוא לעשות כן, להקדישה מספק ולהציא נסכיה, ושתי זבחות שיוכל להתנות, זה בקל היו צ"ד מוצאים לו, ומשחזרו להניחה ולצרות, התקינו שיהיו נסכיה באין משל ציבור. (מנחות ס"ה ס"ק י' א').

קדשי, ור"ש סבר דכיון דעכשיו ליכא מנזה, לא חייל עליה מידי, ולכשיצנה הצית יטטרך לחזור ולהקדישן, וגם יוכל להפריש אחרים, ואפשר דר"ש לטעמיה דמדמי זכורים לתרומה כדס"ל צפ"צ מ"צ דמותריס לאונן ופטורים מן הדיעור, וכיון דכתרומה חשיבי לא שייך לקרא שם על הפטור, ורצנן מדמי להו טפי לקודש, דשייך להקדיש אף קודם החיוב.

והרמב"ם צפ"ו מה' ערכין הט"ז פירש למתני' בזמן הצית ובמקדיש שקלו שהפרישו לשקלו, לצדק הצית, וכן זכורים שהפרישו לצכורים חזר והקדישו לצדק הצית, ופסק כר"ש דשקלו קדוש אבל לא זכוריו, ומשום דזירושלמי פסק הילכתא כר"ש, והנה הא דשקלו קדוש יש לפרש משום דחייב באחריותו, וכה"ג חייל הקדשו כהקדש עילוי וכדאמר תמורה ל"צ במקדיש עולמו לצדק הצית או במחרים, וחייב לפדותו בשויו כדי שיוכל לשמש בו לשקלו, ונריך טעם לפ"ז אמאי זכורים לא קדשו, הא נמי חייב באחריותו, ואף דר"ש משמע זירושלמי פ"א דזכורים ה"ז דס"ל דהא דזכוריו חייב באחריותו אינו אלא מדרבנן, דהא קאמר דהשניים אין חייבין עליהם חומש, מ"מ גם בחיוב אחריות דרבנן ראוי שיחול הקדשו, דכל שאס אכדו חייב להביא אחרים, נמצא שיש לו בו ענין, ועל זה חייל הקדשו, ומיהו י"ל דחיוב דרבנן בחיוב נדדי הוא, ואין מקום להקדש לחול על הזכורים, [ולפ"ז יש מקום ליישב מש"פ הרמב"ם צפ"ד מה' זכורים ה"ט דהשניים אין חייבין עליהם חומש, ונתקשינו בזה בזכורים ס"א סק"ה דהא זירושלמי מוקמינן לה כחידאה, דכיון דהך ר"ש חליא בזה, והכא פסקו הלכה כר"ש, הלכך בההוא נמי קי"ל כוותי'], ועו"ל דראובן שקיבל אחריות על זהמתו של שמעון והקדישה אינו חייב כלום שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, אף שיש לו עליו חיוב אחריות, ורק בקרבנות שמשמשין לאדם לכפרתו ולענין זה הוא כולו שלו, בזה אמרינן דחייל הקדשו לצדק הצית לחיוב האחריות שבו, אבל זכורים אין לבעלים בהם כלום לאחר הפרשתן, ואין להם אלא מנזה הצאה, ולאז כל כמיניהו להקדישן, אף לא הקדש עילוי, [ומרן זללה"ה בזרעים ליקוטים ס"ח סק"ד כתב לפרש דפליגי ר"ש ורבנן אם יש לבעלים טובת הנאה בזכורים, משום דרק מדרבנן

מקדש, וכן מנזה שקלים היה מקום לחייב כדי שיהיו המעות מזומנים למנותן לכשיצנה הצית, ורק משום שאין תורמין מן הישנה לפיכך אין תועלת בהפרשה ולכך אינם נוהגים שלא בפני הצית.

שם אבל מעשר דגן כו', נראה דר"ל מע"ש, ואשמועינן דאע"ג דאינו נאכל אלא בפני הצית וכדאמר תמורה כ"א א' דאיתקש לזכור, אפ"ה נוהג גם שלא בפני הצית דהוא טובל וחייבין להפרישו, וכן מעשר בהמה נוהג אף שלא בפני הצית משום דאף בע"מ יש בו מן המנזה, כדכתיב לא יבקר וגו', והזכורות מאליהן קדשי, ובפי' ריבצ"ן כתב דמתני' סברה דמע"ש נאכל בזמן הזה זירושלים, וז"ע דשפיר שייך לומר דנוהג בזמן הזה אף כשאינו נאכל דמ"מ חייבין להפרישו.

שם המקדיש שקלים וזכורים הר"ז קדש רש"א האומר זכורים קדש אין קודש, דבר הלמד מענינו הוא, דלענין בזמן הזה קאמר, וכמו שפי' הרע"ב, והא דקתני המקדיש ולא קתני המפריש. נראה דהוא משום דלשון המפריש היה מקום לפרש שהפריש בטעות שלא ידע שאינם נוהגין בזמן הזה, לכך קתני המקדיש דמתפרש באדם שידוע שאינם נוהגין בזמן הזה ואעפ"כ הקדישו, ועוד דהמפריש היה מקום לפרש שהפרישו שיהיה מוכן שכשיצנה המקדש ישמש השקל לשקלו והפירות לזיכוריו, אבל לא נמכוין שכבר מעכשיו תחול קדושה עליהם, לכך קתני המקדיש.

וטעמא דקדשי לרבנן, בשקלים הדבר פשוט דהא אפשר להקדיש בזמן הזה בין לצדק הצית בין למזבח, דהוא מתנה לגבוה, ולא איכפת לן מה שעכשיו א"א לשמש בהן עדיין, וגדולה מזו מנאנו דאפשר להקדיש שעירי רגלים אף קודם הרגל, אף דאין שייך להפריש חטאת בלא חיוב חטאת, וחזינן דכיון דעמיד לזבא החיוב שפיר חייל הקדש מעכשיו, וה"נ בשקלים שפיר קדשי בקדושת שקלים, ואם יבנה ביהמ"ק קדם ניסן ישמשו השקלים לשקלו, ובזכורים נמי אפשר דהמפריש זכורים עד שלא נבנה הצית ואח"כ נבנה דאין נריך לחזור ולקרא עליהם שם זכורים, והלכך אף שאין מנזה זכורים נוהגת שלא בפני הצית, מ"מ חייל הקדשו למיחל עליהו קדושת זכורים דכשיצנה ביהמ"ק ישמשו בזכורים, והרי הם עכשיו בכל דיני זכורים שבהפרשה, דרק חיובא ליכא אבל אם הקדישו

בזמן הזה, כיון שבהחלט יוכלו לשמש למזנות.
(צכורים ס"ד סק"ד).

יב) פ"ז ה"ב מעות שנמנאו לפני סוחרי צהמה לעולם מעשר כו' וצירושלים כו' ובשעת הרגל הכל מעשר כו', א"ה, עיין מש"כ בהוספות לחו"צ שביעית דמעות שנמנאו לפני סוחרי צהמה צירושלים, או בשעת הרגל בכל ירושלים, דהם מעשר כדתנן שקלים פ"ז מ"ב, הרי המנאל פודה אותם, אבל מסתברא שאינו מוסף חומש, דאע"ג שנתייבשו הצעלים, מ"מ כיון שהם קיימים, ואם יתבררו ינטרן להחזיר להם, דמסתברא שאין יאוש מועיל בממון גבוה, הרי לא קרינא ביה מעשרו למנאל, ומיהו לר"י דממון הדיוט הוא, מסתברא דמוסף חומש, והצעלים עצמו גם לרבי מאיר כתב מרן זללה"ה צ"ק סימן י"ח סק"ה שאינו יכול לפדות דהיאוש מפקיע זכותו, אע"פ שהגזלן, ואפשר דהוא הדין המנאל, אינו יכול לזכות מחמת היאוש כיון שהוא ממון גבוה, מ"מ זכות הצעלים פקע, ומה שהמנאל יכול לפדות הוא כמו הזוכה במעשר שני של גר שמת, ומיהו אף אם נימא דהזוכה בשל גר מוסף חומש, הכא גרע, כיון שהצעלים קיימים.

יג) חולין קל"ד א' מחני' ספק פטור שהמוציא מחצירו עליו הראיה, היינו עיקר חידושא דמתני' דספק מתנות דיינינן ליה כספק ממון ולא כספק מנאה, דכל ספק מנאה מיחייב מדרבנן, כדתנן פ"ד דצכורים באגדורוגיוס דחייב בכל המנאות כאנשים, ואפשר דהטעם משום שזו נמינה שצין אדם לחצירו, אבל בשקלים אפשר דגם אגדורוגיוס חייב ככל ספק מנאה, אף דעיקרה ממון, ועי' מ"ש בפאה ס"ה סק"ו, וכן בספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון ואחד מהן כהן אם כהנים אינם שוקלין.

הם לאנשי משמר, והלכך אם נתנו לכהן אחר אין מוציאין מידו, ופליגי אם זכות זה חשיב כטובת הנאה להקדישו, וכמו שאמרו במקדיש את הצכור בערכין כ"ח ז' דשמין את הטובת הנאה ליתנו לבן צתו, וז"ע דכיון דאינו ראוי וחייב לתתו לאנשי משמר, מה טובת הנאה היא זו, וגם מאן יימר שאם עבר ונתנו לכהן אחר שאין מוציאין מידו לתתו לאנשי משמר, וגם רבנן דאמרי סתם קודש משמע בכל ערכן ולא רק בטובת הנאה].

עיקר פירוש הרמב"ם קשה דאם הנידון בהקדש עילוי מאי שייטי' הכא, וגם צירושלמי מוכח דלאו בהקדש עילוי איירי וכמשי"ת להלן, ומה שדחקו לשון המקדיש כבר נתיישב שפיר לעיל.

שם צירושלמי הכא את אמר קדשו והכא את אמר לא קדשו כו', דר"ש אדר"ש פריך, דבצרייתא קאמר ר"ש דאף שקלו אינו קדוש, והכא קאמר ר"ש דריב"ז ציטל הפרשת רובע לקינו מפני התקלה ומשמע שאם הקדיש חייל, ומשני דשקלו אינו ראוי אם יבנה ציהמ"ק בניסן, דהא יהא תרומה ישנה, משא"כ רובע לקינו שפיר ישמש בו לקינו, ומה מבוחר דהנידון במקדיש שקלו בזמן הזה שימש כשקל, ואין כאן נידון במקדיש הקדש עילוי לשקל שהקדיש בזמן הבית, דא"כ אינו ענין כלל לגר שמפריש בזמן הזה, וז"ע לפי הרמב"ם.

טעמיה דר"ש בצרייתא דאף שקל אינו קדוש בזמן הזה צריך יישוב, דנהי דיש ספק שמא יבנה ציהמ"ק בניסן ויהא השקל הזה מתרומה ישנה, אבל מספק אמאי לא יקדוש בודאי, דהשתא הוא קדוש למנאה זו, וכשיעבור הזמן יהא צדין מותר, והרי המקדיש בזמן הזה למנאה או לצדק הבית חייל הקדשו, וז"ל דקדושת שקלים היא קדושה מיוחדת למנאות השקלים וכיון שאינה נוהגת בזמן הזה ס"ל לר"ש דא"א להקדיש לקדושה זו, ומ"מ אם היו שקלים ישנים כשרים לשמש לעולם, היה שפיר קדוש, אף דליכא חיוב

ברוך רחמנא דסייענן